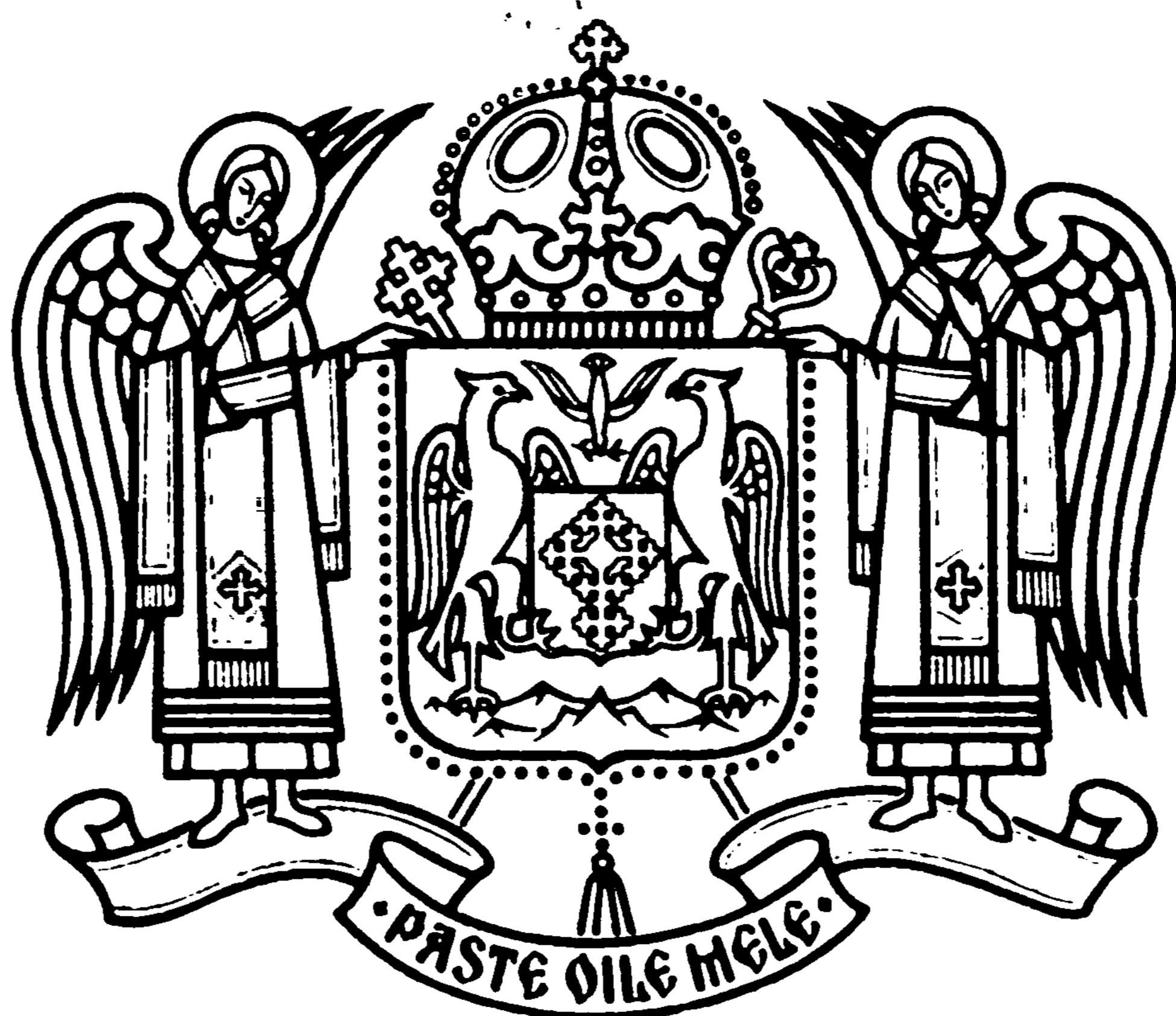

PI 4

BISERICA ORTODOXĂ ROMÂNĂ

PENTRU O EUROPĂ UNITĂ, ÎN SPIRITUL
CREDINȚEI ȘI TRADIȚIEI CREȘTINE
(8–14 mai 2003)

BULETINUL OFICIAL AL PATRIARHIEI ROMÂNE
ANUL CXXI, Nr. 1-6, IANUARIE – IUNIE, 2003

INV. 13.020
MITROPOLIA MOLDOVEI ȘI BUCOVINEI
BIBLIOTECA ECUMENICĂ
"DUMITRU STANILOAE"
COTA: P 7 4

BISERICA ORTODOXĂ ROMÂNĂ

CONATA DE
P. Prof. Gheorghe Popa
ANUL 2005
CONFIRMA + ANIEB

BULETINUL OFICIAL AL PATRIARHIEI ROMÂNE
ANUL CXXI, Nr. 1-6, IANUARIE – IUNIE, 2003
BUCUREȘTI

COMITETUL DE REDACȚIE:

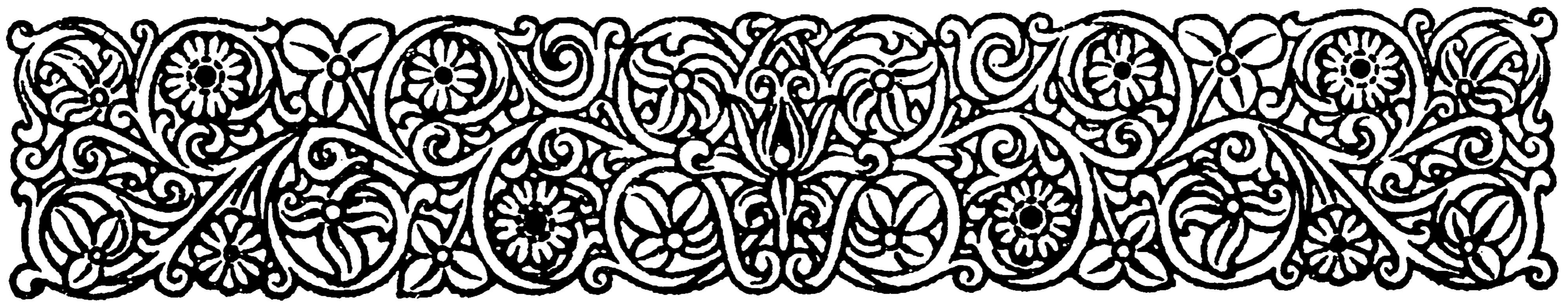
Președinte: *Prea Fericitul Părinte T E O C T I S T, Patriarhul Bisericii Ortodoxe Române.*

Membri: *P. S. SEBASTIAN ILFOVEANUL, Episcop-vicar al Arhiepiscopiei Bucureștilor; P. S. CALINIC BOTOȘĂNEANUL, Episcop-vicar al Arhiepiscopiei Iașilor; P. S. NICODIM GORJANUL, Episcop-vicar al Arhiepiscopiei Craiovei.*

Redactori: *Pr. CONSTANTIN DRĂGUȘIN
Pr. DUMITRU DIMA*

COLABORATORI:

Înalt Prea Sfințiții Mitropoliți, Prea Sfințiții Episcopi, Profesorii Facultăților de teologie, ai Seminariilor teologice și ai Școlilor de cântăreți bisericești; Prea Cucernicii Consilieri administrativi patriarhali și eparhiali, protopopi, preoți, candidați la titlul de doctor în teologie ș.a.

VIZITA PASTORAL-MISIONARĂ ȘI ECUMENICĂ A PREA FERICITULUI PĂRINTE PATRIARH TEOCTIST ÎN GERMANIA

În perioada 8-14 mai 2003, Prea Fericitul Părinte Patriarh Teoctist, însoțit de o delegație formată din ÎPS Daniel, Mitropolit al Moldovei și Bucovinei, ÎPS Teofan, Mitropolit al Olteniei și ÎPS Andrei, Arhiepiscop al Alba-Iuliei, Pr. Asist. Dr. Daniel Benga și Diac. Costin Spiridon, a efectuat o vizită pastorală și ecumenică în Germania la invitația ÎPS Serafim, Mitropolit al Germaniei, Europei Centrale și de Nord și a Bisericilor Romano-Catolică și Evanghelică din această țară.

Delegația Bisericii Ortodoxe Române în Germania a fost însoțită de un grup de jurnaliști de la Televiziunea Română (echipe de la Departamentul Emisiunilor Informativ și Redacția „Viața Spirituală”), Radiodifuziunea Română, agențiile de presă Rompres și Mediafax, care au transmis în țară în timpul vizitei corespondențe în direct sau înregistrate și materiale informative pentru presa scrisă sau au analizat alte reportaje și documentare difuzate ulterior.

Momentul central al vizitei din Germania l-a constituit hirotonirea Prea Cuviosului Părinte Arhimandrit Sofian Pătrunjel întru arhieru, pentru postul de Episcop Vicar al Mitropoliei Ortodoxe Române pentru Germania, Europa Centrală și de Nord, cu titulatura Brașoveanul.

După vizitele pastorale ale Prea Fericitului Părinte Patriarh Teoctist la comunitățile românești din Canada și Italia din cursul anului 2002, care au dovedit și consolidat relațiile firești existente între Biserica-mamă și diaspora, întâlnirile Întâistătorului Bisericii Ortodoxe Române cu reprezentanți ai celor peste 700 000 de români care trăiesc în prezent în Germania și alte țări din centrul și nordul Europei au avut o semnificație aparte. „Vizita Prea Fericirii Sale are valoare de simbol, sublinia într-o declarație de

presă Înalt Prea Sfințitul Mitropolit Dr. Serafim. Ea pecetluiește o unitate care a început să se înfiripeze în diaspora română europeană imediat după Revoluția din decembrie 1989, când Biserica Ortodoxă Română s-a eliberat de orice constrângere exterioară, impusă până atunci de regimul comunist”.

Subliniind evoluția firească a relațiilor dintre Biserica-mamă și diaspora după 1989, Părintele Patriarh Teoctist spunea: „Pretutindeni românii s-au simțit români și au rămas români în măsura în care s-au simțit creștini și au cultivat comuniunea dintre ei în numele credinței lor de acasă. Aduc mulțumirea și recunoștința mea tuturor celor care, pe toate meridianele, ca preoți purtători de har sau ca râvnitori laici, purtători ai Duhului Sfânt, ai iubirii de semeni și de neam, au lucrat în așa fel încât restriștile istoriei să nu facă să dispărem în cele patru vânturi”. Hirotonirea unui episcop vicar pentru Mitropolia Ortodoxă Română pentru Germania, Europa Centrală și de Nord este, în opinia Părintelui Patriarh Teoctist, „un semn de creștere a Bisericii noastre, o creștere a tuturor, împreună – am putea spune –, și cu celelalte Biserici”.

Pe lângă caracterul pastoral, vizita Prea Fericitului Părinte Patriarh Teoctist în Germania a avut și o pronunțată dimensiune interortodoxă. Prezența reprezentanților majorității Bisericilor Ortodoxe surori la hirotonirea noului episcop vicar al românilor ortodocși din Germania, centrul și nordul Europei, precum și întâlnirile și discuțiile Părintelui Patriarh Teoctist și membrilor delegației Bisericii Ortodoxe Române cu ierarhi, preoți și credincioși ortodocși din această parte a continentului au reliefat cooperarea și mărturia comună a Ortodoxiei într-o Europă Unită. Prezența Întâistătorului Bisericii Ortodoxe Române în mijlocul ortodocșilor de diferite etnii a reprezentat un moment de referință, în sensul celor afirmate mai sus și confirmate de declarația Înalt Prea Sfințitului Mitropolit Augustinos, reprezentantul Patriarhiei Ecumenice: „Viziunea Prea Fericirii Voastre despre rolul și locul Ortodoxiei în Europa îmi reamintește de ceea ce vrednicul de pomenire Patriarh Ecumenic Athenagoras considera, în urmă cu mai bine de trei decenii”.

Vizita delegației Bisericii Ortodoxe Române în Germania a avut și un pronunțat caracter ecumenic, prin întâlnirile cu reprezentanți de seamă ai Bisericii Romano-Catolice și ai Bisericii Evanghelice din Germania, prin participarea unor reprezentanți ai acestora la hirotonirea Prea Sfințitului Sofian Brașoveanul și prin Vecernia ortodoxă oficiată în Domul catolic din München. În acest sens, Eminența Sa, Cardinalul Dr. Friedrich Wetter,

Arhiepiscop romano-catolic de Freising și München aprecia rolul Bisericii Ortodoxe Române de „punte între est și vest“, precum și tradiția modului de conviețuire în România a creștinilor de diferite confesiuni și tradiții, care este un semn al faptului că Europa poate să se dezvolte într-un spirit benefic. De asemenea, în întâlnirile și discuțiile teologice cu Episcopii evanghelici Johannes Friedrich la München și Rolf Koppe la Berlin și cu ceilalți teologi a fost exprimat faptul că Bisericile creștine trebuie să aibă o voce comună în Europa.

Trebuie remarcat de asemenea că vizita Patriarhului Bisericii Ortodoxe Române în Germania a vizat și susținerea intereselor pentru integrarea europeană a țării noastre. Acest demers a fost realizat prin întâlnirile cu Președintele Germaniei, Excelența Sa, Dr. Johannes Rau și cu oficialitățile landului Bavaria, în cursul cărora au fost purtate discuții privitoare la organizarea și păstrarea identității religioase și culturale a românilor din Germania, subliniind deschiderea Ortodoxiei față de valorile europene moderne și susținând faptul că Europa viitorului trebuie construită pe baza valorilor creștine.

Vizită la Primăria orașului München și Vecernie ortodoxă, în Domul catolic din capitala Bavariei

Joi, 8 mai 2003, la ora 12.30, după o rugăciune pentru călătorie, Părintele Patriarh Teoctist și ceilalți membri ai delegației s-au închinat la sfintele icoane și la racla cu cinstitele moaște ale Cuviosului Dimitrie cel Nou. Credincioșii prezenți în Catedrală au intonat imnul pascal "Îngerul a strigat", după care Prea Fericirea Sa i-a binecuvântat. Delegația Bisericii Ortodoxe Române s-a îndreptat apoi spre aeroportul internațional București-Otopeni, însoțită de Prea Sfinții Vincentiu Ploieșteanu, Ambrozie Sinaitul și Ciprian Câmpineanul, Episcopi Vicari Patriarhali, Prea Sfinții Sebastian Ilfoveanul și Varsanufie Prahoveanul, Episcopi Vicari ai Arhiepiscopiei Bucureștilor, Părinți Consilieri ai Administrației patriarhale și arhiepiscopale și alți colaboratori. În salonul oficial al aeroportului Prea Fericirea Sa a fost întâmpinat de domnul Victor Opaschi, Consilier prezidențial, care i-a urat în numele Președintelui României drum bun și succes în vizita pastorală și ecumenică din Germania.

La știrile de la ora 13.00 ale postului național de Radio se anunța că peste câteva ore va începe vizita Prea Fericitului Părinte Patriarh Teoctist în Germania.

La ora 13.45 delegația s-a îmbarcat în avionul companiei Tarom cu destinația München. La ora 16.35 (ora locală), pe aeroportul internațional din München, capitala Landului Bavaria, Prea Fericitul Părinte Patriarh Teoctist a fost întâmpinat de către numeroase personalități: Eminența Sa, Cardinalul Friedrich Wetter, Arhiepiscop de Freising și München, Înalt Prea Sfințitul Dr. Serafim, Mitropolit pentru Germania, Europa Centrală și de Nord, Excelența Sa, Prelat Dr. Albert Rauch, directorul Institutului pentru Bisericile Orientale din Regensburg și Excelența Sa, domnul Mihai Botorog, consul general al României la München, ca și de către credincioși ortodocși români. Un grup de copii români îmbrăcați în costume naționale a oferit flori, pâine și sare Prea Fericitului Părinte Patriarh Teoctist și membrilor delegației.

De la aeroport, coloana oficială s-a deplasat la primăria orașului München, aflată într-o clădire în stil gotic, cu o linie arhitectonică deosebită. La ora 17.30, în sala frescelor, Prea Fericirea Sa s-a întâlnit cu doamna viceprimar Dr. Gertraud Burkert, la întâlnire fiind prezenți, pe lângă membrii delegației, Eminența Sa, Cardinalul Friedrich Wetter, Arhiepiscop de Freising și München, Înalt Prea Sfințitul Dr. Serafim, Mitropolit pentru Germania, Europa Centrală și de Nord, Excelența Sa, Prelat Dr. Albert Rauch, directorul Institutului pentru Bisericile Orientale din Regensburg și Excelența Sa, domnul Mihai Botorog, consul general al României la München, reprezentanți ai Forumului Ecumenic din Bavaria, preoții parohiilor românești din München, Dr. Mircea Basarab și Ioan Felecan, jurnaliști germani și români.

În cuvântul de bun venit, doamna viceprimar Dr. Gertraud Burkert a subliniat angajamentul ecumenic al comunității românești din München, unde domnește un spirit tolerant, de frățietate, nu numai între creștini, dar și între cei de religii diferite. *„Este o onoare pentru noi să îl avem oaspete pe Patriarhul Bisericii Ortodoxe Române, deschizător de drumuri în Europa, prin eforturile sale pe calea mult doritei unități creștine. Această realitate a fost confirmată de recenta vizită pe care Prea Fericirea Voastră ați făcut-o la Vatican Sanctității Sale Papa Ioan Paul al II-lea și prin Declarația comună pe care ați semnat-o cu acel prilej, prin care chemați Biserica Ortodoxă și Biserica Romano-Catolică la continuarea dialogului. Același lucru sunt sigură că îl veți sublinia și în Conferința „Exigențele ecumenismului actual din punctul de vedere al Bisericii Ortodoxe Române” pe care o veți susține la Universitatea Ludwig Maximilian din München. Vă urăm încă o dată bine ați venit în Bavaria și dorim succes vizitei Prea Fericirii Voastre!”*

Mulțumind pentru primirea călduroasă și pentru cuvintele de apreciere, Prea Fericirea Sa a adresat doamnei viceprimar și asistenței următorul cuvânt:

Eminența Voastră, Iubite frate în Hristos, Cardinal Friedrich Wetter,
Excelența Voastră, doamnă primar,
Onorată asistență,

Înainte de a prezenta cuvântul meu, vă mulțumesc din toată inima pentru primirea pe care ne-ați făcut-o în seara aceasta, în această clădire istorică. În atmosfera ecumenică existentă în landul Bavaria, creată în aceste prime clipe ale întâlnirii noastre, despre care ați vorbit Excelența Voastră, permiteți-mi să vă prezint mai întâi delegația Bisericii Ortodoxe Române. Alături de mine se află Înalt Prea Sfințitul dr. Daniel Ciobotea, Mitropolitul Moldovei și Bucovinei, păstorind de mai bine de zece ani una din cele mai importante eparhii din nordul României, unde se află cele mai vechi și cele mai frumoase biserici și mănăstiri, monumente istorice românești. Vă prezint, de asemenea, pe Înalt Prea Sfințitul dr. Teofan Savu, Mitropolitul Olteniei. Cel ce dorește să vadă această provincie trebuie să călătorească din nordul Moldovei către sud, către Dunăre, care, în drumul ei din Bavaria către Marea Neagră, dăruiește din abundența valurilor și Olteniei, aflată în sudul României, pe malul stâng al Dunării. În rând cu noi îl avem pe Înalt Prea Sfinția Sa, Arhiepiscopul dr. Andrei de Alba Iulia, oraș din centrul Transilvaniei, având, și la propriu și la figurat, unele din cele mai bogate istorii și tradiții creștine ecumenice. Aceasta se adeverește și prin vecinătatea reședinței Excelenței Sale cu catedrala Bisericii Romano-Catolice.

Recunoscători invitației Eminenței Sale, Cardinalului Friedrich Wetter, precum și clerului și credincioșilor ortodocși români din această țară, aflați în Mitropolia Ortodoxă Română condusă de Înalt Prea Sfințitul Serafim Joantă, aducem din țară atmosfera primăvărată și de dragoste față de acest land, Bavaria, în care trăiesc mulți români de credință ortodoxă. Membrii delegației care mă însoțesc în această vizită pastorală și ecumenică sunt cu toții slujitori ai Bisericii noastre, dar și ai ecumenismului, reprezentând, în același timp, întreg spațiul geografic al României.

Excelența Voastră, Doamnă Primar,
Doamnelor și domnilor,

Cu mare bucurie în suflet, începem vizita noastră pastorală din Germania, în orașul München, despre care știm că este un oraș frumos și ospitalier, cu oameni primitivi. Ospitalitatea fiind o caracteristică esențială

a spiritualității românești, ne simțim aici, în orașul Dumneavoastră, ca și la noi acasă. Deschiderea arătată de către locuitorii orașului München i-a determinat pe mulți români să se așeze aici. Numărul lor mare a condus la înființarea a două parohii românești, iar prin aceasta spiritualitatea ortodoxă, credința și identitatea românilor ortodocși este păstrată vie și nealterată.

Relațiile dintre popoarele noastre sunt însă foarte vechi și își au începutul în urmă cu aproape un mileniu, când grupuri numeroase de etnici germani s-au stabilit pe teritoriul patriei noastre străbune, fiind primiți cu ospitalitate de strămoșii noștri, care au fost oameni deosebit de toleranți. În veacul al XVI-lea marele umanist și reformator Johannes Honterus din Brașov a fost cel care l-a ajutat pe diaconul Coresi și pe colaboratorii săi apropiați să tipărească primele cărți de cult în limba română. În Sibiu și Orăștie au fost tipărite, de asemenea, primele cărți în limba română, Catehismul din 1544 și Palia de la Orăștie, tipărită în 1582, tot cu ajutorul sașilor din România. De-a lungul veacurilor conviețuirea dintre germani și români s-a caracterizat prin spiritul de respect și toleranță.

Iată că astăzi vremurile s-au schimbat și românii au ajuns să trăiască în număr mare pe meleagurile Germaniei, fiind primiți și respectați pentru credința, cultura și spiritualitatea lor.

La cererea credincioșilor și a clerului din Germania, Patriarhia Ortodoxă Română, ca Biserică autocefală, a aprobat înființarea unei Mitropolii pentru Germania, Europa Centrală și de Nord, cu reședința în Nürnberg. Românii constituie o parte din cei peste un milion de creștini ortodocși care locuiesc în Germania și dau mărturie despre bogăția Sfintei Tradiții Ortodoxe prin rugăciune, spiritualitate și modul de viață creștină. Bogăția spirituală a Bisericii Ortodoxe a determinat multe Facultăți de Teologie din Germania să înființeze catedre speciale pentru studiul teologiei și istoriei Bisericilor Ortodoxe.

Relațiile Bisericii noastre cu orașul München se datorează și Facultății de Teologie Ortodoxă de aici, în cadrul căreia studiază mulți tineri ortodocși, ducând cu ei în țările din care provin, după finalizarea studiilor, experiența și cunoștințele dobândite la Universitatea din orașul dumneavoastră.

Noi românii suntem singurul popor ortodox care își trage rădăcinile din cultura și civilizația romană, care constituie alături de filosofia greacă și credința creștină unul din pilonii Europei moderne. Fiind păstrători și moștenitori ai civilizației și culturii acumulate în existența noastră pe con-

continentul european, și situându-ne geografic la întretăierea dintre Răsărit și Apus, noi regăsim în aceasta chemarea noastră europeană.

Marea comoară a Bisericii Ortodoxe este spiritualitatea acesteia. Biserica trăiește din rugăciune, din Sfânta Scriptură și din scrierile Sfinților Părinți, care constituie izvoare de inspirație pentru societatea modernă prin principiile lor privind valoarea omului, libertatea, dreptatea și echitatea. Parohiile Mitropoliei noastre din Germania sunt astfel de centre, care contribuie la transmiterea acestor valori în societatea și cultura europeană. Cunoaștem, de asemenea, dorința arzătoare a clerului și credincioșilor acestei Mitropolii, condusă de Î.P.S. Dr. Serafim, de a construi o Biserică proprie chiar în orașul München, în care, așa cum am amintit, s-au așezat și își duc viața în mod pașnic și civilizat foarte mulți români, și nădăduim că această dorință va afla împlinire. Considerăm că o apropiere între țările și Bisericele noastre este foarte importantă și benefică pentru viitorul Europei, datorită schimbului de valori și de idei pozitive care se realizează în cadrul acestor relații.

Mulțumindu-vă pentru ospitalitatea arătată, Îl rugăm pe Bunul Dumnezeu să binecuvânteze munca dumneavoastră și a Consiliului orașului München. Sunt al doilea Patriarh al României care vine în orașul acesta, după patriarhul Justinian Marina, în 1970. În amintirea acestei trăiri și a călduroasei primiri făcute, Vă rugăm să primiți această icoană a Mântuitorului Hristos, care ne adună și pe ortodocși și pe catolici și pe toți creștinii. Ne rugăm ca El să fie Călăuzitorul și Pacea noastră, în vecii vecilor”.

Prea Fericirea Sa a oferit în dar doamnei viceprimar albumul *Icoana din sufletul copilului* și un CD cu activitatea Părintelui Patriarh Teoctist, editat cu prilejul împlinirii a 15 ani de patriarhat. Doamna Gertraud Burkert a oferit în dar Prea Fericirii Sale o statueta reprezentând un călugăr, explicând că numele capitalei Bavariei vine de la cuvântul „Münch“ (germ. călugăr), deoarece orașul a fost întemeiat de un călugăr.

În continuare, Părintele Patriarh Teoctist a semnat în cartea de onoare a Primăriei, împreună cu ceilalți membri ai delegației. După o scurtă declarație de presă în care a subliniat semnificația vizitei la Primăria orașului München și o fotografie cu toți cei care au fost prezenți la întâlnire, Prea Fericirea Sa, însoțit de Eminența Sa Cardinalul Friedrich Wetter, ÎPS Mitropolit Dr. Serafim și ceilalți membri ai delegației s-au îndreptat spre Domul din München, aflat la circa 100 de metri de clădirea Primăriei.

Drumul a fost parcurs pe jos, în aplauzele și gesturile de simpatie ale celor aflați în piața centrală a orașului, „Sfânta Maria“.

În Domul catolic din München, Prea Fericirea Sa a fost întâmpinat de rectorul și slujitorii bazilicii, care i-au urat bun venit și l-au invitat în sacristie. În Catedrală, în care se aflau peste 2000 de credincioși ortodocși români, dar și catolici și protestanți, s-a intrat în procesiune, mai întâi diaconii (ortodocși și catolici), urmați de ceilalți slujitori, membrii delegației, Prea Fericirea Sa fiind însoțit de Eminența Sa Cardinalul Friedrich Wetter și ÎPS Mitropolit Dr. Serafim. Corala „Psalmodia transilvanica” a Facultății de Teologie Ortodoxă din Cluj-Napoca, condusă de Pr. Dr. Vasile Stanciu, corul „Agapia” al parohiei Buna-Vestire din München și credincioșii prezenți au intonat imnul patriarhal și „Hristos a înviat!”.

De la ora 18.30, ÎPS Mitropolit Serafim a oficiat Vecernia ortodoxă, înconjurat de preoții români Dr. Mircea Basarab de la parohia „Nașterea Domnului” și Simeon Felecan de la parohia „Buna-Vestire” din München. La ceremonie au fost prezenți reprezentanți ai Bisericilor Ortodoxe surori și Bisericilor Ortodoxe Orientale din München, Bisericilor membre în Asociația de lucru a Bisericilor Creștine din Bavaria și ai autorităților locale. Au mai fost prezenți Excelența Sa Dr. Albert Rauch, Directorul Institutului pentru Bisericile Orientale de la Regensburg, Prea Sfințitul Gherasim, Episcopul Râmnicului și Excelența Sa Domnul Mihai Botorog, Consulul General al României la München.

Înainte de începerea Vecerniei, Eminența Sa Cardinalul Friedrich Wetter, Arhiepiscop de Freising și München a adresat Prea Fericirii Sale următorul cuvânt:

“În numele Bisericii Catolice a țării noastre, Vă salut, foarte cordial, în biserica mitropolitană închinată Prea Sfintei Fecioare Maria din München, capitala landului, în mijlocul landului Bavariei.

Vă salut cu deosebită bucurie și cordialitate ca și Întâistătorul a 20 milioane de creștini ortodocși români din lumea întreagă. Salut în Dvs., Prea Fericite, pe reprezentantul unei Biserici, care merge înapoi până la Apostolul Andrei, fratele Apostolului Petru, cel care după tradiție a predicat Evanghelia lui Hristos în regiunea Dunării de Jos și a Mării Negre. Salutul meu cordial se îndreaptă și spre ierarhii și preoții însoțitori. Salut cu mare bucurie pe Mitropolitul vechii și cinstitei Mitropolii a Moldovei (din 1401), Em. Sa Arhiepiscopul Daniel. Salut tot așa de cordial pe Mitropolitul Olteniei, Em. Sa Arhiepiscopul Teofan, ca și pe Mitropolitul pentru

Germania, Europa Centrală și de Nord, Em. Sa Arhiepiscopul Serafim și pe Arhipăstorul din Alba Iulia, Em. Sa Arhiepiscopul Andrei. La noi a venit și Arhipăstorul Episcopiei Râmnicului, Ex. Sa Episcopul Gherasim, care se găsește într-o călătorie în Germania. Salut din inimă pe toți preoții și membrii Bisericii Dvs. din München, din întreaga Bavarie și Germanie. De asemenea, salut pe oaspeții din Okumene, care s-au adunat în Dom pentru a saluta pe P.F. Voastră și împreună cu Dvs. să se roage Domnului nostru Iisus Hristos.

Ați mai fost odată, Prea Fericite, ca episcop al Aradului, în orașul nostru. Ați venit la München în 1970 ca însoțitor al P.F. Patriarh Justinian. Înaintașul meu, Cardin. Julius Dopfner, a primit atunci înalta vizită din România în cea mai veche Biserică a orașului, Biserica Sf. Petru din München. Astăzi îmi permit să Vă primesc ca Patriarh al Bisericii Dvs. în catedrala mea și prin aceasta, de asemenea, să amintesc de vizita care a urmat din partea Card. Dopfner, în anul 1971, în țara Dvs.

Card. Dopfner spunea atunci în România că sensul întrunirii dintre creștinii diferitelor tradiții este să nu rămână unii altora străini, să nu trăiască unii alături de alții (în lipsă de comuniune n.n.). Hristos însuși a adunat împreună după cuvântul Apostolului Pavel pe cei ce erau despărțiți. Card. Dopfner spunea și eu mă alătur din toată inima cuvântului său: "Noi toți suntem cetățeni ai unei cetăți sfinte a împărăției dreptății, dragostei și păcii în măsura în care sunt desființate zidurile despărțitoare ale națiunilor, raselor și claselor".

Noi știm că a fost nevoie încă de decenii până când această viziune a putut să se realizeze în viața politică și socială a popoarelor noastre. Astfel, noi ne amintim cu recunoștință de cei ce în anii întunecați și, adeseori, în împrejurările cele mai grele și pline de suferință, au vestit Evanghelia lui Hristos și au celebrat Sfintele Taine. Începând cu zilele persecuției împăratului Dioclețian, în secolul 4, sunt mulți oameni ai țării și ai poporului Dvs. care au parcurs calea Patimilor lui Hristos. În cripta Catedralei noastre este înmormântat arhiepiscopul latin de București, Joseph Schubert. El a fost de două ori condamnat pe viață la închisoare. În Vinerea Mare a anului 1969 el a murit aici în München.

Când Papa Ioan Paul al II-lea, în 1999, a vizitat țara Dvs., el a spus: "Ortodocșii și catolicii nu sunt încă aici pe pământ în unitate deplină, dar între ei există o unitate desăvârșită în martiri, care și-au dat viața pentru Biserica și țara aceasta. Comuniunea lor este în același timp mărturie și minune".

România este țara din estul Europei, unde creștinii diferitelor tradiții bisericești, ca și creștinii diferitelor confesiuni au trăit împreună, în mod exemplar, cu oamenii altor religii și culturi, timp de sute de ani. Această împreună-viețuire era pentru țară și pentru întregul continent o mare îmbogățire și este și astăzi un semn că Europa poate crește împreună într-un spirit bun.

O contribuție hotărâtoare în acest sens oferă Biserica Ortodoxă Română. Ea poate spune cu mândrie și pe bună dreptate că nașterea creștinismului și nașterea poporului român aparțin împreună. Biserica Dvs., Prea Fericite Părinte Patriarh, este o punte între Est și Vest și aceasta nu numai pentru că România ca o națiune latină (națiune română) are o deosebită afinitate cu lumea pecetluită de latinitate.

Când Prea Fericirea Voastră, în anul trecut, ați vizitat pe urmașul Sf. Petru în Cetatea Eternă, ați dat împreună cu el o mărturie care nu poate fi trecută cu vederea. Patriarhul Apusului și Patriarhul român ortodox au celebrat împreună, în Catedrala Sf. Petru, un serviciu divin la începutul celebrării Sfintei Euharistii, care era o expresie profundă de dragoste a Bisericilor surori, dincolo de orice prozelitism, care pentru marile noastre tradiții bisericești n-a fost o binecuvântare.

La vizita sa în țara Dvs., Papa a rostit, referindu-se la dragostea poporului român față de Maica lui Dumnezeu, un cuvânt frumos. România, cu multele ei mănăstiri închinare Maicii Domnului, cu icoanele ei făcătoare de minuni, spre care vin oamenii în pelerinaj, pentru a cinsti pe Sfânta Maria este "Grădina Maicii Domnului". Prea Fericirea Voastră ați văzut în Marienplatz, în centrul München -ului, columna cu Maica Domnului, cel mai vechi monument de pace al orașului și în general, cea mai veche columnă a Mariei. În vârful columnei stă Maria, Maica Domnului, care ne prezintă pe Fiul lui Dumnezeu. De secole, noi venerăm pe Maria ca patroană a Bavariei, ca apărătoarea bavarezilor. În luna mai, oamenii sunt în pelerinaj la multe locuri bavareze de cinstire a Mariei. Ei se adună în servicii divine dedicate Mariei, pentru a cinsti pe Maica lui Dumnezeu și pentru a o invoca în nevoile lor și ale timpului nostru în rugăciuni de mijlocire. În acest sens, se cuvine și Bavariei numele de cinste de "Grădină a Maicii Domnului".

Fie ca dragostea pentru Sfânta Maria, care ne conduce la Hristos, să adune împreună pe oamenii din țările noastre. Fie ca, cuvintele Mariei adresate în Evanghelie, cu privire la Hristos, să rămână pentru noi un mesaj

permanent: "Faceți ce vă va spune El!" Fiți pentru noi, în acest spirit marianic, ca Păstor suprem al Bisericii române-ortodoxe sore, din toată inima, binevenit.

Vă salut cu un cuvânt de speranță și dragoste, pe care Prea Fericirea Voastră l-ați adresat Papei Ioan Paul al II-lea la vizita lui în România: Hristos Cel înviat este în mijlocul nostru!"

Slujba Vecerniei s-a desfășurat într-o atmosferă duhovnicească deosebită, toți credincioșii români intonând împreună cu corul studenților teologi ortodocși din Cluj-Napoca majoritatea cântărilor slujbei de seară, cu un farmec aparte în perioada pascală. Ecteniile au fost rostite în limbile română și germană, iar Eminența Sa Cardinalul Wetter a citit rugăciunea „Învrednicește-ne, Doamne”. Seara românească de rugăciune i-a impresionat pe credincioșii catolici și evanghelici prezenți, care remarcă faptul că de multă vreme Domul catolic nu a mai fost atât de plin de credincioși. Am trăit clipe unice atunci când clerul și credincioșii români prezenți au intonat: „Hristos a înviat!”, „Ziua învierii”, „Lumină lină” și alte cântări specifice Vecerniei.

După terminarea Vecerniei, Prea Fericitul Părinte Patriarh Teoctist a adresat Eminenței Sale Cardinalului Friedrich Wetter și celor prezenți următorul cuvânt:

“În numele Tatălui și al Fiului și al Sfântului Duh. Amin
Eminența Voastră, iubite frate în Hristos, Cardinal Friedrich Wetter,
Înalt Prea Sfințiile Voastre, Părinți Mitropoliți din România,
Înalt Prea Sfinția Voastră Serafim,
Stimați reprezentanți ai Forului Ecumenic din Bavaria,
Iubiți credincioși, credincioase și frați români,

Greu putem să găsim cuvinte pentru a da expresie bucuriei sufletești revărsată de frumusețea Vecerniei ecumenice din seara aceasta. Văzând bucuria cu care participați la această slujbă împreună cu noi, cât sunteți de atenți și cu câtă căldură ne-ați primit pe noi, slujitorii Bisericii din țară și slujitorii Bisericii de aici, gândul meu s-a îndreptat în aceste clipe către o cântare bisericească frumoasă închinată Maicii Domnului: "În Biserica slavei tale stând, în cer ni se pare a fi, Născătoare de Dumnezeu". Așa ne-am simțit cu toții în timpul săvârșirii acestei Vecernii, atunci când s-a cântat frumoasa rugăciune a Luminii line și Hristos a înviat! De aceea, cu dreptate se adevăresc cuvintele proorocului David, când spune în psalmul 132, 1: „Ce este atât de bun sau atât de frumos decât să locuiască frații împreună? ».

Datorăm, iubiții mei frați și surori în Domnul, această bucurie invitației Eminenței Sale, fratelui nostru iubit în Hristos, Arhiepiscopul Cardinal Friedrich Wetter, care ne-a întâmpinat cu dragoste în seara aceasta și ne-a înlesnit acest popas al întâlnirii noastre cu dumnezevoastră, în călătoria noastră spre reședința mitropolitană din Nürnberg pentru hirotonirea noului Episcop vicar al Înalt Prea Sfințitului Serafim. Ne imaginăm cu toții cum ar deveni lumea întregă, dacă adevărul Evangheliei ar pătrunde adânc în sufletele și în inimile conducătorilor popoarelor, ale tuturor oamenilor. Am simțit și am trăit cu toții în timpul Vecerniei ecumenice acest adevăr dumnezeiesc pe care trebuie să-l aibă lucrător și Europa, de acum unită. Trebuie susținut acest ecumenism în continuare, deoarece s-a dovedit a fi izvorâtor de acțiuni benefice și de înfrățire a inimilor. Această reînviere prin ecumenism a reîncreștinării Europei, așa cum a fost în primul mileniu, ne umple inimile de bucurie. Iată, împreună, noi, cei din România, cu românii de aici și cu gazdele noastre atât de ospitaliere, Biserica Romano-Catolică și Biserica Evanghelică din această țară, putem realiza în mic, în această catedrală istorică, spiritul creștin al Europei, pentru că Europa trebuie să-și afle rădăcinile ei creștine. Aceste simțăminte le-am încercat noi, delegația Patriarhiei Române, și le vom tâlmăci în seara aceasta în limba germană, o limbă atât de concisă și de frumoasă, limba fraților creștini din Germania.

Eminența Voastră, răspund întâmpinării frățești pe care ne-ați făcut-o cu răspunsul pascal "Hristos a înviat!", vestire pe care noi ortodocșii o rostim până la Înălțarea Domnului, de fiecare dată când ne întâlnim, atât cu cei apropiați ai noștri – rude și prieteni – cât și cu ceilalți creștini care-l mărturisesc pe Hristos, ca Domn și Dumnezeu. Iisus Hristos, Mântuitorul lumii S-a smerit pe Sine, până la moartea pe cruce, dar ca Dumnezeu adevărat și om adevărat, a biruit moartea și a redat omului căzut prin întâiul Adam posibilitatea restaurării „frumuseții celei dintâi”, în Noul Adam. Căci, după cum mărturisește înțeleptul Isus Sirah, „din mărimea și frumusețea fapturilor poți să cunoști bine, socotindu-te, pe Cel care le-a zidit” (13, 5). Cu acest salut luminos și dătător de speranță răspundem și noi, delegații Bisericii Ortodoxe Române, la primirea atât de călduroasă pe care ne-ați făcut-o în acest impunător lăcaș de cult, ce a stat mărturie atâtea veacuri la momente de mare însemnătate pentru viața și lucrarea Bisericii lui Hristos în lumea Sa.

Dorim să mulțumim, în mod special, Eminenței Voastre, prea iubite frate în Hristos, Cardinal Dr. Friederich Wetter, pentru invitația pe care ne-ați făcut-o de a ne ruga împreună la începutul pelerinajului nostru în această țară ospitalieră. Vedem pe deplin în acest fapt părtașia Eminenței Voastre la împlinirea îndatoririlor noastre duhovnicești față de clerul și credincioșii ortodocși români ce viețuiesc și în această regiune a Germaniei. Aceeași prețuire se cuvine să fie arătată și față de Domniile Voastre, distinși reprezentanți ai celorlalte Biserici din München, care ne-ați primit aici, întru dragostea lui Hristos ce „nu cade niciodată” (I Cor. 13, 8).

Am fost părtași cu toții la săvârșirea slujbei Vecerniei ortodoxe în această impunătoare Catedrală. În cărțile noastre de ritual liturgic, cele șapte Rugăciuni ale Vecerniei sunt cunoscute ca „Rugăciuni de la aprinsul luminii”¹. Prin aceste rugăciuni ale luminii sau ale luminării spirituale, Îl invocăm pe Dumnezeu, Cel ce „locuiește întru lumina cea neapropiată”, „să lumineze ochii inimilor noastre”, să ne „îmbrace cu arma luminii”, pentru ca noi, „cu gândirea poruncilor Sale luminându-ne”, să ne ridicăm întru bucurie duhovnicească².

Bucuria este semnul vizibil al primei întâlniri a Mântuitorului Hristos cu Apostolii Săi, al regăsirii pe același drum. Bucuria noastră de acum este, de fapt, o prelungire a împreună-lucrării și a legăturilor străvechi dintre popoarele și Bisericile noastre. Mai mult, bucuria pe care o trăim cu toții în această seară binecuvântată de Dumnezeu este o icoană a ospitalității avramice pe care românii au arătat-o, îndeosebi în Transilvania, față de frații și surorile lor de credință catolică și protestantă grăitori în limba lui Goethe și Schiller. Iar această dragoste a românilor pentru germanii așezați de veacuri în România a găsit un corespondent pe măsură în ospitalitatea credincioșilor Bisericilor din Germania, pe care le reprezentați, cei care le-au oferit lăcașuri de cult și sprijin neprețuit în vremuri de început și, deseori, de încercare, atât credincioșilor și clerului, cât și Ierarhului lor, Înalt Prea Sfințitului Serafim. În numele lor, vă mulțumesc tuturor pentru tot ceea ce ați făcut pentru credincioșii ortodocși, în special, și pentru poporul român, în general.

Eminența Voastră,

Ne aflăm la începutul unui nou secol și mileniu în istoria omenirii. Pentru noi, creștinii, acest nou mileniu este cel de al treilea în istoria mân-

1. *αι ευχαι του λυχνικου*, cf. Pr. prof. dr. Petre Vintilescu, *Liturghierul explicat*, Editura Institutului Biblic și de Misiune al Bisericii Ortodoxe Române, București 1998, p. 44.

2. *Ibidem*, pp. 44-45.

tuirii adusă lumii de Fiul lui Dumnezeu Cel întrupat. Aceasta înseamnă și un nou început pe drumul nostru comun către o simfonie a Bisericilor și popoarelor europene. În această Europă unită economic și politic, în care neamurile se integrează cu năzuința de mai bine, Bisericile noastre, fiecare în parte și toate împreună, au mandatul pe care Hristos Iisus Domnul și Mântuitorul nostru ni l-a încredințat de a lucra în așa fel încât "lumea să creadă" (Ioan 17, 21). Doar mărturia creștină comună are sorți de izbândă, într-o lume tot mai îndepărtată de Dumnezeu – Izvorul a toată facerea de bine –, în care oamenii se înstrăinează unii de ceilalți și nu-L mai au pe Dumnezeu în centrul existenței lor personale sau sociale. Dacă ne amintim – și se cuvine să ne amintim – de faptul că Europa a fost creștină în vremea când Biserica lui Hristos era una și în manifestarea ei vizibilă, atunci trebuie să resimțim responsabilitatea ce ne stă înaintea pentru a fi, din nou, promotorii unei noi înduhovniciri a continentului european pe care Dumnezeu ne-a așezat pe unul lângă celălalt, potrivit înțelepciunii Sale dumnezeiești și pentru rațiuni doar de El știute. Europa vremurilor noastre are nevoie imperioasă de regăsirea sufletului său creștin, de valorile divine pe care a fost clădită civilizația continentului nostru, proces în care Biserica Ortodoxă își poate aduce contribuția sa specifică.

Cu bucuria de a fi aici, în minunata și ospitaliera Dumneavoastră țară, pentru a pune bun început acestei importante lucrări pastorale – hirotonirea unui tânăr întru arhieria lui Hristos pentru frații noștri ortodocși români din Germania –, ne exprimăm nădejdea sfântă că dialogul ecumenic dintre Bisericile creștine va continua și se va adânci și pe viitor. Această cale a dialogului este cea pe care am afirmat-o cu tărie și în **Declarația Comună** pe care am semnat-o în toamna anului 2002 la Vatican, împreună cu Sanctitatea Sa, Papa Ioan Paul al II-lea, când am arătat că dialogul este cel ce „va face să devină mai puternică afirmarea voinței noastre de a adânci comuniunea, în fața situației actuale de diviziune”.

Cu aceste gânduri frățești, Vă mulțumim tuturor pentru participarea la această slujbă și pentru primirea atât de caldă, adresându-Vă totodată urările noastre de pace și de bogate împliniri în activitatea Dumneavoastră, ce o împliniți spre slava Bisericii și ca recunoștință pentru darul cel neprețuit pe care Hristos ni l-a făcut – cel al Învierii Sale din morți.

În eforturile noastre pentru a împlini voia Mântuitorului Hristos, ca Biserica Sa să fie una, o avem mijlocitoare pe Maica Domnului, cea pe care

ați reprezentat-o atât de frumos aici. Ea ne îndeamnă să facem ce ne poruncește Mântuitorul Hristos.

Ca semn al prețuirii și al aprecierii noastre, Vă rog, Eminența Voastră, să primiți Crucea Sfintei Patriarhii, pe care a primit-o, de asemenea, și Sanctitatea Sa Papa Ioan Paul al II-lea. Se numește Crucea patriarhală, de la primul patriarh al României, Miron Cristea. Să o purtați cu sănătate și cu bucurie”.

La finalul ceremoniei, Prea Fericirea Sa a oferit Arhiepiscopului Friedrich Cardinal Wetter o icoană a Maicii Domnului, o Cruce Patriarhală pentru ierarhi, un set de plachete omagiale cu Patriarhii României, albumul „Icoana din sufletul copilului” și un CD dedicat împlinirii a 15 ani de patriarhat, însoțind darurile cu următoarele cuvinte: "Voia Mântuitorului Iisus Hristos este ca Biserica Sa să fie una. Mijlocitoare a acestei unități este Maica Domnului, cea pe care ați prezentat-o atât de frumos aici, iar ea ne poruncește să facem ce ne spune Mântuitorului Iisus Hristos".

După aceea, Prea Fericirea Sa i-a salutat personal pe reprezentanții Bisericilor Ortodoxe surori și Bisericilor Ortodoxe Orientale și delegații Asociației de lucru a Bisericilor creștine din Bavaria, care i-au fost prezentanți de părintele Dr. Mircea Basarab, oferind fiecăruia câte un album "Icoana din sufletul copilului" și CD-ul aniversar.

Întâlnirea cu credincioșii ortodocși români din München, după slujba Vecerniei, prevăzută în program, s-a transformat într-o reuniune de suflet a Părintelui Patriarh cu credincioșii – dintre care mulți tineri – veniți din întreaga Bavarie, care l-au înconjurat pe Prea Fericirea Sa în mijlocul catedralei, plini de entuziasm și de bucurie și dornici de binecuvântare. „Nu voi uita niciodată bucuria pe care ne-ați făcut-o în această seară”, îi mărturisea un credincios cu lacrimi în ochi Părintelui Patriarh Teoctist. Prea Fericirea Sa i-a binecuvântat pe toți, împărțindu-le iconițe și spunându-le: "M-am bucurat foarte mult că ați fost aici. Dumneavoastră m-ați inspirat foarte mult în cuvântare și vă sunt recunoscător." O altă mărturisire făcută celor prezenți de Prea Fericirea Sa este următoarea: "Românul visează, dar trăiește visul. Pentru români visul este realitate, nu-i lipsit de temeii". Credincioșii i-au urat viață lungă și "Hristos a înviat!"

Prea Fericirea Sa și-a exprimat bucuria față de mulțimea mare de tineri, care îl înconjura neîncetat, la fel ca și în timpul vizitei efectuate în Italia, sfătuindu-i pe aceștia să se ferească de păcate, de egoism, pentru că acestea distrug tinerețea, care este cea mai mare comoară.

În mod special trebuie remarcat faptul că printre românii care au venit să-l salute pe Prea Fericirea Sa, s-a aflat și domnul Nicolae Stroescu Stânișoară, fost director al postului de radio "Europa Liberă", în prezent membru în Adunarea Eparhială a Mitropoliei Ortodoxe Române pentru Germania, Europa Centrală și de Nord. Vizibil marcat de solemnitatea momentului, în timpul întâlnirii cu românii, domnul Stroescu-Stânișoară nu s-a despărțit o clipă de Părintele Patriarh, atent la dialogurile Prea Fericirii Sale cu credincioșii. Părintele Patriarh i-a mulțumit domnului Stroescu-Stânișoară pentru ajutorul acordat Bisericii noastre în vremurile grele de prigoană.

Un moment emoționant a fost și întâlnirea cu Monseniorul Octavian Bârlea, aflat la venerabila vârstă de 90 de ani, pe care Prea Fericirea Sa l-a îmbrățișat și l-a asigurat de continuarea strădaniilor pe calea unității Bisericii Mântuitorului Iisus Hristos.

Doctoranzi români, bulgari, ruși, sârbi, ucrainieni etc. de la Institutul pentru Bisericele Orientale din Regensburg au venit special pentru a participa la Vecernia ortodoxă din Domul catolic și a cere binecuvântare din partea Întâistătorului Bisericii Ortodoxe Române, care le-a urat mult succes la studii, pentru a deveni slujitori devotați ai Bisericii.

Membre ale mișcării Focolarelor din Bavaria i-au oferit Prea Fericirii Sale un buchet mare de frezii galbene. Primindu-l cu mare bucurie, Părintele Patriarh le-a răspuns acestora în limba franceză: "Am constituit în seara aceasta o imagine a Europei unite."

În timpul discuțiilor cu credincioșii români, aceștia s-au interesat de noua decizie a Patriarhiei Române de a construi Catedrala Mântuirii Neamului pe amplasamentul inițial din Parcul Carol. Credincioșii prezenți și-au exprimat bucuria pentru această decizie și sprijinul pentru realizarea acestui deziderat al Bisericii.

Întâlnirea cu românii, în Domul din München, s-a încheiat cu o fotografie a Părintelui Patriarh Teoctist și a celorlalți membrii ai delegației, cu un grup imens de credincioși.

La ora 20.30 a urmat o agapă oferită de către Eminentă Sa Cardinalul Friedrich Wetter la Restaurantul Bayerischer Hof, la care au participat: delegația Bisericii Ortodoxe Române, ÎPS Mitropolit Dr. Serafim, PS Gherasim, Episcopul Râmnicului, preoții și diaconii ortodocși slujitori, Excelența Sa Dr. Albert Rauch, Excelența Sa dl. Consul Mihai Botorog.

În cuvântarea ținută cu acest prilej, Eminența Sa a evidențiat atmosfera frățească a întâlnirii dintre reprezentanții celor două Biserici, care nu este de la sine înțeleasă în lume, deși ar trebui să fie. Prea Fericirea Sa a primit în dar o Sfântă Scriptură, ca "document" al credinței ambelor Biserici. Eminența Sa a mărturisit că nu s-a simțit străin la slujba ortodoxă, deși este un alt mod de a celebra. De aceea, a dăruit tuturor ierarhilor din delegație câte o carte de cântări liturgice catolice. Toți cei prezenți au primit un volum, în care sunt prezentate viețile Sfinților venerați în Arhiepiscopia de Freising și München. Eminența Sa a subliniat faptul că ne unesc foarte multe lucruri și este minimal ceea ce ne desparte, iar martirii și sfinții Bisericii Romano-Catolice trăiesc în ceruri în comuniune deplină cu sfinții Bisericii Ortodoxe, atingând deja țelul spre care tindem noi pe pământ, comuniunea deplină. Toată ceremonia ecumenică din Catedrală a fost apreciată de către Cardinalul Wetter ca o mărturie comună pentru Domnul cel Înviat din morți.

Mulțumind pentru ospitalitate, Prea Fericirea Sa a rostit următorul cuvânt:

"Eminența Voastră,
Înalt Prea Sfințiile și Prea Sfințiile Voastre,
Onorată asistență,

Prezența credincioșilor Bisericilor noastre în Catedrală în această seară a fost pentru noi o lecție, o cateheză foarte frumoasă. Toate mărturiile istoriei confirmă aproape 1000 de ani de relații între țările noastre. Relațiile dintre germani și români, îndeosebi în Basarabia și în Bucovina, ne-au înfrățit sentimentele.

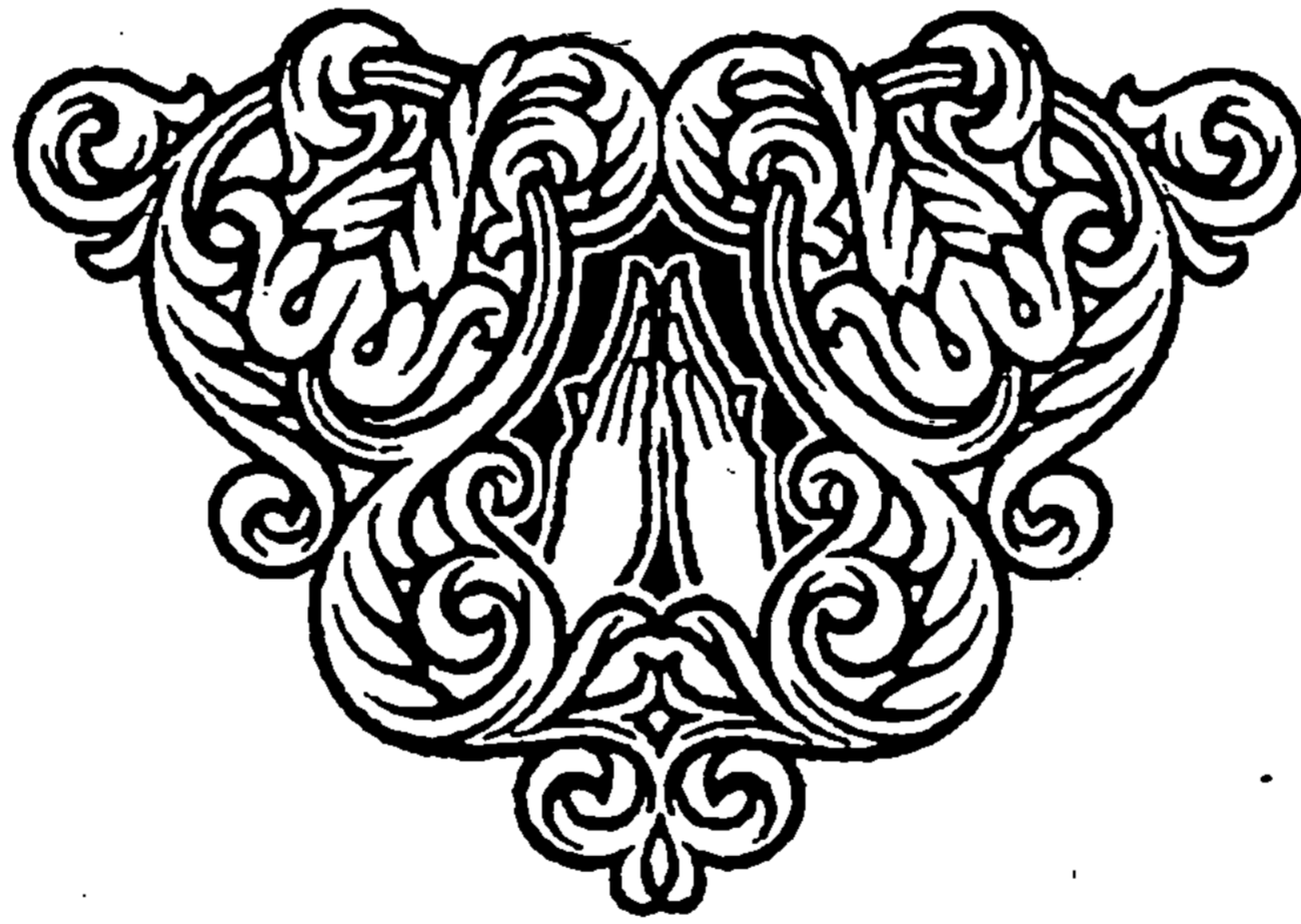
În anul 1970 l-am însoțit în vizita în Germania pe marele Patriarh Justinian. Atunci am înțeles că vizita noastră a contribuit la stabilirea unei legături foarte strânse între Biserica Ortodoxă Română și Bisericile Romano-Catolică și Evanghelică din Germania.

Începutul itinerarului nostru pastoral și ecumenic ne-a încântat pe toți, ne-a dat speranțe, asemenea unui răsărit de soare. Mulțumim Eminenței Voastre, colaboratorilor și tuturor celor din Forul ecumenic din Bavaria, pentru primirea călduroasă pe care ne-ați făcut-o. În timpul scurt petrecut aici am aflat de la mai mulți preoți și credincioși despre generozitatea Eminenței Voastre față de minoritățile religioase din eparhia pe care o păstoriți.

Vă mulțumim și vă încredințăm, Eminența Voastră, că noi, Biserica Ortodoxă Română, vom continua să slujim pentru apropierea Bisericilor noastre. Așa cum vă spuneam mai devreme, Dumnezeu ne-a "condamnat" pe noi, această generație de creștini, să ne rugăm împreună, să mergem împreună cu ajutorul lui Dumnezeu, contribuind tot împreună la construirea unei noi lumi.

Cu acest prilej, vă adresăm invitația de a ne vizita Biserica Ortodoxă Română și țara noastră, atunci când agenda vă va permite. Ar fi o onoare pentru noi să vă avem ca oaspete și Îl rugăm pe Dumnezeu să ne ajute în împlinirea acestui gând.

Am trăit în seara aceasta clipe înălțătoare împreună, iar mâine vom pune punct vizitei noastre la München. Aceasta însă nu încheie, ci deschide un nou capitol al relațiilor noastre frățesti. Așa să ne ajute Dumnezeu!"

ECUMENISMUL ACTUAL DIN PUNCTUL DE VEDERE
AL BISERICII ORTODOXE ROMÂNE.
CONFERINȚA PĂRINTELUI PATRIARH TEOCTIST
LA UNIVERSITATEA DIN MÜNCHEN

Vineri 9 mai 2003, dimineața, Prea Fericitul Părinte Patriarh Teoctist, însoțit de delegația Bisericii Ortodoxe Române, l-a vizitat pe Episcopul evanghelic al Bavariei, Excelența Sa Johannes Friedrich, la reședința acestuia.

Discuțiile purtate cu Excelența Sa și cu alți teologi evanghelici prezenți s-au referit la diferite teme ale ecumenismului actual. Episcopul Johannes Friedrich a mulțumit Prea Fericirii Sale, pentru onoarea făcută de a vizita sediul Bisericii Evanghelice din Bavaria, prezentând situația în care se află Biserica pe care o conduce. Prin vizita Prea Fericitului Părinte Patriarh Teoctist, relațiile dintre Biserica Ortodoxă Română și Biserica Evanghelică din Germania sunt întărite și mai mult, a precizat Excelența Sa. Episcopul Johannes Friedrich și-a exprimat bucuria pentru faptul că Biserica Evanghelică din Bavaria a contribuit la cumpărarea locașului de cult și a reședinței din Nürnberg de către Mitropolia Ortodoxă Română pentru Germania, Europa Centrală și de Nord. Excelența Sa era în acea vreme Decan³ al orașului Nürnberg.

Părintele Patriarh Teoctist a mulțumit pentru primirea călduroasă făcută delegației române, prezentând Episcopului Johannes Friedrich pe ceilalți membri ai delegației și a expus pe larg modul de organizare și funcționare al Bisericii Ortodoxe Române. Prea Fericirea Sa a vorbit în mod special despre rolul Sfântului Sinod al Bisericii Ortodoxe Române, subliniind responsabilitatea acestuia față de întreaga diasporă românească.

Părintele Patriarh a precizat că nu este primul patriarh al Bisericii Ortodoxe Române care vizitează Germania. În anul 1970, Patriarhul Justinian, însoțit de o delegație din care a făcut parte Prea Fericirea Sa, ca și Părintele Dumitru Stăniloae, unul din cei mai mari teologi ortodocși din secolul al XX-lea, a străbătut pentru prima oară cortina de fier care împărțea Europa. Atunci nu s-a putut vizita Berlinul de Vest, unde Biserica Ortodoxă Română avea o capelă, dar acum delegația va putea face acest lucru.

Discuțiile ulterioare s-au referit la Facultatea de Teologie Ortodoxă a Universității din München, a cărei funcționare pe viitor a fost pusă sub semnul întrebării de către oficialii landului Bavaria. Ambii ierarhi din

3. Decanul are în Biserica Evanghelică rolul unui protoiereu în Biserica Ortodoxă.

München, Cardinalul Friedrich Wetter și Episcopul Johannes Friedrich, au sprijinit menținerea Facultății de Teologie Ortodoxă din München în Universitate, deoarece aceasta ușurează dialogul ecumenic dintre ortodocși, catolici și protestanți.

În timpul întrevederii, domnul pastor Michael Hübner, conducătorul Colegiului de studii pentru bursierii ortodocși din cadrul asociației Diakonisches Werk a Bisericii Evanghelice din Germania, a prezentat delegației programul de burse, menționând numărul bursierilor români care au studiat în Germania. Programul de burse a condus la un dialog teologic și practic foarte rodnic între cele două Biserici, știut fiind că aproape toți membrii români din comisia de dialog teologic bilateral au fost bursieri ai Bisericii Evanghelice din Germania. Pe de altă parte, domnia sa a deplâns faptul că mulți dintre bursierii români nu se mai întorc în țară spre a sluji Bisericii care i-a trimis la studii.

În acest sens, Prea Fericitul Părinte Patriarh Teoctist și Înalt Prea Sfințitul Mitropolit Daniel au susținut încheierea unui Contract între bursier și Eparhia care îl recomandă, ca după terminarea studiilor să se întoarcă și să lucreze pentru aceasta.

Înalt Prea Sfințitul Mitropolit Daniel a fost întrebat de episcopul evanghelic cum apreciază situația ecumenismului contemporan. Înalt Prea Sfinția Sa a arătat că în cadrul Conferinței Bisericilor Europene este mult mai ușor de ajuns la unitate, cultura europeană reprezentând un factor unificator, în timp ce Consiliul Mondial al Bisericilor cuprinde Biserici de o mare diversitate culturală. Problema majoră, a arătat Înalt Prea Sfinția Sa, stă în realitatea secularizării Mișcării Ecumenice. Din istoria ecumenismului reiese că, atunci când dialogul teologic a fost mai profund, și relațiile ecumenice au fost mai profunde. Este nevoie în prezent de o nouă sinteză între spiritualitate și dimensiunea socială, de redescoperirea hristocentrismului pnevmatic, pentru ca Mișcarea Ecumenică să facă progrese în viitor.

În timpul întrevederii au mai fost abordate probleme privitoare la Mișcarea Ecumenică din România, fiind subliniat rolul jucat de Asociația Ecumenică a Bisericilor din România, AIDRom. Gazdele, bune cunoscătoare a situației din România, au ținut să remarce marea deschidere a Bisericii Ortodoxe Române față de Bisericile minoritare din țară.

În final, Prea Fericirea Sa a mulțumit pentru ospitalitate și pentru dialogul purtat, mulțumind Bisericii Evanghelice din Bavaria, personal Excelenței Sale Episcopului Johannes Friedrich, în numele Sfântului Sinod pentru

sprijinul acordat Mitropoliei Ortodoxe Române pentru Germania, Europa Centrală și de Nord. În semn de prețuire, Prea Fericitul Părinte Patriarh Teoctist a conferit Crucea patriarhală Episcopului Johannes Friedrich și l-a invitat să viziteze Biserica Ortodoxă Română.

De la reședința Bisericii Evanghelice, delegația Bisericii Ortodoxe Române a mers la Universitatea Ludwig-Maximilian din München. Prea Fericitul Părinte Patriarh Teoctist a fost întâmpinat de domnul Dr. Schübo, Prorectorul Universității, de domnul Konstantin Nikolakopoulos, Decanul Facultății de Teologie Ortodoxă și de domnul Prof. Dr. Teodor Nikolau, întemeietorul acesteia și alți membri ai Senatului. Gazdele au condus delegația Bisericii Ortodoxe Române în Aula Senatului Universității, unde se aflau personalități ale vieții academice și universitare, membrii corpului profesoral, invitați din partea altor culte, studenți și doctoranzi ai acestei Universități, între care mulți români, și jurnaliști.

După cuvântul de bun venit rostit de domnul Dr. Schübo, Prorectorul Universității, domnul Prof. Dr. Theodor Nikolau a mulțumit Prea Fericirii Sale pentru onoarea făcută prin prezenta vizită, care se adaugă celor ale Sanctităților Lor, Patriarhul Bartolomeu al Constantinopolului și Patriarhului Ilie al II-lea al Georgiei. Domnul profesor Nikolau a rostit de la tribuna Senatului Universității din München următorul cuvânt:

“Mult stimate Domnule Prorector!

Onorată asistență!

Mult stimate colege și colegi!

Dragi studenți! Stimate doamne și domni!

La încheierea cuvântului de salut al Prorectorului, Dl. Doctor Schübo, doresc, în numele celor prezenți, în special însă al profesorilor și al studenților Centrului de Formare pentru Teologia Ortodoxă al Universității Ludwig-Maximilian din München, să salut foarte cordial, și din partea mea, pe Prea Fericirea Sa, Patriarhul Bisericii Ortodoxe Române, Teoctist, împreună cu distinșii săi însoțitori. Fac acest lucru cu salutare obișnuită în Biserica Ortodoxă, în această perioadă de după Paști:

Hristos a Înviat!

Prea Fericirea Voastră,

Prin vizita Dumneavoastră, ne dovedeți o onoare extraordinară de mare și ne faceți o mare bucurie. Dumneavoastră ne oferiți și ocazia ca să ne

gândim cu recunoștință la faptul că, înaintea Dumneavoastră, Patriarhul Ecumenic Bartolomeu și Patriarhul Catolicos georgian Elie al II-lea, au dovedit această onoare Institutului pentru Teologia Ortodoxă. Astfel de vizite reliefează semnificația, însă și necesitatea existenței unei Facultăți de Teologie Ortodoxă în Europa de Vest și în special în Germania. Pentru că în Germania trăiesc aproximativ 1,5 milioane de creștini ortodocși, care provin din diferite Biserici Ortodoxe Autocefale. Proveniența studenților noștri oglindește această multitudine. Cei 53 de studenți, care sunt înscriși actualmente la München pentru studiul Teologiei Ortodoxe, vin din diferite țări – 7 dintre ei din România.

Prea Fericirea Voastră, vizita Dumneavoastră în Germania are, în primul rând, un caracter pastoral-bisericesc. Însă, în același timp, ea face clară ideea că înaltul scop al unificării Europei, edificarea casei comune „Europa”, nu trebuie să fie determinată numai de factori economici, chiar dacă economia constituie, în anumite privințe, „nervus rerum”. Mai mult, unificarea Europei presupune confirmarea și aprecierea, mai bine zis cu seriozitate, al unui alt factor mai profund: este vorba de cultura comună europeană cu pecetea ei creștină în cadrul Bisericilor din Răsărit și din Apus. La o privire mai atentă a acestui factor trebuie să se vorbească în loc de obișnuita expresie „lărgire către Est” a Uniunii Europene, de „lărgire Est-Vest”.

O asemenea lărgire nu este o stradă cu sens unic și ea merge nu numai de la Vest la Est, ci și în sens invers. Un semn văzut în depărtare, chiar dacă mic, mai bine spus un mic pas înspre o astfel de „lărgire Est-Vest”, este în mod sigur înființarea Centrului nostru de Formare pentru Teologia Ortodoxă cu ajutorul conducerii de stat din Bavaria.

„Lărgirii Est-Vest” îi slujesc însă, înainte de toate, Mișcarea Ecumenică și eforturile susținute ale Bisericilor pentru înțelegerea și refacerea unității.

Prea Fericirea Voastră, Biserica Ortodoxă Română își aduce contribuția ei, într-o manieră diversificată, la acest lucru, de mai mult de patru decenii. Această contribuție este în mare parte adusă de către Dumneavoastră personal. De aici plecând, Dumneavoastră sunteți cel mai în măsură să ne vorbiți asupra temei despre care doriți să conferențiați: „Mișcarea Ecumenică din punctul de vedere al Bisericii Ortodoxe Române”. Înainte ca noi să ascultăm conferința, doresc, stimate doamne și domni, să vi-l prezint pe scurt, pe conferențiar: s-a născut în 1915 în nord-estul României, a intrat în mănăstire în 1928; în 1940 a primit Diploma de licență în Teologia Ortodoxă, în București. După hirotonirea într-un preot (1948), a fost

hirotonit, în anul 1950, întru Episcop-vicar și a condus Institutul Teologic din București până în 1954, inclusiv. În 1962 a fost numit Episcop de Arad și în 1973, Arhiepiscop al Craiovei și Mitropolit al Olteniei. În perioada 1977-1986 a fost Mitropolit al Moldovei și Sucevei. Din noiembrie 1986, este Arhiepiscop al Bucureștilor, Mitropolit al Munteniei și Dobrogei și Patriarh al Bisericii Ortodoxe Române. Aceasta înseamnă că el este Întâistătătorul bisericesc al mai mult de 20 de milioane de credincioși români ortodocși din întreaga lume.

Pe lângă multe distincții bisericești, Patriarhul Teoctist este membru de onoare al Academiei de Științe din București și doctor honoris causa al mai multor universități românești, ca și al Universității Catolice din Lublin – Polonia. În afară de aceasta, el a publicat mai multe cărți și studii, ca de exemplu: „Opera Sfântului Vasile cel Mare în viața duhovnicească a credincioșilor ortodocși români” sau lucrarea, în 12 volume, cu titlul „Pe treptele slujirii creștine”.

După prezentarea vieții și activității Prea Fericirii Sale, un veritabil *laudatio*, Prof. Dr. Theodor Nikolau l-a invitat pe Prea Fericirea Sa să susțină conferința cu titlul: *Exigențele ecumenismului actual din punctul de vedere al Bisericii Ortodoxe Române*. Părintele Patriarh Teoctist a mulțumit pentru invitație și a rostit următorul cuvânt:

“Excelența Voastră, domnule Rector,
Excelențele Voastre, domnilor Decani ai Facultății de Teologie,
Excelența Voastră, domnule Consul al României în acest frumos oraș,
Înalt Prea Sfințiți Părinți,
Prea Cucernici Părinți,
Onorat auditoriu,

Din toată inima, țin să-i mulțumesc domnului Rector și Domnului Profesor Theodor Nikolaou pentru această neașteptată prezentare a Bisericii Ortodoxe Române și a smereniei noastre. Membrii delegației noastre au legături directe cu Facultatea de Teologie și cu Universitatea.

Vizita noastră este rânduită din înțelepciune dumnezeiască. Cum ați auzit din expunerea atât de amabilă a domnului profesor Theodor Nikolaou, anii mei îndelungați de slujire, din milostivirea lui Dumnezeu, în cea mai mare parte i-am consacrat slujirii tineretului Bisericii noastre, fie în seminarii, fie ca Rector al Facultății de Teologie în anii foarte grei ai Bisericii Ortodoxe Române, sub dictatura celor fără Dumnezeu.

Dintre distinșii membri ai delegației Bisericii Ortodoxe Române, Înalt Prea Sfințitul dr. Daniel Ciobotea, Mitropolitul Moldovei și Bucovinei, și-a făcut studiile de doctrină și teologie ca ucenic al celui mai mare teolog român din lumea ortodoxă, părintele profesor Dumitru Stăniloae, și le-a desăvârșit aici, în Germania. Acum are în ierarhia bisericească, o misiune de mare răspundere pentru Ortodoxia întreagă. Înalt Prea Sfinția Sa face parte din Comitetul Central al Conferinței Bisericilor Europene și este Președintele Comisiei Sfântului Sinod al Bisericii Ortodoxe Române pentru învățământul teologic. În timpul păstoririi sale a luat ființă Facultatea de Teologie din Iași, Metropola Moldovei, al doilea oraș din România, iar Înalt Prea Sfinția Sa este și acum profesor acolo.

Permiteți-mi să îl prezint acum pe Înalt Prea Sfințitul dr. Teofan, Mitropolitul Olteniei, membru în Consiliul Ecumenic al Bisericilor și în comisiile de dialog, care a obținut Doctoratul în Teologie sub îndrumarea profesorului Olivier Clement de la Institutul Saint Serge din Paris. I.P. Sa desfășoară o activitate deosebită în domeniul social, pe teren de diaconie bisericească, și, de asemenea, se implică în formarea preoților la Facultatea de Teologie din orașul Craiova.

Pe Înalt Prea Sfințitul Mitropolit dr. Serafim îl cunoașteți.

Înalt Prea Sfințitul Arhiepiscop dr. Andrei conduce eparhia orașului Alba-Iulia, un oraș cu o mare rezonanță în istoria poporului român. Înalt Prea Sfinția sa este, de asemenea, decan și profesor la Facultatea de Teologie din acest oraș.

Onorată asistență,

Cu multă atenție am ascultat cuvântul domnului profesor Theodor Nikolaou privitor la problemele actuale ale Europei. Am făcut parte din delegația Patriarhiei Române care a vizitat Germania în 1970, pe când „cortina de fier” despărțea Europa de Răsărit de Europa Centrală. În această delegație era prezent și marele profesor și teolog Dumitru Stăniloae. Auzeam comentarii în drumul nostru, când ne întâlneam cu soboare de episcopi, de preoți romano-catolici și protestanți, cu privire la chipul și la cuvântul Patriarhului nostru Justinian. Rezumându-le, așa cum numai spiritul limbii germane poate să o facă, aceste personalități priveau la Patriarhul Justinian și spuneau că parcă a apărut din paginile Bibliei. Aș remarca această expresie a respectului fraților noștri creștini din Bisericile din Europa, divizată pe atunci, față de cuvântul și prezența fraților creștini de dincolo de cortina de fier.

Ne-am regăsit aici, în Bavaria sau în alte părți, între frați creștini care ne-au ajutat în Transilvania pe tărâm cultural. Aici, la Sibiu, în anul 1544 apărea Catehismul în limba română, iar în 1582 Palia de la Orăștie, tipărită, de asemenea, în limba română, ca urmare a înrâuririi Reformei, prezentă și în Transilvania. Vă rog să observați cât de aproape ne aflăm, în anii aceia, de Reforma lui Luther. Sașii care s-au așezat în Transilvania erau încă dinainte adepții acestei Reforme, printre ei numărându-se și învățatul Johannes Honterus, ilustrat în Biserica Neagră din Brașov.

Așa cum a remarcat astăzi Excelența Sa episcopul Johannes Friedrich al Bisericii Evanghelice din München, teologia, cultura ca și țara românească alcătuiesc o sinteză între Est și Vest. De aceea, Excelența Voastră, Domnule Vice-rector, îmbrățișez ideea dumneavoastră că Europa nouă trebuie să se întindă nu numai către Est, dar și către Vest.

După cum susținea Sanctitatea Sa Bartolomeu, Patriarhul Ecumenic al Constantinopolului, într-o conferință la Academia Română, Ortodoxia este deschisă științei și culturii. Ortodoxia nu este o piedică pentru cultură și, mai ales, Ortodoxia românească, care a sprijinit ca în România să înflorească și cultul armean și Biserica evanghelică, precum și alte culte, cu care noi ne-am aflat și în trecut, dar ne aflăm și acum, într-o frățească colaborare.

Pe baza acestei apropieri și frățietăți toate cultele din România am semnat în anul 2000 un apel pentru susținerea intrării României în structurile europene. Este binecunoscut faptul că Europa nouă are nevoie nu numai de factorul economic și tehnologic, ci și de spiritul creștin, evanghelic; acel spirit care a făcut să înflorească în Europa și în Principatele Române mănăstiri străvechi, artă străveche, pe baza culturii bizantine.

În primul mileniu creștin în Europa era o singură Biserică. Avem datoria să depunem eforturi pentru regăsirea rădăcinilor ei creștine și, de asemenea, să sprijinim renașterea valorilor biblice în structurile europene. Numai o renaștere economică, politică sau tehnologică nu ar fi de ajuns. Mărturisesc despre aceasta tinerii din toată lumea, care așteaptă de la Biserici și de la societate sprijin, ajutor și întărire în acest sens.

Pe lângă bucuria revederii cu preoții și românii din acest oraș și cu Înalt Prea Sfințitul Mitropolit Serafim, vă aducem și mărturia încrederii noastre în această uriașă și dumnezeiască strădanie care se numește ecumenismul zilelor noastre și dialogul teologic.

Despre aceasta vom vorbi în continuare în cadrul conferinței cu tema: Exigențele Ecumenismului actual din punctul de vedere al Bisericii Ortodoxe Române.

Excelențele Voastre,
Înalt Prea Sfințiți și Prea Sfințiți Părinți,
Prea Cucernici Părinți, Onorat auditoriu,

Adresăm Excelenței Voastre, Domnule Rector, calde mulțumiri pentru invitația de a vizita această prestigioasă Universitate și totodată salutăm prezența în cadrul ei a unei Facultăți de teologie ortodoxă, fapt care ne încurajează să vă împărtășim câteva aspecte din viața și experiența ecumenică a Bisericii Ortodoxe Române.

Izvorând din predica Sfântului Apostol Andrei și păstrând această apă vie până în ziua de astăzi, Biserica Ortodoxă Română s-a dezvoltat sub oblăduirea Duhului Sfânt odată cu poporul român, pe care l-a slujit și cu care s-a identificat de-a lungul întregii sale existențe. Pe parcursul istoriei sale bimilenare, Biserica Ortodoxă Română a intrat adeseori în contact cu alte credințe și tradiții religioase, ceea ce a constituit motivația pentru angajamentul ei în ecumenismul secolului al XX-lea. Ea a păzit cu sfințenie unitatea de credință, de cult și de spiritualitate cu întreaga Ortodoxie. Această unitate păstrată cu consecvență în trecut se cere afirmată cu și mai multă vigoare în zilele noastre, când relațiile interconfesionale și inter-religioase se dezvoltă pe o scară din ce în ce mai mare.

Pentru Biserica Ortodoxă Română, dialogul ecumenic interconfesional, precum și cel interreligios, sunt determinate de relațiile inter-ortodoxe; numai afirmând unitatea de învățătură, de cult și canonică a Bisericii Ortodoxe, în integralitatea ei de comuniune a Bisericilor autocefale, se va putea ajunge la o mărturie ortodoxă credibilă în dialogul ecumenic și interreligios de azi. Rugăciunea Mântuitorului nostru Iisus Hristos, ca toți să fie una (Ioan 17, 21), constituie pentru Biserica Ortodoxă principiul de bază în orientarea ecumenistă de slujire spre împlinirea poruncii divine de unire a tuturor în Hristos.

Angajamentul ecumenic al Bisericii Ortodoxe Române se desfășoară pe trei planuri: național, european, și mondial.

La nivel național, exigențele ecumenice actuale se concretizează, pe de o parte, prin dezvoltarea relațiilor dintre Bisericile și comunitățile religioase din România, iar pe de altă parte, prin atitudinea comună a

Bisericilor față de cerințele sociale și politice din societatea românească de azi. Cele două direcții ale angajamentului ecumenic al Bisericii Ortodoxe Române pe plan național sunt complementare și interdependente.

Exigențele europene ale angajamentului Bisericii Ortodoxe Române se impun la nivelul cooperării acestei Biserici cu Conferința Bisericilor Europene (KEK), precum și prin dialogul teologic și cooperarea cu Biserici și instituții ecumenice și diaconice din diferite țări europene, vizite reciproce între ierarhii Bisericilor sau chiar legături între eparhii, abordând probleme de natură ecumenică, de colaborare și întrajutorare.

În sfârșit, exigențele ecumenismului la nivel mondial se manifestă pentru Biserica noastră, pe de o parte, prin cooperarea cu Consiliul Ecumenic al Bisericilor (CEB), iar pe de altă parte, prin relațiile bilaterale aprofundate tot mai stăruiitor în ultimii ani cu Biserica Romano-Catolică, la nivelul Consiliului Pontifical, al conferințelor panortodoxe și schimbului de vizite între Întâistătătorii celor două Biserici.

Relațiile dintre Bisericile și comunitățile religioase din România au fost și sunt încă determinate de situația politică și economică a societății românești, în general. În perioada dictaturii comuniste (1948-1989) s-a dezvoltat în România un ecumenism sub cruce, prin întâlniri între șefii de culte și prin conferințe teologice interconfesionale între institutele teologice ortodoxe, romano-catolice, protestante, cu participarea profesorilor, ierarhilor și conducătorilor confesiunilor religioase. Reluarea acestor conferințe pe o bază nouă este o cerință majoră pentru promovarea ecumenismului local din România, inaugurat pe principiile teologice comune și răspunzând exigențelor actuale ale lumii.

După 1990, relațiile ecumenice din țara noastră au fost impulsionate prin crearea Asociației Ecumenice a Bisericilor din România (AIDRom), din care fac parte: Biserica Ortodoxă Română, Biserica Evanghelică - Sibiu, Biserica Luterană C.A., Biserica Reformată și Biserica Armeană Apostolică. În vederea angajării în mod egal a tuturor Bisericilor pe calea unui dialog ecumenic constructiv este de dorit ca asociația această să se transforme într-o organizație mai largă, de tipul unui consiliu al Bisericilor, care va trebui să ofere o platformă de cooperare frățescă între toate Bisericile. În cei 12 ani de activitate ai AIDRom, o contribuție majoră la sprijinirea unor proiecte derulate de această asociație a avut-o Diakonisches Werk, prin așa-numitele proiecte bilaterale, dintre care cele mai multe au fost pentru Biserica Ortodoxă Română.

Tot prin AIDRom s-au derulat o serie de proiecte inițiate din Germania și menite să ajute victimele urii de rasă din timpul celui de-al doilea război mondial (evrei și rromi). Mii de astfel de victime sau urmașii lor au putut beneficia de ajutoare prin intermediul AIDRom. De asemenea, populația minoritară rromă din România a beneficiat de programe pilot de dezvoltare comunitară, proiecte economice etc.

Deși Biserică majoritară, însumând 87 % din întreaga populație a țării, Biserica Ortodoxă Română este deschisă pentru cooperare cu toate Bisericile din România, într-un adevărat spirit ecumenic. Societatea românească de azi este o societate pluralistă, expusă secularizării, față de care Bisericile sunt chemate să țină aprinsă făclia credinței în noua societate, marcată încă de urmările ideologiei ateiste.

O altă formă de manifestare a ecumenismului local din România după 1989 este reprezentată de Societatea Biblică Interconfesională, înființată în mai 1992, din care fac parte 12 Biserici și confesiuni, și anume: Biserica Ortodoxă Română, Biserica Armeană Apostolică, Biserica Reformată, Biserica Evanghelică C.A., Biserica Evanghelică SP, Vicariatul Sârb Ortodox, Vicariatul Ucrainean Ortodox, Comunitatea Penticostală, Comunitatea Adventistă, Comunitatea Baptistă de limbă română și cea de limbă maghiară, precum și Biserica Unitariană. Activitatea principală a acestei societăți este răspândirea cuvântului lui Dumnezeu în școli, închisori, cămine de bătrâni sau de copii orfani, realizarea traducerii Sfintei Scripturi acceptată de toți membrii. S-a tipărit o ediție româno-maghiară, destinată familiilor mixte din România și Ungaria, precum și o ediție ilustrată a Bibliei.

O altă formă de cooperare ecumenică locală în România a fost asigurată și prin Comisia Română de Istorie Ecclesiastică Comparată, înființată în 1980, în cadrul căreia cooperează istorici și teologi reprezentând diferite confesiuni creștine. În această comisie se studiază teme legate de trecutul istoric comun al Bisericilor din România. Sperăm că astfel de inițiative vor pregăti terenul favorabil elaborării unui tratat comun de istorie a Bisericilor din România.

Societății de azi, inclusiv celei românești, deși pe cale de dezvoltare economică și cu un larg orizont cultural, îi lipsește dragostea față de Mântuitorul Iisus Hristos, iar înstrăinarea omului de Dumnezeu duce la înstrăinarea de semeni. Menirea Bisericilor este în primul rând aceea de a dărui oamenilor dragostea lui Dumnezeu, de a-i apropia pe oameni de Dumnezeu și prin aceasta pe unii față de alții. În vederea împlinirii

acestei misiuni divine, Bisericile trebuie să coopereze, iar nu să se ocolească, sau chiar să se critice una pe alta. Dacă relațiile Bisericii Ortodoxe Române cu celelalte Biserici și comunități religioase din țară sunt în general bune, nu putem trece cu vederea că în dialogul pe plan local cu Biserica Greco-Catolică se impune, din partea ambelor părți, mai multă dragoste și înțelegere. În acest sens, nu putem decât să ne rugăm Bunului Dumnezeu ca lucrările Comisiei mixte de dialog dintre Biserica Ortodoxă Română și Biserica Română Unită cu Roma (Greco-Catolică) să contribuie mai hotărât la stabilirea unei atmosfere de încredere reciprocă și de cooperare frățească, spre lauda lui Dumnezeu și bucuria credincioșilor.

Exigențele ecumenismului local din România implică azi și unele aspecte legate de raportul dintre Biserică și Stat. Din punctul de vedere al Bisericii Ortodoxe Române, Statul garantează și asigură libertățile fundamentale ale cetățenilor, inclusiv libertatea de credință, dând posibilitate Bisericii să-și ducă la îndeplinire misiunea ei sfântă pe pământ, iar Biserica își asumă responsabilitatea de a-i conduce pe credincioși pe calea adevărului și a binelui. Biserica și Statul se întâlnesc astfel în slujirea aceluiasi ideal, și anume ridicarea oamenilor la înălțimea cerințelor timpului, responsabilitate majoră în vremea noastră, atât pentru Biserică, cât și pentru Stat.

Problemele sociale și politice cu care se confruntă societatea românească de azi, cum sunt șomajul, inflația, și urmările lor pentru cercuri largi de oameni, sau, pe de altă parte, integrarea României în structurile europene, sunt tot atâtea provocări la adresa Bisericilor, care numai împreună vor putea contribui la sprijinirea eforturilor tuturor românilor spre dreptate socială și respectarea demnității fiecărui om. Spre a exemplifica orientarea și contribuția Bisericilor în acest sens, amintim doar întrunirile reprezentanților cultelor din România din 1995 și 2000 și adoptarea declarației comune în care se spune, printre altele: "Culte religioase din România sunt o componentă majoră a societății românești de astăzi și aduc o contribuție importantă la viața spirituală și socială a României, fiind sensibile atât la dificultățile, cât și la progresele acesteia".

În mesajul final al Conferinței de la București din iunie 2000 se menționa că organizarea întrunirii este expresia voinței tuturor Cultelor din România de a participa la înnoirea spirituală și moral-socială a țării. Astfel a fost evidențiat faptul că, în realizarea unității europene, trebuie să se acorde importanță maximă și acestei dimensiuni spirituale, culturale și sociale. Alături de toate categoriile de credincioși reprezentați la această conferință, conducătorii Bisericilor au subliniat, prin intermediul de-

clarației finale, că acestea doresc să își exercite responsabilitățile ce decurg din aderarea României la Uniunea Europeană. Având o viață religioasă bogată, România este pregătită să contribuie la îmbogățirea patrimoniului spiritual și cultural european, reafirmând respectul pentru viață, demnitatea persoanei umane, dreptul la proprietate, valoarea familiei și a solidarității umane, acordând o atenție deosebită garantării libertății de gândire, conștiință, credință și religie. Procesul de unificare europeană care vizează în mare măsură o unificare economică, poate fi deplin în condițiile în care se realizează și o îmbogățire spirituală europeană. Păstrându-și identitatea spirituală proprie, modelată în decursul istoriei, România, alături de celelalte țări europene, prin contribuția sa va mări valoarea tezaurului spiritual și cultural european.

Exigențele europene ale angajamentului ecumenic al Bisericii Ortodoxe Române își au în parte originea în însăși orientarea europeană a societății românești, care se consideră pe drept cuvânt întru totul europeană. Și totuși, Biserica Ortodoxă Română a cultivat relații ecumenice intense la nivel european cu mult înainte de a se pune problema integrării României în structurile europene. Biserica Ortodoxă Română este membră a Conferinței Bisericilor Europene (KEK) încă de la înființarea acestei organizații ecumenice europene, în 1959. Cooperarea Bisericii Ortodoxe Române în cadrul KEK a fost considerabilă atât la nivelul diferitelor comitete sau comisii, cât și la nivelul personalului acestei organizații de la Geneva. Multe din comitetele și comisiile de lucru ale KEK, în frunte cu Comitetul Central și cu Prezidiul acesteia, s-au întrunit în multe rânduri în România, la invitația Bisericii Ortodoxe Române. Pentru noi, KEK reprezintă platforma ecumenică europeană prin excelență, atât pentru cooperarea ecumenică dintre toate Bisericile, cât și pentru cooperarea Bisericilor cu instituțiile europene de la Bruxelles și Strasbourg.

Din punctul de vedere al Bisericii Ortodoxe Române, Ortodoxia nu este legată numai de o parte a Europei, nu împarte continentul în două și, deci, nu există granițe delimitate confesional între ea și celelalte Biserici cu care aceasta coexistă în mod complementar. Este un străvechi adevăr, rostit răspicat de un reprezentant de seamă al teologiei și culturii Europei Occidentale, care era originar din Răsărit, și anume Sfântul Irineu de Lyon, conform căruia Biserica este răspândită în toată lumea, până la marginile pământului (P.G. vol. VIII, col. 549 A).

Specificul Ortodoxiei românești este acela de a fi de cultură latină și în același timp de credință ortodoxă, ceea ce constituie o legătură specială a acestei tradiții cu Europa. Din punctul nostru de vedere, Europa are nevoie nu numai de factori economici și politici, ci și de tradiția ei creștină, inclusiv de tradiția creștină ortodoxă. România aduce în Europa istoria ei plină de suferință, de jertfe și de martiri pentru credință. Biserica Ortodoxă Română oferă Europei trăirea vie a credinței ortodoxe în comuniune. Nici o instituție europeană sau mondială nu se poate substitui Bisericilor, a căror lucrare este de permanentă îmbunătățire a omului, de desăvârșire și chiar de îndumnezeire a lui. Acestea sunt obiectivele ecumenismului european, din punctul de vedere al Bisericii Ortodoxe Române. Convingerea noastră este că Europa nu poate avea un viitor durabil fără credință, fără afirmarea și manifestarea deplină a credinței creștine. Bisericile sunt chemate să contribuie la construirea noii Europe, lucrare pe care Bisericile o pot desfășura cu succes numai împreună.

Tot la nivel european trebuie să amintim și relațiile strânse ale Bisericii noastre cu unele Biserici din alte țări europene. Subliniem în acest sens relațiile Bisericii Ortodoxe Române cu Biserica Evanghelică din Germania (EKD). Pe lângă îndelungatele schimburi de profesori și de studenți, de ajutorul și sprijinul excepțional pe care Biserica Ortodoxă Română l-a primit din partea EKD, cu multe prilejuri și pentru care țin să mulțumesc acestei Biserici și cu acest prilej din toată inima. Trebuie să amintim că cel mai substanțial dialog teologic pe care l-a purtat Biserica Ortodoxă Română este cel cu EKD. Aceste două Biserici poartă un dialog teologic oficial din 1979, prin care s-a ajuns la considerabile puncte de convergență cu privire la doctrina și viața spirituală a acestor două Biserici. În noiembrie 2002 s-au desfășurat la Cluj lucrările celei de-a zecea întruniri de dialog a comisiilor EKD și BOR, care au dezbătut împreună tema: "Biserica cea una a lui Hristos și pluralitatea Bisericilor de astăzi". În declarația finală adoptată la această întrunire s-a arătat că sunt încă multe aspecte de diferență cu privire la ecleziologia celor două Biserici, dar, în același timp, aceste două Biserici se consideră, prin acest dialog, ca fiind într-o comuniune (Gemeinschaft) de dialog și de rugăciune, lucrând împreună la refacerea unității depline de credință, singura capabilă să permită comuniunea euharistică între aceste Biserici. Relațiile dintre BOR și EKD sunt pentru noi un exemplu de dialog și cooperare între cele două Biserici, una ortodoxă din Europa de

Răsărit, cealaltă evanghelică din Europa de Apus, pe calea unei integrări europene depline.

Evenimentele academice din ultimii ani, dedicate comemorării marilor teologi români Pr. Prof. Dumitru Stăniloae și Pr. Prof. Ioan G. Coman, care au avut în timpul vieții legături excepționale cu teologia și cultura apuseană, s-au bucurat de asemenea de participarea unor prestigioși profesori de teologie din Germania și din alte țări europene și au avut un profund caracter ecumenic.

Exigențele ecumenismului pe plan mondial se concretizează pentru Biserica Ortodoxă Română mai ales prin cooperarea în cadrul Consiliului Ecumenic al Bisericilor (CEB) și prin relațiile cu Biserica Romano-Catolică, la cel mai înalt nivel.

În acest cadru se înscrie desfășurarea la București, în anul 1998, a reuniunii internaționale "Oameni și Religii", cu tema "Pacea este numele lui Dumnezeu. Dumnezeu, omul, popoarele" organizată de Comunitatea Sânt'Egidio a laicatulului catolic din Italia, la care au participat Întâistătători ai Bisericilor Ortodoxe, înalți reprezentanți ai Bisericii Romano-Catolice, ai altor Biserici creștine și ai marilor tradiții religioase ale lumii.

Dimensiunea mondială a angajamentului ecumenic al Bisericii Ortodoxe Române nu este de natură retorică, ci se impune, prin faptul că Biserica noastră este prezentă, prin parohii care depind direct de ea, pe toate meridianele globului pământesc. Parohii ortodoxe române există în majoritatea țărilor Europei de Vest, în America de Nord și de Sud, în Australia, Noua Zeelandă și chiar în Africa. În Germania există un număr mare de parohii ortodoxe române, grupate în jurul Înalt Prea Sfințitului Mitropolit Serafim al Germaniei, Europei Centrale și de Nord, care s-a bucurat de sprijin frățesc excepțional atât din partea EKD, cât și din partea Bisericii Romano-Catolice din această țară, mai ales din landul Bavaria, pentru care țin să exprim și aici mulțumirile noastre pline de recunoștință față de aceste Biserici.

Atmosfera ecumenică deosebit de rodnică se arată în Biserica Ortodoxă Română și în cadrul învățământului universitar teologic, unde predau cursuri de teologie profesori asociați din Occident. Așa de pildă, la Facultatea de Teologie din București predă un profesor de la Universitatea din Geneva și la Facultatea de Teologie din Cluj un profesor din Germania. Un pronunțat mesaj ecumenic au și concertele de muzică religioasă prezentate

de tinerii noștri seminariști și studenți teologi în unele țări din Europa Occidentală.

Biserica Ortodoxă Română a devenit membră a CEB, cu prilejul celei de-a treia Adunări Generale a acestuia, de la New Delhi, în 1961. Pe parcursul celor peste 40 de ani care s-au scurs de atunci, Biserica Ortodoxă Română a participat intens la activitatea acestui forum ecumenic mondial, fiind permanent prezentă în Comitetul Central și în Comitetul Executiv, în diferite comitete și comisii de lucru, precum și la nivelul personalului de la Geneva, unde Biserica Ortodoxă Română este reprezentată fără întrerupere de aproape 30 de ani. Lucrările și hotărârile CEB au fost urmărite și studiate cu mare interes, dar și cu spirit critic de către teologii ortodocși români.

Pe parcursul ultimului deceniu al secolului trecut, am împărtășit și noi îngrijorarea celorlalți Întâistătători ai Bisericilor Ortodoxe surori cu privire la evoluția discuțiilor din cadrul CEB. Sinodul Bisericii noastre a discutat la modul cel mai serios hotărârile întrunirii panortodoxe de la Thessalonice, din primăvara anului 1998, cu privire la participarea reprezentanților Bisericilor Ortodoxe la lucrările Adunării Generale a CEB de la Harare, Zimbabwe, și a precizat că Biserica Ortodoxă Română împărtășește critica adusă Consiliului de la Geneva, dar că acele obiecții nu sunt suficiente pentru a putea duce la întreruperea cooperării noastre cu CEB. Biserica noastră a urmărit apoi cu atenție lucrările Comisiei Speciale pentru studierea cooperării ortodoxe în cadrul CEB și s-a bucurat de rezultatele pozitive ale acestei comisii, prezentate Comitetului Central al CEB în luna august a anului trecut. Socotim că abordarea celor cinci teme pe care și le-a fixat Comisia Specială nu s-a făcut cu nici un scop restrictiv, ci cu cea mai profundă și serioasă dorință de promovare a ecumenismului actual. Spre exemplu, chestiunea rugăciunii în comun s-a pus – din punctul nostru de vedere – în primul rând pentru a medita împreună la ce înseamnă a ne ruga împreună Tatălui Ceresc. Adevărata preocupare a noastră a fost faptul că rugăciunea ecumenică riscă să stea mai mult sub influența unei agende politice decât spirituale. Rugăciunea în comun este posibilă și chiar necesară, mai ales că nu ne rugăm suficient, dar această rugăciune nu se poate face oricum, ca nu cumva să ne fie spre osândă. Tocmai dezbaterile din cadrul Comisiei Speciale și mai apoi receptarea raportului final al acesteia de către unele cercuri eterodoxe au arătat pe deplin că încă nu ne cunoaștem suficient. Or, menirea organismelor ecumenice de tipul CEB este aceea de a mijloci.

cunoașterea reciprocă tot mai profundă dintre Bisericile creștine, astfel că rolul acestor organizații ecumenice nu s-a încheiat încă.

Întrucât timpul pe care îl avem acum la dispoziție nu ne permite să abordăm toate aspectele legate de Comisia Specială din cadrul CEB, ținem să încheiem acest capitol cu precizarea că, pentru Biserica Ortodoxă Română, raportul acestei comisii deschide perspective noi de cooperare în cadrul Consiliului de la Geneva. Biserica noastră este hotărâtă să continue cooperarea ei cu CEB în speranța că Bisericile vor ajunge să se cunoască și să se aprecieze tot mai mult, apropiindu-se astfel unele de altele, pe calea refacerii unității depline dintre ele.

Întoarcerea la izvoare, la practica Bisericii primului mileniu, a fost punctul comun de referință care a schimbat radical perspectivele și atitudinile dintre creștinătatea catolică și cea ortodoxă. Dialogul teologic dintre cele două Biserici, inaugurat la începutul anilor '80 – în ciuda perioadei de criză pe care o traversează în ultimii ani și pe care dorim și ne străduim cu toții să o depășim cât mai repede – a reușit elaborarea unei viziuni comune în direcția unei teologii a comuniunii, recuperând, în scurt timp, mult din ceea ce a pierdut în mileniul al doilea. Documentul de la Balamand (Liban, 1993) consacră un vocabular ecumenic nou, care învederează o îndelung așteptată schimbare de înțelegere și de atitudine. Biserica Catolică și Biserica Ortodoxă - se spune în document – se recunosc reciproc în calitate de Biserici surori (art. 14)⁴. Pe această bază a fost posibilă intensificarea relațiilor Bisericii Ortodoxe Române cu Biserica Romano-Catolică, care au culminat cu vizita Sanctității Sale Papa Ioan Paul al II-lea în România, în mai 1999 și a noastră la Vatican, în octombrie 2002.

Relațiile Bisericii Ortodoxe Române cu Biserica Romano-Catolică, concretizate în ultimii ani prin legarea unei sincere prietenii între Întâistătătorii celor două Biserici, s-au dezvoltat din convingerea că Bisericile creștine trebuie să-și adune energiile risipite și să le concentreze în lucrarea de sfințire a omului și a lumii, să-L redea lumii pe Hristos. Ce putem noi, Bisericile, oferi lumii mai de preț, decât pe Dumnezeu Însuși? Lumea de azi este îngrijorată de fenomenul globalizării, de sărăcia care apasă milioane de oameni, mai ales în emisfera de sud a globului, de distrugerea mediului înconjurător, care nu este altceva decât creația pe care Dumnezeu ne-a încredințat-o, dar mai ales de teama unor conflicte și războaie care ar

4. Uniatismul. Metoda de unire din trecut și căutarea actuală a deplinei comuniuni, Arhiepiscopia Sibiu, 1993, p. 18.

putea duce la mari sacrificii umane sau chiar la distrugerea vieții pe pământ. În fața acestor pericole reale, Bisericile nu pot rămâne indifereente. Este datoria noastră sfântă, pe care ne-o impune credința în Iisus Hristos, pe care o mărturisim împreună, să ne unim glasurile și să mărturisim lumii mesajul nostru de pace și bunăvoință între toți oamenii. Acțiunile Bisericilor și ale organismelor ecumenice din ultimul timp au demonstrat că este posibil ca Bisericile să se unească în slujba păcii. Dacă vom face aceasta în mod și mai hotărât, atunci mesajul nostru în slujba lui Hristos va fi luat cu atât mai mult în considerare, spre pacea și mântuirea lumii întregi. Așa să ne ajute Dumnezeu!”

Conferința susținută de Prea Fericitul Părinte Patriarh Teoctist a fost răsplătită cu aplauze de auditoriu, care, în mod spontan, l-a înconjurat pentru a-l felicita pe Întâistătorul Bisericii Ortodoxe Române. Mulțumind pentru buna organizare a conferinței, Prea Fericirea Sa a oferit în dar Domnului Prorector al Universității „Ludwig-Maximilian” din München câte un exemplar din Biblia de la București (1688) reeditată în 1988, Biblia jubiliară a Sfântului Sinod, albumul „Icoana din sufletul copilului” și CD-ul consacrat împlinirii a 15 ani de patriarhat.

După încheierea festivităților din Aula Senatului Universității, Prea Fericirea Sa a fost oaspetele Facultății de Teologie Ortodoxă a acestei Universități, unde a fost întâmpinat de către decanul acesteia, Prof. Dr. Konstantin Nikolakopoulos, Prof. Dr. Teodor Nikolau și de ceilalți profesori și studenți.

În biblioteca facultății, unde a avut loc întâlnirea, erau prezenți studenți ortodocși români, bulgari, ruși, ucrainieni, greci, dar și germani, care au cântat „Hristos a înviat!” în limbile română, greacă și rusă. Pe o tablă de curs era scris, în aceleași limbi, „Bine ați venit în facultatea noastră!” și „Hristos a înviat!”. Vizita Prea Fericitului Părinte Patriarh Teoctist a fost o binecuvântare pentru studenții și profesorii acestei facultăți, aflată cu puțin timp înainte în pericol de a nu mai primi acreditarea și implicit susținerea financiară din partea autorităților, din cauza numărului insuficient de studenți. Prin eforturi conjugate ale Bisericilor Ortodoxe din Germania, Bisericii Romano-Catolice și Bisericii Evanghelice, s-a reușit evitarea acestei situații nefericite. Prezența unei facultăți de teologie în cea mai importantă universitate din Bavaria este vitală pentru Ortodoxia din această țară, pentru că poate contribui esențial la cunoașterea învățaturii și spiritualității ortodoxe într-un context catolic și protestant.

În cuvântul rostit cu ocazia vizitei Prea Fericirii Sale, Domnul decan Nikolakopoulos a subliniat faptul că prezența Patriarhului Bisericii Ortodoxe Române în Facultatea de Teologie Ortodoxă din München este un eveniment care concretizează în chip vizibil ajutorul pe care Înalț Prea Sfințitul Mitropolit Serafim al Germaniei, Europei Centrale și de Nord l-a oferit încă de la întemeierea acestei instituții de cultură ortodoxă în anul 1997, pentru care s-au exprimat alese mulțumiri. În continuare, o grupă de studenți români de la Facultatea de Teologie din München au rostit cuvinte de bucurie și mulțumire Prea Fericirii Sale atât în limba română, cât și în limba germană.

În cuvântul adresat profesorilor și studenților, Prea Fericirea Sa a spus:

“Domnule decan,
Iubiți frați studenți și studente,

Cu bucurie îndrept și aici, la Facultatea de Teologie, un cuvânt de mare prețuire pentru Sanctitatea Sa, Bartolomeu I, Patriarhul ecumenic al Constantinopolului, care a întemeiat aici o Facultate de Teologie Ortodoxă, prin strădania Domnului Prof. dr. Theodor Nikolaou. Vă felicit din toată inima, Domnule Profesor, și pentru Jubileul de astăzi și pentru întreaga dumneavoastră activitate. Îi mulțumesc de asemenea Domnului Decan Nikolakopoulos, al cărui nume se tâlcuiește: „învingător”, noul conducător al acestui așezământ de cultură ortodoxă. Să vă ajute Dumnezeu să biruiți eventualele greutăți inerente, pentru că a conduce o facultate de teologie presupune efort, dar întotdeauna veți fi un învingător, căci Mântuitorul Iisus Hristos întotdeauna învinge, chiar dacă se amână înfăptuirea unui gând din anumite motive.

Vreau să îndrept un cuvânt de părintească dragoste pentru iubiții studenți români. Să vă ajute Dumnezeu să vă întoarceți acasă, pentru că, din darul Părintelui luminilor, avem seceriș mult și de aceea ne trebuie secerători numeroși, pregătiți pentru slujirea Bisericii.

Îndrept un cuvânt către frații studenți și studente ai celorlalte sfinte Biserici. Purtați cu demnitate mesajul Ortodoxiei contemporane cu deschidere spre cultură, ecumenism și dialog. Păstrând neștirbit tezaurul biblic și patristic, Ortodoxia are de unde dăruia. Întruchipând semnificația jertfei de pe cruce a Mântuitorului, ea trăiește și se bucură de roadele Învierii, ajutând ca omul să se bucure de dobândirea culturii și a mântuirii. Să nu uităm că teologia nu înseamnă numai studiu, ci și rugăciune și, deci, Liturghie. De

aceea, rugăciunea de fiecare clipă, îndreptată către Maica Domnului și către toți sfinții, ni-L aduce pe Dumnezeu în ajutor. Peste tot avem nevoie de ajutorul Lui, dar mai ales în studiul teologiei, disciplina care ne introduce în cunoașterea tainelor lui Dumnezeu.

Binecuvântăm această frumoasă strădanie și felicităm încă o dată Universitatea din München, cunoscută în întreaga lume pentru nivelul ei științific, pentru că a acceptat funcționarea sub acoperișul ei a unei Facultăți de Teologie Ortodoxă. Prin profesorii și studenții ei, aceasta dezvoltă un dialog permanent cu cultura și știința”.

Întemeietorul Facultății de Teologie Ortodoxă a Universității din München, Prof. Dr. Theodor Nikolau, a mulțumit Prea Fericirii Sale pentru vizită și cuvântul adresat, oferindu-i în dar un volum editat cu prilejul aniversării vârstei de 65 de ani și a 40 de ani de activitate didactică în slujba teologiei ortodoxe și ediția în limba germană a lucrării „Teologie și cultură“ a Părintelui Acad. Prof. Dr. Dumitru Popescu.

Mulțumind pentru cuvintele de apreciere, Prea Fericirea Sa a oferit în dar domnului Decan Nikolakopoulos și domnului Prof. Dr. Nikolau câte un exemplar din Biblia de la București (1688) reeditată în 1988, Biblia jubiliară a Sfântului Sinod, albumul „Icoana din sufletul copilului“ și CD-ul consacrat împlinirii a 15 ani de patriarhat.

Întâlnirea s-a încheiat prin vizitarea sălilor de curs și a bibliotecii Facultății de Teologie Ortodoxă din München, Prea Fericirea Sa urându-le atât profesorilor, cât și studenților mult succes în răspândirea culturii și teologiei ortodoxe în această parte a Germaniei și în întreaga Europă apuseană.

La ora 11,45 delegația Bisericii Ortodoxe Române a plecat spre Nürnberg, sediul Mitropoliei Ortodoxe Române pentru Germania, Europa Centrală și de Nord. În jurul orei 14.00, Prea Fericitul Părinte Patriarh Teoctist a fost întâmpinat cu Sfânta Evanghelie și Sfânta Cruce de către ÎPS Mitropolit Serafim, Prea Cuviosul Părinte Arhimandrit Sofian Pătrunjel, candidatul la treapta arhieriei, împreună cu o mulțime de preoți și credincioși ai Mitropoliei. Un grup de copii îmbrăcați în costume naționale i-au întâmpinat pe Părintele Patriarh Teoctist și pe ceilalți membri ai delegației cu pâine și sare, oferindu-le flori și urându-le bun venit. Drumul până în Catedrala mitropolitană a fost parcurs în procesiune, în frunte cu un sobor de maici de la mănăstiri din Oltenia, în sunet de toacă și intonându-se „Hristos a înviat!“ și imnul patriarhal. O mulțime de copii cu flori în mână

au format un culuar prin care ierarhii delegației au fost conduși către Catedrala mitropolitană.

Părintele arhimandrit Sofian împreună cu părintele Arsenie, starețul Mănăstirii de pe lângă Mitropolia din Nürnberg, au săvârșit slujba Te-Deumului în cinstea Prea Fericirii Sale. La ceremonie au participat mulți preoți și credincioși din întreaga Europă, între aceștia remarcându-se o mare grupă de călugări de la Mănăstirea Brâncoveanu - Sâmbăta de Sus, locul unde părintele Sofian a fost tuns în monahism și a trăit până la chemarea sa la Nürnberg, și mulți preoți din țara Făgărașului.

Înalt Prea Sfințitul Mitropolit Serafim a rostit la încheierea slujbei un scurt cuvânt de bun venit Prea Fericirii Sale, prezentându-i pe ostenitorii și angajații centrului eparhial de la Nürnberg. Înalt Prea Sfinția Sa a calificat vizita Prea Fericirii Sale ca o mare binecuvântare pentru întreaga diasporă românească din Germania, arătând că pregătirea vizitei s-a făcut într-un duh de frățietate de către clericii, monahii și credincioșii din Nürnberg, care s-au ostenit deopotrivă pentru a amenaja cât mai multe din spațiile centrului mitropolitan. Cuvintele de încheiere ale scurtei cuvântări au fost: "Bine ați venit în mijlocul nostru și să Vă simțiți ca acasă și mai bine ca acasă, că este o casă românească aici la Nürnberg".

Prea Fericirea Sa s-a adresat celor prezenți într-un scurt cuvânt, arătând că cea mai mare minune este întâlnirea ierarhilor de acasă cu credincioșii din diaspora în aceste zile post-pascale. Minunea a început deja la München, unde mii de credincioși au întâmpinat delegația cu multă dragoste și căldură. Trăim o mare bucurie, a spus Prea Fericirea Sa, căci ochii văd și nu se dumiresc să admire această minunată Catedrală și toate birourile mitropoliei de aici, despre care a auzit deja de la București. Catedrala este patronată de Sfinții Martiri Brâncoveni și prin pictura deosebită, această Catedrală este "o adevărată imagine a ortodoxiei românești" în inima Europei. La finalul cuvântării, Prea Fericirea Sa, l-a felicitat în numele Sfântului Sinod și al Bisericii Ortodoxe Române pe Înalt Prea Sfințitul Mitropolit Dr. Serafim pentru tot ceea ce a realizat alături de credincioșii din diaspora până în prezent, mărturisind sincer că toate aceste realizări i-au făcut o mare bucurie.

La ora 17.30, la sediul Mitropoliei, a avut loc întâlnirea Prea Fericitului Părinte Teoctist și a delegației cu domnul dr. Gunther Beckstein, Ministrul de Interne și Vicepreședintele Consiliului de Miniștri al landului Bavaria. Domnia Sa a vizitat mai întâi Catedrala mitropolitană, fiind profund

impresionat de frumusețea artei și picturii bizantine, realizată de reputatul pictor român Grigore Popescu. Domnia Sa a mărturisit că această Catedrală exprimă un duh al ecumenismului prin Sfinții pictați pe pereți, care sunt în parte Sfinți ai Bisericii universale, fiind cinstiți și în Bavaria. După părerea sa este cea mai frumoasă biserică dintre bisericile moderne construite în Nürnberg, fiind "un album al lui Dumnezeu".

În continuare, Înalt Prea Sfințitul Mitropolit Dr. Serafim l-a condus pe domnul Beckstein la Prea Fericitul Părinte Patriarh Teoctist. A urmat o întrevvedere la care au participat și ceilalți membri ai delegației, desfășurată într-o atmosferă destinsă. A fost prezent și domnul Mihai Botorog, Consul General al României la München.

Înalt Prea Sfințitul Mitropolit Dr. Serafim a prezentat domnului ministru situația Mitropoliei Ortodoxe Române pentru Germania, Europa Centrală și de Nord, remarcând marea înțelegere arătată Mitropoliei Ortodoxe Române atât de autoritățile politice, cât și de Bisericile Evanghelică și Romano-Catolică din Germania. Mitropolia se străduie să fie utilă societății germane, nu numai pe linie spirituală, ci și în ceea ce privește implicarea în asistența socială.

Ministrul de interne și vicepreședinte al landului și-a exprimat bucuria cu privire la vizita delegației române, salutând pe Prea Fericirea Sa și pe ierarhii însoțitori în numele Președintelui Consiliului de Miniștri și al tuturor cetățenilor Bavariei. Domnul ministru, care a precizat că este membru în Adunarea sinodală a Bisericii Evanghelice a Bavariei, a amintit trei motive care fac ca vizita delegației Bisericii Ortodoxe Române în Germania să fie foarte importantă:

Primul motiv este de natură politică, apropierea dintre Germania și România în Europa unită fiind pe drumul cel bun. Prima parte a extinderii uniunii europene s-a încheiat anul acesta, România urmând să fie invitată să adere la Uniunea Europeană la a doua jumătate a acestui deceniu. „Guvernul landului Bavaria sprijină procesul de integrare a României în structurile europene“, a subliniat domnul Beckstein.

Cel de-al doilea motiv este ecumenic, deoarece vizita delegației condusă de Prea Fericirea Sa arată că Ortodoxia nu este un obstacol în calea ecumenismului, așa cum se crede în unele medii occidentale, ci, dimpotrivă, îl promovează efectiv.

Cel de-al treilea motiv se referă la faptul că sunt foarte mulți români în Bavaria, acest lucru ducând la întemeierea a multor parohii românești în

acest land. De aceea, Consiliul de Miniștri al Bavariei sprijină Mitropolia Ortodoxă Română pentru Germania, Europa Centrală și de Nord pentru a obține statutul de "Corporație a dreptului public", care să îi permită să se bucure de aceleași drepturi ca și Biserica Evanghelică și Biserica Romano-Catolică din Germania. Parlamentul Bavariei va oferi acest drept Mitropoliei în curând, fiind numai o problemă de timp, deoarece totul va mai dura câteva săptămâni sau luni. Domnia Sa l-a asigurat pe Prea Fericirea Sa că va face tot posibilul pentru ca acest lucru să se întâmple cât mai curând.

Părintele Patriarh Teoctist a mulțumit domnului ministru pentru tot ajutorul acordat Mitropoliei Ortodoxe Române, considerându-l un "ocrotitor de aproape" al românilor, deoarece este originar din orașul Nürnberg și i-a făcut o scurtă prezentare a Bisericii Ortodoxe Române, subliniind cât de importante sunt pe agenda de lucru a Sfântului Sinod legăturile cu diaspora.

În semn de prețuire, Prea Fericirea Sa i-a conferit Domnului Dr. Günther Beckstein „Crucea Patriarhală pentru mireni“, oferindu-i în dar un album „Icoana din sufletul copilului“ și un CD aniversar.

Întâlnirea s-a încheiat într-o atmosferă prietenească, domnul Ministru și Prea Fericirea Sa făcând scurte declarații de presă, în care au reliefat semnificația întâlnirii, și fotografiindu-se împreună cu Înalt Prea Sfințitul Mitropolit Dr. Serafim și cu ceilalți membrii ai delegației în fața Catedralei mitropolitane din Nürnberg.

La ora 18.30 Prea Fericitul Părinte Patriarh Teoctist împreună cu delegația s-a întâlnit la Primăria orașului Nürnberg cu domnul primar general Ulrich Maly. Delegația a fost primită în "Sala Frumoasă" a Primăriei, unde domnul primar general a salutat delegația română, apreciind vizita Întâistătorului unei Biserici care numără peste 20 de milioane de credincioși ca o mare onoare și bucurie. În continuare, domnul primar a adresat Prea Fericirii Sale următorul cuvânt de bun venit:

“Prea Fericirea Voastră,
Eminențele și Excelențele voastre,
Iubiți oaspeți,
Stimate doamnelor și domnilor,

Vă urăm din inimă bine ați venit la Primăria noastră în așa-numita "Sală Frumoasă". Întâlnirea, în orașul nostru, cu Întâistătorul a peste 20 de milioane de români ortodocși creștini este pentru noi o onoare și o bucurie. Este o onoare și o bucurie la care suntem părtași, deoarece reședința

Mitropoliei Ortodoxe Române pentru Germania, Europa Centrală și de Nord se află în Nürnberg, lucru de care suntem foarte mândri. De asemenea, reședința Mitropoliilor bisericești este o caracteristică esențială a unui oraș considerat metropolă în sens lumesc. Ne bucurăm foarte mult de existența Mitropoliei Ortodoxe Române în orașul nostru, deoarece din acest punct de vedere nu am fost prea răsfațați. Chiar înainte de Reformă Nürnberg nu a găzduit nici o reședință episcopală, deoarece creștinii îndărătnici ai acestui oraș au construit biserici atât de mari, pentru a demonstra cât de conștienți de sine sunt. O consecință a acestui lucru este faptul că granița celor două dioceze catolice, Bamberg și Eichstätt, trece tocmai prin centrul orașului Nürnberg. După Reforma din anul 1523 și până în 1806 Consiliul orașului deținea drepturile episcopale, care după încorporarea orașului Nürnberg în landul Bavaria în 1806 au fost preluate de Arhiepiscopia de Freising și München.

De aceea, orașul Nürnberg a fost obiectul disputelor religioase. Au existat aici în Nürnberg reformatori înflăcărați care au introdus Reforma în oraș, ceea ce a condus la faptul că până astăzi orașul este cu puțin majoritar protestant. Ceea ce este însă trăit din toată inima în orașul nostru este ecumenismul. Bisericile mari și cele mai mici din Nürnberg se străduiesc să colaboreze intensiv, iar viața socială a orașului nostru nu poate fi concepută fără munca diaconică a Bisericilor. Duhul care întraripează ecumenismul și colaborarea dintre Biserici în Nürnberg l-am găsit, Prea Fericirea Voastră, în "Declarația Comună" pe care ați publicat-o împreună cu Papa Ioan Paul al II-lea anul trecut. Doresc să citesc un scurt fragment din această "Declarație Comună":

"Biserica nu este o realitate închisă în ea însăși: ea este trimisă în lume și este deschisă către lume. Noile posibilități care se creează într-o Europă deja unită și care își extinde granițele pentru a îmbrățișa popoarele și culturile din partea centrală și răsăriteană a continentului, constituie o provocare pe care creștinii din Răsărit și din Apus trebuie să o întâmpine împreună. Cu cât vor fi mai uniți în mărturisirea Unicului Dumnezeu, cu atât ei vor da expresie, consistență și spațiu sufletului creștin al Europei, sfințeniei vieții, demnității și drepturilor fundamentale ale persoanei umane, dreptății și solidarității, păcii, reconcilierii, valorilor familiei, apărării creației. Europa întreagă are nevoie de bogăția culturală creată de Creștinism".

Acesta este punctul, stimate doamnelor și domnilor, în care puterea spirituală și puterea lumească se pot întâlni pentru a colabora și a interveni pentru solidaritate, pace, valoarea familiei, ocrotirea creației, dreptate și drepturile fundamentale ale omului. În acest sens vă urez din nou, Prea Fericirea Voastră, bine ați venit în orașul Nürnberg și vă invit să vă treceți numele în "Cartea de Aur" a orașului nostru".

În continuare, domnul primar l-a invitat pe Părintele Patriarh Teoctist să adreseze oficialităților orașului un cuvânt.

“Excelența Voastră, Domnule Primar General,
Onorată asistență,

Suntem nespus de bucuroși să vizităm această importantă și impresionantă clădire care adăpostește Primăria acestui oraș și să auzim aprecierile Domnului Primar General despre înființarea și stabilirea unei Mitropolii Ortodoxe Române în acest frumos oraș. Ne impresionează plăcut mulțimea de idei care asaltează omenirea acum, când pe plan social, politic, economic și cultural se proiectează viitorul Europei. Suntem bucuroși, de asemenea, să auzim un gând atât de creștinesc din partea unui reprezentant al autorității acestui oraș, gând care coincide perfect cu opinia creștinului în general, potrivit căreia viitorul omenirii nu se poate concepe fără Mântuitorul Hristos.

Delegația Bisericii noastre Vă mulțumește călduros, Domnule Primar General, pentru această primire și Vă transmite din România, din partea Bisericilor și din partea cetățenilor României, a credincioșilor noștri, că toți năzuiesc și așteaptă să vadă imaginea Europei de mâine, în care ființa umană, creația lui Dumnezeu, omul de pe toate meridianele lumii, să se bucure de securitate și de pace, de îndeplinire sufletească, materială, de libertate de gândire și de un viitor prosper.

Avem nădejdea că Dumnezeu ne va ajuta în această uriașă activitate atât nouă, Bisericilor, cât și popoarelor și conducătorilor acestora, astfel încât această Europă să prindă viață cât mai curând. Ne-am implicat, împreună cu Bisericile protestante din România, cu Biserica Greco-Catolică, dar și cu celelalte culte din România, în strădania de deschidere față de valorile europene, propunând să figureze în convenția europeană dreptul fundamental la credință.

Ne despărțim, onorată asistență, cu această frumoasă imagine a Mitropoliei Ortodoxe pe care ne-ați pus-o la inimă astăzi. Înființată ca dovadă

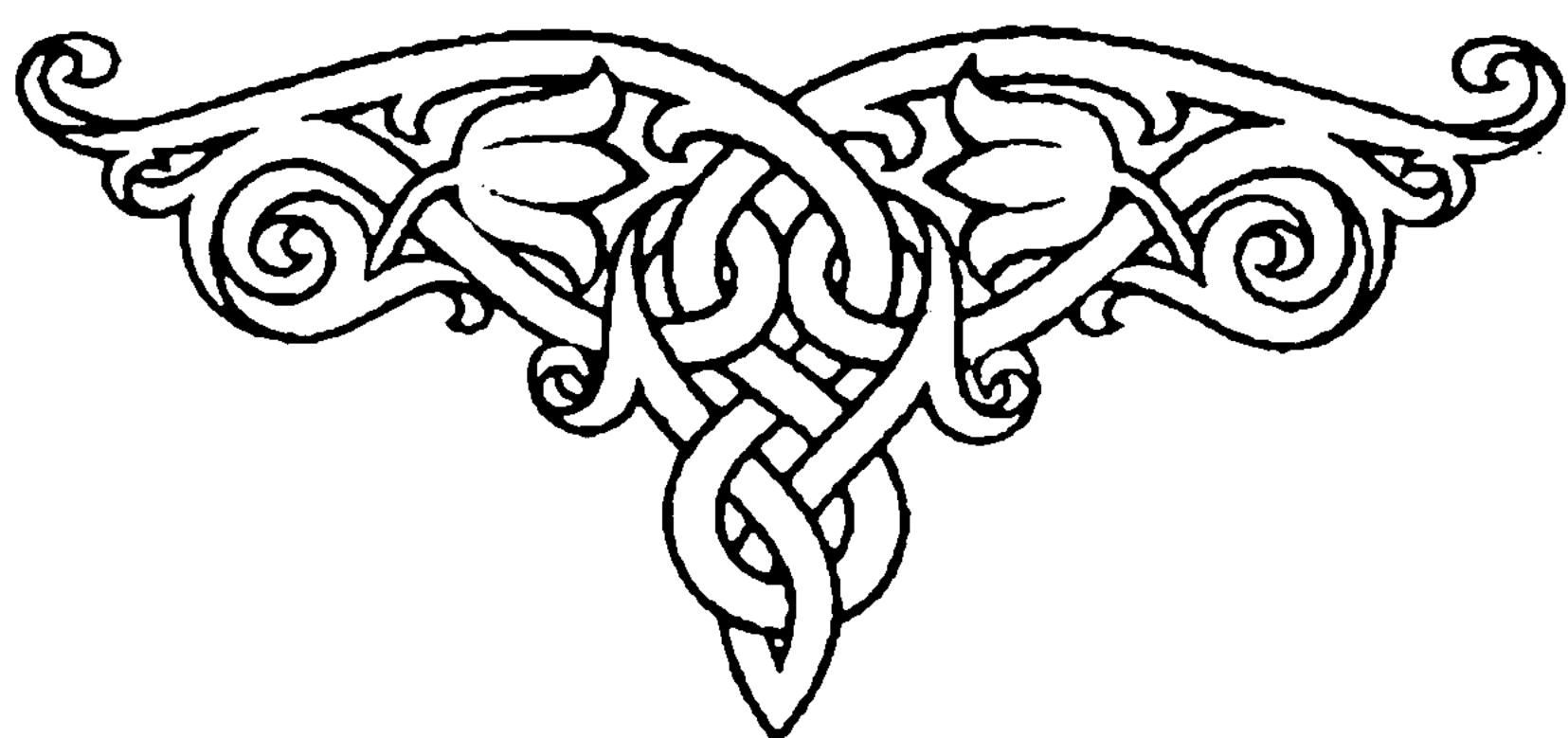
de prețuire față de Mitropolia noastră, la cererea clerului și credincioșilor ortodocși din Germania, care au aflat înțelegere și bunăvoință atât la autoritățile de stat germane, cât și la Biserica Romano-Catolică și Biserica Evanghelică.

Dumneavoastră, Domnule Primar General, ați încoronat această strădanie de zece ani a Mitropolitului nostru și a noastră, a tuturor, încât, iată, această Mitropolie și-a găsit locul ei firesc în acest oraș, care poate fi considerat pe bună dreptate o adevărată metropolă a acestei țări, după cum am constatat și noi astăzi că vă place și Domniei Voastre să o considerăm .

'Este foarte importantă aprecierea aceasta, cu atât mai mult cu cât ea vine din partea acelei persoane care este aleasă de populație pentru a conduce roșturile acestui mare și frumos oraș. Spre a păstra amintirea întâlnirii noastre aici, Vă oferim icoana ortodoxă a Maicii Domnului, care să fie și ocrotitoarea acestui frumos și istoric oraș Nürnberg, în care se află de acum înainte reședința Mitropoliei Ortodoxe Române a Europei Centrale și de Nord''.

Domnul Ulrich Maly l-a invitat pe Părintele Patriarh Teoctist să își înscrie numele în "Cartea de Aur" a primăriei din Nürnberg. Prea Fericirea Sa a scris în cartea de aur următorul mesaj: "Delegația Patriarhiei Ortodoxe Române salută din toată inima cuvântul domnului primar general referitor la stabilirea Mitropoliei Ortodoxe Române în acest oraș și părerile privitoare la valorile creștine europene".

Întâlnirea s-a încheiat cu o cupă de șampanie, Prea Fericirea Sa oferind în dar domnului primar un album „Icoana din sufletul copilului“ și un CD aniversar. La rândul său, domnul Ulrich Maly i-a dăruit Părintelui Patriarh un album cu orașul Nürnberg, adresându-i invitația să revină în această metropolă, atestată documentar înainte de secolul al XII-lea.

PARTICIPAREA ÎNTÂISTĂTORULUI
BISERICII ORTODOXE ROMÂNE
LA ADUNAREA EPARHIALĂ
A MITROPOLIEI ORTODOXE ROMÂNE
PENTRU GERMANIA, EUROPA CENTRALĂ ȘI DE NORD

Sâmbătă, 10 mai 2003, la ora 9.00, în Catedrala ortodoxă din Nürnberg, Înalt Prea Sfințitul Mitropolit Dr. Serafim a oficiat Sfânta Liturghie înconjurat de un sobor de preoți și diaconi.

La ora 11.30, Prea Fericitul Părinte Teoctist și delegația Bisericii Ortodoxe Române au intrat în Catedrală, corul Facultății de Teologie din Cluj-Napoca ca și toți cei prezenți intonând imnul patriarhal. Părintele Patriarh Teoctist a înaintat cu greu pentru a se închina la sfintele icoane, fiind încoronat spontan de către membrii Adunării eparhiale, dar și de alți credincioși români din Diaspora, veniți special la eveniment, dornici de a primi binecuvântarea Întâistătorului Bisericii Ortodoxe Române.

Înalt Prea Sfințitul Mitropolit Dr. Serafim l-a întâmpinat pe Prea Fericea Sa cu Sfânta Evanghelie și Sfânta Cruce și i-a adresat salutul de bun venit. Imediat, Înalt Prea Sfinția Sa a deschis lucrările Adunării Eparhiale a Mitropoliei Ortodoxe Române pentru Germania, Europa Centrală și de Nord, adresând tuturor celor prezenți următorul cuvânt:

“Prea Cucernici Părinți,
Stimați membri ai Adunării Eparhiale și
Iubiți credincioși,

Trăim astăzi un moment istoric pentru prezența în mijlocul nostru a Prea Fericitului Părinte Teoctist, Patriarhul Bisericii Ortodoxe Române, și a delegației care-l însoțește în vizita Prea Fericii Sale în Germania. După cum știți cu toții, prilejul acestei vizite îl constituie hirotonirea întru arhieru a Părintelui Arhimandrit Sofian Pătrunjel de la Mănăstirea Sfinții Martiri Brâncoveni – Sâmbăta de Sus, jud. Brașov, pe care anul trecut Adunarea Eparhială l-a propus Sfântului Sinod pentru postul de episcop vicar al Mitropoliei noastre.

În numele Adunării eparhiale și a tuturor credincioșilor prezenți aici, adresez Prea Fericitului Părinte **Teoctist** urarea filială: "Bine ați venit în mijlocul nostru!"

Același salut călduros îl adresăm și: Înalt Prea Sfințitului Daniel, Mitropolitul Moldovei și Bucovinei; Înalt Prea Sfințitului Teofan, Mitropolitul Olteniei; Înalt Prea Sfințitului Andrei, Arhiepiscopul Alba Iuliei; Înalt Prea Sfințitului Iosif, Mitropolitul Europei Occidentale și Meridionale; Înalt Prea Sfințitului Nathanael, Arhiepiscopul Americii și Canadei; Prea Sfințitului Gherasim, Episcopul Râmnicului; Părintelui Arhim. Roman Braga, duhovnicul Mănăstirii Adormirea Maicii Domnului de lângă Detroit (SUA).

Pentru noi, românii ortodocși din această parte a Europei, vizita pastorală a Prea Fericitului Părinte Patriarh **Teoctist** este o mare cinste și totodată o mare încurajare în lucrarea duhovnicească pe care încercăm să o împlinim aici, ca și pentru viața noastră de zi cu zi. Cunoaștem cu toții afirmația, cu valoare de maximă, a poetului nostru național Mihai Eminescu: "Biserica este Mama neamului românesc". Noi toți suntem fiii duhovnicești ai aceleiași mame care este Biserica. Iată, în mijlocul nostru se află capul Bisericii Ortodoxe Române, care-i reprezintă pe toți românii, chiar dacă pe plan local aceștia sunt organizați în eparhii de sine stătătoare.

Vizita Prea Fericirii Sale are valoare de simbol. Ea pecetluiește o unitate care a început să se înfiripeze în Diaspora română europeană imediat după Revoluția din Decembrie 1989, când Biserica Ortodoxă Română s-a liberat de orice constrângere exterioară impusă până atunci de regimul comunist ateu. Întoarcerea firească spre comuniunea cu Biserica Mamă a dus la crearea Mitropoliei noastre în 1993, într-un moment în care Occidentul a cunoscut un adevărat exod românesc. Așa se explică crearea a zeci de noi parohii atât în Mitropolia noastră, cât și în Mitropolia de la Paris.

Un fapt deosebit de semnificativ este acela că toate aceste noi parohii s-au creat la cererea credincioșilor, ceea ce denotă interesul lor de a continua aici tradiția de slujire și rugăciune cunoscută de acasă. Bunul Dumnezeu ne-a ajutat să ne procurăm prin jertfa preoților și credincioșilor Mitropoliei, dar și cu ajutor din partea Bisericii Mame și a Statului român, ca și cu sprijinul celor două Biserici majoritare în Germania, Evanghelică și Cătoolică, această proprietate cu biserică și două clădiri, monumente istorice, pe care le-am restaurat în parte pentru a servi ca loc de rugăciune

pentru ostenitorii Centrului eparhial și viețuitorii Mănăstirii Sfinții Martiri Brâncoveni. Dacă la început ne gândeam că întreținerea acestei proprietăți ne va costa foarte mult, astăzi la numai trei ani de la cumpărare putem mărturisi că nu noi întreținem biserica, ci biserica ne întreține pe noi! Căci numărul credincioșilor care vin regulat a devenit deja și va deveni tot mai crescut de cel puțin cinci ori! În plus, biserica a devenit deja și va deveni tot mai mult un punct de atracție pentru credincioșii de alte confesiuni și pentru turiști.

Aceleași eforturi pentru procurarea de locașuri de cult proprii se fac și în alte parohii ale Mitropoliei. Parohia "Sfânta Înviere a Domnului" din Viena, păstorită de P.C. Pr.Dr. Nicolae Dura, și-a construit deja o biserică nouă cu casă parohială și sală de întruniri, iar Parohia Sfântul Nicolae de la Offenbach am Main, păstorită de P.C.Pr. Ștefan Anghel, și-a cumpărat o mare proprietate cu posibilitatea de a transforma construcția existentă în biserică cu casă parohială și sală de întruniri. Alte parohii ca: Köln, Berlin Tübingen, Regensburg, Landshut, Stuttgart... chiar dacă nu au încă biserici proprii, au reușit să obțină biserici în folosință exclusivă. Dintre parohiile vechi trebuie să menționăm pe cele de la Malmö (Suedia) și Salzgitter, care și-au construit biserică și, respectiv, capelă cu dependințe sub îndrumarea P.C.Pr.Drd. Mihai Radu (Malmö) și P.C.Pr.Dr. Vasile Florea (Salzgitter). Biserica din Malmö, actualmente în curs de pictare, a fost sfințită în 1989 de Prea Fericitul Părinte Patriarh Teoctist, iar cea de la Salzgitter de Înalt Prea Sfințitul Mitropolit Nicolae al Banatului. De asemenea, Parohia din Göteborg, păstorită de P.C.Pr.Drd. Culae Enache, are biserică în folosință exclusivă. Ea a fost împodobită cu iconostas și pictură și sfințită în anul 1993 de Înalt Prea Sfințitul Mitropolit Daniel al Moldovei și Bucovinei.

Grija pentru construirea sau procurarea de biserici proprii constituie cea mai mare preocupare a Mitropoliei noastre la ora actuală, pentru că suntem conștienți că o parohie fără locaș propriu de cult nu-și poate împlini cum se cuvine misiunea sa și nici nu poate avea dăinuire. Greutatea cea mai mare pe care o întâmpinăm în această privință nu este în primul rând de natură financiară, deși banii lipsesc pretutindeni, ci, mai degrabă, de natură psihologică. În Diaspora europeană, românii nu au tradiția construirii de biserici, cum au românii din America. Fiind relativ aproape de țară, cei mai mulți nici nu-și pun măcar problema de a avea o biserică proprie. Desigur, aceasta ține și de firea românului care se mulțumește cu puțin, mai cu seamă când este vorba de interesul comun. Eu sunt incredințat că

Dumnezeu ne-a ales pe noi, cei de astăzi, să depășim această lipsă și să fim creatori de Tradiție, angajându-ne peste tot în procurarea de locașuri de cult proprii.

Prea Fericite Părinte Patriarh,

Vă mulțumim pentru dragostea părintească cu care ne-ați înconjurat de la început, pentru ajutorul moral și material pe care niciodată n-ați întârziat să ni-l dați, pentru osteneala pe care v-ați luat-o de a ne cerceta aici unde trăim, departe de țară, dar cu inima mereu acasă.

Vă rugăm să ne adresați cuvânt de învățătură și de întărire în credință și în nădejdea noastră.

În numele Adunării Eparhiale a Mitropoliei noastre și a tuturor credincioșilor pe care-i reprezentăm aici, Vă urăm din inimă sănătate și înțelepciune întru păstoriarea poporului român dreptcredincios.

Întru mulți și fericiți ani!"

În continuare, Înalț Prea Sfințitul Mitropolit Dr. Serafim l-a invitat pe Prea Fericitul Părinte Patriarh să adreseze tuturor celor prezenți un cuvânt de binecuvântare. În aplauzele membrilor Adunării Eparhiale și a celorlalți credincioși români aflați în Catedrală, Prea Fericirea Sa a adresat, în numele Sfântului Sinod al Bisericii Ortodoxe Române, următorul cuvânt de învățătură:

Înalț Prea Sfințite Părinte Președinte Serafim,
Iubiți frați și surori, membri ai Adunării Eparhiale și
Iubiți credincioși,

Întâi de toate aș vrea să spun că nu sunt de acord întru totul cu cele spuse de Înalț Prea Sfințitul Președinte al Adunării Eparhiale cu privire la persoana mea. Față de greutatea și importanța ascultărilor rânduite de Biserică pe parcursul anilor de slujire, mă opresc totdeauna la cuvântul Mântuitorului nostru Iisus Hristos: „Așa și voi, când veți face toate cele poruncite vouă, ziceți: Slugi netrebnice suntem; am făcut ceea ce eram datori să facem” (Luca 17, 10). Unii dintre frățiile voastre cunoașteți că nu am fost străin de înființarea și organizarea unor parohii în străinătate și nici de cele existente în această țară.

Am avut prilejul să vizitez din timp, cum a spus Înalț Prea Sfințitul Mitropolit Serafim, parohii din afară încă din anii când erau vremurile mai grele și când greu se putea trece dincolo de „cortina de fier”. Cu fiorul de

a fi prima dată în fața unei atât de distinse Adunări Eparhiale, mă prezint cu toată bucuria, cu convingerea că participăm la înfăptuirea unui vis atât de așteptat și atât de frumos. Românul are darul de la Dumnezeu, lăsat și păstrat în ființa lui, de a întrezări împlinirea unor năzuințe de care se simte legat. Aceste dorințe ce se realizează, sunt vise care prind contur, în urma unor acțiuni gândite anterior de noi, cei mai înzestrați în ani și devin misiuni îndeplinite chiar în condiții vitrege. Am auzit chiar astăzi de exemplu despre cazuri dramatice, în care au fost implicate persoane ce au putut străbate în final "cortina de fier", reușind să treacă piedici aproape de neînvins. Dumnezeu ne-a înzestrat cu darul de a gândi stăruitor la o înfăptuire, la căile și modalitățile de a întruchipa un vis, dar nu un vis zădărnice, ci un vis realizabil, și de aceea în împlinirea unei dorințe sau a unei lucrări importante cerem întotdeauna ajutorul lui Dumnezeu și ocrotirea Sa. Poate de aceea poporul român zice: „mi-am văzut visul cu ochii”, tinzând și stăruind în chip realist! Iată de ce, iubiți părinți și frați, trăim astăzi realizarea unui vis.

Având acești ani de slujire din mila lui Dumnezeu, nu sunt străin de frământările, de suferințele și de greutățile pe care Patriarhul Justinian trebuia să le biruie spre a obține burse și a trimite tineri la studii în Occident sau în alte părți din lume, unde credincioșii îi cunoșteau și apoi îi cereau Patriarhiei pentru a fi numiți preoți. Așa au luat ființă parohiile române de peste hotare, cu sprijinul și cu ajutorul Bisericilor locale, al Vaticanului, al Consiliului Ecumenic al Bisericilor, față de care Patriarhul Justinian a arătat o deschidere privită cu apreciere de celelalte Biserici. Bineînțeles că acest fapt nu era pe placul politicii de atunci, dar el știa – ajutându-l Dumnezeu – cum să procedeze spre a împlini cererile credincioșilor. În acest timp, atât acasă cât și peste hotare, ierarhii, profesorii de teologie, ai căror ucenici suntem cu toții, și preoții cu ani de pregătire în țară și în străinătate, și-au contopit gândurile și râvna în slujirea Mântuitorului nostru Iisus Hristos, trecând peste piedici puse în calea slujirii credinței de cei fără Dumnezeu.

Acestor înaintemergători le suntem recunoscători. Venim acum cu o delegație reprezentativă și cu toate cele rânduite pentru o asemenea vizită, spre deosebire de atunci, când veneam singuri îngrijindu-ne de toate formalitățile. Iată de ce, în acea vreme, eram îngrijorat că nu voi avea unde să poposesc, gândind la diferite formule de a mă descurca în acest oraș unde nu fusesem niciodată. Văzând la sosire pregătirile și grija Înalt Prea Sfințitului Serafim, cu multă prețuire m-am gândit la cuvântul Mântuitorului Iisus Hristos când le-a spus Apostolilor Săi: „Cu dor am dorit să mănânc

aceste Paști cu voi” (Luca 22, 15). Aceste cuvinte ale Mântuitorului Iisus Hristos, exprimând nemăsurata Sa iubire de oameni, s-au revărsat tainic și în sufletele noastre, ale celor ce venim de acasă, stăpâniți de același dor. Aș putea spune că acest dor vine pe calea undelor sufletului și de la înaintașii noștri, marele Patriarh Miron Cristea și ceilalți trei, care au deschis porțile spre Occident și spre Orient tinerilor români, pentru studii. De atunci, ei au dorit cu ardoare să vadă o asemenea Adunare ca aceasta pe care noi o vedem cu ochii și în care auzim cu urechile noastre luările de cuvânt, ceea ce nu bănuiam că se va organiza atât de frumos. Și acum, iată, iubiții mei părinți și frați, visul s-a împlinit, un vis deosebit de grăitor.

Am reținut și am prețuit din întreaga cuvântare a Înalt Prea Sfințitului Serafim ideea că Biserica este aceea care ne ajută pe toți, nu numai material, ci mai ales sufletește, în zidirea și desăvârșirea noastră spirituală, fundamentând, ca români, prestigiul și starea noastră în societatea occidentală. Nu noi apărăm Biserica și frumusețile gândirii ei, ci, dimpotrivă, Biserica ne apără pe noi. Noi nu am fi niciodată în stare să apărăm Biserica de atacurile necredincioșilor. Nu am putea să o apărăm mai bine decât o face ea însăși, pentru că ea ne învață cum să-i vestim învățătura și cum să o slujim spre a ne sfinți atât noi, cât și credincioșii. Slujirea noastră, așa cum ați stăruit, Înalt Prea Sfințite Mitropolit Serafim, constituie frumusețea Bisericii noastre, coroana ei.

Sunt recunoscător Bunului Dumnezeu și stăruinței Înalt Prea Sfințitului Serafim, precum și dumneavoastră, tuturor, că ne găsim astăzi aici, împreună cu Înalt Prea Sfințitul Mitropolit de acasă și cu ierarhii invitați să împlinim mâine actul dumnezeiesc al hirotonirii în treapta arhierescă a P.C. Arhim. Dr. Sofian Pătrunjel. Îi mulțumesc Bunului Dumnezeu pentru această binecuvântare a creșterii numărului ierarhilor noștri. Este o creștere, cum spune atât de frumos Sfântul Apostol Pavel, o creștere în iubire, a unuia față de altul, și am putea spune împreună și cu celelalte Biserici: „Fiindcă mult crește credința voastră, iar iubirea fiecăruia dintre voi toți prisosește, a unuia față de altul, încât noi înșine ne lăudăm cu voi în Bisericile lui Dumnezeu pentru statornicia și credința voastră” (II Tes. 1, 3-4).

Nu întâmplător asemenea cuvinte și asemenea primiri pe care ni le faceți, arată maturitatea strădaniilor noastre românești în această parte a lumii și a calității slujirii noastre. În acest fel vedem cum Biserica ne este ocrotitoarea și acoperământul sufletelor noastre simbolizat și prin bolțile bisericii noi mitropolitane, evocatoare a bolților Sfintei Sofii, încât și biserica aceasta ar merita să fie numită: „Cerul pe pământ”. Aceasta este

imaginea Bisericii noastre Ortodoxe. Cum să nu fie prețuită slujirea noastră când ea aduce o asemenea bogăție de valori în această lume protestantă, care nu are nici o vină de a nu fi cunoscut tezaurul de credință ortodox? Viața, atât de trecătoare, are nevoie de o asemenea imagine care să-l înalțe pe om spre frumusețile cele cerești.

M-a impresionat ideea unei Europe noi, a unei Europe unite și consolidate pe valorile creștine. În acest scop toate Bisericile creștine sunt chemate să-și aducă în acest proces mărturia lor, din adâncul învățăturilor, din izvorul nesecat al învățaturii Mântuitorului Iisus Hristos și să ofere valorile de care are nevoie această Europă și nu numai ea, ci și întreaga lume.

De aceea, să-mi îngăduiți ca acum, după ce am răspuns la salutul Înalt Prea Sfințitului Președinte al mărutei Adunări Mitropolitane, să vă expun, cu dragoste, ceea ce am gândit ca omagiu și îndatorire, spre a fi înscris în acest moment cu adevărat unic în istoria Bisericii noastre străbune: întâlnirea Întâistătătorului cu ierarhii și preoții, care de-a lungul anilor au ostenit pe diferite țărâmurii pastorale și au făcut față multor greutăți, pentru a ne purta la acest liman, întâlnire care omagiază toate aceste realizări, fiind, în același timp, și o chemare a noastră, a tuturor, pentru a răspunde, pe mai departe, la ceea ce lumea așteaptă de la noi.

Iubiții mei Părinți și frați, membri ai Adunării Eparhiale,

Este o mare bucurie pentru mine, și văd în aceasta chiar un semn dumnezeiesc, să mă aflu în mijlocul dumneavoastră cu prilejul sfințirii unui episcop-vicar pentru frații ortodocși din Germania și din Europa Centrală și de Nord, păstoriți de vrednicul dumneavoastră arhipăstor, Înalt Prea Sfințitul Mitropolit dr. Serafim Joantă.

Faptul că Biserica Ortodoxă Română are peste hotare preoți credincioși, călăuziți de ierarhi aleși de ei și confirmați de Sfântul Sinod, este grăitor pentru prezentul și pentru viitorul spiritual al neamului nostru românesc și pentru Ortodoxia noastră care a constituit și constituie, de aproape două milenii, stâlpii de rezistență și duhul însuflețitor al ființei noastre naționale.

Oricâte neajunsuri, oricâte sfâșieri între frați, oricâte tulburări ale sufletelor s-au încercat în cei aproape 50 de ani câți a străbătut românimea de pretutindeni în condiții deosebit de grele, legătura dintre românii de pretutindeni a fost ținută fără întrerupere de inimile noastre creștine ce băteau

la fel. Chiar dacă uneori frații se duceau în lăcașuri diferite și păstorii lor pământești erau diferiți, Păstorul nostru ceresc și Ocrotitorul nostru, Mântuitorul Iisus Hristos, rămânea mereu peste noi toți încă de la nașterea noastră ca popor, Pantocratorul ce ne îmbrățișa de pe bolta înaltă a lăcașului nostru sufletesc este și va fi mereu același. De aceea, nimeni nu va putea să scrie istoria neamului românesc din a doua jumătate a veacului ce abia s-a încheiat, fără să ia în seamă adevărata epopee duhovnicească reprezentată de solidaritatea românilor de pretutindeni prin Biserică. Pretutindeni românii s-au simțit români și au rămas români în măsura în care s-au simțit creștini și au cultivat comuniunea dintre ei în numele credinței lor de acasă.

Aduc, de aceea, mulțumirea și recunoștința mea tuturor celor care, pe toate meridianele, ca preoți purtători de har sau ca râvnitori laici purtători ai Duhului Sfânt al iubirii de semeni și de neamul românesc, au lucrat în așa fel încât restriștile istoriei să nu ne facă să dispărem în cele patru vânturi. Putem vorbi astăzi de o lume românească care numără deja multe milioane, și care a prins rădăcini și rodește sub ceruri depărtate de țara de origine, dar se simte solidară cu ea, îi duce dorul, iar cei ce s-au născut în alte părți doresc să o cunoască, îi vorbesc limba de la părinți și se simt mândri să aparțină unei națiuni încercate de atâtea dureri, dar și purtătoare de biruințe, ce transmite un mesaj tot mai folositor întregii comunități umane.

Cu toate greutățile cu care ne confruntăm la noi în țară, vă aduc dumneavoastră, în numele Sfântului Sinod, cuvânt de binecuvântare și încredere nețărmurită în ziua de mâine a neamului românesc și vă asigurăm că, împreună, vom înălța neamul nostru din nou între neamurile respectate și prin care Duhul Sfânt lucrează pentru mântuirea și propășirea omenirii întregi. Biserica Ortodoxă Română, în gândirea și nădejdea ei luminată de Duhul Sfânt, simte chemarea slujitoare și se află sub porunca divină de a se dedica continuării lucrării de renaștere și înnoire. Căci prin mântuire noi înțelegem opera mântuitoare a Bisericii ca un uriaș efort de fiecare clipă spre a face ca omul și întreaga fire creată de Dumnezeu să se ferească de prăbușirea adusă de păcat, să se îndumnezeiască și să dobândească Împărăția Cerurilor, aici ca pregustare, dincolo pe deplin.

Surparea alcătuirii umane celei după chipul și asemănarea lui Dumnezeu, ca și degradarea firii întregi, a mediului înconjurător, este marea provocare căreia omul secolului nostru va trebui să-i facă față, spre a evita tragicul sfârșit al lumii noastre prin necugetarea omului, prin dezlănțuirea tuturor patimilor și înăbușirea a tot ceea ce în om este locaș al Duhului

Sfânt, după cuvântul Apostolului (I Cor. 6, 19). Și este un fapt pe care istoria va trebui să-l înregistreze într-o zi, că poporul român s-a aflat întotdeauna de partea puterilor dumnezeiești, de partea dreptății și a binelui, de partea valorilor morale în care a văzut un izvor de putere. Noi am crezut statornic că cel ce-și pune nădejdea în Dumnezeu și crede în lucrarea Sa spre mântuirea lumii pe care El a creat-o, și pe care o iubește, acela dobândește prin aceasta o putere atât de mare, încât poate să reziste unor forțe ale răului, ale degradării, ale înrobirii, de zeci de ori mai numeroase și în aparență invincibile. Anul viitor se vor împlini 500 de ani de la înălțarea în cetele sfinților a voievodului Ștefan cel Mare și Sfânt, personalitate de statură europeană care a înfruntat, împreună cu o parte din neamul românesc peste care i-a fost dat să domnească, cea mai mare putere militară și politică a timpului său, Imperiul Otoman, în fața căruia se plecase jumătate din Europa. Ștefan cel Mare s-a ridicat cu dârzenie și i-a obligat pe marii sultani să respecte credința și legile poporului român și să-i lase o libertate neacordată nimănui dintre cei cu care se luptaseră. În felul acesta Domnul Moldovei a organizat prin Biserică și Ortodoxia ei luptătoare rezistența de multe secole a unei mari părți de creștinătate ortodoxă căzută sub stăpânirea otomană.

Întreaga istorie a Marelui Ștefan cel Sfânt este o demonstrație a puterii neamului românesc însufletit de Ortodoxie. Dar este, totodată, și o mărturie a modului în care românii au înțeles această Ortodoxie, pe care au socotit-o cea mai potrivită firii lor. Ei au înțeles că în Biserica Ortodoxă au găsit acea modalitate de a trăi și a face roditoare Evanghelia Mântuitorului, în care ei s-au simțit înflorind și dând vieții cel mai deplin sens, dar fără a disprețui sau a urî și fără a-i opri pe alții să-și trăiască propria lor credință.

Noi am fost ortodocși și am rămas în covârșitoare majoritate ortodocși până astăzi, fiindcă am simțit că Ortodoxia, această uriașă creație divino-umană a lumii răsăritene, în centrul căreia s-a aflat un mileniu Bizanțul întemeiat de împărații Constantin cel Mare și Justinian, reprezintă un edificiu spiritual și de civilizație creștină neegalat și neegalabil de către celelalte forme de creștinism, cel puțin judecând după sufletul nostru. Dar cel mai adânc trăitor al Ortodoxiei românești, Ștefan cel Mare și Sfânt, a găsit cu cale să-i îndemne pe meșterii săi să folosească elemente de arhitectură gotică în minunatele lui ctitorii, care se prezintă ca o veritabilă sinteză între stilul bizantin și cel gotic; între acel avânt către transcendență, semnat de catedralele occidentale, și transcendentul care coboară (după expresia

lui Lucian Blaga), reprezentat de Catedrala Sfânta Sofia, unde solii marii Cneaghine Olga a Kievului au simțit că „cerul s-a pogorât pe pământ”. Astfel, chiar din începuturile noastre ca popor cu prezență europeană, noi am trăit Creștinătatea întreagă, ne-am simțit solidari cu ea, și am năzuit mereu la o Europă creștină în care modurile diferite de a rodi sămânța Evangheliei Mântuitorului să nu fie prilej de dușmănie, de orgolii exclusiviste, de competiție prozelitistă, iar în cazuri extreme chiar de vărsare de sânge și de persecuții religioase.

Aceșt mesaj perpetuu al Ortodoxiei românești, care a dobândit întruchipări istorice încă de pe vremea voievodului Alexandru cel Bun, cel ce adăpostise în Moldova sa, puternică și înfloritoare, deopotrivă pe armenii veniți din Răsărit și pe husiții alungați de persecuțiile occidentale, a luat înfățișări monumentale în epoca lui Ștefan cel Mare, a lui Neagoe Basarab, a lui Petru Rareș, dovedindu-se capabil să țină deschis sufletul și mintea tuturor fraților creștini din toate confesiunile. Este ceea ce ne-a dat posibilitatea să ne împărtășim din propria lor experiență, a relației omului cu Dumnezeu. Așa s-a făcut ca românii să fie primii ortodocși care au valorificat mesajul revoluționar al Reformei lui Luther, și anume cartea sfântă pe limba poporului, ei fiind primul popor care a avut în epoca modernă slujba și cărțile sfinte pe limba înțeleasă de toți. Este interesant de reținut că în 1534, anul când Luther traducea Biblia, românul Lațcu din Mățești, sat din Hațeg, în sudul Transilvaniei, ajuns logofăt de slavonie al regelui Ungariei Ioan Zapolya, a scris de la Buda lui Gavriil Protul, conducătorul obștii monahale de la Muntele Athos, o epistolă care ni s-a păstrat și în care îl vestește de apariția adeptilor unui anume „Luftor”, adică Luther, care predică, între altele, căsătoria preoților, ca în Ortodoxie. Puțin după această primă mărturie a ecourilor Reformei la români, avea să apară, prin intermediul populației germane din Transilvania, curentul religios și cultural de care s-a legat ascensiunea limbii române ca limbă a Bisericii și a culturii. A fost prima întâlnire, deosebit de rodnică, între culturile germană și română, între spiritualitățile celor două popoare. Dar să nu uităm că cea mai întinsă, mai bogată și unanim acceptată istorie a lui Ștefan cel Mare fusese scrisă în limba germană de un german din oștile sale, rămas necunoscut. Ea s-a găsit într-o bibliotecă din Nürnberg. Secolele următoare, mai ales secolul al XVIII-lea, Renașterea transilvăneană, atât ortodoxă cât și greco-catolică, și secolul al XIX-lea, marea epocă a creatorilor de formație germană precum Maiorescu, Eminescu, Slavici și istoricul A.D. Xenopol, vor con-

firma, iarăși și iarăși, aceste orizonturi europene croite de la începutul culturii și mentalității românești de către Ortodoxia noastră, nestrămutată în fidelitatea față de rădăcinile ei, dar mereu deschisă dialogului rodnic cu celelalte forme de trăire a Evangheliei.

*„Noi, poporul latin de confesiune ortodoxă, spunea Eminescu, suntem în realitate elementul menit a încheia lanțul dintre Apus și Răsărit ... Oricât de adânci ar fi dezbinările ce s-au produs în timpul din urmă din țara noastră, când este vorba de legea părinților noștri, care ne leagă de Orient, și de aspirațiunile noastre care ne leagă de Occident ... vrășmașii, oricare ar fi ei, ne vor găsi uniți și tot atât de tari în hotărârile noastre ca și în trecut.”**

Secolul abia încheiat a dat o nouă și strălucită confirmare justeții multisekulare, atunci când cultura română, mai ales după realizarea idealului național la 1 decembrie 1918, a dobândit o veritabilă statură europeană și s-a ținut la curent cu toate marile idei din Europa, dând creatori de valoare universală.

Peste această cultură aflată în plin apogeu a căzut, ca o teribilă avalanșă, o catastrofă politică ce a încercat să taie toate punțile noastre spre lume și să ne includă într-un așa numit „lagăr socialist” care se dorea un paradis, dar a reușit să realizeze un veritabil iad pe pământ. Încercarea s-a dovedit zadarnică, pentru că o mare parte dintre cei mai valoroși exponenți ai spiritului românesc din țară sau refugiați în lumea rămasă pe dinafara Imperiului sovietic au lucrat pentru a asigura continuitatea acestui spirit și a pregăti renașterea noastră, a tuturor. Mulți dintre dumneavoastră știu ce rol a jucat Germania apuseană în acest proces, ce au însemnat diferite locuri din Occident unde energia creatoare specifică compatrioților noștri au atras prețuirea gazdelor și sprijinul lor. Cât de mare a fost rolul Bisericii în această tristă perioadă a istoriei noastre veritabil liant al solidarității românilor din afara granițelor, va trebui recunoscut într-o zi” .

Iubiții mei fii sufletești,

Ne aflăm astăzi, noi românii, într-o perioadă deosebit de complexă, care ne pune în situația de a alege, printr-un efort de voință lucidă, între un mare viitor, favorizat de conjunctura universală și de experiența noastră ancestrală unită cu însușirile noastre sufletești și intelectuale, pe de o parte, și dispariția pur și simplu ca popor din istorie și de pe fața pământului, pe de altă parte. Vă este cunoscută tragedia demografică din țară, estimată de

* Mihai Eminescu, *Publicistică*, Editura Academiei Române, București 2000.

specialiști la milioane de români care nu s-au mai născut, căzând pradă înfricoșatului păcat al avortului. Nici unul din cele două războaie mondiale nu s-a soldat cu câte un milion de victime, dar noi astăzi am ajuns să aflăm de uciderea anuală a mai mult decât într-un război mondial.

Biserica se confruntă astfel cu o adevărată avalanșă de desfigurare morală a societății noastre. A-i face față, a-i riposta, a reda neamului nostru voința și puterea de a trăi și de a învinge răul este o misiune care intră acum în însăși definirea chemării noastre, ca slujitori ai Bisericii străbune, nădejdea dăinuirii noastre ca popor. Dacă ne vom dovedi neputincioși în fața acestei primejdii pe scară națională, Dumnezeu ne va osândi la judecata de pe urmă a neamurilor pe noi mai întâi, păstorii sufletești, dovediți nevolnici și nevrednici de rolul nostru în fruntea turmei celei cuvântătoare de Dumnezeu. A-i reda unui popor dorința și puterea de viață, înseamnă a-i reda încrederea în el însuși, în rostul lui pe lume, în ziua lui de mâine. Timp de un secol întreg, atunci când de o parte și de alta a munților Carpați românimea întreagă a fost lipsită de conducătorii proprii, în Transilvania stăpânind Imperiul habsburgic, iar în Țara Românească și Moldova opresiunea otomană sub diferite forme, Biserica a devenit înaintemergătoare a neamului. Fiii și slujitorii ei - ierarhi, preoți și laici - s-au arătat a fi cele mai mari personalități vizionare, fie că aparțineau în arcul carpatic Ortodoxiei sau Bisericii Greco-Catolice, precum Mitropolitul Simeon Ștefan de la Alba-Iulia, fie că erau la est și sud de Carpați, continuatorii marii tradiții culturale voievodale, precum Mitropoliții Varlaam de la Iași, urmat de Iacob Putneanul, Dosoftei, părintele spiritual al poezilor români, Veniamin Costachi etc., care s-au străduit prin activitatea lor culturală să mențină întreagă conștiința credinței și a unității românești.

Renașterea modernă a poporului nostru este legată direct de figuri de clerici și de mari ierarhi precum Chesarie al Râmnicului, Veniamin Costachi, Grigorie al IV-lea Dascălul, Sf Ierarh Calinic de la Cernica sau Antim Ivireanul. Biserica a arătat că poate să îndeplinească lucrarea ei pentru Împărăția lui Dumnezeu cu lucrarea ei în lumea de sub cer. Și noi, cei de astăzi, se cuvine să le urmăm pilda de a ne apăra neamul de primejdiile sufletești îndreptate asupra lui.

Toată românimea din afară trebuie să devină conștientă că neagra prognoză după care vom fi mai puțin cu milioane de români până în 2050 se va dovedi exactă dacă nu ne angajăm hotărât într-o lucrare care să mântuiască

neamul nostru de pieire. Niciodată Biserica Ortodoxă Română și toate celelalte comunități creștine de români n-au fost chemate mai urgent la o operă de salvare națională, de renaștere sufletească, de fortificare a credincioșilor pentru a face față unei provocări ce ne poate fi fatală.

Biserica noastră Ortodoxă a purtat aproape două milenii flacăra dăinuirii românești. Ea nu trebuie, nu poate să o lase să-i cadă din mână. Noi nu ținem în mână sabia, puterea politică și nu suntem putere economică. Dar putem și trebuie să redevenim o puternică forță morală. Sf. Apostol Pavel a demonstrat că „Sabia Duhului” poate fi mai puternică decât sabia Imperiului Roman. Iar una dintre cele mai mari puteri regeneratoare pentru neamul românesc va fi – de o vom realiza – puterea solidarității celor aproape 13 milioane de români din afara României cu destinul celor de acasă. Nimeni nu poate lucra mai temeinic și mai rapid la încheierea ei, ca oamenii Bisericii.

Biserica Ortodoxă Română este și azi privită ca principalul lor adversar de către cei ce s-au săturat de existența unui neam românesc pe lume, un neam ce există cel puțin de un mileniu pe scena istoriei europene. Orice încercare de a-și păstra și afirma demnitatea, vechimea și rolul ce l-a deținut și îl poate deține Biserica Ortodoxă Română în viața poporului nostru, este denunțată ca „fundamentalism”, exclusivism, naționalism.

Iubiții mei frați,

Pentru acest început de secol și de mileniu se observă o tot mai imperioasă căutare a spiritualității, peste tirania materială, peste supremația economicului asupra sufletului. Omul simte nevoia să se întoarcă la adâncurile sale, să redevină, din obiect, din „masă biologică”, din simplu client-consumator sau rob al mașinii, ființa creată de Dumnezeu după chipul și asemănarea Sa. Omul vrea să devină om, în ciuda a tot ceea ce se încearcă spre a-l goli de omenie și a-i face existența lipsită de trăire, de bucuria de a fi lumea lui Dumnezeu. În această căutare universală, Biserica Ortodoxă vine cu un element hotărâtor ce o definește, de la teologia Sfinților Părinți, la teologia celui mai mare gânditor român în acest domeniu, Părintele Profesor Academician Dumitru Stăniloae, și anume, esența cultului ortodox, care este floarea cea mai prețioasă, este capacitatea de a-l purta pe credincios spre întâlnirea directă, vie, cu Dumnezeu. Sfânta Liturghie, îndeosebi, îl ajută pe om în această întâlnire, în biserica cea sfântă, cu Dumnezeu, ca el să se realizeze plenar, ca în imnurile Sfântului Simeon Noul Teolog, și apoi să se întoarcă între ai săi încărcat de puterea energiilor divine necreate, spre

lumea de zi cu zi, transfigurând-o pe aceasta, ridicând-o la Dumnezeu, făcând-o să vibreze și să răsune de ecourile celor cerești.

Toată viața istorică a poporului român, datinile sale, cântările sale, comportamentul său moral, sunt o ilustrare a acestei Ortodoxii, în care Biserica nu se interpune între om și Dumnezeu, ci ea este scara pe treptele căreia omul, purtat de mână de ea, urcă și se înrădăcinează, cu viața și sufletul său, în Dumnezeu, aproape de lumina taborică.

Nici o altă formă de spiritualitate nu egalează Ortodoxia. Poporul român, frații mei, s-a aflat în fruntea popoarelor creștine, ilustrând și experimentând pe deplin geniul religios ortodox. A te ști slujitorul și fiul Ortodoxiei românești și a te ști fiul și slujitorul neamului românesc înseamnă a menține-acel titlu de noblețe spirituală pe care l-am întâlnit la toți frații români de peste hotare. Și iată că Dumnezeu mi-a dat zile, puterea și bucuria de a-l afla acum prezent și în inimile dumneavoastră, iubiții mei frați români, care aveți onoarea sfântă să reprezentați în această Adunare Eparhială de astăzi pe ceilalți semeni ai noștri de sub arhipăstorirea duhovnicească a Înalt Prea Sfințitului Mitropolit Serafim al Germaniei, Europei Centrale și de Nord.

Cerându-vă înțelegere pentru lungimea cuvântului, vă încredințăm de iubirea și prețuirea noastră, rugând pe Bunul Dumnezeu să vă binecuvânteze cu pace și sănătate în familia și viața dumneavoastră”.

Cuvântul Prea Fericirii Sale a fost apreciat de membrii Adunării eparhiale care l-au înconjurat imediat cu aplauze pe Părintele Patriarh Teoctist. Imediat după cuvântul Întâistătătorului Bisericii Ortodoxe Române, domnul Nicolae Stroescu-Stănișoară, fostul director al postului de radio „Europa Liberă”, unul dintre cei mai activi membri ai Adunării Eparhiale, a avut următoarea intervenție:

Prea Fericite Părinte Patriarh,
Înalt Prea Sfințiile și Prea Sfințiile Voastre,
Prea Cucernici Părinți,

Sunteți în această Mitropolie, care este o vatră spirituală și o grindă culturală și religioasă a României. Ați amintit cu delicatețea care vă caracterizează despre dorul nostru față de țară. Vă mărturisesc că trăim în Bavaria, care prin arcul alpin, cu măreția lui scăldată în frumusețe, prin felurimea formelor de relief, prin fizionomia peisajului și mai ales printr-o cultură țărănească care este încă viu înrădăcinată în arhetipuri și în tradiții

statornice, ca și printr-un creștinism bavarez robust și veșnic tânăr, ne poate face din când în când să avem imagini de amintire ale țării de origine. Însă el poate fi și sunetul original al apei vii ce se află acolo în țară.

Sunt sub influența trăirii deosebite pe care am avut favoarea să o primesc, găsindu-mă lângă Prea Fericirea Voastră și în mijlocul acestei delegații de ierarhi de o asemenea valoare spirituală și intelectuală. Permiteți-mi deci să nu fiu teoretic, ci mai mult să fac o mărturisire. Îmi amintesc cum în 1990, venind în țara de care fusesem despărțit de vitregia vremurilor, bineînțeles, trupește, nicidecum sufletește, am vrut să asist și eu la Conferința pe țară a preoților ortodocși români, care era prezidată de Prea Fericirea Voastră. Vă dați seama ce vibrație adâncă și ce bucurie trăiam, stând acolo necunoscut, stând în mijlocul unei adunări atât de încărcată și plină de spiritualitate românească.

Dar, darul cel mai prețios, tocmai pentru că a fost cu totul neașteptat, a venit la urmă, la sfârșit. S-a terminat această Conferință și Prea Fericirea Voastră s-a îndreptat spre ieșire, ne-am ridicat în picioare am făcut un culoar de trecere și când ați ajuns în dreptul rândului de scaune unde mă aflam eu ați intrat printre oameni, ați venit până la mine, mi-ați întins mâna și mi-ați spus: Bun venit pe pământul țării! Venisem acolo pe cont propriu, nimeni nu știa că eu voi veni, și faptul că ați aflat atât de repede și m-ați primit cu atâta generozitate dovedește cât de trează este atenția dragostei creștine și ospitalitatea în sufletul Prea Fericirii Voastre.

De atunci au trecut ani de zile și, pentru că timpul este scurt, mă voi opri iarăși la câteva scurte exemple. Nu pot uita cum, atunci când m-ați invitat să iau parte la un eveniment care și el face parte din categoria evenimentelor de mare rezonanță pentru Poporul român, sfințirea, târnosirea Bisericii de la Crasna, o biserică nou clădită, găsindu-ne în mașină pe drumurile prahovene, la un moment dat mi-ați spus Prea Fericirea Voastră: Domnule Stănișoară - țărani ne întâmpinau cu o voioasă evlavie care iarăși este ceva specific românesc. Vă pot spune c-am experimentat viața între mai multe popoare - și mi-ați spus atunci: Domnule Stănișoară, acest județ Prahova este bogat în petrol, e bogat în pometuri și în altele; însă bogăția lui cea mai mare sunt sufletele pline de credință creștină ale prahovenilor.

Acum eu am reprodus imperfect spusele Prea Fericirii Voastre, pentru că nu sunteți ușor de citat având darul cuvântului și al povestirii vii și dirijate cu imagini unduitoare care mă fac să mă gândesc la Mihail Sadoveanu, cu poezia, umorul, meșteșugul lui narativ, care și el este un fiu al pământ-

tului moldovenesc, ca și Prea Fericirea Voastră. Are rădăcini și în Oltenia, care este provincia mea natală și acum este și patria Mitropolitului Teofan - m-am convins din convorbirea avută cu el că i-a devenit patrie. Aceasta a fost o amintire care a lăsat urme în sufletul meu.

Iată, v-am comparat cu Sadoveanu, dar lui Sadoveanu îi lipsea experiența monahală și meditația teologică, chiar dacă o încerca pe cea filosofică. Altă dată mi-ați spus că ați ascultat Europa Liberă, unde noi am făcut și emisiunea "Lumea creștină" și că împreună cu alți ierarhi v-ați rugat și pentru noi. Altă spusă care a lăsat urme – sunt multe! – în sufletul meu este aceea că sunteți fericit că ați slujit ca ierarh în toate provinciile țării, și în felul acesta ați putut culege buchetul diferit din fiecare provincie, cu calitățile diferite care împreună dau contururile felului de a simți și de a gândi, ceea ce înseamnă ale felului de a fi românesc.

De atunci au trecut mulți ani. Sub păstoria Prea Fericirii Voastre Biserica Ortodoxă Română, după părerea mea, a atins gradul de autonomie pe care nu l-a avut, chiar la această înălțime, niciodată în istorie. Biserica a pătruns și în acele domenii unde domnise dictatul comunist. A pătruns în învățământ, a pătruns în armată, a pătruns în lucrările sociale, a pătruns în asistența duhovnicească pentru deținuți, a pătruns în marea dezbatere a temelor de interes public, cultural, spiritual, ecologic.

Pe plan extern, Bucureștiul, sub păstoria Prea Fericirii Voastre, a devenit un loc de întâlniri internaționale, ecumenice, prin aceasta valorificându-se vioiciunea spiritualității românești și comunicativitatea românească, în discuții de care e nevoie mai mult decât oricând, într-un timp când, dincolo de acea renaștere înceată și destul de șerpuită la care v-ați referit, spre revenire la imaginea integrală omului creștin, totuși vedem și progresul decreștinării, vedem și ascensiunea voinței de putere, vedem și agresiunea materialismului obtuz. O încoronare a acțiunii externe a Bisericii noastre, la care ați fost ajutat de atât de înzestrații ierarhi, a fost vizita Papei la București. Am fost martor ocular și iarăși ar fi foarte mult de spus.

Vreau să remarc numai două lucruri. În primul rând faptul că aici s-a văzut sufletul generos și înțelept al poporului român, pentru că pe străzile Bucureștiului, neorganizat de nimeni, acest popor care este în proporție de 87% ortodox l-a primit cu respect și cu bucurie. Dar mai important pentru noi, ortodocșii, este că s-a văzut ce comunicare bună exista între Papă și Prea Fericirea Voastră, cât de mult se bucura Papa – sunt un observator vechi și mi s-a format oarecum ochiul – de a fi în dialog cu capul Bisericii

Ortodoxe Române și că putea împreună cu Prea Fericirea Voastră să spună pe românește poporului "Hristos a înviat!".

Acum vă găsiți în mijlocul nostru! Întâistătorul Bisericii Ortodoxe Române este aici și românii de aici și de pretutindeni știm ce a făcut pentru ei, pentru Biserică, dar, mai presus de toate, pentru slava și iubirea lui Hristos, și așteaptă recunoscători și încrezători cuvântul și fapta și îndemnul pe mai departe al Patriarhului României".

În continuare, în prezența Prea Fericitului Părinte Patriarh Teoctist, invitatul de onoare, așa cum a subliniat Înalt Prea Sfințitul Mitropolit Dr. Serafim, și a celorlalți membri ai delegației Bisericii Ortodoxe Române au continuat lucrările Adunării Eparhiale.

Înalt Prea Sfințitul Mitropolit Serafim a prezentat raportul de activitate al Consiliului Eparhial, subliniind împlinirile, dar și neîmplinirile din viața Mitropoliei din ultimul an, abordând și alte aspecte ale lucrării misionar-pastorale, cum ar fi relația permanentă a preotului cu păstoriții săi, angajarea tineretului în viața parohială, în proiecte misionare, spirituale, culturale, sociale angajarea copiilor în slujirea liturgică și deschiderea Sfintei Liturghii către limba țării în care se slujește, dat fiind numărul tot mai mare al căsătoriilor mixte și al copiilor născuți aici, precum și implicarea tot mai activă în problemele de integrare a românilor în societățile occidentale. În același timp, au fost discutate problemele și dificultățile comunităților ortodoxe românești, nu numai din Germania, dar și din alte țări europene.

Înalt Prea Sfințitul Mitropolit Dr. Serafim a subliniat necesitatea intensificării eforturilor pentru ca parohiile să aibă propriul locaș de închinare, cu două excepții, restul parohiilor Mitropoliei folosind locașuri de cult închiriate în Germania de la Biserica Romano-Catolică și Biserica Evanghelică. În acest sens, Înalt Prea Sfințitul Serafim a dat ca exemplu chiar catedrala din Nürnberg, în care se desfășurau lucrările Adunării Eparhiale, subliniind atașamentul unui număr din ce în ce mai mare de români din Nürnberg și alte localități din această parte a Bavariei față de Biserică, atunci când au constatat faptul că au propriul locaș de închinare. „Aș vrea să subliniez acest lucru, pentru toți preoții și credincioșii Mitropoliei noastre, a spus Înalt Prea Sfinția Sa, nu numai că nu noi întreținem bisericile pe care le vom avea, ci bisericile însele ne vor întreține pe noi, căci numărul credincioșilor care vin regulat duminica și peste săptămână a crescut de cel puțin cinci ori datorită acestui locaș. În plus, biserica a devenit și va deveni tot mai mult un punct de atracție pentru credincioșii de alte confesiuni și

pentru turiști”. Mitropolitul Serafim a mai subliniat faptul că locașurile de cult proprii și eventualele clădiri anexă ar urma să aibă și un important rol cultural, dar mai ales de coagulare a românilor din diaspora.

Această idee a fost subliniată și de alți membri ai Adunării Eparhiale, între care domnul Nicolae Stroescu-Stănișoară. Au fost, de asemenea, dezbătute pe articole, formulate amendamente și votat statutul Mitropoliei ca și corporație de drept public, după ce, de la înființare și până în prezent, din punctul de vedere al legislației germane, Mitropolia a funcționat ca asociație religioasă. Acest statut urma ca într-o scurtă perioadă de timp să fie recunoscut de către autoritățile Landului Bavaria Mitropoliei Ortodoxe pentru Germania, Europa Centrală și de Nord datorită rolului tot mai activ în societatea germană, asemenea Bisericii Romano-Catolice și Bisericii Evanghelice și care conferă anumite drepturi românilor ortodocși din Germania, inclusiv acela ca în școlile publice copiii lor să beneficieze de educație religioasă ortodoxă.

În luările de cuvânt de la încheierea lucrărilor, membrii Adunării Eparhiale au subliniat relația canonică dintre Mitropolia autonomă ortodoxă română pentru Germania, Europa Centrală și de Nord și Sfântul Sinod al Bisericii noastre.

În același timp, membrii Adunării Eparhiale, deși locuiesc departe de țară, simțindu-se legați de Biserica-Mamă, prin vocea domnului avocat Mateiaș, și-au manifestat în mod stăruitor dorința ca parohiile Mitropoliei să contribuie financiar la construirea Catedralei Mântuirii Neamului în Parcul Carol din București.

De la ora 17.30, în Catedrala mitropolitană Înalt Prea Sfințiții Mitropoliți Serafim al Germaniei, Europei Centrale și de Nord, Teofan al Olteniei, Înalt Prea Sfințitul Andrei, Arhiepiscopul Alba-Iuliei, înconjurați de un sobor de preoți și diaconi au oficiat slujba Vecerniei. La slujba Vecerniei au asistat Înalt Prea Sfințitul Nathanael al Episcopiei Ortodoxe Române din America, Prea Sfințitul Gherasim al Râmnicului, Prea Sfințitul Vasile Someșanul, Episcop Vicar al Arhiepiscopiei Vadului, Feleacului și Clujului, Monseniorul Albert Rauch, directorul Institutului pentru Bisericele Orientale de la Regensburg, peste 50 de preoți ai Mitropoliei, prelați catolici, reprezentanți ai comunităților evanghelice, călugări și călugărițe ortodocși și catolici, bursieri români din Bavaria, câteva sute de credincioși români etc. Răspunsurile liturgice au fost date de către corul studenților Facultății de Teologie Ortodoxă din Cluj-Napoca.

Slujba Vecerniei a fost urmată de ceremonia anunțării și chemării (ipopsifierii) Părintelui Arhimandrit Sofian Pătrunjel la treapta arhieriei. După vestirea celor prezenți despre chemarea Părintelui Sofian la arhierie în urma alegerii sale de către Sfântul Sinod al Bisericii Ortodoxe Române ca Episcop Vicar al Mitropoliei Ortodoxe Române pentru Germania, Europa Centrală și de Nord, la propunerea Înalt Prea Sfințitului Mitropolit Serafim și a Adunării Eparhiale, candidatul a fost condus înaintea ierarhilor delegați de Prea Fericitul Părinte Patriarh Teoctist: ÎÎ PP SS Mitropoliți Serafim al Germaniei, Europei Centrale și de Nord, Teofan al Olteniei și ÎPS Arhiepiscop Andrei al Alba-Iuliei, așezați pe jilțuri în mijlocul bisericii, împreună cu ceilalți arhieriei ortodocși prezenți și având în față o masă pe care se aflau Sfânta Evanghelie și Sfânta Cruce.

Rânduiala ipopsifierii Părintelui Arhimandrit Sofian, ca de altfel și slujba Vecerniei, s-au desfășurat într-o atmosferă de rugăciune profundă. La încheierea ceremoniei, Înalt Prea Sfințitul Mitropolit Teofan a rostit următorul cuvânt de învățătură despre greutățile și bucuriile slujirii arhieresti.

„În numele Tatălui și al Fiului și al Sfântului Duh. Amin.

„Gata este inima mea, Dumnezeu, gata este inima mea”.

Prea Fericite Părinte Patriarh,
 Înalt Prea Sfințite Părinte Mitropolit Serafim,
 Înalt Prea Sfințiile și Prea Sfințiile Voastre,
 Prea Cuvioase Părinte arhimandrit Sofian, deja chemat la sfânta treaptă a arhieriei,
 Prea Cucerniciile și Prea Cuvioșiile Voastre,
 Iubiți credincioși,

Cu aceste cuvinte, „ Gata este inima mea Dumnezeu, gata este inima mea !” (), profetul și împăratul David își arăta disponibilitatea sa pentru jertfă, pentru credință, pentru Dumnezeu. În rugăciunile de zi și de noapte ale călugărului, în Psaltire, cred că nu este un cuvânt la care inima de călugăr să se atașeze mai mult decât la acest cuvânt: „Inima mea e gata pentru Tine Dumnezeu, ea este gata ...”.

Aceste cuvinte cred că sintetizează starea sufletească a părintelui Sofian în această seară când, în mod liturgic, cum amintea Părintele Mitropolit Serafim, Biserica îl anunță pe Părintele Sofian că, cu câtva timp în urmă, la propunerea Înalt Prea Sfințitului Mitropolit Serafim, Adunarea

Eparhială a acestei Sfinte Mitropolii a hotărât ridicarea sa la treapta de arhiereu, decizie confirmată apoi prin votul membrilor Sfântului Sinod al Bisericii Ortodoxe Române.

Gata este inima lui cum gata este inima Părintelui Mitropolit Serafim de a primi, ca prim colaborator în strădania sa de purtare a crucii de păstor în această parte pentru românii aflați aici, împlinindu-se prin aceasta un dor mai vechi al Înalț Prea Sfinției Sale. Aruncându-și privirea asupra întinderii spațiale a Mitropoliei și văzând mulțimea de români așezată în toate țările care aparțin Mitropoliei acesteia, a văzut că are nevoie de o persoană la rang de arhiereu ca să-l ajute să-și îndeplinească responsabilitatea sa. Iată, participăm la acest început care va fi desăvârșit mâine prin hirotonirea întru arhiereu a Părintelui Arhimandrit Sofian.

Aminteam de acest dor al Înalț Prea Sfințitului Mitropolit Serafim, dor pe care, în cele din urmă, îl manifestă poporul lui Dumnezeu din orice parte a țării, din orice parte a lumii, popor care așteaptă binecuvântarea arhiereului, care așteaptă dezlegarea arhiereului, care așteaptă iertarea și mai ales iubirea arhiereului. Și iată că participăm astăzi, în această seară, iubiți credincioși, la acest moment de împlinire misionară în primul rând, pentru această de Dumnezeu păzită și binecuvântată Mitropolie.

Permiteți în această seară, în câteva cuvinte, să medităm împreună asupra rolului pe care îl are un arhiereu în viața Bisericii, și poate nu atât asupra rolului în toate aspectele sale, cât mai ales asupra unui element care definește pelerinajul prin viața misionară a bisericii al unui arhiereu. Și zic aceasta pentru că viața de arhiereu, iubiți credincioși și frați întru arhierie aici de față, hirotoniți mai devreme sau mai de mulți ani, știu că nu există o viață mai frumoasă și mai grea decât cea de arhiereu. Frumusețea slujirii arhierești, greutatea acestei cruci, definesc ambele, mersul prin istorie al unui arhiereu; căci, cum poate să nu fie frumoasă această misiune când îl propovăduiești pe Hristos cel mort și înviat? Ce frumusețe mai mare trăiești tu ca arhiereu decât aceea când sfințești biserici, când hirotonești preoți și diaconi, când iei decizia înființării de parohii, de mănăstiri, într-un cuvânt; devii trimisul lui Hristos care a spus: „Pacea Mea dau vouă! Precum M-a trimis pe Mine Tatăl vă trimit și eu pe voi”.

Și pe lângă această frumusețe a misiunii episcopale arhiereul se bucură, știți foarte bine, de multă cinste, de mult respect din partea turmei cuvântătoare, de mult respect din partea poporului lui Dumnezeu. Dar această frumusețe o simt mai mult ceilalți, ea constituie veșmântul oare-

cum de suprafață a slujirii arhieresti, că dincolo de acest veșmânt strălucitor este viața de cruce a arhierelui, este viața de jertfă, pentru că el este chipul lui Hristos, nu doar un chip majestuos, ci și chipul lui Hristos cel smerit, cel blând cu inima, până la urmă cel neînțeles de mulți, Cel răstignit pe cruce. Aceasta este viața arhierelui, iar dacă nu ar fi așa ea nu ar fi nici frumoasă, căci spunea un părinte al bisericii că: „Dai sânge, ca să primești Duh” ().

Această viață frumoasă și grea deopotrivă a arhierelui o simte el mai ales pentru faptul că este în primul și în primul rând călugăr. Zic adesea și nu voi înceta niciodată să spun că episcopul, arhierul este primul călugăr al eparhiei sale – în cazul nostru, cel de-al doilea călugăr – și zic aceasta în numele jertfei, în numele sacrificiului, al crucii pe care trebuie să o poarte arhierul. Arhierul, o dată ce primește această înaltă responsabilitate în Biserica lui Hristos, nu lasă de pe trupul său acel obiect sfințit și sfânt numit paraman pe care-l primește călugărul la călugărie și pe care este scris „Port pe trupul meu rănile Domnului nostru Iisus Hristos”.

Aceasta este și dimensiunea în care și fratele nostru de astăzi, părintele arhimandrit, vlădica de mâine, Sofian, va fi înscris împreună cu toți ceilalți. Această greutate și această frumusețe a slujirii de arhieru o purtăm însă, iubiți credincioși, cu multă putere izvorâtă din Sfânta și Dumnezeiasca Liturghie. Aici noi, cei de față, găsim adevărata sursă a puterii și a răbdării noastre. Și tot în Sfânta Liturghie părintele Sofian va găsi resursele interioare ca să-și ducă această cruce de care aminteam. Aici va simți cu adevărat frumusețea cea adâncă, cea înaltă, cea cuprinzătoare, cea de neegalat a slujirii arhieresti în timpul și în cadrul Sfintei Liturghii.

Numai că, dintotdeauna așa a fost, dar parcă mai mult acum, activitatea arhierelui nu se desfășoară doar în interiorul zidurilor bisericii, aceste ziduri atât de calde în care te simți în siguranță. Arhierul, după ce a săvârșit Sfânta și Dumnezeiasca Liturghie, ca și preotul de altfel, cu Hristos în mintea sa, în inima sa, cu Hristos chiar în trupul său, merge dincolo de zidurile bisericii ca să-L anunțe, să-L propovăduiască pe Hristos turmei celei cuvântătoare, credincioșilor care merg duminică de duminică la biserică, care postesc, care se spovedesc, care se împărtășesc și care se roagă, credincioși care au întotdeauna nevoie de a fi întăriți în credință, căci cel care stă să ia seama să nu cadă. Dar nu numai aceștia sunt cei păstoriți de un arhieru; drahma cea pierdută, oaia cea rătăcită, tânărul zdrobit sufletește de multe ori, intelectualul ispitit de tot felul de îndoieli, cei care au părăsit dreapta

credință și tot poporul care așteapă în primul rând de la arhieru să i se spună cât de bun și cât de dulce este Domnul.

Această perihoreză, iubiți credincioși, între învierea pe care o trăiește arhierul în inima și în cugetul său și drama crucii definesc, cum spuneam, viața arhierilor în general și vor defini și viața Părintelui Sofian. Dar toate acestea pot fi trăite, și greutatea și frumusețea arhieriei, dacă omul are o inimă plină de iubire. Ați luat aminte la Sfânta Liturghie că zice: „Să ne iubim unii pe alții ca într-un gând să mărturisim pe Tatăl, pe Fiul și pe Sfântul Duh”. Această mărturisire a Sfintei Treimi, a Dumnezeului celui în Treime lăudat, este condiționată ca ea să aibă efect în viața noastră și în viața păstoriților noștri, dacă avem această iubire, și această iubire trebuie manifestată în primul rând față de oaia cea rătăcită, față de dragma cea pierdută, căci spunea un părinte al Bisericii, că „omul care îl ocolește pe cel păcătos nu este om a lui Dumnezeu”, arătând prin aceasta că responsabilitatea preotului, a marelui preot care este arhierul este aceea de a nu avea liniște în sufletul său și în inimă, de a nu avea somn liniștit până nu caută până în cele mai îndepărtate colțuri ale parohiei și ale eparhiei sale, în cazul nostru ajutându-l pe Înalt Prea Sfințitul Mitropolit Serafim să găsească această oaie, să o aducă la Biserică, să caute dragma cea pierdută, să o valorifice; darurile, harismele cu care Biserica a fost înzestrată de marele și Atotțiitorul și Atotputernicul Dumnezeu.

În fața unei asemenea sarcini, vă puteți da seama, iubiți credincioși, că noi, arhierii, ne înspăimântăm, că suntem și noi oameni din popor, fii ai poporului lui Dumnezeu, dintr-o parte sau alta a turmei sale cuvântătoare. Suntem și noi ființe nevolnice, plăpânde. Dar dacă arhierul, ca și preotul, are acest foc lăuntric, are acest foc după Dumnezeu, El, Atotțiitorul, trimite întotdeauna pe cineva, asemeni lui Simon din Cirene, ca să-l ajute pe arhieru să ducă crucea. El poate cade sub povara ei, cade zdrobit de ea, dar Dumnezeu vede acest drum al Golgotiei care se termină cu lumina taborică a învierii și trimite oameni, trimite puterea Sa ca să-l ridice pe arhieru, ca acesta cu și mai multă putere să meargă înainte.

Întotdeauna îmi aduc aminte și recitesc un pasaj din Vechiul Testament, din viața Sfântului prooroc Elisei. Acesta, spre sfârșitul vieții sale, avea un ucenic și au participat amândoi la o luptă a poporului evreu contra dușmanilor. Ucenicul, văzând oștile vrăjmașe, s-a adresat bătrânului prooroc Elisei zicând: „Stăpânul meu ce ne facem?”, iar Bătrânul Elisei ia spus că „cei care sunt cu noi, sunt mai numeroși decât cei care sunt cu ei”

și, ridicând mâinile, Elisei a zis: "Doamne deschide ochii ucenicului meu ca să vadă!". Atunci ucenicul a văzut mulțime multă de cai, de călăreți, mulțime de oștire trimisă de Dumnezeu întru apărarea poporului său.

Acest lucru îl zic și eu părintelui Sofian în această seară: dușmanii sunt numeroși, sunt mulți și sunt puternici și-și fac foarte bine datoria, dar nu vă temeți, părințe, că cei care sunt cu noi sunt mai numeroși decât cei care sunt cu ei, pentru că o aveți pe Maica Domnului, îl aveți pe Sfântul Dimitrie și pe Sfinții Martiri Brâncoveni, ocrotitorii Mitropoliei, îl aveți pe Părintele Mitropolit Serafim, îl aveți pe părintele Teofil de la Mănăstirea Sâmbăta de Sus, ne aveți pe noi, frații întru arhierie, și mai ales aveți soborul lui Dumnezeu, care simte unde este făclie de credință, platoșă de nădejde și jăratec de iubire și veți primi întotdeauna putere să vă duceți această cruce atât de frumoasă a arhieriei mai departe.

Și pentru că aminteam de părintele Teofil, care este denumit de tineri „om al bucuriei”, aș dori această urare să o fac părintelui Sofian așa cum amintea istoricul Eusebiu de Cezareea în lucrarea sa Istoria bisericească: „Creștinii din primele veacuri transformau orice loc de suferință într-un loc al bucuriei”. Să-i ajute Dumnezeu părintelui Sofian ca, în suferințele multe pe care le va îndura el însuși, și suferințele pe care le va găsi la poporul lui Dumnezeu, toate să le transforme într-un loc al bucuriei depline, ca o pre-gustare în această lume a împărăției cerurilor și ca o împlinire totală în împărăția Sfintei Treimi: Tatăl, Fiul și Sfântul Duh. Amin”.

Seara de rugăciune din Catedrala ortodoxă din Nürnberg s-a încheiat cu un concert de cântări pascale și piese corale din repertoriul clasic universal, susținut de Corul studenților teologi ai Facultății de Teologie din Cluj-Napoca, răsplătit cu aplauze de cei prezenți. După ceremonial, iararhii delegați au semnat procesul verbal prin care se constată chemarea părintelui Arhimandrit Sofian Pătrunjel la treapta arhieriei, apoi, însoțiți de preoți și de credincioși, l-au prezentat Prea Fericitului Părinte Patriarh Teoctist pentru a fi binecuvântat.

* * *

**Hirotonirea Prea Sfințitului Sofian Brașoveanul,
Episcopul Vicar al Mitropoliei Ortodoxe Române pentru Germania,
Europa Centrală și de Nord**

Duminică, 11 mai 2003, dis-de-dimineată, familii de credincioși români, în majoritate din Nürnberg, dar și din România și alte țări europene,

venite special pentru eveniment, s-au îndreptat spre Catedrala ortodoxă română din oraș. La ora 9.00, Prea Fericitul Părinte Patriarh Teoctist a sosit la sediul Mitropoliei Ortodoxe Române pentru Germania, Europa Centrală și de Nord, fiind întâmpinat de Înalt Prea Sfințitul Mitropolit Dr. Serafim cu Sfânta Evanghelie și Sfânta Cruce și de ceilalți ierarhi români prezenți, numeroși preoți și credincioși.

Drumul până la Catedrală a fost parcurs de Prea Fericitul Părinte Patriarh Teoctist printre două rânduri de peste o sută de preoți ai Mitropoliei, care intonau imnul patriarhal și „Hristos a înviat!“.

În biserică se aflau ierarhi delegați ai altor Biserici Ortodoxe surori, reprezentanți ai Bisericilor Romano-Catolică și Evanghelică din Bavaria, Episcopiei Greco-Catolice Ucrainiene din München și Episcopiei Armene din Köln, delegați ai autorităților locale, monahi și monahii din țară, dar și ortodocși și catolici din Germania, bursieri români de la Regensburg și alte instituții de învățământ superior din Bavaria și peste o mie de credincioși. După închinarea la sfintele icoane, în timp ce corul studenților teologi din Cluj-Napoca intona imnul patriarhal, a urmat rânduiala cercetării și desemnării candidatului la treapta arhieriei, Părintele Patriarh Teoctist și ceilalți arhieriei ortodocși, români și străini fiind așezați pe jilțuri în mijlocul bisericii.

Părintele arhimandrit Sofian Pătrunjel, candidatul la treapta arhieriei, cu Sfânta Evanghelie în mâini, în care se afla mărturisirea de credință ortodoxă, a fost condus înaintea Prea Fericirii Sale, care l-a binecuvântat. În biserică se aflau peste o sută de preoți și aproape o mie de credincioși, iar în incinta Mitropoliei alte câteva sute urmăreau pe monitoare ceea ce se întâmpla în interior.

Mama părintelui Sofian, care își aniversa ziua de naștere în acea duminică binecuvântată pentru fiul ei, abia își stăpânea lacrimile de emoție, care, în foarte scurt timp, au început să îi inunde obrazii. Grupul de monahi și frați de la Mănăstirea „Sfântul Constantin Brâncoveanu“ – Sâmbăta de Sus, locul de metanie al părintelui Sofian, era, de asemenea, copleșit de solemnitatea momentului. Numeroși credincioși, prezenți probabil pentru prima dată în viață la hirotonirea unui arhiepiscop, fotografiau sau filmau fiecare moment al solemnității. La terminarea ceremoniei, părintele arhimandrit Sofian, după ce a semnat mărturisirea de credință ortodoxă, a fost condus în fața Părintelui Patriarh Teoctist, care l-a binecuvântat și l-a desemnat la treapta arhieriei, ca Episcop Vicar al Mitropoliei Ortodoxe Române pentru Germania, Europa Centrală și de Nord.

La ora 9.30 a început Sfânta Liturghie, oficiată de Prea Fericitul Părinte Patriarh Teoctist, înconjurat de: Î.P.S. Augustinos, Mitropolit de Bonn și a toată Germania, Exarh al Europei Centrale, din partea Patriarhiei Ecu-menice, Î.P.S. Daniel, Mitropolitul Moldovei și Bucovinei, Î.P.S. Teofan, Mitropolitul Olteniei, P.S. Konstantin al Episcopiei Sârbe din Germania, Î.P.S. Serafim, Mitropolitul pentru Germania, Europa Centrală și de Nord, Î.P.S. Mitropolit Iosif al Mitropoliei Ortodoxe Române pentru Europa Occidentală și Meridională, Î.P.S. Natanael al Episcopiei Ortodoxe Române din America, P.S. Christoph, Episcop de Praga, din partea Bisericii Ortodoxe din ținururile Cehiei și Slovaciei, Î.P.S. Andrei, Arhiepiscopul Alba-Iuliei, P.S. Gherasim, Episcopul Râmnicului, P.S. Laurențiu, Episcopul Caransebeșului, și P.S. Vasile Someșanul, Episcop Vicar al Arhiepiscopiei Vadului, Feleacului și Clujului, peste o sută de preoți și diaconi ai Mitropoliei.

La Sfânta Liturghie au mai asistat Excelența Sa Dr. Josef Homeyer, Episcop catolic de Hildesheim, Dr. Karl Heinz Rölin, Episcop evanghelic regional de Nürnberg, Episcopul Petro Kryk al Episcopiei Greco-Catolice Ucrainiene din München și Episcopul Karekin Bekdjian al Episcopiei Armene din Köln, reprezentanți ai Eminenței Sale Cardinalul Friederich Wetter, Arhiepiscop de Freising și München, Episcopul evanghelic Johannes Friedrich, Excelența Sa Dr. Albert Rauch, Directorul Institutului pentru Studii Orientale de la Regensburg, reprezentanți ai autorităților locale, bursieri ortodocși români, dar și alți studenți ortodocși din diferite centre universitare ale Bavariei.

Între participanți am remarcat și pe părintele arhimandrit Roman Braga din Statele Unite ale Americii, coleg cu Părintele Patriarh Teoctist la Seminarul Monahal de la Mănăstirea Cernica.

La momentul hirotonirii arhierelui, după cântarea „Sfinte Dumnezeule“, părintele arhimandrit Sofian, după trei metanii mari în fața sfântului altar, a fost luat dintre ușile împărătești de Înalt Prea Sfințiii Mitropoliți Daniel, Teofan și Serafim și prezentat Prea Fericitului Părinte Patriarh Teoctist pentru binecuvântare. După ce a înconjurat Sfânta Masă de trei ori, părintele Sofian a îngenunchiat în fața Sfintei Mese, având pe creștet Sfânta Evanghelie deschisă, omofoarele și mâinile ierarhilor prezenți. În acest moment de maximă profunzime duhovnicească, Părintele Patriarh Teoctist a rostit rugăciunea de invocare a Duhului Sfânt, toți cei prezenți în biserică, cler și credincioși, rugându-se pentru cel chemat la treapta arhieriei, având ca model suprem pe Mântuitorul Iisus Hristos.

După rostirea rugăciunilor pentru coborârea Duhului Sfânt asupra celui hirotonit întru arhieru, Întâistătorul Bisericii Ortodoxe Române i-a oferit Prea Sfințitului Sofian, înveșmântat cu toate veșmintele, însemnele arhieresti, engolpionul și sfânta cruce, în timp ce adresa tuturor celor prezenți întrebarea de prezentare și consultare „Vrednic este?” și primind din partea tuturor confirmarea „Vrednic este!”.

Întreaga rânduială a hirotonirii noului arhieru s-a desfășurat într-o atmosferă de înaltă trăire duhovnicească, remarcată inclusiv de jurnaliști, aflați acolo pentru a-și exercita profesia. În acest sens, merită consemnat faptul relatat de reporterul departamentului Știri al Televiziunii Române, domnișoara Mirela Nagâț, căreia, la centrul Eurovision din Nürnberg, i-a fost solicitată permisiunea de către directorul de știri al acestei rețele europene de televiziune prin satelit pentru difuzarea imaginilor către toate televiziunile publice din Europa, pentru atmosfera deosebită de sărbătoare pe care o exprimau.

După citirea Sfintei Evanghelii de către părintele arhidiacon Constantin Voicu, Înalt Prea Sfințitul Mitropolit Daniel a ținut următorul cuvânt de învățătură, la Duminica Mironosițelor:

În numele Tatălui și al Fiului și al Sfântului Duh. Amin.

Hristos a Înviat !

Bucurați-vă, nu vă temeți !

Primele cuvinte pe care le-a rostit Iisus Hristos cel răstignit și înviat din morți au fost: Bucurați-vă ! Ele au fost adresate femeilor mironosițe sau purtătoare de aromate care au venit dis-de-diminează la mormântul lui Iisus ca să ungă trupul Lui cu miresme. Ele au adus aromate lui Iisus cel răstignit și înmormântat, ca să cinstească cu evlavie și devotament un mort, dar s-au întâlnit cu Domnul vieții, cu Iisus cel înviat din morți. Ele au venit cu teamă la mormânt dar s-au întâlnit cu cerul, căci un înger din cer le-a anunțat vestea Învierii. Ele se întrebau pe drum cine le va prăvăli piatra de la ușa mormântului, dar pentru că lipseau bărbații ca să le ajute, îngerii le-au ajutat pe ele în locul bărbaților. Când ele nu mai contau pe nici un ajutor de la oameni, le-a ajutat Dumnezeu însuși prin îngeri, ca să răsplătească devotamentul lor față de Iisus, evlavia și curajul lor de a înfrunta teama.

Îngerii au vestit femeilor mironosițe Evanghelia Învierii lui Iisus Hristos, ca apoi ele să o vestească ucenicilor Lui. Ele au fost ajutate de îngeri să creadă în Înviere, ca apoi ele să ajute pe ucenici să creadă și ei în

Înviere. Ele au auzit Evanghelia sau vestea cea bună a Învierii, au văzut mormântul gol și au crezut în Învieră. Iar pentru că au crezut, ele au fost trimise pentru a vesti ucenicilor lui Iisus Învierea lui din morți, și au făcut aceasta, spune Evanghelia, cu frică și cu bucurie mare. Cu frică și cu bucurie mare au vestit Învierea. Dar când mergeau ele să vestească ucenicilor, ne spune Evanghelia, iată Iisus le-a întâmpinat zicând: Bucurați-vă ! Iar ele, femeile mironosițe, apropiindu-se au cuprins picioarele Lui și I s-au închinat. Atunci Iisus le-a zis: „Nu vă temeți! Mergeți și vestiți fraților mei să meargă în Galileea și acolo mă vor vedea”, ne spune Evanghelia după Sfântul Evanghelist Matei.

Fiindcă au primit Evanghelia Învierii, femeile mironosițe primesc acum un dar și mai mare: aud, văd și ating pe Cel înviat din morți. Cu alte cuvinte, după ce au primit Evanghelia Învierii, se împărtășesc de prezența reală a Celui înviat, aud cuvintele Lui: „Bucurați-vă!”, văd fața Lui și simt picioarele Lui; adică se ating de realitatea trupului său viu și I se închină Lui, tocmai fiindcă au simțit slava Lui, ca Domn al vieții, Biruitor asupra morții.

Femeile mironosițe sunt cele dintâi persoane umane care au auzit Evanghelia Învierii de la Îngeri, l-au văzut și întâlnit pe Iisus Hristos cel înviat din morți și l-au mărturisit ucenicilor Săi. De aceea au fost numite de către unii Sfinți Părinți ai Bisericii: „Apostolii Apostolilor”, adică trimise de Iisus la Ierusalim către cei ce vor fi trimiși de El de la Ierusalim către toate popoarele ca să vestească Evanghelia Învierii. Femeile mironosițe sunt modele ale credinței creștine atât pentru femei cât și pentru bărbați. Credința lor este mai mare decât teama, ele contează mai mult pe ajutorul lui Dumnezeu decât pe cel al oamenilor, ele îmbină curajul cu smerenia, credința cu răbdarea și bucuria cu ascultarea. De la ele a învățat Biserica Ortodoxă să țină unite laolaltă ascultarea Sfintei Evanghelii a Bisericii, vederea sfintei icoane a Învierii și împărtășirea din Sfânta Euharistie, prânz pascal mistic și misiune ecclezială în lume ca bucurie a Sfintelor Paști, împărțită cu toată lumea. Căci aceasta este adevărata misiune a Bisericii : împărtășirea bucuriei Sfintelor Paști cu lumea întreagă. De aceea slujba Învierii, proclamarea Învierii, nu se săvârșește în Biserică, ci în afara Bisericii, pentru a împărtăși bucuria Învierii tuturor oamenilor.

Deodată cu femeile mironosițe, Biserica cinstește toate femeile creștine: mame, bunici, surori, soții, fiice, care au contribuit la transmiterea credinței din generație în generație, care deseori au biruit teama și au transmis credința celor care aveau mai multă teamă decât ele.

În calendarul și iconografia Bisericii Ortodoxe există o mulțime de nume și de icoane ale sfințelor femei, ale femeilor mironosițe, ale femeilor martire, ale femeilor mame care au crescut copiii în credință, ale femeilor soții de preoți, ale femeilor călugărițe, ale femeilor împărătese, ale femeilor țărance, ale sfințelor femei cunoscute și necunoscute, ale femeilor care au adus lui Hristos și Bisericii Lui aromatele credinței și ale sfințeniei vieții lor.

În anii grei de comunism mulți tineri au primit credința de la mamele și bunicile lor, atunci când mulți bărbați s-au temut să mărturisească pe Hristos, asemenea Apostolilor închiși în casă de frica iudeilor. Adesea în timpul prigoanei comuniste, așa cum a fost în dimineața Învierii Mântuitorului, tot femeile au fost cele mai curajoase, au fost cele dintâi care au simțit că Hristos Cel răstignit va învia în sufletul poporului român.

Pilda vieții acestora inspiră azi milioane de femei creștine care sunt misionare ale bucuriei învierii și slujitoare ale vieții în familie, în parohii, în mănăstiri, în școală, în spitale, în orfelinate, în case de bătrâni, în știință și artă, în toate sectoarele societății umane. Multe dintre ele se întrebă uneori: cine ne va prăvăli azi piatra cea grea a multor obstacole în calea credinței și a vieții? Și multe femei se roagă azi, cu teamă, ca teama lor să se transforme în bucurie și să audă în jurul lor cuvintele „Bucurați-vă, nu vă temeți!”, spre slava lui Dumnezeu și a noastră mântuire. Amin”.

La chinonic, Înalt Prea Sfințitul Mitropolit Teofan al Olteniei a citit din fața ușilor împărătești procesul verbal al alegerii și hirotonirii întru arhieru a părintelui Sofian, pentru postul de Episcop Vicar al Mitropoliei Ortodoxe Române pentru Germania, Europa Centrală și de Nord, cu titulatura Brașoveanul.

În continuare, Înalt Prea Sfințitul Mitropolit Dr. Serafim al Germaniei, Europei Centrale și de Nord a adresat Prea Fericirii Sale și tuturor celor prezenți următorul cuvânt:

Prea Fericite Părinte Patriarh,
Înalt Prea Sfințiile și Prea Sfințiile Voastre,
Excelențele Voastre,
Prea Cuvioși și Cucernici Părinți, și
Iubiți credincioși,

Obștea credincioșilor din Mitropolia Ortodoxă Română a Germaniei, Europei Centrale și de Nord, împreună cu frații noștri ortodocși organizați în Comisia Bisericii Ortodoxe din Germania (KOKID), cu ortodocșii orientali și cu frații noștri catolici, vechi catolici, greco-catolici, evanghe-

lici și bapțiști din Bavaria, Vă întâmpină cu salut biblic: "Binecuvântat este cel ce vine întru numele Domnului".

Prea Fericirea Voastră veniți în numele Domnului să ne împărtășiți binecuvântarea Lui, să ne mângâiați și să ne întăriți în credința noastră și în lupta cu ispitele și necazurile vieții. Dumnezeu v-a hărăzit o viață lungă în care ați câștigat o experiență duhovnicească deosebit de bogată. De la vârsta de 13 ani, de când ați intrat în mănăstire, Îl slujiți pe Dumnezeu și poporul Său în Biserica pe care El a întemeiat-o prin Fiul Său, cu multă credință și statornicie, înfruntând cu răbdare și smerenie valurile de tot felul care s-au abatut și se abat asupra ei. Ați slujit Biserica pe vremea Monarhiei, ați fost martorul trecerii la dictatura comunistă, pe durata căreia ați încercat, ca episcop din 1950, apoi ca mitropolit din 1973 și în cele din urmă ca Patriarh din 1986 să salvați esențialul, adică structurile fundamentale ale Bisericii: viața parohială cu Liturghia duminicală și cu celelalte Sfinte Taine, pentru ca, credincioșii să se poată ruga împreună, să-și poată boteza copiii, să-și cunune tinerii și să-și înmormânteze pe cei adormiți; să salvați viața monahală cu mării ei duhovnici, care au fost călăuze ale poporului în acele vremuri întunecate; să salvați, de asemenea, școlile teologice în care s-au putut forma mii de preoți, episcopi și teologi. Astfel, Biserica, cu toate persecuțiile și umilințele la care a fost supusă și cu toate compromisurile care s-au făcut din partea ierarhiei și a multor preoți, a fost pe tot parcursul dictaturii atee singurul refugiu și singura nădejde a poporului credincios. Ea a fost, de asemenea, singura și cea mai de temut instituție care n-ă capitulat în fața opresorului. O instituție care se opunea regimului prin însăși existența ei. Astfel, credința a putut fi salvată și transmisă copiilor și tinerilor. La recensământul din 1992, la numai doi ani de la căderea dictaturii, populația României, indiferent de confesiune, s-a declarat în proporție de 99,8% credincioasă, din care 87% sunt ortodocși.

Prea Fericirea Voastră ați trăit, de asemenea, zilele fierbinți ale Revoluției din Decembrie 1989, când populația României din marile orașe, în frunte cu tinerii, a înfruntat armele puterii cu flori și cu cântarea biblică: "Cu noi este Dumnezeu", cunoscută din slujbele Bisericii, precum și cu strigătul profetic: "Vom muri și vom fi liberi".

Imediat după căderea comunismului, împreună cu Sfântul Sinod ați condamnat dictatura și ați cerut iertarea credincioșilor Bisericii pentru compromisurile din timpul anilor de dictatură. Și apoi v-ați angajat cu tot sufletul la înnoirea Bisericii, promovând ierarhi tineri în Sfântul Sinod,

înmulțind eparhiile și școlile teologice, încurajând construcția a mii de biserici și mănăstiri noi și luptându-Vă pentru drepturile Bisericii în școlile publice, în spitale, aziluri, penitenciare, armată... Ați luat, de asemenea, mereu atitudine pentru integrarea României în structurile euro-atlantice. De aceea, Biserica se află constant în toate sondajele de opinie pe primul loc.

Dar aspectele pozitive ale vieții bisericești din România nu V-au închis într-o gândire triumfalistă, care nu vede răul și lipsurile prezente peste tot în societatea românească și față de care Biserica are o mare responsabilitate. Prea Fericirea Voastră îndemnați mereu la o mai mare angajare socială a Bisericii, condamnați fără cruțare corupția și păcatele care distrug viața: avortul, homosexualitatea, prostituția... și chemați neîncetat pe oameni la muncă cinstită și reconciliere națională și confesională.

Chipul luminos al Prea Fericirii Voastre este mărturia vizibilă a vieții curate și Vă caracterizează. Cine Vă cunoaște îndeaproape știe că trăsătura fundamentală a personalității Prea Fericirii Voastre este bunătatea, din care izvorăște o putere nesfârșită de iertare. Prea Fericirea Voastră înțelegeți, ca puțini alții, neputința omenească și aveți milă de oameni, până și de cei ce Vă judecă și Vă condamnă.

În acest cadru liturgic, înaintea lui Dumnezeu, îngăduiți-mi să Vă cerem iertare pentru tot ceea ce noi, cei din Diaspora europeană, am putut să greșim față de Biserica Mamă și față de Prea Fericirea Voastră. Cerem iertare lui Dumnezeu pentru puțina noastră credință, pentru neîncrederea care domnește adeseori între noi, pentru puțina înțelegere față de greutățile imense cu care s-a confruntat Biserica în timpul regimului comunist.

În același timp, Vă mulțumim pentru dragostea părintească cu care ați înconjurat întotdeauna pe credincioșii din Diaspora și pentru ajutorul efectiv pe care l-am primit din partea Bisericii Mame prin grija Prea Fericirii Voastre.

Folosesc, de asemenea, acest prilej binecuvântat pentru a exprima recunoștința noastră față de Statele și popoarele care ne-au primit în sânul lor, nu ca să ne constituim în ghetouri etnice sau confesionale, ci pentru ca să ne integrăm în societatea în care trăim, fără a ne pierde însă identitatea culturală și religioasă.

Într-o societate liberă, fiecare persoană își poate păstra și afirma identitatea proprie, îmbogățindu-se totodată prin ceilalți. Fiecare dă și primește, ajută și este ajutat. Noi, ca ortodocși, avem multe de învățat de la frații noștri catolici și protestanți, după cum și aceștia au multe de învățat de la noi. Numai împreună și numai în armonie putem să imprimăm un duh creștin

societății în care trăim. În această privință, pot să Vă mărturisesc cu multă bucurie că în țările care țin de jurisdicția Mitropoliei noastre și cu deosebire aici, în Germania, spiritul ecumenic este o realitate omniprezentă. Toate Bisericele și denominațiunile creștine conlucrează activ atât la nivel local (AcK Local), cât și la nivel național (AcK Centrale). La credincioșii Mitropoliei noastre, care în proporție de 80% sunt căsătoriți cu etnici germani, evanghelici sau catolici, ecumenismul este un mod de viață care ne inspiră un nou fel de pastorație. Biserica aceasta este deschisă tuturor celor care vin aici să-L întâlnească pe Hristos și să trăiască momente de intimitate cu El. Și nu puțini sunt neortodocșii care se roagă împreună cu noi duminica sau la rugăciunea săptămânală pentru unitatea creștină, pe care o facem în fiecare vineri seara. De fapt, această biserică este rezultatul unui efort ecumenic. Aproape un sfert din costurile care s-au investit aici au venit din partea fraților noștri evanghelici și catolici. Pentru aceasta mă simt dator să mulțumesc, "iarăși și iarăși", ca în ectenie, celor două Biserici surori.

Prea Fericirea Voastră,

Mitropolia noastră, de care țin peste 500 000 de români ortodocși, se înțelege ca o punte între România și țările în care trăiesc credincioșii noștri ca și între Biserica Ortodoxă Română și Bisericele din această parte a Europei. Mitropolia s-a consolidat de la an la an prin crearea, la cererea credincioșilor, de noi parohii, astfel încât numărul acestora s-a triplat în cei nouă ani de existență, ajungând astăzi, cu darul lui Dumnezeu, la 42 de parohii și peste 20 filii. Tocmai de aceea s-a simțit nevoia alegerii unui episcop vicar în persoana Prea Sfințitului Sofian, care cu elanul său tineresc ne va ajuta în misiunea noastră. Preoții noștri se străduiesc în condiții deosebit de grele, datorită lipsei de biserici proprii și împrăstierii credincioșilor, să transmită credința ortodoxă și să răspundă solicitărilor credincioșilor. Cea mai mare provocare pentru noi este transmiterea credinței la copii care, în general, nu vorbesc românește. Pentru aceștia, cu deosebire, trebuie să introducem treptat în Liturghie limbile țărilor în care trăim. Astfel vom contribui la înrădăcinarea Ortodoxiei locale și la viitorul Bisericii Ortodoxe în aceste țări. Acesta este, de fapt, și țelul Comisiei Ortodoxe din Germania (KOKID), creată în anul 1994 la inițiativa Înalt Prea Sfințitului Augustinos al Mitropoliei grecești în Germania. Pentru conlucrarea excelentă a jurisdicțiilor ortodoxe în cadrul acestei Comisii țin să mulțumesc și aici, în fața

Prea Fericirii Voastre, președintelui KOKID, Prof.Dr. Anastasios Kalis, precum și tuturor ierarhilor ortodocși.

În încheiere, aduc un cald cuvânt de mulțumire preoților și credincioșilor Mitropoliei care au jertfit pentru cumpărarea și înnoirea acestei biserici și a clădirilor aferente care ne-au costat peste un milion de euro.

Mulțumesc ierarhilor ortodocși participanți la sărbătoarea noastră de astăzi, precum și reprezentanților Bisericilor surori.

Mulțumim cu toții Prea Fericirii Voastre pentru osteneala de a ne vizita și pentru toate darurile duhovnicești pe care ni le împărtășiți.

Hristos a înviat!”.

A urmat cuvântul Prea Sfințitului Sofian Brașoveanul, Episcopul Vicar nou hirotonit:

“Slujiți Domnului, cu frică
și vă bucurați de El, cu cutremur!”
(Ps. 2, 11)

Prea Fericirea Voastră,
Înalt Prea Sfințiile și Prea Sfințiile Voastre,
Excelențele Voastre,
Cinstit sobor al Părinților,
Iubiți credincioși,

Aceste cuvinte ale psalmului simt că se adresează inimii mele în aceste momente când, cu frică și cu cutremur, vin la înalta slujire a arhieriei. Îi mulțumesc lui Dumnezeu pentru cinstea pe care mi-o încredințează, dar pe de altă parte, conștient de măreția ei, cuprins de teamă, exclam ca și proorocul Ieremia: “O, Doamne, Dumnezeule, eu nu știu să vorbesc pentru că sunt încă tânăr” (Ieremia 1, 6). În zadar aș încerca însă să refuz chemarea lui Dumnezeu, deoarece, ca și acela, voi auzi din partea lui Dumnezeu: “Înainte de a te fi zămislit în pântece, te-am cunoscut, și înainte de a ieși din pântece, te-am sfințit și te-am rânduit. Să nu zici: Sunt încă tânăr; căci la câți te voi trimite, la toți vei merge și tot ce-ți voi porunci vei spune. Iată am pus cuvintele mele în gura ta” (Ieremia 1:5, 7, 9). Astfel, urmărit și povățuit de mila lui Dumnezeu, nu pot decât să exclam împreună cu Sfântul Grigorie Teologul: “Sunt înfrânt, sunt înfrânt și înfrângerea mi-o mărturisesc”, deoarece “nu există fugă de la ceea ce a fost rânduit dinainte”, după cum scria patriarhul Fotie. Prin urmare, nu-mi rămâne, în aceste clipe, decât să mă încred în mila lui Dumnezeu, Care să mă povățuiască în toată

viața și activitatea mea, bine știind că Dumnezeu, după cuvântul Fericitului Augustin, "cui îi încredințează o slujbă, îi dă și înțelegerea și puterea pentru a o îndeplini". Spun, deci, din toată inima către Dumnezeu, după exemplul Maicii Domnului: "Iată robul Domnului. Fie mie după cuvântul Tău" (Luca 1, 38), și cu cuvintele Proorocului Isaia mă prezint pentru a-mi îndeplini misiunea: "Doamne, iată-mă, trimite-mă pe mine" (Isaia 6, 8).

Mare cu adevărat și de nedescris este mila lui Dumnezeu, mare este adâncul înțelepciunii și al iubirii Lui de oameni. Mântuitorul nostru Iisus Hristos, Arhiereul marii lucrări de mântuire a lumii, primește să fie iconizat și reprezentat pe pământ de oameni păcătoși, căci episcopul este tocmai icoana vie a lui Hristos pe pământ, între oameni. Chip al Arhiereului Hristos, al Păstorului celui bun Care-și pune viața pentru oile Sale, episcopul este chemat să continue opera de mântuire a lui Dumnezeu în lume, să realizeze înfrățirea oamenilor în Hristos în vederea comuniunii lor veșnice cu El și întreolaltă. În calitatea sa de cap al comunității, el este chemat să o slujească, după exemplul Mântuitorului, Care S-a arătat pe Sine pildă de slujire a ucenicilor la spălarea picioarelor (Ioan 13). Omul nu poate găsi adevărata împlinire și fericire decât în comuniune cu Dumnezeu, izvorul și scopul său, în împlinirea menirii sale de a ajunge la asemănarea cu Dumnezeu, de a fi prin urmare cât mai uman (Pr. Stăniloae). Icoană vie a lui Hristos, episcopul este chemat ca, prin exemplul și prin activitatea sa să-i ajute pe oameni să-L vadă, să-L iubească și să-L dorească pe Dumnezeu. Păstor al turmei încredințată lui, ierarhul secolului XXI are misiunea de a-l căuta pe omul înstrăinat de Dumnezeu și de semeni și de a-l orienta spre adevăratele valori. Misiune extrem de grea în condițiile în care multe din oile turmei s-au rătăcit, și îngreunată enorm de condițiile de diasporă în care ne aflăm cei de aici. Știind însă că puterea lui Dumnezeu mai ales în cele neputincioase se deslușește și gândindu-mă la situația de prizonieri a creștinilor din primele veacuri, am convingerea că "atunci când Dumnezeu binevoiește să se întâmple un lucru, toată făptura conlucrează să se întâmple acel lucru" (Marcu Ascetul). Prin urmare, dacă Dumnezeu mă cheamă azi la această slujire, El o să fie Cel care o să lucreze prin mine, El o să binecuvânteze roadele muncii mele, El o să facă să crească ceea ce o să semăn eu, El o să se servească de mine ca de un vas, pentru a lucra mântuirea oamenilor. Sunt conștient că pentru aceasta din partea mea se cere o jertfă de sine totală. Dacă predica Apostolilor a cucerit lumea, dacă primii creștini au întors lumea păgână la credința în Hristos, a fost pentru că au

trăit și mărturisit credința pe care o aveau cu toată ființa lor. Astfel că dacă episcopul are o întâietate în Biserică, aceea este a slujirii și a martiriului. Episcopul trebuie să fie primul martor, primul martir în Hristos – Celui înviat în mijlocul oamenilor enoriei sale. Exemplul femeilor Mironosițe, pe care le pomenim astăzi, ne dovedește că dragostea de Dumnezeu, credința și nădejdea în El pot depăși obstacole de netrecut. Dar, repet, doar cu asumarea condiției martiriului. Mă voi strădui prin urmare să fiu un martor al lui Hristos prin tot ce voi fi și voi face, iar pentru credincioșii Mitropoliei noastre o să încerc să fiu părinte, frate și prieten.

Chemat astăzi la această înaltă slujire a arhieriei, îi mulțumesc din suflet lui Dumnezeu pentru cinstea ce mi-o acordă și pe care o să mă străduiesc să o port în chip demn. Invoc pentru aceasta mila Lui, bine știind că nu am alt izvor din care să iau putere, fără numai din puterea Lui, a Celui care este Însuși viața, izvorul vieții și al oricărui bine. În aceste clipe preasfinte gândul meu se îndreaptă cu recunoștință către părinții mei, care m-au crescut "în învățătura și certarea Domnului" (Efeseni 6, 4). Nu cred că s-au gândit că cresc un viitor episcop, dar sunt sigur că bucuria lor astăzi, când iată că Dumnezeu le binecuvintează ostenele, este nemărginită. Întru totul recunoscător îmi îndrept gândul acum spre Prea Fericirea Voastră, Părinte Patriarh, care ați binevoit a veni până aici, pentru a vizita credincioșii din aceste locuri, oile din împrăștiere, și pentru a Vă ruga lui Dumnezeu ca harul întru tot Sfântului Duh să se coboare asupra mea și asupra tuturor celor de aici. Îi mulțumesc, Înalt Prea Sfințitului Mitropolit Serafim, care, crezându-mă destoinic pentru slujirea arhierescă, m-a propus pentru a-i fi colaborator apropiat și-l asigur că o să mă străduiesc să îl ajut în greaua misiune, o să-l fac să se bucure de persoana pe care a ales-o. Mulțumesc, de asemenea, membrilor Adunării Eparhiale a Mitropoliei Germaniei și Europei Centrale, care au fost de acord cu această propunere, precum și Sfântului Sinod, care m-a ales în această funcție. Un cald cuvânt de mulțumire adresez Înalt Prea Sfințitului Antonie Plămădeală, Mitropolitul Ardealului, în eparhia căruia m-am născut și sub a căruia purtarea de grijă m-am aflat până de curând; mai întâi în satul copilăriei mele, iar apoi în ctitoria atât de dragă a Înalt Prea Sfinției Sale, în Mănăstirea Brâncoveanu de la Sâmbăta de Sus. De asemenea, aduc calde mulțumiri Părintelui Gheorghe Rățulea, parohul satului în care m-am născut și am crescut, părintele care prin felul său de a fi și prin predica sa mi-a oferit un model de slujitor al lui Dumnezeu. Exprim, de asemenea, cele mai calde mulțumiri Părintelui

Teofil de la Sâmbăta de Sus, care mi-a fost un adevărat părinte sufletesc în binecuvântații ani în care am viețuit în Mănăstirea de la poalele Făgărașilor și care va rămâne pentru totdeauna părintele meu spiritual, care va trăi în mine, cel puțin atât cât voi trăi eu. Îmi exprim, de asemenea, recunoștința și dragostea față de toți părinții și frații din mănăstirea mea dragă, cărora le cer în continuare rugăciunile și pentru care voi rămâne mai departe același frate și părinte Sofian. Mulțumesc Sfințiilor Voastre, Înalt Prea Sfințiți și Prea Sfințiți Părinți, care ați venit aici și v-ați rugat să vină peste smerenia mea harul întru tot Sfântului Duh. Vă mulțumesc tuturor, prieteni, rude, cunoscuți, binefăcători, credincioși ai Mitropoliei noastre, reprezentanți ai Bisericilor surori, tuturor care ați venit de aproape și de departe pentru a fi prezenți la acest moment atât de important pentru mine, pentru a vă ruga lui Dumnezeu să trimită mila și harul Său peste noi toți.

Recunoscător lui Dumnezeu și încrezător în mila Lui, îmi asum astăzi crucea mărturiei Domnului Hristos în slujirea arhierescă, în nădejdea că El, Întâiul înviat din morți, mă va conduce pe mine și pe cei povățuiți de mine spre înviere și spre veșnica fericită comuniune cu El în lumina cea neînserată a împărăției Sale.

Hristos a înviat!"

După ce l-a îmbrățișat pe Prea Sfințitul Părinte Sofian, Prea Fericirea Sa a adresat tuturor următorul cuvânt de învățătură:

Înalt Prea Sfințiile Voastre, Prea Sfințiile Voastre,
Prea Cucernici și Prea Cuvioși Părinți,
Stimate Domnule Consul General al României,
Iubiți credincioși și credincioase,

Deși timpul este destul de înaintat, totuși frumusețea zilei de astăzi cu pecete de unicat a avut darul să ne întrețină atenția, încât, parcă, de acum înainte am mai asculta și asista la o asemenea serbare, cu o valoare vie și de durată peste veacuri. Cine știe când vom mai avea prilejul să primim din mila lui Dumnezeu un dar atât de mare și să trăim o zi atât de însemnată ca aceasta când în cetatea străveche a poporului german, orașul Nürnberg, am pus început reședinței Mitropoliei Ortodoxe Române, fiind înconjurați de aleșii și sfinții reprezentanți ai celorlalte Biserici Ortodoxe surori, ai Bisericilor Romano-Catolică și Evanghelică.

Rânduiala noastră prevede că cel ce s-a învrednicit să primească hirotonia întru arhiereu, ca vicar al Înalt Prea Sfințitului Serafim, adică Prea Sfințitul Sofian Brașoveanul, să primească și toiagul cel păstoresc. Primește, așadar, iubite în Hristos frate Sofian, această cârjă arhierească, spre a păstori turma cea cuvântătoare de Dumnezeu, sub ascultarea Înalt Prea Sfințitului Serafim. Celor ascultători să le fie toiag de reazem și întărire, iar pentru cei neascultători și nestatornici să-l folosești ca toiag de deșteptare, toiag de mustrare. Cu un asemenea toiag, simbolul apostoliei noastre, Sfinții Apostoli se străduiau și cercetau comunitățile întemeiate de ei, spre a fi în unitate cu întreaga Biserică, cercetau bolnavii și familiile de credincioși, pe cei săraci, copiii orfani, chemându-i pe toți să vestească Evanghelia, să se iubească în unitatea Duhului Sfânt.

Semnul smereniei, al suferinței și al răbdării Mântuitorului Iisus Hristos, mantia cea purpurie pe care l-au pus-o pe umeri ostașii, când l-au prezentat lui Pilat, v-o oferim să o purtați ca simbol duhovnicesc. Iar cuvântul de învățătură și povățuire neîncetată să curgă spre luminare și învățătura tuturor, asemenea râurilor din broderia cu care este împodobită. Îți dorim, iubite Prea Sfințite Sofian, ca râuri de "apă vie" să izvorască pururea din graiul cuvântului și cel al faptei pe care să le semănați neîncetat, pe unde veți păși, ca arhiereu.

Iubiți frați și surori în Domnul,

Hristos a Înviat!

Cea mai frumoasă perioadă din calendarul sărbătorilor noastre bisericești este această perioadă numită a Pentecostarului, dintre Învierea Domnului, Înălțarea Sa la cer și Cincizecime. Parcă ne aflăm aieva împreună cu Apostolii Săi. Tot astfel și noi, ucenicii, credincioșii și urmașii Sfinților Apostoli, următori învățăturilor lor, trăim aparte duminicile acestea și ne bucurăm de frumusețea cea negrăită a Învierii Domnului din morți. Dumnezeu a rânduit ca în această perioadă să trăim comuniunea și bucuria noastră deplină în această Duminică a Fericitelor Mironosițe, zi încărcată de multe nădejdi, pentru noi toți, cler și credincioși ai Bisericii Ortodoxe Române. Ne bucurăm să slujim la același altar, noi toți, împreună cu reprezentanții celorlalte Biserici Ortodoxe surori. Cu vrednicie și dreptate este să înălțăm mulțumire Mântuitorului Iisus Hristos, mărturisind de fiecare dată că El este Calea, Adevărul și Viața noastră (Ioan 14, 6). Acest adevăr avându-l în inimă, adresez primul meu cuvânt fraților și

părinților aparținând Bisericilor locale, care ne-ați onorat astăzi pe noi, Biserica română de aici și Biserica de acasă. Este cu neputință să talmăcim, frații mei români, bunătatea și iubirea lui Dumnezeu, Care împlinește toate dorințele, prin voia Sa cea sfântă, așa cum ni se întâmplă astăzi, când săvârșim unul dintre cele mai importante acte pecetluite cu Duhul Sfânt, cu valoare deci de veșnicie: hirotonirea unui nou ierarh al Bisericii noastre.

La osteneala și stăruința Înalt Prea Sfințitului Mitropolit Serafim, cunoscut de noi toți ca neobosit apostol și în general vestitor al iubirii lui Dumnezeu întru slujirea Bisericii noastre, s-a adăugat vrednicia și devotamentul clerului și credincioșilor, precum și bunăvoința conducătorilor de Biserici, a demnitarilor de stat din această țară, care l-au sprijinit și ajutat să împlinească ceea ce vedem cu toții. Este adânc grăitoare apoi voința credincioșilor și clerului român al acestei de curând înființate Mitropolii. Eu însumi am fost martor la setea nestinsă a celor din Germania, când, după Revoluție, o delegație de la München a venit la Patriarhie, aducând hotărârea preoților și credincioșilor de a se constitui într-o eparhie, la nivel ierarhic de Mitropolie. Nu puține au fost îngrijorările, nu puține au fost frământările, nu numai ale fraților preoți și români din München de atunci; dar și ale noastre, ale celor de la București și ale celui care vă vorbește acum. Dar iată, că Dumnezeu le-a împlinit dorința. Țin să subliniez faptul că dumneavoastră, românii din diaspora, ați avut întotdeauna o atitudine exemplară față de noi, cei de acasă, atunci când trebuia să înfruntăm în condițiile de dictatură multe obstacole, să suportăm umilință și chiar să suferim unele alunecări întru slujirea Bisericii, în ceea ce privește păstrarea mănăstirilor, parohiilor, instituțiilor de învățământ etc., într-un cuvânt ființa Bisericii noastre.

Nu știu dacă aici, peste granițe, s-au reflectat și sentimentele noastre de prețuire pentru tot ceea ce făceau atunci preoții noștri de aici și din alte țări. După cum se știe, primele parohii din Europa și din alte părți ale lumii au luat ființă datorită deschiderii Bisericii noastre aflată pe Calea, Adevărul și Viața Mântuitorului Iisus Hristos, această sfântă Cale pe care Patriarhul Justinian și Sfântul Sinod o respectau fără abatere. El a fost cel care a promovat deschiderea față de Ecumenism și de Dialog teologic, început în Conferința Bisericilor Europene, apoi cu Bisericile Evanghelice din această țară și din cele de Nord și cu Biserica Romano-Catolică. Înalte personalități din Vatican ne-au fost de ajutor prin participarea lor la numeroasele manifestări ecumenice desfășurate atunci în România, la inițiativa

Patriarhiei Române. Participarea reprezentanților celorlalte Biserici surori Ortodoxe, ai Patriarhiei Ecumenice, au însemnat mult pentru noi în acele decenii, când aceste prezențe din afara granițelor erau rare, la solemnitățile noastre prilejuite de aniversarea Autocefaliei bisericești, evenimente istorice, canonizări de sfinți români și comemorări ale unor mari ierarhi din viața Bisericii noastre. Faptul că în acele decenii, când se voia ca Biserica noastră să fie izolată, eram înconjurați cu atenție de creștinătate și nu ne simțeam singuri, izolați, era foarte important pentru noi și un mare sprijin.

Văzându-vă astăzi în jurul Sfintei Mese, înconjurați de iubii reprezentanți ai celorlalte Biserici Ortodoxe surori și în prezența reprezentanților Bisericilor locale, parcă vedem cu ochii gândului cum noi, cei de aici, secerăm acum roadele unei munci foarte grele din deceniile anterioare, când trebuia să depunem eforturi mari în condițiile de dictatură totalitară, ca să ținem ușile Bisericii noastre deschise spre frații români din lume și spre ajutorul Bisericilor creștine din Europa.

De aceea, iubii părinți și frați, Înalt Prea Sfinția Voastră, Mitropolit Augustin, ca reprezentant al Sanctității Sale Bartolomeu I, Patriarhul Ecumenic, prețuim foarte mult această coslujire de astăzi, nu numai pentru bucuria noastră, a celor care am venit din țară, dar și pentru bucuria credincioșilor de aici, a Adunării Eparhiale și a Înalt Prea Sfințitului Mitropolit Serafim. Continuăm deci, atât trăirea comuniunii noastre panortodoxe, cât și lucrarea ecumenică, lucrarea de fapt a Ortodoxiei, pe care Sanctitatea Sa Bartolomeu I, Patriarhul Ecumenic, o definește ca pe o necesitate, aceasta fiind un complement al reșezării valorilor creștine în viitoarea Europă, pentru ca să devină cu adevărat o Europă a dreptății, a unei bunăstări materiale, și a satisfacerii năzuințelor spirituale ale fiecărui om. Sprijinim, așadar, o Europă unită, nu numai prin factorul economic, diplomatic, politic sau de altă natură, ci o Europă lărgită și prin suflete, prin virtuți, prin credință și prin valorile Evangheliei. În această misiune ne implicăm atât noi, cei de acasă, cât și dumneavoastră cei de aici. Asemenea gânduri le-am auzit și din partea înalților slujitori bisericești și de stat din această țară. M-am bucurat mult, Înalt Prea Sfințite Părinte Mitropolit Serafim, pentru că ne aflăm aici, înconjurați de frații noștri de alte credințe, celebrând bucuria Cincizecimii în felul nostru, cu sufletul curat al fiecăruia dintre noi, cu inima blândă și smerită, întru dobândirea celor veșnice pentru viața Europei și pentru viața lumii întregi.

Mă voi adresa cu dragoste tuturor celor prezenți: tânărului nostru frate întru slujire, Prea Sfințitului Sofian Brașoveanul, membrilor Adunării Eparhiale și celorlalți scumpi români, sosiți de la mari distanțe. Suntem cu adevărat, iubiți frați și surori în Domnul, într-un moment de aleasă simțire, de pregustare a viitoarelor împliniri mântuitoare pentru noi, pentru Biserici, dar și pentru lume. Aceasta este semnificația Sfintei Liturghii de astăzi, în prezența celorlalți frați reprezentanți de Biserici care iubesc pe români, și prin această mărturie, dumneavoastră, iubiții noștri frați și slujitori români, fii și credincioși ai acestei Mitropolii, știm că nu ați venit aici, în Occident, atrași de bogății sau din motive egoiste, ci ați venit dintr-o pornire sufletească, din cauze binecuvântate și bine gândite dinainte. Ați venit pentru a vă salva viața și sufletul, cei mai mulți dintre dumneavoastră, chiar cu mult înainte de evenimentele din 1989. Ați găsit aici un pământ al făgăduinței prin ospitalitatea și bunăvoința Bisericilor și a statului. Ați venit cu sufletele curate, păstrătoare ale valorilor credinței străbune. Câți nu tremurau atunci și nu se gândeau să se avânte în necunoscut, căci "cortina de fier" era foarte puternică! Noi, cei care am trăit toată acea perioadă grea, și eu sunt dintre cei mulți cel dintâi care pot să mărturisesc și pot să îmi cer iertare pentru unele alunecări întru slujirea la care am fost chemat. Însă, văzând acum rezultatele acestea și cât au însemnat acele umiliri, acele frământări, acele zbuciumări, cărorora noi, ierarhii, Patriarhul țării, trebuia să le facem față, transformându-le în posibilități de a urma calea lui Hristos, drumul către libertate și împlinirile din ultima perioadă, pot spune că au meritat toate eforturile și sacrificiile noastre. Părinții care sunt aici fac parte din generația de preoți din cei mai distinși ai Bisericii noastre, pe unii îi cunosc încă din anii lor de studenție. Le cunosc vrednicia! I-am auzit ieri, în cadrul Adunării Eparhiale, cu câtă competență prezentau problemele sub președinția Înalt Prea Sfințitului Mitropolit Serafim. Am învățat multe, frați români și surori românce, de aici, de la dumneavoastră, căci am mai fost și altădată în Germania, dar nu la Nürnberg. Am fost la alte parohii și auzeam, încă de pe atunci, năzuințele preoților de avea o organizare bisericească locală, care, iată, acum s-a împlinit. Și ne aflăm, cum spuneam, în acea zi, a Cincizecimii, pentru noi, deopotrivă lumină taborică și a Cincizecimii, ca să vedem și să auzim cuvinte atât de frumoase despre români din partea Eminenței Sale, Cardinalul Friederich Wetter, Arhiepiscop Romano-Catolic de München, din partea Episcopului Evanghelic, Excelența Sa Johannes Friedrich, din partea auto-

rităților locale, a miniștrilor și a demnitarilor. Ce aș mai putea să adaug, decât prețuirea și admirația noastră, a tuturor, a Sfântului Sinod, a celor 50 de membri ai Sfântului Sinod, cât are Biserica noastră Ortodoxă Română, Sfânt Sinod căruia, astăzi, prin lucrarea Duhului Sfânt, i s-a adăugat și Prea Sfințitul Episcop Vicar Sofian.

În slujirea Sfintei noastre Biserici avem nevoie de secerători, pentru că holda este multă. Bunii noștri enoriași, frații mei, și acasă și peste hotare avem nevoie de preoți. M-am întâlnit tot cu un asemenea prilej înălțător, ca cel de acum, cu frații români de peste Ocean, în Canada. Și acolo am aflat năvală de sentimente, de bucurie și de așteptări, de doriri de preoți și de slujitori, de năzuințe în construirea de biserici noi și de preocupări foarte frumoase, ca acelea pe care le-am auzit și aici, la Adunarea Eparhială de ieri. Lumea de mâine ne vrea plină de zel apostolic, cuprinzându-le și înțelegându-le frământările credincioșilor și mai cu seamă pe cele ale tinerilor; pentru că astfel orientăm lumea spre Hristos, dacă noi înșine trăim învățătura Sa, prin graiul faptelor.

Trebuie să înțelegem și să prețuim pe cei dornici de Europa creștină, cu o moștenire și o cultură străveche, îmbăiată în sângele martirilor celor două mii de ani de mărturisire a lui Hristos.

Cunoaștem că la baza Europei creștine se află cultura răsăriteană bizantină, de cea mai profundă gândire teologică, în a cărei artă, poezie, imnografie, ca de altfel în întregul ei tezaur de spiritualitate, se află și spiritul de justiție, dragoste de dreptate, proprie Imperiului Roman, a cărui amprentă se regăsește și în învățătura și doctrina Bisericii Romano-Catolice. Europa aceasta, care a moștenit, deci, o comoară atât de importantă atât din Răsărit cât și din Apus, prin Imperiul Roman de Răsărit și Imperiul Roman de Apus, Europa creștină a primului mileniu, se cuvine să dezvolte această binefacere în favoarea tuturor popoarelor ei. Avem nevoie unii de alții. A te simți întotdeauna în situația de a putea învăța de la altul este un lucru deosebit de bun, este dumnezeiesc. Toți aducem cu noi, frați români, această creștinătate autentică din predica Sfântului Apostol Andrei și acest lucru trebuie să definească numele de român prin gândire, prin viață curată, prin viață de distincție și de noblețe creștină. Avem mult de luptat contra răului, contra capcanelor secularizării. Pentru a le birui, să folosim momentele de rugăciune de la biserică și de acasă, ca împreună să dăm viață învățăturii Mântuitorului Iisus Hristos și valorilor noastre veșnice, ca omenirea să nu se abată de la "Calea, Adevărul și Viața" întruchi-

pate în Iisus Hristos. Iată ce lucruri frumoase, neașteptat de frumoase vedem aici, în această imagine a Ortodoxiei românești! Vă admir și vă prețuiesc, frați români și românce, fiii noștri duhovnicești. Folosiți înțelepciunea dumneavoastră spre unitatea sfântă, nu numai între dumneavoastră, dar și spre unitatea cu semenii din jurul fiecăruia.

Am fost impresionat de ceea ce am auzit în aceste zile până când am ajuns aici. Sunt impresionat acum, când sunt înconjurat de reprezentanții Bisericilor Ortodoxe surori, de reprezentanții celorlalte Biserici locale, Bisericile Romano-Catolică și Evanghelică. Suntem impresionați de realizările de aici, de la Centrul Mitropolitan, o adevărată minune în ordinea noastră omenească, dar de durată în veșnicie. Dăm laudă lui Dumnezeu că am venit, Înalt Prea Sfințite Părinte Serafim și Onorată Adunare Eparhială și iarăși zic: vă felicităm pentru devotamentul enoriașilor pe care îi aveți, pentru preoții distinși în cuvânt și faptă, întru zidiri de biserici, pentru prietenia și sinceritatea celorlalte Biserici majoritare, care atât de mult ne obligă la o viață de bunătate și rugăciune, de dreptate, de frumos, de pace, de bunăstare, de iubire, valorile noastre comune care ne apropie unii de alții. Din bogăția de învățături, experiențe și opere nemuritoare, credința noastră adevărată și dreaptă ne-a arătat că izvorul tuturor este iubirea noastră față de Dumnezeu și față de semenii. Imnul închinat acestei virtuți de Sfântul Apostol Pavel trebuie să-l avem pururea în auzul inimii și în lucrarea faptelor.

Trebuie ca sufletul Europei să nu se micșoreze prin această binevenită extindere a ei. Și noi, Bisericile, și de aici și de acasă, răspundem de aceasta. Dumnezeu să binecuvinteze, iubiții mei frați, ca noul colaborator pe care l-ați ales, din foarte tânăra generație de ostenitori ai Bisericii noastre, să vă facă bucurie Înalt Prea Sfinției Voastre, preoților și credincioșilor. Din cuvântul său am înțeles sentimentele de care este stăpânit și vă felicit pe toți pentru că ne-ați dăruit această minunată zi.

În încheierea celor rostite și pentru aducere aminte, Vă ofer, Înalt Prea Sfințite Serafim, această Sfântă Evanghelie lucrată, cu arta noastră bisericească, în Atelierele Institutului Biblic și de Misiune al Bisericii Ortodoxe Române; Evanghelie pentru Europa, pentru unitatea Europei și viitorul Europei, Sfintele Vase, Potir și Disc pentru Sfânta Liturghie din această Catedrală. Ar fi trebuit un potir și mai mare pentru că am văzut că am fost slujitori mulți astăzi. Sfânta Împărtășanie și Sfânta Evanghelie sunt cei doi mari stâlpi ai noștri, ai creștinătății noastre ortodoxe. Vă ofer și o Sfântă

Cruce de binecuvântare, care este chezăşia Învierii şi a iubirii noastre frăţeşti.

Prea Sfinţitului Episcop Sofian îi oferim engolpionul şi crucea, semnele slujirii sale: veşminte, omofor şi epitrahil, spre a le folosi la slujbă, în pace şi bucurie. Să nu te mâhneşti de unele neajunsuri pe care le vei avea în purtarea toiagului păstoresc. Dimpotrivă, să te rogi! Să te gândeşti la cuvântul Mântuitorului Hristos care a spus: "Iată, Eu vă trimit ca pe nişte miei în mijlocul lupilor" (Luca 10, 3). De vreme ce Iisus te-a trimis şi Duhul Sfânt ți-a împărtăşit harul prin rugăciunile nevredniciei Noastre, El te va călăuzi şi Duhul te va lumina. Deci, păşeşte cu curaj la slujire!

Mă rog cu căldură ca "Harul Domnului nostru Iisus Hristos şi dragostea lui Dumnezeu şi împărtăşirea Sfântului Duh să fie cu voi cu toţi!" (II Corinteni 13, 13)".

La încheierea cuvântului său, Prea Fericitul Părinte Patriarh Teoctist i-a acordat noului arhieru mantia arhierescă şi toiagul păstoresc, rostind formula consacrată: *Primeşte toiagul acesta, ca să păstoreşti turma lui Hristos cea încredinţată ție; şi celor ascultători să le fie de la tine reazem şi întărire, iar pentru cei neascultători şi nestatornici să-l întrebuinţezi pe el ca toiag de deşteptare, toiag de certare".*

Prea Fericirea Sa l-a îmbrăţişat din nou pe Prea Sfinţitul Sofian şi i-a dăruit un rând de veşminte arhieresti, un engolpion, o cruce arhierescă şi Sfânta Scriptură, ediţia jubiliară a Sfântului Sinod, în timp ce toţi cei din biserică intonau „Vrednic este!”. Pentru Catedrala ortodoxă română din Nürnberg, Părintele Patriarh a oferit în dar un set de sfinte vase, o cruce de binecuvântare, Sfânta Evanghelie şi câteva rânduri de veşminte preoţeşti.

După încheierea Sfintei Liturghii, Înalt Prea Sfinţitul Mitropolit Serafim a mulţumit Prea Fericitului Părinte Patriarh Teoctist pentru cuvântul de învăţătură şi în numele preoţilor şi credincioşilor Mitropoliei a dăruit Prea Fericirii Sale un ou de struţ încondeiat, ca simbol al perioadei pascale în care ne aflăm. În drumul spre ieşirea din sediul Mitropoliei, Părintele Patriarh a fost oprit de numeroşi credincioşi, dornici să-i împărtăşească bucuria pe care au trăit-o în acea frumoasă duminică de mai la Catedrala lor din Nürnberg. Printre aceştia, s-au aflat şi câţiva membri ai Mişcării Focolarelor din zona Bavaria de Nord, care i-au oferit Patriarhului Bisericii Ortodoxe Române un buchet de flori, însoţit de următorul mesaj: „Noi, Mişcarea Focolarelor din Bavaria de Nord, ne bucurăm să vă putem saluta, Prea Fericirea Voastră, aici, în Nürnberg. Mişcarea Focolară din această zonă

este formată din creștini de diferite confesiuni, inclusiv ortodocși români. Vă promitem ca după puterile noastre să sprijinim eforturile Prea Fericirii Voastre pentru unitatea creștinilor și unitatea Europei, astfel ca "ut omnes" să se realizeze cât mai curând. Ne rugăm ca Domnul să binecuvânteze pe Prea Fericirea Voastră, împreună cu păstoriții, și o invocăm pe Maica Domnului, ocrotitoarea tuturor, ca sprijin și apărătoare".

A urmat agapa oferită de Înalt Prea Sfințitul Mitropolit Dr. Serafim la restaurantul Zum Seeacker-Furth din Nürnberg, la care au participat peste 1300 de persoane.

În drum spre locurile rezervate, Prea Fericirea Sa, înconjurat de toți ierarhii slujitori, s-a oprit în repetate rânduri pentru a-i binecuvânta pe credincioșii ortodocși dornici să sărute dreapta și să schimbe câteva cuvinte cu Întâistătorul Bisericii mame. De altfel, Prea Fericirea Sa a fost asaltat de zeci de români, dintre care mulți îl întâlneau pentru prima dată și care i-au solicitat autografe pe cărți de rugăciune și fotografii. În timpul agapei, Înalt Prea Sfințitul Augustinos, Mitropolit de Bonn și Germania din partea Patriarhiei Ecumenice, a adresat Părintelui Patriarh Teoctist și tuturor celor prezenți următorul cuvânt:

Prea Fericite Părinte Patriarh,
Înalt Prea Sfințiile și Prea Sfințiile Voastre,
Iubiți frați români,

Am trăit astăzi niște clipe deosebite, fiindcă nu este un lucru obișnuit să primim aici vizita unui patriarh. Ne-am dat astăzi seama cum funcționează Ortodoxia aici și peste tot în lume.

Prea Fericirea Voastră,

Suntem Biserici autocefale, libere, dar avem un sistem sinodal, așa că nu este nici o problemă de limbă. Astăzi, deși am folosit atâtea limbi în timpul slujbei, am fost în comuniune, am fost o Biserică una, sfântă, sobornicească și apostolică. Aceleași sentimente le-am trăit și în frumoasa Dumneavoastră țară, România, atunci când l-am însoțit pe Sanctitatea Sa Patriarhul Ecumenic Dimitrios într-o vizită de o săptămână. Erau atunci alte timpuri și m-am bucurat astăzi, când Prea Fericirea Voastră mi-ați făcut invitația: «Să vii în România, ca să vezi cât de mult s-au schimbat lucrurile!». Prea Fericite, dragi prieteni români, mă bucur într-adevăr că s-au

schimbat lucrurile și cred că toată Europa se bucură de faptul că zidul Berlinului a căzut și că ne putem trăi și manifesta credința ca oameni liberi.

Prea Fericirea Voastră,

Mai întâi aș dori să vă adresez un cuvânt de salut din partea Sanctității Sale Patriarhul Ecumenic Bartolomeu, cu care am vorbit ieri la telefon. Sanctitatea Sa se roagă pentru reușita vizitei Prea Fericirii Voastre în Germania.

Prea Fericirea Voastră,

Vă mulțumesc pentru cuvântul din biserică. În timp ce vorbeți, parcă îl auzeam pe vrednicul Patriarh Athenagoras, care vorbea la fel. Totdeauna în cuvântările sale avea în vedere dimensiunea creștin-ecumenică europeană. Și așa ne simțim astăzi, ca europeni și creștini.

În Germania există o opinie, potrivit căreia ecumenismul ar fi ajuns într-un impas și nu mai avansează. Eu astăzi am văzut contrariul, atât în biserică, cât și în locul în care ne aflăm acum. Noi ne străduim și înțelegem ecumenismul ca o luptă pentru lucrurile care sunt posibile astăzi și, în acest spirit, vreau să vă felicit pentru Înalt Prea Sfințitul Serafim, acest mitropolit energic și harismatic, care ajută mult Mișcarea Ecumenică din Germania.

Vreau să vă informez, Prea Fericite, că, împreună cu Mitropoliții Serafim și Feofan (nn. al Patriarhiei Moscovei și a întregii Rusii), cu episcopul sârb și cu ceilalți ierarhi ortodocși, am înființat Comisia Bisericilor Ortodoxe din Germania, pentru că vrem să avem o singură voce. Vrem să ne chivernisim propria noastră casă, ca să putem discuta după aceea cu ceilalți. Cu alte cuvinte, suntem aici o Biserică Ortodoxă unificată. Noi nu avem nevoie de pașapoarte aici, identitatea noastră ne-o dă Mântuitorul nostru Iisus Hristos, după aceea vine celălalt pașaport.

Am fost foarte atent la ce a spus astăzi Prea Fericirea Voastră și vreau să vă asigur că exact așa lucrăm aici în Germania, împreună cu celelalte Biserici Ortodoxe, cu celelalte Biserici creștine. Vreau să închei cu o idee a Episcopului Homeyer : "Biserica are rădăcini comune", și eu aș adăuga "Avem nevoie de o singură Biserică", iar prin vizita Prea Fericirii Voastre în Germania ne-ați ajutat să ajungem mai aproape de acest țel. Vă mulțumesc".

În numele Înalt Prea Sfințitului Feofan al Berlinului și Germaniei, din partea Patriarhiei Moscovei și întregii Rusii, secretar al Comisiei pan-ortodoxe din Germania, a adresat următorul mesaj:

Prea Fericite Părinte Patriarh,
Înalt Prea Sfințiile și Prea Sfințiile Voastre,
Iubiți credincioși români,

Câteodată ai șansa să fii reprezentantul unuia mai mare și atunci adresezi un cuvânt de salut. Am astăzi această șansă de a vă aduce salutul președintelui Comisiei Bisericii Ortodoxe din Germania, dr. Anastasios Canis, cât și al Înalt Prea Sfințitului Feofan, Mitropolitul Bisericii Ortodoxe Ruse pentru Berlin și Germania. Faptul că Înalt Prea Sfințitul Feofan nu poate fi prezent astăzi aici, întrucât se află la Hamburg, unde Episcopul Patriarhiei de Antiohia își serbează aniversarea astăzi și Înalt Prea Sfințitul Feofan reprezintă celelalte Biserici Ortodoxe care nu sunt prezente acolo.

I.P.S Sa spunea că este un prilej îmbucurător, că până acum câțiva ani ar fi fost de neconceput ca un Mitropolit rus să vorbească în numele întregii Biserici Ortodoxe din Germania, așa cum a vorbit astăzi Înalt Prea Sfințitul Augustinos în numele Ortodoxiei întregi în această țară.

Pentru noi, această mărturie ortodoxă a unității ortodoxe este o faptă care însoțește viața noastră. De asemenea, și la sfârșitul acestei luni, la Berlin va avea loc întâlnirea Bisericilor din Germania, unde vor fi diferite manifestări ortodoxe într-un număr așa de mare cum nu a mai fost niciodată.

De acum ne bucurăm de aportul Bisericii Ortodoxe Române la această întâlnire de la Berlin, unde în afară de Înalt Prea Sfințitul Dr. Serafim va vorbi și Înalt Prea Sfințitul Daniel al Moldovei și Bucovinei, care va reprezenta Biserica Ortodoxă și va fi unul dintre ortodocșii cei mai ocupați din aceste zile.

Vizita Prea Fericirii Voastre este încheierea unui tur de vizite de patriarhi ortodocși, care a început acum 10 ani cu vizita în Germania a Sanctității Sale Patriarhul Bartolomeu și continuând cu vizita Patriarhului rus, cu vizita Patriarhului georgian, cu vizita Patriarhului Antiohiei. Înțelegem din aceste vizite că Germania este și va fi o țară importantă pentru Ortodoxie.

Ca purtător de cuvânt al Comisiei Bisericii Ortodoxe din Germania, vreau să mă asigur că ne luptăm pentru unitatea Bisericii Ortodoxe din această țară. Această luptă este posibilă numai datorită binecuvântării mitropoliților și episcopilor noștri și ai Bisericilor mame. Noi vă mulțumim pentru această binecuvântare și v-o cerem în continuare”.

* * *

În timpul agapei, gazdele au pregătit un scurt program artistic, care a fost apreciat de toți cei prezenți. Pe chipurile tuturor se citea bucuria fap-

tului că au fost părtași la un eveniment de excepție din viața comunității românești din Germania. Faptul că au avut posibilitatea să petreacă câteva ore în preajma părintelui spiritual al tuturor românilor, unii pentru prima dată în viață, alții după mulți ani, să primească binecuvântarea Întâistătorului Bisericii Ortodoxe Române au constituit momente unice în viață.

La terminarea Agapei, Părintele Patriarh Teoctist a parcurs cu aceeași dificultate drumul până la ieșire, datorită credincioșilor din Nürnberg, dornici să mai fie o dată binecuvântați înainte de plecare. Unii aveau lacrimi în ochi și au înconjurat mașinile oficiale, ca și cum ar fi dorit ca plecarea acestora să mai întârzie.

Întâlniri academice, pastorale și ecumenice la Regensburg și Berlin

Luni, 12 mai 2003, la ora 8.00, delegația Bisericii Ortodoxe Române a plecat de la hotelul Piramida din Nürnberg, unde a fost cazată pe toată perioada șederii în acest oraș, spre Regensburg. După o călătorie de aproximativ o oră și jumătate s-a făcut o scurtă escală la parohia romano-catolică din Etterzhausen (situată la circa 10 kilometri de Regensburg), al cărei preot paroh este Monseniorul Dr. Albert Rauch. Părintele Patriarh Teoctist a fost întâmpinat de Excelența Sa, Dr. Albert Rauch, de primarul localității și alți reprezentanți ai autorităților locale, câteva zeci de credincioși și un impresionant număr de copii. În biserică a fost prezent și Prea Sfințitul Părinte Gherasim, Episcopul Râmnicului, împreună cu un grup de monahii, oaspeți ai Monseniorului Albert Rauch. Vizita Părintelui Patriarh Teoctist a fost un moment de sărbătoare pentru comunitatea romano-catolică de la Etterzhausen, fapt confirmat și de atenția deosebită pe care autoritățile locale au acordat-o distinșilor oaspeți.

Prea Fericirea Sa a intrat în biserică, înconjurat de un mare număr de copii care, special pentru acest moment, au cântat un celebru cântec de pace. Biserica parohiei din Etterzhausen a fost pictată în anii '90 de renumitul pictor român Grigore Popescu. În drumul spre altar, părintele Rauch a reliefat semnificația deosebită a uneia dintre scenele realizate de pictorul român, anume scena Înălțării Domnului la cer, pictată după tradiția catolică, Mântuitorul fiind reprezentat discret, iar în prim-plan rămânând Biserica văzută. Între cei care reprezintă Biserica văzută se află Papa Ioan Paul al II-lea și Părintele Patriarh Teoctist, pictați după un moment al vizitei Suveranului Pontif la București.

În cuvântul de bun venit, Monseniorul Rauch a salutat prezența Întâistătătorului Bisericii Ortodoxe Române în mijlocul comunității pe care o păstorește și a subliniat relațiile ecumenice deosebite pe care atât Excelența Sa, cât și parohia le au cu ierarhi, preoți și comunități monahale ortodoxe din România.

În cuvântul de răspuns, Părintele Patriarh Teoctist, mulțumind pentru primirea călduroasă, a spus:

Iubite Prea Cucernice Părinte Albert Rauch,
Excelența voastră domnule primar,
Onorați credincioși și onorată asistență,

Așa cum ați afirmat și Prea Cucernicia Voastră, întâlnirea noastră de astăzi în această capelă reprezintă măreția coexistenței Bisericilor noastre într-un singur spațiu. Ceea ce ne-ați prezentat aici, începând cu bucuria întâmpinării de către copii asistați de parohie și continuând cu prezentarea și descrierea tezaurului liturgic și iconografic, vor rămâne de neuitat, reprezentând pagini din Sfânta Evanghelie, adică însăși învățătura Mântuitorului Iisus Hristos. Dumnezeu Își arată întreaga Sa iubire și strălucire a cuvântului Său în cele mai neașteptate modalități, surprinzător ca loc sau vreme și, uneori, prin persoane aparent modeste. Delegația Bisericii Ortodoxe Române a constatat aici, într-o modestă parohie, acest adevăr. Însă, dincolo de imaginea aceasta, activitatea foarte frumoasă, pe care ați depus-o timp de mulți ani întru slujirea Bisericii Mântuitorului Iisus Hristos, a depășit mult limitele arătate aici.

Spre a-Și arăta iubirea și înțelepciunea Sa, Dumnezeu alege din mijlocul nostru persoane și, din spațiul creației Sale, locuri în care se dezvăluie măreția și înțelepciunea Sa pentru apropierea și înfrățirea oamenilor și mântuirea neamului omenesc. Se împlinește astfel ceea ce scria Solomon: „Înțelepciunea Și-a zidit Sieși casă” (Proverbe 9, 1). Și aceasta cu atât este mai important, cu cât persoanele sunt din Biserici diferite.

Orașul Regensburg este un centru ecleziastic, cultural și geografic de importanță majoră în lumea germană. Forța lui spirituală, pusă în lumină de episcopul Dr. Rudolf Graber și de Excelența Voastră, a construit o punte de legătură între Biserica Ortodoxă Română și Germania, între parohia aceasta și capela ei cu eparhiile noastre și îndeosebi cu Mitropolia Înalt Prea Sfințitului Teofan, de care aparține Episcopia Râmnicului, condusă cu vrednicie de Prea Sfințitul Gherasim.

În timp ce ne vorbeați și ne tâlmăceați atât de frumos subiectele celor două icoane pe care vi le-a zugrăvit cel mai bun pictor iconar român, Prof. Grigore Popescu, mă gândeam la istoria foarte interesantă pe care am auzit-o în 1970, când am fost aici, despre modul în care icoana Maicii Domnului a sosit de la Dunărea de Jos pe apă, pe Dunăre, până aici la Regensburg, rămânând apoi în aceste părți. Iată cum o tradiție de demult vine să actualizeze într-un fel prezența românească în aceste părți.

Și, nu întâmplător, tot în acest Institut și tot cu bunăvoința Prea Cucerniciei Voastre, a poposit în 1970 și Patriarhul României de atunci, Justinian Marina, însoțit de Mitropolitul Olteniei Firmilian, smerenia mea, pe atunci episcop de Arad, și Pr. Dumitru Stăniloae, de care ați amintit, întâlnindu-ne cu neuitatul și fericitul de pomenire episcopul Dr. Rudolf Graber. Acest episcop și Prea Cucernicia Voastră ați fost factorii aleși atunci de Maica Domnului să veniți în România și să fiți prima delegație din Germania la Patriarhie, deschizând relațiile rodnice pe care le-am celebrat zilele trecute la Nürnberg.

Este, așadar întemeiată bucuria și recunoștința nesfârșită pe care V-o datorăm Prea Cucerniciei Voastre și colaboratorilor de la această capelă și de la Institutul pentru Studii Orientale, la care vom merge acum. Acel început de neuitat a adus roade bogate pentru Bisericile noastre. Söborul de monahi și de maici în fruntea cărora se află Prea Sfințitul Episcop Gherasim al Râmnicului, tot din Oltenia, care au studiat în acest Institut, constituie coroana legăturilor dintre Bisericile noastre. Vă mulțumim și pentru această atenție deosebită de a-l avea alături pe Prea Sfințitul Episcop Gherasim cu prilejul serbărilor de la Nürnberg, care s-au desfășurat atât de frumos și de impresionant. Vă mulțumim pentru această duioasă primire împodobită cu puritatea sufletească a copilăriei. Întotdeauna copiii schimbă pe om. Însuși Mântuitorul Hristos i-a iubit foarte mult. Ei vor păstra imaginea întâlnirii noastre din această zi, în care am avut bucuria de a ne închina împreună în această capelă. Vă rog acum să primiți semnul unității noastre, Sfânta Cruce pectorală, semnul Jertfei și Învierii Mântuitorului Iisus Hristos.

Prea Sfânta Fecioară Maria să fie mereu ocrotitoarea noastră și a Bisericii noastre”.

Ca mărturie a vizitei la această parohie romano-catolică, Părintele Patriarh Teoctist a oferit Monseniorului Albert Rauch o cruce de binecuvântare, un album „Icoana din sufletul copilului” și un CD aniversar, iar

primarului localității o icoană cu Maica Domnului, albumul „Icoana din sufletul copilului“ și un CD aniversar.

Domnul primar, în numele comunității, a mulțumit Părintelui Patriarh pentru cinstea de a vizita satul Etterzhausen și l-a invitat să își înscrie numele în cartea de onoare a localității.

Împreună cu Monseniorul Dr. Albert Rauch, delegația Bisericii Ortodoxe Române a mers la Institutul pentru Bisericile Orientale din Regensburg. La intrarea în Institut, oaspeții români au fost întâmpinați de corpul profesoral și de studenți, între care numeroși tineri ortodocși români. În capela Institutului a urmat un *Te Deum* oficiat de preotul român din Regensburg, Alexandru Câmpeanu, doctorand al Institutului, împreună cu doi diaconi din țară, aflați, de asemenea, la studii.

În cuvântul de întâmpinare, Mons. Albert Rauch a salutat prezența Prea Fericitului Părinte Patriarh Teoctist în mijlocul corpului profesoral și al studenților și a făcut o scurtă prezentare a Institutului pentru Bisericile Orientale, pe care îl conduce. Pentru a ilustra bunele relații statornicite de-a lungul timpului cu Patriarhia Română, Monseniorul Rauch a subliniat că, de când funcționează Institutul, începând cu Prea Sfințitul Episcop Gherasim al Râmnicului, prezent la întâlnire, au studiat la Regensburg aproape 200 de bursieri ai Bisericii Ortodoxe Române, iar timp de 8 ani Mitropolia Ortodoxă Română pentru Germania, Europa Centrală și de Nord a avut sediul aici.

Directorul Institutului pentru Bisericile Orientale a subliniat de asemenea spiritul ecumenic al acestuia, ilustrat și prin faptul că altarul capelei catolice în care ne aflăm se continuă cu o capelă ortodoxă, unde bursierii ortodocși aparținând majorității Bisericii Ortodoxe oficiază programul liturgic.

Mulțumind pentru primire și cuvintele de apreciere, Părintele Patriarh Teoctist a spus:

Iubite Părinte Dr. Albert Rauch, directorul Institutului pentru Bisericile Orientale,

Înalt Prea Sfințiile și Prea Sfințiile Voastre,
Iubiți studenți și frați întru Hristos,

Sunt nespus de emoționat și impresionat de lucrarea lui Dumnezeu care se arată necontenit în viața fiecăruia dintre noi. Tot ceea ce întâlnim, tot ceea ce auzim parcă ar fi mesaje vii transmise de dincolo de noi asupra existenței și rolului fiecăruia dintre noi. Din aceste mesaje se desprinde mai ales dorința de unitate a Bisericilor noastre, de înfrățire a credințelor și

credincioșilor aparținând diferitelor Biserici, printr-o temeinică lucrare teologică, desfășurată neîncetat pentru căutarea valorii supreme, care este comuniunea cu Hristos. Institutul dumneavoastră răspunde acestor mesaje, în spiritul cărora ne primiți acum.

De mai multe decenii aici se desfășoară activități care impresionează lumea întreagă. Prea Cucernicia voastră, Părinte Director Albert Rauch, ați fost ales de Dumnezeu pentru a împlini această lucrare. Europa întreagă caută astăzi metode și căi de unitate. Acest deziderat al zilelor noastre a fost îndeplinit în Bisericile noastre pe diferite căi. De exemplu, Biserica Romano-Catolică și Biserica Evanghelică din Germania au arătat o deosebită ospitalitate celorlalte Biserici din Răsărit, care au supraviețuit și au înfruntat puterea diabolică a regimurilor comuniste.

Aici a luat ființă o instituție de apropiere, de frățietate, de rugăciune împreună și chiar de comuniune. S-au adevărat cuvintele Mântuitorul Iisus Hristos care a spus: „Ceea ce ni se pare că este cu neputință la oameni este cu putință la Dumnezeu” (Matei 19,26). Suntem recunoscători că ați oferit aici posibilitatea întâlnirii românilor ortodocși cu frați din celelalte Biserici Ortodoxe, că ați înfrățit pe tinerii ortodocși cu cei aparținând altor Biserici.

Ecoul cuvintelor Patriarhului Justinian al României din timpul vizitei în Germania din anul 1970 sunt încă vii aici. A urmat șirul de studenți care au început să studieze aici, stareți și starețe de mănăstiri, studenți teologi, ierarhi, în frunte cu Prea Sfințitul Părinte Gherasim, Episcopul Râmnicului, aici de față, primul bursier român care a învățat limba germană aici. Lucrarea ecumenică a Prea Cucerniciei Voastre a atins o culme, atunci când ați adăpostit aici însăși reședința Mitropoliei Ortodoxe Române pentru Germania și Europa Centrală. În calitate de Ierarh al românilor ortodocși din Germania, Înalt Prea Sfințitul Mitropolit Serafim a avut reședința aici timp de opt ani.

De aceea, în acest pelerinaj al nostru în Germania, prilejuit de hirotonirea părintelui Sofian Brașoveanul, episcopul vicar al Înalt Prea Sfințitului Serafim, mulțumim Bisericii Romano-Catolice din această țară și în mod special Prea Cucerniciei Voastre și ne vom ruga pururea lui Dumnezeu pentru binefăcătorii românilor ortodocși din Germania.

Vă doresc tuturor ca Dumnezeu să vă binecuvânteze lucrarea, ca împreună, într-un gând și într-un cuget, să slujim Biserica Mântuitorului nostru Iisus Hristos! Amin!”

Prea Fericirea Sa a oferit în dar Monseniorului Dr. Albert Rauch Biblia de la București, reeditată în anul 1988, Sfânta Scriptură, ediția jubiliară a Sfântului Sinod și albumele „Mănăstirile din România“ și „Icoana din sufletul copilului“.

Pentru activitatea universitară de excepție, desfășurată în calitate de profesor la Facultatea de Teologie Evanghelică din Regensburg, Părintele Patriarh Teoctist a acordat „Crucea patriarhală pentru mireni“ domnului Prof. Dr. Schwartz Dietrich, îndrumătorul unor seminarii și teze de doctorat ale multor bursieri ortodocși români. Înalt Prea Sfințitul Mitropolit Serafim a rostit un *Laudatio* în care a subliniat faptul că Prof. Dr. Schwartz Dietrich este un admirator al teologiei și spiritualității ortodoxe. De asemenea, Înalt Prea Sfinția Sa a menționat faptul că există un parteneriat între Facultatea de Teologie Evanghelică din Regensburg și Facultatea de Teologie Ortodoxă de la Oradea, unde profesori germani susțin prelegeri.

A urmat o scurtă vizită la capela ortodoxă, unde Monseniorul Albert Rauch i-a spus Părintelui Patriarh că a fost amenajată și împodobită aproape în totalitate cu sprijinul Bisericii Ortodoxe Române, în special a monahiilor de la mănăstirile din Oltenia. După ce a fost vizitat restul Institutului, a urmat o agapă la care au participat corpul profesoral și bursierii.

De la Regensburg, la ora 14.00, delegația a plecat spre aeroportul din Nürnberg, de unde a plecat pe calea aerului spre Berlin. Pe aeroportul internațional din capitala Germaniei, Părintele Patriarh Teoctist și delegația au fost întâmpinați de Pr. Dr. Constantin Mihoc, parohul comunității românești, de Excelența Sa, domnul Adrian Cosmin Vieriță, ambasadorul României la Berlin și de un grup de credincioși.

De la aeroport, delegația s-a îndreptat către Catedrala Sfântul Ioan din Berlin, unde Prea Fericitul Patriarh Teoctist a fost întâmpinat de către Î.P.S. Feofan, Arhiepiscop de Berlin și Germania, din partea Patriarhiei Moscovei și a toată Rusia, înconjurat de un sobor de preoți și monahi din celelalte Biserici Ortodoxe surori și din Bisericile Vechi Orientale, reprezentanți ai Forumului Ecumenic din Berlin și câteva sute de credincioși români.

Părintele paroh Dr. Constantin Mihoc a oficiat slujba Vecerniei și a ținut un cuvânt de salut în cinstea oaspeților, prezentând situația dificilă în care se găsește parohia română din Berlin, care nu are încă un locaș propriu, în care să săvârșească sfintele slujbe. În același timp, a prezentat Părintelui Patriarh Teoctist și delegației române intenția credincioșilor de a cumpăra o biserică proprie, pentru care au adunat deja o sumă importantă.

Prea Fericirea Sa a mulțumit pentru primire și a adresat următorul cuvânt numeroșilor credincioși ortodocși români din Berlin și tuturor celor prezenți:

Înalt Prea Sfințiți Părinți,
Iubite Părinte Constantin Mihoc, parohul parohiei române din Berlin,
Iubiți credincioși și credincioase,

Mulțumim din toată inima cucerniciei voastre, credincioșilor enoriași și reprezentanților celorlalte Biserici Ortodoxe surori, pentru primirea pe care ne-ați făcut-o în această catedrală, pentru slujba Vecerniei și pentru cuvântul de întâmpinare. Ne-ați impresionat atât de mult, iubiții mei, cu primirea călduroasă, cu cântările atât de armonioase și cu buchetele de flori, încât ne-am simțit ca la o biserică de parohie de acasă. Părintele paroh Constantin Mihoc ne-a adus cuvinte de mulțumire pentru sosirea noastră în acest rai pământesc împodobit de dumneavoastră și de mulți copii. Dar văzându-vă și ascultându-vă cântările, atât de corect intonate, mi-a apărut gândul că noi, cei ce am sosit din țară, se cuvine să vă mulțumim pentru bucuria pe care ne-o dăruieți dumneavoastră, toți cei prezenți la această rugăciune și întâlnire românească.

Noi, ierarhii, păstorii duhovnicești ai preoților și ai credincioșilor, suntem datori să împlinim această lucrare de vizitare a parohiilor, oriunde ar fi ele, în țară sau în străinătate, cu bucurie și cu dragoste, fără a aștepta vreo mulțumire din partea cuiva. Această osteneală făcută pentru Biserică și pentru credincioși produce bucurie duhovnicească.

Dumnezeu este Cel care ne călăuzește pașii din tinerețea noastră până la bătrânețe. Iubirea și lucrarea lui Dumnezeu sunt atât de necuprinse cu mintea omenească, încât nouă, slujitorilor Bisericii și ai semenilor, ne este uneori greu să cunoaștem limpede ce vrea Dumnezeu de la noi. Ne întâlnim aici ca frați și surori în credință, pe de o parte noi, ca păstori sufletești vremelnici, iar pe de altă parte dumneavoastră, ca preoți și adunare binecredincioasă și cuvântătoare de Dumnezeu, alcătuind împreună „trupul lui Hristos” (I Cor. 12, 27), „Biserica Dumnezeului Celui viu” (I Tim. 3, 15). Când participăm la o asemenea rugăciune în biserică ne regăsim rostul nostru cel adevărat, de iubire față de semenii, așa cum ne îndeamnă Mântuitorul Hristos, „Păstorul cel Bun” (Ioan 10, 11) în Sf. Evanghelie pe care am ascultat-o în seara aceasta. Așadar, iată, fraților, ne regăsim aici, fie că slujim la sfântul altar, sau cântăm răspunsurile la slujbă, având cu toții pe

Păstorul cel Bun, în chip nevăzut, pe Domnul și Mântuitorul nostru Iisus Hristos.

Văd printre dumneavoastră foarte mulți tineri. Ei, îndeosebi, sunt supuși în zilele noastre la multe încercări. Fiecare dintre ei se confruntă cu greutăți și ispite sufletești. Posibilitățile grele de viață îl fac pe tânăr să întâlnească capcane la fiecare pas, în fiecare moment. De aceea, de acum, din anii tinereții, căutați să evitați și să învingeți, dragi tineri, orice fel de prilej de păcat, stăpânindu-vă sufletul, valoarea lui, care este mai presus decât toată lumea. Învățătura Domnului nostru Iisus Hristos și rugăciunea către El, acestea ajută mult la luminarea minții unui tânăr.

Pornirile spre rău cu care se luptă toți creștinii nu ocolesc pe nimeni, nici pe noi cei care slujim la sfântul altar. De aceea, împotriva răutății diavolului trebuie să ne înarmăm fiecare cu „armele duhului”, cum ne îndeamnă Sf. Ap. Pavel (Efeseni 6, 11-18). Trebuie să păstorim sufletul nostru, dăruindu-i hrana virtuților: rugăciune, frecventarea bisericii, ferirea de distracțiile vinovate, de libertinaj, de alcoolism, păstrând mai ales legătura cu preotul duhovnic. Să avem în inimă și în gând adevărul că Păstorul cel Bun este cu noi. Lui trebuie să-I dăruim viața, tinerețea, împreună cu darurile de preț date de Dumnezeu: talentul, glasul, priceperea și ființa noastră întreagă și nepătată.

Pe drumul acesta greu al vieții, numai Biserica ne poate călăuzi, iubiți frați și surori în Domnul, prin rugăciunile noastre, însoțite de fapte bune și împărtășirea cu Sfintele Taine. O rugăciune foarte scurtă, așa cum ați rostit în seara aceasta, fie „Doamne miluiește”, fie „Preasfântă Născătoare de Dumnezeu” sau „Tatăl nostru”, este de mare preț, să o rostim sau să o cântăm și în familie și, uneori, chiar și în gând. Înțelegeți, deci, cum putem fi și noi păstori ai vieții noastre particulare? Așa cum păstorește păstorul turma ducând-o la pășune bună și hrănitore și precum el o apără de lupi și de alte fiare, tot astfel și noi să ne păzim sufletul curat, să nu pătrundă în el păcatul, gândurile rele, ura, lenevirea, lipsa de credință, băutura și alți mulți vrășmași ai sufletului.

Familia întregită prin copii, în viziunea Bisericii, reprezintă pentru noi o taină mare. Destrămarea familiei sau năvălirea păcatelor tinereții, fie la tineri, fie la tinere, sunt o mare primejdie, slăbind Biserica și neamul. Păstorul vieții noastre, Mântuitorul nostru Iisus Hristos, ne stă totdeauna în preajmă, ajutându-ne atât la greutățile materiale, cât și la cele sufletești.

Am întâlnit foarte mulți români tineri și în Canada, și în Italia. Ar fi foarte dureros ca ei să uite de menirea lor în societate, să uite că sunt români și fii ai Bisericii Ortodoxe. Poate aici, în străinătate, nu o aveți pe mama sau pe tata aproape ca să le spuneți greutățile, necazurile și frământările voastre. De asemenea, aici nu aveți nici rudele și nici prietenii de acasă. Aveți însă pe mama noastră, a tuturor, care este Biserica. Ea este pentru noi toți izvor de putere, de înviore, de prietenie, de înțelepciune și de sănătate sufletească, prin rugăciuni, prin îndrumări și prin împărtășirea harului mântuitor de către slujitorul bisericii, pe care îl aveți aici în persoana părintelui paroh Constantin Mihoc. Dar, iată, Biserica este aici în fața noastră. Chiar dumneavoastră arătați tuturor cum se poate trăi creștinește, alături de alți oameni, care vorbesc altă limbă, într-o țară străină, dând mărturie despre valoarea parohiei. Să aveți această conduită plăcută, românească, ca unitate vie, ca parohie în mijlocul Mitropoliei cărmuită canonic și cu înțelepciune de Înalt Prea Sfințitul Părinte Mitropolit Serafim. Așa veți face cinste cu demnitate numelui de român. În programele de ocrotire a familiei promovate de Bisericile noastre, Ortodoxă, Romano-Catolică și Evanghelică, avem sub atentă grijă atât familia privită în ansamblu, cât și pe membrii ei, pe copii, pe bolnavi și pe bătrâni.

De la noi din țară, iubiții mei, vă aducem vești bune. Frații și surorile de acasă ne-au umplut bisericile de Sfintele Sărbători ale Paștilor, la fel cum ați făcut și dumneavoastră aici, la Nürnberg, cu prilejul hirotonirii noului episcop vicar al Înalt Prea Sfințitului Serafim. Suntem recunoscători și statului german și Bisericilor majoritare din Germania, Romano-Catolică și Evanghelică, pentru faptul că ne ajută și ne sprijină în organizarea eparhială. De altfel colaborăm și în forurile internaționale creștine. Așa ne vrea și așa dorește să lucrăm și Păstorul cel Bun, Domnul nostru Iisus Hristos. Pe El să-L rugăm să ne ajute în legăturile noastre cu celelalte Biserici, ca împreună să biruim răul și păcatul, dezbinarea și indiferența.

Iată roadele rugăciunii, iată cum lucrează Biserica într-un moment ca acesta al Vecerniei. Am ascultat slujba și cântările și vă priveam pe dumneavoastră ca într-o biserică de acasă. Rugăciunea ne adună în iubire față de Dumnezeu, față de noi înșine și față de semenii noștri. Mulțumim părintelui paroh Dragan Seculic, care a îngăduit parohiei românești din capitala Germaniei să se întâlnească cu noi în această frumoasă biserică.

Numai împreună, în mod simbolic dar și în realitate, Bisericile, în această țară și în întreaga lume, vor reuși să transfigureze, prin intermediul

frumuseților celor fără de asemănare ale creștinismului, chipul omului, creația lui Dumnezeu și să sprijine marea și istorica organizare a Europei pe temelile iubirii, dreptății și luminii lui Hristos. Păstrați și predicați, iubiți fii duhovnicești, regulile credinței și învățaturii creștine în viața de zi cu zi, atât în familie cât și în societate. Vom sprijini creșterea și organizarea acestei parohii din Berlin. Nu uităm niciodată că pășim pe urmele celor ce și-au pierdut viața în nenorocirile care s-au abătut în trecut asupra lumii.

Europa înaintează spre Est, dar, așa cum spunea Decanul Facultății de Teologie din München, Prof. dr. Theodor Nikolaou, ar trebui să se întindă și spre Vest. Împreună cu Bisericele de aici și cele din lume stăruim ca valorile creștine europene din primul mileniu să fie readuse și aplicate în contemporaneitate, astfel încât popoarele să se bucure în noua Europă de mai multă dreptate socială, de mai multă pace și înțelegere a cerințelor spirituale ale omului ca ființă divino-umană, de promovarea demnității familiei și de educația morală a tinerilor și copiilor.

Nu încetați să așezați la loc de cinste în inima voastră bună și curată învățăturile Sfintei Evanghelii, cinstea și munca. Puneți gând de rugăciune și seara și dimineața, mai ales dumneavoastră, care locuiți în acest mare oraș între necunoscuți, ca să nu zic străini, și aveți nevoie de prieteni cu care să vă ajutați în viață. Cred că nu veți uita frumusețea și imaginea acestei seri de rugăciune împreună, după cum nici noi nu o vom uita. Sprijiniți după putere pe părintele Constantin Mihoc și pe Înalt Prea Sfințitul Mitropolit Serafim pentru ca Biserica noastră Ortodoxă de aici să fie la rând cu toate celelalte Biserici surori, reprezentate aici de Înalt Prea Sfințitul Feofan, din Patriarhia Moscovei și de prea cucernicii părinți din Bisericele bulgare, sârbe sau din alte Biserici Ortodoxe surori.

Să-L rugăm pe Domnul nostru Iisus Hristos, Păstorul cel Bun, să ne conducă pe toți pe calea Sa cea dreaptă și sfântă pentru a face voia lui Dumnezeu și a fi bineplăcuți semenilor noștri.

Vă rog, în încheiere, să transmiteți celor dragi dumneavoastră și nouă, Bisericii, binecuvântări, prețuire, sănătate și spor în viață.

Hristos a înviat!"

Pentru Parohia Ortodoxă Română din Berlin, Prea Fericirea Sa a oferit un rând de veșminte preoțești, cărți liturgice și o cădelniță. Seara s-a încheiat prin întâlnirea Prea Fericirii Sale cu credincioșii comunității românești din Berlin și împrejurimi, care au pregătit un mic bufet în curtea bise-

ricii, unde cei prezenți au primit binecuvântare de la Prea Fericitul Părinte Teoctist.

De la Catedrala Sfântul Ioan, Prea Fericitul Părinte Teoctist și delegația s-au închinat în capela comunității românești din Berlin unde se oficiază Liturghia duminicală și de la sărbători.

**În mijlocul comunității sârbe.
Întâlniri cu Președintele Germaniei
și Arhiepiscopul Romano-Catolic al Berlinului**

Marți, 13 mai 2003, la ora 10.00, Prea Fericitul Părinte Patriarh Teoctist, în prezența celorlalți membri ai delegației și a Înalt Prea Sfințitului Mitropolit Dr. Serafim, a susținut o conferință de presă la Academia catolică din Berlin. După ce a făcut o evaluare a vizitei pastorale și ecumenice a delegației Bisericii Ortodoxe Române în Germania (pe care o redăm integral în finalul acestui reportaj), Prea Fericirea Sa și ceilalți ierarhi au răspuns întrebărilor ziariștilor români și străini prezenți, care au vizat în special relațiile Bisericii Ortodoxe Române cu diaspora românească.

De la ora 11.30, la invitația P.S. Episcop Konstantin, al Episcopiei Ortodoxe Sârbe pentru Germania și Europa Centrală, delegația Bisericii Ortodoxe Române a vizitat Catedrala comunității ortodoxe sârbe din Berlin. Prea Fericirea Sa a fost întâmpinat cu Sfânta Evanghelie și Sfânta Cruce de Prea Sfințitul Konstantin, de preoții slujitori și câteva sute de credincioși sârbi, în frunte cu Excelența Sa, Ambasadorul Republicii Serbia și Muntenegru la Berlin. Așa cum sublinia Prea Sfințitul Konstantin, Catedrala sârbă din capitala Germaniei a fost vizitată de numeroși șefi de stat și de guvern, Întâistătorul Bisericii Ortodoxe Române fiind primul patriarh ortodox care a pășit în acest locaș.

În cinstea Prea Fericirii Sale, Prea Sfințitul Konstantin, înconjurat de preoții slujitori, a oficiat slujba *Te-Deumului*.

În cuvântul de bun venit, Prea Sfințitul Konstantin a transmis Prea Fericirii Sale salutările frățești ale Sanctității Sale, Patriarhul Pavle al Serbiei și a subliniat bucuria pe care o trăiește comunitatea ortodoxă sârbă din Germania prin vizita Întâistătorului Bisericii Ortodoxe Române. Prea Sfinția Sa a mai evidențiat legăturile foarte strânse dintre cele două Biserici ortodoxe surori și colaborarea foarte bună între ortodocșii din Germania, atât în plan pastoral-misionar, cât și social-cultural.

Părintele Patriarh Teoctist a mulțumit pentru primirea deosebit de caldă și a mărturisit că se simte ca între frați, adresând Prea Sfințitului Konstantin și celor prezenți următorul cuvânt:

Înalt Prea Sfinția Voastră, iubite frate în Hristos Domnul nostru,
 Excelența Voastră, domnule Ambasador al Serbiei și Muntenegrului în
 Germania,
 Prea Cucernici Părinți,
 Iubiți frați și surori în Domnul,

Fiind primiți cu atâta dragoste în această sfântă biserică închinată Sfântului Martir Sava, împreună cu delegația Bisericii Ortodoxe Române trăim clipe de bucurie, ca și cum am fi intrat într-un lăcaș sfânt din România.

Vă mulțumim mult pentru deosebita onoare de a poposi în acest sfânt locaș. Vă mulțumim pentru cuvintele de întâmpinare adânc simțite și exprimate din profundă iubire frățească. Ascultându-vă cuvântul, aveam în imaginea mea chipul Sanctității Sale, Patriarhul Pavle, desprins parcă din cetelile sfinților ierarhi din picturile celebre. Vă mulțumim cu recunoștință, Înalt Prea Sfințite Konstantin, pentru această invitație în Duh și în adevăr.

Iubiți credincioși, suntem împreună aici și reprezentăm două Biserici Ortodoxe vecine, înrudite prin sfinți și prin martiri călugări. Dacă între alte Biserici se stabilesc de obicei legături istorice, culturale sau de altă natură, care au importanța lor deosebită, Bisericile noastre au legături sfinte care depășesc istoria, care trec dincolo de cele văzute, și aparțin împărăției lui Dumnezeu. Aceste legături sfinte își au rădăcinile în jertfa cetelor de martiri dintre fiii popoarelor noastre în timpurile grele pe care le-am străbătut, în înrudirile de domnitori, în ctitorii de biserici și în opera ierarhilor sfinți care au lăsat urme adânci în viața Bisericilor noastre.

Aflându-ne acum în această sfântă biserică, care depinde canonic de Patriarhia de la Belgrad, vă mărturisim bucuria, credincioșia și iubirea noastră, a Bisericii Ortodoxe Române față de Sanctitatea Sa Patriarhul Pavle. Adresăm aceleași cuvinte de prețuire și față de Înalt Prea Sfinția Voastră și față de credincioși, care păstrați prietenie și legătură frățească și încurajatoare cu Înalt Prea Sfințitul Mitropolit Serafim, primul Păstor duhovnicesc al credincioșilor ortodocși români din Germania, rânduit de Sfântul nostru Sinod la cererea Adunării Eparhiale ortodoxe române de aici.

Participarea Înalt Prea Sfinției Voastre alături de noi și de alți ierarhi la hirotonirea P.Cuv.Arhim. Sofian Pătrunjel în treapta arhierescă a întregit

imaginea prieteniei și dragostei dintre Bisericile noastre Ortodoxe, Română și Sârbă. A rânduit Dumnezeu ca noi, reprezentanții celor două Biserici cu martiri și sfinți comuni, să-L mărturisim pe Hristos și să slujim Biserica Sa aici, pe pământul ospitalier al Germaniei. M-a bucurat prețuirea ce o arătați față de ierarhul ortodox român din această țară și preocuparea pentru perspectiva propovăduirii valorilor ortodoxe, care întregesc astfel creștinătatea europeană. Cele două Biserici Ortodoxe surori, Sârbă și Română, se află și aici, în Europa, pe același drum, al Sfintei Tradiții, al Sfinților Părinți și al Ortodoxiei noastre, atât de necesare viitoarei Europe.

Suntem bucuroși de asemenea să salutăm prezența Excelenței Sale, Ambasadorul Serbiei la Berlin, cu prilejul primirii noastre și a delegației Bisericii Ortodoxe Române. Este și aceasta mărturia nu numai a prețuirii Guvernului Serbiei față de Biserica martiră a Serbiei și față de Înalt Prea Sfinția Voastră ci, în același timp, este și mărturia prieteniei dintre țările noastre vecine. Ca și Înalt Prea Sfinția Voastră aici, și noi în România ca Biserica Ortodoxă a poporului român, am depus mărturie pentru ca România să fie admisă în structurile europene. Și acest apel a fost nu numai apelul Bisericii Ortodoxe Române, ci și al celorlalte Biserici și culte din România. M-am bucurat să aud din cuvântările celorlalți ierarhi ortodocși despre deschiderea Ortodoxiei față de valorile europene. Pe lângă îndeplinirea îndatoririlor noastre pastorale, venind aici am adus și această dorință a Bisericii noastre ca Europa să-și întemeieze noua structură și unitate și pe valorile Sfintei Evanghelii. Este important ca valorile creștine din primul mileniu să găsească un loc de frunte pe lângă factorii economici și politici. Aceasta o putem face prin glasurile noastre care se unesc cu ale celorlalte Biserici în rugăciune către Bunul Dumnezeu, cerându-I să ajute Europei spre o viață de dreptate, de pace, de bunăstare pentru toți oamenii, de fericire atât pământească, cât și cerească.

Vă îmbrățișez cu dragoste și vă ofer Sfânta Cruce de binecuvântare”.

A urmat un schimb de daruri, Episcopul sârb oferind Părintelui Patriarh Teoctist o copie a icoanei făcătoare de minuni a Maicii Domnului de la Hilandar, iar Prea Fericirea Sa dăruindu-i un engolpion, o cruce de binecuvântare, o icoană cu Maica Domnului, albumele: „Icoana din sufletul copilului“ și „Biserici, schituri și mănăstiri din România“ și un CD aniversar.

Vizita la Catedrala ortodoxă sârbă din Berlin s-a încheiat cu o agapă oferită de comunitatea sârbă.

De la Catedrala ortodoxă sârbă, la ora 13.45, delegația Bisericii Ortodoxe Române s-a deplasat la Palatul prezidențial Bellevue, unde Părintele Patriarh Teoctist s-a întâlnit cu Președintele Germaniei, Excelența Sa, domnul dr. Johannes Rau. După ce a semnat în cartea de onoare a Președinției germane, Părintele Patriarh Teoctist, împreună cu ceilalți membri ai delegației și Înalt Prea Sfințitul Mitropolit Serafim au avut o întrevedere de circa 40 de minute cu președintele Germaniei.

În timpul discuțiilor, desfășurate într-o atmosferă destinsă, au fost abordate o serie de probleme legate de istoria recentă a Europei, din punct de vedere socio-politic, dar și bisericesc.

Prea Fericirea Sa a evocat că relațiile dintre popoarele român și german au început încă din secolul al XIII-lea, când sașii au venit în Transilvania, aducând cu ei cultura vest europeană, contribuind mai târziu la tipărirea primelor cărți în limba română în secolul al XVI-lea și prin aceasta la dezvoltarea culturii române.

În momentul de față situația este diferită, datorită faptului că, în special după decembrie 1989, mulți români și etnici germani din România au emigrat în Germania, unde sunt primiți cu înțelegere și ospitalitate. Acest lucru a consolidat relațiile dintre România și Germania.

Prea Fericirea Sa i-a împărtășit Președintelui Germaniei bucuria prilejuită de hirotonirea la Nürnberg a noului Episcop Vicar al Mitropoliei Ortodoxe Române pentru Germania, Europa Centrală și de Nord, dar și de întâlnirile cu reprezentanți ai autorităților locale și conducătorii Bisericilor Romano-catolică și Evanghelică din München, Nürnberg, Regensburg și Berlin. Toate aceste întâlniri au făcut vizibil modul în care va arăta Europa viitorului.

„Din Uniunea Europeană vrea să facă parte și România“, a spus Prea Fericirea Sa, adresând Excelenței Sale, domnului Dr. Johannes Rau, Președintele Germaniei, rugămintea de a sprijini integrarea țării noastre în structurile europene. În acest sens, a subliniat Întâistătătorul Bisericii Ortodoxe Române, că bunele relații ecumenice din țara noastră au făcut ca toate cultele din România să semneze o Declarație comună, prin care acestea sprijină integrarea României în Uniunea Europeană.

Un alt subiect al discuțiilor l-a constituit modul în care Biserica Ortodoxă Română a reușit să-și desfășoare activitatea în deceniile de dictatură comunistă. Părintele Patriarh a arătat modul în care Biserica și-a împlinit misiunea, înfruntând comunismul. Patriarhul Justinian a străpuns în anul 1970 cortina de fier prin vizita făcută în Germania, la invitația Bisericilor

din această țară. Biserica noastră a ales calea de existență și confruntare cu statul comunist. În același timp, Biserica Ortodoxă Română a fost încă din 1961 membră în Conferința Bisericilor Europene. În acest context, Prea Fericirea Sa a subliniat faptul că în special, Biserica Evanghelică din Germania, a ajutat foarte mult Biserica Ortodoxă Română în acei ani grei.

Prea Fericirea Sa a vorbit apoi despre întâlnirile pe care le-a avut cu Papa Ioan Paul al II-lea, atât la București, cât și la Roma, afirmând că este optimist cu privire la viitorul comun al națiunilor și Bisericilor din Europa.

Părintele Patriarh Teoctist a mulțumit președintelui Germaniei pentru ajutorul oferit de autoritățile germane românilor, în general, și Mitropoliei Ortodoxe Române pentru Germania, Europa Centrală și de Nord, în special, precum și pentru sprijinul acordat până acum țării noastre în procesul de integrare în Uniunea Europeană.

Președintele Germaniei a mulțumit pentru vizită, mărturisindu-și interesul pentru România, pe care a vizitat-o în mai multe rânduri, inclusiv în perioada regimului comunist, fiind impresionat de cultura și spiritualitatea românească, de căldura și ospitalitatea românilor.

În semn de prețuire, Părintele Patriarh Teoctist i-a conferit Excelenței Sale Dr. Johannes Rau, Președintele Germaniei, "Crucea Patriarhală pentru mireni", pentru sprijinul acordat Mitropoliei Ortodoxe Române pentru Germania, Europa Centrală și de Nord și pentru că este garantul respectării drepturilor celor peste 500.000 de români stabiliți în Germania. De asemenea, i-a dăruit o icoană cu Mântuitorul Iisus Hristos, albumul „Icoana din sufletul copilului” și un CD aniversar, adresându-i invitația de a vizita România și Biserica Ortodoxă Română.

Excelența Sa Dr. Johannes Rau a oferit în dar Prea Fericitului Părinte Patriarh Teoctist un album cu imagini din Germania.

Potrivit programului, după a scurtă vizită la Domul din Berlin, Prea Fericirea Sa, s-a întâlnit la ora 15.00 cu Eminența Sa Cardinalul Georg Maximilian Sterzinsky, Arhiepiscop de Berlin, la reședința acestuia. În timpul întrevederii, la care au participat membrii delegației, ÎPS Mitropolit Serafim și părintele Constantin Mihoc, au fost abordate diferite aspecte referitoare la situația Bisericii Ortodoxe Române în timpul dictaturii comuniste, a ecumenismului actual și a parohiei ortodoxe române din capitala Germaniei.

Prea Fericirea Sa a relatat Eminenței Sale câteva episoade semnificative ale rezistenței Bisericii Ortodoxe Române în timpul regimului comunist ateu, arătându-i modul în care erau restaurate bisericile și mănăstirile, cum a fost susținut învățământul teologic și menținută viața monahală.

Pr. Dr. Constatin Mihoc a prezentat Eminenței Sale situația în care se află parohia ortodoxă română din Berlin, care nu are încă un locaș propriu în care să-și săvârșească slujbele, fiind oaspete, în prezent, într-o capelă unită, amenajată într-o casă.

Prea Fericirea Sa a discutat apoi cu Eminența Sa despre posibilitatea obținerii unei biserici proprii de către Parohia Ortodoxă Română din capitala Germaniei, Cardinalul oferindu-și sprijinul în rezolvarea acestei probleme, urmând ca Înalt Prea Sfințitul Mitropolit Dr. Serafim să abordeze problema într-o întâlnire ulterioară.

La încheierea întrevederii, Prea Fericirea Sa a oferit Eminenței Sale Cardinalului Georg Maximilian Sterzinsky, Arhiepiscop de Berlin, Crucea Patriarhală pentru ierarhi, un set de plachete omagiale cu cei 5 Patriarhi ai României, albumele: „Icoana din sufletul copilului“, „Schituri, biserici și mânăstiri din România“ și un CD aniversar. Cardinalul Georg Maximilian Sterzinsky a oferit Părintelui Patriarh Teoctist un Orologiu catolic (Ceaslov).

De la ora 18.00, Excelența Sa, domnul Adrian Cosmin Vierită, ambasadorul României în Germania, a oferit o recepție în onoarea Prea Fericitului Părinte Teoctist, Patriarhul Bisericii Ortodoxe Române, folosind acest prilej pentru a inaugura noul sediu al Ambasadei României la Berlin. La recepție au fost prezenți reprezentanți ai cultelor din capitala Germaniei, personalități ale vieții publice, preoți, profesori, membri de seamă ai comunității românești și membri ai corpului diplomatic.

În cuvântul de deschidere, Excelența Sa, domnul ambasador Adrian Cosmin Vierită a evidențiat contribuția valoroasă a Prea Fericirii Sale în domeniul ecumenismului, subliniind faptul că este important ca toate Bisericile Europei unite să se implice în slujba păcii și a armoniei dintre țările, culturile și credințele religioase de pe străvechiul continent. Domnul ambasador a mulțumit Prea Fericirii Sale pentru acceptarea invitației de a fi prezent în noul sediu al Ambasadei Române din Berlin și i-a cerut binecuvântarea la inaugurarea acestuia, invitându-l să adreseze tuturor un cuvânt.

Prea Fericitul Patriarh Teoctist a rostit cu acest prilej următorul cuvânt:

Excelența Voastră Domnule Ambasador,
Eminențele și Excelențele Voastre,
Iubiți frați în Hristos,

Popasul nostru în noul sediu al Ambasadei României încheie pelerinajul delegației Bisericii Ortodoxe Române la frații români din Germania la cererea cărora, și în urma propunerii Înalt Prea Sfințitului Dr. Serafim,

Sfântul Sinod al Bisericii noastre a aprobat hirotonirea ca Episcop Vicar, a P.Cuv.Arhim. dr. Sofian Pătrunjel, în orașul Nürnberg. Duminică s-a petrecut o Cincizecime a obștii românești din Germania, când, la Sf. Liturghie, prin invocarea Duhului Sfânt, am hirotonit pentru treapta arhierescă pe noul episcop-vicar al Mitropoliei. Acesta a fost, de altfel, și scopul principal al prezenței și vizitei noastre în această țară frumoasă. Vă suntem recunoscători acum, la încheierea acestei călătorii, Excelenței Voastre, Domnule Ambasador, de a fi organizat această reuniune atât de reprezentativă în saloanele ospitaliere ale Ambasadei române. Legat de acest eveniment un psalm al lui David, poetul celebru al Vechiului Testament (132, 1), scris, cum știți, în antichitatea biblică spune: „Iată acum, ce este atât de bun sau atât de frumos decât să locuiască frații împreună!”. Dorința aceasta de a ne afla aici, mai întâi împreună cu frații mei români și apoi cu reprezentanții Bisericilor majoritare din această țară și ai înaltelor autorități de stat, m-a stăpânit încă de când am plecat din țară și am pășit pe pământul Germaniei. Asemenea acestui adevăr exprimat de psalmul citat sunt multe altele în Sf Scriptură, însă acest psalm și acest verset au o cuprindere atât de puternică și o actualitate atât de mare, mai cu seamă atunci când te afli în forfota lumii necunoscute, într-o altă țară.

Înțelegându-i mesajul, acest frumos adevăr exprimat de geniul psalmistului David devine de fapt expresia dorinței întregii omeniri la început de mileniu și de secol, obosită fiind după atâtea și atâtea schimbări și răsturnări de valori, după experiența tristă a atâtor decenii de demolare a valorilor supreme ale omului și chiar a valorii omului însuși, a ființei umane, ca făptură a lui Dumnezeu. Omenirea a ieșit din secolul pe care l-am depășit cu inima și conștiința apăsate de evenimentele nefaste petrecute în lume. Acestora li se adaugă starea aproape generală de sărăcie prin care trec popoare întregi din lume, cu copii și bătrâni în suferințe, într-un cuvânt o lume care suferă de foame, mai ales de foame sufletească. Ne dăm seama cât de mult impresionează sufletul creștin și influențează mintea ființei umane în general acest psalm! În conținutul lui ne regăsim dimensiunea valorii fiecăruia dintre noi, ca fii ai lui Dumnezeu, de vreme ce psalmistul, Scriptura, ne numește frați între noi. Suntem, deci, fii unui Tată, iar psalmistul fericește asemenea frați care se află împreună, se ajută, se roagă și fiecare află în celălalt odihnă, curaj, iubire și nădejde pentru a întâmpina viitorul necunoscut.

Astfel de valori aşteaptă astăzi întreaga omenire şi mai ales Europa întregită şi aşteptăm şi noi, ca fii ai poporului român şi în acelaşi timp ca reprezentanţi ai Bisericii Ortodoxe Române. Nu se pot valorifica adevărurile acestea în altă parte atât de clar şi aşa de frumos ca aici, pe pământul Germaniei. Deşi există surori şi fraţi de credinţe deosebite, de concepţii diferite şi de tălmăciri deosebite ale aceluiaşi text evanghelic sau scripturistic, în această ţară trăiesc împreună, se adună pentru rugăciuni şi dialog, în spiritul preţuirii şi ospitalităţii umane şi al unităţii de credinţă, toţi cei ce vieţuiesc aici, veniţi din diferite părţi ale lumii, oameni de diferite etnii şi credinţe.

Noi, delegaţia Bisericii Ortodoxe Române, venim din România, o ţară de la Răsărit, de la marginea Europei, cum se spune, şi unde, în secolul trecut, am întâmpinat şi înfruntat multe furtuni, multe greutăţi şi încercări de împuţinare a credinţei în Dumnezeu, dar am dobândit, în acelaşi timp, în mod dureros şi o experienţă pastorală aparte, de slujire a Bisericii şi a credincioşilor cu totul specială. Cu nespus de mari eforturi, în deceniile de tristă amintire ale dictaturii, noi, cei din România, deşi eram constrânşi şi întâlneam capcane la fiecare pas, la fiecare cuvânt, la fiecare atitudine, am trăit totuşi adevărata valoare a psalmului frăţietăţii. Acum şi la noi începe să se simtă frăţietatea psalmistică, trăită în condiţiile libertăţii de credinţă, în condiţiile afirmării depline a valorilor supreme ale egalităţii şi frăţietăţii ca fii ai Dumnezeului iubirii (I Ioan 4, 16).

Mântuitorul Hristos, glasul Său, duhul de paşnică frăţietate, pătrundea în sufletele noastre, ale celor care eram chemaţi să slujim Biserica în acele decenii de prigoană religioasă, să pregătim viitorii slujitori ai altarelor, să modelăm mentalitatea creştină, vie şi plină de darurile Bisericii şi ale Duhului Sfânt, pentru a întâmpina apoi evenimentele din Revoluţia creştină din decembrie 1989. Am trăit personal zilele acelea fierbinţi, când tinerii plini de curaj, au înfruntat tancurile şi gloanţele şi când tot poporul însetat de libertate a ieşit să proclame darul sfânt al libertăţii. Bucuria şi frăţietatea dintre ei era atât de evidentă, încât trecătorii, tineri şi vârstnici, se îmbrăţişau ca adevăraţi fraţi de ideal şi de credinţă în Dumnezeu. Cum să nu păstrăm, adânc întipărite, imaginile de atunci, ale acelor tineri atât de curajoşi, cântând în mijlocul şi împotriva gloanţelor: „Cu noi este Dumnezeu”, sau amintirea vie a momentului cu adevărat de neuitat, când la deschiderea postului naţional de televiziune am auzit rostindu-se primele cuvinte cu în-sufleţire: „Fraţi români, Dumnezeu Şi-a întors faţa spre noi!”. Tineretul cu o gândire ca aceasta, care din primele momente cânta „Tatăl nostru”, arăta

că a avut un fond sufletesc dobândit de la Biserică, o conștiință creștină a valorii credinței în Dumnezeu. Am văzut pe asfalt pete de sânge când m-am rugat pentru sufletele celor ce trecuseră la cele veșnice la Troița din Piața Romană, în după-amiaza zilei de 26 decembrie 1989. Am auzit cuvinte ca acestea: „Vom muri, dar vom fi liberi!”. Acestea toate, ca de altfel și dorința arzătoare a părinților și surorilor celor chemați în lumina cea veșnică a lui Dumnezeu, au stat la baza înălțării unei frumoase biserici închinată „Nașterii Domnului”, aflată acum gata de sfințire, în cimitirul care adăpostește trupurile lor. Aceste fapte impresionante demonstrează că Biserica Ortodoxă Română și celelalte culte din România au așezat la inima tineretului, la inima credincioșilor în toată acea lungă perioadă de întuneric sufletesc, care părea aproape nesfârșită, cuvintele sfinte care au găsit un puternic ecou: „Adevărul vă va face liberi” (Ioan 8, 32). Adevărurile supreme ale vieții cer sacrificiu, cer răbdare, cer iubire și credință pentru a se întrupa în fapte. În acea stare de suferință, îndurată cu rugăciune și răbdare, Biserica Ortodoxă Română a vegheat ca lumina din candela sufletelor fiilor ei să nu se stingă, iar acest adânc de credință a odrăslit florile primăvăratice ale vieții noastre bisericesti.

În întâlnirile și convorbirile pe care le-am avut de-a lungul acestui pelerinaj cu înaltele personalități de stat și cu cele bisericesti am aflat multe învățăminte și mângâieri frățesti. Suntem o Biserică Ortodoxă de Răsărit în unitate de credință liturgică, canonică și de viață bisericască cu toate celelalte Biserici Ortodoxe, care, în rugăciunea, iubirea și misiunea ei, va păstra mereu un loc special pentru ceilalți frați ai noștri de alte credințe, atât din România, cât și din lumea întreagă.

Noi, delegații Bisericii Ortodoxe Române, reprezentăm aici poporul în mijlocul căruia trăim, cu valorile sale nemuritoare, în fața Europei. În acest sens aș dori să subliniez că Biserica Ortodoxă Română, împreună cu celelalte culte din România, a semnat un document de sprijinire a integrării țării noastre în structurile Uniunii Europene. Nădăjduim că România și Biserica noastră își vor aduce contribuția lor specifică în marea familie europeană din care facem parte prin istorie, așezare geografică, cultură și spiritualitate.

Excelența Voastră, Domnule Ambasador, în numele delegației vă mulțumim dumneavoastră și colaboratorilor pentru primirea călduroasă și cuvintele adresate nouă și exprimăm Excelențelor lor, ambasadori și distinși oaspeți, cele mai alese gânduri și sentimente de frățescă prețuire și iubire.

Ca un semn de binecuvântare și dragoste, vă oferim distincția: „Crucea Patriarhală pentru mireni” și un album care ilustrează activitatea socială a Bisericii noastre privitoare la sprijinirea copiilor și tinerilor noștri”.

La finalul cuvântării, Prea Fericirea Sa a conferit domnului ambasador Adrian Cosmin Vieriță „Crucea patriarhală pentru mireni”, pentru activitatea deosebită depusă în susținerea Mitropoliei Ortodoxe Române pentru Germania, Europa Centrală și de Nord, și în special a parohiei ortodoxe române din Berlin. Totodată i-a oferit în dar Biblia de la București (reeditată în 1988), Biblia, ediția jubiliară a Sfântului Sinod, un set de plachete omagiale cu cei 5 Patriarhi ai României și albumele „Icoana din sufletul copilului” și „Biserici, schituri și mănăstiri din România”.

În timpul recepției, Prea Fericirea Sa s-a întreținut cu mulți dintre invitații prezenți, în special cu Eminența Sa, Cardinalul Georg Maximilian Sterzinsky, Arhiepiscop de Berlin și cu Excelența Sa, Dr. Rolf Koppe, Episcop al Bisericii Evanghelice din Germania, și a acordat un interviu pentru postul de radio Deutsche Welle, pe tema relațiilor Bisericii Ortodoxe Române cu diaspora și a eforturilor Ortodoxiei pentru edificarea unei Europe unite și din punct de vedere spiritual.

Seara s-a încheiat într-o atmosferă prietenească, caracterizată printr-o deosebită deschidere ecumenică.

Discuții teologice cu reprezentanți ai Bisericii Evanghelice la Berlin

Miercuri, 14 mai 2003, la ora 10.00, delegația Bisericii Ortodoxe Române a vizitat sediul Bisericii Evanghelice din Berlin. Părintele Patriarh Teoctist a fost întâmpinat de Excelența Sa, Episcopul Rolf Koppe, împreună cu profesori și teologi evanghelici implicați în dialogul teologic sau parteneriate cu Biserica Ortodoxă Română: Prof. Dr. Heinz Ohme, Prof. Dr. K.H. Döpman, Dr. Reinhard Flogaus, Prof. Dr. Reinhard Thöle, Dr. Joachim Gaertner, Pastor Katharina Gaede, Peter Reichert, Pastor Johannes Toasperm, Pastor Manfred Wagner, Dr. Jürgen Henkel.

Discuțiile au început prin prezentarea de către domnul Dr. Joachim Gaertner a sediului Bisericii Evanghelice din Germania în Berlin și a funcțiilor pe care acesta le îndeplinește în capitala Germaniei. Acest sediu a fost înființat de Biserica Evanghelică pentru a fi mai aproape de politicieni și a reuși să-și facă vocea auzită în Parlamentul federal, prin prezentarea atitudinii și poziției Bisericii cu privire la diverse probleme etice și sociale.

Biserica Evanghelică se străduiește să prezinte cât mai bine interesele proprii, pentru a influența politicienii în promovarea valorilor creștine.

Excelența Sa, Episcopul Dr. Rolf Koppe, conducătorul sectorului de relații externe și ecumenism al Bisericii Evanghelice din Germania, a urat delegației române bun venit. După prezentarea tuturor membrilor celor două delegații au avut loc discuții cu privire la două teme majore: 1. situația ecumenismului actual în Europa și colaborarea dintre Biserici și 2. dialogul teologic bilateral dintre Biserica Evanghelică din Germania și Biserica Ortodoxă Română.

În prima parte a discuțiilor, partea evanghelică a arătat că este foarte important pentru viitorul Europei ca Bisericile creștine să vorbească cu o singură voce și să colaboreze în rezolvarea tuturor problemelor societății contemporane. În acest sens, a fost exprimată satisfacția că cele două Biserici colaborează într-un mod deosebit de rodnic. Partea germană a apreciat deschiderea Bisericii Ortodoxe Române pentru integrarea europeană și sprijinul pe care, împreună cu celelalte culte, îl acordă autorităților române în această privință.

Prea Fericirea Sa a arătat că Biserica Ortodoxă Română este deschisă ecumenismului și problemelor europene. În vremea dictaturii comuniste, Biserica Ortodoxă Română a fost ajutată foarte mult de către Bisericile apusene, fiind membră din anul 1961 în Consiliul Mondial al Bisericilor. În momentul de față, unele Biserici Ortodoxe au rezerve față de acest organism ecumenic mondial, deoarece este neglijat dialogul teologic real dintre Biserici, care a stat de fapt la baza întemeierii acestui for ecumenic.

Părintele Patriarh a spus că Biserica Ortodoxă Română își va asuma în continuare un rol activ în cadrul Consiliului Ecumenic al Bisericilor, din dorința de a continua dialogul teologic. Această realitate este demonstrată și de faptul că Biserica Ortodoxă Română și-a trimis mereu cei mai de seamă teologi pentru a lucra în centrul ecumenic de la Geneva. Patriarhul Justinian a susținut foarte mult deschiderea ecumenică a Bisericii Ortodoxe Române, delegând la Geneva pe Pr. Prof. Dr. Ion Bria, care a lucrat ani de-a rândul pentru unitatea Bisericilor creștine. În ultimul deceniu, Biserica Ortodoxă Română i-a desemnat pe unii dintre cei mai de seamă teologi ai săi, Pr. Acad. Prof. Dr. Dumitru Popescu, Pr. Prof. Dr. Ioan Saucă, Pr. Prof. Dr. Viorel Ioniță pentru a activa în cadrul Consiliului Mondial al Bisericilor și al Conferinței Bisericilor Europene, sprijinind strădaniile Bisericilor către unitate. Însuși Înalt Prea Sfințitul Daniel, Mitropolitul Moldovei și

Bucovinei a activat multă vreme în Mișcarea Ecumenică, la Geneva și la institutul Ecumenic de la Bossey.

Prin toate acestea, a conchis Prea Fericirea Sa, Biserica Ortodoxă Română „se implică și sprijină Mișcarea Ecumenică, pentru ca Bisericile noastre să poată da o mărturie comună a valorilor creștine comune“.

Înalt Prea Sfințitul Mitropolit Daniel a arătat că nu toate Bisericile au trimis cei mai buni teologi la Consiliul Ecumenic al Bisericilor, fapt care s-a resimțit în calitatea dialogului teologic. O mare problemă în momentul de față este neglijarea discuțiilor teologice sau reducerea lor la simple slogani, care ajută pentru moment, dar nu sunt suficient de profunde din punct de vedere spiritual. Acum avem nevoie de legarea teologiei de spiritualitate și de misiune, care trebuie gândite împreună, iar nu în paralel.

În partea a doua a discuțiilor, domnul profesor Heinz Ohme a făcut o scurtă prezentare a dialogului bilateral dintre Biserica Evanghelică din Germania și Biserica Ortodoxă Română, care a început în urmă cu 24 de ani. Domnia Sa a arătat că au fost scrise deja teze de doctorat despre acest dialog. Spre exemplificare, teologul finlandez Risto Saarinen a apreciat dialogul dintre Biserica Ortodoxă Română și Biserica Evanghelică din Germania ca fiind cel mai rodnic dialog purtat de EKD cu vreo Biserică Ortodoxă.

Profesorul Heinz Ohme și-a exprimat părerea că dialogul dintre cele două Biserici a cunoscut trei faze: primele șapte întâlniri aparțin fazei de cunoaștere reciprocă, abordându-se teme dogmatice fundamentale: Sfânta Scriptură, Sfânta Tradiție, Botezul, Pocăința, mântuirea în Hristos, mărturisirea de credință; în cea de-a doua fază s-a discutat despre provocările secularismului, mărturia profetică și responsabilitatea politică și socială a celor două Biserici, iar cu cea de-a zecea întâlnire s-a intrat în faza a treia a dialogului, prin reîntoarcerea la un nou topos dogmatic, ecleziologia. Acesta este astăzi punctul central al dialogului, tema arătând agenda întâlnirilor viitoare, în care va trebui să discutăm despre ființa Bisericii și posibilitatea unității în diversitate.

Înalt Prea Sfințitul Mitropolit Daniel a subliniat faptul că este foarte important cum punem problema diversității și a unității, vorbindu-se mult despre granițele diversității. Dacă punem problema în acest mod, avem deja un blocaj. Nimeni nu poate fixa granițele diversității. Problema este criteriul comun, care permite ca diversitatea să nu fie adversitate. Chiar ortodocșii trebuie să reflecte asupra acestui punct, deoarece și în cadrul Ortodoxiei există diversitate. Conținutul comun identic este important și

acesta trebuie recunoscut. Dacă reușim acest lucru, atunci diversitatea este o bogăție și nu un obstacol, căci diversitatea se datorează diversității persoanelor, culturilor și popoarelor, care sunt binecuvântate de Dumnezeu. Ar trebui privit la diversitatea Tradiției apostolice din Noul Testament. Care a fost criteriul după care o diversitate de scrieri a fost inclusă în canonul Noului Testament, iar altele nu au fost incluse? Avem în Noul Testament o diversitate foarte mare. Conținutul comun obligatoriu al acestor scrieri este după părerea Înalt Prea Sfinției Sale taina Persoanei Mântuitorului Iisus Hristos, ca Dumnezeu și om. Dacă o scriere nu a mărturisit pe Iisus Hristos ca Dumnezeu și om nu a intrat în canon. Criteriul unității este astfel interior, iar nu exterior. Ceea ce contrazice taina Persoanei Mântuitorului Iisus Hristos, ca Unul din Treime și Dumnezeu și om, nu poate fi o diversitate reconciliată, ci o adversitate. Acest aspect ar trebui să-l aprofundăm împreună.

Prof. Dr. K.H. Döpmann a arătat că este foarte important ca ceea ce se întâmplă în cadrul dialogului să fie comunicat și parohiilor, pentru ca și credincioșii Bisericii să știe care sunt relațiile dintre cele două Biserici.

Domnia Sa a precizat că a participat duminică, 11 mai, la slujba de hironomie a noului episcop vicar ortodox român la Nürnberg și a fost foarte impresionat de afirmația Prea Fericitului Părinte Teoctist cu privire la ecumenism, din cuvântul de la Sfânta Liturghie: "Dacă ne-am iubi cu adevărat, atunci am face tot posibilul să îndepărtăm toate obstacolele care stau în fața unității Bisericilor noastre". Domnia Sa consideră foarte important ca acest aspect al iubirii să nu fie uitat în relațiile dintre cele două Biserici.

S-a discutat apoi despre posibilitatea concelebrării în cazul căsătoriilor mixte dintre evanghelici și ortodocși, reamintindu-se de acordul dintre Bisericile Ortodoxe și Biserica Evanghelică din Germania cu privire la participarea slujitorilor ambelor Biserici la slujba de cununie.

După ce Prea Fericirea Sa a arătat că acest lucru este posibil și în România de la caz la caz, Înalt Prea Sfințitul Mitropolit Daniel a spus că în Moldova, unde sunt destul de multe căsătorii între ortodocși și romano-catolici s-a convenit ca preotul romano-catolic să poată participa la slujba logodnei, care corespunde teologic cu învățătura romano-catolică despre Taina Cununii, urmând ca Sfânta Taină a Cununii să fie oficiată numai de către partea ortodoxă.

La finalul întâlnirii, Excelența Sa, episcopul Rolf Koppe, a mulțumit Patriarhului Bisericii Ortodoxe Române pentru vizită, apreciind conținutul

profund al discuțiilor care au fost purtate. Prea Fericirea Sa a apreciat în final marea deschidere a Bisericii Evanghelice arătată Bisericii Ortodoxe Române, mulțumind pentru ajutorul acordat multor parohii ortodoxe române din Germania. Prea Fericitul Părinte Patriarh Teoctist a conferit Episcopului Rolf Koppe „Crucea Patriarhală pentru ierarhi“, iar profesorului Dr. K.H. Döpmann, „Crucea Patriarhală pentru mireni“, pentru strădaniile lor în slujba ecumenismului.

După discuțiile purtate, Prea Fericirea Sa a acordat un interviu postului de radio Berlin-Brandenburg, arătând rolul pe care Biserica Ortodoxă Română îl joacă în societatea românească, prezentând programul și făcând o evaluare a vizitei delegației Bisericii Ortodoxe Române în Germania. „Diaspora este imaginea Bisericii și a țării noastre, de aceea este foarte importantă pentru noi, a afirmat Patriarhul Bisericii Ortodoxe Române. În același timp, diaspora românească poate mijloci Europei moderne valorile creștinismului ortodox, pentru ca Europa să-și regăsească rădăcinile ei creștine“. Prea Fericirea Sa a vorbit apoi despre colaborarea ecumenică dintre toate Bisericile creștine din România pentru integrarea României în structurile europene.

Întâlnirea delegației Bisericii Ortodoxe Române cu reprezentanții Bisericii Evanghelice s-a încheiat cu o agapă.

De la sediul din Berlin al Bisericii Evanghelice, delegația a fost condusă la aeroportul internațional din Berlin de către Pr. dr. Constantin Mihoc și numeroși credincioși. La ora 19.00 a plecat pe calea aerului spre București, via München.

La miezul nopții, Prea Fericitul Părinte Patriarh Teoctist și delegația Bisericii Ortodoxe Române au fost întâmpinați la aeroportul internațional București-Otopeni de către Prea Sfinții Episcopi Vicari Patriarhali și ai Arhiepiscopiei Bucureștilor și de alți colaboratori din Administrația Patriarhală și Arhiepiscopia Bucureștilor.

Ajunși la Catedrala Patriarhală, Părințele Patriarh Teoctist și membrii delegației s-au închinat la moaștele Sfântului Dimitrie cel Nou, mulțumind lui Dumnezeu pentru reușita călătoriei și au împărtășit celor prezenți impresii din vizita pastorală și ecumenică în Germania.

Concluzii la încheierea vizitei

Pe tot parcursul vizitei în Germania, am remarcat atașamentul clerului și al credincioșilor ortodocși români față de Biserică și am constatat atitudinea favorabilă a oficialităților germane față de România și aspirațiile

acesteia spre integrarea europeană. Toate întâlnirile cu reprezentanții Bisericilor Ortodoxe surori, ai Bisericilor Vechi Orientale, ai Bisericilor Romano-Catolică și Evanghelică, desfășurate într-o atmosferă de deschidere ecumenică, au reconfirmat aprecierea de care se bucură Biserica Ortodoxă Română peste hotare, reprezentând noi pași în realizarea mult doritei unități a Bisericii Mântuitorului Iisus Hristos.

Următoarea evaluare a vizitei delegației Bisericii Ortodoxe Române în Germania, făcută de Prea Fericitul Părinte Patriarh Teoctist în conferința de presă susținută la Berlin, reprezintă o cuprinzătoare concluzie a acestui itinerar pastoral, interortodox, ecumenic și de susținere a intereselor europene ale țării noastre: Iată ce a spus Prea Fericirea Sa, cu acest prilej:

“Ne aflăm în capitala Germaniei, Berlin, aproape de sfârșitul vizitei delegației Bisericii Ortodoxe Române în această țară, după ce am împlinit unele îndatoriri hotărâte de Sfântul Sinod al Bisericii Ortodoxe Române pentru a hirotoni întru arhieru pe Prea Sfințitul Sofian, Episcopul vicar al Înalt Prea Sfințitului Mitropolit Serafim.

Acest eveniment bisericesc a reprezentat pentru noi o deosebită bucurie pentru că a adunat în jurul lui un număr mare de preoți, credincioși și credincioase, români din Germania dar și din alte țări, inclusiv de la noi din țară. Am putea spune, așadar, că sentimentul religios, credința celor care s-au așezat în această țară și, în egală măsură, râvna pilduitoare a I.P.S. Mitropolit Serafim au ajuns la o împlinire spirituală, organizatorică și canonică, acum cunoscută în lumea creștină: Mitropolia Ortodoxă Română pentru Germania, Europa Centrală și de Nord. Ceea ce am binecuvântat și am împlinit azi, ceea ce am auzit și am văzut zilele acestea acolo, în orașul de reședință – Nürnberg – și în Germania, tot ceea ce s-a înfăptuit din punct de vedere bisericesc și gospodăresc într-un timp relativ scurt, sub păstorirea I.P.S. Serafim, dar cu semnificații și împliniri misionare, pastorale, canonice însemnate, ar fi trebuit parcă să se petreacă într-un timp mai îndelungat. Dar, cum am spus, neastâmpărul după împlinirea încredințărilor Bisericii noastre din partea I.P.S. Serafim a trezit și a înrâurit în bine preoții și credincioșii acestei mitropolii, dintre care unii au depins de Patriarhia Română încă de acum două-trei decenii.

Acum am găsit o Mitropolie având chipul unei Eparhii cu o mare vechime, gândind după frumusețea și arta bisericii Catedrale, după atașamentul preoților pe care i-am văzut și i-am auzit la Adunarea Eparhială, după activitățile centrului eparhial, organizate pilduitor și pentru centrele eparhiale de acasă. Înalt Prea Sfințitul Mitropolit Serafim s-a îngrijit de

organizarea unei edituri proprii, a unui magazin de obiecte bisericesti și a unui atelier de icoane, de editarea unei reviste de teologie și spiritualitate de largă cuprindere teologică și înaltă ținută, fiind ajutat de colaboratori bine pregătiți, aleși dintre preoți și credincioși, intelectuali cu experiență în acest domeniu misionar eparhial.

I-am ascultat în rostirea luărilor de cuvânt, atât pe preoți, cât și pe membrii laici ai Adunării Eparhiale, ale cărei lucrări s-au desfășurat în mod cu totul neașteptat în prezența noastră, a delegației Bisericii Ortodoxe Române, și i-am admirat pentru ținuta și maturitatea expunerilor, dovedind o pătrundere conștiințioasă și profundă a problemelor noastre bisericesti.

Mai mult decât atât, prezența românilor aici, în această țară ospitalieră, prezența preoților și a ierarhului lor au trezit atenția binevoitoare a factorilor bisericesti, a forurilor celor mai înalte ale Bisericii Romano-Catolice și ale Bisericii Evanghelice, care ne-au primit cu mare atenție și cu multă bunăvoință, favorizând toate condițiile ca noi să ne îndeplinim această misiune pe care ne-a încredințat-o Sfântul Sinod.

Am întâlnit pretutindeni reprezentanți de stat și ai autorităților locale, precum și conducători ai celor două mari Biserici sau reprezentanții lor, care ne-au surprins prin cunoștințele lor temeinice despre Ortodoxia românească și despre reprezentanții noștri aici, ca și prin aprecierile la adresa țării și Bisericii noastre.

Dat fiind faptul că, din punct de vedere teologic, Biserica noastră activează în foruri bisericesti internaționale, ei au cunoscut activitatea și relațiile Bisericii Ortodoxe Române nu numai de acum, de după 1990, dar și dinainte. Au cunoscut că suntem o Biserică dinamică, o Biserică vie și, mai ales, o Biserică deschisă față de valorile culturii, științei și problemele lumii contemporane. Spre exemplu, am rămas impresionați de faptul că primarul orașului Nürnberg, Dl. Ulrich Maly, a ținut o cuvântare în care a citat din cuvântările rostite la Roma și Declarația comună pe care am semnat-o la Vatican în octombrie, anul trecut, împreună cu Papa Ioan Paul al II-lea, subliniind dinamismul Bisericii noastre și deschiderea față de problemele lumii contemporane. De altfel, am observat lucrul acesta și la reprezentanții Bisericii Romano-Catolice și Bisericii Evanghelice la cel mai înalt nivel.

Eminența sa, Cardinalul Dr. Friedrich Wetter de la München, ne-a făcut o primire neașteptat de îndatoritoare, frățască, cinstind o Biserică aflată, am putea spune, acum împreună cu toate Bisericile creștine din lume în același glas, dorind rezolvarea marilor probleme bisericesti cu care se confruntă lumea de astăzi și, îndeosebi, Europa. Această prezență a

Bisericilor trebuie să se exprime printr-o singură voce în ceea ce privește valorile creștine care au constituit și în trecut cheia de boltă a Europei, valori care trebuie luate în seamă și reținute expres în viitoarea Constituție europeană. În acest sens, așa cum se știe, Biserica Ortodoxă Română a făcut o intervenție specială pe lângă reprezentanții Guvernului țării noastre, ca aceste doleanțe să fie aduse la cunoștința forurilor comunitare, pentru organizarea Europei lărgite.

Acestea au constituit punți de legătură nevăzute, dar acum văzute și auzite de noi, încât, evaluând această vizită, observăm dincolo de toate aceste evenimente că există o preocupare deosebit de stăruitoare din partea membrilor Sfântului Sinod al Bisericii Ortodoxe Române, al reprezentanților Bisericii noastre de a lucra în această privință într-un singur gând și cuget cu întreaga Ortodoxie și cu întreaga lume creștină.

La solemnitățile noastre bisericești de la Nürnberg au luat parte și reprezentanții Bisericilor Ortodoxe surori, începând cu Patriarhia Ecumenică a Constantinopolului, când ni s-a transmis mesajul Sanctității Sale, Patriarhul ecumenic Bartolomeu I, prin Î.P.S. Augustin al Germaniei, ale celorlalți Întâistătători, al Bisericii Ortodoxe Ruse, prin Î.P.S. Feofan, al Bisericii Ortodoxe Sârbe, prin Î.P.S. Konstantin – Biserică vecină nouă și soră întru Hristos – , al Bisericii Ortodoxe din Cehia și Slovacia, Înalt Prea Sfințitul Hristofor venind în numele Prea Fericitului Părinte Nicolae, care ne-a și adresat invitația pentru o vizită la Praga. Toate acestea, iată, reprezintă înmănuncherea unor acțiuni și lucrări ale noastre de lungă durată care, acum, au fost însușite aici și reflectate în sânul Diasporei noastre românești.

M-a surprins deosebit de plăcut faptul că Diaspora noastră este atât de activă. Românii noștri, tinerii, sunt legați de Biserică; am întâlnit numeroși tineri și aici, ca și în Italia și în Canada. S-au arătat apropiați de Biserică, dornici de cuvântul lui Dumnezeu, de cărțile de spiritualitate românească pe care le-am văzut în librăria Mitropoliei Ortodoxe Române pentru Germania, Europa Centrală și de Nord, cărți care constituie pentru tineri o cârmă spirituală în viața lor. Această realizare înseamnă o mare bucurie pentru noi, văzând cum tineretul se îndreaptă spre luminile credinței, spre învățătura Sfinților Părinți, în pregătirea vieții lor de familie, în societate, oriunde s-ar afla în lume.

Acum, către sfârșitul vizitei noastre în Germania, ne aflăm în spațiile ospitaliere ale Academiei Catolice din Berlin. Acest oraș minunat, care ne-a impresionat încă de la întâlnirea de aseară cu credincioșii noștri români, cu părintele paroh Constantin Mihoc, care a pregătit întâmpinarea noastră și care ne-a mărturisit bucuria credincioșilor, prilejuită de întâlnirea noastră

cu ei. Ne-a rămas vie imaginea frumoasei catedrale care ne-a găzduit slujba Vecerniei, plină de tineri care au cântat „Hristos a înviat!” într-o atmosferă plină de bucurie. Această imagine frumoasă nu ni se datorează nouă, ea este rodul a ceea ce s-a sedimentat în sufletul poporului nostru român, un popor creștin de la nașterea sa, care transmite în chip nevăzut din tată în fiu vocația bisericească, vocația scrisului, vocația spiritualității noastre. Tinerii se interesează de Biserica de acasă, pe ei îi doare orice fel de necaz sau durere a noastră, a celor de acasă, orice abatere de la credință, orice suferință, orice fel de stare anormală, după cum îi bucură tot ceea ce noi, din punct de vedere material, pastoral, misionar, împlinim acasă pentru viața noastră duhovnicească.

Aș mai sublinia faptul că reprezentanții Bisericilor de aici sunt atenți față de lucrarea clerului nostru pe plan filantropic. Am receptat dorința lor de a continua să ne sprijine în lucrarea aceasta de ajutorare a copiilor, a bolnavilor, a săracilor și a instituțiilor pe care noi le-am întemeiat în acești doisprezece ani. Fiecare eparhie, fiecare parohie din țară, pe lângă misiunea liturgică și cea de vestire a cuvântului lui Dumnezeu, are în organizarea ei, pe prim plan, și misiunea socială a Bisericii, dar și misiunea de dialog cu societatea, prin care, de 14 ani noi am putut să ne redobândim unele proprietăți și drepturi ale Bisericii, confiscate de regimul de dictatură în trecut, precum și terenuri agricole sau forestiere care au aparținut Bisericii.

Din punct de vedere al comuniunii dintre noi, cei de acasă și cei din Europa, ne-a impresionat faptul că deși n-am vorbit de preocupările noastre de după 1990 de a construi o catedrală patriarhală, deoarece, așa cum știți, deși Biserica Ortodoxă Română a fost ridicată la rang de Patriarhie în 1925, totuși nu are încă o catedrală a ei, dumneavoastră știți. Din această cauză, o asemenea lucrare este de mare trebuință și m-a impresionat faptul că unul dintre distinșii membri ai Adunării Eparhiale s-a ridicat și a propus în numele tuturor celor prezenți sprijin material pentru construirea catedralei Mântuirii Neamului în Parcul Carol.

Astfel, cu aceste gânduri despre vizita noastră în Germania, care nu este încă încheiată în acest moment, dăm slavă lui Dumnezeu, Care ne-a ajutat să fim părtași la un asemenea eveniment din viața fiilor Bisericii noastre din Germania.

Dacă, poate, și noi le-am făcut bucurie preoților și credincioșilor de aici, mărturisim că și ei ne-au făcut o mai mare bucurie, pe care nu o vom uita. Cu aceste simțăminte îi binecuvântăm, purtându-le chipurile și înfăptuirea în iubirea noastră, spre lauda lui Dumnezeu și păstrarea cu vrednicie a numelui de român”.

**Ecouri din presă cu privire la vizita
Prea Fericitului Părinte Patriarh Teoctist în Germania**

PELERINAJ DE BUCURIE ȘI PACE

Vizita Prea Fericitului Părinte Patriarh Teoctist
în Germania (8-14 mai 2003)*

În perioada 8-14 mai Prea Fericitul Părinte Teoctist, Patriarhul Bisericii Ortodoxe Române, a efectuat o vizită oficială în Germania, însoțit de o delegație a Sfântului Sinod, compusă din: I.P.S. Daniel, Mitropolitul Moldovei și Bucovinei, I.P.S. Teofan, Mitropolitul Olteniei, I.P.S. Andrei, Arhiepiscopul Alba-Iuliei, P.C. pr. dr. Daniel Benga și P.C. diac. Costin Spiridon.

Ca primă și succintă evaluare a acestei vizite cu program bogat și intens, putem spune că bucuria și pacea au fost notele definitorii și constante ale vizitei Prea Fericitului Părinte Teoctist, Patriarhul României, în Germania în acest timp pascal de la început de mai 2003.

Vizita delegației Bisericii Ortodoxe Române, condusă de Prea Fericitul Părinte Patriarh Teoctist, a fost în primul rând una pastorală pentru românii ortodocși din Germania, ocazionată de sfințirea într-un arhieru a noului episcop vicar al Mitropoliei Ortodoxe Române pentru Germania, Europa Centrală și de Nord, Prea Sfințitul Sofian Brașoveanul. Delegația a aflat multe despre realizările frumoase, dar și despre nevoile diasporei ortodoxe române din Germania și din alte țări occidentale: în primul rând nevoia locașurilor de cult proprii și pastorația familiilor mixte. În prezent, cu două excepții, toate parohiile noastre ortodoxe românești din Germania folosesc ca locaș de cult biserici romano-catolice sau protestante, puse temporar la dispoziția lor datorită deschiderii ecumenice a Ortodoxiei românești în trecut și în prezent.

În același timp, vizita a fost percepută ca o întărire a comuniunii frățești cu alți ortodocși: ierarhi, preoți și credincioși din Germania și din alte țări europene, precum și ca o frumoasă mărturie de deschidere ecumenică în relațiile cu Bisericele majoritare ale Germaniei, mai precis cu Biserica Romano-Catolică și Biserica Evanghelică.

La toate acestea, se mai adaugă și dimensiunea de reprezentare națională în raport cu autorități de stat locale și centrale din Germania, în special întâlnirea la Berlin cu Președintele Germaniei, Excelența Sa Johannes Rau, care s-a arătat interesat de Ortodoxia românească și a promis sprijin pentru integrarea României în Uniunea Europeană.

* „*Vestitorul Ortodoxiei*”, Anul XV, Nr. 314-315, 15 iunie 2003, p. 1

Bucurie multă și pace sfântă au luminat sufletele celor prezenți în catedrala episcopală romano-catolică a Cardinalului Wetter din München, în timpul frumoasei Vecernii ortodoxe românești celebrate în limbile română și germană, precum și la întâlnirea Prea Fericitului Părinte Patriarh Teoctist cu ortodocși români și cu ortodocși de alte naționalități prezenți în catedrală împreună cu mulți credincioși romano-catolici. Cardinalul ne-a mărturisit că un credincios romano-catolic i-a spus despre Vecernia românească din catedrală: "Parcă eram în cer!". Într-adevăr, corul studenților teologi ortodocși din Cluj a cântat acolo minunat în seara aceea.

Bucurie mare și pace adâncă, binecuvântare rodnică și frățietate caldă au fost la Nürnberg în noua Catedrală mitropolitană, în timpul hirotonirii Prea Sfințitului Sofian Brașoveanul și la marea agapă care a urmat.

Bucurie și pace pascală am adus și am primit la primăria din Nürnberg, la Institutul catolic pentru Bisericele Răsăritului de la Regensburg, operă a Monseniorului dr. Albert Rauch, unde întâlnești permanent pictură românească, studenți și maici ortodoxe din România!

Bucurie și pace pascală am trăit în Berlin la întâlnirea cu ortodocșii români, cu ortodocșii sârbi, la întâlnirea cu Președintele Germaniei, Johannes Rau, cu Eminența Sa Cardinalul Georg Sterzinsky, cu invitați mulți și distinși ai Ambasadei Române (aproape 200), în noul și impozantul ei sediu, situat în apropiere de clădirile noi ale Guvernului și Parlamentului Germaniei. Pace și bucurie am avut la întoarcerea în România, când am intrat după miezul nopții, în 15 mai 2003, în Catedrala Patriarhală din București, pentru a mulțumi Mântuitorului Iisus Hristos Cel înviat din morți pentru binecuvântarea Sa și pentru darurile Sale, pe care le dăruiește celor ce lucrează pentru mântuire, pentru pace și unitate între Biserici și popoare.

Bucuria și pacea pe care le-a dăruit Hristos Cel înviat femeilor mironosițe și ucenicilor Săi în ziua Învierii Sale din morți sunt atât conținutul intim al luminii Sfințelor Paști în fiecare an, cât și conținutul vieții Bisericii Ortodoxe, când aceasta mărturisește în misiunea ei iubirea lui Dumnezeu pentru oameni și cheamă oamenii să trăiască în lumina Învierii.

Îmbrăcat cu haine luminoase, cu fața senină și vocea caldă, oferind multe daruri și distincții de prețuire, Prea Fericitul Părinte Patriarh Teoctist al României s-a arătat pe toată durata vizitei sale pastorale și ecumenice în Germania ca fiind un slujitor al lui Hristos și un Părinte spiritual al românilor, purtător de bucurie și pace, de binecuvântare și speranță.

† DANIEL
Mitropolitul Moldovei și Bucovinei

**Caracterul pastoral-misionar al vizitei Prea Fericitului TEOCTIST,
Patriarhul Bisericii Ortodoxe Române în Germania
(8-14 mai 2003)***

Pentru ortodocșii români din Germania, începutul lunii mai a prilejuit un multiplu eveniment fericit: vizita Prea Fericitului Teoctist, Patriarhul Bisericii Ortodoxe Române, ce s-a desfășurat între 8 și 14 ale lunii menționate. Eveniment multiplu, deoarece vizita – deși a fost ocazionată de hirotonirea arhimandritului Sofian Pătrunjel întru Episcop-Vicar al Mitropoliei Ortodoxe Române pentru Germania, Europa Centrală și de Nord – a avut mai multe obiective, iar caracterul ei a fost și el multiplu, așa cum arată și programul ei.

Trebuie remarcat în primul rând caracterul pastoral-misionar al vizitei Patriarhului Teoctist, reflectat cu întâietate în actul Sfintei Liturghii de duminică, 11 mai, cât și în participarea Prea Fericirii Sale la lucrările Adunării Eparhiale, ce au avut loc tot în biserica Mitropoliei de la Nürnberg, dar mai ales în întâlnirile față față pe care Părintele Patriarh le-a avut cu preoții și credincioșii. Desfășurate fie doar cu o parte din parohie, cum a fost cazul popasului făcut la Regensburg, luni, 12 mai, la invitația prelatului Dr. Albert Rauch, directorul Institutului Bisericilor Răsăritene, sau cu majoritatea membrilor comunității și în prezența autorităților locale civile și bisericești, așa cum s-a întâmplat la sediul mitropolitan, la München și în Berlin.

Fiecare dintre aceste întâlniri a ocazionat ascultarea unor ziditoare cuvinte de învățătură, rostite fie de Părintele Patriarh sau de mitropolitul nostru Serafim, fie de către Înalt Prea Sfinții Mitropoliți Daniel al Moldovei și Bucovinei și Teofan al Olteniei. Încă și mai importante au fost dialogurile directe pe care preoții și credincioșii le-au putut avea, atât cu Prea Fericitul Părinte Teoctist, cu mitropoliții deja menționați, cât și cu ceilalți ierarhi ce au făcut parte din delegația Bisericii Ortodoxe Române: Înalt Prea Sfințitul Iosif, mitropolitul pentru Europa Occidentală și Meridională, Înalt Prea Sfințitul Andrei, arhiepiscopul de Alba Iulia, Prea Sfințitul Laurențiu, episcop al Caransebeșului, și Prea Sfințitul Vasile Someșanul, vicar al Arhiepiscopiei Clujului și Feleacului.

Mai ales în cadrul Adunării Eparhiale, ce a avut loc sâmbătă, 10 mai, la Nürnberg, au fost discutate o parte din problemele și greutățile comu-

* „Calea mântuirii” nr. 29, 13 iulie 2003, p. 3-4

nităților ortodoxe românești nu numai de pe teritoriul Mitropoliei pentru Germania, Europa Centrală și de Nord, ci în general a românilor din diaspora. În capul listei de probleme se află lipsa locașurilor proprii de cult pentru majoritatea parohiilor. *“Grija pentru construirea sau procurarea de biserici proprii constituie cea mai mare preocupare a Mitropoliei noastre la ora actuală”*, a spus Înalt Prea Sfințitul Mitropolit Serafim aducând și motivația acestei priorități, precum și o analiză a situației: *“pentru că suntem conștienți că o parohie fără locaș propriu de cult nu-și poate îndeplini cum se cuvine misiunea sa și nici nu poate avea dăinuire. Greutatea cea mai mare pe care o întâmpinăm în această privință, nu e în primul rând de natură financiară, deși banii lipsesc pretutindeni, ci mai degrabă una de natură psihologică. În diaspora europeană, românii nu au tradiția construirii de biserici cum au românii din America, de exemplu. Fiind relativ aproape de țară, cei mai mulți nici măcar nu-și pun problema de a avea, de a procura o biserică proprie (...). Eu sunt încredințat că Dumnezeu ne-a ales pe cei de astăzi să depășim această lipsă și să fim creatori de tradiție, angajându-ne peste tot în procurarea de locașuri de cult proprii”*. Printre parohiile în care se depune un efort în acest sens, a fost menționată și cea din Regensburg. Subliniind că existența bisericii mitropolitane aduce chiar veniturile necesare pentru buna funcționare a administrației eparhiale, Înalt Prea Sfințitul Serafim a mai spus: *“Aș vrea să subliniez acest lucru pentru toți preoții și credincioșii mitropoliei noastre nu numai că nu noi trebuie să întreținem bisericile pe care le vom avea, ci bisericile însele ne vor întreține pe noi, căci numărul credincioșilor care vin regulat duminica și peste săptămână a crescut de cel puțin cinci ori aici, datorită acestui locaș, în primul rând și a celor care trăiesc aici, bineînțeles. În plus, biserica a devenit deja și va deveni tot mai mult un punct de atracție pentru credincioșii de alte confesiuni și pentru turiști.”*

Mitropolitul Serafim a scos în evidență faptul că locașurile de cult și sălile de întrunire, pe care ar fi bine să le aibă pe lângă ele, au și un major rol cultural, dar mai ales de atragere și unificare a românilor din diaspora. Înalt Prea Sfinția Sa a mai reliefat încă două aspecte misionare foarte actuale: angajarea copiilor și tinerilor în slujirea liturgică și deschiderea Sfintei Liturghii către limba țării în care se slujește, aceasta în mod special datorită căsătoriilor mixte și a copiilor născuți aici. Tot în Adunarea Eparhială a fost discutat destul de aprins și aprobat cu unele modificări noul Statut al Mitropoliei, în vederea trecerii eparhiei la condiția de

“*Corporație de drept public*”, ceea ce, dincolo de sporul de prestigiu, ca și parteneră a Statului german, poate aduce, pe de o parte, o îmbunătățire a situației preoților, iar pe de altă parte, posibilitatea de a avea propriile ore de religie în școlile publice. Procedura de validare a noului Statut nu s-a desfășurat în ordinea firească, proiectul pentru acest act fiind mai întâi prezentat spre aprobare Sfântului Sinod al Bisericii Ortodoxe Române și abia apoi Adunării Eparhiale, care astfel nu mai avea posibilitatea, dacă ar fi fost nevoie, să aducă modificări esențiale documentului. Există însă circumstanța atenuantă a faptului că se dorește obținerea în cât mai scurt timp a noii condiții, chiar vizita Părintelui Patriarh Teoctist având și scopul sprijinirii și urgentării primirii de către această mitropolie a statutului de *Corporație de drept public*. Este suficient să amintim că Prea Fericitul a fost primit oficial de către președintele Germaniei, Dr. Johannes Rau, de primarii orașelor München și Nürnberg și de ministrul de interne al Bavariei, Dr. Günther Beckstein, care chiar a afirmat că: “*Obținerea statutului de corporație de drept public mai trebuie doar formal legalizată, însă acest lucru se va întâmpla cu siguranță curând*”.

Prea Fericitul Părinte Teoctist, accentuând în cuvântul de învățătură rostit în fața Adunării Eparhiale, misiunea de ansamblu a Bisericii de “*a face ca omul și întreaga fire creată de Dumnezeu să se îndumnezeiască, să se ferească de prăbușirea adusă de păcat și să dobândească Împărăția cerească*”, a actualizat-o spunând: “*surpărea alcătuirii umane celei după chipul și asemănarea lui Dumnezeu, ca și degradarea firii întregi, a mediului înconjurător este marea provocare, căreia omul secolului nostru va trebui să-i facă față spre a evita tragicul sfârșit al lumii noastre. Din necugetarea omului, din dezlănțuirea tuturor patimilor și prăbușirea a tot ceea ce în om este locașul lui Dumnezeu.*” Părintele Patriarh concretizând accentul misionar al zilei, a amintit de pericolul dispariției neamului românesc, spunând: “*Vă este cunoscută tragedia demografică din țara noastră: 12 milioane de români nu s-au mai născut (...) căzând pradă avorturilor (...); astăzi am ajuns să ucidem anual mai mult decât un război mondial. Biserica se confruntă astfel cu o adevărată tragedie națională și a-i face față, a riposta, a-i reda neamului nostru vocația și puterea de-a trăi este o misiune care intră în însăși definirea funcției sale mântuitoare, o misiune a sfintei noastre Biserici, a noastră a tuturor (...) și nimeni nu are voie astăzi să evadeze în abstracțiuni și generalități teologale atunci când unui neam întreg i se prezintă științific dispariția în decurs de un*

secol (...). Toată românimea care află despre cele din țară prin mijlocirea Bisericii trebuie să devină conștientă că neagra prognoză (...) se va dovedi exactă dacă nu ne angajăm hotărât într-o lucrare care să mântuiască neamul nostru de la pieire.” Și aici ar fi poate cazul să amintim că Biserica Ortodoxă Română s-a implicat în activitatea de asistență socială, dar că încă are nevoie de sprijin financiar pentru aceasta, așa cum întreaga Românie are nevoie de investitori din alte țări, precum și de întreprinzători economici pentru a se ridica din starea de sărăcie în care se află. Deocamdată la Adunarea Eparhială s-a anunțat doar intenția unor donații pentru construcția Catedralei “Mântuirii neamului” din București.

Deja din cele relatate până acum se poate reliefa o altă dimensiune a vizitei Patriarhului României în Germania: strângerea relațiilor în cadrul diasporei românești dintre aceasta și Biserica Ortodoxă Română, așa cum a remarcat și Mitropolitul Serafim: “*Vizita Prea Fericirii Sale are valoare de simbol. Ea pecetluiește o unitate care a început să se înfiripeze în diaspora română europeană imediat după Revoluția din Decembrie 1989, când Biserica Ortodoxă Română s-a eliberat de orice constrângere exterioară impusă până atunci de regimul comunist.*” Părintele Patriarh Teoctist a reliefat cauzele acestei evoluții firești: “*Pretutindenii români s-au simțit români și au rămas români în măsura în care s-au simțit creștini și au cultivat comuniunea dintre ei în numele tuturor celor care pe toate meridianele, ca preoți purtători de har sau ca râvnitori laici purtători ai Duhului Sfânt, ai iubirii de semeni și de neamul românesc, au lucrat în așa fel încât restriștile istoriei să nu facă să dispărem în cele patru vânturi.*” Însuși actul hirotonirii unui episcop vicar pentru Mitropolia Germaniei, a Europei Centrale și de Nord este, după părerea Prea Fericitului Patriarh: “*un semn de creștere a Bisericii noastre strămoșești, dar o creștere a tuturor împreună, după cum spune atât de frumos Sfântul Apostol Pavel. Și-mpreună, am putea spune, și cu celelalte Biserici.*”

Cu acest cuvânt al Părintelui Patriarh atingem caracterul ecumenic al vizitei Prea Fericirii Sale, cu scopul întăririi și mai mult a relațiilor de frățietate pe care Biserica Ortodoxă Română le are cu celelalte Biserici, atât pe plan local, la nivel inter-parohial sau cel al Germaniei (care sunt de altfel din ce în ce mai strânse), cât și pe plan mondial. În primul rând este vorba de o întărire a ecumenicității panortodoxe, așa cum arată vizitele efectuate de Părintele Patriarh la Facultatea de Teologie Ortodoxă din cadrul Universității din München și cea la sediul Bisericii Ortodoxe Sârbe din

Berlin. Tot în acest sens trebuie remarcată prezența, atât la chemarea întru arhierie, cât și la hirotonirea întru episcop-vicar a Arhimandritului Sofian, a Înalt Prea Sfințitului Nathanael, Arhiepiscop al Americii de Nord ce nu ține de Patriarhia Română, în acea zonă, după cum se știe, au existat unele tensiuni între eparhii. La fel de semnificativ este faptul că la hirotonie au participat și alți ierarhi ortodocși străini. Înalt Prea Sfințitul Augustinos, mitropolit al grecilor din Germania și președinte al Comisiei Bisericii Ortodoxe de aici, Prea Sfințiii Christhof de Praga și Konstantin, episcop al sârbilor din Germania. Trebuie însă remarcat că deși în această țară există doi episcopi ruși, nici unul nu a fost prezent, ci doar un preot ce are funcția de secretar al amintitei Comisii panortodoxe. Relațiile ecumenice foarte bune cu Biserica Romano-Catolică, și-au găsit expresia nu numai prin participarea la hirotonire a reprezentanților acesteia, ci mai ales prin slujba vecerniei din Domul catolic din München, în prezența Cardinalului Dr. Friedrich Wetter, care a apreciat în mod deosebit rolul Bisericii Ortodoxe Române de *“pod între Est și Vest”*, precum și tradiția seculară a modului bun de conviețuire în România a creștinilor de diferite confesiuni și tradiții împreună cu aparținătorii de alte religii și culturi, ceea ce *“este până astăzi un semn al faptului că Europa poate să se dezvolte într-un bun spirit”*.

La fel de semnificativ pentru relația dintre Biserica noastră și cea Catolică au fost vizitele efectuate de Părinte Patriarh Teoctist la Etterzhausen și la Institutul Bisericii de Răsărit, amândouă la invitația Monseniorului Dr. Albert Rauch, Directorul acestuia. Relațiile ecumenice la fel de bune cu Biserica Lutherană au fost reflectate în mod deosebit în dialogul avut de Prea Fericitul cu Episcopul evanghelic Dr. Johannes Friedrich la München și întâlnirea ecumenică de la Berlin.

Aspectului ecumenic al vizitei Patriarhului României i se poate atribui și un accent politic, conform afirmației Prea Fericirii Sale: *“Sperăm ca Mitropolia Ortodoxă Română care își are reședința la Nürnberg să fie o punte de legătură între Germania și România, între popoarele noastre. O apropiere între țările și Bisericele noastre este foarte importantă pentru viitorul Europei, contribuind astfel la construirea Europei de mâine. Numai împreună vom putea păstra rădăcinile creștine ale Europei.”* De altfel, în câteva rânduri, Părintele Patriarh a arătat că modelul unei Europe Unite poate sta în chiar unitatea Bisericii în primul mileniu de creștinism.

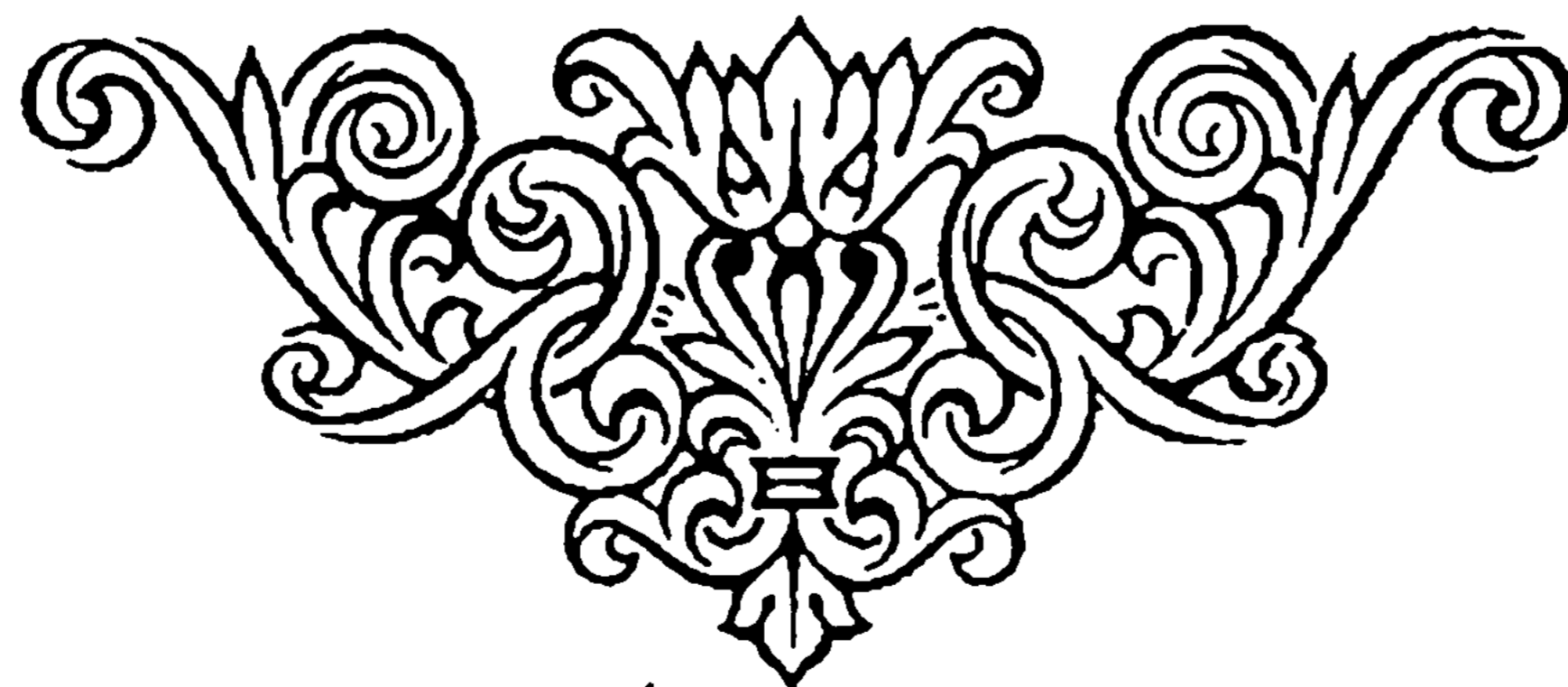
(MIRCEA CĂTĂLIN DUȚĂ)

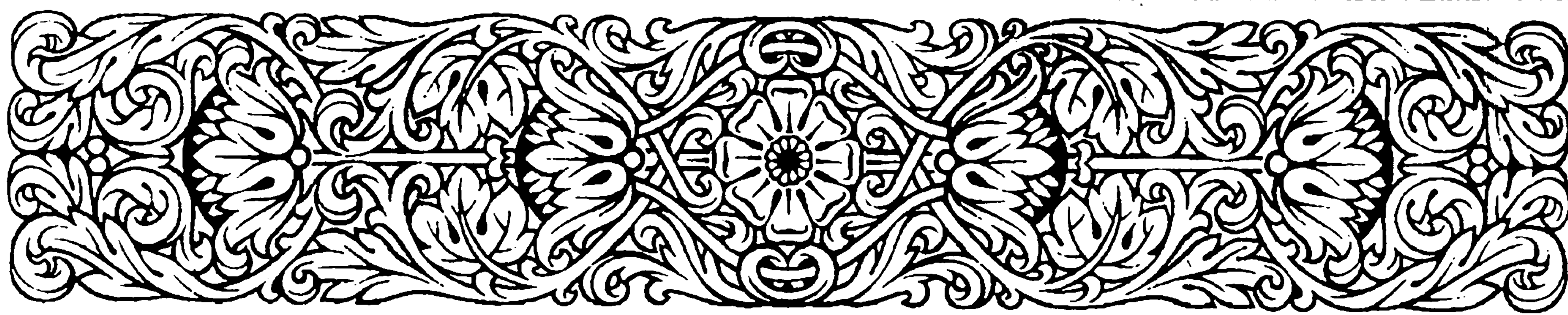
* *
*
*

Evenimentele majore ale vizitei Prea Fericirii Sale în Germania au fost prezentate și evaluate nu numai în ziarele românești, ci și în presa locală și centrală din Germania. Biroul de presă al Arhiepiscopiei de München și Freising a informat într-o serie de comunicate accesibile pe internet toate etapele vizitei Prea Fericirii Sale, reluând idei fundamentale din discursurile Părintelui Patriarh Teoctist.

După ce Ziarul Bavariei Centrale (*Mittelbayrische Zeitung*) anunța pe scurt în data de 08.05.2003 vizita Prea Fericirii Sale în Etterzhausen, după vizitarea Parohiei din Etterzhausen și a Institutului pentru Bisericile Orientale din Regensburg același ziar din data de 13 mai 2003 arăta importanța acestei vizite, prezentând mai întâi o scurtă biografie a Părintelui Patriarh, iar apoi spicuiind din cuvântările ținute cu acest prilej de către Monsegniorul Dr. Albert Rauch și de către Prea Fericirea Sa. Într-un alt articol din același ziar este prezentat actul decernării Crucii Patriarhale Prof. Dr. Hans Schwarz de către Prea Fericitul Părinte Teoctist datorită meritelor deosebite ale acestuia în îndrumarea bursierilor ortodocși români aflați în Regensburg de-a lungul timpului. Articolul se încheie evidențiind importanța Institutului pentru Bisericile Orientale din Regensburg în promovarea unității creștinilor, amintind afirmația Părintelui Patriarh Teoctist, că "unitatea politică a Europei dorită în momentul de față au ilustrat-o deja Bisericile creștine." Ziarul Episcopiei Regensburg (*Bistumsblatt Regensburg*) din data de 01. 06. 2003 a reluat într-un nou articol principalele momente ale vizitei la Etterzhausen, evidențiind munca asiduă depusă atât de Dr. Albert Rauch, cât și de Prea Fericitul Părinte Teoctist, în vederea îmbunătățirii relațiilor ecumenice.

Pr. DANIEL BENGA
Pr. CONSTANTIN STOICA

• PĂSTORĂLE •

LA DUMINICA ORTODOXIEI

(16 martie 2003)

SFÂNTUL SINOD AL BISERICII ORTODOXE ROMÂNE

PREA IUBITULUI CLER, CINULUI MONAHAL
ȘI DREPTMĂRITORILOR CREȘTINI
DIN CUPRINSUL PATRIARHIEI ROMÂNE,
HAR, MILĂ ȘI PACE DE LA DUMNEZEU TATĂL,
IAR DE LA NOI, ARHIEREȘTI BINECUVÂNTĂRI!

Iubiți fii duhovnicești,

Cu ajutorul Bunului Dumnezeu am început și anul acesta postul Sfințelor Paști și am ajuns să sărbătorim "**Duminica Ortodoxiei**", zi sfântă, închinată credinței noastre.

Această zi de sărbătoare a fost instituită de sinodul de la Constantinopol din anul 843, la care a fost confirmată dogma cinstitii sfințelor icoane și a fost aruncată anatema asupra celor care nu le cinsteau, precum și asupra tuturor celor ce s-au abătut de la dreapta credință în decursul vremii și a fost proclamat triumful Ortodoxiei asupra tuturor ereziilor. În 11 martie același an, în prima duminică din postul Sfințelor Paști, a fost celebrată pentru prima dată această zi de sărbătoare.

Pericopa evanghelică citită astăzi la Sfânta Liturghie ni-L înfățișează pe Mântuitorul Hristos alegându-Și o parte dintre Apostoli, cărora le va spune în timpul activității Sale publice: "*Fericiți sunt ochii voștri că văd și urechile voastre că aud. Căci adevărat grăiesc vouă că mulți prooroci și drepti au dorit să vadă cele ce priviți voi, și n-au văzut, și să audă cele ce auziți voi, și n-au auzit*" (Matei 13, 16-17). Pornind de la aceste cuvinte ale Mântuitorului, Sfântul Ioan Evanghelistul subliniază și el, pentru a da greutate celor propovăduite de Apostoli: "*Ceea ce am văzut și am auzit, vă vestim și vouă, ca și voi să aveți părtășie cu noi*" (I Ioan 1, 3). Astfel Sfinții Apostoli au propovăduit ceea ce au văzut și au auzit, de aceea în mesajul pe care creștinismul îl dă lumii, alături de cuvântul auzit și înțeles stă și imaginea, chipul Celui care rostea Adevărul. În acest context au apărut sfințele

icoane, reprezentări grafice ale Mântuitorului Hristos, ale Maicii Domnului, iar ulterior ale sfinților.

După o perioadă de aproximativ șapte sute de ani, în care Biserica a cinstit sfintele icoane, în veacul al VIII-lea, datorită opoziției musulmanilor din provinciile orientale ale Imperiului Bizantin față de icoane, care pe motive religioase înlăturau orice reprezentare a vreunei ființe vii și tindeau către o artă pur ornamentală, precum și din cauza unor exagerări în ceea ce privește cinstirea sfintelor icoane în sânul Bisericii, unii împărați de la Constantinopol, originari din orientul Imperiului, au declanșat persecuția contra celor ce se închinau la sfintele icoane.

Dreptmăritori creștini,

Lupta contra icoanelor nu a putut birui. Inițiată și patronată nu de teologi sau de oameni ai Bisericii, ci de capete încoronate și de armatele lor de mercenari, ea a trebuit să cedeze în fața opoziției de neclintit a ierarhilor Bisericii, a teologilor celor mai iluștri de atunci, a monahilor și a mulțimilor de credincioși, care au dat numeroși martiri pentru cauza dreaptă a icoanelor. Cultul icoanelor era prea adânc înrădăcinat în concepția și în practica vieții religioase a creștinismului, pentru a mai putea fi pus în discuție, tăgăduit și dezrădăcinat sau desființat. Icoana ocupase deja locul ei în viața Bisericii și devenise obiect al tradiției înainte de a începe să fie obiect al speculației teologice și dinainte de a începe incertitudinea asupra posibilității de a reprezenta pe Dumnezeu și de a venera icoanele. Statornicirea cultului icoanelor prin sinodul din 843 a fost o victorie a Bisericii, care prin martiriu a îngenuncheat literalmente Imperiul Bizantin, respectiv pe împărat, în fața Împăratului Hristos.

Lupta contra icoanelor încheie seria marilor erezii care au frământat Biserica în primele opt veacuri creștine. Fiecare dintre aceste învățături greșite ataca un aspect sau altul al lucrării mântuitoare a Fiului lui Dumnezeu. Iconoclasmul însă nu mai lua ca țintă un anumit aspect, ci lucrarea mântuirii în ansamblu. Și, așa cum această foarte complexă erezie constituia o ofensivă generală împotriva întregii învățături ortodoxe, tot așa, restabilirea cultului icoanelor nu a reprezentat o victorie izolată, ci triumful întregii Ortodoxii. Biserica a învins și va continua să învingă o mulțime de erezii felurite, dar una singură dintre victoriile sale, cea împotriva iconoclasmului, a fost proclamată în mod solemn drept triumf al Ortodoxiei.

Iubiți credincioși,

În atmosfera de sărbătoare pe care o trăim, în care Biserica a ieșit biruitoare asupra mării încercări a iconoclasmului, Sfântul Sinod al Bisericii noastre își îndreaptă chemarea părintească plină de iubire, ca și în alți ani, către slujitorii sfintelor altare și către toți credincioșii, de a sprijini cu aceeași râvnă colecta îndătinată a **Fondului Central Misionar**, pentru a ne dovedi prin fapte credința noastră. Din acest fond sunt ajutate biserici în construcție sau reparație, altele sunt împodobite cu pictură, ori sunt înzestrate cu odoare sfinte, sunt întreținute parohiile nevoiașe și parohiile românești de peste hotare, așezămintele sociale ale Bisericii, pre-

cum orfelinate, cămine pentru bătrâni, cantine pentru cei aflați în lipsuri, și este susținut în mare parte programul filantropic al Bisericii.

Sfântul Apostol Pavel a constatat că: *"dacă un mădular suferă, toate măduarele suferă împreună"* (I Corinteni 12, 26), de aceea când o parte a credincioșilor Bisericii din Ierusalim se afla în nevoi, Apostolul neamurilor nu a putut rămâne nepăsător și a inițiat o *"strângere de ajutoare pentru săracii din Ierusalim"* (Romani 15, 26). Să urmăm pilda creștinilor primului veac, iar întrucât *"mila este biruitoare asupra judecării"* (Iacov 2, 13), adică cel care face milostenie aproapelui său va fi cercetat cu milă la Judecata cea dreaptă a lui Dumnezeu, să răspundem și de această dată chemării Bisericii, pentru că numai prin astfel de fapte ne putem învrednici să auzim cuvintele Dreptului Judecător adresate celor de-a dreapta Sa: *"Veniți, binecuvântații Tatălui Meu, moșteniți împărăția cea pregătită vouă de la întemeierea lumii, căci flămând am fost și Mi-ați dat să mănânc; însetat și Mi-ați dat să beau; străin am fost și M-ați primit; gol am fost și M-ați îmbrăcat; bolnav am fost și M-ați cercetat; în temniță am fost și ați venit la Mine"* (Matei 25, 34-36).

Îmbrățișându-vă cu dragoste părintească, noi, membrii Sfântului Sinod, vă împărtășim binecuvântarea apostolică: *"Harul Domnului nostru Iisus Hristos, dragostea lui Dumnezeu Tatăl și împărtășirea Sfântului Duh, să fie cu voi cu toți"* (II Corinteni 13, 13). Amin!

† TEOCTIST

ARHIEPISCOPUL BUCUREȘTILOR,
MITROPOLITUL MUNTENIEI ȘI DOBROGEI
ȘI PATRIARHUL BISERICII ORTODOXE ROMÂNE

† DANIEL

Arhiepiscopul Iașilor și Mitropolitul
Moldovei și Bucovinei

† ANTONIE

Arhiepiscopul Sibiului și Mitropolitul
Ardealului

† TEOFAN

Arhiepiscopul Craiovei și Mitropolitul
Olteniei

NICOLAE

Arhiepiscopul Timișoarei și
Mitropolitul Banatului

† PETRU

Mitropolitul Basarabiei

† SERAFIM

Mitropolit
al Mitropoliei Ortodoxe Române
pentru Germania, Europa Centrală și
de Nord

† IOSIF

Mitropolit al Mitropoliei Ortodoxe Române pentru Europa Occidentală
și Meridională

† TEODOSIE

Arhiepiscopul Tomisului

† NIFON

Arhiepiscopul Târgoviștei

† **PIMEN**
Arhiepiscopul Sucevei și Rădăuților

† **ANDREI**
Arhiepiscopul Alba Iuliei

† **GHERASIM**
Episcopul Râmnicului

† **EPIFANIE**
Episcopul Buzăului

† **IOACHIM**
Episcopul Hușilor

† **TIMOTEI**
Episcopul Aradului, Ienopolei
și Hălmagiului

† **IOAN**
Episcopul Episcopiei Ortodoxe
Române a Oradiei, Bihorului și
Sălajului

† **DAMASCHIN**
Episcopul Sloboziei și Călărașilor

† **GALACTION**
Episcopul Alexandriei și
Teleormanului

† **VINCENTIU PLOIEȘTEANU**
Episcop-Vicar Patriarhal

† **CIPRIAN CÂMPINEANUL**
Episcop-Vicar Patriarhal

† **VARSANUFIE PRAHOVEANUL**
Episcop-Vicar
al Arhiepiscopiei Bucureștilor

† **VISARION RĂȘINĂREANUL**
Episcop-Vicar al Arhiepiscopiei
Sibiului

† **BARTOLOMEU**
Arhiepiscopul
Vadului, Feleacului și Clujului

† **NICOLAE**
Arhiepiscop al Arhiepiscopiei
Ortodoxe Române în America și
Canada

† **EFTIMIE**
Episcopul Romanului

† **CALINIC**
Episcopul Argeșului și Muscelului

† **CASIAN**
Episcopul Dunării de Jos

† **LAURENȚIU**
Episcopul Caransebeșului

† **JUSTINIAN**
Episcopul Episcopiei Ortodoxe Române
a Maramureșului și Sătmarului

† **IOAN**
Episcopul Covasnei și Harghitei

† **SOFRONIE**
Episcopul Episcopiei Ortodoxe
Române din Ungaria

† **AMBROZIE SINAITUL**
Episcop-Vicar Patriarhal

† **SEBASTIAN ILFOVEANUL**
Episcop-Vicar
al Arhiepiscopiei Bucureștilor

† **CALINIC BOTOȘĂNEANUL**
Episcop-Vicar
al Arhiepiscopiei Iașilor

† **GURIE STREHĂIANUL**
Episcop-Vicar al Arhiepiscopiei
Craiovei

† **NICODIM GORJANUL**
Episcop-Vicar al Arhiepiscopiei
Craiovei

† **LUCIAN LUGOJANUL**
Episcop-Vicar al Arhiepiscopiei
Timișoarei

† **DANIIL PARTOȘEANUL**
Episcop-Vicar al Arhiepiscopiei
Timișoarei și Administrator al
Episcopiei Ortodoxe Române din
Iugoslavia

† **IRINEU BISTRIȚEANUL**
Episcop-Vicar al Arhiepiscopiei
Vadului, Feleacului și Clujului

† **VASILE SOMEȘANUL**
Episcop-Vicar al Arhiepiscopiei
Vadului, Feleacului și Clujului

† **GHERASIM PUTNEANUL**
Episcop-Vicar al Arhiepiscopiei
Sucevei și Rădăuților

† **SILUAN MARSILIANUL**
Episcop-Vicar la Mitropolia Ortodoxă
Română pentru Europa Occidentală și
Meridională

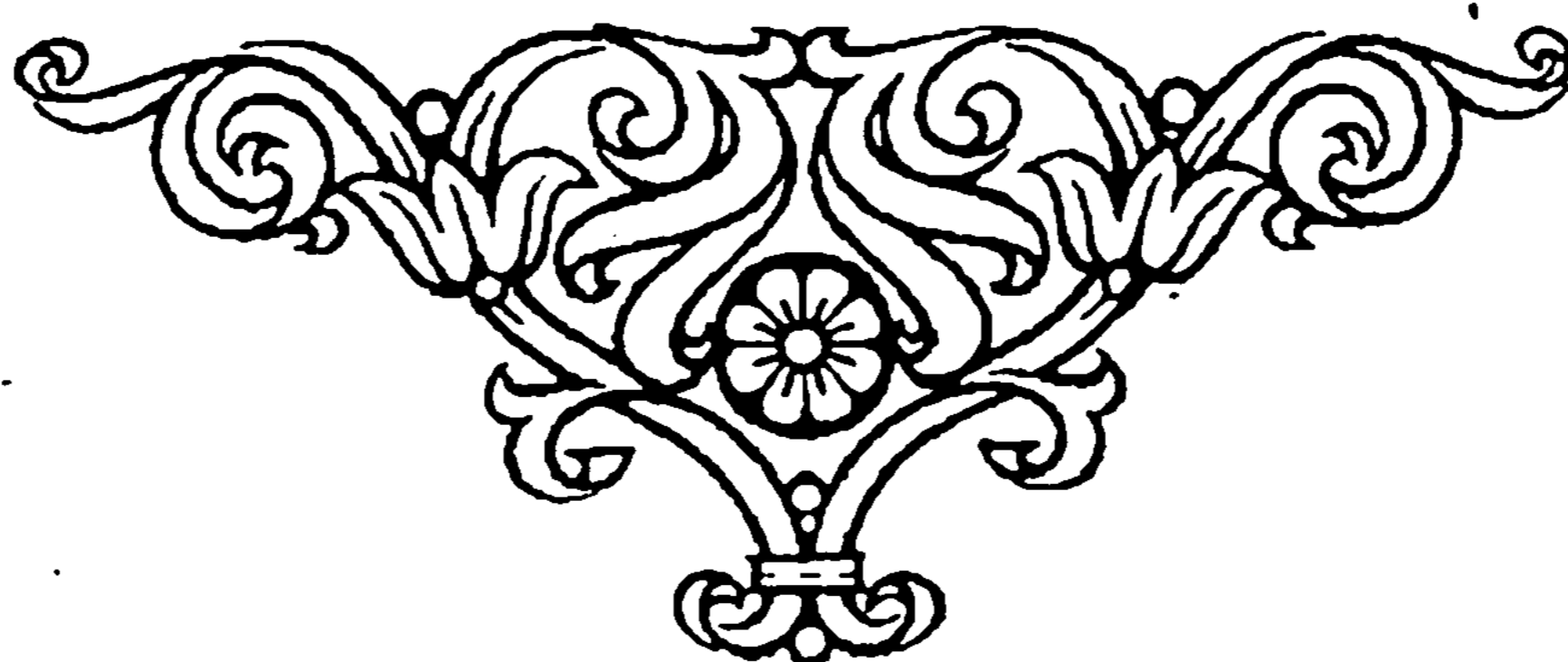
† **IRINEU SLĂTINEANUL**
Arhiepiscop-Vicar
al Episcopiei Râmnicului

† **IOACHIM VASLUIANUL**
Arhiepiscop-Vicar al Episcopiei Romanului

† **CORNELIU BÂRLĂDEANUL**
Arhiepiscop-Vicar al Episcopiei Hușilor

† **PETRONIU SĂLĂJANUL**
Arhiepiscop-Vicar al Episcopiei Ortodoxe
Române a Oradiei, Bihorului și Sălajului

† **IUSTIN SIGHETEANUL**
Arhiepiscop-Vicar al Episcopiei Ortodoxe
Române a Maramureșului
și Sătmarului

LUMINA VIETII

(Pastorală la sărbătoarea Învierii Domnului 2003)

† T E O C T I S T

DIN MILOSTIVIREA LUI DUMNEZEU
ARHIEPISCOP AL BUCUREȘTILOR,
MITROPOLIT AL MUNTENIEI ȘI DOBROGEI,
ȘI
PATRIARH AL BISERICII ORTODOXE ROMÂNE
IUBITULUI NOSTRU CLER, CINULUI MONAHAL
ȘI DREPTCREDINCIOȘILOR CREȘTINI, HAR ȘI PACE
DE LA DUMNEZEU-TATĂL, IAR DE LA NOI,
PĂRINTEASCĂ BINECUVÂNTARE

„Acum toate s-au umplut de lumină:
și cerul, și pământul, și cele de dedesubt”
(Cântare a Învierii)

Iubiții mei fii și fiice duhovnicești,

Cât este de sfânt și prealuminat, cu adevărat, acest Praznic de mântuire în care Lumina cea fără de ani, din Mormânt, tuturor a strălucit! Ridică împrejur ochii, Prea Sfânta noastră Biserică, Maica cea duhovnicească a poporului român, și cu adâncă și sfântă duiosie privește și vezi că, iată, au venit și te înconjoară fiii și fiicele tale ca niște făclii de Dumnezeu luminate, de la Apus și de la Miazănoapte, de la Mare și de la Răsărit, urmând îngerilor purtători de lumină și împreună cu aceștia, într-un glas mărturisind, cântă: „Astăzi este mântuirea lumii, fiindcă a înviat Hristos, ca Cel Atotputernic, și tot neamul omenesc l-a luminat, cu moartea pe moarte călcând și celor din morminte viață dăruindu-le!”. Luminează-te și, cu negrăită bucurie, bucură-te și te veselește acum și în veci, că slava Domnului peste noi, slujitorii și fiii tăi, a răsărit!

În această aleasă și sfântă zi, Praznic al praznicelor și Sărbătoare a sărbătorilor, Soarele cel mai înainte de soare, Care a apus oarecând în Mormânt, ca un Mire, cu podoaba Învierii preafrumos împodobit, dintre cei din veac adormiți S-a sculat și celor ce erau în întuneric le-a strălucit lumina mântuirii. De aceea „lumina mântuirii” nu este o metaforă, ci desemnează o realitate cu conținut dumnezeiesc. Necuprinse cu mintea sunt harurile ei și multe îi sunt numirile, dat fiind că lumina este Hristos, pe care „Dumnezeu L-a preainălțat și l-a dăruit Lui nume care-i mai presus de orice nume” (Filipeni 2, 9). Cu adâncă evlavie și duhovnicească bucurie pascală cerem cuvânt Cuvântului să continuăm firul gândului dumnezeiescului Apostol Pavel: „pentru ca ntru numele lui Iisus tot genunchiul să se plece, al celor cerești, al celor pământești și al celor dedesubt” (vers. 10). Cu adevărat El este lumină din lumină, Dumnezeu adevărat din Dumnezeu

adevărat, slava Lui fiind „*slava Unuia-Născut din Tatăl, plin de har și de adevăr*” (Ioan 1, 14) „*și din plinătatea Lui noi toți am primit și har pentru har*” (vers. 16). Această lumină acum, la Sfânta Sa Înviere însemnându-Se, peste noi strălucește, în inima noastră, ca să ne îndulcim de frumusețea și bucuria Sa într-o împărtășire cu Trupul și Sângele Său spre iertarea păcatelor și spre viața cea veșnică.

Prea iubiții mei fii întru Hristos, Domnul Cel înviat,

Valoarea și trăirea mântuitoarelor adevăruri de credință nu se cuvine să le limităm numai la formele și tradițiile religioase, de altfel atât de frumoase și atât de bogate în învățăminte și în păstrarea comuniunii noastre de credință. Acestea însă nu reduc și nu sărăcesc măreția prealuminatei minuni a Învierii Domnului și nici nu restrâng această Sărbătoare a sărbătorilor doar la o idee teoretică, deoarece Fiul lui Dumnezeu, întrupându-Se, a luat chipul nostru cel muritor, intrând astfel într-o legătură personală și reală cu fiecare dintre noi. Dar, iubiți frați, Învierea nu trebuie să rămână nici un fapt istoric îndepărtat de vremurile noastre, petrecut „în timpul acela”, sau numai un „eveniment” bisericesc, atât de așteptat, ci se cuvine ca această sărbătoare să devină pentru fiecare dintre noi o realitate vie, un nou fel de a fi și a gândi, mărturisind clipă de clipă că noi în Hristos Cel înviat „*viețuim și ne mișcăm și suntem*” (Fapte 17, 28). Într-o astfel de viețuire ajungem la o așa de adâncă familiaritate și unire duhovnicească cu Hristos Cel înviat, încât împărtășindu-ne prin Duhul Sfânt din lumina Lui, care se sălășluiește în adâncul inimii noastre întraripate de dumnezeiescul dor, gustăm tainic chiar din această viață din „hrana nemuririi”, devenind noi înșine lumină întru Domnul. Dar, după cum lumina aceasta din lume nu este pentru toți la fel, ci numai pentru cei care au ochii deschiși și se pot bucura fără nici o piedică de trecerea soarelui pe bolta cerului, tot așa și „Soarele dreptății”, Hristos, nu oferă tuturor strălucirea Lui, ci numai celor curați cu inima. Și dacă pentru cei ce nu pot vedea lumina soarelui de pe cer, această situație înseamnă o nesfârșită durere, cu cât va fi mai mare paguba pentru cel lipsit de Lumina cea adevărată, care este Însuși Hristos?

Iată de ce, la acest Praznic prealuminat, întâmpinăm cu atâta bucurie și nădejde chemarea Bisericii când auzim vestirea sfinților slujitori ai altarelor: „*Veniți de primiți lumină!*”. Ca să primim această lumină și să devenim fii ai Luminii, trebuie să ne curățim simțirile ca să vedem pe Hristos tuturor viață strălucind, împodobindu-ne viața cu credința și inima cu curăția, și împreună cu acestea să împlinim cuvântul Sf. Ap. și Ev. Ioan care scrie: „*cel ce iubește pe fratele său rămâne în lumină*” (I, 2, 10). Cât de minunat iubirea, ca virtute supremă, unește lumina cu sufletul și cât de rodnică se arată a fi ea în viața noastră, încât face ca razele ei să strălucească în lumina faptelor noastre! Ca martori și vestitori ai Învierii, suntem chemați să facem din lumina Învierii, lumina vieții noastre, împodobindu-ne viața cu faptele izvorâtoare de lumină a cugetului și a voinței, lucrând la înnoirea vieții, la biruința adevărului și a dreptății, la împlinirea comuniunii de gândire și de viață cu Hristos, Domnul nostru, și între noi ca fii ai Învierii și ai Bisericii Lui.

Sfinții și marii Părinți, cuvântători de Dumnezeu, învață că în Mântuitorul Iisus Hristos, Cel înviat, se află centrul, cheia înțelesului și sensul istoriei ca în Cel ce a fost, este și va fi, într-un veșnic prezent, în timpul creat de El și ținut prin

prònia Sa. El, prin jertfa și învățătura Sa, luminează mersul istoriei, îi dă acesteia noutate și dinamism, ferind-o de monotonia repetării la nesfârșit a acelorași evenimente și o așază pe planul superior al existenței, ajutând eforturile omului în urcușul său spre desăvârșire și îndumnezeire. Pentru aceasta, ființa umană din toate timpurile și locurile, indiferent de rasă sau neam, în profunzimea existenței sale, trăiește teama de întunericul morții și, uneori deplin conștient, iar alteori mai mult dintr-un simț al veșniciei, se orientează spre valorile nepieritoare ale Luminii vieții. Prin Învierea Sa, Fiul lui Dumnezeu pe cel muritor îl îmbracă în podoaba nesticăciunii, arătându-ne tuturor izvorul vieții celei nesticăcioase, la care Biserica nu încetează a chema toate popoarele, spre bucuria unei viețuiri depline, glăsuind: „Veniți să bem băutură nouă, nu din piatră seacă făcută cu minuni, ci din Izvorul nesticăciunii, cel izvorât din mormântul lui Hristos, prin care ne întărim!”. Acest dumnezeiesc Izvor al nesticăciunii „*va schimba trupul nostru de smerenie spre a-l face după chipul trupului Său de slavă*” (Filipeni 3, 21). Acest aspect al realității noastre de pe urmă ne arată, pe de o parte, rațiunea de a fi a existenței noastre, ca ființe cu suflet și trup, și menirea ei, iar, pe de altă parte, ne arată cum trebuie să folosim valorile acestei lumi în care trăim. Credinciosul, purtător al luminii celei de Sus, percepe și folosește bunurile materiale ca posibilitate și mijloc de Dumnezeu lăsate pentru a transmite lumina dragostei către semenii marginalizați, aflați în suferințe, în lipsuri sau victime ale nedreptăților sociale. Rodele unei astfel de înțelegeri se răsfrâng binefăcător și asupra creației lui Dumnezeu – natura, încredințată de El grijii omului, care are datoria să o păstreze, ferind-o de orice exploatare irațională și sălbatică.

Dar, iubiții mei frați, lumina Învierii imprimă și valorilor noastre morale mișcarea de ieșire din hotarele a tot ce este relativ, primind aureola transfiguratoare a veșniciei, investite cu autoritate divină, adevărindu-se cântarea Sf. Paști, auzită des în aceste zile: „toate s-au umplut de lumină: și cerul, și pământul, și cele de dedesubt”. Dorul neostoit al omului după lumină nu poate fi potolit decât de Izvorul de lumină și de viață dătător, Care este Hristos, „*Lumina lumii*” (Ioan 8, 12). Apoi, setea de cunoaștere a omului, dăruită lui de Creatorul său, s-a manifestat și se manifestă în progresul cunoașterii științifice și în izbânzile acesteia, ale tehnologiei și civilizației într-o creștere uimitoare. Dar, toate cunoștințele și orice talent, și mai ales științele care au ca obiect de cercetare ființa umană, simt nevoia unor repere morale precise. Astăzi, mai mult ca oricând, realitatea faptelor din lumea științei impune adevărul că doar prin recunoașterea caracterului sacru al vieții umane vrednicii cercetători ai bioeticii pot găsi reazemul necesar dovedirii respectului față de ființa umană, de la zămislirea ei până la moarte, precum și justificarea responsabilității lor. Cel mai înalt sens al vieții persoanei umane nu poate fi însă deslușit și împlinit decât în lumina credinței în Învierea lui Hristos.

Conștientizarea valorii reale a persoanei umane presupune și convingerea că drepturile fundamentale ale omului își au sursa supremă tot în învățătura Mântuitorului Iisus Hristos. Strălucirea Învierii Sale, căldura iubirii dumnezeiești și lumina harului divin transformă niște concepte, principii juridice și prevederi legale reci, în principii de-viață-dătătoare, concretizate în fapte ale iubirii, ale respectului, ale iertării, pentru că „*iubirea e plinirea Legii*” (Romani 13, 10). De

aici prioritatea și deschiderea spre dialog, spre chipul celui din față, atât de necesar în societate și în Biserică. Drepturile copilului, drepturile femeii, drepturile omului în general, se regăsesc în dreptul la dragoste acordat acestuia de Dumnezeu încă de la crearea lui, drept consfințit prin Patimile și Sângele lui Hristos și chezășuit prin Învierea Sa.

Experimentată personal și de toți laolaltă în duhul sobornicității Bisericii Ortodoxe, lumina Învierii, vestită, exprimată, păstrată și trăită de două mii de ani, arată căile de renaștere, însănătoșire, înnoire adevărată și desăvârșită în toate laturile vieții obștești. Lumina și învățătura Bisericii pot alunga din viața societății marea primejdie a necinstei, lăcomiei, generate de interesul egoist, pătimaș, aducător de nedreptate și suferințe. Doar așa bunurile acestei lumi pot deveni accesibile celor mulți, în cea mai mare parte defavorizați, și distribuite frățeste. Știm cât de necesară este această lumină a Învierii la temelia familiei, la creșterea sufletească a copiilor și tinerilor, la limpezirea frământărilor și căutărilor lor în viață, la fundamentarea culturii, a educației și a formării tineretului mai cu seamă. Doar prin lumina Învierii se pot depăși și învinge valurile veacului acestuia, care pot răpi tinerilor cei mai frumoși ani, necesari împlinirii personalității lor. Sunt anii când pe tablele inimii lor trebuie să scrie adevărul apostolic că numai „unde este Duhul Domnului, acolo este libertate” (II Cor. 3, 17). Folosită astfel, libertatea va fi izvor de muncă, de formare a conștiinței, în stare să creeze valori pentru rodirea binelui, adevărului, a dreptății sociale, a păcii sufletești, care se răsfrânge binefăcător și asupra familiei și societății.

Lumina Învierii Mântuitorului Iisus Hristos a transfigurat valorile culturii clasice ca temelii la nașterea Europei creștine, împodobindu-le însă cu nimbul netrecător al veșniciei. Civilizația continentului nostru a reînviat sub chipul cel mai nobil, datorită luminii Învierii, încât popoarele europene au cunoscut de-a lungul istoriei perioade de sporire spirituală și materială unice, înrâurite fiind în ființa lor de adierea binefăcătoare a adevărului Învierii lui Hristos. Aceeași lumină a Învierii este liantul sau „frământătura”, cum se exprimă Sf. Ap. Pavel, necesară așezării civilizației europene contemporane în continuitate și în deplină fidelitate față de propria ei identitate creștină.

Pe lângă trecutul său strălucit, demn de Europa, pe lângă tezaurul său cultural și științific remarcabil, poporul român, singurul de origine latină și credință ortodoxă, poate răspunde prin vredniciile și evlavia fiilor lui chemării de a sprijini Europa, în care să se reaprindă făclia unei „nădejdi vii” (I Petru 1, 3) în construirea unității și identității ei, întemeiate pe credința în Înviere. Cu smerenie se cuvine să mulțumim lui Dumnezeu că noi, românii, putem da mărturie vie despre felul în care acum, la începutul celui de al III-lea mileniu creștin, trăim cea mai frumoasă sărbătoare, Paștile Domnului, Paștile. Ne împlinim și de data aceasta îndatorirea sfântă de a adăuga valorilor europene de cultură și civilizație, pe cele creștine ortodoxe, exprimate în cultura noastră creștină, care i-au adus României contemporane numele de „Grădină a Maicii Domnului”. Bincredinciosul nostru popor român a urcat de nenumărate ori în istoria lui Golgota vitregiilor și suferințelor, dar de fiecare dată forțele întunericului au fost biruite cu puterea strălucirii Învierii. Noi, cei de acasă, ca și frații și surorile noastre răspândiți în lume, trăim

în adâncul sufletului nostru, aparte, bucuria și strălucirea luminii Sfințelor Paști, dată de specificul sufletului românesc și de trăsăturile culturii și civilizației noastre creștine. Să-L rugăm pe Iisus Cel înviat să fie pururi cu noi și să ne ajute să păzim cu sfințenie specificul acestei frumuseți pascale, pe care să o afirmăm prin graiul faptelor.

Iubiții mei frați și surori în Domnul,

Păstrând cu credincioșie moștenirea noastră spirituală, să mărturisim și să trăim adevărul Învierii Domnului nostru Iisus Hristos și să vestim în fața lumii de astăzi – tot mai înrobătă secularizării și lipsită de bucuria Învierii! – „*bunătățile Celui ce ne-a chemat din întuneric la lumina, Sa cea minunată*” (I Petru 2, 9). Să ne învrednicim astfel a fi „*împreună-lucrători cu Dumnezeu*” (I Cor. 3, 9), Care ne luminează sufletul cu lumina Evangheliei slavei lui Hristos (II Cor. 4, 4), și, strălucind ca niște luminători, să ținem cu putere „*cuvântul vieții*” (Filipeni 2, 16). De această mărturisire are nevoie lumea acum, când din îndemnul celui-rău, care „*de la început a fost ucigător de oameni*” (Ioan 8, 44), viața omenirii se află în primejdie, căzând pradă morții mulți dintre semenii noștri. Așadar, să nu contenim a ne ruga Părintelui cereesc pentru ca viețile acestora să fie salvate prin încetarea cât mai grabnică a războiului din Irak și așezarea păcii pe temeliiile dreptății dumnezeiești.

Cu părintească dragoste, poposind acum în mijlocul vostru, nu încetăm a vă pomeni în rugăciunile noastre, ca Tatăl slavei celei adevărate, Cel ce a împodobit ziua cu lumină cerească, să strălucească în inimile noastre lumina și căldura cea curată a cunoașterii și iubirii Sale, spre lauda lui Hristos Domnul, Cel ce ne-a arătat și împărțit lumina preaslăvitei Sale Învieri. Îmbrățișându-vă părintește, vă vestesc tuturor adevărul mântuitor:

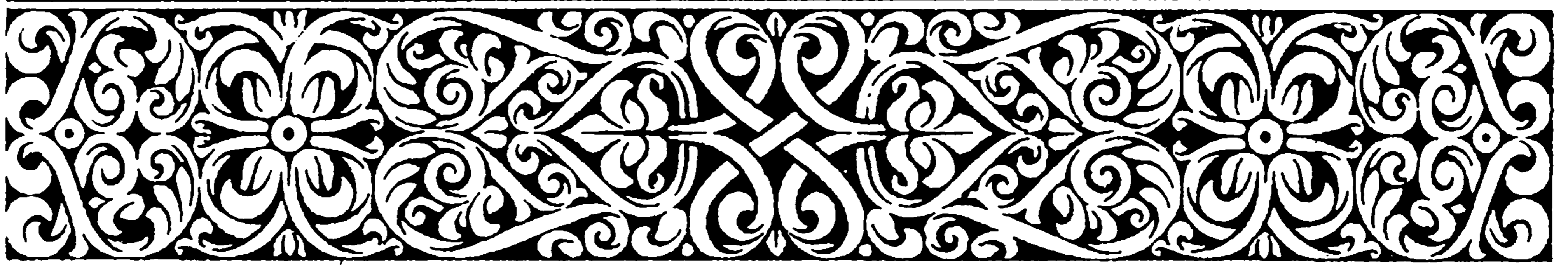
HRISTOS A ÎNVIAT!

Al vostru părinte duhovnicesc, pururi către Preasfânta Treime rugător,

† TEOCTIST

**ARHIEPISCOP AL BUCUREȘTILOR,
MITROPOLIT AL MUNTENIEI ȘI DOBROGEI
ȘI PATRIARH AL BISERICII ORTODOXE ROMÂNE**

• VIATA • BISERICESCA •

SCHIMBUL DE SCRISORI IRENICE
ÎNTRE PREA FERICITUL PĂRINTE PATRIARH
TEOCTIST
AL BISERICII ORTODOXE ROMÂNE
CU ÎNTÂISTĂTĂTORI AI BISERICILOR CREȘTINE
ȘI CU ALTE PERSONALITĂȚI, CU PRILEJUL SĂRBĂTORII
NAȘTERII DOMNULUI
2002

Cu ocazia Sfintelor Sărbători ale Nașterii Domnului 2002 și a Anului Nou 2003, Întâistătătorii Bisericilor creștine și-au trimis – ca în fiecare an – scrisori irenice, în care și-au exprimat bucuria prilejuită de aceste sărbători și au adresat urări de sănătate, pace și spor duhovnicesc, atât personal, cât și ierarhilor, clerului și fiilor duhovnicești ai Bisericilor pe care le păstoresc. Aceste sărbători au constituit un prilej de rememorare a contactelor directe dintre conducătorii bisericești și Bisericile creștine din întreaga lume în acest an, scrisorile irenice punând în lumină bogăția de evenimente bisericești a anului 2002.

Prea Fericitul Părinte Patriarh **Teoctist** a trimis Scrisori irenice Întâistătătorilor Bisericilor Ortodoxe surori, Bisericilor Ortodoxe Orientale, Sanctității Sale Papa **Ioan Paul al II-lea**, Președintelui Conferinței Internaționale a Episcopilor Vechi-Catolici, Arhiepiscopului de Canterbury, Primat al Comuniunii Anglicane din întreaga lume, conducătorilor Bisericilor Luterane din diferite țări, conducătorilor Organizațiilor ecumenice internaționale, unor ierarhi ce păstoresc în diaspora ortodoxă, precum și ierarhilor români din Diaspora.

Scrisoarea trimisă de Prea Fericitul Părinte Patriarh **Teoctist** Sanctității Sale **Bartolomeu I**, Arhiepiscopul Constantinopolului-Noua Romă, Patriarhul Ecumenic, a avut următorul conținut:

<<"Iată, Fecioara va avea în pântece și va naște Fiu și vor chema numele Lui Emanuel, care se tâlcuiește: Cu noi este Dumnezeu" (Matei 1,23)

*Sanctitatea Voastră,
Iubit frate și împreună slujitor,*

Cu sufletele copleșite de dumnezeiască bucurie și pătrunși de adâncă evlavie, ne aflăm astăzi în fața tainei negrăite a mântuirii noastre, când Cuvântul Cel fără de trup, întrupându-Se mai presus de fire, ne umple inimile cu pacea Sa, așa cum oarecând păstorii se bucurau la auzul cântării îngerești "Slavă întru cei de sus lui Dumnezeu și pe pământ pace, între oameni bunăvoire" (Luca 2,14).

De aceea, cu credință tare, ne plecăm genunchii sufletului și ai trupului înaintea ieslei sfinte, în care S-a născut Izbăvitorul nostru și ne rugăm smerit ca El să dăruiască pace lumii Sale în aceste vremuri, când credința religioasă este folosită de unii oameni ca argument pentru justificarea unor acte de violență și care produc multă suferință și chiar moarte. În această lume, în care se resimte tot mai mult înstrăinarea omului de Dumnezeu și a omului de semenul său, Bisericele Ortodoxe surori sunt chemate, mai mult ca altădată, să-și întărească comuniunea dintre ele și să-și înmulțească eforturile, ca, printr-o mărturie comună, să transmită lumii un mesaj de bunăvoire și pace. Acest mesaj, care ni-L descoperă pe Hristos ca fiind Emanuel, ne învederează tocmai coborârea între noi a Fiului lui Dumnezeu, ceea ce ne îndatorează să-I urmăm pilda de smerenie și să-I împlinim voia Sa cea dumnezeiască de reînnoire a lumii prin iubire, așa cum El Însuși ne îndeamnă "Întru aceasta vor cunoaște toți că sunteți ucenicii Mei, dacă veți avea dragoste unii față de alții" (Ioan 13,35).

Cu această nădejde sfântă și cu acest îndemn dumnezeiesc, pururea viu în inimile noastre, îmbrățișăm frățeste pe Sanctitatea Voastră, pe ierarhii, clerul și binecredinciosul popor aflat în grija Voastră arhipăstorească, dorindu-Vă sănătate și bună sporire întru toate cele ce sunt de folos duhovnicesc și rămânem al Sanctității Voastre de tot binele doritor,

*ss/† Teoctist
Patriarhul Bisericii Ortodoxe Române.>>*

La rândul său, Prea Fericitul Părinte Patriarh **Teoctist** a primit Scrisori irenice de la Întâistătătorii și Șefii de Biserici mai sus menționați, precum și de la personalități ecumenice, după cum urmează:

1. Sanctitatea Sa **Bartholomaios I**, Patriarhul Ecumenic al Constantinopolului – Nouă Romă;
2. Prea Fericirea Sa **Petros VII**, Papă și Patriarh al Alexandriei și al întregii Africi;
3. Prea Fericirea Sa **Ignatios IV** al Antiohiei, Patriarh grec-ortodox al Antiohiei și întregului Orient;
4. Prea Fericirea Sa **Irinaios I**, Patriarhul Ierusalimului;
5. Sanctitatea Sa **Alexei**, Patriarhul Moscovei și a toată Rusia;
6. Sanctitatea Sa **Pavle**, Patriarhul Serbiei;
7. Sanctitatea Sa **Maxim**, Patriarhul Bulgariei;
8. Sanctitatea Sa **Ilia II**, Patriarh Catolicos al întregii Georgii;
9. Prea Fericirea Sa **Chrisostomos**, Arhiepiscopul Ciprului;

10. Prea Fericirea Sa **Chrystodoulos**, Arhiepiscopul Atenei și al Întregii Elade;
11. Prea Fericirea Sa **Anastasios**, Arhiepiscop de Tirana, Durres și a toată Albania;
12. Prea Fericirea Sa **Sava**, Mitropolit al Varșoviei și a toată Polonia;
13. Înalt Prea Sfințitului Mitropolit **Nikolaj** al Ținuturilor Cehiei și Slovaciei;
14. Prea Fericirea Sa **Herman**, Arhiepiscop de Washington, Mitropolit al întregii Americi și Canadei;
15. Sanctitatea Sa **Karekin al II-lea**, Patriarh Suprem Catolicos al tuturor Armenilor;
16. Sanctitatea Sa **Aram I**, Catolicos Armean al Ciliciei;
17. Sanctității Sale **Abbuna Paulos**, Patriarh al Bisericii Ortodoxe Etiopiene;
18. Sanctității Sale **Moran Baselios Marthoma Mathews II**, Patriarh Catolicos al Bisericii Ortodoxe Siriene a Răsăritului;
19. Înalt Prea Sfințitului Mitropolit **Demetrios**, Arhiepiscop al Americii;
20. Înalt Prea Sfințitului **Hristofor**, Arhiepiscopul de Praga și al Ținuturilor Cehiei;
21. Sanctității Sale Papa **Ioan Paul al II-lea**;
22. Eminenței Sale Mons. Dr. **Joris Vercammen**, Arhiepiscop de Utrecht, Președintele Conferinței Internaționale a Episcopilor Vechi-Catolici;
23. Grației Sale **Rowan Douglas Williams**, Arhiepiscop de Canterbury, Primat al Întregii Anglii și al tuturor Comuniunilor Anglicane de Pretutindeni;
24. Înalt Prea Sfinției Sale **Kiril**, Mitropolit al Smolenskului și Kaliningradului;
25. Excelența Sa **Jakub**, Episcop de Bialistok și Gdansk;
26. Prea Fericitul **Meshrob II**, Patriarhul armean al Istanbulului și al întregii Turcii;
27. Exc. Sa **Joseph Glemp**, Primatul Poloniei;
28. Eminența Sa Arhiepiscopul **Jakovos** al Americii;
29. **Joan**, Arhiepiscop emerit al Finlandei;
30. Revd. Dr. **Konrad Raiser**, Secretar General al Consiliului Mondial al Bisericilor;
31. Cardinal **Walter Kasper**, Președintele Consiliului Pontifical pentru Promovarea Unității Creștine.

Redăm în continuare, în întregime, Scrisorile irenice primite de către Prea Fericitul Părinte Patriarh **Teoctist**:

1. Sanctitatea Sa **Bartholomaios I**, Patriarhul Ecumenic al Constantinopolului – Noua Romă:

<<Nr. 1091

*Prea Fericite Părinte Teoctist,
Arhiepiscop al Bucureștilor,
Mitropolit al Ungrovlahiei și
Patriarh al Bisericii Ortodoxe Autocefale Române,*

Prea iubit și mult dorit frate în Hristos-Dumnezeu și împreună liturghisitor cu Smerenia noastră, călduros îmbrățișându-Vă frățeste întru Domnul, cu deosebită bucurie ne adresăm prea cinstitei Voastre Prea Fericiri!

Dumnezeiește veselindu-ne cu prilejul prea sfântului Praznic al Nașterii după trup a Domnului, Dumnezeului și Mântuitorului nostru Iisus Hristos, adresăm tuturor oamenilor această bună-vestire, chemând împreună cu innoagraful pe toți cei ce locuiesc până la marginile pământului ca într-un glas să proslăvească pe Dumnezeu! Chemăm toată zidirea cea cuvântătoare și pe toți fiii aceluiasi Tată ceresc răspândiți în toată lumea ca într-un cuget și o inimă să aducă laudă Ziditorului a toate! Împreună cu sfinții îngeri binevestim viața cea nouă a mântuirii în Hristos, Dumnezeul nostru, pentru că Fiul lui Dumnezeu trup S-a făcut, Cel ce este mai înainte de veci și fără început S-a născut în timp și început și-a luat Cel mai presus de lumea materialnică în lume S-a sălășluit și Dumnezeu între oameni și împreună cu oamenii petrece. Acesta pe pământ S-a arătat și cu oamenii împreună-viețuiește pentru că, din Fecioară sfântă întrupându-Se, S-a deșertat pe Sine de slava Sa, făcându-Se asemenea nouă în afară de păcat, sălășluindu-Se între noi și petrecând în această lume ca să ne scoată pe noi din robia înșelăciunii idolești și să ne slobozească de sub stăpânia diavolului, prin Cinstita Sa Cruce; înviind din morți a înviat împreună cu Sine firea noastră și împreună cu Sine a așezat-o în cele cerești! De aceea și Sfântul Ioan Hrisostom teologhisind despre strânsa legătură existentă între aceste fapte ale mântuirii, numește apropiatul Praznic al Nașterii Domnului „sărbătoare a sărbătorilor și maică a praznicelor”, ca pe unul de la care izvorăsc toate celelalte praznice și ca pe unul în câte toate celelalte sărbători își află pricina.

Așadar, pentru aceasta ne bucurăm cu sfinții îngeri, cu prea iubita și mult dorita Voastră Prea Fericire, cu PP.SS. și ÎI.PP.SS. ierarhi din jurul Prea Fericirii Voastre, cu tot clerul și poporul, și împreună cu întreaga zidire înălțăm glas strigând și grăind dragostea și iubirea de oameni a lui Dumnezeu, deoarece vedem taina mântuirii noastre săvârșindu-se în Hristos, fratele nostru Cel întâi născut. Ne bucurăm pentru că avem nădejdea în Betleem și cu smerenie chemăm mila dumnezeiască, ce ne izbăvește pe noi de fărădelegile noastre.

Acestea ne umplu inima de nădejde și revarsă pe buzele noastre grai de negrăită bucurie! Aflată în mijlocul războaielor, al tulburărilor lumii, al temerilor și amenințărilor, al durerilor și nenorocirilor, Sfânta Biserică a lui Hristos călătorește ca o corabie pe marea înviforată a acestei vieți punându-și toată nădejdea în Domnul păcii, de la Care își ia toată puterea și urează tuturor oamenilor să aibă parte de pace, de pacea cea de sus și de pacea în lume pentru că ea, pacea, este un lucru atât de scump și un cuvânt atât de dulce.

Încă o dată, cu prilejul Dumnezeieștii Nașteri, binevestim tuturor oamenilor această pace în Hristos, Fiul lui Dumnezeu, și Fiul Fecioarei Născătoare de Dumnezeu, și pregustăm din aceasta cântând împreună cu oștile îngerești și preaslăvind îngerii cu Prea Fericirea Voastră, Frate prea cinstit, pe Dumnezeu, Cel ce ne dă pacea și bunăvoirea!

Că a Lui este slava și mărirea în vecii vecilor!

Crăciun 2002

Al prea cinstitei Voastre Prea Fericiri iubit frate în Hristos,

ss/† Bartholomaios al Constantinopolului.>>

2. Prea Fericirea Sa **Petros VII**, Papă și Patriarh al Alexandriei și al întregii Africi:

<<Nr: 727

*Prea Fericite Părinte Teoctist,
Arhiepiscop al Bucureștilor,
Mitropolit al Munteniei și Dobrogei și
Patriarh al României,*

*Prea iubit și mult dorit frate în Hristos Dumnezeu și împreună-liturghisitor
cu Smerenia noastră, călduros îmbrățișându-Vă în Domnul cu deosebită bucurie
ne adresăm Prea Fericirii Voastre!*

*„Slavă întru cei de sus lui Dumnezeu și pe pământ pace, între
oameni bunăvoire!”*

*Iarăși întreaga Zidire înalță această nouă cântare cerească, lăudând pe Dum-
nezeu și preaslăvind pe Ziditorul și Stăpânul a toate, pentru că prunc cum altul n-a
mai fost S-a născut din Fecioară neispită de nuntă, în Betleemul Iudeii, și Domnul
a luat chip de rob ca pe omul cel căzut să-l scoată din robia păcatului și lumea
înstrăinată și îndepărtată de la Dumnezeu datorită căderii să se apropie din nou de
El și împreună cu El să petreacă! Iarăși, bucurându-se și veselindu-se duhovnicește,
popoarele cele numite cu numele lui Hristos prăznuiesc Nașterea Mântuitorului,
Care în trup S-a arătat, prăznuiesc acest praznic prea slăvit între toate praznicele.*

*Deci, făcându-ne și noi părtași acestei bucurii a tuturor, cu duhovnicească
veselie venim după obiceiul sfânt să îmbrățișăm cu sfântă sărutare pe prea cin-
stita și prea iubita Voastră Prea Fericire, adresându-Vă călduroase felicitări pentru
că „Dumnezeu a trimis pe Fiul Său Cel născut din femeie, Care S-a făcut sub lege
ca pe cei de sub lege să-i răscumpere și noi să ne bucurăm de înfiere”.*

*Venim, totodată, și Vă urăm a Vă învrednici de la Domnul să prăznuși întru
cât mai multe din praznicele Nașterii Sale celei mai presus de fire, care a adus
lumii mântuire și negrăită bucurie duhovnicească, bucurându-Vă din belșug de
toată darea cea bună de la Părintele luminilor și călăuzind poporul cel ales
încredințat Prea Fericirii Voastre spre arhipăstorire la pășunile cele mântuitoare.*

*Și, pentru că din dumnezeiasca îndurare am ajuns foarte aproape și de începu-
tul Anului Nou, din tot sufletul și din adâncul inimii ne rugăm Începătorului ei,
Stăpânului veacurilor, Celui ce a pus în a Sa stăpânire timpurile și vremurile, să
dăruiască Prea Fericirii Voastre și Prea Sfintei Biserici Ortodoxe Române a petrece
acest an cu bucurie, pace și plin de toate binecuvântările și harurile cerești!*

*Rugându-Vă frățeste să binevoiți a transmite felicitările, omagiile și urările
noastre sărbătorești cinstiților Ierarhi din jurul Prea Fericirii Voastre, Vă îmbră-
țișăm încă o dată cu sfântă sărutare și rămânem,*

Al prea iubitei și prea cinstitei Voastre Prea Fericiri iubit frate în Hristos,

ss/† Petros al Alexandriei

*În Marea Cetate a Alexandriei
Crăciun 2002.>>*

3. Prea Fericirea Sa **Ignatios IV** al Antiohiei, Patriarh grec-ortodox al Antiohiei și întregului Orient:

*<<Prea Fericirii Sale,
Prea Fericitului Părinte Patriarh Teoctist
Mult iubite frate întru Hristos și coliturghisitor,*

În zilele prăznuirii nașterii după trup a Domnului celor ce domnesc și a Împăratului celor ce împărătesc, Iisus Hristos, Cel care a înnoit pământul prin venirea Sa, Vă salut și Vă felicit cu ocazia sărbătoririi Nașterii lui Hristos, prin cântarea îngerească: "Slavă lui Dumnezeu și pe pământ pace, între oameni bunăvoire".

Fie ca în acest Nou An al binecuvântării lui Dumnezeu să aveți sănătate, zile multe și putere în vederea arhipăstoririi și slujirii poporului lui Dumnezeu și a Bisericii lui Hristos celei sfinte.

Cu dragoste în Domnul,

*ss/† Ignatie IV
Patriarhul Antiohiei și al întregului Orient*

Damasc, Nașterea Domnului 2002/2003.>>

4. Prea Fericirea Sa **Irinaios I**, Patriarhul Ierusalimului:

*<<Irineu I
Din mila lui Dumnezeu Patriarh al Sfintei Cetăți a Ierusalimului
și întregii Palestine*

*Prea Fericitului Părinte Teoctist,
Patriarh al Bisericii Ortodoxe Române,
Locum Tenens al Cezareii Capadociei,
Mitropolit al Ungrovlahiei și
Arhiepiscop al Bucureștilor,*

*Sfântă îmbrățișare în Hristos Iisus,
Cel ce mai presus de fire din Fecioară S-a născut!*

Acum, când Betleemul Sfânt se împodobește prea frumos pentru a întâmpina marele Praznic al Nașterii lui Hristos, la care, după cuviință și adâncă recunoștință facem pomenirea, arătăm în lumea oamenilor a lui Dumnezeu Cel mai presus de vremuri și timp, adică a Întrupării Cuvântului lui Dumnezeu, prin care „deschisu-s-a tuturor Raiul”, și toată firea omenească a dobândit înnoirea fiind împodobită cu frumusețea cea dintâi a chipului dumnezeiesc, întunecat prin păcat, și s-a îmbrăcat în veșmântul nestrăicimii, cu picioare vesele ne grăbim cu sufletul plin de bucurie să binevestim prea iubitei Voastre Prea Fericiri acest lucru minunat petrecut aici, la prea cinstita și de-Dumnezeu-primitoarea Peșteră,

care mărturisește peste veacuri că „Cuvântul trup S-a făcut și S-a sălășluit între noi” (In. 1, 14).

Prea Sfânta noastră Biserică dă mărturia cea dreaptă despre negrăita pogorâre a lui Dumnezeu în acest loc de naștere și leagăn al Creștinismului. Primind binecuvântarea de a avea la sânul ei și de a sluji Locurile Sfinte ale credinței noastre curate, Locuri între care se numără și Prea Sfânta Biserică ridicată acolo unde s-a aflat Ieslea în care „S-a culcat Hristos, Dumnezeu nostru, Cel neîncăput”, Sfânta noastră Biserică propovăduiește cu putere actualitatea diacronică a veștii mântuitoare, deoarece „Hristos ieri și astăzi, Același este și în veci” (Evrei 13, 8). Împreună cu îngerii ea cântă pe pământ pace și vestește pe Hristos, Cel ce S-a întâmplat, garantul buneivoini între oameni învățând cu îndrăznire că, prin dragoste și curăție, oamenii se fac părtași la Cuvântul lui Dumnezeu, Care pentru noi prunc S-a născut, pentru ca poporul să cunoască pacea de sus și să trăiască dreptatea Lui.

Îndreptându-ne acum, spre Betleemul Sfânt, ca să înălțăm rugăciuni de mulțumire, și prea slăvire lui Hristos Dumnezeu Cel ce pe pământ S-a arătat, cu frățească dragoste ne vom aduce aminte de numele prea iubitei Voastre Prea Fericiri și cu căldură Îl vom ruga stăruitor să trimită întregii lumi lumina cunoașterii adevărului și să învrednicească Biserica Sa cea Sfântă – care este ca o vie în mlădițele căreia lucrează Duhul Sfânt, făcându-le să crească, și care este Trupul lui Hristos, ținut în unitate tot prin lucrarea Prea Sfântului Duh – să meargă pe calea ei cea dreaptă și în secolul al XXI-lea, ci se anunță a nu fi de bun augur pentru planeta noastră atât de greu încercată.

Cu duhovnicească bucurie adresând din tot sufletul Prea Fericirii Voastre și Ierarhiei din jurul Prea Fericirii Voastre călduroase urări și cordiale omagii cu prilejul acestui Praznic lumii de mântuire și al Anului Nou al bunătății Domnului, binecuvântăm cucernicul cler și poporul credincios al Prea Sfintei Biserici pe care o arhipăstoriți și ne rugăm să se împărtășească de harul care izvorăște din prea cinstita și de-Dumnezeu-primitoarea Peșteră a Nașterii lui Hristos.

În Sfânta Cetate a Ierusalimului
Crăciun 2002

ss/† Irineu I
Patriarh al Ierusalimului.>>

5. Sanctitatea Sa **Alexei**, Patriarhul Moscovei și a toată Rusia:

<<Prea Fericirii Sale,
Prea Fericitului Părinte **Teoctist**,
Arhiepiscop al Bucureștilor,
Mitropolit al Munteniei și Dobrogei,
Patriarhul României,

Prea Fericirea Voastră,

Cu sentimentul de adâncă dragoste frățească întru Hristos, Vă felicităm din inimă cu ocazia sărbătorii mântuitoare a venirii în lume a Domnului și Mântuitorului nostru.

Acum se umplu de bucurie inimile tuturor creștinilor, căci "ai venit la noi de sus, Mântuitorul nostru, Răsăritul răsăriturilor, și celor dintru întuneric le-ai adus adevărul" (Luminânda Nașterii lui Hristos). Luminându-ne cu razele harice ale luminii lui Hristos, care ne-a răsărit, să înnoim comuniunea frățească de iubire și ca într-un singur suflet al credinței și gând al dragostei cu bucurie să lăudăm pe Pruncul Care S-a născut, venind în lume pentru noi, ca să "caute și să-l mântuiască pe cel pierdut" (Luca 19, 10).

În această zi luminoasă vom ruga în mod deosebit pe Domnul să dăruiască Prea Fericirii Voastre și Bisericii Sfinte pe care o păstoriți viață în pace, daruri multe și binecuvântare de sus pe tot parcursul noului an de mântuire.

Cu dragoste frățească în Hristos Cel Care S-a născut,

ss/† Alexei

Patriarhul Moscovei și a toată Rusia

Moscova

Nasterea lui Hristos 2002/2003.>>

6. ¹Sanctitatea Sa **Pavle**, Patriarhul Serbiei:

<<Beograd, Anul Domnului 2002

Prea Fericitului Arhiepiscop al Bucureștilor,

Mitropolit al Ungrovlahiei,

Locțiitor al scaunului Cezareei Capadociei și

*Patriarh al României, întru Hristos fratelui nostru iubit și împreună-slujitor al smereniei noastre, **Teoctist**, sărutând frățește întru Domnul pe Prea Fericirea Voastră, Vă felicităm călduros!*

"Hristos se naște, slăviți-L! Hristos vine din cer, întâmpinați-L! Hristos este pe pământ, înălțați-vă! Cântați Domnului, tot pământul și strigați cu veselie, popoare, căci este slăvit".

(Irmos 1. Catavasiile Nașterii Domnului)

Venind și în acest an să slăvim praznicul Nașterii după trup a Fiului lui Dumnezeu, Domnul nostru Iisus Hristos și să I ne închinăm, ca oarecând învățații înțelepți și păstorii cei cu sufletul curat din Vitleem, vă dăruim cinstire frățească și vă dorim viață îndelungată, o dată cu salutul nostru tradițional:

Pacea Domnului – Hristos S-a născut!

Fiul lui Dumnezeu, Mântuitorul și Izbăvitorul neamului omenesc S-a făcut lumină pentru mântuirea noastră, ca să scoată neamul omenesc păcătos din întuneric la lumină și de la moarte la viață. A luat păcatele noastre, luminând lumea, ca să o facă pridvor al Împărăției Cerurilor, al Împărăției lui Dumnezeu care a venit pe pământ, la noi (Luca 17, 21).

Mântuitorul a zis: „Fericiți făcătorii de pace, căci aceia fiii lui Dumnezeu se vor chema” (Matei 5, 9). Ne rugăm Domnului neîncetat să vă ferească de orice ispită și de vremuri neliniștite. Ne rugăm și pentru toți creștinii ca să fie una, urmând cele spuse de Dumnezeu - Omul: „Părinte sfinte, păzește-i în numele Tău, în care Mi i-ai dat, ca să fie una, precum suntem și noi” (Ioan 17, 11).

Ne rugăm Domnului ca și de acum înainte să arhipăstoriți fructuos în scaunul Întâistătorului Bisericii surori din România; și în noul an 2003 să aveți numai bine de la Dumnezeu. Rugându-vă să ne pomeniți în sfintele rugăciuni, vă încredințăm în paza lui Hristos.

Fratele și împreună-slujitorul

*ss/† Pavle
Patriarhul Serbiei.>>*

7. Sanctitatea Sa Maxim, Patriarhul Bulgariei:

*<<Prea Fericitului Teoctist,
Patriarhul Bisericii Ortodoxe Române*

**Crăciun 2002
Sofia**

Prea Fericirea Voastră,

Veșnica lumină spirituală a stelei Betleemului ne conduce din nou la ieslea noului născut pentru mântuirea noastră, a Fiului lui Dumnezeu, și ne cheamă „să-L slujim” (Matei 2,2) și să-L slăvim cu inima curată. Vestea cea bună adusă de îngeri păstorilor în noaptea Nașterii Domnului nu se stinge niciodată de-a lungul secolelor și anilor: „Nu vă temeți! Căci iată, vă binevestesc vouă bucurie mare, care va fi pentru tot poporul. Că vi s-a născut azi Mântuitor, Care este Hristos Domnul, în cetatea lui David” (Luca 2, 10-11).

De aceea cântă Biserica: „Hristos se naște, slăviți-L! Hristos din ceruri, întâmpinați-L!”.

Să cântăm și noi pentru slava Mântuitorului lumii o dată cu imnul oștilor îngerești: „Slavă întru cei de sus lui Dumnezeu și pe pământ pace, între oameni bunăvoire!” (Luca 2, 14).

Vă urăm, cu ocazia Crăciunului și a Noului An, sănătate, prosperitate și succes binecuvântat de Dumnezeu în slujirea patriarhală!

Un Crăciun și un an nou fericit!

Cu dragoste frățească în Hristos,

*ss/† Maxim,
Patriarhul Bulgariei.>>*

8. Sanctitatea Sa **Ilia II**, Patriarh Catolicos al întregii Georgii:

<<Către:

*Prea Fericitul Teoctist,
Mitropolit al Ungrovlahiei,
Arhiepiscop al Bucureștilor
Patriarhul României*

Crăciun, Tbilisi 2002/2003

*Prea Fericirea Voastră,
Iubit frate în Hristos,*

Acum, când trăim cu toții perioada Nașterii Domnului reflectăm încă o dată asupra Tainei Întrupării. În măreția Sa se reflectă nu numai slava Creatorului și a Providenței Sale atât pentru lumea vizibilă, cât și cea invizibilă, asemenea Cuceritorului lumii cu păcatul în ea, cât și smerenia Dumnezeului Întrupat.

Mulțumim lui Dumnezeu că ne face participanți la această măreață sărbătoare.

Primiți, Vă rugăm, salutările noastre cu ocazia Marii Sărbători a Nașterii Domnului. Fie ca Pruncul născut la Betleem, Domnul nostru Iisus Hristos să Vă dea sănătate și mulți ani de fericire.

Vă rog să ne pomeniți în rugăciunile Voastre și să ne binecuvândați.

Cu dragoste frățească în Hristos,

ss/† Ilia II

Patriarh Catolicos al întregii Georgii.>>

9. Prea Fericirea Sa **Chrysostomos**, Arhiepiscop al Ciprului:

<<Prea Fericite Părinte Teoctist,

Arhiepiscop al Bucureștilor și Patriarh al României,

Prea iubit și mult dorit frate și împreună-liturghisitor, cu căldură îmbrățișându-Vă frățește întru Domnul, cu aleasă bucurie, ne adresăm prea cinstitei Voastre Prea Fericiri!

La vremea pe care Dumnezeu Tatăl a hotărât-o, Cuvântul și Fiul Său Cel Unul-Născut S-a pogorât din ceruri și S-a născut de la Duhul Sfânt și din Fecioara Maria în cetatea lui David, ca să mântuiască lumea. Și pe când se săvârșea această mare taină a bunei noastre credințe, deasupra peșterii din Betleem s-a auzit cântarea îngerească plină de bucurie: „Slavă întru cei de sus lui Dumnezeu și pe pământ pace, întru oameni bunăvoire!”. Pace și bunăvoire a binevestit cerul pe pământ acum două mii de ani; pace și bunăvoire binevestește și astăzi Dumnezeu Cel întrupat, tuturor oamenilor!

Pacea, bunăvoirea și bucuria cea dimpreună cu acestea binevestind și noi tuturor, celor de aproape și celor de departe, în cuget venim cu bucurie înaintea Prea Fericirii Voastre prea cinstite ca să Vă felicităm călduros cu prilejul

Intrupării Mântuitorului nostru Iisus Hristos, cea mai presus de fire și al apropiatului An Nou al mântuirii lumii, precum și ca să Vă urăm din inimă ca Dumnezeu să Vă dăruiască sănătate trainică și viață îndelungată încununată cu toate darurile de sus spre folosul Prea Sfintei noastre Biserici Ortodoxe și a turmei cuvântătoare, numită cu numele lui Hristos de la Dumnezeu încredințată Prea Fericirii Voastre spre patriarhală arhipăstorire.

Rugându-Vă a binevoi, Prea Fericirea Voastră, să transmiteți urările și omagiile noastre de felicitare cu prilejul acestui Praznic lumii de mântuire și al apropiatului An Nou 2002, iubiților arhieriei, frați întru Domnul și împreună-liturghisitori, membri ai cinstitei Ierarhii din jurul Prea Fericirii Voastre, încă o dată Vă îmbrățișăm cu sfântă sărutare întru Hristos Cel ce S-a născut și rămânem, Al prea cinstitei Voastre Prea Fericiri iubit frate în Hristos, pentru că

*Arhiepiscopul Ciprului este bolnav,
Episcopul Său Vicar,*

ss/† Barnabas.>>

10. Prea Fericirea Sa **Chrystodoulos**, Arhiepiscop al Atenei și a toată Elada:

<<Nr. 4121

*Prea Fericite Părinte Teoctist,
Arhiepiscop al Bucureștilor,
Mitropolit al Munteniei și Dobrogei și
Patriarh al României,*

Prea iubit și mult dorit frate în Hristos Dumnezeu și împreună-liturghisitor cu Smerenia noastră, călduros îmbrățișându-Vă întru Domnul, cu negrăită bucurie ne adresăm Prea Fericirii Voastre!

Iată, Cel ce a plecat cerurile și în Fecioară S-a sălășluit vine să Se nască cu trup, după cum s-a scris! Stăpânul vine să zdrobească stăpânirea celui străin, izbăvindu-ne pe noi cei supuși stricăciunii! Cel ce ne dezleagă pe noi din legăturile păcatelor în scutece se înfășoară! Cel ce îmbracă cerul cu nori în iesle se pune ca un prunc, arătându-Se Dumnezeu Cel mai înainte de veci! Acum plinituș-a proorocia Isaiei care, prin Duhul Sfânt cunoscând întruparea lui Hristos, mai înainte grăiește lămurit că Prunc din Fecioară Se naște pentru ca noi să ne naștem din nou; Îngerul Cel de Mare Sfat care a vorbit lui Moise în rugul aprins, pe ai Cărui umeri este stăpânirea. Cel nevăzut Se vede ca pe cele pământești să le preschimbe în cerești și pe cei păcătoși sfinți să îi prefacă! O, necuprinsa multă îndurare a lui Dumnezeu! O, negrăită înțelepciune și înălțime la care nu se poate sui toată mintea omenească!

Aceasta este Marea Taină a mântuirii la care gândindu-ne cu adâncă evlavie în duh de fierbinte rugăciune slăvim mila Lui cea nemăsurată cu care ne-a iubit pe noi cei ce eram morți în fărădelegile noastre, dar prin El și întru El viață am dobândit. Mărturisind Harul, vestim binefacerea! Prăznuind cu duhovnicească bucurie mântuirea noastră întru Hristos, îmbrățișăm în cuget cu praznicală

sărutare pe frații noștri întru Hristos aflați aproape sau departe! Iar pe Prea Sfânta Biserică Română Soră, pe Prea Fericirea Voastră, cel ce prin dumnezeiască vrere sunteți prea cinstitul ei Întâistător, pe cucernicul cler și de-Dumnezeu-alesul popor român, Vă îmbrățișăm cu frățescă îmbrățișare cordială, rugându-ne Celui Care pentru noi cu trupul prunc S-a făcut, să Vă păzească sănătoși, feriți de toată bântuiala și primejdia vrăjmașului întru mulți ani și să Vă dăruiască Noul An al bunătății Sale plin de tot binele și darea cea bună.

Cu acestea, încă o dată îmbrățișându-Vă călduros cu sărutare de Praznic, Prea Fericirea Voastră, rămânem,
Iubit frate în Hristos,

ss/† **Hristodoulos** al Atenei
Președinte

În Atena, la 10 Decembrie 2002.>>

11. Prea Fericirea Sa **Anastasios**, Arhiepiscop de Tirana și a toată Albania:

<<Prea Fericitului **Teoctist**,
Patriarhul Bisericii Ortodoxe Române

Tirana, Crăciun 2002

„El, bogat fiind, pentru voi a sărăcit, ca voi cu sărăcia Lui să vă îmbogățiți.”
(2 Cor. 8,9)

Asumându-și firea umană „Domnul și creatorul tuturor lucrurilor” a lăsat de o parte tot ceea ce se consideră bogăție în această lume – bani, confort, autoritate pământească – și a suferit, în schimb, încercările și privațiunile oamenilor simpli. A preferat să-și petreacă viața pământească în sărăcie, de la nașterea în Betleem până la răstignirea pe cruce; iar prin lucrarea Sa a împlinit profeția lui Isaia care spunea: „Duhul Domnului este peste Mine care M-a uns să binevestesc săracilor... să slobozesc pe cei apăsați” (Luca 4,18). El a proclamat demnitatea săracilor și valoarea lor inalienabilă în fața lui Dumnezeu. A insistat asupra datoriei de a dăruii cu generozitate săracilor și a extins această obligație dincolo de orice granițe religioase către cei necunoscuți, deosebiți, străini.

Astăzi, când aproape jumătate din populația lumii trăiește în sărăcie, Biserica lui Hristos, apărătoarea săracilor, este chemată să sublinieze și mai mult responsabilitatea de a lupta pentru dreptate socială și solidaritate la nivel local, inter-etnic și universal.

Suntem recunoscători Cuvântului Întrupat, amintindu-ne de eforturile făcute de Prea Fericirea Voastră pentru a aduce alinare celor „mai mici” dintre frații lui Hristos. Dorim din toată inima ca Voi, Ierarhii respectați, clericii aleși, și poporul credincios al celei mai Sfinte Biserici a României, să Vă petreceți Crăciunul și Sfânta Epifanie bucurându-vă de sănătate și spiritualitate, fiind permanent „bogați spre Dumnezeu”. În plus, fie ca în noul an, Domnul „să crească roadele

dreptății voastre” astfel încât „să vă îmbogățiți, spre toată dărnicia care aduce prin noi mulțumire lui Dumnezeu” (2 Cor. 9: 10-11).

Vă îmbrățișăm, Prea Fericirea Voastră, în Iisus Hristos, „Care S-a născut în iesle pentru a noastră mântuire” și rămânem, al Vostru, cu onoare și dragoste profundă,

ss/† Anastasios

Arhiepiscop de Tirana, Durres și al Întregii Albanii.>>

12. Prea Fericirea Sa Sava, Mitropolit al Varșoviei și a toată Polonia:

*<<Prea Fericitului Teoctist,
Arhiepiscop al Bucureștilor,
Mitropolit al Ungrovlahiei,
Patriarh al României*

*Varșovia, 25.12.2002
Crăciun 2002-2003*

Prea Fericirea Voastră,

Cu ocazia zilei arătării marii taine a Întrupării Fiului lui Dumnezeu, din Sfânta Fecioară Maria, Vă rugăm, Prea Fericirea Voastră, să primiți salutările Sfintei Biserici Ortodoxe Autocefale Poloneze, precum și ale mele personal, prin care Vă urez să aveți parte de deplina binecuvântare a lui Dumnezeu în lucrarea Prea Fericirii Voastre, pentru binele Sfintei Biserici.

*Fie ca Domnul să dea pacea Sa lumii, Sfintei Biserici și întregii omeniri!
Fie ca Domnul să dea anului 2003 deplina Sa binecuvântare!*

Al Prea Fericirii Voastre frate mai mic în Hristos,

ss/† Sava

Mitropolit al Varșoviei și al Întregii Polonii.>>

13. Înalt Prea Sfinția Sa Nikolaj, Mitropolit al Ținuturilor Cehiei și Slovaciei:

*<<Prea Fericitului Teoctist,
Patriarhul României,
Mitropolitul Munteniei și al Dobrogei
Arhiepiscop al Bucureștilor*

Presov, 19 Decembrie 2002

Prea Fericirea Voastră,

*Primiți, Vă rog, salutările mele cu ocazia Sărbătorii Nașterii Domnului nostru.
Fie ca bucuria, lumina și căldura venite de la peștera din Betleem să fie de-a*

pururi în inima Prea Fericirii Voastre și în cele ale tuturor credincioșilor Sfintei Voastre Biserici.

Citim astăzi în Sfânta Scriptură despre Nașterea lui Iisus Hristos și a Sfintei Biserici Ortodoxe, textele liturgice care ne fac să simțim mai intens acest mare mister, când Sfânta Născătoare de Dumnezeu l-a născut pe Mântuitorul nostru. Ne rugăm ca toți creștinii să-și petreacă aceste zile pline de Pacea venită din Ceruri, care este un semn al dragostei nesfârșite a lui Dumnezeu.

Vă urez, în același timp, multă fericire, sănătate și binecuvântarea lui Dumnezeu în noul an 2003 în munca plină de răspundere a Prea Fericirii Voastre.

Hristos s-a născut! Slăviți-L!

Cu dragoste frățească în Hristos,

Al Vostru,

ss/ † Nikolaj

Mitropolit al ținuturilor cehe și slovace.>>

14. Prea Fericirea Sa **Herman**, Arhiepiscop de Washington, Mitropolit al întregii Americi și Canadei:

<<Prea Fericitului Teoctist,

Arhiepiscop al Bucureștilor,

Patriarh al României

Hristos S-a născut! Slăviți-L!

Prea Fericirea Voastră, iubite frate și coliturghisitor,

În Efeseni 2, 10 Sfântul Pavel ne amintește că „suntem zidiți în Hristos Iisus, spre fapte bune, pe care Dumnezeu le-a gătit mai înainte, ca să umblăm întru ele”.

Creându-ne după chipul și asemănarea Sa, Dumnezeu ne-a onorat, făcându-ne „culmea creației”. Totuși, după cum ne reamintește Sfântul Pavel, moartea a intrat în lume desfigurând și stricând creația lui Dumnezeu considerată „bună”.

Dumnezeu nu a suportat să vadă că poporul și creația Sa suferă. El L-a trimis pe Fiul Său Unul Născut, pe Domnul nostru Iisus Hristos, în lume pentru a mântui tot ceea ce a meritat a fi mântuit, pentru a reînnoi și restaura tot ceea ce fusese stricat. El a făcut un nou legământ cu poporul Său – un legământ bazat nu pe împlinirea Legii ci, mai curând, pe posibilitatea noastră de a recunoaște chipul Creatorului în cei din jurul nostru, chiar în „cei mai mici dintre frați” și de a răspunde, în consecință, hrănind pe cei flămânzi, îmbrăcând pe cei goi, dând să bea celor însetați și slujind bolnavii, pe cei aflați în închisoare și abandonati.

În timp ce suntem chemați să ne alăturăm îngerilor, păstorilor și magilor în slujirea Copilului nou născut la Bethleem, ni se amintește, de asemenea, cum, prin Nașterea Fiului Său, Dumnezeu ne onorează, reînnoiește și călăuzește pe calea îngustă a credinței vii și active. El este lumina lumii, dar totuși, ne cheamă să fim lumini pentru lumi. El este Calea, și totuși, ne roagă să invităm lumea să ni

se alature în călătoria noastră de credință. Punctul culminant al „lucrării” Sale îl constituie angajarea noastră continuă în lucrarea divină de proclamare a darului mântuirii oferit gratuit lumii, tuturor celor care doresc să asculte.

Sărbătorind Nașterea Mântuitorului nostru și contemplând propria noastră renaștere spirituală, să ne reangajăm să ne punem credința în practică, în fiecare moment al vieții noastre! Să ne dovedim credința prin faptele bune pentru care am fost creați să le facem și să mulțumim pentru ocazia de a merge încă o dată în și cu Domnul, pentru ca prin noi El, și numai El, să fie slăvit.

Vă asigur, acum, când aniversăm slăvita Naștere a Domnului, de cele mai bune urări pentru un Crăciun și un an nou fericit, bogat în binecuvântări divine. Cu dragoste în Hristos, nou născut,

ss/† Herman
Arhiepiscop de Washington,
Mitropolit al Întregii Americi și al Canadei.>>

15. Sanctitatea Sa **Karekin al II-lea**, Patriarh Suprem Catolicos al tuturor Armenilor:

<<Prea Fericitului Teoctist I
Arhiepiscop al Bucureștilor,
Mitropolit al Ungrovlahiei,
Patriarhul Bisericii Ortodoxe Române,

Sfântul Crăciun 2003

Prea Fericirea Voastră, iubit frate în Hristos,

„Hristos S-a născut și arătat”

O dată cu aceste vești celeste, Vă transmitem felicitările și dragostea noastră frățească, de la cel mai sfânt sanctuar al tuturor armenilor, Sfântul Sediul de la Etchmiadzin, cu ocazia slăvitei sărbători a Nașterii și Teofaniei Domnului nostru Iisus Hristos.

Ne bucurăm, încă o dată, mărturisind dragostea creatoare divină nemărginită și necondiționată pentru întreaga omenire. Toți creștinii întâmpină din nou, cu cântece de laudă și mulțumire, Taina Întrupării, concentrându-și atenția pe Sfânta Iesle unde „Cel necuprins în ceruri și pe pământ, S-a adăpostit în Sfânta Iesle, fără a fi separat de Tatăl”.

În aceste zile de bună voire și mare speranță, ne rugăm Bunului Dumnezeu să dea întregii lumi și tuturor oamenilor o viață reînnoită, întărind spiritul de reconciliere și dragoste și afecțiune frățească în relațiile umane, astfel încât prin harul dat de Nașterea lui Hristos, anul nou să aducă pace și consolare întregii

lumi și în special popoarelor care suferă nespuse de pe urma ravagiilor războiului, animozității și terorii.

Iubite frate în Hristos,

Ne rugăm Tatălui ceresc cerându-i din nou să păzească Sfânta Sa Biserică. Fie ca Domnul Atotputernic să Vă întărească și să Vă inspire, Prea Fericirea Voastră, devotat conducător și păstor spiritual, în misiunea Voastră și să Vă dea sănătate și slujire îndelungată și plină de succes, pentru binele Sfintei Voastre Biserici și înălțarea spirituală a clericilor și turmei Sale!

*„Hristos S-a născut și arătat”,
Vestea cea bună pentru voi și pentru noi”*

Cu dragoste frățească în Hristos,

*ss/† Karekin II
Catolicos al tuturor Armenilor.>>*

16. Sanctitatea Sa **Aram I**, Catolicos Armean al Ciliciei:

*<<Prea Fericitului Patriarh Teoctist,
Patriarhia Română,*

Antelias, Crăciun 2002

Iubite frate în Hristos,

Întruparea Fiului lui Dumnezeu a fost vestită de Îngeri ca venire a păcii în lume: „Slavă întru cei de sus lui Dumnezeu și pe pământ pace, între oameni bună voie” (Luca 2, 14). Într-adevăr, nu numai că Hristos a arătat adevărata semnificație a păcii și importanța sa crucială, ci El S-a și caracterizat pe Sine ca pace a lumii.

Evanghelia este mesajul viu al păcii. Este, de asemenea, o chemare la dreptate. Dreptatea și pacea sunt strâns legate; ele se condiționează reciproc.

Crăciunul este o amintire vie a acestui adevăr peren. Este o provocare adresată tuturor celor care cred în Hristos pentru a face dreptate și pentru a lupta pentru pace. Aceasta este singura cale credibilă care duce la o co-existență pașnică și armonioasă și la reconcilierea dintre neamuri, religii, culturi și civilizații.

Fie ca Dumnezeu Întrupat să Vă întărească spiritual și fizic pentru a îndeplini, cu un angajament și o viziune reînnoită, misiunea pentru pace și misiunea încredințată de Dumnezeu.

Al Vostru în Hristos;

ss/† Aram I

Catolicos al Ciliciei.>>

17. Sanctitatea Sa **Abbuna Paulos**, Patriarh al Bisericii Ortodoxe Etiopiene:

<< *Prea Fericitului Teoctist,*
Patriarhul Bisericii Ortodoxe Române

31.01.2003

Prea Fericirea Voastră,

„Slavă întru cei de sus lui Dumnezeu și pe pământ pace,
între oameni bunăvoire” (Luca 2, 14)

Când Domnul și Mântuitorul S-a născut în orașul lui David, Betleem, îngerul și mulțimea oștilor cerești L-au slăvit pe Dumnezeu cu aceste cuvinte.

Vestea cea bună a adus pace. Împăratul păcii a adus pace omenirii. El a venit pentru a mântui și binecuvânta lumea. S-a născut în această lume pentru ca noi „să dobândim înfierea” (Gal. 4, 4-5). Și totuși, sărbătorind cu multă bucurie marea aniversare a Nașterii Domnului nostru, ne întristăm la apariția conflictelor care aduc moartea și distrugerea care sfâșie omenirea. Din păcate, pacea este sacrificată pentru câștiguri politice și economice. Într-o lume a abundenței, sărăcia, foametea și boala afectează viața milioane de oameni.

Ne rugăm, așadar, Domnului și Mântuitorului născut în această sfântă zi, în calitate noastră de vestitori și de fii ai lui Dumnezeu, să îndepărteze calamitățile cu care este confruntată planeta noastră.

*Fie ca acest Crăciun să aducă pace și bucurie lumii noastre zbuciumate!
Fie ca Dumnezeu să binecuvânteze lumea!*

ss/† Abba Paulos
Patriarh al Etiopiei,
Arhiepiscop de Axum și Echegue al
Sediului Sf. Tekle Haimanot.>>

18. Sanctitatea Sa **Moran Baselios Marthoma Mathews II**, Patriarh Catolicos al Bisericii Ortodoxe Siriene a Răsăritului:

<< *Baselios Marthoma Mathews II*
Catolicos al Tronului Apostolic
al Sf. Thomas și Mitropolit de Malankara

Decembrie 2002

Prea Fericitului Teoctist,
Patriarhul Bisericii Ortodoxe Române

Prea Fericirea Voastră,

„Binecuvântarea și slava și înțelepciunea și mulțumirea și cinstea și puterea și tăria fie Dumnezeului nostru, în vecii vecilor” (Apoc. 7, 12).

Aniversarea Cuvântului făcut trup, care a venit în lume, ne oferă binevenita ocazie de a împărtăși cu Prea Fericirea Voastră bucuria, pacea și speranța acestei perioade binecuvântate.

Aniversăm nașterea Celui care și-a dat viața pentru a aduce speranță, dreptate și pace celor ce suferă în lume.

Salutăm pe oricine pentru a ne exprima bucuria pentru dragostea lui Dumnezeu exprimată prin trimiterea lui Iisus Hristos pentru mântuirea lumii.

Astăzi lumea este confruntată cu probleme dificile, cu conflicte de orice fel, cu abuzuri față de creația și lucrarea divină care îndepărtează ființa umană de Dumnezeu.

Să ne îndreptăm gândurile spre Betleem ca la izvorul de har al lui Dumnezeu pentru a căpăta puterea necesară de a călăuzi oamenii spre viață în pace și în slava lui Dumnezeu.

Cu cele mai bune urări de bine și rugăciuni pentru un Crăciun binecuvântat și un an nou fericit,

ss/† Baslios Marthoma Mathews II.>>

19. Înalt Prea Sfinția Sa **Demetrios**, Mitropolit și Arhiepiscop al Americii:

*<<Prea Fericitului Teoctist,
Patriarhul României,*

*... mergeți după Stea și purtați darurile
asemenea Magilor, aur, smirnă și tămâie,
ca pentru un rege, ca pentru Dumnezeu...;
slăviți-L împreună cu păstorii;
alăturați-vă corului Îngerilor;
cântați imne împreună cu Arhanghelii!*

*Prea Fericirea Voastră,
Hristos, Mântuitorul nostru s-a născut!*

Să vedem harul acestei zile și să ne imaginăm puterea acestei taine minunate. Fie să ne minunăm că prin nașterea unui copil ni se oferă din nou un destin divin și o bucurie veșnică.

Astăzi, Creatorul lumii s-a născut dintr-o Fecioară și El, care le-a făcut pe toate, a devenit Fiul ei, pe care El a creat-o. Astăzi, Cuvântul lui Dumnezeu a apărut îmbrăcat în trup și, ceea ce nu a fost niciodată vizibil ochilor noștri, a început să fie tangibil și pentru mâinile noastre.

Ne naștem din nou atunci când ne înclinăm cu respect în fața izvorului de lumină și viață. Acum recâștigăm, în calitate de fii și fiice ale lui Dumnezeu, strălucirea asemănării cu Dumnezeu și răspândim splendoarea Sa în întreaga creație. Să-i oferim, ca mulțumire pentru darul generos al Dragostei Divine, ceea ce am primit de la El: viețile noastre ca o permanentă mulțumire.

Primiți, Prea Fericirea Voastră personal și turma încredințată grijii Voastre, rugăciunile mele pentru un Crăciun și un an nou fericit, plin de toate binecuvântările cerești. Fie ca Fiul Întrupat al lui Dumnezeu să fie cu Prea Fericirea Voastră în inspirata Voastră slujire arhierescă...

Cu respect, al Vostru în Hristos,

ss/† Arhiepiscop Demetrios.>>

20. Înalt Prea Sfinția Sa **Hristofor**, Arhiepiscopul de Praga și al Ținuturilor Cehiei:

*<<Prea Fericirii Sale Teoctist
Patriarhul României*

Prea Fericirea Voastră,

În aceste zile sfinte și cu bucurie ale Nașterii Domnului și Bobotezei, dați-mi voie să Vă salut cu această mare și de nepătruns Taină a nopții din Betleem.

Nașterea lui Hristos, credința noastră și biruința cea veșnică a vieții, prezentul și viitorul nostru, este comoara nemuritoare a credinței noastre, care ne duce spre viața viitoare, spre "Soarele Dreptății". Fie ca și asupra pământului Vostru să vină binecuvântarea Sa cerească, iar între oameni bunăvoința Sa de negrăit! Să reverse Domnul mila Sa cea bogată și nesfârșită asupra vieții Prea Fericirii Voastre și a Patriei Voastre în anul cel nou al bunătății Sale!

Cu dragoste frățească în Mântuitorul, Cel ce S-a născut.

ss/† Hristofor

Arhiepiscop de Praga și al Ținuturilor Cehiei.>>

21. Sanctitatea Sa **Joan Paul al II-lea**:

*<<Prea Fericitului Teoctist,
Patriarhul Bisericii Ortodoxe Române*

„Un astfel de Arhieru se cuvine să avem: sfânt, fără de răutate, fără de pată, osebit de cei păcătoși.” (Evrei 7, 26)

Mulțumind profund Prea Fericirii Voastre pentru urările trimise cu ocazia sărbătorii Crăciunului și Epifaniei, Vă transmit, la rândul meu, urările cele mai sincere și cordiale la sărbătoarea Nașterii Mântuitorului, a Fiului lui Dumnezeu, care este „strălucirea” slavei Tatălui și „chipul ființei Lui” și „Care ține toate cu cuvântul puterii Sale.” (Ibid. 1,3). Anul acesta mă rog Domnului nostru Iisus să ne impulsioneze din nou în speranță și să ne dea posibilitatea să-i imităm pe cei care, prin credință și perseverență, au primit moștenirea făgăduințelor. (cf. Ibid. 6,11).

Adresându-vă acest mesaj, mulțumesc Domnului pentru numeroasele ocazii pe care le-am avut în acest an, de a-mi reafirma angajamentul pentru unitatea

plenară și vizibilă între creștinii din Orient și cei din Occident. Să ne amintim mai întâi de reîntâlnirea noastră de la Roma, cu ocazia vizitei Prea Fericirii Voastre în octombrie trecut în legătură cu care păstrez cea mai vie amintire, precum și de prezența la Assisi a reprezentantului Prea Fericirii Voastre la Ziua de Rugăciune pentru pace în lume, la 24 ianuarie trecut. Aceste evenimente, precum și întâlnirile dintre creștini care au avut loc în aceste ultime luni sunt pentru mine la fel de multe dovezi de dragoste neclintită a lui Hristos pentru Biserica Sa. Relațiile noastre reciproce trebuie să se inspire din spiritualitatea comuniunii care este capacitatea de a vedea în celălalt „un dar pentru sine”, un dar de primit și de valorizat ca de la Dumnezeu. (cf *Novo millennio ineunte*, n. 43).

Confrunțați fiind cu strigătele de suferință și cu războaiele care zguduie lumea, mă încredințez, alături de Prea Fericirea Voastră, Celui care dă speranță oamenilor și le face darul Păcii : „Având Arhiereu mare, Care a străbătut cerurile, pe Iisus, Fiul lui Dumnezeu, să ținem mărturisirea (...) Să ne apropiem, deci, cu încredere de tronul harului.” (Evrei 4, 14-16). Hristos ne va ajuta și ne va îndrepta pașii pe calea unității depline, în pace și înțelegere.

Exprimându-mi aceste sentimente, Vă asigur, Prea Fericirea Voastră, de devotamentul meu statornic și frățesc .

ss/† *Joannes Paulus II.*>>

22. Eminența Sa Dr. **Joris Vercammen**, Arhiepiscop de Utrecht:

<<„Ridică împrejur ochii tăi și vezi, că toți se adună și se îndreaptă către tine, toți. Fiii tăi vin de departe și fiicele tale sunt aduse de umeri. Atunci vei vedea, vei străluci și va bate tare inima ta și se va lărgi, căci către tine se va îndrepta bogăția mării și avuțiile popoarelor către tine vor curge.”

Amersfoort, **Decembrie 2002**

Prea Fericirea Voastră,

Uneori se pare că lumea ar fi sub vraja răului.

Însă în fiecare an ne amintim că există un fiu născut din bunăvoința Atotputernicului. Acest copil este solul care aduce mesajul plin de bucurie al noii lumi care va apărea. Trebuie să aveți înțelepciunea unui copil pentru a vedea că acest lucru poate fi adevărat. Trebuie să aveți încredere în rădăcinile binelui care au dat naștere oricărei ființe umane. Trebuie să aveți lumina în ochi și dragostea în inimi. Atunci veți putea vedea că există mulți oameni care doresc să se iubească unii pe alții, atât de multe ființe umane care vor să facă pace, multe femei și mulți bărbați pentru care bogăția și puterea nu mai sunt importante.

Vă urez să aveți mulți dintre acești oameni în apropiere și în jurul mesei Prea Fericirii Voastre.

Vă doresc să aveți, de asemenea, mulți oameni în jur care să vă facă înțelept și bun, să nu vă pierdeți lumina din ochi și dragostea din inimă.

Vă urez ca spiritul copilului născut la Crăciun să fie în jurul Vostru prin mulți oameni care Vă iubesc și care au grijă de Prea Fericirea Voastră.

Puteți construi, în puterea Duhului, noua lume care tocmai a început la Betleem. Crăciun fericit!

ss/Joris A.O.L. Vercammen
Președinte

P.S. Amintirea vizitei mele la București este încă deosebit de vie în mintea și inima mea. Regret și acum că nu am putut să Vă primesc Prea Fericirea Voastră la noi în acea după amiază din iulie. Sper că va mai exista o asemenea ocazie în viitor.

Vă sunt recunoscător pentru prietenia Prea Fericirii Voastre.>>

23. Grația Sa **Rowan Douglas Williams**, Arhiepiscop de Canterbury:

*<<Prea Fericitului Teoctist,
Patriarhul Bisericii Ortodoxe Române*

18 Decembrie 2002

Prea Fericirea Voastră,

La multe dintre liturghiile noastre se alege Psalmul 84 pentru a fi citit în ajunul Crăciunului; în el citim: „Mila și adevărul s-au întâmpinat, dreptatea și pacea s-au sărutat.” Sunt cuvinte minunate de făgăduință; însă ele ne fac dureros de conștienți de nevoile și slăbiciunile noastre umane. Foarte adesea căutarea adevărului nu lasă loc milosteniei; dorința noastră de dreptate distruge pacea.

Ne aflăm, totuși, la limita unui conflict internațional; suntem confrunțați cu realitatea terorismului internațional și cu multe și diferite feluri de opresiune locală. Normal, mulți doresc să-și susțină cauza și să-și dovedească dreptatea. Ei doresc adevărul. Totuși, nu știm cum să trecem dincolo de căutarea dreptății la o pace durabilă.

Biblia ne spune că plinătatea harului și a adevărului se află în Hristos întrupat. El este dreptatea (1 Cor. 1, 30) și pacea (Efeseni 2, 14) noastră: astfel, numai El poate aduce dreptatea în lumea pe care o conduce la pacea finală și absolută cu Dumnezeu și cu oamenii.

Să ne rugăm, așadar, la acest Crăciun, ca Iisus Hristos, care este har, adevăr, dreptate și pace, să unească ceea ce noi nu putem; ca El să ne învețe și să ne dea posibilitatea să spunem adevărul cu milostenie și să facem pace cu dreptate.

„Atunci pământul își va arăta bunătatea; și Dumnezeu, chiar, Dumnezeul nostru ne va da binecuvântarea Sa.”

Cu urări de bine și rugăciuni pentru această perioadă binecuvântată și pentru Noul An,

*ss/† Rowan
Arhiepiscop de Canterbury.>>*

24. Înalt Prea Sfinția Sa **Kiril**, Mitropolit al Smolenskului și Kaliningradului:

*<<Prea Fericirii Sale,
Prea Fericitului Teoctist,
Arhiepiscop al Bucureștilor,
Mitropolit al Munteniei și Dobrogei,
Patriarhul României,*

Prea Fericirea Voastră,

În ziua luminosului praznic al Nașterii lui Hristos vă salut respectuos cu cuvânt de bucurie și dragoste despre Pruncul -Dumnezeu Iisus.

Prin mila lui Dumnezeu avem din nou posibilitatea duhovnicească să stăm în fața peșterii primitoare de Dumnezeu din Betleem și să fim martori ai tainei celei mari, care este iubirea lui Dumnezeu pentru neamul omenesc. Creatorul veacurilor și Ziditorul a toate "S-a deșertat pe Sine, chip de rob luând, făcându-se asemenea oamenilor, și la înfățișare aflându-Se ca un om" (Filipeni 2, 7). Minunându-ne cu cutremur de această micșorare de negrăit a lui Dumnezeu, nu încetăm să mulțumim și să Slavoslovim pe Hristos, Cel ce ne-a dăruit îndreptare, împăcare, binecuvântare și mântuire.

Felicitând din inimă pe Prea Fericirea Voastră cu această mare sărbătoare, vă dorim și în anul nou binecuvântare de la Dumnezeu, înmulțirea darurilor duhovnicești, pace, sănătate și ani mulți întru slava și înflorirea Bisericii Sfinte a Prea Fericirii Voastre.

Cu dragoste întru Hristos Cel Care S-a născut,

*ss/† Khiril
Șeful Sectorului Relații Externe a Patriarhiei Moscovei
Mitropolit al Smolenskului și Kaliningradului*

*Moscova
Nașterea Domnului 2002/2003.>>*

25. Excelența Sa **Jakub**, Episcop de Bialistok și Gdansk:

*<<Prea Fericitului Teoctist,
Patriarhul României*

Prea Fericirea Voastră,

Vă salut din toată inima, cu sentimente de mare fericire, cu ocazia Nașterii lui Iisus Hristos și a noului an 2003.

Fie ca nou născutul Mântuitor al lumii să facă din noul an un an al păcii și binecuvântării și fie ca El să reverse asupra Prea Fericirii Voastre ajutorul Său divin în slujirea Voastră patriarhală, spre slava lui Dumnezeu și pentru binele poporului Vostru credincios!

Cu dragoste statornică în Domnul,

ss/† Jakub

Episcop de Bialistok și Gdansk.>>

26. Prea Fericirea Sa **Meshrob II**, Patriarhul armean al Turciei:

Prea Fericitului Teoctist,

Patriarhul Bisericii Ortodoxe Române

<<Teofania 2002/2003

Prea Fericirea Voastră,

„La plinirea vremii Dumnezeu a deschis ușile dragostei Sale nemăsurate și a milei Sale nesfârșite și a permis luminii Sale mântuitoare să răsară asupra lumii căzute. Fiul Unul Născut al lui Dumnezeu, Cuvântul dinainte de toți vecii, s-a pogorât din Dumnezeirea Sa de neatins pentru a noastră mântuire, S-a întrupat de la Duhul Sfânt și din Fecioara Maria, și S-a făcut om.”

Contemplăm acest mare și inefabil mister, întrucât unii dintre noi aniversează Sfânta Naștere a lui Hristos la 24 decembrie, alții la 5,6,7 ianuarie iar alții chiar la 18,19 ianuarie. De fapt, după cum a spus odată un călugăr al Bisericii Răsăritene, promulgarea acestor aniversări „ne oferă posibilități tot mai mari de convertire la Cel care va veni.”

În ciuda evenimentelor neprevăzute ale lumii în care trăim, inimile noastre sunt pline, totuși, de credință și speranță, de bucurie și adorație, gândindu-ne la El, ale cărui titluri împărătești sunt: ”Învățător minunat, Dumnezeu Atotputernic, Tată veșnic, Împărat al păcii.” (Isaia 9,6).

Vă rugăm să primiți salutările mele personale, precum și rugăciunile și cele mai bune urări de bine și de sănătate ale episcopilor, preoților și diaconilor sediului nostru patriarhal.

Vă urăm un Crăciun și un an nou fericit!

Hristos s-a născut și s-a arătat! Binecuvântate fie Nașterea și Venirea Sa!

Al Vostru frate în Hristos,

ss/† Mesrob II

Patriarhul armean al Istanbulului și al întregii Turcii.>>

27. Cardinal **Josef Glemp**, Primatul Poloniei:

*Prea Fericitului Teoctist,
Patriarhul Bisericii Ortodoxe Române*

<<Varșovia, Crăciun 2002

Prea Fericirea Voastră,

A fost extrem de amabil din partea Prea Fericirii Voastre să mă felicitați și să faceți posibilă prezentarea icoanelor pictate de copiii români în Polonia. Această atenție a impresionat profund.

Vă transmit, cu ocazia Crăciunului 2002, urările mele de pace și de bucurie. Mă alătur recunoștinței față de infinita dragoste a lui Dumnezeu arătată tuturor prin nașterea copilului: Emanuel,,Dumnezeu cu noi.

Vă urez un Crăciun fericit și fie ca Dumnezeu să binecuvânteze noul an cu pace pentru toți oamenii.

*ss/ Cardinal Josef Glemp
Primatul Poloniei.>>*

28. Eminentă Sa Arhiepiscopul **Jakovos** al Americii:

*<<Prea Fericitului Teoctist,
Patriarhul României,*

Crăciun 2002

*Iubite frate în Hristos,
Slavă întru cei de sus lui Dumnezeu!*

Să adăugăm, la aceste cuvinte ale Doxologiei, smerita noastră cerere ca pacea Sa să vină pe pământ împreună cu adevărata bună voire între popoare.

Acest mod cât se poate de potrivit și de oportun de a întâmpina Crăciunul trebuie să fie întotdeauna pe buzele noastre și în rugăciunile rostite în fiecare zi a anului.

Cu inimă iubitoare și rugăciuni,

ss/† Arhiepiscopul Iakovos.>>

29. Eminentă Sa **Ioan**, Arhiepiscop emerit al Finlandei:

*<<Prea Fericitului Teoctist,
Patriarhul României*

Nașterea Domnului 2002

Prea Fericirea Voastră,

Vă salut cu respect cu ocazia Sărbătorii Nașterii Domnului și Mântuitorului nostru, Iisus Hristos, și Vă urez să aveți din abundență parte de bucuria sărbă-

torii, ca și de harul și binecuvântarea Fiului Întrupat – Cuvântul lui Dumnezeu – spre binele înaltei Voastre slujirii arhieresti, a Sfintei Biserici Ortodoxe și a poporului lui Dumnezeu.

*Cu salutări respectuoase și frățești, rămân,
Al Vostru în dragostea lui Hristos,*

*ss/† Ioan
Mitropolit de Niceea
Arhiepiscop emerit al Finlandei.>>*

30. Revd Dr. **Konrad Raiser**, Secretar General al Consiliului Mondial al Bisericii:

*<<Prea Fericitului Părinte Teoctist,
Patriarhul Bisericii Ortodoxe Române*

Geneva, 20 Decembrie 2002

Prea Fericirea Voastră,

Ne apropiem încă o dată de Crăciun. Totuși, în special anul acesta, oamenii se luptă cu teama și îngrijorarea: teama de un posibil război în Orientul Mijlociu și de consecințele sale imprevizibile dincolo de regiunea respectivă; teama de atacuri teroriste cum au fost recent cele din Bali și de la Moscova; teama de lipsa mijloacelor de trai și de sărăcie, ca în Argentina; teama de boală îndelungată și de moarte printre cei bolnavi de SIDA, în special în Africa; teama de a deveni victima bigotismului, a urii și a violenței în rândurile grupurilor minoritare etnice și religioase în țări ca India; sau pur și simplu teama de dezastre naturale, cum ar fi uragane, inundații, cutremure sau erupții vulcanice, și de consecințele schimbării climatului. Lista ar putea continua, indicând o mare gamă de insecuritate și neputință.

În mijlocul climatului de teamă și îngrijorare auzim din nou cuvintele îngerului adresate păstorilor în prima noapte de Crăciun: „Nu vă temeți!” (Luca 2, 10).

Crăciunul ne invită să ne încredințăm temerile lui Dumnezeu care nu dorește să rămână inabordabil. Dumnezeu ne cunoaște temerile noastre umane și vrea să ni le îndepărteze spunându-ne, cum a spus păstorilor, prin cuvintele îngerului: „Nu vă temeți!” Dumnezeu nu ne oferă securitate, ci dragoste absolut vulnerabilă în pruncul de la Betleem. Dragostea lui Dumnezeu „care este cu noi” este cea care ne îndepărtează teama (1 Ioan 4, 18) și ne eliberează de idolatria securității. Aceasta este; de asemenea, lozinca decadei ecumenice pentru desființarea violenței. După cum spune Sfântul Apostol Pavel: „Căci sunt încredințat că nici moartea, nici viața, nici îngerii, nici stăpânirile, nici cele de acum, nici cele ce vor fi, nici puterile nu vor putea să ne despartă de dragostea lui Dumnezeu, cea întru Hristos Iisus, Domnul nostru.” (Rom. 8, 38)

Vă rog, cu profundă recunoștință pentru numeroșii ani în care v-ați manifestat interesul și angajamentul față de activitatea Consiliului Mondial al Bisericii-

lor, să continuați să ne pomeniți în rugăciunile Prea Fericirii Voastre și să ne sprijiniți în continuare, și în anul următor. Vă salut cu dragoste și afecțiune filială și urez Prea Fericirii Voastre, Bisericii și poporului Vostru toate binecuvântările Domnului și Mântuitorului nostru.

Al Vostru sincer,

*ss/Konrad Raiser
Secretar General.>>*

31. Cardinal Walter Kasper, Președintele Consiliului Pontifical al Unității Creștinilor:

*<<Prea Fericitului Teoctist,
Arhiepiscop al Bucureștilor,
Patriarhul Bisericii Ortodoxe Române*

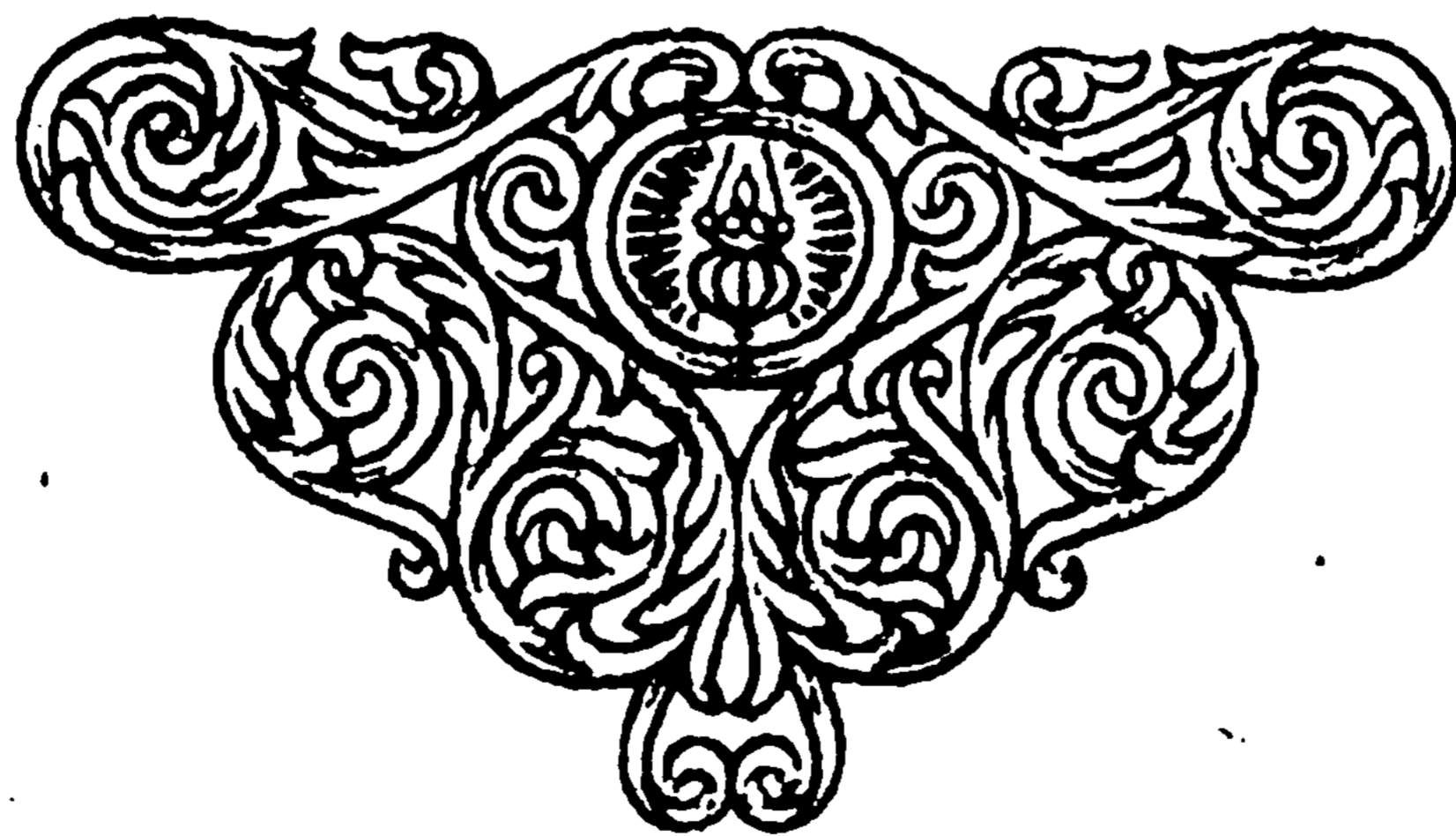
14 ianuarie 2003

Prea Fericirea Voastră,

Îmi revine plăcerea de a mă achita de însărcinarea de a Vă trimite alăturat Scrisoarea Sanctității Sale Papa Ioan Paul II, prin care răspunde mesajului Prea Fericirii Voastre transmis cu ocazia recentei sărbători a Crăciunului.

Primiți, Prea Fericirea Voastră, expresia profundelor mele sentimente caritabile.

*ss/ Cardinal Walter Kasper
Președinte.>>*

SCHIMBUL DE SCRISORI IRENICE
ÎNTRE PREA FERICITUL PĂRINTE-PATRIARH TEOCTIST
AL BISERICII ORTODOXE ROMÂNE CU ÎNTÂISTĂTĂTORI
AI BISERICILOR CREȘTINE ȘI CU ALTE PERSONALITĂȚI,
CU PRILEJUL SĂRBĂTORII ÎNVIERII DOMNULUI
2 0 0 3

Cu ocazia Sfintelor Sărbători ale Învierii Domnului 2003, Întâistătătorii Bisericilor creștine și-au trimis – ca în fiecare an – scrisori irenice, în care și-au exprimat bucuria prilejuită de aceste sărbători și au adresat urări de sănătate, pace și spor duhovnicesc, atât personal, cât și ierarhilor, clerului și fiilor duhovnicești ai Bisericilor pe care le păstoresc. Aceste sărbători au constituit un prilej de rememorare a contactelor directe dintre conducătorii bisericești și Bisericile creștine din întreaga lume în acest an, scrisorile irenice punând în lumină bogăția de evenimente bisericești a anului 2002.

Prea Fericitul Părinte Patriarh **Teoctist** a trimis Scrisoare irenică Întâistătătorilor Bisericilor Ortodoxe surori, Bisericilor Ortodoxe Orientale, Sanctității Sale Papa **Ioan Paul al II-lea**, Președintelui Conferinței Internaționale a Episcopilor Vechi-Catolici, Arhiepiscopului de Canterbury, Primat al Comuniunii Anglicane din întreaga lume, conducătorilor Bisericilor Luterane din diferite țări, conducătorilor Organizațiilor ecumenice internaționale, unor ierarhi ce păstoresc în diaspora ortodoxă, precum și ierarhilor români din Diaspora.

Scrisoarea trimisă de Prea Fericitul Părinte Patriarh **Teoctist** Sanctității Sale **Bartolomeu I**, Arhiepiscopul Constantinopolului - Noua Romă, Patriarhul Ecumenic, a avut următorul conținut:

<<Sanctitatea Voastră,

Cu bucurie și nădejde sfântă izvorâtă din taina Învierii Mântuitorului lumii, îmbrățișăm frățeste pe Sanctitatea Voastră și pe toți clericii și credincioșii pe care îi aveți în păstorie, aducându-Vă și noi vestirea cea sfântă: "HRISTOS A ÎNVIAT!", adevăr pe care este fundamentată credința noastră, căci, "cu moartea pre moarte călcând", Domnul Hristos "ne-a trecut și pe noi de la moarte la viață".

Mântuitorul nostru Iisus Hristos, Același "ieri și azi și în veci" (Evrei 13,8) ne îndeamnă și pe noi, cei de astăzi, să vestim adevărul Învierii înaintea oamenilor, din ce în ce mai înstrăinați de Dumnezeu și lipsiți de această bucurie negrăită a biruinței asupra morții. Ori, tocmai de această mărturie are nevoie lumea contemporană, mai cu seamă acum când viața ei se află în primejdie și mulți dintre semenii noștri cad pradă morții. Conștientizarea valorii reale a persoanei umane presupune și convingerea că drepturile fundamentale ale omului își au izvorul în învățătura Mântuitorului Iisus Hristos. Cuvântul Evangheliei Sale transformă unele concepte și principii juridice în principii de viață dătătoare, concretizate în fapte ale iubirii, ale respectului, ale iertării și reconcilierii între oameni. Așadar, să nu contenim a ne ruga Părintelui ceresc pentru ca viața semenilor noștri să fie salvată, prin încetarea cât mai grabnică a tuturor conflictelor

și războaielor și prin așezarea lumii pe temeliile păcii și dreptății dumnezeiești. Doar astfel ne vom putea învrednici a fi împreună-lucrători cu Hristos, Cel Care ne luminează sufletul cu lumina slavei Sale și vom putea străluci ca niște luminători, mărturisind cu putere "Cuvântul Vieții" (Filipeni 2, 16).

Prețuind după cuviință preocuparea permanentă a Sanctității Voastre în afirmarea valorii persoanei umane, în apărarea vieții și a întregii creații a lui Dumnezeu, întru întărirea unității pan-ortodoxe, dorim Sanctității Voastre și întregii turme cuvântătoare tot ajutorul lui Dumnezeu pentru strădania ce o depuneți spre slava Numelui Său și Vă îmbrățișăm frățeste întru Hristos Domnul Cel Înviat.

† T E O C T I S T

Patriarhul Bisericii Ortodoxe Române.>>

Scrisori irenice similare au fost adresate de către Prea Fericirea Sa și ceilalți Întâistătători de Biserici Ortodoxe, precum și Șefilor de Biserici creștine și personalităților ecumenice, după cum urmează:

Sanctitatea Sa **Bartolomeu I**, Patriarhul Ecumenic al Constantinopolului – Noua Romă;

1. Prea Fericirii Sale **Petros VII**, Papă și Patriarh al Alexandriei și al întregii Africi;

2. Prea Fericirii Sale **Ignatios IV** al Antiohiei, Patriarh grec-ortodox al Antiohiei și întregului Orient;

3. Prea Fericirii Sale **Irinaios I**, Patriarhul Ierusalimului;

4. Sanctității Sale **Alexei**, Patriarhul Moscovei și a toată Rusia;

5. Sanctității Sale **Pavle**, Patriarhul Serbiei;

6. Sanctității Sale **Maxim**, Patriarhul Bulgariei;

7. Sanctității Sale **Ilia II**, Patriarh Catolicos al întregii Georgii;

8. Prea Fericirii Sale **Chrisostomos**, Arhiepiscopul Ciprului;

9. Prea Fericirii Sale **Chrystodoulos**, Arhiepiscopul Atenei și al Întregii Elade;

10. Prea Fericirii Sale **Anastasios**, Arhiepiscop de Tirana, Durres și a toată Albania;

11. Prea Fericirii Sale **Sava**, Mitropolit al Varșoviei și a toată Polonia;

12. Înalt Prea Sfințitului Mitropolit **Nikolaj** al Ținuturilor Cehiei și Slovaciei;

13. Înalt Prea Sfințitului Mitropolit **Leo**, Arhiepiscop al Karaeliei și a toată Finlanda;

14. Înalt Prea Sfințitului Mitropolit **Panteleimon II**, al Tesalonicului;

15. Prea Fericirii Sale **Theodosius**, Arhiepiscop de Washington și Mitropolit al întregii Americi și al Canadei;

16. Înalt Prea Sfințitului Mitropolit **Daniel**, Arhiepiscop de Tokyo și Mitropolit al întregii Japonii;

17. Sanctității Sale **Karekin al II-lea**, Patriarh Suprem Catolicos al tuturor Armenilor;

18. Sanctității Sale **Aram I**, Catolicos Armean al Ciliciei;

19. Sanctității Sale **Abbuna Paulos**, Patriarhul Etiopici, Arhiepiscop de Axum și Echege al Sfântului Scaun al Sf. Tekle Hamanot;
20. Sanctității Sale **Moran Baselios Marthoma Mathews II**, Patriarh Catolicos al Bisericii Ortodoxe Siriene a Răsăritului;
21. Sanctității Sale **Ignatius Zakka I. Ivas**, Patriarh al Antiohiei și al întregului Orient, Șef suprem al Bisericii Ortodoxe Siriene Universale;
22. Sanctității Sale **Khanania Mardinka IV**, Patriarh Catolicos al Bisericii Asiriene a Răsăritului;
23. Înalt Prea Sfințitului **Stephanos**, Mitropolit al Bisericii Ortodoxe a Estoniei;
24. Înalt Prea Sfințitului Mitropolit **Demetrios**, Arhiepiscop al Americii;
25. Sanctității Sale Papa **Ioan Paul II**;
26. Eminenței Sale Mons. Dr. **Joris Vercammen**, Arhiepiscop de Utrecht, Președintele Conferinței Internaționale a Episcopilor Vechi-Catolici;
27. Grației Sale **Rowan Douglas Williams**, Arhiepiscop de Canterbury, Primat al întregii Anglii și al tuturor Comuniunilor Anglicane de Pretutindeni ;
28. Excelenței Sale **Manfred Kock**, Președintele Consiliului Bisericii Evanghelice din Germania;
29. Revd. Dr. **Konrad Raiser**, Secretar General al Consiliului Mondial al Bisericilor;
30. Revd. Dr. **Keith Clements**, Secretar General al Conferinței Bisericilor Europene;
31. Eminența Sa **Herman**, Arhiepiscop al Washingtonului;
32. Revd. Dr. **Milan Opocensky**, Secretar General al Alianței Reformate Mondiale;
33. Revd. Dr. **Ishmael Noko**, Secretar General al Federației Luterane Mondiale.

La rândul său, Prea Fericitul Părinte Patriarh **Teoctist** a primit Scrisori irenice de la Întâistătorii și Șefii de Biserici mai sus menționați, precum și de la personalități ecumenice.

Redăm în continuare, în întregime, Scrisorile irenice primite de către Prea Fericitul Părinte Patriarh **Teoctist**:

Sanctitatea Sa **Bartolomeu I**, Patriarhul Ecumenic al Constantinopolului – Noua Romă:

*<<Prea Fericirea Voastră, Teoctist, Arhiepiscop al Bucureștilor,
Mitropolit al Munteniei și Dobrogei și
Patriarh al Bisericii Ortodoxe Autocefale din România,
Iubit frate al smereniei noastre și coliturghisitor în Hristos, Dumnezeu, Vă
îmbrățișăm frățeste în Domnul și Vă salutăm.*

*Vă îmbrățișăm frățeste, Prea Fericirea Voastră, în zilele sfinte și festive ale
Sfintelor Paști, comunicând în spirit și adevăr și în multă dragoste și onoare în Iisus*

Hristos, Domnul și Mântuitorul nostru, și Vă îmbrățișăm cu dorință frățească, Prea Fericirea Voastră, adresându-Vă fericitul mesaj pascal „Hristos a înviat!”

Aceasta constă pe de o parte, în mărturisirea credinței noastre neclintite potrivit căreia Cuvântul lui Dumnezeu, care s-a făcut trup, a suferit și a înviat pentru mântuirea noastră, moartea pre moarte călcând, dându-ne viață veșnică în nemurire; pe de altă parte, constă în chemarea la participarea la această nouă și neobișnuită bucurie apărută dincolo de orice speranță, previziune sau logică, chiar din mormântul Său, din împărăția morții și a iadului, din durere și plângere, din lacrimi și disperare. Potrivit Scripturilor, lumina a apărut din întuneric, viața din moarte, izvorul veșnic și nepieritor al sufletelor noastre, pentru binele, reînnoirea și speranța renăscută, pentru bucuria și mântuirea noastră din toate încercările.

Lumea a trăit și în trecut multe situații tragice și, fără speranță, și la fel se întâmplă și astăzi. Am salutat cu multe speranțe, dar și cu mulțumire de sine, începutul noului secol și ne-am ridicat capetele cu aroganță la intrarea în cel de al treilea mileniu, fiind mândri de civilizația, progresul, umanismul nostru, într-un cuvânt, lăudându-ne că noul mileniu va fi unul care va aduce tot binele pe pământ și că civilizația noastră ne va oferi o mai mare prosperitate și fericire decât părinților noștri. Însă rețineți că a sosit timpul să plătim potrivit măsurii părinților noștri însă generația noastră îi depășește în intoleranță și împietrire. Oameni împotriva oamenilor se devorează asemenea fiarelor iar pământul este saturat de sânge și nedreptate.

Totuși, noi, care credem fără îndoială în Hristos care a murit și a înviat, chemăm lumea din nou la bucurie și speranță și în mijlocul ruinei spirituale și materiale, a sângelui și a victimelor inocente, a mormintelor, a zgomotului răsunător al armelor moderne, îngrozitor de perfecționate tehnic, cântăm și ne salutăm unii pe alții cu „Hristos a înviat!”. Hristos a înviat speranța lumii, pacea, mântuirea și răscumpărarea noastră. Cădem plini de pocăință în fața Lui, care a înviat din morți și ne-a înviat și pe noi odată cu El, primul născut din morții, tuturor celor care acceptă învierea.

Vă îmbrățișăm, Prea Fericirea Voastră, cu bucuria pascală și speranța Învierii, a prosperității și păcii întregii omeniri care vine prin această Înviere, și rămânem, cu dragoste adâncă și onoare în Domnul Înviat,

Al Prea Fericirii Voastre iubit frate în Hristos,

ss/† Bartolomeu al Constantinopolului

Hristos a înviat!

Sfintele Paști 2003.>>

1. Prea Fericirii Sale **Petros VII**, Papă și Patriarh al Alexandriei și al întregii Africi;
2. Prea Fericirii Sale **Ignatios IV** al Antiohiei, Patriarh grec-ortodox al Antiohiei și întregului Orient;

3. Prea Fericirii Sale **Irinaios I**, Patriarhul Ierusalimului;
4. Sanctitatea Sa **Alexei**, Patriarhul Moscovei și a toată Rusia:

<<Prea Fericirii Sale,
Prea Fericitului Părinte Patriarh **Teoctist**,
Arhiepiscop al Bucureștilor
Mitropolit al Munteniei și Dobrogei,
Patriarh al României,

Vă rugăm să primiți salutarea noastră frățească și sărutarea pascală în această sfântă și plină de bucurie zi a iluminatei Învieri a lui Hristos.

Prin învierea Sa, Hristos ne-a dăruit "viața veșnică și mare milă" (Canonul Sfințelor Paști). Prin credința în El ne îndreptăm privirea spre patria noastră cerească. Răstignindu-ne împreună cu El și murind păcatului, înviem împreună cu El pentru o viață nouă, căci "dacă am fost altoiți pe El prin asemănarea morții Lui, atunci vom fi părtași și ai învierii Lui" (Romani 6, 5).

Vă felicităm din inimă cu ocazia sărbătorii Sfințelor Paști și Vă dorim Prea Fericirea Voastră, și celor pe care îi păstoriți, să Vă "bucurați de ospățul credinței" și să primiți pe deplin "bogăția harului" (Cuvântarea Sfântului Ioan Gură de Aur la Sfințele Paști), făcându-Vă părtași, prin acestea, zilei celei neînserate a Învierii în Împărăția lui Hristos.

Cu dragostea frățească întru Hristos Cel înviat,

ss/† **Alexei**

Patriarh al Moscovei și a toată Rusia.>>

5. Sanctitatea Sa **Pavle**, Patriarhul Serbiei:

<<Prea Fericirii Sale,
Prea Fericitului Arhiepiscop al Bucureștilor,
Mitropolit al Ungrovlahiei,
Locțiitor al Scaunului Cezareei Capadociei și
Patriarh al României,
Prea iubitului nostru frate și împreună slujitor,

Prea Fericite Părinte Patriarh **Teoctist**,

Vă sărutăm frățește, felicitându-Vă cu ocazia Sărbătorii sărbătorilor, a Învierii celei luminate a lui Hristos, salutându-Vă din inimă.

Hristos a înviat – Adevărat a înviat!

Crucea lui Hristos și învierea Sa reprezintă ființa vieții noastre creștine și nădejdea noastră, conform cuvintelor Sfântului Apostol Pavel: "Iar dacă Hristos n-a înviat, zadarnică este credința voastră" (I Corinteni 15, 17).

Răstignirea pe cruce a lui Hristos ne-a dăruit Taina iubirii divine, a iubirii care se jertfește pentru aproapele, pentru oameni, pentru întreaga lume. Răstignirea lui Hristos face să înceteze strădania oamenilor sau, după cum spune

Sfântul Apostol Pavel: "Întărind sufletele ucenicilor, îndemnându-i să stăruie în credință și arătându-le că prin multe suferințe trebuie să intrăm în împărăția lui Dumnezeu" (Fapte 14, 22).

Crucii Tale ne închinăm, Hristoase, și sfântă învierea Ta o lăudăm și o mărim; crucea și patimile Domnului au adus biruința asupra morții și leacul nemuririi, ele sunt izvorul învierii și al vieții veșnice.

"Deci, și dacă trăim, și dacă murim, ai Domnului suntem. Căci pentru aceasta a murit și a înviat Hristos, ca să stăpânească și peste morți și peste vii" (Romani 14, 8-9).

Cu aceste gânduri, Vă felicităm, salutându-Vă din nou cu salutul victorios:

Hristos a înviat!

*ss/† Pavle
Patriarhul Serbiei.>>*

6. Sanctitatea Sa Maxim, Patriarhul Bulgariei:

*<<Prea Fericitului Teoctist
Patriarhul Bisericii Ortodoxe Române*

Sfintele Paști 2003, Sofia

*Prea Fericirea Voastră,
Hristos a înviat!*

Paștele lui Hristos este ziua pe care a lăsat-o Dumnezeu pentru a ne bucura (Psalm 118, 24). Această bucurie este desăvârșită, întrucât Iisus Hristos a înviat din morți. „Bucurați-vă!” (Matei 28, 9) au fost primele cuvinte de salut adresate femeilor mironosițe, care erau uimite, stânjenite și speriate, în ciuda asigurărilor date de îngeri: „Nu vă temeți... Nu este aici. A înviat” (Matei 28, 5-6).

Bucuria Paștelui Domnului pătrunde adânc în sufletele și inimile noastre. Cuvintele vechilor profeți s-au dovedit a fi adevărate: „Moartea va fi înlăturată pe vecie și Domnul Dumnezeu va șterge lacrimile de pe toate fețele.” (Isaia 25, 8). „Unde este moarte, biruința ta? Unde-ți sunt chinurile tale?” (Osea 13, 14). Sf. Apostol Pavel afirmă: „Hristos a înviat din morți fiind începătură a învierii celor adormiți... Căci precum în Adam toți mor, așa și în Hristos toți vor învia.” (1 Cor. 15, 20-22). De aceea Sfânta Biserică înalță cântece de biruință: „De la moarte la viață și de la pământ la ceruri ne-a înălțat Hristos, Dumnezeul nostru” (Irmos pascal, cântul 1).

Vă îmbrățișăm frățeste cu bucurie pascală și vă urăm putere în trup și duh pentru o slujire încununată de succes cu bucurie veșnică în Domnul înviat.

Hristos a înviat! Adevărat a înviat!

Cu dragoste frățească în Hristos,

*ss/† Maxim
Patriarhul Bulgariei.>>*

7. Sanctitatea Sa **Ilia II**, Patriarh Catolicos al întregii Georgii:

Tbilisi, Sfintele Paști 2003

*<<Prea Fericirii Sale,
Prea Fericitului Teoctist,
Arhiepiscop al Bucureștilor,
Mitropolit al Munteniei și Dobrogei,
Patriarhul României*

*Prea Fericirea Voastră, iubite frate în Hristos,
Hristos a înviat!*

Vă salutăm cordial și cu mare bucurie atât pe Prea Fericirea Voastră personal, cât și întreaga Biserică.

Astăzi, când lumea este confruntată cu zile grele, ne înălțăm rugăciunile către Dumnezeu rugându-L să dea pace și prosperitate întregii lumi și să ne purifice sufletul și mintea pentru ca și noi să putem spune împreună cu Sf. Profet: „Unde este moarte biruința ta? Unde-ți sunt chinurile tale? (Osea 13, 14).

Vă urăm sănătate și ani mulți cu bucurie și pace pentru prosperitatea în continuare a Sfintei Voastre Biserici și țări.

Vă îmbrățișăm, Prea Fericirea Voastră, cu dragoste frățească în Hristos și Vă rugăm să ne pomeniți în rugăciunile Voastre.

Adevărat a înviat!

ss/† Ilia II

Patriarh Catolicos al întregii Georgii.>>

8. Prea Fericirii Sale **Chrisostomos**, Arhiepiscopul Ciprului;
9. Prea Fericirii Sale **Chrystodoulos**, Arhiepiscopul Atenei și al Întregii Elade;
10. Prea Fericirea Sa **Anastasios**, Arhiepiscop de Tirana, Durres și a toată Albania:

Tirana, Sfintele Paști 2003

*<<Prea Fericirii Sale,
Prea Fericitului Părinte Teoctist,
Patriarhul Bisericii Ortodoxe Române*

*Prea Fericirea Voastră,
Iubit frate și coliturghisitor în Hristos,*

„Datu-Mi-s-a toată puterea, în cer și pe pământ.” (Matei 28, 18), a declarat Domnul Înviat ucenicilor Săi și le-a încredințat sarcina de a vesti spusele sale tuturor popoarelor, acestea având o semnificație universală.

În contextul actual de dezamăgire generală în ce privește folosirea greșită a autorității, învierea lui Hristos aduce un suflu de speranță proclamând faptul că autoritatea esențială și definitivă i-a fost încredințată lui Iisus Hristos, care „este pacea noastră” (Efeseni 2, 14), „învierea și viața” (Ioan 11, 25). Propria Sa autoritate mântuitoare acționează prin Biserică în istoria omenirii ca dar al iertării și dragostei, făcându-ne să depășim moartea și să participăm la viața nouă, veșnică în Hristos.

Sărbătorind biruința autorității Dumnezeuului dragostei în sărbătoarea slăvită a Învierii, Vă adresăm salutarea pascală „Hristos a înviat” și urăm Prea Fericirii Voastre, respectabililor ierarhi, clericilor aleși și poporului credincios al Sfintei Biserici a României, să sărbătorească Paștele cu sănătate, speranță și exaltare, continuând cu forță activitatea inspirată de El, diaconia reconcilierii, dreptății și păcii.

Vă îmbrățișăm cu afecțiune frățească, Prea Fericirea Voastră, Vă salutăm cu sărutare pascală, apreciindu-vă în mod deosebit, cu devotament frățesc și cu dragoste profundă în Iisus Hristos, Domnul Înviat al nostru și al întregii creații.

Cu profundă dragoste în El,

ss/† Anastasios

Arhiepiscop de Tirana, Durres și al întregii Albanii.>>

11. Prea Fericirea Sa Sava, Mitropolit al Varșoviei și a toată Polonia:

*<<Prea Fericirii Sale,
Prea Fericitului Teoctist,
Arhiepiscop al Bucureștilor,
Mitropolit al Munteniei și Dobrogei,*

*Prea Fericirea Voastră,
Hristos a înviat!*

Sărbătorim, încă o dată, cu voia lui Dumnezeu, Sfintele Paști. Noaptea măreață și luminoasă a Paștelui revarsă bucuria aniversării pentru toți creștinii ortodocși. „Sfântă și plină de bucurie este această noapte luminoasă și mântuitoare.” (Canon, Irmos 7). În această noapte toate bisericile ortodoxe sunt pline de credincioși, care cântă într-un glas: „Hristos a înviat din morți!” Fiecare participant îmbătat de această emoție dorește să o rețină cât mai mult posibil, întrucât prin această beție suntem eliberați de austeritatea vieții și de grijile zilnice. Cuvintele cu care ne salutăm unii pe alții în această zi reflectă întreaga esență a sfintei noastre credințe.

Hristos a înviat!

Aceasta este credința noastră. Ce valoare mai au alte griji și preocupări, dureri și încercări, în comparație cu emoția nemărginită a Învierii lui Hristos?

Vocația noastră creștină este să proclamăm această „veste bună” și să adresăm lumii acest salut plin de bucurie.

Călăuzit de chemarea acestei vocații și îmbătați de bucuria pascală, transmit Prea Fericirii Voastre mesajul evanghelic:

Hristos a înviat!

Fie ca Prea Fericirea Voastră să Vă bucurați de sănătate și de fericirea Paștelui, de liniștea sufletească și seninătatea de care contemporanii noștri duc mare lipsă. Cu dragoste în Învierea lui Hristos,

ss/ † Sava

Mitropolit al Varșoviei și al Întregii Polonii.>>

12. Înalt Prea Sfinția Sa Mitropolitul **Nikolaj** al Ținuturilor Cehiei și Slovaciei:

Sfintele Paști 2003

*<<Prea Fericirii Sale,
Prea Fericitului Teoctist,
Arhiepiscop al Bucureștilor,
Mitropolit al Munteniei și Dobrogei,
Patriarhul României
Prea Fericirea Voastră,*

Vă rog să primiți sincerele noastre salutări cu ocazia slăvitei Învieri a Domnului nostru Iisus Hristos. Vă urez putere, sănătate și binecuvântarea lui Dumnezeu în munca plină de responsabilitate în slujirea Mântuitorului nostru. Fie ca „Sărbătoarea sărbătorilor” să dea tuturor fiilor credincioși ai Sfintei Biserici Ortodoxe din întreaga lume multă energie pentru a lupta împotriva dușmanilor păcii lui Hristos.

Vă transmitem salutări pascale cu dragoste în Domnul înviat și dătător de viață.

Hristos a înviat! Adevărat a înviat!

ss/ † Nikolaj

Mitropolit al ținuturilor Cehiei și Slovaciei.>>

13. Înalt Prea Sfințitului Mitropolit **Leo**, Arhiepiscop al Karaeliei și a toată Finlanda;

14. Înalt Prea Sfințitului Mitropolit **Panteleimon II**, al Tesalonicului;

15. Prea Fericirii Sale **Theodosius**, Arhiepiscop de Washington și Mitropolit al întregii Americi și al Canadei;

16. Înalt Prea Sfințitului Mitropolit **Daniel**, Arhiepiscop de Tokyo și Mitropolit al întregii Japonii;

Paștele Domnului 2003

<<Prea Fericirii Sale,
Prea Fericitului Teoctist
Patriarhul României
Prea Fericirea Voastră,
Hristos a înviat!

Vă transmitem, în bucuria Sfintei Învieri a Domnului nostru, cele mai sincere urări de bine Prea Fericirii Voastre și credincioșilor Bisericii Voastre.

Să mulțumim Domnului nostru că ne dă astăzi aceeași pace cu care a binecuvântat pe sfinții Săi ucenici în ziua Învierii Sale când le-a apărut pentru prima oară!

Ne rugăm ca sarcina Voastră patriarhală să fie în continuare plină de pacea pascală a Domnului pe tot timpul anului.

Adevărat a înviat!

ss/ † **Daniel**
Arhiepiscop de Tokio și
Mitropolit al Întregii Japonii.>>

17. Sanctitatea Sa **Karekin al II-lea**, Patriarh Suprem Catolicos al tuturor Armenilor:

Sfintele Paști 2003

<<Prea Fericitului Teoctist I,
Arhiepiscop al Bucureștilor,
Mitropolitul Munteniei și al Dobrogei,
Patriarhul Bisericii Ortodoxe Române

Prea Fericirea Voastră,
Iubit frate în Hristos,

Odată cu impresionantul imn „Hristos a înviat din morți” transmitem de la Centrul spiritual al tuturor armenilor, și sediul mamă Sfântul Scaun de la Etchmiadzin, salutările noastre frățești adresate Prea Fericirii Voastre, clericilor și credincioșilor voștri, felicitându-vă cu ocazia Sărbătorii Slăvitei Învieri a Mântuitorului. Mulțumim lui Dumnezeu că prin puterea sfințitoare a Învierii Mântuitorului, a răsărit din nou o nouă primăvară pentru noi, creștinii.

Întăriți de biruința vieții asupra morții, credem că „Domnul va domni de-a pururi cu dreptate și dragoste”, iar răul și violența, corupția, ura, teroarea și războiul vor fi îndepărtate pentru totdeauna din societatea umană.

Ne rugăm fierbinte lui Dumnezeu pentru o pace stabilă în întreaga lume și pentru întreaga omenire, în special pentru poporul irakian și pentru toate popoarele care suferă de privațiuni și de pe urma consecințelor războiului și a problemelor de tot felul.

Ne rugăm ca puterea înnoitoare a Învierii miraculoase a Mântuitorului să mențină Biserica Ortodoxă Română neclintită și netulburată, împreună cu mem-

brii săi, clericii cu dragoste de Dumnezeu și credincioșii cu frică de Dumnezeu, pentru a deveni o binecuvântare în viața voastră și pentru a o conduce cu sănătate la succese reînnoitoare și pentru ca ea să aducă mângâiere poporului vostru credincios.

*Hristos a înviat din morți,
Binecuvântată este învierea lui Hristos!*

Cu dragoste frățească în Hristos,

*ss/ † Karekin II
Catolicos al tuturor Armenilor*

18. Sanctitatea Sa **Aram I**, Catolicos Armean al Ciliciei:

Antelias, Sfintele Paști 2003

*<<Prea Fericirii Sale,
Prea Fericitului Părinte Patriarh Teoctist,*

▾ Iubite frate în Hristos,

*„Feriți făcătorii de pace, că aceia fiii lui
Dumnezeu se vor chema.” (Matei 5, 9)*

Aceste cuvinte ale lui Iisus Hristos, Domnul nostru, capătă o importanță crucială pentru credincioșii tuturor religiilor, culturilor și națiunilor, mai mult ca niciodată până acum, în această conjunctură critică din istoria omenirii.

Pacea este darul lui Dumnezeu făcut omenirii; este, de asemenea, o sarcină care se cere îndeplinită de toți oamenii. Într-adevăr, pacea este sursa creativității și progresului, coexistența armonioasă și dialogul semnificativ. Pacea este calea spre reconciliere.

Iisus Hristos ne cheamă „să luptăm pentru pace”. De fapt, a lupta pentru pace înseamnă a lupta pentru demnitatea umană și pentru reconciliere; a realiza calitatea vieții în care valorile spirituale și morale capătă expresie concretă; a dezvolta un model de societate în care diversitatea lui Dumnezeu este respectată și sporită.

Lumea are nevoie de o pace susținută de aceste valori.

Acum, când ne pregătim să sărbătorim Învierea lui Hristos, să ne reînnoim angajamentul de „a lupta pentru pace” într-o lume sfâșiată de nedreptate și violență, de sărăcie și război. În calitatea mea de conducător spiritual, rămân ferm angajat în lupta pentru pace și dreptate, alături de Prea Fericirea Voastră.

Al Vostru în Hristos înviat,

*ss/ † Aram I
Catolicos al Ciliciei.>>*

19. Sanctității Sale **Abbuna Paulos**, Patriarhul Etiopiei, Arhiepiscop de Axum și Echege al Sfântului Scaun al Sf. Tekle Hamanot;

20. Sanctității Sale **Moran Baselios Marthoma Mathews II**, Patriarh Catolicos al Bisericii Ortodoxe Siriene a Răsăritului;

21. Sanctității Sale **Ignatius Zakka I. Ivas**, Patriarh al Antiohiei și al întregului Orient, Șef suprem al Bisericii Ortodoxe Siriene Universale;

22. Sanctitatea Sa **Khanania Mardinka IV**, Patriarh Catolicos al Bisericii Asiriene a Răsăritului:

*<<Prea Fericirii Sale,
Prea Fericitului Părinte Patriarh Teoctist
Biserica Ortodoxă Română*

*Prea Fericirea Voastră,
Iubite frate în Hristos,*

Hristos a înviat! Adevărat a înviat!

Sfânta Biserică a lui Iisus Hristos vibrează de aclămațiile cunoașterii Marii Învieri; aceste acolade transmit cuvinte de viață și speranță. Ele sunt rostite la încheierea călătoriei postului mare. Iisus Hristos a înviat! El a eliberat omenirea de sclavia mormântului pecetluit. Prin Învierea Sa, El revarsă viața și speranța slăvită.

Aceste cuvinte edificatoare vă sunt trimise, iubite frate, împreună cu rugăciunile înălțate în numele Bisericii Asiriene din Orient și a poporului nostru, în special în această perioadă tulbure, din patria noastră și din Orientul Mijlociu.

Viața veșnică a fost dată omenirii de Domnul nostru prin miracolul Marii Învieri. El ne-a dat prilejul să căutăm unicitatea în El. Acest dar a fost dat omenirii prin viața, moartea, înmormântarea și Învierea Sa. El ne cheamă să ne îmbrățișăm unii pe alții cu dragoste. Rugăciunea noastră vă îmbrățișează pe Prea Fericirea Voastră și pe toți credincioșii încredințați de Domnul nostru slujirii Voastre spirituale.

Vă transmitem sincere salutări și urări de bine în numele Bisericii Asiriene a Orientului, la această sfântă sărbătoare a Învierii. Vă asigurăm de dragostea noastră frățască.

Hristos a înviat! Adevărat a înviat!

*Scrisă în chilia patriarhală
Marton Grove, Illinois
Învierea Domnului 2003*

*ss/† Khanania Mardinkha IV
Patriarh Catolicos
Biserica Asiriană a Orientului.>>*

23. Înalt Prea Sfinția Sa **Stephanos**, Mitropolit al Bisericii Ortodoxe a Estoniei:

Talin, Paștele Domnului 2003

*<<Prea Fericirii Sale
Prea Fericitului Părinte Teoctist,
Patriarhul României,*

Prea Fericirea Voastră,

Hristos a înviat din morți, moartea pre moarte călcând și celor din mormânturi viață dăruindu-le!

Țin să împart cu Prea Fericirea Voastră bucuria nemărginită care izvorăște din inima Bisericii. Toate gândurile și rugăciunile noastre vibrează de vestea nemaiauzită: Dumnezeu s-a făcut trup și în trup și cu trupul a biruit ura și moartea.

Este adevărat că oamenii suferă astăzi foarte mult de singurătate, de foame și sunt șomeri. Este adevărat că omenirea cunoaște multe amenințări și suferințe. Este adevărat că îmbătrânim, că suntem adeseori obosiți, slabi și bolnavi. Acesta este destinul omului văzut din exterior

Pentru noi, dimpotrivă, întreaga noastră ființă fiind impresionată de Paști, s-a născut o nouă creație: ieri am fost îngropat cu tine, Doamne, astăzi mă reîntorc la viață odată cu tine. Ieri am fost răstignit odată cu Tine; slăvește-mă cu Tine, Mântuitorule, în Împărăția Ta.

Vă transmit, Prea Fericirea Voastră, felicitările mele cordiale în dragostea lui Hristos înviat. Vă asigur de cel mai profund respect și Vă urez ca speranța și lumina care strălucește din Mormântul gol să Vă dea sănătate timp de mulți ani.

ss/ † Stephanos.

Mitropolit de Talin și Întreaga Estonie.>>

24. Înalt Prea Sfinția Sa Mitropolitul **Demetrios**, Arhiepiscop al Americii:

Sfintele Paști, 2003

*<<Prea Fericirii Sale,
Prea Fericitului Teoctist,
Patriarh al României*

Prea Fericirea Voastră,

Vă transmit sincere salutări și urări cordiale, în bucuria biruitoare a Învierii, dorindu-Vă să aveți inima plină de fericire și reînnoire. Astăzi, biruința lui Hristos este cu siguranță și a noastră când credem din toată inima ceea ce rostesc buzele noastre: Hristos a înviat! Adevărat a înviat!

Prin cruce suntem înapoiți raiului. Ne înapoiem în Împărăția cerului, primind încrederea de a-L numi pe Dumnezeu Tată și de a împărți cu El harul divin.

Să oferim unei lumi plină de încercări și nesiguranță realitatea plină de bucurie a Învierii și asigurarea lui Hristos: „Eu cu voi sunt în toate zilele, până la sfârșitul veacului” (Matei 28, 20).

Fie ca lumea să nu mai fie niciodată fără El. Fie ca El să fie întotdeauna mai vizibil în noi, în mărturisirea noastră față de El.

Fie ca noi să continuăm lucrarea lui Hristos pecetluită de El cu moartea pe cruce și cu slăvita Sa Înviere, oferind plinătatea dragostei Sale într-o inspirată slujire a reconcilierii.

Vă asigurăm de rugăciunile noastre pentru o viață bogată și transfigurată în Iisus Hristos Înviat.

*Cu cele mai sincere urări de bine pentru un Paște fericit, rămân,
Cu dragoste reverențioasă în Hristos*

ss/† Arhiepiscop Demetrios.>>

25. Sanctității Sale Papa **Ioan Paul II**;

26. Eminentă Sa Mons. Dr. **Joris Vercammen**, Arhiepiscop de Utrecht, Președintele Conferinței Internaționale a Episcopilor Vechi-Catolici:

<<Duminica Floriilor 2003

Prea Fericirea Voastră,

Evanghelia după Marcu ne povestește despre femeile care se îndreptau din dimineață, spre mormântul lui Iisus (Marcu 16, 1-8). Vorbeau despre piatra de la intrarea mormântului și se întrebau cine o va putea înlătura.

Acea piatră L-a ținut nu numai pe Iisus întemnițat în realitatea morții. Asemenea lui Iisus, și ei s-au simțit întemnițați în realitatea disperării. Cine va înlătura piatra de pe inimile lor? Cine va răspunde întrebărilor lor pline de angoasă despre dragostea câștigată prin opresiune violentă?

În zilele noastre, războiul pare să fi devenit tot mai mult o armă politică în lupta pentru putere și supremație. Chiar dacă nedreptatea și opresiunea sunt îndepărtate de război, realitatea este că un război nu are niciodată câștigători, ci numai păgubași. Dreptatea și pacea nu se construiesc niciodată pe o realitate violentă și nici de un dictator sau de dușmanii lui.

Cine va îndepărta piatra care ne ține prizonierii unei realități violente?

Evanghelia ne spune numai că piatra a fost îndepărtată de la mormânt și atunci când erau mai disperate femeile au auzit o invitație: „Mergeți, că El va merge în Galileea înainte de voi”. Galileea este țara în care Iisus și-a arătat dragostea față de tot felul de oameni și făcând aceasta, El le-a înapoiat adevărata lor identitate. Oamenii devin conștienți de demnitatea lor de fii ai lui Dumnezeu și se simt ca născuți din nou.

Aceasta va fi întotdeauna lucrarea celui Înviat: redarea demnității oamenilor!

Dacă doriți să participați la noua Sa viață, nu este decât o singură posibilitate: mergeți cu El, „tot felul de galileeni” care existați în lume. Nouă ne este dat să știm că nu am fost condamnați să credem că violența ar fi o cale spre dreptate. Astfel, această piatră este îndepărtată de pe inimile noastre. Posibilitatea dragostei are drum liber.

Paște binecuvântat!

*ss/ † Joris A.O.L. Vercammen
Arhiepiscop de Utrecht.>>*

27. Grația Sa **Rowan Douglas Williams**, Arhiepiscop de Canterbury, Primat al întregii Anglii și al tuturor Comuniunilor Anglicane de Pretutindeni :

7 aprilie 2003

*<<Prea Fericirii Sale,
Prea Fericitului Părinte Teoctist,
Patriarhul Bisericii Ortodoxe Române*

*Prea Fericirea Voastră,
Hristos a înviat!*

„A fost începutul unei noi zile” a scris marele nostru profesor și predicator Lancelot Andrewes, cu aproximativ patru sute de ani în urmă. Învierea este o nouă naștere a rasei umane, crearea unei comunități între ființele umane care nu poate fi distrusă, omenirea fiind prinsă în gloria lui Hristos care a învins moartea și păcatul.

În fiecare an simțim nevoia să auzim această vestire, întrucât acordăm încă mult din energia și îndemânarea noastră desființării legăturilor dintre ființele umane. Gradul în care facem acest lucru este măsura înstrăinării noastre de viața în Dumnezeu; și numai pe măsură ce redescoperim făgăduința făcută de Hristos Înviat aflăm unde se află bazele unei reconcilieri durabile. Numai prin cruce și prin mormântul gol „nu mai suntem străini și locuitori vremelnici, ci suntem împreună cetățeni cu sfinții și casnici ai lui Dumnezeu.” (Efeseni 2:19). Suntem reconcilianți unii cu alții întrucât El a reconciliat omenirea căzută cu Tatăl.

Aceste ultime luni au cunoscut o mare fragmentare a legăturilor, alianțelor și încrederii noastre pe întreg globul. Am mărturisit mult din domnia și puterea morții în relațiile noastre. La aniversarea Sărbătorii Sărbătorilor fie ca rugăciunea noastră să fie ca Duhul lui Hristos Înviat să ne aducă cu adevărat o nouă naștere; ca Biserica noastră să fie instrumentul lui Dumnezeu pentru o pace durabilă; ca noi să avem tăria de a rezista puterii morții în numele Celui care a învins-o pentru totdeauna.

*ss/ † Rowen Williams
Arhiepiscop de Canterbury.>>*

28. Excelenței Sale **Manfred Kock**, Președintele Consiliului Bisericii Evanghelice din Germania;

29. Revd. Dr. **Konrad Raiser**, Secretar General al Consiliului Mondial al Bisericii;

Geneva, 23 aprilie 2003

<<Prea Fericirii Sale
Prea Fericitului Părinte Patriarh Teoctist
Biserica Ortodoxă Română

Prea Fericirea Voastră,

„Auzi-voi ce va grăi întru mine Domnul Dumnezeu, că va grăi pace peste poporul Său” (Psalm 84, 8). Făgăduința devine realitate astăzi. Domnul Înviat le spune ucenicilor Săi „Pace vouă!” (Ioan 20, 19) când îi întâlnește pentru prima oară. Acestea erau cele mai încurajatoare cuvinte adresate celor care trăiseră groaza crucii și stăteau acum cu ușile încuiate de teamă.

Astăzi, în mijlocul fricii și a suferinței cauzată de război, atât făgăduința Psalmistului cât și glasul încurajator al Domnului Înviat au condus Bisericele și creștinii la o trăire remarcabilă, și în același timp încurajatoare.

Într-o manifestare de unanimitate fără precedent creștinii și Bisericele de toate tradițiile și din toate părțile lumii și-au unit glasurile pentru a denunța războiul din Irak ca imoral, ilegal și neînțelept. Toate s-au pronunțat pentru pace. Niciodată până acum nu s-a înregistrat un asemenea consens, un asemenea discernământ profetic al tuturor Bisericii. Bisericele din Statele Unite au dovedit mare curaj declarând adevărul în fața puterii. Nu există nici un motiv să ne simțim descurajați că glasul lor nu a fost auzit, că guvernul a refuzat să le asculte. Ar trebui mai curând să sărbătorim faptul că pentru prima oară Bisericele au pus porunca lui Dumnezeu mai presus de respectivele lor loialități politice. Dumnezeu dorește pacea pentru poporul Său și pentru întreaga lume, drept pentru care instituția războiului trebuie exclusă din rândul mijloacelor legale recunoscute de rezolvare a conflictelor civice sau interstatale. Glasurile unite ale Bisericii reprezintă o putere spirituală pe care guvernele vor fi nevoite să o recunoască.

Dumnezeu dorește pacea cu dreptate, nu numai pentru poporul Său, ci și pentru întreaga lume. Astăzi, în ciuda tuturor acestor temeri și nesiguranțe ale războiului, putem avea încredere în această făgăduință. Suntem chemați să mărturisim făgăduința și să acționăm conform voinței lui Dumnezeu pentru timpul nostru.

Fiind mărturisitori ai învierii slăvite a Domnului, putem semnala consecințele tragice ale războiului și să adresăm puternicilor lumii cuvintele Sf. Ioan Gură de Aur: O, moarte, unde este biruința ta?”

Dacă putem face acest lucru este pentru că am auzit făgăduința lui Dumnezeu pentru pace și știm că răspunsul ultim este „Hristos a înviat, și viața stăpânește.”

Hristos a înviat!

ss/**Konrad Raiser**
Secretar General.>>

30. Revd. Dr. **Keith Clements**, Secretar General al Conferinței Bisericii Europene:

2 mai 2003

<<Prea Fericirii Sale,
Prea Fericitului Teoctist,
Patriarhul Bisericii Ortodoxe Române,

Hristos a înviat!

Prea Fericirea Voastră,

Aceasta este ziua făcută de Dumnezeu! Să ne bucurăm de ea!

Vă mulțumim din inimă, în numele Conferinței Bisericii Europene pentru salutările sincere și frățești trimise cu ocazia sfintei și slăvitei sărbători a Învierii din morți a Domnului și Mântuitorului nostru Iisus Hristos.

Fiul lui Dumnezeu a luat toate păcatele noastre, a unit cerul cu pământul și a nimicit puterea morții deschizând în felul acesta ușa Învierii pentru toți.

Conform spuselor Sfântului Apostol Pavel, credem că „Hristos a înviat din morți fiind începătură a învierii celor adormiți.” (1 Corinteni 15, 20). Sperăm, în lumina acestei credințe, că „precum în Adam toți mor, așa și în Hristos toți vor învia.” (v. 22).

Fie ca Domnul Înviat să reverse lumina Sa asupra Bisericii Voastre, să Vă binecuvânteze cu pacea Sa și să Vă dea puterea de a lupta zi de zi pentru viața care urmează poruncile Sale. Să sperăm că sub călăuzirea Sfântului Duh, trimis nouă prin Învierea lui Hristos, să găsim împreună calea care să ne ducă la unitatea vizibilă a Bisericii Sale pentru întreaga lume.

*În dragostea Domnului Înviat,
Al Vostru sincer,*

*ss/ Rev. Dr. Keith Clements
Secretar General al CBE.>>*

31. Eminentă Sa **Herman**, Arhiepiscop al Washingtonului:

<<Prea Fericirii Sale,
Prea Fericitului Teoctist,
Patriarhul Bisericii Ortodoxe Române

*Ai coborât în mormânt, Nemuritorule,
Ai nimicit puterea morții .*

*Cu biruință ai înviat, O, Hristoase Dumnezeule,
Spunând „Bucurați-vă” femeilor purtătoare de mir,
Dând pacea ta apostolilor
Și revărsând învierea asupra celor căzuți.*

*Condacul de Paști**Hristos a înviat! Adevărat a înviat!**Fie ca Hristos, care s-a coborât în mormânt
și s-a ridicat din morți, să ne înalțe alături de El
spre gloria vieții noi și veșnice!**Cu dragoste în Domnul Înviat,**ss/ † Herman**Arhiepiscop al Washingtonului.>>*

32. Revd. Dr. **Milan Opocensky**, Secretar General al Alianței Reformate Mondiale;

33. Revd. Dr. **Ishmael Noko**, Secretar General al Federației Luterane Mondiale.

SĂPTĂMÂNA DE RUGĂCIUNE PENTRU UNITATEA CREȘTINĂ.

București, 18-25 ianuarie 2003

Săptămâna de Rugăciune pentru Unitatea Creștină este una dintre cele mai de seamă inițiative pe tărâm ecumenic, este parte integrantă din Mișcarea Ecumenică, încă de dinaintea înființării Consiliului Mondial al Bisericilor în 1948. Sărbătorită în întreaga lume, Săptămâna de Rugăciune pentru Unitatea Creștină a început în 1908, la Biserica Episcopală din Graymoor, New York Hudson Valley și a fost numită de preotul James Wattson "octava unității bisericești", întrucât aceasta se desfășura pe parcursul a opt zile.

Astfel, în fiecare an, milioane de creștini din întreaga lume se reunesc în rugăciunea comună pentru unitate, pentru a dobândi putere în lupta pe tărâm spiritual pentru ca „*toți să fie una*“ (Ioan 17, 10).

Biserica Ortodoxă Română și-a manifestat vocația ecumenică răspunzând încă din 1961, printr-o hotărâre a Sfântului Sinod, la chemarea Consiliului Mondial al Bisericilor de a se alătura eforturilor de căutare și redobândire a unității tuturor creștinilor, iar din 1993 Biserica noastră participă efectiv la organizarea acestei *Săptămâni de Rugăciune*.

În anul acesta, la împlinirea un deceniu de împreună rugăciune a Bisericilor creștine din București, Săptămâna de Rugăciune pentru Unitatea creștină a invitat pe toți creștinii să reflecteze la bogăția sufletească a fiecărei persoane, creată după chipul lui Dumnezeu și care se cere a fi desăvârșită prin asemănarea cu Creatorul său, cu credința de nezdruccinat că „*această comoară o avem în vase de lut*“ (II Cor. 4, 7).

Săptămâna de Rugăciune a debutat în ziua de **sâmbătă 18 ianuarie**, la Catedrala Romano-Catolică "Sfântul Iosif", unde, din partea Bisericii Ortodoxe Române, au participat Prea Fericitul Părinte TEOCTIST, Patriarhul Bisericii Ortodoxe Române, însoțit de PP. SS. Episcopi Vincențiu Ploieșteanu și Ciprian Câmpineanul, Vicari Patriarhali și Pr. Mircea Alexă Uță, Consilier Patriarhal

Cu acest prilej, Prea Fericitul Părinte Patriarh TEOCTIST a rostit din partea Bisericii Ortodoxe Române, un înălțător mesaj despre rugăciune și unitate.

Ca de fiecare dată, și cu acest prilej, Prea Fericitul Părinte Patriarh a rostit un înălțător mesaj:

18 ianuarie 2003

Înalt Prea Sfințite Părinte Mitropolit Ioan Robu,
Excelența Voastră, Jean Claude Perisset, Nunțiu apostolic,
Înalt Prea Sfințite Arhiepiscop Dyrair Mardichian,
Excelențele Voastre, Doamnelor și Domnilor Ambasadori,
Prea Sfințiți Părinți,
Stimați reprezentanți ai Bisericilor creștine din Capitală,
Prea Cuvioși și Prea Cucernici Parinți,
Iubiți frați și surori în Domnul,

Rareori ni se întâmplă să ascultăm această pericopă evanghelică despre călătoria spre Emaus a Sfinților Apostoli Luca și Cleopa (Luca 24,13-35), care s-a

citit astăzi. Rareori avem prilejul să auzim mărturisirea celor doi ucenici ai Mântuitorului Iisus Hristos care, având inimile pline de tristețe și de îngrijorare pentru cele ce se petrecuseră doar cu o zi înainte la Ierusalim, încă nu puteau să înțeleagă minunea cea mai mare care s-a săvârșit vreodată în univers, minunea Învierii Fiului lui Dumnezeu.

Luca și Cleopa, cei doi ucenici apropiați ai Mântuitorului Hristos, care Îl urmaseră până la cruce, se întorceau la Emaus, cum am auzit, și se frământau întrebându-se între ei despre cele ce aflaseră de la femeile mironosițe în legătură cu învierea lui Iisus, și ei nu văzuseră, și de care se vorbea atât de aprins în cetatea Ierusalimului. Și pe când vorbeau și se întrebau, s-a apropiat de cei doi călători Iisus cel înviat, fără ca ei să-L cunoască. Pentru a le lumina mintea și a le deschide ochii, Iisus a început să le tălmăcească din scriptură. Pe măsură ce aud din nou relatările «de la Moise și de la toți proorocii» despre El, că «trebuia să pătimească și să intre în slava Sa» (Luca, 24,26-27), le reapare în inimi, care erau pline de îngrijorare, dragoste și nădejde, semnele comorii divine din sufletul lor. Totuși, ei nu L-au recunoscut. Pentru a-i încredința că este El, a mers cu ei mai departe. Și L-au rugat să rămână cu ei, că era spre seară. Iar Iisus a rămas cu ei. Stând cu ei la masă a luat El pâinea și, binecuvântând-o, le-a dat-o lor. Iar ei, luând și mâncând, li s-au deschis îndată ochii și L-au cunoscut. Și El S-a făcut nevăzut.

Este prima cină tainică sau Sfântă Euharistie pe care a săvârșit-o Iisus Însuși după Învierea Sa, și numai atunci L-au recunoscut ucenicii, prin ea, deși ei vor spune după aceea că "ardea în noi inima noastră când ne vorbea pe cale și când ne tălmăcea Scripturile" (Luca 24, 32). După această încredințare, ei s-au întors la Ierusalim ca să vestească pe ceilalți apostoli și ucenici că au văzut pe Domnul Iisus înviat și cum L-au cunoscut prin frângerea pâinii.

Câți credincioși și câți învățați și-au plecat oare mintea asupra învățăturilor acestei pericope evanghelice pe care Sf. Evanghelist Luca, iată, ne-o transmite de două mii de ani, cu atâta forță de pătrundere și cu atâta vioiciune în exprimare, încât ne convinge pe toți că trebuie să ne îndreptăm luarea aminte către Emaus? Și câtă nevoie avem noi astăzi să călătorim împreună cu Luca și Cleopa spre Emaus, ca să-L întâlnim pe cale pe Domnul Iisus cel înviat ! Dar frământările sufletului nostru, gândurile și preocupările noastre trecătoare ne abat adesea din drumul Emausului nostru. Căci viața noastră, iubiți frați și surori în Domnul, este și ea o călătorie. Și când simțirea noastră și cugetarea noastră năzuiesc către Dumnezeu, când nădejdea noastră se îndreaptă spre cele ce Dumnezeu rânduieste pentru mântuirea noastră și a lumii întregi, atunci Mântuitorul Hristos ne ajută. El nu numai că ne călăuzește cu învățătura Sa, cu cuvântul Său, ca înainte de patimi și de îngropare, dar ne și ocrotește cu prezența Sa alături de noi și după învierea Sa, așa cum Iisus cel înviat a fost împreună cu cei doi ucenici, Luca și Cleopa, pe drumul Emausului.

Stând în mijlocul ucenicilor, înspăimântați și înfricoșați Iisus le-a zis: "De ce sunteți tulburați și pentru ce se ridică astfel de gânduri în inima voastră?" (Luca 24, 38), oare nu v-am grăit, fiind încă împreună cu voi, că " așa este scris și așa

trebuie să pătimească Hristos și să învieze din morți a treia zi” (Luca 24,46) Și, ”ridicându-Și mâinile, i-a binecuvântat ”(Luca 24,50), și ei s-au bucurat. Și ” închinându-se Lui, s-au întors în Ierusalim cu bucuria mare” (Luca 24, 52). Tot așa și noi, preocupându-ne tot timpul de noi înșine, de grijile noastre de zi cu zi, ne frământăm și ne tulburăm sufletește, și nu ne îndreptăm gândurile cât s-ar cuveni spre Domnul Iisus Hristos, care potolește zbuciumul sufletesc al omului, cum a domolit vânturile și furtuna de pe mare (Matei 8, 26).

Poate niciodată omenirea, al cărui drum încă nu știm unde țintește, nu s-a frământat și nu s-a zbuciumat ca astăzi, când dezvoltarea științei, tehnologiei, artei procură omului atâtea satisfacții de ordin material. Dar pe măsură ce bunurile pământești se adună și sufletul omului se tulbură, precum valurile mării agitate de furtună. Cu cât avuția crește, cu atât grijile omului sporesc și el se înstrăinează de semenii săi, dar și de Creatorul său. Se gândește tot mai puțin la Dumnezeu, Care „așa de mult a iubit lumea, încât pe Fiul Său Cel Unul-Născut L-a dat ca oricine crede în El să nu piară, ci să aibă viață veșnică” (Ioan 3, 16).

Iată pentru ce, în călătoria noastră spre Emaus, Bisericele noastre creștine, pe care noi le reprezentăm în această seară aici, în Catedrala romano-catolică Sf. Iosif, prin bunăvoința Înalt Prea Sfințitului Ioan Robu, Arhiepiscop și Mitropolit de București, preocupate de promovarea valorilor evanghelice, aflate în centrul credinței noastre creștine, cheamă numele lui Dumnezeu, Cel în Treime lăudat și slăvit, și se roagă Lui pentru unitatea Bisericilor Mântuitorului Iisus Hristos. Cu acest gând de unitate ne întâlnim în rugăciune și ne bucurăm că împreună cu noi, la o adunare ca aceasta, se află Iisus cel înviat, cum El Însuși ne încredințează: „Unde sunt doi sau trei adunați în numele Meu, acolo sunt și Eu în mijlocul lor” (Matei. 18, 20). Apelând la rugăciune, căutăm să ne regăsim și să ne împletim eforturile ca să descoperim formule și soluții potrivite spre a putea ajunge la unitatea cea mult dorită de toți, la Veșmântul întreg al Mântuitorului Iisus Hristos și al Bisericii Sale.

Pe bună dreptate, tema Săptămânii de Rugăciune pentru Unitatea Creștină de anul acesta este formulată după cuvântul Sf. Apostol Pavel: „Și avem comoara aceasta în vase de lut” (II Cor. 4, 7). Ea exprimă, dincolo de nevrednicia noastră, de frământările și grijile noastre zilnice, cerința de unitate a Bisericii Mântuitorului Hristos pe care cu toții o dorim și pentru care, iată, ne întâlnim și ne rugăm împreună.

Prin comoară, Sf. Apostol Pavel înțelege aici „cunoștința slavei lui Dumnezeu” care sălășluiește „în inimile noastre” și care trebuie să strălucească aidoma luminii care „strălucește din întuneric” (II Cor. 4, 6). Iar vasele de lut suntem noi, care, deși supuși mereu suferințelor și zbuciumului sufletesc, putem și trebuie să-L punem cât mai bine în lumină pe Hristos (II Cor. 4, 10), care este „chipul lui Dumnezeu” (II Cor. 4, 4). Numai cine trăiește „în Hristos, întru care sunt ascunse toate vistieriile înțelepciunii și ale cunoștinței” (Col. 2, 2-3), se poate învrednici de această comoară.

În acest context al gândirii Sf. Apostol Pavel, noi, vasele de lut, deținem comoara aceasta a unității Bisericii. Mântuitorul Hristos a întemeiat Biserica la Cincizecime, după Învierea Sa, când Duhul Sfânt S-a pogorât peste apostoli și ucenici (Fapte 2, 1-4), și, reia Sf. Apostol Pavel, El îi este cap (Efes. 1, 22) și temelie (I Cor. 3, 11). Biserica este așadar, „Trupul lui Hristos” (Rom. 12, 4-5), iar noi suntem mădularele Lui (I Cor. 6, 15) și contribuim la unitatea trupului. Hristos nu se împarte. El este Unul și este Mântuitor și Domn (Fapte 5, 31). De la El noi avem unitatea și trebuie să o împlinim după dorința Lui și să o trăim ca atare. Prin urmare, în Biserica despărțită a Mântuitorului Iisus Hristos noi trebuie să vedem vasul de lut, care, deși purtător al unei comori atât de prețioase, cum este unitatea, nu reușește întotdeauna și în măsură suficientă, din pricina dezbinării, să arate în Trupul ei pe Hristos în fața lumii de astăzi, care are mai mult ca oricând nevoie de această mărturie.

De aceea, asemenea lui Luca și Cleopa, cei doi apostoli ai Mântuitorului Hristos, care au pășit pe drumul Emausului în căutarea adevărului dumnezeiesc, a întâlnirii cu Iisus, Domnul și Învățătorul lor, și noi trebuie să călătorim pe calea Emausului descoperirii acestei comori a unității, ce ne-a fost dată nouă în vase de lut, și să ne rugăm cu putere pentru ea, prin rugăciune comună. Căci nevrednicia și nedesăvârșirea noastră omenească este cauza despărțirii, și suntem strâmtorați în toate chipurile de diferențele dintre noi, de grija de propria identitate. Încât, cum spune Sf. Apostol Pavel, „din afară lupte, dinăuntru temeri” (II Cor. 7, 5), dar „nu ne înspăimântăm” (Filip. 1, 28), adaugă Apostolul, și „nu ne pierdem curajul” (I Cor. 4, 16). Avem, deci, nevoie de curaj și de statornicie în rugăciune. Mântuitorul Hristos S-a rugat pentru unitate și așteaptă ca și noi să facem același lucru, căci numai pe calea aceasta se va șterge ceața de pe ochii noștri, care ne întunecă vederea, spre a putea cunoaște și înțelege Scripturile, după cuvântul Sf. Apostol Pavel: „neprivind la cele ce se văd, ci la cele ce nu se văd. Fiindcă cele ce se văd sunt trecătoare, iar cele ce nu se văd sunt veșnice” (II Cor. 4, 18).

Și ce Scripturi sfinte avem, noi cei ce ne aflăm astăzi aici! Am auzit cu toții în seara aceasta imnuri și cântări atât de frumoase, am ascultat cuvinte de evlavie, de nădejde și îmbărbătare, am înălțat într-un cuget rugăciuni care să ne ducă neîncetat spre această lumină a „cunoașterii vocii lui Dumnezeu” (Col. 1, 9), ca împreună cu Bisericile noastre să ne aflăm în fața lui Iisus, să ne învrednicim, precum Luca și Cleopa, să-L vedem că stă cu noi la frângerea pâinii. Dar până atunci, când vom putea să stăm împreună la masă cu El, cum dorim atât de mult cu toții, noi, Bisericile creștine, care-L mărturisim pe Hristos, să trăim fiecare în parte, cum spun Sfinții Părinți, bucuria întâlnirii în Hristos. Și dacă vom continua astfel și vom învedera prin faptele noastre dorința de unitate, drumul acesta nu va fi zadarnic, ci va fi binecuvântat de Dumnezeu, și vom păstra comoara aceasta de viață dătătoare în vasele noastre de lut, care, deși supuse păcatului, sunt prețioase, pentru că această comoară este Biserica, este Însuși Mântuitorul Iisus Hristos, Cel care S-a descoperit la frângerea pâinii apostolilor Luca și Cleopa și ne-a dat nădejdea vie că și noi ne vom învrednici de această bucurie.

În această nădejde, Biserica Ortodoxă Română, pe care împreună cu Prea Sfinții Episcopi Vincențiu Ploieșteanu și Ciprian Câmpineanul o reprezentăm

astăzi aici, a răspuns cu multă bucurie la programul acesta ecumenic al creștinătății, cu convingerea că rugăciunea atâtor creștini din întreaga lume, atâtor slujitori ai sfintelor altare, atâtor predicatori vestiți, atâtor oameni ai evlaviei din mănăstiri și din parohii, va avea darul să ajute ca această comoară să ni se descopere în toată strălucirea ei, pentru a ne bucura împreună de unitatea cea de lumină a Bisericii Mântuitorului Iisus Hristos. Acesta este și rostul Săptămânii acesteia de Rugăciune, acesta este și scopul dialogului teologic dintre noi, de a avea întotdeauna în cugete și în inimi, ca și cei doi apostoli Luca și Cleopa, dorința vie de a-L descoperi pe Mântuitorul Iisus Hristos. Cu gândul acesta am avut onoarea, anul care a trecut, să răspund la invitația Sanctității Sale Papa Ioan Paul al II-lea de a face o vizită la Vatican și am dus acolo mărturia descoperirii Emausului a fiilor Bisericii Ortodoxe Române de acasă, de pe vatra părintească, și a celor răspândiți în toată lumea.

Aceasta este comoara noastră pe care trebuie să o păstrăm prin darul rugăciunii ce ni l-a dăruit Mântuitorul Hristos, care ne-a și învățat să ne rugăm către Tatăl nostru cel ceresc (Matei 6, 9-13). Să avem încredere că Mântuitorul Iisus Hristos, în aceste clipe, este cu noi și ne revarsă darurile Sale tuturor, atât nouă, celor care ne rugăm, cât și dumneavoastră, celor care participați la această rugăciune. Lui să ne rugăm, Mântuitorului Iisus Hristos, care este împreună cu noi întotdeauna, ca să ne sporească puterile, să ne dea tărie să învingem greutățile, să spulberăm toate frământările și toate îndoielile noastre în calea slujirii Bisericii Sale, cea una, sfântă, sobornicească și apostolească. Amin!

*

Duminică, 19 ianuarie, fiecare Biserică a făcut rugăciuni pentru unitatea creștinilor în cursul slujbelor duminicale obișnuite.

Rugăciunile ecumenice din cadrul Săptămânii de Rugăciune pentru Unitatea Creștinilor au continuat **luni**, 20 ianuarie, la Biserica Evanghelică C.A. și Biserica Evanghelică Luterană din România. Din partea Bisericii Ortodoxe Române au participat P.S. Episcop Ciprian Câmpineanul, Vicar Patriarhal, Pr. Michael Tița, Consilier Patriarhal și Pr. Ion Armași, Inspector Sectorul Relații Externe. Predica a fost rostită de către Pastorul Anglican James Ramsey.

Marti, 21 ianuarie, la Biserica Catolică de Rit Bizantin, s-a desfășurat a treia seară de rugăciune comună, la care Biserica Ortodoxă Română a fost reprezentată de către P.S. Varsanufie Prahoveanul Episcop Vicar al Arhiepiscopiei Bucureștilor, însoțit de Pr. Florin Șerbănescu, Consilier Patriarhal, Pr. Cristian Popa și D-nul George Leescu, Inspector Sectorul Relații Externe, predica fiind rostită de către reprezentantul Bisericii Reformate.

Miercuri, 22 ianuarie, la Biserica Armeană a avut loc a patra seară de rugăciune ecumenică. Au reprezentat Biserica Ortodoxă Română P. S. Sebastian Ilfoveanul, Episcop Vicar al Arhiepiscopiei Bucureștilor, Pr. Valentin Fătu și Pr. Vasile Pop, Inspectori în cadrul Sectorului pentru Relații Externe Bisericești. Cuvântul de încheiere a fost rostit de către reprezentantul Bisericii Romano-Catolice, iar corul Catedralei Armene din București a susținut un concert religios.

Joi, 23 ianuarie, rugăciunile pentru unitatea creștinilor au fost organizate de către Biserica Reformată, din partea Bisericii noastre fiind prezenți Pr. Dorel Nicolae Moțoc, Consilier Patriarhal și D-nul Eugen Stoica, Inspector Relații Externe. Mesajul Bisericilor participante a fost rostit de către preotul Bisericii Armene.

Vineri, 24 ianuarie, s-au înălțat rugăciuni pentru unitatea creștinilor la Biserica Anglicană, unde Biserica Ortodoxă a fost reprezentată de către Pr. Michael Tița, Consilier Patriarhal, Pr. Cristian Popa și D-nul Cosmin Grigorescu, Inspector în cadrul Sectorului Biserică și Societate, mesajul participanților fiind rostit de către preotul Bisericii Greco-Catolice.

Săptămâna de rugăciune pentru unitatea creștinilor 2002 s-a încheiat **sâmbătă**, 25 ianuarie, la Catedrala Patriarhală, în prezența Prea Fericitului Părinte Patriarh Teoctist, a Nunțiului Apostolic la București, Jean-Claude Perisset și a Arhiepiscopului Bisericii Armene, Dirayr Mardichian, unde au participat, alături de reprezentanții Bisericilor creștine din București și numeroși ambasadori creștini, acreditați în România.

Slujba Vecerniei a fost săvârșită de către P.S. Episcop Sebastian Ilfoveanul, Vicar al Arhiepiscopiei Bucureștilor, înconjurat de un sobor de preoți și diaconi.

Mesajul Bisericilor participante a fost rostit de către D-nul Episcop Zoltan Dezso Adorjani al Bisericii Evanghelice din România, care, în cuvântul său a subliniat nevoia de unitate, de credință și rugăciune.

În încheiere, Prea Fericitul Părinte Patriarh Teoctist a rostit un emoționant cuvânt de învățătură:

25 ianuarie 2003

*Înalt Prea Sfințite Părinte Ioan Robu,
Excelența Voastră, Jean Claude Perisset, Nunțiu apostolic,
Înalt Prea Sfințite Arhiepiscop, Dyrair Mardichian,
Excelențele Voastre, Doamnelor și Domnilor Ambasadori,
Stimați reprezentanți ai Bisericilor creștine din Capitala noastră,
Prea Cucernici Părintii,
Iubiți credincioși și credincioase,*

Încheiem, în seara aceasta, Săptămâna de Rugăciune pentru Unitatea Creștină, Săptămâna Paștelui nostru comun, cum am putea să o numim, pentru că slujba pe care am ascultat-o acum se săvârșește în prima zi a Sfințelor Paști, cu citirea Sf. Evanghelii, ca astăzi, precedată de cântarea Prochimenului: "Cine este Dumnezeu mare ca Dumnezeul nostru? Tu ești Dumnezeu, Care faci minuni!", cântare atât de frumoasă ce-și are originea în Psalmii Vechiului Testament, alături de multe alte cântări care s-au păstrat în ritualul Bisericii noastre Ortodoxe. Slujba aceasta este grăitoare pentru misiunea noastră și se potrivește cu încheierea Săptămânii de Rugăciune, care înseamnă Paștele nostru ecumenic, cum spuneam, adică nădejdea noastră în apropierea și în găsirea drumului spre unitatea creștină, ca dorință, preocupare și îndatorire supremă a fiecărui creștin, pe care trebuie să o aibă în vedere toate Bisericile creștine din vremea noastră.

Rugăciunea noastră comună este un dar scump, dumnezeiesc, însă și un rod al ecumenismului, iar înseamnăta ei crește, când aceasta se află în criză, ca acum, desigur, o criză trecătoare. De aceea, avem trebuință de această rugăciune, așa cum am rostit-o împreună cu credincioșii, în săptămâna care s-a încheiat, în fiecare Biserică a Cultelor din România care fac parte din Consiliul Mondial al Bisericilor. N-am avea nici un rost în această calitate de membri ai acestei Mișcări ecumenice, dacă nu am fi stăpâniți în gândurile și în dorințele noastre, ca slujitori și credincioși ai Bisericii creștine, de duhul rugăciunii la care ne cheamă stăruitor Mântuitorul Hristos: "Privegheați și vă rugați" (Matei 26, 41). El Însuși S-a rugat Tatălui ceresc, cum am auzit din Sfânta Evanghelie citită acum (Ioan 17, 20-26), pentru unitatea apostolilor și a urmașilor lor, pentru Biserica Sa pe care a întemeiat-o pe pământ prin pogorârea Duhului Sfânt. "Și slava pe care Tu Mi-ai dat-o, Eu le-am dat-o lor – se roagă Iisus – pentru ca ei să fie una, așa cum una suntem Noi. Eu întru ei și Tu întru Mine, pentru ca ei să fie desăvârșiți întru una" (Ioan 17, 22-23). Deci, se cuvine să luăm aminte că unitatea între noi se dobândește numai dacă o avem mai întâi pe cea cu Mântuitorul Iisus Hristos.

În acest scop sfinții apostoli și ucenici ai Domnului au stăruit într-un cuget în rugăciune (Fapte 1, 14; 2, 42; 6, 4), lăsându-ne pildă și îndemn ca și noi să priveghem și să ne rugăm neîncetat pentru întărirea credinței și unitatea noastră prin sporirea iubirii arătată prin fapte, prin continuarea, deci, a Săptămânii de Rugăciune.

Și Sfinții Părinți ai Bisericii din primul mileniu creștin și din secolele următoare ne-au făcut părtași la multe pilde frumoase și învățături de mare preț despre priveghere și rugăciune, ca izvor de unitate a creștinilor, de lumină și de mîngâiere. Bisericile care fac parte din Consiliul Ecumenic, ajunse astăzi la peste trei sute, păstrează, e adevărat, fiecare dintre ele, rugăciunea pentru unitate în dorința de apropiere a lor. Limitate însă numai la aceste întâlniri ecumenice de rugăciuni, suntem încă departe de împlinirea unității pentru care se ruga Domnul nostru Iisus Hristos. Trebuie să dăm mai multă valoare și să înaintăm și în continuarea dialogului teologic. Rugăciunea neconținută, stăruitoare și din inimă pentru unitate, după cuvântul Scripturii, ne va ajuta să înțelegem mai clar în ce fel slava pe care a dat-o Mântuitorul ucenicilor și celor ce cred în El reprezintă o stare specială, o "stare de har", la care i-a adus pe apostolii Săi Mântuitorul pentru ca ei să cunoască "taina lui Hristos" (Efes. 3,4), învățătura Lui, descoperită în strălucirea învățaturii Bisericii cea una, care face din noi, ca fii și slujitori ai ei, "pietre vii" (I Petru 2, 5), cum talmăcea frumos iubitul frate în Hristos, Episcopul Vicar Zoltan Adorjani, din partea Bisericii Evanghelice din România. Trebuie să reflectăm, așadar, dacă suntem cu adevărat acele "pietre vii" și strălucitoare, care, acum 70 de ani și mai bine, au statornicit întâlnirile între Biserici, când a început dialogul teologic întru căutarea identității noastre creștine. Săptămâna de Rugăciune ne oferă prilejul să ne regăsim ca împreună ostenitori la împlinirea rosturilor în Mișcarea Ecumenică.

Chemarea noastră, iubiți frați, este, deci, ca noi, cu harul Mântuitorului Hristos, Cel Care S-a jertfit pentru mântuirea și unitatea noastră, să devenim sufletește "fii ai lui Dumnezeu" (Rom. 8, 9), așa cum El dorește, pentru a putea, în duh de rugăciune, să înlăturăm dezbinarea în care ne aflăm. Dacă ne vom ruga

fierbinte, cu credință puternică, "toți într-un gând, compătimitori, iubitori de frați, mărinimoși, smeriți" (I Petru 3, 8), atunci, Mântuitorul Hristos ne asigură că "toate câte le vom cere, le vom primi" (Matei 21, 22), cum afirmă un alt cuvânt: "mult poate rugăciunea dreptului cea lucrătoare" (Iacov 5, 16).

Rugăciunea ecumenică este un dar de la Dumnezeu pe care noi, slujitorii Bisericilor creștine, îl îmbrățișăm cu căldură în aceste seri de rugăciune, fiind iubită și de lumea de astăzi a Bisericilor noastre. Rugăciunea noastră comună care se îndreaptă către Dumnezeu pentru unitatea Bisericilor, rostită nu numai de doi sau trei, ci de milioane de frați și surori, ne sădește și mai puternic convingerea că Hristos este în mijlocul nostru. Mărturia' aceasta ne-o oferă și credincioșii care sunt de față și ne ajută să continuăm a ne ruga, așa cum brațele ridicate odinioară de Moise în rugăciune erau sprijinite să nu obosească. Rugăciunea stăruitoare, rostită sincer, cu credință în Dumnezeu, cu smerenie și convingere, ne deschide calea spre apropierea între noi în vederea comunicării noastre depline. Suntem hărăziți, așadar, rugăciunii, nădejzii vii (I Tes. 5, 8), spre a fi cu toții într-o Biserică, spre a fi una (Ioan 17, 21). Nu se poate înfăptui unitatea numai de o parte, numai de teologi, numai de slujitori, numai de conducătorii de Biserici, ci aceasta se împlinește mai ales atunci când "poporul lui Dumnezeu" (I Petru 2, 10) priveghează și stăruiește împreună în duhul rugăciunii, "că duhul este osârduitor, dar trupul, neputincios" (Matei 26, 41). Poporul lui Dumnezeu suntem noi, toți creștinii, împreună, sau Biserica lui Hristos, "seminție aleasă, neam sfânt" (I Petru 2, 9), pe care Dumnezeu Cel viu l-a chemat din întuneric la lumină.

Biserica este, așadar, Așezământul divino-uman, organismul viu ce tinde neconținut spre unirea cu Dumnezeu prin rugăciunea noastră, a tuturor celor care suntem renăscuți din "apă și din Duh" (Ioan 3, 5). Noi, ortodocșii, sărbătorim astăzi pe Sf. Grigorie Cuvântătorul de Dumnezeu († 389 sau 390), unul dintre cei trei mari teologi ai Bisericii Universale. Acesta descrie atât de frumos rugăciunea stăruitoare și roadele ei folositoare tineretului Bisericilor noastre!

M-am bucurat să văd, când am participat la deschiderea Săptămânii de Rugăciune la Catedrala Sf. Iosif din București, împreună cu Înalt Prea Sfințitul Arhiepiscop și Mitropolit Ioan Robu, mulțimea de tineri – ca și la această Vecernie – dar și pe Excelențele lor, Domnii Ambasadori și membrii ai Corpului Diplomatic din Capitala țării noastre, care, prin participarea la rugăciunea noastră ecumenică, devin și Ambasadorii lui Dumnezeu, nu numai ai țărilor respective, mai ales atunci când ei se implică în rugăciunea noastră, în strădania noastră pentru apropiere, unitate și pace.

Din experiența noastră modestă cunoaștem că rugăciunea nu înșală niciodată. Ea este pârgă principală a vieții duhovnicești a creștinismului. Rugăciunea este cuvântul nostru către Dumnezeu, hrănit de puterea Sa lucrătoare în noi. Rugăciunea crește și sporește atunci când o rostim împreună, ca și trupul cel viu al Bisericii, adevăr încredințat de Însuși Mântuitorul Iisus Hristos, "Celui ce pe toate întru toți le plinește" (Efes. 1, 23). Creștem, deci, duhovnicește împreună, iar o creștere împreună este adevărată lucrare dumnezeiască. Iisus nu S-a rugat numai pentru apostoli, ci pentru lumea întreagă S-a rugat. Acea rugăciune este lucrătoare și vie pentru misiunea noastră atât de sfântă. Noi, slujitorii Bisericilor, nu putem

avea o altă misiune mai mare decât aceea de a fi slujitori ai lui Hristos și chivernisitori ai Tainelor lui Dumnezeu (I Cor. 4, 1), cum numește Sf. Ap. Pavel ierarhia bisericească. Predica și misiunea Bisericii noastre este cea mai frumoasă și mai sfântă: să străbatem, în ciuda greutăților, calea spre unitate. Rugăciunea nu implică atâtea condiții cum cere discutarea normelor de credință, ci o rostim împreună, ca în seara aceasta și ca în celelalte seri. De aceea Mântuitorul Hristos și Sf. Apostoli ne îndeamnă învățând: "rugați-vă cu credință" (Matei 21, 22); "slujiți în rugăciune" (Luca 2, 37); "privegheați în rugăciuni" (I Petru 4, 7); "la rugăciune stăruiți" (Rom. 12, 12); "rugați-vă neîncetat" (I Tes. 5, 17). Noi trebuie să ne rugăm neîncetat, să vedem, și să simțim creșterea noastră în Hristos. Tineretul trebuie să preia această misiune. Una din îndatoririle noastre este de a-i asocia, de a-i avea împreună cu noi pe credincioși, dar mai ales tineretul Bisericilor; tineretul lumii, pentru că ei vor fi cei care mâine vor duce la îndeplinire această misiune de unitate. Fiecare dintre Bisericile noastre are un tineret chemat de Dumnezeu la slujirea aceasta, pe care noi o avem la inimă. Acum, când încheiem Săptămâna de Rugăciune din anul acesta, să o sădim în inimile și sufletele tinerilor noștri, a tinerelor noastre, pentru că rugăciunea aduce și alte multe daruri atunci când noi o rostim.

Iată pentru ce m-am bucurat și am cutezat să iau cuvântul, exprimându-vă toată dragostea noastră, a Bisericii Ortodoxe Române, tuturor celor ce ați participat la această Priveghere. Acest gând de unitate creștină, de rugăciune, de conlucrare pentru pace, l-am mărturisit până la Scaunele cele mai înalte din Răsărit și din Apus, și așa ne-a cunoscut o lume întreagă, mărturisind nu numai unitatea noastră, dar și unitatea Bisericilor noastre. Armonia dintre noi va înrăuri în bine viața credincioșilor noștri, viața Țării noastre, căci suntem cu toții fiii acestei Țări, ai României, cunoscută astăzi pretutindeni pentru atitudinea ei curajoasă, pentru gândul și voința ei în cele mai urgente probleme actuale ale lumii noastre. Toate acestea, în fața rugăciunii și cu căldura și focul rugăciunii, se topesc și putem să aducem un aport extraordinar lumii de astăzi, căci "Lumina lui Hristos luminează tuturor!" Să fim purtătorii acestei lumini a Bisericii, a Bisericilor noastre, în primul rând a învățaturii și Evangheliei Mântuitorului nostru Iisus Hristos, pe care să o vestim cu toată statornicia, cu toată încrederea, că ea va fi împlinită pentru binele omenirii întregi, pentru bunăstarea tuturor fiilor pământului, pentru ca toți să se bucure de viață, pace și prosperitate pe lumea aceasta.

Țin să vă mulțumesc tuturor, iubiți părinți și frați, pentru participare în seara aceasta și vă rog să transmiteți, fie Bisericilor Dumneavoastră, fie țărilor Excelențelor Voastre, Domnilor Ambasadori, gândurile noastre, ale Bisericilor din România, cu care am semnat împreună un Document ce ne-a onorat în toată lumea, susținând țara noastră în stăruința ei de aderare la Uniunea Europeană. Vom continua această lucrare ecumenică în sănătate, în armonie, în pace, în spiritul dragostei creștine și al dialogului, pe care îl promovam cu atâta apostolească căldură împreună cu Sanctitatea Sa, Papa Ioan Paul al II-lea, cum rezultă din Comunicatul pe care l-am semnat în numele Bisericii noastre cu prilejul recente vizite la

Vatican. Să nădăjduim spre Dumnezeu și spre dreptatea Sa dumnezeiască căci în iubire vom găsi întotdeauna dezlegarea tuturor celor pe care încă le mai avem între noi de clarificat.

Să împlinească Bunul Dumnezeu și Sfinții cărora noi ne închinăm neîncetat rugăciunile noastre, spre binele Bisericii noastre, spre fericirea lumii întregi”.

* *
*

După slujba ecumenică, a urmat, în holul central al Palatului Patriarhiei, lansarea volumelor “*Ascetica și Mistica Bisericii Ortodoxe*” lucrare aparținând P. C. Pr. Prof. Dumitru Stăniloae și “*Sfântul Ioan al Crucii – Integrala Operei Poetice*”, în traducerea D-nului Răzvan Codrescu și a D-nei Anca Crivăț, în prezența Prea Fericitului Părinte Patriarh Teoctist și a celorlalți participanți la seara de rugăciune.

Ca o concluzie, se poate spune că, așa cum s-a desfășurat și în anii trecuți, organizarea Săptămânii de Rugăciune pentru Unitatea Creștinilor din anul 2003 a fost o reușită pentru toate Bisericile participante, locașurile de cult fiind, în fiecare seară, pline de credincioși aparținând diferitelor Biserici ce își desfășoară activitatea în București. Rugăciunile în comun pentru unitatea creștină rămân o mărturie a căutării reciproce, a dorinței de regăsire, fie ea și parțială. Obiectivul ei este de a slăvi pe Dumnezeu Tatăl, prin Domnul nostru Iisus Hristos, în Duhul Sfânt.

Pr. VASILE POP și Pr. IOAN ARMAȘI
Sectorul pentru relații externe

BUCURIA UNUI POPAS DUHOVNICESC
ANIVERSAREA ZILEI DE NAȘTERE
A PREA FERICITULUI PĂRINTE PATRIARH TEOCTIST

A intrat în tradiția noastră bisericească din ultimele două decenii ca în fiecare an, la 7 februarie, ziua de naștere a Prea Fericitului Părinte Patriarh Teoctist, clerul și credincioșii să se adune în număr mare pe Dealul Patriarhiei și să aducă Prea Fericirii Sale mărturia dragostei și a recunoștinței lor pentru înțelepciunea, energia și stăruința cu care lucrează neîncetat spre folosul Bisericii și neamului românesc. Și anul acesta, în această zi, obștea noastră dreptmăritoare a trăit momente de adevărată bucurie duhovnicească, pentru că Prea Fericirea Sa a împlinit frumoasa vârstă de 88 de ani, din care 53 de ani de arhierie, și a pășit în al 17-lea an de slujire ca Patriarh al Bisericii Ortodoxe Române. Alături de preoți și credincioși, de călugări și călugărițe, de studenți teologi și elevi seminariști, veniți să-l felicite pe Prea Fericirea Sa la acest popas aniversar, s-a aflat și președintele României, Domnul Ion Iliescu, precum și personalități ale vieții publice românești, academicieni, reprezentanți ai altor culte și ai corpului diplomatic acreditat la București.

Sărbătorirea Prea Fericitului Părinte Patriarh Teoctist la aniversarea zilei sale de naștere a început la orele 9,30, în Catedrala Patriarhală, devenită neîncăpătoare pentru numărul mare al celor prezenți, cu slujba Sfintei Liturghii săvârșită de Prea Fericirea Sa, înconjurat de un sobor de arhierie, de preoți și diaconi. Dintre ierarhii Sfântului Sinod, în soborul slujitorilor au făcut parte: Înalt Prea Sfințiii Mitropoliți Teofan al Olteniei și Petru al Basarabiei, Înalt Prea Sfințiii Arhiepiscopi Teodosie al Tomisului și Andrei al Alba Iuliei, Prea Sfințiii Episcopi Epifanie al Buzăului și Vrancei, Gherasim al Râmnicului, Calinic al Argeșului și Muscelului, Casian al Dunării de Jos, Damaschin al Sloboziei și Călărașilor, Prea Sfințiii Episcopi Vicari Vincențiu Ploieșteanu, Ambrozie Sinaitul și Ciprian Câmpineanul, precum și Prea Sfințiii Episcopi Vicari ai Arhiepiscopiei Bucureștilor Sebastian Ilfoveanul și Varsanufie Prahoveanul.

După Sfânta Liturghie, ierarhii și preoții slujitori au mulțumit Bunului Dumnezeu pentru binefacerile revărsate asupra Prea Fericirii Sale în cei 88 de ani de viață, ca monah, ca preot și apoi ca arhieru, și s-au rugat să-i dăruiască în continuare zile îndelungate, sănătate și spor cu roade bogate în greaua misiune de Întâistătător al Bisericii Ortodoxe Române.

La sfârșitul slujbei, **Prea Fericitul Părinte Patriarh Teoctist**, cu smerită recunoștință, a dat slavă lui Dumnezeu pentru milostivirea pe care El i-a arătat-o, ridicându-l pe culmea anilor vieții, și a mulțumit tuturor celor care au dorit să fie prezenți la acest popas aniversar, spunând următoarele:

Înalt Prea Sfințitii și Prea Sfințitii Părinți,
 Domnule Consilier Prezidențial,
 Prea Cucernici și Prea Cuvioși Părinți,
 Prea Cuvioase Maici,
 Iubiți credincioși,

*"Îndrumează-mă pe cărarea poruncilor Tale,
 căci aceasta-i ceea ce mi-am vrut" (PS. 118, 35).*

O zi ca aceasta, legată de propria ființă a fiecăruia dintre noi ne ajută să pătrundem într-un chip cu adevărat tainic, clipele de atunci de când am venit pe lume. Nevinovăția, neastâmpărul pruncului care-și exprimă dorința de viață, de hrană, de mișcare prin strigăte după prezența mamei și căldura mamei, toate aceste simțăminte cu care orice prunc vine pe lume, le retrăim cu emoție văzând micile fapte, noi nemaiavând posibilitatea a le retrăi întocmai. Neliniștea pruncului cauzată de lipsa mângâierilor mamei, al cărei glas, mângâietor și al cărei cântec îl înțelege atât de clar orice copil care vine pe lume, acest atașament față de întreaga ființă a mamei rămâne pecetluit în ființa fragilă a noului născut, rămâne înscris adânc în ființa sa, constituind izvorul de liniște darul de a se simți toată viața sub ocrotirea mamei, a familiei și a celorlalți semeni. Poate că aici se află izvorul unei sensibilități ce-l îndeamnă pe om să evite și chiar să fugă de singurătatea care îi sărăcește imaginea și îi împuținează curajul și inițiativele. Acestui adevărat dar care este viața i se adaugă îndată cel primit prin Sf. Botez, acela de cuprindere treptată a valorilor supreme în viață, de ierarhizare a lor, de deosebire între bine și rău a faptelor pe care le consacram lui Dumnezeu, Bisericii și semenilor noștri.

Întâi de toate, ca și în alte zile ca aceasta, îmi îndrept gândul și toată nădejdea către Tatăl nostru Cel ceresc, Căruia Îi datorez viața și Îi mulțumesc pentru tot ceea ce El mi-a dăruit, pentru felul în care m-a ajutat să depășesc anii până acum și-L rog să-mi călăuzească pașii și de aici înainte, atât cât El va socoti că este de folos ca prin harul Său să mă învrednicesc de mântuire. Viața și anii trebuie să-i trăim și să-i închinăm săvârșirii binelui, dreptății, adevărului și frățietății noastre ca fii ai lui Dumnezeu, Tatăl nostru Cel ceresc.

Precum știm, viața este încărcată și umbrită uneori de ispitele celui viclean, de alunecări, de necazuri, boli și suferințe, care se abat asupra ființei umane și a omnirii chiar. Acestea însă nu definesc ființa umană și nici nu se cuvine să le atribuim Celui ce ne-a dăruit viața. Ele sunt îngăduite de Dumnezeu pentru păcatele noastre sau pentru că El, în înțelepciunea Sa cea negrăită și cuprinsă cu mintea noastră, le îngăduie spre binele și îndreptarea noastră. Având voința, mintea și iubirea cu care Dumnezeu l-a înzestrat atunci când l-a creat, omul a fost arătat în cer și pe pământ mai presus decât toate cele create de El. Păstrând vie iubirea și credința în Dumnezeu și în înțelepciunea Lui, omul, deși alunecă uneori se îndreaptă cu ajutorul harului dumnezeiesc și este dator cu mulțumire la soroacele vieții lui.

Personal, ca slujitor al Bisericii noastre strămoșești și ca fiu al părinților mei, care cu darul lui Dumnezeu mi-au dat viața aceasta, cu sprijinul părinților mei sufletești din mănăstire, ale căror rugăciuni m-au adus până la Patriarhie, către aceștia toți îmi întorc gândurile de recunoștință, pomenindu-i în rugăciunile mele.

Cum să nu fiu recunoscător lui Dumnezeu pentru această zi cu adevărat sfântă pentru mine, când am văzut lumina zilei, când m-am învrednicit de ziua luminii celei neînserate prin taina Sf. Botez, săvâșită acum șaptezeci și nouă de ani în bisericuța satului natal și învrednicindu-mă de Sf. Cuminecătură atât în cei treisprezece ani ca elev, cât și în cei peste șaptezeci și cinci de ani ca frate, monah, diacon, protosinghel, arhimandrit și arhiereu? Cum să nu mă bucur când alături de mine se află aici, la dumnezeiasca Liturghie, membri ai Sfântului Sinod, înconjurați de un sobor de preoți și credincioși, în prezența reprezentanților autorităților de stat, profesori, academicieni, fii buni ai Bisericii noastre strămoșești! Nu există pe pământ și în viață o valoare mai mare decât aceasta, ca să ne găsim împreună cu Dumnezeu, cu toți sfinții Lui, cu slujitorii Sf. Altar, frați între noi, așa cum ne-am numit întotdeauna, Domnul și Mântuitorul Iisus Hristos.

Din acest punct de vedere, această zi are o valoare în plus pentru mine, fiindcă suntem sufletește împreună și cu ceilalți sfinți înaintași ai mei pomeniți astăzi, cei patru mari Patriarhi ai Bisericii noastre la care nu încetez a mă gândi și pentru care mă rog neîncetat, căci mi-au fost în viață părinți și îndrumători. Dumnezeu a rânduit așa, ca personal să am legături duhovnicești cu ei, să-i fi cunoscut, să mă fi bucurat de ajutorul lor, de lumina lor, de bunătatea lor. Din clipa în care am fost chemat la această slujire, totdeauna m-am considerat împreună cu ei, în sfatul și iubirea lor de dincolo de cele văzute, rugându-mă spre a le urma pilda credinței lor, a virtuții lor, pentru ca Biserica Mântuitorului Hristos să plutească spre liman împreună cu toți fiii ei care se găsesc în această Corabie a mântuirii noastre.

Sunt recunoscător Înalt Prea Sfințiților și Prea Sfințiților Părinți cu care am coliturghisit astăzi, îndeosebi Înalt Prea Sfințitul Petru al Basarabiei, care ne aduce răbdarea, credința și trăirea creștină a fraților români din stânga Prutului, avându-i în rugăciunile noastre și pe ceilalți frați ai noștri de peste hotare. Într-o zi ca aceasta pe toți îi cuprindem în iubirea și în nădejdea noastră de mai bine. Mulțumesc călduros profesorilor, preoților, studenților și credincioșilor care și astăzi se află în preajma ierarhilor și le susțin eforturile în rugăciune, asemenea celor ce îl sprijineau pe Moise când se ruga și nu mai putea de bătrânețe să-și țină brațele ridicate în sus (Ieșire 17, 11-12).

Mă rog cu căldură lui Dumnezeu să dăruiască tuturor asemenea zile și bucurii ca aceea pe care mi-au dăruit-o astăzi Înalt Prea Sfințiții și Prea Sfințiții Părinți, slujitorii catedralei și maicile nevoitoare și rugătoare din sfintele mânăstiri, părinții de la schiturile și sihăstriile românești. Pe toți vă îmbrățișez cu dragoste și rămânem cu toții în iubirea lui Hristos, Domnul nostru, Cel în Treime laudat cu Tatăl și cu Duhul Sfânt. Amin!"

Cuvântul cald și părintesc al Prea Fericirii Sale a mișcat inimile tuturor celor prezenți și le-a întărit nădejdea că Biserica noastră, sub călăuzirea înțeleaptă a Întâistătătorului ei, Prea Fericitul Părinte Patriarh Teoctist, își va împlini cu cinste și de acum înainte misiunea sfântă pe care o are în viața neamului românesc.

După intonarea Imnului patriarhal de către Corala "Nicolae Lungu", dirijată de PC Pr. Constantin Drăgușin, care a dat și răspunsurile la Sfânta Liturghie, Prea Fericitul Părinte Patriarh Teoctist, urmat de ierahii Sfântului Sinod, a ieșit din

Catedrală, în urările de dragoste și prețuire ale celor prezenți, care au format un culoar viu, însoțindu-l până la intrarea în clădirea de alături, și a pășit în holul cel mare al Palatului Patriarhiei, unde s-a desfășurat adunarea festivă de sărbătorire a Prea Fericirii Sale la aniversarea zilei de naștere.

Festivitatea a fost deschisă de **Prea Sfințitul Vincențiu Ploieșteanu**, Episcop Vicar Patriarhal, care a prezentat pe scurt însușirile personalității Prea Fericitului Părinte Patriarh Teoctist, *"ce reflecta acum, la apogeul experienței și al vârstei mature, virtuțile caracteristice Ortodoxiei românești: dăruirea de sine pentru Hristos și pentru Biserică, dreapta judecată, responsabilitatea și râvna în lucrare, dragostea față de fiii duhovnicești"*.

În continuare, **Înalt Prea Sfințitul Arhiepiscop Andrei al Alba-Iuliei**, în numele Sfântului Sinod, a spus că *"sărbătorind astăzi pe Prea Fericitul Părinte Patriarh Teoctist, sărbătorim pe Părintele Bisericii noastre ortodoxe, care este părintele nostru al tuturor, care se roagă pentru noi toți și ne poartă sarcinile tuturor, și față de care suntem datori să arătăm dragoste și ascultare, și să ne rugăm pentru sănătatea și înzilirea Prea Fericirii Sale"*. În aceste vremuri când Biserica încearcă să-și reia misiunea pe toate planurile *"nu-i ușor să fi părintele tuturor – a adăugat Înalt Prea Sfinția Sa – și avem convingerea că Dumnezeu, pentru rugăciunile noastre și pentru nevoia ceasului de față, îi va dărui încă mulți ani Prea Fericirii Sale la cârma Bisericii noastre"*.

Cu interes și bucurie au fost ascultate cuvintele de felicitare adresate Prea Fericirii Sale de **Domnul Ion Iliescu, Președintele României**, care a spus: *"Sunteți un exemplu de vitalitate, de tonus și de prospețime a minții la o vârstă venerabilă. Vreau să vă spun că mă simt tânăr lângă Prea Fericirea Voastră, când văd ce înseamnă la 88 de ani să păstrezi atâta vitalitate, atâta forță și atâta tărie și autoritate morală și spirituală. Vă felicit din toată inima, vă urez sănătate și să rămâneți în fruntea noastră ca păstorul pe care-l îndrăgim, îl respectăm, îl iubim cu toții. La mulți ani!"*.

Un frumos mesaj de suflet a transmis Prea Fericitului Părinte Patriarh Teoctist, cu prilejul aniversării zilei sale de naștere, **Înalt Prea Sfințitul Mitropolit Ieremia al Elveției**, președintele Conferinței Bisericilor Europene, care a fost citit celor prezenți la acest popas sărbătoresc de către Pr. Prof. Viorel Ioniță, director de studii în acest organism bisericesc european.

Felicitări călduroase a adresat și **Înalt Prea Sfințitul Arhiepiscop Ioan Robu**, din partea Arhiepiscopiei Romano-Catolice din București, care, după ce l-a încredințat pe Prea Fericirea Sa de stima și prețuirea preoților și credincioșilor catolici, ca frați în Hristos, a spus: *"V-a însoțit Domnul în toți acești ani. Nu v-a cruțat de crucea și suferința, dar v-a dat și multe bucurii văzând cum crește Biserica Ortodoxă Română prin fiii ei, prin preoții ei, prin ierarhii ei"*, și a încheiat: *"V-am stat și vă stăm alături și în necazuri și în bucurii. Ne bucurăm, ca Biserica catolică, alături de Biserica ortodoxă, să fim împreună, să sperăm împreună, să ne rugăm împreună"*.

În numele Academiei Române, al cărui membru de onoare este Prea Fericitul Părinte Patriarh Teoctist, urări de sănătate, zile îndelungate și multă putere de muncă a adresat **Domnul academician Virgil Cândea**, care a exprimat bucuria

academicienilor de a-l avea între ei, sub cupola Academiei, pe Prea Fericirea Sa, *"întotdeauna prezent cu întărirea duhovnicească, cu sfatul și mai ales cu pilda aceasta neobosită de jertfă pentru Biserica și poporul român"*.

În numele românilor de peste Prut, un prinos de recunoștință a adus **Domnul academician Mihai Cimpoi de la Chișinău**, care a mulțumit Prea Fericirii Sale pentru grija statornică pe care o arată fraților basarabeni *"în toate ocaziile, și cu prilejul evenimentelor bisericesti și al celor laice, fapt care ne bucură, Părinte Patriarh, – a spus vorbitorul – pentru că sunteți al nostru, al tuturor românilor"*.

Din partea Administrației locale, un cuvânt de felicitare a adresat **Domnul Gabriel Oprea**, prefectul municipiului București, care a mulțumit Prea Fericirii Sale pentru *"pilda ce ne-o dați de a fi cât mai aproape de sufletul oamenilor, și în primul rând de cei defavorizați, de tinerii aflați în derivă, de orfani și de bătrâni, de toți cei care au nevoie de noi"*.

Mulțumind cu emoție vădită tuturor celor care i-au adresat în această zi binecuvântate urări de sănătate, ani îndelungați și puteri sporite de lucrare în fruntea Bisericii noastre strămoșești, și la toți cei de față pentru prezența lor la acest popas aniversar, Prea Fericitul Părinte Patriarh Teoctist a spus următoarele:

Domnule Președinte al României,
Onorați reprezentanți ai autorităților locale,
Înalt Prea Sfințiți și Prea Sfințiți Părinți,
Înalt Prea Sfințite Părinte Mitropolit Ioan Robu,
Frați și surori creștini și creștine,

*"Așa să ne socotească pe noi fiecare om:
ca slujitori ai lui Hristos și ca
iconomi ai tainelor lui Dumnezeu"*
(I Cor. 4, 1)

Ne aflăm astăzi pe urcuș, pe un pisc, am putea spune, din viața unui slujitor al Bisericii Ortodoxe Române. Dar nu numai noi, clerul, suntem slujitori, ci și dumneavoastră, Domnule Președinte, și toți cei care se află în dregătorii după cum spune Sf. Apostol Pavel, atunci când îi îndemna pe creștini să se roage pentru înaltele stăpâniri care de la Dumnezeu sunt rânduite (Rom. 13, 1-6). Toți slujim, fiecare în parte și în felul său, fie Biserica, așezământ dumnezeiesc și instituția cea mai veche a neamului nostru românesc, fie țara noastră și valorile ei agonisite de milenii pe această vatră străbună în care ne-am plămădit noi ca popor în istorie. Atât o slujire, cât și cealaltă sunt, deopotrivă, importante și frumoase, și ambele comportă depășirea unor obstacole și învingerea unor dificultăți ca să putem urma drumul Golgotei în viața noastră. Dar și acestea, cum spunea aici Înalt Prea Sfințitul Mitropolit Ioan Robu, sunt tot forme de slujire ale Bisericii și ale neamului nostru, atunci când le depășim cu vrednicie.

Așadar, atât noi, cât și dumneavoastră avem o multitudine de îndatoriri unele actuale, altele moștenite din trecut și altele pe care nădăjduim să le împlinim în viitor. După cum observăm din istorie, idealurile și scopurile sunt aceleași, numai că noi, slujitorii Bisericii, suntem chemați să slujim și dincolo de timp, să anticipăm vremurile eshatologice. De aceea, viața aceasta are un preț, și pentru unii și

pentru alții, atâta vreme cât cel care se învrednicește să o poarte, ca dar al lui Dumnezeu, i-o dăruiește apoi lui Dumnezeu, ca o ofrandă din partea propriei persoane. Și dacă Dumnezeu ne-a dăruit viața, noi suntem datori să o trăim în toate componentele ei și cu toate implicațiile ei. Iar cei care își păstrează conștiința vie și inima curată, după cum îi povățuiește Mântuitorul Hristos (Mat. 5, 8), aceia pătrund sensurile cele mai adânci ale acestor valori și viața lor este împlinită și frumoasă.

Personal am făcut constatarea că bunii noștri credincioși, preoțimea noastră, intelectualii noștri, la nivelul de academicieni, profesori universitari, scriitori, oameni de știință, îndeosebi, toți cei pe care i-am ascultat și astăzi aici și care pășesc cu curaj spre căutarea izvorului vieții și al luminii, nu-l pot găsi după propria mărturisire decât în Evanghelie, în Cuvântul Domnului Iisus Hristos, care a spus: *"Eu sunt Calea, Adevărul și Viața!"* (Ioan 14, 6). Și dacă această valoare supremă constituie un jug ce trebuie purtat de noi toți și mă refer acum în mod deosebit la cei care slujim Sf. Altar, la ierarhi, preoți și monahi, dar și la credincioși, atunci noi trebuie să-l purtăm cu vrednicie.

Am avut bucuria de a fi martorul vocației, credincioșilor noștri pentru Biserică încă din deceniile de dinaintea orânduiri defuncte, și cu mulți ani în urmă, am participat, ca elev de seminar și diacon, la un moment ca cel de astăzi, când Întâistătătorul Bisericii era la aniversarea zilei nașterii sale. Îmi amintesc, că această sărbătoare se petrecea atunci ca într-o familie restrânsă și păstrez până astăzi imaginea de intimitate a acelei zile. Astăzi, Domnule Președinte și dragi oaspeți, așa ceva nu mai este posibil. Desigur, nu este ușor pentru cel care vă vorbește acum, înconjurat de această onorată și numeroasă asistență, să-și depene momentele copilăriei, să reînvie anii tinereții, care îi aparțin în totalitate, ca să-i retrăiască și să găsească bucurie în sufletul său.

Prima întrebare care mi s-a pus astăzi de către reporteri a fost aceasta: *"Ce vă amintiți din copilărie?"* Am o puzderie de imagini, un nor atât de bogat de amintiri, de chipuri și de întâmplări din anii de început ai vieții mele, încât mi-e foarte greu să aleg, și nu-mi rămâne decât să exclam împreună cu geniul poeziei românești, Mihai Eminescu, *"Unde ești copilărie!"*.

Am petrecut deceniile vieții mele ducând peste tot cu mine anii copilăriei, așa cum facem fiecare, de fapt. Dar ziua aceasta vreau să o dăruiesc participanților la aniversarea mea. Nu ne mai aparține nouă ziua aceasta, ci este a celor care ne înconjoară, a celor pe care-i slujim, a celor cu care colaborăm, de pe vatra părintească și din afară. Și anul acesta, ca și în alți ani, ziua de astăzi a dovedit, deplin, acest lucru. Iar bucuria și mulțumirea mea, pe care am mărturisit-o și dimineață în biserică, este aceea că noi nu ne aflăm singuri, ci suntem înconjurați, nu numai de cinul preoțesc și călugăresc, dar și de credincioși, ca și în alte momente ale slujirii noastre, dar mai ales astăzi, când este vorba de viața unui om, slujitor al Bisericii strămoșești. Iar acest fapt trebuie să ne sădească în suflet, nouă tuturor, ierarhilor Bisericii, profesorilor de teologie, preoțimii în general, o frumoasă învățătură, aceea că nu putem fi generali fără armată, cum se spunea odinioară, ci suntem totdeauna și pretutindeni însoțiți de credincioși, în toate momentele importante din viața parohiei, din viața eparhiei și, iată, și din viața noastră personală de slu-

jitori ai Bisericii Mântuitorului Hristos... Să ne dea curaj lucrul acesta, iubiți părinți și frați în Domnul nostru Iisus Hristos, pentru că avem un popor înzestrat cu o mare bogăție sufletească păstrător al unui tezaur de gândire și de viață, acest popor român din care cu toții am odrăslit.

Stăpânit de gândul acesta, într-o zi ca aceasta, văd imaginea părinților mei la icoana vetrei strămoșești, imaginea unei familii numeroase, cu mulți copii, ducându-și viața în condiții neînchipuit de grele în 1915, anul venirii mele pe lume, când frații mei mai mari împreună cu tatăl nostru erau pe front mobilizați. Este imaginea specifică poporului nostru, deținătorul unor zăcăminte rare a unor valori sufletești pe care nu le găsim nicăieri în lume. Nu facem o laudă din aceasta, căci fiecare popor are un tezaur spiritual. Dar aici vorbim despre noi, despre neamul românesc, care, potrivit cronicilor vechi, în existența sa bimilenară, a biruit prin credința în Dumnezeu toate vitregiile istoriei și a rămas statornic pe vatra străbună până astăzi.

O zi ca aceasta, iată v-a adus și pe dumneavoastră aici, Domnule Președinte, fapt pentru care vă mulțumim. Știm că aveți de rezolvat probleme foarte importante și urgente. Dar cu ce vă putem ajuta noi, sufletește vorbind, acum, când poporul nostru și Guvernul țării fac pași către acele mari și necuprinse tărâmurii ale unei vieți noi în care oamenii să se privească frățeste cu sentimente, să se bucure de binefacerile naturii, pentru că tot pământul este de o frumusețe de negrăit făcut de Dumnezeu pentru ca să se bucure de el și făptura omenească, împreună cu Dumnezeu? Noi, Biserica Ortodoxă Română, împreună cu celelalte culte din țara noastră, după cum ați auzit aici și în cuvântul Înalt Prea Sfințitului Ioan Robu, Arhiepiscop și Mitropolit Romano-Catolic de București, am semnat Declarația de sprijinire a aderării României la Uniunea Europeană, pentru a merge pe acest drum către civilizație, către îmbrățișarea valorilor nemuritoare ale lumii.

Vă mulțumesc tuturor că mi-ați fost alături într-o zi ca aceasta, căci singurătatea nu este un semn bun pentru noi, și trebuie să ne bucurăm când ne aflăm împreună. Și aceasta este un dar dumnezeiesc, că putem să ne întâlnim, să ne privim, și să vorbim unii cu alții. Se fac eforturi mari astăzi în lume pentru o viață în comuniune. Și mai ales noi, în Biserică, avem nevoie, părinților, să părăsim singurătatea și să ne întâlnim cât mai des. Am mai vorbit despre aceasta. Căci atunci când suntem împreună, cum am fost astăzi, și Dumnezeu ne privește ca un Părinte iubitor. Ce părinte nu se bucură când își vede fiii adunați în jurul său? De aici decurge nevoia de dialog, de ecumenism, nevoia de a ne căuta unii pe alții și a vedea ce avem comun din rădăcinile de unde am pornit în cei două mii de ani de creștinătate. De aceea, Biserica noastră și în aceste valori vede un drum bun de urmat astăzi.

Vă mulțumesc tuturor, iubiți părinți, că v-ați lăsat astăzi treburile și ați venit aici, părinților protopopi, părinților de la mănăstiri, cuvioaselor maici, și mai ales dumneavoastră, Domnule Președinte, și ca să vă spun drept, nu ne așteptam să ne faceți o așa de frumoasă surpriză. Vă mulțumesc și să avem curaj. Cu Dumnezeu înainte!”

Potrivit datinei, Prea Fericitului Părinte Patriarh Teoctist a invitat pe toți cei prezenți la o recepție oferită în Salonul cel mare al Palatului Patriarhiei, care s-a desfășurat într-o ambianță intimă și plăcută, de unde n-au lipsit toasturile și felici-

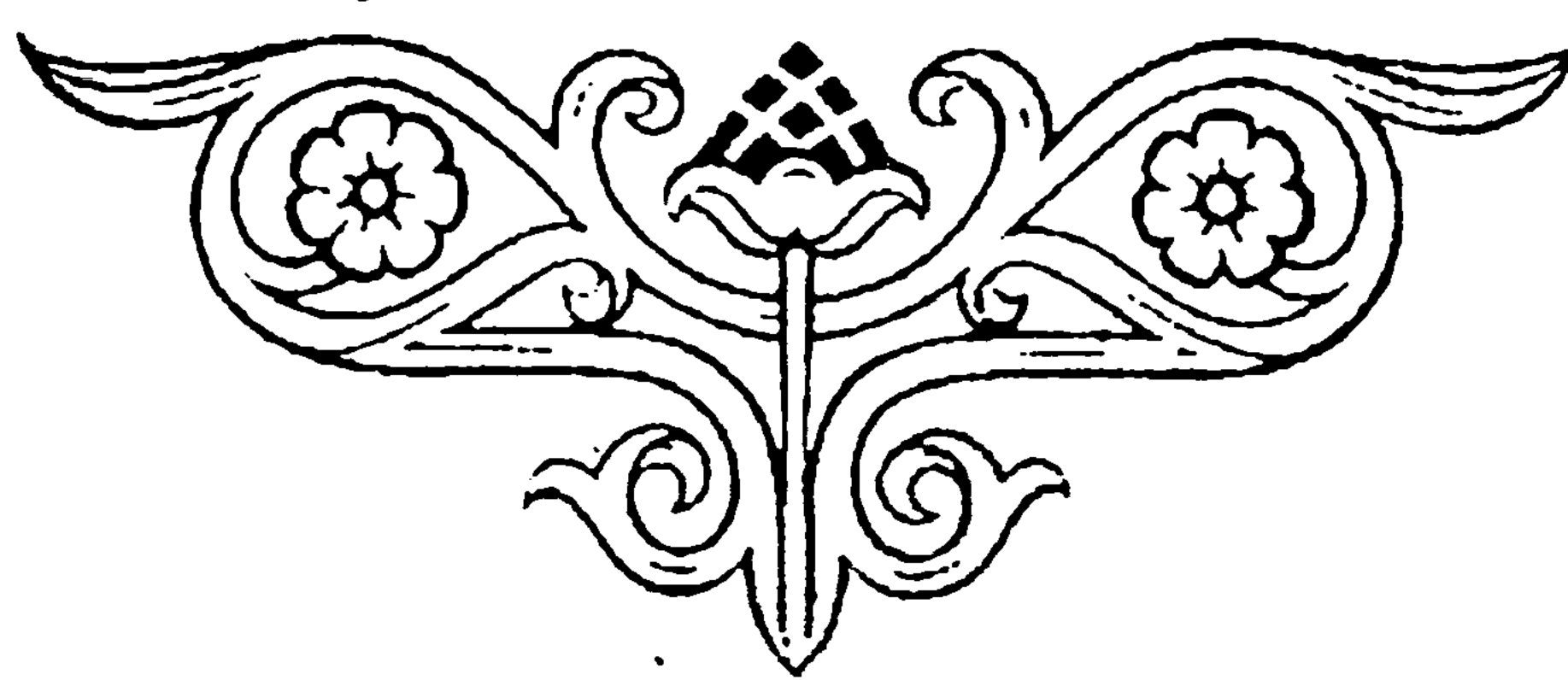
tările, însoțite de urări de sănătate și viață lungă, la care Prea Fericirea Sa, cu gânduri senine și pline de nădejde în ajutorul lui Dumnezeu pentru viitor, a răspuns tuturor cu aceleași urări de sănătate și de bogate împliniri.

După recepție, Prea Fericitul Părinte Patriarh Teoctist, însoțit de Prea Sfinții Episcopi Vicari Ciprian Câmpineanul, Ambrozie Sinaitul, Sebastian Ilfoveanul și Varsanufie Prahovenul, i-a vizitat pe bătrânii de la căminul din strada Radu Vodă, cărora le-a oferit daruri și masă de seară. Servind masa împreună cu bătrânii din acest cămin, Prea Fericirea Sa și ierarhii însoțitori s-au întreținut cu aceștia, ascultându-le necazurile vieții și întărindu-i duhovnicește în suferințele lor.

Cu prilejul aniversării zilei sale de naștere, Prea Fericitul Părinte Patriarh Teoctist a primit telegrame, mesaje și scrisori de felicitare din partea Întâistătătorilor de Biserici surori, conducătorilor unor culte creștine, comunităților ortodoxe române de peste hotare, a unor personalități ale vieții culturale din țară și străinătate, precum și de la un mare număr de clerici și credincioși, mărturie a dragostei și prețuirii de care se bucură Prea Fericirea Sa în obștea Ortodoxiei, în lumea creștină și în viața publică internă și internațională.

Împreună cu toți fiii Bisericii strămoșești, adresăm și noi Prea Fericirii Sale, la împlinirea frumoasei vârste de 88 de ani, tradiționala urare românească și creștinească: *"Întru mulți ani cu sănătate, Prea Fericite Părinte Patriarh Teoctist!"*

GHEORGHE VASILESCU

VIZITA ÎN ROMÂNIA
A PREA FERICITULUI PĂRINTE CHRISTODOULOS,
ARHIEPISCOPUL ATENEI ȘI A TOATĂ ELADA
4-11 iunie 2003

Motto: *Cât este de bine și cât este de frumos
să fie frații împreună!*
(cf. Ps 132, 1)

Prin puritatea și vitalitatea învățaturii ei, cât și prin unitatea ei dogmatică, canonică și cultică, Ortodoxia se identifiică cu tezaurul de doctrină și trăire al creștinismului primelor opt veacuri, când Biserica Mântuitorului Hristos era „una, sfântă, sobornicească și apostolească”. Slujind cu credincioșie aspirațiile înalte de libertate, de dreptate și progres ale popoarelor în mijlocul cărora își desfășoară activitatea, Bisericile ortodoxe au exprimat de-a lungul veacurilor lumina neîntreruptă din lumina adusă lumii de Domnul Hristos, așezămintele și adevărul din predania nerăstălmăcită a Sfinților Apostoli, viața și calea prin care s-au impus creștinii în secolele de aur ale celor șapte soboare ecumenice, ale marilor ierarhi și dascăli ai creștinismului ecumenic, ale sfinților și mărturisitorilor care au strălucit deopotrivă și pentru Răsărit și pentru Apus.

Rugându-se neîncetat, după împărțirea Trupului lui Hristos, pentru unirea tuturor creștinilor, Bisericile ortodoxe pilduiesc cu învățătura lor și cu viața lor unitatea Bisericii creștine și nu pierd niciodată din vedere faptul că Întemeietorul și Capul ei s-a rugat pentru Sfinții Apostoli și pentru urmașii lor de pretutindenii, „ca toți să fie una” (Ioan, 17, 21).

Între Bisericile ortodoxe naționale n-au fost niciodată granițe de netrecut. Dimpotrivă, istoria dovedește că toate comorile de învățatură ziditoare de suflet, toate cărțile de slujbă și de păstrare a rânduielilor creștinismului primar, bogăția de arhitectură și arta creștină, precum și strădaniile de însuflețire a fermentului creștin au circulat pe întreaga arie a țărilor ortodoxe și fiecare dintre Bisericile ortodoxe, pe de o parte, s-au adăpat la „apa cea vie”, care este una și aceeași pentru toate, iar pe de altă parte, fiecare Biserică ortodoxă a sporit cu potențialul și cu specificul său patrimoniu general al Ortodoxiei.

Conștiente că alcătuiesc trupul permanent și autentic al Bisericii Mântuitorului Hristos, între Bisericile ortodoxe naționale s-au statornicit de-a lungul istoriei relații de strânsă colaborare și frățietate, bucuriile și necazurile uneia dintre ele constituind bucurii sau întristări pentru toate; inițiativele și problemele puse de una dintre ele fiind împărtășite și de celelalte, pentru ca toate, în deplin și unanim acord, să coopereze la găsirea soluției celei mai bune de rezolvare a lor.

Înfrățite între ele, Bisericile ortodoxe au format o singură familie, socotindu-se surori egale. Întâistătătorii și iertarhii Bisericilor ortodoxe au întreținut și au cultivat raporturi de frați și de slujitori ai aceluiași Cap al Bisericii, așa cum și preoții și credincioșii tuturor Bisericilor ortodoxe s-au socotit frați între ei și fii ai aceluiași Părinte ceresc.

Din dragostea aceasta frățească și din conștiința unității de credință și de slujire ecumenică a Bisericii lui Hristos au izvorât sprijinul reciproc din trecut și de

astăzi între Bisericile ortodoxe autocefale, scrisorile irenice între conducătorii lor, vizitele reciproce dintre ierarhii, slujitorii și credincioșii Bisericilor ortodoxe, și mai ales, în vremea noastră, colaborarea pe plan interortodox și intercreștin pentru rezolvarea în comun a problemelor care se pun Ortodoxiei, creștinismului și lumii contemporane.

Dintr-o astfel de convingere, cu multă înțelepciune și purtare de grijă, Prea Fericitul Părinte Patriarh TEOCTIST a invitat în Biserica și în țara noastră pe Prea Fericitul CHRISTODOULOS, Arhiepiscopul Atenei și a toată Elada, pentru o mai strânsă legătură între cele două Biserici surori și o mai bună cunoaștere a poziției pe care ierarhii, slujitorii și credincioșii lor o au față de marile probleme actuale ale creștinismului și ale omenirii.

Cu aceeași înțelegere și dragoste frățească, Prea Fericitul Părinte Arhiepiscop Christodoulos a răspuns călduros invitației care i s-a făcut și a poposit pe meleagurile românești în perioada 4-11 iunie 2003.

Vizita în România a delegației Bisericii Ortodoxe a Greciei a pus în valoare strădaniile celor două Biserici de a pastra și adânci relațiile pe care de secole le-au statornicit între ele și de a spori climatul de colaborare frățească pentru revitalizarea și potențarea aportului pe care Ortodoxia îl datorează lumii și problemelor ei actuale.

În condițiile în care se caută cu insistență apropierea între toate popoarele Europei, Bisericile Ortodoxe de pretutindeni sunt chemate să dea mărturie comună de unitate, încât Ortodoxia să rămână mai departe stâlpul și temelia adevărului (I Tim. 3, 15). De aceea, Întâistătorii celor două Biserici Ortodoxe, în deplină comuniune și cu deosebită stimă și considerație, s-au întâlnit din nou, răspunzând iubirii cu care Hristos i-a îmbrățișat pe Sfinții Săi Apostoli, și au simțit *“cât de bine este și cât e de frumos să locuiască frații împreună”* (cf. Ps. 132, 1).

A fost o sărbătoare a Ortodoxiei, care cheamă toate Bisericile Ortodoxe să se îndrepte către darurile revărsate de Mântuitorul Iisus Hristos în Biserica Sa cea sfântă și să vegheze mai departe, după datoria ce au, la buna întocmire, la apărarea și păstrarea neștirbită a ecumenicității, care trăiește vie în sânul Ortodoxiei, ea ne-lipsind nici în cele mai grele vremuri.

Bucuria românilor ortodocși, care i-au întâlnit și i-au îmbrățișat pe cei doi Întâistători de Biserici, a fost bucuria ortodocșilor de pretutindeni, ca mădulare ale aceluiasi Trup teandric al lui Hristos, făcându-se părtași cu toții la această bucurie și la dorința de a vedea biruind neconținut duhul dragostei și al înțelegerii frățești, care trebuie să stea la temelia tuturor lucrărilor cu caracter obștesc ortodox.

A fost încă un prilej binecuvântat de Dumnezeu pentru poporul român drept-credincios de a arata Europei și lumii întregi că a ieșit biruitor din primejdia întunericii în care fusese adus de împrejurări istorice nefaste, păstrându-și neștirbită credința ortodoxă, exprimată în fondul latin al limbii și culturii sale, că există, se manifestă și trăiește din plin dogmele drepte credințe, propovăduită de Sfântul Apostol Andrei, Cel întâi chemat la apostolie, și răspândită de miile de martiri, mărturisitori și cuvioși care au sfințit pământul românesc cu sângele lor. Această credință de neclintit i-a făcut cunoscuți pe români în istorie, în Europa și-n lume.

Nenumărate și importante probleme atrag astăzi atenția tuturor creștinilor spre Ortodoxie, care devine cu fiecare zi centrul de polarizare a eforturilor de slujire evanghelică a năzuințelor și aspirațiilor pe care și le pune omenirea în vremea noastră. De aceea, Ortodoxia trebuie să fie, în continuare, pe continentul noii Europe unite, izvorul spiritual care va influența benefic ideologiile seculare ce-și doresc în aceste momente doar o Europă politico-economică. Vizitele reciproce și irenice ale Întâistătorilor Bisericilor Ortodoxe, ca roade ale unității de credință, ale unirii cu Hristos, ale comuniunii sfinte și ale sobornicității, arată Europei că Ortodoxia este lucrătoare pentru toți creștinii, iar valorile pe care ea le-a păstrat de milenii sunt valorile pe care Mântuitorul Iisus Hristos le-a împărtășit pentru mântuirea lumii.

În acest context, vizita irenică a Prea Fericitului Christodoulos, Arhiepiscopul Atenei și a toată Elada, a avut și darul de a reafirma adevărul că valorile Ortodoxiei, din care s-au format cultura și spiritualitatea europeană, trebuie promovate în vederea păstrării unității de credință a tuturor creștinilor, căci o Europă fără creștinism este ca o icoană fără chipul lui Hristos.

XXX

Prea Fericitul Arhiepiscop Christodoulos a fost însoțit în vizita pe care a făcut-o în România de următorii clerici și mireni: Înalt Prea Sfințitul **Ambrosios**, Mitropolit de Kalavryta și Aigialeia, Înalt Prea Sfințitul **Nikiforos**, Mitropolit de Didymotheion și Orestia, Înalt Prea Sfințitul **Ierotheos**, Mitropolit de Navpaktus și Aigios Vlasios, Înalt Prea Sfințitul **Theologos**, Mitropolit de Seryes și Nigrita, Prea Cuviosul Arhimadrit **Hrisostomos** Sklifas, Secretarul Sfântului Sinod, Prea Cuviosul Arhimadrit **Thomas** Synodios, Vicarul Administrativ al Sfintei Arhiepiscopii a Atenei, Prea Cuviosul Arhimadrit **Epiphanius** Oikonomos, Reprezentantul de Presă al Sfintei Arhiepiscopii a Atenei, Prea Cuviosul Arhimadrit **Serafim** Koulousousas, Șeful de Cabinet al Arhiepiscopiei Atenei și Arhidiaconul **Varnavas** Theoharis, Dl. Constantinos Pylarinos, Director al Serviciului Economic Central Bisericesc, Dl. **Georgios Apostolopoulos**, Director al Centrului Medical „Aloumia” din Atena, Dl. **Georgios Mylonas**, Președintele Societății „Aloumia” și Dl. **Dimitrios Fourlemadis**, Director al Fundației „Solidaritatea”.

Nu este prima dată când Prea Fericitul Părinte Christodoulos vizitează Biserica Ortodoxă Română. Prea Fericitul Sa a mai fost în România de câteva ori, ca mitropolit, cum însuși ne-a declarat: *„prima dată am fost acum 20 de ani, în timpul dictaturii, când am constatat că Biserica Ortodoxă Română nu era liberă și multe biserici fuseseră demolate”*.

Acum, Prea Fericitul Christodoulos s-a aflat pentru a doua oară în România, în calitate de Întâistător al Bisericii Ortodoxe a Greciei. Prima dată ne-a vizitat țara, în această calitate, între 20-26 mai 2000, la invitația Prea Fericitului Părinte Patriarh Teoctist și a Înalt Prea Sfințitului Daniel, Mitropolitul Moldovei și Bucovinei, așa cum de altfel mărturisea în delarația de presă făcută atunci la sosirea pe aeroport: *„ Ne aflăm alături de dumneavoastră la București, în trecere spre Iași, ca urmare a invitației generoase a Prea Fericitirii Voastre. Nu este oficială această*

vizită, dar vreau să mulțumesc Prea Fericitului Părinte Patriarh și guvernului României pentru primirea călduroasă pe care mi-a rezervat-o mie și însoțitorilor mei”.

Prea Fericitul Părinte Christodoulos, Arhiepiscopul Atenei și al Întregii Elade, pe numele său de mirean Christodoulos Paraskevaides, s-a născut în 1939, la Xanthe, și a urmat studii universitare de Teologie și Drept la Atena, pe care le-a absolvit în 1961 și, respectiv, 1967. În 1961 a fost hirotonit ierodiacon, iar în 1965 ieromonah. Timp de nouă ani a fost slujitor, predicator și duhovnic la biserica *Adormirea Maicii Domnului* în *Vechiul Phaleron*, apoi, alți șapte ani a îndeplinit ascultarea de Secretar al Sfântului Sinod.

În 1974 a fost ales Mitropolit de Demetrias, iar în 1998 Arhiepiscop al Atenei și a toată Elada.

Este autorul a peste 200 de lucrări științifice, studii, articole și cuvântări, tipărite sub formă de cărți și broșuri, precum și în revistele teologice. Dintre acestea menționăm: *Creștinismul și problemele sociale*, Atena, 1979, *Biserica și drepturile omului*, Atena, 1983, *Rasismul: jefuirea sufletului omenesc*, Atena, 1985, *Transplanturile din punct de vedere creștin*, Volos, 1987, *Problemele Europei Unite și contribuția tinerilor creștini la rezolvarea lor*, Atena, 1991, *Drepturile umane ale minorităților religioase și naționale*, Atena, 1992, *Biserica în fața provocării SIDA. 8 puncte de convergență*, Atena, 1993, *Convenția de la Schengen în legătură cu drepturile umane și libertatea religioasă*, Atena, 1997. Unele din aceste lucrări, traduse în limba română, s-au tipărit la Iași, în anul 2000, de Editura Trinitas, cu titlul „*Misiunea socială a Bisericii*”.

Vizita oficială a Prea Fericitului Părinte Christodoulos, desfășurată sub semnul susținerii aderării României la Uniunea Europeană de către Biserica Ortodoxă a Eladei și statul Grec, a cuprins întâlniri ale Prea Fericitului Sale cu președintele României, cu reprezentanți ai autorităților de stat locale și ai comunității elene din București, precum și vizite la biserici, mănăstiri, institute de învățământ și așezăminte sociale și culturale din cuprinsul Arhiepiscopiilor Bucureștilor și Craiovei, Episcopiilor Râmnicului, Argeșului și Muscelului, Sloboziei și Călărașilor.

SOSIREA LA BUCUREȘTI

Prea Fericitul Arhiepiscop Christodoulos și membrii delegației Bisericii Ortodoxe a Greciei au sosit la București, pe Aeroportul internațional Otopeni, venind cu avionul de la Atena, în ziua de miercuri, 4 iunie, a. c, orele 14,30, și au fost întâmpinați de Prea Fericitul Părinte Patriarh Teoctist și următorii membri ai Sfântului Sinod al Bisericii Ortodoxe Române: Înalt Prea Sfințitul Mitropolit **Teofan** al Olteniei, Înalt Prea Sfințitul Mitropolit **Nicolae** al Banatului, Prea Sfințitul Episcop **Epifanie** al Buzăului, Prea Sfințitul Episcop **Casian** al Dunării de Jos, Prea Sfințitul Episcop **Calinic** al Argeșului și Muscelului, Prea Sfințitul Episcop **Damaschin** al Sloboziei și Călărașilor, Prea Sfințitul Episcop **Vincentiu Ploieșteanu**, vicar patriarhal și Secretarul Sfântului Sinod, Prea Sfințitul Episcop **Ciprian Câmpineanul**, vicar patriarhal, și Prea Sfințitul Episcop **Sebastian Ilfoveanul**, vicar al Arhiepiscopiei Bucureștilor. Au mai fost prezenți D-na **Theodora Grossomanidou**, ambasadorul Greciei la București, D-l **Victor Opaschi**, consilier prezidențial și D-l **Laurențiu Tănase**, secretar de stat în

Ministerul Culturii și Cultelor, precum și preoți consilieri și inspectori din cadrul Administrației Patriarhale și Arhiepiscopiei București.

La coborarea din avion pe pământul românesc, potrivit tradiției, un grup de copii în costume naționale au oferit înaltului oaspete pâine și sare, apoi, Prea Fericitul Părinte Teoctist, Patriarhul Bisericii Ortodoxe Române și Prea Fericitul Christodoulos, Arhiepiscopul Atenei și a toată Elada, s-au îmbrățișat frățeste, după care au primit onorul garzii militare, în acordurile imnului național al celor două state, și au binecuvântat drapelul României.

În continuare, oaspeții au fost invitați în Salonul Oficial al Aeroportului, unde așteptau jurnaliștii greci și români și reporteri de radio și televiziune pentru declarații de presă privind semnificația vizitei în România a Prea Fericitului Arhiepiscop Christodoulos, în contextul legăturilor tradiționale între cele două Biserici ortodoxe surori și a bunelor relații dintre popoarele român și grec.

Mulțumind pentru căldura cu care a fost întâmpinat și subliniind că vizita se desfășoară sub semnul sprijinirii de către Biserica Ortodoxă Greacă a aderării României la Uniunea Europeană, Prea Fericitul Părinte Christodoulos a declarat următoarele:

Simțim o deosebită bucurie pentru că avem ocazia să facem această vizită oficială în Biserica Ortodoxă soră Română și, desigur, pentru faptul că avem prilejul binecuvântat să ne întâlnim cu Prea Fericirea Sa, Prea Fericitul Părinte Patriarh Teoctist, Întâistătătorul Bisericii Ortodoxe Române, ierarhia acestei Biserici și poporul ei binecredincios.

Pentru noi este o datorie sacră care decurge din dorința de a întreține contacte și legături cât mai strânse între Bisericile Ortodoxe pentru a da astfel o pildă de unitate și solidaritate în fața Europei și a întregii lumi.

În numele poporului grec binecredincios, salutăm poporul român, pe care îl percepem și îl prețuim ca pe un popor frate, în primul rând prin cultură, prin credință și prin civilizație.

După cum cunoașteți, Grecia este o țară ortodoxă care se află de mai mult timp integrată în structurile Uniunii Europene; și în această calitate, Grecia are marea bucurie de a susține eforturile, pe care poporul român, Guvernul lui, le depun pentru a se integra în această Uniune.

Biserica Ortodoxă Greacă își dorește din tot sufletul ca, în anul 2007, anul în care este prevăzută o nouă largire a Uniunii, într-adevăr România să devină Membru deplin al Uniunii Europene.

Ne bucurăm mult pentru că România aparține culturii și civilizației europene. Apartenența ei la această cultură europeană este un dat incontestabil foarte apreciat și, de aceea, putem spune că până astăzi s-a simțit lipsa României din familia statelor membre ale UE.

Vă încredințez că toate popoarele europene așteaptă cu bucurie și nerăbdare momentul în care această țară binecuvântată se va integra în Uniune.

Exprimând, încă o dată, bucuria noastră pentru evenimentul acestei vizite: încă o dată vă asigurăm că Biserica Ortodoxă Greacă, în calitatea ei de Biserică a unui Popor care este Membru al Uniunii Europene, susține din toate puterile eforturile depuse de România în vederea integrării.

România înseamnă, în primul rând, o prezență ortodoxă și de aceea va da o mărturie ortodoxă în U.E. De aceea, sunt convins că ea va deține, alături de noi toți ceilalți ortodocși, un rol foarte important în prezentarea unității spirituale și afirmarea valorilor și principiilor Ortodoxiei în fața întregului continent european și, implicit, în fața lumii.

Rolul Bisericii Ortodoxe se profilează ca unul foarte însemnat. Ne vom uni toate forțele ca să dăm mărturie în fața lumii contemporane în ceea ce privește credința dreptmăritoare, credința creștină nealterată, neîntinată. Mă bucur mult că văd aici pe Prea Fericitul Părinte Patriarh Teoctist, Întâistătătorul Bisericii Ortodoxe Române, care este un foarte iubit frate și a cărui prezență în lumea ortodoxă, în Europa și nu numai, este foarte apreciată.

Vizita noastră aici se înscrie pe linia legăturilor tradiționale dintre poporul român și poporul grec, dintre Biserica Ortodoxă Română și Biserica Ortodoxă Greacă. Scopul acestei vizite este, între altele, tocmai acesta – de a sublinia oportunitatea, actualitatea acestor legături. Într-o lume amenințată tot mai mult de diviziuni și adversități vom da mărturia unității și dragostei.

Salut în acest ceas binecuvântat, clerul Bisericii Ortodoxe Române, poporul român cel binecredincios și astăzi, când trăim încă atmosfera praznicului Învierii Domnului, vă adresez tuturor salutarea creștinească:

“Hristos a înviat!”

“Adevărat a înviat!”

La rândul său, Prea Fericitul Părinte Patriarh Teoctist a salutat cu bucurie prezența în țara noastră a Prea Fericitului Arhiepiscop Christodoulos și a exprimat recunoștința Sfântului Sinod al Bisericii Ortodoxe Române față de Guvernul elen și Biserica Greciei, care, prin glasul Prea Fericitului Sale, sprijină aderarea României ca membru deplin al Uniunii Europene, spunând cele ce urmează:

În numele Bisericii Ortodoxe Române, a credincioșilor și a clerului de la mănăstiri și parohii mulțumesc cu adâncă iubire și frățietate sosirea Prea Fericitului Arhiepiscop al Atenei și a toată Elada, Christodoulos.

Întreaga suflare ortodoxă din România și din străinătate a dorit prezența Prea Fericitului Voastre la București, convinși că numai împreună, mărturisind credința cea bună a sfintei noastre Biserici și aducând mărturia noastră, a Ortodoxiei, în fața societății și a lumii, putem să biruim în numele Mântuitorului Iisus Hristos.

Întâlnirea noastră, acum, în perioada pascală a petrecerii Mântuitorului Hristos cu ucenicii și cu apostolii Săi, ne dă nădejdea că mergem după cuvântul Păstorului celui Bun, care este Mântuitorul Iisus Hristos, și confirmă legăturile istorice dintre Bisericile și popoarele noastre.

Avem legături deosebit de sfinte și sfințitoare pentru viața noastră și a lumii.

Ne leagă mai întâi credința ortodoxă a Sfinților Apostoli, dar și martirii a celor ce au mărturisit credința creștină.

Dacă în trecut, noi am dăruit Europei învățați cărturari, sfinți și martiri, astăzi încercăm să dăruim lumii entuziasmul nostru, mărturisirea noastră comună în ceea ce privește pacea și așezarea dreaptă a Europei și a lumii întregi.

Suntem recunoscători cu toții pentru sprijinul pe care l-am avut din partea Guvernului Greciei și din partea Bisericii Greciei prin glasul Prea Fericirii Voastre pentru ca România să fie în rândul popoarelor civilizate ale Europei și să devină, astfel, membru al Uniunii Europene.

Sunteți binevenit în România și dorim să vă simțiți ca acasă într-o atmosferă de frățietate, de bucurie și de ospitalitate.

Îmbrățișez, de asemenea, distinsa delegație care a venit împreună cu Prea Fericirea Voastră, ca semn al iubirii și prețuirii Bisericii Ortodoxe Române.

Dumnezeu să ne binecuvânteze pașii, să scriem încă o pagină nouă în Cronica legăturilor noastre sfinte.

Bine ați venit!

“Hristos a înviat!”

PRIMIREA LA CATEDRALA PATRIARHALĂ

De la aeroport, oaspeții au fost conduși la Catedrala Patriarhală, unde au ajuns la orele 15,30, și au fost întâmpinați la intrare de Prea Sfințitul **Varsanufie Prahoveanul**, vicar al Arhiepiscopiei Bucureștilor, cu Sfânta Cruce și Sfânta Evanghelie, înconjurat de un sobor de preoți și diaconi. În sunetul clopotelor catedralei, Prea Fericitul Părinte Patriarh Teoctist și Prea Fericitul Părinte Arhiepiscop Christodoulos au îmbrăcat mantiile arhieresti, au sărutat Sfânta Evanghelie și Sfânta Cruce și au intrat în biserică. După ce s-au închinat moaștelor Sfântului Dimitrie cel Nou, ocrotitorul orașului București, cei doi Întâistătători de Biserici s-au așezat în scaunele arhieresti și au binecuvântat pe toți cei de față, în timp ce corul catedralei cânta Imnul patriarhal.

După slujba Te-Deum-ului cu Polihroniu, oficiată de Prea Sfințitul Episcop **Varsanufie**, în prezența unei numeroase asistențe, alcătuite din credincioși, preoți și protoierei din Capitală, studenți teologi și elevi seminariști, consilieri patriarhali și eparhiali, profesori de teologie, monahi și monahii, Prea Fericitul Parinte Patriarh Teoctist a rostit următorul cuvânt de întâmpinare:

Prea Fericirea Voastră, Părinte Arhiepiscop Christodoulos al Atenei și a toată Elada,

Înalt Prea Sfințiile Voastre și Prea Sfințiile Voastre, oaspeți din Grecia,

Iubiți părinți și frați în Domnul,

Iubiți credincioși și credincioase,

*Întâlnirea dintre noi, slujitorii și fiii Bisericii Ortodoxe Române și Prea Fericirea Voastră, Întâistătătorul Bisericii Ortodoxe surori a Atenei și a toată Elada, însoțit de ierarhi, clerici și colaboratori, are loc într-un timp de o mare importanță liturgică și tradițională cu o mare încărcătură sufletească, teologică și emoțională, cu care întâmpinăm noi în România slăvita sărbătoare a **Înălțării Domnului nostru Iisus Hristos** la cer. Întâlnirea aceasta, pe de o parte ne așază sufletește în perioada celor patruzeci de zile de după slăvita Sa Înviere din morți, când Mântuitorul Iisus Hristos a petrecut cu ucenicii Săi, iar pe de altă parte vom avea bucuria rară să prăznuim împreună anul acesta și să fim deci martori ai*

Înălțării Sale la cer, urmându-L pe Muntele Măslinilor, asemenea sfinților Săi ucenici și Apostoli și bucurându-ne ca și ei, rostind la Sf. Liturghie: „Înalță-Te peste ceruri, Dumnezeule”.

Împărtășim, așadar, aceeași bucurie netrecătoare a prezenței Sale acum, în această perioadă a Duminicilor Pascale, ca și acum două mii de ani, reactualizând și îmborspătând dumnezeieștile cuvinte și învățături date apostolilor și deopotrivă și nouă, urmașilor lor, ca pe o sfântă și permanentă misiune: „Voi sunteți martorii acestora” (Luca 24, 48).

În această încredințare a bucuriei dar și a cinstirii noastre supreme de a fi pururi martori ai Cuvântului lui Hristos că „Iată Eu cu voi sunt până la sfârșitul veacului”, întâmpinăm, iubiți frați și surori în Domnul, în această catedrală vpievodală, pe Întâistătătorul Bisericii Ortodoxe a Atenei și a toată Elada, Prea Fericitul Părinte Christodoulos. Ne bucurăm pentru că știm că, atunci când ne întâlnim între noi, slujitorii sfintelor altare ale Sfintei Ortodoxii, atunci Hristos este în mijlocul nostru și rămâne cu noi. Avându-L pe El în mijlocul nostru, e firesc să ne împărtășim unii altora gândurile, frământările și nădejile și chiar bucuriile noastre pentru viitor în nădejdea ajutorului Său. „Ce poate fi mai frumos și mai bun - se întreabă psalmistul – decât atunci când frații sunt împreună și când, mai ales noi, ca frați în Hristos, cele două Biserici și popoare, grecii și românii, am devenit frați în Duhul Sfânt, în credința ortodoxă, împletindu-ne viața în istorie, secole de-a rândul, cu acte de martiri, cu sfinți mărturisitori și cu cuvântători de Dumnezeu, cu jertfe de eroi și luptători, cu eforturi în sprijin reciproc în duhul frățietății pentru biruința credinței. Cele două Biserici, română și greacă, au împodobit și împodobesc cerul slăvit al Sfintei noastre Ortodoxii și al Împărăției lui Dumnezeu cu chipuri de ierarhi, de monahi și gânditori despre cele mai presus de cuvânt, revărsând lumina Învierii pentru a străluci în întunericul sufletelor noastre, al lumii secularizate.

De aceea, Prea Fericirea Voastră, în numele Sfântului Sinod al Bisericii noastre, al slujitorilor altarelor de la mânăstiri și parohii și al credincioșilor, Vă mărturisim de la prima noastră întâmpinare, mulțumirea că ne-ați adus bucuria încredințării că Mântuitorul Hristos este cu noi, iar noi suntem împreună cu El, Păstorul și Arhiereul nostru Cel mare care a străbătut cerurile.

În conștiința acestei vrednicii de a vesti pururi învățătura și pilda Sa, mergem împreună pe drumul slujirii Sfintei noastre Ortodoxii, păstrătoarea cea credincioasă a tezaurului de credință și de viață lăsat nouă de Sfinții Părinți spre mântuirea noastră. Pe acest drum nu suntem slujitori numai noi, ci iată, avem în jur preoțimea, monahismul, credincioșii și mai ales tineretul Bisericii noastre, iubitor de rugăciune și de viață filocalică, având inima curată și bună, îndreptată tot mai stăruitor către scrierile Sfinților Părinți.

Dar, mai presus de toate, Prea Fericirea Voastră, suntem împreună cu sfinții noștri comuni, cu martirii, cu mărturisitorii, cu eroii, cei ce au murit din neamurile noastre pentru apărarea credinței popoarelor noastre dreptcredincioase. Potrivit tradiției Bisericii noastre Ortodoxe Române, ziua Înălțării Domnului este

și ziua de pomenire a tuturor eroilor. V-am mulțumit pentru acceptarea vizitei în România în acest timp, dându-ne astfel posibilitatea să înălțăm împreună rugăciuni pentru pomenirea tuturor eroilor credinței noastre ortodoxe. Și nu poate fi o mai mare valoare, o mai mare faptă plăcută înaintea lui Dumnezeu decât rugăciunea și încă rugăciunea pentru eroii și vitejii popoarelor noastre. Șirul lor la noi, în România, a crescut și s-a înălțat asemenea unei coloane de lumină, prin numele eroilor tineri și vârstnici din miracolul Revoluției din decembrie 1989. M-a impresionat adânc, când, venind în mașină, Prea Fericirea Voastră ne-ați amintit prima vizită pe care ați făcut-o în București, îndată după acel eveniment, când ați văzut micile altare în locul unde muriseră majoritatea tinerilor pentru adevăr, dreptate, libertate și pace. Acolo luminau candelile sufletelor și ale iubirii părinților lor și a prietenilor ale căror lacrimi încă n-au încetat. Vizita Prea Fericirii Voastre trece, așadar, dincolo de protocol, dincolo de ceea ce înseamnă doar cuvinte auzite și admirate vremelnice, dincolo de interiorul acestei catedrale, prin valoarea rugăciunilor și slujirii noastre împreună, purtându-le numele aproape de sfinții și dreptii bine plăcuți lui Dumnezeu pe care îi invocăm în Sfânta noastră Ortodoxie la fiecare dumnezeiască Liturghie.

Această identitate a noastră, ca Biserici și popoare ortodoxe și această împletire de răbdătoare suferințe și experiențe comune de a ne fi păstrat Ortodoxia noastră, de deschidere spre cultură, dialog și lume, ne dă, de altfel, curaj mare și nouă, Bisericii și poporului român, că vom fi împreună în noua structură în Europa extinsă spre răsărit, datorită și sprijinului prețios al Bisericii pe care o slujiți și al binecredinciosului popor grec. Purtăm cu noi, deci, zestrea nemuritoare a valorilor Ortodoxiei cu încredințarea că această așezare economică, politică, tehnologică a bătrânului continent european are nevoie, pentru a dura, de „cei doi plămâni”.

În nădejdea acestor împliniri, Vă îmbrățișez frățeste, Prea Fericite părinte Arhiepiscop Christodoulos și pe întreaga delegație, mulțumindu-Vă pentru acceptarea vizitei și a programului cuprinzător al acestei vizite, care va înscrie în cronică legăturilor noastre fapte, gânduri și împliniri nemuritoare pentru Bisericile și popoarele noastre.

Bine ați venit, Prea Fericirea Voastră și Înalt Prea Sfințiți și Prea Sfințiți Părinți Mitropoliți și demnitari bisericești în această primă vizită oficială în România și pe care o începeți, în această clipă, de la altarul acestei istorice catedrale, sfințit de fericitul întru pomenire, Macarie, Patriarhul Antiohiei și Mitropolitul Țării Românești, Ștefan la anul 1658.

Întâmpinându-Vă cu dragoste și sfântă îmbrățișare în Hristos, Domnul nostru Cel a treia zi înviat din morți, rugăm fierbinte pe Sfinții și întocmai cu Apostolii cinstiți împărați Constantin și Maica sa Elena, Ocrotitorii acestui sfânt locaș și pe Cuviosul Părinte Dimitrie cel Nou, să ne fie în ajutor în împlinirea pelerinajului din Biserica și țara noastră.

A răspuns Prea Fericitul Arhiepiscop Christodoulos, care a mulțumit Prea Fericitului Părinte Patriarh Teoctist pentru cuvântul de bun-venit și pentru frumoasa primire făcută delegației Bisericii din Grecia, spunând următoarele:

*Prea Fericite Părinte Patriarh Teoctist,
Înalt Prea Sfințiile Voastre,
Prea Sfințiile Voastre, frați arhieriei,
Prea iubit și binecuvântat popor al lui Dumnezeu,
Iubiți studenți în Teologie și seminariști,*

Hristos a înviat!

*“Aceasta este ziua pe care a făcut-o Domnul
să ne bucurăm și să ne veselim într-însa”*

Cu adevărat, ziua de astăzi este zi a Domnului, zi în care binecuvântări imbelșugate se revarsă din ceruri, zi de negrăită bucurie, deoarece, cu aleasă veselie duhovnicească și adâncă emoție, Smerenia noastră și cinstita noastră Sinodie, am venit aici, în România, ca să facem nu o vizită oarecare, ci vizita noastră, irenică în Prea Sfânta Biserică Ortodoxă Română Soră. Eram datori cu această vizită încă de la alegerea și înscăunarea noastră în scaunul apostolic al Prea Sfintei Biserici Ortodoxe a Greciei.

De altfel, de veacuri suntem strâns uniți cu Biserica Ortodoxă Română, prin legăturile de nedesfăcut ale dragostei în Hristos și prieteniei întru El, Domnul nostru, legături care se întemeiază pe unitatea de credință, trăită de popoarele noastre ortodoxe.

Scopul acestei vizite este să dăm mărturie despre Domnul, făcându-ne martori ai Învierii Lui. Ca îngeri cerești purtăm această veste de viață aducătoare, aducând bucuria cea adevărată. Cu bucurie ne facem părtași bucuriei de a vedea cum renaște slava Bisericii lui Hristos pe pământul binecuvântat românesc și cum se trăiește aici viața înmărită prin Duhul Sfânt.

De aceea, încă de la sosirea noastră, adresăm călduros cuvânt de salut, izvorât din dragoste, și călduroasă îmbrățișare, izvorâtă din frățească cinstire, întâi Prea Fericitului Părinte Patriarh Teoctist, frate prea iubit întru Domnul, și împreună liturghisitor cu smerenia Noastră, prea cinstitul Întâistătător al Patriarhiei Române, fraților și cinstiților arhieriei din jurul Prea Fericitului Voastre, Cucernicului Cler și binecredinciosului popor. Adresăm salutul nostru, autorităților de Stat ale României. Tuturor vă aducem urări de pace, urări de mare însemnătate în zilele de acum, așa încât tot mai mult să se întărească prin puterea Prea Sfântului și de viață Făcătorului Duh, Mângâietorul cel ceresc, cugetul și viața, nădejdea și încrederea noastră, în biruința deplină a credinței noastre ortodoxe.

Prea Fericite Părinte Patriarh Teoctist, frate întru Hristos,

După cum spune Sfânt Sfințitul Mucenic Irineu, deși suntem răspândiți în toată lumea, totuși ne simțim ca și cum am trăi în aceeași casă, ca și cum am avea un singur suflet și o singură inimă. Fie că trăim în Grecia, fie că trăim în România, noi, ortodocșii, întotdeauna suntem una, și ne iubim unii pe alții ca frații,

ca și cum am trăi în aceeași casă, sub ocrotirea și acoperământul Aceluiași Părinte Ceresc.

Așa cum zice Sfântul Apostol Pavel, unitatea credinței este aceea care ne face pe noi casnici, adică împreună viețuitori în aceeași casă (Efeseni 2, 19). Și adevărat este acest lucru! Iată astăzi aflându-ne în mijlocul dumneavoastră ne simțim cu adevărat "casnici", ceea ce ne umple inimile de adâncă emoție greu de cuprins cu mintea și în cuvinte. Ținând cu sfințenie, de veacuri întregi, această credință curată și fierbinte și aducând Domnului aceeași adâncă închinare, întru adevăr, popoarele noastre dau mărturie despre adevărul creștin mântuitor și despre viața lor dumnezeiască. Iar astăzi, prin legătura noastră întru totul vrednică de laudă, prin împreună lucrarea și comuniunea Bisericilor noastre, se arată și se dă expresie faptului minunat al înrudirii noastre întru Hristos Domnul.

În vremurile grele pe care le trăim, vremuri marcate de individualism, de urmărirea cu orice preț a interesului egoist, de autoizolare autarhică, noi, Bisericele Ortodoxe, avem datoria sacră și răspunderea să rămânem statornici și neclintiți în păzirea poruncilor Sfintei Evanghelii și ajutăm societățile noastre, aducându-ne contribuția la eforturile depuse, în direcția împăcării, a concilierii și a păcii între popoare.

Războiul nimicitor și disprețul față de valoarea vieții umane, arătat recent de oameni din lumea în care trăim, constituie evenimente care ne-au umplut sufletele de adâncă mâhnire. Din nefericire, această lume trăiește profund tristețea inevitabilă pricinuită de presiunea pe care cerințele tehnicii și ale realizărilor științifice le exercită asupra ei, de dorința de a domina economic și a stăpâni politic. De aici, însă, a izvorât, cu putere, valoarea și actualitatea Cuvântului lui Dumnezeu și a misiunii Bisericii. Ea are misiunea de a face omului contemporan singura propunere viabilă și izbăvitoare: să trăiască după adevărul Evangheliei, care oferă și singura garanție trainică pentru întemeierea păcii în lume. Dar și faptul lărgirii Uniunii Europene, prin primirea de noi State, precum Statul român, în viitorul apropiat, impune păstrarea și afirmarea unității popoarelor ortodoxe europene. Și aceasta nu numai pentru a câștiga respectul celorlalți față de Ortodoxie, ci, mai ales pentru a afirma și susține principiile de viață ortodoxe și tradiția bisericească, culturală, comună a Bisericilor și popoarelor noastre, în cadrul unei Europe, care, din nefericire, astăzi neagă principiile creștinismului și promovează ideea Statului fără religie.

Cu aceste gânduri și așteptări am venit la Prea Fericirea Voastră, Prea Fericite Părinte Teoctist, Arhiepiscop al Bucureștilor și Patriarh al României, și Prea iubit frate întru Hristos Domnul, ca să dăm expresie încă o dată bucuriei și mulțumirii noastre pentru primirea acestei binecuvântări de la Dumnezeu. Într-adevăr, este o mare bucurie să petrecem întru Domnul împreună cu Prea iubita Voastră Prea Fericire, cu Înalt Prea Sfințitii Mitropoliți și Prea Sfințitii ierarhi din jurul Prea Fericirii Voastre, dintre care mulți ne sunt cunoscuți de ani de zile și care se disting prin cunoașterea limbii grecești și prin sentimentele lor alese față de Biserica Ortodoxă Greacă și față de poporul grec. A fi împreună cu clerul cucernic și cu binecredinciosul popor român este o mare bucurie!

Mulțumim călduros tuturor, mulțumim prea iubitei Voastre Prea Fericiri, mulțumim înalților ierarhi ai Bisericii Ortodoxe Române prezenți aici, mulțumim clerului, poporului român, mulțumim studenților în Teologie și elevilor seminariști

pentru această strălucită primire și pentru onorurile de excepție pe care ni le acordăți. Desigur, pe parcursul vizitei Noastre irenice în România, vom avea binecuvântatul prilej să depănăm bogatele simțăminte ale inimii noastre față de Prea Fericirea Voastră, întru Hristos prea iubită, față de poporul român ortodox de Dumnezeu ales.

Acum, împreună cu Apostolul Pavel vă zicem: "Deci, fraților, bucurați-vă. Desăvârșiți-vă, mângâiați-vă, fiți uniți în cuget, trăiți în pace și Dumnezeuul dragostei și al păcii va fi cu voi" (II Cor. 13, 11). Amin.

Încheindu-se ceremonia de întâmpinare, în acordurile cântărilor corului catedralei, membrii delegației Bisericii din Grecia au fost conduși la Reședința Patriarhală, unde au fost găzduiți tot timpul șederii în București, iar cei doi Întâistătători de Biserici au binecuvântat încă o dată, de pe treptele Reședinței, mulțimea credincioșilor veniți să-i salute cu bucurie și cu evlavie.

VIZITA LA PREȘEDINTELE ROMÂNIEI

În seara aceleiași zile, la orele 18.30, cei doi Întâistătători de Biserici, însoțiți de ierarhi și preoți greci și români, au fost primiți de Președintele României, Domnul Ion Iliescu, la Reședința prezidențială, Vila Lac 1 – Primăverii, în prezența unor consilieri prezidențiali, miniștri, oameni de cultură.

Întâlnirea dintre înaltele autorități ale statului român și delegația Bisericii Greciei, în contextul bunelor relații dintre Biserică și Stat din țara noastră, a contribuit la strângerea legăturilor de prietenie între România și Grecia, sub raport religios și cultural, și a scos în evidență faptul că, din punct de vedere geostrategic, România constituie o zonă de stabilitate în Balcani, ceea ce-i conferă o poziție importantă în cadrul viitoarei Europe Unite.

În această atmosferă solemnă și de bun augur, Dl. Ion Iliescu a conferit Prea Fericitului Arhiepiscop CHRISTODOULOS ordinul național „Steaua României” în grad de Mare Cruce, pentru contribuția sa la promovarea bunelor relații dintre popoarele român și grec, prin intermediul strangerii legăturilor cu Biserica Ortodoxă Română.

Mulțumind pentru înalta distincție și subliniind, între altele, că România trebuie să se integreze în Uniunea Europeană cu fruntea sus, „*nu în genunchi*”, pentru că țara noastră este îndreptățită la o astfel de atitudine și toate statele europene sunt datorare să țină seama de acest drept, Prea Fericitul Arhiepiscop Christodoulos, a spus următoarele:

Prea Fericirea Voastră, Prea Fericite Părinte Teoctist, Patriarhul Bisericii Ortodoxe Române,

Excelența Voastră, Domnule Președinte al României,

Excelența Voastră, Domnule Ambasador al României în Grecia,

Excelența Voastră, Doamnă Ambasador a Republicii Grecia în România,

Înalt Prea Sfințiile și Prea Sfințiile Voastre,

.Cinstiți clerici,

Consider că este un privilegiu cu totul special faptul de a mă afla astăzi aici, împreună cu dumneavoastră și de a primi onoarea acordată smereniei mele prin conferirea decorației României.

Mulțumindu-vă dumneavoastră, Excelență, pentru distincția cu totul excepțională pe care mi-ați acordat-o, mulțumesc binecredinciosului popor român care, după grelele încercări prin care a trecut de-a lungul mai multor decenii în secolul al XX-lea, iată, din nou, își face tot mai simțită prezența în lume, dând mărturie vie despre credința și spiritualitatea sa. Această mărturie poate fi dată de țara și poporul dumneavoastră și în cadrul Uniunii Europene, unde cu succes vă străduiți să vă integrați, fapt pentru care vă felicit călduros. În această ordine de idei, menționez că este binecunoscut sprijinul primit din partea Greciei pentru realizarea dezideratului integrării României în structurile euroatlantice.

Excelența Voastră,

Pentru Biserică, Uniunea Europeană nu este numai un spațiu de colaborare economică și politică între anumite state, nu este numai o comunitate interstatală cu interese și obiective economice și politice. Pentru Biserică, Europa este creată de creștinism, dat fiind că în veacurile Evului de mijloc și în timpurile istoriei moderne creștinismul a îmbrățișat atât educația și cultura greacă, cât și moștenirea romană, dând naștere spiritului european.

Tocmai de aceea, pentru Biserică apărarea unității europene nu constituie un act politic, ci mai degrabă o datorie spirituală. Desigur, Bisericile nu au ultimul cuvânt în luarea deciziilor politice pentru viitorul Europei, însă ele pot să dețină un rol decisiv în ceea ce privește eforturile de formare a societății cetățenilor, așa încât aceștia să se poată bucura din plin de realizările structurilor europene, între care amintim: drepturile omului, libertatea, dreptatea, egalitatea, dragostea și solidaritatea.

Învățătura creștină pune în centrul ei noțiunile de persoană umană și demnitate umană. Aceasta înseamnă că, din punct de vedere creștin, în societatea cetățenilor europeni omul nu reprezintă o entitate existențială nedefinită, ci reprezintă creația lui Dumnezeu făcută după chipul Lui. Cu toate acestea, pentru prima dată s-a făcut auzită recent teoria conform căreia popoarele europene au fost influențate cultural în măsură egală și de alte religii, de iluminism și ateism, ca prelungire a iluminismului. Din păcate actualmente există un curent, dominat de părerea că Biserica trebuie să fie marginalizată din punct de vedere social. Ea nu trebuie să-și facă auzit glasul, nu trebuie să intervină în domeniul vieții sociale și spirituale.

Noi nu suntem de acord cu aceste păreri și ne rezervăm dreptul legitim de a întreprinde demersurile necesare, astfel încât punctele noastre de vedere să se facă auzite la nivelul cel mai înalt cu putință și la scară cât mai largă. Noi credem și mărturisim înaintea tuturor că fără Hristos nu există viață adevărată, că fără El oamenii sunt transformați din persoane în indivizi fără un destin existențial real. Credem că numai cu Hristos și întru Hristos există libertate adevărată, democrație trainică și dreptate sub toate aspectele ei. Este de datoria noastră să convingem pe toți cei bine intenționați și obiectivi în judecata lor. Pentru orice greșală întâmplată în trecut, noi, oamenii suntem responsabili, nu Hristos, pe care îl invocăm de obicei, ca să ne justificăm erorile. Concepțiile raționaliste, dominante în ultimele decenii în Uniunea Europeană se află acum în impas. Pe baza principiilor amintite, Biserica Ortodoxă Greacă invită pe toți credincioșii săi să se implice activ în lupta pentru viitorul Europei.

Cu siguranță, experiența de două mii de ani a Bisericii noastre și experiența dobândită de fiecare dintre noi, în domeniile vieții sociale (egalitatea femeilor cu bărbații, șomajul, mediul natural, dezvoltarea industrială, bioetica etc.), vă ajută la îmbunătățirea funcționării organelor și organismelor instituționale europene.

Biserica noastră înțelege bine rostul și sensul căutărilor contemporane în ceea ce privește redactarea Constituției Europene. Înțelege că procesul redactării ei este un proces democratic, prin care să formulează în dispoziții de drept precise conștiința diacronică și moștenirea spirituală a popoarelor europene. De aceea face următoarele propuneri referitoare la principiile fundamentale care, în viziunea ei, trebuie să anime și să orienteze viitoarea Constituție Europeană.

1. Garantata deplină și expresă a principiului libertății religioase și a drepturilor fundamentale ale omului și interzicerea prozelitismului făcut cu rea credință, așa cum de altfel s-a proclamat prin Convenția de la Roma și cum se confirmă prin modul de funcționare al instituțiilor Uniunii Europene.

2. Respectul față de conștiința comună a popoarelor europene, în ceea ce privește rădăcinile creștine ale moștenirii lor spirituale de-a lungul timpului și astăzi, fără să se afecteze în vreun fel principiul libertății religioase pentru toate religiile și confesiunile.

3. Relațiile Bisericii cu Statul, relații care au o fizionomie și o profunzime istorică diacronică specifică fiecărui popor, să cadă sub incidența dreptului național intern al fiecărui Stat, conform principiului libertății religioase, așa cum de altfel se prevede clar în Declarația cu numărul 11 din Acordul de la Amsterdam. Astfel se vor evita tensiunile inutile și nedorite care pot apărea în soluționarea chestiunilor sensibile ale tradițiilor religioase ale popoarelor, tradiții prin care acestea își definesc identitatea lor națională.

În fiecare zi trăim provocările venite din partea raționalismului și uităm prea ușor că Europa este rodul culturii și civilizației eleno-romane și al credinței și învățăturii creștine. Ceea ce din nefericire vedem în Europa astăzi este logosul, rațiunea umană despuiată de credință. Acest fapt, trăit în realitatea europeană de zi cu zi, face ca individualismul strâmt să creeze o breșă adâncă între logosul european și ethosul uman, și astfel să se erijeze în criteriu absolut, pe baza căruia să se elaboreze toate deciziile. Europa și popoarele care o alcătuiesc au nevoie, așa cum ați spus, Excelența Voastră, Doamnă Președinte, de temelii trainice pe care să-și sprijine unitatea și identitatea. O asemenea temelie nu poate fi alta decât spiritualitatea creștină, principiile și valorile ei.

Nu avem intenția să acționăm animați de spiritul de frondă, absolutizant. Nu vrem să înlocuim instituțiile și ceea ce s-a promulgat în Europa și nici să ne impunem opiniile, dar, pe de altă parte, nu trebuie să uităm că istoria noastră, istoria europeană și rădăcinile ei sunt de sorginte creștină. Biserica noastră a fost întotdeauna deschisă dialogului între culturi și religii, deoarece ea crede în dimensiunea morală și spirituală a culturii europene.

Avem convingerea că atunci când se iau hotărâri politice, economice sau de altă natură, coordonata spirituală nu trebuie să lipsească. Europa nu trebuie lipsită de tradiția creștină ortodoxă, tradiție care vede în fiecare ființă umană chipul lui Dumnezeu, adică persoană. Acest fapt poate să contribuie la depășirea

dilemelor cu care se confruntă teoria drepturilor omului. Poate să depășească impasul în care teoria aceasta a ajuns în anumite privințe. De asemenea, ea poate să evite ceea ce tinde să instaureze în gândirea antropologică europeană, adică să se pună semnul egal între ființa umană ca persoană și individ. Poate să se facă acestea deoarece, în viziunea ortodoxă, relația inter-umană, interpersonală, manifestată și desfășurată în spirit de fraternitate, ca rod al dragostei și libertății, este aceea care constituie criteriul de apreciere a calității atitudinii fiecăruia în fața dreptului acordat de lege.

Excelența Voastră,

Este întru totul justă constatarea Dumneavoastră, că România aparține Europei chiar înainte de a fi integrată în structurile europene. Desigur, acest fapt nu se datorează atât situației economice și politice, ci este un dat în exclusivitate de cultura și civilizația poporului român, care, prin Biserica sa, a moștenit zestrea spirituală a antichității greco-romane botezată în duhul creștin, păstrând continuitatea neîntreruptă cu Bizanțul, așa cum ați constatat dumneavoastră. Este un fapt cert că în anul 2007 România va fi un membru cu drepturi depline între Statele Uniunii Europene. Permiteți-mi, Excelența Voastră, să Vă fac o urare pornită din dragostea inimii mele. Urez țării Dumneavoastră ca intrarea în Europa să o faceți cu fruntea sus, nu în genunchi. Aveți dreptul la o astfel de intrare și toate popoarele trebuie să vă acorde acest drept!

Excelența Voastră,

Cu aceste gânduri vă mulțumesc încă o dată călduros pentru onoarea de excepție pe care mi-ați făcut-o și din tot sufletul vă binecuvântează părintește pe toți.

Președintele României, Dl. Ion Iliescu, reamintind celor prezenți că țara noastră și Ortodoxia, în general, trebuie să-și facă mai mult simțită prezența în procesul de constituire a noii Europe, impunând respectarea valorilor spirituale și materiale ale fiecărei țări, a răspuns următoarele:

Prea Fericirile Voastre,

Înalt Prea Sfințiile Voastre și Prea Sfințiile Voastre,

Domnilor Miniștri,

Doamnă și Domnule Ambasador,

Doamnelor și Domnilor,

În anii scurși de la Revoluția din decembrie 1989, am avut nenumărate ocazii de a aprecia contribuția pe care Biserica Ortodoxă Română a avut-o la normalizarea vieții noastre sociale, prin implicarea ei în proiectele majore ale societății românești.

Am încercat să sprijin, atât cât am putut, – și o voi face și de acum înainte – inițiativele cărora Prea Fericitul Teoctist și alți înalți ierarhi ai Bisericii Ortodoxe Române le-au conferit credibilitate și consistență. Am făcut acest lucru din convingerea fermă că Biserica, prin activitatea ei permenent aplecată spre promovarea valorilor morale neperisabile ale învățaturii creștine, poate constitui un

factor responsabil, de coeziune socială și națională în jurul marilor teme cu care se confruntă societatea românească.

În acest context, favorabil relațiilor Stat-Biserică din țara noastră, vizita Prea Fericitului CHRISTODOULOS reprezintă un prilej potrivit pentru a sublinia relațiile speciale pe care România și Grecia le au nu doar sub raport economic și politic, ci mai ales sub raport religios și cultural.

Sentimentele reciproce, care ne animă, au rădăcini adânci în istorie și într-o comuniune spirituală ce a debutat încă din Antichitate și a dobândit valențe noi în era creștină, când ne-am găsit de atâtea ori în lupta comună pentru dăinuire și pentru renașterea politică și culturală din epoca modernă.

Prezența Prea Fericirii Voastre are darul de a ne reaminti aceste vechi și strânse legături, îndemnându-ne, totodată, la o aprofundare și la o dinamizare a lor. Apreciez rolul deosebit pe care îl jucați în dezvoltarea relațiilor româno-elene.

De asemenea, prezența activă pe care o aveți în viața politică și spirituală a Greciei, țară profund europeană, cu o istorie unică, este o mărturie generoasă a felului în care Ortodoxia trebuie să-și facă simțită prezența în procesul de unitate al Europei, aducând în strategia europeană de integrare valorile ei specifice.

Prezența Prea Fericirii Voastre în planul relațiilor bilaterale româno-elene s-a impus prin echilibru, fermitate și valoare și, de aceea, doresc să apreciez aceste eforturi de neobosit "apostol" al colaborării, păcii și cooperării.

Popoarele și Bisericile noastre pot face mult împreună, de acum înainte, așa cum au făcut-o și de-a lungul istoriei lor agitate. Prin importanța lor geostrategică, atât România, cât și Grecia sunt adevărați stâlpi de stabilitate pentru regiunea noastră, fapt care le conferă o poziție importantă în constituirea noii Europe. Aceasta pentru că, în edificiul viitor al Europei unite, și unitare, nu reprezentăm o componentă marginală și secundară, ci suntem moștenitorii direcți ai acelei Antichități europene din care s-a născut Europa de astăzi. Suntem și moștenitorii și continuatorii Bizanțului, adică ai civilizației care, timp de un mileniu, a dominat cu strălucirea spiritului și somptuozitatea creațiilor sale materiale, ca și prin nivelul de trai și gradul de civilizație, întreaga Europă Medievală, Constantinopolul fiind, cum s-a spus uneori – și citez după marele bizantinolog Charles Diehl – "Parisul Evului Mediu".

În consecință, noi toți, moștenitorii acestor civilizații și creatorii unor civilizații derivând din cea a Bizanțului, nu reprezentăm o categorie de europeni de rangul doi, ci venim într-o Europă cu adevărat unită și viabilă cu o zestre de care mințile lucide încep să-și dea seama tot mai mult.

Iată de ce tradițiile relațiilor dintre țările și popoarele noastre, moștenirea lăsată nouă de Kavafis și Eminescu, de Vladimirescu și Kolokotronis, de Riga Fereios și Nicolae Titulescu, reprezintă garanția unui viitor luminos, spre binele, prosperitatea și pacea întregii regiuni.

Doresc să asigur pe Prea Fericirea Voastră de toată grațitudinea și aprecierea noastră, decorația de astăzi constituindu-se într-un omagiu adus prieteniei pe care o purtați națiunii române.

În incheiere, Excelența Sa Dl. Ion Iliescu, a oferit un dineu în onoarea Înălților oaspeți, în timpul căruia cei doi Întâistătători de Biserici s-au întreținut

cu Președintele României, căruia Prea Fericitul Christodoulos i-a oferit o frumoasă icoană pe lemn a Maicii Domnului.

SLUJBA ARHIEREASCĂ ÎN ZIUA ÎNĂLȚĂRII DOMNULUI EROI ROMÂNI ȘI GRECI PE PĂMÂNT ROMÂNESC

Înălțarea Domnului este un act împărătesc și de proslăvire sau de ridicare la slava Sa dumnezeiască, la dreapta Tatălui ceresc, a Mântuitorului nostru Iisus Hrtistos.

După cele 40 de zile, de după Înviere, petrecute cu Sfinții Săi Ucenici și Apostoli, în care a dovedit biruința vieții asupra morții și puterea Sa dumnezeiască, Mântuitorul Hristos, binecuvântându-și Ucenicii pe Muntele Măslinilor, S-a înălțat la Cer, pentru a împlini făgăduința Tatălui de a trimite pe Mângâietorul, adică Duhul Sfânt, ce avea să continue lucrarea mântuitoare și sfințitoare în Biserică. Totodată, Înălțarea Domnului reprezintă pregătirea locașurilor veșnice pentru Sfinții Săi Apostoli, care L-au urmat cu credincioșie, și pentru toți creștinii care trăiesc necurmat viața în Hristos, conlucrând cu harul Sfințelor Taine și sporindu-L, deoarece, fără harul mântuitor izvorât din opera de răscumpărare a Fiului lui Dumnezeu Întrupat, creștinul nu-și poate dobândi mântuirea sufletului său.

În tradiția Bisericii noastre, în ziua Înălțării Domnului se face și pomenirea eroilor neamului românesc. Eroii români au fost întotdeauna cinstiți de Biserică, deoarece poporul nostru a trăit sute de ani sub stăpânire străină, iar interesele ocupanților au intrat deseori în conflict și cu credința strămoșească.

Ziua Înălțării Domnului este, așadar, și ziua de pomenire a eroilor poporului nostru, care s-au jertfit pentru apărarea și întregirea țării, pentru libertatea neamului, pentru credință, dreptate și adevăr.

În dimineața de joi, 5 iunie, ziua Înălțării Domnului, în jurul orelor 8,30, Prea Fericitul Părinte Patriarh Teoctist și Prea Fericitul Părinte Arhiepiscop Christodoulos, însoțiți de ierarhii și preoții greci și români, s-au îndreptat spre biserica-paraclis patriarhal Sfântul Spiridon–Nou, pentru slujba Sfintei Liturghii.

Cei doi Întâistătători au fost întâmpinați în fața bisericii de către Prea Sfințitul **Vincentiu Ploieșteanu**, Episcop vicar patriarhal, cu Sfânta Cruce și Sfânta Evanghelie, înconjurat de Pr. Armand Munteanu, vicar administrativ al Arhiepiscopiei Bucureștilor, Pr. Marius Cojocaru, parohul paraclisului patriarhal Sfântul Spiridon-Nou, și Pr. Mihai Aurel, directorul Seminarului Teologic Liceal Ortodox din București.

În timp ce corul bisericii cânta imnul patriarhal în românește și grecește, cei doi Întâistătători au îmbrăcat mantiile arhieresti, au binecuvântat pe credincioșii prezenți în sfântul locas, s-au închinat la moaștele Sfântului Spiridon și au intrat în Sfântul Altar, spre a se înveșmânta pentru Sfânta Liturghie.

Soborul de arhieriei și de preoți care au săvârșit Sfânta Liturghie, așezați după regula tipiconală pentru slujire, a fost compus din:

Înalt Prea Sfințitul **Ambrosios**, Mitropolit de Kalavryta și Aigialeia, Înalt Prea Sfințitul **Nikiforos**, Mitropolit de Didymotheihon și Orestia, Înalt Prea Sfințitul **Ierotheos**, Mitropolit de Navpaktus și Aigios Vlasios, Înalt Prea Sfințitul

Theologos, Mitropolit de Seryes și Nigrita, Prea Cuviosul Arhimadrit **Hrisostomos** Sklifas, Secretarul Sfântului Sinod, Prea Cucernicul Protopresbiter **Thomas** Synodios, Vicarul Administrativ al Sfintei Arhiepiscopii a Atenei, Prea Cuviosul Arhimadrit **Epiphanius** Oikonomos, Reprezentantul de Presă al Sfintei Arhiepiscopii a Atenei, Prea Cuviosul Arhimandrit **Serafim** Koulousousas, Șeful de Cabinet al Arhiepiscopiei Atenei și Arhidiaconul **Varnavas** Theoharis;

Înalt Prea Sfințitul **Nicolae**, Mitropolitul Banatului, Înalt Prea Sfințitul **Teodosie**, Arhiepiscopul Tomisului, Prea Sfințitul **Epifanie**, Episcopul Buzăului, Prea Sfințitul **Casian**, Episcopul Dunării de Jos, Prea Sfințitul **Calinic**, Episcopul Argeșului și Muscelului, Prea Sfințitul **Damaschin**, Episcopul Sloboziei și Călărașilor, Prea Sfințitul **Galaction**, Episcopul Alexandriei și Teleormanului, Prea Sfințitul **Vincentiu** Ploieșteanu, Episcop vicar patriarhal, Prea Sfințitul **Ciprian** Câmpineanul, Episcop vicar patriarhal și Prea Sfințitul **Sebastian** Ilfoveanul, Episcop vicar al Arhiepiscopiei Bucureștilor.

Slujba Sfintei Liturghii, moment de înălțătoare bucurie duhovnicească, a fost ascultată de un mare număr de clerici și credincioși, între ei aflându-se protoierei și preoți din Capitală, consilieri patriarhali și eparhiali, studenți teologi și elevi seminariști, monahi și monahii, reprezentanți ai presei, și a fost transmisă în direct pe canalul Televiziunii naționale și pe postul de Radio România Actualități.

Slujirea comună a celor doi Întâistătători de Biserici surori, în duhul frațietății și al dragostei, în comuniunea sfinților și a rugăciunii, a dat expresie unității Ortodoxiei, în centrul căreia se află Mântuitorul nostru Iisus Hristos. Ierarhii și preoții slujitori s-au rugat pentru pacea întregii lumi și pentru unitatea credinței, și au înălțat rugăciuni de pomenire a eroilor care s-au jertfit pentru libertatea și demnitatea neamului și pentru apărarea credinței strămoșești.

În această atmosferă de înaltă trăire și bucurie duhovnicească, Prea Fericitul Părinte Patriarh Teoctist, a rostit următorul cuvânt de învățătură:

*Prea Fericirea Voastră, Părinte Arhiepiscop CHRISTODOULOS,
Înalt Prea Sfințiile Voastre și Prea Sfințiile Voastre, Distinși oaspeți din Grecia
Înalt Prea Sfințiți și Prea Sfințiți Părinți ai Bisericii Ortodoxe Române,
Iubiți părinți și frați în Domnul,
Iubiți credincioși și credincioase,*

Sărbătoarea Înălțării Domnului la Cer a adus întotdeauna, între alte nenumărate binefaceri duhovnicești, în inima și sufletul strămoșilor noștri și mângâierea izvorâtă din cuvintele Domnului Hristos: „Să nu se tulbure inima voastră; credeți în Dumnezeu, și în Mine credeți. În casa Tatălui Meu multe locașuri sunt... Și de vreme ce Mă voi duce vă voi pregăti loc, iarăși voi veni și vă voi lua la Mine, pentru ca acolo unde sunt Eu să fiți și voi.” (Ioan 14, 1-3), întărindu-i astfel spre a birui greutățile, a învinge necazurile și a se înălța și ei sufletește, prin credință și fapte bune, după învățătura Mântuitorului nostru Iisus Hristos. Înălțarea Domnului înseamnă trecerea Sa de pe pământ la Cer cu trupul Său deplin îndumnezeit „de-a dreapta Tatălui”, dar nu în sens spațial – cum ne

învață Sf. Ioan Damaschin – ci „la slava și cinstea dumnezeirii, în care Fiul lui Dumnezeu, ca Dumnezeu și de-o ființă cu Tatăl, există înainte de veci și în care, după ce S-a întrupat în vremurile din urmă, șade și cu trupul, deoarece trupul este slăvit împreună cu El”^{*} De altfel, ca ucenicii și apostolii Săi să nu rămână mâhniți, Mântuitorul Hristos i-a încredințat că va rămâne cu ei permanent (Matei 28, 20; Ioan 14, 18). Și a rămas cu ei nestrămutat prin trimiterea Sfântului Duh. Peste zece zile vom sărbători Cincizecimea sau Rusaliile, când a avut loc întemeierea Bisericii văzute pe pământ, prin pogorârea Duhului Sfânt (Fapte cap. 2).

Ca Om deplin și Dumnezeu deplin, în același timp, Mântuitorul Hristos înălțându-Se la cer, a înălțat pe tronul dumnezeirii și firea noastră cea omenească, după ce mai întâi a eliberat-o de toate urmările păcatului și mai ales de moarte, făcând-o desăvârșit transparentă pentru energiile divine necreate și îndumnezeitoare.

Fiecare din noi, așadar, gândindu-ne la slava înălțării de pe Muntele Măslinilor a Mântuitorului Hristos, ne regăsim acolo prin credință, deci cu inima și cu mintea noastră, credință prin care pătrundem dincolo de cele văzute; ne regăsim în firea omenească pe care Domnul a ridicat-o la cea mai înaltă demnitate cu putință – îndumnezeirea ei, fără însă a o lăsa să-și piardă trăsăturile specifice, adică fără a o lăsa să se contopească cu dumnezeirea. Sfinții Părinți ai Bisericii ne învață, minunându-se și cutremurându-se, cum firea noastră omenească a ajuns de-a dreapta Tatălui, în sensul arătat de Sf. Ioan Damaschin, devenind împreună viețuitoare cu Sf. Treime. Întemeiați pe acest adevăr istoric, părinții noștri întru dreapta și mântuitoarea credință, după înălțarea Mântuitorului Hristos la cer, au pățimit și au răbdat nespuse chinuri în trupurile lor, căci știau că sufletele lor vor fi înălțate la Dumnezeu, după cuvântul Mântuitorului care a făgăduit: „Iar Eu, când Mă voi înălța de pe pământ, pe toți îi voi trage la Mine” (Ioan 12, 32).

Abia acum, după Înălțarea Domnului la cer, omul, ca făptură a lui Dumnezeu, și-a dobândit întreaga sa valoare de ființă divino-umană. Și de acest dar ne bucurăm, cum am spus, fiecare dintre noi. Fiecare creștin și creștină tinde în adâncul inimii sale către lumină, către viață, către adevăr, iubire și dreptate. De aceea noi, creștinii ortodocși, ne închinăm sfintelor icoane care îl reprezintă pe Mântuitorul, pe Preacurata Sa Maică și pe Sfinți. De asemenea, noi cinstim sfintele moaște ale eroilor credinței și ale martirilor, dintre care foarte mulți se află în Grecia. Și le cinstim fiindcă ele au fost învrednicite a deveni vase prea-alese ale Duhului Sfânt, radiind har dumnezeiesc tuturor celor ce se apropie de ele cu evlavie și cu nădejde. Căci Sfinții sunt semenii noștri care au dat ascultare chemării pe care Dumnezeu o adresează tuturor creștinilor, aceea de a deveni: „părtași ai firii celei dumnezeiești” (II Petru 1, 4).

Dar, Dumnezeu a făcut ca și noi, românii, ca popor ortodox, să avem, de asemenea, sfinți și martiri, adică eroi ai credinței; dar El ne-a dăruit și eroi ai neamului. Aceștia din urmă fie că s-au jertfit pentru apărarea crezului creștin,

^{*} Dogmatica. IV, 2, trad. Pr. D. Fecioru, E.I.B.M.O., 2001, p. 179.

singur mântuitor al neamului nostru, fie și-au sacrificat viața pe altarul libertății, demnității și unității fraților și urmașilor lor, toți acești eroi ai neamului sunt pilde vii ale împlinirii dumnezeiescului cuvânt descoperit nouă de Mântuitorul Hristos: „Mai mare iubire decât aceasta nimeni nu are: să-și pună cineva viața pentru prietenii săi” (Ioan 15, 13).

Pentru aceasta, sărbătoarea de astăzi, Înălțarea Domnului, în România și în această biserică, având împreună-slujitori cu noi pe Prea Fericitul Părinte Arhiepiscop Christodoulos și pe însoțitorii Prea Fericirii Sale, devine o pre-gustare a darurilor cerești date credincioșilor prin pogorârea Duhului Sfânt. Deoarece, în rugăciuni, nu ne unim numai noi, cei vii, după chipul unității Prea Sfintei Treimi, ci în rugăciuni și mai ales în Dumnezeiasca Liturghie, ne unim și cu părinții noștri, cei în Domnul adormiți, cu toți sfinții, cu martirii și cu eroii popoarelor noastre. În rugăciunile noastre, totdeauna, pomenim eroii noștri comuni, greci și români. Și astăzi este un prilej fericit că suntem împreună aici și ne-am rugat, pomenindu-i.

De aceea, Prea Fericirea Voastră și Înalt Prea Sfințiți Părinți, bucuria noastră și a credincioșilor ce ne înconjoară și participă la această sfântă slujbă și sărbătoare este nespus de mare astăzi. Ne vom întoarce de pe acest munte al Măslinilor din Capitala României, din București, și noi, întru ale noastre, cu bucurie foarte mare. În vederea acestei bucurii duhovnicești, noi v-am întâmpinat cu frățescă întru Domnul dragoste încă de la primul pas făcut în Catedrala Patriarhiei. Iar acum, aici, bucuria noastră s-a plinit, dobândind și forme mai concrete, oferindu-Vă însemnele de Întâistătător al Bisericii Autocefale, ca Arhiepiscop al Atenei și a toată Elada, două engolpioane și o cruce, executate în atelierele Sfintei noastre Patriarhii. Aceste daruri, pe care vi le oferim cu frățescă prețuire și iubire, sunt modeste, dar reprezintă legătura noastră, a Bisericii Ortodoxe Române, a Sfântului Sinod, sunt simbolurile cele mai valoroase și netrecătoare ale comuniunii noastre de credință, de cuget și de strădanii neîncetate în apărarea Sfintei Ortodoxii. Vă rugăm să le purtați întru mulți ani, cu sănătate și cu bucurie netrecătoare pentru Prea Fericirea Voastră și Biserica-soră a Greciei. Să ne îngăduiți să oferim și colaboratorilor Prea Fericirii Voastre câte un asemenea simbol întru întărirea duhovniceștii noastre părtășii.

Mulțumind lui Dumnezeu și având conștiința foarte vie și limpede că Mântuitorul, prin Duhul Sfânt, împreună cu Dumnezeu Tatăl, Se află întru noi pururi, să-L rugăm să ne ajute să păstrăm această negrăită comuniune între Bisericile noastre și Sfânta Ortodoxie de pretutindeni.

Vă îmbrățișăm cu sfânta îmbrățișare atât pe Prea Fericirea Voastră cât și pe toți membrii delegației Bisericii Atenei și a toată Elada!

Arătând, între altele, că printre eroii pomeniți în această zi se numără și mulți greci din România, luptători pentru independența Greciei în revoluția din 1821 împotriva Imperiului otoman, care a început în Principatele Dunărene, la Iași, și

apoi, la București, iar de aici s-a extins în sudul Dunării, Prea Fericitul Christodoulos a spus cele ce urmează:

*Prea Fericite Părinte Teoctist, Arhiepiscop al Bucureștiului,
Mitropolit al Munteniei și Dobrogei și
Patriarh al României,*

Prea iubit și mult dorit frate în Hristos Dumnezeu și împreună liturghisitor cu Smerenia noastră, călduros îmbrățișându-Vă frățește întru Domnul, cu aleasă bucurie ne adresăm Prea Fericirii Voastre!

Astăzi, Harul Prea Sfântului Duh, care ține toată Biserica, ne-a adunat înaintea Sfântului Jertfelnic. Aici, sfinții îngeri în veșminte luminoase, de față fiind, înconjoară Sfântul Jertfelnic și cu frică și cutremur caută spre Mielul lui Dumnezeu, Cel ce se junghie pentru viața și mântuirea lumii.

Astăzi, împreună cu Prea Iubita Voastră Prea Fericire, ne împărtășim din același Trup al lui Hristos și din același Sfânt Potir în care se află rodul viței celei noi, adică Sângele lui Hristos, cel ce a curs din Prea Curata Sa Coastă și care ne pătrunde până în rărunchi, până în inimă și în toate încheieturile.

Prezența noastră aici, rugăciunea înălțată împreună și împărtășirea noastră la această Sfântă și Dumnezeiască Euharistie arată că, într-adevăr, Mântuitorul nostru, de sus ne-a cercetat.

Prea Fericite și mult dorite frate întru Hristos,

Sfânta Euharistie, este jertfa de pe Golgota în continuitatea ei de-a lungul veacurilor, deoarece Mântuitorul nostru Iisus Hristos, ca Cel ce aduce și Cel ce Se aduce jertfă, ne dă Cinstitul Său Trup și Sânge sub chipul pâinii și al vinului. După cum s-a spus de către Pavel, cel în chip tainic și minunat ales Apostol, pentru săvârșirea acestei jertfe, Sfânta Masă este Jertfelnicul cel ales pentru că „avem Altar, de la care nu au dreptul să mănânce cei ce slujesc cortului” (Evr. 13,10). Pe acest Jertfelnic este Însuși Hristos. Avem deci pe Hristos prezent, așa cum El este preaslăvit în Ceruri, unde S-a suit „cu strigare și glas de trâmbiță” în ziua Înălțării.

Prăznuim astăzi Înălțarea Domnului și „câți ne împărtășim cu Trupul Lui și gustăm din sângele Lui, ne facem părtași vieții Aceluia Care S-a suit la ceruri, Care este închinat de îngeri și stă pe tronul slavei”.

Prea Fericite și prea iubite frate în Hristos,

Înălțarea Domnului este unul dintre cele mai mari praznice ale Bisericii noastre Ortodoxe sobornicești. Este praznicul triumfului și al bucuriei sărbătorești. După ce a biruit în lupta împotriva păcatului și a morții, Domnul S-a suit triumfător la Ceruri. Acolo puterile împărăției dumnezeiești, cetele îngerilor și ale arhanghelilor au prăznuit marea biruință. Această biruință triumfătoare a Cerurilor se unește cu biruința trupului Bisericii pe pământ. Izbăvit de asuprirea păcatului, trupul Bisericii înalță cântare de biruință Domnului slavei, Celui Care a nimicit puterile stricăciunii și morții! În mod simbolic, Înălțarea este și împlinirea lucrării mântuitoare a lui Hristos. Hristos S-a înălțat la Ceruri după ce a săvârșit lucrarea încredințată Lui de către Tatăl cel ceresc, a împlinit porunca pe care, ca Mântuitor al lumii, o primise de la Tatăl, poruncă dată și pece-

tluită cu Prea Sfântul Său Sânge. În această poruncă se cuprindea Crucea și Învierea; în ea se întâlnea Golgota și mormântul cel nou al lui Iosif din Arimateea. Astfel, sfatul cel mai dinainte de veci, ținut pentru mântuirea lumii, planul cel prea înțelept al tainei rânduiei dumnezeiești pentru mântuirea omului, împlinit și desăvârșit s-a adus din nou la Ceruri unde este izvor nesecat de putere și viață.

Cu Înălțarea Sa la cer, Mântuitorul nostru Iisus Hristos a șezut „de-a dreapta Tatălui”. Crezul folosește o expresie luată din realitatea noastră omenească. Prezintă Scaumul pe care stă Tatăl, și de-a dreapta Lui pe Fiul șezând. O imagine prin care se exprimă faptul că Tatăl și Fiul au aceeași putere, același „sfat” și aceeași dragoste. Prezentarea prin această imagine a faptului că Fiul este deopotrivă cu Tatăl nu corespunde întru totul realității, dar, pentru noi, este foarte reprezentativă, deoarece mintea noastră trecătoare și limitată nu poate găsi o altă manieră de a ne apropia de Dumnezeu Cel neapropiat, decât numai prin reprezentări și comparații luate din sfera experienței umane.

Șederea lui Hristos de-a dreapta Tatălui înseamnă într-un anumit fel și sfârșitul deșertării sau golirii Sale de slava dumnezeiască. Cu ea se continuă la nesfârșit sâmbăta începută cu îngroparea lui Hristos, odihna după împlinirea lucrării de mântuire a neamului omenesc și de înnoire a întregii lumi. Fiul lui Dumnezeu revine în sâmurile părintești, nu pentru că, prin Întrupare, S-ar fi îndepărtat de acestea, ci în sensul că a lăsat la o parte ceea ce luase asupra Sa ca om, adică deșertarea, slava dumnezeiască pe care mai înainte de veci o avea în sâmurile Tatălui, smerirea în cursul vieții pământești, suferințele și durerea.

Cuvântul lui Dumnezeu prea strălucit se află acum întru slava părintească, în lumina mai presus de lumină a Sfintei Treimi. Vine din nou la ceea ce era înainte de a Se întrupa. Dar, ipostasul și dumnezeirea Lui, care niciodată nu au ieșit din sâmurile Sfintei Treimi au primit acum firea omenească îndumnezeită a lui Hristos pe care nu o vor lăsa niciodată. Umanitatea lui Hristos se sălășluiește pentru totdeauna în sâmurile Prea Sfintei Treimi, ceea ce constituie cea mai înaltă vrednicie și măreție veșnică pentru om. În această stare, ființa umană se înalță mai presus de însăși firea netrupească a îngerilor prea luminată de lumina cu trei străluciri a Dumnezeirii. Îndumnezeirea s-a săvârșit în firea umană și nu în cea îngerească. Însă, înălțarea firii omenești a Cuvântului lui Dumnezeu la Prea Sfânta Treime nu aduce vreo adăugire cantitativă sau vreo creștere calitativă în fericita fire dumnezeiască. Prea Sfânta Treime rămâne Treime, nu crește numărul ipostaselor Sale. Și nici nu se adaugă ceva care să schimbe ființa și dumnezeirea – adică dumnezeieștile lucrări – ale Prea Sfintei Treimi. Ipostasul Cuvântului lui Dumnezeu poartă de acum înainte și firea Sa omenească îndumnezeită, adică firea pe care a luat-o prin dumnezeiasca Sa întrupare, cu care a trăit pe pământ și a împlinit sfatul mântuitor al Tatălui, făcând-o astfel părtașă dumnezeieștii Sale slave nesfârșite. Deci, prin Înălțare, tot trei sunt cei care mărturisesc în Cer, adică Tatăl, Fiul – cu firea Sa omenească – și Duhul Sfânt, care, cu harul Său, a uns umanitatea Mântuitorului.

De aceea, Înălțarea Domnului înseamnă o nouă stare de viață pentru Cuvântul lui Dumnezeu întrupat. Domnul este prea înaltul Împărat al Cerului și Pământului, Stăpânul istoriei și al lumii. Este Împăratul Dumnezeieștii Împărății, al

Bisericii Sale pe care a întemeiat-o pe pământ, al cărei cap nevăzut și tainic este, căreia îi dă viață cu Prea Sfântul Său Duh, trimis ucenicilor după plecarea Sa cu trupul din lume. În ceruri, Mântuitorul împlinește vrednicia Sa împărătească și profetică, cărmuind Biserica și mijlocind pentru ea la Tatăl Cel ceresc.

Ortodoxia cinstește în mod deosebit Înălțarea lui Hristos, deoarece înțelege că prin ea se arată puterea îndumnezeitoare a dumnezeirii și strălucirea dumnezeiască prin care primim vrednicia de a petrece întru lumina feței lui Hristos. Această strălucire prea luminoasă a înfrumusețat și a împodobit chipul Prea Sfintei noastre Biserici, chiar atunci când ea a trăit zilele negre ale persecuțiilor, însă zile luminoase, mucenicești. Ceea ce poporul român binecredincios a câștigat în astfel de zile, a rămas neatins, în sufletul său.

În aceste clipe ne aducem aminte de marile personalități ale vieții bisericești din cea de-a II-a jumătate a sec. al XX-lea, de la Patriarhul Justinian până la Prea Fericitul Părinte Teoctist, Întâistătătorul de astăzi al binecuvântatei Biserici Ortodoxe Române; toți, împreună cu Înalt Prea Sfințiiile lor și cu Prea Sfințiiile lor, Ierarhi din jurul lor s-au împotrivit tiranilor mărturisind: "Binecuvântat este Dumnezeuul Părinților noștri".

Purtăm în memorie șirul neșfârșit al persecuțiilor, exilărilor, întemnițărilor, execuțiilor și multor alte nenorociri prin care s-au încercat credința și atașamentul Părinților acestei Biserici față de Hristos. Și, cu evlavie și respect, ne plecăm înaintea demnei lor purtări jertfelnice, deoarece nici o clipă nu au pierdut din ochi scopul unic: acela ca Biserica să trăiască, să supraviețuiască chiar atunci când a fost trecută prin foc și sabie, așteptându-și ieșirea din prigoane, ceea ce s-a și întâmplat după cum cu toții vedem astăzi.

Simțim și înțelegem că prezența noastră aici înseamnă participarea la viața unei Biserici care s-a împotrivit cu smerenie socotelilor celor fără de Dumnezeu. Acum, în cel de-al III-lea mileniu după Hristos, ea ascultă chemarea de sus, conștientizând, în focul încercărilor și al luptei, realitatea Crucii și Învierii Domnului nostru.

Poporul acesta, poporul Prea Fericirii Voastre este un popor bine credincios și evlavios. Împotriva greutăților vieții de acum acesta luptă pentru libertate lăuntrică și pentru libertatea social-economică în afară. El păstrează, cu sfințenie, taina trăirii Crucii și Învierii în Biserica lui Hristos. Acest popor binecuvântat trece prin durerile crucii diferenței între teorie și viața practică, de zi cu zi, trăindu-și identitatea culturală, deoarece știe prea bine că cel mai mare vrăjmaș al unui popor este pierderea conștiinței de sine, urâtirea chipului său spiritual și cultural și alterarea ethos-ului său, pierderea identității spirituale.

Omul nu poate scăpa de sine însuși și de problemele cu care se confruntă, numai dacă dobândește impresia că lucrul cel mai important în viață se află în ceea ce-și dorește și pofteste și un în ethos-ul său. Numai prin păstrarea și apărarea identității și a conștiinței de sine – bisericești, putem să fim mărturisitori ai Credinței Ortodoxe și vrednici să primim moștenirea spirituală și tradiția înaintașilor, păstrate de-a lungul veacurilor în inima și sufletul atâtor generații și generații.

Prea Fericite și prea cinstite frate în Hristos Domnul,

Nădăjduim că lucrarea Prea Fericirii Voastre - lucrare împodobită cu lumina feței lui Hristos și cu strălucirea Înălțării Lui – va aduce roade îmbelșugate spre slava lui Dumnezeu, Cel în Prea Sfânta Treime lăudat și spre întărirea în credință a turmei cuvântătoare încredințate Prea Fericirii Voastre spre patriarhală arhipăstorire, Vă va sta alături, așa cum Simon Cirineanul a stat lângă Hristos pe drumul Golgotei, vă va fi alături în lupta grea, dar în același timp și lupta bună, pe care o duceți.

Biserica Greciei așteaptă să se bucure împreună cu Prea Fericirea Voastră, văzând slava trimisă de la Dumnezeu peste Prea Sfânta Biserică Ortodoxă Română, Biserică împodobită cu chipurile sfinte ale tuturor sfinților care, cu sfințenie, au strălucit în România, și așezată în sfeșnicul lumii ca să lumineze până la marginile pământului și să mărturisească tuturor că într-adevăr, cu noi este Dumnezeu.

În semn de adâncă prețuire față de oaspeții greci, Prea Fericitul Părinte Patriarh Teoctist a dăruit Prea Fericitului Christodoulos un set de însemne arhieresti, constând dintr-un engolpion și două cruci pectorale, precum și o cruce de binecuvântare, iar ierarhilor, arhimandriților și arhidiaconului care au făcut parte din delegație, câte o cruce pectorală patriarhală, toate lucrate în Atelierele Patriarhiei Române.

La rândul său, Prea Fericitul Arhiepiscop Christodoulos, drept mulțumire și aleasă cinstire, a oferit Prea Fericitului Părinte Patriarh Teoctist un set de engolpioane confecționate în Grecia, iar paraclisului patriarhal Sfântul Spiridon-Nou un rând de sfinte vase pentru Sfânta Liturghie, ca mărturie a comuniunii dintre cele două Biserici ortodoxe surori.

La încheierea Sfintei Liturghii, cei doi Intâistătători au binecuvântat mulțimea credincioșilor care i-au înconjurat cu dragoste și bucurie și i-au însoțit până la ieșirea din curtea bisericii.

AGAPA FRĂȚEASCĂ

În continuare, în sala de recepție a Palatului Patriarhiei, începând cu orele 14,00, a avut loc o agapă frățească, oferită de Prea Fericitul Părinte Patriarh Teoctist în cinstea Prea Fericitului Arhiepiscop Christodoulos și a membrilor delegației Bisericii Greciei, la care au luat parte, ca invitați, și reprezentanți ai Președinției, ai Guvernului și ai Parlamentului României, ai Prefecturii și Primăriei municipiului București, membri ai Academiei Române, oameni de cultură, reprezentanți ai Comunității elene din România, conducători și reprezentanți ai unor Biserici și culte creștine din București, precum și protoierei și preoți din Capitală.

La sfârșitul mesei, Prea Fericitul Părinte Patriarh Teoctist a exprimat bucuria Bisericii Ortodoxe Române de a avea ca oaspeți dragi pe Prea Fericitul Arhiepiscop Christodoulos și pe membrii delegației care îl însoțesc, spunând cele ce urmează:

*Prea Fericirea Voastră,
Înalt Prea Sfințiile și Prea Sfințiile Voastre,
Iubiți Părinți și Frați colaboratori,*

Ziua de astăzi a dobândit dimensiuni neașteptate în relația Bisericii noastre cu celelalte Biserici Ortodoxe, în general, și, în special, cu Biserica Ortodoxă a Greciei. Înălțarea Domnului nu este numai o sărbătoare cu o dimensiune de mare profunzime teologică, pentru că este o Sărbătoare specială cu imnuri și cântări de o mare inspirație poetică și artistică, are și o dimensiune culturală cu totul aparte, ambele fiind înrădăcinate în credința poporului, încât acesta o iubește și o trăiește într-un mod cu totul aparte. În deosebi, tineretul participă, cu cântări și cu brațele pline de flori, la pelerinajele și rugăciunile înălțate de preoți la troițele și monumentele închinată cinstirii eroilor și vitejilor luptători pentru independența și libertatea țării pentru că, în tradiția ortodoxă românească, sărbătoarea Înălțării Domnului este ziua eroilor neamului nostru românesc.

Vizita mult dorită a delegației Bisericii Ortodoxe a Eladei s-a împlinit cu voia lui Dumnezeu în timpul acestei sărbători a Înălțării Domnului, care, pentru noi, Biserica Ortodoxă Română, înfățișează, în chip deosebit, bogăția liturgică și de rânduieli privitoare la existență în rugăciunile ei, pe de o parte a celor din veac adormiți din neamurile noastre, iar pe de altă parte, Biserica culege nume de viteji și de eroi, înscriși în pomelnicele îngălbenite de ani ale bisericilor și mânăstirilor și le așază, pe fiecare după numele lui, aproape de Sfântul Agneț, pe Discul liturgic.

De la Sfântul Proskomidiar pornește glasul clerului, iar sunetul clopotelor străbate distanțele spre a vesti tuturor eroilor nădejdea și bucuria învierii celei de obște, spre a le pomeni numele și a-i cădelnița cu smirna cea cu bună mireasmă. Iată, anul acesta, cu vrerea lui Dumnezeu, eroii români se bucură de acolo, din multele locașuri cerești, atunci când privesc spre noi, slujitorii celor două Biserici surori, greacă și română, care își unesc rugăciunile întru veșnica lor pomenire. Cu Biserica Ortodoxă a Greciei, după cum știți, avem legături foarte puternice încă din adâncul istoriei, legături care întrec nivelul celor obișnuite, de dialog teologic, de relații protocolare, ajungând la trăirea frumuseților negrăite din domeniul cinstirii martirajului, al jertfei și al suferințelor îndurate de înaintașii noștri pentru apărarea pământului strămoșesc al credinței, a sfintelor locașuri de închinare, într-un cuvânt, pentru apărarea Ortodoxiei.

Noi, Biserica Ortodoxă Română avem bucuria să trăim, prima dată în istoria noastră, această sărbătoare a Înălțării Domnului împreună cu Biserica Ortodoxă soră, a toată Elada, deși ne leagă o istorie foarte bogată și foarte profund frățească, creștin-ortodoxă.

Dar acum, iată, prima dată, anul acesta, noi, Bisericile, am fost împreună, înfrățindu-ne în rugăciune pentru eroii noștri comuni. Datorăm aceasta vredniciei eroilor înaintași ai noștri în România ca cei ce s-au jertfit în decembrie '89.

Cu Biserica și cu poporul grec, așa cum am ascultat azi în cuvântul Prea Fericirii Sale Christodoulos, avem legături adânci de când poporul grec se exprima cultural, național și pan-ortodox și prin vocea grecilor din România. De aceea, sărbătoarea de astăzi, a Înălțării Domnului, Ziua eroilor la noi, ne îndatorează pe noi, Biserica Ortodoxă Română și poporul român ca și pe frații noștri greci, Biserica și poporul elen, să zăbovim mai mult asupra trecutului nostru comun, de jertfe creștine, temelii creștine, de fapte istorice și de eroism revoluționar în istoria noastră. De aceea, prilejul acesta este deosebit de încurajator pentru noi, pentru Biserica Ortodoxă Română prin cuvintele atât de profund teologic, istoric și cultural pe care Prea Fericirea Sa Christodoulos le-a rostit azi în biserica Sfântul Spiridon – Nou.

Biserica Ortodoxă din stânga Dunării, dintre Dunăre și Marea Neagră, a păstrat neștirbit spiritul culturii bizantine și al filosofiei lui Aristotel și Platon, traduse apoi de Sfinții Părinți, de Sfântul Maxim Mărturisitorul și de toți ceilalți Sfinți Părinți patristici de dinaintea noastră.

În cuvântarea de ieri de la primire și în cuvântarea de aseară de la președintele României, când Prea Fericirea Sa a fost decorat cu cea mai înaltă distincție a Statului român, s-a nuanțat și s-a subliniat, pe bună dreptate, acea metaforă folosită de istoricii noștri de "Bizanț după Bizanț" încât, suntem iată, nu numai de noi înșine știuți pe această arie geografică, ci și de atâtea voci care ne așază pe noi, românii, în aria aceasta istorică.

Ați adus, Prea Fericirea Voastră, pagini de o rară și actuală istorie care ne este comună, atât poporului grec, cât și poporului român. Ați adus această comuniune a noastră din cultura bizantină, comuniune din lupta, voința și jertfa fiilor popoarelor noastre ortodoxe, român și grec, care sunt vrednice de mai multă atenție, de mai mult interes și căutări a documentelor și a istoriei noastre în momentul când și noi pășim spre Europa cu sprijinul foarte evident și bine documentat al diplomației și culturii grecești.

Din respect pentru Prea Fericirea Voastră și delegația Bisericii Ortodoxe elene la aceasta agapă, participă personalități înalte din partea conducerii de stat, din partea Academiei Române și a Intelectualității române, ca și din partea clerului Bisericii noastre, profesori, preoți, monahi și monahii, aceste albine ce agonisesc frumusețea și întrețin fagurele de miere al Ortodoxiei noastre, al Sfinților Părinți din primul mileniu.

Ați pășit în această primă vizită oficială într-un moment al istoriei noastre foarte sensibil și ați dăruit nădejdi și curaj. Vă mulțumim pentru aceasta Prea Fericirii Voastre și delegației care Vă înconjoară.

Cu aceste gânduri, rugăm pe Bunul Dumnezeu să dăruiască mulți ani Prea Fericitului Arhiepiscop Christodoulos al Atenei și a Întregii Elade.

Mulțumind pentru atenția cu care a fost înconjurat și pentru bucuria pe care o trăiește alături de frații români de aceeași credință, Prea Fericitul Părinte Arhiepiscop Christodoulos a rostit următoarele:

*Prea Fericirea Voastră, Prea Fericite Părinte Patriarh Teoctist,
Înalt Prea Sfințiți și Prea Sfințiți Episcopi,
Domnule Președinte al Camerei Deputaților,
Domnule Consilier prezidențial,
Domnilor profesori academicieni,
Domnule președinte al Comunității Elene din București,
Distinși domni și reprezentanți ai altor instituții de Stat,
Doamnelor și domnilor,*

Pentru noi personal și pentru cinstita noastră delegație, vizita irenică în Biserica Ortodoxă Română, această mamă plină de afecțiune a măritului popor român, constituie un prilej de mare bucurie și cinste.

Este adevărat că Biserica Ortodoxă Română aparține celor mai vechi Biserici ale Europei și are privilegiul, ca și Biserica Ortodoxă a Greciei, să fie una din Bisericile de origine apostolică. A păstrat și a dezvoltat tradiția ortodoxă în spațiul geografic al acestei țări, fiind chemată să slujească un popor de origine romană și de limbă latină. După ce a căzut orașul Sfântului Constantin cel Mare, Constantinopolul, capitala tuturor orașelor, mândria lumii și a Ortodoxiei, exact acum 550 ani, în perioada stăpânirii turcești care a urmat, Țările Române, Vlahia și Moldova, au fost binecuvântate de Dumnezeu să reprezinte principalul sprijin material pentru Patriarhiile Ortodoxe Răsăritene și pentru Sfântul Munte.

Este cunoscut faptul că poporul român a fost animat totdeauna de spiritul patriotic și național. Acest spirit i-a caracterizat și pe ierarhii învățați ai Bisericii Ortodoxe Române, între care mulți au fost greci, proveniți din Grecia sau născuți în România, care au contribuit în mod hotărâtor la evoluția istorică a poporului român.

Și cum am putea uita, oare, că Revoluția greacă împotriva Imperiului Otoman, din anul 1821, a început în Principatele Dunărene, la Iași, capitala Moldovei? Cum am putea, oare, să ascundem emoția și sentimentele noastre de prețuire și recunoștința față de jertfa tinerilor din «Compania Sacra»? Cum am putea să uităm aruncarea în aer a Sfintei Mănăstiri Secu, sau cum am putea să uităm chipul eroic al lui Gheorgahios Olimpios, originar din Livadia?

Toate acestea, Prea Fericirea Voastră, Prea Fericite Părinte frate întru Hristos, leagă strâns popoarele noastre binecuvântate și Bisericile noastre Ortodoxe surori. Ele sunt chemate să pășească încă o dată împreună pe drumul în noile realități europene. Este lung drumul, dar Dumnezeu ne este de ajutor și legătura de dragoste dintre noi este mare și puternică.

*Prea Fericite Părinte Întâistătător al Prea Sfintei Biserici a României,
În acest ceas binecuvântat, îngăduiți-mi să ridic paharul și să Vă urez din adâncul inimii sănătate, zile îndelungate și mult progres și bunăstare poporului român. frate. La mulți ani !*

Prea Fericirea Voastră,

Suntem atât de emoționați în aceste clipe încât nu găsim maniera cea mai potrivită pentru a exprima recunoștința, mulțumirea și bucuria noastră. Însă, o modalitate de a ne arăta fie și numai într-o oarecare măsură bucuria și recunoștința este și schimbul de daruri. De aceea, îngăduiți-ne ca pe lângă engolpioanele,

adică însemnele patriarhale, pe care vi le-am oferit în biserică, să vă mai dăruim un material pentru veșminte arhieresti lucrat din fir de aur în Grecia, un serviciu de masă și un vin bisericesc pentru Sfânta Liturghie specific Greciei.

De aceea, cu binecuvântarea Prea Fericirii Voastre, ofer și ierarhilor care au slujit, câte un dar, ca răsplată pentru osteneala și pentru dragostea lor: Înalt Prea Sfințitului Nicolae al Banatului, un engolpion ; Înalt Prea Sfințitului Teodosie al Tomisului, Prea Sfințitului Calinic al Argeșului, Prea Sfințitului Epifanie (care absentează, însă!), Prea Sfințitului Casian, Episcop al Dunării de Jos, Prea Sfințitului Episcop al Sloboziei și Călărașilor, Damaschin, Prea Sfințitului Episcop Vincențiu, Prea Sfințitului Episcop Ambrozie, Prea Sfințitului Episcop Ciprian, Prea Sfințitului Episcop Sebastian. Am bucuria să ofer câte o cruce pectorală Prea Cuviosului Arhimandrit Rafael, Mare Ecleziarh, Părintelui Consilier Michael Tița, Părintelui Nicolae Vladu, șeful de cabinet al Prea Fericitului Părinte Patriarh.

De asemenea, Domnului Președinte al Camerei Deputaților, V. Dorneanu, și Domnului consilier prezidențial, Victor Opaschi, le dăruiesc câte un disc din argint care este o copie a unei foarte valoroase piese de muzeu.

Avem bucuria de a-l avea în mijlocul nostru pe Înalt Prea Sfințitul Arhiepiscop al Armeniei, Dirayr Mardichian, și pe Înalt Prea Sfințitul Arhiepiscop al Bisericii Romano-Catolice, Ioan Robu. Doresc să le ofer și dâșilor câte un dar care să reprezinte prinosul dragostei noastre.

*Încheindu-și cuvântarea, Întâistătorul Bisericii Greciei a oferit daruri simbolice Prea Fericitului Părinte Patriarh Teoctist, unor ierarhi români, precum și Înalt Prea Sfințitului **Dirayr Mardighian**, Arhiepiscop al Episcopiei Armene de București, și Înalt Prea Sfințitului **Ioan Robu**, Arhiepiscop și Mitropolit al Bisericii Romano-Catolice de București, prezenți la agapă.*

Cu emoție duhovnicească, în numele celor onorați cu daruri, a mulțumit Înalt Prea Sfințitul Mitropolit Nicolae al Banatului, care a spus:

“Îngăduiți-mi, ca în numele celor pe care i-ați distins cu daruri atât de prețioase, să vă mulțumesc din adâncul sufletului.

Nu ne-am așteptat să primim un dar atât de prețios și nu ne-am așteptat la o atenție atât de mare din partea Prea Fericirii Voastre, ca printr-un act atât de simplu, dar plin de dragoste între noi cei de aici și Prea Fericirea Voastră, să realizați o unitate atât de strânsă.

Desigur, am putea să adăugăm aceste câteva cuvinte la toate câte s-au spus până acum, dar, vă rog, să fiți încredințat de recunoștința noastră pe care vrem să o concretizăm însă într-un atașament sincer pe care vi-l vom păstra întreaga noastră viață.

Printr-un gest simplu, dar plin de simbolism, ați realizat o unitate între Prea Fericirea Voastră și noi, ceilalți, o unitate pe care nu o va putea înlătura nimeni, nici măcar trecerea anilor.

Încă o dată vă mulțumim și vă exprimăm întreaga recunoștință.

Dumnezeu să vă binecuvânteze !”

Cu aceeași căldură și dragoste frățească, Prea Fericitul Părinte Patriarh TEOCTIST a oferit *Crucea Patriarhală* următorilor mireni care au însoțit delegația Bisericii Ortodoxe a Greciei în România : Dl. **Georgios Apostolopoulos**, Director al Centrului Medical „Aloumia” din Atena, Dl. **Georgios Mylonas**, Președintele Societății „Aloumia” și Dl. **Dimitrios Fourlemadis**, Director al Fundației „Solidaritatea”.

În amintirea acestui moment sărbătoresc, cei doi Întâistătători de Biserici, înconjurați de participanții la agapa, s-au fotografiat în fața Palatului Patriarhiei.

SCURT POPAS LA BISERICA GRECEASCĂ DIN CAPITALA ȘI LA AMBASADA REPUBLICII ELENE DE LA BUCUREȘTI

În seara aceleași zile, la orele 19.30, Prea Fericitul Arhiepiscop Christodoulos și Prea Fericitul Părinte Patriarh Teoctist au vizitat biserica grecească din București, unde au admirat frumusețea artei și arhitecturii acestui sfânt locaș și au ascultat un grup de tineri teologi cântând în limba greacă troparul Înălțării Domnului și Doxologia mică.

În continuare, cei doi Întâistătători de Biserici au vizitat sediul Ambasadei Republicii Elene la București, unde li s-a prezentat evoluția pozitivă a relațiilor diplomatice dintre cele două state și popoare ortodoxe, după care au fost invitați la reședința D-nei Ambasador **Theodora Grossomanidou**, la un dineu, în timpul căruia a avut loc un interesant schimb de păreri, mai ales în legătură cu misiunea celor două Biserici ortodoxe surori în noul context al extinderii Uniunii Europene.

ÎNTÂLNIREA CU PROFESORII ȘI STUDENȚII FACULTĂȚII DE TEOLOGIE DIN BUCUREȘTI

Vineri, 6 iunie, la orele 9.00 dimineața, Prea Fericitului Părinte Arhiepiscop Christodoulos și Prea Fericitul Părinte Patriarh Teoctist s-au întâlnit, în Aula mare a Palatului Patriarhiei, cu cadrele didactice și studenții Facultății de Teologie „Patriarhul Justinian Marina” din București.

După intonarea imnului patriarhal, în limba română și greacă, de către corul studenților, Prea Sfințitul **Ciprian Câmpineanul**, Episcop vicar patriarhal, a făcut o scurtă prezentare a membrilor delegației grecești conduse de Prea Fericitul Arhiepiscop Christodoulos, insistând asupra personalității Înalt Prea Sfințitului **Ierotheos**, Mitropolit de Navpaktus și Aigios Vlasios, mare teolog și scriitor, cunoscut nu numai în Grecia, ci și peste hotare, datorită cărților sale tipărite, peste 70 la număr, dintre care opt s-au tradus și în limba română.

A urmat un scurt program de cântări religioase prezentat de corul studenților, sub conducerea artistică a Diac. **Nicolae Giolu** și Diac. **Matei Zaharia**, după care Pr. Prof. Dr. Nicolae Necula, decanul facultății, a rostit următoarea cuvântare de omagiere a personalității Prea Fericitului Arhiepiscop Christodoulos și de cinstire a delegației Bisericii Ortodoxe a Greciei:

*Prea Fericirea Voastră, Prea Fericite Părinte Patriarh,
Prea Fericite Părinte Christodoulos, Arhiepiscop al Atenei și al întregii Elade,
Înalt Prea Sfințiile Voastre,
Prea Sfințiile Voastre,
Domnule Rector al Universității din București,
Prea Cucernici Părinți Consilieri,
Prea Cucernici Părinți și Domnilor Profesori,
Iubiții noștri studenți,*

Facultatea de Teologie Ortodoxă „Patriarhul Justinian Marina” a Universității din București are astăzi marea bucurie și cinste de a primi vizita Prea Fericitului Părinte Christodoulos, Arhiepiscop al Atenei și al Întregii Elade, personalitate marcantă a lumii creștine, în general, și a celei ortodoxe. în mod special, însoțit de o delegație de ierarhi și preoți, ca și de alte importante persoane.

Întrunirea de astăzi este un moment din vizita mai mare pe care Prea Fericitul Părinte Christodoulos o face Bisericii noastre, Prea Fericitului Părinte Patriarh Teoctist și câtorva eparhii din cuprinsul Patriarhiei Române.

De aceea, mulțumim respectuos Prea Fericitului Părinte Patriarh Teoctist, pentru că a inclus în programul vizitei și o întâlnire cu profesorii și studenții Facultății de Teologie Ortodoxă din București, și Prea Fericitului Christodoulos, pentru că a acceptat această întâlnire.

Întâlnirea cu Teologia, cu tinerii în general, înseamnă, de altfel, întâlnirea cu viața și cu problemele ei, cu gândurile și frământările tineretului, cu problemele lumii contemporane de care sunt preocupați, cu problemele Bisericii și atitudinea ei în fața provocării vieții contemporane.

Aceasta, cu atât mai mult cu cât Prea Fericirea Voastră, Părinte Christodoulos, nu sunteți numai un Întâistătător de Biserică Ortodoxă, Biserica Greciei - foarte importantă în contextul Ortodoxiei universale -, ci și un ierarh foarte implicat și preocupat de problemele lumii de astăzi, precum și de atitudinea Bisericii față de ele.

De aceea, dăm glas sentimentelor de mare bucurie pe care le încercăm astăzi.

Noi, profesorii și studenții Facultății, vă spunem, din adâncul inimii, Prea Fericirii Voastre și distinsei delegații care vă însoțește: „Bine ați venit în Facultatea de Teologie Ortodoxă, în mijlocul profesorilor și studenților!”.

Onorată asistență, distinsul nostru oaspete, Prea Fericitul Părinte Christodoulos, descendent dintr-o familie de vază, originară din Tracia, s-a născut la Xante, în 1939.

Din 1941, până la vârsta de 35 de ani, a trăit la Atena, formându-se în școlile din oraș, la Liceul Leontion, apoi la Universitatea din Atena, unde în 1962 a luat licența în Drept, iar în 1967 Licența în teologie, cu calificativul cel mai înalt, magna cum laude.

Este Doctor în teologie, diplomat în limbile franceză și engleză, și cunoscător al limbii italiene și germane.

În același timp a studiat și muzica bizantină la unul din cele mai cunoscute conservatoare din Atena: Odeonul.

Din 1961, și-a început activitatea publicistică, mai întâi în revistele bisericești, apoi în presa cotidiană. A publicat peste 189 de studii în domeniul religios, juridic, bioetic, social, cultural etc.

Dând glas pentru slujirea preoțească, a intrat în monahism, în Sfânta Mănăstire Varlaam din Meteora, iar în 1961 a fost hirotonit diacon, desfășurând o bogată activitate predicatorială.

În 1965 a fost hirotonit protoprezbiter și numit predicator la Biserica Adormirea Maicii Domnului din vechiul Paleron. Aici s-a distins ca excelent slujitor, predicator și îndrumător al tineretului.

În 1968 a fost numit secretar al Sfântului Sinod, dovedind reale calități administrative și manageriale.

În 1974, la vârsta de 35 de ani, a fost ales Mitropolit de Demetrias, la propunerea vrednicului de pomenire Arhiepiscopul Serafim al Atenei, slujire în care a rămas până la alegerea în funcția supremă de conducere a Bisericii Eladei, ca Arhiepiscop al Atenei în 1998.

Ca mitropolit de Demetrias, timp de 24 de ani, a desfășurat o bogată și exemplară activitate pastorală și administrativă. Dând o mare importanță formării tinerilor slujitori, a încurajat studiile universitare, a hirotonit peste 150 de clerici, aducând adevărată înnoire în personalul Mitropoliei, ca și în structurile interne ale Bisericii, ancorându-le în problemele contemporaneității.

A îmbogățit Mitropolia cu așezăminte sociale, cum ar fi centrul de asistență familială, școli pentru părinți, centre de consiliere pentru problemele adolescenților, a înființat postul de radio „Mărturisirea Ortodoxă” cu program permanent și cu 150 de voluntari și ziarul „Informația”.

În cuvântările și predicile sale a abordat nu numai probleme teologice, ci și sociale și etice. A fost invitat să vorbească în multe orașe din întreaga Grecie, în fața unui numeros auditoriu, bucurându-se de mare apreciere din partea ascultătorilor. De asemenea, a participat la discuții televizate în care a prezentat și a susținut poziția Bisericii.

La acestea a adăugat scrisul său, care urmărea același scop.

A susținut cu argumente logice și legale, cu mare succes, probleme ca: proprietatea Bisericii, recunoașterea căsătoriei religioase cu aceeași validitate ca și cea civilă, respingerea divorțului automat și altele.

A organizat la Volos întruniri anuale, cu experți și oameni de știință și studenți, pentru probleme de drept, medicină, educație pedagogică, căutând armonizarea părerilor lor cu cele ale Bisericii.

S-a îngrijit de populația din ținutul Magneziei, interesându-se de cultivarea spirituală, predicând zilnic, slujind Sfânta Liturghie.

Au rămas neuitate dialogurile sale cu elevii liceului, pe care i-a încurajat în acțiunile lor culturale.

Slujitor desăvârșit, cu o voce frumoasă și plăcută, fidel tradiției, s-a preocupat de uniformizarea liturgică, căutând să facă din Sfânta Liturghie punctul central al vieții sale.

A organizat și un serviciu pentru activitățile antisectare și antieretice.

Publicațiile eparhiei, inițiate de Prea Fericirea sa au devenit interesante și originale, îmbinând caracterul practic cu cel teoretic, tradiția cu progresul, dogma cu dialogul.

Alături de activitatea predicatorială, liturgică, administrativă, editorială, Prea Fericirea Sa s-a distins prin interesul pentru problemele lumii în care trăim și încercarea de a le veni în întâmpinare: combaterea drogurilor, abordarea problemei SIDA, a șomajului, antrenând în aceste activități mai ales tineretul:

*Este binecunoscută participarea și poziția Prea Fericirii Sale în problemele de medicină, bioetică, fiind reprezentantul Sfântului Sinod în **Comitetul Internațional pentru Transplanturi și în Centrul de Control pentru Bolile Infecțioase.***

*Cu 15 ani în urmă, a înființat, în zona Volos, **Uniunea Oamenilor de Știință Creștini și Uniunea Social Creștină, azile de bătrâni, Departamentul de Solidaritate creștină pentru săraci.***

Este cunoscut ca un mare ajutător al tinerilor, oferindu-le burse de studii, al bolnavilor și al celor în suferință, al șomerilor și al celor năpăstuiți.

Ca Întâistător al Bisericii Eladei, a reluat legăturile cu celelalte Biserici Ortodoxe. Prin vizitele efectuate și înainte de alegerea sa ca Arhiepiscop al Atenei, și după aceea, legăturile cu Bisericele Ortodoxe și neortodoxe s-au întărit.

În Biserica noastră se află pentru a doi a Jară, prima vizită fiind în 1999.

Cuvântarea Prea Fericirii Sale, la înt. caizarea Sa ca Arhiepiscop al Atenei și al Întregii Elade, a fost un program vast de activitate pe care îl urmărește pas cu pas, încercând să aducă Biserica în contemporaneitate și în societate, pentru asanarea morală a poporului.

Sistemul de conducere sinodală, calitatea slujitorilor bisericești, familia preotului, monahismul, respectarea canoanelor și a Sfintei Tradiții, relația Bisericii cu Statul și cu celelalte culte, prezența Ortodoxiei în Europa Unită, cu valorile ei morale de neprețuit, Biserica și problemele timpului nostru, tineretul și frământările lui, disensiunile sociale și tehnologia genetică sunt obiective urmărite de conducerea Bisericii Eladei, care și-au găsit în Întâistătorul ei, un exponent și un susținător de nădejde.

Socotesc că ar fi edificator să citesc doar un fragment din această cuvântare, care sintetizează rolul și lucrarea Bisericii în vremea noastră, ca o înțelegere a semnelor timpului. Citez: „Transformarea și asanarea morală a poporului mă obligă acum, în secolul universalității sau globalizării și al noutății, al epocii turbo-mecanicii și al informaticii, să părăsim atracția spre cele pământești și să ne îndreptăm spre lume, în chip îndrăzneț și creator, pentru a o convinge de adevărul mesajului nostru”.

Onorată asistență, cu aceste gânduri și inițiative și cu acest mesaj, Prea Fericitul Părinte Christodoulos vine în Facultatea de Teologie Ortodoxă din București, cea mai veche și mai importantă dintre Facultățile de Teologie din țară, co-fondatoare a Universității din București în 1881. Până în 1949 și-a desfășurat activitatea în Universitate, iar după 1949, în timpul comunismului, sub jurisdicția Bisericii Ortodoxe Române, până în 1989.

Între 1950 – 1954 rectorul Facultății noastre, pe atunci Institutul Teologic, a fost Prea Fericitul Părinte Patriarh Teoctist, care împreună cu vrednicul de po-

menire, Patriarhul IUSTINIAN, a dat o nouă orientare învățământului teologic, legându-l de viață și de problemele pastorației, conform învățaturii Sfinților Părinți.

În 1992, ne-am reîntors în Universitate, unde ne bucurăm de multă sollicitudine din partea conducerii, iar Facultatea este integrată învățământului de stat așa cum sunt toate facultățile de teologie din țară.

Nu uităm însă, strânsa legătură cu Biserica și cu Sfântul Sinod, învățământul teologic fiind o funcție a Bisericii. Vom spune doar atât că nici un student nu se înscrie la facultățile de teologie, fără binecuvântarea unui ierarh, nici un cadru didactic, care în majoritate sunt clerici, nu se angajează fără binecuvântarea ierarhului locului, iar curricula universitară este alcătuită de Comisia de învățământ a Sfântului Sinod, pregătirea liturgică și duhovnicească ocupând un loc central.

În Facultatea noastră, Prea Fericite Părinte Christodoulos, ilustrată de celebrii profesori de teologie dintre care amintesc doar pe Părintele Stăniloae, Părintele Coman, Dl. Teodor M. Popescu, Părintele Braniște, Patriarhul vrednic de pomenire Iustin Moiescu, funcționează șapte secții: Teologie Pastorală, Teologie Asistență socială, Teologie Litere, Limbi clasice, Limbi moderne, Limba Română, Teologie Patrimoniul Cultural, Teologie Arte plastice, și în perspectivă Teologie Comunicare.

Avem peste 1750 de studenți, băieți și fete, masteranzi și doctoranzi, studenți în aproape toate Bisericele ortodoxe și neortodoxe.

Învățământul teologic desfășurat de peste 80 de cadre didactice, cu studii în țară și străinătate, dintre care o bună parte la Facultățile de Teologie din Grecia, Atena și Tesalonic, prin grija Prea Fericitului Părinte Patriarh Teoctist și a Sfântului Sinod, încearcă să răspundă noilor probleme pe care societatea, aflată în continuă transformare, le pune astăzi Bisericii.

De aici, deschiderea Bisericii noastre spre colaborarea ecumenică și formarea studenților în acest spirit, păstrând cu sfințenie, așa cum s-a subliniat de curând de către Prea Fericirea Voastră, Prea Fericite Christodoulos, la întâlnirea din 4-8 mai 2003, la Atena, credința noastră ortodoxă.

Această întoarcere spre lume și problemele acesteia este preocuparea întregului nostru învățământ desfășurat în cele 14 centre de studii teologice superioare din țară și în cele 40 de seminarii teologice existente în Patriarhia Română.

Cu bucuria de a vă primi în acest sanctuar al Bisericii, care este Facultatea de Teologie, și cu convingerea că avem în față pe unul dintre cei mai reprezentativi întâistătători de Biserică, vă spunem încă o dată „Bine ați venit!” și așteptăm cu nerăbdare cuvântul Prea Fericirii Voastre.

Întru mulți și fericiți ani, Prea Fericite Părinte Christodoulos și, dacă timpul vă permite, îndrăznesc să vă adresez invitația de a vizita chiar și Facultatea noastră, fiindcă aici ne aflăm în casa Părintelui Patriarh, care este tot casa noastră.

Întru mulți ani! Vă mulțumesc!

În continuare, la invitația Prea Sfințitului Episcop Ciprian Câmpineanul, vicar patriarhal, Prea Fericitul Arhiepiscop Christodoulos a prezentat următoarea conferință în fața cadrelor didactice și studenților:

*Prea Fericită Voastră,
Prea Fericite Patriarh Teoctist,
Înalt Prea Sfințiile Voastre,
Prea Sfințiile Voastre,
Domnule Rector al Universității din București,
Prea Cucernice Părinte Decan,
Iubiți Părinți și Domnilor Profesori,
Iubiți studenți,*

Iubiții mei copii întru Hristos,

Cu multă bucurie astăzi mă aflu în mijlocul dumneavoastră. Ori de câte ori mă găsesc împreună cu tinerii, trăiesc o bucurie deosebită. Tinerii sunt nădejdea noastră de mai bine, nădejdea că ziua de mâine va fi mai bună, deoarece, credem că ei vor fi mai buni decât noi, vor înmulți și vor face să crească virtuțile pe care le avem, așa cum și câte le avem și vor îndrepta greșelile noastre, plinind cele de lipsă nouă.

„Gaudeamini igitur, iuvenes dum estis !”

În Sparta antică, cei mai bătrâni spuneau că la tinerețe erau foarte plini de bărbăție și virtuozitate, iar cei ajunși la maturitate le răspundeau că ei sunt viteji ca unii ce se află în floarea vârstei. La acestea însă, tinerii ca dumneavoastră, ziceau: “Noi vom fi mult mai buni decât voi!” Iată ce cred despre voi: Voi veți fi mult mai buni decât noi!

Studiați teologia, iubiții mei copii, studiați știința sfântă, cum o numesc unii! Aici învățați despre credința ortodoxă. În puțin timp veți fi gata să transmiteți flacăra acestei științe celor mai tineri, celor care nu o cunosc, și astfel veți deveni misionari ai Bisericii, fie clerici, fie laici. Dar, ca să nu fiți numai tineri care stăpânesc un număr mai mare sau mai mic de cunoștințe, ca absolvenții altor facultăți din Universitatea dumneavoastră, ci să deveniți cu adevărat misionari, trebuie ca pe lângă cunoștințele acumulate în anii de studii să trăiți credința noastră, să aveți o viață duhovnicească intensă, să gustați taina întâlnirii și îmbrățișării cât mai călduroase cu Domnul și Mântuitorul nostru Iisus Hristos.

Aduceți-vă aminte de sfatul Sfântului Grigorie Teologul: “Dacă te rogi, ești teolog; dacă ești teolog, trebuie să te rogi!”.

Fără să trăim cuvântul Domnului, putem fi oameni de știință foarte buni, dar nu putem fi creștini cu credință fierbinte, nu putem fi misionari. În acest punct, doresc să subliniez că este foarte necesar ca teologia să rămână în Biserică, să se elaboreze în sânul acesteia. Fără Biserică nu există nici teologie și nici mântuire. Până acum, în România, Facultatea de Teologie a activat în strânsă și fructuoasă legătură cu Biserică. A fost, am putea spune, o instituție a Bisericii. Păstorii Bisericii au răspuns de organizarea ei, și de aceea studenții au deprins în spiritul Bisericii etosul ortodox, învățând sub aripile ei ocrotitoare, la căldura ei de mamă mult iubitoare.

Acum, când anumite structuri s-au schimbat, trebuie să vă distingeți tot prin acest fapt, să vă duceți mai departe tradiția legăturii strânse cu Biserica, mama noastră a tuturor. Din punctul de vedere al Teologiei ortodoxe nu există separare între maniera academică de a face teologie și păstorii Bisericii, pentru că în ea, în Biserică, sunt toate și toate sunt de la Dumnezeu.

Acum, la vârsta pe care o aveți, aprofundați cât puteți de mult viața Bisericii noastre, să vă adânciți în cunoașterea bogăției Tradiției ei. Timpul trece repede: „Fugit irreparabile tempus”. Să știți că după facultate vor veni altele, locul de muncă, familia și multe alte îndatoriri. Atunci, nu veți mai avea prea mult timp de învățat. Desigur, acum trebuie să învățați în primul rând la materiile programei analitice, dar, totodată, se cuvine ca singuri, ca niște autodidacți, în mod sistematic, să vă ocupați cu studiul Sfinților Părinți, de la cei mai vechi, cei apostolici, până la cei mai noi. Studiați autorii contemporani, pe părintele Stăniloae sau pe Virgil Gheorghiu, cu cărțile cărora am crescut și noi duhovnicește.

Aș vrea să prezint dragostei dumneavoastră un al treilea lucru: să vă iubiți unii pe alții, să aveți dragoste față de întreaga lume, de cei de aproape și de cei de departe! „Amate et facite quod vultis!”.

Dar în același timp să nu vă pierdeți specificul irepetabil, propriu persoanei dumneavoastră, să nu vă uitați identitatea, pentru că: „persona dicitur ens quod memoriam sui conservat”. Să nu vă lăsați impresionați de ceea ce lumea aceasta din dorința de a epata prezintă ca lucruri extraordinare, nemaîntâlnite! Sunt lucruri care de multe ori bat la ochi, șochează, dar în realitate, sunt false născociri. Fac parte din acea „vanitas vanitatum”. Să nu uitați niciodată care este rostul vieții adevărate și menirea voastră! Rugați-vă neîncetat să nu greșiți ținta vieții voastre, adică să nu ajungeți la starea de, ceea ce în limba noastră greacă numim „amartia”, care în limba română se traduce cu starea de păcat, ratare a țintei, a sensului pentru care existăm.

Nu vă îndepărtați de rostul vostru, de calea virtuții care este greu de urmat, dar atât de frumoasă și plină de împliniri.

În cele ce urmează, aș dori să deschidem împreună cartea de istorie a României la una din paginile nescrise încă, dar care se va scrie în câțiva ani și despre care știm la ce se va referi.

Este o pagină scrisă de noi grecii, în istoria poporului nostru, în anii 1980. Cred că ați înțeles la ce mă refer: România va deveni membră a Uniunii Europene, și dumneavoastră, ca și noi, veți face parte din marea familie a popoarelor Uniunii. Consider că este de folos să spun dragostei dumneavoastră anumite adevăruri referitoare la acest fapt.

Primul adevăr este că Europa se sprijină pe trei pietre fundamentale, toate așezate în capul unghiului, adică foarte importante pentru susținerea edificiului european: pe Atena, unde s-au creat democrația, filosofia și artele, pe Roma și pe Noua Romă, Constantinopolul, unde s-a dezvoltat dreptul și sistemul administrativ, și pe Ierusalim, unde s-a născut pe pământ Biserica, cu învățătura și lucrarea ei.

Biserica a transformat calitativ, a înnobilit viața spirituală, socială și de stat a popoarelor creștine. Am putea spune că Biserica este cea care le-a făcut mai umane. Atenție, însă, dacă oricare greșeli sau crime s-au săvârșit sau se să-

vârșesc în numele lui Hristos, aceasta nu înseamnă că Domnul este de vină! Omul este de vină pentru că își folosește greșit libertatea și liberul arbitru, iar după aceea, caută justificări. Dacă, de exemplu, zici că îți iubești semenii, că îți iubești chiar și dușmanii, după cuvântul Evangheliei, nu mai poți să omori pe nimeni prin război preventiv! Nu poți să omori pe cei despre care tu și numai tu crezi că îți pot face rău! Nu poți să-ți exploatezi semenul mai slab, nu poți să impui prin forță ceea ce tu îți închipui că este drept, în realitate, fiind vorba de ceea ce servește numai intereselor tale strâmte, și de multe ori meschine!

Închid aici această paranteză și revin la cele trei puncte de sprijin ale culturii și civilizației europene. De la geometrie cunoaștem că un plan este unic determinat prin trei puncte necoliniare. Dacă excludem un punct, echilibrul celorlalte două se pierde, și conform acestei axiome, nu mai avem un plan. Influențați de ateismul generat de iluminism, europenii de astăzi urmăresc să creeze o Europă pe baza a numai două puncte de sprijin: ei refuză creștinismul. Dacă vor reuși, atunci vom avea o Uniune Europeană foarte fragilă, gata să moară chiar în fașă. Noi susținem că civilizația europeană este, la baza ei, o civilizație creștină. Ateii pretind că pentru a fi democratică Europa trebuie să marginalizeze Biserica. Le răspundem că în secolul al XX-lea, cele mai mari crime în masă, crime împotriva umanității, s-au săvârșit de sisteme politice care au marginalizat sau chiar s-au folosit de Biserică. Este vorba de nazism, de fascism și mai ales de comunism. Ei spun că ateismul trebuie să se impună în societate ca astfel să realizeze principiile așa-numitului iluminism, principii între care amintesc: drepturile omului, pacea, dreptatea și solidaritatea socială. Le răspundem că toate aceste principii sunt principii profund creștine, și toate ideologiile, sistemele politice, sociale care fac caz de ele le adaptează intereselor și intențiilor celor ce dețin puterea.

Vă mai dau un exemplu. Acum, în Franța, leagănul ateismului și al marginalizării sociale a Bisericii, am spune, s-a intensificat războiul - între ghilimele fie spus cuvântul „război” - referitor la faptul că, dacă fetele provenite din familii de musulmani, trebuie sau nu trebuie să poarte vâlul în școli sau în universități. Mulți reprezentanți ai puterii de stat, susținători fervenți ai aceluia „état laïque”, pretind că statul laic se poate simți ofensat dacă fetele poartă articolul vestimentar menționat, deoarece, vâlul, constituie un semn și o mărturisire a unor convingeri religioase. În Grecia, în țara mea, adepții fanatici ai iluminismului ateu francez ne acuză că avem un stat creștin, nu un stat laic.

Vă informez așadar că în școlile și în universitățile noastre fetele din familii musulmane se îmbracă cum doresc, așa cum se îmbracă oricare altă elevă sau studentă. Poartă ceea ce vor, fără să se fi discutat vreodată dacă democrația noastră se simte atinsă cumva. Vă întreb: care este abordarea cea mai democratică și tolerantă, cea a Franței democratice atee sau a Greciei creștine? Și cunoașteți bine unde se poate ajunge dacă se impun principiile intolerante atee. Nu vom putea nici noi, nici voi să purtăm cinstita cruce la gât, noi clericii nu vom putea să purtăm reverenda și semnele distinctive ale slujirii noastre. Ce, vi se pare absurd? Credeți că nu se poate? Vă spun că se poate! Uitați-vă la Turcia. Stat laic – état laïque – unde se aplică deja acest lucru. Acolo, se interzice cleri-

cilor noștri (cu o singură excepție, una singură, rețineți: cea a Patriarhului Ecumenic), să poarte rasa în locurile publice, deci și pe stradă.

De ce să nu se ceară aplicarea acestui principiu și în Franța și în Grecia și în România? Știți că în numele libertății religioase, în Grecia, s-a încercat scoaterea din clădirile publice a icoanelor Mântuitorului și ale Prea Sfintei și pururea Fecioarei Maria, pretinzându-se că s-ar putea ca vreun ateu să fie deranjat de prezența lor. Dar nu au reușit multumită reacției vehemente venite din partea opiniei publice. Poporul susține Biserica, o vrea în centrul societății, și nu permite aplicarea unor principii atee, elaborate de mintea unor intelectuali cu influență în domeniul exercitării puterii politice. Deci, în Europa secolului al XXI-lea, va trebui să ne confruntăm cu ateii. Ei vor o societate alcătuită din ființe care să nu se gândească pe sine sub „specie aeternitatis”, care să nu știe de unde vin și încotro se îndreaptă, de ce trăiesc și de ce luptă în viață, de ce au conștiință. Ei vor o societate formată din ființe inconștiente de sensul propriei existențe, inconștiente de acea „ratio essendi”, incapabile să gândească dincolo de granițele acestei lumi atât de strâmte, dominate de logica influențată și chiar impusă de stăpânitorii acestei lumi, oricare ar fi ei.

Biserica Ortodoxă este obișnuită să treacă peste greutăți, este învățată să treacă peste persecuții și martiriu, nimic nu o sperie, nu îi este frică! Însuși Domnul ne-a încredințat că nici porțile iadului nu o vor birui! Dar aceasta nu înseamnă că uităm răspunderile și datoriile pe care le avem față de Domnul și față de semenii. Deci, trebuie să avem credință fierbinte, trebuie să devenim, sau mai bine spus – să deveniți, pentru că încet, încet, noi ne ducem. Să deveniți noii misionari, care să poarte vestea cea bună a credinței, a dragostei, a păcii, a libertății, a concilierii și solidarității în Europa și în toată lumea.

De altfel, este pentru prima dată când Continentul nostru se unește pașnic, prin vrerea popoarelor, de la Atlantic până la Carpați. Se simte nevoia de spiritualitatea noastră răsăriteană, de felul nostru de a fi și de a trăi, de viața noastră liturgică, de viața noastră ascetică. Suntem sarea Europei, și după cuvântul Evangheliei, dacă sarea aceasta se va strica, dacă noi ne vom strica, nu numai că se va pierde gustul pentru „kaloss-ul” culturii, pentru frumusețea culturii, dar vom rămâne și fără elementul acela care a contribuit esențial la formarea și păstrarea culturii și civilizației europene vreme de douăzeci de veacuri.

Rămâneți deci tari în credință, fiți mândri că sunteți creștini drept slăvitori și români, fiți gata să dați mărturia voastră în fața lumii contemporane!

Noi, în Grecia, vă simțim foarte aproape, nu uităm niciodată legăturile strânse care ne unesc ca pe niște frați. Nu uităm că din România a pornit lupta noastră pentru independență națională, nu uităm că aici au trăit greci de seamă, nu uităm că în trecut și azi suntem uniți prin strânse legături. Acum, istoria ne adresează invitația de a merge împreună în Europa, de a fi uniți în cuget și-n simțiri, și de a da mărturia cea bună ca mărturisitori ai lui Hristos.

Să fiți binecuvântați!

Harul Domnului nostru Iisus Hristos și dragostea lui Dumnezeu Tatăl și împărtășirea Sfântului Duh să fie cu voi, cu toți. Amin!

După conferința Prea Fericitului Christodoulos, care a impresionat auditoriul prin conținutul ideilor abordate și modul de expunere a lor, confirmând recunoașterea de care se bucură Biserica Ortodoxă a Greciei din partea celorlalte Biserici Ortodoxe surori pentru tenacitatea cu care apăra dreapta credință în lumea de astăzi, supusă secularizării și globalizării, corul *Harisma*, al Facultății de Teologie Ortodoxă din Constanța, a prezentat câteva piese muzicale clasice, iar copilul **Noni Răzvan Ene**, acompaniat la chitară de D-na **Tatiana Stepa**, a interpretat următoarele piese muzicale cu conținut religios: „Cu noi este Dumnezeu”, „Fii lacrimilor Tale”, „Ochii albaștri ai lui Dumnezeu” după un text de Adrian Păunescu și „Răsai” după un text de Grigore Vieru. Prin glasul său cristalin și trăirea mesajului artistic, copilul a impresionat întreaga asistență, încât a fost răsplătit cu aplauze prelungite și a primit din partea Prea Fericitului Arhiepiscop Christodoulos un frumos cadou.

În finalul acestei întâlniri, Prea Fericitul Părinte Patriarh Teoctist a mulțumit Prea Fericitului Arhiepiscop Christodoulos pentru bunăvoința cu care a acceptat să se adreseze teologilor și tinerilor studenți ortodocși români, și a felicitat pe toți cei care au prezentat frumosul program religios-artistic.

CONFERINȚA DE PRESĂ CU TEMA: ” BISERICA ORTODOXĂ ȘI EUROPA ”

În continuare, la orele 11.00, cei doi Întâistătători de Biserici, împreună cu însoțitorii, au participat la conferința de presă cu tema: *Biserica Ortodoxă și Europa*, care s-a desfășurat în sala *Nicolae IORGA* din Palatul Patriarhiei, unde Prea Fericitul Arhiepiscop Christodoulos a răspuns la următoarele întrebări:

Întrebare: Prea Fericirea Voastră Părinte Arhiepiscop Christodoulos, sigur că, în ceea ce privește integrarea europeană atât a României, cât și a Greciei, au fost voci care au ridicat problema compatibilității religiei ortodoxe, creștinismului ortodox cu Europa Unită, cu viitorul Europei.

Care este părerea unui întâistătător de Biserică ortodoxă, ce reprezintă o țară integrată deja în Uniunea Europeană și cum vedeți viitorul integrării României din aceasta perspectivă?

Răspuns: După cum știți, Grecia are deja o experiență deosebită în ceea ce privește realitatea europeană. Din anul 1980, Grecia este membră deplină a acestei structuri.

Este de la sine înțeles că, odată cu statul și poporul grec, și noi, Biserica, am dobândit o anume experiență în privința relațiilor cu europenii.

Ortodoxia, mărturisesc, este așteptată cu nerăbdare în Europa. Este așteptată ca o putere spirituală, ca o forță spirituală care poate să ajute Europa să-și găsească sufletul pe care, după cum mărturisesc oameni competenți din Apus, l-a pierdut. Poate Ortodoxia să ajute Europa să-și găsească un nou suflu spiritual, să-și capete un nou suflu spiritual ? Până astăzi, numai Grecia ca țară Ortodoxă este în Europa. Biserica Ortodoxă Greacă a trebuit să participe la viața structurilor spirituale europene, alături de Biserica Romano-Catolică, de Bisericile protestante ș.a.m.d.

Este evident faptul că noi, ca ortodocși, noi, grecii, suntem o minoritate, o minoritate însă care niciodată n-a uitat că este purtătoarea și că exprimă tradiția creștină în forma ei cea mai autentică.

Aș vrea să vă amintesc faptul că, în 1980, atunci când Grecia a fost integrată, una dintre cele mai mari personalități spirituale ale lumii apusene, cardinalul Wildebrands, Președintele Comitetului Vaticanului pentru Unitatea Creștină, a declarat că Europa primea atunci o țară a filocaliei, prin filocalie înțelegând viața liturgică, viața ascetică în care trăiesc credincioșii greci, viața pe care Europa, o așteaptă de la noi.

Popoarele Uniunii Europene așteaptă o înnoire, o înnoire spirituală, o înnoire a credinței. Această înnoire poate veni printr-un nou impuls pe care Ortodoxia îl poate da.

Este cunoscut faptul că, în Uniunea Europeană creștinismul trece printr-o criză. Ortodoxia poate da mărturie despre ethos-ul autentic creștin, despre o spiritualitate pe care să o reprezinte cu cinste în fața popoarelor europene și care să îmbogățească viața acestora.

Popoarele europene, am spus, trec printr-o criză spirituală, dar în profunzimea conștiinței lor, în adâncurile sufletului lor simt o nostalgie, o firească nostalgie după ceea ce este autentic și adevărat.

Ei bine, acest lucru "autentic și adevărat" în ceea ce privește credința creștină poate fi dat de către Biserica Ortodoxă. Pe de altă parte, cu optimism privim viitorul, pentru că, după cum cunoașteți, recent, încă o țară ortodoxă a fost acceptată ca membru, iar în viitorul apropiat alte țări ortodoxe, între care și România și Bulgaria, vor deveni membre depline ale U.E.

Înțelegeți că, în acest fel, pe viitor, participarea ortodoxă în Uniunea Europeană va deveni tot mai puternică și, astfel, i se va da posibilitatea să influențeze tot mai eficient viața spirituală europeană.

Ortodoxia, prin tezaurul ei liturgic foarte bogat, care exprimă adevărurile evanghelice în forma lor cea mai pură, și prin ethos-ul ei ascetic se poate constitui, într-adevăr, într-o lumină pentru Europa. Cunoașteți foarte bine că, "ex oriente lux", iar România vine de la Răsărit. De aceea, credem noi că, cu ajutorul lui Dumnezeu, vom reuși să devenim un factor determinant în ceea ce privește starea spirituală a omului contemporan.

Intrarea României în Uniunea Europeană va aduce după sine, așa cum este și firesc, prezența Bisericii Ortodoxe Române în structurile europene. Astfel, alături de celelalte popoare ortodoxe, vom avea o mare șansă în istoria europeană. Pentru noi, acest lucru este o adevărată binecuvântare de la Dumnezeu: a ni se oferi posibilitatea să valorificăm tezaurul de credință și de trăire creștină în forma sa cea mai curată, tezaur pe care îl deținem și prin care îmbogățim sufletul Europei.

Răspuns: *Până acum, am avut mai multe contacte cu caracter oficial, am comunicat mai mult la nivel oficial cu autoritățile politice din România. Am constatat că, la dumneavoastră, conducătorii politici nutresc un profund respect față de tradiția ortodoxă, tradiția poporului român. De asemenea, ei recunosc rolul*

social pe care Biserica Ortodoxă Română poate și trebuie să îl dețină în vremurile de acum.

Biserica Ortodoxă Română este apreciată ca fiind un factor de coeziune socială, de unitate, de progres, de prosperitate pentru poporul român. Sunt impresii pe care le-am dobândit și cu prilejul discuțiilor avute neoficial. Mulți bărbați politici de la dumneavoastră recunosc bogăția tradiției ortodoxe și, de asemenea, recunosc și sunt bucuroși că această Biserică are posibilitatea oferită de istorie ca să dea mărturia dragostei ei față de poporul pe care-l păstorește.

Dincolo de ceea ce am dobândit în urma acestor discuții, vă mărturisesc că am câștigat și anumite impresii cu caracter personal.

Impresia mea este că, în România, relația dintre Biserică și Stat este o relație foarte, foarte bună. O dovadă în acest sens este tocmai retrocedarea către Biserica Ortodoxă Română a complexului edilitar în care ne aflăm. De asemenea, în problema Catedralei Bucureștilor am înțeles că autoritățile sunt dispuse să ajute Biserica să construiască catedrala aceasta în locul pe care l-a găsit, pe care l-a stabilit. Vă urez și în același timp mă rog lui Dumnezeu ca aceste relații de bun augur pentru viitor să se îmbogățească cât mai mult și să devină tot mai bune. În acest fel Biserica Ortodoxă va fi ajutată să-și pună în valoare potențialul spiritual și astfel să-și îndeplinească misiunea de slujire a poporului român.

Întrebare: După cum știm cu toții acum se pun bazele Constituției Europene. Cei care lucrează la aceasta Constituție Europeană provin din acest mediu aflat într-o criză spirituală. Cum credeți că poate influența Ortodoxia viitorul Europei din punct de vedere spiritual și dacă, cumva, există o intenție de conlucrare în acest sens cu Biserica Ortodoxă a Greciei pentru punerea Europei și a Constituției Europei pe niște baze creștine?

Răspuns: Luna trecută, între patru și opt mai, la Atena, s-au desfășurat lucrările unui Congres pan-european, organizat de către Sfântul Sinod al Bisericii Ortodoxe a Greciei. Tema aceluși Congres a fost o temă foarte interesantă: principiile și valorile care stau la baza culturii și civilizației europene.

De altfel, am avut bucuria ca Prea Fericitul Părinte Patriarh Teoctist să trimită la acest Congres pe reprezentantul Prea Fericirii Sale, Prea Sfințitul Ciprian Câmpineanu, Episcop Vicar Patriarhal, care a urmărit îndeaproape lucrările Congresului, și a adus o valoroasă contribuție la reușita acestuia. De asemenea, acolo am avut onoarea de a primi personalități de seamă din cadrul structurilor europene: Domnul Cox, Domnul Prodi, președintele Comisiei Europene; din partea Bisericii Romano-Catolice a fost o personalitate de frunte, cardinalul Etzchegaray. Toți au recunoscut că la baza culturii europene stau principiile și valorile creștine. Noi ne-am împlinit datoria și în alte feluri. Am intensificat intervențiile pe lângă organele și organisme Uniunii Europene. Am făcut această presiune pentru că, după cum cunoașteți, actualmente se pregătește un text al Constituției Europene.

Există o Convenție Constituțională, care funcționează sub președinția fostului președinte al Franței, Domnul Giscard D'Estaing. Noi am cerut să se facă în aceasta Constituție o referire expresă la fundamentele creștine ale culturii și civilizației europene. Biserica Ortodoxă Greacă și Biserica Romano-Catolică, în

preună cu confesiunile protestante au colaborat foarte strâns ca să convingă organele în drept cu privire la acest lucru.

Recent Atena a primit vizita Domnului Giscard D'Estaing. Am avut onoarea să ne întâlnim și să discutăm asupra acestui subiect. Dânsul mi-a promis că, într-adevăr, în această Constituție a Europei se va face mențiune asupra rolului și contribuției aduse de creștinism la fizionomia culturală a Europei. La sfârșitul acestei luni, la Tesalonic, va avea loc o întâlnire inter-guvernamentală (adică o întâlnire a primilor miniștri din țările europene), la care va fi supus dezbaterii tocmai proiectul de Constituție europeană, redactat de Convenția despre care v-am amintit. De asemenea, se va decide care va fi forma sa finală. Înțelegeți că prin colaborarea pe care am avut-o cu romano-catolicii și cu protestanții, am reușit până în momentul de față să determinăm factorii de răspundere europeni să conștientizeze necesitatea recunoașterii rolului deținut de creștinism în trecutul și în prezentul Europei.

Întrebare: Aș vrea să vă întreb dacă credeți într-o reformare a instituției bisericești și din câte cunoaștem Prea Fericirea Voastră, unde crede că s-a ajuns din acest punct de vedere în Biserica Ortodoxă Română.

Răspuns: Nu înțeleg prea bine ce înțelegeți dumneavoastră prin schimbare sau o reformare a structurilor bisericești. Cred că, va trebui să vă informați dumneavoastră, cât de cât, în ceea ce privește felul în care funcționează aceste structuri. Mă întreb dacă aveți în vedere, prin această întrebare, relația dintre Biserică și Stat. În acest caz, pot să vă răspund, în contextul celor prezentate anterior. În Uniunea Europeană, relațiile dintre Biserică și Stat sunt lăsate să fie hotărâte conform Tradiției și deciziilor luate de către fiecare stat în parte. Funcționează încă prevederile protocolului cu numărul 11 ale Acordului de la Amsterdam, care precizează că fiecare Stat are inițiativa și dreptul să-și reglementeze relațiile cu Biserica sau cu Bisericile de pe teritoriul geografic în care el funcționează.

Uniunea Europeană nu intervine sub nici o formă, ca să propună un model sau un sistem în această privință. Uniunea Europeană respectă sistemele adoptate în fiecare țară europeană cu privire la relațiile dintre Biserică și Stat.

Am ținut să insist puțin asupra acestui punct, evocând dreptul aplicat actualmente în Uniunea Europeană, deoarece cunoașteți prea bine că dreptul sau prevederile legale adoptate în cadrul Uniunii sunt mai puternice decât dreptul sau prevederile adoptate la nivel național în statele membre. Dar în cazul acesta, repet în cazul acesta, situația este oarecum inversă, pentru că Uniunea Europeană lasă la latitudinea statelor membre să-și reglementeze conform tradițiilor culturale și istorice relațiile cu bisericile sau cultele care funcționează pe teritoriul lor.

Dacă nu ați înțeles acest lucru și întrebarea s-a referit la structurile interne ale Bisericilor Ortodoxe, vă dau următorul răspuns: dogma, învățătura de credință, nu se schimbă; chestiunile secundare, legate de anumite aspecte locale ale vieții bisericești, sunt lăsate să se rezolve pe plan local, de către fiecare Biserică Ortodoxă soră.

Răspuns: Vreau în primul rând să felicit, în numele Bisericii Ortodoxe a Greciei, pe Prea Fericitul Părinte Patriarh Teoctist pentru "îndrăznirea sfântă",

cum spunem la Sfânta Liturghie, și pentru stăruința și insistența cu care a lucrat și lucrează, așa încât, Bucureștiul să dobândească o catedrală care să exprime măreția poporului român, măreția istoriei sale și valoarea deosebită pe care o deține în concernul popoarelor ortodoxe prin trecutul său și prin prezentul său.

Urăm și ne rugăm ca acest vis al Prea Fericirii Sale să devină cât mai curând realitate. După cum am constatat și după cum ați auzit deja, acest vis a prins carne și oase. În ceea ce privește ajutorul extern știți cu toții, așa cum a spus Prea Fericirea Sa, că bisericile se construiesc cu sudoarea omului credincios, cu ceea ce el dă de bunăvoie.

Am, însă, bucuria să vă spun că astăzi de dimineață, unul din oamenii de afaceri destul de cunoscut în țara dumneavoastră, Domnul Milonas, membru al delegației mele, care are în România o fabrică de structuri din aluminiu pentru construcții, s-a oferit să pună la dispoziția Patriarhiei Române toate materialele de care dispune, necesare construirii Catedralei. Cred că și alți oameni de afaceri greci îi vor urma exemplul.

LANSAREA ALBUMULUI " ROMÂNIA, PĂMÂNT AL ICOANEI "

După conferința de presă, în jurul orelor 12.00, Prea Fericitul Părinte Patriarh Teoctist și Prea Fericitul Arhiepiscop Christodoulos au luat parte, în holul Palatului Patriarhiei, la lansarea albumului *România, pământ al icoanei*, tipărit de Editura Royal Company. Au fost prezenți reprezentanți ai Parlamentului și ai Guvernului României, membri ai Academiei Române, oameni de cultură, clerici și mireni din capitală, precum și reprezentanți ai mass-media.

Deschizând acest eveniment editorial-religios și arătând că icoana, „*tezaur al Ortodoxiei*”, este pentru sufletul creștinului ortodox un dar și o binecuvântare plină de sfințenie, Prea Fericitul Părinte Patriarh Teoctist, printre altele, a spus:

Albumul acesta este un tezaur al Ortodoxiei pentru că icoana este considerată în învățătura noastră „dumnezeirea pe pământ”, așa după cuvântul Mântuitorului Hristos adresat Apostolilor Săi: „Cine M-a văzut pe Mine, a văzut pe Tatăl Meu!” ;

Astăzi atâta lume e indiferentă, nu crede! Suntem cu pasul în noua Europa, așa cum spuneam și la conferința de presă: cu ce mergem noi în Europa, ce ducem? Nu vorbesc numai de noi, Bisericile Creștine, dar fiecare creștin, fiecare dintre dumneavoastră, mari cunoscători și artiști, compozitori, literați, istorici, toți cei care poartă în suflet valoarea aceasta a Ortodoxiei.

Și celelalte credințe sunt frumoase, dar culoarea și picturile Bisericii noastre, cu celebrele noastre biserici, ctitorii ale lui Petru Rareș, ale lui Ștefan cel Mare sau poate chiar mai vechi.

Sunt mulțumit pentru munca pe care Doamna Georgeta Mărculescu și Domnul Petre Baron au desfășurat-o pentru tipărirea acestui album pentru care am dat binecuvântarea.

Este nevoie de icoană, frații mei, de chipul care trebuie să-l avem noi înșine, chipul de pildă și viețuire a noastră ca români, ca urmași ai acelor români care au dat naștere unor valori care nu vor pieri niciodată.

Vă felicit din toată inima și doresc ca munca dumneavoastră să fie îmbrățișată cu bucurie și cu dragoste, așa cum astăzi creștinătatea întreagă îmbrățișează icoana; chiar și de către ceilalți credincioși, artiști mari, care nu sunt ortodocși.

Cea mai mare bucurie a unui demnitar de stat din Europa este atunci când i se oferă o icoană, încât este o asemenea muncă, cum a fost cea depusă de dumneavoastră, reprezintă un aspect al misiunii Bisericii noastre. Dumnezeu să vă binecuvânteze munca, ca să mai creați asemenea lucrări de care avem atâta nevoie.

Prezentând albumul și pe editorii săi, D-na Georgeta Mărculescu și Dl. Petre Baron, care s-au străduit să înfățișeze, în imagini redade color, o parte din tezaurul spiritualității românești, Prea Sfințitul Episcop **Vincentiu Ploieșteanu**, vicar patriarhal, a rostit următoarele:

*Prea Fericite Părinte Patriarh Teoctist al României,
Prea Fericirea Voastră, Prea Fericite Arhiepiscop al Atenei și a toată Elada,
Înalt Prea Sfințiți și Prea Sfințiți Părinți,
Stimați autori,
Onorată asistență,*

Icoanele, obiecte de cult și artă bisericească, au dus faima mănăstirilor românești și a meșterilor zugravi în întreaga lume, contribuind substanțial la îmbogățirea patrimoniului cultural istoric universal. Ele se păstrează, în număr mare, în bisericile de pe întreg teritoriul țării, încă din cele mai vechi timpuri.

Editura Royal Company, la recomandarea Prea Fericitului Părinte Patriarh Teoctist și a înalților ierarhi ai Bisericii Ortodoxe Române, a selectat și grupat într-un album-carte, în totalitate color, un număr de 146 de icoane dintre cele mai reprezentative, funcție de tehnicile de realizare a lor. Acesta este și motivul pentru care a primit titlul România- pământ al icoanei.

Imaginile sunt însoțite de text în limbile română, franceză și engleză.

Marea diversitate a acestor icoane se regăsește în album structurată pe patru capitole cu următorul conținut: Credința, Biserica și icoana; Icoana pe lemn; Icoana în frescă și mozaic; Icoana pe sticlă, în vitraliu și email.

Albumul, tipărit în condiții grafice și tipografice deosebite, se adresează tuturor categoriilor de oameni, indiferent de vârstă, ocupație, naționalitate sau religie.

Singura condiție pentru agrearea lui este iubirea icoanei, a frumosului.

Este binecunoscut faptul că noi, românii, am promovat, între alte mesaje dumnezeiești, și pe cel al exprimării frumosului dumnezeiesc, al binelui, adevărului, dreptății și al frățietății oglindite nu numai în scrieri, vers, muzică, ci și prin icoane.

Invitat să-și expună punctul de vedere în legătură cu calitatea acestui album de icoane, Prea Fericitul Arhiepiscop Christodoulos a remarcat valoarea și semnificația imaginilor prezentate și a subliniat că icoana rămâne, pe lângă un act de cultură și de artă, simbolul spiritual duhovnicesc al lucrării sfințitoare a Sfântului Duh, spunând cele ce urmează:

Vreau, în primul rând, să exprim mulțumirea mea profundă pentru faptul că acest moment al vizitei mele în România și în Biserica Ortodoxă Română a coincis cu un eveniment editorial atât de distins, cu publicarea acestui volum în care sunt prezentate creații ale spiritului credincios românesc realizate în domeniul picturii și al altor arte plastice.

S-a spus de către un mare Sfânt Părinte al Bisericii că icoanele și, în general, picturile bisericesti sunt cartea celor necunoscători de carte. Noi, în Grecia, am experimentat acest adevăr, l-am trăit. În timpul dominației turcești, când poporul grec a trecut printr-o grea perioadă în ceea ce privește cultura, funcționa așa numita „școală ascunsă”, „școală secretă”, în care preoți devotați – puțini la număr deoarece erau urmăriți de autorități – predau carte copiilor din sate. Dar poporul mergea la biserică și pe pereții sfințiți de sudoarea celor care i-au ridicat, sfințiți de chipurile sfinților care erau zugrăviți, ei vedeau și înțelegeau care este învățătura evanghelică, învățătura Sfintei Biserici, și așa au reușit să-și mențină conștiința religioasă și națională.

Cunoașteți, desigur că, conform tradiției ortodoxe, icoana nu este un tablou, nu este o realizare exclusiv artistică; icoana exprimă spiritualitatea Bisericii în sânul căreia este pictată, iar acest lucru îi conferă o valoare specială. S-a păstrat această tradiție în toate Bisericile Ortodoxe, și desigur, aici la Dumneavoastră – pentru că, așa cum s-a afirmat, Țările Române au fost „Bizanț după Bizanț” și, într-o oarecare măsură sunt „Bizanț după Bizanț”; și acest lucru asigură continuitatea spirituală, continuitatea în aprecierea la justa valoare a icoanei în lumea ortodoxă de la noi și din România.

Bizanțul a avut mari realizări în domeniul iconografiei prin două școli celebre: Școala macedoneană și Școala cretană. Sinodul al VII-lea ecumenic este acela care a lămurit și a formulat învățătura Sfintei Biserici despre sfintele icoane. Pornind de la faptul că Mântuitorul Hristos este Fiul lui Dumnezeu, Logosul divin care S-a întrupat – au spus Sfinții Părinți de la Sinod – este posibil să reprezentăm chipul Său. Cu alte cuvinte, chipul lui Hristos, chipurile sfinților, chipul Maicii Domnului, sunt chipuri „descriptibile” chipuri care pot fi redată prin lucrarea Duhului Sfânt și prin talentul pictorului, pe fața lemnului sau a materialului pe care se pictează icoana. Dar dincolo de importanța bisericască, spiritual-duhovnicească, icoana are și o altă semnificație: ea este și un act de cultură, de artă. De aceea, volumul lansat azi împlinește îndoita menire a icoanei: pe de o parte, contribuie la creșterea duhovnicească-spirituală, iar pe de altă parte este un factor care ajută la realizarea progresului cultural.

În încheiere, vreau să felicit pe autoarea acestui volum, care a reușit să selecteze într-o manieră profesionistă icoanele prezentate în paginile lui. Mă rog și vă urez ca această lucrare să-și aducă atât roada duhovnicească, cât și roada culturală.

PRÂNZ LA REȘEDINȚA PATRIARHALĂ

La orele 13.00, Prea Fericitul Părinte Patriarh Teoctist a oferit un prânz în onoarea oaspeților, la Reședința patriarhală, la care au participat ierarhi ai Bisericii noastre, reprezentanți ai unor culte creștine din București, profesori de teolo-

gie, consilieri de la Administrația Patriarhală și alți invitați.

În timpul mesei, potrivit tradiției, Prea Sfințitul Episcop **Casian** al Dunării de Jos, în numele tuturor celor prezenți, a exprimat bucuria pentru vizita în țara noastră a delegației Bisericii Ortodoxe a Greciei, spunând următoarele:

*Prea Fericirea Voastră, Prea Fericite Părinte Patriarh,
Prea Fericite Părinte Christodoulos, Arhiepiscop al Atenei și al întregii Elade,
Înalt Prea Sfințiile Voastre și Prea Sfințiile Voastre,
Prea Cucernici Părinți Profesori și
Prea Cucernici Părinți,*

Nu suntem, neapărat, la finalul vizitei în România a Prea Fericitului Arhiepiscop Christodoulos și a delegației care îl însoțește, dar suntem pe Taborul vizitei, pentru că Patriarhia reprezintă pe această colină locul întâlnirii Apostolilor din fruntea Bisericii Ortodoxe.

Prea Fericitul Părinte Arhiepiscop Christodoulos a reușit să facă o sinteză unică în fața Bisericii întrunită în plinătatea Ei. În primul rând, în fața viitorului Bisericii, care sunt studenții de la Teologie, în fața sacerdoților Teologiei, care sunt profesorii universitari, în fața ierarhiei, care reprezintă diaconia în Biserica Ortodoxă, în sensul plinar, adică slujirea, mi-aș îngădui să rețin trei idei principale din conferința Prea Fericirii Voastre:

Ați amintit studenților și nouă, tuturor, sacralitatea slujirii teologice într-o școală. Ați arătat relația dintre Biserică și Teologie și ați spus că acea Teologie care nu e acceptată de Biserică nu mântuiește sufletele oamenilor.

Părintele Decan al Facultății de Teologie din București a confirmat aceasta și a arătat că Patriarhul Justinian patronează și-n viața veșnică Facultatea aceasta, așa cum a patronat-o și în viața pământească. Dar, a fost vizionar Patriarhul Justinian când a așezat un episcop-vicar, în persoana arhiereului Teoctist, ca rector al acestei Facultăți, fostul Institut Teologic Universitar de atunci.

Este de la Dumnezeu această pronie când Prea Fericitul Părinte Patriarh Teoctist și Prea Fericitul Arhiepiscop Christodoulos se întâlnesc la aceeași vârstă a hirotoniei, respectiv la 35 ani.

Și Prea Fericitul Părinte Patriarh Teoctist și Prea Fericitul Arhiepiscop Christodoulos au primit hirotonia în arhiereu la aceeași vârstă, ceea ce înseamnă că Biserica Ortodoxă a promovat întotdeauna elementele tinere.

A doua idee, pe care am reținut-o noi, este accentul pus de Prea Fericitul Părinte Christodoulos pe relația dintre Biserică și Patrie, arătând că, de fapt, în Biserica poporului nostru există germenii universalității credinței, dar și ai Europei. Atât în trecut, cât și astăzi și în viitor, o Biserică Ortodoxă are actualitate; Ea se adresează întotdeauna prezentului, iar Dumnezeu se adresează și viitorului; în prezent, putem evalua doar trecutul, iar trecutul este totdeauna prezent, este Mântuitorul, este Cincizecimea, este Biserica.

A treia idee, pe care am reținut-o, este legătura profundă bisericească, dar și istorică, între cele două popoare, între cele două națiuni: românească și grecească. Nu numai faptul că avem aceeași credință ce ne unește, ci avem același ideal pe pământ: libertatea. Și, ați arătat Prea Fericirea Voastră, Părinte

Christodoulos, că, aici, s-a pregătit eliberarea Greciei de sub jugul turcesc. De aceea, ideea europeană nu este decât un pas și noi am avut azi convingerea că, înainte de a se integra România lângă Grecia în Comunitatea Europeană, Prea Fericitul Părinte Patriarh Teoctist și Prea Fericitul Părinte Christodoulos, cu ierarhii din cele două Biserici Ortodoxe surori, cu preoții și credincioșii, au inaugurat de la altar intrarea noastră în Uniunea Europeană, anticipând-o, iar ca o consecință firească a acestui fapt sunt veștile bune pe care le-a lansat astăzi.

Rugăm pe Bunul Dumnezeu să-i vedem pe cei doi Întâistătători slujind împreună și în viitoarea Catedrală a Mântuirii Neamului, al cărei proiect prinde rădăcini, și ca Bisericile noastre să fie Una în dragostea lui Hristos.

Îndemnat de atmosfera sărbătorească a acestui praznic frățesc, Înalt Prea Sfințitul **Ambrosios**, Mitropolit de Kalavryta și Aigialeia, cu adâncă emoție duhovnicească a făcut următoarea mărturisire.

*Prea Fericirile Voastre,
Înalt Prea Sfințiile și Prea Sfințiile Voastre,
Onorată asistență,*

Vreau să vă mărturisesc din inimă bucuria pentru faptul că mă aflu pentru a doua oară în această țară binecuvântată, în Biserica Ortodoxă Română, ca membru al delegației Prea Fericirii Sale, Prea Fericitului Părinte Christodoulos.

Gândul meu se întoarce la anul 1973. Atunci, smerenia mea, împreună cu Prea Fericirea Sa și cu un alt Mitropolit din Grecia, astăzi Mitropolit de Pyreu, eram primele rândunici care veneau din țara caldă a Greciei aici, în România. Atunci erau ani grei: erau ani grei pentru dumneavoastră, în general, și pentru libera circulație a cetățenilor din această zonă.

Ce ne-a călăuzit atunci pașii în țara dumneavoastră? Ne-a adus aici interesul și dorința noastră de a cunoaște Biserica și țara dumneavoastră. Ne-am întâlnit atunci, îmi amintesc, cu marele Patriarh Justinian, a cărui statură duhovnicească o are Patriarhul de astăzi al României, Prea Fericitul Părinte Patriarh Teoctist. Prea Fericirea Sa era Mitropolit al Olteniei, dar încă de atunci se putea constata, așa cum am făcut-o și noi, că avea o personalitate foarte puternică, prin care se distingea omul de valoare al Bisericii.

Oricât de puternică imaginație ar fi avut cineva în acele momente, nu și-ar fi putut imagina că vom ajunge la o zi ca aceasta, la o zi într-un loc cum este acest loc binecuvântat de Dumnezeu, Dealul Patriarhiei, noi trei, adică Prea Fericitul Părinte Christodoulos, Prea Fericitul Părinte Patriarh Teoctist și eu să ne întâlnim în acest loc.

Astfel, am verificat adevărul că nimeni nu poate să prevadă, nu poate să întrevadă, ceea ce purtarea de grijă a lui Dumnezeu rezervă fiecărui om, fiecărei persoane, fiecărui credincios și – desigur – fiecărui popor. Prea Fericitul Părinte Patriarh Christodoulos s-a învrednicit de la Dumnezeu, desigur, să arate o deschidere deosebită față de celelalte Biserici Ortodoxe surori.

Prea Fericitul Părinte Patriarh Teoctist, Patriarhul dumneavoastră, s-a învrednicit ca prin aceeași purtare de grijă dumnezeiască să fie Patriarhul care a

trecut printr-o schimbare atât de radicală în ceea ce privește viața politică și economică a României. Îmi amintesc această clădire care astăzi este Palatul Patriarhiei, pe atunci clădirea Marii Adunări Naționale, și ne spunea: „A fost o clădire a Bisericii, dar Statul a luat-o!”.

Astăzi, am auzit cu bucurie cuvinte referitoare la același subiect, dar în sens invers: „Statul este acela care ne-a dat înapoi această clădire”. Desigur, aceasta este una dintre multele realizări pe care le putem menționa acum, la care se ajunge numai prin stăruință, prin luptă de zi cu zi, prin îndrăznirea cea sfântă.

Dacă în prima fază, în fața de atunci, Biserica se interesa în primul rând ca să păstreze credința credincioșilor, conștiința apartenenței lor la Biserica Ortodoxă, date fiind condițiile politice și sociale existente atunci, astăzi Biserica a prins aripi, Biserica se înalță spre Ceruri ca să deschidă noi orizonturi, ca să dea un nou suflu vieții credincioșilor, a fiilor ei duhovnicești.

Desigur, acesta, consider eu, este un nou domeniu, un nou teren pe care ne putem întâlni în activitatea noastră pastorală: Biserica Ortodoxă a Greciei și Biserica Ortodoxă Română, adică, să transmită mesajul, vestea mântuitoare a Evangheliei într-o manieră nouă, întinerită, oamenilor noi, oamenilor tineri.

Cu îngăduința Prea Fericirii Sale, Prea Fericite Părinte Christodoulos, permiteți-mi să vă încredințez că Biserica Ortodoxă a Greciei este dispusă să colaboreze strâns și fructuos cu Biserica Ortodoxă Română în orice domeniu de activitate pastorală și de orice altă natură. Să schimbăm, să ajutăm și să colaborăm împreună, nu numai în domeniul acesta al cunoașterii reciproce, al aprofundării legăturii de credință și simțire care ne caracterizează, dar și în domeniul oferirii unei mărturii comune în fața Uniunii Europene, care are astăzi peste 600 milioane locuitori.

Noi suntem chemați să întărim și să dăm mărturie despre crezul nostru creștin. Împreună să dăm această mărturie într-o Europă în care forțe, în care puteri nu întotdeauna prietenești și de multe ori ostile încearcă să șteargă din Constituția Europei, care este în curs de redactare, cea mai elementară referire la rădăcinile ei spirituale, la creștinism.

Permiteți-mi acum, în încheiere, ca să ridic acest pahar formulând și o urare și o dorință în același timp: urarea ca cei doi Întâistătători ai noștri, Prea Fericitul Părinte Christodoulos și Prea Fericitul Părinte Patriarh Teoctist să fie întăriți de Dumnezeu și păziți în așa fel încât să săvârșească înalta și nobila lucrare pe care o au de săvârșit în fața Europei de astăzi.

Dumnezeu să-i întărească, Dumnezeu să-i binecuvânteze și să le ajute să vadă împlinite toate visele pe care și le-au făcut în ceea ce privește Biserica Ortodoxă Greacă și Biserica Ortodoxă Română.

Luând aminte cu bucurie la cele spuse de Înalt Prea Sfințitului Mitropolit **Ambrosios**, Prea Fericitul Părinte Patriarh TEOCTIST a subliniat legăturile frățești dintre cele două Biserici Ortodoxe surori și sprijinul pe care și l-au acordat reciproc în momentele cruciale ale istoriei lor bisericești, trecute și prezente, și a exprimat nădejdea că vor proceda la fel și în viitor, rostind următorul cuvânt de răspuns:

*Prea Fericirea Voastră,
Înalt Prea Sfințiile și Prea Sfințiile Voastre,
Iubiți Părinți și Frați colaboratori,*

Prea Fericitul Arhiepiscop Christodoulos se găsește încă între noi, cei de la București, urmând ca apoi, împreună, să luăm calea spre Valahia Mică, spre Oltenia.

Este cazul să răspundem la cuvintele ce s-au rostit aici de către Înalt Prea Sfințitul Ambrosios, Mitropolit de Kalavryta și Aigialeia, și să-i mulțumim pentru prețioasele gânduri, rugând pe Dumnezeu ca cele ce ne privesc să ne ajute să le împlinim. La noi, în România, Prea Fericirea Voastră, credincioșii, intelectualii, tinerii și chiar profesorii de teologie așteaptă foarte multe de la ierarhie. Și e firesc să fie așa, pentru că la Revoluție s-a produs, pentru un scurt timp, o stare neobișnuită în ceea ce privește scara valorilor. Deși aparent viața bisericească a luat cursul ei cvasi-normal după acel moment, totuși, în sufletele unora dăinuie încă ceva neclar față de ceea ce s-a întâmplat atunci. Îmi amintesc de acele prime zile când eram cel care trebuia să ispășească ceva și eram acela pe care l-a descris cu atâta emoție I.P.S. Mitropolit Ambrosios și atâtea alte glasuri, care m-au cunoscut din 1945 încoace.

În acele zile de la Revoluție, primul avion care a venit cu ajutoare și încurajări a fost avionul Bisericii Ortodoxe grecești. Eram retras de aici, deoarece așa a socotit cugetul meu că nu mai era locul meu acolo, unde fusesem ales în 1986, după cum eram descris și văzut de presă. Când Mitropolitul Chrisostom, care a venit cu avionul cu daruri de la Mănăstirea Pentheli, unde am fost de mai multe ori înainte și unde, de altfel, ne-am cunoscut, a întrebat: „Unde vă este Patriarhul?”, cei prezenți la aeroport din partea Bisericii și a altor autorități au răspuns „Nu mai avem Patriarh!”.

Ceea ce a spus foarte prețios IPS.Ambrosios și a schimbat, apoi, situația complicată petrecută în data de 12 ianuarie 1990 este aceeași întrebare pe care Prea Fericirii Părinți Patriarhi Partenie al Alexandriei și Ignatie al Antiohiei au adresat-o delegației Bisericii noastre la o întâlnire de la Geneva. Atunci, și cei doi patriarhi apostolici au întrebat: „Unde vă este Patriarhul?”

Spun aceste lucruri pentru prima dată – cunoscute de altfel - pentru că ÎPS Ambrosios a deschis ora adevărului și a sincerității. Deci, cine era întrebat atunci, dar nu dintre cei care sunteți acum aici, răspundeau: „Nu avem Patriarh, nici măcar nu mai era pomenit la slujbe!”. Patriarhii Apostolici, Arhiepiscopul Bisericii Ortodoxe a Greciei, I.P.S. Damaschinos de la Geneva, ca și alți ierarhi din partea altor Biserici surori le-a transmis atunci tuturor să ia aminte că nu vor recunoaște un alt Patriarh, în caz de alegere, deoarece toate Bisericile Ortodoxe îl cunosc numai pe Părintele Teoctist. Altul, oricare ar fi fost ales, nu ar fi fost recunoscut.

În același timp, cererile de protest ale preoților, mănăstirilor, credincioșilor au fost supuse dezbaterii Sfântului Sinod care a hotărât chemarea mea la slujirea pentru care am fost ales în 1986. Sfântului Sinod îi păstrez până voi pleca din viața aceasta o recunoștință într-adevăr vie și respectuoasă, pomenind pe fiecare în rugăciunile mele. La chemarea făcută prin Înalt Prea Sfințitul Mitropolit Nicolae al Banatului, Prea Sfințitul Gherasim al Râmnicului și Argeșului, Prea Sfințitul Epifanie al Buzăului, mi-am reluat slujirea, dând astfel ascultare Sfântului

Sinod. In acele clipe nespuse de grele, Dumnezeu mi-a fost ajutor în chip vădit. Am spus acestea, iubii mei părinți și frați întru Hristos, cunoscându-vă foarte bine ca elevi și studenți, cu majoritatea slujind și colaborând zi de zi cu roade sufletești de valoare.

Până acum n-am spus întâmplările acestea, pe care acum le-am mărturisit datorită IPS Ambrosios. N-am auzit asemenea cuvinte frățești și emoționante ca cele rostite de IPS Ambrosios cu care ne cunoaștem de mulți ani.

La un praznic ca cel de astăzi și, după ce am asistat la un program excepțional în Rotonda Palatului Patriarhiei, unde tinerii studenți s-au arătat la mare înălțime, unde și copiii și-au dat glas de bucurie la unison cu Prea Cucernicul Părinte Decan Nicolae Necula, exprimând bucurie și recunoștință pentru binecuvântarea și prelegerea pastorală a Prea Fericitului Christodoulos al Atenei și a toată Elada, se cuvine să binecuvântăm pe Dumnezeu pentru că El așază toate năzuințele noastre pe făgașul lor. De aceea, dorim și de aici sănătate Prea Fericitului Christodoulos cu care vom porni către Valahia Mică, unde ne așteaptă ierarhii și credincioșii acelei frumoase și roditoare-părți a țării noastre.

La această duioasă încheiere a unei zile frumoase, închinată vederii față către față cu tineretul învățământului nostru teologic universitar, profesori, studenți, studenți și seminariști, să-mi îngăduiți să felicit din toată inima atât pe colaboratorii de la Patriarhie, cât și pe toți cei de la Facultatea de Teologie „Patriarhul Justinian”, fără însă a uita să prețuim preoțimea din Capitală și stareții de mânăstiri. Aceasta, am putea spune, este imaginea Bisericii Ortodoxe Române cu identitatea ei și administrativ-canonice, cu entuziasmul tineresc al lucrării și deschiderii către cultură, dialog și ecumenism, cu ochii sufletului privind cu încredere spre primăvara vieții ei înnoitoare în lucrările Duhului Sfânt. Sunt strădanii și împliniri împărtășite în sfântă comuniune în aceste zile cu Sfânta Biserică Ortodoxă Autocefală a Întregii Elade, pe acest pământ în care sămânța cuvântului Mântuitorului nostru Iisus Hristos a rodit însutit și înmiit, astfel încât țara noastră să fie numită „Grădina Maicii Domnului”. Amin.

VIZITA ÎN ARHIEPISCOPIA CRAIOVEI

Potrivit programului dinainte stabilit, în după amiaza zilei de vineri, 6 iunie, la orele 17,00, în sunetul clopotelor Catedralei Patriarhale, cei doi Întâistătători de Biserică, însuflețiți de momentele duhovnicești petrecute împreună la București, au pornit cu autoturismele spre ținuturile Olteniei, însoțiți de ierarhi și preoți români și greci, pentru a vizita unele așezăminte bisericesti din cuprinsul Arhiepiscopiei Craiovei. Ajungând la Craiova la orele 19,30, înalții oaspeți au poposit în fața catedralei mitropolitane, unde așteptau un mare număr de credincioși, adunați lângă statuia voievodului Mihai Viteazul, fost mare ban al Craiovei, dornici să-i vadă și să-i îmbrățișeze pe cei doi Întâistătători de Biserică, și au fost întâmpinați, în sunet de clopote, de Înalt Prea Sfințitul **Teofan Savu**, Arhiepiscopul Craiovei și Mitropolitul Olteniei, și cei doi episcopi vicari ai săi, Prea Sfințiii **Gurie Strehăianul** și **Nicodim Gorjanul**.

De aici, Prea Fericitul Părinte Patriarh Teoctist și Prea Fericitul Arhiepiscop Christodoulos, împreună cu delegația însoțitoare, au fost conduși la Muzeul

Băniei, aflat în vecinătate, în curtea căruia se aflau reprezentanți ai autorităților de stat centrale și locale, ierarhi ai Sfântului Sinod, membri ai Adunării Eparhiale a Arhiepiscopiei Craiovei, coșilieri de la Centrul Eparhial, profesori de teologie, protoierei, preoți, monahi și monahii, care i-au primit pe înalții oaspeți, după dătină, cu pâine și sare, oferite de doi copii îmbrăcați în costume tradiționale românești și grecești, în acordurile Imnului patriarhal, cântat în românește și grecește de corul elevilor Seminarului Teologic din Craiova.

Între ierarhii Bisericii Ortodoxe Române care au fost prezenți la acest important eveniment bisericesc, răspunzând invitației Mitropoliei Olteniei, s-au numărat: Prea Sfințitul **Gherasim**, Episcopul Râmnicului, Prea Sfințitul **Laurențiu**, Episcopul Caransebeșului, Prea Sfințitul **Damaschin**, Episcopul Sloboziei și Cărlărașilor, Prea Sfințitul **Visarion Rășinăreanul**, Episcop Vicar al Arhiepiscopiei Sibiului, Prea Sfințitul **Irineu Slătineanul**, Arhiepiscop vicar al Episcopiei Râmnicului, și Prea Sfințitul **Petroniu Sălăjanul**, Arhiepiscop vicar al Episcopiei Oradiei.

La primirea în municipiul Craiova a celor doi Întâistătători de Biserică, alături de reprezentanții autorităților de stat locale, și anume: Dl. **Cornel Mondea**, prefectul județului Dolj, Dl. **Ion Voiculescu**, președintele Consiliului Județean Dolj și Dl. **Vasile Bulucea**, primarul Craiovei, s-au aflat și Dl. **Valer Dorneanu**, Președintele Camerei Deputaților și Dl. **Laurențiu Tănase**, Secretar de Stat în Ministerul Culturii și Cultelor.

După festivitatea de primire, Prea Fericitul Părinte Patriarh Teoctist și Prea Fericitul Arhiepiscop Christodoulos, urmați de ierarhii Sfântului Sinod, de reprezentanții autorităților de stat, de preoți și diaconi, s-au îndreptat în procesiune de la Muzeul Băniei la Catedrala mitropolitană, străbătând mulțimea credincioșilor printr-un culoar, străjuit de 30 de tineri cu prapuri și drapele naționale românești și grecești, în timp ce două fetițe în costume naționale așterneau petale de flori înaintea celor doi Întâistătători de Biserică.

Profund impresionat de bucuria duhovnicească a mulțimii care l-a înconjurat și de primirea călduroasă ce i s-a făcut, Prea Fericitul Părinte Patriarh Teoctist, de pe treptele catedralei, i-a binecuvântat pe toți cei prezenți și le-a adresat tuturor, cu părintească dragoste, chemarea: „Hristos s-a înălțat!”, la care, cei peste o mie de credincioși veniți să-i întâmpine pe înalții oaspeți, au răspuns cu putere, de s-a auzit până departe în oraș: „Adevărat s-a înălțat!”.

În continuare, Prea Fericitul Părinte Patriarh Teoctist și Prea Fericitul Părinte Arhiepiscop Christodoulos au îmbrăcat mantiile arhieresti, în fața catedralei, în văzul credincioșilor, și au sărutat Sfânta Evanghelie și Sfânta Cruce, prezentate de Prea Sfințitul Episcop Vicar **Gurie Strehăianul**, după care au intrat în biserică și s-au închinat la moaștele Sfinților Mucenici Nifon, Tatiana, Serghie și Vah, aflate în sfântul locaș, apoi au luat loc în jilțurile arhieresti, așezate de o parte și de alta a Sfântului Altar, înconjurați de ierarhii români și greci prezenți la acest moment solemn.

A urmat slujba *Te Deum*-lui, cu *Polihroniu*, săvârșită de Prea Sfințitul Episcop Vicar **Nicodim Gorjanul**, la sfârșitul căreia IPS Mitropolit Teofan a rostit un cuvânt de bun-venit. Amintind, între altele, că Prea Fericitul Arhiepiscop Christodoulos a fost invitat să viziteze meleagurile oltene acum trei ani, în mai

2000, vizită care s-a amânat însă prin trecerea la cele veşnice a regretatului mitropolit al Olteniei, Nestor Vornicescu, Înalt Prea Sfinția Sa a spus următoarele:

*Prea Fericirile Voastre,
Domnilor Miniştri,
Domnule Preşedinte al Consiliului Judeţean,
Domnule Primar al Craiovei,
Înalt Prea Sfințiile Voastre și Prea Sfințiile Voastre,
Iubit popor al lui Dumnezeu din Oltenia, cler și credincioși,*

Este o zi mare pentru Craiova, pentru Oltenia în general.

Dumnezeu își binecuvântează poporul său din această parte a României cu doi oaspeți dragi, dimpreună cu distinșii lor colaboratori.

Prea Fericitul Părinte Patriarh Teoctist revine în Oltenia, de care îl leagă atâtea amintiri sfinte, aducându-ne în dar persoana venerabilă a Prea Fericitului Părinte Christodoulos. Este un dar scump, de peste trei ani așteptat, care va primi tot ca dar inima caldă, entuziastă a credincioșilor olteni.

Timp de aproape patru zile locurile sfinte ale Olteniei, catedrale și mănăstiri primesc pelerini de seamă. Pelerinii noștri de astăzi vor bătători aceleași cărări ca alți venerabili părinți ai Ortodoxiei, veniți aici de-a lungul veacurilor, patriarhi ai Patriarhiilor apostolice sau alți Întâistătători de Biserici Ortodoxe.

Spre deosebire de aceștia, pelerinii de astăzi, Prea Fericții Părinți Christodoulos și Teoctist, vor păși și într-un alt loc venerabil, cel din incinta universității din Cetatea Băniei pentru a fi onorați cum se cuvine și pentru a binecuvânta comunitatea noastră academică.

Prea Fericitul Părinte Christodoulos vine astăzi într-o regiune a României pe care nu a cunoscut-o până acum față către față. Oltenia, cu tezaurul său de istorie, cu lumea sa de vrednicii și dureri, cu universul său de golgote și învieri, se va dezvălui înaltului oaspete din Grecia cu tot ce are ea ca lacrimă și bucurie.

Prea Fericitul Părinte Patriarh Teoctist își revede în aceste zile poporul pe care l-a păstorit în vremuri nu tocmai ușoare cu 30 de ani în urmă.

Regăsiți în Valahia mică, Prea Fericite Părinte Patriarh, locurile și mulți dintre oamenii prin care ați lucrat vreme de cincisprezece ani ca Mitropolit al Olteniei.

Împreună cu Prea Fericitul Părinte Christodoulos, după slujba din catedrala Maicii Domnului Dudu din Craiova, veți urca spre orașul lui Brâncuși, trecând prin Poarta Sărutului, odihnindu-vă la Masa Tăcerii spre a contempla Coloana Infinitului. Veți pătrunde apoi în atmosfera de taină a mănăstirii Tismana, cea zidită de marele Nicodim, ocrotitorul Olteniei. Măreția munților Carpați vă va fi descoperită la Polovragi cu cei 500 de ani de istorie a mănăstirii. Mormântul gol al Brâncovenilor, martirii de la Hurezi, moaștele Sfântului Grigorie de la Bistrița și Icoana Maicii Domnului Făcătoare de Minuni de la Dintr-un lemn vor fi locurile sfinte ale Olteniei care vă vor primi cu entuziasm și bucurie, așa cum olteanul știe să omenească pe cei care-i calcă prisma casei cu inima curată.

Vă întâmpinăm cu drag Prea Fericții Părinți ai Sfintei Ortodoxii!

Ierarhii Sinodului Mitropoliei Olteniei, dimpreună cu alți frați întru arhierie, veniți din diferite zone ale țării, autoritățile locale și preoții, viețuitori din mănă-

stiri și creștini din Oltenia, vă primesc cu entuziasm și bucurie așteptând binecuvântare și cuvânt.

Copleșit de bucuria sufletească cu care autoritățile laice și bisericești, dar mai ales credincioșii români l-au primit la Craiova, înfruntând cu eroism căldura înăbășitoare din această zi toridă de vară, Prea Fericitul Arhiepiscop Christodoulos a mărturisit cele ce urmează:

*Prea Fericirea Voastră,
Prea Fericite Părinte Patriarh Teoctist,
Înalt Prea Sfinția Voastră Teofan, Mitropolit al Olteniei,
Înalt Prea Sfințiile Voastre și Prea Sfințiile Voastre,
Prea Cucernici Părinți,
Prea Cuvioși Părinți,
Preoți și Diaconi,
Onorați reprezentanți ai autorităților, binecuvântat și ales popor' al acestei Sfinte Mitropolii.*

*Mă bucur văzându-vă și vă fericesc pe voi pe toți!
Asemenea și voi bucurați-vă și fericiți-mă! Îmbrățișându-vă cu dragoste și binecuvântându-vă părintește, împreună cu Apostolul neamurilor, Sfântul Pavel, vă zicem: Har vouă și pace de la Dumnezeu, Tatăl Nostru și de la Domnul Iisus Hristos (Filipeni 1, 2). Mângâiere de la Duhul Sfânt, Mângâietorul vieții noastre și al întregii lumi.*

Slăvim Prea Sfântul nume al lui Dumnezeu, Cel în Prea Sfânta Treime lăudat pentru că ne-a învrednicit să venim din Grecia, țara prietenă, și să vizităm Prea Sfânta Biserică Apostolică Română, Biserică martirică, Biserică Sfântului Apostol Andrei, cel întâi chemat între apostoli! Slăvim pe Dumnezeu pentru că iată, acum ne-a învrednicit să ajungem în vestita cetate a Craiovei unde avem negrăita bucurie de a vă vedea față către față pe dumneavoastră, distinși frați prea iubiți.

Trăim momente de mare emoție și dăm expresie profundeii noastre gratitudini pentru cordialitatea cu care ne-ați primit. Această cordialitate caracterizează atmosfera atât de familiară pentru comuniunea dintre noi.

În acest moment aș vrea să adresez salutul meu Înalt Prea Sfinției Sale, Înalt Prea Sfințitului Teofan, Mitropolitul Olteniei, cu care avem legături de ani de zile. Totodată vreau să-l felicit pentru felul în care a fost promovată în Biserică Ortodoxă.

Într-adevăr, Biserică Ortodoxă, recunoscând valoarea pe care o are și-a pus în el mari nădejdi și a pus pe umerii săi mari răspunderi, iar poporul binecredincios are mari așteptări din partea Înalt Prea Sfinției Sale. Comuniunea noastră astăzi, într-o epocă de evoluții și transformări impetuoase și de schimbări continue a formelor de viață socială, slujește taina teologiei în viața lumii, descoperă taina participării noastre la viața Prea Sfintei Treimi, la realitatea vieții înnoite, a recapitulării în Hristos a întregii istorii a mântuirii neamului omenesc. Comuniunea noastră exprimă speranța noastră și motivația ei, adică stăruința nestrămutată și curată în nădejdea propovăduită de Sfânta Evanghelie și totodată ea înseamnă binecuvântată laudă în nădejdea dobândirii slavei ce-

rești. Prin comuniune descoperim ethos-ul lui Hristos Dumnezeu care S-a întrupat, dragostea și iubirea lui Dumnezeu pentru om și înțelegem faptul că Dumnezeu, Cel În Prea Sfânta Treime lăudat, "Dragoste este" după cuvântul Apostolului (Ioan 4, 8). Nașterea și întruparea lui Hristos sunt dumnezeiești lucrări ale dragostei dumnezeiești. Crucea lui Hristos este martiriu, dar și mărturie a dragostei. Învierea lui Hristos constituie biruința dragostei. Sfântul Duh este nesfârșit ocean de dragoste și cel care rămâne întru dragoste, întru Dumnezeu rămâne și Dumnezeu întru el. Deci ce am auzit, ce am văzut cu ochii noștri, ce am privit și mâinile noastre au pipăit aceea vestim lumii. Tocmai această mărturie constituie și definește lucrarea Bisericii și lucrarea noastră în lume și este așezată ca finalitate a oricărei acțiuni și activități bisericesti. Acesta este felul în care sufletele alese, dedicate lui Dumnezeu țin lumea de la pieire și marchează adânc istoria.

Înalt Prea Sfinția Voastră, Înalt Prea Sfințite Teofan, iubit frate întru Hristos, Venind împreună cu membri cinstitei noastre sinodii în Sfânta Mitropolie a Olteniei, aici la Înalt Prea Sfinția Voastră, păstorul care-și dă viața pentru slujirea credinței, vă aducem dragostea și urările pe care cinstitul cler și binecredinciosul popor al bisericii Greciei vi le adresează prin noi, ca Dumnezeu să vă dăruiască sănătate și putere pentru împlinirea greii și responsabilei lucrări bisericesti a Înalt Prea Sfinției Voastre, să întărească nobilul popor pe care-l arhipăstoriți în lupta cea bună, așa încât Împărăția lui Dumnezeu să vină în lume și o dată cu ea dragostea, pacea, dreptatea, libertatea adevărată și împăcarea.

În această clipă cu totul deosebită, am deosebita bucurie de a mă adresa comunității grecești care trăiește și își desfășoară activitatea în Craiova și care se bucură de dragostea și căldura pe care Biserica Ortodoxă și poporul român de aici i-o arată.

Față de poporul român sunt dator cu profunde mulțumiri pentru generozitatea cu care a primit în sânul său comunitatea compatrioților mei, iar pentru membri greci ai acestei comunități sunt dator cu un cuvânt de îndemn: păstrați-vă credința curată, cugetul și fapta creștinească și nu uitați niciodată că cele mai scumpe lucruri pentru noi sunt credința, patria și familia.

Încă o dată, din adâncul inimii mulțumind Înalt Prea Sfinției Voastre, Înalt Prea Sfințite Mitropolit Teofan, pentru cordialitatea primirii pe care ne-ați rezervat-o și pentru dragostea și cinstirea arătată în atât de multe feluri față de smerenia noastră, vă urăm și ne rugăm Domnului ca "harul Domnului Nostru Iisus Hristos și dragostea lui Dumnezeu Tatăl și Împărtășirea Sfântului Duh să fie cu voi, cu toți" (II Cor. 13, 13), frați și părinți întru Domnul!

În mod special sunt dator cu mulțumiri călduroase față de Prea Fericirea Voastră, Prea Fericite Părinte Patriarh Teoctist, deoarece ați binevoit a ne însoți pe parcursul acestei călătorii destul de lungi și a înfrunța oboseala pe care aceasta o comportă. De aici am învățat, am înțeles dragostea și cinstirea pe care Prea Fericirea Voastră o arătați față de Biserica Ortodoxă Greacă și față de smereniile noastre, smeriți slujitori ai Bisericii Ortodoxe Grecești. Ca expresie a dragostei noastre, a cinstirii și respectului față de persoana Prea Fericirii Voastre înălțăm

acum rugăciune Domnului Dumnezeu să vă păzească "drept, cinstit, îndelungat în zile, drept învățând cuvântul adevărului Său". Amin!

Mulțumind Înalt Prea Sfințitului Mitropolit Teofan, clerului și credincioșilor pentru primirea frumoasă ce i s-a făcut în Arhiepiscopia Craiovei, pe care a păstorit-o ca mitropolit în urmă cu aproape 30 de ani și unde face acum o vizită pastorală de câteva zile, ca Patriarh al Bisericii Ortodoxe Române, Prea Fericitul Părinte Teoctist a spus următoarele:

*Prea Fericirea Voastră Părinte Christodoulos,
Înalt Prea Sfinte Părinte Mitropolit Teofan,
Înalt Prea Sfințiți și Prea Sfințiți Părinți,
Prea Cucernici Părinți,
Cinstite fețe ale autorităților locale de stat,
Iubiți credincioși,
Frați și surori în Domnul,*

Trăim cu adevărat momente de intensă emoție; nu este vorba de una trecătoare ca aceea a întâlnirii părinților cu frații sau a fraților între ei, ci, de data aceasta, aici în sfânta catedrală a Mitropoliei Olteniei, trăim emoția sfântă a comuniunii noastre în credință cu Mântuitorul nostru Iisus Hristos, împreună cu delegația Bisericii Ortodoxe surori, condusă de însuși Întâistătătorul ei, Prea Fericitul Părinte Christodoulos al Atenei și al Întregii Elade. Această clipă este un mare dar dumnezeiesc. Pentru prima dată în istoria îndelungată și bogată a Băniei, se înscrie această înaltă vizită, ca mărturie a unității Bisericilor noastre și primind „hrana nemuririi” noastre din unul și același Sfânt Potir. Din această încredințare izvorăște bucuria și emoția cu care noi, cu toții, trăim aceste momente de întâlnire.

În ciuda multor greutăți inerente și a unor alunecări ale noastre, ale clerului de la îndatoririle noastre bisericesti, iată, credincioșii noștri, iubiți frați și slujitori ai sfintelor altare, nu încetează a-și arăta respectul, dragostea și prețuirea lor față de conducerea Bisericii din treapta de Întâistătător, față de noi cei ce purtăm o dată cu aceste mantii ale misiunii noastre, oferite de Înalt Prea Sfințitul Arhiepiscop și Mitropolit Teofan la intrarea în catedrală, subliniind în același timp și marea noastră răspundere în Biserică.

Această alergare după slujitorii Bisericii, această grabă cu care fiecare familie, fiecare persoană caută să vadă, să audă, să primească o binecuvântare, să ofere pruncii pentru sfințire și pentru creșterea lor în sănătate, toate acestea izvorăsc dintr-o taină adâncă pe care noi, poporul lui Dumnezeu din România, ne-am învrednicit să o trăim din moși-strămoși, moștenită ca un dar sfânt în viața noastră. După cum știți, ieri am sărbătorit Înălțarea Domnului nostru Iisus Hristos la Cerruri și am auzit din Sfânta Evanghelie cu câtă căldură a încredințat pe ucenicii Săi că nu-i va lăsa singuri, ci le va trimite Duhul Sfânt, Mângâietorul, Duhul Adevărului - care va rămâne cu ei și îi va învăța toate. Prezența firii noastre, îndumnezeită prin Mântuitorul Iisus Hristos, de-a dreapta lui Dumnezeu-Tatăl și prezența Mântuitorului Iisus Hristos în Biserică, în Sfintele Taine, în Euharistie, iată

taina comuniunii între noi, în dragoste, frățietate și bucurie sufletească nesfârșită. Fiecare dintre noi purtăm, prin legătura noastră cu Biserica, o picătura din acest har dumnezeiesc ce ne deschide sufletele cu iubire spre ceilalți frați și la rândul lor, acești frați, se învrednicesc de acest har cu dragoste față de noi și împreună față de creația lui Dumnezeu.

Aceasta ne-a și determinat pe noi, slujitorii sfintelor Biserici Ortodoxe ale Eladei și ale României, ca să ne întâlnim în rugăciune și în sfat, să ne întâlnim nu doar la București, la reședința Patriarhiei, ci și la reședințele celorlalte eparhii și chiar la mănăstiri, parohii și alte locuri sfinte ale neamului nostru românesc, sau la școlile de pregătire teologică și pastorală ale viitorilor slujitori ai Bisericii noastre. Oricine a pășit în această Valahie Mică a văzut întruchipată credința autentică a Ortodoxiei noastre de pretutindeni, a văzut oglindirea lucrării darurilor Duhului Sfânt la așezămintele monahale, la parohii și s-a bucurat și a admirat coroana de prunci din familiile creștine, drept mărturie a viețuirii credincioșilor în frică de Dumnezeu.

Cunosc cât este de prețioasă conștiința ortodoxă și cum este ea trăită în această parte a țării noastre, păstorită, sfințită și plivită duhovnicește de neghina de suflete vătămătoare de atâția și atâția păstori sufletești de dinaintea noastră.

Iubiți credincioși, frați și surori în Domnul,

Vă mulțumim mult în această clipă pentru bucuria acestei întâlniri. Dumneavoastră adeveriți în fața înalților noștri oaspeți, care vin din istorica Eladă, din agora unde Sfântul Apostol Pavel predică înțelepților zăbavnici a înțelege pe „Dumnezeul Necunoscut”,¹ adică pe Domnul și Mântuitorul nostru Iisus Hristos. Și învățații noștri au adevărit că și la noi, atât în Muntenia, în Oltenia, Dobrogea și în Transilvania, și în alte multe părți, s-au descoperit, ca și pe pământul Greciei, numeroase mărturii ale existenței credinței apostolice, locuri unde se văd pașii sfinților Apostoli și se simte văzduhul curat al învățăturii Sfintei Evanghelii. De aceea ori de câte ori ne întâlnim în asemenea împrejurări ne folosim mult sufletește unii de alții și învățăm să fim mai buni, să fim mai credincioși, să iubim mai mult Biserica, țara, să cinstim eroii și să urmăm pildele de credință și de viață ale sfinților, a acelor care s-au învrednicit de acest dar și har și care aparțin și neamului nostru românesc, unii chiar de aici, din această Mitropolie.

În această catedrală străjuiește cinstitul cap al marelui mitropolit al Țării Românești și fost Patriarh al Constantinopolului, Nifon, care ne-a organizat Biserica noastră Ortodoxă Română la începutul secolului al XVI-lea. Această Valahie Mică a devenit deci un leagăn de cultură, încă din secolul XIII și XIV prin mănăstirile ei, prin domnitorii ei, precum Mihai Viteazul, prin marii creatori de artă, precum genialul Constantin Brâncuși și ca mulți alți făuritori de frumuseți în muzică, în arhitectură și poezie, care înalță spre Dumnezeu inima noastră și o îndreaptă spre iubirea Bisericii, a țării și a aproapelui.

Dumneavoastră vă mulțumim, iubiți credincioși și credincioase, arhipăstorului dumneavoastră, Înalt Prea Sfințitului Mitropolit Teofan, preoților, colaboratorilor săi de la această catedrală, pentru această frumoasă și emoționantă întâmpinare pe care ne-ați făcut-o dând mărturie despre dragostea dumneavoastră

1. Cf. Fapte 17, 23

față de Sfânta Biserică și de noi, slujitorii ei, precum și înalților noștri oaspeți din Grecia, conduși de către Prea Fericirea Sa, Christodoulos. Permiteți-ne să transmitem prin dumneavoastră binecuvântări și dragoste celor de acasă, prietenilor, cunoscuților care n-au avut prilejul binecuvântat și unic să fie cu noi la această vecernie atât de frumoasă.

Prea iubiții noștri fii duhovnicești,

Păstrați pacea sufletului, legătura păcii întru unitatea Duhului cu toți semenii, păstrați, de asemenea, prin rugăciune, pacea și bunăînțelegere în familie, creșteți-vă copiii cu iubire în frică de Dumnezeu și respect față de școală și de profesorii lor, supravegheați-vă tineretul și apărați-l de relele sufletești ale veacului acestuia, ca să arătăm și Europei vrednicia și demnitatea noastră românească, despre care a predicat atât de înălțător și cu mult folos duhovnicesc Prea Fericitul Christodoulos, Întâistătătorul Bisericii Ortodoxe Grecești.

Rugăm pe Sfântul Mare Mucenic Dimitrie, Izvorătorul de Mir, să ne reverse și nouă mirul acesta vindecător de boli sufletești și sfințitor de suflete și trupuri, să ne binecuvânteze viața și să ne învrednicească să ne înălțăm și noi pe scara morală a virtuților și binelui obștesc.

Îmbrățișându-vă cu părintească dragoste, vă rog să primiți toată prețuirea noastră și binecuvântarea Domnului să fie cu noi cu toți. Amin!

LA REȘEDIȚA MITROPOLITANĂ

La sfârșitul slujbei de întâmpinare, înalții oaspeți, români și greci, au fost conduși la Reședința Mitropolitană, unde au luat cina. Aici, Prea Fericitul Părinte Patriarh Teoctist avea să revadă reședința care l-a găzduit pe vremea când era mitropolit al Olteniei și să reîntâlnească o parte din vechii săi colaboratori, între aceștia fiind și Părintele Consilier Dumitru Păunescu, invitat la cină, care a și adresat un cuvânt de mulțumire și recunoștință Prea Fericirii Sale, sub îndrumarea căruia s-a format ca preot slujitor și ostenitor la Centrul Eparhial Craiova, spunând cele ce urmează:

Cer permisiunea să adresez un scurt cuvânt, atât cât îmi permite timpul dumneavoastră.

Mă aflu de mult timp în slujba acestei sfinte mitropolii și sub ascultarea mitropoliților ei, de la care am învățat atât de multe lucruri.

Prea Fericitul Părinte Patriarh Teoctist s-a referit în cuvântarea sa la câteva momente nefericite din activitatea Prea Fericirii Sale. Aș vrea însă să subliniez faptul că au fost și lucruri mărețe pe care le-a înfăptuit chiar în această instituție.

Iată, ne găsim în această sală care a fost opera începută de adormitul întru fericire, Mitropolitul Firmilian, sub a cărui ascultare am avut cinstea să lucrez. Am lucrat, de asemenea, cu actualul nostru Patriarh, Prea Fericitul Părinte Teoctist, cu răposatul Mitropolit Nestor Vornicescu și cu actualul Mitropolit, IPS Teofan Savu.

În vremea Prea Fericitului Părinte Patriarh Teoctist s-a desăvârșit atât această lucrare, începută de Înaltul Firmilian, cât și Seminarul teologic. Pot să

dau mărturie despre felul în care s-a înălțat acesta și contribuția Înalt Prea Sfințitului Mitropolit al Olteniei de atunci la ridicarea noii clădiri a seminarului.

Aș vrea, însă, să subliniez următorul fapt.

Eu am învățat de la Părintele Patriarh Teoctist următorul lucru: întotdeauna trebuie să tinzi spre perfecțiune. Nimeni nu este perfect, dar noi suntem datori să tindem spre perfecțiune. Îmi amintesc, după venirea Prea Fericirii Sale aici, ca mitropolit al Olteniei, de un scurt episod. Trebuia să fac o adresă la Minister. I-am citit-o în birou și-n momentul în care mă asculta, spunea câte un da din când în când. În acel moment creștea inima în mine. Însă, când am terminat, mi-a spus: "Nu, părinte consilier. Patru pagini este prea mult! Sintetizează!". Atunci, mă întorceam binișor în birou, scriam încă o dată și făceam un rezumat la cele scrise anterior. Apoi, din nou mă duceam la Prea Fericitul Părinte Patriarh. De data asta îmi spunea: „Da, părinte consilier, dar prea e scurtă! Ar trebui să prinzi esențialul!”.

Vă imaginați, și mărturisesc cu sinceritate, că nu-mi convenea situația. Însă, mă întorceam în birou și mă apucam să o iau din nou de la capăt.

Când i-am citit din nou scrisoarea, nu a spus nici un da, însă, la sfârșit, a afirmat: „Ei, părinte consilier, acum dă-o s-o semnez! Îi dăm drumul”. Și îmi spunea tot el: „Eu nu pun jug, sau n-am pus jug pe gâtul nimănui până nu l-am pus pe gâtul meu”.

Așa am învățat eu în preajma Prea Fericitului Părintele Patriarh Teoctist.

Pentru mine, Prea Fericitul Părinte Patriarh Teoctist este ca un părinte. De câte ori îl văd și îi sărut mâna, mai întineresc cu un an. De data aceasta, pot spune că am întinerit cu doi ani.

Aveam la mine la țară un cântăreț despre care vă spuneam adesea că avea o vârstă pe care o am eu acum și când mă duceam la slujbă și mă întâlneam cu el spunea: suta de ani, părinte să trăiești. Eu vreau să depășești suta de ani, să vă sărutam din nou dreapta și să fiți în mijlocul nostru. Dumnezeu să vă aibă în sfânta Sa pază! Amin.

Plăcut emoționat de frumoasa primire în Arhiepiscopia Craiovei și de dragostea cu care au fost înconjurați cei doi Întâistătători de Biserici și delegația greacă, Înalt Prea Sfințitul **Nikiforos**, Mitropolit de Didymotheion și Orestiada, a spus următoarele:

Prea Fericite Părinte Patriarh Teoctist,
 Înalt Prea Sfințite Părinte Mitropolit Teofan,
 Înalt Prea Sfințiile Voastre și Prea Sfințiile Voastre,
 Prea Cucernici Părinți,
 Reprezentanți ai autorităților locale și de stat,
 Iubiți comeseni,

Este pentru a patra oară când Dumnezeu m-a învrednicit să vizitez România, dar este pentru prima oară când vizitez țara și Biserica dumneavoastră în mod oficial, ca membru al delegației Prea Fericirii Sale, Prea Fericitul Părinte Patriarh Christodoulos al Greciei.

Vă mărturisesc că, de fiecare dată când am venit aici, am dobândit puteri spirituale deosebite. Am admirat cu totul organizarea excepțională a dumneavoastră. De cum am pășit pământul României, țară prietenă nouă, am simțit primirea călduroasă și dragostea poporului român față de noi.

În perioada în care am stat în București, am luat parte la manifestările sărbătorești organizate cu prilejul vizitei noastre aici. Vă mărturisesc că am dobândit înțelepciune din înțelepciunea exprimată de Întâistătorii Bisericilor noastre în cuvântările ținute la București și, de asemenea, am dobândit putere duhovnicească. Astăzi ne-a ajutat Dumnezeu să venim aici, în vestitul și istoricul oraș al Craiovei.

Am trăit o emoție deosebită, vă mărturisesc, atunci când am auzit vorbindu-se grecește, în limba noastră, de membri comunității grecești de aici. De asemenea, m-a emoționat în mod deosebit evlavia poporului. M-a emoționat primirea călduroasă. Toate acestea mi-au dat puterea să înțeleg că și noi, în Grecia, trebuie să fim tot cât mai aproape de cei pe care-i păstorim, așa încât să aibă toată încrederea în noi și să exprime dragostea pe care credincioșii dumneavoastră o exprimă aici față de cler.

De asemenea, constat cu multă bucurie și cu emoție, faptul că Prea Fericirea Sa, Prea Fericitul Părinte Patriarh Teoctist a lăsat aici urmele evidente, concrete, urme care vorbesc de la sine în ceea ce privește capacitatea Prea Fericirii Sale de a administra, de a conduce treburile bisericești.

A fost o lecție pentru mine și pentru noi toți, membri delegației Prea Fericirii Sale, Arhiepiscopul Christodoulos, în ceea ce privește faptul că atunci când pleci dintr-o eparhie într-alta, iar când împrejurările îți impun sau te obligă să te întorci în eparhia de unde ai plecat să fii primit cu atâta căldură, cu atâta emoție și cu atâta dragoste, înseamnă că, într-adevăr, în eparhia de unde ai plecat, ai făcut cu adevărat o lucrare dumnezeiască.

Același lucru, vă mărturisesc, îl constatăm cu multă bucurie și în țara noastră, în Grecia, în ceea ce privește persoana Prea Fericitului Arhiepiscop Christodoulos. Prea Fericitul Părinte Christodoulos, ori de câte ori se întoarce în locul unde a păstorit ca mitropolit, în Mitropolia de Demetrias, în orașul Volos de astăzi, este primit cu multă dragoste și cu mult zel de către credincioșii de acolo. Această primire mărturisește în mod evident despre lucrarea pe care a desfășurat-o în Mitropolia de Demetrias.

De asemenea, am fost emoționați atunci când am aflat că aici, în Craiova, la Universitatea dumneavoastră, predă ca profesor universitar un cleric și, de asemenea, un profesor din Grecia. Este vorba despre părintele Constantin Karaisaridis, distins profesor, distins duhovnic în același timp.

În încheiere, aș vrea să-mi îngăduiți să ridic și eu paharul și să urez Prea Fericitului Părinte Patriarh Teoctist să trăiască întru mulți ani și să-l rog, dacă binevoiește, să ne pomenească în rugăciunile lui ca să ajungem și noi la anii Prea Fericirii Sale.

A doua zi, sâmbătă, 7 iunie, dimineața, în Sala cu Oglinzi a Reședinței Mitropolitane, Înalț Prea Sfințitul Mitropolit Teofan a prezentat oaspeților greci și români un montaj documentar pe calculator, cu imagini și date istorice despre Mitropolia Olteniei, anume pregătit pentru această vizită.

Pe parcursul a 30 de minute, celor prezenți li s-a oferit posibilitatea să parcurgă virtual timpul și spațiul spre a înțelege istoria acestei Mitropolii, înființată în anul 1370, cu sediul la Severin, și reînființată, după secole de tulburări, în anul 1939, cu reședința la Craiova. Au fost vizionate, rând pe rând, imagini cu mărturii arheologice care atestă pătrunderea creștinismului în această regiune încă din primele secole ale erei creștine, dezvoltarea puternică a vieții creștine în Oltenia, culminând cu valorosul tezaur al mănăstirilor și bisericilor vechi din această parte de țară, cum sunt ruinele bisericii mitropolitane de la Severin, din 1372, Mănăstirea Vodița, din 1374, Mănăstirea Tismana, din 1378, Mănăstirea Vișina, din 1380, și altele. Li s-a prezentat oaspeților, în imagini, istoricul vechii Mitropolii a Severinului, al Episcopiei Râmnicului, precum și toți ierarhii care au păstorit în Oltenia, între care mitropoliții Nifon, Firmilian, Teoctist, Nestor și Teofan, insistându-se asupra momentului instalării Prea Fericitului Părinte Patriarh Teoctist ca mitropolit al Olteniei, de către Patriarhul Justinian.

Din datele statistice comunicate cu această ocazie de IPS Mitropolit Teofan rezulta că Mitropolia Olteniei numără astăzi 2.400.000 de credincioși ortodocși, reprezentând cca. 98,5% din populația Olteniei. De zidirea sufletească a acestor credincioși se îngrijesc 1581 de preoți, care slujesc în 1457 de parohii. De-a lungul timpului, în această mitropolie au fost construite 2251 biserici și 53 mănăstiri. Tot prin intermediul imaginilor pe calculator cei prezenți au luat cunoștință de componența Sinodului Mitropolitan, Adunării Eparhiale și Permanenței Consiliului Eparhial.

Această scurtă, dar grăitoare prezentare documentară făcută de IPS Mitropolit Teofan, în stil managerial, a fost bine primită de toți cei de față și apreciată ca o modalitate modernă și eficace de punere în valoare a potențialului spiritual și material al acestei eparhii, a istoriei și frumuseților ei.

După acest moment antrenant și semnificativ pentru viața noastră bisericască de astăzi, la recomandarea IPS Mitropolit Teofan, Prea Fericitului Părinte Patriarh Teoctist a acordat **Crucea Patriarhală** pentru mirenii următorilor binefăcători și ajutători ai lucrărilor care se desfășoară în Arhiepiscopia Craiovei: Dl. **Jelea Pompiliu**, om de afaceri – management hotelier, Dl. arhitect **Viorel Voia** și D-l **Ninulescu Viorel**, colaborator la Fundația „Cuvântul”.

DECERNAREA TITLULUI DE „*DOCTOR HONORIS CAUSA*” AL UNIVERSITĂȚII DIN CRAIOVA CELOR DOI ÎNTÂISTĂTORI DE BISERICI

În continuare, în jurul orelor 10,00, cei doi Întâistători de Biserici, împreună cu ierarhii și preoții însoțitori, cărora li s-a alăturat și Dl. **Laurențiu Tănase**, Secretar de Stat pentru Culte, au plecat de la Reședința mitropolitană și au poposit la Universitatea din Craiova, unde le-au ieșit în întâmpinare, în holul de la intrare, D-l **prof. Mircea Ivănescu**, rectorul Universității, **Pr. prof. Ștefan Resceanu**, decanul Facultății de Teologie, membri ai corpului profesoral, studenți și oficialități ale orașului.

Holul de la intrarea în clădirea Universității craiovene, bogat împodobit cu ornamente florale, a oferit oaspeților perspectiva unei încântătoare grădini în miniatură, la capătul căreia străjuia o expoziție de icoane pictate de copii cu vârste cuprinse între 12 și 18 ani, încadrați în proiectele de asistență socială ale Centrului universitar.

În timp ce corul studenților cânta imnul patriarhal, oaspeții au fost conduși în Sala de consiliu, unde Dl. rector Mircea Ivănescu le-a prezentat colegiul decanilor și colegiul senatului acestei prestigioase instituții de învățământ superior, din care fac parte, între alții, Dl. prof. dr. **Marin Beșteliu**, Dl. prof. dr. Ing. **Mihail Mangra**, Dl. prof. dr. **Ioan Dogaru**, Dl. prof. dr. **Nicolae Pană**.

Din prezentarea oferită de către Dl. Mircea Ivănescu cu ajutorul unui video-proiector, oaspeții au luat cunoștință că Universitatea din Craiova s-a înființat îndată după cel de-al doilea război mondial, pe baza decretului din anul 1947 semnat de Regele Mihai I, în calitate de suveran al României. Totodată, au fost puse în evidență relațiile Universității cu instituții similare de învățământ superior din alte țări, între care și Universitățile din Tesalonic, Pathras și Pireus, precizându-se că aici învață și studenți ce provin din comunitatea elenă din Craiova.

În continuare, **Pr. Ștefan Resceanu**, decanul Facultății de Teologie din Craiova, a adresat înalților oaspeți următorul cuvânt de bun venit în această Universitate:

*Prea Fericite Părinte Patriarh Teoctist,
Prea Fericite Părinte Arhiepiscop Christodoulos,
Înalt Prea Sfințiile Voastre și Prea Sfințiile Voastre,
Stimat colegiu universitar,*

Universitatea din Craiova și Facultatea de Teologie vă așteaptă să-i pășiți pragul de trei ani de zile.

Iată că, astăzi, suntem împreună aici, dăruind Universității o bucurie extraordinară și, așa cum consideră întregul Senat al Universității, având ocazia să asistăm la unul dintre cele mai înălțătoare momente pe care, prin prezența Prea Fericirii Voastre și a delegației însoțitoare, le-ați oferit Universității din Craiova și Facultății noastre de Teologie.

*Menționăm că cele trei secții ale Facultății noastre de Teologie, pastorală, litere și asistență socială, se bucură de o relație specială cu Biserica Ortodoxă a Greciei prin părintele **Constantin Karaisaridis**, care este legătura noastră directă, de suflet, cu Biserica pe care Prea Fericitul Părinte Arhiepiscop Christodoulos o păstorește.*

În rândul cadrelor noastre didactice se numără câțiva membri care au studiat la Atena, în Grecia, așa cum este cazul Prea Sfințitului Părinte Episcop Damaschin sau a Prea Sfințitului Nicodim Gorjeanul, precum și a câtorva tineri care se pregătesc acolo și care mențin legătura aceasta vie a Bisericii noastre cu Biserica pe care Prea Fericitul Părinte Christodoulos o păstorește.

*Drumul spre Universitatea din Craiova al Prea Fericitului Părinte Arhiepiscop a fost deschis de decanul Facultății din Atena, **Dimitrios Skoutelis**, care cu zece zile în urmă a pășit în Universitatea și în Facultatea de teologie, unde ne-a încântat cu una dintre prelegerile sale de excepție.*

Credem că vizita Prea Fericirii Voastre astăzi, împreună cu Prea Fericitul Părinte Patriarh Teoctist, va contribui la o mai largă deschidere a relațiilor dintre Facultatea noastră de Teologie, care împlinește zece ani de la înființare, și Facultățile de mare prestigiu ale Atenei, prin intermediul cărora s-au adăpat și se vor adăpa, credem noi, generațiile trecute, prezente și viitoare din impresionanta cultură greacă.

După această succintă, dar semnificativă prezentare a activității didactice universitare, Prea Fericitului Părinte Arhiepiscop Christodoulos a felicitat conducerea Universității craiovene pentru realizările de până acum și a subliniat importanța pe care o are religia în formarea viitorilor specialiști, spunând următoarele:

*Domnule Rector,
Înalt Prea Sfințiile Voastre,
Doamnelor și Domnilor,
Domnilor Decani,
Doamnelor și Domnilor Profesori,*

Cu mare bucurie și cu mare mulțumire ne găsim în orașul dumneavoastră Craiova, aici, unde funcționează și își desfășoară activitatea "Universitas Craiovensis".

Vă mărturisesc că am urmărit cu mult interes prezentarea pe care dumneavoastră, Domnule Rector, ne-ați făcut-o atât de competent și cu atâta bunăvoință în ceea ce privește activitatea spirituală, activitatea științifică, activitatea de formare a tinerilor din zonă.

Cu toate că Universitatea dumneavoastră are o istorie scurtă – peste 55 de ani – totuși vă mândriți cu realizări destul de importante.

Din câte am înțeles din cifrele prezentate, activitatea universitară de aici cunoaște un dinamism cu totul deosebit. Dinamismul acesta și-a găsit o expresie aparte prin faptul că, iată, acum zece ani, în Universitatea dumneavoastră a început să funcționeze și Facultatea de Teologie.

La rândul ei, Facultatea de Teologie își arată dinamismul propriu prin faptele care îi ilustrează destul de elocvent, activitatea didactică: aproape 900 de studenți studiază teologia.

După cum cunoașteți, Universitățile în general, sunt caracterizate foarte frumos prin expresia „temple ale cunoașterii”. Însă, pe lângă aceasta universitățile sunt și adevărate centre puternice, prin care se apără libertatea progresului științific. Desigur, orice om animat de convingeri profund democratice nu poate simți decât profundă bucurie și aleasă satisfacție atunci când pășește pragul unor astfel de instituții de învățământ.

Universitatea, se distinge în primul rând prin activități științifice, de cercetare și de formare a tinerilor în diverse domenii ale vieții sociale și culturale. Dar, să nu uităm că Universitatea trebuie să aibă în vedere întotdeauna și virtuțile. Marele filosof din patria mea, Platon, spunea că atunci când știința e separată de virtute, nu mai este știință spre folos, este știință spre pagubă. Din acest punct de

vedere ne provoacă o deosebită bucurie faptul că, în cadrul Universității dumneavoastră funcționează Facultatea de Teologie.

Astfel, Facultatea de Teologie se constituie, aici, într-un factor de importanță deosebită în ceea ce privește formarea tinerilor în spiritul pe care Platon l-a amintit la vremea sa. Teologia nu este o simplă știință, teologia presupune trăire, trăire a adevărului, trăire a virtuților. De aceea, Teologia poate să formeze o etică a studenților dumneavoastră. Ea poate fi o forță spirituală care să contribuie la progresul autentic al societății românești.

Dacă în Apus, și cred că lucrurile vă sunt foarte bine cunoscute, în decursul vremurilor a existat un conflict real și mărturisit, recunoscut de către specialiști, între Biserica romano-catolică și Știință, trebuie să cunoașteți că în Ortodoxie, în Răsărit, au apărut primele Universități. În Ortodoxie niciodată nu se poate spune că a existat un astfel de conflict.

În Biserica Ortodoxă, se acordă un respect deosebit cunoașterii științifice. Este un precept scripturistic în Vechiul Testament clar formulat în care se spune că Domnul este cel care a lăsat omului știința, ca prin știință acesta să cerceteze și să cunoască lucrurile create de El, de Dumnezeu, spre a-I fi de folos. De aceea, repet, Biserica Ortodoxă întotdeauna a arătat respect față de știință, față de universități și întotdeauna a făcut tot ceea ce a depins de ea pentru promovarea activității științifice în universități. Însă, trebuie să știți că, animată de acest duh al deosebirilor, Ortodoxia face o distincție foarte clară între rolurile pe care științele, le au și rolurile pe care ea, Biserica, le are prin știința ei, Teologia.

Obiectele de cercetare sunt studiate dintr-un anumit punct de vedere și prin metode specifice fiecărei ramuri științifice. De aceea, știința adevărată, știința obiectivă respectă credința și religia în general. Prin mijloacele folosite și prin rezultatele obținute în anumite domenii de cercetare, știința poate, însă, uneori să completeze sau să confirme ceea ce Teologia formulează pe baza revelației prin credință.

În religie există realități care nu pot fi abordate de științele pozitive sau chiar de științele umaniste. De aceea, știința și religia, religia și știința merg împreună pe același drum al cunoașterii umane. S-ar putea spune că în acest mers al lor, în această relație a lor, există o complementaritate. Se pot completa unele pe altele! Este nevoie, însă, de obiectivitate și de o bună intenție atât din partea religiei, cât și din partea științei pentru ca împreună să dea mărturie comună în fața lumii despre colaborarea lor fructuoasă pentru progresul cultural și spiritual al omului.

De altfel, o dovadă concretă a acestei relații de completare reciprocă, este chiar prezența noastră aici. Începând cu primirea atât de cordială pe care ne-ați rezervat-o și continuând cu distincția deosebită pe care o voi primi din partea distinsei dumneavoastră universități, toate ne vorbesc despre această relație. Prea Fericirea Sa, Prea Fericitul Părinte Teoctist, în dubla sa calitate, de Întâistătător al Bisericii Ortodoxe Române și de profesor și rector în cadrul Universității din București poate să dea mărturie mai convingătoare despre aceste adevăruri.

Aș dori să vă mărturisesc convingerea mea că și Facultatea de Teologie care funcționează în cadrul Universității din Craiova, Facultate înființată aici în 1992, va continua drumul tradițional al învățământului teologic universitar românesc

și pe viitor ca și până acum va aplica în tot ceea ce întreprinde învățăturile tradiției bisericești, tradiție care este foarte eficientă în aprofundarea studiilor teologice. Vă mărturisesc că nutrim un deosebit respect pentru tradiția învățământului universitar din țara dumneavoastră și ne bucurăm în mod deosebit atunci când aflăm despre schimburile universitare între studenți și profesori, între România și Grecia. Acest fapt ne ajută imens la o mai bună cunoaștere reciprocă, iar când spun "cunoaștere reciprocă" mă gândesc desigur în primul rând la materiile de studiu la concepțiile pe baza cărora se desfășoară procesul de predare.

Domnule Rector,

Prea Cucernice Părinte Decan,

Stimate doamne profesoare, stimați domni profesori,

Mulțumesc încă o dată călduros pentru primirea pe care mi-ați rezervat-o în această sală a consiliului profesoral. Totodată, mulțumesc pentru cuvintele atât de frumoase pe care le-am auzit astăzi despre patria mea, Grecia. La rândul meu, permiteți-mi să vă urez sănătate, fericire, progres, realizări deosebite atât în viața familială, cât și în viața de cercetare științifică și în activitatea de slujitori la altarul sfânt al Universității.

Impresionat de frumusețea și adâncimea ideilor rostite de Prea Fericitul Părinte Christodoulos, Dl. rector **Mircea Ivănescu** și-a exprimat regretul că ele n-au putut să fie auzite de toți studenții Universității, din lipsă de spațiu, iar Dl. prefect **Mondea Cornel**, a dorit să precizeze următoarele:

Adăparea de la izvoare, de la bogăția de învățătură a Sfinților Părinți este, pentru noi toți, un pas spre dezvoltarea și adâncirea înțelegerii corecte a învățăturilor.

Mulțumindu-vă pentru faptul că ați oferit această excepțională bucurie Universității din Craiova, avem credința că apropierea, sprijinul și ajutorul învățământului teologic al Bisericii Ortodoxe a Greciei va fi pe măsura deschiderii, bunăvoinței și dragostei pe care o purtăm și noi la rândul nostru.

Sărutând dreapta Prea Fericirii Sale, Prea Fericitului Părinte Patriarh Teoctist, care a fost părintele și mitropolitul nostru, calitate în care a avut prilejul să cunoască toate locurile și oamenii de aici, dorim să ne dovedim a fi cu adevărat gazde bune.

Mulțumind pentru căldura cu care au fost întâmpinați de către profesori și studenți, Prea Fericitul Părinte Patriarh Teoctist a exprimat câteva gânduri de prețuire și dragoste pentru toți slujitorii acestei Universități, prin a căror strădanie se formează cei care se îngrijesc de viitorul culturii și civilizației pe plaiurile oltenice, spunând cele ce urmează:

Domnule Rector,

Venerați membri ai Senatului,

Prea Fericirea Voastră,

Înalt Prea Sfinția Voastră și Prea Sfințiile Voastre,

Prea Cucernice Părinte Decan,

Îngăduiți-mi, ca unuia ce, de asemenea, este onorat să primească titlul academic „Doctor Honoris Causa”, să vă adresez câteva cuvinte. Nu voi aborda

problemele de fond despre știință și teologie, știindu-le în slujba oamenilor, ci mă voi limita doar la atenția cu care ne-ați primit în această Universitate, aspecte care ne-au mișcat mult, mai ales pe mine, în calitate de slujitor al Bisericii și de fost Mitropolit al Olteniei.

Am cunoscut, deci, oltenii și craiovenii în anii de slujire în Oltenia, iar acum, privind preoții, profesorii și studenții, inclusiv pe părintele Decan al Facultății de Teologie, mi-am amintit de chipurile părinților lor și de colaboratorii harnici pe care i-am avut aici în perioada de slujire în această Mitropolie. Am pășit și eu, asemenea Prea Fericirii Sale, cu multă sfială în templul acesta al științei din Craiova, în această Universitate în care strălucește și Teologia. Ne impresionează toate frumusețile din lume și toate progresele înregistrate în tehnică, artă, etc; dar atunci când te afli pe vatra părintească ești mult mai impresionat și trăiești momente mult mai puternic atunci când vezi că acasă se dezvoltă o lucrare atât de importantă în receptarea valorilor creștine, așa cum am desprins din întreaga ținută a primirii noastre ca slujitori ai Bisericii.

Mă bucură și mă impresionează soborul de profesori care vă înconjoară, onorați membri ai Senatului Universitar, precum și tinerii care ne-au primit cu cântare îngerească. Nu se poate ca gândul să nu se îndrepte la înaintașii noștri care au învățat în alte condiții, dar care din modestia, credința și hărnicia lor au odrăslit mari personalități în știință pentru a umple universitățile țării și ale lumii. Intrând în județul Dolj și în municipiul Craiova, am remarcat schimbări atât în natură, cât și în peisajul agricol și cel urbanistic.

Mă bucur cu acea bucurie pe care numai un fiu al pământului acestuia o poate trăi. Vă felicit și vă fericesc că alături de dumneavoastră îl aveți pe Prea Sfințitul Episcop Damaschin. Cunosc osârdia cu care a urmărit înființarea Facultății de Teologie de la Craiova, precum și contribuția sa la Protocolul pe care l-am semnat împreună cu Ministerul Învățământului și Științei și Secretariatul de Stat pentru Culte, în mai 1991, pentru a avea Facultăți de Teologie în toate centrele universitare din țară.

Iată, în ultimii zece ani, atât Excelența Voastră, cât și alți rectori din țară, pe care îi cunosc personal, ați depus o uriașă muncă pentru dezvoltarea acestor centre și focare de cultură și spiritualitate românești, care sunt Facultățile de Teologie Ortodoxă.

Sper că, apreciind strădaniile noastre și ținând cont de aspectele menționate mai devreme, putem fi demni candidați la acordarea titlului de „Doctor Honoris Causa”.

Vă îmbrățișez cu dragoste, oferindu-vă pentru biblioteca Universității cele 12 volume din cuvântările alese din anii slujirii mele în Biserică, alte tipăriri, precum și Biblia de la 1688 – transliterată, ediție jubiliară din 1988.

În încheiere, Prea Fericitul Părinte Patriarh Teoctist a oferit Universității din Craiova și bibliotecii Facultății de Teologie, cele 12 volume ale Prea Fericirii Sale apărute până acum, intitulate „Pe treptele slujirii creștine” și cartea de predici „Slujind Altarului străbun”, precum și mai multe exemplare ale Bibliei de la 1688 și Bibliei, ediția jubiliară a Sfântului Sinod, redactată și comentată de Înalt

Prea Sfințitul **Bartolomeu Valeriu Anania**, Arhiepiscopul Vadului, Feleacului și Clujului, și ale „Cântărilor Sfintei Liturghii” a Mitropolitului Dosoftei.

După ce au semnat în Cartea de onoare a Universității, spre mărturie posterității a popasului făcut la acest așezământ de cultură și spiritualitate românească, în jurul orelor 11,00, cei doi Întâistătători de Biserici, înconjurați de membrii Senatului universitar, îmbrăcați în robe negre tivite cu galben, oferind celor prezenți o imagine de neuitat, s-au îndreptat spre clădirea Teatrului Național din Craiova, pentru festivitatea decernării titlului de „Doctor Honoris Causa”, unde au fost întâmpinați, la intrare, de Dl. Ing. **Vasile Bulucea**, primarul Craiovei, D-na **Rodica Șerbănoiu**, subprefect de Dolj, Dl. senator **Ion Predescu** și D-na senator **Maria Dobrescu**.

În foaiier-ul teatrului, pe un panou, oaspeții și invitații la această ceremonie academică au putut vedea imagini din activitatea Prea Fericitului Părinte Patriarh Teoctist ca mitropolit al Olteniei.

Festivitatea, la care au participat peste 500 de persoane, a fost deschisă de Dl. **Mircea Ivănescu**, rectorul Universității.

După cuvântul de deschidere al rectorului Universității, în timp ce corul studenților cânta imnul *Gaudeamus igitur*, celor doi Întâistătători de Biserici li s-au înmănat Diploma de „*Doctor Honoris Causa*”, precum și însemnele care o însoțesc: toga și mantia.

În continuare, potrivit tradiției academice în astfel de momente, Prea Sfințitul Episcop **Damaschin** al Sloboziei și Călărașilor a rostit următorul „Laudatio” pentru ambii Întâistătători.

L A U D A T I O
LA DECERNAREA TITLULUI DE DOCTOR HONORIS CAUSA
DIN PARTEA UNIVERSITĂȚII DIN CRAIOVA
PREA FERICITULUI CHRISTODOULOS PARASCHEVAIDIS
ARHIEPISCOPUL ATENEI ȘI AL ÎNTREGII GRECII
ȘI PREA FERICITULUI TEOCTIST ARĂPAȘU
PATRIARHUL BISERICII ORTODOXE ROMÂNE

În general, persoanele care primesc titlul de Doctor Honoris Causa din partea unor Universități de prestigiu cum este și cea din Craiova sunt mari personalități, care s-au remarcat în diferite domenii. Pentru aceea misiunea celor care rostesc „laudatio” este dificilă, deoarece într-un timp scurt încearcă să cuprindă cât mai multe lucruri în cât mai puține cuvinte, totdeauna rămânând nemulțumiți pentru că mai erau atâtea de menționat. De data aceasta situația este și mai complicată, deoarece asistăm la un moment rar, întrucât Universitatea din Craiova conferă titlul de Doctor Honoris Causa la două mari personalități ale lumii creștine contemporane, la doi Întâistătători a două Biserici Ortodoxe. Este greu de realizat o sinteză a vieții și activității lor bogate și totuși trebuie să o facem și o facem cu aleasă bucurie.

Voi începe cu Prea Fericitul Christodoulos, Arhiepiscop al Atenei și al Întregii Grecii.

Prea Fericirea Sa s-a născut în Xanthi în 1939. După studiile medii a urmat cursurile facultăților de drept (1956 – 1961) și de teologie (1962 – 1967) din Atena fiind licențiat al acestora cu calificativul „Exceptional”. Paralel a urmat cursurile Conservatorului din Atena și este cunoscător a patru limbi (franceza, engleza, italiana și germana). În continuare, în anul 1983 a obținut titlul de Doctor în Teologie la Specialitatea Drept Bisericesc.

A simțit o chemare deosebită față de cele sfinte, în 1961 fiind hirotonit ierodiacon, iar în 1965 ieromonah. După ce a slujit ca preot misionar 15 ani și 7 ani ca secretar al Sfântului Sinod al Bisericii Greciei, în 1974 a fost ales Mitropolit de Dimitriada și Almirou, unde a păstorit până în 1998, când a fost ales Arhiepiscop al Atenei și al Întregii Grecii.

S-a constatat că Prea Fericitul Christodoulos a fost dăruit de Dumnezeu cu însușiri deosebite, pe care le-a cultivat prin efort propriu. Aceste calități l-au făcut să se remarce în multe domenii de activitate. Numai la Mitropolia Dimitriadei și Almirou a organizat printre altele un post de radio bisericesc cu denumirea „Mărturia ortodoxă”, centru cultural-spiritual pentru tineri, simpozioane, întruniri și festivaluri cu teme care interesează tineretul, diferite instituții filantropice, simpozioane și întruniri periodice de dialog cu oameni de știință din diferite specializări (juriști, medici, pedagogi, etc.), publicarea periodicului „Pliroforisi = informarea”, birou de găsire de locuri de muncă etc.

Prea Fericirea Sa a sprijinit învățământul în general și pe cel teologic în special creând diferite școli precum Școala de Muzică Bisericească cu Internet, Școli pentru Părinți, iar acum suntem informați că plănuiește crearea unei facultăți de teologie sub egida exclusivă a Bisericii și altele.

*A scris peste 200 de lucrări, articole, studii, cuvântări, care au fost publicate în cărți și broșuri, precum și altele în diferite reviste. Menționăm aici doar câteva: *Chipul îngeresc*, Atena, 1972, 184 p.; *Adevărul despre iehoviști*, Atena, 1976, 90 p.; *Religiei îi este frică de știință?*, Atena, 1976; *Narcoticele, flagelul contemporan*, Atena, 1976; *Dumnezeiescul Botez după Sfintele Canoane ale Bisericii*, Atena, 1977; *Creștinismul și problemele sociale*, 1979; *Privire istorică și canonică a problemei vechiului calendar la nașterea și dezvoltarea acestuia în Grecia*, Atena, 1982, 463 p.; *Biserica și drepturile omului*, Atena, 1983; *Biserică și națiune*, Atena, 1984; *Rasismul: jefuirea sufletului omenesc*, Atena, 1988; *Propuneri referitoare la ridicarea educației bisericești*, Atena, 1989; *Problemele Europei Unite și contribuția tinerilor creștini la rezolvarea lor*, Atena, 1991; *Drepturile umane ale minorităților religioase și naționale*, Atena, 1992; *Biserica în fața provocării SIDA. 8 puncte de convergență*, Atena, 1993; *Clonarea și ADN, în serviciul sau dezastrul vieții?*, Atena, 1995; *Convenția de la Schengen în legătură cu drepturile umane și libertatea religioasă*, Atena, 1997. Numai din enumerarea câtorva din scrierile Prea Fericitului Christodoulos reiese gama largă a preocupărilor și temelor abordate din diferite domenii de cercetare precum cele teologice, juridice, bioetice, sociale, politice etc. Câteva din aceste lucrări au fost traduse și în limba română de către Editura Trinitas din Iași în anul 2000 în volumul cu titlul „Misiunea socială a Bisericii”. Lucrările Prea*

Fericirii Sale se disting prin expunere clară, logică, sistematică, originalitate, prin caracterul practic și constructiv al soluțiilor propuse.

Datorită preocupărilor științifice și a spiritului practic Prea Fericirea Sa a fost desemnat cu mult timp în urmă reprezentant al Bisericii Greciei la Consiliul Național de Transplante și la Centrul de Control al Bolilor Contagioase Speciale.

Prea Fericitul Christodoulos a participat ca reprezentant și ca Întâistător la Bisericii Greciei la numeroase Congrese, simpozioane, conferințe și întruniri științifice, bisericești interreligioase și de altă natură atât în Grecia cât și în străinătate.

A adus o contribuție valoroasă la strângerea legăturilor de frățietate între Bisericile creștine, îndeosebi între cele ortodoxe prin vizitele făcute acestora, între poporul grec și poporul român și în general între toți oamenii și popoarele.

O mărturie în acest sens o constituie primirea vizitei Papei Ioan Paul al II-lea la Atena în luna mai 2001, prilej cu care Papa a cerut iertare din partea Bisericii Romano – Catolice pentru greșelile creștinilor latini în dauna creștinilor greci din trecut.

Prea Fericitul Christodoulos este cunoscut ca o personalitate puternică a lumii creștine contemporane, ca un om harismatic, înnăscut să fie conducător, care atrage și înflăcărează masele de oameni cărora se adresează. Pentru aceea meritele sale au fost recunoscute de către diferite instituții care i-au conferit diferite distincții. Dintre acestea amintim doar primirea titlului de Doctor Honoris Causa din partea Universității Alexandru Ioan Cuza din Iași la 23 mai 2000.

Universitatea din Craiova își manifestă dragostea, prețuirea și omagiul său față de o personalitate atât de distinsă prin acordarea titlului de Doctor Honoris Causa Întâistătorului Bisericii Greciei, Prea Fericitului Christodoulos Paraskevaidis, Arhiepiscopul Atenei și al Întregii Grecii.

ÎNTRU MULȚI ȘI FERICIȚI ANI, PREA FERICIREA VOASTRĂ!

Prea Fericitul Patriarh Teoctist s-a născut în satul Tocileni, județul Botoșani, la 7 februarie 1915 din părinții Dumitru și Marghioala Arăpașu, primind la botez numele de Toader. După ce a urmat școala primară în satul natal (1921 – 1927), la vârsta de 14 ani (1928) a intrat ca frate la Schitul Sihăstria Vonei, județul Botoșani, apoi a urmat cursurile Seminarului Monahal de la Mânăstirea Cernica între 1932 – 1940, iar între 1940 – 1944 a urmat cursurile Facultății de Teologie din București, devenind licențiat în teologie cu calificativul „Magna cum laudae” în 1945. Între timp a depus voturile monahale la Mânăstirea Bistrița – Neamț la 6 august 1935, primind numele de Teoctist, a fost hirotonit ierodiacon la 4 ianuarie 1937, iar la 25 martie 1945 a fost hirotonit ieromonah pe seama Catedralei Mitropolitane din Iași. Aici între anii 1946 – 1950, a îndeplinit, pe rând funcțiile de Mare Ecleziarh, Exarh al mânăstirilor și Vicar administrativ al Mitropoliei, fiind ridicat la rangul de Arhimandrit. Totodată, în cursul anului universitar 1946 – 1947 a urmat cursurile Facultății de Litere și Filosofie din cadrul Universității din Iași. La 28 februarie 1950 a fost ales Episcop Vicar Patriarhal la propunerea vrednicului de amintire Patriarhul Justinian, funcție pe care a deținut-o până în 1962. În același timp, între 1950 – 1954 a deținut funcția de rector al Institutului Teologic Universitar din București,

îndeplinind și atribuțiile de Secretar al Sfântului Sinod și de Vicar al Arhiepiscopiei Bucureștilor. La 28 iulie 1962 a fost ales în postul de Episcop al Aradului, Ienopolei și Hălmagiului, unde a păstorit până la 23 ianuarie 1973, când a fost ales Arhiepiscop al Craiovei și Mitropolit al Olteniei, unde a păstorit până la 25 septembrie 1977, când a fost ales Arhiepiscop al Iașilor și Mitropolit al Moldovei, unde a păstorit până în 1986, între 1980 – 1982 suplinind postul de Arhiepiscop al Sibiului și Mitropolit al Ardealului și între 31 iulie – 9 septembrie 1986 postul de Arhiepiscop al Bucureștilor, Mitropolit al Ungrovlahiei și Patriarh al Bisericii Ortodoxe Române, post în care a fost ales în același an și în care păstorește până astăzi.

Așadar, Prea Fericitul Părinte Patriarh Teoctist are venerabila vârstă de 88 de ani, 74 de ani de când a plecat ca frate la mănăstire, 66 de ani de când a fost hirotonit ierodiacon și 53 de ani de arhierie. A avut o ascensiune continuă nu în mod conjunctural, ci datorită unei activități intense în diverse domenii de activitate, a unor rezultate deosebite pe fiecare post până ce a ajuns Patriarh al Bisericii Ortodoxe Române, deși a activat în timpul unui regim ateu și ostil Bisericii aproape o jumătate de secol.

În plan gospodăresc, la toate eparhiile pe care le-a păstorit, a inițiat și a înfăptuit restaurări și construirea de noi mănăstiri, biserici și clădiri, dintre care amintim doar câteva din Arhiepiscopia Craiovei, precum inițierea restaurării bisericii cu hramul „Tuturor Sfinților” de la Centrul Eparhial și corpul principal al clădirii Seminarului Teologic.

Pe plan cultural a promovat activitatea editorială bisericească, a scris și publicat câteva monografii și anume Mitropolitul Iacob Putneanul, cu o ediție în limba engleză, Sfântul Vasile cel Mare în evlavia credincioșilor ortodocși români și Mitropolitul Dosoftei, ctitor al limbajului liturgic românesc, a publicat în revistele bisericești aproximativ 400 de studii, meditații, predici, cuvântări, reportaje, dintre care o bună parte au fost publicate în lucrarea în 12 volume cu titlul „Pe treptele slujirii creștine” și a publicat ediția critică a lucrărilor: *Dumnezeiasca Liturghie a Mitropolitului Dosoftei (1679) la Iași în 1980* și ediția jubiliară din 1988 a *Bibliei de la București (1688)*.

Prea Fericirea Sa a avut și are o preocupare statornică de sprijinire a învățământului teologic românesc, atât pentru ca acesta să dezvolte în spiritul Bisericii răsăritene, care promovează o spiritualitate dinamică și care tinde către transfigurarea omului în Hristos, prin Sfântul Duh în Biserică, cât și pentru ca acesta să fie integrat în învățământul laic de stat spre folosul reciproc. De asemenea, a contribuit la introducerea religiei ca disciplină de învățământ în școală.

O preocupare permanentă a Prea Fericitului Patriarh Teoctist este de integrare a Bisericii în societate, de prezență a ei în armată, spitale, școală, de intensificare a operei filantropice, de a contribui la renașterea morală și spirituală a poporului nostru și de rezolvare a problemelor care frământă lumea contemporană în spirit creștin.

Pe plan ecumenic și interreligios Prea Fericirea Sa a reprezentat Biserica Ortodoxă Română la diferite întruniri ale Consiliului Ecumenic al Bisericilor și ale Conferinței Bisericilor Europene. A contribuit la strângerea relațiilor cu cele-

lalte Biserici creștine prin numeroasele vizite făcute la Constantinopol, Ierusalim, Alexandria, Atena, Belgrad, Moscova, Sofia, Viena, Ungaria, Germania, Franța, Finlanda, India, Canada, Suedia, Statele Unite ale Americii, Varșovia etc. Și-a adus o contribuție substanțială la stabilirea unui climat de înțelegere și conviețuire pașnică, atât pe plan intern cât și extern, între diferite confesiuni creștine și chiar religii, mărturie fiind în acest sens Marea Întrunire a reprezentanților diferitelor religii din 1988 de la București, între 7-9 mai, vizita Papei Ioan Paul al II-lea la București în 1999 și a Prea Fericirii Sale la Roma între 7-14 octombrie 2002.

Meritele Prea Fericirii Sale i-au fost recunoscute de către înalte instituții care i-au acordat distincții, decorații, ordine, precum Patriarhiile Antiohiei, Ierusalimului, Moscovei, Arhiepiscopiile Greciei, Cehoslovaciei, Finlandei, Președinția României, Academia Română care l-a ales membru de onoare etc. De asemenea, a primit titlul de Doctor Honoris Causa din partea Universităților din Oradea (2 iunie 1995), București (25 octombrie 1995), Pitești (28 mai 1999), Galați (12 octombrie 2000), Lublin – Polonia (7 noiembrie 2000) și Petroșani (7 octombrie 2001).

Prin acordarea titlului de Doctor Honoris Causa Prea Fericitului Teoctist, Universitatea din Craiova își alătură omagiul și prețuirea sa față de o personalitate a Bisericii Ortodoxe Române și a societății românești care și-a închinat viața și activitatea slujirii lui Dumnezeu, a Bisericii Sale și a poporului român.

ÎNTRU MULȚI ȘI FERICIȚI ANI, PREA FERICIREA VOASTRĂ!

Au urmat dizertațiile celor doi laureați ai titlului de „Doctor Honoris Causa” al Universității din Craiova, pe care ascultându-le cu cea mai mare atenție, profesorii și studenții de la toate specialitățile au putut cunoaște mai bine Ortodoxia, așa cum se prezintă ea astăzi, în contextul preocupărilor pentru extinderea Uniunii Europene, ceea ce l-a determinat pe rectorul Universității să-i numească pe cei doi Întâistătători „prinți ai Bisericii Ortodoxe”, și să afirme, printr-o metaforă, că pentru o clipă „Craiova a fost polul lumii creștine”.

Prima alocuțiune, intitulată "Europa noastră"¹, a fost rostită de Prea Fericitul Părinte Christodoulos, Arhiepiscopul Atenei și a toată Elada:

*Stimate domnule Rector,
Stimați domni profesori,
Doamnelor și domnilor,
Iubiți tineri, aducători de speranță atât pentru țara dumneavoastră, cât și pentru întreaga Europă,*

Va mulțumesc foarte mult pentru cinstea deosebită acordată Bisericii Greciei și persoanei mele.

Înainte de a începe cuvântul meu, permiteți-mi să vă spun din toată inima: Bine ați venit în Comunitatea Europeană! Bine ați venit în organismul politic al Europei, al carei membru și împreună-ctitor sunteți dintotdeauna! Nu doresc să vă flatez cu această caracterizare. Consider că Europa este casa tuturor popoarelor ei, că nu există europeni de prima sau a doua categorie și că, dacă nu

1. Titlul alocuțiunii rostită de P.F. Christodoulos.

înțelegem cu toții acest lucru, constituirea Comunității Europene nu va avea nici profunzime temporală, nici vreun rol special.

Biserica Greciei se va adresa tuturor forurilor europene pentru a ajuta la integrarea totală a țării dumneavoastră în Comunitatea Europeană. Aceasta datorită faptului că poporul român, cu conștiința sa profund creștină, cu puternicele rădăcini latine și cu orientarea sa europeană manifestată, este un popor de care avem nevoie în Comunitatea Europeană.

Va rog să ne punem încă o dată întrebarea: ce este Europa? Este o întrebare pe care punându-ne-o ne vom cunoaște mai bine pe noi înșine și, totodată, o întrebare actuală, deoarece în această perioadă noi, europenii, discutăm despre conținutul Constituției Europene.

Goethe spunea unui prieten: "Ceea ce constituie Europa este reala unitate a culturii ei, iar ceea ce o dezbină sunt ideile politice"². Și iată că acum, în momente în care luptăm să realizăm unitatea noastră politică pe temelii puternice și funcționale, apar o serie de amenințări.

Prima amenințare, desigur, o reprezintă ciocnirile din Orientul Apropiat și încercările unor centre de putere străine de a determina identitatea Comunității Europene. Nu am intenția să vorbesc despre aceasta. Sunt însă sigur că toți cei care sunteți în această sală ați simțit cât de tragice sunt acele conflicte pentru popoarele din regiune și cât de hotărâtoare pentru viitorul Comunității Europene.

O altă amenințare este și opinia exprimată în diferite moduri conform careia lumea europeană nu este considerată ca o structură culturală, astfel încât să fie integrate în Comunitate și țări care nu au nici o legătură cu cultura ei. Dacă această opinie se impune, dacă acceptăm să devină membri ai Comunității toate țările care doresc acest lucru sau cele impuse de conjunctura geopolitică actuală, dacă acceptăm o Europă a intereselor și nu a culturii, atunci Comunitatea Europeană va intra într-o zonă economică falsă, fără nici o identitate politică și culturală.

În această situație Europa ar fi desființată și nu ne-ar mai rămâne decât să-i înmormântăm trupul neîngropat.

Cea mai mare amenințare este și apariția unei ideologii care dorește să ocolească realitatea și, în numele unei așa-zise aduceri la zi, urmărește să uite că rădăcinile nu reprezintă trecutul arborelui, ci factori de supraviețuire. Mă refer la cei care doresc să elimine din caracterul Europei identitatea ei creștină și să o transforme într-un recipient irațional de ideologii, într-o entitate fără tradiție și, prin urmare, fără opoziții și fără propuneri.

Permiteți-mi, deci, ca acum să mă întreb din nou: ce este Europa? Răspunsul a fost dat de istorie și trebuie să rămână astfel: nu este o structură geografică, ci una culturală, lucru vădit și în observația lui Goethe. Granițele i-au fost stabilite pe baza spiritului ei, iar nu pe principii geografice.

Poetul și gânditorul Paul Valéry a arătat granițele reale ale Europei într-un strălucit eseu, recunoscut ca și piatra din capul unghiului al celor preocupați de

2. Gespräche, zu Rieme, 14 mai 1808.

integrarea europeană: Europa există acolo unde domnește influența credinței creștine, a lumii latine și a literaturii eline³.

Deci nici lumea greacă singură, nici cea latina nu au putut să construiască Europa. Vechii greci au trecut de stadiul când erau valabile în paralel diversitatea politică și unitatea religioasă în urmărirea unei entități politice unitare și au sfârșit prin înființarea unui imperiu care însă, pe de o parte, nu a putut rezista și a se articula, iar pe de altă parte nu a cuprins Europa.

Imperiul universal a fost opera românilor. Aceștia au avut succes acolo unde moștenitorii și urmașii lui Alexandru au eșuat, pentru că a fost fondat nu ca operă a unei personalități strălucite, ci ca operă și responsabilitate a civilizației lor bazată pe lege. Imperiul nu a fost nici al lui Scipios, nici al lui Cezar, ci al Romei.

Romanii s-au luptat cu grecii, nu și cu cultura lor. Dimpotrivă, literatura română nu poate fi gândită ca ceva diferit de cea greacă. Întreaga lor cultură, chiar și cea religioasă, a acceptat influențele elinilor. Îmbrățișarea culturii și limbii grecești este de o importanță covârșitoare, pentru ca astfel legiunile romane au devenit apostolii unui sistem care a legat educația elină cu concepția latină asupra instituției.

Romanii au învățat pe toate popoarele din imperiul lor despre importanța instituțiilor, a dreptului. Însă învățătura lor a fost salvată și a dat rezultate doar în Europa. De ce? Răspunsul ne este dat de un învățat bizantin într-o scrisoare în care vorbește despre o călătorie pe care a făcut-o în Vest. Asta înseamnă că popoarele nu-și cunosc poate propria lor istorie, dar aceasta acționează și este determinantă: "Îmi amintesc de manifestarea și sărbătoarea care a avut loc acum doi ani la Londra, Marea Britanie (...). Aceștia îl ignoră pe Cezar care i-a cucerit pentru prima dată, chiar dacă două garnizoane de-ale lui sunt și astăzi acolo (...), eu cred că toate acelea, adică puterea romanilor, monarhia și stăpânirea împăraților și supunerea statelor au avut loc pentru acest motiv, adică să fie urmată învățătura Apostolilor"⁴.

Nu împărtășesc concepția teleologică, însă este adevărat că pentru ca Europa să se nască a trebuit să apară creștinismul. Aceasta s-a întâmplat deoarece creștinismul a luat în propriile mâini atât educația elină, cât și tradiția de drept romană, reușind să realizeze o sinteză unică de importanță istorică.

Îndemnul spre deschidere a creștinilor față de lumea neiudaică a fost dat de Însuși Iisus prin faptele Sale minunate, cum ar fi convorbirea cu femeia samarineancă⁵, cu femeia canaaneancă⁶, cu sutașul⁷ și verbal, în alte multe situații. Dar Apostolii erau puternic alimentați de la spiritul iudaic. A fost nevoie de lupta pentru a scăpa și ei, dar și credincioșii, de neutralitatea iudaică. Această luptă poate fi observată în Faptele Apostolilor⁸, dar și în epistolele apostolice⁹.

Deschiderea creștinismului față de neamuri a fost un element de bază pentru nașterea Europei deoarece, datorită acesteia, creștinismul nu a devenit o religie

3. Paul Valéry, La crise de l'esprit, La Nouvelle Revue Française, no. 8, 1919.

4. Manuil Hrisolora. Scrisoare către împăratul Manuel al II-lea Paleologul, 18.

5. Ioan, 4, 21-24.

6. Matei, 15, 25-28.

7. Luca 7, 1-10.

8. FA 6, 1-6; 10, 1-35; 11, 1-18 etc.

9. Romani 9, 6-29; Galateni 2, 2-14 etc.

națională, ci a acceptat ca pe niște egali pe oamenii proveniți din toate neamurile, țările și stările sociale, oferind o identitate comună tuturor și creând astfel sentimentul că toți aparțin aceleiași lumi.

Dar Biserica nu a dat credincioșilor doar o identitate comună. Trăind în lumina cuvintelor Domnului: "pentru că ați făcut acestora mai mici ai Mei, Mie Mi-ați făcut"¹⁰, Biserica a văzut predica mântuirii nu numai ca pe un cuvânt spiritual, ci și ca pe o faptă din care reiese iubirea aproapelui. De aceea, întotdeauna, la constituirea unei biserici într-un nou oraș, existau două griji: rânduirea unui preot și organizarea slujirii aproapelui.

Acesta este motivul pentru care Biserica creștina nu a adoptat tactica celorlalte religii, care au rămas indiferente față de faptele statului și de situația socială. Chiar și în perioada cât a fost prigonită, aceasta s-a îngrijit de aproapele ei. Imediat după ce a fost recunoscută, a început să facă presiuni asupra statului, după cum o arată refuzul lui Ambrozie de a accepta faptele împăratului Teodosie, precum și poziția Sfântului Ioan Gură de Aur.

Casa europeană a fost ridicată astfel: grație faptului că, creștinii au păstrat educația elină, tradiția de drept romană, dar mai presus de toate s-au luptat pentru transformarea unui imperiu crunt într-o republică creștină (respublica christiana).

Temelia statului creștin este cea cunoscută sub numele de "predica de pe munte"¹¹. Această învățătură a constituit centrul predicii apostolilor, după cum vedem în Faptele Apostolilor și în epistolele acestora. Urmașii apostolilor au continuat aceeași învățătură. Clement Romanul a scris în secolul I, imediat după prigoana lui Dometian, ca și cum nici el, nici alt creștin nu ar fi suferit, cuvinte inspirate din aceeași învățătură, pe care unii sociologi mai noi¹² au caracterizat-o drept "utopie creștină": "să se supună fiecare dintre voi aproapelui său conform harismelor lui. Cel puternic să aibă grijă de cel bolnav, iar cel bolnav să respecte pe cel puternic, bogatul să dăruiască săracului, iar săracul să mulțumească lui Dumnezeu că a dat bogatului de la care primește ajutor, cel înțelept să-și arate înțelepciunea nu cu vorbele, ci cu fapte bune"¹³. Comunitatea creștină mai este caracterizată de către un text din perioada respectivă care, după multe opinii, este textul tuturor timpurilor: fiecare dintre noi recunoaște că se cuvine "să slujească văduvelor, să îngrijească de orfani și de cei saraci, să ajute la eliberarea confrăților săi din nevoile lor"¹⁴.

Primii creștini nu considerau păcat faptul de a avea sclavi, ci doar comportarea inumană cu aceștia și, totodată, comportamentul insolent al sclavului creștin față de stăpân¹⁵. Toleranța se datora faptului că primii creștini nu urmăreau întemeierea unui stat creștin, fiind siguri ca sfârșitul lumii este foarte aproape. Observăm acest lucru într-un text foarte apreciat al literaturii creștine

10. Matei 25, 40.

11. Matei, cap. 5-7.

12. Melvin Lasky, Utopia and Revolution, 38.

13. Către Corinteni, 38, 2.

14. Păstorul lui Herma 8, 10

15. Efeseni 6, 5-9; Coloseni 3, 22-41 etc.

din primele secole, unde citim că creștinii "au patrie, dar sunt departe de casă, participă la toate ca și cetățeni, dar pe toate le suferă ca și cum ar fi străini"¹⁶.

După trecerea primelor secole însă, și după recunoașterea din partea imperiului roman a creștinismului ca religie oficială, a început să se observe dorința de adaptare a statului după viziunea creștină asupra societății.

Parinții Capadocieni au pus problema sclaviei tranșant: "Cel ce l-a făcut de la început pe om l-a lăsat liber și stăpân pe sine însuși", spune Sfântul Grigorie Teologul și explica faptul că sclavia a apărut doar atunci când a intrat în lume păcatul și căderea. El cere creștinilor să caute libertatea omului și să nu accepte pierderea ei: "Dar tu vezi egalitatea inițială, iar nu farâmițarea finală"¹⁷. Mult mai radical este Sfântul Grigorie de Nyssa¹⁸.

Desființarea sclaviei era unul dintre obiectivele creștinilor, care la început avea în vedere o utilizare umană a sclavului pentru a încheia cu desființarea acestei instituții îngrozitoare.

Dar lucrul cel mai important nu era desființarea sclaviei, ci concepția ca sclavul nu este res (lucru), ci om, frate în Hristos. Învățătura creștină a transformat imperiul într-un stat de într-ajutorare. Eusebie de Cezareea a pus responsabilitatea realizării unei politici filantropice pe seama fondatorului imperiului bizantin¹⁹, de la care cerea să acționeze ca icoană a iubitorului de oameni Dumnezeu. Au urmat cuvintele parenetice ale diaconului Agapit către ucenicul său Justinian, în care îi spune acestuia: "Împărăția noastră este slăvită cu adevărat, pentru că față de dușmani își exercita puterea, iar față de cei supuși filantropia"²⁰. Rezultatul a urmat imediat: statul bizantin a înființat și a asigurat cele necesare unei mari rețele de spitale, aziluri, orfelinate și alte instituții filantropice²¹. Acest stat al solidarității nu ar fi putut fi gândit și organizat fără experiența binefăcătoare a statului de drept roman.

Nu ar trebui însă, vorbind despre creștinism, să avem în minte doar Bizantul. Biserica Romei, care a dus singură greul în Apus, de la întemeierea ei a dezvoltat o lucrare socială deosebită. Un element caracteristic: la mijlocul secolului al III-lea membrii ei nu erau mai mulți de 7000, însă sprijineau financiar peste 1500 de văduve și suferinzi²².

Dacă în scurt timp însă s-a îndepărtat de scutul militar al imperiului, fiind la mila migratorilor barbari, Biserica Romei a folosit monahismul pentru răspândirea credinței și pentru civilizarea barbarilor amintiți. Mănăstirile benedictinilor s-au răspândit în toate țările invadate de barbari și, mai apoi, cu popoarele nou constituite, și au ajuns pe punctul de a fi centre de îngrijire a săracului, a bolnavului și a celui în nevoi²³. Pentru a ajuta popoarele barbare cu succes și a le învă-

16. Epistola către Diognet, 5. 5

17. Cuvântul 14, Despre iubirea de sărăcie, 25-26.

18. Despre facerea omului, 4, 1.

19. Despre viața împăratului Constantin, I, 73.

20. PG, 86.1165.

21. Vezi mai pe larg Demetrios Constantelos, Byzantine Philanthropy and Social Welfare, idem, Poverty, Society and Philanthropy in the Late Medieval Greek World.

22. Hans Lietzmann, Geschichte der Alten Kirche, Berlin 1975, p. 231.

23. Vezi lucrarea veche, dar foarte bună, a lui Georg Ratzinger, Geschichte der Armenflege.

ta artele folosite de popoarele integrate în imperiu, mănăstirile au devenit centre de învățare a metodelor și artelor vieții²⁴.

Aceasta explică și marea diferență pe care o observăm între monahismul ortodox și cel occidental. Monahismul ortodox a păstrat ca și centru al său viața separată de lume, în ciuda poruncilor opuse ale Sfântului Vasile cel Mare, care voia ca monahismul să se dedice slujirii aproapelui²⁵. Aceasta s-a întâmplat deoarece statul bizantin a dezvoltat, după cum am zis deja, o mare operă de ajutorare. Dimpotrivă, invaziile barbare au distrus orice infrastructură a lumii romane și acolo biserica a ramas singură, străduindu-se să readucă lumea tulburată la unitate, la restabilirea legii și la un stat solidar. Monahismul apusean a fost deci nevoit de conjunctura să dezvolte orientarea spre exterior, să se dedice slujirii aproapelui și de a găsi asceza în această slujire - cum a dorit Sfântul Vasile, pe care întemeietorul benedictin l-a considerat dascălul său. După cum observa un strălucit cercetător al Evului Mediu, "Popoarele Europei au vrut să fie creștine, și s-au recunoscut drept creștini, în special datorita monahilor, mănăstirilor și instituțiilor lor"²⁶.

S-a spus că nici o altă religie din istoria universală nu a făcut atât de multe lucruri pentru săraci și pentru cei neputincioși câte a făcut creștinismul. Aceasta este menționată în cartea iluminismului francez, celebra Enciclopedie a lui Diderot și D'Alamber, cunoscută pentru orientarea sa antibisericească²⁷. Trebuie să adăugăm că nici o religie nu s-a dedicat mai mult decât creștinismul în ceea ce privește educația, banii și organizarea.

Dacă atitudinea filantropică a Bisericii își are originile în predica Domnului de pe munte, grija pentru educație se regăsește în adunarea credincioșilor: chiar înainte de a fi întocmit un tipic liturgic, credincioșii citeau Scriptura și învățătura creștină a Apostolilor în timpul adunărilor. Citirea Scripturii stătea, deci, în centrul vieții bisericești.

Aceasta, desigur, nu a fost valabil doar pentru creștini. Citirea Bibliei se făcea și în sinagogi. Trăind în mediul elinistic, evreii (și mai ales cei din diaspora), au îmbrățișat cultura elenă și și-au selectat oameni pregătiți conform criteriilor ei. Iosif Flaviu și Iudeul Filon sunt două cazuri foarte cunoscute, însă nu singulare. Traducerea Vechiului Testament de către cei 70 și marea ei utilizare în sinagogi²⁸ ar fi putut ajuta la introducerea în lumea greco-romana. Însă, evreii tradiționaliști au refuzat să-și însușească literatura elenă.

Marele interes al creștinismului față de educație se datorează faptului că, creștinii, în totală contradicție cu evreii, studiau în școli grecești. Se simteau și erau participanți la cultura elină și mai târziu se considerau moștenitorii ei. Este adevărat că primii creștini au fost evrei. Nu este întâmplător faptul că, creștinismul s-a predicat în special evreilor dezelenizați din diaspora - Antiohia avusese

24. Georges Duby, L'économie rurale et la vie des campagnes dans l'Occident médiévale, Paris 1962, vol. 2, I 78 ff

25. Oroi kata platoV, g. 1-2

26. Giovanni Miccoli, Monks, Jacques Le Goff (ed), The Medieval World, 38.

27. Christopher Dawson, The Making of Europe, 93.

28. Alfred Rahlfs, Geschichte des Septuaginta -Textes, Septuaginta, XLI, traducere - Istoria textului Septuagintei, Septuaginta, XIII

cândva mai mulți credincioși decât Ierusalimul. Acest lucru a determinat celebra frază "sunt urmăriți de iudei ca și cum ar fi străini și de greci sunt alungați"²⁹, situație considerată nedreaptă datorită considerării de către iudei drept "de neam străin".

Însă situația s-a schimbat atunci când numărul creștinilor elini a început să se marească. Nu știm care este momentul când acest număr s-a dezvoltat atât de mult încât creștinii dintre neamuri nu se mai identificau cu evreii. Menționăm însă, ca Marcu Aureliu³⁰ în secolul al II-lea și Cels în secolul al III-lea vorbesc despre creștini, dar nu-i identifică cu iudeii.

Cu toate acestea, Cels, potrivnicul creștinismului, nu înțelegea adevărul creat în jurul său. De aceea a și îndrăznit să sprijine ideea că "este imposibil ca locuitorii Asiei, europenii și africanii, adică elinii și barbarii, să se înțeleagă și să aibă același Dumnezeu"³¹. Nu a putut vedea că, creștinismul nu era încă o religie a Orientului. Nu a văzut cum creștinismul a îmbrățișat spiritul elin și roman și în loc să fie un emigrant în imperiu, a transformat Europa în patria sa. Această mișcare a dat dreptul lui Clement Alexandrinul să susțină că filosofia este "darul sfânt oferit grecilor"³².

Nu știm cu exactitate momentul în care creștinii au considerat cultura elină ca fiind a lor. Vedem însă că atunci când Iulian Apostatul a interzis creștinilor să învețe literatura greacă (ceea ce înseamnă că acest lucru se petrecea deja), Sfântul Grigorie Teologul a răspuns printr-o scrisoare împăratului, ironizându-l, că "gândește despre cuvinte ceva mai mult decât caii"³³ și a lăsat impresia că nu vrea să asculte de această lege irațională.

Educația a fost încă o armă a Bisericii în strădania ei de a crea un stat comun. În Bizant, construirea școlilor a început imediat, în timpul lui Constantin cel Mare. Eusebiu de Cezareea îl îndeamnă pe împărat să ridice școli în tot imperiul³⁴. După cum este știut, din motive eclesiastice, influența spirituală a Bizanțului s-a dezvoltat spre Nord, iar nu spre Vest. Este vorba despre o influență care nu a dispărut o dată cu lucrarea lui Kiril și Metodiu, ci a avut o existență continuă³⁵, și s-a păstrat inclusiv după căderea Constantinopolului. După cum a arătat luminatul istoric român Nicolae Iorga, Bizanțul, ca civilizație care a înglobat vechea moștenire elină, dreptul roman și Ortodoxia, nu a fost desființat de către turci, ci a supraviețuit ca spirit de formare și după cădere³⁶.

Pe de altă parte, în Europa Occidentală a început de prin anul 550 celebrul "mileniu al benedictinilor". În aceste secole, se considera că aproximativ 800 de

29. Epistola către Diognet, 5, 17

30. EiV eauton, 11,3.

31. Origen, Contra lui Cels, 8.72.

32. Stromate. 2.20.2.

33. Cuvântul 4, 35.356.3.

34. "învățătura răspândită în toată lumea, inclusiv în țările și orașele sălbatice sau chiar din pustiu". Elogiu lui Constantin, 11. 5, 4.Y

35. Dimitri Obelensky, "The Byzantine Frontier Zones and Cultural Exchanges", The Byzantine Inheritance of Eastern Europe, Variorum Reprints 1982.

36. Nicolae Iorga, Byzance apres Byzance, Atena, 13.

mănăstiri benedictine, împrăștiate în toată Europa Occidentală, au înființat școli, biblioteci și scriptoria, adică ateliere de copiere a manuscriselor³⁷.

Astfel, Europa este produsul creștinismului, este bogăția culturală născută în urma faptului că Biserica creștină a oferit tuturor popoarelor o identitate comună, o educație comună și o concepție comunitară.

Înțelegem, cu siguranță, că Europa nu s-a născut în urma unei hotărâri. Este rezultatul unui lung marș prin istorie, marș nu întotdeauna laudabil, nu întotdeauna luminos. Dar nu putem să ne îndoim și nu are rost să ascundem faptul că Europa s-a născut în curtea Bisericii.

Acum încercăm să o unim, dar să nu scăpăm din vedere faptul că Europa s-a născut cu obiectivul unității ei, ideal pe care l-am părăsit urmând ideologia politică a naționalismului, îndreptățind observația lui Goethe, menționată la începutul alocuțiunii mele.

Deci ceea ce vreau să susțin astăzi, în fața dumneavoastră, este faptul că nu vom putea menține vie unitatea Europei dacă o lăsăm în mâinile ideologiilor politice. Nu vom putea să o menținem vie dacă o vom lăsa în mâinile intereselor economice.

Vreau să susțin în fața dumneavoastră adâncă mea convingere ca o Europă bazată pe presiuni și pe concesiuni nu va exista. Dacă dorim o Europă, va trebui să ne asumăm responsabilitatea Europei, să avem iarăși ca pe un ideal unitatea popoarelor ei. Va trebui să recunoaștem atât în Constituția ei, cât și în viața ei politică, cotidiană, ca zicând Europa vorbim despre o cultură, vorbim despre o anumită spiritualitate, că acest spirit are ca tată creștinismul și că dorim să-l menținem ca pe trupul său.

Construirea Europei unite nu este responsabilitatea altora, ci a oamenilor ei spirituali.

Încă o dată, țineți istoria în mâinile dumneavoastră!

Prea Fericitul Părinte Patriarh TEOCTIST a rostit, cu ocazia decernării titlului de Doctor Honoris Causa, următorul discurs:

*Excelența Voastră, Domnule Rector,
Venerați membri ai senatului,
Prea Fericirea Voastră, Prea Fericite Părinte Christodoulos,
Înalt Prea Sfințiile Voastre,
Prea Sfințiile Voastră,
Iubiți părinți și slujitori ai sfintelor altare,
Prea cucernice părinte Decan,
Iubiți frați, studenți și studente,*

Este cu neputință ca cineva, ascultând această ilustră și unică prelegere a unui ucenic și dascăl apoi al învățăturii lui Platon și Aristotel, al cunoașterii dialecticii lor și a limbii, ea însăși atât de frumoasă, să ia cuvântul, să se apropie de frumusețea acestei gândiri. De aceea cei care ne cunoaștem, și ca cei care suntem aici pentru a păstra și urma Europa, primim cu nespusă bucurie această veste pe care ne-o aduce Prea Fericirea Sa, ca un fel de dominantă a unei simfonii despre

37. Norman Cantor, *The Civilization of the Middle Ages*, 152-3.

Europa și Ortodoxie. Ortodoxie și Europă, cum ați auzit, legându-le în toate felurile, când pe căile dialecticii, când pe drumul Sfinților Părinți, de la Ambrozie al Milanului până la Sfinții Mari Capadocieni, când întorcându-ne pe vetrele noastre, încercând puterile și oferta Europei, dar încercându-ne și posibilitățile noastre, neuitând a ne aminti cum trebuie să privim și cum trebuie să întâmpinăm noi, ca popor ortodox din nașterea sa, această șansă nemaipomenită a omenirii.

Așadar, ați auzit în ceea ce mă privește prezentarea „Laudatio” a iubitului meu părinte și frate, Prea Sfințitul Damaschin, Episcopul Sloboziei și Călărașilor, odinioară ucenic al nostru, al Arhiepiscopiei noastre de la Craiova, ca discipol pe plaiurile lui Aristotel și Platon. Am o biografie presărată cu foarte multe date și locuri, unele mai frumoase decât altele, greu de reținut dintr-o dată de către cel ce încearcă să urmărească itinerarul vieții mele. Nici drumul slujirii mele în Sfânta Biserică, de care m-a învrednicit Dumnezeu, cum ați auzit, de la vârstă fragedă, n-a fost ușor.

Cu acest prilej și pentru prima dată, aș vrea să atrag atenția, cu toată responsabilitatea și iubirea mea față de frații voastre, tineri și vârstnici, dar mai ales tineri, că pregătirea Europei unite, care ne așteaptă și pe noi, trebuie să ne găsească cu un suflet pregătit, cu ființa cea dinlăuntru a noastră pregătită să întâmpine eventualele rigori, despre care ați auzit că nu vor fi ușoare.

Este vorba de o Europă care se naște acum în durerile ei, în suferințele ei. Noi înșine cunoaștem, iubiții mei frați și surori în Domnul, ce au însemnat cei cincizeci de ani de luptă, de înfruntare, de suferințe și de temnițe pentru a menține frumusețea Tismanei, pentru a menține lumina Filocaliei Dumnezeiești aici, pe pământul nostru, pentru prima dată tipărită în anii aceia. Ce a însemnat lucrul acesta, iubiți părinți și frați ai sfintelor altare? A însemnat o lucrare extraordinară, o trezvie mare.

De aceea vreau să vă pun la inimă acum, ascultând, văzând și constatând la fața locului Europa, oamenii ei și gândirea lor, de la președinți de state și conducători de Biserici, precum Papa de la Roma, până la românii noștri așezați acolo, oameni simpli, tineri și vârstnici, că noi trebuie să urmăm îndemnul Sf. Ap. Pavel: „Luați și coiful mântuirii și sabia Duhului, care este cuvântul lui Dumnezeu” (Efes. 6, 17), ca ucenici și fii ai Sf. Ap. Andrei.

Convingerea mea personală și gândul meu mi-au fost în toți acești ani de slujire spre slava lui Dumnezeu, nu spre împlinirea mea personală, având permanent prezente în minte ca o forță, ca o lumină puternică, cuvintele Mântuitorului Iisus Hristos, pe care le rostește ca Dumnezeu Adevărat și Om Adevărat, ca Fiu al lui Dumnezeu și ca Fiu al Omului: „M’am pogorât din cer ca să fac nu voia Mea, ci voia Celui ce M’a trimis” (Ioan 6, 38). Aceasta este și misiunea noastră, iubiții mei frați și surori, ca acum, când dorim să ne integrăm într-o Europă unită, să facem nu voia noastră, ci voia Tatălui nostru Cel ceresc. Ni se cere acum prospecțiunea și înviorarea sufletului nostru, ni se cere o rânduială, o cinste, o disciplină, o conștiință clară a lucrării noastre de zi cu zi, fără răgaz. De aceea ni se potrivește atât de bine nouă, slujitorilor sfintelor altare, cuvintele Mântuitorului.

Nimeni nu se află întâmplător într-un anume loc, fie în sala aceasta, fie oriunde altundeva, ci este trimis de Cineva, iar noi, în calitate de credincioși și creștini, știm că acel Cineva este Dumnezeu, care vrea să facem neîncetat voia Lui pe calea binelui, pe calea științei despre El. Vedeți ce luptă este în societatea

noastră? Omul, cât este de lacom, cât este de hrăpăreț? Am auzit în pildele prelegerii care s-a ținut aici cât de mult vegheau Sfinții Părinți la acest aspect, de combatere a lăcomiei pentru a o zăgăzui, și la misiunea Bisericii.

Iubiți părinți și frați slujitori ai sfintelor altare, dragi elevi, studenți și studente, care ne-ați întâmpinat atât de frumos; puneți în gând lucrul acesta, că orice veți face în viață și oriunde veți fi rânduți, sunteți rânduți de Dumnezeu prin Biserică, prin Sfântul Sinod, prin Ierarhul nostru, al tuturor, care este Hristos Domnul, Arhiepiscopul cel Mare. Această ierarhie, pe care Dionisie Areopagitul o vedea atât de frumos și cu multă înțelepciune, reglementează viața noastră și a creștinilor, fără deosebire, ca să înlăture numeroasele piedici din calea vieții noastre.

Vedeți, în calea Europei unite se pun piedici și ni le punem și noi câteodată fără să știm, când nu ținem cont de sensul trimiterii noastre la misiune. Însuși Dumnezeu, care ne-a chemat prin glasul Sf. Ap. Andrei, ne trimite să împlinim voia Lui aici și acum. În acest caz, în mintea unui preot, a unui student, a unui profesor, a unui înalt demnitar trebuie să primeze faptul că împreună lucrăm la zidirea unei lumi bazată pe conștiință, la pregătirea acestei atmosfere, la zidirea cea launtrică a sufletului nostru cu care să cucerim Europa, așa cum au reușit primii creștini din răsărit să o modeleze prin cinstea lor, prin dăruirea și chiar jertfa vieții lor.

De aceea un asemenea lucru, ca cel al readucerii Europei la rădăcinile ei creștine ne cheamă să-l împlinim noi, Biserica, iubiții mei frați, slujitori ai sfintelor altare. În această chemare se implică atât Biserica de Răsărit, cât și cea de Apus. Ea, Biserica, aduce prezența lui Hristos în Sf. Liturghie, în fiecare Duminică, în fiecare sărbătoare, în fiecare zi. Ea ne îndeamnă să slujim, să mângâiem, să ăjutăm pe frații cei mai mici ai lui Hristos: orfani, săraci, bolnavi. Am văzut astăzi la Mitropolie începuturi de lucrare filantropică foarte frumoase, care ne-au bucurat și pentru care adresăm Centrului Eparhial cele mai calde și mai frățești felicitări. De aceea nu trebuie să uităm că sensul, scopul și calea noastră este Hristos, Marele Arhiepiscop.

Iubiții mei frați olteni, fără Dumnezeiasca Liturghie din duminici și sărbători, fără pravila noastră bisericească nu are cine să modeleze sufletul nostru acum. Avem un suflet, avem o simțire, avem o conștiință uneori ruginită de atâția ani de căutări, de răniri sufletești și de izbeliști. Acum e cazul să ne îngrijim sufletul prin spovedanie, venind la părinții slujitori ai sfintelor altare. Nu este voie să te apropii de Sf. Potir fără spovedanie, nu este voie să slujești și să te împărtășești cu cele sfinte fără iertarea celui alt, a colegului de slujbă. Nu este voie să fie între noi supărări, între slujitorii sfintelor altare, pentru că noi suntem „sarea pământului” (Matei 5, 13), iubiți studenți și studente. Măine veți fi, cum v-a spus Prea Fericitul Christodoulos al Atenei și a toată Elada, viitorul Țării și al Bisericii și poate chiar al lumii. Colegii voștri din Germania, din Italia, din Canada, plâng de multe ori în acele pământuri străine, plâng pentru lipsa de părinți, de păstori, de preoți și duhovnici. Dumneavoastră îi aveți acum aici, iar Oltenia se bucură de faima aceasta binecuvântată de Dumnezeu de a fi pământul cel roditor de mânăstiri, de monahi, de ierarhi și de sfinți bine plăcuți lui Dumnezeu.

Trebuie să-l căutăm neîncetat pe Hristos, să adâncim conștiința noastră în izvorul luminii și astfel, așa cum Prea Fericitul Christodoulos ne-a învățat zicându-ne:

„Aveți Europa!”, vom cuteza să fim în Europa și să-i dăm acesteia exemplu de credință, de iubire de țară, de frumos și de adevăr.

Hristos S-a înălțat și Vivat Academia!

La finalul ceremoniei, în foaiier-ul teatrului, înconjurați de credincioșii care se înghesuiau să-i îmbrățișeze, cei doi Întâistătători de Biserici au acordat scurte interviuri pentru presa locală. Cu acest prilej, Prea Fericitul Părinte Patriarh Teoctist, între altele, a spus că „oltenii sunt creștini cu fața zâmbitoare și cu inima curată”.

La ieșire, pe treptele Teatrului, Prea Fericitul Părinte Arhiepiscop Christodoulos a făcut o fotografie de grup cu tinerii greci care-și desăvârșiseră studiile la Universitatea din Craiova.

În jurul orelor 13.00, oaspeții au fost conduși la Academia Misionară „Valahia Mică”, unde IPS Mitropolit Teofan a oferit o agapă frățescă tuturor participanților la acest însemnat eveniment din viața spirituală a Craiovei.

LA SEMINARUL TEOLOGIC DE LA BUCOVĂȚ

Seara, la orele 17.30, cei doi Întâistătători de Biserici și persoanele însoțitoare au vizitat Seminarul Teologic Ortodox „Sf. Grigorie Teologul”, din incinta Mănăstirii Coșuna-Bucovățul Vechi, de lângă Craiova, de care și-a legat numele Prea Fericitul Părinte Patriarh Teoctist, care, în anul 1974, în calitate de mitropolit al Olteniei, a pus piatra de temelie a noii clădiri a școlii de astăzi.

Înalții oaspeți au fost întâmpinați, la intrare, cu pâine și sare, de Pr. **Constantin Popescu**, directorul Seminarului, de membrii corpului profesoral și de un grup de elevi seminariști, care au cântat imnul patriarhal.

A urmat o scurtă vizită la biserica Sf. Nicolae din incinta Seminarului, amplasată pe locul uneia dintre cele mai vechi mănăstiri din țara noastră, care și aceasta a fost construită la rândul ei pe ruinele unui castru roman.

După ce au vizitat paraclisul seminarului, în timp ce elevii cântau troparul Înălțării Domnului în limba greacă și imnul Trisaghion, oaspeții au fost conduși în clădirea de alături, prin câteva săli de clasă, unde se păstrează tablourile cu fotografiile absolvenților, și au putut vedea pe un tablou chipul IPS Mitropolit Teofan, care a absolvit acest seminar în promoția 1978-1979.

În continuare, în sala de festivități, corul elevilor seminariști a prezentat un scurt program religios- artistic, după care Părintele director **Constantin Popescu** a spus următoarele:

*Prea Fericite Părinte Patriarh CHRISTODOULOS,
Prea Fericite Părinte Patriarh Teoctist,
Înalt Prea Sfințite Stăpâne Părinte Teofan,
Distinse autorități,
Prea Sfințiți Părinți Episcopi,
Părinți, Profesori, dragi elevi,*

Seminarul Teologic Ortodox „Sf. Grigorie Teologul” funcționează în incinta Mănăstirii Coșuna-Bucovățul Vechi, situat în cartierul Mofleni al Craiovei, pe malul stâng al Jiului.

La început, în anul 1948, a funcționat ca Școală de Cântăreți Bisericești cu durata de studii de 2 ani. Din 1951, durata studiilor pentru Școala de Cântăreți s-a modificat de la 2 la 3 ani și a funcționat așa până în anul 1954 când s-a reorganizat pe 2 cicluri: Ciclul întâi pentru Cântăreți Bisericești și ciclul al doilea pentru pregătirea celor care urmau să se preoțească sau să continue studiile la institutele teologice.

În anul 1957 s-a înființat Seminarul Teologic Ortodox cu durata de studii de 5 ani, la început cu un număr mai mic de elevi apoi numărul a crescut până la 150 – 300 elevi.

Numărul mare de elevi a impus necesitatea construirii de noi spații de învățământ. Configurația actuală a incintei seminarului a fost definitivată în etapa 1974 – 1976, când s-au realizat corpurile noi de clădiri.

Încă de la venirea sa, în anul 1972, la conducerea Sfintei Mitropolii a Î.P.S. Teoctist prin părintească purtare de grijă și-a îndreptat privirea spre Seminarul Teologic.

Spațiul de învățământ și practica teologică era insuficient și în 1974 Î.P.S. Teoctist a pus piatra de temelie pentru noul local, care dispune de condiții optime de desfășurare a procesului instructiv-educativ: săli de clasă, 2 paraclise, săli de lectură, bibliotecă, cămin, bucătărie, sufragerie, birouri.

Lucrările au fost finanțate de Mitropolia Olteniei.

S-au întâmpinat multe greutăți cu autoritățile din vremea aceea, dar Î.P.S. Părinte Teoctist cu experiența și tactul său deosebit a știut să le înlăture și în 1978 când a fost ales Mitropolit al Moldovei lucrarea era aproape gata devenind astfel ctitorul Seminarului Teologic din Craiova.

S-au continuat lucrările de finisare sub conducerea Î.P.S. Nestor Vornicescu și în fiecare an s-a mai adăugat ceva, s-a modernizat și întreținut construcția și s-a menținut aprinsă candela credinței și a învățământului teologic.

Ultima mare realizare este noul paraclis care a fost sfințit în toamna trecută de Î.P.S. Teofan, care poartă de o grijă deosebită pentru învățământul teologic.

În acest locaș de cultură teologică s-au pregătit slujitori ai sfintelor altare din județele Dolj, Gorj, Mehedinți, Olt, Vâlcea și Argeș.

Se impune să menționăm că dintre absolvenții acestui seminar s-au remarcat personalități cu înaltă pregătire profesională: profesori universitari, directori de seminarii, preoți misionari și un număr de 6 episcopi: Î.P.S. Teofan Savu – Arhiepiscop al Craiovei și Mitropolit al Olteniei, P.S. Damaschin – Episcop al Sloboziei și al Călărașilor, P.S. Irineu Slătineanu – Episcop Vicar al Râmnicului, P.S. Gurie Strehăianul – Episcop Vicar al Mitropoliei Olteniei și P.S. Nicodim Gorjanul – Episcop Vicar al Mitropoliei Olteniei.

În prezent activitatea instructiv-educativă și financiar-administrativă a seminarului este condusă de un Consiliu de Administrație, format din 7 persoane (cadre didactice, părinți și elevi), un director (preot) și un consilier-preot. Școala de fete cadre didactice, preoți-profesori și profesori laici, 2 preoți spirituali și personal auxiliar, care pregătesc un număr de 225 elevi.

Profesionalismul și pasiunea cadrelor didactice se reflectă în numeroase premii obținute de elevi la concursurile naționale de religie, în desfășurarea unor activități cultural-artistice atractive.

Ne bucurăm de această vizită a Prea Fericitului Părinte Christodoulos și a Prea Fericitului Părinte Teoctist și elevii noștri așteaptă cuvânt de binecuvântare și îmbărbătare a Prea Fericitirilor Voastre.

Bine ați venit în mijlocul nostru, Prea Fericitirile Voastre!

După cuvântul de întâmpinare al Părintelui director, un seminarist a oferit Prea Fericitului Arhiepiscop Christodoulos un fular cu inscripția: „*Hai România!*”, vrând să arate că deși în seara aceea pe stadionul din Craiova reprezentativa de fotbal a țării noastre dispută un meci important, totuși, elevii pasionați de acest sport au ales să fie alături de cei doi Întâistătători de Biserică. Încântat de acest gest tineresc, Prea Fericitul Sa, asemenea suporterilor de pe stadioanele de fotbal, a ridicat fularul cu inscripția în văzul tuturor, spre deliciul tinerilor și al ziariștilor prezenți în sală. Apoi, nădăjduind că meciul „*n-a înrobit gândul tinerilor prezenți în sală*”, și afirmând că dorește ca naționala de fotbal a României să câștige în acea seară, Prea Fericitul Părinte Christodoulos a spus următoarele:

Mă bucur mult că sunt aici, în mijlocul dumneavoastră! Mă bucur mult pentru ceea ce ați cântat și mă bucur, de asemenea, pentru faptul că, în ciuda meciului care se desfășoară în aceste momente între naționala României și naționala Bosniei, dumneavoastră, iată, ați venit aici. Poate, meciul nu v-a înrobit încă întru totul gândul în această seară.

Nu avem puterea ca, așa, într-o clipită, să ne deplasăm cu toții în aceste momente pe stadionul unde are loc meciul. Însă, ca o mângâiere din partea mea, vă spun că îmi doresc și mă rog ca Naționala României să câștige!

Eu cred că noi, oamenii Bisericii trebuie să fim în mijlocul lucrurilor, în general. Sfântul Apostol Pavel spune foarte clar: “Toate să le încercați; ce este bine, însă” (I Tes. 5, 21). După părerea mea, fotbalul este un lucru pozitiv, un lucru bun.

Ca să temperez puțin necazul pe care îl simțiți în această seară, iubii mei copii, aș vrea să facem un acord, o înțelegere: eu am cuvântarea pregătită, dar voi citi numai primul paragraf și ultimul paragraf, urmând ca traducătorul să citească restul. Aceasta, în speranța că vom termina mai repede și în speranța, de asemenea, că părintele director va binevoi ca, după meci, să facă tot ce se poate face ca să prindeți cel puțin câteva faze.

Un mare dar mi-a făcut Dumnezeu în aceste zile!

Darul acesta constă în faptul că, iată, mă aflu în mijlocul dumneavoastră, frați hrăniți cu același lapte al credinței de către cea care pe toți ne-a născut întru Hristos, de Sfânta Biserică, Maica noastră, a tuturor.

Mare îmi este bucuria de a mă afla și de a comunica cu tineri, cum sunteți dumneavoastră, cu cei aflați în floarea vârstei și a tinereții duhovnicești! Cu harul lui Dumnezeu voi, cei tineri, în această școală teologică, depuneți strădanii “să vă înnoiți mintea”, să vă întineriți în permanență mintea și sufletul – și trebuie să spunem că acest fapt al înnoirii minții are o însemnătate și o valoare unică în antropologia și soteriologia ortodoxă. Și, frații mei, fac aceasta nu din

delicatețe, din complezență sau din dorința de a răsplăti cumva ospitalitatea sinceră, arătată cu o generozitate ce ne amintește de cea a lui Avraam, atât față de smerenia mea, cât și față de distincții mei însoțitori. Spun aceasta pentru că vreau să mărturisesc și să vă încredințez că, într-adevăr, în acest fel percep și înțeleg eu prezența mea aici, în mijlocul dumneavoastră, întru Hristos Mântuitorul care a înviat și s-a înălțat la Ceruri. O percep ca pe o prezență în mijlocul unor tineri care umblă întru înnoirea minții și a vieții duhovnicești. Domnul și Dumnezeu nostru a descoperit în chip profetic acest adevăr zicând, în Vechiul Testament și făgăduind prin alcătuitorul de psalmi: "Înnoie-vor ca ale vulturului tinerețile tale". Este tocmai ceea ce își dorește sufletul nostru, ca împlinire existențială, ca să depășim stricăciunea și moartea.

Pe noi, cei mai bătrâni – bătrâni, dacă luăm în considerare vârsta – acest lucru ne mișcă foarte adânc. Pe toți ne îndeamnă să căutăm modalitățile prin care să dobândim viața adevărată și cu adevărat vrednică de trăit. Însă, cum se poate realiza acest lucru în viața noastră personală presărată la tot pasul cu tot felul de neliniști, frământări și de lupte lăuntrice?

Din teologia Sfinților Părinți învățăm că toate creaturile înzestrate cu cuvânt și cu rațiune au posibilitatea să incline într-una din următoarele două direcții: o direcție caracterizată "schimbarea întru bine", "săvârșită după bunacuviință", așa cum spune Sfânta noastră Biserică, ce ne apropie și ne face să ne împărtășim de energiile divine necreate ale lui Dumnezeu, Cel în Preasfânta Treime închinat; cealaltă direcție, considerată ca "schimbarea în rău" ce ne apropie și ne face să ne împărtășim de atitudinea de refuz față de intervenția lui Dumnezeu în viața și sufletele moarte. Este doveditor, în această privință, îndrăznețul cuvânt poetic grec care se referă la asemenea trăiri interioare marcate de tragism existențial. Și spune un poet grec:

*"Doamne, de la fața mea acuma piei
Tu, sperietoarea minții și a sufletului
Căci rugăciunea ce de la mine-o vrei
Nu vei primi în veacul veacului."*

Evaluând cuvintele acestea, care descriu "starea de limită" în existența ființelor raționale, putem spune că toate se referă la ceea ce Dumnezeu a dăruit ființelor create din dragoste și ceea ce nu este nimic altceva decât liberul arbitru, libertatea de voință. Este vorba, dragii mei, despre posibilitatea de a alege, de a alege liber, posibilitate pe care o are omul fie să intre în comuniune de iubire prin har cu Creatorul și Ziditorul său, înălțându-se la Cel ce este mai presus de rațiune, fie să se îndepărteze, ca Iuda de la Cina cea de Taină, și să cadă în nimicnicie, în acea stare existențială luciferică, marcată de absurditatea existenței sufletului și a vieții.

Constatând aceste tendințe, orientări și, în același timp, posibilități de alegere pe care le are omul, Sfântul Atanasie cel Mare, marele Părinte al Bisericii observă și mărturisește cu strângere de inimă și cu multă nedumerire: "Căci îndepărtându-se de la Cuvântul și Logosul lui Dumnezeu, Cel ce cu adevărat există, ei și-au plăsmuit închipuiri ce sunt numai în mintea lor și așa au căzut de la ființă spre neființă".

Ce păcat că nu întotdeauna omul înțelege și cunoaște ceea ce îi este cu adevărat de folos! Ce păcat că de multe ori aroganța egoistă, mândria îi închide calea spre virtutea înțelepciunii! Dar, dacă nu suntem înclinați spre "schimbarea întru rău", trebuie să recunoaștem, că am primit voie aleasă de la Domnul, După învățătura Sfântului Apostol Pavel, și faptul de "a vrea" este o harismă a iubirii dumnezeiești, dăruită datorită buneii noastre intenții și consimțământului exprimat liber și cu smerenie. De aceea Domnul, ne-a învățat ca atunci când ne rugăm să cerem și "Facă-se voia Ta!". Pentru aceasta este experiența de viață pe care ne-au transmis-o cei ce, de la început, au fost martori oculari și slujitori ai Cuvântului lui Dumnezeu, adică Sfinții Apostoli! Aceasta este mărturia și mărturisirea de credință pe care viața lor sfântă și cuvântul lor au dat-o despre cele dumnezeiești. Înălțăm slavă lui Dumnezeu Cel Preabun, că în mila Sa nemărginită și în răbdarea Sa nemăsurată ne învrednicește să facem alegere liberă în viață, cu cugetul ațintit la cele dumnezeiești. Îi dăm slavă că astfel ne învrednicim a fi următori lui Hristos și, în Duhul Lui, ne raportăm la celelalte zidiri raționale și la Creație, în general, cu iubire adevărată.

Dragii mei, acestea sunt gândurile și învățăturile pe care doresc să le prezint înaintea dragostei dumneavoastră acum, la ceas de împreună petrecere întru Hristos, la ceas de revărsare "a luminii line" a Fiului lui Dumnezeu. Vă urez și îmi doresc ca noi toți să avem bucuria de a ne împărtăși de aceste experiențe de viață cu adevărat creștină, care sunt trăiri ale sfinților, ale cuvioșilor și dreptilor Bisericii noastre. Cu părintească dragoste vă sfătuiesc să faceți această alegere duhovnicească în trecerea dumneavoastră prin lume. În Sfânta Biserică, în acest spațiu al arătării Domnului, al epifaniei dumnezeiești, vă urez să primiți harul Sfântului Duh și să aveți parte de trăirile tainice ale descoperirii Lui. Și așa, în duh euharistic, să slujiți ca mădulare ale trupului lui Hristos. Împlinind aceste cerințe teologice, fiecare dintre dumneavoastră va avea parte de roadele duhovnicești ale comuniunii frățești. Această Comuniune va fi o reprezentare în miniatură în care se va vedea și se va citi, pe cât este cu putință, taina unității noastre, reflex al tainei luminii și unității întru aceeași fire a celor Trei Persoane divine ale Sfintei Treimi. Adică, folosind o expresie a părintelui Stăniloae, va fi reflexul tainei structurii supremei Iubiri. Totodată, viața dumneavoastră va deveni "o icoană a Raiului", după cum se intitulează una din celebrele cărți ale vrednicului de pomenire teolog și preot român, Virgil Gheorghiu, compatriotul dumneavoastră.

Iată, iubirii mei copii, aceasta vă doresc: să trăiți în suflete împlinirea dorului după frumusețea cea dintâi, împlinirea "nostalgiei paradisului", prin înnoirea minții și a tinereților voastre ca ale vulturului. Amin.

Încheindu-și cuvântarea, Prea Fericitul Părinte Christodoulos a oferit directorului Seminarului Teologic un disc de argint având gravată o scenă cu conținut religios și albumul iconografic intitulat "Taină mare", cu reproduceri de icoane realizate în stil bizantin de pictori din Grecia, editat în anul 2000, cu prilejul jubileului împlinirii a două milenii de la Nașterea lui Hristos. Totodată, a dăruit fiecărui elev al seminarului câte o cruciuliță din aur.

La rândul său, Prea Fericitul Părinte Patriarh Teoctist, subliniind importanța pe care Biserica Ortodoxă Română o arată învățământului seminarial, „care constituie fundamentul pregătirii teologice a viitorilor preoți”, a spus următoarele:

*Prea Fericite Părinte Christodoulos,
Înalt Prea Sfințite Părinte Mitropolit Teofan,
Înalt Prea Sfințiți și Prea Sfințiți Părinți,
Prea Cucernice Părinte Director,
Iubiți seminariști și credincioși,*

Ne bucurăm atât pentru cuvintele neprețuite pe care vi le-a adresat Prea Fericitul Părinte Christodoulos, cât și pentru cruciulițele de aur pe care Prea Fericea Sa vi le-a oferit cu atâta dragoste.

Vă împărtășesc cele mai alese gânduri și bucuria pentru faptul de a vă găsi la programul zilnic pe care îl desfășurați în acest Seminar Teologic de tradiție. În anii amintiți de părintele director, am pus temelile acestui seminar și mă bucur că și aici a strălucit aurul credinței noastre prin câțiva ierarhi de frunte și alți teologi ai Bisericii Ortodoxe Române.

Dintr-un loc atât de frumos, lumina lui Hristos s-a răspândit în Biserica noastră și, iată, astăzi, îl aveți în frunte pe Înalt Prea Sfințitul Mitropolit Teofan, care, odinioară, era ca voi elev al acestui Seminar. Dumnezeu i-a dat putere și, astăzi, Înalt Prea Sfinția Sa reprezintă Biserica noastră cu cinste și demnitate la reuniuni ortodoxe și ecumenice internaționale ca și în alte împrejurări de mare importanță pentru Biserica Ortodoxă Română.

Mă bucur, iubiții mei, să constat că sunteți preocupați de pregătirea voastră în acest locaș de cultură teologică așa cum am văzut și în biserică, așa cum se vede și aici. Vă asigur că permanent, noi, membri ai Sfântului Sinod, suntem cu gândul și cu rugăciunea la rostul seminariilor, la pregătirea profesorilor privind cultura temeinică teologică și la educația elevilor ca viitori studenți și păstori de suflete. Aproape la fiecare ședință a Sfântului Sinod consacram ore întregi de analize și clarificări din domeniul învățământului nostru teologic, Seminariilor și Facultăților de Teologie. Peste două săptămâni va avea loc ședința plenară a Sfântului Sinod, iar problemele învățământului teologic sunt prevăzute prioritar pe ordinea de zi.

Vă doresc tuturor, dragi elevi, sporirea credinței în Dumnezeu spre a vă fi în ajutor astfel încât fiecare din voi să devină un slujitor de nădejde, un mare teolog, un vestit misionar sau neobosit slujitor al Bisericii noastre. Secolul în care intrăm și mileniul acesta ne vor să slujim Biserica cu mai multă râvnă, pentru a apăra credincioșii de ispitele lumii contemporane din ce în ce mai secularizată. Când veți termina studiile, va trebui să puneți în practică toate cunoștințele agonisite în școală, toată știința și îndemânarea liturgică în slujirea Bisericii Mântuitorului nostru Iisus Hristos. Bindecuvântăm strădaniile direcțiunii și profesorilor.

Vă dorim tuturor sănătate, spor la învățătură și râvnă în deprinderea rugăciunii în slujirea Bisericii noastre Ortodoxe Române.

În încheiere, Prea Fericitul Părinte Patriarh Teoctist, la recomandarea I.P.S. Mitropolit Teofan, a oferit *Crucea Patriarhală* Părintelui Arhidiacon **Constantin**

Negoescu, fost director al Seminarului Teologic și slujitor la catedrala mitropolitană din Craiova.

DIN NOU ÎN CETATEA BĂNIEI

După vizita la Seminarul Teologic de la Bucovăț, oaspeții au revenit în Cetatea Băniei și au fost invitați la Teatrul Liric „Elena Teodorini”, unde, prin grija Consiliului Municipal și Arhiepiscopiei Craiovei, li s-a prezentat „Oratoriul Bizantin de Paști – Patimile și Învierea Domnului”, de compozitorul Paul Constantinescu (1909-1963), cea mai înaintată investigație de până acum în crearea pe de-a întregul a unui stil simfonic românesc pe baze direct bizantine.

Oratoriul acesta există în două variante. Prima, prezentată în premieră la 3 martie 1946, la Ateneul Român, sub bagheta lui George Enescu, este concepută pe texte bizantine din secolul al XIII-lea, reconstituite, traduse și orânduite de preotul I.D.Petrescu. Cea de-a doua, audiată de înalții oaspeți, a fost finalizată în 1948, și extinde acțiunea de la momentul Calvarului, Morții și Îngropării la momentul Învierii Mântuitorului Hristos.

Concertul, prezentat de corul și orchestra simfonică a Teatrului Liric, sub bagheta dirijorului **Alexandru Racu**, a făcut o bună impresie celor prezenți, care au apreciat mai ales modul de punere în valoare a melosului bizantin prin vocile de excepție ale interpreților.

Această seară minunată s-a încheiat cu un dineu la *Casa Universitarilor*, oferit de Rectoratul Universității.

Cu acest prilej, Dl. rector Mircea Ivănescu a prezentat oaspeților istoricul clădirii, numită și *Casa Romanescu*, după numele unei personalități de seamă a orașului, provenind dintr-o erudită familie de craioveni de la sfârșitul secolului XIX. Acestuia îi aparțin cele mai notabile inițiative de sistematizare a orașului, cum sunt introducerea canalizării, a energiei electrice și amenajarea celui mai frumos parc din Craiova, denumit *Parcul Romanescu*. El a lăsat această casă Primăriei orașului, care a transferat-o, la rândul său, Universității, spre a o folosi și îngriji, păstrând-o în bună stare. Fiecare salon și fiecare cameră a acestei casei are un specific aparte. Remarcabilă este și grădina casei, unde oaspeții au făcut o scurtă plimbare, pe așa-numita „alee a juriștilor”, admirând fântâna și „râul de flori”, creația unei studente de la Facultatea de Horticultură.

În timpul dineului, Prea Fericitul Părinte Patriarh Teoctist a oferit D-lui rector Mircea Ivănescu, *Crucea Patriarhală* pentru mireni, iar Prea Fericitul Arhiepiscop Christodoulos un disc de argint, în amintirea vizitei făcute la Universitatea din Craiova.

SFÂNTA LITURGHIE ARHIEREASCĂ LA BISERICA MADONA - DUDU

Duminică, 8 iunie, la orele 9,00, cei doi Întâistătători de Biserici au oficiat Sfânta Liturghie în biserica *Maica Domnului-Dudu* din Craiova.

Încă de dimineață, o mulțime de credincioși cu flori, tineri în costume naționale, elevi, studenți, soldați, precum și membri ai comunității elene din oraș, flu-

turând steagurile României și Greciei, s-au adunat în fața bisericii pentru a întâmpina după cuviință soborul ierarhilor slujitori.

La sosire, celor doi Întâistătători de Biserici le-au ieșit înaintea un băiat și o fetiță în costume tradiționale oltenești, oferindu-le câte un buchet de flori, în timp ce alți copii, băieți și fete, așterneau petale de trandafiri și crenguțe de brad în calea oaspeților, din coșulețele lor purtate pe braț, în care Părintele Patriarh Teoctist a pus câte o iconiță.

După ce au îmbrăcat veșmintele liturgice, în Muzeul de artă al Olteniei, aflat în fața bisericii, cei doi întâistătători, precedați de diaconi, preoți și ierarhi, au înaintat cu greu prin mulțimea credincioșilor înșirați de o parte și de alta a drumului până la intrarea în sfântul locaș, iar de aici au pășit în Sfântul Altar, unde au început slujba Sfintei Liturghii, care a fost transmisă în direct la radio, atât în România, cât și în Grecia, începând cu orele 10.00.

După citirea Sfintei Evanghelii, potrivit celor rânduite, I.P.S. Mitropolit Teofan a început șirul cuvântărilor liturgice, spunând următoarele:

*Prea Fericite Părinte CHRISTODOULOS,
Arhiepiscopul Atenei și a toată Elada,
Prea Fericite Părinte Teoctist,
Patriarhul Bisericii Ortodoxe Române,
Înalt Prea Sfințiile și Prea Sfințiile Voastre,
Distinse autorități,
Iubit popor al lui Dumnezeu din Oltenia,*

Viața omului curge pe crugul acestei vieți, prin „golgote” și învieri repetate. Crucea vieții este dusă de fiecare, de la leagănul nașterii, până la drumul către mormânt. Viața omului, cum spunea Sfântul Isaac, este o cruce permanentă. Datorită slăbiciunilor personale și de comunicare, omul și societatea resimt această cruce cu toată puterea. În viața aceasta de cruce, creștinul și întreaga ființă umană aude cuvântul Mântuitorului Hristos. „Veniți la mine toți cei osteniți și împovărați și Eu vă voi odihni pe voi” (Mt. 11,28).

Acesta este adevărul, iubiți credincioși.

De pe umerii noștri și prin moartea și învierea Sa, Mântuitorul Iisus Hristos duce pentru fiecare în parte această cruce. Mai mult decât atât, El se roagă pentru fiecare dintre noi către Dumnezeu Tatăl, cum spune Evanghelia de astăzi. Iată cum spune Scriptura: „Eu pentru aceștia mă rog, adică pentru noi, pentru aceștia mă rog, pe care mi i-ai dat, că ai tăi sunt, Doamne. Părinte sfinte, păzește-i în numele Tău, în care mi i-ai dat, ca să fie una, precum suntem și noi” (Ioan 17, 9,11).

Pentru această purtare a crucii de către Dumnezeu, pentru fiecare ființă umană, tot El, Dumnezeu, a lăsat pe pământ păstori și învățători care slujesc cu lacrimi, cum spune textul citit din Faptele Apostolilor (cap. 20).

Iată, aveți aici doi venerabili părinți ai sfintei noastre Ortodoxii, Prea Fericitul iubit Părinte CHRISTODOULOS, venit din Grecia, și părintele nostru preaiubit, Prea Fericitul Părinte Patriarh Teoctist al Bisericii Ortodoxe Române.

Împreună cu ierarhii sinodului mitropoliei Olteniei, cu alți ierarhi, frați întru arhierie, din partea Sfântului Sinod al Bisericii Ortodoxe din Grecia și al

Bisericii Ortodoxe Române slujim, iată, în aceste clipe, Sfânta Liturghie în catedrala Maica Domnului din Craiova.

Aici, în jurul sfintei mese, în timpul Sfintei Liturghii, se realizează în act rugăciunea Mântuitorului nostru Iisus Hristos ca noi toți, creștinii răspândiți pe pământ, membrii ai Bisericii celei una, sfântă, sobornicească și apostolească, să alcătuim Trupul Său cel Sfânt.

Pentru această comunitate euharistică, realizată prin prezența Prea Feriților lor, a dumneavoastră, popor al lui Dumnezeu, adresez gând de recunoștință Bunului Dumnezeu pentru această mare bucurie oferită conștiinței creștine din Oltenia. Pentru câteva zile, bucuria noastră se transformă într-o pregustare a Împărăției Cerurilor.

Și în numele dumneavoastră, cei care ne-ați înconjurat cu atâta dragoste, de la sosire până în această clipă, și am certitudinea că până la sfârșitul pelerinajului, îndrăznesc a dăruii Prea Fericitului Părinte CHRISTODULOS al Atenei și a toată Grecia o icoană cu Sfânta Treime, inspirată dintr-o frescă a unei mănăstiri de aici, din Oltenia.

Este o minune descoperirea acestei icoane, într-o frescă parcă uitată de lume, dintr-o frumoasă mănăstire olteană, Sfânta Treime - simbol al iubirii dumnezeiești răspândite în lume.

Icoana aceasta reprezintă Sfânta Treime într-o altă ipostază. Cunoaștem că doar în cinci ipostaze a fost reprezentată această sfântă icoană a Sfintei Treimi.

Oferim acest dar Prea Fericitului Patriarh Teoctist, ca semn al aceleiași iubiri răspândite de Sfânta Treime între noi, oamenii.

Vă mulțumesc pentru dragostea pe care ați manifestat-o față de Prea Feriții lor în aceste zile și-l rugăm pe Prea Fericitul Părinte CHRISTODOULOS să ne împărtășească în această zi, nouă, celor de față, celor din întreaga țară, care ne ascultă acum la radio și celor din Grecia care, de asemenea, pe aceeași undă radio sunt împreună cu noi.

În continuare, Prea Fericitul Arhiepiscop Christodoulos și-a exprimat admirația față de evlavia credincioșilor craioveni, manifestată și prin prezența lor în număr mare la slujba din această zi, și le-a mulțumit pentru dragostea arătată membrilor delegației Bisericii Ortodoxe a Greciei, rostind cele ce urmează:

Sfinte Părinte Patriarh Teoctist, Arhiepiscop al Bucureștilor și Patriarh al României,

Înalt Prea Sfinția Voastră Teofan, Mitropolit al Olteniei,

Înalt Prea Sfințiile Voastre și Prea Sfințiile Voastre

Înalt cler,

Prea iubit și binecuvântat popor al Domnului,

^Cu harul lui Dumnezeu, continuând vizita noastră oficială și frățească, în prea sfânta Biserică Ortodoxă Română, am săvârșit astăzi, aici, în Catedrala mitropolitană a acestei eparhii istorice, Sfânta și Dumnezeiasca Liturghie. Și, rugându-ne împreună, ne-am împărtășit cu Prea Curatul Trup și Cinstitul Sânge al Domnului și Stăpânului nostru Iisus Hristos, care aduce nemurire firii noastre

muritoare. Faptul că ne-am rugat împreună și faptul că ne-am împărtășit din același Sfânt Potir, ne-a făcut să trăim încă o dată, mai lămurit, bucuria de a fi frați, bucuria prin care înțelegem înrudirea duhovnicească și spirituală, pe care ne-o dă calitatea de mădulare ale aceluiași trup tainic al lui Hristos, Sfânta noastră Biserică.

Strânsa legătură de rudenie duhovnicească dintre noi, concretizată în credința comună și participarea la aceeași viață a Duhului Sfânt, dată în Sfintele Taine, precum și istoria și luptele comune duse de Bisericile noastre surori, pentru slava lui Hristos, au făcut să fim cu toții astăzi, aici, și să ne simțim "împreună cetățeni" cu sfinții și "casnici ai lui Dumnezeu".

În pericopa evanghelică ascultată cu puțin înainte, Sfântul Evanghelist Ioan ne-a arătat cum, sub forma unei rugăciuni, Domnul a învățat pe ucenicii săi și prin ei pe noi toți - despre felul în care L-a slăvit pe Tatăl, săvârșind lucrarea Sa mântuitoare pe pământ.

Ascultând cu toții, cu evlavie, cuvintele Evanghelistului Ioan, ne întrebăm și ne socotim în sinea noastră, în ce fel vom slăvi și noi pe Dumnezeu și, mai ales, în ce fel ne putem face părtași dumnezeieștii Sale slave.

Slava și lucrarea Domnului sunt ale Lui, îi aparțin Lui. Noi ne închinăm Domnului și Îi suntem recunoscători pentru toate câte ne-a dăruit nouă și întregului neam omenesc.

Evlavia noastră vine ca o consecință a împreună lucrării dintre credința noastră liberă și harul lui Dumnezeu. Urmând pilda lui Hristos, noi, credincioșii din veacul acesta, din lumea aceasta, putem să slăvim pe Dumnezeu și, la rândul nostru să fim slăviți de către El. Cei 318 Sfinți Părinți prăznuiți astăzi, Sfinți Părinți de-Duh-Sfânt-purtători, întruniți la Niceea în primul Sinod ecumenic, a căror sfântă pomenire cu dragoste o săvârșim, și toți Părinții Bisericii au iubit din toate puterile slava lui Dumnezeu și au viețuit după pilda Domnului nostru Iisus Hristos. Ei au apărut și până astăzi nu încetează să apere, prin dumnezeiasca lor învățătură și prin rugăciunile lor, poporul cel bine credincios al lui Dumnezeu, îl apără de năvălirile și de bântuierile vrăjmașilor credinței și de uneltirile celui ce, ca un viclean, se împotrivesc vrerii sfinte a lui Dumnezeu.

Noi, urmașii lor, le călcăm pe urme și ne simțim datori să căutăm mai întâi pe frații noștri care, deși sunt botezați în numele Domnului nostru Iisus Hristos, s-au îndepărtat și s-au rătăcit, au murit duhovnicește. De aceea ei acum sunt neputincioși și expuși pericolelor și nenumăratelor curse pe care le întinde modul lumesc de a trăi, desfrâul, îndepărtarea prin înșelăciune de Dumnezeu cel viu, mișcările și grupările oculte, magia, fermecătoria, negustorii magiei albe, traficanții de carne vie și, într-un cuvânt, toți aceia care profită de ceea ce se întâmplă în marile orașe contemporane cu mari probleme sociale.

Desigur, ne întrebăm în ce fel putem avea succes în eforturile de căutare și aflare a omului aflat în primejdii mari, mai ales astăzi, când lumea, cu păcatele ei, și-l revendică. Pe același om căutat de noi, pe fratele nostru, lumea și-l revendică, atât prin mijloace cinstite, cât și prin mijloace necinstite. Cuvântul lui Dumnezeu, ca și glasul și pilda Sfintei noastre Biserici, ne amintesc că, pentru a ne împotrivi lumii păcatului și "stăpânitorului" veacului acesta, este nevoie de

curaj, de sacrificiu de sine, însoțit de credință tare. Curajul și sacrificiul de sine ne ajută să smulgem din mâinile lumii întinate, trupul lui Hristos, răpit prin diferite vicleșuguri și meșteșugiri.

Ca slujitori ai Dumnezeului părinților noștri, urmăm pașilor Domnului și suntem datori să lucrăm cu cea mai înaltă dăruire de sine și în spiritul celei mai înalte jertfelnicii pentru îndreptarea, luminarea și orientarea corectă a oamenilor încredințați nouă de Dumnezeu spre arhipăstorire. Suntem datori să avem grijă de mântuirea tuturor, și a celor dintâi, și a celor de pe urmă! Suntem datori să dăm tuturor posibilitatea de a dobândi harismele Sfântului Duh prin care, cu harul lui Dumnezeu, viața în lumea de aici se preface întru miros de bună mireasmă duhovnicească bine primită în ceruri la altarul lui Dumnezeu cel mai presus de ceruri.

Prea Fericite Părinte Patriarh Teoctist, iubit frate întru Hristos Domnul,

Strâns unite prin legătura dragostei dumnezeieștii, Bisericile noastre au mers de-a lungul veacurilor și continuă să meargă înainte pe calea istoriei dând mărturia cea bună a vieții și nădejzii creștine.

În legătura dragostei, strâns uniți, trebuie să ducem mai departe lucrarea noastră bine plăcută lui Dumnezeu. Trebuie să fim conștienți de răspunderea ce ne revine ca să preaslăvim pe Dumnezeu și, la rândul nostru, să fim preaslăviți de El!

Trecem printr-o perioadă dificilă, în care dileme de tot felul, problematizări care de care mai grave și contestări de tot felul fac tot mai dramatică viața oamenilor. Dimensiunea spirituală a vieții omului a fost și este umbrită de "grijile lumesti". În ultimul timp, noi toți am fost martorii efectelor aroganței, tendințelor de separare și dezbinare, nesocotirii valorii vieții umane de dragul intereselor și al stăpânirii. Am fost martorii barbarizării ființei umane și dezintegrării și destrămării coeziunii sociale.

Astăzi, suntem datori, mai mult ca oricând, să cultivăm și să ridicăm ziduri de apărare în jurul unității noastre, să luptăm ca adevărul să stăpânească, să dăm mărturie despre viața noastră ortodoxă care, inspirată de sfânta noastră credință, constituie garanția pentru întărirea păcii și unității între toți oamenii și pentru ferirea lor de orice discriminări și de orice intoleranță. Nu avem nici o îndoială că, înaintând mână în mână, în spiritul dragostei sincere și dezinteresate, cerută de credința ortodoxă și de etosul ortodox lăsat de Sfinții Părinți, bisericile noastre vor contribui la progresul duhovnicesc al credincioșilor și vor da mărturie în fața lumii despre valorile spirituale ale Sfintei Evanghelii, singurele valori în stare să dea sens vieții umane.

Prin această luptă duhovnicească vom slăvi pe Dumnezeu și la rândul nostru vom fi slăviți de El, având ajutor și sprijin pururea de la Domnul, de la Dumnezeul nostru, cel în prea Sfânta Treime închinat. Întotdeauna noi, creștinii, am avut și avem necazuri în această lume și suferim, poate mai mult decât ceilalți oameni, deoarece, pe lângă suferințele firii noastre stricăcioase, purtăm, liber consimțit, și crucea credinței noastre. Așa urmăm lui Hristos, aducând mărturia învierii și a așteptării venirii Domnului, într-o lume care, închizându-se tot mai mult în sine ca într-o închisoare, este stăpânită tot mai mult de nimicnicie.

Așa zisa "nouă ordine mondială" se exprimă în epoca globalizării ca o prezență interesată în primul rând să domine și să stăpânească. Mărturia conștiinței noastre ca bine credincioși ortodocși în lumea contemporană dobândește dimensiuni uriașe, dimensiuni de neimaginat, care privesc prezentul și viitorul nostru.

Prea Fericite frate întru Hristos,

Aflându-ne astăzi aici, în vestita Mitropolie a Olteniei, a cărei istorie, după cum cunoaștem, se identifică cu istoria întregului popor român, trăim o mare bucurie. Existența național religioasă a românilor este certificată în aceste părți de mulțimea sfintelor mănăstiri și lăcașuri de închinare, considerate a fi cele mai vechi din România. Îndreptându-ne privirile spre chipurile fericite ale bine credincioșilor și de Hristos iubitorilor creștini, care au venit în număr atât de mare să ne primească și au umplut până la refuz această Sfântă Catedrală, în frunte cu strălucitul și prea iubitul Înalt Prea Sfințit Mitropolit Teofan, însoțit de cucernicul cler, mărturisim că inimile noastre s-au umplut de bucurie, de veselie duhovnicească și de adâncă emoție.

Prea Fericirea Voastră,

Când văd atâta dragoste, când văd entuziasmul credincioșilor de aici, manifestat atât de deschis, înțeleg că, Prea Fericirea Voastră, care ați fost arhipăstor aici, Vă bucurați acum, ca și atunci, de ales respect și deosebită prețuire. Credincioșii de aici, pe care i-ați arhipăstorit, cred în rugăciunile și binecuvântările pe care Prea Fericirea Voastră le înălțați la Dumnezeu! Cred că aceste rugăciuni sunt bine primite și au trecerea la El. În Prea Fericirea Voastră ei văd, încă, pe păstorul lor duhovnicesc.

Prea Fericirea Voastră,

Prezența succesorului Prea Fericirii Voastre, Înalt Prea Sfințitul Teofan, Mitropolitul Olteniei, ierarh cu deosebită activitate pastorală în Biserica Ortodoxă Română, cu viziune deosebită pentru viitorul Bisericii, ierarh care dă garanția viitorului strălucit al acestei Biserici, ne face să mărturisim că avem dovada concretă a renașterii și a înnoirii nu numai a acestei Sfinte Mitropolii, dar și a întregii Sfinte Biserici Ortodoxe Române.

Prea Fericirea Voastră, Înalt Prea Sfinția Voastră,

Încă o dată avem bucuria de a Vă mulțumi călduros pentru felul în care ne-ați primit și ne primiți aici și pentru dragostea cu care ne înconjurați. Încă o dată, mulțumim Prea Sfinției Voastre, Înalt Prea Sfințite Teofan, Mitropolit al Olteniei, prea iubit frate întru Hristos, pentru primirea cordială pe care ne-ați făcut-o, împreună cu Prea Cucernicul Cler din această Mitropolie.

Mulțumim pentru ospitalitatea care ne-a amintit felul în care Avraam, odinioară, a primit pe cei trei îngeri la stejarul Mamvri. Mulțumim și tuturor factorilor bisericești, de stat și politici, autorităților locale și în special dumneavoastră, bine-credinciosului popor pentru dragostea și cinstea arătată față de smereniile noastre.

Ne rugăm ca Dumnezeu cel Atotputernic, de la Care este toată darea cea bună, să păzească și să apere Prea Sfânta Biserică Ortodoxă Română soră, pe Prea Fericirea Voastră de Dumnezeu aleasă, clerul și poporul de Dumnezeu păzitei Mitropolii a Olteniei, nebântuiți de necazuri și încercări, și să Vă încununeze pururea cu darurile cele bogate ale Sfântului Duh.

Înălțați fierbinte rugăciune către Domnul, pentru Prea Sfintele Biserici Ortodoxe Greacă și Română ca, în aceste vremuri cu adevărat grele, fără sminteală și fără obstacole să ducă mai departe apostolia lor sfântă în lume, după porunca Domnului Iisus spre slava sfânt numelui Său, al Cărui har și milă nemăsurată să fie cu voi, cu toți, în toate zilele vieții voastre. Amin.

Cu binecuvântarea Prea Fericirii Voastre, Prea Fericite Părinte Patriarh, permiteți-mi să ofer un dar Înalt Prea Sfinției Sale, Înalt Prea Sfințitului Teofan, un dar care să rămână ca o amintire a Sfintei Liturghii săvârșite astăzi, în biserica Prea Sfintei Născătoare de Dumnezeu numită Madona Dudu. Este vorba de aceste veșminte arhieresti, epitrahil și omofor. Sunt încredințat că acestea vor constitui simbol al unității noastre, dată de viața liturgică, unitate care se continuă în viața de zi cu zi și se sfârșește tot cu Sfânta Liturghie. Vă ofer și acest engolpion ca semn de recunoaștere a vredniciei arhieresti a Înalt Prea Sfinției Voastre.

Vă rog, Înalt Prea Sfinția Voastră, să-mi îngăduiți a oferi și celor doi colaboratori apropiați ai Înalt Prea Sfinției Voastre, celor doi Episcopi vicari pe care îi aveți, câte un engolpion, iarăși ca semn al vredniciei lor arhieresti.

De asemenea, am bucuria să ofer și acestui sfânt locaș un rând de sfinte vase: un sfânt disc, un sfânt potir, o steluță și o copie. Acestea vor exprima taina unității noastre în Hristos dată în Sfânta Liturghie.

La rândul său, Prea Fericitul Părinte Patriarh Teoctist, între altele, a apreciat în mod deosebit activitatea administrativă, social-filantropică, pastorală și mai ales duhovnicească din Arhiepiscopia Craiovei, care cunoaște un vădit progres în ultimii doi ani, de când I.P.S. Mitropolit Teofan păstorește această eparhie, spunând următoarele:

*Prea Fericirea Voastră, Părinte Arhiepiscop Christodoulos,
Înalt Prea Sfințiile Voastre și Prea Sfințiile Voastre,
Cuvioase maici și cuvioși părinți,
Iubiți credincioși și credincioase,*

Duminica de astăzi, aureolată cu Dumnezeiasca Liturghie, iată, premerge într-un fel lumina și bucuria Cincizecimii, mai cu seamă că tot astăzi Biserica îi sărbătorește pe cei 318 Sfinți Părinți de la primul Sinod Ecumenic de la Niceea, 325.

Bogăția de daruri spirituale, de gânduri, cuvinte și formule pentru mântuirea lumii și a noastră a tuturor, emisă de Prea Fericirea Sa Arhiepiscopul Christodoulos, ne-a făcut să ne îndestulăm sufletele de bucurie și de nădejde. De bucurie, pentru că ne găsim în cetatea Banilor, în Valahia Mică, cu credincioși slujitori ai Sfintelor Altare și mănăstiri, recunoscute prin vredniciile lor. De

bucurie, de asemenea, pentru că am găsit acum, după atâția ani de când am lăsat Sfânta Mitropolie, sporuri duhovnicești, sporuri sociale. Am întâlnit fețe pline de veselie, am văzut frunți senine și priviri pline de bucurie, care izvorăsc din vistieria sufletului și a inimii curate. De la credincioșii tineri și vârstnici și de la slujitorii sfintelor altare această stare s-a revărsat și în sufletele noastre.

Cum am putea altfel tălmăci această stare sufletească de bucurie și nădejde trăită de noi la Universitatea craioveană și la alte momente, dar mai cu seamă cel de astăzi, decât ca iubire a noastră în Hristos față de Arhipăstorul celei mai vechi Biserici din Ortodoxie, Prea Fericitul Părinte Christodoulos al Greciei și a toată Elada? Ce bucurie poate fi mai mare decât cea de acum, din aceste clipe, când ne găsim în fața Sfântului Altar, a Sfintei Mese, a Sfântului Potir? Ce bucurie poate fi mai mare, de asemenea, decât aceea pe care am trăit-o la întâlnirea cu tineretul Seminarului Teologic de la Bucovăț? Ce bucurie poate fi mai deplină decât cea trăită între profesorii Senatului universitar și cadrele didactice de prestigioasă pregătire științifică de nivel european, care au acordat cea mai mare cinstire academică nouă, slujitorilor Bisericii Ortodoxe Grecești și Române și ne-au întâmpinat atât de înălțător prin cântările îngerești ale tinerilor, încât ne-au îndreptat tuturor inimile spre Dumnezeu?

Această bucurie nu este de ordin pământesc, de ordin omenesc, nu izvorăște numai dintr-o stare pur omenească pe care am trăit-o noi zilele acestea la Craiova, ci este oferită nouă îndată după Învierea Mântuitorului nostru Iisus Hristos. Aceasta constituie un dar al nostru, care va rămâne cu noi. Darul acesta al bucuriei, pe cât cunoaștem, îl au toți românii de pe aria noastră strămoșească, îndeosebi oltenii, fiii Olteniei, care au darul de a se bucura și de a găsi bucurie chiar și în necazuri. Ca dar al lui Dumnezeu însă, trebuie să trăim bucuria și să o dăruim semenilor noștri tot ca pe un dar al sufletelor noastre pentru mângâierea sufletelor lor.

Bucuria noastră, așadar, s-a constituit ca dar a lui Dumnezeu, s-a constituit aici din vredniciile, revederea și cele pe care le-am auzit și le-am trăit noi în Craiova, dar și din realizările pe care le-am văzut ca ierarh, ca slujitor al Sfintei noastre Biserici și ca unul care mi-am purtat pașii de-a lungul și de-a latul acestei părți de țară, Valahia Mică. Ca dar al lui Dumnezeu, bucuria își descoperă dimensiunile ei atunci când este trăită de mai mulți și când este trăită în Hristos și în slujirea Lui. Și, iată, prezența Prea Fericitului Arhiepiscop Christodoulos al Atenei și a toată Elada, însoțit de o delegație de ierarhi cunoscuți și prețuiți prin operele lor, traduse unele și în limba română, ne-a prilejuit ca această bucurie specifică nouă, ca fii ai Bisericii Ortodoxe Române, să o trăim mai mulți și chiar împreună, astăzi, spre slava lui Dumnezeu și bucuria Maicii Domnului.

Al doilea motiv, a doua dimensiune a vizitei noastre la Craiova, prea iubit popor al lui Dumnezeu, așa cum am spus la început, este cel al nădejzii, al virtuții nădejzii care s-a sedimentat și s-a auzit tot timpul în zilele acestea, în întâlnirile noastre, într-o viață mai bună, mai curată, mai aproape de Dumnezeu și de sfinții Lui. Aceasta este, de asemenea, virtutea teologică arătată nouă de Sf. Ap.

Pavel: „Dar, fraților, nu vrem să fiți în neștiință despre cei ce au adormit, ca să nu vă întristați ca ceilalți, care nu au nădejde.” (I Tes. 4, 13), pentru a nu dispera niciodată, nici atunci când greșim, nici atunci când cădem în păcat, ci mai ales atunci să ne punem nădejdea în ajutorul lui Dumnezeu, în harul Său despre care atât de frumos a vorbit Prea Fericitul Părinte Arhiepiscop Christodoulos. Virtutea aceasta mai are darul de a ne ajuta în viață, de a ne ridica din starea de slăbiciune sufletească în care ne aflăm uneori și a ne urca pe o treaptă superioară în credință, în fapte bune și în sporirea iubirii față de Dumnezeu.

În vizita noastră la Craiova ne-am îndestulat nădejdea văzând lucrarea socială, filantropică a Sfintei Mitropolii, grija față de copiii orfani, de cei săraci, de cei bolnavi, o întreagă activitate care împlinește nădejdea noastră de mai bine. Cât de mult înalță viața nădejdea de mai bine! Iată, această nădejde ne este întărită astăzi și de faptul că împreună cu noi se roagă copiii, viitorul țării și al Bisericii noastre! Câtă nădejde ne toarnă copiii în suflete, ei, cei pe care Iisus i-a iubit atât de mult, cei pe care-i numește „frați ai Săi mai mici” (Matei 25, 40) și pe care-i cheamă neîncetat la Sine! Această nădejde ne cheamă și pe noi toți la Iisus, la Sfânta Sa Biserică spre a ne reînnoi neîncetat viața noastră duhovnicească și trupească. Cu aceeași nădejde de mai bine și cu aceeași bucurie ne-au primit și tinerii seminariști, viitorul Bisericii.

Suntem plăcut impresionați de legăturile atât de frumoase stabilite aici de Înalț Prea Sfințitul Mitropolit Teofan cu Universitatea, cu autoritățile, cu toți factorii care privesc astfel, cu nădejde de mai bine, familia creștină, formarea tinerilor în spiritul Evangheliei, și ne punem nădejdea într-o mai vie și actuală activitate pastorală a clerului nostru la acest început de secol.

Iată, două dimensiuni de slujire ale Bisericii noastre de o mare importanță ale întâlnirii noastre, Prea Fericirea Voastră, Înalț Prea Sfințiți Părinți, iubiți părinți și credincioși. Pentru bucuria și nădejdea noastră, a tuturor, Dumnezeu v-a purtat pașii aici, în Oltenia, și vă încredințăm că semănarea cuvintelor Evangheliei și ale Sfinților Părinți cu atâta dărnicie atât la Universitate, cât și la această catedrală, întreagă această învățătură a mers în pământ bun, în brazda bună a sufletelor acestor credincioși unde va aduce roadă însutit și înmiit.

Vă mărturisesc că în aceste clipe, când Domnul m-a învrednicit să fiu martor atâtor împliniri duhovnicești, mă întreb împreună cu Sfântul Apostol Pavel: „Și ce mulțumire Îi putem noi da în schimb lui Dumnezeu pentru voi, pentru toată bucuria cu care ne bucurăm de voi înaintea Dumnezeului nostru?” (I Tes. 3, 9). Sporește bucuria, Prea Fericirea Voastră, sporește, venind din trecutul relațiilor Bisericii noastre și proiectându-se, prin nădejde, în viitor. Astfel, ea cuprinde cele trei dimensiuni ale timpului, făcându-ne să trăim mai adevărat taina Domnului nostru Iisus Hristos, care „ieri și azi și în veci, este același” (Evrei 13, 8).

Bucurându-ne în prezent, aducem mulțumire lui Dumnezeu pentru trecutul plin de har al legăturilor de credință și dragoste bimilenare, croite și întocmite de sfinții Sfințelor noastre Biserici, „Mulțumind cu bucurie Tatălui, Celui ce v-a învrednicit să luați parte la moștenirea sfinților întru lumină” (Col. 1, 12). Acest

trecut, încununat cu aureola idealului împlinit după toată dorirea noastră, ne învrednicește să trăim bucuria „ca pe o tresărire a sufletului, care se veselește de cele ce s-au întâmplat după vrerea sa”, cum scrie Sf Vasile cel Mare³⁸.

Bucurându-ne în prezent, pregustăm și viitorul prin nădejde, deoarece, așa cum ne învață Sf Chiril al Alexandriei, „bucuria deplină și desăvârșită este cea în Dumnezeu, pentru Dumnezeu și pentru fapte bune, pentru nădejdea tare și neclintită”³⁹. De altfel, nădejdea ca trăire anticipată a viitorului se întemeiază pe dorirea împlinirii făgăduinței Domnului că noi toți, frații întru credință, suntem și vom fi una (Ioan 17, 20- 21) în Biserica lui Hristos „pe care nici porțile iadului nu o vor birui” (Matei 16, 18). Oare Prea Sfânta noastră Biserică dreptmăritoare nu preamărește în cântări duhovnicești faptul că la Înălțarea Domnului, Sfinții Apostoli s-au bucurat datorită făgăduinței făcute de Mântuitorul și, desigur, primite de ei cu nădejde?

Prea Fericirea Voastră, în numele Sfântului Sinod al Bisericii Ortodoxe Române vă mulțumim și aici pentru osteneala pe care V-ați asumat-o ca să faceți o vizită oficială și să binecuvântați clerul și credincioșii Mitropoliei Olteniei. Ierarhii, clerul și credincioșii Bisericii Ortodoxe Române și-au exprimat totdeauna bucuria și nădejdea vie în roadele comuniunii dintre Biserici. Să folosim mai departe aceste legături spre binele Bisericilor și popoarelor noastre, spre binele Ortodoxiei întregi! Să-mi îngăduiți în încheiere să felicit și să mulțumesc Înalt Prea Sfințitului Mitropolit Teofan și colaboratorilor săi pentru organizarea acestei istorice primiri a noastră.

Și pentru că am slujit astăzi în biserica Maicii Domnului, Madona Dudu, așa cum le place localnicilor s-o numească, îi oferim Înalt Prea Sfințitului icoana Maicii Domnului și îl încredințăm ocrotirii ei, împreună cu slujitorii parohiilor și mănăstirilor. Ne vom continua călătoria căci, încă, soarele călătoriei nu este la apusul său. Aceasta este ultima Sfântă Liturghie oficiată în țara noastră împreună cu Prea Fericitul Părinte Christodoulos. Din punct de vedere liturgic, facem ultima noastră îmbrățișare în Hristos, Domnul nostru, cu nădejdea și bucuria de a rămâne pururi cu noi.

Iubiți frați și surori, știm că vă rugați zilnic Maicii Domnului, să nu uitați a ne pomeni și pe noi în rugăciuni!

Hristos s-a înălțat! Amin

La sfârșitul Sfintei Liturghii, următorii preoți, consilieri și protoierei din Arhiepiscopia Craiovei, au fost cinstiți pentru activitatea lor de Prea Fericitul Părinte Patriarh Teoctist cu distincția bisericească *Crucea Patriarhală* pentru preoți: Pr. **Tismonariu Răzvan**, consilier administrativ, Pr. **Ion Nicolae**, consilier economic, Pr. **Sever Negrescu**, consilier cultural, Pr. Protoiereu **Aurel Greere**, Pr. Protoiereu **Bârlănescu Ion**, precum și Pr. **Marcel Turbatu**, pensionar, care a pătimit mulți ani în închisorile comuniste, iar Dl. **Glavan Marcel**, consilier eco-

38. Sf. Vasile cel Mare, *Omilia a IV-a, Despre mulțumire*, 4, în P.S.B., vol. 17, București, 1986, p. 380.

39. Sf. Chiril al Alexandriei, *Comentariu la Evanghelia Sf. Ioan, X, 2*, în P.S.B., vol. 41, București, 2000, p. 950-951.

nomic, și Dl. **Tudor Ilie**, cântăreț bisericesc la parohia Podari, tatăl cunoscutului actor craiovean Tudor Gheoerghe, au primit *Crucea Patriarhală* pentru mirenii. După slujbă, Prea Fericitul Christodoulos a trăit clipe emoționante alături de tinerii greci care studiază la Universitatea din Craiova, care l-au invitat la cafeneaua „El Greco” din oraș.

LA ACADEMIA MISIONARĂ VALAHIA MICĂ

La orele 13.30, oaspeții au servit prânzul la *Academia Misionară „Valahia Mică”*, împreună cu alți invitați, care au avut posibilitatea să-și exprime bucuria de a fi petrecut momente de neuitat alături de Întâistătorii celor două Biserici ortodoxe surori și să-și arate dragostea față de membrii delegației Bisericii Greciei.

Atmosfera a fost destinsă de Ansamblul „Maria Tănase” din Craiova, care a prezentat un frumos program artistic de dansuri populare oltenesti.

Apoi, Arhidiaconul **Varnavas Theoharis**, din delegația Bisericii Greciei, a recitat poezia intitulată „Toate corăbiile noastre”, care exprimă patriotismul grecesc și nostalgia revenirii pe pământul natal.

Toate corăbiile noastre

Corăbiile noastre, toate s-au întors,
Însă cu pânzele rupte, sfâșiate
Cu catargele căzute la pământ.

Au venit din Smirna
Și au adus în vase sfinte
Bisericile de la noi.

Au adus femei, bătrâni, copii,
Toți un neam de romani,
Căci, rădăcinile noastre sfinte,
Din răsărit pe corăbii au ajuns aici.

Numai o corăbioară nu s-a întors.

Pe unde o fi acum,
În ce mări plutește
De nu se mai arată nicăieri?

De ani de zile ne dorim să o vedem
Și ani mulți au trecut,
Dar nu am văzut nici marinarii ei,
Nu am văzut nici un vânt de mare,

Nici un far,
Care să arate venirea ei.
Nu am văzut nici o stea de noapte,
După care să se orienteze.
Desigur, poate s-a înecat,
Poate a dispărut
Și nu va mai veni niciodată pe
pământul patriei,
Vai mie,
Pe ea se afla cea mai frumoasă,
Cea mai de preț încărcătură a neamului nostru.

Pe toate le-am pierdut,
Pierzând această corăbioară
Și vreau să vă spun
Că în ea se aflau
Nădejtile noastre.

Hai tu, corăbioara mea,
Vino cu darul tău cel sfânt,
cu darul tău.
Dă-ne nouă tezaurul pe care-l porți
cu tine.

Vino de la Smirna,
Vino și ajută-ne să ne întoarcem,
pe pământul patriei noastre.

Dar nici oltenii nu s-au lăsat mai prejos, dând o frumoasă replică prin Diac. Grigore Cârstea, care a interpretat cântecele populare românești: „Arde-mi-te-ai codru des” și „Foaie verde lămâiță”.

În continuare, Prea Sfințitul Episcop **Gherasim** al Râmnicului a semnalat prezența în sală a Pr. Albert Rauch, directorul Institutului pentru Bisericele Orientale din Regensburg, căruia i-a mulțumit pentru atenția arătată delegației Bisericii Ortodoxe Române, conduse de Prea Fericitului Părinte Patriarh Teoctist, în timpul vizitei făcute de curând în Germania, când a fost acolo și Prea Sfinția Sa, invitându-l în Episcopia Râmnicului ori de câte ori va avea ocazia să vină în România.

La rândul său, Pr. **Albert Rauch**, reamintind bunele relații pe care le are cu Mitropolia Olteniei, încă de pe vremea Mitropolitului Firmilian, precum și vizita Patriarhului Justinian în Germania, în fruntea unei delegații din care a făcut parte și actualul Întâistătător al Bisericii Ortodoxe Române, a spus următoarele cu privire la recenta vizită în Germania a Prea Fericitului Părinte Patriarh Teoctist:

Părintele Patriarh Teoctist a vizitat comunitatea noastră, acum o lună, și am remarcat impresia deosebită pe care a făcut-o tuturor celor prezenți. De asemenea el a vizitat orașele München, Nürnberg și Regensburg.

Astfel, toată lumea a remarcat faptul că este un adevărat părinte care aduce iubirea lui Dumnezeu și care a vorbit despre Biserica cea Una, din care facem cu toții parte.

A vorbit așa frumos, că noi aici, în țara românească și în cea germană suntem în Europa. Nu trebuie să facem o Europă pentru că ea există deja, însă trebuie redescoperit ceea ce avem deja. Așa și noi, simțim rădăcinile comune pe care le avem, în special cu cultura greacă.

Prezent la Craiova, pentru meciul de fotbal al reprezentativei României cu cea a Bosniei-Herțegovina, Dl. **Anghel Iordănescu**, antrenorul echipei naționale, a venit să-i salute pe cei doi Întâistătători de Biserici și să le mulțumească pentru urările făcute înaintea meciului, câștigat de naționala României cu scorul de 2-0. În semn de dragoste față de jucători, Prea Fericitul Christodoulos a oferit câte o cruciuliță de aur fiecarui component al echipei naționale de fotbal a României.

Aceste momente plăcute, de bucurie între frați, au fost încununuate de Înalt Prea Sfințitul **Ierotheos**, Mitropolit de Navpaktus și Aigios Vlasios, unul dintre cei mai cunoscuți teologi și scriitori bisericești ai Greciei de astăzi, care a spus următoarele:

*Prea Fericite Părinte Patriarh Teoctist,
Prea Fericite Părinte Arhiepiscop Christodoulos,
Iubiți comeseni,*

Aș vrea să exprim, în primul rând, bucuria mea și recunoștința față de Prea Fericitul Părinte Arhiepiscop Christodoulos, care a binevoit să mă includă între membrii distinsei sale delegații, pe parcursul acestei vizite, o vizită care, într-adevăr, m-a marcat foarte profund.

Este pentru prima dată când vin în România și vă imaginați ce înseamnă acest lucru pentru mine.

Mă bucur pentru că am avut ocazia să admir în primul rând buna credință, cuvioșia, devotamentul românilor față de cele sfinte și, pe lângă aceasta, am admirat răbdarea lor și, mai concret, am admirat insistența cu care țin la tradiția lor spirituală.

Deși vin pentru prima dată, pe alte căi, din alte surse de informare am aflat multe despre credința poporului român și, de asemenea, despre tradiția lui național-religioasă.

Vreau să vă mărturisesc că aceste tradiții și aceste cunoștințe dobândite de mine m-au influențat foarte mult, atât în ceea ce privește viața mea personală duhovnicească, cât și în ceea ce privește formarea mea teologică. Când eram mic, îmi aduc aminte cu emoție de perioada în care citeam cartea distinsului teolog și preot român Virgil Gheorghiu, carte amintită de Prea Fericirea Sa Părintele Christodoulos ieri, o carte care mi-a făcut o impresie cu totul aparte. Din ea am învățat despre teologia vieții bisericesti, despre teologia icoanei, despre teologia integrării în trupul lui Hristos, ca mădular al ei, și despre teologia înaltă a acelei comuniuni între vii, dintre sfinții vii și sfinții care au plecat dintre noi, trupește.

De asemenea, când am înaintat cât de cât în vârstă și în cunoștințele mele, am avut binecuvântarea ca în orașul Atena să ascult o cuvântare, o prezentare a părintelui Dumitru Stăniloae, cunoscutul teolog, o cuvântare care, la fel, m-a marcat profund. Părintele Stăniloae a vorbit despre relația omului cu creația și, atunci, am aflat despre teologia darului, care a fost magistral formulată de acest teolog, în sensul că întreaga creație, întregul cosmos constituie darul lui Dumnezeu făcut cu toată iubirea, cu toată dragostea Lui față de oameni, celei mai frumoase, celei mai prețuite creaturi ale Sale, omul.

Sunt sigur că ați aprofundat înaintea mea această teologie, însă dacă-mi permiteți să reiau și eu în linii generale această idee, omul primește din partea lui Dumnezeu întreaga creație, ca pe un dar, și o dă înapoi, ca pe un dar prin care încearcă să răsplătească darul primit.

Dumnezeu nu este o idee, Dumnezeu este Dumnezeu personal care iubește omul și, de aceea, îi face aceste dar neprețuit ca să-l atragă în relația de iubire pe care o simte față de om.

Am înțeles atunci un lucru extraordinar: Sensul existenței noastre este acela de a realiza faptul că suntem ființe sociabile, ființe care sunt în stare să creeze relații de comuniune în iubire, în special cu Dumnezeu. Creind aceste relații de iubire cu Dumnezeu, omul poate să ajungă să înțeleagă că și creația, lumea în general, face parte din relația de iubire, iar societatea, semenii săi, dețin un rol foarte important în cadrul acestei relații de iubire cu Dumnezeu.

Mai târziu, când am avut iarăși fericita ocazie să citesc încă o carte scrisă de părintele Stăniloae, aceea referitoare la Sfântul Maxim Mărturisitorul, am înțeles mai adânc sensul teologiei sale. Astfel, am înțeles că relația dintre teologie și viața duhovnicească, viața de „trezvie”, despre care a vorbit Prea Fericitul Părinte Patriarh Teoctist, este absolut necesară și determinantă pentru desăvârșirea noastră.

Teologia nu poate fi concepută ca ruptă de viața duhovnicească, separată de trezvia tradiției patristice. Am înțeles că, în viața noastră, un rol foarte important îl are relația personală cu semenul, relația cu Dumnezeu întâlnit în persoane.

Nu vreau să vă obosesc mai mult, dar vreau să vă mai spun doar că această teologie formulată în două maniere diferite, dar având același conținut, teologia părintelui Virgil Gheorghiu și teologia părintelui Dumitru Stăniloae, este teologia Bisericii Ortodoxe, teologia cea autentică. Prin această teologie noi, ca ortodocși, depășim două mari ispite ale gândirii și ale spiritualității, în general, umane. Depășim atât pericolul idealismului, adică acea ispită de a face din Dumnezeu o idee pe care să o adaptăm minții noastre limitate și înguste, cât și pericolul pe care îl reprezintă idolatria în diferitele ei forme, de la formele antice și până la formele de astăzi, când multă lume se închină la idoli sub diverse aspecte.

În încheiere, mă rog și vă rog, în același timp, ca să înțelegem și vizita noastră aici și tot ceea ce facem împreună în cursul acestei vizite, exact în spiritul teologiei amintite. Adică să înțelegem această vizită ca pe un schimb de daruri, în care dumneavoastră, frații noștri întru Hristos din România, ne dăruți dragostea voastră și cinstirea pe care am gustat-o din belșug în aceste zile, iar noi, la rândul nostru, frații dumneavoastră întru Hristos, să vă dăruim dragostea noastră și teologia noastră, înțelegerea noastră a tainelor lui Dumnezeu, așa încât, împreună, să dăm mărturie în fața lumii contemporane despre adevărul dumnezeiesc și sensul adevărat al dragostei.

Dragostea fără libertate, dragostea impusă, dragostea cu sila, cum zice poporul român, este o adevărată tiranie. De fapt nici nu se poate altfel; dragoste cu sila nu se poate! Libertatea fără dragoste este ce poate fi mai grav pentru democrația pe care o visăm și pe care o trăim, este anarhie.

În încheiere, I.P.S. Mitropolit Teofan a mulțumit tuturor celor prezenți la această întâlnire frățească și le-a făcut cunoscut că oaspeții greci sunt așteptați și în alte locuri de pe meleagurile oltene, spunând cele ce urmează:

Trăim într-o lume în care timpul trece repede și, conform programului pe care l-am creionat, deși ne-am fi dorit să avem bucuria de a rămâne împreună aici pentru mai multă vreme, ne vom îndrepta în această după-amiază spre pământul binecuvântat al Gorjului.

De aceea, la sfârșitul acestei agape țin să-i mulțumesc lui Dumnezeu pentru această prea frumoasă zi, centrată pe Liturghia de dimineață, Liturghie continuată, ca slujire, ca dimensiune a dragostei, la agapa noastră din această după-amiază.

Nădăjduiesc din tot sufletul că Prea Fericirii noștri Părinți Christodoulos și Teoctist s-au simțit bine aici, în Craiova, pentru faptul că au fost primiți cu foarte multă dragoste. Acesta este sentimentul pe care l-am trăit eu și cred că Prea Fericirile lor au sesizat inima deschisă și largă a oltenilor care i-au primit cu entuziasm și bucurie.

De fapt, ați luat aminte vineri seara, cei care erați la catedrală prezenți, și în dimineața acestei zile, când poporul lui Dumnezeu prezent în fața celor două catedrale ale noastre din Craiova, a simțit sfințenie vieții Prea Fericirii lor și dorit-au din tot sufletul binecuvântarea aleasă. Le mulțumesc pentru prezență, vă mulțumesc dumneavoastră pentru prezența la această agapă și îi încredințăm că amintirea prezenței lor în această Cetate a Băniei va fi o constantă și o permanență.

Dumnezeu să le binecuvânteze viața, să le dea putere să poarte crucea îndrumării poporului lui Dumnezeu din Grecia și din România, și, mai presus de toate, să arate păstorii lor calea care duce către Împărăția Cerurilor Dumnezeu să le binecuvânteze viața și să nu uite că aici, în Oltenia, sunt creștini care se roagă pentru Prea Fericirile lor și-și manifestă o fidelitate până la ultimele consecințe ale acesteia față de Biserica lui Hristos cea Una, Sfântă și Sobornicească. Să-i mulțumim lui Dumnezeu pentru acest moment binecuvântat!

LA COLOANA INFINITULUI DIN TÂRGU JIU

La orele 17.30, potrivit programului, cei doi Întâistătători de Biserici și persoanele însoțitoare, au plecat din Craiova spre orașul Târgu Jiu.

În drum spre Târgu Jiu, oaspeții au poposit pentru câteva minute în orașul minier Rovinari, pentru a vizita biserica construită din temelie, începând din 1995, prin osteneala minerilor din zonă, ce așteaptă să fie pictată și sfințită, cum spun cei care s-au adunat în fața acestui locaș, curioși să vadă impunătorul „alai” bisericesc aflat în trecere prin localitatea lor.

Ajungând în Târgu Jiu, la orele 19.30, oaspeții, însoțiti de I.P.S. Mitropolit Teofan al Olteniei, s-au oprit în parcul orașului, la „Coloana Infinitului”, remarcabilă opera artistică a genialului sculptor român Constantin Brâncuși, originar din ținuturile gorjene.

Întâmpinați de autoritățile locale, în frunte cu Dl. **Florin Cârciumaru**, primarul orașului, Dl. **Toni Greblă**, prefectul județului Gorj, și Dl. **Nicolae Mischie**, președintele Consiliului județean, de fruntași ai vieții culturale și artistice gorjene și de numeroase persoane de toate vârstele și stările sociale prezente la încheierea festivităților dedicate zilelor orașului Târgu Jiu (6-8 iunie 2003), celor doi Întâistătători de Biserici li s-au oferit, după datină, pâine și sare și tradiționala țuică servită cu plosca.

În această atmosferă de vădită trăire emoțională, Dl. **Toni Greblă**, prefectul județului Gorj, a adresat înalților oaspeți și tuturor celor prezenți următoarele cuvinte:

*Prea Fericite Părinte Patriarh Teoctist,
Prea Fericite Părinte Arhiepiscop Christodoulos,
Distinși oaspeți,
Onorată asistență,*

Este o mare bucurie și trăim o deosebită satisfacție prin faptul că am primit astăzi, aici, pe Întâistătătorii Bisericii Ortodoxe Române și ai Bisericii Ortodoxe a Greciei, doi înalți ierarhi, binecunoscuți drept credincioșilor pentru nobila lor lucrare pastorală, ecumenică, misionară și socială.

Cu acest prilej, permiteți-mi să adresez înalților noștri oaspeți un cald și sincer bun venit în județul Gorj.

Exprim în numele autorităților locale și a celorlalți credincioși ortodocși, cele mai alese mulțumiri pentru opțiunea de a include în programul vizitei și județul Gorj, județ în care, și în perioada totalitarismului, oamenii și-au păstrat ne-

clintită credința în Dumnezeu, urmând învățăturile creștine ale lui Nicodim, călugăr venit din Muntele Athos pentru a ridica la Tismana cea mai mare și cea mai veche mănăstire din arealul Olteniei de Nord.

Prea Fericitul Părinte Patriarh Teoctist este pentru gorjeni un simbol al credinței și al dăruirii pe treptele slujirii creștine, o pildă de smerenie, o personalitate luminată care sprijină susținut eforturile Guvernului de integrare euro-atlantică a României, un mare prieten al Gorjului, vizita de astăzi fiind cea de-a treia făcută în cele două mandate ale mele ca prefect al județului Gorj.

De numele Prea Fericitului Părinte Patriarh Teoctist se leagă, pentru totdeauna, primul pas către refacerea unității creștine, concretizat prin invitația adresată Papei Ioan Paul al II-lea de a vizita România. Acest eveniment ecumenic a făcut din români primul popor ortodox care a primit și ovaționat un Episcop al Romei.

Vizita Prea Fericitului Voastre, Părinte Arhiepiscop Christodoulos, apreciem că reprezintă o nouă vizită istorică în România. Ea exprimă străvechile legături frățești, în spiritul dragostei și sincerității creștine, dintre poporul român și Biserica Ortodoxă Română cu Biserica Ortodoxă a Greciei și poporul grec. Această vizită reprezintă un semn vizibil de sprijinire a României pentru integrarea în Uniunea Europeană ca țară ce aparține civilizației și spiritualității creștine.

Ne aflăm la „Coloana infinită”, capodoperă care a intrat în circuitul marilor valori perene, vădind zi și noapte o vrednică înrâurire asupra sufletului uman, frumusețe, armonie, perfecțiune, dăruire, recunoștință și credință în slava lui Dumnezeu cel Unul.

Județul Gorj se află în cel de-al treilea an de creștere economică, an în care se confirmă eforturile de modernizare și dezvoltare a economiei, în strânsă legătură cu efecte sociale de asigurare a unui mediu de afaceri atractiv pentru investitorii români și străini.

În Gorj, facem tot posibilul ca Biserica să se bucure de prestigiul câștigat de-a lungul timpului prin formarea sistemului de valori morale creștine, a unor etici și a unei culturi a solidarității în rândul populației.

După 1989, în județul nostru au fost ridicate 15 mănăstiri și biserici parohiale noi. S-au refăcut peste 30 de biserici vechi, anexe și incinte monahale. În înțelegere cu mitropolia Olteniei, am trecut și la derularea unui parteneriat social, pentru ajutorarea celor aflați la nevoie. Pentru programele de asistență socială acceptate și dăruirea cu care s-a implicat în refacerea bisericilor și incintelor monahale din Gorj, doresc să mulțumesc public Înalt Prea Sfinției Sale Teofan, Arhiepiscop al Craiovei și Mitropolit al Olteniei.

În acest moment de profundă încărcătură emoțională, vă asigur de disponibilitatea noastră, a autorităților din Gorj, de a continua și mai strâns parteneriatul social și acțiunile începute în comun cu mitropolia Olteniei, pentru a reda vechilor lăcașuri de cult imaginea și valoarea patrimonială reală, pentru construirea altora acolo unde se impune. Dați-mi voie să închei prin a ura deplin succes acestei înalte vizite pastorale și misionare, prin întâlniri fructuoase și de neuitat cu credincioșii și cu clericii din județul nostru. Vă mulțumesc.

În continuare, Dl. **Nicolae Mischie**, președintele Consiliului Județean Gorj, a îndreptat către cei doi Întâistătători de Biserici următoarele cuvinte de salut din partea autorităților locale și a populației gorjene:

*Prea Fericite Părinte Patriarh Teoctist,
Prea Fericite Părinte Arhiepiscop Christodoulos,
Onorată asistență,*

Populația Gorjului și a municipiului Târgu Jiu trăiește astăzi clipe de neuitat, generate de semnificația deosebită pe care o are vizita dumneavoastră în județ și în municipiul Târgu Jiu.

Nu este deloc întâmplător faptul că această vizită are loc aici, sub însemnul recunoașterii fără de sfârșit a autorităților și a dăinuirii în timp a neamului românesc.

Acest gest pune în evidență, încă o dată, recunoașterea credinței ortodoxe a populației județului Gorj prin aceste acțiuni întreprinse de Biserica Ortodoxă.

Aceste momente plăcute ne sunt oferite prin îmbinarea celor două Biserici, astăzi, sub acest însemn al „zeului” nostru spiritual, care ne-a lăsat și care ne-a transmis, pentru generațiile viitoare, să avem în atenție un lucru: acela de a munci și de a transmite din generație în generație credința străbună.

Ați lăsat în urma Prea Fericirii Voastre, Părinte Patriarh Teoctist, la Mitropolia Olteniei, oameni care nu vă dezic, oameni care s-au evidențiat prin eforturi extraordinar de mari în a reda Bisericii adevărata ei valoare. Mă refer, la I.P.S. Mitropolit Teofan, sub egida căruia Gorjul este vizitat aproape la două săptămâni. Nu este comună și biserică a județului care să rămână nevizitată. Ctitoriile din ultima vreme dovedesc eforturile care se depun pentru asigurarea prosperității credinței noastre, pentru asigurarea perenității ei, de la primele momente ale pătrunderii creștinismului la nord de Dunăre, și până în zilele de astăzi.

Nu este întâmplător faptul că acest popor și-a manifestat credința sa prin construirea de lăcașuri cu multe secole în urmă. Mă refer la Mănăstirile Tismana, Lainici, Bistrița și multe altele, care au devenit, în timp, adevărate cetăți ale spiritualității românești.

Tot cetăți ale spiritualității românești au rămas și lăcașurile de cult de astăzi. Prin aceste lucruri suntem cunoscuți în Europa, precum și prin activitatea Prea Fericitului Părinte Patriarh Teoctist. Datorită Prea Fericirii Sale, suntem cunoscuți în întreaga lume și, cred eu, nu întâmplător foarte multe Universități din Europa și din lume i-au acordat titlul de doctor Honoris Causa. Este vorba de recunoașterea aportului Bisericii Ortodoxe Române la fundamentarea bunelor raporturi internaționale și din interiorul societății românești.

Gorjenii nu pot decât să mulțumească pentru aceste eforturi pe care le face Biserica Ortodoxă Română, pe care le realizați și prin această colaborare deplină cu Biserica Ortodoxă a Greciei, țară care a fost întotdeauna deschisă spre popularizarea în această zonă a moralei creștine și sprijinirea idealurilor nobile ale credinței ortodoxe române.

Vă mulțumesc în numele întregii populații a județului Gorj, precum și în numele acestei mulțimi de oameni care este prezentă aici și vă aplaudă.

Îndemnat de gândurile frumoase exprimate de frunțașii județului și de atmosfera locului, sfințită de prezența „Coloanei Infinitului”, Prea Fericitul Arhiepiscop Christodoulos a spus următoarele:

*Domnule prefect,
Domnule primar,
Domnule președinte al Consiliului Județean,
Iubiți locuitori ai acestui oraș,*

Ați venit într-un număr atât de mare ca să ne primiți în orașul dumneavoastră, în această seară, cu sufletele pline de entuziasm. Încă din momentul în care am pășit pe pământul României, în cadrul acestei vizite oficiale, acum cinci zile, Prea Fericitul Părinte Patriarh Teoctist, Patriarhul Bisericii Ortodoxe Române, a făcut o urare pe care am pus-o la inimă și al cărei adevăr l-am verificat pe tot parcursul vizitei. Această urare era: „Prea Fericirea voastră vă veți simți aici, la noi, ca acasă la dumneavoastră”.

În fiecare zi am trăit acest lucru datorită purtării de grijă a Prea Fericirii Sale, a ierarhilor care vă conduc și, desigur, datorită dumneavoastră, popor bine credincios al lui Hristos, care în frunte cu preoții dumneavoastră ne primiți așa de frumos.

Sunt încredințat că faceți acest lucru pentru că vă dați seama de valoarea istoriei și tradiției ortodoxe pe care o trăiește poporul dumneavoastră. Este o tradiție și o istorie care se aseamănă mult cu tradiția și cu istoria poporului grec. Sunt convins că de aceea ne primiți în acest fel!

Oriunde mergem, suntem întâmpinați cu căldură și entuziasm izvorât din prisosul dragostei creștinești. Sunt dator cu mulțumiri Prea Fericitului Părinte Patriarh Teoctist, Înalt Prea Sfinției Sale, Înalt Prea Sfințitului Teofan, Mitropolitul Olteniei, pentru cordialitatea primirii.

În acest loc istoric în care se află Coloana Infinitului, creată de marele Brâncuși simt prezența lui Dumnezeu. Este vorba despre Coloana Infinitului și numai Dumnezeu este infinit. Ca atare, această Coloană dă mărturie despre prezența lui Dumnezeu Cel nemărginit, lui Dumnezeu Care este cu noi și în mijlocul nostru. Sunteți un popor creator, un popor înțelept și muncitor, un popor care a realizat în trecutul său lucruri extraordinare și care în viitor va realiza lucruri mărețe. Veți reuși să faceți minuni și ne rugăm pentru aceasta!

Posibilitățile dumneavoastră sunt foarte mari. Aceasta este urarea mea: la trecutul mare, mare viitor! Urarea mea exprimă dragostea pe care v-o port și o fac în numele tuturor grecilor. Vă dorim succes în realizarea tuturor idealurilor binecuvântate, vă dorim ca harul lui Dumnezeu și binecuvântarea Domnului să se reverse din belșug peste voi, toți.

Acum aș dori să fac un cadou Domnului Prefect și Domnului Președinte al Consiliului Județean: un disc de argint cu o reprezentare foarte frumoasă din istoria poporului meu, un disc de argint care să rămână o amintire perpetuă a trecerii noastre pe aici și întâlnirii noastre.

Subliniind măreția momentului și bucuria duhovnicească a ierarhilor români și greci de a se afla împreună cu oamenii locului în jurul genialei opere brâncușiene, „Coloana Infinitului”, Prea Fericitul Părinte Patriarh Teoctist a spus cele ce urmează:

*Prea Fericirea Voastră, Părinte Arhiepiscop Christodoulos,
Înalt Prea Sfințiile Voastre și Prea Sfințiile Voastre,
Înalte autorități de stat și politice,
Cuvioase maici și cuvioși părinți,
Iubiți credincioși și credincioase,*

Cuvântul Prea Fericitului Christodoulos a fost atât de cuprinzător, bogat și de plăcut, încât nu s-ar mai putea spune altceva în plus, mai important. Prin misiunea pe care o îndeplinesc, mă simt nevoit să încerc să înțeleg ceea ce gândesc cei care ascultă, să mă întreb ce gândesc ei oare despre noi, atunci când ne văd aici, împreună cu înaltele autorități locale și slujitorii Bisericii. Iată un aspect care trebuie limpede examinat, mai cu seamă că avem în față și ne bucură prezența părinților slujitori de la parohii, a părinților și maicilor care slujesc în mănăstiri: ținând seama că și viața Gorjului se împletește cu viața creștină, o viață creștină în care ne deosebesc doar uniformele, în rest rugăciunea, postul, pravila, celelalte faceri de bine rămânând comune tuturor.

Iubiți frați și surori în Domnul, Biserica noastră iată, la Cincizecime, va actualiza întemeierea ei văzută pe pământ. După cum odinioară, la Praznicul de la Ierusalim, Sfinții Apostoli au trăit taina negrăită a unității prin pogorârea Mângâietorului făgăduit, Duhul Adevărului, tot așa și noi, prin puterea și lucrarea aceluiasi Duh, suntem una întru Hristos, alcătuind Biserica în care ni se împărtășește harul Prea Sfintei Treimi, Cea una după fire. Sfânta Scriptură și Sfinții Părinți ne învață că toți suntem uniți în Biserică prin legătura dragostei și a păcii întărită de Prea Sfântul și de viață făcătorul Duh, așa cum mădularele noastre sunt în același trup. Fiecare dintre noi este o piatră vie zidită la edificiul duhovnicesc al Sfintei Biserici. În Biserică toți suntem ca elementele ce alcătuiesc Coloana infinitului, această nemuritoare operă a lui Brâncuși: toți suntem una pentru că fiecare dintre noi tinde spre infinitul veșniciei lui Dumnezeu. Ea, Biserica, se compune din noi, cei care o slujim, credincioșii și, mai ales, din sfinții lui Dumnezeu, începând cu Maica Domnului, continuând cu Sfinții Apostoli, și cu marii Sfinți Părinți de la Sinoadele Ecumenice și cu toți sfinții împreună cu cei din neamul nostru.

Astăzi, Biserica noastră Ortodoxă, după cum știți cu toții din calendarul bisericesc, cinstește, după rânduială, pe cei 318 Părinți de la primul Sinod Ecumenic, ținut la Niceea, în anul 325, convocat de Sfântul Împărat Constantin cel Mare, pentru clarificarea credinței, pentru combaterea ereziilor, a rătăcirilor de tot felul. Acest sinod este primul din seria celor șapte sinoade ecumenice, care s-au desfășurat în diferite timpuri și locuri, pentru ca noi, cei de astăzi, să avem comoara de învățătură întreagă, pe care o mărturisim la fiecare Sfântă Liturghie, la fiecare cununie și botez, precum și la celelalte rânduieli din Biserica și din familia noastră. Dar Biserica, ca așezământ divino-uman, este condusă de Duhul Sfânt, de Mântuitorul nostru Iisus Hristos, iar în chip văzut de Sfintele Sinoade

ale fiecărei Biserici locale, alcătuite din ierarhi aleși prin chemarea Duhului Sfânt, cei pe care Duhul Sfânt i-a ales ca să slujească Biserica.

Biserica Ortodoxă este organizată în Biserici naționale, autocefale, legate de poporul pe care îl slujește. Fiecare Biserică, pe lângă îndatorirea de a păzi tezaurul de credință ortodoxă, respectă limba, cultura, datinile, istoria și legiurile poporului respectiv. Chiar dacă Bisericile locale sunt autocefale, aceasta nu înseamnă că ele trăiesc separate, ci, dimpotrivă, au în comun învățătura despre care am vorbit mai înainte și pe care fiecare Biserică o tălmăcește credincioșilor și administrează Sfintele ei Taine și ȳerurgii, spre mântuirea tuturor fiilor ei, cu respectarea sfintelor canoane, valabile în întreaga Ortodoxie.

Dar, pentru că suntem oameni care putem să alunecăm și noi în greșeli, Sfinții Părinți ne recomandă să ne întâlnim între noi cât mai des posibil - de dorit toate Bisericile autocefale - să vedem greutățile, să vedem ce trebuie să facem mai bine, pentru că învățătura noastră ortodoxă este atât de bogată, încât niciodată nu putem spune în viața noastră că am făcut de ajuns. Dimpotrivă, Sfinții Părinți ne învață să fim cu smerenie în privința aceasta, având mult de învățat, și nu numai unii de la alții, dar și de la dumneavoastră, credincioșii, preoții și monahii.

De multe ori obișnuiesc să spun, la întâlnirile mele cu credincioșii, cum repet și în aceste momente, că învățăm foarte mult de la preoți, de la conferințele preoțești, de la întâlnirile cu monahii și monahiile din mănăstiri, și mai ales de la dumneavoastră. Noi ne-am întâlnit zilele acestea, la Universitatea din Craiova, cu academicieni, cu profesori, dar și cu studenți și elevi-seminariști. Este drept că le adresăm câte un cuvânt de învățătură, dar învățăm, la rândul nostru, de la ei foarte multe lucruri folositoare vieții noastre duhovnicești, atât de frumoasă, dar și tot atât de pretențioasă.

De aceea, Bisericile nu rămân izolate, ci stau în legătură prin rugăciune, prin schimburi de scrisori, prin întâlniri și prin vizite ca cea de acum. Noi ne rugăm pentru Prea Fericitul Părinte Arhiepiscop Christodoulos, pentru ierarhii Bisericii din Grecia, pentru poporul grec, pentru clerul grec la fiecare slujbă. La rândul lor, ei se roagă pentru noi și, astfel, fiecare Biserică se roagă una pentru alta și cerând, împreună, mila și harul dumnezeiesc, pentru toată lumea. Nu este însă de ajuns atât! Trebuie să ne și întâlnim cu preoții, cu credincioșii, așa cum se întâmplă acum, de asemenea, să avem dialog cu autoritățile de stat la toate nivelurile, pentru drepturile Bisericii și ale slujitorilor ei, încât, iată, este un lucru deosebit de frumos, să înțelegeți că Biserica Mântuitorului Hristos suntem noi toți, împreună cu dumneavoastră, și cât de mult avem de făcut. Nimeni n-ar avea dreptul să acuze Biserica, sau pe slujitorii ei, dacă nu este în Biserică! Dacă este în Biserică, pentru că toți cei botezați fac parte din Biserică, atunci cu atât mai rău pentru cel ce acuză, pentru că se acuză pe sine însuși.

Noi, însă, suntem datori să ne rugăm pentru toți; să ținem cu toții legătura, întru pacea Duhului Sfânt. Cum ținem legătura între Biserici, așa se cuvine ca și preoții să se afle în legătură și în comuniune cu credincioșii lor, cu familiile lor, și, de asemenea, mănăstirile între ele, dar și parohiile și Bisericile să procedeze la fel. Astfel, cu toți adunăm la un loc puținul din faptele noastre bune și cu ele slăvim pe Dumnezeu. Avem, deci, o Biserică, Una, Sfântă, Sobornicească și Apos-

tolească. Noi știm că sunteți încercați de multe ori, chiar și în Gorjul acesta, care este o insulă a sfințeniei, a credinței. Aici mișună însă și unii din cei ce vor să rupă de la dreapta credință pe unii dintre credincioși sau credincioase, atrăgându-i la alte multe ispite ale diavolului, la dezbinare.

Drept aceea, e bine să știți limpede că aceasta este Biserica, aceasta de astăzi, așa cum am trăit-o la Sfânta Liturghie de la catedrala Madona-Dudu din Craiova, pe care unii dintre dumneavoastră, poate, ați ascultat-o la radio. Aceasta este Biserica, chiar în momentul acesta, când ne-am întâlnit aici, la Coloana Infinitului. Țineți, fraților, credința și rânduielile ei, cu sfințenie; păstrați legătura cu preoții-doctorii sufletești. Anunțați preoții de lupii îmbrăcați în blană de oaie, care vin prin parohii, pentru că legea de stat și chiar cea ecumenică, interzice prozelitismul, adică atragerea de la o credință la altă credință prin mijloace necreștinești și inumane.

Conducerea, poporul grec și Prea Fericitul Părinte Christodoulos și-au manifestat dorința de a fi și noi în rând cu popoarele europene. Iubiți credincioși, Prea Cuvioși Părinți și frați de la mănăstire, să nu ne fie teamă de a ne alătura popoarelor din Europa, sau să ne întâlnim cu frații noștri catolici și protestanți, ci, dimpotrivă, avem prilejul să dăm mărturie a identității noastre ortodoxe. Avem un specific românesc, legat de credința în Dumnezeu. Pentru că ne aflăm aici, lângă această operă de artă, a unei mari personalități a culturii, născut în Gorj, marele sculptor Constantin Brâncuși, cel care ne-a lăsat o operă unică în lume, pot spune că acesta a tălmăcit tendința noastră spre infinitatea dumnezeirii, spre urcușul cel duhovnicesc. Cât de credincios a fost Constantin Brâncuși și cât de mult s-a nevoit el să cioplească lemnul, să ia o buturugă de lemn sau o bucată de piatră și să scoată de acolo chipuri care vorbesc, parcă, scoțând din natură chipuri și simboluri divine. Este un dar de la Dumnezeu și, iată, acum a avut norocul să fie pomenit aici de doi Întâistătători de Biserici și de un sobor de ierarhi și mulțime de preoți și credincioși.

Să ne pregătim, iubiți părinți, activitatea pastorală a parohiilor, cât mai vie, cât mai activă! Rugăciunea și pravila din mănăstire și rânduielile sfinților părinți să fie păstrate și împlinite neîncetat. Acum aveți și un episcop ajutor al Înalt Prea Sfințitului Teofan, care se numește Nicodim Gorjanul, . Ce nume frumos, care amintește de Sfântul de la Tismana! Pentru dumneavoastră poartă numele acesta, pentru că este episcop tânăr, ca să fie sprijin la parohii, la slujbe, la privegheri, la adunări cu credincioși, la spitale, orfelinate, azile de bătrâni, penitenciare. În sfârșit, îl felicit pe Înalt Prea Sfințitul Mitropolit că i-a fost hărăzit de Dumnezeu să primească în același timp doi Întâistătători a două Biserici Ortodoxe vecine.

Am cunoscut și am străbătut văile acestea, valea Șușiței, și dincolo, pe partea cealaltă de la Polovragi în sus. M-am urcat și pe munte la Polovragi și am văzut frumusețile Gorjului și frumusețile sufletului gorjenilor, cu atâtea mănăstiri așa de frumoase. Să aveți încredere în Sfânta Biserică, în rugăciunile noastre. Sfântul Sinod al Bisericii noastre veghează permanent la mai binele slujitorilor Bisericii, la mai binele familiei, la mai binele parohiilor și al mănăstirilor. Am trecut prin atâtea necazuri timp de 50 de ani și am fost certați cu toții de Dumnezeu, ca să

ne încerce statornicia, dar, credința s-a păstrat în sufletele oamenilor, cu râvna slujitorilor sfintelor locașuri.

Vă binecuvântăm din toată inima, iubiții noștri și vă dorim sănătate, putere, pace în familie, pace în serviciu, felicitări și mulțumiri autorităților locale.

„Harul Domnului nostru Iisus Hristos, dragostea lui Dumnezeu Tatăl și împărtășirea Sfântului Duh să fie cu voi, cu toți.”

La rândul său, I.P.S. Mitropolit Teofan, mulțumind autorităților orășenești și județene pentru frumoasa primire făcută oaspeților greci și români pe meleagurile gorjene, a spus următoarele:

*Iubiți părinți,
Iubit popor al lui Dumnezeu,*

De obicei nu se cuvine ca după Prea Fericirile lor să mai ia cineva cuvântul, însă mă simt dator, în calitate de om al casei, să rostesc un cuvânt de binecuvântare înainte de a continua drumul spre Tismana, drum bine cunoscut de Prea Fericitul Teoctist și simțit în inimă de Prea Fericitul Christodoulos.

Se amintea în cuvântările rostite mai înainte că vin foarte des aici, în Gorj, pentru o biserică, pentru o mănăstire sau pentru o lucrare. Dar, este pentru prima dată în aproape trei ani de zile când vin încărcat cu două daruri scumpe, Prea Fericirii Părinți Christodoulos și Teoctist, cărora aș îndrăzni ca, în numele dumneavoastră, să le mulțumesc cu grațitudine pentru această nobilă și prea aleasă prezență.

Cu ajutorul lui Dumnezeu, Prea Fericirile lor au remarcat în aceste zile privirea locuitorilor acestei zone înălțată spre Cer. Prea Fericitul Părinte Patriarh Teoctist ne cunoaște foarte bine. V-a fost dumneavoastră, aici, mitropolit timp de cinci ani de zile. V-a cunoscut într-o vreme puțin mai delicată, deși acele timpuri aveau și ele frumusețile lor, căci Tismana a existat dintotdeauna și, dacă ai o Tismană, atunci simțiți greutatea istoriei, iar toate vicisitudinile acesteia nu pot să fie decât trecătoare în fața marelui ocrotitor al întregii Oltenii, Sfântul Nicodim de la Tismana.

Vă mărturisesc nu atât surprinderea mea, cât mai ales uimirea într-o bucurie văzându-vă atât la Craiova, cât și aici, pe dumneavoastră, poporul care caută să asculte vocea, cuvântul și să primească binecuvântarea Prea Sfințiților Părinți.

Prea Fericitul Christodoulos, amintind un cuvânt al Prea Fericitului nostru Patriarh Teoctist, afirma că Oltenia ar fi inima României. Pot să mărturisesc, însă, că dumneavoastră, locuitorii Gorjului, constituiți sufletul Olteniei. Am simțit acest lucru cu foarte multă tărie, pentru că noi, cei de aici, din zonă, nu suntem fiii unei instituții oarecare sau ai unei persoane oarecare. Cu toții suntem fiii mănăstirilor din munții noștri.

Aceste lăcașuri sfinte v-au modelat de-a lungul vremii întreaga dumneavoastră ființă. Sunteți, de asemenea, fiii Sfântului Nicodim și, de ce nu, sunteți fiii marelui Brâncuși. Trecerea dumneavoastră prin Poarta Sărutului, odihna dumneavoastră la Masa Tăcerii, cu privirea contemplativă către Cer, orientată de Coloana Infinitului, toate acestea vă oferă o identitate anume din care nu este străină nici apartenența la Biserica lui Hristos.

Vă mulțumesc pentru această prea frumoasă primire și vă doresc să fiți cu toții alături de Biserica dumneavoastră, cum sunteți și astăzi, conștienți de această apartenență, cum amintea Prea Fericitul Părinte Patriarh Teoctist că sunteți mădulare vii ale Bisericii lui Hristos. Repet și cred că nu voi înceta nicio dată să spun acest lucru: preoții dumneavoastră sunt brațele prezente în teritoriu ale mitropolitului, așa cum dumneavoastră sunteți brațele preotului de parohie, fără de care misiunea lor atât de complicată, într-o lume exigentă, nu s-ar putea împlini în nici un caz.

Pentru această apartenență a dumneavoastră la Biserica lui Hristos exprim gândurile mele de recunoștință, iar pentru ca această recunoștință să primească duh de rugă, cu binecuvântarea Prea Fericirilor lor, aș îndrăzni să rog ca prezența noastră aici în această seară să se încheie cu rugăciunea Tatăl Nostru, care să se îndrepte spre Părintele Ceresc ca o binecuvântare pentru regiunea noastră, pentru Biserica Ortodoxă a Greciei, reprezentată aici prin Întâistătorul ei, Prea Fericitul Christodoulos și, bineînțeles, pentru Biserica noastră, reprezentată aici în chintesența și în inima ei de Prea Fericitul Părinte Patriarh Teoctist.

Încheindu-și cuvântarea, I.P.S. Mitropolit Teofan i-a chemat pe toți cei adunați în fața „Coloanei fără de sfârșit”, inspirată creație a lui Constantin Brâncuși, să rostească împreună rugăciunea *Tatăl nostru*.

La sfârșitul rugăciunii, Prea Fericitul Părinte Christodoulos a mulțumit tuturor celor prezenți pentru căldura dragostei cu care l-au înconjurat și a oferit mici daruri reprezentanților autorităților locale, în amintirea trecerii sale prin orașul Târgu Jiu.

LA MÂNĂSTIREA TISMANA

Plecând de la „Coloana Infinitului”, spre Mănăstirea Tismana, oaspeții au străbătut mai multe sate, fiind salutați cu bucurie de tineri și vârstnici, care-și scoteau pălăriile de pe cap și fluturau mâinile cu dragoste, cum s-a întâmplat, de exemplu, în comuna Peștișani, aproape de Hobița – satul natal al lui Brâncuși, părintele sculpturii moderne românești.

Seara, în jurul orelor 21.00, oaspeții au ajuns la marginea comunei Tismana, și au admirat frumusețea fermecătoare a locului, amplificată de culoarea roșie a apusului de soare, pe fundalul căreia se profilau zidurile svelte ale mănăstirii, așezată pe un vârf de stâncă al muntelui Stârmina și înconjurată de culmi împădurite, de unde se ivește întunecata gură a Peșterii Sfântului Nicodim, sub care țâșnește izvorul ce-și varsă apa, în cascadă, în râul Tismana.

De-a lungul secolelor, strămoșii noștri au înălțat nenumărate locașuri de cult, mănăstiri și biserici, mărturii ale credinței lor ortodoxe și dovezi ale statorniciei poporului român pe acest pământ binecuvântat de Dumnezeu. Remarcabile monumente de artă și vetre de sihăstrie care au menținut credința ortodoxă a românilor de-a lungul timpului, mănăstirile noastre din Oltenia și Muntenia, alături de cele din Moldova și Transilvania, constituie un inestimabil tezaur național bisericesc, comparabil cu cel de la Sfântul Munte Athos, unele dintre ele fiind ctitorite deodată cu cele mai vechi mănăstiri athonite.

Între acestea se numără și Mănăstirea Tismana, vechi așezământ monahal din Oltenia, atestat documentar într-un hrisov din anul 1359, prin care domnitorul Dan I Basarab întărește stăpânirea mănăstirii peste mai multe sate, cel dintâi menționat fiind Tismana. Aici s-au păstrat cele mai vechi și mai importante manuscrise, începând cu secolul al XIV-lea, care au stat la temelia istoriografiei românești. La Mănăstirea Tismana a funcționat prima școală de călugări din țară, de unde se recrutau viitorii episcopi și mitropoliți, diecii și gramaticii pentru cancelariile domnești și cele bisericesti, precum și caligrafii și traducătorii de manuscrise, după modelul celor de la Athos.

Din viața și activitatea Cuviosului Nicodim cel Sfințit de la Tismana, ctitorul așezământului, aflăm că acesta era înzestrat de la Dumnezeu cu neîntrecute daruri de miniaturist, caligraf, arhitect, meșter zidar și dogar, priceput diplomat și orator desăvârșit, pe care le-a pus în slujba credinței creștine ortodoxe. El a fost, totodată, reorganizatorul monahismului românesc, menținând strânse legături cu Ortodoxia din sudul Dunării și, îndeosebi, cu Sfântul Munte Athos.

În vremea păstoririi Patriarhului de fericită pomenire Justinian Marina, la 28 februarie 1950, Sfântul Sinod al Bisericii Ortodoxe Române a hotărât canonizarea unor sfinți români cu cinstire locală și generalizarea cinstirii în toată Biserica Românească a unor sfinți cu moaște la noi în țară, între care și Cuviosul Nicodim cel Sfințit de la Tismana. Iar în octombrie 1955 a avut loc proclamarea noilor sfinți români și inaugurarea oficială a cultului lor, ca și solemnitățile legate de extinderea cultului local al sfinților cu moaște la noi în țară.

Mănăstirea Tismana, așezare monahală bine apărată și întărită cu ziduri înalte ca de cetate, a fost, totodată, cum bine se știe, și locul de pornire a revoluției de la 1821, pentru întronarea „Legii dreptății” în Țara Românească. De aici și-a lansat Tudor Vladimirescu cunoscuta sa Proclamație de la Padeș, la 22 ianuarie 1821, prin care cerea scoaterea din robie a norodului năpăstuit, încetarea jafurilor și nedreptăților boierești, izgonirea domnilor fanarioți din țară și restaurarea domniilor pământene.

Funcționând de la înființare ca mănăstire de calugări, în anul 1949, pe vremea Mitropolitului Firmilian, Mănăstirea Tismana a fost transformată în chinovie de maici. Astăzi își împlinesc aici munca cu rugăciunea peste 60 de călugărițe, sub ascultarea maicii stavrofore **Ierusalima Gligor**, stareța mănăstirii, prin grija careia așezământul a cunoscut multe și importante prefaceri și înnoiri.

Ajungând, așadar, în seara zilei de Duminică, 8 iunie a.c, la acest vechi și frumos așezământ monahal, Prea Fericitul Părinte Patriarh Teoctist și Prea Fericitul Arhiepiscop Christodoulos, însoțiți de I.P.S. Mitropolit Teofan, au fost întâmpinați cu aplauze de credincioșii din localitate, adunați în poarta mănăstirii, având în fruntea lor pe primarul comunei Tismana, Dl. **Ion Luculescu**.

Făcându-și loc printre pelerinii din curtea mănăstirii, unii veniți de departe, oaspeții au intrat în biserică, unde erau așteptați de Prea Sfințitul **Nicodim Gorjeanul**, Episcop vicar al Arhiepiscopiei Craiovei, care le-a prezentat spre închinare Sfânta Evanghelie și Sfânta Cruce, având alături pe maica stareță **Ierusalima Gligor**, înconjurată de cele aproximativ 60 de viețuitoare ale acestei frumoase chinovii.

După săvârșirea slujbei Polihroniului, Prea Sfințitul Episcop **Nicodim Gorjeanul**, în numele obștei mănăstirii, a rostit următorul cuvânt de întâmpinare:

*Înalt Prea Sfințiți Părinți Mitropoliți,
Distins sobor de maici și
Iubiți credincioși,*

Este o mare bucurie să vă avem printre noi aici, la Tismana, acum la împlinirea a 695 de ani de la târnosirea sfintei mănăstiri, ctitorie a Sfântului Nicodim care a ridicat multe lăcașuri monahale, atât pe teritoriul Mitropoliei Olteniei, cât și peste Carpați, în Ardeal.

De numele acestui sfânt se leagă mănăstiri ca Vodița, Gura Motrului, Vișina, el fiind cel care, cu ajutorul Bunului Dumnezeu, a reorganizat viața de obște în rândul sihaștrilor din munții Mehedințiului și ai Gorjului.

Experiența dobândită, până la venirea pe aceste meleaguri, ca fost stareț al mănăstirii Hilandar și protos al Sfântului Munte Athos, i-a fost de mare folos în realizarea acestui lucru. Cei 12 ucenici ai Sfântului Nicodim au pus suflu de înaltă trăire duhovnicească în Moldova, reorganizând monahismul după regulile vieții de obște.

O altă preocupare a Sfântului Nicodim, demnă de remarcat, a fost și traducerea cărților de cult, pentru viețuitorii sfintelor mănăstiri. Dintre aceste lucrări se păstrează un Tetraevangheliar, scris în anul 1404, care există și astăzi la Muzeul Național din București.

Datorită sfințeniei vieții și nevoințelor sale, Dumnezeu l-a învrednicit cu darul facerii de minuni, fiind deosebit de prețuit atât de credincioșii de rând, cât și de cei patru voievozi ai Valahiei de la sfârșitul secolului al XIV-lea. Chiar și Sigismund Bathory, regele Ungariei, a venit aici, la mănăstirea Tismana, pentru tămăduirea fiicei sale, bântuită de un duh necurat.

Tot Sfântul Nicodim este cel care ne-a adus pe aceste frumoase și binecuvântate locuri curentul isihast, curent dezvoltat în Balcani de Sfântul Grigorie Sinaitul și, mai ales, de Sfântul Grigorie Palama.

Rugăciunea lui Iisus a devenit o practică obișnuită pentru monahismul românesc, care a cunoscut o mare înflorire în secolele următoare. Mănăstirile au devenit, după aceea, avanposturi pentru stăvilirea expansiunii catolice, venită din Apus. Ele au reprezentat oaze de trăire și spiritualitate creștină.

Mormântul Sfântului Nicodim, care străjuiește aici, la Tismana, din anul 1406, anul trecerii Sfântului Nicodim în lumea dreptilor, precum și peștera în care s-a nevoit, reprezintă o chemare permanentă la rugăciune pentru creștinii zilelor noastre și, mai ales, pentru monahi și monahii, despre care patriarhul Iustinian spune că au destinația să se roage pentru cei care nu vor să se roage.

Vizita Prea Fericirilor Voastre aici reprezintă o mare cinste, atât pentru monahiile acestui sfânt lăcaș, cât și pentru noi toți.

Mănăstirea Tismana se bucură acum să-l revadă pe mitropolitul de altă dată care, în vremuri nu tocmai ușoare, își găsea aici liniștea necesară pentru noi începuturi misionare.

Fiți bine veniți aici, la mănăstirea Tismana, și fie ca Sfântul Nicodim, care i-a iubit pe greci, pe sârbi și pe români, să mijlocească prin rugăciunile sale înaintea Bunului Dumnezeu pentru noi toți.

Bucuros de primirea făcută și impresionat de cele văzute încă de la intrarea în această vestită chinovie de călugărițe, Prea Fericitul Arhiepiscop Christodoulos a spus următoarele:

Prea Fericite Părinte Patriarh Teoctist, Vă exprim infinita mea recunoștință pentru faptul că în itinerariul vizitei noastre oficiale în Biserica Ortodoxă Română ați binevoit să includeți și această Sfântă Mănăstire, Sfânta Mănăstire Tismana care, dacă nu mă înșel, este "maica mănăstirilor" din România.

Înalt Prea Sfinția Voastră, Înalt Prea Sfințite Teofan, Mitropolit al Olteniei, suntem datori cu un cuvânt de fierbinte mulțumire și față de Înalt Prea Sfinția Voastră, pentru că ați rânduit să venim în această Mănăstire, aici unde Maica Stareță Ierusalima, însoțită de cinstitul sobor de maici, ne-a rezervat o primire atât de călduroasă și cordială.

Prea Sfinția Voastră, Prea Sfințite Nicodim, vă suntem recunoscători pentru faptul că ați binevoit să ne prezentați datele istorice privind trecutul măreț al acestei Mănăstiri. Am înțeles că Sfântul Nicodim, cel care a stat și a învățat la Sfântul Munte Athos, a venit pe aceste meleaguri și a întemeiat Sfânta Mănăstire Tismana.

Isihasmul, un curent spiritual cu rădăcini în Sfânta Scriptură, a primit o formă concretă în timpul Sfântului Grigorie Palama, la Tesalonic. Datorită Sfântului Grigorie Palama și curentului isihast s-a cunoscut în acea perioadă o înflorire fără precedent a vieții monahale. De ce? Pentru că prin Sfântul Grigorie Palama, monahismul ortodox a dobândit o conștiință de sine, care s-a constituit la temelie ce s-a pus după aceea la baza edificiului vieții monahale a tuturor popoarelor ortodoxe. Vă mărturisesc că mult mai competent decât mine, ca să vorbesc despre isihasm și despre Sfântul Grigorie Palama este Înalt Prea Sfinția Sa, Înalt Prea Sfințitul Ierotei, Mitropolit de Navpaktos. Vă aduc la cunoștință că Înalt Prea Sfinția Sa a dedicat ani întregi studiului aprofundat asupra isihasmului, Sfântului Grigorie Palama și teologiei sale.

Unele din cărțile Înalt Prea Sfinției Sale au fost traduse și în limba română. Ele pot fi de mare folos duhovnicesc, nu numai pentru cei care au făcut studii sistematice de teologie în cadrul instituțiilor de învățământ teologic, dar și pentru cei care nu au făcut studii teologice. Sunt cărți de folos duhovnicesc pentru toți credincioșii și mai ales pentru monahi și monahii.

Poate, cu ajutorul lui Dumnezeu, Înalt Prea Sfinția Sa va găsi timp să ne vorbească despre mișcarea isihastă, care a adus o adevărată renaștere spirituală în lumea ortodoxă, întărind Ortodoxia în lupta de apărare împotriva pericolului pe care îl reprezenta și îl reprezintă raționalismul occidental.

Contribuția spirituală de excepție adusă la progresul culturii și spiritualității poporului român de Sfânta Mănăstire în care, cu ajutorul lui Dumnezeu, ne găsim acum, ne face să pășim pragul acesteia cu profund respect și cinstire față de sfintele moaște ale Sfântului Nicodim. Înaintea lui ne angajăm să arătăm

întotdeauna devotamentul nostru nesfârșit față de credința ortodoxă. Datorită monahismului și datorită Sfântului Nicodim, viața călugărească, a constituit și constituie aici coloana vertebrală a Bisericii, arma cea mai eficientă pentru combaterea tuturor bântuieților venite din afară, din partea vrăjmașului.

Mănăstirile nu sunt numai loc de rugăciune, cu toate că destinația principală a unei mănăstiri este aceea de loc în care să ardă neîntrerupt pe altarul inimii tămâia cea cu bun miros duhovnicesc a rugăciunii, înălțată lui Dumnezeu. Mănăstirile sunt, în același timp, și loc sacru, în care se cultivă teologia în sensul ei propriu, pentru că trăire fără teologie nu se poate, iar trăirea autentică a teologiei în mănăstiri se săvârșește. Mănăstirea constituie o mare valoare spirituală. Ea contribuie și la crearea culturii naționale a poporului.

Poporul grec și poporul român arată deosebit respect față de viața monahală, față de mănăstiri în general. Explicația este că aceste două popoare intuiesc în sufletul lor ceea ce noi am spus anterior. Poporul nostru și poporul dumneavoastră, credincioșii noștri într-un cuvânt, nu vin în Sfintele Mănăstiri ca simpli turiști, ci ca închinători adevărați. Aici întâlnesc personalități de seamă ale trăirii ortodoxe, aici primesc lumina adevărată a credinței și binecuvântarea lui Dumnezeu, cu care se întorc în viața lor de zi cu zi și prin care au succese în viață, sub toate aspectele ei.

Atât în România, cât și în Grecia, credincioșii se apropie cu mare dragoste față de sfintele mănăstiri. Ei le apără cu dragoste părintească, ei le susțin întru toate atunci când au nevoie, pentru că mănăstirile sunt locuri ale credinței adevărate și, în același timp, sunt adevărate arsenale ale luptei împotriva stăpânitorului veacului acestuia.

Ele sunt arsenale în care biserica găsește în orice moment armele potrivite pentru a combate vrăjmașii care își adaptează și își schimbă armele de la un moment la altul. Grecia este o țară integrată în Uniunea Europeană, în care există deplină libertate religioasă. În virtutea acestei libertăți se răspândesc diverse teorii, diverse credințe, fără a fi împiedicate în vreun fel. Singura condiție este ca ele să nu contravină Constituției și legilor Statului, să nu întreprindă prozelitism de rea credință. Acest fapt al libertății religioase în cadrul Uniunii Europene are și un efect mai puțin pozitiv.

Țara noastră este atacată de o puzderie de secte religioase venite din diverse părți ale lumii. Acestea acționează conștient sau inconștient împotriva poporului nostru, deoarece vor să-l despartă de maica lui spirituală, de Sfânta Biserică. Și cum facem față acestor încercări? După cuvântul Apostolului, folosind "sabia Duhului" (Efeseni 6, 17), care este cuvântul nostru. Cuvântul este arma principală împotriva ereziilor, cuvântul "rostit cu putere", "cuvântul lucrător", cuvântul Bisericii, cuvântul apostolic, cuvântul adevărului evanghelic. Noi, în Grecia, ne aflăm într-un adevărat război în această privință. Și în acest război noi, Biserica, ne aflăm în linia întâi, suntem în bătaia focului. Și, pentru a ne apăra de folosim sabia cuvântului.

Sectele vin din diverse părți și încearcă să înrobească conștiința, să înrobească sufletele credincioșilor noștri. Pe de altă parte, sectele vor să transforme ființa umană, căreia se adresează și pe care cu virulență o vânează, într-un

simplu organ fără voință. Vor să-i șteargă identitatea și caracterul de persoană. În lupta noastră, mai presus de toate punem întotdeauna rugăciunea pe care o facem, în inimă, și împreună, în biserică. De mare ajutor ne este rugăciunea pe care o fac călugării și călugărițele în mănăstiri. De aici primim puterea cu care suntem încredințați că vom birui în lupta cea bună.

Această situație, Prea Cuvioasă Maică Stareță Ierusalima, va ajunge și la dumneavoastră, în România, dacă nu cumva a și ajuns. Dar sunt sigur că după anul 2007, atunci când România va intra în Uniunea Europeană, această situație va deveni o adevărată problemă și pentru Biserica Ortodoxă Română. De aceea, vă rugăm maică stareță să vă rugați cât mai fierbinte lui Dumnezeu! Rugați-vă pentru Biserica Ortodoxă Română, rugați-vă pentru Biserica Ortodoxă Greacă, pentru ca noi, cei care ducem această luptă împotriva ereziilor de tot felul să primim sprijinul lui Dumnezeu și astfel să apărăm conștiința religioasă a popoarelor noastre.

Vă rog să primiți din partea mea acest dar întru totul smerit, o sfântă cruce pentru Sfânta Masă din Sfântul Altar. Cu ea preotul slujitor să binecuvânteze poporul lui Dumnezeu, să binecuvânteze soborul maicilor din această Mănăstire. Prea Cuvioasă Maică Ierusalima, am bucuria de a vă dărui această icoană a Maicii Domnului, Maica noastră, a tuturor, în fața căreia aducem toate grijile și necazurile, cerându-i ajutorul și tot ceea ce este de folos sufletelor noastre. Amin.

După închinarea la moaștele Sfântului Nicodim cel Sfințit și ale Sfântului Ioan Gură de Aur, aflate în partea de miazănoapte a bisericii, Prea Fericitul Părinte Patriarh Teoctist l-a condus pe Prea Fericitul Christodoulos în pridvorul sfântului locaș, la mormântul Sfântului Cuvios Nicodim. Aici, o candelă aprinsă veghează zi și noapte locul în care au odihnit cândva rămășițele pământești ale Sfântului Cuvios Nicodim. Moaștele sale, aflate în preajma mănăstirii, așteaptă să fie descoperite acolo unde stau tănuite de secole. Pe piatra mormântului pot fi citite următoarele cuvinte: "După trecerea a mulți ani, (...) au ridicat moaștele sfântului și le-au tănuit, singuri știu unde, după vremi s-au scăpat de aici cu totul neștiute (...) au lăsat numai un deget de la mâna sfântului..."

A doua zi, luni, 9 iunie, la orele 8, 30 dimineața, după ce au vizitat muzeul mănăstirii și s-au închinat la moaștele Sfântului Cuvios Nicodim și ale Sfântului Ioan Gură de Aur, cei doi Întâistătători de Biserici și persoanele însoțitoare au coborât la Casa de oaspeți a mănăstirii, situată în afara zidului de incintă, pentru sfințirea și inaugurarea acesteia.

Slujba de sfințire a fost săvârșită de I.P.S. Mitropolit Teofan, în prezența oaspeților, a reprezentanților autorităților locale, a unui grup de pelerini și a obștei de maici a mănăstirii.

Rostind o scurtă cuvântare, după sfințire, și punând în evidență importanța dezvoltării unor programe de colaborare cu Biserica din Grecia în domeniul pelerinajului, care să pună în valoare tezaurul spiritual și cultural al Mitropoliei Olteniei, I.P.S. Mitropolit Teofan a spus cele ce urmează:

Această clădire, gândită de Înalt Prea Sfințitul Mitropolit Nestor și de maica stareță împreună cu soborul mănăstirii, a fost finalizată în ultimele trei luni.

Știind că vor sosi Prea Fericirile lor, toate forțele interioare ale mănăstirii și prietenii ei din afară au pus mână de la mână pentru ca această casă să vă poată găzdui în noaptea care a trecut, pe dumneavoastră membrii delegației Bisericii Ortodoxe din Grecia.

În prezența Prea Fericirilor lor țin a mulțumi în primul rând soborului de măicuțe care s-au străduit atât de mult pentru ca această casă să primească înfățișarea pe care o vedeți. Persoanele pe care Prea Fericirile voastre le-ați întâlnit de dimineață aci, la micul dejun, și le-ați binecuvântat au adus fiecare în felul său obolul la zidirea acestei case. Le mulțumesc cu recunoștință pentru strădania pe care au depus-o și nădăjduiesc ca pelerinii să se poată odihni aici cum se cuvine.

Nu ascund și un oarecare interes pentru a inaugura această casă în prezența Prea Fericitului Părinte Christodoulos. Aș dori ca prin Biroul de Pelerinaj al Mitropoliei Olteniei să vedem cât mai mulți pelerini din parohiile din Grecia poposind în România și în regiunea aceasta frumoasă pentru ca să cunoască locurile sfinte din România.

Cel puțin 800 de gorjeni din această regiune vor petrece vacanța în această vară în Grecia și vor vizita câteva mănăstiri din jurul Salonicului, în special Meteora.

Nădăjduim ca, prin intermediul actului de pelerinaj și de închinare, această întrepătrundere între popoarele grec și român să fie vrednică de Biserica cea Una, Sfântă, Sobornicească și Apostolească.

Vă mulțumesc pentru prezență Prea Fericirea Voastră și aș ruga ca împreună cu maica stareță și cu domnul director Vulpe Ion să tăiem panglica din față.

După tradiționala tăiere a panglicii, inaugurând astfel noua Casă de oaspeți a mănăstirii, cei doi Întâistătători de Biserici au vizitat încăperile, stropindu-le cu aghiazmă, în timp ce corul maicilor cânta troparul „Mântuiește Doamne poporul Tău...”, în românește și grecește.

Aici, Prea Fericitul Parinte Patriarh Teoctist a mulțumit tuturor celor care au ajutat la ridicarea și desăvârșirea acestei impunătoare construcții, apreciind credința oamenilor locului și atașamentul lor față de locașurile de cult. În acest context, Prea Fericirera Sa a evocat sprijinul pe care l-a primit cu mulți ani în urmă, pe vremea când era mitropolit al Olteniei, de la credincioșii din Tâlpășești, jud. Gorj, pentru înzestrarea Reședinței mitropolitane de la Craiova cu o frumoasă bisericuță de lemn, care se află și astăzi acolo. Totodată, Prea Fericirea Sa a felicitat-o pe maica stareță **Ierusalima Gligor** pentru ideea amplasării Casei de oaspeți într-un loc așa de potrivit, care pune în valoare atât frumusețea peisajului, cât și valoarea clădirii.

La sfârșit, în semn de cinstire a celor care au ostenit la înălțarea acestei case de oaspeți, Prea Fericitul Părinte Patriarh Teoctist, la propunerea I.P.S. Mitropolit Teofan, a oferit Crucea Patriarhală pentru preoți părinților **Vlădoiu Vasile**, protoiereu de Târgu Jiu, și **Dumitrescu Aurelian**, protoiereu de Târgu Cărbunești, și Crucea Patriarhală pentru mireni următoarelor persoane: Dl. **Gâru Vasile**, director la prefectura Mehedinți, Dl. **Vulpe Ion**, director general al C.N.L.O. – Târgu Jiu, Dl. **Cocon Marcel**, director general al firmei ROSTRAMO – Târgu Jiu, Dl.

Luculescu Ion, primar al comunei Tismana, Dl. **Sava Anton**, director general la Șantierul 4 Vlădeni – Târgu Jiu, Dl. **Cămui Iulian**, arhitect, Direcția Județeană de Cultură – Culte și Patrimoniu Cultural Național.

La plecare, Prea Fericitul Părinte Patriarh Teoctist a vorbit aproape cu fiecare credincios în parte, îndemnându-i pe toți să se roage neîncetat și să-și păstreze sufletul curat, să aibă grijă de cei tineri, de copii, să vegheze la pregătirea duhovnicească și la formarea caracterului lor, a viitorului acestora, ca să nu cadă pradă singurătății și plăcerilor amăgitoare și distrugătoare de viață.

ÎNAPOI LA TÂRGU JIU

De la Tismana, cei doi Întâistătători de Biserici s-au întors la Târgu Jiu, unde au ajuns în jurul orei 10.30, și, după ce au fost întâmpinați cu pâine și sare de Dl. **Florin Cârciumaru**, primarul orașului, au luat parte la slujba de sfințire a centrului social-filantropic „Vasiliada” al Mitropoliei Olteniei, desfășurată în prezența oficialităților locale și a unui grup mare de credincioși. Înființat încă din iunie 2001, Centrul social-filantropic "Vasiliada", având ca președinte de onoare pe I.P.S. Mitropolit Teofan, iar ca reprezentant executiv pe P.S. Episcop Vicar Nicodim Gorjeanul, are ca scop ajutorarea persoanelor aflate în dificultate, în special a categoriilor sociale defavorizate, și este dotat cu două cabinete medicale, unde sunt tratați, în regim de gratuitate, cei care n-au acces la serviciile medicale din societate.

După sfințirea apei, săvârșită de P.S. Episcop Vicar **Nicodim Gorjanul**, I.P.S. Mitropolit **Teofan** a spus următoarele:

Această clădire, cu ajutorul lui Dumnezeu, va găzdui centrul de tineret creștin al Gorjului. Sperăm ca la o viitoare vizită a Prea Fericirii Voastre să vă primim înăuntru pentru a binecuvânta lucrările tineretului nostru de aici.

Acum aveți înaintea o firavă inițiativă de caritate a Mitropoliei, și anume un mic așezământ medical.

Mă bucur că sunteți aici nu doar pentru a binecuvânta acest cabinet medical, ci a binecuvânta un concept, o idee, un început, pentru că dorim ca astfel de cabinete medicale să fie răspândite de-a lungul și de-a latul Olteniei. De aceea, vă rugăm să binecuvântați acest început care să devină o rețea de așezăminte medicale sociale în Mitropolia noastră.

În continuare, cei doi Întâistătători de Biserici au tăiat panglica de inaugurare și au sfințit cu aghiazmă clădirea, inclusiv librăria „Candela”, ce aparține tot Arhiepiscopiei Craiovei, după care au semnat în cartea de onoare a Asociației „Vasiliada”.

Răspunzând întrebărilor ziaristilor, Prea Fericitul Părinte Patriarh Teoctist a scos în evidență strădaniile I.P.S. Mitropolit Teofan de impulsioneare a lucrării pastoral-misionare și social-caritative în Arhiepiscopia Craiovei și a adresat felicitări publice atât Înalt Prea Sfinției Sale, cât și colaboratorilor de la Centrul Eparhial.

LA MÂNĂSTIREA POLOVRAGI

În cea de a doua parte a zilei de luni, 9 iunie, oaspeții greci și însoțitorii lor români au făcut un adevărat pelerinaj la mănăstirile Polovragi, din Arhiepiscopia Craiovei, Hurezi, Bistrița și Dintr-un lemn, din Episcopia Râmnicului, fiind pretutindeni întâmpinați cu bucurie și căldură sufletească.

Primul popas duhovnicesc în acest periplu a fost la Mănăstirea Polovragi, așezată într-un cadru pitoresc, la poalele masivului Parâng, lângă Cheile Oltéțului, aproape de ruinele unei vechi cetăți geto-dace.

Mănăstirea Polovragi datează de la începutul secolului al XVI-lea, fiind ctitorită de Moise Vodă (1529-1530) și a fost rezidită în 1647-1648, de Danciu Părăianu. Pictura murală a bisericii mănăstirii, capodoperă de artă brâncovenească, a fost realizată în 1703, prin grija arhimandritului Ioan de la Hurezi, și este înzestrată cu o frumoasă tâmplă brâncovenească. Mai târziu i s-au adăugat pridvorul în stil brâncovenesc, unele chilii, clopotnița și zidurile împrejmuitoare.

Potrivit tradiției mănăstirilor ortodoxe românești, la Polovragi s-a dezvoltat și o puternică mișcare culturală, care a atins apogeul în timpul luminatului egumen Clement, ajuns ulterior episcop al Râmnicului (1735-1749).

Ca și alte așezări monahale din Oltenia (Tismana, Bistrița, Hurezi, Gura Motrului, Țânțăreni, Strehaia), Mănăstirea Polovragi a îndeplinit un important rol strategic în timpul revoluției din 1821, instalându-se și aici, cu concursul populației locale, garnizoane, puncte de rezistență și de aprovizionare ale pandurilor lui Tudor Vladimirescu.

Creindu-se noi spații, o parte din fostele clădiri ale mănăstirii au fost destinate depozitării valorilor de patrimoniu național, în special manuscrise și cărți rare, peste 3000 de volume în limbile română, greacă și slavonă, care se păstrează în condiții corespunzătoare. Se găsesc între acestea, „Îndreptarea Legii” (1652), „Evanghelia de la București” (1682), „Apostolul” (1683), precum și texte de muzică psaltică, cum sunt „Evloghionul” lui Anton Pann (1846) și „Anastasimatarul” lui Gherontie (1863). Alături de cărți se află și o bogată colecție de icoane pe lemn și sticlă, totalizând 650 de exemplare, din secolele XVIII și XIX.

Ajungând la Polovragi în miezul zilei, Prea Fericitul Părinte Patriarh Teoctist și Prea Fericitul Arhiepiscop Christodoulos au fost întâmpinați de săteni îmbrăcați în straie specifice zonei, în frunte cu Dl. **Orzan Nicolae**, primarul comunei, care le-au oferit, după tradiție, pâine și sare, și drept cadou câte un fluier și o traistă decorată cu motive populare. Pășind pe drumul plantat cu brazi și străjuit de credincioși până la poarta mănăstirii, oaspeții au intrat în incintă pe sub turnul-clopotniță, pe care erau arborate steagurile naționale ale Greciei și României, și s-au oprit în fața bisericii, unde erau așteptați de PS Episcop Vicar **Gurie Strehăianul** și de maica stareță **Evghenia Vaida**, împreună cu un grup de calugărițe. Întreaga mănăstire era inundată de o mare de flori, de la mușcatele din tinda bisericii până la trandafirii din mâinile credincioșilor veniți să-i primească pe cei doi Întâistătători de Biserici.

După slujba Polihroniului, săvârșită în pridvorul bisericii, PS Episcop Vicar **Gurie Strehăianul** a rostit următorul cuvânt de întâmpinare:

Prea Fericirile Voastre,

Bine ați venit pe aceste țărâmurii unde credința s-a întrupat în istorie! Bine ați venit în aceste ținuturi unde istoria a dăltuit biografii de sfinți!

Mănăstirea Polovragi este un bastion al ortodoxiei strămoșești; aici s-au refugiat păstorii cu părinții și familiile lor, români ortodocși din Ardeal. Prigoniți fiind acolo pentru credința lor, și găsind aici un ținut propice pentru păstrarea și fortificarea credinței lor ortodoxe, ei s-au așezat în acest loc, cultivând valorile interiorității și ale Împărăției lui Dumnezeu.

Aici este un spațiu unde înaintașii noștri au putut să-și protejeze valorile credinței și au găsit refugiu în calea violenței anti-ortodoxe. Este un spațiu binecuvântat de Dumnezeu, pentru că i-a ocrotit pe păstrătorii credinței adevărate în vremuri de restriște și le-a fost pavază duhovnicească.

Aproximativ 500 de ani și-au înfrumusețat sufletul, și-au mângâiat inima și s-au exersat în mistica profundă a trăirii și simțirii lui Dumnezeu călugări și schivnici.

Își leagă numele de acest locaș și marele sfânt Constantin Brâncoveanu, domnitor român martirizat la Constantinopol, împreună cu fiii săi, pentru că a refuzat să-și renege credința sa ortodoxă.

Această mănăstire a fost unul din centrele de spiritualitate care au întărit spiritualitatea și au fortificat cultura poporului român de pretutindeni.

Până astăzi, supraviețuiește aici și se dezvoltă dinamic și expansiv cultura și spiritualitatea.

Prea Fericirea Voastră, rugăm pe Dumnezeu să vă binecuvânteze clipele ce le veți petrece în această citadelă duhovnicească a poporului ortodox din Oltenia, să vă umple inima de belșug de bucurii duhovnicești, și să vă alinte mintea cu fascinantele momente din istoria acestui plai binecuvântat de Dumnezeu.

Încurajat de Prea Fericitul Părinte Patriarh Teoctist să împărtășească celor prezenți un cuvânt de învățătură și de binecuvântare, Prea Fericitul Arhiepiscop Christodoulos a spus următoarele:

Prea Fericite Părinte Patriarh Teoctist,

Înalt Prea Sfinția Voastră,

Înalt Prea Sfințite Părinte Teofan, Mitropolitul Olteniei,

Prea Cuvioasă Maică Stareță,

Prea Cuvioase Maici,

Iubiți credincioși iubitori de viață monahală,

De fiecare dată când avem bucuria să vizităm o mănăstire ortodoxă, oriunde s-ar afla ea, în țara dumneavoastră, la noi sau în oricare altă țară, constatăm trei lucruri deosebite. Primul lucru pe care îl constatăm este că orice mănăstire ortodoxă constituie o adevărată oază spirituală, o oază de spiritualitate ortodoxă în care se dezvoltă, în același timp, și cultura. Găsim în mănăstiri, la tot pasul, viața și credința noastră sau mai precis credința noastră trăită, aplicată în viața de zi cu zi, aplicată în nevoințele ascetice ale viețuitorilor din mănăstiri, aplicată prin postul, prin rugăciunea pe care cei care și-au dedicat viața lui Dumnezeu le săvârșesc, aplicată prin toate celelalte mijloace de desăvârșire spirituală. În acest

fel viețuitorii mănăstirilor reușesc să biruiască în războiului cel nevăzut, în războiul împotriva păcatului și în acest fel reușesc să dea mărturie despre felul în care credința în Dumnezeu poate fi trăită aici, pe pământ.

Al doilea lucru pe care îl constatăm este acela că fiecare mănăstire este o acropolă și trebuie să știm că o acropolă este un loc întărit, înalt, care se găsea în fiecare cetate grecească. Era locul de apărare, locul în care se păstra ce avea mai scump cetatea respectivă. Deci al doilea lucru pe care-l constatăm este că mănăstirea este o acropolă, în care s-au păstrat și s-au cultivat cele mai înalte idealuri naționale, cele mai frumoase tradiții ale poporului. În mănăstiri s-au păstrat elementele de cultură autentică exprimate în dulcea limbă națională. În anii dificili prin care Bisericele noastre au trecut în istoria lor zbuciumată și de multe ori vitregă, mănăstirile au fost adevărate baricade pe care eroii de seamă au dat lupta cea bună împotriva dușmanilor de tot felul. Dușmani veniți din Răsărit, cum au fost turcii în cazul nostru, sau dușmani veniți chiar din țări creștine, din Apus. În aceste mănăstiri au trăit și au luptat eroi ai neamului. Eroii ai neamului grec sau eroii ai neamului românesc. Au luptat păstrând conștiința națională. Mănăstirile s-au constituit în centre de apărare a libertății, în care s-a înțeles și s-a trăit libertatea autentică, libertatea adevărată.

Și al treilea lucru pe care îl constat de fiecare dată când intru într-o mănăstire este acela că mănăstirea ortodoxă nu este numai un spațiu în care s-a păstrat cultura națională, dar este și un spațiu în care s-a creat cultură națională autentică. Ce să vă spun despre literatură, despre artele cultivate în mănăstiri, despre manuscrisele atât de frumos împodobite cu miniaturi? Ce să vă spun despre strădaniile de zi și noapte ale copiștilor sau ale scriitorilor monahi care așteptau cu înfrigurarea creatorului de valori, ca la lumina lunii să se coboare gândul inspirației pe pagina nescrisă? Mănăstirea a fost astfel, întotdeauna, o creatoare și o păzitoare a celor mai curate tradiții culturale ale popoarelor noastre.

În Grecia, în țara mea, filosofii greci, operele antice cele mai de valoare cu care astăzi se mândrește neamul meu în Europa și în întreaga lume, au fost copiate de către călugări, în așa numitele scriptoria, cunoscute și ca școli de copiști. Iar aici, la dumneavoastră, în România, ne sunt cunoscute manuscrisele făcute de mitropolitul Atanasie Crimca, picturile deosebite și sculpturile, orfevreria, arta, într-un cuvânt, creată în aceste locuri. În acest fel, mănăstirile au fost ca o mamă bună care a hrănit cu laptele kallos-ului, al frumosului și al credinței sufletele popoarelor noastre, poporul grec și poporul român. Cunoaștem prea bine aceste adevăruri mărturisite de istoria patriei și a Bisericii.

Sunt prezentate aceste lucruri în studiile făcute cu deosebită competență științifică de oamenii de știință istorici, istorici ai artei și culturii. Dar știm prea bine că aceste lucruri sunt cunoscute și de către dușmanii noștri. Nu este întâmplător faptul că în urma oricărei peripeții naționale, în urma oricărei tragedii istorice a neamurilor noastre, mânia distructivă, mânia nebunească a celor care nu ne-au vrut niciodată binele s-a îndreptat împotriva mănăstirilor și a monahilor, în primul rând. În momentele de răscruce, mănăstirile au fost cele care au suferit, ele au fost distruse, ele au fost arse, călugării au fost alungați, averile lor au fost luate în fel și chip. Cu un singur scop s-a făcut aceasta: ca poporul să-și

piardă orientarea, să nu mai aibă acea stea polară după care să se îndrepte în călătoria în cursul istoriei, să nu mai poată vedea pe marea viețuirii sale istorice lumina farurilor adevărate, farurilor de credință, de cultură și de identitate națională care sunt mănăstirile.

În țara mea, în Grecia, poporul iubește, susține și apără mănăstirile, călugării și călugărițele lui. Constat cu deosebită satisfacție că același lucru se întâmplă și aici, unde văd că în mănăstiri se adună atâta lume. Dar nu văd numai lumea, văd pe ierarhul locului venind în fruntea lumii, văd măicuțele care viețuiesc în mănăstire, văd clerul venit de la enorii, clerul însoțit de dumneavoastră, credincioși, iubitori ai vieții monahale. Vă văd cu copiii îmbrăcați în costumele naționale, ca expresie a convingerii dumneavoastră că între mănăstire și patrie este o legătură foarte strânsă, o legătură de nezdruncinat. Trebuie să cunoașteți că numai în țările ortodoxe se întâmplă acest lucru.

Poporul, în general, cunoaște prea bine acest lucru și vine la sfintele mănăstiri pentru a se înnoi, pentru a renaște spiritual, pentru a primi mângâiere, putere de la Dumnezeu de sus și pentru ca astfel să facă față greutăților vieții și să treacă cu bine prin vitregiile pe care de multe ori i le rezervă istoria.

În numele Bisericii Ortodoxe a Greciei și în numele poporului grec, vă aduc în semn de respect și dragoste față de monahismul dumneavoastră și concret față de această sfântă mănăstire darul pe care îl vedeți: o cruce cu care preotul aici slujitor să binecuvânteze obștea monahală și pe toți bine credincioșii închinători și pelerini la Sfânta Mănăstire, iar Prea Cuvioasei Maici Starețe am bucuria să-i ofer această icoană a Maicii Domnului, care este apărătoarea călugărilor și a călugărițelor și a tuturor credincioșilor, spre a-i fi de sprijin și ajutor. Aceste daruri însoțite întotdeauna de cele mai bune urări și de rugăciunile noastre către Dumnezeu. Amin!

Mulțumind Întâistătătorului Bisericii Ortodoxe din Grecia pentru ziditoarele cuvinte de învățătură adresate credincioșilor prezenți la această întâlnire și maicilor din mănăstire, Prea Fericitul Părinte Patriarh Teoctist a spus cele ce urmează:

*Prea Cuvioasă Maică Stareță,
Prea Cuvioase maici,
Iubiți credincioși din împrejurimi,*

Dumneavoastră, celor ce ne-ați așteptat și ne-ați primit atât de frumos, aș vrea să vă adresez cuvinte pline de iubire părintească și de învățătură duhovnicească. Subscriem cu mulțumiri la cuvintele rostite de Prea Fericitul Arhiepiscop Christodoulos referitoare la însemnătatea întâlnirii noastre și la valoarea credinței ortodoxe.

Vreau să vă încredințez că sunteți iubiți de Dumnezeu deoarece, iată, pentru prima dată în istoria noastră și în viața Mitropoliei Olteniei, primatul Bisericii Ortodoxe grecești, Prea Fericitul Christodoulos și membri ai Sfântului Sinod al acestei Biserici apostolice vizitează Biserica Ortodoxă Română. Vizita se desfășoară pe pământul Olteniei, binecuvântat de Dumnezeu cu mănăstiri și biserici vestite. Să păstrăm, iubiți frați, darul acesta al iubirii dumnezeiești, căci

venirea în mijlocul nostru a Prea Fericitului Părinte Christodoulos, urmașul Sfântului Apostol Pavel, ne-a prilejuit să-i ascultăm cuvântul din izvorul proaspăt al fântânii lui Iacob, cea cu apă vie, despre care scrie Sf. Evanghelie. (Ioan 4, 5-42). Să păstrăm această hrană mântuitoare în suflete! Fie maici, fie preoți, fie credincioși sau chiar noi, ierarhii, cu toții suntem rânduiți de Duhul Sfânt să slujim Biserica lui Hristos.

Îl felicit pe Înalt Prea Sfințitul Mitropolit Teofan al Olteniei că a înscris în istoria acestei Mitropolii o faptă unicat, de mare importanță și de mare identitate cu strămoșii noștri în privința credinței ortodoxe a românilor, aceeași cu cea a poporului grec, care acum, după cum știți, în frunte cu Prea Fericirea Sa, cu Guvernul grec și demnitarii greci, ne susțin pe lângă structurile europene, pentru a fi și noi, și țara noastră în rândul popoarelor Europei unite.

Bine v-am găsit sănătoși și Dumnezeu să ne ajute întotdeauna să ne bucurăm ca astăzi unii de alți. Primiți la inimă ceea ce ați auzit și nu uitați ceea ce ați văzut.

După cele rostite, Înalții Ierarhi au intrat în Sfântul Altar, unde s-au închinat și au semnat în Sfânta Evanghelie un text comun în care își arată bucuria pe care au trăit-o împreună în acest locaș dumnezeiesc, ca și pe parcursul întregii vizite, ca mărturie a dragostei și unității Ortodoxe și, în același timp, ca expresie a solidarității dintre poporul grec și român.

În pridvorul mănăstirii, înainte de plecarea spre următorul popas, oaspeții s-au fotografiat împreună cu copii din partea locului, îmbrăcați în costume populare gorjane, și au primit în dar, din partea minerilor din Baia de Fier, câte o icoană reprezentând pe Sfinții Împărați Constantin și Elena și un set de pahare specifice zonei.

VIZITA ÎN EPISCOPIA RÂMNICULUI LA MÂNĂSTIREA HUREZI

În aceeași zi, la orele 14,15, oaspeții au ajuns la Mănăstirea Hurezi, situată la o distanță de 40 Km de Râmnicu Vâlcea, orașul de reședință al Episcopiei Râmnicului.

Ansamblu monastic și complex de arhitectură bisericească medievală, Mănăstirea Hurezi este ctitoria domnitorului martir Constantin Brâncoveanu, dintre anii 1690-1697. Biserica mare din centrul incintei, ridicată între anii 1690-1693 și sfințită în 1694, este bogat împodobită cu sculpturi în piatră pe stâlpi și ancadrame cu motive florale, iar pictura murală în stil bizantin este marcată de tabloul votiv înfățișând portretele Sfinților Brâncoveni. Aici a fost cel mai puternic atelier de pictură din istoria artei vechi românești. Mănăstirea aceasta are un bogat tezaur de icoane, argintărie, cărți vechi și adăpostește moaștele a 11 sfinți mucenici.

Întâmpinați la poarta mănăstirii cu pâine și sare de către Dl. **Bușă Stelian**, primarul comunei Vaideei, și de maica stareță **Pavelida**, împreună cu un grup de copii în costume populare, de călugărițe și credincioși cu flori și stegulețe în mâini, care le-a urat bun-venit, Prea Fericitul Părinte Patriarh Teoctist și Prea Fericitul Arhiepiscop CHRISTODOULOS au fost conduși în incinta, unde erau așteptați cu Sfânta Evanghelie și Sfânta Cruce de Prea Sfințitul **Irineu Slătineanul**, Arhiereu vicar al Episcopiei Râmnicului, în timp ce corul elevilor Seminarului *Sfântul Nicolae* din Râmnicu Vâlcea cânta Imnul patriarhal.

A urmat, potrivit rânduielii, slujba *Te Deum*-lui cu Polihroniu, după care Prea Sfințitul **Gherasim**, Episcopul Râmnicului, a rostit următorul cuvânt de întâmpinare:

*Prea Fericite Arhiepiscop Christodoulos,
Prea Fericite Părinte Patriarh Teoctist,
Înalt Prea Sfințiți și Prea Sfințiți Episcopi,
Distinsă delegație a Bisericii Ortodoxe a Greciei,
Prea Cuvioasă maică stareță,*

Avem bucuria de a primi în Arhiepiscopia noastră, în această sfântă și de Dumnezeu păzită mănăstire, doi mari Întâistătători ai Bisericii Ortodoxe. Este o binecuvântare a lui Dumnezeu, un dar al Lui, care ni s-a dat nouă, celor care trăim astăzi.

Ziua aceasta este, atât pentru Eparhia noastră, cât și pentru mănăstirea aceasta și pentru toți cei de față, o zi istorică.

Mănăstirea în care ne aflăm datează de mai bine de 300 de ani.

Fericiții ctitori, marele voievod și martir Constantin Brâncoveanu și cei patru fii ai săi, Constantin, Ștefan, Radu și Matei, au ridicat această sfântă mănăstire și au închinat-o Sfinților Împărați și de Dumnezeu încoronați și întocmai cu Apostolii, Constantin și Elena.

Peste 60 de viețuitoare, monahii și surori, pe lângă rugăciunile particulare, de trei ori în această sfântă biserică pe zi fac rugăciuni, Sfânta Liturghie, Vecernie și Utrenie.

Mănăstirea Hurezi, cu rugăciunile ei, este o candelă pururea nestinsă unde credincioșii din satele dinprejur, din țara noastră și din străinătate vin aici și se înduhovnesc.

Mănăstirea aceasta este vizitată și este deschisă la mii și zeci de mii de închinători și mai ales pentru Prea Sfințiile Voastre.

Vă întâmpinăm cu tradiționalul „Bine ați venit!”.

Apreciind importanța acestui așezământ monahal, cu rol atât de important în viața spirituală a poporului român, Prea Fericitul Arhiepiscop Christodoulos a adresat obștei mănăstirii și tuturor celor de față următorul mesaj de binecuvântare, axat mai ales pe relația dintre Biserică și Stat în lumea de astăzi:

*Prea Sfinția Voastră,
Prea Sfințite Episcop Gherasim,
Prea cuvioasă maică stareță,
Iubite surori întru Domnul,
Distinși reprezentanți ai autorităților,
Iubiți elevi,
Iubiți credincioși,*

Cu deosebit interes am ascultat istoricul acestei mănăstiri prezentat atât de frumos, un istoric care cuprinde viața de 300 de ani a unei mănăstiri care a jucat

un rol atât de important în ceea ce privește spiritualitatea locului și istoria acestei părți a României.

Faptul că cel care a zidit această mănăstire, ctitorul ei, Sfântul Voievod Mucenic Constantin Brâncoveanu, a fost un conducător de stat, am spune în termenii zilelor noastre. Faptul că el, Voievodul, trebuind să meargă la Constantinopol și-a apărut cu toată puterea credința sa, jertfindu-și viața sa și viața copiilor săi pentru credința ortodoxă, faptul că mănăstirea aceasta este ctitorită de un conducător de stat, de un reprezentant al puterii politice, îmi oferă fericitul prilej ca în acest moment să vă prezint câteva gânduri în ceea ce privește relația dintre Biserică și autoritatea de stat.

Însuși Domnul nostru ne-a învățat că El Însuși și Împărăția Sa nu este din lumea aceasta. Consecința acestui fapt este că nici Biserica întemeiată de El și nici Biserica pe care o apără nu este din lumea aceasta. Cu toate acestea, Biserica noastră trăiește, își desfășoară activitatea sa sfințitoare în lumea de aici. Și să nu uităm că obștea credincioșilor ei constituie în același timp o parte din cetățenii Statului, fiind membri ai societății românești trăitoare pe aceste meleaguri. Așa se explică faptul că Biserica noastră este interesată și își dorește totdeauna ca puterea politică, oricare ar fi ea, să recunoască faptul că ea, Biserica, vine de la Dumnezeu și că este pusă spre slujirea celor care sunt în același timp cetățeni și credincioși.

Pentru aceea, Sfântul Apostol Pavel, în Epistola sa către Romani, învăța la vremea lui, ne învață astăzi și ne va învăța totdeauna, că fiecare existență umană, fiecare credincios și credincioasă se cuvine să se supună stăpânirilor, pentru că de la Dumnezeu sunt rânduite acestea (Romani 13, 1). Astfel se explică și faptul că, în cadrul tuturor slujbelor pe care le săvârșim în biserică ne rugăm pentru sănătatea și prosperitatea și luminarea conducătorilor țării noastre, așa încât întru liniștea lor, întru progresul autorităților noastre să putem duce și noi o viață liniștită, în pace, ca să progresăm în credință.

Biserica se roagă și dorește întotdeauna ca puterea politică să-și îndeplinească lucrarea pe care de la Dumnezeu a primit-o, lucrarea de a sluji poporul. De asemenea, își dorește ca niciodată puterea politică să nu se amestece în treburile launtrice, bisericesti. Și, de aceea, atunci când conducătorii politici sunt și oameni de bună credință, sunt oameni credincioși, ei devin și ctitori care respectă tradiția și credința neamului, întemeind biserici și trudind pentru slujirea socială a poporului pe care-l călăuzesc. Atunci când conducătorii politici sunt oameni fără credință, ateii sau chiar împotriva lui Hristos, Atunci Biserica trece prin prigoane, este lipsită de mijloacele materiale de care are nevoie pentru a-și exercita misiunea socială, opera caritabilă. Atunci situația Bisericii devine, într-adevăr, dificilă.

În țara dumnezevoastră ați trăit o astfel de situație, ați avut conducători care, în lipsa lor de credință, aproape cinci decenii au prigonit Biserica, clerul, călugării și călugărițele ei, au prigonit credincioși care au înfundat pușcăriile, fiind considerați dușmani ai ordinii sociale. Au dărâmat biserici și, de asemenea, au luptat pe toate planurile și prin toate mijloacele pentru ca să dispară credința ortodoxă. Dar trebuie să cunoașteți că și în lumea liberă, în lumea în care

stăpânește democrația, există conducători politici care sunt fie necredincioși, fie indiferenți față de Biserică. De aici rezultă multe suferințe pentru aceasta din urmă. Ei folosesc mijloace considerate compatibile cu ceea ce legile cer ca să se asigure un climat de libertate în țările respective. Dar, cu toate acestea, fac tot ce le stă în putință ca să deposedeze Biserica de averile ei, de posibilitățile materiale și tehnice prin care ea să-și poată îndeplini opera filantropică și socială. Aceasta face ca să existe o situație foarte grea și în aceste țări considerate a fi libere, democratice.

Cu multă satisfacție urmăresc aici, la dumneavoastră, cu multă bucurie constat că conducerea politică din ultimii 12 ani se poartă cu respect față de Biserică, acordându-i posibilitatea de a-și împlini o mare parte din lucrarea ei culturală și socială pe care trebuie să o desfășoare în sânul societății românești. Sunt foarte multe cazuri de restituire a averilor avute odinioară de Biserică. Vedem cu bucurie cum se ridică noi locașuri de închinare și cum multe sunt restaurate. Toate acestea ajută poporul român să-și cultive evlavia tradițională, credința primită din moși strămoși. Dar Biserica noastră nu se teme de prigoane. Atunci când este ajutată și chiar atunci când este supusă prigoanei, ea prosperă. Ea nu se teme niciodată de moarte. Biserica nu va muri. Nici porțile iadului nu pot s-o dărâme. Este un lucru demonstrat de istorie. Aș îndrăzni să spun că prigoanele sunt acelea care întăresc coeziunea credincioșilor, care fac să avem în Sfânta noastră Biserică eroii credinței, eroii Bisericii. Pentru a folosi o comparație, prigoanele se aseamănă cu loviturile pe care ritmic ciocanul le dă cuiului. Cu cât lovitura este mai puternică, cu atât cuiul pătrunde mai adânc. Cu cât prigoana este mai puternică, cu atât credința pătrunde mai adânc în sufletul poporului.

Dorința poporul este una, cunoscută tuturor. Poporul își dorește să existe relații cât mai normale, relații de colaborare între Biserică și Stat. Suntem convinși de faptul că orice conducere politică cunoaște bine acest lucru și vrerea poporului trebuie să fie lege pentru liderii politici. De aceea convingerea noastră este că între Biserică și autoritățile statului trebuie să existe o atmosferă de strânsă colaborare, fiecare, însă, acționând liber, așa cum cere constituția locului.

În Grecia, ca și în România, avem conducători politici împărați și voievozi care au ctitorit biserici. Au ctitorit biserici, au construit și au înzestrat biserici și mănăstiri, așa cum este cazul sfintei mănăstiri unde ne aflăm acum. De multe ori ei, conducătorii politici, s-au adus înaintea lui Dumnezeu jertfă bine plăcută mucenicească. Este cazul Sfântului Martir Constantin Brâncoveanu, care el însuși și copiii săi au devenit sfinți înaintea lui Dumnezeu prin faptul că și-au dat sângele și viața, apărând până la ultima suflare a vieții credința cea dreaptă, credința ortodoxă, credința neamului românesc. Voievod sfânt, Constantin Brâncoveanu, este bine să devină o pildă, un exemplu pentru fiecare conducător politic al locului.

Și este bine ca, în toate vremurile, deci și în vremurile de acum, conducerea politică să conștientizeze că fericirea poporului nu depinde numai de nivelul dezvoltării economice și de mijloacele materiale pe care le deține, numai de valorile economice pe care acesta reușește să le creeze. Fericirea poporului depinde, în primul rând, de valorile și de principiile acelea veșnice, care nu pier niciodată,

principiile eterne, care dau demnitatea omului și îl ajută să se realizeze, să se împlinească pe sine ca personalitate de credință și ca personalitate în neamul său.

*Prea Sfințite Părinte Episcop Gherasim,
Prea Sfințite Părinte Episcop Irineu,
Prea Cuvioasă Maică Stareță,
Domnule Primar,
Iubiții mei copii, seminariști,*

Vă mulțumim tuturor pentru primirea pe care ne-ați făcut-o, pentru primirea pe care clerul și poporul bine credincios din această regiune a României a binevoit să ne-o facă, cu atâta entuziasm.

*Prea Fericite Părinte Patriarh,
Înalt Prea Sfinția Voastră, Părinte Mitropolit al Olteniei,*

Vă mulțumim și în acest moment pentru faptul că ați luat pe umerii dumnea-voastră osteneala de a organiza acest pelerinaj atât de sfânt nouă, acest pelerinaj lung și oarecum obositor, pe de o parte, dar atât de plin de bucurii și împliniri spirituale. Fie ca bunul Dumnezeu să reverse peste toți harul său cel îmbelșugat!

Sfintei biserici în care ne aflăm, sfântului altar, am bucuria să-i ofer în dar această sfântă cruce pentru sfânta masă.

Prea Cuvioșiei Voastre, Prea Cuvioasă Maică Stareță, vă dăruiesc icoana Maicii Domnului făcută în stilul bizantin, autentic ortodox, icoana sfântă a acelei care este maica monahilor și a monahiilor, maica noastră, a tuturor. Amin!

La rândul său, Prea Fericitul Părinte Patriarh Teoctist, salutând prezența delegației Bisericii Ortodoxe a Greciei, în frunte cu Întâistătorul ei, în Episcopia Râmnicului a spus următoarele:

*Prea Fericirea Voastră, Părinte Arhiepiscop Christodoulos,
Înalt Prea Sfințiile Voastre și Prea Sfințiile Voastre,
Prea Sfințite Părinte Gherasim,
Prea cuvioasă maică stareță,
Cuvioase maici,
Iubiți credincioși și credincioase,*

Fiind la prima vizită în această eparhie bogată în mănăstiri și biserici de o rară frumusețe, ca și sufletul Prea Sfințitului Episcop Gherasim, mulțumim, împreună cu Prea Fericirea Voastră, credincioșilor, maicilor, preoților care ne-au întâmpinat.

Este o mare bucurie pentru mine, ca slujitor al Bisericii noastre, să însoțesc pe Prea Fericitul Arhiepiscop Christodoulos în aceste curți ale Domnului, care sunt Mitropoliile, Episcopiile și Mănăstirile noastre din Oltenia, unde, în cei aproape 14 ani de când suntem în libertate, ne întâmpină în toată strălucirea lor.

Dacă în Arhiepiscopia Craiovei, am văzut lucrări privitoare mai ales la tineret, la îngrijirea orfanilor, a copiilor cu dificultăți, și la zidirea Bisericii, celei dinăuntrul nostru, a tinerilor mai ales, aici facem primul popas la această operă sfântă, mănăstirea Hurezi, a unui sfânt domnitor român, Constantin Brâncu-

veanu. De aceea, această călătorie printre sfinți și printre opere sfințite, arată revărsarea sufletului românesc, arată râvna ierarhilor, a slujitorilor mănăstirilor și parohiilor pentru actualizarea misiunii Bisericii, pe care a avut-o din totdeauna Biserica Ortodoxă Română, misiune care privește atât situația vieții trecătoare, cu valorile ei, care trebuie să fie transfigurată până la îndumnezeire, asemenea sfinților din mănăstirea aceasta. Este de la sine înțeles că nu ne este indiferentă nici viața credincioșilor noștri, sănătatea lor, învățământul lor, păstrarea minții și sufletului în curăția botezului.

Prezența, pentru prima dată, a delegației Bisericii Ortodoxe surori a Greciei, alcătuită din distinși ierarhi și laici ai acestei Biserici, ne întărește și ne confirmă încrederea că suntem în slujba lui Dumnezeu, în primul rând, și apoi suntem în slujba credincioșilor noștri.

Vă mulțumim Prea Sfințite Părinte Episcop Gherasim!

Dumnezeu v-a rânduit aici ca să slujiți ca ierarh chemat de Duhul Sfânt, să slujiți sfințele ctitorii și sfinților care au fost înainte de noi. Aceștia din urmă să ne fie călăuză și îndrumători pentru a continua munca și lucrarea noastră, a Sfântului Sinod al Bisericii noastre, a părinților de la parohii și de la mănăstiri, pe care i-am felicitat și în Arhiepiscopia Craiovei, iar astăzi am deschis porțile Episcopiei istorice a Râmnicului, prin poarta de aur a acestei ctitorii brâncovenești.

Bine v-am găsit și Dumnezeu și Maica Domnului, care rămâne Ocrotitoarea acestei mănăstiri, să fie Ocrotitoare și păzitoare cuvioaselor măicuțe, pe care și dumneavoastră, autoritățile locale, primăria, consiliul județean și până la guvernul nostru ați ajutat la restaurarea acestei minunate picturi a bisericii.

Dumnezeu să primească sfințele rugăciuni și osteneala pe care ați depus-o spre mântuirea și sănătatea tuturor. Amin.

Potrivit rânduielii, după ceremonia de întâmpinare, Înalții Ierarhi au intrat împreună în Sfântul Altar, unde s-au închinat la Sfânta Masă și au consemnat, apoi, acest moment al vizitei în Sfânta Evanghelie, în timp ce corul elevilor seminariști cântau „Apărătoare Doamnă”.

În continuare, oaspeții au fost conduși la trapeza mănăstirii, pentru masa de prânz, la sfârșitul căreia Prea Fericitul Părinte Patriarh Teoctist a mulțumit din nou Prea Fericitului Arhiepiscop Christodoulos pentru osteneala ce și-a luat de a ne vizita țara și Biserica, ceea ce demonstrează trăinicia legăturilor de unitate dintre ortodocșii români și greci, și a exprimat nădejdea ca, după voia lui Dumnezeu, se vor mai ivi prilejuri de a se întâlni și în viitor.

După această scurtă pauză de masă, oaspeții greci și însoțitorii români au admirat frumusețea peisajului din împrejurimi, și-au luat rămas bun de la obștea mănăstirii și, în sunetul clopotelor, s-au îndreptat către următorul popas înscris în program.

LA MÂNĂSTIREA BISTRITA VÂLCEANĂ

Mănăstirea Bistrița, situată pe teritoriul comunei Costești, în județul Vâlcea, astăzi chinovie de maici, este ctitoria boierilor Craiovești de dinaintea de anul 1491. Refăcută după dărâmarea ei de Mihnea Vodă cel Rău (1509), a fost pictată de Dobromir din Târgoviște (1515-1519) și reparată de Constantin Brâncoveanu

în 1683. Biserica mare a mănăstirii, pictată de Gh. Tătărescu în 1865, adăpostește racla de argint aurit, danie a domnitorului Constantin Șerban Basarab (1654-1658), cu moaștele Sfântului Grigorie Decapolitul (780-842), originar din Decapolisul Asiei Mici, mare apărător al dreptei credințe împotriva ereziei iconoclaste, aduse de la Constantinopol în 1497 de marele ban Barbu Craiovescu.

Important centru de spiritualitate ortodoxă, mănăstirea deține un bogat tezaur de odoare și vase de cult, broderii, piese de argintărie și icoane vechi. După opinia unor cercetători, aici s-a tipărit "Liturghierul" slavon al egumenului Macarie, prima carte de cult apărută la noi.

Ajungând aici, la orele 17,30, Prea Fericitul Părinte Patriarh Teoctist și Prea Fericitul Arhiepiscop Christodoulos au fost întâmpinați la poarta mănăstirii, cu pâine și sare, de Dl. **Martinescu Dumitru**, primarul din Costești, și soborul maicilor, în prezența a sute de credincioși îmbrăcați în costume naționale.

Intrând în biserica mănăstirii, oaspeții au ascultat slujba *Te Deum*-lui cu Polihroniu, urmată de cuvântul de întâmpinare al PS Episcop Gherasim, care a spus:

*Distinsă delegație a Bisericii grecești,
Domnule primar al acestei comuni,
Prea cuvioasă maică stareță,
Cuvioase maici, și
Iubiți credincioși,*

O bucurie deosebită trăiește această sfântă și străveche mănăstire, când doi mari Întâistătători ai Bisericii Ortodoxe se închină la sfintele moaște ale Sfântului Grigorie Decapolitul.

În 1497, boieri credincioși și cu dare de mână au înălțat această sfântă mănăstire, alături de cea sihăstrească, care exista de mai înainte, începând o viață foarte bogată, duhovnicească și cărturărească.

Avem mândria să afirmăm că la numai 53 de ani după ce s-a înființat tipografia lui Guttenberg, aici, la mănăstirea Bistrița, se tipărea pentru prima dată în Țara Românească o carte.

Spre bucuria noastră se păstrează cărțile de atunci, tipărite în limba slavonă, pentru că aceasta era limba timpului de atunci.

Temelia acestei mănăstiri o constituie moaștele unui sfânt. Moaștele Sfântului Grigorie Decapolitul se aflau, inițial, în stăpânirea unei familii turcești. Boierii români s-au dus și au cumpărat aceste sfinte moaște. Legat de acest moment vă voi spune o scurtă istorioară:

Se spune că aceste moaște s-au cumpărat cu prețul greutateii lor. Într-o parte a cântarului au fost puse sfintele moaște, iar în cealaltă a fost pus aurul. La început, musulmanul a fost încântat, crezând că va dobândi o mare cantitate de aur, însă așa de ușor s-a lăsat talerul cântarului, încât numai câteva bucăți de aur au fost puse în cealaltă parte.

Prea Fericirea Voastră! De 500 de ani sfintele moaște nu s-au mișcat de aici, cu excepția momentelor în care s-au făcut slujbe speciale pentru ploaie sau pentru alte necazuri, ele fiind un adevărat izvor de tămăduire.

Cu binecuvântarea Prea Fericitului Părinte Patriarh Teoctist, am fost în Germania acum vreo două săptămâni, la Nürnberg, unde erau prezenți mii de oameni. Unul dintre aceștia a venit să-mi spună că s-a vindecat datorită moaștelor Sfântului Grigorie Decapolitul.

Primăvara asta la noi a fost o secetă foarte mare și cum am luat pe Sfântul Grigorie și l-am adus la Râmnic și pe urmă l-am dus la Sibiu, iar Dumnezeu a slobozit niște ploi curate, fără vijelie, fără piatră, așa că a fost o binecuvântare adevărată de la Dumnezeu.

Sfânta mănăstire a trecut prin foarte multe neazuri. Spre exemplu, un domn care a trecut la musulmani, în ceartă cu boierii, a venit și a distrus biserica veche de aici, care, din cauza vremurilor, ajunsese o ruină. În 1850 s-a ridicat această sfântă mănăstire în care ne aflăm. Din nefericire, în timpul comunismului, ca să nu se mai cunoască faima acestei mănăstiri, ateii au transformat mănăstirea și au adus aici niște copii handicapați pe care nu-i stăpâneau deloc și făcuseră un dezastru din această mănăstire.

Cu ajutorul Sfântului Grigorie Decapolitul acum a fost restaurată, așa cum o vedeți, și alte case de jur împrejur.

Vă îmbrățișăm și vă urăm să fiți sănătoși și vă așteptăm și altă dată!

Răspunzând bunelor urări ale chiriarhului locului, Înalt Prea Sfințitul **Nikiforos**, Mitropolit de Didymotheion și Orestiada, a apreciat buna organizare a monahismului românesc și a lăudat evlavia credincioșilor noștri, spunând cele ce urmează :

*Prea Fericite Părinte Patriarh Teoctist,
Prea Fericite Arhiepiscop Christodoulos,
Întâistătători ai Bisericilor Ortodoxă Română și Ortodoxă Greacă,
Înalt Prea Sfințiile Voastre și Prea Sfințiile Voastre,
Prea cuvioasă maică stareță,
Domnule primar,
Iubiți studenți, iubiți elevi,*

Din momentul în care am pus piciorul pe pământul românesc, în fiecare zi, trăim momente alese de uimire pe care le primim cu bucurie și entuziasm. Trăim aceste momente de uimire și de admirație încă de când am venit la București.

Desigur, admirația noastră a fost pricinuită, mai ales, de felul în care am trăit taina comuniunii noastre în Hristos, taina sfintei liturghii. Dar și de la București, îndreptându-ne pe meleagurile Olteniei, am trăit aceeași admirație, pentru organizarea bisericească pe care o aveți, admirație pentru evlavia poporului care cinstește atât de mult clerul pe care îl are și cinstind clerul, cinstește biserica ortodoxă română. Și în această zonă, a dumneavoastră, zonă binecuvântată constat același lucru, cu aleasă bucurie. Văd evlavia dumneavoastră, a credincioșilor, constat organizarea bisericească atât de bună, constat că la dumneavoastră, între tineri, există o vocație a preoției, ceea ce dă o speranță deosebită pentru viitorul bisericii. Constat, de asemenea, că mănăstirile dumneavoastră mari și binecuvântate sunt pline de viețuitoare întru Hristos, de viețuitoare care petrec noaptea și ziua rugându-se pentru binele bisericii, pentru bunăstarea bisericii lui

Hristos și pentru pacea lumii. Parcă în contradicție cu căldura de afară, căldura anotimpului de vară, trăim sufletește răcoarea duhovnicească a împreună petrecerii cu dumneavoastră. Această răcoare duhovnicească ce se aseamănă cu adierea de vânt din Rai, ne face să trăim dragoste față de dumneavoastră, ne face să avem curaj să mergem mai departe, cu dorința de a vizita și alte sfinte locuri de închinare, mănăstiri din regiunea dumneavoastră. Plecând de aici vă încredințez că voi transmite poporului meu pe care-l păstoresc mesajul de dragoste, mesajul de admirație față de credința dumneavoastră și față de devotamentul dumneavoastră față de valoarea creștină. Nu vă obosesc mai mult. Desigur, în încheiere trebuie să rugăm pe cei doi întâistătători ai sfintelor noastre Biserici să rugăm pe toți care suntem de față să înălțăm Domnului rugăciune smerită, rugăciune fierbinte, însă, așa încât între noi și între toți oamenii să existe sentimente de cordialitate, de dragoste, de pace, încât să dăm lumii mărturia cea bună, mărturia despre credința noastră ortodoxă. Două cuvinte aș vrea să mai spun. Felicit din toată inima pe Prea Sfinția Sa Prea Sfințitul Episcop Gherasim, păstorul acestei de Dumnezeu păzite eparhii. Îl felicit și îi mulțumim. Îl felicit pentru activitatea atât de laborioasă și fructuoasă pe care o desfășoară în ceea ce privește restaurarea și zidirea și păstrarea bisericilor și mănăstirilor din eparhia sa. Îi mulțumim pentru ocazia, pentru prilejul binecuvântat pe care ni l-a dat ca, în această sfântă zi, să ne închinăm moaștelor sfântului Grigorie Decapolitul, moaște care s-au aflat la Constantinopol, sfânt care a trăit la Constantinopol în secolul al IX-lea. Cu prilejul acestei vizite n-aș vrea să omit un lucru foarte important. Cer binecuvântarea Prea Fericitului Părinte Patriarh să înmânez din partea Prea Fericirii Sale și din partea delegației noastre întregi acest dar: O cruce pentru sfânta masă pentru preoți, cu care preoții dumneavoastră să vă binecuvânteze aici, să vă binecuvânteze prea cuvioasă maică stareță. De asemenea, ofer maicii starețe icoana Maicii Domnului, din lacrimile căreia noi, credincioșii, ne-am născut. Icoana în fața căreia să se roage fierbinte pentru ca Dumnezeu să o întărească, să călăuzească obștile monahiilor în fruntea cărora se află, pe calea mântuirii, pe calea împărăției cerurilor.

În timp ce elevii seminariști cântau imnul trisaghion în limba greacă și română, Înalții Ierarhi s-au închinat la moaștele Sfântului Grigorie Decapolitul, după care au intrat în Sfântul Altar și au consemnat în Sfânta Evanghelie vizita făcută la această mănăstire.

În continuare, Prea Fericitul Părinte Patriarh Teoctist a adresat soborului de maici și credincioșilor prezenți în biserică următoarele îndemnuri și învățături creștinești:

*Prea Fericirea Voastră, Părinte Arhiepiscop Christodoulos,
Înalt Prea Sfințiile Voastre și Prea Sfințiile Voastre,
Prea Sfințite Părinte Gherasim,
Prea Cuvioasă Maică Stareță,
Cuvioaselor maici,
Iubiți credincioși și credincioase,*

Suntem emoționați în fața acestui monument, care este mănăstirea aceasta străveche și a operelor înaintașilor noștri români care, cu secole în urmă, se

sileau să îmbogățească Țara Românească nu atât cu bunuri pământești, cât mai ales cu sfinte moaște, bunurile cele veșnice. Exemplul acesta de aici, al fraților Buzești, Craioveni, credincioși pământenii ai Olteniei, de la Râmnicu Vâlcea, Cozia, până la Drobeta-Turnu Severin și Calafat, așa era Oltenia atunci, țara Oltenia, Valahia Mică – cum se numea, acest exemplu este pilduitor pentru noi cei de astăzi, prin ceea ce vedem. Ne cutremurăm în fața faptelor lor. Nu este vorba doar de ceea ce vedem acum la biserica aceasta străveche, care a fost între timp refăcută și înnoită, ci și de faptul că avem aici sfintele moaște aduse, cu preț mare. Prețul acesta a fost după măsura sufletului românesc, suflet care este prețul vieții noastre și al lumii întregi: "Pentru că ce-i va folosi omului dacă va câștiga lumea întreagă, dar sufletul și-l va pierde? Sau ce va da omul în schimb pentru sufletul său?"⁴⁰

Sfântul Grigorie Decapolitul a făcut minuni multe, le știm. Peștera din vadul acestui râu stă mărturie despre vrednicia înaintașilor noștri, care i-au ascuns sfintele moaște atunci când erau în primejdie să fie furate. Ceea ce am auzit de la Prea Sfințitul Părinte Gherasim sunt lucruri foarte interesante, dar, vreau să precizez că mănăstirea aceasta, Bistrița, a avut un rol extraordinar în cultura noastră națională, în păstrarea datinilor noastre, a identității noastre de credință, care este credința ortodoxă.

Înaintașii care au fost asemenea nouă, dar prin faptele lor bune, prin credință, cu darul Duhului Sfânt, au fost învredniciți de dumnezeire, ceea ce ne sunt pildă. Ceea ce ei au făcut aici, în acest sălaș de rugăciune, domnitorul Țării Românești Constantin Brâncoveanu, a făcut dincolo, la Hurezi, iarăși o fereastră către Cer. Ce mari înaintași am avut noi în credință și dumnezeavoastră, credincioșii, care locuiau aici în jurul acestor mănăstiri, simțeau căldura și lumina credinței lor, lumină de care ne-am bucurat noi, ortodocșii români.

Pentru prima dată în viața acestei mănăstiri, iată, cu secole de existență, o delegație a Bisericii Ortodoxe surori din Grecia vizitează această mănăstire. Grecia este țară a Ortodoxiei, leagănul Ortodoxiei, leagănul predicii Sfântului Apostol Pavel și a celorlalți apostoli. Biserica Greciei ne-a dat în zilele noastre moderne foarte mulți învățați și teologi care au ajuns mitropoliți și patriarhi ai României. Acum aveți cinstea, atât dumneavoastră, Sfânta Episcopie a Râmnicului și Mitropolia Olteniei, să aveți oaspete delegația aceasta, însoțită de noi, Biserica Ortodoxă Română. Înseamnă, frații mei, că existăm, că suntem vii! Suntem vii pentru că am păstrat aceste comori de credință secole de-a rândul, când vremurile ne erau potrivnice, suntem vii pentru că am păstrat izvoarele credinței, care sunt sfintele moaște, odorul cel mai de preț al Ortodoxiei noastre. Și suntem vii pentru că noi ne regăsim unii cu alții în credința ortodoxă, pentru că nu trăim singuri, nici la propriu, nici la figurat. Nici dumneavoastră nu-i bine să trăiți singuri, în mod egoist și în mod disprețuitor față de ceilalți frați creștini. Prietenia, legătura de dragoste, de familie a fost specifică strămoșilor noștri creștini, pentru

40. Matei 16, 26.

că, de la Sfântul Apostol Andrei, prietenia este pentru noi o virtute foarte mare. Și noi, în Biserică, avem nevoie de ajutorul celorlalți semeni.

Se vorbește mult despre lărgirea Europei și despre globalizarea ei din punct de vedere economic, comercial, politic, al schimburilor de bunuri, la care noi putem contribui cu identitatea noastră morală, cu credința noastră, cu comoura sfintelor moaște, cu vrednicia noastră, cu costumele noastre din bătrâni, românești, cu păstrarea sfințeniei familiei românești, a sufletului dumneavoastră, a celor din zona aceasta, care puteți îmbogăți Europa cu sufletul curat și iubitor.

Pentru a păstra Ortodoxia, strămoșii dumneavoastră au trecut munții și au venit din Transilvania dincoace; și-au lăsat casa, tot ce aveau ei, și au venit aici pentru a-și păstra identitatea lor românească, prin credința ortodoxă.

Biserica Greciei este o Biserică apostolică, de la Sfinții Apostoli, cei care au întemeiat credința în Atena, în Corint, în celelalte comunități despre care citim în Faptele Sfinților Apostoli și în Epistolele Sfântului Apostol Pavel. Strămoșii noștri dintre Dunăre și Marea Neagră erau foarte aproape de Grecia și, deci, foarte devreme a venit la noi credința prin predica Sfântului Apostol Andrei.

Am cunoscut mănăstirea aceasta, Bistrița, în vremea ei de înflorire, când două maici, surorile Gologan, au întemeiat, un colegiu pentru pruncii rămași fără părinți, băieți și fetițe, copii adunați în această mănăstire de către cele două surori, care apoi au murit la mănăstirea Viforâta, și pe care îi creșteau de mici în grădinițe, în școala primară și liceu. Aici s-au format mulți academicieni, apoi, apărători ai Acoperământului Maicii Domnului de la Mănăstirea Bistrița. Așa ar trebui să lucrăm și noi. Aceste activități sociale de ajutorare trebuie să le întreprindem și noi, iubiți părinți și frați în Domnul nostru Iisus Hristos, așa cum am văzut că se făcea pe vremuri în mănăstirea Bistrița, tot așa am început să facem și noi la București și în toate eparhiile din țară.

Trebuie să stăruim și cu ajutorul autorităților de stat, a primăriilor care pot ajuta mult în privința aceasta, încât, noi, Biserica, să devenim ceea ce am fost în trecut, în privința ajutorării semenilor noștri.

Aceasta este mănăstirea Bistrița Olteană, cu sfintele moaște ale Sfântului Grigorie Decapolitul, făcătorul de minuni, care pururea revarsă minuni celor ce se roagă cu credință și cu nădejde.

Dumnezeu să ne ocrotească pe toți de cel viclean și să ne lumineze calea vieții noastre.

În semn de prețuire și în amintirea clipelor duhovnicești trăite împreună cu obștea mănăstirii, maica stareță a oferit Prea Fericitului Părinte Patriarh Teoctist și Prea Fericitului Arhiepiscop Christodoulos câte o icoană reprezentând pe Maica Domnului cu Pruncul.

La ieșirea din biserică, Părintele Patriarh Teoctist a lăudat frumusețea costumelor populare din zona Costeștilor, purtate de cei prezenți și le-a promis că o să mai viziteze aceste locuri. A stat de vorbă, de asemenea, cu copiii sătenilor, cărora le-a povestit câteva amintiri din propria sa copilărie, și i-a îndemnat la studiu și rugăciune.

LA MÂNĂSTIREA DINTR-UN LEMN

Seara, la orele 20.00, oaspeții au ajuns la Mânăstirea Dintr-un Lemn, situată la aproximativ 25 Km sud de Râmnicu Vâlcea, pe valea Otăsăului, în comuna Frâncești, separată prin dealurile vecine de mânăstirile Surpatele și Govora.

Potrivit tradiției locale, biserica veche a fost construită de un călugăr, la sfârșitul secolului al XVI-lea, dintr-un stejar uriaș, în care s-a găsit o icoană a Maicii Domnului, de la care și-a luat numele mânăstirea.

Biserica actuală, ctitorită din piatră de Preda Brâncoveanu, între 1634-1635, cu arhitectura specifică epocii lui Matei Basarab, cu pridvorul adăugat de Șerban Vodă Cantacuzino, are interiorul bogat împodobit cu picturi murale din secolele XVII-XVIII, și păstrează în iconostas icoana făcătoare de minuni a Maicii Domnului cu Pruncul, numită Hodighitria, adică Îndurătoarea, reprodusă, potrivit tradiției, după originalul atribuit Sf. Evanghelist Luca și ferecată în argint de Radu Golescu, în 1812. Această icoană, valoros obiect istoric și de artă, este cel mai prețios odor spiritual al mânăstirii, aflat-la mare cinstire în evlavia credincioșilor ce calcă pragul acestui sfânt așezământ. Iar în bisericuța de lemn din incinta de jos a mânăstirii, construită între 1810-1814, pe locul celei ctitorite din stejarul purtător al miraculoasei icoane, arsă la sfârșitul secolului al XVIII-lea, se află o valoroasă colecție de icoane, între care și icoana Maicii Domnului găsită în stejar.

Și aici, ca și la celelalte mânăstiri vizitate, cei doi Întâistătători de Biserici s-au bucurat de o primire deosebită. Pe când se apropiau de mânăstire, oaspeții au fost întâmpinați de călăreți îmbrăcați în straie populare (ițari, veste negre și cămeși albe), purtând steaguri românești și grecești în mâini, și conduși până la poarta așezământului, unde erau așteptați de maica stareță **Emanuela Oprea** și soborul chinoviei, cu buchete de flori și tradiționala pâine și sare. Un copil în costum național, cu un bol de sticlă în mână, în care se aflau câteva margarete, i-a însoțit până la ușa bisericii.

Pentru că sfântul locaș se afla în restaurare, slujba de întâmpinare a fost săvârșită în pridvorul bisericii, de Prea Sfințitul Arhiepiscop Vicar **Irineu Slătineanu**, după care, părintele arhimandrit **Chesarie Georgescu**, duhovnicul mânăstirii, a prezentat oaspeților unele detalii cu privire la istoria și viața așezământului, spunând următoarele:

*Prea Fericite Părinte Patriarh Teoctist,
Prea Fericite Părinte Arhiepiscop Christodoulos al Atenei și al Eladei,
Înalt Prea Sfințite Mitropolit al Olteniei,
Prea Sfințite Părinte Episcop Gherasim al Râmnicului,
Înalt Prea Sfințiți și Prea Sfințiți Părinți
Prea Cuvioși Părinți, Prea Cuvioase Maici și
Iubiți credincioși,*

*Având binecuvântarea Prea Sfințitului Părinte Gherasim ca să vă întâmpinăm în Sfânta Mânăstire Dintr-un Lemn, permiteți-mi să vă spun din partea Prea Cuvioasei Maică Stareță Stavroforă **Emanuela**, a maicilor și surorilor din Sfânta*

Mănăstire Dintr-un Lemn și a tuturor binecredincioșilor prezenți "bine ați venit în mijlocul nostru".

Alături de alte înalte vizite care s-au făcut în trecut la această Sfântă Mănăstire, la acest Sfânt Altar de închinare unde se află și icoana făcătoare de minuni a Maicii Domnului, veche de sute de ani, desigur că, iată, în prezent, mănăstirea noastră are această mare bucurie să primească vizita Înalt Prea Sfinților și Prea Fericirilor Voastre.

Alături de alte sfinte și istorice așezăminte monahale, mănăstirea Dintr-un Lemn este una dintre vechile așezări monahale de călugărițe în Țara Românească.

Se spune că prima așezare ar fi fost o bisericuță din lemn, din materialul unui singur arbore secular. Din această cauză mănăstirea se numește Dintr-un Lemn, dintr-un singur arbore. Mănăstirea a fost întemeiată în cinstea icoanei făcătoare de minuni a Maicii Domnului, icoană care se păstrează și astăzi, de data aceasta în biserica de piatră.

Desigur că această mănăstire, în decursul istoriei a întâmpinat multe schimbări. Se zice că, o perioadă de timp, mănăstirea Dintr-un Lemn ar fi fost închinată și Sfântului Munte Athos. Între timp, însă, a luat ființă această bisericuță de piatră modestă, în timpul marelui domnitor Matei Basarab, care a fost restaurată în timpul lui Ștefan Cantacuzino, pe la 1714, după moartea marelui patriot și sfânt Constantin Brâncoveanu.

Și, în timpurile noastre, în secolul trecut, pe la 1938-40, s-a executat o restaurare generală de un mare patriot și conducător de armată, generalul Paul Teodorescu, ministrul aerului și marinei.

În timpul conducerii comuniste, cum s-a întâmplat peste tot în Biserica Ortodoxă Rusă, dar și în Biserica Ortodoxă Română, după decretul din 1959, majoritatea călugărițelor ostenitoare în această mănăstire au fost forțate să părăsească viața monahală și mănăstirea. Dar, așa le spunea și îi încuraja pe călugări, în timpul decretului, părintele stareț de la Cozia, părintele arhimandrit Gavriil Vaida, „erau dați afară din mănăstire, dar nu din monahism”.

Este bine să se știe că, după ce mari părinți, călugări și călugărițe, au trebuit să părăsească mănăstirea, o parte dintre ei au fost trimiși în închisorile din România.

O dată cu marele eveniment din 1989, când la conducerea țării s-au produs schimbări radicale, în sensul bun al cuvântului, cu binecuvântarea Prea Fericirii Sale, Părintele Patriarh Teoctist, viața monahală a început să se reorganizeze, pe temeuri foarte solide, tradiționale, părintești monahale. Această nouă organizare, o adevărată înflorire a monahismului românesc, are în vedere cele două principii ale Sfinților Părinți întemeietori ai monahismului: 1. „ora et labora”; 2. sfaturile și binecuvântările Prea Fericitului Părinte Patriarh Teoctist și îndrumările părintești ale Prea Sfințitului Părinte Episcop Gherasim.

Avem bucuria deosebită să aducem la cunoștință atât Prea Fericitului Părinte Patriarh TEOCTIST, cât și Prea Fericirii Voastre și tuturor binecredincioșilor creștini că, iată, cele aproape 52 de călugărițe și maici care alcătuiesc astăzi obștea sfinte mănăstiri Dintr-un Lemn se străduiesc să răspundă la aceste principii de rugăciune și muncă și să facă față la toate încercările care ni se impun astăzi în viața noastră religioasă, dar și laică, în general. Oficiem sfin-

tele slujbe la mănăstirea Dintr-un Lemn, iar în această sfântă mănăstire se află în continuare icoana făcătoare de minuni a Maicii Domnului, în care vedem, în mod practic, o adevărată revărsare de har, atât cu ocazia săvârșirii fiecărei Sfinte Liturghii, cât, mai ales, cu ocazia sărbătorilor mari, închinare Sfintei Fecioare Maria.

Prezența Prea Fericirii Voastre la Sfânta Mănăstire este o mare bucurie și considerăm că este chiar un semn de la Dumnezeu ca și noi, cei de aici, să ne străduim ca Maica Domnului să reverse în continuare bucurii și binecuvântări în sufletele tuturor. Amin !.

Impresionat de suferința monahilor români în vremea regimului totalitar, evocată de părintele arhimandrit Chesarie în cuvântul său, și prețuind evlavia și viața de rugăciune și ascultare pe care a văzut-o în mănăstirile noastre, I.P.S. **Ierotheos**, Mitropolit de Navpaktus și Aigios Vlasios, a spus cele ce urmează:

*Iubiți credincioși,
Iubiți tineri*

Am deosebită cinste și onoare de a mă număra între membrii delegației Prea Fericirii Sale, Părintele Christodoulos, care efectuează această vizită în Biserica Ortodoxă Română, și de a vă adresa, astfel, un cuvânt în această sfântă mănăstire.

Ne bucurăm pentru înflorirea vieții monahale care caracterizează țara dumneavoastră în această perioadă, cu atât mai mult cu cât, în acești ultimi ani, constatăm că aici, în România, viața monahală se dezvoltă atât cantitativ, cât și calitativ; adică, numărul monahilor și monahiilor crește, iar calitatea acestora este din ce în ce mai bună.

Suntem martori oculari ai acestei înfloriri a vieții monahale în România, pentru că astăzi am vizitat patru mănăstiri, iar dacă punem la socoteală și pe cea de ieri, înseamnă că în total am văzut cinci mănăstiri din această zonă.

În cuvântările pe care Prea Fericitul Părinte Arhiepiscop Christodoulos le-a ținut astăzi a accentuat un lucru extraordinar. La dumneavoastră, ca și la noi, în Grecia, mănăstirile îndeplinesc o întreită misiune: 1. aceea de a fi un spațiu în care se aduce lui Dumnezeu jertfa de rugăciune izvorâtă din suflete și din inimi închinare lui Dumnezeu, adică este un spațiu liturgic, 2. aceea de a duce o viață ascetică, de curățire continuă de patimi și îmbunătățire, în care viața este cuprinsă și înflorirea conștiinței naționale a poporului român și 3. aceea de a fi un spațiu în care există și se crează cultură.

Am ascultat cuvintele înțelepte ale Prea Fericitului Părinte Patriarh Teoctist, care ne-a arătat ce înseamnă în lumea de astăzi monahismul, cu înțelepciunea lui și cu soluțiile pe care le dă la problemele omului contemporan.

Marele romancier Dostoievski, cunoscut la dumneavoastră destul de bine, spunea că fără Dumnezeu toate ne sunt permise și fără Dumnezeu orice crimă se poate săvârși.

Acest lucru, trăirea fără Dumnezeu, îl aruncă pe omul credincios într-o foame și o sete continuă. Numai în sfintele mănăstiri, acolo unde vine poporul ca să primească harul vieții duhovnicești, numai acolo primește hrana duhovnicească adevărată, acolo primește băutura cea duhovnicească, care-i hrănesc sufletul

și-i dau sentimentul real de împlinire în fața lui Dumnezeu și împlinire în fața oamenilor.

Astăzi, ca și ieri, am venit în contact direct cu viața monahală de la dumneavoastră.

Îmi permit să rog pe Prea Fericirile Lor, Întâistătători ai celor două Biserici Ortodoxe surori, să vă binecuvinteze, popor binecredincios, care din dragoste veniți la sfintele mănăstiri, nu pentru a da o nouă calitate vieții dumneavoastră, în sensul de a vă împlini anumite dorințe, ci pentru a găsi pe Dumnezeu împreună cu cei care trăiesc aici.

Dăruiesc această cruce părintelui Chesarie care slujește aici, spunând că, în calitatea dânsului de slujitor al acestei sfinte mănăstiri înțelege bine ce este crucea și învierea.

Dăruiesc, în același timp, maicii starețe icoana Maicii Domnului, care este centrul vieții noastre monahale, frumusețea fecioriei, exact ceea ce se trăiește aici.

Seara fiind pe sfârșite, Prea Fericitul Părinte Patriarh Teoctist a încheiat această zi binecuvântată de Dumnezeu cu multe bucurii duhovnicești, rostind următorul cuvânt de învățătură și încurajare pentru maicile și credincioșii adunați în curtea mănăstirii :

*Prea Fericirea Voastră, Părinte Arhiepiscop Christodoulos,
Înalt Prea Sfințiile Voastre și Prea Sfințiile Voastre,
Prea Cuvioase Părinte Arhimandrit Chesarie
Prea cuvioasă maică stareță,
Cuvioaselor maici,
Iubiți credincioși și credincioase,*

Împreună cu noi se află foarte mulți copii și foarte mulți tineri și noi, ceilalți, mai vârstnici împreună cu ei trebuie să cunoaștem taina unității noastre în credință, în Ortodoxia noastră, pentru că, așa cum a spus și Înalt Prea Sfințitul Ierotheos, Mitropolit de Navpaktus și Aigios Vlasios și Părintele Arhimandrit Chesarie Gheorghescu, suntem două Biserici aici. Suntem, într-adevăr, slujitorii a două Biserici Ortodoxe, autocefale și păstrătoare a unității de credință. Deși reprezentăm două Biserici, suntem însă una în credință, săvârșim aceeași Dumnezeiască Liturghie, predicăm aceeași învățătură, folosim aceleași rugăciuni, de veacuri aceeași viață de desăvârșire mănăstirească sau creștină, cum atât de frumos ne-a învățat Î.P.S. Mitropolit Ierotheos.

Noi, aici în România, am primit învățătura creștină prin predica Sfântului Apostol Andrei, asemenea Bisericii Ortodoxe a Greciei care este păstrătoarea învățăturilor Sfinților Apostoli, îndeosebi a Sfântului Apostol Pavel. Deși suntem despărțiți din punct de vedere geografic sau al deosebirii graiului, noi am trăit aceeași istorie, am păstrat, cu ajutorul Duhului Sfânt, aceeași credință ortodoxă. Înaintașii noștri, ierarhi, monahi, monahii, preoții, credincioșii, chiar, tinerii noștri au mers în Grecia, au mers la Muntele Athos, iar cei din Grecia au venit la noi și ne-au aflat, ca și acum, în aceeași credință lăsată nouă de Sfântul Apostol Andrei și de Sfinții Părinți ai Bisericii.

Noi am slujit ieri, la Mitropolia Olteniei, Sfânta Liturghie, împreună cu ierarhii din Grecia, cu ierarhii noștri din România și ne-am împărtășit cu toții dintr-un singur Sfânt Potir, dintr-un singur Trup și Sânge al Mântuitorului nostru Iisus Hristos. Nu suntem în realitate două Biserici, ci Una singură, și pe Aceasta o mărturisim în Crezul nostru, în Mărturisirea de Credință, când mărturisim în biserică credința "într-Una, Sfântă, Sfântă, Sobornicească și Apostolească Biserică". Aceasta ne-a determinat să fim împreună acum și ne-a adus și aici, la dumneavoastră, prin invitația bunului nostru frate în Hristos, Prea Sfințitul Episcop Gherasim al Râmnicului.

Ar fi de dorit ca toate Bisericile Ortodoxe, măcar o dată pe an să se întâlnească și să-și reînnoiască unitatea văzută a Bisericii prin slujbe, cuvântări, vizite la fața locului și prin bucuria întâlnirii Ierarhilor și a fiilor lor. De aceea, pentru că vremurile au fost și sunt grele nu putem să facem în permanență acest lucru, mai ales că și distanțele sunt mari.

Pentru prima dată, Prea Fericitul Christodoulos, Întâistătătorul duhovnicesc al Sfintei Biserici a Greciei, însoțit de Înalt Prea Sfințiți Mitropoliți din Grecia, mari teologi, cărturari ai Bisericii Ortodoxe, precum și de alți clerici, ne vizitează în mod oficial Biserica noastră. Iată, cât de bun este Dumnezeu și Iubitor de oameni, că la strădania și rugăciunile Înalt Prea Sfințitului Mitropolit Teofan, a Prea Sfințitului Episcop Gherasim, a credincioșilor olteni, care au stăruit să ieșim din Cetatea Domnească a Bucureștiului și să venim în câmpul larg, cum făcea Mântuitorul Iisus Hristos, care, ieșind din Ierusalim, ajungea până în părțile Tirului și Sidonului, ajungea la țărmul mării Galileii, pentru a învăța și predica, iar Sfinții Apostoli i-au urmat pilda pornind mai departe, în călătoriile lor misionare, până la marginile lumii.

Așa și noi trebuie să venim de la marginile creștinătății, să ne întâlnim mai des. Întâlnirea noastră de acum, constatăm cu bucurie că, devine și istorică și, încă, mai mult decât istorică, pentru că este vorba de reactualizarea poruncii Domnului Iisus Hristos de a promova unitatea Sfintei noastre Biserici Ortodoxe. Această unitate am mărturisit-o noi în aceste zile la Craiova și la București și astfel vom face și în viitor, predicând neîncetat unitatea văzută a Bisericii, trăind, în același timp, unitatea sufletească, în credință.

Biserica și învățătura ei este izvorul nostru de sfințenie, de înțelepciune, de sănătate și iertarea păcatelor, prin taina pocăinței sau a spovedaniei, când mărturisind păcatele duhovnicilor și regretând căderea noastră din adâncul inimii, dobândim iertare și vrednicia de a ne împărtăși cu Sfintele Taine. Datoria preoților și a părinților, tată sau mamă, este de a fi atenți cu tinerii noștri, cu copiii noștri, care trebuie să urmeze școala, să învețe religia neapărat, să cunoască Sfânta Biserică, să nu se lase ademeniți de cei care-i cheamă la diferite adunări din afara Bisericii, fără Sfânta Liturghie. O adunare unde numai se cântă și se citește din Biblie, fără pregătire preoțească, fără rugăciunile liturgice, acea adunare nu este a lui Hristos, acolo nu se propovăduiește învățătura cea dreaptă a lui Hristos, Sfânta Evanghelie. Prin aceasta, și prin Sfintele Taine, Hristos este în Biserică, prezent și real. Biserica este, așadar, în Hristos, iar credincioșii care

mărturisesc Biserica trebuie să o facă cu viața lor, indiferent dacă sunt monahi sau credincioși, spre a o oferi jertfă Lui.

După cum cunoașteți, Sfântul Apostol Pavel scrie că avem: "un singur Domn, o singură Credință, un singur Botez"⁴¹, iar "Iisus Hristos este Același, ieri și azi și în veci"⁴². Aceasta să le răspundeți, cu curaj și cu dragoste, celor care vă invită la astfel de adunări, fără icoane și fără preot.

Nu există adevărată adunare fără numele lui Hristos, fără Sfântul Duh, prezent în Sfintele Taine și ierurgii. Fără credința ortodoxă, sau fără Evanghelia Cuvântului Său, fără icoana Sa, unde-L găsim pe Hristos Jertfit, Răstignit și Înviat a treia zi, pentru mântuirea noastră și a toată lumea? Unde ne împărtășim cu Trupul și Sângele Său spre iertarea păcatelor și viața cea veșnică, dacă nu în Biserica întemeiată de El, "Biserica Mea" și pe care nici porțile iadului nu o vor birui⁴³.

Aceasta este credința pe care o mărturisim. Deși ne vedeți împreună ca două Biserici naționale, în realitate, prin credință și Sfintele Taine, prin Sfânta Tradiție, noi suntem o singură Biserică Ortodoxă, iar diferențele de limbă, cultură, istorie sau realizări nu ne deosebesc, ci chiar și acestea ne adună în viață prin harul Domnului nostru Iisus Hristos.

Ascultând cântările soborului de maici și văzând această primire, adresez mulțumiri călduroase Înalț Prea Sfințitului Mitropolit Teofan al Olteniei și Prea Sfințitului Episcop Gherasim al Râmnicului, care au organizat vizita noastră, slujitorii Bisericii din Elada și din România, la această mănăstire, în mijlocul mulțimilor de copilași, alături de părinții lor, a preoților, a monahilor și a monahiilor. Lor le datorăm această bucurie a întâlnirii noastre cu mănăstirea aceasta, mănăstire ocrotită de icoana făcătoare de minuni a Maicii Domnului, mănăstire care acum a primit o altă icoană din Grecia, tot făcătoare de minuni, din partea Prea Fericitului Christodoulos și a delegației Bisericii Greciei.

Vă doresc tuturor, iubiți credincioși, frați în Domnul, să trăiți acest adevăr de credință, să-l comunicați și celor de acasă. Păstrați și trăiți învățăturile Bisericii în familie și în viața de părinți slujitori ai Sfântului Altar, cu toți fiind conștienți că, în aceste vremuri grele, ne așteaptă și ispite mari, încrâncenări cu sectele și cu ideologiile materialiste, care pun preț mai mare pe cele lumești, decât pe cele sufletești. Trebuie fiecare să devenim apărătorii Bisericii, atât dumneavoastră, credincioșii și credincioasele, care faceți parte din Biserică, reprezentați partea văzută a ei, cât și noi, slujitorii ei. Când auziți vorbindu-se de Biserică să vă dați seama că sunteți cu toții Biserica! Sunt unii care atacă Biserica, dar Biserica suntem cu toții, nu numai ierarhii, nu numai eu sau numai preotul. Din această cauză toți trebuie să ne facem datoria față de ea. Să ne ajute Bunul Dumnezeu!, Ne trebuie rugăciune, ne trebuie pocăință, așa cum ne-a învățat Î.P.S. Mitropolit Ierotheos, un mare teolog al Bisericii Ortodoxe din Grecia, asemănător regretatului nostru profesor, părintele Dumitru Stăniloae. Prin glasul unor asemenea slujitori vorbește Duhul Sfânt.

41. Efeseni 4. 5.

42. Evrei 13. 8.

43. cf. Matei 16. 18.

*Prea Cuvioasă Maică Stareță,
Cuvioase Maici și
Iubiți credincioși,*

Vă lăsăm în ocrotirea Maicii Domnului. Atât icoana Maicii Domnului de la această mănăstire, binecunoscută pentru minunile ei, dar și icoana pe care Prea Fericitul Părinte Arhiepiscop Christodoulos v-a dăruit-o din părțile binecuvântate de Sfinții Apostoli ai Greciei, să vă ajute, să vă dea curaj tuturor în Hristos, pentru a mărturisi credința ortodoxă și pentru a o adevăra prin fapte. Maica Domnului să ne dăruiască sănătate, pace și mântuire sufletească.

Cu aceste gânduri, vă binecuvintez și vă îmbrățișez cu salutul praznicului împărătesc: Hristos S-a înălțat!

Oaspeții au intrat, apoi, în biserică și s-au închinat icoanei făcătoare de minuni a Maicii Domnului, după care au consemnat pe prima filă a Sfintei Evanghelii frumoasele impresii ale vizitei la acest așezământ monahal. La sfârșit, Prea Fericitul Arhiepiscop Christodoulos și ierarhii și preoții însoțitori au cântat în grecește imnul „Apărătoare Doamnă”, în cinstea Maicii Domnului.

Mănăstirea Dintr-un lemn a fost punctul terminus al pelerinajului la mănăstirile din Oltenia și locul unde oaspeții au înnoptat.

În dimineața zilei de marți, 10 iunie, după o noapte de binemeritată odihnă, cu mințile și sufletele încărcate de puternice impresii, Prea Fericitul Părinte Patriarh Teoctist și Prea Fericitul Arhiepiscop Christodoulos s-au închinat la icoana Maicii Domnului găsită în stejar, din bisericuța de lemn a mănăstirii, unde s-au întâlnit cu un grup de elevi, cu profesorii lor, care poposiseră și ei aici, și au stat împreună de vorbă.

La micul dejun, Î.P.S. Mitropolit Teofan a mulțumit Întâistătătorului Bisericii Ortodoxe din Grecia pentru cinstea ce i-a făcut de a vizita, împreună cu o delegație a acestei Biserici, unele mănăstiri, școli teologice și așezăminte social-filantrropice din Arhiepiscopia Craiovei și Episcopia Râmnicului, la care Prea Fericitul Arhiepiscop Christodoulos a răspuns printr-o frumoasă cuvântare, din care redăm următoarele fragmente:

*Prea Fericite Părinte Patriarh Teoctist,
Înalt Prea Sfinția Voastră,
Înalt Prea Sfințite Teofan, Mitropolitul Olteniei,
Prea Cuvioasă Maică Stareță,
Cinstiți părinți,
Iubiți frați întru Domnul,*

Nu pot să-mi stăpânesc dorința și pornirea lăuntrică venită din adâncul sufletului, ca să răspund, să răsplătesc cuvântul atât de frumos al Înalt Prea Sfinției Sale, Înalt Prea Sfințitului Teofan, mitropolit al Olteniei.

Trebuie să răspund cuvântului Înalt Prea Sfinției Sale, deoarece în ceea ce a spus Înalt Prea Sfinția Sa s-a putut citi, s-a putut înțelege dragostea pe care o are față de noi, animată concret în ospitalitatea cu care ne-a primit aici. Acest lucru

ne cere, ca pe un impuls lăuntric să spunem la rândul nostru un cuvânt de mulțumire izvorât din adâncul inimii.

Mulțumim și slăvim Numele Domnului și Dumnezeuului Celui Prea Înalt pentru că a binevoit să ne învrednicească a face această vizită oficială în Biserica Ortodoxă Română. Această vizită a însemnat pentru noi venirea în contact direct și în comuniune cu Prea Fericirea Voastră, Prea Fericite Părinte Patriarh Teoctist, cu ierarhii de seamă ai Bisericii Ortodoxe Române, cu clerul ei, cu monahii și monahiile ei, cu poporul cel bine credincios din România.

În numele meu, personal, și în numele delegației care mă însoțește, permiteți-mi să adresez Prea Fericirii Sale, Prea Fericitului Părinte Patriarh Teoctist, cele mai călduroase mulțumiri, în primul rând, pentru organizarea excepțională a acestei vizite și, în al doilea rând, pentru onoarea deosebită pe care ne-a făcut-o asumându-și osteneala de a ne însoți pe tot parcursul acesteia în România. În cursul vizitei ni s-a dat posibilitatea de a cunoaște mai bine pe Întâistătătorul Bisericii Ortodoxe Române, pe Prea Fericirea Voastră, Prea Fericite Părinte Patriarh Teoctist.

Desigur, îl cunoșteam pe Prea Fericirea Sa de mult timp. Dar este ușor de înțeles că este un lucru diferit a cunoaște pe cineva de departe și a-l cunoaște de aproape. De aproape însemnând, a petrece împreună cu el, a sta împreună cu el și a sluji împreună cu el. Mi-a făcut o impresie extraordinară atât rezistența fizică a Prea Fericirii Sale, cât și mai ales felul în care vede problemele spirituale ale Bisericii. Înțelepciunea Prea Fericirii Sale în a soluționa problemele cu care este confruntată Biserica în lumea modernă, este arhicunoscută.

Alții, la vârsta Prea Fericirii Sale nu se mai ocupă de problemele lumii contemporane. Am constatat cu uimire și satisfacție că în mintea și inima Prea Fericitului Patriarh Teoctist, problemele acestei lumi dețin un loc foarte important, locul central. Și cum am constatat acest lucru? Urmărind cu toată atenția cuvintele inspirate rostite cu diverse ocazii, cuvinte de foc așa zice, cuvinte prin care îndeamnă poporul și îl ajută să-și păstreze tradiția de credință, cultivându-și conștiința faptului că deține un tezaur extraordinar, un tezaur cultural și spiritual în același timp, tezaurul Sfintei Credințe Ortodoxe.

Și mi-aș dori ca și clericii, clericii mai tineri să vadă în Prea Fericirea Sa, un exemplu în această privință, un exemplu în ceea ce privește "îndrăznirea" sfântă, ca prin credință, care ne face să sfidăm cele ce la oameni sunt cu neputință.

Iată ce urez clericilor mai tineri, prin har și credință să depună un efort sistematic în lucrarea lor de a călăuzi poporul în vremurile de acum atât de tulburi, vremuri care preced aderarea României la Uniunea Europeană. Trebuie să știți că în Uniunea Europeană se depun eforturi și se vor depune eforturi insistente ca, cu orice preț valorile veșnice, valorile eterne și principiile de viață spirituală și morală ale popoarelor să dispară. De aceea clericii mai tineri vor avea o misiune foarte grea de îndeplinit. De aceea le recomand să ia pildă de la Prea Fericitul Patriarh Teoctist.

Mă bucur mult când văd că aici, în Biserica Ortodoxă Română, a crescut și crește o generație tânără de ierarhi, mitropoliți, arhiepiscopi, episcopi vicari, o generație nouă care dovedește că iubește cu adevărat Biserica lui Hristos, întru-

pată în poporul român de aici. O generație dispusă să lupte pentru ceea ce se cuvine Bisericii, pentru ceea ce Biserica are dreptul să obțină. Prin lupta lor și prin dragostea față de Biserica Domnului, ei transmit preoților și credincioșilor, în general, spiritul de rezistență împotriva răului. Dar pe lângă acestea le recomand să fie animați și de un spirit misionar cât mai activ.

A doua constatare pe care cu bucurie am făcut-o în cursul vizitei mele constă în faptul că Biserica Ortodoxă Română este o Biserică deschisă, foarte deschisă lumii contemporane. Această deschidere se manifestă atât în activitatea misionară, pe care ierarhia și clerul o desfășoară pentru apărarea credinței, cât și prin activitatea social-filantropică pe care Biserica, în măsura posibilităților ei desigur, o desfășoară astăzi în România.

După această perioadă de tăcere, impusă prin cenzură Bisericii, perioada dictaturii necredincioșilor când nu putea Biserica să-și desfășoare activitatea misionară așa cum și-ar fi dorit, constatăm că, astăzi, în Biserica Ortodoxă Română se constată o înnoire și maturizare. Biserica s-a maturizat prin încercările și focul persecuțiilor prin care a trecut. Astfel, astăzi, această Biserică, este capabilă să dea o mână de ajutor – ajutor neprețuit – poporului român în ceea ce privește păstrarea valorilor de credință și cultură. Aș vrea să pomenesc exemplificând, cazul de față, cazul Înalt Prea Sfinției Sale **Teofan**, Mitropolit al Olteniei, unde atât cuvântul său inspirat cât și activitatea depusă cu atâta zel dumnezeiesc, dovedesc înnoirea Bisericii Ortodoxe Române, interesul ei pentru mântuirea celor păstoriți, dar și pentru viața lor socială.

Intrarea dinamică a Bisericii în lume, înseamnă o nouă perioadă în viața Bisericii, o perioadă prin care aceasta răspunde în maniera specifică la toate cerințele vieții de acum. Oamenii dezamăgiți de multe ori, dezgustați de viața politică și de conducătorii politici, se îndreaptă cu multă nădejde spre Biserică. În Biserică oamenii caută un sprijin trainic pe care să-și edifice o viață cu sens.

Pot să spun că Înalt Prea Sfințitul **Teofan** s-a întrecut pe sine; s-a întrecut pe sine în organizarea acestei vizite, purtând pe umeri răspunderea organizării ei, în calitate de gazdă, și implicându-se direct în buna desfășurare a etapelor ei. Aceasta exprimă dragostea Înalt Prea Sfinției Sale față de smerita noastră persoană. Ne simțim datori ca în duh creștinesc să răspundem cu aceleași sentimente de aleasă dragoste și prețuire față de persoana Înalt Prea Sfinției Sale.

Înalt Prea Sfințitul **Teofan** este un ierarh tânăr, dar un ierarh foarte activ, un ierarh care așa cum am constatat se inspiră în toate momentele activității sale din activitatea părintelui său duhovnicesc, Prea Fericitul Părinte Patriarh **Teoctist**. Astfel, el desfășoară activități noi, activități de care nu s-a mai auzit încă în Biserica Ortodoxă Română în aceste vremuri. Sunt câțiva ani de când este aici, interval de timp destul de scurt și cu totul nou, deoarece este un interval de libertate și democrație în România.

Aceste activități, desfășurate în de Dumnezeu păzita Mitropolie a Olteniei, sunt cu totul firești în Biserica Ortodoxă Greacă. În acest sens nu vorbesc eu, ci las pe teologii dumneavoastră tineri – dintre care unii sunt astăzi ierarhi –, pe toți cei care au trecut prin Grecia, au studiat acolo și au putut să cunoască

îndeaproape activitățile pe care le desfășurăm. Ei sunt mărtorii oculari care pot depune mărturie în acest sens.

Asta înseamnă că recunoaștem și apreciem valoarea excepțională a lucrării de pionierat, a pașilor pe un drum încă nebătătorit, necunoscut în Biserica Ortodoxă Română, un drum străbătut spre slava și în numele Domnului nostru Iisus Hristos.

Ne bucurăm sincer pentru această activitate! Bucuria noastră este însoțită de fierbinte rugăciunea înălțată Domnului, cu toată dragostea și sinceritatea, ca și de acum încolo Biserica Ortodoxă Română să cunoască evoluții pozitive, să cunoască progresul în ceea ce privește activitatea ei misionară. Acest lucru va avea un binecuvântat efect asupra celor care vin la Sfânta Biserică, credincioșii apropiați, de care ne-ați vorbit anterior Înalt Prea Sfinția Voastră.

Dar, așa cum ați spus, aceasta va influența și pe toți oamenii de bună credință chiar dacă nu vin la Biserică, oferindu-le posibilitatea să constate activitatea socială a Preasfintei Biserici Ortodoxe Române. Astfel ei vor primi cu bucurie mărturia pe care Biserica o dă despre credința noastră.

Desigur, activitatea social-filantropică nu este activitatea cea mai importantă de care este interesată Prea Sfânta Biserică Ortodoxă. Activitatea ei constă în primul rând în călăuzirea omului pe calea mântuirii. Dar activitatea socială ajută Biserica să prezinte în afara lumii o imagine foarte frumoasă. Prin ea își exprimă dragostea față de omul creat de Dumnezeu. Desigur, în același timp, dincolo de a reprezenta numai o imagine, activitatea socială constituie și împlinirea poruncilor Mântuitorului, Care ne cere să iubim prin fapte pe aproapele. În acest fel săracii, cei înfomețați, copiii orfani, șomerii vor primi mâna de mare ajutor din partea Prea Sfintei Biserici, o mână de binefacere pe care Biserica Ortodoxă Română o întinde cu toată dragostea omului contemporan, făcându-l să dobândească conștiința că Biserica îi este cu adevărat Maică.

A treia constatare - și ultima - pe care vreau să o fac aici, este aceea că am fost uimit de vitalitatea monahismului din Biserica Ortodoxă Română. Primiriile care ne-au fost făcute de monahi și monahii - aceste ființe cu adevărat fericite pentru că și-au închinat viețile lui Dumnezeu, de la vârste fragede până la cele mai înaintate, ne-au umplut de uimire, admirație și de recunoștință față de Dumnezeu.

Ați ieșit de sub un regim politic ce se considera ateu, care combătea prin toate mijloacele activitatea Bisericii urmărind ca omul să-și piardă dimensiunea lui spirituală. Dar, cu ajutorul lui Dumnezeu, Biserica Ortodoxă Română a păzit turma cea mică despre care vorbește Sfântul Evanghelist Luca: "Bucură-te turmă mică" (Luca 12, 36), a păzit "rămășița" cea aleasă constituită din cler, din monahii și din monahi. A păzit-o pentru că dumneavoastră ați ținut și țineți mănăstirile deschise, le păstrați, le îngrijiți prin diverse slujiri pe care le aveți și prin rugăciunea neîncetată pe care o aveți.

Păstrarea mănăstirilor înseamnă o mare mângâiere pentru popor. Poporul vine aici și primește ceea ce își dorește de la Dumnezeu. Cu rugăciunile Prea Cuvioșilor Voastre înălțate "pentru pacea lumii și bunăstarea sfintelor lui Dumnezeu Biserici", ajutați întreaga lume.

Mulțumim mult Prea Cuvioasă Maică Stareță, vă mulțumim mult Prea Cuvioase Maici pentru găzduire, pentru cordialitatea cu care ne-ați primit, pentru faptul că ne-ați întâmpinat cu atâta încredere pe noi smeriții închinători veniți la aceste locuri sfinte. Ne-am bucurat de asemenea primire în toate mănăstirile pe care am avut cinstea să le vizitez în această perioadă.

Așa cum spuneam într-un cuvânt ținut într-una din mănăstirile în care ne-am închinat, consider că monahismul, viața călugărească, obștea călugărească, este cea mai mare forță spirituală a Bisericii Ortodoxe, forța pe care poate și trebuie să se bazeze activitatea ei misionară. Sunt sigur că acest lucru este valabil și pentru Biserica Ortodoxă Română.

Prea Fericite Părinte Patriarh Teoctist, Înalt Prea Sfinția Voastră, Înalt Prea Sfințite Teofan, Mitropolit al Olteniei, nu am venit aici cu putere și cu autoritate sau animați de dorința de a ne prezenta pe noi înșine. Am venit smeriți! Nu am venit să vă învățăm, nu am venit să vă arătăm sau să vă indicăm ceea ce credem noi că trebuie să faceți. Am venit ca și noi să învățăm, să facem un schimb de experiență în ceea ce privește activitatea pastorală. Am venit să ne împărtășim ne-cazurile, neliniștile și împreună să găsim soluții la problemele noastre.

Se cunoaște faptul că Biserica Ortodoxă Greacă întâmpină mari probleme în această perioadă. De aceea vă rugăm să vă rugați și pentru noi! Dorința mea a fost și este să simțim mângâierea frățească, să simțim legătura dragostei, a colaborării exprimată prin relații sincere între Bisericile noastre.

Vizita noastră aici urmărește să întărească aceste legături! Și pentru a avea un efect mult mai larg în Bisericile noastre cred că vizitele altor clerici, vizite programate și efectuate în ambele sensuri, din România în Grecia și din Grecia în România, vor contribui la realizarea acestui deziderat, la consolidarea unității noastre și la colaborarea tot mai strânsă în ceea ce privește activitatea pastorală. Ne-am dori ca să veniți cât mai mulți în Grecia, să vă simțiți tot mai legați de Biserica și de țara noastră.

"Veniți la noi!" Vă adresăm această invitație acum, direct, precizând că și noi avem dorința de a trimite clerici la dumneavoastră, în Biserica aceasta atât de încercată, dar care se înalță atât de frumos. Dorim să trimitem clerici care să cunoască îndeaproape realitățile de aici și să conștientizeze astfel datoria sacră pe care o au de îndeplinit față de Dumnezeu, înaintea istoriei și a poporului Lui. Amin.

Cu bunăvoința Î.P.S. Mitropolit Teofan, consemnăm următoarea sinteză a acestei zile, difuzată de postul de radio România Actualități:

Vizita Prea Fericitului Arhiepiscop Christodoulos al Greciei și a Părintelui Patriarh Teoctist în Oltenia s-a derulat în această zi în tripla sa coordonată: 1. vizita la mănăstirile Tismana, Polovragi, Hurezi, Bistrița și Dintr-un Lemn, pentru a cunoaște viața mănăstirească care a ajutat și, îndrăznesc a spune, ajută nașterea română pentru a-și menține verticalitatea și privirea sa către cer; 2. dimensiunea socială, prin inaugurarea așezământului medico-farmaceutic „Vasiliada”

din Târgu Jiu, ca preocupare a Bisericii pentru cel aflat în suferință și, nu în ultimul rând, 3. dimensiunea națională concretizată prin prezența unor numeroși pelerini în costume naționale, semn al identității noastre locale, manifestată și prin portul costumului tradițional.

Această triplă dimensiune a caracterizat vizita înalților pelerini veniți din Atena și de la București în locurile sfinte ale Olteniei.

LA REȘEDINȚA EPISCOPALĂ DIN RÂMNICU VÂLCEA

Cei doi Întâistătători de Biserici și persoanele însoțitoare au plecat de la Mănăstirea Dintr-un lemn în jurul orelor 10.30 și s-au îndreptat spre Râmnicu Vâlcea, trecând prin satul Băbeni, locul de naștere al fericitului de pomenire Patriarhul Justinian Marina.

Reședința Episcopiei Râmnicului datează din secolul al XIV-lea și cuprinde, alături de catedrala episcopală, un spital, construit în 1754, și o capelă, ctitorie a Episcopului Grigorie Socoteanu din 1751. Recent, în anul 1999, a fost ridicată o frumoasă construcție pe două niveluri, ce adăpostește un muzeu și o bibliotecă.

Actuala catedrală episcopală, cu hramul *Sfântul Nicolae*, este ctitorită în 1850-1856 de Sfântul Ierarh Calinic Cernicanul, episcop al Râmnicului între anii 1850-1867, sprijinit de domnitorul Barbu Știrbei. Sub temeliiile ei au fost două biserici: una din secolul al XIV-lea, atribuită lui Dan Voievod, fratele lui Mircea cel Bătrân, și a doua, ridicată pe locul celei dintâi, între anii 1576-1585, de episcopul Mihail al Râmnicului (1568-1585) și refăcută de Matei Basarab între 1631-1634, a fost arsă de turci în 1737. Pictura interioară a lui Gh. Tattarescu, în stil realist, cu tablouri de sfinți și medalioane plasate în cadru decorativ pe fonduri de culoare imitând marmura, degradată prin intervenții necorespunzătoare în 1883, a fost restaurată în 1968.

În jurul catedralei episcopale din Râmnicu Vâlcea, în așteptarea oaspeților, s-a instaurat o atmosferă de bucurie duhovnicească, sporită de prezența numeroșilor credincioși, între care mulți tineri și copii, cu brațele încărcate de flori și drapelul tricolor, și a oficialităților locale, reprezentate de Dl. **Mircea Pepelea**, prefectul județului Vâlcea, Dl. **Iulian Comănescu**, președintele Consiliului județean, și Dl. **Traian Sabău**, primarul orașului.

După ce au sosit la catedrală, la orele 11,00, și au fost primiți, potrivit datinei, cu pâine și sare, Prea Fericitul Părinte Patriarh Teoctist și Prea Fericitul Arhiepiscop Christodoulos, purtând fiecare câte un crin alb în mână, s-au închinat la moaștele Sfinților Carp, Teodor, Stratilat și Mercurie și au asistat la slujba de întâmpinare, oficiată de P.S. Arhiepiscop Vicar **Irineu Slătineanu**.

În continuare, P.S. Episcop **Gherasim**, calificând vizita celor doi Întâistătători de Biserici în eparhia pe care o păstorește ca chiriarh drept un moment istoric și un semn al pronoiei dumnezeiești, fiindcă ea coincide cu împlinirea a 500 de ani de atestare documentară a Episcopiei Râmnicului, a spus următoarele:

*Prea Fericite Părinte Teoctist,
Prea Fericite Părinte Arhiepiscop Christodoulos,
Înalt Prea Sfințiți și Prea Sfințiți Episcopi,
Domnule prefect al județului nostru,
Domnule președinte al consiliul județean,
Frați preoți și iubiți fii duhovnicești,*

Centrul nostru eparhial și străvechiul nostru oraș Râmnicu Vâlcea trăiește astăzi o bucurie cu totul deosebită, învrednicindu-se să ia binecuvântare de la doi mari Întâistătători ortodocși.

Vizita de astăzi se încrustează adânc în răbojul vremii, pentru că nu de multe ori avem această bucurie duhovnicească să primim o astfel de înaltă binecuvântare din vrerea lui Dumnezeu și prin grija Prea Fericitelor noastre Întâistătători.

Ați sosit la noi acum când Episcopia Râmnicului, cu cele cinci județe cum era înainte, împlinește o jumătate de mileniu de existență documentară.

În această perioadă au păstorit aici peste 45 de ierarhi, unul mai duhovnicesc și mai lucrativ decât altul. Ca rod al strădaniilor acestor mari și vrednici de pomenire ierarhi s-a dezvoltat în eparhia noastră, în sfintele noastre mănăstiri, o viață duhovnicească, de sihăstrie, dar, în același timp, și o viață de obște. De asemenea, satele și orașele s-au împodobit cu mândre biserici. Astfel, nu există sat în care să nu fie o biserică, de multe ori două sau chiar trei biserici. Aceste sfinte lăcașuri au răsărit datorită credinței vii, drepte și lucrătoare a țăranilor români de aici, din Oltenia.

Mănăstirile, dintre care ați avut ocazia să vedeți numai o parte și să le binecuvântați, s-au umplut de monahi doritori de viață liniștită, doritori de o viață adânc duhovnicească, lucrativă, și s-a dezvoltat o cultură cu totul și cu totul deosebită.

Eparhia Râmnicului a fost una binecuvântată de Dumnezeu, mai mult chiar decât alte eparhii, pentru că aici au fost trei tipografii din cele mai vechi timpuri. Așa cum afirmam în alt loc, la numai 53 de ani după descoperirea tiparului, aici, la sfânta mănăstire Bistrița, pe care Prea Fericirile Voastre ați binecuvântat-o, s-a dezvoltat o tipografie care a lucrat pe la 1508-1512. La mănăstirea Govora, pe care rugăm pe Bunul Dumnezeu să avem bucuria să o vedem, poate cu un alt prilej, s-a dezvoltat o tipografie pe la 1637-1642. Iar aici, în Râmnic, la 1705, a existat a treia tipografie.

Prin această activitate tipografică s-au răspândit cărți în toate provinciile patriei noastre, atât în Transilvania, cât și în Moldova, ducând dreapta credință, contribuind la dezvoltarea și unitatea limbii românești și la ținerea datinilor noastre creștinești.

În secolul al XVIII-lea s-au tipărit atât de multe cărți încât, marele cărturar și savant român Nicolae Iorga a numit Râmnicu "capitala tipografiei românești".

Datorită lucrării și purtării de grijă a ierarhilor, viața duhovnicească a dat roade îmbelșugate nu numai în rândul credincioșilor, a monahilor, ci a Înălților ierarhi. Putem să ne lăudăm cu faptul că aici, în Eparhia noastră, avem peste 11 sfinți români. Această coroană de sfinți ierarhi, preoți, monahi și oameni de rând a făcut ca viața duhovnicească să se dezvolte cu totul și cu totul deosebit.

Ați putut constata pe viu cum astăzi, când este o zi lucrătoare, aflând că Prea Fericirile Voastre o să veniți să ne binecuvântați, această mulțime de oameni a venit să ia binecuvântare de la Prea Fericirile Voastre. De aceea, în numele autorităților noastre de stat, județene și în numele credincioșilor de aici și a fraților preoți, vă întâmpinăm cu tradiționalul bine ați venit în județul nostru, Vâlcea.

Luând cunoștință cu bucurie de împlinirile Eparhiei Râmnicului în cei 500 de ani de existență ai ei, prezentate de P.S. Episcop Gherasim, Prea Fericitul Arhiepiscop Christodoulos a răspuns cele ce urmează:

Prea Fericirea Voastră, Prea Fericite Părinte Patriarh Teoctist, Arhiepiscop al Bucureștiului, Mitropolit al Munteniei și Dobrogei și Patriarh al României,

Prea Sfinția Voastră, Prea Sfințite Gherasim, Episcop al Sfintei Episcopii a Râmnicului și arhipăstor al acestei Episcopii de-Dumnezeu-păzite,

Înalt Prea Sfințiile Voastre,

Prea Sfințiile Voastre frați întru Hristos,

Prea Cuvioși Părinți,

Prea Cucernici Părinți,

Distinși reprezentanți ai autorităților politice și de Stat,

Binecuvântat popor ales al lui Dumnezeu din această Sfântă Eparhie,

Fie numele Domnului binecuvântat de acum și până în veac,

Slavă înălțăm prea cinstului și prea sfântului nume al lui Dumnezeu, cel în prea Sfânta Treime lăudat, Care ne-a învrednicit pe noi și pe cinstita noastră delegație să facem această vizită frățească, și să ne întâlnim și să petrecem întru Hristos împreună cu dumneavoastră.

Harul atotțiitor al Sfântului Duh, a călăuzit pașii noștri în mijlocul dumneavoastră, i-a călăuzit așa cum călăuzește pașii închinătorilor la sfintele locuri din această eparhie, care sfințesc acest colț de țară. Înaintașul Prea Sfinției Voastre, Prea Sfințite Gherasim, Sfântul Episcop Calinic, ctitorul și întemeietorul Sfintei Mănăstiri istorice Cernica, unde se păstrează icoana făcătoare de minuni a Maicii Domnului, apără poporul credincios și mai ales tineretul din Eparhia pe care o arhipăstoriți. Îi apără de bântuiala văzută și nevăzută a vrăjmașilor văzuți și nevăzuți.

Vizita noastră oficială are scopul de a ne întâlni și de a petrece împreună cu frații, de a avea schimb de păreri în ceea ce privește lupta noastră duhovnicească și activitatea noastră pastorală. De asemenea, are și scopul de a ne închina la locurile sfinte de pe aceste meleaguri primind, astfel, binecuvântare și putere duhovnicească. Are scopul de a propovădui întregii lumi credința noastră, slăvind puterea Tatălui și a Fiului și laudând și cântând stăpânirea Duhului Sfânt. Totodată, prin această vizită mărturisim că acceptăm pe deplin dreapta credință mărturisitoare, credința Bisericii Ortodoxe. Este credința Bisericii, sfinților și a minunilor, dar și credința Bisericii persecutate s-au făcut și se fac lucruri mari și minunate în numele Întemeietorului ei, cel dintâi martir, Domnul nostru Iisus Hristos. Tocmai această credință constituie elementul esențial al identității noastre spirituale. Prin afirmarea lui în viața cotidiană a fiecăruia, lumina cea dum-

nezeiască și sfântă luminează întreaga Ortodoxie de sub cer. O luminează prin trăire dumnezeiască, prin experiența sfințirii și a îndumnezeirii.

Aceeași credință, același duh, același mod de a trăi. Aceasta este caracteristica principală a Ortodoxiei, pe care am venit să o mărturisim împreună cu Prea Sfinția Voastră și cu toți ceilalți frați întru Hristos; în această zi de Dumnezeu aleasă.

Ne aflăm în Țara dumneavoastră de 7 zile. Țară binecuvântată, cu poporul binecuvântat. Am vizitat Patriarhia Română, mitropolii și episcopii. Inima noastră smerită vibrează, acum, de aleasă bucurie duhovnicească și sfântă, nu numai pentru cinstea care i se face neîncetat, smereniei noastre și cinstitiei noastre delegații, dar în principal pentru sentimentele inimii voastre, deoarece văd cum ne priviți, cu atâta dragoste, văd cum ne primiți ca pe niște frați într-un cuget și uniți în simțiri. Acest lucru arată mărinimia inimilor dumneavoastră, dar și puterea credinței în Domnul nostru, Păstorul cel mare, singurul Stăpân al sufletelor și al inimilor noastre.

Suntem datori să păzim credința neștirbită, nealterată, neîntinată, dar să o și transmitem celor de aproape și celor de departe. Noi curente de gândire apar și cresc continuu. Europa, ca instituție aflată deja în evoluția istorică a omenirii în forma pe care o are astăzi de Uniune Europeană, încearcă să dobândească mai mulți membri, să își lărgască granițele. Acest lucru constituie pentru noi toți un fapt necontestat și de mare bucurie, pe de o parte, dar și de conștientizare a mării răspunderi pe care o avem, deoarece suntem datori să ne asumăm responsabilitate propovăduirii Sfintei Evanghelii și desfășurării misiunii binecuvântate ca Europa să rămână creștină și să transmitem tuturor oamenilor valorile morale ale creștinismului.

Cu apropiata integrare în structurile marii familii a Uniunii Europene, Țara Prea Sfinției Voastre va fi chemată, în calitatea ei de țară ortodoxă, să apere valorile creștinismului și să lupte pentru ele sub cărmuirea conducerii bisericești din România. Biserica Greciei a întreprins acțiuni concrete în această direcție, luând putere de la Domnul nostru Iisus Hristos, și propovăduind cu convingere și tărie credința ortodoxiei în rândul țărilor europene. Sfânta episcopie a Râmnicului prin cărmuirea Prea Sfinției Voastre este luminată. Ea constituie un mărgăritar de mult preț, pus pe cununa luminoasă a Bisericii patriarhiei române, dar și a întregii Biserici ortodoxe, a Bisericii celei una, sfinte, sobornicești și apostolice.

Ne bucurăm, Prea Sfinția Voastră, că dați o mărturie atât de vie, prin activitatea și prin prezența prea sfinției voastre în biserica ortodoxă română. Mărturie prin care credința noastră să devină un bun, o valoare apreciată în întreaga Europă. Mulțumim Prea Sfinția Voastră, Prea Sfințite Episcop Gherasim, mulțumim Prea Sfinției Voastre Prea Sfințite Episcop Irineu, Episcop vicar al acestei eparhii, vă mulțumim călduros pentru primirea cordială pe care ne-ați făcut-o, pentru cuvintele călduroase izvorâte din inimi, pe care ni le-ați adresat, pentru informarea istorică în ceea ce privește trecutul strălucit al acestei de Dumnezeu păzite eparhii.

Mulțumim dumneavoastră, întregului popor bine credincios care astăzi, în zi lucrătoare, a lăsat toate și a venit aici, în întâmpinarea noastră, pentru a ne acor-

da cinstirea sa și pentru a arăta sentimentele de curată dragoste și de prețuire față de noi, de smerenia noastră și față de Biserica Ortodoxă greacă.

Rugăm pe Bunul Dumnezeu să binecuvânteze arhipăstorirea Prea Sfinției Voastre, Prea Sfințite Părinte Gherasim și rugăm să vă învrednicească să vedeți roadele acestei arhipăstoriri înmulțite, înzecite, însutite, înmiite.

Permiteți-mi, Prea Sfinția Voastră să dăruiesc acestei catedrale, preotului care slujește aici, o cruce pentru sfânta masă, o cruce cu care să binecuvânteze poporul și, primind-o din mâinile noastre, să constituie o amintire a acestei vizite.

Mulțumind Întâistătorului Bisericii ortodoxe din Grecia pentru frumoasele cuvinte adresate clerului și credincioșilor Episcopiei Râmnicului prezenți la această întâlnire, P.S. Episcop Gherasim l-a invitat să viziteze și cu alte ocazii această eparhie. Totodată, Prea Sfinția Sa l-a rugat pe Prea Fericitul Părinte Patriarh Teoctist să împărtășească tuturor celor de față un cuvânt de învățătură. Răspunzând chemării, Întâistătorul Bisericii Ortodoxe Române a spus următoarele:

*Prea Fericirea Voastră, Părinte Arhiepiscop Christodoulos,
Înalt Prea Sfințiile Voastre și Prea Sfințiile Voastre,
Prea Sfințite Părinte Episcop Gherasim,
Iubiți credincioși și credincioase,*

Aici, în Episcopia Râmnicului, în această istorică ctitorie a Sfântului Ierarh Calinic, se încheie vizita Prea Fericitului Christodoulos, Întâistătorul Bisericii Ortodoxe a Greciei. A fost o vizită de iubire, o vizită de aprofundare a frățietății noastre a îndatoririlor noastre ortodoxe care, la început de mileniu, au nevoie de o reînnoire, de o prezență reciprocă mult mai mare și de dialog privind problemele vieții. Totdeauna am apreciat această parte de țară, Oltenia, purtătoarea atâtor valori scumpe neamului nostru românesc, cu biserici și mănăstiri atât de vechi și frumoase, cu urme creștine din cele mai vechi timpuri, ca roadă a predicii Sfântului Apostol Andrei și pentru aceasta ne-am gândit ca Prea Fericirea Sa și distinsa delegație a Bisericii Ortodoxe a Greciei să aibă o imagine vie a Bisericii noastre, venind și la acest sediu istoric al Vâlcei. Fiind prima vizită oficială a unui Întâistător al Bisericii Ortodoxe din Grecia la noi, am socotit că o impresie vie despre identitatea noastră, despre pecetea noastră românească atât de valoroasă, nu putea fi luată numai cu mintea sau cu dorul autentic al sufletului decât venind în Oltenia.

Venim, așadar, de la Craiova, după ce am poposit pe la salba sfintelor noastre mănăstiri pe care le cunoașteți și dumneavoastră, cu toții, de la Târgu-Jiu până aici. Iată, Prea Fericitul Părinte Arhiepiscop Christodoulos s-a adresat și dumneavoastră, și pretutindenii pe unde am fost, asemenea semănătorului din Evanghelie, care a răspândit și a semănat Cuvântul lui Dumnezeu. Îi spuneam pe drum, că această sămânță a Sfintei Evanghelii a căzut în pământ bun, în Oltenia, pentru că fiecare fiu al ei s-a născut, a crescut și a văzut lumina cărții în harul Duhului Sfânt, în Biserica noastră.

Iată, sunteți iubiți de Dumnezeu, dumneavoastră, în frunte cu Prea Sfințitul Episcop Gherasim, cu preoțimea, că se încheie vizita aici, iar Prea Fericitul

Christodoulos v-a împărtășit una din cuvântările cele mai frumoase și mai proaspete dumneavoastră, enoriașilor și preoților sfintei Episcopii a Râmnicului. Acest lucru nu este întâmplător, pentru că noi am pășit pe urmele sfinților.

Episcopia aceasta a fost atât de bogată în fața lui Dumnezeu în fapte bune și în vredniciile mănăstirilor, a viețuitorilor din mănăstiri, a creștinilor, a ierarhilor, a domnitorilor, încât noi avem acum în calendarul nostru patru sfinți care și-au dobândit această vrednicie în aceste părți: domnitorul Constantin Brâncoveanu cu fiii săi, Sfântul Ierarh Calinic de la Cernica, înaintașul Prea Sfințitului Gherasim, care a ctitorit această biserică și alte biserici, Sfântul Ierarh Antim Ivioreanul și Cuviosul Antonie de la Iezeru-Vâlcei. Ce pilde frumoase avem înaintea noastră, pe ce urme călcați dumneavoastră și, mai ales, ce aer înmiresmat de sfințenie respirați, în spațiul acesta al sfintei Episcopii a Râmnicului!

De aceea, trebuie să fim cu mare luare aminte la viața noastră de toate zilele. Vremurile sunt grele și pentru cele ale traiului zilnic, dar și pentru cele necesare sufletului nostru. Noi, ca ființe create de Dumnezeu, nu suntem numai pământ. Suntem suflet de viață făcător și creator de cultură. Suntem ființe divino-umane și de aceea, în măsura în care noi ne îngrijim de cele pământești, trecătoare, mult mai mult trebuie să ne îngrijim și de sufletul nostru.

Și în aceste vremuri, noi, slujitorii Sfintei Biserici, a Sfintei Ortodoxii, suntem chemați la acea luptă pe care o recomandă Sfântul Apostol Pavel, la luptă cu platoșa credinței, cu arma cuvântului, cu lumina cunoștinței de Dumnezeu și a învățăturii Sfinților Părinți, ca să ducem viață pașnică și netulburată. Mai ales tineretul nostru și chiar al lumii, și copiii dumneavoastră, tinerii dumneavoastră pe care-i văd și aici și peste tot pe unde am poposit noi, pe la sfintele mănăstiri, școli și universități, trebuie să le acordăm mai multă grijă noi, ierarhii și preoții, pentru întreținerea frumuseții lor și trupești și sufletești. Avem datoria să păstrăm Biserica și preoția nepătată, să sprijinim, așadar, activitatea neobosită a Prea Sfințitului Episcop Gherasim. Am văzut la mănăstirile pe unde am fost semnul înnoirii lor, al grijii pentru întreținerea lor. O unitate nu se poate face decât combinând și unind partea economică, gospodărească cu spiritualitatea, cu credința și cu cultura popoarelor.

Suntem și reprezentăm două popoare de credință ortodoxă, românii și grecii. Noi avem, din mila lui Dumnezeu, înaintași sfinți, din neamul nostru și suntem îndatorați să ne pregătim și noi și copiii și tineretul din școală. De aceea, acum plecând spre Curtea de Argeș și eu, în numele Sfântului Sinod al Bisericii noastre care a adresat Prea Fericitului invitația aceasta, felicit pe înalt Prea Sfințitul Mitropolit Teofan, care ne-a primit în Arhiepiscopia sa și în Mitropolia Olteniei, îl felicit pe Prea Sfințitul Episcop Gherasim, pe colaboratorul său, Prea Sfințitul Irineu, felicit Centrul eparhial, colaboratorii vrednici care au strălucit.

Pe unde am fost am văzut numai muncă, strădanie și înnoire.

Împreună cu dumneavoastră, îi dorim Prea Fericitului Părinte Christodoulos să păstreze cele mai bune amintiri de la noi; să ducă în Grecia dragostea, evlavia,

credința și faptele noastre bune și încredințarea că împreună ne vom strădui ca Biserica Ortodoxă de pretutindeni să fie la înălțimea ei în vremurile care vor urma.

Binecuvântarea Domnului să fie cu noi, cu toți, acum și pururea și în veci vecilor. Amin.

Exprimându-și recunoștința față de Părintele Patriarh Teoctist pentru cuvintele de dragoste și binecuvântare pe care le-a adresat celor prezenți la acest moment duhovnicesc, P.S. Episcop Gherasim l-a invitat să-i cinstească încă o dată cu prezența Prea Fericirii Sale în ziua de 27 septembrie, când Episcopia Râmnicului sărbătorește o jumătate de mileniu de existență.

În continuare, în numele Consiliul eparhial al Episcopiei Râmnicului, P.S. Episcop Gherasim a oferit Prea Fericitului Arhiepiscop Christodoulos medalia de aur "Constantin Brâncoveanu", pentru activitatea teologică și misionară desfășurată în slujba Ortodoxei și pentru dragostea frățească arătată credincioșilor și slujitorilor Bisericii surori din România, împreună cu o icoană a Maicii Domnului. Aceeași medalie i-a fost oferită și Prea Fericitului Părinte Patriarh Teoctist.

Plăcut impresionați de primirea care li s-a făcut de către credincioșii, ierarhii, clerul și autoritățile locale în această eparhie plină de roade duhovnicești, cei doi Întâistătători de Biserici au consemnat următoarele în Sfânta Evanghelie: "Pășind pe urmele sfinților din aceste locuri, îi rugăm să mijlocească pentru iertarea păcatelor noastre și ale slujitorilor acestei eparhii".

La invitația P.S. Episcop Gherasim, oaspeții au vizitat noul corp de clădire al Reședinței eparhiale, unde sunt amplasate biblioteca și muzeul eparhial, care conține exponate de mare valoare istorică și artistică, de la icoane vechi, de aproape 500 de ani, până la primele cărți tipărite în Episcopia Râmnicului.

VIZITA ÎN EPISCOPIA ARGEȘULUI ȘI MUSCELULUI

De la Râmnicu Vâlcea, oaspeții au pornit spre orașul Curtea de Argeș, unde au ajuns în jurul orelor 13.30, și s-au oprit la Biserica Domnească.

Curtea domnească de la Argeș, începută în secolul al XII-lea de voievodul Seneslau, s-a finalizat în prima jumătate a secolului al XIV-lea, pe vremea domnitorului Basarab I (1310-1352), care a ridicat biserica, Palatul domnesc de pe latura de sud, turnul și zidul de incintă. În secolul al XVI-lea, domnitorul Neagoe Basarab (1512-1521) a construit Casa domnească de pe latura de nord.

Fosta biserică domnească, edificată pe locul unei construcții ecleziastice din secolul al XIII-lea, în formă de "cruce greacă înscrisă", a servit ca necropolă primilor Basarabi și unor familii boierești. Monumentul conservă pictura inițială din secolul al XIV-lea, precum și fragmente de frescă din secolul al XVIII-lea și al XIX-lea.

Întâistătătorii celor două Biserici și delegația însoțitoare au fost întâmpinați la sosire de Prea Sfințitul Episcop **Calinic** al Argeșului și Muscelului, de prefectul județului Argeș, Dl. **Constantin Tămagă**, și de primarul orașului Curtea de Argeș, Dl. **Gheorghe Nicuț**, care i-au condus în biserica domnească.

După ce și-au consemnat prezența în Cartea de onoare a acestui așezământ, cei doi Întâistătători de Biserici au fost prezentați credincioșilor, clerului și reprezentanților presei de către P.S. Episcop Calinic, care a spus următoarele:

În locul acesta, în care Sanctitățile Voastre, prin purtarea de grijă a lui Dumnezeu, pășiți în vizită apostolică, spre bucuria ierarhului, clerului și bunilor creștini argeșeni, vă spunem în numele tuturor bine ați venit sănătoși.

Ne aflăm în biserica Sfântul Nicolae Domnesc, ctitorie voievodală din secolul al XIV-lea, unde sălășluiesc, așteptând Învierea, voievozii întemeietori de țară. Aici, în anul 1359, a fost întronizat primul Mitropolit al Țării Românești, Iachint de Vicina, înaintașul în scaunul mitropolitan al Prea Fericitului Părinte Patriarh Teoctist.

Ne bucurăm că, în drumetia apostolică prin Patriarhia Română, ați rânduit și vizita la Argeș, pentru care vă mulțumim în chip deosebit.

Ne rugăm Bunului Dumnezeu să aveți bucuria împlinirii lucrării sfinte la care v-a chemat Dumnezeu și să ajungeți, cu ajutorul Lui, să fiți artizanii viitorului Sinod ecumenic al întregii Ortodoxii.

Vă rugăm, Prea Fericirile voastre, să ne binecuvântați cu un cuvânt de bucurie cu acest prilej istoric.

La invitația Prea Sfințitului Episcop **Calinic**, de a adresa celor prezenți un cuvânt de zidire sufletească, Prea Fericitul Arhiepiscop Christodoulos a rostit cele ce urmează:

*Prea Fericirea Voastră,
Înalt Prea Sfințiile Voastre și Prea Sfințiile Voastre,
Prea Sfințite Părinte Episcop **Calinic**,
Înalte autorități de stat și politice,
Iubiți credincioși și credincioase,*

Cu deosebită bucurie vizităm acum orașul dumneavoastră, Curtea de Argeș, prima capitală a Țării Românești, unde se află vestigiile unei strălucite istorii. Biserica în care ne aflăm, după cum am înțeles, există din veacul al XIV-lea.

Exprim mulțumirile mele călduroase către Prea Sfinția Voastră Prea Sfințite Calinic, către reprezentanții autorităților de stat și politice prezente la această primire, către domnul prefect, către domnul președinte al consiliului prefecturii, către domnul primar.

Exprim mulțumirile mele către dumneavoastră toți cei de față, tineri, popor al lui Dumnezeu, pentru că ați binevoit să primiți cu atâta dragoste delegația Bisericii Ortodoxe a Greciei, aflată într-o vizită oficială în Prea Sfânta Biserică Ortodoxă Română.

În cele două Biserici, în Biserica Ortodoxă Greacă și în Biserica Ortodoxă Română, ca de altfel în toate Bisericile Ortodoxe, viața poporului s-a întretesut cu viața Bisericii. De aceea și monumentele cele mai reprezentative ale popoarelor noastre, monumente care vin de peste veacuri de viață creștine, exprimă tocmai, legătura între puterea politică, puterea conducătoare și Biserica lui Dumnezeu. Acest fapt este evident întotdeauna la popoarele ortodoxe. Din cele mai vechi timpuri, conducerea politică a colaborat în mod fructuos cu conducerea Bisericii. Astfel se explică faptul că locașuri de cult de frumusețe excepțională au fost ridicate de către cei care au condus și administrat politic popoarele noastre. Aici, în

fața mea, remarc cu multă bucurie tabloul votiv al voievodului care a ctitorit această sfântă Biserică.

Aceasta înseamnă că, la rândul ei, Biserica, prin arhierii, prin toți cei care păstoresc poporul lui Dumnezeu, și-a exprimat întotdeauna iubirea, respectul și considerația pentru conducerea politică, înțelegând că, împreună cu aceasta, are menirea de la Dumnezeu încredințată să facă totul ca poporul lui Dumnezeu – cetățeni ai Statului – să se bucure de progres, de bunăstare. Popoarele noastre, grecii și românii, au o tradiție remarcabilă în această privință. Ele au înțeles că, în istoria lor, a țării, Biserica și Statul, pot deveni, împreună lucrând, factor care asigură bunăstarea materială și spirituală a poporului.

Astăzi, popoarele noastre trebuie să se întremeze cu armele Duhului, pentru că numai cu ajutorul lor se vor salva de la dispariția identității lor naționale și culturale. De unde vine acest pericol? În epoca de astăzi, a globalizării, vine din partea acelei societăți mai dezvoltate material și economic, dar care nu are moștenirea noastră spirituală. De aceea, se cuvine ca zestrea, tezaurul de spiritualitate pe care noi îl avem de la strămoșii noștri să fie păstrat cu sfințenie, și să ținem la el cum ținem la lumina ochilor din cap. Vă felicit în numele tuturor membrilor delegației care mă însoțește în această vizită oficială! Vă felicit pentru atașamentul pe care îl arătați față de tradiția culturală și spirituală a poporului! Mă rog lui Dumnezeu să vă dăruiască harul Său cel a toate țiitor și binecuvântarea Sa cea sfântă! Biserica Ortodoxă Română este o Biserică vie. Fiți încredințați că ea apără interesele dumneavoastră. Vă aflați la porțile Europei. În curând, România va deveni membră a Uniunii Europene. Pregătiți-vă să duceți popoarelor europene acest tezaur de cultură și de trăire creștin autentică, ca aceste popoare europene să se îmbogățească, la rândul lor, cu bogăția sufletului românesc.

La rândul său, Prea Fericitul Părinte Patriarh Teoctist, subliniind semnificația istorică și duhovnicească a bisericii domnești, a spus următoarele:

*Prea Fericirea Voastră,
Înalt Prea Sfințiile Voastre și Prea Sfințiile Voastre,
Prea Sfințite Părinte Episcop Calinic,
Înalte autorități de stat și politice,
Iubiți credincioși și credincioase,*

Fiindcă ne aflăm în cea mai veche biserică, monument istoric de primă importanță pentru noi, pentru Țara și pentru Biserica noastră, înălțată de Basarab I în acest oraș ce avea să devină din 1359 prima reședință a Mitropoliei Țării Românești recunoscută de Patriarhia Ecumenică, subliniem legăturile noastre canonice cu imperiul bizantin, deci și cu Biserica Ortodoxă a Greciei. Dar aceste legături ale strămoșilor noștri cu ortodoxia din Grecia și Muntele Athos s-au adâncit în istorie cu mult timp înainte de instalarea aici a Sfântului Mitropolit Iachint de Vicina.

Avem, deci, vechi și strânse legături de credință și de suflet, care s-au dezvoltat de atunci încoace, iar acest lucru se confirmă mai ales astăzi, când îl avem

în mijlocul nostru pe Prea Fericitul Christodoulos, însoțit, cum vedeți, de un sobor de ierarhi și colaboratori.

Am dorit să conducem delegația Bisericii Ortodoxe Autocefale a Greciei și aici, la Curtea de Argeș, la insistențele Prea Sfințitului Episcop Calinic și ale celorlalți ierarhi, pentru a vedea începuturile Bisericii Ortodoxe Române, dar și strădaniile ei de astăzi. Ne-am întâlnit și ne-am rugat aici cu dumneavoastră, reprezentanții autorităților de stat locale, cu preoții și credincioșii dornici să audă cuvântul și glasul direct din partea unui Întâistătător al unei Biserici surori. Se cuvine, de aceea, să mulțumim Prea Fericitului Părinte Arhiepiscop Christodoulos pentru că ne-a împărtășit și aici, ca pretutindeni pe unde am trecut, cele mai frumoase gânduri despre istoria și valoarea noastră, a Bisericii și a poporului român creștin din istoria lui, și despre rolul nostru, al conducerii țării noastre, acum, când Guvernul Greciei dorește să sprijine România, ca să facă parte ca celelalte țări ale Europei, din structurile Uniunii Europene.

În numele credincioșilor, care V-au sorbit cuvintele îndreptate către noi toți, Vă mulțumim și în acest moment al vizitei noastre, când Prea Fericirea Voastră ați pășit în acest oraș, Curtea de Argeș, pe urmele neuitaților noștri Domnitori români, ctitori de țară și de sfinte altare ortodoxe.

De la biserica domnească, oaspeții au fost conduși la mănăstirea Curtea de Argeș, ctitoria marelui domnitor Neagoe Basarab (1512-1521), neprețuit edificiu de artă și arhitectură bisericească ce împodobește de cinci secole Argeșul voievodal. Construcția a fost realizată între anii 1514 – 1517, pe fundațiile unui locaș mai vechi, care servise drept reședință primei Mitropolii a Țării Românești, și se înalță în mijlocul unei curți pătrate, ce cuprinde seminarul, reședința episcopală, clopotnița, cancelariile, câteva chilii, sala de recepție, camera musafirilor și paraclisul. În fața bisericii se află un aghiazmatar deschis, admirabilă operă de artă, sprijinit de patru coloane, lucrat în marmură de felurite tonuri și desene, cu învelitoare din plumb și cruce aurită.

În această ctitorie voievodală, însuflețită de prezența numeroșilor credincioși argeșeni și a elevilor seminariști, care și-au întâmpinat oaspeții pe treptele ce conduc spre intrarea în sfântul locaș, cei doi Întâistătători ai Bisericii s-au bucurat de o primire deosebită.

După slujba de întâmpinare, P.S. Episcop Calinic i-a condus pe oaspeți în Sfântul Altar pentru a semna în Sfânta Evanghelie, apoi li s-a adresat cu următoarele cuvinte:

Vizitele pe care Prea Fericirile Voastre le faceți în Patriarhia Română sunt drumeții apostolice.

Cu câteva clipe s-a vizitat biserica din secolul al XIV-lea, iar acum suntem în catedrala episcopală din secolul al XVI-lea. Acest drum între cele două catedrale, de-a lungul istoriei, l-am parcurs voievodal și ecleziastic.

Voievozii Țării Românești și ierarhii Bisericii din veacurile acelea au aprins la poalele Carpaților o candelă a credinței ortodoxe care nu s-a stins nici până astăzi.

Prea Fericirile Voastre, pășiți pe urmele acestor luminați voievozi și ierarhi ai țării noastre.

Așa cum Prea Fericitul Părinte Patriarh Teoctist a manifestat o deschidere apostolică menită să creeze o punte între Biserica Ortodoxă locală și Biserica Romano-Catolică, tot astfel și Prea Fericitul Arhiepiscop Christodoulos a realizat un pas similar important pentru aceste relații ecumenice.

În aceeași iubire în care astăzi primim la Argeș pe Prea Fericitul Christodoulos, la invitația Prea Fericitului Părinte Patriarh Teoctist, sperăm ca Mântuitorul nostru Iisus Hristos, Care dorește ca toți să fie una, să ne ajute ca toți ortodocșii din lume să se unească într-un sinod viitor ecumenic, care va conduce la unitatea întregii Ortodoxii.

Mulțumindu-vă din toată inima, binecuvântați poporul creștin argeșean și muscelan și vă rugăm să ne spuneți un cuvânt de bucurie.

Îndemnat de rostirile Evangheliei, care cheamă Bisericile creștine la lucrare ecumenică și la unitate, evocate de P.S. Episcop Calinic în cuvântul său, Prea Fericitul Arhiepiscop Christodoulos a spus următoarele:

*Prea Fericirea Voastră, Prea Fericite Părinte Patriarh Teoctist,
Prea Sfinția Voastră, Prea Sfințite Calinic al Argeșului și Muscelului,
Înalt Prea Sfințiile Voastre,
Prea Sfințiile Voastre,
Prea Cucernici și Prea Cuvioși Părinți,
Distinse autorități politice și de Stat,
Iubiți copii,*

Intrând cu adâncă evlavie în această sfântă catedrală istorică ce poartă hramul Adormirii Maicii Domnului aici, în orașul Curtea de Argeș, cu sufletele pline de uimire și de admirație glas înălțăm înaintea minunilor săvârșite de Prea Sfânta Născătoare de Dumnezeu, grăim cântând „Bucură-te cea plină de har, Domnul este cu tine” și repetăm cuvintele Sfântului Ioan Damaschinul: „O, minune, mai presus de toate minunile, Prea Curată Fecioară care ești mai presus de heruvimi și de serafimi”.

Avem binecuvântare adevărată, aleasă și trăim bucurie deosebită în cursul acestei vizite pe care o facem în Sfânta Catedrală din Curtea de Argeș, Prea Sfinția Voastră! Aici, în Curtea de Argeș unde se află acest locaș de închinare atât de frumos și cu un trecut istoric atât de bogat. Aici se găsesc Sfintele Moaște ale Sfintei Filofteia, apărătoarea Eparhiei Argeșului, a tuturor credincioșilor români și a tuturor credincioșilor ortodocși.

Ne bucurăm și vă mulțumim pentru că am avut parte de o astfel de primire atât de cordială și călduroasă, de manifestările atât de impresionante ale dragostei și cinstirii pe care le arătați față de Smerenia noastră și față de persoanele care alcătuiesc delegația noastră.

Vă mulțumim că am ascultat cuvintele atât de sincere pe care, cu dragoste părintească și frățească ni le-ați adresat, Prea Sfinția Voastră.

Pentru toate aceste ne simțim profund îndatorați să înălțăm slavă Prea Bunului Dumnezeu și Prea Curatei Maici a Domnului nostru Iisus Hristos, Prea Sfânta Născătoare de Dumnezeu.

Ei ne-au învrednicit să venim aici, ca niște închinători evlavioși, Prea Sfinția Voastră!

Prea Cucernici și Prea Cuvioși Părinți și Diaconi, distinse autorități locale și iubitori de Hristos, popor al lui Dumnezeu, Vă mulțumim pentru ostenele și pentru eforturile pe care le-ați depus și le depuneți în pregătirea acestei vizite. Împărtășindu-ne din același Scump Trup și același Scump Sânge al lui Hristos, la Sfânta Taină a Dumnezeieștii Liturghii, ne constituim adevărate mădulare vii ale trupului divino-uman al lui Hristos Cel viu, cum ne învață Sfântul Apostol Pavel, atunci când spune că noi suntem un trup, trupul lui Hristos și mădulare în parte.

Slăvim pe Dumnezeu, pentru că ne-a dăruit tuturor libertatea! În duhul libertății comunicarea între popoarele ortodoxe și între Bisericile lor locale este mult mai ușor de realizat astăzi decât în trecut, atunci când unele Biserici Ortodoxe erau îngrădite.

Dăm expresie și pentru aceasta mulțumirii Smereniei noastre în special față de Prea Sfinția Voastră de Dumnezeu iubit episcop Calinic, arhipăstor al acestei episcopii, frate întru Hristos, și smerit ne rugăm Întemeietorului Sfintei noastre Biserici, Domnului nostru Iisus Hristos, să vă dăruiască arhipăstorie îndelungată de Dumnezeu păzită, întru cât mai mulți ani, spre binele turmei celei credincioase și de Dumnezeu alese care va fost încredințată spre arhierescă arhipăstorie.

Spre binele întregii Biserici Ortodoxe Române cu toată dragostea revărsăm binecuvântările noastre arhieresti, chemând peste voi toți harul Domnului nostru Iisus Hristos și mila Sa cea nemăsurată. Amin.

Un pilduitor cuvânt de învățătură și zidire sufletească a îndreptat către cei prezenți Prea Fericitul Părinte Patriarh Teoctist, care a spus cele ce urmează:

*Prea Fericirea Voastră,
Înalt Prea Sfințiile Voastre și Prea Sfințiile Voastre,
Distinși reprezentanți ai autorităților locale,
Iubiți credincioși,*

Omagiem și noi, împreună cu Prea Sfințitul Părinte Episcop Calinic, prezența Prea Fericitului Părinte Christodoulos al Atenei și a toată Elada și mulțumim pentru frumoasa cuvântare rostită în această catedrală episcopală, care reprezintă istoria începutului istoriei Țării și Bisericii Ortodoxe Române. Întrucât venim din Mitropolia Olteniei iar aici ne aflăm în Mitropolia Munteniei și Dobrogei pe care o slujesc în calitate de Mitropolit, îmi îngăduiți, Prea Fericirea Voastră, să Vă exprim recunoștința și pentru boabele de mărgăritar din izvorul Ortodoxiei pe care le-ați semănat în cuprinsul Mitropoliei Olteniei. Clerul și credincioșii, și mai ales tinerii, pe care i-ați mângâiat sufletește nu Vă vor uita niciodată, asemenea nouă și celor ce V-au ascultat astăzi cuvântarea rostită în această biserică.

Iată, de aici, din orașul Curtea de Argeș, ne întoarcem la București, purtând în suflete măiestria nemuritoare cu care legendarul meșter Manole a zidit această

minime a credinței și culturii noastre românești. Folosind acest moment, în numele Sfântului Sinod al Bisericii Ortodoxe Române și al celor de față, cler și credincioși, Vă mulțumesc Prea Fericite Părinte Christodoulos al Atenei și a toată Elada, care pentru prima dată ați intrat oficial în sfântul altar unde luminează, de la 1359, candela Sfântului Mitropolit Iachint, chemat aici de la Vicina de către binecredinciosul domnitor Neagoe Basarab, cu binecuvântarea Patriarhului Ecumenic de la Constantinopol.

Ceea ce ați văzut până acum, Prea Fericirea Voastră, ceea ce am reușit noi să vă prezentăm în călătoria din Mitropolia Olteniei este rodul râvnei, al dragostei, al eforturilor ierarhilor, clerului din mănăstiri și eparhii, sprijiniți de-a lungul anilor de către credincioșii care au păstrat credința și tradițiile creștine.

Luați cu Prea Fericirea Voastră imaginile întipărite în inimă pe parcursul vizitei în Mitropolia Olteniei, bogată, din mila lui Dumnezeu, în așezări multiseculare bisericești și civile. Vă asigurăm că și noi nu vom uita rugăciunile, cuvântările pline de mireasma dumnezeieștilor Scripturi și a Sfinților Părinți, privitoare la misiunea noastră în prezent și în secolul în care am intrat. Am reținut cu bucurie bunăvoința cu care V-ați supus programului dens și necruțător al acestor zile de frățească petrecere în România.

Prea Sfânta Maica lui Dumnezeu, Ocrotitoarea acestei mănăstiri din orașul Curtea de Argeș, să ajute, ca și până acum, Bisericilor noastre și nouă, întru îndeplinirea după cuviință a misiunii încredințate nouă de Duhul Sfânt, spre a sluji credincioșii și popoarele noastre binecredincioase de a păstra neîncetat prietenia care a rodit atât de bogat în trecutul nostru istoric, căreia Prea Fericirea Voastră personal i-ați acordat mare și frățească atenție, pentru care noi, ierarhii Bisericii Ortodoxe Române Vă rămânem recunoscători.

Vă mulțumim Prea Sfințite Episcop Calinic că, în fruntea autorităților de stat locale, ați organizat o atât de frumoasă primire, cu care de altfel ne-ați obișnuit. Iubitor de oaspeți cum vă știm, Prea Sfinția Voastră dați valoare cu măiestrie duhovnicească nu numai personalităților care ne onorează cu aceste vizite, ci dați strălucire și monumentului, ctitorilor și însemnătății acestei ctitorii voievodale a Țării Românești. Cunoaștem cu toții, ca și cei din jurul Prea Sfinției Voastre, că nu dați somn genelor și nici ochilor dormitare, întru vegherea împreună cu colaboratorii de la Centru Eparhial și cu cei de la Facultatea de Teologie, pentru bunul mers al Episcopiei. Avem prilejul să mărturisim opinia generală că acest leagăn al credinței și culturii noastre străbune se prezintă mereu nou, așa cum nu l-au lăsat ctitorii lui sfinți.

Binecuvântarea Domnului să fie cu noi toți, acum și pururi și în vecii vecilor, amin.

După slujba de întâmpinare din biserică, oaspeții au fost conduși de P.S. Episcop Calinic, de reprezentanții autorităților locale și de credincioși la Paraclisul reședinței episcopale.

În drum spre Paraclis, Prea Fericitul Părinte Patriarh Teoctist i-a arătat Prea Fericitului Arhiepiscop Christodoulos un loc marcat cu roșu, pe latura de miazăzi a bisericii, spunându-i că amintește de legenda Meșterului Manole, care, pentru a-i

dăinui opera peste veacuri, și-a sacrificat soția, pe Ana, persoana cea mai dragă, zidind-o de vie la temelia sfântului locaș. Potrivit legendei, după ce a isprăvit biserica Mănăstirii Argeș, nemaiputând coborî de pe acoperișul ei, Manole și-a făcut aripi din șindrila și, ca un alt Icar, a sărit de acolo și în locul unde s-a prăbușit, sufletul său s-a preschimbat în cântec limpede de izvor. Încât, în legătură cu zidirea acestei mănăstirii, susură neîntrerupt izvorul basmului, pe care localnicii îl numesc "Fântâna lui Manole". Această numire poartă peste timpuri povestea meșterului care, sacrificând-și propria sa viață și a soției iubite a creat o capodoperă artistică monumentală care dăinuie și astăzi.

În Paraclisul mănăstirii, oaspeții s-au închinat la moaștele Sfintei Filoteia, ocrotitoarea argeșenilor, așezate într-o raclă de argint și adăpostite în acest locaș încă din anul 1894.

După vizitarea paraclisului, Înalții Ierarhi și însoțitorii lor au fost conduși în minunata reședință episcopală din incinta mănăstirii Curtea de Argeș, la masa de prânz, în timpul căreia P.S. Episcop Calinic și-a arătat bucuria pentru vizita Întâistătătorului Bisericii Ortodoxe din Grecia în Episcopia Argeșului și Muscelului, adresându-i invitația de a reveni aici și cu alte ocazii. Referindu-se, apoi, la declarația de presă pe care Prea Fericitul Părinte Christodoulos a făcut-o la sosirea în București, că Biserica Ortodoxă a Greciei și statul elen sprijină intrarea României, în anul 2007, ca membru deplin în Uniunea Europeană, Prea Sfințitul Episcop Calinic și-a exprimat nădejdea și entuziasmul că astfel cele două Biserici surori vor lucra împreună ca să "sfîntească această Europă Unită".

La sfârșitul mesei, autoritățile locale au dăruit înaltului oaspete grec o amforă lucrată la Fabrica de Porțelan de la Curtea de Argeș și un serviciu de masă complet pentru 12 persoane, având înscris numele Prea Fericitului Arhiepiscop Christodoulos. La rândul său, Prea Fericitul Christodoulos a oferit prefectului județului Argeș, Dl. **Constantin Tămagă**, și primarului orașului Curtea de Argeș, Dl. **Georghe Nicuț**, câte un cadou simbolic în amintirea prezenței delegației Bisericii Ortodoxe a Greciei în județul Argeș.

ÎNTOARCEREA LA BUCUREȘTI ȘI ÎNTÂLNIREA CU PRIMUL-MINISTRU AL GUVERNULUI ROMÂNIEI

După vizita în Episcopia Argeșului și Muscelului, potrivit programului, cei doi Întâistătători de Biserici, împreună cu ierarhii și preoții însoțitori, s-au reîntors la București pentru a se întâlni, la orele 18,00, la sediul Guvernului de la Palatul Victoria, cu primul ministru al României, Dl. **Adrian Năstase**.

La această întâlnire au mai participat, din partea Bisericii Ortodoxe Române, Î.P.S. Arhiepiscop Teodosie al Tomisului și Î.P.S. Arhiepiscop Nifon al Târgoviștei, iar din partea Guvernului au fost prezenți Dl. **Răzvan Theodorescu**, ministrul Culturii și Cultelor, și Dl. secretar de stat **Laurențiu Tănase**.

Întâlnirea a fost deschisă de Prea Fericitul Părinte Patriarh Teoctist, care a spus următoarele:

Exceleța Voastră, Domnule Prim Ministru

Vă mulțumim pentru condițiile excepționale care ne-au ajutat să îndeplinim această misiune a Bisericii noastre, în dinamica ei de a ține legătura și de a promova contactele cu celelalte Biserici Ortodoxe surori.

Deși până acum noi am avut legături foarte bune cu Biserica Ortodoxă a Greciei, chiar și în deceniile de dictatură și, mai ales, după acestea, când Biserica Ortodoxă Română a avut nevoie de diferite ajutoare, Biserica Ortodoxă a Greciei a fost generoasă și ne-a trimis întotdeauna reprezentanți pentru a participa la unele evenimente solemne pe care le organizăm.

Și de data aceasta, Prea Fericitul Părinte Christodoulos ne-a adus ajutoare pentru unele eparhii. Însă o vizită oficială a Bisericii Ortodoxe Grecești prin Întâistătorul ei la noi nu s-a făcut de mulți ani.

Noi am participat la alegerea și instalarea Prea Fericirii Sale, acum patru ani, când am și lansat invitația de a vizita țara noastră, dar abia acum a fost posibil să fie îndeplinită.

În numele Sfântului Sinod, vă mulțumesc foarte mult că ați apreciat să vă întâlniți și dumneavoastră cu Prea Fericirea Sa și cu delegația Bisericii Ortodoxe a Greciei.

Adresându-se Prea Fericitului Christodoulos, Dl. Adrian Năstase a subliniat relațiile bune care există între Stat și Biserică la noi în țară, întrucât ambele instituții au obiective comune, care slujesc intereselor poporului român.

Redăm mai jos următoarele fragmente din cuvântarea premierului român:

Este o mare onoare pentru noi să ne întâlnim astăzi și să primim binecuvântarea voastră.

Așa cum vedeți, aveți ca amfitrioni comuni Biserica Ortodoxă Română și Guvernul României. Ce simbol mai frumos ar putea să existe pentru a ilustra lucrarea noastră comună?

Vizita dumneavoastră este o mare onoare și reprezintă un semn de prietenie și de încredere între popoarele noastre.

Este o vizită care se leagă foarte bine și de președinția greacă la Uniunea Europeană. Astăzi, am avut ocazia să o primesc pe doamna ambasador a Greciei, cu care am discutat pe larg despre relațiile noastre politice și despre reuniunea de la Salonic, ce va avea loc pe 20-21 iunie, când se vor lua decizii importante pentru viitorul Europei. Doamna ambasador m-a întrebat ce poate să mai facă Grecia pentru a ne ajuta. Am răspuns că prietenia Greciei ne este suficientă și reprezintă o garanție că întotdeauna vom avea pe cineva care să se bată pentru interesele noastre.

De aceea, dați-mi voie să vă spun încă o dată cât de mult ne bucurăm că ați acceptat invitația de a vizita România și de a întări relațiile cu Biserica națională, Biserica Ortodoxă Română.

Răspunzând mesajului D-lui Adrian Năstase, Prea Fericitul Christodoulos a felicitat Guvernul României pentru integrarea țării noastre în NATO și pentru eforturile întreprinse în vederea aderării la Uniunea Europeană, și a scos în evi-

dență rolul social determinant pe care îl îndeplinește Biserica Ortodoxă Română în democratizarea societății românești de astăzi, spunând cele ce urmează:

Excelența Voastră,

Domnule Prim Ministru al acestei țări atât de frumoase, România,

Permiteți-mi ca, pentru început, să-mi exprim bucuria pentru faptul că am avut ocazia să fac această vizită cu totul de excepție în România, în țara în care trăiește un popor cu adevărat binecuvântat de Dumnezeu. Poporul român aflat în comuniune cu noi, se distinge prin respectul profund față de sfânta ortodoxie, de credința noastră, și devotament față de patria sa. Din acest devotament față de patrie își trag putere, își primesc sensul de a fi și se inspiră toate instituțiile pe care dumneavoastră le-ați creat pentru susținerea inițiativelor de integrare în structurile euro-atlantice și Uniunea Europeană. Acum, după ce dumneavoastră ați primit un nou mandat prin alegeri, Guvernul dumneavoastră depune eforturi întru totul lăudabile în ceea ce privește integrarea în Uniunea Europeană.

Intrarea în Uniunea Europeană va constitui o adevărată răscruce în istoria României și pentru români. Numele dumneavoastră, numele Guvernului dumneavoastră, se vor scrie adevărat cu litere de aur în cartea istoriei lumii. După cum ați remarcat și dumneavoastră, Grecia, țara mea, susține direct, prin toate mijloacele, eforturile de integrare euroatlantică pe care România le depune în această perioadă. Nu numai Guvernul Grec, dar și Biserica Ortodoxă Greacă se luptă pe căile și prin mijloacele specifice, pentru ca poporul român să intre în această Uniune. Prin realizarea acestui ideal și Biserica Ortodoxă Română se va număra printre Bisericile care sunt în Uniunea Europeană.

În cursul vizitei noastre, am constatat cu deosebită satisfacție că Biserica Ortodoxă Română este, într-adevăr, o Biserică dinamică, un factor spiritual determinant în ceea ce privește felul de a gândi și a fi al poporului român. Ea este o Biserică vie, o Biserică în stare ca în condițiile de democrație create în urma Revoluției din Decembrie să își asume un rol binefăcător în viața poporului căruia aparține. În acest fel, ea asigură coeziunea socială a românilor și, de asemenea, îi ajută să cultive valorile proprii, valorile naționale românești, valorile ortodoxe românești, care fac parte din identitatea spirituală a poporului român.

În viața politică a României, dumneavoastră desfășurați o campanie foarte puternică pentru consolidarea democrației, pentru consolidarea instituțiilor acesteia, pentru asigurarea progresului și a bunăstării poporului, pentru soluționarea problemelor economice, pentru eradicarea fenomenului corupției, pentru asigurarea protecției sociale. În toate eforturile dumneavoastră, Domnule Prim Ministru, aveți un ajutor firesc: nu este altul decât Biserica Ortodoxă Română, Biserica aceea care păstrează principiile evanghelice nealterate, curate, și credința pe care o sădește în sufletul românilor. Ea vă poate ajuta, în maniera proprie, în realizarea obiectivelor binecuvântate.

Permiteți-mi, Domnule Prim Ministru, să vă felicit în numele Bisericii Ortodoxe a Greciei, în numele membrilor delegației care mă însoțește în această vizită, să vă felicit pentru faptul că arătați respect pentru Biserica Ortodoxă Română. Vă felicit pentru faptul că recunoașteți rolul social pe care ea îl joacă și

trebuie să îl joace în societatea românească. Vă felicit, de asemenea, pentru faptul că ați depus eforturi așa încât o parte din proprietățile acestei Biserici să îi fie restituite. Este un act de dreptate, un act de dreptate care rar este înfăptuit, fie chiar și în lumea democratică.

Domnule Prim Ministru, vă adresez, de asemenea, călduroase felicitări pentru hotărârea lăudabilă pe care ați luat-o privind aprobarea înălțării unei catedrale mărețe aici, în București. Pe moment, această catedrală lipsește, dar atunci când se va construi, vă asigur că această catedrală va fi un punct de referință esențial pentru multă lume din România și din alte părți, atunci când se va vorbi despre țara dumneavoastră, despre capitala ei și despre poporul român. Dorința aceasta, de a avea o biserică măreață pe măsura istoriei și a credinței poporului român, izvorăște, desigur, în primul rând, din inima iubitoare a Prea Fericirii Sale, Prea Fericitul Părinte Patriarh Teoctist, izvorăște din inima Clerului Bisericii Ortodoxe Române, izvorăște, într-un cuvânt, din inima întregului popor român binecredincios. Hotărârea luată de dumneavoastră, în ceea ce privește locul în care urmează să fie construită Catedrala se înscrie în susținerea acestei dorințe.

Vă felicit, Domnule Prim Ministru, și totodată Vă apreciem, Vă prețuim și Vă iubim și Vă asigurăm, în acest fel, că Biserica va fi susținută în împlinirea misiunii ei sociale și va marca prezența ei în societatea românească. Domnule Prim Ministru, vă mărturisesc bucuria pe care am trăit-o când am aflat despre această Hotărâre Guvernamentală. De aceea, doresc ca în fața Excelenței Dumneavoastră, în fața Prea Fericitului Părinte Patriarh Teoctist, să Vă aduc la cunoștință că noi, membrii delegației Bisericii Ortodoxe a Greciei, am luat hotărârea de a dona 100.000 de EURO pentru construirea catapetesmei viitoare catedrale a neamului românesc.

Domnule Prim Ministru, Prea Fericite Părinte Patriarh Teoctist, vă urez sănătate și putere de muncă. Mă rog lui Dumnezeu ca, cu puterea și lucrarea Sa dumnezeiască să vă susțină în lucrarea binecuvântată pe care o săvârșiți. Noi, Biserica, ierarhia care păstorim suntem părinți spirituali ai guvernelor noastre pe care le ajutăm la realizarea fericirii adevărate pentru cetățenii statelor noastre, cetățenii care sunt, în același timp, și credincioși ai Bisericii noastre. În ceea ce privește anul 2007, anul care va constitui „o clipă astrală” pentru poporul român, vă mărturisesc că îl aștept cu multă bucurie. Îmi doresc ca bucuria noastră să fie „bucurie deplină”, cum spune Sfânta Scriptură, așa cum integrarea dumneavoastră în structurile europene să fie deplină.

Cunoaștem interesul dumneavoastră pentru împlinirea acestui dor al poporului român și de aceea vă susținem cu rugăciunea și cu toată inima noastră. În cursul acestei vizite, abordez acest subiect în două cuvântări. În prima cuvântare, susținută la Universitatea din Craiova, unde am fost declarat Doctor Honoris Causa, am tratat problema aceasta din punct de vedere istoric. În a doua, pe care o voi susține cu prilejul acordării titlului de Doctor Honoris Causa al Facultății de Medicină a Universității din Iași, voi prezenta același subiect, accentuând însă implicațiile integrării pentru prezentul și viitorul popoarelor. Sunt gânduri cristalizate în urma a multor ani de reflecții asupra acestui subiect de importanță vitală

pentru viitorul Continentului nostru și sper că prin ele îmi voi aduce un modest aport la formarea opiniei publice din România, în vederea integrării europene.

Pe lângă acestea, Vă urez și mă rog, Domnule Prim Ministru, ca Dumnezeu să vă ajute și să vă lumineze în toate eforturile pe care le depuneți în această direcție, așa încât românii să intre în Uniunea Europeană cu conștiința demnității lor, câștigată și afirmată în gloriosul lor trecut istoric, păstrându-și identitatea spirituală.

În cadrul întâlnirii, Întâistătătorul Bisericii Greciei a lăudat inițiativa construirii Catedralei Mântuirii Neamului, "care va deveni un punct de referință esențial pentru poporul român", și a făcut publică donarea sumei de 100 000 Euro pentru construirea catapetesmei acestei bisericii.

În discuțiile purtate între șeful guvernului României, Întâistătătorul Bisericii Greciei și Prea Fericitul Părinte Patriarh Teoctist a fost apreciată activitatea în plan social a Bisericii Ortodoxe Române, ca factor spiritual determinant pentru morala și democrația noastră socială. Dând mărturie despre rolul integrator pe care îl îndeplinește astăzi Biserica Ortodoxă Română, Dl. Adrian Năstase a exemplificat cu sprijinul pe care ea îl acordă Guvernului pentru aderarea României la Uniunea Europeană.

La încheierea discuțiilor, Prea Fericitul Christodoulos a dăruit D-lui Adrian Năstase un disc de argint, reprezentând o copie după o piesă de artă bizantină ce se află în Muzeul din Atena, și o carte intitulată „Europa nostra”, cuprinzând cele două alocuțiuni ale sale de la Craiova și Iași, în care face cunoscută poziția Bisericii Ortodoxe față de integrarea în Uniunea Europeană.

După întâlnirea de la Palatul Victoria, la orele 20.00, cei doi Întâistătători de Biserică au vizitat biserica „Buna Vestire”, din incinta fabricii de morărit și panificație Titan, construită de D-nul Costantin Loulis, om de afaceri grec, care a oferit un dineu în onoarea oaspeților, în sala ce va servi drept cantină socială, la care a participat și D-na **Theodora Grossomanidou**, ambasadorul Greciei la București, și alți invitați.

Cu acest prilej, D-l Constantin Loulis, referindu-se la relațiile sale apropiate cu autoritățile locale, de stat și bisericești, din România și cu locuitorii orașului București, a spus următoarele:

Prezența dumneavoastră, a tuturor, aici, reprezintă o mare bucurie pentru noi toți. Avem zi de zi binecuvântarea Domnului. În patru ani, am finalizat această lucrare pe care o vedeți astăzi, Inima acestei fabrici este această biserică, Buna-Vestire, închinată Născătoarei de Dumnezeu, cea care ne dă putere și ne întărește.

Construcția este o copie exactă a bisericii de stil bizantin tradițional a Sfântului Andrei, care se află în punctul extrem sudic al Sfântului Munte.

Prezența voastră aici aduce o binecuvântare deosebită în spațiul acesta, care dorim să fie o extindere a schitului românesc al Sfântului Înaintemergător din Sfântul Munte, Prodromul.

De asemenea, această cantină, care este astăzi inaugurată, va funcționa zilnic, oferind gratuit mâncare nevoiașilor. Atât biserica, cât și această cantină vor funcționa zilnic prin grija părintelui Marian Vild.

Emoția mea este foarte mare și cu recunoștință mulțumesc Domnului care m-a învrednicit să trăiesc o astfel de clipă, în prezența Patriarhului Teoctist, pe care l-am cunoscut în 1988, în insula Patmos, cât și a Arhiepiscopului Christodoulos, pe care îl cunosc din 1975, când a venit ca mitropolit în Volos, orașul în care m-am născut și locuiesc și pe care îl consider un adevărat părinte duhovnicesc.

Vă mulțumesc din toată inima pentru prezența voastră aici în acest loc, unde este produsă pâinea noastră cea spre flintă.

Sunt foarte emoționat pentru clipele pe care le-am trăit aici împreună și pentru faptul că, cu binecuvântarea Patriarhului României, duminică s-a sfințit această sfântă biserică pe care, cu multă dragoste, am construit-o. Tot atunci a fost hirotonit noul preot pentru această biserică și a avut loc botezul primului copil, care s-a născut aici, în acest loc, între lucrătorii de aici.

Iată că acum, după două zile, avem în mijlocul nostru pe Prea Fericitul Arhiepiscop Christodoulos și pe Prea Fericitul Părinte Patriarh Teoctist. Acest moment reprezintă un punct de vârf al emoțiilor noastre și aceasta cu atât mai mult cu cât ne aflăm aproape de Mănăstirea Cernica.

Am dorit nu atât să construim o fabrică, în care se creează locuri de muncă, ci să facem aici un centru duhovnicesc. Nădăjduiesc că în fiecare zi se va săvârși Sfânta Liturghie și Vecernia, iar de două ori pe săptămână, miercurea și duminica, atât preotul bisericii, cât și socrul lui, părintele profesor Vasile Mihoc, profesor la Facultatea de Teologie din Sibiu, - cunoscut atât în spațiul românesc, cât și în Grecia – vor ține prelegeri.

Scopul nostru este acela de a-i ajuta pe oamenii care au nevoie atât de cele materiale, cât și de cele spirituale. De aceea încercăm să facem ceea ce este mai bun pentru toți.

Este o mare bucurie pentru că în mijlocul nostru se află și părinți de la Sfântul Munte, cum este cazul părintelui Iustinian de la Schitul românesc Prodromul, căruia îi datorez prima mea vizită în România.

Sunt recunoscător pentru faptul că, atunci când am fost numit Guvernator al Sfântului Munte, Prea Fericitul Arhiepiscop Christodoulos, pe atunci mitropolit al Dimitriadei, m-a sfătuit ca oriunde mă voi duce la Sfântul Munte, să caut un mare părinte duhovnicesc. Acesta a fost părintele Petroniu.

În prima săptămână, în calitate de guvernator, vizitând Sfântul Munte, l-am căutat și l-am găsit pe părintele Petroniu. Cu acea ocazie l-am întâlnit și pe părintele Iustinian.

Din prima clipă am simțit o atracție deosebită pentru această mănăstire. Am apreciat foarte mult munca și osteneala părinților de acolo, de la Schit, care au săvârșit o mare lucrare de restaurare. În vremea aceea erau uitați de mulți ani, deoarece în timpul regimului comunist nu puteau beneficia de nici un ajutor din partea statului român. Părinții de acolo au fost surprinși de faptul că, după 36 de ani, primul guvernator l-a vizitat. De când am fost acolo prima dată, aproape că nu treceau două săptămâni fără să merg la Schitul Prodromul.

Simt o mare bucurie pentru faptul că am intrat în legătură cu mulți părinți din România pe care, după cum știți, îi ajut oferindu-le ceea ce au nevoie.

Cunosc contribuția pe care voievozi români au făcut-o Sfântului Munte, care se află la temelia celor mai multe dintre mănăstirile de pe Muntele Athos, îndeosebi în timpul ocupației turcești, după căderea Constantinopolului.

Știu că domnitorii Principatelor Române ofereau sprijinul lor material, bănesc, ajutând Sfântul Munte și pe părinții de acolo să supraviețuiască, să se întrețină. De aceea, mulțumesc lui Dumnezeu că m-a învrednicit să mă preocup și eu, cât de puțin, de poporul român, pentru toate darurile și ajutoarele provenite de la domnitorii români.

Vă mulțumesc tuturor.

La cele arătate de Dl. Loulis a răspuns Prea Fericitul Christodoulos, care, printre altele, a spus:

Constat astăzi cum Grecia îl pierde pe domnul Costas Loulis și îl câștigă România.

Domnul Loulis ne-a arătat câte a făcut, cum a pus lucrurile la punct. Deși, pe undeva, simțim un sentiment de regret pentru faptul că-l pierdem, vreau să vă spun că ceea ce simt pentru domnul Loulis este un sentiment de admirație pentru că noi, grecii ortodocși, am învățat în decursul istoriei noastre, să cinstim și să respectăm popoarele în mijlocul cărora trăim și ne câștigăm existența.

Adresăm călduroase felicitări domnului Loulis pentru un lucru care ne-a provocat uimire: pictura bisericească. Pictura de pe zidurile acestei biserici respectă întru totul spiritul scripturii bisericești locale, scripturii bisericești românești, adică tradiția culturală și spirituală a locului.

În fabrica pe care am vizitat-o acum, dotată cu utilaje moderne, se plămădește unul din elementele esențiale existenței noastre trupești pe acest pământ. Este vorba de produsul acela pe care toți îl cunoaștem de când ne naștem și până când murim: pâinea noastră cea de toate zilele. Trebuie să recunoașteți că, din punct de vedere religios, mai ales din punct de vedere ortodox, pâinea are și o deosebită semnificație religioasă, teologică: pâinea este aceea care, în urma invocării Duhului Sfânt la Sfânta și Dumnezeiasca Liturghie, se preface în Trupul lui Hristos din care toți ne împărtășim devenind, astfel, mădulare ale Trupului lui Hristos, Care ne hrănește cu Cuvântul său.

În limba greacă și în limbajul teologic ortodox, termenul folosit pentru "pâine" este acela de "arthos". "Arthos" înseamnă două lucruri: sensul concret, primar, este acela de pâine, element vital, element esențial cu ajutorul căruia noi ne continuăm existența biologică pe pământ; în al doilea rând, "arthos" înseamnă și "Cuvântul lui Dumnezeu". Însuși Domnul Iisus Hristos spune în Sfânta Evanghelie: "Eu Sunt pâinea care s-a coborât din Cer".

Doamna Olga și domnul Costas Loulis au înțeles foarte bine acest lucru, de aceea și-au făcut un plan minunat de a concretiza, de a da expresie concretă celor două sensuri ale cuvântului "arthos". Adică, prin fabrica de pâine pe care au făcut-o aici oferă lumii pâinea spre a trăi trupește, biologic, iar lângă această fabrică oferă lumii prin sfânta biserică și pâinea duhovnicească, adică Cuvântul lui Dumnezeu. Dânșii reușesc astfel să îmbine cele două sensuri ale cuvântului

“arthos” oferind atât pâine materială, cât și pâine spirituală, Cuvântul lui Dumnezeu Hristos, Fiul Tatălui.

(s-a rostit rugăciunea Tatăl nostru)

Și ne rugăm Părintelui Ceresc să ne dea nouă pâinea cea de toate zilele sau, într-o altă traducere, pâine cea spre ființă. Cei care tâlcuiesc rugăciunea “Tatăl nostru” spun că acel Cuvânt, “pâinea noastră, cea spre ființă”, se referă atât la pâinea pe care o cumpărăm de la brutărie, cât și la pâinea duhovnicească, pâinea aceea care dă hrană sufletului nostru. Dacă ar fi fost vorba numai despre pâinea necesară trupului, autorul, inspirat de Dumnezeu, ar fi folosit “pâinea noastră cea spre existența trupului nostru”. Dar, folosind termenul “pâinea noastră, cea spre ființă”, se referă la întreaga ființă a omului pentru că acesta este alcătuit, cum bine cunoașteți, din două părți: trup și suflet. De aceea, pot să spun că aici, din această fabrică, se oferă lumii pâinea sub cele două aspecte ale ei: pâine trupească și pâine sufletească.

În încheiere doresc să adresez domnului Loulis urări de sănătate și de succes în această activitate de a hrăni atât trupește, cât și sufletește pe fiii poporului român în mijlocul căruia dânsul activează. Prezența dânsului aici mi-aș dori să fie un exemplu, o pildă pentru toți oamenii de afaceri, pentru toți întreprinzătorii greci din România așa încât, aceștia, pe lângă activitățile de natură economică, să dezvolte și astfel de activități, de natură duhovnicească, spirituală. Acest fapt va arăta poporului român și întregii lumi că noi, grecii, ne interesăm de suflet, că noi, grecii, avem cu adevărat o cultură și o credință înaltă. De aici ar rezulta cu certitudine valoarea prezenței noastre în România și oriunde.

La rândul său, Prea Fericitul Părinte Patriarh Teoctist a mulțumit Prea Fericitului Christodoulos pentru gândurile exprimate și l-a felicitat pe D-l Constantin Loulis pentru activitatea pe care o desfășoară în România.

VIZITA ÎN EPISCOPIA SLOBOZIEI ȘI CĂLĂRAȘILOR

În ziua de miercuri, 11 iunie, cei doi Întâistătători de Biserici și persoanele însoțitoare, cărora li s-au alăturat la București, Î.P.S. Arhiepiscop Teodosie al Tomisului, Î.P.S. Arhiepiscop Nifon al Târgoviștei, P.S. Episcop Ambrozie Sinaitul, Vicar Patriarhal, și P.S. Episcop Sebastian Ilfoveanul, Vicar al Arhiepiscopiei Bucureștilor, au făcut o vizită în Episcopia Sloboziei și Călărașilor și au fost întâmpinați la intrarea în județul Ialomița, în localitatea Lilieci, de Prea Sfințitul Episcop **Damaschin**, Chiriarhul locului, și un grup de preoți și credincioși, între care tineri și copii cu flori și stegulețe tricolore.

La orele 10.30, cei doi Întâistătători de Biserici, persoanele însoțitoare și P.S. Episcop Damaschin, au poposit la Mănăstirea *Sfinții Voievozi* din Slobozia, ctitorie a domnitorului Matei Basarab, aflată în inima Bărăganului, pe malul stâng al râului Ialomița, și au fost întâmpinați în curtea sfântului locaș de Dl. **Ioan Pinte**a, prefectul județului, Dl. **Gheorghe Savu**, președintele consiliului județean, Dl. **Marian Bălan**, primarul orașului Slobozia, și alți reprezentanți ai autorităților locale.

După ce au gustat, potrivit datinei, din pâinea și sarea oferită de credincioși, expresie simbolică a bogăției acestor plaiuri, Prea Fericitul Părinte Patriarh

Teoctist și Prea Fericitul Arhiepiscop Christodoulos au pășit în tinda bisericii și au sărutat Sfânta Evanghelie, prezentată de P.S. Episcop Casian al Dunării de Jos, apoi au fost conduși la jilțurile arhieresti.

Mulțumind celor doi Întâistătători de Biserici pentru osteneala ce și-au luat de a vizita Centrul Eparhial al Episcopiei Sloboziei și Călărașilor, Prea Sfințitul Episcop Damaschin a rostit următorul cuvânt de întâmpinare:

*Înalt Prea Sfințiile și Prea Sfințiile Voastre,
Prea Cuvioșiile și Prea Cucerniciile Voastre,
Domnilor subprefecți ai județelor Ialomița și Călărași,
Domnule președinte al consiliului județean Ialomița,
Domnule chestor,
Domnule primar al Sloboziei,
Iubiți credincioși.*

Slobozia și întreaga Episcopie a Călărașilor a îmbrăcat astăzi haine de sărbătoare pentru a vă întâmpina pe Prea Fericitile Voastre și suita ce Vă înconjoară, cu multă bucurie sufletească în această catedrală voievodală din Slobozia și a vă spune „Bine ați venit în Slobozia!”, „Bine ați venit în Episcopia Sloboziei și Călărașilor!”.

Faptul că această vizită scurtă are loc în anul 2003, pentru noi are o semnificație deosebită. Această vizită se constituie într-un eveniment istoric, fiind prima vizită oficială a Întâistătătorului Bisericii Ortodoxe Grecești pe aceste meleaguri. Socotim că ea este o binecuvântare de la Dumnezeu deoarece, anul acesta, Episcopia Sloboziei și Călărașilor împlinește zece ani de la înființarea ei. Este o cinstită deosebită care ni se face și care i se face.

Încă din prima jumătate a anului 1993, Prea Fericitul Patriarh Teoctist a demarat procedura de înființare a Episcopiei Sloboziei și Călărașilor și s-a materializat prin convocarea în ședință extraordinară a Adunării Naționale Bisericești, la 5 octombrie 1993, care a aprobat înființarea noii eparhii a Bisericii Ortodoxe Române.

De aceea, clerul și credincioșii eparhiei noastre, fie și prin reprezentare, s-au adunat astăzi în această catedrală pentru a participa la slujba Sfintei Liturghii, apoi a Te Deum-ului pentru a-L lăuda pe Dumnezeu, pentru a-I mulțumi pentru binefacerile revărsate asupra Episcopiei Sloboziei și Călărașilor în această perioadă de timp, printre care se află și această nesperată vizită, și a-L ruga pentru pacea, sănătatea și mântuirea sufletelor noastre, slujba terminându-se cu cererile din polihronii.

Prea Fericite Părinte Christodoulos al Atenei și al întregii Grecii, vă mărturisesc faptul că mesajul pe care mi l-ați trimis în anul 2000, la instalarea mea ca Episcop al Sloboziei și Călărașilor, că ați acceptat să vizitați Episcopia Sloboziei și Călărașilor și că deja ne-ați acordat un sprijin material, m-a copleșit și mă simt îndatorat să vă mulțumesc din adâncul sufletului.

Aceleași mulțumiri doresc să le adresez Prea Fericitului Patriarh Teoctist al României pentru cinstea deosebită pe care o face Episcopiei Sloboziei și Călăra-

șilor, ctitoria sa, la acest popas sărbătoresc, pentru acceptarea ca în programul vizitei Întâistătorului Bisericii Greciei să fie introdusă și vizita la Slobozia.

În numele clerului și al credincioșilor din Episcopia Sloboziei și Călărașilor, vă adresez Prea Fericirilor Voastre, celor doi Întâistători ai Bisericilor Ortodoxe din Grecia și România, călduroase mulțumiri pentru faptul că ați acceptat să ne vizitați.

Întru mulți ani Prea Fericirile Voastre!

În continuare, P.S. Episcop Damaschin a prezentat oaspeților greci, în limba lor maternă, principalele activități și împliniri ale eparhiei pe care o păstorește.

Răspunzând cu bucurie cuvântului de întâmpinare pe care l-a ascultat în limba greacă, Prea Fericitul Arhiepiscop Christodoulos a mulțumit P.S. Episcop Damaschin pentru primirea călduroasă și a mărturisit celor prezenți că îl cunoaște bine pe actualul ierarh de la Slobozia încă de pe vremea când acesta își făcea studiile de doctorat în Teologie la Universitatea din Atena, spunând cele ce urmează:

Prea Fericirea Voastră,

Înalt Prea Sfințiți și Prea Sfințiți,

Prea Sfințite Episcop Damaschin,

Domnule președinte al consiliului județean,

Domnule Primar,

Iubiți credincioși și credincioase,

Iubiți părinți slujitori ai sfintelor biserici de la parohii și de la mănăstiri,

Doresc să exprim recunoștința mea profundă față de Prea Fericirea Voastră, Preafericite Părinte Patriarh Teoctist, deoarece ați binevoit ca, în programul vizitei oficiale pe care o săvârșim acum în Biserica Ortodoxă Română, să includeți și Episcopia Sloboziei și Călărașilor. Iată, astăzi, cu ajutorul Domnului, ne găsim aici, în această biserică atât de frumoasă din această eparhie. Această eparhie, păstorită de către Prea Sfințitul Damaschin, Episcop al Sloboziei și Călărașilor.

Prea Sfinția Sa este cunoscut în Grecia pentru studiile strălucite pe care le-a făcut la Atena. Este cunoscut acolo și pentru activitatea pastorală, misionară, pe care o desfășoară acum, în calitate de episcop al acestei eparhii de Dumnezeu păzită. Personal ne cunoaștem cu Prea Sfinția Sa de ani buni. Ne-am întâlnit atunci când studia la Facultatea de Teologie din Atena, ca bursier al Bisericii Ortodoxe Române. Acolo a obținut un doctorat în teologie și, tot acolo, eu am avut prilejul fericit să constat buna sa credință, viața evlavioasă, dragostea și devotamentul față de biserică lui Hristos. Am urmărit cu dragoste și interes frățesc evoluția Prea Sfinției Sale. Ne-am bucurat foarte mult atunci când am aflat despre realizările sale. Ne-am bucurat mult când am auzit că a fost hirotonit episcop și a preluat răspunderea pastorală pentru Episcopia Sloboziei și Călărașilor, o episcopie nou înființată. S-a întemeiat această de-Dumnezeu-păzită Epărhie mulțumită gândului generos al Prea Fericirii Sale, Prea Fericitul Părinte Patriarh Teoctist, deoarece, în calitate de Arhiepiscop al Bucureștilor și Mitropolit al Munteniei și Dobrogei – al Ungrovlahiei, cum se numea mai demult –, Prea Fericirea Sa a avut bunăvoința și înțelepciunea, în același timp, să desprindă părți

din teritoriul acestei unități bisericești administrative mai mari și să înființeze, astfel, unități bisericești administrative mai mici. Dorința Prea Fericirii Sale a fost mai buna păstorire a credincioșilor întru Hristos, a credincioșilor ortodocși, și de aceea inițiativa Prea Fericitului Părinte Patriarh Teoctist, este cu totul lăudabilă. Ea arată sensibilitatea pe care o are Prea Fericirea Sa în ceea ce privește buna păstorire a turmei dreptcredincioase a lui Hristos. Astfel, s-a reușit ca în aceste zone să se realizeze o pastorație adevărată, bine organizată. Acest lucru demonstrează cu prisosință vitalitatea Bisericii Ortodoxe Române, vitalitate pe care o cunoaște în special și o afirmă în atmosfera de libertate creată după Revoluție. Biserica Ortodoxă Română are posibilități mari în activitatea pastorală, în lucrarea filantropică și în activitatea de asistență socială. Cu episcopi tineri, ea a reușit să întinerească în lucrarea pe care o săvârșește. Între acești episcopi tineri se numără, desigur, Înalt Prea Sfinția Sa, Înalt Prea Sfințitul Nifon, care odinioară a fost aici și a făcut primii pași în organizarea acestei episcopii, astăzi Arhiepiscop al Târgoviștei și actualul arhipăstor al acestei eparhii, Prea Sfințitul Damaschin. Prea Sfinția Sa își pune pecetea personală pe activitatea pastorală; deschide o nouă perioadă, o perioadă nouă în istoria de credință a acestor locuri. Tocmai faptul că dumneavoastră, aici, mergeți cu atâta comuniune pe calea afirmării credinței și a tradiției poporului românesc, arată vrednicia Prea Sfinției Sale. Biserica lui Hristos nu există pentru sine însăși, există pentru popor în primul rând. Pentru noi există Biserica conducătoare, ierarhia, clerul, în general. Dar sensul existenței ei sunteți dumneavoastră, poporul lui Dumnezeu. De aceea, orice activitate pe care o întreprindem, orice hotărâre pe care o ia ierarhia noastră și orice acțiune pe care o face urmărește un singur lucru: folosul – în sensul bun al cuvântului –, interesul și numai interesul poporului credincios; urmărește cultivarea credinței și ridicarea nivelului spiritual al păstoriților. Ca locaș de închinare biserica este casa lui Dumnezeu, dar, în același timp, tot ea este casa poporului lui Dumnezeu, casă în care fiecare dintre noi ne simțim "ca acasă", adică în casa Părintelui nostru Ceresc, casă în care fiecare își are locul său, în care fiecare își are drepturile și îndatoririle sale. Acest lucru este valabil, pentru toate bisericile ortodoxe. În momentul de față am bucuria să constat aceasta în biserica dumneavoastră. Subliniez, în continuare, importanța pe care o are prezența dumneavoastră aici, a tuturor care sunteți de față în această sfântă biserică și în jurul ei. Aici am fost impresionați de primirea călduroasă pe care ne-ați rezervat-o. Ne-a mișcat profund entuziasmul dumneavoastră, iubiți credincioși, Prea Cucernici Preoți și Prea Cuvioase maici. Acest fapt arată, între altele, legătura foarte strânsă între cler și popor. Clerul și poporul sunt una. De aceea, acum trăim înălțătoare momente de unitate duhovnicească. Este de remarcat, de asemenea, faptul că prezența autorităților din orașul Slobozia și a autorităților politice și de Stat are o semnificație cu totul aparte pentru noi astăzi. Această prezență exprimă adevărul că, în istoria României, s-a deschis o nouă pagină, renunțându-se total la intențiile de marginalizare și persecuție a Bisericii. Această colaborare între autoritățile de Stat și Biserică este semnificativă pentru toți factorii implicați în actul de conducere. Este vorba despre o colaborare întru totul folositoare, o colaborare foarte bună care urmărește un singur lucru: bunăstarea

dumneavoastră, a poporului, progresul dumneavoastră atât material, cât și spiritual. Poporul și Biserica merg împreună, poporul român are nevoie de Biserică, de binecuvântarea lui Dumnezeu, de călăuzirea părinților Bisericii celei Sfinte. Poporul român are nevoie de toate acestea, mai ales când trecem prin vremuri foarte grele pentru noi toți. Însă sunt vremuri în care se deschide larg perspectiva integrării României în Uniunea Europeană. România va deveni o piatră prețioasă pe cununa Statelor europene.

Vă aducem salutul nostru, salutul poporului grec al Bisericii Ortodoxe din Grecia, asigurându-vă de toată susținerea în eforturile dumneavoastră. După cum ați constatat, Statul, poporul grec și Biserica Ortodoxă Greacă sprijină cu toate forțele lor strădaniile pe care românii le depun în ceea ce privește împlinirea visului de integrare în familia europeană. România aparține de drept Uniunii Europene, în primul rând prin cultura și, mai ales, prin tradițiile ei. Și din punct de vedere geografic, Țara dumneavoastră aparține Europei. Se înțelege însă că spiritualitatea, cultura, istoria sunt acelea care constituie elemente de bază în buletinul de identitate atunci când te vei numi și vei fi acceptat ca european. Dumneavoastră, poporul român, ca și poporul grec, aveți o comoară de mare preț: tradiția, credința ortodoxă și istoria. Suntem îndreptățiți să fim mândri de această comoară dar, în același timp, avem și datoria de a merge cu fruntea sus, cu steagul sus în Europa, păstrându-ne credința, limba și tradițiile strămoșești. De altfel, trebuie să știți că Uniunea Europeană nu a cerut nimănui să își părăsească conștiința de sine, să renunțe la identitatea sa, la tradițiile, limba, sau religia sa pentru a se numi european și pentru a fi acceptat ca atare. Acesta este adevărul pe care îl trăim în Grecia și pe care mă rog lui Dumnezeu să îl trăiți și dumneavoastră aici. Nu ascultați de cei care vă spun că pentru a fi europeni, trebuie să nu mai fiți români! Întâi suntem români sau greci, și după aceea suntem europeni. Este o mare greșeală să dați ascultare unor astfel de îndemnuri! Nu renunțați la identitatea națională, la identitatea spirituală. A renunța la acestea înseamnă a săvârși un act de adevărată sinucidere spirituală! Și cred că nimeni nu are nevoie de oameni morți și nici dumneavoastră nu doriți să vă sinucideți! Și, un ultim cuvânt aș vrea să vă mai adresez. Trebuie să ținem cu dinții de tradiția noastră, de tradiția poporului, de credința Bisericii noastre, de istoria noastră. Veniți îmbogățiți cu aceste comori de trăire ale neamului românesc! Veniți în Europa cu aceste comori, veniți împreună cu noi, grecii, care suntem, până în prezent, singurul popor ortodox integrat în structurile europene. Noi ne bucurăm că în curând vă vom avea alături de noi. Ne bucurăm că împreună vom putea să dăm mărturia noastră despre spiritualitatea ortodoxă, despre sfânta Ortodoxie. Uniunea Europeană are nevoie de noi! Frații noștri apuseni ne așteaptă, pentru că trec printr-o criză spirituală de care sunt conștienți! De noi au nevoie, dar depinde de noi dacă vom păstra și dacă vom ține să le transmitem comoara de trăire și de credință autentică pe care am primit-o de la strămoșii noștri. Vă doresc și mă rog ca Maica Domnului să mijlocească neîncetat pentru mântuirea tuturor. Mă rog lui Dumnezeu ca să dați mărturie cu demnitate lumii contemporane.

Permiteți-mi acum să dăruiesc acestui sfânt lăcaș de închinare o cruce pentru Sfânta Masă. O cruce prin care binecuvântarea lui Dumnezeu să se reverse asupra dumneavoastră. Amin!

Încheindu-și cuvântarea, Prea Fericitul Arhiepiscop Christodoulos a dăruit P.S. Episcop Damaschin o Cruce de binecuvântare, cu care ierarhul locului a binecuvântat pe toți cei prezenți în Biserică.

Aceste momente emoționante au dat prilejul Prea Fericitului Părinte Patriarh Teoctist să-și exprime recunoștința față de cei care au depus eforturi pentru înființarea și dezvoltarea Episcopiei Sloboziei și Călărașilor și totodată să-și arate prețuirea față de vrednicul popor creștin care muncește și trăiește în acest ținut al pâinii, care este Bărăganul, spunând următoarele:

*Prea Fericirea Voastră, Arhiepiscop Christodoulos al Atenei și a toată Grecia,
Înalt Prea Sfințiți și Prea Sfințiți Părinți,
Prea Sfințite Părinte Episcop Damaschin,
Domnule Președinte al Consiliului județean Ialomița,
Domnule Primar al municipiului Slobozia,
Iubiți credincioși și credincioase,
Iubiți părinți slujitori ai sfintelor biserici de la parohii și de la mănăstiri,*

Întâlnirea noastră de astăzi cu Prea Fericitul Christodoulos și cu delegația de ierarhi și clerici ai Bisericii Ortodoxe surori a Greciei constituie o mare sărbătoare pentru Biserica noastră, în întregime ei, din care face parte și Episcopia Sloboziei și Călărașilor. Ziua de astăzi este un eveniment mai mult decât istoric, pentru că acesta, ca și timpul, sunt create de Dumnezeu ca mijloace și căi spre Hristos, spre mântuire; iar dacă acestea sunt lipsite de conținutul Adevărului Evangheliei, atunci ostenele noastre nu au nici o valoare, după cum spune și înțeleptul Solomon: "Roada bunelor ostenele este slăvită și rădăcina înțelepciunii n-are pieire" (Înțelepciunea lui Solomon III, 15). Momentele, însă, pe care le trăim pentru Hristos și pentru Biserica Lui, pentru folosul nostru sufletesc, acelea dăinuie dincolo de timp și de spațiu. Un asemenea moment este cel de astăzi, căci, prin lucrarea Duhului Sfânt, în această străveche Catedrală a Sloboziei "Sfinții Voievozi", noi ne luăm rămas bun de la Prea Fericirea Sa Christodoulos, Arhiepiscopul Atenei și a toată Elada, și de la distinsa sa delegație, iar pe de altă parte, sărbătorim, laudăm pe Dumnezeu împreună pentru împlinirea a zece ani de când Sfântul Sinod, în ședința sa din 6-8 iulie 1993, prin hotărârea nr. 4176/1993 și a Adunării Naționale Bisericești din 5 oct. 1993, la cererea clerului și a credincioșilor din această "țară a pâinii", care este Bărăganul nostru străbun, românesc, au aprobat aici un nou sediu episcopal. Iată două momente foarte importante pentru noi cei de astăzi; vizita Prea Fericirii Sale și împlinirea unui deceniu de la înființarea Episcopiei Sloboziei și Călărașilor, pe care trebuie să le înscriem în inimile noastre la loc de cinste. Este vocația noastră, este datoria noastră ca noi să facem un pas în istorie.

Biserica noastră a înfruntat cinci decenii opreliștile comunismului – și, vă spuneam și altădată, când l-am instalat pe primul episcop aici, pe Înalt Prea

Sfințitul de acum, Nifon, Arhiepiscopul Târgoviștei, cum Dumnezeu ne călăuzește pașii în istorie și ne duce acolo unde-i voia Lui, nu acolo unde ar fi voia noastră, mai ales atunci, când este vorba de slujirea Bisericii Mântuitorului Iisus Hristos.

Când ascultam omilia Prea Fericirii Sale, rostită în limba vorbită și având același talent oratoric cu Sfântul Ioan Gură de Aur, cu limbă atât de frumoasă și atât de împodobită ca a vechilor filosofi greci, care au păstrat și au pregătit, prin darul gândirii lor dincolo de cele văzute, definirea hotărârilor Sfintelor Sinoade Ecumenice, pentru redactarea și formularea dogmelor creștine, când ascultam vorbirea Prea Fericitului Christodoulos și aici, ca și la Universitatea din Craiova, sau la mănăstirile din Oltenia, de unde venim acum, mă gândeam ce privilegiu avem noi, cei din România, cei care știm ce însemna atunci, în vechime, un drept al Bisericii afirmat sau proclamat.

Și acum iată, vrednicia Episcopiei Sloboziei, a ierarhului ei, care a făcut să se adeverească aici cuvântul proorocului Zaharia: „Bucură-te, fiică a Sionului, că iată, împăratul Tău vine la tine” (Zaharia IX, 9). Iată, această fiică a Sionului nostru românesc, orașul Slobozia, acum reședința Episcopiei Sloboziei și Călărașilor, iată preoții, credincioșii, viețuitorii din mănăstiri, necunoscuți odinioară, care au apărut acum și i-am văzut prezenți astăzi aici venind împreună cu noi – ca și Apostolii Domnului – de la margini, de la Galați, de la sfânta Patriarhie din București și chiar din Elada, vatra veche și iubită atât de mult de Sfântul Apostol Pavel și de ceilalți Sfinți Apostoli. Elada a venit și a adus aici Cuvântul Adevărului, prin rostul și slujirea Prea Fericitului Christodoulos, la invitația noastră frățască.

Iubiți părinți și frați, slujitori ai sfintelor altare, să tălmăciți în inimile voastre curate și bune când roștiți la biserică rugăciunea pentru Ierarhie, când spuneți „drept învățând Cuvântul Adevărului Tău” la pomenirea, după rânduială, a ierarhului. Iată ați auzit acum învățătura dreaptă a Ortodoxiei noastre, ați auzit cât e de frumoasă limba greacă și cum exprimă ea într-un chip mai bogat, mai precis, termenii învățăturii noastre de credință decât o poate face limba noastră românească. „Ortodoxie” ~ iată, cuvântul acesta universal al credinței celei drepte - căruia și noi îi zicem „ortodoxie”, Biserica Ortodoxă Română, Biserica Ortodoxă națională definită după culturile popoarelor respective spre a fi unitate în diversitate .

Așadar, frumuseți nebănuite auzim și întâlnim în drumul nostru în această biserică, atunci când, odinioară, ne întâlneam pentru conferințele noastre pastorale, cu preoții de vârstă mea, din care puțini au mai rămas astăzi. Și iată, acum, prin grija celui dintâi episcop, episcopia aceasta nu mai este nouă, ci a intrat în istorie cu doi episcopi de frunte ai Bisericii noastre Ortodoxe Române.

Datorită izvoarelor ei nesecate, viața bisericească a putut face față după decembrie 1989, când ne-am câștigat libertatea, sfânta noastră libertate românească și ne-am putut îndeplini îndatoririle legate de misiunea noastră. Deci, iată aici, acum, rostim cuvânt de mulțumire, de prețuire, de iubire față de Biserica Ortodoxă a Greciei, de credincioșii și ierarhii ei prin glasul și prezența Prea Fericitului Christodoulos care, după pilda lui Simon Cirineanul, am putea spune, că ne poartă și greutatea noastră, cele de toate zilele. Grija mea de atunci, când am înființat această episcopie era aceea ca Biserica Ortodoxă Română să aibă o

catedrală a ei, cum au toate Bisericile Ortodoxe autocefale. După cum, dumnea-voastră ați simțit nevoia să aveți o catedrală în Slobozia, încă înainte de a fi proclamată întemeierea episcopiei unde ne găsim astăzi, tot astfel gândul după o biserică a Patriarhiei, mai ales de când Biserica noastră a devenit autocefală, ideea unei catedrale, a fost deci, foarte veche și foarte arzătoare. Chiar și în problema aceasta care ne privește pe noi, Biserica noastră, m-am bucurat foarte mult și am trăit clipe de nespusă surpriză, care vine numai de la Duhul Sfânt cu așa plinătate de har și de adevăr ca aceea în care Prea Fericitul Christodoulos, adresându-se Domnului Prim Ministru, Adrian Năstase, i-a mulțumit – ca și cum eu aș fi spus în acele clipe – pentru aprobarea înălțării Catedralei Mântuirii Neamului în Parcul Carol.

Iată Ortodoxia cum lucrează în viața noastră, în viața de toate zilele. Nu numai unul vrea să intre în împărăția lui Dumnezeu, ci cu toții împreună; ajutăm cu toții. Și acest cuvânt, în continuare, a fost însoțit de un ajutor foarte însemnat, de un ajutor din partea Bisericii Ortodoxe autocefale a Greciei prin Prea Fericitul Christodoulos, de 100.000 de euro pentru Catedrala Mântuirii Neamului. Nu se poate descrie frumusețea acestor momente și cât de frumoase sunt și cât de mult sunt ele pătrunse de lumina harului dumnezeiesc. De aceea, iată, Prea Sfințite Părinte Damaschin, de câtă revărsare de gânduri și de bucurii ne-am bucurat cu toții că Prea Sfinția Voastră ați îndrăznit cu acea îndrăzneala sfântă, frumoasă, ca Prea Fericitul Părinte Christodoulos să vină și aici, la reședința Episcopiei. Cunoscându-i bunătatea și atenția de care noi, întreaga Biserică românească, ne-am bucurat din partea Bisericii Ortodoxe Grecești în decursul deceniilor, arătată chiar atunci, când noi eram în gulagul comunismului, chiar atunci Biserica Greciei ne cerceta și atunci ne ajuta ca să mergem părinții la Muntele Athos, să mergem în Grecia.

Iată, la zece ani de la întemeierea de către Sfântul Sinod a acestei episcopii, binecuvântarea Domnului a prisosit ca să avem prezent aici pe Prea Fericea Sa și Biserica Ortodoxă Greacă, leagănul unde Sfinții Părinți ai Bisericii și-au luminat mințile, leagănul universităților unde a învățat Sfântul Vasile cel Mare, Sfântul Grigore Teologul, cei doi mari prieteni care nu știau, spun Sfinții Părinți și scriu profesorii noștri de teologie, nu știau alt drum decât cel al studiului și cel al bisericii. Iată, suntem una întru toate, cu voia și binecuvântarea lui Dumnezeu.

Mă bucur și dau slavă lui Dumnezeu și îmi aduc aminte de toți cei care m-au ajutat atunci, în vremurile acelea, când Sfântul Sinod mi-a așezat pe umeri această îndatorire de împlinire a dorințelor clerului și credincioșilor, pe care o avem toți, ierarhii, înființând episcopii noi, o nădejde a mea încă vie că mă vor urma și ceilalți membri ai Sfântului Sinod, deoarece, dacă avem seceriș mult, se cuvine să avem și secerători. Seceriș, când e darul lui Dumnezeu peste Bărăgan, când ploaia se revărsă din abundență peste aceste plaiuri ialomițene, peste această „țară a pâinii”, atunci recolta este bogată. Dar la noi, ogoarele sufletelor tinerilor, ale copiilor, care ne-au întâmpinat aici, ale tineretului, ale școlărilor noștri din seminare, de la cele 14 facultăți de teologie, așteaptă încă prezența noastră, prezența ierarhilor. Trebuie să fie păstorul cât mai aproape de turmă, dar și credincioșii să fie cât mai apropiați de păstori. Nu pot uita inițiativele credincioșilor de atunci: inițiativa lor pentru a pune temelie la noua catedrală, cu

autoritățile de atunci și nu uit lacrimile lor și ale celui care a avut inițiativa, dar și bucuria celor care m-au ajutat să dobândesc loc pentru catedrală și reședință pentru noua administrație eparhială. Deoarece am observat o întrecere mare între cei din orașul Călărași, capitala județului, și cei din orașul Slobozia, spre o apreciere dreaptă, am trimis o comisie mixtă – îi spuneam Prea Fericitului în mașină – o comisie pe care o credeam eu că este neutră. Dar, când colo, președintele ei, părintele Constantin Pârvu, Vicarul administrativ al Administrației Patriarhale, în sufletul său era de partea călărășenilor. Doar după ce a văzut amândouă ofertele, ce ne oferea orașul Călărași și ce ne oferea orașul Slobozia, s-a acceptat reședința de aici, împotriva voinței președintelui și a comisiei, îi sunt recunoscător Domnului Președinte Savu al Consiliului Județean de față, care atunci a făcut cum a știut dânsul să avem o reședință arhierescă, la Slobozia, atât de demnă și de frumoasă pentru lucrarea unui ierarh de talia Prea Sfințitului Damaschin, cum ați auzit, doctor în Teologie de la Atena, pe urmele marilor părinți teologi care au păstorit cler și credincioși, cu gândul îndreptat pururea spre Dumnezeu, iar cu picioarele pe brazda proaspătă pentru a o lucra cu rugăciunea și cu gândul la Dumnezeu, pentru ploaie la bună vreme și cu brațele pe unelte. Așa se desfășoară viața lor între Cer și pământ. Ei sunt cei care fac legătura, cu picioarele, cu pământul de unde avem pâinea și prescura pentru Sfânta Liturghie.

Vă felicit, Prea Sfințite Părinte Damaschin și pe colaboratori și clerul eparhial, că ați înlesnit popasul acesta, de neuitat, îl felicit pe înalt Prea Sfințitul Arhiepiscop Nifon care a tras brazda în plin atunci, prima brazdă cu ajutorul lui Dumnezeu și acum avem aici cu ce ne bucura, cu ce ne prezenta în fața Ortodoxiei și în fața Europei. Să nu ne sfiim că suntem mai smeriți din punct de vedere economic, dar ceea ce am văzut și în drumul nostru până aici, ca și în Oltenia, o bogăție de har dumnezeiesc izvorând și luminând din sufletele preoților, monahilor și ale ierarhilor noștri. Este o bogăție pe care Europa, așa cum pe drept cuvânt spunea Prea Fericitul Christodoulos, are nevoie.

Închei cu rugămintea de a mă scuza pentru lungimea cuvântului, dar au fost lungi și cei zece ani și, mai ales, ceilalți dinainte pe care i-am nutrit pentru înființarea acestei episcopii. Să fie toate îndreptate spre slava lui Dumnezeu, spre sănătatea Prea Sfinției Voastre și spre spornica lucrare pastorală căreia i-ați și pus temelii și începuturi trainice. Rugăm pe Dumnezeu să Vă ajute spre a le duce la bun și rodnic sfârșit, spre mărirea și cinstea Bisericii noastre și bucuria noastră, a tuturor, Amin.

Încheindu-se șirul cuvântărilor, cei doi Întâistătători de Biserică au intrat în Sfântul Altar, unde, după ce s-au închinat, au scris și au semnat în Sfânta Evanghelie următoarele: „Închinare și slujire în Sfânta Ortodoxie spre slava Prea Sfintei Treimi, a clerului și credincioșilor Bisericii dumnezevoastră”.

De la Mănăstirea Sfinții Voievozi, la orele 11.50, oaspeții au fost conduși de P.S. Episcop Damaschin la șantierul catedralei episcopale din Slobozia, aflată în stadiu avansat de construcție, și au cercetat, mai întâi, subsolul, unde va funcționa un centru cultural, apoi, interiorul, care urmează să fie pictat sau îmbrăcat în marmură. Văzând această frumoasă catedrală episcopală, Prea Fericitul Părinte

Patriarh Teoctist a marturisit celor de față că îi reamintește de Catedrala Mântuirii Neamului, care așteaptă, la rândul ei, să prindă contur cât mai curând.

De aici, oaspeții au fost invitați la Reședința episcopală, unde Prea Fericitul Arhiepiscop Christodoulos, apreciind activitatea social-filantropică a acestui Centru Eparhial, a făcut cunoscut celor de față că Biserica Ortodoxă a Greciei donează 20 de tone de medicamente și alimente pentru ajutoarea celor aflați în suferință din cuprinsul Episcopiei Sloboziei și Călărașilor, fapt menționat de cei doi Întâistătători de Biserici în Cartea de Aur a Episcopiei:

Vizita noastră în această Sfântă Episcopie, care durează de doar zece ani, în ceea ce privește viața bisericească organizată din cadrul Episcopiei Sloboziei și Călărașilor, a fost o binecuvântare de la Dumnezeu și un prilej fericit de a-l întâlni pe de Dumnezeu iubitul păstor al acestei Episcopii, Prea Sfințitul Episcop Damaschin, un adevărat părinte și ierarh, cunoscător al limbii grecești și învățător, dascăl al Teologiei ortodoxe.

Ne bucurăm pentru suflul de înnoire care se inspiră de aici, de la restabilirea democrației în Biserica Ortodoxă a României, și în această Episcopie. Exemple concrete ale acestui suflu nou le reprezintă existența Seminarului Teologic și ridicarea de noi biserici, îndeosebi a catedralei episcopale pe care am vizitat-o, precum și cultivarea unui duh nou de trăire liturgică.

De asemenea, deschiderea față de dezvoltarea unui sector nou de slujire social-filantropică, menționăm contribuția sectorului pentru solidaritate din partea Sfântului Sinod al Bisericii Grecești, care este substanțială.

Urăm Prea Sfințitului Damaschin putere de Sus și în continuare mult zel pentru continuarea activității întru slujirea acestei Episcopii.

În semn de mulțumire și recunoștință, PS Episcop Damaschin a oferit în dar celor doi Întâistătători de Biserici câte un set de vase având imprimare pe ele chipurile lor. Același cadou a primit fiecare dintre membri delegației Bisericii Grecești.

La rândul său, Dl. Ioan Pinte, primarul orașului Slobozia, a oferit Înălților Ierarhi câte o plachetă a orașului, având marcat anul de atestare documentară a acestuia, și câte o medalie cu icoana Înălțării Domnului la Cer, pe avers, și imaginea Catedralei episcopale aflată în construcție, pe revers. Aceste medalii au fost oferite și celorlalți oaspeți greci.

Încheindu-se și acest moment al vizitei, la invitația PS Episcop Damaschin, într-o atmosferă de bucurie duhovnicescă, oaspeții au servit dejunul la Centrul Eparhial.

ÎNAPOI LA BUCUREȘTI

PLECAREA LA IAȘI A DELEGAȚIEI BISERICII DIN GRECIA

La orele 13,00, ierarhii greci și români au pornit de la Slobozia spre București și s-au oprit la Aeroportul Băneasa, de unde delegația Bisericii din Grecia a plecat cu avionul la Iași.

La Aeroport, înainte de decolarea avionului, cei doi Întâistătători de Biserici au răspuns la întrebările ziaristilor cu privire la semnificația și importanța acestei

vizite irenice pentru relațiile dintre cele două Biserici surori și pentru unitatea Ortodoxiei.

După ce și-a luat rămas bun de la Ierarhii români care l-au condus la Aeroport, Prea Fericitul Arhiepiscop Christodoulos s-a îmbrățișat frățeste cu Prea Fericitul Părinte Patriarh Teoctist și a urcat în avion, care a decolat spre Iași la orele 15,30.

Prea Fericitul Părinte Patriarh Teoctist, împreună cu ierarhii și preoții care au însoțit la plecare delegația Bisericii din Grecia, a revenit la Reședința patriarhală, mulțumind lui Dumnezeu pentru reușita acestei vizite irenice, care aduce o contribuție importantă la strângerea legăturilor frățesti între cele două Biserici ortodoxe și cheamă la unitate popoarele Europei și lumea creștină în general atât de frământată în vremea de astăzi.

VIZITA LA IAȘI

Ultima parte a vizitei delegației Bisericii Ortodoxe din Grecia s-a desfășurat la Iași, în zilele de 11-12 iunie, unde Prea Fericitul Arhiepiscop Christodoulos a primit titlul de „Doctor Honoris Causa” al Universității de Medicină și Farmacie „Grigore T. Popa”. Totodată, Întâistătorul Bisericii Ortodoxe din Grecia a participat la inaugurarea Centrului de Diagnostic și Tratament „Providență” din Iași, prilej cu care au fost sfințite cele două ambulanțe performante oferite de Prea Fericitul Sa acestui Centru medical, prin intermediul Fundației „Solidaritatea” și sprijinul Ministerului de Externe al Greciei.

La biserica „Sfinții Trei Ierarhi” din Iași, oaspeții au oficiat o slujbă de pomenire a eroilor greci căzuți în Revoluția din 1821.

Înalt Prea Sfințitul Mitropolit **Daniel** al Moldovei și Bucovinei a adresat Prea Fericitului Părinte Christodoulos invitația de a reveni la Iași anul acesta, pentru a participa la sărbătorirea hramului Sfintei Cuvioase Parascheva (14 octombrie), invitație acceptată cu bucurie de Prea Fericitul Sa.

În seara zilei de 12 iunie, delegația Bisericii Ortodoxe a Greciei a părăsit România, plecând la Atena, de pe Aeroportul din Bacău.

CONCLUZII

Vizita în România a Prea Fericitului Christodoulos, Arhiepiscopul Atenei și a toată Elada, în fruntea unei delegații reprezentative a acestei Bisericii, a fost inspirată de Duhul Sfânt și marchează unul dintre cele mai importante momente ale legăturilor istorice dintre cele două Biserici Ortodoxe surori.

Data fiind importanța acestei vizite, delegația Bisericii din Grecia a fost primită cu multă ospitalitate, simpatie și dragoste frățescă în toate localitățile pe unde a trecut sau a poposit.

Membrii delegației au putut cunoaște îndeaproape poporul român la el acasă, ca și credința sa străbună, ale cărei vestigii constituie o mărturie grăitoare la tot pasul. Oaspeții au fost impresionați de căldura sufletească a românilor, de evlavia ortodoxiei lor, ca și de frumusețea și valoarea locașurilor sfinte zidite cu multă trudă și jertfă de-a lungul timpului, în Oltenia, în Muntenia și în Moldova, toate

acestea dovedind că poporul nostru are credință apostolică, pe care o mărturisește și astăzi cu aceeași tărie, chiar dacă România a trecut printr-o perioadă de ateism de aproape o jumătate de secol.

Delegatia Bisericii din Grecia a apreciat stima și respectul manifestate de Președintele României și de Guvernul țării noastre cu ocazia vizitelor protocolare pe care le-a făcut înaltelor autorități ale Statului român. Același respect, stimă și considerație au arătat și oficialitățile locale politice, culturale și sociale pe oriunde oaspeții au trecut.

Totodată, oaspeții au remarcat bogatele tradiții strămoșești care s-au păstrat în toată bogăția, frumusețea și varietatea lor, mai ales la sate, unde se manifesta o credință autentică și o îmbinare armonioasă între credință și aceste tradiții, iar preotul locului are cinstea cuvenită și autoritatea dată de harul lui Dumnezeu.

Membrii delegației au admirat nu numai numărul impresionant de credincioși și evlavia lor, îndeosebi a celor tineri și a copiilor, ci și numărul mare de preoți, monahi și monahii, pe care i-au văzut în localitățile, bisericile și mănăstirile pe unde au trecut sau au poposit, ceea ce înseamnă că poporul dreptcredincios păstrează și cultivă cu sfințenie credința ortodoxă și că există vocație pentru Taina Preoției, ca și pentru viața monahală. Mai mult decât atât, vocația pentru credință este dovedită prin construirea de noi biserici, așa cum au fost văzute cele din București și Slobozia, sau mănăstiri și schituri, ca în Arhiepiscopia Craiovei și Episcopia Râmnicului.

De asemenea, oaspeții au prețuit faptul că poporul român dreptcredincios cultivă cultul sfinților, îndeosebi al sfinților martiri care s-au jertfit pentru libertatea neamului și a credinței sale, cum au văzut atât în București, cât și în toate localitățile pe unde au trecut.

Membrii delegației au mai apreciat, și nu în ultimul rând, comunicarea Bisericii Ortodoxe Române cu societatea, ca și interesul mare arătat de mass media, care a relatat uneori cu amănunte momentele acestei vizite irenice, încât poporul român a fost informat la tot pasul despre prezența în România a Întâistătorului Bisericii din Grecia și a delegației care l-a însoțit. Postul național de radio România Actualități, de pildă, a transmis în direct momente ale vizitei înalților ierarhi greci în țara noastră și a acordat un spațiu mare întregii vizite, prin știri, reportaje și emisiuni speciale, informând toată țara la fiecare buletin de știri sau radiojurnal. La fel de receptiv a fost și postul național de televiziune și alte canale private, ca de altfel și unele publicații din România.

Constatând spiritul de înnoire de care este însuflețită Biserica Ortodoxă Română, prin revigorarea întregii sale activități, și locul important pe care ea îl ocupă în societatea românească contemporană, oaspeții au apreciat inițiativele sale în multe din domeniile vieții sociale, îndeosebi cele de promovare a moralității și de întărire a democrației, ca și activitățile caritabile și filantropice, precum și relațiile foarte bune dintre creștini în țara noastră.

Această vizită istorică a cimentat relațiile de apropiere, ajutor și colaborare existente între cele două Biserici surori și a adus o contribuție însemnată la adâncirea unității de credință și de slujire ortodoxă, în general, ca și la deschiderea ecumenică, tot mai largă, atât spre civilizație și societate, cât și spre alte Biserici, demonstrând rolul important al Ortodoxiei în procesul de cooperare și integrare în Uniunea Europeană.

ANEXE

VIZITA ÎN ROMÂNIA
A PREA FERICITULUI PĂRINTE CHRISTODOULOS,
ARHIEPISCOPUL ATENEI ȘI A TOATĂ ELADA,
REFLECTATĂ DE PRESA INTERNĂ
4-11 iunie 2003

Vizita Prea Fericitului Părinte Christodoulos, Arhiepiscopul Atenei și a toată Elada s-a bucurat de o atenție deosebită din partea presei interne. Prezentăm în continuare o selecție din materialele apărute în presa românească cu privire la întâlnirea dintre Prea Fericitul Părinte Patriarh Teoctist și Prea Fericitul Părinte Christodoulos, precum și a altor momente din timpul vizitei:

Curierul Național, sâmbătă, 7 iunie 2003, p. 16:

Prezent la București, Primatul Greciei, Prea Fericitul Christodoulos, consideră că în Comunitatea Europeană este nevoie de poporul român

Din 1980, Grecia este singura țară ortodoxă membră a Uniunii Europene. Prea Fericitul Christodoulos, Arhiepiscopul Atenei și al Întregii Elade, care a fost oaspetele Patriarhului Teoctist, a declarat ieri, într-o conferință de presă: "Ortodoxia este așteptată cu nerăbdare în Europa, ca o forță spirituală care poate să o ajute să-și regăsească sufletul pe care l-a pierdut. O dată cu intrarea României și Bulgariei în Uniunea Europeană în viitorul apropiat, noi, ortodocșii, vom avea posibilitatea să influențăm viața spirituală a Europei". PF Christodoulos consideră, în această perioadă când se discută conținutul Constituției Europene, că "Europa este casa tuturor popoarelor ei, că nu există europeni de prima sau a doua categorie și că, dacă nu înțelegem cu toții acest lucru, constituirea Comunității Europene nu va avea nici profunzime temporală, nici vreun rol special".

Cu același prilej, PF Christodoulos a spus că omul de afaceri grec Georgios Mylonas a promis toate materialele din aluminiu necesare pentru construcția Catedralei Patriarhale, dar ca și alți oameni de afaceri greci vor sprijini proiectul Patriarhiei Române.

Eveniment editorial - un minunat album cu icoane românești

Tot ieri, a fost lansat, la Palatul Patriarhiei, albumul "România – pământ al icoanei". Albumul, tipărit în condiții grafice și tipografice cu totul deosebite de Editura Royal Company, cuprinde 146 de icoane pe lemn, în frescă și mozaic, pe sticlă, în vitraliu și email, aflate în biserici din toate zonele țării. Imaginile color sunt însoțite de texte în limbile română, franceză și engleză. P.F. Christodoulos a amintit că icoana și pictura bisericească, dincolo de importanța duhovnicească constituie un act de cultură, de artă. Iar Patriarhul Teoctist a precizat că volumul este o dovadă a valorilor cu care Biserica Ortodoxă Română merge spre Europa unită. (Reghina VARVICI)

Gardianul, sâmbătă, 7 iunie 2003, p. 1:

Un grec dă bani pentru Catedrala Neamului

Aflat în vizită în România, PF Hristodoulos, Arhiepiscopul Atenei și a Toată Elada, a declarat că un om de afaceri grec vrea să ajute la construirea Catedralei Neamului. "Vreau să-l felicit pe PFP Teoctist pentru îndrăzneala, sfânta stăruire și insistența cu care lucrează pentru construirea Catedralei. Unul dintre oamenii de afaceri eleni aflați în România și care se ocupă cu întreprinderi pentru aluminiu, va da orice material din fabricile lui pentru această Catedrală. Cred, de asemenea, ca orice întreprinzător elen, dar și român, va contribui financiar la realizarea acestui mare edificiu de cult", a spus PF Hristodoulos. La rândul său, Prea Fericitul Părinte Teoctist a spus că, în acest moment, "formele" sunt mai importante pentru construirea Catedralei și abia apoi banii. (M.S)

Ziua, sâmbătă, 7 iunie 2003, p. 5

Soluția ortodoxă la criza spiritualității

U.E. trece printr-o criză de spiritualitate, ea așteaptă o înnoire a credinței, ori acest impuls i-l poate da Ortodoxia, a declarat, ieri, la București, Prea Fericitul Părinte Hristodoulos, Arhiepiscopul Atenei și a Toată Elada, informează Mediafax. Înaltul prelat a făcut această declarație într-o conferință de presă având ca temă "Biserica Ortodoxă și Europa". "Grecii reprezintă o minoritate în U.E. dar, o dată cu lărgirea comunității, numărul creștinilor ortodocși va crește treptat. Într-un prim val vor intra ortodocșii din Cipru, apoi cei din România și Bulgaria. Am colaborat cu romano-catolicii și protestanții din Europa, iar ei au recunoscut rolul adus de creștinism la cultura și civilizația continentului, fapt care va fi consemnat și în Constituția europeană", a mai spus P.F. Hristodoulos.

"Principiile și valorile creștine stau la baza culturii europene și, în plus, să nu uităm, Lumina vine de la Răsărit, iar Ortodoxia se consideră la ea acasă în Europa", a adăugat Arhiepiscopul Atenei și a Toată Elada. În plus, UE nu va interveni în relația dintre stat și biserică și nici pentru a impune anumite modele sau sisteme în țările de pe continent. "Dogma, învățătura de credință nu se schimbă, iar aspectele locale se rezolvă de către fiecare biserică locală", a adăugat Înaltul Prelat.

"Ortodoxia va aduce în U.E. pe lângă valorile științei, ale tehnologiei și mai ales ale culturii, spiritul de dreptate, înțelegere, lumina sufletească permanentă și cu biblioteci întregi necunsocute europenilor cum ar fi Filocalia, cea mai valoroasă carte religioasă", a declarat, la rândul său, P.F. Teoctist. (D.E.)

ADEVARUL, sâmbătă, 7 iunie 2003, p. 3;

ADEVĂRUL LITERAR ȘI ARTISTIC, p. 3, 10 iunie 2003

În exclusivitate : "Dacă vrei să spui adevărul, pregătește-te să suferi" con-vorbire cu Prea Fericitul Hristodoulos, Arhiepiscopul Atenei și a Toată Elada

– Prea Fericirea Voastră, în chiar primul ceas al vizitei în România, ați vorbit despre "mărturia ortodoxă" pe care țara noastră va fi chemată s-o dea

în Uniunea Europeană. Cum s-ar defini identitatea ortodoxă, într-o Europă preponderent catolico-protestantă?

– Când țara mea, Grecia, a făcut primele eforturi de intrare în Uniunea Europeană, un înalt demnitar al Bisericii Romano-Catolice a fost întrebat cu privire la acest lucru. Și a răspuns: primim în U.E. țara filocaliei, înțelegând prin filocalie tradiția ortodoxă, tradiția care s-a păstrat în toate țările ortodoxe, nu numai la noi. Pe de altă parte, pot să vă spun că noi, ortodocșii, împreună cu romano-catolicii și protestanții, aparținem tradiției creștine. Însă, în cadrul acestei tradiții, ortodocșii au un ethos specific – un **ethos al Răsăritului** l-am numit eu – care își are originea în trăirea adevărului de credință într-o manieră cu totul specifică, într-o manieră puțin sau deloc cunoscută în Europa. De aceea, din acest punct de vedere, prezența ortodoxă în Europa echivalează cu un sânge proaspăt, o viață nouă pentru civilizația și cultura europeană.

– Sunteți un om de atitudine, o personalitate implicată - aș spune, dacă-mi îngăduiți - aproape frenetic în viața Cetății. Ați polemizat, uneori chiar de la amvon, cu miniștri, cu șefi de partide. Cum vedeți Prea Fericirea Voastră relația dintre Biserică și Stat în democrațiile moderne?

– Pentru Biserica Ortodoxă nu este nici o îndoială că între ea și stat trebuie să existe relații de colaborare. Într-un cadru politic însă, concret și bine precizat. Acest lucru nu poate avea decât efecte pozitive pentru cei care, pe de o parte, sunt cetățeni ai statului, iar pe de altă parte, sunt fii duhovnicești ai Bisericii. În special în țările ortodoxe cum este Grecia, oamenii îndeplinesc aceste două condiții: cetățeni și credincioși. Principiile Bisericii noastre în relațiile cu statul sunt foarte clare. Problemele fiilor noștri duhovnicești nu ne sunt indiferente. De aceea, considerăm ca este o datorie de conștiință să luptăm pentru apărarea lor. De aici însă, uneori, poate decurge o oarecare atmosferă de opoziție între noi și anumite autorități ale statului grec. Pot apărea anumite discuții cu reprezentanții puterii politice, care uneori au puncte de vedere diferite. Dacă aceste discuții ne provoacă mâhnire rămâne un lucru lipsit de importanță. Important este să înțelegem că întreprindem aceste discuții și adoptăm această atitudine numai și numai pentru realizarea interesului poporului grec, care este popor ortodox. Pentru acest popor, Biserica a luptat și luptă. Pentru acest popor, Biserica trebuie să aibă relații de bună colaborare cu statul grec. Acest lucru este un adevăr, acum, la începutul mileniului al treilea.

– Ați luptat, de când, la 35 de ani, ați fost hirotonit mitropolit, pentru a pune în valoare dimensiunea socială a Ortodoxiei Grecești. Aveți, în continuare, un dialog excepțional cu dreptcredincioșii. Ați mers până într-acolo cu această slujire încât ați intervenit pe lângă oameni de afaceri pentru angajarea șomerilor, ați rugat directori de bănci să nu execute ipoteca pe casa a vreunui om sărac care nu-și putea plăti ratele scadente, v-ați pus în lucru energiile, aplombul și relațiile pentru a apăra interesele comunității din ora-

șul Voios. Dar Biserica Greacă e o Biserică bogată. Cum poate să se implice eficient în social o Biserică săracă, așa cum e Biserica Ortodoxă Română?

– Interesul Bisericii pentru problemele sociale nu se leagă în mod necesar de resursele economice. Ceea ce interesează Biserica este, în primul rând, ca valori precum dreptatea, pacea, progresul, bunăstarea cetățenilor țării, care sunt fiii ei duhovnicești, să devină a realitate. Cuvântul Bisericii are greutate. Însă, atunci când spui adevărul, de multe ori te costă. Se spune: dacă vrei să spui adevărul, pregătește-te să suferi. Prețul pe care-l plătește Biserica în astfel de circumstanțe ține mai mult de conștiință și constă, concret, în atacuri îndreptate de multe ori împotriva conducătorilor Bisericii sau oamenilor ei, atunci când cer politicienilor să asigure dreptate socială, să creeze un climat de dragoste, de solidaritate, conform învățăturilor Sfintei Evanghelii. Biserica Ortodoxă Greacă nu este o Biserică bogată. Trebuie să știți că ea și-a pierdut averea, în decursul timpurilor, din două cauze: ori de câte ori poporul grec a trebuit să-și vindece răni, în urma unor tragedii naționale, Biserica a oferit tot ce a putut, tot ce a avut; a doua cauză constă în legile care au fost elaborate, în sensul luării averii Bisericii. Lucrarea socială, în Grecia, este susținută din punct de vedere economic mai ales de poporul dreptcredincios. Deși nu dispune de bani, atunci când Biserica lucrează pentru binele social, credincioșii, cetățenii ajută oferind acești bani. Biserica îi folosește în mod cinstit, conform conștiinței noastre creștinești. Sunt sigur că și Biserica Ortodoxă Română știe aceste adevăruri și sunt sigur că le și aplică. De aceea, vedem de multe ori rezultate care ne impresionează în ceea ce privește activitatea socială a Bisericii Ortodoxe Române, activitate care sunt sigur că este susținută de fiii ei duhovnicești.

– Ce nădejdi vă legați de dialogul pe care îl purtați, în aceste zile, cu Prea Fericitul Părinte Patriarh Teoctist? Ce probleme concrete vor rezolva cele două Biserici-surori?

– Probleme concrete între Biserica Ortodoxă Română și Biserica Ortodoxă Greacă nu există. Ar fi fără sens să discutăm despre lucruri deja soluționate, despre lucruri care nu pun probleme. Ortodoxia însă, în ansamblul ei, întâmpină destule probleme. Vizita noastră urmărește să sublinieze și să afirme, încă o dată, într-o manieră cu totul specifică, unitatea credinței noastre, unitatea comuniunii noastre și, de asemenea, să afirme dorința noastră de comunicare directă. Trebuie să știți că Prea Fericitul Părinte Patriarh Teoctist este o personalitate distinsă în lumea ortodoxă și nu numai. Iar acest lucru se datorează nu doar vârstei venerabile pe care o are – care impune totdeauna respect – cât experienței pe care a dobândit-o în conducerea treburilor unei Biserici foarte importante, cum este Biserica Ortodoxă Română. Dragostea sa față de Biserică impune respect tuturor. Toți ne dorim să discutăm cu el, să avem schimburi de păreri.

– În 2001, când Papa Ioan Paul al II-lea a vizitat Grecia, invitat de puterea politică, v-ați aflat într-o situație destul de delicată. Cele două palme

primate de la un dreptcredincios au fost pentru Prea Fericirea Voastră o jertfă pe altarul dialogului catolico-ortodox?

– Biserica Ortodoxă, prin natura ei, este o Biserică deschisă dialogului în toate direcțiile. Fanatismul, intoleranța sunt lucruri străine ethosului ortodox, modului de viață al ortodoxului autentic. Când a fost vorba să luăm o hotărâre cu privire la vizita Papei Ioan Paul al II-lea la Atena, nu a trebuit să stăm prea mult pe gânduri. Cu toate că, în Biserica noastră, ca în toate părțile, există și credincioși mai slabi, credincioși care se pot scandaliza mai ușor. Biserica însă crede în apostolia, în misiunea ei și se sprijină pe adevăr, de aceea nu se teme. Episodul la care v-ați referit a avut ca protagonist un mădular mai slab al Bisericii noastre. În acel moment, am precizat *în fața camerelor de luat vederi că acel episod nu trebuie să ia dimensiuni mai mari decât acelea pe care le merită. Evoluțiile ulterioare au justificat poziția Bisericii Ortodoxe din Grecia în ceea ce privește o chestiune care aparține mai mult de domeniul trecutului. Dar chiar dacă sunt credincioși - după cum constat - care se interesează de fapte oricum minore ale trecutului, le spun că e bine să aibă în vedere mai mult viitorul.*

– Cum vedeți evoluția dialogului dintre Ortodoxie și Catolicism în orizontul acestui secol?

– După cum știți, cauze care nu au ținut de partea ortodoxă au făcut ca dialogul teologic cu Biserica Romano-Catolică să înceteze. Început în anul 1981, acesta s-a oprit în 1991. Vaticanul a întreprins anumite acțiuni, în țări unde existau sau există încă așa-numitele Biserici Unite cu Roma. Acest fapt a constituit o piedică foarte serioasă în calea dialogului. Pentru că s-a spus – și nimeni nu poate contesta acest lucru – nu e corect ca, pe de o parte, să discutăm despre unire, despre probleme teologice și despre apropiere între Biserici, iar pe de altă parte Bisericile ortodoxe să primească lovituri din partea Vaticanului sub această formă. Întâistătorii Bisericii ortodoxe din Răsărit, în special din țări care au fost comuniste, au protestat atunci. Actualmente, Vaticanul și Patriarhia Ecumenică propun reluarea acestui dialog. Vreau să cred că toate Bisericile ortodoxe vor fi de acord să nu se piardă această ocazie de reluare a dialogului. Să reînceapă dialogul, dar menținând pe ordinea de zi, în tematica lui, problema uniației, problema care să se discute alături de celelalte, încă de la primele ședințe. (Lelia MUNTEANU)

AZI, sâmbătă, 7 iunie, p. 2

Ortodoxia, soluție la criza de spiritualitate din Uniunea Europeană: Prea Fericitul Părinte Hristodoulos, Arhiepiscopul Atenei și a Toată Elada și-a încheiat vizita în România

Uniunea Europeană trece printr-o criză de spiritualitate, ea așteaptă o înnoire a credinței.

Acest impuls îl poate da ortodoxia, a declarat, ieri, la București, Prea Fericitul Părinte Hristodoulos, Arhiepiscopul Atenei și a Toată Elada. „Grecii reprezintă o minoritate în U.E., dar, o dată cu lărgirea comunității, numărul creștinilor orto-

docși va crește treptat. Într-un prim val vor intra ortodocșii din Cipru, apoi cei din România și Bulgaria. Am colaborat cu romano-catolicii și protestanții din Europa, iar ei au recunoscut rolul adus de creștinism la cultura și civilizația continentului, fapt care va fi consemnat și în Constituția europeană", a mai spus P.F. Hristodoulos. „Principiile și valorile creștine stau la baza culturii europene și, în plus, să nu uităm, Lumina vine de la Răsărit, iar ortodoxia se consideră la ea acasă în Europa", a adăugat Arhiepiscopul Atenei și a Toată Elada. În plus, U.E. nu va interveni în relația dintre Stat și Biserică și nici pentru a impune anumite modele sau sisteme în țările de pe continent. „Dogma, învățătura de credință nu se schimbă, iar aspectele locale se rezolvă de către fiecare biserică locală", a adăugat Înaltul Prelat.

„Ortodoxia va aduce în U.E., pe lângă valorile științei, ale tehnologiei și mai ales ale culturii, spiritul de dreptate, întrajutorare, luminează sufletească permanentă și biblioteci întregi necunoscute europenilor, cum ar fi Filocalia, cea mai valoroasă carte religioasă", a declarat, la rândul său, P.F. Teoctist.

ZIARUL, luni, 9 iunie 2003, p. 7

Pentru un week-end, Bănia a fost polul ortodoxiei

Preafericiții Părinți au fost primiți cu pâine și sare, la intrarea în parcul de la catedrală, apoi au binecuvântat norodul. Cu ocazia Te Deumului oficiat în catedrală, P.F. Hristodoulos a transmis românilor „dragostea nemicșorată din partea poporului Greciei pentru voi, frații noștri”. Patriarhul Greciei a ținut să-l felicite pe I.P.S. Teofan pentru activitatea depusă în slujba ortodoxiei, iar patriarhul României le-a spus oltenilor: „Oricine a pășit în această Valahie mică a văzut întruchiparea credinței la biserici, în parohii, în familii. Dumneavoastră adevărați în fața Înălților Oaspeți că și noi, în Oltenia, respirăm același aer apostolic, curat, proaspăt, de viață dătător.”

Tatăl lui Tudor Gheorghe a primit „Crucea Patriarhală”

Sâmbătă, Bănia a fost plină de prelați. Dimineața, oaspeții au vizitat Rectoratul Universității din Craiova, iar la ora 11.00, în sala Teatrului Național, a avut loc festivitatea de decernare a titlului de Doctor Honoris Causa al Universității din Craiova, celor doi patriarhi. Ieri, după o slujbă la Catedrala Episcopală „Maica Domnului” – Madona Dudu, în care s-au citit fragmente din Evanghelie în limbile română și greacă, P.F. Teoctist a oferit Crucea Patriarhală unor clerici și mireni care s-au evidențiat în sprijinirea diverselor acțiuni ale bisericii. Au primit distincția: Ioan Bârlădeanu și Marcel Turbatu (preoți care au suferit în pușcăriile comuniste), cei patru consilieri ai Mitropoliei Olteniei, părinții Răzvan Tismonariu, Sever Negrescu, Ion Nicolae și mireanul Marcel Glăvan, protopopii Aurel Greier și Mihail Marin, precum și cântărețul bisericesc Ilie Tudor, tatăl maestrului Tudor Gheorghe. La ieșirea din biserică, oamenii de ordine au făcut cu greu față mulțimii, care a fost la un pas să-i trântescă pe membrii delegației oficiale...**(Bogdan MITRICUNĂ)**

ADEVĂRUL, marți, 10 iunie 2003, p. 8

Prea Fericitul Hristodoulos, Arhiepiscopul Atenei și a Toată Elada, la Tg. Jiu

„Înțeleg și simt, în acest moment, prezența lui Dumnezeu. Este vorba despre Coloana Infinitului și numai Dumnezeu este cel care este infinit”, a spus Întâistătătorul Greciei

Peste 500 de credincioși gorjeni, fără a-i număra pe călugării și preoții din județ, au venit duminică seara pentru a-i aștepta, în Parcul Coloanei Infinitului, pe Patriarhul Bisericii Ortodoxe Române, Prea Fericitul Teoctist, și pe Prea Fericitul Hristodoulos, Arhiepiscopul Atenei și a Toată Elada. După ce le-a mărturisit celor prezenți că în România s-a simțit ca acasă, P.F. Hristodoulos a recunoscut că a fost surprins de schimbarea României după perioada comunistă: ”În aceste zile, am avut bucuria să constat că România de azi nu mai este România de ieri, România de azi e cu totul deosebită de România de ieri, pe care am avut prilejul s-o vizitez de mai multe ori. Spre deosebire de ieri, astăzi văd la dumneavoastră, la români, optimism, multă nădejde, văd faptul că priviți viitorul cu multă încredere, faptul că lucrați cu multă convingere, faptul că, pe zi ce trece, ceea ce aveți nevoie mai mult e încrederea în sine. Toate acestea vă vor ajuta mult să deveniți în viitorul apropiat – viitor care e deja hotărât – o țară membră a Uniunii Europene, o țară demnă a Uniunii Europene”. Ieri, la prânz, la Tg. Jiu, în prezența înaltelor fețe bisericești a avut loc sfințirea unui cabinet medical social, proiectul de ajutorare a familiilor nevoiașe fiind inițiat de Mitropolia Olteniei, oamenii primind aici consultații și medicamente gratuite. (Isabela MANTA)

ZIARUL, miercuri, 11 iunie 2003, p. 9

Bancuri cu patriarhul Greciei

Ce poate vorbi un tânăr cu frizura zburlită sau o domnișoară cu fusta scurtă și decolteu altruist cu un om care ține, pe jumătate, de Împărăția Cerurilor? Am întrebat-o asta pe Maria, studentă la Medicină, și ea ne-a răspuns sec: „Orice, chiar și bancuri. Patriarhul nostru – noi îi spunem tot patriarh, ca la voi – ne-a spus bancuri și am râs cu toții, cu mare poftă. Prea Fericitul Hristodoulos este un bărbat cu simțul umorului și îi iubește foarte mult pe tineri. De aceea, în Grecia, toți îl apreciază foarte mult. Ceilalți patriarhi, dinaintea lui, erau mult mai rigizi. (...)” Giorgios, un alt student medicinist, ne-a împărtășit și nouă sfatul pe care patriarhul i-l dăduse cu un sfert de oră înainte: „Ne-a îndemnat să fim uniți, că Biserica are nevoie de comuniune între oameni. Să nu fim dezbinați, ca în partidele politice. Să fim prieteni, să nu ne certăm. Ne-a spus bancuri și ne-a întrebat ce probleme avem în România”.... (Bogdan MITRICUNĂ)

ZIUA, joi, 12 iunie, p. 16:

Arhiepiscopul Hristodoulos și Patriarhul Teoctist au sfințit Biserica Buna Vestire

Arhiepiscopul Atenei și Greciei, Prea Fericitul Hristodoulos și Patriarhul României, Prea Fericitul Părinte Teoctist au binecuvântat marți seară, printr-o slujbă de sfințire a apei, Biserica Buna Vestire, situată în incinta complexului Loulis.

Tradiția familiei Loulis, care a preluat morile Titan București și Mopan Tg. Mureș, în 1997, spune că pentru fiecare complex industrial nou construit, se va ridica și o biserică. Proprietarul Konstantinos Loulis, fost guvernator al Muntelui Athos între anii 1989-1991, s-a ținut de cuvânt și de data aceasta, astfel că lângă noua fabrică de la Cernica se înalță încântătoarea bisericuță "Buna Vestire", în care s-a oficiat duminica trecută și primul botez, al unui copil din zonă. Trebuie menționat că lăcașul sfânt este o copie fidelă a Bisericii Sfântul Andrei de pe Athos. Buna Vestire este deschisă zilnic credincioșilor, prin grija Părintelui Vild. Tot aseară, Prea Fericitul Hristodoulos și Prea Fericitul Teoctist au inaugurat Cantina săracilor.

Și cum evenimentul de la Cernica a fost unul tipic grecesc, după vizitarea morii, gazdele și-au invitat înalții oaspeți la masă. Arhiepiscopul Hristodoulos a însuflețit atmosfera explicând celor prezenți că în grecește, cuvântul "artos" are dubla semnificație: pâinea cea de toate zilele, dar și "hrana lui Dumnezeu". Nu au lipsit nici cântecele preoților români, în semn de considerație față de înaltele fețe bisericești. *(Ioana RADUS)*

ROMÂNIA LIBERĂ, vineri, 13 iunie 2003

Biserica Ortodoxă a Greciei sprijină integrarea României în U.E. și înălțarea Catedralei Neamului cu 100 000 de euro

Primul ministru l-a primit, luni seară, la Palatul Victoria pe Prea Fericitul Hristodoulos, Primatul Bisericii Ortodoxe din Republica Elenă.

„Guvernul dumneavoastră depune eforturi deosebite pentru intrarea României în Uniunea Europeană”, a spus Prea Fericitul Hristodoulos, adăugând că Grecia și Biserica Greacă sprijină țara noastră în acest demers. „Biserica Ortodoxă Română este un factor spiritual important, cu rol semnificativ în coeziunea socială, este un ajutor deosebit, în manieră proprie, pentru a susține eforturile guvernamentale de creștere economică”, a declarat Prea Fericitul Hristodoulos. „În calitate de părinți spirituali ai guvernelor celor două țări, înalții reprezentanți ai ortodoxiei și-au mărturisit credința că anul 2007 va simboliza „o clipă astrală pentru România”, aducând cu sine integrarea în Uniunea Europeană”, a informat purtătorul de cuvânt al Guvernului. Înaltul ierarh grec a lăudat restituirea proprietăților Bisericii Ortodoxe Române – „un act reparatoriu” –, precum și sprijinul guvernamental acordat proiectului de înălțare a Catedralei Neamului. „Astăzi, noi, membrii Bisericii Grecești, am luat hotărârea de a contribui cu 100 000 euro la înălțarea catapetesmei viitoare catedrale”, a declarat Prea Fericitul Hristodoulos. **(CP)**

ROMÂNIA LIBERĂ, sâmbătă, 14 iunie 2003, p. 8

Biserica Greciei sprijină integrarea României în Uniunea Europeană

Pledând în favoarea întemeierii noii Europe pe fundamentele ei spirituale, îndeosebi creștine, Arhiepiscopul Christodoulos a afirmat la Craiova că respinge argumentația celor care doresc să excludă menționarea fundamentelor creștine în noua Constituție Europeană. Mesajul de sprijinire a României pentru integrarea în

Comunitatea Europeană cu care Prea Fericitul Arhiepiscop Christodoulos al Ateni și al Întregii Elade și-a început vizita oficială în România a fost reafirmat la Craiova de către Întâistătorul Bisericii Greciei. „Bine ați venit în Uniunea Europeană! Bine ați venit în organismul politic al Europei, al cărui membru și împreună ctitor sunteți dintotdeauna!”, a fost salutul pe care Prea Fericitul Arhiepiscop Christodoulos al Ateni și Întregii Elade l-a adresat studenților, cadrelor didactice, reprezentanților autorităților locale prezenți în sala Teatrului Național din Craiova, unde Arhiepiscopul Greciei și Patriarhul României au primit titlul de Doctor Honoris Causa al Univeristății din Craiova. În disertația rostită cu acest prilej, Prea Fericitul Arhiepiscop Christodoulos a reafirmat că Biserica Greciei se va adresa tuturor forurilor europene pentru a ajuta la integrarea României în Comunitatea Europeană, „întrucât poporul român, cu conștiința sa profund creștină, cu puternice rădăcini latine și cu orientarea sa europeană manifestată este un popor de care avem nevoie în Comunitatea Europeană”. Europa este casa tuturor popoarelor ei; nu există europeni de primă sau a doua categorie și, dacă nu înțelegem cu toții acest lucru, constituirea Uniunii Europene nu va avea nici profunzimea temporală, nici vreun rol special... (Ion ZUBAȘCU)

P.S. CIPRIAN CÂMPINEANUL.
Episcop vicar patriarhal
de PR. DR. VASILE POP
și DL. BOGDAN-AUREL TELEANU

**ÎNALȚI OASPEȚI BULGARI
LA SF. LITURGHIE DE LA CATEDRALA PATRIARHIEI
DIN BUCUREȘTI**

În ziua de Duminică, 6 aprilie 2003, Prea Fericitul Părinte Teoctist, Patriarhul Bisericii Ortodoxe Române, a săvârșit, după rânduială, slujba Sf. Liturghii la Catedrala Patriarhiei din București.

La Sf. Liturghie din această Duminică, a IV-a din Postul Sfințelor Paști, a asistat și Excelența Sa Simeon Saxa-Coburg Gotha, Prim-Ministru al Bulgariei, care s-a aflat la București, în zilele de 4 și 5 aprilie 2003, la invitația Domnului Adrian Năstase, Prim-Ministru al României, și a participat la reuniunea informală de la Snagov a prim-miniștrilor din cele șapte state europene invitate să adere la NATO, cu ocazia summit-ului de la Praga.

Excelența Sa domnul Prim-Ministru al Bulgariei a fost însoțit la slujba Sf. Liturghii de soția sa, Dona Margarita Gomez-Acebo Y Cejue, precum și de Domnii Milcov Nicolai, ambasadorul Bulgariei la București, și Grigore Constantin, ambasadorul României la Sofia, și de alte persoane oficiale.

La orele 9,30 dimineața, înalții oaspeți au pășit în Catedrala Patriarhiei, plină de credincioși, și s-au închinat la racla cu moaștele Sf. Cuvios Dimitrie cel Nou, făcătorul de minuni, ocrotitorul orașului București, după care și-au ocupat locurile în Biserică și au asistat la slujba Sf. Liturghii oficiată de Prea Fericitul Părinte Patriarh Teoctist, înconjurat de un sobor de preoți și diaconi.

După citirea Sf. Evanghelii, potrivit rânduiei, Prea Fericitul Părinte Patriarh Teoctist a adresat credincioșilor și tuturor celor prezenți la slujbă următoarele cuvinte de învățătură creștină:

*Prea Cucernici Părinți,
Iubiți credincioși și credincioase,
Excelența Voastră Domnule Prim-Ministru al Bulgariei,
Domnule Ambasador al Bulgariei la București,
Domnule Ambasador al României la Sofia,*

"Ne bucurăm să fim astăzi împreună, în această Catedrală voievodală, ctitorie a domnitorului Constantin Șerban Basarab din secolul al XVII-lea, și cu înalții oaspeți din țara vecină și prietenă de la sud de Dunăre, aflându-se la Sf. Liturghie Excelența Sa Simeon Saxa-Coburg Gotha, Prim-Ministru al Bulgariei, regele de altădată al acestei țări. Dar noi cinstim, prin prezența aici a Excelenței Sale, și poporul binecredincios bulgar, popor ortodox din vechime, cu care ne-am împletit secole de-a rândul viața noastră bisericească și națională.

Dumnezeu a vrut să ne întâlnim în Duminica aceasta, a IV-a din Postul Mare, când Sf. Evanghelie (Marcu 9, 17-32) citită astăzi ne aduce în fața ochilor minții noastre o altă minune a Mântuitorului Iisus Hristos, de mare actualitate pentru vremea noastră, aceea a vindecării unui copil, a unui tânăr, la rugămintea tatălui său, aflat în pragul deznădejdiei. Suferea acest copil de o boală grea, căzuse în stăpânirea diavolului, de care nimeni nu l-a putut ușura, nici chiar ucenicii Domnului Hristos, o boală căreia nici până astăzi oamenii de știință nu i-au găsit leac. Pentru

că există și o putere negativă a răului în lume, exercitată de diavol, ce lucrează prin oameni, care se lasă ispitiți de el, împingându-i spre păcat, ca să-i piardă de la mântuire și să-i facă părtași osândeii lui veșnice (Mt. 25, 41).

Dar acest suferind n-avea păcate, era doar un copil, și totuși a fost atins de această boală foarte grea, fiind posedat de un duh necurat, întunecat, cum spuneam, care-l chinuia cumplit "și de multe ori l-a aruncat și în apă și în foc ca să-l piardă" (Marcu 9, 22). Și iată, la rugămintea fierbinte a tatălui său, copleșit de durere văzându-și copilul cum pătimea: "De poți ceva, ajută-ne, fiindu-Ți milă de noi", Mântuitorul Hristos l-a vindecat, după ce l-a întrebat: "De poți crede, toate sunt cu puțință celui ce crede". Și îndată tatăl copilului a strigat cu lacrimi: "Cred, Doamne!», și a adăugat: "Ajută necredinței mele!" (Marcu 9, 22-23). Ce dialog cuprinzător și bogat în cele mai adânci sentimente umane, dar și pătruns de duhul smereniei, prin care ni se revarsă nemărginita milostivire a lui Dumnezeu, ca dar și binefacere a adevăratei rugăciuni.

Din pilda Evangheliei de astăzi desprindem că rugăciunea adevărată este cea făcută din inimă, pătrunsă de căldura credinței și a dragostei, îmbrăcată în haina smereniei și spălată cu lacrimile pocăinței. Este un bun exemplu pentru cei care spun că nu pot crede în eficacitatea rugăciunii, în ascultarea și împlinirea ei, că nu pot merge la biserică, nu pot să suporte mirosul de tămâie sau fumul de lumânare. Dar omul nu poate rămâne la starea aceasta, nu-și poate justifica astfel necredința sau neputința de a se ruga, căci un cuvânt ca cel pe care l-am auzit din Evanghelia de astăzi: "Ajută, Doamne, necredinței mele", rodește foarte mult dacă este rostit cu căldură, cu sinceritate și smerenie, mai ales în momentele de grele încercări ale vieții noastre.

Rugăciunea și postul stau la temelia vieții spirituale a creștinilor, iubiți frați și surori în Domnul, căci ajută nu numai la înfrânarea poftelor și pornirilor trupești și sufletești, dar și la alungarea demonilor, cum a spus Mântuitorul Hristos ucenicilor, după ce l-a vindecat pe acest copil, alungând duhurile necurare din el, prin care trebuie să înțelegem tot felul de urâtenii, de păcate, care desfigurează frumusețea chipului omenesc, coroana făpturii lui Dumnezeu. Când ucenicii l-au întrebat: "Pentru ce noi n-am putut să-l izgonim?», Domnul Hristos a spus, cum ați auzit: "Acest neam de demoni cu nimic nu poate ieși, decât numai cu rugăciune și cu post" (Marcu 9, 28-29). Așadar, mari și binefăcătoare sunt darurile și roadele rugăciunii pentru viața creștină, mai ales atunci când este însoțită de post și fapte bune, de credință și dragostea noastră, de smerenia și de pocăința noastră.

În Duminica aceasta, a IV-a din Postul Sfintelor Paști, Biserica noastră Ortodoxă pomenește pe Sf. Ioan Scărarul, un mare pustnic, adică postitor, și rugător de Dumnezeu, care a trăit 40 de ani pe Muntele Sinai și a scris o carte foarte importantă pentru noi, intitulată *Scara Paradisului*. Se numește așa pentru că exprimă urcușul spre desăvârșirea vieții creștine prin mai multe trepte, care reprezintă tot atâtea stări ale unei patimi care trebuie biruită și a unei virtuți care trebuie cultivată.

Prin legătura cu Evanghelia de astăzi, Sfânta Biserică ne îndeamnă să ne concentrăm și să dobândim două virtuți mai importante, care pot fi socotite ca două

brațe, de o parte și de alta, ale *Scării Paradisului*, pe care sunt sprijinite treptele, adică urcușul tuturor virtuților. Aceste două brațe ale *Scării* Sf. Ioan Scărarul sunt postul și rugăciunea. Postul este luat atât în sensul lui restrâns, ca oprire de la bucate, cât mai ales în sens larg, de înfrânare și lupta cu toate pornirile cele rele, cu patimile și păcatele, iar rugăciunea este vorbirea sufletului cu Dumnezeu, strigătul omului credincios după ajutorul harului dumnezeiesc, după dobândirea iertării, asigurarea mântuirii și pacea sufletului. Rugăciunea însoțită de post este, deci, o trebuință a sufletului, ca și lumina sau apa pentru viața trupului... Ea este dorul omului credincios după Ziditorul, Creatorul și izvorul vieții și al împlinirilor sale.

În aceste înțelesuri, experiența și istoria mântuirii ne arată că oamenii credincioși s-au rugat întotdeauna. S-au rugat însă mai cu căldură în momentele de grele încercări, atunci când nu-și mai găseau sprijin, ajutor și salvare la semeni. Rugăciunea și postul sunt, așadar, armele noastre spirituale, care ne izbăvesc de toate relele, însoțite de credință și de fapte bune. Avem, deci, în bogăția nesfârșită a învățaturii Bisericii noastre toate felurile de medicamente spirituale pentru a ne tămădui suferințele trupești și sufletești, chiar și puțină credință, și imposibilitatea de a merge la biserică, de a ne ruga cu căldură și cu smerenie.

Acestea ar fi învățăturile și îndemnurile care se desprind din Evanghelia zilei de astăzi, privind importanța rugăciunii și folosirea ei în viața noastră creștină. Ea poate fi asemănată cu lumina și căldura soarelui, care, acum, în prag de primăvară, face să se reverse viața în mugurul care se despică pe creangă și în lujerul florii care ne desfată. Să ne rugăm din inimă, iubiții mei, cu căldură și cu credință, cu dragoste și cu smerenie, luminându-ne și îmbogățindu-ne în această vreme a Sfântului și Marelui Post, spre a ne pregăti temeinic de primirea bucuriei și frumuseții primăverii celei duhovnicești, care este sfânta și mărita Înviere a Domnului și Mântuitorului nostru Iisus Hristos».

În continuare, la invitația adresată de Prea Fericitul Părinte Patriarh Teoctist în numele celor prezenți în Biserică, Excelența Sa Domnul Prim-Ministru al Bulgariei a spus următoarele:

"Sunt profund emoționat pentru cuvintele atât de frumoase și de adânci pe care mi le-ați adresat.

Îndemnurile pe care le-am auzit în predica Prea Fericirii Voastre ne vor întări în viața și în lucrarea noastră.

Și numai cu aceste puține cuvinte, mulțumindu-vă pentru primirea pe care mi-ați făcut-o, aș dori să vă ofer icoana Sf. Cuvios Ioan de Rila, ocrotitorul Bulgariei, și vă rog să mă aveți în rugăciunile Prea Fericirii Voastre».

Primind icoana Sf. Cuvios Ioan de Rila, Prea Fericitul Părinte Patriarh Teoctist a arătat-o de pe solee credincioșilor și a răspuns înaltului oaspete cele ce urmează:

"Mulțumim foarte mult Excelenței Sale pentru acest frumos și prețios dar. Iată, iubiți credincioși, avem aici icoana Sf. Cuvios Părinte Ioan de la vestita mănăstire Rila din Bulgaria, care a trăit cam în același timp cu Sf. Cuvios Părinte

Dimitrie din Catedrala noastră, ocrotitorul oraşului Bucureşti. Împreună ei sunt Sfinţii lui Dumnezeu, care au urmaşi până astăzi în Bisericile noastre, numai trebuie să-i găsim, să-i descoperim prin rugăciune şi viaţă curată.

Noi vă mulţumim, Excelenţa Voastră, pentru acest dar, pentru aceste chipuri de Sfinţi, de viteji şi de luptători care au unit popoarele şi Bisericile noastre în decursul secolelor, păstrând şi apărând credinţa ortodoxă. Şi personal mă bucur pentru această icoană, care îmi aminteşte de vizita făcută cu decenii în urmă la Mănăstirea Rila şi de închinarea la moaştele Sfântului Cuvios Ioan, împreună cu Sanctitatea Sa Patriarhul Maxim al Bisericii Ortodoxe Bulgare.

Biserica noastră Ortodoxă Română se bucură foarte mult că Excelenţa Voastră, din înalta conştiinţă pe care o aveţi pentru valoarea credinţei în viaţa unei naţiuni, aţi reglementat ca Biserica Ortodoxă soră Bulgară, care s-a aflat în suferinţă, din cauza slăbiciunilor noastre omeneşti, să fie adusă la cinstea şi demnitatea care i se cuvin. Dumnezeu va înscrie în Cartea cea nemuritoare a vieţii veşnice faptele Excelenţei Voastre şi ale noastre, ale celor cu care v-aţi întâlnit astăzi aici.

Vă dorim sănătate şi mult spor în lucrarea Excelenţei Voastre, ca cel care descindeţi din Dinastia bulgară. Şi faptul că aţi acceptat să primiţi această slujire de prim-ministru al ţării vecine, este un semn de adevărată modestie, dar în acelaşi timp şi o dovadă de înaltă conştiinţă şi dragoste învăţată pentru poporul bulgar şi pentru credinţa ortodoxă.

Noi, cu toţii, am salutat prezenţa Excelenţei Voastre aici, la Bucureşti, la întâlnirea cu Domnul Adrian Năstase, Prim-Ministru al României, pentru binele ţării noastre şi pentru pacea întregii lumi. Ne vom ruga şi astăzi pentru pace grabnică, pentru ca toată lumea să se bucure de viaţă.

Vă dorim sănătate şi cele mai bune înfăptuiri pentru viaţa şi prietenia celor două popoare ale noastre, înfrăţite prin aceeaşi credinţă şi învăţătură ortodoxă, prin pilda de viaţă a acestor doi mari Cuvioşi Părinţi ai Bisericilor noastre şi ai Bisericii Ortodoxe universale, Sfântul Dumitru din Catedrala Patriarhiei Române şi Sfântul Ioan de la Mănăstirea Rila.

Vă mulţumim că aţi venit la noi!"

După acest moment important al slujbei, Excelenţa Sa Domnul Prim-Ministru al Bulgariei s-a îmbrăţişat cu Prea Fericitul Părinte Patriarh Teoctist, potrivit tradiţiei ortodoxe, şi împreună cu persoanele care l-au însoţit s-a îndreptat către alte locuri unde era aşteptat, la treburi urgente.

Sf. Liturghie a continuat până la sfârşit, sub protia Prea Fericitului Părinte Patriarh Teoctist, lăsând în inimile credincioşilor ortodocşi români din Catedrala Patriarhiei frumoasa amintire a prezenţei alături de ei, la slujba din această sfântă Duminică, a înaltului sol al poporului bulgar, frate şi prieten.

UNIVERSITATEA CREȘTINĂ "DIMITRIE CANTEMIR"
 LA FESTIVITATEA ACORDĂRII PRIMULUI TITLU
 DE DOCTOR HONORIS CAUSA.
 PREA FERICITULUI PĂRINTE PATRIARH TEOCTIST
 I-A FOST ACORDAT TITLUL DE DOCTOR HONORIS CAUSA
 DE CĂTRE UNIVERSITATEA CREȘTINĂ
 "DIMITRIE CANTEMIR"
București, 30 mai 2003

În ziua de 30 mai 2003, Universitatea Creștină "Dimitrie Cantemir" a trăit un eveniment deosebit de important din existența sa. Ca expresie a dezvoltării pe care a cunoscut-o de la înființare și până acum, a rezultatelor obținute în pregătirea unor specialiști, și în cercetarea științifică și a prestigiului de care se bucură în lumea academică și mai ales a faptului că se definește și ca Universitate creștină, a acordat, pentru prima dată, prin prisma prestigiului câștigat, primul titlu de Doctor Honoris Causa. Pentru ca această festivitate să aibă o semnificație deosebită, și ținând seama că se definește și ca Universitate creștină, Senatul Universității Creștine "Dimitrie Cantemir", în unanimitate de voturi a hotărât ca acest înalt titlu științific și de onoare, să fie acordat unui reprezentant al Bisericii, respectiv Prea Fericitului Părinte TEOCTIST, Patriarhul Bisericii Ortodoxe Române.

Pentru a exprima cât mai veridic acest moment, cu cele două aspecte distincte, de prestigiu la care a ajuns și de a acorda primul titlu, Prea Fericitului Părinte Patriarh Teoctist, vom prezenta, în întrepătrunderea lor, coordonatele legate de etapele devenirii acestei universități și de semnificația momentului, la care vom face referire în mod special.

Reținem, așadar, din titulatura Universității, două aspecte: Universitate Creștină și patronimicul "Dimitrie Cantemir". Atributul de creștină sugerează mai multe realități. În primul rând că civilizația noastră și în general civilizația actuală, poate fi numită pe drept cuvânt civilizație creștină, prin încreștinarea civilizației greco-latine pe baza principiilor doctrinare și morale ale învățaturii Mântuitorului nostru Iisus Hristos, iar în al doilea rând și pe acela că, în țara noastră, întreaga dezvoltare cultural-spirituală în, și prin, Biserică s-a realizat. Cât privește denumirea este de asemenea inspirat aleasă raportându-se la o personalitate de prim rang a culturii noastre naționale, cu rezonanță în vremea sa, în renumita epocă a luminilor – și nu insistăm asupra staturii intelectuale a lui Dimitrie Cantemir, prinț al culturii vremurilor sale. Această întrepătrundere de nume și scop a constituit fermentul formării tradiției acestei universități și al dezvoltării la care a ajuns.

Universitatea Creștină "Dimitrie Cantemir" a fost fondată în octombrie 1990, iar denumirea a fost adoptată la 14 ianuarie 1994, în ședința comună a Adunării Generale a membrilor fondatori ai Asociației de Cultură "Dimitrie Cantemir" și a Senatului Universității.

În anul 1990, au început să funcționeze primele trei instituții: Facultatea de Științe Juridice și Administrative și Facultatea de Management Turistic și Comer-

cial, în București, iar la Sibiu, Facultatea de Geografia Turismului. În anul următor, în capitală, a fost înființată Facultatea de Istorie, iar la Cluj și Timișoara și-au deschis porțile Facultatea de Drept și, respectiv, Facultatea de Management Turistic și Comercial. În 1998 sunt înființate alte trei instituții de învățământ: Facultatea de Finanțe-Bănci-Contabilitate, Facultatea de Relații Economice Internaționale și Facultatea de Științe Politice, toate cu sediul în București. În anul 1999 au luat ființă Facultatea de Limbi și Literaturi Străine la București, Facultatea de Științe Economice la Cluj, iar la Brașov Facultatea de Finanțe-Bănci-Contabilitate și Facultatea de Relații Economice Internaționale. Un an mai târziu, la Constanța, i-a naștere Facultatea de Management Turistic și Comercial.

În prezent Universitatea Creștină "Dimitrie Cantemir" are o bază materială impresionantă, cu dotări corespunzătoare susținerii unui demers didactic și științific de calitate, laboratoare, bibliotecă și un corp didactic de elită, atașat ideilor universitare. Comunitatea academică a acestei universități se înscrie astfel, armonios și organic, în atmosfera academică tradițională românească, îmbogățind-o prin noua sa postură de învățământ particular, trăsătură distinctă a orientării învățământului după 1989.

În urma acestor rezultate obținute în dezvoltarea acestei instituții de învățământ superior, cu ramificații în mai multe orașe din țară și pe baza rezultatelor în ceea ce privește pregătirea multor serii de absolvenți, Universitatea Creștină "Dimitrie Cantemir", a decis să acorde, pentru prima dată, și titlul de Doctor Honoris Causa. Prin hotărârea unanimă a Senatului Universității Creștine "Dimitrie Cantemir" s-a hotărât ca acest titlu să fie acordat Prea Fericitului Părinte Patriarh TEOCTIST.

Presă centrală (Adevărul, România liberă și Național) din 30 mai, a consemnat comunicatul care anunța că: Senatul Universității Creștine "Dimitrie Cantemir", aduce la cunoștință că vineri, 30 mai 2003, orele 11.00, va avea loc ceremonia acordării titlului de Doctor Honoris Causa Prea Fericitului Părinte TEOCTIST, Patriarhul Bisericii Ortodoxe Române. Festivitatea va avea loc, cu participarea cadrelor didactice, studenților și invitaților – reprezentanți ai culturii, științei și Bisericii – în Magna Aula din campusul universității, Splaiul Unirii, nr. 176, sectorul 4, București."

În ziua de 30 mai 2003, la ora 11.00, Prea Fericitul Părinte Patriarh TEOCTIST, însoțit de Prea Sfințitul Varsanufie Prahoveanul, Episcop Vicar al Arhiepiscopiei Bucureștilor și Prea Cucernicul Părinte Prof. Diac. Nicu D. Octavian, Consilier Patriarhal, a sosit la Universitatea Creștină "Dimitrie Cantemir". În holul Universității a fost întâmpinat de distinse personalități, în ținuta specifică acestui ceremonial. Domnul Rector, Prof. Univ. Dr. Momcilo Luburici și Dl. Prof. Univ. Dr. Dumitru Mazilu, Decanul Facultății de Științe Politice, au exprimat bucuria pe care o încearcă comunitatea academică a Universității Creștine "Dimitrie Cantemir", pentru prezența Prea Fericitului Părinte Patriarh în acest templu de cultură și pentru că a acceptat conferirea primului titlu de D.H.C., Domnul Dumitru Mazilu a amintit, în cadrul acestor discuții preliminare și de întâlniri pe care le-a avut cu Prea Fericirea Sa, în zilele Revoluției din Decembrie 1989, remarcând faptul că Prea Fericitul Părinte Patriarh TEOCTIST a binecuvântat acest

moment, iar Biserica Ortodoxă Română a fost alături, ca întotdeauna, de poporul român.

După acest moment protocolar, Prea Fericitul Părinte Patriarh este invitat în sediul Rectoratului, unde Domnul Rector Prof. Univ. Dr. Momcilo Luburici, înconjurat de distinși membri ai Senatului Universității și ai corpului didactic al Universității Creștine “Dimitrie Cantemir” au făcut o primire de o deosebită căldură sufletească. Sunt prezentate Prea Fericitului Părinte Patriarh personalitățile prezente, printre care, pe lângă corpul didactic, și reprezentanții autorității publice: Doamna Prof. Univ. Dr. Ecaterina Andronescu, Ministrul Educației și Cercetării, Domnul Ioan Mircea Pașcu, Ministrul Apărării Naționale, Domnul Victor Opaschi, Consilier Prezidențial, Domnul Ion Antonescu, Secretar de Stat la Ministerul Culturii și Cultelor și alți distinși reprezentanți ai autorităților de Stat, cadre didactice universitare.

Din sediul Rectoratului, s-a mers în capela universitară unde Prea Fericitul Părinte Patriarh s-a închinat, în timp ce asistența a intonat imnul biruinței vieții asupra morții, Hristos a Înviat! și Troparul Pogorârii Sfântului Duh “Bine ești cuvântat Hristoase Dumnezeu nostru...”. În Sfântul Altar, Prea Fericitul Părinte Patriarh TEOCTIST a consemnat pe o filă din Sfânta Evanghelie următoarele: **“Binecuvintează Doamne pe toți cei ce iubesc podoaba Casei Tale”, Teoctist Patriarhul României 30.05.2003.**

La ieșirea din Altarul Paraclisului, Prea Fericitul Părinte Patriarh TEOCTIST a fost invitat de D-l Rector Momcilo Luburici în jilțul arhieresc, unde cei prezenți l-au înconjurat cu multă dragoste. Cu acest prilej Prea Fericitul Părinte Patriarh a vorbit despre importanța unui loc de rugăciune și reculegere într-o instituție de învățământ și a avut cuvinte elogioase privitoare la amenajarea acestui lăcaș de cult. Prea Fericirea Sa a amintit: “Tradiția noastră ortodoxă și un înalt principiu formulat de Părinții Bisericii are în vedere “ora et labora”, “roagă-te și muncește”. În această simbioză munca este binecuvântată devenind plăcută și ușoară, formând în același timp și personalități puternice, de care țara are nevoie. Tineretul studios, mai ales, având acum posibilitatea închinării într-un locaș de cult, aflat de altfel tot într-un loc sacru – un templu al culturii – poate să-și înalțe gândul și sufletul, cultura nu doar la valorile acestei lumi, ci și la ale aceleia pentru care ne pregătim în toată viața noastră, pentru fericirea veșnică. Cunoaștem inițiativa laudabilă de organizare a acestei capele universitare și apreciem strădaniile atât ale Universității Creștine “Dimitrie Cantemir”, cât și ale meșterilor care au împodobit-o, încât ea să se înscrie în canoanele erminiei noastre bisericești. Apreciam picturile și sculpturile de o deosebită valoare și avem nădejdea că frumusețea lor și mai ales semnificația lor, mesajul sfânt pe care îl transmit, va înnobila sufletele tinerilor studioși și a celor ce se vor ruga aici. Dumnezeu să binecuvinteze acest spațiu și pe toți cei care se vor închina cu credință, nădejde și dragoste în el”.

Domnul Rector menționează ca răspuns la cuvântul de apreciere și de binecuvântare a Prea Fericitului Părinte Patriarh Teoctist, că într-adevăr “această capelă își îndeplinește menirea prin programul liturgic ce se desfășoară organizat, prin faptul că frecvent studenții găsesc aici loc de reculegere și meditație și mulți

dintre ei, ca expresie a legăturii sufletești cu Sfântul lăcaș și ca atașament pentru universitatea în care s-au pregătit, s-au cununat aici”.

După acest moment de reculegere Prea Fericitul este invitat în Magna Aula a Universității unde s-a desfășurat ceremonialul acordării titlului de Doctor Honoris Causa.

La intrarea în Magna Aula, impozantă, decorată festiv și ocupată în totalitate, Prea Fericitul Părinte Patriarh TEOCTIST, este întâmpinat cu Imnul Patriarhal și este invitat să i-a loc în prezidiu, la loc de cinste. Alături de Prea Fericirea Sa s-au aflat: Prof. Univ. Dr. Momcilo Luburici, Rectorul Universității, Prof. Univ. Dr. Ion Stanciu, Prorector, Prof. Univ. Dr. Dumitru Mazilu, Decanul Facultății de Științe Politice, Prof. Univ. Dr. Vasile Turcu, Decanul Facultății de Management Turistic și Comercial din Timișoara, Prof. Univ. Dr. Daniela Marinescu, Decanul Facultății de Științe Juridice și Administrative, Prof. Univ. Dr. Virgil Dăscăliței, Decanul Facultății de Relații Economice Internaționale, Conf. Univ. Dr. Gabriela Luchian, Decanul Facultății de Limbi și Literaturi Străine, Prof. Univ. Dr. Nicu Bologna, Decanul Facultății de Management Turistic și Comerț, Prof. Univ. Dr. Gheorghe Bistrițeanul, Facultatea de Finanțe–Bănci–Contabilitate, Prof. Univ. Dr. Constantin Corbu, Decanul Facultății de Istorie, Conf. Univ. Dr. Corina Dumitrescu, Secretar Științific al Universității.

În timp ce Prea Fericitul Părinte Patriarh era primit cu Imnul Patriarhal, pe un mare ecran situat pe scena prezidiului, erau prezentate imagini din întâlnirile Prea Fericitului Părinte TEOCTIST cu Sanctitatea Sa Patriarhul Ecumenic Bartolomeu I, Sanctitatea Sa Papa Ioan Paul al II-lea și de la alte ceremonii în care Prea Fericirii Sale i-au mai fost acordate titluri și distincții academice.

În Magna Aula a mai luat loc, de asemenea, majoritatea corpului didactic al universității, reprezentanți ai Arhiepiscopiei Bucureștilor, un număr impresionant de studenți, încât somptuoasa Aulă a îmbrăcat un strai sărbătoresc.

După intonarea imnului universitar “Gaudeamus igitur”, a luat cuvântul Domnul Prof. Univ. Dr. Momcilo Luburici, Rectorul Universității care s-a adresat Prea Fericitului Părinte Patriarh Teoctist și celor prezenți cu următorul cuvânt:

*“Prea Fericite Părinte Teoctist, Patriarh al Bisericii Ortodoxe Române,
Distinși reprezentanți ai Bisericii Ortodoxe,
Înalți invitați,*

Am onoarea să vă aduc la cunoștință că Senatul Universității Creștine “Dimitrie Cantemir” a hotărât, în unanimitate de voturi, să acorde titlul de Dr. H.C. Prea Fericitului Părinte Teoctist, Patriarhul Bisericii Ortodoxe Române.

Prin întreaga sa operă izvorâtă dintr-o îndelungată și bogată pastorație, Prea Fericitul Părinte Patriarh Teoctist a militat și militează pentru o teologie profund înrădăcinată în spiritualitate. Legând Școala de Biserică și contribuind la păstrarea unității și identității naționale, Prea Fericitul Părinte Patriarh, cel sărbătorit astăzi, a desfășurat o bogată activitate didactică în calitate de Rector al Institutului Teologic de Grad Universitar din București, aducând o reală contribuție la organizarea și desfășurarea activității acestuia, prin pregătirea unor slujitori devotați credinței, care să-și pună capacitatea de muncă și speranța în slujba propășirii Româ-

niei. Universitatea Creștină "Dimitrie Cantemir", instituție de învățământ superior, creștină, spirituală și laică din punct de vedere al conținutului didactic, acordând acest titlu Părintelui Patriarh subliniază contribuția excepțională a Prea Fericirii Sale în educarea tineretului în spiritul credinței, al dragostei față de tradițiile culturii și civilizației românești, față de valorile culturii și civilizației europene și mondiale.

Pentru a prezenta tradiționalul cuvânt *Laudatio*, dau cuvântul Profesorului Dumitru Mazilu.

După invitația făcută de Domnul Rector, Dl. Prof. Univ. Dr. Dumitru Mazilu, Decanul Facultății de Științe Politice, în nota de distincție specifică diplomatului de carieră, ca unul care a cunoscut cum s-a exercitat rolul Bisericii Ortodoxe Române în țară și în străinătate, în anii totalitarismului și, de asemenea, îndelunga activitate a Prea Fericitului Părinte Patrilarh TEOCTIST, a prezentat îndătinatul *Laudatio*, exprimând următoarele considerații:

*Distinși reprezentanți ai Bisericii Ortodoxe Române,
Stimați invitați,
Domnule Rector,
Stimați Colegi,
Iubiți studenți,*

Solemnitatea de astăzi, dedicată conferirii titlului de Dr. H.C. Prea Fericitului Părinte Teoctist, Patriarhul Bisericii Ortodoxe Române, ne prilejuiește evocarea contribuțiilor excepționale ale Întâistătorului Bisericii noastre la educația moral-religioasă a tineretului. După cum se știe, Prea Fericitul Părinte, în funcția de Rector al Institutului Teologic de Grad Universitar din București și în aceea de Episcop și Vicar Patriarhal, și-a concentrat eforturile în direcția pregătirii miilor de preoți, având un rol deosebit la dezvoltarea culturii teologice românești prin elaborarea unor opere de referință în domeniul teologic, cu o înaltă valoare cultural-educativă. În activitatea sa de Mitropolit al Olteniei, Prea Fericirea Sa, a reînnoit Centrul Metropolitan și Seminarul Teologic de la Mofleni, în această perioadă a girat un timp și treburile Mitropoliei Ardealului. Din 1977, i-a urmat în scaun Mitropolitului Iustin Moiescu ca Mitropolit al Moldovei și Sucevei. În această calitate Prea Fericirea Sa, a contribuit la restaurarea monumentelor și locașurilor de cult, biserici și mănăstiri de pe cuprinsul Moldovei și Bucovinei. A stimulat construirea de biserici și a contribuit la restaurarea și înfrumusețarea Centrului Mitropoliei Iașilor. Peste tot a lăsat mărturie ale rodniciei sale activități pastorale și misionare în sprijinul Bisericii, al spiritualității și culturii românești. În 1986, a fost înălțat la treapta de Patriarh al Bisericii Ortodoxe Române, avându-se în vedere vasta sa experiență spirituală și pastorală în lucrarea cu preoții și credincioșii, îmbinând, în mod fericit, atât dreptatea cu iubirea, cât și respectul pentru învățătura de credință și sfintele canoane ale Bisericii Ortodoxe, cu interesele preoților și ale credincioșilor. Prea Fericitul Părinte TEOCTIST a parcurs toate treptele învățământului teologic cu rezultate dintre cele mai bogate în cunoașterea învățăturii de credință a Bisericii, a culturii și spiritualității ortodoxe, precum și a culturii poporului nostru, care s-a concretizat într-un număr mare de studii, articole și cărți, ca mărturie ale slujirii Bisericii și întregului popor. Monografiile,

studiile și articolele publicate, precum și cuvântările sale, însumează peste 700 de titluri, amintim, înainte de toate, monografiile asupra Mitropolitului Iacob Putneanul, Mănăstirea Neamțu, care a fost reeditată tot la Mănăstirea Neamțu. Remarcăm, totodată, retipărirea Bibliei de la București sau Bibliei lui Șerban Cantacuzino, din 1688, considerată un monument al literaturii și culturii vechi românești, într-o ediție de excepție, la 300 de ani de la tipărirea ei. Fără îndoială, Biblia de la București, este o strălucită sinteză care reunește tezaurul de grai, de simțire și cugetare a neamului românesc. Se cuvine să evocăm, totodată, opera monumentală "Pe treptele slujirii" care, prin conținutul său teologic, pastoral, misionar și național, precum și prin mesajul ecumenist reprezintă un neprețuit instrument de lucru în apărarea credinței, ca și pentru zidirea duhovnicească și românească a cititorului. Pe parcursul anilor, Prea Fericitul Părinte Patriarh a militat pentru promovarea unei Ortodoxii deschise, dinamice, capabilă să dovedească frumusețea credinței creștine. Simbioza dintre limba română, de origine latină, și credința ortodoxă, dă Bisericii Ortodoxe Române o identitate specifică ce poate constitui o legătură între Orient și Occident. Părintele Patriarh împărtășește convingerea că unitatea Europei trebuie să fie mai întâi o unitate spirituală. O astfel de unitate nu poate fi decât autentică și curată. Evanghelia lui Iisus Hristos este o bază de neînlocuit pentru unitatea creștină. Prea Fericitul Părinte a atras atenția că, într-o lume a tehnologiei și informației, Europa își caută astăzi sursele spirituale. În opinia Părintelui Patriarh, Biserica din Orient și Biserica din Occident constituie o unitate, iar moștenirea lor religioasă și culturală este un bun al tuturor creștinilor. Misiunea asupra divinității prezentată astăzi de către creștinism nu este lipsită de importanță. Este necesar ca această viziune să fie aceea a unui Dumnezeu care iubește oamenii, așa cum apare ea în marea tradiție a Orientului creștin, numind divinitatea prietenul omului "filantropos". Totodată, Prea Fericitul Părinte Patriarh a pus în evidență vocația profetică a Bisericii, în privința culturii și civilizației. Biserica este capabilă să asimileze valorile pozitive ale fiecărei epoci, în același timp Biserica trebuie să fie atentă la fenomenele distrugătoare care amenință întreaga umanitate. În condițiile în care, în urma Revoluției Române, din 1989, Biserica Ortodoxă Română și-a recâștigat libertatea, Prea Fericitul Părinte TEOCTIST subliniază importanța evanghelizării societății. Prea Fericirea Sa a atras atenția că în anii dificili din perioada respectivă, flacăra credinței nu s-a stins, în ciuda slăbiciunilor unora dintre noi. Biserica are astăzi o mare responsabilitate în renașterea spirituală a societății. Aceasta a contribuit într-o manieră fundamentală la dezvoltarea vieții sociale românești, făcând din oameni adevărați credincioși, oameni cu spiritul evangheliei. Părintele Patriarh a adus contribuții majore la păstrarea identității naționale, respectând întru totul specificitatea etnică și religioasă a tuturor minorităților care trăiesc în România. Prea Fericirea Sa a subliniat și subliniază constant, valoarea unică a fiecărui individ creat după chipul lui Dumnezeu. Numărul creștinilor care și-au dat viața pentru credință pe parcursul timpului este îngrijorător de mare, ei au suferit în tăcere și cu răbdare, tăcerea martirilor din secolul XX, este mult mai grăitoare decât orice cuvânt omenesc. Martirii veritabili strălucesc prin atitudinea de iertare și compasiune, ei nu judecă, ei nu condamnă, martiriul lor reprezintă o lecție pentru noi toți

și mai ales o lecție pentru generațiile tinere. Legătura indisolubilă dintre Biserica noastră creștină și școală, datează din cele mai vechi timpuri, pe această linie se înscrie înființarea și existența Universității Dimitrie Cantemir, universitate creștină, spirituală și laică prin conținutul său. Studenții și cadrele didactice ale universității noastre au simțit permanent atenția și grija deosebită a Întâistătorului Bisericii Ortodoxe Române.

Vă rog să-mi îngăduiți să închei acest *Laudatio* amintind un gând rostit de Părintele Patriarh: "Propovăduirea, cunoașterea și păstrarea adevărului de credință sunt după învățătura Bisericii noastre, îndatoriri mari. Trăite în unitatea trăirii creștine ele devin podoabă pentru Biserica Ortodoxă Română și pentru toți, ceea ce este și constituie România, Patria noastră strămoșească.

Vă mulțumesc!"

Cei prezenți, reținând îndelungata lucrare în timp a Prea Fericitului Părinte Patriarh TEOCTIST evidențiată de prezentatorul discursului laudativ, au apreciat și aplaudat activitatea și realizările Prea Fericirii Sale în plan pastoral, cultural, spiritual și patriotic, în general.

După prezentarea făcută de Dl. Prof. Univ. Dr. Dumitru Mazilu, Dl. Rector Momcilo Luburici invită pe Prea Fericitul Părinte Patriarh TEOCTIST să rostească cuvântul adecvat acestui moment. Prea Fericirea Sa, într-o cuvântare de substanță, urmărită cu atenție și apreciată de auditoriu, a rostit următoarele:

*Domnule Rector,
Domnule Prorector, Domnule Prof. Stanciu,
Onorat Senat al acestei celebre Universități,
Onorată asistență,
Domnilor miniștri,
Prea Cucernici Părinți,
Domnule Consilier Prezidențial,
Iubiți frați și surori în Domnul,
Dragi studenți,*

Moment ca acesta pe care îl trăim imprimă o pecete deosebită în viața fiecăruia dintre noi, deoarece a dat naștere unor sentimente profunde: Acum când anii mei-au depășit chiar pe cei prevăzuți de Sfântul, Proorocul și Poetul Vechiului Testament, David, nu m-aș fi considerat îndreptățit să primesc această mare onoare și să apreciez că această distincție academică se îndreaptă asupra Bisericii Ortodoxe Române, pe care o slujesc din copilăria mea. Respect strădania și apreciez rolul atât de strălucit al acestei tinere Universități, ocrotită spiritual de unul dintre marii învățați români, Dimitrie Cantemir.

Văd, în momentul celebrat acum o prea mare cinstire, care se revarsă din însăși menirea acestui așezământ de spiritualitate, și pune în valoare rostul meu și al Bisericii, pe care am slujit-o și care mi-a călăuzit pașii până la această tribună. Nu în zadar, poetul cel mai inspirat al neamului nostru, Mihai Eminescu, a numit Biserica noastră: „Mama duhovnicească a poporului român”. Aceste cuvinte exprimă atât de sintetic, modul de gândire al românului și conțin o întreagă teologie,

adevăr exprimat de genialul nostru poet, ca inspirat de Duhul Sfânt. Într-adevăr, Biserica este, iubirii mei, cea care ne-a ocrotit dăinuirea ca neam și popor, ea ne-a născut la viața cea luminată, cea vie, cea adevărată, a credinței, a creștinătății noastre neștirbite, propovăduită strămoșilor noștri prin graiul inspirat de Duhul Sfânt al Sfântului Apostol Andrei, cel întâi chemat la apostolat și fratele Sfântului Apostol Petru.

Suntem, într-adevăr, așa cum o arată imaginea noastră în lume, o Biserică vie, cunoscută prin fiii ei și apreciată teologic ca întrupare a dumnezeirii. În fond, chemarea Bisericii Ortodoxe este ca fiii și slujitorii ei, să trăiască respectând principiile ei de credință și de viață, prin care să-și arate valoarea în fața lumii și a lui Dumnezeu, prin faptele credinței. Biserica este, așadar, o instituție divino-umană, cum o numesc marii teologi, și de aceea când se fac referiri la viața mea de slujitor al Bisericii, cu înfiorare sfântă ascult cele ce se adresează smeritei mele persoane, precum cele de azi, receptându-le ca pe o cinstire a unei strădanii îndelungate, desfășurată în viața dăruită mie de Dumnezeu, pentru a sluji cu sârguință Biserica. Biserica, ocrotește ființa umană, familia, poporul și pe noi toți ca entități spirituale în universul valorilor supreme. Dumnezeu Însuși l-a zidit pe om și lumea, ca expresie a iubirii Sale și de aceea, Biserica transfigurează sufletul omnesc și lumea întreagă, făcând pentru noi cer nou și pământ nou. Biserica este ocrotitoare a întregii lumi, chiar dacă nu mărturisim toți acest adevăr. Mergând pe firul credinței în adâncul istoriei, descoperim că Dumnezeu a sădit ideea dumnezeirii în sufletul omului, după cum scriu Sfinții Părinți inspirați și gânditorii despre cele divine. Spre deosebire de alte credințe și concepții religioase, Biserica noastră, a cărei învățătură o mărturisim și o trăim, este o Biserică deschisă și altor valori. Dar, spre deosebire de acestea, valorile de credință ortodoxă sunt veșnice, ca harul dumnezeiesc, care ne ajută pe fiecare dintre noi să pășim spre desăvârșire, să dobândim nemurirea, fiind ființe divino-umane. Fiecare persoană devine, prin har, participantă la iubirea lui Dumnezeu. Cine îl citește pe Părintele Profesor Stăniloae, sau pe alți teologi ai Bisericii noastre și mai ales scrierile și studiile Sfinților Părinți din primele secole creștine – traduse acum și în limba română –, acela va înțelege aceste adevăruri. Este bine să cunoaștem că datorită unor asemenea gânditori – strămoși de ai noștri – avem acum această literatură; prin Sfântul Ioan Casian, un mare teolog din părțile Dobrogei, ascet, organizator al vieții monahale în regiunea Marsiliei din Franța, unde a înființat două mănăstiri după regulile mănăstirilor orientale, (una de monahi, alta de maici). După cum știți, în toamna anului 2002 la Sărbătoarea Sfintei Cuvioase Parascheva, la 14 octombrie, moaștele acestui Cuvios Părinte Ioan au fost aduse spre închinare în țara noastră, la mănăstirea Antim din București, la Episcopia Dunării de Jos și la Catedrala mitropolitană din Iași, ca o recunoaștere a apartenenței lui la spațiul și spiritualitatea noastră românească, și spre mângâierea și întărirea duhovnicească a credincioșilor, care s-au bucurat mult de vederea moștelor sale. De aceeași profunzime teologică este și Sfântul Dionisie – numit cel smerit –, tot din spațiul dintre Dunăre și Mare, care a trăit în secolul IV-V, cunoscut prin știința sa. El a stabilit era creștină, devenită sistem cronologic oficial de numărare a anilor pentru întreaga lume. Prin ei, iată, arătăm lumii că de atunci cultura bisericească din părțile noastre era nece-

sară întregii Biserici a Europei de atunci. Am contribuit, prin îndepărtații noștri strămoși, Sfântul Ioan Casian și Dionisie cel Smerit, la valorile Occidentului, care are trebuință de acestea. Valorile credinței noastre, aparțin Ortodoxiei și în vremea noastră.

Iată, așadar, că încă din secolele IV-V, am fost prezenți la lucrarea spirituală, universală a Bisericii nedespărțite. Aș mai aminti în acest sens, că și la primul Sinod ecumenic – convocat de Sfântul Împărat Constantin cel Mare la Niceea, la 325 – au participat și ierarhii noștri din Tomisul Sciției Mici, Dobrogea noastră de astăzi. De asemenea, și la Sinoadele următoare Biserica noastră din acel timp a fost reprezentată de ierarhii tomitani.

Avem, așadar, rădăcini vechi și adânci în credința apostolică, recunoscută acum de toată lumea creștină. Spun aceasta pentru că de la despărțirea Bisericii Romano-Catolice de cea de Răsărit, Biserica noastră fiind înconjurată de popoare slave, am fost până de curând trecuți de istoricii din Occident ca fiind încreștinați de, prin și după vecinii noștri din Sudul Dunării, într-o perioadă destul de târzie, și nu prin predica directă a Sfântului Apostol Andrei. Dar, iată că, acum a mărturisit, a scris și a vorbit chiar la București și a infirmat această prejudecată și a clarificat acest adevăr al încreștinării noastre, dându-ne nouă românilor întâietatea credinței, chiar actualul Papă al Romei, Sanctitatea Sa Ioan Paul al II-lea. În vizita sa în România, în mai 1999, prima vizită a unui papă la București, a declarat că suntem popor creștin din izvorul predicii Sfântului Andrei: “Vizita mea de acum vrea să confirme legăturile dintre România și Sfântul Scaun care au avut mare importanță pentru istoria Creștinismului în regiune. Cum e cunoscut, potrivit tradiției, credința a fost purtată în aceste ținuturi de fratele lui Petru, Apostolul Andrei, care a pecetluit neobosită sa operă misionară prin martiriul său petrecut la Patras.”¹ A fost o precizare și o declarație urmată apoi de un adevărat iureș admirativ la adresa Bisericii Ortodoxe, la adresa valorilor culturii bizantine, perpetuate la noi prin acel Bizanț după Bizanț. Cu acel prilej, s-a auzit din glasul unui pontif roman, acea atât de frumoasă și celebră metaforă: România – Grădina Maicii Domnului: “Românie, țară-punte între Orient și Occident, punct de răscruce între Europa Centrală și cea Orientală, Românie, pe care tradiția o numește cu frumosul titlu de <Grădina Maicii Domnului>, vin la tine în numele lui Iisus Hristos, Fiul lui Dumnezeu și al Prea Sfintei Fecioare Maria”². Această recunoaștere atât de valoroasă se producea în timp ce posturile străine de televiziune prezentau în Occident neajunsurile în imagini descurajatoare, care deși există pretutindeni în lume, erau prezentate cu precădere în chip cu totul degradant pentru țara noastră. Iată însă că, în acest context, s-a auzit un glas profetic, într-adevăr. Așa se explică, de altfel, de ce atunci, am auzit glasuri din partea credincioșilor chemând la unitate, ca un fel de cântare și aducere aminte a vremii, când toți creștinii mărturiseau și se aflau într-o “una, sfântă, sobornicească și apostolească Biserică”, chemare pe care am auzit-o și în octombrie 2002 la Roma. Este, într-adevăr, un imn închinat dorinței de unitate creștină, ca urmare a acestei precizări, a

1. S.S. Papa Ioan Paul II, *Discursul din timpul ceremoniei de bunvenit ținut la Aeroportul Băneasa, 7-8-9 mai 1999, Vizita apostolică a lui Ioan Paul al II-lea în România*, p. 5

2. Ibidem.

vechimm creștine a poporului român. Iată, numai o oglindire a ceea ce ați auzit, onorată asistență, din prezentarea Dlui. Prof. Dr. Dumitru Mazilu, care ne-a copleșit prin aprecierile sale laudative. Ascultând cele spuse, atât referitor la mine, cât și la Biserica și istoria noastră contemporană, trebuie să ne determine la o sporită sârguință de a sluji Biserica și țara noastră.

*Excelența Voastră, Domnule Rector, Prof. Univ. Dr. Momcilo Luburici,
Venerați membri ai Senatului Universității Creștine "Dimitrie Cantemir",
Domnilor Miniștri,
Prea Cucernici Părinți,
Onorată și distinsă asistență,*

Numele acestei Universități ne îndreaptă luarea aminte către ocrotitorul ei spiritual, marele cărturar român Dimitrie Cantemir care în opera sa vastă și impresionantă pentru acea epocă vie încă și în vremea noastră, a descris și a transmis Europei vremii sale, o comoară de adevăruri istorice despre poporul român și despre datinile lui, dar și despre frumusețile credinței noastre ortodoxe. Când spunem frumusețile credinței noastre ortodoxe, nu înseamnă că disprețuim alte credințe, dar, e firesc să ne iubim mai mult părinții, frații, valorile și martirii neamului. Este firesc să-i cinstim mai întâi și mai mult pe cei care, de-a lungul istoriei, s-au străduit, după cum vedeți, unii cu înțelepciunea cărții, alții cu frumusețile poeziei, alții cu datele și descoperirile științei, tehnicii și chiar cu cele ale descoperirilor dumnezeiești, întrucât românii nu au rămas în urma acestor progrese ale științei sau ale credinței. Ortodoxia, credința românilor, nu i-a împiedicat pe strămoșii și înaintașii noștri să îmbrățișeze orice știință, nu i-a învățat să disprețuiască alte credințe sau etnii, ci, dimpotrivă, aceste etnii și-au găsit sălaș primitiv nu numai în aria noastră geografică, ci chiar în adâncul sufletului românilor, unele naționalități așezându-se la noi de mai mult de o mie de ani. Cum știți, armenii, germanii, secuii și ceangăii și alte etnii și-au găsit aici, pe pământul nostru românesc, odihnă, adăpost, pace, contribuind chiar la progresul organizării științifice a poporului român. Nu-i întâmplător, că acum, frații noștri români, mai ales tineri răspândiți în Europa, și în celelalte continente, sunt primiți cu multă atenție, multă bunăvoință și își înjghebează acolo foruri culturale și biserici, mănăstiri cu organizare ierarhică românească. Tinerii, aceștia, prin pregătirea lor teologică, activitatea și relații cu celelalte Biserici, ne fac cinste și auzim cuvinte din cele mai frumoase la adresa lor, din partea autorităților bisericești și de Stat. Credința, cu valorile ei, ne ajută, iubiți tineri și tinere, să ne afirmăm atât în fața propriei noastre conștiințe, cât și în fața semenilor noștri. Trebuie ca noi să cunoaștem și să înțelegem credința aceasta. Ortodoxia nu este închistată în prejudecăți, nu disprețuiește libertatea ființei umane. Ortodoxia respectă afirmarea credinței, de la cele mai mici ceremoniale bisericești și până la libertatea credincioșilor și îi tratează după pilda Mântuitorului Iisus Hristos, cu blândețe și cu cea iubire cu care Însuși Iisus a biruit răul și lumea. Ortodoxia, așa cum a afirmat Domnul Rector, Prof. Univ. Dr. Momcilo Luburici, are în miezul ei Lumina lui

Hristos care luminează în întuneric³, lumina iubirii, pentru că Dumnezeu este iubire,⁴ spune Sfântul Evanghelist Ioan. Din iubire Dumnezeu a creat lumea; din iubire S-a întrupat Mântuitorul nostru Iisus Hristos, luând chipul nostru întru toate asemenea nouă, afară de păcat,⁵ ca să ne ridice pe noi, prin harul cel dumnezeiesc, la asemănarea cu Dumnezeu.

În această atmosferă de mult așteptată libertate a ființei umane, Ortodoxia este, în lumea teologică, în lumea creștină, în general, apreciată mult cu această deschidere, dar și cu valorile ei de credință.

Într-adevăr, prin aceste valori ea se dovedește a fi Biserica întemeiată în lume prin jertfa Mântuitorului Iisus Hristos. El ne spune atât de clar că n-a venit pentru cei sănătoși, ci pentru cei bolnavi, nu pe cei drepti a venit să-i cheme la pocăință, ci pe cei păcătoși.⁶ În Biserica Ortodoxă, datorită credinței, nădejzii și dragostei nu se poate ajunge la o stare de deznădejde, de îngrijorare, de încrâncenare sufletească. Atunci când persoana și mai ales tinerii, își deschid sufletele, așa cum toți ar trebui să le deschidă față de părinți, față de mamă, față de tată și pentru cele spirituale față de duhovnic, ei pot fi ajutați să depășească greutățile și încercările vieții. Când veți citi viața Mântuitorului Hristos – și e bine, dragi tineri, să o citiți – veți descoperi că Noul Testament nu este numai o Carte de potolit curiozitatea tinereții, cum s-ar crede, nici o Carte pe care o citești numai pentru a fi citită, ci este o Carte în care veți găsi calea pe care trebuie să mergeți. Cartea înțelepciunii vieții, este și rămâne ținta vieții fiecăruia dintre noi: "Calea, Adevărul și Viața"⁷. Nimeni nu vine la Tatăl decât prin Fiul,⁸ spune Iisus, adică prin Biserica Sa. Pentru a înțelege textele acestei Cărți trebuie o pregătire, o inițiere, o învățatură specială. De aceea este bine să citiți cu multă râvnă și atenție Sfânta Scriptură, cărțile ziditoare de suflet ale Sfinților Părinți, pentru că în ele veți găsi, într-adevăr, răspunsul la problemele sufletului, precum și hrană spirituală.

Apreciem mult grija Senatului, a Domnului Rector, de a amenaja în Universitate o capelă, o biserică. Aceasta este simbolul luminii celei veșnice și al liniștii sufletului. Între agoniseliile noastre cărturărești, de orice natură ar fi acestea, trebuie să avem la loc de mare însemnătate cunoașterea învățaturii Mântuitorului nostru Iisus Hristos, cunoașterea Bisericii Sale,⁹ a Bibliei și a scrierilor Sfinților Părinți, ca pe niște călăuze ale vieții. Noul Testament este împlinirea Vechiului Testament, o rodire permanentă a acestuia. De aceea, grăbiți-vă, dragi tineri, ca prin Cuvântul Sfintei Scripturi și învățătura Bisericii, să acordați atenția cuvenită valorii sufletului dumneavoastră. Sunteți frumoși datorită tinereții, și sunteți înzestrați cu darul cel mai scump cu care Dumnezeu l-a dăruit pe om de la creația sa, și acest dar este viața, iar chipul vostru atât de frumos, trebuie să aspire la asemănarea cu Dumnezeu. De aceea acest dar, ca orice dar de preț, trebuie să se

3. cf. Ioan 1, 5

4. cf. Ioan 4, 16

5. cf. Evrei 4, 15

6. cf. Marcu 2, 17

7. Ioan 14, 6

8. Ioan 14, 16

9. cf. Efeseni 5, 32

păstreze cu respect, cu grijă, de fiecare clipă, pentru că tinerețea este perioada vieții mereu pândită de capcane și întotdeauna încercată de ispite. Toate aceste pericole pot fi înlăturate prin statornicia în credință, întărită prin libertatea voastră de a alege între bine și rău. Noi ca oameni suntem înzestrați cu libertate și rațiune, și cu alte valori supreme de care putem dispune numai noi: gândirea, voința și iubirea. Suntem deci ființe divino-umane; avem suflet, nu trebuie să uităm de suflet! Cei dedicați vieții de mănăstire își asumă eroismul de a duce o viață continuă, de desăvârșire creștină prin rugăciune și muncă. Ei nu se rup de lume, de părinți, de frați, de surori, ci dimpotrivă, în intimitatea chiliei lor, ei îl poartă în suflet, în inimă și în gând. Așa cum în liniștea Sfântului Altar, în misterul Sfântului Altar, preotul slujitor, prin cântările lui liturgice, cuprinde întreaga obște a credincioșilor din biserică și pe toți eroii neamului și chiar lumea și universul. Sfânta Liturghie ne îmbrățișează pe toți, atât vii, cât și adormiți. Așadar, Capela universitară are darul să vă apropie de Dumnezeu, în unitate sufletească cu întreaga Biserică și chiar cu întreg poporul român de pretutindeni. Ea reprezintă o valoare supremă, pe care credința ortodoxă o numește viața de comuniune între noi, ca frați și surori în Hristos. Prin aceasta avem conștiința că suntem contemporani cu înaintașii noștri și ei cu noi, cu eroii noștri, care și ei trăiesc cu noi în rugăciunile noastre, așa cum și noi trăim datorită vitejiei și vredniciei cu care ei au apărat fruntariile țării, și au apărat frumusețea noastră spirituală, valoarea sufletului. De aceea, pentru formarea caracterului, a personalității, iubiți frați și surori tineri, din această Universitate, să nu pierdeți din vedere că valoarea supremă a omului, valoarea cea nevăzută este sufletul încredințat nouă de Dumnezeu.

Pentru aceste calități sufletești, Europa ne îmbrățișează și acceptă identitatea noastră cultural-spirituală. Cine nu are nevoie de iubire, cine nu are nevoie de dreptate socială, de respect, toleranță și libertate? Cine nu are nevoie de adevăr și de luminile credinței? Cine apoi nu are nevoie de pace și de cei ce pot oferi sprijin și argumentări pentru o pace durabilă? Religia apreciază cuceririle științei, tehnicii, realizările civilizației și tot ce ușurează viața și tot ce înseamnă dezvoltare științifică și economică, dar atunci când aceste cuceriri sunt înmiresmate și cu valorile credinței, toate își desăvârșesc valoarea lor. Toate sunt menite să ajute omul, pe fiecare în parte și omenirea întreagă.

În Occident și în alte părți ale lumii, am aflat despre misiunea foarte frumoasă a tinerilor și vârstnicilor români, atașați de Biserică asemenea părinților lor. Vă va fi de mare folos stăruința de a vă păstra integritatea morală, integritatea sufletească. În lume, și mai ales în lumea largă, există, din nefericire, o lipsă de credință, un gol spiritual. Acesta poartă pașii multora pe drumul rătăcirilor de tot felul. Cât de dureros este atunci când vezi tineri frumoși, tinere frumoase, căzuți în dezmăț și în desfigurarea chipului lor atât de frumos, dăruit de Dumnezeu. Trebuie să vă întăriți acea voință de fier, de care vorbeam mai înainte. De pe băncile universitare să vă formați viitorul prin studiu și educație, iar în familie să vă consolidați personalitatea, integritatea morală, care dă echilibrul dintre credință și știință, dintre tehnologie și trăire creștină. Biserică nu pune nici o limită interesului pentru știință și pentru descoperiri în diverse domenii utile în viață. Dar acestea toate să se facă și în îmbogățirea sufletului. Și acestuia, adică sufletului, tre-

buie să-i acordăm, și încă prisositor, hrana lui spirituală, credința, adevărul, iubirea cea sfântă.

Avem nădejdea că această Universitate, prin distincția ei și a dumneavoastră, domnilor membri ai Senatului, profesori, academicieni și slujitori ai ei, își va îndeplini tot mai rodnic menirea și misiunea ei. Aveți cu toții o responsabilitate mare, o deosebită misiune de părinți și de frați, pe care trebuie să o valorificați prin formarea personalității tinerilor pe care îi instruiți și îi educați. Personalitatea se formează cu ajutorul educației, a muncii, a sincerității, a pildei personale, mai ales, și a apropierii față de tineri și de părerile lor îndreptățite. Lumina principiilor de viață ale Sfintei Scripturi și ale Sfintei noastre Biserici, vă va aminti că îndepliniți o misiune sfântă, fiind vorba de formarea acestor tineri ca viitori soți, viitoare soții, viitori dregători ai popoarelor lumii. Către aceste zări ei trebuie să aspire și momentul când, în fața Sfântului Altar, vor fi cununați, ei trebuie să fie vrednici pentru această mare Taină a Bisericii lui Hristos. Cum din copilăria noastră știm, la Cununie, mirii sunt încoronați asemenea împăraților și regilor, cu coroane, semnul biruinței, al virtuții, al frumuseții, al luminii, al doborârii răului, a tot ceea ce este nedemn de spiritul acestui mileniu.

*Excelența Voastră, Domnule Rector,
Venerat Senat al Universității Creștine "Dimitrie Cantemir",
Doamnelor și Domnilor Profesori,*

Vă felicit pentru munca pe care o desfășurați aici, cu roade bogate și Vă mulțumesc pentru atenția și onoarea pe care ați socotit să mi-o acordați prin această impresionantă ceremonie și pe care, repet, cu recunoștință, că o consider ca fiind acordată, în primul rând, Bisericii Ortodoxe Române, nu mie. Consider prezența mea în mijlocul dumneavoastră, a slujitorilor științei și tehnicii, cu realizări în aceste domenii, ca pe un rar și mare privilegiu. Această hlamidă, cu care m-ați împodobit și care, vedeți că tot alunecă, de parcă nu mi s-ar potrivi, am primit-o ca pe o nouă povară, un nou jug în slujirea Bisericii și a neamului nostru. Ea îmi va aminti de acest moment și va fi un sprijin spiritual al dragostei dumneavoastră, mai ales al tinerilor și al tinerelor care, prin entuziasmul și optimismul lor, mi-au inspirat, și în aceste momente, mult curaj. Rectoratul meu de la Institutul Teologic de Grad Universitar, al anilor 1950-1954, de care s-a amintit aici, a fost într-o vreme când, pe de o parte, ne confruntam cu multe greutăți și restricții, iar pe de altă parte, eram în compania unor elite ale învățământului teologic românesc. Toate acestea presupuneau o mare atenție în raport cu tineretul, care trebuia ferit de pericolele existente în plan ideologic, și în același timp să fie îndrumat să folosească cu eficiență știința și erudiția dascălilor străluciți din acea vreme, pe care și eu, Rector fiind, îi socoteam, în continuare, profesori ai mei.

Tot așa îi consider și acum pe Părintele Profesor Dumitru Stăniloae, pe înaintașul meu, marele cărturar Patriarhul Iustin Moiescu, profesori de elită și titani ai gândirii teologice, cât și pe Patriarhul Justinian Marina, ierarhul providențial care a reorganizat și protejat învățământul teologic de toate gradele. Au fost în vremea aceea momente de încercare pentru mulți, dar mai dureros a fost că mulți frați, preoți, călugări, intelectuali, academicieni și profesori au umplut temnițele pentru

că au ținut să apere valorile noastre tradiționale, să apere și să slujească Biserica. Binecuvântată fie memoria tuturor acestor martiri și pătimitori ai neamului nostru! Prin jertfa lor, prin lucrarea valoroșilor dascăli de teologie, noi am putut să parcurgem acei ani, menținându-ne viața noastră religioasă și școlile teologice și salvând valorile din mănăstirile noastre. Am avut atunci la Teologie o secție pentru frații de mănăstire, care au devenit apoi Ierarhi și pentru surorile de mănăstire, devenite superioare ale unor renumite mănăstiri. Pentru că îl zăresc în sală pe Domnul Acad. Prof. Ștefan Ștefănescu, amintesc de Î.P.S. Acad. Nestor Vornicescu, Mitropolitul Olteniei, trecut de curând la cele veșnice și care s-a afirmat ca ierarh de seamă și cărturar și istoric strălucit. Biserica noastră a avut și are capacitatea de a răspunde provocărilor lumii în care activează și ne-a încredințat că totdeauna Dumnezeu este cu noi, El ne ajută, El ne întărește și ne apără.

Cu această nădejde, Vă mulțumesc tuturor pentru această primire, pentru această bucurie, pe care o trăiesc și eu și pentru sărbătoarea pe care ați închinat-o Universității Creștine "Dimitrie Cantemir" și Sfintei noastre Biserici. Să dea Dumnezeu ca acest moment să rămână, într-adevăr, spre slava Sfintei Biserici și spre cinstea acestei Universități Creștine, iar fiorul sfânt al acestor clipe să pătrundă în sufletele tinerilor, mai ales exemplul ascultării, colaborării și împreunei noastre întâlniri și slujiri.

Vă vestesc și acum, ca totdeauna în perioada pascală, în care ne găsim încă, Hristos a Înviat!

Asistența: "Adevărat a Înviat!"

După cuvântul Prea Fericitului Părinte Patriarh TEOCTIST, Domnul Rector al Universității mulțumind Prea Fericirii Sale pentru bogăția ideilor și considerațiile prezentate vibrant și emoționant, a spus:

"Stimată asistență,

Permiteți-mi să mulțumesc, încă o dată, Prea Fericitului Părinte TEOCTIST, Patriarhul Bisericii Ortodoxe Române, pentru marea cinstită pe care ne-a făcut-o de a fi acceptat să fie Doctor Honoris Causa al Universității noastre, primul nostru Doctor Honoris Causa!"

Cuvintele minunate pe care le-ați rostit Prea Fericirea Voastră nu vor fi uitate nici de dascăli, nici de studenții acestei școli, vor rămâne în istoria noastră.

În același timp vreau să mulțumesc pentru fiecare dintre cei prezenți: distinșilor reprezentanți ai ierarhiei Bisericii Ortodoxe Române, reprezentanților culturii și științei românești. Doresc să mulțumesc în mod special Doamnei Ministru Ecaterina Andronescu, pentru sprijinul pe care îl dă învățământului superior particular. Tuturor, salutul și mulțumirile noastre".

După cuvântul de încheiere și mulțumirile adresate de Rectorul Universității Creștine "Dimitrie Cantemir", în acordul imnului studentesc, înaltele oficialități prezente s-au îndreptat spre Rectorat. Aici, într-o atmosferă intimă, Prea Fericitul s-a

întreținut cu cei prezenți și a acordat două interviuri, unul pentru postul Radio România Actualități, iar altul pentru postul Radio România Tineret, după cum urmează.

Domnul Rădulescu Remus de la Radio România Actualități a adresat Prea Fericitului Părinte Patriarh următoarea întrebare, care a fost difuzată în aceeași zi pe postul Radio România Actualități:

Reporter Radio România Actualități:

Ce reprezintă pentru Prea Fericirea Voastră și pentru Biserica Ortodoxă Română acordarea titlului de Dr. Honoris Causa de către Universitatea Creștină "Dimitrie Cantemir" ?

Prea Fericitul Părinte Patriarh Teoctist:

Mai presus de toate acest titlu înseamnă o cinstită a Bisericii noastre strămoșești. Eu sunt un slujitor al ei și am fost copleșit de atenția și dragostea Senatului universitar, a Excelenței Sale, Domnului Rector, și de prezența aceasta atât de numeroasă pentru a asista la serbarea aceasta. Este o serbare închinată Bisericii noastre, valorilor noastre strămoșești și vredniciei științei și culturii noastre naționale.

De asemenea, un reporter de la Radio România Tineret a solicitat Prea Fericitului Părinte Patriarh Teoctist un scurt interviu, după cum urmează:

Reporter Radio România Tineret:

Prea Fericite Părinte Patriarh, trăim cu toții un moment foarte important. Titlul de Doctor Honoris Causa primit astăzi înseamnă recunoașterea întregii activității a Prea Fericirii Voastre, activitate dedicată oamenilor, pentru a-i îndrepta către adevărata credință, pentru a le aduce mai aproape valorile morale și spirituale reale. Totuși, trăim într-o lume tulbure, o lume care își răstoarnă valorile, o lume plină de conflicte și de răutate. Spunea Malraux, la un moment dat: "Secolul XXI va fi religios sau nu va fi deloc!" Ce părere aveți, este o afirmație destul de sumbră. Cum vedeți secolul XXI?

Prea Fericitul Părinte Patriarh Teoctist:

Nu numai prin ziua de astăzi și luminile ei eu sunt optimist în această prezicere a acestui secol, cum va fi sau cum nu va fi, ci și valorilor care izvorăsc din sufletele oamenilor, al credincioșilor și mai ales într-o instituție de învățământ universitar. Lucrul acesta înseamnă foarte mult pentru că, dacă Evanghelia și învățătura Mântuitorului nostru Iisus Hristos sunt astfel simțite și trăite și prin fapte, pentru că aici există și o biserică în această Universitate, nu se poate altfel decât, ca acest secol să fie creștin și el, însă cu adaosul, că mai ales tineretul nostru și noi toți să veghem la sănătatea sufletească și trupească a tineretului nostru românesc, și de aceea am și spus ceea ce am spus, că ei sunt nădejdea noastră și păstrători ai valorilor veșnice ale neamului nostru.

Reporter Radio România Tineret:

Și pentru că ați vorbit despre tineri, într-o astfel de lume tulbure, o lume care nu își găsește valorile, ce-i sfătuiți pentru a nu-și pierde adevărata credință ?

Prea Fericitul Părinte Patriarh Teoctist:

Trebuie, ca noi, în primul rând Biserica, profesorii, Facultățile de Teologie și profesorii de Teologie de la noi să începem cu copiii de la școală; școala, universitatea, să depunem o muncă aprigă, pentru că tinerii sunt pândiți de obstacole și capcane la fiecare pas și atunci noi să le stăm în ajutor. Fac apel, în același timp, și la părinți și la mame pentru supravegherea tineretului și călăuzirea lui pe drumul cărții, pentru că totdeauna cartea îl ajută pe om să se ridice și din punct de vedere moral, nu numai din punct de vedere științific.

Reporter Radio România Tineret:
Mulțumim mult!

După aceste interviuri, Domnul Rector, Prof. Univ. Dr. Momcilo Luburici, l-a invitat pe Prea Fericitul Părinte Patriarh Teoctist să semneze în Cartea de Onoare a Universității.

Prea Fericirea Sa a consemnat următoarele:

„Însemnare

*Cu multă dragoste am primit hlamida academică oferită de
Senatul acestei Universități.*

*Rog pe Dumnezeu să binecuvinteze strădania pilduitoare a distinsului corp
profesoral și să îndrepteze pașii tineretului pe calea luminată de Mântuitorul
Iisus Hristos și a muncii pentru formarea caracterului și personalității,
pentru viață,*

† Teoctist

Patriarhul Bisericii Ortodoxe Române,

*Doctor Honoris Causa al acestei Universități „Dimitrie Cantemir”
30-V-2003”*

În următoarele zile presa centrală a evidențiat acest eveniment, astfel:

“Curierul Național” din 31 mai reda următoarea știre:

“Patriarhul Teoctist, primul Doctor Honoris Causa al Universității Creștine “Dimitrie Cantemir”.

Părintele Teoctist, Patriarhul Bisericii Ortodoxe Române, a primit, ieri, titlul de Doctor Honoris Causa al Universității Creștine “Dimitrie Cantemir”. Este primul titlu de o asemenea valoare pe care această universitate îl conferă, a subliniat rectorul, prof. dr. Momcilo Luburici. “Prea Fericitul Părinte, în funcția de rector al Institutului Teologic Universitar din București și în aceea de episcop și vicar patriarhal și-a concentrat eforturile în direcția pregătirii miilor de preoți, având un rol decisiv la dezvoltarea culturii teologice românești, prin elaborarea unor opere de referință în domeniul teologic, cu o înaltă valoare cultural-educativă”, se arată în Laudatio, prezentat de prof. dr. Dumitru Mazilu. Patriarhul Teoctist s-a adresat studenților, îndemnându-i spre cunoașterea lumii prin descifrarea tainelor științei, dar și prin cultivarea spiritului, a curățeniei sufletești. (Florin Antonescu)”

“Monitorul de București” din 31 mai consemna evenimentul astfel:

“Patriarhul Teoctist – Doctor Honoris Causa

Senatul Universității Creștine “Dimitrie Cantemir” i-a acordat, ieri, titlul de Doctor Honoris Causa Patriarhului Bisericii Ortodoxe Române (BOR), Teoctist. La manifestare au fost prezenți cadre didactice de la Universitatea “Dimitrie Cantemir”, studenți, Ioan Mircea Pașcu, ministrul apărării naționale, și Ecaterina Andronescu, ministrul educației și cercetării. Laudatio a fost rostit de decanul Facultății de Științe Politice din Universitatea “Dimitrie Cantemir”, Dumitru Mazilu, care a subliniat rolul pe care PF Teoctist, l-a avut în pregătirea miilor de preoți și în elaborarea unor opere de referință în domeniu. “Monografiile, studiile și articolele publicate, precum și cuvântările sale însumează peste 700 de titluri”, a precizat Mazilu. (F.M.)”

“Cotidianul” din 31 mai insera:

“PF Teoctist, Doctor Honoris Causa al Universității “Dimitrie Cantemir”.

Senatul Universității Creștine “Dimitrie Cantemir” i-a decernat, ieri, titlul de Doctor Honoris Causa Prea Fericitului Părinte Teoctist, Patriarhul Bisericii Ortodoxe Române. Festivitatea a avut loc în Magna Aula din campusul universității din Splaiul Unirii, în prezența cadrelor didactice, studenților, a unor reprezentanți ai cultelor și a miniștrilor Apărării Naționale, Ioan Mircea Pașcu, și Educației și Cercetării, Ecaterina Andronescu [...]

Ziarul “Azi” din 31 mai dădea următoarea informație:

“ÎPS Teoctist, Doctor Honoris Causa al Universității “Dimitrie Cantemir”

ÎPS Teoctist, Patriarhul Bisericii Ortodoxe Române, a primit, ieri, în cadrul unei ceremonii oficiale, titlul de Doctor Honoris Causa al Universității Creștine “Dimitrie Cantemir”, prima distincție de acest fel acordată de instituția de învățământ. Pe lângă studenți, profesori și reprezentanți ai BOR, la festivitate au fost prezenți și miniștrii Educației și Învățământului, Ecaterina Andronescu, Apărării Naționale, Ioan Mircea Pașcu, consilierul prezidențial Victor Opaschi [...]

În ziua de 2 iunie, ziarele “Adevărul”, “România liberă” și “Național” au prezentat, cu imagini sugestive, următorul comunicat al Universității Creștine “Dimitrie Cantemir”:

“Prea Fericitul Părinte Teoctist, Patriarhul Bisericii Ortodoxe Române, Doctor Honoris Causa al Universității Creștine “Dimitrie Cantemir”

În Magna Aula a Universității Creștine “Dimitrie Cantemir”, vineri 30 mai a.c., Prea Fericitul Părinte Teoctist, Patriarhul Bisericii Ortodoxe Române a primit titlul de Doctor Honoris Causa al acestei universități. Au fost prezenți înalți reprezentanți ai Bisericii, ai Președinției, ai Academiei Române, parlamentari, ministrul Educației și Cercetării, prof. univ. dr. Ecaterina Andronescu, membrii Senatului universității, corpul profesoral, studenți și alții.

Rectorul, prof. univ. dr. Momcilo Luburici, fondatorul universității, dând citire deciziei de acordare a acestui titlu, a subliniat meritele deosebite ale laureatului în educația spiritual-creștină a tineretului român.

Așa cum se arată în Laudatio, Patriarhul României împărtășește convingerea că unitatea Europei trebuie să fie mai întâi o unitate spirituală. O astfel de unitate nu poate fi decât autentică și durabilă. Evanghelia lui Iisus Hristos este o bază de neînlocuit pentru unitatea creștinilor. Într-o lume a tehnologiei și informaticii, Europa își caută astăzi resursele spirituale.

Prea Fericitul Părinte Teoctist a mulțumit Senatului Universității Creștine "Dimitrie Cantemir" pentru onoarea de a fi primul Doctor Honoris Causa al acestei instituții de învățământ superior și a insistat asupra legăturii indisolubile dintre credință și educație în formarea tineretului.

Legătura indisolubilă dintre Biserica noastră creștină și Școală datează din cele mai vechi timpuri. Pe această linie se înscrie înființarea și existența Universității Creștine "Dimitrie Cantemir", universitate creștină spiritual și laică prin conținutul său instructiv.

De asemenea, posturile de radio și televiziune au prezentat în emisiunile informative momentul festiv al acordării titlului de Dr. Honoris Causa Prea Fericitului Părinte Patriarh TEOCTIST de către Universitatea Creștină "Dimitrie Cantemir".

Într-adevăr după cum a menționat Prea Fericitul Părinte Patriarh în cuvântul său și după cum a subliniat și Domnul Rector Momcilo Luburici, momentul acesta se înscrie ca un eveniment istoric în analele Universității Creștine "Dimitrie Cantemir".

Momentul consemnat în cele de mai sus a reprezentat un moment de seamă în istoria Universității Creștine „Dimitrie Cantemir” din București și încă o recunoaștere a activității îndelungate desfășurată de Prea Fericitul Părinte Patriarh TEOCTIST în slujba Bisericii și a Neamului.

De altfel, această recunoaștere, Prea Fericirea Sa, o consideră, după cum a menționat și în cuvântul său, o cinste adusă Bisericii Ortodoxe Române, în slujba căreia Prea Fericirea Sa și-a pus toată priceperea și râvna de când a intrat în monahism până acum, precum și de aici înainte”.

Prof. diac. NICU OCTAVIAN,
Consilier patriarhal

C R O N I C Ă

- Miercuri, 1 ianuarie 2003, – Prea Fericitul Părinte Patriarh Teoctist, a săvârșit Sfânta Liturghie în Catedrala patriarhală și a rostit cuvânt de învățătură și binecuvântare la începutul anului nou;*
 – a primit felicitările P.S. Episcop Calinic al Argeșului și Muscelului, Prea Sfințiților Episcopi-vicari de la Patriarhie și Arhiepiscopia Bucureștilor, preoțimii Capitalei și numeroșilor credincioși, la recepția organizată la Palatul Patriarhiei. După concertul de colinde al Coralei preoților "Sfântul Apostol Andrei", a răspuns cuvântului de felicitare rostit în numele tuturor celor prezenți, de P.C. Pr. prof. dr. Nicolae Necula, decanul Facultății de Teologie "Patriarhul Justinian" a Universității din București.
- Sâmbătă, 4 ianuarie 2003, – prăznuirea Cuviosului Părinte Teoctist, Prea Fericitul Părinte Patriarh Teoctist a primit felicitările IPS Arhiepiscopi Teodosie al Tomisului și Nifon al Târgoviștei, Prea Sfințiților Episcopi Calinic al Argeșului și Muscelului, Epifanie al Buzăului și Vrancei, Vincențiu Ploieșteanu, Ambrozie Sinaitul, Ciprian Câmpineanu, Sebastian Ilfoveanu și Varșanufie Prahoveanu, I.P.S Ioan Robu, Arhiepiscop și Mitropolit romano-catholic de București, P. Cuv. Arhim. dr. Zareh Baronian, din partea Bisericii armene, numeroșilor preoți și credincioși prezenți la Reședința patriarhală cu această ocazie. A răspuns cuvintelor de felicitare adresate de I.P.S. Arhiepiscop Teodosie și de I.P.S. Mitropolit Ioan Robu.*
- Luni, 6 ianuarie 2003, – Prea Fericitul Părinte Patriarh Teoctist a săvârșit Sfințirea cea mare a apei în fața Catedralei patriarhale, având alături pe P.S. Episcop-vicar patriarhal Ciprian Câmpineanu și a adresat cuvânt de binecuvântare.*
- Vineri, 10 ianuarie 2003, – Prea Fericitul Părinte Patriarh Teoctist a primit pe dl. Ștefan Petrescu, artist-fotograf din Germania, care a dăruit Prea Fericitirii Sale albumul său "România privită de sus".*
- Luni, 13 ianuarie 2003, – Prea Fericitul Părinte Patriarh Teoctist a prezidat ședința de lucru a Permanenței Consiliului Național Bisericesc, solicitând Prea Cucernicilor Părinți consilieri patriarhali o mai mare responsabilitate și implicare în rezolvarea problemelor.*
- Marți, 14 ianuarie 2003, – Prea Fericitul Părinte Patriarh Teoctist a primit pe dl. col. prof. univ. dr. Vasile Ozunu-Mihai, președintele Colegiului Național de Apărare, cu invitația de a participa la festivitatea de deschidere a cursurilor seriei a XX-a a Colegiului:*
 – în aceeași zi, *Prea Fericitul Părinte Patriarh Teoctist a primit pe Rev. dr. James Ramsay, capelanul bisericii anglicane din București, cu scrisoarea irenică – prilejuită de Praznicul Nașterii Domnului – a Grației Sale dr. Rowan Douglas Williams, Arhiepiscop de Canterbury și Primat al Comunității Bisericii Anglicane.*

Miercuri, 15 ianuarie 2003, – Prea Fericitul Părinte Patriarh Teoctist a primit pe E.S. Dl. Jesus Atienza Serna, ambasadorul Spaniei la București, în vizită de prezentare. La discuții au participat P.S. Episcop-vicar patriarhal Ambrozie Sinaitul și PP.CC.Pr. consilieri Michael Tița și Mircea Uță.

Vineri, 17 ianuarie 2003, – Prea Fericitul Părinte Patriarh Teoctist a primit pe P.S. Episcop Daniil Partoșanul, vicar al Arhiepiscopiei Timișoarei și administrator al Episcopiei ortodoxe române din Jugoslavia, pentru perfectarea formalităților de ședere la Vârșeț:

– în aceeași zi după-amiază, Prea Fericitul Părinte Patriarh Teoctist a primit pe Dl. dr. Traian Orban, președintele Asociației "Memorialul Revoluției 16-22 Decembrie 1989 – Timișoara", și dl. Ioan Banciu, vicepreședinte, cu solicitarea de a se construi la Popești-Leordeni o biserică pentru cinstirea celor morți în revoluție în Timișoara și incinerări la crematoriul din București, stabilindu-se întocmirea formelor la Prefectura județului Ilfov. A participat P.S. Sebastian Ilfoveanu, Episcop-vicar al Arhiepiscopiei Bucureștilor.

Sâmbătă, 18 ianuarie 2003, – Prea Fericitul Părinte Patriarh Teoctist a participat la rugăciunea ecumenică din cadrul Săptămânii de rugăciune pentru unitatea creștină la Catedrala romano-catolică "Sfântul Iosif" din București, rostind un bogat cuvânt în legătură cu acest eveniment.

Luni, 20 ianuarie 2003, – Prea Fericitul Părinte Patriarh Teoctist a primit pe E.S. Dl. Gheorghe Tinca, ambasadorul României la Praga, căruia i-a oferit cărți bisericești pentru românii stabiliți în Cehia. S-a discutat despre posibilitatea organizării comunității românești.

Marti, 21 ianuarie 2003, – Prea Fericitul Părinte Patriarh Teoctist a prezidat ședința de lucru a Consiliului eparhial al Arhiepiscopiei Bucureștilor.

Miercuri, 22 ianuarie 2003, – Prea Fericitul Părinte Patriarh Teoctist a primit un grup de membri ai "Mișcării Focolarelor – Opera Sfintei Fecioare Maria" din România: Andreij Stefancic, Vida Rus, Steliu Lambru, Ruxandra Lambru, Mihail Moldoveanu și Tereza Petreș, în vizită de prezentare;

– Prea Fericitul Părinte Patriarh Teoctist a participat, însoțit de P.C. Diac. prof. Nicu Octavian, consilier patriarhal, la Sinagoga mare la comemorarea victimelor din 21-23 ianuarie 1941, oferindu-i-se cuvântul.

Joi, 23 ianuarie 2003, – Prea Fericitul Părinte Patriarh Teoctist a participat la Te-Deum-ul din Catedrala patriarhală și a prezidat ședința de lucru a Adunării Eparhiale a Arhiepiscopiei Bucureștilor;

– Prea Fericitul Părinte Patriarh Teoctist a primit, în aceeași zi, pe dl. Theodoros Kassimis și pe dl. Elefterios Sintos, însoțiți de dl. Nicu Rădulescu, secretar de stat la Ministerul Turismului, în legătură cu studierea posibilităților de colaborare în domeniul pelerinajelor la mănăstiri din Grecia și România. La discuții a fost de față P.S. Episcop Ciprian Câmpineanu, vicar patriarhal.

Sâmbătă, 25 ianuarie 2003, – Prea Fericitul Părinte Patriarh Teoctist a participat la slujba ecumenică săvârșită în Catedrala patriarhală la încheierea Săptămânii de rugăciune pentru unitate creștină și a adresat participanților cuvânt de mulțumire. Cu această ocazie, Miercuri, 1 ianuarie 2003, Prea Fericitul Părinte Patriarh Teoctist a acordat o recepție în onoarea reprezentanților Cultelor creștine și a membrilor Corpului diplomatic acreditat în România, participanți la rugăciunea ecumenică din Catedrala patriarhală. Cu această ocazie a fost lansată cartea Părintelui Dumitru Stăniloae; "Ascetica și Mistica".

Duminică, 26 ianuarie 2003, – Prea Fericitul Părinte Patriarh Teoctist a primit pe P. Cuv. Ierod. Justinian Stoica de la schitul Prodromul din Sfântul Munte.

Luni, 27 ianuarie 2003, – Prea Fericitul Părinte Patriarh Teoctist a primit pe P.S. Episcop-vicar patriarhal Ambrozie Sinaitul, întors din Italia, unde a participat, ca delegat al Bisericii Ortodoxe Române, la Săptămâna de rugăciune pentru unitate creștină desfășurată la Padova și Milano.

Marți, 28 ianuarie 2003, – Prea Fericitul Părinte Patriarh Teoctist a primit pe P.S. Vincențiu Ploieșteanu, episcop-vicar patriarhal, întors de la cea de-a IV-a întrunire mondială a familiilor și a Congresului internațional teologic pastoral, desfășurat la Manila, Filipine, 22-26 ianuarie.

*Miercuri, 29 ianuarie 2003, – Prea Fericitul Părinte Patriarh Teoctist a primit pe I.P.S. Nifon al Târgoviștei întors de la lucrările Comisiei internaționale mixte a dialogului ortodoxo-anglican desfășurate la Addis-Abeba, Etiopia;
– Prea Fericitul Părinte Patriarh Teoctist a primit pe D-na Hildegard Karola Puwac, ministrul Integrării Europene și Dl. Laurențiu Tănase, secretar de Stat pentru Culte, în legătură cu punctul de vedere al Bisericii Ortodoxe Române față de viitoarea Constituție europeană. A fost de față I.P.S. Arhiepiscop Nifon al Târgoviștei, P.S. Episcopi-vicari patriarhali Vincențiu Ploieșteanu și Ciprian Câmpineanu.*

*Joi, 30 ianuarie 2003, – Prea Fericitul Părinte Patriarh Teoctist a săvârșit Sfânta Liturghie în Biserica "Sfânta Ecaterina", paraclisul Facultății de teologie "Patriarhul Justinian". A hirotonit diacon pe D-l lector. univ. dr. Andrei Gabor, a hirotonit "iconom stavrofor" pe P.C. Pr. Costea Tănăsache, spiritualul Facultății, și a împărtășit cuvânt de binecuvântare cadrelor didactice și studenților;
– cu acest prilej, Prea Fericitul Părinte Patriarh Teoctist a participat la lansarea "Anuarului Facultății de Teologie "Patriarhul Justinian" – 2001-2002" și a cărții: "Dicționar enciclopedic de literatură creștină din primul mileniu" a D-lui prof. dr. Remus Rus și la Concertul festiv susținut de corul mixt al Facultății de teologie. A răspuns cuvântului P.C. Pr. prof. dr. Nicolae Necula, decanul Facultății, adresând binecuvântările cadrelor didactice și studenților;
– în aceeași zi, Prea Fericitul Părinte Patriarh Teoctist a participat, în sala "Iorga" a Palatului patriarhal, la deschiderea lucrărilor Comitetului mixt al Conferinței Bisericilor Europene și al Consiliului Conferințelor Episcopale din Europa, rostind alocuțiunea inaugurală.*

Sâmbătă, 1 februarie 2003, – încheierea sesiunii Comitetului mixt de dialog – Prea Fericitul Părinte Patriarh Teoctist a participat la Vecernia oficială în Catedrala patriarhală, la încheierea sesiunii Comitetului mixt de dialog, Prea Fericirea Sa a rostit un cuvânt despre importanța și roadele dialogului ecumenic, mulțumind tuturor participanților;
– în aceeași zi, Prea Fericirea Sa a oficiat, la Reședința patriarhală, o cină pentru membrii Comitetului mixt.

Duminică, 2 februarie 2003. – Prea Fericitul Părinte Patriarh Teoctist a săvârșit Sfânta Liturghie în Catedrala patriarhală, având alături pe I.P.S. Mitropolit Jeremias al Elveției, președintele Conferinței Bisericilor Europene, I.P.S. Mitropolit al Moldovei și Bucovinei, pe Prea Sfințiții Episcopi-vicari patriarhali Ambrozie Sinaitul și Ciprian Câmpineanu și a rostit cuvânt de învățătură la praznicul Întâmpinării Domnului, salutând prezența I.P.S. Mitropolit Jeremias.

Miercuri, 5 februarie 2003, – Prea Fericitul Părinte Patriarh Teoctist a primit pe P.C. Pr. Ioan Pitura, vicarul Vicariatului ortodox ucrainian din România.

Vineri, 7 februarie 2003, – ziua de naștere a Prea Fericirii Sale Părinte Patriarh Teoctist.

Prea Fericirea Sa a săvârșit Sfânta Liturghie în Catedrala patriarhală, fiind înconjurat de I.P.S. Mitropolit Teofan al Olteniei, I.P.S. Petru al Basarabiei, II.PP.SS. Arhiepiscopi Teodosie al Tomisului, Nifon al Târgoviștei, Andrei al Alba-Iuliei, PP.SS. Episcopi Casian al Dunării de Jos, Epifanie al Buzăului, Damaschin al Sloboziei și Călărașilor, Ambrozie Sinaitul și Sebastian Ilfoveanu, mulțumind Bunului Dumnezeu pentru anii de viață. Au mai fost prezenți PP.SS. Episcopi Gherasim al Râmnicului, Calinic al Argeșului și Muscelului și Vincențiu Ploieșteanu, Părinți consilieri de la Administrația Patriarhală și Arhiepiscopia Bucureștilor, preoți și numeroși credincioși. Prea Fericirea Sa a rostit un cuvânt de mulțumire și binecuvântare;

– în aceeași zi, Prea Fericitul Părinte Patriarh Teoctist a primit, la Palatul Patriarhiei, personalități ale vieții sociale și culturale din țara noastră – în frunte cu E.S. Dl. Ion Iliescu, Președintele României – ierarhi, preoți și credincioși, răspunzând tuturor pentru urările adresate.

Luni, 10 februarie 2003, – Prea Fericitul Părinte Patriarh Teoctist a primit o delegație a Ministerului afacerilor Externe al Republicii elene, participantă la lucrările "Seminariului directorilor politici și corespondenților țărilor membre și asociate ale Uniunii Europene", formată din ambasadori, directori politici și diplomați. Au fost prezenți: E.S. D-na Dora Grossomanidou, ambasadorul Republicii Elene la București și P.S. Episcop-vicar patriarhal Ciprian Câmpineanu.

Marti, 11 februarie 2003, – Prea Fericitul Părinte Patriarh Teoctist a primit pe pastorul prof. dr. Martin Hauser din Elveția, profesor invitat la Facultatea de teologie "Patriarhul Justinian", în legătură cu posibilități de colaborare universitară;

– *Prea Fericitul Părinte Patriarh Teoctist* a primit , în aceeași zi, pe Dl. Constantin Săvoiu, membru al Adunării eparhiale a Mitropoliei ortodoxe române pentru Europa occidentală și meridională, însoțit de un grup de oameni de afaceri din Franța și Italia și care au exprimat aprecieri față de lucrarea Bisericii Ortodoxe Române;

– în aceeași zi, *Prea Fericitul Părinte Patriarh Teoctist* a primit pe Dl. prof. univ. dr. Moncilo Luburici, rectorul Universității creștine "Dimitrie Cantemir" cu propunerea Universității de a acorda Prea Fericirii Sale titlul de "Doctor honoris causa".

Vineri, 14 februarie 2003, – *Prea Fericitul Părinte Patriarh Teoctist* a participat la lucrările forumului național "Unirea Europeană – România – 2007", consacrat susținerii procesului de aderare a țării noastre la Uniunea Europeană, și a luat cuvântul propunând includerea în rândul valorilor europene pe cele creștine care se află la temelia culturii și civilizației europene.

Duminică, 16 februarie 2003, – *Prea Fericitul Părinte Patriarh Teoctist* a săvârșit Sfânta Liturghie în biserica mănăstirii Cernica – rostind cuvânt de învățătură la Evanghelia vameșului și fariseului – și slujba de pomenire a P.S. Episcopvicar Roman Ialomițeanul, la împlinirea a șapte ani de la mutarea la Domnul.

Luni, 17 februarie 2003, – *Prea Fericitul Părinte Patriarh Teoctist* a primit pe I.P.S. Dr. Nifon Mihăiță, arhiepiscopul Târgoviștei, înaintea plecării la Geneva pentru a participa la ședința de lucru a Comitetului executiv al Consiliului Ecumenic al Bisericilor;

– în aceeași zi, *Prea Fericitul Părinte Patriarh Teoctist* a primit pe P.C. Pr. Costică Popa, de la parohia ortodoxă română din Caracas, Venezuela, în legătură cu lucrările aflate în curs de desfășurare la biserică și noua catăpeteasmă.

Marți, 18 februarie 2003, – *Prea Fericitul Părinte Patriarh Teoctist* a primit pe P.C. Preot Petru Buburuz, , consilier al Mitropoliei Basarabiei, în legătură cu unele aspecte ale zidirii noii biserici parohiale;

– *Prea Fericitul Părinte Teoctist* a primit, în aceeași zi, pe P.Cuv. Ierod. Justinian Stoica, de la Schitul atonit Prodromul.

Miercuri, 19 februarie 2003, – *Prea Fericitul Părinte Patriarh Teoctist* a primit pe Dl. acad. Alexandru Surdu, președintele Secției de Filosofie, Teologie, Pedagogie și Psihologie a Academiei Române și P.C. Pr. prof. dr. acad. Dumitru Popescu, în legătură cu manifestările prilejuite de aniversarea a 100 de ani de la nașterea Părintelui academician Dumitru Stăniloae și Anul STĂNILOAE;

– *Prea Fericitul Părinte Patriarh Teoctist*, a primit, în aceeași zi, pe Eminentă Sa Osman Aziz, imamul Bucureștiului, în legătură cu nevoia unui nou cimitir pentru comunitatea musulmană din Capitală, cerând sprijin pentru aprobare.

Joi, 20 februarie 2003, – *Prea Fericitul Părinte Patriarh Teoctist* a prezidat ședința de lucru a Comitetului național de bioetică.

Sâmbătă, 22 februarie 2003, – Prea Fericitul Părinte Patriarh Teoctist a asistat la Sfânta Liturghie – săvârșită în biserica Podeanu din Capitală de I.P.S. Arhiepiscop Dr. Nicolae Condrea al Arhiepiscopiei Ortodoxe Române în S.U.A. și Canada și de P.S. Episcop-vicar patriarhal Ambrozie Sinaitul și la Slujba de pomenire a P.S. Episcop Valerian Zaharia – la 7 ani de la mutarea la Domnul – și a rostit cuvânt de prețuire. A fost însoțit de P.S. Episcop-vicar patriarhal Vincențiu Ploieșteanu.

Luni, 24 februarie 2003, – Prea Fericitul Părinte Patriarh Teoctist a prezidat ședința de lucru a Consiliului Național Bisericesc, fiind prezentate dările de seamă ale sectoarelor Administrației Patriarhale;

– Prea Fericitul Părinte Patriarh Teoctist a participat, la Cercul Militar Național, la festivitatea decernării premiilor anuale de către Asociația George Marshall – România, fiindu-i înmănată Medalia anului 2002, "pentru modul în care a susținut integrarea euro-atlantică și europeană a României" și a adresat cuvânt de mulțumire.

Marți, 25 februarie 2003, – Prea Fericitul Părinte Patriarh Teoctist a primit pe I.P.S. Dr. Teofan Sinaitul, Mitropolitul Olteniei, înaintea plecării sale la Londra ca delegat al Sfântului Sinod la întronizarea noului Arhiepiscop de Canterbury și Primat al Comuniunii Bisericilor Anglicane, Dr. Rowan Douglas Williams și a-i înmâna un mesaj.

Marți, 4 martie 2003, – Prea Fericitul Părinte Patriarh Teoctist a prezidat ședința de lucru a Sfântului Sinod al Bisericii Ortodoxe Române cu o bogată ordine de zi.

Joi, 6 martie 2003, – Prea Fericitul Părinte Patriarh Teoctist a prezidat ședința de lucru a Adunării Naționale Bisericești fiind prezentată slujirea și activitatea de asistență socială a Bisericii Ortodoxe Române în cursul anului 2002.

Luni, 10 martie 2003, – Prea Fericitul Părinte Patriarh Teoctist a primit pe P.C. Pr. Gheorghe Calciu-Dumitreasa din Statele Unite ale Americii.

Miercuri, 12 martie 2003, – Prea Fericitul Părinte Patriarh Teoctist a primit pe II.PP.SS. Mitropoliți Ioan al Pergamului și Ghenadie al Sasimei, din cadrul Patriarhiei ecumenice, cu un mesaj din partea Sanctității Sale Bartolomeu al Constantinopolului;

– în aceeași zi, Prea Fericitul Părinte Patriarh Teoctist a primit pe Dl. Brunson MxKinley, director general al Organizației Internaționale pentru Migrare, în legătură cu colaborarea dintre Biserica Ortodoxă Română și O.I.M. în domeniul combaterii traficului și implementarea programelor umanitare și sociale ale O.I.M. în România. Au fost prezenți P.S. Episcop-vicar patriarhal Ciprian Câmpineanu și colaboratori de la sectorul Biserica și Societatea.

Joi, 13 martie 2003, – Prea Fericitul Părinte Patriarh Teoctist a prezidat discuțiile dintre reprezentanții Patriarhiei Ecumenice și Patriarhiei Române, în legătură cu studierea posibilităților de continuare a dialogului teologic internațional mixt dintre Biserica Ortodoxă și Biserica Romano-Catolică. Au fost prezenți II.PP.SS. Ioan al Pergamului și Ghenadie de Sasima, din partea

Patriarhiei Ecumenice, II.PP.SS. Mitropoliți Daniel al Moldovei și Bucovinei, Teofan al Olteniei, Nifon, Arhiepiscopul Târgoviștei, P.S. Ciprian Câmpineanu, P.C. Pr. Michael Tița, consilier patriarhal, P.C. Diac. conf. dr. Ioan Ică jr. și P.C. Pr. lect. dr. Vasile Pop, din partea Patriarhiei Române.

Vineri, 14 martie 2003, – Prea Fericitul Părinte Patriarh Teoctist a semnat în Cartea de condoleanțe deschisă la Ambasada Serbiei și Muntenegrului la București, urmare asasinării Primului Ministru al acestei țări, Zoran Djindjici.

Luni, 17 martie 2003, – Prea Fericitul Părinte Patriarh Teoctist a primit pe Dl. acad. Alexandru Surdu, președintele secției de "Filosofie, Teologie, Pedagogie și Psihologie" a Academiei Române și P.C. Pr. prof. univ. dr. Dumitru Popescu, membru de onoare al Academiei Române, în legătură cu seminarul "Dumitru Stăniloae" desfășurat la Brașov;

– în aceeași zi, Prea Fericitul Părinte Patriarh Teoctist a primit pe dl. prof. univ. dr. Victor Crăciun, președintele Ligii Culturale pentru Unitatea Românilor de pretutindeni.

Vineri, 21 martie 2003, – Prea Fericitul Părinte Patriarh Teoctist a primit pe P.C. Pr. Gheorghe Nicolaescu, preot militar la "Școala de Aplicații de Apărare nucleară, biologică și chimică" din Râmnicu-Vâlcea, întors din Afganistan;
– Prea Fericitul Părinte Patriarh Teoctist, în aceeași zi, a deschis, la Palatul Patriarhiei Române, lucrările sesiunii de lucru pentru întocmirea martirologiului creștin al României secolului XX la care au participat reprezentanți ai Bisericilor creștine din România și organizația "St. gerhards-Werk e. V." din Germania, și a rostit cuvânt de binecuvântare.

Duminică, 30 martie 2003, – Prea Fericitul Părinte Patriarh Teoctist a săvârșit Sfânta Liturghie în biserica Popa Nan din Capitală și a adresat cuvânt de învățătură la Duminica Crucii binecuvântând credincioșii, între care numeroși surdo-muți ce au dat răspunsurile liturgice în limbaj mimico-gestual.

Luni, 31 martie 2003, – Prea Fericitul Părinte Patriarh Teoctist a primit pe: Dl. Gabriel Oprea, Prefectul Capitalei, Dl. Eugen Pleșca, Primarul Sectorului 3, Dl. Vasile Mihalache, Primarul Sectorului 4, Dl. Dan Alexandru Darabont, Primarul Sectorului 6 și pe arhitecții sefi ai acestor sectoare, în legătură cu proiectul și amplasamentul Catedralei Patriarhale. Au fost prezenți la discuții: PP.SS. Episcopi-vicari patriarhali Vincențiu Ploieșteanu și Ciprian Câmpineanu.

Miercuri, 2 aprilie 2003, – Prea Fericitul Părinte Patriarh Teoctist a primit pe P.C. Pr. Patriciu Vlaicu, consilier administrativ juridic al Arhiepiscopiei ortodoxe române pentru Europa occidentală și meridională.

Duminică, 6 aprilie 2003, – Prea Fericitul Părinte Patriarh Teoctist a săvârșit Sfânta Liturghie în Catedrala patriarhală și a rostit cuvânt de învățătură la Duminica Sfântului Ioan Scărarul. La Sfânta Liturghie a asistat A.S. Simeon de Saxa Cobourg Gotha, Prim Ministru al Guvernului Bulgariei, care a dăruit Prea Fericirii Sale icoana Sfântului Ioan de Rila.

Marti, 8 aprilie 2003, – Prea Fericitul Părinte Patriarh Teoctist a participat, însoțit de P.S. Episcop-vicar patriarhal Ciprian Câmpineanu, la Banchetul de Stat oferit de Președintele României în onoarea Regelui Carl XVI Gustaf al Suediei, la Palatul Cotroceni.

Miercuri, 9 aprilie 2003, – Prea Fericitul Părinte Patriarh Teoctist a participat la Dineul de Stat oferit de Regele Carl XVI Gustaf al Suediei în onoarea Președintelui României la Hotelul Hilton.

*Joi, 10 aprilie 2003, – Prea Fericitul Părinte Patriarh Teoctist a primit pe Dl. acad. Mihai Cimpoi, președintele Uniunii Scriitorilor din Republica Moldova și pe Dl. prof. dr. Victor Crăciun;
– în aceeași zi, Prea Fericitul Părinte Patriarh Teoctist a participat, la Palatul Cotroceni, la ceremonia decernării de către Președintele României a distincției "Serviciul credincios" în grad de "Cavaler" P.C. Pr. Costică Popa, parohul Parohiei ortodoxe romne din Caracas, Venezuela, și a rostit cuvânt de prețuire.*

Vineri, 11 aprilie 2003, – Prea Fericitul Părinte Patriarh Teoctist a primit pe Dl. Constantinos Loulis, președintele Grupului "Loulis", ctitor al bisericii din incinta Fabricii de Morărit și Panificație București – Cernica, în legătură cu târnosirea acesteia cu ocazia vizitei în România a Prea Fericitului Hristodoulos, Arhiepiscopul Atenei și întregii Elade.

Joi, 17 aprilie 2003, – Prea Fericitul Părinte Patriarh Teoctist a primit pe A.S. Principele Radu de Hohenzollern-Veringen, numit de curând Reprezentant special al Guvernului pentru Integrare, Cooperare și Dezvoltare Durabilă, în legătură cu proiectele Alteței Sale. La discuții au participat PP.SS. Episcopi-vicari patriarhali Vincențiu Ploieșteanu și Ciprian Câmpineanu.

Vineri, 18 aprilie 2003, – Prea Fericitul Părinte Patriarh Teoctist a primit pe Dl. Nicholas Chakos, la încheierea mandatului în țara noastră și pe Dl. William Clowney, noul reprezentant al Organizației Internaționale pentru Caritate Creștină (IOCC), în vizită de prezentare. La discuții a fost prezent P.S. Episcop-vicar patriarhal Ciprian Câmpineanu. A acordat D-lui Nicholas Chakos distincția "Crucea Patriarhală" pentru mirenii.

*Marti, 22 aprilie 2003, – Prea Fericitul Părinte Patriarh Teoctist a participat, la Palatul Patriarhiei, la inaugurarea Programului de parteneriat între Patriarhia Română și fabrica Sicomed, intitulat "Credință și sănătate", având ca scop ajutoarea cu medicamente a bătrânilor și persoanelor defavorizate. A adresat cuvânt de binecuvântare;
– Prea Fericitul Părinte Patriarh Teoctist, a primit, în aceeași zi, pe P. Cuv. Arhim. Timotheos de la Salonic, trimisul Arhiepiscopiei Atenei și Întregii Elade pentru a săvârși Sfintele slujbe la Biserica greacă din București pentru personalul Ambasdei. A fost prezent P.S. Episcop-vicar patriarhal Ambrozie Sinaitul și P.C. Diac. Vincențiu Curelaru, bursier al Patriarhiei Române la Salonic;*

– *Prea Fericitul Părinte Patriarh Teoctist* a asistat la slujba Deniei săvârșită în Catedrala patriarhală de P.S. Episcop-vicar patriarhal Ambrozie Sinaitul.

Miercuri, 23 aprilie 2003, – *Prea Fericitul Părinte Patriarh Teoctist* a asistat la slujba Deniei săvârșită de P.S. Episcop-vicar Sebastian Ilfoveanu în Catedrala patriarhală.

Joi, 24 aprilie 2003, – *Prea Fericitul Părinte Patriarh Teoctist* a săvârșit slujba Deniei celor douăsprezece Evanghelii și a adresat cuvânt de învățătură.

Vineri, 25 aprilie 2003, – *Prea Fericitul Părinte Patriarh Teoctist* a participat, în direct, la emisiunea "Sfertul academic" a Canalului Radio România Actualități în legătură cu prăznuirea Învierii Domnului și semnificațiile acestei "Sărbători a Sărbătorilor".

Duminică, 27 aprilie 2003, – *Prea Fericitul Părinte Patriarh Teoctist* a săvârșit Slujba Învierii și Sfânta Liturghie în fața catedralei patriarhale adresând credincioșilor prezenți și tuturor românilor mesajul pastoral de Sfintele Paști, prin intermediul emisiunilor Societății Române de Radiodifuziune și Televiziune Române;

– în aceeași zi, *Prea Fericitul Părinte Patriarh Teoctist* a săvârșit, în Catedrala patriarhală – înconjurat de Prea Sfinții Episcopi-vicari Vincențiu Ploieșteanu, Sebastian Ilfoveanu și Varsanufie Prahoveanu – slujba Vecerniei – a doua Înviere – și a adresat cuvânt de binecuvântare;

– *Prea Fericitul Părinte Patriarh Teoctist*, în aceeași zi, a participat la Palatul Patriarhiei Române, la concertul Coralei preoților "Sfântul Apostol Andrei", primind felicitările preoților și credincioșilor din Capitală. A adresat cuvânt de binecuvântare.

Duminică, 4 mai 2003, – *Prea Fericitul Părinte Patriarh Teoctist* a săvârșit Sfânta Liturghie în biserica Sfântul Spiridon Nou din Capitală și a rostit cuvânt de învățătură la Duminica Sfântului Apostol Toma.

Luni, 5 mai 2003, – *Prea Fericitul Părinte Patriarh Teoctist* a primit pe: – P. Cuv. Protos. Paisie de la Episcopia Ortodoxă Română din Ungaria;
– Dl. arhit. Augustin Ioan, în legătură cu noua amplasare a Catedralei Mântuirii Neamului.

Marți, 6 mai 2003, – *Prea Fericitul Părinte Patriarh Teoctist* a prezidat ședința de lucru a Consiliului Național Bisericesc la care, pe lângă membri de drept au mai fost invitați: I.P.S. Mitropolit Teofan al Olteniei, I.P.S. Arhiepiscop Andrei al Alba-Iuliei, P.C. Pr. prof. dr. Nicolae Necula, P.C. Preot Ion Rădulescu, Protoieria II Capitală, Dl. Acad. Virgil Căndea, Dl. Acad. Dan Berindei, Dl. Prof. univ. dr. arhit. Sorin Vasilescu, colaboratori de la Administrația Patriarhală și Arhiepiscopia Bucureștilor. La ordinea de zi s-a aflat problema preluării terenului din Parcul Carol, atribuit prin hotărâre de Guvern, în vederea amplasării și construirii Catedralei Mântuirii Neamului și organizarea unui Comitet Permanent Consultativ;

– în aceeași zi, Prea Fericirea Sa, însoțit de P.S. Episcop-vicar patriarhal Vincențiu Ploieșteanu s-a deplasat în Parcul Carol unde s-a întâlnit cu Dl. Adrian Năstase, Prim Ministru al Guvernului României, Dl. Răzvan Teodorescu, Ministrul Culturii și Cultelor, Dl. Laurențiu Tănase, Secretar de Stat pentru Culte, pentru aprecierea amplasamentului Catedralei Patriarhale;

După aceea, a vizitat Facultatea de Teologie Justinian Patriarhul a Universității din București, fiind întâmpinat de P.C. Pr. decan Nicolae Necula și de părinții profesori. A condus pe Dl. Prim-Ministru Adrian Năstase la bibliotecă, în aula facultății și pe șantierul de reparații și consolidare a clădirii, insistând pentru obținerea unui ajutor în vederea finalizării lucrărilor;

– în aceeași zi, Prea Fericirea Sa a mai primit pe Eminența Sa Geoffrey Rowell, Episcop anglican pentru Europa.

Miercuri, 7 mai 2003, – Prea Fericitul Părinte Patriarh Teoctist a primit pe P.S. Episcop Sebastian Ilfoveanu, Episcop vicar al Arhiepiscopiei Bucureștilor, la întoarcerea din Cipru unde a participat la Congresul internațional de la Nicosia, cu tema "Ecumenicitatea și culturile – premise ale păcii în cadrul globalizării"; De asemenea, Prea Fericirea Sa a mai primit pe dl. avocat Victor Anagnoste și dl. Mihail Iorga, însoțiți de P.C. Pr. Nicolae Crângașu, consilier economic la Arhiepiscopia Bucureștilor, în legătură cu Fundația Așezămintele Nifon Mitropolitul.

Între 8 și 14 mai 2003, – Prea Fericitul Părinte Patriarh Teoctist în fruntea unei delegații formată din: I.P.S. Daniel, Mitropolitul Moldovei și Bucovinei, I.P.S. Teofan al Olteniei și I.P.S. Andrei, Arhiepiscopul Alba-Iuliei, P.C. Pr. lect. dr. Daniel Benga și P.C. Diac. Costin Spiridon, a vizitat Germania.

Vineri, 16 mai 2003, – Prea Fericitul Părinte Patriarh Teoctist a primit pe Dl. Dominique Donzelot și Dl. Simion Crisp de la Societățile Biblice Unite, însoțiți de P.C. Damaschin Episcopul Sloboziei și Călărașilor, Vice-președinte și P.C. Diac. prof. dr. Ion Caraza, Secretar general al Societății Biblice Interconfesionale din România, cu proiectele unor noi traduceri ale Sfintei Scripturi. La discuții au fost prezenți P.S. Episcop-vicar patriarhal Vincențiu Ploieșteanu, Pr. Cons. Valer Ulican și Dl. director Aurelian Marinescu. În continuare, Prea Fericirea Sa a primit pe P.C. Pr. Vasile Pop, Consilier cultural la Episcopia Aradului. În dimineața aceleiași zile, Prea Fericirea Sa a participat la lansarea cărții "Comunicare și slujire prin limbajul mimico-gestual" a P.C. Pr. Constantin Onu, Consilier pentru Asistența socială la Episcopia Argeșului și Muscelului, defășurată la Palatul Patriarhiei și a rostit cuvânt de binecuvântare.

În cursul după-amiezii, Prea Fericirea Sa, însoțit de P.C. Diac. cons. Nicu Octavian, a vizitat Expoziția "Sankt-Petersburg – 300 de ani de la întemeiere", deschisă la Muzeul Național de Artă al României.

Sâmbătă, 17 mai 2003, – Prea Fericitul Părinte Patriarh Teoctist a primit pe Dl. Acad. Eugen Simion, Președintele Academiei Române.

Luni, 19 mai 2003, – Prea Fericitul Părinte Patriarh Teoctist a primit pe Dl. General-maior Gretsios Efthimios, Comandantul Academiei Forțelor Armate din Republica Elenă, însoțit de Dl. General-locotenent prof. dr. Ilie Marin, Comandantul Academiei de Înalte Studii Militare;

După aceea, Prea Fericirea Sa, a primit, pe rând pe:

– Dl. Acad. Răzvan Teodorescu, Ministrul Culturii și Cultelor;

– I.P.S. Mitropolit Teofan al Olteniei, și pe

– Dl. prof. Anghel Cioran în legătură cu târnosirea bisericii cu hramul Nașterea Domnului, ridicată în amintirea Eroilor Revoluției din Decembrie 1989.

Marți, 20 mai 2003, – Prea Fericitul Părinte Patriarh Teoctist a primit pe dl. Yuri Tikhonov, Împuternicit al Comitetului de Relații externe al Administrației Sankt Petersburg în România, pe Dl. Nicu Mihail, Director general la S.C. Casini Art și pe Dl. Ioan Ionel, în legătură cu organizarea la Palatul Patriarhiei a expoziției "Sankt-Petersburg – 300 de ani de la întemeiere";

În aceeași zi, Prea Fericirea Sa a acordat un interviu pentru Studioul Teritorial Craiova al Societății Române de Radiodifuziune, în legătură cu vizita în România a Prea Fericitului Părinte Hristodoulos al Atenei și întregii Elade.

Miercuri, 21 mai 2003, – Prea Fericitul Părinte Patriarh Teoctist a săvârșit Sfânta Liturghie în Catedrala patriarhală, cu ocazia prăznuirii hramului, Sfinții Împărați Constantin și Elena, fiind înconjurat de: I.P.S. Nataniel, Arhiepiscop de Detroit și al Episcopiei Ortodoxe Române din S.U.A. și Canada, P.S. Episcop Casian al Dunării de Jos, Prea Sfințiții Episcopi-vicari Vincențiu Ploieșteanu, Ciprian Câmpineanu și Sebastian Ilfoveanu. A rostit cuvânt de învățătură și binecuvântare. În aceeași zi, Prea Fericirea Sa a participat, în sala Unirii a Palatului Cotroceni la festivitatea prilejuită de lansarea oficială a programului de Strategie pentru Dezvoltarea Durabilă – Orizont 2025.

Joi, 22 mai 2003, – Prea Fericitul Părinte Patriarh Teoctist a primit pe Dl. Quinton Quayle, noul Ambasador al Marii Britanii la București, în vizită de prezentare. În aceeași zi, Prea Fericirea Sa a primit pe Dl. arhit. prof. dr. Sorin Vasilescu.

Vineri, 23 mai 2003, – Prea Fericitul Părinte Patriarh Teoctist a primit pe Excelența Sa Dl. Alexandr Tolkaci, ambasadorul Federației Ruse la București. După aceea, Prea Fericirea Sa a primit, pe rând, pe I.P.S. Arhiepiscop Teodosie al Tomisului, însoțit de dl. ing. Lazăr Popescu și de d-na Elena Budișteanu, în legătură cu construirea în cartierul Colentina a unei biserici cu hramurile Sfinților Împărați Constantin și Elena și Sfântul Ioan Botezătorul; și pe Dl. Prof. dr. Emilian Popescu, însoțit de Dl. prof. dr. Constantin Petolescu și de Dl. prof. dr. Tudor Teoteoi.

Sâmbătă, 24 mai 2003, – Prea Fericitul Părinte Patriarh Teoctist a vizitat Târgul de carte din București și standul Editurii Institutului Biblic și de Misiune al Bisericii Ortodoxe Române.

Duminică, 25 mai 2003, – Prea Fericitul Părinte Patriarh Teoctist a săvârșit Sfânta Liturghie la biserica parohiei Sfântul Prooroc Daniel și adormirea

Maicii Domnului din Cartierul Berceni și a pus piatra de temelie a noii biserici de zid. A rostit cuvânt de învățătură la Duminica Samaritencei și a binecuvântat strădaniile P.C. Pr. paroh Benone Popoiag și ale enoriașilor Prea Cucerniciei Sale.

Luni, 26 mai 2003, – Prea Fericitul Părinte Patriarh Teoctist a primit pe Dl. Prof. dr. Konstantinos Skouteris, Decanul Facultății de Teologie din Atena, aflat în România cu ocazia primirii din partea Universității din Oradea, a titlului de "Doctor honoris causa", împreună cu soția .

În aceeași zi, Prea Fericirea Sa a primit pe Dl. Sorin Dumitrescu cu ultimele apariții editoriale ale Editurii Anastasia.

Marti, 27 mai 2003, – Prea Fericitul Părinte Patriarh Teoctist a primit pe Dl. Andrew Natasios, șeful Agenției Statelor Unite pentru Dezvoltare Internațională, Dl. Kent Hill, șeful Biroului pentru Europa și Euroasia, în legătură cu proiectele de asistență socială ale Bisericii și posibilitățile de finanțare a acestora de către USIAD. La discuții a fost de față P.S. Episcop-vicar patriarhal Ciprian Câmpineanu;

În aceeași zi, Prea Fericirea Sa a participat la sesiunea științifică a Academiei Române "Filosofia și Teologia în fața provocărilor lumii contemporane" și a luat cuvântul; și apoi – a vizitat Expoziția de carte veche "Râmnicul – capitala tipografiilor" și a participat la Simpozionul "Rolul Episcopiei Râmnicului în viața spirituală și culturală a românilor", luând cuvântul și binecuvântând pe ostenitorii acestor manifestări consacrate împlinirii a 500 de ani de atestare documentară a Episcopiei Râmnicului, sub genericul "Episcopia Râmnicului – 500 de ani în slujba Ortodoxiei și a culturii românești".

Miercuri, 28 mai 2003, – Prea Fericitul Părinte Patriarh Teoctist a primit, pe rând, pe: Dl. Petre Marinescu din S.U.A.; pe Excelența Sa D-na Wafaa Ashraf Moharram, Ambasadorul Republicii Arabe Egipt în România, însoțită de un grup de oameni de afaceri, ortodocși copti din Egipt, și pe I.P.S. Dr. Nifon Mihăiță, Arhiepiscopul Târgoviștei. După aceea, Prea Fericirea Sa a prezidat o ședință de lucru cu Prea Sfinții Episcopi Vicari de la Administrația Patriarhală și Arhiepiscopia Bucureștilor, în legătură cu apropiata vizită în România a Prea Fericitului Hristodoulos, Arhiepiscopul Atenei și Întregii Elade. În aceeași zi, Prea Fericirea Sa, a pus piatra de temelie a bisericii cu hramul Sfinții Împărați Constantin și Elena și Sfântul Ioan Botezătorul din cartierul Colentina, împreună cu I.P.S. Arhiepiscop Teodosie al Tomisului și a adresat cuvânt de binecuvântare pentru inițiativa ctitorului și a credincioșilor dornici de sfinte locașuri. În continuare, Prea Fericirea Sa a vizitat biserica în construcție din incinta Spitalului Clinic Fundeni, cu hramul Sfinții Cosma și Damian, și biserica de lemn a parohiei Sfinții Trei Ierarhi – Fundeni, Protoieria II Capitală; iar, după aceea, a vizitat mănăstirea Plum-buita și Așezământul filantropic Vasiliada din incinta mănăstirii.

Joi, 29 mai 2003, – Prea Fericitul Părinte Patriarh Teoctist a prezidat, în Aula Palatului Patriarhiei, Conferința preoțească cu preoții Protoieriilor III Capi-

tală și Ilfov, cu tema "Viața și misiunea parohiei azi: împliniri, probleme, perspective" și a adresat îndemn la sporirea strădaniilor personale. În aceeași zi, Prea Fericirea Sa a primit delegația organizației ecumenice Pro Oriente – secția Salzburg, Austria, condusă de E.S. Dr. Georg Eder, fost Arhiepiscop romano-catolic de Salzburg, de curând pensionat. După aceea, Prea Fericirea Sa a primit pe P. Cuv. Arhim. Methodios Samaritakis, starețul mănăstirii Sfânta Irina din Chrysolvalantou din cadrul Arhiepiscopiei Cretei.

Vineri, 30 mai 2003, – Prea Fericitul Părinte Patriarh Teoctist a participat la festivitatea desfășurată în Aula magna a Universității creștine Dimitrie Cantemir, unde i-a fost decernat titlul de "Doctor honoris causa". A răspuns cuvântului Laudatio, rostit de Dl. prof. dr. Dumitru Mazilu.

Duminică, 1 iunie 2003, – Prea Fericitul Părinte Patriarh Teoctist a săvârșit – înconjurat de I.P.S. Arhiepiscop Teodosie al Tomisului, I.P.S. Natanael, Arhiepiscop de Detroit al Episcopiei ortodoxe române din America și P.S. Episcop-vicar patriarhal Ambrozie Sinaitul – slujba târnosirii bisericii Eroilor Martiri cu hramul "Nașterea Domnului". După Sfânta Liturghie a rostit cuvânt de prețuire a jertfelor eroilor Revoluției din Decembrie 1989 și a binecuvântat strădaniile ctitorilor, în frunte cu Dl. prof. Anghel Cioran, căruia i-a acordat distincția "Crucea patriarhală";

În aceeași zi, Prea Fericitul Părinte Patriarh Teoctist s-a întâlnit, la reședința patriarhală, cu I.P.S. Arhiepiscop Natanael și cu însoțitorii săi.

Luni, 2 iunie 2003, – Prea Fericitul Părinte Patriarh Teoctist a primit pe Dl. James Rosapepe, fost ambasador al S.U.A. la București, împreună cu doamna, căroră le-a acordat un interviu în legătură cu cartea pe care Domnia Sa dorește să o scrie despre România.

Marți, 3 iunie 2003, – Prea Fericitul Părinte Patriarh Teoctist a deschis adunarea festivă în cinstea Zilei Eroilor, organizată de Asociația națională "Cultul Eroilor" și a rostit cuvânt de prețuire a jertfelor eroilor Neamului. Prea Fericitul Părinte Patriarh Teoctist a primit, în aceeași zi, delegația parlamentară elenă condusă de Dl. Anastasios Choremis, președintele Grupului parlamentar de prietenie Grecia-România. La primire a fost prezent P.S. Episcop-vicar patriarhal Ciprian Câmpineanu.

Miercuri, 4 iunie 2003, – Prea Fericitul Părinte Patriarh Teoctist însoțit de Înalt Prea Sfințiți și Prea Sfințiți Ierarhi ai Sfântului Sinod, a întâmpinat la Aeroportul internațional Otopeni pe Prea Fericitul Părinte Hristodoulos, Arhiepiscopul Atenei și a toată Elada și delegația Bisericii Greciei; – După primirea oficială în Catedrala patriarhală și cuvântările celor doi Întâistătători Prea Fericitul Părinte Patriarh Teoctist, însoțit de ierarhi ai Sfântului Sinod a participat, la invitația domnului Ion Iliescu, Președintele României, la Vila Lac 1, la solemnitatea decorării Prea Fericitului Arhiepiscop Hristodoulos cu ordinul "Steaua României" în grad de Mare Cruce;

– Împreună cu Înaltul oaspete a luat parte la dineul oferit de Președintele României.

Joi, 5 iunie 2003, – Prea Fericitul Părinte Patriarh Teoctist, împreună cu Prea Fericitul Părinte Hristodoulos, înconjurați de soborul ierarhilor, preoților și diaconilor, au săvârșit Sfânta Liturghie, în paraclisul patriarhal Sfântul Spiridon Nou, iar la timpul potrivit a salutat, în numele Sfântului Sinod, prezența înaltului oaspete și a însoțitorilor săi, oferindu-le daruri tradiționale bisericești. Prea Fericitul Părinte Hristodoulos a rostit omilia după care a oferit Prea Fericitului Părinte Teoctist insigne patriarhale;

– în aceeași zi, *Prea Fericitul Părinte Patriarh Teoctist* a oferit dineul tradițional la Palatul Patriarhiei Române în onoarea Prea Fericitului Părinte Arhiepiscop Hristodoulos și a delegației Bisericii Greciei;

– în cursul serii a fost vizitată Biserica greacă din București și cei doi Întâistătători au participat la dineul oferit de Ambasada Republicii Elene la București.

Vineri, 6 iunie 2003, – *Prea Fericitul Părinte Patriarh Teoctist* a participat la întâlnirea cu studenții teologi organizată de Facultatea de Teologie "Patriarhul Justinian" și a audiat conferința Prea Fericitului Arhiepiscop Hristodoulos.

– în holul Palatului Patriarhiei s-a participat la lansarea albumului "România – pământ al icoanei" și a adresat cuvânt de binecuvântare ostenitorilor Editurii "Royal Press";

– Împreună cu Prea Fericitul Arhiepiscop Hristodoulos și delegația Bisericii Greciei s-a îndreptat spre Craiova. Au fost întâmpinați în Catedrala mitropolitană de IPS Mitropolit Teofan al Olteniei, în fruntea a numeroși ierarhi, preoți și credincioși. S-au rostit cuvântările protocolare.

În continuare, în zilele de 6-11 iunie 2003, – *Prea Fericitul Părinte Patriarh Teoctist* a însoțit pe Prea Fericitul Hristodoulos și delegația Bisericii Elene în vizita întreprinsă în cuprinsul Arhiepiscopiei Craiovei, a Episcopilor Râmnicului, Argeșului și Muscelului și Episcopia Sloboziei și Călărașilor.

Miercuri, 11 iunie 2003, – *Prea Fericitul Părinte Patriarh Teoctist* a condus pe Prea Fericitul Părinte Hristodoulos și delegația însoțitoare, la Aeroportul internațional Băneasa pentru a merge la Iași, însoțiți de delegatul Patriarhiei, P.S. Episcop-vicar patriarhal Ciprian Câmpineanu.

Joi, 12 iunie 2003, – *Prea Fericitul Părinte Patriarh Teoctist* a primit pe E.S. Dl. Leandro Arellano, ambasadorul Statelor Unite Mexicane la București, în vizită de prezentare.

Marți, 17 iunie 2003, – *Prea Fericitul Părinte Patriarh Teoctist* a primit pe Dl. Hussein Osturk, președintele Companiei de construcții DIM din Turcia și D-na Gina Cranta, reprezentanta în România a Companiei DIM, însoțiți de dl. Constantin Drăgan, director general PROIECT București, cu un mesaj din partea Sanctității Sale Bartolomeu I, patriarhul ecumenic al Constantinopo-

lului și în legătură cu dorința de a sprijini ridicarea Catedralei Mântuirii Neamului, prezentând din partea Sanctității Sale un mare album cu biserica Sf. Sofia. Au fost prezenți P.S. Episcop-vicar patriarhal Vincențiu Ploieșteanu și P.C. Pr. Vasile Ioana de la Tipografia Institutului Biblic.

Miercuri, 18 – Joi, 19 iunie 2003, – Prea Fericitul Părinte Patriarh Teoctist a prezidat ședința de lucru a Sfântului Sinod al Bisericii Ortodoxe Române.

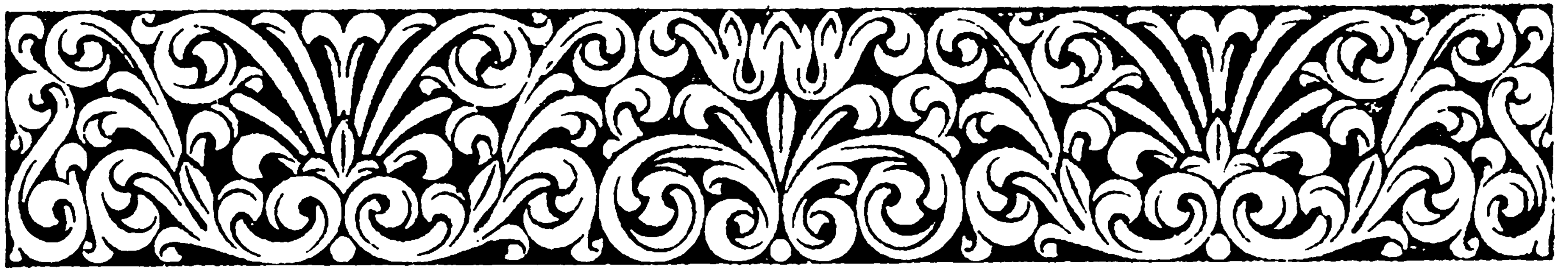
Vineri, 27 iunie 2003, – Prea Fericitul Părinte Patriarh Teoctist a primit pe Dl. Alexandru Rădulescu, președintele Comunității ortodoxe românești din Argentina, în legătură cu dorința de a avea preot pentru parohia nou înființată la Buenos-Aires;

– în aceeași zi, Prea Fericitul Părinte Patriarh Teoctist a primit pe Dl. Mario Najib, om de afaceri din Italia, care, aflat în vizită în țara noastră, a dorit să fie binecuvântat de Prea Fericirea Sa.

Luni, 30 iunie 2003, – Prea Fericitul Părinte Patriarh Teoctist a primit pe Dl. acad. Constantin Bălăceanu-Stolnici cu invitația de a participa la festivitățile prilejuite de împlinirea de către Domnia Sa, a 80 de ani de viață.

Pr. NICOLAE VLADU
Consilier Patriarhal

• IERARHII • PĂSTORALE •

CHEMĂRI MINUNATE LA SLUJIREA ÎN DIFERITE TREPTE ALE PREOȚIEI CREȘTINE

Prin puterea învățătoarească, prin cea sfințitoare și prin cea cărmuitoare, membrii ierarhiei de instituire divină continuă în Biserică lucrarea de mântuire inițiată de Domnul nostru Iisus Hristos.

În fața unei Taine atât de înfricoșătoare, grija pentru alegerea membrilor clerului trebuie să arate o putere de discernământ și o responsabilitate pe aceeași măsură. În general, desemnarea arhierilor se făcea prin alegerea lor de către ceilalți episcopi, ținându-se seama și de consimțământul poporului. Mai târziu s-au ivit neînțelegeri între membrii clerului electiv și credincioși. Necunoscători ai complexității vieții istorice și, uneori, ai subtilităților învățăturilor ereticilor, aceștia puteau fi ușor manipulați și fanatizați în partide rivale¹.

Pe de altă parte, se semnaleză încă din vremurile vechi abuzul contrar: dorința nestăvilită a unora de a ajunge conducători². Veacurile patristice, istoria bisericească și îndeosebi aghiografia au reținut calea de mijloc, aceea a credinței adevărate. Prin ea ieșeau la lumină smerenia, sinceritatea și demnitatea candidatului, dar și lucrarea tainică a alegerii Duhului Sfânt. „Și lucrul cel preaslăvit este, că și în toate bunătățile acestea cu care erau îmbogățiți vitejii aceia, și de trei ori fericiți, nu se arată cândva vreunul de sineși chemat să se pornească la vrednicia cea mare a Ierarhiei, ci era nevoie, sau să se cheme la aceasta de Duhul cel Sfânt prin oarecare semne și descoperiri, sau măcar să se cheme de popor. Pe scurt a zice, era nevoie să se facă, sau de Dumnezeu chemat, sau de popor chemat. Ci și atunci iarăși, altul își tăia urechea, după cum Amonie, altul se fățarnicea că se îndrăcește, precum Efrem, altul se ascundea, precum Grigorie al Acragandelor,

1. Vezi Gheorghe Cronț, *Alegerea ierarhilor în Biserica Ortodoxă*, București, 1937, p. 7.

2. Sfântul Vasile cel Mare, *Despre Sfântul Duh*, cap. XXX. Trad. de Pr. prof. Constantin Cornițescu, în „Glasul Bisericii”, XL (1981), nr. 3-6, p. 424: „De aceea, inovatorii au foarte mulți partizani. De aceea (persoane), de sine hirotonite, urmărind prin orice mijloc (posturi mari), își împart conducerea Bisericilor, ignorând iconomia Duhului Sfânt. Și, pe când instituțiile evanghelice sunt în întregime răvășite, se observă o nedescrisă alergare după putere; fiecare dintre cei care vor să ajungă la cârmă, își dă silința să iasă în evidență. Datorită acestei iubiri de stăpânire, o anarhie înfricoșătoare domnește și între popoare. Recomandările conducătorilor sunt cu totul nefolositoare și fără rezultat, pentru că fiecare socotește că nu mai este obligat să dea ascultare cuiva, că fiecare crede că este chemat să conducă pe alții”.

altul fugea și se rătăcea aici și acolo, precum Grigorie al Neocezareii și altul altă meșteșugire meșteșugea ca să se slobozească pe sineși de o sarcină ca aceasta prea grea, temându-se de covârșirea cea prea înaltă a vredniciei arhieresti”³.

Tocmai în această „cale arătată de Sfântul Duh” vom stăruși și noi în prezentul articol, selectând exemple din cele trei trepte ale preoției din trecutul istoriei creștine.

DIACON

1. *Sfântul Arhidiacon Ștefan*, întâiul mucenic, este un exemplu clasic, atât după criteriul cronologiei, cât și după acela al lucrării.

Provenind din rândul celor 70 de ucenici⁴, el s-a învrednicit și de alegerea prin sorți a primilor bărbați pentru supravegherea distribuirii ajutoarelor văduvelor. Ca viață religioasă se știe că era „bărbat plin de credință și de Duh Sfânt”. Lucrarea evanghelică pe care a desfășurat-o a arătat că cel ales se dovedea „plin de har și de putere, făcea minuni și semne mari în popor” (*Fapte* 6, 5, 8).

Dar nu numai slujirea la mese și propovăduirea l-au arătat minunat, ci și sfârșitul său mucenicesc, unde deține de asemenea întâietatea. Nu a putut fi dovedit vinovat pentru recapitularea istoriei ocrotitoare a lui Dumnezeu în scopul mântuirii oamenilor și pentru evidențierea lipsei de recunoștință a poporului evreu din vechime. A putut fi osândit la moarte însă în baza unor martori mincinoși. Sfârșitul vieții a fost la înălțimea alegerii sale divine, căci a avut o trăire extatică evidentă și a putut să se roage pentru cei care îl omorau cu pietre.

2. Corespondentul feminin al Arhidiaconului Ștefan, chiar dacă nu în gradul și în nuanța lui sufletească, a fost *Cuvioasa Olimpiada Diaconița* (aprox. 360 - 408). Născută în Constantinopol, cu părinți aristocrați și bogați, ea primește o educație aleasă și din diferite domenii. Studiul *Sfintei Scripturi* l-a îndeplinit în chip profundat, ceea ce i-a prilejuit o corespondență cu mai mulți teologi ai epocii, precum Sfinții Grigorie de Nazianz și Grigorie al Nisei. Stării de orfană i-a urmat mai târziu starea de văduvie. Tânără, căutată, evlavioasă, ea nu s-a măritat din nou. Rezistă și la amărăciunile pe care i le-a provocat sechestrul imensei sale averi, râvnite în realitate de casa imperială. Se observă în aceste atitudini echilibrate influența și înțelepciunea Sfântului Ioan Gură de Aur, ale cărui reforme le-a urmărit și le-a aprobat. Alt model de viață creștină i l-a oferit Cuvioasa Melania Romana. Ca și aceasta, Olimpiada a întemeiat cu averea ei o mănăstire de maici în Constantinopol. Aici s-a stabilit ea și cele 50 de slujnice ale sale.

De altfel „prin voința lui Dumnezeu e hirotonită diacon al acestei sfinte și mari Biserici a lui Dumnezeu și ctitorește o mănăstire în partea de miazănoapte a acesteia, căci toate clădirile situate lângă sfânta biserică (catedrala Sfintei Sofii)

3. Sfântul Nicodim Aghioritul, *Paza celor cinci simțuri*. Transcrisă de către Gheorghe Băbuț, Oradea, 1991, p. 19. Cazuri de chemare divină prin semne dumnezeiești au existat și în *Vechiul Testament* (Pr. prof. I. Gh. Coman, *Vocația și pregătirea pentru preoție*, în „Studii Teologice”, VI(1954), nr. 5-6, p. 260, 264; *Chipul preotului după Sfânta Scriptură și după Sfinții Părinți*, *ibid.*, VIII (1956), nr. 3-4, p. 156).

4. Pr. dr. Ioan Mircea, *Dicționar al Noului Testament*, București, 1984, p. 472.

și toate atelierile ce se găseau în partea ei de miazănoapte îi aparțineau...”⁵. Patriarhul Nectarie, care i-a acordat demnitatea de diaconiță, a făcut-o cu mult înainte de împlinirea vârstei canonice îngăduite⁶.

Cu toate că „această dumnezeiască și de Dumnezeu - însuflată Olimpiadă, necugetând nicicum cele ale trupului, fiind supusă stăpânirilor, ascultătoare față de autorități, înclinându-se înaintea bisericilor, venerând pe episcopi și pe preoți, cinstind tot clerul, s-a făcut vrednică și de mărturisirea pentru adevăr, primind multe furtuni de învinuiri nelalocul lor, și pentru viața ei toți oamenii cuvioși ce locuiesc în Constantinopol o socotesc ca fiind între mărturisitoare, căci în luptele ei pentru Dumnezeu s-a primejduit de multe ori până aproape de moarte”⁷.

În ultimele rânduri e vorba de persecuțiile și de surghiunul îndurat pentru fidelitatea ei hrisostomică. Acestea i-au adus moartea în anul 408.

3. Evreu sirian convertit la creștinism⁸, *Sfântul Roman Melodul* (490-560)⁹ ajunge să fie socotit „cel mai mare poet al Bizanțului și al literaturii creștine de limbă greacă”¹⁰.

Născut la Emesa, Homos-ul de azi, el a iubit de timpuriu rugăciunea și slujirea lui Dumnezeu. De aceea a intrat ca paraclisier la Biserica Învierea din Beirut (pe atunci Berytos).

La începutul veacului al VI-lea, viața l-a purtat prin lume până la Constantinopol. Aici s-a stabilit mai întâi la mănăstirea Născătoarei de Dumnezeu, ctitorită de Kyros, guvernatorul capitalei bizantine. Slujea uneori și la Biserica Preasfintei Născătoare de Dumnezeu din Vlaherne. După ce încheia slujba de la mănăstire, se întorcea adesea și se închina mult Preacuratei, ducând aceeași viață de dreaptă-credință, de puritate trupească, de simțire creștină înaltă. Aici, sau poate la Sfânta Sofia unde este înălțat în treapta de diacon¹¹, era obiceiul ca troparul – sinteza temeiurilor sărbătorii respective – să fie cântat pe amvon de către un cleric. Cuviosul nostru ar fi dorit să scrie și să cânte și el astfel de melodii duhovnicești. Și, pentru multa lui rugăciune către Preacurata, cu metanii și post, darul lui Dumnezeu nu a întârziat să se coboare și asupra lui, ca oarecând asupra apostolilor. Minunea prin care a fost înzestrat cu harisma alcătuirii de imne este descrisă astfel într-o carte duhovnicească. „...S-a învrednicit să ia vrednicia aceasta de la Stăpâna, adică: la privegherea Nașterii lui Hristos aflându-se în Biserica cea zisă a Vlahernelor, a adormit puțin de osteneală; și atunci a văzut pe Preasfânta în vedenie, unde ținea o carte, și îi zise lui: deschide gura ta, ca să mănânci dăruirea aceasta, pe care ți-o dau; deci i s-a părut lui cum că a deschis gura și a înghițit

5. *Viața anonimă a Olimpiadei*, cap. VI. Cf. Sfântul Ioan Gură de Aur, *Cuvioasa Olimpiada diaconița. O viață – o prietenie – o corespondență*. Ed. de Diac. Ioan I. Ică, Sibiu, 1997, p. 76.

6. Ph. – E. Legrand, *Avant-propos*, în vol. St. Jean Chrysostome, *Exhortations à Théodore. Lettres à Olympias*. Intr. et trad. par...Paris, 1933, p. 135.

7. *Viața anonimă*, cap. XVI, p. 82.

8. Ovidiu Drîmba, *Istoria culturii și civilizației*, vol. 2, București, 1987, p. 214.

9. Alte date cronologice (500-565), *ibidem*; la pagina 211 se redau acestea: 490-555.

10. Acad. Virgil Cândea, *Despre conducul Nașterii Domnului*, în „Studii Teologice”, XLV (1993), nr. 5-6, p. 26.

11. Pr. prof. Grigore N. Popescu, *Viețile Sfinților*, vol. 3 (București), 1993, p. 418.

cartea aceea. Și atunci, după ce s-a făcut ziuă, s-a suit în amvon, și a început cu multă evlavie condacul praznicului, adică "Fecioara astăzi pe Cel mai presus de ființă naște...", și celelalte pe care l-a cântat cu astfel de cântare și cu atâta dulceață, încât s-a cunoscut prearătat cum că a venit din cer, și nu de la oameni darul care i s-a dat, și toți s-au minunat. Că nu numai condacul acesta a făcut, ci și toate celelalte ale Praznicelor Mântuitorului, ale Preasfintei și ale tuturor sfinților"¹².

Despre minunea aceasta mărturisește mai târziu Sfântul Marcu al Efesului¹³ și totdeauna nemărginita dulceață și mângâiere pe care o transmit cele aproximativ o mie de piese rămase de la el. Toate arată cunoașterea operelor marilor Părinți, precum Capadocienii și Sfântul Efrem Sirul îndeosebi.

PREOT

1. Până la 409¹⁴ (alți cercetători¹⁵ dau anul 399), data hirotonirii în episcop a *Sfântului Paulin de Nola*, biografia acestui aquitan este istoria unui om de lume. Din familie patriciană, bogat și elocvent, el a parcurs pe rând marile trepte ale unei cariere politico-administrative strălucite: senator, consul și guvernator al Campaniei. Cultura sa reală și variată (drept, retorică, litere), i-a înlesnit contactul cu marile sensibilități ale epocii: poetul Ausoniu, istoricul Sulpiciu Sever, episcopii Ambrozic și Augustin.

A părăsit conducerea provinciei Campania, apoi Aquitania, pentru Spania unde s-a căsătorit cu o femeie foarte bogată cu care a avut un fiu. Încă din Italia, el a fost influențat de devoțiunea populară pentru Sfântul Felix. Între timp, de acord cu soția, au început să ducă o viață monahală. Un semn al părăsirii vechiului fel de înțelegere a vieții a fost și împărțirea averilor sale celor lipsiți. Prin anii 393-394, în timpul unei slujbe în biserică, poporul a cerut deodată ca Paulin să fie hirotonit preot. Faptul l-a mirat și l-a înspăimântat, determinându-l să fugă. Până în sfârșit a trebuit să accepte, cum mărturisește el însuși: „Plăcu lui Dumnezeu să pună comoara Sa într-un vas de lut. Domnul m-a chemat prin harul Său, a ridicat pe nedemnul om din pulbere, a trezit săracul din mizerie și l-a așezat între conducătorii poporului Său, între preoții îmbrăcați în sfințenie. În timp ce alergau în mirosul parfumurilor, am dorit și eu o picătură din acel ulei, care cursese pe barba lui Aaron, ceea ce în conștiința sărăciei mele aș fi refuzat sau aș fi îndrăznit să fiu un slujitor al casei Tale, eu vierme al pământului și nu om, pradă unei forțe năvalnice, în ciuda rezervei mele, a trebuit să spun: «Se împlinește voința Ta, nu a mea...»"¹⁶.

12. *Minunile Maicii Domnului*, trad. de Rafail ieromonahul, f. loc și f. an, p. 52.

13. Cf. Pr. icon. Constantin Moisiu, „*Să stăm bine, să stăm cu frică*”. Povățuitor liturgic pentru preoți și popor. București, 1941, p. 197.

14. Pr. prof. Ioan G. Coman, *Patrologie*. București, 1956, p. 268; Remus Rus, *Dicționar enciclopedic de literatură creștină din primul mileniu*, București, 2003, p. 654.

15. F. Cayré, A. A., *Précis de Patrologie*, vol. I, Paris, 1927, p. 538.

16. Paulin de Nola, *Epist.* 2, 2-4; cit. la Lect. dr. Cezar Vasiliu, *Paulin de Nola (353-431). La 1550 de ani de la mourtă*, în „*Glasul Bisericii*”, XLI (1982), nr. 9-10, p. 696.

Ales episcop al Nolei, el a murit acolo, lăsând despre sine nu numai renumele unui păstor de suflete sfânt, jertfelnic și milostiv, ci și al unei personalități miruite cu harul artei literare¹⁷.

2. Manifestările minunate pe care le urmărim nu se găsesc numai în veacurile patristice, ci și în vremea noastră. În viața *Arhimandritului Cleopa Ilie* († 1998) se citește o întâmplare ieșită din comun. În anii tinereții, renumitul ascet și duhovnic fusese desemnat cu reînvierea schitului Sihăstria. Numirea de egumen o avea, dar nu primise nici o treaptă ierarhică. Așteptându-se să fie promovată într-o astfel de demnitate liturgică, el a fugit la via schitului de la Bucium. Pe drum, o femeie a oprit căruța în care se afla el și i-a oferit o evanghelie, o cruce și un epitrahil. Aparținuseră unui preot militar, care nu s-a mai întors de pe front. Primitorul a meditat îndelung la semnificația deosebită a întâmplării. De ce tocmai lui, care era simplu monah, i s-a oferit darul acesta și nu altor clerici care existau în provincia cu atâtea mănăstiri. După două luni, Părintele Cleopa s-a hotărât să nu mai fugă de această sublimă slujire. A fost promovată diacon și apoi preot, căci schitul trebuia să aibă și o continuă viață liturgică.

Vocația de atunci s-a dovedit reală, titularul ei ajungând un stareț și un predicator cunoscut și iubit în toată țara¹⁸ și peste hotare.

EPISCOP

1. Un caz evident de chemare divină la treapta superioară a preoției îl constituie acela al *Sfântului Ciprian* (210-258). Cult și retor de prestigiu, el se convertește la creștinism în urma strădaniilor pastorale ale preotului Cecilian. Astfel și-a schimbat complet felul de viață, după ce a aprofundat *Sfânta Scriptură*, moralismul lui Tertulian și s-a debarasat de bogăție prin donații publice. Chipul de creștin elocvent, înțelept, iubitor de concordie al celui convertit l-a impus curând alegerii în scaunul episcopal, devenit liber prin moartea lui Donat. Ciprian fusese de puțină vreme neofit, iar preoția o primise de curând. La început, el nu a candidat la această demnitate, din smerenie și din înțelepciunea evitării unor intrigi de culise. Poporul credincios însă a cerut ca anume el să fie episcop, deși erau în eparhie și alte personalități de prezbiteri cu vechime în preoție și virtute.

Mulțimile erau interesate să nu aibă drept conducător un om mediocru sau pe reprezentantul unui partid, ci o adevărată personalitate. Păturile mai sărace poate că îl votau ca el să se arate un om mărinimos și darnic. Prezbiterii mai vârstnici se simțeau neglijați, de unde unele împerecheri de interese oculte, cum a fost cazul și cu Ambrozie și cu Augustin. „Opunerea din partea sa de a primi episcopatul stârni și mai mult entuziasmul poporului. El împresură casa sa și nu-i dădu răgaz până nu primi vrednicia oferită. Oricare ar fi fost dorințele episcopilor și ale preoților, ei întăriră totuși această alegere a poporului. Împotriva numerosului popor nu se putu reacționa numai de frica răscoalei și de aceea în anul 248 Ciprian

17. Analiza epistolelor și a poemelor sale, la Lect. dr. Cezar Vasiliu, *ibid.*, p. 699-705; Jean Bayet, *Literatura latină*. În rom. de Gabriela Creția, București, 1972, p. 791-797.

18. Arhim. Ioanichie Bălan, *Viața Părintelui Cleopa*, ed. a II-a, Iași, 2002, p. 90.

fu ridicat după cuviință pe scaunul Cartaginei și de acum înainte începură în chip formal să i se adreseze cu titlul onorific de Papă¹⁹.

Cu adevărat, după concluzia unui biograf, acesta a ajuns la episcopat „prin judecata lui Dumnezeu și sufragiul poporului”²⁰.

2. Înainte de a deveni o personalitate harismatică originală și celebră, *Sfântul Grigorie Taumaturgul* (213-275) a simțit o chemare divină chiar din timpul studiilor universitare. Plecând din Neocezareea Pontului să studieze Dreptul împreună cu fratele său, el a ajuns la Beryt, în Fenicia. „...După o inspirație pe care Grigorie o consideră ca venind din partea Providenței, ei plecară la Cezareea și intrară sub ocrotirea și învățătura lui Origen”²¹. Cu sufletul și evlavia sa deosebită, marele dascăl nu s-a ocupat numai de instrucția noilor discipoli, ci și de educarea lor. De la literatura păgână greacă a epocii, mentorul i-a îndrumat cu răbdare spre citirea *Sfintelor Scripturi*. Astfel s-a produs în mod firesc și liber convertirea lor.

Unii biografi ai sfântului, printre care se numără și marele Grigorie al Nisei, îi atribuie și o pregătire medicală în orașul Alexandria²². Ipoteza aceasta, neacceptată astăzi poate fi verosimilă. În timpul persecuției împăratului Maximin, dascălul alexandrin a trebuit să stea mai mulți ani în retragere ascunsă.

Îndelungata sa pregătire culturală, convertirea și smerenia strălucitului discipol din Pont i-a premers în patria natală. S-a pus problema alegerii lui în scaunul nou înființatei episcopii a Neocezareii. Auzind de acest proiect, el a fugit în pustietăți, rătăcind din loc în loc spre a nu fi aflat. În această situație a intervenit un act mai puțin obișnuit: concetățenii electori l-au ales și l-au hirotonit în lipsă. „Dar avem mărturie că întreaga populație îl rugă să rămână în mijlocul ei și, asemenea unui alt Moise, să fie cârmuitorul și legiuitorul lor”²³. În urmă, el a trebuit să se supună ritualului obișnuit, fiind hirotonit episcop de către Phecidimos al Amasiei, în 242²⁴.

Această împlinire nu este rezultatul reflexiunii proprii, ci și al unei vedenii. Sfânta Fecioară Maria i s-a arătat în vis, când a poruncit Apostolului Ioan să-l învețe credința cea adevărată. Este aici un înalt înțeles al chemării Maicii Domnului în viața Bisericii, deosebit de solirea ei din rugăciunile noastre obișnuite. Slujirea Preacuratei, în experiențe duhovnicești-teologice, se manifestă uneori în îndrumări pe căile dreptei-credințe, vădind legătura care trebuie să existe între curăție, sfințenie și teologie²⁵.

19. F. Farrar, *Semințe evanghelice pentru ogorul Domnului*, vol. IV. Prelucrare de Episcop Nicodim, Chișinău, 1932, p. 157.

20. Cf. A. Hamman, *Dictionnaire des Pères de l'Eglise*, Paris, 1978, p. 55.

21. F. Farrar, *ibid.*, p. 359.

22. *Ibidem*, p. 360; Pr. C. Petroșanu și colab., *Îndrumătorul pastoral al Bisericii Ortodoxe Române*, vol. II, București, 1951, p. 351.

23. F. Farrar, *ibid.*, p. 362.

24. Pr. prof. dr. Ioan G. Coman, *Patrologie*, vol. II, București, 1985, p. 393. În alte surse, numele arhiepiscopului consacrat este Fedim (comp. Joseph Ducarme, *Dict. des mystiques et des écrivains spir.* Limoges, 1968, p. 345).

25. Mai multe alte exemple din istoria Răsăritului ortodox, la Pr. prof. Constantin Galeriu, *Maica Domnului „Povățuitoarea”*, în „Ortodoxia” XXXII (1980), nr. 3, p. 468.

Simbolul de credință, de care e vorba mai sus, se păstrează în traducerea latină a lui Rufin, în siriacă și în alte izvoare²⁶.

„Nu numai de dăruirea aceasta s-a învrednicit de la Maica lui Dumnezeu credinciosul acesta și bine cunoscătorul robul Ei, ci și de puterea facerii de minuni, că a săvârșit cu ajutorul Stăpânei acesteia, cea atotputernică, niște minuni pe care toți auzindu-le se minunează și care voiește să ia bucurie și veselie sufletească să citească viața lui, pe care o las, pentru că nu este pricina noastră”²⁷.

Este vorba de schimbarea cursului unei ape, de izgonirea demonilor, de vindecări, de proorociri.

Devine explicabil de ce se adunau la el dis-de-dimineată o mulțime de credincioși pe care omul lui Dumnezeu, înzestrat cu multe daruri de sus, îi povățuia, îi îmbărbăta sau îi vindeca în multe cazuri.

3. De viața ierarhului făcător de minuni, de mai sus, se leagă și alegerea *Sfântului Sfințitului Mucenic Alexandru Cărbunaryl* (sec. al III-lea). Murind titularul scaunului din Comana Pontului, alta decât cea din Capadocia, a fost chemat Sfântul Grigorie Taumaturgul, din cetatea apropiată, să se îngrijească de alegerea urmașului. I-au fost propuși mai mulți candidați, unii dintre ei cu reale merite culturale și cu purtări îmbunătățite. I-a ascultat pe toți cu multă răbdare, la cercetarea cunoștințelor generale, ale frecventării *Sfintelor Scripturi* și a darului vorbirii în amvon. Nu se învoia însă cu nici unul din cei propuși pentru episcopie. Reținerea aceasta producea nemulțumiri. De aceea unul din localnici s-a întrebat ironic dacă el n-ar vrea cumva să pună episcop pe Alexandru cărbunaryl. Chemat înaintea acestuia, necunoscutul a provocat alte zeflemele, deoarece era înnegrit de cărbune, cu hainele peticite, păzind caii căpeteniilor orașului venite la adunare. La cercetarea canonică însă el a mărturisit adevărul, tăinuit până atunci din smerenie. Făcuse studii de filosofie, avea cunoștințe temeinice de teologie și se dovedea o adevărată comoară de duhovnicie și de înțelepciune. Predica pe care a ținut-o în fața alegătorilor a umplut sufletele acestora de bucurie în Domnul. De aceea cu toții au primit propunerea ierarhului care avea ochi spirituali înainte-văzători.

„Sfântul Grigorie al Nissei vorbește despre el cu multă iubire și prețuire”, ca despre un luminat episcop al Comanei²⁸.

4. *Cuviosul Nifon*, către anii bătrâneții, a avut un vis ciudat. Într-un loc închis se afla o turmă imensă de oi și capre, care nu avea păstor. Un bărbat, asemănător Sfântului Apostol Pavel, îl întreabă de ce stă și nu paște acele oi. La răspunsul cuviosului că nu cunoaște îndeletnicirea păstoritului și că este un om slab, cel din vis i-a zis: „Împăratul îți poruncește să le paști puțin, pentru ca apoi, adormind, să fii răsplătit”. În același timp i-a încredințat toiagul, oile și curtea, după care a dispărut. Trezindu-se și cugetând la visul avut, cuviosul s-a înfricoșat la gândul că ar putea fi pus episcop. De aceea s-a imbarcat degrabă pe o corabie, îndreptându-se către Alexandria. La arhiepiscopul Alexandru (†328) tocmai se prezentaseră

26. Remus Rus, *op. cit.*, p. 338. Traducerea lui românească, la Pr. prof. C. Galeriu, *ibid.*, p. 468, nota 22.

27. *Minunile Muicii Domnului*, p. 54.

28. Pr. prof. Grigore N. Popescu, *op. cit.*, p. 157; Grigore Diacenko, *Lecții și pilde* (în l. rusă), Spb., 1902, p. 579.

trimișii cetății Constanța din Cipru. Ei veneau cu rugămintea ca să li se numească episcop în locul răposatului Hristofor. În timpul nopții, Apostolul Pavel i s-a arătat în vis arhiepiscopului. L-a îndatorat lămurit că acela dintre vizitatorii bisericii de mâine care seamănă cu apostolul să fie ales episcop. Neștiind ceva, Nifon a venit a doua zi la slujbă și a fost recunoscut de către arhidiaconul Atanasie., Cu adevărat așa este – i s-a răspuns arhiepiscopului – și el este vrednic să pască oile Domnului, deoarece văd alături mergând pe îngerul Domnului, având pe cap o cunună de pietre prețioase”²⁹. A fost hirotonit pe loc diacon și în alte zile preot și arhieru, spre bucuria tuturor păstoriților.

Sfârșitul vieții a evidențiat același climat duhovnicesc. Având prezenți, în vedenie, pe prooroci și pe însăși Sfânta Fecioară Maria, el a plecat la Domnul cu fața strălucitoare și cu lacrimi de bucurie³⁰.

5. *Sfântul Epifanie al Salaminei* a fost ales episcop în anul 368. Ciprioții au beneficiat cu acel prilej de sfaturile Sfântului Ilarion cel Mare³¹, căci personalitatea candidatului era vestită pentru știința și viața curată pe care o ducea. *Viețile Sfinților* arată că el ajunsese vestit în Egipt, fiind indicat pentru scaunul episcopal. La această veste, Epifanie s-a întors la mănăstirea din țara sa, de unde a plecat să se întâlnească neapărat cu Ilarion, îndrumătorul său. Acesta l-a îndemnat să meargă la Salamina, unde murise episcopul. El însă nu a ascultat și s-a îndreptat spre Ascalon, pătimind pe mare pericole timp de mai multe zile. În cele din urmă corabia a urmat itinerariul către Salamina. Soborul ierarhilor insulei se adunase în acest oraș de trei zile și se ruga lui Dumnezeu să le descopere pe cel vrednic de înalta demnitate sacerdotală. Voia de sus s-a vădit prin episcopul Papos. Acesta l-a găsit pe candidat în piață, cumpărând struguri, și a început o convorbire cu el. „Nu, părinte, nu sunt cleric». Atunci Papos i-a dat pace; iar unul oarecare din diaconi apucându-se de capul lui Epifanie l-a dus către Papos, spre jertfelnic cu sila, încât s-au adunat mulți, ca să-l păzească la jertfelnic. Deci l-a hirotonit pre el mai întâi diacon, apoi l-a hirotonit preot, și a făcut slujba; apoi după aceea l-a hirotonit episcop”³².

6. În *Istoria bisericească* a lui Eusebiu, un capitol (VI, 29) se intitulează *Cum a rânduit Dumnezeu pe Fabian ca episcop al Romei*. El venise din provincie în capitală tocmai când adunarea creștinilor de aici chibzuia pe cine să aleagă în scaunul vacant al lui Anter (†236). Au fost numiți mai mulți bărbați de seamă, numai la el nu s-a gândit nimeni. La un moment dat un porumbel alb a venit și s-a așezat pe capul lui. Tabloul amintea celor de față despre pogorârea Duhului Sfânt asupra Mântuitorului în ceasul Botezului. „În fața acestei întâmplări, toată lumea, ca și când ar fi fost îndemnați de un duh dumnezeiesc, într-o singură tresăltare și într-un singur suflet a strigat «vrednic este» și fără nici o ezitare l-au prins și l-au așezat pe scaunul episcopal”³³. Evenimentul acesta a putut fi socotit un miracol,

29. Grigore Diacenko, *ibid.*, p. 582.

30. *Ibidem*, p. 639; vol. *Viața și învățăturile Sf. Ierarh Nifon*. Trad. de Protos. Petroniu Tănase, Roman, 1993, p. 151.

31. Pr. prof. Grigore N. Popescu, *ibid.*, vol. II, București, 1993, p. 207.

32. Iorgu Dumitrescu (ed.), *Viețile Sfinților*, vol. IX (luna mai), București, 1905, p. 638.

33. Eusebiu al Cezareei, *ibid.*, VI, 29, 4. Trad. de Pr. prof. T. Bodogae, București, 1987, p. 252.

în comparație cu alegerile anterioare făcute cu sprijinul familiilor aristocrate romane³⁴. Fabian era laic în momentul alegerii amintite.

I-a rămas în istorie renumele unui bun administrator, ca unul care a împărțit Roma în parohii, cu șapte diaconi, șapte subdiaconi și tot atâția notari bisericești³⁵.

Înmormântat în catacomba Sfântul Calist, de a cărei administrare s-a ocupat, sarcofagul lui Fabian a fost descoperit în anul 1915³⁶.

7. O adevărată adevărire a proverbului „vocea poporului este vocea lui Dumnezeu” o oferă cazul *Sfântului Episcop Martin de Tours* (370-397). Latin prin naștere și cu o reușită carieră militară, el se retrage din armată în cele din urmă. Se dedică unei vieți sihăstrești severe, cu post, rugăciune și lectură biblică. Peregrinează prin Milano, Panonia, Galia. În această ultimă țară el înființează mai multe mănăstiri, între care aceea de la Liguge³⁷.

Pe la anul 371, Martin este ales episcop, nu fără originale peripeții. Obiceiul era ca această demnitate să fie acordată unor clerici merituoși de la catedrală. Alteori se alegea vreun jurist sau guvernator, ca astfel ajutorul împărătesc să fie asigurat. Sfântul Martin nu era preferat, așadar, de adunarea episcopilor locului. Aceștia îi imputau joasa origine și sărăcia³⁸. În cele din urmă, poporul a izgonit clerul și pe adepții lui. Un partizan mai isteț al candidatului poporului a luat *Psaltirea* și a deschis-o la întâmplare. A citit cu voce tare primele versete ale psalmului 8. În ele se preamărea lauda din „gura pruncilor”, ceea ce confirma acțiunea de izgonire a partidei adverse. Lectura amintitelor versete se făcea în prezența Sfântului Martin, dar deschiderea cărții s-a produs înainte de venirea lui în adunare.

Este descrisă aici o practică divinatorie foarte veche, care a luat naștere desigur în cercurile clericilor. Înainte de ghicirea cu o carte sfântă se postea, se priveghea, iar cartea stătea pe altar³⁹. În multe cazuri, credincioșii mergeau la mormântul Sfântului Martin⁴⁰. Dintre scrierile biblice care se utilizau în aceste preocupări divinatorii, *Evanghelia* se prefera în Africa, iar *Psaltirea* în Galia. *Sortes Apostolorum* (care s-ar putea să fie aceeași cu *Sortes Sanctorum*, condamnată în *Decretul Ghelasian* din veacul al V-lea⁴¹) întrebuița o carte cu 56 de versete pe care se ghicea.

Bibliomanția creștină de mai sus continua în fond obiceiul oracolelor păgâne, care se foloseau de versurile homerice și îndeosebi de cele virgiliene⁴².

34. Vezi Teresa Sardella, *Società, Chiesa e Stato nell'età di Teodorico*, Messina, 1996, p. 101.

35. F. Mourret, *Hist. générale de l'Eglise*, vol. II, Paris, 1929, p. 327; Vintilă Horia, *Dicționarul papilor*: Trad. de Ana Vădeanu, București; 1999, p. 18.

36. Vintilă Horia, *ibid.*, p. 18.

37. Pr. prof. Grigore N. Popescu, *op. cit.*, vol. IV, București, 1993, p. 131; H. -Ir. Marrou, *Biserica în antichitatea târzie 303-604*. Trad. de Roxana Mareș, București, 1999, p. 45.

38. Cf. Sulpiciu Sever, *Viața S. Martini*, 9; cit. la A. H. M. Jones, *Le Déclin du Monde antique*, 284-610. Trad. par A. Servandoni-Duparc, Paris, 1970, p. 255.

39. Richard Ganszyniec, *Les Sortes Sanctorum*, în *Congrès Alfred Loisy*, vol. III, Paris, 1928, p. 48.

40. Fontenelle, *Istoria oracolelor*: Trad. de Noemi Bomher, Iași, 1993, p. 53.

41. Richard Ganszyniec, *ibid.*, p. 44.

42. Jean Gessler, *A propos des Sortes Virgilianae et de leur survivances*, în *Hommages à J. Bidez et à F. Cumont*, Bruxelles, f. a., p. 107.

Dintre faptele Episcopului Martin, amintim mai multe minuni⁴³, între care vindecarea unei boli de ochi a Sfântului Paulin de Nola⁴⁴, și înființarea parohiilor rurale cu preoți statornici⁴⁵.

A fost condus pe ultimul drum de aproape 2000 de monahi din eparhie.

8. *Sfântul Ierarh Nicolae* este personalitatea religios-morală iubită nu numai de creștini, ci și de mahomedani (tătari, chirchizi, turcmeni)⁴⁶. Educat pe lângă un unchi al său, el a putut adăuga la credința, râvna și iubirea creștină din familie, virtutea înțelepciunii și aceea a slujirii aproapelui. A suferit prigoanele și temnița pentru convingerile sale creștine în timpul împăraților Dioclețian și Maximian.

Rămânând vacant scaunul arhiepiscopal al Mirei din Licia, multe frământări și amânări au avut loc pentru alegerea urmașului. „Atunci sosi în cetate Sfântul Nicolae. Cum l-au văzut credincioșii cei nevoiași, pe care Sfântul îi ajutase adesea prin multele sale milostenii și căroră le împărțise mai înainte chiar averea moștenită de la părinți, îndată au strigat numele său într-un glas și l-au numit păstorul lor. Apoi și clerul și ceilalți credincioși, văzând alegerea celor mulți, s-au unit cu dâșii și l-au ridicat pe Sfântul Nicolae în scaunul arhiepiscopiei”⁴⁷. De la Patriarhul Metodie al Constantinopolului (†847), se știe că noului episcop i s-a arătat într-o noapte Mântuitorul întru slavă, dându-i o evanghelie împodobită cu pietre scumpe, iar de cealaltă parte Maica Domnului i-a oferit omoforul arhieresc⁴⁸.

În istoria evlaviei creștine, el a rămas celebru prin participarea regulată și matinală la sfintele slujbe din biserica locală, fapt care a contat la alegerea sa de arhieru.

9. Situația de mai sus s-a repetat și în alte cazuri. *Sfântul Ilarie de Poitiers* (315-368) a fost ales episcop al orașului natal prin sufragiu popular general, deși avea soție și o fiică⁴⁹.

10. În cazul *Patriarhului Modest al Ierusalimului* (†634) – *Paraclisul* său a reținut actul – s-a socotit o alegere divină participarea lui la cultul din biserică printre cei dintâi. Strădaniile sale de păstrare a ortodoxiei și stăruința în rugăciune l-au făcut iubit în lumea plugarilor și a păstorilor. Așa se explică includerea în *Aghiasmatar* a unei rugăciuni purtând numele său pentru sănătatea dobitoacelor.

11. Cu origine aristocratică, format în studii de literatură și de drept, viitorul *Sfânt Ambrozie* († 397) se gândea la o strălucită carieră de magistrat și de administrație. În 373 el rezida la Milano, fiind guvernator al Liguriei și Emiliei. În calitate aceasta îi revenea datoria asigurării liniștii în biserică în care cele două partide – ortodocșii și arienii – trebuiau să aleagă pe noul episcop. În timpul vorbirii sale, care îndemna la pace și unire, un copil, se pare, a strigat în mod repetat ca Ambrozie să fie episcop. Cel propus a explicat mulțimii că acest lucru nu e posibil, deoarece canoanele opresc ca un catehumen să fie ales episcop. Adunarea a

43. Descrise în *Vițile Sfinților*; la 10 noiembrie, Mănăstirea Neamțu, 1835.

44. Pr. prof. Grigore N. Popescu, *ibid.*, vol. IV, p. 132.

45. H. -Ir. Marrou, *ibid.*, p. 90.

46. Alexei Remizov, *Chipul Sf. Nicolae, Făcătorul de minuni* (în l. rusă), Paris, 1931, p. 28.

47. Pr. C. Petroșanu și colab., *op. cit.*, vol. II, p. 372.

48. Pr. prof. Grigore N. Popescu, *ibid.*, p. 272.

49. A. Hamman, *op. cit.*, p. 101.

insistat în cererea sa ca printr-o singură voce a ortodocșilor și a arienilor. „Astfel, împăratul a socotit că alegerea aceasta e de la Dumnezeu și a apreciat-o după acordul celor ce mai înainte cugetau cele contrare (deosebite)“⁵⁰.

Apreciind după activitatea sa pastorală și după opera pe care a lăsat-o (teologică, liturgică, epistolară, politică), Ambrozie a fost socotit de către contemporani „un episcop complet”⁵¹.

12. Cunoscut pentru cultura multilaterală, pentru neliniștile religioase și pentru convertirea sa, „Augustin nu trecuse neobservat. Nu a fost decât un strigăt: «Augustin, preot». Candidatul protestează, se împotrivesc, plânge. Nimic nu reușește în ele, hirotonia este hotărâtă”⁵². O oarecare consolare pentru noua sa situație o găsește el în viața monahală pe care începe să o trăiască. Desigur că la această opțiune a contribuit și *Viața Cuviosului Antonie cel Mare* întocmită de către Sfântul Atanasie⁵³.

Din fericire, comoara de știință, cultură și virtute a marelui convertit a fost prețuită de contemporani. Se știe că una dintre Bisericile vecine cu Hipona a vrut să-l ridice în scaunul vlădicesc vacant. „...Și Augustin putuse cu mare greutate să se ascundă prin fugă de urmărirea alegătorilor săi.

Valeriu nu văzu atunci alt mijloc de a evita revendicările analoage decât să hirotonescă din viață, pentru Biserica sa, pe acest mare geniu pe care alții voiau să i-l sustragă”⁵⁴. Cu autorizația primatului Cartaginei, cu consimțământul altor episcopi, a clerului și a credincioșilor, el îl hirotoni arhieru-vicar al Hiponei. Argumentul augustinian împotriva „noii violențe” a fost acela că e necanonic să primești hirotonia atâta timp cât titularul este în viață.

La 26 septembrie 426, el procedă exact ca episcopul Valeriu odinioară, desemnând pe Eracliu ca urmaș al său. Alegerea a fost primită de către preoți și poporenii de frica certurilor pentru succesiune care trebuiau evitate.

13. De origine nobilă, cu cultură păgână recunoscută, căsătorit, *Sfântul Sinesiu de Cyrene* avea toate condițiile pentru o viață laică strălucită. În opera scrisă el vorbește de năzuința după „fericita tihnă” și de „câinii mei dragi” de la vânătoare⁵⁵. „În momentul când, după 406, clerul și poporul din Ptolemaida cer ca el să fie ales episcop și mitropolit al Pentapolei, ca recunoștință pentru curajul cu care și-a apărat orașul natal contra hoardelor Machelii în 405 și 406, Sinesiu era sigur botezat, căci ceremonia căsătoriei prezidate de Teofil a precedat alegerea sa ca episcop”⁵⁶. Acest argument al logicii canonice de mai sus este și în vremea mai nouă contestat. Un cercetător de astăzi conchide: „În anul 410 este numit episcop

50. Teodoret, episcopul Cirului, *Istoria bisericească*. Trad. de Pr. prof. Vasile Șibiescu, București, 1995, p. 160.

51. A. Hamman, *op. cit.*, p. 169.

52. *Ibidem*, p. 186.

53. *Ibidem*, p. 93.

54. Dom Fr. Chamard, *Les Papes du VI-e siècle et le second Concile de C-le*, în „Revue des questions hist.”, XXXVII (1 apr. 1885), p. 545.

55. Cf. Pr. prof. dr. Ioan G. Coman, *op. cit.*, vol. III, București, 1988, p. 259.

56. *Ibidem*, p. 258. Comp. F. Cayré, A. A., *op. cit.*, vol. I, p. 485: „Cerut ca episcop de compatrioți, între 406 și 409, el se lăsa hirotonit după o oarecare rezistență și a condus cu râvnă Biserica din Ptolemaida până la moartea sa, survenită către anul 415”.

de Ptolemais, se pare, fără a fi fost botezat⁵⁷. „Din cauză că de multe ori poporul, prin aclamații, proclama episcop pe câte un preot sau chiar laic catehumen, cum a fost cazul alegerii lui Ambrozio din Milan și al lui Sinesiu din Ptolemaida, dreptul poporului a fost restrâns⁵⁸. Candidatul propus nu a dorit episcopatul, dar a ascultat chemarea stăruitoare a păstoriților. Un rol în exprimarea acestei manifestări divine l-a avut și Patriarhul Teofil al Alexandriei.

Pe linie doctrinară creștină însă, Sfântul Sinesiu „nu a știut să pună marele său talent literar în serviciul unei învățături ferme și puternice⁵⁹.

14. Istoria literaturii latine a veacului al V-lea menționează și numele *Sfântului Sidonius Apollinaris* (431- 489). Influențat de o mitologie perimată, poemele sale i-au adus mai mult succes pe plan politic. Căsătorit cu fiica viitorului împărat Avitus, el schimbă – după ani de zile de politică și administrație – situația sa de senior bogat și așezat cu funcțiile și virtuțile unui episcop evlavios, auster și caritabil. „În 469, încă laic fiind, este ales și hirotonit episcop de Clermont, cu intenția de a apăra ținutul de goți⁶⁰.

Chiar dacă amenințarea burgundă și apoi cea vizigotă cereau un fost guvernator pe scaunul episcopal, faptul s-a impus în epocă aureolat de intervenția divină⁶¹.

15. *Sfântul Ioan al IV-lea Postitorul* (†1395) este o mare personalitate în istoria Bizanțului. Celebru prin înfrânarea personală, prin cenzurarea unor rele sociale contemporane, prin opoziția întâmpinată pentru titlu de „patriarh ecumenic” și pentru colecția de canoane pe care ar fi lăsat-o, el a dat prilej aghiografiei să înflorească în jurul numelui său. Se spune că odată mergea pe stradă, având în dreapta un prieten monah din Palestina. Un necunoscut s-a adresat oaspetelui său: „Nu ți se cuvine, părinte, să mergi în dreapta noului arhieru”. Patriarhul Eutihie al Constantinopolului l-a povățuit să îmbrace haina monahală, căci Ioan era mirean⁶².

„În pofida unor opoziții cauzate, fără nici un dubiu, de modul lui auster de viață, în special datorită obiceiului de a ține posturi aspre și îndelungate, este ales în scaunul patriarhal de Constantinopol⁶³. „Omul lui Dumnezeu s-a opus multă vreme primirii acestei înalte demnități, dar înspăimântat de vedenia mai presus de fire care îl amenința cu o groaznică pedeapsă în cazul neascultării, el a acceptat să urce în jilțul patriarhal...”⁶⁴.

Se pare că amintita colecție de canoane nu-i aparține, aceasta provenind din veacul al IX-lea⁶⁵.

16. Viitorul mitropolit al Moscovei (scaunul de la Kiev s-a mutat aici în anul 1325), *Sfântul Alexe* (†1378) a intrat în mănăstirea Arătării Domnului din noua

57. Remus Rus, *op. cit.*, p. 781.

58. Pr. prof. dr. Ioan Rămureanu și colab., *Istoria bisericească universală*, vol. I, București, 1987, p. 295.

59. F. Cayré, A. A., *ibid.*, p. 486.

60. Remus Rus, *ibid.*, p. 773.

61. A. H. M. Jones, *op. cit.*, p. 255; F. Cayré, A. A., *ibid.*, vol. II. Paris, 1955, p. 60.

62. Grigore Diacenko, *op. cit.*, p. 583; Pr. prof. Grigore N. Popescu, *op. cit.*, vol. III, p. 265.

63. Remus Rus, *ibid.*, p. 423.

64. Grigore Diacenko, *ibid.*, p. 583.

65. Remus Rus, *ibid.*, p. 423.

capitală de la vârsta de 20 de ani. Chemările Sfintei Evanghelii însă au răsunit în inima lui de mai înainte. Aghiografia pretinde că i-a fost arătată adevărata menire a vieții din copilărie. În visul pe care l-a avut atunci, o voce i-a spus: „Alexe, la ce-ți folosește această muncă? Tu trebuie să fii vânător de oameni”. Vedenia l-a impresionat în chip deosebit, căci i-a schimbat viața, spre nedumerirea multora. A devenit meditativ, a început să practice rugăciunea, să postească, să citească⁶⁶.

A fost ales mai întâi episcop al orașului Vladimir, apoi mitropolit al Kievului. A tradus *Noul Testament* în slava veche încă de pe când se afla la Constantinopol.

I se atribuie și darul tămăduirilor minunate⁶⁷.

17. *Mitropolitul Antim Ivireanul* este socotit și în vremea noastră cel mai talentat și cel mai învățat ierarh care a stat în scaunul Țării Românești. Evlavia și virtuțile care trebuie să împodobească vrednicia arhierescă, unite cu talentele și limbile de cultură pe care le-a agonisit el, le-a pus fără preget în slujba țării de adopție și, uneori, a celei de naștere. De aceea a atras atenția multor contemporani ca vrednic de mai mari însărcinări bisericești decât acelea de tipograf și de stareț. Fără să fi gândit sau să fi urmărit înălțarea pe treptele ierarhiei, el este hirotonit episcop al Râmnicului la 17 martie 1705. O mărturisește el însuși că aceasta a însemnat cu adevărat o alegere de la Dumnezeu: „...Măcar că eu am fost mai mic și mai netrebnic decât toți, precum au fost și David mai mic între frați în casa tătâne-său, dară Dumnezeu n-au căutat la micșorarea și netrebnicia mea, nu s-au uitat la sărăciia mea și streinătatea mea, n-au socotit prostia și neștiința mea, ci au căutat la bogăția și noianul bunătății Sale și au acoperit de cătră oameni toate spurcăciunile și fărdelegile mele, carele sunt mai multe decât perii capului meu și decât năsipul mării, și m-au înălțat, nevrednic fiind, la această stepenă și mare vrednicie a arhieriei”⁶⁸.

Aceeași convingere a unei chemări mai presus de oameni o mărturisește el și mai târziu. Față de niște „vorbe otrăvicioase” ale unor fețe bisericești și mirenești interesate, ierarhul nostru a trebuit să răspundă la învinuirile lor prin mai multe scrisori. Într-una din ele se precizează: „Mitropoliia n-am luat-o cu sila, nici cu mite, nici cu rugăciuni. Facă-mi Dumnezeu răsplătire de va fi urmat vreuna de acestia, ci așa au fost plăcut înaintea stăpânului Dumnezeu și au luminat pre măriia-ta și te-au făcut ”οργαovov la mijloc, de mi s-au făcut mutare dintr-un scaun într-altul”⁶⁹.

Ultima „cotitură” cu care și-a încheiat viața de mucenic pecetluiește în chip sublim pe celelalte etape ale ei prin care a slujit cu atâta jertfă Biserica și Țara noastră.

18. La începutul veacului al XIX-lea se pomenește cu laude personalitatea *Mitropolitului Grigorie Dascălul*. Prefacerile politice, economice, sociale cereau și în fruntea Bisericii românești un ierarh care să priceapă sensul și măsura

66. Grigore Diacenko, *ibid.*, p. 585.

67. Pr. prof. Grigore N. Popescu, *ibid.*, vol. I, București, 1993, p. 295.

68. Antim Ivireanul, *Aceasta o am zis când m-am făcut mitropolit*, în *Opere*. Ed. critică de Gabriel Ștrempel, București, 1972, p. 6.

69. *Ibidem*, 228.

înnoirilor. Spre deosebire de unii episcopi refugiați la Brașov din pricina revoluției lui Tudor Vladimirescu, care au revenit în țară, Dionisie Lupu a refuzat invitația domnitorului Grigorie Ghica. În preocuparea înălțării noului mitropolit, Divanul țării a propus șefului statului trei candidați: un arhimandrit de la Argeș, un ieromonah și un ierodiacon, amândoi de la Căldărușani. „...Și rămâne cum Duhul Sfânt va lumina pe Măria ta cu alegerea dintre acești trei părinți” – citim în raportul boierilor. Sorțul divin s-a oprit asupra celui din urmă. Au urmat rânduielile de promovare în celelalte trepte ierarhice. „Cu alaiul îndătinat, semnat chiar de Vodă Ghica, a urmat în ziua de 11 ianuarie, darea cârjei și așezarea în scaun a mitropolitului Grigorie. La palatul domnesc, în ziua aceea, erau adunați toți boierii. Domnul, urmat de postelnic, a înaintat, a pus în mâna lui Grigorie cârja arhipăstorească și a rostit aceste cuvinte pline de înțeles: „nici celui care a alergat, nici celui ce s-a rugat, ci celui care a binevoit Dumnezeu”. Și astfel ajunse Mitropolit Grigorie, când era în vârstă de 58 de ani, fără să ceară scaunul, ci fiind rugat să-l primească; fără să dea daruri și să facă făgăduieli, ci primind el daruri; fără să fi fost preot sau episcop, ci numai ierodiacon”⁷⁰.

În mod obișnuit, alegerea ierarhilor în Biserica Ortodoxă s-a făcut de către sinodul episcopilor, cu participarea poporului credincios. Reduse în vremurile mai noi doar la dreptul de propunere, intuițiile sincere ale oamenilor simpli duhovnicești s-au dovedit uneori adevărate chemări ale Duhului Sfânt.

Aproape întotdeauna viața, activitatea și sfârșitul vieții celor desemnați astfel au confirmat vocația dumnezeiască a începuturilor preoției lor.

Pr. prof. dr. GHEORGHE I. DRĂGULIN

70. Pr. prof. Nicolae M. Popescu, *Viața și faptele Părintelui Grigore Dascălul*, București, 1934, p. 8.

LOCUL ȘI ROSTUL PREOTULUI ÎN CONTEXT CONTEMPORAN

Studiul de față încearcă să fixeze câteva linii directoare în activitatea preotului de azi confruntat cu noile provocări post-moderniste față de care e chemat să dea "răspuns bun".

Titlul studiului amintește de o altă analiză a rostului preotului, făcută cu mai bine de douăzeci de ani în urmă de episcopul Vasile Coman, cel ce cunoștea profund viața preoțească, ca unul ce se bucura de privilegiul de a fi fost vreme îndelungată preot și protopop la Brașov, în vremuri nu mai puțin problematice¹.

Desigur există o bogată literatură de specialitate pe această temă și s-ar putea crede că subiectul este într-un anume fel epuizat nu doar de literatura Teologiei Pastorale ci și de importante tratate despre preoție ale Sfinților Părinți care s-au tradus de-a lungul vremii și în limba română².

Întreaga opțiune bibliografică ne pregătește spre înțelegerea locului și rostului preotului de-a lungul timpului. Ea este baza la care se poate face referire când analizăm poziția preotului în context contemporan.

Lamartine în "Les devoirs sociaux du clerge" exprimă în cuvinte puține chipul păstorului de suflete. Atât de expresivă a rămas imaginea preotului încât multe tratate de pastorală au introdus acel text pentru a fi încă o dată convingători:

"În fiecare parohie este un om care e al tuturor, care e chemat ca martor, ca sfătuitor și ca sfințitor în cele mai solemne acte ale vieții omenești. Un om fără de care nici nu ne naștem, nici nu murim, care te primește de la sânul mamei și nu te părăsește decât la groapă; care binecuvintează sau sfințește leagănul, patul conjugal, năsălia morții și coșciugul, un om pe care copilașii se obișnuiesc să-l iubească și să se teamă firește de el; un om pe care necunoscuții îl numesc părinte; un om înaintea căruia creștinii își duc mărturisirile lor cele mai grele, lacrimile cele mai secrete; un om care prin rostul lui, e mângâietorul tuturor durerilor omenești, care vede bătând la ușa sa și pe sărac și pe bogat: cel bogat ca să-și lase discret milostenia, cel sărac ca să primească fără să se rușineze; un om care nefiind de nici un rang social, ține deopotrivă de toate clasele; ...în sfârșit un om care știe toate, care are dreptul să spună tot și al cărui cuvânt cade de sus asupra minții și inimii omului, prin autoritatea dumnezeieștii lui misiuni. Acest om este preotul"³.

La o analiză atentă a textului putem observa universalitatea definiției preotului și în același timp actualitatea ei. Desigur se pot nuanța anumite stări dar, în esență, mesajul este cât se poate de semnificativ și complet.

Așa precum creștinul trebuie să fie conștient de acest "rost" al preotului, preotul trebuie să facă dovada că și-a înțeles chemarea și că e responsabil de

1. Vezi Episcop Dr. Vasile Coman, **Locul și rostul preotului în parohie**, în rev. M.A. nr. 7-9, 1981, p. 479 și urm. El însuși a scris o bogată literatură de specialitate pe această temă.

2. Vezi **Didahia celor 12 apostoli**, Epistola către Corinteni a Sf. Clement Romanul, Epistolele Sf. Iganție Teoforul, Epistola Sf. Policarp al Smirnei către Efeseni, ca să nu mai amintim despre celebrele tratate **Despre preoție** ale Sf. Ioan Gură de Aur, Grigorie de Nazianz sau Sf. Efrem Sirul.

3. Lamartine, **Les devoirs sociaux du clerge**, cit. în trad. rom. de C.D. Mugur: Florile, Buc. 1928, p. 84-85; cf. E Braniște: **Curs de pastorală**, manuscris, apud Ep. Vasile Coman, **Locul...**, p. 479.

"turma" ce i-a fost încredințată. El este om investit cu putere cerească, să împace cerul cu pământul și pe om cu Dumnezeu. El este din lume, dintre oameni, dar trebuie să se deosebească de oameni în multe privințe, fără a se distanța de ei.

Greutatea cuvântului său în fața oamenilor trebuie să fie rezultatul unei vieți cumpătate, a unor cunoștințe temeinice de teologie pe care le probează prin faptele sale. Autoritatea preotului în context contemporan nu mai ține atât de mult de datul natural al hirotoniei, ci de modul în care te definești ca autoritate individuală prin trăire și studiu, prin dăruire față de semenul tău, pe care îl privești prin ochii samarineanului milostiv.

Nu cred să afirm o noutate când spun că societatea post modernă, pe care o trăim, a pierdut contactul cu Dumnezeu, secularizându-se. Semnalul de alarmă pe care îl trage fericitul Augustin ne privește pe toți: "Dacă nu ești duhovnicesc până în adâncul ființei tale trupești, ești trupesc până în adâncul ființei tale duhovnicești".

Preotul e chemat să descopere credinciosului duhovnicescul, misticul, contemplativul din el și să-l proiecteze pe cale către Împărăție printr-un efort continuu ce nu ține de timp ci, doar de atitudine.

Dar cum poți realiza această lucrare când observi în jurul tău o indiferență, cel puțin neliniștitoare? Părintele Cleopa ar spune sigur: prin rugăciune și răbdare. La acestea se adaugă în mod esențial puterea ta de a capta pe cei din jur prin prezență și încredere.

Nu cred că preotul trebuie să coboare din amvon în mijlocul credincioșilor, ci să simtă responsabilitatea amvonului în orice dialog cu credincioșii. Condiția de bază, în acest caz, este legată de modul în care preotul gândește exprimarea Cuvântului lui Dumnezeu, a Veștii celei bune, către credincioșii săi.

De cele mai multe ori se simte lipsa de pregătire și de interes a preotului pentru predică. Există, din păcate, chiar zone geografice, în țară unde preotul nici nu mai explică pericopa evanghelică.

În Ardeal, datorită influențelor protestante, predica este la fel de importantă ca și Sfânta Liturghie. Parcă nu e completă slujba fără predică.

Dacă înțelepciunea populară a fixat drept normă în cunoașterea omului "vorba și portul" să înțelegem că nici preotul nu este lipsit de același criteriu de analiză. Cu siguranță analiza credincioșilor este mult mai "acrivistă" în acest sens.

Contextul contemporan aduce în perspectiva preotului ortodox român o nouă provocare la care generațiile anterioare de preoți nu au fost supuși.

Diversitatea opțiunilor mass-media și noile mișcări, mai mult sau mai puțin religioase, au scos preotul din "starea patriarhală" în care putea avea confortul de a se exprima "ex cathedra". Acum el e chemat mai mult ca oricând să fie prezent peste tot: în școală, în armată, în penitenciar, în fabrici și chiar în Parlament.

E greșit să credem că ne putem mulțumi cu bisericile pline. Trebuie să fim conștienți că nici jumătate din cei declarați ortodocși nu sunt prezenți în biserici, din motive mai mult sau mai puțin practice.

Parohiile au început să devină mici centre cosmopolitane în care sincretismul religios a ajuns la modă. Preotul nu mai este centrul și sufletul parohiei. El devine încet-încet un administrator al Sfintelor Taine fără a mai fi ancorat la tensiunea interioară a credincioșilor săi.

Modul în care dobândește încrederea credincioșilor săi ține de atuurile personale, de harisma prezenței sale și de convingerile pe care le mărturisește prin atitudine.

Trebuie înțeles că adevăratele întoarceri la credință nu se săvârșesc în biserică. Ea le consfințește și le dă puterea harului Duhului Sfânt prin sfintele taine, dar convertirile se desfășoară "cu timp și fără timp" prin dialoguri duhovnicești ce încearcă să deschidă perspectiva spațiului sacru.

Preotul zilelor noastre trebuie să facă dovada unei pregătiri continue pentru a putea face față noilor provocări contemporane la care trebuie să găsească răspuns. Astfel el se înscrie pe linia Sfinților Părinți care au fost profund ancorați în societatea vremii lor încercând să găsească soluții pragmatice noilor provocări⁴.

Ești absolut bulversat de multitudinea mișcărilor New-Age⁵, de campaniile scandaloase ce vorbesc mai mult despre animale decât despre oameni sau de acutizarea fenomenelor de violență, prostituție, droguri etc.

Acestea toate nu vorbesc decât despre marea nevoie de Dumnezeu din viața oamenilor. S-a pierdut dimensiunea liturgică a existenței și omul se complace într-o credință rudimentară ce nu mai ține de un dat doctrinar, ci este trăită la nivelul propriilor percepții.

Preotul zilelor noastre nu mai este ajutat de "cumințenia" credincioșilor. Agresivitatea societății și-a pus amprenta pe credinciosul contemporan. El nu mai este expresia bisericii din interior, ci invers, se «acomodează» cu biserica din exterior spre interior. El nu-și mai trăiește sentimentul religios în cumințenia și curățenia unei credințe regăsită în sufletul familiei, ci este nevoit să o caute acomodându-se într-un cult pe care nu totdeauna îl înțelege și exprimă nevoile.

Cred că mai mult decât oricând preotul este chemat să-și exercite calitatea sa fundamentală de părinte duhovnicesc, este "martor, sfătuitoare și sfințitor" în cele duhovnicești. Iar credincioșii trebuie educați să înțeleagă sensul profund al preoției sacramentale, ce nu e un "moff" clerical sau o invenție a preoților, ci e "arvuna" noastră de călăuzire către Împărăția lui Dumnezeu.

Sfântul Ioan Gură de Aur încearcă să explice în tratatul său "Despre Preoție" acest lucru: "Dacă nu poți intra în împărăția cerurilor, de nu te naști din nou din apă și Duh (Ioan 3, 5), dacă pierzi viața veșnică, de nu mănânci trupul Domnului și nu bei sângele Lui (Ioan 6, 54), iar dacă toate acestea nu se săvârșesc altfel decât numai prin mâinile acelea sfinte ale preoților, atunci cum vei putea, fără preoți, să scapi de focul gheenei sau să dobândești cununile cele pregătite?"⁶.

Părinții noștri – spune același Sf. Ioan – ne nasc pentru viața de acum, preoții, pentru viața viitoare; unii nu ne pot apăra nici de moartea aceasta trupească și nici nu pot îndepărta bolile ce vin peste noi; ceilalți, de multe ori, au mântuit chiar

4. Vezi Sf. Vasile cel Mare, Ioan Gură de Aur, Ambrozie, Atanasie, Grigore Teologul etc.

5. Vezi o listă substanțială alcătuită de Danion Vasile în cartea "Dărâmarea idolilor. Apostazia "New-Age", Ed. Credința noastră, București, 2001, p. 82-85.

6. Vezi Sf. Ioan Gură de Aur, *Despre Preoție*, trad. Pr. Dumitru Fecioru, EIBMBOR, București, 1998, p. 66; ca recomandare e binevenită citirea în întregime a tratatului și nu doar ca pe o lectură obișnuită, ci cred că ar trebui recită de câte ori îți poți face timp.

suflete bolnave și pe cale de a muri, pentru că le-au lăsat să cadă în păcate, nu numai cu ajutorul învățăturilor și al sfaturilor, ci și cu ajutorul rugăciunilor⁷.

Astfel putem înțelege realitatea preoției dacă o raportăm la necesitatea dobândirii mântuirii și implicit a Împărăției lui Dumnezeu.

Sf. Evagrie Ponticul descoperea duhovnicului două lucruri esențiale: de a conduce credincioșii de la răutate la virtute și de la neștiință la cunoașterea lui Dumnezeu⁸. Astfel părintele duhovnicesc devine deopotrivă medic și învățător, după exemplul Mântuitorului Hristos "doctor al sufletelor și trupurilor noastre" ce știe ca nimeni altul ce medicamente conduc de la răutate la virtute și de la neștiință la cunoștință.

Desigur exegeza evagriană pătrunde în zone mult mai profunde ce nu se limitează doar la credincioșii practicanți, ci se adâncește în relația duhovnicească monahală ce cunoaște și ea diferite stadii de manifestare a ascezei și contemplației.

Esențialul în definirea părintelui duhovnicesc, pe care o face Evagrie mi se pare comparația cu îngerul păzitor, dat din tinerețe fiecăruia⁹.

Omul contemporan a pierdut această încredere în prezența îngerului păzitor și nici măcar nu e conștient că preotul este chemat să-l ajute pe penitent să-și regăsească lumina din suflet și implicit îngerul ce-i veghează existența.

De aceea cea mai prețioasă calitate a părintelui duhovnicesc în ce privește îndrumarea celorlalți e darul discernământului sau dreapta socoteală. Îndrumarea nu e decât punerea în practică a deosebirii duhurilor spre binele celor îndrumați¹⁰. Dar pentru a o putea dobândi avem nevoie de multă rugăciune și nevoință.

Mitropolitul Antonie face distincție între duhovnicul obișnuit și părintele duhovnicesc¹¹. Părintele despre care vorbește mitropolitul Antonie este tipul de duhovnic care nu are răspunsuri gata făcute, ci ele diferă de la ucenic la ucenic. Accentul nu cade doar pe capacitatea duhovnicului, ci și pe puterea ucenicului de a împlini sfatul și de a rămâne în ascultarea părintelui duhovnic. Pentru a găsi un asemenea tip de duhovnic e nevoie de căutare. Iar acestei căutări, Dumnezeu îi răspunde cu rânduiala ascultării, a unei discipline duhovnicești la care ucenicul ajunge prin stăruință și răbdare. Este un alt lucru esențial de care omul contemporan duce lipsă. Ucenicul se sfințește prin virtutea ascultării acceptată ca rânduială de viață și de mântuire. Dar ce departe suntem de această virtute a ascultării. Ea presupune jertfă pentru că are la bază argumentul iubirii. Ascultarea nu anulează iubirea, ci o determină, o face lucrătoare și roditoare.

Tot mitropolitul Antonie creionează un posibil portret al duhovnicului bun. Nu e nici cel aspru, nici cel mai puțin aspru, ci cel echilibrat, cel înțelept, cel care cunoaște oamenii și mecanismul nașterii și lucrării gândurilor, cel care știe cât trebuie întins arcul și, mai ales, cel care, cu frică de Dumnezeu, își ia în bună și

7. *Ibidem*, p. 67.

8. Ierom. Gabriel Bunge, *Părintele duhovnicesc și gnoza creștină după avva Evagrie Ponticul*, trad. Ioan I. Ică jr., Ed. Deisis, Sibiu, 2000, p. 55 și urm.

9. *Ibidem*, p. 58.

10. Vezi excelenta lucrare a părintelui Irenée Hausherr, *Paternitatea și îndrumarea duhovnicească în Răsăritul creștin*, trad. Mihai Vladimirescu, Ed. Deisis, Sibiu, 1999.

11. Antonie Plămădeală, *Cuvinte duhovnicești*, Sibiu, 2000.

desăvârșită cunoștință de cauză, răspunderea să povățuiască pe alții ca din partea lui Dumnezeu.

Responsabilitatea este covârșitoare dar lucrarea se dobândește prin rugăciune și stăruință.

În îndrumarea duhovnicească, darul discernământului (diakrisis) întrece toate celelalte daruri, echivalând cu o dispensă de vârstă și de știință¹². Cred că la acest tip de discernământ e necesar să reflectăm mai adânc cei ce ne luăm răspunderea să povățuim "ca din partea lui Dumnezeu".

Societatea contemporană îl asimilează pe preot "duhului vremii". Cu greu găsești în parohiile de oraș oameni cu respect față de preot. Asta nu înseamnă că acest respect s-a pierdut cu desăvârșire. Aici nu facem referire la oamenii credincioși, care ajung la sfintele slujbe, ci la marea masă de nepăsători.

De ce n-am recunoaște că poziția preotului este delicată. Nu poate rămâne nici în "turnul lui de fildeș" mulțumindu-se cu slujbele bisericesti, dar nici nu se poate anula ca prezență, rămânând un oarecare printre cei din jur. El este un etalon prin excelență, un creștin prin excelență, ce are menirea de a fi o lumină. Depinde în primul rând de el cum știe să-și pună în valoare calitățile.

Am putea vorbi aici de diferențele fundamentale de misiune între preoții din țară și cei din diasporă. Misionarismul celor din urmă este mult mai pragmatic, mai dinamic și mai plin de riscuri.

Preotul din diasporă este nevoit să mai aibă un loc de muncă pentru a avea un venit capabil să-i asigure cele necesare familiei. El slujește doar duminica și de sărbători sau atunci când este solicitat de credincioșii săi. În rest viața și-o desfășoară în societate fără a simți neapărat autoritatea preoției. Este o nouă provocare ce te face să gândești un pic altfel raporturile cu semenii tăi.

De aici și marea confruntare contemporană care anulează oarecum concepțiile despre exercitarea slujirii preoțești, care nu și-a pierdut sacralitatea sau necesitatea, ci și-a schimbat unghiul de analiză.

Cred că preotul contemporan și cel de viitor nu va mai putea rămâne doar în biserică, ci va trebui să dea piept noilor provocări printr-o atitudine onestă și activă față de nou. Faptul că va ști să coboare amvonul printre credincioși nu-l va face mai puțin respectat; faptul că-și va întreține familia și din altă slujbă nu va mai fi atât de mult criticat, ci se va înțelege responsabilitatea pe care fiecare, preot sau credincios, o avem față de familiile noastre.

Preotul va trebui să adapteze mesajul Sfinților Părinți noilor perspective cu care se confruntă, dovedind, față de proprii enoriași, **grijă și dragoste**. De fapt, la aceste două lucrări se poate reduce întreaga nevoie de duhovnicesc, pentru că dacă ai grijă și dragoste poți transforma păcatul în virtute apropiindu-te de la necunoaștere la cunoaștere de Dumnezeu.

12. Este elocventă o "imagine" din Pateric: "Era un bătrân având un ucenic bun și, din împruinarea sufletului, l-a scos afară pe ușă cu cojocul lui. Iar fratele a răbdat afară șezând, și deschizând bătrânul ușa l-a aflat pe acesta șezând. Și i-a făcut metanie zicând: Părinte, smerenia îndelungii tale răbdări a biruit împruinarea sufletului meu. Vino înăuntru că de acum tu ești bătrân și părinte, iar eu tânăr și ucenic" apud Irenée Hausherr, *Paternitatea...*, p. 99.

În acest tip de cunoaștere (cea de Dumnezeu) nu este hotărâtoare știința de Dumnezeu, ci faptele cele bune care te poartă spre cunoașterea din interior a propriilor "bucățele" de dumnezeire ce se află în tine.

Așa cum pentru a fi un bun creștin ai nevoie de atitudine, tot așa și pentru a fi un preot bun, ai nevoie de atitudine, de acel cuvânt care "cade de sus asupra minții și inimii omului", cum spunea Lamartine.

Ca preot trebuie să ai conștiința misiunii tale bine definită în interior, să cauți să te perfecționezi continuu în slujire, în predică, în dialog cu credincioșii, în lecturi etc. Nu degeaba spunea mitropolitul Antonie în cartea "Preotul în biserică, în lume și acasă" despre necesitatea a cel puțin patru ore de lectură zilnică. Eu aș reduce acest procent la jumătate, dar chiar și așa, ar fi greu de împlinit pentru cel ce nu simte o atracție spre lectură.

Din păcate foarte mulți preoți, odată instalați în parohii, nu mai iau contact cu lectura. Revistele teologice au ajuns maculaturi sau, în cel mai fericit caz, obiecte de muzeu în biblioteca parohială. Nu mai există interes pentru pregătirea predicilor, unde mai pui nevoia de răspunsuri față de problemele societății contemporane care nu se mai mulțumește cu orice.

Aici intervine personalitatea preotului și interesul său față de nou.

Există probleme asupra cărora biserica încă nu a dat un răspuns oficial cum ar fi: fecundația artificială, ingineria genetică, eugenetica, intervenția asupra embrionului uman cu scopuri experimentale, eutanasia și lista ar putea continua. E nevoie de interes pentru a putea găsi răspunsuri potrivite și lămuritoare pentru cei ce vin să te întrebe.

Ne-am obișnuit cu jumătăți de măsură, cu răspunsuri evazive care să ascundă lipsa noastră de interes. Există importante studii care s-au scris și în limba română pe această temă și e bine să fie cunoscute până la precizarea unei poziții oficiale¹³.

Cum putem da "răspuns bun la înfricoșătoarea judecată a lui Hristos" dacă noi nu ne-am găsit "rostul" de a lumina credincioșii cu cuvântul și faptele noastre?¹⁴.

Nu mă voi opri asupra virtuților preotului ca păstor și om. Ele pot fi regăsite în orice manual de Teologie Pastorală. Dar cred că e necesar să vorbim în acest context de **regula bunului simț** care nu te poate lăsa în ignoranță, ci te provoacă spre atitudine și cunoaștere. Te motivează spre cercetare continuă a adevărului dumnezeiesc, spre limpezimea noțiunilor teologice pe care ești dator să le împrăpătezi continuu și spre dobândirea acelei cunoașteri care te face capabil să dai "răspuns bun" noilor provocări pentru a avea liniștea unui sfârșit creștinesc.

Modelul său atitudinal va putea fi luat drept exemplu de enoriași.

Ei sunt primii care-ți observă plusurile și minusurile în egală măsură.

Iată ce spune un laic despre rostul preotului: "Preotul trebuie să cunoască pe oameni, să aibă mâna delicată, plină de înțelepciune și de măsură, când atinge

13. Vezi în acest sens două lucrări de referință: Pr. prof. dr. John Breck, **Darul sacru al vieții**, trad. Ep. Dr. Irineu Pop Bistrițeanul, Editura Patmos, Cluj-Napoca, 2001 și Părintele Juvenalie, **Teroriștii uterului; Terorismul științific și etica începuturilor vieții**, Ed. Anastasia, București, 2002.

14. Vezi o importantă pledoarie pe această temă în cartea pr. prof. dr. Gheorghe Lițiu și Pr. lect. Dr. Dorel Man, **Curs de Teologie Pastorală**, Ed. Univ. din Oradea, Oradea, 2002, în special capitolul **Despre viața morală a preotului**, p. 71-77.

pasiunile omenești. El are în sarcina lui păcatele, căința, mizeria, nevoia și sărăcia oamenilor.

Trebuie să aibă o inimă plină de mângâiere, milostivire, de blândețe și de iertare. Ușa lui trebuie să fie deschisă în tot ceasul, candela lui aprinsă veșnic, iar toiagul pururi la îndemână. Să nu cunoască nici anotimpuri, nici depărtare, nici boală, nici soare, nici vifor, când e vorba să ducă untdelemn rănitului, iertare vinovatului și pe Dumnezeu celui ce se sfințește. El nu trebuie să aibă înaintea lui nici bogat, nici sărac, nici mic, nici mare, ci oameni, adică frații întru necazuri și nădejdi.

Să nu refuze darul, nici puterea lui nimănui, nici să le dea fără înțelepciune celor ce îl disprețuiesc sau îl nesocotesc"¹⁵.

Cred că principiile exprimate sunt valabile și universale. Ele descoperă atât locul cât și rostul păstorului de suflete chemat să facă proba jertfelniciei sale dincolo de cunoaștere, în împlinire.

Sesizam în studiul episcopului Vasile Coman, la care am mai făcut referire în studiul de față, un subcapitol interesant intitulat: **Preotul apărător al legii**, în care autorul insistă pe necesitatea cunoașterii și împlinirii, atât a legilor bisericesti, cât și a celor laice.

În context contemporan se poate observa nu doar o neîmplinire a lor, ci chiar o necunoaștere, dintr-o falsă abordare a perspectivei libertății sau a proaspetei democrații. Desigur, poate curge multă cerneală încercând să aduci argumente pro și contra. Cred că e esențial să ne raportăm la Mântuitorul Hristos când vorbim de libertate și democrație. Dar chiar cei în măsura să se raporteze la această prezență o exclud fără vreo umbră de regret.

Preotul are datorită unei orientări corecte, atât în ce privește legea bisericească, cât și cea civilă pentru că e responsabil în fața credincioșilor săi. Atitudinea sa poate aduce deopotrivă tulburare și echilibru. Iată cum și în acest caz intervine regula bunului simț și puterea jertfelniciei, ce vine dintr-o mare smerenie, în care ești conștient că binele credincioșilor, luminarea lor, este mai presus de orgoliile personale, de micimea sufletească ce nu te lasă totdeauna să te ridici dintre cei mulți.

C o n c l u z i i

Locul și rostul preotului în context contemporan trebuie să țină seama de noile provocări ale modernității și de nevoia unui mesaj actual al învățăturilor evanghelice și ale Sfinților Părinți, într-o societate secularizată până la nivelul profunzimilor sufletești.

Fără a neglija clasicele metode pastorale, preotul trebuie să-și redescopere disponibilitatea spre dialog, regândindu-și atitudinal locul în mijlocul credincioșilor. El nu este un stăpân al credincioșilor săi, ci un iconom al Tainelor dumnezeiești.

Dinamismul activității sale misionare va fi receptat de credincioși și apreciat pe măsura jertfei. Noua configurație contemporană obligă preotul la o continuă atitudine nu doar față de credincioșii practicanți, ci și față de cei indiferenți. Când

15. G.D. Mugur, *Florile*, București, 1928, p. 86, apud Ep. Dr. Vasile Coman, *Locul...*, p. 487.

porțile bisericii se închid pentru serviciile religioase, preotul trebuie să încerce a deschide porțile sufletului credincioșilor cu care nu s-a întâlnit până atunci.

Rostul preotului cere ca el să cucerească pe credincioșii săi prin pilda vieții de fiecare zi, prin prezența cu ei atât la rugăciune cât și la muncă. Măsura smereniei este aducătoare de roade pentru cei ce vor să găsească în preotul lor duhovnicesc, omul-chip al lui Dumnezeu. Pentru că rostul preotului este înainte de toate de ordin sufletesc.

Dar cum omul nu este numai suflet, ci și trup, preotul se va strădui să împreune grija pentru cele sufletești cu cea pentru cele trupești.

Răspunderea lui, în fața oamenilor, și în fața lui Dumnezeu, este pentru omul întreg, căci viața ne e dată pentru ca în cuprinsul ei să realizăm voia lui Dumnezeu și să dobândim mântuirea.

Răspunsul onest în fața noilor provocări va duce la o atitudine responsabilă, ce nu se limita la monologul unei predici ocazionale, ci se va regăsi în marea nevoie de dialog ce a dezvoltat la români o adevărată "teologie a prispiei", loc de taifas pentru intrarea responsabilă din biserică.

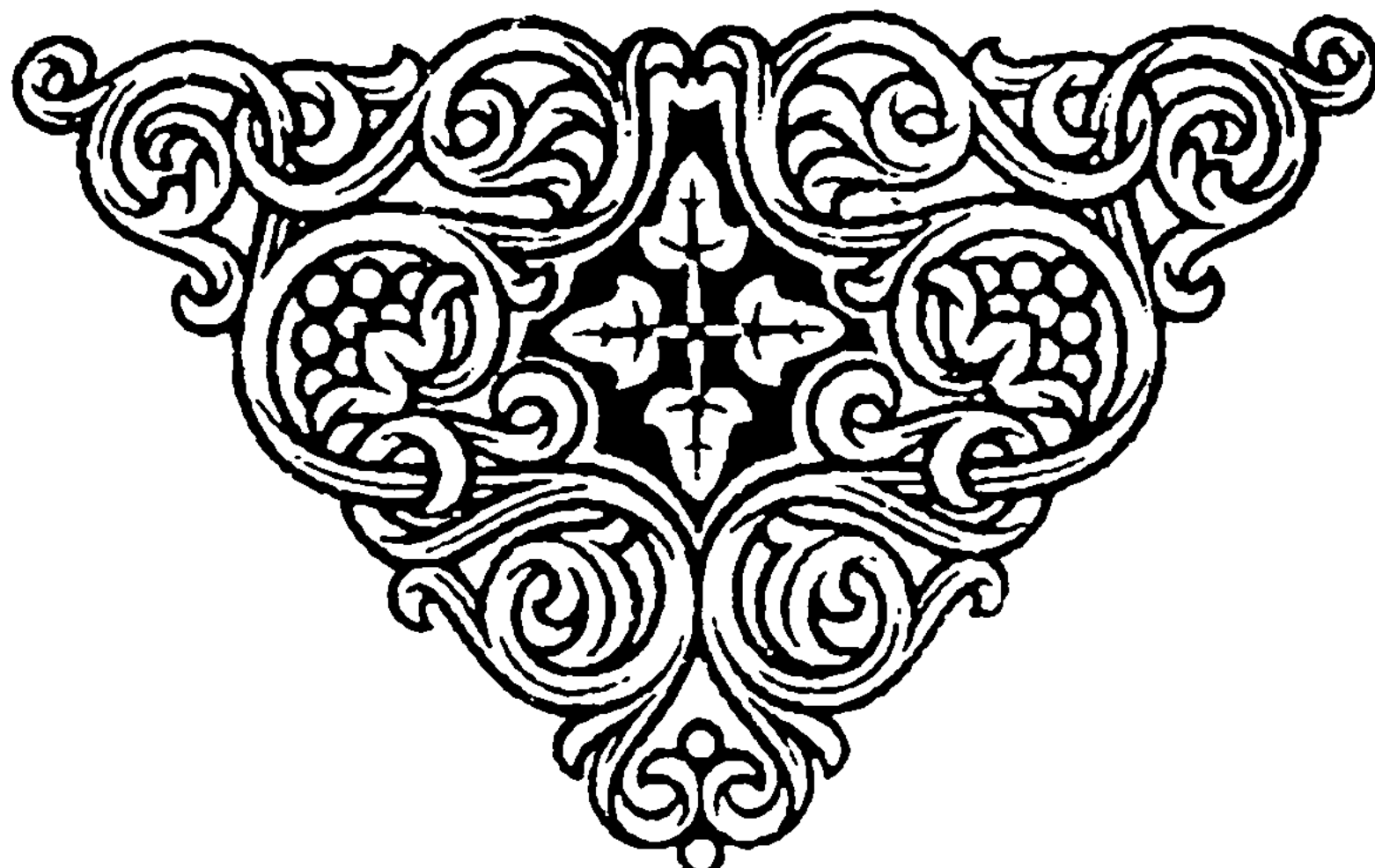
Contextul contemporan trebuie să ne facă mai atenți față de acest spațiu, trecut de multe ori cu vederea, dar care poate face din creștinii de mâine, oameni mai atenți cu cele duhovnicești și, cu siguranță, mult mai cunoscători în adevărurile de credință.

Preotul de azi trebuie să aibă acest curaj de "a sta pe prispă", de a te invita la atitudine, de a te provoca în întrebări, de a găsi răspunsuri și nu în ultimul rând de a-ți da curajul regăsirii în cultul bisericii tale pe care o mărturisești, de cele mai multe ori, necunoscându-i "devenirea".

Atunci dreptatea ta va merge înaintea ta, iar în urma ta mărirea lui Dumnezeu. Atunci vei striga și Domnul te va auzi; la strigătul tău el va zice: Iată-Mă!¹⁶

Pr. drd. CRISTIAN MUNTEAN

16. Prof. I. Simionescu, *Scrisori către un preot*, București, 1943, p. 21.

POSTUL CA RUGĂCIUNE A TRUPULUI ȘI UNEALTĂ A VIRTUȚII

Eticile biologizante, la modă, proclamând vitalismul exacerbat se străduiesc să ofere toate motivațiile afirmării simțurilor, indiferent de consecințele cu care se vor confrunta mai târziu. În aceeași simfonie, hedoniștii strigă de veacuri în gura mare în piețe și la colțurile străzilor, îndemnând: «caută și exercită plăcerea la orice ocazie, cu intensitate maximă, fiindcă "post mortem nulla voluptas!..."».

Declanșările instinctive sunt stimulate tot mai mult de toți factorii senzoriali și de conștiință care acționează asupra lor, încât omul celui de-al treilea mileniu rămâne sufocat de atracțiile senzuale, tocmai pentru că acestea îl atrag, dar nu-l satisfac plenar. La capătul lor se vede înșelat și dezorientat... În fond, la ce câștig toate bunătățile și arta culinară, dacă sfârșitul este în vomitorium?!... "Finis coronat opus", spuneau cei vechi, și aveau dreptate... De aceea, omul înțelept este prevăzător. El nu se lasă sedus și înrobit de instinctele și poftele oarbe.

Îmbuibarea la mâncare și băutură, de pildă, rezervată înavușiților pământului, stimulată de tot mai multe și variate rețete culinare, anturaje sociale și muzică, poate aduce plăcerea gusturilor, dar nu totdeauna și buna finalitate a acestora prin saturație. Pe de altă parte, îmbuibarea însăși poate crea indispoziții și maladii specifice. De fapt, ea nici nu poate fi generalizată, fiindcă săracii și suferinzii lumii își au "meniul" și dieta lor... De aici și marea artă de a ști să-ți fixezi dieta proprie, determinând necesarul și utilul... Pentru aceasta virtutea înfrânării este mai rodnică pentru cei care, dispunând de toate posibilitățile de a se îmbuiba, preferă să facă din post un exercițiu al cumpătării, spre a-și ridica dezinteresat sufletul și trupul spre iubirea lui Dumnezeu, oferindu-le ca pe o jertfă vie și sfântă.

Mulți însă, fie din evlavie, fie din motive de sănătate, se orientează spre ordinea ascetică a vieții, înțelegând să-și exerseze simțurile conform posturilor bisericesti sau dietelor medicale. Cât privește postul ca formă a ascezei creștine, din lipsa de cunoaștere și de interpretare a lui, apar tot felul de practici neautentice și chiar dăunătoare evlaviei creștine.

Este știut că postul pe o perioadă mai mică sau mai mare de timp reprezintă o renunțare totală sau parțială la anumite alimente. Referindu-ne la această ultimă formă de postire, în cele mai multe cazuri se neglijează exersarea abstenenței, a înfrânării, care constituie esența însăși a postului, creștinii în majoritatea lor ațintindu-și privirile asupra alimentelor numite de post. Și astfel două orientări greșite: una cu privire la cantitatea alimentelor și alta cu privire la calitatea lor. Cea privind cantitatea cade în greșeala saturației și chiar îmbuibarea cu mâncăruri de post. Cea care urmărește calitatea caută rețete culinare cu alimente de post spre satisfacția celor mai rafinate gusturi, și spre îmbuibarea cu acestea. O situație paradoxală și chiar ironică poate fi semnalată însă la sfârșitul perioadelor de post, când trecându-se la mâncărurile de dulce, spitalele sunt puse în alertă spre a-și primi "asceții" postitori.

Fără a face studii de caz, întâlnim și alte situații paradoxale privind evlavia celor neștiutori în abordarea postului. Sunt situații când credincioșii determină sărbătorile după modelul de alimentație. De pildă, sunt unii mai puțin interesați de

sărbătoarea Bunevestiri, ei știind doar că aceasta este sărbătoarea la care se mănâncă pește. Și mai mult decât preocuparea de a merge la biserică sau de a citi Acatistul Bunevestiri, ei sunt preocupați și chiar alertați căutând să-și împlinească datoriile religioase, doar prin consumul cărnii de pește...

Dar în loc să criticăm evlavia naivă a acestor credincioși aparținători ai Bisericii noastre, e mai bine să le arătăm adevăratul înțeles al postului creștin ortodox și al modului în care trebuie să-și cultive evlavia legată de această practică ascetică.

Cei ce vorbesc cu discernământ și cu știință despre post și despre practicarea lui spun că "una este a posti și alta a mânca de post. A posti înseamnă a consuma alimente de post fără să te sature, pentru a-ți domoli trupul, dar să dublezi acest efort ascetic prin echivalentul lui spiritual, abținerea de la păcate. A mânca de post înseamnă să consumi alimente de post, putând să faci aceasta până la îmbuibare fără să fii preocupat de latura spirituală a postului"¹. S-a subliniat în acest sens cu multă hotărâre că "**nu există post fără postire**. Se pare, totuși, că mulți oameni astăzi, fie că nu iau în serios postirea, fie că, dacă o fac, înțeleg greșit scopurile sale duhovnicești. Pentru unii, postirea constă într-o "renunțare" simbolică la ceva; pentru alții, ea este o respectare scrupuloasă a prescripțiilor alimentare. Dar, în ambele cazuri, arareori postirea se referă la întreaga nevoită a postului"².

Se cuvine să analizăm și să vedem care este înțelesul postului descoperit nouă de Scripturile Sfinte și practicat sub forma sa autentică de marii Părinți filocalici și asceți creștini.

A. DEFINIȚIA, ORIGINEA ȘI ÎNȚELESUL POSTULUI CREȘTIN

1. Definiția postului

Postul este abținerea sau înfrânarea totală sau parțială de la mâncare sau băutură pe timp limitat în scop religios-moral.

2. Originea postului

Postul – spun Sfinții Părinți – este de origine divină. El a fost instituit mai întâi de Dumnezeu, înaintea căderii omului în păcat, și rezidă în porunca "să nu mâncați!". Astfel, în paradis – spune Sfântul Vasile cel Mare – nu se cunoștea nici tăierea animalelor, nici băutul vinului, "nici toate care tulbură mintea omenească"³.

Necesitatea postului este motivată și de hrana dată prin poruncă divină primilor oameni: "Iată vă dau toată iarba ce face sămânță pe toată fața pământului și tot pomul ce are sămânță în el. Aceasta va fi hrana voastră" (Facerea I, 29). Tălmăcind această poruncă divină referitoare la hrana omului într-un limbaj tehnic, e ca și cum am spune că motorului cutare pentru funcționare optimă îi este necesar un anume carburant... Astfel spus, vei putea folosi, dacă vrei, și alte forme de com-

1. P.S. Petroniu Florea, *Virtuțile la Părinții filocalici*, Oradea 2001, p. 252.

2. Alexander Schmemmann, *Postul cel mare*, trad. rom. Andreea și Laurențiu Constantin, București, 1998, p. 119.

3. *Omilia I despre post*, Cuvântul III, trad. Pr. D. Fecioru, PSB 17, p. 348.

bustibil, dar acestea vor crea dificultăți în funcționarea mașinii... Și-au dat seama oamenii mai târziu că această poruncă divină corespunde întru totul naturii lor. I-au înțeles mai bine sensul atunci când păcatul i-a făcut victime plăcerilor, poftelor și îmbuibării... Dar, pentru a-și salva natura din tirania obsedantă a mâncării și băuturii, înțelepții au creat **dieta ca fel de trai adecvat, corespunzător nu numai cu privire la hrană și băutură, ci și referitor la somn, sau la raporturile cu mediul înconjurător.**

Cultivând dieta s-a ajuns la virtutea cumpătării, unde legea de bază era: "**mănâncă pentru ca să treiești, nu trăi ca să mănânci!**". Sau cu privire la băutură, că primul pahar de vin îl bei de sete; al doilea de voie bună, iar al treilea și celelalte duc la nebunie... Referitor la timpul când trebuie să servești masa, se obișnuia să se spună că masa de dimineață să o servești singur, cea de la prânz cu prietenii, iar cina cu dușmanii.

Toate acestea vin să confirme autoritatea divină a poruncii date în paradis cu privire la hrana oamenilor, la modul lor cumpătat de a se hrăni. Numai acest mod cumpătat de a se hrăni aduce sănătate și bunăstare firii și vieții omenești.

3. Înțelesul postului

a. Înțelesul postului cu privire la natura umană. Din cele tratate până aici, vedem că atât din definiția postului, cât și din porunca divină cu privire la hrană și băutură, rezultă ideea de **înfrânare** sau de **abținere**. Postul este abținere sau înfrânare de la mâncare și băutură. Înfrânarea este obiectul practicii ascetice. Iar ca practică ascetică înfrânarea este un exercițiu prin care se pune stavilă pornirilor pătimase ale firii, care prin îmbuibare duc la degradarea naturii umane. Filon din Alexandria arată că înfrânarea conduce la cer și la nemurire, fiindcă se opune **iubirii de plăcere**, dăunătoare vieții⁴. Existau și secte numite **enkratite**, care practicau înfrânarea ca pornire de distrugere asupra trupului, deoarece socoteau ei că materia este rea în sine de la creație⁵.

În Spiritualitatea Apuseană se accentuează cu precădere "înfrânarea carnală, desăvârșită și absolută"⁶, ceea ce înseamnă că înfrânarea se referă mai mult la partea sensibilă, exterioară a naturii umane. Fericitul Augustin s-a ridicat cu multă energie împotriva maniheilor și a "înfrânării lor mincinoase"⁷.

În Spiritualitatea Răsăriteană, mai ales prin Sfântul Ion Scărarul, care o sintetizează, înfrânarea va avea două aspecte esențiale: νοητή – înfrânarea spirituală și αἰσθητή – înfrânarea sensibilă⁸.

Înfrânarea spirituală se armonizează cu înfrânarea sensibilă, formând un tot unitar. În acest sens, postul va fi practicat sub forma lui **integrală**, adică **abținerea de la bucate și abținerea de la păcate**. Aceasta înseamnă că postul ca înfrânare va avea un aspect duhovnicesc și un aspect trupesc. Exprimând în con-

4. Thomas Spidlik, *Spiritualitatea Răsăritului creștin*, vol. I, Manualul sistematic, trad. rom. diac. Ioan I. Ică jr., Sibiu, 1997, p. 216.

5. Idem, *ibidem*.

6. *Ibidem*.

7. *De continentia*, PL 40, 348-372.

8. T. Spidlik, o.c.p. 216.

cret aceasta, asceții creștini atrag atenția că nu e suficient să postim abținându-ne numai de la mâncare și băutură, ci trebuie să ne abținem de la toate gândurile rele care se transformă în păcat (mânia, invidia, hula, mândria...), precum și să asociem postul cu înfrânarea de la plăcerea gustului și cu înfrânarea celorlalte simțuri (văzul, auzul, mirosul...). Altfel spus, trebuie să postim cu gândul, cu cuvântul, cu faptele, cu simțurile, cu somnul, și în general să ne înfrânăm de la tot ceea ce dăunează vieții noastre duhovnicești.

Arătam că postul ca înfrânare a trupului de la mâncare și băutură se încadrează în asceza creștină, ca execuție continuu de stăpânire asupra pornirilor pătimase ale trupului. Spre deosebire de formele radicale ale ascezei promovate de manihei și de alte erezii encratite, care considerau materia de la diavol, rea în sine, asceza creștină protejează și desăvârșește natura materială, fiindcă asemănarea sufletului și trupului reprezintă creația lui Dumnezeu, având menirea viețuirii veșnice alături de el.

Întrucât asceza înseamnă exercițiul care ordonează și disciplinează simțurile spre a le armoniza și converti vieții spirituale, abstenența sau înfrânarea sancționează întotdeauna excesul care dăunează, adică abuzul care dereglează buna funcționalitate a naturii fizice a omului. Asceza creștină orientează totdeauna afirmativ și creator, făcând să triumfe în noi împărăția lui Dumnezeu, care "nu este nici mâncare, nici băutură, ci pace, bucurie și dreptate în Duhul Sfânt" (Romani 14, 17). S-a spus pe bună dreptate că "noi nu postim pentru că ne urâm trupul, ci pentru că îl iubim și vrem să îl vedem mântuit împreună cu sufletul"⁹. De fapt "asceza aspiră la adevărata fire a cărei luptă nu este niciodată contra trupului, ci împotriva perversiunii acestuia, împotriva concupiscentei ilegite, care este împotriva firii"¹⁰. Aceasta înseamnă că "cultura ascetică asigură echilibrul desăvârșit, ea nu este niciodată o simplă distrugere a patimilor, ci stăpânirea și convertirea lor. Un adevărat ascet este un îndrăgostit împătimit de Dumnezeu și de făptura lui"¹¹.

De remarcat este faptul că postul ca abstenență depășește instinctul de nutriție (hrană și băutură), oferindu-i posibilitatea de interpretare mult mai vastă, prin asocierea instinctului de reproducere și a celui de atac. În felul acesta postul de la mâncare și băutură atrage după sine abstenența sexuală, precum și abținerea de la mânie și violență; de la invidie și ură față de semenii.

Asceții creștini și Părinții filocalici au văzut întotdeauna în practicarea postului un mijloc de temperare și de eradicare a gastrimargiei (lăcomia pântecelui) ce duce la desfrânare (porneia). Sfântul Ciprian arată că "este cu neputință ca cel ce și-a săturat stomacul să se poată lupta în cuget cu diavolul curviei"¹². Pentru acest motiv "începutul oricărei lupte împotriva păcatului și a poftii este osteneala privegherii și a postului", spune Sfântul Isaac Sirul. Acesta din urmă este mai ales începutul luptei împotriva păcatului dinăuntru nostru. Însemnul urii împotriva

9. P.S. Petroniu Florea, o.c.p. 247.

10. Paul Evdokimov, *Taina iubirii* (trad. rom.), București 1994, p. 78.

11. *Ibidem*, p. 104.

12. *Filocalia*, vol. I, trad. Pr. Prof. D. Stăniloae, Sibiu 1947, p. 149.

păcatului și a poftirii lui în cei ce luptă în războiul nevăzut este să înceapă cu postul și după aceasta cu privegherea de noapte, care le ajută la nevoiță¹³.

Ușor ne explicăm rolul postului ca antidot al lăcomiei ce duce la desfrânare, dacă ne imaginăm o sobă încălzită pe care nu contenește a pune lemne... Ea va încălzi mereu cu tot mai multă putere... Dacă însă oprești combustibilul, ea va înceta să dea căldură. În acest fel postul îndeplinește o funcție pedagogică, **devenind un act de voință prin care proclamăm supremația spiritului asupra materiei**. Postul este "spre supunerea trupului și spre slăbirea pornirii lui spre patimi", căci zice Apostolul: "când sunt slab, atunci sunt tare" (II Corinteni 12, 10)¹⁴.

b. Înțelesul postului cu privire la mâncare și băutură. În altă ordine de idei, deși postul reprezintă abținerea totală sau parțială de la mâncărurile numite "de dulce" (produse animale: lactate, ouă, carne, grăsimi animale), **el nu vizează în mod special mâncarea, ci abținerea sau înfrânarea**, fiindcă aceasta se referă atât la cantitatea, cât și la calitatea lor, și, mai mult, la plăcerile și poftele nesăbuite provocate de varietatea alimentelor și a băuturilor. Dacă s-a făcut cândva în Legea Veche deosebirea dintre "mâncărurile curate" și "necurate", aceasta nu mai rămâne valabilă și în Legea Nouă, unde "toate sunt curate pentru cei curați" (Tit 1,5). De fapt, nu mâncarea în sine este rea, fiindcă "toată făptura lui Dumnezeu este bună și nimic nu este de lepădat, dacă se ia cu mulțumire" (I Timotei 4, 4). De aici și îndemnul apostolic: "cel ce mănâncă să nu defaime pe cel ce nu mănâncă; și cel ce nu mănâncă să nu osândească pe cel ce mănâncă, deoarece Dumnezeu l-a primit la Sine" (Romani 14, 3); "... Și cel ce mănâncă pentru Domnul mănâncă, pentru că mulțumește lui Dumnezeu, iar cel ce nu mănâncă, pentru Domnul nu mănâncă, și mulțumește lui Dumnezeu" (Romani 14, 6); "Deci nimeni să nu vă judece pentru mâncare și băutură... care sunt umbra celor viitoare, iar trupul este al lui Hristos" (Coloseni 2, 16-17).

Astfel deviza creștină raportată la mâncare și băutură sintetizează spiritualizarea acestora: "ori de mâncați, ori de beți, ori altceva de veți face, toate să le faceți spre slava lui Dumnezeu" (I Corinteni 10, 31).

Prin urmare, nu mâncarea în sine este rea, "fiindcă nu ce intră pe gură necurățește pe om, ci ceea ce iese din gură, adică din inimă: gândurile rele, desfrânările, uciderile, vicleșugurile, înșelăciunea, invidia, hula, trufia... toate aceste rele ies dinăuntru și necurătesc pe om" (Marcu 7, 21-23).

De aici rezultă că postul nu combate mâncarea și băutura în sine, ci îmbuibarea și excesul în folosirea lor. Acest fapt este demonstrat și de posibilitatea îmbuibării cu mâncăruri de post, cunoscut fiind că arta culinară găsește tot mai multe și variate rețete, care să stimuleze plăcerea gustului, încât scăpând de sub controlul voinței, apare îmbuibarea, fără a se remarca nici o îmbunătățire a vieții duhovnicești.

Apostolul privește viața duhovnicească în perspectiva veșniciei, postul rămânând doar un mijloc al promovării ei, un mijloc relativ ca însăși viața de aici și de acum: "bucatele sunt pentru pânțec și pânțecul pentru bucate, dar Dumnezeu va strica și pe unele și pe celelalte... Iar trupul este pentru Domnul" (I Corinteni 6, 13). Trupul fiind creația lui Dumnezeu, deși trecător datorită păcatului,

13. Cuvântul LXXXV, *Filocalia*, vol X, trad. cit., p. 432.

14. *Filocalia*, vol XI, p. 115.

păstrează totuși în sine o menire și o devenire veșnică. De aici nevoia lui de spiritualizare sau de sfințenie, asemenea sufletului. "Trupul fiind pentru Domnul" devine un instrument al lucrării harului divin, știut fiind că harul primit prin Sfintele Taine se transmite de la trup la suflet. La fel și sfințenia dobândită prin înfrânare face ca trupul nepătimitor să ridice sufletul spre zările veșnicei.

B. POSTUL CA RUGĂCIUNE A TRUPULUI

Într-o anume situație, Mântuitorul arată că puterea duhovnicească de a învinge duhurile necurate se realizează prin "**rugăciune și post**" (Matei 17, 21). Prin rugăciune sufletul nostru intră în comuniune cu Dumnezeu. Dar nu oricum poate intra sufletul în comuniune cu Dumnezeu. "Un suflet sătul este o piedică către rugăciunea curată, iar Duhul Sfânt nu vine când pântecele nostru este plin"¹⁵, spune un părinte filocalic.

Ne explicăm ușor modul în care postul face rugăciunea curată, dacă ne gândim la faptul că, dorind să stăm de vorbă cu o persoană căreia îi acordăm o cinstire deosebită și cu care dorim să comunicăm lucruri de mare importanță pentru viața noastră, ne retragem din zgomotul din jurul nostru, pentru a putea comunica în condiții optime. Tot așa se întâmplă și când dorim să comunicăm cu Dumnezeu, ne retragem din vuietul tumultuos al plăcerilor și al poftelor, și astfel putem comunica într-o totală detașare de lume și într-o totală dăruire Lui.

Corelația dintre rugăciune și înfrânarea prin post, face ca și acesta din urmă să devină o rugăciune, care manifestată în exterior poate fi numită **rugăciunea trupului**. S-a remarcat că "postul desemnează (în trup) prin frumusețea sa o icoană a vieții nemuritoare, purtarea pe care el o implică sugerează starea veacului celui nou și ne învață ce hrană duhovnicească vom primi la înviere. În această perspectivă eshatologică și în strânsă relație cu rugăciunea, postul apare legat în chip esențial de "viața îngerească" a monahilor"¹⁶.

Este cunoscut faptul că înțelepții greci duceau o viață ascetică (înfrânată și cumpătată), fiindcă numai așa aveau acces la filosofie. Pentru creștini cea mai mare filosofie este rugăciunea, deoarece prin ea participăm la adevărul și binele suprem. Dar pentru ca rugăciunea să fie curată și trăirea interioară a minții, și exterioară a simțurilor, trebuie să fie pătrunsă de sfințenia duhului lui Hristos pe care îl avem primitor și mijlocitor al rugăciunii noastre (Romani 8, 34). La această sfințenie se ajunge prin asceză, iar postul integral este exercițiul cel mai eficient al ascezei ce poate face posibilă rugăciunea curată. Pe bună dreptate putea conchide Nichifor Crainic că "nici rugăciunea fără asceză, nici asceza fără rugăciune n-ar putea subzista"¹⁷. Dar trebuie să precizăm că "nici o asceză fără dragoste nu apropie de Dumnezeu"¹⁸. Această simbioză specifică între asceză, rugăciune și dragoste reprezintă un adevăr definitoriu postului ca exercițiu ascetic și ca instrument al rugăciunii. Nu numai sufletul se poate împărtăși de harul Sfântului Duh,

15. Cuviosul Siluan Athonitul, *Între iadul deznădejzii și iadul smereniei* (trad. rom.), Alba Iulia, 1994, p. 228-229.

16. T. Spidlik, o.c.p. 363-364.

17. Nichifor Crainic, *Sfințenia – împlinirea umanului*, Iași, 1993, p. 127.

18. Paul Evdokimov, *Ortodoxia*, București, 1996, p. 26.

și prin rugăciune să intre în comuniune de iubire cu Dumnezeu, ci și trupul. Și trupul poate deveni prin har "templul al Duhului Sfânt" (I Corinteni 6, 19), iar **curăția lui prin postul integral (al minții și al simțurilor) îl face propriu sfințeniei lui Dumnezeu și apt să abordeze asemenea sufletului și împreună cu el aceeași comuniune de rugăciune**. De aici și îndemnul apostolic: «Preamăriți dar pe Dumnezeu în trupul vostru și în duhul vostru, care sunt ale lui Dumnezeu» (I Corinteni 6, 20).

Prin urmare, **trupul se roagă prin post în sensul că prin sfințenia la care ajunge, devine primitor al harului divin, putându-se împărtăși prin rugăciune, asemenea sufletului, de comuniunea iubirii lui Dumnezeu**.

Această realitate duhovnicească ne oferă posibilitatea de a completa definiția rugăciunii, în sensul că rugăciunea este ridicarea minții, a inimii și a trupului în comuniunea iubirii și a sfințeniei lui Dumnezeu.

Pe de altă parte, **Origen** lărgeste sfera rugăciunii și arată că "întrucât săvârșirea binelui și împlinirea poruncilor fac parte din rugăciune, trebuie să înțelegem că nu se poate să nu împreunăm rugăciunea cu fapta bună și fapta bună cu rugăciunea. Numai așa putem socoti împlinită porunca: «Rugați-vă neîncetat» (I Tesaloniceni 5, 17), considerând întreaga viață a creștinului ca o neînteruptă rugăciune, din care ceea ce numim noi în mod obișnuit "rugăciune", nu-i decât o părțică¹⁹.

În acest context larg, când întreaga viață virtuoasă poate fi identificată cu rugăciunea, postul ca exercițiu al sfințeniei, constituie o rază de lumină a rugăciunii, mai precis **rugăciunea trupului**.

În altă ordine de idei, **rugăciunea trupului** se evidențiază și în cadrul "tehnicii" psihofizice, ca metodă a neîncetatei rugăciuni a lui Iisus, baza isihasmului ortodox. Astfel, punerea în practică a rugăciunii inimii presupune cinci condiții: **"izolarea, liniștea, lipsa luminii, nemișcarea, poziția șezândă"**. Vedem fără prea mare greutate din chiar această simplă enunțare, comuniunea deopotrivă a sufletului și trupului ca subiecte ale rugăciunii. Faptul că și trupul se roagă, o dovedește harul lui Dumnezeu coborât asupra lui, prin rugăciune. Harul divin se revarsă nu numai ca liniște duhovnicească asupra sufletului, ci și ca **lumină taborică asupra trupului**, așa cum s-a întâmplat cu prilejul schimbării la față a Domnului: "Și S-a schimbat la față înaintea lor și a strălucit fața Lui ca soarele..." (Matei 17, 2).

De aici vedem că expresia cea mai înaltă a rugăciunii trupului este lumina sfințeniei care transfigurează materia, prin împreună ei lucrare, cu sufletul și cu duhul omului. **Sfântul Grigorie Palama** arată că "firea înțelegătoare și rațională a sufletului fiind zidită împreună cu trupul pământesc a primit de la Dumnezeu-Duhul de viață făcător prin care ține la un loc și face viu trupul unit cu el"²⁰.

1. Postul ca jertfă adusă lui Dumnezeu

Pe lângă faptul că postul reprezintă o condiție a rugăciunii, el poate fi considerat în același timp și ca o jertfă a rugăciunii în trup, după cuvintele apostolului:

19. *Despre rugăciune*, XII, 2, PSB 7, p. 224.

20. *Filocalia*, vol. VII, p. 443-444.

«Aduceți trupurile voastre ca pe o jertfă vie, sfântă și bine plăcută lui Dumnezeu, ca închinarea voastră cea duhovnicească» (Romani 12, 1).

Este cunoscută mulțimea jertfelor ce erau aduse veacuri de-a rândul pentru izbăvirea oamenilor din păcat. Sfântul Apostol Pavel recomandă însă ca noi să aducem trupurile noastre ca pe o jertfă vie, sfântă și bine plăcută lui Dumnezeu. Jertfa implică în sine durerea, iar lupta pentru ideal pretinde întotdeauna o jertfă. Idealul cel mai măreț al creștinismului este eliberarea de păcat și dobândirea duhului vieții lui Hristos spre comuniunea veșnică cu Dumnezeu. Așa cum prin jertfa Sa, Hristos ne-a deschis acest ideal măreț, "cei ce sunt ai lui Hristos sunt datori să-și răstignească trupurile împreună cu poftele și cu patimile lor" (Galateni 5, 24). Această răstignire a patimilor și a poftelor, respectiv a plăcerilor trecătoare și de multe ori înșelătoare în favorul dobândirii vieții lui Hristos, ridică postul pe pedestalul jertfei aduse lui Dumnezeu, ca o dăruire Lui. Aceasta este o jertfă vie. Dumnezeu ne cere jertfa noastră vie și ne ajută prin Harul Lui să dobândim bunurile duhovnicești ca bucurii veșnice ale comuniunii cu El. Așa cum "prin păcatele noastre răstignim a doua oară pe Hristos" (Evrei 6, 6), tot astfel prin lepădarea și omorârea păcatelor noastre facem ca trupurile noastre să învie și să se sfințească prin puterea vieții lui Hristos. Pe de altă parte, așa cum în jertfa martirilor pentru Hristos era prezentă jertfa și biruința Lui, tot astfel și în jertfirea patimilor și a poftelor pământene se simte întotdeauna prezența Lui tainică de jertfă, încât printre spinii înfrânării noastre rodesc trandafirii cerului.

Jertfa vie pentru Dumnezeu prin post se îmbină armonios cu jertfa de milostenie pentru cei ce continuă până la sfârșitul veacului suferința și nevoile lui Hristos în lume. Această jertfă prin post a intrat de timpuriu în practica primilor creștini. Un document din secolul II ne arată că "dacă la ei era cineva nevoiaș și sărac și ceilalți nu aveau bucate prisositoare, atunci posteau două sau trei zile ca să împlinească nevoia de hrană a săracilor"²¹.

2. Postul ca act de cult

După cum vedem, se cuvine să aducem trupurile noastre ca jertfă vie, sfântă, și ca închinare lui Dumnezeu. Această închinare indică faptul că postul ca rugăciune a trupului a fost și trebuie cultivat cu evlavie ca act de cult. Așa, de pildă, Moise a postit înaintea primirii Legii pe Muntele Sinai (Ieșirea 34, 20). S-a instituit chiar și un post public, fixându-se o zi specială, numită "a împăcării", sau "a curăției", evlavia manifestându-se prin umilirea sufletului și prin înfrânarea trupului (Levitic 16, 29-34; 23; 27-30). Este cunoscut apoi postul de căință al ninivitenilor, ținut de rege, dregători, adulți, copii și chiar de animale (Ioan 3, 5-8).

De aici vedem că postul ca act de cult întrunește în sine atât aspectul de jertfă, cât și cel de sfințenie, devenind **post integral**, în sensul că cinstirea adusă lui Dumnezeu prin jertfa trupului, formează o unitate de acțiune cu jertfirea păcatelor. Un astfel de post va fi numit de profeți: "post sfânt" (Ioail 1, 14). De aici vedem că profeții vor promova tot mai mult sensul spiritual al postului, făcând să triumfe dreptatea și sfințenia lui Dumnezeu în lume: "Nu știți voi postul care îmi place?"

21. *Apologia lui Aristide*, XV, 9, trad. Pr. Prof. D. Fecioru, în rev. Mitropolia Banatului, nr. 7-8/1983, p. 432-433.

– zice Domnul. Rupeți lanțurile nedreptății, dezlegați legăturile jugului... Împarte pâinea ta cu cel flămând, adăpostește în casa ta pe cel sărman, pe cel gol îmbracă-l... Atunci lumina ta va răsări ca zorile... Dreptatea ta va merge înaintea ta, iar în urma ta slava lui Dumnezeu" (Isaia 58, 68).

Postul ca act public cu caracter special a fost determinat de apariția unor evenimente triste în viața poporului și a comunității, precum: la moartea unui conducător, sau pentru înlăturarea unor calamități socotite ca pedepse venite din partea lui Dumnezeu (Judecători 20, 26; Estera 4, 13; Ieremia 36, 9).

Ca unul Care "nu a venit să strice Legea, ci să o împlinească" (Matei 5, 17), Mântuitorul a postit 40 de zile și 40 de nopți înaintea începerii activității Sale mesianice.

Postul ca act de cult a fost încă dintru început practicat în viața Bisericii, prin înlocuirea zilelor de luni și joi din tradiția comunității iudaice, cu miercurea și vinerea, în amintirea mântuitoarelor patimi ale Domnului²².

Comunitatea creștină practica postul alături de rugăciune cu prilejul săvârșirii Sfintelor Taine a Botezului și Hirotoniei, precum și înaintea evenimentelor mai însemnate din viața Bisericii: "Și slujind ei Domnului și postind, a zis Duhul Sfânt: "Osebiți-mi pe Varava și pe Saul la lucrul la care i-am chemat. Atunci, postind și rugându-se, și punând mâinile peste ei, i-au lăsat să plece" (Fapte 13, 2-3); "Și hirotonindu-le preoți la fiecare biserică, rugându-se cu posturi, i-au încredințat Domnului în care crezuseră" (Fapte 14, 23). Didahia ne arată că hotărârea bisericii primare cu privire la botez era ca "înainte de botez să postească cel ce botează, și cel botezat și alți câțiva, dacă pot. Poruncește, însă, ca cel ce avea să se boteze, să postească o zi sau două înainte"²³.

S-a încetățenit apoi obiceiul ca postul să fie alăturat Tainei Pocăinței pentru ca împărtășirea cu Trupul și Sângele Domnului să fie primită cu vrednicie de credincioși.

C. POSTUL CA UNEALTĂ A VIRTUȚII

După cum am văzut din cele tratate până aici postul ca înfrânare sau abstenență este un act al ascezei creștine. El nu reprezintă un scop în sine, ci un exercițiu, adică un mijloc de a ne înduhovnici viața. Scopul vieții duhovnicești rezidă în sfințenia ei prin practicarea virtuții. În felul acesta, postul nu reprezintă virtutea însăși, nici sfințenia realizată, ci mijlocul sau exercițiul deopotrivă al sufletului și al trupului de a o dobândi. Virtutea, spun Părinții filocalici, marii ei trăitori, se naște și se dezvoltă prin supremația spiritului asupra materiei, mai concret, prin înfrânarea simțurilor și convertirea lor în armonia minții curățite de gândurile pătimase. "Orice virtute – spune Sfântul Maxim Mărturisitorul este însoțită de plăcere și de durere: durere pentru trup, care se lipsește de simțirea dulce și lină, și plăcere pentru suflet, care se desfată în duh cu rațiunile curățite de tot ce cade sub simțuri"²⁴.

Un Părinte filocalic arată că postul "**este numai o unealtă, ducând spre cumpătare pe cei ce voiesc**. Deci, cei ce se nevoiesc, nu se cade să se laude cu

22. *Didahia VIII*, 1, trad. Pr. D. Fecioru, PSB 1, București, 1979, p. 29.

23. *Didahia VII*, PSB 1, p. 28.

24. *Răspunsuri către Talasie*, 58, Filocalia, vol. III, p. 306.

postul... căci meșterii nici unui meșteșug nu se laudă cu uneltele lor, ca și când ar fi rezultatul meșteșugului lor, ci așteaptă fiecare să isprăvească lucrul de care s-a apucat, ca din el să arate destoinicia meșteșugului lor"²⁵.

Sfântul Grigorie de Nyssa arată că "pe lângă postul cel trupesc și pe lângă înfrânarea cu privire la lucrurile materiale, mai este și un **post netrupesc și o înfrânare nematerială; iar acestea nu sunt altceva decât îndepărtarea sufletească de la cele rele**. De altfel, numai în vederea acesteia ni s-a legiuit nouă și înfrânarea de la mâncăruri. Îndepărtați-vă deci, cu postul vostru sufletească, de la răutate!... Înfrânați-vă de la poftirea lucrurilor străine! Fugiți de câștigul nedrept!... Ce câștig vei avea dacă nu mănânci cele ale tale, dar iei, în schimb, cu nedreptate, cele ale săracului? Și unde este credința ta creștină dacă bând numai apă, țeși în schimb vicleșuguri și însetezi de sânge, din răutate? Iuda a postit și el împreună cu cei doisprezece; dar neputându-și ține în frâu patima iubirii de arginți, cu tot postul lui nu a putut agonisi nimic spre mântuire. Nici diavolul nu mănâncă fiindcă este duh fără de trup; dar din cauza răutății, s-a prăvălit, totuși, dintru înălțime... Vă spun de mai înainte și vă dau de mai înainte mărturia mea, că apa, verdețurile și masa cea fără de carne, nu vă va folosi la nimic atâta vreme cât dispoziția voastră lăuntrică nu va fi ea pe potrivă înfățișării voastre din afară. Postul a fost legiuit pentru curăția sufletului. Deci, dacă sufletul este întinat de gânduri și de hotărâri rele, pentru ce atunci, mai consumăm în zadar numai apă?... **Postul este temelia virtuții**"²⁶.

Într-o lucrare referitoare la virtuți și vicii, Sfântul Ioan Damaschin împarte virtuțile în două categorii. În prima categorie se încadrează **virtuțile psihice sau sufletești**. Aici sunt trecute virtuțile cardinale, virtuțile teologice și virtuțile specific creștine: smerenia, blândețea, rugăciunea, îndelunga răbdare... simplitatea etc. Din cea de-a doua categorie fac parte **virtuțile somatice drept trupești**. Dintre acestea sunt enumerate și postul, alături de priveghere, muncă, precum și altele specifice ascezei creștine. Virtuțile trupești, printre care și postul, ocupă un loc de frunte, sunt numite ἐργαλεία, **adică unelte sau instrumente ale virtuților sufletești**²⁷.

După ce stabilește sensul virtuților trupești, Sfântul Ioan Damaschin vine cu precizarea că toate acestea sunt relative, iar eficiența lor este în funcție de starea duhovnicească și de dispoziția trupului: "Toate acestea sunt cât se poate de necesare și de folositoare când trupul e sănătos și tulburat de patimi. Iar când e neputincios și cu ajutorul lui Dumnezeu a biruit patimile, nu sunt atât de necesare, întrucât sfânta smerenie și rugăciunea întregesc toate"²⁸.

Un părinte filocalic ne îndeamnă să depunem tot efortul pentru a dobândi prin postul trupesc virtutea cumpătării care ne conduce la sfințenia lui Dumnezeu: "nu-ți pune toată silința și nădejdea numai în postul trupesc, ci postind cu măsură și după puterea ta, silește-te în lucrarea minții. De ai puterea să te îndestulezi

25. Diadoh al Foticeii, *Cuvânt ascetic*, Filocalia, vol. I, p. 352-353.

26. *Despre iubirea față de săraci*, trad. Pr. Olimp N. Căciulă, în rev. "Glasul Bisericii", nr. 11-12/1957, p. 672-673.

27. PG 95, 85.

28. *Filocalia*, vol. IV, p. 187.

numai cu pâine și apă, este bine... Dar să nu-ți pară că ai realizat ceva deosebit postind astfel, ci nădăjduiește a câștiga din post întreaga cumpătare și așa îți va fi postul de folos"²⁹.

Sub aspect practic un ascet creștin ne îndeamnă la fel cu privire la exercitarea postului în vederea dobândirii virtuții cumpătării: "Dacă ajunezi până seara, atunci să nu mănânci până te sature, ca să nu zidești iarăși, cele ce le-ai dărâmat odată"³⁰.

Din cele tratate până aici, vedem că postul reprezintă o osteneală (nevoianță) trupească prin înfrânarea de la mâncare și băutură, dar în același timp și o luptă continuă cu forțele răului din sufletul nostru, făcând ca prin dobândirea cumpătării, ca sfințenie a vieții, **să ne întărim voința și astfel să dobândim caracterul religios-moral creștin ca statornicie în săvârșirea virtuții.**

D. BUCURIA DUHOVNICEASCĂ ȘI MĂSURA ÎN PRACTICAREA POSTULUI

Postul ca expresie exclusivă a evlaviei exterioare devine o abstenență sau o înfrânare apăsătoare, deoarece este lipsită de convingerea și motivația pe care i-o dă credința, nădejdea și dragostea către Dumnezeu ca forme de manifestare ale evlaviei duhovnicești. În limba noastră expresia: "**zi de post**" este folosită pentru a reda prin comparație lungimea unei situații neplăcute, greu de suportat... fiindcă trece parcă cu mai multă încetineală decât zilele de bună dispoziție, la care își aduce din plin contribuția și hrana îmbelșugată... George Coșbuc plasticizează printr-o comparație sugestivă "lungimea zilei de post" în poezia "**Iarna pe uliță**". Ne este prezentat aici "un copil al nu știu cui", care purta o căciulă "**mare cât o zi de post**"...

Interpretând sub această formă înfrânarea prin post, acesta prezintă mai mult spinul care înțeapă și doare, decât frumusețea și parfumul trandafirului care crește și se dezvoltă spre cer, străbătând printre spinii abstenenței...

În timpul Mântuitorului în practicarea evlaviei, accentul cădea în practicarea postului pe elementul **de căință, ca zdrobire a inimii. Postul avea un caracter expiativ de ispășire a greșelii sau a păcatului prin suferință.** El era expresia regretului și umilinței în fața dreptății lui Dumnezeu, care cere pedeapsa faptelor rele săvârșite. În această formă, postul ca înfrânare aduce **sentimentul de tristețe, care așteaptă milostivirea lui Dumnezeu.** Mântuitorul schimbă această mentalitate, și o dată cu ea răstoarnă tabla de valori, **transformând tristețea în bucurie duhovnicească.** Această nouă mentalitate despre post se bazează pe faptul că **Dumnezeu nu este numai atotdrept, ci mai ales este Părintele nostru bun și iubitor, care așteaptă întoarcerea păcătoșilor spre a le acorda iertarea Sa.** În această situație, **postul nu este spinul care creează durerea, ci trandafirul care crește printre spinii înfrânării.** De aici rezultă naturalețea și bucuria duhovnicească pe care le aduce postul temeluit pe o nouă comuniune cu Dumnezeu. Astfel Mântuitorul spune în acest sens: "Și când postiți nu fiți triști ca fățarnicii, că își smolesc fețele, ca să arate oamenilor că postesc... Iar tu când postești, unge-ți

29. *Filocalia*, vol. VIII, p. 602

30. *Filocalia*, vol. IV, p. 44

capul și spală-ți fața, ca să nu te arăți oamenilor că postești, ci Tatălui tău cel ce vede în ascuns. Și Tatăl tău cel ce vede în ascuns, îți va răsplăti la arătare" (Matei 6, 16-18).

Se simțea nevoia acestei precizări, întrucât în acele timpuri, în practicarea postului, lipsea sinceritatea credinței ca legătură și comuniune cu Dumnezeu, precum lipsea și naturalețea actelor morale și discreția în fața oamenilor, precum lipsea și bucuria duhovnicească ca rezultat al harului lui Dumnezeu.

Concret, pentru a apărea mai mult în fața oamenilor că postesc, fariseii acelor timpuri aveau fețele triste și încruntate, iar când practicau un post mai sever, mergeau pe stradă cu capetele plecate, încât nici nu se salutau unul pe celălalt. La posturile recomandate pentru ploaie, încetau orice fel de activitate, umblau desculți, nespălându-se și neungându-și părul, nici cu ulei, nici cu aromate. Îmbrăcau veșmânt sub formă de sac, și, smolindu-și fețele, își puneau pe cap cenușă. În această formă de-a dreptul hilară, nu manifestau nici un fel de căință interioară, ci se lăudau chiar în fața lui Dumnezeu că postesc de două ori pe săptămână, cum este relatat cazul în pilda vameșului și fariseului...

Postul ca bucurie duhovnicească nu este o simplă înfrânare exercitată mecanic, din obișnuință, impusă de anumite tradiții venite exclusiv din exterior. **Prin post realizăm bucuria duhovnicească numai atunci când conștientizăm valoarea lui ca înălțare a sufletului prin rugăciune în comuniunea de iubire și de har a lui Dumnezeu.** Harul rugăciunii aduce această bucurie sfântă, făcând din post un exercițiu (și nu un simplu obicei) de a ne elibera tot mai mult de poftele și patimile vieții pământene, spre a simți și anticipa zorile luminoase ale vieții celei adevărate în eonul ce va să vină...

Înălțat de har în comuniunea iubirii lui Dumnezeu, postul ca act al înfrânării **se împlinește în iubirea îndreptată spre semenul nostru.** În felul acesta, postul ca bucurie duhovnicească este un **act de rugăciune și de milostenie.** **Cel ce postește sub imboldul harului divin, simțindu-se înălțat în bucuria comuniunii lui Dumnezeu, va depăși egoismul, făcându-se totdeauna bucuria altora!...**

Pentru a nu se tulbura bucuria duhovnicească a postului se impune **măsura în practicarea lui.** Aceasta înseamnă că postul nu vizează numai calitatea, ci și **cantitatea** alimentației. Asceții creștini au arătat că dreapta socoteală sau măsura este potrivită puterilor fiecăruia. Sfântul Atanasie spune că "nu există o singură regulă a postului, nici un singur mod al împărtășirii de bucate, și nici nu se potrivește aceeași măsură tuturor, întrucât nu toți au aceeași putere, vârstă, iar alții sunt mai slăbiți chiar din pricina îndelungatei postiri"³¹.

Sfântul Ioan Casian, pledând pentru dreapta socoteală în practicarea postului spune: "Suntem datori să dobândim cu toată puterea și cu toată sânguința noastră darul deosebirii, care ne va putea păzi nevătămați de întinderea peste măsură spre ambele părți. Căci despre amândouă zic Părinții că sunt la fel de vătămătoare: atât întinderea peste măsură a postului, cât și săturarea pântecelui; atât privegherea peste măsură, cât și săturarea de somn; și, la fel, toate trecerile peste măsură. Am cunoscut pe unii care n-au fost biruiți de îmbuibarea pântecelui, dar au fost doborâți de postirea fără măsură și s-au rostogolit spre aceeași patimă a îmbuibării

31. *Epistola către Castor*, PG 28, 872 D.

pânteccelui din slăbirea ce le-a venit din postirea peste măsură. Îmi aduc aminte că și eu am pățit una ca aceasta. Așa de mult mă înfrânam, încât uitam de trebuința hranei până și două, trei zile și nicidecum n-aș fi dorit hrana de nu m-ar fi îndemnat alții să mănânc. Mai greu m-am premejduit din pricina nemâncării, decât din pricina îmbuibării pânteccelui"³².

În sfârșit, Sfântul Maxim Mărturisitorul ne povățuiește: "Dă trupului tău putere și toată nevoița ta întoarce-o spre minte. Căci cel ce lucrează trupește, uneori este biruit de lăcomia pânteccelui, de somnul mult, de împrăștiere și de vorbărie, și prin acestea își întunecă mintea. Iar alteori își tulbură înțelegerea prin postul prelungit, prin privegheri și prin osteneli peste măsură. Dar cel ce are grijă de minte contemplă, se roagă, cunoaște pe Dumnezeu și poate dobândi toată virtutea"³³.

E. ASPECTE ALE PRACTICĂRII POSTULUI

Pentru ca viața creștină să constituie o continuă practicare a virtuții, prin înfrânarea de la mâncare și băutură, Biserica a stabilit zile speciale de post precum și perioade mai mari de postire.

Încă din primul secol creștin au fost instituite ca zile de post miercurea și vinerea, spre a înlocui luna și joia din tradiția iudaică. Dat fiind faptul că postul este împreunat cu căința și zdrobirea inimii, s-a stabilit ca acesta să fie oprit în zilele de bucurie precum duminica, ca și în marile sărbători împărătești: Nașterea Domnului, Boboteaza, Învierea Domnului și Pogorârea Duhului Sfânt.

Data fiind semnificația unor sărbători, s-a stabilit ca ele să fie prăznuite cu postire. Așa avem sărbătoarea închinată cinstirii Sfintei Cruci, Vinerea Sfintelor Patimi, Tăierea Capului Sfântului Ioan Botezătorul etc.

Pe lângă zilele de miercuri și vineri, Biserica a rânduit și perioade mai mari de post în vederea întâmpinării marilor praznice, pentru o pregătire duhovnicească specială a credincioșilor în vederea întâmpinării marilor sărbători. Aceste perioade sunt: șase săptămâni înainte de Praznicul Nașterii Domnului; șapte săptămâni înainte de Învierea Domnului; două săptămâni înainte de praznicul Adormirii Maicii Domnului; două săptămâni sau mai puțin – în funcție de data la care cade sărbătoarea Pogorârii Duhului Sfânt – înainte de comemorarea morții martirice a Sfinților Apostoli Petru și Pavel (29 iunie).

Nu este greu de înțeles faptul că Biserica a rânduit posturi pe perioade mai mari de timp, dacă ne gândim la faptul că postul ca exercițiu ascetic poate fi pus în comparație cu viața sportivă, din care, de altfel, a fost chiar preluată noțiunea de "asceză", și din ingenioasa comparație pe care Apostolul o face între alergarea din arenele sportive, și alergarea duhovnicească a atleților lui Hristos, spre dobândirea cununii neveștejite a desăvârșirii. Așa cum sportivii se pregătesc timp mai îndelungat pentru competiții, ducând chiar o viață ascetică în cantonamente, tot astfel și perioadele de post pot constitui tot atâtea "cantonamente" duhovnicești în scopul pregătirii pentru întâmpinarea după cuviință a marilor praznice. Un lucru ce neapărat trebuie avut în atenție de credincioșii care țin perioadele mai mari de post este **de ordin fiziologic și rezidă în faptul că prin trecerea de la**

32. *Filocalia*, vol. I, p. 140-141.

33. *Filocalia*, vol. II, p. 109.

mâncărurile de post la cele de dulce, se produce o anume schimbare de metabolism, fapt care influențează întregul organism, cu repercusiuni maladive mai ales asupra funcțiilor digestive și circulatorii. Ca urmare, această trecere se va face cu chibzuință și temperanță, pe îndelete, fără abuzuri la mâncare și băutură, căutând să se mențină virtutea cumpătării dobândită până acum.

Cu privire la felul postirii, disciplina bisericească a stabilit mai multe grade:

1. **Postul integral sau ajunarea totală**, care constă în abținerea completă de la orice fel de mâncare și băutură pe timp limitat, de obicei o zi. Pentru slăbiciunile firii se poate lua seara cât mai târziu (când deja calendaristic am intrat în ziua următoare), puțină mâncare de post.

2. **Postul aspru** în care se îngăduie consumarea hranei uscate: pâine, fructe uscate (semințe), legume și apă.

3. **Postul comun** în care se admite consumarea mâncărilor gătite din alimente de origine vegetală. Este exclusă alimentația de proveniență animală: carnea, ouăle, laptele.

Sunt sărbători precum Bunavestire, care deși cade în postul Sfințelor Paști, bucuria sărbătorii nu va fi umbrită prin hrana de post, motiv pentru care Biserica a acordat dezlegare la carne de pește și puțin vin.

Cât privește cantitatea hranei de post este stabilită de puterea fiecărui credincios în parte, avându-se totdeauna în vedere că postul ca înfrânare disciplinează simțurile și poftele, fără a diminua puterile firii omenești, după cum au stabilit marii postitori creștini: "Nu pentru toți oamenii este potrivit același regim alimentar, nici măcar unul asemănător, ci să se rânduiască fiecăruia regim, după starea lui"³⁴. S-a stabilit "să se rânduiască în privința mâncării ceea ce i se potrivește fiecăruia"³⁵. Astfel, "cantitatea exactă de hrană care se consumă în post de către fiecare credincios, ritmul și calitatea ei, nu trebuie discutate la modul general; aceasta depinde de capacitățile noastre individuale și de conjuncturile exterioare ale vieții noastre"³⁶.

Date fiind condițiile actuale ale vieții, pentru acomodarea normelor disciplinar – morale la nevoile timpului, în ședința din 27 februarie 1956, Sfântul Sinod al Bisericii Ortodoxe Române a stabilit următoarele pogorăminte cu privire la respectarea posturilor:

1. Sunt dezlegați de pravila postului copiii până la șapte ani. La fel, bătrânii trecuți de șaiszeci de ani, suferinzii cu dietă specială, precum și călătorii aflați pe drumuri lungi și istovitoare. Această hotărâre este pe deplin în duhul tradiției practicării postului: "De la cel ce este bolnav cu trupul, nu cere Dumnezeu post, înfrânare de la mâncare și băutură, sau altă osteneală de nevoie a trupului, decât răbdare, mulțumire și rugăciune duhovnicească și să-i fie mintea și gândul pururi la Dumnezeu"³⁷. La fel, ne îndeamnă și un părinte filocalic, practicant al postului: "când sârguindu-te pentru virtutea postirii, nu o poți dobândi din pricina neputinței tale, și cu inima zdrobită te întorci cu mulțumire către Dumnezeu, însuși faptul de a mulțumi milostivirii Lui ți se va pune la socoteală, numai să te arăți pururi smerit înaintea Domnului și să nu te înalți față de nici un om"³⁸.

34. *Filocalia*, vol. IX, p. 455.

35. *Ibidem*, idem.

36. Alexander Schmemmann, o.c.p. 126.

37. *Patericul*, tipărit de Arhiepiscopia Ortodoxă Română de Alba Iulia, 1999, p. 31.

38. *Filocalia*, vol. IV, p. 144.

2. Pentru copiii între 7-12 ani, precum și credincioșii de orice vârstă cuprinși de slăbiciuni și suferințe trupești, pravila postului este obligatorie în următoarele zile:

- a. miercurile și vinerile de peste an;
- b. prima și ultima săptămână din perioada postului Crăciunului și a Paștelui;
- c. cinci zile din postul Sfinților Apostoli;
- d. două săptămâni, adică întreaga perioadă a postului Adormirii Maicii Domnului;
- e. ajunul Crăciunului, ajunul Bobotezei, 29 august și 14 septembrie.

Pentru celelalte zile și săptămâni din timpul marilor posturi bisericești, copiii de la 7-12 ani și credincioșii de orice vârstă care sunt suferinzi, să fie dezlegați a mâncă: pește, brânză, ouă, lapte.

Dacă de la postul trupesc pot exista dezlegări, de postul duhovnicesc nu poate fi nimeni dezlegat. Fiecare credincios e dator ca neîntrerupt să-și trăiască viața în cumpătare, prin abținerea de la plăcerile care pot degenera în patimi înrobitoare. Dacă în zilele de post "nu poți ajuna până la seară – ne îndeamnă un părinte filocalic – păzește-te măcar să nu te sature"³⁹.

Din cele tratate până aici vedem că postul este de origine divină, lăsat omului ca un mijloc al înfrânării poftelor trupești și sufletești. Prin înfrânare omul dobândește libertatea interioară și pacea cu sine însuși, cu Dumnezeu și cu lumea, încât aspirațiile sufletului omenesc depășesc sferile pământene și se dedică vieții duhovnicești în comuniunea de iubire cu Dumnezeu. Ar fi o pregustare a bunătăților veșnice pregătite de Dumnezeu celor ce-L iubesc pe El.

Având ca obiectiv înfrânarea sau abținerea, postul prezintă o sferă largă de cuprindere, vizând toate pornirile firii care împreună cu mâncarea și băutura conduc la patimi. Astfel, postul nu vizează numai înfrânarea instinctului de nutriție, ci și celelalte forme instinctive, precum și toate simțurile. Pe plan spiritual, postul reprezintă abținerea sau înfrânarea de la gândurile cele rele care duc la păcat, precum și de la cuvintele nechibzuite. **Drept urmare, abținerea de la bucate se întrepătrunde armonios cu abținerea de la păcate. Acesta este postul integral.** În același timp, disciplinând simțurile spre a fi de acord cu mintea curățită de gândurile rele, facem din post un mijloc în folosul virtuții.

Ca exercițiu al înfrânării, postul reprezintă asceza creștină. Iar asceza creștină nu poate fi concepută în afara rugăciunii. În felul acesta, postul este **rugăciunea trupului**, fiindcă prin înfrânare trupul se sfințește, și împreună cu sufletul intră în comuniunea lui Dumnezeu. Ca rugăciunea trupului, postul este în același timp și un act de cult, privind atât evlavia interioară, cât și evlavia exterioară. Dacă la început postul se manifesta sub forma evlaviei ca întristare, zdrobirea inimii și căință, Mântuitorul îi va imprima mai târziu pecetea bucuriei duhovnicești.

Pe de altă parte, fiind un exercițiu al înfrânării, postul nu este un scop în sine. El nu este nici virtutea, ci **unealta sau instrumentul de a dobândi virtutea cumpătării și prin aceasta iubirea lui Dumnezeu.**

Postul este prin înfrânare și o **jertfă adusă lui Dumnezeu din iubire.**

Și astfel, printre spinii înfrânării, cresc trandafirii cerului.

Pr. prof. dr. SORIN COSMA

39. *Filocalia*, vol. X, p. 305.

INDISOLUBILITATEA CĂSĂTORIEI ȘI DIVORȚUL

Desacralizarea lumii în care trăim are consecințe sociale, care pornesc din descumpănirea celulei de bază, care este familia. Iar atunci când familia își pierde esența ei sacră, ca instituție divino-umană, rămâne să plutească pe valurile vieții numai cu o singură vâslă, sau să zboare numai cu o singură aripă. Și de aici dezorientarea ce-i aduce neîmplinirea.

Secularismul neopăgân actual, scoțând pe Dumnezeu din sufletul omului, l-a lăsat pustiit în zbuciumul unei libertăți anarhice și rătăcitoare, amintindu-ne de declinul familiei păgâne, care a constituit una din cele mai hotărâtoare cauze ale prăbușirii morale a Imperiului roman. Din dorința de a pune ordine în societatea romană, Octavian Augustus s-a văzut nevoit să elimine factorii nocivi care au dus familia la decadentă. Necruțător și drept, dă în anul 18 î.Hr. "Lex Iulia de adulteriis et pudica", trimițând în exil chiar pe propria nepoată, precum și pe Ovidiu, răsfățatul poet al Romei și autorul lui "Ars amandi". Legea era cu atât mai necruțătoare, cu cât obliga pe soț să denunțe soția adulteră și pe complicele ei.

Acele timpuri însă au trecut. Acum oamenii nu mai acceptă legi care să le orienteze iubirea animată de plăcere. Nu-i mai interesează statornicia iubirii, ci satisfacerea plăcerii în funcție de situațiile aflate în continuă schimbare. Spunea pe drept cuvânt F.M. Dostoievski că "dacă Dumnezeu n-ar exista, totul ar fi permis". Epoca contemporană experimentează tragic aceste cuvinte, declarându-L pe Dumnezeu mort și anulând noțiunea de păcat. Asistăm la situația când omul singur și-a creat drepturile fundamentale ale afirmării propriei personalități, în condiții de libertate deplină. Într-un segment al acestei afirmări, poți să contractezi căsătoria, precum tot așa de ușor o poți și desface. Mai tragic este atunci când apar copiii. În mod firesc, și ei își cer dreptul de a-și împlini sensul vieții și menirea pentru care au apărut în lume. Dar responsabilitatea părinților, de multe ori se reduce la propriul egoism. Îi interesează mai mult viața lor, împlinirea a ceea ce ei numesc fericire. În astfel de situații nu ne va mira dacă în SUA 33% din femei sunt divorțate sau văduve. În Anglia una din trei căsătorii contractate sfârșesc prin divorț, iar în SUA s-a ajuns ca la două căsătorii să se înregistreze un divorț¹.

Fără îndoială, cauza dezorientării sociale în care trăim și a existenței tragice în care ne zbatem, a tensiunilor care spulberă orizontul luminos al vieții, este în primul rând lipsa familiilor consolidate, pe măsură să formeze caractere, imprimând vieții însăși calitatea afirmării ei depline. Dar cum la temelia familiei stă unitatea și indisolubilitatea căsătoriei, iar la destrămarea ei stă divorțul, vom vedea în continuare temeiurile moralei creștine privind consolidarea familiei prin indisolubilitatea căsătoriei.

1. Indisolubilitatea căsătoriei

Unitatea socială la baza căreia stă unitatea familială se întemeiază în primul rând pe unitatea soților prin căsătorie.

După mărturia Sfintei Scripturi, sacralitatea unirii soților prin căsătorie are un **caracter ontologic**, dat fiind de faptul că primii oameni au ființa comună ca dar

1. Adrian Thatcher, *Descătușarea sexului*, trad. Mariana Grancea, București, 1995, p. 174.

al lui Dumnezeu. Eva a fost creată din ființa lui Adam, pe care o reprezintă în totalitatea ei: **vor fi amândoi un trup**.

Aspectul ontologic este întărit de caracterul moral al căsătoriei, în sensul că reprezintă și porunca lui Dumnezeu ce nu poate fi călcată: **"ceea ce Dumnezeu a legat, omul să nu despartă"**.

Sacralitatea familiei ca dar al lui Dumnezeu dat omului la creație rezidă în faptul că cei doi poartă același chip al lui Dumnezeu, având amândoi menirea de a ajunge la asemănarea lui Dumnezeu: "Și a făcut Dumnezeu pe om după chipul Său; după chipul lui Dumnezeu l-a făcut; a făcut bărbat și femeie" (Facerea 1, 27). Femeia fiind creată din coasta lui Adam, acesta își recunoaște în ea propria lui ființă: "iată acum os din oasele mele și trup din trupul meu, aceasta se va chema femeie, fiindcă din bărbatul său a fost luată" (Geneză 2, 23). Această unitate de ființă și de nume, rezultă din apelativul ebraic: bărbatului i se spune "iș", iar femeii "ișa". Și mai departe, Scriptura temeluește unitatea familiei structurată pe indisolubilitatea căsătoriei: "De aceea va lăsa omul pe tatăl său și pe mama sa și se va uni cu femeia și vor fi amândoi un trup" (Facerea 2, 24). Prin urmare, femeia fiind darul lui Dumnezeu dat bărbatului cu un anumit scop și cu o anumită finalitate, nu poate fi socotită posesia lui de care poate dispune arbitrar. Și nici femeia nu se poate sustrage din această unitate și comuniune statornică de Dumnezeu, Creatorul și Stăpânul vieții lor. Este adevărat că în baza libertății sale, omul se poate abate de la lăsământul dumnezeiesc, dar nu fără riscul de a-și deruta și dezorienta propria viață.

2. Cartea de despărțire

Din nefericire, această libertate nu a întârziat prea mult timp să apară în relațiile dintre oamenii supuși legii păcatului. Legislația mozaică a introdus **"cartea de despărțire"** (Deuteronom 24, 1-4), ca un document pe baza căruia bărbatul își putea repudia soția. Motivele repudierii puteau fi chiar minore, constând în aceea că femeia "nu a aflat bunăvoință în ochii bărbatului", sau dacă "afla ceva neplăcut la ea" (Deuteronom 24, 1). Repudierea soției îi dădea dreptul la recăsătorire. Bărbatul nu-și putea repudia femeia în chip mincinos, spunând, de pildă, că nu a fost fecioară când s-a căsătorit cu ea (Deuteronom 22, 19), sau că a abuzat de ea când era fecioară și nelogodită cu el (Deuteronom 22, 28). Dar motivul pentru care femeia putea fi repudiată rămânea numai cel al **adulterului**, fiindcă în această situație, **"ceea ce Dumnezeu a legat, omul a despărțit"**, adică a compromis iubirea care stă la temelia unității familiale. Vocea profeților, reprezentând totdeauna împlinirea voinței lui Dumnezeu, afirmă cu multă tărie indisolubilitatea căsătoriei. Profetul **Maleahi**, condamnând repudierea femeii, arată că **"Domnul a fost martor între tine și femeia tinereților tale**, față de care tu ai fost viclean, deși ea era tovarășa ta și **femeia legământului tău"**. Oare nu i-a **făcut El ca să fie o singură făptură cu trup și suflet**. Și această făptură unică ce năzuiește ea? Urmași de la Dumnezeu ! **"Păstrați-vă, toată viața voastră; iar tu nu fi viclean cu femeia tinereților tale. Căci eu urăsc alungarea femeii, zice Domnul Dumnezeu lui Israel..."** (Maleahi 2, 14-15). Cu toate că legislația iudaică aproba "cartea de despărțire", exista mai presus de orice ideea indisolubilității căsătoriei.

Un învățător din acele vremuri spunea atât de sugestiv și clar că "altarul însuși varsă lacrimi pentru cel care-și lasă soția tinereților sale"². Este de fapt diferență de interpretare asupra îngăduinței de a repudia femeia, între cei doi reprezentanți ai școlii mozaice aflați în contradicție: Hillel și Samai. Dacă primul nu găsea nici un obstacol în repudierea soției, cel de-al doilea nu admitea decât dacă va fi aflat la ea "ceva necinstit"³.

Mântuitorului i se adresează, din viclenie, de către farisei, întrebarea, dacă "îi este îngăduit omului să-și lase femeia din orice pricină?" (Matei 19, 3-12). Înțelegând nesinceritatea lor, Mântuitorul face trimitere la cuvintele Scripturilor Sfinte, unde stă scris: "Nu ați citit că Cel care i-a făcut de la început, bărbat și femeie i-a făcut" (Facere 1, 27). Și mai departe: "Pentru aceea va lăsa omul pe tatăl său și femeia pe mama sa și vor fi amândoi un singur trup..." (Facerea 2, 24). De aici, concluzia Mântuitorului care va stabili indisolubilitatea căsătoriei: "**Deci, ceea ce a împreunat Dumnezeu, omul să nu despartă**". Rezultă că, întrucât indisolubilitatea căsătoriei poartă pecetea harului și voii lui Dumnezeu, nimeni nu are dreptul să o desfacă. Dialogul continuă, Mântuitorului cerându-i-se explicație cu privire la cartea de despărțire dată de Moise. Fără nici un fel de ezitare, Domnul le răspunde: "Moise pentru învârtoșarea inimii voastre v-a îngăduit să vă lăsați femeile. Din început, însă, nu a fost așa". Le-a arătat, astfel, cum a fost la început, când omul nu se afla sub zodia păcatului. Moise le-a oferit o concesie datorită "în-vârtoșării inimilor lor". În-vârtoșarea inimii este expresia omului înrăit, care din încăpățănare nu renunță, nu vrea să renunțe la ceea ce și-a pus în gând. Inima înrăită de păcat este învârtoșată, sintagmă sinonimă cu ceea ce în limbaj popular se spune: "încântă"⁴. Acum Mântuitorul rostește verdictul, arătând care este singura posibilitate de desfacere a căsătoriei: "Dar eu vă spun că oricine va lăsa pe femeia sa, afară de cuvânt de desfacere și va lua alta, desfrânează, și cel ce va lua pe cea lăsată desfrânează". Cuvintele Domnului evidențiază faptul că la baza indisolubilității căsătoriei, stă iubirea dintre soți. Adulterul moralmente înseamnă părăsirea iubirii conjugale. Pentru acest motiv atrage după sine dizolvarea familiei. Dar când soția nu a comis adulter, ea rămâne legată prin iubire de soțul ei. Repudierea ei și apropierea de alta, înseamnă desfrâu din partea soțului, fiindcă soției căreia i s-a dat carte de despărțire rămâne în fond prin iubirea ce stă la temelia familiei, tot soția lui. Dar și cel ce se va alipi de soția lăsată, comite desfrâu, fiindcă aceasta nu îi aparține sufletește, deoarece iubirea ei a rămas la temelia familiei celei dintâi.

3. Rânduiala stabilită de Sfântul Apostol Pavel

Sfântul Apostol Pavel ridicând căsătoria la măreția tainei dintre "Hristos și Biserică" (Efeseni 5, 22-23), îi acordă o importanță deosebită, indicând cadrul de realizare a ei, conform noii credințe.

2. Idem, ibidem.

3. Constantin Mihoc, *Taina căsătoriei și familia creștină*, Sibiu, 2002, p. 191.

4. Vasile Gheorghiu, *Sfânta Evanghelie după Matei cu comentâr*, Cernăuți, 1925, p. 558.

De la început se cuvine să precizăm că două sunt situațiile când femeia se consideră liberă de "legea bărbatului": moartea acestuia și desfrâul. "Căci femeia cu bărbat este legată prin lege de bărbat cât trăiește el; iar dacă bărbatul i-a murit, este dezlegată de legea bărbatului... Drept aceea, trăindu-i bărbatul, se numește desfrânată de va fi cu alt bărbat; iar de îi va muri bărbatul, este liberă după lege, nefiind adulteră dacă ia alt bărbat" (Romani 7, 2-3). Apostolul recomandă însă femeii să rămână văduvă după moartea bărbatului (I Corinteni 7, 39-40), fiindcă unitatea dintre bărbat și femeie se realizează doar prin prima căsătorie, după cuvintele Domnului: "ceea ce Dumnezeu a legat, omul să nu despartă" (Matei 19, 6). Nici chiar moartea. Concesia de a se recăsători o face Apostolul privind slăbiciunea firii omenești ce poartă în sine rănile păcatului: "Dar din cauza desfrânării, să-și aibă fiecare femeia sa, și fiecare femeie să-și aibă bărbatul său... Dacă nu se vor putea înfrâna, să se căsătorească; pentru că este mai bine să se căsătorească decât să ardă" (I Corinteni 7, 2-9). Și mai departe, Apostolul accentuează indisolubilitatea căsătoriei: "Iar celor căsătoriți poruncesc, nu eu, ci Domnul: Femeia să nu se despartă de bărbat. Iar de se va despărți să nu se mărite, sau să se împace cu bărbatul său, iar bărbatul să nu lase femeia" (I Corinteni 7, 10-11). De aici vedem că, dacă în legislația mozaică numai bărbatul putea să-și repudieze femeia, în noua lege creștină, când în Hristos femeia devine egală cu bărbatul său, și ea putea avea inițiativa despărțirii.

În continuare, Apostolul se referă la **căsătoriile mixte**, dintre credincioși și necredincioși: "De are vreun frate femeia necredincioasă și ea va voi să stea cu el, să nu o lase; și femeia dacă are bărbat necredincios și acela va voi să stea cu ea, să nu-l lase. Pentru că bărbatul necredincios se sfințește prin femeie, și femeia necredincioasă se sfințește prin bărbat... Iar de se desparte cel necredincios, despartă-se... Te-ai legat de femeie? Nu căuta dezlegare. Te-ai dezlegat de femeie? Nu căuta femeie" (I Corinteni 7, 13-27).

Indisolubilitatea căsătoriei are ca temei sacralitatea "tainei în Hristos și în Biserică". În unitatea familiei soții se sfințesc reciproc prin harul lui Dumnezeu, de aceea și copiii vor fi sfințiți: "Pentru că bărbatul necredincios se sfințește prin femeie, și femeia necredincioasă se sfințește prin bărbat; fiindcă altfel copiii voștri ar fi necurați, dar acum sunt sfinți" (I Corinteni 7, 14).

Se cuvine să precizăm în continuare că legislația mozaică nu obliga pe soț să repudieze soția adulteră, nici să o denunțe și nici să o pedepsească. Dacă dorea putea să o tolereze (Levitic 20, 10; Numeri 5, 11-31; Deuteronom 22, 13-29). Așa s-a întâmplat și cu dreptul Iosif, logodnicul Sfintei Fecioare, pe care văzând-o însărcinată, "fiind drept și nevoind să o vădească, a dorit să o lase pe ascuns" (Matei 1, 19). Mântuitorul admite despărțirea de soția adulteră, iar Apostolul, pentru a întări sacralitatea conjugală precizează că "dacă femeia s-a despărțit, să nu se mărite, sau să se împace cu bărbatul său" (I Corinteni 7, 11). De aici vedem că indisolubilitatea căsătoriei are întâietate față de păcatul săvârșit.

4. Atitudinea Bisericii față de divorț

În perioada post apostolică, pentru consolidarea disciplinei în comunitatea creștină, repudierea soției adultere nu mai este **simpliciter permisiune**, ci devine **obligatie morală**. Vom face câteva precizări urmărind modul în care Păstorul lui

Herma, document de mare autoritate, datând din secolele II-III, redă atitudinea Bisericii față de indisolubilitatea căsătoriei, vizavi de adulter:

1. Soțul nu trebuie să mai trăiască cu soția adulteră din momentul ce a luat cunoștință de fapta ei.

2. Dar pentru a nu deveni el însuși adulter, nu îi este îngăduit să se recăsătorească. Soția poate fi reprimată dacă se va pocăi. Dumnezeu vrea să ierte primul păcat, dar pentru a nu se repeta, pocăința nu poate fi acordată decât o singură dată.

3. Datorită faptului că soții sunt egali, ceea ce se spune despre bărbat este valabil și pentru femeie⁵.

Sfântul Iustin Martirul și Filosoful relatează cazul unei femei creștine care și-a repudiat soțul pe motiv de adulter repetat: "O femeie oarecare, soția unui bărbat desfrânat, fusese și ea, mai înainte, tot atât de desfrânată. Dar, de îndată ce a cunoscut învățătura lui Hristos, ea s-a cumințit și a încercat să-l facă și pe soțul ei, deopotrivă, să se cumințească... Acela, însă, insistând mai departe în aceleași năravuri urâcioase, prin faptele lui de toată ziua și-a îndepărtat singur de la el pe soția lui. Deci, femeia, socotind o impietate de a se culca, mai departe, cu un bărbat, împotriva legii naturale și care, împotriva justiției, încerca să-și găsească prilejuri de plăcere în toate, s-a gândit să se despartă de trăirea laolaltă cu el, fiind sfătuită, însă, de cei ai ei, să nu se grăbească, ci să mai aștepte încă, în nădejdea că soțul ei își va schimba felul de viață, împotriva voinței ei, a rămas mai departe cu el. Odată, când soțul ei se găsea la Alexandria, i-a ajuns la ureche că acolo acesta a săvârșit lucruri și mai urâte, și, pentru ca nu cumva să se facă și ea părtașă la nedreptățile și nelegiuirile lui, deoarece se găsea sub același acoperământ cu el, ducând același fel de viață și împărțind patul ei cu el, i-a dat ceea ce se cheamă la noi "repudiu" și s-a despărțit de el"⁶.

Posibilitatea de reprimire a soției bazată pe faptul că face parte din trupul său ("vor fi amândoi un trup"; "ceea ce Dumnezeu a legat omul să nu despartă"), va deveni o directivă pentru secolele care vor urma. Apologeții creștini vor numi însă căsătoria a doua ca un "adulter gentil", fiindcă, după cuvintele Apostolului, "cel ce a lăsat femeie să nu mai caute femeie..."; "Te-ai legat cu femeie? Nu căuta dezlegare. Te-ai dezlegat de femeie? Nu căuta femeie" (I Corinteni 7, 27). Iată și cuvintele unui apologet creștin din secolul al II-lea: **Viața noastră creștină se întemeiază nu atât pe grija de a cuvânta frumos, ci mai ales pe puterea de convingere a faptelor bune.** Aceasta înseamnă ori că rămânem singuri, așa cum ne-am născut, ori că ne mărginim numai la o singură căsătorie, pentru că pe cea de a doua o socotim un **adevărat adulter**, după cum zice Scriptura: "Oricine va lăsa pe femeia sa și se va însura cu alta, săvârșește adulter" (Matei 19, 9)... «Dar în același timp Scriptura nici nu ne îngăduie să ne despărțim de femeia pe care am luat-o ca fecioară, nici nu ne lasă să ne luăm o a doua soție, chiar dacă cea dintâi ar fi decedat, căci unul ca acela comite **adulter deghizat** întrucât la început Dumnezeu a creat numai un singur bărbat și o singură femeie, desființând oare-

5. C. Mihoc. o.e.p. 194-195.

6. *Apologia a doua*, II, trad. Pr. Prof. Olimp N. Căciulă, PSB 2, București, 1980 p. 77-78.

cum comunitatea bazată numai pe relații trupești, spre a asigura parcă în primul rând relațiile spirituale ale speciei umane"⁷.

Mai târziu, **Clement Alexandrinul**, marele deschizător de drumuri în morala creștină, acceptă căsătoria a doua, pornind de la faptul că "nu căsătoria este păcat, ci desfrânarea! Că altfel profetul ar trebui să numească și nașterea păcat și tot așa și pe Creatorul nașterii"⁸. El arată că "profetul socotește comuniune spurcată împreunarea cu un trup străin și nu cu trupul celei date prin căsătorie pentru nașterea de copii. De aceea și Apostolul spune: vreau ca văduvele tinere să se mărite, să nască copii, să-și chivernisească gospodăria..." (I Timotei 5, 14-15)⁹.

Pe de altă parte Clement acordă prioritate văduviei, spunând că: "dacă Apostolul dă cuiva din îngăduință a doua căsătorie, pentru că nu se poate înfrâna și ca să nu ardă, acela nu păcătuiește față de Testament – că a doua căsătorie nu-i este oprită de lege – dar nu mai împlinește desăvârșirea aceea înaltă a viețuirii după Evanghelic. Dar dacă nu se căsătorește a doua oară, ci păstrează neîntinată căsătoria desfăcută de moarte, dobândește luiși slava cerească; pentru că dă de bună voie ascultare rânduielii lui Dumnezeu, datorită căreia ajunge stăruitor slujitor al Domnului"¹⁰.

Sfântul Vasile cel Mare admite desfacerea căsătoriei numai în anumite cazuri. În primul rând, dacă ambii soți au hotărât să intre în monahism. "Și pe cei căsătoriți care vin spre o viață de acest fel, trebuie a-i întreba dacă fac aceasta cu consimțământul reciproc, după dispoziția Apostolului ("căci bărbatul – spune el – nu este stăpânul corpului său" – I Corinteni 7, 4); și astfel cel ce vine, să fie primit înaintea mai multor martori; pentru că nu este nimic mai de preferat decât ascultarea față de Dumnezeu"¹¹. În al doilea rând, urmând învățăturii Sfintei Scripturi, "pentru desfrânare sau dacă ar fi piedică spre pietate"¹².

Sfântul Grigorie de Nazianz opunându-se discriminării pe care legile romane o fac între drepturile bărbatului și ale femeii, impune principiul creștin al egalității soților atât prin creație, cât și pentru faptul că Hristos S-a jertfit pentru mântuirea lor, fără nici o deosebire. Apoi, prin "marea Taină a căsătoriei", au devenit "un singur trup" (Efeseni 5, 31). Pe de altă parte, marele capadocian, nu acceptă decât prima căsătorie. El spune că "prima (căsătorie) este lege, a doua concesie, iar a treia călcarea legii". În ceea ce primește divorțul, Sfântul Grigorie apreciază că "Legea (mozaică) permite repudierea pentru orice motiv. Hristos însă nu face același lucru; El îngăduie numai despărțirea de cea desfrânată; toate celelalte (motive) El poruncește să fie luate cu filosofie (înțelepciune, chibzuință, discernământ). Desfrânată (se face vinovată), deoarece ea alterează neamul; pe toate celelalte aspecte să le suportăm și să le luăm cu filosofic; ba chiar și mai mult, suportați și luați (toate) cu filosofie, voi toți care v-ați asumat jugul căsătoriei".

7. Atenagoras Atenianul, *Solie în favoarea creștinilor*, XXXIII, trad. Pr. Prof. T. Bodogac, PSB 2, București, 1989, p. 381.

8. *Stromatele*, III, XII, 90, 4, trad. Pr. D. Fecioru, PSB 5, București, 1982, p. 227.

9. *Stromatele*, III, XII, 89, 2-3, p. 229.

10. *Stromatele*, III, XII, 82, 4-5, p. 223.

11. *Reguli mari*, 12, Scrieri, partea doua, trad. Prof. Iorgu D. Ivan, PSB 18, București 1989, p. 242.

12. *Regulile morale*, 73, Scrieri, partea a doua, trad. Prof. Iorgu D. Ivan, PSB 18, București 1989, p. 187.

Defectele soției trebuie curmate, înlăturate, corectate, fără ca ea să fie repudiată¹³. Dacă repudierea era legală, potrivit legilor romane, "ea este cu totul străină legilor noastre (creștine)"¹⁴.

Urmând îndemnurilor apostolice cu privire la căsătoriile mixte dintre credincioși și necredincioși (I Corinteni 7, 15-16), Sfântul Ioan Gură de Aur, analizează aspectul concret al situației, ce poate duce la desfacerea căsătoriei, "de exemplu, dacă (soțul) îți poruncește să jertfești și să iei parte, conform căsătoriei, la impietatea lui, sau a părăsirii căminului conjugal, atunci este mai bine să dizolvi căsătoria, dar nicidecum evlavia... Iar dacă zilnic (soții) se ceartă și se luptă pentru aceasta, atunci este mai bine să te eliberezi (să lepezi) acest rău"¹⁵.

Pe de altă parte, orice necazuri sau neajunsuri ar avea soții în căsnicia lor, nu le este îngăduită despărțirea, ci le este indicat efortul sporit de a se face totul pentru îndreptarea și vindecarea metehnelor, așa cum a făcut Hristos cu Biserica, mireasa Sa. "Imită și tu acest lucru – spune marele antiohian – chiar dacă soția ta ar greși cu multe păcate în fața ta, uită-le pe toate, iartă tot!; chiar dacă are o fire rea, îndreapt-o cu dulceață și bunătate, ca și Hristos Biserica!"¹⁶.

În cazul morții unuia dintre soți, Sfântul Ioan recomandă văduvia, arătând că așa cum sclavii fugiți de la stăpân, târăsc lanțul după ei, tot astfel și femeile când părăsesc pe bărbații lor, poartă cu ele cătușele legii căsătoriei, care învinuindu-le peste tot, strigă în urma lor: "Femeie, ești legată prin lege!". La fel se întâmplă și cu bărbații care iau o femeie care și-a părăsit soțul, aceleași lanțuri ale căsătoriei îi învinuiesc pe amândoi cu cuvintele: "Trăiește încă bărbatul ei!" și: "cel ce va lua pe cea lăsată săvârșește adulter" (Matei 5, 32)¹⁷.

Legislația bisericească are prevederi clare cu caracter moral-juridic cu privire la dizolvarea căsătoriei. Astfel, **sinodul de la Cartagina** (419) arată că "potrivit învățaturii evanghelice și apostolice, nici cel lăsat de soție, nici cea părăsită de bărbat să nu se împreune cu altcineva, ci ori să rămână așa, ori să se împace. Disprețuind aceasta, vor fi supuși la penitență" (can. 102).

Sub **aspect istoric** trebuie să arătăm că înainte de împăratul Justinian, orientându-se după dreptul roman, oricare din soți putea dizolva căsătoria, trimițând celuilalt soț: "**libellus repudii**". Prin Novelele 22 și 117, Justinian a interzis "repudium", ca ilegal.

În secolul al VI-lea împăratul Justinian prin Novela 134 din 542 a statornicit legalitatea **divorțului prin consens** atunci când soții s-au hotărât să ducă o viață ascetică (să se călugărească).

Știut fiind că prin moartea unuia din soți, căsătoria era dizolvată, forma legală a divorțului în secolul al VI-lea se putea produce pentru următoarele motive:

1. Moartea morală provocată de adulter.
2. Moartea provocată prin atentatul unui soț la viața celuilalt, având gravitatea crimei.

13. *Cuvântul XXVIII la Matei*, PG 36, 293.

14. *Epistola CXLIV*, PG 37, 245.

15. *Omilia XIX la I Corinteni*, PG 61, 155.

16. *Omilia III, 2 Despre căsătorie*, PG, 61, 228.

17. *Idem*, II, I PG, 61, 218-219.

3. Moartea religioasă, provocată de erezie sau schismă.

4. Moartea civilă se socotea a fi provocată de pedepsirea cu moartea a unuia dintre soți, sau privarea de libertate mai mult de trei ani sau prin deportare, precum și dispariția unuia din soți în condiții nedeterminate.

5. Moartea fizică parțială, identică cu neputința fizică a îndeplinirii datoriilor conjugale.

6. Consimțământul soților determinat de dorința de a duce o viață ascetică (să se călugărească, sau când soțul este ales episcop)¹⁸.

La această formă de desfacere a căsătoriei face referire și canonul 87 al Sinodului V-VI ecumenic, Trulan, din 692, având următorul conținut: "Acea care și-a părăsit bărbatul și se duce după altul este adulteră, după Sfântul și dumnezeiescul Vasile, care prea bine a ales acest lucru din profeția lui Ieremia: că "dacă femeia se face (va fi) a altui bărbat, să nu se întoarcă la bărbatul ei, ci spurcată va să fie" (Ieremia 3, 1); și iarăși: "Cel ce are (ține) adulteră, este nebun și necredincios (păgân)" (Proverbe 18, 23). Dar de s-ar vădi că a fugit, fără cuvânt (pricină) de la bărbat, el este vrednic de iertare, ea însă de certare. Iar iertarea i se va da acestuia spre a se uni (spre a fi în comuniune) cu Biserica. Iar cel care-și părăsește femeia pe care și-a luat-o în mod legiuit și aduce pe alta, – după hotărârea Domnului, – se supune osândeii adulterului (pentru adulter); căci s-a orânduit de către Părinții noștri, ca unii ca aceștia timp de un an să se tânguiască (să plângă), doi ani să asculte, trei ani să cadă (în genunghi) și al șaptelea să stea împreună cu credincioșii, și așa să se învrednicească de împărtășanie, de se vor pocăi, adică cu lacrimi".

După cum vedem, canonul arată că divorțul fără motiv este asimilat cu adulterul, dacă cel care are inițiativă se căsătorește sau conviețuiește cu o persoană străină.

La același Sinod ecumenic se hătărăște ca "aceea al cărui bărbat este plecat, și, fiind el neștiut (dispărut) ea se căsătorește cu altul înainte de a se încredința despre moartea aceluia, săvârșește adulter. Așijderea se supun aceleiași certări, și soțiile ostașilor, cele ale căror soți fiind neștiuți (dispăruți) se căsătoresc, – precum și acelea care, din pricina călătoriei bărbatului nu-i așteaptă reîntoarcerea. Însă aici lucrul are oarecare iertare pentru că este mare bănuiala de moarte. Iar aceea care s-a căsătorit din neștiință cu cel părăsit pentru o vreme de către soție, – apoi lăsând-o pe ea, pentru că s-a reîntors la el cea dintâi cu toate că a săvârșit adulter, (a făcut-o) totuși din neștiință (și) așadar nu se oprește de la căsătorie, dar ar fi mai bine dacă ar rămâne așa. Iar dacă într-un timp oarecare s-ar înapoia ostașul a cărei soție, din pricina lipsei lui mai îndelungate s-a unit (însoțit) cu un alt bărbat, acesta (ostașul) dacă voiește să-și ia îndată pe soția sa, dându-i-se iertare, din pricina neștiinței (la fel), și bărbatului care se însoțise cu ea în a doua căsătorie" (can. 93).

18. Arhid. prof. dr. Ioan N. Floca, *Canoanele Bisericii Ortodoxe, note și comentarii*, f. loc., 1991, p. 145.

Dat fiind faptul că logodna era socotită și asimilată în multe privințe cu căsătoria, "cel ce ia spre însoțire de căsătorie pe femeia logodită cu altul, trăind încă logodnicul, să fie pus sub învinuire de adulter" (can. 98).

Este interesant de urmărit și legislația bisericească cu privire la cea de a doua căsătorie.

Sinodul de la Laodiceea (343), pornind de la îndemnul Sfântului Apostol Pavel prin care stabilește că "dacă va muri bărbatul, este liberă după lege, nefiind adulteră, dacă ia alt bărbat" (Romani 7, 3 și I Corinteni 7, 39), "hotărăște potrivit canonului bisericesc, ca celor care liber și legiuit s-au împreunat prin nunta a doua, și nu s-au căsătorit clandestin, după ce a trecut un timp scurt, pe care l-au petrecut în rugăciune și posturi, după iertare trebuie să li se dea împărtășirea" (canonul 1).

Disciplina bisericească, referitor la căsătoria a doua, are următoarele prevederi: 1. Nu poate fi consacrată în cinul preoțesc o persoană căsătorită a doua oară (can. 17 Apostolic; 17 Sfântul Vasile cel Mare); 2. I se interzice preotului să participe la ospețele de la nunta celor căsătoriți a doua oară (can. 7 Neocezarea); 3. Cei ce se căsătoresc a doua oară nu se pot cununa cu ritualul prescris pentru întâia nuntă (can. 2 Nichifor Mărturisitorul), ci după ritualul prevăzut în molitfelnic pentru nunta a doua.

De remarcat este și faptul că Biserica Romano-Catolică nu acceptă adulterul ca motiv de divorț, ci numai despărțire de pat și de masă, iar căsătoria a doua poate fi realizată numai în cazul morții unuia dintre soți.

5. Evaluări etico-pastorale

După cum am văzut divorțul este acceptat după etica creștină numai pe motiv de adulter. Infidelitatea conjugală este un fapt decisiv în menținerea iubirii care stă la baza căsătoriei căci numai ea "toate le poate răbda" (I Corinteni 13, 7).

Sfântul Vasile cel Mare spune în acest sens următoarele: "Chiar dacă soțul ar avea o fire aspră și sălbatică, soția trebuie neapărat să-l suporte și nici o pricină să n-o facă să rupă unirea. Este pornit spre bătaie? Dar îi e bărbat! Este bețiv? Dar este unită cu el potrivit firii! Este aspru și neplăcut? Dar este mădularul tău și cel mai de cinste dintre mădulare"¹⁹.

Concret vorbind, este adevărat că viața de familie are necazurile și greutatea ei mai mici sau mai mari. E o jertfă care de multe ori te încovoie prin responsabilitatea ei. E apoi crucea care trebuie dusă până la capăt cu cinste și demnitate. Pe de altă parte cei doi soți sunt de multe ori caractere diferite, cu deprinderi deja formate în bine sau în rău. Există firi flexibile care se modelează unul după celălalt, dar sunt și firi rigide, dornice să domine cu asprime și putere. Intervine apoi elementul profesional cu multitudinea de probleme și de interese. Vin apoi copiii, cărora trebuie să le asiguri un viitor. Dacă la acestea se mai adaugă și metehnele amintite în parte de către Sfântul Vasile cel Mare, atunci vom înțelege mai bine spusele Apostolului că cei căsătoriți "vor avea necazuri în trup" (I Corinteni 7, 28).

19. *Omilia la Hexaemeron*, VII, V, Scrieri, partea întâi, trad. Pr. D. Fecioru, București, 1986, p. 154.

Referindu-se acum la adulter ca posibil motiv de divorț, vom face câteva reflecții etice de ordin pastoral. Se pune în concret întrebarea: "dacă o femeie vine la duhovnicul său pretinzând că soțul ei a comis adulter, trebuie ca încurajată să intenteze divorț?"²⁰.

Este adevărat că partenerul trădat suferă o cumplită umilire, dar adulterul nu este un păcat de neiertat. Există două forțe sufletești care în astfel de situații trebuie mobilizate, spre a funcționa la parametrii maximi. Acestea sunt: **pocăința** din partea celui care a greșit, pe de o parte, și **iertarea** celui jignit. La această reconciliere își poate aduce aportul și o terță persoană dotată cu înțelepciune și autoritate morală, dar mai ales cu rugăciunea Bisericii din care cei doi parteneri fac parte ca membre ale Trupului lui Hristos. S-a subliniat faptul că în activitatea pastorală "trebuie să se dea prioritate păstrării și întăririi familiei, mai ales când sunt și copii la mijloc. Aceasta înseamnă în primul rând că preotul îl va încuraja pe cel care a săvârșit adulter să-i împărtășească secretul partenerului său de viață – să deschidă rana pentru a o putea trata – și va face tot ce este necesar pentru vindecarea prin pocăință și printr-o povățuire adevărată"²¹. "Când o căsătorie este desfăcută – spune Tertulian – **răbdarea este folositoare la amândoi soții**, – prin faptul că susține pe bărbat și pe femeie cât stăruie în despărțire – pe unul nu-l face adulter, iar pe celălalt îl îndreaptă"²². Dacă iubirea "îndelung rabdă" (I Corinteni 13, 4) și "pe toate le rabdă" (I Corinteni 13, 7), în cazul de criză a familiei, drumul este invers: **de la răbdare la iubire**.

Moralele biologizante proclamând afirmarea calității vieții, plecând de la premisa că aceasta este o posesie de care fiecare poate dispune după bunul plac, și detașând-o de orice realitate transcendentă, îi caută împlinirea "hic et nunc", anulându-i orice fel de sacralitate. Dar în această libertate anarhică sexualitatea se reduce la instinctul raportat exclusiv la plăcere, încât adulterul iese din sfera moralității, iar divorțul liberalizat este de multe ori consecința unei situații de moment și de interes...

Dacă însă sexualitatea va fi privită din perspectiva eshatologică, atunci "moralitatea sexuală este justificată atât timp cât trasează drumul care duce, prin fidelitatea față de legământ, la Împărăția lui Dumnezeu"²³.

Acesta va fi terenul în care harul lui Dumnezeu asigură stabilitatea indisolubilității căsătoriei, după modelul primilor creștini, conform mărturiei unui apologet: "La ei (creștini) castitatea este o realitate, înfrânarea se practică, **monogamia se păstrează**, curăția se păzește, nedreptatea este izgonită, păcatul este smuls din rădăcină, dreptatea este trăită, legea stăpânește, cinstirea de Dumnezeu se săvârșește, Dumnezeu se mărturisește, adevărul este prețuit, harul nu se pierde, pacea

20. John Breck, *Durul sacru al vieții*, trad. P.S. Dr. Irineu Pop Bistrițeanul, Cluj-Napoca, 2001, p. 131.

21. Idem, p. 133.

22. *De patientia*, XII, PSB 3, București, 1981, p. 194.

23. *Ibidem*, p. 134.

ne acoperă, cuvântul sfânt ne povățuiește, înțelepciunea ne învață viața se încununază, Dumnezeu împărățește"²⁴.

Același lucru îl constată și **Tertulian** mai târziu cu privire la ținuta monogamă a familiei primilor creștini: "... Creștinul nu depășește ce e îngăduit nici când e vorba de sexul femeiesc... Creștinul este bărbat numai al soției sale... Creștinul... nu se uită după femei; sufletul său rămâne orb în fața poftelor"²⁵. Toate acestea sunt confirmate și de **Minucius Felix**, când apărându-i pe creștini spune: "Voi (păgânii) interziceți adulterele, dar le comiteți cu prisosință; noi suntem bărbați numai ai soțiilor noastre"²⁶. Având conștiința păcatului, precum și dragostea față de Hristos, ce se va realiza într-o comuniune veșnică cu El, începând din această viață, păstrând indisolubilitatea căsătoriei și monogamia, primii creștini au făcut din sacralitatea familiei ca dar al lui Dumnezeu "în Hristos și în Biserică", sensul însuși al sfințeniei vieții lor, rămânând mereu actuali și pilde de urmat pentru o lume ca cea a noastră, bulversată, ce orbecăie în căutarea unei fericiri, care o duce la ruină...

Pr. Prof. Dr. SORIN COSMA

24. Teofil al Antiohiei, *Trei cărți către Autolic*, Cartea a treia, XV, trad. Pr. D. Fecioaru, PSB 2, București, 1980, p. 338.

25. *Apologeticul*, XLVI, 10-11, trad. rom., PSB 3, București, 1981, p. 101-102.

26. *Octavius*, XXXV, 6, PSB 3, București, 1981, p. 390.

PROCREAREA MEDICAL ASISTATĂ

S-a remarcat pe bună dreptate că "înainte de orice venirea pe lume a unor ființe se leagă de actul procreării care, potrivit viziunii biblice, este sacru. Prin naștere se continuă într-un fel însăși opera lui Dumnezeu, omul devenind colaboratorul direct al Creatorului. Astfel, credinciosul adevărat își dovedește părtășia la lucrarea lui Dumnezeu tocmai prin aceea că dă viață altor făpturi asemănătoare sieși... Nașterea de prunci devine atunci nu un simplu act mecanic, precum se întâmplă în regnul animal, ci o adevărată "taină", iar continua aducere la existență de noi și noi ființe, poruncă dumnezeiască"¹.

Sub aspectul **moral și ontologic**, copiii întrețin mereu aprins focul sacru al iubirii și unității familiale. Ei poartă în ființa lor, ființa însăși a părinților pe care o transmit generațiilor viitoare, satisfăcând astfel năzuința după nemurire a sufletului omenesc. În același timp, copiii asigură suportul fidelității conjugale și a trăinicieii familiei. Câte neînțelegeri, câte neplăceri, câte neajunsuri ori supărări nu se destramă la zâmbetul senin al unui copil?!... De aceea, absența copiilor din familie constituie un gol pe care nimeni și nimic nu-l poate înlocui. Sau, ce poate angaja mai unitar și plenar în acțiune pe soți decât viața copiilor?!... S-a remarcat în acest sens deosebit de sugestiv și plastic că "familia fără copii e ca o grădină fără flori. Familia fără copii e ca un clopot fără glas. Familia fără copii e ca o pasăre fără cântec. Familia fără copii e ca un pom fără rod"².

Există încă din antichitate nu numai dorința, ci chiar obligația de a avea copii, în scopul consolidării triburilor cu un număr cât mai mare de persoane. În această situație, femeile sterile erau de-a dreptul umilite și îndepărtate. Așa a fost și cazul Sarrei din Biblie. Pentru a-și împlini menirea maternă, Sarra a "închiriat-o" pe servitoarea Agar, pentru ca fiul lui Avraam să poată fi născut în brațele acesteia, dar să-i aparțină ei.

Dacă multe familii acceptă avortul pentru a nu avea copii, tot atâtea solicită cu mari cheltuieli asistență medicală în scopul procreației, încât apare fireasca întrebare: poate fi socotită procrearea medical asistată ca replică față de avort?

Dar pentru cei ce nu pot avea copii, epoca contemporană încearcă să ofere tehnologii artificiale de laborator, medical asistate, ce ne fac să uităm de ingeniozitatea Sarrei.

În aplicarea procreării medical asistate au apărut două forme artificiale:

1. Înseminarea artificială.
2. Fecundarea in vitro.

1. Înseminarea artificială

Înseminarea artificială este cerută în cazuri de seterilitate, în cazul unor boli transmisibile ale soțului, în cazul femeilor necăsătorite, sau rămase singure, sau în cazul femeilor lesbiene, care solicită tot mai mult dreptul de a avea copii³.

1. Nicolae, Mitropolitul Banatului, "*Înmulțiți-vă și umpleți pământul*", în rev. Mitropolia Banatului, nr. 10-12/1974, p. 588.

2. Dr. Vasile Coman, Episcopul Oradiei, "*Scrieri de teologie liturgică și pastorală*", Oradea, 1983, p. 384.

3. Vladimir Beliş, *Tratat de medicină legală*, București, 1995, p. 892.

Procrearea medical asistată se pune în discuție numai în cadrul familiilor, mai precis în cazul **sterilității unuia dintre soți**.

Se apreciază că sterilitatea femeii poate fi determinată de anumite infecții, care duc la obturarea trompelor. Sunt apoi sterile 60% dintre femeile care au avut cel puțin trei episoade de boli sexuale transmisibile. Anomaliile anatomice sunt prezente la 24 % dintre femeile sterile. Pentru a depăși astfel de probleme, s-a încercat fecundația în laborator, efectuată în mai multe etape: stimularea hormonală a ovarului, prin determinarea momentului ovulației, urmată de funcția foliculului. Apoi are loc fecundația, iar embrionul este transferat în uter. După cum vedem, fecundația naturală este depășită prin "scurt-circuitarea" în prealabil a trompelor. Metoda este dificilă, iar succesul ei nu depășește 10% din cazuri⁴.

Se cuvine să precizăm că fertilizarea prin inseminare se face cu spermă provenind de la soțul său, depusă într-o bancă de spermă⁵.

Se mai vorbește și de fenomenul "**concepției post-mortem**", care rezidă în recoltarea spermei de la muribunzi sau de la morți și pusă la înghețat. Cu o astfel de spermă a fost inseminată artificial femeia, după moartea soțului. Deși, au existat cazuri reușite, această tehnică este interzisă.

Inseminarea artificială la ora de față este greu acceptată în unele colțuri ale lumii; dar în același timp, în alte părți este des utilizată. De pildă, în SUA, în ultimul secol s-au născut cel puțin 500.000 de copii. Dar nu toate tentativele sunt reușite. De pildă, din 30.000-60.000 de tentative anuale, se nasc 6.000-10.000 de copii⁶.

2. Fecundarea in vitro

Fertilizarea in vitro (eprubetă) și a transferului de embrion servește, la fel, procreația. Federația protestantă a Franței a numit-o "**parentaj tehnic**"⁷.

Primul copil in vitro a fost conceput în Marea Britanie, în anul 1978 și s-a numit Luise Brown.

Primul centru de fertilizare in vitro din România a fost înființat în 1994 la Timișoara, iar al doilea la București, în 1998.

Această metodă ar putea fi etică dacă donatorul este soțul, dar, sub aspect medical, are și ea riscurile ei. Astfel, prin hiperstimularea ovulației crește concentrația progesteronului și estrogenilor. Perturbarea raportului hormonal normal favorizează dezvoltarea trombozelor. Se poate instala o menopauză timpurie, crește semnificativ procentul sarcinilor și se amplifică frecvența copiilor născuți prematur, se poate dezvolta un cancer etc. S-a constatat apoi că 10% din astfel de sarcini sunt extrauterine⁸.

4. Constantin Maximilian, *Drumurile speranței*, București, 1989, p. 55.

5. Gheorghe Scripcaru, Aurora Ciucă, Vasile Astărăstoai, Călin Scripcaru, *Bioetica, științele vieții și drepturile omului*, Iași 1998, p. 119.

6. C. Maximilian, o.c.p. 54.

7. Le Monde, 4 apr. 1987.

8. C. Maximilian, o.c.p. 55-56.

3. Aspectul etic al fecundării in vitro

Problema procreării asistată devine delicată atunci când intervine o a treia persoană donatoare. O astfel de situație este acceptată atunci când nu există nici o soluție pentru cuplu. În acest caz consimțământul cuplului trebuie să fie dat în mod expres. Cea de a treia persoană, donatoare, nu poate avea nici un drept în familie și nici asupra noului copil. Donatorul rămâne anonim pentru primitor, dar și primitorul pentru donator. Anonimatul donatorului poate avea însă consecințe morale dezastruoase, conducând la incest, în situația când, la un moment dat, o femeie poate primi sperma tatălui sau a fratelui ei.

Pe de altă parte, dacă tatăl nu este donatorul, înseamnă că procrearea este dissociată de paternitate, iar familia în această situație, ca și în cazul lesbienelelor, devine un compromis.

Procrearea asistată cu participarea celei de a treia persoană reprezintă o altă problemă delicată, atunci când este vorba de donarea de embrioni. Și anume, întrebarea este dacă embrionii pot fi considerați ființe vii? Comitetul Național francez de etică le numea "ființe umane potențiale", întrucât nu se putea anticipa cu exactitate dacă embrionul se va dezvolta în condiții normale. Convenția Americană a Drepturilor Omului se referă la dreptul la viață a fiecărei persoane din momentul concepției.

Ca procedeu tehnic, embrionii concepuți prin fecundația in vitro se donează unui cuplu steril. În această situație, mama legală nu este mama biologică, iar tatăl legal nu este tatăl genetic. Femeia care acceptă să poarte sarcina în locul altei femei și să aibe copil pentru aceasta, se numește "**mamă surogat**", iar jurnalistica îi spune: "**închiriere de uter**". În SUA se face distincția între "**înlocuirea totală**", când copilul aparține din punct de vedere genetic femeii infertile și soțului acesteia. Există și "**înlocuirea parțială**", când mama purtătoare, fiind direct inseminată, este mama copilului și din punct de vedere genetic.

În cadrul procreării medical asistate apar multe cazuri de dezorientare a identității, adevărate "**crize de identitate**". Pentru a vedea mai bine această confuzie a identității, cu consecințe juridice de-a dreptul hilare, vom reda un caz din SUA. Fetița Jaycee, copilul lui John și al Launnei Buzzanca, conceput cu sperma și ovulul unor donatori anonimi și născut de Pamela Snell, o mamă surogat. Întrebarea este: al cui este copilul? În 1997 un judecător din California a declarat că «în fața legii, Jaycee efectiv nu are părinți». John a intentat divorț cu o lună înainte de naștere și a negat orice responsabilitate în creșterea fetei, iar Launne nu avea drepturi legale mai mari decât mama surogat. Singura legătură genetică a copilului era cu doi donatori de gameți anonimi⁹.

Încă o situație de-a dreptul absurdă în determinarea identității. Se arată că în urmă cu un deceniu, o femeie sud-africană era mamă surogat pentru propria sa fată, care fusese născută fără uter. Ovulul fetei a fost fertilizat de sperma soțului ei, transferat apoi în uterul viitoarei bunici. Deși fiica și soțul acesteia au apărut ca părinți pe certificatul de naștere al copilului-lor, iar mama nu a făcut decât să pună la dispoziție uterul, aceasta din urmă este în același timp bunica și "mama" copilului¹⁰.

9. Pr. Prof. Dr. John Breck, *Darul sacru al vieții*, trad. rom. PS Dr. Irineu Pop Bistrițeanul, Cluj-Napoca, 1998, p. 233.

10. Idem, *Ibidem*.

În SUA, prima "mamă surogat" a fiicei sale a fost Arlette Schweitzer, de 42 de ani. În 12 octombrie 1991, ea a născut prin cezariană proprii ei nepoți: un băiat și o fată¹¹.

În SUA, anual, aproximativ 300.000 de femei își "închiriază uterul" prin contract legal, cu obligația de a nu fuma, de a se abține de la consumul unor produse și chiar de la relații sexuale. Dar cine poate verifica aceste aspecte de comportament intim?!...

Pentru a nu fi etichetate ca "vânzări de copii", "închirierii uterului" nu i se oferă nici o compensație¹². În realitate însă, o treime din femei își închiriază uterul din motive economice, primind 10.000 de dolari pentru sarcină¹³.

Deși greu de acceptat din punct de vedere bioetic, în SUA numai în 1990 s-au născut peste 1.000 de copii, folosindu-se mamele de împrumut. În același timp, trebuie reținut și faptul că fecundația in vitro reprezintă o tehnică extrem de costisitoare, încât nu este accesibilă oricăror familii¹⁴.

Biserica Romano-Catolică pornind de la faptul că Dumnezeu a lăsat numai natura umană în scopul precreației, respinge orice artificiu "taxându-l" ca păcat împotriva naturii omului. La fel, inseminarea artificială a fost condamnată în 1949 de Academia de științe morale și politice din Paris¹⁵.

În legătură cu recoltarea și utilizarea embrionilor umani se ridică și unele probleme de ordin etic. Astfel, în urma fecundației in vitro există embrioni supranumerari, care sunt conservați și depuși în "bănci de embrioni umani". Dintre aceștia, 25-40% mor odată cu decongelarea. Deși embrionii poartă încă de la fecundație viața persoanei umane, sunt folosiți în cercetări, asemenea embrionilor animalii; iar alții sunt folosiți în industrie, în scopul obținerii produselor cosmetice. În acest sens un deputat declara în 1986, în Parlamentul belgian: "cu toții o știm: femei însărcinate care nu-și doresc copii sunt plătite pentru a prelungi sarcina până în luna a șasea, dacă nu a șaptea lună, pentru a putea oferi cercetării științifice și industriei de cosmetice un făt cât mai bine dezvoltat cu putință"¹⁶.

Se atrage apoi atenția "referitor la tehnica de fecundare in vitro și a transferului de embrioni, asupra riscurilor tehnicii (rupturi vasculare, leziuni intestinale etc.), cât și asupra altor accidente ca: moartea în uter, malformații, anomalii cromozomiale; iar în cazul mamele de împrumut există riscul de a naște un handicapat (risc existent în fertilizarea in vitro cu spermă de la o terță persoană), copil refuzat și de mama purtătoare și de mama genetică"¹⁷.

Pe lângă aceasta, procedurile amintite au dezastruoase consecințe etico-sociale, "copilul putând avea trei mame (genetică, uterină și socială) și doi tați (biologic și social)"¹⁸.

11. New York Times, 13 oct. 1991.

12. Gh. Scripcaru și colab. o.c.p. 119-123.

13. V. Beliș, o.c.p. 892.

14. Dr. George Stan, *Teologie și Bioetică*, Alexandria, 2001, p. 31 și 36.

15. C. Maximilian, o.c.p. 55.

16. Florin Pușcaș, *Procreația clinică asistată în teologia "diasporei" ortodoxe*, în *Revista teologică*, nr. 1/1998, p. 80.

17. G. Stan, o.c.p. 33.

18. Gh. Scripcaru, *Medicina legală*, București, 1993, p. 352.

4. Probleme etice în legătură cu "mama închiriată"

O altă problemă deloc de neglijat se referă la modul de gestație raportat la **viața biospirituală a mamei de împrumut.**

În primul rând trebuie să ne gândim la faptul că mama artificială poate rămâne cu un gol depresiv în suflet, văzându-se obligată să cedeze copilul pe care l-a adus la viață prin sângele ei, prin viața ei.

În al doilea rând, trebuie să reflectăm asupra faptului că femeia-mamă imprimă fătului în perioada de gestație anumite trăsături ce-i sunt specifice, pozitive și negative, pe măsură să influențeze comportamentul de mai târziu al celui pe care îl gastează în vederea nașterii. Dar, pentru a nu rămâne numai la vorbe, se cuvine să întreprindem o analiză a **responsabilității pe care se cuvine să o aibă o mamă, fie ca și surogat, asupra viitorului ființei pe care o va aduce la viață,** urmând să ne punem întrebarea dacă orice femeie își poate asuma responsabilitatea maternală; și mai ales, unde găsim femeia corespunzătoare să ducă la viață un om, fără a-i deruta identitatea părinților naturali.

Încă din perioada anilor '60 s-au întreprins cercetări asidue privind psihismul prenatal, în centre medicale de prestigiu și de autoritate incontestabilă¹⁹. S-a dovedit științific că "din punct de vedere psihologic la naștere, copilul nu este nici (numai) o sumă de reflexe și, cu atât mai puțin "tabula rasa"²⁰. Psihologia infantilă modernă afirmă că "imaginea clasică asupra ființei umane ca "tabula rasa" la naștere nu mai este adecvată"²¹. Încă din viața intrauterină "copilul își construiește nu numai entitatea sa biologică, ci își schițează (mai ales în ultimul trimestru de gestație) și cele dintâi contururi ale vieții psihice, deopotrivă în plan senzorial, intelectual și afectiv"²². S-a stabilit că stadiul intrauterin și primii trei ani de viață sunt: "determinați pentru dezvoltarea ulterioară a întregii vieți"²³. Un autor atrage atenția: "Sângele dumneavoastră – **este prevenită tânara mamă** – hrănește copilul, forțele sufletului dumneavoastră se răsfrâng asupra sa, gândurile și emoțiile dumneavoastră i se transmit"²⁴. M. Huttunen și P. Niskanen au inițiat un studiu și au dovedit că "copilul simte tot ceea ce simte mama. S-a constatat, de pildă, trauma pierderii soțului (prin deces) în timpul sarcinii, datorită suferinței profunde cauzată femeii gravide, provoacă mari tulburări psihice copilului"²⁵. Prof. Dr. Gerhard Rottmann de la Universitatea din Salzburg – Austria a întreprins un studiu pe un eșantion de 140 femei gravide, urmând ca la sfârșit să le împartă în patru categorii:

19. Aurel Popescu, *Ființa spirituală a copilului*, Craiova, 1993, p. 40.

20. Conf. Dr. Anca Munteanu, *Stadiile dezvoltării (Vârstele copilăriei și ale adolescenței)*, Timișoara, 1997, p. 44.

21. F. Hotyat, *Cours de psychologie de l'enfant et de l'adolescent*, Paris, 1972, p. 15; după Const. Eugen Jurcă, *Viața înainte de viață – repere psihologice în "duhovnicia" prenatală*, în *Analele Universității de Vest din Timișoara, seria teologică*, II-IV, 1996-1998, p. 50.

22. Anca Munteanu, *Izvoarele prenatale ale psihismului uman*, în "Revista de psihologie", t. 39, nr. 4/1993, p. 345.

23. Prof. Univ. Dr. Ursula Șchiopu și Prof. Univ. Dr. Emil Verza, *Psihologia vârstelor*, București, 1995, p. 52.

24. Wilhelm Stekel, *Recomandări psihanalitice pentru mame*, București, 1995, p. 21.

25. Const. E. Jurcă, o.c.p. 56.

1. Mame ideale, care doresc sarcina conștient sau chiar inconștient; duc sarcina fără probleme, nasc ușor, copilul este sănătos fizic și afectiv.

2. Mame catastrofice, opuse celor dintâi; manifestă o atitudine negativă față de sarcină; au probleme serioase în graviditate; majoritatea nasc prematur; copiii prezintă tulburări emoționale.

3. Mame ambivalente – cazuri paradoxale; fâțiș afirmă bucuria sarcinii, dar nu pot scăpa de "vigilența" fătului, care nu poate fi înșelat: la naștere, majoritatea copiilor prezintă tulburări de comportament și probleme gastro-intestinale.

4. Mame indiferente – se tem să nu-și compromită cariera, se tem de greutăți materiale sau că nu sunt suficient de pregătite pentru maternitate; inconștient își doresc copilul; fătul percepe ambele mesaje: dorit-nedorit; la naștere, majoritatea copiilor sunt apatici și letargici²⁶. Alt studiu pe un eșantion de 500 femei gravide lipsite de preocuparea față de sarcină, s-au soldat prin **abandon uterin**. Deci, atitudinea reactivă, ambiguă sau indiferentă a mamei are efecte nocive asupra copilului care se va naște²⁷.

Experiențele efectuate în stadiul prenatal dovedesc că "dragostea mamei creează premisele ideale pentru dezvoltarea armonioasă a personalității copilului. Dacă mama știe să-și mențină echilibrul psihic și o stare protectoare față de copil, chiar și în momentele de posibilă cumpănă existențială, ea poate înălța prin iubire o platoșă protectoare în jurul copilului, care să-i confere un confort psihic²⁸". La toate acestea adăugăm o remarcă substanțială și anume că, «**o mama cu educație și sensibilitate creștină îi deschide o cu totul altă șansă de viață și mântuire copilului încă din această etapă a existenței**²⁹".

Aspectul fiziologic al mamei surogat, ca și cel psihic și familial au o influență foarte mare asupra fătului. Astfel, s-a constatat că universul sonor intrauterin este dominat de **bătăile inimii materne**, care induc bunăstare și calm, când ritmul lor este normal, iar acest univers sonor în care trăiește fătul are o importanță capitală pentru dezvoltarea armonioasă, atât psihic, cât și fizic³⁰.

Pe de altă parte, s-a constatat că în viața intrauterină din luna a șasea debutează memoria. Se întâmplă însă ca organismul matern, pentru a susține sarcina, secretă hormonul numit oxitocină. Acesta face ca toate achizițiile mnemonice intrauterine să fie uitate, prin transferul lor în arhiva uitată a subconștientului, dar ele pot reapărea sub forme traumatizante în viață³¹.

La toate acestea se adaugă și starea familială a "mamei surogat", știut fiind cât de important este rolul ambilor părinți în perioada prenatală pentru viața și sănătatea copilului. În timpul lunilor de sarcină, relația femeii gravide cu un partener iubitor și sensibil primește un suport moral puternic, creându-se un sentiment de siguranță atât pentru mamă cât și pentru copil. O atmosferă de comuniune familială animată de un duh de dragoste și de liniște, pe durata celor nouă luni,

26. A. Popescu, o.c.p. 42.

27. Conf. Dr. A. Munteanu, o.c.p. 346.

28. Idem, p. 347.

29. Const. E. Jurcă, o.c.p. 58.

30. A. Munteanu, o.c.p. 48-49.

31. Mitropolit Meletios Kalamaras, *Avortul*, trad. rom., București 1996, p. 10.

influențează decisiv sănătatea fizică, sufletească și spirituală a celui ce se va naște³².

5. Adopția de copii – mijloc etic de substituire a procreației artificiale

Se cuvine să precizăm că fecundarea in vitro prin "închiderea uterului", ca fenomen ce neagă unicitatea persoanei umane este întâlnit cel mai mult în SUA. Majoritatea țărilor vest europene refuză această metodă de procreație. În România nu există astfel de cazuri și nici o legislație care să le reglementeze. Există însă "Comitetul Român de Adopții", subordonat guvernului, înființat în 1997 cu scopul "supravegherii și sprijinirii acțiunilor de protecție a drepturilor copilului prin adopție și al realizării cooperării internaționale". Acesta este de altfel, singurul răspuns la dreptul familiei de a avea copii.

Deși am hotărât la începutul studiului să prezentăm o replică față de avort, după cum vedem, procrearea medicală asistată se identifică în cele din urmă cu avortul, mai ales în situația în care embrionii sunt distruși prin cercetările științifice, sau a fabricării produselor cosmetice. Dacă "avortul folosit ca mijloc de contracepție este tentativă de crimă, folosirea gameților donați sau a uterelor surrogat constituie o violare a integrității unirii conjugale și drepturilor copilului la o viață în cadrul familiei sale naturale"³³.

După cum am văzut, medicina "nu poate oferi o tratare a sterilității, ci doar o tehnicizare și o depersonalizare a procreației"³⁴. Oamenilor dornici să-și împlinească familia cu copii, li se recomandă alternativa înfierii unui copil abandonat. "Să ne gândim numai la copiii abandonati, la copiii străzii, care nu au simțit niciodată mângâierea mamei și căroră nu le-a zâmbit nimeni, și să ne imaginăm bucuria pe care ar trăi-o ei în mijlocul unei familii care i-ar înconjura cu o dragoaste de care ci nu au avut parte niciodată"³⁵. Într-adevăr, această pledoarie pentru soarta copiilor abandonati a constituit din cele mai vechi timpuri o preocupare a Bisericii creștine în misiunea ei samarineană. Biserica a instituționalizat grija față de copiii abandonati, prin întemeierea, pentru prima dată în lume a "**leagănelor pentru copii**". Atunci, în acele leagăne de copii afecțiunea înlocuia sălbăticia abandonului și recupera omul pentru iubirea lui Dumnezeu pusă în slujba vieții sociale. Leagănele de copii moderne sunt simple instituții de asistență socială, unde afecțiunea de care copiii au atâta nevoie, lipsește. Spiritul funcționăresc este superficial, rigid și de multe ori dur. Personalul de îngrijire se orientează strict oficial și nu dispune de "iubirea care toate le rabdă", încât dezinteresul și brutalitatea devin de multe ori dominante... Pentru a depăși aceste inconveniente, asistența socială actuală a descoperit o cale mult mai folositoare copilului, și anume cea a "**plasamentului maternal**", efectuată sub îndrumarea medicală și sub controlul

32. Const. E. Jurcă, o.c.p. 59.

33. J. Breck, o.c.p. 224.

34. Florin Pușcaș, o.c.p. 103.

35. G. Stan, o.c.p. 37.

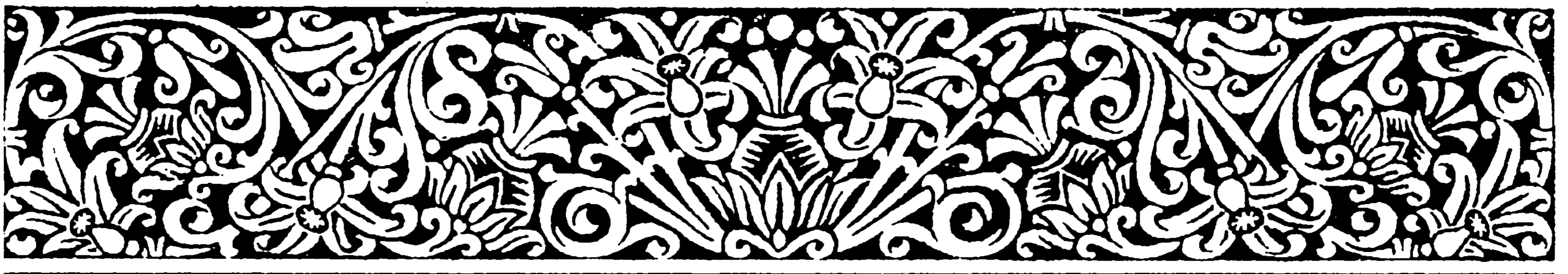
direct al factorilor de răspundere... Desigur, înfierea prin adopție rămâne superioară. Dar... "prudența este mama înțelepciunii"! Mulți evită riscul, gândindu-se la viitorul copilului de care se corelează și soarta părinților. Copilul intră în noua familie ca fiu, cu toate drepturile legale ce decurg de aici. El vine cu o ereditate imprevizibilă, cu care intră în competiția succesului sau a insuccesului în viață, și de care părinții se fac responsabili, cel puțin în fața conștiinței și a viitorului lor. Sunt apoi situații de neînțelegere între soți cu privire la alegerea și opțiunea pentru un anumit copil. Și de aici pot apărea discordiile dintre soți și rezerva părintelui față de copilul adoptat, fiindcă "glasul sângelui" este totdeauna mai tare... Pentru a evita acest aspect, mulți înfiază copii din familii înrudite cu ei. Dar nici în această situație lucrurile nu au totdeauna finalitatea dorită, deoarece "sângele nu se face apă", iar părinții naturali se amestecă de multe ori în educația și soarta copilului de care nu se pot totuși despărți, ajungându-se astfel la tot felul de discuții între rudeni pe motivul adopției.

Cu toate aceste neajunsuri, singura adopție de copii poate substitui procrearea artificială.

Așa cum procrearea aduce împlinirea vieții de familie, tot astfel adopția de copii reprezintă darul sacru al lui Dumnezeu, pe măsură să compenseze și să vindece o anumită deficiență a naturii umane.

Pr. prof. dr. SORIN COSMA

• ANIVERSĂRI-COMEMORĂRI •

POMENIREA DE ȘAPTE ANI A EPISCOPULUI VALERIAN ZAHARIA, LA BISERICA PODEANU DIN BUCUREȘTI (22 FEBRUARIE 2003)

Sâmbătă, 22 februarie 2003, de ziua Aflării Moaștelor Sfinților uciși în Mănăstirea din Evghenia, Parohia Podeanu, din Protoieria I Capitală s-a aflat la dublă comemorare. S-au scurs deja șapte ani, de la mutarea la Domnul a vrednicului de pomenire Episcopul Valerian Zaharia (1905-1996) care între anii 1951 și 1968 a păstorit parohia Oradiei și care nu fără vrerea lui Dumnezeu și-a găsit odihna după o viață zbuciumată și suferindă, lângă zidurile bisericii Sfinții Împărați Constantin și Elena – "Podeanu" din strada Dornei nr. 70 sectorul 1 București. Tot în această zi s-a pomenit împreună și Patriarhul Justinian Marina (1901-1977) la pomenirea zilei de naștere 22 februarie 1901 și care Patriarh Justinian Marina este de asemenea legat de activitatea filantropică a Parohiei Podeanu prin strădania Preotului paroh Vasile Ailioaei care împreună cu "Asociația Diaconia" din cadrul Patriarhiei Române au pus bazele Așezământului Social "Patriarhul Justinian Marina" din cartierul Pajura, destinat mamelor și copiilor supuși violențelor de orice fel.

Ca cel ce l-a cunoscut și sprijinit pe cel pomenit, Prea Fericitul Părinte Patriarh Teoctist, a voit să ia parte la pomenire, însoțit fiind de Înalt Prea Sfințitul Nicolae, Arhiepiscopul Românilor Ortodocși din America și Canada, de Prea Sfințitul Episcop Vicar Vincențiu Ploieșteanu și de Prea Sfințitul Episcop Vicar Ambrozie Sinaitul.

Cât despre legătura Episcopului Valerian cu această parohie, deși vom afla multe pe parcursul reportajului de față, amintim doar faptul că vrednicul de pomenire Episcopul Valerian Zaharia după forțări și lungi peregrinări și-a petrecut ultimii douăzeci și unu ani din viață locuind într-una din casele parohiale din strada Dornei nr. 70.

Supraviețuind câtorva serii de preoți din Parohie Episcopul Valerian era recunoscut de credincioșii pe care-i binecuvânta în biserică și pe stradă și care l-au socotit ca aparținând acestei parohii. S-a mutat la Domnul în primăvara anului 1996, când Prea Fericitul Părinte Patriarh Teoctist, înconjurat de un număr mare

de ierarhi, preoți și mii de credincioși a luat parte la slujba prohodirii vrednicului Episcop Valerian.

Și de dincolo, din lumea dreptilor Episcopul Valerian Zaharia s-a rugat pentru biserica lângă zidurile căreia și-a aflat odihna și care la acea dată era într-o stare de degradare avansată din cauza cutremurelor și vitregiilor vremurilor. Cu rugăciunile Prea Sfinției Sale și efortul preotului paroh Vasile Ailioaei, a familiei sale, sprijinit de preoții slujitori și închinători, în vreme de șapte ani s-a reușit salvarea acestui sfânt lăcaș.

Înveșmântată din temelii și până la turla prin reconsolidări și restaurări între anii 1996-2003, extinsă și restaurată, Biserica Sfinților Împărați Constantin și Elena – «Podeanu» era pregătită de comemorare. Mulțime de credincioși, ucenici și închinători, ce au primit în decursul celor aproape douăzeci de ani harul binecuvântărilor Episcopului Valerian s-au adunat în această importantă zi de pomenire.

Sâmbătă dimineața, pe timpul Utreniei preoții slujitori și diaconii i-au întâmpinat după datină pe Înalt Prea Sfințitul Arhiepiscop Nicolae, Arhiepiscopul Românilor Ortodocși din America și Canada, pe Prea Sfințitul Episcop Vicar Ambrozic Sinaitul, care au fost delegați de Prea Fericitul Părinte Patriarh Teoctist să săvârșească Sfânta Liturghie. În cadrul Sfintei Liturghii, la vremea rânduită s-a făcut ectenia întreită pentru morți la care s-au pomenit numele Patriarhului Justinian Marina și al Episcopului Valerian, cântându-se împreună cu credincioșii formula tradițională de legământ "Veșnică lor pomenire".

La Sfânta Liturghie a asistat unul dintre ucenicii Episcopului Valerian, și anume Arhimandritul Zareh Baronian, vicar al Episcopiei Armene din București.

După chinonic Înalt Prea Sfințitul Arhiepiscop Nicolae a ținut cuvânt de învățătură legat de Evanghelia zilei (Luca 20, 46-47): "Păziți-vă de cărturari, căroro le place să umble în haine lungi și să li se închine lumea prin târguri, să stea pe scaunele cele dintâi și în locurile cele dintâi la ospete", arătând că aceste stări de lucruri specifice Legii celei vechi au fost criticate adesea de Mântuitorul, care ca Fiul al lui Dumnezeu, aduce Legea cea nouă și care este bazată pe dragoste și smerenie. "Fiul lui Dumnezeu S-a smerit pe Sine făcându-Se asemenea nouă..."

Cel ce dorește să poarte chipul lui Hristos trebuie să îmbrace haina smereniei, care smerenie în viziunea Legii celei noi este treapta înălțării noastre. "Cel ce se smerește pe sine se va înălța" zice Mântuitorul. Aceasta este calea care duce spre Hristos și indirect pe treptele înălțării noastre spirituale; virtutea smereniei trebuie să devină pentru creștini motivul înălțării noastre. După Legea cea nouă, între creștinii ce stau pe scaunele cele înalte cei dintâi trebuie să fie cei ce au exersat îndelung virtutea smereniei.

De altfel cercetând viețile celor ce au atins pragul sfințeniei, vom vedea că întreaga lor viață a fost călăuzită de smerenie. Smerenia trebuie însoțită de "filantropie", "iubire de oameni", care-și are desigur izvorul în legea răscumpărării neamului omenesc de către Mântuitorul.

Iubirea de oameni astăzi este mai necesară ca oricând în lume pentru că ea este cheia bunăvoinței dintre oameni, iar un creștin adevărat răspunde o dată cu Pavel că "fără de dragoste nu sunt nimic și m-am făcut chimval răsunător" și continuând zice: "cel ce are dragoste se smerește". Dacă noi am împlini legea și am

așeza dragostea și smerenia la baza societății și familiei, atunci n-ar mai exista în lume nedreptate, familiile ar fi binecuvântate de smerenia și dragostea lui Hristos. Se spune atât de frumos la cununie: "Doamne, Tu cel ce ai așezat dragostea ca legătură neîntreruptă a vieții..."

Cu adevărat iubiții mei, îmi aduc aminte de unul dintre sfinții noștri la care veniseră niște ucenici să-l ispитеască întrebându-l: Când va veni sfârșitul lumii?, iar el după o lungă așteptare le-a răspuns: atunci când nu va mai fi dragoste între oameni.

Smerenia și dragostea ne conduc spre milostenie, care este de fapt rodul acestora. Ați auzit în Evanghelia de astăzi cum Mântuitorul o fericeste pe văduva care a aruncat în cutia darurilor din templu cei doi bani ai săi, arătând că înaintea lui Dumnezeu a fost primit darul ei înaintea altor daruri aruncate de cei bogați. Prin aceasta Mântuitorul ne arată clar că milostenia nu se măsoară prin cantitatea ei, ci dacă ea este făcută din dragoste, din filantropie. Cel ce face milostenie o face din dragoste și dezinteresat, motiv pentru care altădată Mântuitorul ne spune că atunci când faci milostenie nu trebuie să trâmbițezi ci "să nu știe dreapta ta ce face stânga ta". Un om milostiv este un om conștient care judecă. El ajută pe semenii săi din dragoste și nu cu scopuri personale. El nu așteaptă lauda celor din jur. Este greșit și mercantil chiar să zici: eu fac milostenie ca să câștig în lumea de dincolo, sau îți dau ție aici ca să am eu dincolo. E judecata subiectivă a milosteniei. Normal creștinul trebuie să facă milostenia din dragoste față de cel pe care-l ajută. A fi samarinean astăzi înseamnă să te afli acolo unde este trebuință de tine și extinzând puțin mă gândesc la acel Sfânt Părinte care spunea că locul său este acolo unde este nevoie de Hristos, Samarineanul veacurilor.

Dragostea, smerenia și milostenia, iubiții mei au fost și virtuțile exersate de Episcopul Valcrian Zaharia a cărui pomenire o petrecem noi astăzi. Am văzut cărare mare spre mormântul său, ceea ce arată că el a semănat dragoste iar dumneavoastră eulegeți roadele. Biserica frumoasă pe care o aveți este darul iubirii pe care o aveți în frunte cu Părintele Vasile Ailioaei și familia sa, care am înțeles că împreună cu ceilalți slujitori și cu frățiile voastre au muncit cu timp și fără de timp ca să facă din această biserică una dintre cele mai frumoase din București. Sunt convins că răposatul Episcop Valerian Zaharia ar fi mândru de acum arată cum biserica aceasta și gândesc că în aceste vremuri grele, rugăciunile sale înălțate la tronul dumnezeirii v-au fost de un real folos. Rămâneți în dragostea și smerenia lui Hristos, Cel ce va arăta la vedere cele nevăzute. Amin."

La sfârșitul Sfintei Liturghii (după Apolis) Prea Fericitul Părinte Patriarh Teoctist, însoțit de Prea Sfințitul Vincențiu Ploieșteanu, Vicar patriarhal, a sosit în biserică, întâmpinat fiind – după datină de arhieriei, preoți, diaconi și credincioși, cântându-i-se imnul patriarhal. Imediat Prea Fericirea Sa a dat binecuvântarea de început a slujbei parastasului, iar la sfârșit s-au înălțat panhidele pentru cântarea "Veșnică pomenire".

Șirul cuvântărilor a fost deschis, cu binecuvântarea Prea Fericitului Patriarh, de către Arhimandritul Zareh Baronian, vicarul Episcopiei Armene din București.

Evocând viața și activitatea celui pomenit, Prea Cuviosul Arhimandrit a spus printre altele: "a vorbi aici și acum despre Episcopul Valerian îmi este desigur destul de greu, în primul rând pentru că despre el ar trebui să vorbesc ore în șir,

iar în al doilea rând mă tem să nu omit ceva din toată vasta activitate desfășurată ca director de seminarii, stareț al unor vestite Mănăstiri, dintre care Mănăstirile sale de suflet Ghighiu și Antim și nu în cele din urmă de activitatea de aproape douăzeci de ani timp în care a păstorit Eparhia Oradiei, o eparhie grea cu multe probleme. Ceea ce a fost însă cel mai greu a fost perioada istorică dificilă în care a fost înscăunat și a activat. Dar vasta sa experiență căpătată de la marii săi înaintași de suflet Episcopul Visarion Puiu și Mitropolitul Tit Simedrea, a făcut din răzbatătorul stareț și ucenic un episcop călit și dornic să schimbe fața eparhiei în care fusese numit și nu a fost ușor, dar Episcopul Valerian cu fermitate și blândețe acolo unde era cazul a adus pe mulți înapoi la Hristos, la turma pentru care era rânduit păstor. Ca cel căruia m-am spovedit mai bine de douăzeci de ani, cunosc destule clipe în care Episcopul Valerian în clipele sale grele cerea și primea ajutorul lui Dumnezeu. A avut o mulțime de prieteni, iar aceștia nu erau numai ortodocși.

În ce mă privește era prieten și apropiat al Patriarhului armean Vasken, cunoștea o mulțime de preoți armeni și foarte mulți dintre apropiații mei îl consultau spiritual pe vlădica Valerian. A ajutat multă lume de la care nu aștepta nimic în schimb. În peregrinările sale prin București, când sârmanul episcop nu avea o casă, a fost găzduit de prieteni, iar după ce a primit locuință în această parohie, ne-am vizitat și mai des. A făcut ecumenism practic și de aceea legătura dintre noi rămâne până astăzi.

Se vorbește adesea de dialoguri teologice, în timp ce Vlădica Valerian trăia practic trecând barierele teologice cu inima, din dragoste. Mă voi ruga în permanență lui Dumnezeu pentru sufletul său bun și în Liturghiile mele va fi veșnică pomenirea sa. Dumnezeu să-l odihnească în pace cu dreptii Săi. Amin".

Prea Fericitul Părinte Patriarh, mulțumind Prea Cuvioșiei Sale pentru cuvânt a rânduit ca Prea Cucernicul Paroh Vasile Ailioaei să rostească un cuvânt de pomenire.

"Prea Fericirea Voastră, Înalt Prea Sfințiți Părinți, Prea Sfințiile Voastre, Prea cucernici Părinți și iubiți credincioși.

Mulțumesc lui Dumnezeu pentru aceste momente de pomenire, mulțumesc apoi Prea Fericitului Părinte Patriarh Teoctist pentru această zi închinată memoriei celor două mari personalități ale Bisericii Ortodoxe Române: Patriarhul Justinian și Episcopul Valerian Zaharia la pomenirea sa de șapte ani. S-au scurs șapte ani, de când Prea Fericirea Voastră, împreună cu o suită de trei ierarhi, ați binevoit să participați la prohodirea și îngroparea Episcopului Valerian. Îmi amintesc de faptul că atunci în cuvântul meu îl pomeneam pe vlădica al nostru ca pe o "dulce povară". Cu adevărat și astăzi mărturisesc că nu a fost ușor, dar a fost plăcut. Eu și familia mea l-am "înfiat" pe Episcopul Valerian, l-am iubit și acum simțim dorul după acea "dulce povară". L-am pomenit în permanență și în acest sens zic de multe ori în glumă că dacă soția mea îmi va face pomeni cum i-a făcut lui vlădica, voi fi mulțumit în lumea de dincolo!. Am făcut-o însă cu conștiinciozitate și în acest sens îmi aduc aminte de un episod din viața mea. Eram copil, să fi tot avut vreo șapte ani, când trecând pe lângă o înmormântare am primit o monedă de cincizeci de bani și bucuros am plecat spre casă, arătându-i mamei darul primit. Atunci mama mi-a zis: vai de capul tău copile! Ai primit acești bani ca plată. Trebuie să te rogi pentru sufletul celui răposat. Timp de patruzeci de zile, seara și

dimineața, va trebui să faci câte patruzeci de mătării pentru cel răpōsat și să te rogi pentru sufletul lui . N-am mai zis nimic, am început canonul prescris de mama și nu mi-a fost ușor (Spre sfârșitul celor patruzeci de zile îmi veneau și lacrimile, dar am isprăvit). De atunci când vedeam un mort, o luam pe altă cale, ca nu cumva să mai primesc iar vreun canon. Am trăit mereu cu această conștiință și astăzi împreună cu familia mea răsuflesc ușurați după canonirea de șapte ani! Dar am făcut-o cu dragoste, pentru că pe vlădica Valerian l-am iubit pentru toate suferințele lui. Și atunci la înhumare și la toate pomenirile și astăzi am făcut totul pentru ca să-i redăm Episcopului Valerian cinstea cuvenită și să-i păstrăm memoria. Nu pot să nu mă gândesc că la acest canon și povară dulce a noastră am avut un real sprijin în Prea Fericitul Părinte Patriarh Teoctist.

Ne îngrijeam ca nimic să nu-i lipsească Episcopului, dar ne bucuram atunci când vedem că Prea Fericirea Sa nu-l uita o clipă pe vlădica al nostru. Eram deja obișnuiți să vedem cum îi trimitea daruri de fiecare dată la marile Sărbători, și nu numai. Se bucura și-l suna pe Prea Fericitul. Ați fost singurul ierarh din Sinod care, chiar și de la Craiova ca Mitropolit sau de la Iași, iarăși ca Mitropolit, l-ați ajutat. Și vlădica Valerian a avut mulți prieteni în Sinod, dar când a fost pensionat forțat a fost repede uitat. A suferit pentru aceasta, dar l-ați mângâiat Prea Fericirea Voastră, pe care vă stima nu numai ca pe Patriarhul Bisericii, ci și ca pe prieten și coleg.

Prea Fericirea Voastră, comuniunea dintre familia mea și vlădica Valerian a rămas până astăzi, îl simțim mereu aproape și atunci când ne este greu simțim ajutorul său.

Memoria sa va dăinui peste noi și mai cu seamă în acest Sfânt Locaș, căruia vlădica Valerian i-a lăsat o parte din moaștele Sfântului Apostol Simon Zilotul, pe care credincioșii noștri le prețuiesc pentru harul și puterea lor. Acest Sfânt Locaș, astăzi îmbrăcat în haină nouă, a fost altarul la care vlădica Valerian a slujit Sfânta Liturghie și a rostit adesea cuvânt de învățătură, semănând sămânța cea bună a cuvântului lui Dumnezeu. În această biserică, Episcopul Valerian contopindu-se cu noi în rugăciune biruia suferințele pe care le-a avut de îndurat, în această biserică vlădica găsea în Sfânta Liturghie puterea de a îndura și așa cum pe luptători nevoițele alergării îi duc la răsplată, tot așa și pe el încercarea ispitelor și necazurilor l-au călăuzit spre Dumnezeu, primind – cu răbdarea cuvenită – toate cele rânduite de Dumnezeu. Mulțumesc lui Dumnezeu că astăzi la pomenirea celor șapte ani de la mutarea la Domnul a Episcopului Valerian, a rânduit ca Prea Fericirea Voastră să fiți alături de noi cei ce l-am apreciat și a cărui amintire a rămas vie în sufletele noastre. De aceea nu trebuie să fim triști, ci să mulțumim lui Dumnezeu că ne-a învrednicit de comuniune în rugăciune ierarhi, preoți și credincioși, cei ce ne împărtășim în Biserica lui Hristos, în deplinătatea harului.

Ne vom ruga mereu pentru sufletul Episcopului nostru Valerian ca Dumnezeu să-l sălășluiască în corturile dreptilor Săi. Amin.»

A luat apoi cuvântul Prea Fericitul Părinte Patriarh Teoctist, care a spus:

"Iubiți Părinți și frați creștini,

Mă aflu astăzi în mijlocul fraților voastre pentru a înălța glas smerit de rugăciune pentru vrednicul de pomenire Episcopul Valerian, la pomenirea celor

șapte ani de la mutarea sa la Domnul. Împreună cu ceilalți ierarhi prezenți, am dorit să dăm semnificație acestei zile în care împreună ne-am rugat pentru două personalități ale Bisericii noastre – Patriarhul Justinian Marina și vlădica Valerian, fost al Oradiei.

Pe adormitul în Domnul Episcopul Valerian l-am cunoscut încă de pe vremea în care era stareț al mănăstirii Ghighiu de lângă Ploiești, fiind în același timp și profesor de religie la liceul Sfinții Apostoli Petru și Pavel din același oraș. Ca alți iubitori ai scrisului bisericesc, am citit multe din studiile și articolele sale și în acest sens aș vrea să știți că a publicat mult în viața sa, iar lucrarea sa *"Flori alese din grădina Sfintei Scripturi"* a reprezentat un minunat mijloc atrăgător pentru preoți și studenți de a folosi cu ușurință Sf. Scriptură în predicile sau studiile lor.

Așa a voit Dumnezeu, ca în viața și activitatea mea să-mi încrucișeze căile adesea cu regretatul Episcop, ajungând chiar vecini de eparhie, pe vremea când am fost ales Episcop la Arad. Îmi amintesc uneori de un moment crucial din viața Prea Sfințitului Valerian. Se hotăra, de către conducerea comunistă – din acei ani – desființarea mănăstirilor, iar în Sf. Sinod erau prezenți reprezentanți ai statului comunist să ne anunțe începutul sfârșitului pentru călugări și mănăstiri. S-a hotărât să se înceapă cu puținele mănăstiri din eparhia Oradea, iar la vestea acestei hotărâri regretatul Episcop Valerian, cu fermitatea-i și îndrăzneala-i caracteristice, a răspuns: "Puteți hotărî ce doriți, dar eu ca Episcop al acestei eparhii nu voi fi niciodată de acord cu această măsură, chiar dacă va fi nevoie să plec definitiv din această eparhie". La scurt timp după acest episod Episcopul Valerian Zaharia a și fost pensionat.

I s-a luat doar conducerea eparhiei, însă nimeni n-a reușit să-i curme glasul de protest. Dacă acești împotriviți ai credinței n-au reușit să închidă mănăstirile și bisericile, aceasta s-a datorat episcopilor, preoților, mirenilor sau călugărilor, care cu îndârjire au apărut, fiecare la rândul său, Sfintele Altare. Alături de episcopi și preoți au mai luptat pentru apărarea credinței noastre și studenți în teologie, profesori în teologie, cântăreți bisericești și împreună cu ei mulțimea de credincioși.

Regretatul Episcop Valerian, după lungi și anevoioase mutări de la o casă parohială la alta, a găsit înțelegerea preotului Ion Irimia de la parohia Podeanu și din anul 1975, cu aprobarea Arhiepiscopiei Bucureștilor, a primit găzduire în una din casele acestei parohii.

A slujit Sfânta Liturghie la multe parohii din București având înțelegerea tuturor ierarhilor și a preoților noștri, dar mai ales după anul 1990 a slujit în fiecare duminică și sărbătoare în această biserică, unde Părintele paroh Vasile Ailioaei și doamna preoteasă Lorică-Parascheva l-au ocrotit și îngrijit ca pe tatăl lor. Episcopul Valerian Zaharia cel ce și-a petrecut întreaga copilărie într-un cămin de orfani, acum ajuns la venerabilă vârstă, a fost sufletește înfiat de familia Părintelui Vasile Ailioaei. Era tare mulțumit, adesea mă suna și-mi spunea, cu mulțumire, că nu mulți se pot bucura de o aleasă îngrijire, așa cum s-a bucurat el.

Ca Mitropolit la Craiova și la Iași, iar mai apoi în calitatea mea de Patriarh, am încercat să-l ajut pe regretatul Episcop Valerian, dar mulțumirea cea mai mare a fost când am văzut că Episcopul și-a găsit sprijin în familia Părintelui Vasile, și în acest sens aș dori să mulțumesc încă o dată acum familiei Părintelui, pentru că

mi-a luat o grijă de pe suflet, prin modul în care l-au acceptat și îngrijit pe bătrânul Episcop Valerian.

Acum șapte ani la slujba înmormântării atât de minuțios și după datină pregătită de familia Părintelui, spuneam că nu multe biserici se pot bucura de o asemenea cinste de a avea în permanență, – în parohie – un Episcop. Legătura strânsă dintre familia Părintelui paroh și regretatul Episcop s-a materializat apoi, în fiecare an, prin săvârșirea de pomeniri și parastase. Sunt mișcat de profunzimea sentimentelor filiale ale familiei Părintelui Vasile și adormitul în Domnul arhieru Valerian, care așteaptă învierea aici, alături de cântările liturgice și sunetul clopotelor. Rareori am trăit această experiență. Acest lucru arată legătura dragostei dintre Ierarh și Preot, pentru că, de fapt, realitatea este cea mai bună experiență și dovadă. Părintele Paroh prin tot ceea ce a făcut în activitatea sa va fi răsplătit de Dumnezeu, dar la Judecata cea de obște, va avea mult câștig de bunătăți viitoare pentru deschiderea sufletească pe care a avut-o față de un Episcop pensionar și neajutorat. De altfel părintele Vasile Ailioaei și-a arătat pe deplin deschiderea filantropică și după mutarea la Domnul a Episcopului Valerian, prin înființarea, aici în parohie, împreună cu Sectorul Diaconia al Patriarhiei Române, a unui centru numit "Patriarhul Justinian Marina". Iată deci cum legătura iubirii în Hristos dintre ierarhie și preoție aduce foloase Bisericii și credincioșilor în același timp. Dar este această legătură și o dovadă a faptului că trăim în unitate: episcopi, preoți și credincioși. Aceste exemple trebuie să dea de gândit celor ce artificial și uneori sporadic încearcă să deschidă răni în trupul Bisericii, speculând sau mai bine zis încercând să arate că între ierarhi și preoți ar exista vreo distanță, afară de cea liturgică, ca îndatorire harică și canonică. Biserica noastră a depășit multe vitregii ale vremurilor datorită unității dintre ierarhi și preoți, iar astăzi mai mult ca oricând avem nevoie de unitate, înțelegere și trăirea comuniunii, izvor de viață duhovnicească. Ierarhii și preoții trebuie să-și facă împreună datoria lor față de credincioși și mai ales față de cei suferinzi, pentru că altfel vom fi catalogați – în timp – ca cei din Evanghelie care "au trecut pe alături".

Au trecut șapte ani de la plecarea în cer a Episcopului Valerian și dacă privesc biserica pe care, prin grija Părintelui paroh, sprijinit și de părinții coslujitori, îmi dau seama că arhitectura ei pare să fie dominată de figura solemnă a Episcopului Valerian. Atunci, la slujba înmormântării, eram îngrijorat de starea avansată de degradare suferită în timpul vremurilor de acest sfânt lăcaș, iar acum după șapte ani pot să afirm că nici regretatul episcop Valerian n-ar mai recunoaște-o. Lăcașul este atât de temeinic restaurat și re consolidat, iar prin această minunată extindere a pridvorului a devenit o adevărată catedrală a acestui cartier al Bucureștilor.

Vă felicit și sunt convins că în eforturile fraților voastre ați fost ajutați și de rugăciunile lui vlădica Valerian, cel astăzi vrednic de pomenire și pentru care ne rugăm ca Dumnezeu să-l odihnească în locașurile Sale, alături de dreptii Săi. Veșnica lui pomenire.»

Pr. VASILE AILIOAEI

IN MEMORIAM

"În Iordan botezându-Te Tu Doamne..." a răsunat ca un ultim imn de laudă adus lui Dumnezeu, cuvintele rostite cu atâta claritate și trăite de buzele, celui care a picurat în sufletele și inimile multor români de aici și de departe balsam de alinare, putere și răbdare, dar și muștrare spre îndreptare.

Era o după-amiază cu soare blând, abia parcă îndrăznind să se arate printre crestele semețe ale blocurilor înalte, cu un vânticel nu prea rece, ca o răsuflare a oceanului, cu pescăruși căutând înălțimile, cu oameni și mașini ce păreau că se mișcă cu precizia unui ceasornic. Era o după-amiază, ca mai toate în această perioadă a lui Gerar.

Fiecare își știa locul și menirea lui, ca într-un mare tot și peste toate plutea liniștea și pacea. O liniște și o pace, pe care multe suflete de români departe de vatra lor, o chemaseră la Sfânta Liturghie și Slujba Bobotezei fiind în comuniune cu păstorul lor duhovnicesc **Arhimandritul Mitrofor Vicar Doctor Vasile Vasilachi**.

Și ca ruga lor să fie și mai fierbinte, ca un prinos de mulțumire adus lui Dumnezeu cel ce avea să sfințească apele cu *"curgerile Iordanului"*, Sfânta Slujbă a fost înfrumusețată cu glasuri limpezi și răsunătoare în cântări de bucurie spirituală ale elevilor Seminarului teologic ortodox din București, însoțindu-l pe Ierarhul locului **Înalt Prea Sfințitul Nicolae Arhiepiscop al Americii și Canadei**, întru această mare și sfințită zi.

Deși tânăr după ani și înfățișare, cu fața luminoasă, cu ochii căutători și vocea blândă, Înalt Prea Sfinția Sa impunea respect și pioșenie, iar în vecinătatea Prea Cuviosului Părinte Arhimandrit păreau două flăcări vii ale neamului și credinței străbune, două suflete mari în trupul trainic al Bisericii mamă.

S-au sărutat frățeste mărturisind pe *"Hristos în mijlocul nostru"* și s-au cuminecat din același Sfânt Potir, chemând la viața în Hristos Domnul *"cu frică și cu cutremur"* turma cea încredințată, iar mai apoi în cuvântul de învățătură Prea Cuviosul Părinte Arhimandrit, cu lacrimi în ochi și vocea-i tremurătoare de emoția copleșitoare a acestei bucurii duhovnicești s-a adresat deopotrivă tuturor spunând: *"Dorul de casă începe de când ai pășit pragul plecării din ea. Din clipa aceea, tu iei cu tine, în taina sufletului tău, aceste amintiri scumpe, pe care le vei purta de-a pururea, de-a lungul anilor, în îndepărtatele locuri, pe unde-ți va fi alergarea vieții. În clipele de însingurare și neliniște, cu ele vei retrăi începuturile vieții în care, cei dragi ai tăi, au sădit în tine, dragostea lor, ori tu ai zidit cea dintâi iubire a ta pentru binele altora"*.

Ce a vrut să spună părintele în acele clipe, era greu de analizat, căci din ochii tuturor, lacrimile curgeau fără de voie și probabil în minte se derula filmul amintirilor, dar părintele vorbea blând și rar, chemând la acea înțelepciune de a ști cum să trăim frumos unul cu celălalt, iar mâinile dânsului întinse parcă încercau aievea să-i cuprindă pe toți.

Părea un *"Moise viu"* ieșit parcă din dalta lui Michelangelo, un *"Sfântul Ioan Gură de Aur"*, coborât acum de pe pereții bisericii, pe care cu multă osteneală și trudă, începuse să o înfrumusețeze cu pictura, în culori calde plăcute ochiu-

lui, cu Maica Domnului, cu Sfântul Prunc în brațe străjuind altarul și sfinți cu chipuri blânde și rugătoare.

Și cuvântul părintelui duhovnic pătrundea adânc în inimile și simțirea tuturor, căci într-un glas cu toții au mulțumit lui Dumnezeu pentru toate darurile și încercările vieții primite.

Au mulțumit Înalt Prea Sfinției Sale pentru grija părintească pe care le-o poartă și legătura cu Biserica și Patria mamă, pentru cuvântul plin de învățătură și binecuvântarea arhierescă și l-au petrecut cu cântarea "*Pre Stăpânul nostru...*" rugându-l să poposească mai des în Biserica Sfântul Ierarh Nicolae din Queens, New York.

Și cum datina străbună o cere, neobositul părinte cu dascălul alături, ca odinioară la Bobâlna, a mers să boteze casele acelor care din binecuvântate pricini n-au ajuns întru această zi de sărbătoare la Sfânta Biserică să-și ia Aghiasmă mare sau n-au fost găsiți acasă mai devreme.

Chemarea datoriei sfinte i-a îndreptat pașii către o creștină imobilizată la pat și urcând câteva etaje pe scări, cu multă îndrăzneală și sacrificiu a ajuns la destinație însă, în casa aceea cu busuiocul legat cu tricolor și crucea-n mână, timpul s-a transformat în veșnicie pentru Părintele Arhimandrit Vasile Vasilachi.

Nonagenarul, de acum "*ostaș a lui Hristos*", a plecat pe drumul spre Lumina Vieții, cu conștiința datoriei împlinite slujind lui Dumnezeu și omului. Cu fiecare an, mai scuturat de podoabele vieții, cu fiecare iarnă mai înălbit pe cărările cele întroienite ale sufletului, pășise de-a binelea în anii înzăpezirilor și a slabelor nădejdi de alte primăveri spre atingerea centenarului.

Vestea cea tristă s-a răspândit cu iuțeala fulgerului răsunând în urechile tuturor ca sunetul tunetului, și ca la o singură chemare, biserica s-a umplut de credincioși, care parcă nu voiau să creadă ochilor că părintele lor duhovnicesc, în cuvântul de învățătură de la Sfânta Liturghie își lua rămas bun de la fiecare fără ca cineva să simtă despărțirea.

Înveșmântat după rânduiala monahală, toată agoniseala părintelui era pe el și în jurul său, comoara cea nestricăcioasă în cer și-n inimile celor ce veniseră să-l plângă.

Erau copii și adulți, bărbați și femei, cu ochii plini de lacrimi, cu inimile strânse și priviri pierdute. Nimeni nu întreba nimic și nimeni nu vorbea, însă o singură întrebare stătea pe buzele tuturor "*de ce acum?*", căci toți gândeau la frumusețea zilei ce abia se încheia.

Și ca frumusețea să fie prelungită, Sfânta Biserică s-a transformat într-un paradis, un rai al florilor cu buchete legate strâns cu tricolor și mari coroane străjuind sicriul de-o parte și de alta.

Slujba privegherii s-a săvârșit în acea seară de Înalt Prea Sfințitul Arhiepiscop Nicolae, însoțit fiind de un sobor de preoți, dar vocea sa trăda durerea din suflet.

Glasurele elevilor seminariști răsunau clare în cântări de jale și astfel, trupul celui ce văzuse lumina zilei în anul 1909 într-o familie sacerdotală, ctitor de biserică pe frumoasele plaiuri moldovene, a fost însoțit trei zile și trei nopți cu cântări și citiri din Psaltire.

Toți credincioșii din biserică au trecut rând pe rând prin fața sicriului și uitând de oboseala nopții sau grijile zilei de mâine și-au înălțat glasurile în rugăciune

cerând *"iertare de păcate și fericita adormire"* pentru cel ce le fusese până mai ieri *"stâlpul și temelie"* credinței lor, ancoră tare, locul de întâlnire dintre două lumi.

Dar timpul s-a scurs prea repede și cele trei zile ale privegherii s-au încheiat cu Sfânta Liturghie și slujba de prohodire.

A urmat apoi cuvântul de mângâiere și îmbărbătare rostit de *Înalt Prea Sfințitul Arhiepiscop Nicolae*, iar din partea Statului Român, *Excelența Sa Domnul Gheorghe Dimitrescu, Consul general la New York*.

Apoi Prea Cucernicul Părinte Dogaru Gheorghe, a dat citire telegramii de condoleanțe trimisă din țară în numele Bisericii Ortodoxe Române și a Sfântului Sinod, semnată de *Prea Fericirea Sa, Prea Fericitul Părinte Teoctist, Patriarhul Bisericii Ortodoxe Române*, în care, în cuvinte pline de admirație și prețuire a fost elogiată viața, dar mai ales activitatea *Prea Cuviosului Părinte Arhimandrit Vasile Vasilachi* și telegrama trimisă de *Excelența Sa Domnul Sorin Ducaru, ambasadorul României în Statele Unite* în care-și exprima profunda durere a pierderii unui adevărat *"lider religios"*.

Abia când sicriul a părăsit lăcașul sfânt, sute de inimi de români au izbucnit într-un plâns general conștient fiind că acesta este ultimul drum pământesc al părintelui lor duhovnicesc și într-un marș funebru, într-o coloană impresionantă, l-au condus spre *"locul veșniciei"* în Cimitirul Sfântul Mihail din Astoria, Queens. Acolo la groapă cu toții i-au cântat *"veșnica lui pomenire"* și și-au adus aminte cuvintele rostite cu atâta tărie și convingere spuse de nenumărate ori de părintele *"Cu răutate către nimeni, dar cu dragoste către toți. Să iubiți Biserica Ortodoxă, care ne-a dat-o Dumnezeu prin Sfântul Apostol Andrei, cel întâi chemat dintre Apostoli. Să iubiți Neamul Românesc, cu tot trecutul lui de glorie. Să fiți mândri că sunteți români"*.

Preot prof. GHEORGHE DOGARU

*Înalt Prea Sfinției Sale,
Înalt Prea Sfințitului Părinte Dr. NICOLAE CONDREA,
Arhiepiscopul Arhiepiscopiei Ortodoxe Române în America și Canada*

Înalt Prea Sfinția Voastră,

S-a stins din viață, la vârsta venerabilă de 93 de ani, în chip neașteptat, Părintele Arhimandrit Mitrofor Dr. Vasile Vasilachi, în timp ce se afla în vizită pastorală cu prilejul mării sărbători a Botezului Domnului. Atașamentul său, cunoscut tuturor, pentru împlinirea misiunii încredințate de Biserică, îl definea din tinerețe. Deși intrase cu bine în cel de-al nouăzeci și treilea an de viață, neobositul părinte, binevoitor și fără a se plânge de povara vârstei, era gata să împlinească dorințele enoriașilor sau cele ale eparhiei. La întâlnirea de la Montreal, din vara anului trecut, cu prilejul hirotoniei și întronizării Înalt Prea Sfinției Voastre, îl priveam cu admirație pe Părintele Arhimandrit Vasile, la lucrările Congresului și la Sfânta Liturghie, pentru statura sa impunătoare, pentru intervențiile de la tribună, exprimând gânduri, prezentând situații sau probleme de actualitate, cu vioiciunea-i cunoscută și tonul optimist pe care îl transmitea celor prezenți.

Respectat de cler și credincioși, nonagenarul vicar arhiepiscopal radia proșpețimea de cuget și avea o privire cuprinzătoare asupra viitorului, vrând să escaladeze anii premergători atingerii centenarului vieții sale. Oricine îl privea și mai ales auzea vorba sa în grai moldovenesc, cu nuanțe de înțelepciune cronicărească, se gândea cu respect și admirație la longevitatea Părintelui Mitrofor Vasile.

Născut în anul 1909, tânărul Vasile a făcut studii seminariale, universitare și post-universitare la Huși, București și Chișinău, fiind hirotonit diacon și apoi preot de vrednicul de pomenire Patriarhul Nicodim, care îl aprecia foarte mult, transferându-l la Centrul Patriarhal, unde l-a numit predicator al Catedralei Patriarhale, redactor al revistei "Biserica Ortodoxă Română" și membru în consiliul de conducere al Institutului Biblic și de Misiune. Predicile sale, apreciate pentru profunzimea teologică și claritatea expresiei, au fost publicate în câteva cărți de predici, iar ostenele sale la Institutul Biblic și de Misiune al Bisericii Ortodoxe Române s-au încununat prin tipărirea Sfintei Scripturi și a altor cărți de teologie de mare valoare.

Într-o perioadă frământată și dificilă, ca aceea a sfârșitului celui de-al doilea război mondial și instaurării regimului comunist, Părintele Vasile a fost stareț al Mănăstirii Antim și al Schitului Pocrov, din județul Neamț, pe care le-a restaurat, dându-le strălucirea menirii lor de vetre duhovnicești. După ani grei de temniță comunistă, în calitate de preot paroh al Parohiei Bobâlna, din județul Cluj, a ctitorit aici frumoasa biserică închinată Prea Sfintei Treimi în care astăzi închinătorii acestui sfânt lăcaș îi păstrează amintirea cu pioșenie. Ajuns în Statele Unite ale Americii, Părintele Vasile Vasilachi a fondat în New York parohia ortodoxă română cu hramul Sfântul Ierarh Nicolae, pe care a înzestrat-o ca pe o adevărată catedrală și care este mândria credincioșilor pe care i-a păstorit.

Fiu de preot din ținuturile moldave ale Vasluiului și fratele Părintelui Arhimandrit Haralambie Vasilachi, mărturisitor al credinței într-o închisoare comunistă, unde și-a dat sufletul lui Hristos, mult râvnitorul Părinte Arhimandrit Vasile Vasilachi a înscris în viața și în istoria recentă a Bisericii noastre, o traiectorie pastorală, de ascultare și smerenie pilduitoare, îndeplinind cu fapta, cuvântul Mântuitorului: "N-am venit să fac voia Mea, ci voia Celui care M-a trimis!" (Ioan, V, 30).

Numele și vredniciile sale rămân înscrise nu numai în mulțimea cărților editate și tipărite, ci și în sfintele lăcașuri ctitorite sau ajutate, în rândul cărora se înscrie și istorica bisericuță Sfântul Spiridon Vechi din București, demolată în timpul dictaturii comuniste, rezidită între anii 1991-1994 și sfințită în anul 1996, atunci când Părintele Vasile a fost ridicat la rangul de Mitrofor.

Părintele Vasile duce cu sine și jertfa răbdării anilor petrecuți în închisorile comuniste, înfățișându-se acum la porțile vieții celei veșnice, unde nu este durere, nici întristare, nici suspin, primind dreapta răsplătire de la Părintele Luminilor, Hristos, Dumnezeuul nostru, Viața și Învierea noastră.

Dumnezeu să-l odihnească în pace și veșnică să-i fie pomenirea!

† **TEOCTIST**

ARHIEPISCOP AL BUCUREȘTILOR,
MITROPOLIT AL MUNTENIEI ȘI DOBROGEI
ȘI PATRIARHUL BISERICII ORTODOXE ROMÂNE

PĂRINTELE PROF. DR. PETRE I. DAVID A PLECAT PE CALEA VEȘNICIEI

Încă unul dintre dascălii de teologie a trecut pragul spre veșnicie. Prea devreme și pe neașteptate, Părintele arhid. prof. dr. Petre I. David ne-a părăsit pentru totdeauna. În dimineața zilei de miercuri, 28 mai 2003, în urma unei suferințe cauzate de o boală incurabilă, purtată cu bărbăție, cu nădejde creștină și optimism, Părintele prof. Petre David a închis ochii pentru eternitate. Pentru cei care l-am cunoscut, colegi de profesorat, de birou de redacție, studenți, prieteni și cunoștințe apropiate, vestea morții lui ne-a îndurerat și ne-a impresionat. Nu ne-a venit să credem că omul acela fără astâmpăr, în căutarea noului și a adevărului, însetat de cunoaștere și de viață, a semnat pactul cu moartea și s-a lăsat învins de ea. Îl serbasem cu mare bucurie și cu nădejdea revenirii printre noi, la mijlocul lunii martie, după ce împlinise vârsta de numai 65 de ani, și după ce a desfășurat o frumoasă, multilaterală și bogată activitate în slujirea Bisericii.

Părintele prof. Petre I. David s-a născut la 9 martie 1938 în comuna Rugetu, fosta Tometești, din ținuturile pline de frumusețe și încărcate de legendă ale județului Vâlcea, sfințite de eroi, care s-au jertfit pentru țară și neam, și aureolate de nimbul sfințeniei mănăstirilor oltene și al personalităților bisericesti care au odrăslit din aceste plaiuri minunate, amintind la loc de cinste pe marele și neîntrecutul Patriarh Justinian Marina. Îi plăcea să spună că își trage obârșia din aceste locuri cu care se mândrea, pe care le iubea și pe care se străduia, cu mare bucurie, să le arate sutelor de studenți pe care îi purta în excursii în această zonă, ori de câte ori avea ocazia. În casa părinților săi, țărani harnici și cinstiți, a învățat ce înseamnă munca, respectul față de oameni și de valorile culturale și naționale. După școala generală, urmată în comuna natală, s-a înscris la Seminarul Teologic din Curtea de Argeș, pe care l-a absolvit în 1957, distingându-se prin sârguința la carte și cuminenție. A urmat apoi cursurile Institutului Teologic Universitar din București, actuala Facultate de Teologie, între anii 1958-1962, fiind apreciat de pleiada strălucită de profesori din acel timp ca un element de nădejde pentru teologie și Biserică. A avut de înfruntat vitregiile timpului și ale ideologiei de atunci, dar a reușit să se înscrie la cursurile de doctorat, la secția, pe atunci, de Teologie sistematică, specialitatea Teologie Fundamentală și Istoria Religiilor, lucrând sub îndrumarea pr. prof. dr. Petru Rezuș, între 1963-1966. În anul universitar 1972-1973, a beneficiat de o bursă de studii la Academiiile Teologice de la Moscova-Zagorsk și Leningrad (astăzi Sankt Petersburg). În 1977 a susținut examenul de doctorat cu lucrarea *Premise ale dialogului anglicano-ortodox. Aspectul Revelației divine. Contribuția culturii teologice românești*, apreciată cu calificativul *exceptional*.

Părintele prof. David și-a început activitatea în cadrul Bisericii cu slujba modestă de pedagog la Școala de cântăreți bisericesti de la Mănăstirea Cozia, între 1957-1958, apoi a continuat în cadrul Tipografiei și a Editurii Institutului Biblic și de Misiune al Bisericii Ortodoxe Române mai întâi în calitate de corector (1962-1974) apoi ca șef de serviciu Secretariat (1967-1974) la Editură și redactor principal la revistele centrale bisericesti (1974-1977), distingându-se ca

un om de mare corectitudine, un coleg admirabil, sensibil și afectuos, gata să ajute pe oricine avea nevoie de sprijinul său. Era perioada foarte grea pentru presa bisericească, cenzurată de regimul de atunci, cu multă rigurozitate, când Părintele David, prin felul său cuceritor de a fi, prin curaj și îndrăzneală, a reușit să obțină avizul de publicare pentru multe lucrări de teologie ale profesorilor și doctoranzilor, care umpleau paginile revistelor teologice. N-a fost nimeni care să nu fi fost ajutat de el când se afla la ananghie. Era omul care deschidea cu folos toate ușile zăvorâte și de nepăsare, dar mai ales de ostilitate împotriva Bisericii.

Din 1977, prin concurs, a trecut în învățământul teologic, universitar, la Institutul Teologic Universitar din București, mai întâi în calitate de conferențiar suplinitor la disciplina de Îndrumări misionare și Ecumenism, apoi ca titular și, din 1990, ca profesor titular la aceeași disciplină care a căpătat titulatura de Mi-siologie și Ecumenism.

Ca profesor, a desfășurat o frumoasă și rodnică activitate, reușind să dea viață disciplinei pe care a predat-o cu multă plăcere, pasiune și competență. Informat până la ultima noutate, disciplinat și corect, cu mult patos oratoric, cu un stil atrăgător, presărat cu ironii fine, dovadă a inteligenței sale, apărător îndârjit al învățaturii de credință ortodoxă, dar și conciliant cu celelalte culte și mai ales cu sectele, Părintele prof. Petre David a reușit să facă din cursurile și seminariile sale ore de adevărată încântare pentru studenți, atrăgându-i și trezindu-le interesul pentru studiul acestei discipline. A fost iubit mai mult decât oricare dintre cadrele didactice din Facultate pentru modul lui de a se comporta, pentru transparența și naturalețea sa, pentru optimismul pe care îl degaja din ființa sa. Îndrumător de an cu experiență bogată, a fost un adevărat părinte al studenților pe care i-a format duhovnicește, i-a stimulat și i-a educat și ca teologi, și ca viitori preoți, dar și ca români, făcându-i să-și iubească țara prin numeroasele excursii pe care le-a organizat cu ucenicii săi, dintre care cei mai apropiați făceau parte din cercul său duhovnicesc și pe care-i numea cu un nume alegoric "fiii pierzaniei". Era nelipsit de la Sfânta Liturghie când era de rând anul său, mulți dintre studenți și absolvenți au lucrat tezele de licență sub îndrumarea sa, iar la doctorat a avut o serie întreagă de ucenici, dintre care unii au dobândit deja titlul academic suprem de *doctor în teologie*. Cu un grup mai apropiat a vizitat Locurile Sfinte din Israel, Grecia și Italia, iar călătoria de acum doi ani în SUA l-a făcut cunoscut și comunităților românești din această parte de lume.

În calitate de cadru didactic, a participat la o serie de întruniri ecumenice, fiind membru în Comisia ortodoxă română pentru dialog cu Biserica Anglicană.

Părintele prof. Petre David a fost și un neobosit și neastâmpărat cercetător, publicând o mulțime de studii, articole, recenzii, comentarii, documentare și lucrări sub formă de carte în domeniul Istoriei Religiiilor, al ecumenismului și al Istoriei culturii românești. Era un pasionat scriitor și împătimit după noutate, nu pentru a produce impresie, ci pentru desăvârșirea adevărului. Voi aminti câteva dintre lucrările sale teologice mai importante, presărate prin toate revistele bisericești și sub formă de carte sau volum: *Totemismul în cultura unor popoare*, în G.B., 1965; *Curenți noi în teologia anglicană*, în *Ortodoxia*, 1966; *Tendințe de unire între cultele apărute din anglicanism*, în *Ortodoxia*, 1967; *Sucesiunea*

apostolică și unitatea de credință la vechii catolici, în *Ortodoxia*, 1967; *Aspecte noi în legătură cu intercomuniunea*, în *Ortodoxia*, 1967; *Religia traco-dacă și celto-britanică*, în *BOR*, 1975; *Consecințe și relații generale (indirecte) între Anglia și Daco-Romania (sec. III-XIII)*, în *BOR*, 1975; *Premise ale dialogului anglicano-ortodox. Aspectul Revelației divine. Contribuția culturii teologice românești. Teză de doctorat*, București, 1977; *Vechi legende despre geto-daci, preocupări ale strămoșilor noștri confirmate de noi descoperiri arheologice*, în *BOR*, 1978; *Aspecte ale vieții spirituale a traco-dacilor în timpul marelui rege Burebista*, în *MO*, 1979; *Hipocratism și creștinism în lumea veche și la strămoșii noștri*, în *G.B.*, 1982; *Atitudini mai noi cu privire la valoarea și interpretarea Sfintei Scripturi*, în *M.B.*, 1984.

Părintele prof. David a acordat o atenție deosebită personalităților marcante din istoria și cultura românească, cărora le-a dedicat studii ample cu informații aduse la zi sau cu date noi, având în multe privințe, puncte de vedere proprii. Dintre aceste lucrări putem menționa: *Un ecumenist al secolului al XVI-lea: umanistul Nicolae Vlahul*, în *G.B.*, 1969; *Constantin Brâncuși în cultura românească și arta universală*, în *M.O.*, 1972; *Cuviosul Paisie cel Mare (Velickovski), un desăvâșit monah român, Noi cercetări și ipoteze*, în *BOR*, 1975; *Dimitrie Cantemir și urmașii săi în Rusia. Exemplu de demnitate și patriotism*, în *BOR*, 1974; *Mitropolitul Dosoftei apărător luminat al Ortodoxiei*, în *M.O.*, 1974; *Arta și cultura, coordonatele eternității unui popor. Centenarul nașterii lui Constantin Brâncuși*, în *BOR*, 1976; *În legătură cu rotonda de la Alba-Iulia. Importanța descoperirii ei pentru argumentarea continuității și permanenței românilor din Transilvania înainte de secolul al X-lea*, în *BOR*, 1978; *Un acord perfect în spiritualitatea românească: George Enescu*, în *MMS*, 1981; *O stea a diplomației mondiale, Nicolae Titulescu*, în *M.O.*; *Distinși fii ai Mitropoliei Olteniei, profesori în învățământul teologic superior*, în *M.O.*, 1986; *Cinstirea moaștelor Cuviosului Dimitrie cel Nou din Catedrala Patriarhiei Române*, în *BOR*, 1991:

Dintre lucrările mai ample, sub formă de carte, menționăm cursul său, pe care l-a actualizat mereu și l-a publicat sub denumirea de *Călăuza creștină pentru cunoașterea și apărarea drepte credințe în fața prozelitismului sectar*, Editura Episcopiei Aradului, 1987; *Din istoria Sfinților poporului român*, București, 1992; *Ecumenismul, factor de stabilitate în lumea de astăzi*, București, 1998, și cartea de predici cu titlul *Caută și vei afla*, tipărită în mai multe ediții, dintre care ultima la București, Iași, Craiova, 2002.

Studiile, articolele și cărțile Părintelui David se remarcă prin originalitate, noutate și bogăția informațiilor. Dar Părintele prof. Petru David a fost și un slujitor bisericesc care a rămas atașat sufletește de frumusețea cultului divin ortodox. Ca diacon, a fost nelipsit de la Sfânta Liturghie din duminici și sărbători, iar la Mănăstirea Antim și de la vecerniile săvârșite aici sâmbătă și duminică, unde a slujit cu regularitate și unde a predicat cu multă pasiune. Credincioșii Capitalei îl vor păstra în inimile lor pentru predicile sale înflăcărâte, rostite fie la Mănăstirea Antim, fie la Biserica Sfântul Spiridon Nou, la parohia Sfântul Ilie sau la Biserica Sfânta Ecaterina. De la modestia slujirii sale de diacon s-a ridicat la înălțimea și măreția predicilor marilor ierarhi ai Bisericii noastre și ai Ortodoxiei.

Pentru toate aceste daruri și calități cu care Dumnezeu l-a înzestrat și pentru cele pe care Părintele David Petru le-a dobândit în viață, prin trudă și perseverență, el rămâne viu în amintirea colegilor, a studenților și doctoranzilor săi și a prietenilor

și cunoștințelor sale apropiate. Dovada acestei aprecieri și iubiri a constituit-o slujba de prohodire la care a participat o mare de lume. După încetarea sa din viață, sicriul cu trupul său neînsuflețit a fost depus în Biserica Sfânta Ecaterina, paraclisul Facultății de Teologie "Patriarhul Justinian" din București, unde s-a citit permanent Psaltirea, iar o mulțime de preoți au săvârșit slujba stâlpilor și s-au rugat pentru el. Slujba prohodirii a avut loc în ziua de vineri, 30 mai 2003, și a fost săvârșită de un impresionant sobor de slujitori, având în frunte pe IPS Arhiepiscop prof. dr. Teodosie al Tomisului, prieten apropiat al Părintelui prof. Petre David. IPS Sa a fost înconjurat de PPSS Episcopi Ambrozie Sinaitul, Vicar patriarhal, și Sebastian Ilfoveanul, Vicar al Sfintei Arhiepiscopii a Bucureștilor, de decanul, prodecanii și profesorii Facultății de Teologie din București și de o mulțime de preoți și diaconi din Capitală și din țară. Slujba, la care au dat răspunsurile corurile studenților teologi din București și Constanța, a fost înălțătoare și impresionantă, ca o zi de Înviere sau un hram de biserică. La sfârșitul slujbei au vorbit: IPS prof. dr. Teodosie, Arhiepiscopul Tomisului, pr. prof. dr. Nicolae D. Necula, decanul Facultății de Teologie "Patriarhul Justinian" a Universității din București, pr. asist. Alexandru Gherasim, director în Ministerul Culturii și Cultelor, care a transmis cuvântul d-lui lect. univ. Laurențiu Tănase, Secretarul de Stat pentru culte, pr. dr. Lucian Leonte, protopop de Botoșani, ucenic al Părintelui prof. David, pr. drd. Paraschiv Dragoș, asistent la Facultatea de Teologie din Constanța, și P. Cuv. Arhim. dr. Bartolomeu, starețul Mănăstirii Cozia și exarhul mănăstirilor din Episcopia Râmnicului. Vorbitorii au scos în evidență aspectele principale ale vieții și activității desfășurate de Părintele Profesor Petre David în slujirea Bisericii strămoșești și mai ales a învățământului teologic, subliniind calitățile sale deosebite de cadru didactic temeinic pregătit, pedagog experimentat, slujitor desăvârșit al altarului, al cuvântului și al scrisului teologic și mai ales calitatea sa de om și prieten. Cu aceste calități va rămâne veșnic în amintirea colegilor și studenților săi, a prietenilor și a familiei sale dragi, căreia vorbitorii i-au împărtășit sincere condoleanțe.

Trecerea la cele veșnice a Părintelui prof. Petre David lasă un gol adânc resimțit în sânul familiei sale iubite, în sufletele colegilor și studenților săi, al consătenilor săi, pe care i-a ajutat substanțial la zidirea noii biserici din satul său natal și de care era foarte mândru, dar el rămâne viu prin personalitatea și scrisul său teologic, prin sintagmele sale devenite proverbiale, prin capacitatea de a crea un moment de rară frumusețe și optimism în întâlnirea lui cu oricare dintre cei care l-au cunoscut. Sunt convins că toți colegii și studenții lui îl vor pomeni cu evlavie și duioasă aducere aminte la Sfânta Liturghie și se vor ruga pentru sufletul său generos.

După ce întreaga asistență a intonat cu adâncă simțire "Veșnica pomenire!" și după înconjurarea Bisericii Sfânta Ecaterina cu sicriul cu trupul său neînsuflețit, cortegiul funerar s-a îndreptat spre cimitirul Bellu din Capitală, unde a fost înmormântat, nu departe de capelă și nici de teiul care străjuiește mormântul marelui poet național, Mihai Eminescu, la a cărui pomenire era prezent aproape în fiecare an.

Agapa de îngropare a avut loc la cantina Facultății de Teologie.

În veci să fie pomenit, iar Dumnezeu să-l odihnească cu dreptii!

Pr. prof. dr. NICOLAE D. NECULA
Decanul Facultății de Teologie Ortodoxă din București

UN STRĂLUCIT CANONIST AL VEACULUI AL XX-LEA – PĂRINTELE PROFESOR LIVIU STAN

– La 30 de ani de la moarte –

În primăvara anului 1973 treceau pragul acestei vieți spre lumea veșniciei trei teologi ortodocși de excepție: apologetul Ioan Gh. Savin (1885 – † 22 februarie 1973), fost profesor la Chișinău și București, istoricul bisericesc Teodor M. Popescu (1893 – † 4 aprilie 1973) de la București și mai tânărul lor coleg Liviu Stan (1910 – † 1 aprilie 1973), fost profesor la Sibiu și apoi la București. Un moldovean, un muntean și un ardelean, trei "luceferi" ai teologiei românești care au făcut "epocă" prin cultura lor multilaterală, prin activitatea lor la catedră, prin lucrările lor de excepție, cu un larg ecou și peste hotare și care nu-și vor pierde valoarea niciodată. Biserica pierdea trei dascăli iluștri, după care vor urma alții, din generația lor, încât teologia românească rămânea tot mai săracă prin dispariția lor. Primii doi avuseseră și nefericirea de a fi cunoscut, pentru mai mulți ani, regimul de teroare și înfometare din închisorile comuniste, ani pierduți pentru munca lor științifică. Părintele Liviu Stan, deși făcuse "politică de dreapta" în tinerețe, n-a fost arestat; în schimb, a fost chemat de Dumnezeu la El prea devreme, la numai 63 de ani, încă în plină putere de muncă și când ar mai fi putut îmbogăți teologia românească cu multe alte lucrări de valoare, în primul rând cu manualul de Drept bisericesc, pregătit pentru tipar.

Părintele Liviu Stan era un fiu al Hunedoarei, originar din satul Socet, din Munții Poiana Ruscăi, din așa-numita "țară a pădurenilor", o zonă de munte, cu sate mici și sărace, dar cu locuitori harnici care se ocupau cu agricultura și cu creșterea vitelor, cu un port pitoresc și cu tradiții străvechi, pe care le mai păstrează până azi. Cunoscutul etnograf clujan Romulus Vuia (1887-1963) a publicat câteva lucrări remarcabile despre "pădureni" și despre portul lor minunat, deosebit de cel din alte zone ale țării. Socetul, atestat pentru prima dată în anul 1482, a fost întotdeauna un sat mic, cu un număr redus de locuitori, toți români ortodocși. De pildă, în statistica generalului Bukow, din 1761-1762, apare cu doar 12 familii, iar într-o statistică din 1766 cu 20 de bărbați și 20 de femei.

Bunicul viitorului profesor și canonist a fost preotul Lazăr Stan, desigur hirotonit fără a fi avut o pregătire teologică completă, pentru că nu l-am găsit printre absolvenții Institutului teologic din Sibiu. Un fiu al său, Alexandru (n. 1861), absolvent de patru clase gimnaziale, a fost un timp învățător, a urmat un "curs extraordinar" de teologie la Sibiu, în 1890/91, organizat pentru cei care nu aveau pregătire gimnazială completă și care urmau să ocupe parohii mai mici, pe care nu le solicitau "teologii absoluți". A fost hirotonit "capelan" pentru parohia Socet, pe lângă tatăl său, în septembrie 1891. Ulterior a fost ales preot paroh în satul învecinat, Poienița Tomii. Un alt fiu, Ioan, născut la 9 noiembrie 1869 tot în Socet, a urmat patru clase gimnaziale (probabil în Hunedoara), apoi a ocupat diferite funcții "civile". De la tatăl meu, originar dintr-un sat de lângă Hunedoara, unde se oprea "țara pădurenilor", și care cunoștea familia Părintelui Stan, am aflat că, între altele, slujise un timp și în jandarmeria maghiară. Din anumite acte din arhiva

Arhiepiscopiei Sibiului am aflat că slujise și ca învățător și cantor în Socet, fiind deosebit de apreciat de consătenii săi.

La 21 februarie 1907 bătrânul preot Lazăr Stan a trecut la cele veșnice. Pentru ocuparea parohiei vacante Socet, protopopul Avram P. Păcurariu din Hunedoara a publicat – potrivit obiceiului – "concurs" în "Telegraful Român", dar parohia n-a fost solicitată de nimeni. Abia după repetarea concursului doi învățători "confesionali", dintre care unul pensionar, au cerut – prin protopopiat – să fie acceptați în mod excepțional la hirotonie, fiind sprijiniți, se pare, chiar de protopopul amintit. Cu toate acestea, parohia Socet, cu filialele Poiana Rechițelii și Runcul Mare, a rămas vacantă până în preajma Paștilor din anul 1911, deoarece credincioșii din parohie și din cele două filii au cerut, prin mai multe memorii, să fie hirotonit ca preot Ioan Stan, fiul preotului răposat, deși nu avea pregătire teologică, declarând categoric că nu primesc alt preot. Memoriile lor, cu zeci de semnături (aproape toate scrise de alții, dar cu punerea degetului pe o cruce, înaintea numelui, așa cum se obișnuia în cazul celor ce nu știau carte) se păstrează într-un dosar destul de voluminos din arhiva Arhiepiscopiei Sibiului, care îl prezintă pe Ioan Stan în cele mai frumoase culori. Mai mult decât atât: într-un prim memoriu, din august 1907, ei scriau: "Noi știm din moși-strămoși că aproape de 200 de ani ni-o slujit la sfânta biserică tot preoți din neamul răposatului nostru paroh, tot oameni evlavioși și cu frică de Dumnezeu, care (erau) născuți aici și dedați cu greutate mari de pe la noi". Din aceste motive, în memoriile respective, cereau să fie hirotonit "omul nostru", chiar dacă nu avea pregătire teologică.

Un alt memoriu, din 12 iunie 1909, cu 21 de semnături (absolut toate cu cruce și punerea degetului, inclusiv "birăii", adică primarii din cele trei sate, scrise într-un birou din Hunedoara, în fața unui funcționar de stat) avea și multe fraze pline de savoare și de naivitate. Memoriu era adresat către "Sfinția Sa Domnul Mitropolit", care era rugat "să facă bine să ne sfințească popă pă ficioru popi(i), pă Iuoan Stan, că doară nu-s mai buni alți(i) ca dumnialui, că doară să nu fie bun nici noi nu ne-am fi legat de el, da(r) îl cunoaștem că-i om de amenie șii (sic) vāvāzut la tāti domni(i) mai bine ca un popă, de ahaia (aceea, n.n.) nu ne lāsăm de el odată cu capu(l), că de ce îl întrebăm ne învăția ca un tată, ba ne o învățiat să facem și funduri (fonduri, n.n.) la beserică și am și făcut care cu cât l-o îndurat Dumnezeu și vom mai facie, numa(i) să ni-l deie Dumnezeu odată popă, că tot ahaia (aceea, n.n.) am așteptat-o și așteptăm. Și ne rugăm de sfinția sa domnul Mitropolit să facă bine să spună la domnu conzistori (Consiliul eparhial n.n.) să nu mai cierce (încerce, n.n.) să bage străin între noi, cum să bagă lupii în oi de la împrăștie în tecie (toate, n.n.) părțile și păcurariu să alegie numa(i) cu bâta...". Cam așa vor fi fost și alte "recomandări" pentru hirotonie ale comunităților parohiale de altădată.

Și după multe tergiversări, "Sfinția sa Domnul Mitropolit" și "Domnu conzistori" le-au acceptat memoriile la 5 octombrie 1910. S-a luat atunci o măsură înțeleaptă, în sensul că "omul" dorit de parohia Socet, pe atunci trecut de 40 de ani, a fost trimis la mănăstirea Hodoș Bodrog, ca să facă practică liturgică și pentru o instrucție sumară în teologie. Episcopul Ioan Papp de la Arad a acceptat să fie instruit în mănăstirea sa, stareț fiind învățatul arhimandrit Augustin Hamsea. La 2 aprilie 1911 se prezenta la "examenul de calificare", în fața unei comisii for-

mată din patru membri ai "Domnului Consistori": asesorii Matei Voileanu, Nicolae Ivan, Lazăr Tritcanu și secretarul Gheorghe Proca. A fost examinat la Omiletică, Istorie bisericească, Dogmatică, Morală, Isagogie, Drept canonic, Pastorală și Tipic, primind nota "îndestulitor". Având acum și "testimoriu de calificare", Ioan Stan a fost hirotonit diacon și preot la 4 și 7 aprilie 1911 de către mitropolitul Ioan Mețianu pentru parohia Socet și cele două filii. A păstorit în condiții extrem de dificile timp de 22 de ani, până la 12 mai 1933, când a trecut la cele veșnice (Arhiva Arhiepiscopiei Sibiului, *Dosar III, 201, 1907*). Este interesant de notat că în 1912 Socetul avea 270 de suflete, Poiana Rechițelii 365, iar Runcu Mare 430, dar toate erau departe de căile de comunicație, cu drumuri de munte impracticabile, mai cu seamă în timpul iernii și cu distanțe destul de mari între ele.

Fiul lui Ioan Stan, Liviu, s-a născut la 11 iulie 1910, tocmai în timp ce se purtau discuții pentru ocuparea parohiei. Mama sa Maria, născută Lupea, viitoarea preoteasă, era originară din Mihăilești, lângă Dobra, la poalele Munților Poiana Ruscăi. Va fi fost botezat de unchiul său Alexandru din Poienița Tomii, care "administra" parohia vacantă Socet. Biserica din lemn a satului Socet, cu hramul "Cuvioasa Paraschiva", în care au slujit atâția preoți din familia Stan, mai există și azi.

A făcut școala primară în Hunedoara și Deva (1917-1921), apoi a continuat la Liceele "Decebal" din Deva și "Coriolan Brediceanu" din Lugoj, între anii 1921-1928, cursurile liceale fiind reduse, pe atunci, la șapte clase.

După bacalaureat, s-a înscris la renumita Facultate de Teologie din Cernăuți, unde a fost studentul marilor profesori Vasile Tarnavschi, Vasile Gheorghiu, Vasile Loichiță, Nicolae Cotos, Domițian Spânu, Valerian Șesan și alții. La 22 iunie 1932 și-a susținut examenul de licență. Între anii 1930-1932 a urmat și cursurile primilor ani la Facultatea de Drept din Cernăuți; n-am aflat motivele pentru care n-a finalizat aceste studii, deși ar fi putut-o face cu mare ușurință. Cu puțin timp înaintea lui, terminaseră cursurile acestei Facultăți și alți viitori mari teologi sibieni: Dumitru Stăniloae și Nicolae Neaga; a fost coleg de an cu Milan Șesan, viitor profesor la Sibiu și cu Ioan Beju, alt sibian.

Pe baza rezultatelor de excepție obținute la Cernăuți, marele mitropolit Nicolae Bălan i-a oferit posibilitatea de a face studii de specializare în câteva prestigioase centre cultural-teologice de peste hotare. A fost chiar mai darnic decât cu alți tineri, căci perioada sa de specializare a durat cinci ani. În anul universitar 1932/33 și o parte din 1933/34 a urmat cursurile la Facultățile de Teologie și Drept ale Universității din Atena, unde mai erau și alți teologi români (între care și viitorul patriarh Iustin Moiescu, Spiridon Cânda și alții). În 1934/35 a urmat diferite cursuri la Facultățile de Litere, Drept și Teologie ortodoxă ale Universității din Varșovia (unde studia pe atunci și viitorul său coleg de profesorat la București, Gheorghe Moiescu). A urmat un nou an de studii, 1935/36, la Facultatea de Drept Canonic și de Teologie a Universității Gregoriene din Roma. În sfârșit, în anul universitar 1936/37 a urmat alte cursuri la Facultățile de Filosofie și Drept ale Universității din München. Iată cum înțelegea mitropolitul Nicolae Bălan să-și pregătească viitorii profesori! Oare de ce nu-i urmează exemplul, măcar unii din ierarhii de azi? Și astfel, tânărul Liviu Stan a putut urma cursuri de Drept canonic, Filosofia Dreptului, Drept roman și bizantin, Istorie bisericească și altele. În

același timp, a învățat foarte ușor mai multe limbi de circulație: pe lângă germană, franceză și maghiară sau limbile clasice – latina și greaca – pe care le cunoștea de acasă, a mai învățat acum greaca modernă, poloneza, engleza, italiana, rusa, slava veche, încât era recunoscut de toți ca un mare poliglot.

Între timp, la 14 decembrie 1936, și-a susținut examenul de doctorat, la Cernăuți, la profesorul Valerian Șesan, subiectul tezei fiind ales de mitropolitul Nicolae Bălan: *Mirenii în Biserică*. Mult timp s-a vorbit de acest examen, căci tânărul Liviu Stan a fost nevoit să pună în lumină rolul pe care trebuie să-l aibă mirenii în orice Biserică ortodoxă autocefală (așa cum era și în Ardeal), împotriva poziției profesorului Șesan, care excludea orice participare a acestora la conducerea vieții bisericești. După reîntoarcerea de la studii, în 1937, s-a căsătorit cu Adriana Danciu din Cernăuți, o femeie distinsă și frumoasă, cu care a avut doi copii, Corneliu și Lăcrămioara.

În același an, la 16 și 17 septembrie, mitropolitul Nicolae Bălan l-a hirotonit diacon și preot. Pentru început, tot în septembrie 1937, a fost numit profesor suplinitor de Apologetică (până în 1943) și duhovnic (până în 1938) la Academia teologică "Andreiană". Abia în anul 1938 i s-au încredințat orele de Drept bisericesc; paralel, a fost nevoit să mai predea și alte discipline: Administrația bisericească (1943-1948), Omiletica (1938-1940) și Sociologia (1941-1943). În 1941 a fost titularizat, iar după ridicarea Academiei la rang universitar, în 1943, a fost încadrat ca profesor "agregat" și din 1945 ca titular. A activat la Sibiu până la 2 decembrie 1948, când a fost transferat la catedra de Drept bisericesc și Administrație bisericească de la Facultatea de Teologie din București, devenită acum Institut teologic de grad universitar, ca și Academia "Andreiană" din Sibiu.

În această primă perioadă a activității lui, a fost ales și membru în Adunarea eparhială a Arhiepiscopiei Sibiului, din partea "cercului electoral" Hațeg. În anul 1940-1941, la recomandarea mitropolitului Nicolae Bălan, a fost numit director în Ministrul Educației Naționale, Cultelor și Artelor, pe când acesta era condus de Traian Brăileanu, apoi de generalul Radu Rosetti, subsecretarul de Stat pentru Culte fiind profesorul Aurel Popa (originar din Arpașul de Jos); a fost suplinit la catedră de prietenul său Corneliu Sârbu.

Tot în această perioadă a publicat – cu sprijinul mitropolitului Nicolae – câteva lucrări de specialitate. Începutul l-a făcut cu teza de doctorat, *Mirenii în Biserică. Studiu canonic-istoric* (Sibiu, 1939, XII + 816 pagini, în "Seria Teologică" nr. 13). Pagina interioară de titlu avea și un subtitlu: *Importanța elementului mirean în Biserică și participarea lui la exercitarea puterii bisericești*. Era, deci, o lucrare masivă, temeinic documentată, cu mărturii biblice, canonice (patristice) și istorice, cu o bibliografie impresionantă (p. 753-780), ce cuprindea lucrări în toate limbile pe care le cunoștea, mai ales grecești, rusești și germane. Făcea o largă incursiune în istoria mai multor Biserici ortodoxe autocefale, pentru a găsi argumente prin care să demonstreze că elementul laic a fost implicat în permanență în exercitarea puterii bisericești.

A mai publicat și alte lucrări: *O novelă necunoscută a împăratului bizantin Andronic II Paleologul cel Bătrân. Text, traducere și comentariu* (în "Anuarul XV al Academiei teologice "Andreiane", 1938/39, p. 170-216 și în extras, 50 p.), apoi

Rasă și religione (Sibiu, 1942, IV + 152 p.), *Ontologia juris* (în "Anuarul XIX/I al Academiei teologice "Andreiane", 1942/43, p. 407-611 și extras, 203 p., singura lucrare românească de filosofie creștină a dreptului), *Dreptul în gândirea românească* (Brașov, 1943, 48 p., o conferință în cadrul "Frăției Ortodoxe Române"). A urmat cartea despre *Sfinții români* (Sibiu, 1945, 79 p.), prima tratare a acestei teme: Ioan de la Prislop, Daniil Sihastrul, Ioan Românul sau Valahul, Calinic de la Cernica, Antipa din Calapodești, "cuvioșii" moldoveni consemnați de mitropolitul Dosoftei al Moldovei în "Viața și petrecerea sfinților", ca propuneri – către Sf. Sinod – pentru canonizarea acestora (dar și a Brâncovenilor, a mucenicilor ardeleni din secolul al XVIII), ceea ce s-a și făcut în 1955 și 1992. Este interesant că în carte apar și câțiva sfinți "aromâni", de care Sfântul Sinod nu s-a preocupat cu prilejul celor două canonizări.

A scris și un studiu închinat ocrotitorului său, mitropolitul Nicolae Bălan, la împlinirea a două decenii de arhipăstorire: *Mitropolitul Nicolae, împlinitorul și plinitorul tradiției șaguniene* (în "Revista Teologică", nr. 5-8, 1940, p. 376-422 și în vol. "Omagiu I.P.S. Sale Dr. Nicolae Bălan, Mitropolitul Ardealului, la douăzeci de ani de arhipăstorire", 1940, p. 214-248); în același an a apărut și în broșură, sub titlul *Înalt Prea Sfințitul Mitropolit Nicolae al Ardealului și principiul autonomiei bisericești*, 47 p.

Se adaugă la acestea o serie de articole în "Revista Teologică" și în "Telegraful Român", conferințe rostite la Sibiu, Sighișoara, Blaj, Oradea și alte localități.

*

În a doua perioadă a activității lui, cea de profesor la Institutul teologic Universitar din București – din decembrie 1948 până la pensionare, la 1 septembrie 1972 – a publicat un număr apreciabil de studii de Drept canonic în periodicele bisericești ale timpului: "Ortodoxia", "Studii Teologice" (ST), "Mitropolia Olteniei" (MO), "Mitropolia Moldovei și Sucevei" (MMS) și altele. Temele abordate erau de o mare diversitate: Sinoadele ecumenice și hotărârile canonice adoptate, problema convocării unui nou Sinod ecumenic, autonomia și autocefalia sub raport canonic-juridic și istoric, problema diasporei ortodoxe, canonizarea sfinților, raporturile dintre Stat și Biserică, drepturile laicilor în Biserică, codificarea canoanelor, instituții de asistență socială în Biserică veche, despre vechile noastre pravile, legislația bisericească în timpul patriarhului Justinian, probleme ecclesio-logice sau canonice care se puneau Bisericilor creștine – mai ales ortodoxe – în a doua jumătate a secolului al XX-lea, raporturile Bisericii Ortodoxe cu alte Biserici, stabilirea unei date comune pentru serbarea Paștilor și altele. Exemplificăm cu câteva titluri de lucrări la marile teme pe care le-a abordat.

Lucrările referitoare la opera canonică a unor Sinoade ecumenice: *Importanța canonică și juridică a Sinodului al IV-lea ecumenic* ("Ortodoxia", nr. 2-3, 1951, p. 441-458), *Împăratul Justinian, Sinodul V ecumenic și papalitatea* (ST, nr. 5-6, 1953, p. 347-364), *Importanța vechilor Sinoade ecumenice și problema unui viitor Sinod ecumenic* (ST nr. 9-10, 1972, p. 674-683).

Tot la acest capitol trebuie să notăm și studiul *Despre "recepția" de către Biserică a hotărârilor Sinoadelor ecumenice* (ST, nr. 7-8, 1965, p. 395-401), tradus

în limbile: engleză (în "Concils and the Ecumenical Movement"), germană (în "Konzile und die ökumenische Bewegung" de la Geneva, în 1968) și greacă (rev. "Theologia", Atena, nr. 1-4, 1969).

A pus mereu problema convocării unui nou Sinod ecumenic în diferite studii: *Cu privire la un viitor Sinod ecumenic* ("Ortodoxia", nr. 3-4, 1952, p. 583-603, tradus și în limba rusă și publicat în "Jurnalul Moskovskoi Patriarhii", nr. 3, 1954), *Spre un nou Sinod ecumenic* (MO, nr. 9-12, 1959, p. 682-697, semnat L. Pădureanu), *Problema unui viitor Sinod ecumenic și poziția Bisericii Ortodoxe față de el* ("Ortodoxia", nr. 2, 1968, p. 331-337), precum și studiul *Ortodoxia în zările ecumenismului. Perspective ecumenice* (MO, nr. 7-8, 1970, p. 743-777).

Alte probleme de Drept canonic au fost tratate în studiile *Relațiile dintre Stat și Biserică. Studiu istorico-juridic* ("Ortodoxia", nr. 3-4, 1952, p. 353-461), *Biserică și cult în Dreptul internațional* ("Ortodoxia", nr. 4, 1955, p. 560-592), *Biserica și Dreptul* (MO, nr. 4, 1956, p. 482-489), *"Jus Ecclesiasticum". Dreptul în viața Bisericii* (ST, nr. 7-8, 1960, p. 467-483), *Obârșia și dezvoltarea istorică a Dreptului bisericesc* (MO, nr. 1-2, 1968, p. 3-11; tradus în limba germană și publicat în revista "Kyrios" din Berlin, nr. 3-4, 1968, p. 96-105).

Alte lucrări abordau teme canonic-juridice cu implicațiile lor dogmatice: *Probleme de ecclesiologie* (ST, nr. 5-6, 1954, p. 295-315), *Sucesiunea apostolică* (ST, nr. 5-6, 1955, p. 305-323), *Despre sinodalitate* (ST, nr. 3-4, 1969, p. 155-163), *Iconomie și intercomuniune* ("Ortodoxia", nr. 1, 1970, p. 5-19), *Har și jurisdicție* (ST, nr. 1-2, 1970, p. 5-28), *Instituție și instituționalizare în viața bisericească* (MMS, nr. 3-6, 1970, p. 241-257), *Codificarea canoanelor* (ST, nr. 9-10, 1969, p. 627-648) – cu propuneri concrete în acest sens.

În unele studii erau prezentate – sub aspect istoric și canonic – diferite instituții din Biserica veche: *Locurile Sfinte din Orient* ("Ortodoxia", nr. 1, 1952, p. 5-77), *Despre apocrisiari sau soli bisericești* ("Ortodoxia", nr. 1, 1954, p. 300-338), *Societăți religioase în Biserica veche* (ST, nr. 1-2, 1956, p. 109-134), *Instituțiile de asistență socială în Biserica veche* ("Ortodoxia", nr. 1, 1957, p. 94-118 și nr. 2, p. 258-279), *Structura primară a comunității creștine* (ST, nr. 9-10, 1972, p. 674-683).

Problema autonomiei și autocefaliei a fost tratată în studiile: *Despre autocefalie* ("Ortodoxia", nr. 3, 1956, p. 369-396), *Despre autonomia bisericească* (ST, nr. 5-6, 1958, p. 376-393), *Obârșia autocefaliei și autonomiei* (MO, nr. 1-4, 1961, p. 80-113), *Autocefalia și autonomia în Ortodoxie* (MO, nr. 5-6, 1961, p. 278-316), cu precizări clare asupra modului în care o Biserică națională poate deveni autocefală sau autonomă.

Poziția sa fermă față de rolul mirenilor în viața Bisericii a fost reluată în studiile: *Elementul laic în Biserica Ortodoxă* (MMS, nr. 1-2, 1962, p. 8-14), *Poziția laicilor în Biserica Ortodoxă* (ST, nr. 3-4, 1968, p. 195-203), *Biserica, cu sau fără laici?* ("Ortodoxia", nr. 4, 1968, p. 608-616), *Despre sinodalitate* (ST, nr. 3-4, 1969, p. 155-163).

O problemă care l-a preocupat mereu – încă din 1945, când a publicat și lucrarea despre Sfinții români – a fost aceea a canonizării unor noi sfinți: *Despre canonizarea sfinților în Biserica Ortodoxă* ("Ortodoxia" nr. 2, 1950, p. 260-278),

Canonizarea sfinților după învățura și după rânduielile Ortodoxiei (MO, nr. 5-6, 1968, p. 360-368), *Canonizarea sfinților români* (BOR, nr. 6, 1968, p. 725-735).

N-a fost neglijată nici problema diasporei ortodoxe: *Ortodoxia și diaspora, Situația actuală și poziția canonică a diasporei ortodoxe* ("Ortodoxia", nr. 1, 1963, p. 3-38). În 1950 publicase studiul *Diaspora ortodoxă* (BOR, nr. 11-12, 1950, p. 603-617), care a fost tradusă și în limba rusă (publicat în "Jurnalul Moskovskoi Patriarhii", nr. 6 din 1951), cu soluții practice și precise.

Alte studii se ocupau cu vechile pravile românești, pe baza cărora a ajuns la concluzia că Mitropoliile ortodoxe românești – mai ales cea din Moldova – își aveau propria lor autocefalie încă din veacul al XV-lea: *Importanța canonică și juridică a Pravilei de la Târgoviște - 1652* (ST, nr. 9-10, 1952, p. 561-579), *Vechile noastre pravile* (MMS, nr. 9-10, 1958, p. 745-762), *Pravila lui Alexandru cel Bun și vechea autocefalie a Moldovei* (MMS, nr. 3-4, 1960, p. 170-214), *Tradiția pravilnică a Bisericii. Însemnătatea și folosul cunoașterii legilor după care se conduce Biserica* (ST, nr. 5-6, 1960, p. 339-368), *Pravila Sfântului Calinic. Un veac de la apariția ei* (MO, nr. 3-4, 1962, p. 209-223), *Despre modul de însușire a vechilor pravile: receptare sau asimilare?* (ST, nr. 1-2, 1973, p. 12-20).

Și-a exprimat părerea și în probleme care interesau direct istoria Bisericii noastre și legislația bisericească din timpul său: *Adevărul asupra unirii religioase de la 1700* ("Ortodoxia", nr. 4, 1949, p. 47-103 – semnat Leon Pădureanu), *Statutul Bisericii Ortodoxe Române* (ST, nr. 7-8, 1949, p. 638-661), *Legislația bisericească a Patriarhului Justinian* (BOR, nr. 5-6, 1953, p. 503-516), *Legislația bisericească și valoarea ei canonică* (MO, nr. 11-12, 1954, p. 598-617), *Însemnătatea și folosul cunoașterii legilor după care se conduce Biserica* (ST, nr. 7-8, 1960, p. 467-483). Pentru nevoile preoților parohi a scris un foarte util "Îndrumător canonic", publicat în volumul *Legiurile Bisericii Ortodoxe Române* (București, 1953, p. 453-494).

Relațiile cu alte Biserici sau problemele cu care se confruntau acestea sunt abordate în studiile: *Perspectiva canonică a relațiilor dintre Ortodoxie și Anglicanism* ("Ortodoxia", nr. 2, 1958, p. 287-301, tradus parțial în limba germană și publicat în rev. "Kyrios", Berlin, nr. 4, 1965), *O nouă Patriarhie: Biserica din Etiopia* ("Ortodoxia", nr. 1, 1960, p. 34-73, tradus în limba rusă și publicat în "Jurnal Moskovskoi Patriarhii", nr. 4 și 5 din 1961, precum și în limba greacă în revista "Ekklesiastikos Faros" din Alexandria: – Adis Adeba, nr. 1, 1971), *Ortodoxia și veterocatolicism* (MO, nr. 7-9, 1961, p. 635-644), *Expunere și analiză canonică a unor măsuri de reorganizare a Bisericii catolice luate de Conciliul II Vatican* ("Ortodoxia", nr. 3, 1968, p. 486-495), *Căsătoriile mixte și ultimele măsuri luate de Vatican în privința lor* (ST, nr. 7-8, 1968, p. 487-497).

Nu în ultimul rând trebuie notate și alte două valoroase studii în care propunea soluții clare și precise care să ducă treptat la mult-dorita unire a Bisericilor: *Premise și perspective pentru unirea Bisericilor* ("Ortodoxia", nr. 3-4, 1963, p. 621-629) și mai ales studiul intitulat: *Pentru serbarea Sfintelor Paști la aceeași dată în întreaga creștinătate* (ST, nr. 5-6, 1970, p. 368-383).

Pentru a face cunoscută poziția Bisericii Ortodoxe Române în aceste probleme, a publicat și câteva studii în periodice bisericești de prestigiu de peste hotare: *Despre principiile canonice fundamentale ale Ortodoxiei*, în limba greacă (în rev. "Theologia", Atena, nr. 1-2, 1968 și în rev. "Grigorios Palamas". Tesalonic, nr. 5-6, 1968), *Die Stellung der Laien in der Orthodoxen Kirche* (rev. "Kyrios", Berlin, VIII, 1-2, 1968, p. 96-105), *Das Wesen des orthodoxen Kirchenrechts göttliche Setzung oder geschichtlich wandelbar* (rev. "Kyrios", Berlin, VIII, 1968, p. 180-189), *Für eine ökumenische Theologie* (rev. "Kyrios", Berlin, IX, 1969, p. 109-116), *Über die Reception der Beschlüsse der ökumenischen Synoden seitens der Kirche* (rev. "Theologia", Atena, 1969, 15p.) etc.

Această simplă enumerare de studii demonstrează cu prisosință că Părintele Liviu Stan a fost o mare personalitate a teologiei românești, un canonist de renume, cu atâtea lucrări traduse în limbi de circulație, și care au făcut lumină în multe probleme pe care le-a abordat, recomandând soluții practice în vederea rezolvării lor. A fost regretabil că firul vieții lui s-a rupt prea repede și n-a putut să editeze cursul său universitar de Drept canonic care a rămas în manuscris.

În orice caz, Părintele Liviu Stan a lăsat în urma sa o operă canonică-teologică impresionantă, cu o tematică foarte variată, fiind considerat drept unul din cei mai străluciți canoniști ortodocși ai secolului al XX-lea și, fără exagerare, cel mai mare canonist român din toate timpurile.

Prețuirea de care s-a bucurat Profesorul Liviu Stan rezultă și din faptul că în 1968 Facultatea de Teologie ortodoxă a Universității Aristoteliene din Tesalonic i-a conferit titlul de "doctor honoris causa".

Conducerea Bisericii noastre l-a numit în delegațiile conduse de mitropolitul de atunci al Moldovei, Iustin Moiescu, la anumite întruniri ecumenice: prima Conferință panortodoxă de la Rhodos (1961), a patra Conferință panortodoxă de la Chambésy – Elveția (1968), a patra Adunare generală a Consiliului Ecumenic al Bisericilor de la Uppsala (1968) și alte câteva. A conferențiat la Facultățile de Teologie ortodoxă din Grecia și protestante din Germania.

Mai notăm aici că a format – în cadrul cursurilor de doctorat – o întreagă "pleiadă" de discipoli, care activează azi, fie în învățământul teologic superior, fie în administrația bisericească, fie la parohii: Ioan Floca la Sibiu, Constantin Pârvu, Constantin Drăgușin, Mihai Plătică, Dumitru Găină, Ioan Covercă, Alexandru Armand Munteanu, Nicolae Dură, Miron Mihuț, toți în București, Cristișor Manea la Buzău, Sever Buzan la Cluj și alții. Știa să-și îndrume cu grijă "ucenicii" în ale cercetării și scrisului, fixându-le el însuși lucrări de seminar sau teze de doctorat, în care să trateze probleme încă necercetate până atunci, încât, datorită lucrărilor întocmite de ei, teologia românească s-a îmbogățit cu o serie de studii de specialitate. Dădea pe loc bibliografia aferentă temei respective, căci era o adevărată "enciclopedie". Răspundea pe loc la orice problemă îi puneai, la orele de seminar, în sala profesorală, pe stradă sau acasă la dânsul. Era apropiat de toți "ucenicii", de care era foarte mândru, dar parcă mai mult de "ardelenii" lui. Avea o bibliotecă de specialitate apreciabilă, strânsă cu mari greutate financiare, mai cu seamă în

vremea studiilor din străinătate. Din nefericire, azi zace împachetată în pivnița casei unui fost "ucenic".

O prezentare mai luminoasă cred că nu i-a făcut decât fostul său coleg, de la Institutul teologic din București, Părintele Gheorghe Moiescu, cu prilejul trecerii sale la cele veșnice, din care reproduc un scurt fragment: "Fidelitatea lui față de Dreptul canonic și bisericesc se înfățișa într-o bogăție de informații care te uimeau; cunoștea problemele ecumenice și de actualitate teologică, încât nu puteai să-l ocolești. Te privea cu zâmbetul lui șiret, parcă spunându-ți: o știi și pe asta! Îi plăceau vorbele de duh, iar râsul și glumele lui te învăluiau din plin. Înzestrat cu un mare rafinament intelectual, abil și meșter în cuvânt, avea o judecată spontană și simțea din plin împunsăturile sale ironice, dar fără răutate, căci greu puteai desluși la el gluma de adevăr!" ("Almanahul parohiei ortodoxe române din Viena", 1974, p. 156). Merită să fie redată aici o întâmplare prea cunoscută la vremea sa și care pune în lumină inteligența și spontaneitatea cu care reacționa în orice împrejurare. Se pare că la o recepție la Patriarhie, ar fi venit cu oarecare întârziere, iar când a ajuns în fața patriarhului Justinian – care-l aprecia, dar nu-l prea agreea –, acesta a exclamat: "Iată-l și pe Liviu S(a)tan!", la care profesorul a răspuns prompt: "Am venit să fac metanie în fața mai marelui meu!"

Acesta a fost preotul, profesorul și canonistul Liviu Stan, strălucit reprezentant al teologiei românești și al ecumenismului din a doua jumătate a veacului al XX-lea. Bogata lui moștenire culturală, răspândită mai cu seamă în revistele bisericești ale vremii va putea lumina încă multe generații de studenți teologi și preoți. Un volum cu principalele sale lucrări ar fi oricând binevenit și absolut necesar!

Nemulțumit de o serie de lucruri care se petreceau sub ochii lui, și-a cerut pensionarea la numai 62 de ani. Lunile care au urmat au fost luni de suferință, cauzate de cancerul care începuse să-i macine sănătatea perfectă și vigoarea de altădată. A fost îngrijit de soția sa Adriana și sora sa Mărioara. În dimineața zilei de duminică, 1 aprilie 1973, Dumnezeu l-a chemat la Sine, spre a fi alături de "ceata" preoților din familia Stan, o adevărată "dinastie" de preoți coborâtori din "dacii cei nemuritori", care păstoriseră în Socetul natal din "țara pădurenilor" vreme de două veacuri. Dispărea ultimul mare canonist al Bisericii noastre!

Potrivit "tradiției" de la București, sicriul cu trupul neînsuflețit i-a fost depus în biserica "Sfânta Ecaterina", unde s-a făcut slujba prohodirii, de către un ales sobor de preoți, în frunte cu episcopul-vicar de atunci Antonie Plămădeală. Au vorbit: episcopul Antonie, "sibienii" Dumitru Stăniloae și Nicolae Neaga, preotul Ioan Cristea de la biserica "Albă" din București, la care era "îmbisericit" și un coleg de liceu. A fost dus apoi la Lugoj, pentru a fi înhumat în cripa unei rudeni, în cimitirul orașului. Acolo, după Liturghia darurilor mai înainte sfințite, oficiată în biserica centrală a orașului, în prezența mitropolitului Nicolae Corneanu, s-a oficiat slujba parastasului după care au vorbit episcopul-vicar Visarion Aștileanu de la Sibiu, Părinții Ioan Rămureanu din partea Institutului Teologic din București și Corneliu Sârbu, din partea celui de la Sibiu și preotul romano-catolic Mihai Kulcsár din Lugoj. A trecut în veșnicie un om de rară omenie, un preot cinstit la

altarul Domnului, un bun român, un dascăl de excepție, un *savant* în sensul cel mai bun al cuvântului. Cine știe când va mai avea Biserica un asemenea canonist? Cei care am mai rămas din ucenicii și studenții lui nu-l uităm în rugăciunile noastre, ci îl pomenim cu venerația pe care acest dascăl neîntrecut o merită cu prisosință!*

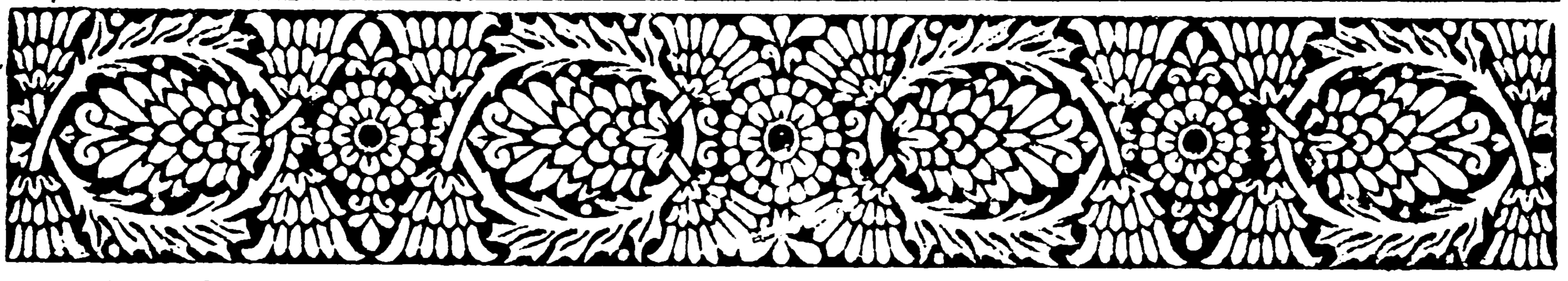
Bibliografie:

Necrolog în "Biserica Ortodoxă Română", an 91, 1973, nr. 3-5, p. 478-480; Pr. Gheorghe I. Moiescu, *Preotul profesor dr. Liviu Stan*, în "Almanahul parohiei ortodoxe române din Viena pe anul 1974", p. 155-156; Prof. I. Ivan, *Prof. Pr. Dr. Liviu Stan*, în "Studii Teologice", an 34, 1982, nr. 1+2, p. 97-98, Pr. Prof. Mircea Păcurariu, *Două sute de ani de învățământ teologic la Sibiu, 1786-1986*, Sibiu, 1987, p. 331-333; Pr. Prof. Dr. Mircea Păcurariu, *Dicționarul teologilor români*, București, 1996, p. 412-414; amănunte despre lucrările sale în studiul său *Contribuții și poziții actuale ale teologilor români în probleme de Drept bisericesc*, în "Studii Teologice", an 23, 1971, nr. 3-4, p. 161-173.

Pr. Prof. Dr. MIRCEA PĂCURARIU

* Reprodus după Pr. Prof. Mircea Păcurariu, *Cărturari sibieni de altădată*, Cluj Napoca, 2002, p. 601-610.

• D O C U M E N T A R E •

BOBOTEAZA LA CURTEA DOMNEASCĂ DIN IAȘI*

În situa sãrbãtorilor de iarnã, ziua de 6 ianuarie, cãnd creștinii sãrbãtoresc Botezul Sfãnt (al Domnului), a fost dintotdeauna la mare cinste.

În ziua dinainte – cum aflãm din "Condica de ceremonii", redactatã în 1762 de logofãtul Gheorgachi – toți egumenii mãnãstirilor din țarã, moldoveni sau greci, veneau la Curtea Domneascã din Iași și se închinau cu plocoane, Domnului. Ei aduceau în dar blãnuri alese, de vulpi și jderi, pești de munte (pãstrãvi, loștrițe), proaspeți sau afumați cu meșteșug, în cetinã de brad, la hãrzob (coșuleț), brânzã de oi, smãntãnã de bivolițã, precum și altele asemenea, pe care logofãtul al treilea (treilogofãt) le însemna într-un izvod anume. Domnul îi primea cu cinste, întrebãndu-i despre traiul lor de la sfintele mãnãstiri.

Dupã aceea mergeau cu toții în paraclisul Curții, unde toate cele arhieresti erau îndeplinite, în aceastã zi, nu de mitropolit, ci de episcopul de Roman, al doilea în ierarhia Bisericii moldovenești. Acesta sãvârșea liturghia și "osfeștania cea mare" (sfințirea apei).

Ortodocși și catolici împreunã

O altã ceremonie religioasã avea loc nu în bisericã, ci în Sala tronului (Spãtãrie), fiind condusã tot de logofãtul al treilea. Dupã mãrturia prelatului catolic Marco Bandini, prezent în Moldova din 1644 pãnã în 1650, reprezentanții cinului clerical urau domnului, prin cãntãri "o cãrmuire fericitã, ani fericiti și un mers norocos al lucrãrilor". În timp ce psalții intonau troparul (cãntare bisericescã de laudã) și condacul zilei (cãntare scurtã în cinstea unui sfãnt), preoții Curții domnești (cel al Bisericii "de la Poartã" și cel "de la Domnã") aduceau crucea cu care slujiserã Liturghia și pe care domnul o sãruta, însă numai din mãnã mitropolitului, care îl aghesmuia. În acel moment se slobozeau trei tunuri și începea sã cãnte meterhaneaua (muzica militarã). Apoi beizadelele (fiii domnului), arhieriei și marii dregãtori sãrutau crucea și primeau aghiasmã, în ordinea rangurilor lor. Dupã aceea se așezau cu toții pentru ascultarea orației pe care diaconul Curții o rostea în numele preoților Curții domnești.

"Țeremonia" se relua de mai multe ori, fiind introduși pe rãnd, de cãtre logofãtul al treilea, egumenii greci (de la mãnãstirile închinãte la Locurile Sfinte),

* Acest material a fost publicat în revista "Magazin istoric", ianuarie 2003, p. 10-13.

apoi egumenii mănăstirilor "din țară" și, în cele din urmă, protopopul, însoțit de preoții de parohie din Iași, "fieștecare având câte un om ales ce spunea orațiile, după ce se săruta crucea lor". Domnul asista stând în picioare, în fața tronului, cu capul descoperit, primind astfel binecuvântările, aghiazma și sărutul crucii lor.

Urmau apoi, fapt demn de remarcat, preoții catolici din Iași (pater prefectus), ce sărbătoreau la 6 ianuarie Ziua Regilor, după calendarul Bisericii lor (Bandini). Mitropolitul dădea crucea lor domnului, spre a fi sărutată, după care aceștia urau, în limba latină, domnului și întregii boierimi "un an nou cu noroc!". Apoi își permiteau și ei bacșișurile de la Vistierie, ca și cei dinaintea lor.

Ieșirea "la Iordan"

În ziua Sfântului Botez, Domnul ieșea de dimineață, la Biserica cea Mare (Sf. Neculai Domnesc), la slujba utreniei, urmându-se aceeași rânduială a *făcliilor de ceară*, ca și la Crăciun. "Numai atâta obicei se mai adauge că se fac două făclii mari de la Vistierie, împodobite cu pânză și mătăsuri, în chipul făcliilor celor de Botez". Aceste lumânări încadrau pe domn în drum spre biserică, fiind purtate de doi curteni, îmbrăcați în dulămi de tafta. În timpul slujbei, o făclie era ținută înaintea icoanei Precistei, iar cealaltă înaintea icoanei lui Hristos. Ca de obicei la hramurile împărătești, se făcea și "polieleu" cu cherdosie, adică se împărțeau lumânări aprinse egumenilor și călugărilor de față, în timpul cântării psalmilor. Ceremonia făcliilor, ce dădea un fast bizantin întregii adunări, fusese preluată, de fapt, de creștinism din cultul împăraților romani, din perioada "păgână".

După doxologie (cântarea de laudă și preamărire a Sfintei Treimi), îndată Mitropolitul și Domnul, cu toată Curtea, în fruntea alaiului mergând cei doi cu făcliile înaintea, ieșeau "la Iordan". Slujba sfințirii apelor se făcea sub cerul liber, pe malul unui râu în apropierea Curții (Bahlui), sau în piața din fața Porții Domnești, unde se țineau uneori și judecățile. În iernile foarte geroase osfeștnia se făcea chiar "în meidanul curții dinlăuntru", pentru ca doamna și jupânesele să poată asista, chiar și din spatele ferestrelor.

Se scoteau pe malul râului icoanele făcătoare de minuni din bisericile Iașilor, cu deosebire cea a Precistei de la mănăstirea Golia (ce fusese adusă de Ecaterina Cercheza, doamna lui Vasile Lupu) și cea de la biserică Sfânta Vineri, precum și alte icoane și prapuri ale bisericilor, sau chiar moaștele unor sfinți. Obiceiul era amintit și de Marco Bandini.

Domnul, ieșind de sub cort ("saivant"), se așeza în picioare, în dreptul tronului său. Doamna sosea la Iordan pășind în urma vornicului ei, ce era îmbrăcat în feregea de postav și ținea toiagul slujbei sale în mână. Se oprea și ea în picioare, în fața tronului ce o aștepta, iar în jurul său se rânduiau domnițele, jupânesele și fetele de casă. Dregătorii țării, îmbrăcați în caftane noi, ocupau locurile bine stabilite, după etichetă, asistând la slujbă în picioare și cu capetele descoperite. Erau prezenți curteni, oșteni și gloată destul de numeroasă.

Mitropolitul, îmbrăcat în toate veșmintele, cu mitra pe cap și paterița (cârja) în mână, după ce tămâia pe cei de față, săvârșea toată slujba Iordanului, citind Evanghelia "cu glas mare". Bindecuvântarea apei se făcea într-un vas mare de

argint, așezat pe o masă, precum și în două căzi mari, înconjurate de sfeșnice cu picior înalt, pe care se aflau lumânări aprinse.

După ce domnul săruta crucea din mâna mitropolitului, își atingea fruntea de firul de busuioc muiat în această aghiasmă proaspăt sfințită. Atunci se declanșau trei salve de tun, și se făcea șanlic (zarvă) cu tobe și trâmbițe, de către meterhaneaua domnească. Apoi domnul săruta icoana Precistei și moaștele ce erau de față. Doamna, beizedelele, arhieriei și dregătorii, într-o ierarhie strictă, îi urmau exemplul, sărutând crucea, icoanele și fiind stropiți cu aghiasmă.

Parada cailor domnești

Urmând o străveche tradiție locală, dar influențată din plin și de ceremoniile otomane, în această zi se scoteau caii din grajdurile Curții spre a fi stropiți și ei cu apă sfințită. Domnul și dregătorii, așezați acum pe jilțuri, priveau cum, în ritmurile tobelor, țimbalelor și ale trâmbițelor era trecută în revistă această superbă podobă: herghelia domnească.

Erau aduși mai întâi telegarii (caili trăsurilor domnești). Urmau mai apoi povodnicii, cai pur-sânge arab, bogat înșeuăți, primiți în dar de la sultan cu ocazia investiturii domnului, precum și cele două tuiuri (un fel de steaguri din cozi de cal). În final, defilau armăsarii grajdurilor domnești, încălecați, ca și povodnicii, de tineri boieri, după care era adus "calul cel împărătesc care se numește tablașa". Acesta era calul de investitură a domnului, împodobit cu aur și pietre scumpe. El era încălecat în cadrul ceremoniei de către marele comis, șeful grajdurilor domnești și conducător al cavaleriei moldovenești.

De la Croix, secretarul ambasadorului francez la Poartă, prezent în Moldova în 1672 și 1676, arată că ceremonia Iordanului se încheia cu botezul copiilor orfani, cărora domnul le da veșminte și bani, după care se retrăgea.

La Curte urma o altă Liturghie săvârșită în biserică de către însuși Mitropolitul țării, cu arhieriei și cu câți egumeni de țară rânduia acesta, Doamna însă, mergea să asculte Liturghia la biserică sa (un paraclis amenajat chiar în "casele despre Doamna") împreună cu toate jupânele. După slujbă, domnul, însoțit de curtea masculină, intra în Sala tronului, unde urma aceeași tradiție ca și la Crăciun, după eticheta țarigrădeană, cu vutcă – un fel de lichior –, cofeturi și cafele, (Magazin istoric, nr. 10/1998), iar dacă nu era pregătit vreun mare ospăț, boierii se împrăștiau fără mare zarvă pe la casele lor.

A doua zi după Bobotează veneau, tot la Spătărie, dascălii împreună cu cei mai vrednici ucenici ai lor și mai pricopsiți la carte, învățăceii rostind *engomiile* (orațiile) către domn, după care primeau un mic bacșiș.

A treia zi, iarăși, după vechiul obicei, făcea Domnul divan "egumenilor de la Munte". În aceeași zi se dădea și o masă călugărilor și se poruncea de către Domn, către logofătul al treilea, să isprăvească treburile lor și să le înmâneze "pecetlurile cele de sare" (veniturile de la ocnele de sare) și să îi slobozească apoi a merge fiecare către mănăstirile lor.

PATRIARHUL JUSTINIAN MARINA ȘI REÎNTREGIREA BISERICII ORTODOXE ROMÂNE DIN TRANSILVANIA

S-au împlinit la acest început de mileniu, în data de 22 februarie, o sută de ani de la nașterea vrednicului de pomenire: "Justinian, Patriarh al Bisericii Ortodoxe Române în perioada 1948-1977". Oricât am dori să cuprindem în cuvinte personalitatea sa, observăm că ea prinde contururi noi pe măsură ce ne adâncim în studiul nostru, ce vizează nu doar adevărurile de credință pe care le-a trăit și slujit cel evocat, ci și realitățile istorice în care a avut un rol determinat.

La 6 iunie 1949, la un an de la întronizarea ca Patriarh al Bisericii Ortodoxe Române, în ședința de deschidere a Adunării Naționale Bisericești, vorbind în numele Sfântului Sinod, Mitropolitul Nicoale Bălan al Ardealului, avea să puncteze pe scurt câteva momente principale ale operei distinsului Întâistătător, operă "ce grăiește prin ea însăși, neavând lipsă de adaosul cuvintelor omenești pentru a se impune". Printre cele șapte puncte, mitropolitul Bălan, reușea să concentreze începutul unui lucru plin de speranță și hotărâtor pentru destinele Bisericii noastre strămoșești¹, inserând următoarele:

– A întărit comunitatea frățească între ierarhii Bisericii, aducând în mijlocul lor un duh de prietenie și întărind disciplina în sânul clerului, căci clerul și-a dat seama că la spatele ierarhului stă autoritatea Sfântului Sinod.

– A înnodat legăturile clare cu Statul, dovedindu-se un om al timpului ce înțelege spiritul, problemele și oamenii².

– A desăvârșit legăturile Bisericii noastre cu celelalte Biserici Ortodoxe, făcând-o să respire mai deplin în atmosfera de largă ecumenicitate ortodoxă³.

A netezit calea pentru cel mai mare eveniment pe care l-a trăit poporul nostru, în ordinea bisericească, în noua epocă: întregirea bisericească din octombrie 1948, când frații greco-catolici, amăgiți la 1700 cu făgăduieli materiale să se unească cu Roma, nu s-au despărțit niciodată cu sufletul de Biserica strămoșească⁴.

1. Interesant de reținut mărturisirea Arhiepiscopului Bartolomeu al Clujului despre relația specială dintre Patriarhul Justinian și Î.P.S. Mitropolit Nicolae Bălan, descrisă în cartea "Atitudini", Editura Arhidiecezana, Cluj, 1999, iar pentru detalii cu privire la cele "șapte puncte" vezi revista Biserica Ortodoxă Română, 1949, nr. 7-10, p. 15-16.

2. Pentru detalii vezi Î.P.S. Nicolae Mladin, "Caracterul de unitate în viața Bisericii Ortodoxe Române", în volumul: "Douăzeci de ani din viața Bisericii Ortodoxe Române, la a XX-a aniversare a Prea Fericitului Patriarh Justinian", 1968, p. 135-139, precum și "Viața religioasă a credincioșilor Bisericii Ortodoxe Române și integrarea lor în noile idealuri ale poporului român" în același volum "Douăzeci de ani...", 1968, p. 139-149.

3. Vezi Î.P.S. Mitropolit Iustin al Moldovei și Sucevei, "Biserica Ortodoxă Română în lumea creștină contemporană", în volumul "Douăzeci de ani...", p. 447-461 și Prof. N. Chițescu, "Relațiile interortodoxe ale Bisericii Ortodoxe Române", în volumul "Douăzeci de ani...", p. 405-418.

4. Pentru detalii vezi Pr. Prof. Dr. Mircea Păcurariu, "Istoria Bisericii Ortodoxe Române", ediția a IV-a, Editura Episcopiei Dunării de Jos, Galați, 1996; deosebit de documentatul studiu al Pr. Ștefan Lupșa în revista "Biserica Ortodoxă Română" din 1948, nr. 9-10, p. 465-500 și nr. 11-12, p. 541-571, precum și din anul 1949, nr. 1-2, p. 35-64; sau lucrarea Pr. Prof. Dumitru Stăniloae: "Uniatismul din Transilvania, încercare de dezmembrare a poporului român", Editura I.B.M.B.O.R., 1973, 207 p.; sau P.S. Episcop Visarion Ploieșteanul, "Reîntregirea Bisericii Ortodoxe Române din Transilvania", în volumul "Douăzeci de ani...", p. 156-171.

– A prezidat lucrările pentru formularea unui nou Statut al Bisericii, corespunzător cu noua Lege a cultelor și cu noile împrejurări de viață, Statut care nu și-a pierdut valabilitatea nici în ziua de azi⁵.

– A inițiat cursurile de îndrumare a preoților pentru înviorarea misiunii preoțești, prin seminarii și conferințe.

– A readus învățământul teologic sub autoritatea, supravegherea și îndrumarea Bisericii, o reformă ce s-a dovedit benefică pentru întreaga Biserică strămoșească⁶.

Aceste realizări, enumerate de mitropolitul de atunci al Ardealului, în răstimpul unui singur an de patriarhat, îl impuneau pe tânărul Patriarh Justinian în conștiința vremii.

În cuvântarea rostită la 24 mai 1948 în fața Marelui Colegiu Electoral, Patriarhul Justinian a ținut să precizeze – chiar în clipa în care i s-a adus la cunoștință alegerea ca Patriarh al Bisericii Ortodoxe Române – primul țel pe care și-l impunea:

"Mă voi strădui ca Sfânta noastră Biserică Ortodoxă Română să facă față așteptărilor și nădejdelor pe care și le pune poporul dreptcredincios în contribuția ei la noua sa așezare socială [...]"

Obiectivul misiunii Bisericii este omul – temelia Patriei și societății. Înălțarea omului condiționează îmbunătățirea tuturor celorlalte realități ale vieții omenești. Formarea unui om nou, a unui om conștient de rosturile lui pe pământ, pătruns de nepieritoarele adevăruri ale dreptății și păcii – iată o vastă lucrare la săvârșirea căreia este chemată să contribuie și Biserica".

Și dacă a reușit să imprime Bisericii românești un drum ascendent în vremuri atât de zbuciumate înseamnă că Dumnezeu i-a dăruit calități excepționale.

Privind prin negura timpului, dimensiunea impresionantă a personalității Patriarhului Justinian crește cu fiecare an. La festivitățile prilejuite de împlinirea a cinci ani de patriarhat, Episcopul Vicar Patriarhal de atunci, TEOCTIST Botoșăneanul, Prea Fericitul Părinte Patriarh TEOCTIST de azi, ca unul ce i-a rămas veșnic urmaș, avea să cuprindă în frumoase cuvinte chipul plin de nădejde al Întâistătătorului înzestrat cu atâtea calități:

"Înalt Prea Sfinția Voastră, ați adus pe scaunul patriarhal, ca și pe cel de Chiriarh al acestei de Dumnezeu păzită Eparhii, calitățile și darurile necesare, potrivite cu marea și greaua misiune cu care ați fost investit. Ați adus tinerețe, fiind ales Patriarh la vârsta deplinei vigori și a elanului, când se poate întocmi și urmări un program de lucrare pe mulți ani, ceea ce e un mare câștig pentru Biserica noastră. Ați adus întregi puterile de muncă pe care le posedăți și pe care le-ați dăruit îndată înaltei slujiri. Ați adus o energie nouă și o perseverență, cu care urmăriți fără preget realizarea lucrului început. Ați adus voință puternică de a învinge greutățile ce stau în calea ei. Ați adus o înțelegere precisă și clară a cerințelor și a datoriei Bisericii Ortodoxe Române. Ați adus darul și interesul de a cunoaște personal pe oamenii și stările cu care vă întâlniți în lucrarea Înalt Prea Sfinției Voastre. Ați adus experiența foarte prețioasă a vieții și slujirii preoțești, de sat și

5. Pr. Prof. Liviu Stan, *"Legislația Bisericii Ortodoxe Române în timpul arhipăstăririi Prea Fericitului Părinte Patriarh Justinian"*, în volumul *"Douăzeci de ani..."*, p. 171-189.

6. Întregul capitol *"XX de ani de preocupări și înfăptuiri pentru ridicarea culturii teologice"*, în volumul *"Douăzeci de ani..."*, p. 247-393.

de oraș, a conducerii și gospodăririi înțelepte, a mijloacelor de trezire și de stimulare a vocației preoțești și atâtea alte cunoștințe menite să sporească edificiul bisericesc. Ați adus pricepere și avânt, înțelepciune și stăruință; ați adus simțul realității și al prevederii; ați adus conștiința autorității și a prestigiului ierarhic; ați adus acca grijă și intuiție, cu care se pot înțelege și înfăptui sarcinile preoțimii. Ați adus adică acele calități cu care un conducător de Biserică se poate impune clerului și credincioșilor, cu care poate îndruma și lumina, cu care poate stimula și pune în mișcare pe toți cei de sub cărma și supravegherea sa, cu care se poate asigura deci realizarea marci opere pastorale și sociale puse pe umerii săi.

Înzestrat cu aceste calități și daruri, Înalt Prea Sfinția Voastră ați reușit din primii cinci ani să săvârșiți cu bine tot ceea ce ați gândit și ați ținut să faceți⁷.

Printre primele realizări dobândite de Biserica Ortodoxă Română sub cărmuirea Patriarhului Justinian se înscrie istorica reîntregire a Ortodoxiei românești, prin revenirea la dreapta – credință a fraților greco-catolici răpiți de sub bolta ocrotitoare a Bisericii Ortodoxe, în urmă cu 250 de ani.

Despre Uniatismul din Transilvania s-au scris de-a lungul vremii pagini importante. Nu ne vom opri asupra lor decât în măsura în care ne ajută să înțelegem perspectiva istorică.

În cartea sa despre Uniatismul din Transilvania, Pr. Prof. Dumitru Stăniloae pornea de la o constatare menită să descopere sensul actului de la 1700 din Ardeal:

"Spre deosebire de toate religiile și de toate confesiunile creștine, uniatismul nu s-a născut dintr-o aderare a unor mase de oameni la o concepție religioasă deosebită de cea pe care au avut-o înainte, care să răspundă unor noi trebuințe sufletești și să aducă o schimbare în viața lor spirituală"⁸.

De fapt, în alți termeni, exprima această idee și N. Iorga, care spunea: "Biserica unită era o creație artificială, nu pornise dintr-o convingere"⁹.

Chiar dacă am supărat efortul nostru spre ecumenicitate trebuie să precizăm că uniatismul a purtat pecetea "silniciei religioase".

Părintele Stăniloae vorbea chiar de o silnicie întreită:

- silnicia unei asupriri sociale și economice,
- silnicia administrativ-militară exercitată de un stat cu concepții absolutiste,
- silnicia unei confesiuni creștine care stimula silnicia statului și se sprijinea pe ea¹⁰.

Analizarea scopului uniației de la 1700 a dus la convingerea că actul de zdrobire a unității ortodoxe nu urmărea mântuirea poporului român, ci urmărea consolidarea puterii politice a habsburgilor. Iezuiții, care exercitau o mare influență la

7. Din cuvântarea P.S. Episcop TEOCTIST Botoșăncanul, Vicar Patriarhal și Rector al Institutului Teologic de grad universitar, la împlinirea a cinci ani de arhipăstorire a Patriarhului Justinian Marina, în revista "Biserica Ortodoxă Română", nr. 5-6, 1953, p. 588-589, pentru date bibliografice cu privire la Patriarhul Justinian vezi Pr. Prof. Dr. Mircea Păcurariu "Dicționarul Teologilor Români", Editura Univers Enciclopedic, București, 1996, p. 251-252.

8. Pr. Prof. Dumitru Stăniloae, *Op. cit.*, p. 11.

9. Nicolae Iorga, *"Istoria românilor din Ardeal și Ungaria"*, București, 1915, p. 347.

10. Pr. Prof. Dr. Dumitru Stăniloae, *Op. cit.*, p. 19-20, a se vedea și capitolul: *Lupta românilor din Transilvania pentru a rămâne în Biserica strămoșească și persecuțiile neîntrerupte suportate din cauza aceasta*, p. 32-49.

curtea imperială de la Viena, au socotit că ar fi bine dacă, în schimbul unor făgăduințe de avantaje sociale, politice și economice, ar putea atrage pe români – care atunci se găseau într-o stare de servitute neomenească – la catolicismul pe care Reforma aproape că-l desființase în Ardeal, și în acest fel religia Romei să devină, în timp foarte scurt, din nou o religie majoritară în Transilvania¹¹.

Românii n-au alt sprijin decât credința lor străbună, ortodoxă, la care țineau ca la sufletul lor deși erau asupriți. Pentru poporul român din Transilvania – scrie Lucian Blaga – credința și rânduielile ortodoxe formau: "nucleul conștiinței religioase care se împletea foarte strâns cu conștiința lor de neam aparte, în raport cu celelalte populații conlocuitoare... Pentru el Ortodoxia era contrafortul monolit, spiritual al conștiinței de neam..."¹².

Frumos caracteriza, în cuvântările sale și Patriarhul Justinian "apropierile" ce au unit "depărtările" dintre cele două Biserici surori: "Despărțirea voastră de 250 de ani nu a răcit inimile voastre de dragostea credinței străbune și nici nu a făcut să alunece inima voastră spre noime depărtate de vechile și încercatele învățături ale Ortodoxiei. Căci liturghia voastră aceeași a rămas ca și a noastră; crezul vostru același este ca și al nostru...; cuminecătura voastră cu același aluat ca și a noastră se săvârșește; ale voastre pomeniri pentru răposații cei scumpi ca la noi se împart... Colindele voastre de Crăciun ca și ale noastre cântă pe același prunc Mântuitor <mititel și-n fășățel, în scutec de bumbăcel...>, și toate aceste comori sufletești ale noastre aceleași au rămas la voi ca și la noi și zestrea moștenită le avem toți de la învățătoarea noastră a tuturor, care a fost și este Ortodoxia noastră..."¹³.

A vorbi în context contemporan despre actul providențial¹⁴ de la 1948 este destul de delicat dacă n-am apela la personalitatea Patriarhului de vie memorie Justinian Marina, care rămâne viu și increzător în conștiința noastră raportată la istorie.

Chiar dacă, în convulsiile istorice, s-ar părea că cele două Biserici (Ortodoxă și Greco-Catolică) s-au despărțit ireconciliabil, duhul Patriarhului Justinian ne face, paradoxal, să gândim altfel. Exemplul de la 1948 nu este departe de noi. El reprezintă efortul a 250 de ani de suferință, speranță și luptă în regăsirea unității de credință și de neam¹⁵. Credința – spunea Patriarhul Justinian – a fost pentru poporul nostru român, o sfântă cheazășie a propășirii și întăririi vieții noastre obștești. S-a putut verifica de-a lungul veacurilor că unirea noastră a fost tăria noastră¹⁶.

11. Justinian, Patriarhul Bisericii Ortodoxe Române, *"Apostolat social"*, București, 1949, vol. III, p. 137.

12. Lucian Blaga, *Gândirea românească în Transilvania*, București, 1966, p. 92-93.

13. Vezi Justinian, Patriarhul Bisericii Ortodoxe Române, *Op. cit.*, p. 157-158.

14. Idem, *ibidem*, p. 147-148, și Idem, *"Apostolat social"*, vol. VI, p. 253.

15. Vezi Pr. Prof. Dumitru Stăniloae, *"Uniatismul din Transilvania"*, în special partea B cu sugestivele capitole: *Inocențiu Micu Clain, deschizătorul luptei politice naționale a românilor din Transilvania, luptător pentru independența Bisericii strămoșești și victimă a alianței habshurgo-catolice*, p. 49-105; *Fruntașii Școlii Ardelene, continuatori ai liniilor directe ale acțiunii lui Inocențiu Micu Clain, luptători împotriva catolicizării Bisericii unite și victime ale ierarhiei acesteia*, p. 105-143 și *Lupta fruntașilor greco-catolici din secolul al XIX-lea pentru independența Bisericii unite și pentru păstrarea caracterului ei strămoșesc*, p. 143-155.

16. Vezi Justinian, Patriarhul Bisericii Ortodoxe Române, *"Apostolat social"*, vol. III, p. 146.

Pentru apărarea "legii străbune" împotriva "legii împăratului" de la Viena numărâți preoți și călugări au suferit prigoane, închisori și moarte mucenicească. Pilda jertfei lor este argumentul nostru pentru toți cei ce ar mai susține astăzi că revenirea greco-catolicilor la Biserica mamă a fost un act forțat și nu unul firesc în acele condiții istorice.

Nume precum: *Ioan Țirca* ales de credincioși episcop în locul lui Atanasie Anghel și care a protestat vehement împotriva "unirii" (de la 1700); călugărul *Visarion Sarai* și jertfa sa în închisorile de la Viena; protopopul *Nicolae din Boloimir* care s-a întors în 1748 la Ortodoxie și a plecat în Rusia ca să ceară ajutor împotriva prigoanei pornită asupra celor ce nu se lepădau de dreapta credință; preotul *Ioan Piuaru-Molnar, zis Popa Tunsu*, care milita pentru întoarcerea la credința străbună; călugărul *Sofronie din Cioara* a cărui răscoală de la 1760 amenința să dărâme Blajul spre a scăpa Ardealul de "iobăgie și unire"; părintele *Ioan din Galeș*; preotul *Moise Măcinic* din Sibiel; călugărul *Nicodim* din părțile Făgărașului; și popa *Ioan din Acilin* sunt tot atâtea mărturii ale dorului după reîntoarcerea la vatra credinței străbune care n-a încetat niciodată în inimile adevăraților români¹⁷.

La 3/15 Mai 1948, pe Câmpia Libertății de la Blaj, cu prilejul Centenarului revoluției ardelenene, mitropolitul N. Bălan a chemat clerul și credincioșii greco-catolici să se întoarcă la credința ortodoxă care îi așteaptă cu toată dragostea. Același apel plin de iubire și încredere îl făcea și noul ales Patriarh Justinian la 6 iunie 1948 când urca la treapta Întâistătorului Ortodoxiei românești¹⁸.

Aceste chemări repetate nu au rămas fără ecou, ci au avut urmarea fericită să întrunească, în sala liceului "Gheorghe Barițiu" din Cluj, în ziua de 1 octombrie 1948, un număr de 38 de clerici greco-catolici din Transilvania, care au alcătuit o Proclamație "pentru refacerea unității spirituale a acestui popor"¹⁹. Din textul Proclamației distingem cauzele care au dus la acest act de revănire: "scrutându-ne conștiința în temere de Dumnezeu și cu dragoste nemărginită față de poporul român". Hotărârea lor era foarte clar exprimată:

1. Să ne întoarcem în sânul Bisericii Ortodoxe Române, de la care strămoșii noștri de acum două veacuri s-au desprins, datorită vitregiei vremurilor de atunci.

2. Să ne străduim din toate puterile pentru a lămuri conștiința credincioșilor noștri, spre a ne urma cu încredere pilda și a deveni, împreună cu frații noștri ortodocși, una după cuvântul Evangheliei care zice: "Toți să fim una, precum Eu cu Tatăl una sunt".

În același text al Proclamației se arată că motivele care au determinat actul unirii de la 1700 nu mai există pentru că noile legi asigură drepturi politice, economice, culturale și religioase egale, tuturor cetățenilor țării. În fapt se recunoștea lipsa de sens a unei religii ce nu-și mai regăsea identitatea, o criză pe care nici azi greco-catolicii nu și-o regăsesc în noua formă religioasă ce este o palidă imitare a celei de dinainte de anul 1948.

Ca urmare a acelei hotărâri, delegația celor 38 protopopi și preoți greco-catolici s-a prezentat în ziua de Duminică, 3 octombrie 1948, Patriarhului Justinian,

17. Pentru detalii vezi revista "Biserica Ortodoxă Română", nr. 9-10, 1953, p. 809-857.

18. Vezi revista "Biserica Ortodoxă Română", nr. 5-6, 1949, p. 41-46.

19. Vezi textul Proclamației în revista "Biserica Ortodoxă Română", nr. 7-10, 1949, p. 78-79.

la București, care i-a primit în cadrul unei ședințe a Sinodului Permanent, în sala sinodală a Palatului Patriarhal, și au adus adeziunile de revenire în sânul Bisericii Ortodoxe Române în numele celor 46 canonici, protopopi și preoți greco-catolici din Ardeal, Banat, Crișana și Maramureș²⁰.

Încheierea și semnarea actului de anulare a uniației din 1698 s-a făcut tot la Alba-Iulia, în ziua de 21 Octombrie 1948, în catedrala Reîntregirii. Într-un cadru sărbătoreț s-a pecetluit revenirea clerului și credincioșilor greco-catolici la Biserica strămoșească. În presa vremii se mai menționează că în urma actului de la Alba-Iulia până la 1 Decembrie 1948 au revenit la Ortodoxie majoritatea greco-catolicilor.

Anumite păreri tendențioase au încercat să vadă în actul de la 1948 un prilej de marginalizare a fraților veniți din sânul Bisericii greco-catolice, dar cea mai puternică dovadă a contrariului l-a constituit alegerea, la 8 iunie 1949, a primului episcop provenit din rândurile foștilor preoți greco-catolici, în persoana părintelui de atunci Teofil Herineanu²¹. El avea să sintetizeze în puține cuvinte sensul adânc al demnității la care a fost chemat: "Îmi dau seama că, prin alegerea mea, sunt prețuiți toți preoții Bisericii revenite, clerul și poporul deopotrivă.

Prin această alegere, este prețuit gestul de mare curaj, gestul de reîntoarcere acasă a celor ce prin strategia împrejurărilor social-politice de acum 250 de ani, au fost îndepărtați de la vatra unde s-au născut și au crescut"²².

Nu putem să nu amintim aici, fie și în treacăt, de unele nume sonore, dintre cei reveniți, care au primit funcții de răspundere la centrele eparhiale din țară aducând contribuții esențiale în înțelegerea spiritualității ortodoxe. Este suficient să-i amintim pe Pr. *Traian Belasçu*, vicar al Mitropoliei Sibiului, Pr. *Sabin Truță*, vicar al Arhiepiscopiei Clujului, Pr. Dr. *Pop Carol*, vicar al Episcopiei Oradiei, Pr. *Nicolae Geangalău*, consilier al Mitropoliei Sibiului, Pr. Dr. *Iuliu Rațiu*, consilier al Mitropoliei Banatului, Pr. Dr. *Moldovan Ion*, consilier al Arhiepiscopiei Clujului, Pr. *Medan Ion*, consilier al Episcopiei Oradiei, Pr. *Oros Cornel*, și Pr. *Petru Vancu*, consilieri ai Episcopiei Aradului, Pr. *Madincea Paul*, secretar al Episcopiei Oradiei și numele ar putea continua cu alți protopopi și preoți²³.

Se poate constata că actul de la 1948 nu a fost unul întâmplător și nu a fost un simplu foc de paie. El a demonstrat curajul unei atitudini de care puteau da dovadă doar spirite mari precum au fost acei înaintași. Păcat că lecția lor nu a fost învățată și de urmași căci ei pun înaintea intereselor comunității sufletești interese mai mult sau mai puțin eclesiastice. Rămân sugestiv de amintit procentajul mai mult decât modest pe care l-au dobândit "catolicii de rit bizantin" (greco-catolici) după 1989 și care reflectă o stare de fapt. Chiar dacă nu le place să recunoască, greco-catolicii de azi își caută, încă, nu numai rostul, ci și identitatea.

20. Vezi *actul Sinodal* din 3 octombrie 1948, în revista "Biserica Ortodoxă Română", nr. 7-10, 1949, p. 77-78 și *Cinci ani de la Reîntregirea Bisericii Ortodoxe din Transilvania*, în revista "Biserica Ortodoxă Română", nr. 9-10, 1953, p. 809-867.

21. Vezi mai pe larg în revista "Biserica Ortodoxă Română", nr. 7-10, 1949, p. 155-167 și revista "Biserica Ortodoxă Română", nr. 11-12, 1949, p. 16-49.

22. Vezi revista "Biserica Ortodoxă Română", nr. 7-10, 1949, p. 162.

23. Vezi revista "Biserica Ortodoxă Română", nr. 9-10, 1953, p. 844.

De aceea apelul Patriarhului Justinian pentru unitate în credință ne apare la acest început de mileniu deopotrivă ca testament și program.

La o sută de ani de la naștere, chipul înțeleptului Întâistătător Justinian Marina se roagă pentru noi în fața Tronului Ceresc lăsându-ne prin pilda vieții mesajul unității, în care a crezut până la sfârșitul vieții sale pământești²⁴.

Sărbătoarea omagială care a avut loc în data de 21 februarie 2001 în Aula Palatului Patriarhiei, în prezența Prea Fericitului Părinte Patriarh TEOCTIST, a membrilor Sfântului Sinod, a numeroase personalități politice și culturale, a demonstrat prețuirea cu care contemporanii știu să cinstească personalitatea atât de complexă a Patriarhului Justinian. Conferința Înalt Prea Sfințitului Bartolomeu, Arhiepiscopul Vadului, Feleacului și Clujului ne-a deschis perspectiva înțelegerii personalității Patriarhului Justinian prin prisma profetului Ieremia și a timpului său. Iar filmul documentar, realizat de Biroul de Presă al Patriarhiei Române în colaborare cu Redacția "Viața spirituală" a postului național de televiziune, a evocat crâmpene din viața marelui Patriarh, prin personalități culturale de excepție: doamna Zoe Dumitrescu Bușulenga, domnul Constantin Bălăceanu-Stolnici, domnul Alexandru Paleologu sau Domnul Dan Ceachir.

Momentul a fost marcat printr-o medalie comemorativă ce are pe avers imaginea Patriarhului Justinian și inscripția: "Centenarul Nașterii Patriarhului Justinian Marina 1901-2001, iar pe revers istorica stemă a Patriarhiei cu inscripția: "Biserica Ortodoxă Română – 2001".

"Părintele Justinian" va rămâne în inimile noastre, după cuvântul Prea Fericitului Părinte Patriarh TEOCTIST, sub chipul păstorului jertfelnic, omul Bisericii, slujitorul lui Hristos, care prin întreaga sa lucrare: predică, pastorație, activitate administrativă, sfințiri de biserici și asistență socială, mărturisea permanent adevărul Evangheliei²⁵.

Această mărturisire ne-a lăsat-o moștenire tuturor prin cuvintele care ne angajează profetic:

"Nu vă mai lăsați amăgiți! Fiți vrednici ca și înaintașii voștri, care au păstrat cu viața lor tezaurul comun neamului românesc: <toată legea și credința ortodoxă din liturghiile și slujbele Bisericii Ortodoxe>, și care au murit cu nădejdea eliberării din jugul umilitor al tiraniei, când acest tezaur va înlesni revenirea voastră într-o singură Biserică, într-o singură credință!..."

Sesiunea festivă omagială în memoria Patriarhului Justinian Marina cu prilejul Centenarului nașterii, ne-a făcut să înțelegem deplin cuvântul Sfintei Scripturi:

"Aduceți-vă aminte de mai-marii voștri, care v-au grăit vouă cuvântul lui Dumnezeu, priviți cu luare aminte cum și-au închinat viața și urmați-le credința" (Evrei 13, 7).

Pr. drd. CRISTIAN MUNTEAN

24. Vezi «Testamentul» Patriarhului Justinian publicat în cartea Î.P.S. Arhiepiscop Bartolomeu Anania "Atitudini", Editura Arhidiecezana, Cluj-Napoca, 1999.

25. Vezi TEOCTIST, Patriarhul Bisericii Ortodoxe Române, "Pe treptele slujirii creștine", Editura Institutului Biblic și de Misiune al Bisericii Ortodoxe Române, volumul X, București, 2001, p. 496.

SFINTELE PAȘTI, "CAUSA DIRIMENS" A UNITĂȚII CREȘTINE?

Mărturii ale Tradiției și legislației canonice răsăritene, privind data serbării Sfințelor Paști

Cu câțiva ani în urmă, ierarhii unor Biserici Ortodoxe, care urmează calendarul îndreptat au participat la slujba Nașterii Domnului oficiată pe "stil vechi" (la 6 ianuarie) la Ierusalim. Praznicul Crăciunului fusese de altfel deja sărbătorit pe 25 decembrie în Țările lor de origine. De aceea, mulți creștini – și îndeosebi teologi și canoniști din Răsărit și Apus – nu s-au dumirit încă asupra consecințelor canonice ale acestui act liturgic, cu atât mai mult cu cât acolo au participat și unii șefi de Stat, de unde și concluzia unora că această întâlnire între vechii "stiliști" și cei care urmează "noul stil" ar fi fost dictată doar de interese politice, și nu strict bisericești. În fine, alții au considerat că, prin această participare, s-a distrus zidul despărțitor între "vechii stiliști" și cei de "stil nou", și, prin urmare, s-a ajuns la refacerea unității celor două familii ale Bisericii răsăritene.

O altă nedumerire este întreținută de faptul că, pe de o parte, între "stiliști" și noi, cei care am acceptat "calendarul îndreptat" (în anul 1923/1924), nu există o comuniune "in sacris", iar pe de altă parte, sub jurisdicția canonică a unor Patriarhii autocefale, de "stil nou", există și unele eparhii "stiliste", ai căror ierarhi se împărtășesc din același "Potir" cu ierarhii noștri.

Cei care sunt câtuși de puțin familiarizați cu teologia dogmatică, canonică și liturgică, știu că, în privința calendarului și, îndeosebi, a datei serbării Sf. Paști, nu s-a ajuns nici până în prezent la un "consensus", nu numai între cele trei confesiuni creștine (ortodocși, catolici și protestanți), dar nici chiar în sânul Ortodoxiei, unde cele două familii – "stiliștii" și "adeptii calendarului îndreptat" – își dispută încă adevărul, etichetându-se reciproc de "schismatici", "eretici" etc. Aceștia suntem de fapt, noi, cei care aparținem Bisericilor care au adoptat calendarul îndreptat – în urma hotărârii luate la Congresul panortodox de la Constantinopol, din anul 1923 – dar, am rămas la vechea Pascalie (Biserica Constantinopolului, Greciei, României etc.), și, pe de altă parte, cei care au refuzat să accepte calendarul îndreptat de papa Grigorie XII la 1582, cunoscuți și sub numele de "stiliști" (Biserica Ierusalimului, Rusiei, Serbiei etc.).

Pe teritoriul unde ființează Bisericile Ortodoxe, care urmează calendarul îndreptat, există însă și Biserici de "stil vechi". O asemenea realitate o aflăm și în Grecia, și în România etc.

Dar, și mai bizar este faptul că avem Biserici Ortodoxe, Autocefale, în care se află eparhii care se conduc după un stil sau altul, dar se află sub aceeași jurisdicție canonică.

După cum se știe, practic, relații conflictuale între Bisericile celor două familii ("stiliști" și "calendaristi") nu există, chiar dacă ne taxăm unii pe alții de schismatici,eretici etc. Avem cazuri în care în sânul unor Biserici Ortodoxe, Autocefale, naționale, de "stil nou", se află și eparhii de "stil vechi", adică cu calendarul neîndreptat. Dacă ar fi să ne uităm mai întâi în ograda noastră, și să ținem seama de această realitate, ar trebui să spunem că acceptarea Mitropoliei Basarabiei – care urmează "stilul vechi" – în comuniune canonică cu Patriarhia Română,

a fost și este un act necanonic. Dar, ce-i de făcut?! Ce ne învață tradiția și rânduiala canonică? Un răspuns imediat și lapidar ar fi acesta: Înapoi la canoane! Pentru aceasta trebuie mai întâi să eliminăm cauzele, ca să dispară și efectele, conform vechiului adagiu latin "sublata causa, tollitur effectus!". Adică, în alți termeni, să cunoaștem bine atât legislația canonică, tradiția și doctrina canonică, ortodoxă, ecumenică, autentică¹, cât și ultimele hotărâri panortodoxe², privind data serbării Paștilor, și să le observăm și aplicăm întocmai în viața practică, liturgico-canonică, a Bisericilor noastre.

Lăsând la o parte faptul că o asemenea practică liturgică, care urmează "stilul vechi", a rămas înfeudată unor informații astronomice, desuete și revoluate, provenite de pe vremea lui Ptolemeu – pe care de altfel îl și amintește la loc de frunte "Pidalionul"³ – trebuie să precizăm că aceasta încalcă de fapt însăși dispoziția canonică, de principiu, stabilită de Părinții Sinodului I ecumenic, pe care o invocă de altfel ca temelie canonică toate Bisericile (stiliste sau nestiliste), inclusiv Biserica noastră, care – prin Sinodul ei – a declarat "expressis verbis" ca, în privința serbării Paștilor, "... să se mențină dispozițiile canonice (sic) ale Sinodului I ecumenic de la Niceea, ..."4.

De la bun început, trebuie însă precizat și reținut că Sinodul I ecumenic nu a edictat un canon sau o lege canonică, privitor la data serbării Sfințelor Paști, ci a emis doar o dispoziție de principiu, în urma demersului înfăptuit de împăratul Constantin cel Mare, care a dorit să asigure pacea religioasă în cadrul Imperiului său și prin stabilirea unei unice date pentru prăznuirea Învierii Domnului. Apoi, ținem să evidențiem faptul că existența unor asemenea anomalii, ca aceea în care se află și Biserica noastră, care a acceptat sub jurisdicția ei canonică o Mitropolie stilistă (Basarabia), dovedește că problema calendarului și a Pascaliei, și, îndeosebi, consecințele lor canonice, nu sunt încă bine cunoscute de toți membrii ei. În fine, rânduiala canonică a Bisericii Ortodoxe Ecumenice, stabilită la Sinodul I ecumenic (Niceea, 325), a ținut seama de datele furnizate de astronomii respectivi, de unde și concluzia că ea nu are caracter imutabil, de dogmă, fiind întotdeauna condiționată de ultimele informații și date oferite de astronomie.

Iată de ce, în rândurile care urmează, dorim să supunem atenției cititorilor noștri măcar câteva realități ecleziologice-canonice și liturgice, care să dea de gândit și autorității Bisericilor Ortodoxe, de stil nou.

În primul rând, trebuie să fim conștienți că nu mai putem rămâne la nesfârșit în această stare de provizorat și compromis, adică, pe de o parte, să urmăm calendarul îndreptat, iar pe de altă parte prăznuim Sfintele Paști după "stilul vechi". Apoi, este imperios necesar să se treacă la remedierea stării necanonice în care s-a intrat prin coliturghisirea cu "stiliștii", datorită acceptării în sânul comuniunii ei canonice și liturgice a unor ierarhi ai Bisericilor de stil vechi. În fine, trebuie să

1. Vezi N. Dură, *Data serbării Paștilor în lumina tradiției canonice a Bisericii Ortodoxe*, în Mitropolia Moldovei și Sucevei, LXIII (1987), nr. 4, p. 36-68.

2. Idem, *Data serbării Paștilor în lumina hotărârilor celei de a II-a Conferințe Panortodoxe Presinodale*, în Mitropolia Banatului, XXXV (1985), nr. 3-4, p. 166-172; Idem, *Ultimele hotărâri panortodoxe privind sărbătorirea Paștilor*, în *Îndrumător bisericesc*, Roman, 1988, nr. 4, p. 52-69.

3. Vezi *Pidalion* (în lb. greacă), Atena, 1990, p. 9.

4. Apud I.N. Floca, *Canoanele Bisericii Ortodoxe*, Sibiu, 1991, p. 194.

se ajungă la un "consensus" – între cele două Biserici de "stil" diferit – care să ducă la refacerea unității liturgico-canonice în sânul Ortodoxiei ecumenice, ceea ce, personal, și dorim! Dar, să vâslim mai la adânc în noianul Tradiției și legislației canonice, ca să ne putem da seama și de hotarele sau limitele în care se pot situa pozițiile noastre ecleziologico-canonice, și, ipso facto, de posibilitățile reale pentru atingerea acestui scop, ca să nu rămână doar o "pium desiderium" (pioasă dorință) din partea celor care suntem înregimentați atât în eforturile de refacere a unității Bisericii Ortodoxe, cât și a celei ecumenice (Ortodoxie, Catholicism și Protestantism).

În "Interpretatio Attici"⁵ (sec. VIII; cf. Ms. Vat. Palat. 577) – o versiune remaniată în Occident, care cuprinde canoanele Sinodului de la Niceea, trimise de Constantinopol Bisericii Cartaginei în anul 419 – a fost adăugat un colofon, în care se cere episcopilor să se observe "divinarum legum", și să urmeze rânduiala privind serbarea Paștelui după dispoziția prevăzută de "antiquum canonem" (vechiul canon).

Care este acest "vechi canon"? După părerea canonistului Liviu Stan, este vorba despre canonul 7 apostolic, care a constituit "... baza hotărârii luate la Sinodul I ecumenic cu privire la sărbătorirea Paștilor de către creștini, ..." ⁶.

Ce prevedea acest canon apostolic? Două rânduieli canonice importante, și anume: a) să nu se serbeze Paștile deodată cu Iudeii, și b) să nu se serbeze Paștile înaintea echinocțiului de primăvară. Or, aceste rânduieli fuseseră statornicite prin practică îndelungată, devenind astfel obicei canonic, care a dobândit puterea legii pozitive (scrise), prin canonul 7, redactat în Orient (Antiohia Siriei) în epoca preniceeană.

Aceste rânduieli, care au fost "completate și definitivate de Sinodul I ecumenic – preciza același canonist român – trebuie respectate întocmai, căci în caz contrar, clericii ar fi supuși caterisirii, iar laicii în mod corespunzător, afurisiți" ⁷.

Sub impactul Pidalionului, sau pur și simplu dintr-o confuzie, s-a afirmat că Părinții Sinodului I ecumenic, pentru a introduce o practică uniformă în privința datei serbării Sf. Paști, au stabilit aceste rânduieli "prin canonul 7..." ⁸. Firește, nu poate fi vorba decât de canonul 7 apostolic, fiindcă Sinodul I ecumenic nu a redactat vreun canon referitor la Sf. Paști. De aceea, dincolo de faptul că respectivul canon apostolic, face referință expresă doar la clerici, care, în cazul în care "vor sărbători Sfânta zi a Paștilor (το πάσχα) cu Iudeii, înaintea echinocțiului de primăvară, să se caterisească (καθαρείσθω)", trebuie precizat și reținut că Părinții Sinodului I ecumenic nu au legiferat aceste rânduieli prin textul unui canon, ci, hotărârea sau dispoziția lor, unanimă, de principiu, exprimată în textul Scrisorii adresate Bisericii din Alexandria, a fost probabil cuprinsă doar în Actele Sinodului de la Niceea (325), care, din nefericire, nu ni s-au păstrat.

În Comentariul la canonul 1 al Sinodului de la Antiohia, autorii Pidalionului afirmă că respectivul canon "excomunică pe acei laici (λαϊκο-υς) care încalcă

5. Apud H. Leclercq, *Les divers réductions des canons de Nicée*, în Ch. J. Hefele, *Histoire des Conciles d'après les documents originaux*, t. I., Appendice V., Paris, 1907, 1176.

6. Apud I. N. Floca, *Canoanele Bisericii Ortodoxe*, vol. I, Sibiu, 1991, p. 12.

7. *Ibidem*.

8. Comentariu la canonul 1 Antiohia, în I. N. Floca, *Op. cit.*, p. 194.

decretul (τον διρισμον) și norma (το κανόνιον) pe care le-a dat primul Sinod, în prezența împăratului Constantin cel Mare, cu privire la serbarea Paștilor (adică să nu fie prăznuit după Echinocțiu, și nu cu iudeii),..."⁹. În acest comentariu, chiar ei recunosc deci, că nu avem de-a face cu un canon! Dar, nu este vorba nici de un decret sau o normă canonică, după cum afirmă Comentariul Pidalionului, ci doar de o hotărâre liturgico-canonică, de principiu, luată de Părinții sinodali la solici-tarea împăratului Constantin.

Conform acestei hotărâri sinodale, ecumenice, s-a prevăzut obligativitatea ca:

"1. Paștile să se serbeze în zi de duminică.

2. Această duminică trebuie să fie prima duminică cu lună plină după echi-nocțiul de primăvară.

3. Dacă în aceeași duminică ar cădea și paștile Evreilor, atunci pentru a se evita serbarea Paștilor creștine deodată cu cele iudaice, creștinii vor serba Paștile în duminica următoare"¹⁰.

După cum se știe, "stiliștii" afirmă că Paștile "... nu trebuie să se serbeze în prima duminică cu lună plină..." (ὅτι νό γίνεται τήν πρώην Κυριακήν ὅπου τύχη ὑπερα. από τήν παν σέληνον), și că această rânduială, precum și aceea potrivit căreia Paștile trebuie serbat "... după prima lună plină, din martie, după echinocțiul de primăvară", "le avem din tradiție, și nu din canoane (ἐκ παραδό-σειως έχομεν και ὄχι από κανόνα)"¹¹.

După mărturia Pidalionului – redactat de monahii atoniți, Nicodim și Agapie, și publicat pentru prima dată la Leipzig, în anul 1800, – canonistul bizantin, Matei Vlastare (sec. XIV) ar fi afirmat că "... primul sfânt Sinod ecumenic a publicat rânduiala privind serbarea Paștilor în conformitate cu cononul 1 al Sinodului de la Antiohia (κατὰ τὸν ἀ. κανόνα της ἐν Αντιοχείᾳ συνόδου); ..." ¹². Or, se știe că Sinodul de la Antiohia s-a întrunit după Sinodul de la Niceea, și anume, în anul 341. Mai mult, Părinții sinodului de la Antiohia (341) sunt aceia care fac referire expresă la Sinodul I ecumenic, și nu invers. Într-adevăr, chiar în canonul 1, Părinții Sinodului de la Antiohia au dispus ca «toți cei care îndrăznesc să desființeze hotărârea Marelui și Sfântului Sinod întrunit în Niceea în prezența evlaviosului și de Dumnezeu prea iubitorului împărat Constantin, în privința sfinteii sărbători a mântuitoarelor Paști, să fie excomunicați și lepădați din Biserică, și acestea să fie zise pentru laici. Iar dacă vreunul dintre proestoșii Bisericii, episcopi, or prezbiter, or diacon, va îndrăzni după hotărârea aceasta... să serbeze Paștile cu evreii, Sfântul Sinod... îi caterisește din slujbă (καθαίρει τῆς λειτουργίας), precum și pe cei ce vor îndrăzni să se împărtășească cu aceștia după caterisire. Iar cei caterisiți să se lipsească și de cinstea exterioară (της ἐξωθεν τιμῆς), de care i-a făcut părtași sfântul canon (ὁ ἅγιος κανὼν) și preoția lui Dumnezeu" (can. 1 Antiohia).

De asemenea, canonul 7 al Sinodului II ecumenic (Constantinopol, 381) con-damna pe "Patrusprezeceni (Quartodecimani), adică pe Mercurași (Tetradiți)".

9. *Pidalion* (lb. greacă), Atena, 1990, p. 407.

10. *Ibidem*.

11. *Pidalion...*, p. 8, n.1.

12. *Pidalion* (lb. greacă), Atena, 1990, p. 8, n. 1.

Acești "Quartodecimani" (Patrusprezeceni) sau "Tetradiți" își au numele de la faptul că serbau Paștile în ziua patrusprezecea a lunii Nisan (Aprilie), indiferent în ce zi a săptămânii ar cădea ziua aceasta. Li se mai zicea și Tetradiți fiindcă posteau și în ziua a patra a săptămânii, adică Miercurea. În fine, li s-a mai zis Tetradiți și pentru faptul că "... împreună cu alți eretici – preciza prof. L. Stan – învățau că Sfânta Treime întrunește patru naturi distincte"¹³.

Aceștia nu pot fi reprimiți în Biserica Ortodoxă (catolică) decât dacă – și ei, ca și ceilalți eterodocși (Apolinariști, Arieni, Macedonieni, Sabatieni etc.), "... dau zapis (scrisori de mărturisire de credință) și dacă dau anatemei toată erezia care nu cugetă (învață) cum cugetă (învață) sfânta a lui Dumnezeu Biserica sobornicească și apostolească...", după care urma ungera "cu Sfântul Mir.." (can. 7 II ec.).

De altfel, Sinodul de la Laodiceea (343) trecuse deja pe "quartodecimani" printre eterodocșii care nu trebuie să se "... primească înainte de a anatematiza eresul, și mai ales pe cel de care se țineau; și apoi, ..., învățându-i simboalele credinței și ungându-i cu Sfânta Ungere, așa să se împărtășească cu Sfintele Taine" (can. 7 Load.).

În Biserica Veche, pecetluirea cu Sfântul Mir¹⁴ a fost deci condiția sine qua non pentru reintegrarea apostatilor și a eterodocșilor în Biserica Ortodoxă, care culmina prin "communio in sacris"¹⁵.

Nu este deci de mirare faptul că, pentru "stiliști", hotărârea Sinodului I ecumenic în privința datei serbării Sf. Paști este o chestiune de credință, și nu de disciplină liturgico-canonice. De aceea, se face trimitere la canonul 7 al Sinodului III ecumenic (Efes, 431), care dispune "... ca nimănui să nu-i fie îngăduit să dea la iveală, sau să scrie, sau să întocmească (alcătuiască) altă credință (ἑτερον πιστιν), afară de aceea care s-a orânduit (hotărât) de către Sfinții Părinți, care, împreună cu Sfântul Duh, s-au adunat în cetatea Niceenilor" (can. 7 III ec.).

La Sinodul general, african, întrunit la Iponia, în anul 393, s-a impus și obligația ca "... toți cei care țin primele Scaune ale eparhiilor...", adică primații provinciilor, "să trimită din sinoadele lor episcopi reprezentanți pe doi sau și pe câți vor alege, pentru ca sinodul (general, n.n.) să poată avea deplină autoritate" (can. 18 Codul canonic african).

Așadar, la Sinodul general al Africii proconsulare – cu capitala la Cartagina – trebuiau să fie prezenți cel puțin doi ierarhi, plus, primatul, din fiecare eparhie (provincie).

La sfârșitul secolului al IV-lea, Părinții africani, întruniți la Sinodul general de la Cartagina (397), reactivau și ei "cele hotărâte la sinodul din Iponia", inclusiv deci obligativitatea ca fiecare eparhie să fie prezentă la Sinodul general prin cel puțin trei membri. Totodată, se hotărâ "ca ziua sfintelor Paști să se publice în timpul sinodului" (can. 34 Cartagina, din Codex canonum Ecclesiae Africanae, din anul 419).

13. Apud I.N. Floca, *Canoanele...*, p. 68.

14. Vezi N. Dură, *Rânduiești și norme canonice privind administrarea Mirungerii*, în *Mitropolia Moldovei și Sucevei*, LVII (1981), nr. 1-3, p. 39-57.

15. Idem, *Intercomuniune sau comuniune sacramentală? Identitatea eclezială și unitatea în credință*, în *Ortodoxia*, XXXVIII (1988), nr. 4, p. 15-58.

Prin această hotărâre se reafirma de fapt regula ca data Sfințelor Paști – stabilită conform celor prevăzute la Sinodul de la Niceea (325) – să se facă cunoscută celor din provincia Cartaginei de către Biserica din Alexandria, cu ocazia Sinodului ei general (care se ținea de obicei în luna august, ca și cel al Bisericii din Cartagina).

La același Sinod general, din anul 397, unii Părinți ai Bisericii Africii proconsulare declarau că fuseseră "însărcinați" de Bisericile lor și cu obligația de a le duce data fixată pentru serbarea "zilei Paștilor". De aceea, ei cereau ca, "... după obicei, pregătirile totdeauna să le facem prin Biserica Cartaginei, și nu cu timp scurt înainte de acea zi". Răspunzând doleanțelor confrăților săi, Întâistătătorul¹⁶ Bisericii Africane, Aureliu, intitulat "primas sedes totius ecclesiae africanae" (Primatul Bisericii africane), reamintea – cu același prilej – că "încă de mult am făcut cunoscut că, în fiecare an avem să ne întrunim spre a ne sfătui și, ..., când vom fi adunați împreună, atunci să se publice ziua sfințelor Paști prin delegații care se vor afla la sinod". În fine, din textul aceluiași canon 51 aflăm că unii episcopi sinodali au propus ca Sinodul lor "... să binevoiască a încunoștința prin scrisori eparhiile noastre despre aceasta". Propunerea a fost acceptată și aprobată în unanimitate, iar, prin glasul președintelui său, Primatul Aureliu al Cartaginei, Sinodul general a dispus că "așa trebuie să se facă" (can. 51 Cart.).

Prin urmare, ierarhii prezenți la Sinodul general – în calitate de reprezentanți ai Bisericilor lor, locale – erau cei care trebuiau să încunoștințeze "eparhiile lor", despre data serbării Sfințelor Paști, însoțiți de epistole sinodale, emise de respectivele sinoade africane, generale.

Așadar, și textul acestui canon (51) al Bisericii africane evidențiază în mod grăitor faptul că stabilirea zilei sărbătoririi Sfințelor Paști era rezultatul unei hotărâri luate "collegialiter" (colegial) și "synodaliter"¹⁷ (sinodal) de către ierarhii unei Biserici locale, autocefale, constituită de fapt într-un cadru etnic și geografic bine definit (cf. can. 34 apost.), și nu a unui centru ecleziastic, primațial, sau a unui primat, fie el de la Cartagina, Roma sau Alexandria.

La Sinodul general întrunit la Cartagina, în anul 401, "așijderea s-a hotărât ca ziua cinstitelor Paști să se publice tuturor prin iscălirea actelor sinodului. Iar ziua sinodului să se țină aceeași care s-a hotărât la sinodul de la Iconia, adică cea înainte de ziua a zecea a calendarului lui septembrie; deci trebuie să se scrie căpeteniilor tuturor eparhiilor că atunci când vor convoca la sine sinodul să țină ziua aceasta" (can. 73 Cart.).

Reținem, deci, și din textul acestui canon că, în Biserica din Africa proconsulară, se stabilise obiceiul ca ziua serbării Sf. Paști să fie comunicată tuturor de către episcopii reprezentanți din fiecare eparhie, la Sinodul general, anual, din 21 august, care erau de fapt și semnatarii Actelor Sinodului, pe care le aduceau (în copie) și în Biserica-metropolă a eparhiei (mitropoliei) lor. De unde, deci, și obligativitatea primațiilor eparhiilor – prevăzută și de canonul 8 al Sinodului general

16. *Despre statutul canonic al Întâistătătorului unei Biserici autocefale*, vezi, N. Dură, *Întâistătătorul în Biserica Ortodoxă. Studiul canonic*, în *Studii Teologice*, XL (1988), nr. 1, p. 15-50.

17. *Despre afirmarea principiului sinodalității, în Biserica africană*, vezi, N. Dură, *Le Régime de la synodalité selon la législation canonique, conciliaire, oecuménique, du I-er millénaire*, Bucarest, 1999, p. 916-982.

întrunit la Cartagina în anul 401, – ca în Bisericile lor să se observe și să se cinstească Sfintele Paști în ziua stabilită la Sinod.

În fine, la Sinodul general întrunit la Cartagina, în anul 407, s-a hotărât ca până și scrisorile de recomandare către Curtea imperială de la Roma, înmânate clericilor de primații sau episcopii Bisericii lor, să aibă precizate data serbării Paștilor. "... Scrisorile de trimitere date clericilor lor de către primați, sau de către oricare din episcopi, să aibă indicată ziua Paștilor; iar dacă ziua Paștilor din acel an nu este cunoscută atunci, să se pună acelor trecute, în felul cum s-a obișnuit a se scrie de Consulat în actele publice" (can. 106 Cart.).

Prin urmare, pentru creștinii din Africa proconsulară, data serbării Paștilor era un fel de "vade mecum", înscrisă pe pașaportul fiecăruia, de care se servea chiar și atunci când trebuia să meargă "la curtea împărătească" (can. 106 Cart.).

Firește, prin grija fixării datei Paștilor, și, mai ales, prin menționarea ei până și în scrisorile de recomandare ale clericilor, Biserica africană a vrut înainte de toate să dovedească că observa à la lettre dispoziția de principiu stabilită de Părinții primului Sinod ecumenic (Niceea, 325). Apoi, ei au dorit să statornicească o uniformitate liturgico-canonice în tot spațiul său geografic, inclusiv în privința serbării Sf. Paști în aceeași zi de către toate Bisericile locale din Africa proconsulară.

S-a transmis și păstrat ea, oare, această grijă și preocupare a Bisericii africane, de odinioară, în viața Bisericilor creștine din zilele noastre?! Putem noi, oare, vorbi de o preocupare și grijă permanentă, constantă, în Bisericile noastre, privind serbarea Sfintelor Paști la aceeași dată, așa după cum se stabilise la Sinodul I ecumenic?!

În Biserica noastră, de pildă, dorința ca Sfintele Paști să fie prăznuite la aceeași dată, de întreaga creștinătate (răsăriteană și apuseană) a fost exprimată până și de un Ministru al Armatei române. "În ceea ce privește data Paștilor, pentru că a venit vorba, – spunea Întâistătătorul Bisericii noastre, în anul 1990, la Academia de Înalte Studii Militare, – aceasta se stabilește diferit în Răsărit și Apus, în funcție de calendele omenești. Mă bucur că dl. Ministru al Armatei Române – declara Părintele Patriarh Teoctist – se gândește la posibilitatea stabilirii aceleiași date, problema care frământă creștinătatea – sublinia Prea Fericirea Sa – de 2000 de ani... La 325 s-au fixat principiile pentru calcularea datei Paștilor, la cel dintâi Sinod ecumenic. Deși aceste principii sunt bune, totuși, ele sunt relative, ca tot ceea ce este omenească"¹⁸.

Dincolo de faptul că data prăznuirii Sfintelor Paști a făcut obiectul unor discuții până și în Academia de Înalte Studii Militare, din cuvântarea Patriarhului Bisericii Ortodoxe Române reținem că fixarea datei Paștilor este produsul unor "calcul omenești", și că înseși principiile fixate de primul Sinod ecumenic (Niceea, 325), în această privință, sunt "relative", și, deci, reformabile și perfectibile.

Canoniștii Bisericiiilor care au adoptat calendarul îndreptat, dar care calculează data Paștilor tot după vechea Pascalie, afirmă că "hotărârea Sinodului I

18. *Cuvântarea* Prea Fericitului Părinte Patriarh Teoctist la încheierea cursurilor de pregătire a primei serii de preoți militari – 10 aprilie 1990 – în Biserica Ortodoxă Română, CXIV (1996), nr. 1-6, p. 189-190.

ecumenic a fost respectată de Biserica Ortodoxă a Răsăritului"¹⁹. În schimb, frații noștri, ortodocși, care nu au acceptat calendarul îndreptat, afirmă că numai ei sunt cei care respectă întocmai – și în chip pravoslavnic – hotărârea Sinodului I ecumenic. Care este adevărul?!

Înainte de a răspunde la această întrebare, se impun câteva precizări – fie ele și lapidare – privind noua Pascalie.

După cum se știe, prin îndreptarea calendarului, întocmită de papa Grigorie XII, în anul 1582, s-a introdus și o nouă Pascalie, care a produs un decalaj între Răsărit și Apus în privința datei serbării Paștilor.

Conștientă și ea de faptul că vechea pascalie nu mai corespundea datelor astronomice, furnizate de achizițiile și progresul științific al științei astronomiei, Biserica Ortodoxă a Răsăritului a acceptat în fine îndreptarea calendarului iulian la Congresul panortodox întrunit la Constantinopol în anul 1923. Prin hotărârea sa din 31 octombrie (13 noiembrie) 1923, Sinodul Bisericii noastre a receptat hotărârea de principiu luată la Constantinopol, și a dispus ca data Sfințelor Paști "să se calculeze și în calendarul îndreptat ca și în trecut, adică – preciza prof. L. Stan – tot după vechea noastră Pascalie, care a fost stabilită în conformitate cu hotărârile sinodului de la Niceea"²⁰.

Același lucru îl afirmă de altfel toate Bisericile Ortodoxe, care, ca și noi, au introdus calendarul îndreptat, dar au rămas tot după vechea Pascalie (constantinopolitană, greacă, română etc.). Toate, într-adevăr, afirmă că, în privința serbării Paștilor, urmează și aplică întocmai hotărârea stabilită la Sinodul I ecumenic. Sinoadele unora dintre aceste Biserici au cerut chiar "... să se mențină dispozițiile canonice (sic) ale Sinodului I ecumenic de la Niceea"²¹, deși, după cum se știe, nici unul din cele douăzeci de canoane ale acestui Sinod nu se referă la data Sfințelor Paști, ci există doar o hotărâre de principiu, la care făcea referire expresă Scrisoarea pe care împăratul Constantin și Părinții Sinodului I ecumenic au adresat-o Bisericii Alexandriei²².

Ce zic însă frații noștri, "stiliști", din Patriarhia Ierusalimului, Moscovei, Serbiei etc., care nu au adoptat calendarul îndreptat, în privința Paștilor?

După cum se știe, cartea lor de căpătâi este Pidalionul, în care citim că "Latinii sunt schismatici", fiindcă au adus "inovații cu privire la pascalie și calendar". De aceea, ei "... trebuie să prefere înțelegerea și unirea Bisericii și referitor la observarea timpului (adică a echinocțiului, care acum urmează să cadă pe 11 martie, în timp ce pe vremea Sinodului I ecumenic a căzut pe 21 martie), și să sărbătorească Paștile cu noi, Grecii" (sic). Romano-catolicii sunt apoi acuzați că "... serbează Paștile fie odată cu Evreii, ceea ce contravine canonului (7 apostolic, n.n.), sau înaintea acestora. Că Dumnezeu este mult mai bucuros cu pascalia și calendarul nostru decât cu pascalia și calendarul Latinilor este învederat și de minunile pe care El continuă să le arate..."²³.

19. I.N. Floca, *Canoanele Bisericii Ortodoxe*, Sibiu, 1991, p. 194.

20. Apud I.N. Floca, *Canoanele...*, p. 194.

21. *Ibidem*.

22. Vezi Teodoret, *Istoria bisericăscă*, I, 10.

23. *Pidalion* (lb. greacă), Atena, 1990, p. 9, n. 1.

Ei amintesc de asemenea faptul că trei Sinoade constantinopolitane, din anii 1583, 1587 și 1593 au condamnat și anatematizat așa-zisele "inovații și erezii ale papei (Grigorie, n.n.), pe care el le-a introdus la acea vreme"²⁴, adică în 1582, prin reforma calendarului.

Sinodul constantinopolitan, din anul 1583, – la care au luat parte trei patriarhi greci, Ieremia al II-lea al Constantinopolului, Silvestru al Alexandriei și Sofronie al Ierusalimului – nu s-a mulțumit însă numai cu condamnarea așa-ziselor inovații ale papei, ci a redactat și un "Sigillion", adică o "Enciclică", pe care a trimis-o papei. În Epistola respectivă care conținea de fapt o anatematizare a «Calendarului papal» și a noii Pascalii (Paschalion), se făcea referință expresă și la «...îndrumările cuprinse în cele patru rânduieli ale Sinodului de la Niceea privind Paștele...»²⁵. Or, se știe că, în epistola Sinodului de la Niceea, adresată Bisericii de la Alexandria, nu aflăm asemenea rânduieli canonice, cel puțin în formularea dată de Sinodul constantinopolitan din 1583.

În aceeași Enciclică sinodală se menționa că, prin "noua Pascalie", inventată de astronomii papei, se urmărea de fapt "... să răstoarne și să distrugă dogmele și obiceiurile Bisericii care ni s-au predat de la Părinții noștri, ...", și că, de aceea, "... oricine nu urmează obiceiurile Bisericii, așa cum au fost ele decretate de cele șapte Sfinte Sinoade ecumenice, și Sfintele Paști, și Menologiuul pe care ei ni l-au întocmit ca lege..., să fie anatema și îndepărtat din Biserica lui Hristos și din comunitatea credincioșilor"²⁶.

La Sinodul întrunit la Constantinopol în anul 1597 – cu participarea tuturor celor patru patriarhi greci, din vremea respectivă (Ieremia II al Constantinopolului, Meletic Pigas al Alexandriei, Ioachim al Antiohiei și Sofronie al Ierusalimului) – calendarul gregorian a fost condamnat pe motiv că încalcă dispozițiile "canonului primului Sinod ecumenic, care prevede ca Paștile să fie serbat în intervalul 22 Martie și 25 Aprilie, inclusiv, ..." ²⁷. Cu credința că "noul calendar" și "inovația Latinilor privind serbarea Paștilor" era o încălcare gravă a așa-zisului "canon" niceean, Sinodul ierarhilor greci, întrunit la Constantinopol, în anul 1597, dispunea ca "... hotărârea luată de Părinți cu privire la Sfântul și Mântuitorul Paști să rămână neschimbată". De aceea, se prevedea ca "toți cei care îndrăznesc să încalce rânduielile marelui și Sfânt Sinod ecumenic de la Niceea, întrunit în prezența iubitorului de Dumnezeu, Împărat, Constantin, referitoare la Sfântul Praznic al Paștilor, să fie excomunicat și exclus din Biserică..."²⁸.

Se poate, deci, constata până la evidență, că respectivii ierarhi greci aveau conștiința și credința că Sinodul I ecumenic a dat un canon în privința serbării Sf. Paști, de la care nimeni nu poate schimba o iotă. Dar, nu numai atât! Pentru "stiliști adaptarea calendarului gregorian de către Papă a atacat unitatea Bisericii,

24. *The Rudder (Pedalion) of the Orthodox Christians or All the Sacred and Divine Canons*, transl. By D. Cummings, Chicago, 1957, p. 12.

25. *Ibidem*, p. 13.

26. *Ibidem*, p. 14-15.

27. *Ibidem*, p. 15.

28. *Ibidem*.

și a contrazis Biblia și sinoadele. În cadrul Ortodoxiei – precizau ei – acesta afectează rânduiala bisericească a Menologiului Bisericii Ortodoxe"²⁹.

Din cele menționate mai sus, referitor la evaluarea textului legislației canonice și a mărturiilor tradiției canonice, despre Sfintele Paști, un cititor avizat și obiectiv poate ajunge la concluzia că dogmatizarea unor rânduieli tipiconal-liturgice și a unor canoane, cu conținut eminent liturgico-disciplinar, poate avea urmări dezastruoase până și în privința păstrării și afirmării unității dogmatice, canonice și cultice a Bisericii Ortodoxe a Răsăritului.

Ridicarea la rangul de dogmă a unor prevederi tipiconal-liturgice, fie ele confirmate și prin textul unei hotărâri sinodale, de principiu, – așa cum a fost cazul la Sinodul I ecumenic, în privința fixării datei serbării Paștilor – poate însă duce la distrugerea unității creștine. Într-adevăr, prin refuzul obstinent al acceptării calendarului îndreptat – conform realității adevărate de datele furnizate de știința astronomiei – cei care ridică o rânduială tipiconal-liturgică la rangul de canon, cu conținut dogmatic, sau, și mai grav, la rangul de dogmă, nu fac decât să contribuie la distrugerea acestei unități dogmatice, canonice și cultice a Bisericii ecumenice. Ce altceva este neacceptarea calendarului îndreptat și acuzarea Bisericii Romei de eretică?! Ce altceva poate să aducă același epitet adresat ortodocșilor care au acceptat calendarul îndreptat?!

Din cercetarea Pidalionului, un cercetător avizat mai poate însă constata și faptul că, uneori, chiar ignoranța se legitimează în spatele dogmelor și a canoanelor. Firește, nu-i suficient să aparții Republicii monahale, atonite, ca să deții și monopolul adevărului? Adevărul nu este decât în posesia Bisericii lui Hristos, iar dogmele și canoanele, și cu atât mai puțin niște rânduieli tipiconal-mănăstirești, fie ele și creații atonite, nu pot închista libertatea Duhului lui Dumnezeu, care lucrează permanent în Biserica Sa, și o înnoiește și o aduce la realitatea zilei de azi și de mâine, făcând astfel ca și timpul liturgic, și crugul său, să țină seama și de timpul astronomic.

Există o lege religios-morală – care reglementează forul intern – și o lege canonică, care guvernează relațiile omenești externe.

Dacă legile religios-morale sunt perene, în schimb cele canonice sunt impuse unor mutații inerente evoluției istorice a societății omenești, inclusiv a celei ecleziastice. Despre această realitate ne mărturisesc chiar canoniștii Bisericilor care au rămas tributari Stilului vechi. "În ceea ce privește dreptul canonic – scria odinioară chiar un mitropolit al "stiliștilor", canonistul A. Makrakis († 1905) – Biserica este progresivă, fiindcă ea poate adăuga sau elimina din legislația care i s-a dat potrivit cerințelor vremii, și, prin urmare, ea poate modifica din când în când rânduielile și normele ei ca să corespundă propriei sale necesități"³⁰.

În privința acestei evoluții firești, a actualizării textului legislației canonice, inclusiv a modificării, întregirii sau eliminării unor canoane din "Corpus Juris Canonici" al Bisericii ecumenice, trebuie însă precizat că, potrivit doctrinei canonice, ortodoxe, canoanele cu conținut dogmatic nu pot fi modificate sau schim-

29. *Ibidem*, p. 16.

30. *Dreptul ecleziastic și relația sa cu Dreptul divin* (în lb. greacă), în Pidalion, Atena, 1990, p. XLI.

bate, fiindcă ele au – ca și legea religios-morală – caracterul imutabilității. Or, în cazul datei serbării Paștilor, stabilită la Niceea (325), nu avem de-a face cu un canon, cu conținut dogmatic, ci, doar cu o hotărâre sinodală cu caracter eminentemente liturgico-disciplinar, și, deci, în consecință, supusă oricărei mutații cerută de evoluția progresului științific în materie de cunoștințe astronomice.

În Ortodoxie, "ori de câte ori nu există canon (κάνων) sau lege scrisă (ἐραφος νόμος), trebuie să fie urmat obiceiul bun (ἡ καλή συνήθεια) consfințit de dreapta reținuere (ὀρθ-ω χόγω) și de ani îndelungați de observare; când nu este contrar nici unui canon sau legi scrise, el dobândește rangul de canon și lege (τάξις κανόνοσ και νόμον)"³¹.

În cazul de față avem deci de-a face cu un "obicei bun"; dar, există și "obiceiuri rele", de unde și clasificarea obiceiurilor în "bune" și "rele".

Dacă primele trebuie observate și urmate, în schimb, cele rele trebuie extirpate complet din viața Bisericii, așa după cum dispuneau și Părinții Sinodului de la Sardica (343) (cf. can. 1). Firește, mai ales dacă aceste obiceiuri rele sunt însoțite de "corupția cea preavătămătoare a cârmuirii afacerilor bisericesti", aceste obiceiuri și, inclusiv corupția respectivă, trebuie să fie deșărădăcinate "chiar din temelii..." (can. 1 Sardica).

Desigur, ne putem lesne întreba: în cazul datei serbării Paștilor, oare, urmăm, "obiceiul bun" sau "obiceiul rău", pe care Părinții ecumenici ne poruncesc să-l extirpăm pentru totdeauna?! Cum fiecare consideră că obiceiul său este cel bun, nu ne rămâne decât să-l supunem judecării rațiunii umane și să-l raportăm la vechimea și canonicitatea lui, constatând astfel dacă este sau nu contrar vreunui canon sau legi scrise.

Din analiza textului canonic – coroborat cu mărturiile furnizate de tradiția canonică, autentică – s-a putut constata în chip învederat că serbarea Sfintelor Paști după rânduiala canonică stabilită de Biserica ecumenică, încă din prima jumătate a secolului al IV-lea, nu constituie și nu trebuie să constituie o "causa dirimens", adică o "cauză distrugătoare" a unității creștine, ci, dimpotrivă, ea trebuie să contribuie la afirmarea acesteia și, ipso facto, la uniformizarea practicilor tipiconale și a riturilor liturgice, prin care se definesc – din nefericire – nu numai cele trei confesiuni creștine, ci chiar familiile aceleiași Biserici, așa cum este cazul chiar în sânul Bisericii Ortodoxe, unde data serbării Paștilor constituie încă o "piatră de scandal" între cei care urmează calendarul iulian, neîndreptat, adică după stilul vechi ("stiliști") și cei care au adoptat calendarul îndreptat, dar au rămas tot după vechea Pascalie, determinați – prin iconomie – tocmai de această dorință a păstrării și a afirmării, cu orice preț, a unității liturgico-canonică a Ortodoxiei ecumenice.

Să constituie, oare, tocmai Praznicul Învierii Domnului, un motiv pentru scindarea unității creștine?! Oricum, nu trebuie uitat faptul că, mai presus de orice pricepere sau ambiție omenească stă necesitatea refacerii unității noastre, canonice, distrusă tocmai de revendicarea deținerii adevărului absolut, până și în privința datei serbării Sfintelor Paști, care a fost ridicat și la rangul de dogmă. Or, așa după cum arăta și mitropolitul A. Makrakis, Biserica este "progresivă", și oamenii ei trebuie deci să țină seama și de progresul științific în domeniul astronomiei. Ca

31. *Pidalion* (lb. greacă), Atena, 1990, p. 19.

să dovedească practic acest caracter dinamic al Tradiției sale, Biserica trebuie deci să adapteze rânduielile și "normele" ei canonice, cu caracter liturgic și disciplinar, la cerințele vremurilor în care trăiesc generațiile ei de creștini. Iată de ce, considerăm că, numai în măsura în care aceste rânduieli tipiconale, liturgice sau canonice, cu caracter disciplinar și liturgic, vor fi actualizate și explicitate "in eadem substantia", vor corespunde "propriei necesități" a Bisericii lui Hristos, și nu dihoniei alimentate de orgoliul și ignoranța fapturilor omenești.

Convingerea noastră este că, mai devreme, sau mai târziu, va trebui să stăm împreună la aceeași masă a dialogului, cu cărțile deschise atât la textul oferit de mărturiile documentare ale Tradiției canonice, răsăritene, privind data serbării Sfințelor Paști, cât și la cel al tratatelor puse la dispoziție de știința astronomică din zilele noastre. Apoi, va trebui să fim biruiți doar de o singură dorință, și anume aceea "ca toți" să fim "Una" în Duhul Adevărului, care trebuie să fie pretutindeni, și mai ales în Bisericile noastre, unde trebuie să stăpânească cunoștința și știința lucrurilor divine și omenești, ca să putem teologhisi, cum se cuvine, și despre Paștile mântuitoare ale Domnului Hristos, în așa fel încât acesta să nu mai fie invocată sau folosită ca o "causa dirimens" (cauză distrugătoare) a unității creștine, ortodoxe, și inter-confesionale.

Pr. Prof. Univ. Dr. NICOLAE DURĂ

Anexa 1**PASCALIA**
BISERICII CREȘTINE ORTODOXE

N-rul curent	Inceputul anului		Inceputul Triodului		Lăsatul sec de brânză		Data Sf. Paști
	An comun	An bisect	An comun	An bisect	An comun	An bisect	
I	joi	miercuri	11 ianuarie	12 ianuarie	1 februarie	2 februarie	22 martie
II	miercuri	marți	12 ianuarie	13 ianuarie	2 februarie	3 februarie	23 martie
III	marți	luni	13 ianuarie	14 ianuarie	3 februarie	4 februarie	24 martie
IV	luni	duminică	14 ianuarie	15 ianuarie	4 februarie	5 februarie	25 martie
V	duminică	sâmbătă	15 ianuarie	16 ianuarie	5 februarie	6 februarie	26 martie
VI	sâmbătă	vineri	16 ianuarie	17 ianuarie	6 februarie	7 februarie	27 martie
VII	vineri	joi	17 ianuarie	18 ianuarie	7 februarie	8 februarie	28 martie
VIII	joi	miercuri	18 ianuarie	19 ianuarie	8 februarie	9 februarie	29 martie
IX	miercuri	marți	19 ianuarie	20 ianuarie	9 februarie	10 februarie	30 martie
X	marți	luni	20 ianuarie	21 ianuarie	10 februarie	11 februarie	31 martie
XI	luni	duminică	21 ianuarie	22 ianuarie	11 februarie	12 februarie	1 aprilie
XII	duminică	sâmbătă	22 ianuarie	23 ianuarie	12 februarie	13 februarie	2 aprilie
XIII	sâmbătă	vineri	23 ianuarie	24 ianuarie	13 februarie	14 februarie	3 aprilie
XIV	vineri	joi	24 ianuarie	25 ianuarie	14 februarie	15 februarie	4 aprilie
XV	joi	miercuri	25 ianuarie	26 ianuarie	15 februarie	16 februarie	5 aprilie
XVI	miercuri	marți	26 ianuarie	27 ianuarie	16 februarie	17 februarie	6 aprilie
XVII	marți	luni	27 ianuarie	28 ianuarie	17 februarie	18 februarie	7 aprilie
XVIII	luni	duminică	28 ianuarie	29 ianuarie	18 februarie	19 februarie	8 aprilie
XIX	duminică	sâmbătă	29 ianuarie	30 ianuarie	19 februarie	20 februarie	9 aprilie
XX	sâmbătă	vineri	30 ianuarie	31 ianuarie	20 februarie	21 februarie	10 aprilie
XXI	vineri	joi	31 ianuarie	1 februarie	21 februarie	22 februarie	11 aprilie
XXII	joi	miercuri	1 februarie	2 februarie	22 februarie	23 februarie	12 aprilie
XXIII	miercuri	marți	2 februarie	3 februarie	23 februarie	24 februarie	13 aprilie
XXIV	marți	luni	3 februarie	4 februarie	24 februarie	25 februarie	14 aprilie
XXV	luni	duminică	4 februarie	5 februarie	25 februarie	26 februarie	15 aprilie
XXVI	duminică	sâmbătă	5 februarie	6 februarie	26 februarie	27 februarie	16 aprilie
XXVII	sâmbătă	vineri	6 februarie	7 februarie	27 februarie	28 februarie	17 aprilie
XXVIII	vineri	joi	7 februarie	8 februarie	28 februarie	29 februarie	18 aprilie
XXIX	joi	miercuri	8 februarie	9 februarie	1 martie	1 martie	19 aprilie
XXX	miercuri	marți	9 februarie	10 februarie	2 martie	2 martie	20 aprilie
XXXI	marți	luni	10 februarie	11 februarie	3 martie	3 martie	21 aprilie
XXXII	luni	duminică	11 februarie	12 februarie	4 martie	4 martie	22 aprilie
XXXIII	duminică	sâmbătă	12 februarie	13 februarie	5 martie	5 martie	23 aprilie
XXXIV	sâmbătă	vineri	13 februarie	14 februarie	6 martie	6 martie	24 aprilie
XXXV	vineri	joi	14 februarie	15 februarie	7 martie	7 martie	25 aprilie

Anexa 2

PASCALIA ACTUALIZATĂ
A BISERICII CREȘTINE ORTODOXE
PENTRU ANII 1925-2099

N-rul curent	Incéputul anului		Inceputul Triodului		Lăsatul sec de brânză		Data Sf. Paști
	<i>An comun</i>	<i>An bisect</i>	<i>An comun</i>	<i>An bisect</i>	<i>An comun</i>	<i>An bisect</i>	
I	vineri	joi	10 ianuarie	11 ianuarie	31 ianuarie	1 februarie	21 martie
II	joi	miercuri	11 ianuarie	12 ianuarie	1 februarie	2 februarie	22 martie
III	miercuri	marți	12 ianuarie	13 ianuarie	2 februarie	3 februarie	23 martie
IV	marți	luni	13 ianuarie	14 ianuarie	3 februarie	4 februarie	24 martie
V	luni	duminică	14 ianuarie	15 ianuarie	4 februarie	5 februarie	25 martie
VI	duminică	sâmbătă	15 ianuarie	16 ianuarie	5 februarie	6 februarie	26 martie
VII	sâmbătă	vineri	16 ianuarie	17 ianuarie	6 februarie	7 februarie	27 martie
VIII	vineri	joi	17 ianuarie	18 ianuarie	7 februarie	8 februarie	28 martie
IX	joi	miercuri	18 ianuarie	19 ianuarie	8 februarie	9 februarie	29 martie
X	miercuri	marți	19 ianuarie	20 ianuarie	9 februarie	10 februarie	30 martie
XI	marți	luni	20 ianuarie	21 ianuarie	10 februarie	11 februarie	31 martie
XII	luni	duminică	21 ianuarie	22 ianuarie	11 februarie	12 februarie	1 aprilie
XIII	duminică	sâmbătă	22 ianuarie	23 ianuarie	12 februarie	13 februarie	2 aprilie
XIV	sâmbătă	vineri	23 ianuarie	24 ianuarie	13 februarie	14 februarie	3 aprilie
XV	vineri	joi	24 ianuarie	25 ianuarie	14 februarie	15 februarie	4 aprilie
XVI	joi	miercuri	25 ianuarie	26 ianuarie	15 februarie	16 februarie	5 aprilie
XVII	miercuri	marți	26 ianuarie	27 ianuarie	16 februarie	17 februarie	6 aprilie
XVIII	marți	luni	27 ianuarie	28 ianuarie	17 februarie	18 februarie	7 aprilie
XIX	luni	duminică	28 ianuarie	29 ianuarie	18 februarie	19 februarie	8 aprilie
XX	duminică	sâmbătă	29 ianuarie	30 ianuarie	19 februarie	20 februarie	9 aprilie
XXI	sâmbătă	vineri	30 ianuarie	31 ianuarie	20 februarie	21 februarie	10 aprilie
XXII	vineri	joi	31 ianuarie	1 februarie	21 februarie	22 februarie	11 aprilie
XXIII	joi	miercuri	1 februarie	2 februarie	22 februarie	23 februarie	12 aprilie
XXIV	miercuri	marți	2 februarie	3 februarie	23 februarie	24 februarie	13 aprilie
XXV	marți	luni	3 februarie	4 februarie	24 februarie	25 februarie	14 aprilie
XXVI	luni	duminică	4 februarie	5 februarie	25 februarie	26 februarie	15 aprilie
XXVII	duminică	sâmbătă	5 februarie	6 februarie	26 februarie	27 februarie	16 aprilie
XXVIII	sâmbătă	vineri	6 februarie	7 februarie	27 februarie	28 februarie	17 aprilie
XXIX	vineri	joi	7 februarie	8 februarie	28 februarie	29 februarie	18 aprilie
XXX	joi	miercuri	8 februarie	9 februarie	1 martie	1 martie	19 aprilie
XXXI	miercuri	marți	9 februarie	10 februarie	2 martie	2 martie	20 aprilie
XXXII	marți	luni	10 februarie	11 februarie	3 martie	3 martie	21 aprilie
XXXIII	luni	duminică	11 februarie	12 februarie	4 martie	4 martie	22 aprilie
XXXIV	duminică	sâmbătă	12 februarie	13 februarie	5 martie	5 martie	23 aprilie
XXXV	sâmbătă	vineri	13 februarie	14 februarie	6 martie	6 martie	24 aprilie

Anexa 3

**Indicator pentru determinarea datei Sf. Paști
pentru anii 2001-2099**

2001	L	5	4	XII	2025	M	1	9	XVII	2049	V	25	14	XXII	2073	D	21	19	XXVII
2002	M	6	5	XXXII	2026	J	2	10	IX	2050	S	26	15	XIV	2074	L	22	1	XIX
2003	M	7	6	XXIV	2027	V	3	11	XXIX	2051	D	27	16	XXXIV	2075	M	23	2	IV
2004	J	8	7	VIII	2028	S	4	12	XIII	2052	L	28	17	XVIII	2076	M	24	3	XXIII
2005	S	9	8	XXVIII	2029	L	5	13	V	2053	M	1	18	X	2077	V	25	4	XV
2006	D	10	9	XX	2030	M	6	14	XXV	2054	J	2	19	XXX	2078	S	26	5	XXXV
2007	L	11	10	V	2031	M	7	15	X	2055	V	3	1	XV	2079	D	27	6	XX
2008	M	12	11	XXIV	2032	J	8	16	XXIX	2056	S	4	2	VI	2080	L	28	7	XI
2009	J	13	12	XVI	2033	S	9	17	XXI	2057	L	5	3	XXVI	2081	M	1	8	XXXI
2010	V	14	13	I	2034	D	10	18	VI	2058	M	6	4	XI	2082	J	2	9	XVI
2011	S	15	14	XXI	2035	L	11	19	XXVI	2059	M	7	5	XXXI	2083	V	3	10	VIII
2012	D	16	15	XII	2036	M	12	1	XVII	2060	J	8	6	XXII	2084	S	4	11	XXVII
2013	M	17	16	XXXII	2037	J	13	2	II	2061	S	9	7	VII	2085	L	5	12	XII
2014	M	18	17	XVII	2038	V	14	3	XXII	2062	D	10	8	XXVII	2086	M	6	13	IV
2015	J	19	18	IX	2039	S	15	4	XIV	2063	L	11	9	XIX	2087	M	7	14	XXIV
2016	V	20	19	XXVIII	2040	D	16	5	XXXIII	2064	M	12	10	X	2088	J	8	15	XV
2017	D	21	1	XIII	2041	M	17	6	XVIII	2065	J	13	11	XXIII	2089	S	9	16	XXVIII
2018	L	22	2	V	2042	M	18	7	X	2066	V	14	12	XV	2090	D	10	17	XX
2019	M	23	3	XXV	2043	J	19	8	XXX	2067	S	15	13	VIII	2091	L	11	18	V
2020	M	24	4	XVI	2044	V	20	9	XXI	2068	D	16	14	XXVI	2092	M	12	19	XXIV
2021	V	25	5	XXIX	2045	D	21	10	VI	2069	M	17	15	XI	2093	J	13	1	XVI
2022	S	26	6	XXI	2046	L	22	11	XXVI	2070	M	18	16	XXXI	2094	V	14	2	VIII
2023	D	27	7	XIII	2047	M	23	12	XVIII	2071	J	19	17	XVI	2095	S	15	3	XXI
2024	L	28	8	XXXII	2048	M	24	13	II	2072	V	20	18	VII	2096	D	16	4	XII
															2097	M	17	5	XXXII
															2098	M	18	6	XXIV
															2099	J	19	7	IX

Anexa 4

PASCALIA ACTUALIZATĂ
A BISERICII CREȘTINE ORTODOXE
PENTRU ANII 2100-2199

N-rul curent	Inceputul anului		Inceputul Triodului		Lăsatul sec de brânză		Data Sf. Paști
	<i>An comun</i>	<i>An bisect</i>	<i>An comun</i>	<i>An bisect</i>	<i>An comun</i>	<i>An bisect</i>	
I	joi	miercuri	11 ianuarie	12 ianuarie	1 februarie	2 februarie	22 martie
II	miercuri	marți	12 ianuarie	13 ianuarie	2 februarie	3 februarie	23 martie
III	marți	luni	13 ianuarie	14 ianuarie	3 februarie	4 februarie	24 martie
IV	luni	duminică	14 ianuarie	15 ianuarie	4 februarie	5 februarie	25 martie
V	duminică	sâmbătă	15 ianuarie	16 ianuarie	5 februarie	6 februarie	26 martie
VI	sâmbătă	vineri	16 ianuarie	17 ianuarie	6 februarie	7 februarie	27 martie
VII	vineri	joi	17 ianuarie	18 ianuarie	7 februarie	8 februarie	28 martie
VIII	joi	miercuri	18 ianuarie	19 ianuarie	8 februarie	9 februarie	29 martie
IX	miercuri	marți	19 ianuarie	20 ianuarie	9 februarie	10 februarie	30 martie
X	marți	luni	20 ianuarie	21 ianuarie	10 februarie	11 februarie	31 martie
XI	luni	duminică	21 ianuarie	22 ianuarie	11 februarie	12 februarie	1 aprilie
XII	duminică	sâmbătă	22 ianuarie	23 ianuarie	12 februarie	13 februarie	2 aprilie
XIII	sâmbătă	vineri	23 ianuarie	24 ianuarie	13 februarie	14 februarie	3 aprilie
XIV	vineri	joi	24 ianuarie	25 ianuarie	14 februarie	15 februarie	4 aprilie
XV	joi	miercuri	25 ianuarie	26 ianuarie	15 februarie	16 februarie	5 aprilie
XVI	miercuri	marți	26 ianuarie	27 ianuarie	16 februarie	17 februarie	6 aprilie
XVII	marți	luni	27 ianuarie	28 ianuarie	17 februarie	18 februarie	7 aprilie
XVIII	luni	duminică	28 ianuarie	29 ianuarie	18 februarie	19 februarie	8 aprilie
XIX	duminică	sâmbătă	29 ianuarie	30 ianuarie	19 februarie	20 februarie	9 aprilie
XX	sâmbătă	vineri	30 ianuarie	31 ianuarie	20 februarie	21 februarie	10 aprilie
XXI	vineri	joi	31 ianuarie	1 februarie	21 februarie	22 februarie	11 aprilie
XXII	joi	miercuri	1 februarie	2 februarie	22 februarie	23 februarie	12 aprilie
XXIII	miercuri	marți	2 februarie	3 februarie	23 februarie	24 februarie	13 aprilie
XXIV	marți	luni	3 februarie	4 februarie	24 februarie	25 februarie	14 aprilie
XXV	luni	duminică	4 februarie	5 februarie	25 februarie	26 februarie	15 aprilie
XXVI	duminică	sâmbătă	5 februarie	6 februarie	26 februarie	27 februarie	16 aprilie
XXVII	sâmbătă	vineri	6 februarie	7 februarie	27 februarie	28 februarie	17 aprilie
XXVIII	vineri	joi	7 februarie	8 februarie	28 februarie	29 februarie	18 aprilie
XXIX	joi	miercuri	8 februarie	9 februarie	1 martie	1 martie	19 aprilie
XXX	miercuri	marți	9 februarie	10 februarie	2 martie	2 martie	20 aprilie
XXXI	marți	luni	10 februarie	11 februarie	3 martie	3 martie	21 aprilie
XXXII	luni	duminică	11 februarie	12 februarie	4 martie	4 martie	22 aprilie
XXXIII	duminică	sâmbătă	12 februarie	13 februarie	5 martie	5 martie	23 aprilie
XXXIV	sâmbătă	vineri	13 februarie	14 februarie	6 martie	6 martie	24 aprilie
XXXV	vineri	joi	14 februarie	15 februarie	7 martie	7 martie	25 aprilie

Anexa 6

**PASCALIA ACTUALIZATĂ
A BISERICII CREȘTINE ORTODOXE
PENTRU ANII 2200-2299**

N-rul curent	Inceputul anului		Inceputul Triodului		Lăsatul sec de brânză		Data Sf. Paști
	An comun	An bisect	An comun	An bisect	An comun	An bisect	
I	miercuri	marți	12 ianuarie	13 ianuarie	2 februarie	3 februarie	23 martie
II	marți	luni	13 ianuarie	14 ianuarie	3 februarie	4 februarie	24 martie
III	luni	duminică	14 ianuarie	15 ianuarie	4 februarie	5 februarie	25 martie
IV	duminică	sâmbătă	15 ianuarie	16 ianuarie	5 februarie	6 februarie	26 martie
V	sâmbătă	vineri	16 ianuarie	17 ianuarie	6 februarie	7 februarie	27 martie
VI	vineri	joi	17 ianuarie	18 ianuarie	7 februarie	8 februarie	28 martie
VII	joi	miercuri	18 ianuarie	19 ianuarie	8 februarie	9 februarie	29 martie
VIII	miercuri	marți	19 ianuarie	20 ianuarie	9 februarie	10 februarie	30 martie
IX	marți	luni	20 ianuarie	21 ianuarie	10 februarie	11 februarie	31 martie
X	luni	duminică	21 ianuarie	22 ianuarie	11 februarie	12 februarie	1 aprilie
XI	duminică	sâmbătă	22 ianuarie	23 ianuarie	12 februarie	13 februarie	2 aprilie
XII	sâmbătă	vineri	23 ianuarie	24 ianuarie	13 februarie	14 februarie	3 aprilie
XIII	vineri	joi	24 ianuarie	25 ianuarie	14 februarie	15 februarie	4 aprilie
XIV	joi	miercuri	25 ianuarie	26 ianuarie	15 februarie	16 februarie	5 aprilie
XV	miercuri	marți	26 ianuarie	27 ianuarie	16 februarie	17 februarie	6 aprilie
XVI	marți	luni	27 ianuarie	28 ianuarie	17 februarie	18 februarie	7 aprilie
XVII	luni	duminică	28 ianuarie	29 ianuarie	18 februarie	19 februarie	8 aprilie
XVIII	duminică	sâmbătă	29 ianuarie	30 ianuarie	19 februarie	20 februarie	9 aprilie
XIX	sâmbătă	vineri	30 ianuarie	31 ianuarie	20 februarie	21 februarie	10 aprilie
XX	vineri	joi	31 ianuarie	1 februarie	21 februarie	22 februarie	11 aprilie
XXI	joi	miercuri	1 februarie	2 februarie	22 februarie	23 februarie	12 aprilie
XXII	miercuri	marți	2 februarie	3 februarie	23 februarie	24 februarie	13 aprilie
XXIII	marți	luni	3 februarie	4 februarie	24 februarie	25 februarie	14 aprilie
XXIV	luni	duminică	4 februarie	5 februarie	25 februarie	26 februarie	15 aprilie
XXV	duminică	sâmbătă	5 februarie	6 februarie	26 februarie	27 februarie	16 aprilie
XXVI	sâmbătă	vineri	6 februarie	7 februarie	27 februarie	28 februarie	17 aprilie
XXVII	vineri	joi	7 februarie	8 februarie	28 februarie	29 februarie	18 aprilie
XXVIII	joi	miercuri	8 februarie	9 februarie	1 martie	1 martie	19 aprilie
XXIX	miercuri	marți	9 februarie	10 februarie	2 martie	2 martie	20 aprilie
XXX	marți	luni	10 februarie	11 februarie	3 martie	3 martie	21 aprilie
XXXI	luni	duminică	11 februarie	12 februarie	4 martie	4 martie	22 aprilie
XXXII	duminică	sâmbătă	12 februarie	13 februarie	5 martie	5 martie	23 aprilie
XXXIII	sâmbătă	vineri	13 februarie	14 februarie	6 martie	6 martie	24 aprilie
XXXIV	vineri	joi	14 februarie	15 februarie	7 martie	7 martie	25 aprilie
XXXV	joi	miercuri	15 februarie	16 februarie	8 martie	8 martie	26 aprilie

Anexa 8

PASCALIA REACTUALIZATĂ
A BISERICII CREȘTINE ORTODOXE
PENTRU ANII 1925-2099

N-rul curent	Inceputul anului		Inceputul Triodului		Lăsatul sec de brânză		Data Sf. Paști
	<i>An comun</i>	<i>An bisect</i>	<i>An comun</i>	<i>An bisect</i>	<i>An comun</i>	<i>An bisect</i>	
I	vineri	joi	24 ianuarie	25 ianuarie	14 februarie	15 februarie	4 aprilie
II	joi	miercuri	25 ianuarie	26 ianuarie	15 februarie	16 februarie	5 aprilie
III	miercuri	marți	26 ianuarie	27 ianuarie	16 februarie	17 februarie	6 aprilie
IV	marți	luni	27 ianuarie	28 ianuarie	17 februarie	18 februarie	7 aprilie
V	luni	duminică	28 ianuarie	29 ianuarie	18 februarie	19 februarie	8 aprilie
VI	duminică	sâmbătă	29 ianuarie	30 ianuarie	19 februarie	20 februarie	9 aprilie
VII	sâmbătă	vineri	30 ianuarie	31 ianuarie	20 februarie	21 februarie	10 aprilie
VIII	vineri	joi	31 ianuarie	1 februarie	21 februarie	22 februarie	11 aprilie
IX	joi	miercuri	1 februarie	2 februarie	22 februarie	23 februarie	12 aprilie
X	miercuri	marți	2 februarie	3 februarie	23 februarie	24 februarie	13 aprilie
XI	marți	luni	3 februarie	4 februarie	24 februarie	25 februarie	14 aprilie
XII	luni	duminică	4 februarie	5 februarie	25 februarie	26 februarie	15 aprilie
XIII	duminică	sâmbătă	5 februarie	6 februarie	26 februarie	27 februarie	16 aprilie
XIV	sâmbătă	vineri	6 februarie	7 februarie	27 februarie	28 februarie	17 aprilie
XV	vineri	joi	7 februarie	8 februarie	28 februarie	29 februarie	18 aprilie
XVI	joi	miercuri	8 februarie	9 februarie	1 martie	1 martie	19 aprilie
XVII	miercuri	marți	9 februarie	10 februarie	2 martie	2 martie	20 aprilie
XVIII	marți	luni	10 februarie	11 februarie	3 martie	3 martie	21 aprilie
XIX	luni	duminică	11 februarie	12 februarie	4 martie	4 martie	22 aprilie
XX	duminică	sâmbătă	12 februarie	13 februarie	5 martie	5 martie	23 aprilie
XXI	sâmbătă	vineri	13 februarie	14 februarie	6 martie	6 martie	24 aprilie
XXII	vineri	joi	14 februarie	15 februarie	7 martie	7 martie	25 aprilie
XXIII	joi	miercuri	15 februarie	16 februarie	8 martie	8 martie	26 aprilie
XXIV	miercuri	marți	16 februarie	17 februarie	9 martie	9 martie	27 aprilie
XXV	marți	luni	17 februarie	18 februarie	10 martie	10 martie	28 aprilie
XXVI	luni	duminică	18 februarie	19 februarie	11 martie	11 martie	29 aprilie
XXVII	duminică	sâmbătă	19 februarie	20 februarie	12 martie	12 martie	30 aprilie
XXVIII	sâmbătă	vineri	20 februarie	21 februarie	13 martie	13 martie	1 mai
XXIX	vineri	joi	21 februarie	22 februarie	14 martie	14 martie	2 mai
XXX	joi	miercuri	22 februarie	23 februarie	15 martie	15 martie	3 mai
XXXI	miercuri	marți	23 februarie	24 februarie	16 martie	16 martie	4 mai
XXXII	marți	luni	24 februarie	25 februarie	17 martie	17 martie	5 mai
XXXIII	luni	duminică	25 februarie	26 februarie	18 martie	18 martie	6 mai
XXXIV	duminică	sâmbătă	26 februarie	27 februarie	19 martie	19 martie	7 mai
XXXV	sâmbătă	vineri	27 februarie	28 februarie	20 martie	20 martie	8 mai

Anexa 9

PASCALIA REACTUALIZATĂ
A BISERICII CREȘTINE ORTODOXE
PENTRU ANII 2100-2199

N-rul curent	Inceputul anului		Inceputul Triodului		Lăsatul sec de brânză		Data
	<i>An comun</i>	<i>An bisect</i>	<i>An comun</i>	<i>An bisect</i>	<i>An comun</i>	<i>An bisect</i>	Sf. Paști
I	joi	miercuri	25 ianuarie	26 ianuarie	15 februarie	16 februarie	5 aprilie
II	miercuri	marți	26 ianuarie	27 ianuarie	16 februarie	17 februarie	6 aprilie
III	marți	luni	27 ianuarie	28 ianuarie	17 februarie	18 februarie	7 aprilie
IV	luni	duminică	28 ianuarie	29 ianuarie	18 februarie	19 februarie	8 aprilie
V	duminică	sâmbătă	29 ianuarie	30 ianuarie	19 februarie	20 februarie	9 aprilie
VI	sâmbătă	vineri	30 ianuarie	31 ianuarie	20 februarie	21 februarie	10 aprilie
VII	vineri	joi	31 ianuarie	1 februarie	21 februarie	22 februarie	11 aprilie
VIII	joi	miercuri	1 februarie	2 februarie	22 februarie	23 februarie	12 aprilie
IX	miercuri	marți	2 februarie	3 februarie	23 februarie	24 februarie	13 aprilie
X	marți	luni	3 februarie	4 februarie	24 februarie	25 februarie	14 aprilie
XI	luni	duminică	4 februarie	5 februarie	25 februarie	26 februarie	15 aprilie
XII	duminică	sâmbătă	5 februarie	6 februarie	26 februarie	27 februarie	16 aprilie
XIII	sâmbătă	vineri	6 februarie	7 februarie	27 februarie	28 februarie	17 aprilie
XIV	vineri	joi	7 februarie	8 februarie	28 februarie	29 februarie	18 aprilie
XV	joi	miercuri	8 februarie	9 februarie	1 martie	1 martie	19 aprilie
XVI	miercuri	marți	9 februarie	10 februarie	2 martie	2 martie	20 aprilie
XVII	marți	luni	10 februarie	11 februarie	3 martie	3 martie	21 aprilie
XVIII	luni	duminică	11 februarie	12 februarie	4 martie	4 martie	22 aprilie
XIX	duminică	sâmbătă	12 februarie	13 februarie	5 martie	5 martie	23 aprilie
XX	sâmbătă	vineri	13 februarie	14 februarie	6 martie	6 martie	24 aprilie
XXI	vineri	joi	14 februarie	15 februarie	7 martie	7 martie	25 aprilie
XXII	joi	miercuri	15 februarie	16 februarie	8 martie	8 martie	26 aprilie
XXIII	miercuri	marți	16 februarie	17 februarie	9 martie	9 martie	27 aprilie
XXIV	marți	luni	17 februarie	18 februarie	10 martie	10 martie	28 aprilie
XXV	luni	duminică	18 februarie	19 februarie	11 martie	11 martie	29 aprilie
XXVI	duminică	sâmbătă	19 februarie	20 februarie	12 martie	12 martie	30 aprilie
XXVII	sâmbătă	vineri	20 februarie	21 februarie	13 martie	13 martie	1 mai
XXVIII	vineri	joi	21 februarie	22 februarie	14 martie	14 martie	2 mai
XXIX	joi	miercuri	22 februarie	23 februarie	15 martie	15 martie	3 mai
XXX	miercuri	marți	23 februarie	24 februarie	16 martie	16 martie	4 mai
XXXI	marți	luni	24 februarie	25 februarie	17 martie	17 martie	5 mai
XXXII	luni	duminică	25 februarie	26 februarie	18 martie	18 martie	6 mai
XXXIII	duminică	sâmbătă	26 februarie	27 februarie	19 martie	19 martie	7 mai
XXXIV	sâmbătă	vineri	27 februarie	28 februarie	20 martie	20 martie	8 mai
XXXV	vineri	joi	28 februarie	29 februarie	21 martie	21 martie	9 mai

Anexa 10

PASCALIA REACTUALIZATĂ
A BISERICII CREȘTINE ORTODOXE
 PENTRU ANII 2200-2299

N-rul curent	Inceputul anului		Inceputul Triodului		Lăsatul sec de brânză		Data Sf. Paști
	An comun	An bisect	An comun	An bisect	An comun	An bisect	
I	miercuri	marți	26 ianuarie	27 ianuarie	16 februarie	17 februarie	6 aprilie
II	marți	luni	27 ianuarie	28 ianuarie	17 februarie	18 februarie	7 aprilie
III	luni	duminică	28 ianuarie	29 ianuarie	18 februarie	19 februarie	8 aprilie
IV	duminică	sâmbătă	29 ianuarie	30 ianuarie	19 februarie	20 februarie	9 aprilie
V	sâmbătă	vineri	30 ianuarie	31 ianuarie	20 februarie	21 februarie	10 aprilie
VI	vineri	joi	31 ianuarie	1 februarie	21 februarie	22 februarie	11 aprilie
VII	joi	miercuri	1 februarie	2 februarie	22 februarie	23 februarie	12 aprilie
VIII	miercuri	marți	2 februarie	3 februarie	23 februarie	24 februarie	13 aprilie
IX	marți	luni	3 februarie	4 februarie	24 februarie	25 februarie	14 aprilie
X	luni	duminică	4 februarie	5 februarie	25 februarie	26 februarie	15 aprilie
XI	duminică	sâmbătă	5 februarie	6 februarie	26 februarie	27 februarie	16 aprilie
XII	sâmbătă	vineri	6 februarie	7 februarie	27 februarie	28 februarie	17 aprilie
XIII	vineri	joi	7 februarie	8 februarie	28 februarie	29 februarie	18 aprilie
XIV	joi	miercuri	8 februarie	9 februarie	1 martie	1 martie	19 aprilie
XV	miercuri	marți	9 februarie	10 februarie	2 martie	2 martie	20 aprilie
XVI	marți	luni	10 februarie	11 februarie	3 martie	3 martie	21 aprilie
XVII	luni	duminică	11 februarie	12 februarie	4 martie	4 martie	22 aprilie
XVIII	duminică	sâmbătă	12 februarie	13 februarie	5 martie	5 martie	23 aprilie
XIX	sâmbătă	vineri	13 februarie	14 februarie	6 martie	6 martie	24 aprilie
XX	vineri	joi	14 februarie	15 februarie	7 martie	7 martie	25 aprilie
XXI	joi	miercuri	15 februarie	16 februarie	8 martie	8 martie	26 aprilie
XXII	miercuri	marți	16 februarie	17 februarie	9 martie	9 martie	27 aprilie
XXIII	marți	luni	17 februarie	18 februarie	10 martie	10 martie	28 aprilie
XXIV	luni	duminică	18 februarie	19 februarie	11 martie	11 martie	29 aprilie
XXV	duminică	sâmbătă	19 februarie	20 februarie	12 martie	12 martie	30 aprilie
XXVI	sâmbătă	vineri	20 februarie	21 februarie	13 martie	13 martie	1 mai
XXVII	vineri	joi	21 februarie	22 februarie	14 martie	14 martie	2 mai
XXVIII	joi	miercuri	22 februarie	23 februarie	15 martie	15 martie	3 mai
XXIX	miercuri	marți	23 februarie	24 februarie	16 martie	16 martie	4 mai
XXX	marți	luni	24 februarie	25 februarie	17 martie	17 martie	5 mai
XXXI	luni	duminică	25 februarie	26 februarie	18 martie	18 martie	6 mai
XXXII	duminică	sâmbătă	26 februarie	27 februarie	19 martie	19 martie	7 mai
XXXIII	sâmbătă	vineri	27 februarie	28 februarie	20 martie	20 martie	8 mai
XXXIV	vineri	joi	28 februarie	29 februarie	21 martie	21 martie	9 mai
XXXV	joi	miercuri	1 martie	1 martie	22 martie	22 martie	10 mai

MITROPOLITUL VENIAMIN COSTACHE, NOU "CTITOR"
AL MÂNĂSTIRII ESFIGMENU DE LA SFÂNTUL MUNTE ATHOS,
PICTAT ÎN NARTEXTUL BISERICII ACESTEIA*

Potrivit cercetărilor actuale, ultimul ierarh român pictat la Sfântul Munte Athos¹ este Mitropolitul Veniamin Costache al Moldovei, din prima jumătate a secolului al XIX-lea.

Tabloul votiv al mitropolitului Veniamin Costache (1803-1808; 1812-1821; 1823-1842) se află la mănăstirea Esfigmenu, pe peretele din dreapta nartexului, după cum semnala încă din anul 1933 diaconul Paul Mihailovici – adică istoricul și preotul Paul Mihail, de mai târziu. Iată ce scria regretatul părinte Paul: «... pe perețele din dreapta a nartexului bisericii catedrale, se află zugrăfit (sic) Veniamin Costache mitropolitul Moldovei, în mărime naturală și în toată îmbrăcămintea arhierască»². Mai recent, și anume, în 1987, avea să semnaleze tabloul votiv al mitropolitului Veniamin Costache în mănăstirea Esfigmenu și monahul profesor dr. Sebastian Barbu-Bucur³, binecunoscutul specialist al muzicii psaltice românești.

Ceea ce a rămas însă neevidențiat de istoricii români, până la redactarea prezentului articol, a fost mărturia ieromonahului «rus, lipovean, născut în Iași»⁴, Partenie, din prima jumătate a secolului al XIX-lea, despre ajutoarele date de mitropolitul Veniamin Costache mănăstirilor athonite și, îndeosebi, mănăstirii Esfigmenu, «fiindu-i și ctitor», potrivit aceleia.

Ieromonahul Partenie a întreprins călătorii în Moldova, în Dobrogea, la Locurile Sfinte, la Sfântul Munte Athos și în Rusia, în prima jumătate a secolului al XIX-lea, unde a și viețuit în mănăstiri. În câteva mănăstiri din Moldova, de altfel, ieromonahul Partenie a viețuit timp de mai mulți ani. Iar despre călătoriile sale și viețuirea sa în diferite mănăstiri ale locurilor cercetate, ieromonahul Partenie a lăsat ample descrieri în notele sale de călătorie, scrise în limba rusă.

Arhimandritul Visarion Puiu⁵ – mitropolitul de mai târziu – avea să traducă în limba română cele consemnate de ieromonahul Partenie, în notele sale de călătorie, despre Țările Române și mănăstirile lor, după a doua ediție a acestora, publi-

* Dedic acest articol eruditului istoric Petre Ș. Năsturel, la împlinirea venerabilei vârste de optzeci de ani, în aprilie 2003, pe care am avut fericita ocazie să-l cunosc în anii '70 la Atena, de când m-a și onorat cu prietenia dânsului.

1. A se vedea studiul nostru "*Mitropoliți români pictați la Sfântul Munte Athos*", publicat în: "Anuarul Institutului de istorie și Arheologie 'A.D. Xenopol'", Iași, 1988, nr. 2, paginile 509-511; în "Glasul Bisericii", An. XLVIII, 1989, nr. 6, p. 106-109; și în cartea noastră "*Românii și Athosul*", Editura 'Cuget Românesc', 2002, p. 18-23.

2. Diaconul Paul Mihailovici, *Mărturii românești din Bulgaria și Grecia. 1468-1866*. Chișinău, 1933, p. 107.

3. Vezi Prof. Dr. Sebastian Barbu-Bucur, *Manuscrise muzicale românești la Muntele Athos*, în "Mitropolia Ardealului", XXXII, 1987, nr. 4, p. 20.

4. Arhimandritul V. Puiu, *Din călătoriile ieromonahului rus Partenie prin Moldova în jumătatea întâia a veacului XIX*. Traducere din rusește. Valcnii de Munte. Tipografia "Neamul Românesc", societate pe acțiuni, 1910. *Prefața*, p. III.

5. Despre Visarion Puiu a se vedea, mai ales, recenta carte a istoricului militar, Dumitru Stavarache, *Mitropolitul Visarion Puiu. Documente din pribegie (1944-1963)*, Editura Moldopress, Pașcani, 2002, 447 p.

cată în 1855-1856, la Moscova. Mai exact, iată ce preciza însuși traducătorul: «Noi dăm în traducere părțile întregi privitoare la Români și la locurile noastre, răsfirate în cele dintâi (sic) trei volume, după a doua ediție, apărută la Moscova între anii 1855-1856»⁶. Traducerea Arhimandritului Visarion Puiu a fost publicată în anul 1910, la Vălenii de Munte, în Tipografia 'Neamul Românesc', cu titlul: «Din călătoriile ieromonahului rus Partenie prin Moldova în jumătatea întâia a veacului XIX».

În cele ce urmează redă ceea ce a consemnat și tradus arhimandritul Visarion Puiu din notele de călătorie ale ieromonahului Partenie despre mitropolitul Veniamin Costache și ajutoarele sale date mănăstirii athonite Esfigmenu. Astfel, la nota a doua de la pagina treizeci și șapte a traducerii sale, Visarion Puiu: «La p. 32 din vol. II, e următoarea notă: 'acest Mitropolit Veniamin multe îmbunătățiri a făcut în Sf. Munte, în mănăstirea cu viața de obște Esfigmen, fiindu-i și ctitor. După aceea s'a retras în liniște în Carpați, la mănăstirea Slatina și acolo s'a pristăvit în pace, la anul 1847, ...»⁷. Așadar, potrivit ieromonahului Partenie, mitropolitul Veniamin a ctitorit, din nou, mănăstirea Esfigmenu, după care «s'a retras în liniște în Carpați, la mănăstirea Slatina», adică, a petrecut ultimii ani ai vieții sale ca isihast.

Faptul că mitropolitul Moldovei, Veniamin Costache, a fost și «ctitor» al mănăstirii Esfigmenu explică de la sine, desigur, motivele care i-au determinat pe monahii athoniți ai acesteia să-l picteze în biserica așezământului lor monahal.

Cu câteva decenii în urmă, monahul athonit Theoclitos publica pentru prima dată o scrisoare⁸ a Sfântului Nicodim Aghioritul, din anul 1804, către mitropolitul Veniamin Costache, în cartea sa, «Aghios Nikodimos o Aghioritis» («Sfântul Nicodim Aghioritul») ⁹. Și interesant este că scrisoarea Sfântului Nicodim dezvăluie nu numai relațiile amicale ce existau între acesta și Veniamin, ci aruncă încă o lumină chiar și asupra motivelor care au determinat pe aghioriți să picteze pe mitropolitul Moldovei la Athos. Căci în scrisoarea sa din 1804, Sfântul Nicodim Aghioritul (1749-1809) intervenea pe lângă mitropolitul Veniamin – în urma rugămintelor monahilor de la Simonopetra – ca acesta să se adreseze domnitorilor Țării Românești și ai Moldovei să acorde ajutoare respectivei mănăstiri. Prin urmare, alesele simțăminte ale mitropolitului Veniamin față de Sfântul Munte Athos le erau cunoscute athoniților căci altminteri ei nu ar fi recurs la mijlocirea sa pe lângă domnitorii români. Și, fără îndoială, mitropolitul Veniamin a și satisfăcut rugămintea prietenului său athonit, Nicodim, cerând domnitorilor Țării Românești și Moldovei¹⁰ să ajute mănăstirea athonită Simonopetra. În consecință, pictarea mitropolitului Veniamin Costache la Sfântul Munte Athos poate fi văzută

6. Arhimandritul V. Puiu, *op. cit.*, Prefața, p. IV.

7. *Ibidem*, p. 37, n. 2.

8. Scrisoarea se află inserată la paginile 287-289 ale lucrării monahului Theoclitos.

9. Cartea a fost tipărită la Atena în anul 1959.

10. Firește, Țările Române au putut să-și manifeste dărnicia lor față de mănăstirile athonite în perioada dominației otomane și datorită statutului lor politico-juridic și religios de atunci. (A se vedea, Pr. Prof. Dr. Nicolae Dură, *Țările Române și națiunile creștine din Balcani în perioada dominației otomane (sec. XIV-XIX). Statutul lor politico-juridic și religios, în "Biserica Ortodoxă Română", An. CVI, 1988, nr. 5-6, p. 102-117.*

și ca o manifestare reverențioasă a monahilor aghioriți pentru intervenția acestuia pe lângă domnitorii români, în vederea obținerii celor necesare pentru susținerea materială a mănăstirilor athonite. Totodată, la pictarea mitropolitului Veniamin¹¹ în «Grădina Maicii Domnului» a contribuit, desigur, și prietenia acestuia cu Sfântul Nicodim Aghioritul, care a continuat să se bucure de o mare cinste printre aghioriți, mai ales după mutarea sa la cele cerești în anul 1809. Însă, cert este că motivul principal al pictării mitropolitului Veniamin în nartexul bisericii mănăstirii Esfigmenu l-a constituit faptul că vlădica, 'multe îmbunătățiri a făcut' acesteia, potrivit ieromonahului rus Partenie. Adică, mitropolitul Veniamin i-a dat ajutoare mănăstirii Esfigmenu până a-i fi chiar 'ctitorul' ei, potrivit celor consemnate de același ieromonah rus.

Pictarea mitropolitului Veniamin Costache la Sfântul Munte Athos indică, firește, și statura duhovnicească isihastă, a acestuia, precum și cinstirea de care se bucura în rândul comunității aghiorite.

Chipul pictat al marelui mitropolit al Moldovei, Veniamin Costache, se află și astăzi în nartexul mănăstirii Esfigmenu de la Sfântul Munte Athos, adică, în «cel mai important centru spiritual al Europei»¹², după cum releva un învățat monah ortodox francez, cu câțiva ani în urmă.

Preot Prof. Dr. IOAN DURĂ

11. Cu binecuvântarea mitropolitului cărturar Veniamin Costache avea să se tipărească la mănăstirea Neamț lucrările Sfântului Nicodim Aghioritul, în traducere românească. Mai mult chiar, *Pidalionul* Sfântului Nicodim Aghioritul a fost tradus în românește de însuși mitropolitul Veniamin și tipărit la aceeași tipografie a mănăstirii Neamț, în anul 1842. Dar, prima lucrare a Sfântului Nicodim Aghioritul a fost tălmăcită în românește încă din timpul vieții acestuia, și anume, în 1794. Era lucrarea "Everghetinos", tălmăcită de monahii de la mănăstirea Neamț.

Despre titlurile lucrărilor Sfântului Nicodim Aghioritul traduse în românește, a se vedea: Pr. Constantinos Karaisaridis, *Sfântul Nicodim Aghioritul și activitatea sa în domeniul liturgic* (Teză de doctorat în Teologie), în "Studii Teologice", XXXIX, 1987, nr. 2, p. 67-70; Louisa Syndika-Laourda, *Les néomartyrs du nartex de l'église de Cetățuia*, în "Revue des Études Sud Est Européennes", tome XXV, 1987, nr. 1, p. 49. De menționat, totodată, că recent, la Atena, Dimitrios B. Oikonomidis prezenta și el, într-un articol, titlurile lucrărilor Sfântului Nicodim Aghioritul traduse în românește. Lista titlurilor prezentate de D.B. Oikonomidis este însă incompletă. (A se vedea, Dimitrios B. Oikonomidis, *Ai eis tin roumanikin metăfraseis ergon Nikodimou tou Aghioritou*, în revista "Neoellinikon Arheion", tom. 2, Atena, 1986, p. 163-169. În fine, în același an, 1986, regretatul nostru profesor Alexandru Elian publica la Editura Mitropoliei Banatului traducerea cărții Sfântului Nicodim Aghioritul: "*Carte foarte folositoare de suflet. Sfătuire către duhovnic*". (183 p.). Pentru ca după 1989 să vadă lumina tiparului în România și alte lucrări ale Sfântului Nicodim Aghioritul, în traducere românească.

12. Placide Deseille, *Nostalgia Ortodoxiei*, Traducere de Dora Mezdrea, Editura Anastasia, 1995, p. 250.

JURĂMÂNTUL DE CREDINȚĂ LA ROMÂNI ISTORIC, REFLECȚII ȘI PUNCTE DE VEDERE

Credința în Dumnezeu și dragostea față de acest colț de rai pământean numit România, pe care, Ziditorul și atotputernicul ni l-a dat pe veșnicie nouă, românilor, au fost, sunt și vor fi trăsături definitorii ale poporului român. Credința în Dumnezeu și dragostea de țară, l-a călăuzit pe român în toată viața lui, de la naștere și până la moarte. Românul nu se așeza la masă, fără să nu-și facă semnul crucii și să mulțumească Celui de Sus pentru bucatele date. Nu pleca din casă, nu pleca la serviciu și, mai ales, la luptă, fără să pronunțe cuvintele "Doamne, ajută!" sau "Cu Dumnezeu înainte!". De aceea, cuvântul sacral Dumnezeu, nu putea lipsi nici din conținutul jurământului dat de el față de țară.

În ultimul timp, în Parlamentul României, în unitățile poliției, jandarmeriei, armatei etc., s-a depus jurământul de credință față de țară. Fără a avea pretenția de a prezenta o istorie a jurământului la români, încerc, totuși, să aduc câteva idei și să exprim un punct de vedere privind conținutul și modul de desfășurare al lui, în trecut și în prezent.

Jurământul la români, din cele mai vechi timpuri, începea întotdeauna cu cuvintele: "În numele lui Dumnezeu, făcătorul și ziditorul nostru, jur..." sau "În numele Sfintei Treimi și în fața țării, jur..." sau "În numele lui Dumnezeu și pe sfânta cruce, jur..." sau "Jur pe Sfântul nume al Preaputernicului Dumnezeu și pe cinstea mea..." etc., etc.

Așa au jurat toți aleșii neamului, fie ei domnitori sau simpli slujitori de țară.

S-a procedat așa, fiindcă eram buni creștini, credincioși și cu frica de Dumnezeu, încrezători în puterea Celui de Sus, de la care, de fiecare dată când erau la necaz, la greu sau în ceas de cumpănă, îi cereau puterea și El le-o dădea, le dădea înțelepciunea de care aveau nevoie pentru a lua o decizie corectă, le dădea curajul pentru a învinge, dar și teama, că dacă se vor abate de la credință, și vor călca cuvântul Său sau jurământul dat țării, vor fi pedepsiți de legile creștinești, mult mai aspre decât pedepsele prevăzute în legi administrative.

Jurământul este o afirmație sau o promisiune solemnă, luând ca martor pe Dumnezeu, cele sfinte sau propria onoare, spun dicționarele limbii române¹.

Jurământul în Vechiul Testament, are o dimensiune copleșitoare și înseamnă a-L lua ca martor pe Dumnezeu. Era forma prin care se cerea și se primea puterea de la Dumnezeu în îndeplinirea unei lucrări greu de îndeplinit cu puteri proprii.

Jurământul este după rugăciune, un moment divin, prin care, cel care jură întemeiază o relație cu Dumnezeu. Această relație se face în prezența preotului și ar fi bine să se facă în biserică. Preotul, ca duhovnic și slujitor al credinței, primește prin hirotonisire de la Dumnezeu, harul și calitatea de a prezida și ceremonialul divin al depunerii jurământului. Consider că ar fi corect ca textul jurământului să fie citit de către preot, în felul acesta, jurământul căpătând o mai mare încărcătură emoțională.

1. *Dicționarul universal al limbii române*, Craiova, Editura Scrisul Românesc 1896, Ediția a V-a, pag. 319.

"Jurați! În numele lui Dumnezeu, făcătorul și ziditorul nostru, le cerea Domnitorul Țării Românești, Constantin Ipsilanti, slujitorilor săi, în urmă cu peste 200 de ani (în a doua lui domnie) și dați făgăduială prin acest sfânt și înfricoșător jurământ, o desăvârșită supunere și iubire de patrie, cu jertfirea și chiar cu sângele vostru..."². Și cerea ca acest jurământ să-l facă armata și chiar întregul popor, iar ceremonialul jurământului să se desfășoare în biserică.

"În numele Sfintei Treimi", jura polițistul român odată cu trecerea de la denumirea de Agie la cea de Poliție și adoptarea primei legi de organizare a Poliției moderne (6 iulie 1830). Consemna un proiect de lege al Poliției din 3 octombrie 1831, și se spunea în conținutul jurământului: "Să slujesc în funcția ce mi s-a încredințat cu zel, credință și dreptate, să păzesc legile și să respect instituțiile patriei"³. Iar în anul 1864 la acest jurământ au fost adăugate cuvintele: "Jur credință Domnitorului".

Consider deosebit de complet și convingător, jurământul polițistului român prevăzut în legea lui Vasile Lascăr din 1 aprilie 1903, modificată în 17 iunie 1905, lege care și-a pus amprenta pe evoluția viitoare a poliției generale a statului.

Conținutul jurământului era următorul: "Jur în numele lui Dumnezeu și declar pe onoarea și conștiința mea, credință M.S. Regelui, Dinastiei Sale și Constituției țării mele; De a aplica legile și a mă conforma lor.

Așa să-mi ajute Dumnezeu".

"În numele lui Dumnezeu și pe Sfânta Cruce", au jurat membrii Guvernului Revoluționar la 1848: "Că vor fi credincioși nației române, apărând-o din toate puterile, împotriva oricărui atac și asuprire. Jurau că nu vor lucra niciodată împotriva intereselor nației și vor ține și apăra cele 21 de puncte (se referea la Proclamația de la Islaz)... conlucrând după putință și jertfindu-ne viața pentru dânselle și pentru nație..."⁴.

"Jur în numele Sfintei Treimi și în fața țării", au fost cuvintele prin care, primul Domn al României Alex. Ioan Cuza, jura să păzească și interesele Principatelor Unite... iar jurământul său se încheia cu cuvintele: "Așa Dumnezeu și compatrioții mei să-mi fie întru ajutor"⁵.

"Jur pe Sfântul Nume al Preaputernicului Dumnezeu și pe cinstea mea..."⁶ spuneau judecătorii militari la numirea lor în funcție, încă din anul 1852 când s-au înființat primele instituții de justiție militară, jurământul era citit de preot și repetat de judecător.

"În numele Sfintei Treimi", jura în 1859 gardianul public. "Că voi servi în funcția ce mi s-a încredințat de sergent de oraș, cu râvnă, credință și dreptate și nu mă voi abate din îndatoririle prescrise și că voi respecta cu sfințenie instituțiile patriei mele..."

"În numele lui Dumnezeu Atotputernicul", jura ostașul român în anul 1942 (Așa am jurat și eu atunci, când am îmbrăcat pentru prima dată frumoasa haină de ostaș). Joram credință națiunii, regelui și statului și, mai departe, jurământul continua: "Jur credință și supunere conducătorului statului, jur să păstrez ordinea și

2. V.A. Urechia, *Istoria românilor*, vol. 9, pag. 102.

3. Arhivele Statului, Ministerul de Interne, *Divizia administrativă*, dos. 491/1864, fila 46, 76, 80.

4. *Documente privind istoria militară a poporului român*, ianuarie 1848 - decembrie 1856, pag. 17.

5. *Gândirea social-politică despre Unirea de la 1859*, pagina 230 și 266.

6. Biblioteca Militară, *"Justiția Militară"*, studiu istoric comparativ și jurisdicțional, pagina 15.

secretul ce mi s-a încredințat, jur să execut fără șovăire ordinele, jur să lupt până la moarte pentru drepturile Țării Românești, jur să fiu cinstit. Așa să-mi ajute Dumnezeu"⁷.

Exemple prin care aleșii și slujitorii țării jurau luând ca martor pe Dumnezeu și cele sfinte, pentru a-și îndeplini cu credință grelele îndatoriri față de patrie și popor, pot continua. Eu m-am oprit doar la acestea.

Este drept, că o dată cu instaurarea statului dictaturii proletariatului și, în mod deosebit, după anul 1947, din jurământul față de țară a dispărut elementul divin forța care ne dădea putere, convingere, tărie și curaj, rezumându-se doar la cuvintele: "Jur să fiu credincios poporului și să apăr Republica Populară Română împotriva dușmanilor din afară și dinăuntru, jur să respect legile Republicii Populare Române și să păstrez secretul de serviciu, jur supunere legilor și regulamentelor militare în toate ocaziile". Este, cu mici excepții, asemănător cu cel care se depune astăzi.

Este, după părerea mea, un jurământ fără început și fără sfârșit. Prin jurământ, Dumnezeu ca persoană intră în relație cu cel care jură și rămâne în această relație în mod liber, atât timp cât jurământul nu este călcat. În momentul călcării jurământului, cel care a depus jurământul se leapădă de Dumnezeu, iar relația dintre cei doi dispare și călcătorul jurământului primește blestemul Celui de Sus.

Cel care jură, trebuie să știe că pedeapsa dată de Dumnezeu pentru călcarea jurământului, este mult mai apăsătoare decât pedeapsa dată de lege, fiindcă se răsfrânge asupra familiei, a urmașilor lui.

Călcarea jurământului de credință, în acele îndepărtate vremuri, era aspru pedepsită. "În oricare din voi, spunea același domnitor, rău gândit și strâmb socotindu-se, va cugeta vreo lepădare sau călcare a făgăduințelor sale, acestuia, călcător de jurământ, necinstit și vânzător al patriei sale, nu va avea asupra-i dumnezeiasca milostivire. Toate bătăile Dumnezeieștii judecați, peste dânsul. Îngerul Domnului cu sabia cu două ascuțisuri gonindu-l pe el în toate zilele vieții sale... nu va fi moștenire ci întru întristări și durere toată viața lui. Casa lui fie-i pustie și avuturile întru pierzanie, nici de îngropăciune să nu se învrednicească, să aibă blestemul tuturor de Dumnezeu purtător..."⁸.

La români, spunea istoricul Titus Livius, ostașul după ce se angaja printr-un jurământ, era obligat să pronunțe un blestem contra lui, a familiei și a copiilor săi, dacă nu s-ar duce în orice loc de luptă, unde l-ar fi trimis comandantul săi, sau ar fi dezerat de pe câmpul de luptă, sau dacă n-ar ucide imediat pe cel care încearcă să fugă, Cel care refuza să spună blestemul era executat pe loc. Astăzi, la noi, jurământul de credință față de țară și popor, este altul. El nu mai are încărcătura emoțională și sufletească, nu mai are tăria și forța divină. Cel care jură nu mai cere puterea de la Dumnezeu și nici nu-l mai ia ca martor. Acesta nu mai poate fi socotit un jurământ sfânt și creștinesc, chiar dacă la urmă spunem: "Așa să-mi ajute Dumnezeu", o frază pe care o consider fără sens și care nu-și are motivația, deoarece, cel care depune un jurământ nu se adresează încă de la început lui Dumnezeu.

7. Ordinul M.St.M. nr. 42269 din 3 iulie 1942.

8. V.A. Urechia, *Istoria românilor*, vol. 9, pag. 102, 103.

Se pune întrebarea: Am fost mai creștini și mai credincioși atunci, decât suntem astăzi? Cui îi este frică de pedeapsa lui Dumnezeu, de nu-L ia ca martor în depunerea jurământului? De ce nu mai jurăm astăzi credință șefului statului, aleșului națiunii? Sunt întrebări care, poate cândva își vor găsi un răspuns.

Pentru cei care se declară atei, propun ca jurământul să înceapă cu cuvintele: "Jur pe onoarea și pe demnitatea mea, a familiei și a copiilor mei, că voi..." (urmează textul jurământului), iar la sfârșit să se adauge: "În cazul călcării jurământului depus, să suport pedeapsa aspră a legilor și să atrag asupra mea și a familiei mele, ura și disprețul cetățenilor acestei țări"⁹.

Astăzi se poartă discuții privitor la modificarea Constituției. Cred că aleșii națiunii vor avea înțelepciunea necesară și vor analiza și acest capitol din Constituție, vor găsi și vor da jurământului conținutul și dimensiunea pe care acesta trebuie s-o aibă astăzi. Biserica trebuie să se implice mai mult, să formuleze și să exprime mai clar părți din textul noului jurământ, din care nu poate lipsi acea forță divină căreia i se cere și de la care primesc puterea în îndeplinirea grelelor misiuni, mai marii și slujitorii țării, fiindcă credința în Dumnezeu este liantul care unește țaria sufletească cu cea trupească și-l face pe cel care jură de neînfrânt.

General-maior (r) Prof. IOAN P. SUCIU

9. Codul general al României, vol III – *Legi uzuale* – (*Legea asupra organizării politicii generale a statului 1 aprilie 1903* modificată în 17 iunie 1905, art. 34).

22 MANUSCRISE MUZICALE PSALTICE DIN DOBROGEA

Prezentare sinoptică

Având prilejul de a cerceta câteva manuscrise muzicale psaltice din Dobrogea, prezentăm 22 de lucrări aparținând secolelor XIX-XX. Nu sunt multe și timpul va da la iveală și altele, dar, câteva dintre ele sunt de mare valoare.

Manuscrisele muzicale psaltice pe care le prezentăm se găsesc la: 1. Biblioteca Județeană din Constanța – un manuscris; 2. Mănăstirea Cocoșu – un manuscris; 3. Mănăstirea Techirghiol – un manuscris; 4. Galați – Biblioteca Centrului Arhiepiscopal – șapte manuscrise; 5. Manuscrise care se află în Colecții particulare din Dobrogea – douăsprezece manuscrise. Ele au fost scrise în sistemul Noii Metode de la Constantinopol făurită de cei trei mari dascăli reformatori: Hrysanthos Madytos, Hourmouzios Hartofilakos și Grigorie Levitos protopsaltul.

Perioada de timp cuprinsă de manuscrise – prin codicografii săi – este din: ante 1831 până la finele secolului al XX-lea, dar perioada istorică a compozitorilor cuprinși este mult mai îndepărtată. Dintre manuscrisele prezentate, șapte codice, de la Centrul Arhiepiscopal din Galați au valoare deosebită: un număr din două sunt în limba elină; patru lucrări sunt bilingve / elină și română cu caractere chirilice, iar un codice este în limba română cu caractere chirilice.

Astfel: manuscrisele de la Centrul Arhiepiscopal din Galați sunt:

1. eline:

– Ms. gr. 1332 *Antologhion / Heruvicon – Chinonicar – Liturghier – Prochimene și alte cântări*, scrise ante 1831, codicograf Theodorit monahul¹, file 385;

– Ms. gr. 99/548 *Irmologhion – Catavasier*, scris ante 1852, codicograf Vasilis Nikolaidis in Byzantio, pagini 206;

2. bilingve – elină și română cu caractere chirilice:

– Ms. gr.-ro. 163/1797 *Irmologhion – Catavasier*, scris în 1847, codicograf Ioan G.G. Pop², file 322;

– Ms. gr.-ro. 13/1346 *Heruvicon – Axioane – Anixandare – Chinonicar*, scris la 31 martie 1835, codicografi posibili: B. ș Vassilioș Tharazi, anonim, file 144 + III;

– Ms. gr.-ro. 146/1235 *Antologhion*, scris 1855, codicografi anonimi: A' pag. 1-5/182-208 iar B' pag. 5-181, pagini 208;

– Ms. gr.-ro. 84/1651 *Antologhion*, scris la Constantinopol – codicografi: elin anonim și român anonim, pagini 232;

1. Manuscrisul 1332 de la Biblioteca Centrului Arhiepiscopal din Galați a fost prezentat de Eugen Drăgoi, *Un manuscris psaltic inedit din Biblioteca Centrului Arhiepiscopal – Galați*. Revista Glasul Bisericii, anul XXXV, nr. 1-2, București, 1976, pp. 245-247.

2. Manuscrisul 163/1797 de la Biblioteca Centrului Arhiepiscopal din Galați a fost prezentat de Igor Jechiu, *Valori culturale și de artă creștină în cuprinsul Arhiepiscopiei Tomisului și Dunării de Jos*. În tomul Arhiepiscopia Tomisului..., pp. 107.

3. românești:

– Ms. ro. 128/575 *Cântări bisericești*, atașate la finele tomului lui Anton Pann, *Noul Doxastar prefăcut în românește după metoda veche al Serdarului Dionisie Fotino și dat la lumină pe acest metod nou...*, tom 1, București, 1841, 322 pagini, fragment scris la finele secolului al XIX-lea, codicograf anonim.

Există și un manuscris al preotului Mihail Noveanu, Ms. ro. **fără număr de inventar**: *Repertoriu de cântări bisericești*, adunate iar altele compuse de Mihail Noveanu preotul, scris la mijlocul secolului al XX-lea, codicograf Mihail Noveanu preotul din Rășcani-Bălți, Basarabia, pagini 237; el prezintă traduceri din compozitorii ruși: A. Arhanghelski, M. Berezovski, B.P. Cesnokov, Fateev, A. Livov, V. Ikidul, G. Livovski, M. Ipolit-Ivanov, S. Smolenski, Vereternikov, Zavadski, Dimitri Bortneanski, precum și compozitori români: Gavriil Musicescu, Gheorghe Ionescu, Mihail Noveanu preotul. Conține și cântări armonizate la 4 voci. Este poate singurul manuscris existent în România – semnalat până în prezent – cu acest tip de repertoriu din tradiția creștin-ortodoxă rusă.

Celelalte manuscrise românești dobrogene continuă linia tradițională a cântării psaltice bizantine și post bizantine, având plăcerea de a remarca *facerea* și la finele secolului al XX-lea de manuscrise muzicale psaltice, precum Ms. ro. **fără număr de inventar**: *Caiet cu cântări bisericești ordonate pe note psaltice orientale / Cântări la slujba Vecerniei, Utreniei, Sfintei Liturghii din perioada Octoihului, Triodului și Penticostarului*, adunate, iar altele compuse de Vasile protopsaltul – Măzăreanu, scris la finele secolului al XX-lea, codicograf Vasile protopsaltul – Măzăreanu din Marginea-Războieni, file 37, unde sunt consemnate lucrări compuse până în anul 2000, alături de anonim etc., notat de autor astfel: f. 26 *Tatăl nostru – eh 5 "Nu cunosc autorul; n-am văzut partitura. L-am auzit cântându-se de măicuțe la Mănăstirea Războieni, județul Neamț, prin anii 1935-1940, și l-am pus pe note psaltice"* – însemnarea este datată: 20 februarie 2002.

Există și un manuscris muzical psaltic care cuprinde numai lucrări românești: Ms. ro. **fără număr de inventar** *Imnele Sfintei Liturghii*, scris la mijlocul secolului al XX-lea, codicograf Mihai Mitrofan, file 30, compozitorii români prezenți sunt: Gavriil Musicescu, Gheorghe Cucu, Dimitrie G. Chiriac, Dumitru Bortneanski, Nectarie arhiereul Tripoleos-Frimu, Simionescu, Chiriță Rozescu, Alexandru Podoleanu, Timotei Popovici, Ion Popescu-Pasărea, Ioana Ghica-Comănești, Varlaam protosinghelul de la mănăstirea Neamț. Același codicograf – Mihai Mitrofan, a mai întocmit încă **șase caiete** de *Cântări religioase*.

În afară de cele două manuscrise muzicale psaltice: Manuscrisul 1332 de la Biblioteca Centrului Arhiepiscopal din Galați prezentat de Eugen Drăgoi și Manuscrisul 163/1797 de la Biblioteca Centrului Arhiepiscopal din Galați prezentat de Igor Jechiu, celelalte manuscrise dobrogene vor trebui analizate în amănunt și prezentate publicului de specialitate și nu numai, pentru cunoașterea mai bine a continuității liniei tradiționale a cântării psaltice bizantine și post bizantine în Dobrogea, în credința dăruită excepțional nouă, de la începuturile creștinismului, prin Sfântul Andrei și discipolii săi.

Iată – în continuare – o trecere sinoptică a manuscriselor muzicale psaltice din Dobrogea, cunoscute până în prezent.

C-BJ

I. Constanța, Biblioteca Județeană

1. 1.
- Ms. ro. **8307** *Cântări bisericesti*, fascicule atașate după pagina 181 a lucrării lui Nicolae Severineanu, *Curs elementar de Muzică orientală (Bisericească)*, ediția a doua, Buzău, 1926, scris la Constanța, în: 1954 / fascicolul 1, 1948 / fascicolul 2, 1941 / fascicolul 3, 1954 / fascicolul 4, codicografi: Ioan Gh. Crăciun – 23 de file după pag. 181 a cărții, Ion Pârlea, Gheorghe Grozavu, Gheorghe Gorgan, dimensiuni –, file 23 + A + B + 1. Este scris în sistemul Noii Metode. Compozitori: pentru fascicolul 1 – anonimi; fascicolul 2: anonimi; fascicolul 3: Dimitrie Suceveanu; fascicolul 4: anonim. Manuscrisul se află într-o stare bună.

MC-BM

II. Mănăstirea Cocoșu, Biblioteca mănăstirii

2. 1.
- Ms. ro. **234** *Cântări bisericesti*, scris la schitul Rarău, mănăstirea Cocoșu, la 25 noiembrie 1958 / f. 83v – filele 1-83, și după 1958 – filele 84-89, codicografi: Cristofor monahul – Godeanu *mare păcătos* / f. 83v, și anonim, dimensiuni –, file 83 + 6. Este scris în sistemul Noii Metode. Compozitori: fascicolul 1 cuprinde numai cuvântări catehetice și omiletice ale Fericitului Nil de Sarska; fascicolul 2 cuprinde compozitorii: Anton Pann, Varlaam ieromonahul de la mănăstirea Neamț, anonimi. Manuscrisul se află într-o stare bună.

MT-BM

III. Mănăstirea Techirghiol, Biblioteca mănăstirii

3. 1.
- Ms. ro. **fără număr de inventar** *Cântare bisericască*, atașată la *Liturghierul de strană*, la pag. 120-121, scris la mănăstirea Techirghiol, la 2 martie 1958, codicograf Veronica monahia – Săraru, dimensiuni –, file 2. Este scris în sistemul Noii Metode. Compozitor: Anton Pann – *Tatăl nostru...* – în eh 8 cu partea de ison. Manuscrisul se află într-o stare bună. El se află în Colecția monahiei Veronica Săraru.

G-BCE

IV. Galați, Biblioteca Centrului Arhiepiscopal

4. 1.
- Ms. gr. 1332 *Antologhion / Heruvicon – Chinonicar – Liturghier – Prochi-mene și alte cântări*, scris ante 1831, codicograf Theodorit monahul, dimensiuni –, file 385. Este scris în sistemul Noii Metode. Compozitori – cântări în limba elină de: anonimi.

Manuscrisul se află într-o stare bună.

Însemnări:

– coperta conține semnătura datată: *Neofit monah – 1831 Decembrie 20;*

f. 16: *Această carti ci să chiamă Herovicari mia rămas dila Părinteli Varălan Panaiti, fostul Igumin acestui Schit Pocrov, 52 ani cari au adormit la 1903 Aprili 3.*

5.

2.

Ms. gr.-ro. 13/1346 *Heruvicon – Axioane – Anixandare – Chinonicar*, scris la 31 martie 1835 / f. 20, codicografi posibili: B. șVassilioș Tharazi / f. 1, f. 3v, 106v și anonim, dimensiuni –, file 144 + III / file albe: 69-80 și 133-143. Este scris în sistemul Noii Metode. Compozitori – în limba elină: anonimi, Petru Lampadarie Peloponisiou, Hourmouziou Hartofilakos, B. șVassilioș Tharazi / f. 86 *Axion Facerea lui Kyr Tarazi* – eh sirian, precum și posibile lucrări originale românești din: anonimi.

Manuscrisul se află într-o stare bună.

Însemnări:

- f. 1 semnătura copistului: *Tharazi*;
- f. 14 însemnarea: *1933, Iunie 16 Păpușoi lui Ioan vândut la Mândrat cu 1, 15 bani*;
- f. 3v semnătura copistului: *Tharazi*;
- f. 8v însemnarea: *Arhi Petru - Lampadaris*;
- f. 17 însemnarea: *Savel V. Patrichi*;
- f. 20 datare: *1835 Martie 31*;
- f. 35 însemnarea: *12 August 1852: Ioan Munteanul Preotul*;
- f. 80v însemnare: *Barcelona de la Mitrița Patriche*;
- f. 80v însemnare: *Gavrilă Patrichi – Barcelona – America – Pavel Patrichi*;
- f. 106v semnătura copistului: *B. Tharazi*;
- f. 121v semnătură indescifrabilă.

6.

3.

Ms. gr.-ro. 163/1797 *Irmologhion – Catavasier*, scris în 1847, codicograf Ioan G.G. Pop / f. 35v, dimensiuni –, file 322. Este scris în sistemul Noii Metode. Compozitori – elini și traduceri din limba elină din: anonimi, precum și lucrări originale românești din: anonimi.

Manuscrisul – care este scris pe foaie de calc, se află într-o stare proastă.

Însemnări: pe cotorul copertei este scris în limba elină ΠΟΛΙΕΛΕΟΣ.

7.

4.

Ms. gr. 99/548 *Irmologhion – Catavasier*, scris ante 1852, codicograf Vasilis Nikolaidis in Byzantio / pag. 206, dimensiuni –, pagini 206. Este scris în sistemul Noii Metode. Compozitori: anonimi elini. Manuscrisul se află într-o stare bună. A fost donație a serdarului Theodor Cincu. Provine de la biserica Sfântul Ioan din Tecuci.

Însemnări:

- pag. 206 semnătura codicografului: *Vasilis Nikolaidis in Byzantio*;
- pe coperta finală – în interior se află însemnarea: *Nefiind numerotat de caligraf, s-a numerotat de subsemnatul Pr. Constantin Gr. Chirieă, împreună slu-*

jitor la Parohia Sfântul Ioan Tecuci, în anul Domnului 1969, noiembrie 30, care slujește la această biserică de la 1 iunie 1949. Ecșonomț Stavrofor Conștantinț Gr. Chirică; urmează ștampila parohiei.

8.

5.

– Ms. gr.-ro. 146/1235 *Antologhion*, scris 1855, codicografi anonimi: A' pag. 1-5/182-208 iar B' pag. 5-181, dimensiuni –, pagini 208. Este scris în sistemul Noii Metode. Compozitori – anonimi elini, precum și traduceri anonime din: anonimi, scrise în limba română cu caractere chirilice.

Manuscrisul se află într-o stare bună.

9.

6.

Ms. gr.-ro. 84/1651 *Antologhion*, scris la Constantinopol, în 1848, codicografi: elin anonim și român anonim, dimensiuni –, pagini 232. Este scris în sistemul Noii Metode. Compozitori – anonimi elini, precum și câteva lucrări scrise în limba română cu caractere chirilice, de: paharnicul Dimitrie Șerban protopsaltul Sfintei Mitropolii și a toată Țara Românească / Polieleu *Doamne între...*, paharnicul Dimitrie Suceveanu / *Axion la primirea Arhiereului în Biserică*.

Manuscrisul se află într-o stare bună.

10.

7.

Ms. ro. 128/575 *Cântări bisericești*, atașate la finele tomului lui Anton Pann, *Noul Doxastar prefăcut în românește după metoda vechiu al Serdarului Dionisie Fotino și dat la lumină pe acest metod nou...*, tom 1, București, 1841, 322 pagini, scris la finele secolului al XIX-lea, codicograf anonim, dimensiuni –, file –. Este scris în sistemul Noii Metode. Compozitori – traduceri anonime din: anonimi, scrise în limba română cu caractere chirilice.

Manuscrisul se află într-o stare bună.

D-MCP

V. Dobrogea, manuscrise muzicale psaltice în Colecții particulare.

Aceste manuscrise se află la autorii sau familiile acestora.

11.

1.

Ms. ro. **fără număr de inventar** *Cântări bisericești*, compuse de Gherontie episcopul / Nicolau, scris la începutul secolului al XX-lea, codicograf Gherontie episcopul / Nicolau, dimensiuni –, file –. Este scris în sistemul Noii Metode. Compozitori – o cântare în limba elină, iar celelalte în limba română, de Gherontie episcopul / Nicolau.

Manuscrisul se află într-o stare bună.

12.

2.

Ms. ro. **fără număr de inventar** *Cântări bisericești*, compuse de Gheorghe Diaconu, scris la mijlocul secolului al XX-lea, codicograf Gheorghe Diaconu,

dimensiuni –, file –. Este scris în sistemul Noii Metode. Compozitori – cântări în limba română de: Gheorghe Diaconu, anonim din repertoriul corului Mitropoliei din Sibiu / *Doamne miluiește* – eh. 8, Gheorghe Popescu-Brănești, Anton Pann, Theodor Teodorescu. Conține și câteva cântări armonizate la 4 voci.

Manuscrisul se află într-o stare bună.

13.

3.

Ms. ro. **fără număr de inventar** *Repertoriu de cântări bisericesti*, adunate iar altele compuse de Mihail Noveanu preotul, scris la mijlocul secolului al XX-lea, codicograf Mihail Noveanu preotul din Rășcani-Bălți, Basarabia, dimensiuni A3, pagini 237. Este scris în sistemul Noii Metode. Compozitori – cântări traduse în românește din compozitorii ruși: A. Arhanghelski, M. Berezovski, B.P. Cesnokov, Fateev, A. Livov, V. Ikidul, G. Livovski, M. Ipolit-Ivanov, S. Smolenski, Vere-temnikov, Zavadski, Dimitri Bortneanski, precum și compozitori români: Gavriil Musicescu, Gheorghe Ionescu, Mihail Noveanu preotul. Conține și cântări armonizate la 4 voci.

Manuscrisul se află într-o stare bună.

14.

4.

Ms. ro. **fără număr de inventar** *Caiet cu cântări bisericesti ordonate pe note psaltice orientale / Cântări la slujba Vecerniei, Utreniei, Sfintei Liturghii din perioada Octoihului, Triodului și Penticostarului*, adunate, iar altele compuse de Vasile protopsaltul – Măzăreanu, scris la finele secolului al XX-lea, codicograf Vasile protopsaltul – Măzăreanu din Marginea-Războieni, Neamț, dimensiuni –, file 37. Este scris în sistemul Noii Metode. Compozitori: anonimi, anonim / de la mănăstirea de maici Războieni-Neamț – *Tatăl nostru* – eh 5, Vasile protopsaltul - Măzăreanu.

15.

5.

Ms. ro. **fără număr de inventar** *Imnele Sfintei Liturghii*, scris la mijlocul secolului al XX-lea, codicograf Mihai Mitrofan, dimensiuni –, file 30. Este scris în sistemul Noii Metode. Compozitorii români: Gavriil Musicescu, Gheorghe Cucu, Dimitrie G. Chiriac, Dumitru Bortneanski, Nectarie arhiereul Tripoleos-Frimu, Simionescu, Chiriță Rozescu, Alexandru Podoleanu, Timotei Popovici, Ion Popescu-Pasărea, Ioana Ghica-Comănești, Varlaam protosinghelul de la mănăstirea Neamț.

Manuscrisul se află într-o stare bună.

16.-22.

6.-12.

Același codicograf – Mihai Mitrofan, a mai întocmit **șase caiete de Cântări religioase**.

Prof. dr. MARCEL SPINEI

CÂTEVA CONSIDERAȚII ÎN LEGĂTURĂ CU ROLUL
ECLEZIASTIC AL BISERICII SÂNNICOARĂ
DIN CURTEA DE ARGEȘ

Dezvoltarea treptată a formațiunilor statale feudale de la sud de Carpați se încheie în primul sfert al secolului al XIV-lea prin unirea lor în cadrul statului independent Țara Românească. Desfășurarea acestui proces implică apariția unor monumente arhitectonice necesare pentru buna desfășurare a activității: cetăți de apărare, curți boierești, mori, biserici¹.

Un astfel de edificiu, de factură ecleziastică, se află situat la marginea estică a orașului Curtea de Argeș, la mică distanță de fosta curte domnească, pe o colină care domină orașul și valea râului Argeș, ale cărui ruine se mai văd și astăzi. Biserica, lungă de 15,50 m și lată de 8,50 m, atrage atenția atât prin forma îngrijită a planului de tip dreptunghiular, cât și prin plastica decorului fațadelor. Zidurile lucrate cu îngrijire din materiale locale, prezintă o alternanță de șiruri de piatră de râu și fâșii de câte trei până la cinci rânduri de cărămidă aparentă, cu excepția părții superioare a absidei care, construită exclusiv din cărămidă, este decorată cu o friză cu firide oarbe. Interiorul era împărțit într-un pronaos îngust de formă dreptunghiulară și într-un naos mai lung, separat de cel dintâi printr-un zid gros, străpuns de o ușă joasă. Partea de răsărit, puțin mai îngustă decât restul edificiuului se termină cu o absidă cu trei laturi în exterior și în formă de arc de cerc în interior, flancată în dreapta și în stânga de două mici nișe semicirculare, obișnuitele anexe ale oricărui altar ortodox: proscomidiarul și diaconiconul. După cum reiese clar din plan și din urmele ce se mai văd pe zidurile în picioare, naosul era acoperit cu o boltă semicilindrică, întărită de două arce dublouri. Tot o boltă semicilindrică, însă simplă și dispusă cu axa în direcția nord-sud, acoperea pronaosul². De

1. B. Câmpina – St. Pascu, *Formarea statelor feudale Țara Românească și Moldova*, în "Istoria României", vol. II, redactor responsabil A. Oțetea, București, 1962, p. 148-154; Ștefan Pascu, *Evoluția societății în secolele XI-XII*, în "Istoria României. Compendiu", ediția a III-a, revăzută și adăugită, sub redacția prof. univ. Ștefan Pascu, București, 1974, p. 107; Constantin C. Giurescu – Dinu C. Giurescu, *Istoria românilor din cele mai vechi timpuri până astăzi*, ediția a II-a revăzută și adăugită, București, 1975, p. 206-208; N. Constantinescu – St. Ștefănescu, *Cucerirea independenței Țării Românești și a Moldovei*, în "Istoria Românilor", vol. III, Genezele românești, coordonatori: acad Ștefan Pascu, acad. Răzvan Theodorescu (Academia Română. Secția de științe istorice și arheologie), București, 2001, p. 571-589.

2. Pentru descrierea bisericii, vezi: Grigore Ionescu, *Curtea de Argeș. Istoria orașului prin monumentele lui*, București, 1940, p. 101-109; idem, *Istoria arhitecturii în România. De la orânduirea comunei primitive până la sfârșitul veacului al XIV-lea*, București, 1963, p. 69-70; Virgil Vătășianu, *Istoria artei feudale în țările române*, vol. I. Arta în perioada de dezvoltare a feudalismului, București, 1959, p. 136-140; Răzvan Theodorescu, *Bizanț, Balcani, Occident la începuturile culturii medievale românești (secolele X-XIV)*, București, 1974, p. 278-279; I. Barnea, *Arta creștină în România*, 2 (secolele VII-XIII), București, 1981, p. 204.

asemenea, acestei încăperi i s-a ridicat, cel mai probabil în aceeași epocă³, un turn clopotniță⁴, din care o porțiune se mai păstrază și astăzi.

Despre anul zidirii bisericii și numele ctitorului nu se poate spune nimic sigur, însă, cel mai probabil, construcția a fost ridicată în prima jumătate a secolului XIV-lea⁵. Planul și tehnica folosită arată că edificiul este opera unor meșteri români sau străini formați la una din școlile de arhitectură provincială din Balcani. O serie de mărturii istorice arată că biserica a funcționat până către sfârșitul secolului al XVIII-lea, după care a fost lăsată în părăsire ani de-a rândul⁶. Jumătate din turn (partea dinspre răsărit) s-a prăbușit în toamna anului 1868. Mai târziu, în anul 1882, episcopii Bisericii domnești au dărâmat bolta altarului, precum și o parte din zidurile exterioare pentru a zidi un picior de susținere la Biserica domnească⁷. Fiind într-o stare avansată de ruinare, în anul 1915, Comisia Monumentelor istorice n-a mai putut realiza decât o lucrare de întărire a zidurilor care stăteau să se prăbușească⁸.

Datorită masivului turn zidit deasupra pronaosului, care a dat bisericii o înfățișare oarecum occidentală, unii dintre istorici -- N. Ghika-Budești⁹, V. Drăghi-

3. V. Vătășianu, *op. cit.*, p. 138: "Clopotnița e contemporană cu zidirea bisericii, fiindcă pereții tindei sunt mai groși decât cei de la navă, cu toate că nu aveau să suporte presiunea laterală a bolții, aceasta fiind așezată transversal. În capătul apusean, pereții longitudinali sunt prelungiți și formează contraforturi executate în straturi de piatră alternate cu cărămidă, iar zidăria vădește o perfectă continuitate, cu toate că în unele locuri au intervenit restaurări. Aceste întăriri ale zidăriei arată că tinda fusese de la început destinată să susțină o greutate mai mare", cf. Grigore Ionescu, *Istoria arhitecturii în România...*, p. 70.

4. N. Gabrielescu, *Ruina Sânnicoară din Curtea de Argeș*. Studiu arheologic, București, 1888, p. 13; N. Iorga, *Istoria Bisericii românești și a vieții religioase a românilor*, ediția a II-a revăzută și adăugită, vol. I. București, 1928, p. 38; Grigore Ionescu, *Curtea de Argeș...*, p. 105; V. Vătășianu, *op. cit.*, p. 137.

5. V. Drăghiceanu, *Curtea domnească din Argeș. Note istorice și arheologice*, Buletinul Comisiunii monumentelor istorice (BCMI, mai departe), X-XVI, 1917-1923, p. 41-42; N. Ghika-Budești, *Evoluția arhitecturii în Muntenia*, BCMI, XX, 1927, p. 126; idem, *L'ancienne architecture religieuse de la Valachie*, Essai de synteze, BCMI, XXXV, 1942, p. —; N. Iorga, *op. cit.*, p. 37; Victor Brătulescu, *Curtea de Argeș*, București, f. a., p. 26; Grigore Ionescu, *Curtea de Argeș...*, p. 191; idem, *Curtea de Argeș et ses environs*, Bucarest, 1949, p. 20; V. Vătășianu, *op. cit.*, p. 138, sfârșitul secolului al XIII-lea sau în primii ani ai celui următor; Răzvan Theodorescu – Radu Florescu, *Arta pe teritoriul României de la mijlocul secolului al VI-lea până în primele decenii ale secolului al XIV-lea*, în vol. "Istoria artelor plastice în România", vol. I, București, 1967, p. 108; R. Theodorescu, *Bizană, Balcani, Occident...*, p. 278, 279; idem, *Un mileniu de artă la Dunărea de Jos (400-1400)*, București, 1976, p. 165; Ana-Maria Musicescu, *Bizanțul și arta țărilor românești (sec. XIV – prima jumătate a sec. XV)*, Buletinul monumentelor istorice, XL, 1971, 3, p. 6; Pavel Chihaiia, *În legătură cu originea și structura orașelor de reședință din Țara Românească*, în vol. "Din cetățile de scaun ale Țării Românești", București, 1974, p. 375: "Acum, când sub temelile Bisericii Sf. Nicolae Domnesc s-au găsit urmele bisericii anterioare, care vădesc că așzarea voievodală a fost tot pe același loc în secolul al XIV-lea, propunerile de a data Biserica Sânnicoară înainte de secolul al XIV-lea cad de la sine"; I. D. Ștefănescu, *Relations artistiques roumaino-byzantines. Aperçu général*, în "Actes du XIVe Congrès international des études byzantines (Bucarest, 6-12 septembre 1971), publiées par les soins de M. Berza et E. Stănescu, Bucarest, 1975, p. 97; I. Barnea, *op. cit.*, p. 104; Grigore Ionescu, *Curtea de Argeș. Istoria orașului...*, p. 107; V. Vătășianu, *op. cit.*, p. 138.

6. N. Gabrielescu, *op. cit.*, p. 5, spune că în biserică s-a slujit până în anul 1730 sau, după alte informații, chiar până în anul 1820; Grigore Ionescu, *op. cit.*, p. 101; P. Chihaiia, *Contribuții la studiul etapelor de construcție a caselor domnești de la Curtea de Argeș*, în vol. "Din cetățile de scaun ale Țării Românești", București, 1974, p. 81, nota 30 cu bibliografia.

7. N. Gabrielescu, *op. cit.*, p. 515

8. Grigore Ionescu, *op. cit.*, p. 101

9. N. Ghika-Budești, *L'ancienne architecture...*, p. 9

ceanu¹⁰, V. Brătulescu¹¹ – au considerat că lăcașul de la Argeș a fost folosit pentru oficierea slujbelor cultului catolic. Într-adevăr, este bine cunoscut că voievodul Țării Românești Nicolae Alexandru (1354-1368) a avut două soții în căsătorie: cea dintâi ortodoxă (Maria), iar cea de-a doua catolică (Clara)¹². Către sfârșitul secolului al XIV-lea, ca urmare a intensificării prozelitismului catolic la sud de Carpați, la 9 mai 1381, este înființată de către papa Urban al VI-lea o episcopie catolică în Argeș, ca sufragană a Arhiepiscopiei din Kalocsa¹³. Documente sigure ne vorbesc chiar de existența unei biserici catolice în Curtea de Argeș, când episcopia catolică de la Argeș se mută la Bacău, ea s-a dărâmat, în timp, pierzându-se chiar și amintirea locului unde se afla amplasată¹⁴. Istoricul Pavel Chihaia consideră, în mod ipotetic, că aceasta a fost situată pe locul actualei biserici Botușari¹⁵.

Studierea atentă a arhitecturii și a procedeelelor de construcție folosite la Sân Nicoară au determinat însă pe unii dintre istorici – N. Gabrielescu¹⁶, O. Tafrali¹⁷, Gr. Ionescu¹⁸, V. Vătășianu¹⁹ – să afirme că biserica a fost zidită pentru cultul ortodox. Pe lângă faptul că planul este împărțit după tipicul tradițional ortodox (pronaos, naos și altar) la Sânnicoară întâlnim o serie de elemente specifice artei bizantine: alternanța piatră-cărămidă – caracteristică monumentelor provinciale²⁰ –; altarul și nișele laterale sunt boltite cu semicalote de cărămidă executate în formă de spic²¹. Astfel, monumentul de la Sân Nicoară, ca plan și structură, se

10. V. Drăghiceanu, *op. cit.*, p. 40, 42

11. V. Brătulescu, *op. cit.*, p. 26

12. C. Auner, *Episcopia Milcoviei în veacul al XVI-lea*, Revista catolică, III, 1914, 1, p. 68, nota 3 consideră că evenimentul căsătoriei lui Nicolae Alexandru cu Clara ar fi avut loc la 17 octombrie 1345; mai mult, V. Drăghiceanu, *op. cit.*, p. 42, afirmă că și soția lui Basarab I – Marghita – și poate chiar soția lui Mircea cel Mare – Mara – erau catolice; în acest sens, o altă opinie la Grigore Ionescu, *op. cit.*, p. 108: “Este foarte puțin probabil ca Marghita să fi fost catolică”.

13. C. Auner, *Episcopia catolică a Argeșului*, Revista catolică, III, 3, p. 439-440

14. V. Drăghiceanu, *op. cit.*, p. 42; Grigore Ionescu, *op. cit.*, p. 109.

15. Pavel Chihaia, *Trecutul bisericii Botușari din Curtea de Argeș*, Studii și cercetări de istoria artei, seria “Arte plastice”, 14, 1967, 1, p. 107 (= în vol. “Din cetățile de scaun ale Țării Românești”, București, 1974, p. 196).

16. N. Gabrielescu, *op. cit.*, p. 14, 15

17. O. Tafrali, *Monuments byzantins Curtea de Argeș*, Paris, 1931: “Contrairement à ce que l'on croit, elle n'a pas le plan d'une chapelle catholique. Elle n'est qu'un monument byzantin, avec sanctuaire bien déterminé à trois petit absides”.

18. Grigore Ionescu, *op. cit.*, p. 191: “Mai întâi, nici planul și nici arhitectura bisericii nu se potrivesc cu cerințele obișnuite ale unui program de construcție catolică. Planul este împărțit după tipicul tradițional, bizantin, al cultului ortodox, în pronaos, naos și o încăpere specială pentru altar, absida”.

19. V. Vătășianu, *op. cit.*, p. 138

20. Grigore Ionescu, *op. cit.*, p. 102; I. Bica, *Mărturii ale influenței civilizației bizantine în regiunea Argeș - Muscel (secolele X-XIV)*, în vol. “Studii bizantine”, Pitești, 2003, p. 88

21. Grigore Ionescu, *op. cit.*, p. 103; V. Vătășianu, *op. cit.*, p. 137

apropie mai mult de capelele bizantine situate pe colina de la Trapezița (lângă Târnovo, în Bulgaria)²².

În concluzie, Biserica Sânt Nicolai din Curtea de Argeș, construită în prima jumătate a secolului al XIV-lea, este un edificiu, aproape în întregime bizantin, construit pentru a sluji creștinilor ortodocși din regiunea Argeșului²³ drept locaș de închinăciune.

Preot lector dr. ION BICA

22. O. Tafrali, *op. cit.*, p. 17; Grigore Ionescu, *op. cit.*, p. 107; idem, *Byzance et l'architecture religieuse en Roumanie*, *Balkanica*, 6, 1943, p. 313; R. Theodorescu, *Bizană, Balcani, Occident...*, p. 278, 279; idem, *Un mileniu de artă creștină...*, p. 165.

23. I. Bica, *Biserici ortodoxe din secolului al XIII-lea descoperite în regiunea Argeș - Muscel*, *Argessis. Studii și Comunicări. Seria Istorie*, Muzeul județean Argeș, 10, 2001, p. 65-72 (= în vol. "Studii bizantine", Pitești, 2003, p. 51-59).

REINSTALAREA ȘI CONSOLIDAREA ADMINISTRAȚIEI
BIZANTINE LA DUNĂREA DE JOS
ÎN TIMPUL ÎMPĂRAȚILOR IOAN TZIMISKES (969-976)
ȘI VASILE AL II-LEA MACEDONEANUL (976-1025)

1. Situația administrativ-militară în Bizanț

a. **Tagmatizarea armatei.** Începând cu secolul al X-lea, themata, armata națională bizantină, creată pentru scopuri pur defensive, nu mai corespundea noilor situații, reușind cu greu să facă față cerințelor militare. Pentru a întări capacitatea de luptă a imperiului, împărații din această perioadă au început să recurgă tot mai mult la vechiul sistem militar, cel al recrutării de mercenari¹. Acest proces a contribuit, în mod progresiv, la creșterea rolului deținut de un asemenea tip de armată, cunoscut sub denumirea de "tagmata".

Tagmata (τάγματα) reprezenta armata centrală a imperiului (cantonată în Constantinopol), aflată sub ordinele împăratului și destinată să intervină acolo unde era primejdia mai mare². Spre deosebire de cea provincială (themata), această armată era alcătuită din unități compuse din soldați profesioniști care slujeau interesele Imperiului bizantin pentru o soldă, plătită din visteria statului. De asemenea, în afara soldei, imperiul suporta toate cheltuielile pentru echipare, înarmare și întreținere³.

Corpuri militare compuse din soldați de meserie au existat pe toată durata istoriei Bizanțului. Unitățile de tagmata din secolul al X-lea nu sunt, nimic altceva, decât urmarea firească a formațiunilor militare din epocile precedente (romană și protobizantină)⁴. Este greu de precizat efectivul unei astfel de armate, numărul soldaților variind în funcție de necesitățile militare ale momentului⁵. Cele mai importante unități de tagma, cunoscute din listele de întâietate (taktika) din secolele IX-XI, care alcătuiau armata centrală bizantină, erau: Scholi, Excubiți, Vigili (Arithmoi), Hikanaiți, Noumeroi, Hetereia (formată, în exclusivitate, din luptători străini). Fiecare unitate de mercenari era condusă de un ofițer de grad înalt, cunoscut sub denumirea de "domestikos" (δομέστικός), asistat de un topoteretes⁶. Tagma Scholelor era cea mai însemnată unitate a gărzii personale a împăratului și, în același timp, una dintre cele mai importante ale armatei centrale bizantine. Încă din a doua jumătate a secolului al IX-lea domesticul Scholelor începe să dețină, în diverse operațiuni militare, un rol ce depășea cu mult rangul acordat de listele de întâietate⁷. Comandantul tagmei Scholelor, armata de elită prin exce-

1. Ahrweiler, *Recherches sur l'administration de l'Empire byzantin aux IXe - Xe siècles*, Bulletin de la correspondance hellénique, 84, 1960, 1, p. 32-33.

2. *Ibidem*, p. 54, Stelian Brezeanu, *O istorie a Imperiului bizantin*, Editura Albatros, București, 1981, p. 231-232.

3. Ahrweiler, *op. cit.*, p. 25.

4. *Ibidem*, p. 25.

5. *Ibidem*, p. 25.

6. *Ibidem*, p. 26; Louis Bréhier, *Le monde de Byzance, II, Les institutions de l'empire byzantin*, Paris, 1970, p. 285-287. În izvoarele scrise, comandanții de tagmata poartă, de obicei, diferite denumiri: ἄρχων, ἐξάρχων, ἀφηγουμένος, ἐξηγουόμενος, ἰκᾶνος, ἐξκούβιτος (Ahrweiler, *op. cit.*, p. 26).

7. Ahrweiler, *op. cit.*, p. 55. În listele de întâietate din secolele IX-X, domesticul Scholelor apare ca inferior strategului themei Anatolikon (*Ibidem*, p. 55).

lență, în timpul operațiunilor conduse personal de împărat, devenea adjunctul său, iar în lipsa acestuia prelua comanda tuturor efectivelor mobilizate⁸.

Aceste unități de tagma erau folosite pentru diferite servicii: gardă imperială (cea mai mare parte a unităților care formau tagmata de elită), asigurarea ordinii și, în mod sigur, apărarea frontierelor bizantine⁹. Pentru îndeplinirea acestui ultim scop, înseamnă că unități sau detașamente de tagmata erau cantonate în provincie alături de cele locale (themata)¹⁰. În general, se crede că unitățile de tagmata formau corpuri militare autonome, neșupuse autorității strategului, comandate de propriul lor conducător (domesticul), reprezentat pe plan local, probabil, de un topoteretes sau de un alt ofițer care aparținea unităților de tagmata. În caz de război, ele participau la operațiunile conduse de strateg sau de comandantul desemnat de autoritățile din capitala imperiului¹¹. Pentru început, coexistența trupelor de tagmata și themata într-o regiune n-a afectat autoritatea strategului, acesta continuând să păstreze conducerea militară și administrarea generală a themei¹².

Fiind mai bine echipați și având ca sarcină o singură misiune – războiul – soldații unităților de mercenari s-au dovedit mai eficienți și perfect adaptați situației de expansiune de la sfârșitul secolului al X-lea și începutul celui de-al XI-lea¹³. Războaiele permanente duse de Bizanț, atât în Orient, împotriva arabilor, cât și în Occident, împotriva bulgarilor, impuneau prezența unei armate considerabile și mobile, ceea ce i-a determinat pe împărații din această perioadă să creeze noi unități de tagmata, compuse din mercenari indigeni și străini¹⁴. În acest scop, Ioan Tzimiskes (969-976) a înființat un corp militar, denumit "Nemuritorii" (Ἀθάνατοι)¹⁵, iar succesorul lui, Vasile al II-lea (976-1025), faimoasa "druzina", alcătuită din luptători varegi și ruși¹⁶. Astfel, către sfârșitul secolului al X-lea și începutul celui de-al XI-lea, armata centrală bizantină (tagmata), înarmată și comandată de Constantinopol, creată pentru scopuri ofensive, a cărei acțiune eficientă a dat imperiului forța și prestigiul unei puteri mondiale, a crescut în importanță, în ciuda altor formațiuni militare, în special a celor provinciale (themata)¹⁷.

8. *Ibidem*, p. 56.

9. *Ibidem*, p. 29, 36. Încă din secolul al IX-lea, una dintre cele mai vechi tagmate, Θοιδεράτοι (Θοιδεράτοι), era cantonată în thema Anatolikon (*Ibidem*, p. 29).

10. *Ibidem*, p. 31.

11. *Ibidem*, p. 31.

12. *Ibidem*, p. 31.

13. *Ibidem*, p. 36.

14. *Ibidem*, p. 59.

15. *Ibidem*, p. 28. Creată cu puțin înainte de 971, această tagma n-a supraviețuit mult timp după moartea împăratului Ioan Tzimiskes. Reînființată, mai târziu, în timpul lui Mihail al VII-lea Dukas (1071-1078), imediat după bătălia de la Mantzikert (1071), ea apare de mai multe ori citată de surse, până către sfârșitul secolului al XI-lea (*Ibidem*, p. 28; N. Oikonomidês, *Un taktikon inédit du Xe siècle*. Cod. Scorial. Gr. R-II-11, în *Actes du XIIe Congrès International des Études Byzantines* (Ochride, 10-16 septembre 1961), Belgrad, 1964, vol. II, p. 179).

16. Nicolas Oikonomidês, *L'évolution de l'organisation administrative de l'empire byzantin au XIe siècle*, Travaux et Mémoires, 6 (1976), p. 144.

17. Ahrweiler, *Byzance et la mer. La marine de guerre, la politique et les institutions maritimes de Byzance aux XIIe siècles*, Paris, 1966, p. 117.

• Pericolele amenințătoare de la cele două frontiere bizantine precum și înlocuirea progresivă a armatei provinciale (themata) cu o alta, alcătuită din mercenari (tagmata), au contribuit la apariția unor noi cadre militare care nu aveau atribuții civile¹⁸.

Războaiele neîntrerupte împotriva arabilor, în Orient, în prima jumătate a secolului al X-lea, au impus crearea unui comandament unic pentru întreaga armată, care participa la aceste operațiuni (themata și tagmata). Preocupați cu administrarea civilă și militară a provinciei, strategii nu și-au putut asuma comanda unei asemenea armate solicitată să se deplaseze permanent, acest rol fiind încredințat domesticului Scholelor, care avea numai atribuții militare. În timpul campaniilor duse de Bizanț în Orient, domesticul Scholelor devenea un fel de "strateg *autokrator*" (monostrateg), având în subordinea sa pe toți strategii care participau la aceste expediții¹⁹. Pentru bunul mers al operațiunilor, domesticul Scholelor își stabilea, uneori, pentru o perioadă lungă de timp, statul major chiar în Orient. În acest mod a luat ființă funcția de "domestic al Scholēlor Orientului" (δομέστικός σχολῶν τῆς Ἀνατολῆς)²⁰. Organizarea apărării în fața ofensivei bulgare a impus crearea unui comandament similar și în partea occidentală a imperiului (δομέστικός τῆς Δύσεως)²¹. Comandantul armatei din Occident era însă, întotdeauna, inferior celui din Orient²².

Creșterea numărului trupelor de tagmata cantonate în provincie, a contribuit la sporirea rolului jucat de duce (katepan), în detrimentul strategului.

Titlul de duce (δούξ), ca și cel de strateg, este de origine militară, desemnând, în epoca romano-bizantină, pe comandantul legiunilor. Ca șef militar, el avea în subordinea sa trupele de soldați cantonați într-o provincie. Administrația civilă era înzestrată cu propriul ei aparat, plasat sub conducerea unui "prefectus praetorio" (ἑπαρχος) și a unui proconsul (ἀνθύπατος)²³. După crearea themelor, când puterea civilă și militară este reunită în persoana strategului, titlul de duce cade în desuetudine, fără să dispară în întregime. În secolul al IX-lea, el continuă să existe alături de strateg, însă, de data aceasta, se afla în subordinea acestuia²⁴. În ultimul sfert al secolului al X-lea, funcția de duce dobândește o nouă semnificație, anume aceea de comandant al trupelor de tagmata cantonate în provincie²⁵. Această evoluție a atribuțiilor ducelui se datorează nevoilor militare, fiind determinată de declinul armatei provinciale (themata), precum și de importanța acordată domesticului Scholelor²⁶.

18. Idem, *Recherches...*, p. 55.

19. *Ibidem*, p. 56.

20. *Ibidem*, p. 56.

21. *Ibidem*, p. 57-58, acesta mai purta uneori titlul de "duce al Apusului" (δούξ τῆς Δύσεως).

22. *Ibidem*, p. 58.

23. *Ibidem*, p. 53.

24. *Ibidem*, p. 53; R. Guiland, *Étude de titulature et de prosopographie byzantines. Les chefs de la marine byzantine: drongaire de la flotte, grande drongaire de la flotte, duc de la flotte, mégaduc*, *Byzantinische Zeitschrift*, 44(1951), p. 222.

25. Ahrweiler, *Recherches...*, p. 55.

26. *Ibidem*, p. 55.

Incepând cu a doua jumătate a secolului al X-lea, armata națională bizantină (themata) este abandonată progresiv, în schimb, fiind creată o nouă armată de mercenari (tagmata), formată din luptători bizantini și străini. Această armată era întreținută de Constantinopol și comandată de ofițeri (domestici, duci-katepani), care dețineau în ierarhia militară a timpului un loc mult mai important decât strategii themelor²⁷.

b. Fiscalizarea strateici. Mari transformări în funcționarea strateiei survin în urma măsurilor fiscale luate de Nikephor II Phokas. Dacă novelele din epoca împăraților precedenți precizau că valoarea lotului de pământ stăpânit de familia stratiotică trebuie să se situeze între 2 și 4 livre de aur, în timpul lui Phokas, valoarea bunurilor stratiotice crește de la 4 la 12 livre. În această situație, stratioții care posedau loturi inferioare noilor taxe continuau să asigure cheltuielile unei armate mai puțin costisitoare (marina, cavaleria ușoară), iar cei ale căror pământuri depășeau vechile taxe aveau obligația, de acum încolo, să înscrie în listele militare loturile până la valoarea de 12 livre, pentru a-și asuma cheltuielile unei strateia mult mai ridicate din punct de vedere financiar, anume aceea destinată formării trupelor cavaleriei grele (kataphraktoi). Această măsură a lovit, mai ales, în clasa stratioților mari proprietari de pământ care, până la promulgarea acestei legi, asumau cheltuieli militare inferioare capacității lor economice²⁸.

Familia stratiotică era scutită de obligații fiscale, în raport cu serviciile militare îndeplinite de unul din membrii lor, metodă ce reprezenta sistemul de bază al recrutării armatei bizantine. Familia înstărită, care refuza să furnizeze armatei un luptător, era obligată să răscumpere serviciul militar prin plata unei sume de bani (strateia impozitare), aspect ce avea, la început, un caracter sporadic. Cele două forme ale strateiei (servicii și impozitare) au continuat să funcționeze împreună, neîntrerupt, de la apariția themelor, până în a doua jumătate a secolului al X-lea, când are loc o anumită schimbare²⁹.

Dacă în prima jumătate a secolului al X-lea se constată unele cazuri izolate de răscumpărare a serviciilor militare, în a doua parte a acestui secol ele devin din ce în ce mai numeroase, proces ce a contribuit la fiscalizarea strateiei. Baniile colectate din această taxă erau destinați înrolării trupelor de mercenari (bizantini sau străini), cunoscute sub numele de tagmata, care erau mai bine echipate și antrenate decât cele ale armatei provinciale (themata). Această formă de impozitare, destul de nepopulară în Bizanț, a cunoscut o largă aplicare în timpul împăratului Nikephor al II-lea Phokas (963-969)³⁰. Datorită marilor eforturi militare depuse de imperiu, a fost mărit considerabil numărul familiilor impozabile. Ca urmare a acestor măsuri, cu timpul, dispărea deosebirea dintre familia stratiotică (στρατιωτικὸς οἶκος), obligată cu înarmarea și întreținerea unui luptător, și familia civilă (ποσειτικὸς οἶκος), liberă de aceste obligații. Se conturează un fel de înrolare obligatorie a pământului exploatat, în acest caz fiind vorba de o participare obligatorie la cheltuielile militare³¹.

27. *Ibidem*, p. 57; idem, *Byzance et la mer...*, p. 121.

28. Ahrweiler, *Recherches...*, p. 17

29. *Ibidem*, p. 19.

30. *Ibidem*, p. 21.

31. *Ibidem*, p. 23.

Înrolarea voluntară a început să devină din ce în ce mai rară, situație cauzată, pe de o parte, de creșterea cheltuielilor militare (echipare, întreținere), iar, pe de alta, de incomoditatea vieții militare (în această epocă, Bizanțul purtând războaie permanente atât în Orient, cât și în Occident). Prin urmare, *armata provincială (themata) intră într-un proces lent de descompunere, ceea ce a reprezentat un mare pericol pentru securitatea teritorială a imperiului*³².

c. Divizarea themelor. Sfârșitul secolului al X-lea și începutul celui de-al XI-lea, inaugurează, din punct de vedere militar și administrativ o nouă etapă în organizarea regiunilor de frontieră ale imperiului. Aceste schimbări au fost determinate de marea expansiune teritorială cunoscută de Bizanț, mai ales în timpul ultimilor trei mari reprezentanți ai dinastiei macedonene (Nikephor II Phokas, Ioan Tzimiskes, Vasile II)³³. Ca urmare a acestei situații, pe lângă marile theme înființate în secolele anterioare și care continuau să funcționeze pe teritoriul fostelor provincii bizantine, în această perioadă, în regiunile de frontieră a fost creat un mare număr de mici theme³⁴.

Cu prilejul expedițiilor organizate în timpul împăraților Ioan Tzimiskes și Vasile al II-lea, în orașele și fortărețele recucerite de la arabi - în Orient, și de la bulgari - în Occident -, au fost instalate garnizoane militare puse sub comanda unui strateg³⁵. În cele mai multe cazuri, însă, teritoriul aflat sub supravegherea acestui comandant militar avea o întindere destul de restrânsă, care purta denumirea de στρατηγίς sau στρατηγῶτον și, destul de rar, de θέμα.³⁶ Fiind infiltrate adânc în teritoriul de la frontiere, aceste mici theme erau folosite ca baze de atac pentru viitoarele operațiuni militare. Din cauza situației incerte, de cele mai multe ori, ele aveau o existență de scurtă durată³⁷. Prin înființarea noilor theme

32. *Ibidem*, p. 19.

33. *Ibidem*, p. 46, 82; idem, *Byzance et la mer...*, p. 117; N. Oikonomidès, *Un taktikon inédit du XIe siècle...*; idem, *L'évolution de l'organisation administrative...*, p. 150. Acest nou sistem administrativ se conturează la frontiera orientală a imperiului, către anul 950, și evoluează, luând o mare dezvoltare, în timpul împăratului Ioan Tzimiskes. Ca urmare a acestor măsuri, o serie de kleisourai, turmai, simple fortificații sau orașe devin sediul unui strateg. Divizarea teritoriului de la frontiera orientală în numeroase mici theme, după opinia bizantinologului N. Oikonomidis, arată neîncrederea conducerii constantinopolitane față de noii supuși care, în general, erau eretici (armeni, iacobiți) și indisciplinați (N. Oikonomidès, *L'organisation de la frontière orientale de Byzance aux Xe-XIe siècles et le Taktikon de l'Escorial*, Actes du XIVe Congrès International des Études Byzantines (Bucarest, 6-12 septembre 1971), publiées par les soins de M. Berza et E. Stănescu, Bucarest, 1975, I, p. 299-300).

34. N. Oikonomidès, *L'organisation de la frontière...*, p. 286-288. Expansiunea bizantină către est începe odată cu campaniile lui Vasile I. Mai târziu, în timpul împăratului Constantin al VII-lea (945-959), sursele menționează o serie de noi theme la frontiera orientală (*Ibidem*, p. 286-288).

35. Ahrweiler, *Recherches...*, p. 47-48; N. Oikonomidès, *L'organisation de la frontière...*, p. 288-293; idem *Les listes de préséance byzantines des IXe et XIe siècles*. Introduction, texte, traduction et commentaire, Paris, 1972, p. 264-269; 355-363; Vasilka Tăpkova-Zaimova, *Les frontières occidentales des territoires conquis par Tzimiskes*, *Studia Balcanica*, 1975, 10, p. 113-117; Jean Claude Cheynet, *Du stratège de thème au duc: chronologie de l'évolution au cours du XIe siècle*, *Travaux et Mémoires*, 6, 1976, p. 183.

36. Ahrweiler, *Recherches...*, p. 49, 52.

37. *Ibidem*, p. 49, 82

de frontieră s-a creat o puternică zonă defensivă, capabilă să oprească invazia dușmanului înainte de a ajunge pe teritoriul marilor circumscripții administrativ-militare din interiorul imperiului. Trupele de infanterie, de care dispuneau themele de frontieră, aveau ca rol principal apărarea fortificațiilor și împiedicarea inamicului de a pătrunde în defilee³⁸.

Thema de frontieră, înființată în această perioadă, nu avea însă nimic în comun cu vechile theme, proprii organizării teritoriului provinciilor bizantine³⁹. Structura lor organizatorică era cu totul alta: teritoriu restrâns (în general, împrejurimile unui oraș sau loc întărit), care de multe ori nu avea prea mare importanță demografică și economică; efective militare modeste (mici unități de infanterie, fără cavalerie); iar denumirea lor provenea, nu de la cea a provinciei, ca până acum, ci de la numele orașului sau al fortăreței respective, unde strategul își avea sediul⁴⁰. Urmând modelul kleisourilor din epoca precedentă, funcția strategului din micile theme de frontieră se rezuma la îndeplinirea atribuțiilor kleisourarhului, care în vechea organizare se afla în subordinea strategului⁴¹.

Cu timpul, pe teritoriul Imperiului bizantin au fost create alte noi theme detașate din marile circumscripții administrative ca, de exemplu, Abydos, Corfu, Creta, Chios, Stenon, Bosfor, Nauplia. Apariția și evoluția acestui proces a contribuit la diminuarea importanței geografice și militare a vechilor theme, apropiindu-le, ca importanță, de themele de frontieră⁴².

Micile theme, al căror număr se afla în continuă creștere, au fost grupate într-o unitate administrativ-militară mai mare, cunoscută sub denumirea de ducat (katepanat), condusă de un duce (katepan)⁴³. Noul conducător dispunea de o puternică armată cu ajutorul căreia putea să desfășoare operațiuni militare, ofensive și defensive, însă, în același timp, avea posibilitatea să supravegheze activitatea strategilor locali⁴⁴. Acest sistem a fost aplicat în timpul împăraților Ioan Tzimiskes și Vasile al II-lea, atât în Orient, unde au fost înființate ducatele Antio-

38. N. Oikonomidès, *L'organisation de la frontière...*, p. 300. Realizarea acestei zone defensive în adâncime la frontiera orientală, după opinia lui N. Oikonomidis, pare a fi opera familiei Phokas – Bardas împreună cu fii săi (Nikephor și Leon), care au deținut conducerea în Orient, încă din anul 945.

39. Ahrweiler, *op. cit.*, p. 82.

40. N. Oikonomidès, *op. cit.*, p. 286; Ahrweiler, *op. cit.*, p. 49.

41. Ahrweiler, *op. cit.*, p. 49-50, 82. Funcția de kleisourarh, rămânând fără importanță, dispare din surse, la sfârșitul secolului al X-lea și începutul celui de-al XI-lea (*Ibidem*, p. 49; N. Oikonomidès, *op. cit.*, p. 305). În perioada secolului al VII – sfârșitul secolului al X-lea, alături de theme, însă independente de acestea, au fost create, în regiunile montane de frontieră, din rațiuni defensive, comandamente militare independente numite kleisourai. Acestea erau conduse de un kleisourarh (κλεισουράρχης), ofițer inferior strategului, numit de împărat. Kleisourile sunt menționate până la sfârșitul secolului al X-lea, când începe o nouă etapă în organizarea militară și provincială a Bizanțului (Ahrweiler, *op. cit.*, p. 81-82).

42. Ahrweiler, *op. cit.*, p. 51; idem, *Byzance et la mer*, p. 122.

43. N. Oikonomidès, *L'organisation de la frontière...*, p. 288-293; Ahrweiler, *Recherches...*, p. 46; Jean Claude Cheynet, *op. cit.*, p. 181. Ducele (katepanul) din această perioadă, din punct de vedere administrativ, nu înlocuiește întru totul funcția de strateg, având numai atribuțiuni militare (Jean Claude Cheynet, *op. cit.*, p. 181-182).

44. N. Oikonomidès, *L'organisation de la frontière...*, p. 301

chiei, Mesopotamiei, Chaldiei, Vaspurakanului, Iberici, cât și în Occident (Thessalonic, Adrianopol, Italia, Bulgaria)⁴⁵.

Expansiunea continuă a imperiului a contribuit la demilitarizarea themelor de frontieră⁴⁶. Înlocuirea armatei provinciale (themata) cu una de elită, compusă din mercenari (tagmata), a accentuat atribuțiile militare ale strategului oferind funcționarilor civili prilejul să se elibereze de sub tutela acestuia. Diminuându-se autoritatea strategului, stăpânirea constantinopolitană a început să fie reprezentată în aceste regiuni, în mod progresiv, de puterea civilă, în persoana judecătorului (krites – pretor-ului)⁴⁷. Pe plan militar, ducele (katepanul), conducătorul trupelor de tagmata, a fost împuternicit de autoritatea centrală să desfășoare operațiuni de anvergură⁴⁸. În consecință, în perioada de la sfârșitul secolului al X-lea și începutul celui de-al XI-lea, strategul trece în subordinea ducelui (katepanului), ceea ce a determinat o scădere semnificativă a atribuțiilor strategului în cadrul administrației provinciale⁴⁹.

Modificările intervenite pe parcursul secolului al X-lea: fiscalizarea strateiei, înlocuirea soldaților agricultori (στρατιῶται) cu mercenari, instalarea trupelor de tagmata în provincii (în mod special, în cele situate lângă frontieră), crearea funcțiilor de duce (katepan), precum și apariția unui mare număr de theme, înființarea celor două comandamente (în Orient și în Occident – fiecare condus de un domestic al Scholelor), reprezintă măsuri cu implicații profunde în procesul de transformare a structurii armatei și administrației bizantine în perioada următoare⁵⁰.

2. Situația politică în Peninsula Balcanică

a. Războiul bizantino-kievean. Ocuparea orașului Dorostolon (Dristra).

În timpul lui Nikephor II Phokas (963-969), după campaniile victorioase împotriva arabilor, în regiunea balcanică izbucnește conflictul dintre Imperiul bizantin și Bulgaria. În toamna anului 965, o ambasadă bulgară s-a prezentat la Constantinopol pentru a ridica tributul, plătit anual de Bizanț în schimbul apărării frontierei dunărene împotriva pericolului maghiar. Energicul împărat cu greu a putut susține această situație, mai ales acum, când, sub Petru (927-969), fiul și succesorul marelui țar Simeon, statul bulgar se afla în plină decădere. Indignat de o asemenea îndrăzneală, Phokas a poruncit ca ambasadorii să fie biciuiți și trimiși înapoi, fără a le plăti tributul fixat în timpul guvernărilor anterioare. Mai mult, bizantinii au distrus și câteva cetăți de graniță din regiunea Rhodope. Fiind absorbit de operațiunile militare desfășurate în Orient, împăratul bizantin recurge la ajutor străin

45. Idem, *Un tactikon inédit...*, p. 181; idem, *L'organisation de la frontière...*, p. 288-293; idem, *Les listes...*, p. 362-363.

46. Idem, *L'organisation de la frontière...*, p. 150

47. Ahrweiler, *op. cit.*, p. 51; N. Oikonomidès, *L'évolution de l'organisation...*, p. 150. De la sfârșitul secolului al X-lea, pentru desemnarea administratorului civil al unei provincii este folosit, cel mai adesea, termenul de *praitor* (N. Oikonomidès, *op. cit.*, p. 149).

48. N. Oikonomidès, *L'organisation de la frontière...*, p. 300-301; Ahrweiler, *op. cit.*, p. 61.

49. Ahrweiler, *op. cit.*, p. 50, 61.

50. Ahrweiler, *op. cit.*, p. 89; N. Oikonomidès, *L'organisation de la frontière...*, p. 150.

pentru rezolvarea situației, chemând împotriva bulgarilor pe Sviatoslav, cneazul Kievului, în schimbul unei cantități de aur și a altor promisiuni.

Ca urmare a acestei invitații, în vara anului 968, prințul kievean apare la Dunăre și cucerește repede Bulgaria de nord-est, aflată în plină anarhie datorită tulburărilor interne. Cronica kieveană (Cronica lui Nestor)⁵¹ ne informează că Sviatoslav, cu acest prilej, a ocupat "80 de orașe de la Dunăre și s-a așezat să cnezească la Pereislavăț, luând dări de la greci"⁵². Pentru a-l obliga însă să părăsească regiunea dunăreană, conducătorii bulgari au intrat în legătură cu Bizanțul, plănuiind împreună un atac al pecenegilor asupra Kievului. După înlăturarea primejdiei peccnege, în vara anului 969, Sviatoslav reappare la Dunărea de Jos, ia prizonier pe țarul Boris al II-lea (969-972) și pune stăpânire teritoriul Bulgariei. În cele din urmă, el s-a hotărât să rămână în bogata regiune a Dunării de Jos spunând, cu acest prilej, mamei sale Olga: "Nu-mi place să trăiesc la Kiev, vreau să stau la Pereislavățul de pe Dunăre, acolo este inima țării mele, acolo se adună toate bunurile"⁵³.

Aplicând această strategie, Nikephor al II-lea nu făcuse nimic altceva decât să înlocuiască un adversar slab cu unul puternic și periculos. Pentru rezolvarea conflictului, el încearcă să se alieze cu bulgarii împotriva lui Sviatoslav, plănuiind chiar o înrudire a familiei imperiale cu cea a țarului Boris al II-lea. Însă, între timp, căzând victima unui complot (11/12 decembrie 969), el nu mai are posibili-

51. *Cronica lui Nestor* (Povestea vremurilor de demult) este un letopiseț rusesc, redactat în cel de-al doilea deceniu al secolului al XII-lea, la mănăstirea Pecerskaia Lavra, de lângă Kiev (Victor Spinci, *Realități etnice în Moldova meridională în secolele X-XII*. Români și turanici, Editura Junimea, Iași, 1985, p. 54).

52. G. Popa-Lisseanu, *Izvoarele istoriei României. VII. Cronica lui Nestor*, București, 1935, p. 71. Menționarea celor "80 de cetăți pe Dunăre" trebuie interpretată ca un număr mare de așezări existente în acea vreme, în regiunea Dunării inferioare, dintre care cele mai multe se vor fi aflat pe teritoriul Dobrogei (Ion Barnea, în vol. *Din istoria Dobrogei. III. Bizantini, români și bulgari la Dunărea de Jos*, București, 1974 (DID, III, mai departe), p. 14; Barbu Cămpina, *Influența bizantină la Dunărea de Jos în lumina recentelor cercetări efectuate în România*, în vol. *Scrieri istorice*, I, îngrijit de Damaschin Mioc și Eugen Stănescu, Editura Academiei Române, București, 1973, p. 15).

53. G. Popa-Lisseanu, *op. cit.*, p. 73. Având în vedere prosperitatea de care se bucura acest oraș, pare să fie un centru comercial dezvoltat, situat, după opinia unor istorici, cel mai probabil la gurile Dunării, de exemplu, Nufăru de astăzi (G. Popa-Lisseanu, *op. cit.*, p. 71; Ion Barnea, *op. cit.*, p. 14; Silvia Baraschi, *Unele probleme despre Proslavița*, Peuce, X, 1991, p. 402-404). Alții, însă au alte păreri: Eugen Stănescu, *Byzance et les pays roumains*, p. 397, consideră că denumirea de *Pereislavăț* desemnează întreaga regiune dintre Dunăre și mare; Petre S. Năsturel, *Peut-on localiser le Petit Preslav à Păcuiul lui Soare?* (Commentaire à Anne Comnène, Alexiade, VII, 3), *Revue des études sud-est européennes* (RESEE, mai departe), III, 1965, 1-2, p. 31, îl localizează undeva pe Dunăre, cel mai probabil la Păcuiul lui Soare; Petre Diaconu, *Alte precizări în legătură cu valul de piatră din Dobrogea și însemnările toparhului bizantin*, *Studii și cercetări de istorie veche* (SCIV, mai departe), 19, 1968, 2, p. 368, consideră că identificarea *Pereislavățului* din *Cronica lui Nestor* cu Nufăru nu "beneficiază de nici un temei arheologic - fie și numai pentru motivul că așezarea de la Nufăru nu depășește limitele unei modeste fortificații". De aceea, propune localizarea orașului în regiunea sud-dunăreană, identificându-l chiar cu *Preslavul Marc*, capitala primului stat bulgar (Idem, *Autour de la localisation de la Petit Preslav*, RESEE, III, 1965, 1-2, p. 55). Pentru o prezentare mai amplă a acestei controversate probleme de geografie istorică, vezi: Silvia Baraschi, *op. cit.*, p. 399-402.

tatea să pună capăt situației creată la Dunărea de Jos, lăsând succesorului său o grea moștenire în Balcani⁵⁴.

Ioan Tzimiskes (969-976) s-a grăbit să găsească o soluționare rapidă a problemei complicate din Balcani, deoarece atitudinea puternicului prinț devenea din ce în ce mai amenințătoare. Realizarea ambițioaselor proiecte ale lui Sviatoslav păreau a fi facilitate atât de tulburările izbucnite în imperiu, după asasinarea lui Nikephor al II-lea Phokas, cât și de incursiunile ungarilor și pecenegilor, la care se adăuga o posibilă alăturare a bulgarilor. În anul 970, trupele lui Sviatoslav străbat regiunea balcanică, prădând orașul Philippopolis. În aceste împrejurări, când situația internă a Bizanțului nu era încă pe deplin consolidată, iar o parte a armatei se afla în Asia Mică, Ioan Tzimiskes se vede obligat să poarte tratative cu rușii, promițându-le chiar plata unui tribut. Eforturile împăratului de a ajunge la un acord cu Sviatoslav au rămas fără rezultat, noul stăpân al Bulgariei cerând retragerea bizantinilor în Asia Mică și cedarea părții europene a imperiului, împreună cu orașul Constantinopol. În timp ce armatele rușilor jefuiau Peninsula Balcanică, Ioan Tzimiskes făcea intense pregătiri de război, reușind să aducă o parte a armatei din Orient în Europa. Confruntarea dintre ruși și bizantini a avut loc în anul 970 pe câmpul de la Arcadiopolis, cam la jumătatea distanței dintre Adrianopol și Constantinopol, armata lui Sviatoslav întâmpinând puternica rezistență a lui Bardas Skleros, cumnatul lui Ioan Tzimiskes⁵⁵.

După respingerea rușilor dincolo de munții Balcani, beneficiind de o perioadă de liniște și având la dispoziție toate forțele militare (terestre și navale), Ioan Tzimiskes pornește în urmărirea puternicului inamic, expediția fiind considerată una dintre cele mai strălucite campanii militare din istoria Bizanțului. În luna aprilie a anului 971⁵⁶, împăratul se îndreaptă către Preslavul Mare, capitala statului bulgar, care a fost cucerită după o scurtă luptă. În urma acestui eveniment, țarul Boris al II-lea, fiul lui Petru, este luat prizonier, iar orașul bulgar este numit Ioannoupolis (Ἰωαννούπολις), după prenumele împăratului. Recunoscându-l pe Boris ca șef al bulgarilor și pretinzând că a venit să-i elibereze de sub stăpânirea rusească, Tzimiskes îi atrage pe bulgari de partea sa. Bizantinii ocupă, mai apoi, Pliska și Dineia, îndreptându-se, în cele din urmă, către orașul dunărean Doros-

54. Pentru situația balcanică din timpul împăratului Nikephor al II-lea Phokas, vezi: Ion Barnea, *op. cit.*, p. 71-72, Ostrogorsky, *Histoire*, p. 317; Marin Cojoc, *Leon Diaconul – izvor de istorie bizantină în sud-estul Europei*, Mitropolia Olteniei, XLI, 1989, 5, p. 10-12.

55. Împăratul n-a putut beneficia pe deplin de această victorie, deoarece Bardas Phokas, unul dintre fiii lui Leon Phokas, se revoltă în Asia Mică, punându-l pe Tzimiskes într-o situație dificilă. De aceea se vede obligat să-l cheme la Constantinopol pe Bardas Phokas, pentru a-i încredința misiunea de înfrângere a revoltei (Marin Cojoc, *op. cit.*, p. 14).

56. Data începerii expediției a fost fixată diferit de istorici, unii propunând anul 972 (G. Schlumberger, D. Anastasievici, H. Mihăiescu), însă cei mai mulți (H. Grégoire, C. Göllner, Fr. Dölger, P. Karichkovsky, G. Ostrogorsky, D. Obolensky) se pronunță pentru anul 971 (Ostrogorsky, *op. cit.*, p. 319-320, cu bibliografia de la nota 2; H. Grégoire, *The Amorians and Macedonians (842-1025)*, Cambridge Medieval History. IV. The Byzantine Empire. Part. I. Byzantium and his Neighbours, edited by J. M. Hussey (CMH, mai departe), p. 160, cu bibliografia de la nota 1; D. Obolensky, *The Empire and its northern neighbours (565-1081)*, CMH, IV, p. 514, cu bibliografia de la nota 4; Marin Cojoc, *op. cit.*, p. 14; Alexandru Madgearu, *Originea medievală a focarelor de conflict din Peninsula Balcanică*, București, 2001, p. 85, cu bibliografia de la nota 24.

tolon (Dristra), între zidurile căruia se refugiase cneazul kievean. Concomitent cu acțiunile armatei de uscat, flota bizantină, condusă de drongarul Leon și înzestrată cu renumitul foc grecesc, înaintează pe Dunăre pentru a împiedica retragerea rușilor și a realiza joncțiunea cu trupele terestre, conduse chiar de împărat.

După un asediu îndelungat, care a durat aproape trei luni de zile, la sfârșitul lunii iulie, armata imperială respinge ultima încercare de rupere a încercuirii. Sviatoslav este obligat să capituleze și să încheie pace cu bizantinii⁵⁷. Prin acordul încheiat, prințul rus se angaja, printre altele, să părăsească teritoriul Bulgariei, să nu mai reapară în Balcani și să devină aliatul Bizanțului în lupta împotriva tuturor dușmanilor. În drum spre Kiev, Sviatoslav și-a găsit moartea într-o luptă cu pecenegii, la cataractele Niprului, Bizanțul fiind astfel eliberat de un adversar incomod⁵⁸.

În urma victoriei împotriva lui Sviatoslav, din vara anului 971, Ioan Tzimiskes n-a mai acordat bulgarilor libertatea făgăduită, ci a anexat imperiului teritoriul din nord-estul al Bulgariei și pe cel dintre Dunăre și Marea Neagră, extinzând dominația bizantină până la fluviul Istru⁵⁹.

În timpul luptelor de la Dorostolon, cu puțin timp înainte de asediul final, cronica Skylitzes-Kedrenos ne informează despre sosirea la Ioan Tzimiskes a unor soli din Konstanteia și din celelalte cetăți situate dincolo de Dunăre, cerându-i iertare pentru că se aliașeră cu Sviatoslav: "Καὶ προσῆλθον αὐτῷ πρέσβεις ἐκ Κωνσταντείας καὶ τῶν ἄλλων φρουρίων τῶν πέραν ἰδριμένων τοῦ

57. Istoricul bizantin Leon Diaconul susține că, după zdrobirea drujinelor kieveano-varege la Dorostolon (Dristra), împăratul ar fi botezat orașul dunărean cu numele de Theodoroupolis, în cinstea Sfântului Theodor Stratilat, care se arătase călare în timpul luptelor cu Sviatoslav și adusese victoria definitivă trupelor bizantine. Astăzi, însă, în lumina noilor cercetări (ne referim, în primul rând, la Taktikonul Escorial), informația oferită de Leon Diaconul se adevărește a fi inexactă (Oikonomidès, *Recherches...*, p. 62, nota 21; idem, *Les listes...*, p. 362, nota 407; Petre Diaconu, *Organizarea administrativ-militară*, p. 170, 171; idem, *Unde se afla orașul Theodoroupolis?*, în Anuarul Institutului de Istoric și Arheologie "A. D. Xenopol", XXIV, 1987, p. 479-482; vezi, prezentarea problemei la Marin Cojoc, *op. cit.*, p. 24-27). Faptul că, în această perioadă, un oraș la Dunărea de Jos a primit numele de Theodoroupolis pare însă a fi confirmat de existența a patru sigilii, descoperite la Preslavul Mare, datate între anii 971-975 și aparținând unui anume Sisinius "protospăthar și katepan al Theodoroupolis-ului". Pentru localizarea orașului sunt propuse însă două ipoteze: Preslavul Mic, pe Dunăre, în apropierea Dorostolonului (Ivan Iordanov), localizare combătută de Petre Diaconu, care consideră că denumirea a fost dată orașului Euchaita din Paphlagonia, Asia Mică (Petre Diaconu, *Unde se află orașul Theodoroupolis...*, p. 479-484).

58. Pentru evoluția evenimentelor din Peninsula Balcanică, în perioada aprilie-iulie 971, vezi următoarea bibliografie: Leonis Diaconis Caloensis, *Historiae libri decem*, e recensione C. B. Hassii, Bonn, 1828, p. 129-159; *Skylitzes-Kedrenos*, II, p. 398-402; *Fontes historiae daco-romanae* (FHDR, mai departe), III, p. 137-143; Leon Diaconus, *Războiul bizantino-rus între Ioan Tzimiskes și Sviatoslav la Silistra*, traducere de C. Brătescu, *Analele Dobrogei*, I, 1920, 2, p. 282-309; Gustave Schlumberger, *L'épopée byzantine à la fin du dixième siècle*. II. Jean Tzimiskes. Les jeunes années de Basil II tueur de Bulgares, Paris, 1896, p. 109-178; H. Grégoire, *op. cit.*, p. 160-163; D. Obolensky, *op. cit.*, p. 514-515; Ostrogorsky, *op. cit.*, p. 319-320; Ion Barnea, *op. cit.*, p. 71-73; Marin Cojoc, *op. cit.*, p. 16-17.

59. Ostrogorsky, *op. cit.*, p. 320-321; Oikonomidès, *Recherches...*, p. 61-62; idem, *Les listes...*, p. 356-363; V. Tăpkova-Zaimova, *Les frontières occidentales des territoires conquis par Tzimiskes*, *Studia Balcanica*, 10, 1975, p. 115-116; Ion Barnea, *op. cit.*, p. 73; Petre Diaconu, *Rolul cetății din insula Păcuiul lui Soare în cadrul situației politice a Dobrogei la sfârșitul secolului X*, *Pontica*, 2, 1969, p. 395.

"Ἰστρον, ἀμνηστίαν χαχῶν αἰτούμενοι καὶ ἑαυτοὺς ἐγξερρίζοντες σὺν τοῖς ὀχνηρώμασιν" (Îi au venit la dânsul din Konstanteia și din alte fortărețe ridicate dincolo de Istru soli, care cereau iertare pentru faptele săvârșite, predându-se împreună cu acele fortărețe)⁶⁰.

Localizarea cetății menționată în cronică bizantină cu denumirea de Konstanteia (Κωνσταντεία) continuă să reprezinte și astăzi un subiect controversat în rândul istoricilor. O grupare a acestora – Eugen Stănescu⁶¹, Petre Diaconu⁶², Emilian Popescu⁶³, Oana Damian⁶⁴, Alexandru Madgearu⁶⁵, Gheorghe Mănucu-Adameșteanu⁶⁶ – consideră că textul se referă la Constantia de pe litoralul Mării Negre (fosta metropolă romano-bizantină Tomis, actualul oraș Constanța), menționată cu acest nume, în secolul al X-lea, de împăratul cărturar Constantin Porfirogenetul⁶⁷; pe când Ștefan Pascu⁶⁸, Ion Barnea⁶⁹, V. Tăpkova-Zaimova⁷⁰,

60. *Skylitzes-Kedrenos*, II, p. 401; *FHDR*, III, p. 140-141, cu traducerea, cf. Petre Diaconu, *Câmpia Română și Bizanțul în secolul al X-lea*, Istros, 5, 1987, p. 217. "Rele săvârșite" de șefii locali ai cetăților de la nord de Dunăre reprezintă, probabil, încălcarea unor angajamente luate față de bizantini, prin faptul că vor fi acordat ajutor rușilor în timpul luptelor de la Dorostolon, din vara anului 971 (Petre Diaconu, *Realități politice la Dunărea de Jos: români, bizantini, bulgari și pecenegi*, Revista de istorie, 34, 1981, p. 1125).

61. E. Stănescu, *Byzance et les pays roumains aux IXe-XVe siècles*, în Actes du XIVe Congrès des Études Byzantines (Bucarest 6-12 septembre 1971), publiées par les soins de M. Berza et E. Stănescu, Bucarest, 1975, p. 398, consideră că în realitate textul ar fi făcut mențiune despre două ambasade: una de la Constanța (Tomis) și alta din stânga Dunării.

62. P. Diaconu, *Les Pechénègues au Bas-Danube*, Bucarest, 1970, p. 24, nota 40; idem, *Les rives du Danube à la lumière de quelques passages de la chronique du Skylitzès*, RESEE, XIV, 1976, 2, p. 315; idem, *Realități politice de la Dunărea de Jos: români, bizantini, bulgari, pecenegi*, Revista de istorie, 34, 1981, p. 1125; idem, *Câmpia Română și Bizanțul*, p. 218

63. Emilian Popescu, *Constantiniana, ville évêché de la Scythie Mineure. Un problème de géographie historique*, în vol. *Christianitas daco-romana. Florilegium studiorum*, Bucarest, 1994, p. 282; idem, *Le christianisme sur le territoire de la Roumanie au temps de l'évangélisation des russes*, estratto da *Nuovi studi storici*, 17, 1992, p. 179, unde are o altă părere: "Cette Konstantéia pourrait être la ville Tomis (auj. Constantza) ou même Constantiniana Daphné à l'embouchure de l'Arges, dans le Danube".

64. Oana Anca Damian, *Bizanțul la Dunărea de Jos în secolele VII-X*, teză de doctorat, București, 1998, p.239

65. Alexandru Madgearu, *The restoration of the Byzantine rule on the Danube*, RESEE, 37-38, 1-2, p. 7

66. Gheorghe Mănucu-Adameșteanu, *Istoria Dobrogei în perioada 969-1204*. Contribuții arheologice și numismatice, București, 2001, p. 10

67. Constantine Porphyrogenitus, *De administrando imperio*, greek text edited by Gy. Moravcsik, english translation by R. H. Jenkins, Budapesta, 1949, p. 62; *FHDR*, II, p. 660-661

68. St. Pascu, *Cristalizarea relațiilor feudale și apariția primelor formațiuni politice pe teritoriul țării noastre în secolul al X-lea, începutul secolului al XI-lea*, în *Istoria României*, vol. 2, București, 1962, p. 51; idem, *Voievodatul Transilvaniei*, vol. I, ediția a II-a, Cluj, 1972, p. 55

69. I. Barnea, *DID*, III, p. 74; idem, *Arta creștină în România*, 2 (secolele VII-XIII), București, 1981, p. 14; în ultima vreme, ca urmare a apariției unor documente sigilografice, care ne prezintă numele a doi mitropoliți de Tomis (Vasile și Aniket), de la sfârșitul secolului al X-lea și începutul celui al XI-lea, Ion Barnea își schimbă opinia: "cunoaștem însă că aproape toate fortărețele (nDÎhD4) de la Dunărea de Jos, la care se referă cronicarul bizantin, nu erau situate pe malul stâng, ci pe malul drept al fluviului, iar despre Constantiniana Daphne nu știm precis nici unde se afla, nici dacă mai exista în secolul al X-lea. De aceea este de presupus că textul lui Skylitzes se referă mai degrabă la Constanța – Tomis" (I. Barnea, *Noi date despre mitropolia Tomisului, Pontica*, XXIV, 1991, p. 279)

70. V. Tăpkova-Zaimova, *L'administration byzantine au Bas-Danube (fin du Xe-XIe s.)*, Études balkaniques, 9, 1973, 3, p. 99

Nicolas Oikonomidis⁷¹, Marin Cojoc⁷², Corina Nicolescu⁷³, Ilie Catrinoiu⁷⁴, Traian Valentin Poncea⁷⁵ optează pentru Constantiniana Daphne, cetate construită de Constantin cel Mare și refăcută din temelii de Justinian I, localizată ipotetic pe malul stâng al Dunării, cel mai probabil la vărsarea Argeșului în Dunăre⁷⁶.

3. Organizarea administrativ-militară a regiunii de la Dunărea de Jos. Thema D(r)istra (Dorostolon)

Înainte de a părăsi regiunea Dunării de Jos, Ioan Tzimiskes a procedat la reorganizarea militară și administrativă a teritoriilor recucerite în urma războiului bizantino-kievean din vara anului 971. Referitor la această situație, cronică Skylitzes-Kedrenos arată că împăratul, după încheierea ostilităților, a orânduit gărzi în fortărețele de pe ambele maluri ale Dunării: “τῶν δὲ ῥὼς ἀποπλευσάντων, τῶν παρὰ ταῖς ὄχθαις τοῦ ποταμοῦ φρουρίων ξαὶ πόνοιαν θέμενος ὁ βασιλεὺς καὶ φρουρὰν χαταλιπὼν τὴν ἀρχοῦσαν ἐς ἡθὴ τὰ ῥωμαίων ἀνέζευζεν”. (Iar după ce rușii au plecat cu corăbiile, împăratul, întărind cetățile și orașele de pe malurile fluviului și lăsând garnizoană îndestulătoare, s-a întors în țara romeilor)⁷⁷.

Conform izvoarelor scrise (Taktikonul Escorial)⁷⁸ și documentelor sigilografice⁷⁹, în regiunea recucerită de bizantini au fost organizate trei theme:

71. N. Oikonomidès, *Recherches sur l'histoire du Biserica-Danube aux Xe-XIe siècles; La Mésopotamie de l'Occident*, RESEE, 3, 1965, 1-2, p. 63

72. Marin Cojoc, *op. cit.*, p. 18

73. Corina Nicolescu, *Aspecte ale relațiilor culturale cu Bizanțul la Dunărea de Jos în secolele X-XIV*, Studii și materiale de istorie medie, V, 1962, p. 31

74. Ilie Catrinoiu, *Influența bizantină asupra teritoriului Munteniei în secolele VII-XIII, în lumina izvoarelor literare, arheologice și numismatice*, Biserica Ortodoxă Română, CII, 1984, 8-10, p. 634

75. Traian Valentin Poncea, *Geneza orașului medieval românesc în spațiul extracarpatic (secolele X-XIV)*, prefață de Radu Florescu, București, 1999, p. 89-90

76. I. Barnea, *DID*, III, p. 388-389; idem, *Preocupări ale Sfântului Constantin cel Mare la Dunărea de Jos*, Mitropolia Olteniei, XXXII, 1980, 1-2, p. 30; I(on) B(arnea), *Dafne (Constantiniana Daphne)*, în *Dicționar de istorie veche a României (paleolitic – secolul al X)*, elaborat de un colectiv de autori sub coordonarea prof. univ. dr. doc. D. M. Pippidi, București, 1976, p. 223; idem, *Daphne (Constantiniana Daphne)*, în *Enciclopedia arheologiei și istoriei vechi a României*, vol. II, coordonator științific Constantin Preda, București, 1996, p. 24; Ion Barnea – Octavian Iliescu, *Constantin cel Mare*, București, 1982, p. 115-116; Emilian Popescu, *Le christianisme...*, p. 417; o altă opinie, la Petre Diaconu, *În căutarea Dafnei*, Pontica, 4, 1971, p. 311-317; idem, *Sur l'emplacement de l'ancienne Daphne*, Studia Balcanica, Sofia, 10, 1975, p. 87-93

77. Skylitzes-Kedrenos, II, p. 412; *FHDR*, III, p. 142-143, cu traducerea.

78. Taktikonul Escorial este un manuscris grec (Codex Scorialensis, gr. R. II, 11), descoperit în Biblioteca palatului Escorial de lângă Madrid, Spania. Manuscrisul datează de la sfârșitul secolului al XI-lea. Datorită scrisului îngrijit, s-a tras concluzia că exemplarul este un manuscris de lux, provenit dintr-un centru bizantin important, probabil din Constantinopol. El are o mare valoare istorică, deoarece la fila 269-270 conține o listă de înțâietate a funcționarilor bizantini (militari, civili și ecleziastici), datată de bizantinologul Nicolas Oikonomidis ca fiind din timpul domniei împăratului Ioan Tzimiskes, respectiv din perioada dintre anii 971-975/976 (N. Oikonomidès, *Un taktikon inédit du Xe siècle*, p. 181-182; idem, *Recherches...*, p. 57; idem, *Les listes...*, p. 255-258; idem, *L'organisation de la frontière orientale de Byzance au Xe-XIe siècles et le Taktikon Escorial*, în *Actes Bucarest*, vol. II, p. 255).

79. În Bulgaria, la Preslav, a fost descoperit un mare număr de sigilii bizantine, peste 700, dintre care s-au publicat foarte puține. Prin descifrarea și publicarea acestora se vor aduce noi amănunte

1. Thema Dristrei (Dorostolonului) – ó (στρατηγός) Δρίστρας⁸⁰, confirmată și de două sigilii descoperite la Preslav, care au următoarea legendă: "Leon Sarakinopoulos, protospāthar imperial și strateg de Dorostolon" (Λέων βασιλιξός πρωτοσπαθάριος χαὶ στρατηγός Δοροστόλου ὁ Σαραχινόπουλος)⁸¹. Nicolas Oikonomidis⁸² și Ivan Jordanov⁸³ sunt de părere că este prima themă înființată după ocuparea orașului dunărean.

2. Thema Ioannoupolis, organizată de Ioan Tzimiskes, cel mai probabil, după ce a revenit la Constantinopol, condusă, pentru început, de Katakalon (protospāthar și strateg de Ioannoupolis) și apoi de Petru – reprezentat de două sigilii⁸⁴. Potrivit informațiilor oferite de izvoarele scrise, Ioannoupolis (Ἰοαννούπολις) reprezintă numele dat de Ioan Tzimiskes capitalei bulgare (Preslavul Mare), după ocuparea acesteia⁸⁵. Situația creată în aprilie 971 a fost însă de scurtă durată, deoarece, în anul 1001, cronicile bizantine menționează orașul folosind vechiul nume, cel de Preslavul Mare⁸⁶. Este greu de precizat cu exactitate, cât timp a fost întrebuințată noua titulatură. Cel mai probabil, denumirea a încetat să mai fie folosită, fie imediat după moartea împăratului Ioan Tzimiskes (ianuarie 976), ca o măsură luată de succesorul său pentru ștergerea faptelor glorioase săvârșite⁸⁷, fie mai târziu, după deceniul opt al secolului al X-lea, când orașul este recucerit de bulgari⁸⁸. Thema Ioannoupolisului, uneori, nu apare menționată singură, ci împreună cu cele din vecinătate (Dristra sau Thracia), în funcție de schimbările politice survenite în regiunea balcanică. În unele cazuri, o întâlnim unită cu cea a Dorostolon-ului, cum reiese din legenda a trei sigilii (dintre care două au fost des-

referitoare la situația administrativ-militară a regiunii de la Dunărea de Jos, la sfârșitul secolului al X-lea și începutul celui de-al XI-lea (Iv. Jordanov, *Peciatii na Leon Sarakinopol ot Veliki Preslav*, *Arheologija*, XXIV, 1982, 1, p. 12-13, (în bulgară cu rezumat francez); Petre Diaconu, *Sur la présence des Byzantins aux Bas-Danube (IXe-XIVe siècles)*, *RESEE*, XXXII, 1994, 3-4, p. 369).

80. Oikonomidès, *Recherches...*, p. 62; idem, *Les listes...*, p. 262, 268-269, 365; Ahrweiler, *Recherches...*, p. 48; N. Bănescu, *La domination byzantine sur les régions du Bas-Danube*, *Académie Romain. Bulletin de la Section historique*, XIII, 1927, p. 17; idem, *Les duchés byzantins de Paristrion (Paradounavon) et de Bulgarie*, Bucarest, 1946, p. 46; Ivan Jordanov, V. Tăpkova-Zaimova, *Quelques données sur l'administration byzantine au Bas-Danube (fin du Xe-XIe siècles)*, în *Géographie du monde méditerranéen*, Paris, 1988, p. 120.

81. Iv. Jordanov, *op. cit.*, p. 14.

82. Oikonomidès, *Les listes...*, p. 362.

83. Ivan Jordanov, V. Tăpkova-Zaimova, *op. cit.*, p. 120.

84. *Ibidem*, p. 119.

85. *Skylitzes-Kedrenos*, II, p. 397.

86. *Ibidem*, p. 452, B, 10-15; "... δύναμιν βαρεῖαν ἐξέπεσας ὁ βασιλεὺς ξατὰ τῶν πέραν τοῦ Αἴμου Βουλγαριζῶν ξάστρων, ἀρχηγούς ἔχουσαν τὸν πατρίξιον Θεοδοροχάνον ξαὶ Νιχηφόρον πρωτοσπαθάριον τὸν Ξιφίαν, τήν τε μεγάλην εἶλε Περσθλάβαν...".

87. Petre Diaconu, *Despre organizarea administrativ militară a regiunii de la Dunărea de Jos în vremea lui Ioan Tzimiskes* (Contribuții pe marginea articolului: Sigiliile lui Leon Sarakinopoulos de la Preslavul Mare), *Studii și cercetări de istorie veche și arheologie*, 37, 1986, 2, p. 177.

88. Iv. Jordanov, *Dobrudla (491-1092) – selon les données de la numismatique et de la sphragistique*, în vol. *Dobrudla. Études ethno-culturelles*, Sofia, 1987, p. 201; Petre Diaconu, *Rolul cetății din insula Păcuiul lui Soare în cadrul situației politice a Dobrogei la sfârșitul secolului al X-lea*, *Pontica*, II, 1969, p. 396, nota 12.

coperite la Preslav): “*Leon Sarakinopoulos, protospăthar imperial și strateg de Ioannoupolis și Dorostolon*” (Λέων βασιλικὸς πρωτοσπαθάριος καὶ στρατηγὸς Ἰωαννουπόλεως καὶ Δοροστόλου)⁸⁹. Cel mai probabil, thema avea reședința la Dorostolon⁹⁰, iar din cuprinsul ei făcea parte și teritoriul Dobrogei⁹¹. Thema Ioannoupolis-ului mai este întâlnită unită și cu cea a Thraciei, cum apare în Taktikonul Escorial⁹², condusă, pentru o perioadă de timp de Leon Sarakinopoulos și, mai apoi, de Nikephor Xiphias⁹³.

3. Thema Mesopotamiei Occidentului (Apusului) – ὁ (στρατηγὸς) Μεσοποταμίας τῆς Δύσεως⁹⁴, a cărei existență este adevărată și de legenda unui sigiliu.⁹⁵ Bizantinologul grec Nicolas Oikonomidis, în urma unei cercetări ample, localizează această themă în zona Dunării de Jos: “*În regiunea Dunării sunt mai multe teritorii situate între două râuri, care ar fi putut reprezenta centre militare și administrative cu denumirea de Mesopotamia: Dobrogea se află situată între Delta Dunării și râul Carasu, în partea sudică; pe malul stâng al Dunării, Câmpia munteană se află între Dunăre și Siret, fiind străbătută de mai multe râuri ca, de exemplu, Ialomița și Buzău*”.⁹⁶ Localizarea propusă de N. Oikonomidis, în regiunea Dunării de Jos, a fost acceptată de mulți istorici: Eugen Stănescu⁹⁷, Dumitru Vâlceanu⁹⁸, V. Tăpkova-Zaimova⁹⁹, Tadeus Wasilewski¹⁰⁰. Petre Diaconu, preocupat de această problemă, situează thema Mesopotamiei occidentale în ținuturile nord-dunărene¹⁰¹. Ipoteza propusă pare a fi sprijinită de argumente de ordin literar

89. Iv. Jordanov, *op. cit.*, p. 15-16; T. Totev, *Neizvesten strateg na Ioanopol i Dorostolon*, *Arheologija*, 1, 1968, 4, p. 51 (în bulgară, cu rezumat francez), care datează sigiliul în secolul al XI-lea. Cercetătorul bulgar Iv. Jordanov este de părere că thema Ioannoupolis și Dorostolon a luat ființă abia după anul 976, dar Petre Diaconu și V. Tăpkova-Zaimova împărtășesc ideea că thema a fost organizată de Ioan Tzimiskes imediat, în vara anului 971, și a durat numai atât cât timp împăratul a rămas în regiunea Dunării de Jos, preocupat de refacerea cetăților de pe malurile fluviului (Ivan Jordanov, *op. cit.*, p. 23; Petre Diaconu, *Despre organizarea administrativ-militară*, p. 176; idem, în *Păcuiul lui Soare I*, p. 18; V. Tăpkova-Zaimova, *L'administration byzantine au Bas-Danube (fin du Xe-XIe siècles)*. Tentative d'un mise au point, *Études balkaniques*, 9, 1973, 3, p. 93, 100, 111).

90. Iv. Jordanov, V. Tăpkova-Zaimova, *op. cit.*, p. 120; Petre Diaconu, *Rolul cetății din insula Păcuiul lui Soare...*, p. 397.

91. Petre Diaconu, *Rolul cetății din insula Păcuiul lui Soare...*, p. 396.

92. Oikonomidès, *Les listes...*, p. 265.

93. Ivan Jordanov, V. Tăpkova-Zaimova, *op. cit.*, p. 121.

94. Oikonomidès, *op. cit.*, p. 269.

95. Iv. Jordanov, V. Tăpkova-Zaimova, *op. cit.*, p. 123.

96. Oikonomidès, *Recherches...*, p. 72-73.

97. Eugen Stănescu, *Byzance et les pays roumains*, p. 399.

98. Dumitru Vâlceanu, *Debarcaderul și problema poziției geografice a cetății bizantine din insula Păcuiul lui Soare*, în *Studii și cercetări de istoric veche*, 18, 1967, 4, p. 610.

99. V. Tăpkova-Zaimova, *op. cit.*, p. 111.

100 T. Wasilewski, *Le katepanikion et le duché de Paristrion au XIe siècle*, în *Actes du XIVe Congrès International des Études Byzantines* (Bucarest, 6-12 septembre 1971), publiées par les soins de M. Berza et E. Stănescu, Bucarest, 1975, p. 641.

101. Petre Diaconu, *Câmpia Română și Bizanțul*, p. 218; “*Astăzi e un lucru pe deplin stabilit că prin Mesopotamia Apusului era designată regiunea din stânga fluviului, inclusiv Câmpia Dunării încorporată Bizanțului în 971*”.

(informații din cronică Skylitzes-Kedrenos)¹⁰², cât și de documente arheologice¹⁰³, în mod special, cele care indică așezarea pecenegilor în Câmpia Română, abia la sfârșitul secolului al X-lea și începutul celui de-al XI-lea¹⁰⁴.

Din analiza documentelor mai reiese că, în timpul împăratului Ioan Tzimiskes, în regiunea de la Dunărea de Jos a fost înființat un katepanat, cel al Mesopotamiei occidentale¹⁰⁵. Acest katepanat (ὁ κατεπάνω Μεσοποταμίας) apare menționat în Taktikonul Escorial, după ducele Mesopotamiei Orientului și cel al Chaldiei¹⁰⁶. Referitor la localizare, N. Oikonomidis afirmă: "În consecință, este normal să presupunem ca sediile administrative ale ducelui și katepanului Mesopotamiei trebuiau să corespundă celor două theme cu același nume; deci, suntem nevoiți să căutăm sediul katepanului Mesopotamiei în teritoriul Mesopotamiei occidentale, la Dunărea de Jos"¹⁰⁷. Mai mult, în ultima vreme a fost găsit un sigiliu, care aparține lui Damian Dobromir, duce și anthypatos al Thraciei și Mesopotamiei¹⁰⁸. După opinia lui Ivan Jordanov, acest ducat (katepanat) trebuie să fi reprezentat un mare centru administrativ de care vor fi depins atât themele din Thracia (Philippopolis, Berrhoe), precum și cele de dincolo de Haemus (Ioannoupolis și Dorostolon)¹⁰⁹.

După moartea împăratului Ioan Tzimiskes (976) și izbucnirea revoltei bulgare, organizarea administrativă a autorității bizantine din regiunile recucerite se destramă, pentru o perioadă de timp, mai ales, în teritoriile din nord-estul Bulgariei de astăzi, intrate în stăpânirea lui Samuel. Bizantinii au reușit însă să păstreze controlul asupra unei părți însemnate din teritoriul Dobrogei, precum și asupra

102. Skylitzes-Kedrenos, II, p. 401 (FHDR, III, p. 140-141).

103. Petre Diaconu, *Rolul cetății din insula Păcuiul lui Soare...*, p. 369, nota 5; idem, *Câmpia Română și Bizanțul*, p. 218.

104. Idem, *Les Pechénègues*, p. 267-270; idem, *Pătrunderea pecenegilor în Câmpia Română și argumentul numismatic*, Studii și cercetări de istorie veche, 35, 1984, 1, p. 68-69; N. Oikonomidès, *Recherches...*, p. 76.

105. Probabil că în alcătuirea acestui katepanat intrau cele trei theme înființate de Ioan Tzimiskes la Dunărea de Jos: Dristra (Dorostolon), Ioannoupolis și Mesopotamia Occidentului (Eugen Stănescu, *Byzance et les pays roumains*, p. 399); T. Wasilewski, *op. cit.*, p. 642 și V. Tăpkova-Zaimova, *op. cit.*, p. 91, consideră însă că nu se poate discuta despre înființarea unui katepanat (ducat) la Dunărea de Jos în timpul împăratului Ioan Tzimiskes. Petre Diaconu, *Despre organizarea administrativ-militară*, p. 172, crede că acest katepan, menționat în Taktikonul Escorial, trebuie să fi fost conducătorul unei mari unități de tagmata, care rezida în cuprinsul themei Mesopotamia Occidentului.

106. N. Oikonomidès, *Les listes...*, p. 263.

107. Idem, *Recherches...*, p. 74; cf. idem, *Les listes...*, p. 354: "l'absence de complément <<de l'Occident>> peut facilement être expliquée: la distinction entre les comandants des tagmata des deux Mésopotamies pouvaient facilement être fait par l'emploi du titre: duc ou katépanô" (idem, *Recherches...*, p. 75); de asemenea, tot în sprijinul acestei localizări, N. Oikonomidis spune: "on conçoit mal la préseance simultanée d'un duc et d'un katépanô de Mésopotamie dans la même région: Mésopotamie de la frontière orientale" (*Ibidem*, p. 73).

108. Ivan Jordanov, V. Tăpkova-Zaimova, *op. cit.*, p. 120; trebuie să menționăm că la Preslavul Mare, în Bulgaria, au fost găsite patru sigilii care fac mențiune despre existența unui "katapanat de Theodoroupolis", care, cel mai probabil, cuprindea ținuturile de la nord de Haemus, ocupate de Ioan Tzimiskes în vara anului 971. Cercetătorul bulgar Ivan Jordanov susține că după desființarea acestui katepanat a fost creat cel al Mesopotamiei occidentale (*Ibidem*, p. 120).

109. *Ibidem*, p. 120.

oraşului Dristra (Dorostolon)¹¹⁰, care a continuat să reprezinte reşedinţa unui strateg. Această stare de lucruri existentă la Dunărea de Jos, în perioada cuprinsă între izbucnirea revoltei bulgare şi revenirea stăpânirii bizantine (976-1001), este confirmată de patru sigilii, care datează de la sfârşitul secolului al X-lea şi începutul celui de-al XI-lea. Dintre acestea, trei aparţin unui anume "Theodor, primicer şi strateg de Dristra" (Θεόδωρος πριμιξήριος ξαὶ στρατηγὸς Δίστρας)¹¹¹, iar cel de-al patrulea (descoperit la Preslav), lui "Petru, protospăthar imperial şi strateg de Dristra"¹¹². Din existenţa acestor dovezi, putem trage concluzia că thema Dristra (Dorostolon) a continuat să funcţioneze pe toată durata revoltei bulgare (976-1001).

În urma campaniei bizantine la nord de Haemus, condusă de patriciul Theodorokanos şi de protospătharul Nikephor Xiphias, în anii 1001-1002, au fost ocupate localităţi importante, ca Preslavul Mare şi Preslavul Mic, mai apoi transformate în theme, conduse de câte un strateg¹¹³. Cel mai probabil, o dată cu restabilirea limesului bizantin pe Dunăre, toată regiunea de la Dunărea de Jos pare a fi fost alipită, pentru o perioadă de timp, themei Thracia¹¹⁴. Către o asemenea concluzie ne conduce descoperirea celor două sigilii care aparţin lui "David, protospăthar şi strateg al Thraciei şi Dristrei" (Δαβίδ πρωτοσπαθάριος ξαὶ στρατηγὸς Θράκης καὶ Δρίστρας)¹¹⁵. Cu privire la timpul când a existat o asemenea situaţie administrativă la Dunărea de Jos, istoricii au păreri diferite. V. Laurent¹¹⁶ şi Ion Barnea¹¹⁷ consideră că strategul David a condus regiunea către mijlocul secolului al XI-lea,

110. Vezi supranotele 82-89.

111. V. Laurent, *Bulletin de sigillographie byzantine*, în *Byzantion*, V, 1929-1930, 1, p. 638; N. Bănescu, *Les duchés...*, p. 69-70; Eugen Stănescu, *Denumirile bizantine ale regiunii de la Dunărea de Jos (secolele X-XIII) şi sensul lor*, *Studii şi cercetări de istorie veche*, 19, 1968, 3, p. 470; V. Tăpkova-Zaimova, *op. cit.*, p. 103; Ion Barnea, *DID*, III, p. 89; Ivan Jordanov, V. Tăpkova-Zaimova, *op. cit.*, p. 122; Petre Diaconu, *Istoria Dobrogei în unele lucrări străine recente (II)*, *Revista de istorie*, 30, 1977, 10, p. 1896, consideră că Theodor era, mai degrabă, conducătorul oraşului Dristra şi nu al regiunii cu acelaşi nume.

112. Ivan Jordanov, *Dobrudla (419-1092) – selon les données de la numismatique et de la sphragistique*, în vol. *Dobrudla. Études ethno-culturelles*, Sofia, 1987, p. 201, nota 53.

113. Ivan Jordanov, V. Tăpkova-Zaimova, *op. cit.*, p. 121.

114. Petre Diaconu, *Câteva consideraţii pe marginea unui sigiliu descoperit la Preslav (R.P. Bulgaria)*, *Studii şi cercetări de numismatică*, V, 1971, p. 209; idem, *Rolul cetăţii din insula Păcuiul lui Soare...*, p. 397; idem, în *Păcuiul lui Soare I*, p. 18; idem, *Istoria Dobrogei în unele lucrări străine recente (II)*, *Revista de istorie*, 30, 1977, 10, p. 1896; idem, *Realităţi politice la Dunărea de Jos: români, bizantini, bulgari, pecenegi*, în *Revista de istorie*, 34, 1981, 6, p. 1927.

115. S. Maslev, *Vizantijski olovni peciati ot Pliska i Preslav*, în *Izvestia-Institut*, 20, 1955, p. 448-450 apud Ion Barnea, *Sceaux des deux gouverneurs inconnus du thème de Paristrion*, *Dacia NS*, VIII, 1964, p. 239; Eugen Stănescu, *op. cit.*, p. 471; Ivan Jordanov, V. Tăpkova-Zaimova, *op. cit.*, p. 122.

116. V. Laurent, S. Maslev, *Vizantijski olovni peciati ot Pliska i Preslav (Byzantinische Bleisiegel aus Pliska und Preslav)* *Acad. Sc. de Bulgarie, Bulletin Inst. Archéol.*, 20, 1955, 455-462, *BZ*, 49, 1956, p. 541 (recenzie).

117. Ion Barnea, *op. cit.*, p. 239; idem, *DID*, III, p. 125; idem, *Sceaux des empereurs byzantins découverts en Roumanie*, în *Byzantina*, 3, 1971, p. 169.

măsura de unire cu thema Thraciei fiind impusă de condițiile grele, create de devastatoarele atacuri ale pecenegilor, din anii 1027-1036. După titulatura de strateg, însă, sigiliul se încadrează mai bine în primele două decenii ale secolului al XI-lea¹¹⁸. Tot pentru perioada de început a secolului al XI-lea se pronunță și sigilografii bulgar Ivan Jordanov care, cu prilejul descoperirii celui de-al doilea sigiliu aparținând lui David, face următoarea observație: "*Titlul lui David este destul de modest pentru un comandant din această epocă. Așadar, acesta este un argument în favoarea unei datări anterioare celei a lui Tzitzikios*"¹¹⁹, adică înainte de anul 1017¹²⁰. Deocamdată, nu se poate preciza cât timp a durat această reîmpărțire a teritoriului din nord-estul Peninsulei Balcanice¹²¹.

Mai târziu, în anul 1017, cronica Skylitzes-Kedrenos ne informează că, în timp ce se întorcea de la Castoria, împăratul Vasile al II-lea a primit o scrisoare din partea strategului de Dorostolon, Tzitzikios (στρατηγοῦντος ἐν τῷ Δοροστόλῳ Τζιτζικίου), fiul lui Teodat Ivirul, prin care-l înștiința despre intenția conducătorului bulgar Krakras de a se uni cu pecenegii pentru a-i ataca pe bizantini¹²². Invazia proiectată n-a mai avut loc, planul fiind năruit, probabil, de acțiunile întreprinse de diplomația bizantină¹²³. Referitor la discuția lansată de istoriografia bulgară prin Zlatarski, că Tzitzikios n-ar fi fost conducătorul (strategul) unei regiuni cu numele Dristra, ci numai al garnizoanei care rezida în orașul cu același nume¹²⁴, istoricul Nicolae Bănescu dădea următoarea explicație: "*Participiul verbului στρατηγῶ nu poate să însemne decât un lucru: conducătorul care exercita atribuțiile unui strateg (στρατηγός), comandantul militar al regiunii*"¹²⁵. Realitatea, conform căreia Tzitzikios deținea, în anul 1017, funcția de strateg al themei Dorostolon, reiese și din importanța misiunii încredințată conducătorului de la frontiera dunăreană. Acțiunile desfășurate de acesta aveau rolul

118. Eugen Stănescu, *op. cit.*, p. 472; Ihor hevNenko, *A Byzantine inscription from Silistra reinterpreted*, RESEE, VIII, 1969, p. 598, nota 26.

119. Ivan Jordanov, V. Tăpkova-Zaimova, *op. cit.*, p. 122.

120. În acest sens, vezi infra nota 185.

121. Petre Diaconu, în *Păcuiul lui Soare I*, p. 18.

122. *Skylitzes-Kedrenos*, II, p. 465: "ἐδέξατο γὰρ καὶ γράμμα τοῦ στρατηγοῦντος ἐν τῷ Δοροστόλῳ Τζιτζικίου, τοῦ υιοῦ τοῦ πατριχίου Θευδάτη τοῦ πατριχίου Θευδάτη τοῦ Ἰβηρος, ὡς ὁ Κρακρᾶς λαὸν ὅτι πλεῖστον ἀθροίσας καὶ τῷ Ἰωάννῃ ἐνωθεῖς, προσλαβόμενοι δὲ καὶ Πατζινάκας, μέλλουσιν εἰσβολὴν κατὰ Ῥωμαίων ποιήσασθαι" (Căci primi și scrisoare din partea strategului de Dorostolon, Tzitzikios, fiul lui Teodat Ivirul, care-l vestea că Krakras, adunând armată cât a putut de multă, unindu-se cu Ioan și asociindu-se cu pecenegii, sunt gata să năvălească împotriva romeilor). (*FHDR*, III, p. 146-147, cu traducerea); N. Bănescu, *Les duchés...*, p. 68; Eugen Stănescu, *op. cit.*, p. 471; Oikonomidēs, *Recherches...*, p. 76; Ion Barnea, *DID*, III, p. 93.

123. Victor Spinei, *Realități etnice și politice în Moldova meridională în secolele X-XIII. Români și turanici*, Editura Junimea, Iași, 1985, p. 66.

124. N. Bănescu, *La question du Paristrion ou conclusion d'un long débat*, în *Byzantion*, VIII, 1933, I, p. 278; aceeași opinie întâlnim și la Petre Diaconu, *Istoria Dobrogei în unele lucrări străine recente (II)...*, p. 1896.

125. N. Bănescu, *op. cit.*, p. 471.

să protejeze armata bizantină de un eventual atac peceneg¹²⁶. Din informațiile de care dispunem, nu putem stabili cu exactitate cât timp a rămas Tzitzikios la conducerea themei de la Dunărea de Jos¹²⁷. Ceea ce reiese cu evidență, din paragraful cronicii bizantine, este faptul că, în anul 1017, thema Dristrei (Dorostolonului) nu mai apare unită cu cea a Thraciei, ci separată. Aceasta demonstrează consolidarea administrației bizantine în regiunea dunăreană¹²⁸.

Luând în considerare documentele literare și sigilografice, în timpul împăraților Ioan Tzimiskes și Vasile al II-lea Macedoneanul, regiunea de la Dunărea de Jos n-a purtat niciodată denumirea de Paristrion, ci, în tot acest interval, a funcționat fără întrerupere thema D(r)istra (Dorostolon)¹²⁹.

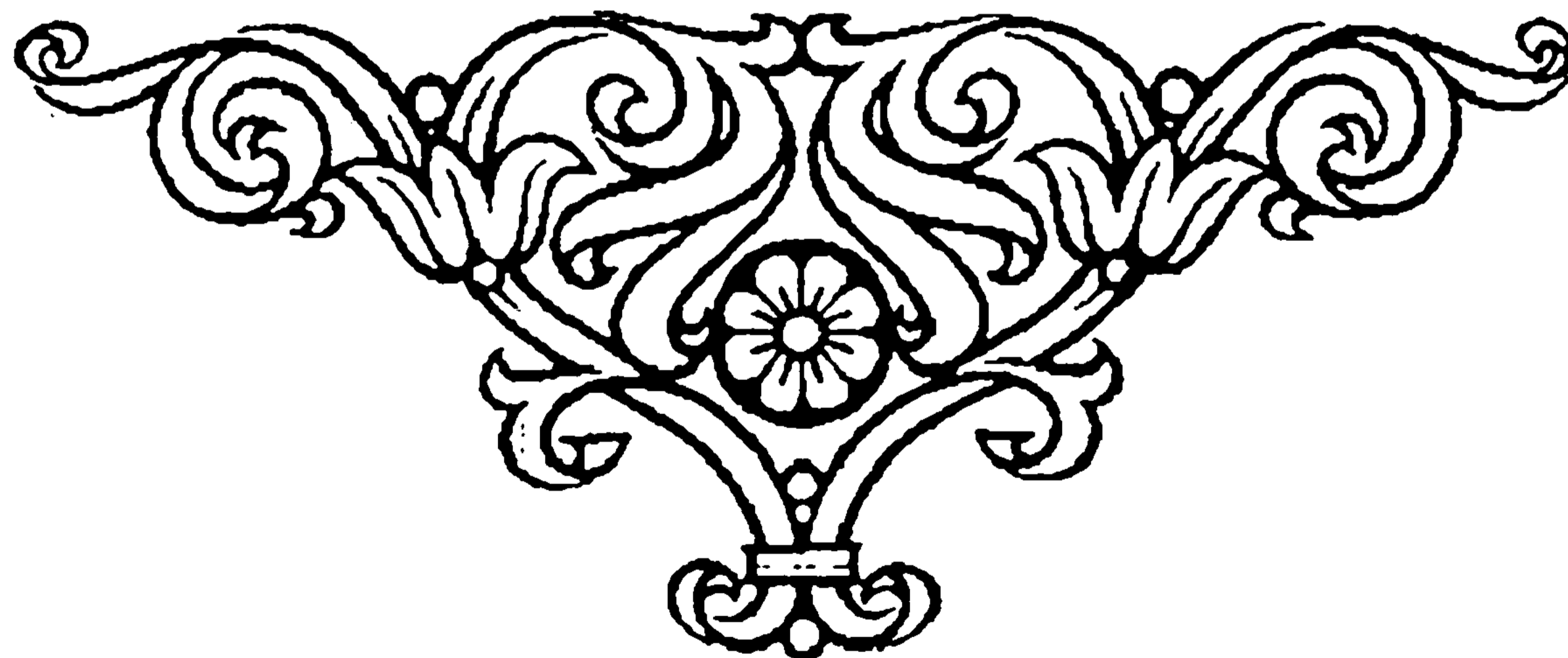
Preot lector dr. ION BICA

126. Eugen Stănescu, *op. cit.*, p. 471.

127. Bănescu; *Les duchés...*, p. 70; Ion Barnea, *DID*, III, p. 93.

128. Stănescu, *Byzance et les pays roumains...*, p. 401.

129 După restabilirea situației administrative a imperiului la nord de lanțul munților Balcani (Haemus), la începutul secolului al XI-lea (1001/1002-1004), este posibil ca sediul administrativ de la Dristra-Dorostolon să fi fost transformat în reședința unui katepanat. În componența acestuia vor fi intrat următoarele theme de frontieră: D(r)istra (Dorostolon), Preslavul Mare, Preslavul Mic (nu avem cunoștință cum vor fi fost organizate celelalte teritorii ce se întindeau până la Vidin). Tadeusz Wasilewski, *L'administration byzantine dans la vallée du Bas-Danube au Xe et XIe siècle selon la sigillographie*, Dobroudja, 12, 1995, p. 197, presupune că, în această perioadă, la Dunărea de Jos a funcționat katepanatul de Theodoroupolis (conform relatărilor istoricului bizantin Leon Diaconul, aceasta reprezintă denumirea dată de Ioan Tzimiskes orașului Dristra în primăvara anului 971) care, mai apoi, a fost transformat în Paristrion: "le titre de katépanô tou Théodoroupolis a été transformé sur les sceaux en katépano tou Paradounavou".

CONTEXTUL POLITIC, SOCIAL ȘI CULTURAL ÎN CARE S-A RĂSPÂNDIT CREȘTINISMUL LA RĂSĂRIT DE EUFRAT

O formă uitată de creștinism

În mod tradițional, Istoria bisericească universală a fost privită, cel puțin în ceea ce privește începutul ei, ca Istorie a Bisericii din Imperiul roman sau din spațiul mediteranean. Modelul în acest sens l-a constituit cea dintâi sinteză de istorie bisericească, redactată la începutul secolului al IV-lea de Eusebiu de Cezareea. Toți istoricii bisericești de mai târziu au urmat, în mod conștient sau nu, acest tipar. Și astfel, datorită faptului că Eusebiu a acordat o foarte mică importanță Bisericii din afara spațiului mediteranean, istoria creștinismului asiatic (de la răsărit de Eufrat) nu a fost luată în seamă de tratatele de istorie bisericească decât într-o mică măsură, aceste tratate suferind, aproape în totalitate, de un mare neajuns, anume de "o viziune euro-centrică a istoriei bisericești"¹.

Pe de altă parte, această observație este valabilă și în ceea ce privește înțelesul termenului *ecumenic*. În istoria Bisericii se pomenesc așa-numitele *Sinoade ecumenice*, înțelese ca sinoade la care au participat episcopi din întreaga lume (6 II ec.), și ale căror hotărâri urmau să capete valabilitate în toată lumea, depășind granițele Imperiului roman². Dar toate cele șapte Sinoade ecumenice au fost convocate de împărații romani și apoi bizantini, datorită unor coincidențe de moment între interesele Statului romano-bizantin și cele ale Bisericii. La Sinoade au participat doar episcopi din Imperiul roman sau din zonele limitrofe, aflate însă în sfera de influență a cezarilor romani ori bazileilor bizantini. Iar hotărârile sinoadelor au avut valabilitate doar pe teritoriul aflat sub autoritatea cezarilor romani și a bazileilor bizantini³. Or, după cum se va vedea în continuare, reprezentanții Bisericii persane au lipsit de la aceste Sinoade ecumenice, ale căror hotărâri nici nu aveau cum să fie receptate de către episcopii aflați pe teritoriul Persiei, vecinul răsăritean al Imperiului roman. Abia 85 de ani după cel dintâi *Sinod ecumenic* (de la Niceea, din anul 325), hotărârile sale au putut dobândi valabilitate pe teritoriul Imperiului sasanid. Și aceasta tot în urma unui sinod, numit însă *Sinodul I al Bisericii persane*, care a avut loc în anul 410⁴.

Biserica persană este o Biserică orientală, puțin cunoscută în "lumea apuseană", înțelegând prin această formulare nu doar Europa de Vest și America, ci și estul Europei sau spațiul mediteranean răsăritean, aflat într-adevăr la apus de Persia. Este vorba de o Biserică importantă, care "nu a cunoscut nici o bătălie de pe Ponte di Milvio și nici un Constantin convertit și triumfal. O Biserică fără putere și măreție lumească. O Biserică ale cărei realizări majore sunt în domeniul

1. Sebastian Brock, *The Church of the East in the Sassanian Empire up to the sixth century and its absence from the Councils of the Roman Empire*, în "Syriac Dialogue. First Non-Official Consultation on Dialogue within the Syriac Tradition", vol. I, Viena, 1994, p. 70.

2. Ioan N. Floca, *Drept canonic ortodox*, vol. I, București, 1990, p. 412.

3. *Ibidem*, p. 422-423.

4. S. Brock, p. 70.

liturgic, cultural și misionar"⁵. Și într-adevăr, această Biserică a ajuns la o organizare episcopală care, în secolele ei de glorie, a depășit ca întindere geografică atât Biserica Catolică, cât și cea Ortodoxă. În secolul al XIV-lea, când teritoriul canonic al celor două Biserici se mărginea doar la spațiul european, Biserica Orientală deținea peste 200 centre episcopale (organizate în 25 mitropolii), pe un teritoriu deosebit de întins, cuprins între valea Eufratului și china răsăriteană⁶. Cifra este cu atât mai impresionantă, dacă ținem cont de faptul că este vorba de o comunitate religioasă minoritară, aflată pe teritorii cu alte credințe oficiale, anume islamul (în statele musulmane) și budismul (în China).

Îndeobște se consideră că religia creștină s-a dezvoltat încă de la început pe baza a două tradiții majore, cea grecească (Bisericile Ortodoxe greco-slave și română) și cea latină (Biserica Catolică). Biserica Orientală are însă la origini o a treia rădăcină, cea siriacă. Spațiul geografic în care s-a dezvoltat această tradiție creștină nu se mărginește doar la Siria propriu-zisă, care avea drept capitală ele-nizată cetatea Antiohia de pe Oronte, ci cuprindea întregul teritoriu cunoscut cândva sub numele de *Semiluna fertilă*, incluzând deci, pe lângă Palestina și Siria, și partea sudică din Anatolia, precum și întreaga Mesopotamie. În toate aceste teritorii limba de circulație sau *lingua franca* era aramaica, oficializată în aceste regiuni încă din epoca *Marilor Regi Ahemenizi*, conducătorii celui dintâi Imperiu persan (secolele VI-IV î. Hr.). Din numeroasele dialecte ale limbii aramaice, în Biserica Orientală s-a impus cel din Edessa, o cetate aflată la răsărit de cursul superior al Eufratului (azi localitatea poartă numele Urfa, și se află în Turcia de sud-est), capitala regatului Osrhoëne. De aici, acest dialect s-a răspândit ca limbă de cult a creștinilor orientali atât în restul Siriei romane, cât și în Mesopotamia, aflată pe teritoriul Persiei.

Datorită frontierei politice care traversa la începutul erei creștine *Semiluna fertilă*, creștinismul oriental de tradiție siriacă a cunoscut deja în secolul al V-lea o divizare, ceea ce a avut urmări și asupra limbii de cult. În provinciile siriene apusene, aflate pe teritoriul Imperiului bizantin, influențele limbii grecești au fost deosebit de puternice, ducând la dezvoltarea unui dialect sirian apusean. În schimb dialectul sirian răsăritean a păstrat multe din elementele străvechi ale limbii aramaice, astfel că reprezintă o fază mai veche a acestei limbi. Deși deosebirile dintre cele două dialecte nu sunt foarte mari, ele au dezvoltat sisteme de scriere diferite. Prin adaptarea vechii scrieri edesene, numită *Estrangelo*, sirienii din Persia au întrebuițat scrierea cunoscută în cercurile științifice din Apus drept *scrierea caldeeană*, în timp ce sirienii apuseni au folosit alfabetul *Serto*. Vechea scriere *Estrangelo* nu întrebuița semne pentru notarea vocalelor, neajuns îndreptat după secolul al VII-lea. În scrierea caldeeană a fost adaptat un sistem de punctuație, iar în *Serto* vocalele grecești au fost adăugate sub consoanele siriene⁷.

Ca urmare a disputelor hristologice din veacul al V-lea, destinele celor două comunități siriene s-au separat și mai mult. În timp ce sirienii apuseni au adoptat

5. Sarhad Jamno, *Three Synods of the Church of the East and their two Ecclesiologies*, în "Syriac Dialogue", I, p. 87.

6. Wilhelm Baum, Dietmar W. Winkler, *Die Apostolische Kirche des Ostens*, Klagenfurt, 2000, p. 73.

7. Baum, Winkler, *op. cit.*, p. 137-138.

monofizitismul, creștinii din Iran (atât aramaici, cât și iranieni propriu-ziși) au aderat la nestorianism, fiind încurajați și de autoritatea de stat persană, care a recunoscut apoi această Biserică drept cel de-al doilea cult oficial al imperiului, după cultul zoroastrian⁸.

În urma cuceririi arabe, majoritatea populației aramaice din Orientul Mijlociu s-a convertit la Islam. Minoritatea creștină a menținut însă vie limba siriană, din care s-a dezvoltat astăzi un dialect neosirian central și răsăritean (vorbit de asirienii și caldeenii din Iranul nord-vestic, Siria răsăriteană și Iraq), precum și un dialect neosirian occidental (vorbit de creștinii asirieni din Turcia Orientală)⁹.

Contextul politic în care s-a răspândit creștinismul la răsărit de Eufrat. Imperiul parților

Cele trei decenii în care Mântuitorul Hristos a sălășluit pe pământ au coincis cu epoca de consolidare a stăpânirii romane în Orientul Mijlociu și Asia Mică. Aceste teritorii au intrat parțial sub autoritatea Romei republicane în anul 64 î. Hr., prin organizarea întreprinsă de generalul și triumvirul Pompei, la capătul celor trei lungi războaie, purtate de acesta împotriva lui Mithradates VI Eupator, "singurul monarh al lumii elenistice care a pornit conștient și din propria inițiativă un război" de apărare a Orientului elenistic de pericolul imperialismului roman¹⁰. Prin desființarea Regatului seleucid, Siria a fost transformată în provincie romană, adăugându-se astfel altor trei provincii din Asia Mică: Asia, Bitinia și Cilicia. Celelalte teritorii din Orient au fost lăsate de Pompei sub forma unor regate clientelare, devenind și ele ulterior provincii romane: Galatia (situată în partea centrală și vestică a Anadoliei, cu capitala la Ancyra, devenită provincie romană în anul 25 î. Hr.), Cappadocia (de asemenea în centrul Anadoliei, cu capitala la Cezareca, devenită provincie în anul 17 d. Hr.), Commagene (situată între Siria și Cappadocia, cu capitala la Samosata, alipită în anul 72 d. Hr. la provincia Siria), Iudeea (transformată în provincie în anul 44 d. Hr.)¹¹.

Astfel, stăpânirea romană a ajuns în vecinătatea teritoriilor aflate în stăpânirea Arsacizilor, dinastia care preluase doar cu o jumătate de secol în urmă cărmuirea Imperiului iranian. După moartea lui Alexandru cel Mare, provinciile centrale și orientale al vechiului Imperiu ahemenid au intrat în componența Regatului Seleucizilor. Dar lipsa de interes a acestora față de spațiul iranian oriental, datorată implicării lor mult prea mari în disputele elenistice din spațiul mediteranean, a dus la o înstrăinare de dinastie nu doar a vechii nobilimi iraniene, ci și a coloniilor de greci și macedoneni din satrapiile orientale, în special din Bactria (de pe teritoriul de azi al Afghanistanului de nord). Această provincie a pornit, în jurul anului 250 î. Hr., pe calea independenței, lăsând astfel loc invaziei în Iranul nord-estic a parnilor (un trib al marelui popor scit), conduși de regele Arsakes. Acesta a cucerit satrapiile Parția și Hyrcania (aflate la sud-est de Marea Caspică),

8. F. Altheim, *Das alte Iran* în "Propyläen Weltgeschichte", 1986, vol. II, p. 217.

9. Baum, Winkler, *op. cit.*, p. 137.

10. C. Bradford Welles, *Die hellenistische Welt*, în "Propyläen Weltgeschichte", vol. III, p. 507.

11. Th. Mommsen, *Istoria romana*, III, p. 80-83; H.C. Matei, *O istorie a lumii antice*, p. 255-262.

iar parții au fost numiți ulterior parți¹². Și așa au apărut în Asia centrală două regate noi: cel greco-bactrian, cu capitala în Bactria (azi satul Balkh, aflat la câțiva km est de orașul nord-afghan Mazar-i Sharif) și Regatul arsacid al parților de stepă.

Câteva decenii cele două regate s-au aflat sub suzeranitatea nominală a Seleucizilor. Dar, în secolul al II-lea, în timp ce Regatul bactrian a profitat de pe urma slăbirii dinastiei indiene Maurya, extinzându-se și la sud de Munții Hinduș (pe teritoriile de azi ale Afghanistanului de sus, Pakistanului și Indiei de nord), Arsacizii au urmat aceeași politică expansionistă spre vest, în Regatul seleucid, slăbit de pe urma amestecului roman în lumea elenistică¹³. După moartea lui Antioh IV Epifanes, survenită în anul 163, regele arsacid Mithradates I (171-138 î. Hr.) a reușit să cucerească întregul Podiș Iranian, ba chiar și Mesopotamia (141 î. Hr.)¹⁴, restrângând suprafața Regatului Seleucizilor doar la teritoriul Siriei propriu-zise. În acest fel, Iranul a fost eliberat de stăpânirea elenistică, iar Mithradates I și-a luat vechiul titlu ahemenid, de *Mare Rege și Rege al Regilor*.

Însă curând, noul Imperiu iranian a fost nevoit să înfrunte un nou val migrator. Ca urmare a întăririi Imperiului de stepă hun¹⁵, tocharii iranieni au fost alungați în anul 176 î. Hr. din regiunea Kansu (azi provincia din nordul Chinei), iar în migrația lor spre vest și sud-vest, li s-au alăturat alte triburi de sciți, întâlniți de tochari pe valea râului Illi (la nord de orașul modern Alma Ata). Noul val migrator a atins după anul 130 î. Hr. atât Regatul greco-bactrian, cât și Imperiul part. Bactria propriu-zisă (deci Afghanistanul de la nord de munții Hinduș) a fost inundată de tochari, astfel că centrul regatului bactrian s-a mutat la sud de acest lanț muntos¹⁶. Alte grupuri de

12. F. Althcim, *Das alte Iran*, p. 189-192.

13. M. Gramatopol, *Civilizația elenistică*, București, 1974, p. 79.

14. F. Althcim, *Das alte Iran*, p. 200.

15. După încheierea procesului de unificare a Chinei, împăratul Ch'in Shih Huang-ti (221-210 î. Hr.) a construit primul Mare Zid chinezesc, pentru a apăra țara de invaziile din stepă. În acest fel, un popor de păstori, cunoscut în anelele chineze sub numele *Hsiung-nu*, iar în cele europene sub acela de *huni*, a fost alungat din regiunea Ordos (situată în sudul provinciei autonome Mongolia Interioară din R.P. Chineză, în interiorul marelui cot al Râului Galben). Dar în anii de anarhie care au urmat după răsturnarea dinastiei Ch'in, hunii au recucerit regiunea și, având sprijinul unor refugiați chinezi, au întemeiat, pe teritoriul Mongoliei de azi, un mare imperiu de stepă, terorizând apoi timp de aproape două secole populația sedentară a Chinei. Abia în anul 130 î. Hr. a început ofensiva împăraților din dinastia Han împotriva hunilor, iar în cursul acestor campanii, armatele chineze au înaintat până în bazinul fluviului Tarim din Asia centrală (azi în estul Chinei), ajungând în vecinătatea lumii iraniene și făcând posibilă conturarea importantei căi comerciale din Antichitate, *drumul mătăsii*. Imperiul hunilor a fost destrămat și supus Chinei. Însă la mijlocul primului secol creștin, triburi nordice de huni au reușit să scape de supremația chineză, refăcând parțial vechiul lor imperiu. (conform A.F.P. Hulswé, *China im Altertum*, în "Propyläen Weltgeschichte", vol. II, p. 556-562).

16. Cel mai important suveran "greco-indian" a fost Menandru (aproximativ 155-130 î. Hr.), cunoscut, datorită convertirii sale la budism, în literatura indiană budistă sub numele Milinda. "Domnia lui Menandru constituie apogeul elenismului oriental" (Pierre Lévêque, *Aventura greacă*, București, 1987, vol. II, p. 306). După moartea lui, regatul greco-indian s-a divizat, dar regișori greci, cei mai mulți de religie budistă, s-au menținut în sudul Afghanistanului, Pakistan și India, până la începutul erei creștine. Ultimul regișor greco-indian a fost Hermaios (aproximativ 50 î. Hr.-5 d. Hr.), după moartea căruia, regatul său din Paropamisadae (regiunea din partea vestică a lanțului muntos Hinduș) a fost cucerit de regatul sciților din Kașmir și apoi de cel al sciților din Sista (conform Luciano Petech, *Indien bis zur Mitte des 6. Jahrhunderts*, în "Propyläen Weltgeschichte", vol. II, 1962, p. 423-525).

sciți au invadat Imperiul part, iar primii doi urmași ai lui Mithradates I au murit în luptele pentru apărarea lumii sedentare iranice (anume Fraate II, în 128 î. Hr., și Artaban I, în anul 123 î. Hr.). Abia Mithradates II (123-88 î. Hr.) a reușit să-i înfrângă pe acești sciți și să-i colonizeze în estul Iranului și sud-vestul Afghanistanului de azi (în provincia Sakastana, azi Sistan), unde au alcătuit apoi un regat, intrat în istorie sub denumirea *Pahlava*, aflat într-o relație de vasalitate față de Imperiul part. În prima jumătate a secolului I d. Hr., regele Gondophares din Sakastana (cunoscut și sub numele Gudnaphar sau Gundophoros) și-a extins stăpânirea pe teritoriile de azi ale Pakistanului și Indiei de nord¹⁷.

Mithradates II poate fi considerat cel de-al doilea întemeietor al Imperiului parților. Însă, în pofida faptului că au cucerit Podișul iranian și Mesopotamia (așadar străvechi focare de cultură și civilizație), aceștia au rămas un popor de stepă. "Multe din obiceiurile și rânduielile parților (...) amintesc de deprinderi caracteristice nomazilor: ei mănâncă și negociază călare și omul liber nu merge niciodată pe jos"¹⁸. Niciodată nobilimea partă nu a adoptat viața sedentară și nu s-a preocupat de agricultură (îndeletnicire pe care a lăsat-o pe seama iranienilor sedentari). Tabăra militară și nu satul a fost mediul ei de viață. Chiar și atunci când au construit sau refăcut orașe (ca de exemplu Ctesifon și Hatra, în Mesopotamia, sau Merv din Răsărit), parții le-au dat acestora o formă circulară, după planul unor tabere militare¹⁹. Dorind menținerea vechiului lor stil nomad de viață, Arsacizii au lăsat populația sedentară sub conducerea potentatilor locali din satrapii. Prin urmare, Imperiul part a cunoscut un înalt grad de descentralizare. Din descrierile geografilor romani știm că el cuprindea, pe lângă 18 provincii (conduse prin intermediul mării nobilimi locale), și zece regiuni autonome²⁰ ai căror regi se recunoșteau vasali ai dinastiei arsacide²¹. Astfel de regiuni autonome și vasale au fost, pe lângă Sakastana, și vechea citadelă persană Persis (regiunea Fars din Iranul de azi) și vechiul Elam

17. L. Petech, *op. cit.*, p. 425. Asupra acestui rege voi reveni în cursul acestui studiu, datorită menționării sale în apocrifă neotestamentară *Faptele Sf. Apostol Toma*.

18. Th. Mommsen, *op. cit.*, vol. IV, p. 172.

19. R. Ghirshman, *Iran. Parther und Sassaniden*, München, 1962, p. 34-35.

20. *The Encyclopaedia Britannica*, ed. XI, 1911, vol. XXI, p. 215-216.

21. Vasalitatea a fost, alături de descentralizare, cea de-a doua caracteristică a organizării politice a Imperiului part. "Astfel decât în statul Cezarilor, în regatul part forma administrativă preponderentă, chiar dacă nu exclusivă, care determina și titlul, era regalitatea vasală, satrapii își preluau funcția prin dreptul de succesiune, dar trebuiau să obțină confirmarea din partea suzeranului. Se pare că această ierarhie s-a continuat în jos, astfel încât dinastii mai mici și căpetenii de triburi se aflau față de vicerege în aceleași relații ca acesta din urmă față de Marele Rege" (Th. Mommsen, *op. cit.*, vol. IV, p. 174). Ca semn al noii relații, suzeranul acorda vasalului său un inel cu diamante de aproximativ două palme. Alegera inclului ca simbol al relației de vasalitate nu era fără rost, forma circulară a inclului simbolizând comuniunea dintre cele două persoane, suzeranul și vasalul (R. Ghirshman, *op. cit.*, p. 262). Deținem din epoca partă mai multe basoreliefuli cu asemenea scene de *instruire* sau *investitură*. Cea mai veche datează din timpul lui Mithradates I și se află într-o vale muntoasă (numită Tang-e Nowruzi) aflată la 15 km nord de localitatea Izeh-Malamir, din nord-estul provinciei iraniene Khuzistan. Din Susa (deci din aceeași provincie iraniană) provine o piatră de calcar (cu dimensiunea 0.90x0.90 m), păstrată azi în Muzeul Arheologic din Teheran, având un relief care îl înfățișează pe ultimul rege part, Artaban V (213-224), acordând inclul lui Khawasak, satrapul din Susa. Regele stă pe tron, purtând tiara pe cap, iar satrapul în picioare, în fața tronului. Ambele personaje țin cu mâna de inel (R. Ghirshman, *op. cit.*, p. 56-57 și 358).

(regatul Elymais, azi provincia Khuzistan din Iran). Dar Mithradates a inclus în sfera de influență a Curții arsacide și unele regate din nordul Mesopotamiei (Osrhoëne, cu capitala la Edessa²²; Adiabene, la est de valea fluviului Tigru cu capitala la Arbela, azi Erbil din Iraqul de nord-est), precum și Armenia²³.

Ori, în ultimii ani ai domniei lui Mithradates II, aceste din urmă teritorii au devenit scena războaielor mithradatice, pomenite mai sus. În anul 92 î. Hr. a avut loc cel dintâi contact diplomatic între romani și parți. Generalul Sylla și ambasadorul part Orobazos au convenit ca valea fluviului Eufrat să devină granița între sfera de influență a Romei și Imperiul part²⁴.

Acest tratat a fost reînnoit mai târziu de generalul Lucullus și de șahul part Fraate III (70-57 î. Hr.)²⁵. Dar, fiind încheiat după obiceiul asiatic doar pe cale verbală, nu a fost respectat și de către Pompei, care și-a condus legiunile și la răsărit de Eufrat, impunând regilor din Armenia și Osrhoëne statutul de clientelă romană²⁶. În acest fel, datorită politicii neloiale a lui Pompei, Orientul mijlociu a fost, pentru timp de șapte secole, măcinat de un lung conflict care a oprit cavaleria iraniană legiunilor romane și apoi bizantine²⁷. Regatul Osrhoëne și capitala sa Edessa a fost reintegrat în Imperiul part după victoria iraniană din anul 53 î. Hr. de la Carrhai (la sud de Edessa), în care regele Abgar II (68-53 î. Hr.) din Edessa a deținut un rol important (atrăgând armatele triumvirului Crassus într-o capcană)²⁸. De acum înainte, deși parte a Imperiului part, dar fiind la granița orientală a acestuia, regatul Osrhoëne s-a bucurat practic de un statut de cvasi-independență²⁹.

22. Numele vechi al acestui oraș aflat în Mesopotamia de nord (la răsărit de Eufrat) a fost Osroc, după cel al unui satrap local (fiind forma armeană a numelui persan Chosroes). Orașul a fost reconstruit de Seleucos I Nicator în anii 303-302 și numit Edessa după vechea capitală a Macedoniei (azi Vodena). Dar populația aramaică din regiune a numit orașul Orhai (o formă coruptă a numelui Osroc), iar acest nume s-a păstrat până azi în forma turcească Urfa sau Şanlı Urfa (S. Vailhé, *Edessa*, în "The Catholic Encyclopaedia", 1909, vol. V, în site-ul www.newadent.org/cathen/05282a.htm; The Ecole Initiative: *Edessa in the Parthian Period*, pe site-ul <http://cedar.evansville.edu/ecoleweb/articles/pedessa.html>). Ca urmare a destrămării Regatului Seleucid, Edessa-Orhai și-a obținut statutul de autonomie, sub conducerea unui principe sau mic rege (Aryu, care a domnit între anii 132-127 î. Hr.). există o singură listă a regilor sau principiilor din Edessa (care începe din anul 132 î. Hr. și se încheie în 242 d. Hr.), păstrată într-un manuscris (Vat. Syr. 162, secolul IX) care cuprinde un hronograf siriatic alcătuit de Dionysos de Tellmahre în secolul al VIII-lea d. Hr. – cf. The Ecole Initiative..., p. 2 și Anexa.

23. În Armenia, Mithradates II l-a instruit ca rege vasal pe Tigranes II (95-55 î. Hr.). Fost ostatic la Curtea arsacidă, Tigranes II a cumpărat tronul regelui său, oferind 70 de văi roditoare din regiunea Kurdistanului de azi. După moartea lui Mithradates, Tigranes II a dus o politică independentă, preluând, sau mai degrabă uzurpând de la Arsacizi suzeranitatea asupra regatelor vasale din Mesopotamia de nord. Dar în cele din urmă, a fost învins de armatele romane (Mihai Rădulescu, *Civilizația armenilor*, București, 1983, p. 64).

24. Ambasadorul Orobazos a fost ucis mai târziu din ordinul lui Mithradates II, deoarece a acceptat să stea pe un scaun mai scund decât cel pe care a șezut generalul roman (Plutarh, *Vieți paralele. Sylla*, trad. N.I. Barbu, vol. III, București, 1966, p. 294).

25. Șahul part Fraate III a refuzat să ajungă la o înțelegere cu Tigranes II (mijlocită de Mithradates VI al Pontului), preferând să obțină garantarea graniței pe Eufrat de către noua putere romană în ascensiune.

26. Th. Mommsen, *op. cit.*, p. 80-81.

27. *Ibidem*, III, p. 87.

28. *Ibidem*, III, p. 185.

29. The Ecole Initiative, *Edessa in the Parthian Period*, p. 3.

Situația Armeniei a fost însă diferită, ea rămânând o "clientelă" romană, fapt recunoscut și în tratatul din anul 20 î. Hr. încheiat între șahul Fraate IV (37-2 î. Hr., cu întreruperi) și Octavian August³⁰. Dar armenii aveau legături mult mai strânse cu lumea iraniană decât cu Occidentul roman. Nero a recunoscut acest fapt, când a fost de acord cu compromisul realizat prin aducerea pe tronul armean a unui Arsacid (deci al unui membru din dinastia aflată la conducerea Iranului), dar care să accepte și statutul de clientelă romană³¹. Dar cu toate acestea, noua situație a fost cu greu acceptată de părții iranieni, ei încercând, ori de câte ori împrejurările erau favorabile, să restabilească vechea suzeranitate asupra Armeniei. De ccea, romanii au fost obligați să izoleze geografic acest regat caucazian și să anexeze teritoriile vecine cu acesta, anume Mesopotamia superioară. Traian a mers chiar mai departe, transformând Armenia în provincie romană, adăugând apoi Imperiului roman două noi provincii: Mesopotamia (cuprinzând inclusiv Osrhoëne, al cărei rege a fost ucis în anul 116) și Asiria (aceasta din urmă pe teritoriul Regatului Adiabene). Deși Traian a cucerit inclusiv orașul Ctesifon, capitala Imperiului part, Hadrian a restabilit situația anterioară³².

Ostilitățile au fost reluate în anul 161 de către șahul part Vologese III (148-192). Acesta a numit noi regi în Armenia și Osrhoëne și a invadat Siria. Romanii au reușit să cucerească pentru a doua oară orașul Ctesifon. Regele Edessei, Manu VIII (139-163 și 165-177), a putut reveni pe tron, devenind client al romanilor (la fel ca și regele din Adiabene).

Dar șahul Vologese IV (192-207), profitând de războiul civil din Imperiul roman (care a urmat după moartea lui Commodus, în anul 193), a încercat să readucă cele două regate sub suzeranitatea partă. Însă Septimiu Sever (193-211) a transformat nordul Mesopotamiei în provincie romană (cu capitala la Nisibis), menținând și pe mai departe existența Regatului Osrhoëne, devenit enclavă pe teritoriul roman, sub conducerea regelui Abgar VIII cel Mare (177-212), fiul lui Manu VIII. Capitala părților a fost cucerită pentru a treia oară, dar împăratul roman a renunțat din nou să o includă în teritoriul imperial³³.

30. F. Altheim, *Das alte Iran*, p. 202.

31. În anul 66, Tiridate, fratele șahului iranian Vologese I (51-78 d. Hr.), a fost încoronat la Roma, de către Nero, ca rege al Armeniei (Th. Mommsen, *op. cit.*, vol. IV, p. 197).

32. Dar mai grav pentru părți a fost apariția, la frontierele lor răsăritene, a unui mare imperiu iranian, cel al kușanilor. Aceștia au fost un popor apărut în urma conviețuirii vechilor iranieni de pe teritoriul afghan de azi cu tocharii stabiliți aici după anul 130 î. Hr., astfel că limba lor constituia un idiom est-iranian, notat însă cu alfabet grecesc. Kușanii au cucerit unele teritorii răsăritene ale părților, iar sub Kanișka (78-101; după alți istorici 144-167), Imperiul kușan a atins apogeul extinderii sale teritoriale și al dezvoltării culturale. Capitala a fost mutată din Bactria în Peshawar (Pakistanul de azi), imperiul întinzându-se de la Caspică și Lacul Aral până la valea râului Gange din India de nord. Kușanii au deținut un rol deosebit de important în dezvoltarea culturală a Asiei. Ei au constituit o punte de legătură între lumea greco-romană, partă, chineză și cea indiană (L. Petch, *op. cit.*, p. 438-441; B. Brentjes, *op. cit.*, p. 162-164). Kanișka, precum și alți suverani kușani au întreținut legături directe cu Imperiul roman. La Roma seseau ambasade kușane, iar monezile romane au folosit drept model celor kușane. În acest fel, Regatul part aproape că a fost transformat într-un "stat tampon" între cele două imperii (R. Ghirshman, *op. cit.*, p. 34).

33. Th. Mommsen, *op. cit.*, vol. IV, p. 199-200; F. Altheim, *Das alte Iran*, p. 203.

Caracalla, urmașul lui Septimiu Sever, a inclus definitiv Regatul Osrhoëne în Imperiul roman. Regele Abgar IX (212-214) a fost convocat la Roma și ucis, iar Edessa a fost transformată în colonie romană³⁴. Întreaga Mesopotamie de nord se afla acum sub stăpânire romană.

Zece ani mai târziu, Arsacizii au fost răsturnați de la conducerea Iranului. Sasanizii, o dinastie locală din Persis, și în același timp familia sacerdotală a templului focului din orașul Istakhr (situat la poalele ruinelor de la Persepolis) l-a învins pe ultimul șah arsacid, Artaban V, după care a intrat triumfal în Ctesifon. Se deschidea astfel o nouă eră pentru Iran³⁵.

O comunitate culturală orientală (greco-iraniană)

În pofida deselor conflicte între părți și romani, granița care despărțea cele două state, atât de diferite din punct de vedere politic și social, nu a constituit și o frontieră culturală sau economică. Ea era străbătută, pe ambele părți, de numeroase caravane comerciale³⁶, care, odată cu bunurile transportate, răspândeau și influențe culturale³⁷. Istoricii vorbesc chiar de existența, în primele două secole creștine, a unei așa-numite *culturi comune orientale (greco-iraniene)*³⁸ care nu s-a aflat între granițele doar a unui singur stat, ci a fost răspândită din Orientul Apropiat și Europa Răsăriteană (mai precis spațiul danubiano-pontic) până în Asia centrală și bazinul fluviilor Tarim (din vestul Chinei de azi) și Gange (din India de nord). A fost o cultură de sinteză, rezultatul întâlnirii talentelor artistice

34. The Ecole Initiative..., p. 3-4; Th. Mommsen, IV, p. 199-208.

35. F. Altheim, *Das alte Iran*, p. 209.

36. A rămas celebru *drumul mătăsii* care, pornind din porturile Mediteranei răsăritene (feniciene și siriene), atingea fluviul Eufrat, traversa Imperiul part (prin Ecbatana și Merv), Imperiul kușan (prin Bactria și Transoxania) și atingea granița chineză în bazinul Tarim (la Kașgar), de unde continua până în China centrală. Din Bactria pornea un drum spre India, traversând munții Hindukuș, iar un alt drum ocolea Imperiul part, străbătea stepa nord-caspică, aducând mărfurile fie în coloniile grecești din Regatul Bosforan al Crimeii, fie în cele de pe malul răsăritean al Mării Negre. În fine, la începutul erei creștine, după descoperirea musonului din Oceanul Indian, s-au organizat mai multe rute maritime. Mărfurile încărcate pe nave în porturile egiptene străbăteau Marea Roșie și Oceanul Indian, fiind descărcate apoi în porturile kușane din India de nord, de unde erau apoi transportate spre Bactria. De asemenea, mărfurile urmau calea terestră prin Palmyra, Dura-Europos și Seleucia, de unde, de-a lungul Eufratului, ajungeau în porturile Golfului Persic, iar de aici, pe mare, în India de nord (Pierre Lèveque, *op. cit.*, II, p. 310-312, 317; L. Petech, *op. cit.*, p. 446-448).

37. La Begram (localitatea aflată la 60 km nord-est de Kabul, în Afghanistan), reședința de vară a kușanilor, unde se încrucișau rutele comerciale care traversau din toate direcțiile imperiul acestora, a fost descoperit un depozit cuprinzând oglinzi chinezești, sticlărie din Orientul roman, statuete de bronz romane și grecești, plăci de fildeș indian etc. Săpăturile arheologice din Pompe au scos la iveală alte piese artistice ale Orientului, în timp ce în Bulgaria s-au descoperit statuete ale lui Buddha. Mai interesant este faptul că în India de nord s-a găsit o copie în miniatură a celebrei statui a Sf. Petru de pe bazilica din Roma, desigur de dată mult mai recentă decât epoca partă (L. Petech, *op. cit.*, p. 447). Pe de altă parte, în numeroase orașe ale Imperiului roman s-au descoperit resturi de mătase chinezească (A.F.P. Hulswé, *op. cit.*, p. 565). Iar în China, ba chiar și în Coreea, au fost importate obiecte de sticlărie din Antiohia Siriei, și, pentru a favoriza exporturile de mătase, producătorii chinezi au preluat ornamente elenistice (F. Altheim, *Erste Beziehungen zwischen West und Ost*, în "Propyläen Weltgeschichte", vol. II, p. 619).

38. F. Altheim, *Das alte Iran*, p. 205.

ale celor două mari popoare indo-europene (grec și iranian), la care s-au adăugat influențele semitice ale moștenirilor Orientului antic. Purtătorii acestei culturi comune au fost parții care, prin poziția lor geografică, au fost mijlocitorii naturali între Răsărit și Apus.

Dar ei nu au fost singurii mijlocitori. "În teritoriul iranian central erau parții, flancați în Rusia de sud de sarmați, iar în Iranul răsăritean și în India de kușani. Oricât de deosebite erau țările, popoarele, limbile și culturile în mijlocul cărora se desfășoară marșul acestui popor de călăreți războinici, în artă s-a format totuși o unitate"³⁹. Parții, sarmații și kușanii au fost cu toții iranieni din stepă, care au preluat civilizația elenistică, modelând-o apoi potrivit propriei lor viziuni (nomade) despre lume și viață. Rezultatul a fost "o cultură comună elenistico-iraniană, ba chiar și mai mult, o cultură comună (*koine*) elenistico-orientală", deoarece "o pătură mai mult sau mai puțin densă, purtătoare a unor trăsături elenistice și-a lăsat amprenta asupra culturii țărilor dintre Indus și Siria, dintre Pamir și Marea Mediterană. În pofida tuturor deosebirilor dintre popoare și culturi, s-a dezvoltat în literatură și artă, în scriere și limbă o conștiință comună care s-a impus asupra particularităților"⁴⁰.

O artă eclectică. La cumpăna dintre veacurile XIX-XX, cercetători europeni au efectuat cele dintâi săpături arheologice în orașe și regiuni aflate în Imperiul otoman, dar care în antichitate făcuseră parte din Imperiul roman. Este vorba, de exemplu, de Palmyra⁴¹, Commagene⁴², sau Dura Europos⁴³. Cercetătorii s-au

39. R. Ghirshman, *op. cit.*, p. 257.

40. F. Altheim, *Das alte Iran*, p. 205.

41. Acest oraș al palmierilor, numit de către populația aramaică Tadmur, se află la jumătatea distanței dintre Damasc și Eufrat. După cucerirea de către alexandru cel Mare, și-a păstrat autonomia, menținând tradițiile statului ahemenid, precum și limba oficială a acestuia, aramaica. Statutul de oraș liber l-a putut păstra și după intrarea sa sub administrația romană, iar în anul 129, cu prilejul călătoriei împăratului Hadrian în provinciile orientale, a fost ridicat la rangul de colonie romană. Locuitorii Palmyrei au ajuns la o deosebită prosperitate, căci, profitând de situația lor geografică deosebit de favorabilă, în apropierea de granița iraniană, au monopolizat oarecum schimburile economice între Orient și Apus. Caravanele palmyrene străbăteau Asia până în China, deținând pe teritoriul Imperiului part (ca și pe anumite insule din Golful Persic) numeroase stațiuni de depozitare a mărfurilor (Constantin Daniel, *Pe urmele vechilor civilizații*, București, 1987, p. 186-191).

42. Commagene a fost un regat elenistic (desprins în jurul anului 170 din Regatul seleucid), situat la vest de cursul superior al Eufratului, azi în regiunea Adiyaman din Turcia de sud, nu departe de granița cu Siria (H.C. Matei, *O istorie a lumii antice*, p. 259). În cursul războaielor mithradatice, generalul roman Lucullus l-a instalat ca rege în capitala Samosata pe un prinț din dinastia Seleucizilor, anume Antioh I (Th. Mommsen, *op. cit.*, III, p. 40). Acesta și-a păstrat regatul și după reorganizarea întreprinsă în Orient de Pompei. Abia Antoniu l-a detronat în anul 38 î. Hr., datorită faptului că se aliase cu parții. Regatul a dăinuit până în anul 72 d. Hr., când împăratul Vespasian a poruncit ca regele Antioh IV să fie arestat, iar teritoriul său să fie alipit la provincia Siria (H.C. Matei, *O istorie...*, p. 259).

43. Orașul Dura Europos de pe Eufrat s-a aflat pe partea iraniană, o frontieră până când romanii l-au cucerit în timpul campaniei din anul 165. Aproximativ 90 de ani mai târziu (în anul 256), perșii l-au recucerit și distrus. După această dată, el a intrat în uitare, el fiind redescoperit de către un ofițer britanic în anul 1920 și apoi cercetat arheologic de echipe franceze. Datorită nisipului din deșert au putut fi păstrate până azi minunate picturi murale din locuințe și temple, drept care orașul a fost numit "Pompeiul de pe Eufrat". Interesante mai ales sunt picturile din sinagoga și biserica orașului (cel mai vechi locaș de cult creștin din Orientul Apropiat), ambele din prima jumătate a secolului al III-lea. Ruinele se află azi în Siria, dar numai la câțiva km de frontieră cu Iraquul. (cf. Ralf R. Braun, *Syrien. Polyglott-Reiseführer*, 2000, p. 69).

aflat în fața unei dileme, neștiind în ce curent artistic să le integreze. S-a constatat că monumentele greco-romane din aceste localități, dar și din alte regiuni din Orientul Apropiat, erau corpuri străine și izolate în mijlocul unor construcții de alt stil, care semănau leit cu cele descoperite la Assur și Hatra (orașe situate la răsărit de Eufrat și care făcuseră deci parte din Imperiul part). S-a mai constatat că tocmai stilul necunoscut până atunci al acestor construcții se afla la baza multor monumente creștine. De aceea, vechea convingere că arta creștină ar fi derivată din arta romană începea să-și piardă valabilitatea. Descoperirile revelaseră existența unei arte orientale de sine stătătoare care, împreună cu cea greacă, a dat naștere artei creștine. Elocvent în acest sens este titlul unei lucrări din 1901, a celebrului istoric Strzygowski: *Orient sau Roma?*. În deceniile următoare, după cercetarea a și mai multor situri arheologice (atât din Orientul Apropiat, cât și din Afghanistan și de pe văile fluviilor Indus și Gange), problema a devenit mai complicată, noua dilemă fiind *Orient sau Grecia?*

În anul 1960, arheologul francez Daniel Schlumberger a încercat rezolvarea acestei probleme, în lucrarea *Descendants non méditerranéens de l'art grec*, în care arată existența, alături de arta greco-romană, și a unei arte greco-orientale în Asia iranizată, adică în spațiul geografic cuprins între Palmyra și Commagene de pe cotul Eufratului (în vest), până în Afghanistan și valea Gangelui (în est). A mai arătat că această artă greco-orientală a dat naștere la două mari tradiții artistice, anume arta parților și apoi cea a kușanilor⁴⁴.

Aceste tradiții artistice au caracteristici comune. Temele și motivele iconografice sunt aceleași. Cele mai frecvente sunt scenele de vânatoare. Ele apar pe basoreliefuluri, pe fresce, pe desenele de pe pereți (mai ales la Dura Europos) sau împodobind piese de aur și diferite alte bijuterii și sunt cunoscute atât la parți, cât și la kușani, dar și în sudul Rusiei (în mormintele sciților și ale sarmaților, sau între ruinele coloniilor grecești de pe țărmul de nord al Mării Negre), ba chiar în China dinastiei Han. De asemenea, tema călărețului este foarte des întâlnită. Pe peretele unei locuințe din Dura Europos s-a păstrat desenul (grafitti) al unui războinic aflat călare pe cal (atât omul, cât și animalul fiind îmbrăcați în zale). Interesant este răspândirea temei ospățului (atât pomana pentru morți, cât și ospătarea musafirului). Uneori, această temă urmează după scena vânătorii, ospățul având loc în cinstea eroului răpus de către animalul vânat. Asemenea scene se găsesc desenate pe pereții caselor din Dura sau în mormintele din Palmyra, cât și pe piese de aur din Olbia și alte colonii grecești de pe țărmul pontic, sau în morminte din Asia centrală ori din India de nord. De o frapantă asemănare sunt mai ales bijuteriile de aur brut, răspândite pe întregul teritoriu al culturii comune orientale⁴⁵. Alte teme iconografice des întâlnite sunt, de pildă, cea a luptei regelui împotriva uzurpatorului (lupta se desfășoară întotdeauna călare), precum și cea a jertfei (prezentând un preot sau un nobil în fața unui altar).

Deși aceste teme se află răspândite din Orientul Apropiat și Europa răsăriteană până în Asia centrală și India de nord, totuși există deosebiri în modul de abordare. În operele kușanilor, influențele elenistice sunt mai pronunțate decât la

44. R. Ghirshman, *op. cit.*, p. 2-3.

45. *Ibidem*, p. 265-276.

parți, în timp ce la aceștia din urmă predomină influențele iranienilor din stepă. Arta parților reprezintă o sinteză a mai multor stiluri: pe temelia tradițiilor vechi-iraniene s-au așezat influențe nomade central-asiatice, elenistico-seleucide și vechi-orientale. Caracteristica tuturor operelor artistice ale parților este frontalitatea absolută și încremenirea sau rigiditatea figurilor⁴⁶. Personajele sunt înfățișate întotdeauna din față (imaginea din profil lipsește aproape cu totul), însă ceea ce se remarcă mai mult este faptul că ele sunt parcă încremenite, lipsite de viață. Aceasta se vede cel mai bine în scenele cultice. În Dura Europos, în "Templul zeilor palmyrieni" (construit în anul 70 d. Hr.), există o frescă numită *Jertfa lui Konon*. La dorința unei familii, doi preoți îmbrăcați în alb și purtând o tiară pe cap, săvârșesc jertfa în fața unui altar. Atât cei doi sacerdoți, cât și reprezentantul familiei, au privirile ațintite în față, iar dacă unul dintre preoți nu ar avea mâna îndreptată spre altar, nu ne-am da seama că este vorba de un act de jertfă. Pe un vas descoperit la Assur este pictat un preot cu ochii ațintiți în față și cu mâna îndreptată spre un altar. La fel la Bisotun, pe o stâncă izolată, este reprezentat un principe part în aceeași poziție. Iar la Palmyra s-a descoperit alt basoreliev (datând din 154 d. Hr.) reprezentând un preot aflat între doi zci călare, aducând jertfă în fața unui altar. Rigiditatea este aici și mai evidentă. În timp ce caii sunt prezentați din profil, cei doi zci, precum și preotul, au ochii ațintiți în față, astfel că între ei nu pare să existe nici o relație⁴⁷.

Această prezentare frontală și rigidă nu se întâlnește în basoreliefurile epocii ahemenide. Avem de a face cu un regres din punct de vedere tehnic și artistic. Însă, datorită faptului că sunt urmarea reacției naționale din Imperiul part de la începutul secolului I al erei creștine, ele reprezintă un progres din punct de vedere național, constituind prima etapă din evoluția așa-numitei *arte neoiraniene*, preluată și dezvoltată mai apoi de către dinastia sasanidă⁴⁸.

Orientul Mijlociu ca loc de întâlnire a diverselor tradiții spirituale

Comunitatea culturală greco-orientală din Orientul Mijlociu și Asia Centrală se vădește și prin pluritatea ideilor spirituale și prin sincretismul religios. Mai întâi trebuie atrasă atenția asupra faptului că lumea iraniană a adus acestei comunități culturale o bogată moștenire religioasă, care și-a lăsat amprenta asupra dezvoltării spirituale din întregul spațiu mediteranean. Este vorba de zoroastrianism, credința care a predominat în Iran timp de aproximativ 15 secole (deci chiar și după cucerirea musulmană).

a) *Reforma religioasă a lui Zarathushtra*. Întemeietorul acestei religii este un personaj istoric, născut în anul 599/598, contemporan deci cu Ieremia și cu Deutero-Isaia. Sacrificator și cântăreț (deci preot al vechii religii ariene), căsătorit și cu doi copii, destul de sărac, Zarathushtra a început să propovăduiască, în jurul anului 569, păstorilor arieni din zona Oxus (Amu-Darya), în Uzbekistanul de

46. M. Rashad, *Iran. Geschichte, Kultur und Traditionen – antike Stätten und islamische Kunst in Persien*, ed. II, Köln, 2000, p. 59-60.

47. R. Ghirshman, *op. cit.*, p. 47, 53 și 75.

48. R. Ghirshman, *op. cit.*, p. 87, 278.

azi⁴⁹, reformând vechile forme de trăire religioasă ale populației ariene⁵⁰. Centrul reformei lui Zarathushtra a fost acela de a cere adeptilor săi să aleagă binele și să lupte împotriva răului. Nu a introdus un zeu nou, ci a ridicat un zeu populat (*Ahura*) la poziția unică de Domn deplin, singur creator și singur vrednic de a i se aduce slujire. Numele acestuia este Ahura Mazda (Domnul Înțelept)⁵¹. Numerosul panteon al vechilor arieni a fost relativizat, unii zei fiind considerați simple entități divine abstracte (*Ameshas Spentas*), fie diavoli (această soartă au avut-o zeii tradiționali – *daeva*; termenul *diavol* vine tocmai din această reformă a lui Zarathushtra). Contrastul dintre bine și rău va duce la accentuarea dualismului, chiar în sânul divinității.

Însă Zarathushtra nu a propovăduit o religie dualistă. Entitățile divine (cele șapte *Ameshas Spentas*, care i-au înlocuit pe *asura*) au apărut, conform învățăturii lui Zarathushtra, ca urmare a nașterii lor de către Ahura Mazda. Cea dintâi entitate este *Spenta Mainyu*, adică Sfântul Duh⁵². Dar acesta are un frate geamăn, anume *Angra Mainyu* sau Spiritul Distrugător sau Dușman, al cărui nume, nota bene, nu apare decât odată menționat în *Gathas*⁵³. Din punct de vedere logic, dacă Ahura Mazda este tatăl Spiritului Sfânt, atunci este, de asemenea, și tatăl Spiritului Distrugător, care a ales răul din proprie inițiativă! Așadar, pe de o parte, zeul suprem, Ahura Mazda, nu este confruntat cu un anti-zeu. Iar pe de altă parte, Ahura Mazda nu e responsabil de apariția răului. Deși a știut că Angra Mainyu va

49. F. Altheim, *Das alte Iran*, p. 142.

50. Religia iraniilor până la reforma lui Zarathushtra prezintă trăsături comune cu cea a vechilor indieni. Divinitățile erau de două tipuri, ambele pozitive: stăpânii (*ahura* sau *asura*) și zeii (*daiva* sau *daeva*) (cf. Mircea Eliade, Ioan P. Culianu, *Dicționar al religiilor*, București, 1993, p. 269). *Daeva* erau zei sau puteri ale naturii (divinități ale naturii – *theoi*), precum cerul, lumina, furtuna. *Asura* erau divinități care se aflau într-o relație cu oamenii, protejând moralitatea și inspirând respect, teamă și frică (*daimones*) (A.J. Carnoy, *Zoroastrianism*, în "Encyclopædia of Religion and Ethics" (ed. James Hastings), New York, 1955, vol. XII, p. 863). Un loc important în religia vechilor arieni îl deținea sacrificiul animalelor (în special al vitelor) în cadrul unor serbări orgiastice nocturne, unde un rol mare îl juca un gen de beție (folosindu-se în acest scop o plantă cu proprietăți halucinogene, numită *haoma*). În această stare de transă, căpeteniile de triburi (*kavi*) prooroceau (B. Brentjes, *op. cit.*, p. 84). Reforma lui Zarathushtra reprezintă o reacție împotriva cultului orgiastic, interpretând vechile credințe, convertindu-le în concepții etice (Ovidiu Drimba, *Istoria culturii și civilizației*, vol. I, București, 1985, p. 222). A avut loc în acest fel o revoluție puritană a moravurilor.

51. *The Penguin Dictionary of Religions*, 1984, p. 28. De fapt, exaltarea lui Ahura Mazda este anterioară reformei lui Zarathushtra, ceea ce dovedește că există deja o tendință care promova partea etic-morală a credinței (A.J. Carnoy, *op. cit.*, p. 863).

52. Capacitatea de abstractizare a lui Zarathushtra este enormă. Traducerea exactă a termenului *Amesha Spentas* ar fi *Nemuritorii Binevoitori*, astfel arătându-se natura lor divină. Numele lor nu sunt personale, ci prezintă aspecte ale naturii divine, pe care omul trebuie să le împărtășească (exceptând însă una dintre entități, anume *Spenta Mainyu* – Sfântul Duh). Acești *Nemuritorii Binevoitori* sunt: *Sf. Duh*, *Gândirea dreaptă*, *Justiția*, *Domnia/Puterea*, *Devoțiunea*, *Sănătatea și Nemurirea*. Datoria omului este să respingă minciuna (*Druj*) și să se lase călăuzit de Gândirea Dreaptă, să trăiască o viață în Dreptate și Devoțiune. În acest fel, el va avea parte de Domnie/Putere, Sănătate și Nemurire. Cu alte cuvinte, datoria de bază a omului este să facă ca aceste entități divine să sălășluiască și să trăiască în el (*Ibidem*, p. 35-36).

53. James Hope Moulton, *Magi*, în "Encyclopædia of Religion and Ethics" (ed. James Hastings), New York, 1955, vol. VIII, p. 244.

alege răul, nu l-a împiedicat. Vechii zei arieni, *daeva*, au mers pe urmele lui Angra Mainyu, alegând răul și minciuna. Astfel, dualismul sau lupta între bine și rău a apărut abia în generația a doua a teogoniei⁵⁴.

În contextul luptei dintre cele două spirite gemene, datorită omului, aceea de a face ca Sfinții Nemuritori să trăiască în el, nu mai este o simplă problemă de etică, ci una de responsabilitate personală, de alegere între bine și rău, între adevăr și minciună. Omul este înzestrat cu liberul arbitru, la fel ca și Ahura Mazda (care a ales să creeze lumea bună) și la fel ca și spiritele gemene sau zeii tradiționali ai arienilor. Această responsabilitate personală a omului, această datorie a lui de a alege liber între bine sau rău, este marca noutate adusă de reforma religioasă a lui Zarathushtra⁵⁵.

Conștientizând lupta dintre spiritele gemene sau dintre bine și rău, Zarathushtra este convins de victoria finală a binelui. Deoarece lumea a fost creată bună, nu se poate vorbi de un sfârșit al lumii (deci conform lui Zarathushtra, timpul este liniar și nu ciclic), ci de o purificare a ei de elementele rele, învinse până la urmă de Ahura Mazda. Zarathushtra este nerăbdător să vadă această biruință. În acest context, reformatorul religios vorbește și de un mântuitor, cerându-i lui Ahura Mazda: "Fă-ne să-l cunoaștem pe mântuitorul care va vindeca existența"⁵⁶. Aceasta se va naște dintr-o fecioară, însă din sămânța lui Zarathushtra, va învia morții și va judeca lumea (judecata de apoi), purificând întreaga existență⁵⁷.

Cultul divin dobândește în cadrul reformei religioase și morale a lui Zarathushtra un rol purificator. Important pentru Zarathushtra sunt nu jertfe materiale, ci cele spirituale. Alegând binele, persoana umană se dedică lui Dumnezeu, jertfind "viața propriului trup"⁵⁸. Acest sacrificiu spiritual al fiecărei persoane contribuie la triumful vieții, al Binelui. De aceea, întreaga viață a omului trebuie să fie un serviciu sau cult divin. Rugăciunile trebuie săvârșite în deplină puritate. Iar această stare este dată în special de prezența focului, care, în toate formele sale, de la razele soarelui, până la focul din vatra casei, este sacru, constituind un element de legătură cu Ahura Mazda, cu forțele luminii și ale Binelui. Focul este identificat cu Spiritul Sfânt (*Spenta Mainyu*), și împreună cu soarele este asociat cu Ahura Mazda. Iar mântuitorul, în final, va purifica și spiritualiza lumea prin focul eshatologic⁵⁹.

De aceea, focul a devenit și centrul cultului divin (*yasna*) săvârșit de preot, căci jertfa sângeroasă a animalelor a fost înlăturată. Cultul zoroastrian este spiritual într-o asemenea măsură, încât însuși termenul de *sacrificiu* – *yasna* este echivalent cu noțiunea de *gândire*. *Gathas* spune că Ahura Mazda l-a întrebat pe Zarathushtra "Cui vrei să-i adresezi cultul tău?", iar profetul i-a răspuns "Focului tău! Dându-i ofrandă de venerație, vreau să mă gândesc din toate puterile mele la Dreptate" (*Yasna* 43, 9). În acest fel, sacrificiul a devenit ocazia sau suportul meditației teologice. Iar altarul focului a rămas până în ziua de azi centrul religios al religiei zoroastriene⁶⁰. În jurul focului sunt consacrate anumite materii (apă,

54. Mircea Eliade, *Istoria credințelor...*, p. 326-327.

55. Franz Altheim, *Das alte Iran*, p. 156.

56. M. Eliade, *Istoria credințelor...*, I, p. 329.

57. *The Penguin Dictionary of Religion*, p. 127.

58. F. Altheim, *Das alte Iran*, p. 155.

59. M. Eliade, *Istoria credințelor...*, p. 339 și 331.

60. M. Eliade, *Istoria credințelor...*, p. 331.

plante, pâine), în timpul recitării textelor sacre. Dacă inițial cultul se săvârșea sub cerul liber, în preajma unui foc, mai târziu s-au construit temple, ca spații sacre, în care flacăra se întreținea ca să nu se stingă niciodată. Și azi sunt în Iran astfel de temple cu "focuri veșnice".

Scopul cultului divin săvârșit de sacerdot, de *zaotar*, este acela de a purifica și a consacra lumea materială, de a o uni pe aceasta cu lumea spirituală⁶¹, anticipând sacrificiul final prin care mântuitorul Saoshyant va transfigura lumea⁶². Textele târzii ale zoroastrianismului vor arăta în ce va consta acest sacrificiu eshatologic săvârșit de mântuitorul Saoshyant: învicerea morților, urmată de judecata finală și învingerea definitivă a Răului. De fapt, este vorba de o nouă creație, trupurile fiind re-create din nou⁶³.

b) *Pătrunderea în Apus a zoroastrianismului.* Zarathushtra a trăit în teritoriile iraniene răsăritene. După ce acestea au fost incluse de Cyrus cel Mare în Imperiul ahemenid, ideile reformei religioase au pătruns până în Media, Persia și Mesopotamia⁶⁴. Magii⁶⁵ au preluat aceste idei, însă nu fără a le aduce unele adaosuri. Zoroastrianismul a devenit, ce-i drept, religia cea mai importantă a Orientului Mijlociu, dar numai cu prețul unui compromis realizat cu vechile credințe existente. Este vorba de așa-numita *sinteză sacerdotală* a credinței zoroastriene, sinteză realizată de magii care, interpretând și sistematizând mesajul puritan al lui Zarathushtra, au reintegrat elemente tradiționale în cult, îmbinând "concepții și învățături paleo-iraniene și ale Asiei anterioare într-o religie și o filosofie a naturii, a cărei profunzime și bogăție de idei avea să dea zaratuismului pecetea univer-

61. *The Penguin Dictionary of Religion*, p. 335.

62. M. Eliade, *Istoria credințelor...*, p. 344-345.

63. *Ibidem*, p. 349; *The Penguin Dictionary of Religion*, p. 127.

64. Problema pătrunderii în Apus a ideilor zoroastriene și cea a relației dintre noua religie și mării Regi ahemenizi i-a preocupat pe cercetători. Pe de o parte, numele lui Zarathushtra nu apare pe nici una din inscripțiile ahemenide. Pe de altă parte, în aceste inscripții se pomenește de opoziția dintre Ahura Mazda și *daeua*, nici un alt zeu nu este amintit (abia mai târziu regii Artaxerxe II și III au început să aducă cinstire zeilor Mithra și Anahita). Însă chiar dacă religia perșilor din timpul Ahemenizilor nu are nimic de-a face, în mod oficial, cu Zarathushtra, teologia Ahemenizilor abundă totuși în expresii abstracte, fiind "plină de preocupări morale" (M. Eliade, *Istoria credințelor...*, p. 334; F. Altheim, *Das alte Iran*, p. 165; Burchard Brentjes, *op. cit.*, p. 98). Motivul îl constituie revolta pe care au organizat-o magii după moartea lui Kambyse (în anul 522), când l-au ridicat pe tron pe Gaumata (declarat în mod fals ca fiind Bardia, fratele lui Kambyse). Dar Darius, un general al Marului Rege decedat și înrudit cu acesta, cunoscând faptul că Bardia fusese ucis de însuși Kambyse, i-a învins pe magi, iar numele lui Zarathushtra a fost domnat în toată perioada ahemenidă (până la cucerirea lui Alexandru Macedon), în pofida faptului că ideile sale reformatoare au fost îmbrățișate (F. Altheim, *Das alte Iran*, p. 164-165).

65. Potrivit istoricului Herodot, magii au fost unul din cele șapte triburi ale mezilor, având sarcina de a păstra tradițiile religioase ale poporului. În Imperiul medic au devenit o castă creditară de sacerdoți, comparabilă cu cea a leviților din vechiul Israel și cu cea brahmană din India. În timpul lui Cyrus cel Mare, ei au preluat învățăturile lui Zarathushtra, fiind considerați mai apoi discipolii acestui reformator religios, iar în epoca ahemenidă clasa sacerdotală prin excelență a noii religii (M. Eliade, *Istoria credințelor*, p. 338; F. Altheim, *Das alte Iran*, p. 163; Burchard Brentjes, *Civilizația veche a Iranului*, București, 1976, p. 99).

salității"⁶⁶. S-a recuperat astfel parțial practica jertfelor sângeroase, precum și folosirea băuturii *haoma*. *Nemuritorii Binefăcători* – acela *Amesha Spanta* – au fost transformate în *yazata*, adică zeități depline, în slujba lui Ahura Mazda. De asemenea, s-a dezvoltat cultul unor vechi zei arieni, Mithra și Anahita, cărora ultimii regi ahemenizi le-au ridicat temple⁶⁷.

Dar de cea mai mare importanță pentru conturarea doctrinei zoroastriene au fost influențele venite dinspre vechile religii ale Mesopotamiei. După cucerirea de către Cyrus cel Mare a acestui vechi focar de civilizație, zoroastrianismului a asimilat elemente din vechea teologie astrală babiloniană-caldeeană. Iar mesajul moral al lui Zarathushtra s-a transformat treptat într-o religie dualistă, dualismul regăsindu-se atât în cosmogonie și teogonic, cât și în soteriologie. Acest zoroastrianism evoluat conține mai multe trăsături esențiale: În primul rând separația dintre universul material, aflat sub conducerea lui Ahura Mazda, și cel supus lui Angra Mainyu, domnul întunericului⁶⁸. Ahura Mazda și Angra Mainyu (numiți în persana medie sau pahlavi Ohrmazd și Ahriman) există din veșnicie, Ahura Mazda fiind mărginit în spațiu de Angra Mainyu, care însă e mărginit atât în timp, cât și în spațiu⁶⁹.

În al doilea rând, Ahura Mazda prevede atacul lui Angra Mainyu și produce o creație "ideală-spirituală" (*Menok*), care a existat timp de 3000 de ani. După aceea a creat lumea pământescă (creația *getik*)⁷⁰, ca și "câmp de bătălie, unde să se poată desfășura lupta dintre bine și rău, ideea fiind aceea că Ahriman va fi ispitit să coboare din lumea *menok* în cea *getik*, unde armele fizice ale lui Ahura Mazda îl vor doborî în cele din urmă". Dar practic, prin aceasta, Ahura Mazda a permis ca Ohriman să-l limiteze în spațiu, adică i-a permis să dobândească locaș în lumea materială⁷¹. Trebuie însă remarcat aici că înainte de a crea lumea materială, Ahura Mazda i-a întrebat pe *Fravașii* (spiretele preexistente, locuind din cer), dacă sunt de acord cu întruparea, pentru a lupta mai bine împotriva lui Ahriman. *Fravașii* se învoiesc și de bună voie preiau haina materială, manifestând atașament față de muncă și, în cele din urmă, față de materie⁷². Prin acești luptători întrupați, întreaga lume materială este unită în războiul împotriva răului. Prin urmare, zoroastrianismul nu încurajează ascetismul sau mortificarea trupului, practicile ascetice fiind considerate ca având un efect de slăbire a capacităților de luptă împotriva răului⁷³.

În al treilea rând, zoroastrianismul a preluat de la babilonieni așa-numitul *an cosmic*, sau *an al lumii*. Istoria întregii omeniri a fost împărțită în patru părți a câte 3000 de ani (se resimte influența anotimpurilor)⁷⁴. În prima etapă există doar lumea spirituală. În cea de-a doua etapă se creează lumea materială, după care se

66. B. Brentjes, *op. cit.*, p.100.

67. Eliade/Culianu, *op. cit.*, p. 271-272.

68. H. Stuard Jones, *Mithraism* în "Encyclopaedy...", vol. VIII, p. 753.

69. M. Eliade, *Istoria credințelor...*, II, p. 307.

70. *Ibidem*.

71. Peter Clark, *Zoroastrianism. An Introduction to an Ancient Faith*, p. 78, apud site-ul www.mystae.com/restricted/streams/gnosis/zortoaster.html, p. 7.

72. M. Eliade, *Istoria credințelor...*, II, p. 308.

73. P. Clark, *op. cit.*, p. 131, în site-ul citat, p. 7.

74. Peter Clark, *op. cit.*, p. 50 (pe site-ul citat, p. 10).

manifestă și primul atac al lui Ahriman. În cea de-a treia etapă are loc bătălia între cele două lumi (bună și rea și nu materială și spirituală), iar bătălia se dă pentru și de către fiecare ființă care populează universul material. În cea de-a patra etapă, Ahura Mazda trimite o serie de mântuitori care îl vor înfrânge pe Ahriman și vor purifica lumea⁷⁵. Prin urmare, în zoroastrianismul târziu s-a dezvoltat ideea unei succesiuni de mântuitori, câte unul la fiecare mie de ani, cel dintâi fiind Zarathushtra, tradiția stabilind existența a trei astfel de mântuitori⁷⁶.

Doctrina zoroastriană s-a sistematizat destul de târziu, abia în timpul dinastiei sasașide. Până atunci însă, zoroastrianismul a cunoscut tradiții diferite. De exemplu, dualismul a fost interpretat nu ca luptă între bine și rău, ci între lumea spirituală și cea materială, aceasta din urmă ajungând să fie considerată rea, ca mijloc folosit de Rău împotriva Binelui. Ca urmare a acestei doctrine, sufletul a început să fie văzut ca o scânteie divină de lumină care a coborât din înaltul cerului și a dobândit un înveliș grosier și material care cuprinde în sine toată stricăciunea. iar pe de altă parte, zeul Mithra a dobândit rolul unui mijlocitor între cele două lumi, iar apoi pe acela de mântuitor. Aceste învățături au fost propovăduite în special de magii din Mesopotamia, care au adoptat și numeroase elemente de teologie astrală (despre influențele corpurilor cerești și a destinului asupra comportamentului uman)⁷⁷.

Dar zoroastrianismul a pătruns și în Asia Mică, iar aici principalii zei iranieni (Mithra⁷⁸ și Anahita) au fost asimilați cu zeități autohtone (Anahita cu Marea Mamă, iar Mithra cu Attis). Cel mai bine este ilustrat acest sincretism în mausoleul pe care Antioh I din Commagene l-a construit pe muntele Nemrud Dagh (lângă orașul turcesc de azi Adiyaman). Acest mare monument funerar reflectă dubla tradiție (elenistică și persană) existentă în lumea mediteraneană, dar mai ales în Asia Mică. În inscripția funerară, Antioh I se numește persan; preotul sanctuarului care-i duce sacrificiile comemorative poartă veșmântul persan. Strămoșii neamului său sunt, potrivit inscripției, atât perșii (Darius, pe linie paternă), cât și grecii (Seleucos, pe linie maternă)⁷⁹.

75. William Bramley, *The Gods of Eden*, în site-ul citat mai sus, p. 13-14.

76. P. Clark, *op. cit.*, p. 66, în site-ul citat, p. 14.

77. H. Stuart Jones, *Mithraism* în "Encyclopaedy...", vol. VIII, p. 753-754.

78. După cum arată istoricul francez Turcan, "Numele lui Mithra provine din rădăcina *mei* (ce implică ideea de schimb), îmbinată cu un sufix instrumental. Deci, este vorba de o modalitate de schimb, de un *contract* ce reglează raporturile umane și stă la baza vieții sociale. În sanscrită, *mitra* semnifică *prieten* sau *prietenie*, ca și *mihra* în persană. În *zend*, *mithra* desemnează cu precizie *contractul*, ce a sfârșit prin a fi divinizat, urmând același proces și *Venus* – *furmecul* la romani (...). El vede totul, asemeni soarelui, ce este marele său ochi. Este un zeu binevoitor, apropiat oamenilor, un zeu luminos și just, ce oferă vegetația luxuriantă, armonia și sănătatea" (R. Turcan, *Culte orientale în lumea romană*, București, 1998, p. 225-226). Fiind și un zeu luptător, Mithra a devenit patronul șahilor arsacizi (M. Eliade, *Istoria credințelor...*, II, p. 313), cât și al dinastiilor elenistice din Anatolia răsăriteană (din Pont, Armenia, Cappadocia, Commagene). Numeroși suverani din aceste regate au purtat numele Mithradates. Legătura dintre acești suverani și zeul Mithra este ilustrată cât se poate de clar în basorelieful funerar din Nemrud Dagh (de lângă orașul turcesc Adiyaman), în care regele citor Antioh I din Commagene este întâmpinat și salutată de zeu Mithra (R. Ghirshman, *op. cit.*, p. 57-65).

79. Th. Mommsen, *op. cit.*, IV, p. 222.

În al doilea rând, monumentul funerar este interesant și datorită statuilor colosale reprezentând capul regelui Antioh, înconjurat de capetele a patru zei, ale căror nume reflectă dualismul tradițiilor culturale: Zeus-Ahura Mazda (sau Oromasdes, cum este numit în inscripție); Apolo-Mithra, Heracle-Verethragna (Ares) și zeița Commagene. În alte două basoreliefe (cu înălțimea de 2, 26 m), regele Antioh este întâmpinat de zeii Mithra și Verethragna, care dau mâna cu el. Influența elenistică se remarcă nu doar prin stilul statuilor și al reliefelelor, cât și prin prezentarea antropologică a zeilor (interesantă este scena cu zeul Mithra, identificat ca zeu al soarelui, deoarece capul său este înconjurat de o aureolă solară). În schimb, persane sunt motivele scenelor, cât și tendința spre colosal⁸⁰.

c) *Așteptarea unui Mântuitor*. Magii, deși de tradiții diferite, au jucat un rol important în organizarea vieții sociale și spirituale a Iranului part, alcătuind, pe lângă nobilimea funciară laică, cel de-al doilea corp electoral care îl alegea și întrona pe marele șah al Iranului arsacid⁸¹.

Dar, rolul cel mai important al magilor în istoria spirituală a omenirii a fost acela că au păstrat trează așteptarea venirii Mântuitorului. Întreaga lume orientală aștepta venirea unui Rege Mântuitor, a cărui naștere urma să fie vestită de o cometă⁸². Iar magii, renumiți pentru cunoștințele lor de astrologie⁸³, încercau, prin interpretarea așezării stelelor pe firmamentul ceresc, să stabilească data nașterii Mântuitorului. La Șiz, în Media (azi Takht-e Sulciman, în Azerbaidjanul iranian apusean), a existat un mic principat sacerdotal (numit și "comunitate a magilor"⁸⁴). "Acolo s-ar fi întrunit an de an magii, pentru a aștepta nașterea regelui lumii, reîncarnarea lui Mithra. O coloană de lumină, o stea a norocului trebuia să fie, după *Cronica din Zuknin*, semnalul înfăptuirii mântuirii. Coloana sau steaua intră într-o peșteră de munte și magii sunt chemați să se apropie: «Și noi am văzut steaua intrând în peștera tezaurului ascunselor mistere și am auzit o voce blândă și smerită care ne chema și spunea: Intrați cu dragoste aici... Și am intrat..., ne-am ridicat ochii și am văzut acea lumină ce nu poate fi descrisă de gură de om. Și pe când lumina se concentra, se făcea că ne apărea, ca mădularele unui om mic și smerit, iar acesta ne-a spus nouă: Pace vouă... vi s-a arătat în făptura unui om mic, umil și slab, pentru că locuitorii lumii nu sunt în stare să vadă splendoarea-unicului fiu al Tatălui măreției..."⁸⁵.

80. R. Ghirshman, *op. cit.*, p. 57-65.

81. Th. Mommsen, *op. cit.*, IV, p. 175.

82. Regăsim aceste tradiții în biografia fabuloasă a ultimului monah elenistic, regele Mithradates VI Eupator al Pontului. Legendele spuneau că nașterea sa ar fi fost precedată de apariția unei comete, și ca un fulger a coborât asupra pruncului nou născut și nu i-a lăsat decât o mică cicatrice (M. Eliade, *Istoria credințelor...*, II, p. 300).

83. James Hope Moulton, *Magi*, în "Encyclopaedia of Religion and Ethics (ed. James Hastings), New York, 1955, vol. VIII, p. 243.

84. R. Ghirshman, p. 87.

85. G. Widengren, *Iranische Geisterwelt von den Anfängen bis zum Islam*, p. 227-230, apud B. Brentjes, *op. cit.*, p. 157. Este minunat acest fragment dintr-o veche cronică persană, care atestă atât așteptarea de către magi a unui Mântuitor, precum și semnul prezicator al venirii Acestuia: steaua de pe cer. Astăzi o călătorie la ruinele vechii comunități de magi de la Șiz este la fel de emoționată. Ruinele sunt situate pe un platou înalt de aproximativ 2000 m altitudine, înconjura de mai mulți munți înalți (nu fără temeii numele actual al așezării este Takht-e Solaiman, adică Tronul

Deosebit de semnificativ pentru ilustrarea existenței acestei comunități culturale greco-orientale este faptul că cinstirea și cultul zeului Mithra a depășit granițele teritoriului stăpânit de Arsacizi. Numele acestui zeu este întâlnit pe monedele kușane⁸⁶, în timp ce în Imperiul roman, cultul său s-a răspândit sub forma unei religii de mistere⁸⁷.

d) *Diaspora iudaică de la răsărit de Eufrat*. Așadar, frontiera politică dintre Imperiul roman și cel part nu a constituit o piedică în circulația ideilor religioase. Iar acest fapt a fost favorizat și de politica tolerantă, în acest domeniu, atât a romanilor, cât și a parților. Ideile dualiste ale religiei zoroastriene iraniene au găsit ecou în mediile culturale din spațiul mediteranean, în timp ce noi credințe din Apus și-au găsit curând adepți în Orientul Mijlociu și Asia Centrală.

Un exemplu în acest sens îl constituie religia iudaică. La începutul erei creștine, în Imperiul roman viețuiau șapte milioane de evrei (dintre aceștia doar o treime în Palestina), iar în Parția numărul acestora atingea cifra de un milion, cei mai mulți răspândiți în special în nouă orașe din Mesopotamia (cele mai importante fiind Edessa, Mosul, Nisibis, Nehardea, Pumpeditha și Sura)⁸⁸. În timpul domniei șahului part Artaban III (12-41 d. Hr.), în centrul Mesopotamiei (în jurul orașului Nehardea) a fost organizată o mică republică evreiască, aflată în relație de vasalitate față de Curtea aracidă. Conducătorii ei au fost doi frați, Asinai și Anilai, iar mica lor formațiune politică a dăinuit timp de 15 ani (27-42 d. Hr.)⁸⁹. Iar în deceniile următoare, însăși dinastia micului regat Adiabene s-a convertit la iudaism⁹⁰, ceea ce a pricinuit mari greutatea creștinilor⁹¹.

După ce românii au distrus templul din Ierusalim, în anul 70 d. Hr., numeroși evrei și-au găsit refugiu în Regatul parților. "Babilonia a devenit a doua lor patrie. Relația lor cu conducătorii a rămas flexibilă; îndatoririle lor erau limitate la plata

lui Solomon). S-au păstrat până azi aproape intacte zidurile rotunde ale așezării (de 1200 m lungime, 5 m grosime și 14 m înălțime), străpunse de două porți și de 27 turnuri (R. Ghirshman, p. 357, explicația figurii 47). În mijlocul așezării se află un lac adânc de 60 m, dar cu o apă atât de bogată în minerale, încât nu poate adăposti nici o vietate. În jurul așezării, pe întinsul platou, se află numeroase izvoare termale (M. Rashad, *op. cit.*, p. 177-180).

86. Răspândirea acestui sincretism religios până în Asia centrală și India de nord este demonstrat și din numele zeilor cinstiți de suveranii kușani: Buddha, apoi zeități hinduse (Oeșo-Șiva), iraniene (Oado-Vado, zeul vântului; Atheșo-Athiș, zeul focului; Miuro-Mithra, Pharro-Farr, zeul vatrei regale), grecești (Helios și Selene), ba chiar și elamite (Nana sau Nanaia, Marca Mamă). Prin urmare, kușanii au deținut un rol de mijlocitori între patru lumi diferite: iraniană, indiană, elenistică și central-asiatic (conform L. Petech, *op. cit.*, p. 440-441).

87. Robert Turcan, *Culte orientale în lumea romană*, trad. Mihai Popescu, București, 1998, p. 224-280.

88. Josy Eisenberg, p. 88-89; F. Altheim, *Das alte Iran*, p. 205.

89. Motivul pentru care Artaban III a permis formarea acestui mic stat evreiesc a fost ajutorul acordat lui de către populația evreiască din Mesopotamia în disputa cu un satrap local rebel. Dar după moartea lui artaban III, Anilai l-a ucis pe un general part pentru a se putea căsători apoi cu soția acestuia. Micul stat evreiesc a fost desființat, iar evreii din mai multe centre ale Mesopotamiei au fost supuși unei scurte persecuții (Werner Keller, *Diaspora. The Post-Biblical History of the Jews*, 1969, p. 43-44).

90. Iosif Flaviu, *Antichități iud.*, XX, 2-4 și 101.

91. J. Eisenberg, p. 95.

capitației și a impozitului funciar. În rest, ei erau lăsați în pace. Nimeni nu se amesteca în problemele lor interne. Ei erau cârmuiți de propriile lor autorități, al căror conducător era *exilarhul*, conducătorul celor din exil (...) Exilarhul era privit drept suprem judecător al tuturor evreilor babilonieni în probleme penale și civile (...) În calitate de căpetenie a administrației, exilarhul supraveghea siguranța publică în cadrul comunității, numea oficiali pentru controlul comerțului și a piețelor, strângea impozitele pentru vistierie (...) În prestigiu și demnitate, acești prinți babilonieni erau egali cu patriarhii iudei din Palestina, iar în probleme seculare, ei dețineau puteri chiar mai mari⁹².

e) *Maniheismul, ca religie universală*. Dar și ideile creștine au putut traversa fără dificultate frontiera Eufratului. Elocvent pentru larga toleranță și pentru sincretismul religios din această vastă comunitate culturală orientalo-elenistică este faptul că ideile creștine au pătruns chiar și printre membri dinastiei arsacide. Rezultatul în acest caz nu a fost însă convertirea Arsacizilor la creștinism. În spiritul sincretist al vremii, un membru al dinastiei, Mani sau Manes (cunoscut în literatura grecească sub numele *Manichaios*) a fondat cea mai universalistă și mai sincretistă religie existentă până în acea epocă. Născut la 14 aprilie 216, Mani s-a considerat din tinerețe destinatarul mai multor revelații divine. După ce a întreprins o călătorie misionară în India, a dobândit dreptul de a propovădui religia sa în întregul Imperiu persan, la cârma căruia se afla deja o nouă dinastie, anume cea sasanidă. Dar în timpul domniei șahului Bahram I (274-277), clerul zoroastrian ortodox l-a acuzat pe Mani de erezie și l-a condamnat pentru aceasta la închisoare (unde a și murit)⁹³.

Mani a intenționat să creeze o religie universală care să integreze principalele învățături ale zoroastrianismului, iudaismului, creștinismului și budismului. La baza sistemului său religios s-a aflat dualismul zoroastrian, anume existența din veșnicie a două principii sau lumi necreate: lumina-binele-lumea spirituală și întunericul-răul-lumea materială. Cele două principii au puteri egale, dar se află în contradicție continuă, lumea materială dorind să înghită și să absoarbă lumina. Omul este o ființă care cuprinde elemente din ambele lumi, datorită sa fiind aceea de a conștientiza adevărata sa stare și de a lupta pentru eliminarea răului din ființa sa⁹⁴. În ajutorul oamenilor, Tatăl cel bun a trimis mai mulți soli care au adus părți

92. Libertatea de care se bucurau evreii în Imperiul part le-a dat posibilitatea înființării unor prestigioase academii teologice. La începutul celui de-al treilea secol al erei creștine, doi intelectuali evrei din Mesopotamia (Abba Areka-Rav și Samuel Jarhinai) au plecat la studii în Palestina, mai precis la Academia din Sepphoris (Galilea). Aici ei au devenit ucenicii patriarhului palestinian Iuda ha-Nasi, cel care a redactat codul *Mişna*, care ordonează și unifică legislația religioasă evreiască. După întoarcerea în Mesopotamia, Samuel și Areka-Rav au întemeiat două renumite academii teologice iudaice: Samuel la Nehardea (în jurul anului 200; în deceniile următoare această academie iudaică a fost frecventată de mai mult de 1200 studenți care dobândeau pregătire nu doar în teologie, ci și în matematică, astronomie și medicină), iar Areka-Rav la Sura (în anul 219), unde se bucură și de întregul sprijin al ultimului rege arsacid, Artaban V (W. Keller, p. 75-76).

93. Până în secolul XIX, ideile maniheice au fost cunoscute doar din scrierile polemice creștine. Dar la sfârșitul secolului al XIX-lea și începutul celui următor, au fost descoperite în Turkestanul chinezesc mai multe scrieri originale ale maniheilor, iar în anul 1930 a fost descoperită în Egipt, la Medinet Madi, o adevărată bibliotecă cu scrieri maniheice (cuprinzând în special epistole și cuvântări ale lui Mani, traduse în jurul anului 400 din siriacă în limba coptă).

94. Din acest motiv, maniheismul a dezvoltat o morală deosebit de rigoristă, omul fiind dator de a se dezice de lumea aceasta, de a refuza să dețină proprietăți.

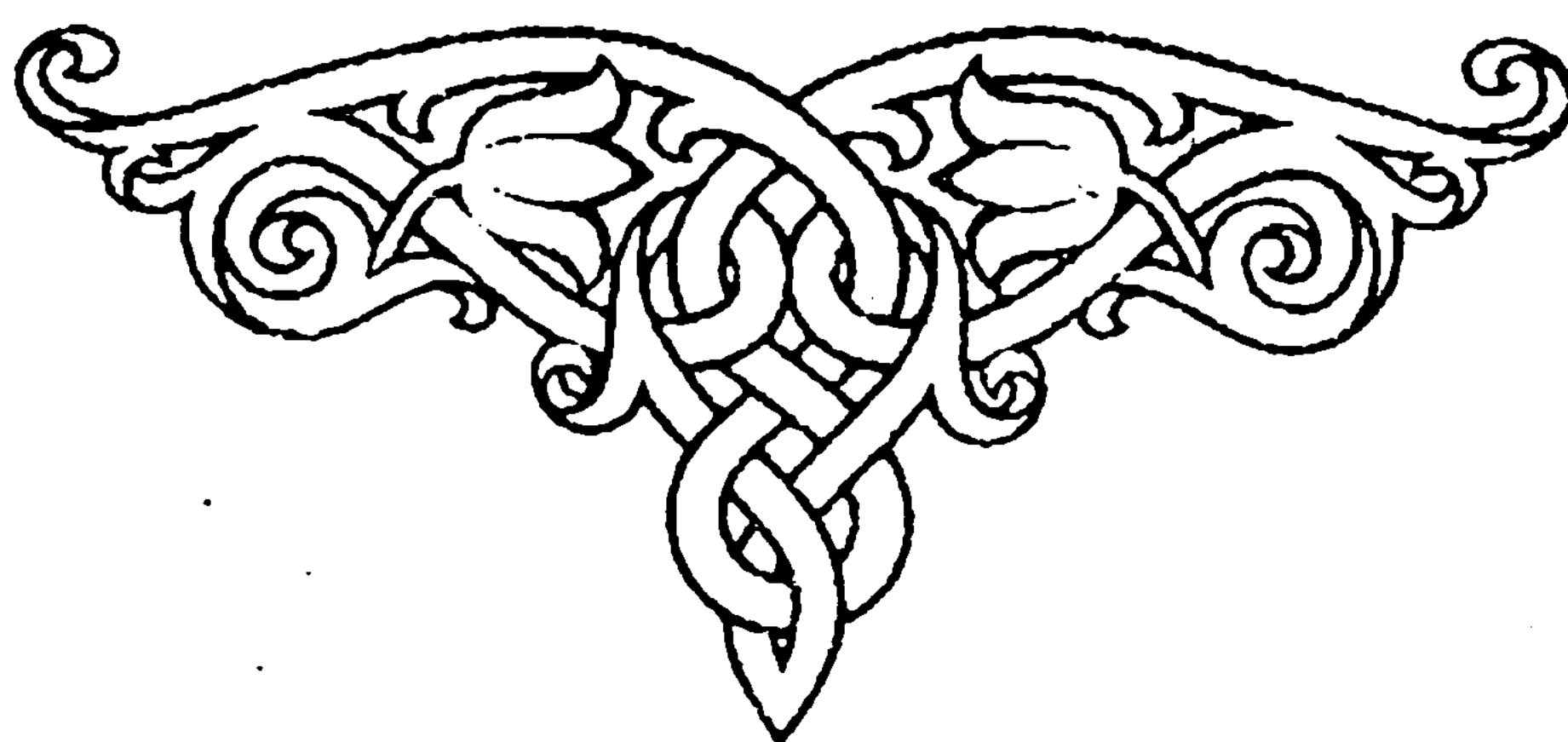
din revelația lumii celei bune: Buddha în India, Zarathustra în Persia și Iisus în Iudeea și în tot Apusul. Cel din urmă joacă un rol deosebit de important în sistemul religios maniheic, întemeietorul noii religii considerându-se "Apostolul lui Iisus Hristos", "Pecetea profetilor" și "Paracletul" promis de Mântuitorul, deci aducătorul revelației desăvârșite. Din acest motiv, Mani s-a arătat deosebit de favorabil unor scrieri creștine. Deși a considerat Vechiul testament ca fiind inspirat în cea mai mare parte de conducătorul lumii întinericului, față de scrierile neotestamentare a avut opinii mai favorabile. Însă de o deosebită receptare s-au bucurat anumite scrieri apocrife creștine, în special *Evanghelia Sf. Toma și Legenda lui Abgar*⁹⁵.

Influența creștină se vedește și în modul de organizare a maniheismului pe plan social. Mani a înființat o adevărată Biserică, foarte bine organizată din punct de vedere ierarhic. Conducătorul acestei Biserici s-a aflat la Babilon și purta numele de *Căpetenia apostolilor* sau *Rege al Religiei*. Treptele ierarhice cuprindeau 12 apostoli, 72 episcopi (sau învățători ai adevărului) și 360 preoți. Credincioșii considerați *aleși* – *electi* erau considerați ca făcând parte din treapta diaconilor. Prin acest mod de organizare, maniheismul a constituit un concurent de seamă pentru Biserica creștină din secolele III-IV⁹⁶.

Lector univ. drd. PAUL BRUSANOWSKI

95. *Handbuch der Kirchengeschichte*, (ed. Hubert Jedin), vol. I. p. 299-306.

96. Noua religie s-a răspândit rapid. Însuși Mani a contribuit la propovăduirea ei. În călătoriile sale misionare a traversat granița Imperiului persan, ajungând până la Nisibis (intrată în componența Imperiului roman în anul 195). Din Mesopotamia, noua religie s-a răspândit în Siria, Arabia și Egipt, unde a luat ființă un puternic centru misionar pentru întregul spațiu mediteranean, astfel că în anul 297, împăratul Dioclețian s-a simțit obligat să ia măsuri foarte dure împotriva propovăduitorilor acestor "înnoiri". La începutul secolului al IV-lea noua religie era atestată și la Roma, de unde s-a răspândit spre Galia și spre Balcani. Succesele ei i-au neliniștit pe împărații creștini. Valentinian I a poruncit confiscarea clădirilor în care se adunau maniheii, iar un decret semnat de Justinian I pedepsea cu moartea pe toți adepții maniheismului. Dar ideile dualiste-maniheice au supraviețuit în Europa până în Evul Mediu (sub forma sectelor bogomilice din Balcani și ale catharilor din Franța de sud). În Orientul Îndepărtat religia universalistă a lui Mani s-a putut menține nestingherită până în Evul Mediu, în China fiind cunoscute până târziu grupuri monastice maniheice (*Handbuch der Kirchengeschichte*, I, p. 303-304).

CEI DINTĂI ADEPTI AI LUI HRISTOS DIN ORIENT. ÎNTRE GNOSTICISM ȘI ORTODOXIE

Ideile creștine au traversat destul de ușor frontiera dintre cele două mari imperii ale Orientului Apropiat. Desigur, ca peste tot în spațiul mediteranean, creștinismul a fost îmbrățișat și la răsărit de Eufrat mai întâi tot de evreii din diasporă. De la aceștia, noua credință în Hristos a trecut curând la frații lor semiți (aramerii din Siria orientală și din Mesopotamia), iar mai târziu, începând cu secolul al IV-lea, și la populația iraniană.

Însă izvoarele documentare, literare și arheologice cu privire la răspândirea creștinismului în imperiul part sunt destul de lacunare, cele dintâi datând doar de la sfârșitul secolului al II-lea și începutul celui următor. Un anume Filip, ucenic al filosofului sirian din Edessa, Bardaisan (154-220), consemna în lucrarea sa *Cartea legilor țărilor*, că religia creștină avea deja adepti în Parția, Kușan, Persis, Media, Edessa și Hatra. Morminte creștine, cu inscripții din limba siriacă, datând din secolul al III-lea, au fost descoperite în insula Kharg din Golful Persic (situată nu departe de orașul Bushehr din Iran). La Nisibis, creștinismul este atestat încă din secolul al II-lea, de pe *epitaful lui Aberkios*. Iar *Cronica din Edessa*, întocmită în secolele V-VI pe baza documentelor din arhiva orașului¹, prezintă o serie de date istorice cu privire la istoria creștinismului din acea localitate. Aflăm astfel că altarul unei biserici creștine a fost distrus de marea inundație din anul 201². Iar o altă biserică creștină a fost descoperită în prima jumătate a secolului XX la Dura Europos. Este vorba de cel mai vechi locaș de cult cunoscut până azi. După cum am arătat mai sus, orașul de graniță Dura Europos a fost cucert și distrus de perși în anul 256, după care a intrat în uitare, fiind acoperit de dunele de nisip ale deșertului sirian. Doar în acest fel, au putut fi păstrate minunatele picturi murale care împodobeau nu numai templele din localitate, ci și sinagoga evreiască și biserica creștină. Locașul de cult creștin a fost amenajat în sala de nord-vest a unei case particulare, iar picturile murale au la bază teme biblice. Se remarcă în special scena celor trei mironosițe. Prezentarea frontală și rigidă a acestora corespund stilului artei parte. Ele sunt privite din față, doar cea din mijloc având capul puțin plecat spre dreapta. Toate trei țin în mâna dreaptă o torță aprinsă³.

1. Osrhoëne – cel dintâi stat creștin

Centrul creștinismului de la răsărit de Eufrat a devenit curând Edessa, capitala regatului Osrhoëne, fapt de înțeles dacă ținem cont de situația geopolitică a acestui stat tampon între cele două imperii. "Tradiția siriană cinstește Edessa drept capitala celui dintâi regat creștin", datorită convertirii regelui Abgar VIII cel Mare

1. L. Haller, *Untersuchungen über die Edessenische Chronik mit dem Syrischen Text und seiner Übersetzung*, Leipzig, 1892, apud S.H. Moffet, *op. cit.*, p. 83, nota 36.

2. Wilhelm Baum, Dietmar W. Winkler, *Die Apostolische Kirche des Ostens*, Klagenfurt, 2000, p. 14 și 144.

3. B. Brentje, *Civilizația veche a Iranului*, București, 1976, p. 176.

(curând după anul 200)⁴. Nu există decât două mărturii care să confirme acest fapt. Este vorba mai întâi de un pasaj din deja citata lucrare *Cartea legilor țărilor*, în care se spune că "regele Abgar a venit la credință", oprind riturile de auto-castrare în cinstea zeiței mame Tar'ata (Atargatis) din Hierapolis, foarte populare și la Edessa⁵. Cea de-a doua mărturie este un pasaj al istoricului roman creștin Sextus Iulius Africanus. Ofițer cu rang înalt în armata romană, acesta a participat la campania împotriva parților condusă de împăratul Septimiu Sever, când a intrat în legături de prietenie cu familia regală din Osrhoëne, așa cum el însuși mărturisește în lucrarea *Cestes (Broderii)*⁶, în care Abgar cel Mare este descris drept un "om sfânt"⁷.

Însă numeroși istorici consideră cele două mărturii insuficiente pentru a constitui o dovadă sigură cu privire la veridicitatea știrii despre convertirea lui Abgar VIII la creștinism. *Cronica Edessei* nu relatează nimic despre convertirea acestui rege, la fel ca și Eusebiu de Cezareea, care a avut totuși informații despre organizarea la Edessa, în jurul anului 200 (deci tocmai în timpul domniei lui Abgar VIII) a unui sinod în care s-au dezbătut problemele legate de prăznuirea Paștilor (*Istoria bisericească*, 5, 23, 4). Astfel, Drijvers este de părere că pasajul din *Cartea legilor țărilor* este un adaos ulterior la această operă⁸. Despre Abgar VIII se poate cel mult afirma că a fost adeptul unei politici de toleranță religioasă (conformă cu cea existentă pe cuprinsul întregului Imperiu part), și că această toleranță i-a inclus la Edessa și pe creștini, deoarece *Cronica* acestui oraș face referire la distrugerea unui locaș de cult creștin de către marea inundație din anul 201.

Deci vechimea creștinismului din regiunea Osrhoëne este mai presus de orice îndoială. El s-a dezvoltat însă ca o formă specifică de iudeo-creștinism, aflat în simbioză și competiție cu iudaismul puternicei diaspore mesopotamiene⁹. Pe de altă parte, în urma întâlnirii dintre referatul biblic asupra creației și ideile dualiste zoroastriene (care promovau contradicția absolută dintre lumină și întuneric, dintre bine și rău), cel dintâi a fost interpretat în sensul că Dumnezeu Vechiului Testament este demiurgul care nu a cunoscut lumina, adevărul și binele. La această concepție s-au adăugat apoi și idei astrologice care, după cucerirea lui Alexandru Macedon, au pătruns în mediile intelectuale ale lumii elenistice, dând naștere unor speculații pe marginea influenței planetelor asupra destinului oamenilor și al întregii lumi. În acest fel a apărut gnosticismul¹⁰, acel "sistem de crezii, compli-

4. S.H. Moffett, *A History of Christianity in Asia*, vol. I, New York, 1998, p. 56-63.

5. *Ibidem*, p. 58.

6. Otto Bardenhewer, *Geschichte der Altkirchlichen Literatur*, ed. II, vol. II, Freiburg i. Br., 1914, p. 263. Lucrarea *Broderii*, pomenită și de Eusebiu de Cezareea (VI, 31, 1; în ed. românească citată, la p. 252), constituie, potrivit lui Bardenhewer, "o întinsă Enciclopedie reală", care abordează probleme de științe ale naturii, medicină, magie, agricultură, război, navigație. Ea a fost dedicată împăratului Alexandru Sever și azi se păstrează doar fragmentar (*Ibidem*, II, p. 267).

7. Fragmentul citat a fost editat de M. Thevenot, *Veterum Mathematicorum Opera*, Paris, 1693, p. 300 ș.u., (apud S.H. Moffett, *op. cit.*, p. 59).

8. Baum, Winkler, *op. cit.*, p. 18; Hendrik J.W. Drijvers, *Edessa* în "Theologische Realenzyklopädie", vol. IX, 1982, p. 278.

9. Ioan I. Ică jr., *Sfântul Efrem, creștinismul siriac și cealaltă teologie*, (= studiu introductiv) în Sebastian Brock, *Efrem Sirul*, Sibiu, 1998, p. 7.

10. K. Baus, *op. cit.*, I, p. 215.

cat și straniu, în mulțimea și variația ideilor și termenilor săi"¹¹, care își propunea, potrivit gnosticului Teodotos, să răspundă la întrebarea fundamentală: "Cine am fost, ce am devenit; unde am fost, unde am fost aruncați, încotro ne grăbim; de ce și de cine ne eliberăm; ce este naștere și ce este renașterea?"¹².

Potrivit *Cronicii din Edessa*, istoria veche a creștinismului din Osrhoëne¹³ a fost dominată de trei personalități adepte ale diferitelor forme de gnosticism. Este vorba de *Marcion, Bardaisan și Mani*. Ortodoxia s-a conturat destul de târziu, doar după hirotonia la Antiohia, în jurul anului 200, a lui Palut ca episcop de Edessa. Dar și după această dată, ortodocșii au constituit o minoritate printre alte grupări de factură gnostică. La mai mult de 100 de ani după hirotonia lui Palut, Sf. Efrem Sirul deplângea faptul că ortodocșii erau numiți la Edessa *palutieni*¹⁴.

2. Rigorismul ascetic al celor dintâi creștini sirieni. Tațian Asirianul și encratiții

Apărând în mediul diasporei iudaice, cei dintâi creștini din nordul Mesopotamiei au preluat versiunea aramaică a Vechiului Testament (folosită în sinagogile palestinene), versiune care nu constituia o traducere literală a textului sacru ebraic, ci o parafrazare a acestuia, la care erau adăugate numeroase explicații¹⁵. Pe lângă această versiune (care a stat la baza așa numitei *Peshitta* – Vechiul Testament siriac), creștinii au preluat de asemenea practicile și metodele exegetice tipice iudaismului¹⁶, aplicându-le însă pentru noua învățătură creștină, căci "Legea (Vechiului Testament – n.a.) și Profetii, explicate în lumina noii învățături, le erau de ajuns". Noul Testament a pătruns în spațiul siriac destul de târziu, în cea de-a doua jumătate a secolului al II-lea, sub forma unei versiuni armonizate a celor patru Evanghelii, așa-numitul *Diatessaron*, alcătuit de Tațian Asirianul¹⁷.

11. "Gnosticismul era încercarea de a face din știință o înțelegere superioară a religiei, o privire a misterelor ei. El raționaliza religia și credea că singură cunoașterea adevărului religios și posibilitatea mântuirii pe această cale. Toate sistemele gnostice credeau că ajung la fericire prin gnoză", aceasta fiind "o știință pe care nu o aveau toți oamenii", dar care "pretindea că se bazează pe tradiții secrete, cunoscute numai de inițiați" (M. Șesan, *Gnosticismul sirian și alexandrin. Alte sisteme. Maniheismul*, în "Istoria Bisericească Universală", vol. I, ed. II, București, 1975, p. 129-130).

12. K. Baus, *Von der Urgemeinde zur frühchristlicher Kirche, Grundgedanken des Gnostizismus*, în "Handbuch der Kirchengeschichte" (ed. H. Jedin), vol. I, p. 214. În ceea ce privește problema originilor gnosticismului, a se vedea Lucian Grozea, *Gnosticismul: concept, origini, caracteristici, delimitare*, în "Revista Teologică", an. IX (81), 1999, nr. 2, p. 67-88.

13. Nu există motive să credem că situația a fost diferită în celelalte teritorii ale Mesopotamiei de nord.

14. H.J.W. Drijvers, *Edessa*, p. 282-283.

15. S.H. Moffett, *op. cit.*, p. 73.

16. "În esență este vorba de o exegeză de tip liturgic, desfășurată în contextul cultului sinagogal: rabinii traduceau sub formă de parafrază aramaică dezvoltată (= targum) textul Legii sau al Profetilor citit ca pericopă, pe care îl explicau apoi liber sub formă de omilie (= midrash), comentariu în care introduceau elemente narrative păstrate în tradiție orală (= haggada)" (Ioan I. Ică jr., *op. cit.*, p. 7-8).

17. Adolf von Harnack, *die Mission und Ausbreitung des Christentums in der ersten drei Jahrhunderten*, ed. II, vol. II, Leipzig, 1924, p. 681. Citatul se află în nota 1 și este preluat după Burkitt, *Eastern Christianity*.

Acesta a fost cel dintâi scriitor bisericesc al spațiului siro-mesopotamian, originea sa orientală fiind dezvăluită chiar de el în cea de-a doua lucrare păstrată integral, anume apologia sa intitulată *Oratio ad Graecos* ("Cuvântare către greci"), în care scrie că este "Născut în țara asirienilor". A fost educat însă în spirit elenistic, acumulând studii filosofice și istorice, dobândind chiar un renume datorită unor opere filosofice redactate înainte de convertirea sa la creștinism. Tot în această perioadă s-a lăsat inițiat în diferite culte de mistere. Dar în cele din urmă, impresionat de moralitatea creștinilor și de adevărul Revelației vetero-testamentare, s-a convertit (se presupune că la Roma) și a devenit un ucenic al Sf. Iustin Martirul și Filosoful. După moartea acestuia, și-a deschis propria școală teologică, susținând însă idei diferite de cele ale magistrului său. Din acest motiv, a fost excomunicat de către Biserica din Roma. Apoi s-a reîntors în Orientul natal¹⁸, aducându-i cea dintâi versiune a Noului Testament sub forma *Diatessaron*-ului.

Cuvântarea către greci constituie un fel de "scrisoare de adio" adresată lumii elenistice, căci în această apologie își expune motivele care l-au determinat să-i întoarcă spatele¹⁹. În capitolele de introducere, Tațian îi îndemna pe greci să părăsească prejudecățile față de barbari, înțelegând sub acest nume atât toate popoarele negrești (din Asia și Africa de Nord), cât și comunitățile de iudei și creștini. Le atrage atenția grecilor că toate științele și artele le-au preluat și copiat (măimutărește!) de la barbari, trebuind deci să le fie acestora recunoscători. Astronomia au învățat-o de la babilonieni, alfabetul de la fenicieni, poezia și muzica de la frigenii din Asia Mică, sistemul poștal din Persia²⁰.

În prima parte a apologiei (capitolele 4-31), Tațian face o prezentare a învățaturii creștine despre Dumnezeu și creația (capitolele 4-8), despre diavoli, pnevmatologie, psihologie și soteriologie (capitolele 9-16). În capitolele 17-28 arată nebunia și netemeinicia zeilor greci, a medicinei, jocurilor de teatru, politicii și moralei elenistice, lăudând religia creștină care a adus iluminarea după noaptea politeismului, și știința absolută și sigură după o lungă epocă de ipoteze și erori. După două capitole autobiografice (29-30), Tațian aduce, în partea a doua a lucrării (capitolele 31-41), argumentul vechimii instituțiilor barbare, atenționându-i pe grecii, care se lăudau cu originea homerică a culturii lor, că Moise, care stă la originea înțelepciunii barbare, a viețuit cu cel puțin 400 de ani înainte de războiul troian descris de Homer²¹.

Interesant este însă faptul că, deși creștinismul este prezentat ca o nouă ordine socială, în care fiecare individ, bogat sau sărac, înțelept sau prost, bărbat sau femeie, este văzut în calitatea sa de om, totuși numele lui Iisus Hristos nu apare deloc menționat în apologia *Cuvântul către greci*, și nici Sfântul Duh. De la Justin a preluat teoria Logosului, care însă este văzut în mod diferit. Logosul lui Tațian nu este Dumnezeu. Iar Cel care s-a întrupat nu este Logosul, ci Dumnezeu.

18. O. Bardenhewer, *op. cit.*, ed. II, vol. I, Freiburg i. Br., 1913, p. 262-264; Hubertus R. 22. O. Bardenhewer, *op. cit.*, I, p. 269. Drobner, *Lehrbuch der Patrologie*, Freiburg i. Br., 1994, p. 64.

19. O. Bardenhewer, *op. cit.*, I, p. 270. Celebrul patrolog consideră că apologia a fost cea dintâi operă scrisă de Tațian după convertirea sa. Însă alți patrologi nu sunt de acord cu această datare, astfel că astăzi se consideră că apologia a fost redactată între anii 155-170 (cf. H. Drobner, *op. cit.*, p. 65).

20. S.H. Moffett, *op. cit.*, p. 74; O. Bardenhewer, *op. cit.*, I, p. 266.

21. Hubertus R. Drobner, *op. cit.*, p. 65.

Logosul este, ce-i drept, un ipostas născut, dar nu a existat înaintea creației, ci a apărut concomitent cu creația, fiind identic cu exprimarea cuvântului creator. Nu fără temei Tațian a fost considerat drept un precursor al arianismului²².

Cea mai cunoscută lucrare a lui Tațian rămâne fără îndoială forma armonizată a celor patru Evanghelii canonice, *Diatessaron*-ul. Această operă este de fapt o prezentare cronologică, pe baza Evangheliei Sf. Ioan, a vieții Mântuitorului. Ea începe cu prologul din Evanghelia a patra. Pericopele despre nașterea, copilăria, Botezul, ispitirea, chemarea Apostolilor și nunta din Cana Galileii sunt adunate într-un capitol introductiv. Lucrarea propriu-zisă începe de la prima vizită a lui Iisus de Paști în Ierusalim și se încheie cu Patimile, Învierea și Înălțarea la cer²³. În cadrul constituit de cea de-a patra Evanghelie, sunt incluse pasaje întregi din Evangheliile sinoptice, dar și fragmente din scrieri apocrifice, cu tendințe encratiste și dochetiste²⁴.

Diatessaron-ul lui Tațian s-a bucurat de o largă răspândire nu doar în spațiul siriac. Deși în secolul al IV-lea existau mai multe versiuni siriace ale celor patru Evanghelii²⁵, totuși Sf. Efrem Sirul a întocmit un comentariu la *Diatessaron*, păstrat din păcate doar într-o traducere în limba armeană. În secolul următor, Teodoret de Cir se plângea de larga răspândire a lucrării lui Tațian în parohiile din eparhia sa, dispunând distrugerea mai multor sute de exemplare. Totuși, lucrarea s-a bucurat în continuare de popularitate. În secolul al XI-lea, teologul nestorian Abulfarag Abdallah Ibn Ettayib (decedat în anul 1043 la Bagdad) a realizat o traducere a acestei opere în limba arabă. Încă mai devreme existau traduceri în limba latină, care au stat astfel la baza numeroaselor armonii evanghelice (de tipul *Viața lui Iisus*) din literatura medievală italiană, germană, olandeză și engleză²⁶.

După cum am arătat mai sus, Tațian a fost excomunicat de Biserica Romei, datorită faptului că s-a îndepărtat de învățătura Sf. Iustin Martirul și Filosoful. Eusebiu de Cezareea arată că Tațian a fost întemeietorul erezei encratiste, care povăduia, după cum arată și numele, abstința totală. "Pornind de la Saturnil și de la Marcion, așa-numiții *encrațiți* predicau abținerea de la căsătorie, respingând vechea creație a lui Dumnezeu și osândind naiv pe Cel care a făcut pe bărbat și pe femeie în vederea nașterii de fii. Ei preconizau abținerea de la așa-numitele elemente însuflețite, prin care, în nemulțumirea lor față de Dumnezeu care a creat întreaga lume, tăgăduiau mântuirea celui dintâi om"²⁷.

23. *Ibidem*, I, p. 277.

24. Hubertus Drobner, *op. cit.*, p. 66.

25. În anul 1858, W. Cureton a publicat o versiune siriacă a Noului Testament (cunoscută de atunci sub numele *Syrus Curetonianus*). În anul 1892, a fost publicată o a doua versiune (descoperită la Mănăstirea Sf. Ecaterina de pe Muntele Sinai), denumită *Syrus Sinaiticus*. Ambele versiuni au fost redactate mai târziu, cea dintâi fiind cea mai veche și influențată în stil de opera lui Tațian (cf. O. Bardenhewer, *op. cit.*, I, p. 279.). Canonul folosit însă de creștinii mesopotamieni excludea din rândul cărților canonice Apocalipsa și cele șapte epistole sobornicești. Trei dintre acestea din urmă au fost până la urmă (abia după anul 400) receptate de Biserica siriacă, celelalte patru, împreună cu Apocalipsa fiind și astăzi respinse de această Biserică (vezi și articolul citat *Doctrine of Addai* din "The Catholic Encyclopedia").

26. Hubertus Drobner, *op. cit.*, p. 66.

27. Eusebiu..., IV, 29, 2 (în ed. românească, traducere de T. Bodogae, București, la p. 178).

Originile acestei mișcări ascetice rigoriste trebuie căutate însă în "influențele venite din partea iudaismului ascetic de tip esenian. Acesta practica celibatul permanent, înțeles ca instituționalizare a abstenenței sexuale, cerute de războiul eshatologic iminent între *fiii luminii și fiii întunericului*"²⁸. Se remarcă însă și influențele dualismului persan. Mișcarea encratistă propovăduia autocontrolul, văzut însă ca negare de sine. Considerând materia ca fiind prin fire rea, encratismul cerea separarea de lume, impunând aderenților ei să renunțe la consumul de carne și vin, precum și la legături matrimoniale²⁹. Elemente ale acestui ascetism riguros se regăsesc nu doar în *Cuvântul către greci*, ci și în lucrări apocrife apărute în spațiul siriatic, în special în *Faptele Sf. Apostol Toma*, la care mă voi referi în detaliu mai jos. Redactată în secolul al III-lea, această lucrare apocrifă propovăduiește o viață solitară pentru om, care trebuie să rămână necăsătorit, să nu se atașeze de acest pământ și să fie cuprins de dorința de a se reîntoarce în paradis, în unirea cu Dumnezeu. Hristos întruchipează în această apocrifă voința lui Dumnezeu, puterea și înțelepciunea Lui, care, dăruite persoanei umane, o obligă pe aceasta să urmeze voia lui Dumnezeu pe pământ. Este vorba deci de identificarea dintre Mântuitor și mântuit, idee apropiată de modelul gnostic de înțelegere a lui *salvator salvandus*³⁰.

3. Bardaisan și încercarea de încreștinare a elenismului

Din cele prezentate mai sus, se vede rolul important deținut de iudaism și dualismul persan în conturarea ideilor lui Tațian Asirianul. Creștinismul promovat de acesta a fost unul ascetic, familiar mediului semitic popular în care s-a răspândit creștinismul în Orient, fapt căruia i se datorează și puternica nuanță antielenistică.

Însă creștinismul sirian timpuriu a fost dominat și de o altă personalitate majoră, Bardaisan sau Bardesanes. Dar contrar lui Tațian, acesta este reprezentantul cultural cel mai de seamă al civilizației sincretiste elenistico-siriaco-iranienne din teritoriile apusene ale Imperiului part. După cum arată și B. Brentjes, "înaintând spre răsărit și nord, ideile creștine se amestecau tot mai mult cu cele iraniene (...). La curțile suveranilor (regatelor vasale din Imperiul part – n.a.), se aflau numeroși creștini care se străduiau să îmbine erudiția iraniană veche cu învățătura creștină"³¹. Un exemplu în acest sens este constituit chiar de Bardaisan, în al cărui sistem de idei, învățăturile creștine s-au întâlnit cu astrologia babiloniană și cu unele idei iraniene.

Considerat de Eusebiu de Cezareea drept "un bărbat foarte capabil, dar și foarte versat în limba siriană"³², Bardaisan s-a născut în anul 154 la Edessa, din părinți iranieni, refugiați în Osrhoëne datorită unor neînțelegeri ivite la Curtea arsacidă. Datorită originii sale, a fost coleg de studii cu prințul moștenitor al tronului din Edessa, viitorul rege Abgar VIII cel Marc. Împreună au studiat atât disciplinele militare, cât și astrologia babiloniană. Iar mai târziu a devenit princi-

28. Ioan I. Ică jr., *op. cit.*, p. 7.

29. S.H. Moffett, *op. cit.*, p. 75-77.

30. Drijvers, *Edessa*, p. 283-284.

31. B. Brentjes, *op. cit.*, p. 176-177.

32. Eusebiu de Cezareea, *Istoria bisericească*, IV, 30, ediția românească, p. 179.

palul sfetnic al colegului și prietenului său Abgar VIII. La vârsta de 25 de ani, după ce a ascultat omiliile *episcopului* Hystaspes din Edessa, s-a convertit la creștinism, s-a botezat și, după unele izvoare, a fost hirotonit diacon sau preot. După ocuparea Edessei de către romani, s-a refugiat în Armënia, revenind însă mai târziu în spațiul siriac, unde a murit în anul 222³³.

La început, Bardaisan a fost adept al gnosticismului, după cum arată și Eusebiu: "El fusese mai întâi la școala lui Valentin, dar după ce a ajuns să o cunoască mai bine, a disprețuit-o și a combătut cele mai multe din scorniturile acestui om. Avea convingerea astfel că de acum s-a întors iar la o învățătură mai curată. Totuși, n-a ajuns să se spele delin de pata vechii erezii"³⁴.

Și Sf. Efrem Sirul îl învinuiește de erezie, pe care ar fi expus-o în special în cei 150 de psalmi, cărora le-a compus și melodii. În acest fel, Bardaisan este întemeietorul cântecului bisericesc sirian. Melodiile sale s-au bucurat de o asemenea popularitate, încât Sf. Efrem a compus pentru ele alte versuri, pentru a le înlătura pe acelea ale lui Bardaisan. Totuși o parte au fost păstrate în apocrifa *Faptele Sf. Apostol Toma*³⁵.

Principala operă a lui Bardaisan este însă *Dialogul împotriva sorții* (amintit sub acest titlu de Epiphanius și de Theodoret; în timp ce la Eusebiu de Cezareea, tratatul apare sub denumirea *Dialog despre soartă*). Potrivit părintelui istoriei bisericești, dialogul a fost redactat pentru Antoninus, un prieten al lui Bardaisan; dar potrivit lui Epiphanius, lucrarea este o polemică cu un astrolog pe nume Abeidas. Bardenhewer identifică această operă menționată de Eusebiu și Epiphanius cu lucrarea descoperită și publicată (în limba siriacă) de Cureton în anul 1855, sub titlul *Cartea legilor țărilor*³⁶. Într-adevăr, și această operă este redactată sub forma unui dialog, unele pasaje citate de Eusebiu (în *Praep. Ev.*, VI, 10, 6 ș.a.³⁷) regăsindu-se în textul lui Cureton. Dificultatea identificării se datorează faptului că Bardaisan este menționat întotdeauna la persoana a treia, în timp ce la persoana întâi apare un ucenic al lui Bardaisan, pe nume Filip. Din această cauză există posibilitatea ca ideile cuprinse în dialog să aparțină lui Bardaisan, dar redactorul lucrării să fie ucenicul său Filip³⁸.

Dialogul *Cartea legilor țărilor* este redactat împotriva unui discipol pe nume Abida, Bardaisan dorind să arate că acțiunile oamenilor nu sunt dependente de destinul stabilit de combinațiile stelare. Din moment ce în anumite zone geografice predomină aceleași legi și obiceiuri, cărora li se supun și oameni originari din alte regiuni, poziția constelațiilor stelare nu pot avea nici o influență asupra nașterii oamenilor și nici asupra modului în care își conduc și organizează aceștia viața³⁹.

Bardaisan este de asemenea autorul unei istorii a Armeniei, folosite de Moise din Chorene în redactarea lucrării sale *Istoria Armeniei Mari*. Iar istoricul litera-

33. J.P. Arendzen, *Barbaisan and Bardesanites*, în "The Catholic Encyclopedia", vol. II, 1907 pe site-ul www.newadvent.org/cathen/02293a.htm.

34. Eusebiu de Cezareea, *op. cit.*, p. 179.

35. O. Bardenhewer, *op. cit.*, I, p. 364-365.

36. W. Cureton, *Spicilegium Syriacum*, London, 1855 (21 p. text siriac și 34 p. traducere engleză), cf. O. Bardenhewer, *op. cit.*, I, p. 368.

37. Conform J.P. Arendzen, *op. cit.*

38. O. Bardenhewer, *op. cit.*, I, p. 366.

39. J.P. Arendzen, *op. cit.*

turii arabe, Ibn Abi Yakub, în lucrarea sa *Fihrist alulum – Consemnarea științelor*, menționează alte trei lucrări ale lui Bardaisan: o carte despre lumină și întuneric; o a doua despre ființa spirituală și adevăr și o a treia despre cele mișcătoare și cele statornice⁴⁰.

Deși în operele sale Bardaisan combate cu tărie atât gnosticismul valentinian, cât și învățătura cvasi-gnostică a lui Marcion, totuși el nu s-a putut elibera pe deplin de sincretism, realizând o sinteză originală între astrologia orientală, cosmologie, teologie, filosofia elenistică și magia persană, cu intenția de a prezenta creștinismul în mediile intelectuale din teritoriile apusene ale Imperiului part. Partea slabă a doctrinei lui Bardaisan rezidă în concepția sa despre lume, pătrunsă de filosofia și cosmologia elenistică, și în care a încercat să introducă ideile creștine. Însă rezultatul a fost tocmai cel contrar, căci a adăugat creștinismului său numeroase idei și concepții cu totul străine de învățătura Apostolilor. Astfel, conform lui Bardaisan, există o diferență între Dumnezeu (văzut ca Unul Absolut) și lumea întunericului, iar între cele două lumi se află cele patru elemente pure: lumina albă, focul roșu, vântul albastru și apa verde. Armonia dintre aceste elemente a fost disturbată, iar întunericul și răul au pătruns în lume, ordinea fiind restaurată doar de venirea lui Hristos – Logosul – Gândirea primordială. În concepția lui Bardaisan, Logosul este fiul natural al Tatălui (identificat cu Soarele) și al Marii Mame (Sf. Duh – identificat cu Luna). Iar sosirea sa în lume s-a făcut prin Sf. Fecioară (*per* și nu *ex virgine*), intrând în persoana Iisus din Nazaret. Pentru a-și asigura mântuirea, oamenii trebuie să recunoască și să cunoască Logosul⁴¹. Totuși, timp de 6000 de ani, amestecul dintre lumină și întuneric va persista, iar după încheierea acestei perioade lumea va lua sfârșit, o alta, fără rău și întuneric, luându-i locul⁴².

După cum se vede, doctrina lui Bardaisan se deosebește de formele clasice ale gnosticismului creștin. De altfel, opera lui Bardaisan cuprinde numeroase referiri polemice la adresa lui Marcion. Pentru Bardaisan materia nu este rea, din acest motiv privește ca normale legăturile matrimoniale. Din contră, departe de a damna materia și de a propovădui ascetismul, Bardaisan propune o "teologie a libertății"⁴³, considerând că întreaga creație a fost înzestrată de Dumnezeu cu libertate. Iranologul G. Widengren a atras atenția asupra caracterului sincretist-iranian al "gnosticismului" lui Bardaisan⁴⁴, doctrina acestuia fiind într-o măsură apropiată de cea zurvanistă (atât în încercarea de combinare a monoteismului cu dualismul, cât și în speculațiile referitoare la timp).

Influența lui Bardaisan asupra creștinismului din Edessa este deosebit de importantă, el fiind considerat întemeietorul unei școli care însă nu i-a urmat ideile întocmai. Astfel, fiul său, Harmonius, a adăugat astrologiei caldeene a tatălui său și idei grecești (dobândite în timpul studiilor la Atena), în care se regăsesc speculații referitoare la suflet, naștere, distrugerea trupurilor și metempsi-

40. O. Bardenhewer, *op. cit.*, p. 367.

41. S.H. Moffett, *op. cit.*, p. 68-69.

42. J.P. Arendzen, *op. cit.*

43. S.H. Moffett, *op. cit.*, p. 67.

44. *Ibidem*, p. 86, nota 72.

hoză. Un alt ucenic al lui Bardaisan, Marinus, a adoptat idei dualiste, propovăduind existența din veșnicie a două principii, astfel că Răul nu a putut fi creat de Dumnezeu. Doctrina lui Marinus este de asemenea dochetistă, deoarece neagă nașterea lui Hristos din trupul unei femei. Biserica bardaisană a fost deosebit de puternică în Edessa, astfel se explică zelul cu care Sf. Efrem Sirul a combătut ideile bardaisane. Totuși, acestea nu au putut fi înlăturate cu totul, comunitatea bardaisană fiind descrisă de către episcopul Rabbula (în anul 431) drept înfloritoare. Ideile școlii lui Bardaisane au fost atestate chiar și după cucerirea arabă: în secolul al VII-lea, de către Iacob din Edessa (633-708; episcop de Edessa după 684), apoi de George, episcopul arabilor, și chiar de istorici musulmani, precum Mas'udi (în secolul X) și Shashrastani (în secolul XII). Potrivit acestuia din urmă, "adeptii lui Daisan cred în două elemente, lumină și întuneric. Lumina este, în mod deliberat și prin voință liberă, cauza binelui; întunericul este cauza răului, dar prin forța naturii și a necesității. Ei cred că lumina este o ființă vie, care posedă cunoaștere, putere, percepție și înțelegere, și că din ea își au originea mișcarea și viața; dar că întunericul este mort, ignorant, debil, rigid și fără suflet, fără activitate și deosebire. Ei mai cred că răul din ei este ieșit din natura lor și că este realizat fără cooperarea lor"⁴⁵.

4. Problema originii apostolice a Bisericii din Orient

Așadar, în primele trei secole, creștinismul siriano-mesopotamian a fost predominant de idei eretice, de factură gnostică și sincretistă, care conviețuiau pe lângă celelele speculații filosofice existente în acea vastă comunitate culturală greco-orientală, amintită la începutul acestei lucrări. Apariția tocmai în acest spațiu geografic a unei bogate literaturi creștine, considerate de către creștinii din Imperiul roman drept apocrife vine să confirme această imagine.

4.1. *Tradiția misiunii Sf. Apostol Toma*. Importantă este mărturia Sf. Efrem Sirul că ucenicii lui Bardaisan au compus lucrări apocrife care relatau viețile și faptele unor Apostoli ai Domnului. Bardenhewer are în vedere mai ales *Faptele Sf. Apostol Toma*⁴⁶, o lucrare redactată la începutul secolului al III-lea în zona Edessei⁴⁷. Dar în spațiul sirian au existat și alte lucrări puse în legătură cu acest Apostol, anume *Evanghelia Sf. Toma* și *Cartea lui Toma Atletul*, prima apărută la sfârșitul secolului al II-lea, iar cea de-a doua la începutul secolului al III-lea⁴⁸.

Conținutul apocrifei *Faptele Sf. Apostol Toma* este de un mare interes pentru istoricii răspândirii creștinismului în Asia. Opera poate fi rezumată astfel: un rege din India, pe nume Gundaphorus, îl trimite pe negustorul Abbanes în Siria, pentru

45. Conform J.P. Arendzen, *op. cit.*

46. O. Bardenhewer, *op. cit.*, I, p. 368.

47. *Ibidem*, I, p. 582-583; S.H. Moffett, *op. cit.*, p. 25. Cea dintâi versiune completă a acestei lucrări apocrife a fost tipărită de Bonnet în anul 1903 (O. Bardenhewer, *op. cit.*, I, p. 583). Traduceri mai noi în limba engleză au fost tipărite de A. F. J. Klijn, *The Acts of Thomas: Introduction, Text and Commentary*, Leiden, 1962 (din limba siriacă) și de G. Bornkamm, *The Acts of Thomas* în E. Hennecke, *New Testament Apocrypha*, vol. II, Londra, 1965 (din limba greacă). Conform S.H. Moffett, *op. cit.*, p. 39, nota 1.

48. H.J.W. Drijvers, *Edessa*, p. 282-283.

a căuta un arhitect care să-i construiască un palat. Ajungând în Ierusalim, Abbanes îl întâlnește pe Iisus, fiul cămătarului Iosif. Iisus îi prezintă lui Abbanes o persoană potrivită pentru această lucrare, anume "sclavul" Toma, pe care îl și vinde pentru prețul de 20 de arginți. În compania lui Abbanes, Toma călătorește, pe cale maritimă, până în India, ancorează în portul andrapolis, unde participă la nunta fiicei regelui. Regele îi dă apoi o sumă importantă de bani, pentru a putea zidi palatul comandat. Dar Toma împarte banii săracilor. Regele îi cere socoteală, iar Apostolul răspunde că i-a construit acel palat, numai că acesta nu se află pe pământ, ci în cer, astfel că regele îl va putea vedea doar după moarte. La auzul acestor cuvinte, regele poruncește ca Toma să fie întemnițat. În noaptea următoare însă, fratele regelui cade grav bolnav, iar pe patul de moarte vede un măreț palat, despre care îngerii îi spun că a fost construit pentru rege. Fratele muribund cere permisiunea (care i se și acordă) să se întoarcă la rege și să-l asigure de existența în cer a palatului. Ca urmare a viziunii, Toma este eliberat din închisoare, iar regele se convertește împreună cu toată Curtea sa, primind cele trei semne de intrare în Biserică: ungerea cu Sf. Mir (*Pecetea*), Botezul (*Pecetea adăugată*) și Euharistia. După convertirea regelui Gundaphorus, Toma pornește în călătorii misionare în alte regate ale Indiei. Ajunge la Curtea regelui Misdaeus (Mazdai în siriacă), localizat în mod tradițional la Madras, în estul Indiei. Aici reușește să le convertească pe soțiile regelui și a unei rude a acestuia, iar ca urmare a trecerii lor la creștinism, ele refuză să își îndeplinească îndatoririle matrimoniale. Din această cauză, regele Misdaeus poruncește întemnițarea și uciderea propovăduitorului Toma. Moaștele din mormânt său, aflat pe un deal din apropierea orașului Madras, sunt duse în mod tainic de ucenicii săi "în Apus"⁴⁹.

După cum am arătat mai sus, textul acestei apocrife cuprinde și câteva poezii, considerate ca aparținând lui Bardaisan. Este vorba mai întâi de *Oda pentru Sophia*, un cântec de nuntă, pe care Toma l-ar fi cântat la nunta regală, imediat după ancorarea vaporului său în portul Andrapolis. Pe urmă mai sunt și două poezii de sfințire, apropiate ca și conținut, rostite de Toma cu prilejul Botezului și a împărtășirii noilor convertiți în regatul lui Gundaphorus. În fine, mai există o a patra poezie, *Imnul Mărgăritarului*, numit și *Imnul sufletului*, scrisă la persoana întâi. Iar acest "Eu" se referă la fiul unui rege, probabil însă la Hristos, care povestește cum coboară pe pământ, pentru a elibera mărgăritarul aflată în posesia șarpelui. Mărgăritarul este de fapt sufletul omenesc, iar șarpele materia, astfel că sufletul omenesc eliberat se poate înălța din nou în Imperiul ceresc al Luminii⁵⁰.

Problema care se pune mai întâi cu privire la această apocrifă este valoarea ei istorică, și aceasta cu atât mai mult cu cât, după cum am arătat în capitolul de istorie politică a spațiului asiatic, există un rege cu numele Gundaphorus (întâlnit și sub alte forme, precum Gudnaphar), care a domnit tocmai în prima jumătate a secolului I d. Hr. Chiar și teritoriul statului său coincide cu cel descris de apocrifa discutată, anume India de nord. Mai precis, Gundaphorus a fost rege vasal al împăratului part și a domnit peste populația Pahlava care locuia în regiunea actuală Sistan (din Iranul răsăritean și Afghanistanului de sud-vest), dar care la începutul

49. S.H. Moffett, *op. cit.*, p. 26-28; O. Bardenhewer, *op. cit.*, I, p. 580-581.

50. O. Bardenhewer, *op. cit.*, p. 581.

secolului I și-a extins teritoriul și asupra fostelor regate greco-indiene de la sud de Munții Hindukuș (deci din Pakistanul actual și India de nord-vest). Problema constă însă în faptul că în aceste regiuni nu s-a păstrat nici o urmă a unei misiuni creștine antice. Din contră, asemenea urme, precum și o tradiție de lungă durată despre o misiune a Sf. Apostol Toma, se află în India de sud-est, unde trăiesc și azi creștinii din Malabar sau creștinii tomiți (*The Thomas Chirstians*). Conform acestei tradiții (consemnată în scris abia în secolul al XVI-lea), Apostolul Toma a vizitat în anul 52 coasta Malabar, unde a întemeiat șapte Biserici, după care a propovăduit și în regiunea Madras, unde a fost martirizat în anul 68, datorită dușmăniei provocate castei brahmanilor de succesele sale misionare⁵¹.

Cum se împacă aceste tradiții ale creștinilor din India de sud, cu apocrifa redactată la începutul secolului al III-lea? Care dintre cele două tradiții este cea adevărată? Cei mai mulți cercetători nu exclud posibilitatea unei duble misiuni a Sf. Toma în India, căci nu este improbabil ca, după întemeierea celor șapte Biserici de pe coasta Malabar, să fi pornit spre nord, în teritoriul renumitului rege Gudnaphar sau Gundaphorus, ca apoi să se fi îndreptat spre sud-est, în regiunea Madras⁵².

Dar nici tradiția veche creștină nu este unitară în privința ariei de misionarizare Sf. Toma. Conform părintelui istoriei bisericești, care îl avea ca sursă de inspirație pe Origen (*Comentariu la facere*, 3), atunci când Apostolii au împărțit lumea cunoscută pentru misiune, lui Toma "i-a căzut soarta să meargă în Parția"⁵³, el fiind considerat Apostolul Bisericii din Orient. Tradiția iraniană și siriană, în schimb, nu a consemnat această origine apostolică a Bisericii iraniene. Lucrarea *Didascalia Apostolorum*⁵⁴, redactată în spațiul sirian în secolul al III-lea, atesta misionarizarea Egiptului de către Marcu, a Siriei și a Romei de către Petru, și a Indiei de către Toma⁵⁵. Aceeași tradiție a misiunii lui Toma în India se regăsește și în scrierile Sf. Efreem Sirul, care adaugă însă că un negustor a adus la Edessa moaștele acestui Apostol⁵⁶. Tradiția este preluată apoi în anul 389 de Gregorie de Nazianz, în 410 de Gaudentius, în 420 de Ieronim și în 431 de Paulin de Nola⁵⁷.

În secolul al IV-lea, cetatea Edessa devine cunoscută ca orașul Sfântului Toma. Însă nu datorită originii apostolice tomită a creștinismului de aici, ci datorită mormântului Apostolului, aflat într-o bisericuță din afara zidurilor orașului. Tocmai pentru a vizita acest mormânt s-a abătut călugărița Egeria pe la Edessa, în lungul ei pelerinaj din anii 381-384. Iar în anul 394, moaștele Apostolului au fost mutate într-o biserică nouă, aflată chiar în interiorul zidurilor cetății⁵⁸.

Prin urmare, locuitorii din Edessa nu își revendicau un creștinism apostolic, în pofida faptului că *Istoria* lui Eusebiu consemna tradiția propovăduirii lui Toma

51. Baum, Winkler, *op. cit.*, p. 51-52; S.H. Moffett, *op. cit.*, p. 34-35.

52. S.H. Moffett, *op. cit.*, p. 36.

53. Eusebiu de Cezareea, *Istoria bisericească*, III, I, 1, p. 99.

54. Lucrarea a fost tipărită pentru prima dată (cu traducere engleză) de W. Cureton, în *Ancient Syriac Documents*, Londra, 1864 (reprint Amsterdam, 1967) (cf. S.H. Moffett, *op. cit.*, p. 42, nota 23).

55. S.H. Moffett, *op. cit.*, p. 33.

56. În *Carmina Nisibina*, 42, 1, 2, apud Drijvers, *Edessa*, p. 282.

57. Baum, Winkler, *op. cit.*, p. 51.

58. Drijvers, *Edessa*, p. 282-283.

în Imperiul part, din care a făcut parte și Edessa în primele două secole creștine. În schimb, edessenii îl numeau ca întemeietor al Bisericii lor pe unul din cei 72 de ucenici, anume Tadeu sau Addai. Care să fie motivul? Drijvers consideră că partida ortodoxă din Edessa a dorit, pe de o parte, să evite o legătură directă între creștinismul edessan și Sf. Toma, de numele căruia erau legate numeroasele lucrări apocrife, apărute tocmai în zona Edessei și folosite apoi de diferitele școli mai mult sau mai puțin gnostice⁵⁹. Într-adevăr, aceste apocrife puteau fi interpretate în sens dualist și tocmai din acest motiv au fost preluate de canonul maniheic, iar Apostolului Toma i-a fost acordat un rol important în tradiția revelației maniheice⁶⁰. Pe de altă parte, continuă Drijvers, când Ortodoxia s-a întărit în secolul al IV-lea, ea a purtat o polemică dură cu celelalte fracțiuni creștine eretice, accentuând, împotriva bardaisanișilor și maniheilor, personalitatea adevăratului Apostol al Domnului, al cărui mormânt se află chiar la Edessa⁶¹.

4.2. Tradiția misiunii ucenicilor Addai și Aggai

La sfârșitul secolului al IV-lea și începutul celui următor, a fost redactată la Edessa o lucrare despre începuturile creștinismului din Osrhoëne. Este vorba de *Învățătura lui Addai (Doctrina Addai)*⁶², care redă un schimb de scrisori între regele Abgar V Ukama din Edessa (4 î. Hr.-5 d. Hr.; 13-15 d. Hr.) și Iisus Hristos⁶³. Aceeași corespondență, însă într-o versiune puțin diferită, a fost inclusă și de Eusebiu de Cezareea, în *Istoria sa bisericească*.

Potrivit lui Eusebiu, "regele Abgar, care domnea cu mare cinste peste popoarele de dincolo de Eufrat și care suferea cumplit de o boală trupească", a auzit de minunile lui Hristos și i-a trimis o scrisoare prin intermediul unui sol:

"Auzit-am de tine că fără plante și fără leacuri tămăduiești. Mi s-a spus că pe orbi îi faci să vadă, pe ologi să umble, pe leproși îi cureți, că alungi și duhurile necurate și pe demoni, că tot felul de boli vindeci, ba chiar și pe morți îi înviezi. Și auzind eu toate acestea despre tine, am socotit în gândul meu din două lucruri una: ori că ești Dumnezeu care ai coborât din cer și faci astfel de minuni, ori că ești Fiul lui Dumnezeu care face astfel de minuni. Drept aceea îți scriu acum și te rog să ostenești a veni până la mine, ca să mă izbăvești de boala pe care o am. Căci am înțeles că iudeii murmură împotriva ta și vor să-ți facă rău. Eu am cetatea prea mică, dar îndeajuns amândorura pentru a petrece cu cinste".

Potrivit lui Eusebiu, Iisus i-a răspuns lui Abgar prin această scrisoare:

"Fericit ești (Abgare) de vreme ce ai crezut în mine fără să mă fi văzut, căci scris este despre mine, că cei ce mă vor vedea nu vor crede, pentru ca și cei ce m-au văzut să creadă și să fie vii. Iar

59. Conform lui Epipharius (Haer, 47, 1; 61, 1), apocrifa *Faptele Sf. Apostol Toma* au fost folosite de ereticii encratiți (O. Bardenhewer, *op. cit.*, I, p. 538).

60. Fapt confirmat și de Fer. Augustin, în *Contra Andimantum*, 17, 2, 5; *Contra Faustum* 22, 79; *De sermone Domini in monte* 1, 20, 65 (apud Bardenhewer, *op. cit.*, I, p. 583).

61. Drijvers, *Edessa*, p. 283.

62. *Doctrina Addai* a fost tipărită pentru prima dată, fragmentar, de Cureton, *Ancient Syriac documents* (Londra, 1864, lucrare postumă), în siriacă, împreună cu o traducere engleză. Întregul text siriacă, însoțit de asemenea de o traducere, a fost publicat de Phillips, la Londra, în anul 1876 (cf. J. Chapman, *Doctrina Addai*, în "The catholic Encyclopedia", vol. V (ed. în anul 1909 de John M. Farley, Arhiepiscop catolic de New York), de pe site-ul www.newadvent.org).

63. S.H. Moffett, p. 49.

cât despre ceea ce-mi scrii ca să vin la tine, trebuie să împlinesc mai întâi toate cele pentru care sunt trimis, iar după ce le voi plini, să mă înalț către Părintele Cel ce m-a trimis. Iar după ce mă voi fi înălțat la El, îți voi trimite pe unul din ucenicii mei, care și de boală te va tămădui, și viața cea veșnică îți va dăruie și celor ce sunt cu tine"⁶⁴.

Între versiunea lui Eusebiu de Cezareea și cea din *Doctrina Addai* sunt anumite deosebiri. Mai întâi, *Doctrina* pomenește doar de un răspuns oral al lui Iisus, așternut în scris de solul lui Abgar, Hannan, arhivistul și pictorul de curte din Edessa. În al doilea rând, răspunsul oral al lui Hristos, redat în *Doctrina Addai*, cuprinde și o formulă de binecuvântare a orașului Edessa: "Orașul vostru să fie binecuvântat și nici un dușman să nu o mai stăpânească în veci"⁶⁵. Iar în al treilea rând, potrivit legendei *Doctrina Addai*, regele Abgar i-a cerut lui Hannan să-i aducă și un portret al lui Iisus, poruncă pe care Hannan a îndeplinit-o, portretul fiind apoi așezat de Abgar la loc de cinste în palatul său⁶⁶.

Problema care se pune este aceea a autenticității celor două versiuni. O comparație între versiunea grecească a lui Eusebiu cu fragmente ale *Doctrinei* de pe papirusuri sau de pe pietre funerare, par să indice faptul că Eusebiu a tradus și prelucrat o versiune a legendei lui Addai, redactată inițial în limba siriacă. Interesant este însă faptul că Egeria, celebra călugăriță pelerină prin Orient, a avut cunoștințe despre formula de binecuvântare a cetății Edessa de către Hristos, însă nu și despre portretul adus în cetate de către Hannan. Cel dintâi autor creștin în lucrările căruia este pomenit portretul, este Evagrius Scholastikos, în istoria sa bisericească (H. e., IV, 27), redactată în anul 593⁶⁷. Prin urmare, legendele referitoare la Sf. Maramă au apărut după 384, o altă versiune insistând asupra faptului că portretul Mântuitorului nu a fost realizat de mâinile omenești ale lui Hannan, deoarece Iisus, neputând urma chemării lui Abgar, "și-a șters fața cu un ștergar și chipul Lui s-a imprimat în mod minunat pe acest ștergar, pe care l-a trimis lui Abgar"⁶⁸.

Dar *Doctrina lui Addai*, cuprinde și alte amănunte privitoare la începuturile creștinismului din Osrhoëne. Astfel, după Înălțarea lui Iisus la cer, Apostolul Iuda Toma l-a trimis la Edessa pe Addai⁶⁹, unul dintre cei 72 ucenici ai lui Iisus. Acesta a locuit în casa unui evreu, săvârșind minuni, astfel că vestea sosirii sale în cetate a ajuns curând la urechile lui Abgar. Acesta l-a invitat pe Addai la Curte, cerându-i să-și expună învățătura. Ca urmare a activității misionare întreprinsă de Addai, au fost convertiți la creștinism, conform documentului citat, familia regală, nobilii, conducătorii religiei păgâne, evreii și apoi tot poporul. Indignat de uciderea lui Hristos pe cruce, Abgar i-a scris împăratului roman Tiberiu, cerând pedepsirea evreilor. În scrisoarea de răspuns, Tiberiu arăta că procuratorul Pilat a fost destituit, iar evreii obligați să se închine și lui Hristos.

Tot conform *Învățăturii lui Addai*, Abgar a acordat deplină libertate creștinismului. Dar fiul și urmașul său pe tronul Edessei a apostaziat de la credință și l-a

64. Eusebiu de Cezareea, *op. cit.*, p. 59-63.

65. Hendrik J.W. Drijvers, *Edessa* în "Theologische Realenzyklopädie", vol. IX, 1982, p. 278.

66. H.J.W. Drijvers, *Edessa*, p. 278.

67. *Ibidem*, p. 279.

68. Michael Quenot, *Icoana, fereastră spre absolut*, București, 1993, p. 19-20.

69. La Eusebiu de Cezareea, cel trimis poartă numele Tadeu.

martirizat pe succesorul lui Addai, Aggai. De aceea, preotul Palut a fost nevoit să plece la Antiohia, unde a fost hirotonit arhieru de episcopul Antiohiei, Serapion, care, l-a rândul său, primise hirotonia de la papa Romei, Zephyrinus: Palut "a mers la antiohia și a primit mâna preoției de la Serapion, episcop de Antiohia, a cărui mână a preoției a primit-o, la rândul său, de la Zephyrinus, episcop al orașului Roma, și prin succesiunea de la Simon Cephas, care a primit-o de la Domnul nostru"⁷⁰.

Valoarea istorică a lucrării *Doctrina Addai* este mai mult decât îndoielnică. Încreștinarea lui Abgar V Ukuma nu este atestată de nici un izvor istoric. *Cronica Eddesei*, o lucrare istorică din secolele V-VI deja pomenite, nu amintește nici un cuvânt de activitatea misionară a lui Addai. Pe de altă parte, episcopul Antiohiei, Serapion (192-209), a fost hirotonit, într-adevăr, de papa Zephyrinus (199-217), ceea ce situează hirotonirea lui Palut în timpul domniei regelui Abgar VIII cel Mare (177-212), la Curtea căruia își desfășura activitatea Bardaisan⁷¹.

Caracterul legendar al lucrării *Doctrina Addai* se vedește și din alte două istorisiri. Cea dintâi poveștește cum Protonike, soția împăratului Claudiu, a descoperit adevărata Cruce a Mântuitorului (istorisirea este inclusă în prima predică a lui Addai la curtea lui Abgar V). Cea de-a doua cuprinde corespondența dintre regele Abgar și "regele asirian" Narseh. Acesta din urmă, aflând despre misiunea lui Addai, i-ar fi cerut lui Abgar să-i trimită un referat despre cele întâmplate, în cazul în care n-ar putea chiar Addai să se prezinte personal la "Curtea asiriană". Povestirea găsirii Crucii de către Protonike este similară istorisirii aflării Crucii de împărăteasa Elena în anul 326. Iar în ceea ce privește cea de-a doua povestire, Narseh poate fi identificat cu şahinșahul sasanid Narseh (293-302), despre care se știe că a avut o politică tolerantă față de maniheism,

Conform istoricului Hendrik J. W. Drijvers, documentul *Doctrina Addai* a fost redactat de cercurile ortodoxe, după o legendă siriacă mai veche (pe care a cunoscut-o și Eusebiu, și a preluat-o cu modificări, în *Istoria* sa). Motivul sau scopul pentru care ortodocșii din Edessa au întocmit acest document a fost acela de a contrapune în polemica cu grupările eretice, vechimea Ortodoxiei din Capitala provinciei Osrhoëne. În sprijinul afirmației sale, Drijvers aduce mai multe argumente. În primul rând, el atrage atenția asupra singurului adevăr istoric din document, anume contemporaneitatea episcopilor Serapion din Antiohia și Zephyrinus din Roma. Prin urmare, autorii documentului vor să aducă în sprijinul Ortodoxiei o dublă legitimare: mai întâi pe linia Iisus-Addai-Aggai-Palut și apoi pe linia Zephyrinus-Serapion-Palut. Este interesantă însă nevoia de a găsi ca izvor al legitimității episcopiei Romei. În al doilea rând, este cunoscut, din scrierile Sfântului Efrem Sirul, că grupările eretice (marcioniții, bardaseniții și maniheii) cuprindeau în special membri ai aristocrației din Edessa. Ori *Doctrina Addai* accentuează faptul că nobilii s-au convertit imediat după rege. În al treilea rând, în tradiția maniheică printre cei mai importanți ucenici ai lui Mani s-au aflat și două persoane cu numele Toma și Addai. Drijvers consideră probabil ca ortodocșii din Edessa să fie preluat de la manihei personalitatea lui Addai, pe care l-au conside-

70. S.H. Moffett, *op. cit.*, p. 60.

71. Baum, Winkler, *op. cit.*, p. 18.

rat ucenic al Mântuitorului Hristos (din această cauză s-ar explica faptul că numele lui Addai apare la Eusebiu sub forma corectă Tadeu). Relația dintre Abgar V și Addai ar corespunde celei dintre șahinșahul persan Șapur I și Mani. Abgar V i-a acordat lui Addai o audiență și i-a permis să propovăduiască, tot așa cum și Mani a fost primit în audiență și apoi sprijinit de Șapur. Chiar și legenda mahramei este preluată din tradiția maniheică. Un codice maniheic, aflat la Köln (*Kölner Mani-Cod.* 64, 3-65, 22) cuprinde o scrisoare pe care Mani a trimis-o locuitorilor din Edessa, anunțându-i de sosirea sa în orașul lor, trimițându-le însă înainte un portret al său. În fine, numele șahinșahului Narseh nu apare întâmplător în *Doctrina Addai*, fiind cunoscută politica de toleranță a acestuia față de manihei, după persecuțiile la care aceștia din urmă fuseseră supuși în timpul șahului Bahram II⁷².

5. Privirea recapitulativă asupra Bisericii din Mesopotamia de nord până în preajma epocii constatiniene

Din cele prezentate până acum, reiese cu claritate faptul că, deși devenită "mamă a creștinismului sirian și oriental", cetatea Edessa a fost împânzită de numeroaseerezii. La început, creștinismul s-a înfiripat încet, el putându-și găsi cu ușurință loc în păienjenișul de idei și doctrine care circulau în comunitatea culturală greco-iraniană din Orientul Apropiat și cel Mijlociu. Desigur, cei dintâi cărora numele lui Hristos le-a atras atenția au fost evreii din puternica diasporă mesopotamiană. Iar prin intermediul prozeliților mozaici, ideile creștine au putut pătrunde și la populația aramaică. Astfel, de la început încă, creștinismul oriental a fost caracterizat de ascetismul preluat, atât prin filiera iudaico-eseniană, cât și prin cea dualist-persană (în care lumea materială trebuia evitată, datorită originii sale demonice). Encratismul lui Tațian Asirianul este explicabil. Iar apocriifa *Faptele Sf. Apostol Toma*, este un exemplu al modului în care adepții acestei mișcări priveau viața în general și creștinismul în special. Toma propovăduiește un mod de viață solitar, cerându-le celor căsătoriți să se despartă de soții lor. Interesantă este însă ordinea în care sunt prezentate Tainele de inițiere în creștinism. Botezul ocupă locul al doilea, după Mirungere, fiind văzut ca o nuntă spirituală cu Hristos. Astfel se explică și cererea ca cei care vor să se boteze să se abțină de la legăturile matrimoniale pământești. Prin urmare, în acest creștinism oriental primar, Botezul era "rezervat în mod deliberat doar aristocrației spirituale a creștinismului"⁷³. Însă acest rigorism ascetic nu caracteriza doar mișcarea encratistă, căci și marcioniții îi botezau doar pe cei necăsătoriți⁷⁴.

Dar encrații și marcioniții nu constituiau singurele grupări creștine. Bardaisan nu putea fi de acord cu antielenismul lui Tațian. Preocuparea lui a fost aceea de a face accesibile ideile creștine și mediilor aristocrației elenizate sau filolenistice din regatul Osrhoëne.

72. H.J.W. Drijvers, *Edessa*, p. 279-281.

73. F.C. Burkitt, *Early Eastern Christianity outside the Roman Empire*, Londra, 1904, p. 126, apud A. v. Harnack, *op. cit.*, I, p. 692, nota 5.

74. Harnack, *op. cit.*, I, p. 692, nota 5.

Într-un asemenea mediu intelectual și spiritual, Ortodoxia nu se putea contura decât cu dificultate. Însă a fost favorizată și de cursul evenimentelor politice internaționale. În anul 195, nordul Mesopotamiei, cu excepția Edessei, a fost desprins din Imperiul part și integrat în cel Roman. În anul 214 a urmat însăși capitala Regatului Osrhoëne. Logica istorică cerea ca Biserica din noile provincii să se afilieze la Biserica Universală, adică la cea din celelalte teritorii din Imperiul roman. Nu știm dacă Palut a fost un personaj real sau nu, cert este însă faptul că în comunitatea ortodoxă a Edessei era prezentă convingerea că această afiliere la Biserica Universală a avut loc în timpul episcopului Serapion al Antiohiei, al cărui episcopat încercau să-l legitimeze prin apelul la succesiunea petrină de la Roma.

Doctrina Addai încerca nu doar dovedirea legitimității Ortodoxiei, ci și proiectarea vechimii ei până în epoca Mântuitorului. Ba chiar și episcopatul lui Serapion din Antiohia încercau să-l legitimeze prin apelul la succesiunea petrină din Roma.

A existat însă încercarea de a stabili o succesiune apostolică și la Edessa, prin crearea unei liste a celor care i-au urmat lui Palut în episcopat, anume Abșelama și Barsamya. Celui din urmă, aceleași cercuri care au redactat *Doctrina Addai*, i-au întocmit un act martiric⁷⁵. Potrivit acestuia, episcopul Barsamya a reușit să-l convertească la creștinism pe marele preot al lui Bel, Șarbil. Dar autoritățile romane le-au cerut ambilor să jertfească zeilor. Șarbil a fost într-adevăr ucis, dar Barsamya a fost eliberat în ultimul moment printr-un decret imperial. Cu privire la eveniment, actul martiric este confuz. La început este pomenit regele Edessei Abgar VII (109-116), mai târziu specificându-se că moartea martirică a lui Șarbil a avut loc în anul al 15-lea al domniei lui Traian (deci 112 d. Hr.). Însă în încheierea actului martiric, cei doi sunt prezentați drept contemporani ai papei Fabian, care a fost martirizat în anul 250, în timpul domniei împăratului Deciu⁷⁶.

În pofida încercărilor grupării ortodoxe de a stabili o succesiune apostolică pentru creștinismul din Edessa, cel dintâi episcop despre care există documente istorice este Qune (c. 289-313). Potrivit *Cronicii* din Edessa, el a pus fundațiile unei biserici creștine pe locul celei care existase înainte și care fusese distrusă de marea inundație din anul 201. Aceeași *Cronică* prezintă lista episcopilor care au păstorit după Qune, anume Sa'ad (care a încheiat lucrările de construcție a bisericii), apoi Aitallaha (324-346), care a participat la Sinodul I ecumenic de la Niceea și care a ctitorit o a doua biserică și un cimitir⁷⁷.

75. Acest act al martirilor Iarbel și Barsamya a fost tipărit pentru prima dată în anul 1964 de Cureton în *Ancient Syriac Documents*.

76. O. Bardenhewer, *op. cit.*, ed. II, vol. IV, 1924, p. 375-377. Potrivit altor acte, în Edessa au mai fost martirizați, în epoca romană, Habib, Imona și Gurya. Actul lui Habib a fost publicat pentru prima dată tot de Cureton, împreună cu cel al lui Iarbil. Actul celorlalți doi martiri a fost editat în 1899 de patriarhul Rahmani. Potrivit istoricului Burkitt, Imona și Gurya au fost martirizați la 15 noiembrie 309, iar Habib la 2 septembrie 310, în timp de alți cercetători (ca de exemplu Nöldeke și O. Bardenhewer) consideră aceste acte martirice ca făcând parte din același cerc de legende, din care provine și *Doctrina Addai* (O. Bardenhewer, *op. cit.*, IV, p. 377-378).

77. H.J.W. Drijvers, *Edessa*, p. 284-285.

Dintre celelalte orașe ale Mesopotamiei nordice (inclusă în jurul anului 200 în Imperiul roman), trebuie amintită cetatea Nisibis (azi Nusaybin, din Turcia de sud-est, chiar la câțiva km de granița siriană), sediul unei academii teologice iudaice. Legende creștine pun încreștinarea acestei zone pe seama unui ucenic al lui Addai, anume Mari⁷⁸. Însă cel dintâi episcop atestat documentar la Nisibis a fost Iacob. Acesta a păstorit în timpul împăratului Constantin cel Mare și a participat la Sinodul I ecumenic de la Niceea. De asemenea, a fost îndrumătorul Sf. Efreem Sirul. A urmat apoi episcopul Babu, iar după moartea acestuia, în anul 350, Vologeses. Acesta a ctitorit baptisteriul, care se mai păstrează și astăzi (și care se păstrează și pisania, cea dintâi inscripție creștină a orașului). A murit în anii 361-362. Urmașul său pe scaun, Avraam, a păstorit doar câteva luni, întrucât orașul a fost cucerit de armatele lui Șapur I (în anul 363), cei mai mulți creștini părăsind orașul, în frunte cu episcopul Avraam⁷⁹.

Lector univ. Drd. PAUL BRUSANOWSKI

78. J.B. Abbeloos (ed.), *Acta Sancta Maris, Assyriae, Babyloniae ac Persidis seculo I Apostoli...*, în "Analecta Bollandiana" 55, Brussels, 1885, p. 43-134, apud S.H. Moffett, *op. cit.*, p. 88, nota 88.

79. H.J.W. Drijvers, *Nisibis*, în "Theologische Realenzyklopädie", vol. XXIV, p. 574.

DISPUTE RELIGIOASE ÎN SUDUL DUNĂRII ÎN SEC. IV-V

În această perioadă de zbateri puternice jurisdicționale între Roma și Constantinopol pentru teritoriile illyriene au avut loc, în afara sinoadelor ecumenice și alte multe manifestări sinodale locale în care s-a încercat rezolvarea unor probleme dogmatice sau jurisdicționale. La multe dintre aceste întâlniri sinodale au participat și ierarhi sau clerici illyrieni care au manifestat anumite *direcții ale formulărilor dogmatice* sau anumite tendințe de dependență jurisdicțională. În această perspectivă analitică istorică, se știe că încă din perioada premergătoare Sinodului II ecumenic, cât și după aceea, au avut loc câteva sinoade locale unde au fost luate în discuție probleme dogmatice canonice sau jurisdicționale și la aceste manifestări s-au implicat și o serie de illyrieni. Din perioadele anterioare se știe că datorită exilării în teritoriile Illyricului oriental a unor arieni sau semiarieni și a susținerii acestora de către urmașii lui Constantin cel Mare, aici au izbucnit o serie de conflicte, ceea ce a impus necesitatea luării unor măsuri în cadrul manifestărilor sinodale locale. Din perioadele anterioare cunoaștem eforturile Bisericii de a se opune arianismului și semiarianismului izbucnit în aceste provincii illyriene, dar cu toate aceste eforturi susținute, datorită unor elemente politice, în principiu lui Constantius al II-lea care i-a susținut pe acești eretici, a trebuit să se convoace în această perioadă o serie de sinoade locale pentru clarificarea problemelor dogmatice, cum au fost sinoadele de la Sardica din 343, de la Sirmium din 348 și 358, Niceea, în Thracia în 359 ca și cele de la Rimini și Seleucia tot din 359, precum și sinodul de la Constantinopol din 360 care însă au tulburat în același timp adânc viața Bisericii¹. Situația începuse să se agraveze după Sinodul I ecumenic, când mulți dintre arieni și semiarieni au fost exilați în părțile Illyricului dunărean, aici au mărit și mai mult conflictualitatea, agravând situația religioasă și socială extrem de mult până la Sinodul II ecumenic. Știm că după acest sinod, mai precis după moartea împăratului Grațian în 383, noul împărat Teodosie I, cel Mare, căruia i se dăduseră la 19 ian. 379 în stăpânire cele două dioceze, Dacia și Macedonia cu Răsăritul, a avut o mai mare putere de decizie pentru a-și intensifica lupta împotriva, nu numai a păgânilor, ci și împotriva ereticilor din aceste părți contra cărora a dat mai multe edicte². Mai mult decât atât, noul împărat a luat și alte măsuri pentru a îndepărta focarul mișcărilor ariene și semiariene din Illyricum, astfel în acest sens el l-a trimis pe Eunomiu din teritoriile sudice illyriene în nordul Scitiei Minor, la Halmiris, azi Dunavăț în Dobrogea, cetate aflată pe partea dreaptă a brațului Sfântul Gheorghe, iar mai târziu ereticul a fost trimis

1. cf. Mansi III, 265-332; Hefele-Leclercq I, 2 852-959; H.G. Beck, *Kirche und Theologische Litteratur* p. 50-54 care prezintă în extras cu note de subsol locul și data ținerii acestor sinoade locale; Comentarii la unele din aceste sinoade locale la J. Zeiller op. cit. p. 175 și u. Comentarii asupra unor sinoade locale și la E. Demandt, *Die Spätantike*, p. 150-194.

2. cf. W. Ensslin, *Die religionspolitik des Kaisers Thodosius d. Gr. II*, Munchen 1953; cf. și A.H.M. Jones, *The Late Roman Empire* I, p. 128-135. A se vedea în acest sens și P.P. Ioanou, *Le concil et les conciles*, ibidem, *La législation imperiale et la christianisation de l'Empire romain*, OCA, 192, Roma 1972 unde sunt ecumerate și analizate aceste edicte.

la Cezareea Capadociei, unde a și murit la Ducara³. Până acum însă arianismul făcuse multe progrese în regiunile illyriene răsăritene tocmai datorită prezenței aici, în urma exilului, a mai multor ierarhi și teologi eretici, cât și sprijinului datorat împăratului Constans al II-lea care avea convingeri semiariene și i-a favorizat pe acești eretici, cât și pe cei care au îmbrățișat creștinismul sub forma ariană, cum a fost cazul goților lui Wulfila. Izvoarele istorice arată că în această perioadă premergătoare Sinodului II ecumenic o serie de episcopi arieni încă mai activau aici; Valens de Mursaș Osieț, Ursacius de Singidunum (Belgrad), Paulus și Gaius, episcopii unor scaune neidentificate, apoi Dominus sau Domnus de Marcianopolis (Devna), împotriva acestora a luat măsuri chiar papa Damasus într-un sinod ținut la Roma în 368, primul sinod ținut împotriva episcopilor illyrieni eretici Valens de Mursa și Ursacius de Singidunum, sinod care a dat și o sentință de condamnare împotriva acestor eretici⁴. Unul dintre părinții Bisericii și anume Sfântul Atanasie cel Mare dă mărturie despre acest prim sinod al papei Damasus în epistola sa către episcopii africani dar în care se plânge, printre altele și de faptul că episcopul Auxentius al Mediolanului căzuse și el în erezie și pe lângă aceasta se făcea vinovat și de alte fapte reprobabile⁵. Un alt sinod ținut la Roma în 372 îl va condamna pe Auxentius (de Durostorum), cu toate acestea el va rămâne mai departe episcop la Mediolanum în ciuda refuzului unei minorități care i se opunea⁶. Puțin mai târziu împotriva acestui episcop provenit chiar din regiunile dunărene ale Illyricului, de la Durostorum, a fost trimis Evagrius din Pont din partea împăratului Valentinian în încercarea de a-i restrânge autoritatea în jurul Mediolanului, episcopul Auxentius reușind să-și păstreze scaunul până la moartea sa întâmplată, se pare, în 374⁷.

La sinodul mai sus amintit, din 368, care a luat în discuție și problema illyrienilor eterodocși au luat parte, se pare 93 de episcopi în majoritate din Italia și Gallia. În această privință o serie de cercetători, consideră că, în afară de sinodul din 368, papa Damasus a mai convocat și un alt sinod local în 369 sau la începutul anului 370 la care au fost din nou luați în discuție episcopii illyrieni ce propagau

3. cf. Sozomen, *Ist. Bis.* VII, 1, 7; Philostorgiu, *Ist. Bis.* IX, 8 se știe de fapt că Philostorgiu i-a luat apărarea ereticului chiar în fața împăratului Valens mai târziu. Comentarii asupra evenimentelor și la J. Zeiller, *op. cit.* 268 și 306.

4. cf. P. Ioannou, *Le concil et les conciles* p. 280; Ch. Pietri Roma chistiana. p. 674. Sinodul acesta nu apare la H.G. Beck, *Kirche und Theologischelitteratur*, în capitolul *Lokalsynoden* p. 48-53.

5. cf. *Epistola ad Afros episcopos*, 10, în P.G., t. XXVI, col. 1045-1048; Sfântul Atanasie a petrecut o perioadă chiar în Illyric alături de Constantius al II-lea, scriind o apologie împotriva arienilor între 346-356 dar se pare că influența lui nu a prins prea mult împăratului care l-a și exilat cf. și FHDR II p. 41.

6. cf. Mansi III, 486; Theodoret II, 22; A se vedea și comentarii la J. Zeiller, *Les origines chrétiennes* p. 303; se știe că Evagrie a primit misiunea din partea lui Valentinian de a-i restrânge misiunea în jurul Mediolanului. Ed. Schwartz, *Zur Kirchengeschichte des IV-ten Jahr.* ZNW, 34, 1935. Auxentiu a scris o epistolă între 381-397 *Despre credința, viața și moartea lui Ulfila*, cf. Fr. Kaufman, Strassburg, 1899. Un fragment în FHDR II p. 111-113.

7. Cf. Hieronymus, *Chron*, așază anul 374 cf. CSEL 54-56. Un alt autor J.R. Palanque, *St. Ambrozie et L'Empire* op. cit. p. 484-485 încearcă să demonstreze că data nu este corectă.

idei ariene sau semiariene⁸. Între alți episcopi participați care s-au distins la acest sinod a fost și Valerian de Aquileea care a purtat legături cu unii episcopi illyrieni, din Illyricul răsăritean mai ales cu cei care păstrasera credința niceeană și nu căzuseră în vreo erezie. Acest sinod convocat de papa Damasus din 369 sau 370 sau poate 372 a trimis la sfârșit o epistolă sinodală episcopilor illyrieni păstrând semnătura lui Damasus și a lui Valerian de Aquileea ca și a celorlalți episcopi sinodali și din această epistolă aflăm că a fost condamnat și episcopul arian Auxentius de Dorostorum, la vremea aceea episcop al Mediolanului. În această epistolă sinodală ei îndemneau din nou pe ierarhii illyrieni să păstreze credința ortodoxă și să se ferească de influențele ariene, otrăvitoare, dând în acest sens ca exemplu hotărârile Sinodului I ecumenic de la Niceea apoi îi îndemneau din nou să creadă în deoființimea Tatălui cu Fiul și, la fel, în deoființimea Sfântului duh cu Tatăl și cu Fiul, anticipând astfel hotărârile viitorului Sinod II ecumenic de la Constantinopol care va urma peste un deceniu. Epistola aceasta arată de asemenea, printre altele, că dacă episcopii illyrieni nu vor ține seama de această hotărâre să fie excomunicați din Biserică⁹. Textul acestei epistole sinodale poartă titlul de *Confidimus* sau *Credimus* și a fost trimisă mai întâi de papa Damasus prin diaconul Sabinianus din Cezareea către Sfântul Atanasie din Alexandria apoi Sfântului Vasile cel Mare la Cezareea Capadociei¹⁰. Se pare că Sfântul Vasile cel Mare, la plecarea lui Sabinianus din Cezareea, a trimis către episcopii occidentali trei epistole; una către episcopii occidentali, a doua episcopului Valerian de Aquileea pe care-l confundă cu un episcop illyrian, a treia epistolă este adresată episcopilor din Italia și Gallia cărora li se adresează într-un limbaj irenic și ecumenic de a contribui și ei la așezarea păcii în Biserică lui Hristos¹¹. Printre altele se știe că Sfântul Vasile cel Mare i-a scris Sfântului Atanasie cel Mare în 371 în momentul în care acesta se afla în mijlocul suferințelor provocate de războiul religios și din epistola 66 reiese dorința lui fierbinte ca în fața acestor pericole ariene izbucnite în Illyricum să realizeze o alianță cât mai strânsă cu episcopii occidentali. În cadrul acestor dispute se pare că împotriva episcopilor illyrieni căzuți în erezie au luat atitudine nu numai episcopii ortodocși din Italia și Gallia, ci și alții din zone mai îndepărtate ca

8. J. Zeiller op. cit. p. 303 și P. Batiffol, *Les sièges apostoliques*, 3-e, Paris 1924 așază data ținerii acestui sinod al doilea în 369 sau 370, un alt cercetător E. Gaspar, *Geschichte des Papstums von den Anfänge bis zum hohe der Weltherschaft* I, 1930 p. 199 și 593 îl așază tot în 368. Alți istorici precum A. Piganiol op. cit. p. 194 fixează ca dată anul 372 la fel și P. Galtier, *Le tome de Damase, date et origine* în *Recherches de science religieuse*, an. XXVI, 1936 p. 385-390 cf. și Ed. Schwartz, *Zur Kirchengeschichte des vierten Jahrhunderts*, în Band XXXIV, Berlin 1935, Heft 3 und 4 p. 179-180. Un alt cercetător mai recent L. Messlin, *L'arien de occident op. cit.* p. 43 vorbește de un sinod roman din 372 care l-a condamnat pe Auxentiu de Durostor, sinod la care sunt amintiți și illyrienii condamnați la Rimini la 21 iulie 359.

9. cf. Mansi III col. 455-458 *Epistola sinodalis. Ex romana concilio ad episcopos Illyrici*.

10. cf. Mansi III, 459-460, cu textul latin în care apare adresa "către orientali", cf. și Ed. Schwartz op. cit. p. 179-180 nota 120; Theodoret, *Ist. his.* II, 22 și Sozomen, *Ist. his.* VI, 23 cu textul grecesc al acestora apare adresarea "către illyrieni". A se vedea în acest sens și comentariile de la J. Zeiller op. cit p. 303 nota 3.

11. cf. PG t. XXXII col. 472-484 epistolele 90, 91, 92.

cei din Spania cum a fost cazul cu Hillarius de Poitie și Eusebiu de Verceil. În această privință se știe că Sfântul Atanasie al Alexandriei, într-o epistolă din 371 către episcopul Epictet de Corint, amintește de diferite sinoade locale ținute în Gallia și Spania în care episcopii apărători ai credinței ortodoxe s-au ridicat împotriva unor episcopi arieni din Illyricum ca Ursacius de Singidunum (Belgrad), Valens de Mursa (Osiec) și Gaius din Panonnia. Sfântul Atanasie cel Mare arată că în acel timp s-au trimis mai multe epistole în care se face cunoscut că în *Biserica universală nici un sinod nu este numit astfel decât primul sinod de la Niceea care a biruit ereziile arianismului pentru care s-a adunat sinodul pe timpul lui Constantin împăratul*¹². În acest timp episcopii arieni din regiunile illyriene și-au putut păstra scaunele datorită tradiției puternice din timpurile anterioare, mai ales din timpul lui Valens care a susținut puternic arianismul între 364-367 în schimb urmașul său Valentinian I s-a păstrat distant față de problemele și luptele religioase. Cu toate acestea, în această perioadă de timp, puterea arienilor va mai scădea, mai ales după 371 când principalii lor promotori ca Valens de Mursa și Ursacius de Singidunum, mai sus amintiți, au murit slăbind puterea lor de rezistență în teritoriile Illyricului răsăritean¹³.

La Singidunum a urmat, din păcate tot un arian și anume Secundianus, care mai înainte fiind încă preot participase la mai multe evenimente ariene petrecute în aceste regiuni illyriene precum misiunea pe care o îndeplinise în 366 prin ducerea unei epistole episcopului de Sirmium, Germinius, care era îndemnat să participe pe mai departe la credința omeiană așa cum se hotărâse la sinoadele anterioare și mai ales la cel de la Rimini din 359. Mai târziu într-un tratat polemic referitor la sinodul de la Aquileea din 381 și anume *Disertatio Maximini contra Ambrosium* se amintește despre Secundianus ca despre un vrednic tânăr cleric, care cu timpul a ajuns la treapta de episcop; *alter ab adolescentia clericus atque per singulos gradus ad episcopatum*. Se pare că ajunsese episcop încă din 346 de vreme ce la sinodul de la Aquileea pe care îl vom analiza în rândurile următoare era deja episcop la vârsta de 35 de ani¹⁴. Se pare că acest Secundianus de Singidunum și Paladius de Ratiaria au fost ultimii mari reprezentanți ai rezistenței ariene în teritoriile Illyricului oriental și în Dacia Ripensis, aici Ratiaria era cel mai important centru episcopal din cele șase de pe malul Dunării¹⁵. Tot în această

12. cf. PG t. XXVI, col. 1052. Sfântul Atanasie *Epistola ad Epictetum*, 1.

13. cf. H. Ch. Brennecke, *Studien zur Geschichte der Homäer*, Tübingen 1988 p. 181-223 unde se prezintă amănunte asupra sprijinului dat de împăratul Valens homeenilor din păcate autorul îl crede pe Bretanion de Tomis un *homiusian* ceea ce nu corespunde adevărului cf. Sozomen, *Hist. Eccl.*, VI, 21 în Migne PG, t. 67 col. 1344-1345. A se vedea în acest sens și comentariile la R. Vulpe, Ioan Barnea, *Din Istoria Dobrogei* vol. II p. 397-398 și Em. Popescu, *Christianitas daco-romana*, 1994 p. 114-116 unde sunt analizate și epistolele trimise de Sfântul Vasile cel Mare către Junius Soranus și într-una dintre ele nr. 165 Sfântul Părinte îl califica pe Bretanion ca οσεβης adică drept credincios, ortodox și care a avut curajul să-l înfrunte chiar și pe împărat. Despre acesta Theodoret de Cyr afirma cf. FHDR II, *Bretanion era plin de tot felul de virtuți și conducea episcopii cu multă credință*, iar Sozomen afirmă din nou că *păstra credința niceeană* cf. FHDR II, p. 225.

14. cf. L. Messalin, *op. cit.*, p. 29 și cu amănunte asupra lucrării *Disertatio Maximini* cu referiri la Episcopul Secundianus și activitatea lui. La p. 67-68, autorul dă amănunte asupra lui Germinius de Sirmium; J. Zeiller *op. cit.* p. 150 și 153-154 oferă alte date asupra acestui episcop arian și activității sale.

15. cf. L. Messalin *op. cit.* p. 111 și u. cu amănunte asupra acestor centre episcopale. Ratiaria apare pe primul loc ca centru episcopal în listele lui Hierocles, *Synecdemus* cf. FHDR II, p. 353.

privință alte izvoare istorice mai fac amintite de un sinod roman ținut se pare în 372 și chiar de un alt sinod roman care ar fi luat în discuție problema illyrienilor căzuți în erezie și în același timp neascultători scaunului roman și în derivă față de autoritatea vicarială de la Tesalonic¹⁶.

Câțiva ani mai târziu, mai exact în 377, un nou sinod local va lua în discuție pe acești illyrieni eretici și neascultători și se făceau demersuri puternice pentru a reazeza ortodoxia pe făgașuri normale atât în Occident cât și în Orient, profitând de un avantaj politic evident, acela că împăratul arian Valens nu mai putea activa atât de dinamic în câmpul religios de vreme ce acum îl copleșeau problemele politice, respectiv conflictele cu perșii lui Sapor cât și acela cu goții în părțile dunărene în aceste momente critice însuși împăratul ar fi chemat din exil pe ortodocșii persecutați¹⁷. Se știe că în acest context de conflicte cu goții împotriva cărora chiar împăratul a întreprins, dincolo de Dunăre, două expediții în anii 369-370, în acel moment împăratul, la întoarcere, a ajuns și la Tomis, în Scitia Minor și încercând să susțină credința ariană, a fost înfruntat de episcopul ortodox de aici, Bretanion, pe care a vrut să-l trimită în exil dar populația locală i-a luat apărarea¹⁸. De amintit că în același an 377 sau 376 Sfântul Ambrozie îl înlocuise în Illyricum, la Sirmium, pe episcopul Germinius, cu Anemius, arătând în acest fel, în această perioadă destul de critică, încă, legături strânse între Mediolanum și Illyricum, în momente în care papalitatea nu mai putea controla aceste teritorii, odinioară ale vicariatului său.

În ceea ce privește mai sus amintita încercare a persecuțiilor împotriva ortodocșilor în mediile illyriene ne vorbește chiar un illyrian și anume Fer. Ieronim în *Chronica* sa și în care ni se arată, printre altele, că papa Alexandru a încercat să-i dea acestui sinod roman o înfățișare cât mai ecumenică, se pare că în acel moment Sfântul Vasile a trimis chiar un mesaj acestui sinod iar Ieronim, mai sus amintit, din rândurile illyrienilor s-a raliat hotărârile sinodului, arătând că acest sinod roman nu împărtășește părerile greșite ale lui Vitalie, Meletie și Paulin¹⁹. Dincolo de formulele oficiale, diplomatice ale epistolei, illyrianul îl roagă să rezolve această formulă a ipostaselor divine, arătând că el nu împărtășește că ar exista trei ipostase. În același timp sinodul a luat în discuție problema Sfântului Duh și totodată a fost supus analizelor și Sfântul Vasile cel Mare, care condamna pe pnevmatomahi deodată cu sabelienii, după aceea, sinodul roman mai condamna cu fermitate pe illyrienii căzuți în erezia subordinaționistă și mai ales pe cei mai conservatori dintre acești illyrieni, pe Eunomiu (de fapt un provenit illyrian prin exilare), care, mai apoi va fi reexilat în Scithia Minor la Halmiris²⁰. Următorul sinod local de la Sirmium din următorul an 378, în hotărârea sa numită *Blasphemia*

16. cf. Mansi III, 369-372; cf. L. Messlin op. cit. 112.

17. cf. Ref. Ieronim, *Chronographia* an. 378 unde se arată că; "*Valens de Antochia exire compulsus sera poenitentia nostros de exiliis revocat...*" cf și Socrate *Ist. his.*, VI, 36 Comentarii și la Ch. Pietri op. cit. p. 832.

18. cf. Sozomen VI, 21, 5 CF. și FHDR II p. 225 Comentarii la Em. Popescu, *Christianitas*, p. 112 unde se arată că atitudinea credincioșilor tomitani este foarte semnificativă, demonstrând că și puterea imperială este discreționară în fața credinței ortodoxe.

19. cf. Fer. Ieronim Ep. 15, 2 comentarii și la Ch. Pietri op. cit. p. 833.

20. Sfântul Vasile cel Mare, Ep. 263, 3 vorbește de această condamnare și exilare a lui Eunomiu.

apud Sirmium declara, dincolo de condamnările făcute anterior, adeziunea sa față de hotărârile sinodului roman din 377, la care a fost condamnat și episcopul illyrian Palladius de Ratiaria din Dacia Ripensis²¹.

În aceeași perioadă de timp în care Sfântul Ambrozie de Mediolanum își exercita autoritatea sa față de anumiți ierarhi illyrieni, în timp ce autoritatea papei era evident slăbită în raport cu aceste teritorii illyriene, rebele în doctrină, uneori datorită condițiilor mai sus amintite, mai ales cei de pe limesul illyrian, danubian chiar din centre episcopale foarte puternice, iată am întâlnit și centre răsăritene bine ancorate în ortodoxie, cum a fost cazul Tomisului, în momente extrem de derutante în care mulți ierarhi răsăriteni alunecaseră în erezie alături de însuși împăratul Valens din vremea respectivă, așadar iată în acest timp și teritorii illyre-scitice aflate extrem de expuse nu numai în fața barbarilor ci și în fața barbarizării credinței. Un alt sinod în cadrul acestui periplu de sinoade locale a fost sinodul ortodox de la Sirmium din 378. Sinodul s-a ținut chiar în perimetrul Illyricului, în capitala de odinioară a acestui teritoriu și în momente de puternică presiune barbară ceea ce va determina pe împăratul de atunci Gratian (375-383) să facă o mutare nu numai în planul juridic pentru Illyricum, dând cele două dioceze Dacia și Macedonia tânărului împărat Teodosie I ci și în plan religios, el arătându-se destul de favorabil ortodoxiei niceene, Gratian fiind caracterizat de cronicarii vremurilor ca un *împărat foarte pios, mai presus decât era necesar pentru stat*²². La fel îl caracterizează și Sfântul Ambrozie al Mediolanului ca un *împărat credincios în Domnul, pios, blând cu inima curată*²³. Este știut că încă de la începutul domniei sale el l-a asociat la domnie la 22 martie 375 pe fratele său vitreg Valentinian II (375-398) pe atunci încă minor, de abia de patru ani, și căruia i-a purtat o adevărată grijă părintească, de fapt se știe că toți acești împărați illyro-panonieni mai sus menționați începând de la Valentinian I și până la Valentinian II, au avut o conștiință foarte puternică de solidaritate etnic-regională²⁴. În ceea ce privește subiectul în cauză, adică situația Illyricului, se pare ca în această perioadă Gratian n-a acordat tânărului moștenitor prefectura centrală a Imperiului roman adică, Italia, Africa și Illyricul ci numai o parte a Illyricului cu reședința la Sirmium. Probabil așa se și explică prezența mamei sale Justina la Sirmium în această perioadă, a doua soție a lui Valentinian I, care deși era de origine din Italia probabil a fost nevoită de noile împrejurări să-și mute reședința în noul oraș illyrian unde s-a și implicat în problemele politice și religioase ale cetății. Prin această mutare s-a simțit necesitatea unei noi schimbări de poziție în politica față de Illyric mai ales datorită celor două dioceze Dacia și Macedonia foarte expuse

21. cf. *Disertatio Maximini*, 129 [PLS, I, 724]; cf. și J. Zeiller op. cit. p. 316; comentarii și la M. Messlin, *Les Ariens* p. 87; alte comentarii la Ch. Pietri op. cit. p. 785. Textul conciliar din 377 numit *Tomus Damasi* p. 873-874.

22. cf. Rufin, *Historia ecclesiastica* II, 13 PL t. XXI col. 523 A "*plus verecundus quam Republicae intereat*".

23. Sf. Ambrozie, *De obitu Valentiniani consolatio* 74 L. P t. XVI, col. 1441; A se vedea și comentariile la A. Piganiol op. cit. p. 202; cf. și G. Osrogorsky, *Histoire de l'etat Byzantin*, Paris, 1956 p. 77-78.

24. cf. Patsch, *Beitrage*, IV, p. 33-35 unde autorul se exprima cu privire la ei că aveau "*ein stures landschaftliches Solidaritätsgefühl*".

acum în fața barbarilor și în ale căror probleme politice, în acel moment se implica atât Constantinopolul cât și Mediolanul și chiar Augusta Treverorum. Până la momentul de 17 ianuarie 379, mai bine zis până în pragul acestui sinod de la Sirmium, Grațian conducea și Prefectura Occidentului cu Gallia, Spania și Britania, așadar un teritoriu foarte întins și greu de ținut în mână ceea ce a dus la scurt timp la împărțirea teritoriilor, o nouă *Partitio Romania* pentru aceste provincii.

În ceea ce privește problema religioasă, aici arianismul răvășise teritoriul și o serie de sinoade anterioare ca cele din 351, 357, 358 încercaseră să rezolve problemele dar fără prea mare succes. La aceste neînțelegeri provocate de arieni se mai adaugă și prezența Justinei care era o adeptă convinsă a arianismului definit la Rimini, totuși ortodoxia va înregistra succese în aceste teritorii illyriene și acest lucru s-a datorat atât lui Grațian cât mai ales implicările unor personalități religioase ca Sfântul Ambrozie, chiar Sfântul Vasile cel Mare sau a episcopilor locali ortodocși. În aceeași perioadă critică, păstorea la Sirmium episcopul Germiniu care deși era fidel mărturisirii de credință de la Rimini cu toate acestea manifesta și tendințe ortodoxe, el murind în 376 episcopii-illyrieni au trebuit să aleagă un nou ierarh²⁵. Acest prilej al alegerii noului ierarh a făcut să vină aici Sfântul Ambrozie de la Mediolan pentru a pune capăt certurilor ariene și pentru a înscăuna aici un ierarh ortodox. Trebuie știut că Sfântul Ambrozie cunoștea zona aceasta a Illyricului oriental căci aici activase mai devreme, între anii 366 și 368, ca avocat al tribunalului sub prefectul Vulcatius Rufinus iar mai apoi ca asesor al prefectului S. Pretonius Probus, între 368-370. Așadar două motive care l-au determinat mai târziu pe Sfântul Ambrozie să se amestece în problemele religioase din aceste teritorii illyriene, el ducând o luptă acerbă chiar împotriva împărătesei Justina care lupta împotriva ortodoxiei. Același motiv l-a făcut și pe Sfântul Vasile cel Mare să se adreseze illyrienilor apoi lui Valerian de Aquileea pe care-l numește *illyrian*-și care avea relații strânse în cunoașterea situației din Illyric și care s-a implicat în aceste dispute religioase²⁶. La Sirmium opoziția era destul de puternică de vreme ce Justina organizase chiar o răscoală pentru a putea împiedica alegerea unui episcop ortodox. În timp ce aveau loc alegerile de episcop, au avut loc de asemenea câteva evenimente care au demonstrat încă o dată tăria de caracter și de credință a Sfântului Ambrozie al Mediolanului, în timp ce se desfășurau evenimentele acestea, o văduvă ariană s-a repezit la Sfântul Părinte și apucându-l de veșminte a vrut să-l târască afară dar Ambrozie sub consternarea illyrienilor i s-a adresat liniștit: "*nu se cuvine ca tu sau cei de față să-și arunce mâinile asupra vreunui preot, tu trebuie, a zis marele ierarh să te temi de judecata lui Dumnezeu*"²⁷. Evenimentele care s-au întâmplat au fost determinante pentru illyrieni în alegerea poziției corecte a ortodoxiei, călugărița aceasta ariană a murit subit, iar sinodali au văzut în acest eveniment o minune și au acceptat episcopul așezat de

25. cf. Atanasie, *Hist. Arian* 74; cf. M. Meslin op. cit. p. 67-71 unde sunt date amănunte asupra activității lui Germiniu de Sirmium.

26. cf. J. Zeiller op. cit. p. 310 și 312 unde vorbește despre el ca Ουαλεριανω επισκοπω Ιλλυρικου.

27. cf. Paulin, *Vita Ambrosii*, 6; Alte comentarii la J. Zeiller op. cit. p. 410.

Sfântul Ambrozie în persoana lui Anemiu la a cărui hirotonire a și participat în cetatea sirienilor²⁸.

În viața religioasă a Illyricului anul 376 a fost o schimbare benefică căci atât la Mediolanum a fost schimbat episcopul arian Auxentiu cu Sfântul Ambrozie cât și în Illyric la Sirmium a fost ales acum un ortodox care de acum vor începe să dea tonul în reafirmarea ortodoxiei în mediile illyriene în ciuda tuturor opozițiilor. Tot în acest an 376 se știe că de pe scaunul ierarhic de la Poetovio din Noricum șazi Pettau în Austria a fost alungat adversarul episcopului ortodox Marcu cu arianul Julian Valens acesta în anul următor 377 împreună cu antipapa Ursinus sau Ursicinus, alungat din Roma în 371 din ordinul împăratului Valentinian I și împreună cu alți partizani arieni ai fostului episcop arian Auxentiu de Mediolan, au provocat dificultăți noului ierarh ortodox Ambrozie pe care acesta le va face cunoscute la viitorul sinod de la Aquileea din următorul an, 378, și unde va începe marea ofensivă pentru epurarea Illyricului de elementele ariene²⁹.

În aceste momente grele pentru ortodoxia Illyricului s-a întâmplat intensificarea năvălirilor gotice care au mărit și mai mult criza politică din Illyric și în aceste momente împărăteasa Justina împreună cu fiul ei Valentinian II s-au refugiat la Mediolanum cerând împăratului Grațian pentru arienii ei basilica Porcio iar mai apoi basilica Nova unde rezida Sfântul Ambrozie, însă de această dată au întâmpinat rezistența autoritară a marelui ierarh. Mai apoi, la 3 august 379, Grațian a abrogat edictul de toleranță publicat la Sirmium în toamna anului 378 cu această ocazie a restituit din nou ortodocșilor basilica din Mediolanum, mai mult decât atât antipapa Ursinius a fost exilat în Gallia pentru a potoli disputele cu toate că arienii au provocat și mai departe neînțelegeri la Mediolanum până după 383 chiar după sinoadele locale care vor potoli în mare măsură problema illyriana.

Iată, așadar, contextul politic și religios, destul de frământat de altfel, al Illyricului și împrejurările în care a început marea ofensivă pentru reșezarea ortodoxiei și care au impus din nou necesitatea convocării unui nou sinod la care să fie luate în discuție și rezolvate problemele religioase ale Illyricului. Timpurile erau mai favorabile căci noul episcop care rezida acum la Sirmium, Anemius sprijinit de autoritatea Sfântului Ambrozie al Mediolanului a reușit să câștige pentru cauza ortodoxiei însăși favoarea împăratului Grațian. În urma acestor evenimente, în iulie 378 s-a întrunit un nou sinod la Sirmium în prezența împăratului Grațian numit și *Sinodul din Illyria*, prezidat de Sfântul Ambrozie al Mediolanului și de Anemius de Sirmium, sinod la care au participat mulți ierarhi din Illyric și din nordul Italiei al căror nume nu este cunoscut din păcate dar evenimentul sinodal a fost determinat pentru evoluția religioasă ulterioară a Illyricului, determinând chiar pe împărat să-și schimbe poziția religioasă și mai apoi să facă propunerea

28. cf. Paulin, *Vita Ambrosii*, în PL t. XIV col. 32-33; Comentarii și la J. Palanque, *Vita Ambrosii*, în RSR, 1924 p. 26-42; Alte amănunte la J. Zeiller *op. cit* p. 310 și 341.

29. Comentarii la Sfântul Ambrozie, *Epistola X*, PL t. XVI col. 983-984; *Epistola XI*, col. 986. Se știe cu privire la scaunul de Poetovio că profitând de edictul de toleranță din 378, preotul Julian Valens a ocupat scaunul episcopului ortodox Marcu iar ceea ce stă mai trist este faptul că i-a sprijinit pe goți în ocuparea cetății Poetovio, se pare că va fi fost chiar got de origine, purtându-se după moda gotică și producând neînțelegeri cu preoții ortodocși. Se știe că decretul de toleranță mai sus amintit al lui Grațian a fost abrogat puțin mai târziu, la 3 aug. 379.

lui Teodosie, în 379, a pregătirii unui sinod ecumenic³⁰. În ceea ce privește data ținerii acestui sinod ca și existența lui propriu-zisă, în istoriografie au fost mai multe dezbateri până la urmă luându-se ca reper informațiile istoricului Teodoret al Cyrului, rămânând ca data a ținerii sinodului, iulie 378, destul de neclară, totuși în țesătura textului³¹. Din punct de vedere doctrinar sinodul acesta ortodox de la Sirmium din 378 a avut un dublu scop și anume să pună capăt ultimelor mișcări ariene din regiunile illyriene dunărene, erezii care răvășiseră cu totul aceste teritorii și învrăjbiseră social populația. În această perioadă de timp cu puțin înainte de Sinodul II ecumenic a început combaterea cu vehemență a ereziei macedonienilor sau a pnevmatomahilor care, după cum știm, negau dumnezeirea Sfântului Duh și consubstanțialitatea lui cu Tatăl și cu Fiul la vremea aceea erezia fiind răspândită mai mult în Imperiul de Răsărit, în anumite provincii ca Asia, Frigia, Caria și Pacatia. Tot în acest sens trebuie amintit ca încă de la amintitul sinod anterior, de la Sirmium, din 351, o serie de ierarhi veniți din Fenicia, Siria, Palestina, din Asia Mică și chiar din Illyricum au arătat că trebuie combătuți nu numai cei ce negau dumnezeirea și consubstanțialitatea Fiului cu Tatăl ci și cei care negau consubstanțialitatea și dumnezeirea Duhului Sfânt cu Tatăl³². În ceea ce privește aceasta problemă dogmatică trebuie amintit că între cele 27 de *anatematisme* sunt și câteva care se referă la această problemă dogmatică, astfel, dacă anatematismele 18 și 19 condamnă pe cei care învață că Tatăl și Fiul sunt doi Dumnezei, iar anathema 23 condamnă pe cei ce învață că Tatăl și Fiul și Duhul sunt trei Dumnezei, condamnându-se atât diteismul cât și triteismul. Mai departe anatematismele 19, 20, 21 și 23 condamnă pe cei ce diminuau persoana Sfântului Duh, acestea explică faptul că Sfântul Duh nu este Dumnezeu cel născut și că nu este identic cu Tatăl sau din Fiul ci este a treia persoană a Sfintei Treimi³³. Chiar mai înainte de acest sinod Sfântul Vasile cel Mare care se adresa atât Orientului, cât și

30. cf. M. Messlin op. cit. p. 88 dacă la 3 aug. 379 Grațian a abolit edictul de toleranță, dând sancțiuni împotriva ereticilor cf. Cod. Theod. XVI, 55 edict numit; *Omnes vestitae legibus...* Mai târziu la 22 aprilie 379 el a reconfirmat edictul din 3 aug. și mai mult decât atât el a ordonat confiscarea locurilor de cult deținute deeretici cf. Cod. Theod. XVI, 5, 4 operă care va fi dusă mai departe de împăratul Teodosie I cel Mare prin nenumăratele sale decrete împotriva ereticilor.

31. cf. Teodoret, IV, 8-9, oferă în această privință mai clar textul sinodal împreună cu o epistolă a împăratului. O altă mărturie în această privință o avem de la Sf. Ambrozie în scrierea *Quamlibet* al viitorului sinod de la Aquileea din 381 în care se arată că avuseseră deja loc hotărârile unui sinod mai devreme. Alți autori precum H. Lippold, E. Kirsten, *Donauprovinzen*, în Reallexicon, Band IV, Stuttgart, 1959 col. 176 crede că sinodul din Illyria sau Illyricum s-a ținut la Sirmium între anii 375-378; Ch. J. Hefele op. cit. I p. 982-983 crede în mod eronat că acest sinod s-a ținut în 378. De asemenea J. Turmel, *Histoire des dogmes*, a acceptat data de 375, la fel și H. von Campenhausen, *Ambrosius von Mainland* p. 33 și 93-95. Primul care a susținut însă cu argumente puternice data de iulie 378 a fost J. Zeiller op. cit. p. 310-327, teoriile lui au fost împărtășite și de J. Palaque op. cit. p. 51-55 și de prof I. Rămureanu op. cit. p. 431 fără a aduce vreun argument din perspectiva izvoarelor istorice. Alții precum G. Bardy, *Sur un Synod de l'Illyricum de 375*, în Bulletin d'ancienne littérature et d'archéologie chrétienne, 2-e année, Paris 1912 p. 259-274 crede că sinodul nici nu a avut loc, dar părerea sa a fost combătută cu puternice argumente de J. Zeiller și J.R. Palaque.

32. cf. Mansi III, col. 259-260; cf. și I. Rămureanu, *Sinoadele de la Sirmium dintre anii 348 și 378* p. 290-295; cf. și M. Messlin op. cit. p. 79-80.

33. cf. Socrate, *Ist. his.* II, 30; Sozomenos, *Ist. his.* IV, 6; Mansi III, col. 259-261; cf. și Hefele-Leclercq I, 2 p. 853-862.

papei și făcea amintire de această nouă erezie pe care o va și combate într-un tratat aparte, acum scria papei Damasus în 37, despre această nouă formă a arianismului, combătându-o cu vehemență și cerând și papei să ia măsuri împotriva acestui flagel doctrinar³⁴.

Acum în stăvilirea ereziilor izbucnite în Illyricum au contribuit indirect și alte evenimente și anume mai sus amintita împărțire a Imperiului, generate mai ales de năvălirile masive ale goților de la începutul anului 378 când împăratul Grațian pentru a apăra Sirmium și regiunile illyriene învecinate a părăsit Augusta Treverorum și a venit aici în ajutorul unchiului său Valens aflat atunci în Thracia. Împăratul Grațian ajuns aici pentru a apăra mai bine teritoriile illyriene a luat contact direct, la această dată cu problemele generate de arieni și vrând să se documenteze mai îndeaproape de aceste nereguli illyriene s-a adresat atunci Sfântului Ambrozie al Mediolanului. Mai mult decât atât s-a întâlnit chiar cu acesta, în primăvara anului 378 la Sirmium, unde marele ierarh venise aici pentru a pregăti împreună cu Anemius de Sirmium sinodul care era în plan, probabil în urma celor discutate a făcut ca însuși Grațian să ia parte la lucrările sinodului iar convorbirea aceasta a făcut obiectul lucrării *De fide* a Sfântului Ambrozie³⁵. Deși au fost îndoieli cu privire la acest sinod ortodox de la Sirmium, din 378, există după cum s-a amintit câteva dovezi istorice destul de concludente în sprijinul realității acestuia printre acestea un izvor de prima mână și anume *Istoria bisericască* a lui Theodoret de Cyr care prezintă documentele elaborate la sinodul acesta din capitala de atunci a Illyricului și anume; I. Rescriptul împăratului Valentinian și al lui Valens despre cuvântul deoființă $\sigma\omicron\mu\omicron\upsilon\sigma\iota\omicron\sigma\tau$ către dioceza Asiei [aceasta apare în titlu] apoi în primul subpunct din nou numele împăraților, de această dată complet; Valentinian, Valens și Grațian către episcopii din dioceza Asiei, a Frigiei și a Carofrigiei, a Pacației³⁶.

II. Simbolul sau Mărturisirea de credință a episcopilor de la Sirmium adresată și altor episcopi și lumii ortodoxe și care a fost anexată la rescriptul împăraților care are o foarte interesantă formulare chiar în ceea ce privește relația cu autoritatea imperială; *"Iar stăpânirea noastră a poruncit să se predice această învățatură despre Sfânta Treime, și totuși, să nu se spună de unii că urmăm religia împăratului care stăpânește acest pământ și numai ascultăm pe Cel care ne-a poruncit nouă cele spre mântuire... să dați Cezarului ce este al Cezarului și lui Dumnezeu ce este al lui Dumnezeu..."*, apoi către episcopii căzuți 3. *"Ce spuneți voi, episcopi și întâistătători ai Cuvântului mântuitor; ...să încetați de a mai apela*

34. cf. Sf. Vasile cel Mare, Epistola LXX, PG t. XXXII col. 433-436; P. Ioannou, *op. cit.* 221 și u.; J. Zeiller, *op. cit.* p. 311-312; Ch. Pietri *op. cit.* p. 796, care arată că papa n-a răspuns cererii lui decât printr-o copie a epistolei sinodale trimisă de el în 369 sau 370 către illyrieni dar Sfântul Vasile credea că este insuficient și că însuși împăratul ar trebui să ia măsuri, lucru care s-a și întâmplat la întâlnirea de la Sirmium cu Theodosie, discutând despre necesitatea unui sinod ecumenic și adresându-se și papei în acest sens.

35. cf. *De Fide* în CSEL93 și 78; alte comentarii la J. Zeiller *op. cit.* p. 316-317; M. Messlin, *op. cit.* p. 87.

36. cf. Theodoret, *Ist. bis.*, în PSB, 44, 1995 p. 161; Mansi III, col. 389-391; J. Zeiller, *op. cit.* p. 319 susține că epistola imperială a fost trimisă numai în numele lui Grațian, Valens și Valentinian II, prezentându-l pe Grațian ca fiind autorul moral al acestei legi imperiale iar prezența sa aici ar indica nu numai grija față de granițele Imperiului ci și grija de a reface ortodoxia în provinciile Illyricului.

la autoritatea imperială și să nu mai prigoniți pe cei care slujesc cum se cuvine pe Dumnezeu"³⁷.

III. Al treilea document pe care l-a cuprins Theodoret în lucrarea sa este epistola sinodală adresată către episcopii din Răsărit cărora le era adresat și un rescript împreună cu 24 de anatematisme, la fel cu adresarea; *episcopii din Illyric către Bisericile lui Dumnezeu și către episcopii din dioceza Asiei, Frigiei, Carofrigiei și a Pacației*³⁸.

Aceste documente au fost trimise în Răsărit, în provinciile Illyricului Oriental prin *prea iubitul nostru frate și împreună slujitor, preotul Elpidios*, care ar fi avut și misiunea să se informeze mai îndeaproape asupra credinței acestora și mai ales asupra ereziei macedonenilor care începuse să răvășească Răsăritul și chiar să se manifeste în anumite provincii illyriene³⁹. În această privință se știe că un episcop illyrian a informat pe alți episcopi illyrieni cu privire la anumite rătăcirii noi care au izbucnit în rândurile unor episcopi orientali care negau consubstanțialitatea Sfântului Duh cu Tatăl și cu Fiul, sinodali fiind oarecum insuficient lămuriți în această privință de un oarecare Eustațiu. După încheierea sinodului voiau să afle mai precis în ce constau aceste rătăcirii orientale și-i cerea lui Elpidios o informare cât mai apropiată despre cele ce se întâmplau, încredințându-i în același timp și hotărârile sinodului spre a potoli provocările acestora către Illyricum.

În ceea ce privește numărul și numele episcopilor participanți ele nu sunt decât în parte cunoscute și mai ales cu privire la cei depuși și aceasta numai cu privire la episcopi, printre care sunt citați: Polihronios, Telemahos, Faustos, Asclipiades, Amantios, Cleopatros, numiți *ariomaniții*, adică cei care nu mărturisesc că Fiul este din substanța Tatălui și la fel nici de Sfântul Duh⁴⁰. În ceea ce privește conducerea sinodului fără îndoială aceasta a revenit episcopului locului Anemius ajutat apoi de Sfântul Ambrozie care se pare că a redactat și amintita epistolă sinodală și care, după cum reiese din textul acesteia era în strânsă colaborare cu împăratul Grațian cu care a dezbătut anumite probleme dogmatice și care era interesat în reșezarea ortodoxiei. Cu toate acestea hotărârile sinodului la nivelul acesta al anatematismelor poartă modul de gândire și de influență orientală al Sfântului Vasile cel Mare care și pornise deja împotriva ereziei macedonienilor.

Este interesant în același timp de analizat *rescriptul* acesta imperial, care a făcut obiectul multor discuții. Credem că această hotărâre imperială din 378, emisă din inima Illyricului, de la Sirmium, dintr-un teritoriu foarte frământat de erezii, este de fapt un preambul la ceea ce se va întâmpla în 380 pe plan religios și anume edictul *cunctos populos* redactat împreună cu asociatul la domnie Theodosie și adresat populației Constantinopolului ca și altor provincii răscolite de erezii. Cu toate că acest rescript din 378 sau poate din 379 are în întregime un mod de expresie bisericească el a putut fi elaborat și prin contribuția împăratului

37. cf. Theodoret, *Ist. his.* IV, 8 p. 161; Mansi III col. 391-392.

38. cf. Theodoret, *Ist. his.* IV, 1 p. 163 problema anatematismelor la Mansi III col. 385-388.

39. cf. Theodoret, *Ist. his.* IV, 9 p. 164 condemnând pe cei care despart pe Duhul Sfânt de Tatăl și de Fiul, drept pentru care *am fost obligați să trimitem la voi pe domnul nostru și împreună slujitor, Elpidios, care are această epistolă de stăpânire imperială a romanilor și care vrea să știe dacă într-adevăr așa este propovăduirea voastră.*

40. cf. Theodoret, *Ist. his.* IV, 9 p. 165 alte comentarii la M Messlin *op. cit.* p. 85.

Grațian, preocupat atunci și de problemele teologice, prezent la sinod în capitala Illyricului dar în primul rând prin asistența episcopului, Anemius, a Sfântului Ambrozie cel Mare și a altor ierarhi ortodocși prezenți la sinod.

În această privință este de remarcat faptul că pentru prima oară într-un rescript imperial se face elogiul dreptei credințe în momente în care împăratul de Răsărit, Valens, ajunsese să susțină atât de mult erezia ariană și, având în vedere rudenția imperială între Grațian și Valens, este posibil ca sinodul acesta de la Sirmium să fi avut loc nu în iulie ci după înfrângerea lui Valens din aug. 378 la Adrianopol, probabil în toamna aceluiași an sau la începutul anului următor. În ceea ce privește conținutul rescriptului s-a făcut uneori afirmația că ar fi de fapt modul de gândire ambrozian ceea ce credem că este o exagerare de vreme ce Anemius prezida sinodul acesta illyrian⁴¹. Nu putem să negăm că unele din ideile rescriptului se aseamănă cu punctele de vedere ale Sfântului Ambrozie din lucrarea amintită *De fide* dar să nu uităm că aceasta a fost tot din ordinul împăratului în discuțiile avute împreună în primăvara anului 378. Așadar împăratul Grațian luase contact și se familiarizase mai înainte cu aceste idei dezbătute ulterior. Atât din lucrarea *De fide*, cât și din rescriptul amintit respiră un aer de colaborare dintre autoritățile de stat și cele bisericesti în ceea ce privește stârpirea ereziei ariene și a celor pnevmatomahe din regiunile illyriene, încât expresii ca acestea "*dați Cezarului ce este al Cezarului și lui Dumnezeu ce este al lui Dumnezeu*" de la Matei XXII, 21 și care vizează în primul rând pe cei care s-au racordat în mod greșit autorității imperiale din Răsărit, lui Valens, și au omis părerile episcopilor.

În orice caz, autorul moral al rescriptului, Grațian, și executorul său se adresează Bisericii din Illyria și din întreg Orientul îndemnându-i să "*predice Treimea cea deosebită și să nu spună; Noi urmăm religia împăratului care domnește pe pământ, fără să ia aminte la Cel ce ne-a dat nouă poruncile mântuirii*", referindu-se probabil la împăratul Valens și la credința lui ariană dusă până în Scythia Minor și refuzată de ierarhul tomitan Bretanion și de populația locului. Împăratul Grațian îi îndemna să înceteze ura, vrajba, dezbinarea și să trăiască în iubire frățească unii cu alții. El laudă în același timp pe episcopii ortodocși care slujesc cu credință lui Dumnezeu și care prin rugăciunile lor potolesc războaiele și neînțelegerile de pe întreg pământul⁴². Interesant faptul, în legătură cu cele menționate înainte, că împăratul însuși menționează și alți colaboratori ai acestui rescript, pe care-i și face cunoscuți, arătând că urmează marelui sinod; *Noi am aranjat aceasta în prezența lui Amighetios, Cheronin, Damasus, Lamponos și Vrentisios și v-am trimis cele hotărâte ca să știți cele ce s-au făcut la acel sinod*, așa că este evidentă și contribuția altor participanți la elaborarea acestor hotărâri determinante pentru viața religioasă a Illyricului și chiar a Imperiului⁴³. În privința celorlalte documente ale sinodului trebuie amintit faptul că *Mărturisirea de*

41. cf. J. Zeiller *op. cit.* p. 323 și L. Duchesne, *Histoire ancienne de l'Eglise* t. II p. 398 care face această afirmație, dar era posibil ca în urma celor discutate împăratul însuși să-și fi înpropriat noul mod de gândire, iar secretarul imperial să fi redactat acest rescript la încuviințarea împăratului.

42. cf. Theodoret, *Ist. his.* IV, 8 p. 161-162; Mansi III col. 389-390; Cei numiți au luat parte la acest sinod cf. L. Parmentier o.c. *Namenregister* p. 377, 390 și 393.

43. cf. Theodoret, *Ist. his.* IV, 8 p. 162, unde se arată că cei mai sus menționați *ascultau* și că acestea s-au făcut *urmând marelui sinod*.

credință de la Sirmium din 378 a fost numită în istoriografia religioasă și a *Cincea formulă de credință de la Sirmium din 378*, de remarcat însă în comparație cu celelalte formule de credință că acum această nouă formulare este de-ntregul ortodoxă și mai mult decât atât chiar anterior hotărârilor Sinodului IV ecumenic promulgă de pe acum *consubstanțialitatea Sfântului Duh cu Tatăl* așa cum învățau Sfinții Părinți la vremea aceea, mai ales cei capadocieni care dădeau o atenție aparte acestei relații trinitare. Și în această privință se știe că, anterior acestor măsuri sinodale, Sfântul Vasile cel Mare care s-a și adresat illyrienilor și papei Damasus apoi Sfântului Grigorie de Nazianz, Sfântului Grigorie de Nyssa sau mai înainte Sfântului Atanasie cel Mare, a susținut cu tărie această problemă dogmatică, scriind un tratat în această privință ca și Sfântul Atanasie.

De asemenea, părinții prezenți la acest sinod în contextul ecumenicității patristice de atunci arătau ca în acord cu *sinoadele de la Roma și din Gallia, că este Una și Aceeași Ființă a Tatălui și a Fiului și a Sfântului Duh, în trei persoane adică în trei ipostase desăvârșite*, afirmându-se de pe acum identitatea între προσοπον și υποστασις⁴⁴.

Mărturisirea de credință a sinodului proferă deoființimea Fiului cu Tatăl precum a hotărât și Sinodul I, de la Niceea, iar mai departe se anatematizau toți cei care încercau să mărturisească o altă credință decât aceea moștenită de la Părinți și acceptată de însuși împăratul Grațian⁴⁵. Mai departe după ce sunt enumerate cele 24 anatematisme se înșiră și numărul episcopilor eretici din Illyricum sau din alte regiuni și care trebuiau excluși din comunitatea Bisericii. De subliniat în această privință, pentru viața religioasă a Illyricului, că dacă aici am întâlnit, în această perioadă, cele mai virulente erezii ariene, semiariene sau chiar pnevmatomahe, trebuie subliniat că tot aici, datorită inițiativei imperiale și episcopilor de aici vor fi stârpite printr-o serie de măsuri de credință cum a fost și acest sinod de la Sirmium, demonstrându-se în acest fel, sub presiunea istorici, o extraordinară vitalitate combativă a ortodoxiei. Adresarea epistolei sinodale și a rescriptului sinodal către episcopii din Asia, Frigia, Caria și Paceația arată o extensie teritorială destul de întinsă pe care o acoperea la vremea aceea capitala Illyricului, Sirmium, în momente destul de dificile datorită barbarilor care în scurt timp datorită năvălirii lor vor și determina mutarea capitalei Illyricului oriental la Thesalonic, mai în interiorul diocezei.

Deși frământați în atâtea dispute și condamnați că nu acceptă consubstanțialitatea și egalitatea celor trei persoane ale Sfintei Treimi, arienii de aici în urma acestui sinod au slăbit evident în putere dar abia la sinodul următor din 380-381 vor fi total destabilizați. În urma acestor experiențe episcopatul ortodox, în principiu sinodalii din Illyricum ca și ceilalți sinodali prezenți, încearcă să convingă episcopatul ortodox ca de acum înainte pentru binele Bisericii să nu se aleagă în episcopat decât persoane de încredere care prin trecutul lor prezintă siguranța pentru

44. cf. Theodoret, *Ist. bis.* IV, 8 p. 162; cf. J. Zeiller *op. cit.* p. 259 nr. 9 și p. 318 arată că termenul acesta mult discutat la Sinodul II ecumenic de προσοπον a apărut pentru prima oară în Ectesisul sinodului de la Antiohia din 365.

45. cf. Theodoret, *Ist. bis.* IV, 8 p. 162; Mansi III col. 391-392, anatematizând pe cei care nu mărturiseau această *deoființime*, așadar măsuri illyriene anterioare Sinodului II ecumenic de la Constantinopol din 381.

ortodoxie, iar cei ce nu prezintă să fie înlăturați, de asemenea și diaconii și preoții să fie aleși cu grijă, curați și vrednici chiar dacă provin din armată sau din administrație.

În privința episcopilor din Illyricum depuși din scaun de acest sinod și despre care nu se știa mai nimic, unii poartă nume latinești iar alții nume grecești, probabil cei cu nume latinești veneau din provinciile Illyricului occidental dar și din teritoriile illyriene dunărene ale Daciei Ripensis cu excepția câtorva dintre ei cum a fost cazul lui Palladius din Ratiaria care nici nu a venit la sinod. Ceilalți, cu nume grecești, puteau proveni din provinciile mai sudice ale Illyricului precum Epirul, Macedonia, Achaia sau poate chiar din Moesia Inferior, părți ale Illyricului Oriental⁴⁶. Se știe că nu numai Palladius din Ratiaria a refuzat să vină în fața acestui sinod ci și Secundianus din Singidunum și Belgrad, din Moesia Superior care deși din punct de vedere topografic se aflau aproape, nu a făcut acest drum din aceleași motive ca și celălalt episcop dunărean. Știm însă că la sfârșitul anului 378 sau începutul anului 379 ei au început să fie judecați de un alt sinod, probabil aveau încrederea că vor fi achitați în urma edictului de toleranță dat de împăratul Grațian după dezastrul de la Adrianopol și după ce împăratul însuși stătuse câteva zile la Sirmium⁴⁷. După aceste tergiversări cei doi episcopi vor fi judecați la următorul sinod, de la Aquileea, din 381 pe care îl vom analiza în altă împrejurare. Atunci ei au putut să-și păstreze scaunele în continuare, deși se pronunțase anathema și condamnarea pentru arienii din Illyricum sub garanția chiar a împăratului Grațian. Acest fenomen se explică prin practica și tradiția bisericească încă în vigoare care arată că nimeni nu putea fi depus din treaptă mai înainte de a fi audiat și judecat, așa că aceștia au rămas încă trei ani în scaunele lor⁴⁸.

Pr. lector COJOC MARIN

46. J. Zeiller *op. cit.* p. 314, 326-327 opinează greșit că din Dacia Ripensis nu puteau veni asemenea episcopi cu nume latinesc.

47. cf. Cod. th. XVI, 5, 5; Socrate V, 2; Sozomenos VII, 1 de fapt aceasta reiese și din aluzia de abrogare a edictului cf. și M. Messlin *op. cit.* p. 87. Un alt izvor Ausonius II, 7 în MGH t. V p. 20 arată că împăratul la vremea respectivă a acordat o oarecare toleranță celor căzuți în această eroare; "*securitas erroris humani*".

48. cf. J. Zeiller *op. cit.* p. 324 care dă și mărturia Sfântului Ambrozie după care "*cei doi episcopi au adresat cererea lor chiar lui Grațian*", probabil și venirea lui Theodosie în ian. 379 la conducerea Orientului a întârziat evenimentele, chiar dacă le-a mai fost adresată o *somație* în acest sens.

ÎN INTERESUL BISERICII: RESPIRAȚIA, TEHNICA VOCALĂ ȘI INTERPRETAREA CÂNTĂRILOR BISERICEȘTI

Cântarea bisericească de la strană (fără dirijor) face și ea parte din **MAREA ARTĂ A CÂNTECULUI**, care a fost împărțită după mai multe criterii. În prezent, cea mai bună împărțire este cea făcută pe trei genuri: liric, spint și dramatic și pe mai multe grupe, categorii și tipuri, după specificul vocilor și după caracterul rolurilor.

Ca solist vocal de operă, timp de 30 de ani bariton, am cântat toate genurile de roluri. De multe ori am cântat în bisericile ortodoxe, la strană, și pot afirma că în biserică se cântă numai gen liric, cu caracter religios-evlavios. Nu se cântă însă la toate bisericile cu o emisie vocală foarte bună și, de aceea, pentru a ajuta cântarea bisericească să progreseze am dat îndrumări tehnice de canto doi ani, zilnic, gratuit unor cântăreți bisericești și unor seminariști și studenți teologi. În această perioadă în care mulți au progresat foarte mult, am ajuns la concluzia că, ar fi bine ca, pe lângă dirijorii corurilor, care sunt foarte buni, să fie și consultanți profesioniști de canto foarte buni (pentru Biserică se găsesc și voluntari), care să explice și să exemplifice tehnica vocală (cum trebuie să se cânte și cum nu trebuie să se cânte, și cum trebuie să se respire și cum nu trebuie să se respire). Respirația bună este baza cântecului științific (Octav Cristescu, "Cântul", București, 1963, p. 69, 70, 73).

Respirația, care este baza tehnicii vocale, a stat permanent în atenția marilor cântăreți. Amintim pe George Niculescu-Basu, care spune: "Școala de bel canto – școala cântecului frumos – spune: "Chi sa ben respirare, sa ben cantare", adică "cine știe să respire bine, știe să cânte bine". Și îndemna: "Pătrunde-te de acest adevăr, tinere..." (George Niculescu-Basu, "Cum am cântat eu", București, 1962, p. 5). Iar celebrul cântăreț Enrico Caruso, menționa cu insistență: "De ce nu învață cântărețul mai întâi cum să respire? Este imposibil să se cânte artistic fără stăpânirea completă a respirației. De ce nu se gândesc cântăreții mai profund? De ce nu lucrează inteligent?" (Pierre V. R. Key și Bruno Zirato, București, 1966, p. 199). Iată cât de importantă este respirația în cântul profesional.

Referitor la *interpretare*, pentru o mai bună înțelegere a cântărilor nuanțate de la strană, considerăm explicită următoarea comparație: "Aria lui Gerniond" din opera "Traviata" de Verdi, este o arie *lirică duioasă* cu multe indicații scrise de compozitor (allargando, morendo, crescendo, decrescendo, dolce, dolcissimo, con espressione, con forza, rallentando, diminuendo ed allargando), iar intensitatea sunetelor vocale variază de la trei de piano (ppp) la forte (f), păstrându-se totuși specificul *liric-duios*. *Tot așa sunt și cântările bisericești*. Pe lângă celelalte indicații de interpretare asemănătoare celor indicate mai sus, cântările bisericești, solo sau în grup restrâns la strană, *se cântă și ele cu intensitate vocală de la trei de piano la forte, păstrându-se totuși caracterul specific bisericesc-evlavios*.

Din nefericire, nu toți cântăreții și preoții cunosc tehnica vocală și interpretarea nuanțată și de aceea susțin că în biserică trebuie să se cânte numai *încet și uniform*, altfel n-ar fi "*bisericește*". După modesta mea părere, și cântarea bisericească trebuie să fie susținută de o emisie vocală cât mai profesionistă, în piano sau forte, după dotarea și talentul fiecăruia. Emisia vocală profesionistă este emisia tehnică și corectă atât în piano cât și în forte (respirație, impostație, emisie,

frazare etc.) care asigură aspectul estetic și emoțional al cântului. Exemplu: "Îngerul a strigat", "Sfinte Dumnezeule", mai ales "Sfânt, Sfânt, Sfânt, Domnul Savaot", se cântă în forte, având cea mai impresionantă și convingătoare exprimare.

Același efect, dar într-o nuanță suavă, încărcată de pietate, cântată în piano, va avea cântarea "Pe Tine Te lăudăm".

Unii preferă însă numai cântatul încet, pentru că așa se atenuază greșelile emisiei vocale care sunt de mai multe feluri: **HAOTICE** (plate, neconcentrate, împrăștiate botoase), **NAZALE** (prea mult pe nas), **FARINGIENE** (cavernoase, înfundate, în ceafă), **LARINGIENE** (ingolate, strânse, gătuite, strangulate, pe coarde). Și mai ales atenuază defectele din registrul acut care ies mult în evidență când se cântă forte (Octav Cristescu, idem, p. 15).

Cei care nu posedă o tehnică vocală bună și o respirație corectă – costodiafragmatică –, pe lângă faptul că se pot îmbolnăvi, nu pot emite frumos în forte (mai ales în registrul acut) sunete vocale concentrate, susținute pe coloana de aer, impostate bine în rezonatorii superiori ai capului.

Toți cântăreții trebuie să învețe *tehnica vocală, respirația – costodiafragmatică – și interpretarea*, pentru ca să poată cânta bine în piano, atunci când este scris de compozitor piano și să cânte bine în forte, atunci este scris forte, sau o cere "interpretarea", care se naște din înțelesul frazei. La fel trebuie gândite toate celelalte nuanțe de interpretare, fiindcă toate rezultă din înțelesul frazei respective.

Cei care nu pot să cânte forte în registrul acut, din lipsa tehnicii vocale, ca și cei care nu au trăire, nu au sensibilitate de nuanțare, susțin că în biserică nu se cântă "ca la operă", ci "bisericește".

Trebuie cunoscut bine faptul că *un solist foarte bun de operă cântă "ca la operă"* după cum este scrisă partitura de operă, și cântă "ca la biserică", după cum este scrisă cântarea bisericească, respectând și interpretând mai bine ca oricine indicațiile compozitorului și sentimentele autorului care se reflectă din text. Am subliniat interpretarea unui solist de operă *foarte bun* și nu acelor bunice, care pot dăuna cântărilor bisericești. Aceștia nu se cunosc însă nici după "diplome", nici după "înfățișare", nici după "relații", ci după tehnica vocală, după dicție, după impostatie, după calitatea interpretării, după calitatea emisiei vocale (în special în registrul acut) care se pot constata numai cântând "solo", nu "camuflați" în cor. "Comentatori" au fost și vor fi întotdeauna, care, unii din neștiință, alții din invidie, iar alții ca să-și apere defectele, se întruchipează în personajul lui "Don Basilio", profesor de muzică, din celebra "Aria calomniei", din opera "Bărbierul din Sevilla" de Rossini, și încep să strâmbe adevărul și să denigreze, să discrediteze.

Sunt cunoscute nume mari de cântăreți care au preamărit pe Dumnezeu cântând solo în biserică precum: Feodor Șaliapin, Enrico Caruso, cunoscutul Valentin Teodorian și mulți soliști de operă. "Dintre cântăreții noștri de școală (de operă n.n.) care au cântat și muzică populară (și bisericească n.n.), stau la loc de frunte basul George Folescu, baritonul Alexandru Lupescu și tenorul Dem. Mihailescu-Toscani, fondatori ai Operei Române" (Octav Cristescu, idem, p. 125).

Tehnica vocală este aceeași pentru orice emisie vocală muzicală, inclusiv cea bisericească, numai interpretarea diferă; se schimbă în funcție de caracterul cântărilor. La operă nu se cântă numai roluri spinto-dramatice pentru a se spune "ca

la operă". La operă se interpretează multă muzică lirică duioasă cu nuanțe asemănătoare celor religioase. Am dat exemplul mai sus, "Aria lui Germond" din "Traviata" și mai dăm: opera "Boris Godunov" de Musorgski este plină de rugăciuni cântate, iar rolul lui Boris a fost interpretat de Feodor Șaliapin, ca nimeni altul. "Corul sclavilor" din opera "Nabucodonosor" de Verdi se cântă cu intensitate vocală care variază de la trei de piano la trei de forte păstrându-se caracterul cântării lirice-duioase, cu nuanțele sale deosebit de frumoase, născute din înțelesul contextului. Aceasta înseamnă interpretare sau tălmăcire.

"Să cânte poate oricine, dar să tălmăcească artistic ceea ce însuflețește cântecul, numai unii o pot" (Maxim Gorki). Iar celebrul bas Feodor Șaliapin, pentru o ideală interpretare, recomandă "cântecul-povestire". Să povestești cântând cu toate nuanțele de interpretare, *nu uniform*, aceasta înseamnă firescul, naturalețea, frumusețea cântului.

Sunt mulți profesori de canto. Profesionalismul lor este foarte variat, dar puțini sunt foarte buni și greu de ajuns la ei (*dacă ajunge?*), (Octav Enigărescu, "Dincolo de scenă", București, 1987, p. 190), din cauza multor "Don Basilio", care știu cum să-i înjosească, să-i bârfească, să-i dea prin tina, după cum se spune în celebra **ARIA CALOMNIEI** din opera «Bărbierul din Sevilla» în rolul «Don Basilio» – profesor de muzică.

Privind competența unor profesori de canto, redăm *un citat din Octav Enigărescu*, unul dintre marii cântăreți ai liricii românești (unul dintre dascălii mei), fost director al Operei Române din București, care a condus patru ani "Seminarul internațional de canto" din cadrul "Festivalului de la Ohrid" (Iugoslavia): "...nu e de mirare că tânărul cântăreț, atunci când își dă seama de propriile nereușite, caută să-și schimbe pedagogul care – de ce nu am spune-o – să-l îndrume spre alte inexactități. Abia când ajunge la un pedagog cu o solidă bază profesională (*dacă ajunge?*), urmează să fie readus la o funcționalitate normală, fiziologică a aparatului fonator. Dar drumul este lung și anevoios. Este un adevărat chin și se cere o adevărată iscusință ca să fie readus pe linia de plutire un asemenea element. Am putea spune că se pornește cu elevul de la minus, ca să se ajungă, mai devreme sau mai târziu, la zero, adică la punctul de unde apoi se pornește adevărata construire a glasului. Câteodată, din nefericire, este prea târziu; elevul va trebui să se deprindă să audă cu totul altceva, decât fusese obișnuit până atunci. În asemenea cazuri, elevul are nevoie de forță, curajul și capacitatea de a șterge din centrul memoriei sale forma unui sunet cu care se obișnuise și pentru care se formase un reflex de execuție. Acel reflex pune în funcție zeci de ansambluri de funcționalități ai mușchilor aparatului fonator" (Octav Enigărescu, *idem*, p. 190).

De asemenea, George Niculescu-Basu, spune: "...e fericit cântărețul care din tinerețe și-a găsit calea justă a impostajiei vocale și nu este nevoit să alerge toată viața din profesor în profesor; și tot fericit este elevul care are voința de a munci..." (George Niculescu-Basu, *idem*, p. 8).

Referindu-se la munca din artă, genialul violonist și compozitor George Enescu a spus că 5% este inspirație, restul transpirație. Degeaba au unii talent dacă nu au voința de a munci.

Pentru cântarea de la strană nu este nevoie de atâta muncă, dar respirația costodiafragmală, tehnica vocală și interpretarea, cu toate nuanțele ei (forte, mezza-voce, piano cu filaje, legato, dolce, portato, crescendo, decrescendo, rallentando, diminuendo ed allargando, sostenuto etc.) trebuie cunoscute și aplicate cu multă conștiinciozitate. Compozitorii ar trebui să indice toate acestea, nu numai o parte din ele și acestea foarte rar.

Exemplele de mai jos sunt elocvente.

Referitor la *interpretare*:

În unele biserici se cântă "forte", cel mai important moment din Sfânta Liturghie: "Pe Tine Te lăudăm", care trebuie cântat în doi de piano, trei de piano și alte nuanțe, într-o liniște profundă și într-o contemplație divină aproape de extaz. "Apostolul", trebuie și el interpretat nuanțat, cu multă trăire, cu multă sensibilitate. În acel moment, cântărețul trebuie să aibă căldura apostolului de la redactarea textului și nu răceala unui simplu transmițător de mesaje lumești.

Referitor la *tehnica vocală*:

Am întâlnit un cântăreț bisericesc care îndruma la strană pe unii seminariști să cânte "mai pe piept". Am căutat să-l lămuresc citând pe Niculescu-Basu: "...prin studii, toate sunetele unei voci, indiferent de natura registrului (bas, tenor, sopran etc. n.n.) sunt dirijate spre rezonatorii superiori ai capului, adică în mască (deci nu "pe piept" n.n.) (George Niculescu-Basu, idem, p. 25). Mi s-a răspuns că așa a învățat dânsul. I-am explicat că nu în piept, ci în cap sunt cele opt sinusuri de rezonanță (două etmoidale, două maxilare, două frontale, două sfenoidale), unde se formează, armonicile, se amplifică sunetul, se formează frumusețea timbrului vocal.

Referitor la *respirație și tehnica vocală*:

Am întâlnit dirijori de cor care practicau respirația abdominală în loc de cea costodiafragmală și ingolau în registrul vocal acut. După 140 de ani (1866) de la stabilirea respirației costodiafragmale de către Conservatorul din Paris, se mai respiră greșit și în prezent (Octav Cristescu, idem, p. 69). Același autor, menționează: "Munca tehnicii vocale – *la început individuală* – revine profesorului de cânt, iar acolo unde formațiile corale nu au un astfel de specialist, ea revine dirijorului de cor" (p. 122). Se înțelege că într-o asemenea situație, în care nu există profesor de cânt, dirijorul, pe lângă armonie, teorie, solfegii, contrapunct etc. necesare dirijatului, trebuie să învețe și tehnica vocală și modul de respirație, necesare formării coriștilor, cuprinse în lucrările de specialitate ale marilor pedagogi ai artei cântului.

Pentru dirijorii din școală problema e mai ușoară. Corul, primenindu-se anual cu membri noi, dirijorul are posibilitatea de a înlocui vocile stricate. De vocile stricate cine răspunde?

Întâlnim uneori și coriști care cântă ștrangulat, ingolat, cavernos, lucru greu de observat, deoarece, în cor, "...timbrul grupei absoarbe timbrul individual al coristului și la rândul său, timbrul grupei este absorbit de timbrul general al coru-

lui" (Octav Cristescu, idem, p. 122). Astfel, cei cu emisiunea vocală greșită sunt "camuflați" în cor, dar nu îndreptați. De aceea, corurile premiate nu trebuie prea mult lăudate.

Există preoți și cântăreți care cântă bine în biserică fără să fi luat lecții de canto, dar numărul celor care cântă greșit pare să fie mai mare. În Casa Domnului trebuie să se cânte frumos pentru a se crea atmosfera duhovnicească proprie înaltului lăcaș. Cei care cântă bine să caute să cânte și mai bine. Enrico Caruso n-a fost niciodată mulțumit de cum a cântat, simțind mereu că ar fi putut cânta și mai bine. Aceasta dovedește ce departe este idealul perfecțiunii.

Fiind profund atașat de Biserica neamului românesc, am socotit să vin în ajutorul cântăreților cu tot respectul, sinceritatea și dragostea creștinească. În acest scop am pregătit în anul 2001 o culegere de texte comentate de mine din cele mai valoroase cărți de tehnică vocală și din medicină. Din exemplarele xeroxate am dăruit Catedralei din Cluj, Părintelui Consilier Gavrilă Vâlva, la cererea sa, și dirijorilor tineri de la Arhiepiscopia Clujului, în speranța de a le fi de folos până la editarea lucrării mele, cu completările necesare, specificate la punctele 6 și 7 din prefața culegerii amintite.

Unii cântăreți bisericești, ca și unii cântăreți de operă chiar, nu sunt conștienți de greșelile pe care le comit în emisia lor vocală, pentru că nu știu să facă deosebire între sunetele vocale bune și cele rele, greșite. Specialiști care să confirme acest lucru sunt prea puțini și din aceștia, unii nu au conștiință, nici frică de Dumnezeu pentru a spune "tot adevărul" (nu pe jumătate), iar alții se abțin să-și dea părerea pentru că "adevărul supără pe om". Astfel "Don Basilio" are aproape întotdeauna... "unda verde"; și puterea lui de influență este foarte mare.

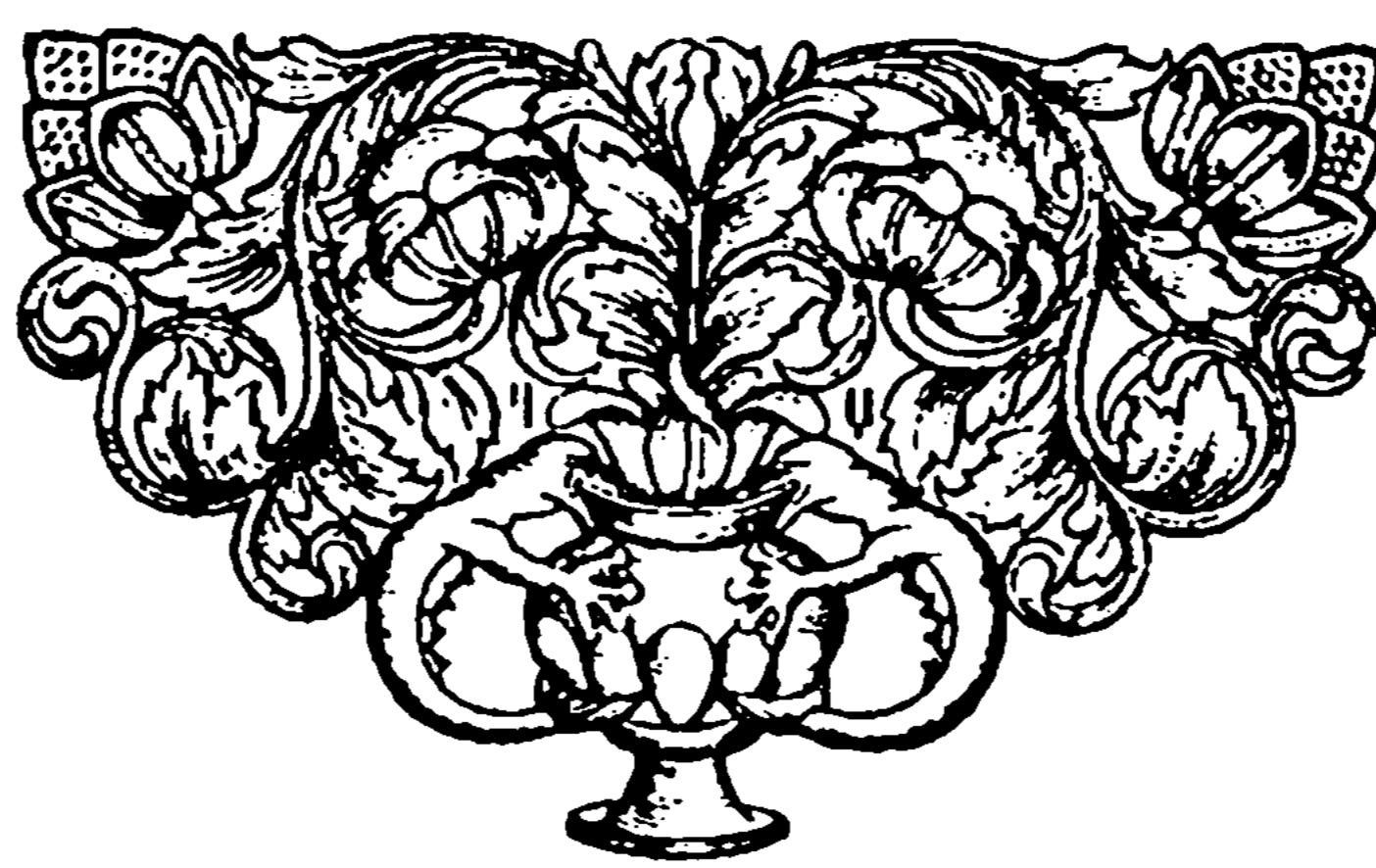
Profesorii de canto își dau seama, în general, de greșelile pe care le fac elevii, dar nu-i pot îndrepta pentru că nu toți profesorii știu care parte componentă a organului vocal se face vinovată de vicierea sunetului respectiv. Din ce cauză cântă elevul greșit... și în zadar tratează efectul dacă nu cunoaște cauza. De aceea nici nu se ocupă de vocile stricate, sau dacă se ocupă nu le rezolvă.

Când profesorul ajunge să cunoască și cauza adevărată (dacă ajunge?), poate îndrepta elevul dacă el nu este prea învechit în greșeală. Un medic bun poate trata cu ușurință o boală acută, dar o boală cronică se vindecă în timp îndelungat, în funcție de capacitatea de reacție a organismului și de ținerea regimului respectiv. În cazul nostru, în funcție de puterea de pricepere a cântărețului și de perseverența lui în lupta pentru îndreptare. "Don Basilio" nu are însă probleme, el se ocupă numai de voci bune, naturale, pe care știe cum să le atragă. "Magnetul acesta este și el o calitate". Cine n-ar vrea să lucreze ușor și sigur numai cu voci bune? În Biserică nu sunt numai cântăreți cu voci alese ca la Conservatorul de Muzică; toți trebuie să fie ajutați pentru folosul lor și al Casei Domnului.

În încheiere încerc să descriu fotografia celebrului tenor Enrico Caruso (Pierre v.r. Key și Bruno Zirato, idem, p. 64-65), cu *comentariul pe care l-am făcut în culegerile mele de texte*:

Privind fotografia lui Caruso în rolul Dick Johnson din opera "Fata din West", de Puccini având toracele îmbrăcat numai în cămasă și centură, putem observa mai bine, cât de sus este diametrul cel mai mare al circumferinței toraco-abdominale. Cu cât acest diametru este mai mare și mai sus, mai aproape de stern, cu atât aerul se presează mai ușor, se cântă mai ușor, deoarece capacitatea respiratorie este mare, iar mușchiul diafragm (care este un mușchi lat – cupolat legat de plămâni și care separă capacitatea toracică de capacitatea abdominală), are în felul acesta o suprafață mai mare, este mai puternic și în același timp este mai bine ajutat de mușchii abdominali (presa abdominală) pentru mărirea presiunii coloanei de aer necesară susținerii sunetelor înalte din registrul acut. Această poziție a diametrului mare, ideală pentru cântăreți, se poate forma și la cei cu abdomenul lăsat în jos, prin execuții fizice speciale, descrise în ABC-ul sănătății și prin exerciții zilnice de respirație costodiafragmatice pentru mărirea capacității de respirație a plămânilor și a fortificării mușchilor care iau parte la respirația forțată descrisă în ABC-ul sănătății.

MARIUS TRUICULESCU
Solist al Operei Române din Cluj-Napoca

OBSERVAȚII CU PRIVIRE LA CALCULAREA DATEI SFINTELOR PAȘTI

Introducere

Sinodul I Ecumenic de la Niceea, anul 325, a hotărât ca Sfintele Paști, Învierea Domnului nostru Iisus Hristos, să fie sărbătorite în întreaga creștinătate, în fiecare an, în prima duminică cu lună plină ce urmează echinocțiului de primăvară. Dacă se întâmplă ca această duminică să coincidă cu Paștile evreilor, atunci Paștile creștinilor se amână cu o săptămână.

Deci data Sfintelor Paști este legată de echinocțiul de primăvară, adică de trecerea Soarelui prin punctul vernal [1], depinde de fazele Lunii și de faptul ca ea să fie într-o zi de duminică.

Se știe că echinocțiul de primăvară are loc, de la un an la altul, cu un avans de 50", 2 [2], iar timpul scurs între două echinocții consecutive, numit *an tropic*, nu are un număr întreg de zile ci aproximativ 365 zile, 5 ore, 48 minute și 46 secunde.

Din cauza fracțiunii de zile și a duratei neconstante, anul tropic este incomod în măsurarea timpului și de aceea el a fost înlocuit cu *anul calendaristic*, care are un număr întreg de zile, 365 sau 366 zile.

Calendarul iulian, numit astfel după numele împăratului roman Iulius Caezar, care l-a decretat în anul 45 (î. d. H.), are trei ani consecutivi de câte 365 de zile, numiți ani comuni, iar al patrulea de 366 zile, numit an bisect.

Dar anul mediu din calendarul iulian este mai mare decât anul tropic și, în 400 de ani, calendarul iulian rămâne în urmă față de fenomenul astronomic al echinocțiului de primăvară cu trei zile. Mai precis, un an tropic are aproximativ 365, 2422 zile iar un an calendaristic mediu are 365, 25 zile, de unde rezultă o diferență de 0,0078 zile, care timp de 400 de ani totalizează 3,12 zile. Astfel s-a ajuns ca, în anul 1582, calendarul iulian să aibă o întârziere de 10 (zece) zile față de echinocțiul de primăvară, motiv care a condus la adoptarea calendarului gregorian, numit astfel după numele papei Grigore al XIII-lea care a decretat introducerea lui. Calendarul gregorian a recuperat întârzierea, decretând ca după data de 4 octombrie 1582 să urmeze 15 octombrie 1582 și a eliminat parțial posibilitatea întârzierii, hotărând ca dintre anii seculari să fie bisecți numai aceia la care numărul secolelor se împarte exact la 4 (patru). Astfel dintre anii 1600, 1700, 1800, 1900 și 2000 au rămas bisecți numai anii 1600 și 2000; dintre anii 2100, 2200, 2300 și 2400 va fi bisect numai anul 2400 ș.a.m.d. Rămâne și el în urmă cu 1,2 zile la 4000 de ani.

La noi în țară calendarul gregorian a fost adoptat la 14 octombrie 1924 când, din cauza anilor nebisecți 1700, 1800 și 1900, la întârzierea inițială de 10 (zece) zile s-au mai adăugat 3 (trei), astfel că diferența dintre cele două calendare, la acea dată, era de 13 (treisprezece) zile. Această diferență se menține până în anul 2099. În anul 2100, diferența va deveni de 14 (paisprezece) zile; în anul 2200, de 15 (cincisprezece) zile; în anul 2300 de 16 (șaisprezece) zile; în anul 2500 de 17 (șaptesprezece) zile ș.a.m.d.

La cele menționate mai sus se adaugă faptul că un an calendaristic nu are un număr întreg de săptămâni, ceea ce face ca data de 1 ianuarie să schimbe ziua. De exemplu, în anul 2001, 1 ianuarie a fost luni; în anul 2002 a fost marți, în 2003 a fost miercuri, în 2004 cade joi; în 2005 ea cade sâmbătă pentru că 2005 urmează după un an bisect, care are o zi în plus. Mai mult, un an calendaristic este bisect și începe într-o anumită zi a săptămânii o singură dată la $4 \times 7 = 28$ ani, perioadă de timp numită *ciclu solar*.

Pe de altă parte, fenomenul de lună plină, inclusiv primul după echinocțiul de primăvară, nu are loc la o dată calendaristică fixă, el având o perioadă de repetiție de aproximativ 19 ani, cunoscută sub numele de *ciclu lunar* (4).

În concluzie, data Sfintelor Paști are o perioadă de repetiție de $28 \times 19 = 532$ ani, pe care o putem numi *perioadă pascală* și aceasta numai dacă toți anii divizibili cu 4 (patru) sunt bisecți.

În ceea ce privește echinocțiul de primăvară trebuie să știm că, raportat la timpul universal (timpul primului meridian, cel al Observatorului Astronomic de la Greenwich din Anglia) (5), el are loc în preajma zilei de 21 martie.

După anul 1582, această dată este valabilă numai după calendarul gregorian.

Raportat la calendarul iulian, după anul 1582, echinocțiul de primăvară a avut loc după cum urmează:

- în anii 1583-1696, în preajma zilei de 11 martie;
- în anii 1700-1799, în preajma zilei de 10 martie;
- în anii 1800-1899, în preajma zilei de 9 martie;
- în anii 1900-2099, el are loc în preajma zilei de 8 martie și va avea loc:
- în anii 2100-2199, în preajma zilei de 7 martie (6);
- în anii 2200-2299, în preajma zilei de 6 martie;
- în anii 2300-2499, în preajma zilei de 5 martie (7) ș.a.m.d.

Cea mai târzie dată a echinocțiului de primăvară a fost în anul 1503, anume 21 martie, ora 8:42 și cea mai timpurie dată va fi în anul 2496, anume 19 martie, ora 12:28 (timpul universal) (8).

Pascalie Bisericii Creștine Ortodoxe

În conformitate cu cele hotărâte la Sinodul I Ecumenic, Sfinții Părinți au elaborat un îndreptar pentru determinarea datei Sfintelor Paști, îndreptar numit *Pascalie*. La rândul său, Pascalie a fost însoțită de un *Indicator* privind aplicarea ei într-o perioadă de timp egală cu perioada pascală.

Odată cu folosirea tiparului în Principatele Române, Pascalie a figurat printre primele tipărituri bisericești, dar ca și acestea, în scriere chirilică. Beneficiind de un exemplar al Pascaliei, aflat într-o Psaltire tipărită la una din tipografiile existente în Moldova la mijlocul secolului al XIX-lea, mi-am propus actualizarea acesteia (9).

Actualizarea Pascaliei am făcut-o înlocuind scrierea chirilică cu cea latină, prin introducerea unui număr curent în locul clasicelor litere și prin transpunerea

datelor din calendarul iulian în cel gregorian. Ziua din săptămână în care se sărbătorește Nașterea Domnului nostru Iisus Hristos am înlocuit-o cu ziua de 1 ianuarie (începutul anului), iar dintre celelalte date am reținut numai începutul Triodului și lăsatul secului de brânză, considerate suficiente ca date de referință în determinarea datei Sfintelor Paști (Anexa 1).

Deoarece, în calendarul gregorian, anii seculari la care numărul secolelor nu este divizibil cu 4 (patru) nu sunt bisecți, primul în această situație fiind anul 1700, începând cu acest an perioada pascală de 532 de ani nu mai poate fi respectată și Pascalia își încetează aplicabilitatea în anul 1699, devenind necesare actualizări ale acesteia pe anumite perioade de timp. Am actualizat Pascalia pentru anii 1925-2099 (Anexa 2), pentru anii 2100-2199 (Anexa 4) și pentru anii 2200-2299 (Anexa 6). În paralel, am actualizat Indicatorul pentru anii 2001-2099 (Anexa 3), pentru anii 2100-2199 (Anexa 5) și pentru anii 2200-2299 (Anexa 7) (10).

În legătură cu actualizarea Pascaliei reamintesc faptul că diferența dintre cele două calendare, la noi în țară, în anii 1925-2099, este de 13 (treisprezece) zile, iar data Sfintelor Paști trebuie să fie într-o zi de duminică. Din aceste motive, Pascalia impune ca primă dată posibilă pentru Sfintele Paști, în anii 1925-2099, ziua de 21 martie (Anexa 2). Faptul acesta nu contravine hotărârii Sinodului I Ecu­menic pentru că singurul an aflat în această situație este 2010, când echinocțiul de primăvară va avea loc pe 20 martie, ora 17:32 (6).

Tot aici atrag atenția și asupra faptului că introducerea, în Pascalie, a numărului curent prezintă avantajul că între acesta și data Sfintelor Paști se poate stabili o relație numerică. Data Sfintelor Paști se obține adunând, la numărul curent din Pascalie, 20 (douăzeci) pentru anii 1925-2099 (Anexa 2); 21 (douăzeci și unu) pentru anii 2100-2199 (Anexa 4); 22 (douăzeci și doi) pentru anii 2200-2299 (Anexa 6); 23 (douăzeci și trei) pentru anii 2300-2499 ș.a.m.d. Dacă suma obținută este mai mică sau egală cu 31 (treizeci și unu), ea reprezintă data din luna martie a Sfintelor Paști. Dacă suma obținută este mai mare decât 31 (treizeci și unu), scădem din ea 31 (numărul zilelor lunii martie) și diferența reprezintă data din luna aprilie a Sfintelor Paști. Dispunem astfel de un mijloc pentru verificarea datelor.

Actualizarea Indicatorului ce însoțește Pascalia include și ea o simplificare. Din vechile rubrici, am reținut numai pe cele cu ciclul solar, ciclul lunar și numărul curent din Pascalie. Rubrica "mâna anului" am numit-o "începutul anului" și pentru zilele săptămânii am folosit denumirile actuale, cu inițialele lor. Pentru marți am folosit inițiala M, iar pentru miercuri inițiala M. Această ultimă rubrică, figurând și în Pascalie, ne dă și ea posibilitatea verificării datelor și deci a descoperirii unor eventuale erori.

Pascalia și Biserica Ortodoxă Română

La 14 octombrie 1924, Biserica Ortodoxă Română a adoptat, o dată cu toate instituțiile Statului, calendarul gregorian, dar cu o excepție, aceea a datei Sfintelor Paști. Excepția a fost determinată de dorința B.O.R. de a sărbători Sfintele Paști o dată cu Bisericile Ortodoxe care au rămas fidele calendarului iulian.

În aceste condiții, pentru aflarea datei Sfințelor Paști, ne putem folosi de reactualizări ale Pascaliei pe perioadele de timp menționate mai sus dar cu schimbarea primei date posibile. Astfel pentru anii 1925-2099, trebuie să luăm ca primă dată posibilă data de 4 aprilie (Anexa 8); pentru anii 2100-2199 data de 5 aprilie (Anexa 9); pentru anii 2200-2299 data de 6 aprilie (Anexa 10) ș.a.m.d.

Indicatorul ce însoțește Pascalia nu suferă modificări.

B.O.R. a folosit și folosește, însă, un algoritm (11) conform căruia:

"Paștele ortodox = 4 aprilie + D + E",

unde D și E sunt numere calculate după anumite reguli.

Dacă suma obținută este mai mică sau egală cu 30 (treizeci), ea reprezintă data din luna aprilie a Sfințelor Paști. Dacă suma obținută este mai mare decât 30 (treizeci), scădem din ea 30 (numărul zilelor lunii aprilie) și diferența reprezintă data din luna mai a Sfințelor Paști.

Între algoritm și Pascalia reactualizată există o concordanță deplină.

Deoarece anul 2100 este primul an secular nebisect după 1924, algoritmul își încetează aplicabilitatea în anul 2099, urmând a fi corectat astfel:

"Paștele ortodox = 5 aprilie + D + E", pentru anii 2100-2199;

"Paștele ortodox = 6 aprilie + D + E", pentru anii 2200-2299;

"Paștele ortodox = 7 aprilie + D + E", pentru anii 2300-2499 ș.a.m.d.

Observăm că data Sfințelor Paști avansează cu o zi calendaristică la fiecare an secular nebisect. Dar, odată cu data Sfințelor Paști, avansează și datele tuturor sărbătorilor legate de aceasta, în particular data Rusaliilor (Pogorârea Sfântului Duh) și data Duminicii tuturor Sfinților, sărbători de care depinde începutul postului Sfinților Apostoli Petru și Pavel. De exemplu, atunci când Paștile sunt sărbătorite pe 8 mai, Rusaliile sunt sărbătorite pe 27 iunie; când Paștile sunt sărbătorite pe 9 mai, Rusaliile sunt sărbătorite pe 28 iunie; când Paștile sunt sărbătorite pe 10 mai, Rusaliile sunt sărbătorite pe 29 iunie și în toți acești ani nu putem vorbi de postul Sfinților Apostoli. Mai mult, dacă Paștile ar fi sărbătorite pe 11 mai, Rusaliile ar urma să fie sărbătorite pe 30 iunie, deci după sărbătoarea Sfinților Apostoli. În prima situație menționată se vor afla anii 2078 (Anexele 3 și 8); 2135 și 2146 (Anexele 5 și 9); 2203, 2287 și 2298 (Anexele 7 și 10). În a doua situație se vor afla anii 2173 (Anexele 5 și 9); 2230 și 2241 (Anexele 7 și 10). În a treia situație se află anul 2268 (Anexele 7 și 10).

Din motivele arătate mai sus, începând cu anul 2300 Pascalia nu mai poate fi reactualizată și nici algoritmul nu mai poate fi corectat în modul indicat.

Faptul de necontestat că echinocțiul de primăvară are loc în preajma zilei de 21 martie după calendarul gregorian și hotărârea Sinodului I Ecumenic ca Sfințele Paști să fie sărbătorite după echinocțiul de primăvară conduc la corectarea algoritmului după cum urmează:

"Paștele ortodox = 21 martie + D + E", pentru anii 2001-2099;

"Paștele ortodox = 22 martie + D + E", pentru anii 2100-2199;

"Paștele ortodox = 23 martie + D + E", pentru anii 2200-2299;

"Paștele ortodox = 24 martie + D + E", pentru anii 2300-2499.

Regăsim în felul acesta datele Sfintelor Paști din Anexele 3, 5, 7.

Problema, însă, este de competența Sfântului Sinod al Bisericii Ortodoxe Române, scopul acestei lucrări fiind acela de a face cunoscute Pascalia și Indicatorul ce-o însoțește, de a prezenta motivațiile științifice de natură astronomică ce au stat la baza elaborării lor, precum și modul în care Pascalia ne poate ajuta astăzi în determinarea datei Sfintelor Paști.

Întru slava lui Dumnezeu Cel în Treime lăudat și a Bisericii Creștine Ortodoxe, precum și întru pomenirea străbunilor noștri, care au menținut aprinsă flacăra Ortodoxiei, fără întrerupere, pe meleagurile țării noastre.

BIBLIOGRAFIE

1. Gheorghe Chiș, *"Astronomie"*, Manual pentru clasa a XII-a, Editura Didactică și Pedagogică, București, 1969, p. 27.
2. Ibidem, p. 33.
3. Ibidem, pp. 39-40.
4. Ibidem, pp. 62-63.
5. Ibidem, pp. 37-39.
6. www.geocities.com, *"Date and Time of the Spring Equinox 1788-2211"*.
7. www.geocities.com, *"Date and Time of the Spring Equinox 2188-2547"*.
8. www.religionstolerance.org, *"The Spring Equinox"*.
9. ***, *"PSALTIREA"*, sec. XIX, pp. 206-226.
10. ***, *"PSALTIREA"*, sec. XIX, pp. 193-205.
11. Pr. Prof. T. Bodogae, *"Cum se calculează data Paștilor?"*, *Telegraful Român*, Nr. 17-18 și 19-20, 1986, p. 7.

Prof. FEODORA CHIOCHIU

• PĂRTEA OFICIALĂ •

LUCĂRILE SFÂNTULUI SINOD AL BISERICII ORTODOXE ROMÂNE

Sumarul ședinței de lucru din 4-5 martie 2003*

Potrivit convocării Prea Fericitului Părinte Patriarh Teoctist nr.103 din 15 ianuarie 2003, în zilele de 4 și 5 martie 2003 a avut loc la reședința patriarhală din București ședința de lucru a Sfântului Sinod al Bisericii Ortodoxe Române.

MARȚI, 4 MARTIE 2003

1. Oficierea Sfintei Liturghii.

La ora 8.00, în catedrala patriarhală s-a oficiat *Sfânta Liturghie* de către Prea Sfințitul, Episcop-vicar patriarhal CIPRIAN CÂMPINEANUL, înconjurat de un sobor de preoți și diaconi, cu participarea membrilor Sfântului Sinod, a părinților consilieri patriarhali, a numeroși credincioși.

2. Oficierea Te-Deum-ului pentru deschiderea lucrărilor Sfântului Sinod.

La ora 9.30, membrii Sfântului Sinod în frunte cu Prea Fericitul Părinte Patriarh Teoctist au luat parte la *Te-Deum*-ul pentru deschiderea lucrărilor Sfântului Sinod oficiat tot de către P.S. Episcop-vicar patriarhal CIPRIAN CÂMPINEANUL.

După *Te-Deum*, la ora 10.00, membrii Sfântului Sinod au luat loc în sala sinodală a reședinței patriarhale sub președinția Prea Fericitului Părinte Patriarh Teoctist.

Adresându-se membrilor Sfântului Sinod, Prea Fericitul Părinte Patriarh împărtășește *“bucuria pe care o retrăiesc la întâlnirile prilejuite de ședințele Sfântului Sinod, fiecare dintre ele având specific aparte determinat de evenimentele bisericesti pe care le trăim dar și de bogăția și diversitatea problematicii înscrisă pe ordinea de zi”* și întâmpină pe cei prezenți cu cuvânt de bun venit *“mulțumindu-Vă că ați răspuns la chemare, rog pe Bunul Dumnezeu să binecuvinteze această ședință de deschidere a sesiunii Sfântului Sinod pe anul 2003 și apelez la stăruință în studierea problemelor înscrise pe ordinea de zi care au o încărcătură deosebită, rugându-vă să contribuiți la luarea celor mai bune hotărâri pentru promovarea vieții noastre bisericesti”*.

* Prezentul sumar a fost pregătit pentru tipar de Pr. Dr. Augustin Rusu, consilier patriarhal, pe baza procesului-verbal al ședinței, existent la Cancelaria Sfântului Sinod.

ȘEDIȚA SFÂNTULUI SINOD

3. *Apelul nominal.*

La invitarea Prea Fericitului Părinte Patriarh Teoctist, P.S. Episcop-vicar patriarhal Vincențiu Ploieșteanu, secretarul Sfântului Sinod dă citire *apelului nominal*.

Sunt prezenți: Prea Fericitul Părinte TEOCTIST, arhiepiscop al Bucureștilor, Mitropolit al Munteniei și Dobrogei și Patriarhul Bisericii Ortodoxe Române, II.PP.SS. DANIEL, Arhiepiscopul Iașilor și Mitropolitul Moldovei și Bucovinei, ANTONIE, Arhiepiscopul Sibiului și Mitropolitul Ardealului, TEOFAN, Arhiepiscopul Craiovei și Mitropolitul Olteniei, NICOLAE, Arhiepiscopul Timișoarei și Mitropolitul Banatului, PETRU, Mitropolitul Basarabiei; TEODOSIE, Arhiepiscopul Tomisului, NIFON, Arhiepiscopul Târgoviștei, PIMEN, Arhiepiscopul Sucevei și Rădăuților, BARTOLOMEU, Arhiepiscopul Vadului, Feleacului și Clujului, ANDREI, Arhiepiscopul Alba Iuliei, I.P.S. NICOLAE, Arhiepiscopul Arhiepiscopiei ortodoxe române în America și Canada; PP.SS.: GHERASIM, Episcopul Râmnicului, EFTIMIE, Episcopul Romanului, EPIFANIE, Episcopul Buzăului, CALINIC, Episcopul Argeșului și Muscelului, IOACHIM, Episcopul Hușilor, CASIAN, Episcopul Dunării de Jos, TIMOTEI, Episcopul Aradului, Ienopolei și Hălmagiului, LAURENȚIU, Episcopul Caransebeșului, JUSTINIAN, Episcopul Maramureșului și Sătmarului, DAMASCHIN, Episcopul Sloboziei și Călărașilor, IOAN, Episcopul Covasnei și Harghitei, GALACTION, Episcopul Alexandriei și Teleormanului, SOFRONIE, Episcopul Episcopiei ortodoxe române din Ungaria; PP.SS. Episcopi-vicari patriarhali: VINCENȚIU PLOIEȘTEANU, secretarul Sfântului Sinod, AMBROZIE SINAITUL și CIPRIAN CÂMPINEANUL; PP.SS. Episcopi-vicari: SEBASTIAN ILFOVEANUL și VARSANUFIE PRAHOVEANUL ai Arhiepiscopiei Bucureștilor, CALINIC BOTOȘĂNEANUL al Arhiepiscopiei Iașilor, VISARION RĂȘINĂREANUL al Arhiepiscopiei Sibiului, GURIE STREHAIANUL și NICODIM GORJANUL ai Arhiepiscopiei Craiovei, LUCIAN LUGOJANUL al Arhiepiscopiei Timișoarei și DANIIL PARTOȘANUL al Arhiepiscopiei Timișoarei și Administrator al Episcopiei ortodoxe române din Jugoslavia, SILUAN MARSILIANUL al Mitropoliei ortodoxe române pentru Europa occidentală și meridională, GHERASIM PUTNEANUL al Arhiepiscopiei Sucevei și Rădăuților, IRINEU BISTRIȚEANUL și VASILE SOMEȘANUL ai Arhiepiscopiei Vadului, Feleacului și Clujului; PP.SS. Arhierievicari: IRINEU SLĂTINEANUL al Episcopiei Râmnicului, IOACHIM BĂCĂOANUL al Episcopiei Romanului, CORNELIU BÂRLĂDEANUL al Episcopiei Hușilor, PETRONIU SĂLĂJANUL al Episcopiei Oradiei, Bihorului și Sălajului și IUSTIN SIGHETEANUL al Episcopiei Maramureșului și Sătmarului.

Absentează motivat: II.PP.SS. SERAFIM, Mitropolit al Mitropoliei ortodoxe române a Germaniei, Europei Centrale și de Nord, IOSIF, Mitropolit al Mitropoliei ortodoxe române pentru Europa occidentală și meridională și P.S. IOAN, Episcop al Oradiei, Bihorului și Sălajului.

Constatând prezența statutară, Prea Fericitul Părinte Patriarh Teoctist *declară deschisă sesiunea sinodală pe anul 2003 și prezenta ședință de lucru a Sfântului Sinod, legal constituită.*

4. Cuvântul de deschidere al Prea Fericitului Părinte Patriarh Teoctist.

Încheindu-se apelul nominal, Prea Fericitul Părinte Patriarh Teoctist relevă prezența, pentru prima oară, la lucrările Sfântului Sinod a I.P.S. Arhiepiscop Nicolae, noul chiriarh al Arhiepiscopiei ortodoxe române în America și Canada și, în următoarele cuvinte alese evocă atmosfera entuziastă și inedită a evenimentului hirotonirii și instalării Înalt Prea Sfinției Sale care a avut loc în luna iunie 2002, în catedrala "Sf. Ioan Botezătorul" din Montreal, Canada:

"Ne-am dat seama, fiind în mijlocul românilor de acolo, cum de altfel și membrii Sfântului Sinod care au avut prilejul să mă însoțească pe pământul american, de căldura sufletelor celor care au hotărât alegerea ca ierarh a tânărului slujitor și teolog, arhimandritul Nicolae Condrea, cum de altfel ne-am dat seama și noi, membrii Sfântului Sinod, la București, când am confirmat în zilele de 12-13 martie 2002 alegerea sa în locul rămas vacant prin mutarea la cele veșnice a vrednicului de pomenire Înalt Prea Sfințitul Victorin Ursache.

La hirotonirea și instalarea Înalt Prea Sfinției Sale, în asistența a numeroși români din Statele Unite, Canada și America de Sud, în prezența ierarhilor români care Ne-au însoțit și a ierarhilor altor jurisdicții canonice împreună participante cu noi, ca și a membrilor Congresului Arhiepiscopiei ortodoxe române în America și Canada, am trăit clipe de rară frumusețe și înălțare duhovnicească a lor și a Noastră. Am simțit vibrația sufletească a fraților noștri români de pe acele meleaguri și a sentimentului demnității românești. Am văzut chipuri luminoase și venerabile de preoți slujitori care au împodobit slujirea Noastră acolo, evlavie și credința străbună a fiilor noștri care nu s-au înstrăinat de Biserica-Mamă Ortodoxă Română și nu se rușinează de obârșia lor. Am participat și am asistat la lucrarea și revărsarea Duhului Sfânt, ca odinioară peste Sfinții Apostoli la Cincizecime și Ne-am umplut inimile de bucurie sfântă.

În cuvântările ținute acolo s-a subliniat elanul tinereții și pregătirea teologică a noului Arhiepiscop care a ascultat cu smerenie Gramata patriarhală de înscăunare canonică și a primit din mâinile Noastre cărja arhipăstorească, reconfirmând încă o dată că Biserica-Mamă Ortodoxă Română i-a avut întotdeauna la inimă pe frații români din America, începând cu Patriarhul Miron Cristea care, prin Gramata sa patriarhală l-a înscăunat pe episcopul Policarp Morușca și continuând cu ceilalți Patriarhi de vrednică amintire care i-au urmat.

Personal, și împreună cu ceilalți ierarhi români care ne-au însoțit în această vizită canonică și pastorală consacrată ca un moment istoric, am avut senzația încununării eforturilor comune pentru devenirea într-o nouă ipostază a Arhiepiscopiei noastre pe calea normalizării vieții și activității ei pe pământul american și a pășirii ei într-o nouă etapă a relațiilor cu Biserica Mamă Ortodoxă Română și cu celelalte eparhii și jurisdicții canonice ortodoxe din America.

Ne rugăm Bunului Dumnezeu să împlinească tinerețea și elanul tânărului nostru frate, arhiepiscopul Nicolae, să-i sporească înțelepciunea și să-l binecuvinteze cu răbdare și pricepere ca să prisosească în lucrarea sa pentru Arhiepiscopie, pentru credincioșii, preoții și monahii de acolo și pentru Biserica -Mamă Ortodoxă Română.

Cu bucuria acestor impresii benefice pentru Biserica noastră, deschid această primă ședință de lucru a Sfântului Sinod din anul 2003”.

I.P.S. Arhiepiscop Nicolae, exprimă respectuoase mulțumiri Prea Fericitului Părinte Patriarh Teoctist pentru primirea darului sfânt al arhieriei prin punerea mâinilor Prea Fericirii Sale și a ierarhilor care l-au însoțit, precum și tuturor membrilor Sfântului Sinod care acum îl primesc cu dragoste frățescă și brațele deschise în mijlocul lor.

5. Componenta Comisiilor de lucru ale Sfântului Sinod.

Potrivit prevederilor art.40 din Regulamentul organelor centrale, Prea Fericitul Părinte Patriarh Teoctist supune aprobării plenului *comisiile de lucru ale Sfântului Sinod*, în următoarea componență:

COMISIA PENTRU DOCTRINĂ, VIAȚĂ MONAHALĂ ȘI MISIUNE SOCIALĂ

1. I.P.S. Mitropolit Antonie al Ardealului	Președinte
2. I.P.S. Mitropolit Petru al Basarabiei	Membru
3. I.P.S. Arhiepiscop Pimen al Sucevei și Rădăuților	Membru
4. P.S. Episcop Eftimie al Romanului	Membru
5. P.S. Episcop Ioachim al Hușilor	Membru
6. P.S. Episcop Galaction al Alexandriei și Teleormanului	Membru
7. P.S. Episcop-vicar Visarion Rășinăreanul	Raportor
8. P.S. Episcop-vicar Daniil Partoșanul	Membru
9. P.S. Episcop-vicar Gherasim Putneanul	Membru
10. P.S. Episcop-vicar Vasile Someșanul	Membru
11. P.S. Arhiereu-vicar Ioachim Băcăoanul	Membru
12. P.S. Arhiereu-vicar Petroniu Sălăjanul	Membru
13. P.S. Arhiereu-Vicar Iustin Sigheteanul	Membru

COMISIA CANONICĂ-JURIDICĂ ȘI PENTRU DISCIPLINĂ

1. I.P.S. Mitropolit Teofan al Olteniei	Președinte
2. I.P.S. Arhiepiscop Andrei al Alba Iuliei	Membru
3. P.S. Episcop Gherasim al Râmnicului	Membru
4. P.S. Episcop Epifanie al Buzăului	Membru
5. P.S. Episcop Calinic al Argeșului și Muscelului	Raportor
6. P.S. Episcop Laurențiu al Caransebeșului	Membru
7. P.S. Episcop Justinian al Maramureșului și Sătmarului	Membru
8. P.S. Episcop-vicar Sebastian Ilfoveanul	Membru
9. P.S. Episcop-vicar Calinic Botoșăneanul	Membru
10. P.S. Episcop-vicar Nicodim Gorjanul	Membru
11. P.S. Episcop-vicar Lucian Lugojanul	Membru
12. P.S. Arhiereu-vicar Corneliu Bârlădeanul	Membru

**COMISIA ÎNVĂȚĂMÂNTULUI
PENTRU PREGĂTIREA PERSONALULUI BISERICESC**

1. I.P.S. Mitropolit Daniel al Moldovei și Bucovinei	Președinte
2. I.P.S. Arhiepiscop Teodosie al Tomisului	Membru
3. I.P.S. Arhiepiscop Bartolomeu al Vadului, Feleacului și Clujului	Membru
4. P.S. Episcop Casian al Dunării de Jos	Raportor
5. P.S. Episcop Ioan al Oradei, Bihorului și Sălajului	Membru
6. P.S. Episcop Damaschin al Sloboziei și Călărașilor	Membru
7. P.S. Episcop-vicar Varsanufie Prahoveanul	Membru
8. P.S. Episcop-vicar Irineu Bistrițeanul	Membru
9. P.S. Arhiereu-vicar Irineu Slătineanul	Membru

COMISIA RELAȚIILOR EXTERNE BISERICEȘTI

1. I.P.S. Mitropolit Nicolae al Banatului	Președinte
2. I.P.S. Mitropolit Serafim al Germaniei, Europei Centrale și de Nord	Membru
3. I.P.S. Mitropolit Iosif al Europei Occidentale și Meridionale	Membru
4. I.P.S. Arhiepiscop Nifon al Târgoviștei	Raportor
5. I.P.S. Arhiepiscop Nicolae al Arhiepiscopiei Ortodoxe Române în America și Canada	Membru
6. P.S. Episcop Timotei al Aradului	Membru
7. P.S. Episcop Ioan al Covasnei și Harghitei	Membru
8. P.S. Episcop Sofronie al Episcopiei ortodoxe române din Ungaria	Membru
9. P.S. Episcop Vincențiu Ploieșteanu, vicar patriarhal	Membru
10. P.S. Episcop Ambrozic Sinaitul, vicar patriarhal	Membru
11. P.S. Episcop-vicar Gurie Strehăianul	Membru
12. P.S. Episcop-vicar Siluan Marsilianul	Membru

Ca urmare a propunerii Prea Fericitului Părinte Președinte și a examinării componenței comisiilor de lucru, Sfântul Sinod hotărăște:

– *Aprobă componența celor patru Comisii statutare de lucru ale Sfântului Sinod în forma supusă dezbaterii.*

6. Aprobarea ordinei de zi și repartizarea lucrărilor la comisiile sinodale.

Prea Fericitul Părinte Patriarh supune discuțiilor și aprobării plenului ordinea de zi a ședinței de lucru, invitând pe membrii Sfântului Sinod care doresc înscrierea de noi teme să prezinte solicitările în cauză.

Urmare solicitărilor – *I.P.S. Mitropolit Daniel al Moldovei și Bucovinei, I.P.S. Mitropolit Antonie al Ardealului, I.P.S. Mitropolit Teofan al Olteniei, I.P.S. Arhiepiscop Bartolomeu al Clujului, P.S. Episcop Laurențiu al Caransebeșului, P.S. Episcop-vicar patriarhal Ciprian Cămpineanul și P.S. Arhiereu-vicar Petroniu Sălăjanul*, pentru completarea ordinii de zi supusă discuțiilor și la propunerea Prea Fericitului Părinte Patriarh Teoctist, Sfântul Sinod hotărăște:

– *Aprobă ordinea de zi prezentată cu completările aduse și repartizarea ei pe comisii sinodale de lucru, încredințând celor patru raportori mapele de lucru.*

În continuare, Prea Fericitul Părinte Patriarh Teoctist arată că, întrucât pe ordinea de zi se află *Proiectul Pastorelei Sfântului Sinod în legătură cu colecta pentru Fondul central misionar din Duminica Ortodoxiei pe anul 2003 (16 martie)* care este foarte aproape, este necesar să se treacă la examinarea acestui text în plenul Sfântului Sinod, astfel ca până la încheierea lucrărilor Sfântului Sinod și ale Adunării Naționale Bisericești în ziua de 6 martie, textul să poată fi tipărit la Tipografia Institutului Biblic, iar membrii Sfântului Sinod să poată duce Pastorală la centrele eparhiale pentru difuzarea la parohii.

Temei nr.201/2003 – Proiectul Pastorelei Sfântului Sinod în legătură cu colecta pentru Fondul central misionar din Duminica Ortodoxiei pe anul 2003 (16 martie).

I.P.S. Arhiepiscop Bartolomeu al Clujului întărește cele afirmate în plen și propune aprobarea textului Pastorelei și trimiterea la Tipografia Institutului Biblic pentru tipărire. Înalta Prea Sfinția Sa propune însă unele modificări la textul Ordinului circular al Administrației Patriarhale cu privire la modalitatea desfășurării colectei pentru Fondul central misionar și la modul de transmitere a sumelor colectate către Administrația Patriarhală. Înalta Prea Sfinția Sa propune ca parohiile să trimită sumele colectate la Centrele eparhiale și nu la protoierii, așa cum se proceda până acum, pentru a cunoaște și Centrele eparhiale sumele care se realizează din colectă și care apoi trebuie trimise Administrației Patriarhale. Înalta Prea Sfinția Sa demonstrează că procedura de până acum întârzie mult adunarea sumelor, până în luna iunie și apoi este nevoie de altă perioadă de timp ca parohiile în nevoi să primească ajutoarele de la Fondul central misionar, când timpul nu mai este favorabil pentru lucrări.

Totodată, pentru a simplifica procedura și pentru a evita cheltuielile care se produc cu comisioanele transmiterii sumelor de la parohii și apoi către parohii, sumele colectate de la parohii să se depună de acestea, în numerar, direct la casieriiile Centrelor eparhiale. Din sumele centralizate la Centrele eparhiale, acestea să rețină 40% pentru nevoile de ajutorare pe care le au parohiile din eparhie, iar la Administrația Patriarhală să depună 60% din colectă pentru celelalte cerințe prevăzute în bugetul aprobat al Fondului central misionar.

De asemenea, Înalta Prea Sfinția Sa propune să se înscrie în cuprinsul Ordinului ca, începând cu acest an, colectele să se facă cu sprijinul consiliilor parohiale și nu al Comitetelor parohiale, deoarece nu în toate parohiile funcționează un Comitet parohial.

Prea Fericitul Părinte Președinte supune discuțiilor propunerile I.P.S. Arhiepiscop Bartolomeu al Clujului. Au luat cuvântul: *P.S. Episcop Casian al Dunării de Jos, I.P.S. Arhiepiscop Andrei al Alba Iuliei, I.P.S. Arhiepiscop Nifon al Târgoviștei, I.P.S. Mitropolit Daniel al Moldovei și Bucovinei și Prea Fericitul Părinte Patriarh Teoctist* care, în general, au fost de acord cu propunerile I.P.S. Arhiepiscop Bartolomeu al Clujului, dar s-a socotit de bine ca în acest an să se depună toate sumele colectate la Centrele eparhiale, iar propunerea de reținere a 40% din

acestea la eparhii să se studieze după ce se va vedea rezultatul final al Colectei din acest an; la viitoarea ședință sinodală și, eventual, să aibă aplicabilitate începând cu anul 2004.

În legătură cu textul Pastoralei, membrii Sfântului Sinod socotesc că este bine întocmit și poate fi aprobat fără modificări.

În urma discuțiilor care au avut loc, a luărilor de cuvânt din partea membrilor Sfântului Sinod și a explicațiilor date de Prea Fericitul Părinte Patriarh Teoctist, Sfântul Sinod hotărăște:

– *Aprobă textul proiectului Pastoralei Sfântului Sinod pentru colecta Fondului central misionar din Duminica Ortodoxiei pe anul 2003 (16 martie), în forma alcătuită de P.S. Petroniu Sălăjanul, arhiepiscop-vicar al Episcopiei Oradei, Bihorului și Sălajului și însușită de plenul Sfântului Sinod;*

– *Exprimă mulțumiri P.S. Arhiepiscop-vicar Petroniu Sălăjanul pentru osteneala de a fi alcătuit proiectul Pastoralei Sfântului Sinod pentru colecta Fondului central misionar din Duminica Ortodoxiei pe anul 2003;*

– *Textul Pastoralei se va tipări la Tipografia Institutului Biblic și de Misiune al Bisericii Ortodoxe române împreună cu instrucțiunile ce se vor trimite de către Administrația Patriarhală pentru realizarea colectei;*

– *Textul instrucțiunilor Administrației Patriarhale din anii precedenți se va modifica în sensul că realizarea colectei se va face cu sprijinul consiliilor parohiale și nu al comitetelor parohiale, iar sumele colectate se vor depune în numerar, direct la casieriile centrelor eparhiale și nu la protopopiate – ca în anii precedenți, urmând ca centrele eparhiale să vireze în totalitate la Administrația Patriarhală suma colectată de la unitățile bisericești din cadrul eparhiilor în contul 2511.1. – 25.1/ROL BCR Filiala Sector 4 București;*

– *Problema eventualelor rețineri la Centrele eparhiale a unor procente din suma totală colectată în eparhii pentru FCM se va discuta și definitivă la o viitoare ședință a Sfântului Sinod, după ce se va cunoaște rezultatul colectei Fondului central misionar din anul 2003.*

7. Suspendarea ședinței.

După aprobarea ordinii de zi și a textului Pastoralei, la ora 11.30, Prea Fericitul Părinte Președinte suspendă ședința de lucru până la orele 18.00, pentru examinarea temeiurilor incluse în ordinea de zi în cadrul comisiilor, anunțând că pentru motive întemeiate, lucrările se vor relua începând cu temele examinate în Comisia canonică-juridică și pentru disciplină.

8. Reluarea în plen a lucrărilor cu prezentarea rapoartelor Comisiilor sinodale.

La orele 18.00, ședința de lucru a Sfântului Sinod se redeschide în plen sub președinția Prea Fericitului Părinte Patriarh Teoctist și cu aceeași prezență ca la ședința de dimineață.

COMISIA CANONICĂ-JURIDICĂ ȘI PENTRU DISCIPLINĂ

Prea Fericitul Părinte Președinte invită pe *P.S.Episcop Calinic al Argeșului și Muscelului, raportorul Comisiei Canonice, juridică și pentru disciplină* să dea citire referatelor acesteia, după cum urmează:

Temei nr. 1058/2003 – Referatul Cancelariei Sfântului Sinod în legătură cu necesitatea aprobării unor amendamente la Statutul pentru organizarea și funcționarea Bisericii Ortodoxe Române, în aplicarea hotărârii Sfântului Sinod nr. 5309/2002 privind retipărirea acestuia.

După cum se cunoaște, *Statutul pentru organizarea și funcționarea Bisericii Ortodoxe Române* aprobat de Sfântul Sinod în ședința sa din 19-20 octombrie 1948 a fost publicat, mai întâi, în "Monitorul Oficial" nr. 47, din 28 februarie 1949 iar mai apoi în volumul "Legiuirile Bisericii Ortodoxe Române", București 1953, textul respectiv fiind în vigoare și în prezent, deși a suferit numeroase modificări și completări de-a lungul vremii și până în prezent, mai ales după anul 1989.

Ținând seama că cele peste 60 de modificări sau completări aduse Statutului până în prezent s-au justificat datorită permanentei evoluții a instituțiilor bisericești și a evenimentelor majore care au marcat viața Bisericii ca instituție fundamentală a societății românești, după decembrie 1989 fiind înlăturate, cel puțin parțial, ingerințele și îngrădirile statului ateist impuse Bisericii;

Luând în considerare faptul că pentru retipărirea Statutului, așa cum s-a stabilit prin hotărârea Sfântului Sinod nr. 5309/2002, este necesar să se modifice și **art. 4, 48, lit. "b"**, cu adăugarea **al. "c"**, precum și a **art.181** din Statut;

Că modificarea **art. 4** este necesară pentru a adapta textul la noile realități sociale, politice și religioase din țara noastră;

Că la **art. 48, lit. "b"** care stabilește atribuțiile preotului paroh și ale preoților de mir, pe de o parte, este necesară completarea textului cu încă un alineat **"c"** pentru a interzice prezența în justiția civilă a acestora fără încuviințarea prealabilă a Chiriarhului locului, prezență care, uneori, poate fi dăunătoare, iar pe de altă parte, pentru adăugarea unui nou alineat spre a pune de acord prevederile articolului respectiv cu dispozițiile **art. 81** din Statut, text potrivit căruia: "*starețul sau stareța, ori împuterniciții lor legali, reprezintă, cu aprobarea Episcopului, mânăstirea înaintea instanțelor judecătorești, a tuturor autorităților administrative și față de terți*";

Că la **art. 181** este necesară, de asemenea, modificarea **al. 1** și introducerea a două noi **alineate 2 și 3** pentru corelarea prevederilor acestui articol cu prevederile **art. 1 și 29** din Regulamentul pentru administrarea averilor bisericești;

Ținând seama că în cadrul discuțiilor purtate, membrii Sfântului Sinod și-au însușit propunerile pentru modificarea și completarea **art. 4, 48, lit. "b"** și **lit. "c"** și **art.181** din Statutul pentru organizarea și funcționarea Bisericii Ortodoxe Române în forma prezentată și au apreciat, totodată, că este oportun ca o dată cu retipărirea Statutului în forma aceasta tranzitorie, cu toate modificările și amendamentele de până acum, să se tipărească și *Regulamentul de procedură al instanțelor disciplinare și de judecată bisericească, Regulamentul pentru organizarea vieții monahale și funcționarea administrativă și disciplinară a mânăstirilor*, precum și *Regulamentul Seminariilor teologice și Regulamentul facultăților de*

teologie – acestea din urmă în măsura în care vor primi avizul Ministerului Educației și Cercetării;

Pe temeiul prevederilor **art. 10, lit. "u"** din Statutul pentru organizarea și funcționarea Bisericii Ortodoxe Române, potrivit cărora Sfântul Sinod "își dă avizul asupra proiectelor de legi referitoare la Biserică" și "interpretează cu caracter obligatoriu pentru toate organele bisericești, dispozițiile statutare și regulamentare proprii", coroborate cu prevederile **art. 206, al. 2** din același Statut, în baza cărora "Adunarea Națională Bisericească poate aduce modificări prezentului Statut cu o majoritate de 2/3 voturi din totalul membrilor săi";

În urma discuțiilor purtate și la propunerea Comisiei canonică-juridică și pentru disciplină Sfântul Sinod hotărăște:

– Aprobă modificarea art. 4, modificarea art. 48, lit. "b" și adăugarea unui nou alin. "c", precum și modificarea art. 181, cu adăugarea a două noi alineate din Statutul pentru organizarea și funcționarea Bisericii Ortodoxe Române, articolele menționate vor avea următorul conținut:

TEXT VECHI

Art.4. – Controlul Statului, prevăzut de Constituția Republicii Populare Române și de Legea pentru regimul general al Cultelor, se exercită prin Ministerul Cultelor.

Art.48 – b. Reprezintă parohia în justiție, în fața autorităților și față de terți, personal sau prin delegați, legal împuterniciți;

Art.181 – Fiecare parohie rurală are dreptul la un cimitir pentru îngrijirea morților, care este proprietatea parohiei.

TEXT NOU

Art. 4 – *Relațiile Bisericii Ortodoxe Române cu Statul se exercită în lumina prevederilor Constituției României și a Legilor care reglementează raporturile dintre Stat și Cultele religioase legal recunoscute.*

Art. 48 – b. *Reprezintă parohia în justiție, în fața autorităților și față de terți, personal sau prin delegați, legal împuterniciți, cu aprobarea prealabilă a Chiriarhului locului.*

c. *În aceeași măsură, clericii de mir și din cinul monahal nu pot să compare în fața instanțelor juridice civile fără aprobarea prealabilă a Chiriarhului locului.*

Art. 181 – *Fiecare parohie are dreptul la un cimitir pentru îngrijirea morților, care este proprietatea parohiei.*

Cimitirele sunt bunuri sacre și urmează regimul juridic al acestor bunuri; sunt inalienabile și imprescriptibile și nu pot fi schimbate, grevate, înstrăinate sau sechestrate.

Activitatea cimitirelor parohiale este reglementată prin Regulamentul

pentru organizarea și funcționarea cimitirelor parohiale și mănăstirești, aprobat de Sfântul Sinod în ședința din 23 septembrie 1977 și de Adunarea Națională Bisericească prin hotărârea nr. 10.272/1977 și de autoritatea de stat competentă prin Decizia nr. 16.285 din 30.12.1981.

– *Aprobă ca, în conformitate cu prevederile art. 206 din Statut, prezenta hotărâre a Sfântului Sinod pentru modificarea art. 4, 48 și 181, să fie transmisă Adunării Naționale Bisericești în vederea examinării și aprobării.*

– *Aprobă republicarea textului integral al Statutului pentru organizarea și funcționarea Bisericii Ortodoxe Române, în forma actuală tranzitorie, cu modificările și amendamentele aduse până în prezent, inclusiv cele aprobate în prezenta ședință sinodală, pentru uzul centrelor eparhiale, al protopopiatelor, parohiilor, mănăstirilor și instituțiilor de învățământ teologic.*

– *O dată cu retipărirea Statutului pentru organizarea și funcționarea Bisericii Ortodoxe Române al cărui text este pregătit de Cancelaria Sfântului Sinod se vor republica și următoarele Regulamente bisericești cu modificările care li s-au adus de-a lungul timpului: Regulamentul de procedură al instanțelor disciplinare și de judecată ale Bisericii Ortodoxe Române; Regulamentul pentru organizarea vieții monahale și funcționarea administrativă și disciplinară a mănăstirilor; Regulamentul pentru organizarea și funcționarea cimitirelor parohiale și mănăstirești, precum și Regulamentul facultăților de teologie ortodoxă și Regulamentul seminariilor teologice liceale ortodoxe – în măsura în care acestea două din urmă vor primi avizul Ministerului Educației și Cercetării.*

Temei nr. 972/2003 - Referatul Cancelariei Sfântului Sinod în legătură cu adresa Arhiepiscopiei Clujului nr.568/2003 prin care se propune retipărirea Regulamentului de procedură al instanțelor disciplinare și de judecată ale Bisericii Ortodoxe Române, cu modificările aduse în anii 1953 și 1998.

Luând act de propunerea I.P.S.Arhiepiscop Bartolomeu al Clujului de a se aproba retipărirea Regulamentului de procedură al instanțelor disciplinare și de judecată ale Bisericii Ortodoxe Române, publicat mai întâi în revista "Biserica Ortodoxă Română", nr.1/1950 și apoi în vol. *Legiurile Bisericii Ortodoxe Române*, București 1953, cu toate modificările aduse de atunci și până în prezent.

Având în vedere că modificarea principală și esențială a Regulamentului de procedură al instanțelor disciplinare și de judecată ale Bisericii Ortodoxe Române s-a făcut în anul 1998 când, Consistoriul central bisericesc și-a încetat activitatea;

Constatând că la Cancelaria Sfântului Sinod există redactat încă din anul 2000, în vederea retipării, textul Regulamentului de procedură al instanțelor disciplinare și de judecată ale Bisericii Ortodoxe Române, cuprinzând toate amendamentele aduse în anii 1953 și 1998 și cu o nouă renumerotare a articolelor, în notele de subsol fiind redate indicațiile privind actul și anul când s-au adus modificările;

Ținând seama că în referatul Cancelariei Sfântului Sinod se consideră absolut necesară modificarea **art. 1** și **art. 3, lit. "x" și "y"** din Regulament înainte de republicarea *Regulamentului de procedură al instanțelor disciplinare și de judecată ale Bisericii Ortodoxe Române*;

Pe temeiul prevederilor **art.158, al.1** din Statutul pentru organizarea și funcționarea Bisericii Ortodoxe Române, potrivit cărora Sfântul Sinod aprobă *Regulamentul de procedură al instanțelor disciplinare și de judecată ale Bisericii Ortodoxe Române*, coroborate cu prevederile art. 243 din acest Regulament potrivit cărora el intră în vigoare cu data publicării în revista "*Biserica Ortodoxă Română*", buletinul oficial al Patriarhiei Române;

În urma discuțiilor care au avut loc și la propunerea Comisiei canonică-juridică și pentru disciplină, Sfântul Sinod hotărăște:

– *Aprobă modificarea art. 1 și art. 3, lit. "x" și "y" din Regulamentul de procedură al instanțelor disciplinare și de judecată ale Bisericii Ortodoxe Române, care vor avea următorul conținut:*

TEXT VECHI

Art. 1 – Sunt supuși prevederilor prezentului Regulament toți membrii clerului de mir și călugării, indiferent de ocupațiile și funcțiile ce îndeplinesc ca preoți și călugări în R.P.R. și în Biserica Ortodoxă Română, în țară sau peste hotare, cum și cântăreții și paraclisierii în funcțiune, care se vor face vinovați de vreuna din infracțiunile enumerate la **art. 2** și **3**.

Art. 3 – Sunt considerate ca delictе disciplinare și sancționate ca atare:

x. Conjurația împotriva autorității legale și trădarea intereselor R.P.R.;

y. Condamnarea definitivă de către instanțele judecătorești R.P.R. pentru orice alte crime și delictе.

– *Aprobă ca retipărirea Regulamentului de procedură al instanțelor disciplinare și de judecată ale Bisericii Ortodoxe Române să se facă o dată cu cea a Statutului și a celorlalte regulamente pregătite de Cancelaria Sfântului Sinod, așa cum s-a stabilit prin hotărârea Sfântului Sinod nr.1058/2003.*

Temei nr. 821/2003 – Procesul-verbal al Comisiei sinodale pentru canonizarea sfinților români în legătură cu propunerea Episcopiei Buzăului privind canonizarea Mitropolitului Teodosie al II-lea al Moldovei.

Comisia sinodală pentru canonizarea sfinților români a luat în studiu propunerea Episcopiei Buzăului privind canonizarea Mitropolitului Teodosie al II-lea

TEXT NOU

Art.1 – Sunt supuși prevederilor prezentului Regulament toți membrii clerului de mir și călugării, indiferent de ocupațiile și funcțiile ce îndeplinesc ca preoți și călugări în Biserica Ortodoxă Română, în țară sau peste hotare, cum și cântăreții și paraclisierii în funcțiune, care se vor face vinovați de vreuna din infracțiunile enumerate la art. 2 și 3.

Art.3 – Sunt considerate ca delictе disciplinare și sancționate ca atare:

x. Condamnarea definitivă de către instanțele judecătorești din România pentru orice alte crime și delictе.

al Moldovei. În acest scop a cercetat întreaga documentație în susținerea propunerii constând în studii, articole și publicații alcătuite de specialiști, profesori și cercetători și a analizat, alcătuiind și diortosind Slujba (Vecernia și Utrenia) și Acatistul alcătuite în cinstea Mitropolitului Teodosie al II-lea al Moldovei, precum și proiectul de Tomos sinodal de proclamare a canonizării, spre a le supune plenului Sfântului Sinod în vederea examinării și hotărârii.

În urma studierii și analizării propunerii, Comisia sinodală pentru canonizarea sfinților români a constatat că Episcopia Buzăului invocă în susținerea propunerii argumente canonice, istorice, pastoral-misionare din care s-a reținut: *Viața curată și sfântă a Mitropolitului Teodosie; Mărturisirea lui Hristos prin moarte martirică; Apărător al dreptei credințe; Cinstirea de către credincioși ca sfânt, nu numai în regiunea Vrancei, locul său natal, ci și în alte ținuturi ale țării; Existența și descoperirea moaștelor Mitropolitului Teodosie la Mănăstirea Brazi; Cinstirea moaștelor Mitropolitului Teodosie, în trecut și astăzi; Slujirea lui Hristos prin întreita misiune arhierescă; Săvârșitor de fapte de milostenie, apărător al celor nedreptățiți și sprijinitor al orfanilor; Ctitor de lăcașuri sfinte (biserici, schituri și mănăstiri).*

Toate aceste fapte de sfințenie, care atestă vrednicia și martirajul său, au fost consemnate în *studiul-document* realizat de P.S. Arhiepiscop-vicar Irineu Slătineanu, secretarul Comisiei, în care sunt prezentate în mod sintetic studiile și articolele apărute în publicațiile bisericești și laice despre Mitropolitul Teodosie al II-lea al Moldovei.

Comisia sinodală pentru canonizarea sfinților români, în vederea împlinirii procedurii de cinstire ca sfânt, prin rânduielile de cult, a Mitropolitului, a cercetat, corectat și diortosit *Acatistul, Slujba Vecerniei și Utreniei* cu *Troparul, Condacul și Sinaxarul* Mitropolitului, alcătuite de P.S. Arhiepiscop-vicar Ioachim Băcăoanu și de Cuv. Chiril Lovin, starețul mănăstirii Ciolanu.

Totodată, Comisia a cercetat și avizat *Icoana* Mitropolitului Teodosie, zugrăvită de Arhid. Gabriel Sibiescu de la Episcopia Buzăului, pe care o consideră corespunzătoare și bună de a fi supusă aprobării Sfântului Sinod.

Ca urmare, formulându-și convingerea că Mitropolitul Teodosie al II-lea al Moldovei întrunește condițiile pentru canonizare, Comisia sinodală pentru canonizarea sfinților români a procedat la întocmirea proiectului de *Tomos Sinodal* pentru proclamarea de către Sfântul Sinod a canonizării, cu cinstire, an de an, la 22 septembrie, data martirizării sale.

La rândul său, Comisia canonică-juridică și pentru disciplină, examinând rezultatele cercetărilor și studiilor făcute de Comisia sinodală pentru canonizarea sfinților români și-a însușit propunerile acesteia și le-a supus cu aviz favorabil plenului Sfântului Sinod pentru examinare și hotărâre.

Sfântul Sinod luând cunoștință de rezultații cercetărilor Comisiei sinodale pentru canonizarea sfinților români și de cel al cercetărilor întreprinse de Episcopia Buzăului care a făcut propunerea de canonizare;

În urma discuțiilor care au avut loc și la propunerea Comisiei canonică-juridică și pentru disciplină, Sfântul Sinod hotărăște:

– *Aprobă canonizarea Mitropolitului Teodosie al-II-lea al Moldovei, cu cinstire generală ca Sfânt Ierarh Mucenic, cu titulatura "SFÂNTUL IERARH MUCENIC TEODOSIE DE LA MÂNĂSTIREA BRAZI", cu serbare la 22 septembrie;*

– Prăznuirea să fie înscrisă în calendar cu cruce neagră simplă, ca sfânt cu polieleu, înainte de Sfinții mucenici Foca, Isaac și Martin;

– Aprobă textele slujbelor religioase în cinstea **Sfântului Ierarh Mucenic Teodosie de la Mănăstirea Brazi** (Acatistul, Vecernia, Utrenia, Troparul, Condacul și Sinaxarul);

– Aprobă icoana zugrăvită în cinstea Sfântului, așa cum s-a prezentat Comisiei;

– Aprobă ca biserici și mănăstiri care se vor zidi să poarte hramul **Sfântului Ierarh Mucenic Teodosie de la Mănăstirea Brazi**;

– Aprobă Tomosul Sfântului Sinod pentru proclamarea canonizării **Sfântului Ierarh Mucenic Teodosie de la Mănăstirea Brazi**, urmând ca timpul proclamării să se stabilească de comun acord între Episcopia Buzăului și Patriarhia Română.

Temei nr.928/2003 – Procesul-verbal al Comisiei sinodale pentru canonizarea sfinților români în legătură cu propunerea Episcopiei Buzăului privind canonizarea Cuviosului Vasile de la Poiana Mărului.

Comisia sinodală pentru canonizarea sfinților români luând în studiu propunerea Episcopiei Buzăului privind canonizarea Cuviosului Vasile de la Poiana Mărului, a analizat totodată și slujba religioasă (Vecernia și Utrenia) și Acatistul alcătuite întru cinstirea sa, precum și proiectul Tomosului Sinodal pentru proclamarea canonizării spre a le supune examinării și hotărârii Sfântului Sinod.

În urma studierii propunerii, Comisia a constatat că Episcopia Buzăului invocă în susținerea demersului ei argumente canonice, istorice, pastoral misionare, mărturii ascetice, din care s-a reținut: *Viața duhovnicească și ostenele călugărești ale starețului Vasile de la Poiana Mărului; Apărător și păstrător al dreptei credințe; Cinstirea Cuviosului în timpul vieții pământești ca părinte duhovnicesc; Existența cultului Cuviosului Vasile după trecerea sa la cele veșnice, nu numai în regiunea Buzăului, ci și în alte ținuturi ale țării; Experiența mistică în urcușul duhovnicesc; Lucrător și împlinitor al rugăciunii inimii; Reorganizator și iscusit călăuzitor al vieții călugărești; Cărturar neobosit și inițiator al copierii de texte ascetice; Călăuzitor, pe calea mântuirii, a călugărilor și mirenilor; Ctitor de lăcașuri sfinte (biserici, schituri și mănăstiri).*

Toate aceste fapte care atestă vrednicia și viața duhovnicească de excepție a Cuviosului, au fost consemnate în studiul-document elaborat de P.S. Arhiepiscop-vicar Irineu Slătineanu, secretarul Comisiei, în cuprinsul căruia sunt prezentate, în sinteză, studiile și articolele apărute în publicațiile bisericești și laice referitoare la Cuviosul Vasile de la Poiana Mărului.

Comisia pentru canonizarea sfinților români, în vederea împlinirii procedurii de cinstire ca sfânt, prin rânduielile de cult, a Cuviosului Vasile, a cercetat, corectat și diortosit Acatistul, Slujba Vecerniei și a Utreniei, cu Troparul, Condacul și Sinaxarul Cuviosului, alcătuite de P.S. Arhiepiscop-vicar Ioachim Băcăoanu, și Cuv. Chiril Lovin, starețul mănăstirii Ciolanu.

Totodată, comisia a luat în examinare și a avizat Icoana Cuviosului Vasile, zugrăvită de Arhid. Gabriel Sibîescu de la Episcopia Buzăului, pe care o supune aprobării Sfântului Sinod.

Ca urmare, formulându-și convingerea că starețul și Cuviosul Vasile de la Poiana Mărului, întrunește condițiile pentru canonizare, Comisia sinodală pentru

canonizarea Sfinților români a procedat la întocmirea proiectului Tomosului Sinodal pentru proclamarea canonizării, cu cinstire, an de an, la 25 aprilie, data mutării sale în împărăția lui Dumnezeu.

Comisia canonică-juridică și pentru disciplină, luând în examinare rezultatul cercetărilor Comisiei sinodale pentru canonizarea sfinților români, și-a însușit propunerile acesteia și le-a supus cu aviz favorabil plenului Sfântului Sinod pentru examinare și hotărâre.

În urma discuțiilor care au avut loc în plen și la propunerea Comisiei canonică-juridică și pentru disciplină, Sfântul Sinod hotărăște:

– *Aprobă canonizarea Cuviosului Vasile de la Poiana Mărului, cu cinstire generală ca sfânt prea cuvios, cu titulatura "SFÂNTUL PREA CUVIOS VASILE DE LA POIANA MĂRULUI", cu serbare la 25 aprilie;*

– *Aprobă înscrierea în calendar cu cruce neagră, cu o paranteză, ca sfânt cu polieleu, după Sfântul Apostol și Evanghelist Marcu;*

– *Aprobă textele slujbelor religioase în cinstea Sfântului Prea Cuvios Vasile de la Poiana Mărului (Acatistul, Vecernia, Utrenia, Troparul, Condacul și Sinaxarul);*

– *Aprobă icoana zugrăvită în cinstea Sfântului, așa cum s-a prezentat Comisiei.*

– *Aprobă ca biserici și mănăstiri care se vor zidi să poarte hramul Sfântului Prea Cuvios Vasile de la Poiana Mărului;*

– *Aprobă Tomosul Sfântului Sinod pentru proclamarea canonizării Sfântului Prea Cuvios Vasile de la Poiana Mărului, urmând ca proclamarea să se organizeze de către Episcopia Buzăului în acord cu Patriarhia Română.*

Temei nr. 1129/2003 – Procesul-verbal al Comisiei sinodale pentru canonizarea sfinților români în legătură cu propunerea Sinodului mitropolitan al Mitropoliei Munteniei și Dobrogei de a se aproba Acatistul la Duminica Sfinților Români, precum și Acatistul și Slujba (Vecernia și Utrenia) Sfinților Mucenici Epictet și Astion, alcătuite de I.P.S. Arhiepiscop Teodosie al Tomisului.

Comisia Sinodală pentru canonizarea Sfinților români a luat în studiu propunerea Sinodului mitropolitan al Mitropoliei Munteniei și Dobrogei privind aprobarea Acatistului și Slujbei (Vecernia și Utrenia) Sfinților Mucenici Epictet și Astion, alcătuite de I.P.S. Arhiepiscop Teodosie al Tomisului.

De asemenea tot la Comisie a fost înaintat spre cercetare și în conformitate cu cele stabilite de Sinodul mitropolitan al Mitropoliei Munteniei și Dobrogei, Acatistul la Duminica Sfinților Români, alcătuit de Arhim. Dr. Ioasaf Popa și diortosit de către I.P.S. Arhiepiscop Teodosie al Tomisului.

În urma lecturării și analizării temeinice a slujbei și acatistelor respective și, după ce s-au făcut diortosirile de rigoare, Comisia sinodală pentru canonizarea Sfinților români și-a însușit Acatistul și Slujba Sfinților Mucenici Epictet și Astion, precum și Acatistul la Duminica Sfinților Români și lă-a transmis pentru aviz Comisiei canonică-juridică și pentru disciplină a Sfântului Sinod.

În urma discuțiilor care au avut loc în plen și la propunerea Comisiei canonică-juridică și pentru disciplină, Sfântul Sinod hotărăște:

– *Aprobă textele Acatistului și Slujbei Sfinților Epictet și Astion (Vecernie, Utrenie, Tropar, Condac și Sinaxar);*

– Aprobă textul *Acatistului la Duminica Sfinților Români*;
– Aprobă tipărirea acestor slujbe și introducerea în cărțile de cult, prin grija Editurii Institutului Biblic și de Misiune al Bisericii Ortodoxe Române, precum și a Eparhiilor propunătoare.

Temei nr. 1085/2003 – Hotărârea Sinodului mitropolitan al Mitropoliei Munteniei și Dobrogei nr. 1812 din 3 martie 2003 în legătură cu solicitarea Arhiepiscopiei Tomisului (adresa nr. 617/ 2003) pentru ridicarea la rangul de Mitropolie, cu titulatura Mitropolia Tomisului și a întregii Dobrogei.

În adresa nr. 1839/2003 a Arhiepiscopiei Bucureștilor, cu care se înaintează Cancelariei Sfântului Sinod hotărârea în cauză a Sinodului mitropolitan, nr. 1812/2003, se precizează că “analizându-se cu atenție aspectele de o importanță majoră privind organizarea administrativă a Bisericii Ortodoxe Române și având în vedere și dorința altor eparhii din cadrul Mitropoliei Munteniei și Dobrogei de ridicare în rang (Episcopia Argeșului și Muscelului, Arhiepiscopia Târgoviștei), ca și solicitările similare ale altor Episcopii istorice din cuprinsul Bisericii Ortodoxe Române, dorința Arhiepiscopiei Tomisului a fost supusă atenției Sfântului Sinod.

Prea Fericitul Părinte Patriarh Teoctist dă explicații în legătură cu hotărârea Sinodului mitropolitan care, totodată, a avut de examinat și solicitarea Episcopiei Buzăului de ridicare la rang de Arhiepiscopie, dar și dorințele exprimate de Episcopia Argeșului și Muscelului și Arhiepiscopia Târgoviștei, eparhii tot cu un trecut deosebit în istoria bisericească, făcând parte de asemenea din Mitropolia Munteniei și Dobrogei. Sunt însă și alte eparhii din țară, al căror trecut istoric și activitate le-ar îndreptăți să aspire la ridicarea în rang (Râmnic, Târgoviște, Suceava, Maramureș, Proilavia...).

Aceste inițiative și propuneri au ca izvor adunările eparhiale și credincioșii, fiind o afirmare vie și dinamică a lor, care nu întotdeauna găsesc momentul cel mai potrivit pentru a se înscrie în gândirea canonică tradițională a Bisericii noastre, așa cum a fost gândit și cum s-a înscris momentul autocefaliei Bisericii Ortodoxe Române și al ridicării ei la rangul de Patriarhie. Aceste momente au consolidat o structură a Bisericii noastre și i-au asigurat o stabilitate, pe care le păstrăm și astăzi. Deschizând porțile pentru schimbarea și modificarea structurii noastre bisericești am putea produce destabilizare, ceea ce nu ar fi în folosul ei, fie că este vorba de ridicare în rang, de restaurare sau de restabilire a unui scaun arhiepiscopal sau mitropolitan. În bisericile grecești este o situație, iar în cele slave o alta, diferență care trebuie studiată.

Pe de altă parte, societatea noastră actuală și lumea noastră așteaptă ceva de la noi, alte forme de manifestări decât aceste schimbări de structuri. Nu prin schimbări de structuri răspundem cerințelor vieții religioase, ci printr-un spor duhovnicesc și prin soluționarea cerințelor de ordin social, filantropic, caritativ, misionar și pastoral. Avem un tineret de a cărui instruire religioasă trebuie să ne preocupăm; avem orfani, bătrâni, bolnavi, familii dezorganizate, copii abandonați de care să ne îngrijim.

De aceea, în Sinodul Mitropolitan ne-am frământat și, având în față dorințele reale și vitale ale credincioșilor noștri, am socotit că această problemă a ridicării

în rang a unor eparhii să fie supusă plenului Sfântului Sinod pentru apreciere într-o gândire profundă, canonică.

I.P.S. Arhiepiscop Bartolomeu al Clujului, cerând cuvântul exprimă, mai întâi, felicitări și mulțumiri Prea Fericitului Părinte Patriarh Teoctist pentru această magistrală expunere de principii canonice, de logică și simț al realității în fața îndatoririlor Bisericii și ale ierarhilor ei. Arată apoi, că și la Cluj a fost un curent de ridicare în rang a Arhiepiscopiei, dar a respins propunerea pentru timpul cât va fi în fruntea acestei eparhii, pentru motivul că existența a două Mitropolii în Ardeal l-ar rupe în două. Ardealul este o unitate, iar Mitropolia și Mitropolitul sunt o realitate și un simbol. Altele sunt problemele care trebuie să ne preocupe: misiunea, sectele și prozelitismul. Pentru aceasta nu ne trebuie ridicări în rang. Sunt pentru înființarea de noi eparhii, dar sunt împotriva ridicării în rang a eparhiilor.

P.S. Episcop Casian al Dunării de Jos, subscrie la spusele Prea Fericitului Părinte Patriarh Teoctist și ale I.P.S. Arhiepiscop Bartolomeu, arătând că trebuie ca ierarhii să fie mai realiști în problemele pe care le ridică în dezbateră Sfântului Sinod, tocmai astăzi, când se vorbește de globalizare, de integrare etc. Toți ierarhii, din punct de vedere haric sunt egali și slujesc lui Dumnezeu, Bisericii și credincioșilor. S-au văzut episcopi care au rămas în istorie prin lucrarea lor și alții, înalți în rang, care au rămas în anonimat. Nu rangul soluționează misiunea, ci lucrarea. Ardealul, Muntenia, Oltenia, Banatul, Dobrogea sunt una și când timpul ne va demonstra că este nevoie să facem o restaurare, vom răspunde chemării Prea Fericitului Părinte Patriarh. Ordinea ierarhilor în scaune reprezintă responsabilitatea de a chvernisi și mai bine treburile bisericești. Avem de refăcut mai întâi imaginea pastoral-misionară a Bisericii.

I.P.S. Arhiepiscop Teodosie al Tomisului arată că a avut în gând sublinierea trecutului istoric și bisericesc al Dobrogei și Tomisului – pământ românesc dorit și de alții, putând pune la dispoziție o largă documentație asupra problemei, deoarece Mitropolia Tomisului a avut o mie de ani de existență, ca mitropolie românească, nu străină și că istoria noastră bisericească începe în secolul I și nu în al XIV-lea.

I.P.S. Mitropolit Daniel al Moldovei și Bucovinei subliniază că în istorie, la acordarea și recunoașterea rangurilor s-au avut în vedere două criterii: *unul al vechimii istorice* (al venerabilității) și *altul al slujirii*. Dovadă este faptul că la stabilirea ordinii scaunelor patriarhale în Sinodul al IV-lea ecumenic: Roma, Constantinopol, Alexandria, Antiohia, Ierusalim, nu s-a avut în vedere faptul că Ierusalimul este locul propovăduirii, patimilor, morții și învierii Domnului și al Pogorării Duhului Sfânt, ci faptul că slujirea pe care o aducea Bisericii cetatea Constantinopolului, depășea pe cea a Ierusalimului. Tot Sinoadele ecumenice au stabilit ca organizarea administrativ-bisericească să urmeze pe cea de stat.

Respectând venerabilitatea trecutului, trăim totdeauna în prezent. De aceea, Constantinopolul a luat loc primordial, pe criteriul slujirii. De la Tomis, scaunul mitropolitan s-a mutat succesiv la Vicina, la Curtea de Argeș, la Târgoviște și apoi la București, tot pe aceste criterii. Și la Alba Iulia a fost scaun mitropolitan, iar împrejurările istorice l-au dus la Sibiu, pentru că importantă este misiunea slujitoare a Bisericii și ajutoarea altora, iar Dumnezeu cheamă la slujire și alte Biserici.

Onoarea trecutului trebuie armonizată cu realismul prezentului. Onoarea vine din jertfă, din slujire.

Întrucât nimeni nu a mai cerut cuvântul, *Prea Fericitul Părinte Patriarh Teoctist* socotește că sunt încheiate discuțiile asupra problemei ridicării Arhiepiscopiei Tomisului la rang de mitropolie – în special – și, în principiu a ridicării în rang a altor eparhii care au fost citate în dezbateri.

Prea Fericirea Sa subliniază faptul că din luările de cuvânt și din modul în care s-au desfășurat discuțiile, a rezultat locul cuvenit Tomisului în istoria noastră bisericească, potrivit căruia Arhiepiscopia este așezată în ordinea canonică a eparhiilor, imediat după Arhiepiscopia Bucureștilor, în rândul eparhiilor Mitropoliei Munteniei și Dobrogei și că dintre aceste eparhii și altele, în afară de Arhiepiscopia Tomisului, aspiră la schimbarea și modificarea structurii lor eparhiale. Tot din discuțiile purtate a reieșit că în aceeași măsură se cunoaște și râvna dătătoare de speranțe a I.P.S. Arhiepiscop Teodosie pentru promovarea lucrării pastoral-misionare și social-caritative în Arhiepiscopie.

În legătură cu aceste aspirații, luările de cuvânt din cadrul dezbaterilor au condus la concluzia și conștiința că, momentul discutării în Sfântul Sinod a ridicării în rang a unor eparhii este unic și că acest moment nu se va repeta. Pentru Sfântul Sinod importantă este lucrarea pastoral-misionară și slujirea care trebuie să constituie primatul preocupărilor Bisericii noastre astăzi, într-o atmosferă de smerenie și atitudine chenotică, pe care să le lăsăm moștenire tineretului nostru și generațiilor viitoare.

În lumina acestor considerente, Sfântul Sinod a soluționat și va soluționa cu precădere înființarea de noi eparhii, față de ridicările în rang, întrucât înființările răspund cerințelor misionar-pastorale de slujire.

În urma discuțiilor care au avut loc și a concluziilor care s-au desprins din luările de cuvânt;

Având în vedere prioritatea care trebuie acordată lucrării misionar-pastorale și social-caritative a Bisericii Ortodoxe Române, Sfântul Sinod hotărăște:

– *Consideră încheiate discuțiile purtate în plenul Sfântului Sinod referitoare la solicitarea Arhiepiscopiei Tomisului privind ridicarea la rang de Mitropolie;*

– *Pe temeiul discuțiilor de principiu purtate în plenul Sfântului Sinod și a concluziilor la care s-a ajuns privind ridicarea în rang a unor eparhii, Sfântul Sinod consideră că în contextul actual din Biserica Ortodoxă Română trebuie acordată prioritate soluționării problemelor care privesc slujirea pastoral-misionară și social-caritativă.*

Temei nr. 549/2003 – Hotărârea Sinodului mitropolitan al Mitropoliei Munteniei și Dobrogei nr. 1838 din 3 martie 2003 în legătură cu solicitarea Episcopiei Buzăului (adresa nr. 1017/2003) pentru ridicarea la rangul de arhiepiscopie cu titulatura Arhiepiscopia Buzăului și Vrancei.

Examinând hotărârea Sinodului mitropolitan al Mitropoliei Munteniei și Dobrogei nr.1838 din 3 martie 2003, Sfântul Sinod constată că solicitarea Episcopiei Buzăului de a fi înălțată la rangul de Arhiepiscopie, a fost discutată în aceeași ședință sinodală mitropolitană, o dată cu cererea Arhiepiscopiei Tomisului

privind ridicarea la rangul de mitropolie, cu solicitările Episcopiei Argeşului și Muscelului și Arhiepiscopiei Târgoviștei, care fac parte tot din Mitropolia Munteniei și Dobrogei, de a fi ridicate la un rang superior, fiind amintite totodată și solicitările altor eparhii din Patriarhia Română, cu un trecut istoric similar, care manifestă aceleași aspirații.

Urmare discuțiilor purtate, în lumina concluziilor la care s-a ajuns, considerând încheiate discuțiile referitoare la cererea de ridicare în rang a Arhiepiscopiei Tomisului și a celorlalte eparhii din Mitropolia Munteniei și Dobrogei, ca și a altor eparhii cu trecut istoric din Patriarhia Română, inclusiv a cererii Episcopiei Buzăului, Sfântul Sinod hotărăște:

– *Consideră că hotărârea Sfântului Sinod nr. 1085/2003 în cazul Arhiepiscopiei Tomisului privind încheierea discuțiilor referitoare la cererea de ridicare în rang eparhial, este valabilă și în cazul cererii Episcopiei Buzăului de ridicare la rang de Arhiepiscopie, precum și în cazurile similare ale altor eparhii din Mitropolia Munteniei și Dobrogei sau din Patriarhia Română.*

Temei nr. 981/2003 – Referatul Cancelariei Sfântului Sinod în legătură cu adresa Arhiepiscopiei Craiovei nr. 959/2003 cuprinzând hotărârea Adunării eparhiale a Arhiepiscopiei Craiovei din 15 februarie 2003 cu propunerea de înființare a Episcopiei Severinului și Strehaiei.

La propunere se anexează un extras din procesul-verbal al ședinței Adunării eparhiale a Arhiepiscopiei Craiovei din 15 februarie 2003, în care sunt redată motivele pentru fundamentarea propunerii de înființare a *Episcopiei Severinului și Strehaiei*, precum și hotărârea Adunării eparhiale.

Din documentația înaintată de Arhiepiscopia Craiovei rezultă următoarele:

– *Opțiunile clerului și credincioșilor din județul Mehedinți pentru înființarea unei episcopii cu jurisdicție asupra acestui județ, așa cum s-au făcut auzite prin reprezentanții aleși ai județului în Adunarea eparhială a Arhiepiscopiei Craiovei dar și în conferințele preoțești locale;*

– *Necesitatea revigorării vieții misionar-pastorale în zona mehedințeană, în care scop este nevoie de o prezență episcopală permanentă și de un centru eparhial local, pentru o mai bună îndrumare a vieții bisericești, pentru diminuarea fenomenului prozelitist, pentru coordonarea predării religiei în școală, pentru supravegherea modului de aplicare a programelor de asistență social-filantropică în curs de derulare în județul Mehedinți și a celor de viitor conform cu realitățile locale;*

– *Reprezentarea la nivel ierarhic și implicarea mai pregnantă a Bisericii în bogatele activități culturale, la evenimentele cu caracter național și social, precum și de reprezentare la nivel ierarhic pe plan local în relație cu Serbia vecină;*

– *Existența unei tradiții episcopale organizate în zona Mehedințului prin înființarea la 1370 a Mitropoliei Severinului cu o durată de funcționare de cel puțin câteva zeci de ani și care a răspuns în secolul al XIV-lea tendințelor de catolicizare din Țara Românească și, apoi, prin mutarea și continuarea existenței acestui scaun ca Episcopie de Strehaia, în perioada anilor 1474-1504 și apoi 1672-1679;*

– *Necesitatea asigurării unei administrări și conduceri eficiente și unitare a vieții bisericești în județul Mehedinți, cu o suprafață de 490.000km², în care funcționează două protopopiate (Severin, Strehaia), fiind aprobată organizarea celui de al treilea (Vânju Mare), 5 mănăstiri, 212 parohii, 165 filii, în care activează 195 preoți, 105 cântăreți bisericești și 78 paraclisieri care deservește o populație creștin ortodoxă numărând 298.786 suflete, conform recensământului din 2002;*

– *Faptul că pe plan local fiind în curs discuții pentru obținerea unei noi clădiri destinată sediului administrativ al eparhiei;*

Având în vedere dorința preoțimii și credincioșilor din județul Mehedinți, exprimată prin reprezentanții lor aleși în cadrul lucrărilor Adunării eparhiale a Arhiepiscopiei Craiovei din 15 februarie 2003 privind înființarea Episcopiei Severinului și Strehaiei, cu reședința în municipiul Drobeta-Turnu Severin, fundamentată pe motive de ordin misionar-pastoral, cultural-social, istoric-geografic și administrativ-bisericesc;

Ținând seamă că este necesar să se stabilească totodată și locul viitoarei Episcopii a Severinului și Strehaiei în dipticele Bisericii noastre pornind, pe de o parte, de la considerentul că este vorba de restaurarea acestei eparhii pe vestigiile străvechii Mitropolii a Severinului și a Episcopiei Strehaiei, iar pe de altă parte de întreruperea existenței acestora timp de peste 320 de ani, în acest caz locul noii eparhii putându-se situa după Episcopia ortodoxă română a Maramureșului și Sătmăruului – reînființată, și înaintea Episcopiei Sloboziei și Călărașilor – nou înființată;

Constatând că în conformitate cu prevederile **art. 7, al. 3** din Statutul pentru organizarea și funcționarea Bisericii Ortodoxe Române “*Schimbarea întinderii teritoriale între eparhii (...) se face de către Sfântul Sinod*”;

În temeiul prevederilor **art. 7, al. 2** din același Statut, potrivit cărora “*înființarea de noi eparhii se face prin hotărârea Adunării Naționale Bisericești*”, coroborate cu prevederile **art. 20, lit. “e”** din același Statut, potrivit cărora Adunarea Națională Bisericească are competența de “*a hotărî asupra schimbării titulaturii Mitropoliilor, Arhiepiscopiei și Episcopiei, a întinderii lor teritoriale și a înființării de noi eparhii*”;

În urma discuțiilor care au avut loc și la propunerea Comisiei canonică-juridică și pentru disciplină, Sfântul Sinod hotărăște:

– *Aprobă înființarea Episcopiei Severinului și Strehaiei, cu reședința în municipiul Drobeta-Turnu Severin ca sufragana a Mitropoliei Olteniei, cu jurisdicție asupra județului Mehedinți, prin desprinderea acestuia din cadrul Arhiepiscopiei Craiovei;*

– *Aprobă noua întindere teritorială a Arhiepiscopiei Craiovei care va cuprinde județele Dolj și Gorj;*

– *Se va supune spre examinare și aprobare de către Adunarea Națională Bisericească prezenta hotărâre privind înființarea Episcopiei Severinului și Strehaiei, precum și de modificare a art.5 din Statutul pentru organizarea și funcționarea Bisericii Ortodoxe Române, spre a se stabili locul eparhiei în dipticele Mitropoliei Olteniei, prin adăugarea punctului 22 la paragraful IV, după cum urmează: “22. Episcopia Severinului și Strehaiei, cu reședința în municipiul Drobeta-Turnu Severin” și renumerotarea celorlalte eparhii înscrise în acest*

articol, întrucât hotărârea Sfântului Sinod nr.4710 luată în ședința de lucru din 14-15 noiembrie 2001 pentru înființarea Episcopiei Slatinei a rămas nefinalizată prin Adunarea Națională Bisericească și ca urmare nu a fost înscrisă în Statut;

– Aprobă înscrierea în dipticele Bisericii Ortodoxe Române a noii Episcopii a Severinului și Strehaiei după Episcopia ortodoxă română a Maramureșului și Sătmăruului – reînființată, și înaintea Episcopiei Sloboziei și Călărașilor – care deschide șirul eparhiilor nou înființate;

– Arhiepiscopia Craiovei din care se desprinde noua Episcopie a Severinului și Strehaiei se va îngriji ca, după aprobarea de către Sfântul Sinod și Adunarea Națională Bisericească, să ia măsurile de urmare pentru organizarea Episcopiei Severinului și Strehaiei și pentru constituirea organelor eparhiale potrivit prevederilor Regulamentului pentru alegerea, funcționarea și dizolvarea organelor deliberative și executive la parohiile, protopopiatele și eparhiile din Patriarhia Română.

– Arhiepiscopia Craiovei va veghea ca prin demersuri către Ministerul Culturii și Cultelor – Secretariatul de Stat pentru Culte să obțină bugetarea de la stat a posturilor de conducere de la noua Episcopie a Severinului și Strehaiei (1 post vicar administrativ eparhial, 3 posturi consilier administrativ eparhial, 1 post secretar eparhial, 1 post inspector eparhial și 1 post exarh), potrivit hotărârii Sfântului Sinod nr.677/2002, cunoscând că posturile au fost aprobate și subvenționate de la bugetul de la stat prin Ordonanța nr. 10/2002.

Temei nr. 1059/2003 – Referatul Cancelariei Sfântului Sinod în legătură cu adresa nr. 113/ 2003 a I.P.S. Mitropolit Serafim al Mitropoliei ortodoxe române a Germaniei, Europei centrale și de nord cuprinzând solicitarea de a se aproba Statutul Mitropoliei în calitatea sa nouă de Corporație de drept public, precum și Regulamentul interior al Mitropoliei.

Având în vedere că solicitarea I.P.S.Mitropolit Serafim de aprobare a Statutului Mitropoliei ortodoxe române a Germaniei, Europei centrale și de nord în calitate de **Corporație de drept public** (*Körperschaft des öffentlichen Rechts*) este motivată de necesitatea obținerii din partea autorităților germane a statutului de cult religios recunoscut, cu toate consecințele ce derivă din acest Statut;

Constatând din examinarea Statutului Mitropoliei, în calitatea de **Corporație de drept public**, că acesta este o formă prescurtată a Statutului inițial aprobat de Sfântul Sinod în anul 1993, redactat, în prezent, în concordanță cu cerințele legislației Statului german cu privire la organizarea și funcționarea corporațiilor de drept public și că redă principiile de bază ale relațiilor sale canonice și administrative cu Biserica Ortodoxă Română-Mamă și cu Statul german în cuprinsul căruia își are sediul Mitropolia;

Ținând seama că în noul Statut al Mitropoliei în calitate de **Corporație de drept public** au fost inserate prevederi referitoare la noul sediu de la Nürnberg, prevederi referitoare la instituția Episcopului-vicar, precum și prevederi referitoare la noua și actuala sa jurisdicție canonică și administrativă;

Luând act că **Regulamentul interior** al Mitropoliei ortodoxe române a Germaniei, Europei centrale și de nord este de fapt textul Statutului de organizare și funcționare al Mitropoliei aprobat inițial de Sfântul Sinod prin hotărârea nr. 436

din 19-23 ianuarie 1993, dar că este necesară adaptarea acestuia la noile prevederi din noul Statut al Mitropoliei în calitate de **Corporație de drept public**;

Pe temeiul prevederilor art. 29 din Statutul de organizare și funcționare al Mitropoliei ortodoxe române a Germaniei, Europei centrale și de nord (actualmente propus ca Regulament interior), coroborate cu prevederile art. 6 din Statutul pentru organizarea și funcționarea Bisericii Ortodoxe Române, potrivit cărora "*Asistența religioasă și organizarea canonică a diasporei ortodoxe române se asigură de către Sfântul Sinod al Bisericii Ortodoxe Române*";

În urma discuțiilor care au avut loc și la propunerea Comisiei canonică-juridică și pentru disciplină, Sfântul Sinod hotărăște:

– *Ia act cu aprobare de Statutul Mitropoliei ortodoxe române a Germaniei, Europei centrale și de nord în calitate de Corporație de drept public (Körperschaft des öffentlichen Rechts), prezentat Sfântului Sinod în 69 articole;*

– *Ia act de Regulamentul interior al Mitropoliei ortodoxe române a Germaniei, Europei centrale și de nord care redă textul Statutului de organizare și funcționare al Mitropoliei aprobat inițial de Sfântul Sinod prin hotărârea nr. 436 din 19-23 ianuarie 1993, urmând ca Adunarea eparhială să ia măsuri pentru adaptarea acestuia la noile prevederi din noul Statut al Mitropoliei în calitate de Corporație de drept public, după care îl va înainta Sfântului Sinod spre aprobare.*

Temei nr. 550/2003 – Adresa Episcopiei Buzăului nr. 367/2003 cuprinzând hotărârea Adunării eparhiale și a Consiliului eparhial în legătură cu schimbarea actualei titulaturi a Episcopiei Buzăului în Episcopia Buzăului și Vrancei.

Având în vedere că din documentația înaintată de Episcopia Buzăului în sprijinul soluționării acestei propuneri reiese că:

– *Din punct de vedere istoric, este binevenită menționarea istoricului ținut al Vrancei în titulatura Episcopiei Buzăului pentru faptul că județul Vrancea reprezintă o parte importantă a Eparhiei;*

– *Din punct de vedere demografic, datele recensământului din 1992 evidențiază că județul Buzău are o populație de 516.961 locuitori, din care 512.595 sunt ortodocși, iar județul Vrancea are o populație de 393.408 locuitori, din care 384.155 sunt ortodocși;*

– *Din punct de vedere geografic, trebuie menționată dorința credincioșilor și a preoțimii din județul Vrancea de a se include numele acestui județ în titulatura eparhiei spre a înceta stările de nemulțumire în rândul credincioșilor și clerului din acest județ;*

– *Din punct de vedere administrativ, în documentele oficiale ale Episcopiei Buzăului cu celelalte unități bisericești – protoierii, parohii, mănăstiri, școli teologice – și cu autoritățile de stat civile și militare, pe plan local, se folosește titulatura Episcopia Buzăului și Vrancei, iar aprobarea acesteia nu ar constitui decât un act de legiferare a unei realități care deja există în practică;*

– *Din punct de vedere pastoral-misionar, se argumentează că în județul Vrancea există nenumărate vestigii ale vieții religioase ortodoxe, și aici se menționează o bună parte din așezămintele monahale ale Eparhiei, două dintre schituri fiind metocuri administrate direct de Centrul eparhial - Buzău;*

– Mitropolitul Teodosie al II-lea al Moldovei – a cărui personalitate a influențat viața religioasă a Bisericii strămoșești, fiind în curs procesul de studiere în vederea canonizării – a trăit și și-a sfârșit viața pământească la Mănăstirea Brazi din județul Vrancea, unde se află și rămășițele pământești ale sale, mănăstire care se află deja în circuitul turistic religios al zonei.

Ținând seama că în hotărârea ce se va lua cu privire la schimbarea titulaturii în *Episcopia Buzăului și Vrancei*, trebuie să se aibă în vedere faptul că noua titulatură se încadrează în varietatea structurii titlaturilor eparhiilor din Patriarhia Română, care se diferențiază de la caz la caz.

Pe temeiul prevederilor **art. 10, lit. "u"** din Statutul pentru organizarea și funcționarea Bisericii Ortodoxe Române, potrivit cărora Sfântul Sinod trebuie să se pronunțe întrucât acest for central bisericesc "*interpretează cu caracter obligatoriu pentru toate organele bisericești, dispozițiile statutare și regulamentare proprii*", coroborate cu prevederile art. 7, al. 2 din același Statut, potrivit cărora "*Schimbarea titulaturii Mitropoliilor, Arhiepiscopiilor și Episcopilor, precum și înflințarea de noi eparhii, se fac prin hotărârea Adunării Naționale Bisericești*";

În urma discuțiilor care au avut loc în plen și la propunerea Comisiei canonică-juridică și pentru disciplină, Sfântul Sinod hotărăște:

– *Aprobă schimbarea titulaturii Episcopiei Buzăului în Episcopia Buzăului și Vrancei, precum și modificarea corespunzătoare a art. 5, cap. I, pct. 5 din Statutul pentru organizarea și funcționarea Bisericii Ortodoxe Române, prin înscrierea noii titulaturi a eparhiei după cum urmează: "5. Episcopia Buzăului și Vrancei, cu reședința în municipiul Buzău";*

– *Aprobă trimiterea la Adunarea Națională Bisericească a prezentei hotărâri în scopul aprobării în conformitate cu prevederile art. 7, al. 2 din Statutul pentru organizarea și funcționarea Bisericii Ortodoxe Române.*

Temei nr. 960/2003 – Adresa Episcopiei ortodoxe române din Iugoslavia nr. 12/2003, prin care P.S. Episcop-vicar Daniil Partoșanul, administratorul Episcopiei ortodoxe române din Iugoslavia înaintează hotărârea Adunării eparhiale din 13 februarie 2003 cuprinzând propunerea pentru schimbarea titulaturii eparhiei, ca urmare a schimbării denumirii statului în care este organizată și funcționează această eparhie.

Luând act că în argumentația înaintată Cancelariei Sfântului Sinod, Prea Sfinția Sa motivează că această nouă denumire n-ar aduce nici o atingere canonică funcționării în paralel cu Eparhia ortodoxă sârbă din teritoriu, care poartă titulatura istorică și oficială "*de Banat*";

Ținând seama de propunerea I.P.S. Mitropolit Nicolae al Banatului, care, prin adresa nr. 464-A din 25 februarie 2003, arată că titulatura eparhiei noastre din Banatul sârbesc nu-și mai are aplicabilitate ca urmare a schimbării denumirii țării în care activează din Republica Federală Iugoslavia în *Serbia și Muntenegru* și, totodată, consideră că este oportun ca eparhia să-și schimbe titulatura în *Episcopia Ortodoxă Română a Vârșetului*;

În acord cu propunerea I.P.S. Mitropolit Nicolae al Banatului și luând considerare precizările menționate în referatul Cancelariei Sfântului Sinod;

Pe temeiul prevederilor art. 7, al. 2 din Statutul pentru organizarea și funcționarea Bisericii Ortodoxe Române conform căroră “schimbarea titulaturii Mitropoliilor, Arhiepiscopiiilor și Episcopiiilor (...) se face prin hotărârea Adunării Naționale Bisericești”, coroborate cu prevederile art. 20, lit. “e” din același Statut, potrivit căroră Adunarea Națională Bisericească are competența de “a hotărî asupra schimbării titulaturii Mitropoliilor, Arhiepiscopiiilor și Episcopiiilor, a întinderii lor teritoriale și a înființării de noi eparhii”;

În urma discuțiilor purtate și la propunerea Comisiei canonică-juridică și pentru disciplină, Sfântul Sinod hotărăște:

– *Aprobă schimbarea titulaturii Episcopiei Ortodoxe Române din Iugoslavia în Episcopia Ortodoxă Română a Vârșetului;*

– *Aprobă modificarea corespunzătoare a art. 5, cap. V, pct. 26 din Statutul pentru organizarea și funcționarea Bisericii Ortodoxe Române, prin înscrierea noii titulaturi a eparhiei după cum urmează: “26. Episcopia ortodoxă română a Vârșetului”.*

– *Hotărârea Sfântului Sinod va fi trimisă Adunării Naționale Bisericești pentru aprobare în conformitate cu prevederile art. 7, al. 2 din Statutul pentru organizarea și funcționarea Bisericii Ortodoxe Române.*

Temei nr. 148/2003 – Adresa Arhiepiscopiei Alba Iuliei nr. 4-C/2003 cu solicitarea de a se introduce un amendament la Legea nr. 501/2002 (OUG nr. 94/2000) prin care să se reglementeze situația retrocedării caselor parohiale în mod similar cu cea a locașurilor de cult.

Cu adresa nr. 4-C din 4 ianuarie 2003, I.P.S. Arhiepiscop Andrei al Alba Iuliei semnaleză faptul că Ordonanța de urgență a Guvernului României nr. 94/2000 privind retrocedarea unor bunuri imobile care au aparținut cultelor religioase din România, devenită cu modificări și completări Legea nr. 501/2002, precizează la art. 4 că “nu pot face obiectul retrocedării lăcașurile de cult, respectiv bisericile, mănăstirile, moscheile, sinagogile, templele sau orice alte construcții care sunt destinate oficierei de slujbe religioase”, dar **nu sunt menționate casele parohiale** și alte construcții parohiale ca făcând excepție, ca și lăcașurile de cult. În această situație, în parohiile revenite la ortodoxie, care nu sunt puține, vor fi revendicate de către uniți casele parohiale și alte clădiri. Și dacă am avut necazuri până acum cu sentințele arbitrare ale unor instanțe, ele se vor înmulți.

În aceeași scrisoare, Înalț Prea Sfinția Sa precizează, de asemenea, și faptul că, în foarte multe locuri din Transilvania, în ce privește pământul și pădurile, retrocedările s-au făcut arbitrar. Deși Decretul nr. 177/1948, valabil încă până la votarea unei noi Legi a Cultelor, este foarte limpede că nu se ține totdeauna seama de el, cum nici de Decretul-Lege nr. 126/1990. Or, Decretul nr. 177/1948 cere ca împărțirea să se facă proporțional cu numărul credincioșilor.

În concluzie, Înalț Prea Sfinția Sa propune să se intervină la autoritățile în drept pentru ca și casele parohiale și alte construcții bisericești, să fie menționate în articolul 4 al Normelor metodologice de aplicare a Legii nr. 501/2002, și care, modificat ar suna așa: “Nu pot face obiectul retrocedării lăcașurile de cult, respectiv bisericile, mănăstirile, sinagogile, moscheile, templele sau orice alte construcții care sunt destinate oficierei de slujbe religioase precum și casele parohiale”.

Apreciind ca justă sesizarea și propunerea I.P.S. Arhiepiscop Andrei al Alba Iuliei, în urma discuțiilor care au avut loc și la propunerea Comisiei canonică-juridică și pentru disciplină, Sfântul Sinod hotărăște:

– *Se va interveni la autoritățile în drept pentru ca în articolul 4 al Normelor metodologice de aplicare a Legii nr. 501/2002, să fie incluse și casele parohiale, în rând cu lăcașurile de cult, pentru a fi exceptate de la retrocedare, întrucât servesc drept locuințe de serviciu ale personalului de cult și cancelarii parohiale.*

Temei nr. 625/2003 – Scrisoarea Prea Fericitului Părinte Patriarh Teoctist nr. 351 din 17 ianuarie 2003 adresată Prim-Ministrului Guvernului României în legătură cu abuzul unor instituții ale administrației publice în aplicarea Legii nr. 213/1998 privind proprietatea publică și regimul juridic al acesteia.

Referatul amintește că în "Monitorul oficial" nr. 448/23 noiembrie 1998 a fost publicată *Legea nr. 213 din 17 noiembrie 1998 privind proprietatea publică și regimul juridic al acesteia.*

Potrivit actului normativ menționat, dreptul de proprietate publică aparține statului sau unităților administrativ teritoriale, asupra bunurilor care sunt de folosință sau de interes public. Domeniul public este alcătuit din bunurile prevăzute în Constituție sau cele nominalizate în anexa la Legea nr. 213/1998 și din orice alte bunuri care, potrivit legii sau prin natura lor sunt de folosință sau de interes public și sunt dobândite de stat sau de unitățile administrativ-teritoriale prin modurile prevăzute de lege.

Printr-o greșită sau abuzivă interpretare și aplicare a prevederilor art. 3, alin. 4 din Legea nr. 213/1998 privind proprietatea publică și regimul juridic al acesteia, unele primării au inclus, în mod eronat, cimitirele parohiale și mănăstirești în categoria bunurilor care alcătuiesc domeniul public al statului și al unităților administrativ-teritoriale de stat. S-a ajuns astfel la deposedarea unităților bisericești de o serie de bunuri imobile care le aparțin de drept, proprietate bisericească nominalizată ca atare în inventarele și evidențele parohiale și eparhiale.

S-au nominalizat astfel de cazuri în trei județe ale Arhiepiscopiei Bucureștilor: Prahova, Ilfov și Giurgiu, situații similare existând și în Episcopia Alexandriei și Teleormanului și în alte eparhii.

Ca urmare, Prea Fericitul Părinte Patriarh Teoctist a intervenit la Guvernul României cu scrisoarea nr. 351 din 17 ianuarie 2003, semnalând această neregulă, precizând că regimul juridic al cimitirelor parohiale și mănăstirești din Biserica Ortodoxă Română a fost stabilit prin *Statutul pentru organizarea și funcționarea Bisericii Ortodoxe*, act normativ recunoscut și aprobat de autoritatea de stat prin Decretul nr. 233/1949 actualmente în vigoare și, respectiv, prin *Regulamentul cimitirelor parohiale și mănăstirești* elaborat în aplicarea Statutului menționat, și solicitând să se corecteze această situație.

Având în vedere că în discuțiile purtate s-a semnalat faptul că situații similare există și în alte județe în cuprinsul eparhiilor Bisericii Ortodoxe Române, Sfântul Sinod hotărăște:

– *Ia act cu mulțumiri de intervenția Prea Fericitului Părinte Patriarh Teoctist la Guvernul României privind reglementarea situației cimitirelor parohiale și mănăstirești.*

– Pentru remedierea acestor situații semnalate și în alte eparhii, se va interveni, din nou, la Guvernul României.

Temei nr. 874/2003 – Scrisoarea Prea Fericitului Părinte Patriarh Teoctist din 19 februarie 2003 adresată președintelui Camerei Deputaților, cuprinzând puncte de vedere referitoare la amendamentele ce se vor aduce Constituției României.

După cum se cunoaște, România, care este stat național, suveran și independent, unitar și indivizibil, trece astăzi printr-un moment cu profunde semnificații pe calea consolidării democrației, care privește amendarea Constituției. Pentru toți cei ce au ca patrie România, Constituția este legea fundamentală a țării în care viețuiesc și oglinda în care se reflectă identitatea poporului român, cu valorile lui etnice, culturale, lingvistice, religioase, cu care se înscrie și este recunoscut în marea familie a popoarelor europene și a familiei universale a popoarelor.

În acest context s-au solicitat Bisericii Ortodoxe Române considerații pe marginea textului actual al Constituției României și eventuale propuneri care să fie luate în dezbatere în perspectiva amendării Constituției.

Considerațiile au fost elaborate de Prea Fericitul Părinte Patriarh Teoctist împreună cu colaboratori de la Centrul patriarhal, în consultare cu Înalt Prea Sfințitul Mitropolit Daniel al Moldovei și Bucovinei și care au fost înaintate președintelui Camerei Deputaților de către Prea Fericitul Părinte Patriarh Teoctist prin adresa nr. 874 din 19 februarie 2003.

Astfel, în adresă se menționează că pentru poporul român, care s-a născut creștin și pentru Biserica Ortodoxă Română, Constituția României este un bun sacru în care sunt consfințite în rândurile drepturilor și libertăților fundamentale și valorile sacre-spirituale ale neamului nostru, așa cum este Sfânta Scriptură pentru creștini și, în special pentru Biserica Ortodoxă Română, care, după cum o numește marele nostru poet național Eminescu, este “*Maica poporului român*”.

Toată trecerea prin istorie a poporului român în răgazul când împrejurările istorice i-au permis să se manifeste liber, dar mai ales în momentele de răscruce când fiii săi trebuiau să-i apere ființa, credința, pământul și neamul, lupta sa era întărită de valorile creștine care-i dădeau forța de a-l apăra. Spiritualitatea creștină a fost și a rămas coloana vertebrală a neamului românesc, care a trăit și s-a jertfit în umbra Crucii și care ne-a ajutat să rămânem ceea ce suntem astăzi, un popor creștin și majoritar ortodox cu un aport specific în diversitatea națiunilor culturilor europene.

Astăzi, când reprezentanți ai presei și posturilor de radio sau televiziunea abordează din diferite unghiuri de vedere, personale sau partizane, problema amendării Constituției României, Biserica Ortodoxă Română, ca Biserică națională și majoritară, își expune opinia, ca expresie a Sfântului Sinod, după cum urmează:

1. Păstrarea neatinsă și neschimbată a art.1, alin.1, 2 și 3 privind caracterul național, independent, unitar și indivizibil al statului român, forma de guvernământ, cu următorul conținut:

Articolul 1

Statul român

(1) România este stat național, suveran și independent, unitar și indivizibil.

(2) Forma de guvernământ a statului român este republica.

(3) România este stat de drept, democratic și social, în care demnitatea omului, drepturile și libertățile cetățenilor, libera dezvoltare a personalității umane, dreptatea și pluralismul politic reprezintă valori supreme și sunt garantate.

2. Păstrarea neatinsă și neschimbată a art. 29, alin. 1, 2, 3, 4, 5, și 6 referitor la libertatea de conștiință, la cultele religioase și autonomia lor, cu următorul conținut:

Articolul 29

Libertatea conștiinței

(1) Libertatea gândirii și a opiniilor, precum și libertatea credințelor religioase nu pot fi îngrădite sub nici o formă. Nimeni nu poate fi constrâns să adopte o opinie ori să adere la o credință religioasă contrară convingerilor sale.

(2) Libertatea conștiinței este garantată; ea trebuie să manifeste spirit de toleranță și de respect reciproc.

(3) Cultele religioase sunt libere și se organizează potrivit statutelor proprii, în condițiile legii.

(4) În relațiile dintre culte sunt interzise orice forme, mijloace, acte sau acțiuni de învrăjbire religioasă.

(5) Cultele religioase sunt autonome față de stat și se bucură de sprijinul acestuia, inclusiv prin înlesnirea asistenței religioase în armată, în spitale, în penitenciare, în azile și în orfelinate.

(6) Părinții sau tutorii au dreptul de a asigura, potrivit propriilor convingeri, educația copiilor minori a căror răspundere le revine.

3. Păstrarea neatinsă și neschimbată a art. 32, alin. 7, referitor la libertatea învățământului religios, cu următorul conținut:

Articolul 32

Dreptul la învățătură

(7) Statul asigură libertatea învățământului religios, potrivit cerințelor specifice fiecărui cult. În școlile de stat, învățământul religios este organizat și garantat prin lege.

4. Adăugarea unui nou articol, după articolul 7 sau articolul 20 sau unde se va găsi de cuviință, referitor la promovarea și garantarea valorilor comune europene, inspirate îndeosebi din moștenirea creștină, cu următorul conținut:

Articolul... (nou)

Valorile creștin europene

(...) Statul român promovează și garantează valorile comune europene, inspirate îndeosebi din moștenirea spirituală creștină.

Luând cunoștință de textul scrisorii Prea Fericitului Părinte Patriarh Teoctist adresată președintelui Camerei Deputaților, Domnul Valer Dorneanu, în problema

amendamentelor ce se vor aduce Constituției României, membrii Sfântului Sinod își exprimă adeziunea cu punctele de vedere exprimate și asigură pe Prea Fericirea Sa că acesta este de fapt punctul de vedere al întregului Sfânt Sinod;

Ca urmare, după discuțiile purtate în plen și la propunerea Comisiei canonică-juridică și pentru disciplină, Sfântul Sinod hotărăște:

– *În act de conținutul scrisorii nr. 874 din 19 februarie 2003 adresată de Prea Fericitul Părinte Patriarh Teoctist Camerei Deputaților, privind punctul de vedere al Bisericii Ortodoxe Române referitor la amendarea Constituției României și exprimă mulțumiri pentru propunerile de a fi avută în vedere garantarea valorilor comune europene inspirate îndeosebi din moștenirea spirituală creștină.*

Temei nr. 1038/2003 – Adresa Episcopiei Râmnicului nr. 4430/2002 cu propunerea de a se aproba proiectul de stemă al eparhiei în forma propusă.

În aplicarea hotărârii sinodale nr. 2170 din 4 iulie 2002, Episcopia Râmnicului, cu adresa nr. 4430 din 24 februarie 2003, a înaintat la Cancelaria Sfântului Sinod proiectul Stemei eparhiale, solicitând supunerea acestuia spre aprobare Sfântului Sinod în conformitate cu prevederile art. 198 din Statutul pentru organizarea și funcționarea Bisericii Ortodoxe Române.

Potrivit proiectului prezentat, descrierea stemei Episcopiei Râmnicului este următoarea:

– *Scutul pe fond albastru deschis este suprapus pe o mantie arhierescă stilizată, de culoare bleumarin, ce în partea superioară se încheie cu bucle legate cu șnur auriu, terminat cu doi ciucuri;*

– *Scutul este susținut la dreapta și la stânga de doi îngeri care au aripi argintii și brâu auriu;*

– *Mantia este sprijinită pe crucea și cârja arhierescă încrucișate și este timbrată cu mitra episcopală cu medalioanele celor patru Sfinți Evangheliști și este ornată cu diferite motive florale, iar în mijloc este o acvilă (aquila valachica) bicefală imperială, bizantină, cu aripile larg deschise, ținând în gheare, la dextra o spadă și la senestra o lună crai-nou, ca însemne ale puterii. Acvila nu poartă direct pe capete coroana princiară, ci deasupra acestora;*

– *Scutul are un singur registru în care este chipul Sfântului Calinic de la Cernica, ctitorul catedralei episcopale de la Râmnicu-Vâlcea, ținând în mână cârja arhierescă și binecuvântând cu mâna dreaptă;*

– *Pe mantie, deasupra scutului este înscris monogramul creștin, iar de o parte și de alta a scutului sunt înscrise inițialele Eparhiei Râmnicului, E și R;*

– *Mantia este încadrată în partea superioară de un șirag de mătânii ce se încheie la bază cu o cruce terminată cu un ciucure;*

– *Întreaga stemă este așezată pe o eșarfă bleu, pe care sunt redată cuvintele Mântuitorului: "Pacea Mea dau vouă", text din Evanghelia de la Ioan XIV, 27.*

Luând act că, după aprobarea stemei de către Sfântul Sinod, Episcopia Râmnicului, prin organele eparhiale, va trebui să pună de acord ștampilele eparhiei, ale sectoarelor administrative eparhiale, ale protopopiatelor, parohiilor și mănăstirilor cu elementele de conținut și dimensiune stabilite prin hotărârea Sfântului Sinod nr. 2170/2001;

Considerând că în forma în care este prezentată, stema întrunește condițiile pentru aprobare;

În conformitate cu prevederile art. 198 din Statutul pentru organizarea și funcționarea Bisericii Ortodoxe Române și la propunerea Comisiei canonică-juridică și pentru disciplină, Sfântul Sinod hotărăște:

– *Aprobă proiectul stemei Episcopiei Râmnicului în forma înaintată Sfântului Sinod;*

– *Îndatorează Episcopia Râmnicului să pună de acord sigiliile eparhiei, sectoarelor administrative eparhiale, protopopiatelor, parohiilor și mănăstirilor, cu elementele de conținut și dimensiune redată în hotărârea Sfântului Sinod nr.2170/2001.*

Temei nr. 1090/2003 – Referatul Cancelariei Sfântului Sinod în legătură cu adresa Episcopiei Alexandriei și Teleormanului nr. 1018/2002 cuprinzând propunerea de a se aproba proiectul de stemă al eparhiei în forma propusă.

În referat se amintește că, urmare hotărârii Sfântului Sinod nr. 2170 din 4 iulie 2001, Episcopia Alexandriei și Teleormanului a înaintat la Cancelaria Sfântului Sinod proiectul Stemei eparhiale, solicitând supunerea acestuia spre aprobare Sfântului Sinod în conformitate cu prevederile art. 198 din Statutul pentru organizarea și funcționarea Bisericii Ortodoxe Române.

Potrivit proiectului prezentat descrierea stemei Episcopiei Alexandriei și Teleormanului este următoarea:

– *Scutul pe fond albastru este bordat cu un șirag de mătânie, care se încheie în partea de jos cu un ciucur în formă de cruce;*

– *Pe scut, în spațiul central, este reprezentat monogramul lui Hristos închipuit din spice de grâu, înconjurat în ambele părți și deasupra de o tulpină de viță de vie stilizată;*

– *Scutul, așezat pe crucea și cârja episcopală încrucișate și însoțite de omoforul arhieresc, încărcat cu cruciulițe albe pe fond albastru, este timbrat cu mitra episcopală;*

– *Întreaga stemă este așezată pe o eșarfă aurie, pe care sunt redată cuvintele Mântuitorului; "Eu sunt alfa și omega".*

Luând act că după aprobarea stemei de către Sfântul Sinod, Episcopia Alexandriei și Teleormanului, prin organele eparhiale, va trebui să pună de acord ștampilele eparhiei, ale sectoarelor administrative eparhiale, ale protopopiatelor, parohiilor și mănăstirilor cu elementele de conținut și dimensiune stabilite prin hotărârea Sfântului Sinod nr. 2170/2001;

Constatând că în forma prezentată, stema întrunește condițiile pentru aprobare, după ce Episcopia Alexandriei și Teleormanului a ținut seama de recomandările făcute de Sfântul Sinod prin hotărârile nr. 5385/2002 și 3050/2002 privind refacerea unor înscrisuri și reprezentări din grafia stemei eparhiale;

În conformitate cu prevederile art. 198 din Statutul pentru organizarea și funcționarea Bisericii Ortodoxe Române și la propunerea Comisiei canonică-juridică și pentru disciplină, Sfântul Sinod hotărăște:

– *Aprobă proiectul stemei Episcopiei Alexandriei și Teleormanului în forma înaintată Sfântului Sinod;*

– *Îndatorează Episcopia Alexandriei și Teleormanului să pună de acord sigiliile eparhiei, sectoarelor administrative eparhiale, protopopiatelor, parohiilor și mănăstirilor, cu elementele de conținut și dimensiune redată în hotărârea Sfântului Sinod nr. 2170/2001.*

Temei nr. 765/2003 – Grupajul tematic anual privind viața și activitatea Bisericii Ortodoxe Române desprins din corespondența (sesizări și scrisori) primită la Patriarhia Română în anul 2002.

După cum se cunoaște, în cadrul Cancelariei Sfântului Sinod funcționează un birou la care se primesc din toată țara scrisori și sesizări care privesc activitatea clerului, a centrelor eparhiale și viața religioasă din Biserica Ortodoxă Română. În anul 2002 s-au primit cca 600 de scrisori de la credincioși, care au fost studiate, prezentate Prea Fericitului Părinte Patriarh Teoctist și îndrumate pentru soluționare către Centrele eparhiale respective, în virtutea dreptului de autonomie eparhială.

Scrisorile au fost grupate pe problematici și prezentate Sfântului Sinod pentru informare, cu asigurarea că s-a dat răspuns fiecărui petiționar.

Luând cunoștință de cele arătate în referatul Cancelariei Sfântului Sinod în legătură cu acestea și în urma discuțiilor ce au avut loc pe marginea lui, la propunerea Comisiei canonică-juridică și pentru disciplină, Sfântul Sinod hotărăște:

– *La act de grupajul tematic rezultat din scrisorile și sesizările primite și înregistrate la Cancelaria Sf. Sinod pe anul 2002 privind aspecte din viața și activitatea clerului și a Bisericii.*

– *Centrele eparhiale sunt rugate să analizeze, să soluționeze cu atenție – în spiritul Sfințelor Canoane, al legiurilor bisericești și de stat – cazurile disciplinare semnalate și în mod deosebit acelea care pot da naștere unor tulburări ale ordinii și disciplinei bisericești;*

– *Totodată, se cere a se răspunde petiționarilor, în termen legal, la corespondența primită, evitându-se, astfel repetarea sesizărilor care ar genera critici la adresa factorilor responsabili din Centrele eparhiale.*

9. Suspendarea ședinței.

La ora 20.00, Prea Fericitul Părinte Președinte dispune suspendarea ședinței de lucru în plen, anunțând continuarea lucrărilor în ziua următoare. Se rostește rugăciunea "Cuvine-se cu adevărat".

MIERCURI, 5 MARTIE 2003

10. Reluarea în plen a lucrărilor cu prezentarea rapoartelor comisiilor sinodale.

Ședința se redeschide la ora 9.00 sub președinția Prea Fericitului Părinte Patriarh Teoctist și cu aceeași prezență ca la ședința precedentă.

Se rostește rugăciunea "Împărate ceresc".

Înainte de a se intra în ordinea de zi Prea Fericitul Părinte Patriarh Teoctist informează pe membrii Sfântului Sinod despre *Scrisoarea Domnului Prim-Ministru Adrian Nastase către Întâistătătorul Bisericii Ortodoxe Române și către Sfântul*

Sinod în care exprimă prețuirea Guvernului față de Biserica și de Ierarhii săi pentru lucrarea pozitivă, pe care o desfășoară în mijlocul societății românești și, în mod special în domeniul social-caritativ și filantropic, fapt care se reflectă în sondajele de opinie în care Biserica se află la loc de cinste. Scrisoarea subliniază sprijinul statului pentru salarizarea personalului bisericesc și pentru întreținerea monumentelor istorice bisericești cu valoare de patrimoniu.

COMISIA PENTRU DOCTRINĂ, VIAȚĂ MONAHALĂ ȘI MISIUNE SOCIALĂ

În continuare, Prea Fericitul Părinte Președinte invită pe *P.S. Visarion Rășinăreanul, episcop-vicar al Arhiepiscopiei Sibiului, raportorul Comisiei pentru doctrină, viață monahală și misiune socială*, să dea citire referatelor acesteia, după cum urmează:

Temei nr. 269/2003 – Referatul Cancelariei Sf. Sinod în legătură cu itinerariile pastorale ale membrilor Sfântului Sinod și Dările de seamă privind activitatea de teren pastoral-misionară desfășurată în anul 2002.

Referatul relevă activitatea pastorală desfășurată în anul 2002 de către Prea Fericitul Părinte Patriarh Teoctist, ca Arhiepiscop al Bucureștilor, ca Mitropolit al Munteniei și Dobrogei și ca Întâistătător al Bisericii Ortodoxe Române, precum și activitatea celorlalți chiriarhi, episcopi-vicari și arhieriei-vicari de la eparhii, constând în slujbe arhieresti, sfințiri de biserici, punerea pietrei de temelie pentru noi biserici, întâlniri cu preoții în consfătuiri și conferințe cu cadrele didactice ale școlilor teologice din eparhii, hirotoniri de diaconi și preoți, prezidarea organelor eparhiale, primiri de delegații ale credincioșilor din parohii, ședințe de lucru cu colaboratorii de la centrele eparhiale. Dintre acestea referatul semnalează: *peste 3.000 de slujbe arhieresti, oficierea a 634 hirotoniri în preot și diacon, slujbe de pomenire a eroilor, peste 500 de vizite pastorale cu slujbe arhieresti și cuvântări, sfințirea a 140 de biserici noi, punerea pietrei de temelie la 136 de biserici noi.*

A fost susținută activitatea de asistență religioasă în spitale, azile, orfelinate, unități militare, penitenciare și alte instituții.

Sub îndrumarea ierarhilor s-a desfășurat o amplă activitate de asistență caritativă în diferite așezăminte filantropice; oferirea de daruri pentru copii, bătrâni, bolnavi și cei cu o situație materială precară; ajutorarea familiilor cu copii infestați cu virusul HIV; a celor bolnavi de cancer; a persoanelor cu diferite deficiențe.

Este subliniat impactul misionar al pastoralelor chiriarhale cu prilejul Sfințelor Paști și al Nașterii Domnului, precum și al predicilor și cuvintelor de învățătură cu diferite prilejuri.

În rândul activităților culturale desfășurate de ierarhi sunt subliniate participările la diferite întruniri ecumenice din afară și din țară, grija pentru publicarea celor 64 de titluri de reviste și publicații periodice, pentru 43 de titluri de carte teologică, pentru alte cca 170 de publicații în editurile celor 23 de centre eparhiale; acordarea de interviuri și participarea la emisiuni de radio și de televiziune.

Din rândul activității administrative și de conducere sunt amintite: grija pentru ocuparea parohiilor vacante, participarea la ședințele organelor centrale biseri-

cești, precum și prezidarea ședințelor organelor eparhiale, vizitarea șantierelor de construcții, prezidarea diferitelor comisii, întâlnirile periodice cu preoții, cu cadrele didactice, cu protopopii pentru analiza activităților administrative și pastoral-misionare, precum și grija față de bunurile bisericesti și patrimoniul bisericesc cultural-național.

Întreita slujire arhierescă, sfințitoare, învățătoarească și administrativă a fost îndeplinită de către toți membrii Sfântului Sinod cu râvnă și jertfelnicie.

În privința recuperării fostelor proprietăți și a bunurilor bisericesti și pentru întărirea disciplinei clerului, itinerariile pastorale și dările de seamă misionare evidențiază: Continuarea demersurilor pentru retrocedarea proprietăților care au aparținut diferitelor centre eparhiale, unităților parohiale și mănăstirești; Adoptarea de măsuri pentru îndreptarea preoților care au avut abateri, disciplinarea, precum și sancționarea lor, acolo unde a fost cazul; Grija deosebită a ierarhilor pentru aplicarea Codului de măsuri pentru activitatea misionară, liturgică, predicatorială, catehetică, financiar-gospodărească și pentru îndrumarea activității religioase.

Din analiza itinerariilor pastorale și a dărilor de seamă se constată o activitate misionar-pastorală susținută, datorată și faptului că ierarhii au acordat o atenție deosebită aplicării prevederilor **Codului de măsuri și metode pentru reactualizarea, reorientarea și intensificarea activității misionar-pastorale** și a polarizării organelor parohiale și a asociațiilor religioase în lucrarea administrativ gospodărească și de conducere desfășurată de către Înalt Prea Sfințitii și Prea Sfințitii Ierarhi în anul 2002, consemnate în dările de seamă și itinerariile pastorale primite la Cancelaria Sfântului Sinod;

Ca urmare, la propunerea Comisiei pentru doctrină, viață monahală și misiune socială, Sfântul Sinod hotărăște:

– *La act de activitatea depusă cu dăruire de către membrii Sfântului Sinod în frunte cu Prea Fericitul Părinte Patriarh Teoctist, în timpul anului 2002, consemnată în itinerariile pastorale și dările de seamă;*

– *Exprimă mulțumiri Prea Fericitului Părinte Patriarh și tuturor membrilor Sfântului Sinod pentru această prodigioasă activitate exercitată prin întreita slujire-învățătoarească, sfințitoare și de conducere – în care au antrenat preoți, credincioși, organe parohiale și asociații religioase;*

– *Adresează membrilor Sfântului Sinod rugămintea de a veghea, în continuare, la aplicarea Codului de măsuri și metode pentru reactualizarea, reorientarea și intensificarea activității misionar-pastorale.*

Temei nr. 270/2003 – Referatul Pr. Constantin Pârvu, vicar administrativ patriarhal în legătură cu data serbării Sfințelor Paști și schema calendarului bisericesc pe anul 2004.

Din referat rezultă că în anul bisect 2004, **Sfintele Paști se vor sărbători Duminică 11 aprilie**. Referatul cuprinde și datele importante legate de ciclul paschal din anul 2004.

O dată cu acestea se fac și unele propuneri, ca și în anii precedenți, pentru a se putea proteja dreptul de exclusivitate al Bisericii asupra calendarului bisericesc, potrivit Legii nr. 103/1992, și anume:

– Să se mențină hotărârile Sfântului Sinod nr. 8250/1994 și 2505/2001 privind tipărirea calendarului, pe cât posibil, numai în tipografiile bisericești, în ultimul trimestru al anului, cu imprimarea Stemei Patriarhiei și a Eparhiei, precum și a prețului unitar al calendarului după cum se va stabili, la vremea cuvenită;

– Distribuirea calendarului să se facă numai prin pangarele bisericilor și la magazinele bisericești, începând cu luna decembrie 2003;

– La rubrica din mijlocul calendarului să se rezerve spațiu pentru scrierea rânduielilor bisericești privitoare la nunți, posturi, sărbătorile naționale bisericești (Înălțarea Domnului – Ziua Eroilor, Sf. Apostol Andrei – ocrotitorul României) și sărbătorile legale (potrivit Legii nr. 75/12 iulie 1996);

– Patriarhia Română informează eparhiile că a instalat o mașină nouă, performantă, pentru tipărirea simultană la 4 culori, ceea ce va reduce prețul de cost al calendarului. În acest sens, I.B. Tipografie va trimite oferte tuturor eparhiilor.

Prea Fericitul Părinte Patriarh adresează membrilor Sfântului Sinod rugămintea de a lua toate măsurile trebuitoare pentru tipărirea, difuzarea și valorificarea calendarului pe anul 2004, pentru ca această lucrare să se desfășoare în cele mai bune condiții.

I.P.S. Mitropolit Teofan al Olteniei propune ca în anul viitor să fie înscrisi în Calendarul bisericesc Sf. Serafim de Sarov și Sf. Siluan Athonitul.

În urma discuțiilor care au avut loc și la propunerea Comisiei pentru doctrină, viață monahală și misiune socială, Sfântul Sinod hotărăște:

– *Ia act că în anul bisect 2004, Sfintele Paști se vor sărbători, Duminică, 11 aprilie.*

– *Aprobă textul calendarului bisericesc pe anul 2004, întocmit de Pr. Constantin Pârvu, vicar administrativ patriarhal și difuzarea acestuia la eparhii în vederea tipării în cursul lunii noiembrie 2003 spre a asigura protejarea acestuia, în care scop se vor respecta hotărârile Sfântului Sinod nr. 8250/1994 și nr. 2505/2001.*

– *Aprobă textul rânduielilor bisericești ce se vor tipări în calendarul pe anul 2004.*

– *Informează centrele eparhiale că Institutul Biblic Tipografie dispune de o mașină nouă performantă pentru tipărirea simultană în 4 culori, ceea ce va diminua mult costul de producție al calendarului, în care sens, I.B. Tipografie va trimite ofertă tuturor eparhiilor.*

Temei nr. 645/2002 – Scrisoarea I.P.S. Mitropolit Nicolae al Banatului nr. 221-A/2003 prin care solicită examinarea de către Sfântul Sinod a unor propuneri în legătură cu participarea ierarhilor la slujba Te-Deum-ului pentru deschiderea lucrărilor organelor centrale bisericești și cu utilizarea telefoanelor mobile în timpul ședințelor de lucru ale organelor centrale bisericești.

În referat se arată că la Cancelaria Sf. Sinod s-a primit din partea I.P.S. Mitropolit Nicolae al Banatului adresa nr. 221-A/2003 în care solicită Prea Fericitului Părinte Patriarh Teoctist să supună Sfântului Sinod spre analiză următoarele:

a. Modul neunitar privind ținuta ierarhilor participanți la unele momente din cadrul slujbei Te-Deum-ului, constând în aceea că la rugăciunea de după Sfânta

Evanghelie unii ierarhi se descoperă, alții nu, iar la încheierea Te-Deum-ului, la momentul sărutării Sfintei Evanghelii și a Sfintei Cruci, unii ierarhi se descoperă, alții nu.

b. Propunerea de închidere a telefoanelor mobile în timpul ședințelor Sfântului Sinod și ale Adunării Naționale Bisericești, așa cum procedeză la ședințele de lucru alte instituții publice (Parlament, Guvern, Președinție) care au luat măsura închiderii acestora pe durata ședințelor de lucru, mai ales în condițiile în care, din punct de vedere tehnologic și al performanțelor, aparatele de telefonie mobilă pot constitui mijloace de transmitere în direct a dezbaterilor.

În urma discuțiilor purtate, s-a găsit cu cale că, potrivit tradiției și respectului cuvenit pentru cele sfinte, *ierarhii să rămână cu capul descoperit la citirea Sfintei Evanghelii și a Rugăciunii de la Te-Deum, iar sărutarea finală a Sfintei Cruci și a Sfintei Evanghelii să se facă tot cu capul descoperit.*

În privința folosirii telefoanelor mobile, *s-a căzut de acord ca acestea să nu fie folosite în timpul ședințelor de lucru ale Sfântului Sinod și ale Adunării Naționale Bisericești.*

Temei nr. 683/2003 – Scrisoarea I.P.S. Arhiepiscop Bartolomeu al Clujului cu nr. 368/2003 prin care propune ca Sfântul Sinod să hotărască și să solicite Academiei Române să restaureze flexiunea normală a verbului “a binecuvânta”.

Cu adresa Arhiepiscopiei Clujului nr.368/2003, I.P.S.Arhiepiscop Bartolomeu al Clujului s-a adresat Prea Fericitului Părinte Patriarh Teoctist cu solicitarea de a supune examinării Sfântului Sinod propunerea ca acest organ central bisericesc să hotărască și să solicite Academiei Române să restaureze flexiunea normală a verbului *a binecuvânta*, consacrată prin tradiție și practică de secole în Biserica noastră.

În scopul urgentării demersului Sfântului Sinod, I.P.S.Arhiepiscop Bartolomeu al Clujului a întocmit și un proiect de scrisoare a Prea Fericitului Părinte Patriarh Teoctist către Președintele Academiei Române, care urmează a fi discutat în Sfântul Sinod și, după acceptare, să fie trimis Academiei Române.

În cuprinsul textului propus, I.P.S.Arhiepiscop Bartolomeu al Clujului arată că *“Între limbajul bisericesc, pe de o parte, și cel laic, pe de alta, s’a instalat o inadvertență gramaticală, rămasă multă vreme neobservată dar care, neluată în seamă, poate da naștere unor situații jenante”.*

În limbajul bisericesc – atât în cel scris, cât și în cel oral – verbul a binecuvânta cunoaște următoarele flexiuni principale: *binecuvintez, binecuvintezi, binecuvintează, binecuvântăm, binecuvântați, binecuvintează; să binecuvintez, să binecuvintezi, să binecuvinteze, să binecuvântăm, să binecuvântați, să binecuvinteze; binecuvântând, binecuvântat; Binecuvintează! Binecuvântați!* Aceste moduri flexionare se află în absolut toate versiunile Bibliei în limba română, de la Biblia lui Șerban (1688) până la cea mai recentă (2001); în acest sens, putem menționa câteva repere: Facerea 27, 4, 10; 27, 7; 27, 34; Psalm 102, 1-2; Psalm 103, 1; Faptele Apostolilor 3, 26. Tot astfel, în cărțile de ritual.

Așadar, dacă verbul *a binecuvânta* e specific limbajului bisericesc (de vreme ce, chiar folosit în alt context, el are tot o conotație sacrală), socotim firesc că, cel puțin în grafia și rostirea lui corectă, Biserica are și ea un cuvânt de spus, păstrân-

du-și, în același timp, întreaga ei prețuire și admirație pentru toți cei ce trudesc în aria filologiei și lingvisticii românești și propune a se scrie Academiei Române, pentru ca verbului *a binecuvânta* să i se restituie regimul gramatical consacrat prin tradiția viului grai și prin practica Bisericii, pentru ca astfel să fie introdus în toate dicționarele și lucrările de specialitate ale Academiei Române.

Având în vedere importanța acestui demers pentru prezervarea limbii bisericești consacrată prin tradiție și practică de secole în Biserica noastră;

În urma discuțiilor purtate în cadrul cărora Sfântul Sinod și-a însușit scrisoarea și propunerea I.P.S. Arhiepiscop Bartolomeu al Clujului, plenul hotărăște:

– *Ia act de proiectul de scrisoare propus de I.P.S. Arhiepiscop Bartolomeu al Clujului și aprobă trimiterea acestuia în numele Sfântului Sinod către Academia Română.*

– *Aprobă publicarea scrisorii în presa bisericească centrală și locală;*

– *Aduce mulțumiri I.P.S. Arhiepiscop Bartolomeu al Clujului pentru preocuparea constantă în domeniul prezervării limbii bisericești consacrată prin tradiție și practică de secole în Biserica noastră.*

Temei nr. 364/2003 – Referatul Cancelariei Sf. Sinod în legătură cu indexarea salariilor de încadrare a personalului clerical (6%-începând cu 1 ianuarie 2003 și 9%-începând cu 1 octombrie 2003).

Având în vedere că prin Ordonanța de urgență a Guvernului României nr. 4 din 13 februarie 2003 (publicată în M.O. nr. 114/24 februarie 2003) s-au aprobat noile quantumuri ale contribuțiilor de la bugetul de stat pentru personalul clerical pe anul 2003 prin *Indexarea cu 6% a contribuțiilor de la bugetul de stat pentru perioada februarie-30 septembrie 2003* pentru întreg personalul clerical înscris în prevederile Legii nr. 142/1999 (Anexele 1-A^a, 1B^b și 2^a la Ordonanța nr. 4/2002), precum și prin *Indexarea cu 9% a contribuțiilor de la bugetul de stat pentru perioada 1 octombrie-31 decembrie 2003* pentru întreg personalul clerical înscris în prevederile Legii nr. 142/1999 (Anexele 1-A^b, 1B^b și 2^b la Ordonanța nr. 4/2002);

Întrucât prin Hotărârea de Guvern nr. 196/2002 personalul didactic din învățământul preuniversitar de stat beneficiază de creșterea cu 6% a salariilor de încadrare – începând cu data de 1 ianuarie 2003 lucru care trebuie aplicat și personalului clerical întrucât, prin hotărârea Sfântului Sinod nr. 677 luată în ședința de lucru din 12-13 martie 2002 s-a aprobat ca personalul clerical (preoți și diaconi) să fie asimilați la salarizare cu personalul didactic din învățământul preuniversitar de stat, în care scop Serviciile specializate de la Administrația Patriarhală au elaborat grilele de încadrare valabile pentru perioada februarie – 30 septembrie 2003;

Ținând seamă că în aceeași Ordonanță de urgență nr. 4/2002 s-a aprobat indexarea cu 9% a contribuției de la bugetul de stat cu 1 octombrie 2003, fiind necesară luarea unei hotărâri prin care să se aprobe autorizarea Cancelariei Sfântului Sinod ca o dată cu apariția grilei de salarizare de la învățământul preuniversitar de stat cu 1 octombrie 2003, să comunice imediat noile salarii de încadrare ale personalului clerical, asimilate cu cele ale personalului didactic din învățământul preuniversitar de stat;

Luând act că urmare intervențiilor către Guvernul României ale Prea Fericitului Părinte Patriarh Teoctist în legătură cu creșterea numărului de posturi de conducere și de preoți și diaconi, precum și de asigurare a salariului minim pe economie pentru întreg personalul clerical cu data de 1 ianuarie 2003, s-a primit răspunsul Dl. Acad. Răzvan Theodorescu, ministrul Culturii și Cultelor (scrisoarea nr. 7066/ 2002) în care se precizează că proiectul de Ordonanță de urgență care asigura pentru întreg personalul clerical salariul minim pe economie, elaborat cu consultarea reprezentanților Patriarhiei Române, nu a putut fi promovat datorită constrângerilor bugetare, precum și datorită faptului că la data de 29 noiembrie 2002, Legea bugetului de stat pe anul 2003 era deja aprobată de cele două Camere ale Parlamentului României, promulgată și publicată în Monitorul oficial (nr. 863 din 29 noiembrie 2002);

Constatând că după înștiințarea tuturor centrelor eparhiale la 19 decembrie 2002 despre componența Comisiei speciale a Sfântului Sinod privind salarizarea integrală de la bugetul de stat a personalului clerical, este necesară reunirea grabnică a acesteia în ședință de lucru în vederea formulării punctului de vedere al Bisericii Ortodoxe Române în această problemă ce va fi prezentat Guvernului României;

În urma discuțiilor care au avut loc și la propunerea Comisiei pentru doctrină, viață monahală și misiune socială, Sfântul Sinod hotărăște:

– Ia act de publicarea Ordonanței de urgență a Guvernului României nr. 4 din 13 februarie 2003, prin care s-au aprobat noile valori ale contribuțiilor de la bugetul de stat pentru personalul clerical al cultelor religioase prevăzut în Legea nr. 142/1999, indexate cu 6% pentru perioada februarie – 30 septembrie 2003 și cu 9% pentru perioada 1 octombrie – 31 decembrie 2003;

– Aprobă noile grile de încadrare la salarizare prin asimilarea la salarizare cu personalul didactic din învățământul preuniversitar de stat a personalului clerical înscris în Anexa 2^a la Ordonanța de urgență nr. 4/2003 (se vor înmâna membrilor Sfântului Sinod în cadrul ședinței sinodale);

– Autorizează Cancelaria Sfântului Sinod cu elaborarea și trimiterea la eparhii a noilor grile de salarizare pentru perioada 1 octombrie–31 decembrie 2003 ținând seama de prevederile Ordonanței de urgență nr.4/2003 și de noile grile de încadrare la salarizare ale personalului didactic din învățământul preuniversitar de stat cu care se asimilează personalul clerical valabile cu acea dată;

– Autorizează Cancelaria Sfântului Sinod pentru luarea de măsuri în legătură cu grabnica convocarea Comisiei speciale aprobată de Sfântul Sinod (hotărârea nr. 4411/2002) în problema formulării unui punct de vedere unitar al Bisericii noastre ce se va prezenta Guvernului României în problema salarizării integrale de la bugetul de stat a personalului clerical, cu data de 1 ianuarie 2004;

– În perspectiva rectificării Bugetului de Stat, Centrele eparhiale vor trimite, până la 30 aprilie 2003 Cancelariei Sfântului Sinod propuneri rezonabile, pe grade profesionale și nivel de studii, privind necesarul de personal clerical pentru anul 2003 și 2004 separat.

Temei nr. 1060/2003 – Adresa nr. 106/2003 a I.P.S. Mitropolit Serafim al Mitropoliei ortodoxe române pentru Germania, Europa centrală și de nord prin

care solicită ca Sfântul Sinod să desemneze pe cei 5 (cinci) reprezentanți ai Bisericii noastre în Comisia Bisericilor din România pentru elaborarea unui Martirologiu al celor căzuți în închisorile comuniste din pricina convingerilor religioase și a credinței.

Întrucât prin hotărârea Sfântului Sinod nr.5270, luată în ședința de lucru din 26-27 noiembrie 2002, s-a stabilit că "Fiecare eparhie va organiza, în condiții locale, cercetarea și informarea estimativă asupra celor care au murit în închisori în perioada ateistă urmând ca pe baza celor ce se vor comunica Cancelariei Sfântului Sinod să poată da un răspuns la proxima sa ședință de lucru către respectiva Fundație". Hotărârea a fost comunicată tuturor Centrelor eparhiale în vederea aprofundării și aducerii la îndeplinire, dar s-a constatat că, până la prezenta ședință sinodală numai patru eparhii au comunicat fie un punct de vedere privind lucrarea Comisiei (Arhiepiscopia Sibiului), fie listele celor ce au suferit în închisorile comuniste (Arhiepiscopia Bucureștilor, Arhiepiscopia Timișoarei, Episcopia Alexandriei și Teleormanului);

Prin I.P.S. Mitropolit Serafim, Fundația St.Gerhard ne informează că dorește ca după nominalizarea celor 5 reprezentanți ai Bisericii noastre, la finele lunii martie 2003 să aibă loc la București prima ședință de lucru a Comisiei Bisericilor din România pentru elaborarea unui *Martirologiu* al celor căzuți în închisorile comuniste din pricina convingerilor religioase și a credinței.

În cadrul discuțiilor purtate la care au luat parte I.P.S. Arhiepiscop Bartolomeu al Clujului, I.P.S. Mitropolit Nicolae al Banatului, I.P.S. Mitropolit Daniel al Moldovei și Bucovinei, I.P.S. Arhiepiscop Andrei al Alba Iuliei și I.P.S. Mitropolit Teofan al Olteniei, s-a subliniat faptul că fiecare eparhie a lucrat și lucrează la întocmirea unei documentații cu preoții care au suferit în închisorile comuniste, dar lucrarea este dificilă, datorită lipsei documentelor de arhivă și lipsei martorilor.

Prea Fericitul Părinte Patriarh subliniază că această documentație trebuie s-o întocmim mai întâi pentru noi înșine, pentru Biserica noastră, pentru prestigiul și demnitatea ei, în felul acesta putând răspunde și dorințelor Fundației St. Gerhard.

Având în vedere că este necesar să se nominalizeze persoanele care se vor ocupa pe Mitropolii de această problemă, urmând ca acestea să participe și ca delegați la viitoarea întrunire din luna martie 2003.

Se apreciază că pe plan intern, fiecare delegat mitropolitan va putea coordona lucrarea aceasta pe care o vor desfășura eparhiile în cadrul mitropoliilor respective.

În urma discuțiilor purtate, a concluziilor exprimate de Prea Fericitul Părinte Patriarh Teoctist și la propunerea Comisiei pentru doctrină, viață monahală și misiune socială, Sfântul Sinod hotărăște:

– *La propunerea II.PP.SS.Mitropoliți, aprobă ca reprezentanții Bisericii noastre în Comisia Bisericilor din România pentru elaborarea unui Martirologiu al celor căzuți în închisorile comuniste din pricina convingerilor religioase și a credinței, să fie următorii: P.S. Ciprian Câmpineanul, Episcop-vicar patriarhal și Pr. Florin Șerbănescu, consilier patriarhal, pentru București; P.S. Sebastian Ilfoveanul, Episcop-vicar al Arhiepiscopiei Bucureștilor, pentru Mitropolia Munteniei și Dobrogei; P.S. Corneliu Bârlădeanul, Arhiereu-Vicar al Episcopiei Hușilor, pentru Mitropolia Moldovei și Bucovinei; Pr. Prof. Univ. Acad. Mircea*

Păcurariu, pentru Mitropolia Ardealului; Pr. Prof. Toma Rădulescu, din cadrul Episcopiei Râmnicului, pentru Mitropolia Olteniei; Pr. Prof. Ionel Popescu, pentru Mitropolia Banatului;

– *Își exprimă acordul cu propunerea privind întrunirea de la București la finele lunii martie 2003 a Comisiilor Bisericii din România programată de Fundația St. Gerhard din Germania pe tema Martirologiului (27 martie 2003);*

– *Să se comunice Fundației St. Gerhard din Germania numele reprezentanților Bisericii noastre nominalizați în Comisia Bisericii din România pentru elaborarea unui Martirologiu al celor căzuți în închisorile comuniste din pricina convingerilor religioase și a credinței;*

– *Ca procedură de lucru, se aprobă ca rezultatul cercetărilor eparhiilor, ce se vor continua în lumina hotărârii Sfântului Sinod nr. 5270/2002, să fie centralizate, dezbătute și avizate într-o formă unitară în cadrul sinoadelor mitropolitane, urmând ca apoi cele 5 lucrări prezentate de sinoadele mitropolitane să fie supuse însușirii și aprobării Sfântului Sinod, termenul neputând depăși finele lunii septembrie 2003.*

– *De întocmirea documentației respective pentru românii din jurul granițelor țării (Mitropolia Basarabiei, Episcopia Ortodoxă Română din Ungaria, Episcopia Ortodoxă Română a Vârșeșului), se vor îngriji Chiriarhii eparhiilor respective, fixând colaboratori dintre clerici și specialiști.*

Temei nr. 841/2003 – Adresa Episcopiei ortodoxe române din Ungaria nr. 72/2003, cu propunerea P.S. Episcop Sofronie de a se acorda Cuv. Protos. Siluan Cristian-Constantin Mănuilă, rangul de arhimandrit.

Având în vedere pregătirea sa teologică, fiind licențiat în Teologie, precum și studiile și cursurile post-universitare urmate în străinătate și ținând seama de activitatea deosebită depusă în calitatea de consilier administrativ-cultural al Episcopiei ortodoxe române din Ungaria și în cea de stareț al mănăstirii “Adormirea Maicii Domnului” din loc. Săcal, prima mănăstire românească din Ungaria, activități în cadrul cărora s-a remarcat prin spirit administrativ și competență în conducerea obștii monahale din această mănăstire;

Luând act de propunerea P.S. Sofronie al Episcopiei ortodoxe române din Ungaria și pe temeiul prevederilor art. 82 din Statutul pentru organizarea și funcționarea Bisericii Ortodoxe Române și ale art. 7 al. 3 din Regulamentul pentru organizarea vieții monahale și funcționarea administrativă și disciplinară a mănăstirilor, potrivit cărora rangul de arhimandrit se acordă cu aprobarea Sfântului Sinod;

La propunerea Comisiei pentru doctrină, viață monahală și misiune socială, Sfântul Sinod hotărăște:

– *Acordă Cuv. Protos. Siluan Cristian-Constantin Mănuilă, consilier administrativ-cultural la Episcopia ortodoxă română din Ungaria și starețul mănăstirii “Adormirea Maicii Domnului” din loc. Săcal (Ungaria), rangul de arhimandrit.*

Temei nr. 1135/2003 – Adresa Arhiepiscopiei Sibiului nr. 576/2003 cu propunerea I.P.S. Mitropolit Antonie al Ardealului ca Sfântul Sinod să examineze memoriul Fundației “Emanuil Gojdu” prin care se solicită sprijinul în sensul confirmării că această Fundație este continuatoarea și moștenitoarea legitimă a instituției omonime desființată abuziv în anul 1952.

În adresa respectivă se precizează că actuala *Fundație Emanuil Gojdu*, care și-a reluat activitatea din anul 1996, are dreptul legitim de a urmări redobândirea patrimoniului din Ungaria și din România al *Fundației Gojdu*.

Ca urmare, se solicită emiterea unei hotărâri de către Sfântul Sinod care să confirme această situație, hotărârea fiind necesară experților delegației române la întrunirile și discuțiile ce se vor purta cu delegații maghiari pentru stabilirea modalităților de retrocedare a bunurilor *Fundației* aflate la Budapesta.

Având în vedere memoriul *Fundației Emanuil Gojdu*, solicitarea I.P.S. Mitropolit **Antonie al Ardealului** și în urma discuțiilor care au avut loc, la propunerea Comisiei **pentru doctrină, viață monahală** și misiune socială, Sfântul Sinod aprobă emiterea următorului document:

Hotărâre:

“Sfântul Sinod al Bisericii Ortodoxe Române, întrunit astăzi, 4 martie 2003, în ședință solemnă, confirmă faptul că Fundația Gojdu, înființată de avocatul și omul politic român Emanuil Gojdu (1802-1870) prin actul său testamentar din 4 noiembrie 1869, și-a reluat activitatea în anul 1996, Reprezentanta sa avându-și sediul la Sibiu.

Precizăm că, în urma naționalizării bunurilor sale mobile și imobile de către autoritățile comuniste din Ungaria și România, Fundația Gojdu și-a suspendat activitatea în anul 1952.

La ora actuală, Fundația Gojdu funcționează potrivit prevederilor testamentare ale ilustrului său întemeietor, aflându-se sub patronajul Mitropoliei Ardealului. Reprezentanta sa este condusă de Înalt Prea Sfințitul Părinte Mitropolit Dr. Antonie Plămădeală, în calitate de președinte.

Continuatoare și moștenitoare legitimă a instituției care și-a desfășurat activitatea până în anul 1952, actuala Fundație Gojdu este singura îndreptățită să dobândească patrimoniul ce i-a fost abuziv confiscat în Ungaria și România”.

Temei nr. 1134/2003 – Solicitarea Episcopiei Oradei, Bihorului și Sălajului în legătură cu modul de sprijinire a parohiilor nevoiașe pentru achitarea abonamentelor la revistele centrale bisericești.

Din încredințarea P.S. Ioan, Episcopul Oradei, Bihorului și Sălajului, Prea Sfințitul Petroniu Sălăjanul, arhierul-vicar al acestei eparhii arată că în eparhie sunt parohii lipsite de posibilități financiare, care nu-și pot achita abonamentele la revistele centrale bisericești, obligație prevăzută de Statutul pentru organizarea și funcționarea Bisericii Ortodoxe Române și reconfirmată de către Sfântul Sinod, solicitând ca, în măsura posibilităților, acestea să fie sprijinite de la Fondul central misionar.

Dezbaterile au relevat faptul că și în alte eparhii sunt parohii care se află în aceeași situație, dar la abonamente nu se poate renunța fiind principalul izvor de informare teologică a clerului, iar Fondul central misionar nu poate acoperi și aceste cerințe.

În urma discuțiilor care au avut loc și la propunerea Comisiei pentru doctrină, viață monahală și misiune socială, Sfântul Sinod hotărăște:

– *Problema achitării abonamentelor la revistele centrale bisericesti pentru parohiile lipsite de mijloace financiare proprii se va soluționa pe plan local de către fiecare eparhie.*

Temei nr. 275/2003 – Referatul sectorului "Biserica și Societatea" cu privire la stadiul actual al activității Comitetului Național de Bioetică.

În anul 2002, Comitetul Național de Bioetică a avut o singură întrunire la 20 iunie 2002 în timpul căreia s-au prezentat referate din partea a două comisii locale:

– **de la București** – Pr. Prof. Răducă Vasile cu tema "*Avortul, contracepția și manipularea genetică*",

– **de la Cluj** – P.S. Irineu Bistrițeanul a prezentat concluziile la temele: "*Avortul, contracepția și manipularea genetică*", "*Transplantul de organe*" și "*Procrearea in vitro*".

În data de 20 februarie 2003 s-a desfășurat cea de a treia întâlnire a Comitetului Național de Bioetică, având ca obiectiv prezentarea concluziilor celor patru comisii locale de bioetică cu privire la transplantul de organe. În urma dezbaterilor, s-a alcătuit un document ce urma a fi supus analizei și aprobării Sfântului Sinod.

Analizând referatul Sectorului Biserica și Societatea, cu privire la această problematică, la propunerea Comisiei pentru Doctrină, viața monahală și misiune socială, Sfântul Sinod hotărăște:

– *la act de activitatea desfășurată până în prezent de comisiile locale și de Comitetul Național de Bioetică;*

– *Documentul prezentat va fi analizat de membrii Sfântului Sinod, urmând ca la proxima sesiune, după expunerea tuturor amendamentelor, să se redacteze forma finală care va exprima poziția oficială a Bisericii Ortodoxe Române față de transplantul de organe;*

– *Aprobă ca, până la viitoarea ședință a Sfântului Sinod, comisiile locale să studieze și să se pronunțe asupra următoarelor teme: avortul și eutanasia.*

Temei nr. 274/2003 – Referatul sectorului "Biserica și Societatea" privind activitatea asociației "Oastea Domnului" desfășurată în anul 2002.

Asociația Oastea Domnului a desfășurat o intensă activitate misionară, sub îndrumarea directă a înalților ierarhi și a preoților din diferite localități.

Domeniile prioritare avute în vedere au fost *activitățile de catehizare, activitățile misionare și pentru tineret, manifestări misionar-comemorative, activitățile cu caracter creștin umanitar.*

Prin activitatea publicistică desfășurată în anul 2002, au pătruns în circuitul literaturii creștine un număr de 21 titluri de carte și broșuri într-un tiraj de aproape 45.000 de exemplare. Ziarul Iisus Biruitorul, oficiosul Oastei și suplimentul pentru tineret Timotheos, cu tiraje de 59.421 și respectiv, 8.510 exemplare, au contribuit din plin la menținerea credinței și conștiinței de neam a românilor de aici și de peste hotare. Anul acesta s-a început editarea suplimentului pentru copii Timotica, intercalat în revista Timotheos.

Publicațiile Oastei Domnului pătrund și la românii de peste hotare, jucând un rol important în menținerea credinței ortodoxe și a conștiinței naționale.

O problemă deosebit de importantă o reprezintă dorința acestei organizații de a-și înființa o școală misionară în care, membrii activi ai Oastei Domnului, să fie pregătiți în vederea dezvoltării unei lucrări misionare cât mai penetrante în rândul creștinilor ortodocși, ca răspuns la agresiunea cultelor neoprotestante și a sectelor.

În urma analizării referatului Sectorului Biserica și Societatea, cu privire la activitatea desfășurată de Asociația Oastea Domnului, în anul 2002, la propunerea Comisiei pentru doctrină, viață monahală și misiune socială, Sfântul Sinod hotărăște:

– *Ia act cu aprobare de activitatea desfășurată de Asociația "Oastea Domnului" în cursul anului 2002, reflectată în dările de seamă prezentate de către P.S. Episcop Calinic al Argeșului și Muscelului și P.S. Episcop-vicar Visarion Rășinăreanul al Arhiepiscopiei Sibiului;*

– *În legătură cu școala misionară "Pr. Iosif Trifa", înființată recent la Sibiu de către Asociația "Oastea Domnului": – se vor respecta hotărârile anterioare potrivit cărora orice instituție de învățământ teologic în Biserica Ortodoxă Română se înființează numai cu binecuvântarea și aprobarea Sfântului Sinod, la recomandarea Chiriarhului locului;*

– *Școala mai sus menționată, dacă are doar caracter de pregătire generală pentru cunoașterea creștinismului, poate funcționa, dar numai cu acordul Sfântului Sinod și recunoașterea Chiriarhului locului.*

Temei nr. 271/2003 – Referatul sectorului "Biserica și Societatea" privind modul de gestionare a fondului Filantropia în anul 2002 și propuneri pentru anul 2003.

În cursul anului 2002, în contul "Filantropia" al Patriarhiei Române s-a colectat suma de 365.275.000 lei, din contribuția a opt eparhii și un protopopiat, după cum urmează: Arhiepiscopia Iașilor: 54.735.000; Arhiepiscopia Sibiului: 20.000.000; Arhiepiscopia Timișoarei: 33.360.000; Arhiepiscopia Sucevei: 40.000.000; Arhiepiscopia Târgoviștei: 7.100.000; Arhiepiscopia Clujului: 94.800.000; Episcopia Oradei: 47.055.000; Episcopia Covasnei: 9.825.000; Protoieria Văleni: 58.400.000.

Pentru a pune în aplicare hotărârea Sfântului Sinod, Biroul de asistență socială al Patriarhiei, potrivit aprobărilor Prea Fericitului Părinte Patriarh Teoctist, a desfășurat următoarele activități:

– *programul de prevenire a abandonului școlar în care beneficiari au fost 40 de copii din familii monoparentale, elevi ai școlii generale nr. 62 (11.000.000 lei);*

– *programul de ajutorare a 14 copii orfani recomandați de preoți parohi din patru eparhii: Arhiepiscopia Bucureștilor, Clujului, Tomisului și Episcopia Alexandriei și Teleormanului (168.000.000 lei) ;*

– *programul de ajutorare a familiilor sărace care au în îngrijire mai mulți copii, derulat cu ocazia Sfințelor Sărbători ale Paștilor, a constat în oferirea de pachete cu alimentele necesare unui număr de 200 de familii (50.000.000 lei);*

– *sprijin financiar acordat Biroului de asistență socială al Episcopiei Maramureșului în organizarea unei tabere pentru copii cu rezultate bune la învățătură, proveniți din familii cu risc social (15.000.000 lei);*

– *programul dedicat minorilor aflați în detenție în penitenciarul Rahova, cu ocazia Sărbătorii Nașterii Domnului (15.000.000 lei);*

– *acordarea de ajutoare financiare de urgență unui număr de 54 persoane fizice, recomandate de parohii din București și din cuprinsul altor eparhii, pentru soluționarea unor situații de criză (tratament medical de urgență, prevenirea evacuării din locuință, achiziționarea de rechizite și îmbrăcăminte pentru înscrierea copiilor la școală)-106.275.000 lei.*

În urma analizării referatului sectorului "Biserica și Societatea", cu privire la modul de gestionare a fondului Filantropia la nivel central și reactualizarea, în raport cu rata inflației, a valorii contribuției pe care trebuie să o vireze fiecare parohie, la propunerea Comisiei pentru doctrină, viață monahală și misiune socială, Sfântul Sinod hotărăște:

– *la act cu aprobare despre modul de gestionare a fondului Filantropia la nivel central, în anul 2002;*

– *Eparhiile care nu au virat contribuția de 30% pe anul 2002, în contul fondului "Filantropia" al Patriarhiei, vor trimite de urgență sumele corespunzătoare;*

– *Se reactualizează contribuția parohiilor la Fondul Filantropia, în funcție de rata inflației, după cum urmează:*

– <i>parohiile de categoria I din mediul urban :</i>	<i>3.000.000 lei</i>
– <i>parohiile de categoria I din mediul rural :</i>	<i>1.000.000 lei</i>
– <i>parohiile de categoria a II -a din mediul urban:</i>	<i>1.500.000 lei</i>
– <i>parohiile de categoria a II -a din mediul rural :</i>	<i>600.000 lei</i>
– <i>parohiile de categoria a III -a - din mediul urban:</i>	<i>1.000.000 lei</i>
– <i>parohiile de categoria a III -a - din mediul rural:</i>	<i>400.000 lei.</i>

Temei nr. 78/2003 – Referatul sectorului "Biserica și Societatea" privind activitatea de asistență religioasă în unitățile Ministerului Apărării Naționale în anul 2002.

Între realizările Secției de Asistență din Ministerul Apărării menționăm:

– *s-a înființat un număr de 26 posturi, dintre care 22 s-au ocupat prin cele două concursuri organizate în colaborare cu sectorul "Biserica și Societatea" al Administrației Patriarhale;*

– *la Făgăraș, în cadrul Școlii de Aplicații pentru Infanterie și Vânători de Munte, începând cu 8 octombrie 2002, preoții militari urmează Cursurile de bază de actualizare a cunoștințelor și perfecționarea deprinderilor militare-specialitatea culte, precum și Cursul de bază pentru formarea ofițerilor de rezervă;*

– *s-au sfințit bisericile construite în garnizoanele Bistrița, Cluj, Craiova, Focșani și Pitești;*

În prezent, în unitățile militare funcționează 80 de preoți militari ortodocși și s-au obținut încă 5 posturi; la nivelul țării, în unitățile militare există un număr de 54 biserici, paraclise și capele, altele 15 aflându-se în diferite stadii de construcție și amenajare, potrivit posibilităților materiale existente.

În urma analizării referatului sectorului "Biserica și Societatea", cu privire la asistența religioasă desfășurată în unitățile militare din subordinea Ministerului

Apărării Naționale în cursul anului 2002, la propunerea Comisiei pentru doctrină, viață monahală și misiune socială, Sfântul Sinod hotărăște:

– *Ia act cu aprobare de activitatea de asistență religioasă desfășurată în unitățile militare din subordinea Ministerului Apărării Naționale, în cursul anului 2002.*

Temei nr. 79/2003 – Referatul sectorului "Biserica și Societatea" privind activitatea de asistență religioasă în unitățile Ministerului de Interne în anul 2002.

Secția de asistență religioasă își desfășoară activitatea în conformitate cu prevederile Regulamentului de organizare și funcționare al direcției "Relații Publice, Tradiții, Educație și Sport" a Ministerului, având în componență: 2 preoți și 4 salariați civili, în București, angajați prin concurs, iar în teritoriu 8 preoți, în garnizoanele respective fiind ridicate și capele.

Dintre activități menționăm:

– a elaborat și a supus aprobării „Regulamentul de organizare și funcționare a asistenței religioase în Ministerul de Interne”, act statutar prin care, începând cu 01.05.2002, se aplică și pentru preoții militari din unitățile subordonate acestui Minister, Hotărârea de Guvern nr. 674/ 19.07.2001 privitoare la încadrare și coeficienți de indexare, pe grade de unități;

– au fost organizate concursuri pentru ocuparea unor posturi deblocate în garnizoanele: București, Ploiești, Fălticeni și Târgu-Mureș;

– s-a înființat un număr de 6 posturi, pentru ocuparea cărora se va organiza concurs în colaborare cu sectorul "Biserica și Societatea" al Administrației Patriarhale;

În urma analizării referatului sectorului "Biserica și Societatea" cu privire la asistența religioasă desfășurată în unitățile militare din subordinea Ministerului de Interne, în cursul anului 2002, la propunerea Comisiei pentru doctrină, viață monahală și misiune socială, Sfântul Sinod hotărăște:

– *Ia act cu aprobare de activitatea de asistență religioasă desfășurată în unitățile militare din subordinea Ministerului de Interne în cursul anului 2002.*

Temei nr. 80/2003 – Referatul sectorului "Biserica și Societatea" privind activitatea de asistență religioasă în penitenciare în anul 2002.

Între activitățile mai importante amintim:

– s-au completat posturile vacante de preoți capelani la toate penitenciarele din țară, în prezent fiind încadrați un număr total de 39 de preoți ortodocși;

– s-au sfințit capela de la spitalul-penitenciar Tg.Ocna și biserica penitenciarului Arad;

– s-au continuat lucrările de la capela penitenciarului Bacău și s-au făcut demersuri pentru finalizarea bisericii penitenciarului București – Rahova.

În prezent, sunt finalizate și se oficiază slujbe în 36 de capele și biserici, altele 2 fiind în diferite stadii de construcție.

În urma analizării referatului sectorului "Biserica și Societatea", cu privire la asistența religioasă desfășurată în penitenciare, în cursul anului 2002, la propunerea Comisiei pentru doctrină, viață monahală și misiune socială, Sfântul Sinod hotărăște:

– *Ia act cu aprobare de activitatea de asistență religioasă desfășurată în penitenciarele din România, în cursul anului 2002.*

Temei nr. 273/2003 – Referatul sectorului "Biserica și Societatea" privind activitatea Asociației "Frăția Ortodoxă Română" anul 2002.

Această asociație și-a desfășurat activitatea misionară, atât la nivel central, cât și local, în cadrul parohiilor unde s-au constituit deja filiale. Dintre activitățile ei menționăm:

– a organizat, la Palatul Patriarhiei și la Facultatea de teologie ortodoxă din București, conferințe duhovnicești și seri creștine, având ca subiecte de dezbatere teme de actualitate din viața Bisericii;

– secretarul general al FOR a participat la mai multe emisiuni radio și TV unde s-au dezbătut subiecte stringente și de imagine a Bisericii Ortodoxe Române.

În ceea ce privește activitatea Asociației în celelalte zone ale țării, merită a fi semnalată acțiunea filialelor din Galați, Constanța, Suceava, Focșani, Oltenița și Câmpu Mare – Vâlcea.

S-a continuat editarea periodică, în cadrul filialei din Iași, a publicației religioase *Cuvânt și Suflet*, realizată prin străduința Pr. Andrei Constantin, a Pr. prof. Vasile Nechita și a D-lui prof. univ. Dumitru Rădăuceanu.

În urma analizării referatului sectorului "Biserica și Societatea", cu privire la activitatea desfășurată de Frăția Ortodoxă Română, în cursul anului 2002, la propunerea Comisiei pentru doctrină, viață monahală și misiune socială, Sfântul Sinod hotărăște:

– *Ia act cu aprobare de activitatea desfășurată de asociația Frăția Ortodoxă Română în cursul anului 2002.*

Temei nr. 272/2003 – Referatul sectorului "Biserica și Societatea" privind activitatea Asociației Studenților Creștini Ortodocși Români (ASCOR) în anul 2002.

Asociația studenților creștini ortodocși români (ASCOR), și-a desfășurat întreaga activitate, în anul 2002, în colaborare cu Liga tinerilor creștini ortodocși români, în baza protocolului încheiat în luna februarie 1999.

S-au continuat activitățile cu caracter permanent, desfășurate și în cursul anului 2001;

În afară de activitățile cu caracter permanent, pelerinaje, vizite la centrele de plasament, întruniri și conferințe, ASCOR a desfășurat și unele activități cu caracter extraordinar cum ar fi: inițierea unei acțiuni de combatere a proiectului de lege privind legalizarea prostituției prin lipirea de afișe dublată de publicarea și distribuirea broșurii *Fața ascunsă a prostituției legalizate*;

În urma analizării referatului de informare al sectorului "Biserica și Societatea", cu privire la activitatea ASCOR, în anul 2002, la propunerea Comisiei pentru doctrină, viață monahală și misiune socială, Sfântul Sinod hotărăște:

– *Ia act cu aprobare de activitatea desfășurată de Asociația Studenților Creștini Ortodocși din România (ASCOR) în cursul anului 2002.*

Temei nr. 1105/2003 – Referatul informativ al sectorului "Biserica și Societatea" în legătură cu propunerea de parteneriat cu Biserica Ortodoxă Română făcută de Societatea Română de Radiodifuziune (adresa nr. 283/5 mai 2003).

Avându-se în vedere că societatea românească trece printr-o perioadă de tranziție și populația se confruntă cu o mare varietate de provocări și agresioni și dat fiind faptul că Biserica este chemată să răspundă și să-i îndrume permanent pe credincioși, în spiritul promovării și păstrării valorilor morale ale Ortodoxiei, societatea mai sus menționată a înaintat propunerea ca, împreună cu Biserica Ortodoxă Română, să fie realizate următoarele tipuri de proiecte:

1. În domeniul educației tinerilor: să se realizeze tabere școlare cu teme religioase, să fie editate casete și CD-uri cu muzică religioasă interpretată de corurile seminariilor și facultăților de teologie și să se elaboreze un sistem de burse ce vor fi acordate anual de Societatea Română de Radio pentru absolvenți și studenți la Teologie;

2. În domeniul promovării interesului pentru cultura religioasă: să se organizeze anual Festivalul coral de muzică religioasă, la 15 august și producțiile editurii "Casa Radio" să poată fi distribuite în parohiile Bisericii Ortodoxe Române;

3. În domeniul comunicării Bisericii cu credincioșii ei: studiourile teritoriale și locale ale Societății Române de Radio vor demara proiecte de emisiuni adresate preoțimii de la sate, în perspectiva încurajării inițiativelor de natură să îmbunătățească starea comunității; organizarea de seminarii la Centrele eparhiale pentru preoții și angajații Administrațiilor Eparhiale.

În urma analizării referatului sectorului "Biserica și Societatea", cu privire la inițiativa de parteneriat a Societății Române de Radiodifuziune, la propunerea Comisiei pentru doctrină, viață monahală și misiune socială, Sfântul Sinod hotărăște:

- *la act cu aprobare de propunerile Societății Române de Radiodifuziune;*
- *Se va iniția un dialog cu reprezentanții Societății Române de Radiodifuziune în vederea fixării modalităților concrete de colaborare, în tipurile de proiecte înaintate.*

COMISIA ÎNVĂȚĂMÂNTULUI PENTRU PREGĂTIREA PERSONALULUI BISERICESC

În continuare, la invitarea Prea Fericitului Părinte Patriarh Teoctist, *P.S. Episcop Casian al Dunării de Jos, prezintă referatele Comisiei Învățământului pentru pregătirea personalului bisericesc, după cum urmează:*

Temei nr. 545/2003 – Proiectul metodologiei pentru obținerea gradelor profesionale de către personalul clerical

Prin hotărârea Sfântului Sinod nr. 677/2002 s-a aprobat introducerea gradelor profesionale pentru personalul clerical, decizie care a primit acordul Secretariatului de Stat pentru Culte, prin adresa nr. 7145 din 23 septembrie 2002.

Conform deciziei, s-a alcătuit o comisie specială din: P.S. Casian, Episcopul Dunării de Jos – președinte, P.S. Ciprian Câmpineanul, Episcop-vicar patriarhal, Pr. Constantin Pârvu, vicar administrativ patriarhal, Diac. Nicu Octavian, consilier patriarhal și decanii Facultăților de teologie din București, Iași, Sibiu, Cluj Napoca, Craiova, Timișoara.

Această comisie a elaborat proiectele privind metodologia pentru obținerea gradelor profesionale (studii medii și studii superioare: debutant, definitiv, gradul II, gradul I), precizările adiționale și tematica pentru Cursurile de îndrumare pastorală și misionară.

În urma discuțiilor în plen și la propunerea Comisiei învățământului pentru pregătirea personalului bisericesc, Sfântul Sinod hotărăște:

– *Aprobă Metodologia pentru obținerea gradelor profesionale: studii medii și studii superioare (debutant, definitiv, gradul II, gradul I) precum și Precizările adiționale, comune pentru studii medii și studii superioare, care se publică în anexă la prezentul proces-verbal.*

– *Aprobă Tematica pentru cursurile de îndrumare pastorală și misionară, care se publică în anexă la prezentul proces-verbal;*

– *Aprobă ca începând cu data prezentei hotărâri sinodale, obținerea gradelor profesionale să reprezinte criteriul unic de pregătire, încadrare și promovare a personalului clerical în Biserica Ortodoxă Română, prin:*

a. *examen de capacitate, desfășurat potrivit Regulamentului de numiri și transferări și Metodologiei pentru obținerea gradelor profesionale, în Centrele eparhiale;*

b. *definitivare, prin cursuri și examene speciale prevăzute de Regulament și de Metodologie, în urma cursurilor de două săptămâni obligatorii;*

c. *gradul II, prin cursuri și examene speciale, potrivit Metodologiei;*

d. *gradul I, pe baza Metodologiei și a reglementărilor centrelor de perfecționare;*

– *Aprobă ca cele 6 centre universitare (București, Iași, Sibiu, Craiova, Timișoara și Cluj-Napoca) să organizeze cursurile pentru obținerea gradelor profesionale timp de două săptămâni, cu frecvență obligatorie și examenele prevăzute, organizate distinct pentru definitivare și distinct pentru gradul II, pe baza tematicii aprobate de Sfântul Sinod;*

– *Metodologia și noile reglementări întregesc și explicitează Regulamentul de numiri și transferări; de aplicarea acestora se va ține seama la modificarea Statutului Bisericii Ortodoxe Române;*

– *Metodologia pentru obținerea gradelor profesionale pentru personalul clerical intră în vigoare prin prezenta hotărâre;*

– *Aceste noi precizări privind examenul de capacitate (titularizare), definitiv, gradul II și gradul I vor fi publicate de către fiecare Centru eparhial în revista-buletin a Centrului eparhial pentru a fi cunoscute de către toți preoții eparhiei.*

Temei nr. 560/2003 – Hotărârea Sinodului mitropolitan al Mitropoliei Ardealului din 23 ianuarie 2003 cu privire la Facultățile de teologie ortodoxă

Prin adresa nr.207 din 27 ianuarie 2003, s-a primit hotărârea Sinodului mitropolitan al Mitropoliei Ardealului cu privire la Facultățile de teologie ortodoxă din cuprinsul Mitropoliei, în care se arată că:

1. *Secțiunile Facultăților de Teologie-litere, Asistență socială, Patrimoniul, Istorie, Științele comunicării pot rămâne în actuala lor structură și număr de locuri*

întrucât absolvenții lor au largi perspective de a se plasa în specialitatea lor, fie pe rețeaua Bisericii, fie pe cea de stat”.

2. *Pentru secția de Teologie pastorală, ținând cont de raportul dintre numărul de absolvenți și numărul de parohii vacante în evaluare pe termen scurt și de perspectivă, “s-a căzut de acord ca numărul de locuri să fie drastic redus, la câte 20 de locuri pentru Facultățile de teologie din Sibiu, Cluj-Napoca, Alba-Iulia și Oradea”.*

3. *Hotărârile Sfântului Sinod de pe Temeiul 2333 / 1999 să fie respectate cu strictețe, “în sensul că nu se vor percepe taxe pentru locurile la secția de Teologie pastorală, cu excepția celor înscriși la învățământul la distanță, pentru călugări și preoți”.*

4. *Față de proiectul de Lege a învățământului, elaborată în varianta a opta de Ministerul Educației și Cercetării, se face propunerea ca “Sfântul Sinod să înființeze o comisie specială care să examineze acest proiect și, ținând seama și de eventualele propuneri venite din partea altor Facultăți de Teologie, în afară de cea a Clujului, să formuleze un proiect de intervenție a Sfântului Sinod pe lângă Ministerul de resort”.*

În urma discuțiilor în plen și la propunerea Comisiei învățământului pentru pregătirea personalului bisericesc, Sfântul Sinod hotărăște:

– Ia act de hotărârile Sinodului mitropolitan al Mitropoliei Ardealului, conform procesului verbal din 23 ianuarie 2003.

Temei nr. 650/2003 – Hotărârea Sinodului mitropolitan al Mitropoliei Olteniei din 15 noiembrie 2002 cu privire la Facultățile de teologie

Prin adresa nr. 5210 / 2002, s-a primit hotărârea Sinodului mitropolitan al Mitropoliei Olteniei din 15 noiembrie 2002 cu privire la Facultățile de teologie ortodoxă din cuprinsul Mitropoliei.

În urma discuțiilor în plen și la propunerea Comisiei învățământului pentru pregătirea personalului bisericesc, Sfântul Sinod hotărăște:

– Ia act de hotărârile Sinodului mitropolitan al Mitropoliei Olteniei cu privire la Facultatea de teologie ortodoxă din cadrul Universității din Craiova;

– Aprobă sancționarea școlilor de teologie care nu respectă hotărârile Sfântului Sinod prin retragerea binecuvântării de funcționare;

– Aprobă ca, eparhiile care școlarizează elevi și studenți la școli de teologie, în afara teritoriului canonic, să ajute permanent aceste școli, după posibilități.

Temei nr. 1065/2003 – Hotărârea Sinodului mitropolitan al Mitropoliei Moldovei și Bucovinei cu privire la Facultățile de teologie ortodoxă

În cadrul Comisiei învățământului pentru pregătirea personalului bisericesc, Înalț Prea Sfințitul Daniel, Mitropolitul Moldovei și Bucovinei, face mențiunea că Facultatea de teologie din Iași are patru specializări și funcționează în concordanță cu normele C.N.E.A.A.

În urma discuțiilor în plen și la propunerea Comisiei învățământului pentru pregătirea personalului bisericesc, Sfântul Sinod hotărăște:

– *Ia act de existența celor patru specializări din cadrul Facultății de teologie ortodoxă din Iași, care funcționează în concordanță cu normele CNEAA.*

Temei nr. 854/2003 – Hotărârea Sinodului mitropolitan al Mitropoliei Banatului din 14 februarie 2003 cu privire la Facultățile de teologie ortodoxă

Prin adresa nr.332-A/2003, s-a primit hotărârea Sinodului mitropolitan al Mitropoliei Banatului, privind Facultățile de teologie ortodoxă din cuprinsul Mitropoliei, solicitându-se menținerea Facultăților de teologie cu secțiile existente în cele trei centre universitare: Timișoara, Arad și Caransebeș - Reșița.

În urma discuțiilor în plen și la propunerea Comisiei învățământului pentru pregătirea personalului bisericesc, Sfântul Sinod hotărăște:

– *Ia act de propunerile prezentate de Sinodul mitropolitan al Mitropoliei Banatului, privind menținerea Facultăților de teologie, cu secțiile existente, în cele trei centre universitare: Timișoara, Arad și Caransebeș – Reșița.*

Temei nr. 4952/2002 – Hotărârea Sinodului Mitropolitan al Mitropoliei Munteniei și Dobrogei, nr.10325/2002, cu privire la Facultățile de teologie ortodoxă

Prin adresa nr. 10325/2002 s-a primit hotărârea Sinodului mitropolitan al Mitropoliei Munteniei și Dobrogei cu privire la Facultățile de teologie din cuprinsul Mitropoliei.

În urma discuțiilor în plen și la propunerea Comisiei învățământului pentru pregătirea personalului bisericesc, Sfântul Sinod hotărăște:

– *Ia act de hotărârile Sinodului mitropolitan al Mitropoliei Munteniei și Dobrogei;*

– *Aprobă ca numărul de locuri la Facultățile de teologie – secția "Pastorală" – din Constanța, Pitești și Târgoviște să se solicite potrivit nevoilor fiecărei eparhii în parte, nu mai mult de 30 de locuri, conform hotărârii Sfântului Sinod, cu excepția Facultății de teologie din București;*

– *Să se respecte, cu strictețe, de către toate facultățile de teologie din țară, hotărârile anterioare ale Sfântului Sinod, privind neadmiterea locurilor cu taxă la specializarea Teologie pastorală, respectiv hotărârile nr. 2333/1999 și nr. 2581/2002, care reglementează și modalitatea școlarizării la fără frecvență a personalului monahal și a clericilor din parohii care nu au studii teologice universitare.*

Temei nr. 855/2003 – Memoriul cadrelor didactice ale secției de teologie ortodoxă din Baia Mare privind necesitatea menținerii specializării Teologie pastorală ortodoxă în cadrul Universității de Nord - Baia Mare

Prin adresa Mitropoliei Ardealului nr.513/2003, a fost înaintat memoriul Corpului didactic teologic al secției de Teologie ortodoxă din cadrul Universității de Nord – Baia Mare din 12 februarie 2003, care solicită menținerea în continuare a specializării Teologie pastorală ortodoxă în cadrul Universității din Baia Mare și obținerea de locuri subvenționate la admitere, distincte pentru Teologia ortodoxă, față de Teologia greco-catolică.

În urma discuțiilor în plen și la propunerea Comisiei învățământului pentru pregătirea personalului bisericesc, Sfântul Sinod hotărăște:

– *Aprobă menținerea specializării Teologie pastorală ortodoxă în cadrul Universității de Nord – Baia Mare și obținerea de locuri subvenționate, la admitere, distinct pentru teologia ortodoxă, față de teologia greco-catolică;*

– *Se va interveni la Ministerul Educației și Cercetării pentru ca locurile subvenționate să fie acordate la Universitatea din Baia Mare distinct pentru Teologia Ortodoxă și nu în comun cu Teologia Greco-catolică.*

Temei nr. 853/2003 – Solicitarea Facultății de teologie ortodoxă din cadrul Universității Babeș-Bolyai (Cluj Napoca) privind înființarea Specializării teologie ortodoxă didactică – Comunicare Socială și Relații Publice

Facultatea de Teologie ortodoxă din cadrul Universității Babeș-Bolyai (Cluj Napoca) solicită înființarea unei noi specializări: Teologie ortodoxă didactică-comunicare socială și relații publice, începând cu anul universitar 2003/2004.

În urma discuțiilor în plen și la propunerea Comisiei Învățământului pentru pregătirea personalului bisericesc, Sfântul Sinod hotărăște:

– *Aprobă înființarea noii specializări Teologie ortodoxă didactică-Comunicare socială și relații publice – în cadrul Facultății de teologie ortodoxă din Cluj Napoca, începând cu anul universitar 2003-2004;*

– *Se va interveni la Ministerul Educației și Cercetării pentru înființarea noii specializări.*

Temei nr. 4889/2002 – Adresa Arhiepiscopiei de Alba Iulia privind propunerea de înființare în cadrul Facultății de teologie din Alba Iulia a secției Teologie didactică istorie

Prin adresa nr. 96/C/2002, Arhiepiscopia Alba Iulia solicită înființarea secției Teologie didactică – istorie, în cadrul Facultății de teologie ortodoxă din Alba Iulia.

În urma discuțiilor în plen și la propunerea Comisiei învățământului pentru pregătirea personalului bisericesc, Sfântul Sinod hotărăște:

– *Aprobă înființarea secției teologie didactică – istorie în cadrul Facultății de teologie din Alba Iulia, începând cu anul universitar 2003-2004;*

– *Se va interveni la Ministerul Educației și Cercetării pentru înființarea noii specializări.*

Temei nr. 873/2003 – Propunerea Facultății de teologie din București privind organizarea unor manifestări prilejuite de aniversarea a 100 de ani de la nașterea Părintelui Prof. Univ. Dr. Academician Dumitru Stăniloae.

Prin adresa nr.49/2003, Facultatea de teologie din București face unele propuneri privind desfășurarea manifestărilor prilejuite de aniversarea, în anul 2003, a 100 de ani de la nașterea Părintelui Profesor Dumitru Stăniloae.

În urma discuțiilor în plen și la propunerea Comisiei învățământului pentru pregătirea personalului bisericesc, Sfântul Sinod hotărăște:

– *Aprobă propunerile Facultății de teologie din București, legate de aniversarea a 100 de ani de la nașterea Părintelui Profesor Dumitru Stăniloae, după cum urmează:*

1. *Serile Dumitru Stăniloae – o seară pe lună, ultima zi de joi din lună, se vor organiza întâlniri cu personalități bisericești, teologice, culturale, care l-au*

cunoscut pe Părintele Stăniloae, vizionări de casete video și audiții, dezbateri și mese rotunde pe marginea personalității și operei marelui teolog român;

Organizator: *Fundația studenților teologi ortodocși din România.*

2. **Concurs studentesc:** "Teologia Părintelui Dumitru Stăniloae", organizat în două faze: a) test scris cu participarea tuturor doritorilor; b) concurs oral, cu premii;

Organizator: *Catedra de Teologie sistematică.*

3. **Instituirea și acordarea bursei Pr.Prof.Academician Dumitru Stăniloae,** începând cu anul universitar 2003 – 2004. Pentru primul an bursa se va acorda câștigătorului concursului Dumitru Stăniloae.

4. **Congres național al Facultăților de teologie – mai 2003, închinat comemorării a 100 de ani de la nașterea Părintelui Dumitru Stăniloae, cu tema:** "Teologia românească înainte și după Pr.Dumitru Stăniloae".

Organizatori: *Patriarhia Română și Facultatea de Teologie din București.*

5. **Amfiteatrul Dumitru Stăniloae.** Se va alcătui un proiect de amenajare și dotare pentru amfiteatrul central, care este deja consolidat, și care va purta numele Părintelui Dumitru Stăniloae.

6. **Congresul internațional de teologie: Dumitru Stăniloae: oct.- nov. 2003.**

Organizatori: *Patriarhia Română, Secretariatul de Stat pentru Culte, Universitatea din București – Facultatea de Teologie Ortodoxă.*

7. **La nivelul Facultății de Teologie Ortodoxă a Universității din București se proclamă Anul Dumitru Stăniloae.**

8. **Se va tipări un poster și un program al manifestărilor, care vor fi afișate în facultate.**

– *Toate Facultățile de teologie ortodoxă din țară vor avea în vedere asemenea manifestări prilejuite de aniversarea, în anul 2003, a 100 de ani de la nașterea Părintelui Profesor Academician Dumitru Stăniloae*

Temei nr. 859/2003 – Referatul sectorului "Învățământ" cu privire la cifrele de școlarizare propuse de către centrele eparhiale pentru școlile teologice în anul de învățământ 2003 – 2004.

La sectorul "Învățământ" al Patriarhiei Române au fost comunicate propunerile cu cifrele de școlarizare făcute de către centrele eparhiale pentru anul școlar 2003 – 2004, în școlile teologice de nivel liceal, profesional, postliceal și universitar.

Menționăm că majoritatea Facultăților de teologie, cu mici excepții, au respectat hotărârile Sinoadelor mitropolitane privind numărul de locuri solicitat pentru specializarea Teologie pastorală pentru anul universitar 2003 - 2004.

În urma discuțiilor în plen și la propunerea Comisiei învățământului pentru pregătirea personalului bisericesc, Sfântul Sinod hotărăște :

– *Aprobă cifrele de școlarizare propuse de către centrele eparhiale pentru școlile teologice de toate gradele, pentru anul școlar 2003 – 2004 care se vor comunica Ministerului Educației și Cercetării.*

Temei nr. 1064/2003 – Adresa Facultății de teologie "Patriarhul Justinian" din București cu solicitarea de a se aproba înființarea specializării Teologie – Comunicare socială și relații publice, începând cu anul de învățământ 2003 – 2004.

Prin adresa nr. 89/3.III.2003 a Facultății de teologie ortodoxă din cadrul Universității din București, înaintată cu adresa nr. 1871/2003 a Arhiepiscopiei Bucureștilor, se solicită înființarea unei noi specializări: Teologie ortodoxă didactică-Comunicare socială și relații publice, începând cu anul universitar 2003/2004.

În urma discuțiilor în plen și la propunerea Comisiei învățământului pentru pregătirea personalului bisericesc, Sfântul Sinod hotărăște:

– *Aprobă înființarea noii specializări – Teologie ortodoxă didactică-Comunicare socială și relații publice – în cadrul Facultății de teologie ortodoxă "Patriarhul Justinian" din București, începând cu anul universitar 2003-2004;*

– *Se va interveni la Ministerul Educației și Cercetării pentru înființarea noii specializări.*

Temei nr.1144/2003 – Adresa Mitropoliei Olteniei privind înființarea secției de Teologie – Comunicare socială și relații publice în cadrul Facultății de teologie a Universității din Craiova.

Înalt Prea Sfințitul Teofan, Mitropolitul Olteniei, prin adresa înregistrată la nr. 1144/2003, solicită înființarea secției Teologie – Comunicare socială și relații publice la Facultatea de teologie a Universității din Craiova, începând cu anul universitar 2003/2004.

În urma discuțiilor în plen și la propunerea Comisiei învățământului pentru pregătirea personalului bisericesc, Sfântul Sinod hotărăște:

– *Aprobă înființarea Secției de teologie – Comunicare socială și relații publice la Facultatea de teologie a Universității din Craiova, începând cu anul universitar 2003-2004;*

– *Se va interveni la Ministerul Educației și Cercetării pentru înființarea noii specializări.*

Temei nr. 1141/2003 – Adresa Facultății de Teologie Ortodoxă Dumitru Stăniloae din Iași privind înființarea secției Teologie – Comunicare socială și relații publice

Prin adresa nr.205/2003, Facultatea de teologie Dumitru Stăniloae din Iași solicită înființarea secției Teologie – Comunicare socială și relații publice, începând cu anul universitar 2003/2004.

În urma discuțiilor în plen și la propunerea Comisiei învățământului pentru pregătirea personalului bisericesc, Sfântul Sinod hotărăște:

– *Aprobă înființarea secției de Teologie – Comunicare socială și relații publice în cadrul Facultății de teologie "Dumitru Stăniloae" din Iași, începând cu anul universitar 2003-2004;*

– *Se va interveni la Ministerul Educației și Cercetării pentru înființarea noii specializări.*

Temei nr. 1143/2003 – Adresa Mitropoliei Ardealului privind solicitarea Facultății de teologie „Andrei Șaguna” din Sibiu pentru înființarea unei noi specializări: Teologie-muzică.

Prin adresa nr. 357/27.II.2003, Mitropolia Ardealului prezintă solicitarea Facultății de teologie "Andrei Șaguna" din Sibiu, de a înființa secția Teologie-muzică în cadrul Facultății, începând cu anul universitar 2003 – 2004.

În urma discuțiilor în plen și la propunerea Comisiei învățământului pentru pregătirea personalului bisericesc, Sfântul Sinod hotărăște:

– *Aprobă înființarea noii specializări de Teologie-muzică în cadrul Facultății de teologie “Andrei Șaguna”, începând cu anul universitar 2003-2004;*

– *Se va interveni la Ministerul Educației și Cercetării pentru înființarea noii specializări.*

Temei nr. 1142/2003 – Propunerile I.P.S. Bartolomeu privind Proiectul de Lege a Învățământului

În cadrul discuțiilor la Comisia învățământului pentru pregătirea personalului bisericesc, Înalț Prea Sfințitul Bartolomeu, Arhiepiscopul Vadului, Feleacului și Clujului, a prezentat aspecte legate de proiectul de Lege a învățământului, aflat în varianta a 8-a la Ministerul Educației și Cercetării, propunând înființarea unei comisii care să analizeze acest proiect.

În urma discuțiilor în plen și la propunerea Comisiei învățământului pentru pregătirea personalului bisericesc, Sfântul Sinod hotărăște:

– *Aprobă înființarea unei Comisii, formată din: P.S. Ciprian Câmpineanul, vicar patriarhal, Pr. Prof. Dr. Nicolae Necula, decanul Facultății de teologie “Patriarhul Justinian” din București și Prof. Diac. Nicu Octavian, consilier patriarhal, care să analizeze proiectul Legii învățământului și să formuleze propuneri pe marginea acestuia, care să fie prezentate la proxima ședință a Sfântului Sinod.*

Temei nr. 1002/2002 – Introducerea cursului de Apologetică în planul de învățământ al Facultăților de teologie ortodoxă.

În raportul Consiliului decanilor facultăților de teologie ortodoxă din Patriarhia Română, întrunit la Facultatea de teologie ortodoxă din Cluj-Napoca, 12-13 februarie 2002 (Temei nr. 1002/ 2002), s-a subliniat necesitatea reintroducerii temelor de Apologetică ortodoxă ca disciplină distinctă în planul de învățământ al Facultăților de teologie ortodoxă.

În urma discuțiilor în plen și la propunerea Comisiei învățământului pentru pregătirea personalului bisericesc, Sfântul Sinod hotărăște:

– *Aprobă reintroducerea cursului de Apologetică în planul de învățământ al Facultăților de teologie ortodoxă, ca disciplină distinctă de cursul de Teologie dogmatică;*

– *Problemele legate de: locul cursului de Apologetică în planul de învățământ (anul în care se va studia), obiectul disciplinei, durata de predare, modificări ce se vor opera la alte discipline din secția sistematică, vor fi discutate la proxima ședință a decanilor Facultăților de teologie ortodoxă.*

COMISIA RELAȚIILOR EXTERNE BISERICEȘTI

La invitarea Prea Fericitului Părinte Patriarh Teoctist, *I.P.S. Arhiepiscop Nifon al Târgoviștei, în calitate de raportor al Comisiei pentru relații externe bisericești*, prezintă plenului rapoartele acestei Comisii, după cum urmează:

Temei nr. 2/2003 – Referatul sectorului pentru Relații externe bisericești în legătură cu invitația adresată Prea Fericitului Părinte Patriarh Teoctist de către I.P.S. Mitropolit Serafim al Germaniei, Europei centrale și de nord, de a face o vizită oficială în Germania în perioada 8-13 mai 2003.

Din invitația adresată Prea Fericitului Părinte Patriarh Teoctist, Întâistătătorul Bisericii noastre de către I.P.S. Mitropolit Serafim al Mitropoliei ortodoxe române a Germaniei, Europei centrale și de nord, de a efectua o vizită oficială în Germania, reiese că vizita are un triplu caracter: pastoral, ecumenic și politic.

Astfel, *în planul pastoral*, în ziua de duminică, 11 mai 2003, va fi oficiată slujba de hirotonire întru arhieru a noului episcop-vicar al Mitropoliei ortodoxe române pentru Germania și Europa centrală și de nord, în persoana Cuv. arhim. Sofian Pătrunjel, cu titulatura "Brașoveanul", în catedrala mitropolitană din Nürnberg. Vor avea loc, de asemenea, întâlniri cu membrii Adunării eparhiale, cu credincioși din München, Regensburg și Berlin.

Pe plan ecumenic, vor fi organizate întâlniri cu: Cardinalul Friedrich Wetter de Freising și München, episcopul evanghelic al Bavariei, Johannes Friedrich, Cardinalul Karl Lehmann, președintele Conferințelor episcopilor catolici din Germania și cu Episcopul Manfred Kock, președintele Bisericii Evanghelice din Germania.

Pe plan politic, vor fi organizate întâlniri cu Prim-ministrul landului Bavaria, dr. Edmund Stoiber, la München și cu Președintele Germaniei, Johannes Rau, la Berlin.

De asemenea, în invitație este formulată cererea ca, din delegația oficială să facă parte câte un ierarh din cele trei provincii istorice românești.

În urma discuțiilor purtate și la propunerea Comisiei relațiilor externe bisericești, Sfântul Sinod hotărăște:

– Ia act de invitația adresată Prea Fericitului Părinte Patriarh Teoctist, de a efectua o vizită oficială în Germania, cu prilejul hirotonirii întru arhieru a noului Episcop-Vicar Sofian Brașoveanul al Mitropoliei ortodoxe române a Germaniei, Europei centrale și de nord, în perioada 8-13 mai 2003;

– Prea Fericitul Părinte Patriarh Teoctist va decide asupra componenței delegației oficiale a Bisericii Ortodoxe Române, avându-se în vedere propunerile deja făcute de I.P.S. Mitropolit Serafim.

Temei nr. 3/2003 – Referatul sectorului pentru Relații externe bisericești în legătură cu invitația adresată Bisericii ortodoxe române de către Consiliul pontifical pentru promovarea unității creștine de a participa cu doi reprezentanți la Simpozionul cu tema "Slujirea Petrină" (Roma, 21-25 mai 2003).

La Patriarhia Română, s-a primit scrisoarea Eminenței Sale, Cardinalul Walter Kasper, președintele Consiliului pontifical pentru promovarea unității creștine, însoțită de un document de lucru pe tema "Slujirii petrine". În scrisoare, Eminența Sa adresează Bisericii noastre rugămintea de a participa cu doi repre-

zentați la o dezbateră teologică a acestei teme, concretizată în convocarea unui Simpozion, programat să aibă loc la Vatican, în perioada 21-25 mai 2003.

Din informațiile existente la Patriarhia Română, la acest Simpozion au fost invitate și celelalte Biserici Ortodoxe, dintre care, de altfel, unele au și răspuns pozitiv la această invitație.

Din conținutul documentului asupra *Slujirii petrinerne* reținem următoarele:

– Slujirea episcopului Romei este definită, în principal, nu în termeni juridici, ci biblici și pastorali;

– Primatul episcopului Romei este tratat ca o slujire a unității și a dragostei, Papa fiind însă de acord că exercitarea primatului papal trebuie revizuită sau adaptată, astfel încât aceasta să devină “o slujire mai eficientă a unității”; această nouă modalitate de exercitare a primatului trebuie să îndeplinească două condiții: *a) să nu renunțe la ceea ce este esențial pentru misiunea sa și b) să fie deschisă unor situații noi;*

– Reflectarea ecumenică a acestei teme trebuie să fie un “dialog frățesc”;

– Se trece în revistă abordarea ecumenică asupra Slujirii petrinerne în dialogurile teologice oficiale și neoficiale, precum și în răspunsurile date la enciclica *Ut unum sint*;

– Se fac apoi estimări pozitive și note critice față de mai sus menționata enciclică. Ceea ce trebuie menționat ca fapt pozitiv este că “Papa invită la un dialog *răbdător și frățesc*” în legătură cu slujirea unității. Multe reacții indică o conștientizare tot mai mare a dimensiunii universale a Bisericii și, în consecință, necesitatea unei slujiri spirituale adecvate conducerii la nivel universal;

– Se face o prezentare schematică *a) a principalelor obiecții doctrinare și instituționale, ridicate în mod tradițional împotriva primatului papal; b) a unor deschideri semnificative sau înaintări în reflecția ecumenică contemporană și c) a unor sugestii practice privind exercitarea slujirii papale;*

– Un alt capitol îl reprezintă Perspectivele ecumenice, pomindu-se de la premisa formulată de Papa Ioan Paul al II-lea în enciclica *Ut unum sint*, că “principiile și modelul comuniunii respectate în primul mileniu pot rămâne paradigme pentru o viitoare restabilire a comuniunii depline cu Bisericele Ortodoxe”. Astfel, se trec în revistă perspectivele ecumenice în relațiile cu Bisericele Răsăritene, Bisericele Catolice-Răsăritene, Bisericele și comunitățile ecleziastice de tradiție anglicană și luterană, alte Biserici și comunități religioase rezultate din Reformă, precum și felul cum este abordată tema în documentele ecumenice ale Bisericii Catolice;

Concluzii:

– În perioada 12-17 noiembrie 2001, întrunirea plenară a Consiliului pontifical pentru promovarea unității creștine a ajuns la concluzia că “problema primatului papal este discutată în prezent într-un nou climat și context”;

– În enciclica *Ut unum sint*, Papa Ioan Paul al II-lea a subliniat faptul că reflecția asupra slujirii episcopului Romei, pe care a solicitat-o, trebuie îndeplinită “bineînțeleasă împreună” (95) (cu celelalte Biserici). S-a sugerat Consiliului pontifical pentru promovarea unității creștine să inițieze discuții și schimburi de idei

în diferite forme cu grupările care au trimis răspunsuri la *Ut unum sint*, fie separat, fie în grupuri de familii bisericești;

Luând cuvântul, *Prea Fericitul Părinte Patriarh Teoctist* subliniază că acest subiect este nou în dialogul teologic ortodoxo-catolic, el putând deveni o temă importantă, chiar o revelație care să deschidă noi perspective în evoluția acestui dialog. În acest sens, întrunirea de la Vatican din luna mai 2003 ar putea constitui un prilej de tatonare asupra viitorului acestui dialog, având în vedere impasul actual, cât și abordarea unei tematici noi, menită să încerce deblocarea discuțiilor.

Având în vedere spiritul invitației adresate Bisericii noastre de a participa la acest Simpozion ecumenic, la nivel academic, așa cum se redă în scrisoarea Eminenței Sale Cardinalul Walter Kasper, președintele Consiliului pontifical pentru unitatea creștină și ținând cont de conținutul documentului de lucru trimis Bisericii noastre;

Ca urmare a discuțiilor purtate în Comisia relațiilor externe bisericești și la propunerea Prea Fericitului Părinte Patriarh Teoctist, Sfântul Sinod hotărăște:

– *Ia act de invitația adresată Bisericii Ortodoxe Române de către Consiliul pontifical pentru promovarea unității creștine de a participa cu doi reprezentanți la Simpozionul cu tema "Slujirea Petrină" (Roma, 21-25 mai 2003);*

– *Aprobă delegarea a doi reprezentanți ai Bisericii Ortodoxe Române la acest Simpozion, în persoana P.S. Episcop Dr. Petroniu Sălăjanul, arhiepiscop vicar al Episcopiei Oradei, Bihorului și Sălajului și Arhidiacon. conf. univ. dr. Ioan Ică jr.*

Temei nr. 291/2003 – Referatul sectorului pentru Relații externe bisericești privind desfășurarea lucrărilor întrunirii Comitetului mixt al Conferinței Bisericilor Europene și al Consiliului Conferințelor Episcopale din Europa (București, 30 ianuarie - 2 februarie 2003).

La București, în perioada 30 ianuarie – 2 februarie 2003, s-a întrunit Comitetul mixt CBE–CCEE, în urma invitației Bisericii Ortodoxe Române, membră a CBE. Membrii Comitetului mixt au fost încântați să se întâlnească, să se roage cu Prea Fericitul Părinte Patriarh Teoctist și să slujească alături de diferite comunități creștine din București.

În discursul inaugural, Prea Fericitul Părinte Patriarh Teoctist a vorbit cu căldură despre prietenia sa ecumenică cu Papa Ioan Paul II și a mulțumit CBE și Bisericilor sale membre pentru sprijinul acordat poporului român confruntat cu problemele sărăciei și schimbărilor economice și sociale din România ultimului deceniu.

Pe parcursul lucrărilor, unul dintre punctele centrale ale preocupărilor membrilor Comitetului mixt l-a constituit perspectiva conflictului armat cu Irakul. Toți liderii lumii au obligația serioasă de a apăra bunul comun global față de orice amenințare la adresa păcii. Inspirați de învățătura Evangheliei "*Binecuvântați sunt făcătorii de pace că ei se vor chema fiii lui Dumnezeu*" (Matei 5, 9), creștinii din Europa sunt angajați, prin *Charta oecumenica*, în rezolvarea non-violentă a conflictelor. Comitetul mixt se adresează liderilor mondiali rugându-i să acționeze conform legilor internaționale, normelor morale și prin mijloacele non-violente

aflăte la dispoziție, pentru a rezolva impasul prezent și a asigura adevărata dreptate și pace.

Moștenirea creștină a Europei nu este o simplă moștenire a trecutului, ci o forță a viitoarei coeziuni a Europei și a valorilor sale.

C.B.E. este angajată într-un program intens de pregătire a adunării de la Trondheim, din iunie 2003, când membrii C.B.E. în Comitetul mixt își vor încheia mandatul. În semn de recunoștință pentru tot ceea ce s-a realizat în acești ultimi ani, nu mai puțin *Charta oecumenica*, Comitetul mixt a abordat, de asemenea, și inițiativele viitoare. S-a analizat cum să se promoveze contactele semnificative dintre conducătorii bisericești, politicienii și formatorii de opinie din Europa. Comitetul mixt propune ca o a treia Adunare ecumenică europeană să aibă loc în 2007 într-o țară din Europa răsăriteană cu tradiție ortodoxă, constituindu-se astfel fundamentul și spiritul adunărilor de la Basel (1989) și Graz (1997).

În referat se arată că, în continuarea acestei întruniri, la Brașov, în perioada 3-4 februarie 2003, s-a desfășurat seminarul "*Charta oecumenica și Bisericile din România*", organizat de către AIDRom la centrul de conferințe *Casa Speranței* din Brașov. La acest seminar au participat, pe lângă reprezentanți ai Bisericilor creștine din România (ortodoxă, romano-catolică, greco-catolică, evanghelică, evanghelică-luterană, reformată, armeană și anglicană), membre AIDRom, și Dr. Keith Clements, secretar general al Conferinței Europene a Bisericilor (KEK), Pr. Prof.dr. Viorel Ioniță, director de studii KEK și Dra Sarah Numico reprezentând Consiliul Conferinței Episcopale din Europa (CCEE).

Din delegația Bisericii Ortodoxe Române au făcut parte: P.S. Ciprian Câmpineanul, episcop-vicar patriarhal, delegatul Prea Fericitului Părinte Patriarh Teoctist, P.S. Visarion Rășinăreanu, episcop-vicar al Arhiepiscopiei Sibiului și reprezentanți ai Bisericii Ortodoxe din unele eparhii ale Patriarhiei Române.

Seminarul *Charta oecumenica și Bisericile din România* s-a bucurat de un real succes, toți participanții apreciind atmosfera deschisă și frățească în care s-au desfășurat lucrările. De asemenea, Keith Clemens, secretarul general al Conferinței Europene a Bisericilor a apreciat nivelul înalt al discuțiilor, precum și interesul deosebit al participanților pentru *Charta oecumenica* și dezvoltarea ecumenismului.

În urma discuțiilor purtate și la propunerea Comisiei relațiilor externe bisericești, Sfântul Sinod hotărăște:

– *la act de desfășurarea lucrărilor întrunirii Comitetului mixt al Conferinței Bisericilor Europene și al Consiliului Conferințelor Episcopale din Europa (București, 30 ianuarie - 2 februarie 2003) și a seminarului Charta oecumenica și Bisericile din România (Brașov 3-4 februarie 2003);*

– *Ierarhii eparhioți să facă cunoscut preoților din eparhiile pe care le păstoresc conținutul Chartei Oecumenica, prin intermediul conferințelor preoțești și prin publicarea acestui document în presa bisericească locală, pentru crearea unui climat cât mai favorabil cooperării ecumenice.*

Temei nr. 4929/2002 – Referatul sectorului pentru Relații externe bisericești în legătură cu organizarea și desfășurarea Săptămânii de rugăciune pentru unitatea creștină (București, 18-25 ianuarie 2003).

În fiecare an, în penultima săptămână din luna ianuarie, se organizează pe plan internațional, la inițiativa Consiliului Ecumenic al Bisericilor, Săptămâna de rugăciune pentru unitatea creștină.

În anul 2003, la împlinirea unui deceniu de împreună rugăciune a Bisericilor creștine din București, Săptămâna de rugăciune pentru unitatea creștină a invitat pe toți creștinii să reflecteze la bogăția sufletească a fiecărei persoane, creată după chipul lui Dumnezeu și care se cere a fi desăvârșită prin asemănarea cu Creatorul său, cu credința de nezdruncinat că *“această comoară o avem în vase de lut”* (II Cor. 4, 7).

În urma discuțiilor purtate, la propunerea Comisiei relațiilor externe bisericești Sfântul Sinod hotărăște:

– Ia act de desfășurarea Săptămânii de rugăciune pentru unitatea creștină 2003 în România (18-25 ianuarie 2003).

Temei nr. 4926/2002 – Referat privind desfășurarea lucrărilor celei de-a patra Întruniri mondiale a familiilor și a Congresului internațional teologic pastoral (Manila, Filipine, 22-26 ianuarie 2003).

Ca urmare a invitației Eminenței Sale Cardinalul Alfonso Lopez Trujillo, președintele Consiliului pontifical pentru familie, P.S. Episcop-vicar patriarhal Vincențiu Ploieșteanu, secretarul Sfântului Sinod a participat, în perioada 22-26 ianuarie 2003, ca delegat al Prea Fericitului Părinte Teoctist, la Manila, Filipine, la cea de a IV-a Adunare mondială a familiei.

Adunarea a avut ca temă: *“Familia creștină – O veste bună pentru al III-lea mileniu”*. Lucrările Adunării s-au desfășurat în Palatul congreselor din Manila, la acestea participând peste 6000 de delegați, romano-catolici în majoritate, anglicani, metodiști, luterani.

Din partea Bisericii Ortodoxe au participat două delegații, una a Patriarhiei Moscovei și delegatul Bisericii Ortodoxe Române. Biserica Romano-Catolică din România a fost reprezentată de I.P.S. Arhiepiscop și Mitropolit Ioan Robu și P.S. Episcop Alexandru Mesian.

Lucrările Adunării au început în ziua de 22 ianuarie, printr-un cuvânt de salut din partea Arhiepiscopului de Manila, Cardinalul Sin.

Reprezentantul Patriarhiei Române a citit în plenul Adunării textul scrisorii Prea Fericitului Părinte Patriarh Teoctist, care a apreciat interesul arătat de organizatori familiei creștine, prin organizarea acestei Adunări mondiale, în această perioadă de mari agresiuni împotriva familiei și valorilor ei, arătând preocuparea Bisericii Ortodoxe Române pentru întărirea și protecția familiei - *“Biserica cea mică”*, temelie a comunității creștine.

În ziua a III-a reprezentantul Patriarhiei Române a ținut în plen conferința: *“O mărturie a dialogului ecumenic: Congresul internațional al familiei și viața la începutul unui nou mileniu creștin”*.

În mesajul Adunării s-a evidențiat exemplul bun pe care o familie creștină îl poate oferi, condamnându-se surogatele pe care societatea contemporană, desacralizată, le oferă ca alternativă.

În ziua de 26 ianuarie, a avut loc o celebrare euharistică la care au participat aproape 2 milioane de oameni. În cuvântul său Cardinalul Lopez Trujillo s-a adresat reprezentantului Patriarhiei Române, mulțumindu-i pentru participare și omagiind Biserica Ortodoxă Română pentru deschiderea ecumenică arătată.

Eminența sa a arătat că în anul 2004, împreună cu Patriarhia Română, Consiliul pontifical pentru familie va încerca să organizeze un nou Congres internațional la București, urmând ca în anul 2006, a V-a Adunare mondială a familiei să fie organizată în Spania.

În urma discuțiilor purtate și la propunerea Comisiei relațiilor externe bisericești, Sfântul Sinod hotărăște:

– *Ia act de desfășurarea, de conținutul și rezultatele lucrărilor celei de-a patra Întruniri mondiale a familiei și a Congresului internațional teologic pastoral (Manila, Filipine, 22-26 ianuarie 2003).*

Temei nr. 3815/2002 – Referat privind lucrările celei de a X-a Întâlniri de dialog bilateral dintre Biserica Ortodoxă Română și Biserica Evanghelică din Germania (EKD) (Cluj-Napoca, 14-20 noiembrie 2002).

În zilele de 14 - 20 noiembrie 2002, s-au desfășurat lucrările celei de a X-a Întâlniri de dialog bilateral dintre Biserica Ortodoxă Română și Biserica Evanghelică din Germania, care a avut loc la Cluj-Napoca.

Din partea Bisericii Evanghelice din Germania a participat o delegație condusă de Eminența Sa Episcopul Rolf Koppe, coordonatorul departamentului ecumenic și al relațiilor cu străinătatea din cadrul EKD.

Din partea Bisericii Ortodoxe Române au participat: I.P.S. Mitropolit Serafim al Mitropoliei ortodoxe române a Germaniei, Europei centrale și de nord, președintele delegației române, împreună cu profesori și teologi ortodocși români din țară și străinătate.

Tema celei de a X-a Întâlniri de dialog bilateral dintre Biserica Ortodoxă Română și Biserica Evanghelică din Germania a fost: *“Ființa și unitatea Bisericii lui Hristos – Diversitatea Bisericilor în istorie”*.

Sesiunea de dialog a abordat modul nostru specific de a înțelege ființa Bisericii, unitatea ce există în Hristos și condițiile pentru o concretizare a unității vizibile în comuniunea euharistică.

Potrivit statutului său, EKD este o comunitate de Biserici cu mărturisiri de credință diferite. Bisericile membre sunt autonome în organizare și învățătură; în același timp, pe baza unor discuții fundamentale asupra învățaturii de credință dintre Bisericile luterane și reformate, există între ele comuniune învățătoarească (predicatorială) și euharistică. EKD înțelege această formă de comuniune bisericească ca modalitate de expresie a unității vizibile a Bisericii lui Iisus Hristos. Bisericile Evanghelice disting între temelia Bisericii și forma acesteia. Potrivit textului de la I Cor. 3, 11, temelia Bisericii este singur Iisus Hristos. Diferitele slujiri bisericești, ca și rânduiala exterioară sunt, dimpotrivă, modificabile.

Teologii români ortodocși au subliniat faptul că Biserica Ortodoxă este identică cu Biserica cea una a lui Iisus Hristos și că ea se află într-o neîntreruptă continuitate cu Biserica perioadei apostolice. Biserica Ortodoxă *“are pe Însuși Hristos, Care este prezent în ea cu Trupul Său jertfit și înviat, drept cea mai profundă temelie a ei. Unitatea ei este de factură ontologică sau, mai bine spus, ea este o unitate supraontologică”* (Pr.Dumitru Stăniloae). În învățătura ei, în forma și în structurile ei, Biserica Ortodoxă păstrează întreg adevărul credinței așa cum aceasta a fost descoperită Apostolilor prin Hristos și așa cum este trăită din generație în generație.

S-au constatat puncte comune în modul nostru de a înțelege Biserica, acestea fiind totuși încă limitate. În orizontul prezentării sumare a conștiinței eclesio-logice de sine a celor două Biserici, se consideră că există, în elementele esențiale, o convergență demnă de reținut.

Pentru a înainta pe drumul către o diversitate reconciliată este nevoie, din perspectiva ortodoxă, să se clarifice conținutul și criteriile, considerate de ambele părți ca fiind indispensabile, ce pot contribui la recunoașterea reciprocă drept concretizare a Bisericii una, sfântă, sobornicească și apostolească.

Ca urmare a discuțiilor purtate și la propunerea Comisiei relațiilor externe bisericești, Sfântul Sinod hotărăște:

– *La act de lucrările celei de a X-a întâlniri de dialog bilateral dintre Biserica Ortodoxă Română și Biserica Evanghelică din Germania (EKD) (Cluj-Napoca, 14-20 noiembrie 2002);*

– *Exprimă dorința de continuare și pe viitor a dialogului, pe teme precum “Preoția” și “Sinoadele ecumenice”;*

– *Exprimă speranța unei intensificări a procesului de receptare, de ambele părți, a rezultatelor dialogului, la nivel academic, în procesul de învățământ și în viața comunităților celor două Biserici, prin publicarea, atât în România cât și în Germania, a rezultatelor dialogului, astfel încât să se încurajeze, în acest mod, o mai bună înțelegere a altor tradiții creștine.*

Temei nr. 616/2003 – Referatul sectorului pentru Relații externe bisericești privind unele propuneri de completare a textului viitoarei Constituții europene.

Extinderea Uniunii Europene constituie cea mai mare provocare la începutul secolului XXI. Acest proiect de reunificare a Europei nu poate fi desăvârșită fără realizarea reformei instituționale, care să asigure funcționarea eficientă a Uniunii Europene.

În acest context, în ziua de 28 ianuarie 2003 a avut loc întâlnirea dintre Prea Fericitul Părinte Patriarh Teoctist și D-na Hildegard Puwak, ministrul Integrării europene, cu privire la unele amendamente care pot fi aduse viitoarei Constituții europene. În urma acestei întâlniri, s-a hotărât constituirea unei Comisii, formată din P.S. Ciprian Câmpineanul, episcop-vicar Patriarhal, Pr. prof. univ. acad. Dumitru Popescu, Pr. Michael Tiță, consilier patriarhal, Pr.Prof. Isidor Martincă, decanul Facultății de Teologie romano-catolică din București, Dl lect. univ. Laurențiu Tănase, secretar de Stat pentru Culte și reprezentanți ai Ministerului Integrării Europene. În urma discuțiilor din cadrul acestei Comisii, la inițiativa Bise-

ricii Ortodoxe Române, s-a propus următorul amendament, care să fie înaintat forurilor decizionale europene spre includerea sa în preambulul Tratatului Convenției, ca o completare a unui amendament anterior propus de Dl. Elmar Brok, membru în Parlamentul european: *“Statele membre și cetățenii Uniunii Europene...(sunt) conștienți de istoria lor și de valorile universale indivizibile ale demnității umane, libertății, egalității și solidarității, precum și moștenirii sale religioase, preponderent creștină”*.

În referat se arată că motivele care au stat la baza propunerii de amendament, au fost formulate de sus-numita comisie, avându-se în vedere și observațiile făcute de I.P.S. Mitropolit Daniel al Moldovei și Bucovinei. Acestea sunt următoarele:

Poporul român a apărut în istorie ca popor creștin; creștinismul românesc de origine apostolică a constituit un element fundamental de unitate spirituală, culturală și de progres. Ortodoxia românească este singura Ortodoxie latină, fiind, de aceea, o punte de legătură între Răsărit și Apus, așa cum a fost reliefat și de Sanctitatea Sa, Papa Ioan Paul al II-lea în cursul vizitei sale în România.

Din punct de vedere religios, România se prezintă ca o Europă în miniatură, prin conviețuirea, alături de Biserica Ortodoxă majoritară și de Biserica Romano-Catolică, și a altor Biserici și confesiuni creștine și credințe religioase.

Păstrându-și identitatea spirituală proprie, modelată în decursul istoriei, alături de celelalte țări europene, contribuția României va mări valoarea tezaurului spiritual și cultural european (*Declarația cultelor religioase pentru integrarea României în Uniunea Europeană, 2000*).

La cele de mai sus, putem adăuga următoarele:

1. Populația Europei este numeric majoritar creștină, Europa având rădăcini creștine și o pronunțată identitate creștină.

2. Ideea unei Europe unite a aparținut unor politicieni de orientare creștin-democrată precum: Adenauer, Monet, De Gasperi și Spaak, care preconizau crearea unei comunități economice, vizând realizarea unei comunități culturale și politice, întemeiată în primul rând pe creștinism și apoi pe cultura greacă și latină.

3. Morala creștină, bazată pe tradiția Profeților și a Evangheliei, precum și opera social-caritativă sau filantropică a Bisericilor au inspirat societății civile idealurile de respect pentru demnitatea umană, egalitatea oamenilor în fața lui Dumnezeu, lupta pentru libertate a popoarelor și persoanelor, lupta pentru dreptate socială, protecția socială a săracilor, bătrânilor, copiilor, bolnavilor, străinilor. Există azi în Europa mulți creștini care, deși nu mai practică religia lor proprie, sau au părăsit Biserica, totuși mai păstrează într-o formă laicizată idealurile umaniste inspirate din tradiția iudeo-creștină.

4. Secole de-a rândul, cultura europeană în diversitatea ei, de la literatură, artă, muzică, până la nume de localități și străzi, a fost inspirată în mare parte de Biblie și de spiritualitatea creștină, de sărbătorile creștine, de sfinții Bisericii, de cler și laici creștini, de mari misionari ca Fericitul Augustin pentru Anglia, Sf. Bonifaciu pentru Germania, Sf. Chiril și Metodie pentru popoarele slave, de reformatori ca Luther și Calvin, de muzicieni creștini ca Beethoven, de artiști ca Michelangelo ș.a.

Luând cuvântul, Prea Fericitul Părinte Patriarh Teoctist arată că acest demers al Bisericii Ortodoxe Române, la care s-au raliat și alte Biserici și instituții din România, este foarte important, în situația actuală, în care există deja, în context paneuropean, o dezbatere largă asupra textului Convenției europene, în general și, în ceea ce privește aspectele spirituale pe care aceasta ar trebui să le conțină, în special.

În urma discuțiilor purtate în plen și la propunerea Comisiei relațiilor externe bisericești, Sfântul Sinod hotărăște:

– *la act, cu aprobare, de amendamentul propus spre includere în preambulul Tratatului Convenției europene.*

Temei nr. 997/2003 – Referatul sectorului pentru Relații externe bisericești în legătură cu participarea I.P.S. Mitropolit Daniel al Moldovei și Bucovinei la lucrările Prezidiului Conferinței Bisericilor Europene (Atena, 26 februarie – 2 martie 2003).

La invitația Prea Fericitului Christodoulos, Arhiepiscopul Atenei și al întregii Elade, membrii prezidiului CBE s-au întrunit la Atena, în ședință de lucru, în perioada 26 februarie – 2 martie 2003.

Joi, 27 februarie, Prea Fericitul Arhiepiscop Christodoulos a primit, la reședința sa din Atena, pe toți membrii prezidiului CBE, asigurându-i de faptul că Biserica Ortodoxă a Greciei va susține în continuare activitatea Conferinței Bisericilor Europene, mai ales acum, când în Europa este necesară o implicare intensă a Bisericilor în menținerea și promovarea valorilor europene inspirate preponderent din moștenirea religioasă și culturală creștină.

În centrul atenției lucrărilor prezidiului CBE a fost pregătirea pentru cea de a 12-a Adunare Generală a CBE, ce va avea loc în perioada 25 iunie – 2 iulie 2003, la Trodheim, Norvegia.

Tema centrală a Adunării, asupra căreia vor reflecta Bisericile europene, este *“Iisus Hristos vindecă și reconciliază. Mărturia noastră în Europa”*. Sunt așteptați 700 de participanți oficiali și alte sute de vizitatori și pelerini în acest vechi oraș medieval de pelerinaj. Documentul de lucru a fost trimis Bisericilor membre ale CBE, în vederea pregătirii delegațiilor pentru adunarea de la Trodheim, dar și pentru a sensibiliza Bisericile în privința mărturiilor comune, în Europa de azi.

O atenție deosebită a fost acordată evaluării lucrărilor Comitetului mixt CBE-CCEE, ținut la București în perioada 30 ianuarie - 2 februarie 2003, adică de colaborare între romano-catolici, ortodocși și protestanți în Europa. A fost apreciată propunerea acestui Comitet de a organiza o consultație privind receptarea de către toate Bisericile Europei a documentului *Charta oecumenica*, precum și propunerea de a fi organizată în 2007 o altă adunare a tuturor Bisericilor Europei, adică a treia, după cele de la Basel și Graz. A fost apreciată dorința Bisericii Ortodoxe Române și a altor Biserici din România, ca această Adunare paneuropeană creștină să aibă loc la București. Se așteaptă o invitație oficială în acest sens din partea Bisericii noastre și a celorlalte Biserici din România, membre în Conferința Bisericilor Europene și în Consiliul Conferințelor Episcopale (Catolice) Europene (CBE-CCEE). A fost scoasă în evidență atât deschiderea ecumenică a Bisericilor

din România pe plan internațional, cât și promovarea înțelegerii și cooperării între Biserici pe plan național.

Prezidiul CBE, întrunit la Atena, și-a exprimat acordul, în scris, cu propunerea Guvernului Greciei ca în timpul Jocurilor olimpice din 2004 să înceteze orice conflict armat în lume, după cum era vechea tradiție grecească a Jocurilor olimpice.

Lucrările Prezidiului CBE întrunit la Atena au contribuit la o bună pregătire a Adunării viitoare a CBE de la Trodheim.

Luând cuvântul, *I.P.S. Mitropolit Daniel al Moldovei și Bucovinei* aduce unele precizări în legătură cu cele prezentate în referat, în special în ceea ce privește propunerea ca viitoarea Adunare paneuropeană creștină să se desfășoare în România, deoarece este binecunoscută evlavia poporului român și deschiderea ecumenică a Bisericii noastre. În acest sens, ar fi utilă o întâlnire între reprezentanți ai Bisericii Ortodoxe Române cu cei ai Bisericilor Catolice și Protestante din România, pentru consultări în vederea formulării unei invitații comune.

Prea Fericitul Părinte Patriarh Teoctist consideră că se poate exprima un acord de principiu al Bisericii noastre în ceea ce privește organizarea în anul 2007 a respectivei adunări paneuropene în România.

Ca urmare a discuțiilor purtate, a precizărilor aduse și la propunerea Comisiei relațiilor externe bisericești, Sfântul Sinod hotărăște:

– *În act de participarea I.P.S. Mitropolit Daniel al Moldovei și Bucovinei la lucrările Prezidiului Conferinței Bisericilor Europene (Atena, 26 februarie – 2 martie 2003);*

– *O eventuală invitație de organizare în România a celei de a treia Adunări paneuropene a CBE se va trimite numai după consultări cu Biserica Romano-Catolică și cu celelalte Biserici din România, membre în Conferința Bisericilor Europene, precum și cu autoritățile de Stat.*

Temei nr. 118/2003 - Referat al sectorului „Comunități externe” în legătură cu activitatea pastoral-misionară pe anul 2002 a I.P.S. Mitropolit Petru al Basarabiei.

În referat se arată faptul că în cursul anului 2002, I.P.S. Mitropolit Petru al Basarabiei a desfășurat o bogată activitate pastorală, administrativă și liturgică pentru păstoria preoților și credincioșilor din cuprinsul Mitropoliei Basarabiei, constând în: oficierea a 76 slujbe arhieresti, participarea la slujba de sfințire a pietrei de temelie a mai multor biserici din cuprinsul Mitropoliei și la resfințirea unor biserici, efectuarea a 47 vizite pastorale, culturale și misionare în cuprinsul Mitropoliei, efectuarea a 13 vizite frățești la eparhiile din cuprinsul Bisericii Ortodoxe Române, participarea la întâlniri cu oameni de știință, cultură și artă, cu deputați din Parlamentul Republicii Moldova, cu reprezentanți ai Guvernului Republicii Moldova, precum și întâlniri cu personalități și oficialități din alte țări, preoți și credincioși. De asemenea, cu ocazia Sărbătorii naționale a României (1 Decembrie), a oficiat slujba Te-Deum-ului în Piața Marii Adunări Naționale din Chișinău.

Înalt Prea Sfinția Sa a participat la toate ședințele Sfântului Sinod și ale Adunării Naționale Bisericești și, în calitate de Chiriarh, a prezidat Adunarea epar-

hială a Mitropoliei Basarabiei din 7 martie 2002, ședințele cu consilierii eparhiali și a participat la ședințele de lucru în protopopiatele Cahul și Chișinău.

În plan editorial, I.P.S. Mitropolit Petru a coordonat apariția publicației eparhiale "Luminătorul", sub egida societății "Mitropolitul Varlaam", precum și pagina permanentă pe care Mitropolia Basarabiei o deține în publicația "Flux", cea mai prestigioasă și de mare tiraj din Republica Moldova.

În urma celor expuse, a lămuririlor aduse în plen de I.P.S. Mitropolit Petru și la propunerea Comisiei pentru relațiile externe bisericești, Sfântul Sinod hotărăște:

– *În act de activitatea misionar-pastorală, culturală și liturgică a I.P.S. Mitropolit Petru al Basarabiei desfășurată în cursul anului 2002.*

Temei nr.48/2003 - Referat al sectorului Comunități externe în legătură cu activitatea pastoral-misionară desfășurată de I.P.S. Mitropolit Serafim al Mitropoliei ortodoxe române a Germaniei, Europei centrale și de nord în anul 2002.

În referat se arată faptul că în anul 2002, Întâistătorul Mitropoliei ortodoxe române a Germaniei, Europei centrale și de nord și clerul pe care îl păstorește au desfășurat o rodnică activitate atât pastoral-misionară, cât și administrativă și ecumenică.

Activitatea I.P.S. Mitropolit Serafim s-a desfășurat pe mai multe planuri, între care: participări la sesiunile de lucru ale Sfântului Sinod al Bisericii Ortodoxe Române și ale Adunării Naționale Bisericești, participări în România la diferite momente din viața Bisericii mame, prezidarea ședințelor de lucru ale organelor eparhiale (Adunarea eparhială, Consiliul eparhial).

În exercitarea îndatoririlor chiriarhale, Înalt Prea Sfinția Sa a hirotonit și instalat preoți în parohiile din cuprinsul Mitropoliei, a vizitat canonic, a slujit și a predicat în parohii românești din Austria și Germania, a participat la manifestări cu caracter cultural-național și ecumenist în cuprinsul eparhiei sau în alte țări, a efectuat vizite frățești la eparhiile Bisericii noastre din România și din străinătate.

În ceea ce privește activitatea culturală și de promovare a scrisului teologic, Înalt Prea Sfinția Sa a vegheat la continua editare a periodicului "Deisis" și a buletinului oficial al Eparhiei, intitulat "Scrisoare duhovnicească", iar în planul educației religioase s-a insistat pe catehizarea copiilor și a tinerilor. De asemenea, Înalt Prea Sfinția Sa urmărește îndeaproape funcționarea Școlii de pictură bisericească de la Centrul eparhial, frecventată de mai mulți români și germani, amintindu-se că biserica mitropolitană cu picturile ei în frescă, a devenit un punct de atracție nu numai pentru români, ci și pentru străinii care o vizitează.

În urma celor expuse și la propunerea Comisiei pentru relațiile externe bisericești, Sfântul Sinod hotărăște:

– *În act de activitatea misionar-pastorală, liturgică, culturală și ecumenică desfășurată de I.P.S. Mitropolit Serafim al Mitropoliei ortodoxe române a Germaniei, Europei centrale și de nord în cursul anului 2002.*

Temei nr. 236/2003 - Referat al sectorului „Comunități Externe” în legătură cu activitatea pastoral-misionară desfășurată în anul 2002 de către I.P.S. Mitropolit Iosif al Mitropoliei ortodoxe române a Europei occidentale și meridionale.

În cursul anului 2002, Întâistătătorul Mitropoliei ortodoxe române a Europei occidentale și meridionale, I.P.S. Mitropolit Iosif, secondat îndeaproape de P.S. Episcop-vicar Siluan Marsilianul, a desfășurat o rodnică activitate atât pastoral-misionară, cât și administrativă și ecumenică, bucurându-se de apreciere în rândul clerului și credincioșilor ortodocși români din cadrul Mitropoliei.

Astfel, activitatea I.P.S. Mitropolit Iosif s-a desfășurat pe mai multe planuri, între care: participări la sesiunile de lucru ale Sfântului Sinod al Bisericii Ortodoxe Române și ale Adunării Naționale Bisericești, participări în România la diferite momente din viața Bisericii noastre, prezidarea Adunării eparhiale și a Consiliului eparhial.

I.P.S. Mitropolit Iosif și-a îndeplinit atribuțiile chiriarhale, hirotonind 5 preoți și diaconi, hirotesind duhovnici, citeți și cântăreți, vizitând canonic și oficiind slujbe religioase în parohiile din cuprinsul Mitropoliei, efectuând vizite frățești în eparhiile Bisericii noastre din România și din străinătate.

În planul activității ecumenice, I.P.S. Mitropolit Iosif a participat la "*Al doilea colocviu internațional despre relațiile culturale cu Ortodoxia*", organizat de Centrul de studii religioase comparate Edoardo Agnelli Torino (Torino – 23 - 24 mai), susținând conferința "La vie spirituelle comme chemin de salut: le rôle de la paternité spirituelle".

Anul 2002 a marcat pentru Mitropolia ortodoxă română a Europei occidentale și meridionale o apropiere însemnată și față de comunitățile care nu sunt în comuniune cu Patriarhia Română, amintindu-se că parohia „*Pogorârea Sfântului Duh*” din Liège (Belgia), la inițiativa parohului, Pr. Mircea Coșofreț, și din dorința întregii obști a credincioșilor, a hotărât să treacă sub jurisdicția Mitropoliei ortodoxe române a Europei occidentale și meridionale, cu data semnificativă de 1 decembrie 2002.

În același plan este amintit și faptul că între Mitropolie și parohia românească *Sfinții Arhangheli Mihail, Gavriil și Rafail* din Paris (rue Jean de Beauvais), s-au stabilit contacte tot mai strânse și mai sincere, realizându-se o colaborare în diferite domenii extraliturghice între cler și credincioși (social, artistic).

După expunerea referatului în plen, *Prea Fericitul Părinte Patriarh Teoctist* l-a invitat pe Prea Sfințitul Episcop-vicar Siluan Marsilianul să ia cuvântul.

P.S. Episcop-Vicar Siluan Marsilianul abordând aspecte ale activității misionar-pastorale, a ținut să precizeze efectele negative ale imigrației românești în Europa occidentală și meridională, care în ultima vreme a devenit deosebit de mare. În ce privește activitatea în concret depusă de Prea Sfinția Sa, amintește că, din încredințarea I.P.S. Mitropolit Iosif, a vizitat parohiile din cuprinsul Mitropoliei, a vizitat, de asemenea, închisorile unde se află și români și că, în ultimul timp, Mitropolia s-a implicat în relația cu instituțiile statului francez, privind minorii și prostituția. Încheind, Prea Sfinția Sa a adus mulțumiri membrilor Sfântului Sinod pentru sprijinul acordat Mitropoliei în cursul anului 2002.

În urma celor prezentate, a lămuririlor aduse de P.S. Episcop-vicar Siluan Marsilianul și la propunerea Comisiei pentru relațiile externe bisericești, Sfântul Sinod hotărăște:

– *Ia act de activitatea misionar-pastorală desfășurată în anul 2002 de către I.P.S. Mitropolit Iosif al Mitropoliei ortodoxe române a Europei occidentale și meridionale, secondat de P.S.Episcop-vicar al Mitropoliei Siluan Marsilianul.*

Temei nr.235/2003 - Referat al sectorului „Comunități externe” în legătură cu activitatea pastoral-misionară desfășurată de I.P.S. Arhiepiscop Nicolae al Arhiepiscopiei ortodoxe române în America și Canada în anul 2002.

În referat se arată că în cele 5 luni de arhipăstorire în cadrul Arhiepiscopiei ortodoxe române în America și Canada, I.P.S.Arhiepiscop Nicolae a străbătut continentul nord-american pentru a vizita pastoral și canonic parohiile (14 în SUA și 11 în Canada) și a înțelege problemele și frământările comunităților ortodoxe românești locale.

Vizitele canonic-pastorale au cuprins întâlniri duhovnicești cu preoții și credincioșii și conferințe care să întărească activitatea păstorească a preotului și unitatea credincioșilor ortodocși români în jurul acestora. Constatările preliminare se referă la faptul că problemele sunt diferite de la o parohie la alta, în funcție de vechimea lor și de numărul credincioșilor români din respectiva zonă; sunt parohii vechi în orașele mari care au nevoie de locașuri de cult mai mari, potrivite pentru numărul mare de noi imigranți români din ultimii ani; parohiile noi se luptă cu problemele începutului: necesitatea unui locaș de cult, a fondurilor pentru administrarea parohiei și, în mod special, organizarea misiunii printre români.

Vizitele pastorale au cuprins și întâlniri cu reprezentanții României în SUA și Canada, respectiv cu ambasadorii sau consulii români din Washington, New York, Chicago, Toronto, ca și întâlniri cu primarii sau viceprimarii orașelor vizitate (Calgary, Edmonton).

I.P.S. Arhiepiscop Nicolae a hirotonit în diacon și apoi în preot pe doi tineri teologi care au primit sarcina a două din misiunile noi organizate în S.U.A., în Rochester și în Las Vegas.

Pe data de 13 octombrie, Înalt Prea Sfinția Sa a sfințit biserica Parohiei „Cuvioasa Parascheva” din Boston, înființată în urmă cu 6 ani (1996), evenimentul constituind o încununare a eforturilor preotului paroh și a credincioșilor din Boston care s-au bucurat și de participarea P.S.Episcop Gherasim al Râmnicului, aflat în vizită în SUA.

Referatul amintește și participările I.P.S.Arhiepiscop Nicolae la întâlnirile cu caracter inter-ortodox în cadrul SCOBA și OCA, precum cele cu caracter ecumenic, între care participarea I.P.S.Sale, în data de 5 august 2002, ca delegat al Bisericii Ortodoxe Române, la conferința organizată la Washington de Consiliul Ecumenic al Bisericilor pe tema “*Beyond 11 sept. Implications for US Churches and the World*”.

După prezentarea referatului, Prea Fericitul Părinte Patriarh Teoctist a rugat pe Înalt Prea Sfințitul Arhiepiscop Nicolae să ia cuvântul.

I.P.S. Arhiepiscop Nicolae, dintru început, a dorit să aducă mulțumiri Prea Fericitul Părinte Patriarh Teoctist, membrilor delegației Bisericii Ortodoxe Române care au participat la evenimentul hirotonirii ca arhiereu și a instalării Sale canonice ca arhiepiscop, din luna iulie 2002, la Montreal, Canada, clerul și credincioșii Arhiepiscopiei rămânând încredințați că vizita delegației Bisericii noastre pe continentul american constituie un act de încurajare, după ani de căutări în vederea alegerii unui succesor în scaunul vrednicului de pomenire Arhiepiscopul

Victorin. Înalt Prea Sfințitul Nicolae a arătat, în continuare, că a pornit la drum cu vizitarea parohiilor din cadrul Arhiepiscopiei, prilej cu care a constatat că există parohii românești bine organizate, dar că după 1990, cerințele pastorale sunt altele: este nevoie de mai multe biserici și de preoți bine pregătiți, pentru a putea veni astfel în întâmpinarea nevoilor religioase ale credincioșilor români emigranți, în majoritate tineri.

Înalt Prea Sfinția Sa a subliniat apoi faptul că una din preocupările sale misionare este trezirea conștiinței preoțești în exercitarea misiunii pastorale în cadrul parohiilor aflate sub jurisdicția Arhiepiscopiei. Pe de altă parte, la întâlnirile organizate de SCOBA și la cele cu primarii și viceprimarii din orașele vizitate, I.P.S. Sa a constatat o mare deschidere față de nevoile Arhiepiscopiei, constatare desprinsă și din întâlnirile cu reprezentanții diplomați ai României în America și Canada.

O altă preocupare a Înalt Prea Sfinției Sale este aceea a realizării unității ecleziastice a tuturor românilor de pe continentul american, în acest sens, exprimându-și dorința de a-l invita pe I.P.S. Arhiepiscop Nathanael la dialog. I.P.S. Arhiepiscop Nicolae a propus chiar constituirea unei conferințe a tuturor preoților din cele două eparhii românești din America, în cadrul căreia preoții să se cunoască și să ajungă la soluții acceptate de ambele părți. Aceste inițiative nu s-au concretizat până acum, întrucât I.P.S. Arhiepiscop Nathanael nu a arătat interes față de acestea, dar I.P.S. Arhiepiscop Nicolae și-a exprimat speranța că, în cele din urmă, I.P.S. Nathanael va răspunde acestei inițiative.

În continuare, I.P.S. Arhiepiscop Nicolae subliniază, ca o realizare deosebit de importantă și ca un eveniment major în viața eparhiei pe care o păstorește, mutarea sediului Arhiepiscopiei de la Detroit la Chicago, precum și faptul că la scurt timp după stabilirea reședinței și a Centrului eparhial la Chicago, I.P.S. Sa a primit o ofertă din partea Bisericii Prezbiteriene, de a i se pune la dispoziție o biserică și o clădire pentru sediul Centrului eparhial.

Prea Fericitul Părinte Patriarh Teoctist a îndemnat pe I.P.S. Arhiepiscop Nicolae să continue opera istorică realizată de înaintașii săi, în frunte cu Episcopul Policarp și a celorlalți ierarhi ce au constituit o coloană de lumină pentru Biserica noastră românească, să manifeste deschidere și înțelepciune în relațiile cu ceilalți ortodocși de pe continentul american, fie ei sârbi, greci sau ruși, felicitând pe I.P.S. Arhiepiscop Nicolae pentru începutul bun pus păstoririi Bisericii lui Hristos și, în același timp, pentru participarea sa pentru prima dată la lucrările Sfântului Sinod.

În urma discuțiilor care au avut loc, a precizărilor aduse în plen de I.P.S. Arhiepiscop Nicolae și la propunerea Comisiei relațiilor externe bisericești, Sfântul Sinod hotărăște:

– *În act de darea de seamă a I.P.S. Arhiepiscop Nicolae al Arhiepiscopiei ortodoxe române în America și Canada privind activitatea desfășurată în cursul anului 2002, de la data hirotonirii într-un arhieru și a instalării sale canonice, urându-i rodnice împliniri în misiunea pastorală încredințată;*

– *Se vor continua eforturile în vederea realizării unității bisericești a tuturor românilor de pe continentul american.*

Temei nr. 119/2003 - Referat al sectorului „Comunități externe” în legătură cu activitatea pastoral-misionară desfășurată în anul 2002 de către P.S. Episcop Sofronie al Episcopiei Ortodoxe Române din Ungaria.

În cursul anului 2002, sub păstoriarea Prea Sfințitului Episcop Sofronie, aflat în cel de-al patrulea an al slujirii episcopale, viața bisericească, sub toate aspectele sale (spiritual, pastoral-misionar și administrativ) din Episcopia ortodoxă română din Ungaria, a cunoscut o evoluție pozitivă cu rezultate remarcabile pentru Biserica noastră, amintindu-se susținuta prezență a Prea Sfinției Sale în cadrul comunităților ortodoxe române din Ungaria, printr-o intensă *activitate liturgică și pastoral-misionară* concretizată în hirotoniri (5), tunderi în monahism (1), peste 40 de vizite canonic-pastorale și slujiri liturgice cu rostirea cuvântului de învățătură, participări la *evenimente cu caracter cultural-național și social*, precum și *existența unor strânse legături ecumenice* cu reprezentanțele unor Biserici Ortodoxe surori din Ungaria (Patriarhia Ecumenică, Biserica Sârbă, Biserica Rusă, dar și cu Consiliul Ecumenic al Bisericilor din Ungaria, participând la toate ședințele acestuia.

Prea Sfinția Sa a participat la lucrările Sfântului Sinod și ale Adunării Naționale Bisericești, ale Sinodului mitropolitan al Mitropoliei Banatului, a prezidat organele eparhiale și a vizitat frățește eparhii din cuprinsul Patriarhiei Române la invitația Chiriarhilor acestora, a participat la lucrările unor comisii sinodale al căror membru este (Comisia Națională de Bioetică).

Între evenimentele importante în viața Eparhiei sunt amintite: hotărârea Consiliului eparhial și a Adunării eparhiale pentru înființarea schitului *Adormirea Maicii Domnului*, cu destinația pentru călugări, primul așezământ ortodox român de acest fel din Ungaria, inițiativa având de asemenea acordul și susținerea autorităților locale; aniversarea a 130 de ani de la sfințirea bisericii cu hramul *Sf. Mare Mucenic Gheorghe* din Bătania și împlinirea a 200 de ani de la punerea pietrei de temelie a catedralei episcopale din Gyula.

Pe plan local, din inițiativa P.S. Episcop Sofronie s-a alcătuit un program de asistență socială și religioasă pentru bătrânii bolnavi aflați în azilele din Gyula, avându-se în vedere în mod special azilul în care sunt români și care este susținut de fundația “Brațe ajutătoare”.

Pe planul reprezentării în plan internațional, Episcopia ortodoxă română din Ungaria a fost prezentă prin persoana P.S. Episcop Sofronie la Întâlnirea internațională a religiilor, organizată la Palermo de către Comunitatea Sant Egidio (1-3 sep. 2002), sub genericul “Religii și culturi între conflict și dialog”.

Pentru bunul mers al activității Episcopiei ortodoxe române din Ungaria, P.S. Episcop Sofronie a inițiat demersuri către oficialitățile statului român solicitând o atenție sporită față de problemele comunității românești din Ungaria, cât și sprijinirea financiară a eparhiei, precum și către forurile competente din conducerea statului maghiar, solicitând acestora sprijinul financiar pentru lucrările de renovare a capelei ortodoxe române din Budapesta.

După prezentarea în plen a referatului, *Prea Fericitul Părinte Patriarh Teoctist* a subliniat că la data de 7 februarie 2003 a fost pentru prima dată când un episcop român, P.S. Episcop Sofronie, a oficiat un Te-Deum sub cupola Parlamentului ungar

cu prilejul intrării în Parlamentul ungar a unor reprezentanți ai comunităților românești din Ungaria, lucru detaliat în fața plenului de P.S. Episcop Sofronie.

În urma celor prezentate și la propunerea Comisiei pentru relații externe bisericești, Sfântul Sinod hotărăște:

– *Ia act de activitatea misionar-pastorală desfășurată în cursul anului 2002 de P.S. Episcop Sofronie al Episcopiei Ortodoxe Române din Ungaria.*

Temei nr. 120/2003 - Referatul sectorului „Comunități externe” în legătură cu activitatea pastoral-misionară desfășurată în anul 2002 de P.S. Episcop-Vicar al Arhiepiscopiei Timișoarei Daniil Partoșanul, administrator al Episcopiei Ortodoxe Române din Iugoslavia.

În referat se arată faptul că în cursul anului 2002, o serie de evenimente au marcat viața religioasă a comunității românilor ortodocși din Iugoslavia, constând în oficierea a două hirotoniri și a slujbelor arhieresti cu rostirea cuvântului de învățătură, atât în catedrala episcopală din Vârșeț, cât și în parohiile din eparhie, cu ocazia vizitelor canonice.

Pe plan local, se amintește că în cursul anului 2002 au demarat lucrările de restaurare și reînnoire la centrul eparhial ortodox român din Vârșeț.

În Darea de seamă a P.S. Episcop-vicar Daniil Partoșanul, prezentată în calitate sa de administrator al Episcopiei ortodoxe române din Iugoslavia, se arată că pentru ca activitatea pastorală, administrativă și liturgică pentru păstorirea preoților și credincioșilor din cuprinsul acestei eparhii să se desfășoare în condiții normale, au prioritate următoarele acțiuni: *legalizarea și recunoașterea oficială a Eparhiei; intensificarea dialogului inter-ortodox dintre Patriarhia Română și Patriarhia Sârbă; acordarea de noi posturi pentru Centrul episcopal român din Vârșeț; sprijin financiar pentru o nouă reședință a Episcopiei, în proximitatea catedralei ortodoxe române din Vârșeț.*

În cuprinsul referatului sectorului „Comunități Externe” se arată că din partea Înalt Prea Sfințitului Mitropolit Nicolae al Banatului s-a primit o corespondență în care se semnalează unele neajunsuri existente în exercitarea îndatoririlor chiriarhale ale P.S. Episcop-vicar Daniil Partoșanul în cuprinsul Episcopiei ortodoxe române din Iugoslavia, determinate în principal de atitudinea autorităților sârbești locale.

După prezentarea în plen a referatului, Prea Fericitul Părinte Patriarh Teoctist l-a invitat la cuvânt pe P.S. Episcop-vicar Daniil Partoșanul, administrator al Episcopiei Ortodoxe Române din Iugoslavia.

*P.S. Episcop-vicar Daniil Partoșanul a dorit să-și exprime regretul pentru neajunsurile întâmplare în ultima vreme, pentru care își cere smerită iertare Prea Fericitului Părinte Patriarh Teoctist și, mai ales, I.P.S. Mitropolit Nicolae al Banatului, aducând mulțumiri membrilor Sfântului Sinod pentru faptul că au aprobat schimbarea titulaturii Episcopiei Ortodoxe Române din Iugoslavia în *Episcopia ortodoxă română a Vârșețului.**

În urma celor prezentate, a discuțiilor care au avut loc și la propunerea Comisiei pentru relații externe bisericești, Sfântul Sinod hotărăște:

– *Ia act de activitatea misionar-pastorală desfășurată în cursul anului 2002 de către P.S. Episcop-vicar al Arhiepiscopiei Timișoarei Daniil Partoșanul, în calitate sa de administrator al Episcopiei ortodoxe române din Iugoslavia;*

– *Membrii Sfântului Sinod iau act de situația dificilă în care-și desfășoară activitatea P.S. Episcop-vicar Daniil Partoșanul la Vârșeț și își exprimă solidaritatea și sprijinul față de Prea Sfinția Sa;*

– *P.S. Episcop-vicar Daniil Partoșanul este rugat să-și îndeplinească obligațiile statutare și canonice în exercitarea funcției încredințate de către Sfântul Sinod, astfel încât Eparhia pe care o păstorește să funcționeze canonic și eficient, în ciuda dificultăților existente, și anume: să nu părăsească Eparhia, să aplice întru totul prevederile Statutului Eparhiei, să colaboreze permanent cu forurile Eparhiale, să adopte o atitudine părintească în raport cu preoții și credincioși pe care-i păstorește.*

* *
*

11. Închiderea ședinței de lucru și prorogarea sesiunii Sfântului Sinod.

Încheindu-se examinarea lucrărilor, Prea Fericitul Părinte Patriarh Teoctist exprimă frățești mulțumiri membrilor Sfântului Sinod pentru participarea la prezenta ședință sinodală și pentru modul în care au contribuit la examinarea și soluționarea problemelor care au alcătuit bogata ordine de zi acesteia. Prea Fericirea Sa subliniază că au fost probleme de importanță deosebită pentru lucrarea misionară a Bisericii și pentru întreaga noastră viață religioasă. A fost înființată o nouă eparhie care va aduce spor duhovnicesc în rândurile preoților, credincioșilor și monahilor din cuprinsul Mitropoliei Olteniei. S-au adus hotărâri pentru canonizarea unor sfinți români ca răspuns la mereu sporita evlavie a credincioșilor noștri. Au fost examinate și soluționate o seamă de probleme în legătură cu relațiile externe ale Bisericii noastre, precum și probleme care privesc viața și activitatea comunităților din diaspora ortodoxă română.

Pentru toate acestea, Prea Fericitul Părinte Președinte mulțumește încă o dată membrilor Sfântului Sinod și anunță că în ziua următoare se vor desfășura lucrările Adunării Naționale Bisericești.

La ora 14.30, Prea Fericitul Părinte Patriarh Teoctist declară închisă ședința de lucru a Sfântului Sinod și prorogă sesiunea sinodală pe anul 2003.

Se rostește rugăciunea Cuvine-se cu adevărat.

Drept pentru care s-a încheiat prezentul Proces-verbal.

PREȘEDINTELE SFÂNTULUI SINOD

† **T E O C T I S T**

ARHIEPISCOP AL BUCUREȘTILOR,
MITROPOLIT AL MUNTENIEI ȘI DOBROGEI,
ȘI PATRIARHUL BISERICII ORTODOXE ROMÂNE

SECRETARUL SFÂNTULUI SINOD

† **V I N C E N Ţ I U P L O I E Ş T E A N U**

EPISCOP-VICAR PATRIARHAL

LUCRĂRILE ADUNĂRII NAȚIONALE BISERICEȘTI PE ANUL 2003

Sumarul ședinței de lucru din 6 martie 2003*

În conformitate cu prevederile art. 22 și 30, din Statutul pentru organizarea și funcționarea Bisericii Ortodoxe Române și ale art. 5, lit. "a" și 59 din Regulamentul organelor centrale din Patriarhia Română și a convocării Prea Fericitului Părinte Patriarh Teoctist emisă sub nr. 105 din 15 ianuarie 2003, membrii Sfântului Sinod, precum și membrii clerici și mireni delegați ai celor 23 eparhii din cuprinsul Patriarhiei Române, s-au întrunit în ședința Adunării Naționale Bisericești în ziua de 6 martie 2003, la Palatul Patriarhiei din București.

1. Oficierea Sfintei Liturghii.

La ora 8.00, în Catedrala patriarhală a fost săvârșită Sfânta Liturghie de către Prea Sfințitul Ioachim Băcăuanul, arhiereu-vicar al Episcopiei Romanului înconjurat de un sobor de preoți și diaconi, cu participarea membrilor Sfântului Sinod, a membrilor clerici și mireni ai Adunării Naționale Bisericești, a părinților consilieri patriarhali și salariaților de la Administrația Patriarhală, precum și a numeroși credincioși prezenți.

2. Slujba Te-Deum-ului pentru deschiderea lucrărilor Adunării Naționale Bisericești.

În continuarea Sfintei Liturghii, la ora 9.30 în Catedrala patriarhală și în prezența membrilor Sfântului Sinod, a membrilor clerici și mireni ai Adunării Naționale Bisericești, a colaboratorilor de la Centrul patriarhal și a credincioșilor prezenți, a fost oficiat Te-Deum-ul pentru deschiderea lucrărilor Adunării Naționale Bisericești de același sobor de preoți și diaconi, în frunte cu Prea Sfințitul Ioachim Băcăuanul, arhiereu-vicar al Episcopiei Romanului.

După oficierea Te-Deum-ului, membrii Adunării Naționale Bisericești au trecut în aula Palatului Patriarhiei, întâmpinând la ora 10.00 pe Prea Fericitul Părinte Patriarh Teoctist, însoțit de II.PP.SS. Mitropoliți.

3. Constituirea Secretariatului Adunării.

În temeiul prevederilor statutare și regulamentare bisericești, Prea Fericitul Părinte Patriarh Teoctist procedează la constituirea Secretariatului Adunării Naționale Bisericești și, constatând absența motivată a Pr. Alexandru Hotăranu de la Episcopia Aradului, secretar general ales la ședința de constituire a Adunării din iulie 2002, propune plenului desemnarea ca secretar general pentru această ședință a Pr. dr. Vasile Nechita de la Arhiepiscopia Iașilor.

Urmare propunerii Prea Fericitului Părinte Patriarh Președinte, **Adunarea Națională Bisericească hotărăște:**

– *Aprobă desemnarea Pr. dr. Vasile Nechita de la Arhiepiscopia Iașilor ca secretar general al prezentei ședințe de lucru a Adunării Naționale Bisericești.*

* Prezentul sumar a fost alcătuit de Pr. Dr. Augustin Rusu, consilier patriarhal, pe baza procesului-verbal al ședinței existent la Cancelaria Sfântului Sinod.

În urma acestei aprobări, Prea Fericitul Părinte Patriarh Teoctist invită pe membrii secretariatului să ia loc la biroul Secretariatului după cum urmează: Pr. dr. Vasile Nechita (Arhiepiscopia Iașilor) – secretar general, Dl. av. Ioan Morariu (Arhiepiscopia Sibiului) și Dl. Prof. Radu Stancu (Episcopia Argeșului și Muscelului) – secretari.

4. Apelul nominal.

La invitarea Prea Fericitului Părinte Președinte, secretarul general al Adunării citește apelul nominal, în urma căruia se constată că din totalul de 118 membri, un număr de 17 membri sunt absenți motivat, iar 1 un loc este vacant.

Constatând prezența statutară a membrilor ierarhi, clerici și mireni, **Prea Fericitul Părinte Președinte declară legal constituită Adunarea Națională Bisericească și deschide lucrările prezentei ședințe de lucru a sesiunii pe anul 2003.**

5. Cuvântul Prea Fericitului Părinte Patriarh Teoctist la deschiderea lucrărilor.

Potrivit tradiției acestui organ central bisericesc, Prea Fericitul Părinte Președinte se adresează membrilor prezenți cu următorul cuvânt de deschidere:

„Întrucât la ședința precedentă, de constituire a Adunării Naționale Bisericești pentru o nouă perioadă de patru ani, am vorbit despre rolul pe care îl avem noi în acest înalt forum bisericesc, mă voi limita acum să vă salut în numele membrilor Sfântului Sinod pe toți cei prezenți și vă invit a vă exprima opiniile asupra lucrărilor noastre din anul trecut.

Ca și alți ani, și anul 2002 a venit cu încărcătura lui de probleme naționale și internaționale, atât în ce privește sporul lucrării noastre și așezămintele ei, cât și în legătură cu pașii pe care omenirea a încercat să-i facă în înfrânarea relelor de pe pământ și instaurarea valorilor foarte importante pentru viața noastră și a lumii întregi, și mai ales a valorii supreme, care este credința în Dumnezeu.

Acest an, totuși, ne-a adus și nouă, Bisericii, a adus și țării și poporului nostru și mângâieri. Aceste mângâieri trebuie să constituie în viața noastră de credincioși și slujitori ai Bisericii nădejdi de mai bine, pentru că Biserica, în ciuda multor capcane, a multor piedici, și-a continuat lucrarea ei atât pe vatra strămoșească, cât și pe nemărginitele ținuturi ale lumii unde s-au oprit frați ai noștri, ducând cu ei și necazurile de acasă și scăzămintele sufletești, dar și nădejdea sfântă și virtuțile care izvorăsc din credința în Dumnezeu.

Anul acesta a fost și un an de încercări și de eforturi făcute din rășputeri de popoarele lumii pentru a înfrâna vărsarea de sânge. Până acum Dumnezeu a ajutat. Și Bisericele, de asemenea, s-au rugat și se roagă necontenit cu credincioșii lor la fiecare dumnezeiască Liturghie pentru pacea lumii, pentru spor, pentru unitatea Bisericilor. Aceste valori au prins viață și în preocupările Bisericii noastre, la nivel de Patriarhie, de eparhie și de parohie. Avem, așadar, motive de a ne mângâia pentru cele ce Dumnezeu ne-a ajutat să împlinim până acum. Ele vă vor fi prezentate în dările de seamă, potrivit bunelor și folositoarelor noastre rân-

duieli bisericești, încercând să îndrăznim mereu spre mai bine, să punem cap la cap dorințele noastre.

De pe acum îmi exprim îngrijorarea mea legată de înfăptuirea Catedralei Mântuirii Neamului. A' mai trecut, iată, un an și Dumnezeu încă se îndură spre mine și spre noi ca să ne țină nădejdea că se va realiza. Trebuie ca mai departe ușile nădejzii să rămână deschise. Nu trebuie să rămânem fără speranță. Nădăjduim că Bunul Dumnezeu ne va ajuta, mai ales că este vorba de un sfânt locaș, de o lucrare dumnezeiască și întotdeauna Dumnezeu ne va binecuvânta în nemărginita Sa iubire de oameni și cu înțelepciunea Sa pentru mântuirea noastră a tuturor.

Noi, ierarhii Bisericii, ne-am aflat în ultimele două zile în ședința Sfântului Sinod și am tratat cu atenția cuvenită, cu rugăciune și credință în Dumnezeu, problemele care au fost înscrise pe ordinea de zi. Ne întâlnim, așadar, acum, într-un deplin efort pentru slujirea Bisericii noastre. De aceea, mă bucur că ne-am regăsit astăzi, atât în sfânta biserică, cât și aici, în această aulă, cunoscând că ați venit cu sufletele deschise, ca și noi, ierarhii, pentru a contribui și a pune umărul la promovarea valorilor nemuritoare ale credinței noastre strămoșești.

Din toată inima vă îmbrățișez pentru prezență și declar deschise lucrările ședinței Adunării Naționale Bisericești”.

În continuare, Prea Fericitul Părinte Patriarh Teoctist informează plenul Adunării Naționale Bisericești despre primirea, din partea Domnului Prof. Univ. Adrian Năstase, Prim-Ministrul Guvernului României, a unui **Mesaj adresat Sfântului Sinod al Bisericii Ortodoxe Române și Adunării Naționale Bisericești, cu ocazia sesiunii din 4-6 martie 2002**, în care se exprimă alese mulțumiri la adresa Bisericii Ortodoxe Române pentru întreaga activitate desfășurată în anul 2002, prin care s-a afirmat în continuare ca un factor de stabilitate moral-spirituală pentru societatea românească și care, prin demersurile și angajamentul său în domeniul lucrării social-caritabile, a determinat Guvernul României să propună realizarea unui parteneriat social, spre a veni, împreună, în întâmpinarea și rezolvarea problemelor cu care se confruntă majoritatea populației.

După prezentarea Mesajului Domnului Prof. Univ. Adrian Năstase, Prim-Ministrul Guvernului României, **Prea Fericitul Părinte Patriarh Teoctist invită pe membrii Adunării Naționale Bisericești înscriși la cuvânt să-și prezinte intervențiile în plen, după cum urmează:**

6. Componența Comisiilor Permanente ale Adunării Naționale Bisericești.

Prea Fericitul Părinte Patriarh Teoctist supune plenului componența comisiilor permanente de lucru ale Adunării Naționale Bisericești, precizând că acestea au fost aprobate în ședința de constituire a acestui organ central bisericesc din luna iulie 2002.

Constatând că între membrii absenți de la ședință este și Pr. Dr. Marin Ciulei, raportor la Comisia bisericească și că este necesar ca la această Comisie să mai fie desemnat un al doilea raportor, la propunerea Prea Fericitului Părinte Președinte, **Adunarea Națională Bisericească hotărăște:**

– *Aprobă desemnarea pentru această ședință de lucru a Pr. Eugen Buruiană de la Episcopia Dunării de Jos și a Pr. Nicolae Ioniță de la Arhiepiscopia Tomisului, membri ai Comisiei bisericești ca raportori ai acesteia.*

– *la act și de componența comisiilor permanente de lucru ale Adunării Naționale Bisericești, stabilită în ședința de lucru din 4 iulie 2002.*

7. Aprobarea ordinii de zi și a repartizării acestora la comisiile permanente.

Prea Fericitul Părinte Patriarh Președinte supune aprobării, potrivit prevederilor regulamentare bisericești, ordinea de zi și repartizarea lucrărilor la comisiile permanente.

Urmare propunerii Prea Fericitului Părinte Patriarh Teoctist, **plenul Adunării Naționale Bisericești hotărăște:**

– *Aprobă ordinea de zi a prezentei ședințe de lucru și repartizarea lucrărilor la Comisiile Permanente ale Adunării Naționale Bisericești, după cum urmează:*

A. La Comisia organizatoare:

– *Temei nr. 1058/2003 – Hotărârea Sfântului Sinod din 4 martie 2003 în legătură cu amendarea unor prevederi ale Statutului pentru organizarea și funcționarea Bisericii Ortodoxe Române.*

– *Temei nr. 981/2003 – Hotărârea Sfântului Sinod din 4 martie 2003 în legătură cu propunerea Adunării eparhiale a Arhiepiscopiei Craiovei din 15 februarie 2003 pentru înființarea Episcopiei Severinului și Strehaiei, cu reședința în municipiul Drobeta-Turnu Severin.*

– *Temei nr. 550/2003 – Hotărârea Sfântului Sinod din 4 martie 2003 în legătură cu propunerea Adunării eparhiale și a Consiliului eparhial al Episcopiei Buzăului în legătură cu schimbarea actualei titulaturi în Episcopia Buzăului și Vrancei.*

– *Temei nr. 960/2003 – Hotărârea Sfântului Sinod din 4 martie 2003 în legătură cu propunerea Adunării eparhiale a Episcopiei ortodoxe române din Iugoslavia din 13 februarie 2003 pentru schimbarea titulaturii acestei eparhii în Episcopia ortodoxă română a Vârșetului.*

Primește raportor: Pr.Dr. Vasile Nechita

B. La Comisia bisericească:

- Darea de seamă a Cancelariei Sfântului Sinod pe anul 2002;
- Darea de seamă a sectorului Relații externe bisericești pe anul 2002;
- Darea de seamă pe anul 2002 a sectorului Comunități ortodoxe române peste hotare;
- Darea de seamă pe anul 2002 a sectorului "Biserica și Societatea".

Primesc raportori: Pr. Eugen Buruiană și Pr. Nicolae Ioniță

C. La Comisia culturală:

- Darea de seamă a sectorului Învățământ teologic și educație religioasă pe 2002;
- Darea de seamă pe anul 2002 a sectorului Patrimoniu cultural-național;

– Darea de seamă a Institutului Biblic și de Misiune al Bisericii Ortodoxe Române privind activitatea desfășurată în anul 2002 de sectoarele Editură, Tipografie și Ateliere.

Primește raportor: Pr.Nicolae Brânzea

D. La Comisia economico-financiară:

– Raportul sectorului Economic-financiar cu privire la contul de execuție bugetară și bilanțul pe anul 2002 al Administrației Patriarhale și al instituțiilor anexe.

Primește raportor: Pr.Gheorghe Tomescu

E. La Comisia Bugetară:

– Raportul sectorului Economic-financiar în legătură cu proiectul bugetului de venituri și cheltuieli al Administrației Patriarhale și al instituțiilor anexe pe anul 2003.

Primește raportor: Pr.Ioan Dâmbu

8. Suspendarea ședinței de lucru.

Invitând pe membrii Adunării Naționale Bisericești să participe la lucrările comisiilor permanente potrivit componenței acestora și în sălile anume destinate, Prea Fericitul Părinte Președinte suspendă ședința în plen, comisiile urmând să examineze problemele primite de la Biroul Adunării și să întocmească rapoartele.

9. Reluarea lucrărilor în plen și prezentarea rapoartelor Comisiilor Permanente de lucru.

La reluarea lucrărilor în plen, Prea Fericitul Părinte Patriarh Teoctist invită pe raportorii comisiilor de lucru să prezinte deliberării și hotărârii plenului Adunării Naționale Bisericești rapoartele acestora, după cum urmează:

**A. PR. DR. VASILE NECHITA DE LA ARHIEPISCOPIA IAȘILOR,
PREZINTĂ REFERATELE COMISIEI ORGANIZATOARE
DUPĂ CUM URMEAZĂ:**

a. Temei nr. 1058/2003 – Hotărârea Sfântului Sinod din 4 martie 2003 în legătură cu amendarea unor prevederi ale Statutului pentru organizarea și funcționarea Bisericii Ortodoxe Române.

Din referat rezultă că la Comisia organizatoare a Adunării Naționale Bisericești s-a primit hotărârea Sfântului Sinod nr.1058 luată în ședința de lucru din 4 martie 2003 prin care s-a aprobat amendarea unor articole din *Statutul pentru organizarea și funcționarea Bisericii Ortodoxe Române*, înainte de aplicarea hotărârii Sfântului Sinod nr. 5309/2002 privind retipărirea acestuia.

Având în vedere că textul *Statutului pentru organizarea și funcționarea Bisericii Ortodoxe Române* aprobat de Sfântul Sinod în ședința din 19-20 octombrie 1948 și publicat, mai întâi, în *Monitorul Oficial* nr.47 din 28 februarie 1949, iar mai apoi în volumul „Legiuirile Bisericii Ortodoxe Române”, București 1953,

este în vigoare, dar i s-au adus numeroase modificări și completări până în prezent;

Ținând seama că cele peste 60 de modificări sau completări aduse Statutului s-au justificat prin continua evoluție a instituțiilor bisericești, precum și ca urmare a evenimentelor majore care, de la apariția Statutului în anul 1948, au marcat viața Bisericii, ca instituție fundamentală a societății românești, cu mențiunea că după decembrie 1989 au fost înlăturate parțial, ingerințele și îngrădirile statului totalitar impuse Bisericii;

Constatând că se impun modificări ale art. 4, 48, lit. "b" și art. 181 din Statutul pentru organizarea și funcționarea Bisericii Ortodoxe Române motivate astfel, prin amendarea articolelor respective, în forma în care au fost aprobate de Sfântul Sinod al Bisericii Ortodoxe Române în ședința sa de lucru din 4 martie 2003 și care se redă mai jos pe două coloane (stânga – text vechi, *dreapta* – *text amendat*):

TEXT VECHI

Art. 4. – Controlul Statului, prevăzut de Constituția Republicii Populare Române și de Legea pentru regimul general al Cultelor, se exercită prin Ministerul Cultelor.

Notă: modificarea este necesară pentru a adapta textul la noile realități sociale, politice și religioase din țara noastră;

Art. 48 – b. Reprezintă parohia în justiție, în fața autorităților și față de terți, personal sau prin delegați, legal împuterniciți;

Notă: Alineatul respectiv se referă la atribuțiile și obligațiile preotului paroh și ale preoților de mir și din cinul monahal în general și trebuie modificat și completat pentru a fi pus de acord cu prevederile art. 81 din Statut referitor la stareți și starețe;

Art. 181 – Fiecare parohie rurală are dreptul la un cimitir pentru îngrijirea morților, care este proprietatea parohiei.

TEXT NOU

Art. 4 – Relațiile Bisericii Ortodoxe Române cu Statul se exercită în lumina prevederilor Constituției României și a Legilor care reglementează raporturile dintre Stat și Cultele religioase legal recunoscute.

Art. 48 – b. Reprezintă parohia în justiție, în fața autorităților și față de terți, personal sau prin delegați, legal împuterniciți, **cu aprobarea prealabilă a Chiriarhului locului.**

În aceeași măsură, clericii de mir și din cinul monahal nu pot să compare în fața instanțelor juridice civile fără aprobarea prealabilă a Chiriarhului locului.

Art. 181 – Fiecare parohie are dreptul la un cimitir pentru îngrijirea morților, care este proprietatea parohiei.

Cimitirele sunt bunuri sacre și urmează regimul juridic al acestor bunuri: sunt inalienabile și imprescriptibile și nu pot fi schimbate, grevate, înstrăinate sau sechestrate.

Activitatea cimitirelor parohiale este reglementată prin Regulamentul pentru organizarea și funcționarea cimitirelor parohiale și mănăstirești, aprobat de Sfântul Sinod în ședința din 23 septembrie 1977 și de Adunarea Națională Bisericească prin hotărârea nr. 10.272/1977 și de autoritatea de stat competentă prin Decizia nr. 16.285 din 30.12.1981.

Notă: s-a modificat al. 1 și s-au introdus noile alineate 2 și 3 pentru corelarea cu prevederile art. 1 și 29 din Regulamentul pentru administrarea averilor bisericești.

Ținând scama de hotărârea Sfântului Sinod nr. 1058 luată în ședința de lucru din 4 martie 2003 prin care s-a aprobat ca modificările și amendamentele mai sus prezentate să fie supuse examinării și aprobării Adunării Naționale Bisericești;

Pe temeiul prevederilor art. 206, al. 2 din Statutul pentru organizarea și funcționarea Bisericii Ortodoxe Române, potrivit căroră "Adunarea Națională Bisericească poate aduce modificări prezentului Statut cu o majoritate de 2/3 voturi din totalul membrilor săi";

La propunerea Comisiei organizatoare, **Adunarea Națională Bisericească hotărăște:**

– Ia act de hotărârea Sfântului Sinod nr.1058 din 4 martie 2003 și aprobă modificarea art.4, art.48, lit."b" și art.181 din Statutul pentru organizarea și funcționarea Bisericii Ortodoxe Române redată în coloana din dreapta, precum și includerea acestora în textul pregătit de Cancelaria Sfântului Sinod pentru tipar, care vor avea următorul conținut:

Art. 4 – Relațiile Bisericii Ortodoxe Române cu Statul se exercită în lumina prevederilor Constituției României și a Legilor care reglementează raporturile dintre Stat și Cultele religioase legal recunoscute.

Art. 48 – b. Reprezintă parohia în justiție, în fața autorităților și față de terți, personal sau prin delegați, legal împuterniciți, **cu aprobarea prealabilă a Chiriarhului locului.**

În aceeași măsură, clericii de mir și din cinul monahal nu pot să compare în fața instanțelor juridice civile fără aprobarea prealabilă a Chiriarhului locului.

Art. 181 – Fiecare parohie are dreptul la un cimitir pentru îngrijirea morților, care este proprietatea parohiei.

Cimitirele sunt bunuri sacre și urmează regimul juridic al acestor bunuri: sunt inalienabile și imprescriptibile și nu pot fi schimbate, grevate, înstrăinate sau sechestrate.

Activitatea cimitirelor parohiale este reglementată prin Regulamentul pentru organizarea și funcționarea cimitirelor parohiale și mănăstirești,

aprobat de Sfântul Sinod în ședința din 23 septembrie 1977 și de Adunarea Națională Bisericească prin hotărârea nr. 10.272/1977 și de autoritatea de stat competentă prin Decizia nr. 16.285 din 30.12.1981.

– *Ia act de hotărârea Sfântului Sinod amintită mai sus privind retipărirea pentru uzul centrelor eparhiale, al protopopiatelor, parohiilor, mănăstirilor și instituțiilor de învățământ teologic, a următoarelor acte normative pentru viața bisericească incluzând amendamentele aduse de Sfântul Sinod sau de Adunarea Națională Bisericească de-a lungul timpului:*

- Statutul pentru organizarea și funcționarea Bisericii Ortodoxe Române;
- Regulamentul de procedură al instanțelor disciplinare și de judecată ale Bisericii Ortodoxe Române;
- Regulamentul pentru organizarea vieții monahale și funcționarea administrativă și disciplinară a mănăstirilor;
- Regulamentul pentru organizarea și funcționarea cimitirelor parohiale și mănăstirești;
- Regulamentul Facultăților de Teologie Ortodoxă și Regulamentul Seminarilor teologice liceale ortodoxe, în măsura în care acestea vor primi aprobarea Ministerului Educației și Cercetării.

b. Temei nr. 981/2003 – Hotărârea Sfântului Sinod din 4 martie 2003 în legătură cu propunerea Adunării eparhiale a Arhiepiscopiei Craiovei din 15 februarie 2003 pentru înființarea Episcopiei Severinului și Strehaiei, cu reședința în municipiul Drobeta-Turnu Severin.

În referat se arată că, la Comisia organizatoare a Adunării Naționale Bisericești s-a primit hotărârea Sfântului Sinod nr.981 luată în ședința din 4 martie 2003 în legătură cu propunerea Adunării eparhiale a Arhiepiscopiei Craiovei din 15 februarie 2003 de înființare a **Episcopiei Severinului și Strehaiei**, precum și pentru modificarea art. 5 din Statutul pentru organizarea și funcționarea Bisericii Ortodoxe Române.

Din examinarea dosarului respectiv, Comisia organizatoare a constatat că hotărârea luată de Adunarea eparhială a Arhiepiscopiei Craiovei la 15 februarie 2003 și adusă la cunoștința Sfântului Sinod și a Adunării Naționale Bisericești pentru examinare și aprobare este motivată de următoarele:

– *Opțiunea clerului și credincioșilor din județul Mehedinți pentru înființarea unei episcopii cu jurisdicție asupra acestui județ, așa cum s-a făcut auzită prin reprezentanții aleși ai județului în Adunarea eparhială a Arhiepiscopiei Craiovei dar și în conferințele preoțești locale;*

– *Necesitatea revigorării vieții misionar-pastorale în zona mehedințeană, în care scop este nevoie de o prezență episcopală permanentă și de un centru eparhial local pentru o mai bună îndrumare a vieții bisericești, pentru diminuarea fenomenului prozelitist, pentru coordonarea predării religiei în școală, pentru supravegherea modului de aplicare a programelor de asistență social-filantropică în curs de derulare în județul Mehedinți și a celor de viitor, conform cu realitățile locale;*

– *Reprezentarea la nivel ierarhic și implicarea mai pregnantă a Bisericii în bogatele activități culturale, la evenimentele cu caracter național și social, precum și de reprezentare la nivel ierarhic pe plan local în relație cu Serbia vecină;*

– *Existența unei tradiții episcopale organizate în zona Mehedințiului prin înființarea la 1370 a **Mitropoliei Severinului** cu o durată de funcționare de cel puțin câteva zeci de ani și care a răspuns, în sec.al XIV-lea, tendințelor de catolicizare din Țara Românească și, apoi, prin mutarea și continuarea existenței acestui scaun ca **Episcopie de Strehaia**, în perioada anilor 1474-1504 și apoi 1672-1679;*

– *Necesitatea asigurării unei administrări și conduceri eficiente și unitare a vieții bisericești în județul Mehedinți, cu o suprafață de 490.000km², în care funcționează două protopopiate (Severin, Strehaia), fiind aprobată organizarea celui de al treilea (Vânju Mare), 5 mănăstiri, 212 parohii, 165 filii, în care activează 195 preoți, 105 cântăreți bisericești și 78 paraclisieri care deservește o populație creștin ortodoxă numărând 298.786 suflete, conform recensământului din 2002.*

Având în vedere dorința preoțimii și credincioșilor din județul Mehedinți, exprimată prin reprezentanții lor aleși în cadrul lucrărilor Adunării eparhiale a Arhiepiscopiei Craiovei din 15 februarie 2003 privind înființarea Episcopiei Severinului și Strehaiei, cu reședința în municipiul Drobeta-Turnu Severin, fundamentată pe motive de ordin misionar-pastoral, cultural-social, istoric-geografic și administrativ-bisericesc;

Constatând că pentru începerea organizării și funcționării acestei eparhii există spațiul pentru reședința viitorului Chiriarh și că, pe plan local, sunt în curs demersurile pentru obținerea unui spațiu destinat reședinței administrative a Centrului eparhial;

Ținând seama de hotărârea Sfântului Sinod nr.981, luată în ședința din 4 martie 2003, prin care s-a hotărât înființarea Episcopiei Severinului și Strehaiei, cu reședința în municipiul Drobeta-Turnu-Severin;

În temeiul prevederilor art. 7, al. 2 din același Statut, potrivit cărora “*înființarea de noi eparhii se face prin hotărârea Adunării Naționale Bisericești*”, coroborate cu prevederile art. 20, lit.”e” din același Statut, potrivit cărora Adunarea Națională Bisericească are competența de “*a hotărî asupra schimbării titulaturii Mitropoliilor, Arhiepiscopiiilor și Episcopiiilor, a întinderii lor teritoriale și a înființării de noi eparhii*”;

La propunerea Comisiei organizatoare, **Adunarea Națională Bisericească hotărăște:**

– *Ia act de hotărârea Sfântului Sinod nr.981 din 4 martie 2003 prin care s-a aprobat înființarea Episcopiei Severinului și Strehaiei, cu reședința în municipiul Drobeta-Turnu Severin ca sufragana a Mitropoliei Olteniei, cu jurisdicție asupra județului Mehedinți, prin desprinderea acestuia din cadrul Arhiepiscopiei Craiovei.*

– *Ia act de noua întindere teritorială a Arhiepiscopiei Craiovei care va cuprinde județele Dolj și Gorj.*

– *Aprobă înscrierea noii eparhii în dipticele Mitropoliei Olteniei și modificarea art. 5 din Statutul pentru organizarea și funcționarea Bisericii Ortodoxe Române, prin adăugarea punctului 22 la paragraful IV, după cum urmează:*

“22. Episcopia Severinului și Strehaiei, cu reședința în municipiul Drobeta-Turnu Severin”.

Punctele următoare vor fi renumerotate astfel:

V. – Mitropolia Banatului, cu eparhiile:

23. Arhiepiscopia Timișoarei, cu reședința în municipiul Timișoara.
24. Episcopia Aradului, Ienopolei și Hălmagiului, cu reședința în municipiul Arad.
25. Episcopia Caransebeșului, cu reședința în municipiul Caransebeș.
26. Episcopia ortodoxă română din Iugoslavia.
27. Episcopia ortodoxă română din Ungaria, cu reședința la Gyula.

– Ia act de înscrierea în Dipticele general al Bisericii Ortodoxe Române a noii Episcopii a Severinului și Strehaiei după Episcopia ortodoxă română a Maramureșului și Sătmarului – reînființată, și înaintea Episcopiei Sloboziei și Călărașilor – care deschide șirul eparhiilor nou înființate.

c. Temei nr.550/2003 – Hotărârea Sfântului Sinod din 4 martie 2003 în legătură cu propunerea Adunării eparhiale și a Consiliului eparhial al Episcopiei Buzăului în legătură cu schimbarea actualei titulaturi în Episcopia Buzăului și Vrancei.

Din referatul prezentat plenului, rezultă că la Comisia organizatoare s-a primit hotărârea Sfântului Sinod nr.550, din 4 martie 2003, în legătură cu propunerea Adunării eparhiale și a Consiliului eparhial al Episcopiei Buzăului pentru schimbarea actualei titulaturi a Episcopiei **în Episcopia Buzăului și Vrancei.**

Din examinarea referatului se constată că hotărârea luată de Adunarea eparhială și Consiliul eparhial ale Episcopiei Buzăului la 27-28 ianuarie 2003 și adusă la cunoștința Sfântului Sinod și a Adunării Naționale Bisericești pentru examinare și aprobare este motivată astfel:

– Din punct de vedere istoric și geografic, menționarea istoricului ținut al Vrancei în titulatura Episcopiei Buzăului este binevenită pentru faptul că județul Vrancea reprezintă o parte importantă a Eparhiei, care ar exprima în mod real componența și unitatea chiriarhiei;

– Completarea titulaturii cu menționarea ținutului Vrancei ar răspunde numeroaselor solicitări ale preoților, credincioșilor și autorităților locale ca titulatura eparhiei să reflecte în mod real structura organizatorică și jurisdicția canonică și administrativă a eparhiei;

– Din punct de vedere demografic, datele recensământului din 1992 evidențiază că atât în județul Buzău, cât și în județul Vrancea ponderea confesională a populației o reprezintă credincioșii ortodocși;

– Din punct de vedere administrativ, aprobarea noii titulaturi a eparhiei ar consfinți o realitate care este în practică de mai mulți ani și este reflectată în documentele oficiale ale centrului eparhial cu celelalte unități bisericești: protoierii, parohii, mănăstiri, școli teologice, dar și cu autoritățile administrației centrale și locale;

– Din punct de vedere pastoral-misionar, se argumentează că în județul Vrancea există nenumărate așezăminte reprezentative pentru viața religioasă ortodoxă din zonă și pentru consolidarea relației acestora cu centrul eparhial: mănăstiri, schituri, metocuri;

– În ținutul Vrancei a trăit și și-a sfârșit viața, la mănăstirea Brazi, mitropolitul Teodosie II al Moldovei, al cărui proces de studiere în vederea canonizării este în curs de desfășurare.

Având în vedere hotărârea Sfântului Sinod nr.550, luată în ședința din 4 martie 2003, prin care s-a aprobat schimbarea titulaturii Episcopiei Buzăului în **Episcopia Buzăului și Vrancei**;

Pe temeiul prevederilor art. 7, al. 2 din Statutul pentru organizarea și funcționarea Bisericii Ortodoxe Române, potrivit cărora "*Schimbarea titulaturii Mitropoliilor, Arhiepiscopiilor și Episcopilor, precum și înființarea de noi eparhii, se fac prin hotărârea Adunării Naționale Bisericești*";

La propunerea Comisiei organizatoare, **Adunarea Națională Bisericească hotărăște:**

– *La act de hotărârea Sfântului Sinod nr.550 din 4 martie 2003 prin care s-a aprobat schimbarea titulaturii Episcopiei Buzăului în Episcopia Buzăului și Vrancei.*

– *Aprobă modificarea corespunzătoare a art. 5, cap. I, pct. 5 din Statutul pentru organizarea și funcționarea Bisericii Ortodoxe Române, prin înscrierea noii titulaturi a eparhiei, care va avea următorul conținut: "5. Episcopia Buzăului și Vrancei, cu reședința în municipiul Buzău".*

d. Temei nr.960/2003 – Hotărârea Sfântului Sinod din 4 martie 2003 în legătură cu propunerea Adunării eparhiale a Episcopiei ortodoxe române din Iugoslavia din 13 februarie 2003 pentru schimbarea titulaturii acestei eparhii în Episcopia ortodoxă română a Vârșetului.

În referatul prezentat plenului se arată că la Comisia organizatoare s-a primit hotărârea Sfântului Sinod nr.960 din 4 martie 2003 în legătură cu propunerea Adunării eparhiale a episcopiei ortodoxe Române din Iugoslavia, luată în ședința din 13 februarie 2003, de a se aproba schimbarea titulaturii eparhiei, ca urmare a faptului că s-a schimbat denumirea țării în care activează această episcopie.

Având în vedere că Sfântul Sinod în ședința sa din 4 martie 2003 și-a însușit motivația Adunării eparhiale în susținerea propunerii de schimbare a titulaturii eparhiei în **Episcopia ortodoxă română a Vârșetului**, determinată de noua denumire a țării în care este organizată, respectiv **Serbia și Muntenegru**, și că noua denumire propusă nu aduce nici o atingere canonică funcționării în paralel cu Eparhia ortodoxă sârbă din teritoriu, care poartă titulatura istorică și oficială "*Banat*".

Ținând seama și de punctul de vedere al I.P.S.Mitropolit Nicolae al Bantului prezentat plenului Sfântului Sinod care a subliniat că titulatura eparhiei noastre din Banatul sârbesc nu-și mai are aplicabilitate în urma schimbării denumirii țării în care activează, din Republica Federală Iugoslavia în **Serbia și Muntenegru** și că este oportun ca eparhia să-și schimbe titulatura în **Episcopia ortodoxă română a Vârșetului**;

Constatând că prin hotărârea Sfântului Sinod nr. 960 luată în ședința de lucru din 4 martie 2003 s-a aprobat ca noua titulatură a eparhiei să fie **Episcopia ortodoxă română a Vârșetului**;

Pe temeiul prevederilor art.7, al.2 din Statutul pentru organizarea și funcționarea Bisericii Ortodoxe Române conform căruia "*schimbarea titulaturii Mitro-*

poliilor, Arhiepiscopilor și Episcopilor (...) se face prin hotărârea Adunării Naționale Bisericești”;

La propunerea Comisiei organizatoare, **Adunarea Națională Bisericească hotărăște:**

– *În act de hotărârea Sfântului Sinod nr 960 din 4 martie 2003 prin care s-a aprobat schimbarea titulaturii Episcopiei ortodoxe române din Iugoslavia în Episcopia ortodoxă română a Vârșetului;*

– *Aprobă modificarea corespunzătoare a art.5, cap.V, pct.26 din Statutul pentru organizarea și funcționarea Bisericii Ortodoxe Române, prin înscrierea noii titlaturi a eparhiei care va avea următorul conținut: “26. Episcopia ortodoxă română a Vârșetului”.*

B. PR. EUGEN BURUIANĂ DE LA EPISCOPIA DUNĂRII DE JOS ȘI APOI PR. NICOLAE IONIȚĂ DE LA ARHIEPISCOPIA TOMISULUI PREZINTĂ, PE RÂND, REFERATUL COMISIEI BISERICESTI ÎN LEGĂTURĂ CU RAPORTUL GENERAL AL CONSILIULUI NAȚIONAL BISERICESC PE ANUL 2002 PRIVIND:

a. Activitatea Cancelariei Sfântului Sinod.

În introducere se arată că în cursul anului 2002, întreaga activitate internă a Bisericii Ortodoxe Române desfășurată în cuprinsul celor 23 eparhii din Patriarhia Română a fost întemeiată pe învățătura Sfintelor Evanghelii, pe sfintele canoane, pe Legiurile bisericești proprii și a fost transpusă în viață în conformitate cu hotărârile organelor centrale bisericești, a celor eparhiale, cu îndrumările Prea Fericitului Părinte Patriarh Teoctist și ale celorlalți membri ai Sfântului Sinod.

În introducerea expunerii sunt prezentate *evenimente deosebite din viața Bisericii de importanță misionar-pastorală și administrativă*, între care sunt enumerate: Sfințirea Sfântului și Marelui Mir în ziua de 2 mai 2002, în Sfânta și Marea Joi din Săptămâna Sfintelor Patimi, act cu semnificație liturgică și misionară pentru viața Bisericii noastre și pentru unitatea Bisericii Ortodoxe; Alegerea noilor organe deliberative și executive în parohiile (3 martie 2002) și eparhiile Bisericii Ortodoxe Române (16 mai), care a culminat cu constituirea Adunării Naționale Bisericești la 4 iunie 2002, mandatul noilor organe deliberative și executive, cuprinzând toate categoriile socio-profesionale, urmând a se exercita până în anul 2006; Conferința cu tema “Biserica și valorile euro-atlantice” (București, 3 iunie 2002), cotată ca un eveniment intern major prin participarea reprezentanților cultelor din România și a reprezentanților de cel mai înalt nivel al vieții publice românești, dar și ca un eveniment cu rezonanță externă, prin participarea delegaților capelanatelor forțelor militare din Comandamentele NATO și Comandamentul european al Forțelor SUA; *Aniversări și popasuri sărbătorești în viața și slujirea arhierescă a unor membri ai Sfântului Sinod în anul 2002*, apreciate ca momente deosebite cu impact pastoral-misionar în viața Bisericii noastre, în cadrul cărora au fost omagiați: I.P.S. Mitropolit Antonie al Ardealului la 20 de ani ca arhipăstor al Sibiului și Mitropolit al Ardealului; I.P.S. Mitropolit Nicolae Corneanu la 40 de ani ca Arhiepiscop al Timișoarei și Mitropolit al Ba-

natului; P.S. Epifanie la 20 de ani ca episcop al Buzăului și 70 de ani de viață; P.S. Episcop Ioan la 10 ani ca Episcop al Oradei, Bihorului și Sălajului; I.P.S. Arhiepiscop Pimen al Sucevei și Rădăuților la 20 de ani de arhierie; P.S. Eftimie al Romanului la 30 de ani de arhierie și P.S. Episcop-vicar Gherasim Putneanul al Arhiepiscopiei Sucevei și Rădăuților la 25 de ani de arhierie, P.S. Episcop Ioachim al Hușilor la 75 de ani de viață; P.S. Episcop Laurențiu al Caransebeșului la 55 de ani de viață; P.S. Arhiereu-vicar Irineu Slătineanul al Episcopiei Râmnicului la 50 de ani de viață și P.S., Sofronie al Episcopiei ortodoxe române din Ungaria la 35 de ani de viață; *Momente deosebite în viața administrativă a unor eparhii* între care sunt amintite: *Aprobarea noii titulaturi a Mitropoliei ortodoxe române pentru Germania, Europa centrală și de nord, cu sediul la Nürnberg, stabilită de Sfântul Sinod potrivit realităților jurisdicționale actuale; Alegerea, hirotonirea și instalarea Prea Cuv. arhimandrit dr. Nicolae Condrea ca nou Arhiepiscop al Arhiepiscopiei ortodoxe române în America și Canada, ales mai întâi de Congresul bisericesc extraordinar al Arhiepiscopiei la 9 martie 2002, iar mai apoi examinat canonic de Sfântul Sinod la 12-13 martie 2002, care a și validat alegerea făcută de Congresul electoral bisericesc al Arhiepiscopiei ortodoxe române în America și Canada și a aprobat ridicarea noului ales la rangul de arhierie. Evenimentul a fost marcat de hirotonirea și instalarea noului Arhiepiscop personal de către Prea Fericitul Părinte Patriarh Teoctist, în fruntea unei delegații de ierarhi români și în prezența ierarhilor locali canonici din America (14 iulie 2002, în catedrala Sf. Ioan Botezătorul din Montreal, Canada), de cuvântul adresat de Prea Fericirea Sa noului ierarh, preoților și credincioșilor prezenți, precum și de conferința ținută de Prea Fericirea Sa în Congresul Arhiepiscopiei la 12 iulie 2002, momente de o excepțională semnificație în relațiile Bisericii Ortodoxe Române-Mame cu Arhiepiscopia ortodoxă română în America și Canada, dar și de încununare a perioadei de clarificare pe calea normalizării vieții și activității Arhiepiscopiei; Alegerea de către Sfântul Sinod la 2 iulie 2002 a Prea cuv. arhimandrit Ciprian Spiridon în al treilea post de episcop-vicar patriarhal, la recomandarea Prea Fericitului Părinte Patriarh Teoctist și hirotonirea sa întru arhierie la 22 septembrie 2002, în catedrala Sfântul Spiridon-Nou din București; Alegerea, de către Sfântul Sinod la 2 iulie 2002 a Prea cuv. arhim. Serafim Pătrunjel ca episcop-vicar al Mitropoliei ortodoxe române pentru Germania, Europa centrală și de nord, la recomandarea I.P.S. Mitropolit Serafim și a Adunării eparhiale, cu titulatura de Sofian Brașoveanul, urmând ca hirotonirea să aibă loc la o dată care se va cădea de acord; Fixarea atribuțiilor PP.SS. Episcopi-vicari patriarhali Vincențiu Ploieșteanu, Ambrozie Sinaitul și Ciprian Câmpineanul, cărora li s-au repartizat, spre conducere, îndrumare și coordonare activitatea sectoarelor în cadrul Administrației Patriarhale și Institutului Biblic și de Misiune al Bisericii Ortodoxe Române.*

Un capitol este destinat prezentării *activității organelor centrale bisericești* după cum urmează: *Sfântul Sinod*, în cele trei ședințe de lucru din anul 2002, a examinat și soluționat, prin cele patru comisii sinodale, un număr de 142 de probleme referitoare la activitatea misionar-pastorală, doctrină și cult, activitatea de asistență religioasă în armată, spitale, penitenciare, activitatea caritativ-socială, probleme care privesc Legiuirile bisericești și disciplina clerului, salarizarea per-

sonalului bisericesc, probleme referitoare la învățământul religios în școală, învățământul teologic universitar și preuniversitar, la relațiile externe ale Bisericii Ortodoxe Române cu celelalte Biserici Ortodoxe surori, cu Bisericile creștine și cu Organizațiile religioase internaționale; *Adunarea Națională Bisericească*, organ central deliberativ și *Consiliul Național Bisericesc*, organ central executiv care, în ședințele de lucru din anul 2002 au examinat activitatea sectoarelor Administrației Patriarhale și Institutului Biblic și alte aspecte sub raport administrativ-gospodăresc și economic-financiar.

Capitolul referitor la *activitatea pastoral-misionară a Bisericii* este ilustrat prin: prezentarea *grijii Sfântului Sinod pentru promovarea lucrării misionare*, concretizat în anul 2002 în aprobarea și aplicarea Codului de măsuri și metode practice inițiat de Prea Fericitul Părinte Patriarh Teoctist, care cuprinde norme referitoare la îndatoririle preoților privind slujirea liturgică, predică și cateheză, lucrarea misionar-pastorală, social-caritativă, disciplina canonică și cea financiară; *prezentarea activității extrasă din itinerariile pastorale ale ierarhilor și din dările de seamă misionare ale centrelor eparhiale*, în care este înfățișată succint activitatea ierarhilor și clerului pentru apărarea dreptei credințe, pentru preîntâmpinarea acțiunilor prozelitiste și pentru păstrarea credincioșilor în vatra de credință și spiritualitate ortodoxă, întâlnirile chiriarhilor cu clerul și organele eparhiale, impactul misionar-liturgic și sacramental produs de cele circa 3000 Liturghii arhieresti și 634 de hirotoniri în diacon și preot, cele peste 500 de vizite pastorale la parohii, mănăstiri, așezăminte bisericești, asociații, cele 40 de misiuni ale ierarhilor în străinătate, prezența Bisericii și a ierarhilor în instituțiile de învățământ teologic, fie prin vizite și contacte permanente, fie prin activitatea celor 12 ierarhi care îndeplinesc atribuții didactice la facultățile sau seminariile teologice; implicarea Bisericii și a slujitorilor ei în domeniul social-caritativ; rolul pilduitor sub aspect misionar și al solidarității creștine relevat prin vizitele frățești ale Prea Fericitului Părinte Patriarh Teoctist în Episcopia Oradei, Bihorului și Sălajului (24-27 mai), în Arhiepiscopia Tomisului, în luna iunie, în Arhiepiscopia Clujului (14-16 august), în Episcopia Argeșului și Muscelului (7-10 septembrie) și, mai cu seamă, vizita pastoral-canonică în Arhiepiscopia ortodoxă română în America și Canada (iulie 2002) și mai apoi la comunitățile ortodoxe române din Italia (octombrie 2002), cu prilejul vizitei la Vatican, la invitarea Papei Ioan Paul al II-lea.

În continuarea acestui capitol sunt expuse intervențiile Sfântului Sinod și ale Prea Fericitului Părinte Patriarh Teoctist la cele două camere ale Parlamentului și la Guvern pentru realizarea unei salarizări demne a personalului bisericesc prin asimilarea cu personalul didactic din învățământul preuniversitar de stat și pentru o seamă de probleme aflate în dezbaterile organelor de stat care privesc cultele religioase și, în special, Biserica Ortodoxă Română.

Este expus apoi *rolul publicațiilor bisericești în sprijinul activității pastoral-misionare și de pregătire a clerului* prin editarea a 64 de titluri de reviste și publicații periodice bisericești centrale și eparhiale, al celor 43 de titluri de carte teologică apărute în editura Institutului Biblic și a celor 168 de titluri apărute în cele 23 de edituri eparhiale realizate la Tipografia Institutului Biblic și a altor 9 tipografii eparhiale, dintre acestea, la loc de frunte situându-se *Sfânta Scriptură – edi-*

ția jubiliară a Sfântului Sinod, rod al strădaniilor I.P.S. Arhiepiscop Bartolomeu al Clujului.

În partea referitoare la *relațiile Bisericii Ortodoxe Române cu celelalte culte religioase* din țară este relevată atmosfera de stabilitate datorată spiritului ecumenic de deschidere și fundamentării acestuia pe principiile toleranței, respectului reciproc, reconcilierii și bunei conviețuri promovate de Biserica Ortodoxă Română. Se relevă că unele dificultăți existente s-au datorat modului diferit de a interpreta autonomia, libertatea și egalitatea în raporturile dintre culte, precum și existenței unor acte de tip concurențial nelocal în aceste relații. În ce privește *relațiile cu Biserica catolică orientală de rit bizantin (greco-catolică)*, se amintește că în anul 2002 s-a ajuns la cea de a 7-a întrunire de dialog. În acest context, este subliniată poziția Sinodului mitropolitan al Mitropoliei Ardealului în legătură cu relațiile dintre cele două Biserici, exprimată prin Declarația de presă din 2 mai 2002, însușită de Sfântul Sinod în ședința din 2-3 iulie 2002, trimisă Parlamentului României, autorităților de stat, presei și oficialilor de la Vatican, în finalul căreia s-a exprimat necesitatea continuării dialogului.

Grija deosebită manifestată de conducerea Bisericii pentru *stabilitatea și siguranța materială în condiții demne și decente a personalului bisericesc*, cu efecte benefice în desfășurarea vieții și activități religioase în parohii și în celelalte unități bisericești, prin asigurarea salarizării clerului la nivelul cadrelor didactice din învățământul preuniversitar, prin subvenții de la bugetul de stat și completări din resursele proprii ale unităților de cult, dar și prin demersuri ale Sfântului Sinod pentru acordarea cu, titlu tranzitoriu, a salariului minim pe economie personalului neclerical cu 1 ianuarie 2003, în perspectiva salarizării integrale de la bugetul de stat cu 1 ianuarie 2004., obținându-se până în prezent indexarea contribuției de la bugetul de stat cu 6% de la 1 ianuarie și cu 9% de la 1 octombrie 2003 a contribuției de la bugetul de stat. În egală măsură, *pentru personalul neclerical*, contribuția de la bugetul de stat a fost majorată cu 1 ianuarie 2003 la nivelul salariului minim pe economie la această dată.

Viața monahală este prezentată într-un capitol aparte, în care sunt menționate condițiile de viațuire din cele 562 așezăminte monahale a celor 8029 *de călugări și călugărițe*, potrivit preceptelor vieții monahale și care se străduiesc să-și redobândească terenurile agricole și forestiere și imobilele care le-au fost luate în perioada totalitaristă. Pregătirea teologică a personalului monahal se face în cele 7 seminarii teologice monahale existente, precum și în Facultățile de teologie, asigurându-li-se prin activitatea zilnică din mănăstiri, deprinderea și exercitarea de îndeletniciri practice. Se menționează și rolul cultural, instructiv-educativ al mănăstirilor și preocuparea acestora în valorificarea patrimoniului cultural-național religios prin existența și funcționarea a 147 de colecții de artă bisericească în incinta acestora.

Un capitol special evidențiază *activitatea canonică* a organelor statutare bisericești, constând în urmărirea procesului de revizuire a Statutului pentru organizarea și funcționarea Bisericii Ortodoxe Române și a celorlalte regulamente bisericești. Menționându-se că în strânsă legătură cu activitatea canonică și legislativă bisericească stă *disciplina clerului de mir și monahal*, se evidențiază că și în

anul 2002 aceasta a fost în permanenta grijă a autorității bisericești, în vederea respectării de către cler a canoanelor și legiuirilor bisericești, pentru prevenirea abaterilor și delictelor care, într-o măsură mai mare sau mai mică, pot leza Biserica în întregul ei, precizându-se că atunci când a fost cazul, pentru sancționarea cu exigență și în duh de îndreptare a celor vinovați, au fost aplicate sancțiuni potrivite cu gravitatea abaterilor și delictelor săvârșite.

Continuarea *pregătirii și perfecționării clerului* s-a realizat și în anul 2002 prin conferințele preoțești semestriale și prin cursurile pastorale și de *îndrumare misionară* ajunse la seria a 87-a, cursuri la care au participat 1.084 preoți și diaconi în cele 12 centre universitare și seminariale, având ca finalitate definitivarea și promovarea clerului în grade profesionale.

În anul 2002, *grija Bisericii pentru locașurile de cult* s-a concretizat în punerea pietrei de temelie pentru 136 biserici, continuarea lucrărilor la 849 locașuri de cult începute în anii anteriori, terminarea lucrărilor la 187 biserici, dintre care 140 s-au și sfințit. La alte 127 locașuri de cult există șantiere deschise pentru lucrări de consolidare sau reconstrucție, alte 334 locașuri sunt în curs de reparații și restaurare, un număr de 239 biserici au dobândit pictură nouă, iar alte 347 și-au înnoit și restaurat pictura. Pentru toate aceste lucrări, în anul 2002 s-au cheltuit 68,808 miliarde lei la monumentele istorice și de artă bisericească, în timp ce pentru celelalte locașuri de cult aflate în construcție, restaurare, reparații sau pictare s-a cheltuit suma de 503,914 miliarde lei, contribuția credincioșilor fiind majoritară față de alte sume de la bugetul de stat sau din sponsorizări.

Partea finală a Dării de seamă prezintă *activitatea Cabinetului patriarhal*, cu o specială atenție acordată activității Prea Fericitului Părinte Patriarh Teoctist în calitate de Arhiepiscop al Bucureștilor, Mitropolit al Munteniei și Dobrogei și Patriarh al Bisericii Ortodoxe Române, precum și activității *Cancelariei Sfântului Sinod* cu serviciile aferente, pentru coordonarea și îndrumarea activității cărora au ostenit în anul 2002 P.S. Episcop-vicar Patriarhal Vincențiu Ploieșteanu, secretarul Sfântului Sinod, Pr. Constantin Pârvu, vicar administrativ patriarhal, Pr. Dr. Augustin Rusu, consilier patriarhal, precum și ceilalți colaboratori clerici și neclerici, fiecare cu responsabilitatea sa.

Concluzia generală care se desprinde din Darea de seamă a sectorului "Cancelaria Sfântului Sinod" este aceea că toate împlinirile semnalate sunt rod al colaborării și unității dintre ierarhi, cler și credincioși sub îndrumarea Prea Fericitului Părinte Patriarh, a organelor centrale bisericești și a ierarhiei noastre bisericești și un răspuns pertinent, actual și plin de vigoare al Bisericii noastre la problemele ce se pun mereu și mereu în fața Bisericii și a slujitorilor ei astăzi.

b. Activitatea sectorului Relații externe bisericești.

Raportul Comisiei bisericești a Adunării Naționale Bisericești prezintă principalele repere ale vieții și lucrării Patriarhiei Române, atât ca parte integrantă a vieții Bisericii Ortodoxe universale, cât și în relațiile sale ecumenice.

Astfel, și în anul 2002, Biserica Ortodoxă Română a continuat să fie prezentă misionar în concertul Ortodoxiei universale, exprimându-se cu tărie și cu curaj în ceea ce privește afirmarea valorilor perene ale ortodoxiei sub raport doctrinar,

moral și social în contextul lumii contemporane. Între momentele semnificative ale *relațiilor Bisericii noastre cu celelalte Biserici Ortodoxe surori* sunt amintite: Participarea unei delegații a Bisericii Ortodoxe Române la conferința “*Dialogul între religii și civilizații*” (Nicosia, Cipru, 8-12 martie 2002); Participarea P.S. Episcop Damaschin al Sloboziei și Călărașilor la cel de-al VIII-lea *Congres științific internațional “Pavleia”* (Veroia, Grecia, 26-29 iunie 2002); Participarea I.P.S. Mitropolit Daniel al Moldovei și Bucovinei, la *Congresul internațional cu tema “Biserică și Bioetică”* (Chambésy, Geneva, 11-15 septembrie 2002); Organizarea celei de a IX-a *Sesiuni a Adunării generale interparlamentare europene a Ortodoxiei* (București, 27-30 iunie 2002; *vizitele unor ierarhi din Bisericile Ortodoxe surori în țara noastră*: I.P.S. Mitropolit Nicolae de Sageri și Svaneti din Georgia; I.P.S. Mitropolit Ghenadie de Sasima; P.S. Episcop Teodoret de Nazianz, episcop-vicar al Arhiepiscopiei Tyatirelor și Marii Britanii; P.S. Episcop Emmanuel de Regium; I.P.S. Mitropolit Mihail Stoikos, al Austriei și Ungariei, precum și *vizitele unor ierarhi ai Bisericii noastre la Bisericile Ortodoxe surori*.

Într-un alt capitol este prezentată contribuția definitorie a Bisericii Ortodoxe Române, prin mesajul său de iubire și prețuire, la dezvoltarea și amplificarea relațiile sale cu alte Biserici creștine din diferite părți ale lumii, arătându-se că, păstrând vie dorința de a lucra mai bine pentru realizarea unității creștine, în duhul poruncii Mântuitorului Iisus Hristos “*ca toți să fie una*” (Ioan 17,21), Biserica noastră și-a clădit și consolidat relațiile sale ecumenice plecând tocmai de la acest imperativ esențial al creștinismului, poate mai actual acum decât altădată. În contextul în care, mai există rezerve manifestate de unele Biserici Ortodoxe surori în ceea ce privește relațiile lor cu celelalte Biserici creștine, Biserica Ortodoxă Română continuă să promoveze astfel de relații, manifestându-și, în același timp, preocuparea față de identificarea și, pe cât posibil, înlăturarea cauzelor ce au generat un anumit impas în mișcarea ecumenică contemporană.

Pe temeiul unor astfel de principii, sunt prezentate câteva momente semnificative din anul 2002 dezvoltate în planul *relațiilor Bisericii noastre cu Biserica Catholică*, între care: *Vizita istorică a Prea Fericitului Părinte Patriarh Teoctist la Vatican și la comunitățile ortodoxe române din Italia* (7-14 octombrie 2002), care a avut un puternic impact, cu profunde implicații și reverberații în mediile bisericești și civile, atât la nivel național, cât și internațional; această vizită, ce a avut deopotrivă conotații ecumenice, pastorale și naționale, a dovedit, cu prisosință, încă o dată, vocația ecumenică, de deschidere față de dialogul intercreștin al Bisericii noastre – purtătoare a mesajului ortodox de afirmare a valorilor nepieritoare, fundamentate pe principiile scripturistice și tradiționale; Participarea I.P.S. Mitropolit Daniel al Moldovei și Bucovinei la *ceremonia de acordare a Premiului ecumenic al Institutului de teologie ecumenică-patristică greco-bizantină “Sf. Nicolae”* (Bari, Italia, 26 ianuarie 2002); Participarea P.S. Episcop Ioan al Covasnei și Harghitei la “*Ziua de rugăciune pentru pace în lume*” (Assisi, Italia, 24-27 ianuarie 2002); Participarea unei delegații a Bisericii Ortodoxe Române, la *Întâlnirea internațională “Religii și Culturi între conflict și dialog”*, organizată de Comunitatea Sant Egidio și Arhiepiscopia de Palermo (Italia, 1-3 septembrie 2002); Participarea P.S. Episcop Sofronie al Episcopiei ortodoxe române din Ungaria, la

Întâlnirea pentru pace organizată de Comunitatea Sant Egidio (Madrid, Barcelona și Tarragona, 29 octombrie - 1 noiembrie 2002); Participarea Bisericii noastre la lucrările *Simpozionului "Bisericile și Comunitatea Europeană. Consecințele juridice ale lărgirii Comunității Europene pentru Biserici"* (Mănăstirea Heligenkreuz și Kleinmariaszell, Austria, 22-24 aprilie); *vizite ale unor personalități catolice în țara și Biserica noastră*: Cardinal Achile Silvestrini și Arhiepiscopul Antonio Maria Vegglia, secretar al Congregației pontificale pentru Bisericile orientale; Mons. Dr. Albert Rauch de la Ostkirchliches Institut din Regensburg, Germania; Mons. Vincenzo Paglia și Dl. Alberto Quattrucci de la Comunitatea Sant Egidio din Italia etc.

Pe aceeași linie de deschidere și dialog ecumenic s-a situat și vizita în România a Eminenței Sale Joris AOL Vercammen, Arhiepiscop de Utrecht, președintele Conferinței internaționale a episcopilor vechi catolici a Uniunii de la Utrecht (10-17 aprilie 2002).

În capitolul următor sunt prezentate participările Bisericii noastre din anul 2002 la întrunirile internaționale având ca finalitate *continuarea și aprofundarea dialogului și relațiilor cu Biserica Anglicană și cu Biserica Lutherană*, între care sunt amintite: *Lucrările Comisiei internaționale de dialog teologic anglicano-ortodox*, desfășurate în perioada 26-28 iunie 2002, la Centrul de Conferințe de pe lângă biserica Sfânta Maria din localitatea Abergavenny din Țara Galilor, precum și participarea la *Întrunirea Comisiei mixte de dialog dintre Bisericile Ortodoxe și Federația Mondială Lutherană* (Oslo, Norvegia, 3-10 octombrie 2002).

În continuare sunt amintite momentele cele mai importante privind participarea Bisericii noastre în anul 2002 la activitatea organismelor ecumenice interne și internaționale, a altor organizații religioase, precum și la manifestări cu caracter ecumenic, între care: Participarea I.P.S. Mitropolit Daniel al Moldovei și Bucovinei la *ședința de lucru anuală a Prezidiului și Comitetului Central ale Conferinței Bisericilor Europene* (Elveția, 2-9 iunie 2002); Participarea unei delegații a Bisericii Ortodoxe Române la: *"Ziua de rugăciune pentru pace în lume"* (Assisi, 24-27 ianuarie 2002); Participarea Bisericii noastre la *Întâlnirea internațională "Religii și Culturi între conflict și dialog"*, organizată de Comunitatea Sant Egidio (Palermo, 1-3 septembrie 2002); la cea de a *X-a Conferință de dialog islamic-creștin* (Bahrein, 28-30 octombrie 2002). În egală măsură sunt demne de menționat prezența Bisericii noastre în activitatea *Asociației ecumenice a Bisericilor din România – AIDRom*, în cea a *Societății biblice interconfesionale din România*, precum și unele aspecte legate de desfășurarea, în diferite localități din țară, a *Săptămânii de rugăciune pentru unitatea creștină*, în luna ianuarie a anului 2002.

Referatul Comisiei organizatoare se încheie cu prezentarea următoarelor considerații în legătură cu activitatea generală de relații externe a Bisericii noastre în anul 2002:

a. Prin Prea Fericitul Părinte Patriarh Teoctist, ierarhii și teologii ortodocși români, Biserica Ortodoxă Română, în ansamblul ei, a rămas credincioasă principiului fundamental al sobornicității, reafirmându-și cu tărie, și în anul 2002, poziția sa de participant activ la efortul misionar al Ortodoxiei universale în lumea contemporană;

b. Prezența activă a Bisericii Ortodoxe Române în mișcarea ecumenică, în diferite feluri, la viața comunității creștine în general, este considerată ca fiind o necesitate, care decurge din însăși natura lucrării sale în lume;

c. În contextul procesului de extindere a Uniunii Europene și a integrării țării noastre în structurile euro-atlantice, Biserica Ortodoxă Română își manifestă sprijinul constant, cu mijloace specifice, pentru împlinirea acestor deziderate, afirmându-se, în același timp, ca o păstrătoare a identității culturale, religioase și lingvistice a poporului român.

Referatul se încheie cu mențiunea că activitatea Bisericii Ortodoxe Române derulată în anul 2002 în relațiile sale cu Bisericile Ortodoxe surori, cu celelalte Biserici creștine, precum și cu organizații ecumenice și inter-religioase interne și internaționale a fost posibilă grație implicării personale a Prea Fericitului Părinte Patriarh Teoctist, a celorlalți membri ai Sfântului Sinod, a personalului didactic din instituțiile de învățământ teologic, și a personalului din cadrul Sectorului Relații Externe Bisericești, unde ostenesc P.S. Episcop-vicar patriarhal Ciprian Câmpineanul, Pr.dr. Michael Tița, consilier patriarhal și ceilalți colaboratori.

c. Activitatea sectorului Comunități ortodoxe române peste hotare.

Raportul prezintă succint diferitele aspecte ce caracterizează viața și activitatea misionar-pastorală bisericească desfășurată în cursul anului 2002 în cuprinsul comunităților ortodoxe române organizate în jurul granițelor României, sau în alte părți ale lumii.

Într-o primă parte se arată că, în ciuda condițiilor dificile de ordin economic sau produse de realitățile existente, *Comunitățile ortodoxe românești din jurul granițelor țării* s-au străduit, și în cursul anului 2002, să-și mențină identitatea și să păstreze vie legătura acestora cu Biserica-mamă, fiind prezentate pe rând: Mitropolia Basarabiei, cu sediul la Chișinău, aflată sub păstorirea I.P.S. Mitropolit Petru, având în cuprinsul său aproximativ 120 de parohii. La împlinirea unui deceniu de existență de la reactivarea sa în jurisdicția Bisericii Ortodoxe Române-mame, marcat de nenumărate suferințe și prigoniri ale clerului și credincioșilor săi, la data de 30 iulie 2002, Mitropolia Basarabiei a fost recunoscută oficial de către Autoritățile de stat ale Republicii Moldova, ca entitate bisericească sub jurisdicția Bisericii Ortodoxe Române. În cursul anului 2002, Mitropolia Basarabiei și-a continuat lucrarea misionară (restaurări și reconstrucții de biserici etc.), prin solidaritatea arătată de către eparhiile din țară și de către Administrația Patriarhală; *Episcopia ortodoxă română din Ungaria*, cu sediul la Gyula, păstorită din anul 1999 de către P.S. Episcop Sofronie, cu cele 22 de parohii ale sale, are o activitate dinamică, desfășurând o bogată misiune, în cursul anului 2002, fiind înființate 3 așezăminte monahale; *Episcopia ortodoxă română din Iugoslavia*, cu sediul la Vârșeț, păstorită din anul 2001 de către P.S. Daniil Partoșanul, episcop-vicar al Arhiepiscopiei Timișoarei în calitate de administrator, este formată din 40 de parohii deservite de 22 de preoți. Eparhia funcționează, în continuare, cu mari dificultăți, nefiind recunoscută de către Patriarhia Sârbă și de către Autoritățile de Stat de la Belgrad, dar pentru reglementarea acestei situații s-a constituit o comisie bilaterală de dialog dintre Patriarhia Română și Patriarhia Sârbă; Biserica Ortodoxă Română le-a acordat, după posibilități, și *vlahilor din Sudul Dunării*, ca

și românilor din Ucraina, nordul Bucovinei, Herța, Transcarpatia și Sudul Basarabiei, sprijinul cerut, prin trimitere de literatură religioasă și prin acordarea de burse la școlile teologice din țară.

În capitolul următor, sunt prezentate *Comunitățile ortodoxe românești ce s-au constituit în diaspora, în diferite părți ale lumii*, organizate în eparhii cu statut autonom, după cum urmează: *Mitropolia ortodoxă română pentru Germania, Europa centrală și de nord*, păstorită din anul 1994 de către I.P.S. Mitropolit Serafim, care are sub oblăduire canonică 41 de parohii și filii în Germania, Austria, Luxemburg, Suedia, Norvegia, Finlanda și Danemarca. Dată fiind necesitatea conformării titulaturii eparhiei cu realitatea jurisdicțională a acestei Mitropolii, inclusiv asupra parohiilor din țările nordice, în noiembrie 2002 Sfântul Sinod a aprobat ca titulatura Mitropoliei să se completeze cu precizarea "și de nord". După transferarea sediului mitropolitan de la Regensburg la Nürnberg, la noul centru mitropolitan s-au continuat lucrările la pictura catedralei, realizată de o echipă de pictori condusă de Dl. Prof. Grigore Popescu. Sub aspectul susținerii și intensificării activității pastoral-misionare în cuprinsul eparhiei, se amintește efortul depus pentru înființarea a 3 noi parohii, dorința unor parohii de a-și construi propriul lor lăcaș de cult, precum și hotărârea Sfântului Sinod din 4-5 iulie 2002 de a aproba, la recomandarea I.P.S. Mitropolit Serafim și a Consiliului Eparhial, alegerea Cuv. Ierom. Sofian Pătrunjel, în postul de episcop-vicar al acestei Mitropolii; *Mitropolia ortodoxă română pentru Europa occidentală și meridională*, păstorită din anul 1997 de către I.P.S. Mitropolit Iosif, ajutat din anul 2001 de către P.S. Siluan Marsilianul, episcop-vicar al Mitropoliei, care are sub jurisdicția canonică 61 de parohii și filii în Franța, Elveția, Italia, Spania, Marea Britanie, Irlanda, Portugalia, Olanda și Belgia. Sub aspect misionar-pastoral și al relațiilor cu Biserica Ortodoxă Română-mamă, un moment important în viața Mitropoliei l-a constituit vizita pe care Prea Fericitul Părinte Patriarh Teoctist, în fruntea unei delegații a Bisericii Ortodoxe Române, a făcut-o la comunitățile ortodoxe române din Italia (Roma și Milano), între 7-14 octombrie 2002, precum și faptul că în cursul anului 2002, în cuprinsul Mitropoliei au fost înființate 18 noi parohii, ce au intrat sub omoforul canonic al acestei Mitropolii; *Viața Arhiepiscopiei ortodoxe române în America și Canada* a cunoscut un nou început prin alegerea noului Arhiepiscop în persoana Prea cuv. arhim. Dr. Nicolae Condrea de către Congresul bisericesc al Arhiepiscopiei și apoi cercetarea canonică și validarea alegerii de către Sfântul Sinod al Bisericii noastre în ședința din martie 2002. Hirotonirea într-un arhiepiscop și instalarea canonică a Prea Cuv. arhim. dr. Nicolae Condrea ca Arhiepiscop al Arhiepiscopiei ortodoxe române în America și Canada s-a făcut de către Prea Fericitul Părinte Patriarh Teoctist, cu prilejul vizitei pastoral-canonice pe care a efectuat-o în Canada în fruntea unei delegații a Bisericii noastre, fiind pentru prima dată când Patriarhul Bisericii Ortodoxe Române hirotonește pe chiriarhul eparhiei la locul de păstorire canonică și tot pentru prima dată când a luat cuvântul în plenul Congresului Arhiepiscopiei. Eparhia cuprinde în prezent 46 de parohii și misiuni, din care 20 parohii, 5 misiuni și o mănăstire în S.U.A., 17 parohii și 3 misiuni în Canada, și o parohie în Venezuela, fiind în curs de formare mai multe parohii în America Latină.

În partea următoare sunt prezentate unele *structuri diasporale ortodoxe române aflate în jurisdicția directă a Patriarhiei Române*, între care sunt amintite: *Parohia ortodoxă română din Sofia, Bulgaria; Parohiile ortodoxe române din Australia și Noua Zeelandă, inclusiv noua parohie de la Perth, Australia de Vest; Așezămintele ortodoxe române de la Ierusalim, Jordan și Ierihon, unele structuri bisericești ortodoxe românești aflate în alte jurisdicții canonice*, între care: *Episcopia ortodoxă română din America și Canada*, condusă de către I.P.S. Arhiepiscop Nathaniel, *Așezămintele românești din Sfântul Munte Athos, Comunitatea ortodoxă română din Cipru, Parohiile ortodoxe române din Istanbul, Turcia și Johannesburg, Africa de Sud, precum și inițiativele de constituire a unor parohii românești în diferite țări precum: Kuwait, Argentina, Mexic etc.*

Analizând cuprinsul activității sectorului Comunități ortodoxe române de peste hotare, referatul evidențiază următoarele considerații:

a. Biserica Ortodoxă Română a intensificat, și în anul 2002, eforturile sale în vederea întăririi credinței creștin-ortodoxe a românilor cărora le-a fost hărăzit să-și trăiască viața dincolo de hotarele actuale ale României, pentru menținerea tradițiilor străbune și a identității spirituale românești ale acestora, pentru întărirea legăturilor cu Biserica-mamă;

b. Eparhiile ortodoxe române din afara granițelor României, precum și parohiile și comunitățile aflate sub directa oblăduire a Bisericii noastre au fost sprijinite, în diferite moduri, pentru a putea deveni prezențe cât mai active pe tărâm misionar pastoral ale Bisericii Ortodoxe Române printre românii din aceste zone ale lumii.

În încheierea referatului se arată că, în anul 2002, activitatea Bisericii Ortodoxe Române în relațiile sale cu Comunitățile ortodoxe românești din jurul granițelor țării și din diaspora, a fost rodnică și susținută datorită implicării nemijlocite a Prea Fericitului Părinte Patriarh Teoctist, a celorlalți membri ai Sfântului Sinod, a ostanelilor depuse de P.S. Episcop-vicar patriarhal Ambrozie Sinaitul, coordonatorul Sectorului, Pr. Dr. Mircea Alexă Uță, consilier patriarhal și de ceilalți colaboratori care s-au implicat în această lucrare.

d. Activitatea sectorului "Biserica și Societatea".

În raportul Comisiei bisericești se arată că, și în cursul anului 2001, sectorul "Biserica și Societatea" al Administrației Patriarhale, sub directa îndrumare a Prea Fericitului Părinte Patriarh Teoctist, și-a manifestat receptivitatea la problematica socială indusă de transformările petrecute în societatea românească actuală, continuând dialogul cu instituții și organisme de stat și private, cu responsabilități în domeniul social, s-a implicat în soluționarea problemelor sociale ce afectează diverse categorii de persoane defavorizate, a intensificat contactele și intervențiile pe lângă organismele abilitate pentru extinderea prezenței preoților în cât mai multe segmente ale vieții sociale – armată, poliție, spitale, penitenciare, așezăminte de ocrotire socială – împlinind astfel o latură fundamentală a slujirii și misiunii Bisericii în lume.

În partea introductivă se arată că, în prezent, *sistemul de asistență socială în cuprinsul Patriarhiei Române este asigurat* după cum urmează: un birou de asistență socială la nivelul Administrației Patriarhale, 15 birouri de asistență socială la nivel de centru eparhial, 14 birouri în cadrul protopopiatelor și 6 birouri la nivel

de parohie; astfel, în cadrul acestora desfășurându-și activitatea 178 de asistenți sociali teologi angajați prin concurs și 65 de preoți misionari.

În continuare se arată că, la nivelul Administrației Patriarhale, prin sectorul "Biserica și Societatea", în cursul anului 2002, s-au desfășurat **activități teoretice și de consultanță**, fiind amintite succint: desfășurarea la 14 noiembrie 2002 a *Întâlnirii anuale a coordonatorilor eparhiali ai activităților de asistență socială*, în cadrul căreia s-au formulat propuneri privind înființarea a 12 posturi de consilier social și inspector eparhial cu salarizare de la bugetul de stat, pentru coordonarea activităților sociale din eparhiile Patriarhiei Române; **activități practice** concretizate în: *Programul de ajutorare a 80 de copii proveniți din familii sărace* din centrul de zi "Sfântul Stelian" din București; *Programul de prevenire a abandonului școlar* în rândul copiilor proveniți din familiile cu risc social, desfășurat în cadrul parohiei "Sfântul Ioan Botezătorul" din București; *Programul de ajutorare a unor copii orfani* din Arhiepiscopiile Bucureștilor, Clujului, Tomisului și Episcopia Alexandriei și Teleormanului la recomandarea unor preoți parohi; *Programul de Sfintele Paști*, constând în oferirea de pachete cu alimente la 200 de familii sărace care au în întreținere copii școlari; *Programul de 1 iunie – ziua copilului*, organizat în colaborare cu Primăria Sectorului 2, beneficiari fiind un număr de 300 de copii cu rezultate bune la învățătură; *Programul "Crăciunul copiilor"* destinat ajutorării a 650 de copii aflați în dificultate, desfășurat cu ocazia sărbătorii Nașterii Domnului, cu sprijinul Secretariatului de Stat pentru Culte; *Programul "Pomul de Crăciun"* desfășurat de Biroul de pelerinaj al Patriarhiei Române în colaborare cu Centrul de plasament "Sfinții Apostoli Petru și Pavel din București"; *Programul "Ajutor de la distanță"* destinat sprijinirii unor copii orfani, derulat de Biroul pentru opera de caritate "Diaconia" al Sectorului "Biserica și Societatea"; *Programul în sprijinul minorilor din Penitenciarul Rahova*, desfășurat cu ocazia sărbătorii Nașterii Domnului, când 150 de copii aflați în dețenție au primit daruri din partea Patriarhiei; *Programul de amenajare și dotare a dispensarului din comuna Zimbru, jud. Arad*; *Programul de ajutorare a rromilor victime ale holocaustului*, în parteneriat cu Organizația Internațională pentru Migrație de la Geneva, aflat în desfășurare. **Finanțarea acțiunilor Biroului de asistență socială al Patriarhiei Române** s-a făcut prin fondul "Filantropia" de la nivelul Administrației Patriarhale, precum și prin sume în lei și valută, provenind din sponsorizări și donații de la persoane fizice și juridice din țară și străinătate, *suma totală cheltuită pentru activitățile de asistență socială la nivelul sectorului Biserica și Societatea, în anul 2002, fiind de 1.222.000.000 lei.*

Într-un alt capitol este prezentată **Activitatea de asistență socială desfășurată în cadrul eparhiilor**, beneficiari fiind copii aflați în dificultate, persoane vârstnice și familii sărace care din cauza resurselor financiare și materiale reduse, nu pot asigura o îngrijire și educație corespunzătoare copiilor. Aceste activități la nivelul eparhiilor și unităților subordonate s-au concretizat în oferirea a trei feluri de servicii sociale, și anume: **Destinate copiilor**, prin care: 1944 de copii au beneficiat de întreținere și îngrijire zilnică; 2450 copii au fost îngrijiți temporar în cadrul așezămintelor de protecție socială ale Bisericii; 530 de copii au fost luați în plasament familial; 1.666 de copii au servit zilnic masa la cantina socială; 42.988 de

copii au primit ajutoare materiale și financiare; 5.971 de copii au beneficiat de consultații medicale gratuite și medicamente prin cabinetele medicale și punctele farmaceutice înființate și administrate de Biserică; 2.649 de copii au avut meditații gratuite la principalele obiecte de studiu, oferite de profesori voluntari dintre credincioșii diferitelor parohii; 2.271 de copii s-au bucurat de activități recreative (tabere sociale, excursii, pelerinaje, ateliere de pictură); **Destinate persoanelor vârstnice și familiilor sărace**, prin care: 50.681 de persoane au primit ajutoare materiale și financiare; 28.187 de persoane au beneficiat de consultații medicale gratuite oferite în cadrul cabinetelor medicale bisericesti; 13.286 persoane au primit gratuit și medicația necesară tratamentului; 5.014 persoane au mâncat zilnic la cantinele sociale parohiale; 1699 de bătrâni nedeplasabili au primit hrana zilnic la domiciliu; 400 de persoane au fost îngrijite permanent, pe toată durata anului, în căminele de bătrâni înființate în diferite parohii și mănăstiri; 12.872 de persoane au beneficiat de consiliere socială și juridică în scopul informării și îndrumării pentru obținerea ajutoarelor și facilităților din partea instituțiilor specializate ale statului în conformitate cu legislația actuală. Pentru aceste tipuri de servicii, *în cuprinsul eparhiilor Bisericii Ortodoxe Române s-a cheltuit în anul 2002 suma de 37.670.749.898 lei*, provenind fie din fondul "Filantropia" al eparhiilor, fie din bugetele proprii ale eparhiilor și unităților de cult, fie din donații și sponsorizări; **Programe de asistență socială derulate în cuprinsul eparhiilor:** Programul "Un adăpost și pentru ei" (asistență și consiliere a tinerilor de peste 18 ani, proveniți din centre de plasament ale statului), derulat de Biroul de Asistență socială de la Centrul eparhial Iași în parteneriat cu Parohia Sf. Apostol Toma; Programul de asistență la domiciliu (persoanelor vârstnice fără susținători și cu probleme medicale) derulat prin Centrul eparhial Iași; Programul de educație și consiliere pentru minorii deținuți din penitenciarul Craiova, derulat de Arhiepiscopia Craiovei în parteneriat cu Fundația "Cuvântul care zidește"; Programul "Igiena copiilor rromi, între ignorare și îngrijorare", derulat de asociația "Vasiliada" a Arhiepiscopiei Craiovei în parteneriat cu Asociația Romano Euro-Drom; Programul "O masă caldă și la patul tău", desfășurat de asociația "Vasiliada" a Arhiepiscopiei Craiovei; Programul "Telefonul copilului" (serviciu telefonic de sesizare, informare și consiliere în problematica copiilor aflați în dificultate), derulat de asociația "Filantropia ortodoxă" Alba Iulia; Programul "Pentru voi", desfășurat de Arhiepiscopia Timișoarei în parteneriat cu Direcția pentru Protecția Drepturilor Copilului Timiș; Programul de sprijinire și consiliere a copiilor infectați cu HIV și familiilor acestora, derulat de Mitropolia Banatului în cadrul Centrului comunitar HIV-Vest; Programul de asistență socio-medicală pentru vârstnici, derulat în Baia Mare de Episcopia Maramureșului și Sătmăruului în parteneriat cu Primăria locală; Programul de asistență și ajutor pentru copiii străzii, desfășurat de parohia Arad-Centru și asociația "Oastea Domnului"; Programul socio-educational derulat în cadrul Centrului social organizat de parohia "Sf. Varvara" – din Petroșani, cu 700 de beneficiari disponibilizați de la unitățile miniere.

În continuare, raportul prezintă **noi instituții de asistență socială apărute în cuprinsul eparhiilor din Patriarhia Română în anul 2002**, dintre care **unele finalizate**: a. Centre de zi în comuna Schela, jud.Gorj, în localitățile Baia de Arieș

și Aiud, jud. Alba și în comuna Chiajna, jud. Ilfov; **b.** *Centrul de tip familial "Casa Samuel"* în localitatea Drănic, jud. Dolj; **c.** *Adăpost de noapte* înființat în gara CFR Alba Iulia, pentru asistența și găzduirea pe timpul nopții a persoanelor fără locuință; **d.** *Cantine sociale* în parohia Iosefin, jud. Timiș, în municipiul Râmnicu Vâlcea și în parohia Dudescu, comuna Zăvoia, jud. Brăila; **e.** *Grădinița "Sfinții Împărați"* din comuna Gohor, jud. Galați, iar altele *în curs de amenajare*: **a.** *Cămine de bătrâni* în cadrul mănăstirilor Neamț și Vărătic; **b.** *Centrul de diagnostic și tratament "Providența"* de la Arhiepiscopia Iași; **c.** *Centre de zi pentru copii* în Botoșani, localitățile Schela, jud. Gorj, Ocna Mureș și Reghin, jud. Mureș; **d.** *Centre de zi pentru bătrâni* în localitățile Alba Iulia și Sighișoara; **e.** *Centrul de consiliere și sprijin pentru victime ale violenței în familie* în municipiul Baia Mare, jud. Maramureș. Raportul menționează că, potrivit datelor furnizate de centrele eparhiale, în anul 2002, *numărul așezămintelor de asistență socială înființate și administrate de Biserica Ortodoxă Română este de 98, din care: 26 sunt așezăminte pentru copii, 6 așezăminte pentru vârstnici, 38 cantine și brutării sociale, 24 cabinete medicale și farmacii sociale și 4 centre pentru asistență familii în dificultate.*

Capitolul referitor la *activitatea de asistență religioasă desfășurată în unitățile bugetare în cursul anului 2002* precizează că aceasta a cuprins: *unitățile subordonate Ministerului Apărării Naționale* în cadrul cărora au funcționat 80 de preoți militari, care au slujit în 54 biserici și capele, alte 15 aflându-se în diferite stadii de construcție, cu mențiunea că în anul 2002 a continuat programul de selecționare prin concurs a personalului clerical deservent pentru un număr de 22 posturi de preot militar vacante; *penitenciarele subordonate Ministerului Justiției*, în cadrul cărora au funcționat un număr de 39 de preoți, care au slujit în 37 de capele, biserici și paraclise, altele 2 fiind în diferite stadii de construcție; *unitățile subordonate Ministerului de Interne*, în cadrul cărora în anul 2002, ca urmare a intervenției ferme a Prea Fericitului Părinte Patriarh Teoctist, au fost încadrați și au activat un număr de 10 preoți militari; *spitalele subordonate Ministerului Sănătății și Familiei* în cadrul cărora, în anul 2002, au acordat asistență religioasă un număr de 180 de preoți încadrați și salarizați de Ministerul Sănătății și unitățile de resort, precum și un număr de 49 de preoți salarizați din fondurile centrelor eparhiale, în unitățile de ocrotire socială își desfășoară activitatea 45 de preoți, 30 dintre ei fiind salarizați de la buget, iar ceilalți din fondurile eparhiilor, toți aceștia, precum și credincioșii din aceste așezăminte având la dispoziție un număr de 148 capele și biserici, alte 43 fiind în diferite stadii de construcție. Pe ansamblu, în anul 2002, *asistența religioasă a fost asigurată în unitățile bugetare, de către un număr de 403 preoți, din care 339 salarizați integral de la bugetul de stat iar 64 salarizați din fonduri proprii și cu o contribuție de la bugetul de stat, la nivelul țării fiind în funcțiune în aceste unități un număr total de 239 de biserici, capele și paraclise, altele 59 fiind în diferite stadii de construcție și amenajare.*

În ce privește activitatea Sectorului în *domeniul intensificare a lucrării pastoral-misionare și cultural-spirituale*, se amintește că în anul 2001 au fost înființate prin hotărârea Sfântului Sinod, Comitetului Național de Bioetică și Comisiilor locale de bioetică de la București, Iași și Cluj, cu misiunea de a studia problemele

specifice ridicate de această ramură științifică și de a alcătui o documentație pe baza căreia să se formuleze o poziție oficială a Bisericii Ortodoxe Române. După ce aceste comisii și-au stabilit principiile și metodologia de abordare, studiere și evaluare a temelor și subtemelor, în cursul anului 2002 au fost prezentate referate cu privire la avort, contracepție, manipulare genetică, transplant de organe și procreare in vitro, iar Comitetul Național de Bioetică al Bisericii Ortodoxe Române, la ultima sa întâlnire, a formulat concluziile referitoare la problematica transplantului, constituindu-se un document ce va fi supus analizei și deciziei Sfântului Sinod, în vederea promovării unei poziții oficiale.

În continuare este prezentată *activitatea desfășurată în anul 2002 de Asociațiile și fundațiile care funcționează cu binecuvântarea Sfântului Sinod*, fiind menționate: *Asociația studenților creștini ortodocși români*, care a continuat organizarea de pelerinaje și tabere de rugăciune la mănăstirile din România, vizite la Centre de plasament și cămine spital, conferințe săptămânale susținute de părinți duhovnici și oameni de cultură și a editat broșura "Fața ascunsă a prostituției legalizate"; *Frăția ortodoxă română*, care a continuat organizarea de conferințe duhovnicești, seri creștine de rugăciune precum și editarea publicației religioase "Cuvânt și Suflet" prin filiala de la Iași; *Asociația Oastea Domnului* care, cu sprijinul preoților parohi și al unor centre eparhiale, a continuat activitățile de catehizare, organizarea de manifestări misionar-comemorative, activitățile cu caracter creștin-umanitar, precum și cele publicistic-editoriale având ca scop susținerea învățaturii de credință ortodoxă; *Asociația "Diaconia" de pe lângă Patriarhia Română*, și-a desfășurat activitatea prin trei structuri principale: *Așezământul social "Patriarhul Justinian Marina"* destinat adăpostirii, protejării și îngrijirii victimelor violenței familiale; *Centrul de servicii și magazinul de cărți și obiecte bisericesti*, amenajat și dotat prin intermediul proiectului umanitar "PROGETO ROMANIA"; *Agencia de turism "Pelerinul"* care își desfășoară activitatea în colaborare cu Biroul de pelerinaj al Administrației Patriarhale, în scopul promovării valorilor ortodoxiei românești și universale, al cunoașterii și educării credincioșilor și, în special a tinerilor, asupra trecutului istoric al Bisericii noastre, precum și pentru susținerea financiară a activităților de asistență socială ale Asociației.

Într-un ultim capitol se face referire la *relațiile și activitatea Sectorului "Biserica și Societatea" cu unele organisme internaționale*, între care sunt amintite: cele cu *Organizația Internațională pentru Migrație* cu care Patriarhia Română a semnat un Protocol de colaborare care prevede desfășurarea unor acțiuni de prevenire a traficului de persoane, în baza căruia la 27 iunie 2002, Patriarhia Română a organizat seminarul cu tema "*Participarea Bisericii Ortodoxe Române la prevenirea și combaterea traficului de ființe umane*", la care au participat toți coordonatorii sectoarelor de asistență socială și învățământ din eparhiile Patriarhiei Române; cele cu *Organizația Internațională pentru Caritatea Creștin Ortodoxă (IOCC)*, care a sprijinit derularea a două proiecte sociale de mare anvergură, derulate în Craiova și Bistrița.

Ca urmare, în conformitate cu prevederile statutare și regulamentare bisericesti, *Comisia bisericească propune plenului Adunării Naționale Bisericești:*

– Să se ia act de referatele în legătură cu Raportul general anual al Consiliului Național Bisericesc și să aprobe activitatea desfășurată în cursul anului 2002 de către: Cancelaria Sfântului Sinod, sectorul Relațiile externe bisericești, sectorul Comunități ortodoxe române peste hotare și sectorul Biserica și Societatea ale Administrației Patriarhale.

C. PR. NICOLAE BRÂNZEA, VICAR ADMINISTRATIV LA EPISCOPIA ARGEȘULUI ȘI MUSCELULUI, PREZINTĂ PLENULUI REFERATUL COMISIEI CULTURALE ÎN LEGĂTURĂ CU RAPORTUL GENERAL AL CONSISILIULUI NAȚIONAL BISERICESC PE ANUL 2002 PRIVIND:

a. Activitatea sectorului Învățământ teologic și educație religioasă

Domeniul învățământului teologic și religios, precum și procesul și fenomenul mai larg al educației religioase în general, în rândul tineretului, atât în Biserică și în Școală, cât și în afara lor, a constituit și în anul 2002 o preocupare majoră a Bisericii Ortodoxe Române, a întregit lucrarea misionară generală a Bisericii și, potrivit celor ce se vor prezenta, îndreptățește afirmația că s-a situat pe o linie ascendentă.

La nivel de statistică al acestor aspecte, privind predarea religiei în învățământul public și activitatea instructiv-educativă, informativ-formativă în cadrul școlilor teologice de toate gradele s-au urmărit realitățile pe următoarele arii și domenii de activitate:

Predarea religiei în învățământul public s-a făcut potrivit prevederilor Legii învățământului, la nivelul învățământului preuniversitar disciplina Religie fiind obligatorie ca parte a trunchiului comun. Astfel, în învățământul public de stat, în cursul anului 2001/2002 au predat disciplina Religie 10.235 de profesori dintre care 2.204 titulari, 2.103 definitivi, 448 cu gradul didactic II, iar 95 cu gradul didactic I. Activitatea de îndrumare și control a profesorilor de religie a fost asigurată de un efectiv de 44 de inspectori de specialitate, înscriși în schemele Inspectoratelor școlare, cât și ale Centrelor eparhiale, dintre care 35 au studii teologice. Pentru *promovarea cadrelor didactice care predau Religia*, s-a întocmit o nouă programă pentru examenele de titularizare, definitivat și gradul II, aprobată de Sfântul Sinod și de Ministerul Educației și Cercetării. În privința *manualelor destinate predării Religiei*, în anul 2002 au fost tipărite manualele pentru clasa a IX a și a X-a și au fost înaintate la Ministerul Educației și Cercetării, în vederea tipăririi, manualele pentru clasele I, III, V, VI și VII. În cursul anului 2002, a avut loc sub egida Patriarhiei Române și a Ministerului Educației și Cercetării o *confătuire cu inspectorii de religie de la Inspectoratele școlare*, în cadrul căreia s-au analizat aspecte curente legate de predarea religiei în școală, fiind evidențiate la nivel de țară, activități extracurriculare multiple, organizate de profesorii de religie: excursii și pelerinaje, cercuri religioase, cercuri de pictură, editare de reviste de spiritualitate creștină etc.

În capitolul privind *învățământul teologic ortodox preuniversitar*, este prezentată succint activitatea desfășurată în anul 2002, constatându-se că în cuprinsul Patriarhiei Române au funcționat 39 de *Seminarii teologice liceale ortodoxe* cu două specializări: Teologie Pastorală și Teologie Patrimoniului, în cadrul cărora au desfășurat activitate didactică un număr de 776 profesori, dintre care 204 titu-

lari, 481 suplitori, 181 cu definitivatul, 18 doctori în teologie, 50 doctoranzi, 83 cu gradul didactic II și 183 cu gradul didactic I. În anul școlar 2001/2002 populația școlară a fost de 6.146 elevi, din care 1.325 elevi au fost înscriși în clasa a IX-a, iar 1.059 elevi au absolvit; la olimpiadele școlare un număr de 15 seminariști au obținut premii și mențiuni, la nivel național și internațional. În cursul anului 2002 s-a propus un nou Regulament al Seminarilor teologice liceale ortodoxe, s-a avut în vedere elaborarea unor noi planuri de învățământ și programe școlare adaptate învățământului obligatoriu de 9 sau 10 ani, au fost realizate activități extracurriculare (pelerinaje, excursii, concursuri școlare, serbări cu program religios, simpozioane științifice, lansări de carte, concerte corale, cercuri de pictură etc.), au fost reeditate manualele de Studiul Vechiului și Noului Testament, Dogmatica, sunt în curs de apariție manualele de Istoria Bisericii Ortodoxe Române, Istoria Bisericii Universale, Limba elină pentru clasa a IX-a și a X-a și a fost aprobat Manualul de Metodica predării religiei pentru Seminarile teologice și școlile pedagogice. De o importanță deosebită a fost *Consfătuirea cu directorii Seminarilor teologice* (București, 23-24 octombrie 2002), organizată de Patriarhia Română și Ministerul Educației și Cercetării, în cadrul căreia s-au discutat aspecte curente din învățământul teologic preuniversitar și s-au făcut propuneri sancționate de către Sfântul Sinod. În plan gospodăresc-edilitar sunt menționate: finalizarea lucrărilor la Seminarul de la Râmnicu Vâlcea, cumpărarea unui nou spațiu pentru Seminarul de la Buzău și derularea în grafic a lucrărilor de construcție la noile clădiri ale Seminarilor din București și Iași.

Continuând cu prezentarea activității *Școlilor de cântăreți bisericesti*, se relevă că acestea, în număr de 18 în cuprinsul eparhiilor Patriarhiei Române, sunt de nivel profesional, în anul școlar 2001/2002 fiind înscriși 775 elevi, din care au absolvit 185 elevi, activitatea didactică și educativă fiind asigurată de 87 profesori, dintre care 31 titulari, 56 suplitori, 15 definitivi, 2 sunt doctori în teologie, 2 urmează cursurile de doctorat, iar 28 au obținut gradele didactice I și II, parte dintre aceștia având norme de predare la Seminarul teologic în cadrul căruia funcționează și școala de cântăreți bisericesti. Raportul subliniază necesitatea ca absolvenților acestor școli să li se garanteze încadrarea pe posturi la parohii și salarizarea astfel ca funcționarea acestor școli și școlarizarea elevilor să fie justificată în continuare.

Referitor la *Școlile teologico-sanitare post-liceale*, se precizează că acestea, în număr de 9, sunt organizate sub patronajul Bisericii Ortodoxe Române, în cursul anului școlar 2001/2002 un număr de 5 și-au continuat activitatea, celelalte 4 fiind în curs de lichidare, în cadrul lor activând un număr de 34 de profesori, din care 10 au obținut gradele didactice I și II pentru cei 353 de elevi înscriși, din care au absolvit 52 de elevi.

Într-un următor capitol este prezentat *învățământul teologic ortodox universitar*, amintindu-se că în anul de învățământ 2001/2002 au funcționat un număr de 15 facultăți de teologie, cu următoarele opt specializări: Teologie pastorală, Teologie-litere (limba și literatura română, limba și literatura străină: franceză, engleză), Teologie-limbi clasice (limba greacă și limba latină), Teologie-asistență socială, Teologie-pictură bisericască, Teologie-patrimoniu cultural, Teologie-

istoric și Teologie-limbaj mimico-gestual, în cadrul cărora activitatea didactică a fost susținută de *un număr de 449 cadre didactice* (profesori-79, conferențieri-74, lectori-157, asistenți-83, preparatori-56), pentru un număr de 11.063 *studenți înscriși* (băieți - 7.132, fete - 3.931), din care un număr de 1.863 au absolvit. Ca aspecte privind îmbunătățirea activității generale în instituțiile de învățământ universitar teologic în anul 2002, se amintesc următoarele: Aprobarea unei noi metodologii de admitere în Facultățile de teologie pentru toate secțiile; Constituirea Comisiei de evaluare și acreditare academică a Bisericii Ortodoxe Române care a întreprins acțiuni de evaluare la Facultățile de teologie ortodoxă, concluziile fiind prezentate Sfântului Sinod, urmând ca Sinoadele mitropolitane să se pronunțe cu privire la acest raport în vederea unei hotărâri comune; Elaborarea și aprobarea unei programe analitice la capitolul Administrație bisericească parohială și legislație, de la disciplina Drept bisericesc; Introducerea în cadrul disciplinei *Teologie dogmatică fundamentală și simbolică* a cursului de *Apologetică ortodoxă*; Reeditarea manualului de Liturgica generală, autor Pr. prof. univ. dr. Ene Braniște, prin grija Episcopiei Dunării de Jos; Elaborarea și aprobarea Metodologiei speciale pentru obținerea gradelor profesionale de către personalul clerical prin examene susținute la șase centre universitare: București, Iași, Sibiu, Cluj, Craiova și Timișoara.

În ce privește *învățământul teologic ortodox post-universitar*, capitolul prezintă mai întâi *ciclul de studii aprofundate (Master)*, organizat pe patru specializări (Biblică, Sistematică, Istorică și Practică) la 11 Facultăți de teologie (București, Constanța, Târgoviște, Pitești, Iași, Sibiu, Cluj, Oradea, Craiova, Timișoara și Arad) la care, în anul de învățământ 2001/2002, au fost înscriși 393 candidați, din care, 310 băieți și 83 fete, iar apoi *pregătirea Doctoratului în Teologie* care, în anul de învățământ 2001/2002 a fost organizat în centrele universitare din București, Iași, Sibiu, Cluj și Oradea, unde au fost înscriși 332 de doctoranzi.

În ultimul capitol se face o prezentare a situației *burselor de studii*, amintindu-se că în anul de învățământ 2001/2002 și la începutul anului de învățământ 2002/2003, *în școlile teologice ortodoxe din România studiau 353 tineri elevi și studenți români* (din afara granițelor țării din care, 56 burse pentru Republica Moldova, 5 pentru Bucovina și 4 pentru românii din sudul Dunării), alți 138 de tineri teologi români aflându-se la studii peste hotare (Grecia-46, Italia-22, Germania-18, Elveția-14, Franța-14, Anglia-8 etc.).

Toate stradanile expuse rând pe rând în raportul privind activitatea de învățământ teologic și educație religioasă din anul 2002, au fost posibile datorită purtării de grijă a Prea Fericitului Parinte Patriarh Teoctist și a celorlalți membri ai Sfântului Sinod implicați direct în procesul didactic sau de coordonare a învățământului teologic, precum și a personalului de conducere și de specialitate din cadrul Sectorului.

b. Activitatea sectorului "Patrimoniul cultural-național bisericesc"

Făuritoare, vreme de secole, și atent purtătoare de grijă asupra unui impresionant tezaur de valori patrimonial-culturale, Biserica Ortodoxă Română exprimă rolul său proeminent în fizionomia creștină și europeană a poporului român prin vitalitatea și pluralitatea câmpurilor sale de manifestare, între care, în chip

specific, se regăsește vegherea permanentă și necontenita punere în lumină a comorilor de istoric, culturală și artă bisericească răspândite, în mare număr, pe întregul teritoriu al țării, lucrare aflată, sub înrâurirea clarvăzătoare și cărmuirea înțeleaptă, la cel mai înalt nivel, a Sfântului Sinod al Bisericii noastre, în frunte cu Prea Fericitul Părinte Patriarh Teoctist.

La nivelul Patriarhiei Române, sectorul "Patrimoniul cultural-național bisericesc" gestionează *un bogat fond de bunuri culturale* însumând peste 7000 de obiecte (2366 în depozitul și cele două colecții muzeale de la Mănăstirea Antim și 4762 în centrul de ocrotire din Palatul Patriarhiei), pentru care, în anul 2002 s-a procedat la întocmirea registrelor-inventar de tip muzeu și s-a început operațiunea de evidență pe fișe tip în aplicarea Protocolului încheiat între Patriarhia Română și Ministerul de Interne, întocmindu-se, într-o primă etapă, peste 300 de asemenea documente de evidență. La nivelul întregii țări estimările actuale indică un număr total de circa 25.000 fișe întocmite de unitățile bisericești (parohii, mănăstiri, centre eparhiale).

Raportul evidențiază că, fiind un sistem unanim apreciat, de bună cunoaștere și orânduire a tezaurului nostru bisericesc, este necesară *continuarea activității de evidență* în termenii stipulați în Protocolul menționat, însoțirea documentelor de evidență cu imagini fotografice color, precum și gestionarea la nivelul eparhiilor, a acestei acțiuni, a arhivei rezultate și a întregii activități patrimoniale de către un personal special afectat. În continuare se precizează că prin măsuri adecvate, va trebui continuată și dezvoltată activitatea de protecție antifracție, antiincendiu și împotriva factorilor de mediu și biologici care favorizează degradarea patrimoniului bisericesc.

Un capitol este destinat prezentării amplelor *lucrări de restaurare* derulate în anul 2002 la clădirile reședinței patriarhale, ale Palatului Patriarhiei și ale stăreției de la Mănăstirea Antim. De asemenea și în ce privește restaurarea monumentelor istorice bisericești din țară, rezultă din datele transmise de Centrele eparhiale că s-au desfășurat lucrări de reconstrucție și de consolidare, din categoria reparații capitale la un număr de 127 obiective (45 - în mediu urban și 82 - în mediul rural), iar alte lucrări de restaurare la 334 sfinte lăcașuri (75 - în mediul urban și 252 - în mediul rural), valoarea totală, cunoscută la nivelul eparhiilor, a *fondurilor cheltuite pentru restaurarea monumentelor istorice bisericești* ridicându-se în 2002 la 68.808.000.000 lei, din care 22.458.678.000 lei alocați din partea Ministerului Culturii și Cultelor, 16.631.750.000 lei din contribuțiile benevole ale credincioșilor, iar 12.276.519.000 lei din sponsorizări și din alte surse (Eparhii, Administrația Patriarhală etc.), cu observația că sumele alocate de Ministerul Culturii și Cultelor nu sunt cunoscute exact de către Centrele Eparhiale, lucrările executate din această finanțare fiind contractate direct cu firmele executante.

Referitor la *personalul de specialitate din domeniul patrimonial bisericesc*, se amintește că la cele 317 unități de profil (275 muzee și colecții muzeale și 42 de centre de ocrotire), activează un număr total de peste 600 de angajați, a căror pregătire s-a realizat în principal prin Cursurile anuale de îndrumare reluate din 1999 și care, în anul 2002, s-au desfășurat în perioada 20-30 septembrie, la Centrul cultural pastoral "Sfântul Daniil Sisastrul" de la Durău, județul Neamț, în

organizarea Ministerului Culturii și Cultelor–Secretariatul de Stat pentru Culte și a Mitropoliei Moldovei și Bucovinei cu participarea sectorului "Patrimoniul cultural-național bisericesc, la acestea fiind prezenți peste 150 de cursanți care au apreciat programul și calitatea deosebită a prelegerilor de specialitate elaborate și susținute de personalități marcante în domeniu și care, pentru prima dată au fost reunite într-un volum cu titlul "*Patrimoniul religios – permanență spirituală*", tipărit la editura "Trinitas" a Mitropoliei Moldovei și Bucovinei. În spiritul aceluiași preocupări, Sfântul Sinod a rânduit ca, în anul 2002, în cadrul Cursurilor de îndrumare misionară și pastorală a clerului, să fie introdus un capitol destinat aprofundării problemelor de patrimoniu bisericesc.

Un alt capitol al raportului evidențiază *preocupările pe linia punerii în valoare a patrimoniului cultural bisericesc*, prin manifestări de înaltă ținută științifică amintind: Sesiunea de comunicări științifice "*Patrimoniul eclezial–patrimoniu cultural*" desfășurată pe 10 decembrie 2002, la Palatul Patriarhiei, în organizarea Patriarhiei Române și a Ministerului Culturii și Cultelor, ale cărei lucrări urmează a fi publicate într-un volum; Ediția a X-a a concursului de creație "*Icoana din sufletul copilului*" (desfășurată la Sibiu și cu expoziție retrospectivă în noiembrie la București); Simpozioanele științifice "*Sinodul de la Iași și Sfântul Petru Movilă 1642-2002*" și "*Monumentul-tradiție și viitor*" (Iași); Simpozionul "*Un trecut pentru viitor. Patrimoniul cultural național în lumina noii legislații*" (Cluj-Napoca); Expozițiile: "*Iconografie și istorie*" (Bistrița-Năsăud); Simpozioanele "*Artă și civilizație medievală – 600 de ani de la aducerea moaștelor Sfântului Ioan cel Nou de la Suceava*" și "*500 de ani de la zidirea bisericilor Arbore și Volovăț*" (Arhiepiscopia Sucevei și Rădăuților); Expozițiile: "*Monahism și artă*" (Episcopia Râmnicului), "*Să fie lumină*" și "*Iconostasul tradițional din Banat*" (Timișoara), "*Descoperirile arheologice de la Păuleni – Dealul Cetății, jud. Harghita*" (Centrul cultural "Miron Cristea"– Miercurea Ciuc), "*Interferențe culturale*" – cu expoziție de carte veche bisericească (Deva); Manifestarea "*Colindă sfântă*" (Palatul Patriarhiei, București) și multe altele.

Raportul se încheie cu prezentarea *activității editoriale în domeniul valorificării patrimoniului cultural-național bisericesc*, subliniindu-se că în toate eparhiile au văzut lumina tiparului numeroase volume de studii și cercetări de istorie și cultură bisericească, lucrări de sinteză, studii și articole publicate în revistele bisericești și în presă, monografii, ghiduri, pliante, ilustrate participări ale slujitorilor Bisericii și patrimoniului cultural bisericesc la emisiuni TV și Radio, la realizarea de filme documentare.

Întreaga activitate desfășurată în cursul anului 2002 de sectorul "Patrimoniul cultural-național al Administrației Patriarhale a beneficiat de îndrumarea neconținută a Prea Fericitului Părinte Patriarh Teoctist, de contribuția P.S. Ambrozie Sinaitul, episcop-vicar patriarhal, care coordonează acest sector și de osteneala personalului de conducere și de specialitate din Sector.

c. Activitatea Institutului Biblic și de Misiune al Bisericii Ortodoxe Române prin Sectoarele Editură, Tipografie și Ateliere

Raportul Comisiei debutează cu sublinierea că sectoarele Editură și Tipografie ale Institutului Biblic și de Misiune al Bisericii Ortodoxe Române și-au desfășurat

șurat activitatea pe baza *planului editorial, de producție și a bugetului pe anul 2002* aprobate de Adunarea Națională Bisericească. Activitatea editorială a Institutului Biblic a fost sprijinită și îndrumată, în continuare de un *Consiliu editorial*, constituit cu binecuvântarea Prea Fericitului Părinte Patriarh Teoctist, din Pr. prof. univ. dr. acad. Dumitru Popescu, Dl. acad. Virgil Cândea și Pr. prof. univ. dr. Constantin Coman.

Într-un prim capitol se arată că, *Editura și Tipografia Institutului Biblic al Bisericii Ortodoxe Române*, printr-o strânsă conlucrare, au pregătit și imprimat numeroase titluri de carte, fiind menționate *scrierile biblice*, între care la loc de cinste se află tipărirea *Bibliei sau Sfintei Scripturi – Ediție jubiliară a Sfântului Sinod*, în versiunea revizuită, redactată și comentată de I.P.S. Arhiepiscop Bartolomeu al Clujului (tehoredactată în Editura Arhiepiscopiei Clujului), cu precizarea că textul Vechiului Testament din această ediție a Bibliei a fost în întregime revizuit, redactat și comentat după Septuaginta. Prin formatul impunător, introducerile lămuritoare la fiecare carte biblică, notele marginale ale sistemului referențial, prin cele peste 8.000 de note infrapaginale, ca și prin concordanța biblică și hărțile inserate la sfârșitul cărții, *Ediția jubiliară a Sfântului Sinod* a reprezentat evenimentul editorial central al anului 2002. Tot în cursul anului trecut au fost pregătite de Editură și imprimate la Tipografia Institutului Biblic: *Biblia cu ilustrații*, în condiții grafice deosebite, și a fost reimprimat *Noul Testament cu Psalmii; cărțile de cult* necesare atât slujirii preoțești cât și cultivării evlaviei credincioșilor, fiind reeditate: *Mineiul pe luna iulie, Cântările Sfintei Liturghii, Vechernierul, Aghiazmatarul, Cântări la Sfintele Taine și Ierurgii; manualele de teologie*, amintind între titlurile reeditate: *Studiul Noului Testament*, pentru seminarii (autor Pr. Prof. Ioan Constantinescu), *Studiul Vechiului Testament*, pentru seminarii (autor Pr. Prof. Nicolae Ciudin) și *Liturgica teoretică* (autor Pr. Prof. Ene Braniște); continuarea editării unor importante texte din părinții bisericești, în colecțiile existente, între care versiunea românească a lucrării *Predici la sărbători împărătești și cuvântări de laudă la sfinți* a Sf. Ioan Gură de Aur; reeditarea monumentalei lucrări *Ascetica și Mistica Bisericii Ortodoxe* a Pr. Prof. Acad. Dumitru Stăniloae; editarea unor *cărți de predică*, de îndrumare pastorală a clerului, de rugăciune și de zidire duhovnicească, astfel că la finele anului 2002, din colaborarea Editurii și a Tipografiei Institutului Biblic și de Misiune al Bisericii Ortodoxe Române, *au văzut lumina tiparului (imprimare, legare și difuzare) un număr de 1.232.240 exemplare* de cărți, reviste, broșuri, icoane și alte tipăriri bisericești.

Raportul continuă cu prezentarea câtorva *repere ale planului editorial și tipografic pe anul 2003* al Editurii și Tipografiei Institutului Biblic, menționându-se: tipărirea unei noi tranșe din tirajul *Sfintei Scripturi – Ediție jubiliară a Sfântului Sinod*, în versiunea revizuită, redactată și comentată de I.P.S. Arhiepiscop Bartolomeu al Clujului, *Mica Biblie și Psaltirea*; Scrieri dogmatice, exegetice și omiletice aparținând Sfântului Ioan Gură de Aur; Reeditarea, în condiții grafice speciale, a celor trei volume din *Teologia dogmatică ortodoxă* și a volumului *Spiritualitate și comuniune în Liturgia ortodoxă* a Pr. prof. acad. Dumitru Stăniloae, pentru marcarea în anul 2003 a unui veac de la nașterea marelui teolog ortodox român și a unui deceniu de la trecerea sa la cele veșnice; continuarea retipăririi

unor cărți de cult, a unor manuale de teologie după ce acestea vor fi revizuite și aduse la zi de cadrele didactice, precum și a numeroase lucrări cu conținut pastoral și omiletic.

În partea privind activitatea *Atelierelor Institutului Biblic și de Misiune al Bisericii Ortodoxe Române*, raportul subliniază că aceasta s-a desfășurat în cursul anului 2002 cu mijloacele de producție existente și prin compartimentele sale specializate: *Secția metale* – confecționare obiecte de cult, *Secția Pictură Bisericească*, *Secția Tâmplărie-sculptură*, *Secția Tămâie*, *Atelierele de țesătorie stofă bisericească și broderie* de la mănăstirea Țigănești și *Atelierele de croitorie veșminte preoțești* de la mănăstirea Pasărea. Expunerea evidențiază că, pe lângă obiectele de cult executate în serie, în cadrul Atelierelor au fost executate și lucrări cu caracter special și unicat: vase liturgice, rațe pentru moaște de sfinți, icoane pictate sau în ferecătură de argint, engolpioane și cruci pectorale, medalii jubiliare și comemorative – unele realizate în colaborare cu Monetăria Statului, multe dintre acestea oferite ca daruri unor reprezentanți ai altor Biserici creștine, precum și lucrări de recondiționare a unor obiecte de cult cu valoare artistică. În anul 2002, valoarea producției globale a Atelierelor Institutului Biblic a fost de peste 24,1 miliarde lei, desfacerea produselor proprii realizându-se prin magazinele Administrației Patriarhale, prin magazinele eparhiale și protopopești sau direct prin unitățile bisericești parohiale și mănăstirești. Capitolul se încheie cu prezentarea succintă a *planului de activitate pe anul 2003 al Atelierelor*, în care se prevăd lucrări de asimilare a unor noi produse, de diversificare a producției de obiecte de cult, de creștere a calității producției pentru a contracara producția importată și a aduce beneficii mai mari Atelierelor în scopul re tehnologizării cu utilaje performante, în limita resurselor financiare existente.

Expunerea privind activitatea Institutului Biblic și de Misiune al Bisericii Ortodoxe Române prin sectoarele Editură, Tipografie și Ateliere desfășurată în cursul anului 2002, se încheie cu mențiunea că aceasta constituie rodul strădaniilor personalului de conducere, de specialitate și muncitor de înaltă calificare, depuse sub îndrumarea nemijlocită a P.S. Vincențiu Ploieșteanu, episcop-vicar patriarhal și sub înțeleapta conducere a Prea Fericitului Părinte Patriarh Teoctist.

În conformitate cu prevederile statutare și regulamentare bisericești, **Comisia culturală propune plenului Adunării Naționale Bisericești:**

– Să ia act de referatele prezentate în legătură cu Raportul general anual al Consiliului Național Bisericesc și să aprobe activitatea generală și specială desfășurată în cursul anului 2002 de sectorul "Învățământ teologic și Educație religioasă" și de sectorul Patrimoniul cultural-național bisericesc ale Administrației Patriarhale, precum și de Institutul Biblic și de Misiune al Bisericii Ortodoxe Române prin sectoarele Editură, Tipografie și Ateliere.

– Să aprobe proiectele planurilor de activitate pe anul 2003 ale sectoarelor Editură, Tipografie și Ateliere din cadrul Institutului Biblic și de Misiune al Bisericii Ortodoxe Române.

D. PR. GHEORGHE TOMESCU, DE LA ARHIEPISCOPIA TÂRGOVIȘTEI, PREZINTĂ REFERATUL COMISIEI ECONOMICO-FINANCIARE PRIVIND ACTIVITATEA SECTORULUI II ECONOMICO-FINANCIAR, CONTUL DE EXECUȚIE BUGETARĂ ȘI BILANȚUL PE ANUL 2002 ALE ADMINISTRAȚIEI PATRIARHALE ȘI AL INSTITUȚIILOR ANEXE, DUPĂ CUM URMEAZĂ:

Raportul debutează cu prezentarea activității desfășurate în cursul anului 2002 de către *Sectorul II al Administrației Patriarhale* prin compartimentele sale: serviciul "Bunuri", *Comisia de pictură bisericească*, *Fondul central misionar*, *fondul "Filantropia"* și serviciul "Economic", activități derulate în conformitate cu hotărârile organelor centrale bisericești, cu documentațiile de specialitate, precum și cu îndrumările Prea Fericitului Părinte Patriarh Teoctist.

Într-o primă parte raportul face referiri la pașii importanți făcuți în privința construirii viitoarei Catedrale patriarhale.

În continuare, se evidențiază colaborarea Administrației Patriarhale cu doi profesori doctori cardiologi renumiți pentru *înălțarea unei clinici medicale* la care Administrația Patriarhală participă cu suprafața de 514 mp teren în str. Povernei nr. 34 și 25 % din patrimoniul societății.

Într-un alt capitol, se fac referiri la *lucrările de restaurare și îmbunătățirile aduse în anul 2002 la: Reședința patriarhală*, constând în finalizarea lucrărilor de reacoperire cu tablă de cupru, instalațiile electrice noi, reamenajarea curții interioare, finalizarea lucrărilor de consolidare, refacerea turlei și acoperișului la Paraclisul cu hramul Sf. Mare Mc. Gheorghe; *Palatul Patriarhiei*, la care s-au executat lucrări de consolidare a colțului de N-E al clădirii, și lucrări de amenajare a birourilor din zona respectivă, continuarea lucrărilor de reamenajare a trei saloane cu tencuieli noi, stucatură și profile, vopsitorii în culori diferite și aplicarea de foiță de slachmetal; *Complexul Mănăstirii Antim*, în cadrul căruia s-au executat lucrări de consolidare și reamenajare la vechea stăreție, valoros monument istoric din sec. al XVIII-lea, destinată ca reședință de serviciu episcopilor-vicari patriarhali și birourilor stăreției mănăstirii; *amenajarea scării nr. 1 din Blocul P5B Unirii*, unde sunt cazați oaspeții din țară sau străinătate și unde își desfășoară activitatea mai multe asociații și organizații non-profit cu caracter cultural umanitar, caritativ sau misionar pentru care Administrația Patriarhală suportă toate cheltuielile, *executarea lucrărilor curente de întreținere la casele de odihnă de la Cozia și Olănești*; continuarea investițiilor și a lucrărilor la *Așezământul român ortodox de la Ierihon*, acestea fiind executate în proporție de 75 %.

Într-un alt capitol sunt prezentate cele mai importante colecte care s-au derulat în anul 2002 în Patriarhia Română și care sunt administrate prin hotărâri ale organelor centrale bisericești, după cum urmează: *Colecta pentru Fondul central misionar*, din Duminica Ortodoxiei a anului 2002 la care s-a realizat suma de 3.367.990.000 lei, repartizată prin hotărârea Sfântului Sinod astfel: cheltuieli misionare – 160.400.000 lei; acțiuni misionare interne – 967.000.000 lei; subvenții acordate mănăstirilor și bisericilor pentru lucrări – 1.740.590.000 lei; *Fondul Filantropia* la care s-a colectat suma de 1.942.644.612 lei, cheltuită exclusiv pentru operele de caritate și sociale ale Patriarhiei Române, precum și *Colecta pentru Mitropolia Basarabiei* care a totalizat suma de 336.338.321 lei, din care s-au cheltuit 80.000.000 lei.

Referitor la activitatea desfășurată în anul 2002 de către *Comisia de pictură bisericească*, se menționează că în cursul ședințelor lunare de lucru ale acesteia au fost rezolvate 130 devize, 105 adjudecări, 50 devize ofertă, 7 promovări, 10 scăderi de categorie a parohiilor și au fost evaluate 12 cercetări, precizându-se că pentru recrutarea de noi pictori bisericești, în luna mai a fost organizat examenul cu ucenicii de pe șantierele de pictură la care au participat 22 concurenți, dintre care au promovat 16.

În capitolul destinat prezentării *Contului de execuție bugetară*, se amintește că la un buget de 307.375.084.000 lei, aprobat de Adunarea Națională Bisericească în ședința din 14 martie 2002, veniturile au fost de 169.091.854.000 lei, cheltuielile de 154.611.975.000 lei. Bilanțul preliminar al Administrației Patriarhale totalizează în anul 2002, la activ și pasiv, suma de 206.113.510.000 lei și reprezintă un excedent de 14.479.879.000 lei înregistrat la fondul de rezervă. Execuția bugetului aprobat pe anul 2002 al *Tipografiei Institutului Biblic* a fost de 38.598.427.000 lei la venituri și 30.105.863.000 lei la cheltuieli, realizându-se un excedent de 8.492.564.000 lei, subliniindu-se că valoarea producției globale din anul 2002 a fost de 38.598.427.000 lei, alte 4.260.624.000 lei reprezentând producție neterminată. Execuția bugetului aprobat pentru anul 2002 al *Atelierelor Institutului Biblic* a fost de 29.569.425.000 lei la venituri și 24.165.990.000 lei la cheltuieli, cu un excedent de 5.403.435.000 lei, producția globală fiind de 18.269.081.000 lei.

Activitatea Corpului de control financiar intern al Administrației Patriarhale pe anul 2002, a cuprins verificarea a 30 de obiective din cadrul Administrației Patriarhale, ocazie cu care nu s-au găsit deficiențe majore, iar ceea ce a fost în neconcordanță s-a remediat pe timpul controlului.

Pe temeiul prevederilor art. 20, lit. "i" din Statutul pentru organizarea și funcționarea Bisericii Ortodoxe Române și art. 59, lit. "j" din Regulamentul Organelor Centrale din Patriarhia Română, *Comisia economico-financiară propune plenului:*

– *Să se ia act și să se aprobe referatul Comisiei economico-financiare în legătură cu activitatea Sectorului II economico-financiar al Administrației Patriarhale pe anul 2002;*

– *Să se aprobe Contul de execuție al bugetului de venituri și cheltuieli, rezultatele financiare și bilanțul pe anul 2002 al Administrației Patriarhale, al Tipografiei și al Atelierelor Institutului Biblic și de Misiune al Bisericii Ortodoxe Române.*

– *Să se aducă mulțumiri binecredincioșilor creștini și PP.CC.preoți, protoierei și Centrelor eparhiale, pentru sprijinul și promptitudinea arătate față de realizarea în anul 2002 a colectei din "Duminica Ortodoxiei" pentru Fondul central misionar, pentru Fondul Filantropia, precum și alte colecte centrale și locale din anul 2002.*

E. PR. IOAN DÂMBU, DE LA ARHIEPISCOPIA CLUJULUI, PREZINTĂ REFERATUL COMISIEI BUGETARE ÎN LEGĂTURĂ CU PROIECTUL BUGETULUI DE VENITURI ȘI CHELTUIELI AL ADMINISTRAȚIEI PATRIARHALE ȘI AL INSTITUȚIILOR ANEXE PE ANUL 2003, DUPĂ CUM URMEAZĂ:

În cuprinsul referatului sunt prezentate pe rând coordonatele proiectului Bugetului de venituri și cheltuieli al Administrației Patriarhale și al instituțiilor-

anexă pe anul 2003, în sumă totală de 150.131.500.000 lei, la elaborarea căruia s-a ținut seamă de: *rezultatele financiare ale anului 2002, identificarea de noi surse de venituri suplimentare, limitarea cheltuielilor din anul 2003 la nivelul cerințelor reale, rata estimativă a inflației pe anul 2003, evoluția cursului leu/euro/dolar*, subliniindu-se preocupările Centrului patriarhal pentru asigurarea resurselor financiare necesare finalizării unor investiții începute în anii anteriori, pentru sprijinirea activităților tot mai diversificate ale sectoarelor Administrației Patriarhale în diferite domenii ale vieții bisericești și, în mod prioritar, pentru realizarea activităților filantropice, socio-umanitare, cultural-misionare, de sprijinire a românilor ortodocși din jurul granițelor țării, precum și a comunităților ortodoxe române de peste hotare. În raport se precizează că organele specializate ale Administrației Patriarhale și ale Institutului Biblic și de Misiune al Bisericii Ortodoxe Române, sub îndrumarea Prea Fericitului Părinte Patriarh Teoctist și al Consiliului Național Bisericesc, vor veghea la administrarea judicioasă a veniturilor și cheltuielilor, prin măsuri economico-financiare și gospodărești adecvate.

Având în vedere că proiectul de Buget pe anul 2003 al Administrației Patriarhale și al instituțiilor sale anexe a fost elaborat pentru a răspunde cerințelor actuale privind buna desfășurarea a activităților curente ale Centrului patriarhal.

Pe temeiul prevederilor art. 20, lit. "i" din Statutul pentru organizarea și funcționarea Bisericii Ortodoxe Române și art.59, lit. "j" din Regulamentul organelor centrale din Patriarhia Română, **Comisia bugetară propune Adunării Naționale Bisericești:**

– *Să aprobe proiectul Bugetului de venituri și cheltuieli al Administrației Patriarhale și instituțiilor-anexă pe anul 2003, care va fi realizat și administrat potrivit prevederilor statutare și regulamentare bisericești.*

23. Luări de cuvânt din partea membrilor Adunării Naționale Bisericești

Prea Fericitul Părinte Patriarh Președinte constatând că s-a încheiat prezentarea referatelor, potrivit ordinii de zi aprobată, aduce mulțumiri membrilor comisiilor permanente și raportorilor acestora pentru osteneala ce și-au luat de a analiza, a întocmi și prezenta plenului Adunării Naționale Bisericești referatele statutare asupra *Raportului general anual al Consiliului național bisericesc privind activitatea desfășurată în anul 2002 de sectoarele Administrației Patriarhale și ale instituțiilor-anexă*, care redă imaginea unei Biserici vii și dinamice, profund angajată în împlinirea mesajului Evangheliei de slujire a lui Dumnezeu și de călăuzire a poporului drept-credincios pe calea mântuirii și, în același timp de a face față provocărilor epocii contemporane prin proclamarea și trăirea valorilor ortodoxe și românești.

După încheierea cuvântului adresat membrilor Adunării Naționale Bisericești, Prea Fericitul Părinte Patriarh Teoctist informează plenul despre primirea, din partea Domnului Adrian Năstase, Prim-ministrul Guvernului României, a unui **Mesaj adresat Sfântului Sinod și Adunării Naționale Bisericești** în care, pe de o parte se exprimă alese mulțumiri la adresa Bisericii Ortodoxe Române pentru întreaga lucrare desfășurată în anul 2002, prin care s-a afirmat în continuare ca un factor de stabilitate moral-spirituală pentru societatea românească, iar pe de

altă parte prezintă succint mijloacele prin care Guvernul României a sprijinit, material și financiar desfășurarea în bune condiții a vieții și activității Bisericii Ortodoxe Române în cursul anului 2002.

Dl. Sorin Costina de la Episcopia Aradului, în intervenția sa, referindu-se cu precădere la situația bisericească din Banat și Transilvania, care este comună și celorlalte regiuni ale țării, arată dificultățile prin care trec preoții și parohiile, mai ales în mediul rural, în privința modului de realizare a completării la salarizare din fondurile proprii, în situația în care există un proces de îmbătrânire a populației rurale și de depopulare a satelor, iar puterea economică a acestora scade pe zi ce trece. În acest context, Domnia Sa atrage atenția asupra necesității unor măsuri de sprijinire financiară a parohiilor rurale din partea Guvernului, măsuri integrate în programele de reabilitare rurală și, nu în ultimul rând, cele privind retrocedarea proprietăților bisericești ca sursă de subzistență a parohiilor, de consolidare și sprijinire a activității misionar-pastorale și culturale, precum și de restaurare a locașurilor de cult. În continuare, Domnia Sa elogiază progresele deosebite din ultimii ani, chiar și în condițiile unor lipsuri financiare, în ce privește prezența și lucrarea Bisericii în școală, armată, spitale, penitenciare și mai ales în domeniul social-filantropic. În privința învățământului teologic, este evidențiată necesitatea menținerii legăturii între Biserică și Chiriarh, pe de o parte, și școlile teologice de cealaltă, ca cele ce educă și formează viitorii slujitori ai altarelor. Referindu-se la bogata activitate externă a Bisericii noastre în planul relațiilor bilaterale cu celelalte Biserici Ortodoxe surori și cu celelalte Biserici creștine dar și în domeniul ecumenismului, Domnia Sa apreciază că, așa cum Biserica Greciei și Biserica Rusiei au reprezentanțe permanente la sediul organismelor comunitare europene de la Bruxelles, este necesar ca și Biserica Ortodoxă Română să înființeze o reprezentanță permanentă pentru a-și face cunoscut cu putere glasul său în numeroasele și acutele probleme care se pun în fața Europei creștine.

Dl. Academician Constantin Bălăceanu-Stolnici de la Arhiepiscopia Bucureștilor își inaugurează discursul exprimându-și bucuria pentru faptul că an de an și, în mod special în anul 2002, Biserica Ortodoxă Română își întărește poziția și își face simțită prezența sa benefică în societatea românească, prin numeroasele acțiuni pe care le inițiază sau la care participă, având ca finalitate reșezarea României sub aspect moral, social cât și spiritual și cultural. Fundamentală devine prezența și lucrarea Bisericii noastre în plan religios, liturgic și misionar-pastoral prin rezonanța pe care o generează în rândul slujitorilor și al credincioșilor zilelor noastre întărirea în dreapta credință ca mijloc de dezvoltare a atașamentului față de Biserica Ortodoxă Mamă și de contracarare a ateismului, a procesului de secularizare care se manifestă tot mai incisiv, dar și a ofensivei tot mai agresive a sectelor de orice nuanță și coloratură socio-religioasă. În acest context, un rol deosebit îl are prezența Bisericii Ortodoxe Române în viața socială și în domeniul lucrării caritativ-sociale, prezență care în anul 2002 a fost extrem de dinamică și rodnică, în contextul nefericitei creșteri a numărului celor săraci și defavorizați. În continuare, Domnia Sa constată, în calitate de specialist, impactul deosebit pe care îl are în lumea științifică și medicală răspunderea pe care și-a luat-o Biserica

Ortodoxă Română de a se implica în problemele de bioetică și de a da un răspuns creștin ortodox provocărilor pe care le generează demersurile științifico-medice în domeniul bioeticii. În ce privește relațiile Bisericii Ortodoxe Române cu mass-media, Domnia Sa apreciază că anul 2002 a fost un an benefic pentru Biserica noastră, în sensul că, în pofida existenței unor tendințe minore de manipulare și de deturnare a adevărului, mass-media a prezentat cu promptitudine și responsabilitate viața generală bisericească și evenimentele importante care au avut loc și, în acest context, împărtășește preocuparea Bisericii și a CNA-ului de limitare a derapajelor morale din programele televiziunilor publice și private (violență, limbaj suburban, pornografie etc.) și de sprijinire și apărare a valorilor morale și etice, cultural-spirituale și tradiționale românești. Domnia Sa își încheie intervenția, subliniind contribuția definitorie a Bisericii Ortodoxe Române în planul relațiilor inter-ortodoxe, al dialogului cu celelalte Biserici creștine și al dialogului ecumenic, cel mai impunător exemplu fiind vizita Prea Fericitului Părinte Patriarh Teoctist la Vatican la invitația Sanctității Sale Papa Ioan Paul al II-lea, precum și vizita la comunitățile ortodoxe române din Italia din luna octombrie 2002, vizită consemnată și apreciată la modul superlativ de presa din România și din străinătate dar și în mediile religioase și politice din lume.

Dl. Trifon Belacurencu de la Arhiepiscopia Tomisului, invocă în debutul intervenției sale strânsa împletire între destinul Ortodoxiei românești și istoria poporului român de-a lungul celor două mii de ani de creștinism pe pământul străbun românesc care a avut ca efect incontestabil menținerea și promovarea conștiinței identității etnice românești și de credință ortodoxă în spațiul european în care existăm, fiind necesare, mereu, gesturi prin care să se reînnoade legăturile contemporanilor noștri cu trecutul istoric al Bisericii și neamului nostru, ca semne de cinstire a memoriei înaintașilor și de adăpare de la izvorul faptelor lor în scopul întăririi în credința străbună de sorginte apostolică. În acest context, Domnia Sa amintește că unul din gesturile concrete care ar putea da mărturie despre trecutul nostru creștin și românesc, mai ales în spațiul dobrogean, l-ar constitui ridicarea Arhiepiscopiei Tomisului la rangul de Mitropolie, ca un gest de reparație istorică binevenit în anul 2003, declarat de UNESCO "Anul Dobrogei", dar și ca răspuns la dorința clerului și credincioșilor din acest istoric spațiu românesc.

Pr. Ioan Florescu de la Episcopia Râmnicului, luând cuvântul arată că din toate rapoartele care au fost prezentate plenului respiră mesajul bogatei activități a Bisericii Ortodoxe Române și a slujitorilor ei având ca expresie concretă manifestarea credincioșilor ortodocși români într-o deplină unitate de credință și neam, sub mantia ocrotitoare a Bisericii Ortodoxe Române. Prea Cucernicia Sa, mulțumește tuturor membrilor Sfântului Sinod pentru pilda vie pe care o dau preoților și credincioșilor, de angajare responsabilă în destinele Bisericii noastre și ale poporului într-o vreme în care lumea este tulburată tot mai mult și în care Biserica și mărturia credinței rămân singurele căi de renaștere și stabilitate morală și socială.

Dl. Avocat Ioan Rus de la Arhiepiscopia Alba Iuliei arată că, în calitate de membru al organelor eparhiale ale Arhiepiscopiei Alba Iuliei și al Adunării Na-

ționale Bisericești, a constatat un progres extraordinar în modul de abordare a problemelor supuse dezbaterilor, progres care caracterizează întreaga viață bisericească în ultimii ani și, formulează propunerea ca pe viitor materialele ce se vor supune evaluării în vederea aprobării de către Adunarea Națională Bisericească să fie puse la dispoziție din vreme pentru aprofundare și pregătirea punctuală a intervențiilor membrilor acestui organism central bisericesc dar și pentru promovarea și apărarea intereselor Bisericii Ortodoxe Române la nivel local și central. În acest context, Domnia Sa simte nevoia să răspundă celor care afirmă că, cel puțin în ultimii doi ani, Biserica Ortodoxă nu a fost sprijinită de guvernarea actuală, afirmând că punctul de vedere corect este că “nu s-a dat suficient cu nevoile reale ale Bisericii pentru a putea fi mai prezentă și mai activă în domeniul social-filantropic, educativ-religios, cultural, al restaurării și întreținerii monumentelor istorice, datorită constrângerilor materiale și bugetare existente”. O dorință mai veche, pe care Domnia Sa o exprimă public acum, este aceea a promovării și adoptării grabnice a Legii Cultelor de către Parlamentul României, în contextul în care alte state vecine au reglementat acest lucru, fapt care ar aduce un plus de stabilitate vieții cultelor și ar stăvili fenomenul agresiv al prozelitismului religios de orice nuanță. În ce privește legislația actuală referitoare la reglementarea unor probleme care privesc cultele religioase, Domnia Sa solicită următoarele: Biserica Ortodoxă Română să intervină urgent la autoritățile în drept pentru a se reglementa și situația caselor parohiale asemenea cu aceea a locașurilor de cult; Să se facă demersuri pentru sprijinirea protejării patrimoniului cultural-național bisericesc pentru care se găsesc fonduri din ce în ce mai greu și mai puține; Unitățile bisericești să fie dotate cu calculatoare și programe speciale de contabilitate parohială, de evidențe și de statistici bisericești care ar ușura foarte mult activitatea preoților. În încheierea intervenției, Domnia Sa exprimă recunoștință profundă Prea Fericitului Părinte Patriarh Teoctist pentru profundul umanism creștin de care dă dovadă în toate acțiunile, pentru deosebita deschidere față de dialogul ecumenic și intercreștin concretizat în toamna anului 2002 prin vizita Prea Fericirii Sale la Vatican, precum și pentru deschiderea și interesul față de dialogul internațional.

Dl. Avocat Vasile Gâru de la Arhiepiscopia Craiovei luând cuvântul, aduce mulțumiri Adunării Naționale Bisericești pentru votul acordat în favoarea propunerii Adunării eparhiale a Arhiepiscopiei Craiovei pentru reînființarea istoricului scaun chiriarhal al Episcopiei Severinului și Strehaiei, reînnodându-se firul istoriei întrerupt acum mai bine de 600 de ani, răspunzând astfel numeroaselor cerințe pastoral-misionare ale vieții religioase din zona Mehedințului. În continuare, Domnia Sa amintește că propunerea s-a bucurat dintru început de sprijinul I.P.S. Mitropolit Teofan al Olteniei care a dovedit multă receptivitate față de solicitările clerului și credincioșilor din județul Mehedinți de reînființare a acestei Episcopii având ca scop sporirea vieții religioase-morale, întărirea în dreapta credință și consolidarea Ortodoxiei în această zonă de impact misionar aflată la granița țării și care necesită o prezență ierarhică permanentă.

Dl. Prof. Univ. Ing. Dumitru Rădăuceanu de la Arhiepiscopia Iașilor, amintind în scurta sa intervenție că este unul dintre cei mai vechi membri ai acestui organ central bisericesc, subliniază pașii pozitivi pe care i-a făcut Adunarea Națională Bisericească în dezbateră și aprofundarea documentelor care-i sunt supuse, progres care este consecința logică a evoluției pozitive a întregii vieți bisericești din țara noastră la nivelul fiecărei unități bisericești. În ansamblu, toată această evoluție pozitivă se datorează zelului și devotamentului preoților și ierarhilor slujitori și, nu în ultimul rând, drept-credincioșilor creștini care sunt atașați valorilor evanghelice ale Bisericii Ortodoxe Române și care, nu precupețesc nici un efort pentru a participa la viața Bisericii în toate laturile sale, pentru a răspunde îndemnurilor și apelurilor Bisericii la sporirea în dreapta credință pe calea progresului duhovnicesc dar și la ancorarea în soluționarea, cu mijloacele specifice, la asanarea morală a societății românești și la sprijinirea operei social-filantropice a Bisericii noastre.

24. Cuvântul Prea Fericitului Părinte Patriarh Teoctist la închiderea lucrărilor.

Încheindu-se șirul intervențiilor, *Prea Fericitul Părinte Patriarh Președinte* rostește următorul cuvânt de închidere:

“Trăim momente de bucurie atunci când îl simțim pe Mântuitorul Hristos împreună cu noi, când știm că avem iubirea și mijlocirea Prea Sfintei Născătoare de Dumnezeu. Totdeauna când lucrăm împreună, așa cum ne-am rugat astăzi în biserică, lucrăm împreună cu Domnul Hristos și atunci gândurile noastre se unesc cu așteptările de la noi ale Mântuitorului Hristos și ale credincioșilor noștri. Numai în această întâlnire între cer și pământ, între dorințele noastre omenești și așteptările cerești, care este de natură să înalțe ființa umană și să transforme lumea într-un pridvor pentru Împărăția lui Dumnezeu, se împlinesc lucrările în Biserică. Totdeauna le spun celor care doresc fie hirotonia, fie rosturi în Biserică, tinerilor care vin la Teologie sau la mănăstire, că dorințele noastre, începând cu cele personale și până la cele de obște, pentru Biserică, trebuie să fie stăpânite de acest duh, de această epicleză, de pogorârea Duhului Sfânt asupra lucrărilor noastre pentru ca ele să se îplinească.

Aceasta este credința pe care noi o mărturisim. Și să fiți încredințați că Sfântul Sinod ia hotărâri sub adumbrirea Duhului Sfânt. De aceea, nimeni să nu fie nemulțumit sau dezorientat. Dimpotrivă, și atunci când suferim nedreptăți sau nu ni se împlinesc rugăciunile să avem nădejde că Dumnezeu ne va ajuta. Și ne reamintim cu toții cât de frumos recunoștea Ștefan cel Mare înfrângerea de la Războieni, considerând că așa a voit Dumnezeu, și în amintirea oștenilor săi căzuți în această bătălie a înălțat o biserică. În felul acesta trebuie să vedem noi întotdeauna lucrurile în viață, întemeindu-ne dorințele și acțiunile numai cu gândul la Dumnezeu, și atunci Dumnezeu ne va ajuta.

Așa s-a făcut tot ceea ce ați auzit din dările de seamă că s-a împlinit și în anul care a trecut. Nici n-a ajuns timpul ca să fie toate prezentate, ci au fost doar

enunțate, cum vom face și pe viitor. Trebuie să recunoaștem că ședința s-a prelungit, dar și problemele s-au înmulțit, au apărut noi domenii de lucrare, cum ați auzit, mai ales cele sociale, filantropice. Și a fost dorința noastră ca să vă prezentăm aici nu numai activitatea de la Centrul patriarhal, ci și lucrarea întregii Biserici, cu spicuri din dările de seamă de la eparhii. Nu-i ușor de făcut o asemenea sinteză. Și, iată, n-am putut respecta orarul stabilit. Chiar și ședințele noastre de Sinod se desfășoară cu pauze scurte și rare, pentru că avem ordinea de zi foarte bogată. Și acesta este un semn că Dumnezeu ne dă de lucru, ca să slujim Biserica.

Vă mulțumesc tuturor pentru prezența de astăzi. Știu că faceți eforturi ca să veniți aici, mai ales cei care aveți și alte slujiri în viața societății. Este o jertfă pe care o puneți în slujba Bisericii noastre, pe care noi o prețuim foarte mult și pentru care vă mulțumim. Rugăm pe Bunul Dumnezeu să vă răsplătească cu darul și cu iubirea Sa de oameni pentru tot ceea ce faceți dumneavoastră, credincioșii și, de asemenea, Înalt Prea Sfințitii și Prea Sfințitii Părinți, pentru Sfânta noastră Biserică Ortodoxă. Aici se însumează, pe cât omenește este cu putință, activitățile tuturor, ale ierarhilor, clerului și credincioșilor noștri din țară și de peste hotare, și este o mărturie că Dumnezeu ne ajută, că Dumnezeu este cu noi și rămâne cu noi.

Cu aceasta, închidem ședința de astăzi, rugând pe Dumnezeu să ne ajute să ne întâlnim cu pace și cu sănătate”.

25. Încheierea lucrărilor Adunării Naționale Bisericești.

Prea Fericitul Părinte Patriarh Președinte anunță **componenta Comisiei pentru verificarea și semnarea procesului-verbal al lucrărilor Adunării Naționale Bisericești**, stabilită în ședința de constituire a acestui for bisericesc din iulie 2002: Pr. prof. acad. DUMITRU POPESCU – Arhiepiscopia Bucureștilor, Pr. NICOLAE BRÂNZEĂ – Episcopia Argeșului și Muscelului, Dl. prof. acad. VIRGIL CÂNDEA – Arhiepiscopia Bucureștilor și Dl. ing. IOAN PINTER – Episcopia Sloboziei și Călărașilor.

Potrivit prevederilor statutare și regulamentare bisericești, **Prea Fericitul Părinte Președinte supune aprobării plenului Adunării Naționale Bisericești propunerile comisiilor de lucru**, formulate în referatele prezentate acestui organ central bisericesc.

Ca urmare, pe temeiul prevederilor statutare bisericești și la propunerea Prea Fericitului Părinte Patriarh Teoctist, **Adunarea Națională Bisericească hotărăște:**

– *Ia act de votul exprimat de Adunarea Națională Bisericească prin care s-au aprobat propunerile Comisiei organizatoare în legătură cu lucrările repartizate acesteia.*

– *Ia act de referatele prezentate de Comisia bisericească, Comisia culturală, Comisia economică-financiară și de Comisia bugetară în legătură cu lucrările înscrise pe ordinea de zi și cu Raportul general anual al Consiliului național bisericesc privind activitatea desfășurată în anul 2002 de sectoarele Administrației Patriarhale și ale Institutului Biblic și de Misiune al Bisericii Ortodoxe Române.*

– *Ia act de preocuparea ca, în viitor, proiectul Raportului general anual al Consiliului național bisericesc ce va fi supus anual dezbaterii Adunării Naționale Bisericești, să fie elaborat și trimis din vreme membrilor acestui organ central bisericesc.*

– *Exprimă mulțumiri Prea Fericitului Părinte Patriarh Teoctist, II.PP.SS. Mitropoliți și Arhiepiscopi, PP.SS. Episcopi eparhioți, Episcopi-vicari și Arhieriei-vicari, clerului, monahilor și credincioșilor pentru lucrarea desfășurată în toate laturile vieții bisericești în cursul anului 2002, cu nădejdea ca propunerile prezentate pe parcursul lucrărilor să-și găsească materializarea prin soluții conforme cu rânduialile canonice, statutare și regulamentare bisericești și cu cerințele misiunii Bisericii noastre în slujirea lui Dumnezeu și a vrednicului nostru popor drept-credincios.*

La ora 14.00, Prea Fericitul Părinte Patriarh Teoctist declară închisă prezenta ședință de lucru a Adunării Naționale Bisericești din sesiunea pe anul 2003.

Se rostește rugăciunea "Cuvine-se cu adevărat".

**PREȘEDINTELE ADUNĂRII NAȚIONALE BISERICESTI
† T E O C T I S T**

**ARHIEPISCOP AL BUCUREȘTILOR, MITROPOLIT AL MUNTENIEI ȘI
DOBROGEI ȘI PATRIARHUL BISERICII ORTODOXE ROMÂNE**

**SECRETAR DE ȘEDINȚĂ
PR. DR. AUGUSTIN RUSU
CONSILIER PATRIARHAL**

LUCRĂRILE SFÂNTULUI SINOD AL BISERICII ORTODOXE ROMÂNE

Sumarul ședinței de lucru din 18 – 19 iunie 2003*

În conformitate cu convocarea Prea Fericitului Părinte Patriarh TEOCTIST nr. 2271 din 29 mai 2003, în zilele de 18 și 19 iunie 2003 a avut loc ședința de lucru a Sfântului Sinod al Bisericii Ortodoxe Române, la reședința patriarhală din București.

MIERCURI, 18 IUNIE 2003

1. Oficierea Sfintei Liturghii.

La ora 8.00, s-a săvârșit Sfânta Liturghie, în Catedrala Patriarhală, de către P.S. SEBASTIAN ILFOVEANUL, episcop-vicar al Arhiepiscopiei Bucureștilor, împreună cu un sobor de preoți și diaconi, cu participarea membrilor Sfântului Sinod, a părinților consilieri patriarhali, a numeroși credincioși.

2. Oficierea Te-Deum-ului pentru deschiderea lucrărilor Sfântului Sinod.

La ora 9.30, în prezența Prea Fericitului Părinte Patriarh Teoctist, a II.PP.SS.Mitropoliți și Arhiepiscopi, a PP.SS.Episcopi, Episcopi-Vicari și Arhieriei-Vicari, s-a oficiat slujba Te-Deum-ului pentru deschiderea lucrărilor Sfântului Sinod de către același sobor de slujitori.

La ora 10.00, Prea Fericitul Părinte Patriarh TEOCTIST intră în sala sinodală, împreună cu II.PP.SS. Mitropoliți, fiind întâmpinați de ceilalți membri ai Sfântului Sinod.

ȘEDINȚA SFÂNTULUI SINOD

3. Apelul nominal.

La invitarea Prea Fericitului Părinte Patriarh TEOCTIST, se dă citire apelului nominal de către P.S. Episcop-vicar patriarhal Vincențiu Ploieșteanu, secretarul Sfântului Sinod:

Sunt prezenți: Prea Fericitul Părinte Teoctist, Arhiepiscop al Bucureștilor, Mitropolitul Munteniei și Dobrogei și Patriarhul Bisericii Ortodoxe Române, II.PP.SS.: DANIEL, Arhiepiscopul Iașilor și Mitropolitul Moldovei și Bucovinei, ANTONIE, Arhiepiscopul Sibiului și Mitropolitul Ardealului, TEOFAN, Arhiepiscopul Craiovei și Mitropolitul Olteniei, NICOLAE, Arhiepiscopul Timișoarei și Mitropolitul Banatului, PETRU, Mitropolitul Basarabiei, IOSIF, Mitropolit al Mitropoliei ortodoxe române a Europei occidentale și meridionale; TEODOSIE, Arhiepiscopul Tomisului, NIFON, Arhiepiscopul Târgoviștei, PIMEN, Arhiepiscopul Sucevei și Rădăuților, BARTOLOMEU, Arhiepiscopul Vadului, Feleacului și Clujului, ANDREI, Arhiepiscopul Alba Iuliei; PP.SS.: GHERASIM,

* Prezentul sumar a fost pregătit pentru tipar de Pr. Dr. Augustin Rusu, consilier patriarhal, pe baza Procesului-Verbal al ședinței existent la Cancelaria Sfântului Sinod.

Episcopul Râmnicului, EFTIMIE, Episcopul Romanului, EPIFANIE, Episcopul Buzăului și Vrancei, CALINIC, Episcopul Argeșului și Muscelului, IOACHIM, Episcopul Hușilor, CASIAN, Episcopul Dunării de Jos, TIMOTEI, Episcopul Aradului, Ienopolei și Hălmagiului, LAURENȚIU, Episcopul Caransebeșului, JUSTINIAN, Episcopul Maramureșului și Sătmarului, DAMASCHIN, Episcopul Sloboziei și Călărașilor, IOAN, Episcopul Covasnei și Harghitei, GALACTION, Episcopul Alexandriei și Teleormanului, SOFRONIE, Episcopul Episcopiei ortodoxe române din Ungaria; PP.SS. Episcopi-vicari patriarhali: VINCENTIU PLOIEȘTEANU, secretarul Sfântului Sinod, AMBROZIE SINAITUL și CIPRIAN CÂMPINEANUL; PP.SS.: SEBASTIAN ILFOVEANUL și VARSANUFIE PRAHOVEANUL, episcopi-vicari ai Arhiepiscopiei Bucureștilor, CALINIC BOTOȘĂNEANUL, episcop-vicar al Arhiepiscopiei Iașilor, VISARION RĂȘINĂREANUL, episcop-vicar al Arhiepiscopiei Sibiului, GURIE STREHĂIANUL și NICODIM GORJEANUL, episcopi-vicari ai Arhiepiscopiei Craiovei, LUCIAN LUGOJANUL, episcop-vicar al Arhiepiscopiei Timișoarei și DANIL PARTOȘEANUL, episcop-vicar al Arhiepiscopiei Timișoarei și Administrator al Episcopiei ortodoxe române a Vârșetului, GHERASIM PUTNEANUL, episcop-vicar al Arhiepiscopiei Sucevei și Rădăuților; IRINEU SLĂTINEANUL, arhiereu-vicar al Episcopiei Râmnicului, IOACHIM BĂCĂUANUL, arhiereu-vicar al Episcopiei Romanului, CORNELIU BĂRLĂDEANUL, arhiereu-vicar al Episcopiei Hușilor, PETRONIU SĂLĂJANUL, arhiereu-vicar al Episcopiei Oradei, Bihorului și Sălajului și IUSTIN SIGHETEANUL, arhiereu-vicar al Episcopiei Maramureșului și Sătmarului.

Absentează motivat: II.PP.SS.: SERAFIM, Mitropolit al Mitropoliei ortodoxe române a Germaniei, Europei centrale și de nord, NICOLAE, Arhiepiscop al Arhiepiscopiei ortodoxe române în America și Canada și PP.SS.: IOAN, Episcop al Oradei Bihorului și Sălajului, SILUAN MARSILIANUL, Episcop-vicar al Mitropoliei ortodoxe române a Europei occidentale și meridionale, SOFIAN BRAȘOVEANUL, Episcop-vicar al Mitropoliei ortodoxe române a Germaniei, Europei centrale și de nord, IRINEU BISTRIȚEANUL și VASILE SOMEȘANUL, Episcopi-vicari ai Arhiepiscopiei Vadului, Feleacului și Clujului.

Constatând că prezența membrilor este statutară, Prea Fericitul Părinte Patriarh Teoctist *declară deschisă ședința de lucru a Sfântului Sinod.*

4. Cuvântul de deschidere al Prea Fericitului Părinte Patriarh Teoctist.

Luând cuvântul, Prea Fericitul Părinte Patriarh Teoctist arată că s-a îndătinat în Biserica noastră ținerea sesiunii sinodale de primăvară în care sunt examinate problemele de competența acestui organ central bisericesc de aceea, și ordinea de zi pe care a primit-o fiecare, cuprinde probleme ale vieții noastre bisericești referitoare la doctrina, viața monahală, misiunea socială, probleme canonice și de disciplină, de învățământ religios și de învățământ teologic, precum și ale relațiilor externe bisericești.

În continuare, Prea Fericitul Părinte Patriarh TEOCTIST subliniază că așa cum s-a putut vedea, de la ultima ședință sinodală, lista membrilor Sfântului Sinod s-a îmbogățit cu încă un membru, în persoana Prea Sfințitului Episcop-vicar Sofian Brașoveanul, hirotonit la 14 mai 2003, cu prilejul vizitei Prea Fericirii Sale, și a delegației însoțitoare, în Germania, la Mitropolia ortodoxă română a Germaniei, Europei centrale și de nord.

Urându-le bun venit și bun spor în desfășurarea lucrărilor, Prea Fericirea Sa adresează apoi frățești mulțumiri membrilor Sfântului Sinod pentru că au răspuns la chemarea ce li s-a adresat, rugându-i să examineze în comisii cu atenția necesară problemele înscrise pe ordinea de zi în vederea luării celor mai potrivite hotărâri pentru bunul mers al vieții noastre bisericești.

5. Componenta comisiilor de lucru ale Sfântului Sinod.

În continuare, având în vedere că Prea Fericitul Părinte Președinte a anunțat în cuvântul de deschidere prezența în listele sinodale a unui nou membru, semnaleză necesitatea repartizării sale la una din comisiile de lucru, potrivit preocupărilor de studii și specializării la doctorat și propune repartizarea P.S. Episcop-vicar Sofian Brașoveanul al Mitropoliei ortodoxe române a Germaniei, Europei centrale și de nord la Comisia pentru doctrină, viață monahală și misiune socială.

Ca urmare a propunerii Prea Fericitului Părinte Președinte, făcută în temeiul art. 40 din Regulamentul organelor centrale, Sfântul Sinod hotărăște:

– *Aprobă repartizarea Prea Sfințitului Sofian Brașoveanul, Episcop-vicar al Mitropoliei ortodoxe române a Germaniei, Europei centrale și de nord la Comisia pentru doctrină, viață monahală și misiune socială.*

– *Aprobă componenta celor patru Comisii statutare de lucru ale Sfântului Sinod, după cum urmează:*

COMISIA PENTRU DOCTRINĂ, VIAȚĂ MONAHALĂ ȘI MISIUNE SOCIALĂ

1. I.P.S. Mitropolit Antonie al Ardealului	Președinte
2. I.P.S. Mitropolit Petru al Basarabiei	Membru
3. I.P.S. Arhiepiscop Pimen al Sucevei și Rădăuților	Membru
4. P.S. Episcop Eftimie al Romanului	Membru
5. P.S. Episcop Ioachim al Hușilor	Membru
6. P.S. Episcop Galaction al Alexandriei și Teleormanului	Membru
7. P.S. Episcop-vicar Visarion Rășinăreanul	Raportor
8. P.S. Episcop-vicar Daniil Partoșanul	Membru
9. P.S. Episcop-vicar Gherasim Putneanul	Membru
10. P.S. Episcop-vicar Vasile Someșanul	Membru
11. P.S. Episcop-vicar Sofian Brașoveanul	Membru
12. P.S. Arhiepiscop-vicar Ioachim Băcăuanul	Membru
13. P.S. Arhiepiscop-vicar Petroniu Sălăjanul	Membru
14. P.S. Arhiepiscop-vicar Iustin Sigheteanul	Membru

COMISIA CANONICĂ-JURIDICĂ ȘI PENTRU DISCIPLINĂ

1. I.P.S. Mitropolit Teofan al Olteniei	Președinte
2. I.P.S. Arhiepiscop Andrei al Alba Iuliei	Membru
3. P.S. Episcop Gherasim al Râmnicului	Membru
4. P.S. Episcop Epifanie al Buzăului	Membru
5. P.S. Episcop Calinic al Argeșului și Muscelului	Raportor
6. P.S. Episcop Laurențiu al Caransebeșului	Membru
7. P.S. Episcop Justinian al Maramureșului și Sătmarului	Membru
8. P.S. Episcop-vicar Sebastian Ilfoveanul	Membru
9. P.S. Episcop-vicar Calinic Botoșăneanul	Membru
10. P.S. Episcop-vicar Nicodim Gorjanul	Membru
11. P.S. Episcop-vicar Lucian Lugojanul	Membru
12. P.S. Arhiereu-vicar Corneliu Bârlădeanul	Membru

COMISIA ÎNVĂȚĂMÂNTULUI
PENTRU PREGĂTIREA PERSONALULUI BISERICESC

1. I.P.S. Mitropolit Daniel al Moldovei și Bucovinei	Președinte
2. I.P.S. Arhiepiscop Teodosie al Tomisului	Membru
3. I.P.S. Arhiepiscop Bartolomeu al Vadului, Feleacului și Clujului	Membru
4. P.S. Episcop Casian al Dunării de Jos	Raportor
5. P.S. Episcop Ioan al Oradei, Bihorului și Sălajului	Membru
6. P.S. Episcop Damaschin al Sloboziei și Călărașilor	Membru
7. P.S. Episcop-vicar Patriarhal Ciprian Câmpineanul	Membru
8. P.S. Episcop-vicar Varsanufie Prahoveanul	Membru
9. P.S. Episcop-vicar Irineu Bistrițeanul	Membru
10. P.S. Arhiereu-vicar Irineu Slătineanul	Membru

COMISIA RELAȚIILOR EXTERNE BISERICEȘTI

1. I.P.S. Mitropolit Nicolae al Banatului	Președinte
2. I.P.S. Mitropolit Serafim al Germaniei, Europei centrale și de nord	Membru
3. I.P.S. Mitropolit Iosif al Europei occidentale și meridionale	Membru
4. I.P.S. Arhiepiscop Nifon al Târgoviștei	Raportor
5. I.P.S. Arhiepiscop Nicolae al Arhiep. Ortodoxe Române în America și Canada	Membru
6. P.S. Episcop Timotei al Aradului	Membru
7. P.S. Episcop Ioan al Covasnei și Harghitei	Membru
8. P.S. Episcop Sofronie al Episcopiei ortodoxe române din Ungaria	Membru
9. P.S. Episcop Vincențiu Ploieșteanu, vicar patriarhal	Membru
10. P.S. Episcop Ambrozie Sinaitul, vicar patriarhal	Membru
11. P.S. Episcop-vicar Gurie Strehăianul	Membru
12. P.S. Episcop-vicar Siluan Marsilianul	Membru

6. Aprobarea ordinii de zi și repartizarea lucrărilor la comisiile sinodale.

întâi
Sfân

Prea Fericitul Părinte Patriarh supune discuțiilor și aprobării plenului **ordinea de zi** a ședinței de lucru și invită pe membrii prezenți care au eventuale noi probleme de adus în dezbateră Sfântului Sinod să le aducă la cunoștința plenului.

preg

În urma acceptării solicitărilor de completare a ordinii de zi, la propunerea Prea Fericitului Părinte Patriarh Teoctist, plenul Sfântului Sinod hotărăște:

rare
Arhi
Arde

– *Aprobă ordinea de zi prezentată cu completările aduse de membrii Sfântului Sinod și repartizarea ei pe comisii sinodale de lucru și încredințează celor patru raportori mapele de lucru.*

7. Suspendarea ședinței.

Rom
lui d
ciclu
Vran

După aprobarea ordinii de zi și a repartizării lucrărilor, la ora 11.00, Prea Fericitul Părinte Președinte suspendă ședința de lucru pentru examinarea și întocmirea referatelor de specialitate de către Comisiile sinodale în vederea prezentării lor plenului Sfântului Sinod.

toriu

8. Reluarea în plen a lucrărilor cu prezentarea rapoartelor Comisiilor sinodale.

semi

La ora 16.30, sub președinția Prea Fericitului Părinte Patriarh Teoctist și cu aceeași prezență ca la ședința de dimineață, se reiau lucrările în plen ale Sfântului Sinod.

nală,
difer
nente

COMISIA ÎNVĂȚĂMÂNTULUI PENTRU PREGĂTIREA PERSONALULUI BISERICESC:

2003
obse
Educ
semi

La invitația Prea Fericitului Părinte Patriarh Teoctist, *raportorul Comisiei învățământului pentru pregătirea personalului bisericesc, P.S.Episcop Casian al Dunării de Jos*, prezintă rapoartele acestei Comisii asupra:

Temei nr.1642/2003 – Solicitarea Arhiepiscopiei Alba Iuliei în legătură cu includerea Facultății de teologie ortodoxă a Universității 1 Decembrie 1918 din Alba Iulia în rândul centrelor de perfecționare abilitate de Sfântul Sinod în acordarea gradelor profesionale pentru personalul clerical.

menț
rări ș
cores

La sectorul "Învățământ" al Patriarhiei Române, s-a primit adresa Arhiepiscopiei de Alba Iulia, nr. 661 din 31 martie 2003, prin care se solicită adăugarea Facultății de teologie din Alba Iulia la cele șase centre de perfecționare, abilitate de Sfântul Sinod în acordarea gradelor profesionale pentru personalul clerical.

pregă

În adresa menționată se precizează că: Facultatea de teologie din Alba Iulia a devenit Centru de perfecționare pentru profesorii de Religie în anul 2000, fiind recunoscută ca atare de Sfântul Sinod, cu adresa nr.2301/2000 și de Ministerul Educației și Cercetării cu nr.3697/2000; Facultatea din Alba Iulia acordă gradul II și gradul I profesorilor de religie din zonă; Concentrarea preoților la cursuri în doar șase centre ar provoca, în plus, o mare aglomerație în detrimentul activității de perfecționare.

triar
speci

numă

apro

În cadrul discuțiilor, *I.P.S.Daniel, Mitropolitul Moldovei și Bucovinei*, președintele Comisiei sinodale de învățământ a prezentat argumentele pentru amânarea luării unei decizii, urmând ca asupra acestei oportunități să se pronunțe mai

care
la m

barea

întâi Sinodul mitropolitan al Ardealului, iar în baza hotărârii acestuia să decidă Sfântul Sinod.

Ca urmare a precizărilor aduse și la propunerea Comisiei Învățământului pentru pregătirea personalului bisericesc, Sfântul Sinod hotărăște:

– *Întrucât până în prezent nu s-a constatat în practică nici o supra-aglomereare la centrele de perfecționare deja stabilite – Sibiu și Cluj – solicitarea Arhiepiscopiei de Alba Iulia va fi discutată mai întâi în Sinodul mitropolitan al Ardealului, iar în baza hotărârii acestuia se va pronunța și Sfântul Sinod.*

Temei nr. 2067/2003 – Referatul sectorului "Învățământ" al Patriarhiei României cu privire la proiectul Ministerului Educației, Cercetării și Tineretului de modificare a planurilor-cadru de învățământ pentru clasele a IX-a și a X-a, ciclul inferior al liceului; Temei nr. 2546/2003 – Adresa Episcopiei Buzăului și Vrancei nr. 3060/17 iunie 2003 în aceeași cauză.

Începând cu anul școlar 2003-2004, se generalizează învățământul obligatoriu de 10 clase.

În această situație anumite structuri și planuri de învățământ, inclusiv pentru seminariile teologice, s-au modificat, după cum urmează:

Primii doi ani clasa a IX-a și a X-a, ciclul inferior al liceului, filieră vocațională, sunt structurate pe trei componente: Trunchiul comun (TC), Curriculum diferențiat (CD) și Curriculum la decizia școlii (CDS), ponderea alocată componentelor variind în funcție de specificul fiecărui profil/specializare.

În cadrul prezentării temei s-a luat în discuție și adresa nr. 3060 din 17 iunie 2003 a Episcopiei Buzăului și Vrancei în care sunt prezentate unele propuneri, observații și obiecții față de planul de învățământ propus de către Ministerul Educației, Cercetării și Tineretului pentru școlile vocaționale, în cazul de față pentru seminariile teologice.

În cadrul discuțiilor în plen, *I.P.S. Daniel, Mitropolitul Moldovei și Bucovinei*, menționează că generalizarea învățământului de 10 clase impune unele restructurări și în învățământul teologic preuniversitar, iar planul de învățământ propus corespunde noilor orientări.

În urma discuțiilor în plen și la propunerea Comisiei învățământului pentru pregătirea personalului bisericesc, Sfântul Sinod hotărăște:

– *Aprobă planurile de învățământ propuse de sectorul "Învățământ" al Patriarhiei Române pentru clasele a IX-a și a X-a, ciclul inferior al liceului, pentru specializările Pastorală și Patrimoniu;*

– *Programele școlare existente, pe discipline, se vor condensa în funcție de numărul de ore alocat prin planurile de învățământ;*

– *Se va interveni la Ministerul Educației, Cercetării și Tineretului pentru aprobarea planurilor de învățământ propuse.*

Temei nr. 2058/2003 – Adresa Arhiepiscopiei Tomisului, nr.1359/2003, prin care solicită aprobare pentru înființarea unui Seminar liceal teologic monahal la mănăstirea Celic-Dere, județul Tulcea.

Arhiepiscopia Tomisului prin adresa nr.1359/2003 a solicitat sprijinul și aprobarea Patriarhiei Române pentru înființarea la mănăstirea Celic-Dere, județul

Tulcea, a unui Seminar liceal teologic monahal, în vederea pregătirii teologice a monahiilor din Arhiepiscopia Tomisului.

În adresa mai sus menționată se arată că în mănăstirea Celic-Dere și la Saon există 50 de viețuitoare, personal monahal cu studii între 8 și 10 clase, la acestea adăugându-se personalul monahal existent în schitul "Sf. Elena de la Mare", precum și cel din mănăstirile de maici nou înființate.

În cadrul discuțiilor în plen, *I.P.S. Daniel, Mitropolitul Moldovei și Bucovinei*, a menționat că în urma discuțiilor din Comisia învățământului I.P.S. Arhiepiscop Teodosie și-a amendat propunerea socotind că este mai potrivit să se solicite o clasă monahală de călugărițe pe lângă Seminarul teologic monahal de la mănăstirea Cocoș – școlarizarea urmând să se facă, totuși, la mănăstirea Celic-Dere.

În urma discuțiilor în plen și la propunerea Comisiei învățământului pentru pregătirea personalului bisericesc, Sfântul Sinod hotărăște:

– *Aprobă înființarea unei clase monahale de călugărițe în cadrul Seminarului liceal teologic monahal de la mănăstirea Cocoș, școlarizarea urmând să se facă la mănăstirea Celic-Dere, începând cu anul școlar 2003-2004.*

Temei nr.2069/2003 – Referatul sectorului "Învățământ" al Patriarhiei Române privind modul de aplicare a hotărârii Sfântului Sinod nr.1142/2003 în legătură cu elaborarea propunerilor Bisericii Ortodoxe Române la proiectul Legii învățământului superior (varianta a VIII-a).

Potrivit hotărârii Sfântului Sinod nr.1142/2003, în data de 2 iunie 2003 s-a întrunit comisia alcătuită din: P.S. Ciprian Câmpineanul, episcop-vicar patriarhal, Pr. prof. univ. Nicolae D. Necula, decanul Facultății de teologie din București, și Diac. Nicu D. Octavian, consilier patriarhal, în vederea formulării de propuneri la proiectul de Lege a învățământului superior.

În acest context, sectorul "Învățământ" al Patriarhiei Române, cu adresa nr. 5117 din 23 ianuarie 2003, a transmis către Ministerului Educației, Cercetării și Tineretului unele amendamente la proiectele de lege pentru învățământul preuniversitar și universitar, după cum urmează:

1. Pentru învățământul preuniversitar:

– *La art. 5, (1), care se referă la obiectivele fundamentale ale învățământului preuniversitar, se adaugă litera (f): "conturarea profilului moral-spiritual al elevului în nota valorilor tradiționale reprezentate de patrimoniul cultural-spiritual al poporului".*

– *La art. 5, (2), care se referă la realizarea obiectivelor fundamentale ale învățământului preuniversitar, se adaugă litera (g): "formarea deprinderilor morale în viața particulară, de familie și publică."*

– *La art. 6, care se referă la principiile după care se va ghida personalul didactic în activitatea de instruire și educație, partea finală se va completa cu respectarea demnității personale a sănătății "fizice și morale" a fiecărui elev.*

– *La art. 7, care se referă la abilitățile de care elevii trebuie să dea dovadă la absolvirea liceului, se adaugă litera (j): "posibilitatea de a aprecia superioritatea principiilor moral-spirituale față de manifestările decadente și de subcultură."*

– **La art. 11**, care se referă la Religie ca disciplină școlară ce face parte din trunchiul comun, se adaugă punctul (5): "Planurile de învățământ și programele școlare pentru învățământul teologic și religios, precum și scoaterea posturilor didactice la concurs și abilitarea personalului care urmează să predea în acest domeniu se face la propunerea Cultelor recunoscute de stat."

– **La art. 25, (3)**, care se referă la profilurile și filierele învățământului preuniversitar, se completează cu: "și în funcție de opțiunile populației școlare, elevi și părinți sau tutori ai acestora."

– **La art. 150, (11)**, care se referă la conducerea unităților învățământului preuniversitar, se adaugă "personalul de conducere din unitățile de învățământ teologic se numește numai în baza recomandării Cultelor recunoscute de stat."

– **La art. 177**, care se referă la ocuparea posturilor didactice prin concurs, se adaugă punctul (5): "candidatul la concursul pentru ocuparea unui post didactic în învățământul teologic și religios va prezenta și acceptul Cultului care poate să-l și retragă pentru motive morale, de competență și fidelitate față de doctrina Cultului."

2. Pentru învățământului universitar

– Să se introducă articolul:

(1) "Culte recunoscute oficial de stat pot solicita Ministerului de resort organizarea unui învățământ teologic superior, integrat în cel de stat, specific pregătirii personalului de Cult și activității social misionare a Cultelor, proporțional cu ponderea numerică a fiecărui Cult în configurația religioasă a țării, potrivit recensământului oficial reactualizat. Înființarea și funcționarea acestui învățământ se face potrivit legii."

(2) "Culte recunoscute de stat au dreptul de a înființa și administra propriile unități și instituții de învățământ particulare, conform legii."

(3) "Curriculum-ul specific învățământului teologic universitar se elaborează de către Cultul respectiv și se aprobă potrivit legii."

(4) Personalul didactic din învățământul teologic universitar are drepturile și îndatoririle ce decurg din prezenta lege și din reglementările specifice Cultului căruia îi aparține

– **La art. 37, punctul (3)**, se va adăuga: "Numirea cadrelor didactice și a celor de conducere din învățământul teologic superior se face cu avizul Cultului, care poate fi retras pe motive de moralitate, competență și fidelitate doctrinară."

– **La art. 178**, se adaugă punctul (12), cu următorul conținut: "Pentru ocuparea posturilor didactice din învățământul superior teologic, la dosarul de înscriere la concurs se va anexa și acceptul cultului."

În formularea propunerilor la proiectul de Lege a învățământului superior s-a plecat de la sugestiile formulate de Facultatea de teologie ortodoxă a Universității Babeș-Bolyai din Cluj.

În cadrul discuțiilor în plen, *Prea Fericitul Părinte Patriarh Teoctist* a arătat că aceste propuneri sunt extrem de importante și trebuie să se urmărească luarea lor în vedere de către Ministerul Educației, Cercetării și Tineretului, la definitivarea proiectelor legilor privind învățământul preuniversitar și universitar.

În urma discuțiilor în plen și la propunerea Comisiei învățământului pentru pregătirea personalului bisericesc, Sfântul Sinod hotărăște:

– *Aprobă amendamentele aduse la proiectul de Lege a învățământului superior (variantele a VIII-a), după cum urmează:*

– **La art. 2:** “Învățământul superior are un rol determinant în dezvoltarea socială, economică, cultural-spirituală, științifică și politică a societății”;

– **La art. 2, d:** “crearea și difuzarea informației științifice și tehnice, precum și a valorilor moral-spirituale (creștine)”;

– **La art. 2, e:** “educarea în spiritul respectării drepturilor și libertăților fundamentale ale omului și cetățeanului, al demnității și toleranței, al cultivării diversității, al înțelegerii reciproce și al respectării convingerilor religioase”;

– **La art. 180, (1):** “În vederea participării la concursul pentru ocuparea posturilor didactice în învățământul teologic, candidații vor solicita avizul Cultului; Cultul poate reține avizul de funcționare pentru motive de moralitate, competență sau fidelitate doctrinară. Avizul Cultului va fi cerut și în cazul candidării pentru ocuparea unor funcții de conducere în învățământul teologic.”

– *Prezentele propuneri vor fi înaintate Ministerului Educației, Cercetării și Tineretului.*

Temei nr.2064/2003 – Referatul sectorului "Învățământ" al Patriarhiei Române cu privire la Nota nr.29.867/2003 prin care Ministerul Educației, Cercetării și Tineretului a hotărât să nu mai repartizeze clase de liceu la Seminariile teologice liceale monahale, în anul școlar 2003/2004.

Ministerul Educației, Cercetării și Tineretului prin *Nota privind planul de școlarizare valabil pentru anul școlar 2003-2004 pentru învățământul pre-universitar de stat*, emisă sub nr.29.867/2003, a hotărât că: “În anul școlar 2003-2004, nu se vor repartiza clase de liceu Seminariilor teologice liceale monahale”, precizându-se că această hotărâre a Ministerului Educației, Cercetării și Tineretului afectează activitatea unui număr de șase Seminarii teologice liceale monahale care, prin centrele eparhiale, au solicitat un număr total de 145 locuri.

În urma discuțiilor în plen și la propunerea Comisiei învățământului pentru pregătirea personalului bisericesc, Sfântul Sinod hotărăște:

– *Se va interveni pe lângă Ministerul Educației, Cercetării și Tineretului pentru repartizarea, în continuare, de clase de liceu la Seminariile teologice monahale, acestea având obligația să școlarizeze numai personal monahal.*

Temei nr.2065/2003 – Referatul sectorului "Învățământ" al Patriarhiei Române cu privire la apariția școlilor de "Arte și Meserii" și propunerea de includere în cadrul acestora a domeniului teologic.

Începând cu anul școlar 2003-2004, odată cu generalizarea învățământului obligatoriu de zece clase, la clasele a IX-a și a X-a se va organiza modulul de “Școală de Arte și Meserii”, cu mai multe domenii, acesta urmând să confere absolventului un certificat de competență, pentru domeniul respectiv.

În cadrul acestui modul, un domeniu distinct ar putea fi cel teologic care, pe parcursul a doi ani, să pregătească personal auxiliar de cult: cântăreț bisericesc, paraclisier, alte categorii de personal administrativ bisericesc.

Această propunere este absolut necesară în condițiile dispariției din planul de școlarizare al Ministerului Educației, Cercetării și Tineretului (Nota nr. 29.867/2003) a actualelor școli profesionale (în rândul cărora sunt incluse și Școlile de cântăreți bisericești) și înlocuirea acestora cu modulul mai sus menționat.

În cazul aprobării acestei variante, pentru domeniul teologic se propune un plan-cadru de învățământ în care domeniul de specialitate să fie inclus la punctul 7 din actualul Plan cadru de învățământ de la Școala de Arte și Meserii.

La invitația Prea Fericitului Părinte Patriarh Teoctist, *I.P.S. Daniel, Mitropolitul Moldovei și Bucovinei*, arată că acum avem Școli de cântăreți bisericești de 3 ani și trebuie să solicităm ca și în viitor durata școlarizării să fie tot de 3 ani, urmărindu-se ca în cadrul procesului instructiv-educativ să se pună accent pe deprinderile și priceperile de lucru cu cartea de cult și de cântare bisericească, încât absolvenții să poată organiza coruri de copii și cântarea omofonă și alte activități specifice vieții bisericești și comunitare.

În urma discuțiilor în plen și la propunerea Comisiei învățământului pentru pregătirea personalului bisericesc, Sfântul Sinod hotărăște:

– *Aprobă propunerea privind organizarea în sistemul Școlilor de Arte și Meserii a domeniului teologic, pentru pregătirea cântăreților bisericești și a personalului auxiliar de cult, cu durata școlarizării de 3 ani și Planul de învățământ pentru aceste școli;*

– *Să se intervină la Ministerul Educației, Cercetării și Tineretului pentru aprobarea domeniului teologic în sistemul Școlilor de Arte și Meserii, în vederea pregătirii personalului auxiliar de cult.*

Temei nr.2533/2003 – Adresa I.P.S. Arhiepiscop Bartolomeu al Clujului prin care solicită examinarea de către Sfântul Sinod a memoriului Pr. prof. univ. acad. dr. Mircea Păcurariu în legătură cu unele acuze de plagiat aduse unor clerici.

La sectorul "Învățământ" al Patriarhiei Române s-a primit memoriul Pr. prof. univ. dr. acad. Mircea Păcurariu, întărit și de adresa nr.1839 din 17 iunie 2003 a I.P.S. Bartolomeu, Arhiepiscopul Clujului, privind unele acuze de plagiat aduse unor clerici.

În memoriul menționat, Pr. Prof. Mircea Păcurariu semnalează următoarele cazuri de plagiat:

1. Pr. lector Nichita Runcan de la Facultatea de teologie din Constanța, care în lucrarea "Din trecutul Bisericii din Dobrogea" a plagiat după manualul de Istoria Bisericii Ortodoxe Române al Pr.Prof. Mircea Păcurariu și după un studiu al Pr.Prof. Ene Branște;

2. Pr. lector dr. Ioan Vicovan de la Facultatea de teologie din Iași a prezentat la dosarul pentru candidarea în vederea obținerii gradului de conferențiar un manual de Istoria Bisericii Ortodoxe Române în două volume, lucrarea fiind un rezumat după manualul omonim al Pr. prof. Mircea Păcurariu;

3. Pr. dr. Vasile Petrică, propus pentru postul de conferențiar la Facultatea de teologie – istorie din Caransebeș, a prezentat la dosar un manual de Istoria

Bisericii Ortodoxe Române în două volume, conținutul fiind fie plagiat, fie rezumat sau compilat după manualul Pr. prof. Mircea Păcurariu;

4. Manualul de Pastorală avându-i ca autori pe Pr. prof. dr. Gheorghe Lițiu de la Facultatea de teologie ortodoxă din Oradea și Pr. lect. dr. Dorel Man de la Facultatea de teologie ortodoxă din Cluj, care este, în realitate, cursul aflat în manuscris al regretatului Pr. prof. Ene Braniște.

În cadrul discuțiilor în plen *I.P.S. Bartolomeu, Arhiepiscopul Vadului, Feleacului și Clujului*, arată că acum doi ani a avut un asemenea caz de plagiat pe care l-a rezolvat pe plan local. Acum este însă o premieră pentru Sfântul Sinod. Cazul de la Cluj a fost reprezentat de un preot care a funcționat ca profesor de Religie la un liceu. Acesta a fost reclamat de conducerea Școlii că este necorespunzător din punct de vedere profesional. A fost transferat la un spital unde a și ridicat o capelă. Între timp și-a dat doctoratul la Facultatea de istorie cu o teză de Istoria Bisericii Ortodoxe Române în care l-a copiat pe Pr. prof. Alexandru Moraru. S-a constatat plagiatul și pentru aceasta, pe linie bisericească a fost înlăturat de la spital, considerându-se culpa furt intelectual. Nu a fost depus din treaptă și a fost transferat disciplinar la o parohie de țară. Refuzând să meargă la acea parohie, a fost oprit de la slujirea celor sfinte pe o perioadă nedeterminată. La începutul anului 2003, solicitând stăruitor să fie iertat, i s-a permis să slujească la un spital din Cluj, ca ajutor al preotului de acolo. Pe linie de Universitate i s-a retras titlul de doctor.

Acum este cazul Pr. Dorel Man, coautor cu Pr. Prof. Gh. Lițiu la manualul de Teologie pastorală, care s-a dovedit a fi un plagiat după Pr. Prof. Ene Braniște. În privința acestuia, care între timp s-a disculpat, declinând calitatea de autor, s-au făcut o serie de investigații: s-a solicitat inculpatului să dovedească în scris nevinovăția pe care o invocă și s-au solicitat aprecierile P.S. Episcop Laurențiu Streza și a Pr. Prof. Nicolae Necula, care au și fost date. Nu s-a decis încă nimic, așteptând hotărârea Sfântului Sinod.

I.P.S. Bartolomeu prezintă în continuare cazul unei cărți apărute cu binecuvântarea sa la editura *Renașterea* din Cluj. Binecuvântarea a fost acordată crezându-se că este vorba de publicarea comunicărilor unui seminar cu tema "Relația preot-medic-pacient. Cartea apărută a fost însă o surpriză întrucât medicul care s-a ocupat de tipărire a dat un nou titlu – "Medicii și Biserica" (nici cel puțin "Medicii în Biserica") – iar cele 16 capitole, deși reprezentau comunicări ale mai multor persoane, apăreau ca aparținând celui care tipărise cartea, deoarece pe fiecare pagină era scris numele acestuia. Acest caz arată că pe viitor acordarea binecuvântării pentru publicarea unei cărți trebuie să se facă după o bună cercetare de către editură și Centrul eparhial. Se impune așadar ca fiecare eparhie să fie atentă cu aceste recomandări și să rezolve cazurile de genul plagiatului. Să existe apoi și posibilitatea ca învinuitul să poată face recurs la Sinodul mitropolitan sau la Sfântul Sinod. La Sfântul Sinod să se constate dacă e plagiat, dacă autorul este vinovat și să se facă o anchetă pe linie bisericească.

De asemenea, pentru cei în cauză trebuie folosit cuvântul de "învinuit", pentru că până la hotărârea definitivă, potrivit principiilor de drept, există prezumția de nevinovăție.

În aceeași ordine de idei, subliniază faptul că trebuie să se acorde cale la recurs celui pedepsit, potrivit principiilor de drept. În situația în care se deschide o anchetă, cel învinuit ajunge în fața Consistoriului, trimis nu pentru plagiat, ci pentru furt. În urma sancțiunii el poate să facă recurs la Sinodul Mitropolitan apoi la Sfântul Sinod.

I.P.S. Daniel, Mitropolitul Moldovei și Bucovinei, precizează că cele semnalate de Pr. prof. Mircea Păcurariu au rezolvare pe linie universitară, pentru care se prevede, în cazul tezelor de doctorat plagiate, anularea titlului de doctor, iar în cazul lucrărilor pentru promovarea în grade didactice care sunt plagiate, anularea titlului obținut în baza acelor lucrări. În cazul în care autorul plagiatului este și preot se impun măsuri drastice sub aspect canonic. Pentru a se preîntâmpina publicarea unor asemenea materiale să se solicite referatul a doi profesori universitari autorizați pentru domeniul în cauză iar aprobarea pentru publicare să se dea la nivel eparhial.

Prea Fericitul Părinte Patriarh Teoctist, constatând că discuțiile în această privință au fost binevenite și lămuritoare, subliniază că trebuie cunoscute foarte bine normele legale pe linie de învățământ public privitoare la aceste aspecte iar, pe de altă parte, și măsurile ce se impun pe linie bisericească sub aspect canonic și al legislației bisericești în vigoare, amintind că în relațiile cu Universitatea avem protocoale ce delimitează atribuțiile, în sensul că Biserica are dreptul de a numi, de a da binecuvântare, de a aproba unele măsuri propuse de instituțiile de învățământ teologic, lucru care se referă și la profesorii civili. Precizând că numeroasele abateri constatate sunt rodul unei eronate înțelegeri a autonomiei universitare, Prea Fericirea Sa îndeamnă pe membrii Sfântului Sinod care au instituții de învățământ superior în subordine la aprofundarea acestor aspecte în raport și cu rigorile canonice specifice în materie de disciplină a clerului care trebuie aplicate la activitatea cadrelor didactice.

Un alt aspect este că nu toți ierarhii au fost atenți la publicațiile pentru care au dat binecuvântare de tipărire iar uneori s-a publicat și fără binecuvântare. Prea Fericitul Părinte Patriarh Teoctist apreciază că de la acest lucru nu sunt exceptate nici cadrele didactice, măsura ce se va lua urmând a fi comunicată facultăților de teologie pentru a fi discutată în consiliile profesionale.

I.P.S. Antonie, Mitropolitul Ardealului, arată că se impune să se ia măsuri ferme fără amânare și crede de cuviință că este bine să se comunice în următoarea ședință a Sfântului Sinod măsurile care s-au luat în cazurile aduse în dezbateri.

I.P.S. Bartolomeu, Arhiepiscopul Clujului, consideră că o responsabilitate revine chiriarhului în privința urgentării reglementării cazurilor, care trebuie să fixeze persoanele care vor ancheta și datele anchetei.

Prea Fericitul Părinte Patriarh Teoctist arată că, pentru intrarea în normalitate și evitarea pe viitor a unor astfel de situații penibile, este imperios necesar ca eparhiile să se conformeze hotărârilor Sfântului Sinod și să ia măsuri urgente în asemenea cazuri.

În urma discuțiilor în plen și la propunerea Comisiei Învățământului pentru pregătirea personalului bisericesc, Sfântul Sinod hotărăște:

– Ca parte lezată, Pr. prof. univ. Acad. Mircea Păcurariu să prezinte elementele plagiatului Universităților și Chiriarhilor unde activează cei învinuiți, în perspectiva următoarelor măsuri:

a. Acolo unde este cazul de învinuire de plagiat la doctorat, comisia de specialitate a Facultății de teologie care a acordat și validat doctoratul să prezinte un referat în acest sens celor care anchetează cazul;

b. Tot pe linie de învățământ superior, prin Facultate, să se intervină la Ministerul Educației, Tineretului și Cercetării pentru menținerea sau anularea doctoratului;

c. Dacă învinuitul a promovat pe linie didactică în mod fraudulos și se dovedește aceasta se va anula gradul didactic obținut prin procedura legală în vigoare;

– Alte cazuri similare se vor analiza prin analogie după aceeași procedură;

– Sesizarea unui caz de plagiat îndatorează pe chiriarulhul locului în jurisdicția căruia se află învinuitul să deschidă o anchetă și dacă învinuirea se dovedește reală, atunci el este îndreptățit să ia măsurile canonice și regulamentare bisericesti care se impun;

– În vederea prevenirii unor astfel de situații, pentru publicarea manualelor sau lucrărilor de specialitate este necesară obținerea a două referate din partea a doi profesori universitari titulari, cu experiență, care vor aviza pe propria răspundere.

– Chiriarii nu vor acorda binecuvântare de publicare vreunei cărți teologice fără a se îndeplini condițiile de mai sus (referate de specialitate a doi profesori universitari titulari). Fiecare chiriarh să acorde binecuvântare numai pentru preoții și autorii din eparhia sa și numai la editura (editurile) sa (sale).

– Nici un preot nu poate publica cărți teologice fără avizul specialiștilor și binecuvântarea Chiriarhului locului.

Temei nr.2063/2003 – Adresa Facultății de teologie ortodoxă din București în legătură cu Cursul de teologie pastorală, publicat de Pr. prof. dr. Gheorghe Lițiu și Pr. lect. dr. Dorel Man.

La sectorul "Învățământ" al Patriarhiei Române s-a primit adresa Facultății de teologie ortodoxă din București, nr.183/2003, prin care se solicită retragerea Cursului de teologie pastorală, publicat la sfârșitul anului 2002 la editura Universității din Oradea de Pr. prof. dr. Gheorghe Lițiu de la Facultatea de teologie ortodoxă din Oradea și de Pr. lect. dr. Dorel Man de la Facultatea de teologie ortodoxă din Cluj-Napoca, întrucât cursul menționat este considerat un plagiat după manuscrisul Pr. prof. dr. Ene Braniște.

Totodată, Facultatea de teologie ortodoxă din București propune ca, având aprobarea Comisiei de învățământ a Sfântului Sinod, Editura Institutului Biblic și de Misiune al Bisericii Ortodoxe Române să publice cursul de *Teologie pastorală* al Pr. prof. dr. Ene Braniște, aflat în prezent în manuscris, ca manual unic pentru Facultățile de teologie ortodoxă din Patriarhia Română.

În cadrul discuțiilor în plen, *I.P.S.Daniel, Mitropolitul Moldovei și Bucovinei* menționează că, pe de o parte aspectele legate de problema plagiatului au fost discutate și în cadrul Temeiului nr.2533/ 2003, legat de sesizarea Pr. prof. Mircea Păcurariu în această problemă și consideră că se impune anularea calității de

autori pentru cei doi profesori care au alcătuit manualul de Pastorală, iar pe de altă parte cursul Părintelui Braniște să fie tipărit ca o restituire omagială în memoria sa, ținând cont că de la data elaborării până în prezent structura disciplinei Pastorală a evoluat mult.

În urma discuțiilor în plen și la propunerea Comisiei învățământului pentru pregătirea personalului bisericesc, Sfântul Sinod hotărăște:

– *Anulează calitatea de autori ai cursului de Teologie Pastorală, publicat de Editura Universității din Oradea (2002), Pr. prof. dr. Gheorghe Lițiu și Pr. lect. dr. Dorel Man;*

– *În ceea ce privește sancțiunea se va urma procedura amintită la Temeiul nr.2533/2003;*

– *Publicarea la editura Institutului Biblic și de Misiune Ortodoxă al Bisericii Ortodoxe Române a Cursului de teologie pastorală al Pr. prof. dr. Ene Braniște sub îngrijirea Facultății de Teologie din București, ca o restituire omagială adusă memoriei ilustrului profesor.*

Temei nr. 2068/2003 – Adresa Societății Biblice Interconfesionale din România cu solicitarea organizației Book of Hope din SUA pentru avizarea unor materiale cu caracter auxiliar, destinate învățământului religios.

La sectorul "Învățământ" al Patriarhiei Române s-a primit adresa Societății Biblice Interconfesionale din România prin care se solicită avizarea materialului întocmit de organizația creștină "Book of Hope" din SUA, destinat învățământului religios (Cartea ta de Speranță – 1, Manualul Profesorului – 2, Cartea Speranței ediția revizuită pentru copii – 3, Cartea Speranței ediția revizuită pentru tineri – 4), cu precizarea că, în cazul aprobării, materialul propus ar urma să fie tipărit și distribuit gratuit de către Societatea Biblică Interconfesională din România, la cererea celor interesați (Biserici, organizații creștine, grădinițe etc.).

În urma parcurgerii materialului propus spre avizare și pe bază de exemplificări concrete, s-a putut constata că, în spatele unui mesaj aparent neutru, maniera de interpretare a Sfintei Scripturi poartă amprenta discursului neoprotestant, confesional, străin tradiției scripturistice din Biserica Ortodoxă.

În urma discuțiilor în plen și la propunerea Comisiei învățământului pentru pregătirea personalului bisericesc, Sfântul Sinod hotărăște:

– *Întrucât materialul are tentă confesională, alta decât ortodoxă, Biserica Ortodoxă Română nu avizează folosirea lui.*

Temei nr.2543/2003 – Adresa Facultății de teologie ortodoxă "Dumitru Stăniloae" din Iași privind solicitarea de înscriere a candidaților preoți de parohii și monahi, pentru anul I în anul de învățământ 2003 – 2004, la forma de învățământ de zi, pe locuri nesubvenționate.

La sectorul "Învățământ" al Patriarhiei Române, s-a primit adresa Facultății de teologie ortodoxă "Dumitru Stăniloae" din Iași privind condițiile comunicate de CNEAA pentru acreditarea funcționării învățământului universitar cu frecvență redusă.

În adresă sunt menționate paragrafele care privesc direct învățământul teologic și se precizează că studenții teologi de la forma cu frecvență redusă sunt,

aproape în totalitate, preoți de la parohii și viețuitori din mănăstiri, care în zilele de vineri și sâmbătă desfășoară activități liturgice, neputând lipsi din parohii. În acest context, Facultatea de teologie ortodoxă "Dumitru Stăniloae" din Iași propune ca, începând cu anul universitar 2003–2004, candidații pentru anul I de studii, proveniți numai dintre preoții din parohii și viețuitorii din mănăstiri, să fie înscriși la forma de învățământ de zi pe locuri nesubvenționate, urmând ca, potrivit hotărârii Sfântului Sinod nr. 2333/1999, să fie susținuți financiar, după posibilități, de către protopopiate, Centrele eparhiale, mănăstiri, pentru achitarea taxelor de studii, urmând ca studenții în cauză să participe la cursuri și seminarii în timpul săptămânii, iar sâmbăta și duminica să fie prezenți în parohiile și mănăstirile de unde provin.

I.P.S. Daniel, Mitropolitul Moldovei și Bucovinei, arată considerentele care au impus o asemenea solicitare, impunându-se ca pe viitor să se țină seama și de necesitatea armonizării regulamentului cu situația dată.

I.P.S. Teofan, Mitropolitul Olteniei, a menționat că trebuie avut în vedere și modul de aplicare a regulamentului pentru această categorie, întrucât acesta prevede unele obligații privind participarea la cursuri și seminarii, într-o anumită proporție și ca atare se impune o reglementare specifică.

În urma discuțiilor din plen și la propunerea Comisiei Învățământului pentru pregătirea personalului bisericesc, Sfântul Sinod hotărăște:

– Începând cu anul universitar 2003–2004, candidații pentru anul I de studii, proveniți numai dintre preoții din parohii și viețuitorii din mănăstiri, se vor înscrie la forma de învățământ zi pe locuri nesubvenționate, urmând ca, potrivit hotărârii Sfântului Sinod nr. 2333/1999, să fie susținuți financiar, după posibilități, de către protopopiate, Centrele eparhiale, mănăstiri, pentru achitarea taxelor de studii.

Temei nr. 2534/2003 – Adresa Arhid. prof. univ. dr. Constantin Voicu și Pr. conf. univ. dr. Nicu Dumitrașcu de la Facultatea de teologie ortodoxă din Oradea privind noul Manual de Patrologie pentru Seminariile Teologice.

La sectorul "Învățământ" al Patriarhiei Române s-a primit adresa Arhid. prof. univ. dr. Constantin Voicu și Pr. conf. univ. dr. Nicu Dumitrașcu de la Facultatea de teologie ortodoxă din Oradea, autori ai unui manual de Patrologie pentru seminariile teologice, prin care se solicită ca manualul respectiv să fie analizat de Comisia învățământului pentru pregătirea personalului bisericesc pentru a primi avizarea în perspectiva folosirii lui în rețeaua învățământului teologic preuniversitar al Bisericii Ortodoxe Române.

În urma discuțiilor în plen și la propunerea Comisiei învățământului pentru pregătirea personalului bisericesc, Sfântul Sinod hotărăște:

– Manualul de Patrologie pentru Seminariile Teologice, elaborat de către Arhid. prof. univ. dr. Constantin Voicu și Pr. conf. univ. dr. Nicu Dumitrașcu, va fi avizat de către doi specialiști: Pr. prof. univ. dr. Ștefan Alexe și Dl. prof. univ. dr. Emilian Popescu, care vor întocmi referatele privind calitatea manualului, urmând ca în baza acestora să fie supus aprobării Sfântului Sinod.

Temei nr. 2575/2003 – Adresa Facultății de teologie ortodoxă Patriarhul Justinian din București privind organizarea Congresului național al facultăților de teologie ortodoxă din România, cu prilejul centenarului nașterii Părintelui Dumitru Stăniloae.

La sectorul "Învățământ" al Patriarhiei Române s-a primit adresa Facultății de teologie ortodoxă "Patriarhul Justinian" din București privitoare la organizarea Congresului Național al Facultăților de teologie ortodoxă din România, cu prilejul aniversării în toamna anului 2003 a centenarului nașterii Pr. prof. univ. dr. acad. Dumitru Stăniloae.

În adresă se precizează că organizarea Congresului național al facultăților de teologie ortodoxă din România se înscrie în seria manifestărilor prilejuite de aniversarea a 100 de ani de la nașterea Părintelui Dumitru Stăniloae, propuse de Facultatea de teologie din București și aprobate de Sfântul Sinod în ședința din 4-5 martie 2003 (Temei nr.873/2003).

În cadrul discuțiilor în plen *I.P.S.Daniel Mitropolitul Moldovei și Bucovinei*, menționează că hotărârea anterioară a Sfântului Sinod prevede omagierea Părintelui Stăniloae mai întâi în cadrul unui Congres național de teologie, care va avea loc în luna septembrie la Durău, și apoi a unui Congres internațional care va avea loc în luna noiembrie, la București.

Congresul național din luna septembrie se dorește a fi nu atât o expunere a teologiei Părintelui Stăniloae, cât mai ales o continuare a gândirii marelui teolog român, în încercarea de a răspunde provocărilor societății de astăzi.

În urma discuțiilor care au avut loc în plen, Sfântul Sinod hotărăște:

– *Aprobă organizarea la Centrul cultural-pastoral de la Durău în perioada 9-11 septembrie 2003 a Congresului național al facultăților de teologie ortodoxă din România, având ca temă: "Moștenirea teologiei Părintelui Stăniloae și valorificarea ei astăzi". Tema va fi dezvoltată în trei subteme:*

- 1. Legătura dintre tradiția patristică și actualitate;**
- 2. Sfântenie și știință. Revelație și cercetare în cunoașterea adevărului;**
- 3. Interacțiunea: spiritual, social și ecologic.**

– *La Congres vor participa 50 de cadre didactice, reprezentând toate Facultățile de teologie ortodoxă din Patriarhia Română, fiecarei facultăți urmând să i se repartizeze un număr de locuri în funcție de numărul de secții componente;*

– *Cheltuielile de transport vor fi suportate de fiecare facultate pentru reprezentanții săi iar cheltuielile de cazare și masă vor fi suportate de Centrul cultural pastoral și prin sponsorizări.*

Temei nr. 2546/2003 – Adresa Episcopiei Buzăului și Vrancei, nr.3065/2003, prin care solicită analizarea situației preoților care vor preda Religia.

Episcopia Buzăului și Vrancei, prin adresa nr.3065/2003 a adus în atenția Patriarhiei Române situația preoților care pentru a preda Religia în școlile din raza parohiilor în care slujesc trebuie să se prezinte la concursul național unic din 16-17 iulie 2003, chiar dacă nu doresc să se titularizeze în învățământ, aceștia urmând să predea ca suplinitori pe catedre sau fracțiuni de catedre de Religie.

În cadrul discuțiilor în plen, *P.S.Epifanie, Episcopul Buzăului și Vrancei*, reluând cele prezentate în adresă, menționează că în cadrul conferințelor preoțești a fost informat că preoții care vor să predea Religia trebuie să participe obligatoriu la concursul național unic din 16-17 iulie 2003, adaugând că în urma repartiției computerizate a celor declarați reușiți vor rămâne catedre sau fracțiuni de catedre libere iar orele rămase vor fi repartizate unor cadre didactice de alte specialități (profesori de istorie, matematică, biologie), în completare de catedră.

Prea Fericitul Părinte Patriarh Teoctist invită pe Pr.Nicolae Iordăchescu, inspector general în Ministerul Educației, Tineretului și Cercetării, prezent la ședință ca invitat, să aducă lămuriri în legătură cu aspectele sesizate.

Pr.Nicolae Iordăchescu a spus că metodologia privind desfășurarea concursului național unic din 16-17 iulie 2003 nu se referă la preoți ci doar la cei ce urmează a profesa în învățământ. Preoții sunt titulari la parohie ori a fi titular în învățământ presupune a trece cu cartea de muncă la Inspectoratul școlar, situație neagreată de majoritatea preoților. În acest caz, preoții vor fi repartizați ca suplinitori după repartizarea profesorilor care s-au prezentat la examenul de titularizare, obținând fie titularizarea, fie suplinirea.

Diac. Nicu Octavian, consilier patriarhal la Sectorul "Învățământ" al Patriarhiei Române, arată că anul acesta, pentru prima dată, Ministerul de resort a hotărât ca examenul pentru ocuparea posturilor didactice în învățământ (fie titular, fie suplinitor) să fie comun, subliniind condițiile de notare, promovare și finalizare a repartizării prin titularizare sau suplinire, precum și faptul că, în această situație, conform metodologiei, pot opta pentru obținerea de ore peste norma didactică, mai întâi, profesorii titulari, apoi învățătorii cu atestat de Religie, după care alte categorii cum ar fi: pensionari calificați (care nu sunt obligați să participe la concurs) și personal asociat, categorie în care intră și preoții care, de asemenea, sunt considerați calificați și nu sunt obligați să participe la concurs.

Un alt aspect de care se ține seama este că, potrivit Protocoalelor, posturile pentru titularizare se scot la concurs cu acordul cultului, încât se impune ca centrele eparhiale să discute în prealabil această situație și să nu o lase doar în seama Inspectoratului. Toate aceste aspecte ar trebui să fie bine cunoscute de inspectorii de Religie – majoritatea preoți – și de consilierii culturali eparhiali sau inspectorii cu probleme de învățământ de la eparhii. Nesincronizarea activității Centrelor eparhiale cu Inspectoratele școlare în privința predării Religiei poate duce la neînțelegerea situației și la interpretări greșite.

I.P.S.Daniel, Mitropolitul Moldovei și Bucovinei, arată că explicațiile au lămurit lucrurile însă se impune a se verifica spiritul metodologiei și modul de aplicare a acesteia, încât situația să se prezinte așa cum a fost expusă.

Prea Fericitul Părinte Patriarh Teoctist menționează că aspectul discutat este de mare importanță și că situația trebuie discutată la Ministerul Educației, Tineretului și Cercetării de către Episcopul-vicar patriarhal care are în subordine sectorul "Învățământ" și consilierul de resort.

În urma discuțiilor în plen și la propunerea Comisiei învățământului pentru pregătirea personalului bisericesc, Sfântul Sinod hotărăște:

– *Se va urmări ca încadrarea preoților să se facă în spiritul prevederilor Legii Învățământului, nr.84/1995, republicată în 1999, art.151, alin.3, și a Legii Statutului cadrelor didactice, nr. 128/1997, ca personal asociat sau din categoria celor în curs de calificare, absolvenți de Seminar și studenți la Teologie, ca având calificare în domeniu și abilitare din partea cultului;*

– *Centrele eparhiale vor urmări ca după repartizarea titularilor și a suplinitorilor care au participat la concurs, pe catedrele sau fracțiunile de catedre rămase libere, Inspectoratele școlare județene (și al Municipiului București) să încadreze preoți, absolvenți de Seminar și Teologie sau studenți în Teologie, în condițiile de mai sus.*

COMISIA PENTRU DOCTRINĂ, VIAȚĂ MONAHALĂ ȘI MISIUNE SOCIALĂ

Prea Fericitul Părinte Președinte invită pe *P.S. Visarion Rășinăreanu, Episcop-vicar al Arhiepiscopiei Sibiului, raportorul Comisiei pentru doctrină, viață monahală și misiune socială*, să dea citire referatelor acesteia, după cum urmează:

Temei nr.2055/2003 – Scrisoarea Arhiepiscopiei Clujului nr.1293/2003, cuprinzând unele semnalări în legătură cu situația salarizării personalului clerical din Arhiepiscopia Clujului.

Referatul Cancelariei Sfântului Sinod prezintă unele aspecte privind incapacitatea unor parohii de a asigura fondurile proprii pentru cota parte la completarea salarizării personalului clerical rezultate din adresa Arhiepiscopiei Clujului nr.1293/2003, alte aspecte generale referitoare la salarizarea personalului clerical în întreaga Biserică, precum și demersurile Patriarhiei Române către autoritățile de stat privind creșterea valorii contribuțiilor de la bugetul de stat la salarizarea personalului clerical, și, de asemenea, unele aspecte în legătură cu modul de raportare de către eparhii a necesarului de personal clerical pentru anii 2003 și 2004.

Ținând seama că în aplicarea hotărârii Sfântului Sinod nr.4538/2001, prin care s-a aprobat asimilarea la salarizare a personalului clerical cu personalul didactic din învățământul preuniversitar de stat, prin hotărâri sinodale succesive s-a procedat la majorarea sau indexarea salariilor de încadrare al personalului clerical prin asimilare cu personalul didactic, ceea ce a făcut ca în mai puțin de doi ani, aportul din fondurile proprii ale unităților de cult la constituirea salariului de încadrare a preoților (cota parte din fondurile proprii la salariu și contribuțiile sociale, precum și sporurile de vechime aferente și indemnizațiile de paroh) să crească considerabil, împovărând bugetele parohiale;

Apreciind că prin amendamentele aduse OUG nr.4/2003 de cele două Camere ale Parlamentului *au fost soluționate prioritar asigurarea salariului minim pe economie la nivelurile minime de încadrare a personalului clerical și acordarea de contribuții unice de la bugetul de stat pe nivel de studii și pe grade profesionale pentru personalul clerical*, urmând ca textul amendat să fie promulgat ca Lege;

Constatând că urmare a hotărârii Sfântului Sinod nr. 364/4-5 martie 2003, propunerile eparhiilor privind necesarul de posturi clericale suplimentare pentru 2003 și 2004 pe grade profesionale și pe studii sunt neconcludente și nerealiste,

din datele eparhiilor *neputându-se face o departajare între numărul de posturi existente la 31 mai 2003 și solicitările de posturi suplimentare*, cu scopul de a face o intervenție punctuală la autoritățile de stat în această problemă, și că în egală măsură același lucru este valabil și pentru posturile de conducere, în condițiile în care, prin Legea bugetului de stat pe anul 2003 nu s-a acordat nici un post suplimentar, deși Patriarhia Română a intervenit în repetate rânduri;

Ținând seama că din datele comunicate de eparhii reiese că *problema cea mai acută o constituie necesitatea modificării structurii posturilor acordate prin Legea nr.142/1999, în sensul echilibrării numărului de posturi la gradele superioare, în condițiile în care acestea au rămas pe loc, deși există un mare număr de personal clerical care întrunește condițiile de promovare în grade superioare și că acest lucru nu este posibil datorită limitării posturilor prevăzute de lege;*

Luând act că *problema salarizării integrale de la bugetul de stat a rămas, în continuare, nesoluționată și că este necesar să se stabilească data convocării și intrării efective în atribuții a Comisiei speciale aprobată de Sfântul Sinod (hotărârea nr.4411/2002) în problema salarizării integrale de la bugetul de stat a personalului clerical cu data de 1 ianuarie 2004 și a formulării unui punct de vedere ce va fi exprimat autorităților de stat;*

În urma discuțiilor care au avut loc și la propunerea Comisiei pentru doctrină, viață monahală și misiune socială, Sfântul Sinod hotărăște:

– *Ia act că sesizarea Arhiepiscopiei Clujului exprimă o realitate privind unele neajunsuri generate de lipsa sau diminuarea fondurilor proprii ale unităților de cult pentru completarea salarizării personalului clerical;*

– *Ia act că prin amendamentele celor două Camere ale Parlamentului României la OUG nr. 4/2003 se va aduce o ameliorare privind protejarea fondurilor proprii ale unităților de cult;*

– *Menține în vigoare hotărârea Sfântului Sinod nr.364 din 4-5 martie 2003, potrivit căreia Cancelaria Sfântului Sinod este autorizată cu elaborarea și trimiterea la eparhii a noilor grile privind încadrarea la salarizare a personalului clerical pentru perioada iunie-septembrie 2003, îndată ce va intra în vigoare Legea de aprobare a OUG nr.4/2002, iar la timpul potrivit, a grilelor privind încadrarea la salarizare a personalului clerical pentru perioada octombrie-decembrie 2003;*

– *Recomandă Centrelor eparhiale să reevalueze și să facă propuneri rezonabile de suplimentare a posturilor clericale pentru anii 2003 și 2004, posturi prevăzute în Anexa nr.2 la Legea nr.142/1999, cu precizarea că înscrierea posturilor se va face potrivit modelului din tabelul care se va elabora și trimite Centrelor eparhiale de către Cancelaria Sfântului Sinod, având ca bază numărul de posturi clericale care primesc contribuție de la bugetul de stat la 31 iunie 2003, urmând ca aceste tabele să fie înaintate Cancelariei Sfântului Sinod până la 15 iulie 2003;*

– *Propuneri similare se vor elabora, acolo unde este cazul, și pentru posturile de conducere prevăzute în Anexa nr.1-B la Legea nr.142/2003, cu precizarea că în această situație solicitările vor fi minimale;*

– *Dat fiind faptul că salarizarea integrală a clerului de la bugetul de stat rămâne încă nesoluționată și că este necesar să se formuleze un punct de vedere al Bisericii noastre care să fie exprimat în cadrul discuțiilor cu autoritățile de stat*

competente, Sfântul Sinod adresează Prea Fericitului Părinte Patriarh Teoctist rugămintea de a rândui măsurile necesare pentru convocarea și intrarea efectivă în atribuții a Comisiei speciale instituită de Sfântul Sinod în acest scop prin hotărârea nr. 4411/2002 privind problema salarizării integrale de la bugetul de stat a personalului clerical cu data de 1 ianuarie 2004.

Temei nr. 2276 și 1947/2003 – Referatul sectorului II "Economico-Financiar" al Administrației Patriarhale în legătură cu rezultatul colectei la Fondul Central Misionar din Duminica Ortodoxiei din anul 2003 (16 martie).

Având în vedere, că din referatul prezentat Sfântului Sinod a reieșit că în urma apelului transmis credincioșilor prin Pastorală Sfântului Sinod la Duminica Ortodoxiei, citită în toate bisericile la 16 martie 2003 și prin colectele desfășurate la 16, 23 și 25 martie 2003 prin purtarea de grijă a membrilor Sfântului Sinod, prin lucrarea clerului și sprijinul generos al credincioșilor, s-a realizat suma totală de 4.445.228.000 lei și că această sumă s-a transmis la Patriarhia Română în condițiile hotărârii Sfântului Sinod nr.201 din 4-5 martie 2003;

Ținând seama de propunerile sectorului II "Economico-Financiar" al Administrației Patriarhale, din referatul nr.2666/2003 cu care s-a prezentat Proiectul de buget al Fondului Central Misionar pe anul 2003;

Având în vedere că plenul Sfântului Sinod luând în discuție acest Proiect de buget, a semnalat necesitatea ca 40% din colecta realizată pentru Fondul Central Misionar pe anul 2003, să se restituie Centrelor eparhiale, pentru nevoile parohiilor așa cum s-a propus în ședința Sfântului Sinod din 4-5 martie 2003 de către Arhiepiscopia Clujului;

Că, totodată s-a propus să se asigure subvențiile necesare pentru completarea salariilor preoților din Episcopia Covasnei și Harghitei și a celor din celelalte eparhii din Ardeal și Banat, cu posibilități materiale reduse, iar în final s-a recomandat sectorului II "Economico-Financiar" al Administrației Patriarhale, să întocmească și să prezinte un nou Proiect de buget al Fondului Central Misionar pe anul 2003, pentru aprobare în ședința sinodală din 19 iunie 2003;

În urma prezentării și examinării acestui nou Proiect de buget în ședința respectivă și a discuțiilor care s-au purtat în plen, precum și la propunerea Comisiei pentru doctrină, viață monahală și misiune socială, Sfântul Sinod hotărăște:

1. *La act de colecta realizată pentru Fondul Central Misionar în Duminica Ortodoxiei, pe anul 2003, în sumă de 4.445.228.000 lei;*

2. *Aprobă Bugetul de venituri și cheltuieli pe anul 2003 al Fondului Central Misionar după cum urmează:*

Venituri

– din colecta realizată în Duminica Ortodoxiei
pe anul 2003

lei 4.445.228.000

Cheltuieli

A. Subvenții pentru completarea salariilor preoților
de la Parohiile cu posibilități materiale reduse din cadrul

Eparhiilor din Ardeal și Banat (25% din colecta realizată), din care:	lei 1.111.307.000
– 75% Episcopiei Covasnei și Harghitei	lei 833.480.000
– 25% Eparhiilor din Ardeal și Banat	lei 227.827.000
B. Subvenții acordate Centrelor eparhiale pentru nevoile acestora (40% din colecta realizată)	lei 1.778.091.000
C. Acțiuni misionare externe (sumă la dispoziția Administrației Patriarhale, reprezentând 35% din colecta realizată în 2003)	<u>lei 1.558.830.000</u>
TOTAL LEI	lei 4.445.228.000

3. Aprobă trimiterea către Centrele eparhiale a cotei de 40% (1.778.091.000 lei) din colecta realizată în **Duminica Ortodoxiei** în anul 2003. Fiecare Centru eparhial va fi înștiințat în scris de către Administrația Patriarhală de cota parte din Fondul Central Misionar care i se cuvine din suma prevăzută mai sus;

4. Aprobă trimiterea către Centrele eparhiale din Ardeal și Banat, a cotei de 25% din colecta realizată în **Duminica Ortodoxiei** din anul 2003 (1.111.307.000 lei), pentru completarea salariilor preoților de la parohiile cu posibilități materiale reduse. Fiecare Centru eparhial, din Ardeal și Banat va fi înștiințat în scris de către Administrația Patriarhală de cota parte din Fondul Central Misionar care i se cuvine din suma prevăzută mai sus;

5. Aprobă trimiterea către Centrele eparhiale, a cererilor și intervențiilor primite de la parohii și mănăstiri la Administrația Patriarhală până în prezent, în vederea obținerii de ajutoare financiare pentru lucrări de construcții, reparații și de pictură pentru a fi onorate de către Centrele eparhiale din cota de 40% restituită;

6. Aprobă ca pentru viitor, începând cu 2004, cota de 40% din colecta realizată în **Duminica Ortodoxiei**, să rămână dintru început la Centrele eparhiale pentru a nu mai exista întârzieri în transmiterea subvențiilor de la Administrația Patriarhală cât și pentru evitarea plății de comisioane bancare, percepute Centrelor eparhiale și Administrației Patriarhale, de către instituțiile bancare pentru operațiunile financiare.

7. Aduce mulțumiri membrilor Sf. Sinod, preoților și credincioșilor din parohii pentru modul în care au contribuit la realizarea colectei din **Duminica Ortodoxiei**, a anului 2003 și virarea la timp a sumelor în contul Patriarhiei Române – Administrația Patriarhală;

8. Sectorul II "Economico-Financiar" al Administrației Patriarhale este îndatorat cu administrarea Bugetului de venituri și cheltuieli al Fondului Central Misionar pe anul 2003 în concordanță cu prezenta hotărâre.

Temei nr. 2571/2003 – Adresa Arhiepiscopiei Iașilor nr.5100/2003 cu propunerea I.P.S. Mitropolit Daniel al Moldovei și Bucovinei de a se acorda Cuv. Protosinghel Luca Diaconu, starețul mănăstirii "Sf. Nicolae Domnesc" – Popăuți, jud. Botoșani și exarh al mănăstirilor pe zona Botoșani, rangul de arhimandrit.

Luând act de această propunerea a Înalț Prea Sfințitului Mitropolit Daniel al Moldovei și Bucovinei și pe temeiul prevederilor art. 82 din Statutul pentru organizarea și funcționarea Bisericii Ortodoxe Române și ale art. 27, al. 3 din Regu-

lamentul pentru organizarea vieții monahale și funcționarea administrativă și disciplinară a mănăstirilor;

La propunerea Comisiei pentru doctrină, viață monahală și misiune socială, Sfântul Sinod hotărăște:

– *Acordă Cuviosului protos. LUCA DIACONU, starețul mănăstirii "Sfântul Nicolae Domnesc", Popăuți, jud. Botoșani și exarh al mănăstirilor din zona Botoșani, rangul de arhimandrit.*

Temei nr.2572/2003 – Adresa Episcopiei ortodoxe române a Maramureșului și Sătmarului nr. 377/2003 cu propunerea P.S. Episcop Justinian de a se acorda Cuv. Protos. Paisie-Petru Cosma, starețul Mănăstirii "Sfântul Ilie" – Dealu Mare, com. Coroieni, jud. Maramureș, rangul de arhimandrit.

Luând act de această propunerea a Prea Sfințitului Episcop Justinian al Maramureșului și Sătmarului și pe temeiul prevederilor art. 82 din Statutul pentru organizarea și funcționarea Bisericii Ortodoxe Române și ale art.27, al.3 din Regulamentul pentru organizarea vieții monahale și funcționarea administrativă și disciplinară a mănăstirilor;

La propunerea Comisiei pentru doctrină, viață monahală și misiune socială, Sfântul Sinod hotărăște:

– *Acordă Cuviosului protos. PAISIE-PETRU COSMA, starețul mănăstirii "Sfântul Ilie", satul Dealu Mare, comuna Coroieni, jud. Maramureș, rangul de arhimandrit.*

Temei nr. 2578/2003 – Propunerea I.P.S. Mitropolit Antonie al Ardealului pentru a se lua în examinare unele măsuri pentru consolidarea vieții monahale în Biserica noastră.

În cadrul lucrărilor sale, Comisia sinodală pentru doctrină, viață monahală și misiune socială a luat în dezbatere unele cazuri și situații de indisciplină din rândul personalului monahal pe care le-a prezentat plenului Sfântului Sinod.

Sfântul Sinod, luând act de cele prezentate de membrii Comisiei pentru doctrină, viață monahală și misiune socială și având în vedere discuțiile care au relevat existența unor cazuri de indisciplină în rândul personalului monahal care aduc grave prejudicii vieții bisericești și duc la scăderea calității vieții monahale, cu consecințe și efecte negative de lungă durată pentru dezvoltarea vieții monahale în spiritul tradiției Bisericii noastre;

Constatând că este necesar ca Sfântul Sinod să-și exprime preocuparea și să dea un semnal în scopul limitării acestor cazuri și pentru preîntâmpinarea altor manifestări de indisciplină, neascultare și abateri de la regulile vieții monahale care au un impact negativ asupra stării generale a monahismului nostru și asupra vieții bisericești în general.

În acord cu prevederile Sfințelor Canoane, ale Statutului pentru organizarea și funcționarea Bisericii Ortodoxe Române și ale Regulamentului pentru organizarea vieții monahale și funcționarea administrativă și disciplinară a mănăstirilor, revizuit și completat de Sfântul Sinod în ședința din 4 iunie 1998;

În urma discuțiilor care au avut loc în plen în cadrul cărora au fost aduse unele completări propunerilor formulate de Comisia pentru doctrină, viață monahală și misiune socială, în unanimitate, Sfântului Sinod hotărăște:

– *Se vor lua măsuri pentru a se aplica cu fermitate prevederile Regulamentului pentru organizarea vieții monahale și funcționarea administrativă și disciplinară a mănăstirilor în cazurile de indisciplină și abatere de la regulile vieții monahale care aduc grave prejudicii vieții monahale, activându-se rolul consistențiilor monahale;*

– *Eparhiile care nu au tipărit până în prezent legitimațiile pentru personalul monahal se vor îngriji pentru punerea imediată în aplicare a hotărârii Sfântului Sinod nr.762/12-13 martie 2002, cu termen la 1 septembrie 2003, având ca scop preîntâmpinarea cazurilor de vagabondaj și cerșetorie în rândul personalului monahal, luând totodată măsurile cuvenite pentru înștiințarea autorităților de ordine publică locale în cazuri constatate de uzurpare a calității de călugări și de port ilegal de uniformă;*

– *Interzice cu desăvârșire organizarea de colecte de către personalul monahal sau clerical al Bisericii noastre, cu înștiințarea corespunzătoare a organelor de ordine publică centrale și locale asupra acestui lucru, precizând că într-o eparhie singurul care are căderea a recomanda sub semnătură proprie personal monahal sau din rândul clerului de mir pentru solicitarea de ajutoare financiare și materiale este Chiriarhul locului;*

– *Aprobă extinderea perioadei de noviciat înaintea tunderii în monahism până la cel puțin 5 (cinci) ani, Chiriarhul locului fiind singurul care aprobă tundera în monahism la recomandarea starețului (stareței);*

– *Recomandă II.PP.SS. și PP.SS.Chiriarhi sporirea exigenței la selecționarea personalului monahal în vederea hirotonirii în ierodiacon și ieromonah și numai pe baza recomandării confidențiale a starețului și consiliului duhovnicesc al mănăstirii;*

– *Aprobă ca trecerea unui monah dintr-o eparhie în alta să se facă numai după studierea temeinică a motivelor invocate de solicitant și numai pe baza acordului prealabil scris al celor doi Chiriarhi;*

– *II.PP.SS. și PP.SS. Chiriarhi vor lua măsurile necesare pentru organizarea periodică pe plan local a unor sinaxe (consfătuiri) ale stareților și starețelor (egumenilor și egumenelor) din eparhiile pe care le păstoresc pentru analizarea problemelor specifice și luarea măsurilor cuvenite în scopul îmbunătățirii vieții monahale;*

– *Cazurile de excludere din monahism dintr-o eparhie vor fi aduse la cunoștință prin înștiințarea tuturor celorlalte eparhii ale Bisericii noastre, din țară și străinătate, a Cancelariei Sfântului Sinod și prin presa bisericească.*

Temei nr. 2395/2003 – Referatul sectorului "Biserica și Societatea" în legătură cu solicitarea Organizației Internaționale pentru Migrație de la Geneva de prelungire și extindere a Programului umanitar de ajutorare a rromilor victime ale Holocaustului.

Din referat reiese că potrivit aprobării Sfântului Sinod pe temei nr. 1.038/2002, în cadrul Patriarhiei Române, timp de un an de zile, începând cu data de 19 septem-

brie 2002, se derulează Programul de ajutorare a rromilor victime ale Holocaustului, finanțat de Organizația Internațională pentru Migrație de la Geneva (OIM) și coordonat de sectorul "Biserica și Societatea" în baza unui acord de parteneriat.

Beneficiarii programului sunt 3.000 de rromi aflați în dificultate, care domiciliază în municipiul București și localități din 10 județe: Brăila, Dâmbovița, Dolj, Galați, Giurgiu, Gorj, Ilfov, Mehedinți, Teleorman, Vaslui.

În primele 8 luni de aplicare a programului umanitar (19 sept.2002-31 mai 2003), ajutoarele constând în: lemne, cărbuni, alimente, îmbrăcăminte, încălțăminte, pături, pilote, lenjerie de pat, aragaz cu butelie, prosoape și produse igienico-sanitare, au avut valoarea totală de 409.384 USD.

În această perioadă, activitatea desfășurată a fost monitorizată de către reprezentanții OIM din România și de directorul Biroului OIM de la Geneva, Dl. Field Delbert. În timpul celor două vizite efectuate în România, acesta a avut întrevederi cu P.S.Ciprian Câmpineanul, episcop-vicar patriarhal și cu echipa sectorului "Biserica și Societatea" care asigură coordonarea Programului și s-a deplasat în teritoriu la domiciliul unora dintre beneficiari. De fiecare dată, Dl. Delbert și-a exprimat mulțumirea față de modul de desfășurare a Programului apreciind în mod deosebit sprijinul acordat de către ierarhii și preoții din eparhiile în cuprinsul cărora se aplică Programul, la organizarea și desfășurarea în bune condiții a activităților de ajutorare în comunitățile de rromi.

Monitorizarea a presupus și elaborarea de către sectorul "Biserica și Societatea" a unor rapoarte lunare narrative și financiare, cuprinzând date referitoare la numărul beneficiarilor asistați, tipurile de ajutoare acordate și sumele de bani cheltuite, conform liniilor de buget stabilite în acord.

Referatul menționează faptul că beneficiarii au fost selectați pornind de la o bază de date aflată în evidențele Biroului OIM din România, iar în timpul vizitelor efectuate de către asistenții sociali în comunitățile de rromi a fost identificat un număr mai mare de persoane care îndeplinesc condițiile de eligibilitate impuse de către finanțatori pentru a beneficia de ajutoare. Ca urmare, reprezentanții OIM, prin adresa din 16 iunie 2003 și-au exprimat dorința de a prelungi și extinde programul umanitar de ajutorare a rromilor victime ale Holocaustului, pentru a acorda asistență unui număr mai mare de beneficiari și s-a propus prelungirea Programului de ajutorare în București și județele: Brăila, Dâmbovița, Dolj, Galați, Giurgiu, Gorj, Ilfov, Mehedinți, Teleorman și Vaslui, precum și extinderea Programului în alte șapte județe, și anume: Argeș, Călărași, Constanța, Ialomița, Prahova, Tulcea și Vâlcea.

În urma analizării referatului sectorului "Biserica și Societatea", cu privire la solicitarea Organizației Internaționale pentru Migrație de la Geneva de prelungire și extindere a programului umanitar de ajutorare a rromilor victime ale Holocaustului și la propunerea Comisiei pentru doctrină, viață monahală și misiune socială, precum și în urma discuțiilor purtate, Sfântul Sinod hotărăște:

– *la act de activitatea desfășurată în cadrul Programului umanitar de ajutorare a rromilor victime ale Holocaustului;*

– *Aprobă prelungirea Programului în București și județele: Brăila, Dâmbovița, Dolj, Galați, Giurgiu, Gorj, Ilfov, Mehedinți, Teleorman și Vaslui, precum și*

extinderea acestuia în următoarele șapte județe: Argeș, Călărași, Constanța, Ialomița, Prahova, Tulcea și Vâlcea.

9. Suspendarea ședinței.

La ora 20.00, Prea Fericitul Părinte Președinte dispune suspendarea ședinței de lucru, urmând ca aceasta să continue în ziua următoare.

JOI, 19 IUNIE 2003

10. Reluarea în plen a lucrărilor cu prezentarea rapoartelor comisiilor sinodale.

Lucrările Sfântului Sinod se reiau în plen la ora 8.30 sub președinția Prea Fericitului Părinte Patriarh TEOCTIST, cu aceeași prezență ca în ziua anterioară, prin rostirea rugăciunii "*Împărate creșc*".

LA COMISIA CANONICĂ-JURIDICĂ ȘI PENTRU DISCIPLINĂ:

În continuare, Prea Fericitul Părinte Patriarh Teoctist invită pe *P.S. Episcop Calinic al Argeșului și Muscelului să prezinte, în calitate de raportor, referatele Comisiei Canonice-juridică și pentru disciplină, după cum urmează:*

Temei nr.2491/2003 – Adresa Mitropoliei ortodoxe române a Germaniei, Europei centrale și de nord nr. 253/2003 cuprinzând hotărârea Adunării eparhiale a Mitropoliei din 10 mai 2003 pentru modificarea art.3 și 68 din Statutul Mitropoliei.

Având în vedere că prin hotărârea Sfântului Sinod nr.1059 luată în ședința de lucru din 4-5 martie 2003, s-a luat act cu aprobare de Statutul Mitropoliei ortodoxe române a Germaniei, Europei centrale și de nord în calitate de Corporație de drept public (*Körperschaft des öffentlichen Rechts*), precum și de Regulamentul interior al Mitropoliei ortodoxe române a Germaniei, Europei centrale și de nord care redă textul Statutului de organizare și funcționare al Mitropoliei aprobat de Sfântul Sinod prin hotărârea nr.436 din 19-23 ianuarie 1993;

Luând act că din propunerea de completare a art.3 rezultă necesitatea exprimării mai clare a autonomiei interne a Mitropoliei ortodoxe române a Germaniei, Europei centrale și de nord în acord cu principiile dreptului canonic ortodox, sub oblăduirea canonică a Sfântului Sinod al Bisericii Ortodoxe Române, în concordanță cu prevederile art.3 din Regulamentul interior al Mitropoliei, aprobat inițial ca Statut de organizare și funcționare al Mitropoliei prin hotărârea Sfântului Sinod nr.436 din 19-23 ianuarie 1993;

Ținând seama că propunerea de modificare a art.68 este în acord cu prevederile art. 29 din Regulamentul interior al Mitropoliei, aprobat inițial ca Statut de organizare și funcționare al Mitropoliei prin hotărârea Sfântului Sinod nr. 436 din 19-23 ianuarie 1993, aducându-se precizarea și în Statutul Mitropoliei că existența Mitropoliei, precum și încetarea activității acesteia nu pot fi decise decât prin voința clerului și credincioșilor din Mitropolie, sub ascultarea canonică a Sfântului Sinod al Bisericii Mame Ortodoxe Române;

Constatând că hotărârea Adunării eparhiale a Mitropoliei ortodoxe române a Germaniei, Europei centrale și de nord pentru modificarea art. 3 și 69 din Statut este întemeiată canonic și este în acord cu prevederile în vigoare ale Regulamentului interior al Mitropoliei, aprobat inițial ca Statut de organizare și funcționare al Mitropoliei prin hotărârea Sfântului Sinod nr. 436 din 19-23 ianuarie 1993;

În temeiul prevederilor art.38 din Statutul Mitropoliei ortodoxe române a Germaniei, Europei centrale și de nord în calitate de Corporație de drept public, potrivit cărora *“Statutul Mitropoliei, precum și eventualele schimbări sau completări sunt confirmate de Sfântul Sinod al Bisericii Ortodoxe Române”*, coroborate cu prevederile art. 6 din Statutul pentru organizarea și funcționarea Bisericii Ortodoxe Române, potrivit cărora *“Asistența religioasă și organizarea canonică a diasporei ortodoxe române se asigură de către Sfântul Sinod al Bisericii Ortodoxe Române”*;

În urma discuțiilor purtate în plen și la propunerea Comisiei canonică-juridică și pentru disciplină, Sfântul Sinod hotărăște:

– *La act de hotărârea Adunării eparhiale a Mitropoliei ortodoxe române a Germaniei, Europei centrale și de nord din 10 mai 2003 și confirmă modificarea art. 3 și 38 din Statutul Mitropoliei ortodoxe române a Germaniei, Europei centrale și de nord în calitate de Corporație de drept public care în noua redactare vor avea următorul conținut:*

– *Art. 3 – Mitropolia a fost înființată la cererea preoților și credincioșilor prin hotărârea Sfântului Sinod al Bisericii Ortodoxe Române, care hotărăște și desființarea ei, la cererea preoților și credincioșilor. Granițele Mitropoliei sunt delimitate de Sfântul Sinod.*

– *Art. 68 – Prezentul Statut și eventualele schimbări sau completări se aprobă de Adunarea eparhială cu majoritatea de 2/3 din totalitatea membrilor ei. Statutul Mitropoliei, precum și eventualele schimbări sau completări sunt confirmate de Sfântul Sinod al Bisericii Ortodoxe Române.*

– *Prezenta hotărâre se va comunica I.P.S.Mitropolit Serafim pentru informarea Consiliului eparhial și a Adunării eparhiale a Mitropoliei ortodoxe române a Germaniei, Europei centrale și de nord.*

Temei nr.1153/2003 – Adresa Episcopiei Romanului nr.531/2003 cu propunerea de a se aproba proiectul de stemă al eparhiei în forma propusă.

Având în vedere că din documentația înaintată rezultă că Episcopia Romanului a elaborat proiectul stemei eparhiale care cuprinde elemente caracteristice heraldicii bisericești și tradiției istorice a Episcopiei Romanului în descrierea următoare:

– Pe un pavilion mare de culoarea "bordeaux", în scutul din spațiul central se află icoana Sfintei Cuvioase Paraschiva purtând în mâna dreaptă Sfânta Cruce și cu numele scris stânga-dreapta cu caractere latine;

– Icoana Sfintei Cuvioase Paraschiva este încadrată stânga-dreapta de doi îngeri în veșminte colorate;

– În partea superioară a icoanei, pe un omofor se află înscrise cuvintele *“Pace Vouă!”*, despărțite de monogramul creștin, iar în partea inferioară a icoanei se în-

cheie omoforul având reprezentate Sfinta Cruce și icoana tip engolpion a Maicii Domnului;

– Icoana Sfintei Cuvioase Paraschiva și omoforul sunt așezate pe un șirag de mătâni care izvorăsc dintr-un snop de spice de grâu;

– Pavilionul șnuruit în cele două laterale ale părților superioare este așezat pe crucea și cârja episcopală încrucișate și este timbrat cu coroana de fier cu cruce.

Luând act că după aprobarea stemei de către Sfântul Sinod, Episcopia Romanului, prin organele eparhiale de resort, va trebui să pună de acord ștampilele eparhiei, ale sectoarelor administrative eparhiale, ale protopopiatelor, parohiilor și mănăstirilor cu elementele de conținut și dimensiune stabilite prin hotărârea Sfântului Sinod nr. 2170/2001;

Considerând că în forma în care este prezentată stema întrunește condițiile pentru aprobare, în temeiul prevederilor art.198 din Statutul pentru organizarea și funcționarea Bisericii Ortodoxe Române, la propunerea Comisiei canonică-juridică și pentru disciplină și în urma discuțiilor purtate, Sfântul Sinod hotărăște:

– *Aprobă proiectul stemei Episcopiei Romanului în forma înaintată Sfântului Sinod;*

– *Îndatorează Episcopia Romanului să pună de acord sigiliile eparhiei, sectoarelor administrative eparhiale, protopopiatelor, parohiilor și mănăstirilor, cu elementele de conținut și dimensiune redată în hotărârea Sfântului Sinod nr. 2170/2001.*

COMISIA RELAȚIILOR EXTERNE BISERICEȘTI:

La invitarea Prea Fericitului Părinte Patriarh Teoctist, I.P.S.Arhiepiscop Nifon al Târgoviștei, în calitate de raportor al Comisiei relațiilor externe bisericești, dă citire referatelor elaborate de această comisie, după cum urmează:

Temei nr. 2/2003 – Vizita în Germania a Prea Fericitului Părinte Patriarh Teoctist și a delegației Bisericii Ortodoxe Române cu prilejul hirotonirii întru arhieru a Prea cuv. arhim. Sofian Pătrunjel pentru postul de Episcop-vicar al Mitropoliei ortodoxe române a Germaniei, Europei centrale și de nord (8–14 mai 2003).

La invitația I.P.S.Mitropolit Serafim al Mitropoliei ortodoxe române a Germaniei, Europei centrale și de nord, Prea Fericitul Părinte Teoctist, Patriarhul Bisericii ortodoxe române, a efectuat o vizită oficială în Germania, însoțit de o delegație a Sfântului Sinod compusă din: II.PP.SS. Daniel, Mitropolitul Moldovei și Bucovinei; Teofan, Mitropolitul Olteniei; Andrei, Arhiepiscopul Alba Iuliei, precum și Pr. dr. Daniel Benga și Diac. Costin Spiridon.

Prea Fericitul Părinte Patriarh Teoctist, luând cuvântul, detaliază elementele principale ale vizitei și subliniază, în mod special, calitățile practice de bun organizator ale I.P.S.Mitropolit Serafim, pe lângă cele pastoral misionare dovedite cu atâtea prilejuri, concretizate în modul excepțional în care s-a derulat vizita delegației din țară. La acestea se adaugă spiritul deschis, ecumenic manifestat de I.P.S.Sa și de clericii și credincioșii ortodocși români din Germania, care au ajutat la crearea unei atmosfere de bună înțelegere cu Biserica Romano-Catolică și

Biserica Evanghelică din Germania. De asemenea, prin tot ceea ce întreprind, românii ortodocși din cuprinsul Mitropoliei, mai ales prin tinerii ei, rămân atașați tradiției și valorilor autentice ortodoxe românești într-un context multicultural și multireligios, ceea ce întărește și prezența și lucrarea Ortodoxiei locale.

În urma discuțiilor purtate și la propunerea Comisiei relațiilor externe bisericești, Sfântul Sinod hotărăște:

– *Ia act de vizita oficială efectuată de către Prea Fericitul Părinte Patriarh Teoctist și delegația Bisericii Ortodoxe Române în Germania, în perioada 8-14 mai 2003;*

– *Aprobă continuarea și amplificarea dialogului ecumenic bilateral local, în vederea apropierii și pentru o mai bună cunoaștere între comunitățile ortodoxe române din Germania și Biserica Romano-Catolică, respectiv Biserica Evanghelică din Germania (EKD);*

– *Să se publice în revistele centrale bisericești reportajul acestei importante vizite.*

Temei nr. 300/2003 – Referat în legătură cu vizita oficială a Prea Fericitului Hristodoulos, Arhiepiscopul Atenei și a toată Elada împreună cu delegația însoțitoare la Patriarhia Română (4-12 iunie 2003).

În referat se arată că în ziua de miercuri, 4 iunie, delegația oficială a Bisericii Ortodoxe surori din Grecia, condusă de Prea Fericitul Hristodoulos Arhiepiscopul Atenei și a toată Elada și compusă din: I.P.S. Ambrosios, Mitropolit de Kalavryta și Aigialeia, I.P.S. Nikiforos, Mitropolit de Didymoteihon și Orestiada, I.P.S. Ierotheos, Mitropolit de Navpaktus și Agios Vlasios, Arhim. Hrisostom Scifas, secretarul Sfântului Sinod, protopresbiter Thomas Synodinos, vicarul administrativ al Sfintei Arhiepiscopii a Atenei, arhim. Epiphanius Oikonomos, reprezentantul de presă al Arhiepiscopiei Atenei, arhim. Serafim Koulousousas, șeful de cabinet al Arhiepiscopului Atenei, arhid. Varnavas Theoharis, Dl. Constantinos Pylarinos, director al Serviciului economic central bisericesc, Dl. Georgios Apostolopoulos, director al Centrului medical "Aloumia" din Atena, Dl. Georgios Mylonas, președintele Societății "Aloumia", Dl. Dimitrios Fourlemadis, director al Biroului de solidaritate, a fost întâmpinată cu onoruri militare pe Aeroportul Otopeni de către Prea Fericitul Părinte Patriarh Teoctist și ierarhi din cadrul Mitropoliei Munteniei și Dobrogei.

Prea Fericitul Părinte Patriarh Teoctist subliniază faptul că această vizită se înscrie în derularea firească a legăturilor tradiționale dintre cele două Biserici surori, amintind că ultima vizită oficială a unui Întâistător al Bisericii Ortodoxe a Eladei în România a fost cea a Arhiepiscopului Ieronim, cu mai bine de trei decenii în urmă. Vizita s-a împlinit într-un moment favorabil țării noastre, în urma invitației adresată României de a încheia negocierile pentru aderarea la Uniunea Europeană, în 2007. De altfel, așa cum sublinia Prea Fericirea Sa, Prea Fericitul Arhiepiscop Hristodoulos este binecunoscut ca un susținător al unei prezențe vii a Ortodoxiei în societatea europeană, pe care o consideră ca având mare nevoie de mărturia spirituală și tradiția Răsăritului ortodox. În acest sens, Prea Fericitul Părinte Patriarh Teoctist subliniază că Prea Fericitul Hristodoulos a remarcat cu

mare bucurie dinamismul și mărturia deosebită manifestate peste tot pe unde a călătorit în România.

În urma discuțiilor purtate și la propunerea Comisiei relațiilor externe bisericești, Sfântul Sinod hotărăște:

– *Ia act cu bucurie de vizita oficială a Prea Fericitului Hristodoulos, Arhiepiscopul Atenei și a toată Elada împreună cu delegația însoțitoare la Patriarhia Română (4-12 iunie 2003), adresând mulțumiri chiriarhilor și colaboratorilor de la eparhiile vizitate;*

– *Să se publice în revistele centrale bisericești reportajul acestei importante vizite.*

Temei nr.620/2003 – Referat în legătură cu întâlnirea delegațiilor Sanctității Sale Patriarhul Ecumenic Bartolomeu I cu Prea Fericitul Părinte Patriarh Teoctist, ierarhi și reprezentanți ai Bisericii Ortodoxe Române, la Patriarhia Română în legătură cu stadiul actual al Dialogului teologic ortodox-catolic (13-14 martie 2003).

În referat se arată că, urmare scrisorii trimise de Sanctitatea Sa Bartolomeu I, Patriarhul Ecumenic al Constantinopolului, prin care anunța delegarea I.P.S. Mitropolit Ioan de Pergam și a I.P.S. Mitropolit Ghenadios de Sassima, președinte, respectiv, secretar al părții ortodoxe în Dialogul teologic dintre Biserica Ortodoxă și Biserica Romano-Catolică, a avut loc, la reședința patriarhală, în zilele de 13-14 martie 2003, o întrunire de lucru pentru discutarea stadiului în care se află acest dialog.

La această întrunire *au participat, din partea Bisericii Ortodoxe Române:* Prea Fericitul Părinte Patriarh Teoctist, I.P.S. Mitropolit Daniel al Moldovei și Bucovinei, I.P.S. Mitropolit Teofan al Olteniei, I.P.S. Arhiepiscop Nifon al Târgoviștei, P.S. Episcop-vicar patriarhal Ciprian Câmpineanul, Arhid. Conf. Dr. Ioan Ică jr., reprezentant al Bisericii noastre în Comisia Mixtă de dialog, Pr. Michael Tița, consilier patriarhal și Pr. Vasile Pop, secretar.

Referatul menționează că, în deschiderea lucrărilor, Prea Fericitul Părinte Patriarh Teoctist a urat bun venit delegațiilor Sanctității Sale Patriarhul Bartolomeu I, exprimându-și nădejdea că această întâlnire va contribui la clarificarea acelor aspecte care vor putea impulsiiona continuarea dialogului. Prea Fericirea Sa a arătat importanța pe care o reprezintă dialogul teologic dintre aceste două mari Biserici, subliniind de asemenea că climatul relațiilor ortodoxo-catolice este altul după vizitele pe care Sanctitatea Sa Papa Ioan Paul al II-lea le-a efectuat în România și în alte țări ortodoxe, precum și după vizita pe care Prea Fericirea Sa a efectuat-o la Vatican în luna octombrie 2002. În acest context, trebuie avută în vedere dificultatea creată de prezența uniatismului în unele țări preponderent ortodoxe, inclusiv în România, ca și nerespectarea disciplinei catolice de către ierarhia și membri Bisericii Greco-Catolice în relațiile lor cu ortodocșii.

La rândul său, I.P.S. Mitropolit Ioan de Pergam a subliniat că există unele Biserici Ortodoxe care consideră că mai întâi trebuie rezolvată problema uniatismului și apoi să se revină la tematica inițială a dialogului, în timp ce există alte Biserici Ortodoxe care consideră că problema uniatismului trebuie considerată încheiată și, ca urmare, se poate reveni la tematica de dinainte de 1990.

I.P.S. Mitropolit Ghenadios de Sassima a subliniat că dialogul teologic este important și trebuie să continue, întrucât a existat o continuitate și în relațiile generale dintre ortodocși și catolici; în același timp, este nevoie ca temele anterioare anului 1990 să fie reluate, dar, să se aibă în vedere și impasul la care s-a ajuns la Baltimore. De asemenea, trebuie manifestată mai multă solidaritate între Bisericile Ortodoxe surori.

I.P.S. Mitropolit Daniel al Moldovei și Bucovinei a subliniat, de asemenea, importanța continuării dialogului teologic, arătând că o posibilă ieșire din impas ar putea fi plasarea problemei uniatismului în contextul problemei primatului în Biserică. În același timp, I.P.S. Sa a considerat că dialogul teologic internațional poate fi sprijinit și de o intensificare la nivel local, atât a dialogului cât și a cooperării practice.

I.P.S. Mitropolit Teofan al Olteniei a arătat că romano-catolicii nu acceptă consecințele practice ale uniatismului, cu implicațiile locale, concrete. Deși Comisia de dialog a aprobat Documentul de la Balamand, problemele locale au rămas încă nerezolvate. De asemenea, catolicii trebuie să își revizuiască atitudinea lor în legătură cu Documentul de la Ariccia (1998) care a fost aprobat inițial, însă nu a fost acceptat integral la întrunirea de la Baltimore (2000), iar fiecare Biserică Ortodoxă trebuie să-și prezinte punctul de vedere privind uniatismul, clarificându-se și expresia "*Biserici surori*".

I.P.S. Arhiepiscop Nifon al Târgoviștei a sprijinit ideea continuării dialogului teologic și a găsirii unor modalități flexibile de ieșire din impas, printr-o mai bună comunicare între Bisericile Ortodoxe surori și Biserica Romano-Catolică.

Arhid. conf. dr. Ioan I. Ică jr. a propus introducerea ca temă de discuție a primatului în Biserică și a considerat ca necesară o evaluare istorico-teologică a Sinoadelor ecumenice și a Conciliilor catolice pentru a se ajunge la o concluzie clară privind uniatismul, care este consecința înțelegerii greșite a eclesiologiei.

În urma discuțiilor s-a redactat un *Aide-mémoire* al discuțiilor, semnat de către Prea Fericitul Părinte Patriarh Teoctist și de către I.P.S. Mitropolit Ioan de Pergam. În esență, acest document arată că Biserica Ortodoxă Română consideră importantă continuarea dialogului și că o posibilă ieșire din impasul de după întâlnirea de la Baltimore ar putea fi abordarea problemei uniatismului în relație cu problema primatului în Biserică. De asemenea, se exprimă speranța că Vaticanul își va asuma responsabilitățile ce îi revin în ceea ce privește aplicarea recomandărilor practice convenite deja la Balamand și că, astfel, va fi posibilă intensificarea dialogului teologic și a cooperării dintre ortodocși și greco-catolici pe plan local, ca premisă pentru progresul în dialogul teologic internațional. În încheiere, se exprimă disponibilitatea Bisericii Ortodoxe Române de a continua să participe cu reprezentanți la sesiunile viitoare de dialog, oferind chiar ospitalitate pentru organizarea unor întruniri de dialog, atunci când va fi nevoie.

De menționat că, înaintea vizitei la București cei doi reprezentanți ai Patriarhiei Ecumenice au vizitat Patriarhia Alexandriei cu care au încheiat un *Aide-mémoire* similar. După Patriarhia Română, delegații Patriarhiei Ecumenice au plecat la Belgrad, urmând să viziteze și celelalte Biserici Ortodoxe surori pentru a afla punctele de vedere ale acestora în ceea ce privește dialogul teologic ortodox-catolic.

În cazul în care, după încheierea consultării tuturor Bisericilor Ortodoxe surori, se vor constata divergențe de opinii, Patriarhul Ecumenic va ruga Bisericile Ortodoxe să-și trimită reprezentanți la o întrunire interortodoxă, pentru clarificarea respectivelor puncte de vedere, pentru a se ajunge la o poziție comună. După aceea, va avea loc o întâlnire în cadrul Comitetului de coordonare a dialogului teologic, care să discute asupra tematicii și a aspectelor practice.

În cadrul discuțiilor din plenul ședinței Sfântului Sinod *I.P.S. Arhiepiscop Bartolomeu al Chujului*, luând cuvântul, amintește de o variantă inițială a textului *Aide-mémoire*-ului care stipula faptul că dialogul teologic poate continua numai cu condiția rezolvării problemei uniaticismului, punct de vedere pe care *I.P.S.* Sa îl consideră ca fiind cel mai just, date fiind tensiunile locale și procesele intentate în Transilvania, de către greco-catolici ortodocșilor. De aceea, în discuții pe această temă trebuie să participe și un reprezentant al episcopatului din Transilvania, care se confruntă cu situații de acest gen.

I.P.S. Mitropolit Teofan al Olteniei precizează că textul la care a făcut referire *I.P.S. Bartolomeu* era un proiect de lucru, care s-a modificat și definitivat în forma semnată.

În cuvântul său, *I.P.S. Mitropolit Antonie al Ardealului* arată că dialogul teologic nu a reușit să amelioreze relațiile dintre ortodocși și catolici, amintind unele din cauzele primare care stau la baza apariției, existenței și menținerii în continuare a uniaticismului.

Puncte de vedere similare cu cel al *II.PP.SS. Mitropolit Antonie* și *Arhiepiscop Bartolomeu* au fost exprimate și de către *I.P.S. Arhiepiscop Andrei al Alba Iuliei*, *P.S. Episcop Justinian al Maramureșului și Sătmarului* și *P.S. Episcop Damaschin al Sloboziei și Călărașilor*.

Prea Fericitul Părinte Patriarh Teoctist invită pe membri Sfântului Sinod să găsească împreună un punct de vedere cuprinzător și solidar, acceptat de către toți, subliniind totodată necesitatea continuării dialogului teologic dintre Biserica Ortodoxă și Biserica Romano-Catolică, cu condiția ca problema uniaticismului să nu fie abandonată.

În urma amplelor discuții purtate pe marginea *Aide-mémoire*-lui încheiat, la București, la 14 martie 2003, a sugestiilor privind completarea textului și la propunerea Comisiei relațiilor externe bisericești, Sfântul Sinod adoptă cu unanimitate următorul text:

– *“Biserica Ortodoxă Română își reafirmă disponibilitatea de a continua participarea la Dialogul teologic internațional dintre Biserica Ortodoxă și Biserica Romano-Catolică, având în vedere importanța lui deosebită în direcția realizării unității creștine;*

– *Biserica Ortodoxă Română consideră necesară realizarea unui consens între Biserica Ortodoxă și Biserica Catolică în privința implicațiilor eclesiologice ale uniaticismului, prin care să se creeze premisele discutării, într-un climat irenic, a temei primatului papal, principalul obstacol în realizarea comuniunii dintre cele două Biserici;*

– *Biserica Ortodoxă Română consideră necesară asumarea de către Vatican a responsabilității ce îi revine în ceea ce privește punerea în aplicare a recoman-*

dărilor practice convenite deja în cadrul dialogului, referitor la relațiile dintre ortodocși și greco-catolici;

– *Biserica Ortodoxă Română își exprimă dorința de a participa cu doi sau trei reprezentanți la sesiunile Comisiei mixte internaționale de dialog teologic dintre Biserica Ortodoxă și Biserica Romano-Catolică și de a oferi ospitalitate acestei comisii, atunci când este nevoie*”.

Temei nr. 2204/2003 – Referat în legătură cu invitația adresată de Prea Fericitul Părinte Patriarh Teoctist Prea Fericitului Petros al VII-lea, Papă și Patriarh al Alexandriei și a toată Africa de a vizita Biserica și țara noastră.

În referat se arată că Prea Fericitul Petros al VII-lea, Papă și Patriarh al Alexandriei și a toată Africa va efectua în luna septembrie a acestui an o vizită oficială în țara și Biserica noastră.

Referatul prezintă informativ itinerarul acestei vizite care va cuprinde, între altele, un program în cuprinsul Arhiepiscopiei Bucureștilor, al Arhiepiscopiei Alba-Iuliei, unde va fi sfințită biserica mănăstirii Recea, Episcopiei Maramureșului și Sătmăruului, cu sfințirea catedralei din Baia Mare și acordarea titlului de "*Cetățean de Onoare*" al municipiului pentru cei doi Întâistătători de Biserici, precum și împreună slujirea la sărbătoarea *Nașterii Maicii Domnului* în localitatea Rozavlea.

În urma discuțiilor purtate și la propunerea Comisiei relațiilor externe bisericești, Sfântul Sinod hotărăște:

– *la act de invitația adresată de Prea Fericitul Părinte Patriarh Teoctist Prea Fericitului Petros al VII-lea, Papă și Patriarh al Alexandriei și a toată Africa de a vizita Biserica și țara noastră (5-11 septembrie 2003).*

Temei nr. 1336/2003 - Participarea I.P.S. Mitropolit Daniel Moldovei și Bucovinei la festivitățile din Duminica Ortodoxiei, la Patriarhia Ecumenică.

În timpul vizitei la Constantinopol (15-17 martie 2003), I.P.S. Mitropolit Daniel a participat, împreună cu Arhid. Florin Chirilă, sâmbătă, 15 martie 2003, la Sfânta Liturghie celebrată în comunitatea ortodoxă română din Constantinopol/Istanbul, condusă de Pr. Silviu State. La Sfânta Liturghie a asistat și Dl. Mircea Neață, consulul general al României la Istanbul, împreună cu unii membri ai Consulatului român. La sfârșitul Sfintei Liturghii a fost săvârșită și o slujbă de pomenire a morților, după care I.P.S. Sa a ținut un cuvânt de învățătură despre puterea rugăciunii Bisericii pentru vii și pentru morți, precum și despre nevoia păstrării credinței strămoșești. Totodată, I.P.S. Mitropolit Daniel a transmis celor prezenți binecuvântările Prea Fericitului Părinte Patriarh Teoctist al României.

În după-amiaza aceleiași zile, I.P.S. Mitropolit Daniel a participat la slujba de sfințire a Bibliotecii Patriarhiei Ecumenice, din incinta reședinței patriarhale, ca urmare a unor ample lucrări de consolidare și modernizare a bibliotecii care conține manuscrise și cărți valoroase. Slujba de sfințire a fost săvârșită de către Sanctitatea Sa Patriarhul Bartolomeu I, în prezența D-lui Evangelos Venizelos, ministrul Culturii în Guvernul Greciei și a altor personalități.

Duminică, 16 martie 2003, cu prilejul serbării Duminicii Ortodoxiei, I.P.S. Mitropolit Daniel a slujit, împreună cu alți ierarhi, Sfânta Liturghie, prezidată de

Sanctitatea Sa, Patriarhul Bartolomeu I, în catedrala patriarhală *Sfântul Gheorghe* din incinta reședinței patriarhale.

După Sfânta Liturghie a urmat procesiunea cu sfintele icoane în incinta reședinței patriarhale, după care I.P.S. Mitropolit Daniel, împreună cu Arhid. Florin Chirilă s-a întâlnit cu o parte dintre credincioșii români participanți la eveniment. Sanctitatea Sa Patriarhul Ecumenic a oferit apoi o agapă festivă invitaților, după ce i-a prezentat pe fiecare în parte în sala tronului, subliniind în mod deosebit bunele relații care există între Patriarhia Ecumenică și Patriarhia Română.

Luni, 17 martie 2003, I.P.S. Mitropolit Daniel a avut o întrevedere cu Sanctitatea Sa Bartolomeu și cu I.P.S. Mitropolit Hrisostom de Efes, fost profesor de teologie la renumita Academie Teologică din insula Halkis, despre situația diasporei ortodoxe azi și despre necesitatea de a relua pregătirile pentru un viitor Sinod panortodox. Cu acest prilej, I.P.S. Mitropolit Hrisostom de Efes a oferit un prânz în onoarea I.P.S. Mitropolit Daniel și a exprimat dorința de a vizita Mitropolia Moldovei și Bucovinei.

În urma discuțiilor purtate și la propunerea Comisiei relațiilor externe bisericești, Sfântul Sinod hotărăște:

– Ia act de vizita I.P.S. Mitropolit Daniel al Moldovei și Bucovinei, la Patriarhia Ecumenică, între 15-17 martie 2003, cu prilejul serbării Duminicii Ortodoxiei și de vizita la Comunitatea ortodoxă română din Istanbul.

Temei nr. 1762/2003 – Participarea P.S. Episcop Sofronie al Episcopiei ortodoxe române din Ungaria la festivitățile prilejuite de canonizarea de către Biserica Ortodoxă din Polonia a unor sfinți care au pătimit pentru Hristos în secolul al XX-lea (Chelm, Polonia 6-10 iunie 2003).

Cu binecuvântarea Prea Fericitului Părinte Patriarh Teoctist, P.S. Episcop Sofronie al Episcopiei ortodoxe române din Ungaria a participat la festivitățile prilejuite de canonizarea, de către Biserica Ortodoxă Autocefală din Polonia a următorilor sfinți care au pătimit pentru Hristos în secolul al XX-lea, în regiunea Chelm și Podlasie: Preoții Vasile Martiș, Pavel Șvaiko și Presbitera sa Ioana, Nicolae Holț, Lev Korobciuc, Petru Ohrizko, Sergiu Zahaciuc și Monahul Ignatie de la Iablecina.

Sfântul Sinod al Bisericii Ortodoxe din Polonia a hotărât cinstirea Sfinților Neomartiri din Chelm și Podlasie în prima duminică din iunie. Rânduiala proslăvirii Noilor Mucenici a fost fixată pentru ziua liturgică de duminică, 8 iunie 2003 (Duminica Sfinților Părinți de la Sinodul I ecumenic).

Slujbele de canonizare s-au desfășurat în zilele de sâmbătă, 7 iunie 2003, cu săvârșirea ultimului parastas întru pomenirea Martirilor Holmului și, respectiv, duminică, 8 iunie, cu proclamarea oficială și solemnă a canonizării, sfințirea icoanei, închinarea la Sfintele Moaște și la Icoana Sfinților Mucenici și Sfânta Liturghie, în sobor de douăzeci de arhieri.

Sărbătoarea Bisericii Ortodoxe Autocefale din Polonia s-a constituit într-o sărbătoare a întregii Ortodoxii, împodobind Biserica Ortodoxă Universală cu noi martiri și rugători pentru mântuirea tuturor dreptmăritorilor creștini.

În urma discuțiilor purtate și la propunerea Comisiei relațiilor externe bisericești, Sfântul Sinod hotărăște:

– *În act de participarea P.S. Episcop Sofronie al Episcopiei ortodoxe române din Ungaria la festivitățile prilejuite de canonizarea de către Biserica Ortodoxă din Polonia a unor sfinți care au pățimit pentru Hristos în secolul al XX-lea;*

– *Numele noilor sfinți canonizați de Biserica Ortodoxă din Polonia să fie incluși în evidențele Cancelariei Sfântului Sinod, spre cele de urmare.*

Temei nr.991/2003 – Participarea P.S.Episcop Ciprian Câmpineanul, vicar patriarhal, la Conferința pan-europeană “Valori și principii pentru construirea Europei” organizată de Sfântul Sinod al Bisericii Ortodoxe din Grecia (Atena, 4-6 mai, 2003).

În referat se arată că, la conferință, au participat reprezentanții Bisericilor Ortodoxe (Patriarhia Ecumenică, Patriarhiile Alexandriei, Antiohiei și Ierusalimului, Biserica Ortodoxă Rusă, Biserica Ortodoxă Sârbă, Biserica Ortodoxă Română, Biserica Ortodoxă a Ciprului, Biserica Ortodoxă a Greciei, Biserica Ortodoxă a Albaniei, Biserica Ortodoxă a Poloniei și Biserica Ortodoxă a Slovaciei), ai Bisericilor Romano-Catolică, Anglicană și Protestante, ai organismelor ecumenice (Consiliul Ecumenic al Bisericilor și Conferința Bisericilor Europene), precum și reprezentanți ai Parlamentului Greciei și ai Parlamentului European, care au și prezentat mesaje din partea instituțiilor respective. Demnă de apreciat a fost prezența a trei Întâistători de Biserici Ortodoxe: Sanctitatea Sa Bartolomeu I, Patriarhul Ecumenic al Constantinopolului, Prea Fericitul Anastasios, Arhiepiscopul Tiranei și al Albaniei și Prea Fericitul Hristodoulos, Arhiepiscopul Atenei și a toată Elada, care au susținut interesante prelegeri legate de tema conferinței.

Din partea Bisericii Ortodoxe Române, au fost delegați P.S. Episcop-vicar Patriarhal Ciprian Câmpineanul, care a transmis mesajul scris al Prea Fericitului Părinte Patriarh Teoctist și Pr. prof. dr. Dumitru Popescu, care a susținut referatul intitulat “*Identitatea neamurilor în lumea economiei globale*”. Pe parcursul celor trei zile, au conferențiat o seamă de ierarhi greci și străini, profesori de la Universitățile din Atena, Tesalonic, Pireos și Roma, parlamentari europeni și greci, problemele abordate, extrem de variate, înscriindu-se în tematica generală a conferinței referitoare la valorile și principiile creștine care au stat și stau la baza construirii Europei.

Din toate cuvântările și intervențiile participanților a reieșit dorința comună, exprimată cu fermitate de toți delegații Bisericilor Creștine, ca viitoarea Constituție a Uniunii Europene să recunoască în mod explicit rădăcinile creștine ale culturii europene, impregnate de duhul Evangheliei Mântuitorului Hristos, precum și rolul și contribuția pe care Bisericile le pot avea în continuare la construcția Europei, în contextul extinderii granițelor acesteia și a integrării altor țări în marea familie a popoarelor europene.

Conferința pan-europeană de la Atena, bucurându-se de un succes deosebit atât în Grecia, cât și peste hotare, s-a încheiat cu un *Comunicat* semnat de către toți delegații Bisericilor participante, pe care Prea Fericitul Hristodoulos, în calitate de gazdă, l-a trimis responsabililor europeni de la Bruxelles și Strasbourg, cu

nădejdea că se va ține seama de doleanțele Bisericilor Creștine, la elaborarea viitoarei Constituții a Europei Unite.

În urma discuțiilor purtate și la propunerea Comisiei relațiilor externe bisericești, Sfântul Sinod hotărăște:

– *Ia act de participarea P.S. Ciprian Câmpineanul, Episcop-Vicar Patriarhal, la Conferința pan-europeană "Valori și principii pentru construirea Europei" organizată de Sfântul Sinod al Bisericii Ortodoxe din Grecia (Atena 4-6 mai, 2003).*

Temei nr. 1277/2003 – Referatul sectorului pentru Relații externe bisericești privind participarea P.S. Sebastian Ilfoveanul, Episcop-vicar al Arhiepiscopiei Bucureștilor, la cea de a II-a Întâlnire internațională a Forumului mondial al religiilor și culturii, desfășurată la centrul cultural "Arhangelos" al sfintei mănăstiri Kykkos (Nikosia, Cipru, între 2-5 mai 2003).

Biserica Ortodoxă Română a fost reprezentată la această întâlnire internațională, cu binecuvântarea Prea Fericitului Părinte Patriarh Teoctist, de către P.S. Sebastian Ilfoveanul, episcop-vicar al Arhiepiscopiei Bucureștilor.

Forum-ul mondial al religiilor și culturii, înființat la inițiativa și cu sprijinul direct al sfintei mănăstiri Kykkos, a devenit un organism recunoscut în lumea întreagă pentru eforturile pe care le depune în direcția facilitării dialogului direct între reprezentanți ai tuturor religiilor și culturilor, pentru a se identifica mijloacele și căile de acțiune comună în soluționarea problemelor contemporane ale umanității (războiul, nedreptatea socială, terorismul etc.) și pentru a se realiza astfel o corectă cunoaștere reciprocă. Forum-ul se dorește un răspuns adecvat al religiilor lumii dat teoriilor despre conflictul între civilizații și religii și problemelor puse de fenomenul globalizării.

Întâlnirea de anul acesta, desfășurată sub egida Ministerului Culturii al Greciei și cu susținerea "Olimpiadei Culturale–Atena 2001/2004", a fost consacrată analizării temei "*Ecumenicitatea, cultura și civilizația în epoca globalizării. Căile păcii*".

În referatul intitulat "*Ecumenismul și cultura în procesul globalizării*", reprezentantul Bisericii Ortodoxe Române a scos în evidență implicarea activă a Bisericii noastre în dialogul ecumenic, care, în majoritatea formelor sale comportă, în mod incontestabil, valențe culturale, tinzând să devină și un dialog intercultural. Relația strânsă dintre "*cult*" și "*cultură*" justifică pe deplin această afirmație. Astfel, dinamica interreligioasă implică și o dinamică interculturală.

Bazat pe principiul căutării unității în spiritul respectului față de diversitate, ecumenismul sugerează soluții viabile la multe dintre problemele puse de globalizare. Globalizarea trebuie realizată respectând principiul "*unitate în diversitate*". Păstrarea identității culturale și religioase – adică a diversității – constituie singurul liant care garantează trăinicia unității și păcii mondiale.

În urma discuțiilor purtate și la propunerea Comisiei relațiilor externe bisericești, Sfântul Sinod hotărăște:

– *Ia act de desfășurarea celei de a II-a Întâlniri internaționale a Forumului mondial al religiilor și culturii, desfășurată la centrul cultural "Arhangelos" al sfintei mănăstiri Kykkos din Nikosia-Cipru, între 2-5 mai 2003;*

– Să se continue participarea Bisericii Ortodoxe Române la întruniri de acest fel, care pot contribui la crearea unui climat de bună înțelegere și pace inter-confesională și interreligioasă.

Temei nr. 2444/2003 – Participarea P.S. Petroniu Sălăjanul, arhiepiscop-vicar al Episcopiei ortodoxe române a Oradei, Bihorului și Sălajului și a Arhid. conf. dr. Ioan Ică jr. la Simpozionul cu tema “Slujirea Petrină” (Roma, 21-25 mai 2003).

Simpozionul s-a desfășurat la sediul Consiliului pontifical pentru unitatea creștinilor, organizatorul acestei reuniuni, lucrările fiind deschise de Eminența Sa Cardinalul *Walter Kasper*, președintele acestui Consiliu pontifical, care a mulțumit participanților și delegaților Bisericilor Ortodoxe pentru prezență și interes și a definit cadrele și scopurile urmărite prin organizarea acestui simpozion. Eminența Sa a precizat astfel că el are un caracter academic, nu eclezial, că este închis pentru public, că nu adoptă concluzii, sau decizii pe seama Bisericilor reprezentate. Totodată el nu urmărește să dubleze lucrările Comisiei internaționale mixte de dialog teologic între Biserica Romano-Catolică și Bisericile Ortodoxe, ci să aducă o contribuție adițională la lucrările ei ulterioare și să ajute cele două Biserici nu cu sugestii practice, ci cu contribuții teologice de substanță în găsirea unei soluții spinoase și decisive chestiuni reprezentate de *ministeriul petrin* al episcopului Romei în contextul ecumenic actual. Este vorba de o chestiune delicată și crucială totodată pentru viitorul ecumenismului creștin, întrucât acceptarea *ministeriului petrin* face parte integrantă din identitatea romano-catolică, iar refuzul său e parte integrantă a identității ortodoxe (și protestante). Simpozionul se înscrie programatic în prelungirea invitației adresate de Papa Ioan Paul II în enciclica sa *Ut unum sint* din 1995 tuturor teologilor și ierarhilor creștini de a găsi noi forme de exercitare a *ministeriului petrin* adaptate la noile condiții, fără a renunța însă la esența sa de ministeriu al unității văzute a Bisericii universale. Prin această invitație, Papa Ioan Paul II a încercat să scoată din impas discuțiile, operând o distincție între esența teologică neschimbabilă a *ministeriului petrin* și formele ei istorice schimbabile.

În a doua parte a alocuțiunii sale, cardinalul Kasper a prezentat **modul** în care vede Consiliul pontifical pentru unitatea creștinilor al Vaticanului avansarea dialogului în această a doua fază, și implicit ceea ce așteaptă el de la acest simpozion catolic-ortodox. Dată fiind complexitatea subiectului, singura soluție onestă din punct de vedere romano-catolic este recitirea și reinterpretarea în comun a dogmelor Conciliului Vatican I, nu printr-o simplă contestație formală sau o acceptare mecanică pasivă, ci declanșând un proces ecumenic de receptare și interpretare creatoare.

Această receptare trebuie să fie ghidată de câteva **principii sau reguli hermeneutice fundamentale**. Potrivit acestora conceptul de primat de la Vatican I trebuie să primească o interpretare istorică, atentă la contextul dramatic pentru Biserica Romano-Catolică în care a fost adoptată formula lui dogmatică, formulă care “nu este însă unicul mod de exprimare a ceea ce este permanent în *ministeriul petrin*”. Recurgând la ideea de suveranitate absolută a papei, Conciliul Vatican I a urmărit să asigure faptul ca Biserica să fie în stare de acțiune în situații extreme, dând papei prerogative care să-l facă liber să acționeze potrivit nevoilor Bisericii în orice contexte, mai ales în cele excepționale. Ca atare, “afirmațiile lui despre

papalitate au fost concepute mai ales pentru situații excepționale și extreme.” Problema dogmelor Conciliului Vatican I a fost creată însă de interpretarea ei maximalistă și absolutistă pe care i-au dat-o atât adepții ei catolici exaltați, cât și de criticii ei extremi.

De altfel reanalizarea primatului în contextul întregii eclesiologii și al întregii tradiții a Bisericii din ambele milenii, atât din Răsărit, cât și din Apus și potrivit Evangheliei într-o perspectivă spirituală de slujire nu de autoritate, sunt, în concepția Consiliului pontifical pentru unitatea creștinilor, și principiile hermeneutice care trebuie să ghideze întreg acest proces de recitare și reinterpretare ecumenică a *ministeriului petrin* și a dogmelor Conciliului Vatican I. Un prim pas în această direcție l-a făcut deja Conciliul Vatican II integrând primatul în colegialitatea episcopală și reafirmând importanța Bisericilor locale și a Bisericii comuniune.

Acest proces dinamic și creator de receptare ecumenică a *ministeriului petrin* (și deci a dogmelor Conciliului Vatican I) – proces început cu Vatican II și solicitat actualmente de Papa Ioan Paul II și care sub nici o formă “nu implica o acceptare mecanică sau o supunere a Răsăritului tradiției latine” – ar avea trei efecte majore: “1. ar îmbogăți tradiția Bisericii Ortodoxe și i-ar da o mai mare independență; 2. ar elibera tradiția latină de constrângerile în care s-a găsit în mileniul II; 3. ar face ca întreaga Biserică să reînceapă să respire din nou cu amândoi plămânii”.

Lucrările simpozionului au abordat, în cele patru zile de desfășurare, tema generală a *ministeriului petrin* din patru puncte de vedere: *biblic, patristic, istorico-canonice și sistematic-actual*. Fiecare din aceste aspecte a fost dezvoltat de către un referent catolic și unul ortodox, cele două referate zilnice fiind urmate de discuții și dezbateri între participanți.

Prima zi a fost consacrată fundamentului biblic al *ministeriului petrin*. *Mons. J. Gnllka – München* a prezentat punctul de vedere al exegezei catolice privitor la Simon Petru “ucenicul exemplar” și la “ministeriul petrin”. Pe baza textelor de la Matei 16, Luca 22, Ioan 21, Petru apare distinct, dar și colegial, împreună cu ceilalți apostoli ca păstor al Bisericii, garant și păzitor al Revelației, pe care o păstrează și interpretează autentic, iar *ministeriul petrin* are drept funcție să reprezinte unitatea Bisericii în duhul Evangheliei.

În replică, *Pr. Prof. Th. Stylianopoulos – Boston*, a oferit o remarcabilă trecere critică în revistă a mărturiilor nou testamentare privitoare la primat. El a subliniat că există într-adevăr texte petrino care vorbesc de un mandat și o funcție specială distinctă, dar nedefinită mai precis, a Apostolului Petru între ceilalți Apostoli. Prin mărturisirea sa, Petru joacă împreună cu ceilalți Apostoli, ca “primus inter pares”, rolul de “piatră” a construcției poporului mesianic al lui Hristos (*Biserica Mea*) al cărei Arhitect și Constructor e Hristos. Noul Testament atestă însă limpede existența unei diversități de ministere apostolice în Biserica universală primară: petrin, paulin, iacobin și ioaneic. În orice caz, nu există dovezi clare despre un *ministeriu petrin* ca oficiu universal cu succesiune în care Petru să apară ca succesori special al lui Iisus, aparte de ceilalți Apostoli.

Lucrările celei de-a doua zile au abordat **primatul la Sfinții Părinți**. *Pr. prof. V. Grossi – Institutul Patristic Augustinianum din Roma* a prezentat o extrem de

documentată trecere în revistă istorico-teologică a “Mărturiilor patristice latine despre Petru episcop și papă al Bisericii Romei” începând cu Sfântul Irineu și terminând cu faimosul “Decretum Gelasianum” (sfârșitul secolului V – începutul secolului VI). Prin acesta din urmă, papa Gelasius (492–496) preciza deja viziunea proprie Romei cu privire la faptul că 1. ea deține întâietatea față de celelalte Biserici, nu prin așezămintele vreunor sinoade, ci a dobândit primatul prin însuși glasul evanghelic al Domnului (Matei 16) (*Sancta Romana Ecclesia nullis synodis constitutis ceteris Ecclesiis praelata sit, sed evangelica voce Domini et Salvatoris primatum obtinuit: Tu es Petrus...*) și, 2. există trei scaune principale în Biserica universală, toate de origine petrină: Roma, Alexandria (prin Marcu, ucenicul lui Petru) și Antiohia (unde a locuit Petru înainte de a veni la Roma). Această triarhie petrină a fost permanent contrapusă de papi teoriei politice răsăritene a pentarhiei, stabilite de Sinodul IV ecumenic de la Calcedon, al cărei canon 28 n-a fost acceptat de papi.

Referentul ortodox, Prof. Vl. Fidas – Chambésy, a tratat tema istorică și canonică privitoare la *Primatul papal și pentarhia patriarhală*, astfel că o prezentare a primatului la Sfinții Părinți greci a lipsit (mai ales întrucât documentatul referat secundar al teologului ortodox J.Cl. Larchet despre “Chestiunea primatului după Sfântul Maxim Mărturisitorul”, la care rolul special al Romei în comuniunea Bisericilor e legat de mărturisirea credinței ortodoxe, care constituie criteriul eclezio logic ultim, n-a fost admis de organizatori să fie susținut în plen, fiind doar difuzat în mapa cuprinzând materialele simpozionului).

Prof. Fidas a expus astfel evoluțiile istorice și canonice care au condus la formarea sistemului mitropolitan și supramitropolitan patriarhal în Răsărit, sub forma pentarhiei consacrată de canoanele 6, I ec., 3, II ec. și 28, IV ec. Conform acestui sistem, bazat pe teritorialitatea jurisdicțiilor ecleziiale și sinodalitatea funcționării episcopatului, autoritatea supremă în Biserică este Sinodul ecumenic, papa fiind în calitate de episcop al Romei și patriarh al Occidentului “primus inter pares” între cei cinci patriarhi ai Imperiului roman creștin (Roma, Constantinopol, Alexandria, Antiohia și Ierusalim). Acest sistem exclude jurisdicția directă a papei asupra întregului corp episcopal, dar “primatul său de onoare” nu e un simplu privilegiu onorific, ci e legat de o “singularis auctoritas” exercitată însă mereu într-un cadru sinodal.

Propunerea ortodoxă ar fi, deci, revenirea la criteriile canonice care au stat la baza practicii sinoadelor ecumenice din mileniul I și care exprimă perfect autoritatea și prerogativele excepționale care revin primului dintre patriarhi în comuniunea sinodală a celorlalți patriarhi și a tuturor Bisericilor locale între ele.

Ziua a treia a fost consacrată temei **rolului papei în sinoadele ecumenice**. Referatul catolic a fost prezentat de Prof. V. Peri – Roma. El a pledat pentru o abordare autentic istorică și ecumenică, împotriva detașării eclezio logiei de istorie și a tratării metafizic-abstracte a sinoadelor, pentarhiei, papalității ca principii atemporale exceptate de la o expresie a formelor lor istorice variabile după epoci. Punctul de referință trebuie să fie cel al unei viziuni “simfonice” despre Biserică, un cor sau o orchestră sub președinția Romei, nu în forme imperiale de dominație, ci în iubire cum spunea Sfântul Ignatie (*Epistola către romani*, prolog).

Referatul ortodox pe tema primatului papal și sinoadelor ecumenice a fost prezentat de *Pr. Prof. Nicolae V. Dură – Constanța*, care a tratat despre “*Primatul petrin. Rolul episcopului Romei după tradiția canonică a sinoadelor ecumenice ale mileniului I. O evaluare ecleziologică-canonică.*” Textul comunicării a fost structurat în două părți distincte: o primă secțiune a oferit o lectură critică a documentului de lucru și secțiunea a doua a trecut în revistă rolul episcopului Romei în legislația canonică a sinoadelor ecumenice, sub forma unei discuții laborioase și documentate a canoanelor 6, I ec, 3, II ec, 28, IV ec, și 36, VI ec. (Trullan), în comparație cu afirmațiile din *Codex juris canonici* (1983). Concluzia desprinsă de aici este că toate aceste canoane vorbesc doar de prerogative onorifice de drept uman, nici unul din ele nefăcând aluzie la vreun “*ministerium petrin*”. Soluția deci nu poate fi găsită în plan exclusiv canonic, de aceea “legislația canonică trebuie citită prin prisma datelor biblice despre ministeriul petrin” “coroborând dispozițiile de drept divin cu cele de drept uman, și, invers, pentru a ieși din impas”, “ținând seama de întreaga Tradiție a Bisericii Ortodoxe și Catolice din epoca apostolică până azi, pentru a detecta mai bine rolul principal al episcopului Romei în serviciul unității Bisericii ecumenice”.

Din nefericire, discutând canonul 28, IV ec, Pr. prof. N. Dură nu s-a reținut de la o serie de afirmații critice neargumentate și nelalocul lor la adresa invocării lui de teologii Patriarhiei Ecumenice în sprijinul “pretențiilor hegemonice asupra diasporei, care pot avea grave consecințe asupra raporturilor între Bisericile autocefale și Patriarhia Ecumenică”; mai mult, nota 74 din referat făcea afirmația hazardată că: “Sfântul și Marele Sinod proiectat de Constantinopol n-are în realitate alt scop decât de a ratifica pretențiile lui hegemonice asupra întregii diaspore ortodoxe”. Chiar dacă au fost omise la lectură, astfel de afirmații au produs reacția indignată a I.P.S. Mitropolit Ioannis Zizioulas care s-a declarat șocat și a amenințat că părăsește sala în cazul în care aceasta e opinia oficială a Bisericii Ortodoxe Române. Răspunzând, Pr. prof. N. Dură a spus că aceasta este opinia și că este liber să spună ce vrea el, dar în cele din urmă a revenit, afirmând că va scoate frazele cu pricina din textul final.

Ultima zi a simpozionului a fost consacrată **discuțiilor recente despre primat în teologia catolică și ortodoxă**. Într-un apreciat referat, *Pr. Prof. Em. H. Pottmeyer – Bochum* a prezentat *Discuțiile recente despre primat în legătură cu Conciliul Vatican I*. Dogmele papale formulate aici într-un context dramatic și sub semnul urgenței poartă amprenta situației religioase și politice a Bisericii Romano-Catolice din Europa secolelor XVIII-XIX: primatul de jurisdicție universală a fost **de fapt** răspunsul la galicanism, care încerca să consfințească dreptul de imixtiune al statelor naționale moderne în treburile Bisericii Catolice, iar infailibilitatea, delimitată clar la situații excepționale extreme, era răspunsul la modernism, ambele voind să elimine orice fel de autoritate umană deasupra papei, văzut drept garant al libertății și unității Bisericii.

Astăzi, mai mult ca oricând, e nevoie de o lectură nouă a dogmei în perspectiva ecleziologiei de comuniune pe care a vrut s-o restaureze Conciliul Vatican II pentru a dezactiva tensiunile între primat și colegialitate, local și universal, care au rămas și după Vatican II. “*Dacă o vor cere nevoile Bisericii, putem și trebuie*

să modificăm atât exercițiul, cât și formularea dogmei primatului papal, menținând adevărul ei” legat de necesitatea unui ministeriu petrin în Biserica universală. Soluția practică ar fi disocierea în Biserica Romano-Catolică între primatul petrin și funcția papei de patriarh al Occidentului.

*I.P.S. Mitropolit Ioannis (Zizioulas) al Pergamului – Patriarhia Ecumenică, a prezentat apoi într-un remarcabil referat de teologie sistematică “discuția despre primat în teologia ortodoxă a secolului XX”. El a arătat că, în ceea ce privește primatul în Biserică, există în esență două grupuri de teologi ortodocși. Pentru unii, majoritatea (Karmiris, Alivizatos, Andrușos etc.), în Biserică primatul ține de canon, de drept, iar nu de dogmă, de “bene esse”, nu de “esse”. Cu alte cuvinte, dacă episcopul și sinodul sunt “de jure divino” și țin de dogmă, primatul (mitropolit, patriarh, papă) ar fi doar “de jure humano”, ar ține de canoane și ar avea doar simple prerogative onorifice, nu o autoritate reală. Punctul slab al acestei concepții e acela că uită faptul esențial că sinodul nu poate exista ca sinod fără un cap (*kephalé*) care e primul (*protos*). Așa cum arată canonul 34 Apostolic, regula de aur a primatului în comuniune, nici sinodul nu poate exista fără un primat, nici primatul nu poate exista fără sinod. Pentru reprezentanții eclesiologiei euharistice însă (Schmemmann, Meyendorff, Zizioulas însuși), primatul la toate nivelurile Bisericii – mitropolitan, regional, universal – ține de “esse”, de ființa Bisericii, garantând la toate aceste niveluri echilibrul între unu și multiplu. Primatul și sinodalitatea sunt deci ambele “de jure divino” fiind necesități eclesiologice corelate, iar intercondiționarea lor exprimă misterul comuniunii pe care-l slujește orice primat. Problema primatului universal depinde esențial de concepția privitoare la relația decisivă dintre Biserica locală și universală (care e de fapt problema-cheie a eclesiologiei de comuniune). De aceea, în concepția I.P.S. Mitropolit Ioannis Zizioulas, răspunsul la problema primatului universal nu poate veni nici de la exegeză (unde există dezacord în privința interpretării locului lui Petru în Noul Testament), nici de la istorie (patriarhia și monarhia papală evoluând în forme distincte încă din primul mileniu), ci doar de la o teologie și eclesiologie a comuniunii în care să găsim rațiuni teologice ale existenței unui primat în comuniune inclusiv la nivelul Bisericii universale. **Soluția** nu ar fi deci nici întoarcerea iluzorie la mileniul I, nici simpla complementaritate sau juxtapunere a două tradiții divergente, ci o nouă viziune eclesiologică integratoare privitoare la misterul comuniunii. Propunerea I.P.S. Ioannis a fost salutată ca o contribuție extrem de promițătoare deschizând noi orizonturi pentru ieșirea din impasul actual în ce privește tema primatului în Biserica universală.*

În cuvântul de încheiere, Cardinalul Kasper a ținut să mulțumească participanților și patriarhilor ortodocși care au trimis delegați și să constate că **simpozionul a fost un succes**: a defini bine o problemă înseamnă a avea jumătate din soluție. A reținut și **sugestia delegaților Bisericii Ortodoxe Române ca un viitor simpozion să discute tocmai tematica unei eclesiologii de comuniune, înțeleasă încă diferit de catolici și de ortodocși**. Aceștia sunt chemați la un efort comun nu de întoarcere spre trecut, ci de înaintare împreună spre viitor, nu de impunere a unei viziuni proprii celorlalți și de convertire a celorlalți la viziunea proprie, ci de convertire comună la Hristos, nu prin suprimare și pierdere, ci prin îm-

bogățire reciprocă și reintegrare printr-un proces de reinterpretare și recitare convergentă a tradițiilor. Faptul însuși că s-a ținut acest simpozion teologic e semnificativ; în epoca globalizării, Bisericile neputând rămâne izolate.

Duminică, 25 mai, delegația Bisericii Ortodoxe Române a vizitat parohia ortodoxă română din Roma condusă de inimosul părinte arhimandrit Juvenalie Ionașcu, slujind Sfânta Liturghie, predicând și ținând cuvânt de învățătură, făcând experiența extraordinarei călduri și vitalități duhovnicești a acestei comunități.

În cuvântul său, *Prea Fericitul Părinte Patriarh Teoctist* reiterează o mai veche dorință a Sfântului Sinod, și anume, ca profesorii care vor fi invitați să participe la diferite congrese sau simpozioane pe teme teologice să o poată face numai cu binecuvântarea ierarhului locului și cu înștiințarea Centrului patriarhal.

În urma discuțiilor purtate și la propunerea Comisiei relațiilor externe bisericești, Sfântul Sinod hotărăște:

– *La act de participarea P.S. Dr. Petroniu Sălăjanul, arhiepiscop-vicar al Episcopiei ortodoxe române a Oradei, Bihorului și Sălajului și a Arhid. conf. dr. Ioan I. Ică jr; la lucrările Simpozionului internațional ecumenic romano-catolic-ortodox despre "ministeriul petrin", care a avut loc între 20–26 mai 2003 la Vatican;*

– *Aprobă continuarea participării Bisericii noastre la astfel de întruniri academice internaționale, menite să contribuie la clarificarea unor divergențe teologice, care ar putea influența benefic relațiile ortodoxo-catolice, precum și depășirea impasului actual din cadrul dialogului ortodox-catolic;*

– *Pe viitor, profesorii care vor fi invitați să participe la diferite congrese sau simpozioane pe teme teologice o pot face numai cu binecuvântarea ierarhului locului și cu înștiințarea Centrului patriarhal.*

Temei nr. 2205/2003 – Participarea P.S. Petroniu Sălăjanul, arhiepiscop-vicar al Episcopiei ortodoxe române a Oradei, Bihorului și Sălajului la Consultația despre cooperare în misiune, organizată de Conferința Bisericilor Europene, Consiliul Bisericilor din America Latină și Consiliul Ecumenic al Bisericilor (Bad Segeberg, Germania, 3-6 aprilie 2003).

La această consultație au participat 50 de delegați din 24 de țări europene și latino-americane, împărțiți în patru comisii, lucrările desfășurându-se în plen și pe comisii, sub deviza "*Nici o parohie fără misiune, nici o misiune fără parohie*".

Scopul acestei întâlniri a fost de a identifica problemele, schimbările și noile realități ale lumii în care trăim (între care: indiferentismul religios, individualismul, intoleranța religioasă, globalizarea etc.), care reprezintă o adevărată provocare pentru Biserică și a găsi răspunsuri pentru soluționarea lor.

Într-o lume aflată într-un proces tot mai intens de globalizare, în care multe valori sunt amenințate sau chiar distruse, iar culturile, popoarele și oamenii sunt tot mai divizați, delegații din cele 24 de țări și-au afirmat la Bad Segeberg unitatea în Hristos, în perspectiva căutării unor căi comune de cooperare în misiunea Bisericii.

Pentru realizarea unei mai bune misiuni a Bisericilor, au fost exprimate de comun acord, mai multe aspecte: ***Spiritualitatea***, ca remediu al lipsei de trăire spirituală autentică; ***Vindecarea și reconcilierea***, în mod special în cazul comu-

nităților din America Latină, unde reprezentanții Bisericilor din Europa de vest au întrebuițat adeseori metode coercitive și opresive în exercitarea misiunii lor; **Mărturisirea publică a Bisericii**, care nu întotdeauna a fost cea mai adecvată. Pentru o înțelegere corectă a misiunii, trebuie să se țină cont de opiniile și sugestiile celor care se confruntă cu alte probleme decât ale celorlalți; **Repartizarea fondurilor**, care nu au fost întotdeauna distribuite în mod echitabil între Biserici.

De asemenea, datorită faptului că reprezentanților diverselor culte religioase le lipsește conștiința că aparțin aceluiași trup, s-au făcut mai mult propuneri în privința unei mai bune cooperări între ele, între care: *Informare reciprocă despre viața cultelor, cu realizările și lipsurile lor; Împărtășirea cunoștințelor, a reflecțiilor și a experiențelor în domeniul misiunii, pentru întărirea conștiinței că suntem una în Hristos; Angajarea în studiul biblic intercultural, întrebuițând mijloacele existente în diverse regiuni ale globului, ținând cont de avantajul contactelor ecumenice internaționale; Încurajarea creării de structuri ecumenice la toate nivelele.*

În urma discuțiilor purtate și la propunerea Comisiei relațiilor externe bisericești, Sfântul Sinod hotărăște:

– *Ia act de participarea P.S. Petroniu Sălăjanul, arhiepiscop-vicar al Episcopiei ortodoxe române a Oradei, Bihorului și Sălajului la Consultația despre cooperare în misiune, organizată de Conferința Bisericilor Europene, Consiliul Bisericilor din America Latină și Consiliul Ecumenic al Bisericilor (Bad Segeberg, Germania, între 3-6 aprilie 2003).*

11. Cuvântul de încheiere al Prea Fericitului Părinte Patriarh Teoctist.

Epuizându-se ordinea de zi și examinarea lucrărilor, Prea Fericitul Părinte Patriarh Teoctist se adresează Înalț Prea Sfințiților și Prea Sfințiților Părinți, membri ai Sfântului Sinod cu următoarele cuvinte:

“Ajungând la epuizarea ordinii de zi, îndrept un gând smerit către bunul Dumnezeu pentru că ne-a învrednicit să participăm la această sesiune sinodală.

După această ședință vor urma, desigur, în perioada următoare, îndreptățile zile de odihnă, de tratament, unde este cazul. Vă însoțim cu gândurile noastre, cu grijile noastre, cu frământările pe care cu toții le avem, dar și cu iubirea și prețuirea noastră. Cunoaștem că nu este cazul, ca în ședințele Sfântului Sinod, să ne convingem unii pe alții de necesitatea apărării unității Ortodoxiei, a unității Bisericii, a binelui ei, a viitorului Bisericii noastre, aflându-ne cu toții deopotrivă angajați în aceste misiuni. Știm că cererile și așteptările credincioșilor față de Biserica noastră, îndeosebi cele ale intelectualilor, așa cum de altfel se scrie și în presă în fel și fel de chipuri, sunt mari. Nu vom putea deodată să le împlinim pe toate, să-i mulțumim pe toți, dar ne vom strădui să le înfăptuim, cel puțin în parte, prețuind cum se cuvine toate sugestiile adresate nouă.

Personal țin să-mi exprim toată prețuirea, toată admirația chiar, pentru lucrările pe care fiecare eparhie și îndeosebi ierarhii tineri le desfășoară în câmpul pastoral. Iată, chiar dacă episcopii și arhiepiscopii vicari, care sunt membri ai Sfântului Sinod, nu sunt prezenți întotdeauna la ședințele noastre, dânsii au un rol mai mare în eparhie, decât dacă ar sta aici și ar lua parte la discuții.

Cu toții ne confruntăm, cum am remarcat, cu cele ce așteaptă de la noi societatea din zilele noastre, dar se cuvine să luăm aminte și la unele împliniri ale Bisericii noastre. Este grăitor faptul că numeroși credincioși ortodocși români, mai tineri sau mai vârstnici, îndeosebi cei mai tineri, chiar unii din cei ce au participat la evenimentele dureroase, dar înnoitoare, din decembrie 1989, participă la viața Bisericii noastre. Deși aceștia nu au o educație religioasă sistematică, totuși ei sunt atât de mult legați de Biserică și de problemele ei încât ne încurajează și ne sprijină în lucrarea noastră, atât de complexă uneori.

Am participat zilele trecute, la 1 iunie, la sfințirea bisericii din "Cimitirul Eroilor Revoluției din Decembrie 1989". Atâta lume din București s-a adunat acolo, în ziua aceea, la sfințirea bisericii, încât era o imagine covârșitoare! O legătură tainică între generații, între familii, între oameni, îi unea pe toți într-o adevărată comuniune, în frunte cu Președintele țării, Dl. Ion Iliescu. Deși am sosit la sfințirea bisericii mai de dimineață, ca să începem slujba, totuși, când am ajuns la biserică, la 8.30, Președintele, împreună cu un grup de credincioși participanți la revoluție, se găsea acolo încă de la ora 7.30. În acele clipe, în acel loc, se petrecea ceva minunat în sufletele tuturor credincioșilor, ca și cum fiecare vestea câte o bucurie lăuntrică. Am participat, astfel, la o impetuoasă revărsare sufletească a credincioșilor, care cu bucurie și bună credință se apropiau de biserică, treceau prin Sfântul Altar și îl sărutau, pomenindu-i în rugăciuni împreună pe toți frații noștri români din Italia, din Canada sau din Germania.

Desigur, în primul rând, se cuvine ca noi înșine să fim stăpâniți și pătrunși de acest cuvânt al Mântuitorului Hristos: "Voi sunteți sarea pământului" (Matei 5, 13), adică păstrătorii tezaurului de credință mântuitor și, de asemenea, păstrători ai integrității morale personale, spre a face roditoare predica și faptele noastre; dar ni se atribuie, în ciuda nevredniciei noastre, și chemarea cu valoare de poruncă, care zice: "Voi sunteți lumina lumii...Așa să lumineze lumina voastră înaintea oamenilor; încât ei să vadă faptele voastre cele bune și să-L slăvească pe Tatăl vostru Cel din ceruri." (Matei 5, 14; 16). Tot astfel trebuie să fie pătrunși de acest adevăr și colaboratorii noștri, preoțimea, cei din dregătoriile bisericesti, din fruntea seminariilor, a facultăților de teologie, și a sectoarelor și serviciilor de la centrele eparhiale și de la protoierii. Totuși, în ciuda unei stări de rutină sau de abatere de la aceste îndatoriri, la care câteodată suntem și noi părtași, în realitate se petrece ceva tainic, ceva care dă strălucire acestei slujiri a noastră. Vin la noi fel de fel de instituții și credincioși care se oferă să ne ajute, încurajându-ne să începem lucrări de restaurare sau zidiri de biserici, de înființări de parohii și mănăstiri, și mai cu seamă din cele de filantropie și asistență socială. În acest sens, dările de seamă anuale ale eparhiilor, însumate la Cancelaria Sfântului Sinod, vă vor fi de mare folos dacă le veți citi în revista "**Biserica Ortodoxă Română**".

Toate acestea, pe lângă dorințele clerului și credincioșilor, m-au și îndemnat să inițiez împlinirea gândului primului nostru Patriarh de vie memorie, Miron Cristea, de a înălța Catedrala Mântuirii Neamului, ca biserică a Patriarhiei, vin

să ne întărească convingerea că vom izbuti. Despre această viitoare catedrală s-a vorbit și în presă, cu mare atenție, după cum știți, nu însă în cunoștință de cauză, punându-se în discuție chiar denumirea de "Catedrala Mântuirii Neamului", numită astfel de însuși Patriarhul Miron Cristea, și încă înaintea sa de marii bărbați de stat din vremea aceea, el reluând această idee după ce a fost ales Patriarh. Chiar necesitatea construirii catedralei a fost contestată pe considerentul crizei economice prin care trecem acum sau că ar mai fi și alte lucrări cu prioritate. Dar această problemă nu-mi aparține numai mie, ci Bisericii în toată cuprinderea ei cerească și pământească. Sunt recunoscător că din momentul de când am adus-o la cunoștința Sfântului Sinod și a Adunării Naționale Bisericești ideea înălțării acestei catedrale a fost acceptată și sprijinită. Așa cum Dreptul Iosif și Prea Curata Fecioara Maria n-au găsit adăpost pentru nașterea Domnului Hristos, găsind sălaș doar în iesle, "fiindcă pentru ei nu era loc la han" (Luca 2, 7), tot astfel și această catedrală, încă de pe timpul Patriarhului Miron Cristea a produs păreri contradictorii, fiind "amplasată" în diferite spații din București, unul dintre aceste amplasamente fiind, în opinia vestitului arhitect Cristofi Cerchez, pe platoul din Parcul Carol, idee exprimată, de altfel, într-un articol documentat. Pe vremea Patriarhului Nicodim a fost reluată ideea construirii catedralei în Parcul Carol, dar izbucnind războiul nu s-a mai putut nimeni gândi la ea.

Întocmind un istoric documentat, veți primi, la ieșire, motivațiile clare ale construirii urgente a acestei catedrale. Am cerut încă din 1992 Parcul Carol pentru amplasarea sfântului locaș. Avem acum o Hotărâre de Guvern care ne atribuie 5 hectare de teren pe platoul central din Parcul Carol. Acum se face însă o nouă discuție! Cum în acest loc se află monumentul "eroilor comuniști", dezafectat, după cum se știe, acesta ar trebui să facă loc pentru înălțarea viitoarei catedrale. Unii sunt însă de părere că acest edificiu merită să înveșnicească o ideologie niciodată națională, trebuie menținut. Acum s-a întâlnit lumina lui Hristos cu întunericul comunist. Din cuvintele Sfintei Evanghelii știm însă că lumina luminează în întuneric!

Așadar, trebuie să avem încredere în Dumnezeu. Biserica noastră Ortodoxă parcurge un drum tainic, de reînnoire și de renaștere. Ne bucurăm de sprijinul credincioșilor, bucurându-ne în chip minunat de prezența harului dumnezeiesc, care ne întărește și ne dă curaj. Întreținem un dialog permanent cu forurile de stat pentru aprobarea Legii Cultelor, retrocedarea bunurilor bisericești luate sub dictatură: imobile, terenuri, păduri etc., pentru parohii, mănăstiri, eparhii și Patriarhie. Și în continuare trebuie să intervenim pentru salarizarea clerului, pentru îmbunătățirea învățământului teologic în universitate, a seminarilor și a altor școli medii, pentru diferite misiuni ale Bisericii, precum și pentru consolidarea disciplinei Religie în școlile de toate gradele. Toate acestea ca și alte împliniri depind, în mare măsură, de noi, dar și de preoții noștri de la parohii. În aceeași măsură trebuie să intervină și ei pe lângă primării, pe lângă consiliile județene,

chiar la Secretariatul de Stat pentru Culte, pentru a stăruî în aplicarea legilor și a Hotărârilor de Guvern.

Știm că fiecăruia dintre Înalt Prea Sfințiile și Prea Sfințiile Voastre, vă este greu să lipsiți de la eparhie, unde sunt de rezolvat probleme importante, pentru a participa la ședințele Sfântului Sinod. De aceea vă mulțumesc pentru prezența și pentru sprijinul pe care îl acordați rezolvării problemelor Bisericii noastre, care ne cere să lucrăm atât în realitățile timpului, dar și în realitățile cele nevăzute ale Bisericii noastre.

Îmbrățișându-vă frățeste, declar închisă ședința Sfântului Sinod a acestei sesiuni.

12. Închiderea ședinței de lucru și prorogarea sesiunii Sfântului Sinod.

La ora 14.30, Prea Fericitul Părinte Patriarh Teoctist declară închisă prezența ședință de lucru a Sfântului Sinod și prorogă sesiunea sinodală pe anul 2003.

Se rostește rugăciunea *Cuvine-se cu adevărat.*

PREȘEDINTELE SFÂNTULUI SINOD

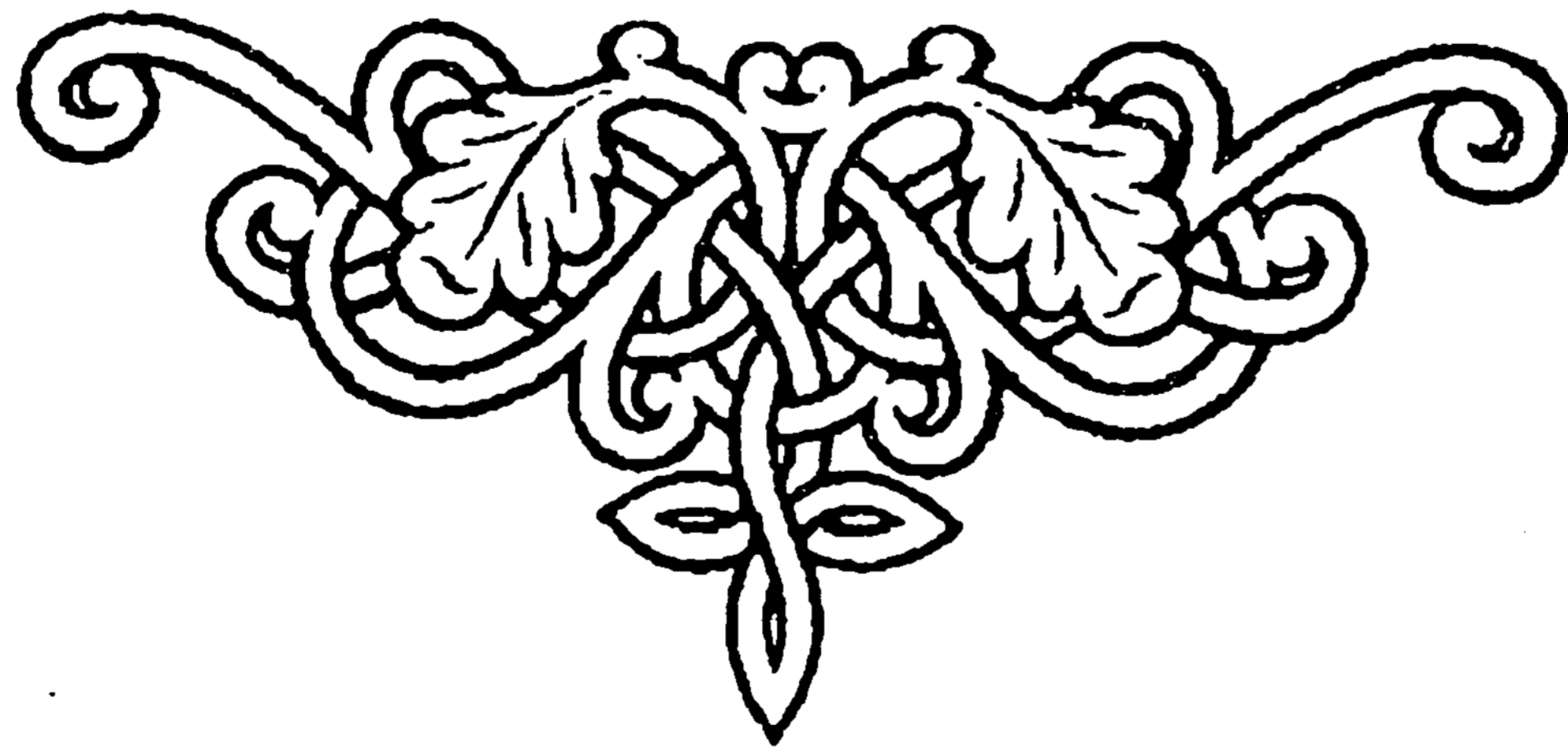
† T E O C T I S T

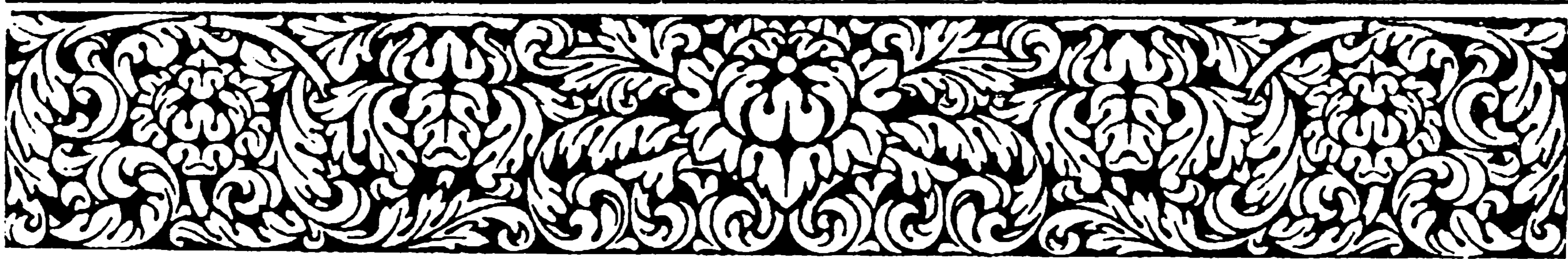
ARHIEPISCOP AL BUCUREȘTILOR, MITROPOLIT AL MUNTENIEI
ȘI DOBROGEI ȘI PĂTRIARHUL BISERICII ORTODOXE ROMÂNE

SECRETARUL SFÂNTULUI SINOD

† V I N C E N Ţ I U P L O I E Ş T E A N U

EPISCOP-VICAR PATRIARHAL

• R E C E N Z I I •

POPA NEAGOSLAV, *un susținător al lui Mihai Viteazul, persecutat pentru drepturile românilor din Țara Bârsei*

Prin locul nașterii și al preocupărilor sale pastorale și patriotice, acest cleric ortodox și-a legat viața de destinul familiei genialului conducător român. De aceea o privire generală asupra cercetărilor din ultimele decenii a istoriei voievodului aduce un spor de cunoaștere și a activității amintitului preot.

Două ni se par achizițiile evidente ale acestei istoriografii: ridicarea Doamnei Tudora în neamul postbizantin al Cantacuzinilor și evidențierea sigură a calității de "os domnesc" a lui Mihai Viteazul. Bineînțeles că o mare contribuție la aceste noi concluzii le-au adus cercetările genealogice, o dată cu o mai bună interpretare a documentelor cunoscute.

În ceea ce privește prima achiziție, o descriere mai mult din domeniul literaturii romantice-calchiată, poate, după modele franceze din veacul trecut – prezenta pe mama temutului voievod drept o "frumoasă crâșmăriță"¹. Originea ei grecească era legată de cartierul Pera din Stambul. În aceeași direcție continuă Ioan Lupaș, care conchide: "Ipoteza că Tudora ar fi fost descendentă din familia Cantacuzino este înlăturată acum"².

N-au lipsit nici concluzii că Tudora a fost aromâncă din Epir³ sau de-a dreptul româncă⁴. "Ea aparținea – după un alt autor – uneia din cele mai puternice neamuri boierești ale Munteniei propriu-zise, a cărei origine se pierde în negura vremurilor și a cărei «moșie de scaun» trebuie să fi fost Izvoranii din Muscel, unde se constată că toate ramurile familiei au avut stăpânire"⁵.

Reacția față de această direcție exagerată și minimalizatoare a biografiei eroului nostru național nu a întârziat să se manifeste. Ea a început cu fulgerele științei lui Nicolae Iorga, care califică lucrarea lui P.P. Panaitescu "împrumutată de la flecărelile străinilor

1. C. Ganc, *Trecute vieți de doamne și domnițe*, vol. I Ed. de Victor Leahu, Iași, 1971, p. 122; P.P. Panaitescu, *Originea lui Mihai Viteazul*, în vol. *Mihai Viteazul*. Ed. de Cristian A. Bobicescu, București, 2002, p. 22: "...Venită la noi în țară din Epir cu fratele ei, lane negustorul".

2. Ioan Lupaș, *Studii, conferințe și comunicări istorice*, vol. 1, București, 1928, p. 117, notă.

3. Manole Neagoe, *Mihai Viteazul*, București, 1994, p. 30.

4. Dr. Anton B.I. Balotă, *Mihai Viteazul după P.P. Panaitescu*, București, 1936, p. 15. Comp. Stoica Nicolaescu, *Documente slavo-române cu privire la relațiile Țării Românești și Moldovei cu Ardealul în sec. XV și XVI*, București, 1905, p. 297: "Bănuiesc că-i fiica lui Tudose banul cel bătrân...".

5. Dan Pleșia, *Neamul Doamnei Stanca a lui Mihai Viteazul*, în "Arhiva genealogică", I (1994), nr. 1-2, p. 12.

dușmani, și ea e calomnioasă"⁶. Și alt cercetător conchide că Tudora era soră cu Iane hanul Cantacuzino⁷. Reconstituind schița genealogică a lui M. Cantacuzino Șeitanogul, un istoric grec din zilele noastre recunoaște și el aceste adevăruri istorice⁸.

Referitor la cea de a doua concluzie a noii istorigrafii în problemă, evidențiem reacția ultimelor decenii de cercetări față de o concluzie negativă prea tranșantă și vulnerabilă din trecut. Ne referim anume la apodicția lui P.P. Panaitescu: "Descendența lui Mihai din Pătrașcu cel Bun este o imposibilitate morală"⁹. Față de aceasta, chiar istorici din generația lui cred că eroul nostru trebuie să rămână "în șirul domnilor Basarabi ai Țării Românești"¹⁰. El este fiul legitim al lui Pătrașcu cel Bun¹¹.

O concluzie istorică din ultimii ani ne comunică o precizare inedită: "Mihai Viteazul s-a născut la Drăgoiești-Vâlcea, în apropierea locului copilăriei lui N. Bălcescu. La Academia Română se păstrează un manuscris cu nr. 2530, la fila 382 scriindu-se că Mihai s-a născut în anul 1557 în zodia Leului (22 iulie-21 august)"¹². Este vorba de o petrecere pe care Pătrașcu Vodă a dat-o în cinstea fiului său. La ea au participat și marii boieri din sfatul țării. Din cele de mai sus se pare că nu mai poate fi susținută vechea opinie: "argumente sunt pentru amândouă ipotezele"¹³. Între părerea fiului unei grecoaice oarecare și părerea originii cantacuzinești, după mamă, balanța începe să se plece către cea din urmă. În definitiv este un alt merit al studiilor istorice recente că au observat o anumită schimbare la contemporanii lui în prezentarea biografiei lui Mihai. După anul 1600, unii croniciari ardeleni, au început să manifeste o ură față de el, a cărei ultimă rațiune este de natură politică. Atribuindu-i fiului o origine greacă și o condiție umilă mamei, el nu ar fi avut dreptul să stăpânească Transilvania¹⁴.

Radu Popescu, de la care deținem aceste informații minimalizatoare, s-a făcut la noi intermediarul unor fapte tendențioase venite de acolo. Unii istorici din ultimele decenii au surprins realitatea aceasta în toate condiționările ei: "Cât timp Mihai Viteazul a fost în asentimentul Curții de la Alba Iulia și al lui Sigismund Bathory personal, toți fruntașii Ardealului se întreceau în a mărturisi contingente genealogice undeva în trecutul mai mult sau mai puțin îndepărtat, cu acest stegar al drepturilor de libertate și independență națională a popoarelor. Astfel, Sigismund Bathory afirmă că Mihai Viteazul are legături

6. N. Iorga, *În jurul lui Mihai Viteazul*, în "Memoriile secției istorice a Acad. Române", seria a III-a, t. XVIII (1936), p. 162; comp. Gh. Duzinchevici, *Considerații critice asupra originii lui Mihai Viteazul*, Iași, 1938, p. 12.

7. Ștefan Andreescu, *Familia lui Mihai Viteazul*, în culegerea de studii *Mihai Viteazul*. Red. P. Cernovodeanu și C. Rezachevici, București, 1975, p. 240; idem, *O identificare*, în "Studii și materiale de istorie medie", vol. XIX (2001), p. 318.

8. Andronikos Falangas, *Cu privire la genealogia lui M. Viteazul*, în "Arhiva genealogică", cit. *supra*, p. 233.

9. *Ibidem*, p. 16.

10. I. Crăciun, *Originea lui Mihai Viteazul*, București, 1936, p. 11; comp. Ion Sârbu, *Istoria lui Mihai Viteazul domnul Țării Românești*, București, 1976, p. 23; Nicolae Iorga, *Istoria lui Mihai Viteazul*. Ed. de N. Gheran și V. Iova, București, 1968, p. 28.

11. Prof. N. Grigoraș, *Mihai Viteazul. 375 de ani de la prima unire politică a țărilor române*, în "Mitropolia Moldovei și Sucevei", LI (1975), nr. 5-6, p. 383.

12. Ion C. Petrescu, *Mihai Viteazul și arta diplomației*, Ploiești, 1997, p. 310.

13. Mihai Berza, *Mihai Viteazul și unirea țărilor române*, în vol. *Pentru o istorie a vechii culturi românești*, București, 1985, p. 46.

14. Manole Neagoe, *ibid.*, p. 25; Dr. Anton B.I. Balotă, *ibid.*, p. 8.

de sânge cu el, iar cancelarul Ștefan Josika, român de origine, susținea același lucru. Când însă Mihai Viteazul refuza să facă jocul meschin al celui despre care se spunea că nu știe nici ce vrea și nici ce face, Sigismund Bathory încerca să-i denigreze părinții și anume că ar avea o origine confuză, compromisă în fața legilor omenești și ale lui Dumnezeu și că în tinerețe ar fi practicat multe meserii, care nu ar concorda cu modul de viață al celor care sunt de neam nobil. Documentele țării însă precizează că Mihai Viteazul a fost fiul lui Pătrașcu cel Bun, din neamul Basarabilor, și al Tudorei...¹⁵.

În ce ne privește, credem că în problema nașterii și a copilăriei viteazului voievod cercetările trebuie să distingă mai ferm între Cetatea de Floci și localitatea de reședință a familiei. Pentru niște pripășiți pe malurile Dunării, cum a fost la început Iane Banul și frumoasa lui soră, posturile de vistiernic în ambele țări românești se dovedeau adevărată mană economică. Poate că ar fi trebuit să evidențiem încă de mai înainte comerțul cu lâna Bărăganului și exportul oilor din Țara Bârsei cu care el s-a ocupat în anii tinereții. "Sora lui putea îngriji de aceste afaceri"¹⁶. Mai mult decât unchiul Iane, specializat în gelepie, nepotul deprinse negoțul în țară și în Moldova, ba chiar peste Dunăre și mai departe, până la Stambul, cu prezentarea giuvaerelor. Piua Pietrii, unde se lucrau și sumane, era un centru așezat la gura Ialomiței¹⁷. Comerțul i-a deschis astfel calea slujbelor boierești. Mihai va fi stat în Cetatea de Floci până la 1580-1581, când a plecat în Oltenia¹⁸. Dintre aceste demnități dobândite, amintim doar funcția de ban de Mehedinți, în 1588, și de mare ban al Craiovei¹⁹, în 1592.

Din datele acestea ale lui Mihai Viteazul și ale familiei sale putem intui cât de mult este legat de ea destinul lui Popa Neagoslav. Până acum majoritatea istoricilor l-au considerat printre "iscoadele din tabăra lui Andrei Bathory"²⁰. Alții l-au numit de-a dreptul "spion al lui Mihai Viteazul"²¹. Preoți și călugări din cele două țări românești au circulat în Transilvania în toate veacurile. Marele voievod a elaborat însă o întregă politică de stat, cu finalitate în viitor, de trimitere a unor clerici care să trăiască acolo. Se stabilesc astfel călugări munteni la mitropolia din Alba Iulia, la Biserica din Scheii Brașovului, în satele din marginime. Desigur că aceștia culegeau impresii din mediul sătesc și îndemnau poporul în favoarea domnitorului unirii tuturor românilor²².

În lumina acestor realități, personalitatea Preotului Neagoslav nu trebuie redusă numai la aspectul amintit. Ea se dovedește mai complexă. Ne gândim în primul rând la faptul că acest cleric știa carte și funcționa în învățământ. Nu cunoaștem prea multe date despre formația și despre activitatea lui. Se știe însă că, înaintea altor localități unde s-au semnalat de timpuriu școli²³, una a existat sigur în Cetatea de Floci. Negoțul vânzării oilor

15. Dr. Ion N. Mailat, Florea M. Costache și Petre Voivozeanu, *Cine a fost Tudora, devenită Maica Teofana, mama lui M. Viteazul*, în "Glasul Bisericii", XXXIII (1974), nr. 11-12, p. 1095.

16. P.P. Panaitescu, *op. cit.*, p. 270.

17. N. Iorga, *Ruinele Piua-Pietrei*, în "Revista istorică", XVII (1931), nr. 1-3, p. 5.

18. C-tin Rezachevici, *Originea lui M. Viteazul*, în "Revista de istorie", 29 (1976), nr. 12, p. 2000.

19. N. Stoicescu, *Dicționar al marilor dregători din Țara Românească și din Moldova*, sec. XVI-XVII, București, 1971, p. 70.

20. Pr. prof. Gh. I. Moisescu, Pr. prof. Șt. Lupșa și Pr. prof. Alex. Filipașcu, *Istoria Bisericii Române*, vol. I, București, 1957, p. 403.

21. Vasile Oltean, *Întâia școală românească din Scheii Brașovului*, Brașov, 1981, p. 45.

22. Pr. lector Dumitru Gh. Radu, *Biserica Ortodoxă Română în istoria poporului român*, în "Biserica Ortodoxă Română", XCV (1977), nr. 1-3, p. 172.

23. Le enumeră Prof. dr. Gheorghe Părnuță, *Istoria învățământului din județul Ialomița*, vol. I (1300-1918), Slobozia, 1977, p. 23.

Bărăganului în acest port al Dunării o impunea cu necesitate. De aceea județul Ialomița se mândrește cu apartenența și activitatea școlară a acestui înaintaș.

Pe de altă parte, trimiterea lui la Brașov, pe lângă cunoscutul Protopop Mihai, mai are o semnificație. Mentea voievodului unirii politice a tuturor românilor se va fi gândit și la alt gen de unitate a fiilor aceluiași neam, cea prin intermediul cărții bisericești ortodoxe. Din această perspectivă este permis să conchidem că unele scrieri pregătite pentru tiparul lui Coresi vor fi beneficiat și de colaborarea preotului venit de la gura Ialomiței. Să se observe că Doamna Tudora s-a aflat de mai multe ori în Transilvania. La Brașov, unde se lucra la zidirea bisericii Sfântul Nicolae, ea a întâlnit pe Oprea și pe Coresi, vechi prieteni ai familiei²⁴.

Ca apropiat al familiei lui Mihai Viteazul, în orașul de la Dunăre și la Brașov, el participa la evenimentele prin care a trecut aceasta. Așa cum altădată, în epoca negoțului din preajma Bărăganului, va fi contribuit la chivernisirea viitorului demnitar, tot așa în vreme de restriște și de moarte va fi fost prezent cu sfatul cuminte și prevenitor de alte primejdii. Actul de donație al moșiei Micșunești, din Ilfov, pentru Biserica din Șchei, la 28 septembrie 1602, este scris de Popa Neagoslav. El a fost dictat de Doamna Stanca, în prezența Domniței Florica și a lui Nicola Pătrașcu. Documentul este iscălit și de Protopopul Mihai din Șchei, dar și de Popa Ilie Iconomul din Cernavodă²⁵.

Se mai remarcă la Popa Neagoslav cunoașterea și respectarea Pravilei bisericești. Aceasta se vedește cu prilejul numirii Preotului Constantin, problemă asupra căreia vom reveni.

Neagoslav ajunge slujitor la Brașov în anul 1592, în urma morții Preotului Iane. Ca "popă mic" la biserica din Șchei, el a slujit împreună cu renumitul Protopop Mihai. Pentru a aprecia la justa ei valoare această colaborare a celor doi preoți trebuie să amintim pe scurt contribuția religioasă, culturală și politică a protoiereului amintit.

"Cel mai serios sprijin l-a primit Coresi în activitatea sa, în slujba cărții românești, de la comunitatea românească ortodoxă din Șcheii Brașovului, grupată în jurul Bisericii «Sfântul Nicolae», ctitoria lui Neagoe Basarab, și înzestrată cu școală românească, cu bibliotecă bogată în manuscrise slavone și românești pentru slujbă, pentru învățatură și lectura cărțurilor. Numele unor preoți de la Biserica Șcheilor figurează în prefețele și epilogurile cărților românești tipărite de Coresi. Ca orășeni, având nevoie de limba poporului în socotelile și relațiile lor comerciale, românii din Șchei au fost siliți să renunțe la scrisul slavon, pe care nu-l mai înțelegeau decât puțini"²⁶. Clericii șcheieni sunt în realitate premergători ai tipăriturilor lui Coresi, prin traduceri românești pe care le-au inițiat, revăzut sau completat²⁷. Între ei se remarcă Protopopul Mihai. Cu bună slavonie și teologie sârbească, el – ca și confrații de pastorație – s-a nevoit la tipărirea cărților de slujbă bisericească, atât slavone cât și românești. În acest sens se citează *Cazania a II-a*, tipărită în 1581, operă de colaborare dintre românii din ambele părți ale Carpaților, dintre

24. Dr. Ion N. Mailat, Florea M. Costache, Petre Voivozeanu, *ibid.*, p. 1097.

25. Dr. Ștefan Mețeș, *Istoria Bisericii și a vieții religioase a românilor din Ardeal și Ungaria*, vol. I, Arad, 1918, p. 289.

26. Pr. prof. dr. Dumitru Radu, *Cartea bisericească – factor de promovare a unității spirituale, lingvistice și cultural-naționale a poporului român*, în "Biserica Ortodoxă Română", XCVII (1979), nr. 1-2, p. 113.

27. Prof. Vasile Oltean, *Diaconul Coresi*, în "Mitropolia Ardealului", XXVI (1981), nr. 4-6, p. 312; Nicolae Sulică, "Minunata cetate a Brașovului". Cărțurari brașoveni ai sec. al XVI-lea ca ctitori ai limbii noastre literare, Brașov, 1943, p. 9; P.P. Panaitescu, *Începuturile și biruința scrisului în limba română*, București, 1965, p. 145.

munteanul Coresi și cei doi clerici șcheieni. Ba unii cercetători îl consideră exclusiv pe Mihai, drept autor al versiunii românești. Unde nu dispuneau de omilii în limba noastră, ei le traduceau, în restul executându-se o revizuire a materialelor existente²⁸.

La alte lucrări, ca *Liturghierul slavonesc* din 1588, același cleric este arătat ca "isprăvitor" tehnic al cărții²⁹.

Protopopul Mihai și-a mai legat numele de cartierul pe care îl păstorea și prin zidirea unei școli noi de piatră³⁰.

Pe lângă calitatea de păstor sufletesc al românilor din Țara Bârsei, pe lângă realizările culturale amintite, el a avut și un prețuit rol diplomatic. În 1599, armata lui Mihai Viteazul a trecut în Ardeal împotriva lui Andrei Bathory. Pentru a înlătura grijile de ocrotire în fața primejdiei apărute, conducerea sașilor a luat inițiativa unei întâmpinări a voievodului muntean, care se pare că a avut loc la Codlea. În această delegație, alături de judele Brașovului Țerviș (Cyrillus Greissing), a stat Protopopul Mihai. S-a ajuns la o pace prin care românii brașoveni erau apărați în ceea ce privește prădăciunile de război.

Altă misiune care i-a fost încredințată a constat din solia la Târgoviște, în 1604, la Radu Șerban: "...Și l-au adus pre măria-sa pre credință aici la cetatea Brașovului; și l-au primit cu mare cinste și au făcut măria-sa bună legătură și pace aici în Brașov cu domnia cetății"³¹.

În dimineața zilei de 25 iulie 1605, Popa Mihai s-a mutat la liniștea cea adevărată. În postul vacant, urmașul trebuia să fie Preotul Constantin. A fost contestat însă, pentru motivul că a primit hirotonia la vârsta de 18 ani. Dată fiind considerația tatălui noului cleric, poate că la mijloc era și teama că acesta ar putea deveni protopop cu asentimentul sașilor.

Din punct de vedere al canoanelor bisericești, justificarea Popei Neagoslav era întemeiată. Reglementările apostolice prevedeau vârsta de 25 de ani pentru hirotonirea în diacon și de 30 de ani pentru preot³². Cifra aceasta se păstrează și în epoca Sinodului de la Neocezarea (315) și mai târziu. În veacurile moderne s-au luat în considerare condițiile pentru ocuparea funcțiilor publice. De aceea se acceptă intervalul de 21-23 de ani ca dată la care un candidat poate să primească Sfânta Hirotonie³³.

Rezolvarea acestei dispute șcheiene se va realiza cu mijloace politice, cum vom vedea mai jos.

Pentru a înțelege schimbarea politică brașoveană de după asasinarea lui Mihai Viteazul este necesar să amintim desfășurarea evenimentelor. În expediția sa în Ardeal, el a împărțit armata în mai multe corpuri. Cea de sub comanda lui Nicolae Pătrașcu s-a luptat cu brașovenii în localitatea Teliu³⁴. În octombrie 1599, voievodul Unirii a descălecat în Țara Bârsei, trecând prin pasul Buzăului. A fost întâmpinat de o solie a brașovenilor din

28. Ion Ghețic și Alex. Mareș, *Originile scrisului în limba română*, București, 1985, p. 242.

29. Dr. Octavian Nițu, *Relația dintre tipografia Diaconului Coresi din Scheii Brașovului și tip. honteriană din cetate*, în "Biserica Ortodoxă Română", XCIII (1975), nr. 3-4, p. 431.

30. Pr. dr. Iuliu Ișa, *Biserica Sfântul Nicolae și muzeul din Scheii Brașovului*, Sibiu, 1977, p. 13.

31. Radu Tempea, *Istoria sfintei besereci a Șcheilor Brașovului*. Ed. de Octavian Șchiau și Livia Bot, București, 1969, p. 60. Comp. și Prof. Remus Ilie, *Un preot cărturar și diplomat*, în "Glasul Bisericii", XXVIII (1969), nr. 11-12, p. 1221.

32. Pr. drd. Vasile Dolofan, *Probleme canonice în corespondența Patr. Eftimie al Târnovei cu Mitr. Antim al Ungrovlahiei*, în "Mitropolia Olteniei", XXXIII (1981), nr. 7-9, p. 453.

33. Arhid. prof. dr. Ioan N. Floca, *Drept canonic ortodox*, vol. II, București, 1996, p. 53.

34. Pavel Binder, *Contribuții privind domnia lui Mihai Viteazul în Transilvania*, în "Revista de istorie", 28 (1975), nr. 4, p. 588.

care făceau parte Protopopul Mihai și Popa Neagoslav³⁵. Acești locuitori vor fi trăit în modul cel mai viu emoțiile primei noastre mari uniri politice. Cronicarii sași chiar spun că românii din Șchei, îndeosebi după lupta de la Mirăslău (18 septembrie 1600), au trecut pe față de partea lui Mihai. La 1 octombrie, ei au încercat să escaladeze zidurile cetății, dar nu au avut reușită³⁶.

Aceste acțiuni de solidaritate cu marele voievod au dat naștere la represalii împotriva românilor. "Unul din principalii adepți ai alăturării șcheienilor în tabăra lui Mihai Viteazul a trebuit să fie compatriotul lui, Popa Neagoslav din Orașul de Floci. În preajma zilei de 1 octombrie, Mihai Viteazul putea să ajungă chiar și personal în Șchei. Fără să avem date documentare certe, putem presupune că sâmbătă, 30 septembrie 1600, domnul român a luat loc în strana bisericii Sfântul Nicolae și că în aceea zi șcheienii au fost mobilizați să participe la asediul cetății Brașov. Se știe că românii folosiți până atunci în misiuni diplomatice și ca traducători au început să fie persecutați, iar libertățile lor restrânse, ca și intrarea în cetate. Din rândurile junilor șcheieni, un număr de șapte tineri au fost îngropați de vii sub zidurile cetății din pricină că l-au sprijinit pe Mihai Viteazul³⁸.

Și Doamna Tudora, devenită Maica Teofana, a avut de suferit în acele împrejurări nefericite. Din ordinul lui Gașpar Cornis, ea a fost transportată la Sibiu și apoi, prin Făgăraș, la Brașov. Amintitul demnitar a mințit-o că fiul ei a fost prins și omorât, cu scopul măririi suferințelor materne³⁹. Încă de la începutul anului 1600, generalul Basta cade la bănuiceli, văzând atâția preoți munteni prin satele ardeleni de la marginile țării. Acești călugări și preoți au continuat să circule în Transilvania. Așa se explică și interdicția din 1660 care viza pe mitropolitul din Alba Iulia. Fără consimțământul autorităților de stat și bisericești, acesta "nu poate aduce lângă sine, nici a-i avea în apropierea sa" pe călugării străini⁴⁰.

Dar răzbunarea cea mai cruntă a adversarilor voievodului Unirii se pare că l-a urmărit pe Popa Neagoslav "care au fost din Țara Muntenească, din oraș din Floci"⁴¹.

Amintitul refuz al primirii la parohia Sfântul Nicolae din Șchei a Preotului Constantin, hirotonit la vârsta necanonică de 18 ani, a îmbrăcat acum un caracter pur politic. Altfel ar fi fost de neconceput ca cel adus de Protopopul Mihai în Brașov să nu-și arate recunoștința față de el prin primirea la parohie a fiului. Să precizăm că aceste fapte se săvârșeau în anul 1605. Acum se formaseră două tabere: cu sașii sau cu amintirea glorioasă a lui Mihai Viteazul. Prin toată personalitatea sa de păstor conștient și învățat, prin activitatea de logofăt la sfatul cetății, prin serviciile aduse conunității ca membru de seamă în mai multe solii, răposatul protoiereu rămânea legat de noua conducere. Bineînțeles că familia sa înțelegea să continue și să profite de această situație pașnică, mai degrabă compromis, dobândită.

35. Pr. prof. I. Ionescu, *Cinstirea jertfei lui Mihai Viteazul*, în "Glasul Bisericii", XL (1981), nr. 9-10, p. 807.

36. Pavel Binder, *ibid.*, p. 590; Nicolae Sulică, *ibid.*, p. 59.

37. Pavel Binder, *ibid.*, p. 596;

38. Vasile Oltean, *Întâia școală românească*, p. 45. Comp. I. Lupaș, *op. cit.*, p. 125: "Sașii din Sibiu ca și cei din Brașov au sprijinit nobilimea răzvrătită. Au îndemnat chiar și pe secii să se răscoale împotriva lui Mihai".

39. Dr. Ion N. Mailaș, Floarea M. Costache și Petre Voivozeanu, *op. cit.*, p. 1099.

40. Cf. E. Hurmuzaki, *Documente privitoare la istoria românilor*, vol. XV, București, 1913, p. 1293; cit. după Octavian Șcheiau, *Cărturari și cărți în spațiul românesc medieval*, Cluj-Napoca, 1978, p. 39.

41. Radu Tempea, *ibid.*, p. 59.

Celălalt preot, Neagoslav, fusese adus în țara de adopție de "valah" și era privit în continuare ca omul lui în comunitatea șcheiană.

Realitatea politică se precizează curând destul de clar: "Iară când au fost 1606 (7114), iară din venirea bolgarilor 214, într-această vreme văzând cinstitul sfat al cetății Brașovului și părintele Teoctist, vlădica de la Belgrad și părintele Luca, mitropolitul de Târgoviște, sumeția popei lui Neagoslav, care era de țară din oraș de la Floci, socotiră cu un cuget și cu lege și l-au scos de aici de la beserecă și i-au zis de s-au dus la locul său. După aceea au rămas în locul părintelui Mihai fiu-său, Popa Constantin; iară măcară că era și tânăr, tot îi fu a purta grija beserecei"⁴².

Acest prilej de succesiune la parohie și rezolvarea lui de mai sus reflectă mai multe elemente politice, drapate în noțiuni canonice bisericești:

- cel care ia inițiativa izgonirii deschise este "cinstitul sfat al cetății Brașovului";
- ierarhii amintiți sunt prezenți doar pentru acoperirea realității, căci la o judecată bisericească este suficientă numai prezența episcopului locului, nu "și părintele Luca, mitropolitul de Târgoviște";

Mitropolitul Teoctist al Bălgradului a fost sigur de partea imperialilor și a luptat cândva ca ostaș în rândurile lor⁴³;

- Protoiereul Mihai "a fost un bărbat de mare vază în oraș în fața domnitorilor din sfat" și după caracterizarea surselor săsești contemporane⁴⁴;

- documentul precizează starea de străin a "acestui popă din Muntenia de naștere"⁴⁵;

- el nu a primit o pedeapsă exemplară și curat canonică, ci numai "l-au scos de aici de la beserecă și i-au zis de s-au dus la locul său"⁴⁶;

- "necuviința și mândria acestui popă din Muntenia"⁴⁷, care justifică în ochii adversarilor condamnarea pronunțată, nu sunt abateri și nici delictе disciplinare⁴⁸.

Ele constituie o stare de spirit, precum melancolia, înzestrarea artistică și altele, pe care penitentul o poate mărturisi duhovnicului în ceas de spovedanie;

- autorul formulei pe care o comentăm nu a fost o față bisericească, ci una din sfera politică: ea nu a știut să încadreze juridic corect păcatul incriminat;

- naratorul întâmplărilor de la Biserica din Șchei a fost frate cu preotul nou, din 1605, și se dovedește preocupat doar de cronologia slujitorilor. Nu privește situația în feluritele ei aspecte și de aceea nu putem observa reacția tuturor românilor.

În concluzie, după căderea făuritorului primei uniri a celor trei state românești, în comunitatea românilor brașoveni s-au conturat două tabere: *pro* sau *contra* amintirii lui Mihai Viteazul. Popa Neagoslav a rămas credincios binefăcătorului său cu care a copilărit la Piua Pietrii. A acționat în această direcție, îndemnând și pe alții să o facă. De aceea

42. *Ibidem*, p. 60.

43. N. Iorga, *Istoria românilor*, vol. VI. Ed. de Șt. Andreescu, București, 2000, p. 81.

44. F.W. Seraphim, în *Quellen zur Geschichte der Kronstadt*, vol. V, p. 1.

45. Ștefan Meteș, *Cronica Popii Vasile din Șcheii Brașovului*, în "Drum drept", I (1913), nr. 3, p. 183.

46. Radu Tempea, *ibid.*, p. 60.

47. Ștefan Meteș, *Cronica Popii Vasile*, p. 183.

48. Vezi *Regulamentul de procedură al instanțelor disciplinare și de judecată al Bisericii Ortodoxe Române*, în vol. *Legiuirile Bisericii Ortodoxe Române 1948-1953*, București, p. 53 și urm.

Înștiințarea pe care sașii au adoptat-o curând cu referire la cei veniți de peste munți este elocventă: "...Ajung preoți ai lor oameni străini, cum au fost Neagoslav și Stan, care nu s-au dovedit slujitori așa cum voia poporul"⁴⁹.

În realitate, slujirea Popii Neagoslav la biserica din Șchei nu constituie unul din "cazurile de abateri disciplinare judecate de înșiși mitropoliții din Alba Iulia", cum apreciază un istoric⁵⁰. Dimpotrivă, el arată o personalitate mai complexă decât se cunoaște până astăzi. Cel silit să plece în Muntenia este un om hotărât, sensibil și consecvent față de cauza românească din Țara Bârsei, amenințată atunci sub veșmântul pseudobisericesc al cuvintelor.

Pr. prof. univ. dr. GHEORGHE I. DRĂGULIN

Mihail Diaconescu, *Antologie de literatură dacoromană*. Texte comentate, București, Editura Corifeu, 2003, 352 p.

Cunoscutul autor al acestei culegeri de scrieri religioase, filosofice și morale din primele șase veacuri ale spațiului danubiano-pontico-panonic este o personalitate recunoscută a culturii românești de astăzi. Cercetător de largă anvergură al literaturii, istoriei și gândirii românești de la începuturile ei îndepărtate în timp și în spațiu, el a trecut în mare parte rezultatele obținute prin sensibilitatea și pana scriitorului creștin de responsabilitate și probitate morală. Cunoașterea și contemplarea estetică și literară a personalităților, evenimentelor și stărilor întâlnite i-au dat o anumită inițiere și o configurație sufletească în studierea lor, calități rar întâlnite într-o atitudine de cercetare factologică.

Reamintim aceste înzestrări ale editorului, ca să evidențiem faptul că alături de istoric a stat, de această dată, literatul, teologul, criticul, dar și esteticianul. Dacă este așa, Mihail Diaconescu a fost predestinat să întocmească florilegiul dacoroman și străromân pe care îl avem sub priviri. Un imbold continuu pentru realizarea lui trebuie că l-a constituit *Istoria literaturii dacoromane* (București, 1999), apărută în premieră mondială. Cum se va vedea și din rândurile noastre, culegerea aceasta se adaugă cu vrednicie la valoroasele și numeroasele volume ale pasionatului și neobositului cercetător. Înaintea lui se deschide perspectiva cooptării printre nemuritorii Academiei.

În structura lucrării de față, autorul a inclus texte păgâne geto-dace, precum și texte creștine străromâne. La rândul ei, ultima parte cuprinde capitolul dedicat școlii literare de la Tomis și capitolul care se ocupă de autorii de la Dunărea de Jos. Ne întrebăm de la început de ce nu a preluat el în primele texte și pe Aethicus Histricus și pe Laurențiu de Novae, pentru cealaltă categorie. Îndeosebi acest călător erudit și memorialist geto-dac din veacul al IV-lea ar putea aduce mari servicii aspirațiilor noastre de astăzi spre Occident prin universalismul său european și extraeuropean.

Paginile închinat autorilor păgâni încep cu câteva poezii ale lui Ovidiu. De la Tomis, unde a fost exilat de către Octavian August în anul 9 după Hristos, poetul se străduiește să realizeze un mod de viață printre pletoșii săi concetățeni. Până ca aceștia să se declare înduioșați de soarta nemiloasă a celui exilat, Ovidiu află o oarecare mângâiere în regele

49. Cf. Candid C. Mușlea, *Biserica Sfântul Nicolae din Scheii Brașovului*, vol. I, Brașov, 1943, p. 108.

50. Pr. prof. dr. Mircea Păcurariu, *Istoria Bisericii Ortodoxe Române*, vol. 2, București, 1992, p. 249.

goșilor, Cotyso. În poezia pe care i-o dedică romanul îi laudă virtuțile de conducător. Evidențiază iubirea acestuia pentru artele frumoase și disponibilitatea sa de a ajuta pe supușii care i se adresează. Mărturisindu-și vina scrierii poemului *Arta iubirii*, care i-a adus groaznică pedeapsă a îndepărtării din Roma, el cere să fie ascultat de monahul get. Dacă Cezar i-a luat "al patriei pământ", regele poet poate să-i îndeplinească cererea de a nu mai sta "cu frică pe țărnuț urgisit". În alte poezii, Ovidiu caută să regăsească pe vechii săi prieteni din Roma în speranța obsesivă că ei îi vor vorbi noului împărat să-i ridice exilul. Către soție, pe care ar fi vrut-o lângă el pe țărmurile pontice, exilatul își exprimă dorința să fie înmormântat în pământul natal. Dacă aceasta nu va fi posibilă, măcar urna cu cenușă să fie returnată acasă.

Tristețea livrească a versurilor ovidiene se întâlnește în carte cu tragismul inscripțiilor funerare. Și pe unii și pe alții îi apasă credința lor în Destin. Și chiar dacă în fața morții păgânii pășeau fără nădejde, sensibilitatea lor atinge și azi sufletele cititorilor:

"Și iată că eu, Gemellina, de pietate pătrunsă
Soțului vrednic măhnită-i durai cu copiii locașul
Între tufișuri de viță și desfătătoare verdeață,
Unde stufoasele ramuri l-acopăr cu umbra lor deasă" (p. 62).

Să se remarce, în ultimele versuri, frumusețea imaginilor, foarte asemănătoare cu cele ale serviciului înmormântării creștine. Istoricii văd în acest fenomen coexistența unor manifestări păgâne greco-romane cu cele noi, creștine.

După reproducerea unor pagini din *Instituțiile* lui Gaius Noster, se trece la autorii creștini. Aici, primul loc este acordat martiriului Sfinților Epictet Preotul și Astion Monahul. Până la răbdarea chinurilor morții, inclusiv acelea ale părinților care-l doreau în viața păgână, cele mai frumoase virtuți împodobesc sufletul unui preot sfânt și jertfelnic în pastorație. Ucenicul Astion a urmat cu statornicie învățăturile primite. Curajul mărturisirii sale creștine a putut aduce la credința cea adevărată și pe părinții săi.

Aceleași pendulări între vechea și noua credință, cu sentimente ajunse la mare tensiune, cu satisfacțiile convertirii și ale statorniciei, le exprimă și celelalte cazuri de martirizare: Episcopul Irineu de Sirmium, Sfinții Dasius, Emilian de la Durostorum și Sava de la Buzău.

Din rândul reprezentanților școlii literare de la Tomis se reproduc mai întâi pagini ale Sfântului Ioan Casian. Opera acestuia are un caracter aplicativ în viață și este bazată pe cunoașterea duhovnicească a sufletului și pe analiza patimilor. Acestea pot fi identificate și prin convorbirea cu un părinte duhovnicesc, statornic în rugăciune și smerenie, încercat în ispitele diavolului cele de multe feluri. De aceea sunt reproduse în volumul de față texte privitoare la duhul tristeții, al neliniștii, al prieteniei, al învingerii viciilor.

O prezență oarecare speculativă o constituie aici capitolul închinat Sfântului Dionisie Smeritul și Areopagitul. Titlul lui aghiografic este preluat oarecum prin contaminare, neexistând o canonizare oficială a lui. Chiar și numai din paginile reproduse se poate vedea că acest autor ne pune înaintea prin ele starea culturală și religioasă a veacului al VI-lea. Păgânismul muribund al neoplatonismului, teurgiei și superstițiilor de tot felul au incitat pe acest teolog să elaboreze universalismul și panbisericismul ceresc și pământesc creștin. Pe lângă noțiunea de Biserică în care ierarhia mijlocește inițierea cea adevărată prin cele șapte Sfinte Taine, ereziile silesc la fixarea ortodoxă a Hristologiei și a ajutorului haric în realizările de sine ale credinciosului.

Folosim prilejul să sugerăm îndreptarea unui text: "Unirea celor două naturi face posibilă atât comunicarea lor cât și trecerea uneia asupra celeilalte" (p. 276). În realitate aici nu este vorba de fire, ci de proprietăți, de însușiri care se comunică. Cât privește lucrările dionisiene de cronologie și de stabilitate pascală, ele nu au fost alcătuite în perioada activității la Vivarium, ci mai înainte. Se știe sigur că vizita Papei Ioan I la Constantinopol pentru discuții calendaristice, printre altele, s-a efectuat în anul 526.

Prin legăturile cu toate lucrările autorului tomitan pe care le face, ca și prin enumerarea învățaților tomitani și străini care s-au inspirat din operele dionisiene, editorul impresionează pe cititor prin înțelegerea textelor dogmatice și mistice reproduse. Se păstrează astfel toată importanța universului văzut prin ochii credinței, reînviind un geniu recunoscut universal.

Dar autorii sciți nu au fost numai oameni de evlavie, militanți ai ascezei sau propovăduitori ai dreptei viețuirii întru Hristos. Un Dionisie Smeritul și Arcopagiul și un Ioan Maxențiu s-au putut înălța pe culmile cugetării teologice, cunoscând rigoarea argumentului, măiestria textului critic, satisfacția și contemplarea apofatică a realităților divine. Cine dorește să vadă un astfel de logician, înaintea lui Leontin Bizantinul, cu strădaniile imbatabile pentru păstrarea tezaurului credinței în duhul Sfinților Părinți să cerceteze textele volumului de față pe care ni le-a lăsat temutul arhimandrit tomitan amintit mai sus. Respingerea rătăcirii nestoriene, ca și a monofizismului eutihian, cereau astfel de minți luminate și Bizanțul veacului lui Justinian le-a putut afla și în arhiepiscopia Tomisului.

Ultima parte a structurii antologiei privește pe reprezentanții literari ai Dunării de Jos. Este cercetat și reprodus aici Sfântul Niceta al Remesianei. Celebrul imn *Te Deum laudamus*, care se pare că îi aparține cu adevărat, este foarte cunoscut la noi, circulând de-a lungul vremii și în afara Bisericii Ortodoxe.

Răsfoind acest florilegiu patristic de documente doctrinare și literare străromâne, îți apar înaintea ochilor hotarele stăpânirii traco-geto-dace în Sciția, departe peste Dunăre și până în Panonia. Asupra sufletului acestor strămoși, operele literare produse în spațiul amintit au influențat profund pe oameni și au stabilit anumite permanențe. Tocmai datorită acestor constante ale identității etnospirituale românești, înțelegerea ei "nu este posibilă fără o raportare adecvată la valorile de două ori milenare ale Ortodoxiei noastre" (p. 12).

Consecvent metodei adoptate, editorul arată modul receptării la noi a scrierilor și circulația lor în cultura altor meridiane. Pe de altă parte, răsunetul acestor scrieri în cele două părți ale creștinătății arată continuitatea vieții creștine la strămoșii noștri și înaltul nivel al teologiei străromâne. Alte elemente pe care le comunică documentele noastre patristice sunt misiunea creștină în lume cu ajutor tomitan, calitatea învățământului, buna viețuire monahală, rețete pentru salvarea sufletului de ignoranță și de tirania patimilor.

Sub raportul actualității moral-spirituale a dascălilor antologați, însuși autorul ediției precizează: "Scrierile teologice ale Sfântului Dionisie Smeritul și Arcopagitul sunt o sinteză a viziunii creștine asupra lumii și, totodată, un amplu răspuns dat conglomeratului inform de filosofii, erezii, credințe religioase și practici păgâne care caracterizau timpul său, în mod deosebit doctrinelor platonice, aristotelice și stoică, hermetismului egiptean, superstițiilor venite din lumea mediteraneeană sau din cea a barbarilor migratori, din culturile și civilizațiile extreme orientale, magiei caldeene, maniheismului de sursă persană, gnozei, scrierilor agnostice ale lui Filon Evreul (Filon din Alexandria; 13/20 î. Hr. -50 d. Hr.),

antropologiei și gnoseologiei lui Plotin (c. 205-270), așa cum a fost ea sintetizată în *Ennaeade*, metafizicii lui Proclus (412-485), autorul unei *Teologii platonice* etc." (p. 212).

Aceeași stringentă actualitate o au pentru societatea contemporană scrierile Sfântului Martin de Bracara. *Micul tratat despre moravuri*, care a ajuns până la noi; cenzurează trufia, mânia, răzbunarea, recomandând blândețea, buna gândire despre tine în raport cu ceilalți. "Patimile noastre nu sunt întotdeauna stârnite din vina altora, ci mai degrabă din a noastră; noi avem ascunse în noi și cauzele greșelilor, și semințele patimilor, care, odată ce ploaia ispitelor le-a udat în mintea noastră, îndată încolțesc și dau roade". Este o aprofundare a Sfântului Ioan Casian. Astfel de cugetări pot aduce în fața conștiinței tinerilor de astăzi vechi și permanente constatări și precizări. O dată cu atenționarea față de rătăcirii și erezii, ei pot întâlni noțiuni de asceză și înfrânare. Și în generația lor pot exista felurite păcate împotriva cărora stă posibilitatea desăvârșirii morale. Un ideal regăsit trebuie să ofere înțelegerea castității, a prieteniei, a speranței.

În primele decenii care ne preced au apărut crestomații ale textelor de bază în mai multe discipline. Ultima dintre acestea este volumul coordonat de Bogdan Murgescu, *Istoria României în texte* (București, 2001). În altă specialitate s-a impus *Crestomația de literatură română veche* sub redacția lui I.C. Chițimia și colaboratorii, 2 volume (Cluj-Napoca, 1984). Ulterior a apărut lucrarea lui Silvestru Boatcă și George Șovu, *De românească învățătură*. Antologie de literatură populară și cultă cu conținut religios (București, 1992).

Cu situarea autorilor în evoluția identității etno-spirituale românești, evidențiindu-se valoarea universală a creațiilor veacurilor începuturilor strămoșilor noștri, prin valoarea studiilor introductive, a analizelor literare, a notelor sublimare și a aprofundărilor teologice ortodoxe, opera de față se situează în fruntea seriei volumelor enumerate.

Amintitele calități istorice, științifice, literare, religioase ne îndreptătesc să o recomandăm fără nici o rezervă și elevilor, părinților, studenților și tuturor celor interesați de un învățământ de calitate, echilibrat și educativ.

Pr. prof. dr. GHEORGHE I. DRĂGULIN

Pr. Ion VICOVAN, *"Dați-le voi să mănânce !"*. Filantropia creștină: Istoric și spiritualitate, Iași, 2001, 302 p.

Autorul are grijă de la început să deblocheze căile prin care va străbate cercetarea sa. Este vorba de învinuirea pe care unele voci o aduc Bisericii Ortodoxe că ar neglija aspectul social al mesajului ei. Acuzația nu-și are acoperire reală. Chiar în cazul vitregiei vremurilor și în deceniile prigonirii trecute, pastorația noastră a practicat filantropia în forme neoficiale și discrete. Să amintim numai de sutele de preoți care au suferit ani grei de închisoare, pentru că au dat de mâncare celor urmăriți de stăpânirea din trecut sau au ajutat pe luptătorii din munți.

Atât prin structura teandrică originală, cât și prin mesajul lui soteriologic și eshatologic, așezământul mântuirii are o finalitate slujitoare. Între credința teoretică și lucrarea practică are o legătură indisolubilă. Cu cât activitatea caritabilă se manifestă în câmpuri largi de solidaritate cu semenii cu atât se observă o întărire a credinței. Aceeași energie le întreține pe amândouă.

Preocupat să arate stadiul actual al cercetărilor în tema aleasă, P.C. Pr. Ion Vicovan indică mai întâi teza de doctorat a Î.P.S. Mitropolit Antonie Plămădeală, *Biserica slujitoare în Sfânta Scriptură, în Sfânta Tradiție și în teologia contemporană* (București, 1972). Aceasta studiază însă slujirea în sine, ca problemă moral-socială. Partea practică a slujirii a preocupat în schimb pe alți cercetători: Pr. prof. Liviu Stan, Prof. dr. Teodor M. Popescu, Pr. dr. Gheorghe I. Soare, Dr. Pompei Samarin. Dar toate studiile acestea au un caracter parțial și uneori numai teoretic. De aici necesitatea unei lucrări de ansamblu. Aceasta va privi problema filantropiei creștine în mod cuprinzător, atât în ceea ce privește fundamentarea ei teologică cât și ca instituții de lucrare în viața comunității contemporane.

Lipsurile semnalate mai sus urmează să le completeze lucrarea pe care o recenzăm. Ea prezintă un plan foarte extins, de zece capitole, logic și evident scrupulos întocmit. Se începe cu întrajutorarea practică în Antichitate, se trece la prezentarea filantropiei în *Sfânta Scriptură*, apoi la epoca Sfinților Părinți mai importanți, din veacurile al IV-lea – al V-lea. Alături de teologia filantropică patristică ce studiază în lucrare instituțiile corespunzătoare unor acțiuni de realizare a ei în societate.

Partea a III-a a tezei expune filantropia în Țările Române. Repererele istorice privesc instituțiile ei din trecut și apoi de după anul 1989. În ciuda bogăției relor sociale alinate de conștiința creștină de-a lungul veacurilor și în ciuda descrierii amănunțite a diferitelor ei instituții pe care o realizează autorul, parcă ar mai trebui ceva. Această „orientalizare” la care ne gândim ar aminti de fețele bisericesti din trecut, care au fost sfătuitoari ai unor domnitori sau împărțitori ai dreptății. Această tradiție continuată în vremurile mai noi cu alegerea ierarhilor ca senatori, cu sfatul comunal de împăcaciune creștină. Ideea cooperării este de asemenea evanghelică. În timpul calamităților, precum seceta sau ciuma, se oficia Sfeștanie la holdele câmpului cu întreg satul. Alteori se aduceau în procesiune moaștele Sfântului Visarion sau ale Cuvioasei Parascheva. Am putea adăuga că a existat în istoria noastră și în staful isihaiștilor îmbunătățiți și stărețismul. Gândurile de mai sus sunt prezentate într-un fel și în convingerile autorului, care conchide: "În Ortodoxie, cultul însuși este expresia filantropiei, a iubirii lui Dumnezeu față de noi, oamenii, și a iubirii oamenilor între ei" (p. 8).

În linii mari, cercetarea poate fi împărțită în două secțiuni: Filantropia, cu motivările și instituțiile ei, în Imperiul de Răsărit și cealaltă secțiune privind tradițiile milosteniei și realizările ei practice în cele trei Țări Românești. Se începe cu veacul al VI-lea și se urmărește tema până în zilele noastre.

Primele capitole ale studiului privesc Antichitatea. Preocupări și forme cotidiene de întrajutorare au existat în lumea păgână: Egipt, Grecia și Roma. Nu numai statul, ci și înalții funcționari o recomandau și o practicau. Lipsa însă motivarea religioasă a milosteniei în Grecia antică: „Există generozitate, însă nu milostenie, facere de bine, însă nu fapte ale dragostei” (p. 17). Nici la Roma veche nu se desfășura o operă samaritană organizată, de unde aspectul ei de activitate sporadică. Și aici astfel de preocupări apăreau îndeosebi cu prilejul catastrofelor naturale, al urcării pe tron a împăraților sau la anumite aniversări. Nici filosofii nu o teoretizau. Seneca, de pildă, recomanda împlinirea faptelor bune, dar sfătuia pe înțelepți să nu se înduioșeze în fața sărăciei sau a nenorocirilor sociale. Ca și donațiile, colegiile funcționau în primul rând ca amintire a celor răposați și nu priveau direct pe cel în durere și în suferință.

Trecându-se la studierea temei de față în *Noul Testament*, se evidențiază bogăția temeiurilor ei doctrinare. Evanghelia Domnului poruncește iubirea aproapelui, pentru că mai întâi există pilda iubirii omului de către Dumnezeu. În acest caz, noțiunea începe să devină insuficientă, dacă nu este unită cu slujirea. Formele îmbogățite ale filantropiei evanghelice se recunosc la baza vieții primare de obște, a colectelor, a agapelor. Și relele societății antice, precum sclavia, deținuții închisorilor și cei condamnați la muncă silnică în mine, au cunoscut din plin binefacerile organizate și practice ale sentimentului de milă și într-ajutorare creștină.

Pentru economia cercetării, de mare utilitate se dovedește abordarea și fundamentarea ei teologică. Operele Sfinților Părinți sunt deosebit de folositoare aici. Autorul le sintetizează cu minuțiozitate și cu pătrundere intelectuală, folosindu-se uneori de cei mai autorizați istorici contemporani.

Sfântul Vasile cel Mare, cunoscut pentru înfruntarea tiraniei bogaților epocii, este pilduitor pentru credința creștină de atunci și de acum. El compară milostenia cu virtutea postului și rugăciunii cu lacrimi, a fecioriei, a prezentării darurilor în Biserică. El o găsește superioară oricărei virtuți. Deși în dispute și în polemici cu tot felul de eretici și de abateri de la calea drepte-credințe, Biserica veacurilor al IV-lea – al V-lea a desfășurat cea mai reală și mai bogată activitate pe plan obștesc. Dintre temeiurile atitudinii samaritene, amintim doar originea comună a oamenilor, adevăratului proprietar al bunurilor materiale este Dumnezeu, iubirea aproapelui constituie criteriul suprem al Judecării din urmă. Și după părerea Fericitului Augustin, Dreptul Judecător va face parte de împărăția Sa oamenilor nu pentru o viață curată sau pentru sinceritate față de semeni, ci pentru că au ajutat pe cei lipsiți și în suferință. De aceea viața în comun apără de primejdii și ea este mai folositoare decât cea trăită în singurătate.

Milostenia va fi nu numai criteriu de judecată, ci și condiție a desăvârșirii creștine. În prezentarea fundamentării doctrinare a virtuții pe care o urmărim, autorul are grijă să redea și părerile autorilor apuseni alături de cei răsăriteni. Este vorba de Fericirii Augustin și Ieronim, cel din urmă deosebindu-se cu opinia sa că milostenia nu este o poruncă evanghelică.

La capitolul filantropiei practice sunt tratate mai pe larg realizările Sfinților Vasile și Ioan Gură de Aur. Fapte asemănătoare pot fi citite la Cuviosul Antonie cel Mare, la Sfântul Efrem Sirul, la Ava Șenute. Dintre apuseni sunt amintite nume de prestigiu ale aghiografiei primelor veacuri, Paulin de Nola, Martin de Tours, Fabiola († 400) și Sfânta Melania.

Din șirul instituțiilor destinate acțiunilor filantropice, amintim un fapt mai rar întâlnit. Eudoxia, soția împăratului Teodosie al II-lea, a ctitorit o casă de sănătate destinată epilepticilor.

Tot atât de sistematică și de importanță este și partea închinată situației din Biserica Ortodoxă Română, în trecut și în prezent. Aici pravila de tradiție bizantină și instituțiile marilor ierarhi răsăriteni, în special ale Capadocienilor, își află o continuitate evidentă.

Sub raportul diaconiei cuvântului, contribuțiile marilor mitropoliți Varlaam, Antim Ivireanul, Andrei Șaguna se dovedesc de o însemnătate deosebită.

Dintre cele trei provincii, Țara Românească are un trecut filantropic recunoscut. Neagoe Basarab, de pildă, recomandă fiului său să miluiască pe săraci. Constantin Brâncoveanu le împărțea daruri de haine și de alimente cu prilejul marilor sărbători creștine. Tot el rânduia să se înființeze școli, iar pe elevii meritoși dintre săraci să-i ajute material. Aceleași creștinești fapte existau și în privința îngropării oamenilor lipsiți și a înzestrării fetelor de măritat.

Autorul are grijă să precizeze în studiul său că la anul 1775 survine o cotitură în grijile filantropice. Statul ia pe seama sa organizarea asistenței publice, la care va contribui și Biserica. În aceste preocupări se distinge, între alți domnitori, Alexandru Moruzzi (1793-1796).

Pe timpul Regulamentului organic s-a înființat chiar și un Institut pentru cerșetori, păstorit de un preot cu contribuții de la mănăstiri.

O amplă acțiune de ajutorare a celor lipsiți a întreprins Sfântul Ierarh Calinic de la Cernica. Totuși secularizarea averilor mănăstirești a domnitorului Alexandru Ioan Cuza a dăunat acțiunii generale, privând-o de una din sursele ei materiale.

Din paginile închinată instituțiilor aferente: ospicii, bolnițe, spitale, farmacii reținem și o realitate spirituală. La bisericile sau la mănăstirile cu icoane făcătoare de minuni sau cu moaște, strădaniile de ajutorare întreprinse de preoți erau de mare eficacitate. La rândul lor, călugării au sprijinit acțiunea cu Spovedania, cu oferirea în dar a buruienilor de leac sau cu rețete medicale sau culinare numai de ei știute.

În Moldova au rămas cunoscute peste veacuri bolnița și ospiciul de la Mănăstirea Neamț. De aceeași faimă se bucură până astăzi spitalul Sfântul Spiridon din Iași. În legătură cu tratamentul lui Mihai Eminescu la amintita mănăstire este bine să se menționeze însemnătatea descoperită în ultimele decenii. Din ea reiese că marele nostru poet dorea să fie înmormântat la o mănăstire. Acolo va fi pomenit de maici și va auzi pururea cântarea *Lumină lină*. Este și aceasta o mărturie a eficienței operei samaritene a Bisericii noastre.

Din realizarea filantropiei creștine din Ardeal, reține atenția mai ales grija pentru soldații răniți în lupte, inițiativă care s-a materializat chiar în crearea unui Institut al lor. În epoca de după primul război mondial, astfel de preocupări au avut mare răsunset în toată țara.

După cum se poate vedea, o temă cu aspect de teologie morală a fost urmărită de-a lungul istoriei în atâtea îndemnuri umanitare religioase pe care le-au întrupat numeroase instituții. Reproducem în continuare un sfat al lui Nicolae Iorga care poate da noi sugestii în cazul reluării cercetării: „Nu trebuie să uităm frăția creștină, care oricând și oriunde a contribuit la îmbunătățirea moravurilor între oameni deprinși prin descendența lor zoologică a se privi și a se trata ca niște câini” (*Prefața*, la volumul lui Octav Gorescu, *Văcăreștii-mănăstire, Văcăreștii-penitenciar*, București, 1930, p. 5).

În treacăt consemnăm că Sfântul Teodosie nu este „începătorul vieții de obște”, ci numai un întâistătător al călugărilor cu viață chinovială din Palestina veacului al VI-lea. De asemenea, Sfânta Mare Muceniță Ecaterina nu s-a înălțat la culmile sfințeniei dintre femeile căzute, ci de la curtea împărătească păgână.

Se observă că autorul a avut de studiat numeroase gânduri și acțiuni creștine, cu multe conotații sociale și conjuncturale. În ciuda atâtor veacuri de istorie bizantină și română, cu numeroase personalități care au gândit și de multe ori au înfăptuit inițiative de ajutorare umană, el a reușit pe deplin să le sintetizeze și să caracterizeze instituțiile respective. Dând dovadă de o bună cunoaștere a izvoarelor, cercetătorul a parcurs și o imensă literatură de specialitate. Cu metodele științifice de investigare la zi, P.C. Prof. univ. Dr. Ion Vicovan știe să le formuleze rezultatele fără complexe, cu modestie și într-un limbaj academic clar.

Prin această lucrare dezvoltată, analitică și coerentă, istoriografia bisericească română a dobândit una dintre monografiile sale de evidentă competență științifică și teologică.

Pr. prof. dr. GHEORGHE I. DRĂGULIN

CUPRINS

<i>Vizita pastoral-misionară și ecumenică în Germania a Prea Fericitului Părinte Patriarh Teoctist</i> (Pr. Daniel Benga, Pr. Constantin Stoica)	3
---	---

I – PASTORALE

<i>Pastorala Sfântului Sinod la Duminica Ortodoxiei</i> (16 martie 2003) ...	127
<i>Lumina vieții – Pastorală la Sărbătoarea Învierii Domnului, 2003</i> † Teoctist, Patriarhul Bisericii Ortodoxe Române	132

II – VIAȚA BISERICESCĂ

<i>Scrisorile irenice</i> (Crăciun 2002 și Anul Nou 2003)	137
<i>Schimbul de scrisori irenice</i> (Învierea Domnului 2003)	163
<i>Săptămâna de rugăciune pentru unitatea creștină</i> (18–25 ianuarie 2003)	181
<i>Bucuria unui popas duhovnicesc. Aniversarea zilei de naștere a Prea Fericitului Părinte Patriarh Teoctist</i> (Gh. Vasilescu)	191
<i>Vizita în România a P.F. Părinte Christodoulos, Arhiepiscopul Atenei și a toată Elada</i> (4–11 iunie, 2003); (P.S. Ciprian Câmpineanul, Pr. dr. Vasile Pop și Bogdan-Aurel Teleanu)	199
<i>Înalți oaspeți bulgari la Sfânta Liturghie de la Catedrala Patriarhiei din București</i> (Gheorghe Vasilescu)	380
<i>Universitatea Creștină “Dimitrie Cantemir” la festivitatea acordării titlului de Doctor Honoris Causa Prea Fericitului Părinte Patriarh Teoctist, București, 30 mai 2003</i> (Prof. diac. Nicu Octavian)	384
<i>C r o n i c ă</i> (Pr. Nicolae Vladu – Consilier Patriarhal)	402

III – ÎNDRUMĂRI PASTORALE

<i>Chemări minunate la slujirea în diferite trepte ale preoției creștine</i> (Pr. prof. dr. Gheorghe I. Drăgulin)	417
<i>Locul și rostul preotului în context contemporan</i> (Pr. drd. Cristian Muntean)	431
<i>Postul ca rugăciune a trupului și unealtă a virtuții</i> (Pr. prof. dr. Sorin Cosma)	439
<i>Indisolubilitatea căsătoriei și divorțul</i> (Pr. prof. dr. Sorin Cosma)	454
<i>Procrearea medical asistată</i> (Pr. prof. dr. Sorin Cosma)	465

IV – ANIVERSĂRI – COMEMORĂRI

<i>Pomenirea de 7 ani a Episcopului Valerian Zaharia la Biserica Podeanu din București</i> (Pr. Vasile Ailioaei)	473
<i>In memorian: P. Cuv. Vasile Vasilache</i> (Pr. prof. Gheorghe Dogaru) ...	480
<i>Părintele prof. dr. Petre I. David a plecat pe calea veșniciei</i> (Pr. prof. dr. Nicolae Necula)	484

P I - 4

PRIMET

Covent.

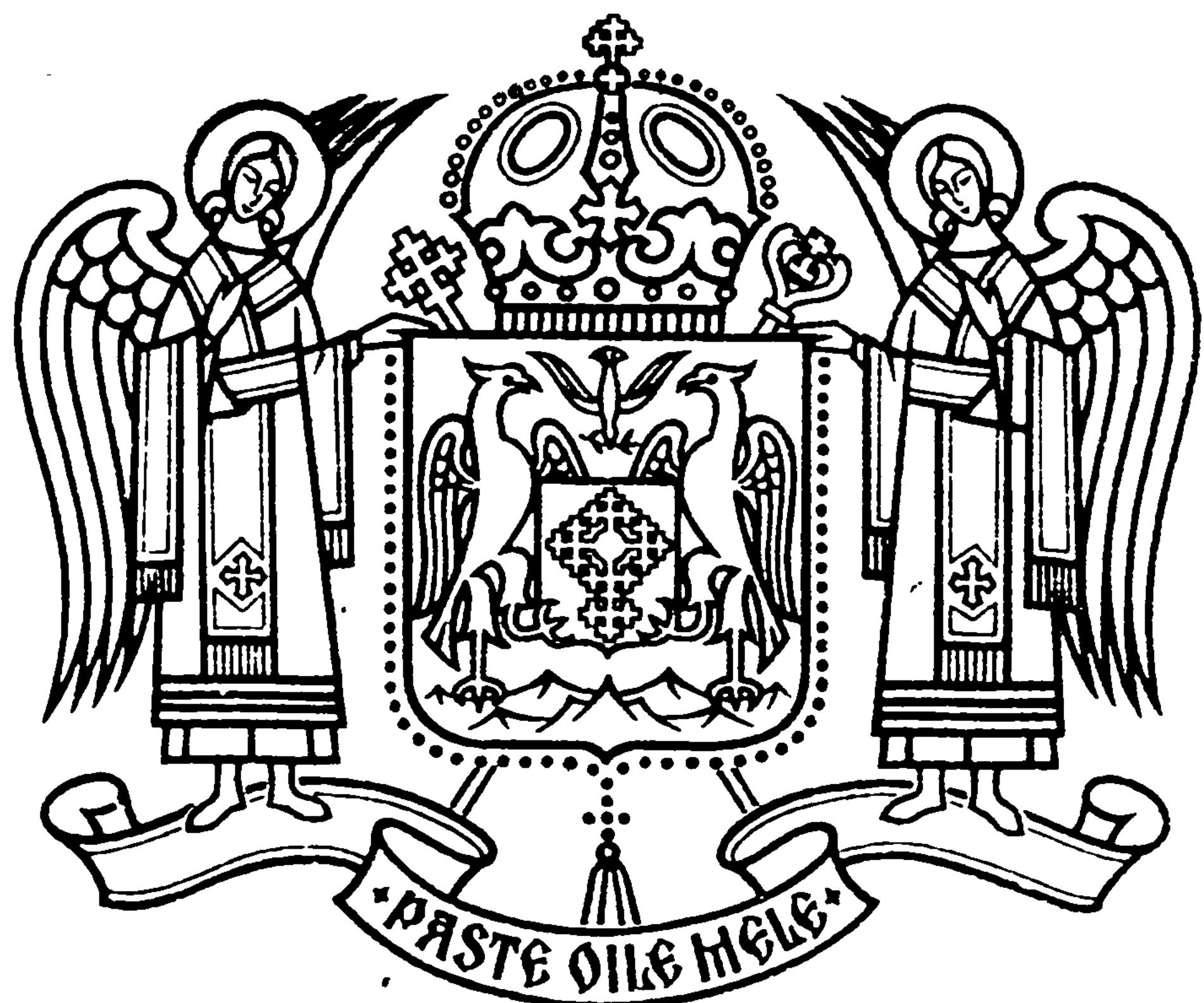

BISERICA ORTODOXĂ ROMÂNĂ

BULETINUL OFICIAL AL PATRIARHIEI ROMÂNE
ANUL CXXI, Nr. 7-12, IULIE - DECEMBRIE, 2003

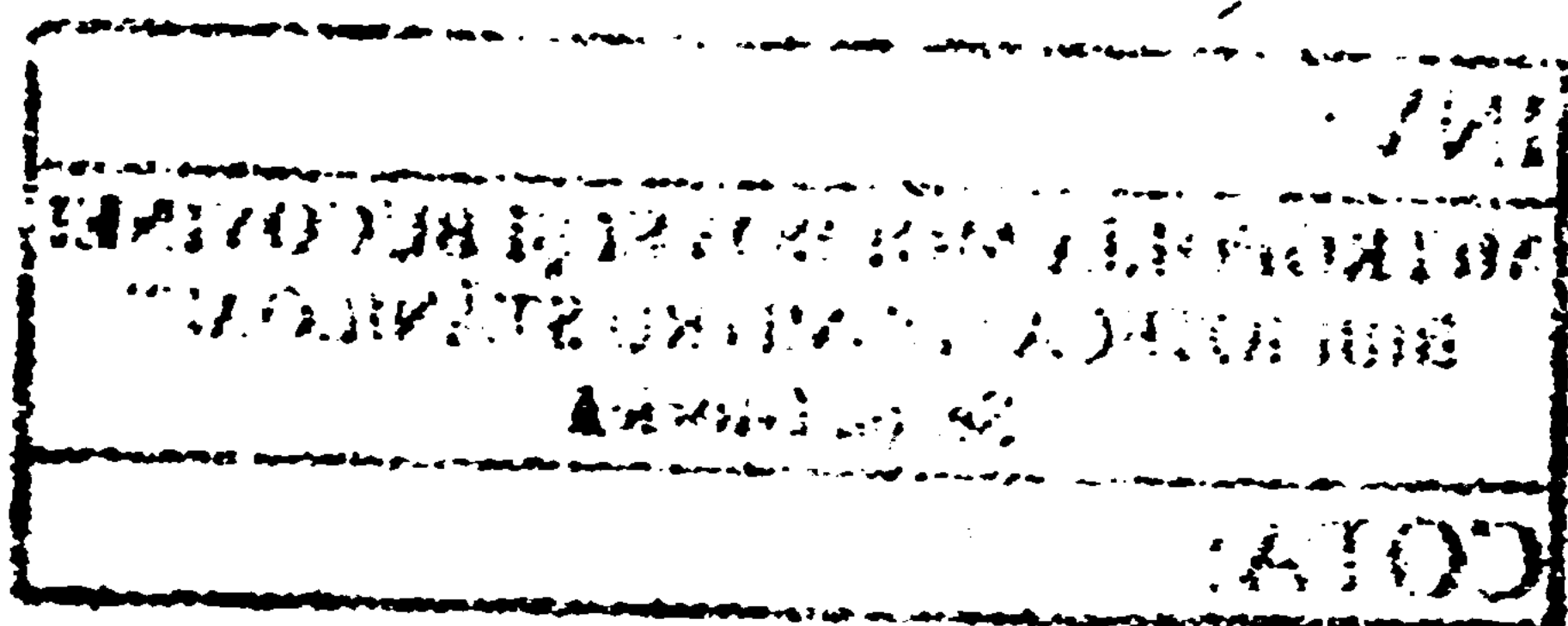
INV: 13.020
MITROPOLIA MOLDOVEI ȘI BUCOVINEI
BIBLIOTECA "DUMITRU STĂNILOAE"
Secția Istorică
COTA: - P 7 - 4

BISERICA ORTODOXĂ ROMÂNĂ

DONATA DE
Biblioteca Sf. Iacob al BOR
ANUL 2008
CONFIRMĂ + DANIEL

BULETINUL OFICIAL AL PATRIARHIEI ROMÂNE
ANUL CXXI, Nr. 7-12, IULIE – DECEMBRIE, 2003
BUCUREȘTI

COMITETUL DE REDACȚIE:

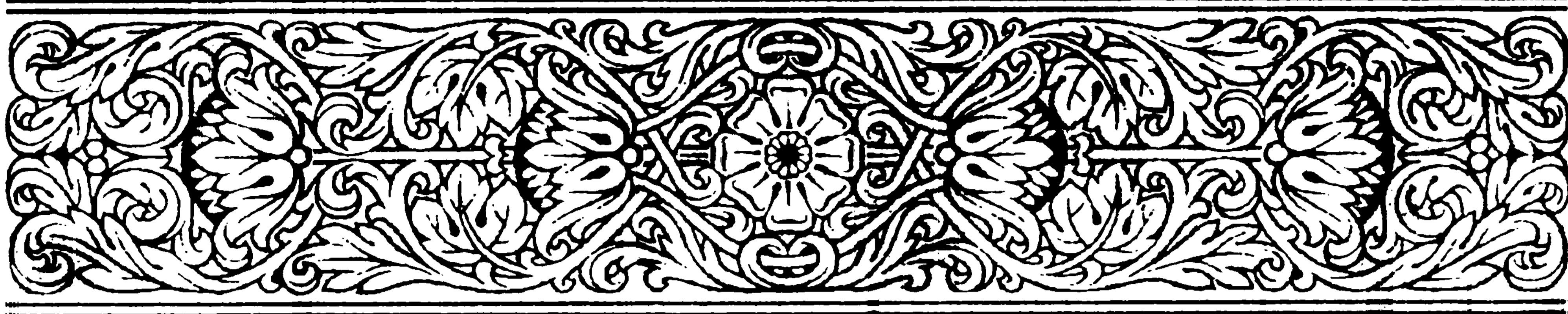
Președinte: *Prea Fericitul Părinte T E O C T I S T, Patriarhul Bisericii Ortodoxe Române.*

Membri: *P. S. SEBASTIAN ILFOVEANUL, Episcop-vicar al Arhiepiscopiei Bucureștilor; P. S. CALINIC BOTOȘĂNEANUL, Episcop-vicar al Arhiepiscopiei Iașilor; P. S. NICODIM GORJANUL, Episcop-vicar al Arhiepiscopiei Craiovei.*

Redactori: *Pr. CONSTANTIN DRĂGUȘIN
Pr. DUMITRU DIMA*

COLABORATORI:

Înalt Prea Sfinții Mitropoliți, Prea Sfinții Episcopi, Profesorii Facultăților de teologie, ai Seminariilor teologice și ai Școlilor de cântăreți bisericești; Prea Cucernicii Consilieri administrativi patriarhali și eparhiali, protopopi, preoți, candidați la titlul de doctor în teologie ș.a.

• PĂSTORĂLE •

„LĂSAȚI COPIII SĂ VINĂ LA MINE” (Marcu 10, 14)

(Pastorală la Sărbătoarea
Nașterii Domnului nostru Iisus Hristos – 2003)

† TEOCTIST

DIN MILOSTIVIREA LUI DUMNEZEU
ARHIEPISCOP AL BUCUREȘTILOR,
MITROPOLIT AL MUNTENIEI ȘI DOBROGEI
ȘI PATRIARH AL BISERICII ORTODOXE ROMÂNE

IUBITULUI NOSTRU CLER, CINULUI MONAHAL
ȘI DREPTCREDINCIOȘILOR CREȘTINI, HAR ȘI PACE
DE LA DUMNEZEU-TATĂL, IAR DE LA NOI,
PĂRINTEASCĂ BINECUVÂNTARE

*„Nu vă temeți! Că, iată, vă binevestesc vouă bucurie
mare, care va fi pentru tot poporul” (Luca 2, 10)*

*Dreptmăritori creștini,
Iubiți părinți slujitori ai sfintelor noastre altare străbune
de la parohii, mănăstiri și așezămintele de asistență socială,*

Cu această încredințare și atât de dorită veste de bucurie mare, adusă în noaptea Nașterii Domnului de Îngerul Său păstorilor pașnici, dar neliniștiți, din preajma Betleemului, ne întâmpină sfânta noastră Biserică. Poate niciodată, în curgerea neîncetată a timpului, omenirea nu a avut mai mare nevoie de o astfel de încredințare ca acum, când am pășit în cel de-al XXI-lea secol. Din nefericire, imaginea omenirii din vremea noastră, prin degradarea valorilor supreme ale vieții, prin indiferență, prin înstrăinarea față de Dumnezeu, prin nesfârșite conflicte sângeroase, ne apare ca fiind cea pe care o zugrăvește cu tănguire regele și proorocul David ca: „*vale a plângerii*” (Ps. 83, 6). Iată pentru ce

cuvintele îngerului: „*Nu vă temeți! Că, iată, vă binevestesc vouă bucurie mare*” ne îndepărtează orice frică, orice neliniște, deoarece – continuă îngerul cuvântul său – „*în cetatea lui David vi S-a născut azi Mântuitor, Care este Hristos Domnul*” (Luca 2, 11). În această sfântă încredințare își au izvorul tresăltările noastre de bucurie duhovnicească. Tâlcuirile adânci și mântuitoare ale Sfinților Părinți ne învață că acum, la Nașterea Domnului, s-a unit cerul cu pământul și a fost despărțit timpul: cel dinaintea Nașterii lui Hristos și cel de după acest eveniment, timpul harului mântuitor, în care trăim noi, timpul luminii celei neînserate. Întruparea Fiului Tatălui ceresc, de la Duhul Sfânt și din Sfânta Fecioară Maria, este rodul iubirii lui Dumnezeu față de noi și față de lume, ca să lumineze pe cele întunecate și să adune pe cele risipite și înstrăinate. Deci, Mântuitorul Hristos Se naște ca să ne mântuiască. În această lume a luminii și a harului trebuie să viețuim în așa fel încât pe pământ să fie ca în cer.

Cum să nu ne bucurăm, când, iată, cu ochii minții Îl vedem în brațele Maicii Sale pe Mântuitorul Hristos, ca „*Prunc tânăr*”¹, cum este numit în cântările Bisericii, „*strălucirea slavei Tatălui și chipul ființei Sale*”, cum Îl zugrăvește Sf. Ap. Pavel (Evrei 1, 3). Prin descoperire dumnezeiască, regele și proorocul David Îl admiră zicând: „*Plăcut ești Tu în frumusețe mai mult decât fiii oamenilor; har se revarsă pe buzele Tale*” (Ps. 44, 2).

Iubiți frați și surori în Domnul,

Apropiindu-ne și noi în duh de „străina minune” a întrupării Fiului Celui Născut din veci din Tatăl, iar în lumea noastră ca Prunc dumnezeiesc din Preacurata Fecioară Maria, să ne unim glasul cu cel al imnografului bisericesc, slăvind împreună cereasca iconomie a mântuirii noastre și glăsuind: „*Veniți să ne bucurăm întru Domnul, povestind taina ce este de față. Căci Chipul cel neschimbat al Tatălui, Pecetea veșniciei Lui, înfățișare de rob primește, ieșind din Maica ce nu știa de nuntă, nesuferind schimbare: că a rămas ce era, Dumnezeu adevărat fiind, și a luat ce nu era, om făcându-Se, din iubire de oameni*”². Din primele clipe ale venirii Sale pe lume, Iisus a fost întâmpinat cu potrivnicie, după cum scrie Sf. Ap. și Ev. Ioan: „*Întru ale Sale a venit, dar ai Săi nu L-au primit*” (1, 11). Cea dintâi primejdie asupra Pruncului Iisus a fost abătută de către vremelnicul și crudul rege Irod, care a poruncit, spre a-L prinde pe Prunc, să fie măcelăriți și omorâți mii de copii, în deșarta așteptare de a se număra printre ei și Iisus.

Dar se cade să luăm aminte, iubiții mei frați și surori, spre cine s-a îndreptat ucigătoarea ură a lui Irod, vrăjmașul lui Dumnezeu. Spre nevinovații prunci ai aceluși ținut! În timp ce sfinții îngeri au slăvit cu întreaga oaste cerească negrăita coborâre a lui Dumnezeu între oameni, în același timp Irod hotăra omorârea „*Domnului păcii*” (Isaia 9, 5), ridicând totodată viața unei mari mulțimi de prunci. „*La nașterea Ta cea preacurată, Hristoase Dumnezeule – spune cântarea noastră bisericească – pruncii s-au făcut întâia jertfă. Că Irod, vrând să Te prindă pe*

1. *Condacul* Praznicului Nașterii Domnului nostru Iisus Hristos, *Catavasier*, E.I.B.M.B.O.R., București, 2002, p. 267.

2. *Stihiră* a Praznicului, *Mineiul pe decembrie*, E.I.B.M.B.O.R., București, 2000, p. 397.

Tine, Cel nepipăit de mână, n-a cunoscut că aduce Ție o ceată de mucenici"³. Iată, deci, cum a primit Iisus de bunăvoie, pentru noi, nu numai sărăcia și desăvârșita smerenie, ci și condiția de permanent prigonit de către cei învățoși cu inima, având ca primi mărturisitori ai dumnezeirii și mesianității Sale miile de prunci uciși de Irod. Pe toți acești prunci Biserica îi cinstește ca pe primii ei martiri în ziua de 29 decembrie.

Cunoscând aceasta, vom înțelege mai ușor de ce în tot timpul lucrării Sale mântuitoare printre oameni, Domnul nostru Iisus Hristos a păstrat cu iubire chipul pruncului, al copilului nevinovat, al tânărului, arătându-ni-i stăruitor pe aceștia ca pe niște ființe gingașe, prețuindu-le inimile curate și bune, privindu-i cu iubire, înviindu-i și socotindu-i vrednici de a intra în Împărăția lui Dumnezeu (Marcu 10, 15). Lor le ia apărarea în fața celor care doreau să-i alunge din templu pentru că tulburau liniștea, zicându-le: „*Oare niciodată n-ați citit că din gura pruncilor și a celor ce sug și-a pregătit Dumnezeu laudă?*” (Matei 21, 16). Închinându-ne Pruncului Iisus, ne arătăm totodată respectul și iubirea față de orice prunc. Sfântul Apostol și Evanghelist Marcu ne spune că, atunci când ucenicii certau pe cei ce aduceau copiii la Domnul, pentru a fi binecuvântați, „*Iisus S-a supărat și le-a zis: «Lăsați copiii să vină la Mine și nu-i opriți, că a unora ca aceștia este împărăția lui Dumnezeu. Adevăr vă spun: Cel ce nu va primi împărăția lui Dumnezeu ca un copil, nu va intra în ea» și luându-i în brațe, și-a pus mâinile pe ei și i-a binecuvântat*” (Marcu 10, 14-16). „*S-a mâhnit*”, deci, Domnul când a văzut că pruncii sunt opriți să vină la El, iar când aceștia s-au apropiat de El, i-a luat în brațe, binecuvântându-i ca un părinte duios și iubitor.

*Iubiți părinți slujitori ai sfintelor altare
și iubiți frați și surori în Domnul,*

Față de frumusețea acestui tablou zugrăvit de Sfântul Evanghelist Marcu, în ce triste și zguduitoare situații îi întâlnim astăzi pe copiii străzii și pe cei din casele de copii, primăvara vieții, unii dintre ei abandonați sau prigoniți de părinții lor! Cât de departe se află un asemenea părinte față de îndatorirea lui paternă, știind că până și viețuitoarele necuvântătoare își ocrotesc odraslele! Iubindu-i și apărându-le viața copiilor, Mântuitorul Hristos Se arată necruțător față de cei ce se poartă cu asprime cu ei, le întunecă sau întinează viața, nesocotesc dreptul lor sfânt la bucuria vieții, desfigurându-le chipul lor îngeresc, sau săvârșesc păcatul strigător la cer, asemenea acelor mame care împiedică viața pruncilor. Pe unii ca aceștia Mântuitorul Hristos îi mustră, zicând: „*Iar celui ce-i va fi piatră de poticnire unuia din aceștia mici, care cred în Mine, mai bine i-ar fi dacă și-ar lega de gât o piatră de moară și s-ar arunca în mare*” (Marcu 9, 42).

Nu fără adânc temei ne atrage Mântuitorul Iisus Hristos luarea aminte asupra răspunderii pe care o avem noi, fiii și slujitorii Bisericii Ortodoxe Române, față de starea copiilor fraților noștri români de acasă și de pretutindeni și, în general, de copiii lumii, care poartă în ei chipul lui Hristos. Copiii sunt coroana, bucuria și unitatea familiei, viitorul Bisericii, al țării și chiar al lumii, în toată cuprinderea

3. *Mineiul pe decembrie*, p. 473.

acestui cuvânt, perpetuând și înfrumusețând viața, care este darul suprem dumnezeiesc. Așadar, nu vom ști să prețuim și să ocrotim acest dar ceresc, revărsat în lume prin copii, atât timp cât nu vom înțelege copilul ca fiind chipul cel mai ales cu care Dumnezeu, Creatorul a toate, a bucurat neamul omenesc. Mai mult încă, Însuși Fiul lui Dumnezeu, întrupându-Se pentru mântuirea lumii, a luat smeritul chip de Prunc, identificându-Se astfel cu toți pruncii din lume. De aceea ne și învață zicând: „*Tot cel ce va primi în numele Meu pe unul din acești copii, pe Mine Mă primește; și cel ce Mă primește pe Mine, nu pe Mine Mă primește, ci pe Cel ce M-a trimis pe Mine*” (Marcu 9, 37). Așa cum în fiecare sărman, în fiecare om bolnav sau întemnițat Se află Însuși Hristos, suferind tainic cu cel îndurerat sau nedreptățit, la fel Se află Domnul, în chip ascuns, în fiecare persoană. Asupra stării acestor copii, nefericiți și răniți sufletește atât de devreme, trebuie să ne aplecăm cu o mai sinceră și creștinească iubire, știind că, deschizându-le lor ușa inimii și pe cea a căminului nostru, Îi deschidem și Îl primim pe Însuși Hristos o dată cu ei. Cunoaștem, iubiții mei, că la Judecata din urmă se vor prezenta toate popoarele cu slava lor (Apocalipsa 7, 9-10), iar Judecătorul cel drept va răsplăti cu măsura cu care noi i-am ajutat pe acești prieteni ai Săi. Din slava popoarelor fac parte și pruncii prin credința, bunătatea și vrednicia lor.

Iubiți credincioși, frați și surori în Domnul,

În familia creștină unitatea și solidaritatea morală și sufletească sunt întotdeauna mai puternice când copiilor dinlăuntrul acesteia li se arată de către părinți cinstirea și afecțiunea datorate. Căci numai într-o atmosferă de iubire, insuflată de credința în Hristos, pot fi învățate și însușite de copii virtuțile, singurele prin care ei pot deveni o binecuvântare pentru comunitate. Despre acest duh de iubire care trebuie să domnească în fiecare familie vorbește atât de viu icoana Maicii Domnului purtând în brațe pe Pruncul Iisus, icoană ce împodobește atâtea case de credincioși ai Bisericii noastre. El este ținut în dreptul inimii de către Sfânta Fecioară care, cu capul ușor aplecat, are întotdeauna așternută pe chip o expresie deopotrivă blândă și mângâietoare, dar și ușor îngrijorată pentru viața Sa primejdută, iar Dumnezeiescul Prunc răspunde și El Preacuratei Sale Maici cu o liniștitoare și caldă afecțiune. Iată cât de mult și de nobil icoana Maicii cu Pruncul înrăurește viața familiei și cum cinstirea cu evlavie a acestei binecunoscute icoane stabilește o legătură sufletească, trainică, între mamă și copil și între cele două figuri strălucitoare în aureolă și cei ce o privesc în rugăciune smerită. Astfel sensibilizați, părinții vor fi veghetori atât asupra sănătății și bunăstării trupești a copiilor lor, cât mai ales asupra sănătății lor sufletești. Preocupat de creșterea sufletească a copiilor, Sfântul Ioan Gură de Aur stăruie asupra datoriei părinților și a noastră față de copii, scriind: „*Grija de cele lumești și preferința numai pentru bunurile pământului îi fac pe părinți să nu se îngrijească de copii și, o dată cu aceasta, să nu se îngrijească nici de sufletele lor. Acești părinți sunt mai răi decât omorătorii de copii*”⁴.

Cu mâhnire constatăm că și astăzi mai există astfel de părinți care, din diferite pricini, lipsiți de înțelegere în familie, îi determină pe copii să părăsească familia

4. *Despre feciorie. Apologia vieții monahale. Despre creșterea copiilor*, E.I.B.M.B.O.R., București, 2001, p. 255.

și să ia drumul foarte trist al străzii. Uneori, de la o vârstă tot mai fragedă, sunt expuși pericolelor, ajungând la pierzanie trupească și sufletească. Aceste stări dureroase vi le pun la inimă, iubiți părinți slujitori, căci Iisus vă cheamă să-L descoperiți în acești îngeri ai lumii! Osteniți-vă, rogu-vă, pentru ei ca pentru propriii copii, după cum duhovnicește vă și sunt! Se știe cât de mare însemnătate are femeia-mamă în viața neamului, a lumii în general, când aceasta împlinește cel mai sfânt act, al nașterii de prunci. Biserica binecuvintează de mai bine de două mii de ani, prin Taina Cununii, tinerele familii, îndatorate a-și împlini chemarea lor sfântă, de a oferi Bisericii și neamului rodul iubirii și vieții lor ca pe o ofrandă și dar din darul neprețuit al vieții de familie. Aberantă și păgubitoare este așa-zisa normalizare a ceea ce de la începutul lumii este cunoscut ca anormal, sau așa-zisul drept al persoanei asupra planificării nașterii, printr-o educație imorală, care duce la situația alarmantă a descreșterii populației, așa cum se afirmă că se întâmplă cu noi, românii, încreștinați prin predica Sfântului Apostol Andrei.

Iubiții mei frați și surori în Domnul Hristos,

Așadar, dacă atât de grele sunt urmările nepăsării față de vitalitatea spirituală a familiei și a copiilor, față de creșterea și educația lor, în special, este firesc să se simtă și să se vadă mai mult implicarea noastră, a tuturor, dar și a autorităților de stat, spre a împlini ceea ce se cuvine cât nu este prea târziu.

Pentru această sfântă slujire a *vieții*, să-L rugăm în genunchi împreună cu magii pe Pruncul Iisus, Viața lumii, având chipul pruncilor noștri în ieslea modestă din Betleem, ca El să ne reverse și nouă în suflete o picătură din bucuria cea sfântă, adusă pe pământ prin Nașterea Sa. Înlăturând teama din inima noastră, să păstrăm vie conștiința prezenței lui Dumnezeu în suflete, în familie, în țara noastră și în toată lumea, binecuvântând cununa noului an cu pace și înțelegere. Din această revărsare de lumină, pace, bucurie și curaj care izvorăsc din Întruparea Domnului nostru Iisus Hristos, vă împărtășesc tuturor, iubiți părinți și frați creștini de pe vatra noastră părintească și celor aflați în depărtările lumii, binecuvântare, dragoste și prețuire, adresându-vă:

Sărbători fericite!

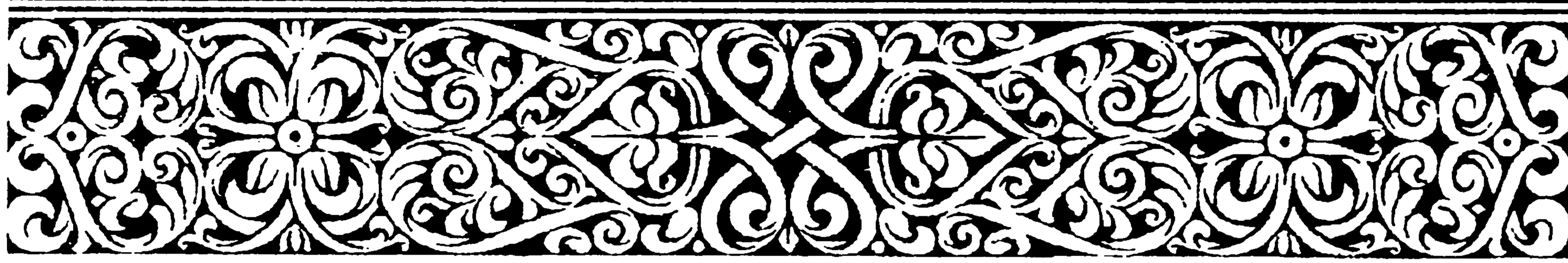
Pășind, deci, cu curaj și cu noi nădejdi de împliniri duhovnicești și îndestulări ale vieții de familie sfințite prin harul Iordanului, vă îmbrățișez și vă urez tradiționalul:

La mulți ani!

Al vostru părinte duhovnicesc, pururea rugător către Prea Sfânta Treime, Cea de o ființă și nedespărțită,

† T E O C T I S T

ARHIEPISCOP AL BUCUREȘTILOR,
MITROPOLIT AL MUNTENIEI ȘI DOBROGEI
ȘI PATRIARH AL BISERICII ORTODOXE ROMÂNE

• VIATA • BISERICESCA •

VIZITA ÎN ROMÂNIA • A PREA FERICITULUI PETRU AL VII-LEA, PAPĂ ȘI PATRIARH AL ALEXANDRIEI ȘI A TOATĂ AFRICA (5-11 septembrie 2003)

În cadrul relațiilor frățesti pe care Biserica Ortodoxă Română le are cu celelalte Biserici Ortodoxe surori se înscrie și vizita oficială pe care Prea Fericitul Petru al VII-lea, Papă și Patriarh al Alexandriei și a toată Africa a efectuat-o în Țara și Biserica noastră, în perioada 5-11 septembrie 2003.

Un gând mai vechi al Prea Fericitului Părinte Patriarh Teoctist, de a-l avea ca oaspete drag pe urmașul sfinților pustiei și al sfinților ierarhi ai Scaunului Apostolic al Alexandriei, s-a împlinit, prin acceptarea, cu bucurie, a invitației adresate Prea Fericitului Petru al VII-lea: *„În duhul iubirii creștine pe care Biserica Ortodoxă soră a Alexandriei a arătat-o, prin fericirii întru pomenire Întâistătătorii ei, la momente importante din viața Bisericii noastre, nădăjduim ca o mai veche dorință a noastră, a preoților și credincioșilor noștri, de a Vă avea ca oaspete drag se va împlini. (...) Prezența în Transilvania a Prea Fericirii Voastre Vă va întregi experiența trăită în mijlocul unui popor român, rămas statornic întru dreapta credință, în ciuda atâtor încercări prin care a trecut de-a lungul istoriei sale”*.

Este prima vizită oficială a Prea Fericitului Petru al VII-lea în calitate de Întâistătător al Patriarhiei Alexandriei, însă Prea Fericirea Sa a mai vizitat pământurile binecuvântate ale patriei noastre în luna septembrie 1994, ca membru al delegației însoțitoare a vrednicului de pomenire, Patriarhul Partenie al III-lea, precum și în luna septembrie 1998, când a participat la Întrunirea Internațională “Oameni și Religii”, desfășurată la București și organizată de Comunitatea Sant Egidio.

Prea Fericitul Petru al VII-lea a fost ales ca Întâistătător al Patriarhiei Alexandriei de către Sfântul Sinod al acestui Scaun apostolic, la 21 februarie 1997, iar ceremonia de întronizare a avut loc la sediul Patriarhiei, la 9 martie 1997, delegat al Bisericii Ortodoxe Române la aceste festivități fiind Înalt Prea Sfințitul Mitropolit Nicolae al Banatului.

Personalitatea Prea Fericitului Părinte Patriarh Petru al VII-lea ca Întâistător al Scaunului Apostolic al Alexandriei este binecunoscută atât în rândul Bisericilor Ortodoxe, cât și în contextul mai larg al relațiilor ecumenice inter-creștine și inter-religioase, ca reprezentant al Patriarhiei Alexandriei la Consiliul Bisericilor din Orientul Mijlociu, la Consiliul Pan-African al Bisericilor etc.

În același timp, ca exponent al Ortodoxiei pe continentul african, Prea Fericitul Părinte Patriarh Petru al VII-lea a acordat o atenție deosebită și comunităților ortodoxe românești, îndeosebi celor din Africa de Sud, în a cărui grijă pastorală se află acestea.

În ziua de vineri, 5 septembrie a.c., orele 15,00, aeronava cu membrii delegației Patriarhiei Alexandriei și a toată Africa a aterizat pe Aeroportul București-Otopeni. Din delegația însoțitoare a Prea Fericitului Petru al VII-lea, au făcut parte: Înalt Prea Sfințitul Irineos, Mitropolit de Pelousion, Vicar General Patriarhal, Prea Sfințitul Alexios, Episcop de Nitra, Vicar Patriarhal în Cairo, Prea Cuv. Arhim. Kallistratos Economou și Diac. Nektarios Kontogiorgos.

Delegația Bisericii Ortodoxe Române, care s-a deplasat la aeroport pentru a întâmpina oaspeții de pe continentul african, condusă de Prea Fericitul Părinte Patriarh Teoctist, a fost compusă din ierarhi ai Mitropoliei Munteniei și Dobrogei, la care s-au adăugat Înalt Prea Sfințitul Mitropolit Teofan al Olteniei și P.S. Episcop Gherasim al Râmnicului. La aeroport, au fost prezenți reprezentanți ai autorităților de Stat, în persoana D-lui Victor Opaschi, Consilier de Stat la Președinția României, și a D-lui Laurențiu Tănase, Secretar de Stat în Ministerul Culturii și Cultelor, precum și membri și atașați militari ai Ambasadei Greciei la București.

La scara avionului, Prea Fericitul Patriarh Petru al VII-lea și delegația însoțitoare au fost întâmpinați de către Prea Fericitul Părinte Patriarh Teoctist, Prea Sfințitul Ciprian Câmpineanul, Episcop Vicar Patriarhal, Dl. Victor Opaschi, Dl. Laurențiu Tănase și reprezentatul Ambasadei Greciei la București. Copii îmbrăcați în costume naționale au oferit înaltului oaspete flori, întâmpinându-l cu pâine și sare, ca semn al ospitalității românești.

În sunetele fanfarei militare, pășind pe covorul roșu, cei doi Întâistători de Biserici au trecut în revistă garda de onoare și au salutată drapelul României.

După acest moment solemn, Prea Fericitul Părinte Patriarh Teoctist a prezentat Întâistătorului Patriarhiei Alexandriei pe ierarhii ortodocși români care erau prezenți la aeroport.

În Salonul Oficial al aeroportului, unde se găseau reprezentanți ai mass-media din România, Prea Fericitul Părinte Patriarh Teoctist și Prea Fericitul Părinte Patriarh Petru al VII-lea au dat scurte declarații de presă.

La primirea oficială în Catedrala Patriarhală, Prea Fericitul Petru al VII-lea și Prea Fericitul Părinte Patriarh Teoctist au fost întâmpinați cu Sfânta Cruce și Sfânta Evanghelie de către Prea Sfințitul Episcop Sebastian Ilfoveanul, în fruntea unui sobor de preoți și diaconi ai Catedralei. La acest moment de aleasă bucurie duhovnicească, au fost prezenți preoți ai Capitalei și o mulțime de credincioși. După ce s-au închinat la racla cu moaștele Sfântului Dimitrie cel Nou, cei doi Întâistători de Biserici au luat loc în stranele arhieresti.

A fost săvârșită slujba Te-Deum-ului, după care a luat cuvântul Prea Fericitul Părinte Patriarh Teoctist, care a spus:

„Să se veselească cele cerești
și să se bucure cele pământești”¹

Prea Fericite Părinte Petru al VII-lea, Papă și Patriarh al Alexandriei și a toată Africa,

*Înalt Prea Sfințiți și Prea Sfințiți Părinți ai Patriarhiilor Alexandriei și României,
Prea Cucernici și Prea Cuvioși Părinți,
Iubiți credincioși și credincioase,*

Este o mare bucurie pentru noi, clerul și credincioșii Bisericii Ortodoxe Române, să primim în prima vizită frățească, oficială, pe Prea Fericitul Părinte Petru al VII-lea, Papă și Patriarh al Alexandriei și a toată Africa, însoțit de Înalți ierarhi și clerici. Prea Fericirea Sa a mai fost la noi în calitate de Mitropolit de Accra și teolog al Bisericii alexandrine, însoțind pe Prea Fericitul Partenie al III-lea în 1994. Îi mulțumim din toată inima Prea Fericirii Sale că a acceptat invitația Sfântului Sinod de a face această vizită în România, prima ca Papă și Patriarh al Alexandriei și a toată Africa. Frații mei, în legătură cu acest prilej rar, cu semnificații pastorale și sociale în viața unei Biserici și de actualitate în viața întregii Ortodoxii, ne-am gândit și am chibzuit ca această vizită să se desfășoare sub ocrotirea Maicii Domnului, a sărbătorii împărătești închinată nașterii ei, pe care o vom sărbători peste trei zile.

Prea Curata Maică a lui Dumnezeu este o adevărată Mamă ocrotitoare pentru toate popoarele creștine. Mai mult, pentru noi, românii, Sfânta și Prea Curata Fecioară Maria este nădejdea și mijlocitoarea noastră întru împlinirea rugăciunilor pe care le înălțăm zilnic și chiar în fiecare clipă pentru ajutorul Prea Sfintei Treimi. Pe cea cinstită și mărită mai presus decât serafimii și heruvimii o avem ca pe o grabnică ajutorătoare în tot locul și în tot ceasul. Ea se arată plină de milostivire, mai cu seamă mijlocitoare pe lângă Fiul ei Cel prea iubit, Domnul nostru Iisus Hristos. Când cădem la icoana ei și o rugăm să mijlocească iertarea păcatelor noastre, pentru sănătate și pentru pace între Biserici și în lume, ea ne ascultă rugăciunile ca o adevărată mamă. Tălmăcind acest adevăr, cele mai vechi icoane ale ei o înfățișează cu brațele ridicate rugându-se, așa cum au zugrăvit-o marii și sfinții pictori, celebri artiști ai lumii. Această evlavie către Sf. Fecioară Maria a însemnat un mare și neprețuit sprijin chiar și în viața noastră, ca popor creștin în istorie. Sprijinul și ajutorul ei, ca Maică a Dumnezeului nostru, cum cântă Biserica, și-au arătat roadele în viața monahilor și călugărițelor din mănăstiri și în viața liturgică, pastorală și caritativă a preoților noștri de la parohii, spitale, penitenciare și cămine de bătrâni. Dar ocrotirea ei o simțim mult și noi, cei din viața administrativă a Bisericii și cei din școlile noastre de învățământ, profesori, elevi și studenți, sfântul ei omofor învăluindu-ne pe toți în căldura rugăciunilor și innelor consacrate ei. Sfintele ei icoane făcătoare-de minuni călătoresc de-a lungul și de-a latul Țării noastre, binecuvântând și sfințind plaiurile, codrii, apele și credincioșii dornici să se aproprie cu evlavie de ele și să le sărute. Dar, ca prin

1. *Troparul Învierii, glas 3, Catavasier, E.I.B.M.B.O.R., București, 2002, p. 116*

minune dumnezeiască, aceste icoane ortodoxe cuceresc privirea și inima credincioșilor din occident, pătrund în locuințele lor și merg în lumea întreagă vestind iubirea și chemarea lui Dumnezeu spre apropiere, frățietate și pace în Biserici. Aceste icoane ale Maicii Domnului, prin chipul sfintei Maici și al Pruncului, îi apropie în iubire pe oamenii de toate vârstele și stările sociale, de toate etniile și graiurile, fără deosebire. Dacă acestor frumuseți ale icoanelor ei adăugăm pe cea a cântărilor bisericesti închinată ei, Acatiste, Paraclise, imne și mai ales Axionul, înțelegem pentru ce Maica Domnului dă mărturie în fața Prea Sfintei Treimi și pe bună dreptate este numită Izbăvitoarea noastră din toate necazurile.

De aceea, sub ocrotirea Maicii Domnului, în lumina sărbătorii nașterii ei, din ziua de 8 septembrie, am socotit să se desfășoare vizita Prea Fericitului Părinte Petru al VII-lea în Țara și Biserica noastră. Chiar de mâine ne vom îndrepta pașii dincolo de munți, la părinții și frații creștini din Transilvania, mai întâi în Arhiepiscopia Alba-Iuliei și apoi în Episcopia Maramureșului și Sătmarului, la dorința Înalt Prea Sfinților și Prea Sfinților Părinți din aceste frumoase ținuturi, unde, prin osârdia credincioșilor, au luat ființă numeroase mănăstiri și schituri, multe dintre acestea având ca zi a hramului sărbătoarea nașterii Maicii Domnului. În Biserica Ortodoxă, monahismul constituie izvorul de apă vie, liantul care unește fiii unei Biserici locale cu întreaga Ortodoxie.

Din vizita Prea Fericitului Părinte Christodoulos, Arhiepiscopul Atenei și a toată Elada, desfășurată în luna iulie în Mitropolia Olteniei, ne-am dat seama cât este de necesar ca Întâistătătorii Bisericilor Ortodoxe surori să vadă nu numai Patriarhia din București, ci să pășească și pe alte plaiuri strămoșești din țara noastră, pe unde poate nu a călcat vreodată picior de patriarh, spre a binecuvânta credincioșii și slujitorii sfintelor altare din acele locuri. În felul acesta urmăm pilda înaintașilor noștri care s-au învrednicit de celebra vizită a Patriarhului Macarie III, Zaim al Antiohiei și al întregului Orient (1647-1672), însoțit de arhidiaconul său Paul din Alep. Câtă bogăție de istorie și de fapte au rămas înscrise în prețiosul jurnal de călătorie al arhidiaconului Paul, din care se desprinde starea Bisericii de atunci, credința ortodoxă fiind în floare! Cu acest prilej, ctitoria domnitorului Constantin Șerban, Catedrala aceasta, închinată Sfinților și întocmai cu Apostolii cinstiți, Constantin și Elena, în care avem bucuria să Vă primim, Prea Fericirea Voastră, a fost sfințită prin stropirea cu aghiasmă și unsă cu Sfântul și Marele Mir la 6 iunie 1658 de către Patriarhul Macarie, în „Duminica Tuturor Sfinților”, în timpul domniei lui Mihnea Vodă.

Mâine, la invitația I.P.S. Andrei, Arhiepiscopul Alba-Iuliei, ne vom îndrepta pașii spre frumosul oraș Târgu-Mureș, unde vom fi primiți în cea mai mare catedrală din țara noastră de către Înalt Prea Sfinția Sa, în fruntea clerului și credincioșilor ortodocși și a reprezentanților celorlalte culte. Vom poposi apoi la noua mănăstire de maici cu hramul „Sf. Treime” și „Adormirea Maicii Domnului”, din comuna Recea, unde duminică vom sfinți noua biserică cu icoane realizate integral în mozaic de Murano, după care, sub călăuză Sfintei Fecioare Maria, ne vom îndrepta spre voievodala țară a Maramureșului, spre a participa, în zilele următoare, la pelerinajul tradițional efectuat în cinstea Nașterii Maicii Domnului la

măreța mănăstire înălțată de curând de vestiții credincioși din localitatea Rozavlea.

Atât aici, la București, cât și acolo unde vom merge, Prea Fericirea Sa, Patriarhul Petru al VII-lea, și delegația însoțitoare, vor avea prilejul să constate evlavia și credincioșia fiilor și slujitorilor Bisericii Ortodoxe Române, care, păstoriți de ierarhi cu râvnă, au păstrat puritatea Ortodoxiei chiar și în perioada regimului comunist. După cei cincizeci de ani de dictatură și de stagnare a lucrării noastre misionare, acum, Prea Fericirea Voastră, suntem chemați să zidim nu numai bisericile de parohie și mănăstire, ci și bisericile cele vii din sufletul credincioșilor noștri, mai ales cele din sufletul copiilor și tinerilor. Dar, paralel cu acestea, este necesar să construim și bisericile pe care nu am putut să le ridicăm în anii de dictatură comunistă. Veți vedea și în București lăcașuri de cult care se înalță spre bucuria credincioșilor, unele dintre acestea adevărate catedrale. Vom sfinți o mănăstire nouă, zidită acum atât din punct de vedere material, cât și duhovnicesc, din obolul credincioșilor, din râvna ierarhilor, preoților, monahilor, monahiilor și a stareților și starețelor de mănăstiri. Această nouă dimensiune a strădaniilor noastre de după 1990, ne umple sufletul de bucurie. Activitatea misionară, filantropică și culturală, o îndeplinim cu prioritate, spre a binecuvânta acești ani de libertate a credinței, dobândită prin jertfa tinerilor din decembrie 1989. În cinstea și pomenirea acestora s-a înălțat o frumoasă biserică închinată Nașterii Domnului nostru Iisus Hristos, sfințită în sobor de arhierei și preoți în luna iunie.

Așadar, vizita Prea Fericirii Voastre, Prea Fericite întru Hristos frate Petru al VII-lea, și a delegației sfinte Patriarhii a Alexandriei și a întregii Africi, o interpretăm, pe bună dreptate, ca pe un act de comuniune, în primul rând, care constituie unitatea noastră văzută și izvorul ei de conlucrare neîncetată la păstrarea unității noastre panortodoxe și la sporul slujirii noastre pentru pacea lumii și pentru rodirea valorilor Sf. Evanghelii în sufletele credincioșilor noștri. Dar, slujirea, cuvântul și binecuvântarea apostolică a Prea Fericirii Voastre, așteptate din inimă de preoții, profesorii, monahii și credincioșii Bisericii noastre, înseamnă și un ajutor duhovnicesc pentru noi toți, dornici de hrană sufletească. Știm că ați adăugat din tinerețe râvnă peste râvnă în slujirea Sf. Biserici a lui Hristos și a unității ei. Patria natală, Cipru, se mândrește că dintre fiii ei a odrăslit o mlădiță care s-a dezvoltat ca cedrul biblic, atrăgând admirația tuturor. Împodobindu-Vă ființa cu frumusețile virtuților filocalice și sufletul cu înțelepciunea gândirii marilor părinți alexandrini ai Ortodoxiei, Duhul Sfânt V-a chemat în fruntea Patriarhiei Apostolice din Alexandria, Biserică întemeiată de Sf.Ap. și Ev. Marcu, în jilțul marilor dascăli și Părinți de odinioară, care strălucesc pe bolta Ortodoxiei și a întregii creștinătăți de astăzi.

Cunoaștem, de asemenea, că aveți în grija Prea Fericirii Voastre credincioșii ortodocși din Africa, precum și însemnătatea misiunii apostolice a acestei slujiri foarte grele și anevoioase pe care Patriarhia Alexandriei o desfășoară pe continentul african. Ați încercat și ați dus personal jugul misiunii în această parte a lumii, cu oameni atât de curați sufletește, învingând un climat atât de inospitalier. În ciuda tuturor greutăților, Patriarhia Apostolică a Alexandriei a realizat roade binecuvântate, din care se hrănesc și unii dintre fiii și slujitorii Bisericii Ortodoxe

Române. Dornici de muncă și mânați și de lipsurile de acasă, numeroși fii și fiice ale poporului român s-au așezat în diferite orașe și localități din țările africane. La intervenția noastră, ei se bucură de binecuvântarea Prea Fericirii Voastre și își au preoții și ierarhul lor, în persoana I.P.S. Mitropolit Iosif, care îi veghează și îi călăuzesc pe drumul sfintei noastre credințe ortodoxe. Într-un fel, adaugă, așadar, în acea lume și lucrarea pastorală a preoților români spre slava sfintei Ortodoxii, lucrare deschizătoare de iubire frățească între noi, cei care reprezentăm Bisericele Ortodoxe: a României și a Alexandriei.

Întâlnirile și rugăciunile noastre înseamnă, de fapt, întâlnirea cu Mântuitorul nostru Iisus Hristos, cu Prea Sfânta Treime, cu Prea Sfânta și Prea Curata Fecioară Maria, cu Sfinții Părinți ai Bisericii și cu sfinții îngeri, care veghează viața noastră, a lumii și a fiecărui popor.

Cu aceste gânduri, cu mulțumirile pline de bucurie ale preoților și credincioșilor care Vă întâmpină împreună cu mine în aceste clipe de binecuvântare și cu nerăbdarea celor ce Vă așteaptă mâine dincolo de munți, în Transilvania și în Maramureș, Vă spunem: „Bine ați venit!”. Rugăm pe Bunul Dumnezeu și pe Maica Domnului să încununeze cu roade bogate osteneala pe care v-ați asumat-o spre a binecuvânta credincioșii, Țara și poporul român dreptcredincios.

De pe acum ne îngăduim să Vă oferim în mod frățesc și solemn simbolul Slujirii Patriarhale, un set alcătuit din două engolpioane și o sfântă cruce, ca mărturie a dragostei noastre, a clerului și credincioșilor noștri, în semn de prețuire, de dragoste, de mulțumire pentru a înscrie acest moment în viața Bisericilor noastre. Vă oferim, de asemenea, Sf. Cruce de binecuvântare, reprezentând Jertfa și Învieirea Mântuitorului nostru Iisus Hristos, lauda și viața noastră. Să ne îngăduiți să oferim și Înălților însoțitori ai Prea Fericirii Voastre câte un set cu însemnele arhieresti. Dorim să le purtați cu dragoste și cu roade bogate în slujirea arhierescă.

Fie numele Domnului binecuvântat de acum și până în veac!”

Răspunzând cuvântului de bun venit adresat de către Prea Fericitul Părinte Patriarh Teoctist, Prea Fericitul Patriarh Petru al VII-lea a spus:

*Prea Fericirea Voastră,
Prea Fericite Părinte **Teoctist**,
Patriarh al României,
Prea iubit cu Smerenia noastră,
Prea iubiți arhieriei ai Bisericii Ortodoxe Române,
Iubiți Părinți și frați creștini,*

Cu mare și sinceră bucurie și cu aleasă dragoste întru Hristos, ne aflăm astăzi în orașul istoric București, ca răspuns la invitația generoasă pe care ați binevoit să ne-o adresați Prea Fericirea Voastră, Prea Fericite Părinte **Teoctist**, Patriarh al României, iubit frate întru Hristos Domnul, și împreună liturghisitor cu Smerenia noastră.

Pentru noi, această vizită oficială în Biserica Ortodoxă Română soră, nu constituie numai împlinirea unei dorințe izvorâtă din adâncul sufletului. Ea este și expresia dragostei profunde pe care o simțim față de preacinstita persoană a Prea Fericirii Voastre, care ați dat atât de mult Bisericii și poporului român.

Schimbările de vizite oficiale între Întâistătători arată legătura foarte strânsă între Bisericile locale, care împreună alcătuiesc Biserica cea Una, Sfântă, Sobornicească și Apostolică. De asemenea, vizitele oficiale întăresc comuniunea dintre conducătorii Bisericilor, bazată pe dragostea trăită la nivel inter-personal, pe unitatea de credință și cult și pe mersul împreună spre realitatea eshatologică a cereștii împărății a Tatălui, a Fiului și a Duhului Sfânt.

Sub călăuzirea Prea Fericirii Voastre, a celor 5 Mitropoliți, a Arhiepiscopilor și Episcopilor, Biserica Ortodoxă Română se bucură de toată aprecierea din partea întregii Biserici a lui Hristos. Și aceasta, deoarece, în România, desfășurați o activitate cu totul remarcabilă, care din punct de vedere pastoral-spiritual este foarte rodnică, bazându-se pe principiile imuabile ale ecleziologiei ortodoxe și pe rânduielile canonice. În felul acesta Biserica Ortodoxă Română a reușit să vindece rănile trecutului istoric recent, provocate pe trupul ei și al poporului român, și să dea fiilor ei duhovnicești mărturia vie și adevărată despre viața în Hristos.

Fidelă credinței creștine propovăduită pe aceste meleaguri de către Sfântul Apostol Andrei cel întâi-chemat și consecventă cu trecutul ei strălucit din veacurile evului de mijloc, Biserica Ortodoxă Română a trecut cu bine prin încercările din epoca modernă și contemporană. Ca o mamă iubitoare s-a jertfit pentru turma cuvântătoare și a păzit cu sfințenie tradițiile spiritual-culturale ale locului, integrându-le în tradiția bisericească unitară universală. Fără a cădea în ispita extremelor și ferindu-se de orice formă de anchiloză, ea a păstrat și a cultivat legătura și unitatea credincioșilor, ceea ce a avut consecințe binefăcătoare pentru progresul român pe tot parcursul istoriei sale.

Într-adevăr, conștiința puternică a unității ecleziale nu slăbește în fața eventualelor tendințe scizioniste, căci conducătorii spirituali se manifestă corespunzător, întotdeauna. Trecutul roman și măreața spiritualitate bizantină s-au împletit armonios și unitar, fapt concretizat și în prezența aici sub diverse forme a elenismului care și-a adus contribuția la marile evenimente din istoria europeană recentă.

Prin urmare, legăturile de nezduncinat între popoarele român și grec reflectă potențialul lor spiritual, care își are obârșia în unitatea Bisericilor lor, ca Biserici Ortodoxe, unitate pe care o afirmă astăzi, în contextul noilor realități și probleme, spre folosul întregii lumi. Căutările pline de neliniști ale epocii contemporane post-moderne provoacă Bisericile la un dialog în cursul căruia acestea nu trebuie să adopte poziții de adversitate sau vendetă. Legătura dragostei și credința într-un adevăr trebuie valorificate, așa încât să se depășească micimile omenești și să se reorienteze mesajul duhovnicesc al restabilirii relației omului cu Dumnezeu, cu aproapele și cu lumea, în direcțiile arătate de Sfânta Evanghelie și de îndelungata Tradiție patristică.

*Prea Fericirea Voastră,
Prea Fericite frate în Hristos,*

Venim dintr-un Stat musulman unde stăpânește respectul față de alteritatea semenului. Respectul acesta nu rămâne vorbă goală, ci se poate constata în practica vieții de zi cu zi. Venim dintr-o țară în care toleranța se exprimă în concepția autorității statale și în care este respectată tradiția creștină îndelungată și influența

ei binefăcătoare în procesul de formare a valorilor culturale și spirituale. Prin urmare, cunoaștem practic valoarea, folosul și însemnătatea dragostei.

Prin dragoste, Biserica își aduce contribuția la evoluția pozitivă a proceselor sociale, iar această practică contribuie hotărâtor la noua realitate mondială și la formarea relațiilor dintre State. În acest sens, Patriarhia Alexandriei promovează mersul împreună cu celelalte Biserici pe drumul mărturiei comune în fața lumii contemporane, lucrează împreună cu ele și astfel mărturisește tradiția de credință și viață creștină în fața fraților de aproape sau de departe, numiți, sau nu, cu numele lui Hristos, credincioși sau sceptici care se problematizează sincer cu privire la sensul existenței.

În această vizită irenică în care săvârșim călătoria dragostei, purtăm cu noi strălucita tradiție bisericească a Patriarhiei Alexandriei și a distinșilor noștri Înaintași, pe care o împletim prin faptă de viață cu comoara valoroasei moșteniri spirituale a poporului român binecredincios și a arhipăstorilor săi, cărora de la Dumnezeu li s-a încredințat vrednicia arhierescă. Suntem încredințați și bucuroși că, în cursul șederii noastre aici, vom discuta subiecte de mare importanță pentru Patriarhiile noastre și vom transmite tuturor mesajul dragostei, speranței și credinței, al acestor minunate roade ale adevărului revelat în Hristos.

Sfintele Liturghii pe care le vom săvârși în cursul vizitelor în diverse locuri, prevăzute în program, vor grăi tuturor despre unitatea Bisericii noastre în jurul Sfintei Patriarhii, unde ne vom împărtăși cu același Trup și Sânge al lui Hristos euharistic. Vom trăi momente înălțătoare de adevărată euharistie existențială, de mulțumire adusă lui Dumnezeu în sânul Sfintei Biserici pentru toate darurile primite și pentru cele pe care așteptăm să le primim atât în viața pământească, cât și în Împărăția cerurilor la care nădăjduim. Vom trăi astfel adevărul că, în Biserică, omul nu este numai "*eus rationale*", ci, în primul rând, "*ființă euharistică*".

Firea omenească a fost cinstită de Dumnezeu cu rațiune și cu neliniștea căutării conviețuirii sociale. Aducând mulțumire lui Dumnezeu "*de toate și pentru toate darurile*" acestea pe care I le închină în cadrul Sfintei Euharistii, omul primește darul participării la viața Sfintei Treimi, la nestrăciune și la biruința asupra suferințelor aduse de stricăciune. Astfel, firea lui se împărtășește din marile harisme mai presus de lume ale Prea Sfântului Duh.

Duhul Adevărului, Mângâietorul călăuzește spre Dumnezeu viața de peste două milenii a Bisericii, ridicându-l din starea de ură și dușmănie în care s-a aflat în urma căderii în păcat. Și noi luptăm împotriva urii și vrăjmășiei, dorind din tot sufletul să le îndepărtăm definitiv din viața societății umane în general și a fiecărei ființe omenești, oriunde s-ar afla ea pe pământ, chinuită de războaie, nedreptăți și sărăcie.

În încheiere, Prea Fericite frate întru Hristos, Vă mulțumim încă o dată pentru invitația pe care ați binevoit să o adresați Bisericii Alexandriei să viziteze prin delegația ei Biserica Ortodoxă Română și cu frățescă dragoste ne rugăm și Vă urăm, ca Domnul să Vă dea pe acest pământ ani cât mai mulți și rodnică arhipăstorie patriarhală, iar în ceruri să ne bucurăm împreună de darurile Împărăției Sale, gătite înainte de întemeierea lumii. Amin".

În aceeași zi, la orele 18,00, a avut loc, la Palatul Cotroceni, o întrevvedere a celor două delegații cu Dl. Ion Iliescu, Președintele României. Cu această ocazie, Prea Fericitul Patriarh Petru al VII-lea i-a fost conferită decorația *Steaua României în grad de mare Cruce*.

În alocuțiunea rostită, Președintele Ion Iliescu l-a felicitat pe Prea Fericitul Patriarh Petru al VII-lea, cu prilejul acordării acestei înalte distincții.

În cuvântul de răspuns, Prea Fericitul Petru al VII-lea a spus:

*Prea Fericirea Voastră,
Prea Fericite Părinte Teoctist, Patriarh al României,
Prea iubit frate în Hristos Dumnezeu și împreună liturghisitor cu Smerenia noastră,
Excelența Voastră, Domnule Președinte al Republicii Române,
Iubiți Arhieri,*

Întâlnirea Smereniei noastre cu Prea Fericirea Voastră, Prea Fericite Teoctist, Patriarh al României, iubit frate întru Hristos, și cu Excelența Voastră, Domnule **Ion Iliescu**, Președinte al Republicii Române, nu constituie numai o onoare și un act de protocol. Dimpotrivă, considerăm că este vorba despre o dovadă a importanței și cinstitii pe care cele mai înalte autorități ale României – autoritatea bisericească și autoritatea ei politică – o acordă Bisericii și, în special, Patriarhiei Alexandriei.

Scaunul apostolic al Sfântului Arhiepiscop și Evanghelist Marcu, unul dintre cele mai vechi și mai strălucite scaune patriarhale pe care îl slujim cu toată credințioșia de care suntem în stare față de mărețul lui trecut istoric și moștenirea sa spirituală, are sub jurisdicția sa toate Statele și popoarele Continentului African. Prin urmare, cu prilejul prezenței noastre aici, avem bucuria, onoarea și responsabilitatea de a Vă aduce binecuvântarea întemeietorului Bisericii noastre, precum și măreața ei tradiție spirituală, ai cărei purtători au fost Sfinții noștri Înaintași, între care amintim pe marii Dascăli ai Bisericii și Luminători al lumii, Atanasie cel Mare, și Chiril, Petru, Alexandru și Dimitrie.

Prin această vizită, prezentăm omagiile și respectul nostru față de poporul român, care, cu neînfricare și dârzenie a dovedit că trăiește în strânsă legătură cu Biserica părinților, moșilor și strămoșilor săi. De aceea, este binecuvântat de Dumnezeu să aibă în vrednicia atât de înaltă a Scaunului Patriarhal pe Prea Fericirea Voastră, prea iubit frate întru Hristos care, cu harul dat de Dumnezeu, slujiți și cârmuiți corabia Bisericii Ortodoxe Române pe marea acestei vieți spre mântuire și fericire pe pământ.

Valoroasa experiență pe care o dețineți în domeniul vieții bisericești și sociale, spiritualitatea deplină care Vă caracterizează și cunoașterea în profunzime a tradiției patristice părintești țin în sufletul Prea Fericirii Voastre pururea vie flacăra purtării de grijă față de Biserica Ortodoxă Română și de poporul român, cu care aceasta este strâns unită! Poporul român, popor al marilor realizări, al unei îndelungate și mărețe tradiții istorice, dar și popor al suferințelor creștinești îndurate, popor care a avut parte de necazuri și greutăți atât în epoca modernă, cât și în vremurile relativ recente!

Dar iată! Domnul și Stăpânul lumii, Creatorul și Ocrotitorul fiecărei vieți umane și al fiecărui neam, a cercetat poporul său și a ridicat în Scaunul Patriarhal o remarcabilă personalitate a vieții bisericești, prea cinstita Voastră Prea Fericire, iar în fruntea vieții politice pe Excelența Voastră, Domnule Președinte al României, amândoi bărbați cu mare prestigiu, recunoscuți pe plan internațional, preocupați în primul rând de binele poporului și al lumii.

Cele de lipsă moștenite din trecut, se plinesc! Progresul revine, iar nivelul de trai se îmbunătățește în toată țara. Cu certitudine, evoluția europeană a României va fi recunoscută pe deplin de comunitatea internațională. Sacrificiile și eforturile poporului român dau roade, iar viitorul se anunță luminos, demn de trecutul și de prezentul României.

Într-adevăr, în cariera politică a Excelenței Voastre, Domnule Președinte, în diversele funcții pe care le-ați deținut, inclusiv la Iași, se poate constata cu ușurință o sensibilitate aparte pentru promovarea binelui și săvârșirea faptelor bune. Această sensibilitate este efectul apropierii și colaborării strânse cu conducerea bisericească, iar rezultatele ei sunt vizibile atât în întreaga Peninsulă Balcanică, greu încercată, cât și în afara ei.

România, ca țară creștină poate contribui la întregirea chipului Europei. Așa cum se spune în textul Declarației semnate de Prea Fericitul Părinte **Teoctist**, Patriarhul Bisericii Ortodoxe Române, și Sanctitatea Sa Papa **Ioan Paul al II-lea**: *“Creștinii din România și din întreaga Europă, cu cât sunt mai uniți în mărturia pe care o dau despre Domnul, cu atât vor avea un glas mai puternic încât să se facă mai bine auziți de sufletul creștinului european, pe care-l pot călăuzi spre sfințenia vieții, demnitate, respectul față de drepturile omului, dreptate, solidaritate, pace și reconciliere, spre valorile vieții familiale și apărarea mediului natural. Europa are nevoie de bogata tradiție de cultură și de civilizație a creștinismului.”*

Modelul românesc în ceea ce privește întemeierea și întărirea relațiilor Bisericii cu Statul, conceput și aplicat de însemnate personalități istorice ca voievodul Matei Basarab, Domnitorul Alexandru Ioan Cuza și regele Carol I, își are suportul în sufletul poporului, care și-a reafirmat forța sa transformatoare și demnitatea, și recent, în Revoluția din 1989. Ne rugăm ca Domnul Dumnezeu să odihnească pe martirii naționali împreună cu cei vii.

Apreciind în mod deosebit condițiile și calitățile bisericești, politice și sociale foarte înalte ale românilor prezentate pe scurt mai sus, din tot sufletul Vă urăm și ne rugăm frățeste ca Dumnezeu să binecuvânteze și să sporească toată lucrarea cea bună, precum și toate aspirațiile poporului român, ale întru-totul-vrednicilor săi conducători, să Vă dăruiască cu prea fericiți ani de împlinire, așa încât și în acest fel să se slăvească prea cinstitul și de mare cuviință nume al Tatălui și al Fiului și al Duhului Sfânt, Prea Sfânta Treime, Cea una și nedespărțită, Căreia se cuvine slava, Împărăția și Puterea în vecii vecilor. Amin”.

Cu această ocazie, Prea Cuviosului Arhim. Ieronim, Superiorul Așezămintelor românești din țara Sfântă, i s-a conferit decorația *Serviciul credincios în grad de cavalier*.

După aceste momente solemne, într-o atmosferă caldă și destinsă, Președintele României a prezentat înalților oaspeți Biblioteca Palatului, trecând în revistă, în același timp, și istoria Palatului Cotroceni. A fost vizitată, de asemenea, Curtea Palatului și Biserica aflată în construcție, locaș care a fost demolat în timpul regimului comunist, și care a aparținut ansamblului mănăstiresc al Cotrocenilor.

În seara aceleiași zile, la Palatul Patriarhiei Române, Prea Fericitul Părinte Patriarh Teoctist a oferit o agapă oficială în onoarea Prea Fericitului Patriarh Petru al VII-lea, Papă și Patriarh al Alexandriei și a toată Africa.

Conform programului, în ziua de sâmbătă, 6 septembrie, itinerariul vizitei a cuprins câteva obiective bisericesti din Arhiepiscopia Bucureștilor.

Astfel, delegația înalților oaspeți, însoțită de Înalt Prea Sfințitul Arhiepiscop Nifon al Târgoviștei, s-a deplasat la Mănăstirea Antim, unde a fost întâmpinată de către Prea Sfințitul Episcop Vincențiu Ploieșteanu, Vicar Patriarhal.

După ce a răspuns urărilor de bun venit adresate de Prea Sfințitul Episcop Vincențiu Ploieșteanu, Prea Fericitul Petru al VII-lea a dăruit sfintei mănăstiri o icoană cu Sfântul Nectarie, iar Prea Sfințitul Episcop Vincențiu Ploieșteanu a dăruit Prea Fericirii Sale icoana Sfântului Ierarh Antim Ivireanul.

În incinta mănăstirii, oaspeții au mai poposit la Muzeu, care a fost prezentat de către P.C. Pr. Prof. Florin Șerbănescu, și la Bibliotecă, unde Prea Cuv. Arhim. Grigore Băbuș a arătat cele mai vechi și mai valoroase exponate aflate în tezaurul mănăstirii.

La Stăreție, recent renovată, reprezentanții Patriarhiei Alexandriei au semnat în Cartea de onoare.

Un alt moment emoționant, cu o încărcătură aparte, a fost vizita la Biserica de la Cimitirul Eroilor tineri.

Cuvântul de bun venit la acest așezământ a fost rostit P.S. Sebastian Ilfoveanul, Episcop Vicar al Arhiepiscopiei Bucureștilor.

Printre cei prezenți la biserică sau pe aleile cimitirului, se puteau vedea părinți sau rude ale tinerilor care au plecat la Domnul în Decembrie 1989. Astfel, Dl. Anghel Cioran, Președintele Asociației Părinților și Urmașilor celor căzuți în Revoluție, cu sinceră emoție a urat bun venit distinșilor oaspeți.

Prea Fericitul Patriarh Petru al VII-lea a mulțumit pentru această întâlnire și, în semn de prețuire, a dăruit sfintei Biserici o icoană cu Maica Domnului și a semnat în Sfânta Evanghelie. Într-un cadru deosebit de înălțător, s-a săvârșit slujba parastasului cu pomenirea numelor tuturor eroilor care și-au găsit odihna în acest loc.

Itinerariul prin București al Prea Fericitului Petru al VII-lea a continuat cu vizita la Biserica Șerban Vodă. Ca un arc peste timp, de la Mănăstirea Antim la o biserică în construcție, se descoperă cu ochii minții vigoarea și vitalitatea Bisericii Ortodoxe Române, în ciuda tuturor opreliștilor mai vechi sau mai noi, pe care aceasta le întâmpină. O mulțime de credincioși, majoritatea tineri și nenumărați copii l-au întâmpinat pe Întâistătătorul Patriarhiei Alexandriei. Cuvântul de bun venit a fost rostit de către P.C. Pr. Dinu Pompiliu, parohul Bisericii și protopop al

Protoieriei III Capitală.. Printre cei prezenți s-a aflat P.C. Pr. Acad. Dumitru Popescu și alte personalități remarcabile ale vieții bisericești, precum și reprezentanți ai autorităților locale, în frunte cu Dl. Vasile Mihalache, Primar al Sectorului IV.

După cuvântul de învățătură, Prea Fericitul Patriarh Petru al VII-lea a semnat în Sfânta Evanghelie și, ca un semn al trecerii sale pe la această Biserică, a pus o cărămidă la temelia noului locaș de închinare.

Următorul punct în programul Prea Fericitului Petru al VII-lea, a fost vizitarea librăriei Kretzulescu și a Centrului de Servicii care aparțin Patriarhiei Române, cât și Bisericii Kretzulescu.

În după-amiaza zilei de sâmbătă, 6 septembrie, delegațiile celor două Biserici, conduse de către Întâistătătorii lor, s-au deplasat cu un avion special, la Tg. Mureș.

Aeronava specială a aterizat pe Aeroportul din Tg. Mureș, în jurul orelor 17,00. Încă de la coborârea din avion, cei doi Patriarhi au fost întâmpinați de către Înalț Prea Sfințitul Arhiepiscop Andrei al Alba Iuliei, împreună cu autorități centrale și locale.

După obiceiul împământenit, copii în costume naționale au întâmpinat pe înalții oaspeți cu pâine și sare și au oferit frumoase buchete de flori.

În Salonul Oficial al Aeroportului, Prea Fericitul Părinte Patriarh Teoctist a prezentat gazdelor motivele vizitei în Transilvania, cât și pe ierarhii ortodocși români prezenți la Aeroport. Printre ierarhii Bisericii Ortodoxe Române, prezenți în Aeroport, amintim pe Înalț Prea Sfințitul Mitropolit Iosif al Mitropoliei Ortodoxe pentru Europa Occidentală și Meridională, Prea Sfințitul Episcop Visarion Rășinăreanul, Vicar al Arhiepiscopiei Sibiului și Prea Sfințitul Justin Sigheteanul, Arhiereu Vicar al Episcopiei Maramureșului și Sătmarului.

La rândul său, Prea Fericitul Părinte Patriarh Petru al VII-lea al Alexandriei a prezentat membrii delegației însoțitoare și-a adus cuvânt de mulțumire pentru această vizită.

Din partea oficialităților locale a vorbit Dl. Ovidiu Natea, Prefect al Județului Mureș.

La ieșirea din Aeroport, un cor din comuna Ungheni, format din copii îmbrăcați în frumoase costume naționale, a încântat pe cei doi oaspeți de seamă, cu glasurile lor cristaline.

De la Aeroport, cele două delegații oficiale s-au îndreptat spre municipiul Tg. Mureș. Străbătând cetatea Tg. Mureș, îmbrăcată în haine de sărbătoare, delegațiile au poposit în fața Catedralei, unde se afla o mare mulțime de credincioși, preoți, monahi și monahii. Cei doi Patriarhi au fost întâmpinați de Dl. Dorin Florea, Primarul orașului, care a înmânat celor doi Întâistătători însemnele municipiului. În sunetele clopotelor Catedralei și în acordul imnului patriarhal, cei doi oaspeți au fost conduși în Biserică.

Construită în stil neobizantin, având planul în formă de cruce cu brațele egale, impozanta biserică este cea mai mare Catedrală din țară între bisericile bizantine, cu pictură interioară – o adevărată bijuterie policromă - în care predomină galbenul, roșul și albastrul. Pereții pronaosului ne descoperă scene succesive ce

ilustrează destinul tragic al celor doi mitropoliți transilvăneni din secolul al XVII-lea, Sfinții Ilie Iorest și Sava Brancovici.

După săvârșirea slujbei Te-Deum-ului, în prezența reprezentanților autorităților centrale și locale, a reprezentanților cultelor din oraș, Înalt Prea Sfințitul Arhiepiscop Andrei al Alba Iuliei a adresat un cuvânt de bun venit distinșilor oaspeți.

În cuvântul său, Prea Fericitul Petru al VII-lea, a spus:

*Prea Fericirea Voastră,
Arhiepiscop al Bucureștilor,
Mitropolit al Munteniei și Dobrogei,
Prea iubit întru Hristos Domnul, și împreună liturghisitor cu Smerenia noastră,
Înalt Prea Sfinția Voastră,
Iubiți frați Arhieriei,
Iubiți Părinți și frați creștini,*

Prezența Smereniei noastre în partea nordică a pământului românesc ne re-duce în memorie faptele mari ale trecutului mai îndepărtat sau mai apropiat ale oamenilor minunați. Totodată, trăim aleasa bucurie de a vedea aici mărețe și impresionante locașuri sfinte, însemnate monumente, care vor rămâne în sufletele noastre ca un continuu memento! Între acestea se numără, desigur, și Biserica sfântă în care ne aflăm acum.

Momentele bisericesti exprimă în maniera cea mai directă experiența de viață a conștiinței Bisericii din întreaga lume. În același timp, ele sunt adevărate prelungiri ale lucrării dumnezeiești, care se exprimă concret în aspectul palpabil, perceptibil cu simțurile, al sfântului locaș, construit din diverse materiale. Desigur, lucrarea dumnezeiască este întipărită în formele arhitecturale și culorile cărora le dă chip ca într-o icoană, dar nu este cuprinsă sau limitată de acestea.

Săvârșirea Sfintelor Taine în Biserici, și în special a Sfintei Euharistii în cadrul timpului liturgic, sfințește spațiul și obiectele materiale folosite la Sfântul Jertfelnic sau aflate în sfântul locaș. Astfel, frumosul evocă sacrul, iar spiritualul se exprimă prin raționalitatea materiei.

Măreția acestui Sfânt Locaș dată de stilul arhitectural (grec) bizantin – ca de altfel și măreția oricărei sfinte biserici – semnifică în chip minunat și dezvăluie simbolic prea mărita pogorâre a lui Dumnezeu și unitatea Bisericilor care au ca început și punct de referință comun pe Domnul nostru Iisus Hristos, mirele Bisericii de pretutindeni. După cum scumpul Trup al lui Hristos pe care Îl slujim împreună la Sfânta Liturghie "se sfărâmă și se împarte" și "se sfărâmă și nu se desparte", tot așa și Bisericile sunt unite prin legături de nezdruncinat și împărtășesc aceeași credință, împărtășindu-se din același Sfânt Potir.

De aceea, Biserica Alexandriei întemeiată datorită propovăduirii Sfântului Slăvitului Apostol și Evanghelist Marcu, prin Smerenia noastră, - din vrerea și cu harul dumnezeiesc, Întâistătătorul Patriarhiei Alexandriei, - se află lângă Prea Fericirea Voastră, Prea Fericite Părinte Patriarh al României și iubit frate și lângă toți împreună-lucrătorii cu Prea Fericirea Voastră. În persoana Prea Fericirii Voastre vedem pe prea cinstitul Întâistătător, Părinte, Păstor și Întâi ierarh al întregii Ortodoxii românești. Vizita pe care o facem Patriarhiei Române mărturisește cu priso-

sință legăturile trainice dintre cele două Patriarhii și dă mărturie despre faptul că lupta noastră pentru păstrarea și întărirea unității este comună.

Una și aceeași este credința, una și aceeași este calea, una și aceeași este nădejdea!

Cu toate acestea, în ciuda strădaniilor depuse pentru apărarea unității, nu a fost cu puțință să se vindece rănilor trecutului, să se îndrepte greșelile lui și să se evite lucruri fără rost. Separarea constituie problema cea mai grea pentru Biserică, deoarece împiedică mersul duhovnicesc înainte spre realitatea ultimă a Împărăției Cerurilor și face tot mai dificilă împlinirea misiunii ei în lume. Este real pericolul de a părea inconsecvenți cu valoroasa moștenire de credință dacă vom fi indiferenți și nu vom trata cum se cuvine rănilor scindării. Sunt răni care de veacuri chinuie cumplit istoria Bisericii și conștiința credincioșilor!

Este clar că dialogurile teologice se înscriu pe traiectoria regăsirii unității, dar ne aflăm destul de departe de realizarea rezultatului mult dorit. Deoarece întâlnirile în cadrul dialogurilor teologice trebuie însoțite de mărturia vie a dispoziției de a colabora sincer și generos. Nu are ce căuta la dialoguri comportamentul fățarnic, ipocrit, care întotdeauna se pune de-a curmezișul în calea adevărului și a respectării celor convenite! Dragostea care "*nu caută ale sale*" trebuie să fie în același timp punct de placare și țintă atât în relațiile interortodoxe, cât și în cele intercreștine. Astfel, acestea pot deveni o pildă vrednică de urmat și pentru credincioșii celorlalte religii și, în primul rând, pentru credincioșii religiilor monoteiste.

Prea Fericirea Voastră, Prea Fericite frate întru Domnul,

Tradiția liturgică și istorică a Bisericii Ortodoxe Române, care-și află expresie deplină în prea iubită persoană atât de respectabilă și agreabilă a Prea Fericirii Voastre, se întâlnește astăzi cu trecutul istoric și prezentul misionar al Patriarhiei Alexandriei, cu care se împletește armonios într-un întreg unitar și indisolubil, dat de unitatea noastră în cuget și simțiri în credință, dragoste și nădejde, ca mădulare ale aceluiasi Trup al lui Hristos. Astfel, împreună trăim taina unității Bisericii celei Una, depășind limitele jurisdicționale ale Patriarhiilor ai căror Întâistătători suntem.

Activitatea misionară a Bisericii constituie una dintre cele mai însemnate aspirații ale slujirii apostolice în lume. Misiunea la care au fost chemați Apostolii și, prin ei, toți păstorii turmei cuvântătoare a credincioșilor, este o poruncă a lui Hristos și străveche practică a Bisericii. Scopul ei este acela de a chema toate neamurile, culturile și civilizațiile la ospățul Cinei cerești închinată Învierii, la comuniunea cu Dumnezeu și cu semenii, la împărtășirea din roadele biruinței asupra morții și urmărilor ei.

Biserica Alexandriei este cinstită cu privilegiul, poate unic, de a-și concentra cea mai mare parte a activității ei pastoral-spirituale pe misiune. Este vorba despre un privilegiu de excepție, dar și de o responsabilitate foarte mare, pentru că aceasta presupune dispoziția de a merge pe calea martiriului cu conștiința mărturiei. Și, zicând "*conștiința mărturiei*" înțelegem că misiunea implică trăirea tainei unității Bisericii, care, ca Trup unitar al lui Hristos, se deschide spre lume ca să transmită cât mai departe vestea dragostei evanghelice.

De aceea, misiunile noastre, răspândite pe tot Continentul African, o lume cu specific propriu și probleme specifice, împletesc Sfânta Liturghie cu liturghia cuvântului și liturghia aproapelui. Dacă acordăm atenție zidirii de locașuri de închinare, nu înseamnă că neglijăm activitățile de pe tărâm social. Astfel, construim și întreținem spitale și dispensare pentru a acorda asistență sanitară, școli pentru a promova educația. Avem în vedere să slujim omul cu toate trebuințele lui, sufletești și trupești.

În cadrul activității misionare din Biserica Ortodoxă Română se respectă și se slujește tradiția locală, care aici este foarte puternică și de multe veacuri s-a botezat în Biserică și a fost integrată principiilor evanghelice de viață. Frățește vă dorim și în viitor să păstrați și să duceți mai departe tradiția culturii lucrului, înnoibilă de valorile spiritualității creștine, așa încât să se depășească formele de "credință folclorică" statică și să devină o tradiție creștină dinamică, aflată în continuitate cu tradiția revărsării harurilor Duhului Sfânt. Trecutul supraviețuiește când continuă să exercite o influență dinamică asupra noului în toate structurile sale, iar noul se află pe linia continuității cu valorile trecutului, atunci când se regăsește în formele și conținutul acestuia.

Fie ca Stăpânul veacurilor, Domnul istoriei, Creatorul lumii și Întemeietorul Sfintei Biserici să sprijine și să binecuvânteze cu îmbelșugată binecuvântare ostenele duhovnicești și așteptările întru tot bune ale evlavioaselor Dumneavoastră inimi, pentru că a Lui este slava și puterea și Împărăția veșnică. Amin".

Prea Fericitul Părinte Patriarh Teoctist, la rândul său, adresându-se celor de față, a spus următoarele:

*„Ce este atât de bun sau atât de frumos
decât să locuiască frații împreună?”*
(Psalmul 132, 1)

Prea Fericirea Voastră, Părinte Patriarh Petru al VII-lea,
Înalt Prea Sfințiți Părinți ai înaltei delegații a Patriarhiei Alexandriei,
Înalt Prea Sfințiți Părinți ai Bisericii Ortodoxe Române,
Prea iubiți frați ai Bisericilor și cultelor din acest oraș,
Onorați și înalți demnitari de stat,
Reprezentanți ai autorităților centrale și locale,
Iubiți credincioși și credincioase,

Ne găsim la un ceas de taină, ne găsim la un ceas de meditație adâncă și de înălțare a inimilor noastre către Dumnezeu luminilor, către Dumnezeu iubirii și al păcii, ca împreună, în Biserica slavei Sale, să împlinim misiunea noastră sfântă pe acest pământ, atât ca slujitori ai sfintelor noastre altare, cât și în calitate de credincioși ai Bisericilor noastre, fiecare după credința, rânduiala și tradiția ei. Scopul suprem al credinței și slujirii noastre este mărturisirea unui singur Dumnezeu, Cel Preaslăvit în Prea Sfânta Treime și mântuirea neamului omenesc.

Aceste coordonate ne călăuzesc slujirea Bisericii pe care o mărturisim a fi Biserica Una, Sfântă, Sobornicească și Apostolească. Mărturisind acest adevăr, noi mărturisim în același timp și unitatea omenirii în credință și în Dumnezeu.

Scopul întrupării Mântuitorului Hristos este mântuirea omului, libertatea și izbăvirea lui de cel rău. Sfântul Atanasie cel Mare († 373), căruia i se datorează biruința Crezului rostit până astăzi în Sfânta Biserică ne învață că: „*El S-a întrupat, ca noi să fim îndumnezeiți. El S-a arătat pe Sine prin trup, ca noi să primim cunoștința Tatălui; El a răbdat ocara noastră de la oameni, ca noi să moștenim nestrăicaciunea... Iar pe oamenii ce pătimeau, pentru care a și răbdat acestea, i-a atras și îi ridică întru nepătimirea Sa. Și, peste tot, biruințele Mântuitorului câștigate prin întrupare sunt de așa fel și atât de mari că, dacă ar voi cineva să le povestească, s-ar asemana celor ce privesc la nesfârșitul mării și voiesc să numere valurile ei*”². Iată, acest scop prilejuiește momente de pătrundere cu cugetul nostru în Sfânta Sfintelor învățături noastre de credință, Sfânta Scriptură și Sfânta Tradiție. Pentru Tradiția noastră, cugetarea despre mântuire se însoțește cu reflecția despre menirea Bisericii în lume. Biserica Ortodoxă Română face parte, cum știți, din familia Ortodoxiei universale. Deși Ortodoxia este unitară, din punct de vedere organizatoric fiecare Biserică locală își are cultura ei, tradiția ei, rânduielile ei, care se potrivesc cu simțirea și credința poporului pe care îl păstorește, cu așteptările credincioșilor ei. În duhul iubirii lui Hristos, ea nu disprețuiește alte credințe, nu dezbină oameni de credințe și convingeri deosebite.

Ortodoxia este aceeași în învățătura, crezul și predica ei, fie că ne găsim în România, fie că ne găsim la Ierusalim sau în altă Biserică Ortodoxă.

Suntem legați de aceeași credință, de aceeași mărturisire, suntem hrăniți pururea cu Trupul și Sângele Domnului nostru Iisus Hristos și călăuziți spre viața cea veșnică și iertarea păcatelor. Dat fiind că avem un Domn, o credință și un Botez (cf. Efeseni 4, 5) ne împărtășim din „*slava harului*” lui Dumnezeu Tatăl, cu Care ne-a dăruit pe noi prin Fiul Său cel iubit și „*întru El avem răscumpărare prin sângele Lui și iertarea păcatelor după bogăția harului Lui*” (Efeseni 1, 6).

Pentru a fi mai apropiați, se impun legături între noi, ca Biserici Ortodoxe naționale, care ținem de cultura, de aria geografică specifică națiunilor pe care le slujim, potrivit cuvântului Mântuitorului Iisus Hristos, dar păstrăm unitatea duhului în legătura păcii cu celelalte Biserici și credințe.

Vizita Prea Fericitului Patriarh Petru al VII-lea la noi nu este întâmplătoare. Ea este mărturisirea acestei unități, așa cum ne-a și vorbit atât de frumos Prea Fericirea Sa. Există o legătură de suflet și de inimă între Patriarhia Alexandriei și Patriarhia Română, între credincioșii de aici, inclusiv cei din Transilvania, cu credincioșii care fac parte din Patriarhia Alexandriei și a toată Africa. Legăturile acestea le păstrăm neîncetat, ele sunt viața și adevărul dialogului dintre noi despre care deseori auziți vorbindu-se. Între Bisericele Ortodoxe se poartă un neconținut dialog, dar în același timp Ortodoxia întreagă este în dialog cu celelalte Biserici, cu Bisericele părinților și fraților care sunt de față. Mă bucur, ca slujitor al Bisericii Ortodoxe Române, că oriunde mergem întâlnim preoți și călugări vrednici și atât de prețioși, atât de necesari în această perioadă de refacere sufletească.

Părinții și înaintașii noștri ne-au lăsat, iată, adevărate „Sioane”, cum este această măreață Catedrală. Îmi amintesc cu bucurie că în anul 1992 am avut privilegiul unic să sfințesc, împreună cu Înalt Prea Sfințitul Părinte Andrei de Alba

2. *Cuvânt împotriva elinilor*, LIV, în PSB, vol 15, București, 1987, p. 115

Iulia și cu alți Prea Sfințiți Episcopi această măreață Catedrală. Este rodul credinței înaintașilor noștri apropiați. De aceea, și călătoria noastră cu Prea Fericitul Părinte Petru al VII-lea este închinată acestei reînnoiri sufletești și bisericilor văzute, care sunt credincioșii și noi, slujitorii, a sfințirii noastre, precum și a bisericilor din sufletele noastre, care ne sunt atât de scumpe și de unde izvorăsc viața și lucrarea fiecăruia dintre noi și apoi viața unei națiuni și Biserici.

De aceea, vă mărturisim bucuria noastră, prețuirea noastră și vă mulțumim tuturor și, în special, Înalț Prea Sfințitului Arhiepiscop Andrei pentru această primire impresionantă, înconjurat fiind de ierarhi, cler, credincioși și reprezentanți ai autorităților de Stat. Numai împreună la rugăciune, la adunarea aceasta sfântă, ca în aceste clipe, noi constituim adunarea cea adevărată și familia țării noastre. Vă mulțumim pentru primirea făcută încă de la aeroport, cântările îngerești ale copi-lașilor și cuvintele plăcute ale profesorilor.

Ca adunare binecuvântătoare și de Dumnezeu, desfătăta sufletește de melodiile atât de emoționante ale corului Catedralei, să mulțumim lui Dumnezeu și Prea Curatei Sale Maici, Sfânta și Pururea Fecioara Maria, pentru darul întâlnirii și rugăciunii noastre cu urmașul Sfântului Apostol și Evanghelist Marcu, Prea Fericitul Petru al VII-lea, Papă și Patriarh al Alexandriei și a toată Africa.

Rog pe Dumnezeu să binecuvânteze viața dumneavoastră și a familiei, a țării noastre și a lumii întregi! Amin”.

În această atmosferă solemnă, dar și duhovnicească, Prea Fericitul Părinte Teoctist a conferit P.C. Protopop Nicolae Șincan *Crucea Patriarhală*. În cuvântul său de mulțumire, Părintele Șincan a spus:

"Mare este Dumnezeu! În ziua de astăzi primim binecuvântarea lui Dumnezeu, prin vizita Prea Fericirii Sale, Petru al VII-lea, Papă și Patriarh al Alexandriei și a toată Africa și a Prea Fericitului Părinte Patriarh Teoctist al Bisericii Ortodoxe Române și al românilor de pretutindeni. O zi ca aceasta se caută și se așteaptă mult în viață și poate fi dăruită de Dumnezeu la distanțe mari de timp. De aceea mulțumim lui Dumnezeu și Maicii Preacurate care ne-au făcut parte de această bucurie duhovnicească și de această plinătate a harului dumnezeiesc.

Vă aflați, Prea Fericirile Voastre, în cea mai mare Catedrală ortodoxă din România și merită să aibă frumusețea și măreția pe care o are, pentru că a fost ridicată în cinstea eroilor neamului nostru. Pretutindeni se înalță biserici sau așezăminte ale bisericii prin vrednicia clericului și a bunilor credincioși, pentru că nu suntem un neam aparte, ci doar un popor care își naște mereu frumusețea din iubirea de Dumnezeu și de oameni.

Permiteți-mi, aplecându-mi cu smerenie fruntea, cu emoția cuvenită unui asemenea moment, ca fiu duhovnicesc, să-L rog pe Bunul Dumnezeu să dăruiască Prea Fericitului Părinte Patriarh Teoctist ani mulți și binecuvântați să vegheze în continuare cu aceeași râvnă și dăruire la cârma Bisericii noastre strămoșești, iar pe oaspetele Prea Fericirii Sale și al nostru să îl asigurăm de aleasă prețuire și frumoasă amintire.

Mulțumesc autorităților de Stat, centrale, județene și locale, reprezentaților cultelor și ai mass-media și împreună cu frații preoți și distinșii noștri credincioși

prezenți la acest moment ne încredințăm binecuvântării și rugăciunilor Prea Fericitorilor Părinți Patriarhi și ai ierarhilor noștri.

Să trăiți întru mulți și fericiți ani!

În semn de aleasă prețuire, Prea Fericirile Voastre, Vă dăruim câte o icoană din partea celei mai tinere reprezentante a iconarilor mureșeni, Raluca Marian, elevă în clasa a VI-a la Liceul de Artă din Tg. Mureș, distinsă cu premiul I la cele mai prestigioase concursuri naționale de profil, o mare speranță în continuare, cu strălucire, a școlilor de iconari din România".

După cuvântul P.C. Pr. Protopop Șincan, Prea Fericitul Părinte Patriarh Teoctist și Prea Fericitul Patriarh Petru al VII-lea al Alexandriei și a toată Africa s-au închinat în Sfântul Altar și au semnat în Sfânta Evanghelie.

Acestui popas duhovnicesc i-a urmat vizita la Mănăstirea Recea. Primirea de aici a fost cu adevărat impresionantă. Mulțime de credincioși, îmbrăcați în costume populare, au venit să-i întâmpine pe oaspeți. Țărani din Bucovina și-au înălțat buciumele spre cer, dorind parcă să facă cunoscută vizita, cât mai departe, spre locurile lor natale, ca semn al unității de credință și de simțire românească.

După ce au fost întâmpinați cu Sfânta Evanghelie și Sfânta Cruce de către duhovnicul mănăstirii, Părintele Ioan Iovan, cei doi Patriarhi au binecuvântat mulțimile de credincioși de pe o scenă special amenajată, în fața noii biserici care urma să fie sfințită a doua zi.

S-a vizitat, apoi, noua biserică înveșmântată în mozaic, în care sfinții privesc și ascultă cântările și rugăciunile, iar cu trupurile lor, parcă sprijină întreg edificiul bisericii.

Întreaga construcție a cetății monahale a fost concepută cu parter și etaj, cuprinzând trei corpuri. Ele subliniază, prin stilul arhitectonic, tradiția credinței noastre strămoșești. Ansamblul ilustrează și permanența bimilenară a credinței noastre în această inimă a „Grădinii Maicii Domnului”, care este Transilvania.

A fost vizitat Așezământul pentru bătrâni, care îl are ca patron pe Sfântul Apostol Andrei, unde Prea Fericitul Părinte Patriarh Teoctist a binecuvântat pe cei bătrâni, care și-au găsit aici adăpost și liniște. A fost vizitată, apoi, clădirea care adăpostește Universitatea de vară “Episcop Dr. Nicolae Popovici” și muzeul Mănăstirii. Vizitatorii au făcut aici un mic popas, într-o lume plină cu cărți și icoane, care au împodobit cu secole în urmă bisericuțele noastre de lemn din această parte de țară.

În dimineața zilei de 7 septembrie, a avut loc slujba de sfințire a noii biserici cu hramul “Adormirea Maicii Domnului”, urmată de Sfânta Liturghie săvârșită pe podiumul din fața bisericii.

Răspunsurile la sfânta slujbă le-au dat elevii de la Seminarul “Mitropolitul Simion Ștefan” din Alba Iulia. Au fost prezenți zeci de mii de credincioși, preoți, călugări, copii și tineri, oficialități centrale și locale.

Hrisovul de sfințire a fost citit în fața credincioșilor de către Prea Sfințitul Episcop Ciprian Câmpineanul, Vicar patriarhal.

La sfârșitul Sfintei Liturghii, după cuvântarea Înalt Prea Sfințitului Andrei a rostit bogat cuvânt de învățătură P.F. Patriarh Petru al VII-lea care a spus:

*“Și după cum Moise a înălțat șarpele în pustie,
așa trebuie să se înalțe Fiul Omului,
ca tot cel ce crede în El să nu piară,
ci să aibă viață veșnică” (Ioan 3, 14-15).*

Prea Fericirea Voastră, Prea Fericite Teoctist, Patriarh al României, iubit frate în Hristos și împreună-liturghisitor cu Smerenia noastră,

Înalt Prea Sfinția Voastră Andrei, Arhiepiscop al de-Dumnezeu-păzitei Eparhii de Alba Iulia,

Iubiți frați arhieriei ai Prea Sfintei Biserici Ortodoxe Române,

Iubiți părinți, frați creștini

Reprezentanți ai Guvernului, Președinte al Parlamentului, Autorități locale, Egumenă, maici,

Dumnezeieștile cuvinte de mai sus, rostite de către Domnul nostru Iisus Hristos, fac o legătură strânsă între prețioasa moștenire spirituală a Vechiului Testament, exprimată în așteptările proorocilor și lucrarea mântuitoare a Fiului lui Dumnezeu. Ele și-au găsit expresia cea mai clară și deplină pe Golgota. De asemenea, pericopa evanghelică de astăzi ne învață că, lucrarea de oameni iubitoare, săvârșită pururea de Dumnezeu în lume, trebuie să fie primită de fiecare ființă umană, prin credință, adică prin acceptarea liberă a rostului ei mântuitor. Rода credinței nu este alta, decât înlăturarea urmărilor căderii în păcat, biruința asupra stricăciunii și participarea la viața veșnică.

În scrierile lor, de sus inspirate, atunci când interpretează cuvintele de mai sus, grăite de Mântuitorul, Sfinții Părinți arată că ele nu constituie o piedică cu conținut moral – așa cum greșit au înțeles comentatori mai vechi sau mai noi – ci sunt o formulare pe deplin logică a întregii lucrări de slujire a lui Dumnezeu față de om și lume. Interpretată corect, lucrarea de mântuire indică și păstrează caracterul adevărat al învățaturii creștine despre om și despre persoana divino-umană a lui Hristos. Cele spuse de Domnul constituie condiția absolut indispensabilă pentru înțelegerea corectă și cât mai deplină, desigur, pe cât ne este cu putință – a Persoanei și activității Mântuitorului. El săvârșește faptele mântuitoare din dumnezeiască iubire de oameni și cu dreptate dumnezeiască.

Mântuirea, ca scop și rezultat al Întrupării lui Dumnezeu Fiul, al Crucii, Morții și Învierii nu afectează și nu tulbură viața dumnezeiască. Când vorbim despre Dumnezeu și încercăm să raportăm lucrarea mântuitoare la El, nu găsim în învățătura Bisericii nici una din premisele necesare pentru a susține teorii de genul celei referitoare la “satisfacția adusă dreptății divine jignite” sau la “aspectul legist al mântuirii”.

Biserica lui Hristos pune în valoare și, sub călăuzirea Duhului Sfânt “întotdeauna lucrarea Mântuitorului, Care, ca Dumnezeu, S-a întrupat să slujească lumii”. În același timp însă, mărturisește că Îl așteaptă ca Judecător la sfârșitul veacurilor. Prin Biserică, Hristos a chemat și cheamă neîntrerupt neamurile, popoarele, persoanele, culturile și civilizațiile la ospățul duhovnicesc al bunătăților cerești unde împărățește Dumnezeu. Sunt bunătăți din care pregustăm încă din viața pământească!

Inspirați de lumina înțelegerii adevărilor de mai sus și având conștiința faptului că suntem continuatori și purtători ai tradiției de veacuri a Patriarhiei Alexandriei, am venit din Marea Cetate întemeiată de Marele Alexandru Macedon, pentru a da mărturie vie despre legătura unității noastre cu Patriarhia Română. Această legătură nu este nici recentă în originea ei, și nici de suprafață, în dimensiuni și amploare. Ea izvorăște din conștiința eclezialogică statornică și nemicșorată, înscrisă în memoria Bisericilor noastre, încă de la întemeierea lor. Ea izvorăște din conștiința apartenenței la Biserica cea Una, conștiință în virtutea căreia Prea Fericirea Voastră, Prea Fericite **Teoctist**, Întâistătător al Bisericii Ortodoxe Române și Sfântul Sinod al Bisericii Ortodoxe Române ne-ați adresat amabila invitație de a vizita Patriarhia Română.

Sub călăuzirea Prea Fericirii Voastre se împlinește acum datoria principală a Bisericilor Autocefale, care constă în retrăirea și afirmarea coeziunii și unității interioare a Trupului Bisericii Sobornicești. Acest fapt constituie și o slujire a mântuirii omului. Iar mântuirea nu este o chestiune individuală, ci mers împreună pe calea spre Dumnezeu, Cel ce a dăruit darea Sa cea bună persoanelor care, prin Duhul Sfânt, trăiesc în comuniunea de viață a Bisericii.

Dacă noi cădem de unul singur, nu ne mântuim însă decât împreună!

În ciuda deceniilor de grele încercări pricinuite de opresiunea politică exercitată de ideologia ateistă și etatismul secularizat, în Biserica Ortodoxă Română problemele acumulate au fost și sunt continuu soluționate în mod foarte eficient. Sprijinindu-se cu toată încrederea pe instituția sinodală, Biserica Ortodoxă Română, în frunte cu Întâistătătorul ei, Prea Fericitul Părinte Patriarh **Teoctist**, a reușit să evite eventualele tendințe și reacții adverse scizioniste pe care, din nefericire, le comportă uneori statutul de autocefalie. Astfel, ea se află acum în împreună-lucrare foarte strânsă cu toată lumea ortodoxă.

Prin felul ei de organizare și funcționare în context panortodox, Biserica nu exprimă, în maniera cea mai potrivită, numai coeziunea Bisericii din epoca apostolică, ci dă și noi impulsuri ecumenicității Ortodoxiei și prin aceasta, combate chiar tendințele separatiste din lumea creștină, în general.

Să nu uităm că, în acest fel, se răspunde cât mai convingător și provocărilor venite din partea conjuncturilor istorice contemporane!

Restaurarea unității lumii creștine cere imediata mobilizare a tuturor forțelor spirituale și ale factorilor instituționali ai acestora, așa încât taina unității Bisericii să se arate în modul cel mai autentic și cu absolută consecvență față de poruncile Mântuitorului. Valorificată creator, experiența trecutului poate contribui esențial la reactualizarea mărturiei lumii ortodoxe în cadrul misiunii contemporane a Bisericii.

Prea Fericite frate întru Hristos,

Patriarhia Alexandriei și Smerenia noastră ne bucurăm cu mare bucurie, deoarece la această Sfântă Dumnezeiască Liturghie am primit roadele prezenței Sfântului Duh, atât prin împărțășirea cu Prea Sfântul Trup și Sânge al Domnului, cât și prin trăirea tainei unității Bisericilor noastre, și mai ales, prin acordarea cu

atâta amabilitate, a dreptului de a săvârși slujba de sfințire, drept care Vă aparține în exclusivitate.

Sfințirea bisericilor este un act liturgic prin care se exprimă dreptul de jurisdicție al Scaunelor Patriarhale. Conform îndelungatei ordini canonice, acest act se săvârșește în exclusivitate de către Patriarhi sau de Episcopul locului. "Ordinea canonică" și "comuniunea în credință" sunt bazele funcționării așezământului divino-uman al Bisericii. Ele se fundamentează eclesiologic pe dependența aducerii Jertfei Euharistice de sfințirea Jertfelnicului de către episcop. Faptul că episcopul este acela prin care se săvârșește aducerea Fiului ca jertfă Tatălui, îl face pe Întâistătorul Bisericii, purtător direct și incontestabil al harului și succesiunii apostolice. De aceea, episcopul are cinstea de a sta pe scaunul arhieresc "în chipul și locul lui Hristos".

În acest spirit, Patriarhia Alexandriei și întregii Africi, purtătoare a unității lăuntrice a popoarelor de pe Continentul African, își împlinește misiunea în lume și își desfășoară întreaga activitate pe măsura strălucitei tradiții a pururea pomeniților noștri Înaintași, care au dăruit atât de mult Bisericii lui Hristos.

Dar, programarea și materializarea activității pastoral-misionare este strâns legată de evanghelizarea popoarelor, adică de chemarea lor la experierea comuniunii în Trupul lui Hristos, Biserica. Slava și realizările trecutului dialoghează cu prezentul și ne inspiră în programele noastre misionare, îmbogățind în același timp experiența Ortodoxiei.

Lucrarea și misiunea noastră se organizează, în permanență, în funcție de aspirațiile, activitatea și apostolia proorocilor, apostolilor, mărturisitorilor, învățătorilor și Părinților credinței. De aceea, lupta noastră nu este "împotriva sângelui și a trupului". Ea este deschidere și apropiere față de lume, ca, prin îmbisericirea lumii, adică prin aducerea ei în Biserică, nu prin înlumirea Bisericii, să îi deschidem orizonturile largi ale mântuirii și trăirii realității eshatologice.

Adresându-Vă profunde mulțumiri pentru aceste "clipe de har" în care am liturghisit împreună cu Prea Fericirea Voastră și pentru încredințarea din dragoste a săvârșirii slujbei de sfințire, deși, din punct de vedere canonic și eclesiologic, acest drept Vă aparține incontestabil în exclusivitate, Vă urăm frățeste ca Ziditorul și Atotțiitorul Dumnezeu să Vă dea puteri în patriarhala arhipăstorire a Prea Fericirii Voastre și să binecuvânteze îmbelșugat întreaga activitate a Prea Fericirii Voastre și a celorlalți ierarhi ai Bisericii Ortodoxe Române. Urăm poporului român ca Dumnezeu să-i dea bucuria de a se împărtăși atât din bunurile pământești, cât și din cele cerești. Amin".

După cuvântul său, Prea Fericitul Patriarh Petru al VII-lea a dăruit Prea Fericitului Părinte Patriarh Teoctist un baston, Sfânta Cruce de binecuvântare și o icoană cu Maica Domnului, Î.P.S. Andrei un baston și icoana Sf. Nectarie, iar Maicii Starețe Cristina icoana cu Sfântul Atanasie cel Mare.

A luat cuvântul după aceea, P.F. Teoctist, care a spus:

*„Ridicat-am ochii mei la munți,
de unde-mi va veni mie ajutorul.
Ajutorul meu vine de la Domnul”
(Psalmul 120, 1-2)*

*Prea Fericite Părinte Patriarh Petru al VII-lea,
Înalt Prea Sfințiile și Prea Sfințiile Voastre,
Domnule Președinte al Camerei Deputaților,
Distinși reprezentanți ai autorităților centrale și locale,
Prea Cuvioasă Stareță,
Prea Cuvioși și iubiți părinți, slujitori ai Sfințelor Altare,
Iubiți credincioși și credincioase,*

Cuvântul Prea Fericitului Papă și Patriarh al Alexandriei și al întregii Africi, Petru al VII-lea, nu numai că ne-a mângâiat auzul mai mult decât soarele acesta cu lumina și razele lui călduroase, dar ne-a înălțat și mintea către Dumnezeu, așa cum și-a înălțat-o patriarhul Iacob, care, obosit de drum, s-a odihnit, văzând în somn cerul deschis și, trezindu-se a zis: aici „este casa lui Dumnezeu; aceasta e poarta cerului” (Facere 28, 17). Tot astfel și noi auzim în Sfânta Evanghelie de astăzi (Ioan 3, 13-17) și vedem lumina lui Hristos, lumina pe care o datorăm Ortodoxiei, lumina Bisericii noastre, lumina care trebuie să fie straja inimii și a cugetului nostru de fii și fiice ai Bisericii Ortodoxe Române. În viața noastră lumina lui Hristos ne călăuzește așa cum stâlpul de foc a călăuzit, noaptea, în pustiu, pe poporul ales, ferindu-l de rătăcire și ajutându-l să înainteze pe calea cea dreaptă spre pământul făgăduinței (Ieșire 13, 21-22). Zăbovind asupra acestui fapt minunat, Sfântul Chiril al Alexandriei ne lămurește că tot așa și cel ce urmează lui Hristos și pășește pe urmele învățăturilor Sale nu va fi niciodată în întuneric, ci va spori în lumina vieții sau descoperirea tainelor cu privire la El, îl va conduce la viața veșnică³.

Ne-a învrednicit Bunul Dumnezeu ca astăzi, aici, pe acest Tabor al Transilvaniei, în această mănăstire închinată Nașterii Maicii Domnului, din comuna Ungheni, să vedem lumina cea neînserată a lucrării Bisericii noastre. Într-adevăr și în sufletele noastre străbate această lumină, pe care suntem datori să o purtăm și s-o ducem și celor scumpi inimilor noastre, care din pricini binecuvântate nu sunt prezenți, dar sunt în rugăciunile noastre. Nu se putea o mai frumoasă, o mai plină de învățătură zi ca în această sfântă duminică, cu adevărat ziua Domnului închinată iubirii lui Dumnezeu, după cuvântul care spune: „că într-atât a iubit Dumnezeu lumea, încât pe Fiul Său Cel Unul-Născut L-a dat, pentru ca tot cel ce crede într-Însul să nu piară, ci să aibă viață veșnică” (Ioan 3, 16). Nu se putea un început mai frumos de an bisericesc, așa după cum Sfinții noștri Părinți, purtători de Dumnezeu, au rânduit a fi luna septembrie!

Ca fii și slujitori ai sfintei Biserici dreptmăritoare, ne bucurăm de lumina zilei de astăzi, care, iată, a sosit cu daruri pe care Dumnezeu ni le revarsă din belșug spre mântuirea noastră. Așadar, ca niște fii ai Bisericii noastre strămoșești, nu se putea ca în aceste zile să nu venim la sfințirea acestui sfânt locaș mănăstiresc, adevărat izvor al iubirii de Biserică și de semenii, al păstrării rânduielilor monahale

3. Comentariu la Evanghelia Sfântului Ioan, V, 2, în P.S.B., vol 41, București, 2000, p. 549.

întru dobândirea desăvârșirii prin rugăciune și fapte bune, leagăn duhovnicesc de unde vine bucuria pustnicilor, a celor care se întrarmează cu dumnezeiescul dar.

Pentru că mâine este sărbătoarea nașterii Maicii Domnului, aceasta este o chezășie, o încredințare a noastră că mântuirea este cu noi, cu fiii Bisericii noastre, bunii credincioși, așa după cum a arătat în cuvântul său Prea Fericitul Patriarh, Petru al VII-lea. Unde sunt cei care se îndoiesc de existența și de iubirea lui Dumnezeu?! Dacă noi, slujitorii Bisericii Ortodoxe, slujitorii altarelor, ai catedrelor din învățământul teologic și tinerii noștri elevi și studenți credem în asemenea valori și adevăruri veșnice, ne putem imagina că raiul lui Dumnezeu, lumina lui Dumnezeu, ar pătrunde ușor nu numai în sufletele credincioșilor, ci și în sufletele tuturor celor înstrăinați de aceste frumuseți sufletești, artistice și culturale ale Ortodoxiei.

Un alt cuvânt, mai frumos decât cel pe care l-am ascultat noi astăzi rostit de Prea Fericitul Petru al VII-lea, cu greu se poate auzi. Înaltul nostru Oaspete a tălmăcit deplin cuvântul pe care arhanghelul Gavriil l-a rostit Fecioarei Maria, vestindu-i că va fi Maică a Dumnezeului nostru: „Bucură-te, ceea ce ești plină de har, Domnul este cu tine. Binecuvântată ești tu între femei!” (Luca 1, 28). Iată cum se adevărește în viață acest cuvânt dumnezeiesc și pentru noi, cei nevrednici, cei care ne îndoim de valorile mântuitoare ale Bisericii. Marii și sfinții inmografi, inspirându-se din cuvântul arhanghelului de la Buna Vestire, i-au întocmit Maicii Domnului imnuri și cântări care o arată a fi permanent în iubire față de Fiul său, Iisus Hristos și față de noi. Fără rugăciunile ei, ca o mamă duioasă în fața Fiului Său preaiubit și ale noastre, ale tuturor, n-ar mai exista lumea. Lumea există pentru că există sfinți care, ca și Maica Domnului, se roagă neîncetat.

Noi învățăm în această zi mare, de început de an bisericesc, închinată, mâine, nașterii Sfintei Fecioare Maria, că suntem și noi nemuritori, pentru că Dumnezeu ne-a creat după chipul și asemănarea Sa, silindu-ne ca în această viață să viețuim spre a dobândi asemănarea cu El. Oare, ce altceva mărturisim atunci când, cu inimă curată, cu minte smerită și cu suflet credincios, înălțăm cântarea „Nașterea ta, de Dumnezeu Născătoare Fecioară, bucurie a vestit la toată lumea; căci din tine a răsărit Soarele dreptății, Hristos Dumnezeul nostru; și dezlegând blestemul, a dat binecuvântare; și stricând moartea, ne-a dăruit nouă viață veșnică!” (Troparul sărbătorii).

Am văzut locul pe care s-a zidit mănăstirea și biserica cu înaintașul Prea Fericitului Petru al VII-lea, cu Fericitul întru adormire Patriarh Partenie al III-lea. Am văzut începutul zidirii bisericii și mănăstirii acesteia și nu-mi imaginam atunci ce frumusețe avea să urmeze venind aici Hristos ca Împărat, ca Învățător și Pro-niator, în acest loc, cu ciulini, cu urzici, cu multă asprime a naturii. Dar, iată, locul acesta a devenit un rai. Parcă anume pentru acest loc a proorocit Isaia: „Veselește-te pustie însetată! Să se bucure pustia și precum crinul să'nflorească! Vor înflori pustiile Iordanului și se vor bucura ... și poporul Meu va vedea slava Domnului și măreția lui Dumnezeu” (Isaia 35, 1-2). Așa se transformă și sufletul sub lumina credinței noastre ortodoxe. Așa se modelează privirea noastră lăuntrică, așa ne modelăm și noi.

Maica Domnului, iubii mei frați și surori, este pildă nu numai de rugăciune, de credință, de smerenie, ci și despre felul în care trebuie să fim în aceste vremuri vătămătoare de suflet și atât de neprielnice unei viețuiri virtuose, călăuzită de Hristos. Trebuie să urmăm pilda de smerenie a Sfintei Fecioare Maria, pildă de curățenie, de smerenie, de demnitate și frumusețe trupească, dar și de ascultare a Bisericii.

Suntem români, frații mei, și suntem urmașii unor oameni statornici, care două mii de ani au păstrat credința neștirbită și ale căror fii și fiice îi avem acum înscrisi ca sfinți în calendarele noastre, asemenea celorlalți sfinți ai Bisericii Mântuitorului nostru Iisus Hristos. Avem ca pildă pe fiii lui Brâncoveanu, care de tineri și-au jertfit viața; avem ca pildă pe Sfântul Ioan Valahul, un tânăr ostaș care, pentru virtutea și dârzenia credinței, a reușit să-i învingă pe dușmanii săi; avem ca pildă tinerii eroi ai neamului nostru, care și-au dat viața pe frontul de luptă pentru țară, credință și neam; avem ca pildă pe sfinții noștri domnitori români, care ne străjuiesc neamul, cultura, credința și unitatea noastră națională. Să le urmăm pilda, ca și aceora care, acum 14 ani, în Decembrie 1989, s-au jertfit pentru libertatea aceasta minunată. Iată cum se creează pe pământ imaginea cerului!

Nu numai biserica aceasta minunată, lucrată în mozaic prin hărnicia maicii starețe, Cristina și a părintelui Ioan Iovan, ci și locul acesta și chiar dumneavoastră, cei care ați venit aici și care ați contribuit ca acest spațiu să fie astăzi locul arătării lui Dumnezeu, este bine plăcut lui Dumnezeu! Iată de ce și noi putem spune, asemenea Patriarhului Iacob, când a văzut Scara ce se înălța de pe pământ până la Cer: „Cât de înfricoșător este locul acesta!; el nu-i altceva decât casa lui Dumnezeu; aceasta este poarta cerului!” (Facere 28, 17). Iată ce operă frumoasă s-a făcut aici și cum valorile nemuritoare, valorile noastre creștine, evanghelice, rodesc în viață și ne transformă! Dacă a transformat locul acesta într-o frumusețe, dacă a făcut ca biserica aceasta să fie strălucitor de frumoasă, cum să nu ne transforme și pe noi credința, evlavia, legătura noastră cu Biserica? Nu ne micșorează întru nimic credința ortodoxă și rânduielile ei sfințitoare! Niciodată să nu vă simțiți jenați în fața acelora care tăgăduiesc valorile credinței sau cultul Maicii Domnului, care lasă ca tinerețea să fie jertfită libertinajului și secularizării. Trebuie să ne îngrijim copiii; trebuie să ne îngrijim tineretul cel sfânt și apărător de țară, neam și credință.

De aceea, mulțumesc din toată inima Prea Fericitului Părinte Petru al VII-lea, Papă și Patriarh al Alexandriei și a toată Africa, pentru că, iată, ne-a mângâiat, aici, dar și pentru faptul că binecuvântarea și cuvântul Prea Fericirii Sale mângâie și pe românii din Africa. Ne-a adus și aici darul Alexandriei, ne-a adus gândirea Sfântului Atanasie cel Mare, unul din marii părinți ai Ortodoxiei. Să nu vă rușinați, mai ales voi, tinerii crescuți și educați de Biserică, de smerenia, suferința și lipsurile slujitorilor ei, ci cu curajul Sfântului Arhidiacon Ștefan și al tinerilor Brâncoveni să mărturisiți și să studiați Ortodoxia. Ortodoxia are în tezaurul și izvoarele ei nesecate lumini asupra cărora se îndreaptă atenția Occidentului și a întregii lumi creștine și necreștine. Nimeni nu i-a întrecut pe Sfinții Părinți alexandrini sau capadocieni în înțelepciune, în gândire și nu o va face nimeni, după cum nimeni nu-L poate depăși pe Mântuitorul nostru Iisus Hristos și adevărul dum-

nezeiesc, pe care noi îl predicăm și prin care ne mântuim. Să ne ajute bunul Dumnezeu să mai trăim asemenea clipe!

În numele dumneavoastră, al celor aflați aici, mulțumesc Prea Fericitului Părinte Petru al VII-lea, Papă și Patriarh al Alexandriei și a toată Africa, care cu distincția sa delegație, ne-a binecuvântat astăzi, a binecuvântat căminul de bătrâne din mănăstire, activitatea culturală, activitatea socială a acestei mănăstiri, care izvorăște din umanismul cel adevărat, concretizat din Sfânta Evanghelie. Acesta este umanismul creștin, dezinteresat, și nu cel prin care se asistă bolnavii de SIDA sau se ajută copiii orfani pentru a-i trece apoi la altă credință. Calea noastră de a ajuta, sau de a fi ajutați, este milostivirea Mântuitorului Iisus Hristos, a bunului samarinean, care a plătit și îngrijirea celui în suferință, fără a aștepta ceva pentru sine.

Să ne ajute Sfânta și Preacurata Fecioară Maria să ocrotească Biserica Fiului său din România și din toată lumea și, în mod special, să ocrotească Biserica Apostolică a Alexandriei, acolo unde Prea Fericirea Sa se străduiește să țină aprinsă făclia Ortodoxiei și să păstreze dreapta credință în condiții deosebit de grele.

Domnul Dumnezeu să ne ajute, iubiți frați, să ne mai întâlnim ca frați și fii ai lui Dumnezeu, fii ai Bisericii întemeiate pe pământ prin jertfa Fiului și lucrarea Duhului Sfânt. Cu aceste gânduri de suflet, Vă împărtășim binecuvântări și ne rugăm cu căldură ca: „Harul Domnului nostru Iisus Hristos și dragostea lui Dumnezeu și împărtășirea Sfântului Duh să fie cu voi cu toți! Amin” (II Corinteni 13, 13)”.

După ce a rostit cuvântul său, Prea Fericirea Sa a acordat distincția *Crucea Patriarhală* Prea Cuviosului Arhim. Ioan și Maicii Starețe Cristina. Aceasta a ținut să mulțumească pentru darul lui Dumnezeu de a-i fi trimis doi patriarhi, rostind următorul cuvânt:

*”De n-ar zidi Domnul casa,
în zadar s-ar osteni cei ce o zidesc...”*

La sfânta slujbă a Învierii auzim cu toții rostindu-se cuvintele: “Veniți toți credincioșii să ne închinăm Sfintei Învierii lui Hristos că iată a venit, prin cruce, bucurie la toată lumea”.

Pentru viețuitorii, ctitorii și închinătorii acestui sfânt locaș, ziua de astăzi este o zi a Învierii, zi plină de bucurie și de speranță. Suntem fericiți cu toții că ați poposit în mijlocul nostru spre a ne sfinți mănăstirea și a ne împărtăși din adevărurile Bisericii noastre.

Este de datorie noastră să spunem că această mănăstire își motivează existența nădejzii celei vii care a luminat credința și a înrourat-o cu simțăminte și fapte creștinești atunci când în 1991 Înalt Prea Sfințitul Andrei ne-a chemat aici la Recea.

Lăsând în urmă timpul înscris într-un deceniu și privind acum în jur, mi se revelează clipa din veșnicie în care Hristos a spus să fie, să se ridice pe acest pământ în inima bătrânului nostru Ardeal o mănăstire. Și cuvântul s-a îmbrăcat în frumusețea zidurilor ce au format spații de rugăciune; de cunoaștere și îmbogățire a minții; de aducere aminte a pictorilor și a zugravilor imortalizați în pictura vechilor icoane; de expunere a minunatelor costume românești – expresie a frumuseții culturii și artei populare - ; de purtare de grijă a unor oameni sin-

guri și bolnavi. Sunt create condiții de desfășurare a unei bogate activități culturale și multe alte preocupări folositoare într-un așezământ monahal.

Între ele, în mijlocul lor, ca o tânără împărăteasă grațioasă, pioasă și plină de demnitatea Adevărului ce-L adăpostește, stă biserica cu hramul "Nașterea Maicii Domnului", îmbrăcată în haină albă catifelată, realizată în stil românesc prin toate elementele ce o împodobesc.

Lăsând în urmă imaginea întregului ansamblu mănăstiresc, dar plin de emoția frumosului divin așternut pe această palmă de pământ, te întorci și pășești smerit în interiorul bisericii. Este, fără îndoială, spațiul cel mai important pentru spirit și cel mai căutat, unde prezența lui Dumnezeu este mai simțită, fiind permanent prezent în casa Lui în Sfântul Altar. Priveliștea te surprinde. Pardoseala din marmură albă și mobilierul, solid și frumos, rămân la locul lor, jos, ca un decor pe care nu-l percepi atras de vitalitatea luminoasă a imaginilor. Sunt scene biblice din viața pământească a Mântuitorului și din viața Maicii Domnului, sunt figuri de sfinți și de îngeri încadrați în ornamente delicate, în culori calde, care delimitează registrele. Totul este o explozie strălucitoare la propriu, pentru că totul este executat din mozaic, după cum strălucitoare este și reprezentarea.

Privind desfășurarea întregului ansamblu, asisti la o lecție de învățatură creștină, care te îndeamnă s-o urmărești și s-o contempli până la extaz, ca pe o icoană care te cheamă să-ți înalți gândul cu pioșenie la cei pe care îi prezintă. În aceeași ambianță sufletească de desfătare, care inundă întreaga simțire, ochiul mai descoperă o manieră picturală aparte, ce încadrează întregul interior. Sunt vitraliile scaldate într-o cromatică caldă, vie și atrăgătoare ce pune în lumină linia sigură și grațioasă a siluetelor sfinților. Și cugetând la tot ce privirea și sufletul poate să cuprindă, vedem cum astăzi, după numeroase împliniri, biserica mănăstirii noastre tresaltă de bucurie, căci "toate s-au umplut de lumină. Și cerul și pământul".

Izvor de bucurie coboară în sufletul nostru această sfântă sărbătoare, la care am ajuns cu multă osteneală și cu biruință. Această târnosire încoronează truda, jertfa noastră, cu bunătate, cu iubire, cu încredere puternică în ziua de mâine.

Cum să nu fim fericiți cu toții? Și părinții duhovnici și maicile și credincioșii noștri buni și dragi, pe care i-ați văzut și-i vedeți cu câtă evlavie, bucurie și dragoste v-au întâmpinat. Și cum să nu mulțumim Bunului Dumnezeu, Cel în Treime închinat, pentru bucuria de a vă simți bătăile inimii bune și curate pentru această realizare?

Căci, numai marile certitudini care dau conținut vieții, numai conștiința păr-tășiei noastre la darurile lui Dumnezeu, numai asemenea forțe sufletești pot să reverse în cuget prinos de bucurie, de încredere, de nădejde vie.

Fără credință, fără nădejde vie, n-am fi reușit să facem ceea ce am făcut.

Fără biserică, călugărul nu poate trăi. În ea este centrul centrului inimii lui, este cerul interior, culoare de safir, în care renaște, hrănindu-se și adăpându-se din puterea Sfintei Liturghii. Aici sorbim neconținută putere pentru a înțelege și a iubi lumea în drumul ei ascendent spre desăvârșire. Spunem și noi ca preotul Zaharia: "Binecuvântat este Domnul Dumnezeu că ne-a cercetat și a făcut răscum-

părare poporului Său”, când a rânduit, prin cei chemați ai Săi să ridice o mănăstire în cinstea Maicii Domnului.

De n-ar fi fost decât slujba măreață de astăzi, de ajuns ar fi fost nouă să îi aducem mulțumiri Domnului și Maicii Preacurate, patroana noastră spirituală. De multe ori ne-a fost reazem și încurajare și tărie cuvântul Fecioarei Maria: “Iată, roaba Domnului, fie mie după cuvântul tău!”.

Sfântul Simeon Noul Teolog, spunea că: “Nu numai în Maria, ci și în noi trebuie să se întrupeze Cuvântul lui Dumnezeu”. Pentru toate mănăstirile din țara noastră, ca și pentru Mănăstirea Recea, Maica Domnului este “rugătoare caldă și zid nebiruit, izvor de milă și lumii scăpare”.

Noi I-am înălțat acest locaș de rugăciune și suntem convinși că Maica Preacurată ne stă alături, bucurându-se acolo în ceruri de acest nou dar, oferit de Fiul Său.

De aceea, ziua de astăzi este mare, plină de lumină lăuntrică și Dumnezeu a hărăzit-o acestei bucurii omenești.

**Sanctitatea Voastră,
Prea Fericirea Voastră,
Înalt Prea Sfințiile Voastre,
Prea Sfințiile Voastre,**

Vă rog să-mi îngăduiți să dau expresie sentimentelor de bucurie și grațitudine pentru clipele pe care astăzi le trăim.

Sunt sigură că de undeva de sus sau din preajma noastră, Mântuitorul Hristos cu Sfânta Să Maică, asistă la acest moment sublim în care binecuvântați cu Harul Arhieresc întreaga lucrare a Duhului Sfânt și întreg poporul ce cu smerenie și cu încredere își pleacă sufletul și genunchiul în fața Măreției Divine, ai cărei reprezentanți sunteți.

Cu sufletele copleșite de emoție, Vă mulțumim călduros pentru cinstea ce ne-ați făcut, de a veni, a vă ruga, a sfinți și a binecuvânta această mare sărbătoare. Ne rugăm din toată inima ca binecuvântarea Domnului să fie și să rămână peste noi și peste lucrarea noastră.

Spunem împreună cu toți cei prezenți: “Din tot sufletul nostru să ne temem de Dumnezeu și pe toți ierarhii Lui să-i cinstim. Cu toată puterea să iubim pe Cel care ne-a creat și pe Maica Preacurată și pe slujitorii Lor să nu-i părăsim”.

Mulțumim Înalt Prea Sfințitului Andrei, care inspirat, a determinat venirea noastră aici în 1991. Și care, pe lângă multele responsabilități ale arhipăstoririi, ne-a fost tot timpul alături cu cuvântul, cu rugăciunea, cu gândurile bune ce veneau în întâmpinarea grijilor și zbuciumului nostru. Roadele se pot culege o dată cu prețuirea și recunoștința noastră sinceră.

Mulțumim ctitorilor și binefăcătorilor noștri, fără de care această frumusețe nu ar fi fost posibilă într-un timp atât de scurt. Dumnezeu și Maica Domnului să le răsplătească jertfa și dragostea, iar pe cei care nu mai sunt printre noi să-i odihnească în locașurile Sale.

Mulțumesc Prea Cucernicilor Părinți Consilieri, Protopopi, Preoți și bunilor credincioși, care și ei au fost și vor fi alături de această ctitorie.

Noi, împreună cu cei prezenți, adunând lacrimile emoțiilor sufletești, le înșirăm boabă cu boabă într-un șirag de metanii, pe care vă rugăm să-l așezați la ușa chiliei sufletului Prea Fericirii Voastre.

Vă sărutăm sfințita dreaptă, Sanctitatea Voastră și Prea Fericirea Voastră".

*

În semn de prețuire pentru ostenele depuse la înălțarea unui asemenea mare edificiu, Prea Fericitul Părinte Patriarh Teoctist a dăruit mănăstirii o Sfântă Cruce de binecuvântare.

După Sfânta Liturghie, în grădina mănăstirii, pe o esplanadă special amenajată, a urmat agapa frățască la care au fost invitate sute de persoane.

Înalții oaspeți au primit cadou din partea mănăstirii câte o icoană în mozaic, cu Mântuitorul Iisus Hristos și cu Sfântul Apostol Petru, și câte un covor țărănesc.

De la Mănăstirea Recea, în sunetul buciurilor și în duhul sentimentelor de dragoste în Hristos și de prețuire a viețuitoarelor Mănăstirii Recea, cei doi Patriarhi și delegațiile însoțitoare s-au îndreptat, în după-amiaza zilei de 7 septembrie, spre Mănăstirea Bârsana din județul Maramureș.

Itinerariul parcurs până la această străveche vatră de sihăstrie românească a cuprins zone de o neasemuită frumusețe, printre coline și dealuri acoperite de livezi și podgorii renumite. Acest pământ binecuvântat de Dumnezeu este Țara Maramureșului, vatră a românismului și leagăn al descălecătorilor de țară, unde obiceiurile și portul vin din negura timpurilor, păstrându-se neschimbate până în zilele noastre. Românii din această zonă sunt demni urmași ai dacilor iubitori de libertate, dreptate și stăpâni în țara lor.

Mănăstirea Bârsana a fost construită pe la mijlocul veacului-al XVI-lea de familia Drăgoșeștilor, pe una din proprietățile lor, lăcașul de închinare fiind contemporan cu vestita mănăstire din Peri. Biserica, având ca ocrotitor pe Sfântul Nicolae, a fost veacuri de-a rândul locașul de închinare a maramureșenilor.

În anul 1993, Prea Sfințitul Episcop Justinian al Maramureșului și Sătmarului a binecuvântat acest loc stropit de sângele și întărit de rugăciunile strămoșilor noștri. Acumulând și sintetizând cultura specifică locului, mănăstirea Bârsana a îngemănat în sine tradiția ancestrală a artei lemnului. Astfel, toate clădirile din incinta mănăstirii - biserica având 57 metri înălțime - sunt executate din lemn de stejar și pietre de râu, fiind opera meșterilor din localitate, asigurându-se continuitatea artei cioplirii și îmbinării lemnului, din generație în generație.

Delegațiile celor două Biserici Ortodoxe surori au sosit la mănăstirea Bârsana în cursul serii de duminică, 7 septembrie. Chiriarhul locului, Prea Sfințitul Episcop Justinian, soborul mănăstirii condus de Maica Stavroforă Filofteia Oleanu și mulțime de credincioși au întâmpinat cu multă evlavie și dragoste în Hristos pe Prea Fericitul Petru al VII-lea și pe Prea Fericitul Părinte Patriarh Teoctist.

După slujba polihroniului, a urmat cuvântul de întâmpinare al Prea Sfințitului Episcop Justinian al Maramureșului și Sătmarului:

Prea Fericitul Petru al VII-lea în cuvinte alese a mulțumit pentru cuvintele ce i-au fost adresate la această primire.

După aceste momente emoționante, de adâncă trăire duhovnicească, Prea Fericitul Părinte Patriarh Teoctist a rostit următoarea cuvântare:

*Prea Fericirea Voastră, Prea Fericite Părinte Petru al VII-lea, Patriarh și Papă al Alexandriei al întregii Africi,
Prea Sfințite Părinte și iubite frate întru Hristos Justinian,
Înalt Prea Sfințiți și Prea Sfinți Părinți,
Cuvioasă Maică Stareță,
Iubiți frați și surori întru Domnul,*

Iată, suntem din nou în mijlocul dumneavoastră, aduși – parcă - de mână de Maica Domnului și, cum se spune în popor, „n-am venit cu mâna goală”, ci am venit spre a vă împărtăși binecuvântare și cuvânt de învățătură, împreună cu Întâistătătorul Patriarhiei Apostolice a Alexandriei, întemeiată prin jertfa martirică a unui Apostol al Domnului nostru Iisus Hristos, Sfântul Evanghelist Marcu.

Prea Sfințite Părinte Justinian, sunteți gazdă primitoare și este pentru prima dată când această nouă și frumoasă mănăstire primește doi Patriarhi, însoțiți de ierarhi și preoți ai celor două Biserici. Vă mulțumim pentru invitație și pentru primirea pe care soborul mănăstirii și credincioșii ne-au făcut-o. Felul în care ei au ieșit în întâmpinarea noastră, chiar de la primul pas făcut în acest județ, ne învață cât de dornici sunt să-și arate bucuria și evlavia lor la primirea binecuvântărilor. Această atitudine izvorăște din conștiința de a fi astfel în comuniune cu noi, iar prin aceasta în comuniune cu Biserica, Trupul cel tainic al Domnului nostru Iisus Hristos. El Însuși ne spune că: „...unde sunt doi sau trei adunați în numele Meu, acolo sunt și Eu în mijlocul lor” (Matei 18, 20). În acest scop ne vizitează țara și Biserica Prea Fericitul Părinte Petru al VII-lea, Patriarh și Papă al Alexandriei al întregii Africi, spre a ne prilejui trăiri spre folosul mântuitor al nostru, al comuniunii dintre noi. De altfel, comuniunea creștinească este necesară în familie, în obștea mănăstirii, în parohie, între preot și enoriași, în Biserică, chiar și în lume, deoarece este darul Prea Sfintei Treimi, Biserica Ortodoxă Română se străduiește să împlinească acest deziderat al viețuirii în iubire, pace și armonie prin legături frățești cu toate celelalte Biserici, dar mai ales cu Bisericile Ortodoxe surori, prin împărtășirea cu Sfintele Taine din același potir.

Prea Fericitul Părinte Patriarh și Papă apostolic Petru al VII-lea a mai vizitat țara noastră în calitate de Mitropolit de Accra, participând împreună cu vrednicul de pomenire Patriarh Partenie al III-lea al Alexandriei – un alt mare părinte, prieten și frate al nostru – la hirotonirea și instalarea Prea Sfințitului Ioan al nou-înființatei pe atunci Episcopii Ortodoxe Române din Harghita și Covasna, în 1994. Și iată, ca urmaș al său „îi calcă pe urme”, venind, la invitația noastră, în vizită oficială, ca Papă și Patriarh al Alexandriei și a toată Africa, iar noi, cu mare bucurie, am dorit să punem această vizită sub ocrotirea și călăuzirea Maicii Domnului, conducându-l în Maramureș.

Ca și la mănăstirea Recea – unde zeci de mii de credincioși au participat la preaslăvirea Maicii Domnului, cu prilejul sfințirii bisericii – vedem și aici, la mănăstirea Bârsana, aceeași dovadă mișcătoare a dragostei maramureșenilor față de Biserică, dar și dovada vredniciei clerului, monahilor și credincioșilor acestei părți de țară, acestei Eparhii a Maramureșului și Sătmarului, cărora le transmitem dragostea și binecuvântarea noastră. Nici nu putem fi altfel aici, unde aveți împrejurul vostru atâta nor de mărturii (Evrei 12) despre credința moșilor și a

strămoșilor descălecători de țară și apărători ai Sfintei Biserici! Nu putem fi altfel cu credincioșii de pe aceste plaiuri sfinte, care, după cuvântul Sfântului Apostol Pavel, își aduc aminte de mai marii lor, care le-au grăit cuvântul lui Dumnezeu și privesc cu luare aminte cum și-au încheiat viața urmându-le credința! (Evrei 13, 7).

În amurgul acestei seri, când auzim mai lămurit ca oricând glasul psalmistului când zice: „*El a făcut luna spre măsurarea vremurilor; soarele și-a cunoscut apusul său, pus-ai întineric și s-a făcut noapte*” (Ps. 103, 19-20), simțim prezența tainică a moșilor și strămoșilor noștri care se pogoară din munți și din văi la chemarea clopotelor, ca să sporească lumina Farului Ortodoxiei din Cetatea Marelui Alexandru Macedon cu lumina credinței lor în nemurire, întrezărită prin negura veacurilor de înaintașii lor, care, după cuvântul lui Herodot, „*se credeau nemuritori*”⁴.

De data aceasta, noi am venit să preaslăvim pe Maica Domnului la sfintele mănăstiri „tinere”, care au luat ființă mai de curând, cum este și mănăstirea Bârsana. Sunt uimit de lucrările înnoitoare ce se fac an de an, iar explicația o găsesc în evlavia maramureșenilor, evlavie cu care ne-au întâmpinat și azi de dimineață la intrarea în județ. Prea Fericitul Părinte Patriarh Petru al VII-lea are prilejul să vadă în România prefacerile de după câștigarea libertății sfinte, împlinirile a ceea ce nu am putut înfăptui înainte de 1989. Și nu este vorba numai despre grija față de biserici și mănăstiri, ci și de implicarea Bisericii în plan socio-caritativ, prin grija față de orfani, de săraci, de bătrâni. Aseară am vizitat un cămin de bătrâni la mănăstirea Recea și am putut vedea cum măicuțele – surorile noastre – îngrijesc bătrânele de acolo. Trebuie cunoscut, totodată, faptul că instituțiile noastre bisericesti – de la parohie și mănăstire și până la eparhie și patriarhie – desfășoară o amplă activitate în privința retrocedării de către Stat a bunurilor bisericesti, în privința sprijinului Statului pentru salarizarea clerului și personalului bisericesc, dar și pentru obținerea de ajutoare pentru lucrările de construire sau reparare a lăcașurilor de cult.

Avem datoria ca, prin rugăciune și muncă, să înnobilăm sufletele tinerilor, dar și ale noastre, ale tuturor și să statornicim între noi și în întreaga lume binele, adevărul și iubirea. Avem nevoie de pace între oameni și de pace sufletească pentru fiecare. Am auzit cu toții cât de frumos a vorbit în seara aceasta Prea Fericitul Părinte Patriarh Petru al VII-lea despre Filocalie – iubirea de frumos – izvorâtă din mănăstiri și care, iată, se răspândește la tinerii noștri, teologi sau simpli creștini universitari, adunați în Biserica noastră, în special în Asociația Studenților Creștini Ortodocși din România, dar și în alte organizații creștine de tineret.

Este o dovadă clară că lumea este însetată de a se regăsi prin rugăciune și în biserica cea launtrică, pe care fiecare dintre noi o avem în inimă, locașul Duhului Sfânt. Iar „biserica launtrică” înseamnă sălășluirea în noi a lui Dumnezeu Tatăl, Fiul și Duhul Sfânt. Așa se împlinește fiecare făgăduință a lui Hristos: „*De Mă iubește cineva, el va păzi cuvântul Meu, și Tatăl Meu îl va iubi și Noi vom veni la el și Ne vom face locaș la el*” (Ioan 14, 23). Sfântul Atanasie cel Mare, strălucitul Întâistătător al Bisericii Alexandrine din secolul al IV-lea, ne învață că împlinirea acestei făgăduințe se săvârșește de Duhul Sfânt, Care împarte fiecăruia darurile

4. Herodot, *Historiarum liber*, IV.

Tatălui date prin Fiul, așa încât, dacă Duhul este în noi și Cuvântul Care-L dă pe Acesta este întru noi și în Cuvânt este Tatăl⁵. Iar în această comuniune de viață dumnezeiască cuprindem și pe toți frații de credință, așa încât împreună să ne mântuim. De aceea, scopul prezenței noastre în această binecuvântată zonă a țării este ca – prin vizitele la biserici și mănăstiri – să ne zidim sufletește. Și, iată, avem prilejul să îmbogățim această lucrare ziditoare de suflet prin prezența la hramul bisericii din Rozavlea, unde vom cinsti după cuviință pe Maica Domnului – ocrotitoarea și Maica noastră, a tuturor. Astăzi am sfințit un altar, poimâine – la Baia Mare – vom sfinți un altul, la noua Catedrală Episcopală. Așezând sfinte moaște în biserici din România alături de un Patriarh Apostolic, depășim cadrul strict protocolar al unei vizite, pentru că este impresionant ca mâna unui Patriarh Apostolic, a Prea Fericitului Părinte Petru al VII-lea să spele și să ungă cu Sfântul și Marele Mir Sfânta Masă a unui sfânt locaș din Biserica și țara noastră.

Împreună cu Prea Sfințitul Părinte Episcop Justinian și cu ai săi colaboratori am rânduit ca la sfințirea Catedralei din Baia Mare să proclamăm și să cinstim râvna pastorală a Sfântului Ierarh Iosif Mărturisitorul, episcop al Maramureșului prăznuit de Biserica noastră la 24 aprilie, apărător al Ortodoxiei la cumpăna veacurilor XVII-XVIII, ai cărui pași au călcat și prin aceste locuri încărcate de istorie. Iată cum Maica Domnului ne-a îndrumat spre Maramureș, locul de obârșie al primilor domnitori ai țării Moldovei. Mulțumim Prea Sfințitului Părinte Episcop Justinian, care veghează cu strășnicie la apa cea vie, pe care trebuie să o primească fiii și fiicele Maramureșului.

Iubiți credincioși, mulțumim Prea Fericitului Părinte Patriarh Petru și distinșilor ierarhi însoțitori de la Patriarhia Apostolică a Alexandriei pentru marea bucurie pe care au făcut-o Bisericii noastre, în general, și Bisericii Maramureșene, în special. Biserica vie din noi, în care luminează candela Ortodoxiei aprinsă de Duhul Sfânt, ne îndeamnă să urcăm spre noi înălțimi spirituale, spre îmbunătățirea vieții, după pilda înaintașilor noștri.

Să rugăm pe Maica Domnului să reverse și pe mai departe milostivirea Sa asupra noastră, a tuturor, asupra Bisericii Fiului său. Ea, Împărăteasa cerului și a pământului, este model de viață, pildă de demnitate, de sfințenie, de credință în familie și în societate. Avem marea datorie față de tineretul țării noastre în a-l educa în acest mod, astfel încât Biserica să crească mereu, prin fiii și fiicele ei. Prea Sfânta Maică a lui Dumnezeu este grabnică ajutoare și folositoare a tuturor creștinilor care au trebuință de pace, binecuvântare, sănătate și ajutor sufletesc.

Binecuvântarea Domnului să fie cu voi, cu toți, acum și pururea și în vecii vecilor! Amin!”

În dimineața zilei de luni, 8 septembrie, următorul reper din periplul maramureșean a fost biserica din com. Rozavlea. Nume de rezonanță legendară, Rozavlea este așezată pe cursul mijlociu al râului Iza, ocupând un loc central față de comunele și satele de pe această vale.

Sfânta Maria Mică – Nașterea Maicii Domnului – este o sărbătoare importantă a comunei, deoarece este și hramul bisericii din centru, construită de săteni

5. *Epistola întâi către Serapion*, XXX, în P.S.B., vol.16, București, 1988, p. 62.

cu mari sacrificii și săvârșită la 15 august 1971, cu ocazia târnosirii ei de către Prea Fericitul Părinte Patriarh Justinian Marina.

Din anul 1974 și până astăzi, preot paroh este părintele Andreica Grigore, care a construit, printre altele, altarul de vară, porțile impunătoare din lemn sculptat și a realizat pictura nouă în interiorul bisericii.

Primirea în Rozavlea a celor doi Întâistătători de Biserici a fost pe măsura dragostei și credinței oamenilor din aceste ținuturi față de Biserica strămoșească și față de păstorii lor sufletești. Primarul comunei, Dl. Gheorghe Vișovan, a înmănat oaspeților *Cheia* comunei, iar o caleașcă înconjurată de călăreți îmbrăcați în costume populare i-a transportat pe cei doi Întâistătători de la intrarea în localitate până la biserică.

A fost o primire pe care Prea Fericitul Petru al VII-lea al Alexandriei și a toată Africa nu o va uita niciodată. Mulțimile de credincioși, câteva zeci de mii, își întindeau mâinile pentru a atinge haina urmașilor Sfinților Apostoli Marcu și Andrei.

La începutul sfinteii slujbe, Prea Fericitul Părinte Patriarh Teoctist a făcut o scurtă prezentare a istoricului Patriarhiei Alexandriei și a toată Africa.

Prea Fericirea Sa a spus:

Iubiți credincioși,

Ca în fiecare an, Sărbătoarea Nașterii Maicii Domnului ne aduce nespuse daruri duhovnicești, și ne-a adunat astăzi pe toți, nu numai din satele învecinate Rozavei de la Sfânta Patriarhie, dar și din alte părți ale lumii, pentru că îl avem în mijlocul nostru pe Prea Fericitul Părinte Petru al VII-lea, Papă și Patriarh al Alexandriei și a toată Africa.

După Patriarhia Constantinopolului, urmează în ordine canonică Patriarhia Alexandriei, a cărei reședință se află la revărsarea Nilului în mare, în ținutul unde s-au nevoit marii Sfinți Părinți și cuvioși ai pustiei. Urmează apoi Patriarhia Antiohiei, cetatea unde ucenicii s-au numit prima dată cu numele de creștini (cf. Fapte 11. 26), urmată de Patriarhia Ierusalimului și de celelalte Patriarhii și Biserici Ortodoxe Autocefale. Astăzi avem în mijlocul nostru oaspeți de seamă din Patriarhia Apostolică a Alexandriei, în Persoana Prea Fericitului Petru al VII-lea, Patriarh al Bisericii soră, cunoscută și prin marii Sfinți Părinți făcători de cântări și de minuni pe care îi pomenim în sfintele rugăciuni, ca mari dascăli ai lumii.

Avem așadar fericirea să slăvim împreună, la sărbătoarea Sfintei Fecioare Maria, hramul acestei mărețe biserici. Să mulțumim pentru acest dar pe care ni l-a dat Dumnezeu ca să fim astăzi împreună, două Biserici Ortodoxe surori și mulți slujitori ai Sfântului Altar. Este un dar de la Dumnezeu, pentru care trebuie să o lăudăm pe Preacurata Fecioară Maria, rugând-o să ne fie în ajutor totdeauna. Pe lângă ierarhii care îl însoțesc pe Prea Fericitul Părinte Patriarh Petru al VII-lea îi avem și pe ierarhii noștri: Înalt Prea Sfințitul Mitropolit Iosif al românilor din Europa Occidentală și Meridională, care păstorește credincioșii ortodocși români din Franța, Italia, Spania și Portugalia, precum și pe cei care, de curând, s-au organizat în parohii pe continentul african, unde credincioșii ortodocși sunt păstoriți de către Prea Fericitul Petru al VII-lea, cel care ne-a arătat multă bunăvoință și încurajare pentru ca frații noștri români răspândiți pe continentul african să se bucure

de preoți români. Avem, de asemenea, în mijlocul nostru un părinte smerit, dar foarte vrednic, pe părintele Costică Popa, care a dus din Maramureș o biserică de lemn și a înălțat-o la Caracas, în Venezuela, cu meșteri de aici, de la dumneavoastră. Acesta se găsește astăzi cu noi pentru a mulțumi maramureșenilor că l-au ajutat să înalțe acolo, în Venezuela, peste mări și țări, o biserică ortodoxă maramureșeană. Aceasta este, în acea parte a lumii, mesagerul credinței, artei și vredniciei românești și îndeosebi al dumneavoastră, al maramureșenilor.

Vă mulțumim pentru primirea pe care ne-ați făcut-o astăzi, domnule primar al acestei vestite localități, Rozavlea, a cărei cheie ne-ați oferit-o și care ne dă dreptul să venim oricând aici și, totodată, ne îndatorează a ne ruga pentru toți fiii și fiicele Rozavlei. Noi, cu toții avem cheia credinței, frații mei, asemenea și Prea Sfințitul Episcop Justinian, păstorul duhovnicesc al dumneavoastră, cheie pe care o păstrează aici, în Eparhia Maramureșului și Sătmarului. Aceasta este o cheie foarte prețioasă, cheia credinței și a iubirii. Este "cheia cunoștinței" (Luca 11, 52) cu ajutorul căreia deschidem ușile Împărăției cerurilor, care, acum la ceasul săvârșirii dumnezeieștii Taine a Sfintei Liturghii, vine cu putere și slavă multă. Pentru a rămâne statornici pe piatra dreptei credințe, pe care Domnul a zidit Biserica Sa, să mărturisim din tot sufletul că El este Hristos, Fiul lui Dumnezeu Celui Viu. În-suși Mântuitorul ne-a dat această cheie așa cum odinioară a dat lui Petru cheile Împărăției (cf. Matei 16, 18-19). Acum, înainte de a începe săvârșirea Sfintei Liturghii, prin cheia credinței și a iubirii, ne împodobim sufletele cu lumina și strălucirea cunoștinței de Dumnezeu, cu toată înțelegerea, cu toată luarea aminte, cu inima înfrântă și smerită, ca să ascultăm și să pricepem dumnezeieștile cuvinte de viață dătătoare și să slăvim Sfânta Jertfă cea fără de sânge. Cheia unității întru credință și împărtășirii Duhului Sfânt ne-a adus astăzi aici, împreună, cu Prea Fericitul Papă și Patriarh al Alexandriei și a toată Africa, Petru al VII-lea, la sărbătoarea Nașterii Maicii Domnului, care este Ocrotitoarea noastră, și mai ales, Ocrotitoarea credincioșilor din Transilvania. Parcurgem un itinerar misionar pe care Prea Fericirea Sa îl face la rugămintea noastră, aici în Țara Maramureșului voievodal, ca să o vadă și să ne mângâie cu cuvântul și cu binecuvântarea sa.

Să mulțumim lui Dumnezeu pentru aceasta, și să ne rugăm astăzi din inimă, pentru pace, sănătate, pentru tămăduirea suferințelor, pentru cei din închisori, pentru tot sufletul cel creștinesc, ca astfel Dumnezeu și Maica Domnului să mijlocească pentru noi, pentru iertarea păcatelor și fericirea poporului nostru românesc, pentru țara noastră și pacea lumii întregi. Bine v-am găsit sănătoși, frați și surori în Domnul!"

La Sfânta și dumnezeiasca Liturghie au slujit, pe lângă ierarhii celor două Biserici, și un număr mare de preoți și diaconi, răspunsurile fiind date de către un cor format din tineri teologi și credincioși din Baia Mare.

După slujbă, Prea Sfințitul Episcop Justinian al Maramureșului și Sătmarului, în calitate de gazdă, a adresat înalților oaspeți un cuvânt de întâmpinare.

În cuvântul său de răspuns, Prea Fericitul Patriarh Petru al VII-lea a spus:

“În locașul lui Dumnezeu fiind sădită, și de Duhul Sfânt fiind hrănită, ca un măslin bine roditor, Prea Cinstita Precista și-a păzit mintea de la toată grija cea lumească și de la toată dorința trupească. Păstrându-și sufletul și trupul feciorelnic se roagă să se împărtășească numai de sfințenie și după vrednicie se arată biserică sfântă și minunată a Dumnezeului Cel Prea Înalt.”

*Prea Fericirea Voastră,
Prea Fericite Părinte Teoctist,
Arhiepiscop al Bucureștilor,
Mitropolit al Munteniei și Dobrogei și
Patriarh al Bisericii Ortodoxe Române,
Iubit frate în Hristos și împreună-liturghisitor cu Smerenia noastră,
Prea Sfinția Voastră, Prea Sfințite Episcop Justinian al Mitropoliei de-
Dumnezeu-păzitei Eparhii a Maramureșului și Sătmarului,
Iubiți Arhieriei ai Prea Sfintei Biserici Ortodoxe Române,
Iubiți Părinți și binecuvântați creștini,*

Praznicul Nașterii Prea Binecuvântatei Maici a Fiului lui Dumnezeu, Care prin Sfânta Întrupare ni S-a descoperit, primul praznic din seria praznicelor închinat în cursul anului bisericesc Prea Cinstitei Născătoare de Dumnezeu, se referă în primul rând la persoana “*Celei mai cinstite decât Heruvimi și mai...*”. La acest praznic nu cinstim numai nașterea Maicii Sfinte a Mântuitorului nostru, curăția minții, a inimii și a trupului ei! Nu prăznuim numai ospățul duhovnicesc închinat celei mai nevinovate și neîntinate ființe din lume, celei care este acoperământul tuturor creștinilor!

În scrierile marilor dascăli ai credinței, Maica lui Hristos-Dumnezeu este numită “*Maică a Bisericii*” deoarece în Mântuitorul sunt cuprinși tainic toți credincioșii ca mădularele într-un trup. În Hristos sunt cuprinse într-un anumit fel toate ființele umane și întreaga creație. Prin urmare, Prea Sfânta Născătoare de Dumnezeu, se arată Maică a tuturor credincioșilor, făcându-se adevărată preînchipuire și icoană deplină a Bisericii, deoarece a zămislit și a născut, ca om, pe Fiul Tatălui – Cel Unul din Prea Sfânta Treime.

În acest sens, Prea lăudata Stăpână a Cerurilor acoperă și păzește întreaga Biserică și, desigur, comunitățile bisericești locale, fie că este vorba despre episcopii și mitropolii, fie că este vorba despre Patriarhii sau alte Biserici Autocefale. Fecioara prea lăudată este pârga firii omenești și culmea prea înaltă a curăției. Totodată dă tuturor puterea uriașă a rugăciunilor ei de mijlocire, a împăcării și nădejzii, cu care numai ea a fost cinstită de Fiul lui Dumnezeu.

După slăvita tradiție a neamurilor din Bizanț, Prea Curata s-a făcut “*Apărătoare Doamnă*” împotriva primejdiilor venite din afară, dar și împotriva dezbină-

rilor care puteau apărea în sânul popoarelor credincioase. Cercetarea istorică de astăzi recunoaște rolul deținut de Prea Sfânta Născătoare de Dumnezeu în formarea conștiinței ascetice la bizantini.

Această conștiință ascetică, înțeleasă ca distanțare și dezangajare față de bunurile materiale, și-a găsit expresia în iubirea de oameni "*a omului înnoit*", care, ca persoană ce trăiește după Evanghelie, în Biserică, există împreună cu ceilalți, împreună cu ei se mântuiește și prin ei se adevărește pe sine.

Biserica a îmbogățit și a contribuit eficient la ridicarea nivelului ideologiei și vieții politico-sociale, introducând și în aceste domenii principiile adevărilor evanghelice. Așa se explică faptul că "*Părinți*" au fost meniți nu numai patriarhii și ceilalți purtători ai harului preoției, dar și împărați ca cei aflați în fruntea puterii politice.

Într-adevăr, vestea cea bună a lucrării mântuitoare a lui Hristos, a inaugurat marile realizări elino-bizantine, care și-au găsit expresia în întemeierea vechilor Patriarhii. În perioada bizantină, alegerea termenului "*patriarh*" pentru a desemna pe întâistătătorii marilor cetăți - centre istorice și de spiritualitate, trimite direct la genealogiile Vechiului Testament. "*Patriarhii*" Avraam, Isaac și Iacob au fost pentru Biserică modelele patriarhilor din Răsărit, deoarece s-a înțeles și s-a conștientizat faptul că între cei trei patriarhi ai fericirii paradisiace din ceruri și realitatea instituțiilor bisericești de pe pământ există o anumită corespondență.

Însă, ridicarea întâistătătorilor Bisericilor din țările balcanice la vrednicia de patriarhi a ajutat Biserica Ortodoxă în soluționarea noilor probleme și înlăturarea greutăților cu care era confruntată în contextul noilor conjuncturi istorice. Continuitatea istorică și legătura dragostei constituie premisa incontestabilă și, totodată, certitudinea că viața duhovnicească și bisericească are viitor. Trăirea Bisericii va continua în centrele instituționale tradiționale și în țările ortodoxe și se va extinde la alte neamuri și la noi popoare.

Lucrarea misionară a Apostolilor lui Hristos nu a constituit numai în trecut punctul de plecare în stabilirea planurilor misionare ale Bisericii din perioada Bizantină. Astăzi, această activitate se continuă cu aceeași fidelitate față de moștenirea spirituală lăsată de Sfinții Apostoli și de toți misionarii sfinți, indiferent de perioada în care au trăit, între care amintim pe binecunoscuții Sfinți Constantin, Chiril și Metodie din Tesalonic.

Cu toate acestea, realitățile noi, cer colaborarea și într-ajutorarea tuturor, deoarece activitatea Patriarhiilor de odinioară sau, de astăzi, este unitară așa cum Biserica este neîmpărțită. Populațiile creștine, compacte, dovedesc că sunt statornice în păstrarea principiilor și valorilor tradiționale, pe care le adaptează la noile realități istorice, în timp ce credincioșii recent intrați în Biserică se disting prin bunătatea, devotamentul și bucuria caracteristică celor de curând botezați.

Prin misiune, Biserica întregă se îmbogățește, deoarece în programele și activitatea misionară se reflectă unitatea Bisericii și puterea dăruită ei de a duce mai departe lucrarea Sfinților Apostoli. Este imposibil să limităm nemăsurata milă

binefăcătoare a lui Dumnezeu. Ea se revarsă neîncetat peste toată lumea, așa cum s-a întâmplat și în mărețul trecut al creștinismului.

*Prea Fericirea Voastră, Prea Fericite Părinte Teoctist,
Iubit frate întru Hristos,*

Prin această frățească vizită oficială în Prea Sfânta Biserică Ortodoxă Română, exprimăm prin cuvânt și faptă legăturile istorice profunde existente între Bisericile noastre Patriarhale. În persoana Prea Fericirii Voastre recunoaștem pe urmașul și continuatorul marilor ierarhi Teodor, Luca, Macarie, Chiril, Iacint, Iosif, Maxim, Eftimie și al marilor înaintași în scaunul patriarhal: Miron Cristea, Nicodim, Justinian și Justin.

În persoana Prea Fericirii Voastre întreaga Ortodoxie vede pe cel ce exprimă unitatea bisericească a credincioșilor români din cele trei mari regiuni istorice ale României și din lume. În persoana Prea Fericirii Voastre Ortodoxia recunoaște pe succesorul tuturor compatrioților Prea Fericirii Voastre, care au sprijinit cultural și economic popoarele ortodoxe din Balcani în vremurile vitregi ale istoriei lor, tipărind mii de volume în limbile greacă, slavă, arabă, georgiană și turcă, pe care le-au pus la dispoziția celorlalte Patriarhii.

În consecință, tomos-ul de recunoaștere a autocefaliei Bisericii Ortodoxe Române emis în anul 1885 și înălțarea Bisericii Române la vrednicia de Patriarhie în anul 1925, nu au fost numai acte de recunoaștere a ajutorului atât de însemnat dat de români aproape întregii Biserici Ortodoxe, dar, în același timp, au constituit și premise pentru începerea unui drum vrednic de urmat în timp și spațiu.

Fructul pregătirii spirituale în Hristos, ajuns la maturitate, și participarea Bisericii locale, cu toate forțele, la experierea adevărilor evanghelice se hrănește neîntrerupt cu dinamismul diaconic al tradiției duhovnicești și luminează mărturia ei teologică despre unicitatea apostoliei Bisericii în istoria mântuirii.

Datorită poziției geografice a României și evoluțiilor spirituale rodnice care au loc în sânul Bisericii Ortodoxe Române, Patriarhia Română devine un adevărat centru de întâlnire și schimburi fructuoase între tradiția slavă și cea bizantină.

După cum în trecut Biserica Ortodoxă Română a contribuit la întărirea unității Bisericilor și la mersul lor împreună, tot așa în prezent și în viitor va fi consecventă cu sine însăși, făcând același lucru binecuvântat.

Prezența demnă, plină de cuviință și activă a Bisericii Ortodoxe Române la întâlnirile interortodoxe și intercreștine dovedește devotamentul față de tradiția Ortodoxiei, dar și sensibilitatea clerului și poporului față de menținerea și întărirea solidarității creștine și lărgirea perspectivelor nelimitate ale mărturiei Bisericii Ortodoxe în lume.

Mulțumim lui Dumnezeu!”

După alesele cuvinte de mulțumire, Prea Fericitul Patriarh Petru al VII-lea a dăruit Prea Sfințitului Episcop Justinian o icoană cu Sfântul Atanasie cel Mare, iar bisericii din Rozavlea o icoană cu Sfântul Nectarie.

A urmat cuvântul Prea Fericitului Părinte Patriarh Teoctist care a spus:

Prea Fericirea Voastră, Prea Fericite Părinte Petru al VII-lea, Papă și Patriarh al Alexandriei și a toată Africa,

*Prea Sfințite Părinte Episcop Justinian al Maramureșului și Sătmarului,
Înalt Prea Sfințiți și Prea Sfințiți Părinți*

Prea Cucernici Părinți ai acestei zone, harnici slujitori și semănători ai cuvântului lui Dumnezeu,

Domnule Primar,

Iubiți frați și surori în Domnul nostru Iisus Hristos,

Cu greu am putea să atingem nivelul cuvântărilor rostite astăzi aici, atât de către Prea Fericitul Părinte Patriarh Petru al VII-lea, Papă și Patriarh al Alexandriei și a toată Africa, cât și de Prea Sfințitul Părinte Episcop Justinian al Maramureșului și Sătmarului.

Darul Maicii Domnului a strălucit astăzi din belșug, aici, în această parte de țară binecuvântată de Dumnezeu, Maramureș, și în această biserică, unde izvorăște mirul tămăduitor și unde aflăm bucuria sufletelor pentru putere și biruință asupra răului din lume. Așa s-a întâmplat la construirea acestei biserici în acei ani grei ai dictaturii comuniste. Dacă ar fi posibil să actualizăm acea pagină de altădată a istoriei zidirii acestei biserici, care este locașul lui Dumnezeu, poarta cerului, acum consolidată, înconjurată de dumneavoastră credincioșii, de copilași, de tineri, de atâtea și atâtea persoane, împreună cu noi, în acest chip s-ar mărturisi și reda frumusețea credinței noastre ortodoxe și roadele ei minunate.

În vremuri trecute, când în alte părți ale țării se dărâmau biserici, aici, la Rozavlea, părintele Vasile Țiplea și credincioșii săi au ridicat această biserică, păstoriți de vrednicul Arhipăstor de Cluj, Teofil Herineanu, sfințirea locașului fiind oficiată de fericitul de pomenire Patriarh Justinian. Cât de mult trebuia atunci să se străduiască cineva pentru o găleată de ciment sau de nisip și alte materiale și să le transporte în acest colț de țară ascuns de cele rele și descoperit doar de Dumnezeu! Iată, atunci a fost posibil să se continue activitatea și să se înfrângă forțele răului. Mulți dintre cei care au contribuit aici, dintre părinții și frații dumneavoastră, nu mai sunt acum să se bucure împreună cu noi. Dar bucuria aceasta pe care o trăim astăzi, frați și surori în Domnul, nu este omenească, nu ne desparte de cei dragi nouă, așa cum nu ne desparte nimeni de Dumnezeu. Strădania părinților, fraților și a tuturor celor apropiați dumneavoastră care s-au străduit aici este pururea vie în inimile noastre, cum vie este și cea a Patriarhului Justinian, care a binecuvântat și sfințit această lucrare și despre care am putea spune că într-adevăr Dumnezeu este Cel Care l-a chemat, prin voința credincioșilor și a clerului, să conducă Biserica noastră.

Ca ucenic și urmaș al său depun mărturie în fața măritei adunări de astăzi, imagine a Bisericii celei din cer, că nu i-am simțit bătăile inimii decât pentru slava lui Dumnezeu și a Bisericii Sale. Atunci, în anii dictaturii comuniste, era foarte greu să vină Patriarhul de la București și să sfințească o biserică într-un sat. Dar, iată că totuși a venit cu dragoste, deși era nevoie de multe aprobări, dificil de obținut, și numai Dumnezeu și rugăciunile Maicii Domnului i-au ajutat pe credincioși să se bucure împreună.

Astăzi am venit cu Prea Fericitul Părinte Petru al VII-lea, urmașul acelor Sfinți Părinți din Alexandria Egiptului, mari dascăli și ierarhi ai Bisericii, așa cum

spuneam înainte de începerea Sfintei Liturghii, care ne-au lăsat moștenire scrierile lor deosebit de prețioase prin conținutul lor teologic. Iată darurile Maicii Domnului, iubiți frați și surori, iată cum se adeverește cuvântul Arhanghelului Gavriil, „*Bucură-te, ceea ce ești plină de har, Domnul este cu tine.*” (Luca 1, 28), către Fecioara Maria, cea neprihănită și sfințită la Templu, unde au dăruit-o sfinții ei părinți Ioachim și Ana.

Același dar și aceeași bucurie a Duhului Sfânt le împărtășește Maica Domnului și rudeniei ei Elisabeta, spunându-i: „*iată, de acum mă vor fericii toate neamurile*” (Luca 1,48). Iubiți frați și surori, cred că sfințenia de care ne-am împărtășit astăzi și bucuria pe care o trăim, vor rămâne în inimile noastre toată viața. Într-adevăr, acesta este darul Duhului Sfânt, iar pentru mine personal, ca slujitor și Patriarh al Bisericii Ortodoxe Române și pentru oaspeții noștri din Alexandria Egiptului, care ne-au văzut în aceste zile aici, în mijlocul dumneavoastră, „*aceasta este ziua pe care Domnul a făcut-o: să ne bucurăm și să ne veselim într-însa*” (Ps. 117, 24).

Cum să nu ne bucurăm și să nu ne veselim astăzi, când „*Dumnezeu, bogat fiind în milă, pentru multa Sa iubire cu care ne-a iubit pe noi*” (Efeseni 2, 4), ne-a călăuzit pașii pe aceste plaiuri legendare, adevărate vetre sacre pe care focul libertății și demnității dacilor liberi s-a îngemănat cu darul limbilor de foc de la Cincizecime, oferindu-le oamenilor de aici adevărata libertate într-adevăr și ridicându-i la vrednicia împărtășirii cu scump Sângele și prea curat Trup al lui Hristos spre asemănarea cu Dumnezeu? Cum să nu ne bucurăm și să nu ne veselim când ochii noștri se desfată, văzând cum ați schimbat stindardul strămoșilor daci, simbolul setei de neatârnare și al vitejiei, cu praporii Domnului nostru Iisus Hristos și ai Prea Curatei Sale Maici, brodați în rugăciune cu atâta iscusință de mâini credincioase? Cum să nu ne bucurăm și să nu ne veselim când auzul nostru este mângâiat de unda lină, plină de credință și nădejde a cântării sfinte: „*Nu ne lăsa Măicuță să pierim pe cale!*”, care face să răsară pe obraji floarea înrourată de lacrimi de adâncă emoție sfântă? Tocmai pentru că suntem fiii lacrimilor ei nu au pierit și în veci nu vom pieri pe calea vieții! Cum să nu ne bucurăm și să nu ne veselim când vedem împlinindu-se aici îndemnul Psalmistului: „*Toată suflarea să-L laude pe Domnul!*” (Ps. 150, 6)? Iată, toată suflarea, cu mic, cu mare, aduce laudă Domnului! „*Din gura pruncilor și a celor ce sug*” astăzi Domnul Și-a pregătit laudă! (Ps. 8, 2). „*Tinerii și fecioarele, bătrânii cu cei mai tineri să laude numele Domnului, că numai numele Lui s-a înălțat!*” (Ps. 148, 12-13).

Cum să nu ne bucurăm și să nu ne veselim când trăim clipe de har ale propovăduirii lui Hristos, când „*tot poporul venea la El; și El, șezând, îi învăța.*” (Ioan 8, 2)? Cu adevărat voi toți sunteți Biserica lui Dumnezeu Celui viu, despre care El a spus: „*întru ei voi locui și voi umbla și Eu voi fi Dumnezeul lor și ei vor fi poporul Meu.*” (II Corinteni 6, 16)! Cum să nu ne bucurăm și să nu ne veselim când avem înaintea ochilor trupești și sufletești icoana vie a nenumăraților mărturisitori ai Bisericii lui Hristos? Frunțile voastre sunt îndreptate spre cer ca frunțile sfinților din icoana celor patruzeci de Mucenici, arătând că mintea vă este înălțată la ceruri și așteptând de sus „*cununa vieții, pe care Dumnezeu le-a făgădui celor ce-L iubesc*” (Iacov 1, 12), cununa dreptății pe care Domnul o dă tuturor celor ce iubesc arătarea Lui (cf. II Timotei 4, 8), cununa cea neveștejită a mării, dăruită de Mai-Marele păstorilor (I Petru 5, 4)! Ochii voștri sunt ațintiți la cele de sus, ca ochii sfinților din aceeași icoană sfântă, arătând că ochii inimii vă sunt

luminați și pricepeți nădejdea la care ați fost chemați, care este bogăția slavei moștenirii Lui întru cei sfinți (cf. Efeseni 1, 18).

Cum să nu ne bucurăm și să nu ne veselim când ne dați binecuvântat prilej să ne minunăm de portul vostru neaoș, atât de curat și de preafrumos împodobit cu alese podoabe de suflet, în care frumosul simțirii românești se înobilează de iubirea de frumos dumnezeiesc? În portul acesta se oglindește purtarea voastră întru Hristos, ethos-ul românesc autentic, prin care mărturișiți că umblați întru înnoirea vieții, cuviincios, potrivit iubirii creștine, prin credință, întru același Duh, cu înțelepciune, după chemarea cu care ați fost chemați și „*cu vrednicie înaintea Domnului, pentru ca-ntru toate să-I fiți plăcuți, aducând roadă în toată lucrarea cea bună și sporind în cunoașterea lui Dumnezeu*” (Coloseni 1, 10). Cum să nu ne bucurăm și să nu ne veselim acum, când suntem martori și părtași la misiunea împreună-prăznuirii cerului cu pământul la Dumnezeiasca slujbă a Euharistiei, a mulțumirii aduse lui Dumnezeu „de toate și pentru toate”? Parcă aici și acum ni s-a descoperit cerul nou și pământul nou despre care adeverește Sfânta Carte, „*fiindcă cerul cel dintâi și pământul cel dintâi au trecut*” (Apocalipsa 21, 1), pe care cu vederea credinței le vedem noi, cei mântuiți „prin baia nașterii din nou și prin înnoirea Duhului Sfânt” (Tit 3, 5).

Deci, din viața și din lucrarea noastră, din familia noastră trebuie să odrăsească asemenea roade ale bucuriei Duhului Sfânt în viața satului, a țării noastre și chiar a lumii întregi. Iar noi, ca popor creștin din naștere, trebuie să dăm mereu mărturie lumii de credința, statornicia, bunătatea, cinstea și demnitatea noastră. Iar, Maica Domnului ne este pildă întru aceasta. Am văzut copiii dumneavoastră, nu numai acum, dar și când apar ca niște îngeri în ajunul Crăciunului la Patriarhie, când cete de colindători de la Botiza, Dragomirești, Săpânța sau din alte părți ale țării, vin cu profesorii și preoții lor, să ne aducă în acel tumultuos București lumina Maramureșului, lumina colindelor noastre. Păstrați-i, frații mei, ca pe niște îngeri, căci pruncii și tinerii sunt viitorul țării noastre și chiar al Europei de mâine.

Dar, să luăm aminte și la valorile negative ale secularizării europene manifestate contra credinței și moralei, nesocotind cultura și tradițiile noastre creștine și slăbind unitatea familiei. Nu trebuie să uităm că îndestularea, îmbelșugarea și uneori chiar libertatea neînțeleasă, aduc multe necazuri și nedreptăți, cum ar fi nesocotirea semenului, lipsa de dragoste, dezbinarea familiei, etc. Noi, românii, nu putem prezenta deocamdată Europei rezultate economice, modele de lucru în uzine sau șosele moderne, asemenea celor occidentale, însă îi oferim bogăția credinței și spiritualității noastre, ca cea arătată astăzi de dumneavoastră la această mare sărbătoare închinată Nașterii Maicii Domnului. Iată o frumusețe care poate fi văzută rar în țările Europei, pe care atât Prea Fericitul Patriarh Petru al VII-lea, cât și Înalț Prea Sfințiii noștri între care arhipăstorul credincioșilor ortodocși români din Europa Occidentală și Meridională, Înalț Prea Sfințitul Mitropolit Iosif, prezent aici, născut în părțile dumneavoastră, ale Maramureșului, le cunosc foarte bine și pot face comparații și aprecieri de valoare.

Noi, românii, din mila lui Dumnezeu, suntem modele de păstrare a credinței și a valorilor creștine. Nu reprezentăm nimic dacă pierdem aceste valori, căci spune Mântuitorul: „...*ce-i folosește omului să câștige lumea întreagă și să-și păgubească sufletul?*” (Marcu 8, 36). Bogăția, tehnica, civilizația valorează numai dacă ele contribuie la ajutorarea săracilor, bolnavilor, orfanilor, a celor aflați în

dificultate în viața aceasta. În lume, distanța dintre bogați și săraci este prea mare din cauza lipsei de conștiință a omului modern față de semenul său și, de aceea, este de mare importanță ca ceea ce noi citim, ceea ce noi auzim astăzi, din aceste cuvântări extraordinar de frumoase, să le punem la inimă, iubiți frați și surori în Domnul. Copiii voștri să învețe carte! Să vă siliți și să faceți eforturi ca ei să meargă la școală, să învețe rugăciuni, să fie cuviincioși cu părinții, cu neamurile, cu profesorii, cu toți, să arate respect față de semeni, indiferent de neam și credință. Ortodoxia, iubiții mei, ajută omul să se ridice din punct de vedere spiritual, cultural, intelectual și material, pentru că Ortodoxia îl are pe Mântuitorul nostru Iisus Hristos ca pildă întotdeauna, iar ca modele pe Sfinți, între care se află și Sfântul Cuvios Iosif cel Nou din Maramureș, pe care mâine îl vom proclama în rândul sfinților la noua Catedrală din Baia Mare a Sfintei Episcopii a Maramureșului și Sătmarului. Iată, mesajul nostru pentru Europa: Noi, Biserica Ortodoxă, suntem pentru o Europă lărgită, o Europă cuprinzătoare, așezată pe temeliile credinței, pe temeliile învățaturii lui Dumnezeu. Pe lângă acestea, vor crește și celelalte toate, împlinindu-se după cuvântul Mântuitorului: „*căutați mai întâi Împărăția Lui și toate acestea vi se vor adăuga*” (Luca 12, 31).

Așadar, frații mei în Domnul, ne-am bucurat astăzi să fim împreună la această mare sărbătoare, iar ca slujitor al Bisericii noastre strămoșești, țin să mulțumesc foarte mult Prea Sfințitului Părinte Episcop Justinian, vicarului său, Prea Sfințitul Părinte Justin, preoțimii Maramureșului și dumneavoastră tuturor. Ne-ați făcut o mare bucurie astăzi, nu numai mie, dar ați făcut o bucurie mare în cer, pentru că, sunt sigur că Prea Fericitul Părinte Patriarh Petru al VII-lea și însoțitorii săi, Înalt Prea Sfințiți și Prea Sfințiți Ierarhi ai Patriarhiei apostolice ai Alexandriei și a toată Africa, cu știință vor duce peste mări și țări mărturia a ceea ce au văzut și au auzit în Maramureș.

Cum să nu mă bucur eu, smerit slujitor al Bisericii noastre, că sunt aici și cu ceilalți ierarhi români, cu preoțimea Maramureșului și dumneavoastră, credincioșii prezenți în număr mare astăzi la Rozavlea? Vă suntem recunoscători și vă mulțumim pentru bucuria aceasta. Ne-ați primit ca pe Mântuitorul Hristos și într-adevăr, ca slujitori ai Lui, noi Îl slujim cu credință, așa cum vedeți, cu satornicie, fiecare cuvânt, fiecare faptă trebuind să exprime pilda și învățătura Domnului nostru Iisus Hristos. Doar așa putem să fim exemplu celorlalți frați români care s-au rupt de Biserică; vă dați seama acum cu toții de ce bucurie se lipsesc ei, ce singurătate și-au ales ei, fără părinți, fără frați, fără surori, fără Mântuitorul Iisus Hristos, Care a luat chipul nostru ca să ne facă nemuritori prin Sfintele Taine, în special prin Taina Sfintei Euharistii.

Acești frați îndepărtați de Biserică nu recunosc cultul Maicii Domnului și al sfinților, Sfânta Cruce; iată, cum se lipsesc de o mare bucurie; bucuria se trăiește atunci când ești cu întreaga familie, iar noi, astăzi, am fost aici cu întreaga familie, familia Ortodoxiei universale. Prin prezența Prea Fericitului Părinte Petru al VII-lea, prin Taina Sfintei Euharistii, prin cântările acestea minunate, închinare de dumneavoastră Sfintei Fecioare Maria, ați întregit imaginea familiei noastre ortodoxe. Aceasta este imaginea Ortodoxiei: iubire, lumină, credință, adevăr, pace, bunăvoință și frățietate.

Să ne ajute Maica Domnului să slujim în continuare Bisericii Mântuitorului nostru Iisus Hristos și să arătăm lumii vrednicia și credința noastră nestrămutată.

Vă mulțumim, Prea Fericirea Voastră pentru cinstea de a ne fi oaspete și mulțumesc cu dragoste și prețuire Prea Sfințiilor Voastre, Justinian și Justin, precum și prea cucernicilor preoți care au fost aici lângă această frumoasă catedrală, sfințită de vrednicul de pomenire Patriarh Justinian al Bisericii Ortodoxe Române în acele vremuri de restriște, care, iată, ce roade bogate ne oferă nouă astăzi aici.

Vă binecuvântează din toată inima și rog pe Bunul Dumnezeu să vă dăruiască pace, sănătate, numai bine în familie și în țară. Amin”.

În semn de prețuire pentru sprijinul și ajutorul acordat bisericii, Prea Fericitul Părinte Patriarh Teoctist a conferit Domnului Primar al comunei Rozavlea, Gheorghe Vișovan, distincția *Crucea Patriarhală* pentru mireni, iar bisericii i-a dăruit o cruce de binecuvântare și cărți de cult.

Ca semn al dragostei manifestată din abundență de credincioșii com. Rozavlea, Primăria a acordat celor doi Patriarhi titlul de *Cetățean de onoare* al comunei, iar Prea Sfințitului Episcop Justinian i-a fost înmănată Diploma de Excelență, cu ocazia împlinirii a 30 de ani de arhierie.

De asemenea, a fost acordată crucea patriarhală preoților care au construit biserici, în ultima perioadă de timp.

Pentru a arăta ospitalitatea cu care oamenii acestor locuri au fost dăruiți de Dumnezeu, înalții oaspeți au fost invitați la Agapa frățească organizată de Primărie în Sala de Sport a Școlii din comună.

Cei doi Patriarhi au semnat în cartea de onoare a Primăriei, iar Prea Fericitul Părinte Patriarh Teoctist a mulțumit tuturor celor prezenți pentru primirea de neuitat:

Următorul punct în traseul vizitei a fost Mănăstirea Rohia.

Pe drumul de la Rozavlea la Rohia, o surpriză din partea organizatorilor a fost popasul din localitatea Strâmbu Băiuț, localitate minieră, unde credincioșii, preotul și primarul comunei au făcut o primire deosebită; în drum spre biserică, Prea Fericitul Părinte Patriarh Teoctist a împărțit iconițe celor prezenți.

Prea Fericitul Petru al VII-lea a adresat cuvinte de mulțumire pentru primirea deosebită.

În jurul orelor 17,00 cei doi Patriarhi, cu însoțitorii, au intrat pe poarta Mănăstirii Rohia, vatră de spiritualitate și trăire ortodoxă din Țara Lăpușului. Copii cu pâine, sare și flori, au venit în întâmpinarea oaspeților.

În pridvorul bisericii a luat cuvântul Prea Fericitul Părinte Patriarh Teoctist:

„În mintea tulburată și plină de griji nu se află nici un gând frumos”¹.

Prea Fericite Părinte Petru al VII-lea, Papă și Patriarh al Alexandriei și al întregii Africi,

Prea Sfințite Părinte Episcop Justinian,

Prea Cuvioși Părinți,

Cuvioase maici,

Iubiți credincioși,

După cum cunoașteți, ne aflăm în Transilvania de patru zile, venind dinspre orașul Târgu Mureș, noua mănăstire Recea închinată Nașterii Domnului din preajma acestui oraș, unde am sfințit frumoasa biserică împodobită în mozaic de Murano. Acum, sosim din vestita comună Rozavlea, unde în sobor de ierarhi, preoți și dia-

1. Sf. Teotim, Episcop de Tomis, în P.S.B., vol. 11, București 1982, p. 345.

coni, împreună cu Prea Fericitul Petru al VII-lea, am slujit Sfânta Liturghie în marea biserică sfințită de neuitatul nostru Patriarh Justinian Marina în anul 1971. Suntem, așadar, într-un pelerinaj deosebit de frumos și de instructiv pentru noi, slujitorii și reprezentanții a două Biserici Ortodoxe surori, Biserica autocefală a României și a Alexandriei. Ne bucurăm deci împreună de frumusețile credinței ortodoxe, de felul în care credincioșii maramureșeni mărturisesc prin faptele lor Ortodoxia. Aici oaspeții noștri văd că, așa cum a luat ființă Patriarhia Ortodoxă în Egiptul Sfinților Părinți, pe malul Nilului, în orașul vestitei Alexandrii, acolo unde vestiții și marii întemeietori de mănăstiri și mari ierarhi ai Bisericii din primele secole creștine s-au luptat cu ereziile și le-au biruit cu puterea Mântuitorului Hristos, prin jertfe multe, tot astfel putem vorbi acum – după cinci decenii de restricții și de opreliști de tot felul ale dictaturii atee de care noi, cei mai în vârstă, ne aducem aminte – despre cum s-a născut creștinismul în ținutul binecuvântat dintre Marea Neagră și Dunăre, în Dobrogea de astăzi, unde au apărut primii vestitori ai cuvântului Evangheliei, dar și primii martiri pentru Hristos, roade ale predicii Sfântului Apostol Andrei.

La rugămintea Prea Sfințitului Părinte Justinian, iată, am sosit în Maramureșul voievodal cu Prea Fericitul Petru al VII-lea, Papă și Patriarh al Alexandriei și a toată Africa, aflat în prima sa vizită frățească, oficială, în țara noastră. Biserica Apostolică a Alexandriei, întemeiată de Sfântul Apostol Marcu, este una din cele mai vechi Patriarhii, cu mare rol teologic în creștinătate prin sfinții și ierarhii pe care îi invocăm deseori în rugăciunile noastre. Biserica Ortodoxă Română are legături vechi și rodnice cu această Patriarhie, ca de altfel și cu celelalte Patriarhii și Biserici Ortodoxe din Răsărit, iar acum, aceste relații, sunt împropătate și mai mult datorită libertății sfinte pe care tinerii și vârstnicii români au dobândit-o cu jertfă, ca pe un dar al lui Dumnezeu. Iată, după vizitele Patriarhilor celorlalte Biserici ortodoxe surori, acum ne bucurăm de vizita Prea Fericitului Patriarh Petru al VII-lea la această frumoasă mănăstire Rohia din Țara Lăpușului.

Cum am spus, această vizită se desfășoară în una dintre cele mai frumoase și mai bogate în tradiții regiuni ale țării noastre, Țara Maramureșului și Sătmarului care acum, prin osârdia Prea Sfințitului Justinian, este presărată cu mănăstiri pline de monahi și monahii, care se roagă zi și noapte pentru mântuirea noastră și pacea a toată lumea. De obicei, se vorbea mult de mănăstirile din nordul Bucovinei, de Voroneț mai ales, de Putna, de celelalte comori ale credinței noastre ortodoxe și de cele din regiunea Neamțului, dar mai puțin de Maramureș, deși Transilvania și, în mod special, Maramureșul adăposteau în vechime adevărate cetăți ale ortodoxiei românești, așa cum este și această vatră de cultură și spiritualitate ortodoxă, mănăstirea Rohia.

Ca în toate mănăstirile ortodoxe, aici și-au aflat pace și adăpost sufletului și trupului oameni sfinți, care, vrând să vină după Hristos, s-au lepădat de sine, și-au luat crucea și l-au urmat (cf. Matei 16, 24), lăsând „frați sau surori sau tată sau mamă sau femeie sau țărini sau case” pentru numele Lui (Matei 19, 29). Ei au iubit pe Hristos păzind cuvântul Lui, iar Tatăl ceresc i-a iubit pe ei și, venind împreună cu Fiul întru Duhul Sfânt, și-a făcut Sיעși locaș bineplăcut (cf. Ioan 14, 23). Sfântul Athanasie cel Mare, Patriarhul Alexandriei, spune despre ei în „Viața

Cuviosului Părintelui nostru Antonie cel Mare” că Domnul îi arată ca pe niște sfeșnice, ca și în felul acesta, cei ce cred, să cunoască câtă putere dau poruncile lui Dumnezeu ca să fie împlinite și să se aprindă și ei de râvnă pentru a porni pe calea virtuții². Părinții din Tebaida Egiptului, părinții de la Rohia sau de oriunde, s-au înălțat de pe pământ la cer și așa au pogorât cerul pe pământ, ducând viață de îngeri în trup. O jertfă de „ardere de tot” adusă Prea Sfintei Treimi a fost viața lor, pentru că, așa cum spune Cuviosul Părintele nostru Gheorghe de la Cernica, „întru numele Tatălui pildă s-a făcut, prin rodul dragostei, iubindu-i pe toți deopotrivă, întru numele Fiului s-au supus de bunăvoie sub picioarele tuturor, ca să poată vâna prin răbdare sufletele noastre, întru numele Duhului Sfânt n-au lăsat simțurile să zboare peste hotarele firii, pentru că și de noi li s-a făcut milă, încălzindu-ne lângă bucuria inimii și îndreptându-ne lângă bucuria inimii și îndreptându-ne spre limanul mântuirii”³.

După solemnitățile bisericesti la care am participat în aceste zile, mâine va avea loc un eveniment extrem de important pentru Ortodoxia Maramureșului: ceremonia de proclamare a unuia dintre primii Ierarhi ai acestei Episcopii, Sfântul Ierarh Iosif Mărturisitorul, trăitor la cumpăna veacurilor XVII-XVIII, pildă de bunătate și blândețe, veghetor și ocrotitor al turmei încredințate lui spre păstorire, rugător pentru noi toți către Mântuitorul Hristos. Avem marea bucurie să fim împreună cu Prea Fericitul Părinte Patriarh Petru al VII-lea al Alexandriei la această proclamare, care se face destul de rar în Biserica noastră, cerându-se a fi împlinite studii, cercetări și dobândite multe mărturii despre viața, credința, nevoița și pătimirile minunate ale persoanei presupuse a fi vrednică de această lucrare sfințitoare. Neamul nostru românesc, cum știți, a dăruit sfinți și mărturisitori ai credinței din rândul ierarhilor, credincioșilor, tinerilor, ostașilor, domnitorilor și al altor vrednici înaintași. Mâine, așadar, va fi un pisc al vizitei noastre în Maramureș și Sătmar.

Aici, la mănăstirea Rohia, se întâlnesc cerul și pământul, iar liniștea cheamă cetele îngerești din cer să însoțească psalmodierea de seară, de amiază și de toată noaptea, intonată de ceata „îngerilor în trup” a monahilor și fraților acestei mănăstiri. Cunosc această întrupare a frumuseții și liniștii monahale de mulți ani. De câte ori revin aici, văd ceva tot mai frumos, rod al gândului și grijii stăruitoare de ani de zile a Prea Sfințitului Părinte Episcop Justinian și a tânărului ucenic și colaborator, Părintele arhieru Justin. Prea Sfințitul Justinian a dat viață acestei mănăstiri, a condus-o cu mare pricepere ca stareț și a adus-o la starea în care o vedem noi acum. Aici au viețuit cărturari mari, alături de slujitori ai acestui altar pe care îi am mereu în memorie. Am avut coleg de seminar pe părintele Matei din această mănăstire Rohia, care, în anul 1932, era în admirația noastră și pildă de viață frățească. Acest părinte Matei, cu o viață distinsă, curată, ordonată și plină de dăruire, era pentru noi, pe atunci tineri seminariști, o enigmă, întrucât nu știam unde există Rohia, nu știam cine era acel monah cu vorba foarte înțeleaptă și cu o uniformă monahală alta decât cea a noastră. Abia după ani și ani am cunoscut

2. PSB vol. 16, București, 1988, p.p. 244-245.

3. Filocalia, vol. 8, București, 1979, p. 604.

Rohia, care pe atunci era o adevărată sihăstrie. Ici-colo, câte o chilioară care adăpostea frați și monahi, unii dintre ei cărturari, scriitori și poeți așternându-și gândurile pe caietele aflate acum în muzeu. Am apreciat mult încă de atunci ideea Prea Sfințitului Părinte Episcop Justinian de a face la Rohia nu numai un loc de reculegere, ci și de ocrotire duhovnicească. Aici, printre viețuitorii frați și monahi, postea și se ruga și vestitul părinte Nicolae Steinhardt, evreu convertit la credința creștină în închisorile comuniste, talentat scriitor și monah prin care această mănăstire a devenit și mai cunoscută.

Prea Sfințitul Părinte Justinian a fost ales în demnitatea de episcop vicar al Arhiepiscopiei Clujului, iar când s-a înființat Episcopia Maramureșului și Sătmarului, Colegiul Electoral Bisericesc l-a ales cu multă însuflețire în postul de episcop de aici. Iată, Prea Sfințite Părinte Episcop Justinian, motivul pentru care l-am rugat pe oaspetele nostru, Prea Fericitul Petru al VII-lea al Alexandriei, ca în pelerinajul prin Țara Maramureșului să fie cuprinsă și Mănăstirea Rohia, inima și lucrarea Prea Sfinției Voastre. Sunt stări și evenimente, iubiți frați și surori întru Domnul, care ne arată că „Minunat este Dumnezeu întru sfinții Săi” (Ps. 67, 36), după cuvântul Psalmistului David.

Ieri, la Mănăstirea Recea, a participat, de asemenea, multă lume la sfințirea noii biserici și a mănăstirii dar și astăzi, la Rozavlea, au venit foarte mulți credincioși care au arătat că nu curiozitatea îi aduce pe maramureșeni și pe ardeleni, în general, la biserică, ci credința lor fierbinte. Un astfel de duh în privința receptivității față de adevărurile de credință găsim în Transilvania, în general, și în Maramureș, în special. Mă bucur mult că am găsit aici mulți credincioși, mai ales că urcușul până la Mănăstirea Rohia constituie o jertfă personală când vii pe jos. Această jertfă cu timp și fără timp a Prea Sfințitului Părinte Justinian și a tânărului său colaborator, Prea Sfințitului Părinte Justin, o privim acum cu dragoste și prețuire.

Iubiți credincioși,

Vă mulțumim că ați venit. Vă binecuvântăm din toată inima și mulțumim Maicii Domnului care ne-a călăuzit pașii până la locul acesta. Să fiți încredințați că osteneala dumneavoastră nu va rămâne zadarnică. Maica Domnului să ne ajute, pentru ca toți, laolaltă – Biserica neamului nostru – să trăim bucuria mântuirii întru Domnul. Amin!”

Ca răspuns la cuvântul Prea Fericitului Patriarh Teoctist, Prea Fericitul Patriarh Petru al VII-lea a adresat cuvinte de mulțumire pentru primirea sa în această vatră de spiritualitate și trăire ortodoxă română.

Ca semn al dragostei și admirației pentru istoria și viețuitorii mănăstirii, Prea Fericitul Patriarh Petru al VII-lea a dăruit acestui așezământ icoana Sfântului Nectarie.

Trebuie menționat faptul că, între anii 1941-1973, Prea Sfințitul Episcop Justinian a fost starețul acestei mănăstiri, devenind adevăratul ctitor al Rohiei, iar prin zestrea de 40.000 volume ale Bibliotecii, a oferit mănăstirii un loc impresionant în rândul așezămintelor de cultură și spiritualitate.

- * -

În dimineața zilei de marți, 9 septembrie, cele două delegații oficiale au părăsit Mănăstirea Rohia îndreptându-se spre Municipiul Baia Mare. S-a străbătut un ținut care a încântat ochiul, un ținut brăzdat de trei râuri (Vișeu, Iza și Mara), un ținut al pădurilor și pășunilor, frumuseții cadrului natural adăugându-i-se bogăția și frumusețea artei populare întâlnită la tot pasul.

Ziua de 9 septembrie, în planul general al vizitei, a fost închinată Municipiului Baia Mare.

În jurul orelor 09,00, membrii celor două delegații oficiale au poposit la Centrul Eparhial al Episcopiei Maramureșului și Sătmarului. De aici, în două mașini decapotabile s-au îndreptat spre Catedrala Episcopală, unde au târnosit biserica de la demisolul acesteia cu hramul Sfânta Treime.

Pe platoul din fața Catedralei aflată în construcție, mii de credincioși, autorități locale și centrale i-au întâmpinat pe cei doi Patriarhi cu multă căldură.

Domnul Primar al municipiului, Cristian Anghel, a dăruit înalților oaspeți Cheia orașului Baia Mare. După acest moment încărcat de semnificații, Prea Fericitul Părinte Patriarh Teoctist și Prea Fericitul Petru al VII-lea au adresat câte un cuvânt de salut celor prezenți.

Pe aleea din fața catedralei, cei doi Întâistătători au fost întâmpinați de către Prea Sfințitul Justin Sigheteanul, Arhiepiscop Vicar al Episcopiei Maramureșului și Sătmarului, cu icoana Sfântului Ierarh Iosif Mărturisitorul.

La intrarea în demisolul catedralei, ca de altfel și în biserică, se afla o mulțime de credincioși, îndeosebi tineri și copii îmbrăcați în frumoasele și originalele costume populare ale Maramureșului, care i-au întâmpinat pe oaspeți cu pâine, sare și flori.

Pentru locuitorii Municipiului Baia Mare, ziua de marți, 9 septembrie, va rămâne înscrisă pe tablele inimii lor ca zi însemnată și sfântă, deoarece păstorul lor sufletesc, Prea Sfințitul Episcop Justinian împlinea în acea zi 30 de ani de slujire arhierescă. Ca un dar pentru această frumoasă aniversare, cei doi Patriarhi, înconjurați de membrii celor două delegații și de ierarhi transilvăneni, de un mare sobor de preoți și diaconi, au târnosit biserica de la demisolul Catedralei Episcopale, pentru a cărei înălțare P.S. Justinian, împreună cu P.S. Justin, s-a ostenit timp de mai mulți ani. Cu o capacitate de 3000 persoane, aceasta va servi drept catedrală pentru perioada în care se va lucra la nivelul al doilea, la catedrala propriu-zisă. Iconostasul a fost proiectat și executat în zid de cărămidă, pe care s-au aplicat icoanele împărătești, pictate pe lemn de prun. Cele 12 coloane care sprijină bolta bisericii, simbolizând pe cei 12 Apostoli, au fost placate în cărămidă, iar cei patru stâlpi centrali sprijină o cupolă, lucrată tot în cărămidă, unde se va picta Iisus Hristos Pantocrator, în frescă.

Unul dintre hramurile bisericii de la demisol este cel al Pogorării Sfântului Duh, iar cel de al doilea este Soborul Maicii Domnului, care este și protectoarea Municipiului Baia Mare.

În aceste momente de adâncă trăire duhovnicească, Prea Sfințitul Justin Sigheteanul a citit Hrisovul de sfințire a primului nivel al noii catedrale.

În continuare, Prea Sfinția Sa a anunțat proclamarea solemnă a canonizării Sfântului Iosif Mărturisitorul. Hrisovul a fost citit de către Prea Sfințitul Ciprian Câmpineanul, Episcop-vicar patriarhal.

După proclamare, cei doi Patriarhi au înălțat icoana Sfântului Ierarh Iosif Mărturisitorul, arătând-o miilor de credincioși prezenți la slujba de sfințire și la Sfânta Liturghie, gest prin care-i îndruma pe maramureșeni să alerge cu grăbire la ajutorul sfântului lor protector.

A urmat Cuvântul Prea Fericitului Patriarh Petru al VII-lea, care a spus:

“Din credință știm că, printr-o legătură neîmpărțită și nedespărțită, Hristos aduce la Sine și unește toate lucrurile create de El în ciuda faptului că fiecare lucru se deosebește în multe privințe de celelalte, ceea ce este ...de cuprins în cuvinte” (Sf. Maxim Mărturisitorul).

*Prea Fericirea Voastră, Prea Fericite Teoctist,
Patriarh al Bisericii Ortodoxe Române,
Iubit frate în Hristos și împreună liturghisitor cu Smerenia noastră,
Iubiți frați Arhierei,
Autorități, reprezentanți ai Guvernului,
Iubiți Părinți și binecuvântați creștini,*

Dumnezeieștile cuvinte de mai sus, spuse de Sfântul Maxim Mărturisitorul, monahul care s-a distins ca mare teolog al Bisericii, redau pe scurt, dar foarte cuprinzător, lucrarea unificatoare a lui Hristos. În Persoana Lui divină și umană se recapitulează întreaga creație. Și după cum Dumnezeu Omul se face legătură de unire între Dumnezeu și oameni, tot așa și unitatea de credință este rezultat al comuniunii noastre, a oamenilor, cu Duhul Sfânt, Dumnezeu.

Într-adevăr, dacă Hristos împacă firea umană, răzvrătită, cu Dumnezeu Cel în Prea Sfânta Treime lăudat, atunci și credința, - acest dar divin al adevărului descoperit nouă, unește persoanele credincioșilor, în Biserică, atât cu Domnul Iisus Hristos, începătorul și desăvârșitorul credinței, cât și pe unele cu altele. Insistența Sfinților Părinți asupra credinței și atașamentul incontestabil și prețuirea pe care au arătat-o față de această virtute, s-a exprimat în marile Sinoade Ecumenice și locale în care, prin Duhul Sfânt s-a turnat în tiparul minții și al cuvântului valoarea moștenire de trăire duhovnicească eclezială, care astfel s-a constituit în conștiință, a Bisericii Ecumenice.

În acest sens, memoria Bisericii evocă, spre cinstire, în fiecare an, convocarea Sinoadelor. Și aceasta nu numai pentru a-și arăta credincioșia față de adevărurile formulate în cadrul lucrărilor acestora, dar mai ales, pentru a reconfirma de fiecare dată conștiința legăturii lăuntrice și continuității cu Hristos și cu Părinții și marii dascăli ai lumii, de-Duh-Sfânt-purtători.

Praznicul de astăzi, la care săvârșim pomenirea celor două sute de Sfinți Părinți întruniți la Efes ca să înfrunte pe Nestorie și părerile eretice formulate de el, coincide cu prezența Smereniei noastre alături de iubitul nostru frate în Hristos și împreună liturghisitor, Prea Fericitul **Teoctist**, Patriarhul României. Prin săvârșirea Sfintei Liturghii și împărtășirea din același Sfânt Potir, mărturisim atașamen-

tul total al celor două Scaune Patriarhale față de hotărârile Sinodului Ecumenic de la Efes, precum și față de celelalte hotărâri sinodale.

Și, în mod special, dăm încredințare despre mersul împreună, neabătut, al Bisericilor noastre și despre faptul că prin întâlnirea noastră, a Întâistătătorilor, se întâlnesc toți credincioșii de Dumnezeu, încredințați nouă spre arhipăstorie. Bincredinciosul și evlaviosul popor român, care a dat atât de multe Biserici poporului grec și elenismului, în general, mai ales în clipele grele ale istoriei sale, se întâlnește cu poporul bincredincios al străvechii Patriarhii a Alexandriei, alcătuit din emigrația greacă ce se află, lucrează și se dezvoltă pe teritoriul ei jurisdicțional, dar și din neamurile și popoarele statelor de pe Continentul African.

De la întrunirea celui de-al III-lea Sinod Ecumenic a trecut mult timp în care au avut loc *“mulțime de procese istorice și evoluții spirituale”*. Din anumite puncte de vedere, acum lumea este total diferită de cea de atunci, deoarece tradiția creștină elino-romană a cedat locul Imperiului Otoman din care au provenit actualele state naționale.

Biserica însă, Maica noastră iubitoare, ascultă cu atenție glasul istoriei și ia aminte la schimbări, dar nu își schimbă zestrea spirituală atât de valoroasă. Dimpotrivă, ea se îmbogățește mereu prin căutările spirituale și sociale specifice fiecărei epoci istorice, pe care le botează în trăirea luminării dumnezeiești și a îndumnezeirii, și le păstrează cu sfințenie fără a se dezice de ele înaintea cuiva.

Prea Fericite frate întru Hristos,

Sărbătorim azi pe Sfinții Dumnezeiești Părinți Ioachim și Ana, care s-au învrednicit să nască pe Prea Sfânta Născătoare de Dumnezeu, a cărei naștere am prăznuit-o împreună, ieri prin împreună liturghisire. Evlavioșii părinți ai Prea Curatei noastre Maici, dumnezeieștii părinți Ioachim și Ana sunt prezentați și cinstiți ca cei ce au contribuit foarte mult la lucrarea de mântuire, prin faptul că au fost vrednici să nască cea mai cinstită, cea mai sfântă și mai curată ființă din lume, pe Prea Cinstita Maică a lui Dumnezeu Fiul.

Împreună-prăznuirea noastră de acum ne va rămâne întipărită în memorie ca o dulce amintire a faptei de dragoste întru Hristos și de cinstire frățească pentru că, în cursul zilelor găzduirii noastre în frumoasa și ospitaliera Românie, ne-am bucurat de grăitoare și emoționante manifestări de prețuire și iubire, izvorâtă din inimile curate ale locuitorilor din aceste ținuturi, călăuziți de păstorii lor duhovnicești.

Căldura arătată de poporul român față de Scaunul străvechii Patriarhii a Alexandriei nu este trecătoare și nici o manifestare de moment. Ea este adânc înrădăcinată în cinstirea din totdeauna arătată față de unul dintre cele mai vechi Scaune Patriarhale, și izvorăște din legăturile strânse cultivate de înaintașii noștri, Patriarhii Meletie Pigas, Chiril Lukaris, Gherasim Spastaliotis, Mitrofan Kritopoulos, Gherasim Paladas, Samuil Kapasulis și alții.

Acești Patriarhi, ca și mulți alții din vremea robiei noastre, au întins punți trainice între vestitul Scaun Patriarhal al Alexandriei și poporul român, care l-a ajutat cu generozitate. La rândul lor, ei și-au pus în slujba poporului român autoritatea și serviciile de mijlocitori pe lângă Scaunul Ecumenic de la Constantinopol

și Înalta Poartă. Pentru ajutorul dat, alexandrinii s-au bucurat de danii bogate din partea voievozilor și boierilor români! Unii dintre ei sunt sfinți...

Călătoriile și vizitele pururea pomeniților noștri înaintași dovedesc cu certitudine existența legăturilor de veacuri între români și greci. Ele sunt o mărturie că poporul român, în frunte cu conducătorii politici și bisericești, a primit bine pe frații săi greci. Desigur, strângerea, studierea și evaluarea informațiilor istorice conținute în documente păstrate în România și Egipt va demonstra amploarea și profunzimea relațiilor dintre cele două Biserici și popoare.

Dar nu trebuie să limităm legăturile, întru totul excelente, dintre cele două Patriarhii la simple amintiri despre trecut. Ele sunt prezente în perspectiva europeană comună a popoarelor creștine și marchează structura bogată a relațiilor interortodoxe și intercreștine.

Varietatea opțiunilor culturale din lumea ortodoxă este recunoscută de către toți, – creștini sau necreștini –, ca un fapt de speranță care deschide noi orizonturi în ceea ce privește coexistența între popoare. La începutul secolului al 21-lea, Ortodoxia ecumenică exprimă cu seriozitate și fidelitate față de fundamentele sale spirituale universalitatea lucrării lui Hristos și a misiunii Bisericii respectând identitatea culturală a credincioșilor. Activitatea pe care toți o depunem pe baza acestui principiu izvorăște din porunca dată de Domnul nostru Iisus Hristos, împlinită în primul rând de către Sfinții Săi Apostoli. Ea este animată de respectul față de formele culturale în care "s-a intrupat" credința la diverse popoare. Biserica, în diacronicitatea sa istorică este "Trupul lui Hristos" de-a lungul veacurilor....

Cu credință și nădejde, cu aceste două expresii esențiale ale dragostei evanghelice, îmbrățișăm în persoana Prea Fericirii Voastre pe binecredinciosul popor român și ne rugăm ca Domnul să Vă dea noi puteri în exercitarea arhipăstoririi patriarhale întru mulți ani.

Vă urăm ca aici, pe pământ, să vi se împlinească toate aspirațiile înalte pe care le aveți întru Hristos și cu toate că provenim din Biserici aflate la mare distanță geografică între ele, împreună să ne îndreptăm spre Împărăția lui Dumnezeu, încununați cu aureola cununii faptelor bune, ca frați de un Trup și de un Sânge, ca mădulare ale aceluiași Trup neîmpărțit al lui Hristos. Amin".

Ca răspuns la aceste cuvinte, Prea Sfințitul Episcop Justinian a adresat celor prezenți un emoționant cuvânt de mulțumire și bucurie la acest moment al vizitei celor doi întâistătători în eparhia Maramureșului și Sătmarului.

Pentru a întregi acest moment emoționant, Prea Fericitul Părinte Patriarh Teoctist a spus:

Prea Fericite Părinte Petru al VII-lea, Papă și Patriarh al Alexandriei și a toată Africa,

Prea Sfințite Părinte Episcop Justinian al Maramureșului și Sătmarului,

Înalt Prea Sfințiți și Prea Sfințiți Părinți,

Prea Cucernici și Prea Cuvioși Părinți,

Iubiți credincioși și credincioase,

Ne-a impresionat mult cuvântul Prea Sfințitului Părinte Justinian, ca întotdeauna de altfel. Împreună cu Înalții ierarhi ai Bisericii Ortodoxe Române și dis-

tinșii reprezentanți ai autorităților centrale și locale salutăm călduros prezența Prea Fericitului Părinte Petru al VII-lea, Papă și Patriarh al Alexandriei și a toată Africa și a însoțitorilor Prea Fericirii Sale, bucurându-ne totodată că s-a luat aminte câte greutatea trebuie învinse pentru a se înfăptui o operă mai mult decât istorică, cum este această măreață catedrală.

În calitatea mea de slujitor al Bisericii strămoșești, Vă împărtășesc, Prea Sfințite Părinte Justinian, mulțumiri pentru primirea pe care ne-ați făcut-o și recunoștință pentru bucuria pe care am trăit-o în Maramureș și Sătmar împreună cu Prea Fericitul Părinte Petru al VII-lea, cu care avem în comun nu numai credința pe care o mărturisim, ci și preocupările noastre de slujire și apărare a Ortodoxiei.

Cu aleasă mulțumire sufletească, vă mărturisesc că împreună cu Prea Fericirea Sa am trăit în cursul acestei vizite măreția tainei drepte credințe. La Sfintele și Dumnezeieștile Liturghii oficiate împreună ne-am întărit în adevărul că Dumnezeu S-a arătat în trup, S-a îndreptățit în Duh, a fost văzut de îngeri, S-a propovăduit între neamuri, a fost crezut în lume și S-a înălțat întru slavă (I Tim. 3, 16). Pentru a vorbi despre bucuria pe care o trăim și pentru a caracteriza împreună grăirea noastră, apelez la cuvintele Sfântului Atanasie cel Mare, întru-totvrednicul de pomenire înaintaș al Prea Fericirii Sale, în Epistola a II-a adresată episcopului Serapion de Thmuis, iubitul și cu adevărat preadoritul frate întru Hristos: „... am cules din spusa evanghelică și din psalmi o înțelegere mai deplină și așa am legat sporul adevărului auzind spunându-ni-se «Dar venind, vor veni cu bucurie, ridicând snopii lor» (Ps. 125, 6) întru Hristos Iisus Domnul nostru!”¹

Biserica pe care am văzu-o ieri, slujind la Rozavlea, sfințită de vrednicul întru pomenire Patriarh adormit în Domnul, Justinian Marina, acum mai bine de trei decenii, ne-a impresionat mult. Căldura cu care am fost primiți de cler și credincioși, frumusețea Bisericii, ne rămâne înscrisă în inimă ca roadă binefăcătoare a întâlnirilor noastre, nu numai cu frații întru credință, ca aici, ci și cu cei îndepărtați de la credința apostolică. Acesta era și felul de a gândi și a lucra al înaintașilor noștri, al domnitorilor români, precum binecredinciosul Ștefan cel Mare și Sfânt, Domnitorul martir Constantin Brâncoveanu și alți domnitori ai țării române, care au făcut ca Biserica noastră să aibă întotdeauna legături cu celelalte Biserici surori și cu cultura în general. După cum știm, Biserica, cuprinzându-ne pe toți ca fii și slujitori ai ei, viețuiește în lume spre a o sfinți și de aceea noi nu ne izolăm nici între noi și nici de lume. Mântuitorul are și caută legături duhovnicești, frățești, în scopul păstrării credinței, a datinilor sfinte și a slujirii fiilor ei, tămăduindu-i sufletește și trupește.

Am dorit ca această vizită, a Întâistătătorului creștinilor ortodocși din toată Africa, Prea Fericitul Părinte Petru al VII-lea, să cuprindă și Maramureșul voievodal pentru ca Prea Fericirea Sa să poată admira frumusețea acestui ținut de legendă și să vadă roadele sufletului acestor oameni, ierarhi, cler și credincioși, maramureșeni și sătmăreni, cărora le suntem recunoscători pentru întâmpinarea pe care ne-au făcut-o, care talmăcește credința, respectul și dragostea lor pentru Biserica strămoșească și pentru slujitorii ei.

1. Sf. Atanasie cel Mare, *Epistola a II-a către același Episcop Serapion*, XIII, în colecția „Părinți și Scriitori Bisericești”, vol. 16, București, 1988, p.107.

Prea Fericirea Sa a admirat lucrarea nouă a Bisericii noastre, lucrare care are în vedere, printre altele, refacerea monahismului, a mănăstirilor, construirea de noi biserici și, în paralel cu acestea, grija pentru opera socială, prin înființarea unor spitale, cabinete medicale, farmacii, cantine sociale, cămine de bătrâni, orfelinate, unele dintre ele vizitându-le în această călătorie a noastră. A descoperit cu admirație Biserica cea dinlăuntrul sufletelor noastre și evlavia tinerilor pentru scrierile Sfinților Părinți, precum și Biserica noastră cea văzută, mănăstirile și bisericile noi, ca această catedrală eparhială și altele asemenea ei, zidite în anii de libertate, pentru care-I mulțumim cu toții lui Dumnezeu.

Iubiți Părinți și frați creștini,

Vă dorim tuturor sănătate și pace în suflet și în familie! Ceea ce ați văzut și ați auzit astăzi, puneți la inima dumneavoastră bună; îngrijiți-vă copiii, tineretul, pentru că lumea și ispitele ei sunt mari. Peste tot în viața noastră duhovnicească se ivesc capcane și greutăți și, de aceea, trebuie să ne înarmăm cu credință, nădejde și dragoste, ca să arătăm tuturor, așa cum a subliniat Prea Fericirea Sa, că suntem un popor dreptcredincios, cu o credință deschisă spre valorile culturii și civilizației europene, înrădăcinată în învățătura Mântuitorului nostru Iisus Hristos.

Pe această cale ne ajută și Sfântul Ierarh Mărturisitor Iosif cel Nou din Maramureș, pe care l-am proclamat astăzi spre a fi trecut în calendar, după ce Sfântul Sinod l-a canonizat în urmă cu mai bine de un deceniu.

Binecuvântarea Sfântului Ierarh Mărturisitor Iosif cel Nou și a tuturor sfinților să fie cu noi cu toți, acum și pururea și în vecii vecilor! Amin!”

Prea Fericitul Părinte Patriarh Teoctist a înzestrat noua biserică cu o Sfântă Evanghelie pe coperta căreia a scris: *“Dăruim această Sfântă Evanghelie acestei biserici în semn de iubire și prețuire a ctitorului ei, Prea Sfințitul frate Justinian, arhipăstorul de Dumnezeu păzitei Eparhii a Maramureșului și Sătmarului. Bucuria noastră a împlinit-o prezența și slujirea Prea Fericitului Papă și Patriarh al Alexandriei și a toată Africa.”*

Acesteia, s-au adăugat o cruce de binecuvântare și cărți de slujbă. Din partea Episcopiei Maramureșului și Sătmarului, cei doi Patriarhi au primit câte o icoană cu Maica Domnului.

După Sfânta Liturghie, Primăria din Baia Mare, prin Dl. Primar Cristian Anghel, a acordat înalților oaspeți *Diploma de cetățean de onoare* al municipiului, iar Consiliul Județean, prin Dl. Președinte Alexandru Cosma, le-a înmânat *Diploma de Excelență*.

Prea Fericitul Petru al VII-lea a dăruit bisericii icoana Sfântului Nectarie, iar domnului Primar icoana cu Sfântul Atanasie cel Mare.

La plecarea de pe podiumul special amenajat cu această ocazie, oaspeții au fost însoțiți de nenumărați credincioși, iar coruri de credincioși din Vișeu de Sus au interpretat cântări religioase ortodoxe, specifice locului.

Programul în municipiul Baia Mare a cuprins și o Agapă frățească, organizată la restaurantul hotelului *Carpați*.

În duhul dragostei și al comuniunii dintre frați, toți cei prezenți la Agapă și-au manifestat respectul și prețuirea față de Prea Sfințitul Episcop Justinian la împlinirea a 30 de ani de slujire întru arhieru. De aceea, în acest cadru deosebit, Președintele Consiliului Județean Maramureș, Dl. Alexandru Cosma și Prefectul Județului, Dl. Ioan Buda, au acordat Prea Sfinției Sale *Diploma de onoare*, iar Înalț Prea Sfințitul Arhiepiscop Bartolomeu al Vadului, Feleacului și Clujului i-a dăruit Biblia jubiliară.

Cuvântul de încheiere la Agapă și, totodată, la vizita în Municipiul Baia Mare, a fost rostit de către Prea Fericitul Părinte Patriarh Teoctist.

În ziua de miercuri, 10 septembrie, vizita celor doi Întâistătători a cuprins biserici și mănăstiri din cuprinsul Țării Oașului.

La granița dintre județele Maramureș și Satu Mare, distinșii oaspeți au fost întâmpinați de Prefectul jud. Satu Mare, Dl. Gheorghe Ciocan, împreună cu primari din județ și alți reprezentanți ai autorităților locale, preoți, numeroși credincioși, printre care tineri și copii îmbrăcați în costume populare, specifice zonei. Țărani din zona Negrești Oaș au cântat din buciume, iar copiii îmbrăcați în costume de oșeni au susținut un scurt moment folcloric. Înalții oaspeți au simțit pe deplin ospitalitatea urmașilor dacilor liberi din zona Sătmarului. Pe o pancartă era scris un verset de la Ev. Marcu „*Bine este cuvântat cel ce vine întru numele Domnului*” (Mc. 11, 9).

În orașul Negrești Oaș, cei doi Patriarhi au fost întâmpinați în fața Catedralei Ortodoxe de Dl. Primar Gheorghe Ghiriti și de mii de credincioși. Primarul a urat oaspeților un bun venit și le-a dăruit *Cheia* orașului.

Răspunzând frumoaselor cuvinte de întâmpinare ale D-lui Primar, Prea Fericitul Petru al VII-lea și-a exprimat deosebita bucurie de a fi oaspetele acestor frumoase plaiuri maramureșene din Țara Oașului.

Prea Fericirea Sa a dăruit bisericii și D-lui Primar câte o cruce de binecuvântare.

De pe treptele catedralei, în jurul căreia se aflau mii de credincioși, Prea Fericitul Părinte Teoctist a rostit un bogat și înălțător cuvânt de învățătură și binecuvântare pentru locuitorii țării Oașului, atât de încercați de vremurile mai îndepărtate sau mai apropiate:

Prea Fericite Părinte Petru al VII-lea, Papă și Patriarh al Alexandriei și al întregii Africi,

Prea Sfințite Părinte Episcop Justinian,

Înalț Prea Sfințiți și Prea Sfințiți Părinți,

Prea Cucernice Părinte Protopop,

Domnule Prefect,

Domnule Primar al orașului Negrești-Oaș,

Domnilor primari din țara Oașului,

Iubiți credincioși și credincioase,

Sfânta noastră Biserică strămoșească trăiește în aceste clipe, în fața acestei sfinte catedrale, ca pe un adevărat vis, întâlnirea cu Patriarhia Apostolică a Alexandriei, întemeiată de Sf. Ap. și Ev. Marcu. Privindu-vă de aici, de pe treptele acestei catedrale și auzind cuvintele de bucurie ale ierarhului dumneavoastră,

venerabilul nostru frate în Hristos, Prea Sfințitul Părinte Episcop Justinian, vedem ca într-o icoană imaginea Bisericii lui Hristos, imaginea acelei Biserici pe care a întemeiat-o prin predica sa, pe pământul nostru românesc, Sfântul Apostol Andrei, cel întâi chemat la apostolat.

De atunci, ca rod al acestei strădanii, Biserica Ortodoxă Română a crescut neîncetat, împletindu-și de-a lungul istoriei existența ei cu cea a Ortodoxiei universale și a poporului român. De aceea, acum, în libertate, după cele patru decenii și jumătate de strâmtorări ale activității ei bisericești, Biserica noastră, cu organizarea ei sinodală, a continuat legăturile cu Bisericile Ortodoxe locale și cu celelalte Biserici creștine din lume în duhul poruncii iubirii dată de Mântuitorul Iisus Hristos, al păcii și al buneii colaborări frățești.

Aceste ținuturi binecuvântate de Dumnezeu, pe care pentru prima dată le văd și eu, mai cu seamă prin dumneavoastră, prin credința dumneavoastră, prin evlavia dumneavoastră, prin frumusețea copilașilor dumneavoastră, prin costumele și glasurile duioase, îngerești, pe care le-am auzit la Rozavlea, la Bârsana și, ieri, la sfințirea catedralei din Baia Mare, toate aceste frumuseți ne îndeamnă să ne amintim de o frumoasă cântare bisericească: „*În Biserica slavei Tale stând, în cer a sta ni se pare, Născătoare de Dumnezeu*”¹. Să mulțumim, de aceea, Bunului Dumnezeu și Prea Fericitului Petru al VII-lea, Papă și Patriarh al Alexandriei și al întregii Africi, care a răspuns invitației noastre de a vizita și țara Oașului și de a fi astăzi împreună cu noi aici.

Păstrând legăturile noastre cu Ortodoxia de pretutindeni, Dumnezeu a rânduit să venim acum aici cu Prea Fericitul Părinte Petru al VII-lea. Este prima vizită pe care Prea Fericirea Sa, în calitate de urmaș al Sfântului Apostol și Evanghelist Marcu, o face la noi în țară. Suntem foarte impresionați de ceea ce am văzut și am auzit zilele acestea! Am văzut vrednicia Prea Sfințitului Episcop Justinian, a colaboratorilor săi, în frunte cu atât de tânărul, dar atât de maturul și chibzuitul Prea Sfințit Justin, precum și vrednicia preoților și a monahilor.

După ce, de-a lungul secolelor, Biserica noastră a suferit mult în Transilvania, în Moldova și în Muntenia, iată, acum, Dumnezeu ne-a cercetat din înălțimea Sa și ne-a dăruit o viață de libertate religioasă, de iubire și de credință puternică în Dumnezeu. Biserica Ortodoxă, iubiți frați și surori în Domnul, deși este organizată în Biserici locale sau naționale, se constituie prin credință, prin practica liturgică, prin sfintele canoane și organizare într-una singură. Avem o singură credință, un singur botez, o sfântă rânduială pentru noi toți. Aceasta este Ortodoxia, care se exprimă împreună, așa cum ne-a ajutat Maica Domnului pe noi, cei doi slujitori ai Patriarhiilor noastre, să ne exprimăm împreună zilele acestea gândurile, cântările și cuvântul nostru. Noi, Biserica Ortodoxă, suntem o Biserică Sfântă, Sobornicească și Apostolească, iubiții mei! Cunoaștem foarte bine suferințele și tot ceea ce frații noștri creștini din Transilvania au pățit de-a lungul secolelor pentru apărarea credinței, mulți dintre ei, ierarhi, preoți și credincioși, plătind cu prețul vieții lor apărarea credinței strămoșești.

Iată, în aceste zile, Dumnezeu ne-a adunat ca să ne rugăm și să mărturisim împreună bogăția de credință și viață liturgică, precum și ca să ne cunoască

1. *Tropar*, Utrenie, *Catavasier*, E.I.B.M.B.O.R., București, 2002, p. 86.

Patriarhul Alexandriei, Patriarh Apostolic al uneia dintre cele mai strălucite cetăți din istoria universală, care este și păstorul tuturor credincioșilor ortodocși din Africa, unde și noi, românii, avem credincioși, frați de-ai noștri. Cu binecuvântarea Prea Fericirii Sale, acolo sunt organizați în parohii, cu preoți de la noi, iar Mitropolitul lor, Înalt Prea Sfințitul Iosif, este mureșean de-al locului acestuia și se află aici, împreună cu noi.

Iată, Biserica noastră Ortodoxă, așa cum ați auzit din mărturia Prea Fericirii Sale Petru al VII-lea, este o Biserică vie. Dacă am fi vii doar noi și ierarhii Sfântului Sinod, Biserica nu ar fi deplină. Cu dumneavoastră însă, împreună, credincioși atât de vii și de jertfelnici, formăm Biserica lui Dumnezeu cea Una, Sfântă, Sobornicească și Apostolească. Împreună cu fiecare credincios, cu fiecare tânăr, cu fiecare slujitor al Bisericii, noi suntem una, suntem, așa cum spune Sfântul Apostol Petru: „*poporul lui Dumnezeu*” (I Petru 2,10). Ceea ce vedem noi, aici, și ceea ce am văzut zilele trecute la Bârsana, la Rozavlea sau la Baia Mare, acestea toate ne îndreptățesc să spunem că pe bună dreptate ați fost numiți cu cuvintele Sf. Ap. Petru: „*popor al lui Dumnezeu*”.

Fiecare, ca mădulare de mare preț, faceți parte, așadar, din Biserica luptătoare. De aceea, ne-am bucurat să vedem cât de creștinește și frățește ne întâmpină reprezentanții autorităților de stat, chipul în care ei ajută misiunea Bisericii noastre și grija pe care o au pentru creșterea copiilor și ajutorarea lor pentru absolvirea școlii, toate aceste activități evidențiind și mărturisind calitatea lor de membri ai Bisericii întemeiate la noi de Sf. Ap. Andrei.

Unitatea noastră de credință, iubiți frați și surori, trebuie să ne sporească iubirea față de ceilalți creștini cu care Dumnezeu a rânduit să ne ducem traiul și să ne împletim viața. Suntem frați și surori și, deci, fii ai lui Dumnezeu. Mai presus de toate, nu trebuie să uităm că iubirea între noi este suprema virtute a vieții și credinței noastre. Din viața părinților noștri ne-a rămas adevărul că iubirea față de aproapele a caracterizat fapta românului întotdeauna. Deși în istorie, ca neam, ne-am aflat mult timp sub stăpâniri străine, totuși, fără a disprețui pe nimeni, noi, românii, prin iubire, credință și limbă ne-am păstrat ființa și dăinuirea noastră în istorie legându-ne viețuirea cu strășnicie de vatra străbună. Din aceste izvoare se cuvine să ne hrănim iubirea nu numai față de cei ce vorbesc altă limbă, ci și față de cei ce își manifestă credința în alte forme decât cele pe care le știm noi. Această împreună lucrare și înțelegere, precum și spiritul de toleranță și înfruntare a lăcomiei, toate la un loc ar trebui să se tâlmăcească prin fapte îndeosebi acum, când ne bucurăm de darul sfânt al libertății, spre deosebire de perioada dictaturii comuniste. Libertatea, însă, cum am subliniat, trebuie să fie întemeiată pe iubirea de Dumnezeu și de semenii. Este învățătura cea mai mare a Mântuitorului Hristos – „*Poruncă nouă vă dau: Să vă iubiți unii pe alții! Așa cum v-am iubit Eu pe voi, așa și voi să vă iubiți unii pe alții.*” (Ioan 13, 34) – care pentru noi și mai cu seamă pentru tineretul despre care vorbea atât de frumos Prea Fericitul Părinte Petru al VII-lea, valorează atât de mult astăzi. Tineretul nostru românesc și, în general, tineretul lumii are nevoie de asistența Bisericii, dar și de cea a părinților, a societății și, nu în ultimul rând, a autorităților de stat.

Din nefericire, avem mulți tineri fără țel în viață, tineri ce cad uneori pradă libertinajului, avem, de asemenea, mulți orfani și prea mulți prunci lepădați, care mor înainte de vreme, chiar din pânțele maicilor lor, în numeroase cazuri acestea nedorindu-i! Toate, iubiți frați creștini, constituie păcate grave, în care cad tinerele lipsite de cârma credinței. Parcă asemenea stări n-au fost cunoscute în trecutul nostru în familia întemeiată pe valorile moralei creștine! Copilașii, ca niște îngeri, care ne-au primit înainte îmbrăcați în straiile tradiționale ale Țării Oașului, de o strălucire fără asemănare, și-au arătat istețimea și măreția lor surprinzătoare, ne-au pus tuturor la inimă să nu uităm de datoria noastră de a apăra darul sfânt al vieții și de a prețui rolul sfânt al mamei și valoarea copilului. Dacă Mântuitorul nostru Iisus Hristos nu s-ar fi întrupat și nu ar fi luat chipul nostru omenesc, dacă n-ar fi fost văzut la Betleem „Prunc tânăr”², iar Maica Domnului nu ne-ar fi lăsat pilda ei de tânără mamă, făcându-se vrednică de a fi numită Maică a Dumnezeuului nostru, noi n-am fi putut să fim numiți „fii ai lui Dumnezeu” (Luca 20, 36). Prin această desăvârșită smerenie, Mântuitorul Iisus Hristos ne-a arătat pentru totdeauna valoarea copiilor lumii, valoarea mamei și a familiei. Acesta ar fi apelul nostru de astăzi, din fața acestei frumoase catedrale, îndreptat către frații și părinții noștri, slujitori ai sfintelor altare, către părinți și mame și chiar către lumea întreagă.

Ați auzit că noi, românii, în loc să creștem numeric ca populație, scădem. Nu trebuie să se întâmple așa, frații mei. Dintr-un popor cu odrasle numeroase, care în copilăria mea constituiau bucuria, binecuvântarea și plinirea familiei, acum am ajuns să fim aproape lipsiți și de această supremă binecuvântare dumnezeiască: nașterea de copii. Eu însumi am trăit viața de familie ca al zecelea copil din cei unsprezece ai părinților mei. Nu evitați, așadar, să aveți prunci, nu evitați, iubite surori tinere intrate cu coroana sfintei cununii în familie, a împlini actul cel mai sfânt al nașterii de prunci, al continuării vieții pe pământ, pentru care v-au născut părinții voștri. Pruncii aduc lumii viață și binecuvântarea lui Dumnezeu. Pruncii îl aduc chiar pe Dumnezeu în familie, în societate și în lume. Gingășia, frumusețea lor îngerească și sclipirea ochilor transformă în bunătate cele mai înverșunate cugete. Minunații dumneavoastră coșoni oșeni au oprit convoiul nostru și ne-au arătat prinosul lor de bucurie prin cântări și dans, pentru a primi binecuvântarea noastră, a doi patriarhi apostolici. Câtă revărsare de lumină și bucurie ne-ați dăruit astăzi prin acești prunci. Vă mulțumim pentru acest dar! O familie fără prunci este o familie săracă. Pruncii consolidează familia. Este datoria noastră, a Bisericii, a ierarhilor, a preoților, a părinților, a dumneavoastră, fraților și surorilor, a tuturor instituțiilor statului să contribuim la consolidarea instituției familiei. Dumnezeu poartă de grijă ființei umane. Imediat după concepere, în pânțele mamei apare întreaga ființă divino-umană, creația lui Dumnezeu, care devine în același timp persoană, iar prin sfânta taină a botezului și mădular al Bisericii lui Hristos.

Iată câtă responsabilitate și grijă trebuie să arătăm față de copiii și tineretul nostru. Nu trebuie să confundăm libertatea sfântă cu libertinajul. Acest dar dumnezeiesc de mare preț trebuie folosit de tineri la studiu aprofundat în biblioteci,

2. *Condacul Nașterii Domnului nostru Iisus Hristos, Catavasier*, E.I.B.M.B.O.R., București, 2002, p. 267.

dar și în propria lor creștere spirituală și morală, necesară formării personalității, de care Europa va avea mare trebuință. Europa ne așteaptă cu personalități, frații mei, ne așteaptă cu asemenea valori. Dar, înainte de toate, noi avem urgentă trebuință ca tineretul țării să aibă condiții de studiu, de cercetare și de muncă, deoarece am avut și am dăruit lumii oameni de știință, creatori în toate domeniile. Nu avem fabrici, uzine sau alte posibilități economice cu care să încântăm acum Europa. Avem, însă, sufletul nostru românesc. El este tezaurul nostru inestimabil și izvorul bunurilor vieții dobândite prin muncă și chibzuință. Tot din același izvor al românilor, tinerii noștri ostași sunt în aceste clipe părtași la coaliția de combatere a terorismului în Afganistan, în Irak sau în alte părți ale lumii. Ei au plecat acolo cu bogăția sufletului, cu credința în Dumnezeu și cu iubirea față de oameni. Ei n-au rămas acolo fără preot, ci l-au dorit pentru ca acesta să le aducă încredere și curaj. Oltenii din eparhia Înalt Prea Sfințitului Mitropolit Teofan, de lângă noi, aproape că l-au obligat pe Înalt Prea Sfințitul să meargă în Afganistan pentru a le sfinți biserica construită de ei într-un timp foarte scurt. Iată valoarea sufletului! Aceasta este vie în sufletele acestor tineri ostași, și, de aceea, Europa ne așteaptă să fim mai stăruitor stăpâniți și de grija pentru educația religioasă a tinerilor noștri. Pe unii dintre aceștia i-am întâlnit atât în Europa, cât și în Canada în rândul enoriașilor parohiilor de acolo, dornici să păstreze comportamentul lor de acasă, valoarea credinței și iubirea de Biserică, părinți și țară.

Am văzut satele și orașele de aici, am văzut colțul acesta de rai, plaiurile acestea din Țara Oașului. I-am văzut pe primarii dumneavoastră, care împreună cu domnul Prefect ne-au întâmpinat la poarta raiului, la poarta cea împărătească a Țării Oașului. Foarte frumoasă tradiția aceasta. Cine pășește în ograda românului sau într-o mănăstire trece printr-o poartă, prin poarta împărătească, așa cum trecem noi, preoții, în Sfântul Altar, prin ușile împărătești. Aceasta pentru că sufletul este curat, pentru că familia este neprețuită, pentru că noi ne împlinim datoria noastră față de sufletul, țara, neamul și eroii noștri. Ne-ați primit atât de frumos, încât acești minunați bărbați, pe care i-am cunoscut acum, la intrarea prin porțile sfinte ale Oașului, mă fac să cred că sunt parcă toți mari preoți, care celebrează în familiile lor virtuțile noastre strămoșești, tradiția și credința noastră.

Iubiți frați și surori în Domnul, acestea sunt valorile de care Europa mileniului trei are atâta nevoie. Să ne ajute Bunul Dumnezeu să păstrăm această valoare a sufletului nostru, pentru ca lumea să afle ceva cu totul deosebit când aude și vede numele de român.

Dumnezeu a binecuvântat această zi atât de frumoasă ca, pentru prima dată, un patriarh apostolic să fie întâmpinat pe aceste plaiuri binecuvântate de Dumnezeu. Este o binecuvântare și o mărturie că Dumnezeu și Maica Domnului ne iubesc. Să ne rugăm neîncetat să nu Se întoarcă de la rugăciunea noastră, să ne binecuvânteze pe toți cu sănătate și pace, iar noi, slujitorii celor două Biserici Ortodoxe, vă îmbrățișăm cu prețuire și iubire părintească.

Așadar, împreună cu Sf. Ap. Pavel, vă spun frații mei iubiți din Țara Oașului, „*bucuria mea și cununa mea, așa să stați întru Domnul, iubiților*” (Filipeni 4, 1).

După cuvântul său, Prea Fericitul Părinte Patriarh Teoctist a conferit Protoiereului Mihai Feher *Crucea Patriarhală* și a dăruit slujitorilor catedralei o cruce de binecuvântare și cărți de slujbă.

În calitate sa de gazdă, Prea Sfințitul Episcop Justinian, într-un emoționant cuvânt, a răspuns aleșilor cuvinte adresate celor prezenți de către cei doi Întâistătători de Biserică.

Mulțumind pentru această vizită, la Negrești Oaș, P.C. Pr. Mihai Feher a dăruit oaspeților câte o păpușă, băiat și fată, îmbrăcate în costumul tradițional al Țării Oașului.

Pe chipurile celor prezenți în fața monumentalei catedrale, se puteau citi bucuria și un sentiment de mândrie nevinovată că au avut privilegiul ca, în urbele lor, să aibă ca oaspeți doi Patriarhi. Însă și oaspeții au fost impresionați de hărnicia oamenilor din aceste locuri, unde muzica, dansul și portul popular sunt unice, îngemănate într-un mod de viață aparte.

La încheierea vizitei în orașul Negrești Oaș, Prea Fericitul Părinte Teoctist a acordat un interviu la postul local de Televiziune.

În continuare, trecând peste apa Herei, cei doi Patriarhi au vizitat noua Mănăstire Peri din Săpânța Maramureșului. Aici a existat una dintre cele mai vechi mănăstiri, "Sfântul Arhanghel Mihail" de la Peri, devenită în anul 1391 stavropighie a Patriarhiei de Constantinopol, distrusă, însă, de către austrieci în timpul uniației. După 1990 s-au început lucrările pentru rectorierea Mănăstirii Peri, pe malul românesc al Tisei, în comuna Săpânța. În prezent, biserica mănăstirii este finalizată, socotită fiind ca cea mai înaltă clădire de lemn din Europa.

De la intrarea în comună și până la mănăstire, delegațiile oficiale au fost însoțite de tineri călări, iar copiii cu pâine, sare și flori, au urat bun venit oaspeților. Credincioșii prezenți au fost binecuvântați de cei doi Întâistătători de Biserică. Cuvântul de întâmpinare a oaspeților a fost rostit de Prea Sfințitul Justinian.

Răspunzând Prea Sfinției Sale și Preotului Paroh Gheorghe Luțai pentru emoționanta primire, Prea Fericitul Patriarh Petru al VII-lea a rostit un cuvânt de aleasă mulțumire.

În acest cadru deosebit, Prea Fericitul Părinte Patriarh Teoctist a conferit părintelui paroh Gheorghe Luțai *Crucea Patriarhală*, pentru ostenele deosebite în conservarea și promovarea tradițiilor noastre în această zonă.

Itinerarul vizitei celor doi înalți oaspeți a continuat cu popasul duhovnicesc la Catedrala din Municipiul Sighetul Marmăției, târnosită în urmă cu 5 ani, la 18 august 1998, de către Prea Fericitul Părinte Patriarh Teoctist.

În fața catedralei, cei doi Întâistătători au fost întâmpinați de Doamna Primar Eugenia Gorgea și de alți reprezentanți ai autorităților locale, de P.C. Pr. Protopop Vasile Pop, de mai mulți preoți și de mii de credincioși, printre care se puteau vedea mulți tineri și copii.

P.C. Pr. Vasile Pop, a adresat un cuprinzător cuvânt de bun venit.

După cuvântul de întâmpinare al gazdelor, Prea Fericitul Părinte Patriarh Teoctist a adresat următorul cuvânt:

Prea Fericite Părinte Petru al VII-lea, Papă și Patriarh al Alexandriei și a toată Africa,

Prea Sfințite Episcop Justinian al Maramureșului și Sătmarului,

Înalt Prea Sfințiți și Prea Sfințiți Părinți,

Domnule Prefect,

Doamnă Primar,

Prea Cucernice Părinte Protopop,

Prea Cucernice Părinte Paroh,

Iubiți credincioși și credincioase,

Iată, Bunul Dumnezeu ne-a ajutat ca, după cinci ani de la sfințirea acestei catedrale, să venim din nou cu pașii noștri grabnici spre a răspunde la dorințele credincioșilor, clerului și, mai ales, ale Prea Sfințitului Părinte Episcop Justinian, care ne-a rugat în multe rânduri să cercetăm Maramureșul voievodal, să sorbim de aici „apa cea vie” (Ioan 4, 10), care adapă sufletele tuturor celor care însetează după iubire, dreptate și frățietate. De data aceasta, programul vizitei Prea Fericitului Părinte Petru al VII-lea, Papă și Patriarh al Alexandriei și a toată Africa, pe care l-am întocmit împreună cu Episcopia Maramureșului și Sătmarului, a cuprins și catedrala aceasta din municipiul Sighetul Marmăției, scaun străvechi al voievozilor maramureșeni, în care astăzi se află și Memorialul dedicat victimelor rezistenței anticomuniste, unde floarea țării noastre, ființele pline de adevăr, dreptate și dragoste de neam, așteaptă învierea cea de apoi.

Am ascultat cu luare aminte cuvântările Prea Fericitului Petru al VII-lea și Prea Sfințitului Justinian, pline de învățături de mare valoare pentru sufletele și viața noastră. Într-adevăr, dumneavoastră sunteți obișnuiți, iubiți părinți și frați creștini, cu vizitele unor Înalți oaspeți ai Bisericii noastre, de-a lungul ultimilor ani. De data aceasta împlinesc o scumpă dorință a Prea Sfințitului Episcop Justinian, care iubește foarte mult aceste meleaguri și ne-a impresionat prin felul în care v-a prezentat în cuvântul său bogat, credința și darurile sufletești. Ca pe niște fii iubiți ai Bisericii și ai săi, v-a zugrăvit iubirea de biserică, pelerinajele la sfintele mănăstiri, grabnica ajutorare a semenilor, precum și grija de a vă crește și îngriji copiii. Prin acestea toate, prin frumusețea straielor, prin cântările și învățătura tinerilor la școală, dumneavoastră desăvârșiți frumusețile Maramureșului. Această parte de țară este iubită de orice român, oriunde ar trăi el în lumea largă. Și eu, personal, prin vizitele pastorale de mai înainte, m-am legat sufletește de frumusețea dumneavoastră sufletească, a clerului de la parohii și mănăstiri, dar și de măreția dumnezeiască a munților și codrilor, prietenoși și ospitalieri și ei, de parcă nu ți-ar mai da voie să pleci din acest adevărat colț de rai. Pentru a împărtăși această bucurie simțită și trăită pe plaiurile semețe maramureșene, i-am condus aici pe Prea Fericitul Petru al VII-lea și delegația Patriarhiei Apostolice a Alexandriei în prima vizită oficială în România.

Dăm slavă lui Dumnezeu pentru că, în vremea aceasta, când omenirea are atâta nevoie de unitate, de adevăr, de dreptate, de bine și de iubire, mai ales noi, slujitorii Bisericii Ortodoxe Române și ai Sfintei Patriarhii a Alexandriei și a toată Africa, am purtat zilele acestea un dialog în rugăciune, iubire și credință cu dumneavoastră, credincioșii maramureșeni și sătmăreni, cu preoții de la mănăstiri

și parohii, un dialog foarte roditor pentru dreapta credință în general, și pentru lumea întreagă, care așteaptă de la noi propovăduirea iubirii, a adevărului, sprijin și întărire pentru ajutorarea orfanilor, a bătrânilor și a celor fără ajutor. Întru împlinirea acestor îndatoriri pastorale de mare actualitate, Arhipăstorul Maramureșului și Sătmarului și dumneavoastră ne sunteți pildă.

Întreaga lucrare săvârșită de Prea Sfințitul Episcop Justinian se vede în primul rând prin reînnoirea vieții monahale, înfloritoare acum în Maramureș, cu mănăstirile, catedralele și bisericile înnoite, cu cele înălțate de curând. Suntem încă sub impresia actului dumnezeiesc împlinit ieri în noua biserică de la cripta catedralei episcopale din Baia Mare, când, în prezența Prea Fericitului Patriarh Petru al VII-lea al Alexandriei și a toată Africa și a delegației sale de ierarhi și preoți, a membrilor Sfântului Sinod al Bisericii Ortodoxe Române și a miilor de credincioși, am proclamat trecerea în rândul sfinților a ierarhului mărturisitor din neamul maramureșenilor, din neamul nostru românesc, Iosif cel Nou, dintre primii episcopi cunoscuți ai Maramureșului, prigonit și întemnițat pentru apărarea legii.

Toate acestea, iubiți frați și surori în Domnul, arată că Biserica noastră se află acolo unde trebuie, adică la datoria ei, la vestirea și împlinirea iubirii lui Dumnezeu în lume. În asemenea vremuri, când din nefericire observăm că valorile cele veșnice sunt pe cale de a fi răsturnate, ne revine misiunea să le sădim cu stăruință în ogorul fertil al bunilor noștri fii duhovnicești. Aceasta o putem împlini cu sprijinul și ajutorul Maicii Domnului, al sfinților lui Dumnezeu și mai ales al acelor din neamul nostru care au mărturisit credința cea adevărată. Vizita Prea Fericitului Patriarh Petru al VII-lea înseamnă pentru noi un spor duhovnicesc în dialogul pe care îl avem între Bisericile noastre. Așadar, să ne bucurăm toți duhovnicește în Domnul și să-i mulțumim Sfintei Fecioare Maria, cea plină de har, sub a cărei ocrotire am rânduit vizita și întâlnirea noastră, a slujitorilor celor două Patriarhii, cea a Alexandriei, atât de vestită în istoria ortodoxiei universale prin Sfinți Părinți și pustnici, și cea a Bisericii Ortodoxe Române.

De aici, din această capitală spirituală a Maramureșului, Sighetul Marmăției, unde încheiem vizita noastră din această parte de țară, după ce înainte de a poposi în mijlocul dumneavoastră am vizitat și străvechea mănăstire din Peri, înălțată lângă comuna Săpânța, închinată Sfinților Arhangheli Mihail și Gavriil, dorim ca Prea Fericirea Sa să ducă mai departe, la Alexandria Egiptului, ceea ce a văzut și auzit în aceste zile în acest ținut voievodal românesc. Plecăm de aici cu sufletele încărcate de frumusețea credinței dumneavoastră, de noblețea portului, dulceața graiului, ospitalitatea și lărgimea inimii dumneavoastră pline de iubire frățească în Duhul Sfânt.

Tuturor vă mulțumim frumos pentru această primire de neuitat. Vă încredințăm de toată dragostea și prețuirea noastră și rugăm pe Bunul Dumnezeu să binecuvânteze întâlnirea noastră și să primească jertfa dragostei tuturor celor ce s-au ostenit pentru organizarea acestei istorice primiri, pe care ne-ați făcut-o aici și în toată Eparhia Maramureșului și Sătmarului.

Hațul Domnului nostru Iisus Hristos să fie cu voi cu toți! Amin!”

Răspunzând acestor cuvinte de învățătură și binecuvântare, Prea Fericitul Petru al VII-lea la rândul său, a luat cuvântul și a spus:

*Prea Fericirea Voastră,
Prea Fericite Părinte Teoctist,
Patriarh al României,
Prea iubit frate în Hristos Dumnezeu și împreună liturghisitor cu Smerenia noastră,
Prea Sfinția Voastră, Prea Sfințite Episcop Justinian al de-Dumnezeu-păzitei Eparhii a Maramureșului și Sătmăruului,
Iubiți Arhieri,
Iubiți Părinți și binecuvântați creștini,*

Cinstirea acordată Întâistătorului Bisericii nu este și nu trebuie să fie considerată ca o chestiune ce privește o anumită persoană. De asemenea, nu poate fi înțeleasă ca un act de suprafață, mai mult formal, cerut de politețe sau de "politică relațiilor publice", așa cum din nefericire se întâmplă adesea în epoca noastră secularizată. Respectul și onorurile făcute Întâistătorului unei Biserici nu se opresc la persoana acestuia, ci trec la Biserica pe care o reprezintă și o slujește.

În acest spirit, ne bucurăm de distincția de onoare pe care o acordați Smereniei noastre. Onoarea făcută nouă privește și este primită de străvechiul Scaun Patriarhal al Sfântului Apostol și Evanghelist Marcu și prin el, de popoarele de pe Continentul African, aflate sub jurisdicția noastră.

În plus, primim această dovadă concretă de considerație și prețuire ca pe o expresie a îndelungatelor și bogatelor relații inspirate și formate la căldura dragostei frățesti între Bisericile noastre, Patriarhia Română și Patriarhia Alexandriei.

Prin Întâistătorii lor, cele două Patriarhii se întâlnesc și arată "adevărul despre cunoașterea lui Dumnezeu, Cel în Prea Sfânta Treime închinat, descoperit în Biserică", dragostea care se revarsă în sufletele noastre prin săvârșirea Tainei Sfintei Liturghii, stăruința în tradiția biblică și canonică, precum și "atenția, grija și receptivitatea față de cele ce se petrec în lume în această perioadă de tranziție".

Poposirea, șederea și împreună liturghisirea noastră pe aceste binecuvântate meleaguri din Nordul României, în cadrul vizitei oficiale pe care o facem în Biserica Ortodoxă Română, sunt o dovadă a interesului viu pe care îl purtați cu părintească dragoste binecredincioșilor din această zonă.

*Prea Fericirea Voastră,
Prea Fericite Teoctist, Patriarh al României,*

Acest colț de țară este renumit prin atașamentul locuitorilor față de tradiție, prin gustul lor pentru frumos și simțul lor estetic și prin frumusețile naturale excepționale. De asemenea, această parte a României este bine cunoscută pentru căldura cu care oamenii de aici știu să-și primească oaspeții și pentru maniera sinceră, deschisă și directă de a comunica cu ei.

Admirabilă este și insistența cu care credincioșii de aici țin la respectarea rânduielii slujbelor bisericești, ceea ce dovedește că credința ortodoxă s-a înfiripat din vremuri imemorabile în sufletul poporului de pe aceste meleaguri. În ciuda

criticilor negative din trecut, datorate mai ales orientării ideologice a anumitor cercetători atei sau sceptici, care în mod arbitrar nu făceau distincție între diferitele confesiuni creștine, astăzi, Ortodoxia este înțeleasă și apreciată ca un factor major, care a contribuit și contribuie la culturalizarea și civilizarea popoarelor.

Ontologia hristocentrică a Bisericii și, decurgând din aceasta, caracterul divi-no-uman al valorilor culturale create în sânul ei au constituit temelia statornică a propovăduirii apostolice și a întregii activități misionare desfășurate după aceea. În acest cadru s-au "îmbisericit" popoare, s-au sfințit culturi și civilizații, s-a îmbogățit și s-a încreștinat dreptul, și s-a organizat educația. Într-un cuvânt, ierarhia – și ierahizarea valorilor pe pământ – a fost considerată un reflex sau icoană a ierarhiei cerești, așa cum aceasta a fost descrisă și interpretată teologic în tratatele păstrate sub numele Sfântului Dionisie Areopagitul.

Principiile aflate în vigoare în desfășurarea dialogului, a căutărilor științifice, principiul egalității încă de la naștere între toți oamenii, al egalității în fața legii, al libertății cuvântului pentru toți, principii pe care se bazează democrația, sunt astăzi un "aquis", un bun care aparține întregii omeniri și expresie a funcționării armonioase a lumii. Mesajul mântuirii este universal, nu se limitează la hotarele unui stat și nu se adresează numai unui anumit popor, nu cunoaște granițe temporale sau geografice. Este un bun al întregii lumi, deoarece toți oamenii sunt chemați să restabilească legătura autentică cu Dumnezeu, cu semenii și cu mediul natural în care trăiesc.

Răspunderea arhipăstorilor Bisericii se întinde dincolo de domeniul formării și adâncirii credinței primite de la părinți, în cadrul comunităților bisericești, încredințate lor spre păstorire. Răspunderea lor privește întreaga lume și se referă atât la extinderea Bisericii în lume, cât și la purtarea de grijă față de frații care s-au rupt de la Biserică. În această perioadă atât de critică, nu este posibil ca să rămânem surzi și indiferenți la încălcările flagrante ale drepturilor omului, la distrugerea Planetei prin poluare, la fundamentare metafizică ipocrită a exploatarea oamenilor. Dragostea specifică Bisericii se exprimă în formularea și mărturisirea drepte credințe, dar și în trăirea autentică a acestei credințe, conform principiului fundamental: "*trebuie mai întâi să te luminezi tu, și după aceea să luminezi pe alții! trebuie mai întâi să te cureți pe tine însuși, și numai după aceea să cureți pe ceilalți!*"

Poporul român se bucură de o îndelungată rânduială bisericească și de educație creștină solidă. Pentru aceasta, este capabil să înțeleagă și să ajute cu rugăciunea și în orice alt fel truda, strădaniile Patriarhiei Alexandriei, pentru evangelizarea popoarelor africane. Ne susține, în eforturile noastre de a ridica aceste societăți de la idolatrie la cunoașterea adevăratului Dumnezeu.

Încheind, încă o dată dăm expresie profundelor noastre mulțumiri față de autoritățile locale pentru gândul nobil de a cinsti, în persoana noastră, Scaunul Patriarhal al Alexandriei și pe fiii lui duhovnicești, care aparțin diferitelor etnii. Ne rugăm și Vă urăm ca Domnul a tot ce există, Stăpânul istoriei, să călăuzească binecredinciosul popor român și pe cei care îl conduc, pe calea mântuirii și spre Împărăția Sa cea cerească pe care toți o așteptăm! Amin!"

În atmosfera de autentică trăire duhovnicească, și de comuniune între credincioși și păstorii lor sufletești, a vorbit Doamna Maria Behea, o țărancă, o româncă de pe malurile din dreapta Tisei.

De asemenea, s-a adresat celor prezenți și Dl. Prof. Roșca Nuțu, autorul monografiei "Sfântul Ierarh Iosif Mărturisitorul". Un cuvânt de mulțumire a adresat oaspeților, chiriarhul locului, Prea Sfințitul Episcop Justinian.

Ca o răsplată pentru ostenele deosebite în slujba Bisericii strămoșești, Prea Fericitul Părinte Patriarh Teoctist a acordat *Crucea patriarhală* pentru mireni D-lui Arhitect Dorel Cordoș, autorul construcțiilor de la Rohia, Bârsana, Săpânța, Catedrala din Baia Mare și Sf. Andrei – Oradea.

După vizitarea catedralei, s-a semnat în Sfânta Evanghelie, iar preoții catedralei au primit în dar o cruce de binecuvântare și cărți de slujbă.

Următorul popas a fost vizita la *Memorialul* din Sighet unde – după cum Părintele Patriarh spunea în cuvântul său la târnosirea catedralei din oraș, "*mulți sfinți și-au topit trupurile, mulți bărbați și întreaga floare a culturii, a științei noastre românești*".

Închisoarea din Sighet a fost construită în anul 1897, funcționând cu această destinație până în 1944, când a devenit lagăr sovietic. Din 1948, a devenit loc de detenție pentru tinerii intelectuali și pentru țărani maramureșeni anchetați de Securitate. În anul 1950, a devenit "Închisoarea miniștrilor", fiind încarcerati aici, într-o singură noapte, peste 80 de demnitari (foști miniștri, academicieni, economiști, militari, istorici, ziariști, politicieni), majoritatea lor nejudecați.

Penitenciarul era camuflat sub titulatura de "unitate de muncă specială", fiind în realitate un lagăr de exterminare pentru elitele țării și în același timp un loc sigur, de unde nu se putea fugi, frontiera cu Uniunea Sovietică fiind situată la mai puțin de doi kilometri, iar paza fiind draconică.

În 1955, după Convenția de la Geneva și intrarea în ONU a României comuniste (R.P.R.), deținuții politici au fost dispersați, iar închisoarea a redevenit penitenciar pentru deținuți de drept comun. În 1977 a fost și acesta dezafectat, iar clădirea – primind multe alte utilizări – s-a deteriorat și a ajuns o ruină.

În 1993, un grup de inițiativă, reprezentând societatea civilă, a prezentat Consiliului Europei un proiect de transformare a fostei închisori într-un *Memorial al Victimelor Comunismului și al Rezistenței*. Pentru punerea în operă a proiectului, a fost creată în 1994 Fundația Academia Civică. În 1995, Consiliul Europei a luat Memorialul de la Sighet sub egida sa. Primele săli ale muzeului, precum și Spațiul de Reculegere și Rugăciune, au fost inaugurate în iunie 1997, când Memorialul a fost declarat "ansamblu de interes național", prin legea nr. 95. Prin aceste legi este recunoscut cel mai important proiect dedicat de societatea civilă reconstituirii și analizării trecutului comunist, unic – după cum spun vizitatorii – în țările est-europene.

În prezența D-lui Prof. Mihai Bârlea, directorul *Memorialului*, cei doi Patriarhi au oficiat o slujbă de pomenire a celor trecuți la cele veșnice în temnițele comuniste și au semnat în Cartea de onoare, în care a rămas pentru veșnicie scris "*Cu evlavie ne-am închinat și ne-am rugat bunului Dumnezeu pentru viața cea*

pururea fericită întru împărăția cea cerească a tuturor celor ce au murit, dar au înviat în Mântuitorul Iisus Hristos. Veșnica lor pomenire”.

De la *Memorial*, cei doi Patriarhi au fost oaspeții bisericii ortodoxe ucrainene din oraș, fiind întâmpinați de părintele vicar Ioan Pițura și de numeroși credincioși ucraineni. Prea Fericitul Părinte Patriarh Teoctist a conferit părintelui Lauriuc Nicolae *Crucea Patriarhală*, iar Prea Fericitul Petru al VII-lea a dăruit bisericii o cruce de binecuvântare.

Vizita în Maramureș și Țara Oașului a celor doi Întâistătători s-a încheiat cu o Agapă la care au participat reprezentanți ai autorităților locale, preoți din Protopopiatul Sighetul Marmației și alți invitați. Prea Fericitul Părinte Teoctist a adresat tuturor un cuvânt de mulțumire și prețuire în care a spus:

Prea Fericite Părinte Petru al VII-lea, Papă și Patriarh al Alexandriei și a toată Africa,

Prea Sfințite Părinte Episcop Justinian,

Înalt Prea Sfințiți și Prea Sfințiți Părinți,

Prea Cucernici Părinți Protopopi,

Domnule Prefect,

Doamnă Primar,

Prea iubiți Părinți și frați,

Suntem părtași la un moment deosebit de important din viața Bisericii noastre, prilejuit de vizita Prea Fericitului Părinte Petru al VII-lea, Papă și Patriarh al Alexandriei și a toată Africa, însoțit de o delegație de ierarhi, preoți și diaconi ai acestei Patriarhii Apostolice întemeiată de Sf. Apostol și Evanghelist Marcu.

După cum ne arată istoria, la Sighet a existat un centru străvechi ortodox românesc la nivel de episcopie. Se cunoaște, de asemenea, rolul Maramureșului voievodal, al fiilor săi, atât în păstrarea credinței, cât și în ceea ce privește nașterea și apoi dăinuirea în istorie a neamului nostru românesc, de pe aceste meleaguri plecând descălecătorii și întemeietorii țării Moldovei.

Maramureșul reprezintă nu numai ceea ce am afirmat acum și ceea ce cunoașteți toți cei prezenți astăzi aici, ci el apare, atât din istorie cât și din ceea ce vedem, ca o zonă cu totul aparte din punctul de vedere al credinței noastre drept-măritoare, al ortodoxiei, așa cum Rozavlea este un punct arhimedic, am putea spune, în viața și activitatea slujitorilor Bisericii Ortodoxe Române, a ierarhilor, clerului și credincioșilor față de problemele vremii de atunci, de când Patriarhul țării, vrednicul de pomenire Justinian Marina, încuraja, susținea și aprindea lumina și vigoarea ortodoxiei în România, în ciuda opresiunilor regimului de dictatură atee. Mărturiile represiunilor de exterminare a elitei credinței și intelectualității românești le-am văzut la Memorialul dedicat rezistenței anticomuniste datorită domnului prof.univ. Mihai Bârlea, care veghează acest autentic Panteon al eroilor culturii și spiritualității și al vestitorilor adevăratelor simțăminte românești. Este de la sine înțeles că între cei care au suferit prigoana comunistă și au primit cununa mărții martirice s-au aflat mulți slujitori ai sfintelor altare, episcopi, preoți și credincioși de toate credințele. Oricine slujea atunci cu credincioșie valorile veșnice

ale Bisericii și neamului, era considerat de către regimul de tristă amintire o primejdie și era sortit pierzaniei.

Iată, iubiți frați, că aici și acum înscriem în istoria și așa plină de fapte minunate a Maramureșului, pentru prima dată în viața lui, rugăciunea și binecuvântarea unui Patriarh Apostolic, Prea Fericitul Petru al VII-lea, Papă și Patriarh al Alexandriei și a toată Africa, aprinzând lumânări în tainica lumină a Memorialului. Faptul că ne-am închinat și ne-am rugat pentru odihna eroilor martiri ai neamului nostru constituie o mângâiere sufletească pentru noi toți și rugăm pe Mântuitorul nostru Iisus Hristos, Viața și Învierea noastră, să-i primească întru odihna Sa pe toți cei care și-au dat viața pentru țara, neamul, credința, cultura și identitatea noastră națională.

Deși cele două Biserici geografic sunt îndepărtate, ca bogăție spirituală în slujirea lui Hristos și a Bisericii Lui, sunt una. Duhul Sfânt l-a trimis pe Sf. Ap. Andrei să vestească Evanghelia strămoșilor noștri dintre Dunăre și Mare, iar la Alexandria pe Sf. Apostol și Evanghelist Marcu. Ca smeriți urmași ai lor, împreună cu Prea Fericitul Părinte Petru al VII-lea al Alexandriei și a toată Africa, ne-am rugat la Memorialul durerii pentru odihna sufletelor celor ce au adormit în acel spațiu geografic.

Această vizită istorică, frații mei, a unui Patriarh Apostolic în Maramureșul voievodal, răspunde unei vechi dorințe a Prea Sfințitului Episcop Justinian, nu numai de când este episcopul Maramureșului, ci de când era stareț vestit la mănăstirea Rohia, recunoscut și apreciat în lumea noastră bisericească. Îi sunt recunoscător Prea Sfinției Sale pentru dragostea și respectul pe care mi le-a arătat încă din anii arhipăstoriei mele la Arad și Oradea, când pentru un an am avut responsabilitate arhierescă și în județul Satu Mare, slujind de multe ori Vecernia și Sf. Liturghie la cele două catedrale spre a-i împăca pe toți credincioșii. M-a impresionat extraordinar de mult, chiar m-a mișcat încă de atunci credința vie a credincioșilor din comuna Certeze, unde am slujit prin anii 1969-1970, suplinind scaunul de episcop al Oradei, până când a fost ales Prea Sfințitul Episcop Vasile Coman.

Vreau să îi asigur pe toți transilvănenii de toată dragostea și prețuirea mea și, îndeosebi, pe dumneavoastră, maramureșenii, pe care v-am cunoscut de când am fost la Certeze, Tășnad, la vechea biserică, ca și la cea nouă pe care am sfințit-o în anii trecuți cu Prea Sfințitul Justinian. Am avut prilejul de a-i cunoaște pe credincioși în bisericile și satele lor cu porți împărătești, am apreciat legăturile lor frățești cu preoțimea de aici, tuturor fiindu-le recunoscător pentru bogata lor experiență pastorală, pe care am și dobândit-o eu apoi. Acum, după atâția ani, slujind în biserica din comuna Rozavlea, sfințită de părintele meu sufletesc, Patriarhul Justinian, părintele spiritual al reîntregirii Bisericii noastre, mă gândeam la vrednicia pilduitoare a preoților și credincioșilor, păstrători până la jertfă a credinței strămoșilor noștri.

Vorbea Prea Sfințitul Justin cu mare durere despre decretul comunist care aproape desființa mănăstirile prin alungarea călugărilor, decret pe care Patriarhul Justinian nu l-a recunoscut niciodată și, deci, nici nu l-a aplicat, deși se făceau presiuni asupra sa. De altfel, nu a recunoscut nici unul dintre decretelor comuniste pe care puterea de atunci le emana ca să-i despartă pe preoți de credincioșii lor,

fiind anchetați, întemnițați și obligați ca după detenție să fie numiți în altă parte. Patriarhul Justinian a făcut în așa fel încât, după detenție, profesorii de Teologie, ca și toți preoții care au înfruntat puterea comunistă, să se întoarcă de la închisoare și să fie numiți la catedrele sau parohiile lor. Așa a fost cazul Părintelui Profesor Dumitru Stăniloae și al multor preoți.

Aș vrea în încheiere să mulțumesc autorităților locale, domnului Prefect și doamnei Primar, pentru această primire pe care ne-au făcut-o astăzi aici, nouă tuturor, oaspetelui nostru, unic în viața acestei cetăți și în viața acestei provincii, Prea Fericitul Petru al VII-lea, care a venit aici și a asistat la proclamarea canonizării unui sfânt român maramureșean, ierarhul mărturisitor Iosif. Țin să mulțumesc și domnului profesor Mihai Bârlea, care ne primește a doua oară cu deosebită onoare, prețuindu-i modul exemplar în care a organizat Memorialul rezistenței anticomuniste.

Vă mulțumim încă o dată tuturor pentru primirea călduroasă pe care ne-ați făcut-o și pentru această agapă”.

În cursul după-amiezii, cei doi Întâistătători și delegațiile însoțitoare s-au întors pe calea aerului de la Baia Mare la București.

În dimineața zilei de joi, 11 septembrie, Prea Fericitul Patriarh Petru al VII-lea și delegația însoțitoare, împreună cu P.S. Episcop Ciprian Câmpineanul și Pr. Consilier Michael Tița, au făcut o vizită de curtoazie la Ambasada Egiptului la București.

Vizita înaltului oaspete în România s-a încheiat printr-un popas la Schitul Darvari din București. Cei doi Întâistătători de Biserici au adresat cuvinte de învățătură și binecuvântare obștii mănăstirii și au acordat interviuri pentru Televiziunea Română și Radiodifuziunea Română.

În cursul după-amiezii, Prea Fericitul Părinte Petru al VII-lea, Papă și Patriarh al Alexandriei și a toată Africa și delegația însoțitoare au părăsit România, pe calea aerului, cu destinația Cairo.

- * -

Vizita în România a delegației alexandrine conduse de Prea Fericitul Petru al VII-lea, Papă și Patriarh al Alexandriei și a toată Africa, se înscrie – în evantaiul relațiilor pe care Biserica Ortodoxă Română le are cu Bisericile Ortodoxe surori și îndeosebi cu străvechile Scaune Patriarhale – ca o continuare a istoriei pe care cele două Biserici au traversat-o în deplină comuniune de credință, de simțire, de nădejde și, la nevoie, de sprijin reciproc.

În ciuda diferențelor de arie geografică și a problemelor cărora au trebuit să le facă față, în diferite contexte de ordin geo-politic, social și cultural, Bisericile noastre se regăsesc pe aceleași coordonate de permanentă reevaluare a misiunii încredințate de Mântuitorul Iisus Hristos, de ierarhizare a priorităților pastorale și de întărire a forței de propovăduire. Iată de ce această vizită, prin ea însăși și prin roadele pe care le-a adus și le va aduce în timp, poate fi apreciată ca unul dintre evenimentele însemnate petrecute în Anul Domnului 2003, în viața Bisericii noastre Ortodoxe strămoșești.

Pr. VALENTIN FĂTU

REFLECTAREA IMPORTANȚEI VIZITEI ÎN ARDEALUL DE NORD
A CELOR DOI ÎNTÂISTĂTORI DE BISERICI ORTODOXE
ÎN PUBLICAȚII BISERICESTI
"GRAIUL BISERICII NOASTRE"

Nr. 1 (51) Anul XV, Baia Mare, ianuarie 2004. (Periodic publicat de Episcopia ortodoxă Română a Maramureșului și Sătmarului)

**VIZITA APOSTOLICĂ ÎN EPARHIA
MARAMUREȘULUI ȘI SĂTMARULUI**

La începutul Anului Nou bisericesc, care debutează cu una dintre cele mai dragi și scumpe sărbători, cea a Nașterii Maicii Domnului (8 septembrie), în Eparhia Maramureșului și Sătmarului s-au petrecut lucruri mari și minunate, slăvite și preaînalte. Așteptată și dorită de mulți ani, o vizită cu încărcătură pan-ortodoxă la cel mai înalt nivel a fost posibilă în toamna acestui an. Răspunzând invitației și dorinței P.S. Episcop Justinian al Maramureșului și Sătmarului, Prea Fericitul Teoctist, Patriarhul României a efectuat o vizită cu caracter de pelerinaj la locurile sfinte din Eparhia Maramureșului și Sătmarului. N-a venit însă singur. Ne-a făcut un dar nesperat, dar mult așteptat. Ne-a adus pe urmașul apostolic al Sfântului Evanghelist Marcu, pe Întâistătorul Alexandriei și a toată Africa, în persoana Sanctității Sale Prea Fericitului Petru al VII-lea, Papă și Patriarh. O vizită la acest nivel n-a avut loc niciodată în ținuturile binecuvântate ale Maramureșului și Sătmarului.

Patriarhii României au mai descins, aducând binecuvântarea Bisericii-mamă, în ținuturile Maramureșului și Sătmarului: P.F. Justinian Marina – în 1971 la Rozavlea Maramureșului, iar P.F. Teoctist, ca unul dintre Patriarhii cu cele mai multe vizite pastorale în țară și peste hotare, ne-a cercetat în trei rânduri, de două ori în Maramureș, la Moisei și Sighet și o dată în Satu Mare – la Tășnad, ocazii cu care a târnosit de fiecare dată câte o măreață catedrală.

Vizita avea să fie cu multă înțelepciune rânduită. După ce Duminică, 7 septembrie, a avut loc un popas de mare anvergură duhovnicească și importanță istorică unică în Mureș, prin târnosirea noii biserici a mănăstirii Recea, cu mozaicurile ei de incontestabilă valoare, cei doi Patriarhi și delegațiile însoțitoare au pornit spre Maramureș – traversând județul Bistrița-Năsăud și intrând prin poarta de la Dealul Ștefăniței.

În jurul orelor 19 suita oficială a ajuns la Poarta de intrare în Maramureș. Ne-au întâmpinat oficialitățile județului, noul Prefect ing. Ioan Buda și colaboratori ai Domniei Sale, Primarul comunei Rozavlea, Domnul Gheorghe Vișovan, și un grup de coconi și cocoane îmbrăcați în strămoșescul port maramureșan, după obicei, cu pâine și sare. Cei doi patriarhi au coborât în mijlocul mulțimii pentru a primi urarea de bun venit în graiul și obiceiul locului. Erau prezenți creștini din toate categoriile sociale: demnitari, intelectuali, țărani, muncitori, tineri, bătrâni și prunci toți sorbind cu nesaț cuvântul de binecuvântare și bun găsit al Patriarhilor.

Suita a pornit în jos pe Valea Izei străbătând comunele: Moisei, Săcel, Săliște, Dragomirești, Bogdan-Vodă, Sieu-Rozavlea, Strâmtura, Bârsana – unde ca într-o poartă a cerului, cum se arată acest lăcaș, ne-a întâmpinat P.S. Episcop Justinian al Maramureșului și Sătmarului, Protoierii de Sighet și Vișeu, mareș sobor de preoți și obștea mănăstirii în frunte cu maica stareță, stavrofora Filofteia Oltean. O mare mulțime de credincioși (câteva mii), așteptau cu nerăbdare și bucurie să se atingă sau măcar să-i vadă pe cei doi patriarhi și să primească binecuvântarea lor.

Întâlnirea a fost la ceas de seară și tocmai din acest motiv a avut un efect de mare putere duhovnicească asupra miilor de suflete în așteptare. După ce P.S. Justinian a adresat Înălților oaspeți cuvântul de bun venit, cei doi Patriarhi s-au adresat mulțimii, așezând în sufletele lor hrana cea bună și apa cea vie. P.F. Teoctist, printre altele, a spus: "Rămân adânc mișcat de dragostea dumneavoastră, a credincioșilor maramureșeni pe care, deși v-am cunoscut de mult încă, cu deosebire în ultimii ani, ne-am întâlnit față către față și ne-am bucurat nu numai de cele spuse de Prea Sfințitul Părinte Justinian, despre vrednicia dumneavoastră, a clerului și a monahilor acestei părți de țară care este Eparhia Maramureșului și Sătmarului. De data aceasta noi venim să slăvim pe Maica Domnului la sfintele mănăstiri tinere care au luat ființă în ultima vreme, ca și cea de aici – Bârsana, și numai de rândul trecut până acum am rămas și rămân uitmit când văd câte lucruri s-au adăugat la cele pe care le-am văzut rândul trecut, și de evlavia maramureșenilor care ne-au întâmpinat încă de la intrarea în județ, cu domnul prefect Ioan Buda și cu copiii de la Rozavlea, unde mâine noi vom sluji Sfânta Liturghie la Praznicul Nașterii Maicii Domnului". Deși încet-încet peste siluetele construcțiilor de lemn se așternea o noapte sfântă, credincioșii nu plecau; parcă ar fi rămas în priveghere toată noaptea. P.F. Teoctist a acordat aici două cruci patriarhale: P.C. Sale Pop Vasile – protopop de Sighet și P.C. Sale Urda Gheorghe – ctitorul bisericii mănăstirii Bârsana. Încheindu-se acest dumnezeiesc moment, oaspeții au fost găzduiți în mănăstire, unde a urmat o veghe sfântă premergătoare momentului de a doua zi.

De praznicul Nașterii Maicii Domnului cei doi patriarhi, ierarhii însoțitori și membrii delegațiilor au fost oaspeții bunilor credincioși din Rozavlea, păstoriți de P.C. Prot. Grigore Andreica. Călătorind pe urmele Patriarhului Justinian Marina, P.F. Părintele nostru Teoctist – ucenic al Patriarhului Justinian, continua în acest fel binecuvântarea patriarhală lăsată peste fiii Maramureșului în 1971 de către Părintele P.F. Sale, de data aceasta conducând pe unul din marii patriarhi ai Ortodoxiei universale. Nu ne vom opri asupra celor ce s-au petrecut aici, deoarece există gânduri și simțăminte consemnate de către P.C. Prot. Grigorie Andreica și profesorul Vasile Brumar pe care le publicăm în prezentul număr.

După praznicul dumnezeiesc de la Rozavlea, despărțindu-se cu greu de dragostea credincioșilor maramureșeni, înalții oaspeți au plecat spre Mănăstirea Rohia, trecând prin vestita localitate Budești, unde se construiește o adevărată catedrală și urcând peste muntele Cavnice, lăsând în dreapta vârful "Creasta Cocosului", au coborât spre orașul Cavnice. Nu se intră însă în orașelul de munte, ci se trece peste "Rotonda", un alt pisc al munților Gutâi și se coboară spre Băiuț. În această localitate, creștinii ortodocși au construit o nouă biserică, iar cei doi pa-

triarhi au făcut aici un popas, au binecuvântat pe preotul Nuțu Ivanciu și pe credincioși, au însemnat în Sfânta Evanghelie și au plecat mai departe prin Țara Lăpușului, prin orașul Târgu-Lăpuș, spre mănăstirea Rohia.

La orele 19, în dangăt lin de clopot, suita oficială a intrat pe poarta de lemn a mănăstirii, întâmpinată în fața noii biserici cu Sfânta Cruce și Sfânta Evanghelie de către P.S. Arhiepiscopul Justin, înconjurat de soborul mănăstirii, de față fiind Domnul Mitru Leșe – primarul orașului Târgu-Lăpuș și de către prefectul jud. Maramureș, inginer Ioan Buda, lăpușan de naștere. Un grup de băieți și fete îmbrăcați în port tradițional lăpușenesc au oferit pâine și sare patriarhilor și buchete de flori la toți ierarhii.

Un eveniment cu adevărat istoric în viața eparhiei noastre s-a desfășurat în municipiul Baia Mare, unde își are reședința Episcopul Maramureșului și Sătmarului. La noua catedrală episcopală, în construcție, s-au terminat lucrările primului nivel. După mari și grele eforturi s-a dat în folosință o biserică cu o capacitate de 3000 de locuri. Binecuvântarea de care ne-am împărtășit, de a avea doi patriarhi pentru prima dată în municipiul Baia Mare, a prilejuit o întreită sărbătoare. Pe de o parte biserica, pregătită după toată rânduiala, a fost târnosită de cei doi patriarhi. Pe de altă parte s-a plinit tot cu acest prilej o sfântă datorie. A avut loc proclamarea solemnă a canonizării Sfântului Iosif Mărturisitorul din Maramureș, cel pe care Sfântul Sinod al Bisericii Ortodoxe Române, la propunerea P.S. Justinian, l-a trecut în rândul sfinților în anul 1992. Aceste două mari evenimente și vizita patriarhilor au fost rânduite de Dumnezeu în chiar ziua de 9 septembrie (Sfinții Ioachim și Ana), când P.S. Justinian împlinea trei decenii de arhieric (hirotonit de un sobor de arhieriei în frunte cu pe atunci Mitropolitul Teoctist al Olteniei în catedrala din Cluj).

Și această zi istorică a fost îmbrăcată în haină de sărbătoare. Deși în calendarul bisericesc era o zi obișnuită, pentru municipiul Baia Mare a fost o zi de mare sărbătoare. Mii, zeci de mii de credincioși au participat la eveniment. Veniți din toate zonele eparhiei, cu portul și tradiția lor, au dat orașului și sărbătorii o frumusețe autentică.

La ora 9 autoritățile județene și locale au întâmpinat pe cei doi patriarhi pe B-dul Unirii, la intrare spre catedrală. Primarul municipiului, Domnul Cristian Anghel, a oferit celor doi înalți oaspeți cheia orașului și le-a adresat cuvânt de bun venit. Aleea spre catedrală era flancată de credincioși, grupuri de copii în port tradițional și mai aproape de intrarea în catedrală soborul de preoți pe o parte și pe cealaltă, protoierii eparhiei, stareți de mănăstire și permanența eparhială.

Ziua de 10 septembrie a început cu Țara Oașului. La ora 10,30 am ajuns la Poarta de intrare în Țara Oașului. Aici ne-au întâmpinat autoritățile județene și primarii tuturor localităților din Țara Oașului, îmbrăcați în port oșenesc, precum și o mare mulțime de oșeni – copii, tineri și bătrâni.

După ce Prefectul județului domnul Gheorghe Ciocan a spus cuvânt de bun venit oaspeților, sărutând cu evlavie mâna celor doi patriarhi, au venit la rând și ceilalți oficiali: Vicepreședintele Consiliului Județean, domnul Nicolae Bura, Primarul orașului Negrești, domnul Gheorghe Ghiriti și toți primarii prezenți. S-a

încins un crâmpei de horă oșenească, prezentată de copii, după care am plecat spre catedrala din Negrești.

Aproape de noua catedrală o mare mulțime de câteva mii de credincioși erau în așteptare în piața din fața locașului de cult. Protoiereul nou înființatului Protopopiat Oaș, Pr. Feher Mihai, și preoțimea acestui protopopiat ne-au întâmpinat cu Sfânta Evanghelie și Sfânta Cruce în fața Catedralei. Pe platoul din fața catedralei cei doi Patriarhi s-au adresat credincioșilor rostind cuvinte de sfântă inspirație și înaltă ținută, cuvinte cu adevărat patriarhicești. P.F. Teoctist a vorbit cu înșuflețire fiilor ținutului, iar îndemnurile au ajuns la inima credincioșilor.

Am plecat spre mănăstirea Peri din Săpânța, trecând prin vestita localitate Certeze – satul natal al Prefectului județului Satu Mare.

La granița dintre cele două județe, Maramureș și Satu Mare, Prefectul județului Satu Mare a salutat înalții oaspeți, urându-le drum bun.

În jurul orelor 13 am ajuns la mănăstirea Săpânța unde s-a construit în amintirea vestitei mănăstiri din Perii Maramureșului existentă la 1391, o biserică de mare valoare. Preotul Grigore Luțai și credincioșii din Săpânța au construit o biserică din lemn care are un demisol de zid. Biserica a fost proiectată de arhitectul Dorel Cordoș, având înălțimea de 75 m. În biserica de la demisol cei doi Patriarhi s-au adresat mulțimii prezente împărtășindu-le binecuvântarea și apreciindu-i pentru această realizare, iar P.F. Teoctist a acordat Preotului Grigore Luțai, pentru această ctitorie, cea mai înaltă distincție – "Crucea Patriarhală".

Popasul patriarhal la Sighet este prezentat de P.C. Protopop Vasile Pop într-un alt articol al revistei.

Plecând din Sighet în grabă, deoarece eram în întârziere, urcând peste muntele Gutâi și închinându-ne când am trecut pe la mormântul și troița ridicată în acest an la mormântul lui Pinteza Viteazul, am traversat municipiul Baia Mare spre aeroportul de la Tăuții Măgherauș, unde cei doi patriarhi, între momentul sosirii noastre la aeroport și cel al sosirii aeronavei cu care urmau să se reîntoarcă, au acordat câte un interviu televiziunii TL +, cu impresii asupra vizitei, și transmițând încă o dată binecuvântarea patriarhală peste poporul lui Dumnezeu.

Primind și noi binecuvântarea patriarhilor și îmbrățișându-ne frățeste cu membrii delegațiilor însoțitoare, am rămas la marginea pistei de decolare, așteptând până ce aeronava și-a luat zborul spre inima Bisericii Ortodoxe Române – Patriarhia din București. Ne-am închinat și, rugându-ne ca Dumnezeu să-i însoțească în călătorie, ne-am întors împreună cu P.S. Justinian la Centrul nostru eparhial, dând slavă lui Dumnezeu și mulțumind Maicii Domnului pentru darul revărsat asupra Maramureșului și Sătmarului în cele trei zile de vizită apostolică.

† JUSTIN HODEA SIGHETEANU,
Arhiereu-Vicar

"CUVINTE DE SUFLET"

(Nr. 2 – septembrie 2003

Revistă de cultură spirituală pentru înălțarea sufletească și întărirea credinței ortodoxe. Biserica PODEANU – București).

PELERINAJ LA MÂNĂSTIREA RECEA – MUREȘ

7 SEPTEMBRIE 2003

În cursul unui an bisericesc, pe plan național, există anumite momente de importanță deosebită pentru viața bisericească națională, iar aceste clipe rămân în viața bisericii ca și în inimile credincioșilor ca fiind de referință atât pe plan național bisericesc cât și pe cel spiritual, desigur. Biserica noastră, în ultimii ani, prin purtarea de grijă a Prea Fericitului Părinte Patriarh Teoctist a reușit să mențină pagina primă și atenția lumii asupra a ceea ce se întâmplă în Biserica Ortodoxă Română, cât și prin deschiderea arătată de Ortodoxia Românească în relația directă cu Marile Biserici Naționale, iar în această deschidere un loc însemnat l-a avut vizita la București a Sanctității Sale, Papa Ioan Paul al II-lea, vizitele la București ale Sanctității Sale, Prea Fericitul Patriarh Bartolomeu I, Patriarhul Ecumenic de Constantinopol, vizita de răspuns a Prea Fericitului Părinte Patriarh Teoctist la Roma, efectuată la începutul acestui an și numeroase altele. Biserica Ortodoxă Română, a încercat prin toate mijloacele să arate lumii adevărata față a României și desigur a credincioșilor ei. De cele mai multe ori reprezentanții diverselor Biserici Naționale aflați în vizită la noi au rămas impresionați plăcut și profund de evlavie și manifestarea acesteia, de către miile și sutele de mii de credincioși prezenți la marile slujbe prilejuite de prezența a numeroase delegații naționale și bisericești.

Aș vrea să vă fac desigur să înțelegeți că de imaginea Bisericii noastre și de toate aceste reușite întâlniri, s-a preocupat și se preocupă în permanență Prea Fericitul Părinte Patriarh Teoctist, care cu timp și fără de timp se dăruiește, ca imaginea țării și a Bisericii să fie cea reală, de popor credincios, iubitor de Dumnezeu, primitor și ospitalier cu toți cei care ne trec hotarele și pragul.

Prin purtarea de grijă a lui Dumnezeu, Prea Fericitul Părinte Patriarh Teoctist, a fost înzestrat cu o putere de invidiat în tot ceea ce a săvârșit și fără de purtarea de grijă a lui Dumnezeu n-am reuși să ne închipuim puterea sa de muncă și de dăruire care de multe ori ne face să roșim pe cei ce ne socotim mult mai tineri. Mulți socotesc și pe bună dreptate găsesc în această putere a Prea Fericitului Sale un țel permanent în slujirea lui Dumnezeu, a Bisericii Ortodoxe Române și a neamului românesc. Atunci când este vorba de slujire Patriarhul Teoctist, rămâne chiar și pentru adversarii săi, de invidiat. Se întâmplă adesea ca într-o singură zi să fie prezent și să vorbească deschis la trei sau patru întâlniri, încât cei apropiați se minunează de harul și puterea slujirii sale.

Am fost și rămân un admirator al Prea Fericitului Sale, tocmai pentru acest mod de dăruire și de slujire, și nu am scris despre aceasta până acum nici măcar un rând, deci prin urmare nu pot fi acuzat că sunt un om lipsit de obiectivitate,

dar o întâmplare a făcut ca de această dată să nu mai tac. Am fost prezent, împreună cu colegul și Profesorul Preot Constantin Drăgușin la Mănăstirea Recea de Mureș, duminică 7 septembrie. N-am făcut parte din delegația oficială, ci am reprezentat pe cei aproape optzeci de credincioși veniți din parohia noastră Poдеanu. Aș vrea să vă mărturisesc faptul că rareori mi-a fost dat să trăiesc la o așa intensitate toată splendoarea și minunăția a tot ceea ce s-a întâmplat acolo. Am toată admirația față de Părintele Arhimandrit Ioan și față de maica Stareță Cristina, pentru tot ceea ce au înfăptuit acolo. La Recea, simți mâna lui Dumnezeu peste părintele și peste maicile și surorile de acolo, iar organizarea primirii delegației Prea Fericitului Părinte Teoctist, a Prea Fericitului Părinte și Papă Petru al VII-lea al Alexandriei, a numerosului număr de Mitropoliți și Ierarhi, preoți și credincioși a fost impecabilă. Slujbele de sfințire începute desigur din seara zilei de 6 septembrie și continuate de dimineață au ținut cu "sufletul la gură" pe cei aproape patruzeci de mii de credincioși ortodocși români.

Dincolo de frumusețea și harul dumnezeiesc al Sfintelor Slujbe, a fost și o manifestare românească și ortodoxă petrecută aproape de inima țării. Sunt convins că vorbesc în numele credincioșilor mei prezenți acolo, dar cu siguranță și în numele celor patruzeci de mii de credincioși prezenți când mărturisesc că rareori omul poate să trăiască și să vadă ceea ce a fost acolo, la Mănăstirea Recea. Trăiam cu bucuria în suflet pentru gazde și pentru toată osteneala lor de a realiza ceea ce ochiului omenesc îi este dat rar să vadă, trăiam bucuria oaspeților din Alexandria care au rămas înmărmuriți să vadă atâta suflare adunată pentru rugăciune, trăiam bucuria și lipsa de oboseală a Patriarhului nostru și gândeam sincer că numai Dumnezeu îi dă putere să reziste atâta vreme slujind. În cuvântul său de salut Patriarhul și Papa Alexandriei Petrus al VII-lea mărturisea că rareori în viață a avut asemenea clipe de sublimă trăire, înconjurat de o delegație numeroasă, de atâția Ierarhi și mai cu seamă de atâția credincioși. Patriarhul Bisericii Ortodoxe Române, în cuvântarea sa a arătat modestia și smerenia ce-l caracterizează spunând că toate acestea se datorează lui Dumnezeu și credincioșilor noștri, cu toate că sunt convins că n-a vut odihnă până ce n-a organizat tot la cel mai înalt nivel. Am un prieten în Germania, Preot Profesor Dr. Albert Rauch care-l cunoaște atât de bine pe Patriarhul nostru și care de fiecare dată are aceeași remarcă la adresa Prea Fericirii Sale zicând: "Părintelui Teoctist, Dumnezeu îi dă putere și c omul căruia nu-i scapă nimic..."

Sunt conștient că n-am reușit nici pe de parte să arăt în cuvintele mele starea sufletească generală ce domnea acolo.

Au existat ce-i drept și câteva minute în care unele persoane, câteva la număr și care făceau parte din "vechiul cor al nebunelor" au strigat cu patimă vechiul lor slogan împotriva Patriarhului Teoctist. Mulți dintre cei ce erau acolo le-au apostrofat și calificat ca fiind "fecioarele cele nebune" ce nu și-au luat untdelemn în candelile lor.

S-au potolit imediat și unii dintre credincioși chiar "le-au ajutat", înaintea jandarmilor să se liniștească. N-a durat decât câteva minute, lumea continuând să trăiască din plin și să soarbă din toată splendoarea sufletească ce izvora de acolo.

Am început împreună cu mulțimea de acolo să înțelegem cum Sfântul Petru ajunsese să zică "Doamne bine ne este nouă aici, să facem așadar trei colibe..." (Luca 9, 33).

Aș vrea să menționez faptul că era deja după masă, slujba de Sfințire și Sfânta Liturghie se terminase și mulțimile nu mai voiau să plece de acolo. Am plecat în final fericiți, mulțumind lui Dumnezeu pentru toate câte am trăit acolo.

Ajungând însă în București nu mică mi-a fost mâhnirea când mai multe canale de televiziune se rezumau în a anunța că ar fi fost mare tulburare la Recea, iar a doua zi un ziar cu titlu pretențios de a se socoti Național scria chiar că s-ar fi tras focuri de armă și ar fi existat și răniți... Se distingea clar faptul că articolele fuseseră scrise mai dinainte sau din birouri și nici unul din cei ce scriseseră nu fuseseră prezenți. Un alt ziar, mi-a sugerat dorința ascunsă a redacției începând articolașul otrăvitor prin cuvintele "după cum era de așteptat...".

Între ceea ce a fost cu adevărat la Recea și între ceea ce s-a scris era o deosebire ca de la cer la pământ.

Sunt convins că toți cei patruzeci de mii de oameni aflați la Recea și care au stat peste zece ore ascultând Sfintele Slujbe, după ce au văzut la televiziune ceea ce s-a spus au avut același gust amar pe care-l am și eu.

Aș vrea însă să-l încredințez pe Prea Fericitul că noi toți cei ce am fost acolo, suntem dovada cea mai elocventă a credinței noastre și că înțelegem și răsplătim toate eforturile pe care Prea Fericitul Părinte Patriarh le face pentru a transmite și altor Biserici, duhul acesta al trăirii ortodoxe din țara noastră. Atunci când este vorba de demnitatea unei națiuni se cade să judecăm mai înainte de a ieși pe postul de televiziune, fie ea și "națională" cu știri de senzație sau dorința după scandal. Într-o altă țară, la un asemenea eveniment, de o asemenea importanță națională, când un Patriarh și Papă al Alexandriei împreună cu suita sa de Ierarhi doresc să simtă pulsul unei națiuni, știrile acestea difuzate sau scrise fără a fi gândite, ar fi taxate cu siguranță ca fiind împotriva interesului național și taxate ca atare. Al cui interes îl servește o parte din mass media din România?

Nu fiți însă triști iubiți credincioși, voi cei ce ați fost acolo, împreună cu Prea Fericitul Patriarh trebuie să înțelegeți că aceea este calea care duce spre Hristos în care nu lipsesc ispitele, necazurile și oamenii rău intenționați.

Cât despre acel grup de persoane ce ne deranjează în clipele noastre cele mai intime s-a mai scris, ceea ce nu se știe însă este faptul că nu au nimic în comun cu maicile de la Vladimirești. Am fost la Vladimirești cu ani în urmă și am găsit acolo adevărate maici ce-și îmbină rugăciunea cu munca exersând în iubire și smerenie. Oare autoritățile nu știu din desele interogări făcute după fiecare tulburare, că cele care ne-au tulburat nu au nimic comun cu călugăria? De ce sunt lăsate atunci să se folosească ilegal de calitatea și haina călugărească? Oricum ceea ce este trist este faptul că "ele" sunt luate în serios și nu sunt ignorate de mass media din țara noastră și chiar dacă mă repet, susțin în continuare, că există anumite momente importante din viața națiunii și a bisericii când nu avem voie să procedăm în nici un mod împotriva interesului nostru național.

Din punct de vedere moral există un păcat ce ne poate fi reproșat, mai nou, fiecăruia dintre noi – lipsa de atitudine! Atunci însă când această tăcere a noastră

aduce prejudicii și imagine nefavorabilă în exterior, vina noastră este cu atât mai mare. Lumea din afară ne privește prin imaginea pe care noi i-o oferim!

Cât despre Patriarhul nostru mă întreb ce-o fi simțit în sufletul său bun, când noi astfel îl răsplătim? Între timp s-a reîntors în București și ceea ce mă întărește și mă minunează în același timp este că ne oferă tuturor – celor ce tăcem și deopotrivă celor ce strigă – iertare. A ierta nimicuri e la îndemâna oricui, cei tari în credință, cei puternici în voință duhovnicească știu că iertarea e iertare, atunci când cel ce ți-a făcut răul, te rănește adânc în suflet.

Pe cei ce rabdă, pe cei ce iartă, pe cei ce-și pun nădejdea în Dumnezeu, Dumnezeu îi apără, îi ocrotește și le dă putere.

Și toate acestea s-au întâmplat la Recea de Mureș, aproape de inima țării, acolo unde prin tot ceea ce s-a realizat de către Părintele Ioan, maica Stareță Stavrofora Cristina, împreună cu tot soborul, Ortodoxia este la ea acasă și ne poate oricând reprezenta pe toți în chip de "icoană a sufletului românesc".

Preot Paroh VASILE AILIOAEI

VIZITA PREA FERICITULUI PETRU AL VII-LEA, PAPĂ ȘI PATRIARH AL ALEXANDRIEI ȘI A TOATĂ AFRICA

(Vestitorul Ortodoxiei, nr. 320-321 – 15 octombrie 2003, p. 1-3)

În perioada 5-11 septembrie, Biserica Ortodoxă Română a primit ca oaspete de seamă pe Prea Fericitul Părinte Petru al VII-lea, Papă și Patriarh al Alexandriei și a toată Africa. Vizita a avut loc ca urmare a invitației P. F. Părinte Patriarh Teoctist.

Orașul București, Mănăstirea Recea (lângă Târgu-Mureș) și pelerinajul din Maramureș au constituit punctele centrale ale primei vizite irenice și oficiale a Prea Fericitului Părinte Petru al VII-lea în România.

Vizita Patriarhului Alexandriei în cele trei locuri menționate a îmbrăcat un triplu aspect: a) contactul direct cu preoții și credincioșii din parohii și cu viețuitorii sfintelor mănăstiri; b) convorbirile avute de cei doi Întâistătători de Biserici, cu participarea ierarhilor alexandrini care l-au însoțit pe Prea Fericitul Petru al VII-lea și a celor români însoțitori ai Prea Fericitului Părinte Patriarh Teoctist; c) contactul cu autoritățile cele mai înalte ale Statului Român, din București și din județele vizitate.

Întâlnirea cu preoții și credincioșii Bisericii Ortodoxe Române

Pregustată prin primirea caldă de la Catedrala patriarhală (5 septembrie) și postfațată prin momentul de închinare de la Schitul Darvari din București (1 septembrie), întâlnirea nemijlocită a înaltului oaspete alexandrin cu poporul lui Dumnezeu din România s-a desfășurat în adevărata ei dimensiune la catedrala din Târgu-Mureș, la Mănăstirea Recea din apropiere și la locurile sfinte din Maramureș.

Târnosirile de mănăstiri și catedrale, slujba Sfintei Liturghii, săvârșită trei zile una după alta, au fost momente de rugăciune cu participarea a zeci de mii de credincioși. Participarea masivă a credincioșilor la sfintele slujbe, dorința lor de a primi binecuvântare, dacă s-ar fi putut fiecare în parte, de la cei doi Patriarhi și puterea de a rămâne ore în șir la locurile de slujbă, rugându-se sau ascultând cuvântul de învățătură, au constituit elementul central de împreună părtășie la bucuria întâlnirii. Cei doi venerabili Părinți ai Bisericii dreptmăritoare din zilele noastre și însoțitorii lor au simțit din plin credința unui popor greu încercat de crucea istoriei, dar adăpat la izvorul Învierii. Puterea poporului lui Dumnezeu devine izvor de putere pentru ierarhii săi întru purtarea crucii în misiune. Acest adevăr a fost trăit din plin de toți ierarhii români și alexandrini participanți la pelerinajul transilvan și în mod special de Prea Fericiții Părinți Patriarhi Petru al VII-lea și Teoctist. Oboseala drumului, greutatea lungimii slujbelor, căldura zilelor de vară târzie dispăreau, parcă, în fața miilor și zecilor de mii de credincioși care-și înconjurau păstorii cu entuziasm și sete de binecuvântare.

Convorbiri bilaterale

Vizita P.F. Părinte Patriarh Petru al VII-lea al Alexandriei în România a constituit un prilej pentru ca problematica misiunii Bisericii Ortodoxe în lumea de azi să fie abordată în multiplele ei aspecte. Cei doi Întâistătători de Biserici au discutat îndelung, în prezența celorlalți ierarhi și preoți însoțitori sau în absența lor, despre unitatea panortodoxă ca bunul cel mai de preț al Bisericii Ortodoxe, bun care trebuie păstrat, apărat și întărit. Misiunea ortodoxă pe continentul african, precum și în Europa de Est post comunistă, au fost subiecte îndelung dezbătute. Africa este doritoare de Ortodoxie, iar mulți dintre est-europeni au nevoie de educație creștină pentru o mai adâncă conștientizare a apartenenței lor la Biserica dreptmăritoare a lui Hristos.

Prezența comunităților române în diferite țări de pe continentul african, îndeosebi în Africa de Sud, și asistarea lor religioasă a fost, de asemenea, un subiect abordat adesea.

Întâlniri cu autoritățile române

Vizita în România a Prea Fericitului Părinte Petru al VII-lea al Alexandriei s-a bucurat de interes din partea autorităților române centrale și locale. Prea Fericirii Sale i s-a acordat decorația "Steaua României în grad de Mare Cruce" de către Președintele României, dl Ion Iliescu, printr-o ceremonie specială la Palatul Cotroceni. Patriarhului Alexandrei i s-au recunoscut merite deosebite în misiunea depusă în Africa și grija pentru comunitățile române din acest continent.

Autoritățile județelor Mureș, Maramureș și Satu Mare au fost prezente la toate evenimentele bisericesti desfășurate în aceste locuri ale Transilvaniei. Prezența tuturor primarilor din localitățile județului Satu Mare la intrarea în județ a conferit vizitei patriarhale în zonă un aspect cu totul special.

Drapelul național a fost prezent pe traseul vizitei celor doi patriarhi, mai ales în nordul Țării. Tricolorul românesc și mulți maramureșeni și sătmăreni înveșmântați în costume naționale alcătuiau, împreună cu arhierii și ceilalți clerici cu vestimentația lor specifică, un superb tablou al unei lumi străvechi viețuind în contemporaneitate.

Acesta a fost și semnul sub care s-a desfășurat întreaga vizită în România a Prea Fericitului Părinte Petru al VII-lea, Papă și Patriarh al Alexandriei și al întregii Africi: venerabila Biserică a Alexandriei în pelerinaj la Biserica din România, Sora Sa întru Hristos. Întâlnirea dintre cele două Biserici a fost o rugă continuă ca lumea de astăzi să înțeleagă vocea atât de veche și nouă deopotrivă a Evangheliei lui Hristos.

† TEOFAN
Mitropolitul Olteniei

În cadrul relațiilor frățesti pe care Biserica Ortodoxă Română le are cu celelalte Biserici Ortodoxe surori se înscrie și vizita oficială pe care Prea Fericitul Petru al VII-lea, Papă și Patriarh al Alexandriei și a toată Africa, a efectuat-o în țara și Biserica noastră în perioada 5-11 septembrie 2003.

Este prima vizită oficială a Prea Fericitului Petru al VII-lea în calitate de Întâistătător al Patriarhiei Alexandriei. Prea Fericirea Sa a mai vizitat țara noastră în 1994, ca membru al delegației Patriarhiei Alexandriei care l-a însoțit pe vrednicul de pomenire Patriarhul Partenie al III-lea și în septembrie 1998, când a participat la Întrunirea Internațională "Oameni și Religii" de la București, organizată de Comunitatea San'Egidio.

Prea Fericitul Petru al VII-lea a fost ales ca Întâistătător al Patriarhiei Alexandriei de către Sfântul Sinod al acestui Scaun apostolic, la 21 februarie 1997, iar ceremonia de întronizare a avut loc la sediul Patriarhiei, la 9 martie 1997, delegat al Bisericii Ortodoxe Române la aceste festivități fiind I.P.S. Mitropolit Nicolae al Banatului. În calitate de arhipăstor al creștinilor ortodocși din Africa, Prea Fericitul Părinte Patriarh Petru al VII-lea acordă o atenție deosebită și comunităților ortodoxe române, îndeosebi celor din Africa de Sud, care se află în grija sa pastorală.

Vineri, 5 septembrie, pe Aeroportul Internațional București-Otopeni, Prea Fericitul Părinte Petru al VII-lea, Papă și Patriarh al Alexandriei și a toată Africa, și delegația însoțitoare au fost întâmpinați de către P.F. Părinte Patriarh Teoctist și alți membri ai Sfântului Sinod al Bisericii Ortodoxe Române.

Au fost prezenți dl. Victor Opaschi, Consilier de Stat la Președinția României și dl. Laurențiu Tănase, Secretar de Stat în Ministerul Culturii și Cultelor, precum și membri și atașați militari ai Ambasadei Greciei la București.

Copii îmbrăcați în costume naționale au oferit înaltului oaspete flori, întâmpinându-l cu pâine și sare, ca semn al ospitalității românești, după care cei doi Întâistătători de Biserică au trecut în revistă garda de onoare și au salutat drapelul României.

În salonul Oficial al Aeroportului, cei doi Întâistătători au acordat declarații de presă.

Primirea oficială a avut loc în Catedrala patriarhală, Prea Fericitul Petru al VII-lea și P. F. Părinte Patriarh Teoctist fiind întâmpinați cu *Sfânta Cruce* și *Sfânta Evanghelie* de către PS Episcop Sebastian Ilfoveanul, înconjurat de slujitorii Catedralei patriarhale, în prezența a numeroși preoți și credincioși din Capitală. După slujba *Te Deum*-ului, în cuvintele de învățătură adresate celor prezenți, cei doi Patriarhi au subliniat bunele relații statornicite de-a lungul timpului între cele două Biserici.

De la orele 18.00, la Palatul Cotroceni, a avut loc întrevederea celor doi Întâistătători și a delegațiilor însoțitoare cu dl. Ion Iliescu, Președintele României. Cu această ocazie, Președintele României i-a conferit Prea Fericitului Părinte Patriarh Petru al VII-lea decorația "Steaua României în grad de Mare Cruce" pentru contribuția la consolidarea dialogului interreligios și pentru grija manifestată față de comunitățile ortodoxe române de pe continentul african.

Prima zi a vizitei s-a încheiat la Palatul Patriarhiei cu o agapă oficială oferită de Prea Fericitul Părinte Patriarh Teoctist în onoarea Prea Fericitului Patriarh

Petru al VII-lea, Papă și Patriarh al Alexandriei și a toată Africa, la care au participat reprezentanți ai vieții publice, membri ai corpului diplomatic, alți invitați.

Sâmbătă, 6 septembrie, în cursul dimineții, în București, înalții oaspeți au vizitat Mănăstirea Antim, biserica și cimitirul Eroilor Revoluției – unde s-a oficiat o slujbă de pomenire a eroilor tineri – biserica parohiei Șerban Vodă, Biserica Kretzulescu, magazinul de obiecte bisericesti și centrul de servicii al Patriarhiei Române.

În după-amiaza zilei de sâmbătă, 6 septembrie, cei doi Întâistătători și delegațiile însoțitoare s-au deplasat cu un avion special, la Târgu-Mureș. Pe Aeroportul din Târgu-Mureș, cei doi Patriarhi au fost întâmpinați de către I.P.S. Arhiepiscop Andrei al Alba-Iuliei și alți ierarhi din Transilvania, numeroși preoți și credincioși. Au fost prezenți reprezentanți ai autorităților centrale și locale.

Copii în costume naționale au întâmpinat pe înalții oaspeți cu pâine și sare și au oferit buchete de flori.

La catedrala ortodoxă din Târgu-Mureș, Prea Fericitul Părinte Patriarh Teoctist și Prea Fericitul Părinte Patriarh Petru al VII-lea au fost întâmpinați de numeroși preoți, monahi și monahii și de peste 10.000 de credincioși, între care numeroși tineri. Au mai fost prezenți reprezentanți ai autorităților centrale și locale și ai celorlalte culte din Târgu-Mureș.

Dl. Dorin Florea, Primarul orașului Târgu-Mureș, a urat celor doi Patriarhi bun venit și le-a înmănat însemnele orașului.

În catedrală a fost oficiată slujba *Te Deum*-ului la sfârșitul căreia Înalt Prea Sfințitul Andrei al Alba-Iuliei a rostit cuvântul de bun venit. Cei doi Întâistătători au adresat, cu această ocazie, cuvinte de învățătură și binecuvântare.

De la Catedrala din Târgu-Mureș, distinșii oaspeți s-au îndreptat spre Mănăstirea Recea, unde au fost întâmpinați de maica stareță Cristina Chichernea, Părintele Arhimandrit Ioan Iovan, duhovnicul mănăstirii, și câteva mii de credincioși.

Credincioșii din Bucovina, îmbrăcați în costume populare, veniți special la Mănăstirea Recea, și-au înălțat buciumele spre cer, dorind parcă să facă cunoscută vizita cât mai departe.

Duminică, 7 septembrie, P.F. Părinte Patriarh Teoctist și P.F. Părinte Patriarh Petru al VII-lea, înconjurați de un impresionant sobor de ierarhi și preoți au oficiat, în prezența a peste 15.000 de credincioși, slujba de sfințire a noii biserici cu hramul "Nașterea Maicii Domnului". Au fost prezenți reprezentanți ai autorităților centrale și locale, între care menționăm pe dl. Valer Dorneanu, Președintele Camerei Deputaților, și dl. Laurențiu Tănase, Secretarul de Stat pentru Culte în Ministerul Culturii și Cultelor.

A urmat Sfânta Liturghie săvârșită pe un podium în fața bisericii în timpul căreia cei doi Întâistătători au adresat cuvinte de învățătură și binecuvântare.

De la Mănăstirea Recea, cei doi Patriarhi s-au îndreptat spre Țara Maramureșului, vatră a românismului și leagăn al descălecătorilor de țară, unde obiceiurile și portul vin din negura timpurilor, păstrându-se neschimbate până în zilele noastre. La intrarea în Țara Maramureșului, coloana oficială a fost întâm-

pinată de reprezentanți ai autorităților locale și de numeroși credincioși îmbrăcați în costume tradiționale.

De altfel, prin fiecare parohie străbătută în Maramureș, în sunetele clopotelor, numeroși credincioși erau prezenți pe marginea drumului, salutându-i pe cei doi Întâistătători.

Primul popas l-au făcut la Mănăstirea Bârsana, unde au fost întâmpinați de chiriarul locului, Prea Sfințitul Episcop Justinian al Maramureșului și Sătmarului, de Maica Stravoforă Filofteia Olteanu cu soborul mănăstirii și câteva sute de credincioși, între care numeroși copii și tineri, în majoritate îmbrăcați în costume populare.

Cuvântul de întâmpinare a fost rostit de PS Episcop Justinian al Maramureșului și Sătmarului, cei doi Patriarhi adresând cuvinte de învățătură și binecuvântare.

Luni, 8 septembrie, la sărbătoarea Nașterii Maicii Domnului, cei doi Întâistătători au participat la sărbătoarea hramului parohiei Rozavlea.

Primirea în Rozavlea a celor doi Întâistătători de Biserici a fost pe măsura dragostei și credinței oamenilor din aceste ținuturi față de Biserica neamului. Primarul comunei, dl. Gheorghe Vișovan, a înmănat distinșilor oaspeți Cheia comunei, iar o caleașcă înconjurată de călăreți îmbrăcați în costume populare i-a transportat de la intrarea în localitate până la biserică, unde erau prezenți câteva zeci de mii de credincioși.

Așa cum a declarat, Prea Fericitul Petru al Alexandriei și a toată Africa nu va uita curând această primire.

Cei doi Patriarhi, înconjurați de un impresionant sobor de ierarhi și preoți, au oficiat Sfânta Liturghie pe altarul de vară al bisericii din localitate, sfințită în urmă cu peste trei decenii de vrednicul de pomenire Patriarhul Justinian Marina. La sfârșitul Sfintei Liturghii, Prea Sfințitul Episcop Justinian al Maramureșului și cei doi Întâistătători au rostit cuvinte de învățătură.

Dl. Primar Gheorghe Vișovan a acordat celor doi Patriarhi titlul de "Cetățean de onoare al comunei", iar Prea Sfințitului Episcop Justinian i-a fost înmănată "Diploma de Excelență", cu ocazia împlinirii a 30 de ani de arhierie.

De la Rozavlea, cele două delegații s-au îndreptat spre Mănăstirea Rohia. Pe drumul de la Rozavlea la Rohia a fost făcut un popas la biserica parohiei Strâmbu Băiuț, localitate minieră, unde preotul, autoritățile locale și numeroși credincioși au făcut o primire deosebită înalților oaspeți.

La Mănăstirea Rohia, vatră de spiritualitate și trăire ortodoxă din Țara Lăpușului, Prea Fericitul Părinte Patriarh Teoctist și Prea Fericitul Petru al Alexandriei și a toată Africa au fost întâmpinați de obștea mănăstirii și de numeroși credincioși.

Cuvântul de întâmpinare a fost rostit de Prea Sfințitul Justinian al Maramureșului și Sătmarului, care a făcut o impresionantă prezentare a situației acestei mănăstiri în anii de cruntă dictatură a regimului comunist. Cei doi Patriarhi au adresat cuvinte de prețuire și binecuvântare.

Marti, 9 septembrie, la sărbătoarea Sfinților Părinți Ioachim și Ana, Prea Fericitul Părinte Patriarh Teoctist și Prea Fericitul Părinte Petru al VII-lea, însoțiți

de cele două delegații, au făcut un scurt popas la Centrul eparhial al Episcopiei Maramureșului și Sătmarului. În continuare, cei doi Patriarhi s-au îndreptat spre noua catedrală aflată în construcție în centrul municipiului Baia Mare, pentru a sfinți biserica de la demisolul acesteia cu hramul "Sfânta Treime".

Pe platoul din fața catedralei cei doi Întâistătători au fost întâmpinați de reprezentanți ai autorităților centrale și locale, câteva sute de preoți, monahi, monahii, mii de credincioși din municipiul Baia Mare și împrejurimi, între care numeroși copii și tineri îmbrăcați în costume populare. În semn de prețuire, domnul Cristian Anghel, Primarul municipiului Baia Mare, a dăruit înalților oaspeți "Cheia orașului".

Cei doi Patriarhi, înconjurați de un numeros sobor de ierarhi, preoți și diaconi, au oficiat slujba de sfințire a bisericii de la demisolul viitoarei catedrale. Sfințirea a fost urmată de Sfânta Liturghie, oficiată pe un podium special amenajat, în prezența reprezentanților autorităților centrale și locale și a peste 10.000 de credincioși din municipiul Baia Mare și localitățile învecinate.

În cadrul Sfintei Liturghii a avut loc proclamarea canonizării Sfântului Ierarh Iosif Mărturisitorul din Maramureș, trecut în rândul Sfinților de Sfântul Sinod al Bisericii Ortodoxe Române în anul 1992.

Cuvântul de învățătură la sărbătoarea zilei a fost rostit de către P.S. Episcop Justinian al Maramureșului și Sătmarului, care a împlinit în acea zi binecuvântată de Dumnezeu 30 de ani de slujire arhierescă.

Prea Fericitul Părinte Petru al VII-lea și Prea Fericitul Părinte Patriarh Teoctist au rostit cuvinte de învățătură și binecuvântare.

După Sfânta Liturghie, dl. Primar Cristian Anghel a acordat înalților oaspeți titlul de "Cetățean de onoare al municipiului", iar dl. Alexandru Cosma, Președintele Consiliului Județean Maramureș, a înmânat Prea Sfințitului Justinian "Diploma de Excelență" la aniversarea a 30 de ani de arhierie.

Miercuri, 10 septembrie, cei doi Întâistătători au fost oaspeții Țării Oașului.

La intrarea în județul Satu Mare, au fost întâmpinați de Prefectul județului Satu Mare, dl. Gheorghe Ciocan, împreună cu primari din județ și alți reprezentanți ai autorităților locale, preoți, numeroși credincioși, printre care tineri și copii îmbrăcați în costume populare. Țărani din zona Negrești-Oaș au cântat din buciume, iar copiii îmbrăcați în costume de oșeni au susținut un scurt moment folcloric.

În orașul Negrești-Oaș, cei doi Patriarhi au fost întâmpinați în fața catedralei ortodoxe de dl. Primar Gheorghe Ghiriti și de mii de credincioși. Primarul a urat oaspeților un bun venit și le-a dăruit "Cheia orașului".

De pe treptele catedralei, în jurul căreia se aflau mii de credincioși, Prea Fericitul Părinte Patriarh Teoctist și Prea Fericitul Părinte Patriarh Petru al VII-lea au rostit bogate cuvinte de învățătură și binecuvântare pentru locuitorii din Negrești-Oaș și localitățile învecinate.

În continuare, trecând peste apa Herei, cei doi Patriarhi au vizitat noua Mănăstire Peri din Săpânța Maramureșului.

De la intrarea în comună și până la mănăstire, cele două delegații au fost însoțite de tineri călări, iar copiii cu pâine, sare și flori, au urat bun venit oaspeților. Credincioșii prezenți au fost binecuvântați de Întâistătorii celor două Biserici Ortodoxe.

Itinerariul vizitei celor doi înalți oaspeți a continuat la catedrala din municipiul Sighetul Marmației, sfințită în anul 1998 de către Prea Fericitul Părinte Patriarh Teoctist.

În fața catedralei, cei doi Întâistători au fost întâmpinați de doamna Primar Eugenia Gorgea și de alți reprezentanți ai autorităților locale, de P.C. Pr. Protopop Vasile Pop, preoți, mii de credincioși, printre care se puteau vedea mulți tineri și copii.

De pe treptele catedralei, cei doi Întâistători au rostit cuvinte de învățătură și binecuvântare.

A urmat vizita la Memorialul din Sighet unde, după cum spunea Prea Fericitul Părinte Teoctist în cuvântul său la târnosirea catedralei din oraș, "mulți sfinți și-au topit trupurile, mulți bărbați și întreaga floare a culturii, a științei noastre românești".

Cei doi Patriarhi au fost întâmpinați de dl. prof. Mihai Bârlea, directorul Memorialului, care a făcut o scurtă prezentare a acestui așezământ. A fost oficiată o slujbă de pomenire a celor trecuți la cele veșnice în temnițele comuniste.

În continuare, cele două delegații au vizitat biserica comunității ortodoxe ucrainiene din oraș, fiind întâmpinate de părintele vicar Ioan Pițura și de numeroși credincioși ucrainieni.

Vizita în Maramureș și Țara Oașului a celor doi Întâistători s-a încheiat cu o agapă la care au participat reprezentanți ai autorităților locale, preoți din Protopopiatul Sighetului Marmației și alți invitați. Prea Fericitul Părinte Teoctist a adresat tuturor un cuvânt de mulțumire și prețuire.

În cursul după-amiezii, cei doi Întâistători și delegațiile însoțitoare s-au întors pe calea aerului de la Baia Mare la București.

Joi, 11 septembrie, dimineața, Prea Fericitul Patriarh Petru al VII-lea și delegația însoțitoare au făcut o vizită de curtoazie la Ambasada Egiptului la București.

Vizita înaltului oaspete în România s-a încheiat printr-un popas la Schitul Darvari din București, unde cei doi Întâistători de Biserici au adresat cuvinte de învățătură și binecuvântare obștii mănăstirii și au acordat interviuri pentru Televiziunea Română și Radiodifuziunea Română.

În cursul după-amiezii, Prea Fericitul Părinte Petru al VII-lea, Papă și Patriarh al Alexandriei și a toată Africa, și delegația însoțitoare au părăsit România, pe calea aerului, cu destinația Cairo.

Vizita în România a delegației alexandrine condusă de Prea Fericitul Petru al VII-lea, Papă și Patriarh al Alexandriei și toată Africa, a contribuit la întărirea relațiilor frățești dintre cele două Biserici Ortodoxe surori și a reprezentat un nou moment de reafirmare a comuniunii ortodoxe.

Pr. VALENTIN FĂTU
Pr. COSTEL STOICA

VIZITA OFICIALĂ ÎN ROMÂNIA
A ARHIEPISCOPULUI DE MILANO,
EMINENȚA SA CARDINALUL DIONIGI TETTAMANZI

În toamna anului trecut, între 13-14 octombrie 2002, Prea Fericitul Părinte Teoctist, Patriarhul Bisericii Ortodoxe Române, făcea o vizită pastorală comunității credincioșilor ortodocși români aflați la Milano, în Italia, cu prilejul vizitei oficiale la Vatican și în Italia, la invitația Papei Ioan Paul al II-lea. Era întâmpinat cu entuziasm și căldură la Milano nu numai de întreaga comunitate ortodoxă românească, ci și de noul Arhiepiscop Romano-Catolic de Milano, Cardinalul Dionigi Tettamanzi, instalat cu numai două săptămâni înainte de această vizită, la 29 septembrie 2002. Acesta a fost prilejul cu care, însuflețit de primirea entuziastă și de ospitalitatea urmașului Sfântului Ambrozie al Mediolanului, Eminența Sa, Cardinalul Dionigi Tettamanzi, P. F. Părinte Patriarh Teoctist i-a adresat invitația oficială de a vizita România și Biserica Ortodoxă Română. La aproape un an de la lansarea acestei invitații, Arhiepiscopul de Milano a răspuns, cu cordialitate și respect, gestului patriarhal de ospitalitate și recunoștință pentru frățeasca întâmpinare, aflându-se în perioada 15-18 septembrie 2003, în vizită oficială în România.

Oaspetele a sosit în după-amiaza de 15 septembrie 2003 pe Aeroportul București-Otopeni, fiind întâmpinat de PS Episcop Ambrozie Sinaitul, Vicar Patriarhal, de PC Pr. Michael Tița, consilier patriarhal, de P.C. pr. Cristian Popa și alți membrii ai Administrației Patriarhale, fiind prezent din partea Bisericii Romano-Catolice ÎPS Ioan Robu, Arhiepiscop și Mitropolit de București. Din delegația care l-a însoțit pe Cardinalul Tettamanzi făceau parte Mons. Francesco Cocopalmerio, Vicar arhiepiscopal, preoții Gianfranco Bottoni, responsabil pentru ecumenism în cadrul Arhiepiscopiei și Giuseppe Bettoni, parohul Bisericii "Santa Maria Merici" din Milano și P.C. Pr. Traian Valdman, paroh al bisericii românești de la Milano, protopop al vicariatului pentru Italia, al Mitropoliei Ortodoxe Române pentru Europa Occidentală și Meridională.

Întâlnirea oficială a Eminenței Sale, Cardinalul Dionigi Tettamanzi, Arhiepiscop de Milano, cu PF Părinte Teoctist, Patriarhul Bisericii Ortodoxe Române, a avut loc imediat după sosire în holul central al reședinței patriarhale. La întâlnire au participat ÎPS Arhiepiscop Nifon al Târgoviștei, Prea Sfințiții Episcopi Vincențiu Ploieșteanu, Ambrozie Sinaitul, Ciprian Câmpineanul, Vicari patriarhali, Prea Sfințiții Sebastian Ilfoveanul și Varsanufie Prahoveanul, vicari ai Sfintei Arhiepiscopii a Bucureștilor, consilieri patriarhali și arhiepiscopali, Decanul Facultății de Teologie, alți responsabili și ostenitori, invitați. A fost prezent, ca și la aeroport, din partea Bisericii Romano-Catolice, Î.P.S. Ioan Robu, Arhiepiscop și Mitropolit de București.

După îmbrățișarea frățească, Prea Fericitul Părinte Patriarh Teoctist a adresat oaspetelui un emoționant cuvânt de întâmpinare, evocând întâlnirea de la Milano și sprijinul pe care Eminența Sa îl acordă constant parohiilor ortodoxe române care iau ființă în cuprinsul vechii Arhiepiscopii de Milano, datorită numărului sporit de credincioși ortodocși români care se stabilesc sau se află temporar în Italia. Vizita, a afirmat Prea Fericitul Părinte Patriarh, constituie "o reînnoire a le-

găturilor cu Biserica Italiei pentru pacea, liniștea și colaborarea rodnică cu frații de acolo". Eminența Sa a răspuns mulțumind pentru invitația personală onorantă ce i-a fost adresată și a afirmat că a răspuns cu bucurie și cu multă însuflețire la ospitalitatea oferită de Întâistătătorul Bisericii Ortodoxe Române. A mărturisit că este impresionat de manifestările de credință și devotament ale credincioșilor români aflați în comunitățile din Italia și că, în spiritul iubirii creștine, încurajează legăturile ecumenice în cuprinsul diocezei, Arhiepiscopia de Milano, fiind prima care a înființat un Consiliu Ecumenic al Bisericilor, al cărui președinte în exercițiu face parte din delegația care îl însoțește, preotul Gianfranco Bottoni. A arătat, de asemenea, că există multiple forme de cooperare în domeniul social sau între unități parohiale, care pot contribui la strângerea relațiilor ecumenice dintre Biserica Ortodoxă Română și Biserica Romano-Catolică. La sfârșitul cuvântărilor a avut loc un schimb de daruri, cel mai important dintre acestea fiind oferirea Sfintelor Moaște ale Sfântului Ambrozie al Milanului pentru Schitul Darvari, așezământ monahal de referință aflat chiar în centrul Bucureștiului.

Programul Eminenței Sale, Cardinalul Dionigi Tettamanzi, a continuat cu vizite la parohia Apărătorii Patriei II și la Schitul Darvari, în după-amiaza și seara aceleiași zile. În cuvântările care au marcat importanța vizitei, s-a apelat la personalitatea Sfântului Ambrozie al Milanului, care face parte din panteonul sfinților comuni din Biserica creștină nedivizată și care constituie o punte de legătură între Biserica Ortodoxă și cea Romano-Catolică. La Schitul Darvari P.S. Episcop Ambrozie Sinaitul a prezentat un scurt istoric al mănăstirii și a trasat, pentru cei prezenți, câteva repere biografice ale Eminenței Sale, subliniind contribuția științifică în domeniul bioeticii cu noile provocări contemporane ale științei și lucrările moral religioase în sfera familiei și crizei valorilor.

Celelalte zile ale vizitei oficiale au urmărit să familiarizeze oaspeții cu spiritualitatea ortodoxă, cu viața religioasă, socială și culturală din România prin vizitele făcute la Centrul Social Sfânta Macrina, Mănăstirea Sinaia, parohia romano-catolică din Sinaia, Castelul Peleş, Mănăstirea Sâmbăta de Sus, Mănăstirea Cozia, Centrul Episcopal al Râmnicului, parohia romano-catolică de la Râmnicu-Vâlcea, Centrul Episcopal al Argeșului, de la Curtea de Argeș. În toate aceste locuri Eminența Sa, Cardinalul Dionigi Tettamanzi și delegația ce îl însoțea au fost primiți cu multă căldură și ospitalitate. La Mănăstirea Sinaia s-au purtat discuții despre viața monahală și regulile specifice tradiției ortodoxe cu P. Cuv. Arhimandrit Macarie Bogus. Mănăstirea Sâmbăta de Sus a constituit, pe parcursul vizitei, o pagină de istorie și de credință ortodoxă românească deosebită, prezentată, cu autoritate spirituală și culturală, de ÎPS Mitropolit Antonie, al Ardealului. Un alt popas mișcător și profund ortodox a fost făcut la Mănăstirea Cozia, unde oaspeții au fost introduși în atmosfera istorică și spirituală a secolului al XIV-lea de către neobositul ierarh Gherasim, Episcopul Râmnicului. Mormântul marelui Voievod Mircea cel Bătrân, picturile din secolul al XIV-lea, Muzeul cu mărturiile credinței din aceste locuri au fost tot atâtea clipe de descoperire și înțelegere a valorilor credinței ortodoxe cu semnificație universală. Aceeași realitate a fost trăită și la Curtea de Argeș, unde, la Biserica Sf. Nicolae Domnesc,

o adevărată replică în stil românesc a Catedralei Sf. Sofia din Constantinopol, oaspeții au fost primiți de PS Episcop Calinic, al Argeșului. Paginile de istorie și teologie ortodoxă consemnate pe parcursul acestei vizite au fost pe larg dezbătute în discuții particulare cu prilejul fiecărui popas duhovnicesc. Toate aceste impresii au fost împărtășite PF Părinte Teoctist de către înaltul oaspete la întâlnirea ce a avut loc înainte de plecarea spre Milano, în după-amiaza zilei de 18 septembrie.

Ca o concluzie la cele prezentate succint, putem afirma că vizita reprezintă o continuare a legăturilor dintre cele două Biserici și semnifică o transpunere în practică a dialogului teologic ce se desfășoară între acestea și că prin contactul cu valorile necontestate ale spiritualității ortodoxe se poate lărgi înțelegerea și apropierea între credincioșii celor două Biserici, de care se simte atât de mult nevoia în contextul de astăzi al secularizării și divizării.

Pr. CRISTIAN POPA

VIZITA ÎN ROMÂNIA A PEA FERICITULUI ANASTASIOS,
ARHIEPISCOPUL TIRANEI ȘI A TOATĂ ALBANIA
(8 – 19 NOIEMBRIE 2003)

În perioada 8 – 19 noiembrie 2003, o delegație a Bisericii Ortodoxe din Albania condusă de Prea Fericitul Anastasios, Arhiepiscopul Tiranei și a toată Albania, a făcut o vizită oficială în țara noastră, la invitația Prea Fericitului Teoctist, Patriarhul Bisericii Ortodoxe Române.

Prea Fericitul Arhiepiscop Anastasios Yannoulatos, personalitate marcantă a ecumenismului contemporan, originar din Pireu (Grecia), a fost profesor emerit al Universității din Atena, membru corespondent al Academiei Greciei, profesor de istoria religiilor și decan al Facultății de Teologie a Universității din Atena, *Doctor Honoris Causa* al Universității din Patras și membru onorific al Academiei de Teologie din Moscova. A studiat la Universitățile din Hamburg și Marburg (Germania), continuându-și pregătirea academică în diferite țări precum: India, Thailanda, Sri Lanka, Japonia, China, Kenia, Uganda, Tanzania, Nigeria, Brazilia, Mexic, Caraibe. Vorbește fluent limbile greacă, engleză, franceză, germană, având cunoștințe de lucru în latină, italiană, spaniolă, swahili și albaneză.

Rolul său la nivel mondial, în domeniul misiunii creștine, a fost recunoscut de Consiliul Mondial al Bisericilor (CMB), prin alegerea sa ca moderator al Comisiei pentru Misiune Mondială și Evanghelizare, în perioada 1984 – 1991. Actualmente, Prea Fericitul Arhiepiscop Anastasios, în vârstă de 75 de ani, este membru în Comitetul Central și în Comisia pentru Credință și Constituție ale CMB, precum și în comitetul internațional al Conferinței Mondiale pentru Religie și Pace.

De-a lungul timpului, a primit diferite medalii dintre care amintim: *Medalia de Aur cu laur*, *Crucea Roșie*, distincția *Athenagoras pentru Drepturile Omului*, *Pro Humanitate* etc. A scris opt cărți de teologie și a publicat peste 130 de articole și studii de specialitate.

Din anul 1992 este conducătorul Bisericii Ortodoxe din Albania, pentru care a depus un efort uriaș de reînviere și refacere din ruine, la propriu și la figurat, deoarece aceasta fusese realmente desființată în perioada comunistă, între anii 1967 - 1991.

Alături de Prea Fericitul Arhiepiscop Anastasios, din delegația albaneză au mai făcut parte Înalt Prea Sfințitul Ioan, Mitropolit de Korça, P.C. Pr. Protoiereu Jani Trebicka, Secretarul General al Sfântului Sinod al Bisericii Ortodoxe din Albania, P.C. Pr. Vasil Tomalari și P. Cuv. Diac. Asti Bakallbasi.

Distinșii oaspeți au sosit în România, sâmbătă, 8 noiembrie 2003, fiind întâmpinați, spre seară, la Aeroportul Internațional *Otopeni*, de către Prea Fericitul Părinte Patriarh Teoctist, împreună cu Înalt Prea Sfințitul Daniel, Mitropolitul Moldovei și Bucovinei, Prea Sfințitul Epifanie, Episcopul Buzăului și Vrancei, Prea Sfințitul Casian, Episcopul Dunării de Jos, Prea Sfințitul Damaschin, Episcopul Sloboziei și Călărașilor, Prea Sfințitul Ambrozie Sinaitul, Episcop Vicar Patriarhal, Prea Sfințitul Ciprian Câmpineanul, Episcop Vicar Patriarhal, Prea Sfințitul Visarion Rășinăreanul, Episcop Vicar al Arhiepiscopiei Sibiului, P.C. Pr. Prof. Dr. Nicolae Necula, Decanul Facultății de Teologie Ortodoxă

„Patriarhul Justinian” a Universității din București, P.C. Pr. Prof. Dr. Constantin Coman, Prodecanul Facultății de Teologie, P.C. Pr. Michael Tița, Consilier Patriarhal pentru Relații Externe Bisericești, P.C. Pr. Constantin Stoica, Consilier Patriarhal pentru Presă, P.C. Pr. Prof. Dr. Ioan Chivu, Inspector Eparhial, P.C. Pr. Valentin Fătu, Secretarul Relațiilor Externe Bisericești, P. C. Pr. Ionică Armași, Inspector Eparhial, P. C. Pr. Vasile Bălțătescu, Inspector Eparhial, P. C. Diac. Costin Spiridon, Inspector Eparhial, P. C. Diac. Mihai Iordache, Inspector Eparhial și D-l Bogdan Teleanu, Inspector Eparhial.

După primirea oficială, cu gardă de onoare și fanfară, oaspeții străini au gustat din pâinea și sarea oferite de câțiva copii îmbrăcați în costume populare tradiționale, și au primit buchete de flori. Au urmat scurte declarații de presă oferite reprezentanților mass-media în Salonul Prezidențial al aeroportului, după care, coloana oficială a plecat spre Reședința Patriarhală.

La Catedrala Patriarhală, cei doi Întâistătători au fost întâmpinați cu Sfânta Evanghelie și Sfânta Cruce, de către Prea Sfințitul Sebastian Ilfoveanul, Episcop Vicar al Arhiepiscopiei Bucureștilor, în mijlocul unei mulțimi de preoți și credincioși. Cu toții au participat la un polihroniu săvârșit în cinstea celor doi conducători de Biserici și a celor două popoare înfrățite, albanez și român.

Prea Fericitul Părinte Patriarh Teoctist, exprimându-și bucuria personală și, totodată, a întregii Biserici Ortodoxe Române, cu ocazia acestei vizite importante, a adresat următorul cuvânt de bun-venit:

Prea Fericirea Voastră Părinte Arhiepiscop Anastasios al Tiranei și al întregii Albanii,

Înalt Prea Sfințiți Părinți Mitropoliți,

Prea Cucernici Părinți din delegația Bisericii Ortodoxe a Albaniei,

Înalt Prea Sfințiți și Prea Sfințiți Părinți,

Iubiți credincioși,

Avem bucuria să primim în această seară, în această catedrală istorică pe Prea Fericitul Părinte Anastasios, Întâistătătorul Bisericii Ortodoxe din Albania. Biserica Ortodoxă Română are legături străvechi cu această Biserică martiră a Albaniei, iar aceste legături au fost zădărnicate, din nefericire, în timpul dictaturilor comuniste prin care am trecut și care au lăsat atâtea răni în trupul Ortodoxiei. Dacă celelalte Biserici Ortodoxe surori au supraviețuit regimurilor totalitare cu răni pe trupul lor, pe care le poartă încă și astăzi, Biserica Ortodoxă din Albania a fost cu desăvârșire interzisă în timpul dictaturii comuniste din această țară; și nu numai Biserica Ortodoxă, ci și celelalte Biserici din această mică țară au trecut printr-un noian de suferințe, abătute și asupra poporului albanez. Am avut în viața mea fericitul prilej să întâlnesc pe unul din ultimii ierarhi întâistătători ai acestei Biserici în 1951, pe adormitul în Domnul ca martir Arhiepiscopul Paisie, care ne-a vizitat țara și ne-a cunoscut Biserica, lăsându-ne impresia extraordinară a unui slujitor cu frică de Dumnezeu și care ținea cu curaj făclia Ortodoxiei, care atunci începea să se stingă din cauza furtunii comunismului din acea țară.

De atunci, însă, Biserica Ortodoxă din Albania, preoți și credincioși, au păstrat Biserica din sufletul lor, și după căderea regimului comunist, ea a înflorit, așa cum înflorește natura primăvara. De aceea, am spus de la început că avem bucuria acum să primim în mijlocul nostru pe cel hărăzit de Dumnezeu prin lucrarea Duhului Sfânt să fie primul ierarh al Bisericii Ortodoxe renăscute, părinte duhovnicesc al credincioșilor ortodocși albanezi, între care se află și un număr însemnat de frați ai noștri de limbă și de credință cu numele de aromâni. Este o mare bucurie pentru noi, repet, pentru că Prea Fericirea Sa face prima vizită oficială pentru a cunoaște Biserica și țara noastră.

Prea Fericirea Voastră,

Ne doream de mult și noi, Biserica Ortodoxă Română, să vă primim ca oaspete drag în țara noastră. Iată că lumina credinței Părintelui Profesor Dumitru Stăniloae, de la a cărui naștere se împlinesc în aceste zile 100 de ani, a făcut ca ucenicii săi să organizeze un Congres internațional de teologie, care se va deschide mâine după-amiază în aula Palatului Patriarhiei și la care Prea Fericirea Voastră sunteți invitat. Participarea Prea Fericirii Voastre la acest Congres închinat celui mai mare teolog român și vizita în Biserica noastră impulsionează relațiile frățesti dintre noi, reînnoite cu multă credință și nădejde în Dumnezeu.

Iubiți credincioși, Prea Fericitul Părinte Anastasios, Arhiepiscopul Tiranei și a toată Albania este unul din corifeii teologiei ortodoxe contemporane. Ca reputat profesor în Grecia și apoi misionar devotat al Bisericii în Africa, timp de mulți ani, Prea Fericirea Sa a dobândit o experiență bogată în viața Ortodoxiei întregi. Fericit și binecuvântat a fost gândul să fie ales în fruntea acestei Biserici Ortodoxe martire din Albania, care, așa cum am spus, a trăit mulți ani prin inima și evlavia puținilor preoți și credincioșilor din catacombele ei, și care a fost reînviată prin râvna și strădania Prea Fericitului Părinte Anastasios.

Biserica Ortodoxă a Albaniei este acum vie, dinamică, având instituții pentru pregătirea clerului și instituții de binefacere, asemenea celorlalte Biserici Ortodoxe surori. Ea se bucură de prețuirea Întâistătătorilor Bisericii Ortodoxe și datorită personalității arhipăstorului ei, ilustrată prin activitatea și opera teologică a Prea Fericitului Anastasios, a cărui contribuție va fi de mare preț pentru congresul care se deschide mâine, consacrat memoriei Părintelui Profesor Dumitru Stăniloae. Îmi exprim speranța că atât prin contribuția Prea Fericirii Sale, ca și a celorlalți teologi de marcă invitați, ne vom îmbogăți din izvoarele învățaturii teologice a Părintelui Dumitru Stăniloae, atât de necesare pentru viața noastră și pentru viața Ortodoxiei întregi.

Vremurile pe care le străbatem, iubiți frați și surori în Domnul, ne îndeamnă spre amintirea mereu vie a strămoșilor și înaintașilor noștri, spre întâlnirea mai stăruitoare dintre noi, cei care slăvim pe Dumnezeu cel în Treime lăudat, cei ce suntem de credință ortodoxă. Ortodoxia are problemele ei, ca și fiecare Biserică în parte. Dar atunci când ne întâlnim și ne rugăm împreună, atunci când ne găsim față în față, pietrele pe care trebuie să le clintim, pentru a face loc virtuții și

renașterii noastre, devin mai ușoare. Iată, Prea Fericitul Anastasios ne aduce spor de lucrare teologică, pastorală, socială, filantropică, pentru care îi suntem adânc recunoscători și mulțumim bunului Dumnezeu că ne întâlnim cu prilejul sărbătoririi centenarului nașterii unuia dintre fiii poporului român, de bogată zestre spirituală, Părintele Dumitru Stăniloae, care ne-a lăsat o literatură și o teologie sfântă, atât de prețioase pentru noi și mai ales pentru tineri.

Tinerii pe care îi aveți în față și cei pe care îi veți întâlni în zilele șederii în România așteaptă cu inimile deschise pentru a primi nectarul gândului și învățăturilor duhovnicești de la Prea Fericirea Voastră. Din aceste inimi, cu bucurie și cu nădejde sfântă, în numele tuturor ierarhilor Bisericii Ortodoxe Române, al preoților, cinului monahal și credincioșilor nostri, Vă spunem: "Bine ați venit sănătos în această Catedrală în care, de-a lungul timpului s-au închinat atâția sfinți ierarhi care au păstorit turma încredințată lor, cu darul lui Dumnezeu și cu vrednicie. Cu sfântă îmbrățișare în Hristos, Domnul nostru. Amin".

Ca răspuns la cele rostite mai sus, Prea Fericitul Arhiepiscop Anastasios a ținut să aducă mulțumiri pentru primirea deosebită de care s-a bucurat, evidențind semnificația – în planul relațiilor bilaterale – a acestei prime vizite oficiale în România.

După aceasta a avut loc cazarea distinșilor oaspeți la Blocul Patriarhiei Române.

A doua zi, Duminică, cei doi Întâistătători împreună cu delegația albaneză, numeroși ierarhi, preoți și diaconi, au săvârșit Sfânta Liturghie, într-un cadru festiv, la biserica *Sfântul Spiridon-Nou* din București, de față fiind un număr foarte mare de credincioși. Dintre membrii Sfântului Sinod al Bisericii Ortodoxe Române, au fost prezenți la această sfântă slujbă următorii ierarhi: Înalt Prea Sfințitul Daniel, Mitropolitul Moldovei și Bucovinei, Înalt Prea Sfințitul Teofan, Mitropolitul Olteniei, Înalt Prea Sfințitul Iosif, Mitropolitul românilor ortodocși din Europa Occidentală și Meridională, Înalt Prea Sfințitul Teodosie, Arhiepiscopul Tomisului, Prea Sfințitul Epifanie, Episcopul Buzăului și Vrancei, Prea Sfințitul Casian, Episcopul Dunării de Jos, Prea Sfințitul Damaschin, Episcopul Alexandriei și Teleormanului, Prea Sfințitul Ambrozie Sinaitul, Episcop Vicar Patriarhal, Prea Sfințitul Ciprian Câmpineanul, Episcop Vicar Patriarhal și Prea Sfințitul Visarion Rășinăreanul, Episcop Vicar al Arhiepiscopiei Sibiului.

Cuvântările rostite de Prea Fericitul Părinte Patriarh Teoctist și de Prea Fericitul Arhiepiscop Anastasios au cuprins învățături desprinse din mesajul evanghelic al Duminicii a XXIV-a după Rusalii și au făcut referiri directe la semnificația vizitei oaspeților din Albania.

Prea Fericitul Părinte Patriarh Teoctist a spus:

Iubiți frați și surori în Domnul,

Pericopa evanghelică pe care am ascultat-o în duminica această ne aduce în minte iubirea cea fără de margini a Mântuitorului Iisus Hristos față de cei bolnavi

și suferinzi, și față de cei aflați chiar pe patul de moarte, relatându-ne, prin scrisul Sfântului Evanghelist Luca (8, 41-56), minunea învierii unei copile socotite moartă de părinții săi, fapt pentru care aceștia sufereau cumplit. O întreagă bogăție de învățături dobândim noi, fiii și slujitorii Bisericii, din această pericopă evanghelică, în care ni se înfățișează puterea dumnezeiască a Mântuitorului Iisus Hristos de a vindeca și tămădui, înțelepciunea Sa, voința Sa cea dumnezeiască de a da viață oamenilor. Sfântul Evanghelist Luca, de altfel, și în alte rânduri aduce în fața minții noastre momente din viața Mântuitorului Hristos de tămăduire a celor bolnavi și suferinzi, de întâlnire cu mulțimile de oameni care neîncetat și cu bucurie Îl împresurau și voiau să-I asculte cuvântul și să-I ceară vindecare de suferințele lor trupești sau sufletești, și întotdeauna plecau slăvind pe Dumnezeu pentru cele ce vedeau împlinindu-se sub ochii lor, și mai ales, pentru cele ce auzeau, pe care le așezau în inima lor curată și bună.

Frumusețea Evangheliei de astăzi și învățătura ei atât de profundă ne face să ne oprim asupra învierii fiicei lui Iair, care era pe moarte, fapt ce producea, cum spuneam, întristare adâncă părinților ei. Trebuie să adăugăm că Iair era mai marele sinagogii și, îndurerat de pierdere a singurului său copil, spre surprinderea tuturor, a cerut ajutorul lui Iisus, căzându-I la picioare. Era ceva cu totul neobișnuit, căci majoritatea cărturarilor și fariseilor priveau cu neîncredere învățătura și lucrarea mântuitoare a lui Iisus Hristos. Mai marele sinagogii nu numai că nu-L privea cu neîncredere pe Mântuitorul Hristos, ci, dimpotrivă, convins că El era mai presus decât toți proorocii de până atunci, l-a recunoscut puterea dumnezeiască de a reda oamenilor sănătatea și viața. El a trecut peste prejudecăți și peste aversiunea unora dintre confrății lui față de Iisus și s-a comportat ca un tată, ca un părinte adevărat, care își iubea fiica și dorea s-o vadă sănătoasă și plină de viață. Mântuitorul Hristos, apreciindu-i aceste calități și simțindu-i durerea de părinte, ca și în alte împrejurări, s-a aplecat cu multă dragoste, cu multă atenție asupra dorinței acestui tată îndurerat, plecând spre casa lui Iair împreună cu acesta.

Și, pe când Mântuitorul Hristos se îndrepta spre casa lui Iair, a venit cineva din partea familiei acestuia, înștiințându-l că i-a murit fiica și, ca atare, nu mai este necesară prezența lui Iisus în casa lui. Dar Iisus, auzind aceasta, i-a zis lui Iair: *"Nu te teme; tu crede numai și ea se va izbăvi"* (Luca 8, 50). Și ajungând la casa lui Iair, le-a spus celor care plângeau și se tânguiau: *"N-a murit, ci doarme!"* (Luca 8, 52). Apoi, în prezența apostolilor Petru, Ioan și Iacob și a părinților fetei, a apucat-o de mână, adresându-i cuvintele: *"Copilă, scoală-te"* (Luca 8, 54). Iar fata a înviat și Iisus le-a poruncit părinților ei, care au rămas încremeniți de ceea ce văzuseră, să-i dea de mâncare și să nu mai spună nimănui cele întâmplate (cf. Luca 8, 55-56). Copila s-a învrednicit, așadar, de vindecare din partea Mântuitorului Hristos, pentru că El este izvorul vieții, izvorul binelui, și suntem convinși că vestea s-a răspândit în toate părțile Țării Sfinte și încrederea în Hristos a sporit, deși Sfânta Evanghelie nu ne mai dă și alte amănunte legate de învierea fiicei lui Iair.

De data aceasta, cum ați auzit, Sfântul Evanghelist Luca ne atrage luarea aminte că Mântuitorul Hristos a săvârșit această minune asupra unui copil și a făcut-o cu o discreție rară, nelăsând pe nimeni să intre cu El în casa acestui tată

îndurerat, decât doar, ca și pe Tabor, la Schimbarea la Față, pe cei trei apostoli mai apropiați, și pe părinții fetei, și în față lor S-a atins de ea și a spus: "Copilă, scoală-te!". Ce cuvânt extraordinar și cutremurător, gândindu-ne la starea părinților îndurerați, care știau bine că le murise copila, și cât de mult s-au bucurat aceștia, și L-au lăudat pe Dumnezeu, ținând ca această minune să rămână între ei!

Oprindu-ne la acest moment din Sfânta Evanghelie de astăzi, ne gândim la soarta copiilor lumii, la copiii noștri, la fiii și fiicele noastre; dar și la faptul că noi toți, chiar dacă ajungem la vârste înaintate, suntem copiii lui Dumnezeu. Toată lumea de pe pământ, toți oamenii, suntem copiii lui Dumnezeu și avem nevoie de prezența tămăduitoare a Mântuitorului Iisus Hristos, pe care-L găsim în Biserica Sa. Și Îl găsim și aici, în acest sfânt locaș închinat Sfântului Spiridon, iubitor și el de bolnavi, de suferinzi, care, prin icoana și moaștele sale, cu puterea pe care Dumnezeu i-a dat-o, săvârșește minuni și în zilele noastre.

Copiii, mai ales, au nevoie de prezența Mântuitorului Hristos și de dragostea părinților lor. Acest tată, Iair, din Sfânta Evanghelie de astăzi, a cărui fiică a înviat-o Mântuitorul Hristos, este un exemplu pentru noi cel puțin din două motive. În primul rând pentru încrederea totală pe care a avut-o în Iisus Hristos, pentru convingerea lui că El nu era un om oarecare, ci era Dumnezeu cu adevărat, singurul în stare să-i salveze copila. Și în al doilea rând pentru că el era un părinte cu dragoste față de copilul său, care a știut să înlăture prejudecățile rangului pe care-l avea, fiind mai marele sinagogii, și să vină smerit, în genunchi în fața Mântuitorului, să-L roage să-i vindece fiica. Și este firesc să fi făcut așa, căci aceasta este prima îndatorire a unui părinte adevărat, de a-și pune sufletul pentru copilul său, fiind în stare să-și dea și viața pentru el. Iar Iisus, văzând credința, dar și durerea lui Iair pentru suferința propriei sale fiice, Și-a arătat, ca totdeauna, înțelegerea și iubirea Sa desăvârșite.

Iată, frații mei, îndemnul pe care ni-l adresează Sfânta Evanghelie de astăzi, spre a lua aminte la starea copiilor noștri, la sănătatea lor, la ceea ce trebuie să fie ei în viitor și în Biserică, dar și în lume și în societate. Și nu numai starea de sănătate trupească a copiilor trebuie să ne preocupe, cum a fost cazul lui Iair pentru suferința fiicei lui, dar și starea de sănătate sufletească, pentru că și aceasta trebuie să constituie o mare grijă a părinților. Toți le suntem părinți, noi, slujitorii Bisericii, părinții lor sufletești, credincioșii, părinții lor trupești. Ei au nevoie de iubirea noastră, de grija noastră față de sănătatea lor, față de sufletul lor, față de pregătirea și de educația lor, față de viitorul lor. Și această grijă a Bisericii și a noastră, a tuturor, pentru viitorul copiilor noștri este cu atât mai necesară cu cât trăim ani de suferință în lume, de sărăcie, de lipsuri de tot felul. Dar sunt, mai ales, vremuri de sărăcie sufletească, de indiferență, de lipsă de credință pentru unii oameni care nu-L simt pe Mântuitorul Hristos aproape, pentru că nu aud cuvântul Său, nu-L cunosc, nu-L ascultă. Există cazuri, de-a dreptul revoltătoare, despre părinți care nu au grijă de copiii lor, părinți, și mai cu seamă de mame, care își abandonează copiii, ori îi încredințează unor instituții filantropice pentru creștere și educare, părinți care își îndeamnă copiii la fapte imorale sau le săvârșesc împreună. Avem îndatorirea cu toții ca, prin eforturi comune, să ne îngrijim de copiii noștri, de tinerii noștri, care au nevoie mai mult ca oricând de ajutorul nostru.

Să-i prindem și noi de mână pe acești copii și pe acești tineri, ca și Mântuitorul, și să le adresăm chemarea: "*Copilă, scoală-te!*" (Luca 8, 54) sau "*Tinere, ție-ți spun: Scoală-te!*" (Luca 7, 14). Toți avem nevoie de ajutorul lui Dumnezeu, dar mai ales copiii, tinerii au nevoie de această prezență și de această lucrare ziditoare și mântuitoare a Domnului nostru Iisus Hristos.

Pentru aceasta, iubiții mei frați și surori în Domnul, iată, Biserica se adună și se roagă pentru toți, așa cum ne rugăm fiecare unii pentru alții. Este cea mai frumoasă legătură și cel mai credincios testament pe care ni l-au lăsat înaintașii noștri, de a ne ruga unii pentru alții. Dar nu-i de ajuns numai atât, ci este necesar să ne întâlnim, să ne vedem unii pe alții. Și Biserica noastră strămoșească a avut dintru începuturile ei această tradiție și învățătură pe care le-a împărtășit poporului român, bun, credincios, ospitalier, deschis. Căci Ortodoxia are, în înțelepciunea ei cea nepătrunsă cu mintea, această deschidere spre lume, spre oameni, fără deosebiri, bazată pe iubirea lui Dumnezeu pentru lume, pe iubirea Mântuitorului nostru Iisus Hristos. Și în această iubire noi păstrăm și continuăm legătura în Duhul Sfânt cu celelalte Biserici.

Păstrând această legătură, iată, astăzi ne-am bucurat să avem în mijlocul nostru, ca oaspete deosebit de important, pe Prea Fericitul Anastasios, Arhiepiscopul Tiranei și al întregii Albanii. De un număr de ani, Prea Fericirea Sa păstorește credincioșii ortodocși din această țară, după o perioadă plină de suferință, copleșită de întunericul adus de regimul comunist, care a făcut ca Biserica Ortodoxă din Albania să dispară din rândul Bisericilor noastre ortodoxe. A fost mare jertfa pe care au făcut-o frații noștri ortodocși de acolo, cucerindu-și libertatea, ca și noi, dar mare a fost bucuria ce s-a revărsat și asupra Bisericii, care și-a dobândit primul ierarh după decenii de întuneric. Prea Fericitul Anastasios are un rol mare acolo, fiind primul ierarh, primul arhiepiscop al credincioșilor și clerului ortodox din Albania, care a readus la viață această veche Biserică unde și frați de-ai noștri mai îndepărtați ca limbă și datini sunt sub păstorirea Prea Fericirii Sale. Prezența la București în aceste zile a Prea Fericitului Anastasios este deosebit de însemnată pentru noi, cei care alcătuim Biserica Ortodoxă Română. Prea Fericirea Sa se află în țara noastră, la invitația Sfântului Sinod, pentru prima dată în această calitate, deși dorința de a ne întâlni ne-am exprimat-o de mai mult timp, atât noi, cei din România, cât și Prea Fericirea Sa. Noi ne-am mai întâlnit, însă, în multe împrejurări pentru îndatoririle pe care le cere astăzi Biserica Ortodoxă de la noi toți.

Suntem recunoscători că împreună facem astăzi rugăciuni și chemăm pe Mântuitorul Iisus Hristos să intre în casa sufletului nostru, și în casa slujitorilor Ortodoxiei întregi. Pentru că Ortodoxia întreagă, și noi toți avem nevoie de prezența, de iubirea și de învățătura vie a Mântuitorului Iisus Hristos. Ne bucură și faptul că această întâlnire coincide cu Congresul Internațional de Teologie organizat zilele acestea la București în amintirea Părintelui profesor Dumitru Stăniloae, cu prilejul centenarului nașterii sale, a celui care a fost profesorul și părintele duhovnicesc al multor teologi și ierarhi din Biserica noastră, care a dus slava Ortodoxiei românești până la marginile lumii. Vom participa împreună la lucrările acestui Congres.

Sunt momente frumoase din viața Bisericii noastre Ortodoxe Române, iubiți credincioși, pe care se cuvine să le împărtășim cu dumneavoastră, pentru că și noi am trecut prin deceniile grele ale dictaturii, dar cu ajutorul lui Dumnezeu și al rugăciunilor sfinților, cu vrednicia preoților, a monahilor din mănăstiri, a profesorilor de teologie, și mai ales a credincioșilor, ne-am continuat viața bisericească, spre lauda lui Dumnezeu și slava Sfintei noastre Biserici.

Se cuvine să concretizăm această bucurie a întâlnirii noastre cu părintele spiritual al credincioșilor ortodocși din Albania printr-un semn al inimilor noastre. Un dar ce exprimă iubirea, dorința de a ne întâlni și a trăi mereu bucuria Învierii Mântuitorului Hristos, bucuria pe care El a făcut-o părinților copilei pe care a înviat-o din morți, așa cum ne-a vestit Sfânta Evanghelie de astăzi. În acest gând și în numele Sfântului Sinod al Bisericii noastre, îi prezint Prea Fericitului Anastasios insignele responsabilității sale spirituale de arhipăstor și de părinte sufletesc al mult-încercaților credincioși ortodocși din Albania, cărora le împărtășește lumina lui Hristos și mângâiere pentru viața lor, având grijă să arate acolo că Ortodoxia poate să aducă un sprijin imens în acest timp de sărăcie în lume, făcând din Biserica mică a Albaniei un far de lumină, de milostivire, pentru ajutorarea copiilor, a suferinzilor, a celor în nevoi. Îi oferim, așadar, aceste însemne cu iubirea și dragostea noastră, ca să le poarte și să binecuvinteze credincioșii și clerul din Albania, făcând și pentru noi rugăciuni în fața lui Dumnezeu. Totodată, îi oferim această sfântă cruce pentru binecuvântare, care ne este tuturor, întregii creștinătăți, sfințitoare, ajutătoare și aducătoare de nădejde și de pace, pentru a birui toate piedicile din viața noastră.

De asemenea, Înalt Prea Sfințitul Mitropolit Ioan Peluschi de Korça, foarte tânăr, după cum vedeți, cu studii în străinătate, primul colaborator al Prea Fericitului Anastasios, pe care are bucuria să-l însoțească în această vizită oficială și la Congresul de Teologie care va începe după-amiază aici, la București, îi oferim însemnele arhieresti, pe care să le poarte cu pace și cu sănătate. Iar Prea Cucernicul Protopresbiter Jani Trebicka, Secretar General al Sfântului Sinod, și Prea Cucernicului Preot Vasile Thomalari, precum și Prea Cucernicului diacon Asti Bakallbasi, care fac parte din delegația Bisericii Ortodoxe a Albaniei, le oferim câte o cruce pectorală, dorindu-le bucuria pe care o trăim noi astăzi împreună cu credincioșii din această catedrală.

Suntem, într-adevăr, copleșiți, împreună cu credincioșii noștri, Prea Fericite Arhiepiscop Anastasios, să primim de la Prea Fericirea Voastră, ca dar din partea Bisericii Ortodoxe a Albaniei, care a fost zdrobită de dictatură și acum a reînviat, acest Sfânt Potir din care să ne împărtășim cu Trupul și Sângele Domnului. Ne-ați adus prin acest simbol al unității noastre desăvârșite în Hristos, o dată cu bucuria prisositoare a Prea Fericirii Voastre, și adevărarea numelui pe care-l purtați, de Anastasios, care în limba greacă semnifică înviere. Iar Prea Fericitul Anastasios, iubiții mei, care s-a rugat, s-a dăruit și s-a străduit să reînvie Biserica Ortodoxă din Albania, ne-a oferit acum acest Sfânt Potir, din care ne vom împărtăși cu toții, cu dumneavoastră, credincioșii, credincioasele, cu pruncii noștri, spre viața cea veșnică și iertarea păcatelor. Amin!

Luând cuvântul, Prea Fericitul Arhiepiscop Anastasios și-a exprimat bucuria de a fi împreună la această dumnezeiască slujbă, cu Întâistătătorul Bisericii Ortodoxe Române și membrii Sfântului Sinod.

După aceasta, Prea Fericitul Părinte Patriarh Teoctist a oferit delegației albăneze frumoase daruri bisericești, ca semn văzut al dragostei frățești: Prea Fericitului Arhiepiscop Anastasios i-a dăruit un set patriarhal de engolpioane, o plachetă omagială cu Patriarhii României, trei albume cu icoane, biserici și mănăstiri tradiționale, un covor oltenesc, obiecte de artizanat și un serviciu de cristal; Înalte Prea Sfințitului Ioan, Mitropolit de Korcea un set patriarhal de engolpioane, o cruce de binecuvântare, un album, un obiect de artizanat și un serviciu de cristal, iar celorlalți clerici le-a oferit cruci patriarhale, obiecte de artizanat și albume. La rândul său, Prea Fericitul Arhiepiscop Anastasios a dăruit Prea Fericitului Părinte Patriarh Teoctist un set patriarhal de engolpioane lucrate în argint, frumoase icoane cu Mântuitorul Hristos și Maica Domnului, iar Prea Sfințiților Episcopi Vicari câte un engolpion din argint.

Ca o prelungire a acestei stări de comuniune, Prea Fericitul Părinte Patriarh Teoctist a oferit un prânz oficial în onoarea Prea Fericitului Arhiepiscop Anastasios, la Palatul Patriarhiei, unde au fost invitate și personalități ale vieții politice, academice și culturale românești.

La orele 17.00, cei doi Întâistătători de Biserici au deschis lucrările Congresului Internațional "Dumitru Stăniloae", având ca temă: *Teologia ortodoxă contemporană. Evaluări și perspective*, dedicat marelui teolog român Pr. Prof. Acad. Dumitru Stăniloae, cu prilejul împlinirii a 100 de ani de la nașterea sa.

Dintre personalitățile prezente la inaugurare amintim pe: D-l Acad. Răzvan Theodorescu, Ministrul Culturii și Cultelor, D-l Prof. Dr. Alexandru Athanasiu, Ministrul Educației, Cercetării și Tineretului, D-l Acad. Eugen Simion, Președintele Academiei Române, D-l Prof. Dr. Ioan Mihăilescu, Rectorul Universității din București, D-l Prof. Dr. Gabriel Liiceanu, D-na Lidia Stăniloae, D-l Andrei Pleșu, D-l Horia-Roman Patăpievici etc.

Purtând o deosebită admirație pentru Părintele Stăniloae, Prea Fericitul Părinte Patriarh Teoctist a rostit la începutul lucrărilor cuvântarea intitulată "Teologia Persoanei, Teologie ecumenică".

Prea Fericirea Voastră, Părinte Arhiepiscop Anastasios al Tiranei și întregii Albanii,

Înalte Prea Sfințiți oaspeți,

Înalte Prea Sfințiți și Prea Sfințiți Părinți,

Domnule Ministru al Culturii și Cultelor,

Domnule Rector al Universității din București,

Domnilor și Părinților Profesori ai Facultății de Teologie București,

Doamnă Lidia Stăniloae, fiica părintelui nostru Dumitru Stăniloae,

L-am văzut pe ecran pe părintele Dumitru Stăniloae grăindu-ne cu aceeași vorbă plăcută și cu același chip plin de înțelepciune sfântă. De fapt, am deschis lucrările acestui Congres Internațional de Teologie, consacrat centenarului nașterii

sale, dimineață, prin oficierea Sfintei Liturghii în sobor cu Prea Fericitului Părinte Arhiepiscop Anastasios al Tiranei și al întregii Albanii, având în jurul nostru ierarhi, preoți și diaconi din cele două Biserici surori. Prin aceasta, ca și prin pomenirea marelui părinte și teolog Dumitru Stăniloae, i-am adus acestuia cinstire supremă, iar prin împărtășirea cu Trupul și Sângele Domnului nostru Iisus Hristos ne-am mângâiat în credința și gândul nostru că îl avem și pe el alături de noi. Această încredințare ne-au întipărit-o în suflet miile de pagini ale studiilor și scrierilor părintelui Dumitru Stăniloae, pentru care Cuminecarea creștinilor constituie țelul și sensul vieții pământești și darul nemuritor al sfintei noastre Biserici. Însuși acest fapt mult grăitor, că după multe decenii de suferințe, noi, slujitorii celor două Biserici Ortodoxe, albaneză și română, împreună cu iubiți clerici ai altor Biserici Ortodoxe ne-am împărtășit în această zi, hărăzită comemorării prin contribuția teologică și științifică excepțională a onoraților participanți la acest Congres, este o chezăsie pentru noi toți că Dumnezeu ne mângâie și ne iubește.

Bisericile noastre au străbătut vremuri grele și au purtat Crucea încredințată lor până la slăvita lumină a Învierii. După cum bine știm, acestor suferințe le-a fost părtaș și acest mare teolog al zilelor noastre, al Ortodoxiei întregi, dovadă fiind anii săi de temniță grea. Cel ce cinstește opera sa atât de vastă și atât de concentrată teologic, filosofic și științific, foarte greu poate înțelege cum a putut o astfel de personalitate, cu o sensibilă structură psihică și cu o inteligență fină și pătrunzătoare a vieții și sensului ei, să rabde ani în șir întunericul celulei. Dar tocmai aceste valori ale credinței sale au constituit izvoare de nădejde și rezistență.

Iată cum martirii, purtători ai Duhului Sfânt, își află împlinirea personalității și în suferință, în lipsa de libertate. În această prezență a Duhului Sfânt își găsesc de fapt ei adevărata libertate și fac din spațiul temniței un mediu de creație, izbutind a da întrupare stărilor sufletești, prin preocupări de valoare, de care sunt stăpâniți. De aceea, prețuirea noastră în duhul de comuniune cu părintele Dumitru Stăniloae, atât în suferința sa, cât și în nădejdea sa vie în dreptatea dumnezeiască, o arătăm împreună în zilele care urmează. Aceasta cu atât mai mult se cere a fi împlinită, cu cât tineri și vârstnici, dar mai ales tineri, își leagă rostul vieții lor de scrierile atât de atrăgătoare spre cele sufletești, dăruite lor și nouă de părintele profesor Dumitru Stăniloae.

Dacă am lua în considerare, spre exemplu, numai *Filocalia*, am vedea ce rol important a avut și are în rândul tinerilor și al intelectualilor și, de asemenea, câtă mângâiere au avut credincioșii Bisericii noastre cu decenii în urmă, când au apărut primele volume. Am fost singura Biserică, de altfel, care a tipărit în întregime *Filocalia* atunci, când vremurile erau grele și când împărtășeam, într-un fel, întunericul temniței și constrângerile sufletești din așa-zisa libertate din afara închisorilor. Mă gândesc deseori la ajutorul lui Dumnezeu care s-a revărsat peste Biserica poporului nostru, astfel, încât clerul și credincioșii să aibă biserici deschise, școli pentru formarea slujitorilor altarelor, să aibă Biblia, cărți liturgice, reviste, *Filocalia* și proclamări de sfinți români. Această revărsare a darurilor duhovnicești, cum spuneam mai înainte, o întâmpinăm ca pe o mângâiere, ca pe o încununare a răbdării îndelungate din acele vremuri grele și ca pe o răsplătire a

credinței din cele cinci decenii de tristă amintire. Ca o dreaptă cinstire de către Dumnezeu, ne vine, iată, confirmarea vredniciei Părintelui Profesor Dumitru Stăniloae din partea celorlalte Biserici Ortodoxe surori și chiar a creștinătății întregi pentru aportul său teologic, ca personalitate odrăslită din neamul nostru, dintr-un sat ca toate satele din România, care au fost izvorâtoare și dătătoare de valori în istoria noastră națională, în știință, în cultură, în artă și în alte multe domenii.

Ceea ce mi-ar fi drag să exprim, pentru moment, la deschiderea acestui Congres, folosind responsabilitatea mea în Biserică, ar fi reținerea în activitatea noastră pastorală a două coordonate foarte importante din gândirea părintelui Dumitru Stăniloae și anume: Teologia Persoanei și Ortodoxia Ecumenică. Aceste coordonate sunt de mare actualitate în contemporaneitate, în activitatea noastră ca ierarhi, preoți și profesori. Aceste coordonate, Teologia Persoanei și o Teologie Ecumenică printr-o Ortodoxie deschisă, constituie mijloace și posibilități de permanentă dialogare în duhul iubirii nemărginite a lui Dumnezeu, lumini teologice și pastorale, care dau posibilitatea ca iubirea lui Dumnezeu să fie din plin folosită în acest nesfârșit câmp de lucrare ce se deschide în mileniul acesta Bisericilor noastre și îndeosebi Ortodoxiei.

Cu bogăție de har dumnezeiesc, teologhisește părintele Dumitru noblețea, valoarea și unicitatea persoanei umane. Taina comuniunii persoanelor umane este fundamentată adânc în sânul Sfintei Treimi, care nu este o esență impersonală, ci o comuniune de Persoane absolute. Persoana umană este creată de Dumnezeu din iubire și pentru viața veșnică, pentru a înainta în sfera unei iubiri infinite, hrănindu-se din însăși taina comuniunii dintre Persoanele Sfintei Treimi: "Oricât de multe ar fi persoanele umane cu care realizează relații de iubire, ele nu-l pot mulțumi în mod drept pe om și nu-i pot asigura fericirea veșnică, căci nu-i pot deschide perspectiva unei iubiri infinite. El rămâne însetat și de relația de iubire cu Dumnezeu cel în Treime"¹.

Se știe, că în vremea noastră, omul, ca valoare și coroană a creației lui Dumnezeu, este atât de mult contestat sau, datorită unei științe autonome și a descoperirilor făcute cu ajutorul tehnologiei, cade în mândrie, trece dincolo de valoarea sa adevărată asumându-și atribuții dumnezeiești de stăpân al creației, dezechilibrând întregul mers al umanității. Persoana și teologia ei, taina persoanei, atât de frumos prezentată de părintele Dumitru Stăniloae în filmul care s-a prezentat mai înainte aici, aduce preocupărilor noastre teologice și, în general, creștinismului o înnoire și în gând și în lucrare, fiind puși întotdeauna în primul plan slujitorii Bisericii de toate treptele, în armonie desăvârșită între cuvânt și faptă. Această teologie a persoanei, cum a teologhit părintele Dumitru Stăniloae, dă posibilitate apoi să se transmită iubirea nesfârșită din sânul Sfintei Treimi omului contemporan, care are menirea să așeze orânduială în sufletul său, în familie, în societate și, pe scară mare, în lume.

Aceasta este soluția și pentru societatea noastră, care oferă un larg câmp de gândire și de valorificare a învățaturii creștine și a valorii pe care o are persoana umană, în general. Cred că părinții profesori vor aborda această temă, ca de altfel

1. Pr. prof. dr. Dumitru Stăniloae. *Sfânta Treime sau la început a fost iubirea*. Editura E.I.M.B.O.R., București, 1993, p. 25.

și noi toți, ca ucenici ai părintelui Dumitru Stăniloae, numeroși în Biserica noastră, tineri cu mintea sprintenă, cu optimism și cu încredere. Cu așa înainte-mergători, precum părintele Dumitru Stăniloae și opera sa, iubiiții mei frați și surori în Domnul, nu trebuie să ne îndoim de lucrarea Duhului Sfânt în Biserică și în lume, căci ar însemna să ne îndoim de iubirea lui Dumnezeu față de lume, pentru a cărei mântuire Și-a dat Unicul Său Fiu (Ioan 3, 16).

De aceeași valoare este și cea de-a doua teamă: Teologia Ecumenică. Foarte frumos argumentează părintele Dumitru Stăniloae deschiderea Ortodoxiei atât de generoasă către celelalte Biserici, chiar și către cele mai noi, având conștiința că deține și păstrează tezaurul de credință întreg și neștirbit de la Sf. Părinți și până astăzi. Acest tezaur, de viață dătător și unificator, în final, dă pobilitate și obligă Ortodoxia la o deschidere necontenită, spre a dăruia neîncetat din această bogăție de valori de credință. Teologia persoanei este de o adâncă și grăitoare semnificație. Într-un minunat articol al său numit "Sobornicitate deschisă", părintele Dumitru Stăniloae scoate în evidență sobornicitatea Ortodoxiei, care îmbrățișează o plenitudine de învățături și moduri ale Revelației. Acest lucru înseamnă că toate rânduierile, formele, actele de cult, cuvintele, instituțiile bisericești și faptele creștinului trebuie să fie transparente pentru Dumnezeu, sau prilejuri de transcedere vie către Dumnezeu. Acest mod de înțelegere a sobornicității a ferit Ortodoxia de a da o valoare exclusivă în mod unilateral unor lucruri. Critica pe care a adus-o celorlalte confesiuni în studiile sale căuta să fie constructivă, spre a le determina și pe acestea la "sobornicitate deschisă", trăită în Ortodoxie. Protestanții absolutizează Sfânta Scriptură, iar catolicii fac dependentă mântuirea în chip exclusiv de papă, spunea dânsul. Ortodoxia nu scoate în evidență nici valoarea absolută a unui scaun episcopal și nici nu dă valoare exclusivă Scripturii. Părintele Dumitru Stăniloae nu nega, însă necesitatea de a învăța de la creștinii altor confesiuni. De la romano-catolici putem învăța, privitor la unitate, să ne ancorăm mai profund în Dumnezeu, ca singurul izvor al unității, de la protestanți am putea învăța să dăm o mai mare valoare Sfintei Scripturi și să socotim toate modurile de închinare la Dumnezeu – cultul – numai ca mijloace transparente pentru Dumnezeu Cel mai presus de ele².

De aceea, este un act de îndreptățită cinstire aducerea pe primul plan al preocupărilor noastre a acestui smerit preot, după cuvânt, după privire, după vorbă chiar, așa cum ne apărea tuturor, de o mare sensibilitate și de o mare bunătate sufletească, moștenită din moși strămoși, care a știut să dea valoare celor mai frumoase virtuți ale neamului nostru românesc, ale credinciosului de la sat și ale intelectualului de la oraș, deopotrivă. Poate puțini teologi, puțini preoți, slujitori ai Sf. Altar, s-au învrednicit să aibă atâția admiratori, mai ales dintre intelectuali, care veneau, cu decenii în urmă, să-l întâlnească și să-și adape sufletul cu apa cea vie pe care numai el, părintele Dumitru, putea să o dea tinerilor de atunci și intelectualilor și demnitarilor de acum.

Din toată inima mulțumesc pentru organizarea acestui Congres, Facultății de Teologie din București, părintelui decan Nicolae Necula, profesorilor și celor care

2. cf. Pr. prof. dr. Dumitru Stăniloae. *Sobornicitate deschisă*, în "Ortodoxia", XXIII (1971), nr. 2, p. 175-176.

au ajutat și care sunt astăzi în mijlocul nostru. Este iarăși o mărturie a prezenței cuvântului întrupat prin rostirea și scrisul părintelui Dumitru. În aceste gânduri, rog pe Bunul Dumnezeu să binecuvânteze această întâlnire, să fie lucrătoare pentru întreaga Biserică din lume, pentru apropierea între creștini, spre a da mărturie în veacul acesta în care am intrat, în mileniul acesta, că omenirea a fost și a rămas creștină. Așa cum Mântuitorul Iisus Hristos a intrat în casa lui Iair, mai marele sinagogii, și a înviat-o pe fiica acestuia, cum am auzit în Evanghelia de astăzi (Luca 8, 41-56), va intra și în inima noastră, în camera cea de taină a sufletului nostru, pentru că ne știe dorințele, pentru că suntem cu toții stăpâniți de slava Ortodoxiei și a Bisericii noastre pe care o slujim.

Binecuvântată să fie ziua de astăzi și binecuvântate lucrările acestui mare Congres consacrat centenarului nașterii părintelui Dumitru Stăniloae!”

P.F. Anastasios, Arhiepiscopul de Tirana, la acest moment inaugural, a salutat deschiderea și desfășurarea congresului.

În acest context, P. C. Pr. Prof. Dr. Nicolae Necula, decanul Facultății de Teologie Ortodoxă „Patriarhul Justinian” a Universității din București, a conferit *Medalia Dumitru Stăniloae* celor doi conducători de Biserică, iar Prea Fericitul Teoctist a acordat *Diploma Stăniloae* Prea Fericitului Arhiepiscop Anastasios. După sesiunea de deschidere, a fost oferită o recepție oficială din partea Facultății de Teologie din București.

Luni, 10 noiembrie 2003, delegația Bisericii Ortodoxe din Albania a participat la programul congresului internațional de teologie.

Marti, 11 noiembrie 2003, Prea Fericitul Anastasios, Arhiepiscopul Tiranei și a toată Albania a susținut în cadrul congresului prelegerea cu titlul: *Contribuția ortodoxă la dezbaterea temelor majore ale lumii contemporane. Considerații cu referire la gândirea Părintelui Dumitru Stăniloae.*

În aceeași zi, la amiază, Prea Fericitul Arhiepiscop Anastasios și delegația însoțitoare au fost prezentați membrilor Sfântului Sinod al Bisericii Ortodoxe Române, reuniți în sesiunea de toamnă a acestui for superior bisericesc. Cu acest prilej, au fost făcute cunoscute realitățile Bisericii Ortodoxe surori din Albania, care a fost desființată complet sub dictatura comunistă, din anul 1967 până în 1991, moment în care a renăscut cu adevărat, prin sacrificiile și strădania vrednicului arhiepiscop.

Prea Fericirea Voastră,

Vă întâmpinăm în această sfântă sală sinodală, care a înregistrat în istoria ei evenimente mari, vrednice de Ortodoxia noastră românească, unde au fost luate hotărârile Sfântului și Îndreptătorului Sinod al Bisericii noastre în legătură cu aspecte ale vieții bisericești proprii pastorației, și cu multe alte evenimente din viața creștinătății, de când Bisericii noastre i s-a recunoscut autocefalia. Vă întâmpinăm, Prea Fericite Părinte, ca pe un frate în Hristos, ca pe un sol și arhipăstor al Bisericii martire din Albania, ca pe un vestit misionar și distins teolog al

Bisericii de pretutindeni. Vă întâmpinăm cu admirația și onoarea ce vi se cuvin ca restaurator și începător al reorganizării și stabilirii făgașului nou și rodnic al întregii vieți creștine ortodoxe din Albania. Vă știm și Vă cunoaștem ca profesor universitar de teologie, ca cel mai pregătit într-un domeniu atât de actual Bisericii Ortodoxe, acela al misiologiei. Această pregătire V-a îndreptat pașii să primiți a fi misionar jertfelnic în condițiile grele din Africa și apoi să deveniți începător de obște ortodoxă, să refaceți Sfânta Biserică din Albania, distrusă de către dictatura comunistă. Așadar, în persoana Prea Fericirii Voastre noi zărim cu ochii minții chipurile ierarhilor, preoților, credincioșilor și monahilor, în frunte cu sfinții înaintași ai Prea Fericirii Voastre care au murit ca martiri ai lui Hristos și ai Bisericii Sale, precum și o întreagă mulțime de credincioși din locurile pe unde Dumnezeu V-a îndreptat pașii în slujirea Ortodoxiei.

Ați venit însoțit, spre bucuria noastră, de Înalt Prea Sfințitul Ioan, Mitropolit de Korcea, și de colaboratorii Prea Fericirii Voastre: P.C. Protopresbiter Jani Trebicka, Secretar General al Sfântului Sinod, P.C. Vasil Thomalari și P.C. Diac. Asti Bakalbasi, reprezentând clerul și binecredincioșii creștini ai Ortodoxiei din Albania.

Nu se putea găsi o persoană mai potrivită care să descopere de sub cenușa comunismului, în toată frumusețea ei pătimitoare, o Biserică vie, o Biserică martirică, cea a Albaniei, cu sfinți eroi și mucenici, decât persoana Prea Fericirii Voastre, spre care s-a îndreptat înțelepciunea Sanctității Sale, Patriarhul Ecumenic. Și, iată, după un scurt timp, Vă primim în această sală sinodală a Bisericii Ortodoxe Române, în calitate de Întâistătător al Bisericii Ortodoxe Autocefale Albaneze. Cu răbdare, dragoste și strădanie ne înfățișați acum o Biserică Autocefală, bine organizată, care poate fi pildă și altor Biserici. Ați folosit smerenia și lipsurile din timpul misionarismului, pe care le-ați închinat Mântuitorului Hristos, dublate de experiență, de râvna și curajul de a descoperi și a da valoare, în același timp, adevărurilor Sfintei Evanghelii în fața credincioșilor însetați din Albania. Le-ați dăruit tuturor după trebuință din acest izvor, din tezaurul de cunoștințe teologice și al exemplului personal, pentru a pune temelii trainice acestei sfinte Biserici a Albaniei. Dar, în același timp, ați adus și spiritul ecumenic, acel spirit creator al ecumenismului, așa cum l-a văzut și părintele Dumitru Stăniloae, al cărui admirator am înțeles că sunteți, alături de alți mulți teologi, filosofi și oameni de cultură din lume.

În această deschidere a Prea Fericirii Voastre au intrat și frații noștri mai îndepărtați, care au păstrat dialectul aromân în vorbirea lor, cunoscuți prin credința, prin iubirea de biserică și prin evlavie lor, pe care Prea Fericirea Voastră i-ați prețuit, i-ați ajutat și i-ați încurajat să slujească în biserică în limba lor maternă, promovându-i în rangurile bisericesti și slujbele sfintei Biserici.

După cum cunoașteți, și noi am purtat și am suportat dictatura comunistă, care părea că s-a instaurat pentru multă vreme în lume, dar, cu ajutorul lui Dumnezeu, regimul ateu a fost răsturnat prin jertfa tinerilor și vârstnicilor credincioși ai Bisericii noastre. Ei au murit cântând: „Cu noi este Dumnezeu” și „Tatăl nostru” și rostind cuvintele rămase emblematice: „Vom muri și vom fi liberi”. Și, privin-

du-i ca unul ce m-am înjugat de foarte tânăr la jugul lui Hristos, pe care cu nevrede-nicie l-am purtat, i-am văzut atunci ca pe o roadă binecuvântată a Bisericii și a țării noastre. Binecuvântată pentru că ei ne-au adus libertatea. Datorită unor profesori de talia părintelui Dumitru Stăniloae care i-au modelat sufletește pe tinerii noștri, i-au educat și i-au pregătit să slujească pe studenții facultăților noastre de teologie de la Cernăuți, de la București și de la Academiiile teologice din Transilvania. Astfel Biserica noastră s-a putut ridica acolo unde, cu mila lui Dumnezeu, își are locul acum.

Vă întâmpinăm, așadar, Prea Fericite Părinte, amintindu-ne de chipul pe care l-a avut mulți ani în locul acesta, fericitul cu adevărat de aducere aminte, Patriarhul Justinian, care se vede și în tabloul din această sală, cu o activitate vie și dinamică în Biserica Ortodoxă Română. Frumusețea și armonia acestei săli sinodale reprezintă frumusețea și armonia sufletului Patriarhului Justinian și al Bisericii noastre din trecut și de acum. În celălalt tablou, la marea și sfânta adunare de la Alba-Iulia (1918), cu brațul drept în binecuvântare îl vedem pe primul patriarh al României, Miron Cristea, care, împreună cu românii din celelalte provincii, a împlinit unirea tuturor provinciilor românești în Statul Național Unitar Român. Avem, deci, îndreptate asupra noastră priverile celor doi Patriarhi, spre lucrarea și responsabilitatea noastră, când cutezăm a vorbi din acest loc.

Este un mare privilegiu pentru mine de a Vă întâmpina aici, știind că avem în fața noastră un ierarh care s-a jertfit și s-a mistuit pentru credința Ortodoxiei, făcând dintr-o Biserică în ruine, o Biserică de frunte acum, Biserica Ortodoxă Autocefală a Albaniei.

Cu toată dragostea Vă îmbrățișăm și Vă spunem: Bine ați venit în mijlocul nostru! Așteptăm cu toții cuvântul Prea Fericirii Voastre”.

Lucrările Congresului “Dumitru Stăniloae” i-au avut ca oaspeți de seamă pe clericii din Albania și în ziua următoare, după care, seara, delegația Bisericii Ortodoxe din Albania, însoțită de Prea Sfințitul Ciprian Câmpineanul, Episcop Vicar Patriarhal, a făcut o vizită la Ambasada Albaniei, la invitația D-lui Ambasador Leonidha Mertiri. Aici s-au discutat probleme curente legate de relația dintre cele două Biserici ortodoxe surori și cele două popoare înfrățite, albanez și român.

Ziua de joi, 13 noiembrie, a fost rezervată sesiunii științifice omagiale închinată memoriei Părintelui Dumitru Stăniloae, desfășurată la Academia Română, unde au participat, pe lângă delegația Bisericii Albaniei, numeroși academicieni și profesori universitari români și străini. Biserica Ortodoxă Română a fost reprezentată de Prea Fericitul Părinte Patriarh Teoctist, Înalt Prea Sfințitul Daniel, Mitropolitul Moldovei și Bucovinei, Înalt Prea Sfințitul Serafim, Mitropolitul românilor ortodocși din Germania, Europa Centrală și de Nord, Înalt Prea Sfințitul Nicolae, Arhiepiscopul românilor ortodocși din America și Canada, Înalt Prea Sfințitul Andrei, Arhiepiscopul Alba Iuliei, Prea Sfințitul Calinic, Episcopul Argeșului și Muscelului, Prea Sfințitul Casian, Episcopul Dunării de Jos, Prea Sfințitul Ciprian Câmpineanul, Episcop Vicar Patriarhal și Prea Sfințitul Corneliu Bârlădeanu, Arhieru Vicar al Episcopiei Hușilor, alături de alți colaboratori de la Patriarhia Română. Personalitatea Părintelui Stăniloae a fost evocată de mai mulți

vorbitori, între care s-a numărat și fiica acestuia, D-na Lidia Stăniloae, reliefându-se locul cu totul special pe care teologia sa îl ocupă în ortodoxie și pe plan ecumenic.

Sesiunea a fost deschisă de D-l Acad. Gheorghe Vlăduțescu, vicepreședintele Academiei Române, care a scos în evidență contribuția deosebită adusă culturii și teologiei românești de Părintele Dumitru Stăniloae, membru al acestui for superior cultural, caracterizându-l drept „cel mai de seamă teolog al creștinismului ortodox și unul dintre cei mai de seamă cărturari ai noștri...” A urmat cuvântul de pomenire și prețuire adus marelui teolog român de către Prea Fericitul Părinte Patriarh Teoctist, intitulat: **DARUL IUBIRII ȘI AL UNITĂȚII**

*Domnule vicepreședinte al Academiei Române,
Doamnă Lidia Stăniloae,
Prea Fericirea Voastră, Părinte Arhiepiscop Anastasios,
Înalt Prea Sfințiile și Prea Sfințiile Voastre,
Domnilor academicieni,
Onorată asistență,*

Este de la sine înțeles că am urcat la această tribună cu emoțiile îndreptățite față de tema acestei sesiuni solemne, cum a numit-o domnul profesor Gheorghe Vlăduțescu, vicepreședintele Academiei Române. Ea este cu adevărat solemnă, pentru că nu numai noi, în Biserică, l-am pomenit pe Părintele Dumitru Stăniloae și ne-am rugat și la mormântul său, ci acum, iată, și Academia Română, cel mai înalt și venerabil for de știință și de cultura românească, a ținut să cinstească memoria acestui mare gânditor și preot al zilelor noastre. Iar aceasta este pentru noi, pentru Biserică, o mare bucurie, la care și noi, Biserica, ierarhi, preoți și laici, răspundem cu mulțumire și recunoștință față de Academia Română.

Cunoscând că aceste momente solemne sunt întotdeauna însoțite și întregite și de alte datini și rânduieli, scrise sau nescrise, cum este tradiția noastră românească, astăzi noi ne bucurăm să fim aici, în această incintă, împreună cu Întâistătorul Bisericii Ortodoxe din Albania, Prea Fericitul Arhiepiscop Anastasios. Sunt onorat de această vizită și cubucurie vă aduc la cunoștință că chemarea și vestita gândire a Părintelui Stăniloae l-au adus la noi, la Congresul Internațional de Teologie consacrat acestui mare teolog ortodox, care de câteva zile își desfășoară lucrările în aula Patriarhiei Române. Prea Fericitul Anastasios este cunoscut în lumea ortodoxă nu numai prin știința sa teologică de mare actualitate și cuprindere, dar, în același timp, și prin râvna sa misionară. Este foarte interesant de știut că această chemare de a reînvia Biserica Ortodoxă Autocefală Albaneză, demolată, cu toate structurile ei, de către comuniști, i-a fost hărăzită Prea Fericitului Anastasios, al cărui nume înseamnă „înviere”. Biserica Ortodoxă Albaneză este o Biserică cu adânci rădăcini în istoria creștină a Europei, fiind bine cunoscută în Ortodoxie, o Biserică pe care noi, românii, o privim cu o adevărată simpatie și cu sentimente de compasiune și solidaritate pentru suferințele ei, dar și de mulțumire pentru refacerea ei. După cum se știe, în Albania sunt comunități ale fraților noștri

aromâni, care au făcut ca bunătatea și jertfelnicia lor să se reverse binefăcător până la Muntele Athos și chiar în întreaga creștinătate.

Sunt câteva dintre motivele care ne-au făcut să ne bucurăm când Prea Fericitul Anastasios a fost ales în fruntea Bisericii Ortodoxe Albaneze, la care se adaugă și faptul că ne cunoaștem de decenii pe parcursul vieții noastre bisericești. Ca profesor de teologie și misionar în Africa, cu experiență foarte bogată, Prea Fericirea Sa conduce acum o Biserică organizată, în rând cu celelalte Biserici ortodoxe, cu cler râvnitor, cu școli de teologie și cu o activitate filantropică cunoscută în Ortodoxie și creștinism. Am avut bucuria să-l avem și invitat special la lucrările Sfântului Sinod, de menținere și continuare a legăturilor Bisericii Ortodoxe Române cu celelalte Biserici ortodoxe surori. Socotind că cele spuse nu se abat de la tema sesiunii noastre, domnule vicepreședinte, din toată inima îl salut cu dragoste pe Prea Fericitul Arhiepiscop Anastasios și îl prezint adunării de astăzi de la Academia Română.

Onorată asistență,

Așa cum cunoaștem, după cum s-a enunțat și aici, Părintele profesor Dumitru Stăniloae, care ar fi împlinit anul acesta o sută de ani, a rămas totuși contemporanul nostru, al tuturor, al Bisericii Ortodoxe Române și al slujitorilor ei, ca un profund gânditor al sfintei teologii și al culturii românești și universale. De aceea, în lumina acestui miez de toamnă și în lumina lină a Slavei celei Sfinte, revărsată roditor în sufletele noastre, urcăm în aceste zile pe culmea căii neînserate a cinstirii de peste întregul an al veacului încheiat de când în Vlădenii sudului Transilvaniei, la 16 noiembrie 1903, deschidea întâia oară ochii către *Lumina lumii* Părintele Dumitru Stăniloae, cel care avea S-o slăvească, cu atâta bogată ardere lăuntrică de suflet și de cuget, până la limanul a nouă decenii de neostoită împărtășire în lume din izvorul nostru neseecat întruchipat de Mântuitorul Iisus Hristos.

Ridicat, încă din anii tinereții, la înălțimea personalităților marcante ale teologiei ortodoxe românești, Părintele Stăniloae și-a închinat viața slujirii lui Hristos și a Bisericii Sale într-o bucuria, zi de zi, a deșteptării trudnice de sine, prin care, din adâncurile mângâierii dumnezeiești, s-a plămădit o operă de impresionantă proporții, dar, mai ales, de profunde și totodată îmbelșugate iluminări ale Descoperirii celei de Sus către noi și ale menirii noastre spre comuniune întru Dumnezeu.

Părintele Dumitru Stăniloae a ilustrat în vremea noastră la cel mai înalt nivel teologia, ca rodire umană a înălțării spirituale în aura revelației divine. A unit în chip plinar și firesc învățătura de credință cu trăirea duhovnicească, integrându-le în armonia deplină a *ÎNTREGULUI*, a aceluia *TOT* în *TOATE* și *TOATE* în *TOTUL*, tărâm în care bugetarea și simțirea sunt *UNA* și nedespărțită *TRĂIRE* a urcușului *ÎNDUMNEZEIRII*. Întreaga operă a Părintelui Dumitru Stăniloae respiră în duhul acestei armonii a Unității, izvorâtă din înțelegerea și asumarea ființială a Adevărului *UNITĂȚII* celei de Sus, împărtășit întru *UNITATE* celor de Jos, pentru ca acestea să se întoarcă, la rândul lor, întru aceeași *UNITATE* către *ÎNALT*, reunind în comuniune atotțiitoare, prin *IUBIRE* desăvârșită, Dumnezeu și Creație.

Umanitatea, ca rod al facerii dumnezeiești, după Chipul însuși al Creatorului și dintru revărsarea din Sine a darului *IUBIRII* inter-Treimice, își are menirea, sensul și împlinirea numai regăsindu-se pe sine în aceeași iubire și ridicându-se spre asemănarea cu Părintele Ceresc, întru deplinătatea de comuniune a aceleiași iubiri.

Urmărind firescul logicii atotintegratoare, dezvoltată de Părintele Stăniloae în opera sa, în care complexitățile hermeneutice se regăsesc în armonie deplină cu limpezimea de cristal a arhitecturii construcției, ne găsim, întru început, dinaintea viziunii, de-acum de notorietate în întreg câmpul teologiei creștine, asupra relației de comuniune între Persoanele Sfintei Treimi, Una și Nedespărțită: „În Sfânta Treime – teologhisește Părintele Stăniloae – Tatăl, purcezând pe Duhul Sfânt, ca pe Cel ce are să Se odihnească peste Fiul, nu poate să nu trăiască și pe Duhul Sfânt, ca pe Cel ce Se odihnește peste Fiul. Și nici Duhul Sfânt, purcezând din Tatăl și odihnindu-Se peste Fiul, nu poate să nu trăiască în Sine și pe Tatăl, din care purcede, și pe Fiul, în care Se odihnește. Dar și Fiul, având pe Duhul ce purcede din Tatăl și Se odihnește peste Sine, nu poate să nu trăiască în Sine și pe Duhul Sfânt, ce Se odihnește în Sine, și pe Tatăl, care-L purcede pe Duhul, spre a Se odihni peste Sine”¹. În această comuniune, „Duhul nu e El însuși bucuria, ci Cel care, participând la bucuria Tatălui de Fiul și a Fiului de Tatăl, arată în plinătatea ei bucuria Unuia de Celălalt, sau bucuria tuturor Celor trei de toți trei”².

Regăsindu-se consecvent în câmpul înflorit al *teologiei iubirii*, pe care a ridicat-o la nivel de *categorie teologică fundamentală*, Părintele Dumitru Stăniloae a subliniat neconținut reflectarea în creație, ca însăși viața, a comuniunii de iubire din sânul Sfintei Treimi. Atunci când zugrăvește cu înaripare chipul nemuritor al lui Dumnezeu în om, Părintele ne împărtășește în chip desăvârșit crezul veșniciei existențiale dobândită pe calea numai și numai a iubirii: „Viața deplină este una cu iubirea. Dumnezeu este izvorul vieții pentru că, în calitate de Treime, este izvorul iubirii... Numai din Dumnezeu cel în Treime ne vine viața, pentru că numai din El ne vine iubirea... Veșnicia nu poate fi decât desăvârșirea în iubire”³.

Însăși dimensiunea *chenozei*, a deșertării unice de slava dumnezeiască, din actul întrupării lui Dumnezeu - Cuvântul, este împlinită pe fâgașul iubirii fără de margini față de făptura cuvântătoare, iubire care transfigurează smerenia, chemându-ne, dimpreună, și pe noi spre o aceeași transfigurare: „Iubirea este prin sine smerenie, sau și smerenie, fiind reducere a egoismului exclusiv, admitere a existenței altora la nivel egal cu propriul subiect și căutare a dragostei lor. Cine răspunde însă iubirii cuiva nu mai vede aspectul de smerenie, de umilire”⁴.

O dată ce omul l-a cunoscut și asumat ca Părinte pe Dumnezeu cel în Treime închinat prin Fiul, Unul – Născut, plin de Har și de Adevăr (*Ioan 1, 14*) i se deschide deodată cu jertfa euharistică atotcuprinzător recapitulativă, poarta refacerii comuniunii pierdute la Cădere. Dar calea nu este lesnicioasă, ci strâmtă și aspră, presărată cu nevoințele nelipsite ale eforturilor biruinței asupra răului;

1. Pr. Dumitru Stăniloae, *Iisus Hristos, lumina lumii și îndumnezeitorul omului*, Editura Anastasia, București, 1993, p. 181.

2. Idem, *Teologia dogmatică ortodoxă*, vol. I, București, 1996, p. 219.

3. Idem, *Chipul nemuritor al lui Dumnezeu*, Craiova, 1987, p. 7.

4. Idem, *Iisus Hristos sau restaurarea omului*, Sibiu, 1943, p. 139.

Părintele Stăniloae, urmând pe Hristos, arată cu limpezime calea de biruință a acestui urcuș vital nouă, tuturor: „*Drumul progresiv al vieții duhovnicești este cel al curățirii omului de patimile ce-l închid în egoismul satisfacțiilor trecătoare, închis vieții spirituale mereu mai bogate și vecinice... Hristos însuși este personificarea acestei CĂI, sau El însuși este CALEA și a înainta în ea e una cu a înainta în El spre ținta desăvârșirii*”⁵.

Fiind, așadar, „*chemați să creștem în iubirea desăvârșită între noi și față de Dumnezeu, prin energiile dumnezeiești necreate*”⁶ aflăm rațiunea și sensul unic al existenței noastre: „*Numai unirea umanului cu Dumnezeu în persoana lui Hristos dă sens deplin existenței umanului și-l scapă de lipsa de sens a unei existențe trecătoare*”⁷. „*Taina adevărată a omului și a lumii – repetă mereu și mereu în neobosirea inimii și a gândului Părintele Stăniloae – stă în faptul de a înainta în Dumnezeu cel liber și etern, în comuniune adevărată cu El*”⁸.

Trăirea deplină și continuă a acestei taine supreme a existenței a aflat-o Părintele Dumitru Stăniloae deodată cu întreaga Biserică, în tezaurul filocalic al Ortodoxiei pe care, într-o ardere nestinsă pe rugul sufletesc, l-a adus ca prețioasă ofrandă tuturor fiilor neamului românesc prin monumentală traducere a celor douăsprezece volume ale Filocaliei în limba română.

„*Programul vieții descrisă în Filocalie – spune Părintele într-o aceeași rânduire de idei – este un program hristologic. Este trăirea în Hristos din puterea lui Hristos pe care îl au trăitorii în ei prin rugăciune tot mai deasă. Este calea spre cea mai înaltă noblețe omenească, este singura cale care promovează unirea oamenilor între ei în Hristos, opusă dezbinărilor care aduc atâta suferință omenească*”⁹. Ajuns, pe calea rugăciunii inimii, pe culmile cele mai înalte ale spiritualității creștine, omul devine părtaș luminii celei neapropiate a îndumnezeirii. Îl auzim pe Părintele Stăniloae mărturisind, întru inefabilul emoției supreme, culmile unice ale iluminării: „*Lumina este astfel o stare a ființei umane spiritualizate, îmbunătățite, transparente. Sufletul umplut de curăție, de bunătate, de iubire simte o mare pornire de a se deschide, de-a comunica simțirile lui iubitoare, de-a se comunica pe sine însuși. Și Cel ce Se comunică prin el în această totală sinceritate a iubirii este Duhul Sfânt... Aceasta e suprema spiritualizare, Trupul și lumea nu se desființează, dar ele devin mediul prin care se manifestă lumea interioară. Se produce un lucru paradoxal: pe de o parte toate cele exterioare sunt copleșite, pe de alta o mare iubire se revărsă prin ele spre toți. Aceasta se explică prin faptul că din toate iradiază lumina*”¹⁰.

Din treaptă în treaptă, în perfectă orânduire a tuturor părților întru zidirea ÎNTREGULUI, Părintele Stăniloae vede, pe culmea comuniunii luminos-iubitoare, regăsirea TUTUROR în trupul tainic al Mântuitorului Hristos care este

5. Idem, *Prefață la Filocalia*, ediția a II-a, vol. I-IV, Harisma, București, 1992.

6. Idem, *Teologia dogmatică ortodoxă*, vol. I, ed. cit., p. 193.

7. Idem, *Chipul nemuritor al lui Dumnezeu*, ed. cit., p. 5.

8. Idem, *Iisus Hristos, lumina lumii și îndumnezeitorul omului*, ed. cit., p. 14.

9. Idem, *Prefață la ediția a II-a a Filocaliei*, vol. I, ed. cit.

10. Idem, *Ascetica și Mistica ortodoxă*, vol. II, *Mistica*, Editura Deisis, Alba Iulia, 1993, p. 190-191.

BISERICA: „Nu numai noi intrăm în Dumnezeu, ci și Dumnezeu în noi. Beția dragostei de Dumnezeu, experiată la capătul rugăciunii curate, mă umple de pornirea de a iubi pe toți semenii, de a-i primi pe toți în inima mea, care se află în inima lui Dumnezeu, de a mă simți că sunt cu toții în interiorul aceleiași <<CASE>> a lui Dumnezeu, care este BISERICA”¹¹.

Și iată cum, în ordinea armonică dumnezeiască, ajungem, dimpreună cu Părintele Stăniloae, la cea mai firească și profundă postulare a *UNITĂȚII BISE- RICHII* ca dar divin fundamental asupra căruia ne revine pururi-veghearea ca asupra celei mai prețioase expresii și garanții a existenței noastre neînstrăinate în Hristos. Să apelăm îndeaproape gândirea marelui teolog: „Unitatea ține de constituția Bisericii, ca trup extins al Cuvântului întrupat... Unde este Hristos este unitate, căci unde este Hristos este iubirea care vrea să-i îmbrățișeze pe toți în Sine și să-i înfățișeze Tatălui. Unitatea de aceea nu se poate dobândi decât prin înrădăcina- rea în Hristos, Care este Cuvântul lui Dumnezeu devenit accesibil nouă prin în- trupare, ca să ne readune pe toți în unitatea Sa.

Dezbinarea e semnul ieșirii din această temelie neschimbată și unitară, alipirea la vremelnicia schimbătoare și variată, ca la singura realitate. Dezbinarea e lupta tuturor împotriva tuturor pentru lucruri singulare și vremel- nice, sau lupta fiecăruia împotriva multora pentru a acapara cât mai multe din lucrurile ce li se cuvin și lor. Dar cine trăiește în Hristos... se simte ca înrădăci- nat în El și ca unit cu ceilalți toți, se simte ca în casa sa, împreună cu toți cei ce sunt de asemenea înrădăcinați în El ca în aceeași casă care este și a lor”¹².

Dimpreună cu *UNITATEA* în comuniune în și prin Biserica lui Hristos, Părintele Dumitru Stăniloae a împletit, într-un același registru al *ADEVĂRULUI* firesc, unitatea națiunilor.

În această ordine, „cea mai naturală dintre relații – scrie Părintele Dumitru Stăniloae – este comuniunea cu cei apropiați, care au în toate cazurile firești aceeași limbă, aceeași istorie, aceleași aspirații, același destin. Națiunile sunt comunități de destin, comunitățile cele mai temeinice, mai statornice, înfășurate prin mai multe fire de legătură deosebit de profunde... Comuniunea între per- soane capătă în cadrul națiunii forma comunității”¹³.

Pe cale de consecință teologul și istoricul Dumitru Stăniloae exprimă, în cazul poporului nostru, cu autoritatea unei tradiții românești multisekulare, reali- tatea genetică și ființială a legăturii bimilenare profunde dintre factorul etnic românesc și cel spiritual ortodox: „O conviețuire de două mii de ani ne dă drep- tul la o convingere aproape a priori că sufletul românesc a fost frământat și răs- copt în mustul Ortodoxiei”¹⁴.

În sfârșit, ridicându-se iarăși la perspectiva integratoare a generalității, Părintele Dumitru Stăniloae reunește, în chip pilduitor, înțelepciunea teologiei cu adevărul mărturiei istorice, afirmând: „Creștinismul n-a venit – spune el – să se opună tendințelor celor mai firești de comuniune, concretizărilor celor mai pro-

11. *Ibidem*, p. 153.

12. *Idem*, *Teologia dogmatică ortodoxă*, vol. II, ediția a II-a. București, 1997, p. 168-169.

13. *Idem*, *Ortodoxie și românism*, Editura Albatros, București, 1998, p. XXVIII.

14. *Ibidem*, p. XXVI.

funde ale acestor tendințe, n-a venit să înăbușe natura, ci să intensifice, să înalțe, să desăvârșească formele naturale ale relației omenești"¹⁵.

Din tezaurul de lumină al uriașei sale opere, Părintele Dumitru Stăniloae ne împărtășește, așadar, o viziune simfonică, articulată într-o impresionantă corelare dintre aspectul particular și perspectiva de ansamblu a relației dintre Dumnezeu și om în plan vertical și dintre oameni în plan orizontal, viziune regăsită mereu într-o structură armonioasă deplină și vie. Permanent vie, neabătută din lăuntru izvorului Bisericii lui Hristos.

Cu smerenia marilor spirite, Părintele Stăniloae se mărturisea celor apropiați în șoapta pe care o adresa, de fapt, propriei conștiințe: „*Atât mi s-a revelat mie*”¹⁶.

Atâtul acesta este însă foarte mult. Este o bogăție neprețuită a Bisericii Ortodoxe Române, a Ortodoxiei, a Creștinătății în general, a tezaurului întreg al spiritului și culturii umane pentru care acum, la prăznuirea unui secol de la venirea sa pe lume, se cuvine să-l cinstim și să-l iubim, păstrându-l neșters, dimpreună cu roada cea multă a jertfei sale, către Dumnezeu și către semenii, în inimile și în cugetele noastre.

Și se cuvine să luăm aminte și la pilda deșertării de sine din cuvintele de efigie testamentară pe care le-a împărtășit, în cele mai de pe urmă, unui discipol, cu puțin înainte de trecerea sa în veșnicie: „*Doresc să văd că gândurile mele fecundează gândirea altora, ducând astfel mai departe teologia noastră română*”¹⁷.

În continuare au fost susținute următoarele prelegeri:

– Pr. Prof. Acad. Dumitru Popescu, *Raționalitatea creației și importanța ei în gândirea și teologia Pr. Stăniloae*

– D-na Lidia Stăniloae, *Părintele Stăniloae, omul*

– Acad. Surdu Alexandrescu (Președintele Secției de Filosofie, Teologie, Psihologie și Pedagogie), *D. Stăniloae, despre istoria isihasmului românesc*

– Pr. Prof. Dr. Dumitru Radu, *Teologie și filocalie*

– D-l Prof. Alexandru Boboc (membru corespondent al Academiei Române), *Ideea de transcendență: perspectivă metafizică și perspectivă teologică*

– Prof. Dr. Hermann Pitters (Institutul Teologic Evanghelic, Sibiu), *D. Stăniloae în viziunea teologiei evanghelice*

– Pr. Prof. Dr. Mircea Păcurariu (membru corespondent al Academiei Române), *D. Stăniloae și Sibiul*

După această comemorare academică, oaspeții au făcut o scurtă vizită la Muzeul Țăranului Român, unde au fost primiți cu căldură de D-l Costion Nicolescu, Directorul de imagine al muzeului. Aici au avut posibilitatea să admire obiecte populare tradiționale specifice spiritului rural românesc, în care s-a născut și a crescut însuși Părintele Stăniloae.

15. *Ibidem*, p. XXIX.

16. Pr. Ion Bria, *La moartea Părintelui Stăniloae*, în „Vestitorul Ortodoxiei”, An V, Nr. 103, 15 octombrie 1993, p. 6.

17. *Ibidem*.

Spre final, cei prezenți au participat la o expoziție de pictură cu tablouri inspirate din istoria satului nostru, realizate de pictorul Paul Gherasim. În acest context, cei doi conducători de Biserici au rostit scurte cuvântări, evidențiind bogăția și puritatea tradițiilor populare. Prea Fericitul Părinte Patriarh Teoctist a evocat câteva motive prezente în cărțile Părintelui Stăniloae, precum școala și biserica din satul natal, care, după spusele marelui teolog, au constituit, pentru acesta, temeiul studierii teologiei. Prea Fericitul Arhiepiscop Anastasios, cu emoție în glas, a spus printre altele, că în acele clipe a devenit din nou "elev". În viziunea sa, Părintele Stăniloae îi reprezintă pe toți: oameni simpli, intelectuali, luptători pentru libertatea țării și isihăști retrași în munte, iar teologia sa nu izvorăște numai din cărți, ci din viața însăși, așa cum a simțit-o în inima satului său natal.

Seara, Prea Fericitul Arhiepiscop Anastasios a avut o întâlnire cu studenții Universității din București, la Academia de Studii Economice, cărora le-a împărtășit experiența sa de ierarh misionar, în mijlocul unui popor majoritar de credință musulmană.

Dar iată ce a spus, studenților, Prea Fericirea Sa:

"Biserica Ortodoxă a trăit atât în condiții religioase variate, cât și într-un mediu duhovnicesc unitar. Legăturile ei cu celelalte religii au fost influențate din plin de catedrele politico-sociale în care s-a dezvoltat.

a. În primele secole relațiile erau de confruntare, uneori accentuate, alteori mai liniștite. Inițial, în ȧrânduirea iudaică și a lumii greco-romane, Biserica – propovăduind Evanghelia și așezând în ceea ce privește taina lui Dumnezeu și a omului o nouă propunere de viață pentru viața personală și socială – a întâmpinat o opoziție puternică, ce uneori a ajuns până la persecuție.

b. Când s-au creat statele "creștine", relațiile de confruntare au continuat, dar în direcție inversă. Împărații, interesați de coeziunea vieții politico-sociale, au urmărit unitatea religioasă, făcând presiuni asupra adeptilor altor tradiții religioase. Desigur, unii împărați, episcopi și mulți monahi au fost în fruntea mișcărilor pentru distrugerea templelor închinătorilor la idoli. În perioada stăpânirii bizantine și mai târziu a celei rusești, principiul de temelie al lui Hristos "oricine vrea să vină după Mine", de multe ori a fost uitat. Chiar dacă aceste presiuni nu au ajuns la măsurile care au fost prezente în Apus, libertatea religioasă nu a fost onorată totdeauna. Ca o excepție, au fost recunoscute destule privilegii iudeilor.

c. Atât în timpul stăpânirii arabe, cât și al celei otomane, Ortodoxia a conviețuit cu majoritatea musulmană, dar a întâmpinat din partea puterii de stat numeroase oprimări, fățișe sau provocate, și a fost condusă către o opoziție pasivă. În multe dintre aceste perioade și cazuri de stăpânire liniștită s-au dezvoltat relații de conviețuire pașnică între ortodocși și musulmani, care s-au extins treptat de la simpla toleranță, la înțelegere și respect reciproc.

d. În zilele noastre câștigă teren propunerea unei conviețuiri armonioase și a dialogului dintre adeptii diferitelor religii într-un mediu de diversitate religioasă, cu respect pentru libertatea fiecărei persoane umane și a fiecărei minorități.

Abordarea teologică ortodoxă a experienței religioase a umanității

În legătură cu problemele importanței și valorii altor religii, teologia ortodoxă pe de o parte accentuează unicitatea și incomparabilitatea Bisericii, pe de altă parte primește și faptul că în afara ei este posibilă cunoașterea anumitor adevăruri religioase de bază (cum ar fi existența lui Dumnezeu, dorința de mântuire, diferite principii etnice, transcenderea morții). Creștinismul se socotește nu simplu o religie, ci suprema exprimare a religiei, adică a relației de viață a omului cu Dumnezeu Cel Sfânt, personal și transcendent. Taina "Bisericii" transcenderea înțelesul clasic de "religie".

Apusul creștin, urmând curentul gândirii augustiniene, a adoptat o înțelegere dihotomică a realității, făcând deosebire în chip accentuat între natural și supranatural, între sacru și profan, între religie și descoperire, între harul dumnezeiesc și experiența umană. Tensiunea aceasta a caracterizat păreri diferite ale teologilor apuseni în legătură cu celelalte religii, tensiune care dă emfază dihotomiei și în același timp caută moduri de legătură ale celor opuse.

În teologia Bisericii de Răsărit însă domnește certitudinea că Dumnezeuul Treimic a fost tot timpul lucrător în zidirea și în istoria omenească. Prin întruparea Cuvântului, prin viața și lucrarea lui Iisus Hristos, orice prăpastie dintre natural și supranatural, dintre transcendental și lumesc, s-a desființat prin Cuvântul lui Dumnezeu, Cel ce a luat trup și S-a sălășluit între noi, și prin Sfântul Duh, Cel ce continuă în istorie procesul înnoirii creației. Biserica Răsăriteană a îngăduit spații mari de libertate personală în gândire și exprimare, în cadrul unei tradiții vii.

În lumea apuseană, discuția despre poziționarea teologică față de alte religii s-a centrat în principal pe hristologie. În tradiția ortodoxă însă, toate problemele legate de acest lucru sunt privite totdeauna și sunt abordate printr-o triadologie de perspectivă.

1. În cercetarea problemei noastre putem să ne ajutăm gândindu-ne mai întâi la strălucirea universală a slavei lui Dumnezeu și la purtarea Lui de grijă continuă față de toată zidirea – în special față de omenire – și, în al doilea rând, că toate ființele umane au origine comună, participă la o fire umană comună și au o destinație comună.

2. Unul dintre principiile de bază ale credinței creștine accentuează faptul că Dumnezeu este neînțeles, neapropiat în ființa Lui. Revelația biblică, mai ales, depășește impasul faptului că Dumnezeu este inaccesibil adevărind că, în timp ce ființa lui Dumnezeu rămâne necunoscută, prezența dumnezeiască Se descoperă în chip lucrător în lume și în univers prin manifestarea energiilor dumnezeiești. Când Dumnezeu Se revelează prin diferite teofanii, nu ființa lui Dumnezeu Se arată, ci slava Lui. Pentru că numai pe aceasta din urmă este în măsură omul să o perceapă.

Slava lui Dumnezeu Celui Treimic îmbrățișează universul, îmbrățișează totul. Astfel, toți oamenii pot să capteze ceva din strălucirea "Soarelui Dreptății", a lui Dumnezeu, și să participe la dragostea Lui.

Marea aventură a neascultării neamului omenesc nu a întrupat strălucirea slavei lui Dumnezeu, care a continuat să umple cerul și pământul. Căderea nu a dis-

trus chipul dumnezeiesc din om. Ceea ce a fost vătămat, fără a fi distrus în întregime, a fost puterea omenerii de a înțelege și de a concepe corect mesajul dumnezeiesc. Dumnezeu nu a încetat să se îngrijească de lumea întreagă pe care El Însuși a zidit-o. Nu numai oamenii Îl caută pe Dumnezeu, ci și Acela îi caută pe ei.

3. În dogma hristologică există două chei fundamentale pentru abordarea temei noastre: *Întruparea Cuvântului și Hristos ca "Adam cel nou"*. Prin Întruparea Cuvântului dumnezeiesc, întreaga fire omenească a fost asumată de Dumnezeu. Cum nimerit a observat distinsul teolog român, Părintele Dumitru Stăniloae "Fiul nu S-a făcut o natură omenească individuală, ci ipostasul firii omenești în general, și astfel un fel de "ipostas-cap" al întregii omenerii, destinat să se facă un subiect divino-uman pentru toți subiecții umani și astfel un subiect în care converg toți subiecții umani, fără însă să își piardă sau să își contopească identitatea lor proprie"¹. Contemplarea lucrării Cuvântului înainte de Întrupare și lucrarea Domnului Cel Înviat constituie o axă a experienței liturgice ortodoxe. Nădejdea ei eshatologică puternică concentrează nemaipomenita așteptare pe care o exprimă Apostolul Pavel: "Taina voii lui Dumnezeu după buna Lui socotință, astfel precum socotise în Sine mai înainte, spre iconomia plinirii vremilor, ca toate să fie iarăși unite în Hristos, cele din ceruri și cele de pe pământ – toate întru El" (*Efes. 1, 9-10*). Această activitate dumnezeiască are proporții universale și cuprinde manifestări și trăiri religioase.

Iisus Hristos nu a eliminat din sfera interesului Său pe cel de altă religie. În anumite împrejurări ale vieții Sale pământești a vorbit cu oameni de diferite tradiții religioase (cum ar fi samarineanca, canaaneanca și sutașul roman) și i-a ajutat. Și-a exprimat admirația și cinstirea Sa pentru credința lor, pe care nu a întâlnit-o la israeliți: "... nicăieri în Ierusalim nu am aflat atâta credință" (*Mt. 8, 10*; vezi și *15, 28*; *Lc. 7, 9*). A accentuat recunoștința leprosului samarinean; în discuția cu samarineanca i-a descoperit acesteia adevărul că Dumnezeu este Duh (*In. 4, 4-30*). Și chiar a folosit persoana bunului samarinean ca tip pentru elementul fundamental al învățaturii Sale, noua dimensiune a iubirii pe care a predicat-o. Acesta, "Fiul lui Dumnezeu", Cel ce la Judecata din urmă Se va identifica pe Sine cu "cei mai mici" ai lumii acesteia (*Mt. 25*), independent de rasă sau de orientare religioasă ne sfătuiește să ne apropiem de fiecare persoană omenească cu respect sincer și dragoste.

4. Cercetarea altor experiențe religioase din punct de vedere al Spiritualității deschide noi orizonturi în judecata noastră teologică. Gândirea ortodoxă vede acțiunea Sfântului Duh dincolo de orice delimitare, circumscriere sau hotar. Împreună cu "iconomia Cuvântului", Răsăritul creștin, plin de nădejde și așteptare smerită, privește la "iconomia Duhului". Nimic nu poate limita lucrarea Lui. "Duhul suflă unde voiește" (*In. 3, 8*). Acțiunea și puterea care reține dragostea lui Dumnezeu Treimea se lucrează în moduri care depășesc orice gândire sau percepere omenească. Orice lucru înalt sau bine, în general, este lucrarea Sfântului Duh. Oriunde există manifestarea și strălucirea Duhului – "dragostea, bucuria, pacea, îndelungă-răbdarea, bunătatea, facerea de bine, credința, blândețea, înfrânarea, curăția" (*Gal. 5, 22*) – acolo putem să discernem urmele pașilor activității

1. *Teologie și Biserică*, traducere în limba greacă de N. Tsiricos, Tenos, Atena 1989, p. 205.

Sale. Și multe alte astfel de elemente pot fi constate în viața oamenilor care aparțin altor religii².

Expresia "afară din Biserică nu este mântuire" (*extra Ecclesiam nulla salus*) s-a născut în Apus și s-a naturalizat în romano-catolicism. Ea nu a constituit centrul gândirii teologice ortodoxe, chiar dacă s-a folosit cu un înțeles bine delimitat. Dimpotrivă, atât teologii mai vechi, cât și cei noi ai Bisericii de Răsărit, au accentuat faptul că harul lui Dumnezeu lucrează "și dincolo de hotarele Bisericii văzute" și "nu numai creștinii, ci e cu puțință și necreștinii, cei necredincioși sau neamurile, să devină împreună-moștenitori și unitari și părtași ai făgăduinței celei în Hristos Iisus (*Efes. 3, 6*) prin Biserică în care e posibil să aparțină în mod nevăzut și cei dintre neamuri, eterodocși, pe baza și puterea credinței lor și a darurilor împărțite lor gratis de Dumnezeu mântuirii, daruri care au caracter eclezial" (Ioannis Karmiris)³.

Astfel, gândirea ortodoxă, în locul negativului "afară din Biserică", accentuează afirmativul "prin Biserică". Mântuirea se lucrează în lume prin Biserică. Biserică, semn și icoană a Împărăției lui Dumnezeu, este axa care reține întregul proces al "înnoirii". Așa cum viața lui Hristos, a lui Adam cel nou, are consecințe universale, la fel și viața Trupului Său mistic, Biserică, are bătaie și lucrare universală. Rugăciunile ei și interesele ei îmbrățișează omenirea întreagă. Biserică aduce Sfânta Liturghie și doxologia ei pentru toate. Ea lucrează pentru lumea întreagă. Ea strălucește slava Domnului Celui viu în toată creația.

Respect și discernământ

Aceste poziționări teologice ne îndeamnă să stăm cu respect, dar și cu discernământ, înaintea celorlalte experiențe religioase ale omenirii. Studiind cu atenție marile religii, atât în cadrele academice, cât și la vizitele de cercetare în țările unde supraviețuiesc până astăzi, în același timp participând la multe dialoguri cu intelectuali aparținând altor religii, am dori să semnalăm următoarele:

1. Istoria religiilor demonstrează că, pe lângă deosebirile dintre ele în legătură cu răspunsurile la marile probleme despre suferință, despre moarte, despre importanța existenței omenești și a legăturii dintre oameni, religiile deschid un orizont către o realitate transcendentă, către ceva sau Cineva care există dincolo de fenomenele sensibile. Produse ale dorului omenirii pentru "sacru", ele țin ușa deschisă experienței omenești către cel Neexperimentat.

2. După viziunea anumitor sisteme religioase, ar trebui să evităm entuziasmul ieftin sau critica infantilă. În trecut, o anumită cunoștință despre diferite religii a

2. Vezi dezvoltarea acestor poziții teologice în studiile: Anastasios of Androussa (Yannoulatos), *Emerging Perspective of Relationships of Christians to People of Other Faith – An Eastern Orthodox Contribution*, *International Review of Mission* 77 (1988), pp. 332-346, și *Facing People of Other Faiths from Orthodox Point of View*, Holz Cross Conference, 3-rd International Conference of Theological Schools; *Icon and Kingdoms Orthodox Faces the 21-th Century*, *The Greek Orthodox Theological Review* 58 (1993), pp.131-152.

3. I.N. Karmiris, "H pagkosmiothj thj en Cristw sothria", *Praktika thj Akadhmi aj Aqhwnn*, etoj1980, tom. 55, Aqinai 1981, p. 261. Idem, "H swthria tw n ektoj tnj Ekkhlsiaj anqrwpwn ton Qeou", *Praktika thj Akadhiaj Aqhwnn*, anul 1981, vol. 56, Athena 1982, p. 391-434.

produs anumite năluciri negative. Astăzi, prin intermediul informării fragmentare, suntem în pericol să ajungem la o "nălucire pozitivă": că toate religiile sunt la fel; sau, judecând despre celelalte din ceea ce cunoaștem, despre una, apropierea din punct de vedere istoric sau teoretic, să generalizăm punctele noastre de vedere și la celelalte.

În epoca noastră, încercarea de descriptografiere a simbolurilor sfinte ale celorlalte religii, precum și studiul bine-intenționat al mesajului lor fundamental, este o problemă hotărâtoare. Religiile ca sisteme conțin și elemente pozitive, care ar putea fi înțelese ca "scânteii" ale Revelației dumnezeiești, dar și elemente negative – practici și structuri inumane, degenerare a intuițiilor religioase.

3. Religiile sunt ansambluri organice și nu articulații de tradiții și datini liturgice. Pericolul citirii superficiale a fenomenologiei religiei rezidă în identificarea elementelor care sunt prezente și funcționează în diverse cadre și conexiuni. Religiile sunt organizații vii și în fiecare religie elementele locului se află în legătură unele cu altele. Nu putem să separăm anumite puncte din învățătura și cultul lor și să le identificăm cu manifestările asemănătoare ale altor religii, ca să formulăm teorii frumoase și ușoare.

4. Recunoscând prezența valorilor în experiența religioasă a altora, chiar și a "semințelor cuvântului", primim, de asemenea, faptul că au anumite posibilități pentru înflorirea care urmează și rodirea lor din cele dinăuntru. Iustin și-a încheiat scurta referire la "cuvântul seminal" cu un principiu de bază la care în mod paradoxal, cei ce amintesc poziția sa nu se referă îndeajuns. El a accentuat prin urmare deosebirea dintre "sămânță" și realizarea plinătății vieții, care este de același gen cu ea; el a distins între "puterea" înăscută și "har". "Căci altceva este sămânța și copierea după puterea care s-a dat, și altceva lucrul care după har se face participare și imitație la cele ale Aceluia"⁴.

5. Omul, păstrând după cădere "după chipul", continuă să fie primitiv al mesajelor dumnezeieștii voințe; adesea însă, nu este în stare să înțeleagă de unul singur corect. Ca să folosim, chiar și imperfect, analogii cu tehnologia de azi, un receptor de televiziune, dacă nu este bine reglat și prezintă erori, redă denaturat imaginile și sunetele pe care le transmite releul de televiziune. De altfel, multele deformări de sunet și de imagine în timpul recepției se pot datora diferitelor redări care nu funcționează corect.

Orice lucru de pe pământ se mișcă în sfera influenței lui Dumnezeu, a înțelegătorului Soare al Dreptății. S-ar putea socoti diferitele viziuni ale religiilor ca "acumulatoare" ale razelor Adevărului dumnezeiesc al "Soarelui Dreptății", prin experiența vieții, prin diferite înțelesuri înalte și inspirații grandioase. Astfel de "acumulatoare" au ajutat omenirea aducând în lume o lumină nedesăvârșită sau câteva raze de lumină. Dar nu pot fi socotite ca puternice prin sine și nu au puterea să substituie pe Soarele Însuși.

4. *Apologia* II, 13, 6. PU 6, 461.

Criteriul pentru ortodocși rămâne Fiul și Cuvântul lui Dumnezeu, Cel care întrupează dragostea lui Dumnezeu, Treimea în istorie, așa cum se trăiește în taina Bisericii. Dragostea, așa cum s-a revelat în Persoana și în lucrarea Lui, este pentru credinciosul ortodox nucleul și în același timp vârful și plinătatea experienței religioase.

Un dialog cu oamenii de alte convingeri religioase

Poziția ortodoxă poate fi critică față de celelalte religii ca sisteme și unități organice, însă față de oamenii care trăiesc în climatul altor religii și ideologii este totdeauna o poziție de respect și dragoste – după modelul lui Hristos. Deoarece omul continuă să poarte în el acel "după chipul" lui Dumnezeu, cu aplecare spre "după asemănare", având, ca și componente înnăscute ale existenței sale, minte, voință liberă aplecare către iubire și putința iubirii.

De la început creștinii au fost datori să se afle în dialog cu oameni de alte convingeri religioase, dând mărturie despre conștiința de sine și nădejdea lor. Anumite înțelesuri teologice principale s-au fasonat în cadrul evoluției dialogului. Dialogul aparține tradiției Bisericii și a constituit elementul motrice pentru dezvoltarea teologiei creștine. Partea cea mai substanțială din teologia patristică este rodul unui dialog indirect sau direct cu lumea veche grecească, cu curentele religioase, dar și cu sistemele filosofice, uneori în antiteză, alteori în completare.

O dată cu extinderea islamului, bizantinii au urmărit dialogul cu musulmanii, fără însă să existe tot timpul un răspuns analog⁵.

Astăzi, pe nemărginitul oraș numit pământ, într-un climat cultural, religios și ideologic nou, dialogul se prezintă ca o nouă posibilitate și invitație. Trăind împreună o aventură omenească comună și sprijinindu-se pe o comunitate universală a dragostei, a dreptății și a frățietății, fiecare tradiție este dator să ofere ce a moștenit mai bun din trecut și, în lumina experienței și a criticii celorlalți să lucreze cele mai sănătoase semințe ale adevărului pe care îl deține.

Dialogul poate contribui la transplantarea noilor semințe de la o cultură la alta, la odrăslirea semințelor care se găsesc în amortire în ogorul vechilor religii și la dezvoltarea lor. Așa cum am notat mai înainte, religiile rămân unități organice și atâta vreme cât sunt trăite de oameni vii, sunt "organisme vii" în dezvoltare și progres. Ele au propria lor entelehie. Ele primesc influențe, asimilează idei noi care provin din mediul care le înconjoară, se adaptează la noile cerințe.

Diferiți lideri religioși și intelectuali expun sau descoperă în tradițiile lor elemente care răspund noilor probleme ale societății. În această dinamică, idealurile creștine pătrund și se dezvoltă în diferite căutări religioase în lume prin alte canale. În acest punct contribuția dialogului poate fi hotărâtoare.

5. Împăratul Ioan al VII-lea Cantacuzino († 1383) notează: "Musulmanii interzic să vorbească cineva dintre ei cu creștinii, precum se zice, ca nu cumva vorbind unul cu altul să cunoască adevărul în mod curat. Iar creștinii îndrăznind întru credința curată a lor și ținând dogmele cele drepte și adevărate pe nimeni nu împiedică să vorbească, ci cu toată îngăduința și puterea fiecăruia dintre ei îi lasă să vorbească cu toți cu care voiesc și au plăcere". *Împotriva mahomedanilor*. PG 154. 380 Be. Vezi și mai jos nota 14.

La o asemenea perspectivă, noile cerințe care vin de la recenta revoluție tehnologică și electronică și noile provocări care cutremură comunitatea mondială ar putea să fie și mai mult ziditoare: de exemplu cererea pentru pacea mondială, dreptatea, demnitatea umană, importanța existenței umane și a istoriei, protecția mediului înconjurător, bioetica, drepturile omului. În felul său caracteristic, gânditorul francez René Gerard, profesor la Stanford în California, în interviul luat de Chr. Makarian, observă: "Sistemul valorilor pe care l-a creat (creștinismul) acum două mii de ani nu va înceta să fie valabil, independent de faptul dacă o să urmeze sau nu mai mulți oameni această religie... În cele din urmă, toți participă la sistemul creștin de valori. Ce altceva înseamnă drepturile omului fără numai protecția victimelor nevinovate? Creștinismul, în forma lui lumească, a devenit atât de suveran, încât nu se mai recunoaște deja ca o religie între celelalte. Adevărata mondializare e Creștinismul!"⁶. Chiar dacă la o primă vedere aceste lucruri pot părea "exterioare", o socotire mai adâncă din punctul de vedere religios e posibil să ofere în cercetările referitoare la aceste probleme noi, idei și noi deschideri. Învățătura despre Întrupare, făcând un pod între transcendental și lumesc în Persoana lui Hristos, dă o valoare unică omenirii, cu neputință de gândit pentru oricare altă antropologie din afara creștinismului.

Ortodoxia, în timp ce înaintează în al treilea mileniu cu încredere în conștiința de sine și în identitatea ei, nici nu se neliniștește, nici nu se teme, nici nu atacă, nici nu defaimă pe oamenii de altă convingere religioasă. Cuvântul este cuvânt pozitiv: Întâistătorii Bisericilor Ortodoxe, în mesajul nostru de la cea dintâi coliturghisire sărbătorească de la Betleem, din 7 ianuarie 2000, am accentuat fără ezitare "Sprijinindu-ne pe celelalte religii, mai ales pe cele monoteiste, iudaismul și islamismul, intenționând să zidim mai deplin premisele dialogului cu acestea având ca scop conviețuirea în pace cu toate popoarele... Biserica Ortodoxă respinge intoleranța și condamnă fanatismul religios, și pe oricine ar voi să manifeste astfel de fenomene"⁷. În general, ea susține coexistența armonioasă a comunităților și minorităților religioase și libertatea conștiinței oricărui om și a fiecărui popor.

Suntem datori să înaintăm în dialogul interreligios cu respect, cu discernământ, cu dragoste și nădejde, încercând să înțelegem semnalul vital al celorlalți și să nu ne limităm la o opoziție stearpă. Adepții celorlalte religii au dreptul să explice ei înșiși cum, în lumina noilor provocări ale vremii noastre, reinterpretează convingerile lor religioase cu termeni noi. Din dialogul sincer se ivesc și noi interpretări pentru ambele părți.

În același timp, nu suntem îndreptățiți să disprețuim importanța problemelor grele pentru a ne arăta politicoși. Nimeni nu-și dorește un tip de dialog interreligios de suprafață. În ultimă analiză ființa problematizării religioase rămâne căutarea Adevărului celui mai înalt. Și nimeni nu are dreptul sau interesul să sterilizeze această putere a existenței umane pentru a reuși un simplu acord de pace în

6. *L'Express*, care este publicat de revista H Kaqmerinh, 20.2.2000, p. 5.

7. Mesajul de dragoste fără deosebire pe care-l trimit Întâistătorii Bisericilor Ortodoxe de la Ierusalim" (ziarul H Kaqmerinh, 8.1.2000). Vezi ziarul Eleuqerotupia, 8.1.2000, p. 8, 18, 47, și alte ziare din aceeași zi.

numele unei înțelegeri convenționale, care eventual contribuie la vreo normalizare ideologică.

În această perspectivă, contribuția ortodocșilor nu este aceea de a trece sub tăcere, ci să-și descopere propriile particularități și cele mai adânci experiențe spirituale ale lor și încredințări. Și aici vom ajunge la problema sensibilă a misionarismului ortodox (așa cum am propus deja acum treizeci de ani), a "mărturiei ortodoxe".

Dreptul și datoria "mărturiei ortodoxe"

În orice comunicare spirituală autentică vine totdeauna un moment de criză, când atingem problema reală care creează diferența. În timpul întâlnirii sale cu atenienii în Areopag, Apostolul Pavel, după dialog (vezi *F.A.* 17, 17), continua cu o mărturie indirectă (17, 22-31). În cuvântarea lui, după ce s-a referit la suportul religios comun, a continuat cu sâmburele important al Evangheliei: importanța persoanei și lucrării lui Hristos. Acest mesaj a fost cu totul în afara sistemului cosmologic grecesc și în opoziție nu numai cu politeismul popular și complex, ci și cu ateismul eclectic al filosofilor epicurei și cu panteismul stoicilor.

Mișcând din temelii percepția unui sistem lumesc închis, suficient luiși, autonom și impersonal, Pavel a adus mesajul lucrării unui Dumnezeu personal, care a creat universul din nimic, care poartă de grijă lumii și intervine hotărâtor în istorie. În opoziție cu concepția unei lumi care funcționează automat și a unui individ care este victima soartei, accentul se pune acum pe libertate și iubire, care se pun în lucrare într-o comuniune a lui Dumnezeu cu omul. Prin acest paradox, care pentru atenieni a atins limitele absurdului, Pavel introduce un nou tip de silogism. Propune o reconsiderare la rădăcina a înțelepciunii grecești, prin primirea lui Hristos ca centru al creației, ca entelehie a lumii⁸.

Până atunci, inteligența grecească se întemeiase și se plia pe perceperea omului ca ființă gânditoare, având conștiință de sine și a mediului înconjurător prin dezvoltarea rațiunii sale. Pentru Pavel, întoarcerea fundamentală, "metanoia" omenirii, trebuie să se facă în direcția iubirii lui Dumnezeu inaccesibilă pentru minte, pe care a revelat-o Hristos Cel răstignit și înviat.

Avem aici un exemplu clar de înțelegere și respect al vechilor percepții religioase și, în același timp, al transcenderii lor prin adevărul și puterea revelației creștine.

"Mărturia" ortodoxă (misionară) înseamnă exact depoziția experienței și a certitudinii. Mărturisim credința noastră nu ca o revelație intelectuală, ci ca daruri ale harului lui Dumnezeu. Disprețuirea sau suspendarea datoriei acestei mărturii personale ar însemna negarea Evangheliei.

Întâlnirea personală cu "dragostea lui Hristos Care depășește cunoștința" (*Efes.* 3, 19) rămâne trăirea creștină cea mai adâncă și se leagă la modul desăvârșit de misiunea creștină autentică și de evanghelizare. Dragostea slobozește puterile interioare și deschide în viață noi orizonturi, care minții îi sunt cu neputință de închis. Sentimentul ortodoxului că este unit cu întreaga omenire și dragostea sa

8. Athanasie Yannoulatos, "Aqina, polh sinecouj qeologikhj kai politistikhj sumbolhj". Introducere la Congresul cu același nume al Facultății de Teologie a Universității din Atena, Universitatea Națională din Atena, Episimoi Logoi, vol. 28, Atena 1988, p. 361-369.

pentru fiecare om îl îndeamnă să informeze pe fiecare dintre "aproapele" său despre cel mai mare bine care a fost descoperit. Darurile lui Dumnezeu nu pot fi ținute la modul egoist, trebuie puse la dispoziția tuturor. Energiile lui Dumnezeu, chiar dacă se referă la un popor sau la un om, privesc întreaga omenire. Dacă suntem convinși că cel mai înalt drept al omului este dreptul de a transcende o existență omenească simplă și rațională, participând la legătura dragostei Dumnezeului Treimic, atunci nu putem să ținem convingerea aceasta pentru noi. Deoarece aceasta ar fi cea mai rea nedreptate.

Aceasta, însă, nu înseamnă oferirea acestora către celălalt cu constrângere, cu atât mai mult, oferirea acestora ca paravan al altor oportunități, politice sau economice. Nu este vorba de impunere, ci de mărturisirea unei convingeri, a unei experiențe personale. Este determinat faptul că, în primele veacuri, creștinii vorbeau despre "mărturie", "mărturisire", care înseamnă depoziția unui martor care a văzut și a auzit, depoziție care se făcea adesea cu prețul vieții, prin martiriu. Neliniștea duhovnicească cea mai adâncă, care aprinde foc în om nu poate fi ignorată. Tot ceea ce are neamul omenesc trebuie valorificat și fiecare om trebuie să rămână cu desăvârșire liber în ceea ce privește alegerea finală. Respectul față de libertatea fiecărei persoane umane va rămâne întotdeauna principiul de bază al Ortodoxiei.

Biserica, având ca "stindard" taina "Împărăției lui Dumnezeu", opera de început a noii omeniri transfigurate de Duhul Sfânt, trebuie să se ofere întregii lumi. Nu poate fi o comunitate închisă și orice cuprinde sau trăiește ea este pentru omenirea întreagă.

"Mărturia" ortodoxă, începând în tăcere prin participarea la durerea și plângerea celorlalți, merge cu veselie la vestirea Evangheliei care atinge punctul cel mai înalt în cult. Scopul ei rămâne crearea comunității euharistice în locuri noi, unde oamenii vor prăznuși săvârșirea tainei Împărăției lui Dumnezeu în mediul lor cultural special, strălucind prezența și slava Lui într-un anume ținut. Mărturia ortodoxă constituie astfel participarea personală la evoluția noii creații, care s-a împlinit deja în Hristos și care se va împlini în "vremile din urmă"⁹.

Pentru reevangelizarea lumii, Biserica Ortodoxă nu are nevoie să recurgă la metode de forță sau lipsite de sinceritate, care cu trecerea timpului au traumatizat integrarea diferitelor "misiuni creștine". Este respectată specificitatea fiecărei persoane și a culturii sale, ce lucrează cu propriile ei mijloace lucrarea vieții, oferirea Sfintelor sale Taine și dragostea nefățarnică. Apostolia ortodoxă nu se poate limita la oferirea educației, la îngrijirea sănătății și la mijloacele pentru dezvoltarea exterioară. Ea este datoare să ofere fiecăruia, mai ales celui sărac și oprimat, credința că fiecare om are valoare unică; că, din cauză că a fost făcut după chipul și spre asemănarea cu Dumnezeu, este destinat pentru cel mai mare bine: să devină "în chipul lui Hristos", să participe la slava dumnezeiască, să ajungă la îndum-

9. Despre perspectiva misiunii din viziune ortodoxă, vezi A. Yannoulatos, *The Purpose and Motive of Mission from an Orthodox Theological Point of View*, International Review of Mission, Geneva 54 (1965), și revăzut, Atena 1966. În grecește: Skopoj kai kinhtron Ierapostolhj ex epoyewj qeologikhj, Atena 1966, retipărit de revista Qeologia 37 (1966), ed. a II-a 1971. Și *The Global Vision of Proclaiming the Gospel*, The Greek Orthodox Theological Review 42 (1997), pp. 401-417.

nezeire. Aceasta este baza pentru fiecare altă expresie a vredniciei omenești. Credința creștină oferă în plus o antropologie valoroasă, care depășește orice tip de viziune umanistă. Dacă oamenii o primesc sau nu în cele din urmă, este problema propriei lor alegeri libere și responsabilități.

Adepții altor religii aduc o critică severă defecțiilor misiunii creștine, când le văd că au legătură cu aroganța, cu egoismul, cu puterea de stat, cu alte interese religioase. Cu toate acestea nu este corect să identifice problema misiunii creștine cu greșelile unei părți a creștinismului apusean într-o perioadă anumită de timp (de ex. colonialismul).

Critica dură se adresează "creștinilor", dar nu lui Hristos. Marea schimbare va veni în lume când noi, creștinii, vom trăi, vom lucra, vom da răspuns apostoliei noastre mergând pe urmele lui Hristos. Puterea lui Dumnezeu se exprimă deseori în paradoxul lipsei de putere lumească și poate trăi numai în taina iubirii, cu simplitate exterioară. Avem nevoie de o autocritică continuă și sinceră și de pocăință. Aceasta nu înseamnă limitarea mărturiei ortodoxe pentru a ajunge la un dialog fad, ci acceptarea liberă a logicii iubirii, a logicii lui Hristos Care pururea revoluționează, "Care s-a golit pe Sine" pentru a intra și a Se sălășlui într-o anumită realitate a omenirii. Înseamnă acceptarea modului de viață și a morții Sale, într-o transfigurare personală continuă "din slavă în slavă" (*II Cor. 3, 18*). Ceea ce ni se cere nouă, ortodocșilor, nu este să îngrădim sau să restrângem "mărturia" noastră, ci să ne trăim apostolia pe urmele lui Hristos".

Totodată, a fost lansată, în traducere românească, noua sa carte: *Ortodoxia și problemele lumii contemporane*, apărută la Editura Bizantină din București, traducerea fiind realizată de P. C. Pr. prof. dr. Constantin Coman, Prodecanul Facultății de Teologie Ortodoxă a Universității din București, împreună cu D-l drd. Gabriel Mândrilă.

Vineri, 14 noiembrie, de ziua prăznuirii Sfântului Grigorie Palama, Prea Fericitul Arhiepiscop Anastasios, împreună cu Înalt Prea Sfințitul Ioan, Mitropolit de Korcea și Prea Sfințitul Sebastian Ilfoveanul au săvârșit Sfânta Liturghie în Biserica *Sfântul Grigorie Palama*, din incinta Universității Politehnica, alături de un sobor de preoți și diaconi din ambele Biserici. Prea Fericitul Părinte Patriarh Teoctist a asistat la sfânta slujbă, după care a rostit un cuvânt de învățătură, apreciind teologia Părintelui Stăniloae și cea a Prea Fericitului Arhiepiscop Anastasios, ca una ce-și are rădăcinile în gândirea Sfântului Grigorie Palama.

*Prea Fericirea Voastră, Anastasios, Arhiepiscopul Tiranei și întregii Albanii,
Înalt Prea Sfințiți și Prea Sfințiți Părinți,
Prea Cucernice Părinte Prodecan,
Prea Cucernici Părinți,
Domnule Rector,
Iubiți studenți,
Dragi credincioși și credincioase,*

Această biserică, și în aceeași măsură Universitatea Politehnică din București, înscriu astăzi în cronică existenței lor un eveniment de mare semnificație spirituală,

prin Sfânta Liturghie oficiată de Prea Fericitul Părinte Anastasios și cuvântul profund pe care ni l-a adresat. Prea Fericitul Sa este un mare specialist în tâlcuirea Sfintelor Scripturi, în deschiderea și transmiterea profunzimii învățaturii ortodoxe spre lume, spre cultură, spre știință, și mai ales spre sufletele oamenilor. Acesta este sensul slujirii și vocației noastre în Biserică, atât al celor ce slujesc la sfântul altar, cât și al celor ce cântă sau participă la Dumnezeiasca Liturghie.

În cuvântul său, Prea Fericitul Anastasios a spus că este sigur că pentru prima dată astăzi s-a slujit în limba albaneză în această biserică a Universității Politehnice, ctitorită recent. Aceasta îmi dă prilejul cu îngăduința Prea Fericirii Voastre, Anastasios, să vă spun că în anii studenției mele, după 1940, am fost solicitat să slujesc ca diacon în biserica comunității albaneze din București. Pentru a-mi împlini slujirea așa cum se cuvenea și la rugămintea președintelui acestei comunități, am învățat câteva ectenii și rugăciuni în limba albaneză, pe care mi le-am amintit astăzi cu multă emoție, în timp ce părintele diacon Asti Bakalbasi slujea la Sfânta Liturghie. Fiecare întâlnire a noastră, a reprezentanților Bisericilor, este o revărsare a Duhului Sfânt.

Trebuie să știți, iubii frați și surori în Domnul, că Biserica Ortodoxă din Albania a fost desființată cu totul de puterea comunistă de acolo. Prea Fericitului Anastasios i-a revenit această misiune, acest jug al Mântuitorului Hristos, să reînvie această Biserică martiră și să arate și necredincioșilor și indiferenților că adevărul lui Hristos nu poate fi desființat, îngropat sau anulat. Însuși numele de Anastasios, pe care îl poartă Întâistătătorul Bisericii Ortodoxe din Albania, înseamnă mărturisitorul Învierii, împlitorul faptelor Învierii Domnului nostru Iisus Hristos.

Astăzi, în timpul Sfintei Liturghii, i-am pomenit în rugăciune pe cei care au avut inspirația să amplaseze în acest campus universitar un nou altar închinat Mântuitorului Iisus Hristos. Îmi amintesc cum, în urmă cu aproape 10 ani, am venit împreună cu Părintele Prodecan Constantin Coman în acest loc binecuvântat, Parcul Politehnicii. M-a impresionat atunci profund deschiderea manifestată de rectorul, decanii și profesorii de atunci ai acestui locaș al științelor pozitive, care au îmbrățișat cu toată dragostea gândurile noastre de a ridica aici o biserică. Câtă dreptate avea în urmă cu secole în predica sa Sfântul Grigorie Palama, ocrotitorul acestei biserici, cel care a exprimat ca nimeni altul semnificația luminii taborice și îndumnezeirea omului prin energiile necreate, despre care a vorbit în cuvântul său și Prea Fericitul Anastasios! Așa cum ați auzit, acestea nu exclud știința; toate științele îndreptate spre binele omului, cu scopul de a-i ușura viața, sunt izvorâte din înțelepciunea lui Dumnezeu.

Sunt recunoscător Bunului Dumnezeu că astăzi am trăit această bucurie, ca un Arhipăstor din familia Bisericii Ortodoxe, Prea Fericitul Părinte Anastasios, să officieze Dumnezeiasca Liturghie chiar la hramul acestei biserici a studenților, pomenindu-ne pe toți, țara, poporul nostru și lumea întreagă.

Încă de la intrarea în campus, venind aici, ne-au întâmpinat, ca niște îngeri, copilașii tinerilor cărora în urmă cu câțiva ani li s-a construit această biserică. A fost o imagine frumoasă. Toți suntem copiii lui Dumnezeu dar la această biserică

imaginea copiilor lui Dumnezeu o remarci ca fiind așa de cucernică prin prezența atât de multor prunci în brațele unor părinți atât de tineri, pe care Prea Fericirea Voastră, Anastasios, i-ați împărtășit astăzi. Vă mulțumesc, Prea Fericirea Voastră, pentru bucuria pe care ne-ați dăruit-o astăzi și rugăm pe Bunul și Atotțiitorul Dumnezeu să reverse lumina Sa asupra lumii și conducătorilor popoarelor, pentru ca lumea să cunoască pacea și bucuria lui Hristos. Așa să ne ajute Dumnezeu. Amin”.

Prea Fericitul Arhiepiscop Anastasios, la rândul său, a adresat un cuvânt de învățătură.

În seara aceleiași zile, membrii delegației oficiale ai Bisericii Ortodoxe din Albania, însoțiți de Prea Fericitul Părinte Patriarh Teoctist și Prea Sfințitul Ciprian Câmpineanul au efectuat o vizită la Ambasada Greciei, unde au fost primiți cu multă căldură de D-na Dora Grossomanidou, Ambasadorul Republicii Elene la București. Fiind grec de origine, Prea Fericitul Arhiepiscop Anastasios a primit un sprijin consistent din partea Bisericii Ortodoxe din Grecia și a Statului Elen cu care se află, de altfel, în bune relații diplomatice.

Ziua de sâmbătă, 15 noiembrie, a fost dedicată vizitei oficiale în Arhiepiscopia Târgoviștei, unde primirea celor două delegații a fost făcută în Catedrala Arhiepiscopală, de către Înalt Prea Sfințitul Nifon, chiriarhul acestei eparhii, în mijlocul unei mulțimi impresionante de preoți și credincioși. Alături de Prea Fericitul Părinte Patriarh Teoctist, din partea Patriarhiei Române au mai fost prezenți Înalt Prea Sfințitul Nicolae, Arhiepiscopul românilor ortodocși din America și Canada, Prea Sfințitul Ciprian Câmpineanul, Episcop Vicar Patriarhal, Prea Sfințitul Sebastian Ilfoveanul, Episcop Vicar al Arhiepiscopiei Bucureștilor, P. C. Pr. Constantin Stoica, Consilier Patriarhal, P. C. Pr. Costică Popa, Parohia Caracas (Venezuela), P. C. Diac. Sorin Otomega și P. C. Diac. Mihai Iordache.

Cu această ocazie, cu fost prezente mai multe personalități, precum: D-l Iulian Furcoiu, Primarul Târgoviștei, D-l Victor Sanda, Prefectul Județului Dâmbovița, D-l Aurel Cucu, Președintele Consiliului Județean, Col. Dr. Gheorghe Jilavu, Comandantul Garnizoanei Dâmbovița, Col. Ion Dumitru, Comandantul Jandarmeriei Dâmbovița, D-l Gheorghe Ana, D-l Traian Novolan, membri ai Camerei Deputaților, Prof. Dr. Ion Cucui, Rectorul Universității “Valahia” din Târgoviște, Prof. Dr. Gheorghe Bârlea, membru al Consiliului Național Bisericesc, dimpreună cu preoți profesori ai Facultății și Seminarului de Teologie.

După slujba Te-Deum-ului oficiată în catedrala cu hramul “Înălțarea Domnului”, Înalt Prea Sfințitul Nifon, Arhiepiscopul Târgoviștei a adresat oaspeților un călduros cuvânt de bun-venit.

Cu acest prilej, Înalt Prea Sfințitul Arhiepiscop Nifon a oferit delegației Bisericii Ortodoxe din Albania o frumoasă icoană pictată pe lemn, reprezentând pe Mântuitorul Hristos.

Prea Fericitul Arhiepiscop Anastasios i-a răspuns cu multă bucurie subliniind dificultățile și asupririle pe care le-a îndurat atât Biserica Ortodoxă Română, în

perioada comunistă, cât mai ales, pe cele ale Bisericii Ortodoxe din Albania, care, practic, a fost desființată timp de 23 de ani.

Arhiepiscopul Târgoviștei a primit din partea Prea Fericitului Arhiepiscop Anastasios un set arhiepiscopal de engolpioane.

Prea Fericitul Părinte Patriarh Teoctist a încheiat această întâlnire "În duhul comuniunii" prin câteva referiri la importanța vizitei în această străveche eparhie, păstorită cândva de Sfântul Nifon:

*Înalt Prea Sfințite Părinte Arhiepiscop Nifon,
Prea Fericite Părinte Anastasios,
Onorați reprezentanți ai autorităților de stat locale,
Prea Cucernici Părinți,
Prea Cuvioși Părinți Stareți,
Iubiți studenți și elevi,
Iubiți credincioși,*

"Să ne iubim unii pe alții
ca într-un gând să mărturisim"

Cu foarte multă bucurie ne-am îndreptat astăzi pașii spre acest "Sion" al neamului nostru românesc, Târgoviște, sediul Mitropoliei românești din secolul al XVI-lea, patronat de chipul marelui Patriarh și ierarh Sfântul Nifon, organizator iscusit al Bisericii noastre.

Întâlnirea noastră de astăzi se desfășoară sub semnul deplinei bucurii pe care am remarcat-o încă din primele momente ale primirii noastre în această istorică catedrală, pe chipurile copilașilor care ne-au întâmpinat cu flori în mână, și am citit-o apoi pe fețele înaltelor autorități, ale părinților slujitori ai Sfintelor Altare și ale credincioșilor acestei binecuvântate de Dumnezeu eparhii. Este o bucurie care izvorăște din conținutul și semnificația de sărbătoare a întâlnirilor noastre, al căror sens profund teologic a fost lămurit și precizat cu deosebită limpezime de către marele teolog Dumitru Stăniloae amintit de Înalt Prea Sfințitul Arhiepiscop Nifon. Acest mare erudit care, acum 100 de ani, a văzut lumina aceasta care ne mângâie, a tâlcuit ca nimeni altul semnificația luminii celei necreate a Taborului, care astăzi se revarsă peste întreaga Ortodoxie și lume creștină.

Prezența acestei lumini, a Taborului, a Soarelui Dreptății, așa cum mării hagiografi ortodocși numesc cuvântul și credința descoperite nouă de Dumnezeu, constituie izvorul bucuriei și al întâlnirii noastre. De aceea, în primul rând, țin să vă mulțumesc tuturor pentru această deosebită primire pe care ne-ați făcut-o astăzi. Aici, ați dat dovadă, deși cunoșteam deja acest lucru, Înalt Prea Sfințite Arhiepiscop Nifon, de un excepțional simț al ospitalității, al semnificațiilor, dar și al profunzimii teologiei și vieții noastre bisericești. Ne-ați ținut astăzi, în calitate de decan, de profesor de catedră și reprezentant al Bisericii noastre în Consiliul Mondial al Bisericilor, o prelegere de o excepțională valoare, vorbind despre această solidaritate a Bisericii, pe care Părintele Stăniloae o numește "comuniune".

Așadar, pe de o parte, ați subliniat semnificația solidarității, atât de mult dorită în lume, care pentru noi este comuniune, rugăciune și lucrare în Duhul Sfânt, iar pe de altă parte, în lumea diplomatică, ea este înțeleasă ca globalizare despre care se vorbește atât de mult în ultimul timp, îmbrățișată de anumite persoane pentru rezolvarea cerințelor proprii. Conducătorii lumii au datoria să găsească mijloacele cele mai potrivite ca omul, creația lui Dumnezeu, să se bucure de cele necesare susținerii vieții, de beneficiile vieții creștine care luminează sufletele și inimile.

De aceea, întâlnirea noastră, iubiți frați și surori în Domnul, nu este o lucrare întâmplătoare, așa cum nici Congresul Internațional de la București – la care a participat Prea Fericitul Părinte Anastasios – nu a fost întâmplător, ci a încoronat anul acesta închinat Părintelui Academician Profesor Dumitru Stăniloae, acceptat și îmbrățișat și de UNESCO pentru noutatea și profunzimea adusă de acest teolog român din Vlădenii din sudul Transilvaniei la teologia, filosofia, știința și cultura românească și universală.

Așadar, întâlnirea noastră are un sens, iar acesta își are izvorul tocmai în datoria noastră – a credincioșilor, a preoților și, mai ales, a ierarhilor, a Sinoadelor Bisericii – de a cultiva relațiile, legăturile, care izvorăsc din comuniunea noastră de credință; când spunem comuniune trebuie să ne gândim la credința în Dumnezeu, la relațiile noastre cu Dumnezeu, de la împărtășirea cu Trupul și Sângele Domnului până la prezența lui Dumnezeu în sufletul, viața și lucrarea noastră.

Părintele Dumitru Stăniloae a închinat mii de pagini, prin scrisul său, omului, poporului, națiunii române și omenirii întregi. Mergând pe firul de gândire, conform căreia Biserica Ortodoxă este mama poporului pe care îl păstorește, marile poet nepereche al neamului românesc, Mihai Eminescu, a numit Biserica noastră "mama duhovnicească a poporului român". Nu se putea ajunge la o mai desăvârșită metaforă și sinteză de gândire decât aceasta la care a ajuns Eminescu, numind Biserica neamului nostru "mama duhovnicească".

Știm cu toții, iubiții mei, cât de scumpe ne sunt tuturor mamele noastre trupești, care ne asigură, încă din momentul nașterii, cele necesare vieții noastre, educația, viitorul, cu dulceața mângâierilor și a privirilor de mamă. Dar, mai mult decât toate acestea, mama duhovnicească ne asigură Împărăția lui Dumnezeu și viața cea veșnică, așa cum îl auzim în permanență pe preot spunând la momentul Sfintei Împărtășanii "spre iertarea păcatelor și spre viața cea veșnică". Aceasta este mama duhovnicească!

Când spunem comuniune, înțelegem, din punct de vedere teologic, ceea ce, în planul culturii universale, se numește solidaritate, un lucru foarte valoros. Dar noi, Bisericele, avem datoria să păstrăm legăturile noastre de comuniune exprimate prin întâlniri, dialoguri și scrisori irenice cu toate Bisericele Ortodoxe surori, cu celelalte Biserici creștine și cu organismele creștine internaționale, Conferința Bisericilor Europene și Consiliul Mondial al Bisericilor.

Biserica noastră ortodoxă este o Biserică ecumenică, prezentă în Conferința Bisericilor Europene și în Consiliul Mondial al Bisericilor, unde are o contribuție

teologică deosebit de frumoasă și de bogată și, pe baza aceasta, iarăși trebuie să revin și să îl evoc pe părintele Dumitru Stăniloae, care a dovedit în scrierile sale, deschiderea Teologiei ortodoxe, asemenea învățaturii Mântuitorului nostru Iisus Hristos. Părintele Stăniloae are un capitol special, iubiți părinți, slujitori ai Sfințelor Altare, despre această învățătură de deschidere a Ortodoxiei noastre spre dialog. Învățătura aceasta este atât de actuală, acum când lumea se învâlburează, când valorile se contestă reciproc, când omul este dărâmat de pe pedestalul său de coroană a creației lui Dumnezeu și este coborât de păcate pentru care Sfântul Sinod a îndreptat zilele acestea protest pe lângă forurile legiuitoare ale poporului în ceea ce privește intenția de normalizare a unor păcate prea grele pentru a le pronunța numele în acest locaș, dar pe care le înțelegeți cu toții. Astfel, în acest timp de devalorizare, inclusiv a ființei umane, Biserica are datoria să dea pildă și prin întâlniri ca cea de astăzi care să lămurească sensul de comuniune, de apropiere între oameni, între popoare, între națiuni, indiferent de credința lor.

- Cât de bine ar fi dacă noi, românii, am înțelege această învățătură a Mântuitorului nostru Iisus Hristos, "să ne iubim unii pe alții ca într-un gând să mărturisim" valorile noastre naționale, morale, care trebuie să țină o națiune strâns unită. Aceasta a fost o datorie dintotdeauna a românilor, după pilda înaintașilor noștri care au înfăptuit Marea Unire de la 1918, când a învins valoarea unității care izvorăște din învățătura noastră de credință ortodoxă din Sfânta Treime cea de o ființă și nedespărțită.

Părintele Profesor Stăniloae are, iarăși, un capitol foarte însemnat pentru viața noastră, referitor la unitatea care izvorăște din sânul Prea Sfintei Treimi. Așa cum pentru noi, Tatăl, Fiul și Duhul Sfânt sunt Una în Sfânta Treime, într-un gând împreună creând lumea, și noi, românii împreună să lucrăm pentru unitatea și mântuirea neamului nostru, precum zicem cei care slujim la Sfântul Altar: "În mormânt cu trupul, în iad cu sufletul, în rai cu tâlharul". Această unitate în diversitate, amintită astăzi, este temelul permanent al lucrării noastre, iar Înalt Prea Sfințitul Arhiepiscop Nifon, ne este nouă de mare valoare. De aceea, astăzi, după pilda Mântuitorului nostru Iisus Hristos, Care după Înviere a ținut să aibă mai multe întâlniri cu Sfinții Săi Apostoli, același lucru El îl dorește și de la noi. Întâlnirea de acum dintre Bisericile noastre, nu ține seamă de faptul că o Biserică este mare sau este mai mică. În Biserica Universală, în fața Mântuitorului Hristos, avem o singură Evanghelie și o singură credință. Nu suntem două Biserici aici, ci doi sau mai mulți slujitori ai Bisericilor noastre, făcând parte din Una și aceeași Sfântă, Apostolească și Sobornicească Biserică.

Suntem o singură Biserică! Aceasta este taina credinței și a vieții, iar Părintele Stăniloae este neîntrecut atunci când vorbește despre teologia vieții, teologia persoanei, a persoanei umane care este ridicată la rangul la care Dumnezeu l-a făcut pe om de a fi cununa creației întregi.

Iată, semnificația pe care am dorit să o dăm vizitei în țara noastră a Prea Fericitului Arhiepiscop al Tiranei și a toată Albania, Anastasios, în această lună,

noiembrie, ca împreună să medităm evocându-l în gândul și în rugăciunile noastre pe Părintele profesor Dumitru Stăniloae.

Prea Fericirea Voastră, împreună cu Înalt Prea Sfințitul Arhiepiscop Nifon, vă mulțumim din adâncul inimii și aici, în această catedrală istorică unde a răsunat glasul marelui Patriarh Nifon al Constantinopolului, că ați acceptat să ne vizitați Biserica și țara noastră. Locul acesta, cetatea Târgoviștei, poartă pentru neamul nostru românesc pecetea veșniciei pentru izvoarele de viață, de unitate, de cultură, de gândire, în toate domeniile vieții, fiind binecuvântat de domnitori, de ierarhi și de Patriarhi, împodobit cu mănăstiri, cu maici și monahi care dau strălucire vieții Bisericii noastre.

Iată semnificația vizitei Prea Fericirii Voastre în scaunul vlădicesc al Târgoviștei și sensul nostru de a fi împreună și a mărturisi comuniunea noastră de credință și prezența noastră pe valurile acestei lumi. Pe cât de amenințătoare sunt valurile lumii, pe atât noi trebuie să ne aflăm la cârma corăbiei Mântuitorului Hristos cu curaj, cu credință și rugăciune, încredințați fiind că la cârma acestei corăbii, a Bisericii, se află Însuși Mântuitorul Iisus Hristos.

Vă mulțumesc tuturor, iubiți credincioși și credincioase, onorați reprezentanți ai autorităților preoțimii, mai ales, profesorilor și studenților din acest centru universitar pe care vă îndemn părintește să-l faceți o oază de gândire și cultură teologică, de curaj pentru țara noastră și pentru poporul nostru, dezvoltând capitoarele care au legătură strânsă cu viața noastră socială.

Vă mulțumim foarte mult Înalt Prea Sfințite Arhiepiscop Nifon și știind că agonisiți mereu insigne ale responsabilității noastre arhieresti, care se adaugă ca un nou jug pe umerii noștri, primiți din partea noastră acest engolpion pe care să-l purtați în amintirea vizitei la Târgoviște a Prea Fericitului Părinte Anastasios, Arhiepiscopul Tiranei și al Albaniei. Să-l purtați cu bucurie, sănătate, mulți ani spre slava Bisericii Mântuitorului nostru Iisus Hristos. Întru mulți și fericiți ani!”

După aceasta, a fost vizitat Complexul Național Muzeal “Curtea Domnească” din Târgoviște, unde primirea și ghidarea prin incintă a fost oferită de D-l Director Gheorghe Bulei. Bineînțeles, locul central l-a ocupat Biserica Domnească, veche ctitorie a voievodului Petru Cercel, din anii 1583-1585 și loc de îngropăciune al Doamnei Elena, soția Domnitorului Matei Basarab.

De aici, coloana oficială s-a îndreptat spre Mănăstirea Dealu, unde au fost întâmpinați de Maica Stareță Eufrasia Poiana împreună cu maicile și surorile mănăstirii, precum și de numeroși credincioși și pelerini. Oaspeții au făcut un popas în vechea Biserică, construită în anul 1501, de către Domnitorul Radu cel Mare, considerată a fi cea mai mare necropolă din țara noastră. În Biserică, în partea dreaptă, se află capul Domnitorului Mihai Viteazul, iar deasupra sunt câteva cuvinte ale marelui istoric Nicolae Iorga, care îl numește sfânt al neamului românesc.

A fost vizitat muzeul mănăstirii, unde cei prezenți au rememorat pagini din trecutul glorios al poporului român, după care, cei doi Întâistătători au acordat scurte interviuri câtorva posturi locale de televiziune și radio, despre relațiile bi-

laterale bisericești româno-albaneze și despre implicarea cât mai activă pe care trebuie să o aibă Biserica în viața socială.

Vizita din această zi s-a încheiat cu un prânz oficial oferit de către Înalt Prea Sfințitul Nifon, Arhiepiscopul Târgoviștei, la Reședința Episcopală, iar spre seară, delegația albaneză s-a întors la București.

Duminică, 16 noiembrie, au fost comemorate două evenimente importante din viața Bisericii noastre: împlinirea a exact 100 de ani de la nașterea Pr. Prof. Dr. Dumitru Stăniloae și a 17 ani de la întronizarea Prea Fericitului Teoctist, ca Patriarh al Bisericii Ortodoxe Române. Cu această ocazie, la Catedrala Patriarhală a fost săvârșită Sfânta Liturghie de către cei doi Întâistătători, alături de delegația Bisericii Ortodoxe din Albania, ierarhi, preoți și diaconi. Au fost prezenți următorii ierarhi români: Înalt Prea Sfințitul Daniel, Mitropolitul Moldovei și Bucovinei, Înalt Prea Sfințitul Nicolae, Arhiepiscopul românilor ortodocși din America și Canada, Înalt Prea Sfințitul Teodosie, Arhiepiscopul Tomisului, Înalt Prea Sfințitul Nifon, Arhiepiscopul Târgoviștei, Prea Sfințitul Epifanie, Episcopul Buzăului și Vrancei, Prea Sfințitul Calinic, Episcopul Argeșului și Muscelului, Prea Sfințitul Casian, Episcopul Dunării de Jos, Prea Sfințitul Damaschin, Episcopul Sloboziei și Călărașilor, Prea Sfințitul Galaction, Episcopul Alexandriei și Teleormanului, Prea Sfințitul Vincentiu Ploieșteanu, Episcop Vicar Patriarhal și Secretarul Sfântului Sinod, Prea Sfințitul Ciprian Câmpineanul, Episcop Vicar Patriarhal, Prea Sfințitul Sebastian Ilfoveanul, Episcop Vicar al Arhiepiscopiei Bucureștilor și Prea Sfințitul Varsanufie Prahoveanul, Episcop Vicar al Arhiepiscopiei Bucureștilor.

Înalt Prea Sfințitul Daniel, Mitropolitul Moldovei și Bucovinei, a rostit un bogat cuvânt de învățătură cu referiri la Pilda Samariteanului Milostiv, încheind cu urări de sănătate și viață îndelungată, adresate Prea Fericitului Părinte Patriarh Teoctist, din partea Sfântului Sinod:

*Prea Fericite Părinte Patriarh,
Prea Fericite Părinte Arhiepiscop Anastasios al Albaniei,
Înalt Prea Sfințiile și Prea Sfințiile Voastre,
Prea Cuvioși și Prea Cucernici Părinți,
Iubiți credincioși și credincioase,*

Sfânta Evanghelie (Luca 10, 25-37) pe care am auzit-o astăzi mai este numită și Evanghelia Bunului Samarinean. Această Evanghelie este plină de învățături și a inspirat activitatea Bisericii de-a lungul timpului, astfel încât îndemnul Mântuitorului: "*Mergi și fă și tu asemenea*" (Luca 10, 37), nu a fost pus în practică doar de cel care a întrebat "*Cine este aproapele meu?*" (Luca 10, 29), ci de întreaga Biserică, pentru că Bunul Samarinean simbolizează în Evanghelia de astăzi pe însuși Mântuitorul Iisus Hristos.

Sfinții Părinți ai Bisericii, cei mai autorizați interpreți ai Sfintei Scripturi, ne arată că omul care coboară de la Ierusalim spre Ierihon, samarineanul acesta care pare un necunoscut, nebăgat în seamă și neprețuit cât se cuvine, este însuși Fiul lui Dumnezeu care Se pogoară din ceruri, Se întrupează și vine spre noi ca vindecător, pentru că aceasta înseamnă cuvântul mântuitor atât în unele limbi orientale, cât și în unele limbi occidentale. Deci, Mântuitorul lumii este Vindecător al omului, de păcat și moarte.

Călătorul căzut între tâlhari este omenirea căzută în păcat, coborând spre moarte. Tâlharii care au dezbrăcat pe călător și l-au rănit, lăsându-l aproape mort, deci abia viu, sunt duhurile cele rele, diavolii care, așa cum ne spune Sfânta Scriptură, sunt ucigători de oameni (cf. Ioan 8, 44). Rănile pe care le-au lăsat ei sunt urmele păcatelor și ale patimilor care vatămă sufletul și trupul, adică ființa noastră, ca urmare a căderii noastre între *"tâlharii"* cei spirituali. Evanghelia ne spune că a trecut pe acolo un preot al Legii Vechi plin de indiferență față de cel rănit, asemenea și un levit, care n-a dorit să se intereseze ce s-a întâmplat cu acest om căzut pradă tâlharilor și zăcând pe marginea drumului aproape mort. Dar în cele din urmă, a trecut pe acolo un samarinean. Samarineanul era de alt neam și de altă credință. Samarinenii formau o populație care trăia în Samaria și era considerată inferioară poporului evreu. Acest samarinean, spune Evanghelia, a avut milă de cel rănit, de cel care se zbătea între viață și moarte. I-a legat rănile, turnând pe ele untdelemn și vin, adică harul Sfintelor Taine ale Bisericii, mai ales harul Botezului, Pocăinței, Sfântului Maslu și al Sfintei Euharistii, ca putere vindecătoare a sufletului și trupului nostru. Apoi, l-a pus pe cel rănit pe asinul său și l-a dus la o casă de oaspeți, simbol sau chip al Bisericii. Și l-a dat în îngrijire slujitorilor acetei case de oaspeți, care sunt slujitorii Bisericii. Iar celui care era mai marele casei de oaspeți, acest Bun Samarinean i-a dat doi dinari și i-a spus: *"Ce vei mai cheltui, eu, când mă voi întoarce, îți voi da"* (Luca 10, 35).

Cei doi dinari sunt, în sens simbolic, Vechiul și Noul Testament, care ni s-au dat ca vindecare, ca lumină, ca parfum și balsam, ca pregustare și arvună a vieții veșnice până la a doua venire a Mântuitorului nostru Iisus Hristos. Filele Sfintei Scripturi au fost numite de unii Sfinți Părinți ai Bisericii și frunze din Rai, că omul să nu uite Raiul sau Paradisul, ci să-și aducă aminte de porunca lui Dumnezeu Care, deși l-a scos pe Adam din Rai, i-a făgăduit mântuirea, spunându-i că cineva puternic va zdrobi capul șarpelui, adică va birui pe Diavol (cf. Fac. 3, 15). Biruitorul Acela este însuși Mântuitorul Iisus Hristos. Venirea din nou a Bunului Samarinean înseamnă cea de a doua venire a Mântuitorului Iisus Hristos, când ne va cerceta să vadă cât ne-am vindecat, folosind uleiul și vinul, adică Sfintele Taine ale Bisericii, Vechiul și Noul Testament simbolizate prin cei doi dinari. Apoi, vindecați fiind de păcate și moarte, ne va lua cu El în Împărăția Sa cea veșnică.

Cei doi clerici care au trecut cu indiferență pe lângă omul rănit, preotul și levitul Legii Vechi, reprezintă cultul sau religia când aceasta devine un scop în sine, când devine religie fără iubire, ritual fără filantropie, știință fără milostenie, credință fără dragoste față de aproapele. În contrast cu aceștia, Bunul Samarinean

arată două mari virtuți. Cea dintâi virtute este **smerenia** Samarineanului milostiv, cea de a doua este **bunătatea** sufletului său. De aceea, pilda Bunului Samarinean a devenit un *program* al Bisericii de-a lungul veacurilor. Ea a inspirat Biserica în construirea de bolnițe sau spitale, de farmacii, de azile pentru bătrâni, pentru orfani, pentru leproși, ș.a. Astfel opera filantropică a Bisericii se mai numește și "*opera samariteană*", adică opera inspirată din pilda Bunului Samarinean sau Samaritean.

În Țările Române, această operă filantropică s-a dezvoltat mai întâi în jurul bisericilor și al mănăstirilor, care au organizat bolnițe, farmacii, școli, azile de bătrâni, case pentru oameni săraci, ș.a. Exemplul Bisericii de la Bizanț, și mai ales exemplul Sfântului Vasile cel Mare, Arhiepiscopul Cezareii Capadociei, care avea rude aici la noi, în Dacia noastră, a inspirat de-a lungul timpului lucrarea filantropică sau socio-caritativă de la noi.

Acum, după ce am trecut cei 45 de ani de comunism, Biserica intensifică opera samarineană sau caritativă inspirată din Evanghelie, din iubirea și milostivirea Mântuitorului nostru Iisus Hristos, unind Liturgia cu Filantropia.

Iubiți credincioși, ziua de astăzi este deosebit de semnificativă pentru noi, ea are deodată legătură cu Evanghelia pe care am auzit-o acum și cu evenimentul pe care-l serbăm acum. Și anume, astăzi se împlinesc 17 ani de când Prea Fericitul Părinte Patriarh Teoctist a fost chemat de Hristos Domnul și de Biserica Lui din România să fie arhipăstor al poporului român dreptcredincios, un slujitor ales al Bunului Samarinean ceresc, al Mântuitorului nostru Iisus Hristos. De aceea, în câteva cuvinte voi spune cum Bunul Samarinean din cer, Mântuitorul Iisus Hristos, a ajutat pe Prea Fericitul Părinte Patriarh Teoctist în lucrarea sa pastorală de vindecare sufletească și trupească, de ridicare duhovnicească a poporului nostru în timpul anilor de păstorire ca Patriarh al României, din 1986 până azi.

În primul rând, prin *păstrarea și transmiterea credinței în vremuri grele*, în timpul comunismului, și apoi prin *vindecarea rănilor sufletești și trupești* lăsate de aceasta în viața poporului român. Îndată după ce poporul român a primit de la Dumnezeu libertatea, mai ales ca urmare a jertfei multor tineri și a unor vârstnici, Prea Fericitul Părinte Patriarh Teoctist împreună cu Sfântul Sinod a stăruit ca să fie reintrodusă *religia în școlile de Stat*, ca de acolo să înceapă vindecarea, adică vindecarea prin educație în credință. Astăzi, grație orei de religie, acolo unde ea se realizează cu pasiune și înțelepciune, se vede o vindecare, o ridicare, o bucurie a tineretului țării noastre. Sunt cazuri de copii care știu mai multă religie decât părinții lor devenind, oarecum, învățători pentru ei; care n-au avut ocazia să învețe în școlile de Stat religia în timpul comunismului. Sunt copii care își întreabă părinții de ce nu se roagă înainte de a se așeza la masă, sau înainte de culcare, sau înainte de a începe lucrul. Iar părinții văd cum copiii lor, grație religiei care se predă în școală, iubesc pe Hristos și îi aduc și pe părinți la rugăciune, la iubirea față de Hristos, prin rugăciune.

O a doua mare lucrare de vindecare și de ridicare a poporului nostru este prezența *preoților de caritate*, a preoților "*buni samarineni*", în spitale, în penitenciare, în unități militare, în cămine de bătrâni, acolo unde este mare suferință

și unde este nevoie de mângâiere, de balsamul prezenței iubitoare, de vindecare sufletească și trupescă. Apoi, opera de ridicare și de vindecare a poporului se continuă prin tot ceea ce Prea Fericitul Părinte Patriarh Teoctist a întreprins pentru credincioșii noștri, înființând *noi eparhii* în Țară sau reactivând Mitropolia Basarabiei, înființând o Mitropolie nouă pentru Europa Centrală și de Nord, înființând, de asemenea, o eparhie la Gyula, în Ungaria, și alta la Vârșeț în Serbia. Paralel cu această lucrare misionară, s-au înmulțit considerabil *școlile de teologie*, atât seminariile, cât și facultățile, s-au intensificat și lărgit *opera de caritate* în Arhiepiscopia Bucureștilor și în toate eparhiile din țară astfel încât astăzi avem aproape o sută de unități de caritate în România, după cum s-a văzut din raportul Prea Sfințitului Episcop Vicar Patriarhal Ciprian Câmpineanul, prezentat recent la Colocviul ecumenic de la Padova, Italia, cu tema "*Biserica și Societatea*". Multă lume apreciază această lucrare filantropică pe care Prea Fericitul Părinte Patriarh Teoctist a binecuvântat-o, a susținut-o și mai ales a încurajat-o prin multele intervenții pe lângă Guvernul României, pe lângă instituții neguvernamentale și prin relațiile ecumenice internaționale pe care le are Biserica noastră astăzi.

Desigur, timpul nu ne permite ca să arătăm mai multe aspecte privind această lucrare frumoasă, vindecătoare, înălțătoare și binefăcătoare a Bisericii noastre realizată sub binecuvântarea și conducerea duhovnicească, pricepută și înțeleaptă, echilibrată și roditoare a Prea Fericitului Părinte Patriarh Teoctist. Totuși, nu putem să nu amintim aici marea lucrare misionară liturgică a *canonizării multor sfinți români* din 1992 încoace, chiar și anul acesta (2003), sfinții fiind dascălii și rugătorii noștri pentru mântuire.

Pentru toate acestea, Prea Fericirea Voastră, în numele Sfântului Sinod al Bisericii Ortodoxe Române, al clerului și credincioșilor, vă aducem astăzi calde și respectuoase mulțumiri, împreună cu doriri de sănătate multă și de ajutor mult de la Dumnezeu, ca să ne păstoriți ani mulți și binecuvântați. Samarineanul Milostiv din ceruri, Mântuitorul Iisus Hristos, să vă dăruiască în continuare aceeași iubire pe care o arătați față de poporul dreptcredincios român, față de Bisericile Ortodoxe surori din alte țări, față de alte Biserici creștine, față de alte popoare. În timpul Prea Fericirii Voastre, mulți reprezentanți ai Bisericilor Ortodoxe surori ne-au vizitat țara pentru că simt iubirea Prea Fericirii Voastre, o iubire părintească și frățească ce reflectă bunătatea poporului român, creștin de două mii de ani, care a învățat că milostivirea sau bunătatea este forma cea mai adâncă a sfințeniei, a credinței și a speranței creștine.

Ca semn de prețuire pentru Prea Fericirea Voastră, în numele Sfântului Sinod, dorim să vă oferim această Sfântă Cruce pe care să o folosiți pentru a binecuvânta în continuare poporul român și toate activitățile Bisericii noastre, știind că Sfânta Cruce este simbolul iubirii mai tari decât păcatul, decât ura, decât moartea, decât orice obstacol în calea noastră spre Dumnezeu. Mântuitorul Cel răstignit și înviat, Care își arată puterea Sa prin Sfânta Cruce, v-a chemat la slujire, vă ajută și vă dăruiește bucuria sfântă a lucrării celei bune. Această bucurie vine din iubirea jertfelnică pentru Dumnezeu și pentru oameni.

De aceea, cântăm noi în fiecare duminică la slujba Utreniei "*Iată, prin Cruce a venit bucurie la toată lumea!*"

Totodată, vă adresăm, cu adâncă recunoștință și bucurie, în numele tuturor membrilor Sfântului Sinod, al clerului și al poporului dreptcredincios, urarea:

Întru mulți și binecuvântați ani, Prea Fericite Părinte Patriarh!"

Prea Fericitul Arhiepiscop Anastasios a transmis, la rândul său, salutul Bisericii Ortodoxe din Albania la acest moment aniversar adresând următorul cuvânt:

Prea Fericirea Voastră, Prea Fericite Părinte Arhiepiscop al Buçureștilor și Patriarh al Bisericii Ortodoxe Române,

Înalt Prea Sfințite și Prea Sfințiile Voastre,

Prea Cucernici Părinți,

Iubiți credincioși;

Pentru noi este o mare bucurie și o mare cinste că ne aflăm alături de Prea Fericirea Voastră și de credincioșii români într-o astfel de zi de o însemnătate deosebită. Este pentru prima dată când o delegație a Bisericii ortodoxe din Albania are cinstea și binecuvântarea de la Dumnezeu să vă fie oaspete în țară și în Biserica dumneavoastră.

Înalt Prea Sfințitul Mitropolit Daniel a vorbit adineauri despre strălucirea extraordinară a operei pe care Prea Fericirea Voastră ați săvârșit-o în ultimii ani. Dar și noi care ne aflăm aici doar de o săptămână am avut prilejul să observăm generozitatea și dragostea Prea Fericirii Voastre cu fiecare zi care a trecut. Aș putea spune că nu numai poporul român se bucură de aceste daruri cu care îl binecuvântați Prea Fericirea Voastră, dar și că toate acestea reprezintă, izbânzi și bucurii pentru întreaga Biserică ortodoxă. Pentru că și celelalte Biserici ortodoxe locale nu sunt doar niște sectoare sau anumite organisme separate, ci sunt mădule vii ale aceluiasi trup al Bisericii celei Una, Sfântă, Sobornicească și Apostolească. Așadar activitatea Prea Fericirii Voastre este inspirată și este răspândită în toate celulele acestui organism care este Biserica.

De aceea, și noi astăzi ne bucurăm și ne mândrim în Domnul, alături de întregul popor român, pentru sărbătoarea Prea Fericirii Voastre și pentru toate darurile pe care le-ați primit de la Dumnezeu. Ne mândrim, ne mângâiem în Domnul cu toții astăzi pentru că într-adevăr activitatea Prea Fericirii Voastre dovedește că sunteți un bun samarinean și nutriți o dragoste care nu are hotare, nu face diferența între popoare, arătați o iubire care se răsfrânge asupra oricărui om din această lume care se află rănit asemenea omului din Evanghelia de astăzi, o iubire practică și jertfelnică care îngenunchează în fața omului căzut în păcat, o iubire care se arată nu numai în mod public, dar și o iubire care este trăită în singurătatea noastră, în liniștea chiliei noastre din această epocă care se dovedește, totuși, a fi foarte dură. Noi am conștientizat faptul că de când Prea Fericirea Voastră ați preluat cârma Bisericii ați trecut printr-o perioadă de tranziție deosebit de grea, deosebit de critică, dar pe care ați înfruntat-o cu multă înțelepciune și cu multă înțelegere și cu entuziasmul că a venit, totuși, o nouă perioadă de libertate. Cu cuvântul Prea Fericirii Voastre însă ați accentuat totdeauna că numai libertatea

nu este suficientă pentru om, pentru că putem foarte bine ca din închisorile socialismului să intrăm în jungla capitalismului dacă lipsește ceva important, dacă lipsește adevărata iubire în Hristos.

Suntem recunoscători din inimă, Prea Fericirea Voastră, pentru tot ceea ce ați făcut și ne-ați oferit nouă în aceste zile, dar și pentru tot ceea ce ați oferit poporului român și din inimă vrem să ne adăugăm și noi urărilor pe care Înalt Prea Sfințitul Daniel le-a făcut, și împreună cu dânsul și poporul român. Sfântul Duh să vă inspire și să vă dea totdeauna înțelepciune în luarea de decizii, de hotărâri pentru Biserică, și de asemenea să vă întărească în toate lucrările pe care le îndepliniți ca să sprijiniți, să binecuvântați și să îndrumați întreg poporul român, și să reprezentați un exemplu luminos pentru întreaga Ortodoxie și așa putea spune pentru toți oamenii care îl caută pe Dumnezeu și încă nu l-au găsit.

Permiteți-mi ca în semn de prețuire și de cinstire a acestei zile să mai adăugăm ceva foarte simplu. Știu că aveți foarte multe icoane aici, dar cred că o icoană din partea Bisericii Albaniei care a suferit precum știți foarte mult v-ar putea fi folositoare. Este o lucrare care aparține unui pictor talentat și care a pictat-o după un original de la o biserică din Albania. Vă dorim din toată inima ca ceea ce deja există, bucuria și harul Născătoarei de Dumnezeu să strălucească din plin asupra Prea Fericirii Voastre. Și să transmiteți și această pace lăuntrică din inima Prea Fericirii Voastre către toți”.

În încheiere, Prea Fericitul Părinte Patriarh Teoctist le-a mulțumit cu multă căldură celor prezenți, asigurându-i că și pe viitor va manifesta aceeași grijă părintească față de Biserica lui Dumnezeu din România:

*Înalt Prea Sfințite Mitropolit Daniel,
Prea Fericite Părinte Anastasios, Arhiepiscop al Tiranei și al întregii Albanii,
Înalt Prea Sfințiți și Prea Sfințiți Părinți,
Prea Cuvioși și Prea Cucernici Părinți,
Iubiți credincioși și credincioase,*

Anii trec neîncetat pe firul timpului, dimensiunea existenței și dăinuirii noastre, însă, în clipele de sfântă slujire, de comuniune în Mântuitorul Iisus Hristos, înconjurând același dumnezeiesc jertfelnic de șaptesprezece ani și având acum împreună cu noi pe Prea Fericitul Părinte Anastasios și delegația Bisericii Ortodoxe Albaneze, ne întoarcem întru cele dinăuntru ale ființei noastre spre a ne da seama și a înțelege mai limpede ce fel de comoară am primit prin Duhul Sfânt și ce am putut împlini până acum din această comoară, deosebit de importantă în responsabilitatea noastră din lumea de aici, cât și în ceea ce va să fie. Negăsind totdeauna un răspuns mulțumitor, în asemenea momente, când mă văd înconjurat de o adevărată coroană de ierarhi, majoritatea tineri, sunt îndemnat să glăsuiesc împreună cu prorocul David: "*Cât de mărite sunt lucrurile Tale, Doamne, pe toate întru înțelepciune le-ai făcut!*" (Ps. 103, 24). Întrarmat cu o asemenea încredințare și stăpânit de responsabilitatea comorii primite, a chemării sfintei noastre Biserici,

mi-am îndreptat totdeauna nădejdea spre Dumnezeu, rostind și acum împreună cu același psalmist David: *"Pașii mei îndreaptă-i după cuvântul Tău"* (Ps. 118, 133). În responsabilitățile încredințate mie de Sfânta noastră Biserică am încercat, dar nu totdeauna am izbutit, să împlinesc slujba mea spre slava lui Dumnezeu. Port în suflet, cum am mai spus și altădată, recunoștință adâncă neuitărilor mei părinți trupești, nesfârșită aducere aminte pentru neobosita lor grijă de a ne crește pe noi, cei unsprezece copii, și pentru înțelepciunea cu care ne-au învățat însușirea valorilor supreme ale vieții, neuitând nici chipurile blânde ale smeriților monahi care mi-au fost călăuze de început întru ale ascultării bisericesti.

Însă, în aceste clipe, la împlinirea a șaptesprezece ani de slujire, îndrăznesc a mărturisi respectul pe care îl port celor patru mari Patriarhi ai Bisericii noastre, pe care am avut privilegiul să-i cunosc personal, ca elev și slujitor și din ale căror daruri sufletești am agonisit în responsabilitățile grele la care am fost chemat și mai cu seamă în cea pe care o împlinesc acum. Poate nu ajungeam în acest loc și în această răspundere dacă n-ar fi existat Seminarul teologic monahal întemeiat în mănăstirea Cernica cu multe eforturi de fericitul întru pomenire, cel dintâi Patriarh al Bisericii noastre, Miron Cristea, pe care l-am urmat între anii 1932-1940 sub atenta încurajare didactică și duhovnicească a Părintelui Profesor și Director, Arhim. Chesarie Păunescu, ales în 1944, în timpul "uraganului" abătut asupra noastră, Episcop al Constanței. Poate nu eram aici dacă mai înainte, în anul 1929, n-aș fi primit binecuvântarea pentru a fi primit în rândul elevilor Seminarului monahal din mănăstirea Neamț de la starețul de atunci al acestui "Ierusalim românesc", Episcopul Nicodim Munteanu, ales în 1939 Patriarh al Bisericii Ortodoxe Române, cel care m-a numit în 1942 în postul de diacon la această catedrală. De asemenea, n-aș fi trăit bucuria de astăzi dacă nu m-ar fi ajutat și nu m-ar fi prețuit, cu toată nevrednicia mea, cel de-al treilea mare Patriarh al Bisericii noastre, Justinian Marina, cu care am slujit în anii cei mai tulburi din viața Bisericii și țării noastre și căruia i-am fost episcop-vicar și ascultător în toți anii arhieriei sale, între anii 1945-1977. De asemenea, apreciez că a însemnat un privilegiu să slujesc, atât în Sfântul Sinod, cât și în conducerea Institutului Teologic de grad universitar, împreună cu profesorul Justin Moiescu, ales în 1977 ca cel de-al patrulea Patriarh al Bisericii Ortodoxe Române. De la fiecare și de la toți am cules și am adunat în sufletul meu un buchet de calități, o sumă de îndemânări, pentru a putea răspunde valurilor uriașe ale lumii în care Biserica noastră a trebuit să vâslească în acești șaptesprezece ani. Cunoscându-i pe fiecare timp îndelungat, am prețuit mult pilda lor de dăruire slujirii Bisericii cu toată ființa lor. Deseori, în momentele în care norii grijilor îmi năpădesc ființa, după invocarea ajutorului lui Dumnezeu, îmi îndrept gândul și către cei patru înaintași, simțindu-le ajutorul. Cuvintele Sfântului Apostol Pavel: *"Aduceți-vă aminte de mai marii voștri, cei ce v-au grăit vouă cuvântul lui Dumnezeu; la a căror săvârșire luând seama, urmați-le credința"* (Evrei 13, 7) dobândesc încredere în limpezirea noianului de îndatoriri cărora suntem chemați să le facem față.

Când îmi arunc acum privirea spre strana arhierescă din această catedrală, în care am fost rânduit să veghez slăvita obște dreptmăritoare românească de către mitropoliții țării, acum șaptesprezece ani, îmi imaginez prezența la momentul

întronizării a Patriarhului Ierusalimului, fericitul de pomenire Diodor I – cel care a iubit mult Biserica, țara și poporul român – și a Patriarhului Bulgariei, Sanctitatea Sa Maxim I, aflați în fruntea celorlalți ierarhi ortodocși veniți din partea Sanctității Sale Dimitrie al Constantinopolului și din partea celorlalte Patriarhii Ortodoxe, a Biserici Romano-Catolice și a altor Biserici, care și-au arătat dragostea lor față de Biserica noastră. Îmi este proaspătă emoția de atunci față de responsabilitatea covârșitoare pe care Sfântul Sinod și Măritul Colegiu Electoral Bisericesc mi-au încredințat-o într-o perioadă atât de grea din istoria Bisericii noastre. Dar, prezența Patriarhilor și a ierarhilor Bisericilor ortodoxe surori la întronizarea mea, rugăciunile și cuvintele lor mi-au fost de mare sprijin. De atunci, zi după zi a lucrării mele în Biserică, mi-au fost de mare ajutor Înalt Prea Sfințitii Părinți ai Sfântului Sinod, clerul și credincioșii, care au avut și astăzi dragostea să mă înconjoare cu prezența, cu rugăciunile și cu privirile iubirii lor frățești.

Fiecare și toți în sobor, îmi revarsă în suflet mângâierea, curaj și sprijin în Duhul Sfânt, atât de așteptate și binevenite acum, la șaptesprezece ani de la întronizare. Dumnezeu, iată, a întocmit lucrurile cu atâta înțelepciune, încât îl avem aici pe Prea Fericitul Anastasios, Întâistătorul Bisericii Ortodoxe Albaneze, pe care îl cunoaștem ca mare teolog și înțelept al Ortodoxiei, cu o experiență îndelungată, care a întruchipat misiunea bunului samarinean în Africa, în anii în care a vestit, ca și Apostolii Domnului, Învierea lui Hristos, măbind numărul ortodocșilor pe pământul african. Prea Fericirea Sa aduce din bogăția cunoștințelor sale teologice în simpozioanele și adunările internaționale ecumenice un spor, o nouă tate, o experiență de mare actualitate în zilele noastre. De mare însemnătate și folos pentru întreaga Ortodoxie este contribuția Prea Fericirii Sale în Conferințele internaționale ce au ca temă găsirea de soluții pașnice din izvoarele Sfinților Părinți în marele probleme ale lumii, ale tineretului, ale dialogului teologic, ecumenismului și, în general, în criza valorilor supreme, care astăzi, din nefericire, este în creștere, situații cărora Biserica este chemată să le găsească soluționare.

Așadar, Dumnezeu a rânduit, iubiți frați, să fim astăzi împreună și, mai ales, să slujim Sfânta Liturghie, să ne împărtășim din același Sfânt Potir, interpretând acest fapt ca pe un act de credincioșii față de Sfântă noastră Biserică, de credincioșii și clerului ei. Aceasta constituie suprema noastră trăire în Biserică, suprema noastră bucurie de a lua doctoria nemuririi spre tămăduirea sufletului și a trupului și spre moștenirea vieții celei veșnice. Într-un cuvânt sfânt, am mărturisit și am trăit comuniunea noastră. Aceasta și este Ortodoxia: viața de aici pregătește viața de dincolo, viața cea viitoare și veșnică, bucurându-ne să vedem și să auzim ceea ce aici ni se arată "*prin oglindă, ca'n ghicitură*" (I Corinteni 13, 12).

Privindu-vă în aceste unice momente de pe culmea celor șaptesprezece ani de slujire aici, la Moaștele Sfântului Cuvios Dimitrie cel Nou, făcătorul de minuni, voi purta pururea în suflet revărsarea razelor acestei prețurii venită din partea prea iubiților Părinți ai Sfântului Sinod la adresa momentului de astăzi și a smeritei mele persoane, prin frumosul cuvânt rostit de Înalt Prea Sfințitul Mitropolit Daniel al Moldovei și Bucovinei. Dumnezeu m-a ajutat până acum și cred și în aceste clipe în ajutorul Lui, cu rugăciunile Înalt Prea Sfinților și Prea Sfinților Părinți, ale clerului și credincioșilor Bisericii noastre. Aceștia toți și fiecare în

parte mi-au acordat întotdeauna dragoste și încredere. Toate sesiunile Sfântului Sinod, adevărate întâlniri frățești sub lumina Duhului Sfânt au constituit și constituie o mare bucurie pentru mine și un prilej de revărsare a unei înțelepciuni. Acest fapt, de altfel, l-am remarcat de fiecare dată, ședințele și întâlnirile noastre desfășurându-se în duhul frățietății și al grijii de mai bine pentru Biserică, cler și credincioși, subliniind totdeauna și binele țării în lume.

Sunt recunoscător tuturor, iar dacă n-am putut să împlinesc întreaga misiune a responsabilității mele, așa cum am mai spus și cu alte ocazii, cer iertare credincioșilor și clerului, pentru că și noi suntem oameni și alunecăm, neizbutind să împlinim minunata și mântuitoarea lucrare a bunului samarinean din Sfânta Evanghelie de astăzi (Luca 10, 30-35). Trecem de multe ori indiferenți pe lângă semenii noștri, nici nu-i disprețuim, nici nu-i iubim, iar această nepăsare îi face să sufere. Iubirea lucrătoare întărește familia, luminează sufletul copiilor, tinerilor și vârstnicilor, neînnoind astfel societatea. Neglijăm uneori acest dar de a iubi aproapele, dar pe care îl avem cu toții, atât clerul, cât și credincioșii.

Fie ca acest cuvânt al meu, de acum și de aici, de la Sfântul Altar, să se îndrepte către tot clerul și către toți credincioșii Bisericii noastre. Să ne împodobim sufletele cu mai multă bunătate, cu mai multă iubire între noi, cu mai multă responsabilitate, cu mai multă credință în harul lui Dumnezeu, astfel încât corabia Ortodoxiei noastre românești să poată străbate valurile acestei mări zbuciuante a lumii de astăzi. Este datoria noastră, iubiți părinți și frați creștini, este împlinirea bucuriei Mântuitorului Hristos, este, de asemenea, răscumpărarea din partea noastră a celor doi dinari dăruți de Bunul Samarinean pentru îngrijirea celui căzut între tâlhari (cf. Luca 10, 35). Prin credința, faptele și rugăciunea noastră neîncetată nădăjduim în dreapta răsplătire a lui Dumnezeu, Iubitorul de oameni.

Încheind această pagină, îndrept îndatoritoare mulțumiri Prea Fericitului Părinte Arhiepiscop Anastasios al Tiranei și întregii Albanii pentru slujirea, pentru cuvântul atât de frățesc și pentru icoana pe care o vom păstra cu mare evlavie. O mulțumire specială adresez, de asemenea, Înalt Prea Sfințitului Mitropolit Daniel al Moldovei și Bucovinei pentru a ne fi împărtășit o adevărată frescă pastorală a faptei samarineanului cel milostiv și a strădaniilor Sfintei noastre Patriarhii în cei șaptesprezece ani care au trecut din caierul vremii.

Cu adâncă smerenie rog pe Dumnezeu să reverse darurile Sale cele mântuitoare peste sufletele dumneavoastră bune și curate, iubiți părinți, frați și surori creștine, să vă binecuvinteze familia și strădaniile pe care le depuneți pentru sporirea iubirii în noi, pentru frățietatea și unitatea sufletească a românilor de pretutindeni și pentru sălășluirea păcii lui Hristos în viața noastră, a sfintei Biserici și a țării noastre. Binecuvântarea Domnului să fie cu voi, cu toți, totdeauna, acum și pururea și în vecii vecilor! Amin!"

Momentul aniversar a fost urmat de o recepție oferită de Prea Fericitul Părinte Patriarh Teoctist, la Reședința Patriarhală din București, la care au fost invitate și alte personalități.

A doua zi, delegația Bisericii Ortodoxe din Albania, însoțită de Prea Sfințitul Calinic, Episcopul Argeșului și Muscelului, Prea Sfințitul Ciprian Câmpineanul,

Episcop Vicar Patriarhal, P. C. Pr. Constantin Stoica, Consilier Patriarhal și P. C. Diac. Mihai Iordache a făcut o vizită pastorală în Episcopia Buzăului și Vrancei. Încă de la intrarea în județul Buzău, numeroși credincioși conduși de P. C. Pr. Protopop Il Ioan Dumitran și de D-l Davidoiu Meltiade, primarul comunei Căldărușanca, au ținut să întâmpine, cu flori și urări de bun-venit, pe cei ce le vizitau meleagurile. Prea Fericitul Arhiepiscop Anastasios a adresat creștinilor români câteva cuvinte de mulțumire și i-a binecuvântat pentru osteneala pe care au arătat-o, impresionat fiind de râvna și zelul cu care au ignorat ceața și ploaia din ziua respectivă.

În Catedrala Episcopală „Adormirea Maicii Domnului” din Buzău, primirea a fost făcută de Prea Sfințitul Epifanie, Episcopul Buzăului și Vrancei, alături de P. C. Pr. Protopop I Vișan Ștefan, D-l Subprefect Ungureanu Valeriu Alexandru, preoți, elevi ai Seminarului Teologic și numeroși credincioși. A fost săvârșit un Te-Deum, iar la final, Prea Sfințitul Epifanie a adresat un frumos cuvânt de bun-venit:

Ca semn al iubirii frățești, a dăruit Prea Fericitului Arhiepiscop Anastasios o icoană pictată pe lemn cu Sfântul Ierarh Mucenic Teodosie de la Brazi.

Prea Fericitul Arhiepiscop Anastasios a răspuns cu sincere mulțumiri, amintind de faptul că Sfântul Nifon, Patriarhul Constantinopolului, care a înființat acum 500 de ani Episcopia Buzăului, reprezintă o punte de legătură între români și credincioșii albanezi, dat fiind faptul că Sfântul Nifon era originar din vechiul Epir, situat astăzi pe teritoriul Albaniei.

Prea Fericitul Arhiepiscop Anastasios a dăruit Prea Sfințitului Epifanie un engolpion din argint cu Maica Domnului.

Cei prezenți, sub ghidarea D-lui ing. Constantin Grigore, Directorul General al Societății Comerciale CONCIFOR SA, au vizitat noua Catedrală „Înălțarea Domnului”, aflată în construcție, la câteva sute de metri de vechea catedrală. Prea Fericitul Arhiepiscop Anastasios s-a arătat încântat de stadiul lucrărilor și a spus că, din păcate, în această fază de construcție se află mare parte a bisericilor ortodoxe din Albania.

După aceea, a fost vizitată clădirea Seminarului Teologic din Buzău, vizită ce a continuat cu întâlnirea cu profesorii și elevii seminariști, la care a participat și D-l Laurențiu Tănase, Secretar de Stat pentru Culte în cadrul Ministerului Culturii și Cultelor, absolvent al acestei școli teologice. După cuvântul de deschidere al P. C. Pr. Prof. Gheorghe Sava, directorul acestei școli, corul seminariștilor dirijați de D-l Prof. Ștefan Stănescu a susținut un concert alcătuit din piese religioase și laice.

Prea Fericitul Arhiepiscop Anastasios a rostit o prelegere despre misiunea Bisericii în ziua de astăzi și necesitatea trăirii mesajului evanghelic al lui Hristos, de către tinerii ce se pregătesc pentru slujirea Bisericii Sale, mai ales în noul context al lărgirii Europei Unite.

Cu ocazia acestui moment festiv, Prea Fericitul Arhiepiscop Anastasios a dăruit Seminarului Teologic din Buzău o icoană reprezentând pe Mântuitorul Hristos Pantocrator, pictată de un tânăr albanez.

După prânzul oficial oferit la Reședința Episcopală, a fost vizitată *Fundația pentru copii „Sfântul Sava”*, din orașul Buzău, unde adolescenți proveniți în special din orfelinat, sunt inițiați timp de doi ani în diferite meserii precum: tîm-

plărie, croitorie, broderie, pictură, etc., după care le este eliberată o diplomă cu ajutorul căreia pot fi angajați. Toate aceste activități didactice sunt făcute sub directa supraveghere a P. C. Pr. Mihail Milea și a unui număr de douăzeci de profesori și maiștri voluntari.

Discuțiile purtate cu acești copii au fost foarte emoționante, Prea Fericitul Arhiepiscop Anastasios încercând să înțeleagă suferințele existente în sufletele acestor ființe nevinovate și alinându-le durerea prin cuvinte și învățături dintre cele mai alese. Copiii au fost adânc mișcați de vorbele auzite și au încercat să dea dovadă de un curaj, cu care să poată răzbi prin viață chiar și singuri.

De aici, delegația oficială s-a îndreptat spre Mănăstirea Rătești, străveche vatră de spiritualitate a regiunii Buzăului, care acum are un sobor de 75 de călugărițe, conduse de Maica Roșu Maria, stareța întregii obști. Oaspeții au luat cunoștință de Seminarul Teologic Monahal, în care se pregătesc atât maici, cât și fete, și au vizitat paraclisul cu hramul „Sfântul Ierarh Epifanie, Arhiepiscopul Ciprului.

Au intrat, după aceea, în biserica mănăstirii, închinată Sfintei Treimi și Sfântul Dimitrie Izvorătorul de Mir, unde Maica Roșu Maria a adresat un cuvânt de bun-venit. A vorbit apoi Prea Sfințitul Epifanie, Episcopul Buzăului și Vrancei, iar în încheiere, Prea Fericitul Arhiepiscop Anastasios a răspuns celor prezenți, menționând primirea deosebită de care s-a bucurat.

După aceasta, a oferit Mănăstirii Rătești un frumos sfeșnic lucrat în argint.

După cina oferită la stăreție, membrii delegației s-au întors la Reședința Episcopală din Buzău.

Marti, 18 noiembrie, itinerarul a continuat cu un scurt popas la Biserica *Sfântul Andrei* din Ploiești, aflată în construcție, unde oaspeții au fost primiți de P. C. Pr. Paroh Ioan Chilan, înconjurat de o mulțime de credincioși și elevi. P. C. Pr. Protopop Gheorghe Lazăr, prezent la această vizită, a adresat un cuvânt de primire, iar credincioșii au aflat anumite aspecte despre suferințele și prigoanele îndurate de frații lor ortodocși din Albania, din discursul Prea Fericitului Arhiepiscop Anastasios, care, la final, a oferit bisericii respective un sfeșnic de argint.

În jurul prânzului, pelerinii celor două Biserici Ortodoxe au poposit la Mănăstirea *Țigănești*, unde au fost întâmpinați de Prea Sfințitul Vincențiu Ploieșteanu, Episcop Vicar Patriarhal, împreună cu Maica Stareță Heruvima Stavrofora, călugărițe și alți colaboratori de la Patriarhia Română.

În biserica „Adormirea Maicii Domnului”, Prea Sfințitul Vincențiu Ploieșteanu a adresat un cuvânt de întâmpinare:

Prea Fericitul Arhiepiscop Anastasios a ținut să aducă mulțumiri pentru această primire.

Vizita la atelierul de stofe pentru veșminte preotești, aflat în incinta mănăstirii, a oferit oaspeților un bun prilej de a lua contact și cu alte aspecte ale vieții monahale românești.

Prânzul a fost oferit la stăreția Mănăstirii *Țigănești*, după care delegații celor două Biserici surori s-au înapoiat la Palatul Patriarhal din București.

În aceeași zi, spre seară, Prea Fericitul Părinte Patriarh Teoctist împreună cu Prea Fericitul Arhiepiscop Anastasios și ceilalți membri ai delegației au fost oaspeți de onoare ai D-lui Ion Iliescu, Președintele României, care, în cadrul unei

ceremonii solemne, a conferit Prea Fericitului Arhiepiscop Anastasios distincția *Stea României în grad de mare ofițer* pentru activitatea sa academică și ecumenică deosebită. Din partea Bisericii noastre au mai fost prezenți Prea Sfințitul Vincentiu Ploieșteanu, Episcop Vicar Patriarhal, Prea Sfințitul Ciprian Câmpineanu, Episcop Vicar Patriarhal, Prea Sfințitul Sebastian Ilfoveanu, Episcop Vicar al Arhiepiscopiei Bucureștilor, Prea Sfințitul Varsanufie Prahoveanu, Episcop Vicar al Arhiepiscopiei Bucureștilor, P. C. Pr. Prof. Dr. Constantin Coman, P. C. Pr. Michael Tița, P. C. Pr. Constantin Stoica, P. C. Pr. Valentin Fătu, P. C. Pr. Ionică Armași, P. C. Diac. Costin Spiridon, P. C. Diac. Sorin Otomega, P. C. Diac. Mihai Iordache, D-l George Leescu-Popa și D-l Eugeniu Rogoti. În cuvântul său, d-l Președinte Ion Iliescu a ținut să elogieze neobosită activitate de reînviere a Bisericii Ortodoxe din Albania, desfășurată de Prea Fericitul Arhiepiscop, începând cu anul 1992.

În cuvântul de răspuns Prea Fericitul Arhiepiscop Anastasios a mulțumit pentru oferirea acestei înalte distincții.

De asemenea Prea Fericitul Părinte Patriarh Teoctist a ținut să mulțumească autorităților române pentru atenția pe care au acordat-o înaltului oaspete.

La ceremonie au mai participat diferite personalități academice și politice, cum ar fi: D-l Constantin Bălăceanu Stolnici, D-l Victor Opaschi, Consilier Prezidențial, D-l Laurențiu Tănase, Secretar de Stat pentru Culte în cadrul Ministerului Culturii și Cultelor, etc.

În ultima zi a vizitei oficiale, Prea Fericitul Arhiepiscop Anastasios împreună cu un sobor de preoți și diaconi au săvârșit Sfânta Liturghie în Catedrala Patriarhală, cu ocazia împlinirii a 31 de ani de la hirotonia sa în treapta de arhieru.

În continuare, după câteva interviuri date unor reprezentanți ai mass-mediei românești, delegația albaneză împreună cu Prea Sfințitul Calinic, Episcopul Argeșului și Muscelului, Prea Sfințitul Ciprian Câmpineanu, Episcop Vicar Patriarhal și Prea Sfințitul Sebastian Ilfoveanu, Episcop Vicar al Arhiepiscopiei Bucureștilor și alți colaboratori de la Patriarhia Română au vizitat Mănăstirea *Cernica*, bogat centru cultural din istoria Bucureștilor. Primirea a fost făcută cu multă căldură în Biserica "Sfântul Gheorghe" de P. Cuv. Pr. Stareț Macarie Ciolan, alături de monahii, frații și credincioșii veniți în număr mare la Cernica întru întâmpinarea Înaltului oaspete.

După aceasta, a oferit oaspeților din Albania o icoană cu Sfântul Calinic, lucrată chiar în Mănăstirea *Cernica*.

Arătându-și dragostea pentru viețuitorii acestei mănăstiri, Întâistătorul Bisericii Ortodoxe din Albania le-a dăruit un sfeșnic lucrat în argint.

La ieșirea din biserică au săvârșit o slujbă de pomenire la mormântul Părintelui Stăniloae, aflat în cimitirul mănăstirii.

Ultimul popas al acestui periplu spiritual a fost Mănăstirea *Pasărea*, unde măicuțele aflate sub îndrumarea Maicii Starețe Lucia Dumbravă au întâmpinat cu multă dragoste pe distinșii oaspeți.

În biserica "Sfânta Treime" Maica Stareță le-a adresat invitațiilor un cuvânt de bun venit.

Prea Fericitul Arhiepiscop Anastasios a mulțumit soborului de măicuțe pentru primire, iar după ce a primit, din partea acestei mănăstiri o frumoasă icoană cu

Maica Domnului, Prea Fericitul Arhiepiscop Anastasios a dăruit, la rândul său, un sfeșnic din argint.

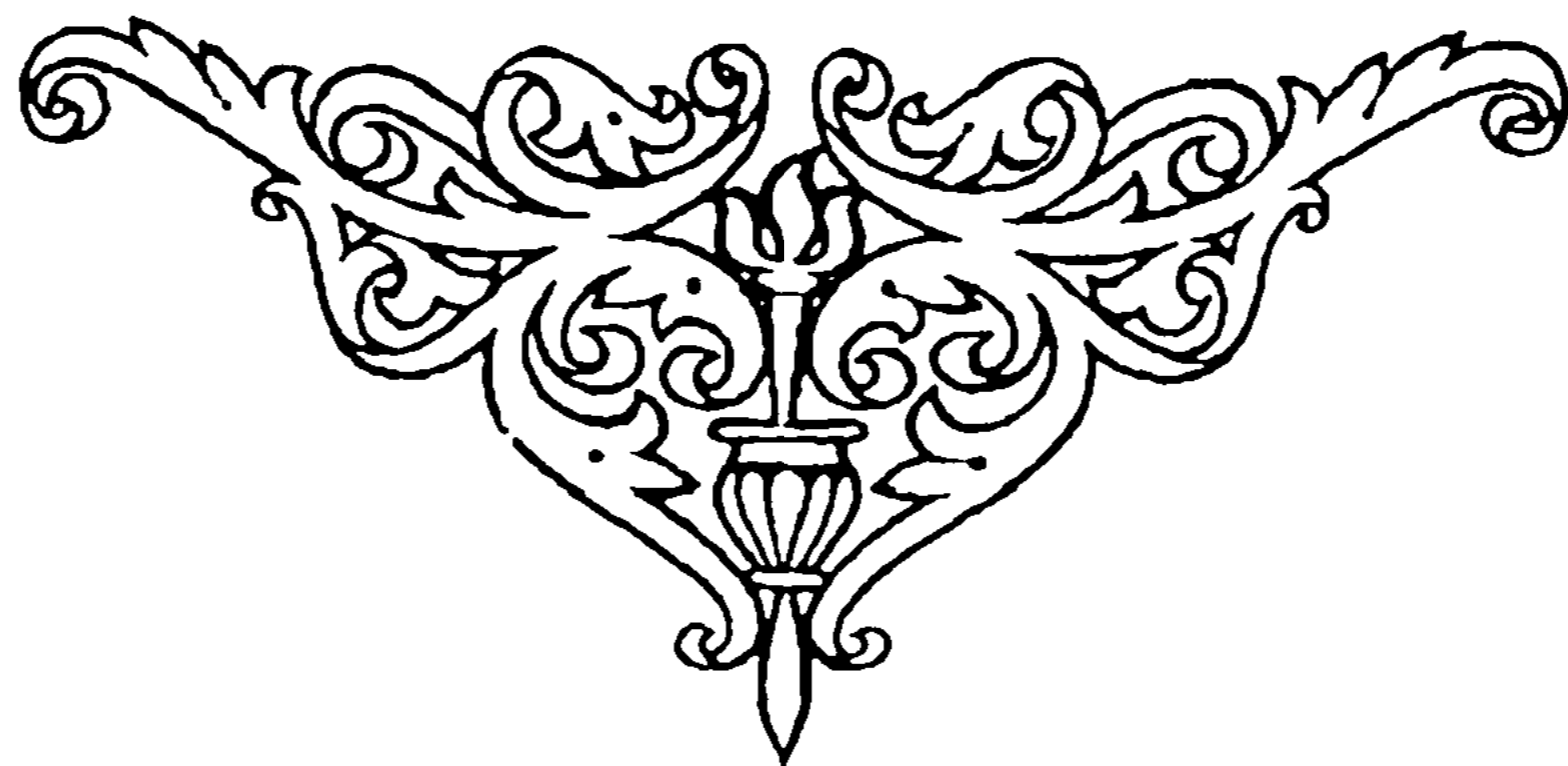
Prânzul tradițional a fost presărat cu cuvinte de folos, ce au găsit un puternic ecou în sufletul celor de față.

După revenirea la Reședința Patriarhală, în jurul orelor 18.00, delegația Bisericii Ortodoxe din Albania a fost condusă la Aeroportul Internațional *Otopeni*, de Prea Fericitul Părinte Teoctist, Patriarhul Bisericii Ortodoxe Române, alături de Prea Sfințitul Calinic, Episcopul Argeșului și Muscelului, Prea Sfințitul Vincențiu Ploieșteanu, Episcop Vicar Patriarhal, Prea Sfințitul Ciprian Câmpineanu, Episcop Vicar Patriarhal, Prea Sfințitul Sebastian Ilfoveanu, Episcop Vicar al Arhiepiscopiei Bucureștilor, Prea Sfințitul Varsanufie Prahoveanu, Episcop Vicar al Arhiepiscopiei Bucureștilor, P. C. Pr. Michael Tița, P. C. Pr. Constantin Stoica, P. C. Pr. Florin Șerbănescu, P. C. Pr. Valentin Fătu, P. C. Pr. Costică Popa, P. C. Diac. Costin Spiridon, P. C. Diac. Sorin Otomega și P. C. Diac. Mihai Iordache.

Mulțumind sincer Patriarhiei Române pentru caldă primire pe teritoriul românesc, Prea Fericitul Arhiepiscop Anastasios împreună cu ceilalți membri ai delegației Bisericii Ortodoxe din Albania, au decolat spre Tirana, via Atena, lăsând în inimile celor implicați în această vizită, o plăcută amintire duhovnicească.

În data de 24 noiembrie 2003, Prea Fericitul Arhiepiscop Anastasios a trimis o scrisoare Prea Fericitului Părinte Patriarh Teoctist, prin care și-a exprimat încă o dată mulțumirea din inimă "pentru amabila invitație și caldă primire", pe care au simțit-o pe meleagurile țării noastre. Printre altele, Prea Fericitul Arhiepiscop Anastasios a declarat: "Întreaga noastră ședere în România a fost plină de emoții profunde și de sfinte binecuvântări. Am fost impresionați de realizările dinamicii Voastre conduceri ecleziastice și de evlavia sinceră a poporului român și am adus slavă lui Dumnezeu. Toate aceste trăiri excepționale, pe care ne-a învrednicit Dumnezeu să le trăim cu ocazia generoasei Voastre ospitalități, s-au imprimat adânc în inimile noastre, astfel încât ne vom aminti întotdeauna de ele cu sinceră recunoștință."

Diac. drd. MIHAI IORDACHE
Inspector Eparhial
Relații Externe Bisericești

PREA FERICITUL PĂRINTE PATRIARH TEOCTIST LA 17 ANI DE PATRIARHAT

Ierarhi ai Sfântului Sinod, reprezentanți ai clerului parohial și monahal și câteva mii de credincioși, uniți în duhul comuniunii, s-au adunat în ziua de duminică, 16 noiembrie 2003, în Catedrala Patriarhală pentru a omagia după cuviință, cu dragoste și prețuire, pe Prea Fericitul Părinte Patriarh Teoctist la împlinirea a 17 ani de cărmuire a destinelor Bisericii Ortodoxe Române.

Acești 17 ani, soroc de răspântie în viața țării și neamului nostru, cu răsturnări și prefaceri adânci, n-au fost deloc iertători cu Biserica, antrenând-o adeseori în viforul involburării. A rânduit însă Bunul Dumnezeu la cârma Bisericii Ortodoxe Române, pentru aceste vremuri de grea încercare, un slujitor ales, cu rădăcini viguroase, înfipite adânc în experiența de viață a înaintașilor și în înțelepciunea cuprinderii evanghelice, în care a găsit atât puterea de *domolire* a valului, cât și pacea și liniștea patriarhală a *facerii*. Au fost pentru Părintele nostru Patriarh 17 ani de luptă neîncetată, binecuvântată însă de bucuria venită întotdeauna din trudă și osteneală, adeseori numai de taințele sufletului său știute, de la care nu s-a dat înapoi, pentru ca, prin Biserică, poporul lui Dumnezeu să meargă *înainte*, să străbată cu înțelepciune și nădejde vremurile de libertate, ce aduc cu ele nu numai mângâiere, ci și dificultăți inerente schimbării.

Împlinirea celor 17 ani de patriarhat, departe de a fi socotită o clipă a bilanțului, este un moment de bucurie pentru credința și râvna cu care Prea Fericirea Sa slujește lui Dumnezeu și oamenilor, pentru demnitatea cu care ține neplecată cârja patriarhală în calea furtunii, pentru puterea de deschidere către chemarea timpului, asigurând puntea continuității și unitatea atât de ziditoare în lucrarea Bisericii noastre spre binele țării și neamului românesc. Încrederea pe care poporul român o arată constant în anii din urmă Bisericii străbune, constituie confirmarea cea mai autentică și credibilă a rolului ei nedezmințit în viața țării, a viabilității lucrării sale de slujire a credincioșilor, sub călăuzirea înțeleaptă, limpede și roditoare a Prea Fericitului Părinte Patriarh Teoctist.

Sfânta Liturghie din această zi, transmisă în direct la radio și televiziune, la care a participat o aleasă asistență, între care preoți, protoierei, consilieri patriarhali și eparhiali, stareți, monahi, studenți teologi și elevi seminariști, reprezentanți ai autorităților de stat, ai unor instituții de cultură, și numeroși credincioși, a fost oficiată de Prea Fericitul Părinte Patriarh Teoctist, înconjurat de un sobor de ierarhi, preoți și diaconi, aducând slavă și mulțumire Bunului Dumnezeu pentru binefacerile revărsate asupra Bisericii și poporului nostru, și asupra persoanei Prea Fericirii Sale, de slujitor al Mântuitorului Hristos, în cei 17 ani de patriarhat. Împreună cu Prea Fericitul Patriarh Teoctist, la Sfânta Liturghie, au slujit următorii ierarhi ai Sfântului Sinod: ÎPS Mitropolit Daniel al Moldovei și Bucovinei, ÎPS Arhiepiscop Teodosie al Tomisului, ÎPS Arhiepiscop Nifon al Târgoviștei, ÎPS Arhiepiscop Nicolae al Arhiepiscopiei Ortodoxe Române din America și Canada, PS Episcop Epifanie al Buzăului, PS Episcop Calinic al Argeșului, PS Episcop Casian al Dunării de Jos, PS Episcop Galaction al Teleormanului și Alexandriei, Prea

Sfinții Vincentiu Ploieșteanu și Ciprian Câmpineanu, Episcopi Vicari Patriarhali, și Prea Sfinții Sebastian Ilfoveanu și Varsanufie Prahoveanu, Episcopi Vicari ai Arhiepiscopiei Bucureștilor. Din soborul arhierilor slujitori a făcut parte și Prea Fericitul Anastasios, Arhiepiscopul Tiranei și întregii Albanii, aflat în vizită oficială în România, la invitația Prea Fericitului Patriarh Teoctist, în fruntea unei delegații a Bisericii Ortodoxe Albaneze.

La momentul rânduit, **ÎPS Mitropolit Daniel** a tălmăcit Pilda Bunului Samarinean, din Sfânta Evanghelie (Luca 10, 25-37) citită în această zi, arătând că *Bunul Samarinean simbolizează pe însuși Mântuitorul Hristos, iar Prea Fericitul Părinte Patriarh Teoctist este un slujitor ales al Bunului Samarinean*, și a oferit Prea Fericirii Sale, ca semn de prețuire, în numele Sfântului Sinod, o Sfântă Cruce de binecuvântare, *pentru a binecuvânta în continuare poporul român și toate activitățile Bisericii noastre*. (Cuvântarea I.P.S. se află la p. 129-133).

În continuare, un frățesc și călduros omagiu a adresat **Prea Fericitul Arhiepiscop Anastasios al Albaniei**, subliniind că *sărbătoarea de astăzi a întronizării Prea Fericitului Patriarh Teoctist este sărbătoarea întregii Biserici, deci și a Bisericii Ortodoxe Albaneze*, și în semn de cinstitie și prețuire a acestei zile a oferit Prea Fericirii Sale o icoană a Maicii Domnului, pictată după originalul aflat într-o biserică din Albania. (Cuvântarea P. F. Anastasios se află la p. 133-134).

Mulțumind cu recunoștință ÎPS Mitropolit Daniel și Prea Fericitului Anastasios pentru urările adresate, precum și ierarhilor Sfântului Sinod și tuturor celor care au dorit să cinstească cu prezența lor această zi de sărbătoare a Bisericii noastre, **Prea Fericitul Părinte Patriarh Teoctist** a rostit o impresionantă cuvântare. (Textul acestei cuvântări se află la p. 134-137).

La sfârșitul slujbei Sfintei Liturghii, potrivit datinei, Prea Fericitul Părinte Patriarh Teoctist a oferit celor prezenți o recepție în Reședința Patriarhală, desfășurată într-o atmosferă de dragoste frățescă, de unde n-au lipsit felicitările și urările pentru sănătatea și înzilirea Părintelui nostru Patriarh. Cu gânduri senine și pline de nădejde în ajutorul lui Dumnezeu pentru lucrarea Bisericii noastre în viitor, Prea Fericitul Părinte Patriarh Teoctist a discutat îndeaproape cu cei prezenți, adresându-le tuturor aceleași urări de sănătate și roade bogate.

Împreună cu toți fiii duhovnicești din Arhiepiscopia Bucureștilor, ostenitorii și colaboratorii revistei *Glasul Bisericii* adresează Părintelui Patriarh, la împlinirea celor 17 ani de slujire la cârma destinelor Bisericii străbune tradiționala urare creștinească și românească: *Întru mulți ani cu sănătate și cu bogate împliniri în viitor, Prea Fericite Părinte Patriarh Teoctist!*

GHEORGHE VASILESCU

VIZITA PREA FERICITULUI PĂRINTE PATRIARH TEOCTIST
ÎN EPARHIA RÂMNICULUI. FESTIVITĂȚILE PRILEJUITE
DE ANIVERSAREA A 500 DE ANI DE LA ATESTAREA
DOCUMENTARĂ A EPISCOPIEI RÂMNICULUI

(26-28 septembrie 2003)

La invitația Prea Sfințitului Episcop al Râmnicului, Prea Fericitul Părinte Patriarh Teoctist a făcut o vizită pastorală în Eparhia Râmnicului, cu prilejul sărbătoririi unui important moment istoric din viața acestei Eparhii: 500 de anii ai istoriceii Episcopiei a Râmnicului.

La sosirea în Râmnicu-Vâlcea, Prea Fericirea Sa a fost întâmpinat, în Catedrala episcopală, de Prea Sfințitul Episcop Gherasim, de Domnul Prefect al județului Vâlcea, de Domnul Primar al Municipiului Vâlcea și de alți reprezentanți ai autorităților locale, de preoți și numeroși credincioși.

După cuvântul de întâmpinare al Prea Sfințitului Episcop Gherasim, Prea Fericirea Sa, adresându-se celor prezenți în Catedrala episcopală, a spus:

Prea Sfințite Părinte Gherasim,
Domnule Prefect,
Domnule Primar,
Onorați reprezentanți ai autorităților locale,
Prea Cucernici Părinți,
Iubiți credincioși și credincioase,

Sărbătorirea Sfântului Antim Ivireanul ne aduce aminte, în această zi de pomenire, de epoca înfloritoare a credinței și a lucrării Bisericii sub domnitorul Constantin Brâncoveanu. Acești doi mari slujitori, Domnitorul martir Constantin Brâncoveanu și ierarhul stareț, Episcop și Mitropolit al Țării Românești, Antim Ivireanul, au ridicat țara, cultura și conștiința românească din secolul al XVIII-lea și ne-au lăsat mărturie această uimitoare moștenire care ne adună pe toți să ne înprospătăm eforturile pe drumul pe care ne aflăm, împreună cu darul lui Dumnezeu, noi toți, atât reprezentanții autorităților, cât și ai Bisericii, cu aceleași slujiri, pe drumul slujirii Bisericii și țării noastre.

De aceea, moștenirea bucură țara și neamul românesc și, mai ales, această de Dumnezeu păzită eparhie și binecuvântat colț de Țară Românească, unde arta și cultura au lăsat semne văzute în cuprinsul episcopiei pe care acest scaun vlădicesc, prin osteneala Prea Sfințitului Episcop Gherasim, a readus-o la frumusețile ei cele dintâi. Cunoscând mănăstirile din această eparhie, cunoscând realizările și mai ales strădania ierarhului, a clerului și a monahilor, ne-am abătut pașii deseori aici, nu numai eu personal, ci și alți înalți ierarhi ai Ortodoxiei. În această eparhie și în această catedrală, ați auzit glasul, care rar se poate auzi, dacă nu cumva o singură dată în viață, al Patriarhului ecumenic al Constantinopolului, Bartolomeu, al Întâistătătorului Bisericii Greciei, Arhiepiscopul Christodoulos, și al altor mari personalități din lumea ortodoxă pe care i-au primit Prea Sfințitul Episcop Gherasim și colaboratorii săi.

De data aceasta, venim cu toții să ne plecăm genunchii și fruntea în fața ierarhului martir Antim Ivireanul, care a păstorit această episcopie și a îmbogățit cultura, limba și literatura română și arta bisericească. Nu mi-a fost ușor să mă desprind în această zi de reședința Patriarhiei și să nu mă gândesc la datoria pe care o aveam de a fi în această zi, la București, unde el, Mitropolitul Antim, a lăsat o ctitorie atât de frumoasă, mănăstirea Antim. Primind stăruitoarea invitație însă, a Prea Sfințitul Episcop Gherasim, împletită cu rugăciunea unui binefăcător al Sfintei noastre Biserici, așa cum, spre slava lui Dumnezeu și a sfinților Lui, se găsesc mulți dintre românii noștri care iubesc Biserica neamului și sfintele ei locașuri, am hotărât să fiu părtaș, duminică, la sfințirea unei noi biserici în această pitorească Țară a Loviștei.

La început m-am gândit că sunt dator să fac slujbă la altarul ctitorit și sfințit de Sfântul Ierarh Antim, acolo, la București, dar am venit aici, în acest loc binecuvântat și sfințit de Sfântul Ierarh Antim Ivireanul și de Sfântul Ierarh Calinic de la Cernica, ctitorul atât al acestei biserici cât și a altora, având ca argument pentru decizia mea faptul că, în locul acesta, l-am însoțit pe Patriarhul Justinian în anul 1947, slujind în această catedrală ca arhimandrit. Atunci, mi-am dat seama cât de mult iubea Patriarhul Justinian Marina, fiul acestor ținuturi, această parte de țară, preoțimea, mănăstirile și credincioșii. De aceea, am rânduit slujbă arhierescă la ctitoria marelui Mitropolit al Țării Românești, Antim Ivireanul, mănăstirea Antim din București ca să se respecte testamentul său de ajutorare a copiilor săraci, al tinerilor cărora li se oferă în această zi ajutoare, și așa, acum, mă aflu aici.

Dumnezeu și sfinții Lui, dar și credincioșii ne îndeamnă să contribuim la sădirea sentimentului de demnitate, de curaj, de statornicie; să sădim în suflete pacea și nădejdea lui Hristos, pentru că de la această pace și nădejde a Lui așezată în sufletele tinerilor și în sufletele celor responsabili cu treburile țării sau cu treburile Bisericii, depinde buna stare generală. Noi, slujitorii Sfântului Altar suntem consacrați pentru aceasta și îi asociem în iubirea, respectul și recunoștința noastră și pe cei de dinainte de noi și direct pe marele nostru patriarh **Justinian Marina**, căruia îi datorăm și momentul din seara aceasta, dar mai ales cel de mâine, despre care vom vorbi atunci. Acum, vă zic bine v-am găsit sănătoși și mulțumesc Prea Sfințitului Părinte Episcop Gherasim pentru această primire caldă, și, în același timp, onorațiilor reprezentanți ai autorităților locale pentru atașamentul și dragostea pe care o arătați Bisericii.

Biserica, cum vedeți, se află nu numai la locul ei de veghe a credinței, a purității neamului nostru, dar și la toate marile adunări creștine, ea își face auzit glasul ei, își trimite delegații ei atât în țară, cât și în străinătate.

"Din lume sunteți" (Ioan 8, 23), spune Mântuitorul Apostolilor Săi, și de aceea trebuie să lucrăm ca oameni pentru transfigurarea lumii. Mă bucur că-l avem împreună cu noi pe Prea Sfințitul Episcop Sofronie al românilor ortodocși din Ungaria, cu reședința la Gyula, unde lucrează deosebit de frumos și unde, ca primul episcop al acestei eparhii se ridică la înălțimea așteptărilor Sfântului Sinod al Bisericii noastre; lucrarea sa bisericească fiind de mare calitate, așa cum a constatat și o delegație a autorităților de la București care au vizitat Ungaria, țara vecină nouă. Îl avem, de asemenea, ca invitat pe Prea Sfințitul Daniil Partoșanul,

/ Vicarul Arhiepiscopiei Timișoarei cu responsabilitatea slujirii românilor ortodocși din Iugoslavia, cu reședința la Vârșeț. În ciuda multor dificultăți, Prea Sfințitul Daniil păstrează acolo, cu mult curaj, tradițiile noastre ortodoxe române, așa cum Patriarhia sârbă are și ea un episcop la Timișoara, care poartă de grijă credincioșilor ortodocși sârbi din Banatul Românesc.

Ca să închei șirul invitațiilor Prea Sfințitului Gherasim, vreau să vi-l prezint și pe părintele Costică Popa, un preot aflat de 36 de ani în Venezuela și care și-a încoronat păstoria de acolo cu o foarte frumoasă biserică de lemn în stil maramureșan, sfințită de mine acum 4 ani, însoțit între alții și de Prea Sfințitul Sofronie.

Iată, Dumnezeu ne va ajuta ca mâine să slujim din nou împreună, Prea Sfințite Părinte Gherasim, și să împlinim cele ce se cuvin spre slava lui Dumnezeu și spre cinstea Sfântului Ierarh și martir, Antim Ivireanul, spre bucuria credincioșilor noștri.

Bine v-am găsit sănătoși!"

*

Sărbătorirea a 500 de ani de existență a eparhiei Râmnicului s-a desfășurat la Catedrala episcopală, duminică 26 septembrie 2003, unde s-a săvârșit o solemnă Liturghie la care au participat numeroși ierarhi, membri ai Sfântului Sinod, în frunte cu P.F. Părinte Patriarh Teoctist, înalte personalități de stat, centrale și locale, și un număr impresionant de credincioși.

La sfârșitul slujbei P.S. Episcop Gherasim a rostit un cuprinzător cuvânt în care a fost prezentată viața, activitatea și cultura acestei eparhii, în cei 500 de ani de existență.

Despre această istorie a unei jumătăți de mileniu a eparhiei Râmnicului au vorbit, atât de frumos și de plăcut și reprezentanții autorităților centrale și locale prezenți la sărbătorirea Eparhiei Râmnicului.

La sfârșitul acestei mari sărbătoriri, a luat cuvântul Prea Fericitul Părinte Patriarh Teoctist care a spus:

*"... Când vom intra în sfânta biserică, să ne curățim întâi de toate păcatele noastre și de cugetele cele viclene și apoi cu cunoștință întreagă să ne facem vase alese, să primim, prin darul Duhului Sfânt, cuvântul lui Dumnezeu în inimile noastre"**

*Prea Sfințite Părinte Gherasim,
Înalt Prea Sfințiți Părinți,
Onorate și înalte personalități de stat, centrale și locale,
Iubiți credincioși,*

Am ascultat cu luare aminte bogatul cuvânt al P.S. Episcop Gherasim adresat nouă tuturor și îl felicităm pentru organizarea acestei serbări. De asemenea, mulțumesc onoraților reprezentanți ai autorităților de stat pentru importanțele sublinieri făcute la adresa acestui moment istoric din viața Episcopiei Râmnicului.

Cei care au participat pentru prima dată la o sărbătoare religioasă atât de frumoasă ca aceasta de acum, cu surprindere constată legătura firească dintre Bise-

* Antim Ivireanul, *Opere, Ediție critică și studiu introductiv de Gabriel Ștrempel*, Editura Minerva, București, 1972, p. 46.

rică, cultură, viață socială și reprezentanții autorităților centrale și locale, pe care i-am auzit aici vorbind atât de frumos și de plăcut despre perioadele istorice din cei cinci sute de ani ai Episcopiei Râmnicului. Se potrivește minunat de bine lucrul acesta, pentru că atâtea aspecte, pe care le-ați auzit, sunt legate de viața, cultura, pătimirile și idealul acestui mare ierarh al Bisericii și culturii universale, numit Antim Ivireanul, ajuns stareț la Mănăstirea Snagov pe timpul domnitorului martir Constantin Brâncoveanu. În lunga sa domnie, acest voievod-martir și-a agonisit nu numai cununa sfințeniei, ci a realizat în artă un stil arhitectonic și o profunzime a culturii noastre, ceea ce marii noștri învățați au numit "Bizanț după Bizanț". Antim Ivireanul, colaboratorul său, a venit dintr-o țară ca Iveria, săracă și aproape desființată, luat rob de turci, care deseori invadau Georgia, și adus la Constantinopol, unde, eliberat fiind găsește ocrotire pe lângă Patriarhia Ecu- menică. De aici Voievodul muntean l-a dobândit și l-a adus în Țara Românească. Acest fapt a însemnat pentru cultura noastră o binecuvântare, ale cărei roade s-au văzut mai întâi la mănăstirea Snagov, pe care a făcut-o leagăn de cărturărie cu cărți tipărite și răspândite în lumea ortodoxă din Răsărit, iar apoi, prin alegerea sa în jilțul de Episcop al Râmnicului, în Oltenia (1705-1708). Unde și când era mai potrivit să se aniverseze cei cinci sute de ani ai acestei Episcopii, ale cărei începu- turi se adâncesc în istorie, decât aici în orașul Râmnicu-Vâlcea? Aflăm cu bucurie că acest municipiu l-a însușit pe Antim Ivireanul, ca și odinioară Voievodul mar- tir Constantin Brâncoveanu. Cunoscând de mai înainte spiritul foarte deschis al oltenilor, acest lucru este o bucurie pentru noi, ca acest mare Ierarh al Bisericii Ortodoxe Române, ce figurează în calendarul nostru bisericesc, Sfântul Martir Antim Ivireanul, să fie ales ca patron spiritual al orașului Râmnicu Vâlcea. Este o hotărâre deosebit de înțeleaptă, de mare actualitate și o binefacere sufletească, pe care o apreciem atât noi, cât și istoricii noștri bisericești, în special Părintele Prof. Dr. Mircea Păcurariu, de față, autorul **Istoriei** noastre bisericești.

- Cu toții trăim astăzi bucuria prilejuită de cinstirea personalității unui mare și sfânt ierarh de către fiii acestui municipiu. Prin această calitate de a fi și ocroti- torul duhovnicesc al unui municipiu ca Râmnicu-Vâlcea, acest păstor și martir al Bisericii se bucură de acolo de unde se află, din fața lui Dumnezeu, în rândul sfinților. Sfântul Ierarh Martir Antim Ivireanul, ocrotitorul spiritual al dumnea- voastră, trebuie să luați aminte că se numără printre slujitorii veșniciei lui Dum- nezeu și, de aceea, ceea ce s-a rostit aici dobândește această valoare și se anco- rează în veșnicie, asemenea valorilor cheie din credința și cultura noastră, de- pășind legile firii, științei sau istoriei.

Așa cum știm cu toții, iubiți frați, municipiul Râmnicu-Vâlcea și întreg ținu- tul acesta vâlcean au dat, de-a lungul timpului, personalități marcante în toate do- meniile vieții sociale. Legat de acest oraș rămâne și numele Patriarhului nostru de vie memorie Justinian; preot aici, lângă Râmnicu-Vâlcea, apoi chiar în oraș, pro- fesor și director de Seminar, ales încă de tânăr arhieru de către marele Mitropolit al Moldovei și Sucevei, Irineu Mihălcescu, în 1945. Cu rugămintele stăruitoare, marele cărturar Irineu se adresa Sfântului Sinod pentru a fi acceptat acest preot, Ioan Marina, de la biserica cu hramul Sfântul Gheorghe din Râmnicu-Vâlcea, în demnitatea de episcop-vicar al său la Mitropolia Moldovei. Am fost martor al

acestei lucrări, al acestei rânduieli dumnezeiești. Cu rugăciuni și insistențe deosebite, Sfântul Sinod a aprobat ca preotul Ioan Marina să fie hirotonit arhiepiscop cu titlul de Vasluianul și rânduit la refacerea Mitropoliei greu încercate de război. Îl am nu numai înaintaș, ci mai ales pildă pentru activitatea mea de fiecare zi. Gândul său era întotdeauna la Biserică. Cu acest gând îmi închei și eu fiecare zi de lucru, nemulțumit aproape, întotdeauna, pentru ceea ce nu am putut să împlinesc în acea zi.

În timp ce vă ascultam, pe dumneavoastră, distinșii reprezentanți ai autorităților de stat centrale și locale, am remarcat cunoștințele istorice și talentul oratoric al fiecăruia, modul exemplar în care vi l-ați zugrăvit în gând și l-ați receptat, cu darul său de martir și ierarh, pe Sfântul și patronul spiritual al orașului dumneavoastră, pe slujitorul altarului și al artelor, Antim Ivireanul.

Este în firea lucrurilor să ne bucurăm în asemenea momente, în asemenea clipe, și, după cum vedeți, avem alături de noi Părinți Ierarhi veniți din Basarabia, din Banatul Sârbesc, din țara vecină, Ungaria, preotul nostru din Caracas, Venezuela, Costică Popa, împreună cu ierarhi din țară, membri ai Sfântului Sinod. Cu toții am venit aici să fim părtași Prea Sfințitului Episcop Gherasim, spre a ne bucura împreună de înfăptuirile Episcopiei înființată acum cinci sute de ani. Cunosce eparhia aceasta din tinerețile mele, ca, de altfel, și pe unii dintre înaintașii Prea Sfințitului Gherasim, ca de pildă pe episcopul de evlavioasă pomenire, Iosif Gafton, care ne ascultă și ne privește din locul său de așteptare a învierii de obște de lângă altarul istoricei biserici a Episcopiei. Cei ce l-am cunoscut pe P.S. Episcop Iosif, știm ce a însemnat acest ierarh pentru Episcopia Râmnicului. Originar din Țara de Jos a Moldovei, o vreme preot de mir în București, fost consilier și episcop-vicar al Patriarhiei, cu titlul de Sinaitul, înscăunat ca episcop al Argeșului la 21 mai 1944, a păstorit aici începând din 27 martie 1949. Mă bucur de această răsărire, odrăslită a unor idei care se credeau poate știute numai de noi sau de profesorii universitari, din istoria noastră bisericească, despre sfințenia și canonizarea sfinților. Dar iată acum, ne bucurăm, deoarece Biserica are misiunea de a îmbrățișa, de a asculta, de a avea auzul permanent ațintit asupra cerinței mulțimilor de credincioși și slujitori ai Bisericii.

Ne aflăm, aici, într-un loc sfânt, un ținut cu tainele și grotlele munților, prielnic schiturilor, cu monahi iubitori de liniște și rugăciune către Dumnezeu, un loc în care sfinții acestor plaiuri cu inima lor curată și smerită au primit măreția dumnezeiască. La aniversarea a 500 de ani istorica Episcopie a Râmnicului, strălucește de frumoase realizări. Aceste rezultate sunt rodul muncii dumneavoastră, a clerului și a credincioșilor eparhiei. Așadar, cuvântările și mesajele de astăzi ale personalităților au întărit ideea că atât organizarea jubileului de 500 de ani de existență a Episcopiei, cât și înfăptuirile despre care s-a vorbit aici, n-au venit de la sine, ci au fost inițiate, gândite, proiectate și îndeplinite de actualul ierarh, ajutat de colaboratori și binefăcători.

După cum cunoaștem, Sfântul Ierarh Antim Ivireanul a fost foarte activ. La Snagov a înființat o tipografie, vatră de lumină atât pentru țara noastră, cât și pentru Orient, cu posibilități de imprimare în mai multe limbi: română, slavonă, greacă

și arabă. Aici apare singura carte tipărită de Antim în limba slavonă, **Gramatica slavonă** (1697), precum și tipărituri pentru Iviria și Biserica din Siria.

Ierarhul martir a fost un om dăruit de Dumnezeu în multe privințe. În cuvântările de astăzi s-au evidențiat laturile personalității sale deosebit de valoroase, prin care acesta s-a afirmat ca un mare ierarh român. Am ascultat cât de frumos s-a vorbit astăzi despre el. A fost dascăl nu numai de inimă, de cuget, și de credință, ci și dascăl de școală, de limbă românească. Cele 36 de Omilii rostite de pe amvonul Mitropoliei sunt pilduitoare pentru noi. Cu greu putem atinge nivelul său de abordare a fondului Sfintei Evanghelii și a-l aplica în practică. Spre a fi înțeleasă de credincioși, o predică trebuie să fie în primul rând actuală, așa cum actuale sunt Sfânta Scriptură, Biserica și învățăturile ei. În această privință trebuie să fim actuali noi, slujitorii Bisericii, în primul rând, pentru a ne face înțeleși de credincioșii noștri. Nu e de ajuns numai să luăm date dintr-o parte sau din alta și să le transformăm în expunerea noastră, ci trebuie să le punem spre rodire la inima ascultătorilor noștri. Această condiție este valabilă pentru preoți și chiar pentru noi, arhierii.

Dacă aici, pe aceste plaiuri vâlcene, binecuvântate de Dumnezeu, Sfântul Ierarh Antim Ivireanul a fost atât de pilduitor receptat și ales ca ocrotitor al municipiului Râmnicu-Vâlcea, înseamnă că, dumneavoastră, fiii acestui oraș, tinerii și copiii mai cu seamă, vă veți gândi întotdeauna la sfințenia lui și îl veți ruga să vă fie de folos în viața de acolo de unde se află el, în lumina cea neînserată, așa cum frumos glăsuiesc sfinții aghiografi despre iubirea sfinților față de noi, despre lumina învățaturii lor. Așa cum "Lumina lină" de la Vecernie ne toarnă în suflet balsamul păcii, al mângâierii și apropierii de Mântuitorul Hristos, tot astfel ne încântă și pilda de viață a sfinților și frumusețea cântărilor și scrierilor lor. Sfinții au darul de a fi cu noi permanent. Sfinții Ierarhi Calinic și Antim au slujit astăzi cu noi și ne-au binecuvântat. Înainte de a veni aici, la București, la Patriarhie, m-am rugat la icoanele lor cerându-le binecuvântare. Ei ne binecuvântează, ne ocrotesc și ne ajută, așa cum l-au ajutat pe Prea Sfințitul Gherasim să organizeze această serbare și în cinstea ei să construiască aici o adevărată Academie, cu bibliotecă, muzeu și spații generoase, unde se vor întâlni ierarhi, preoți, istorici, tineri, slujitori ai culturii și artei, academicieni, însetați de spiritualitate, de dialog între cunoscut și necunoscut, între îndoială și convingere, între întrebare și răspuns și vor afla din nou unde e adevărul, echilibrul vieții, cumpăna vieții noastre. Unde vom ajunge dacă – așa cum predica și marele Antim Ivireanul în fața voievodului, predici care i-au adus apoi nu puțină suferință – mergem cu dezmățul, cu libertinajul tineretului, cu lipsa de la studiu și de la bibliotecă, apoi cu lăcomia, cu setea de avuție nedreaptă etc? Ne confruntăm cu lăcomia, setea de bunuri străine, cu ura reciprocă, cu disprețul semenului, cunoscute sub nume apăsător și degradant, acela de "corupție". Se adaugă amenințător pornografia și păcatul avortului, care fac să scadă neamul nostru. Unde este grija din totdeauna pentru copii, acești îngeri trimiși de Dumnezeu în familie și în societate? Nu are voie mama și tânăra să-și batjocorească tinerețea dată de Dumnezeu! Ce facem noi, Biserica? Ce facem cu toții pentru a stopa acest exod al tinerilor spre largul lumii sau spre piersanie morală? Cum îi salvăm pe tinerii noștri din robia păcatu-

lui și a libertinajului, agresăți de valuri de pornografie și violență care îi duc la înstrăinarea de sine și la disperare? Cel mai aprig exil acesta este, când te simți singur cu tine, străin de propria ta ființă. Este cea mai mare prăpastie sufletească de unde nu te mai poți salva singur, asemenea slăbănogului de la scaldătoarea Vitezda. Acestuia i-a trebuit "un om", așa cum s-a exprimat el când L-a văzut pe Iisus: "Doamne, om nu am ca să mă arunce în scaldătoare când se tulbură apa" (Ioan 5, 7). Și, iată că "omul" a venit. Era Omul-Iisus, Dumnezeu adevărat din Dumnezeu adevărat, născut, iar nu făcut. Acest Iisus trebuie căutat cu credință și nădejde vie în Biserica slavei Sale, spre a spune tinerilor noștri, dar și nouă tuturor: "Ridică-te, ia-ți patul tău și umblă!" (Ioan 5, 8) sau "ție îți zic, scoală-te!" (Marcu 5, 41).

Cei ce ați asistat aseară la teatru, unde s-a vizionat cunoscuta piesă de teatru: "Hoțul de mărgăritare" a Înalt Prea Sfințitului Arhiepiscop Bartolomeu al Vadului, Feleacului și Clujului, programată în cinstea Sf. Ierarh Antim Ivireanul, ați putut observa că tocmai înstrăinarea fiului risipitor de casa părintească s-a tratat, iar casa noastră părintească este Sfânta Biserică, ca locaș și învățătură. Câți dintre noi, dintre fiii Bisericii, ai țării, ai neamului nostru se înstrăinează și risipesc avuția morală și frumusețea dată de Dumnezeu? N-avem dreptul să risipim avuția noastră părintească, nici sănătatea, nici inteligența noastră și nici bunurile demnității și cinstea noastră, pentru că toate ne aparțin ca daruri ale lui Dumnezeu. Când veți citi, frații mei, Omiliile Sf. Antim Ivireanul, rostite într-o limbă română atât de frumoasă, literară, limpede și atrăgătoare, veți dobândi o bogăție de învățături ziditoare de suflet. Veți afla și cât de actual era atunci marele predicator și cât de contemporan ne este acest slujitor al Bisericii noastre strămoșești! Acest stil de proclamare a adevărului lui Hristos i-a adăugat supărări și suferințe. Se cunoaște, de asemenea, cât de incomodă este rostirea adevărului în urechile nobișnuite cu valoarea și frumusețea lui. Avem nevoie de valoarea călăuzitoare a adevărului, așa cum avem nevoie de blândețe și călăuza "Păstorului cel Bun" (Ioan 10, 11), modelul nostru, al ierarhilor și clericilor în general. Întreaga noastră viață se desfășoară pe temelia acestui adevăr pe care l-a pus Mântuitorul Hristos drept temelie a Bisericii Sale, piatra din capul unghiului, care nu poate fi nebăgată în seamă de cei ce sunt chemați să zidească viața spirituală și economică a lumii și a națiunilor.

În încheiere, mulțumesc Prea Sfințitului Episcop Gherasim pentru invitație și vă felicit pentru starea înfloritoare a Episcopiei Râmnicului, datorată restaurărilor mănăstirilor și bisericilor din eparhie. Aveți monahi, monahii și preoți distinși prin cuvânt și faptă care o fac și mai frumoasă. Se cuvine însă să avem grijă și de biserică sufletului nostru, pe care ne-o zidim fiecare așa cum ne îndeamnă regele și proorocul David: "Inimă curată zidește întru mine, Dumnezeule" (Ps. 50, 10). Cuvântul e ziditor; sufletul, virtuțile și sfințenia se zidesc clipă de clipă, cu efort și stăruință. Și pe acestea ni le dă Dumnezeu, tot ceea ce trebuie, însă, este ca ele să fie descoperite și folosite, nu însă fără sfântă și neîncetată rugăciune.

Sfântul Ierarh Antim să ne ajute să ne zidim și noi întru cele dinlăuntru ale noastre, inima cea curată, izvorătoare de dragoste, nădejde, curaj, pace, sănătate și bunăvoință. Amin!"

REDACTIA

NOI CANONIZĂRI DE SFINȚI
ÎN BISERICA ORTODOXĂ ROMÂNĂ
EPARHIA BUZĂULUI ȘI VRANCEI ÎN MARE SĂRBĂTOARE

Canonizarea sfinților este un act de o deosebită importanță în viața unei Biserici autocefale. Prin canonizare o Biserică autocefală își exprimă independența sa față de celelalte Biserici Ortodoxe autocefale surori, și în același timp solidaritatea și unitatea cu acestea, fiindcă sfinții canonizați într-o Biserică autocefală sunt recunoscuți ca atare și în celelalte Biserici Ortodoxe. Prin canonizare, alături de sfințirea Sfântului și Marelui Mir și de hirotonirea propriilor ei ierarhi, incluzând chiar pe Întâistătătorul ei, o Biserică își exercită așadar atributul autocefaliei. Lucrul acesta s-a întâmplat și în Biserica Ortodoxă Română, devenită autocefală în 1885 și Patriarhie în 1925. Cea dintâi canonizare de sfinți în Biserica Ortodoxă Română a avut loc în 1955 și 1956, în timpul vrednicului de pomenire, Patriarhul Justinian Marina, când au fost trecuți în calendar următorii șapte sfinți români: Sfântul Ierarh Calinic de la Cernica, prăznuit la 11 aprilie, Sfinții Ierarhi Ilie Iorest și Sava Brancovici, mitropoliți ai Ardealului, pomeniți ca mărturisitori la 24 aprilie; Sfinții Cuvioși Visarion Sarai și Sofronie de la Cioara și dreptcredinciosul Oprea Nicolae din Săliștea Sibiului, cu zi de pomenire la 21 octombrie, și Sfântul Ierarh Iosif cel Nou de la Partoș, Mitropolit al Banatului, sărbătorit la 15 septembrie. Primii șase sfinți au fost canonizați în 1955, iar ultimul în 1956.

A doua canonizare de sfinți români a avut loc la 20 iunie 1992, sub înțeleapta și rodnică arhipăstorire a PF Părinte Teoctist, Arhiepiscopul Bucureștilor, Mitropolitul Munteniei și Dobrogei și Patriarhul Bisericii Ortodoxe Române. Au fost trecuți atunci în rândul sfinților și rânduiți să fie cinstiți ca atare în întreaga Biserică Ortodoxă Română 13 sfinți români: Sfântul Cuvios Ioan de la Prislop, prăznuit la 13 septembrie, Sfântul Cuvios Antonie de la Iezerul-Vâlcea, serbat la 23 noiembrie, Sfântul Cuvios Daniil Sihastrul, cu zi de prăznuire la 18 decembrie, Sfântul Cuvios Gherman din Dobrogea, prăznuit la 28 februarie, Sfântul Cuvios Ioan de la Neamț Hozevitul, serbat la 5 august, Sfânta Cuvioasă Teodora de la Sihla, prăznuită la 7 august; Sfinții Preoți Mărturisitori Ioan din Galeș și Moise Măcinic din Sibiel, prăznuiți la 24 octombrie, Sfântul Ierarh Martir Antim Ivireanul, cu zi de pomenire la 27 septembrie, Sfântul Ierarh Iosif Mărturisitorul din Maramureș, serbat la 24 aprilie, Sfântul Ierarh Ghelasie de la Râmeț, prăznuit la 30 iunie, Sfântul Ierarh Leontie de la Rădăuți, serbat la 1 iulie, Binecredinciosul voievod Ștefan cel Mare și Sfânt, prăznuit la 2 iulie, Sfinții Martiri Brâncoveni, Constantin-Vodă, cu cei patru fii ai săi Constantin, Ștefan, Radu, Matei și Sfetnicul Ianache.

Tot la 20 iunie 1992, s-a instituit, de către Sfântul Sinod al Bisericii Ortodoxe Române, Duminica Sfinților Români, așezați în calendarul Bisericii noastre în fiecare an în Duminica a doua după Pogorârea Sfântului Duh, în care să se prăznuiască în chip deosebit toți sfinții din neamul nostru, știuți și neștiuți, ierarhi, preoți și diaconi, cuvioși și cuvioase, sfinți martiri, sfinți români uciși de oștile păgânilor sau ale asupritorilor ori în amară robie pentru credință și sfinți care s-au săvârșit luptând cu arma cuvântului.

Mergând pe firul acestei frumoase tradiții de a ne cinsti înaintașii și sfinții plămădiți în sera sfântă a credinței noastre ortodoxe și a evlaviei neamului românesc, la propunerea și solicitarea Episcopiei Buzăului și Vrancei, a Întâistătătorului acestei vechi și istorice eparhii PS Epifanie Norocel, Sfântul Sinod al Bisericii Ortodoxe Române a hotărât, în ședința sa din 4-5 martie 2003, canonizarea, adică trecerea în rândul sfinților a Mitropolitului Teodosie al II-lea al Moldovei și a Cuviosului Stareț Vasile de la Poiana Mărului. Pentru cercetarea vieții și a faptelor lor de credință și de dragoste au fost publicate, prin purtarea de grijă a PS Epifanie al Buzăului și al Vrancei, câte un volum de studii dedicate fiecăruia dintre ei, ceea ce a constituit temeiul pentru hotărârea Sfântului Sinod de a-i trece în rândul Sfinților. Așa cum se desprinde cu claritate din studiile publicate și din tomosurile sinodale, privind canonizarea lor, aceste două personalități ale evlaviei și trăirii creștine românești au fost împodobite cu virtuți deosebite și au desfășurat o frumoasă activitate în slujirea Bisericii, a credinței și a neamului românesc.

Sfântul Ierarh Martir Teodosie al II-lea, Mitropolitul Moldovei, născut pe plaiurile vrâncene, în prima jumătate a secolului al XVII-lea, a fost egumen al Mănăstirii Bogdana din ținutul Bacăului, apoi Episcop de Rădăuți (1670), Episcop al Romanului (1671) și Mitropolit al Moldovei (1674). În calitatea sa de mitropolit, s-a împotrivit domnitorului Moldovei, Dumitrașcu Vodă, care îi încuraja și îi tolera pe tătari și turci în faptele lor de prigonire a creștinilor, ceea ce a adus după sine judecarea și silirea de a se retrage din scaunul de mitropolit, fiind exilat la Mănăstirea "Sfântul Sava" din Iași. De aici s-a retras spre părțile de jos ale Moldovei și s-a ocupat de reconstruirea Schitului Brazi, de lângă Panciu. În 1688 a fost din nou arestat și chinuit din ordinul aceluiși domnitor. Retrăgându-se din nou la Schitul Brazi, aici și-a găsit sfârșitul mucenicesc, căci un grup de tătari a atacat, în 1694 această vatră monahală și i-au cerut Mitropolitului Teodosie să le predea Sfintele Odoare și averea mănăstirii. Refuzând să facă acest lucru, mitropolitul a fost decapitat de către tătari. În anul 1842, sfintele sale moaște îngropate în subsolul paraclisului schitului, au fost descoperite, de față fiind și Sfântul Antipa de la Calapodești.

Slujitor deosebit al lui Dumnezeu, apărător al credincioșilor români împotriva nedreptăților pricinuite de năvălitorii păgâni sau de conducători fără frică de Dumnezeu, iubitor al sfintelor locașuri, ctitor de mănăstiri și schituri, cinstitor al Sfintelor Odoare și mai ales moartea sa martirică, i-au adus cinstirea din partea dreptmăritorilor creștini. De aceea Sfântul Sinod, având în vedere viața lui de adevărat ierarh, râvna pentru credință și apărarea celor sfinte și sfârșitul său mucenicesc, a hotărât să fie cinstit și pomenit cu cântări de laudă în ziua de 22 septembrie, întocmindu-i-se viața și slujba și zugrăvindu-i-se icoana.

Prea Cuviosul Vasile, Starețul de la Poiana Mărului, trăitor între 1692-1767, s-a născut în părțile Rusiei, unde a început viața monahală. Mai târziu, s-a refugiat în Țările Române și s-a stabilit mai întâi la Mănăstirea Dălhăuți, unde a devenit stareț. S-a retras apoi, împreună cu 12 ucenici la Schitul Poiana Mărului din Munții Buzăului, întemeind, împreună cu aceștia, numeroase schituri și mănăstiri în această frumoasă și binecuvântată parte a țării noastre. Între acestea amintim mănăstirile și schiturile: Trăisteni, Rătești, Ciolanu, Rogozu, Cotești, Găvanu și

altele. Având darul călăuzirii și sfătuirii sufletelor, a fost cinstit de Sfântul Paisie Velicicovschi de la Neamț, al cărui duhovnic a fost, și a fost un practicant al rugăciunii lui Iisus. A lăsat scrieri, privitoare la operele Sfinților Părinți și povățuiri pentru monahi referitoare la adevărata trăire monahală, trezvie, pocăință și altele.

S-a bucurat de aprecierea patriarhilor de Alexandria, Antiohia și Ierusalim, care l-au vizitat și i-au socotit învățătura folositoare de suflet. A trecut la cele veșnice la 25 aprilie 1767.

Sfântul Sinod al Bisericii Ortodoxe Române, privind la toate aceste fapte ale vieții lui și aprecind folosul sufletesc al monahilor și credincioșilor, a hotărât să fie trecut în rândul sfinților și pomenit cu cântări de laudă în ziua de 25 aprilie, întocmindu-se slujba, viața și pictându-i-se icoana.

Proclamarea solemnă a canonizării, hotărâtă în ziua de 5 martie 2003, a avut loc în zilele de 5 și 6 octombrie 2003, la Mănăstirile Brazi și Poiana Mărului și a constituit un eveniment de cea mai mare frumusețe și însemnătate pentru Biserica Ortodoxă Română, în general și pentru Episcopia Buzăului și Vrancei în chip special. Cele două zile de proclamare a canonizării au fost momente de mare sărbătoare, de profundă și impresionantă trăire creștinească, de bucurie duhovnicească și de mândrie patriotică și națională. Plaiurile minunate ale Buzăului și Vrancei, de o frumusețe naturală fără pereche, au oferit participanților la aceste ceremonii, clipe de neuitat, unde cerul senin și pământul binecuvântat s-au îngemănat în rugăciune. Rar ne-a fost dat să vedem o asemenea manifestare grandioasă de credință și de bucurie sfântă pricinuită de comuniunea cu sfinții. O întreagă suflare de credincioși, veniți din toate părțile țării, au umplut ca o apă revărsată, dealurile și valea din jurul Mănăstirii Brazi, ca și incinta acestei vetre de spiritualitate renăscută, înnoită și împodobită prin râvna și purtarea de grijă a Prea Sfințitului Episcop Epifanie al Buzăului și Vrancei și prin osârdia fără egal și plină de jertfelnicie a unui grup de viețuitoare conduse cu atâta înțelepciune și dăruire de fosta stareță, vrednica de pomenire Justina, și actuala stareță Pavelina. Iar Munții Buzăului, cu farmecul și maiestuozitatea lor unică, unde, străjuiește Mănăstirea Poiana Mărului, într-un peisaj uimitor de frumos, cu liniștea netulburată decât de murmurul rugăciunilor și cu ruginiul fermecător al frunzelor de toamnă, au primit aici pe miile de credincioși care au participat la ceremonie.

Măreția acestor două sărbători a fost sporită de participarea la ele a Întâistătorului Bisericii Ortodoxe Române, P.F. Părinte Patriarh Teoctist și un impresionant număr de ierarhi, membri ai Sfântului Sinod. Aceste festivități ale Bisericii Ortodoxe Române, dar mai ales ale Episcopiei Buzăului și Vrancei, organizate în mod desăvârșit prin purtarea de grijă a P.S. Episcop Epifanie, au început de sâmbătă, 4 octombrie prin sosirea în Eparhie a P.F. Părinte Patriarh Teoctist, însoțit de ierarhi, preoți și personalități de frunte ale vieții culturale românești. P.F. Sa a vizitat mai întâi Mănăstirea Rătești, una dintre cele mai frumoase și mai bine organizate vetre monahale din Eparhia Buzăului și Vrancei, apoi a fost primit, împreună cu însoțitorii P.F. Sale, în municipiul Focșani, la locul unde se construiește noua catedrală a orașului și unde a binecuvântat lucrările care s-au executat până acum și pe toți cei prezenți, cărora le-a adresat un frumos cuvânt de învățătură.

Duminică, 5 octombrie 2003, a avut loc la Mănăstirea Brazi, proclamarea solemnă a canonizării Sfântului Ierarh Martir Teodosie al II-lea, Mitropolitul Moldovei și a Sfântului Cuvios Vasile de la Poiana Mărului, în cadrul Sfintei Liturghii arhieresti, săvârșită de către PF Părinte Patriarh Teoctist, înconjurat de un impresionant sobor de ierarhi, preoți și diaconi: ÎPS Daniel, Mitropolitul Moldovei și Bucovinei, ÎPS Teofan, Mitropolitul Olteniei, ÎPS Petru, Mitropolitul Basarabiei, ÎPS Teodosie, Arhiepiscopul Tomisului, ÎPS Nifon, Arhiepiscopul Târgoviștei, PS Episcop Gherasim al Râmnicului, PS Episcop Epifanie al Buzăului și Vrancei, PS Episcop Calinic al Argeșului și Muscelului, PS Episcop Casian al Dunării de Jos, PS Episcop Timotei al Aradului, Ienopolei și Hălma-giului, PS Episcop Laurențiu al Caransebeșului, PS Episcop Damaschin al Sloboziei și Călărașilor și PS Ioan al Covasnei și Harghitei, PS Episcop Galaction al Alexandriei și Teleormanului, PS Episcop Ambrozie Sinaitul, Vicar Patriarhal, PS Episcop Daniil Partoșanul, Vicar al Arhiepiscopiei Timișoarei și administrator al Episcopiei Ortodoxe Române de Vârșeț, PS Episcop Gherasim Putneanul, Vicar al Arhiepiscopiei Sucevei și Rădăuților, PS Arhieru Ioachim Băcăoanul, Vicar al Episcopiei Romanului, PC pr. Nicolae D. Necula, decanul Facultății de Teologie Ortodoxă "Patriarhul Justinian" a Universității din București, PC pr. prof. dr. Constantin Coman, prodecan al aceleiași facultăți, PC pr. prof. Gheorghe Sava, directorul Seminarului Teologic "Chesarie Episcopul" din Buzău, PPCC preoți consilieri, inspectori și protoierei ai Eparhiei Buzăului și Vrancei, preoți și diaconi din eparhie și din alte eparhii. Zeci de mii de pelerini, veniți de pretutinde, au umplut incinta mănăstirii și spațiul din jurul ei. Au fost de față la slujbă dl. acad. Răzvan Teodorescu, Ministrul Culturii și Cultelor, dl. acad. Virgil Căndea, fiu al acelor meleaguri, dl. Laurențiu Tănase, Secretar de Stat, pentru Culte, reprezentanți ai autorităților locale.

În cadrul Sfintei Liturghii, la momentul îndătinat, PS Episcop Casian al Dunării de Jos a dat citire tomosului sinodal de canonizare a celor doi sfinți:

HRISOV

**PENTRU PROCLAMAREA CANONIZĂRII SFINȚILOR ROMÂNI:
SFÂNTUL IERARH MUCENIC TEODOSIE DE LA MÂNĂSTIREA BRAZI,
MITROPOLITUL MOLDOVEI ȘI SFÂNTUL CUVIOS VASILE
DE LA POIANA MĂRULUI**

Luând aminte la hotărârea Sfântului Sinod al Bisericii Ortodoxe Române din 5 martie 2003 și la Tomosurile Sinodale emise cu acel prilej pentru canonizarea Sfântului Ierarh Mucenic Teodosie de la Mănăstirea Brazi și a Sfântului Cuvios Vasile de la Poiana Mărului;

Noi, Teoctist, Arhiepiscop al Bucureștilor, Mitropolit al Munteniei și Dobrogei și Patriarhul Bisericii Ortodoxe Române, împreună cu membri ai Sfântului Sinod, la chemarea Prea Sfințitului Episcop Epifanie al Buzăului și Vrancei, săvârșind astăzi, Duminică, 5 octombrie 2003, Sfânta și Dumnezeiasca Liturghie la Mănăstirea Brazi, cu hramul Nașterea Maicii Domnului, potrivit Sfintei Tradiții Ortodoxe, facem vestire solemnă a canonizării celor doi sfinți români și a înscrierii lor în calendarul Bisericii Ortodoxe Române.

La această înălțătoare slujbă religioasă au fost prezenți reprezentanți ai autorităților de stat centrale și locale și au fost părtași și împreună-rugători cu noi mare mulțime de credincioși, monahi, monahii și preoți din ținuturile Buzăului, Vrancei și din împrejurimi, precum și reprezentanți ai unor vetre istorice și așezăminte culturale și spirituale românești.

Către toți cei de față și către toți fiii duhovnicești ai pământului românesc și ai Bisericii noastre de aici și de pretutindeni, îndreptăm părinteasca Noastră chemare de a cinsti cu evlavie pe acești sfinți români și îi îndrumăm să-i aibă ca rugători și mijlocitori înaintea Bunului Dumnezeu.

Drept mărturie a bucuriei duhovnicești prilejuite de istoricul și binecuvântatul moment de astăzi, pecetluim cu semnăturile noastre acest Hrisov întru slava Tatălui, a Fiului și a Sfântului Duh, Treimea cea de o ființă și nedespărțită. Amin!

† TEOCTIST

**Arhiepiscop al Bucureștilor,
Mitropolit al Munteniei și Dobrogei și Patriarhul Bisericii Ortodoxe Române**

**TOMOS SINODAL*
AL BISERICII ORTODOXE AUTOCEFALE ROMÂNE PRIVIND
CANONIZAREA SFÂNTULUI IERARH MUCENIC TEODOSIE
DE LA MĂNĂSTIREA BRAZI**

**Sfântul Sinod al Bisericii Ortodoxe Române,
Prea iubitului cler, cinului monahal și dreptmăritorilor creștini
din cuprinsul Patriarhiei Române, har, milă și pace
de la Dumnezeu, iar de la noi, părintești binecuvântări!**

Cuviincios și drept lucru este a cinsti pomenirea celor ce s-au săvârșit întru sfințenie, care au câștigat către Dumnezeu îndrăznire prin viața plină de evlavie și de fapte bune și prin slăvita lor moarte mucenicească pentru credință. Pe aceștia Biserica îi laudă și îi mărește cu cântări, urmând cuvântului celui de Dumnezeu insuflat al Proorocului și împăratului David: *"Eu am cinstit foarte pe prietenii Tăi, Dumnezeule, că foarte s-a întărit stăpânirea lor"*.

Un astfel de slujitor ales al lui Dumnezeu a fost vrednicul de pomenire Mitropolit al Moldovei, Teodosie al II-lea, care și-a închinat viața apărării credincioșilor români față de nedreptățile la care erau supuși de păgânii năvălitori sau de unii conducători fără frică de Dumnezeu. Iubind din tot sufletul sfintele locașuri, el a ridicat mai multe mănăstiri și schituri, spre necontenita slăvire a lui Dumnezeu. Stând împotriva necredincioșilor care căutau să pângărească cele sfinte și să lipsească de odoare dumnezeiescul locaș, ierarhul Teodosie a primit moarte mucenicească din mâna tătarilor, în Schitul Brazi, din ținutul Vrancei, în anul mântuirii 1694.

Drept urmare, Noi, membrii Sfântului Sinod al Sfintei noastre Biserici Ortodoxe Autocefale Române, privind la viețuirea plăcută lui Dumnezeu a acestui

* Text definitivat de Comisia sinodală pentru canonizarea Sfinților Români la 3 martie 2003 și aprobat de Sfântul Sinod al Bisericii Ortodoxe Române prin hotărârea nr. 821 din 4-5 martie 2003.

fericit arhieru care a împodobit scaunul mitropolitan al Moldovei, la râvna lui vrednică de laudă pentru apărarea celor sfinte și la sfârșitul său martiric, și căutând folosul duhovnicesc al poporului ce poartă numele lui Hristos, urmând Tradiției Sfinte a Bisericii Ortodoxe și chemând în ajutor harul Preasfintei și de viață făcătoarei și nedespărțitei Treimi,

HOTĂRÂM:

– *Ca, de acum înainte și în veci, mitropolitul Teodosie al II-lea al Moldovei să fie numărat între sfinții Bisericii, în ceata Sfinților Mucenici, și să fie pomenit și cinstit cu cântări de laudă în ziua a douăzeci și doua a lunii septembrie.*

– *Poruncim de asemenea, în Duhul Sfânt, ca viața, slujba și icoana Sfântului să fie primite cu evlavie de preoții, monahii și credincioșii ortodocși.*

Spre deplină statornicire a celor pe care le-am hotărât în chip sinodal și canonic, întărim cu semnăturile noastre acest Tomos Sinodal de canonizare a Sfințitului Ierarh Mucenic Teodosie, Mitropolitul Moldovei, aduncându-l la cunoștința clerului și a tuturor dreptcredincioșilor din cuprinsul Patriarhiei Române.

Dat în București, anul mântuirii 2003, luna martie, ziua a cincea.

Președintele Sfântului Sinod

† TEOCTIST

**Arhiepiscop al Bucureștilor, Mitropolit al Munteniei și Dobrogei
și Patriarhul Bisericii Ortodoxe Române**

HRISOV

**PENTRU PROCLAMAREA SFÂNTULUI CUVIOS VASILE
DE LA POIANA MĂRULUI**

Luând aminte la hotărârea Sfântului Sinod al Bisericii Ortodoxe Române din 5 martie 2003 și la Tomosul Sinodal emis cu acel prilej pentru canonizarea Sfântului Cuvios Vasile de la Mănăstirea Poiana Mărului;

Noi, Epifanie, Episcop al Buzăului și Vrancei, împreună cu membri ai Sfântului Sinod și în calitate noastră de Chiriarh al locului, săvârșind astăzi, luni, 6 octombrie 2003, Sfânta și Dumnezeiasca Liturghie la Mănăstirea Poiana Mărului cu hramul Tuturor Sfinților, potrivit Sfintei Tradiții Ortodoxe, și din încredințarea Prea Fericitului Părinte Patriarh Teoctist, Arhiepiscop al Bucureștilor, Mitropolit al Munteniei și Dobrogei și Patriarh al Bisericii Ortodoxe Române, facem vestire solemnă a canonizării Sfântului Cuvios Vasile de la Poiana Mărului și înscrierii sale în calendarul Bisericii noastre.

La această înălțătoare slujbă religioasă au fost prezenți reprezentanți ai autorităților de stat centrale și locale și au fost părtași și împreună-rugători cu noi mare mulțime de credincioși, monahi, monahii și preoți din ținuturile Buzăului, Vrancei și din împrejurimi, precum și reprezentanți ai unor vetre istorice și așezăminte culturale și spirituale românești.

Către toți cei de față și către toți fiii duhovnicești ai Episcopiei Buzăului și Vrancei, ai pământului românesc și ai Bisericii noastre de aici și de pretutindeni,

îndreptăm părinteasca Noastră chemare de a cinsti cu evlavie pe acest sfânt român și îi îndrumăm să-L aibă ca rugător și mijlocitor înaintea Bunului Dumnezeu.

Drept mărturie a bucuriei duhovnicești prilejuite de istoricul și binecuvântatul moment de astăzi, pecetluim cu semnăturile noastre acest Hrisov întru slava Tatălui, a Fiului și a Sfântului Duh, Treimea cea de o ființă și nedespărțită. Amin!

† **EPIFANIE**

Episcopul Buzăului și Vrancei

TOMOS SINODAL*
AL BISERICII ORTODOXE AUTOCEFALE ROMÂNE PRIVIND
CANONIZAREA SFÂNTULUI CUVIOS VASILE
DE LA POIANA MĂRULUI

Sfântul Sinod al Bisericii Ortodoxe Române,
Prea iubitului cler, cinului monahal și dreptmăritorilor creștini
din cuprinsul Patriarhiei Române, har, milă și pace
de la Dumnezeu, iar de la noi, părintești binecuvântări!

Sfânta Biserică a lui Hristos cinstește după cuviință pe cei care și-au petrecut viața de aici întru sfințenie și evlavie și care, prin faptă, prin cuvânt sau prin scrieri au adus folos duhovnicesc în sufletele celor credincioși.

Tot astfel a trăit și s-a nevoit Cuviosul stareț Vasile ieroschimonahul, povățuitorul obștii călugărești din schitul Poiana Mărului, aflat în ținutul Buzăului. După aspre osteneți, el a primit de la Dumnezeu darul sfătuirii și al călăuzirii sufletelor, pe care l-a înmulțit spre folosul cetelor monahicești și al binecredincioșilor creștini. Fiind un lucrător încercat și nerătăcit al rugăciunii minții în inimă, el a lăsat mai multe scrieri referitoare la aceasta, precum și alte povățuiri pentru monahi, pline de dumnezeiască înțelepciune. Fiind cinstit deopotrivă cu marele stareț Paisie al Mănăstirii Neamțului, fiul său duhovnicesc, Cuviosul Vasile de la Poiana Mărului, trecut la viața cea veșnică în anul mântuirii 1767, a rămas în amintirea tuturor ca un Sfânt Părinte al monahismului ortodox de pretutindeni și următor prin faptă și prin scrieri al marilor nevoitori pe calea desăvârșirii, făcându-se pildă de iubire a lui Dumnezeu, de înfrânare, de smerenie și de iscusită povățuire duhovnicească.

Drept aceea, Noi, membrii Sfântului Sinod al Sfintei noastre Biserici Ortodoxe Autocefale Române, privind la viețuirea plăcută lui Dumnezeu a Prea Cuviosului stareț Vasile și purtând grija de folosul comun al credincioșilor și al monahilor dreptmăritori, urmând Tradiției Sfinte a Bisericii Ortodoxe și chemând în ajutor harul Preasfintei și de viață făcătoarei și nedespărțitei Treimi,

HOTĂRÂM:

– *Ca, de acum înainte și în veci, Starețul Vasile de la Poiana Mărului să fie numărat între sfinții Bisericii, în ceata Cuvioșilor Părinți purtători de Dumnezeu*

* Text definitivat de Comisia sinodală pentru canonizarea Sfinților Români la 3 martie 2003 și aprobat de Sfântul Sinod al Bisericii Ortodoxe Române prin hotărârea nr. 928 din 4-5 martie 2003.

și să fie pomenit și cinstit cu cântări de laudă în ziua a douăzeci și cincea a lunii aprilie, ziua fericitei sale adormiri în Domnul.

– Poruncim, de asemenea, în Duhul Sfânt, ca viața, slujba și icoana Sfântului să fie primite cu evlavie de preoții, monahii și credincioșii ortodocși.

Spre deplină statornicire a celor pe care le-am hotărât în chip sinodal și canonic, întărim cu semnăturile noastre acest Tomos Sinodal de canonizare a Cuviosului Vasile de la Poiana Mărului, aducându-l la cunoștința clerului și a tuturor dreptcredincioșilor creștini din cuprinsul Patriarhiei Române.

Dat în București, anul mântuirii 2003, luna martie, ziua a cincea.

Președintele Sfântului Sinod

† TEOCTIST

**Arhiepiscop al Bucureștilor, Mitropolit al Munteniei și Dobrogei
și Patriarhul Bisericii Ortodoxe Române**

În continuare, Prea Fericitul Părinte Patriarh Teoctist a sfințit icoanele sfinților, în acordul cântărilor închinare lor. Sfânta Liturghie a fost o slujbă înălțătoare și la ea s-au împărtășit, pe lângă slujitorii din sobor, un număr impresionant de preoți din eparhie, veniți la festivitate cu credincioșii din parohiile lor. După terminarea slujbei, cel dintâi a luat cuvântul Prea Sfințitul Epifanie, care a făcut un istoric al demersului pentru canonizare, a evidențiat faptele minunate ale vieții celor doi sfinți și a adus mulțumiri tuturor celor care au participat la acest mare eveniment din viața Bisericii noastre.

Așa cum remarca PS Epifanie, în cuvântul său, atât numărul mare al credincioșilor, veniți să participe la Sfânta Slujbă și să se închine la sfintele moaște ale Sfântului Ierarh Martir Teodosie al II-lea, cât și cel al preoților care s-au împărtășit atunci, constituie un semn și o dovadă a dorinței de a primi darurile sfinților și de a fi în comuniune cu ei, așa cum s-a constatat dintotdeauna la credincioșii din această parte binecuvântată a țării.

Despre importanța acestui moment a vorbit apoi ÎPS Mitropolit Daniel al Moldovei și Bucovinei, care a spus printre altele: "Atunci când Dumnezeu rânduește ca sfinții Săi să fie făcuți cunoscuți în Biserică, atunci se intensifică în lumea întreagă lucrarea Duhului Sfânt. Noi trăim astăzi, împreună, o astfel de revărsare de har și de bucurie, căci sfinții ne îndepărtează de izolarea în care ne complacem de multe ori. Trăim astăzi, cu toții, în dragostea Sfintei Treimi, bucurându-ne de mijlocirile sfinților săi, din toate timpurile și din toate locurile".

A luat apoi cuvântul Prea Fericitul Părinte Patriarh Teoctist care a spus:

*Prea Sfințite Părinte Episcop Epifanie,
Înalt Prea Sfințiți și Prea Sfințiți Părinți,
Domnule academician Răzvan Teodorescu, Ministrul Culturii și al Cultelor,
Onorați reprezentanți ai autorităților locale,
Prea Cuvioși și Prea Cucernici Părinți,
Iubiți credincioși și credincioase,*

O zi neasemuit de frumoasă și de însemnată înscriem astăzi în cronica vieții personale a fiecăruia dintre noi, dar și în cronica acestei mănăstiri, a acestui

ținut atât de vestit al Vrancei și al Eparhiei Buzăului, în cronică Sfintei noastre Bisericii Ortodoxe Române și chiar în cronică Bisericii universale. În această zi asistăm la trecerea în rândul sfinților, adică să-i cinstim ca sfinți, pe doi dintre strămoșii și înaintașii noștri care au strălucit prin credință și viață curată, prin jertfa vieții lor pentru apărarea credinței, prin darul lui Dumnezeu de a vindeca bolnavii, de a face minuni sau de a vesti voia Sf. Evanghelii, făcându-se tuturor pildă și lumină de viațuire. Pe aceștia, Sfântul Sinod, în urma unor cercetări minuțioase și a mărturiilor vrednice de crezare, prin rugăciuni speciale și invocarea Duhului Sfânt, rânduieste să fie trecuți în calendar ca sfinți ai Bisericii noastre. Momentul proclamării lor, cel de astăzi, al canonizării Ierarhului Teodosie al II-lea de la Mănăstirea Brazi și a Cuviosului Vasile de la Poiana Mărului, constituie pentru noi un moment sfânt, care trece dincolo de limitele spațiului acestei mănăstiri, dincolo de ceea ce vedem cu ochii noștri și auzim cu urechile noastre, dincolo de aceste limite, prin imaginea atât de strălucitoare creată astăzi de prezența dumneavoastră, a copilașilor și tinerilor în straie atât de frumoase. Această imagine, ca și cele pe care le-am văzut la sfințirea temeliei noii catedrale din municipiul Focșani, la reședința Centrului Eparhial din Buzău, la mănăstirea Rătești și în celelalte locuri pe unde ne-a condus, în scurt timp, Prea Sfințitul Părinte Episcop Epifanie, toate acestea sunt ferestre prin care noi izbutim să vedem cu ochii credinței dincolo de timp și spațiu, să vedem frumusețile cele mai presus de fire. Acest dar îl au de la Dumnezeu sfinții, ca și darul de a fi în tot locul cu fiecare dintre noi și de a ne asculta rugăciunile. Sf. Ap. și Ev. Luca scrie în cartea numită Faptele Apostolilor că tânărul arhidiacon Ștefan, primul martir al Bisericii, „fiind plin de Duhul Sfânt și privind la cer, a văzut slava lui Dumnezeu și pe Iisus stând de-a dreapta lui Dumnezeu” (F.Ap. 7, 56). Același dar l-au trăit și cei care se aflau la Iordan când Iisus a fost botezat de Ioan și au văzut împreună cu acesta cerurile deschise și „Duhul lui Dumnezeu pogorându-Se ca un porumbel și venind peste Dânsul” (Matei 3, 16).

Iată, iubiții mei frați și surori, cum ne învrednicește Dumnezeu și pe noi, deși nevrednici, să vedem frumusețile cerești, mai cu seamă astăzi, săvârșind și participând la Sf. Liturghie, în care ne-a făcut cunoscută taina valorii și măreției omului, pentru a cărui iubire Dumnezeu a luat chip de rob (Filipeni 2, 7) la plinirea vremii (Galateni 4, 4) spre a săvârși mântuirea neamului omenesc. Din iubirea Sa față de om și față de lume, Dumnezeu, „pe Fiul Său Cel Unul-Născut L-a dat, pentru ca tot cel ce crede într-Însul să nu piară, ci să aibă viață veșnică” (Ioan 3, 16). Domnul nostru Iisus Hristos ne-a deschis, așadar, primele ferestre către eternitate, către cele tainuite și nevăzute de toți oamenii, dar foarte clar văzute de sfinți, revelate și tâlcuite de Sf. Apostoli, cărora li s-a dat să cunoască tainele Împărăției lui Dumnezeu (cf. Marcu 4, 11).

Noi am participat astăzi la un act asemănător cu ceea ce am spus mai înainte, la clipa aceasta, de revărsare a darurilor Duhului Sfânt asupra acestor doi mari înaintași ai noștri, Mitropolitul Teodosie al II-lea, martirizat la sfârșitul secolului al XVII-lea la schitul Brazi, această frumoasă mănăstire, și Cuviosul Părinte Vasile, trăitor în Hristos și stareț duhovnicesc la mănăstirea Poiana Mărului, în secolul al XVIII-lea. Cât de minunat a rânduit Dumnezeu ca taina celor

împlinite astăzi, descifrată de părinții și înaintașii noștri, să fie descoperită de cei credincioși și vrednici, care de ani de zile au depus îndelungată stăruință cu binecuvântarea Prea Sfințitului Episcop Epifanie pentru a înnoda firul vieții zbu-ciumate a Mitropolitului Teodosie al II-lea, îndepărtat pe nedrept și în mod brutal din scaunul său ierarhic (1675), exilat, disprețuit și prigonit în schitul acesta. Aici, însă, el a văzut cerul inimii sale deschis spre Dumnezeu, spre smeriții monahi și spre credincioși. Faptele și nevoițele sale s-au revărsat ca un balsam în sufletele credincioșilor. Prin minune dumnezeiască au fost redescoperite moaștele Mitropolitului Teodosie al II-lea în acest loc modest, la schitul „de la Cruce”, astăzi mănăstirea Brazi, locaș smerit pe atunci, dar vrednic să primească un ierarh alungat și umilit.

Cunoaștem cât de zdruncinată era Țara Moldovei în a doua jumătate a secolului al XVII, când a trăit Mitropolitul Teodosie al II-lea, de războaiele dintre polonezi și otomani și de năvălirile tătarilor. Ne minunăm și astăzi de nedreptățile și suferințele îndurate de înaintașul său în strana arhierescă a Mitropoliei Moldovei, marele poet și tâlcuitor al celor sfinte, Mitropolitul Dosoftei, nevoit să-și ia cu sine ceasloavele, cărțile și manuscrisele la care lucra și sfintele moaște ale mucenicului Ioan cel Nou, adus la Suceava de către binecredinciosul Alexandru cel Bun, și să ia calea pribegiei. Devenise, așadar, în Țara Moldovei, aproape o obișnuință prigonirea și înjosirea ierarhilor și fruntașilor țării, date fiind condițiile de atunci, create de confruntările armate ale marilor puteri pe pământul țărișoarei sfântului Domnitor Ștefan cel Mare. Din nefericire, ele s-au continuat în istorie, iar ierarhii Bisericii, preoții și monahii, ca și întreg poporul, erau deseori puși la multe și grele încercări pentru a-și apăra credința ortodoxă.

Dimineață, când am intrat la slujbă, văzând holda aceasta de credincioși veniți din toate părțile țării, nu numai ale Episcopiei Buzăului, revărsându-se și în afara mănăstirii, mi-am zis că această bogată și frumoasă recoltă duhovnicească de credincioși nu este decât rodul puterii lucrătoare a Duhului Sfânt în biserica noastră, care i-a chemat să ne mărească bucuria noastră, a celor invitați de către iubitul nostru frate în Hristos, Episcopul Epifanie și colaboratorii săi, ca împreună să împlinim slujirea noastră pe aceste binecuvântate plaiuri strămoșești. Nimeni, doar credința în Dumnezeu ne-a adunat, frații mei, astăzi, aici, de la ierarhi, preoți, monahi și monahii, până la miile de credincioși de toate stările și de toate vârstele, între care, după cum vedem, mulți tineri și copii, dar și reprezentanți ai autorităților de stat. Este un semn și o mărturie de credință deosebit de frumoasă care ne umple sufletul de liniște, pace și nădejde.

Precum ați văzut și ați auzit astăzi, Biserica Ortodoxă are în rânduielile ei liturgice din timpul Sf. Liturghii această „Vestire de obște” a canonizării celor doi sfinți ai Bisericii noastre, un Ierarh Teodosie de la Brazi și un mare cuvios și duhovnic din secolul al XIII-lea, Vasile de la Poiana Mărului. Prezentarea Sfințelor Moaște și a icoanei fiecăruia dintre ei și închinarea lor în fața noastră, ne-au deschis curajul de a urma pilda vieții lor, dar ne și întipărește în cugete câtă valoare acordă omului Biserica noastră. Ca o mamă, cum ne și este tuturor, ea ne crește în Hristos și ne ocrotește din copilărie până la trecerea pragului vieții, veghindu-ne așteptarea judecării celei din urmă cu glasurile slujitorilor sf. altar, ale

clopotelor și ale rugăciunilor și tămâierilor la soroacele rânduite de Sf. Apostoli și Sf. Părinți. Putem, așadar, rosti cu bucurie, împreună cu David proorocul: „Minunat este Dumnezeu întru sfinții Săi” (Ps. 67, 35). Prin aceste frumuseți și prin alte lucrări sfințitoare de suflet ale ei, chiar și prin suferințele slujitorilor și fiilor ei, Ortodoxia este întruparea împărăției lui Dumnezeu în lume.

Biserica noastră are în calendarul ei sfinți cunoscuți și pe plan universal, pe care poporul român, în evlavia sa adâncă, i-a cinstit și îi cinstește, fără deosebire de neam, ca eroi ai drepte credințe. Dar inima credincioșilor noștri s-a îndreptat în chip deosebit către cinstirea sfinților de neam român, a căror viață, fapte și iubire le-au pus în slujba culturii, istoriei și suferințelor poporului român. Cinstirea acestor sfinți din neamul nostru, statornici în evlavia clerului și credincioșilor, încă din viața lor pământească, a început și s-a desfășurat inițial în preajma locurilor unde se aflau sfintele lor moaște, apoi, cu vremea, cultul lor s-a răspândit în întreaga țară, deși numele lor nu figurau în calendarul Bisericii noastre.

Când eram student la Facultatea de Teologie a Universității din București, auzeam pe profesorii noștri din elita învățământului teologic, între care profesorul de istorie universală Teodor M. Popescu, profesorul de apologetică Ioan Gh. Savin, profesorul și arhimandritul Iuliu Scriban și alți teologi și istorici ai noștri, glăsuind cu tânguire, la fiecare deschidere solemnă de an universitar, că toate popoarele și Bisericile Ortodoxe surori au așezat în ceata sfinților și cinstesc după cuviință pe unii din fiii lor care au bineplăcut lui Dumnezeu, rânduinând și zile de prăznuire a lor; numai noi, românii, nu avem în calendar sfinți din neamul nostru. Și se întrebau cu întristare, oare atât de smeriți, atât de nevrednici și de nevolnici suntem noi, românii, ca să nu avem în calendar sfinți odrăsliți de însăși Biserica noastră și din sânul neamului românesc și pe care deja pe unii îi știm și îi cinstim? Toată lumea știa cohorta de sfinți plămădiți de evlavia poporului nostru în decursul istoriei, dascălii noștri de suflet și de credință, din care au răsărit martiri, mărturisitori, apărători ai Ortodoxiei în Transilvania și mari trăitori în Hristos din rândurile credincioșilor, cuvioșilor, preoților și ierarhilor, care din veac au strălucit atât pe bolta Bisericii strămoșești cât și în cer în fața Prea Sfintei Treimi.

Dar în 1950, vrednicul de fericită pomenire, Patriarhul Justinian Marina, cu profesorii de teologie de atunci, stăruitori, dinamici și cu activitate științifică în studiile lor de actualitate, răspunzând unor repetate și îndreptățite cereri din partea credincioșilor și datorită existenței unui adevărat cult față de înaintași de-ai noștri, renumiți prin credința și jertfa lor, a hotărât întocmirea lucrărilor pregătitoare pentru canonizarea primei serii de sfinți români. A fost o lucrare mai mult decât istorică; a fost dumnezeiască! Dintre cei ce suntem aici, eu sunt, cu nevrednicie, martorul acelor împliniri sfinte și o mărturisesc spre slava lui Dumnezeu, pentru că ne găsim într-un moment atât de asemănător cu evenimentele de atunci. Ce mare însemnătate a avut atunci, în anii 1950-1955 canonizarea sfinților români care au apărut Ortodoxia și neamul nostru și cu câtă evlavie au participat în acele vremuri grele credincioșii la slujbele de vestire a canonizării sfinților români la Patriarhia din București, la Craiova, Timișoara, Sibiu, Iași și Suceava! Cu smerenie trebuie să recunosc că n-am văzut atunci

atâta popor ca astăzi și ieri aici și ca săptămânile trecute în Maramureș, unde am fost cu Prea Fericitul Petru al VII-lea, Papă și Patriarh al Alexandriei și al întregii Africi, care ne-a vizitat țara. Acum este darul libertății noastre această largă participare a credincioșilor la marile evenimente bisericești. Atunci noi săvârșeam și celebrăm prima canonizare de sfinți români în condiții foarte grele. Nu s-a aprobat întreaga listă întocmită de Sfântul Sinod. N-au fost admiși, de pildă, să fie trecuți în rândul sfinților domnitorii Constantin Brâncoveanu și Ștefan cel Mare.

Sfântul Sinod, ai cărui ierarhi ne aflăm în majoritate aici, a reluat această lucrare după anul 1990 și, la propunerea Comisiei sinodale pentru canonizarea sfinților români, care a desfășurat o intensă și importantă lucrare de documentare în vederea întocmirii studiilor necesare canonizării, la 20 iulie 1992, ne-a învrednicit Dumnezeu să înscriem cu credință și evlavie în calendarul ortodox și alți sfinți din neamul nostru.

Și, cu aceasta, revin la sărbătoarea de astăzi, onorată prin prezența reprezentanților autorităților statului, menționați de Prea Sfințitul Părinte Episcop Epifanie în cuvântul său, cu care, atât de frumos și grăitor, suntem împreună lucrători la zidirea vieții celei noi de după revoluție pe temeiul roadelor libertății, a libertății de exprimare a credinței, care, iată, a făcut ca cei ce au venit astăzi aici să nu încapă în această incintă. Cine își poate imagina o catedrală în care să încapă toți credincioșii noștri ori de câte ori am dori noi? Nu mi-am închipuit niciodată așa ceva, deși am reflectat la aspectul acesta. De aceea, acum, când caut să dau curs dorinței testamentare a înaintașului meu, Patriarhul Miron Cristea, de a zidi o Catedrală a Patriarhiei Române în București, nu mă gândesc nicidecum la o clădire în care să încapă chiar toți credincioșii. Dar s-au făcut speculații și în acest sens, ca să se zădărnicească lucrarea. Dumnezeu ne-a deschis, însă, și nouă calea cea bună și nădăjduim să începem pregătirile chiar în toamna aceasta, pe care ne-o dorim să fie roditoare și în această privință. Oricum, suntem pe drumul cel bun în împlinirea dorinței noastre.

Despre schitul Brazi, astăzi mănăstire, unde noi ne aflăm acum pentru prima dată, se știe că a fost desființat ca așezare monahală în 1959 de către autoritățile de atunci, iar clădirile sale, lăsate în părăsire ca să dispară cu desăvârșire orice urmă de viață duhovnicească din ele, au ajuns o ruină. Dar, cum zice Psalmistul David, „piatra pe care n-au băgat-o în seamă ziditorii” (Ps. 117, 22), adică constructorii, „a ajuns să fie în capul unghiului”, după spusele Mântuitorului Hristos (Matei 21, 42), adică în punctul de rezistență pe care se sprijină întregul edificiu, pe care se sprijină credința noastră. Și acum Mănăstirea Brazi, din ținutul acesta al Vrancei atât de mult cântat de poeți, de datinile noastre strămoșești, de legendele noastre frumoase, prin existența aici a sfintelor moaște ale Ierarhului Mucenic Teodosie al II-lea, Mitropolitul Moldovei, a ajuns valoarea supremă a Eparhiei Buzăului și Vrancei și a Patriarhiei Române, și chiar a țării noastre, pentru că sfinții noștri fac parte din valorile spirituale naționale. Pe sfinții noștri îi cinstim ca sfinți naționali, dar ei sunt ai Ortodoxiei întregi și, prin urmare, sfinți universali. Trecerea lor în rândul sfinților o comunicăm celorlalte Biserici ortodoxe surori care îi acceptă și îi trec în dipticele lor, așa cum avem și

noi în dipticele noastre sfinți ortodocși din întreaga lume. Canonizarea sfinților români este, deci, o lucrare cu specific național care adaugă nestemate la coroana de bunătate și de virtuți a fiilor neamului nostru, îmbrăcând, însă, și veșmânt universal spre a se împlini cuvântul: „când se proslăvesc dreptii, se veselesc popoarele” (Pilde 29,2)

Așa cum istoria noastră este strălucitoare în cronici, în faptele de vitejie ale strămoșilor, în literatură și în artă, tot așa strălucește viața acestor mari dascăli ai noștri de credință, de iubire și de jertfă, care au biruit păcatul prin virtutea și nevoințele lor duhovnicești și au grăit cuvântul lui Dumnezeu strămoșilor noștri daco-romani, precum Sfântul Ioan Casian și ceilalți cuvioși părinți din Sciția Mică. Frumusețea și bogăția sufletească a poporului nostru este, așadar, strălucitoare și în valorile credinței noastre ortodoxe. Cât de mult se bucură oaspeții care ne vizitează țara când văd strălucirile mănăstirilor noastre din Bucovina, din Oltenia, din Transilvania și Moldova. Nimeni nu este îndreptățit să ne tăgăduiască dreptul acesta al nostru, cu adevărat sfânt, la libertatea de credință și la valorile credinței noastre ortodoxe, pe care dumneavoastră l-ați talmăcit și astăzi atât de frumos și de grăitor. Unde găsec oaspeții noștri în Europa mănăstiri ca ale noastre, unde pot ei să vadă o adunare ca cea de astăzi, cu atâtea mii de credincioși, veniți fără invitație, și stând în picioare ore în șir, pentru că n-avem aici scaune sau bănci? Dar, iată, v-ați găsit fiecare un loc. Așa ne găsim, frații mei, locul nostru și în Împărăția lui Dumnezeu. Săptămânile trecute, la Rozavlea Maramureșului, de pildă, Patriarhul Alexandriei privea la această holdă românească și se întreba cum de vin atâția creștini la slujbele Bisericii, ce înțeleg ei, ce este în mintea și în inima lor și cu ce agoniseală sufletească se întorc ei acasă? Sunt întrebări aproape fără răspuns, pentru că acest bun spiritual al nostru, care este credința ortodoxă, setea noastră după frumusețea cea nepieritoare, evlavia noastră de a ne închina sfinților și de a ne asemăna cu ei în credință, în nădejde și în dragoste, nu poate fi talmăcită în cuvinte sau prinsă în calcule matematice. Noi, românii, n-avem cum să mergem în Europa cu bunuri economice, cu mari valori materiale, ci ducem acolo în dar valorile noastre spirituale, evlavia credinței noastre strămoșești, pe care o arătați și o continuați dumneavoastră. Privesc cu respect și admirație la frații noștri creștini care, neîncăpând în această incintă, și-au găsit loc pe dealul din jurul mănăstirii, și le spun, spre mângâiere, că prezența lor și rugăciunile pe care le-au auzit de acolo i-au sfințit în aceeași măsură ca și pe dumneavoastră cei de aici și pe noi cei care am celebrat această Sf. Liturghie. Să aveți încredințarea că nu ați venit în zadar, iubiții mei, ci plecați de aici cu un folos duhovnicesc, ați primit credința cea adevărată, cum cântă strana noastră la sfârșitul Sfintei Liturghii.

Așadar, frați vrânceni, care sunteți vestiți în literatură, în poezie, în legende mai ales, iată, Dumnezeu v-a mângâiat și cu această mănăstire, pe care Prea Sfințitul Episcop Epifanie și colaboratorii săi, împreună cu acest mănunchi de măicuțe, au înfrumusețat-o atât de frumos, ca pe o casă a lui Dumnezeu, și au zidit și o catedrală aici. Fiecare locșor de aici este călcat și bătătorit de pașii dumneavoastră, este binecuvântat și întărit cu rugăciunile dumneavoastră, și aceste rugăciuni ale dumneavoastră, ale noastre, ale tuturor, se ridică până la

slava cea dumnezeiască. Să fim încredințați de aceasta! Să plecați cu această credință de aici, din locul acesta unde este casa lui Dumnezeu. Așa cum Patriarhul Iacov din Vechiul Testament, văzând scara sprijinită pe pământ și cu vârful atingând cerul, iar îngerii lui Dumnezeu suind și coborând pe ea, s-a încredințat că „Aici este casa lui Dumnezeu, este poarta cerului!” (Facere 28, 16-17), tot așa și noi, frații mei, ne încredințăm de acest adevăr prin credință. Nimeni nu ne poate încredința de nădejde, în aceste vremuri grele, cum ne încredințează Biserica, de o asemenea forță de a lupta cu ispitele cum ne încredințează sfinții, care, ca niște frați desăvârșiți ai noștri, au cunoscut încercările și nevoile vieții pământești și le-au biruit, de o asemenea viziune asupra vieții cum ne încredințează marii Părinți ai Ortodoxiei noastre, care au împlinit credința prin faptele lor.

M-au emoționat, și ne-au emoționat pe toți, pruncii dumneavoastră vrânceni, care au stat tot timpul la slujbă aproape de noi, s-au împărtășit și, aș îndrăzni să zic, s-au îndumnezeit. Ei sunt viitorul cel frumos al Bisericii și al poporului nostru românesc. Cu toții suntem răspunzători pentru acest viitor al nostru. Acești prunci atât de frumoși și atât de curați sufletește sunt îngerii noștri, îngerii familiei, îngerii neamului, și ei ne învață pe noi, frații mei, să respectăm viața dată de Dumnezeu. Și vreau să spun aici, pentru că sunt de față și reprezentanții autorităților, că ne pândește primejdia păcatelor care lovesc mai ales tineretul: indiferența, violența, ura, și fel de fel de patimi care se năpustesc asupra tuturor vârstelor, dar mai cu seamă asupra tinerilor și copiilor. Niciodată să nu lipsească de la amvonul bisericilor, iubiți părinți, cuvântul frațiilor voastre în apărarea tinerilor, a credinței celei adevărate, mai ales acum când suntem vizitați de atâția și atâția "frați", după cum ne numesc ei, dar care, până să le acordăm și noi calitatea de frate, vedem că vor să ne tragă în prăpastia rătăcirilor de tot felul. Trebuie să fim întotdeauna cu luare aminte, pentru că adevărata credință ne învață sfinții proclamați astăzi, și nu persoanele care au invadat lunile trecute străzile sfinte și cuviincioase ale Bucureștiului, păcătoșii și aderenții Sodomei și Gomorei, indignând populația capitalei cu defilarea lor obscenă și scârboasă. Am primit de la credincioși proteste îndreptățite. Să păzim, așadar, credința, să păzim curățenia noastră sufletească și trupească, puritatea tineretului nostru. Este mare păcat că se promovează libertinajul, violența, indecența, pornografia și alte păcate care distrug viața tinerilor. Cu adâncă întristare luăm cunoștință de faptul că tinere de-ale noastre părăsesc școala și pleacă în străinătate, unde duc o viață indecentă. Ne întrebăm ce spun părinții lor, rudele lor, cum este posibil să se întâmple așa ceva într-o țară creștină unde a predicat Sf. Ap. Andrei, cel întâi chemat la Apostolie, cu un popor creștin care are atâția sfinți, care, iată, apar și vor mai apărea din mijlocul istoriei noastre așa de bogate? Suntem îndatorați cu toții să oferim copiilor și tinerilor noștri lumina cărții, a învățaturii, care se apropie de lumina credinței, de învățătura Bisericii.

Luând aminte la pilda sfinților, ne clădim viața spirituală. Să nu uităm că trebuie să zidim zi de zi Biserica cea nevăzută din inima noastră și din inima acestor tineri, a acestor copilași ai noștri. Dar, fără Biserica aceasta văzută, fără

Evanghelia văzută, nu se poate păși către Biserica cea nevăzută. Împărtășindu-vă cuvânt de prețuire, vă mulțumesc tuturor pentru prezența dumneavoastră la aceasta întâlnire cu sfinții lui Dumnezeu. Îl felicit pe Prea Sfințitul Părinte Episcop Epifanie, pe preoții și pe colaboratorii săi care au pregătit acest moment nespus de frumos. Se vede că a lucrat aici evlavia din sufletul celor care au fost chemați să arate asemenea frumuseți. Mulțumesc și reprezentanților autorităților locale care ne-au întâmpinat la intrarea în județul Buzău și ne-au însoțit până aici, în Vrancea. Este firesc să fie așa, pentru că reprezentanții Statului pun umărul alături de noi și ctioresc biserici, ajută mănăstiri, restaurează monumente istorice, sponsorizează publicații bisericești. Acesta era sensul simfoniei noastre de odinioară din Imperiul bizantin, înțelegere deplină, lucrare împreună, rugăciune împreună, Sfânta Împărtășanie împreună, participare la fericirea supremă pe care o trăim noi atunci când ne împărtășim cu Trupul și Sângele Domnului. Îi felicit pe preoții de aici, Prea Sfințite Părinte Epifanie, și pentru faptul că au ținut ca în această zi, de proclamare solemnă a canonizării Sfântului Mucenic Teodosie de la Brazi și a Sfântului Cuvios Părinte Vasile de la Poiana Mărului, să primească Trupul și Sângele Domnului de la noi, smeriții ierarhi. Este o creștere duhovnicească, o chezășie și o forță care ne ajută să străbatem greutățile timpului, de care nimeni nu este scutit.

Ca semn al prezenței noastre, a ierarhilor Sfântului Sinod, a clerului și credincioșilor la solemnitatea de astăzi a proclamării acestor doi sfinți, dăruiesc acestei mănăstirii icoana Maicii Domnului, ca să fie ocrotitoare, și nouă ajutoare. Către ea plecându-ne sufletele și la ea rugându-ne să scăpăm de neazuri și de nevoi, binecuvântează pe toți pentru răbdare. Vă rog, fraților, să transmiteți și celor dragi de acasă, fii și fiice, prieteni și cunoscuți, dragostea și prețuirea mea și a ierarhilor care mă înconjoară. Ne bucurăm și pentru faptul că, iată, ne găsim aici aproape toți ierarhii Sfântului Sinod. Iar bucuria este mai mare când ea este trăită de mai mulți. Vă binecuvântează pe toți și vă doresc sănătate și să ne întâlnim cât mai des în casa lui Dumnezeu, Sfânta Sa Biserică.

Încredințați că acolo, în Împărăția Sa, cu toții ne vom întâlni cu Sfântul Ierarh Teodosie și cu Sfântul Părinte Stareț Vasile, să-i avem neîncetat în rugăciunile noastre. Rog pe Bunul Dumnezeu să reverse harul Său cel aducător de pace, iubire și nădejde în sufletele tuturor credincioșilor, preoților, binefăcătorilor sfintei noastre Biserici strămoșești. Amin!"

- * -

Au mai vorbit despre importanța momentului ÎPS Mitropolit Petru al Basarabiei, dl. acad. Răzvan Teodorescu, Ministrul Culturii și Cultelor, care a transmis, pe lângă mesajul său, și pe cel al d-lui prof. Adrian Năstase, Prim-ministrul Guvernului României, și dl. acad. Virgil Cândea.

Această frumoasă zi s-a încheiat cu o agapă frățească oferită în cinstea participanților la festivitate.

Luni, 6 octombrie 2003, festivitățile de proclamare solemnă a canonizării celor doi sfinți au continuat la Mănăstirea Poiana Mărului, importantă vatră monahală situată la confluența județelor Buzău și Vrancea. Aici s-a săvârșit Sfânta Liturghie arhierescă de un sobor de arhierei, preoți și diaconi, având în frunte pe ÎPS Arhiepiscop Teodosie al Tomisului, înconjurat de PS Episcopul Epifanie al Buzăului și Vrancei, PS Episcopul Calinic al Argeșului și Muscelului, PS Episcopul Casian al Dunării de Jos, PS Episcopul Timotei al Aradului, Ienopolei și Hălmagiului, PS Episcopul Galaction al Alexandriei și Teleormanului, PS Ambrozie Sinaitul, Episcop vicar patriarhal, PS Daniil Partoșanul, Episcop-vicar al Arhiepiscopiei Timișoarei și Administrator al Episcopiei Ortodoxe Române de Vârșeț, de preoți și diaconi. Predica zilei a fost rostită de PC pr. prof. dr. Nicolae D. Necula, decanul Facultății de Teologie Ortodoxă "Patriarhul Justinian" a Universității din București. La sfârșitul slujbei au vorbit: PS Episcopul Epifanie al Buzăului și Vrancei, PS Episcopul Casian al Dunării de Jos, care, pe lângă mesajul PS Sale, a transmis și pe cel al comunității fraților contemplativi din Alessandria, Italia, ÎPS Arhiepiscop Teodosie al Tomisului și PC pr. prof. dr. Mihai Milea, de la Seminarul Teologic din Buzău.

După agapa oferită celor prezenți la această măreață sărbătoare, soborul de slujitori, ierarhi, preoți și diaconi au plecat spre Buzău trecând prin comuna Lopătari, localitatea natală a PS Episcopul Casian al Dunării de Jos, unde au fost vizitate și binecuvântate lucrările de zidire a noii biserici parohiale, sub îndrumarea pastorală a preotului Adrian Diaconu și cu sprijinul efectiv al Prea Sfințitului Episcop Casian. Oaspeții au fost întâmpinați de preotul paroh, împreună cu primarul comunei și mulțimea de credincioși. S-a oferit o recepție în cinstea oaspeților în școala din localitate și s-au rostit cuvântări de omagiere.

Apoi oaspeții au părăsit frumoasele plaiuri buzoiene, îndreptându-se fiecare spre ale sale, dar păstrând în suflet cu sfințenie frumusețea acestor zile de mare și intensă trăire duhovnicească.

Festivitatea proclamării solene a canonizării Sfântului Ierarh Mucenic Teodosie de la Mănăstirea Brazi și a Sfântului Cuvios Vasile de la Poiana Mărului a fost o sărbătoare nu numai a Eparhiei Buzăului și Vrancei, ci a întregii Ortodoxii românești. Ba, mai mult, așa cum remarca PF Părintele Patriarh Teoctist, ea a fost sărbătoarea întregii Ortodoxii, sau chiar a Bisericii Universale, căci sfinții aparțin întregii Biserici.

Ei au marele dar de a ne uni între noi și cu Biserica. Acest sentiment l-au trăit toți cei care au participat la aceste festivități, având convingerea că sfinții ne cheamă la comuniune și împărtășirea cu harul dumnezeiesc care a lucrat sfințenia în ei. Ei ne aduc mereu aminte că Dumnezeu ne cheamă mereu la desăvârșire și mântuire. Inițiativa și propunerea canonizării celor doi sfinți, ca și festivitățile proclamării solene a canonizării lor sunt meritele Eparhiei Buzăului și Vrancei, ale Întâistătorului ei, PS Epifanie, care se adaugă, ca o frumoasă, nouă și unică realizare a acestei eparhii, a Întâistătorului ei, la celelalte bogate împliniri care au marcat cei douăzeci de ani de rodnică arhipăstorire a PS Epifanie în această

veche, istorică și renumită vatră de cultură și spiritualitate care este Episcopia Buzăului. În cei patru sute de ani de existență sărbătoriți de curând, Eparhia Buzăului a înscris în hronicul său evenimente de maximă importanță și împliniri dintre cele mai semnificative, dar canonizări de sfinți nu s-au întâmplat până la acestea două. De aceea, se cuvine să exprimăm gândurile noastre de sinceră mulțumire și recunoștință, de admirație și prețuire față de PS Episcop Epifanie al Buzăului și Vrancei, pentru stăruința pe care a arătat-o în împlinirea acestui frumos și nobil scop. Fie ca acum, la pășirea în deceniul al optulea al vieții PS Sale, Bunul Dumnezeu să-i înnoiască precum ale vulturului puterile sale spre a conduce cu aceeași destoinicie, autoritate și înțelepciune destinele uneia dintre cele mai frumoase eparhii ale Patriarhiei Române care se înnoiește sub ochii noștri, sub aspect material, cultural și duhovnicesc. Sfântul Ierarh Teodosie al II-lea de la Brazi și Sfântul Cuvios Vasile de la Poiana Mărului să fie rugători fierbinți pentru ca Dumnezeu să dea puteri sporite ierarhului, preoților, călugărilor și credincioșilor acestei eparhii pentru noi și frumoase împliniri și lucrări ziditoare de suflete”.

Pr. prof. dr. NICOLAE NECULA
Decanul Facultății de Teologie Ortodoxă
“Patriarhul Justinian” a Universității București

PĂRINTELE PROFESOR UNIVERSITAR DR. CONSTANTIN GALERIU A TRECUT LA CELE VEȘNICE

Ne-a părăsit încă unul dintre marii profesori de teologie ortodoxă, Părintele Constantin Galeriu, adăugându-se la neamul său cel adormit și la galeria marilor luceferi ai constelației de teologie, care au ars ca niște torțe, răspândind în jurul lor lumină și căldură. În seara zilei de 10 august, la Spitalul Universitar din București, unde fusese internat, cu câteva zile mai înainte, în stare de comă, în urma celui de al doilea atac cerebral, Părintele Galeriu a închis ochii pentru totdeauna. Vestea trecerii sale la cele veșnice mediatizată, prin mijloacele de informare în masă, radio, televiziune și ziare, a întristat sufletele atâtor români credincioși din țară și din străinătate, care l-au cunoscut pe preotul de excepție și neîntrecutul orator, în lungă și rodnică sa activitate pastorală și didactică, desfășurată cu rară competență și dăruire pe parcursul anilor frumoși cu care Dumnezeu l-a hărăzit cu generozitate. Împlinea anul acesta, în luna noiembrie, 85 de ani. Cu numele său simplu, neîncărcat de povara titlurilor univesitare, academice și administrative, "Părintele Galeriu" a fost unul dintre cei mai cunoscuți și mai iubiți preoți din Biserica noastră, datorită valorii și unicității sale de nerepetat.

Pe numele său adevărat și frumos de Galeriu Costachi, pe care n-am înțeles niciodată de ce nu și l-a păstrat decât în acte, s-a născut pe frumoasele plaiuri moldovene, în satul Răcătău, comuna Horgești din județul Bacău, la 21 noiembrie 1918, în familia unor oameni cu credința puternică în Dumnezeu și respect față de semeni, țărani moldoveni care au sădit și în sufletul tânărului Costachi dragostea față de Biserică și slujirea lui Dumnezeu. Erau urmașii răzeșilor Dreptcredinciosului domnitor Ștefan cel Mare și Sfânt, care au păstrat și lăsat, din generație în generație dragostea față de țară, de credință și de neam și dârzenia în apărarea idealurilor sfinte ale poporului român. După absolvirea școlii elementare, a urmat cursurile Seminarului Teologic "Sf. Gheorghe" din Roman (1930–1938), apoi pe cele ale Facultății de Teologie din București, între anii 1938–1942. Între anii 1957–1960 a urmat cursurile de doctorat la Institutul Teologic Universitar din București, la specialitatea Teologie Dogmatică și simbolică, sub îndrumarea științifică a marelui profesor Nicolae Chițescu. Și-a finalizat studiile de doctorat cu lucrarea *Jertfă și răscumpărare*, pe care a susținut-o în anul 1973, teza fiind elogios apreciată de profesorii de atunci ai celor două Institute Teologice din București și Sibiu.

După o experiență bogată, dobândită în preajma cunoscutului preot bucu-reștean Toma Chiricuță și în asociațiile creștine ale timpului, tânărul absolvent de Teologie Costachi Galeriu a fost hirotonit preot pe seama parohiei Podul Văleni, din județul Prahova, în anul 1943, unde a păstorit cu frumoase roade până în anul 1947, când a fost transferat la parohia "Sfântul Vasile" din Ploiești, care a constituit locul și mediul de afirmare al Părintelui Galeriu, ca un excelent slujitor, predicator și păstor de suflete. Slujea mereu cu mare plăcere, cu multă prestanță și distincție, cu vocea sa frumoasă, bine timbrată și caldă, cu modulații baritonale greu de imitat, fiind pătruns de măreția și inefabilul misterului liturgic, aureolând slujirea cu predica sa întraripată și convingătoare. Numele și faima sa de preot de ex-

cepție s-au răspândit cu repeziciune, devenind tot mai cunoscut. Acesta a fost și motivul pentru care vrednicul de pomenire Patriarhul Justinian I-a adus, în 1971, ca preot duhovnic la Institutul Teologic Universitar din București și în același timp slujitor la parohia "Sf. Silvestru" din Capitală, al cărei paroh a devenit la scurtă vreme și unde a desfășurat o admirabilă lucrare pastorală și gospodărească. Numele său se lega acum de această parohie și de Institutul Teologic unde, după numai un an de slujire ca duhovnic, a trecut la catedră, la disciplinele Teologie Fundamentală și Istoria religiilor, până în 1977, când a fost numit ca profesor titular, prin concurs la disciplina Omiletică și Catehetică cu noțiuni de Pedagogie, la care a predat până la pensionarea sa la limită de vârstă, în 1988, rămânând apoi în învățământ cu calitatea de profesor consultant și îndrumător de doctorat, la disciplina pe care a predat-o, până în anul 2002. Mulți dintre ucenicii său s-au laureat cu titlul academic de *doctor în teologie*.

Dacă Părintele Constantin Galeriu a desfășurat o frumoasă și rodnică activitate pastorală la parohia "Sf. Silvestru", unde a reușit să adune lume de calitate și mai ales intelectuali, biserica sa devenind neîncăpătoare și punct de referință în Capitală, nu mai puțin importantă i-a fost activitatea de la catedră. Cu chipul său cu adevărat preoțesc, purtând permanent haina preoțească, nevăzându-l niciodată și neimaginându-mi-l cum ar fi apărut în costum civil, cu figura sa tolstoiană, cu barba mare. îngrijită și inconfundabilă, cu privirea ageră și răscolitoare, dar totdeauna caldă și iubitoare, cu părul și ținuta vestimentară îngrijite, cu vocea lui bărbătească, baritonal timbrată, asemănătoare glasului de tunet al profeților, cu bogăția stilistică a limbii sale literare, care amintea de frumusețea vorbirii Sfântului Ioan Gură de Aur, cu talentul său oratoric, rar întâlnit, cu temeinica sa pregătire, ancorată în cele două izvoare inepuizabile de inspirație, *Sfânta Scriptură* și Sfinții Părinți, Părintle Galeriu a vorbit mereu atât de frumos cum puțini ca el au făcut-o, atrăgând în jurul său studenții și credincioșii și sporindu-și zilnic auditorii. Vorbea atât de ușor și de firesc, ca și când cuvântul său ar fi curs asemenea unei ape de la izvor. Nu căuta niciodată expresiile încâlcite și bombastice ca să epateze, ci totul venea de la sine.

Avea o memorie fenomenală, citând cu ușurință din *Sfânta Scriptură*, *Filocalie* și Sfinții Părinți. Avea o cultură enciclopedică și putea să discute pe teme de orice domeniu. Îmi aduc aminte că, într-o vară, l-am însoțit la Păltiniș, unde se afla marele om de cultură și filosoful Constantin Noica. Eram curios să văd cum o să decurgă întâlnirea. Totul a fost o încântare, participând la dialogul dintre cei doi. Părintele Galeriu era la el acasă în domeniul filosofiei. Era așa de bine documentat, încât dădea impresia că în acel moment lăsase din mână dicționarul, volumul de enciclopedie sau un izvor bibliografic. Era o mare plăcere să-l provoci la o discuție și să descoperi câte lucruri știa. Păcat că nu și-a scris memoriile, fiindcă deținea uluitoare date și informații din viața personalităților marcante ale neamului și culturii românești și despre evenimentele de seamă care s-au succedat în timpul vieții sale, în istoria poporului român.

Părintele Galeriu i-a învățat pe studenții săi omiletica și catehetica sau predica și cateheza, nu atât teoretizând despre ele, ci vorbind el însuși. Atât la "Sfântul Silvestru", cât și la Paraclisul "Sfânta Ecaterina", ca și la catedră și în mai

toate orașele mari din țară, sau la radio și televiziune, Părintele Galeriu a vorbit mereu despre Dumnezeu și credința creștină. Avea convingerea și plăcerea de a vorbi despre Dumnezeu și lucrurile sfinte. Chiar și la examenele cu studenții, vorbea de multe ori tot el ca să fie sigur că măcar, acolo, în ultima clipă, studentul a auzit ceea ce trebuia să audă și să știe.

Cât privește notarea studenților, a făcut-o mereu cu generozitate, fără să se târguie sau să cântărească prea mult notele. A trecut mereu de la el și niciodată nu a încercat să umilească pe studenți sau să arate cât de multe știe față de ei, ci a fost permanent stăpânit de gândul că adevărul și cuvântul lui Dumnezeu trebuie propovăduite.

Așa se explică faptul că mereu a vorbit cu convingere și convingător și s-a entuziasmat până la transfigurare ori de câte ori a vorbit despre Dumnezeu. Cuvântul său n-a fost niciodată superficial și anost, ci înflăcărat și dinamizator.

De aceea a fost foarte iubit și apreciat de către studenții și de credincioșii care l-au ascultat.

Ca om de carte și profesor de teologie, Părintele Galeriu a desfășurat și o bogată activitate științifică de cercetare, publicând studii, articole, cărți, note, recenzii, însemnări, predici. Lucrările sale sunt temeinic elaborate, bogat documentate, interesante și utile pentru teologie și actualitate, iar stilul lor este inconfundabil. Pentru a ne face o idee asupra operei sale științifice, vom prezenta câteva din lucrările sale: *Iubirea dumnezeiască și judecata din urmă*, în "Ortodoxia", XI (1959), nr. 2, p. 179-195; *Pronie, har și libertate, la Teofan, Episcop de Vladimir*, în "Ortodoxia", XI (1959), nr. 3, p. 398-413; *Mitropolitul Filaret al Moscovei ca teolog*, în "Ortodoxia", XII (1960), nr. 2, p. 212-239; *Taina nunții*, în "S.T.", XII (1960), nr. 7-8, p. 484-499; *Rabindranath Tagore, poet și filosof indian*, în "G.B.", 1961, nr. 5-6, p. 465-477; *Mahatma Gandhi 4 spiritualitatea creștină și problemele vremii*, în "G.B.", XXI (1962) nr. 9-10, p. 965-981; *Sensul creștin al pocăinței*, în "S.T.", XIX (1967), nr. 9-10, p. 674-690, *Jertfă și răscumpărare, teză de doctorat*, în "G.B.", XXXII (1973), nr. 1-2, p. 45-203 (și în extras, 167, p., ed. a II-a, 1993); *Problemele actuale în religiile necreștine*, în "Ortodoxia" an. XXVII (1975), nr. 4, p. 717-742; *Slujirea preoțească după Sfânta Scriptură și Sfânta Tradiție*, în "S.T.", XXIX (1979), nr. 1-2, p. 5-14; *Învățătura creștină despre Sfânta Cruce și cinstirea ei*, în "Ortodoxia", XXX (1978), nr. 3, p. 497-512; *Ortodoxia și mișcarea ecumenică. Aspecte teologice actuale*, în "S.T.", XXX (1978), nr. 9-10, p. 611-635; *Preoția ca slujire a cuvântului*, în "Ortodoxia", XXX (1979), nr. 2, p. 294-312; *Taina mărturisirii*, în "Ortodoxia", XXXI, (1979), nr. 3, p. 485-498; *Complementaritatea valorilor spirituale potrivit dogmei de la Calcedon* în "Ortodoxia", XXXII, (1980), nr. 2, p. 355-365; *Maica Domnului povățuitoarea*, în "Ortodoxia", XXXII, (1980), nr. 3, p. 455-475; *Cintirea Sfințelor Moaște*, în "M.B.", XXX, (1980), nr. 10-11, p. 645-651; *Mărturisirea dreptei credințe prin Sfânta Liturghie*, în "Ortodoxia", XXXIII, (1981), nr. 1, p. 23-44; *Sfințirea timpului – ziua de odihnă – ziua învierii*, în "Ortodoxia", XXXIII (1981), nr. 2, p. 156-175; *Sinodul al II-lea ecumenic și învățătura despre Sfântul Duh*, în "Ortodoxia", XXXIII (1981), nr. 3, p. 386-408; *Înțelesurile Sfintei Cruci*, în "Ortodoxia", XXXIV, (1982), nr. 2, p. 181-195; *Mântuitorul Iisus*

Hristos – Învățătorul nostru suprem, în "Ortodoxia", XXXV, (1983) nr. 1, p. 34-61; *Netemeinicia milenarismului*, în "Ortodoxia", XXXVI, (1984), nr. 1, p. 57-71; *Autocefalie și Ortodoxie, aspecte ecleziologice*, în vol. *Centenarul autocefaliei Bisericii Ortodoxe Române*, București, 1987, p. 202-233; *Congresul teologic interortodox privind problema hirotoniei femeilor*, în "Ortodoxia", XLI (1989), nr. 1, p. 72-108; *Chipul Mântuitorului Iisus Hristos în gândirea lui Mihai Eminescu*, în "S.T.", XLIII (1991), nr. 1, p. 45-54.

Chiar și după încercarea pe care Dumnezeu i-a dat-o, în urma accidentului cerebral, din 6 ianuarie 2002, Părintele Galeriu a continuat să gândească și să scrie. Așa a apărut *Explicarea la Rugăciunea domnească*, București, 2002. La editura "Harisma" există în curs de apariție mai multe volume de *Predici dogmatice tematiche*, rostite de Părintele Galeriu de-a lungul anilor.

Dar, pe lângă preot și profesor, Părintele Galeriu a fost un om de rară și aleasă omenie. A fost un om între oameni. Generos până la jertfă, altruist până la iertarea și iubirea vrăjmașilor, răbdător până la uitarea de sine, înțelept și echilibrat în toate, Părintele Galeriu a fost și a rămas un adevărat "Părinte" și "duhovnic", dăluind în sufletele studenților și ale enoriașilor săi adevărate caractere creștine. Când Patriarhul Justinian I-a adus la Institutul Teologic și la parohia "Sfântul Slivestru" a avut în vedere rolul deosebit al duhovnicului în formarea viitorilor slujitori ai altarului și în îndrumarea credincioșilor. Chiar dacă n-a rămas în funcția de duhovnic decât un an, Părintele Galeriu a continuat să fie duhovnicul multora dintre ei. Cu studenții, tinerii și cu enoriașii săi, putea fi întâlnit la ore târzii din noapte, spovedind în biserica parohiei sale.

Părintele Galeriu a fost și un adevărat părinte de familie, fiind secondat mereu în activitatea sa pastorală de o vrednică și devotată preoteasă, prezbitera Argentina, având bucuria hărăzită de Dumnezeu de a-și împodobi casa cu patru feciori, dintre care unul a studiat și teologia, și cu mulți nepoți, pe unul dintre ei avându-l coslujitor la altar, ca diacon.

Dar Părintele Galeriu a rămas un adevărat coleg și frate de preoție și profesorat, excelând prin amabilitate, afecțiune, deschidere, comunicare, iertare și iubire. Mereu sfătos și împăciuitor, Părintele Galeriu a răspândit în jurul său armonie și pace. Înțelepciunea, generozitatea și iertarea i-au fost virtuțile cu care a întreținut cele mai frumoase relații cu colegii, nelăsându-se niciodată angajat într-un conflict, chiar dacă ar fi fost provocat. A răspuns mereu și la insulte și la critici răutăcioase cu bunătate și iertare.

De aceea, Părintele Galeriu rămâne, așa cum frumos și pe bună dreptate s-a spus, "un fenomen" în viața Bisericii și a societății românești. Nu știm dacă se va mai naște sau repeta curând un asemenea om și preot ca Părintele Galeriu, căci, în persoana sa, Dumnezeu a așezat din plin daruri și virtuți pe care și el și le-a cultivat cu grijă și stăruință. El a reprezentat cu cinste și autoritate Biserica Ortodoxă Română, în orice împrejurare a fost chemat să o facă: televiziune, radio, întâlniri publice, aniversări sau festivități oficiale. A vorbit mereu ca un adevărat teolog și preot. A fost un simbol al Bisericii Ortodoxe Române.

Așa rămâne Părintele Galeriu în conștiința celor care l-au cunoscut, enoriași și studenți, și chiar dacă, în slujba de înmormântare a preotului, auzim cuvintele:

"Nimic nu se uită mai repede ca omul care se desparte de om", care poartă în ele un mare adevăr, pe Părintele Galeriu nu-l vom uita niciodată. Nu-l vor uita credincioșii care i-au ascultat slujbele și predicile sale înflăcărâte, nu-l vor uita studenții pe care i-a fermecat cu talentul său oratoric, bogăția de cunoștințe și bunătatea inimii, nu-l vor uita toți cei pe care i-a îndrumat ca duhovnic, nu-l vor uita colegii de altar și profesorat pe bunul și distinsul lor frate. În fiecare dintre ei Părintele Galeriu lasă ceva din personalitatea sa. De aceea el poate spune, la despărțirea de cei dragi, adevărul vechiului adagiu latin: *Non omnis moriar*. Toți cei care i-au fost studenți și la zidirea cărora Părintele Galeriu a așezat o cărămidă, ca și cei care vor veni de aici înainte să studieze teologia, îl vor întâlni mereu pe dascălul de teologie în lucrările și scrisul său. Sunt convins că toți studenții săi, care slujesc sfântului altar, îl vor pomeni cu evlavie la proskomidie, iar credincioșii săi îi vor înscrie numele pe pomelnic, pentru a fi pomenit la Sfânta Liturghie. În aceeași cinste și frumoasă aducere aminte îl vor păstra și colegii de la Facultatea de Teologie Ortodoxă "Patriarhul Justinian", a Universității din București, unde a predat cu competență și dăruire, și care transmit familiei îndoliate sincere condoleanțe și întreaga lor compasiune, asigurând-o că se vor ruga pentru sufletul mare și generos al Părintelui Galeriu.

După încetarea din viață, sicriul cu trupul neînsuflețit al Părintelui Galeriu a fost depus la Biserica parohiei "Sf. Silvestru" din Capitală, unde distinsul și neegalatul preot chemat la Domnul a slujit treizeci de ani. Prin fața sicriului său s-a perindat mulțime nesfârșită de credincioși din capitală și din țară, s-a citit permanent din *Psaltire*, iar numeroși ierarhi și preoți au oficiat slujbe și au rostit rugăciuni de pomenire și iertare pentru sufletul său.

Slujba de înmormântare a avut loc în ziua de miercuri 13 august, fiind oficiată de un sobor impresionant de zece ierarhi și nenumărați preoți și diaconi, avându-l în frunte pe Întâistătătorul Bisericii Ortodoxe Române, prea Fericitul Părinte Patriarh Teoctist. au participat la slujbă personalități ale vieții politice și culturale și o mare de lume care nu a mai avut loc în biserică, umplând spațiul și străzile din jurul bisericii. A fost o slujbă înălțătoare, la care răspunsurile au fost date de Corala "Nicolae Lungu" a Patriarhiei Române, condusă de Pr. prof. dr. Constantin Drăgușin, la care s-a asociat marea masă a credincioșilor. Nu a fost atât o slujbă de îngropare sau prohodire, ci mai degrabă de înviere sau de hram.

La sfârșitul slujbei au vorbit și au elogiat personalitatea ilustrului preot și profesor următorii: pr. Nicolae Bordașiu, coleg de parohie și actual paroh, care a exprimat în numele parohiei regretul trecerii la cele veșnice a Părintelui Galeriu, prezentându-i viața și realizările la această biserică, Prea Fericitul Părinte Patriarh Teoctist, care în numele Bisericii Ortodoxe Române a evidențiat, într-un frumos, cald și părintesc cuvânt de îmbărbătare, contribuția Părintelui Galeriu la viața Bisericii noastre, ca preot, profesor, vicar administrativ pentru o vreme și membru în organismele de conducere ale Arhiepiscopiei Bucureștilor și ale Bisericii noastre, socotindu-l un model vrednic de urmat. De asemenea, a subliniat contribuția sa la aducerea în țară a unor părți din moaștele Sfântului Silvestru și depunerea lor la biserică ce-i poartă numele. Părintele Patriarh Teoctist a adus cuvânt de mângâiere familiei îndoliate, PC pr. prof. dr. Nicolae D. Necula, deca-

nul Facultății de Teologie Ortodoxă "Patriarhul Justinian" a Universității din București, a evidențiat, în cuvântul său, contribuția Părintelui Galeriu la formarea viitorilor slujitori ai Bisericii, ca profesor cu temeinică pregătire, cu talent oratoric deosebit și cu dragoste și devotament pentru teologie, ca și aportul său la dezvoltarea științei teologice, prin opera scrisă pe care a lăsat-o, toate acestea contribuind la păstrarea Părintelui Galeriu în sufletele ucenicilor și colegilor săi de profesorat. Dl. Nicolae Onțanu, primarul sectorului 2 al Capitalei și enoriaș al parohiei Sfântul Silvestru, a adus omagiul său și al parohienilor păstoriți cu dragoste și mult tact pastoral de către Părintele Galeriu. În numele studenților și doctoranzilor formați și îndrumați de ilustrul profesor trecut la cele veșnice, a vorbit doctorandul Ciprian Song din Coreea de Sud.

După intonarea cântării *Veșnică pomenire*, sicriul cu trupul neînsuflețit al Părintelui Galeriu, de la care și-au luat rămas bun slujitorii de față, a fost ridicat și purtat de militari, la care s-au asociat preoți, în jurul bisericii, în acordurile imnului *Sfinte Dumnezeule*, fiind însoțit de soborul de slujitori și urmat de familie și asistență.

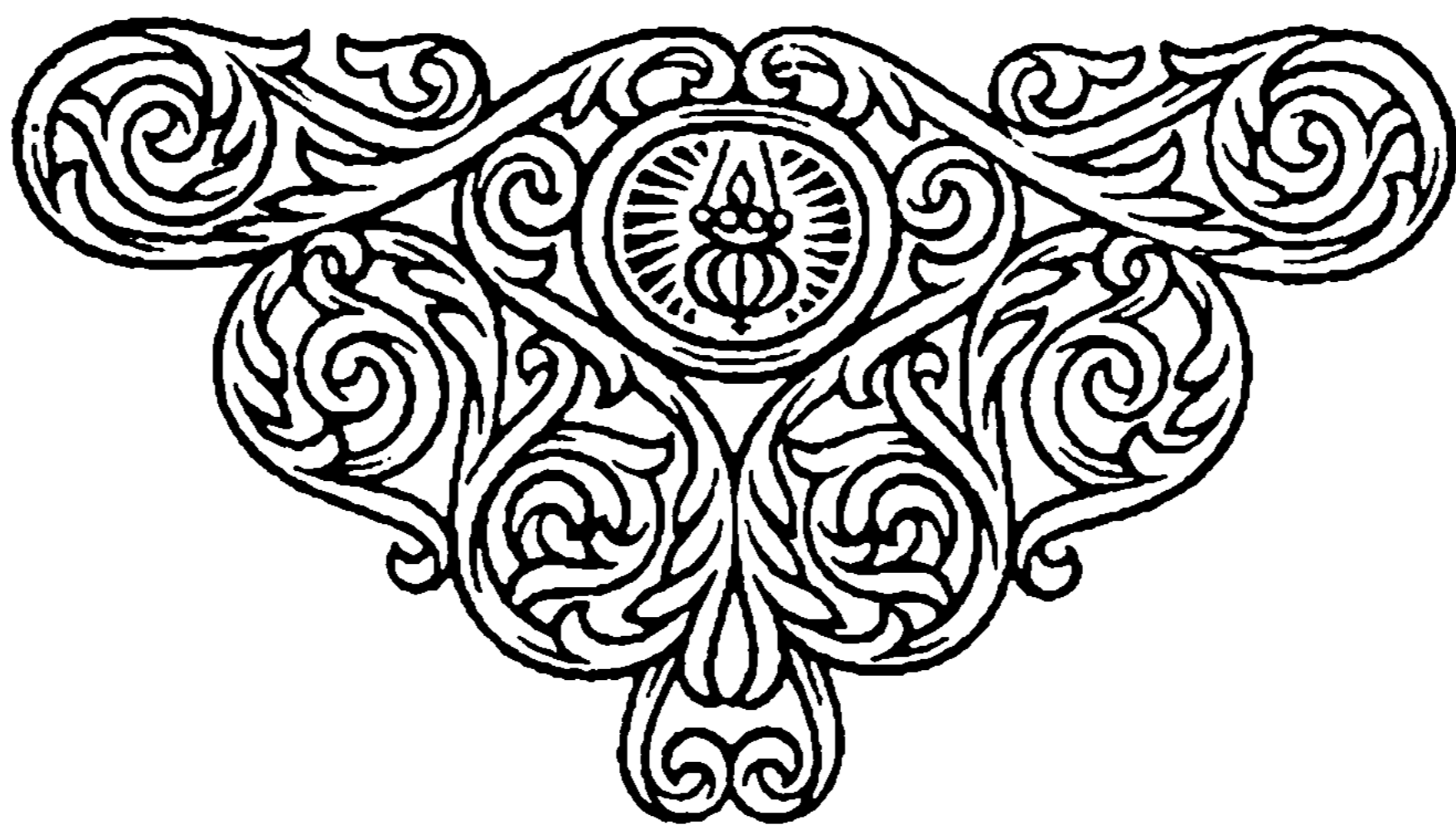
Fanfara militară a intonat imnul funebru. La coborârea în mormântul săpat în curtea bisericii, în partea de nord, au fost trase trei salve de armă de către garda militară și s-a intonat *Imnul național* de către fanfară.

Agapa tradițională de după înmormântare a avut loc la Cantina Facultății de Teologie Ortodoxă din București și în curtea parohiei "Sf. Silvestru".

Toți cei care au participat la slujba de înmormântare și la agapă au plecat cu tristețe în suflet pentru despărțirea de unul dintre cei mai reprezentativi, mai iubiți și mai apreciați slujitori ai altarului și ai învățământului teologic românesc, dar cu bucuria și convingerea că sufletul său mare și generos va fi primit în împărăția cerurilor, în ceata dreptilor.

Veșnică să-i fie pomenirea și Dumnezeu să-l ierte!

Pr. prof. dr. NICOLAE NECULA
Decanul Facultății de Teologie Ortodoxă
"Patriarhul Justinian" a Universității București

CONGRESUL INTERNAȚIONAL DE TEOLOGIE
"ACAD. PR. PROF. DR. DUMITRU STĂNILOAE
– 100 DE ANI DE LA NAȘTERE"

9-14 NOIEMBRIE 2003, PALATUL PATRIARHIEI, BUCUREȘTI

La 16 noiembrie din acest curgător an care se apropie de sfârșit se împlinesc 100 de ani de la nașterea celui mai mare teolog ortodox român, Pr. acad. prof. dr. Dumitru Stăniloae. Cu personalitatea sa proeminentă, de teolog, preot, profesor și om de cultură, Părintele Stăniloae s-a impus ca una dintre cele mai reprezentative figuri ale Bisericii Ortodoxe Române și ale culturii românești, în general, în secolul al XX-lea. Prin monumentală sa operă scrisă și prin activitatea sa didactică, prin largă sa deschidere spre înțelegerea celorlalte Biserici și prin atitudinea umană manifestată față de semenii, Părintele prof. Dumitru Stăniloae rămâne unul dintre cei mai mari gânditori ai veacului care s-a scurs.

Pregătit temeinic la școlile teologice ale timpului său, în țară și peste hotare, la Cernăuți, Atena, München, Berlin, Paris și Belgrad, profesor de vocație, aproape 60 de ani, începând de la vârsta de 26 de ani, la Sibiu și București, scriitor prolific și profund, ilustrul sărbătorit s-a impus în fața contemporanilor săi și a posterității ca o personalitate de renume în teologia ortodoxă și ecumenică. Numele său este mereu legat de opera sa teologică de mari proporții, în care a abordat toate temele centrale ale învățaturii de credință ortodoxă, căutând în același timp să stabilească raportul dintre metafizica ortodoxă și spiritualitatea etnică, dintre creștinism și cultură în România.

Părintele prof. Dumitru Stăniloae face parte din generația de aur a profesorilor de teologie din România care, la Facultatea de Teologie a Universității din București, apoi la Institutul Teologic Universitar din București și iarăși în Universitate, după 1989, au dat o nouă strălucire învățământului teologic românesc, ridicându-l la un înalt nivel științific, ancorându-l în realitățile vremii, pentru a răspunde exigențelor pastorale și misionare ale Bisericii. În acest sens, Părintele Stăniloae este considerat, pe bună dreptate, un creator de teologie, având în vedere mereu îndeplinirea a trei obiective majore în preocupările sale: restabilirea raportului dintre teologie și viața Bisericii, formarea unei școli de teologie autentic ortodoxă, prin îmbinarea învățaturii cu spiritualitatea, a credinței cu liturgia și a rugăciunii cu etica, și identificarea profilului Ortodoxiei românești în raport cu întreaga Ortodoxie, dar și cu cultura românească tradițională (Pr. prof. Ion Bria, *Omagiu Părintelui prof. Dumitru Stăniloae la aniversarea a 75 de ani de viață*, în *Ortodoxia*, XXX (1978), nr. 4, p. 638-647).

Congresul Facultăților de Teologie Ortodoxă, de la Atena, din 1936, a dat o nouă orientare teologiei marelui gânditor român, prin întoarcerea ei la Sfinții Părinți și la tezaurul de gândire patristică pe care l-a evaluat ca nimeni altul, prin debarasarea ei de influențele nefaste ale scolasticii apusene. Traducerea și interpretarea sau exegeza celor 12 volume din *Filocalie* ca și a altor lucrări fundamentale ale Sfinților Părinți, l-au ajutat să elaboreze o sinteză teologică neopatristică de mare valoare. El preia marile teme ale gândirii patristice, le adâncește

și le continuă în dialog cu contextul epocii noastre. De aceea, el poate fi socotit un "Părinte" al Bisericii din secolul al XX-lea. Așa cum arăta Prea Fericitul Părinte Teoctist, Patriarhul Bisericii Ortodoxe Române, în mesajul trimis primului Congres Național al Facultăților de Teologie Ortodoxă din România (Mănăstirea Durău, 9-11 septembrie 2003) care se înscrie în șirul manifestărilor culturale dedicate ilustrului sărbătorit, "în ființa Părintelui profesor Dumitru Stăniloae, autorul tratatelor de teologie și traducătorul *Filocaliei*, s-au contopit știința teologică, de mare profunzime, cu evlavia vieții de rugăciune și bunătatea, opera sa scrisă fiind o adevărată moștenire de suflet pentru slujitorii Bisericii noastre și credincioșii ei (...). Această moștenire a Părintelui Dumitru Stăniloae ne va fi de mare ajutor la actualizarea în slujire a Sfinților Părinți, la care ne cheamă cu insistență mileniul în care abia am pășit" (Mesajul PF Părinte Teoctist, Patriarhul Bisericii Ortodoxe Române, adresat participanților la Congresul Național al Facultăților de Teologie Ortodoxă din România, în *Vestitorul Ortodoxiei* XV (2003), nr. 320-321, p. 12). Sunt cuvintele celui care l-a cunoscut foarte îndeaproape pe distinsul sărbătorit, în anii când Prea Fericitul Părinte Patriarh conducea, ca rector, Institutul Teologic Universitar din București, Părintele profesor Stăniloae fiindu-i apropiat colaborator în greaua muncă de reorientare a învățământului teologic pe fâgașuri patristice. La rândul său, Părintele profesor Dumitru Stăniloae a avut cuvânt de mare apreciere la adresa rectorului de atunci al Institutului Teologic Universitar din București, PS Episcop Teoctist Botoșăneanul, Vicar patriarhal, socotind numirea Prea Fericirii Sale ca rector drept un dar trimis acestei școli de înaltă cultură teologică, căci "cu înțelepciune, cu blândețe pururea zâmbitoare și apropiere duhovnicească, aduce la îndeplinire într-un mod ușor, cu totul și pentru toți satisfăcător, gândurile Prea Fericitului Părinte Patriarh Justinian" (vezi pr. prof. Dumitru Stăniloae, *Sporuri duhovnicești sub păstoria IPS Patriarh Justinian*, în *BOR*, LXIX (1951), nr. 3-6, p. 258).

Având în vedere contribuția inegalabilă a Părintelui profesor Dumitru Stăniloae la dezvoltarea teologiei și a culturii românești și ținând seama și de faptul că UNESCO a înscris în programul său aniversar, pe anul 2003, sărbătorirea centenarului nașterii marelui teolog român, Facultatea de Teologie Ortodoxă "Patriarhul Justinian" a Universității din București a propus Prea Fericitului Părinte Patriarh Teoctist să se organizeze mai multe manifestări culturale dedicate aniversării acestui important eveniment din istoria teologiei românești. Cu înalta binecuvântare a Prea Fericirii Sale și cu aprobarea Sfântului Sinod, Patriarhia Română, Universitatea din București, Ministerul Educației, Cercetării și Tineretului și Ministerul Culturii și Cultelor, Secretariatul de Stat pentru Culte, Facultatea de Teologie Ortodoxă "Patriarhul Justinian" a Universității București au organizat Congresul omagial internațional dedicat marelui profesor Dumitru Stăniloae, la împlinirea a 100 de ani de la nașterea sa.

Congresul și-a propus ca temă generală *Teologia ortodoxă contemporană. Aprecieri și perspective*. Congresul a urmărit mai întâi să fie un omagiu binemeritat adus vieții și operei ilustrului sărbătorit, ca formă de recunoștință pentru contribuția sa incomensurabilă adusă la dezvoltarea teologiei și culturii românești. În al doilea rând, s-a dorit ca această manifestare culturală să fie o invitație pentru

generația tânără de teologi și preoți, să se aplece mai cu interes asupra operei monumentale a Părintelui profesor Dumitru Stăniloae care cuprinde o teologie devenită normativă sau de bază pentru Biserica noastră.

Totodată Congresul s-a dorit să fie și o dezbatere științifică pe o temă așa de importantă de teologie care să antreneze cât mai mulți teologi din țară și din străinătate, din tot mai multe Biserici și confesiuni creștine.

La lucrările Congresului au participat o parte din membrii Sfântului Sinod al Bisericii Ortodoxe Române, în frunte cu Prea Fericitul Părinte Patriarh Teoctist, dl. Academician prof. dr. Răzvan Theodorescu, Ministrul Culturii și Cultelor, dl. Laurențiu Tănase, Secretar de Stat la Secretariatul de Stat pentru Culte, dl. prof. Univ. dr. Ioan Mihăilescu, rectorul Universității din București, personalități de seamă ale culturii românești: dl. Andrei Pleșu, dl. Dan Hăulică, dl. Horia Roman Patapievic, dl. Sorin Dumitrescu și alții, a căror prezență a fost apreciată în mod deosebit atât ca un respect față de Părintele profesor Stăniloae, cât și ca o încurajare în activitatea pe care Facultatea de Teologie Ortodoxă o desfășoară, colaborarea dintre oamenii de cultură ai Bisericii și cei ai instituțiilor de stat fiind un lucru absolut necesar și util în vremea noastră.

Dar autoritatea, importanța și greutatea Congresului, ca și caracterul său internațional și ecumenic, au fost asigurate, sporite și întărite de prezența la lucrările lui a unor personalități de certă valoare de peste hotare, ierarhi, profesori de teologie, specialiști în domeniu, de mare notorietate. Remarcăm în mod cu totul deosebit prezența la Congres a uneia dintre personalitățile religioase și culturale cele mai de seamă ale lumii creștine, în general, și ale celei ortodoxe, în special, Prea Fericitul Anastasie, Arhiepiscop al Tiranei, Durres și primat al Albaniei. Personalitatea sa, aureolată de nimbul științei, al dragostei de Hristos, de Biserică și de semeni și al dorinței de bine între oameni, religii și popoare, de progres și dezvoltare, este tot mai cunoscută în lumea contemporană. Doctor în teologie, *doctor honoris causa* în teologie, a trei facultăți, *doctor honoris causa* în filosofie, a șapte universități, și *doctor honoris causa* în medicină, profesor universitar de teologie la Atena, peste 20 de ani, vorbitor a multe limbi moderne, arhiepiscop și mare misionar al Africii de Est, peste zece ani, mare ecumenist, cu funcții de răspundere în CEB, decorat cu multe ordine și medalii, autor a opt cărți de valoare excepțională și a sute de studii și articole, specialist în istoria religiilor și reorganizatorul Bisericii Ortodoxe din Albania, după căderea comunismului, Prea Fericirea Sa a dat strălucire, prin prezență și participare activă, bogată la lucrările acestei importante întâlniri.

De asemenea, remarcăm prezența Eminenței Sale, Mitropolitul Bishoy de Damietta, care a reprezentat Biserica Ortodoxă Coptă din Egipt, unul dintre cei mai importanți și mai cultivați ierarhi ai acestei Biserici, copreședinte al comisiilor liturgică și pastorală din cadrul dialogului teologic, dintre Bisericile Ortodoxe de rit bizantin și Bisericile nealcedoniene sau vechi-orientale.

Congresul a fost onorat de prezența unor distinși și valoroși profesori de teologie din străinătate: prof. dr. Stylianos Papadopoulos și prof. dr. Georgios Galitis de la Facultatea de Teologie Ortodoxă a Universității din Atena (Grecia), prof. dr. Dimitrios Tselenghidis de la Facultatea de Teologie Ortodoxă a Universității

din Tesalonic (Grecia), pr. prof. dr. Vladimir Shmaliy, prorectorul Academiei Teologice de la Zagorsk – Moscova (Rusia), pr. prof. dr. Vladimir Fedorov, de la Academia Teologică din Sankt Petersburg, prof. dr. Ivan Dimitrov de la Facultatea de Teologie Ortodoxă a Universității din Sofia și Secretar de Stat pentru Culte, prof. dr. Jürgen Moltmann, de la Tübingen, prof. dr. Andre Joos de la Roma, pr. prof. dr. Thomas Fitzgerald de la Institutul "Sfânta Cruce" din Boston (SUA), pr. prof. Marc Antoine Costa de Beauregard de la Institutul Ortodox "Sfântul Serghie" de la Paris, Arhim. Juvenalie Ionașcu, parohul românilor ortodocși de la Roma.

De asemenea, au participat PC pr. prof. dr. Vladimir Petercă, rectorul Institutului Teologic Romano-Catolic din București, PC. pr. conf. dr. Ioan Tulcan, decanul Facultății de Teologie Ortodoxă a Universității "Aurel Vlaicu" din Arad, pr. prof. dr. Dănuț Manu, decanul Facultății de Teologie Ortodoxă a Universității din Pitești profesori ai celorlalte facultăți de teologie ortodoxă din țară, decanul, prodecanii și profesorii Facultății de Teologie Ortodoxă "Patriarhul Justinian" a Universității din București, studenții acestei Facultăți și o numeroasă asistență.

Lucrările Congresului au început duminică, 9 noiembrie 2003, prin săvârșirea Sfintei Liturghii în Biserica "Sfântul Spiridon Nou" din Capitală, Paraclis patriarhal, de către Prea Fericitul Părinte Patriarh Teoctist al Bisericii Ortodoxe Române alături de Prea Fericitul Anastasie, Arhiepiscopul Tiranei și primatul Albaniei, în fruntea unui numeros sobor de ierarhi, membri ai Sfântului Sinod al Bisericii Ortodoxe Române și ai Sfântului Sinod al Bisericii Albaniei, de preoți și diaconi din ambele Biserici. La slujbă au participat invitați de peste hotare, profesori de teologie și credincioși care au umplut până la refuz biserica. A fost o slujbă înălțătoare, în timpul căreia s-au rostit cuvântări omagiale și s-au făcut schimburi de daruri.

S-a oficiat apoi slujba parastasului pentru Pr. prof. dr. Dumitru Stăniloae. La ora 14.00, toți participanții la Congres au fost invitați de către Prea Fericitul Părinte Patriarh Teoctist la dejun, la Palatul Patriarhal.

Lucrările propriu-zise ale Congresului s-au deschis la ora 17.00, în aula mare a Palatului Patriarhal. După intrarea în aulă a celor doi Întâistătători de Biserici, primiți cu imnul arhieresc, și a tuturor participanților la Congres, grupul psaltic "Nectarie Protopsaltul", alcătuit din studenții Facultății de Teologie, au intonat rugăciunile "Împărate ceresc" și "Apărătoare Doamnă". Congresul a cuprins două sesiuni: una omagială, dedicată Acad. pr. prof. dr. Dumitru Stăniloae și alta de comunicări științifice pe tema stabilită a Congresului. Prima sesiune a fost prezidată de P. C. pr. prof. dr. Nicolae D. Necula, decanul Facultății de Teologie Ortodoxă "Patriarhul Justinian" a Universității din București. În cuvântul de deschidere P. C. Sa a făcut o prezentare sintetică a personalității marelui profesor Dumitru Stăniloae, evidențiind opera sa teologică și activitatea didactică, precum și implicarea ecumenică a ilustrului sărbătorit, ceea ce îl clasifică drept cel mai mare teolog român și unul dintre cei mai mari gânditori creștini ai secolului al XX-lea. Vorbitorul a subliniat caracterul ecumenic al acestei importante întâlniri și a salutat prezența participanților din țară și de peste hotare, urând succes Congresului. Apoi a rugat pe Prea Fericitul Părinte Patriarh Teoctist să binecuvânteze și să

deschidă lucrările Congresului. Părintele Patriarh Teoctist¹ și-a exprimat, în cuvântul său, bucuria și satisfacția pentru inițiativa de a cinsti memoria marelui dascăl de teologie, Pr. prof. dr. Dumitru Stăniloae, evidențiind aportul imens adus de acesta la dezvoltarea teologiei românești și ortodoxe în general, a felicitat pe organizatori și a transmis cuvânt de bunvenit oaspeților de peste hotare, urând succes desfășurării lucrărilor Congresului. Prea Fericirea Sa a subliniat însemnătatea moștenirii culturale lăsate Bisericii și teologiei de către Părintele prof. dr. Dumitru Stăniloae, constituind un izvor nesecat de cercetare și aprofundare pentru tinerii teologi și preoți din zilele noastre și din generațiile următoare. Este o teologie de mare adâncime și actualitate care se cere dusă mai departe și aprofundată.

A urmat apoi o serie de mesaje transmise din partea unor personalități marcante ale vieții culturale și teologice din țară și de peste hotare. Cel dintâi a luat cuvântul eruditul și distinsul om de cultură, Acad. prof. dr. Răzvan Theodorescu, Ministrul Culturii și Cultelor, care a prezentat un frumos și înălțător cuvânt omagial, arătând că Părintele Stăniloae, prin opera sa, a adus o imensă contribuție nu numai la dezvoltarea teologiei românești, ci și la sporirea culturii noastre naționale, pentru care Biserica și Statul îi sunt împreună recunoscători.

Dl. prof. univ. dr. Ioan Mihăilescu, rectorul Universității din București, a adus mesajul acestei prestigioase instituții de cultură românească, evidențiind calitatea de mare profesor a Părintelui Stăniloae, ca și opera sa științifică, pentru care a fost distins cu titlul de *doctor honoris causa* al acestei Universități. Din partea Editurii Humanitas, care a publicat o parte din operele Părintelui Stăniloae, a transmis un mesaj dl. Vlad Russo, în numele directorului acestei prestigioase edituri, Prof. dr. Gabriel Liiceanu.

Apoi părintele prof. dr. Viorel Ioniță a dat citire mesajului pastorului dr. Keith Clements, secretar general al Conferinței Bisericilor Europene, în care s-a evidențiat activitatea ecumenică deosebită a Părintelui Dumitru Stăniloae.

Ultimul mesaj adus Congresului, de omagiere a ilustrului sărbătorit, a fost mărturisirea de suflet a doamnei Lidia Stăniloae, fiica profesorului comemorat, care și-a exprimat recunoștința pentru organizarea acestei frumoase manifestări culturale dedicată celui mai mare teolog român.

Au urmat apoi o serie de intervenții de omagiere a personalității distinsului sărbătorit, rostite de către cei care l-au cunoscut mai îndeaproape pe Părintele prof. dr. Dumitru Stăniloae, ucenici direcți ai săi, urmași la catedră și teologi din străinătate.

Din partea Înalt Prea Sfințitului Mitropolit dr. Antonie al Ardealului a fost prezentată o frumoasă sinteză a operei Părintelui Stăniloae și recunoștința pentru tot ce a însemnat marele dascăl pentru teologie și ucenicii pe care i-a format.

PC pr. acad. prof. dr. Dumitru Popescu, urmaș al Părintelui Stăniloae la disciplina Teologiei Dogmatică și Simbolică, a vorbit, în referatul său, despre centralitatea lui Hristos în opera teologică a marelui teolog sărbătorit. Dl. prof. dr. Stylianos Papadopoulos, de la Universitatea din Atena, a prezentat o admirabilă și competentă introducere în teologia Părintelui Stăniloae, asociind istoria poporu-

1. Textul integral al Cuvântării Prea Fericirii Sale se află în revista noastră pp. 100-104.

lui român cu teologia. Vorbitorul a făcut dovada unei cunoașteri profunde a operei Părintelui Stăniloae, pe care îl socotește cel mai mare teolog ortodox.

Dl. Dan Hăulică, ambasador al României la UNESCO și om de mare finețe culturală, a scos în evidență în cuvântul său, bogăția și profunzimea gândirii Părintelui Stăniloae, un căutător al sensurilor semantice și un om al mersului la adânc, în ciuda exprimării sale simple și firești.

Dl. Andrei Pleșu, distinsul om de cultură, a prezentat câteva reflecții asupra personalității Părintelui Stăniloae, socotindu-l un "om instituție", iar opera lui, și mai ales *Filocalia*, punte între oameni.

Dl. Horia Roman Patapievici, personalitate de seamă a culturii românești, a evidențiat bogăția de cunoștințe și de informații pe care o cuprind notele subsidiare ale traducerii *Filocaliei*, recomandând un nou fel de lectură a cărților, pornind de la note.

P.C. pr. prof. dr. Viorel Ioniță, secretar de studii la Conferința Bisericilor Europene de la Geneva, a prezentat o frumoasă și documentată comunicare privind participarea Părintelui Dumitru Stăniloae la mișcarea ecumenică, având un rol hotărâtor la dialogurile teologice cu Biserica Romano-Catolică, cu Biserica Luterană și mai ales cu cele Vechi-Orientale, în mod special în faza de început a acestor întruniri.

P.S. dr. Ioachim Băcăuanul, Arhiepiscop vicar al Eparhiei Romanului, a făcut o impresionantă mărturisire de suflet a legăturilor sale duhovnicești cu Părintele Stăniloae, care l-a îndrumat în alcătuirea tezei de doctorat pe o temă din gândirea marelui teolog: *Îndumnezeirea omului în gândirea Părintelui Dumitru Stăniloae*. În încheierea acestei părți, P. Cuv. Juvenalie Ionașcu, parohul românilor ortodocși din Roma, a prezentat activitatea și legăturile Părintelui Stăniloae cu Roma și Italia.

La sfârșitul sesiunii omagiale, P.C. pr. prof. decan Nicolae Necula, care a prezidat această parte a Congresului, a conferit *Medalia Dumitru Stăniloae*, special emisă în cinstea sa, la acest eveniment aniversar, Prea Fericitului Părinte Patriarh Teoctist și Prea Fericitului Anastasie, Arhiepiscopul Tiranei și al întregii Albanii.

Sesiunea omagială s-a încheiat cu festivitatea conferirii *Diplomei Dumitru Stăniloae* Prea Fericitului Părinte Anastasie al Tiranei și al întregii Albanii. În acest scop, P.C. pr. prof. Nicolae Necula, decanul Facultății de Teologie, a prezentat mai întâi *Laudatio*, în care a evidențiat viața și activitatea de excepție a Prea Fericitului Anastasie, ca profesor, misionar și om de știință și cultură, apoi a dat citire, în latină, *Diplomei Dumitru Stăniloae*, special instituită cu ocazia acestei aniversări centenare, semnată de Prea Fericitul Părinte Patriarh Teoctist, de dl. prof. dr. Ioan Mihăilescu, rectorul Universității, și de P.C. pr. prof. dr. Nicolae Necula, decanul Facultății de Teologie, "spre a fi conferită, cu respect și înmănată în public, Prea Fericitului Părinte dr. Anastasie Yannoulatos, Arhiepiscop al Tiranei și al întregii Albanii, pentru excepționalele sale merite în promovarea spiritualității ortodoxe, precum și a studiilor teologice. Diploma a fost înmănată de către Prea Fericitul Părinte Patriarh Teoctist, în aplauzele celor de față.

La ieșirea din Aula mare a Palatului Patriarhal, participanții la Congres au vizitat expoziția documentară intitulată *Dumitru Stăniloae. Omul și opera*, organizată în rotonda aceluiași palat de către cunoscutul pictor și om de cultură Sorin

Dumitrescu și soția sa, Doina Dumitrescu. Între documentele de rară valoare au fost expuse și copii ale rechizitoriilor și proceselor-verbale sau sentințelor de condamnare la închisoare, de către regimul comunist, a Părintelui Stăniloae.

Seara, la orele 20.30, a fost oferită o recepție de către Facultatea de Teologie Ortodoxă în cinstea tuturor participanților la Congres. Recepția a avut loc în sala destinată special acestui scop a Palatului Patriarhal.

Luni, 10 noiembrie 2003, a început a doua parte a Congresului, rezervată prezentării comunicărilor științifice. Ea a fost împărțită în opt sesiuni. În prima zi au avut loc două sesiuni de comunicări și una de discuții, având ca subtemă a temei mari a Congresului *Teologia ortodoxă contemporană și viața Bisericii*. În prima sesiune din această zi, moderată de Pr. prof. dr. Viorel Ioniță, s-au prezentat următoarele referate: Ierom. Rafail Noica, *Teologia și Monahismul*; I.P.S. Mitropolit Bishoy de Damietta (Egipt), *Teologia ortodoxă contemporană și viața Bisericii*; pr. Marc Antoine Costa de Beauregard, *Aspecte ale slăvirii Sfintei Treimi în teologia ortodoxă contemporană*. În a doua sesiune, prezidată de pr. prof. dr. Constantin Coman, prodecan al Facultății de Teologie Ortodoxă "Patriarhul Justinian" a Universității București, s-au prezentat următoarele comunicări: prof. dr. Georgios Galitis (Atena), *Exegeza patristică și teologia contemporană*; pr. conf. dr. Ioan Tulcan (Arad), *Coordonate ecleziologice fundamentale în gândirea Părintelui Stăniloae*.

În după-amiaza zilei de luni, participanții la Congres au făcut un pelerinaj la mormântul Părintelui Stăniloae de la Mănăstirea Cernica. Cu acest prilej, PC pr. prof. Nicolae Necula, împreună cu slujitori ai Mănăstirii Cernica, au săvârșit o slujbă de pomenire la mormântul Părintelui Stăniloae, apoi la mormintele pr. prof. dr. Ioan G. Coman și pr. prof. dr. Ioan Bria. S-a vizitat apoi biserica mănăstirii, unde pelerinii s-au închinat la moaștele Sfântului Ierarh Calinic de la Cernica și au fost primiți, cu căldură și ospitalitate de către P. Cuv. Părinte Arhim. Macarie Ciolan, starețul acestui renumit așezământ monahal.

La întoarcerea la Palatul patriarhal, a avut loc sesiunea de discuții, pe seama referatelor expuse, moderată de P.C. pr. prof. Nicolae Necula, în sala "Nicolae Iorga".

Seara, cina a fost oferită și patronată de către Excelența Sa, dl. acad. prof. dr. Răzvan Theodorescu, Ministrul Culturii și Cultelor, în sala rustică a Palatului Parlamentului.

Marti, 11 noiembrie 2003, au avut loc două sesiuni de comunicări și una de discuții, având ca subtemă: *Teologia ortodoxă și problemele lumii contemporane*. În prima sesiune, moderată de pr. conf. dr. Ioan Tulcan, s-au prezentat următoarele comunicări: Prea Fericitul Anatasios Yannoulatos, Arhiepiscopul Tiranei și al întregii Albanii, *Contribuția ortodoxă la dezbaterile temelor majore ale lumii contemporane. Considerații cu referire la gândirea Părintelui Dumitru Stăniloae*; pr. prof. dr. Vladimir Shmaliy, de la Moscova, *Cosmologia capadocienilor. O contribuție la dialogul contemporan al teologiei cu știința*; pr. prof. dr. Vladimir Fedorov, Sankt Petersburg, *Characterul misionar al Ortodoxiei*. În a doua sesiune, moderată de pr. prof. dr. Vasile Răducă, prodecan al Facultății de Teologie Ortodoxă din București, s-au prezentat următoarele comunicări: pr. prof. dr. Thomas Fitzgerald, Boston, *Mărturia Bisericii Ortodoxe pentru reconcilierea și înnoirea*

societății; prof. Andre Joos, Roma, *Abordarea sobornicească a Teologiei Ortodoxe Răsăritene. Rădăcinile și superioritatea acesteia față de iluzia globalizării în societățile istoriei recente*. În sesiunea de după-amiază au avut loc ample discuții, dezbateri, comentarii și completări pe marginea referatelor prezentate. Sesiunea, moderată de pr. prof. dr. Nicolae Necula, a avut loc la Palatul Patriarhal, Sala "N. Iorga".

Seara, dl. prof. univ. dr. Alexandru Athanasiu, Ministrul Educației, Cercetării și Tineretului, a oferit cina la unul dintre restaurantele Hotelului Marriott din Capitală.

Miercuri, 12 noiembrie 2003, lucrările Congresului au continuat cu o sesiune de comunicări, moderată de PC pr. prof. acad. Dumitru Popescu. La această sesiune au participat toți membrii Sfântului Sinod aflați la Patriarhia Română, cu ocazia sesiunii de toamnă. Sesiunea a dezbătut ca subtemă *Teologia Ortodoxă și învățământul teologic universitar*. În prezența membrilor Sfântului Sinod, au prezentat comunicări: IPS Mitropolit dr. Daniel al Moldovei și Bucovinei, *Teologia – știința mântuirii*, și Prea Fericitul Anastasie al Tiranei și al întregii Albanii, *Relația Bisericii Ortodoxe cu lumea necreștină*.

După retragerea membrilor Sfântului Sinod, în partea a doua a dimineții, s-au prezentat următoarele comunicări: prof. dr. Jürgen Moltmann, Tübingen, *Teologie și formare teologică la universitățile de stat*; prof. dr. Dimitrios Tselenghidis, Tesalonic, *Teologia Ortodoxă și învățământul teologic universitar astăzi*; prof. dr. Ivan Dimitrov, Sofia, *Teologia și învățământul teologic universitar în Bulgaria astăzi*.

După sesiunea de comunicări, a avut loc lansarea volumului *Dumitru Stăniloae sau paradoxul teologiei*, coordonat de Teodor Baconsky și Bogdan Tătaru Cazaban și apărut la Editura Anastasia. Prezentarea volumului a fost făcută de către dl. Bogdan Tătaru-Cazaban, directorul literal al Editurii Anastasia.

După prezentarea volumului, a luat cuvântul dl. Sorin Dumitrescu, prezentând, într-o frumoasă alocuțiune, impresii despre Congres și momente din întâlnirile sale cu pr. prof. Dumitru Stăniloae.

Apoi participanții la congres s-au deplasat la Facultatea de Teologie Ortodoxă, unde a avut loc dezvelirea lucrărilor de bronz, basorelief, "Sfânta Treime" și "Dumitru Stăniloae", realizate de Silvia Radu și Vasile Gorduz, pentru amfiteatrul care va purta de acum înainte numele "Dumitru Stăniloae", la Facultatea de Teologie Ortodoxă. În aceeași sală a avut loc vernisajul expoziției "Variațiuni de alb. Ofrandă Părintelui Dumitru Stăniloae", organizată de pictorul Horia Paștina. De asemenea, s-a vizitat și un iconostas *in memoriam*, operă a cunoscutului pictor Sorin Dumitrescu. Acest iconostas urmează a fi montat în Biserica Scala Celi din Roma, unde funcționează parohia românilor ortodocși.

Despre toate aceste momente artistice de excepție a vorbit cunoscutul om de cultură, prof. Dan Hăulică, președinte de onoare al A.I.C.A.

După-amiază, au avut loc discuții foarte interesante pe seama referatelor prezentate dimineața, la Palatul Patriarhiei, la care au participat toți cei prezenți la Congres.

La sfârșitul discuțiilor, PC pr. prof. dr. Nicolae Necula, decanul Facultății de Teologie Ortodoxă, a formulat următoarele concluzii:

"Congresul dedicat marelui profesor și gânditor creștin, pr. acad. Dumitru Stăniloae, a fost o frumoasă realizare și o manifestare culturală omagială de mare

reușită. El ne-a adunat, în spiritul de comuniune al Părintelui Dumitru Stăniloae, să-l cinstim după cuviință, exprimându-ne recunoștința pentru contribuția imensă la dezvoltarea teologiei românești și a gândirii creștine în general. Prin aceasta ne-am făcut și o datorie de conștiință de a ne aduce aminte de mai-marii noștri care ne-au grăit cuvântul lui Dumnezeu și, "privind la sfârșitul vieții lor, să le urmăm credința" (*Evrei 13, 7*). Ca teologi români, am încercat o mare satisfacție auzind de la invitații noștri din străinătate că Părintele Stăniloae a fost cel mai mare teolog ortodox al secolului al XX-lea, dar în același timp și cel mai mare gânditor creștin al acestei perioade.

Această întrunire internațională ne-a oferit prilejul de a fi împreună, teologi de toate confesiunile creștine, și de a discuta atâtea probleme legate de opera și gândirea Părintelui Stăniloae, dar și de frământările teologice contemporane, ceea ce ne dă sentimentul unei îmbogățiri spirituale.

Deschiderea ecumenică a Părintelui Stăniloae și atitudinea sa față de celelalte Biserici a domnit și în timpul lucrărilor acestui congres.

Congresul a reunit personalități teologice și culturale de certă valoare, ceea ce a dat întâlnirii autoritate și importanță și a marcat caracterul său științific și academic. Nume de mare rezonanță, comunicări științifice de înaltă ținută, spirit ecumenic și dorința de comuniune sunt doar câteva dintre caracteristicile care au jalonat atmosfera în care s-a desfășurat Congresul. Îmi exprim încă o dată, în numele organizatorilor Congresului, mulțumirea și recunoștința față de distinșii invitați din străinătate, în chip deosebit față de Prea Fericitul Anastasie, arhiepiscopul Tiranei și al întregii Albanii, profesor de vocație, mare specialist în istoria religiilor, ecumenist și misionar încercat, om de știință de mare notorietate, care a coborât din jilțul de Întâistător de Biserică la catedra universitară și din mantia arhierescă la toca universitară pentru a fi împreună cu noi la această întâlnire științifică, de adevărată ținută academică, organizată în cinstea marelui teolog român, acad. prof. dr. Dumitru Stăniloae. Nu a fost mai puțin importantă participarea celorlalți reprezentanți ai Bisericilor Ortodoxe surori din Rusia, Grecia, Bulgaria sau din Egipt, prin Înalț Prea Sfințitul Mitropolit Bishoy de Damietta, mare personalitate a lumii creștine contemporane, ca și din Bisericile Catolică și Protestantă, teologi de mare renume care, împreună cu decanii și profesorii români, au alcătuit un frumos buchet de flori alese și de glasuri autorizate pentru a scoate în evidență, și cu acest prilej, valoarea operei și gândirii ilustrului profesor sârbătorit.

Congresul a constituit, în același timp, și un îndemn de a continua lucrarea Părintelui Dumitru Stăniloae, așa cum și-a dorit întotdeauna, adică nu numai de a fi citit și citat, dar mai ales de a fi continuat, în același duh și în aceeași deschidere, dar mai ales ancorați în gândirea Sfinților Părinți, așa cum a făcut-o și distinsul sârbătorit. Întoarcerea la gândirea patristică, la realismul și profunzimea acestei gândiri, dau teologiei și Bisericii noastre această deschidere ecumenică spre dialog cu celelalte Biserici și confesiuni, așa cum o cultivă și o practică Sfântul Sinod al Bisericii noastre în frunte cu Întâistătorul ei, Prea Fericitul Părinte Patriarh Teoctist.

Frumusețea și reușita acestui Congres s-au datorat însă, pe lângă participarea marilor personalități teologice din străinătate și din țară, sprijinului generos al Prea Fericitului Părinte Patriarh Teoctist, care ne-a oferit posibilitățile de cazare și spațiul atât de adecvat al Palatului Patriarhal, și sponsorizării atât de binevoitoare a Secretariatului de Stat pentru Culte, care a suportat cea mai mare parte a cheltuielilor de organizare, ca și traducerilor de excepție asigurate de dl. prof. dr. Remus Rus pentru engleză și de pr. Ioan Chivu, pentru greacă, și de ceilalți traducători, cadre didactice ale Facultății de Teologie Ortodoxă. Un cuvânt de felicitare și sinceră recunoștință se cuvine PC pr. prof. dr. Constantin Coman, prodecan al Facultății de Teologie care, împreună cu secretariatul și un grup de studenți ini-moși, au asigurat buna organizare și desfășurare a lucrărilor Congresului".

Adresând urări de sănătate tuturor celor prezenți și celor dragi ai lor, noi și frumoase împliniri cărturărești și exprimându-și dorința unor viitoare întâlniri de acest fel, părintele decan Nicolae Necula a declarat încheiate lucrările Congresului.

Cina a fost oferită de ESa, dl. Laurențiu Tănase, Secretar de Stat pentru Culte, la complexul "Lebăda". A fost o seară românească de mare frumusețe.

Joi, 13 noiembrie 2003, la Academia Română, a fost organizată o Sesiune omagială dedicată Părintelui Dumitru Stăniloae. Sesiunea s-a desfășurat între orele 10 și 12 și la ea au participat invitații la Congres, alături de membrii Sfântului Sinod, personalități culturale bisericești și laice.

Sesiunea a fost moderată de dl. academician Gheorghe Vlăduțescu, vicepreședinte al Academiei Române, și în cadrul ei au prezentat comunicări: Prea Fericitul Părinte Patriarh Teoctist, dl. acad. Surdu, dl. acad. Boboc, P.C. pr. prof. dr. Dumitru Popescu, membru de onoare al Academiei Române, P.C. pr. prof. dr. Dumitru Radu, dl. prof. dr. Hermann Pitters, d-na Lidia Stăniloae, fiica sărbătoritului.

La ora 13 a avut loc vernisajul expoziției "Străvezimea credinței în viața țaranului român. Pentru Părintele Stăniloae", în cadrul căreia a vorbit pictorul Paul Gherasim.

În după-amiaza aceleiași zile, în aula nouă a Academiei de Studii Economice din Capitală, a avut loc întâlnirea Prea Fericitului Anastasie, Arhiepiscopul Tiranei și al întregii Albanii, cu studenții ortodocși din Universitatea București, unde a fost lansată cartea Prea Fericirii Sale, Anastasie, *Ortodoxia și problemele lumii contemporane*. Prea Fericirea Sa a vorbit studenților pe această temă și a răspuns întrebărilor puse de studenți.

De aici, o bună parte din asistență a plecat la Biserica "Sfântul Grigorie Palama", Paraclisul Universității Politehnice, unde s-a săvârșit slujba de priveghere în cinstea patronului acestui locaș de cult. Prea Fericitul Anastasie a rostit cuvânt de învățătură.

A doua zi, 14 noiembrie, ziua pomenirii Sfântului Grigorie Palama, a cărei viață și operă a constituit un capitol important din preocupările teologice ale Părintelui profesor Dumitru Stăniloae, la Biserica ce poartă hramul "Sfântul Grigorie Palama", din incinta Universității Politehnice, Prea Fericitul Anastasie, însoțit de P.S. Episcop Sebastian Ilfoveanul și înconjurat de un sobor de preoți și

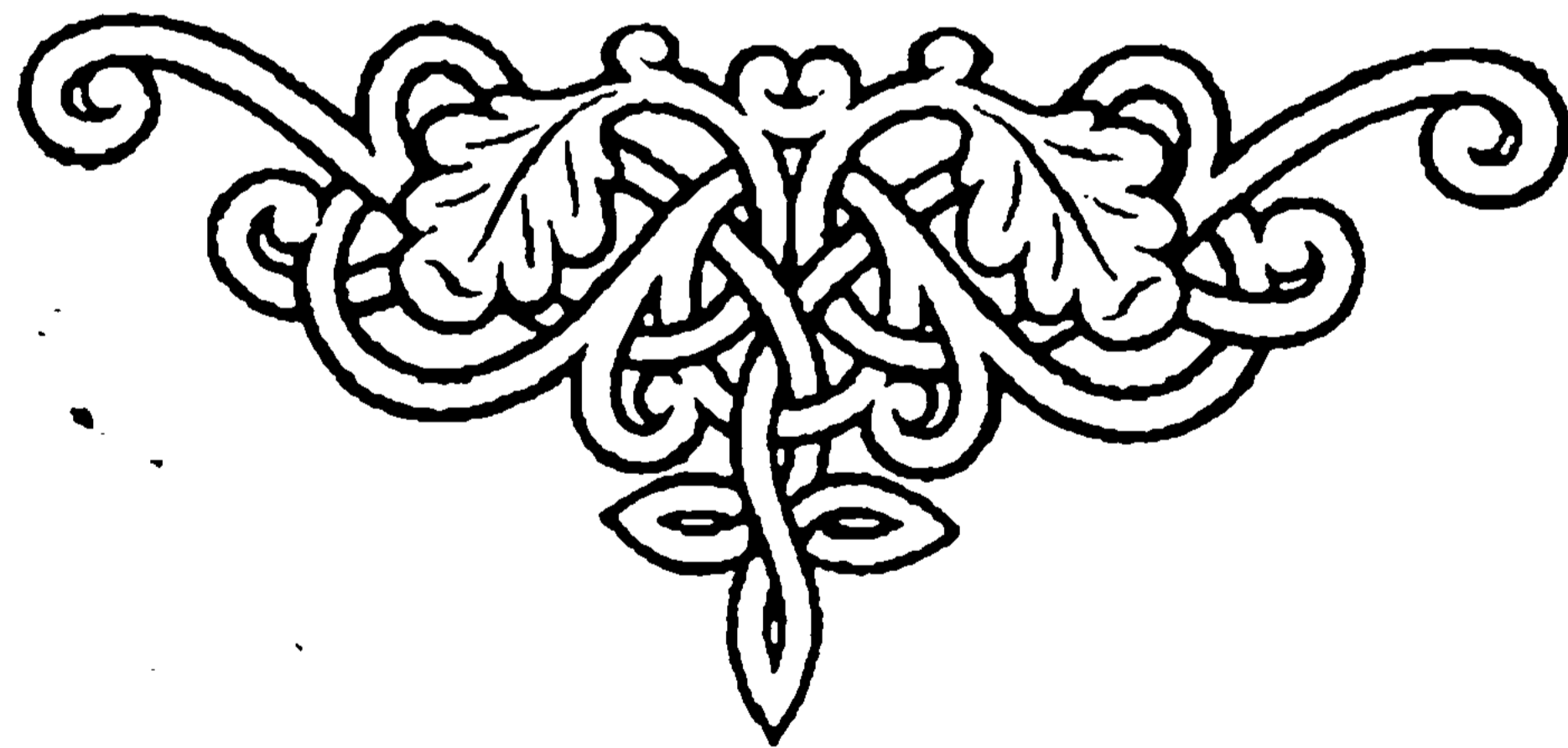
diaconi, a săvârșit Sfânta Liturghie arhierescă și a rostit cuvânt de învățătură celor prezenți la slujbă. La Sfânta Liturghie au fost de față și Prea Fericitul Părinte Patriarh Teoctist și o parte din participanții la Congres. Dejunul a avut loc la Palatul Patriarhal.

Cu aceasta, șirul manifestărilor dedicate aniversării centenarului nașterii marelui teolog, pr. acad. prof. dr. Dumitru Stăniloae s-a încheiat.

În zilele următoare, oaspeții din străinătate, care au fost invitați la Congres, au părăsit țara noastră, ducând cu ei amintirea unor zile minunate petrecute în capitala României și bucurându-se de ospitalitatea caldă a Prea Fericitului Părinte Patriarh Teoctist și a celorlalți organizatori ai Congresului.

Cu bucuria unei frumoase realizări, cu conștiința împlinirii unei datorii de suflet față de marele dascăl și creator de teologie, pr. prof. dr. acad. Dumitru Stăniloae, cu dorința de a face să rodească în suflete ideile și gândurile frumoase, desprinse din comunicări și discuții, ca și din gândirea inegalabilă a profesorului sărbătorit, și cu nădejdea unor viitoare întâlniri de acest fel, Congresul poate fi socotit ca una dintre cele mai importante activități culturale ale Facultății de Teologie Ortodoxă "Patriarhul Justinian" a Universității din București, în timpul arhipăstoririi pline de roade și excepționale împliniri a Prea Fericitului Părinte Teoctist, Patriarh al Bisericii Ortodoxe Române.

Pr. prof. dr. NICOLAE D. NECULA,
Decanul Facultății de Teologie
Ortodoxă "Patriarhul Justinian"
a Universității din București

SĂRBĂTORIREA "INTRĂRII MAICII DOMNULUI ÎN BISERICĂ", LA PAROHIA PODEANU

Ziua de 21 noiembrie 2003 a fost și va rămâne pentru noi, preoții și credincioșii parohiei Podeanu, o zi prețioasă, zi de praznic închinat Maicii Domnului, dar și ziua în care Prea Fericitul Părinte Patriarh Teoctist, a binevoit să poposească în mijlocul nostru. Se împlinesc în aceste zile șaptesprezece ani de slujire ca Patriarh al Bisericii Ortodoxe Române a Prea Fericitului Părinte Patriarh Teoctist, iar pentru preotul paroh al parohiei noastre, Preot Vasile Ailioaei, împlinirea a douăzeci și cinci de ani de slujire preoțească. Prea Fericitul Părinte Patriarh Teoctist a hotărât ca în această zi de praznic să slujească Sfânta Liturghie în biserica noastră.

De dimineață, după slujba Utreniei, preoții slujitori: Preot Vasile Ailioaei, Preot prof. Constantin Drăgușin și Preot Constantin Strugariu, împreună cu Preot Consilier Patriarhal, Stănescu Emilian l-au întâmpinat după datină pe Prea Fericitul Părinte Patriarh Teoctist care, înconjurat de doi diaconi, a săvârșit Sfânta Liturghie.

La momentul potrivit Prea Fericitul Părinte Patriarh a hirotonit întru diacon pe tânărul teolog Visarion pe seama parohiei Militari III.

La sfânta slujbă, mulțimea credincioșilor prezenți a trăit momente de înălțare spirituală și de trăire, iar Prea Fericitul Părinte Patriarh Teoctist, la sfârșitul Sfintei Liturghii, a rostit credincioșilor un înălțător cuvânt de învățătură.

"În numele Tatălui și al Fiului și al Sfântului Duh. Amin.

Cucernici părinți, iubiți credincioși și credincioase, dragi tineri teologi și studenți. Sărbătorim astăzi una din cele patru sărbători de peste an, închinată cinstirii Maicii Domnului, Intrarea Maicii Domnului în biserică. În fiecare an, această sărbătoare vine cu o bogăție de învățăminte pentru noi toți: pentru vârstnici, pentru tineri, pentru mame și pentru fiice, pentru copii și pentru toți cei care însetează după cuvântul lui Dumnezeu. Este sărbătoarea care a marcat momentul când Maica Domnului a fost astfel pregătită pentru a primi vestea Îngerului Gavriil care i-a spus: "Bucură-te cea plină de har". Ea a devenit plină de har încă de când au dus-o Sfinții și Dreptii Părinți Ioachim și Ana la Templul vestit al lui Solomon, așa cum era prescris în Legea Veche, ca să stea aici, să învețe Scripturile, să aibă o viață foarte curată și o viață plină de zel dumnezeiesc până la vârsta de doisprezece ani. Tradiția sfântă a bisericii noastre, care are aceeași valoare ca și Sfânta Scriptură, ne-a păstrat de atunci, din timpul vieții ei, prin graiul Sfinților Apostoli, a celor care au cunoscut-o pe Maica Domnului, căci Sfinții Evangheliști Luca, Matei, Marcu fac amintirea diferitelor întâmplări din viața Mântuitorului Iisus Hristos despre prezența Maicii Domnului, despre rolul ei de mijlocitoare. Noi ne rugăm ei, ca Maica Dumnezeului nostru să mijlocească pentru iertarea păcatelor, pentru sănătate, pentru izbăvirea de necazuri, pentru tot ceea ce ni se poate întâmpla rău în viață. De aceea Intrarea în biserică a Maicii Domnului ne amintește în primul rând de datoria părinților față de copiii lor, față de fiii lor, de a-i îndruma și a-i încredința duhovnicului îndată după naștere, când încep ei să priceapă prezențele celorlalți și să învețe să se formeze după chipul și asemănarea Bisericii lui Hristos. Este pildă Maica Domnului, este pildă maica Maicii Domnului, Sfânta Ana, care, s-a gândit împreună cu Dreptul Ioachim ca s-o aducă la Tem-

plul lui Solomon și s-o dăruiască pentru că ea, Maica Domnului, cum ați luat cunoștință din scrierile care se vestesc acum și pot fi cunoscute de credincioși, a fost roada rugăciunilor Sfântului Ioachim și a Sfintei Ana. Pentru că ei, ajungând la bătrânețe, nu se mai așteptau să aibă prunc și astfel se rugau cu căldură zi și noapte lui Dumnezeu ca Sfânta Ana să nască. În legea veche, de altfel și la noi în legea bisericească, se prevede aceasta, și în legea nescrisă a poporului român, și anume că o familie fără copii este tristă și este oarecum în urma celorlalte care au copii.

Așa era și atunci. Familia care nu avea prunci era socotită de ceilalți ca neîmplinitoare a scopului mesianic, pe care-l avea poporul evreu, iar conștiința acestui popor, de la Avram, îi îndemna să dăinuiască, să străbată în istorie.

Deci Ioachim și Ana din cauză că nu au avut copii, nu au avut nici un prunc, erau neconținți în rugăciune și în nădejde către Dumnezeu și li s-a împlinit rugăciunea aceasta prin nașterea Maicii Domnului așa cum ne amintim și alte cazuri din Vechiul Testament cum a fost născut Sfântul Ioan Botezătorul, când tatăl său a mărturisit lucrul acesta ca un rod al iubirii lui Dumnezeu pentru familie și pentru copii. De aceea Maica Domnului este pildă, ea însăși roadă a rugăciunii, ea însăși apoi a devenit mamă prin puterea Duhului Sfânt, ca din sânul ei să se întrupeze Domnul și Mântuitorul nostru Iisus Hristos. Este sărbătoarea aceasta pe cât de frumoasă, pe atât de emoționantă atunci când vezi o mamă venind și oferind roada rugăciunilor ei, Sfânta și Dreapta Ana, mama Maicii Domnului, și pilda Dreptului Ioachim, aducând-o și lăsând-o la Templu ca să fie sfințită de darurile Templului. Este o pildă pentru mamele noastre care din nefericire, așa cum știm cu toții, ca o cercare a lui Dumnezeu, nu numai că opresc nașterea pruncilor, sau, ceea ce este foarte păcat, întrerup nașterea sau, ceea ce este tot atât de grav, de a nu dori pruncul și a apela la diferite mijloace medicale pentru a nu-i concepe, fiindcă în rău găsim întotdeauna mijloace de a lărgi răul și din nefericire și aici se găesc, rezultând uneori și boli și suferințe pentru tânăra mamă, nelăsând viața să se dezvolte după, așa cum a rânduit Bunul Dumnezeu. Iată pentru ce sărbătoarea aceasta a Intrării în Biserică a Maicii Domnului deschide grija lumii creștine, a fiilor și a poporului român, și a fiicelor și a lumii întregi pentru cea mai mare durere pe care o străbate omenirea, frații mei, astăzi, aceea a lipsei de prunci, a recurgerii la practici diabolice de a opri conceperea și nașterea pruncului, acela care este expresia frumuseții, expresia voinței, a bucuriei și a vieții, a tot ce înseamnă viața, dar și ce înseamnă lumea creată de Dumnezeu. Viața este darul lui Dumnezeu. Numai Dumnezeu este autorul vieții noastre. Cel care încearcă prin diferite mijloace să întineze viața, s-o întrerupă sau să o întunece prin păcat, prin negliuare, prin dispreț, prin nesocotirea omului ca ființă umană face ca de aici să decurgă un șir de păcate împotriva omului ca ființă liberă, rațională și gânditoare a lui Dumnezeu.

Iată, găsim pildă în Maica Domnului cum a primit ea de tânără vestea Arhanghelului Gavriil de a fi Maica Dumnezeului nostru și cum ea însăși a dobândit această înțelepciune pentru că Maica Domnului la Templu, ca pruncă (MARIA Mariam pe limba ebraică însemnează noblețe, însemnează frumusețe și trupească, dar și sufletească), ea însăși și-a împodobit sufletul cu învățătura dumnezeiască. În tot timpul când ea L-a însoțit pe Domnul Iisus Hristos în misiunea celor treizeci

și trei de ani de viață pământească, ea însăși – vedem din referirile apostolilor – cunoștea Scriptura de atunci și de aceea a înțeles atât de ușor vestea Arhanghelului Gavriil și a primit această vestire cu adâncă smerenie: "Fie mie după cuvântul Tău". Este un cuvânt de ascultare care apoi a rămas în viața apostolilor, în viața primilor creștini, iar ei au consemnat și a ajuns până în zilele noastre ca să aflăm cine a fost Maica Domnului, cine au fost părinții ei. Sfinții Evangheliști confirmă prezența ei în mai multe rânduri, începând cu Nunta din Cana Galileii, până la Răstignirea Mântuitorului pe Cruce, când Maica Domnului se află împreună lângă Cruce cu Sfântul Evanghelist Ioan.

Această legătură între familie și între biserică este foarte însemnată, iubiți frați și surori în Domnul. Iată cum dorinței de a avea copii determină familia, ca și pe Dreptii Ioachim și Ana să împlinească cele rânduite de Templu și s-o ducă pe Sfânta Fecioara pentru a o pregăti să fie aleasa Duhului Sfânt, ca să se întrupeze prin Duhul Sfânt, Domnul și Mântuitorul nostru ca prunc, Domnul Iisus Hristos.

Iată darurile familiei și de aceea Dumnezeu binecuvintează familia, binecuvintează în același timp creșterea de prunci din clipa cununiei și noi românii care am dat lumii sfinți viteji în toate domeniile de viață, mari învățați și talentați în familiile foarte modeste, cu mulți copii, iată, am rămas în ultimele decenii și acum, cu un număr scăzut de prunci. Suntem printre popoarele cu cei mai puțini prunci și în continuă scădere. Nu mai suntem atâția cât ar fi trebuit să fim dacă era respectată legea sfântă, dumnezeiască, taina cununie și dacă era păstrată taina familiei. Este o mare îngrijorare pentru Biserica Mântuitorului Iisus Hristos, căci copii, pruncii sunt primăvara nu numai a lumii, nu numai a unui popor, dar sunt primăvara Bisericii și mlădițele Bisericii.

De aceea noi, Sfântul Sinod am intervenit în anul 1990 cu stăruință multă, ca pruncii noștri, să învețe credința în Dumnezeu, să aibă religia în școală. Datoria părinților, a mamelor în special, a preoților și a arhierilor este să menținem aceasta. O dată cu alte posibilități de afirmare în științele contemporaneității trebuie să fie și aceea a religiei, a credinței pentru că Biserica ne modelează sufletele. Vedeți dumneavoastră, la orice vârstă ajungem noi, participând la Sfânta Liturghie și ascultând aceste sfinte cuvinte liturgice în fiecare duminică, sau cât mai des, dacă nu putem în fiecare duminică, înțelegem mai bine Sfânta Liturghie, pentru că ea este *taina tainelor* după cum învață Sfinții Părinți și în această taină a tainelor, nu poți intra precum într-o sală de spectacole, ca la un concert unde primești programul și te uiți, îți dai seama de autor și de însemnarea lui. Aici, la Sfânta Liturghie, frații mei, devenim *toți* lucrători și împlinitori ai Sfintei Treimi. O dată cu preotul din sfântul altar fiecare credincios participă. Ați observat că la rugăciunile pe care le rostește diaconul, preotul le rostește la plural, "Domnului să ne rugăm", "și ne învrednicește pe noi Stăpâne", deci totdeauna la plural căci toată Biserica se roagă.

Chiar atunci când ești atent și nu pronunți nici un cuvânt, chiar și în șoaptă, atunci, în inima ta cuvântul acela pătrunde, cuvântul dumnezeiesc, rugăciunile acestea pe care le auzim noi, cu urechile credinței, auzim cuvintele Mântuitorului Iisus Hristos și-L vedem pe Mântuitorul Iisus Hristos în rugăciunea de la intrarea cu Sfânta Evanghelie, când diaconul cere binecuvântarea intrării, iar preotul rostește o rugăciune în care se roagă la Dumnezeu ca, împreună cu intrarea noastră

în Biserică sau în Sfântul Altar, să fie intrarea Sfinților și a Îngerilor și să coboare mila lui Dumnezeu, peste cei care împreună cu noi slujesc toți și Mântuitorul Iisus Hristos, ca Mare Preot, după cum Îl numește Sfântul Apostol Pavel. Slujește prin glasul nostru, prin gesturile noastre, prin glasurile cântăreților de la strană, prin ceremonii, prin fumul de tămâie, de smirnă, dar Mântuitorul slujește. Este foarte dureros să auzi cum unii credincioși, chiar intelectuali, credincioși care cuprind cu mintea lor realitatea metafizică: nu pot să-și închipuie cum cea mai mare dramă, cea mai mare minune care s-a petrecut în lume a fost Răstignirea Mântuitorului Iisus Hristos, viața Lui, jertfa Lui, îngroparea Lui și învierea Lui. Aceasta reprezintă Sfânta Liturghie frații mei. Când participăm la Sfânta Liturghie participăm în cer, ne rugăm ca Îngerii să slujească și să intre cu noi, dar și cu puterea credinței noastre ne urcăm la vrednicia lor, ne urcăm la cer, așa cum s-au învrednicit Sfinții din bisericile noastre.

Iată bogăție de învățătură, limitându-ne doar la faptul acesta al Intrării în Biserică a Maicii Domnului, care-i o bogăție, o revărsare de daruri. Niciodată nu intrăm sau nu ieșim fără a lua un dar de la Biserică. Întotdeauna, când prin fața bisericii trecem, să facem o cruce, să ne închinăm și atunci noi ajungem cu mintea, cu gândul nostru la cer și ne unim cu jertfa și cu taina vieții care ne-a împărțășit-o Maica Domnului – Calea Adevărul și Viața care este Mântuitorul Iisus Hristos. Noi creștinii nu suntem niște frunze bătute de vânt, ci suntem ancorați în credința pe care ne-au lăsat-o moșii și strămoșii noștri de la Sfântul Apostol Andrei. Suntem popor creștin din istorie. Ni se cere mai mult decât de la alte popoare. Nu însemnează globalizarea în Europa să globalizăm în economie, în tehnologie, în știință chiar, în toate cele care privesc viața pământească, să globalizăm și credința. Acum toate au valorile lor speciale, tradiționale și de credință creștină. Europa a fost creștină în primul mileniu și trebuie să fie creștină în continuare. Dar aceasta nu ajunge doar ca noi să intervenim, ci trebuie să arătăm cu fapte.

Intră în Biserică, cu curaj filosofic, gânditorii, dar nu și cei care se tem de mirosul lumânării sau al tămâiei. Cum pot să justifice lucrul acesta unii români care au crescut în templul neamului nostru românesc, în bisericuțele noastre care au dat savanți, care au dat istorici, care au dat compozitori?

De aceea Biserică nu înseamnă numai locaș, numai Templul lui Solomon, cum era pe atunci, ci Biserică Mântuitorului Iisus Hristos însemnează sufletul nostru, credința noastră, credința copiilor, conștiința noastră a celor vârstnici ca să lăsăm moștenire copiilor. Vedeți câte judecăți sunt pe moșteniri acum, pe moștenirile materiale? Dar la moștenirile spirituale noi nu ne gândim? Trebuie să le transmitem copiilor, tinerilor, prietenilor noștri chiar acest depozit al valorilor noastre tradiționale de credință, pe care îl luăm din Sfintele Biserici care sunt și locaș de închinare dar și de unde emană credința, învățătura dumnezeiască, memorialul creștin ortodox al Răstignirii, Patimilor, Morții și Învierii Domnului nostru Iisus Hristos, așa cum Sfânta Liturghie le actualizează de fiecare dată. Noi când participăm la Sfânta Liturghie sau la rugăciune, la cununie sau la botez, participăm la un act unic în viața fiecărei familii, fiecărei persoane. Liturghia este un act unic, ea nu se mai repetă în vecii vecilor. Este întreagă, desăvârșită, completă și ea rămâne liturghia celorlalte valori de mâine, căci viața noastră, se

desăvârșește cu trecerea timpului prin această participare a noastră neconținut, cu cunoștințele noastre duhovnicești de întărire a deprinderilor și de a putea rezista ispitelor și încercărilor de tot felul.

Iată, iubiți frați, am venit astăzi cu toată dragostea să ne împărtășim aceste gânduri. Împărtășiți-le și dumneavoastră prietenilor, cunoștințelor întocmai ca și mine, ca și preoții. Toți în privința aceasta suntem egali în fața lui Dumnezeu și în fața semenilor noștri și de aceea cunoscând vrednicia Părintelui Vasile de aici, cunoscând bunătatea lui și a familiei care i-a făcut bătrânețile atât de senine Prea Sfințitului Valerian care a slujit în această biserică, a atras iată binecuvântarea lui Dumnezeu și a făcut lucruri așa de frumoase și dumneavoastră credincioșii l-ați ajutat foarte mult aici. Am cunoscut această lucrare și altădată, o cunoșc și acum și Părintele Vasile este un model de preot al capitalei noastre, și familia sa de asemenea. Am venit în această zi, închinată Maicii Domnului, Intrarea ei în Biserică, sărbătoare valoroasă pentru noi, și datoria părinților, datoria tinerilor și datoria noastră a tuturor față de prunci, este să o celebrăm, împreună.

M-am bucurat să vă întâlnesc și astăzi și să aduc binecuvântări Părintelui Vasile și toată prețuirea pentru această biserică, pentru frumusețea ei, care poate fi dată pildă oricărei persoane care vizitează țara noastră. Așa suntem noi, suntem în admirația Europei, suntem în admirația tuturor care văd cum am păstrat noi moștenirea, chiar pe vremea deceniilor de dictatură comunistă. Mănăstirile, bisericile, muzeele, moștenirea noastră cea sfântă nu o vom pierde niciodată, o păstrăm, o înmulțim. Așa să-ți ajute Bunul Dumnezeu, Părinte Vasile că ești tânăr și poți să faci multe. Părintele Vasile este vrednic de o cinstitură cu prilejul acesta pentru că a făcut o lucrare atât de frumoasă și i se cuvine să aibă rangul nostru bisericesc cel mai mare. Biserica ne înalță pe toți, ne mângâie și ne prețuiește chiar și atunci când cădem, când suntem păcătoși și greșim, Biserica ne iartă. Noi, când condamnăm păcatele care le știți că s-au abătut asupra tineretului mai ales, nu urâm păcătoșii, ci păcatul îl urâm. Domnul Iisus Hristos spune: "N-am venit pentru cei drepti, ci am venit să mântuiască pe cei păcătoși", așa cum un doctor vine să vindece pe cei bolnavi. De aceea munca aceasta a noastră, a tuturor și a preoților, dar și a credincioșilor trebuie să meargă mână în mână întotdeauna. Și cu ocazia aceasta știu că vă bucurați cu toții, cum mă bucur și eu de aceste lucrări atât de frumoase și să-i împărtășim Părintelui Vasile rangul cel mai mare din biserică noastră, adică acela de Iconom Stravofor.

(A fost rostită rugăciunea de hirotonire pentru rangul bisericesc de iconom stravofor).

Acesta este rangul cel mai mare. Îi dorim părintelui alte distincții și decorații, dar mai mult îi dorim să le dobândească pe cele din cer, de la Bunul Dumnezeu și cele pe care ni le oferă Preacurata Sa Maică, Născătoare de Dumnezeu, a cărei Intrare în Biserică o sărbătorim astăzi. Să-ți ajute Bunul Dumnezeu!

De asemenea se cuvine astăzi să-i cinștim împreună și pe toți cei câți au stat și vegheat aproape de Părintele Vasile și amintim aici pe Doamna Preoteasă Lorica-Parascheva, cea care nu numai că a avut grijă de Prea Sfințitul Episcop Valerian, ci prin tot ceea ce a făcut a fost sprijin și nădejde pentru ca Biserica aceasta să arate atât de frumos. De asemenea, dar nu în cele din urmă, gândurile noastre

de recunoștință se îndreaptă către Doamna Victoria Cosmin, de la Textila Dacia S.A. care împreună cu distinsa sa familie a sprijinit financiar, nu numai Biserica Podeanu, ci și alte sute de Mănăstiri și Biserici din întreaga țară.

Drept pentru care astăzi împreună le cinștim pe Doamna Preoteasă Lorică-Parascheva Ailioaei și pe Doamna Cosmin Victoria, cu cea mai înaltă distincție bisericească pentru mireni: Crucea Patriarhală.

Mulțumind tuturor și frățiilor voastre pentru această zi frumoasă, vă îmbrățișez și vă "binecuvintez cu aleasă bucurie".

**† TEOCTIST,
Patriarhul Bisericii Ortodoxe Române.**

La sfârșitul slujbei de hirotiesire, în iconom stravofor, noul hirotosit, Părintele Vasile Ailioaei, profund emoționat, a rostit următorul cuvânt:

Prea Fericirea Voastră,

Ziua aceasta minunată a fost mai întâi de toate "darul lui Dumnezeu" pentru ca sărbătoarea Intrării Maicii Domnului în Biserică să fie la înălțimea mărețului praznic, iar nu în cele din urmă darul Prea Fericirii Voastre închinată mie și, prin mine, familiei mele și totodată credincioșilor noștri. M-ați încununat astăzi cu cea mai importantă distincție, cu darul crucii și pentru care țin să vă mulțumesc din suflet. Fără minunata mea familie și fără acești devotați credincioși, cred că nu aș fi putut urca singur acest drum al încununării mele.

Se cuvine astăzi să aduc mulțumire tuturor celor care m-au sprijinit în cei douăzeci și cinci de ani de preoție și voi începe desigur prin a mulțumi Bunului Dumnezeu care mi-a ascultat în fiecare zi rugăciunile mele și care mi-a dăruit "jugul" preoției.

Voi mulțumi iarăși, în rugăciune, părinților mei, și în mod deosebit mamei mele care cred că sălășluiesc acolo în locașurile dreptilor. Mă socotesc adesea "preotul lacrimilor mamei" pentru că așa a fost. Eram cel mai mic dintre cei patru frați. Fratele cel mare, era elev la Seminarul Mănăstirii Neamțului și ajunsese acolo la stăruințele mamei, El n-a reușit însă ca să ajungă preot, lucru care a făcut-o pe mama să-și dorească și să ceară de la Dumnezeu, binecuvântarea cu un preot în familie. Îi era în permanență rușine că n-a reușit să-și vadă feciorul preot și la fiecare slujbă plângea.

Am înțeles necazul ei și ca să-i fac pe plac, încă de mic copil stăteam pe la Mănăstirea Sihăstria, la unchiul meu din partea mamei și care la acea vreme era starețul Mănăstirii Sihăstria. Și el, ca și mama mea, erau din Humulești și numele de familie era Apetrei. Unchiul meu la călugărie a primit numele de Caliopie și era așa cum Înalt Prea Sfințitul Antonie Plămădeală scria: "un suflet de copil într-un trup uriaș care a venit la Mănăstire ca să ispășească pentru străbunicul lui din Humuleștii Neamțului, Ion Creangă, cel care fusese răspopit pentru că împușcase o cioară de pe turla bisericii..." (Antonie Plămădeală – *Tradiție și libertate în spiritualitatea ortodoxă*, Sibiu, 1983, p. 192). Pe timpul vacanței fiind în permanență la Sihăstria, i-am cunoscut acolo cu inima de copil pe Părintele Cleopa, pe Părintele Ioanichie, pe Părintele Paisie, pe Părintele Arhimandrit Partenie Bușcu

și pe alți mulți părinți îmbunătățiți pe care i-a format Mănăstirea Sihăstria. Când nu era vacanță stăteam în satul natal. (La hirotonirea mea mama mi-a oferit un dar neobișnuit – un epitrahil, pe care când eram copil mi l-am făcut singur sacrificând o pătură bună de-a mamei. Îl purtam la gât atunci când plecam la joacă și-mi amintesc cum săvârșeam slujbe punându-i pe copii în genunghi și rostindu-le rugăciuni). *Mă pregăteam la Sihăstria cu Părintele Partenie pentru examenul de la Seminarul Mănăstirii Neamțului.*

Se pare însă că fratele meu, fie și el iertat că s-a mutat de curând la Domnul, a lăsat o impresie nu favorabilă în Seminar, pentru că înainte de a începe examenul am fost eliminat la vizita medicală pe motiv că nu aveam înălțimea pretinsă de regulament. Am plecat plângând pe jos noaptea până la Sihăstria. Părintele Partenie mi-a spus să am încredere că odată tot voi reuși. Văzându-mă însă atât de supărat, i s-a făcut milă și a doua zi cu binecuvântarea Starețului Caliopie am plecat cu trenul la Arad. Îmi povestea părintele Partenie pe drum că are acolo un bun coleg și prieten care este Episcopul Aradului. Seara am înnoptat la Suceava, la stăreția Mănăstirii Sfântului Ioan. Am întâlnit acolo la stăreție o maică ce mi-a zis că i se împlinesc rugăciunile celui care face înconjurul bisericii în genunchi la miezul nopții. Am înconjurat Mănăstirea, și nu o dată, ci de trei ori, cu toate că atunci copil fiind biserica mi se părea enormă.

Ajunși la Arad, am luat-o cu nădejde spre Episcopie unde m-am închinat și am sărutat pentru întâia oară mâna Episcopului de atunci și care astăzi este Patriarhul Bisericii Ortodoxe Române, Prea Fericirea Voastră.

Rămași peste noapte acolo, maicile îmi spuneau că poate la anul voi reuși pentru că examenele deja începuseră, fapt ce m-a făcut să fiu și mai neliniștit. Am plâns și m-am rugat toată noaptea.

A doua zi am plecat cu mașina episcopiei, dis-de-dimineată spre Caransebeș. În mașină eram alături de Episcopul de atunci Teoctist și de Părintele Arhimandrit Partenie Bușcu.

Am fost adânc impresionat de primirea făcută Episcopului de atunci Teoctist, de către întreg corpul profesoral. Am dat examenul și am fost declarat admis pe locul al doilea.

Aproape toți socoteau că sunt nepotul Prea Fericitului, dar deși nu era adevărat exista un sâmbure de adevăr căci pentru a putea da examen a trebuit să fiu înfiat de eparhia Aradului așa că de fapt și de drept aparțineam Aradului prin bunăvoința Prea Fericirii Voastre. Acolo la Seminar, în internat, la mare distanță de casă mi-am început formarea mea intelectuală.

Am avut o pleiadă de profesori de excepție, dintre care amintesc pe Părintele Director de atunci Dimitrie Abrudan, pe marele duhovnic Arhimandrit Paulin Lecca, pe Părinții Profesori Sorin Cosma, Silviu Anuichi și alții.

Ca fiu duhovnicesc al Aradului am dat examen la Institutul Teologic din Sibiu. Între timp Episcopul de atunci al Aradului ajunsese Mitropolit al Olteniei și mai apoi Mitropolit al Moldovei. La Iași, m-ați reprimit din nou în cadrul Mitropoliei și m-ați hirotonit preot pe seama Parohiei Hândrești, Protopopiatul Pașcani, județul Iași.

Aceasta se petrecea acum douăzeci și cinci de ani. Visul meu și al părinților mei de a deveni preot era acum împlinit. Desigur că înainte de hirotonire m-am căsătorit cu Lorică-Parascheva Isache, originară din satul Boiștea, comuna Petricani, județul Neamț.

Acolo am început preoția prin slujire, începând prin re consolidarea și reparația Bisericii, prin reparația casei parohiale cu toate anexele necesare. Între timp, după terminarea Facultății din Sibiu, m-am înscris la cursurile de doctorat de la Institutul Teologic din București, iar în anul 1982 am obținut, prin concurs, o bursă de studii la Institutul pentru Bisericele Răsăritene din Regensburg, Germania, de unde m-am reîntors în februarie 1984 și am rămas în țară, la fosta parohie Hândrești.

Acum șaptesprezece ani, Prea Fericirea Voastră, erați ales Patriarh al Bisericii Ortodoxe Române, și deși realizasem lucruri atât de frumoase acolo, hotărâsem să nu rămân nici de această dată departe de mentorul spiritual: noul Patriarh al Bisericii Ortodoxe Române.

Venind în anul 1988, în octombrie, la București, Prea Fericirea Voastră mi-ați oferit prin transfer postul de lector la Institutul Biblic și de Misiune al Bisericii Ortodoxe Române. Mi-ați oferit locuință în casa parohială Sfântul Vasile Polonă și mi-ați spus să încep lucrul la Editură, deși nu aveam toate aprobările cerute de vechiul regim.

În februarie mi-a venit negația din partea Secretariatului Cultelor și m-am văzut și fără serviciu și fără biserică, deși în ordinul meu de venire era scris: transfer în interesul serviciului. Erați îngrijorat, iar noi adânc tulburați. După atâția ani de muncă în slujirea credincioșilor, m-am văzut deodată fără serviciu și fără altar, unde să slujesc. De obicei cei de atunci se mai înduplecau. Nu însă și în cazul meu. Am fost acceptat totuși din aprilie ca lector la Institutul Biblic, fără însă a mi se da voie să slujesc. Aceasta a fost perioada cea mai grea pentru mine. Am luptat toată viața pentru preoție și acum mă vedeam ca și străbunicul meu Ion Creangă, aruncat într-o Editură pentru "hârtoage". Mă împărtașeam slujind pe la Mânăstirea Pasărea, Căldărușani sau Țigănești, iar după un timp, prin bunăvoința Părintelui Miron Mihuț, pe atunci Director al Casei de Pensii, slujeam, fără însă să am măcar îmbisericie, la Biserica Amzei.

Poate așa a hotărât Dumnezeu ca să fiu iarăși încercat și să-mi doresc și mai mult slujirea Sa și mai cu ardoare.

După Revoluție am primit această biserică, pe care atunci aproape că nu o voia nimeni, din cauza stării avansate de degradare și a tot ceea ce era în jur. Dumnezeu ne-a dăruit pe deasupra și pe bătrânul Episcop Valerian Zaharia, fost episcop al Oradei, pensionat forțat în anul 1969.

Pentru mine și familia mea Episcopul Valerian a fost o "dulce povară", o experiență unică de răbdare, dar și de slujire în același timp. L-am iubit mult și am încercat să-i oferim în fiecare zi o clipă de bucurie, redându-i parcă din demnitatea furată de vechiul regim. Dar nici de această dată n-am fost singuri, pentru că Prea Fericirea Voastră îl ajutați alături de noi și erați singurul dintre ierarhi care-l ajuta și-i trimitea cu regularitate daruri. Aveam la un moment dat impresia că Prea

Fericirea Voastră ni l-ați încredințat nouă, iar Dumnezeu ni l-a dăruit ca să ne putem mântui. S-a mutat la Domnul împăcat cu sine și acceptând realitatea, dar bucuros că era alături de noi. La înmormântarea sa din 15 martie 1996 ați dorit să fiți alături, slujind și rugându-vă lui Dumnezeu pentru sufletul său.

După slujba înmormântării păreați îngrijorat de starea avansată de degradare a întregii biserici și chiar mi-ați sugerat să consult specialiștii dacă într-adevăr biserica mai poate fi re consolidată și reștăurată.

Am început însă cu curaj și eram bucuros că am unde să mă împărtășesc. După încercări de salvare a Bisericii, în anul 1996 Ministrul Lucrărilor Publice a hotărât dărâmarea Bisericii și construirea alteia pe același loc, din cauza stării avansate de degradare. Am format un comitet de salvare a Bisericii și ne-am încapățânat să salvăm biserica, conștienți că oricum costurile prea mari ale re consolidării nu ne vor împiedica să oferim continuitate acestei biserici în care s-au împărtășit înaintașii noștri. Au durat lucrările de re consolidare, restaurare și extindere a Bisericii vreme de șapte ani. La început eram eu cu familia mea și câțiva enoriași duminică de duminică la slujbă după care au venit și alți iubitori de Dumnezeu. Ne-a binecuvântat Dumnezeu cu fabrica Textila Dacia S.A., în fruntea căreia am găsit o familie iubitoare de Dumnezeu, Familia Cosmin, care alături de noi au rectorit această biserică pe care am salvat-o și reîmpodobit-o.

Spuneați în cuvântul Prea Fericirii voastre, că "această biserică, pentru frumusețea ei, poate fi dată pildă oricui vizitează țara noastră" și nu de puține ori în reparații și cu schelă în biserică am primit delegații din Germania sau chiar de la sediul Comunității Europene de la Bruxelles. Am fost vizitați și ajutați de Președinția României, care recunoscând eforturile depuse pentru salvarea acestui sfânt locaș, de Ziua Națională a României, din 1 decembrie 2002, mi-a conferit cea mai înaltă distincție a Președinției, Steaua României, în gradul de cavaler. La aceeași festivitate au fost decorați: Preot Constantin Galeriu, Cardinalul Todea, Preot Prof. Mircea Păcurariu și alții.

În această toamnă, pentru efortul depus ca preot paroh al Parohiei Hândrești, Protopopiatul Pașcani, Înalt Prea Sfințitul Părinte Daniel al Moldovei și Bucovinei, mi-a conferit medalia jubiliară "Sfânta Cuvioasă Parascheva".

Prea Fericirea Voastră, mă întrebam aseară de unde oare mie cinstea aceasta, ca la aniversarea celor douăzeci și cinci de ani de preoție să vină tocmai Patriarhul țării?

Venind însă și slujind astăzi împreună, am avut senzația că prin binecuvântarea lui Dumnezeu și prin bunăvoința Prea Fericirii Voastre viața mea s-a legat prin slujire, încă din clipa în care m-ați înfiat la Arad, de acum treizeci și cinci de ani vă aparțin și desigur ceea ce am realizat bun în preoția de douăzeci și cinci de ani încoace, doresc să le priviți ca recunoștință a bunătății Prea Fericirii Voastre, dar și ca un dar nevrednic pe care îl aduc Prea Fericirii Voastre acum la împlinirea a șaptesprezece ani de slujire ca Patriarh al Bisericii Ortodoxe Române.

Mulțumesc din inimă profesorilor mei din seminar, care m-au suportat, mulțumesc profesorilor mei de la Sibiu și dimpotrivă celor de la București din perioada de trei ani de doctorat, mulțumesc familiei mele, preotesei mele Lorică-

Parascheva ce mi-a fost alături la bine și la greu, prietenilor noștri Victoria și Adrian Cosmin, Părinților Slujitori de la altarul acestei biserici, Consiliului și Comitetului Parohial și tuturor credincioșilor pentru dragostea lor.

Rog pe Bunul Dumnezeu, să vă dăruiesc, Prea Fericite Părinte Patriarh, ani mulți cu sănătate și am dori ca să ne fiți alături la slujbă, nouă celor de aici, atunci când veți împlini douăzeci și cinci de ani de slujire în fruntea bisericii noastre. Întru mulți ani, Prea Fericirea Voastră!".

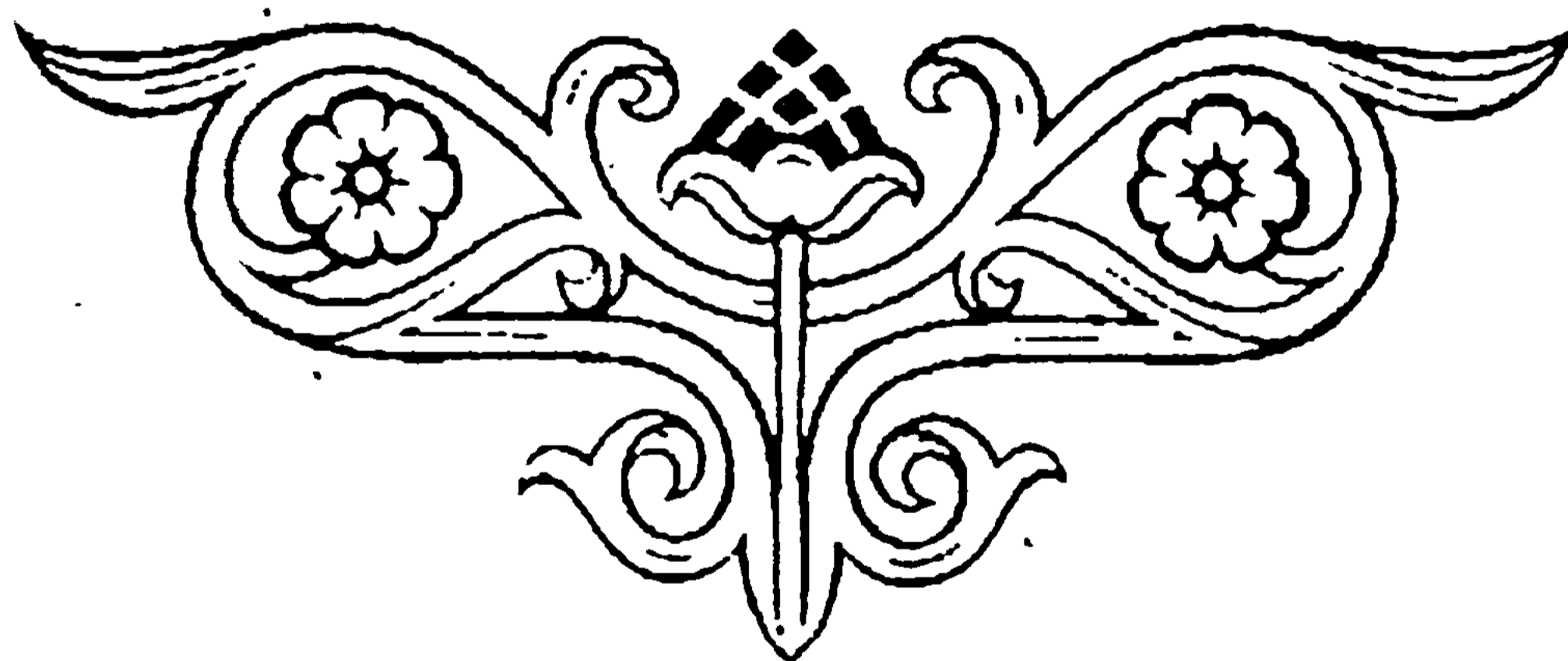
— * —

Astfel a încheiat Părintele Paroh cuvântul său de mulțumire.

Biserica Podeanu, aflată în sărbătoare, salvată și înfrumusețată, plină de închinători, a omagiat și credincioșii au primit binecuvântarea Patriarhului României.

La ieșirea din biserică, Prea Fericitul Părinte Patriarh înconjurat de preoții și credincioșii prezenți au înălțat o rugăciune la mormântul Episcopului Valerian Zaharia mutat la Domnul în anul 1996 și al cărui mormânt se află alături de biserică noastră. Prea Fericitul Părinte Patriarh a fost la plecare însoțit de imnul Patriarhal cântat de teologi și de credincioși "pe Stăpânul și Patriarhul nostru, Doamne îl păzește. Doamne îl păzește. Întru mulți ani, întru mulți ani, întru mulți ani, Stăpâne".

Preot Paroh VASILE AILIOAEI

"SFÂNTUL IERARH AMBROZIE"

Un sfânt latin, ocrotitor al unei parohii ortodoxe răsăritene latine

Pentru Parohia Apărătorii Patriei II din București ziua de 15 septembrie 2003 a devenit o zi cu totul specială, întrucât în această zi a fost inaugurat noul hram al bisericii parohiale: Sf. Ier. Ambrozie. Acest eveniment a avut loc cu prilejul vizitei Eminenței Sale Cardinalului Dionigi Tettamanzi, Arhiepiscopul de Milano, pe care acesta a efectuat-o, în perioada 15-18 septembrie 2003, Bisericii Ortodoxe Române, la invitația Prea Fericitului Părinte Patriarh Teoctist.

Delegația Bisericii Catolice milaneze, formată din Exc. Sa Mons. Francesco Coccopalmerio, Episcop Auxiliar al Arhidiocezei de Milano, Mons. Gianfranco Bottoni, responsabil al Departamentului pentru Ecumenism și Dialog al Arhidiocezei de Milano, părintele Giuseppe Bettoni, Paroh al Parohiei Sant'Angela Merici din Milano și Părintele Traian Valdman, paroh al Parohiei Ortodoxe Române din Milano, a fost însoțită la parohia noastră de o delegație a Bisericii Ortodoxe Române formată din P.S. Episcop Ambrozie Sinaitul, Vicar Patriarhal, P.C. Pr. Prof. Dr. Nicolae Necula, Decanul Facultății de Teologie din București și P.C. Pr. Prof. Mihai Aurel, Directorul Seminarului teologic Liceal din București. Din partea comunității parohiale S. Angela Merici din Milano a participat un grup de cinci enoriași ai acestei parohii. Ploaia care cădea ușor asupra creației lui Dumnezeu avea rolul de a binecuvânta lucrarea dumnezeiască ce se săvârșea. Cu toate acestea, ploaia nu a împiedicat pe copiii parohiei noastre, îmbrăcați în costume populare, de a-l întâmpina pe distinsul oaspete în mod tradițional cu pâine și sare. Slujba de inaugurare a hramului Sf. Ier. Ambrozie a fost oficiată de către un sobor de 18 preoți, avându-l în frunte pe P.S. Episcop Sebastian Ilfoveanul, Vicar al Arhiepiscopiei Bucureștilor, cu participarea distinsei delegații a Bisericii Catolice ambroziene. Cântările de laudă s-au împletit armonios în limbile română și italiană, cu ajutorul celor doi diaconi și a corului studenților teologi, având un singur scop: a-L slăvi pe Dumnezeu. Ceremonia ecumenică s-a încheiat cu procesiunea cu icoana Sf. Ier. Ambrozie pe care copiii au adus-o în biserica parohială și au așezat-o la locul cuvenit.

Vizita cardinalului Dionigi Tettamanzi la parohia noastră este și o consecință a înfrățirii ecumenice dintre Parohia noastră și Parohia Sant'Angela Merici din Milano. De altfel, în cuvântul de întâmpinare adresat Eminenței sale am arătat următoarele: "Pe părintele Giuseppe, l-am cunoscut în urmă cu doi ani când, la data de 18 iunie 2001, la propunerea Prea Fericitului Părinte Teoctist, Patriarhul Bisericii Ortodoxe Române, Parohia Apărătorii Patriei II din București a primit vizita unei delegații de clerici monahi și credincioși din cadrul Arhidiocezei de Milano, aflată în vizită în România, delegația condusă de către Exc. Sa Mons. Francesco Coccopalmerio, Episcop Auxiliar al Arhidiocezei de Milano. Urmare acelei vizite, s-a născut ideea studierii posibilității ca Parohia noastră ortodoxă să se înfrățească cu o parohie catolică din cadrul Arhidiocezei de Milano. Drept urmare, făcând referire la documentul internațional *Charta Oecumenica*, semnată la

Strasbourg, de către președinții Consiliului Bisericilor Europene (CBE) și Consiliul Conferințelor Episcopale Europene (CCEE), document în care se arată, printre altele că: *"La nivelul comunităților locale, trebuie o implicare mai mare și un schimb de experiență în catehizare și pastorație"* (nr. 2), Consiliul Parohial al Parohiei noastre și cel al Parohiei S. Angela Merici din Milano, în numele celor două comunități parohiale, au hotărât înfrățirea ecumenică dintre cele două parohii: ortodoxă și catolică.

Astfel, la data de 20 ianuarie 2002, la Milano, în cadrul *Săptămânii de rugăciune pentru unitatea creștinilor*, în rugăciune comună, a fost semnat documentul oficial al *înfrățirii ecumenice* dintre cele două parohii. În acest document se arată că "prin această înfrățire se favorizează legături de cunoaștere și de colaborare reciprocă, fără nici o formă de prozelitism, în deplin respect al tradițiilor fiecăruia; se dezvoltă căi frățești, cu scopul educării spre dialog; se promovează întâlniri între credincioșii parohiilor noastre, în special între tineri, în vederea cunoașterii culturii și spiritualității celuilalt și pentru susținerea reciprocă în dezvoltarea proiectelor pastorale; se valorifică moștenirea spirituală a creștinismului, pentru a redescoperi împreună rădăcinile creștine ale Europei". Au urmat apoi câteva schimburi de vizite reciproce, contacte, schimburi de mesaj la diferite sărbători. Credincioșii Parohiei S. Angela Merici din Milano au avut ocazia în luna octombrie 2002, să-l întâlnească pe Întâistătătorul Bisericii Ortodoxe Române, pe Prea Fericitul Părinte Patriarh Teoctist, aflat la Milano, după vizita istorică efectuată Sanctității Sale Papa Ioan Paul II, la Vatican.

Acum, credincioșii Parohiei noastre au privilegiul să-l întâlnească și să primească binecuvântarea Eminenței Sale Card. Dionigi Tettamanzi, Arhiepiscop al cetății Sfântului Ambrozie.

Conștient de dorul său tainic de a se construi o punte spirituală între Orient și Occident, între Ortodoxie și Catolicism, Papa Ioan Paul II a numit Țara noastră, "Grădina Maicii Domnului", metaforă ce denumește însuși locul de întâlnire și de sinteză al celor două universuri spirituale creștine, tezaurul atât de bogat al spiritualității răsăritene, exprimat, unic, într-o limbă neolatină, ce aparține culturii occidentale.

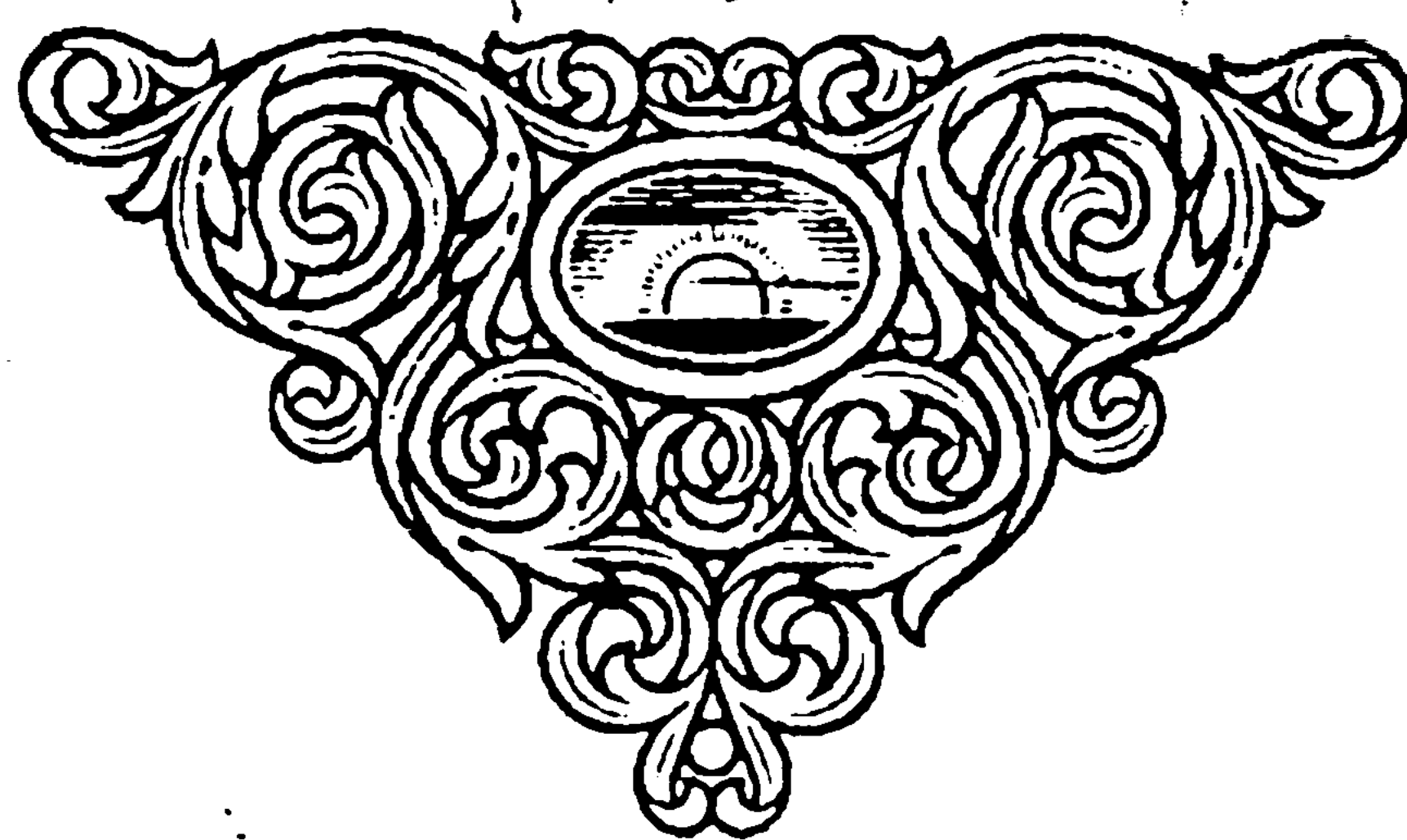
Plecând de la acest adevăr, Parohia noastră, care cu puțin timp în urmă a aniversat 55 de ani de la ridicarea acestei sfinte biserici, a considerat potrivit să facă un pas înainte pe drumul ecumenic pe care-l parcurge de aproape doi ani, prin adoptarea ca sărbătoare patronală a acestei sfinte biserici și pe "Sfântul Ierarh Ambrozie", ocrotitorul orașului Milano, devenind astfel, *prima parohie din România care va avea ca ocrotitor pe acest mare sfânt al Bisericii Nedespărțite*. Un sfânt latin, chemat ca ocrotitor al unei comunități răsăritene ortodoxe latine. Este vorba despre o decizie care a avut la bază descoperirea sfințeniei occidentale primare și exprimarea acesteia într-o cultură răsăriteană, contemporană, la realizarea unei noi punți de spiritualitate între Orient și Occident. Prin aceasta, ne exprimăm convingerea că reconcilierea dintre Bisericile noastre va cunoaște noi progrese, în măsura în care vom ști să recunoaștem darurile spirituale ale diferi-

telor tradiții creștine și ne vom strădui să învățăm unii de la alții, pentru a culege roadele lucrării împreună. La baza tuturor stă, însă, iubirea, iar a iubi înseamnă a te dăruia celorlalți, este izvorul fericirii veșnice. Exemplul desăvârșit al iubirii este Însuși Mântuitorul nostru Iisus Hristos, prin lucrarea mântuitoare a sacrificiului Său. Tocmai pentru aceasta am așezat pe această masă, în jurul căreia ne-am rugat astăzi împreună, Sfântul Potir, pentru a ne aminti că Hristos ne cheamă să-I urmăm exemplul....

În cuvântul rostit în biserica noastră parohială, Eminența Sa Cardinalul Dionigi Tettamanzi a ținut să sublinieze următoarele: "Sunt profund impresionat și mândru că parohia voastră este prima parohie ortodoxă din lume care a ales să aibă ca patron, alături de Adormirea Maicii Domnului pe Sfântul Ambrozie".

Ineditul sărbătorii pe care a trăit-o Parohia Apărătorii Patriei II la 15 septembrie 2003 a constat în faptul că inaugurarea hramului acestei parohii ortodoxe a avut loc cu participarea ierarhilor, preoților și a credincioșilor aparținând celor două Biserici: Ortodoxă și Catolică, lucru nemaîntâlnit, probabil, în Istoria Bisericii de după Schisma cea Mare.

Pr. dr. MIRCEA ALEXĂ UȚĂ,
Consilier Patriarhal

MAREA UNIRE DIN 1918

Se împlinesc anul acesta 85 de ani de la unirea Transilvaniei cu patria mamă, proclamată de Marea Adunare Națională de la Alba Iulia la 1 Decembrie 1918, act istoric crucial care a marcat înfăptuirea Statului Național Unitar Român, împlinirea luptei de veacuri a poporului nostru pentru unitate națională și statală, a voinței lui de libertate și neatârnavare, strâns îngemănată cu vocația de pace, de prietenie și colaborare cu vecinii și cu alte popoare.

Relevând afirmarea timpurie a conștiinței unității naționale și statale la români, se cuvine să arătăm că poporul român este unul dintre cele mai vechi popoare din Europa și printre puținele care și-au păstrat aceeași vatră de locuire, una și aceeași patrie – spațiul carpato-danubiano-pontic – în care s-a plămădit unitar în istorie și pe care de veacuri o stăpânește, apărând-o statornic prin lupta și jertfa fiilor săi. Datoria așezării sale geografice în "calea tuturor răutăților", cum spune cronicarul, poporul român a fost nevoit să trăiască secole de-a rândul despărțit în trei "țări" românești, de o parte și de alta a Carpaților, a căror unificare statală a fost mult timp împiedicată de marile imperii vecine. Existența Țărilor Române ca state separate – Moldova, Transilvania și Țara Românească – n-a afectat însă ființa națională a poporului român, exprimată în conștiința unității și cultura, în credința ortodoxă, în similitudinile structurilor economice, sociale și politice de pe întreg teritoriul românesc, care i-au luminat neîntrerupt ca o făclie drumul prin istorie, fiindu-i o permanență de viață.

În Transilvania, intrată prin secolele X-XI sub stăpânirea regatului maghiar, românii au fost supuși pe plan social-politic, cultural și religios unei discriminări accentuate, dar și-au păstrat ființa națională și conștiința unității cu frații de peste Carpați, care n-au fost niciodată zid despărțitor, ci punte de legătură și adăpost. La est și sud de Carpați, celelalte două state românești independente – Muntenia și Moldova – au luptat în comun, începând din secolul al XIV-lea împotriva pericolului reprezentat de Imperiul Otoman, sub călăuzirea unor voievozi viteji, ca Mircea cel Bătrân, Vlad Țepeș, Ștefan cel Mare și altor conducători de țară și de oști, menținându-și autonomia administrativă și integritatea teritorială și cârmuindu-se după legile și obiceiurile proprii. O atare situație a contribuit și mai mult la strângerea legăturilor între românii de pe ambele versante ale Carpaților, a stimulat în mod firesc intensificarea colaborării pe multiple planuri între cele trei țări românești. Când în anul 1600, Mihai Viteazul a înfăptuit cea dintâi Unire a românilor, el a apărut ca întregitor al vetrei străbune, ca unificator de țară și neam, în înțelesul de stat unitar, în granițele căruia să fie uniți toți românii din spațiul carpato-danubiano-pontic. Este evident că nici unul din marile imperii vecine n-a acceptat formarea unui stat unitar românesc, care ar fi constituit un obstacol redutabil în calea planurilor lor de cucerire. Spre sfârșitul secolului al XVII-lea, când Imperiul Otoman a intrat în declin, au apărut alte două imperii care și-au disputat "moștenirea" celui ce dispărea de pe arena istoriei: cel Habsburgic și cel Țarist. În goana lor după cuceriri, cele două imperii au anexat și teritorii locuite de români. În 1699, Imperiul Habsburgic a ocupat Transilvania, în 1718, Banatul, iar în 1775 partea de nord-vest a Moldovei, pe care o va numi Bucovina. În răsărit,

Imperiul Țarist a anexat în 1812 teritoriul Moldovei dintre Prut și Nistru, denumindu-l Basarabia.

Dar lupta poporului român pentru unitate și libertate n-a încetat, ci s-a intensificat în veacurile următoare, conștiința identității de neam dezvoltându-se în conștiința națională, iar năzuința de unitate statală devenind un țel politic – țelul unirii tuturor românilor într-un stat național unitar, a cărui înfăptuire a fost posibilă în etape. Către aceste tradiții de unitate s-au îndreptat frunțașii revoluției de la 1848 și generația Unirii de la 1859. Ctitorind România modernă, numită și România Mică sau Vechea Românie, prin unirea Munteniei cu Moldova, care-și va dobândi cu jertfe, în 1877, Independența de Stat și va integra în hotarele ei și Dobrogea (Dacia Pontică din antichitate), actul Unirii de la 1859 a deschis calea Marii Uniri din 1918. Promotor al unei politici de propășire națională, Statul Român modern a devenit centrul unificator al românilor din ținuturile supuse încă dominației străine, sau cum spunea Ioan Slavici la 1884 în ziarul Tribuna din Sibiu: *"Soarele românismului de la București răsare"*.

La începutul secolului al XX-lea, asupra luptei de eliberare națională a poporului român, ca și a altor popoare din centrul și sud-estul Europei, în care unificarea statală nu fusese încheiată, și-a pus amprenta Primul Război Mondial din anii 1914-1918. Neputând să privească pasiv desfășurarea evenimentelor internaționale și să aștepte de la alții respectarea drepturilor sale, poporul român a înțeles să-și asume responsabilitatea intrării în război îndată ce împrejurările vor îngădui realizarea idealului său național. Desigur, îngrijorată de soarta românilor din Transilvania, supuși unei politici tot mai brutale de deznaționalizare, România nu putea intra în război alături de Austro-Ungaria, potrivnică intereselor sale naționale. De aceea, hotărârea de neutralitate a României din august 1914, și intrarea în război, în august 1916, alături de țările Antantei – Franța, Anglia, Rusia și Italia – care recunoșteau dreptul țării noastre de a-și unifica la sfârșitul conflictului teritoriile supuse de Austro-Ungaria, a fost un act legitim, izvorât din necesitatea de săvârșirii unității sale statale.

După intrarea României în război, asupra națională a românilor din Austro-Ungaria a atins cote alarmante. Au fost internați în lagăre de concentrare peste 10.000 de români, iar alte câteva mii au fost întemnițați și executați, unii chiar fără judecată. Au fost închise peste 1600 de școli românești, iar aproape 20.000 de români din Transilvania au fost siliți să treacă Carpații, refugiindu-se în Vechea Românie. O adevărată tragedie a fost mobilizarea a 400.000 de români din Transilvania și Bucovina și trimiterea lor pe front, pentru a lupta sub steagul imperial împotriva armatei române. Se înțelege că, fiind forțați să lupte, ei s-au comportat pe front ca atare. Dovada și numărul mare de români transilvăneni și bucovineni căzuți prizonieri pe frontul rusesc, aproape 120.000, care s-au organizat, apoi, în vara anului 1917, în batalioane de voluntari și au venit să lupte pe frontul românesc, încadrându-se în armata română.

Înfrângerile militare suferite pe parcursul anului 1918 de Puterile Centrale – Germania, Austro-Ungaria, Turcia și Bulgaria – la care o contribuție înseamnă, cu mari pierderi umane și sacrificii materiale, a adus și România, au intensificat lupta de eliberare națională a popoarelor subjgate din Imperiul Austro-Ungar. În

cursul lunilor octombrie și noiembrie 1918, popoarele din Austro-Ungaria, sub conducerea unor consilii naționale, au dat asaltul final împotriva dublei monarhii pentru câștigarea libertății lor naționale. Rând pe rând cehii și slovacii, polonezii, sârbi, croații, slovenii, muntenegrenii și bosniacii se rup de monarhia austro-ungară și își proclamă state naționale independente.

Lupta pentru constituirea statelor naționale independente a cuprins și cele două națiuni dominante – austriacă și ungară – din Imperiul Habsburgic. La 11 noiembrie 1918, Adunarea Națională Provizorie de la Viena îl constrânge pe împăratul Carol I de Habsburg să abdice, iar a doua zi, 12 noiembrie, este proclamată Republica Austria. O evoluție asemănătoare au cunoscut evenimentele și în Ungaria. La 25 octombrie 1918, la Budapesta, se constituie Consilul Național Ungar, care numește la 31 octombrie un guvern de coaliție, iar la 16 noiembrie, sub presiunea maselor, guvernul decretează independența Ungariei.

Alături de celelalte popoare asuprite, și românii din Imperiul Austro-Ungar s-au aflat în mare fierbere în ultimele luni ale anului 1918. La Cernăuți, Consiliul Național Român, la propunerea lui Iancu Flondor și Ioan Nistor, a convocat, la 14/27 noiembrie 1918, Adunarea Constituantă a Bucovinei care a hotărât, în urma prăbușirii monarhiei de la Viena, *"unirea cu celelalte provincii românești într-un stat național independent, procedând în acest scop în deplină solidaritate cu românii din Transilvania și Ungaria"*. Iar Congresul General al Bucovinei, întrunit la 15/28 noiembrie 1918 în Sala Sinodală a Palatului Mitropolitan din Cernăuți, a confirmat hotărârea Adunării Constituante și a votat în unanimitate desprinderea de coroana austriacă și *"unirea necondiționată și pentru veșnicie a Bucovinei cu Regatul României"*, ratificată prin decretul-lege din 5/18 decembrie 1918, semnat de Regele Ferdinand și Ion I.C. Brătianu, primul ministru al guvernului român.

Cu câteva luni înainte, în condițiile destrămării Imperiului Rus, în urma Revoluției din februarie și abdicării țarului în martie 1917, ale instaurării regimului comunist la Petrograd, prin lovitura de Stat din 25 octombrie/7 noiembrie, și ale ieșirii Rusiei din Război după armistițiul de la Brest-Litovsk încheiat la 27 ianuarie/9 februarie 1918 cu Puterile Centrale, a luat amploare și mișcarea de eliberare națională a românilor din Basarabia, grav amenințată de anarhia bolșevică. Problema s-a complicat și ca urmare a pretențiilor Ucrainei, care încheiase și ea pace separată cu Puterile Centrale, ce pretindea că teritoriul Basarabiei îi aparține. În aceste condiții, Sfatul Țării de la Chișinău, având ca președinte pe Ion Inculet, vicepreședinte pe Pantelimon Halippa, și secretar pe Ion Buzdugan, iar între deputați pe Ion Pelivan, Anton Crihan, Daniel Ciugureanu și alți intelectuali patrioți, întrunit la 27 martie/9 aprilie 1918, în deplin acord cu voința majorității populației, a hotărât ca Basarabia, în hotarele ei dintre Prut și Nistru, Marea Neagră și vechile granițe cu Austria, ruptă de Rusia cu mai bine de o sută de ani în urmă din trupul Moldovei, *"să se unească de-a pururi și pentru totdeauna cu mama sa România"*. Decretul-Lege dat la Iași, la 9/22 aprilie 1918, a proclamat hotărârea din 27 martie/9 aprilie a Sfatului Țării de la Chișinău, confirmând astfel Unirea Basarabiei cu România, parte componentă a procesului de făurire a Statului Național Unitar Român.

În ținuturile românești ale Banatului și Ardealului istoric, aflate sub stăpânirea Ungariei, lupta pentru autodeterminare națională atinge punctul culminant la 29 septembrie/12 octombrie 1918, când Comitetul Executiv al Partidului Național Român, sub președenția lui Teodor Mihali, se întrunește la Oradea, în casa lui Aurel Lazăr, și adoptă Declarația de Principii redactată de Vasile Goldiș, care afirmă despărțirea Transilvaniei de Ungaria. La 5/18 octombrie, deputatul român Alexandru Vaida Voievod, după ce fusese de trei ori amânat de președintele Camerei ungare, expune Declarația de autodeterminare națională în Parlamentul din Budapesta, care a stârnit reacții violente și acuzații de "trădare de patrie". Declarația românilor a descumpănit guvernul maghiar, fiindcă ea s-a produs într-un moment critic pentru politica Ungariei, când împăratul Carol al IV-lea de Habsburg, ca să salveze monarhia, prin manifestul din 3/16 august 1918, intitulat *Către popoarele mele credincioase*, a lansat un proiect de reorganizare a statului pe bază de federalizare a diverselor naționalități din Imperiu.

În aceste condiții, la 18/31 octombrie se înființează Consiliul Național Român Central, compus din șase reprezentanți ai Partidului Social-Democrat din Transilvania – Tiron Albani, Ion Fluieraș, Enea Grapini, Iosif Jumanca, Iosif Renoiu și Basiliu Surdu – și șase reprezentanți ai Partidului Național Român – Vasile Goldiș, Aurel Lazăr, Teodor Mihali, Ștefan Cicio-Pop, Alexandru Vaida și Aurel Vlad – care își stabilește sediul la Arad, în casa lui Ștefan Cicio-Pop, de unde organizează, asigurând o conducere unitară, lupta pentru Unire a românilor. El a fost recunoscut de Comitetul Național al Românilor de la Viena, condus de Iuliu Maniu, de Senatul Militar Român, care a pus la dispoziția Consiliului pe cei 50.000 de militari aflați în capitala Austriei, și de ierarhii și clerul Bisericilor ortodoxă și greco-catolică, drept singurul for politic competent să hotărască în problemele românești. Întrunit la 10/23 noiembrie la Arad, sub președenția episcopului Ioan I. Papp al Aradului și Locțiitor de Mitropolit al Ardealului, al cărui sfetnic apropiat era Vasile Goldiș, pe atunci secretarul Consistoriului Eparhial din Arad, în prezența fruntașilor Bisericii ortodoxe Române din Transilvania, Sinodul Mitropolitan a hotărât să conlucreze din toate puterile la întruparea aspirațiilor naționale și să elimine rugăciunile din biserici pentru conducătorii monarhiei austro-ungare, înlocuindu-le cu formula: "*Pentru înalta noastră stăpânire națională și pentru Marele Sfat al Românilor, Domnului să ne rugăm*".

În perioada imediat următoare, în județe, orașe și comune, pe tot teritoriul locuit de români, sunt create consilii naționale locale, prin alegeri democratice în cadrul unor adunări populare, având ca președinți, vicepreședinți sau secretari mulți preoți, protopopi, învățători confesionali și reprezentanți ai corporațiilor bisericești de ambele rituri, ortodox și greco-catolic. Totodată s-au constituit gărzi naționale. Un rol important a îndeplinit presa centrală și locală, îndeosebi cele două mari ziare din Arad: *Românul*, de sub direcția lui Vasile Goldiș, și *Tribuna*, condusă de Roman Ciorogariu, mai târziu primul Episcop Ortodox al Oradiei, apoi *Drapelul*, *Adevărul*, *Tribuna Sibiului*, *Voința Neamului*, *Tribuna Bihorului*, precum și periodicele bisericești: *Telegraful Român* (Sibiu), *Biserica și Școala* (Arad), *Foaia Diecezană* (Caransebeș), *Unirea* (Blaj) și altele. Consiliul Național Român Central a înființat un Consiliu Militar, care avea în subordine consiliile

militare locale și gărzile naționale, numite și legiuni. Gărzile Naționale erau formate din ofițeri și soldați întorși de pe front, la care s-au adăugat tineri capabili a purta arme din diferite paturi sociale. Ei purtau tricolor la căciulă și la brațul stâng și cocardă la piept în semn distinctiv că sunt ostași ai "Armatei Unirii".

La 27 octombrie/9 noiembrie, în condițiile creșterii presiunii poporului pentru autodeterminare și unire, Consiliul Național Român Central adresează o notă ultimativă autorităților maghiare prin care cere preluarea puterii depline de guvernare asupra Transilvaniei. În zilele următoare se duc tratative la Arad între membrii Consiliului Național Român Central și o delegație a guvernului de la Budapesta, condusă de Ministrul Naționalităților, partea maghiară încercând din răspuțeri să mențină Transilvania în componența statului ungar. După eșuarea tratativelor cu autoritățile maghiare, la 7/20 noiembrie, Consiliul Național Român Central adresează tuturor consiliilor naționale române locale *Convocarea Adunării Naționale* la Alba Iulia, pentru ziua de duminică 18 noiembrie/1 decembrie, care începea cu cuvintele "*Istoria ne cheamă la fapte*", făcând cunoscut și regulamentul pentru alegerea deputaților și a delegaților oficiali.

Tradiția istorică românească a impus ca înaintea adoptării unor decizii importante să fie consultate masele largi ale poporului asupra căilor și modalităților de urmat. Amintirea marilor adunări populare de la Câmpeni, Padeș, Blaj, Izlaz, Filaret, ca și a celor de la 1859 sau 1877, era vie în cugetul generației de conducători politici chemați să consacre actul istoric de făurire a Statului Național Unitar Român. Pe acest temei, și împotriva unor voci care cereau ca Unirea Transilvaniei cu Patria-Mamă să se facă printr-o decizie a Consiliului Național, așa cum procedaseră celelalte popoare oprimate din fosta monarhie austro-ungară, Consiliul Național Român Central a găsit necesar că acest act de însemnătate covârșitoare pentru prezentul și viitorul națiunii române să fie hotărât pe calea democratică, plebiscitară, a consultării maselor largi ale poporului român, întrunite într-o Mare Adunare Națională, aleasă prin vot universal. Iar locul de desfășurare a acestei adunări populare a fost ales orașul Alba Iulia. Străveche așezare a Daciei Române (Apulum), centrul celei dintâi Uniri Politice a românilor sub Mihai Viteazul, locul martiriului lui Horea și al întemnițării lui Avram Iancu, orașul Alba Iulia era cel mai indicat pentru desfășurarea lucrărilor acestui mare forum reprezentativ al națiunii române din Transilvania.

Într-un răstimp scurt, de numai 12 zile, în toate județele locuite de români, au fost aleși deputații și delegații pentru Marea Adunare Națională și investiți cu depline puteri deliberative și de decizie. Alegerea s-a făcut cu respectarea tuturor normelor democratice, în așa fel încât marele forum să reprezinte cât mai fidel toate paturile națiunii și să fie expresia lor de voință. Adunările de alegeri s-au ținut într-o atmosferă de profund entuziasm patriotic și au afirmat solidaritatea tuturor românilor, voința lor nestrămutată de unire. Ele s-au desfășurat pe circumscripții electorale, după normele votului universal, respectându-se arondarea de la ultimele alegeri parlamentare desfășurate în 1910, deputaților dându-li-se mandate scrise, numite "*credenționale*", semnate nu numai de președinții și notarii respectivelor adunări electorale, ci și de un număr mare de "bărbați de încredere".

Deputaților li s-au adăugat delegații de drept sau oficiali, aleși tot prin vot, ai cultelor și consistoriilor bisericești, ai asociațiilor culturale, universitare și financiare, ai fundațiilor și așezămintelor, ai presei, reuniunilor de lectură, de cântări și muzică, ai colegiilor și școlilor, ai asociațiilor de meseriași, de femei, de tineret, ai cercurilor sportive și ai gărzilor naționale din Transilvania. Prezența delegațiilor de drept la marele praznic al Unității Naționale de la 1 Decembrie 1918 avea cel puțin două temeuri solide. În primul rând, prin participarea acestora, principiul profund democratic de constituire a Adunării dobânda valențe în plus, deoarece era vorba de trimișii acelor foruri românești care exprimau în chip desăvârșit organizarea politico-economică și social-culturală din acel moment al românilor transilvăneni. În al doilea rând, s-a considerat a fi o firească răsplată pentru instituțiile, societățile și asociațiile care în deceniile de oprimare au avut un rol major în apărarea ființei naționale grav primejduite și a pregătirii clipei finale, ca să-și aibă reprezentanți proprii cu drept de vot și să-și pună semnătura și pecetea lor oficială pe actul ce consfințea încheierea unei lupte la a cărei biruință contribuseră atât de mult.

Au fost aleși ca deputați și delegați: țărani, preoți, învățători, profesori, avocați, meseriași, medici, farmaciști, muncitori, comercianți, funcționari, ziariști, studenți, ofițeri, negustori, ingineri, proprietari și femei casnice. În această repartizare pe categorii sociale și profesii a deputaților și delegațiilor, țărănimea avea un mare număr de împuterniciți, și era firesc așa pentru că ea deținea cea mai mare pondere în totalul populației. În număr mare erau preoții, învățătorii și profesorii, care timp de decenii au luptat pentru apărarea limbii și a ființei naționale, precum și avocații, care, grație statutului lor mai independent, de liber profesioniști, au stat în fruntea maselor românești contra oprimirii naționale. Iar prezența femeilor între deputați și delegați era expresia aportului de neprețuit al mamelor române la educarea tinerelor vlăstare în spiritul dragostei de neam, de țară și de limbă. În această alcătuire, potrivit tuturor principiilor juridice și politice, ei aveau împuternicirea și dreptul de a merge la Alba Iulia și a exprima acolo voința hotărâtă a poporului român din Transilvania de a se uni cu România, desăvârșind astfel procesul istoric de făurire a Statului Național Unitar Român.

Concomitent cu alegerea deputaților și a delegațiilor, prin proclamația din 8/21 noiembrie, Comitetul Național Român Central a făcut apel la populația românească din Transilvania să fie prezentă la Alba Iulia, în ziua de 18 noiembrie/1 decembrie, în număr cât mai mare. Textul *Convocării* a fost adus la cunoștință generală prin ziarul "Românul", tipărit într-un tiraj de 12.000 de exemplare. În aceeași zi a fost publicat și *Cunântul arhierilor români*, ai Bisericii ortodoxe – Ioan Papp al Aradului și Miron Cristea al Caransebeșului (viitorul patriarh) – și ai Bisericii greco-catolice – Demetrie Radu al Oradei, Valeriu Traian Frentiu al Lugojului și Iuliu Hossu al Gherlei – care exprima, încă o dată, convingerea că interesele de viață ale neamului pretind categoric înfăptuirea dreptului de a dispune liber de soarta sa, și recunoștea Consiliul Național Român Central ca unic reprezentant și conducător politic al națiunii române din Transilvania. Totodată, printr-un manifest adresat *Către popoarele lumii*, tipărit în română, franceză și engleză, Comitetul Național Român Central informa opinia publică internațională că

"națiunea română și-a declarat voința de a se construi în mod liber într-un stat unitar românesc".

Între timp, la Alba Iulia s-au făcut toate pregătirile necesare pentru primirea deputaților și a delegaților, ca și a zecilor de mii de români estimați a veni din toate comunele și orașele pentru a suține proclamarea Unirii Transilvaniei cu Țara-Mamă. A fost întocmit programul Adunării, care s-a dat publicității, s-a stabilit orarul special al trenurilor și al accesului la gară, s-au luat măsuri pentru cazarea deputaților și a delegaților în oraș și în comunele învecinate, s-a desemnat o echipă de tipografi pentru imprimarea de afișe, manifeste și a numărului festiv al ziarului local. De asemenea, comandamentul Gărzii Naționale din Alba Iulia a elaborat planul de apărare militară a orașului în zilele Adunării, și au fost întărite forțele de ordine cu membri ai gărzilor naționale din Valea Jiului, de la Orăștie și cu 250 de morți din părțile Abrudului. Forțele de ordine aflate în oraș în ajunul deschiderii Adunării se ridicau la 17.000 de oameni, înarmați cu puști, mitraliere și câteva piese de artilerie rechiziționate de la trupele germane.

Cu două zile înainte de data fixată pentru deschiderea lucrărilor Adunării, zeci de mii de români din cele 80 de orașe și peste 5.000 de sate din Transilvania, Banat, Crișana și Maramureș, dintr-un imbold lăuntric de nestăvilit, s-au pus în mișcare spre Alba Iulia pentru a fi martori și părtași la marea sărbătoare a Unirii. Ziarul local *Alba Iulia*, în numărul sau festiv, i-a întâmpinat pe toți cu urarea: "*Bine ați venit în sfânta cetate de durere și de slavă a neamului românesc*". Unii, îndeosebi cei din ținuturile îndepărtate, au călătorit cu trenuri speciale, alții pe jos, cu căruța sau călare, înfruntând greutățile drumului, în prag de iarnă. Din satele pierdute în văgăunile munților, din Maramureș, de pe plaiurile și văile Mureșului, din Bihor și pe Valea Arieșului, din Crișana, de pe Olt și de pe Someș, curgeau fiii neamului din cele patru unghiuri ale Transilvaniei spre cetatea Alba Iuliei, îmbrăcați în straie de sărbătoare, mândri de trecutul lor de plăieși, de pușcași ai cetății, de plutași sau de vechi grăniceri, cu flamuri și eșarfe tricolore, cântând cântece naționale: *Deșteaptă-te române, Marșul lui Iancu, Pe-al nostru steag e scris Unire, Trei culori cunosc pe lume, Hora Unirii, Marșul lui Mihai Viteazul, Calcă române, plin de mândrie*, atât de cunoscute de toată suflarea românească.

În fruntea tuturor se aflau moșii de pe Valea Crișului Alb și din Munții Zărandului, făcând drumul prin scurtături peste munți, unii călare, iar alții în sanii sau pe jos. Înveșmântați în sumane albe și căciuli țuguiate, cu puștile pe umăr, ei sunt primii care urcă în Vechea Cetate purtând în inimi focul vetrelor și al locurilor sfinte de la Mesteacăn, unde s-a aprins Revoluția lui Horea, și de la Tebea, unde doarme pe vecie sub gorunul legendar Craiul Munților, Avram Iancu, eroul Revoluției în 1848. Au venit în cete mari pădurenii de pe dealurile Cernei, cu portul lor arhaic, purtând bâte mari cu măciucă, plăieșii din Țara Hațegului și cei de sub poalele Munților Retezat. N-au lipsit nici mocanii și momârlanii, cu plete mari și căciuli ciobănești, purtând pături lungi pe umeri, pentru ploaie și ninsoare. Au sosit în coloane mari minierii din Valea Jiului și cei de la băile de aur ale Zărandului, îmbrăcați în haine negre și cu lămpile aprinse în mâini. Cei din localitățile apropiate au fost îndrumați de comitetul de organizare al strălucitei manifestări, coordonat de preotul Ion Teculescu, protopotul ortodox de Alba Iulia (vii-

torul Episcop al Armatei și apoi al Cetății Albe, cu numele de Justinian), și președintele Comitetului Național Român local, să vină chiar în ziua Adunării, ca să nu amplifice dificultățile de cazare, căci era foarte greu să găzduiești într-un oraș atâtea zeci de mii de oameni. De aceea, țărani, târgoveții și cărturarii din Orăștie și de pe Valea Geoagiului, de la Deva și din străvechiul district al Dobrei, până-n granița Banatului, au sosit în dimineața acelei zile istorice, fiindcă ei stăteau cei mai aproape de Alba Iulia. Toate casele din orașul supraaglomerat au fost ocupate. Mulți au dormit în căruțe sau în corturi la marginea cetății ori pe Platoul Românilor. Copiii moțăiau în postavuri sau în așternuturi de fân și din când în când își lungeau gâturile către cei mari. În noaptea rece, în flăcările înalte se perpeleau calupuri de slană, fiecare luându-și cu el de acasă și o traistă cu merinde, pentru că organizatorii nu puteau hrăni o mulțime așa de mare. Câțiva boi au fost înjunghați pentru câteva sute de familii. Întregul oraș părea o imensă scenă pe care se discuta cu voce tare, se cântau cântece străvechi și se încingeau hore largi.

În acele zile la Alba Iulia ninsese. Zăpada care se așternuse din belșug pe străzi, peste case, în grădini era încă moale. Se lăsese frigul și sufla un vânt tăios ce pișca obrazii, care n-a putut împiedica bucuria și entuziasmul participanților, perfect pregătiți sufletește pentru marele eveniment. Porțile Cetății erau împodobite cu steaguri naționale. De acele porți fuseseră legați în 1785 Horea și Cloșca și nu departe era piața unde ei au fost trași pe roată. O gardă națională din Munții Abrudului menținea ordinea. Câmpia din Cetate era o mare de oameni care soseau încontinuu și o pădure de steaguri. Satele se adunaseră pe grupuri, în frunte cu preoții și învățătorii, fiecare cu steagul său și cu pancarde indicând localitatea. Peste o sută de mii de țărani, muncitori, intelectuali, meseriași, vârstnici și tineri, bărbați și femei, s-au strâns pe Câmpul martiriului lui Horea să consfințească înfăptuirea actului istoric de făurire a Statului Național Unitar Român.

Pe lângă deputații și delegații oficiali și cei peste o sută de mii de români adunați pe câmpia din Cetate, alte sute de mii de români din toate satele și orașele Transilvaniei au ținut să fie prezenți în acele momente solemne la Alba Iulia cu semnăturile lor neîndemânatic, suplinite uneori prin câte o cruce sau punere de degete, ce acoperă zecile de mii de adeziuni sau împuterniciri trimise pe adresa Adunării.

Lucrările Adunării au fost precedate de *Te Deum*-uri solemne oficiate după Sfânta Liturghie în cele două biserici protopopești din oraș, devenite neîncăpătoare, de către arhierii ortodocși și greco-catolici, înconjurați de un mare sobor de preoți. La sfârșitul slujbei săvârșite în biserica protopopiatului ortodox din Piața Mare, episcopul Miron Cristea a introdus în rugăciunea finală cuvinte de mulțumire pentru învrednicirea acelei zile mărețe, iar bătrânul episcop Ioan I. Papp, făcând otpustul a adăugat plin de emoție: "*Cel ce ai înviat din morți Hristoase Dumnezeu nostru, Tu ai înviat și neamul românesc din Transilvania și ne-ai dat să avem măreția zi de zi a Unirii Neamului. Ajută, Doamne, țara noastră România Mare să înflorească și să se întărească pentru a preamări în veci numele Tău*".

De la biserică, în sunetul clopotelor care chemau la "învierea" neamului românesc, mulțimea a plecat spre câmpia din Cetate, iar deputații și delegații și-au ocupat locurile în Sala Cazinoului militar din Cetate – numită de atunci Sala

Unirii – împodobită sărbătorește cu crengi de brad și drapele naționale. Pe peretele din față, în mijloc, se află tabloul cu chipul impunător al lui Mihai Viteazul și dedesubt portretele lui Horea, Cloșca și Crișan, cei trei conducători ai Revoluției din 1784–1785. Bărbații au ocupat locurile de la parter, femeile balconul, iar pe podium, la tribună, au urcat membrii Consiliului Național Român Central și ierarhii celor două Biserici românești din Transilvania.

Erau prezenți în sală 1228 de împuterniciți ai poporului, conform raportului întocmit de Comisia de validare a mandatelor. Dintre aceștia, 650 erau deputați aleși în mod democratic în cele 130 circumscripții electorale ale comitetelor locuite de români, câte 5 de fiecare cerc, iar restul de 578 erau delegați de drept, ca reprezentanți oficiali ai cultelor, asociațiilor, societăților și fundațiilor din Transilvania. Între deputați erau 321 de preoți, iar printre delegați 151 de reprezentanți oficiali ai celor două Biserici românești (cei 5 episcopi în funcție, 6 vicari, 10 delegați ai consistoriilor ortodoxe și ai capitlurilor greco-catolice, 129 de protopopi și unul al Reuniunii de misiuni a Arhiepiscopiei din Blaj). Cu 475 deputați și delegați, clerul avea o pondere de 38% în total, celor 1228 de împuterniciți cu mandatul întregii națiuni de a vota Unirea Transilvaniei cu Patria-Mamă. Această aleasă cinstire era o recunoaștere firească a contribuției sale la cauza românească și totodată o răsplată binemeritată de la națiune de a participa cu drept de vot la marea sărbătoare a biruinței finale. Alături de deputați și delegați care făceau parte din Adunarea Constituantă, se mai aflau în sală și reprezentanții presei, gazetei și ziariști cunoscuți în epocă, precum Teodor Botis de la "Biserica și Școala" și Ion Clopțel de la "Românul", ambele din Arad, Nicolae Branzeu de la "Calea Vieții" din Lugoj, N. Regman de la "Telegraful Român" din Sibiu, Alexandru Vasilie de la "Foaia Diecezană" din Caransebeș și alții.

Tot ce era suflare românească organizată își trimisese reprezentanți la Alba Iulia. Între ei se aflau bătrâni care-și aminteau de zilele îndepărtate ale Blajului anului 1848 și de eroica epopee a lui Avram Iancu, a tribunelor și a prefectilor săi, oameni care-l cunoscuseră în tinerețea lor pe Craiul munților cântând din fluier pe câmpuri de munte jalea românilor asupra și batjocoriți. Se găseau acolo luptători pentru cauza națională abia ieșiți din temnițele imperiului unde aveau de ispășit pedepsele grele, pronunțate în procese care semănaseră în suflete suferință și durere. Erau prezenți tineri purtând cicatricele războiului, reîntorși din lupte crâncene, unii aducând amintirea glorioaselor bătălii de la Mărășești, Mărăști și Oituz.

Dezbaterile Adunării au fost deschise la orele 10.00, de Ștefan Cicio-Pop, președintele Consiliului Național Român Central, care, după ce salută pe cei prezenți și pune în evidență misiunea pe care națiunea română le-a încredințat-o, numește ad-hoc doi secretari sau notari, pe Laurențiu Oanea și Sever Miclea, iar ca raportor al Comisiei de verificare a mandatelor pe Ioan Suciu. După citirea raportului de validare a celor 1228 de deputați și delegați, din cele 25 de județe, s-a trecut la alegerea biroului pentru conducerea lucrărilor Adunării ce avea să consfințească Unirea cu Țara. A fost ales cu aclamații președinte al Adunării venerabilul tribun memorandist Gheorghe Pop de Basești, figura prominentă de luptător îndârjit pentru drepturile naționale, care se bucura de mare trecere și respect printre români. S-au mai ales doi copreședinți: episcopii Ioan Papp al Aradului și

Demetrie Radu de la Oradea, trei vicepreședinți: Ștefan Cicio-Pop, Teodor Mihaili și Ioan Jumanca, și nouă secretari (notari): Alexandru Fodor, Sever Miclea, Lautențiu Oanea, Caius Brediceanu, Silviu Dragomir, Victor Deleu, Iosif Ciser, Ionel Pop și Gheorghe Crișan.

Preluându-și misiunea de președinte, "Badea George", cum i se spunea, declara Adunarea legal constiuită în organism cu putere deplină de decizie, subliniind caracterul ei plebiscitar, de forum al împuterniciților poporului, investiți cu mandate speciale a hotărî soarta tuturor celor pe care îi reprezintă. Discursul festiv și solemn a fost rostit de vechiul militant politic și patriot înflăcărat Vasile Goldiș, care a evocat istoria dramatică, dar eroică a poporului român de-a lungul veacurilor, subliniindu-i obârșia și trăinicia prin vreme, și a elogiât frumusețea și dreptatea sfântă a momentului de triumf al luptei și demnității sale naționale. Sfârșindu-și discursul, Vasile Goldiș are cinstea să prezinte deputaților spre aprobare, din încredințarea și în numele Marelui Sfat al națiunii române, **Declarația de Unire** în 9 puncte, care la primul punct prevedea: "*Adunarea Națională a tuturor românilor din Transilvania, Banat și Țara Ungurească, adunați prin reprezentanții lor îndreptățiți la Alba Iulia, în ziua de 18 noiembrie/1 decembrie 1918, decretează Unirea acestor români și a tuturor teritoriilor locuite de dânșii cu România*". Apoi, rând pe rând, au rostit discursuri de susținere, chemând Adunarea să primească Declarația de Unire, Ștefan Cicio-Pop, Iuliu Maniu, Iosif Jumanca, Alexandru Vaida-Voievod și octogenarul tribun Gheorghe Pop de Basești, care a încheiat cu cuvintele biblice: "*Acum slobozește, Doamne, pe robul Tău în pace, că văzură ochii mei mântuirea neamului românesc*". După aceste cuvântări, președintele Adunării întreba deputații dacă primesc Declarația de Unire în întregimea ei. Sala izbucnește în aprobări unanime: "*Primum!*". Minute în șir însuflețirea se manifesta prin aclamații frenetice. Atunci, Gheorghe Pop de Basești anunța solemn că "*Adunarea Națională a poporului român a primit Declarația prezentată în întregimea ei și astfel Unirea acestor provincii românești cu țara mamă este pentru toate veacurile decisă*".

Pentru aplicarea legilor și buna desfășurare a vieții constituționale în teritoriile românești unite cu țara-mamă, până la unificarea deplină a instituțiilor României întregite, a fost ales prin aclamații un Mare Sfat Național, cu prerogative de adunare legislativă provizorie, compus din 212 membrii, reprezentând toate categoriile sociale: clerici, profesori și învățători, avocați, țărani și muncitori, proprietari funciari și oameni de finanțe, meseriași și negustori, medici și ingineri, ziariști și ofițeri. Între ei se aflau și cei cinci episcopi români în funcție din Transilvania și Banat.

Pe la vremea prânzului – era trecut de ora 12.00 – lucrările Adunării au luat sfârșit cu cuvintele de binecuvântare ale celor doi copreședinți, episcopii Ioan I. Papp și Demetrie Radu, după care participanții s-au ridicat în picioare și au intonat cântarea neamului: "*Deșteaptă-te Române!*". Deputații și delegații au ieșit, apoi, în mijlocul poporului adunat pe câmpia din Cetate și le-au comunicat și tălmăcit hotarele adoptate, ca și conținutul avatajelor discursuri din sală. Din loc în loc în au fost ridicate tribune, de unde oratorii au vorbit mulțimii adunate. Nefiind microfoane, oratorii au trecut de la o tribună la alta. Între ei, episcopii Miron

Cristea și Iuliu Hossu, Aurel Vlad, Aurel Lazăr, Silviu Dragomir au fost îndelung aclamați pentru cuvântările lor. Textul Declarației de Unire a Transilvaniei cu România, citit mulțimii, a fost primit cu entuziasm de nedescris. Oamenii se îmbrățișau și plângeau de bucurie. Apoteotic, o horă uriașă a încheiat marele eveniment. Manifestarea unică în Europa acelei vremi, atât prin caracterul ei, deopotrivă, constituent și plebisticitar, cât și prin amploare și grad de reprezentare, Marea Adunare Națională de la Alba Iulia, din 18 noiembrie/1 decembrie 1918, a consfințit ceea ce toată suflarea românească voia și năzuia – Unirea Întreagă.

A doua zi, 19 noiembrie/2 decembrie 1918, în sala mare a Tribunalului din Alba Iulia, la orele 10.00, are loc prima întrunire a Marelui Sfat Național, care l-a desemnat ca președinte pe Gheorghe Pop de Basești și ca vicepreședinți pe episcopii Miron Cristea și Iuliu Hossu, pe Teodor Mihali și Andrei Barseanu și a ales un Comitet Executiv, numit Consiliul Dirigent, în frunte cu Iuliu Maniu, compus din 15 membri cu sediul la Sibiu, care va îndeplini rolul unui guvern provizoriu al Transilvaniei până la convocarea Constituantei. Membrii Consiliului Dirigent erau: Vasile Lucaciu, Vasile Goldiș, Alexandru Vaida-Voievod, Ștefan Cico-Pop, Ioan Suci, Aurel Vlad, Octavian Goga, Aurel Lazăr, Emil Hatieganu, Valeriu Braniște, Victor Bontescu, Romul Boila, Ioan Fluieraș și Iosif Jumanca.

Hotărârea de Unire cu România a fost sărbătorită și de toți cei care n-au putut să vină la Alba Iulia. În această zi, s-au săvârșit slujbe solemne în toate bisericile românești, la sfârșitul cărora slujitorii altarelor au talmăcit însemnătatea marelui act al Unirii. În orașe și sate au avut loc adunări, mitinguri și alte manifestări cu caracter festiv. "Mici Alba Iulii" s-au desfășurat pe întreg cuprinsul țării. Nenumărate scrisori și telegrame de aprobare și adeziune au fost trimise pe adresa Consiliului Dirigent din toate colțurile Transilvaniei și ale Banatului. Se săvârșea, astfel, într-o atmosferă înălțătoare prin chibzuința matură a unui popor chemat să-și hotărască soarta, cel mai însemnat act din istoria milenară, dramatică și eroică a poporului român. Lepădând resentimentele și necazurile adunate veacuri de-a rândul, românii se înfățișau lumii ca un popor demn, hotărât și chibzuit, trecând peste suferințele și nedreptățile îndurate și chemând la marele praznic pe toți cei cu care era sortit să trăiască și să muncească.

Marele Sfat Național a hotărât ca Declarația de Unire votată de Marea Adunare Națională la Alba Iulia să fie adusă fără întârziere la cunoștința Regelui Ferdinand, a Guvernului și Parlamentului de la București. Având în vedere importanța covârșitoare a Documentului de Unire, Ștefan Cicio-Pop s-a îngrijit ca aceasta să fie frumos caligrafiat pe pergament. Apoi, o delegație a Marelui Sfat Național, din care făceau parte episcopii Miron Cristea și Iuliu Hossu, Alexandru Vaida, Vasile Goldiș, Caius Brediceanu, Mihai Popovici și diaconul Cornel Corneanu, a sosit la București, la 30 noiembrie/13 decembrie 1918, după un drum lung de cinci zile cu trenul, cu un ocol pe la Sibiu, pentru a prezenta Documentul de Unire. Delegația a fost întâmpinată în Gara de Nord, împodobită sărbătorește cu steaguri tricolore și cetină de brad, de membri ai Guvernului, în frunte cu primul ministru, Ion I.C. Brătianu, de reprezentanții Primăriei Capitalei, ai armatei, ai presei și de mulți bucureșteni. S-au rostit scurte discursuri, însoțite de urale și

ovații. De la gară, delegații ardeleni au fost conduși cu mașinile la Palatul Cotroceni, unde sunt găzduiți. A doua zi, 14 decembrie, în prezența membrilor Guvernului, delegația a înmânat Suveranului Actul Unirii, purtând două semnături, a lui Gheorghe Pop de Basești, președintele Adunării de la Alba Iulia, și a lui Laurențiu Oanea, unul dintre notari (secretari). În ziua următoare, membrii delegației au poposit la statuia lui Mihai Viteazul din Piața Universității, pentru a aduce un prinos de dragoste și recunoștință marelui Voievod care, prin vitejia și înțelepciunea lui, a trasat o linie de lumină în istoria românilor. În jurul statuii, împodobită cu ghirlande de brad și stegulețe tricolore, s-au adunat numeroși locuitori ai Capitalei pentru a participa cu însuflețire la această manifestare de cinstire a vrednicului înaintaș.

Prin decretul-lege nr. 3631 din 11/24 decembrie 1918, publicat în Monitorul Oficial nr. 212 din 13/27 decembrie 1918, investit cu putere de lege la 18/31 decembrie 1918, a fost ratificată Unirea Transilvaniei, Banatului, Crișanei, Sătmăruului și Maramureșului cu Regatul României. S-a dat, de asemenea, un decret de organizare provizorie a Transilvaniei, cu menținerea celor două organisme, Marele Sfat Național și Consiliul Dirigent, reprezentat în Guvernul de la București prin trei miniștri de Stat.

Actul Marii Uniri a găsit sprijin și în rândul unor reprezentanți ai naționalității conlocuitoare, interesați în lichidarea opresiunii naționale și sociale. La sfârșitul anului 1918 și în cursul anului 1919, prin congrese naționale, adunări reprezentative, scrisori și memorii către Conferința de Pace de la Paris sau prin presă, ei și-au exprimat adeziunea la Unirea cu România. Astfel, la 29 decembrie 1918/11 ianuarie 1919, Adunarea Națională a sașilor, întrunită la Mediaș, hotărăște alipirea acestei naționalități la România, prin recunoașterea Unirii de la Alba Iulia. Tot în ianuarie 1919, populația evreiască din Transilvania adera și ea la hotărârea de Unire cu România, iar în martie 1919, slovenii din Banat recunosc Unirea printr-un memoriu adresat Conferinței de Pace de la Paris. După exemplul lor, la 10 august 1919, la Timișoara, Partidul Popular German convoacă o adunare a șvabilor din Banat care votează în unanimitate aderarea la hotărârile de la Alba Iulia.

În timp ce în România întregită hotărârile adoptate prin Actul Unirii se aplicau cu grijă și deplină echitate, se întrunea la Paris, la 18 ianuarie 1919, Conferința de Pace pentru a consfinți sfârșitul marilor imperii prin lupta de eliberare a națiunilor asuprite din centrul și sud-estul Europei. Misiunea Conferinței era, astfel, rezumată la fixarea detaliilor de frontiere, care, practic, fuseseră trasate prin lupta și voința popoarelor. Tratatul de pace din anii 1919-1920 (Versailles, Saint-Germain-en Laye, Neuilly sur Seine și Trianon) și Protocolul de la Paris, din 28 octombrie 1920, încheiat între Puterile Aliate și Asociate și România, confirmau Unirea Bucovinei, Transilvaniei și Basarabiei cu România. Idealul național pentru care luptaseră de-a lungul secolelor generații de înaintașii și pentru a cărui împlinire România intrase în război, făcând supreme sacrificii umane și materiale, proclamat de cei peste o sută de mii de români adunați la Alba Iulia, la 1 decembrie 1918, prin cea mai largă și democratică exprimare, primea, astfel, recunoașterea întregii lumi.

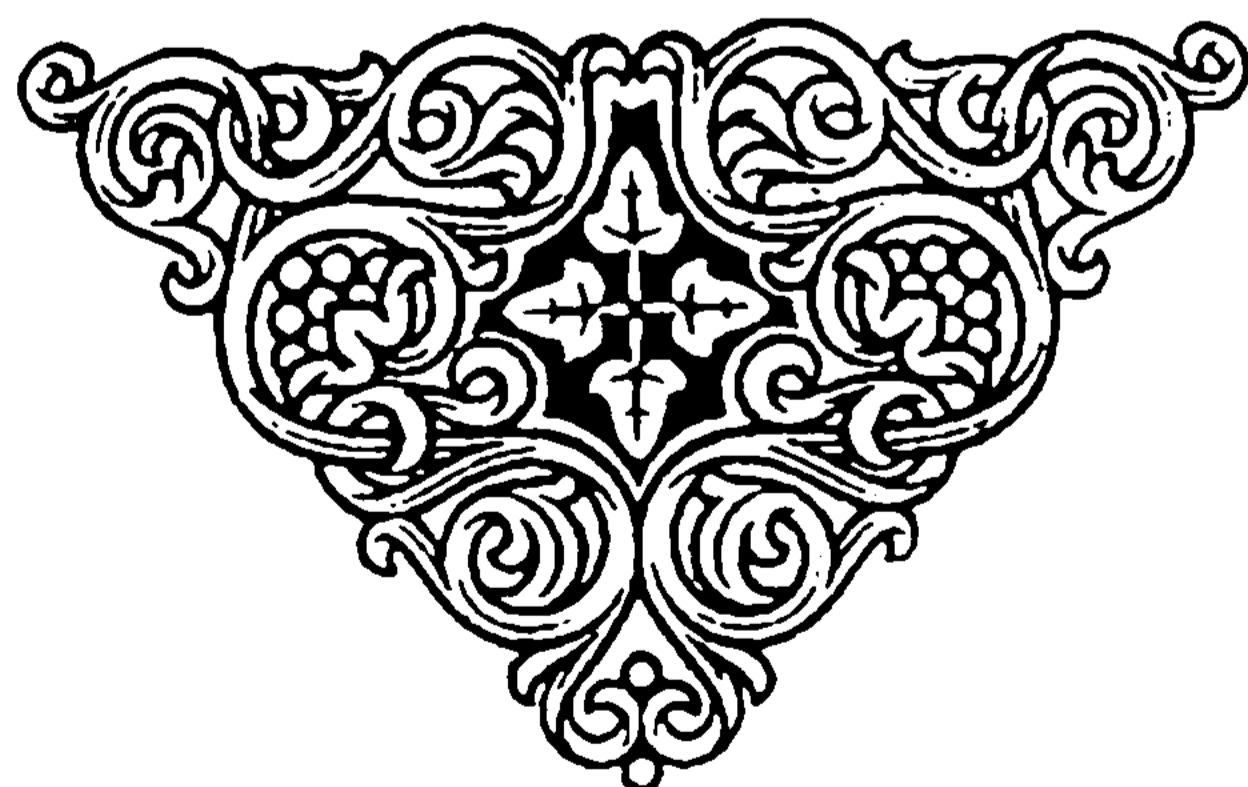
Consfințită pe plan intern, într-o primă formă, prin decretele-lege din aprilie (Basarabia) și decembrie 1918 (Tansilvania și Bucovina), și recunoscută pe plan extern prin tratatele de pace care i-au dat consacrară juridică internațională, Marea Unire se cerea ratificată printr-o lege adoptată de reprezentanța națională.

Primul Parlament al României întregite (Adunarea Deputaților și Senatul), rezultat în urma aplicării, pentru prima oară, a votului universal, întrunit în ziua de 29 decembrie 1919, a luat în dezbatere cele trei decrete-lege și într-o atmosferă entuziastă le-a votat prin îndelungi aclamații. Ceea ce săvârșiseră românii în marile an 1918 era întărit acum de reprezentanții aleși ai națiunii de pe întreg întinsul statului. Actele de Unire din 1918 primeau o nouă legiferare democratică prin Legea Marii Unirii, pecetluită în 1922 de încoronarea de la Alba Iulia a Regelui Ferdinand I și a Reginei Maria.

Unirea cea Mare din 1918, pe care întreaga națiune a făcut-o, și nu o singură clasă socială sau un partid politic, a întărit conștiința de sine a românilor, redându-le încrederea în capacitatea lor de creație istorică, a consolidat comunitatea tradițională, statornică de veacuri, între toate provinciile românești, a realizat cadrul statal și economico-social pentru dezvoltarea țării, a deschis câmp larg puterii în valoare a bogățiilor naționale și a resurselor spirituale creatoare ale neamului românesc. Măsurile adoptate după făurirea Statului Național Unitar – reforma agrară, votul universal, Constituția din 1923, legislația economică etc. – au creat condiții favorabile pentru dezvoltarea țării de care au beneficiat toți cetățenii, fără deosebire de naționalitate. De asemenea, Marea Unire din 1918 a dus la consolidarea Independenței și suveranității naționale, la afirmarea României în viața internațională ca un factor de stabilitate și pace, ca un Stat Liber și Unitar, animat de dorința de colaborare și înțelegere cu alte popoare și națiuni.

Astăzi, în procesul edificării unei noi Europe, al integrării țării noastre în structurile instituționale euro-atlantice, al realizării parteneriatului politic și de securitate, economic și financiar, social, cultural și umanitar, poporul nostru găsește în trecutul lui istoric rațiunea și speranța, adică puterea de a face față destinului său românesc și european, radiind lumina înfrățirii umane și a nobleței spirituale.

GHEORGHE VASILESCU

PICTURA BISERICESCĂ ȘI AUTORII ACESTEIA

Este greu de imaginat o biserică ortodoxă fără pictura murală – indisolubil legată de lăcașul de cult ortodox – care acoperă de obicei întreaga suprafață interioară a zidurilor bisericii, iar uneori, ca în cazul bisericilor românești din nordul Moldovei, chiar suprafața exterioară.

Pictura murală a bisericilor ortodoxe urmărește să integreze totul în misterul liturgic, încât chiar în afara sfintelor slujbe, totul în biserică este în așteptarea Sfintelor Taine. Dar această așteptare, ea însăși sfântă, deoarece este întru totul plină de prezență divină – constituie un efect al acțiunii icoanelor asupra sufletelor: figurile prelungi și avântate către cer înfățișate în icoane și pe fresce vădesc elanul către înălțimea chipului Pantocratorului aflat în centru și în locul cel mai înalt din biserică, ținând în mâna Sa viața fiecăruia și a tuturor. În acest chip, în iconografia bisericii, totul este adunat și ordonat într-un cosmos liturgic, în care "toată suflarea laudă pe Domnul".

Pictura bisericească, în ansamblul ei, are în primul rând un important rol catehetic (instructiv, didactic).

Icoanele sunt un auxiliar prețios al Sfintei Scripturi, al predicii și al catehezei, adică al Cuvântului dumnezeiesc scris și vorbit. Prin intermediul icoanelor credincioșii văd și învață viața și faptele Mântuitorului, virtuțile martirilor și sfinților care au murit pentru credință.

În ochii credincioșilor ortodocși, icoana este ca un canal al harului și al puterii divine, izvorul nesecat de unde curg peste oameni puterea izbăvitoare și toate binefacerile răscumpărării și dacă ele nu transmit harul ca Sfintele Taine, ele răspândesc în suflet sentimente de credință, de iubire, de pocăință și alte dispoziții sufletești, care premerg harului și-l fac să se pogoare în inimi.

Pictura bisericilor ortodoxe nu este doar un simplu mijloc de decorare a locașurilor sfinte pentru încântarea ochilor și satisfacerea simțului estetic al privitorilor, ci constituie o întreagă "teologie în imagini" pentru a cărei corectă înțelegere sunt necesare cunoștințe de dogmă creștină, de scriptură sfântă, de exegeză, de cult și istorie bisericească. Picturile dau glas monumentelor. Ele cristalizează idei, simțiri și viață, reprezintă documente și izvoare de istorie. Iconografia ne introduce în lumea de artă a trecutului nostru.

Bisericile ortodoxe nu sunt zugrăvite la întâmplare, ci după o anumită rânduală. Există deci un sistem, un program sau tipic iconografic, care arată picturilor bisericești care anume scene sau chipuri sfinte se pot zugrăvi în fiecare din compartimentele interioare și, după caz, și exterioare ale bisericii, în așa fel, încât decorul pictural al oricărei biserici să alcătuiască în întregime lui un ansamblu unitar și logic, inspirat și călăuzit de o idee sau un principiu central, coordonator.

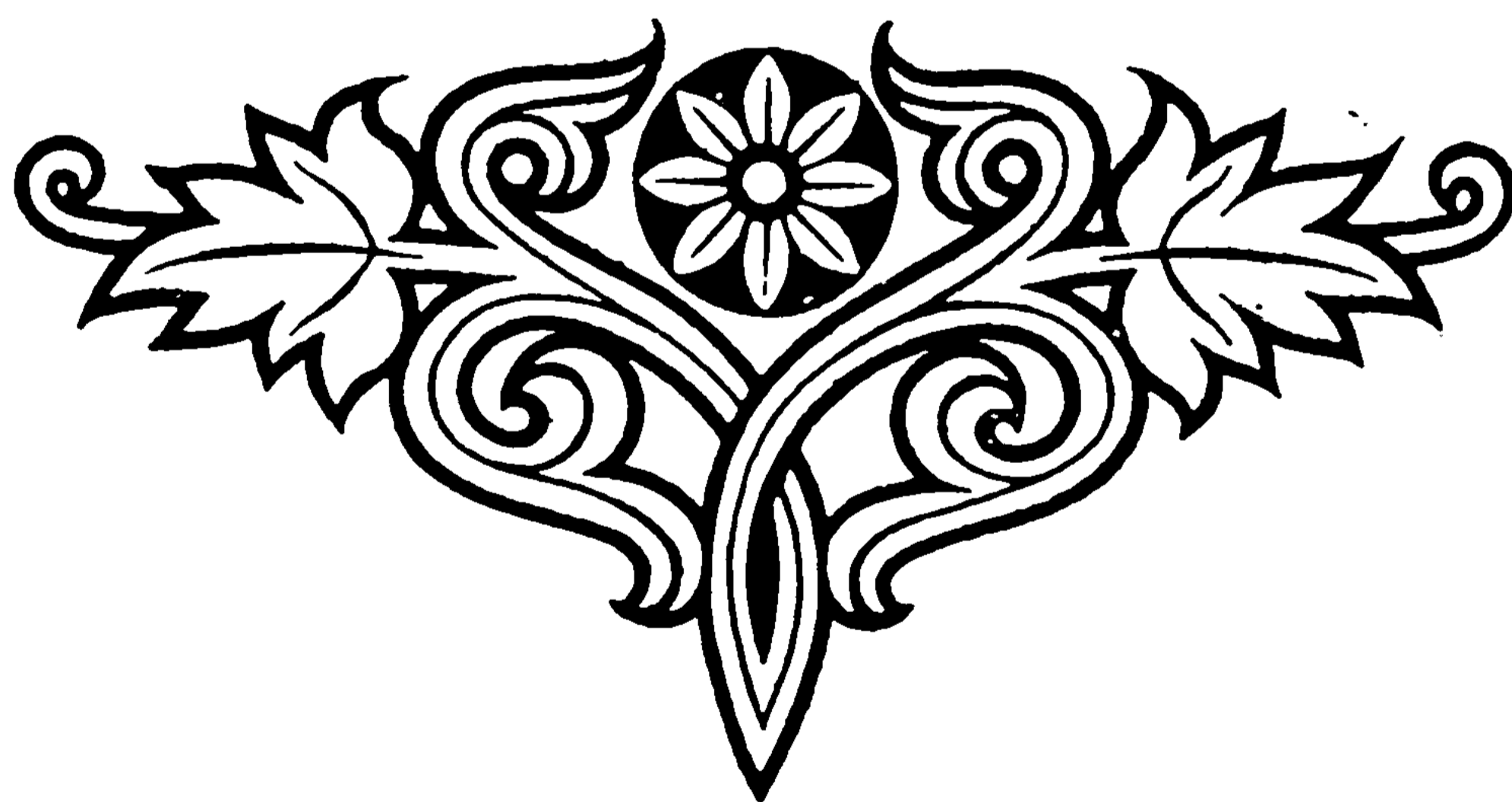
În scopul păstrării unității dogmatice, morale și artistice în Biserica Ortodoxă Română, Sfântul Sinod, cea mai înaltă autoritate din Patriarhia Română are dreptul să inițieze, supravegheze și să coordoneze atât tipărirea cărților liturgice și a sfintelor icoane necesare cultului cât și operele literare și de artă bisericească ortodoxă, din categoria cărora face parte și pictura bisericească.

Atribuțiile Sfântului Sinod privitoare la problemele de pictură bisericească, sunt exercitate de Comisia de Pictură Bisericească din cadrul Administrației Patriarhale, între care amintim:

- a. verifică dosarele privind autorizarea sau promovarea la o categorie superioară a pictorilor bisericești, întocmind referat cu propuneri asupra fiecărui caz;
- b. organizează examene pentru atestarea pictorilor bisericești;
- c. cercetează la fața locului, cu binecuvântarea Chiriarhului, lucrări de pictură executate de pictorii bisericești;
- d. verifică, definitivează și avizează devizele, caietele de sarcini și proiectele iconografice, precum și dosarele cu adjudecarea lucrărilor de pictură;
- e. aprobă la cererea Eparhiilor participarea la adjudecări a pictorilor de categorie inferioară parohiei respective;
- f. în cazuri de neînțelegere în legătură cu lucrările de pictură bisericească, Comisia de Pictură delegă un membru al său, care întocmește referat de cele constatate, în baza căruia se hotărăsc cele de cuviință.

Prezentăm tabelul pictorilor bisericești, al iconarilor, precum și cel al restauratorilor de pictură la bisericile monumente de epocă, care sunt atestați de Patriarhia Română, prin Comisia de Pictură Bisericească, care pot angaja lucrări de pictură, numai pe bază de deviz, cu avizul Centrelor Eparhiale și verificarea și aprobarea acesteia.

Pr. EMILIAN STĂNESCU
Consilier Patriarhal
Secretarul Comisiei de Pictură Bisericească

TABELUL PICTORILOR ŞI RESTAURATORILOR
ATESTAŢI DE PATRIARHIA ROMÂNĂ

A

Număr curent	NUMELE şi PRENUMELE ADRESA	Pictură din nou - Categoria						Restauratori monumente	Restauratori icoane
		I.	II.	III.	III.P	IV.	IV.P		
1.	ACHIŢENIE PETRE B-dul Nicolae Bălcescu, nr. 25, ap. 41, sector 1, BUCUREŞTI	X							
2.	ACHIŢENIE ION LAURENŢIU Str. 13 Decembrie, nr. 24, bl.18B, sc. 2, et.1, ap. 35, sector 1, BUCUREŞTI					X			
3.	ALBU GHEORGHE Intr. Gheorghe Vâlceanu, nr. 23, Sector 1, BUCUREŞTI Tel.: 021.667.94.60 ; 0722.743.978		X						
4.	ALBULESCU ION Localitatea BUCOV, nr. 285, judeţul Caraş- Severin			X					
5.	ALECU MIHAI Str. Mihai Eminescu, nr. 56, SIGHIŞOARA, jud. Mureş Tel.: 0265.77.52.40					X			
6.	ALEXANDRESCU BETI Şos. Mihai Bravu, nr. 202, bl. 104, et.6, ap. 24, sector 3, BUCUREŞTI					X			
7.	ALEXANDRU PETRE B-dul Camil Ressu, nr. 19, bl. 56, sc. 3, sector 3, BUCUREŞTI			X					
8.	ANDRONIC ROMEO Calea Bucureştilor nr. 228, OTOPENI Tel: 021.791.03.12	X						X	
9.	ANGHEL ION Str. Cuza Vodă, nr. 19A, CURTEA DE ARGEŞ Tel. 0248.67.16.01		X						
10.	ANGHEL IANCU COSTEL Str. Plugarilor, nr. 5, bl. 91, sc. 4, et.2, ap. 66, sector 4, BUCUREŞTI					X			
11.	ANGHELACHE VASILE Str. Puţul cu Plopi nr.17, sector 1 BUCUREŞTI					X			

12.	ANTONESCU DUMITRA MARIA Str. Caragiale, nr. 18, PLOIEȘTI					X			
13.	ANTONESCU NICOLAE Șos. Olteniței, nr. 2-4-2, bl. 83, sc. 2, ap. 34, sector 4, BUCUREȘTI						X		
14.	ARDELEANU ECATERINA Str. Danielopol, nr. 3, ap. 4, sector 4, BUCUREȘTI	X							
15.	ARDELEANU LUMINIȚA B-dul Cetății, nr. 60, sc. 7, ap. 10, TIMIȘOARA					X			
16.	ARGHIROPOL GABRIEL Str. 16 Februarie, bl. Est, sc. 1, ap. 5, PLOIEȘTI Tel: 0244.14.25.22						X		
17.	ARON ION Str. Bujorilor, nr. 8, ap. 2, DR. PETRU GROZA Tel: 30.185					X			
18.	ARHIRE MĂDĂLINA B-dul Independenței, nr. 9, bl. A1-4, sc. B, et. 1, ap. 4, IAȘI Tel: 0232.145.900			X					
19.	ANTON VÂDA LIVIU Sold. Tina Petru, nr.1 BUCUREȘTI	I C O N A R							
20.	ALDEA RITA B-dul Muncii, bl. 12, ap. 12, sc. D, REȘIȚA . Tel.: 0255.43.17.75	I C O N A R							
21.	ALEXANDRESCU ADRIAN MATEI Str. Lipova nr. 39, sector 1, BUCUREȘTI Tel.: 021.260.07.89			X					
22.	ANTON LĂCRĂMIOARA Str. Mișca Petre nr.12, bl. M13, sc. 2, et. 3, ap. 50, sector 5, BUCUREȘTI					X			
23.	ARHIRE DĂNUȚ Calea Severinului nr. 277, jud. Gorj, TIRGU JIU					X			
24.	ANGELESCU ȘERBAN ION Str. Cornelia nr. 10, sector 4, BUCUREȘTI Tel.: 021.336.15.12							X	
25.	AZARIAN HAIK Str. Armenească nr.9, BUCUREȘTI					X			

B

Număr curent	NUMELE ȘI PRENUMELE ADRESA	Pictură din nou – Categoria						Restauratori monumente	Restauratori icoane
		I.	II.	III.	III.P	IV.	IV.P		
1.	BACIU ANAMARIA Str. Mihai Viteazul nr.16, sc. B, ap.12, SUCEAVA Tel.: 0744.520.493							X	
2.	BACIU MIRCEA Str. Mihăilescu Vintilă nr.4A, bloc 42A, sc.1, ap.1, sector 4, BUCUREȘTI							X	
3.	BOLDURA OLIVIU Str. Huedin nr.6, bl.M1, sector5, BUCUREȘTI Tel.: 021.682.71.07 ; 0788.384.900							X	X
4.	BĂNICĂ DUMITRU B-dul Păcii nr.1, bl. 22B, sc. C, ap. 137, sector 6, BUCUREȘTI Tel.: 021.771.26.40	X						X	
5.	BĂNICĂ ELENA TEOFANA B-dul Păcii, nr. 1, bl. 22B, sc. C, ap. 137, sector 6, BUCUREȘTI Tel. 021.771.26.40			X					
6.	BĂLAȘESCU MIHAIL Str. Onești, nr. 14, CRAIOVA, jud. DOLJ		X						
7.	BUZULOI VASILE Str. Scarlat Vârnav nr. 44, sector 6, BUCUREȘTI Tel.: 021.637.36.88 ; 0722.539.681	X							
8.	BUZULOI CIPRIAN Str. Scarlat Vârnav nr. 44, sector 6, BUCUREȘTI Tel.: 021.637.36.88		X						
9.	BONDOC GHEORGHE Comuna Vedea, sat CIUPEREENI, jud. Argeș Tel.: 135		X						
10.	BOTIȘ ION Str. Gutinului nr. 23, localitatea VIȘEUL DE SUS, jud. MARAMUREȘ Tel.: 0262.354.611		X						
11.	BRATILOVEANU GHEORGHE Str. Cireșelor nr. 28, SUCEAVA		X						
12.	BRATILOVEANU ION Str. Cireșelor nr. 28, SUCEAVA				X				
13.	BRATILOVEANU ADRIAN Str. Cireșelor nr. 28, SUCEAVA					X			
14.	BRAȘOVEANU PETRE Com. Scorțeasa, sat Policiori, jud. BUZĂU		X						
15.	BUDICĂ DUMITRU Cartier Siloz, bl. H3, sc. 1, et. 1, ap. 6, CRAIOVA		X						

16.	BUSUIOC GHEORGHE Str. Bella Breiner, nr. 30A, sector 3, BUCUREȘTI Tel. 021.661.16.87		X					
17.	BADEA C. ION Str. Primăverii, nr. 44, Topoloveni, jud. ARGEȘ						X	
18.	BANDU EMANUEL Str. Galileea nr.15, sector 1, BUCUREȘTI					X		
19.	BARNA IOAN Comuna Balcani, sat Schitu Frumoasa, nr. 138, jud. BACĂU					X		
20.	BĂDILĂ ION Str. Nufăr nr.38, TIMIȘOARA					X		
21.	BĂLAȘA DUMITRU Str. Arhitect I. Mincu, bl.14, ap. 11, et. 2, FOCȘANI Tel.: 0237.62.08.38			X				
22.	BĂNICĂ ADRIAN GABRIEL Calea Bucureștilor, bl. C4, sc. 1, ap. 4, CRAIOVA			X				
23.	BĂNICĂ CORNEL Sat Unguriu, Comuna Măgura, jud. BUZĂU Tel. 98B					X		
24.	BĂTĂIOSU PAUL Str. A. Iancu, nr. 41, Huedin, jud. CLUJ Tel.: 0264.252.255 ; 0745.516.145			X				
25.	BEJAN PARASCHIV Str. Craiului, nr. 28, jud. GALAȚI			X				
26.	BICĂ NICOLAE LUCIAN Com. Bucov, jud. PRAHOVA					X		
27.	BIRLEANU CONSTANTIN Str. Cornișa nr. 28, sc. C, ap. 4, BACĂU						X	
28.	BĂRSAN ION Comuna Vișina, jud. OLT						X	
29.	BOARȚĂ VICTOR Str. Istrate Rizeanu nr. 10, bl. 2, sc. C, et.1, ap. 3, Câmpulung, jud. ARGEȘ Tel.: 0744.368.074			X				
30.	BOBOC VIORICA AURELIA Str. C. Brâncoveanu, nr. 3, sc. 1, bl. D12, ap. 32, BUCUREȘTI Tel.: 021.410.24.47 ; 021.641.36.93						X	
31.	BORLOVEANU ION B-dul Olteniței, Cart. Craiovița Nouă, bl. 25, sc. 3, et. 3, ap.14, CRAIOVA, Tel.: 0251.18.11.71					X		
32.	BOZEȘAN ION B-dul Nicolae Bălcescu, nr.1, ap. 11, sc. 2, Deva, jud. HUNEDOARA			X				
33.	BRĂNZĂ VALERIAN Str. Sărării, nr. 23, IAȘI	I C O N A R						
34.	BUBĂ ILIE OCTĂVIAN Piața Libertății nr. 2, et. 3, ap. 11, TIMIȘOARA						X	

35.	BUIE FLORIAN Str. Predeal, nr. 4A, bl. 2C, sc. C, et. 2, ap. 15, ARAD, Tel. 0257.24.73.39			X				
36.	BUMBU CONSTANTIN Comuna Căsei, jud. CLUJ Tel.: 229.165 ; 0745.669.894		X					
37.	BURUGĂ RADU MIHAIL Str. Virtuții, nr. 13, bl. R5b, sc. 3, et. 1, ap. 78, sector 6 BUCUREȘTI Tel. 021.668.44.22 la mama				X			
38.	BONCIU ION Com. Brănești, jud. ILFOV	I C O N A R						
39.	BOTIȘ MARIANA Str. Gutinului nr. 23, Vișeul de Sus, jud. MARAMUREȘ				X			
40.	BOLBOCEANU STELIAN Cartier Viziru 11, bl. Stejar, sc. 3, ap. 54, BRĂILA					X		
41.	BUBURUZAN ION Str. Largă nr. 372, Com. Mănăstirea, Gura Humorului, jud. SUCEAVA					X		
42.	BUȚIU SANDA Aleea Lunca Siretului nr. 4, bl. D43, et. 2, ap. 7, sector 6, BUCUREȘTI Tel.: 021.746.83.80; 021.77.25.29 Zalisteanu ; 021.310.24.67							X
43.	BEȘLEAGĂ GEORGE DOREL Str. Luptei, bl. 15, ap. 35, Sibiu, Jud. SIBIU, Tel.: 0269.42.69.35			X				
44.	BOTNAR STELA Str. Grădinari nr.7, bl. A8-12, sc. B, ap. 4, IAȘI Tel.: 0232.11.99.06 la Botnar Maria					X		
45.	BADIU NICOLAE Str. Dorohoi nr.10, bl. EF24, sc. 2, ap.17, sector 4, BUCUREȘTI Tel.: 021.684.03.57						X	
46.	BORA CRISTIAN Str. I.C. Frimu nr.58, CRAIOVA						X	
47.	BUZOIANU CĂTĂLIN Calea Călărașilor, bl. B1, ap. 43, BRĂILA						X	
48.	BĂLAN DĂNUȚ Str. Bucovinei, bl. 436, et. 2, ap. 10, VASLUI							X
49.	BOTEA ADRIAN Str. Mihai Eminescu nr. 27, CHIȘINĂU, REPUBLICA MOLDOVA Tel.: 0744.677.472		X					
50.	BÎRHALĂ MAGDALENA Str. Republicii nr. 10, bl. A1, sc. 1, ap. 7, Focșani, jud. VRANCEA Tel.: 0237.622.261 ; 0723.784.947				X			
51.	BULGARIU BOGDANA Aleea Trandafirilor nr. 2, bl. TI, sc. 1, ap. 1, Cartier Hipodrom, BRĂILA					X		
52.	BUMBU EMANUEL Localitatea Cășeiu nr. 108, jud. CLUJ Tel.: 229.165 ; 0745.669.894					X		

9.	CHIURU MIHAI Str. Bacoviei, nr. 66, BACĂU		X					
10.	COZMA ION Str. Zimnicea nr. 25, TIMIȘOARA		X					
11.	CROITORU GHEORGHE Aleea Basmului, bl. 4, sc. C, ap. 9, BISTRIȚA NĂȘĂUD Tel.: 0263.01.21.37		X					
12.	CUPȘA VASILE Str. Moinești, nr. 10, bl. 203, ap. 16, sector 6, BUCUREȘTI Tel.: 0740.233.231		X					
13.	CONȚ ALEXANDRU Str. Cap. N. Cerga nr. 4, bl. P4-5, sc. A, ap. 10, et. 2, BUCUREȘTI Tel.: 021.250.59.72	X						
14.	CONȚ ADRIANA Str. Cap. N. Cerga nr. 4, bl. P4-5, sc. A, ap. 10, et. 2, BUCUREȘTI Tel.: 021.250.59.72			X				
15.	CEICU BILȚIU RALUCA GABRIELA Str. Sfânta Treime nr. 45, sector 1, BUCUREȘTI Tel.: 021.211.06.96			X			X	
16.	CIBIAN CAMELIA B-dul Dacia, bl. 34, sc. D, ap. 24, Deva, jud. HUNEDOARA			X				
17.	CHICHIDOLO FERICIREA Aleea Călinești, nr. 6, bl. 12, sc. 2, ap. 22, sector 4, BUCUREȘTI Tel. 021.686.15.71							
18.	CONDURACHE CRISTIAN Str. Dornici, bl. 21, sc. A, ap. 18, VASLUI Tel.: 0235.311.580						X	
19.	CROITORU MARIAN Localitatea Troianu, jud. TELEORMAN Tel.: 0740.233.231					X		
20.	CICAN STERESCU TEODORA Str. Dropiei nr. 7, bl. A9, sc. C, ap. 1, TIMIȘOARA		X					
21.	CICAN LEONARD Str. Dropiei nr. 7, bl. A9, sc. C, ap. 1, TIMIȘOARA					X		
22.	CONSTANTINESCU MIRCEA Str. Ștefan cel Mare, nr. 60, bl. 41, sc. 2, ap.40, sector 3, BUCUREȘTI Tel. 021.212.32.27			X				
23.	CREȚU VIORICA Str. Ilie Pintilie, nr. 914, Rășinari, jud. SIBIU			X				
24.	CIUBUC CONSTANTIN Str. Valea Doamnei nr. 85B, CURTEA DE ARGES Tel.: 0744.912.076			X				
25.	CIUPERCĂ CONSTANTIN Str. Mihai Viteazul, bl. 74, sc. A, et. 4, ap. 9, Comănești, jud. BACĂU					X		

26.	CÎRCIUMARU BUZULOI MAGDA Str. Scarlat Vârnav nr. 44, sector 6 Tel.: 021.637.36.88		X						
27.	CODRESCU RADU Str. Mendeleev, nr. 29, sector 1, BUCUREȘTI					X			
28.	COTLET VASILE Str. Mateescu Gh., bl. 16A, sc. B, et. 2, ap. 29, PLOIEȘTI			X					
29.	CORNEANU CRISTIAN Str. Prieteniei nr. 10, ap. 10, Târgu Mureș, jud. MUREȘ			X					
30.	CHIRIȚĂ ILIE Comuna Colonești, jud. OLT					X			
31.	CAZILĂ ION Str. N. Titulescu nr. 1, SIBIU Tel.: 0269.45.50.41					X			
32.	CAZILĂ VALERIA Str. N. Titulescu nr. 1, SIBIU Tel.: 0269.45.50.41					X			
33.	CIUNGAN LIVIU Str. Hegel nr. 4, SIBIU				X			X	
34.	CIUHUREANU TUDOREL Str. Semînelor nr. 1, bl. 124, sc. 2, et. 5, ap. 65, sector 6, BUCUREȘTI Tel.: 021.769.22.43 ; 0744.361.061		X						
35.	CHENDI DAN Str. 13 Septembrie, nr. 29, et. 2, ap. 10, TIMIȘOARA						X		
36.	COMĂNICI DORIN EMANUEL Str. Fontei, nr. 1, BRAȘOV						X		
37.	COSMA VASILE Str. Luntrașilor, nr. 17, Gherla, jud. CLUJ						X		
38.	COȘA CONSTANTIN Str. Primăverii, nr. 10A, sc. A, et. 3, ap. 13, Buhuși, jud. BACĂU						X		
39.	CRAINIC IOSIF Str. 9 Mai, nr. 57, SIBIU				X				
40.	CHIȚAC MARCEL Șos Alexandriei, nr. 68, bl. L8, sc. 3, ap. 14, sector 5, BUCUREȘTI Tel. 021.680.76.84	I C O N A R							
41.	CIRSTEA AUREL Str. Unirii, bl. P4, ap. 31, BUZĂU					X			
42.	CHIȘIU ADRIAN Str. Avrig, nr. 26, sc. C, et. 4, ap. 105, sector 2, BUCUREȘTI Tel. 021.635. 07.46	I C O N A R							
43.	CONSTANTIN FLORINEL Str. Lămotești, nr. 8, bl. 12, ap. 130	I C O N A R							
44.	CIURUMELA GEORGETA Str. Grânarul Meilor, bl. E9, ap. 3, et. 1, Râmnicu Sărat, jud. BUZĂU					X			
45.	CRIȘAN ALEXANDRU Str. Vlădeasa, nr. 25, Huedin, jud. CLUJ			X					

46.	CHIVU VIOREL Str. Făget nr. 1, bl. 12J, sc. B, ap. 26, PLOIEȘTI					X			
47.	CĂLUGĂRU SILVIU Str. 8 Mai nr. 6, TARGU JIU, jud. Gorj,			X					
48.	COSMA ION Intr. Odobești nr. 1, bl. Z2, sc.2, et. 3, ap. 42, sector 3, BUCUREȘTI Tel.: 021.673.71.12					X			
49.	CUPȘA TEODOR Str. Gutinului, bl. 5, ap. 33, sc. B, Baia Spriei, jud. MARAMUREȘ						X		
50.	COJOCARU VICTORIA Str. Eternității, nr. 40, bl. N7, sc. A, et. 1, ap. 8, TULCEA Tel. 0241.52.03.23	I C O N A R							
51.	CIORAN MARIUS Str. Viilor, bl. U6A, ap. 21, et. 5, PITEȘTI				X				
52.	CUCIUC PORFIRIU Str. Valea Doamnei, nr. 85 B, CURTEA DE ARGEȘ Tel. 0744.912.076					X			
53.	COTORAN VASILE Loc. Slava Rusa, jud. TULCEA						X		
54.	CRISTEA TEODOR Loc. Alexeni, sat Buiesti, jud. IALOMIȚA					X			
55.	CRIȘAN DOREL Str. Gen. Antonescu, bl. S1, ap. 264, Cartier Mănăstur, jud. CLUJ						X		
56.	COVRIG NELIANA Str. Iacob Andrei, nr. 36, bl. 5, sc. 1, et. 2, ap. 9, sector 5, BUCUREȘTI	I C O N A R							
57.	CIOBANU ION Str. Victor Babes nr. 25, ap. 16, BAIĂ MARE						X		
58.	CUCULIUC IONEL Str. Ardealului nr. 3, sc. A, ap. 13, BACAU						X		
59.	COZMA MARIA MIHAELA Mănăstirea Sucevița, jud. SUCEAVA								X
60.	CONDURACHE EUGEN Sat PUSCASI, com. Laza, jud. VASLUI							T	
61.	CONȚ A. ADRIANA B-dul Gării de Nord nr. 2, bl. 2, sc. 2, et. 2, ap. 18, sector 1, BUCUREȘTI					X			
62.	CURELICI MARIANA Str. Paul Chinezu-nr. 72, Lugoj, jud. TIMIȘ Tel.: 0256.337.300					X			
63.	CODRESCU DANIEL Sos. Berceni nr. 21, bl. 28, sc. 2, ap. 60, BUCUREȘTI Tel.: 021.636.68.51 ; 0744.43.19.70						X		
64.	CHINTOAN SABIN Calea A. Vlaicu nr. 206, bl. A7, sc. B, et. 1, ap. 8, ARAD Tel.: 0257.241.692						X		
65.	CIUBUC DANIEL Comuna Săhăstria, jud. BUZĂU						X		

66.	CRISTESCU IONEL Str. Mare nr. 731, PADINA, jud. BUZĂU, Tel.: 0238.534.042 ; 0721.588.543							X	
67.	COTEȚIU MARIN Str. Urmuz, bl. 2, sc. D, et. 3, ap. 74, TARGOVISTE								X
68.	CĂȚOI AURELIA Str. Alexandru Obreja, nr. 21, bl. M7, sc. A, et. 7, ap. 60, sector 4, BUCUREȘTI Tel. 0745.331.202	I C O N A R							
69.	CĂLUGĂRU ROBERT Str. I. C. Visarion, bl. 15, sc. B, ap. 3, Titu, jud. DĂMBOVIȚA				X				
70.	COMAN MIHAI Str. Laboratorului nr. 157, bl. S7, ap. 35, sector 3, BUCUREȘTI					X			
71.	COMPOTEARAS SERGIU Str. Hotin nr. 1, bl. J1, sc. A, ap. 23, et. 1, BARLAD						X		
72.	CRAȘ IONEL Str. Stațiunii nr. 3, bl. E8, sc. A, ap. 6, SUCEAVA					X			
73.	CHIRIAC NICUSOR Comuna Paunesti, jud. VRANCEA						X		
74.	COSMA PAVEL ȘTEFAN Aleea Făget, nr. 3, bl. F, sc. B, ap. 18, Arad, jud. ARAD	I C O N A R							

D

Număr curent	NUMELE și PRENUMELE ADRESA	Pictură din nou - Categoria						Restauratori monumente	Restauratori icoane
		I.	II.	III.	III.P	IV.	IV.P		
1.	DARVAȘ AURORA Str. Cozia, nr. 3, bl. B1, sc. 1, ap. 13, sector 3, BUCUREȘTI					X			
2.	DAVID (PURCARIU) ELENA Str. Câmpia Izlaz, nr. 32, CRAIOVA Tel. 0251.13.39.27					X			
3.	DĂRÂNGĂ CAMELIA Str. Ioan Filitti, nr. 6, sector 3, BUCUREȘTI Tel. 021.613.03.04	I C O N A R							
4.	DĂRÂNGĂ RADU CONSTANTIN Str. Ioan Filitti, nr. 6, sector 3, BUCUREȘTI Tel. 021.613.03.04	I C O N A R							
5.	DASCĂLESCU ANDREI Aleea Stănilă nr. 2, bl. H12, sc. 4, et. 3, ap. 15, sector 3, BUCUREȘTI Tel.: 021.639.59.85, Atelier: 021.348.32.55		X						

6.	DASCĂLESCU ELVIRA Aleea Stănilă nr. 2, bl. H12, sc. 4, et. 3, ap. 15, sector 3, BUCUREȘTI, Tel.: 021.639.59.85, Atelier: 021.348.32.55	X							
7.	DEȘLIU AUREL Str. Drăgaicăi, nr. 55, Râmnicu Sărat, jud. Buzău						X		
8.	DIACONU VALERIAN Str. 1 Mai, nr. 35, Râmnicu Vâlcea, jud. VÂLCEA Tel. 0250.71.72.74			X					
9.	DICU OCTAVIAN NECHIFOR Str. Brândușei, nr. 5B, et. 3, ap. 9, Tiglina III, GALAȚI			X					
10.	DIMOFTACHE ULISE Str. Elena Doamnă, nr. 62, Tecuci, jud. GALAȚI Tel. 0236.81.17.80					X			
11.	DRAGOTĂ IOSIF Str. Calomfirescu, nr. 230A, Turnu Severin, jud. MEHEDINȚI Tel. 777.81.23					X			
12.	DOGĂRĂSCU G. OLIVIAN Intr. Patinoarului, nr. 23, bl. PM55, et. 2, ap. 10, sc. A, BUCUREȘTI						X		
13.	DRAGNEA DANIELA Aleea Costineștiului, nr. 8, bl. 6, sc. C, et. 2, ap. 35, BUCUREȘTI Tel. 021.776.49.97			X					
14.	DRAGU GHEORGHE Str. Radoveanu, nr. 11, bl. 44, ap. 9, sector 2, BUCUREȘTI						X		
15.	DREJOI ION Comuna Potcoava, jud. OLT	X							
16.	DREJOI ALEXANDRU Comuna Potcoava, jud. OLT						X		
17.	DUMBRAVĂ LIVIU Str. Ștefan Cel Mare, nr. 103, Localitatea Gura Humorului, jud. SUCEAVA					X			
18.	DUMITRESCU HRISTU Str. Aviator Ștefan Protopopescu, nr. 10, bl. 4, sc. D, et. 22, ap. 63, sector 1, BUCUREȘTI			I C O N A R					
19.	DUMITRAȘCU CONSTANTIN Comuna Gogoșu, sat Balta Verde, jud. MEHEDINȚI		X						
20.	DUMITRESCU NICOLAE Comuna Străjești, jud. OLT					X			
21.	DRINCEANU GABRIELA Sos. Ștefan cel Sfânt nr. 32, IASI			X					
22.	DRINCEANU SABIN Sos. Ștefan cel Sfânt nr. 32, IASI					X			
23.	DEVOLESCU GABRIEL Str. Gorăslău nr. 3, bl. 6, ap. 16, SIBIU					X			
24.	DUMITRU ALFRED Str. V. I. Lenin, nr. 7, Moinești, jud. BACĂU								

25.	DUȚA PETRE Sos. N. Titulescu nr. 12, bl. 21A, sc. A, et. 2, ap. 10 Tel.: 01.095.961.347 ; 021.659.277.77				X				
26.	DUVAC CONSTANTIN Str. Cuza Vodă nr. 103, TECUCI Tel.: 0236.81.29.36; 0236.81.19.32				X				
27.	DAMIAN MIHUȚ Loc. Valea Bistriței, nr. 109, com. Zăvoi, jud. CARAȘ SEVERIN					X			
28.	DANILĂ GHEORGHE Str. Grădiniței, nr. 25, bl. S1-3, sc. A, et. 2, ap. 8, Pașcani, jud. IAȘI						X		
29.	DĂSCĂLESCU GEORGE Str. Burbujeni, nr. 5, bl. A14, sc. 2, et. 4, ap. 25, sector 3, BUCUREȘTI Tel. 021.644.60.59						X		
30.	DUMITRANA CRISTIAN Cartier Trivale, str. Frasinului, bl. K7M, sc. A, et. 3, ap. 12, PITEȘTI					X			
31.	DANCUȘ CAFTANGIOGLU MIHAI Str. Dobrogeanu Gherea, nr. 76, bl. D8B, ap. 1, BRAȘOV Tel. 31.56.07					X			
32.	DIGĂ ALEXANDRU MARIN Str. Lăpușeanu, nr. 2, CONSTANȚA					X			
33.	DEMETRESCU IOANA Str. Mr. Dr. Laurentiu Claudian, nr. 49, sector 2, BUCUREȘTI Tel.: 021.653.04.46				X				
34.	DENSCHY ANDREI Str. Camil Ressu, nr. 8, bl. 1, sc. D, et. 1, ap. 121, sector 3, BUCUREȘTI Tel. 0745.898.383					X			
35.	DARIE CAMELIA Str. Hamangiu, nr. 5 bis, PITEȘTI								
36.	DINU RADIȚA Str. Mesteacănului, bl. 2C, sc. C, ap. 12, BUZAU					X			
37.	DRĂGUȘIN NICOLAE B-dul Primaverii nr. 35, sector 1, BUCUREȘTI Tel.: 0744.494.184 021.231.60.36 ; 021.223.04.54					X			
38.	DUMITRU ION Sat Mlăceni, comuna Perisani, jud. VÂLCEA					X			
39.	DUMITRU MIHAI Str. Răditei nr. 47, sector 5, BUCUREȘTI					X			
40.	DUNARE EMIL Str. Piata Gării nr. 104, ap. 2, loc. SARMASU, jud. MUREȘ Tel.: 0265.421.684					X			

41.	DASAGĂ GEORGE Oras Basarabi, bl. C3, sc. B, ap. 23, jud. CONSTANȚA Tel.: 233669							X		
42.	DRĂGUȘIN ANA MARIA B-dul Primăverii nr. 35, sector 1, BUCUREȘTI								X	
43.	DUMITRESCU NICUȘOR Str. Moldovița, nr. 16, bl. M2D9/1, ap. 290, et. 3, sector 4, BUCUREȘTI	I C O N A R								
44.	DUMITRESCU IULIANA EMANUELA Aleea Pelnita, nr. 4, bl. J8, sc. 2, ap. 23, sector 3, BUCUREȘTI Tel. 021.644.65.47	I C O N A R								
45.	DRĂGOI GHEORGHE Localitatea BOSANCI, jud. SUCEAVA				X					
46.	DOBREANU VASILE Str. Sf. Mihail, nr. 33B, bl. DIB1, sc. 1, ap. 10, Gura Humorului, jud. SUCEAVA					X				
47.	DRAGOMIR (ENACHE) LILIANA Cartier Broșteni, bl. I7, sc. A, ap. 1, BUZĂU Tel. 0744.828.855		X							

E

Număr curent	NUMELE și PRENUMELE ADRESA	Pictură din nou - Categoria						Restauratori monumente	Restauratori icoane
		I.	II.	III.	III.P	IV.	IV. P		
1.	ENACHE AFTENIE Str. Mazepa nr. 11, bl. L6, sc. 2, et. 7, ap. 66, Galati, jud. GALAȚI		X						
2.	ENACHE JENICĂ Str. Colonel Buzoianu nr. 35, Buzau, jud. BUZĂU Tel.: 0238.41.09.09		X						
3.	ENE ION Str. Valeanca nr. 68, comuna Bucov, jud. PRAHOVA		X						
4.	ERCUȘ GHEORGHE Comuna Teliu, jud. BRAȘOV						X		
5.	ERHAN AUREL Comuna Sadova, jud. SUCEAVA				X				
6.	ECOVESCU GHEORGHE Comuna Baia de Fier, jud. GORJ			X					

2.	HILOHI NECULAI Calea Griviței, nr. 136, sc. B, ap. 50, sector 1, BUCUREȘTI Tel. 021.618.50.96		X						
3.	HRISTUDOR FLORIANA Calea Griviței, nr. 136, sc. B, ap. 50, sector 1, BUCUREȘTI Tel. 021.618.50.96			X					
4.	HANDRAGEL IULIA Comuna Malin, jud. SUCEAVA			X					
5.	HORJU MIHAIL B-dul I.C. Brătianu nr. 12, et. 3, ap. 5, sector 4, BUCUREȘTI Tel.: 021.315.99.62			X					
6.	HORJU RUXANDRA B-dul I.C. Brătianu nr. 12, et. 3, ap. 5, sector 4, BUCUREȘTI Tel.: 021.315.99.62			X					
7.	HARABOR COSTICĂ Sat Terchesti, comuna Urechesti, jud. VRANCEA			X					
8.	HĂRTOAGĂ SIMION Str. Gării, ne. 35, Agnita, jud. SIBIU					X			
9.	HUSARCIUC RADU B-dul Leontin Sălăjan, nr. 11+13, sc. A, ap. 23, TIMIȘOARA					X			
10.	HUMĂ MARCEL Str. Fundătura Văii, nr. 3, TÂRGU NEAMȚ						X		
11.	HODOROGEA COSTICĂ Comuna Liesti, bl. Artar, sc. 3, ap. 34, jud. GALAȚI			X					
12.	HRISTESCU CARMEN Str. Dorobanți, nr. 102-110, bl. 2, sc. B, et. 3, ap. 41, sector 1, BUCUREȘTI Tel. 021.697.57.18	I C O N A R							
13.	HAUK IOAN Str. Daciei, nr. 2, bl. 27, sc. 1, et. 4, ap. 20, BRĂILA			X					
14.	HUȚANU IOAN Sat Băiceni, comuna Curtesti, jud. BATOȘANI	I C O N A R							
15.	HANDRAGEL MARIA Comuna Malini, jud. SUCEAVA						X		
16.	HRISCU GEORGEL Str. Brândusei nr. 15, bl. B11, ap. 32, Galați, jud. GALAȚI							T	
17.	HODEA GICU Str. Alexandru cel Bun nr. 3, bl. 51, sc. C, ap. 7, Suceava, jud. SUCEAVA			X					

18.	HULAȘU MARIAN Sat Florica, comuna Mihăilești, jud. BUZĂU					X				
-----	--	--	--	--	--	---	--	--	--	--

I

Număr curent	NUMELE și PRENUMELE ADRESA	Pictură din nou - Categoria						Restauratori monumente	Restauratori icoane
		I.	II.	III.	III.P	IV.	IV. P		
1.	IACOBESCU NINA Calea Bogdăneștilor, nr. 2, ap. 8, TIMIȘOARA Tel. 0256.14.31.27			X					
2.	IANCULESCU SPĂTARU TEODORA Str. Vlăhita nr. 6, bl. PM10, ap. 60, sector 3, BUCUREȘTI Tel.: 021.673.07.38							X	
3.	ICHIM CONSTANTIN Aleea Rozelor, nr. 28A, bl. A5, et. 2, ap. 9, IAȘI				X				
4.	IGNAT ADRIAN Str. Crizantemelor nr. 8 bl. 419, sc. 2, et. 4, ap. 19, SIGHIȘOARA					X			
5.	ION D. ION Str. Victoriei, bl. 10/20, ap. 19, comuna Negrești Oaș, jud. SATU MARE Tel. 0261.85.21.65		X						
6.	IVĂNESCU VASILE Str. Sânicoadă, nr. 17, CURTEA DE ARGHEȘ	X							
7.	ILIONIU ION Comuna Pestusani, jud. GORJ			X					
8.	IOANA NICOLAE Str. Pescarilor, nr. 18, bl. A5, ap. 20, Pitești, jud. ARGHEȘ			X					
9.	IONESCU ȘERBAN Aleea Bahlui nr. 14, bl. 150, sc. B, ap. 41, PLOIESTI		X						
10.	IVANOVICI DAN Aleea Valea Oltului nr. 22, bl. D30, sc. A, et. 4, ap. 58, sector 6, BUCUREȘTI Tel.: 021.777.37.60		X						X
11.	IRIMESCU GABRIELA B-dul Decebal nr. 88, sc. D, et. 3, ap. 54, cartier Precista, PIATRA NEAMT, Tel.: 0231.231.960					X			
12.	IRIMESCU PAUL B-dul Decebal nr. 88, sc. D, et. 3, ap. 54, cartier Precista, PIATRA NEAMT, Tel.: 0231.231.960					X			
13.	IPATE SORIN Str. Nicolae Ulmu, nr. 44, CRAIOVA					X			

14.	IONESCU VARVARA Str. Tincani, nr. 7, bl. Z25, ap. 49, sector 6, BUCUREȘTI Tel. 021.725.32.73									X
15.	IONESCU ȘTEFAN Comuna Secusiu, nr. 438, jud. TIMIȘ								X	
16.	IORDACHE IRINA Mănăstirea Văratec, jud. NEAMȚ									
17.	IVANOV MIHAIL Str. Daniel Bărcianu, nr. 31, bl. A2, et. 4, ap. 42, sector 3, BUCUREȘTI							X		
18.	ISTRATE GHEORGHE Localitatea Cirlomanesti, comuna Certesti, jud. GALAȚI							X		
19.	IGNAT CONSTANTIN Str. Aurel Vlaicu, nr. 17, Pașcani, jud. IAȘI	I C O N A R								
20.	IGNAT LILIANA Str. Valea Argesului nr. 9, bl. A7, sc. C, ap. 31, sector 6, BUCUREȘTI Tel.: 021.777.92.79							X		
21.	ISPAS OANA B-dul Iuliu Maniu, nr. 152a, bl. K, sc. B, et. 2, ap. 105, sector 6, BUCUREȘTI							X		
22.	IORGULESCU IOZEFINA NARCISA Strassborg, GERMANIA	I C O N A R								

J

Număr curent	NUMELE și PRENUMELE ADRESA	Pictură din nou - Categoria						Restauratori monumente	Restauratori icoane
		I.	II.	III.	III.P	IV.	IV. P		
1.	JILAVU GHEORGHE Comuna Slivilest, jud. GORJ						X		
2.	JITARIU ALEXANDRU B-dul Revoluției nr. 26, bl. L9, ap. 10, Arad, judetul ARAD			X					
3.	JITARIU RADU B-dul Revoluției nr. 26, bl. L9, ap. 10, Arad, judetul ARAD			X					
4.	JURCĂ VICTOR MIRCEA Str. Ion Huniade, nr. 7, et. 1, ap. 8, Timișoara, jud. TIMIȘ	X							
5.	JUDEȚ PETRE Str. Zorile, nr. 8, CURTEA DE ARGES		X						

K

Număr curent	NUMELE și PRENUMELE ADRESA	Pictură din nou - Categoria						Restauratori monumente	Restauratori icoane
		I.	II.	III.	III.P	IV.	IV. P		
1.	KUCHTA ARMAND Str. Sărescu nr. 37, IASI			X					

L

Număr curent	NUMELE și PRENUMELE ADRESA	Pictură din nou - Categoria						Restauratori monumente	Restauratori icoane
		I.	II.	III.	III.P	IV.	IV. P		
1.	LICHI LIVIA Str. Banca Națională nr. 42, sc. A, et. 2, ap. 6, BACAU		X						
2.	LICHE NUȚA Comuna Cindesti, jud. NEAMȚ			X					
3.	LIPALIT SERGHEI Comuna Carcaliu, jud. TULCEA					X			
4.	LABUȘ VASILE Cartier Costieni, bloc Tum 21, et. 7, ap. 29, BUZĂU						X		
5.	LELCU DUMITRU Localitatea Arbore, nr. 169, jud. SUCEAVA						X		
6.	LECA AUREL Comuna Foltesti, jud. GALAȚI						X		
7.	LEFTER VASILE Valea Popii, Mănăstirea Sf. Ioan Botezătorul, ALBA IULIA Tel.: 0258.820.150 ; 0258.835.043			X					
8.	LICHI VICA Str. Banca Națională, bl. 42, ap. 6, sc. A, BACAU					X			
9.	LUPU ILIE Calea Mosilor nr. 241, bl. 47, sc. 3, et. 3, ap. 75, sector 2, BUCUREȘTI					X			
10.	LISMAN IOAN Str. Cuza Vodă, nr. 2, sc. A, et. 3, ap. 1, Iași, jud. IAȘI						X		
11.	LUNG IURIE Str. Zgârcea, nr. 6, ap. 15, oraș Vlădeni, REPUBLICA MOLDOVA	I C O N A R							

M

Număr curent	NUMELE și PRENUMELE ADRESA	Pictură din nou - Categoria						Restauratori monumente	Restauratori icoane
		I.	II.	III.	III.P	IV.	IV. P		
1.	MACOVEI DUMITRU Str. Zorile, bl. 16 parc, et. 1, ap. 6, Moinesti, jud. BACĂU		X						
2.	MOCĂNESCU TANASE Str. M. Kogălniceanu nr. 78, Sinaia, jud. PRAHOVA			X					
3.	MIHON TIBERIU Str. Nicolae Grigorescu, nr. 13, ap. 16, TÂRGU MUREȘ			X					
4.	MOCENCO GAVRIL B-dul Păcii nr. 170A, bl. H, ap. 54, sc. B, sector 6, BUCUREȘTI		X						
5.	MUNTEANU DELCEA TEODOR Str. Salcânilor nr. 42, sc. A, ap. 44, TÂRGOVISTE, jud. DÂMBOVIȚA		X						
6.	MUNTEANU VASILE Str. Mihai Eminescu, nr. 73, Covasna, jud. COVASNA			X					
7.	MEZDREA ALEXANDRU Str. Avionului, nr. 3, bl. 5C, sc. 2, ap. 20, sector 1, BUCUREȘTI						X		
8.	MINESCU MIHAI Str. Eroilor, bl. B1, ap. 3, ORĂȘTIE					X			
9.	MOVILĂ DUMITRU Str. Snagov, nr. 43, sector 1, BUCUREȘTI						X		
10.	MERMEZE GEORGETA Aleea Giurgeni, nr. 3-5, bl. F7, ap. 12, sector 3, BUCUREȘTI						X		
11.	MOLDOVEANU CLAUDIU Str. Alexandru Donici nr. 30, sector 2, BUCUREȘTI Tel.: 021.210.63.64 ; 0744.544.740							X	
12.	MOLDOVEANU IOAN Intrarea Horbota nr. 3, bl. M2, sc. 5, et. 3, ap. 93, sector 3, BUCUREȘTI Tel.: 021.340.62.24 ; 0722.796.964 ; 0740.152.728		X						
13.	MORARU VIRGIL Str. Ghica Vodă nr. 17, IAȘI			X					
14.	MĂRĂNDICI VERONICA Str. Vultur, nr. 1, Galați, jud. GALAȚI					X			

15.	MIȘCA ALEXANDRU Comuna Bucov, jud. PRAHOVA			X					
16.	MICU COSTEL Comuna Corbeanca, sat Tămăsi, jud. ILFOV			X					
17.	MICU CARMEN Sat Popești, comuna Fărcasa, jud. NEAMȚ					X			
18.	MĂRĂSESCU DANIEL Str. Proletari, bl. 305, sc. B, et. 3, ap. 34, Alexandria, jud. TELEORMAN					X			
19.	MAXIM VIOREL Str. Bujorului, nr. 23 TÂRGU MUREȘ Tel. 0744.112.273; 0265.212.225.					X			
20.	MODIGĂ ION Comuna Murgeni, jud. VASLUI					X			
21.	MUREȘAN AUREL B-dul Eliberării, nr. 5, sc. A, et. 4, ap. 8, SATU MARE, Tel. 0261.737.847.			X					
22.	MUREȘEAN ION Str. Mehedinți, bl. D5, sc. 2, et. 9, ap. 126, CLUJ NAPOCA Tel. 0264.17.59.95					X			
23.	MOVILEANU LAURENȚIU PALATUL PATRIARHAL					X			
24.	MATEI GHEORGHE B-dul 6 Martie nr. 106, et. 1, ap. 3, Arad, jud. ARAD Tel.: 0257.219.331		X						
25.	MĂRCULESCU RADU Calea Dorobantilor, nr. 202, sector 1, BUCUREȘTI Tel. 021.679.56.59	X							
26.	MOROȘAN MIHAIL Str. Cireșelor nr. 28, SUCEAVA Tel.: 0230.52.00.35	X							
27.	MOROȘAN GAVRIL Str. Cireșelor nr. 28, SUCEAVA Tel.: 0230.52.00.35		X						
28.	MURARU NICOLAEVICI Aleea Teilor, bl. 18, ap. 3, Bicaz, jud. NEAMȚ		X						
29.	MORARU VARAHIL TEODOR Str. Dimitrie Cantemir, Aleea Artelor, nr. 9, PIATRA NEAMȚ	X							
30.	MUNTEANU CORIOLAN Str. Vulcanu, nr. 2, CLUJ NAPOCA Tel. 0264.11.26.50	X							
31.	MARDARE IRINA Aleea Călinesti nr. 10, bl. 15, sc. 1, et. 1, ap. 3, sector 4, BUCUREȘTI Tel.: 021.686.47.25							X	
32.	MOHANU DAN Sos. Giurgiului nr. 164, bl. 3, ap. 11, sector 4, BUCUREȘTI Tel.: 021.614.05.59							X	
33.	MUSCALIU POLIXENIA Piata Națiunilor Unite, nr. 3-5, bl. A, et. 8, ap. 64, sector 4, BUCUREȘTI Tel. 021.613.23.48						X		

34.	MUNTEANU ZARNESCU MIRCEA Calea Victoriei nr. 142, sector 1, BUCUREȘTI								X
35.	MUNTEANU ZARNESCU IOANA Str. Ion Câmpineanu nr. 29, bl. 6, sc. 2, et. 5, ap. 55, sector 1, BUCUREȘTI Tel.: 021.315.31.88 ; 0723.327.723								X
36.	MUREȘANU ILARION Mănăstirea Necula, nr. 257, jud. CLUJ	I C O N A R							
37.	MARINESCU IONEL B-dul Republicii, nr. 106, bl. R5, sc. A, et. 1, ap. 4, CONSTANȚA	I C O N A R							
38.	MITRACHE CARMEN Str. Petre Ponii, nr. 7, BUCUREȘTI	I C O N A R							
39.	MĂCIUCĂ SERAFIM Str. Rusciorului, bl. 65, ap. 10, SIBIU							X	
40.	MOGA VIORICA IOANA Str. Buftea, nr. 5, Timișoara, jud. TIMIȘ			X					
41.	MOROȘANU NICOLAE Sos. Oltenitei, nr. 83, et. 6, ap. 28, sector 6, BUCUREȘTI	I C O N A R							
42.	MUNTEANU ALEXANDRU Comuna Vinga, nr. 130, jud ARAD	I C O N A R							
43.	MĂNDREANU ADRIANA MOTRONEA Str. Tiglarilor, nr. 24, SIBIU				X				
44.	MARTIN CARMEN Sos. Stefan cel Sfânt, nr. 15, bl. 15, sc. A, et. V, ap. 19, BUCUREȘTI	I C O N A R							
45.	MOSOR DUMITRU Str. Nemțișor nr. 53, Târgu Mureș, Jud. MUREȘ				X				
46.	MATEIAȘ ALEXANDRU Str. Domnita Florica nr. 4, sectorul 4, BUCUREȘTI Tel.: 021.335.90.60			X					
47.	MAFTEI COJOCARU VIRGIL Str. Mioritei, bl. 40, et. 5, ap. 19, BACAU						X		
48.	MĂNĂSTIREANU DAN B-dul Republicii nr. 112, bl. 14C, ap. 32, PLOIESTI							X	
49.	MAGDĂU TOADER Comuna Sacel, str. Bisericii, nr. 181, jud. MARAMURES							X	
50.	MACRINA ȘTEFAN MARIA Mănăstirea Pasărea, jud. ILFOV	I C O N A R							
51.	MIRICA ION Str. Rusciorului, bl. 65, ap. 10, SIBIU							X	
52.	MARCU ANA ADRIANA Str. Mihai Eminescu nr. 30, ap. 4, ARAD Tel.: 0269.72.24			X					
53.	MARA LUCIAN DOREL Str. Coșbuc, bl. 21, ap. 14, DEVA							X	

54.	MURȘA TIBERIU Comuna Giubega, jud. DOLJ					X			
55.	MOISE NISI TANIA Str. Tudor Vladimirescu, bl. 1, Select, sc. C, ap. 33, et. 1, Moinesti, jud. BACĂU Tel. 0234.36.54.07					X			
56.	MAFTEI IONUȚ Str. Paharnicului, bl. B4, sc. A, ap. 4, PIATRA NEAMȚ						X		
57.	MOCANU FLORIN Localitatea Urechesti, jud. VRANCEA						X		
58.	MAFTEI TEOFIL Comuna Ștefan cel Sfânt, sat Cântălărești, jud. VASLUI						X		
59.	MILITARU MARIA VERONICA Str. Elizeu, nr. 35, sector 1, BUCUREȘTI Tel. 021.637.61.76	I C O N A R							
60.	MARINOV EDUARD Aleea Cricovul Dulce, nr. 7, bl. 17, ap. 30, sector 4, BUCUREȘTI Tel. 021.683.15.96						X		
61.	MANOLACHE ȘTEFAN Str. Enăchită Văcărescu nr. 13, bl. 121A, ap. 20, PLOIESTI						X		
62.	MIHALACHE ION Sat MASTACAN, comuna Borlesti, jud. NEAMȚ Tel.: 0233.23.34.80 fam. Diaconu					X			
63.	MOCIULSCHI MIHAI BOGDAN Calea Dorobantilor nr. 202, sector 1, BUCUREȘTI Tel.: 021.679.56.59	X							
64.	MIHAI ALECU Str. Mihai Eminescu, nr. 56, Sighișoara, jud. MUREȘ					X			
65.	MUSTEȚEA VICTOR Str. A. Mateevici, bl. 16A, ap. 62, Straseni, REPUBLICA MOLDOVA						X		
66.	MIHUȚ VALENTINA B-dul Dimitrie Cantemir, nr. 3, bl. 4, sc. A, et. 1, ap. 7, sector 4, BUCUREȘTI Tel. 021.336.13.30; 0744.655.124								
67.	MARINACHE CRISTINEL Comuna Fetesti, jud. IALOMITA					X			
68.	MIRESCU OLGA Comuna Racari, jud. DÂMBOVITA						X		
69.	MOLDOVEANU DANIELA Intr. Horbota nr. 3, bl. M2, sc. 5, et. 3, ap. 93, sector 3, BUCUREȘTI Tel.: 021.340.62.24 ; 0740.15.27.28 ; 0722.79.69.64			X					
70.	MOISESCU DANUȚ Str. Sf. Vineri nr. 5, et. 3, ap. 9, sector 3, BUCUREȘTI								T
71.	MIHOC DIMITRIE Str. Samoil Isopescu nr. 23, Suceava, jud. SUCEAVA					X			

N

Număr curent	NUMELE și PRENUMELE ADRESA	Pictură din nou - Categoria						Restauratori monumente	Restauratori icoane
		I.	II.	III.	III.P	IV.	IV. P		
1.	NEAMU ROMULUS DAN Cartierul Dezrobirii – Rovine, bl. A2, et. 1, ap. 4, CRAIOVA Tel.: 0251.14.77.02 ; 0251.14.34.81		X					X	
2.	NICHITA ION Str. Stirbei Vodă nr. 16, sector 6, BUCUREȘTI Tel.: 021.613.53.68 ; 021.613.56.26	X							
3.	NICOLAE ANICA Str. Eternității, bl. E2, TULCEA Tel. 0240.51.13.87; 0240.653.87.67		X						
4.	NICOLAE VASILE Comuna Buda Palanca, jud. Prahova Tel.: 32A	X							
5.	NIMIGEANU VIOREL Str. 23 Decembrie, bl. T5, sc. F, ap. 5, Vișeu de sus, jud. MARAMUREȘ, Tel.: 0745.16.08.71		X						
6.	NEAGU GRIGORE Intr. Cislău, nr. 4, bl. 10, sc. I, ap. 100, et. 11, sector 3, BUCUREȘTI Tel. 021.653.65.66			X					
7.	NETEA GAVRILE VASILE Comuna Mănăstirea Humorului, jud. SUCEAVA						X		
8.	NEAGU MIHAELA Str. Labirint, nr. 34, bl. B, et. 2, ap. 12, sector 3, BUCUREȘTI	I C O N A R							
9.	NIȚA (MUSTEȚA) IRINEL ELENA Aleea trandafirilor, bl. D1, sc. C, et. 1, ap. 5, Draganesti, jud. VÂLCEA						X		
10.	NICOLAE ADRIAN Str. Podului nr. 116, SIBIU					X			
11.	NEGRU GHEORGHE Sat Retovoiesti, comuna Pietrosani, jud. ARGEȘ					X			
12.	NIȚESCU VASILE Str. Fabrica de Gheată nr. 13, bl. 96, sc. A, et. 6, ap.41, sector 2, BUCUREȘTI Tel.: 021.655.63.28.			X					
13.	NĂSTASE DANUȚ Str. Păcii, bl. 8, ap. 6, sc. J, et. 2, Onești, jud. BACĂU Tel. D-na Apostol: 021.666.75.84					X		X	

14.	NICOLA EMILIAN Str. Mehedinți, nr. 58-60, bl. D4, sc. 2, ap. 101, et. 5, CLUJ NAPOCA						X		
15.	NEGRUȚ FLORIN Str. Lăpușului, nr. 3, ap. 18, ORADEA							X	
16.	NICOLA ANTON Str. Câmpului, nr. 1, bl. 22, sc. A, ap. 15, TULCEA Tel. 5.20.315						X		
17.	NĂSTASE MILICA Comuna Suletea, jud. VASLUI						X		
18.	NICOLAE GHEORGHE Aleea Lunca Siretului nr. 8, bl. M45A, sc. A, et. 8, ap. 35, sector 6, BUCUREȘTI, Tel.: 021.777.18.01 ; U.A.P.: 021.650.71.80 / 28								X
19.	NICOLAE GEORGE SORIN Str. Lotru nr. 22, sector 1, BUCUREȘTI Tel.: 0745.224.297 ; 021.330.68.12 ; 021.331.41.18		X						
20.	NICHIFOR ȘTEFAN Str. Longinescu nr. 36, bl. 36, ap. 3, FOCSANI, Tel.: 0237.616.668						X		
21.	NICHIFOR CONSTANTIN Str. Gaftoiesti nr. 80, Izvoarele, jud. PRAHOVA Tel.: 0244.292.517						X		

O

Număr curent	NUMELE și PRENUMELE ADRESA	Pictură din nou - Categoria						Restauratori monumente	Restauratori icoane
		I.	II.	III.	III.P	IV.	IV. P		
1.	OLTEANU OPREA Str. Eremia Popescu nr. 27, TÂRGOVIȘTE, cod: Tel.: 0245.61.44.64		X						
2.	ONICĂ STELIAN Sos. Sărăriei, nr. 28, IAȘI						X		
3.	OLLEI EMERIC Str. Mihail Kogălniceanu, nr. 2, oraș Deta, jud. TIMIȘ						X		
4.	OANA NICOLAE Comuna Singureni, jud. GIURGIU Tel.: 771.38.71			X					
5.	ONUȚ AUREL Cartierul Soimul, bl. B3, ap. 20, Altesti, jud. BIHOR					X			
6.	OPREA DUMITRU Str. Brăilei nr. 203, Micro 20, Bl. A4, ap. 32, GALATI Tel.: 49.01.84					X			

13.	POPESCU IOAN NICOLAE Str. 16 Februarie, nr. 5, TIMIȘOARA		X						
14.	POPA NICOLAE Comuna Cepari, jud. ARGEȘ			X					
15.	POPA N. ALEXANDRU Com. Fizeșu Gherlei, jud. CLUJ		X						
16.	PĂTRAȘCU MANOLACHE Comuna Vulturul, jud. VRANCEA, Tel.: 0744.642.173		X						
17.	PETRESCU CURTEANU FLORENTINA Str. Avrig, nr. 63, bl. E, ap. 122, sector 3, BUCUREȘTI Tel. 021. 250.88.72			X					
18.	PAVEL VIRGIL Str. Bălea nr. 37B, SIBIU Tel.: 0269.43.60.12		X						
19.	POPA MARIA Str. Urzicii, nr. 20 TULCEA			X					
20.	PREOȚESCU OVIDIU B-dul Muncii, nr. 52, bl. 33, ap. 69, sector 2, BUCUREȘTI Tel. 021.648.02.00			X					
21.	POPESCU CONSTANTIN Str. Sperantei nr. 5, Radauti, jud. SUCEAVA			X					
22.	POPESCU ION B-dul Petrochimistilor, bl. D3, sc. B, et. 1, ap. 4, PITESTI Tel. 0248.64.80.48			X					
23.	PATRAȘ EUGEN B-dul Brezoianu, nr. 10, sector 5, BUCUREȘTI Tel. 021.650.76.00				X				
24.	PASCU CAMELIA Mănăstirea Pângărati, jud. NEAMȚ			X					
25.	PASCU PETREA Comuna Brustureasa, jud. BACĂU Tel. 126			X					
26.	PLAISEANU VASILE Aleea Nordului, bl. US1, sc. C, et. 2, ap. 5, Slobozia Veche, jud. IALOMIȚA Tel. 0243.23.40.75					X			
27.	PAPICI EUGEN Str. Cezar nr. 18, DROBETA TURNU SEVERIN			X					
28.	PAPICI FLORICA Str. Cezar nr. 18, DROBETA TURNU SEVERIN	X							
29.	PINTILIE IOAN Str. I. Draboslav nr. 20, Falticeni, jud. SUCEAVA					X			
30.	PIOARA OPREA Str. Dimitrie Cantemir nr. 6, bl. 1, ap. 19, Focsani, jud. VRANCEA		X						
31.	PLEȘUVU NICOLAE Str. Republicii, bl. 68, sc. D, ap. 10, et. 2, BACAU					X			

32.	PREDA NICOLAE Comuna Danet, sat Brabet, jud. DOLJ			X				
33.	PREDUȚ ION OLTEANU Str. Plantelor nr. 13, Orastie, jud. DEVA			X				
34.	PETRIA PETRU DUMITRU Str. Alion nr. 1, bl. B2, sc. 7, ap. 9, DROBETA TURNU SEVERIN Tel.: 0252.81.20.28					X		
35.	PĂLTINEANU TEODOR Str. Biserica Răzvan nr. 3, sector 3, BUCUREȘTI Tel.: 021.650.11.40					X		
36.	PASCARI DUMITRU STR. Vasile Alecsandri, nr. 6, bl. B3, sc. A, et. 2, ap. 11, Gura Humorului, jud. SUCEAVA Tel. 0230.230.894			X				
37.	POMERAN EUGEN Str. Negoveanu, nr. 7, bl. 7, ap. 7, Sibiu, jud. SIBIU					X		
38.	PREDA (SANC) MARINELA Str. Măgura Odobești, nr. 36, sector 1, BUCUREȘTI Tel. 021.617.94.46; 021.614.19.06					X		
39.	PITIC ANA Str. Nufăr, nr. 38, Timișoara, jud. TIMIȘ					X		
40.	PITOARCA ROMEO Str. 30 Decembrie, nr. 7, bl. F36, sc. A, ap. 8, Piatra Neamț, jud. NEAMȚ					X		
41.	POPA EMILIA NINA EUPRAXIA Mănăstirea Tigănești, com. Ciolpani, jud. ILFOV	I C O N A R						
42.	PARLCOCOȘCA AURELIA Mănăstirea Pasărea, com. Brănești, jud. ILFOV	I C O N A R						
43.	PLOPEANU ANASTASIA Str. Barbu Văcărescu, nr. 31, sector 2, BUCUREȘTI	I C O N A R						
44.	PASCU NECULAI Str. Padesu, nr. 31, bl. 4E, ap. 8, BUCUREȘTI Tel. 021.634.93.18	I C O N A R						
45.	PASCAL MARIA Sat Scobinti, jud. IASI			X				T
46.	PANA RUIZ FLORIN Str. Mihai Eminescu, nr. 15, PLOIESTI					X		
47.	PETRIȘOR MIRCEA Str. Fr. Joliot Curie nr. 4, ap. 6, sector 5, BUCUREȘTI, Tel.: 021.781.78.50			X				
48.	PANCU M. ADRIAN Sat Teis, jud. DÂMBOVITA					X		
49.	PARSCHIVESCU FLORIN Str. Eremia Grigorescu, bl. P14, sc. B, ap. 9, et. 4, PITEȘTI					X		
50.	PANȚURU GHEORGHE Com. Tâmboiesti, jud. Vrancea, Tel.: 429, ori la familia Panturu Tel.: 220.77.52 ; 639.91.05			X				
51.	PELMUȘ EUGEN Comuna Siriu, jud. BUZAU					X		

52.	POPA TITIANA B-dul C-tin Brâncoveanu, nr. 130-132, bl. 35, sc. 1, et. 6, ap. 143, BUCUREȘTI Tel. 0745.995.984; 021.460.19.30	I C O N A R plecată din țară							
53.	PIRIIA VASILICA Str. Drumul Fabricii, nr. 38, CRAIOVA				X				
54.	PALADE ION Calea Natiunilor nr. 142, BOTOSANI					X			
55.	PATRAȘCU ALEXANDRU Str. I.L. Caragiale, nr. 37, bl. A1, et. 3, ap. 13, ROȘIORII DE VEDE					X			
56.	POPA EMIL Str. Proletari nr. 7, RAMNICU SARAT, jud. Buzău					X			
57.	POPA MARGARETA Str. Proletari nr. 7, RAMNICU SARAT, jud. Buzău					X			
58.	PÂRVU VLADIMIR Str. Argesului, bl. 108, sc. A, et. 2, ap. 7, OLTENITA, jud. Calarasi					X			
59.	PLEȘA DUMITRU Str. Mărăsești, bl. D4, ap. 13, DEVA, jud. Hunedoara					X			
60.	PĂTRAȘCU PANAITI Str. Gheorghe Patrascu, bl. 44(G3), ap. 12, TECUCI, jud. Galati Tel.: 0236.81.68.67					X			
61.	POPA MIHAI Sat NARTESTI, comuna Gohor, jud. Galati						X		
62.	PRINĂ FLORIAN Localitatea IANCA, jud. OLT						X		
63.	PASCARIU MIHAI Comuna Hodod, sat Giurtenlec, nr. 42, jud. SATU MARE	I C O N A R							
64.	PALAMARIU CĂTĂLIN B-dul Lacul Tei nr. 123, bl. 4, sc. B, et. 3, sector 2, BUCUREȘTI Tel.: 021.688.20.36 ; 021.687.05.30							X	
65.	PAȘCU IONEL Comuna BRUSTUROASA, jud. Bacău					X			
66.	POPA MIHAI Comuna TATARASTII DE JOS, sat Negreni, jud. Teleorman						X		
67.	PAVEL LIVIA Str. Bâlea nr. 37B, 2400 SIBIU, Tel.: 0723.387.312 ; 0269.436.012					X			
68.	PEIA FLORICA Str. Călugăreni nr. 176, ZIMNICEA, Tel.: 0723.788.740					X			
69.	POGONA CORNELIU Str. Carasului nr. 26, ORADEA, jud. Bihor					X			
70.	PETENCHEA NARCIS Str. Lt. Paius David, bl. 53, sc. B, ap.15 SF. GHEORGHE, Tel.: 0267.352.925						X		
71.	POPA VALENTIN Sat PETRESTI, comuna Cosesti, jud. Arges, Tel.: 0744.472.348						X		

72.	PĂUN PELAGHIA FLORENTINA Comuna Balotesti, jud. VRANCEA								
73.	POPESCU GHERGHANI ION EDUARD B-dul Iuliu Maniu nr. 9, bl. 10A, ap. 240, sector 6, BUCUREȘTI						X		

R

Număr curent	NUMELE și PRENUMELE ADRESA	Pictură din nou - Categoria						Restauratori monumente	Restauratori icoane
		I.	II.	III.	III.P	IV.	IV. P		
1.	RITIVOIU CONSTANTIN Str. Gheorghe Sincai nr. 6, bl. 2, et. 2, ap. 33, sector 4, BUCUREȘTI Tel.: 021.623.74.38								X
2.	RĂILEANU ANDREI Str. Suren Spandarian, nr. 6, ap. 2, bl. OD18, sector 2, BUCUREȘTI Tel. 021.688.67.94	X							
3.	ROȘCA RANGHEȚ ELENA B-dul Timisoara, nr. 69A, bl. C13A, sc. A, et. 5, ap. 23, BUCUREȘTI Tel. 021.777.01.75; 021.760.22.21		X						
4.	ROGOJAN GHEORGHE Str. Lavandei nr. 14, TARGU MURES,		X						
5.	RONDELLI MARIAN Str. Cuza Vodă nr. 78, sector 4, BUCUREȘTI Tel.: 021.635.05.35 ; 021.642.55.69 021.675.63.89		X						
6.	ROȘCA PETRU DENISU Str. 23 August, nr. 44, Hârsova, jud. CONSTANTA				X				
7.	ROȘCA GIOCA MIROSLAV Str. Pătrascu Vodă nr. 3, sector 3, BUCUREȘTI					X			
8.	RISTEA NICOLAE Comuna Buloreni, jud. TELEORMAN					X			
9.	RĂUȚĂ VASILE Sat Giurgeni, comuna Tătărăști, jud. BACĂU						X		
10.	ROGOJINARU GHEORGHE Str. Traian, nr. 86, Dragasani, jud. VÂLCEA						X		
11.	RĂCHERIU COSTICA Comuna Pângărati, jud. Neamt			X					
12.	RADU VIRGIL Calea Călărășilor, nr. 263, BRĂILA				X				
13.	ROMAN VALERIU Str. Târgu Jiu nr. 22, sector 4, BUCUREȘTI Tel.: 021.627.34.33 ; 0723.58.43.19		X						

14.	RADOVICI ANDREEA Drumul Taberei nr. 80, bl. C15, sc. A, ap. 28, sector 6, BUCUREȘTI Tel. 021.777.70.90	I C O N A R							
15.	RĂCHERIU ZENAIDA B-dul Ferdinand nr. 77, bl. A5, et. 5, ap. 22, sc. A, CONSTANTA						X		
16.	ROTARU DANIELA Sat Vorona, comuna Vorona, jud. BOTOSANI	I C O N A R							

S

Număr curent	NUMELE și PRENUMELE ADRESA	Pictură din nou - Categoria						Restauratori monumente	Restauratori icoane
		I.	II.	III.	III.P	IV.	IV. P		
1.	SAMOILĂ CRIȘAN Str. Principatele Unite nr. 61, sector 4, BUCUREȘTI Tel.: 021.336.31.39		X					X	
2.	SAMOILĂ NICOLAE Str. Principatele Unite nr. 61, sector 4, BUCUREȘTI Tel.: 021.336.31.39		X						
3.	SANDU PETRE Str. Concordiei, nr. 9, sector 5, BUCUREȘTI	X							
4.	SAVA NICOLAE Str. Grigore Ionescu nr. 69, bl. T25, et. 2, ap. 13, sector 2, BUCUREȘTI Tel.: 0745.013.336	X						X	X
5.	STINGHE MIHAI Str. Locotenent Saidac Gh. nr. 6, bl. 34, sc. E, et. 3, ap. 81, sector 6, BUCUREȘTI Tel.: 021.220.85.51; 021.220.86.51							X	X
6.	STINGHE PIA ȘTEFANIA Str. Locotenent Saidac Gh. nr. 6, bl. 34, sc. E, et. 3, ap. 81, sector 6, BUCUREȘTI Tel.: 021.220.85.51; 021.220.86.51							X	X
7.	STOIAN GABRIELA Aleea Lunca Siretului, nr. 8, bl. M45A, sc. A, et. 9, ap. 37, sector 6, BUCUREȘTI Tel. 021.777.98.95							X	
8.	SUCIU PETRE Str. Popa Sapcă, nr. 48, HUNEDOARA		X						
9.	SULEA ION Intr. Doinei, nr. 31, ap. 16, TIMISOARA	X							
10.	STAN M. IOAN Comuna Calinesti, jud. TELEORMAN		X						
11.	STAN M. SFECLĂ Sat Izvoarele, comuna Călinești, jud. TELEORMAN		X						

12.	ȘCHIOPU NICOLAE Aleea Băiut, nr. 11, bl. D13, sc. A, et. 1, ap. 4, sector 6, BUCUREȘTI				X				
13.	STANIT ION AUREL Cartier Valea Aurie, str. Sibiel, nr. 13, sc. B, ap. 20, SIBIU						X		
14.	SESERMAN SIMION Mănăstirea Humor, jud. SUCEAVA Tel.: 116/B						X		
15.	STIEGER IOSIF Comuna Cristina, str. 8, nr. 22, jud. SIBIU			X					
16.	SIBIESCU GABRIEL Aleea Episcopiei, bl. H2, ap. 17, BUZAU Tel.: 0238.716.276		X						
17.	SLĂDESCU DORU B-dul Pionierilor, nr. 43, bl. 53, ap. 44, sector 4, BUCUREȘTI Tel. 021.610.67.31			X					
18.	SOLTAN MARIA Str. Mihai eminescu, nr. 22, bl. 9, ap. 18E, et. 1, ap. 64, PLOIESTI Tel.0244.11.57.89			X					
19.	SOFRONIE MARIA Str. Desisului nr. 145, bl. 5, ap. 24, sector 6, BUCUREȘTI Tel.: 021.772.34.23			X					
20.	SCHIPOR ILIE Com. Vicovul de Sus, jud. SUCEAVA			X					
21.	SAVIN CONSTANTIN Str. Labirint nr. 97, sector 3, BUCUREȘTI. Tel.: 021.638.47.98			X					
22.	STRATON CONSTANTIN Comuna Pârtestii de Jos, jud. SUCEAVA						X		
23.	ȘANDRU CORNEL Aleea Arinii Dornei, bl. 19, et. 1, ap. 64, sc. E, sector 6, BUCUREȘTI Tel. 021.772.27.75						X		
24.	STROE ADRIAN Str. Sold. Ghită Serban, nr. 10, bl. 8A, sc. 1, et. 5, ap. 72, sector 3, BUCUREȘTI Tel. 021.639.97.90						X		
25.	SZEKESI IOAN Str. Republicii, nr. 60, comuna Tinca, jud. BIHOR						X		
26.	SOMEȘAN ȘTEFAN Str. Iosif Ranghet, nr. A, TIMISOARA						X		
27.	ȘTEFAN TEODOR Str. Republicii, nr. 58, com. Somcuta Mare, jud. MARAMURES						X		
28.	ȘIRBESCU CRISTIAN Str. Karl Marx, bl. 13D, ap. 2, BUZAU Tel. 0238.41.00.36						X		
29.	SĂRBU ION LUCIAN Str. Dr. Turnescu Nicolae, nr. 2, et. 2, ap. 3, sector 6, BUCUREȘTI						X		
30.	SAVU ION Comuna Săpata de Jos, jud. ARGES						X		

31.	STOICA EMIL Comuna Sotânga, jud. DÂMBOVIȚA			X					
32.	STĂNCESCU GHEORGHE Str. Livezilor, bl. E1, ap. 13, oras PUCIOASA, jud. DÂMBOVIȚA Tel.: 0245.76.44.38					X			
33.	SAVIN VASILE Str. Avram Iancu, nr. 23, localitatea Salonta, jud. BIHOR Tel. 0299.37.03.54						X		
34.	SAFTU SILVIU Str. Neptun, nr. 10, sc. B, ap. 13, BRASOV						X		
35.	SCĂRLĂTESCU ANDREI VASILE Str. M. Filipescu nr. 34, TARGOVISTE Tel.: 0245.61.20.62							T	
36.	SUCIU FELICIA Str. Zorilor, bl. 280, ap. 92, ALBA IULIA					X			
37.	SCHIPOR PETRU Str. Eroilor, nr. 8, bl. 53, et. 2, ap. 29, SUCEAVA					X			
38.	SAVICI IOANA Aleea Lăcrămioarelor nr. 4, bl. A2, sc. 3, ap. 20, DROBETA TURNU SEVERIN						X		
39.	SCHERCIUC NICOLAE Sat Crăciunescu, comuna Bocicoiu Mare, nr. 370, jud. MARAMURES						X		
40.	STROIESCU MATILDA M-rea Celic Dere, comuna Frecăței, jud. TULCEA, – comuna Custuleni, localitatea Covasna, jud. IASI					X			
41.	SALAJAN ȘTEFAN IOAN Loc. Bontesti nr. 50, comuna Siresti, jud. Maramures					X			
42.	SLEVAȘ DORIN Localitatea Sard nr. 104, judetul ALBA Tel.: 197					X			
43.	STEFĂNIȚĂ GABRIELA Aleea Fetesti 14-16, bl. M9, sc. G, Ap. 92, sector 3, BUCUREȘTI Tel.: 021.345.51.52 ; 0722.742.730			X				X	
44.	ȘTEFAN MACRINA Mănăstirea Pasărea, jud. ILFOV								
45.	ȘUȘNEA VALERIU Str. N. Bălcescu, bloc Crinul Alb, ap. 14, BUZAU, Tel.: 0238.427.089							X	
46.	SOLOMON GAVRIL Comuna SCHITUL – GOLESTI, Jud. Arges					X			
47.	SANDU IOLANDA Comuna VIDRA, jud. Vrancea						X		

48.	ȘTEFAN CAMELIA Aleea Rosie, nr. 1, bl. A5, et. 1, ap. 4, sector 6, BUCUREȘTI Tel. 021.413.37.87; 0744.470.910								
49.	SĂCEANU ALEXANDRU FLORIN Str. Dristor nr. 96, bl. 12B, sc. A, ap. 42, BUCUREȘTI Tel.: 021.777.92.79					X			
50.	SĂHLEAN CONSTANTIN Str. Obreja nr. 231, loc. Frasin, jud. SUCEAVA					X			
51.	SAVA BOGDAN MIHAI Str. Grigore Ionescu nr. 69, bl. T25, ap. 13, et. 2, Tel.: 0724.957.639						X		
52.	SEREDENCIUC OVIDIU Str. Bogdan Vodă nr. 6A, Siret, jud. SUCEAVA						X		
53.	STÂNCULESCU GHEORGHE Sat Mărăști, comuna Răcoasa, jud. VRANCEA						X		
54.	SCHUSTER ELENA GABRIELA Str. I, Slătineanu, nr. 23-27, sector 1, BUCUREȘTI							X	
55.	SIBIANU DOMNICA LILIANA Str. Gârleni, nr. 2, bl. C86, et. 2, ap. 6, sector 6, BUCUREȘTI	I C O N A R							
56.	SAVA IRINA Str. Păturenii nr. 10, bl. 58B, sc. 1, ap. 4, sector 6, BUCUREȘTI Tel.: 021.242.55.55 ; 0745.079.031							X	
57.	SORICA DUMITRU Str. Ileana Cosânzeana nr. 4, bl. P10, sc. 1, et. 2, ap. 10, sector 5, BUCUREȘTI						X		
58.	STANCIU MARIAN Str. Constantin Brâncoveanu, nr. 67, Câmpulung, jud. ARGES	I C O N A R							

T

Număr curent	NUMELE și PRENUMELE ADRESA	Pictură din nou - Categoria						Restauratori monumente	Restauratori icoane
		I.	II.	III.	III.P	IV.	IV. P		
1.	TECUCI PĂLTINEANU DUMITRU Str. Izvorul Crisului, nr. 2, bl. D, sc. A, et. 4, ap. 9, sector 4, BUCUREȘTI Tel. 021.683.89.93					X			
2.	TELGA PETRU Com. Tritenii de jos, jud. CLUJ					X			

3.	TISTU VICTOR Loc. Buhusi, str. Libertatii, nr. 172, jud. BACĂU					X			
4.	TOHĂNEANU TIMOTEI M-rea Brâncoveanu, Sâmbăta de sus, jud. BRAȘOV	ICONAR PICTURĂ NOUĂ							
5.	TRAJKOVIC SLOBODAN IUGOSLAVIA							X	
6.	TOMESCU ȘTEFAN Str. Rosiorii, nr.35, bl.D2, ap.72, GALATI					X			
7.	TRAȘCULESCU VALERIA Str. Brezoianu, nr. 47-49, bl. Liric, ap. 55, sector. 1, cod. 70711, BUCUREȘTI Tel. 021.616.29.93			X				X	
8.	TRUSCA CICERONE Str. Dreptatii, bl. P8, sc. B, ap. 21, sector 6, BUCUREȘTI Tel. 021.769.93.44					X			
9.	TUDOR COSTICĂ Str. Carpați, nr. 62, sector 1, BUCUREȘTI Tel. 021.668.02.12		X						
10.	TUDORACHE ION Sos. Giurgiului, nr. 107, bl. G, sc. 5, ap. 151, sector 4, BUCUREȘTI Tel. 021.629.67.01			X					
11.	TUDOR CARMEN SIMONA Str. Negru Voda, bl. 2, sc. A, et. 2, ap. 7, PITESTI Tel. 0297.63.99.79					X			
12.	TUDOR MARIOARA Str.I.L-Carangeale, Bl.19, ap.29, Resita, jud.CARAS-SEVERIN Telefon:0255.233.568			X					
13.	TURCEA CRISTINA LUCIA Str. Londra, nr. 48, et. 2, ap. 4, sector 1, BUCUREȘTI Tel. 021.679.33.68; 021.668.21.71					X			
14.	TUDORIE AUREL Str. Siderurgistilor, bl. A3, sc. A, ap. 16, GALATI					X			
15.	TUDORAN MARIUS Str. Borhanci, nr. 27, ap. 18, CLUJ NAPOCA							X	
16.	TOMA VINTILĂ CAMELIA Str. Vanatori nr.14,Rasnov, jud. BRASOV			X					
17.	TONIȚĂ GHEORGHE Str. Ecaterina Teodoroiu, bl.6A, ap. 7, jud. ROMAN							X	
18.	TRUȚĂ ION Com. Sapata de Sus, jud. ARGES							X	

19.	TRAȘCULESCU DUMITRU MARGEAN Str. 13Decembrie, nr.24, ap.108, sect.1 BUCUREȘTI Tel. 021.614.51.80							X	
20.	ȚIGU VIOREL Str.Privighetorilor nr.1, TIMISOARA		X					X	
21.	ȚĂRA AUREL Aleea Basmului bl.5A,ap.10 Bistrita Nasaud Telefon:063.21.78.31			X					
22.	ȚOLEA NICOLAE Loc.Bunesti , nr.155, jud.Brasov Tel. Fam.Darjan Gh: 11					X			
23.	ȚIVREA GHEORGHE Str. Negru Voda, bl. F1, sc. A, ap. 13, et. 4, PITEȘTI Tel. 0248.63.95.72						X		
24.	TĂBĂCARU ELENA Sos. Olteniței, nr. 55, bl. 2, ap. 120, BUCUREȘTI Tel. 021.634.50.22			X					
25.	TOMA CONTREA Cartier Central Nord , bl.25B, sc.B, ap.7, RASNOV, jud.Brasov				X				
26.	TORJE TUDOR VLADIMIRESCU Str. Negovanu nr.6, ap. 51 SIBIU				X				
27.	TULUC DAMIAN Loc.Moiciu, str.23 August, nr.113, jud.Cluj Tel. 128		X						
28.	TULUC DANIEL Str.Trambitasului nr.9, Cort Gruia jud.Cluj Napoca						X		
29.	TULUC LUCIAN Str.Trambitasului nr.9, Cort Gruia jud.Cluj Napoca					X			
30.	TEODORESCU OTILIA Str. Banul Dumitrache nr.38, sect.2 BUCUREȘTI				X				
31.	TULEI PETRU Str.Unirii nr.3 - Cahul Republica Moldova							X	
32.	TIMOFTE VALERIU Str. Ileana Cosanzeana,nr.6, bl.P9, sc.2, et.1, ap.33, sect.5, BUCUREȘTI Telefon: 0744.987.048			X					
33.	TUFĂNOIU VERGICĂ Loc.Vihtieasca, jud.Vrancea					X			

34.	TONAIDA VIORICA HAȘMASAN Mănăstirea Timișeni Sag, jud. Timiș							X			
-----	--	--	--	--	--	--	--	---	--	--	--

U

Număr curent	NUMELE și PRENUMELE ADRESA	Pictură din nou - Categoria						Restauratori monumente	Restauratori icoane
		I.	II.	III.	III.P	IV.	IV.P		
1.	URSU ELISABETA Calea Plevnei, nr. 8, sect. 5, BUCUREȘTI Tel. 021.615.26.49					X			
2.	UDROIU VASILE Sat Crang, Com.Patarlagele, jud.Buzau					X			
3.	UNGUREANU CEZAR Com.Dumbraveni,Sat Satageni, jud.Suceava						X		
4.	UNGUREANU C.TIN Str.Horia nr.70, Dorohoi, jud.Botosani						X		

V

Număr curent	NUMELE și PRENUMELE ADRESA	Pictură din nou - Categoria						Restauratori monumente	Restauratori icoane
		I.	II.	III.	III.P	IV.	IV.P		
1.	VANCEA CRISTIAN MIRCEA Str. Andri Muresan, nr. 14, Blaj, jud. ALBA						X		
2.	VASILESCU ELENA Str.Apele Vii nr.40, sect.6, BUCUREȘTI Tel. 0744.333.737; 021.760.79.27	X							
3.	VASILCIN DUMITRU Com. Hiliseu Closca, jud. BOTOSANI					X			
4.	VARGA MONICA Str. Rarau, nr. 16, CLUJ NAPOCA			X					
5.	VARARU PETRE Str. Slatina, nr. 34, TULCEA					X			
6.	VIDEA VIRGINIA ALEXANDRA Str. Andrei Muresianu, nr. 19, sector I, BUCUREȘTI Tel. 021.679.05.69	X						X	
7.	VOICU PASCU Str.1Mai, bl.D.12, sc.C, ap.3, ALEXANDRIA, jud.Teleorman Telefon:0241.32.17.53			X					
8.	VERZEA NICOLAE Str. Înfrățirii, nr. 18, SIBIU			X					

9.	VALCEANU POMPILIA Str. Plantelor, nr. 48A, FOCȘANI			X					
10.	VLADUȚ ANDREI B-dul Pionerilor, nr. 41, bl. 52, sc. 1, et. 1, ap. 7, sector 4, BUCUREȘTI Tel. 021.675.56.27			X					
11.	VOITICIANU ANGELA Aleea Hipocrat, nr. 2, bl. B1-4, sc. D, et. 7, ap. 32, ARAD Tel. 0257.23.40.15					X			
12.	VLAD FLORIN CATRIN B-dul Republici nr.102, ZIMNICEA			X					
13.	VLAICU MARIAN Str. Turnu Măgurele, nr. 19, bl. S1, sc. 2, et. 7, ap. 224, sector 4, BUCUREȘTI						X		
4.	VASILESCU ELENA Str.Natiunile Unite BL.110,nr.5,sc.2 ap.45, sect.5, BUCUREȘTI Tel. 021.337.43.32						X		
15.	VĂLCU GHEORGHE Str. Basarabiei nr.30, SATU MARE				X				
16.	VARTOLOMEI ADRIAN Calea Galati nr.323 bl.1,ap.42,Galati						X		

Z

Număr curent	NUMELE și PRENUMELE ADRESA	Pictură din nou - Categoria						Restauratori monumente	Restauratori icoane
		I.	II.	III.	III.P	IV.	IV.P		
1.	ZAHARIA GHEORGHE Str. Andrei Mureșeanu, nr. 19, sector 1, BUCUREȘTI	X						X	
2.	ZAHIU VIRGIL Str. 23 August bl.D.3.,ap.4, MANGALIA, jud.Constanta		X						
3.	ZAMORA SERVIN Sebeș, jud. ALBA					X			
4.	ZLATE EUGENIA Str. 6 Martie, bl. 11A, sc. A, ZIMNICEA					X			
5.	ZĂRNESCU IOAN Com. Casin, jud.Bacau						X		

C R O N I C A

(1 iulie – 31 decembrie 2003)

AGENDA DE LUCRU A PREA FERICITULUI PĂRINTE TEOCTIST, PATRIARHUL BISERICII ORTODOXE ROMÂNE

- **Marti, 1 iulie 2003**, Prea Fericitul Părinte Patriarh Teoctist, însoțit de P.S. Episcop Vicar Sebastian Ilfoveanul a vizitat și inaugurat *noul sediu al Protoieriei Urlați*, la finalizarea reparațiilor substanțiale care au fost aduse clădirii. A discutat cu P.C. Prot. Ștefan Mușat și cu preoții din cadrul protoieriei în legătură cu problemele pastorale – misionare și administrative pe care le întâmpină;
A avut discuții, la sediul Protoieriei, cu Dl. Șerban Mihăilescu, Ministru pentru coordonarea Secretariatului General al Guvernului, cu autoritățile de stat locale: Dl. Georgică Diaconu, Prefectul județului Prahova, Dl. Mircea Cosma, Președintele Consiliului Județean, Dl. Emil Calotă, Primarul Municipiului Ploiești. D-na Claudia Dinu, Primarul orașului Urlați – în legătură cu problema proprietăților parohiilor și mănăstirilor – terenuri agricole și păduri – urmând să se găsească soluții pentru retrocedare;
- **Miercuri, 2 iulie 2003**, Prea Fericitul Părinte Patriarh, a săvârșit în Catedrala Patriarhală *Slujba sfințirii antimiselor* – pentru noile biserici ridicate în cuprinsul Arhiepiscopiei Bucureștilor – și Sfânta Liturghie, la prăznuirea *Binecredinciosului Voievod Ștefan cel Mare și Sfânt*, fiind înconjurat de P.P.S.S. Episcopi: Ambrozie Sinaitul și Sebastian Ilfoveanul. A hirotonit preot pe P.C. Diac. Stelian Ionașcu, profesor la Seminarul teologic din București și dirijor secund al Coralei Patriarhiei Române, pe seama bisericii *Progresul*, Prot. III Capitală și a rostit cuvânt de binecuvântare;
- **Joi, 3 iulie 2003**, Prea Fericirea Sa a primit, audiență, pe: P.C. Pr. Silviu Pufulete de la Parohia ortodoxă română din Londra, Marca Britanie;
Un grup de elevi de la *Școala Națională Ortodoxă* din Amman, Iordania însoțiți de profesorii lor și de Dl. Prof. Radu Anghel Vasilescu, Directorul *Palatului Național al Copiilor* și D-na Prof. Camelia Munteanu, Director artistic al aceleiași instituții, cărora le-a împărtășit cuvânt de binecuvântare și daruri;
În cursul după-amiezii Prea Fericirea Sa a prezidat ședința de lucru a Permanenței *Consiliului eparhial* al Arhiepiscopiei Bucureștilor;
- **Vineri, 4 iulie 2003**, Prea Fericitul Părinte Patriarh, a primit pe: I.P.S. Mitropolit Daniel al Moldovei și Bucovinei și P.S. Episcop Vicar Patriarhal Ciprian Câmpineanul, la întoarcerea de la *Trondheim*, Norvegia, unde au participat, între 25 iunie – 2 iulie, la a XII-a Adunare a *Conferinței Bisericilor Europene*;
- **Sâmbătă, 5 iulie 2003**, Prea Fericirea Sa, a primit pe Dl. Victor Opaschi, Consilier de stat pentru Cultură și Culte la Administrația Prezidențială;

- **Duminică, 6 iulie 2003**, Prea Fericitul Părinte Patriarh, a săvârșit Sfânta Liturghie în Catedrala Patriarhală și a rostit cuvânt de învățătură la Duminica a III-a după Rusalii; După aceea Prea Fericirea Sa a primit pe Dl. Alexandru Paleologu și pe Dl. Theodor Paleologu;
- **Luni, 7 iulie 2003**, Prea Fericitul Părinte Patriarh, a participat la *Palatul Cotroceni* la festivitatea decorării de către Președintele României a D-lui Acad. Constantin Bălăceanu-Stolnici cu Ordinul *Steaua României* în rang de *Cavaler*, la aniversarea a 80 de ani de viață;
- **Marti, 8 iulie 2003**, Prea Fericirea Sa, a primit pe IPS Mitropolit Ignatios de Larissa, Grecia, însoțit de un grup de preoți și credincioși ai mitropoliei, la începutul pelerinajului la mănăstiri din Moldova și Bucovina; În aceeași zi, Prea Fericirea Sa a primit pe P.C. Pr. Dr. Nicolae Dura de la Parohia Ortodoxă Română din Viena, Austria, însoțit de Dl. Nicolae Tinca, sprijinitor al parohiei respective, în legătură cu lucrările de pictură a noii biserici. A acordat D-lui Nicolae Tinca distincția *Crucea Patriarhală* pentru mireni; În continuare a primit pe P.C. Pr. Nicolae Popa de la nou înființata Parohie ortodoxă română din Pavia-Voghera, Italia, împreună cu doamna preoteasă, pentru binecuvântare; În aceeași zi, Prea Fericirea Sa a primit pe IPS Mitropolit Petru al Basarabiei;
- **Miercuri, 9 iulie 2003**, Prea Fericitul Părinte Patriarh, a primit pe IPS Arhiepiscop Teodosie al Tomisului și P.C. Pr. Silviu State de la Parohia ortodoxă română din Istanbul, Turcia; pe PS Episcop Galaction al Alexandriei și Teleormanului; pe Dl. Valentin Eugen Dăeanu, Directorul general al revistei *Actualitatea românească*; pe P.C. Pr. Remus Grama de la Parohia ortodoxă română din Cleveland, S.U.A., cu un mesaj din partea IPS Natanael, Arhiepiscop de Detroit și al Episcopiei Ortodoxe Române din America;
În cursul după-amiezii Prea Fericirea Sa a primit pe Dl. Vasile Duță, D-na Fevronia Stoica, senatori, în legătură cu proiectul de lege pentru legiferarea prostituției, precizând punctul de vedere al moralei creștine. La discuții a fost prezent P.S. Episcop Vicar Patriarhal Ciprian Câmpineanul;
- **Joi, 10 iulie 2003**, Prea Fericitul Părinte Patriarh, a primit pe P. Cuv. Arhim Zareh Baronian de la Episcopia armeană din România; pe E.S. Michael Vicent-Loggan, Episcop romano-catolic de Dandy, Scoția, însoțit de Dl. Prof. Vasile Mihalache, Primarul sectorului 4, de P.P.C.C. Pr. Mihai Hau, Consilier cultural și Pr. prof. Mihai Aurel, Directorul Seminarului teologic din București, în legătură cu sprijinirea financiară a lucrărilor de construcție a noii clădiri a seminarului; În aceeași zi Prea Fericirea Sa a mai primit pe Dl. Mihail Erbașu, Președintele firmei de construcții Erbașu; precum și pe Dl. Gheorghe Tomoioagă, din județul Suceava;
- **Vineri, 11 iulie 2003**, Prea Fericitul Părinte Patriarh Teoctist, a prezidat întâlnirea de lucru în legătură cu apropiata vizită în țara noastră a Prea Fericitului Părinte Petru VII, Papă și Patriarh al Alexandriei și a toată Africa. Au participat: IPS Arhiepiscop Andrei al Alba-Iuliei, PS Justin Sigheteanul,

Arhiereu Vicar al Episcopiei Maramureșului și Sătmarului, PS Episcop Vicar Patriarhal Ciprian Câmpineanul, colaboratori de la Sectorul de *Relații Externe Bisericești*; După aceea, Prea Fericirea Sa a primit, pe rând, pe: IPS Mitropolit Teofan al Olteniei; pe PS Episcop Vicar Patriarhal Ambrozie Sinaitul, delegat de Prea Fericirea Sa să participe la înmormântarea IPS Mitropolit Pantelimon al Tesalonicului, înaintea plecării în Grecia; pe P.C. Pr. Dan Bărâcă, masterand al Facultății de Teologie din Tesalonic, Grecia; În continuare, Prea Fericirea Sa a prezidat o ședință de lucru în legătură cu construirea *Catedralei Mântuirii Neamului în Parcul Carol*, la care au participat: P.P.S.S. Vincențiu Ploieșteanu, Ciprian Câmpineanul, Sebastian Ilfoveanul, Justin Sigheteanul, P.P.C.C. Pr. Constantin Pârvu, Vicar administrativ și Pr. Prof. dr. Nicolae Necula, Dl. Dr. arhit. Sorin Vasilescu, Dl. arhit. Petre Simionescu, Dl. arhit. Voicu Florca, alți colaboratori;

- **Duminică, 13 iulie 2003**, Prea Fericirea Sa, a săvârșit Sfânta Liturghie în Catedrala Patriarhală și a rostit cuvânt de învățătură la Duminica a IV-a după Rusalii; După-amiază, Prea Fericirea Sa a participat la punerea pietrei de temelie a noii biserici din Otopeni cu hramul *Nașterea Domnului* și a rostit cuvânt de binecuvântare.
- **Duminică, 13 – vineri, 25 iulie 2003**, Prea Fericitul Părinte Patriarh, s-a aflat la *Mănăstirea Sfânta Maria* din Techirghiol. În timpul șederii a primit pe I.P.S. Arhiepiscop Teodosie al Tomisului, pe P.P.S.S. Gherasim al Râmnicului, Calinic al Argeșului și Muscelului și Epifanie al Buzăului și Vrancei și a primit în audiență numeroși preoți și credincioși;
- **Duminică, 20 iulie 2003**, Prea Fericirea Sa, a participat la Sfânta Liturghie și a adresat cuvânt de învățătură la prăznuirea Sfântului și marelui prooroc Ilie Tesviteanul;
- **Luni, 21 iulie 2003**, Prea Fericitul Părinte Patriarh, a asistat la rugăciunea de începere a zidirii bisericii noi a mănăstirii, ce se va înălța pe terenul dinspre lac, săvârșită de I.P.S. Arhiepiscop Teodosie al Tomisului, în prezența Prefectului județului Constanța, a primarului comunei Techirghiol, a numeroși credincioși, între care s-au aflat și constructorii bisericii. Prea Fericirea Sa a rostit cuvânt de binecuvântare și de nădejde în ajutorul lui Dumnezeu;
- **Joi, 24 iulie 2003**, Prea Fericirea Sa, a vizitat șantierul noii biserici și cantina celor cazați în căminul *Mănăstirii Techirghiol*;
- **Sâmbătă, 26 iulie 2003**, Prea Fericirea Sa, în cursul după-amiezii s-a înapoiat la reședința Patriarhală;
- **Duminică, 27 iulie 2003**, Prea Fericitul Părinte Patriarh, a săvârșit rânduiala punerii temeliei bisericii cu hramul *"Nașterea Maicii Domnului"* care va fi construită în incinta *Căminului de Îngrijire și Asistență nr. 3* din București, înconjurat fiind de I.P.S. Teodosie, Arhiepiscopul Tomisului și P.P.S.S. Episcopi-Vicari Sebastian Ilfoveanul și Varsanufie Prahoveanul, în prezența D-nei Director Maria Diaconescu, a D-lui Stoenescu Constantin, Președin-

- tele *Autorității Naționale pentru persoanele cu handicap*, și a numeroși credincioși. Cu această ocazie, Prea Fericirea Sa a rostit cuvânt de binecuvântare;
- **Marti, 29 iulie 2003**, Prea Fericirea Sa, a primit pe P.C. Pr. Gheorghe Chișcă de la biserica "*Sf. Ioan Botezătorul*" din Montreal, Canada, împreună cu doamna preoteasă, care au transmis bucuria credincioșilor păstrată de la hirotonia și instalarea noului lor Arhiepiscop, I.P.S. Dr. Nicolae Condrea;
 - **Joi, 31 iulie 2003**, Prea Fericitul Părinte Patriarh, a participat la festivitatea de absolvire a noii serii de ofițeri de comandament și stat major aparținând promoției 106 - "*Dobrogea 125*" din cadrul *Academiei de Înalte Studii Militare*, fiind însoțit de P.S. Ambrozie Sinaitul, Episcop Vicar Patriarhal. A rostit cuvânt de binecuvântare a absolvenților;
 - **Vineri, 1 august 2003**, Prea Fericitul Părinte Patriarh, a primit pe P.C. Pr. Remus Grama de la Biserica "*Adormirea Maicii Domnului*" din Cleveland, Ohio, Statele Unite al Americii, împreună cu soția și după aceea pe Dl. Maistru militar Iliu Eugen, din cadrul *Academiei de Înalte Studii Militare* și membru al *Uniunii Artiștilor Plastici* din România, Secția Sculptură;
 - **Sâmbătă, 2 august 2003**, Prea Fericirea Sa, a asistat în Catedrala Patriarhală la slujba Parastăsului, săvârșită de P.S. Episcop Varsanufie Prahoveanul, întru pomenirea vrednicului Patriarh Iustin Moiescu, la împlinirea a 17 ani de la adormirea sa întru Domnul. A rostit cuvânt de aleasă prețuire;
 - **Duminică, 3 august 2003**, Prea Fericitul Părinte Patriarh, a săvârșit Sf. Liturghie în Catedrala Patriarhală și a rostit cuvânt de învățătură la Duminica a VII-a după Rusalii;
 - **Luni, 4 august 2003**, Prea Fericirea Sa, a primit în audiență, pe rând, pe: I.P.S. Teofan, Mitropolitul Olteniei, întors de la Moscova, unde a participat ca delegat al Bisericii Ortodoxe Române la festivitățile organizate de Patriarhia Rusă cu ocazia aniversării a 100 de ani de la canonizarea Sf. Serafim de Sarov; pe Excelența Sa Masajuro Shiokawa, Ministrul de Finanțe al Japoniei, și Excelența Sa Ion Pascu, Ambasadorul României în Japonia, împreună cu o delegație de personalități politice nipone; pe Excelența Sa Mircea Neață, Consulul General al României la Istanbul, Turcia, în legătură cu starea recent înființatei parohii române din această metropolă;
 - **Marti, 5 august 2003**, Prea Fericitul Părinte Patriarh, a primit pe P.C. Pr. Ion Constantinescu de la Parohia Ortodoxă Română din Brisbane, Australia, aducând vești bune despre activitatea parohiei;
 - **Miercuri, 6 august 2003**, Prea Fericirea Sa, a săvârșit Sf. Liturghie în biserica de lemn a parohiei *Parc Ghencea II*, Protoieria I Capitală, și a rostit cuvânt de învățătură și binecuvântare; După aceea, Prea Fericirea Sa a vizitat noua biserică parohială cu hramul "*Schimbarea la față și Sfinții Împărați Constantin și Elena*", ce urmează a fi pictată;

- **Joi, 7 august 2003**, Prea Fericirea Sa, a primit pe Excelența Sa Dl. Mihail Dobre, Ambasadorul României la Vatican; iar apoi, a primit un grup de copii din comuna Corjova din Transnistria, însoțiți de Dl. Prof. Valeriu Ciobanu, cărora le-a împărtășit cuvânt de binecuvântare și daruri, după concertul coral susținut;
- **Vineri, 8 - luni, 11 august 2003**, Prea Fericirea Sa, a vizitat *Schitul Drago-slavele*, jud. Argeș; Acolo, Prea Fericirea Sa, Duminică, 10 august, a asistat la Sfânta Liturghie și a predicat;
- **Marti, 12 august 2003**, Prea Fericitul Părinte Patriarh Teoctist, a primit în audiență, pe rând, pe Excelența Sa Chrystopher, Episcop anglican de Colchester, însoțit de Rev. Chrystopher Newlands, fost capelan al *bisericii anglicane* din București și de un grup de pelerini din Marea Britanie. Eminența Sa a prezentat un mesaj din partea Grației Sale, James Dr. Rowen Douglas William, noul Arhiepiscop de Canterbury și Primat al Comuniunii anglicane din întreaga lume, mulțumind Prea Fericirii Sale pentru participarea Î.P.S. Mitropolit Teofan al Olteniei la festivitățile de instalare din februarie a.c.; pe Excelența Sa Giuseppe Merisi, Episcop auxiliar al Cardinalului de Milano și reprezentant al *Conferinței episcopale* din Italia pe lângă *Conferința episcopilor catolici din Uniunea Europeană*; pe Dl. Dr. Liviu-Alexandru Andercou, Președintele Comunității române "*Sfântul Ștefan cel Mare*" din Atena, însoțit de Dl. Ion Marian Croitoru, doctorand al Facultății de Teologie a Universității din Atena, în legătură cu dorința credincioșilor ortodocși români din Atena de a organiza o parohie românească; pe Dl. Prof. Gerard Stephanesco, care a fost însoțit de un grup de pelerini din Franța; pe Dl. Ion Antonescu, Secretar de Stat pentru integrare europeană și relații externe la *Ministerul Culturii și Cultelor*, pentru sfințirea bisericii ctitorite în satul său natal;
- **Miercuri, 13 august 2003**, Prea Fericirea Sa, a prmit, pe rând, în audiență pe: P.C. Pr. Adrian Diaconu de la Parohia Ortodoxă din Geneva și Lausanne, Elveția, prezentând aspecte pastorale de la Geneva; pe P.C. Pr. Constantin Mihoc de la Parohia Ortodoxă Română din Berlin, Germania, prezentând sporurile duhovnicești din parohia sa. După-amiază, Prea Fericirea Sa a săvârșit în Biserica *Sfântul Silvestru* din Capitală *Slujba de prohodire* a P.C. Pr. prof. dr. Constantin Galeriu, fiind înconjurat de: I.I.P.P.S.S. Daniel, Mitropolitul Moldovei și Bucovinei, Serafim, Mitropolitul Germaniei și Europei de Nord, Teodosie, Arhiepiscopul Tomisului, Nifon, Arhiepiscopul Târgoviștei, Andrei, Arhiepiscopul Alba-Iuliei, de P.P.S.S. Casian al Dunării de Jos, Ambrozie Sinaitul, Sebastian Ilfoveanul și Varsanufie Prahoveanul, de preoți și credincioși. A rostit cuvânt de prețuire a părintelui profesor și de mângâiere familiei îndurerate;
- **Joi, 14 august 2003**, Prea Fericirea Sa, însoțit de Dl. Acad. Virgil Cândea, s-a îndreptat spre *Mănăstirea Brâncoveanu – Sâmbăta de Sus*, pentru sfințirea picturii noii biserici și inaugurarea *Academiei de la Sâmbăta de Sus*, în ziua prăznuirii *Adormirii Maicii Domnului*;

- **Vineri, 15 august 2003**, Prea Fericitul Părinte Patriarh, înconjurat de I.I.P.P.S.S. Mitropoliți Antonie al Ardealului și Petru al Basarabiei de P.P.S.S. Episcopi Calinic al Argeșului și Muscelului, Epifanie al Buzăului și Vrancei, Casian al Dunării de Jos, Laurențiu al Caransebeșului și Visarion Rășinăreanul, a săvârșit sfințirea picturii paraclisului Sfinților Brâncoveni, Sfânta Liturghie la altarul de vară al *Mănăstirii Brâncoveanu – Sâmbăta de Sus*, și inaugurarea solemnă a *Academiei de la Sâmbăta de Sus – "Spiritualitate, Cultură, Artă, Știință"*, ctitorită de IPS Mitropolit Antonie. Prea Fericirea Sa a rostit cuvânt de învățătură și binecuvântare. În semn de prețuire și, cu binecuvântarea I.P.S. Antonie, a oferit Prea Cuviosului Arhimandrit și Stareț Ilarion Urs, "Crucea Patriarhală".
- **Luni, 1 septembrie 2003**, Prea Fericitul Părinte Patriarh, a primit pe Dl. Alistar Baron de la Asociația *Children in Distress* în legătură cu sprijinirea programelor de asistență socială ale Bisericii;
- **Marti, 2 septembrie 2003**, Prea Fericirea Sa, a participat la *Ateneul Român* la festivitatea "*O punte între Orient și Occident. Căile ecumenismului în Pontificatul lui Ioan Paul al II-lea*", cu ocazia aniversării a 25 de ani de la întronizarea ca Episcop al Romei a Papei Ioan Paul II și a luat cuvânt în numele Bisericii Ortodoxe Române; După aceea, Prea Fericirea Sa a primit în audiență pe P.C. Pr. Costică Popa de la Parohia Ortodoxă Română din Caracas, Venezuela;
- **Miercuri, 3 septembrie 2003**, Prea Fericitul Părinte Patriarh, a asistat la slujba *Te Deum*-ului săvârșită de P.S. Varsanufie Prahoveanul; și a primit felicitările Prea Sfinților Episcopi Vicari de la Administrația Patriarhală și Arhiepiscopia Bucureștilor, ale colaboratorilor din Administrația bisericească, ale preoților și credincioșilor Capitalei, cu ocazia prăznirii *Cuviosului Părinte Teoctist*, răspunzând urărilor adresate în numele tuturor de P.S. Ciprian Câmpineanul, printr-un cuvânt de mulțumire;
- **Joi, 4 septembrie 2003**, Prea Fericirea Sa, a primit în audiență, pe rând, pe Dl. Dr. Petre Botezatu Enescu, Prefectul Municipiului București, în legătură cu festivitățile prilejuite de "*Ziua Bucureștilor*"; D-na Ana Ionescu, Directoarea Colegiului Național A.D. Xenopol din București, cu invitația de a binecuvânta deschiderea anului școlar 2002-2003 la această școală; și pe Dl. Nicolae Stănișel din Frankfurt, Germania, sprijinitor al *Mănăstirii Suzana*, jud. Prahova, căruia i-a acordat distincția *Crucea Patriarhală*;
- **Vineri, 5 septembrie 2003**, Prea Fericitul Părinte Patriarh, a primit în audiență, pe Alteța Sa Regală Prințul El Hassan Bin Talal al Iordaniei, însoțit de Dl. Mugur Isărescu, Guvernatorul *Băncii Naționale a României*, în legătură cu participarea unei delegații a bisericii noastre la viitoarea sesiune a Congresului consultativ al religiilor privind situația actuală a omenirii. În cursul zilei Prea Fericirea Sa a primit, la *Aeroportul Internațional Otopeni*, pe Prea Fericitul Părinte Petros al VII-lea, Papă și Patriarh al Alexandriei și a toată Africa și suita Prea Fericirii Sale; A asistat, împreună cu Prea Fericitul

Părinte Patriarh Petros al VII-lea la *Te Deum*-ul săvârșit în *Catedrala Patriarhală* și a adresat cuvânt de bun-sosit; După aceea, Prea Fericirea Sa a asistat, la *Palatul Cotroceni*, la festivitatea decernării de către Dl. Ion Iliescu, Președintele României a Ordinului național *Steaua României* în rang de *Mare Cruce* Prea Fericitului Părinte Patriarh Petros al VII-lea. Cu aceeași ocazie, P. Cuv. Arhim. Ieronim Crețu, Superiorul Așezămintelor Românești din Țara Sfântă, i-a fost conferit Ordinul național *Serviciul credincios* în rang de *Cavaler*;

- **Sâmbătă, 6 septembrie 2003**, Prea Fericirea Sa, împreună cu Înalți oaspeți a vizitat Mănăstirea Antim, acolo fiind întâmpinați de P.S. Vincențiu Ploieșteanu, Episcop Vicar Patriarhal și obștea mănăstirii; au fost prezenți I.P.S. Teofan, Mitropolitul Olteniei, Pr. Vicar Constantin Pârvu și colaboratorii de la Cancelaria Sfântului Sinod;

Au urmat vizite la biserica și cimitirul Eroilor Revoluției din decembrie '89, unde a fost oficiată o slujbă de pomenire și la Biserica Șerban Vodă, Protoieria III Capitală;

După-amiază, Prea Fericirea Sa, împreună cu Înaltul Oaspete și delegațiile însoțitoare, a plecat pe calea aerului la *Târgu-Mureș*. Pe Aeroportul din Târgu-Mureș au fost întâmpinați de: I.I.P.P.S.S. Iosif al Mitropoliei Ortodoxe Române pentru Europa Occidentală și Meridională, Andrei, Arhiepiscopul Alba-Iuliei, de P.P.S.S. Visarion Rășinăreanu, Petroniu Sălăjanul și Justin Sigheteanul, de autorități ale administrației publice ale județului Mureș.

În *Catedrala* din Municipiul Târgu-Mureș, înalții oaspeți au fost întâmpinați de numeroși credincioși și de reprezentanți ai Cultelor din oraș, în frunte cu I.P.S. Arhiepiscop Andrei, care a adresat cuvântul de întâmpinare. Au răspuns cu binecuvântări și cuvânt de prețuire P.F. Petros al VII-lea și P.F. Teoctist, care a acordat P.C. Protoiereu Gheorghe Șincan distincția *Crucea Patriarhală*;

În fruntea miilor de credincioși și pelerini, Prea Fericirii Patriarhi ai Alexandriei și României au fost întâmpinați în noua biserică a Mănăstirii Recea de către Cuv. Stareță Cristina, înconjuțați de soborul maicilor. Au urmat binecuvântările Prea Fericirilor Patriarhi;

- **Duminică, 7 septembrie 2003**, Prea Fericitul Părinte Patriarh Teoctist, a săvârșit, împreună cu Prea Fericitul Părinte Patriarh Petros al VII-lea, Slujba de tânosire a bisericii cu hramul *Nașterea Maicii Domnului* a *Mănăstirii Recea* și Sfânta Liturghie, fiind înconjuțați de ierarhi ai Patriarhiei Alexandriei și ai Patriarhiei Române. A rostit cuvânt de mulțumire pentru vizita P.F. Petros al VII-lea și de binecuvântare mulțimii de credincioși și a acordat *Crucea Patriarhală* P. Cuv. Maicii Starețe Cristina și P. Cuv. Arhim, Ioan Iovan, duhovnicul mănăstirii.

După-amiază, Întâistătorii Bisericilor din Alexandria și România, împreună cu suita lor, au poposit la Mănăstirea de Maici Bârsana, unde au

fost întâmpinați și salutați de P.S. Episcop Justinian al Maramureșului și Sătmarului, la care au răspuns cu binecuvântări;

- **Luni, 8 septembrie 2003**, la praznicul *Nașterii Maicii Domnului*, în prezența a mii de credincioși, cei doi Întâistători au săvârșit Sfânta Liturghie pe altarul de vară al parohiei din *Rozavlea*, înconjurați de ierarhi din cele două patriarhii, arhimandriți, preoți și diaconi. La sfârșitul slujbei, P.F. Petros al VII-lea, Papă și Patriarh a toată Africa și Prea Fericitul Teoctist, Patriarhul României au rostit cuvinte de învățătură. A vorbit, de asemenea, și P.S. Justinian al Maramureșului și Sătmarului, care a mulțumit. Prea Fericitul Teoctist a acordat distincția *Crucea Patriarhală P.C. Pr. Paroh Grigorie Andreica*;

În după-amiaza zilei au ajuns la Mănăstirea Rohia, fiind întâmpinați de soborul mănăstirii și de numeroși credincioși. După primire au rostit cuvântări Prea Fericirii Patriarhi și P.S. Episcop Justinian;

- **Marti, 9 septembrie 2003**, înalții oaspeți au plecat spre Municipiul Baia-Mare, unde au fost întâmpinați de numeroși credincioși și de reprezentanți ai autorităților centrale și locale;

A fost vizitat *Centrul Eparhial* al Episcopiei Maramureșului și Sătmarului. În continuare, cei doi Întâistători au săvârșit slujba de târnosire a bisericii cu hramul *Pogorârea Sfântului Duh* de la demisolul noii Catedrale *Sfânta Treime* din Baia Mare și Sfânta Liturghie în prezența autorităților centrale și locale, a miilor de credincioși din Baia Mare și din localitățile învecinate, fiind înconjurați de II.PP.SS. Teofan, Mitropolitul Olteniei, Iosif al Mitropoliei Ortodoxe Române pentru Europa Occidentală și Meridională, Bartolomeu, Arhiepiscopul Clujului, Andrei, Arhiepiscopul Alba-Iuliei, PP.SS. Episcopi Calinic al Argeșului și Muscelului, Justinian al Maramureșului și Sătmarului, Ciprian Câmpineanul, Vicar patriarhal, Visarion Rășinăreanul, Petroniu Sălăjanul și Justin Sigheteanul. Au rostit cuvinte de învățătură și binecuvântare: Prea Fericitul Părinte Petros al VII-lea, Prea Fericitul Părinte Patriarh Teoctist și P.S. Justinian;

La sfârșitul slujbei Primarul Municipiului Baia-Mare, Cristian Anghel, a conferit Prea Fericitului Părinte Petros al VII-lea și Prea Fericitului Părinte Patriarh Teoctist titlul de "Cetățean de onoare al Municipiului";

- **Miercuri, 10 septembrie 2003**, Prea Fericirea Sa, împreună cu P.F. Petros al VII-lea și delegațiile însoțitoare, au vizitat Țara Oașului, distinșii oaspeți fiind întâmpinați, la intrare în Județul Satu Mare, de Prefectul Gheorghe Ciocan, împreună cu toți primarii din județ și alți reprezentanți ai autorităților locale, Protoiereul Mihai Feher din Negrești-Oaș, preoți, credincioși, tineri și copii în costume populare tradiționale din localitățile apropiate;

Cei doi Întâistători au fost întâmpinați, în fața Catedralei Ortodoxe din Orașul Negrești-Oaș de Dl. Primar Gheorghe Chiriti și mii de credincioși. Primarul a dăruit Înalților oaspeți cheia orașului. De pe treptele Catedralei, Prea Fericitul Părinte Petros al VII-lea și Prea Fericitul Părinte Teoctist au rostit cuvinte de învățătură și binecuvântare. Cuvântul de întâmpinare a fost adresat de Protoiereul Mihai Feher, iar cuvântul de mulțumire a fost rostit de

Prea Sfințitul Justinian al Maramureșului și Sătmarului. Prea Fericitul Părinte Teoctist a conferit Protoiereului Mihai Feher *Crucea Patriarhală* și a dăruit slujitorilor catedralei o cruce de binecuvântare și cărți de slujbă;

În continuare, cei doi Patriarhi au vizitat noua Mănăstire Peri din comuna Săpânța, binecuvântând miile de credincioși prezenți; Prea Fericitul Părinte Patriarh Teoctist a conferit părintelui paroh Gheorghe Luțai *Crucea Patriarhală*;

Vizita a continuat în municipiul Sighetul Marmației. În fața Catedralei, cei doi Întâistătători au fost întâmpinați de D-na Primar Eugenia Gorcea și reprezentanți ai autorităților locale, de PC Protopop Vasile Pop, preoți, mii de credincioși tineri, copii din oraș și localitățile învecinate. De pe treptele Catedralei, cei doi Patriarhi au adresat cuvinte de învățătură și binecuvântare. Cuvântul de întâmpinare a fost rostit de Părintele Protopop Vasile Pop, iar cuvântul de mulțumire de PS Justinian al Maramureșului și Sătmarului. Prea Fericirea Sa a acordat *Crucea Patriarhală pentru mireni* d-lui Arhitect Dorel Cordoș și a dăruit preoților catedralei o cruce de binecuvântare și cărți de slujbă;

În continuare a fost vizitat *Memorialul* din Sighetul Marmației, cei doi Întâistătători fiind întâmpinați de D-l Prof. Mihai Bârlea, directorul *Memorialului* împreună cu colaboratorii. Prea Fericitul Părinte Patriarh Teoctist și Prea Fericitul Părinte Patriarh Petros al VII-lea au oficiat o slujbă de pomenire a celor trecuți la cele veșnice în temnițele comuniste și au semnat în cartea de onoare. După aceea, cei doi Patriarhi au fost oaspeții bisericii ortodoxe ucrainiene din Sighetul Marmației, fiind întâmpinați de părintele vicar Ioan Pițura și de o mulțime de credincioși ucrainieni. Prea Fericitul Părinte Patriarh Teoctist a conferit părintelui Lauriuc Nicolae *Crucea Patriarhală*;

Vizita în Țara Oașului a celor doi Întâistătători s-a încheiat cu o *Agapă*, la care au participat reprezentanți ai autorităților locale, preoți din Protopopiatul Sighetul Marmației și alți invitați. Prea Fericitul Părinte Patriarh Teoctist a adresat tuturor un cuvânt de mulțumire și prețuire;

În cursul după amiezii, cei doi Întâistătători și delegațiile însoțitoare s-au întors pe calea aerului la București;

– **Joi, 11 septembrie 2003**, împreună cu P.F. Părinte Patriarh Petros al VII-lea și delegațiile însoțitoare, Prea Fericitul Părinte Patriarh Teoctist a vizitat Schitul Darvari, fiind întâmpinați de PS Ambrozie Sinaitul, Vicar Patriarhal și obștea mănăstirii. Cei doi Întâistătători au adresat cuvinte de învățătură și binecuvântare. PS Ambrozie Sinaitul a rostit cuvântul de mulțumire;

P.F. Părinte Patriarh Teoctist, însoțit de Prea Sfinții Episcopi și colaboratori, a condus pe P.F. Petros al VII-lea la Aeroportul Internațional București-Otopeni; în salonul oficial, înalții oaspeți au fost salutați de Dl. Laurențiu Tănase, Secretar de Stat pentru Culte;

În după-amiaza aceleiași zile, Prea Fericirea Sa a primit pe I.P.S. Serafim, Mitropolit de Karystia și Skyros, Grecia, cu un grup de pelerini – stareța și câteva monahii din Mănăstirea *Kimi*, preoți și credincioși din mitropolie;

- **Vineri, 12 septembrie 2003**, Prea Fericitul Părinte Patriarh a primit, pe rând, în audiență pe: Dl. General de brigadă Aurel Udor, Comandantul Brigăzii de Pompieri "*Dealul Spirii*" din București cu invitația de a participa la manifestările prilejuite de *Ziua Pompierilor din România*; pe Dl. Titus Corlățean, Secretar de Stat, Șeful *Departamentului pentru românii de pretutindeni* și Dl. Viorel Badea din cadrul aceluiași departament, în legătură cu posibilitățile de sprijinire a românilor din afara granițelor; și după aceea, pe Dl. Abdelfattah Amor, Raportor Special al Națiunilor Unite, aflat în România pentru evaluarea gradului de respectare a drepturilor omului și a libertății religioase din țara noastră. La discuții au fost prezenți: PP.SS. Episcopi Vicari Patriarhali Vincențiu Ploieșteanu și Ciprian Câmpineanul, P.P.C.C. Pr. Constantin Pârvu, Vicar administrativ patriarhal și Pr. Michael Tița, Consilier patriarhal;
- **Duminică, 14 septembrie 2003**, Prea Fericirea Sa a pus piatra de temelie a noii biserici cu hramul *Sfântul Prooroc Ilie și Pogorârea Sfântului Duh* din cartierul Titan, avându-i alături la această slujbă pe I.P.S. Nifon, Arhiepiscopul Târgoviștei și pe P.S. Episcop Vicar Patriarhal Ambrozie Sinaitul. A rostit cuvânt de binecuvântare, apreciind dorința și strădaniile credincioșilor de a avea un nou locaș de închinare, prin zelul pastoral al Pr. Ilie Costescu;
- **Luni, 15 septembrie 2003**, Prea Fericitul Părinte Patriarh a deschis noul an școlar, 2003-2004, la Colegiul Național *A.D. Xenopol* din Capitală, adresând cadrelor didactice și elevilor cuvânt de binecuvântare; După-amiază, Prea Fericirea Sa a primit în audiență, mai întâi pe Dl. Mihai Tănăsescu, Ministrul Finanțelor Publice; iar după aceea pe Excelența Sa Cardinalul Dionigi Tettamanzi, Arhiepiscop de Milano, împreună cu o delegație a Arhiepiscopiei, din care a făcut parte Pr. dr. Traian Valdman, vicarul pentru Italia al Mitropoliei Ortodoxe Române pentru Europa Occidentală și Meridională; au fost prezenți: I.P.S. Mitropolit Ioan Robu, Arhiepiscop Romano-Catolic de București, P.S. Vincențiu Ploieșteanu, P.S. Ambrozie Sinaitul, P.S. Ciprian Câmpineanul, Vicari Patriarhali, P.S. Sebastian Ilfoveanul, Vicar al Arhiepiscopiei Bucureștilor, P.C. Pr. Constantin Pârvu, Vicar administrativ patriarhal, P.C. Pr. Prof. dr. Nicolae Necula, Decanul Facultății de Teologie "Patriarhul Justinian" – București și Dl. Laurențiu Tănase, Secretar de Stat pentru Culte.
- **Marti, 16 septembrie 2003**, Prea Fericitul Părinte Patriarh a primit în audiență, pe rând, pe P.S. Galaction, Episcopul Alexandriei și Teleormanului; pe P.C. Prot. Petru Buburuz, consilier administrativ în cadrul Mitropoliei Basarabiei; și pe I.P.S. Teodosie, Arhiepiscopul Tomisului;
- **Miercuri, 17 septembrie 2003**, Prea Fericirea Sa a primit în audiență, pe rând, pe: Dl. Laurențiu Tănase, Secretar de Stat pentru Culte, Dl. Prof. Anghel Cioran și P.S. Episcop Vicar Sebastian Ilfoveanul în legătură cu posibilitățile de ajutorare a bisericii *Eroilor Revoluției* în vederea finalizării unor lucrări; pe Dl. Bela Karoly și Dl. Ferencsi Karoly, Director executiv al *Pax TV* în

legătură cu transmiterea Sfintei Liturghii de la *Catedrala Patriarhală*; pe Dl. Ioan Hidegcuti, Secretar general al *Ministerului Culturii și Cultelor*, pentru clarificarea aplicării Hotărârii de Guvern în legătură cu amplasarea *Catedralei în Parcul Carol*; și pe Dl. Prof. dr. Paul Miron din Germania. După aceea, Prea Fericirea Sa a participat la manifestarea de la *Casa NATO* unde i-a fost acordată *Diploma de Excelență*;

În cursul după-amiezii Prea Fericirea Sa a primit pe P.C. Pr. Gheorghe Calciu-Dumitreasa de la Parohia Ortodoxă Română din Alexandria, Virginia, S.U.A. și pe Dl. Nicu Popa, membru al *Comunității românilor din Los Angeles*, însoțiți de Dl. Viorel Badea de la *Departamentul pentru românii de pretutindeni*;

- **Joi, 18 septembrie 2003**, Prea Fericitul Părinte Patriarh a primit – în vizită de rămas bun, înaintea întoarcerii în Italia – pe Eminența Sa Cardinalul Dionigi Tettamanzi, Arhiepiscop de Milano și delegația însoțitoare;
- **Vineri, 19 septembrie 2003**, Prea Fericirea Sa a primit în audiență, pe rând, pe: Excelența Sa Dl. Viktor Shykh, noul Ambasador al Republicii Belarus în țara noastră, în vizită de prezentare; pe Excelența Sa D-na Ireny Comaroschi, Ambasadorul României în Polonia; și pe Preoții Antonio Gomes Beltrao, Șeful Capelanilor Marinei și Rui Carlo Lopes, de la *Academia de înalte Studii Militare* din Lisabona, din cadrul Capelanatului militar din Portugalia;
- **Sâmbătă, 20 septembrie 2003**, Prea Fericitul Patriarh a participat la festivitățile organizate în incinta *Complexului Arheologic Curtea Veche de Prefectura Capitalei* cu ocazia *Zilei Bucureștilor*. După dezvelirea bustului lui Vlad Țepeș a evocat personalitatea domnitorului;
- **Duminică, 21 septembrie 2003**, Prea Fericirea Sa a săvârșit Sfânta Liturghie în *Catedrala Patriarhală* și a rostit cuvânt de învățătură la *Duminica după Înălțarea Sfintei Cruci*;
- **Luni, 22 septembrie 2003**, în cursul zilei, Prea Fericirea Sa a primit în audiență, pe rând, pe Dl. Gabriel Oprea, Ministru delegat pentru administrația publică; pe Dl. Mihail Erbașu; pe Dl. Prof. dr. Dan Zamfirescu; și pe Dl. Yurii Tikonov, Împuternicit al Comitetului de Relații Externe al Administrației *Sankt Petersburg* în România, care a mulțumit Prea Fericirii Sale pentru organizarea la *Palatul Patriarhiei* a *Expoziției Sankt Petersburg*;
- **Marti, 23 septembrie 2003**, Prea Fericitul Părinte Patriarh a primit, pe rând, pe: I.P.S. Dr. Daniel Ciobotea înaintea plecării la Padova, Italia, în fruntea unei delegații de ierarhi ai Bisericii Ortodoxe Române, la cel de-al II-lea *Colocviu Internațional al Episcopilor Ortodocși și Catolici din România și Italia*; pe Dl. Ahit. dr. Cristian Moisescu.

În cursul după-amiezii Prea Fericirea Sa a primit pe P.P.S.S. Dr. Casian Crăciun, Episcopul Dunării de Jos, Ioachim Episcopul Hușilor, Visarion Rășinăreanu, Episcop Vicar al Arhiepiscopiei Sibiului, membrii ai delegației Patriarhiei Române la Colocviul de la Padova. După aceea a binecuvântat pe

participanții la lucrările celei de-a X-a Întâlniri din cadrul *Dialogului teologic bilateral al tinerilor din Biserica Ortodoxă Română și Biserica Evanghelică din Germania*, desfășurat la Palatul Patriarhiei;

- **Miercuri, 24 septembrie 2003**, Prea Fericirea Sa a primit, pe rând, pe: Dl. George State, director general Camexip Băicoi, Dl. Constantin Spiridon, Primarul orașului Băicoi, Dl. Ec. Marius Stroiescu, P.P.C.C. Prot. Costică Dumitru, Pr. Daniel Iarca cu invitația târnosirii noii biserici de la *Tufeni – Băicoi*; pe Dl. Prof. dr. Dan Zamfirescu; pe Dl. Dimitrios Kasilopoulos din Grecia, însoțit de Dl. Prof. Victor Nicolau din București; pe D-na Lelia Munteanu, Redactor Șef – Adjunct al cotidianului "*Adevărul*"; și apoi pe Dl. Vlad Teodorescu, redactor al cotidianului "*Realitatea românească*" cu invitația de a participa la inaugurarea noului post "*Național TV*";
- **Joi, 25 septembrie 2003**, Prea Fericitul Părinte Patriarh a primit în audiență pe Excelența Sa Dl. Petre Pepelea, Ambasadorul României în Venezuela. La primire a participat P.C. Pr. Costică Popa parohul comunității românești din Caracas;
În cursul după-amiezii a primit pe Excelența Sa Dr. Wilfried Gruber, noul Ambasador al Germaniei în România, în vizită de prezentare;
- **Vineri, 26 septembrie 2003** în dimineața zilei, Prea Fericirea Sa a primit pe P.S. Sofronie, Episcopul eparhiei Ortodoxe Române din Ungaria; și apoi pe P.S. Nicodim Gorjeanul, Episcop Vicar al Arhiepiscopiei Craiovei.
La invitația PS Episcop Gherasim al Râmnicului Prea Fericirea Sa a participat la festivitățile prilejuite de aniversarea a 500 de ani de la atestarea documentară a Episcopiei Râmnicului și la prăznuirea Sf. Ierarh Antim Ivireanul, fiind însoțit de PS Episcop Sofronie al Eparhiei Ortodoxe Române din Ungaria și de PC Pr Costică Popa de la Parohia Ortodoxă Română din Caracas, Venezuela;
În Catedrala episcopală a fost întâmpinat de PS Episcop Gherasim al Râmnicului, de numeroși preoți, monahi și credincioși. Au fost de asemenea prezenți Dl. Mircea Perpelea, Prefectul Județului Vâlcea și Dl. Iulian Comănescu, Președintele Consiliului Județean. Prea Fericitul Părinte Patriarh a răspuns cuvântului de întâmpinare al PS Episcop Gherasim. După aceea, Prea Fericirea Sa a acordat un interviu *Televiziunii Române* despre semnificația aniversării;
- **Sâmbătă, 27 septembrie 2003**, Prea Fericitul Părinte Patriarh a săvârșit Sfânta Liturghie pe altarul de vară din incinta Episcopiei Râmnicului fiind înconjurat de un ales sobor de ierarhi, preoți și diaconi. A adresat cuvânt de învățătură în care a evocat personalitatea Ierarhului Martir Antim Ivireanul și a dăruit o cruce de binecuvântare PS Episcop Gherasim;
- **Duminică, 28 septembrie 2003**, Prea Fericirea Sa a vizitat *Schitul Cornet* și apoi a oficiat Slujba de sfințire și Sfânta Liturghie în biserica cu hramul *Sfinții Arhangheli Mihail și Gavriil* din satul Spinu, com. Perișani, jud. Vâl-

cea. A rostit cuvânt de binecuvântare, a conferit PC Pr. paroh Mihai Bădișescu distincția "Crucea Patriarhală" și a dăruit parohiei cărți și obiecte de cult;

După-amiază Prea Fericirea Sa, însoțit de PS Episcop Gherasim al Râmnicului și Calinic al Argeșului și Muscelului, a vizitat: *Mănăstirea Cozia*, fiind întâmpinat de P. Cuv. Arhim. Vartolomeu Androni, starețul mănăstirii. A adresat cuvânt de binecuvântare obștii mănăstirești și credincioșilor prezenți;

- **Marti, 30 septembrie 2003**, Prea Fericitul Părinte Patriarh a primit pe Excelența Sa Mons. Philippe Brizard, Directorul general al Asociației "Œuvre d'Orient" din Franța, împreună cu un grup de pelerini, preoți și credincioși romano-catolici, din parohia pariziană *Madeleine*, cărora le-a împărtășit cuvânt de binecuvântare. Au participat la primire: PS Episcop Vicar Patriarhal Ciprian Câmpineanul;
- **Miercuri, 1 octombrie 2003**, Prea Fericitul Părinte Patriarh a primit, pe rând, pe Dl. Cristian Farmazon din cadrul Ministerului Justiției, care a înmănat din partea D-nei Ministru Rodica-Mihaela Stănoiu Decizia de conferire a titlului de "Apărător al Justiției, Adevărului și Dreptății" și Medalia jubiliară prilejuită de începerea lucrărilor de restaurare a *Palatului Justiției*; și pe Dl. Vlad Cubreakov, deputat în Parlamentul Republicii Moldova și membru al Adunării eparhiale a Mitropoliei Basarabiei;
- **Joi, 2 octombrie 2003**, Prea Fericirea Sa a primit, în audiență, pe rând, pe: Dl. Stelianos Bica din Veria, Grecia, împreună cu soția;
A binecuvântat pe participanții la *Întâlnirea de lucru cu directorii de seminarii teologice din Patriarhia Română* adresându-le îndemnuri de sporire a eforturilor pentru formarea teologică, intelectuală și morală a elevilor seminariști; pe Eminența Sa Pastor prof. univ. dr. John Warwick Montgomery, profesor emerit la Universitatea din Luton, Anglia, căruia i-a acordat distincția "Crucea Patriarhală". La primire au participat: P.P.S.S. Vincențiu Ploieșteanu și Ciprian Câmpineanul, P.P.C.C. Pr. Augustin Rusu și Costel Stoica, Consilieri patriarhali, precum și Dl. Vlad Cubreakov;
A acordat un interviu postului *TV România de mâine* în legătură cu aniversarea a 25 de ani de la întronizarea Papei Ioan Paul al II-lea ca Episcop al Romei;
- **Vineri, 3 octombrie 2003**, Prea Fericitul Părinte Patriarh a primit pe: Rev. James Ramsay, capelanul Bisericii Anglicane din București, însoțit de P.C. Pr. lect. Mihai Spătăreanu, în legătură cu vizita în România a Arhiepiscopului de York, E.S. David Hope, și propunerea deschiderii unei filiale a organizației ecumenice *Fellowship of Sf. Alban and Sergius* în țara noastră;
A vizitat șantierul noii biserici în incinta *Schitului Popești* împreună cu P.S. Episcop Vicar Sebastian Ilfoveanul.
- **Sâmbătă, 4 octombrie 2003**, Prea Fericirea Sa a răspuns P.S. Epifanie, Episcopul Buzăului și Vrancei de a participa la festivitățile religioase privind proclamarea canonizării Sfântului Ierarh Mucenic Teodosie de la Brazi –

Mitropolitul Moldovei și a Sfântului Cuvios Vasile de la Poiana Mărului, fiind însoțit de un ales sobor de ierarhi și de Dl. Academician Virgil Cândea;

La intrare în Municipiul Buzău a fost întâmpinat de Dl. prefect Ion Vasile, Dl. Primar Constantin Boșcodeală, alți reprezentanți ai autorităților locale, preoți, credincioși, tineri și copii în costume naționale. Prea Fericirea Sa a rostit cuvânt de binecuvântare; Prea Fericitul Părinte Patriarh a vizitat: *Mănăstirea Rătești*, fiind întâmpinat cu Sfânta Evanghelie și Sfânta Cruce de către duhovnicul mănăstirii P. Cuv. Protos. Gherasim Stavarache, P. Cuv. maică stareță stavrofora Marina Roșu și soborul de maici, *biserica cu hramul "Sfânta Treime"*, rostind cuvânt de binecuvântare, *stăreția și seminarul monahal* unde a dăruit cărți de cult;

Vizita a continuat la *Centrul Eparhial*, unde a fost întâmpinat de numeroși preoți din Eparhia Buzăului și Vrancei, elevi ai Seminarului teologic *Episcop Chesarie*, numeroși tineri și copii;

Lângă sediul Centrului Eparhial a vizitat noua catedrală cu hramul "Înălțarea Domnului", aflată în construcție. După aceea a vizitat Seminarul teologic "Episcop Chesarie" și Catedrala din incinta Centrului eparhial cu hramul "Adormirea Maicii Domnului", unde a rostit cuvânt de învățătură și binecuvântare.

A acordat un interviu pentru postul local de televiziune Pro TV, despre semnificația canonizării celor doi sfinți, Ierarhul Mucenic Teodosie de la Brazi și Cuviosul Vasile de la Poiana Mărului, care au odrăslit în Hristos în pământul binecuvântat al Episcopiei Buzăului și Vrancei.

După-amiază, vizita a continuat în județul Vrancea, Prea Fericitul fiind întâmpinat de Dl. Prefect George Băieșu, dl. Marian Opreșan, Președintele Consiliului Județean, preoți și credincioși.

La intrarea în municipiul Focșani a fost întâmpinat de Dl. Primar Decebal Bacinski și alți reprezentanți ai autorităților locale, preoți și credincioși; Apoi a oficiat o slujbă de sfințire a locului pentru noua catedrală din Focșani în prezența reprezentanților autorităților locale, numeroși preoți și credincioși rostind cuvânt de învățătură și binecuvântare.

În orașul Panciu a fost întâmpinat de Dl. Primar Petre Ion, reprezentanții autorităților locale și de protoiereul Constantin Dobrin, preoți și credincioși din oraș, adresând cuvânt de binecuvântare; Vizita a continuat la Mănăstirea Brazi-Panciu, unde a fost întâmpinat de duhovnicul mănăstirii P. Cuv. Protos. Serafim Măciucă și maica stareță stavrofora Pavelina Cafagiu, împreună cu soborul și a adresat mulțimii de pelerini cuvânt de binecuvântare;

- **Duminică, 5 octombrie 2003**, Prea Fericirea Sa a oficiat Sf. Liturghie în cadrul căreia a fost proclamată canonizarea celor doi sfinți, Ierarhul Mucenic Teodosie de la Brazi și Cuviosul Vasile de la Poiana Mărului, înconjurat de un ales sobor de ierarhi, preoți și diaconi în prezența reprezentanților autorităților centrale și locale și a unui impresionant număr de credincioși, adresând tuturor celor prezenți un bogat cuvânt de învățătură. Despre cei doi sfinți canonizați au vorbit și Î.P.S. Mitropolit Daniel al Moldovei și Bucovinei, Î.P.S. Mitropolit Petru al Basarabiei și P.S. Epifanie al Buzăului și

Vrancei. La sfârșitul Sfintei Liturghii a oferit Crucea Patriarhală P.C. Pr. Grigore Popescu de la Biserica *Popa Soare*, Protoieria II Capitală, pentru strădaniile în cercetarea documentelor privind viața și sfârșitul martiric al *Sf. Ierarh Teodosie*;

A urmat agapa la care au participat membri ai Sf. Sinod, reprezentanți ai autorităților centrale și locale, alți invitați, în timpul căreia Prea Fericirea Sa a conferit *Crucea Patriarhală* pentru mireni d-lui. Toma Adrian, Directorul S.C. Veritas S.A. Panciu;

- **Luni, 6 octombrie 2003**, Prea Fericitul Părinte Patriarh Teoctist, însoțit de I.P.S. Arhiepiscop Bartolomeu al Clujului și de P.S. Episcop Vicar Patriarhal Vincențiu Ploieșteanu, a participat la Academia Română la sesiunea inaugurală a Simpozionului internațional "*Europa în timpul războiului rece: evaluări și perspective istoriografice*" prilejuit de aniversarea a 10 ani de la înființarea Institutului Național pentru Studiul Totalitarismului și a luat cuvântul în numele Bisericii Ortodoxe Române;
- **Marti, 7 octombrie 2003**, Prea Fericirea Sa a participat – însoțit de P.S. Episcop Vicar Patriarhal Vincențiu Ploieșteanu – la *Sesiunea solemnă* a Parlamentului României cu prilejul aniversării a 10 ani de la admiterea României ca membru al Consiliului Europei;
- **Miercuri, 8 octombrie 2003**, Prea Fericitul Părinte Patriarh a primit, pe rând, pe: Dl. Mihai Rohan, General Manager al *Carpatcement România SRL*, membră a *Heidelbergcement Group* și pe Dl. Bogdan Arnăutu, consilier în cadrul aceleiași firme; pe Dl. Ion Ungureanu și pe P.C. Pr. prof. dr. Leon Arion de la Facultatea de Teologie a Universității "Valahia" din Târgoviște. În cursul scrii, Prea Fericirea Sa a participat – însoțit de P.S. Episcop Vicar Patriarhal Vincențiu Ploieșteanu – la *Dineul de Stat* oferit în *Sala Unirii* a Palatului Cotroceni de Dl. Ion Iliescu, Președintele României, în onoarea D-lui Alexander Kwasniewski, Președintele Poloniei;
- **Joi, 9 octombrie 2003**, Prea Fericitul Părinte Patriarh a primit pe Excelența Sa Dl. Alexander Kwasniewski, Președintele Poloniei și D-na Jolanta Kwasniewska, împreună cu delegația oficială. Prea Fericirea Sa a acordat D-lui Președinte Kwasniewski "*Crucea Patriarhală*" pentru mireni și a dăruit o icoană a Maicii Domnului și o ie tradițională. La primire au fost prezenți: P.P.S.S. Episcopi Vicari Patriarhali Vincențiu Ploieșteanu și Ciprian Câmpineanul. În aceeași zi Prea Fericirea Sa a primit pe P.S. Dr. Corneliu Bârlădeanu, Arhiepiscop Vicar al Episcopiei Hușilor, înaintea plecării în Polonia fiind delegat să participe la Seminarul internațional "*Școala pentru Evanghelizare*".
- **Vineri, 10 octombrie 2003**, Prea Fericirea Sa a primit, pe rând, pe Dl. Dr. Mihail Nicolae Rudeanu, Președintele Consiliului Județean Hunedoara; pe Excelența Sa Dl. Ioan Curtean de Hondol, Consul onorific al Insulelor Belize la București; și pe Dl. Ing. Ioan Ovidiu Muntean;

- **Sâmbătă, 11 octombrie 2003**, Prea Fericitul Părinte Patriarh a vizitat biserica în construcție cu hramul "*Nașterea Domnului*" din Municipiul Ploiești; iar după aceea a vizitat *Mănăstirea Zamfira* și biserica cu hramul "*Înălțarea Domnului*";
- **Duminică, 12 octombrie 2003**, Prea Fericirea Sa a oficiat Slujba de târnosire a bisericii cu hramurile "*Nașterea Domnului*" și "*Adormirea Maicii Domnului*" a parohiei Tufeni, Protoieria Câmpina, și Sfânta Liturghie. A hirotesit pe P.C. Pr. paroh Daniel Iarca "iconom stavrofor" – acordându-i și distincția "Crucea Patriarhală" – și pe P.C. Pr. Constantin Albu "sachelar";
- **Luni, 13 octombrie 2003**, Prea Fericitul Părinte Patriarh a primit, mai întâi, pe Excelența Sa Dl. Tihomir Ilievski, noul Ambasador al Republicii Macedonia la București, în vizită de prezentare; iar, după aceea pe Dl. Prof. dr. Ion Coja;
- **Marti, 14 octombrie 2003**, Prea Fericirea Sa a săvârșit Sfânta Liturghie în biserica parohiei *Sfânta Vineri -Nouă*, Protoieria I Capitală, cu ocazia prăznuirii hramului, *Cuvioasa Maică Parascheva*, și a adresat cuvânt de învățătură;
- **Miercuri, 15 octombrie 2003**, Prea Fericitul Părinte Patriarh a primit, pe rând, pe D-na Veronica Bâtcă, istoric literar, cercetător științific în cadrul Institutului de Istorie al Academiei de Științe a Republicii Moldova, însoțită de Dl. Col. r Petre Stoica, Președintele Asociației Naționale "Cultul Eroilor"; și pe Dl. prof. univ. dr. Mihail Diaconescu. În cursul zilei, Prea Fericirea Sa a acordat un interviu Societății Române de Radiodifuziune în legătură cu aniversarea a 25 ani de la întronizarea Papei Ioan Paul al II-lea, ca Episcop al Romei.
- **Joi, 16 octombrie 2003**, Prea Fericitul Părinte Patriarh Teoctist a participat, însoțit de P.S. Vincențiu Ploieșteanu, la festivitatea conferirii titlului de *Doctor Honoris Causa* al Universității *Spiru Haret* Sanctității Sale Papa Ioan Paul II, cu ocazia aniversării a 25 de ani de pontificat, desfășurată în Amfiteatrul – Studio al Universității și al Televiziunii *România de mâine*;
- **Vineri, 17 octombrie 2003**, Prea Fericirea Sa a primit pe Excelența Sa. Dl. Jonathan Scheele, Șeful *Delegației Comisiei Europene* în România în legătură cu raporturile dintre Cultele din România;
- **Sâmbătă, 18 octombrie 2003**, Prea Fericitul Părinte Patriarh, însoțit de Prea Sfințiții Episcopi Vicari de la Arhiepiscopie, a participat la Secția de votare de la Școala generală "*Enăchiță Văcărescu*" la referendumul asupra Constituției României;
- **Duminică, 19 octombrie 2003**, Prea Fericirea Sa a săvârșit Sfânta Liturghie în *Catedrala Patriarhală* și a rostit cuvânt de învățătură la *Duminica a XX-a după Rusalii*;
- **Luni, 20 octombrie 2003** Prea Fericitul Părinte Patriarh a participat la sesiunea solemnă a *Academiei Române* prilejuită de aniversarea a 25 de ani de slujire a Papei Ioan Paul al II-lea ca Episcop al Romei și a luat cuvântul. În cursul

aceleași zile a participat la Recepția oferită de *Nunțiatura apostolică* din România, cu același prilej, însoțit de P.S. Episcop Ambrozie Sinaitul;

- **Marti, 21 octombrie 2003**, Prea Fericirea Sa a primit, pe rând pe Dl. Prof. dr. doc. Nicolae Manolescu, membru de onoare al *Academiei Române*, în legătură cu desfășurarea la București a *Simpozionului internațional de Biotehnologie* și pe Dl. Alberto Quattrucci, Secretarul general al *Comunității Sant'Egidio*, cu o scrisoare din partea conducătorului acestei mișcări, Eminența Sa Mons. Vincenzo Paglia, cu invitația unei delegații la adunarea generală a acestei comunități.

În cursul serii a participat, însoțit de P.S. Episcop Vicar Patriarhal Vincentiu Ploieșteanu, la *Dineul de stat* de la *Palatul Cotroceni* oferit în onoarea Excelenței Sale Dl. Carlos Azeglio Ciampi, Președintele Republicii Italiene;

- **Miercuri, 22 octombrie 2003**, Prea Fericitul Părinte Patriarh a primit, pe rând, pe I.P.S. Dr. Teodosie, Arhiepiscopul Tomisului și P.S. Episcop Vicar Patriarhal Ciprian Câmpineanu, înaintea plecării în Turcia ca delegați ai Patriarhiei Române la festivitățile prilejuite de aniversarea a 330 de ani de la nașterea domnitorului enciclopedist Dimitrie Cantemir, organizate de Consulatul României la Istanbul, pe Dl. Ing. Petre Badea, Directorul general al S.C. AEDIFICIA CARPAȚI S.A. în legătură cu lucrările de consolidare și restaurare la clădirea Facultății de Teologie "Patriarhul Justinian" din București pe Dl. Pastor prof. dr. Martin Hauser din Elveția, profesor asociat al Facultății de Teologie *Patriarhul Justinian* a Universității din București și pe Dl. Prof. Valeriu Dăescu de la *Societatea Română de Radiofuziune* căruia i-a acordat un interviu în legătură cu sărbătoarea Sfântului Dimitrie cel Nou din Basarabi, Ocrotitorul duhovnicesc al Capitalei;

- **Joi, 23 octombrie 2003**, Prea Fericirea Sa a primit cu deosebită prețuire, pe Excelența Sa Dl. Carlos Azeglio Ciampi, Președintele Republicii Italiene. Înaltul oaspete a vizitat cu viu interes Paraclisul *Sfântul Gheorghe* și reședința cu Sala Sinodală purtând apoi discuții asupra prezenței și a rolului Bisericii în lume. La primire au participat Prea Sfinții Episcopi Vicari de la Patriarhie și I.P.S. Dr. Nifon Mihăiță, Arhiepiscopul Târgoviștei;

- **Vineri, 24 octombrie 2003**, Prea Fericirea Sa a primit, pe rând, pe P.S. Dr. Laurențiu Streza, Episcopul Caransebeșului, înainte de plecarea Prea Sfinției Sale la Salonic, Grecia, la prăznuirea Sfântului Mare Mucenic Dimitrie, Izvorătorul de Mir; și pe Dl. Col. Viorel Nemeș, Comandantul *Școlii de Aplicații pentru Protecția Civilă* de la Ciolpani și P.C. Pî. Tiberiu Tălmăciu, preotul unității cu invitația târnosirii bisericii noi închinată *Sfântului Mare Mucenic Mina*, înălțată de această unitate;

- **Luni, 27 octombrie 2003**, Prea Fericitul Părinte Patriarh a săvârșit Sfânta Liturghie în fața miilor de credincioși aflați la Catedrala Patriarhală la prăznuirea Sfântului Cuvios Părinte *Dimitrie cel Nou*. Din soborul arhieresc au făcut parte: I.I.P.P.S.S. Arhiepiscopi Teodosie al Tomisului și Nifon al Târgoviștei, Prea Sfinții Episcopi Casian al Dunării de Jos, Laurențiu al Caran-

sebeşului, Galaction al Alexandriei și Teleormanului, Vincențiu Ploieșteanu, Ambrozie Sinaitul, Sebastian Ilfoveanul și Varsanufie Prahoveanul. A rostit cuvânt de învățătură și binecuvântare;

- **Marti, 28 octombrie 2003**, Prea Fericirea Sa a primit pe P.S. Gherasim Putneanul, Episcop Vicar al Arhiepiscopiei Sucevei, întors din Seul unde a săvârșit Sfânta Liturghie pentru românii care lucrează în Coreea; și de asemenea, pe Dl. Arhit. Gheorghe Bratiloveanu din Suceava pentru prezentarea proiectului arhitectonic pentru catedrala ce se va amplasa pe terenul aprobat în Parcul Carol; În cursul aceleiași zile, a participat la Sesiunea aniversară "75 de ani de radiofonie românească" organizată de *Academia Română* rostind alocuțiunea "Mărturii ale prezentului pentru generațiile viitoare";

După amiază, Prea Fericirea Sa a participat la recepția organizată la Palatul Patriarhiei Române de către *Societatea Română de Radiodifuziune* cu ocazia aniversării a 75 de ani de la difuzarea primei emisiuni radio în România;

- **Miercuri, 29 octombrie 2003**, Prea Fericitul Părinte Patriarh a primit, pe rând, în audiență, următoarele personalități: I.P.S. Mitropolit Teofan al Olteniei, I.P.S. Arhiepiscop Teodosie al Tomisului, P.S. Episcop Gherasim al Râmnicului cu probleme eparhiale, Prof. dr. Paul Fiddes, Decanul *Regent's Park College* din cadrul *Universității Oxford*, însoțit de D-na Marion Fiddes, Prof. dr. Vasile Talpoș, Rectorul Institutului Teologic Baptist din București, Lect. drd. Daniel Mariș, Președintele Comunității Bisericii Creștine Baptiste din București și de Conf. dr. Otniel Ioan Bunaciu, Decanul Facultății de Teologie Baptistă din cadrul Universității București. Au participat la primire: P.S. Episcop Vicar Patriarhal Ciprian Câmpineanul și P.P.C.C. Pr. Mihai Tița și Diac. Nicu Octavian, Consilieri Patriarhali; pe Excelența Sa Dl. Nicolae Iordache, noul Ambasador al României la Erevan, Armenia, pentru binecuvântare; și pe Majestatea Sa Regina Ana, însoțită de D-na Simina Mezincescu, Consilier al casei Regale, pentru bucuria sărbătorilor de la Patriarhie;

- **Joi, 30 octombrie 2003**, Prea Fericirea Sa a primit pe Excelența Sa Dl. Emil Ciobu, Ambasadorul Republicii Moldova în România, în vizită de rămas bun la încheierea misiunii diplomatice în România;

A acordat D-lui Alexandru Schaffer un interviu pentru *Radio Bavaria* în legătură cu vizita Prea Fericirii Sale la românii din Germania; și a mai primit, în audiență, pe: Dl. Corneliu Leu pentru prezentarea noilor sale scrieri; pe Dl. Dr. Rodion Galeriu în legătură cu înființarea unei Fundații în amintirea *părintelui profesor Constantin Galeriu*; și pe Prea Cuviosul Ierodiacon Justinian Stoica de la Schitul românesc *Prodromul* din Sfântul Munte venit pentru intervenții de ajutorare pe lângă autoritățile în drept;

- **Vineri, 31 octombrie 2003**, Prea Fericirea Sa a primit pe D-na Ileana Tureanu, Secretar de Stat în *Ministerul Lucrărilor publice, transporturilor și locuinței* în legătură cu situația unor lucrări la bisericile monumente istorice;

- **Duminică, 2 noiembrie 2003**, Prea Fericitul Părinte Patriarh a săvârșit Sfânta Liturghie în Catedrala Patriarhală și a rostit cuvânt de învățătură tâlcuind *pilda despre bogatul nemilostiv și săracul Lazăr*. A oficiat de asemenea *Slujba de pomenire* a I.P.S. Arhiepiscop dr. Vasile Costin, la împlinirea a patru ani de la trecerea la cele veșnice, și a rostit cuvânt de cinstire a fostului arhipăstor al Târgoviștei;
- **Marti, 4 noiembrie 2003**, Prea Fericirea Sa a prezidat la Biserica *Sfântul Elefterie* conferința cu preoții Protoieriei I Capitală având ca temă "*Viața și misiunea preotului azi*". S-a adresat preoților chemându-i la o mai mare responsabilitate în misiunea pastorală și de asistență socială; În aceeași zi, Prea Fericirea Sa a primit pe dl. Richard Hill, Vicepreședinte al *Departamentului de Operații* pentru firma canadiană *Roșia Montană*, Dl. Ion Popescu, Președintele Confederației Naționale Sindicale *Meridian*, Dl. Dumitru Fărnea, Vicepreședinte, D-na Av. Anca Dragoman, jurist și Dl. Av. Liviu Popa, Șef Departament Relații Publice în cadrul C.S.N. *Meridian*, în legătură cu *Proiectul Roșia Montană*;
- **Miercuri, 5 noiembrie 2003**, Prea Fericitul Părinte Patriarh a primit pe Eminența Sa David Hope, Arhiepiscop de York, în legătură cu solicitarea unei colaborări în realizarea programelor de asistență socială. Au fost prezenți: P.S. Episcop Ciprian Câmpineanul și P.C. Pr. Michael Tița, Consilier Patriarhal; După aceea a prezidat ședința de lucru a *Consiliului eparhial* al Sfintei Arhiepiscopii a Bucureștilor;
- **Joi, 6 noiembrie 2003**, Prea Fericirea Sa a primit, în cursul zilei, pe I.P.S. Dr. Nicolae Condrea al Arhiepiscopiei Ortodoxe Române din S.U.A. și Canada, sosit în țară pentru a participa la ședința de lucru a Sfântului Sinod;
- **Sâmbătă, 8 noiembrie 2003**, Prea Fericitul Părinte Patriarh a întâmpinat la *Aeroportul Internațional Otopeni* pe Prea Fericitul Părinte Anastasios, Arhiepiscopul Tiranei, Durresului și al întregii Albanii, și delegația Prea Fericirii Sale; A primit în Catedrala Patriarhală pe Prea Fericitul Arhiepiscop Anastasios. După săvârșirea *Polihroniului*, de către P.S. Episcop Vicar Sebastian Ilfoveanul, a adresat cuvânt de bun-venit înaltului Oaspete;
- **Duminică, 9 noiembrie 2003**, Prea Fericirea Sa a săvârșit Sfânta Liturghie în Paraclisul Patriarhal *Sfântul Spiridon Nou* împreună cu Prea Fericitul Părinte Anastasios al Tiranei, Durresului și al Întregii Albanii, fiind înconjurați de un ales sobor de ierarhi, preoți și diaconi. Cei doi Întâistătători au rostit cuvinte de învățătură și au binecuvântat mulțimea credincioșilor; În prezența Prea Fericitului Arhiepiscop Anastasios, a unor membrii ai Sfântului Sinod, oaspeților din străinătate – ierarhi, profesori universitari – a cadrelor didactice și studenților Facultății de Teologie *Patriarhul Justinian*, a unor academicieni, oameni de cultură și personalități ale vieții publice din țara noastră, a numeroși clerici și credincioși, Prea Fericirea Sa a deschis lucrările Congresului internațional de teologie: *Teologie ortodoxă contemporană. Evaluări și perspective*, consacrat Centenarului nașterii

Părintelui profesor Dumitru Stăniloae și a rostit alocuțiunea inaugurală. Prea Fericirii Sale și Înaltului Oaspete din Albania le-au fost acordate din partea Facultății Medalia și Diploma "*Dumitru Stăniloae*";

La *Patatul Patriarhiei Române*, a acordat o recepție în onoarea participanților la Congres;

- **Luni, 10 noiembrie 2003**, Prea Fericirea Sa a primit, pe rând, pe I.P.S. Bishoy, Mitropolit de Damiette, Biserica Ortodoxă Coptă din Egipt; și pe Prea Cucernicii preoți profesori Vladimir Shmaliy și Vladimir Fedorov din partea Patriarhiei Moscovei și Întregii Rusii. La cele două primiri ale invitațiilor la Congres au fost de față P.S. Episcop Vicar Patriarhal Ciprian Câmpineanul, P.C. Pr. prof. dr. Nicolae Necula, Decanul Facultății de Teologie Ortodoxă "Patriarhul Justinian" și P.C. Pr. Consilier Michael Tița;
- **Marti, 11 noiembrie 2003**, Prea Fericitul Părinte Patriarh a asistat împreună cu membrii Sfântului Sinod la *Te Deum*-ul săvârșit în Catedrala Patriarhală de P.S. Episcop Vicar Patriarhal Vincențiu Ploieșteanu înaintea deschiderii sesiunii de lucru a *Sfântului Sinod*; apoi a deschis și prezidat ședința de lucru a *Sfântului Sinod*;
A primit pe P. Cuv. Ierom. Rafael Noica, participant la congres;
În cursul după-amiezii a prezidat ședința *Sfântului Sinod*;
- **Miercuri, 12 noiembrie 2003**, Prea Fericirea Sa a prezidat sesiunea a VIII-a a Congresului Internațional de teologie. A fost audiată conferința I.P.S. Dr. Daniel Ciobotea, Mitropolitul Moldovei și Bucovinei, "Teologia – știința mântuirii"; iar, după aceea a prezidat ședința de lucru a *Sfântului Sinod*. Cu acest prilej a primit și prezentat pe Prea Fericitul Părinte Anastasios, Arhiepiscopul Tiranei. Durresului și al Întregii Albanii, adresând cuvânt de întâmpinare; La amiază, Prea Fericirea Sa a primit un grup de oameni de afaceri de la firma de construcții *Obermeyer* din Germania și de la *Camera de comerț și industrie România-Turcia* interesați de realizarea unor proiecte de construcții în țara noastră. La discuții a fost prezentat P.S. Episcop Vicar Patriarhal Vincențiu Ploieșteanu;
În cursul după-amiezii a prezidat ședința de lucru a *Sfântului Sinod* și a închis lucrările;
- **Joi, 13 noiembrie 2003**, Prea Fericitul Părinte Patriarh a participat la Sesiunea omagială "*Centenar – Dumitru Stăniloae*" desfășurată în Aula *Academiei Române* și a adresat cuvânt de omagiere "*Părintele Dumitru Stăniloae – Un mare teolog al Ortodoxiei contemporane, un profund gânditor al culturii universale a secolului XX, 100 de ani de la naștere*";
A vizitat împreună cu Prea Fericitul Arhiepiscop Anastasios al Albaniei *Muzeul Țăranului Român*;
- **Vineri, 14 noiembrie 2003**, Prea Fericitul Părinte Patriarh a asistat, la Biserica *Sfântul Grigore Palama* din campusul Universității *Politehnica* din Capitală, la Sfânta Liturghie săvârșită de Prea Fericitul Arhiepiscop Anastasios cu prilejul prăznuirii hramului. Cei doi întâistătători au adresat cuvinte de

- binecuvântare tinerilor; La amiază, Prea Fericirea Sa a primit la Reședința Patriarhală conducerea Universității *Politehnica* din București; iar, după-amiază, a însoțit pe Prea Fericitul Arhiepiscop Anastasios la Ambasada Republicii Elene;
- **Sâmbătă, 15 noiembrie 2003**, cei doi Întâistătători au plecat de la Reședința Patriarhală către Târgoviște unde, în Catedrala Arhiepiscopală, cu hramul *Înălțarea Domnului*, au fost întâmpinați de I.P.S. Arhiepiscop Nifon al Târgoviștei, înconjurat de numeroși preoți și credincioși, de Primarul Municipiului, Dl. Iulian Furcoiu, de alte oficialități locale. După săvârșirea Slujbei *Te Deum*-ului, I.P.S. Arhiepiscop Nifon a rostit cuvânt de întâmpinare, iar cei doi Întâistătători au adresat cuvinte de învățătură. A rostit o rugăciune la mormântul Arhiepiscopului Vasile, la împlinirea a patru ani de la trecerea la cele veșnice; Cu această ocazie, au fost vizitate: Complexul Național Muzeal "Curtea domnească" precum și "Biserica Domnească", Mănăstirea Dealu și Reședința arhiepiscopală;
- **Duminică, 16 noiembrie 2003**, Prea Fericitul Părinte Patriarh a săvârșit Sfânta Liturghie în *Catedrala Patriarhală* fiind înconjurat de Prea Fericitul Arhiepiscop Anastasios al Albaniei, I.I.P.P.S.S. Daniel, Mitropolitul Moldovei și Bucovinei, Teodosie, Arhiepiscopul Tomisului, Nifon, Arhiepiscopul Târgoviștei, Nicolae al Arhiepiscopiei Ortodoxe Române în S.U.A. și Canada, de Prea Sfinții Episcopi Calinic al Argeșului și Muscelului, Casian al Dunării de Jos, Epifanie al Buzăului, Galaction al Alexandriei și Teleormanului, Ciprian Câmpineanul, Sebastian Ilfoveanul și Varsanufie Prahoveanul. A răspuns cuvintelor de felicitare adresate de Prea Fericitul Arhiepiscop Anastasios al Albaniei și de I.P.S. Mitropolit Daniel al Moldovei și Bucovinei; După slujbă, Prea Fericirea Sa a primit la reședința Patriarhală felicitările unor personalități ale vieții publice, ale colaboratorilor de la Administrația Patriarhală și Arhiepiscopia Bucureștilor, ale numeroșilor preoți și credincioși prezenți, mulțumind tuturor printr-un cuvânt părintesc; În după-amiaza zilei, a primit pe Excelența Sa Dl. Dimitrie Sturza; precum și un grup de reprezentanți din întreaga țară ai *Asociației Studenților Creștini Ortodocși Români (ASCOR)* – participanți la *Serile filocalice* organizate împreună cu Facultatea de Teologie Ortodoxă "Patriarhul Justinian", cu prilejul *Centenarului Dumitru Stăniloae* – pe care i-a binecuvântat adresându-le cuvânt de folos duhovnicesc;
- **Luni, 17 noiembrie 2003**, Prea Fericirea Sa a primit pe Dl. Prof. Anghel Cioran, membru în Consiliul parohial al bisericii *Eroii Revoluției* și pe Dl. Vasile Anghelache, pictor bisericesc;
- **Marti, 18 noiembrie 2003**, Prea Fericitul Părinte Patriarh a primit, la Reședința Patriarhală, pe Excelența Sa Dl. Robert Kocharian, Președintele Republicii Armenia; iar, după aceea, a primit I.P.S. Dr. Teodosie Petrescu, Arhiepiscopul Tomisului, în legătură cu vizita sa în Turcia și diferite probleme administrative ale Parohiei Ortodoxe Române din Istanbul;

A participat la festivitatea prilejuită de acordarea de către Președintele României a Ordinului național *Steaua României* în rang de *Mare Cruce* Prea Fericitului Anastasios, Arhiepiscopul Albaniei;

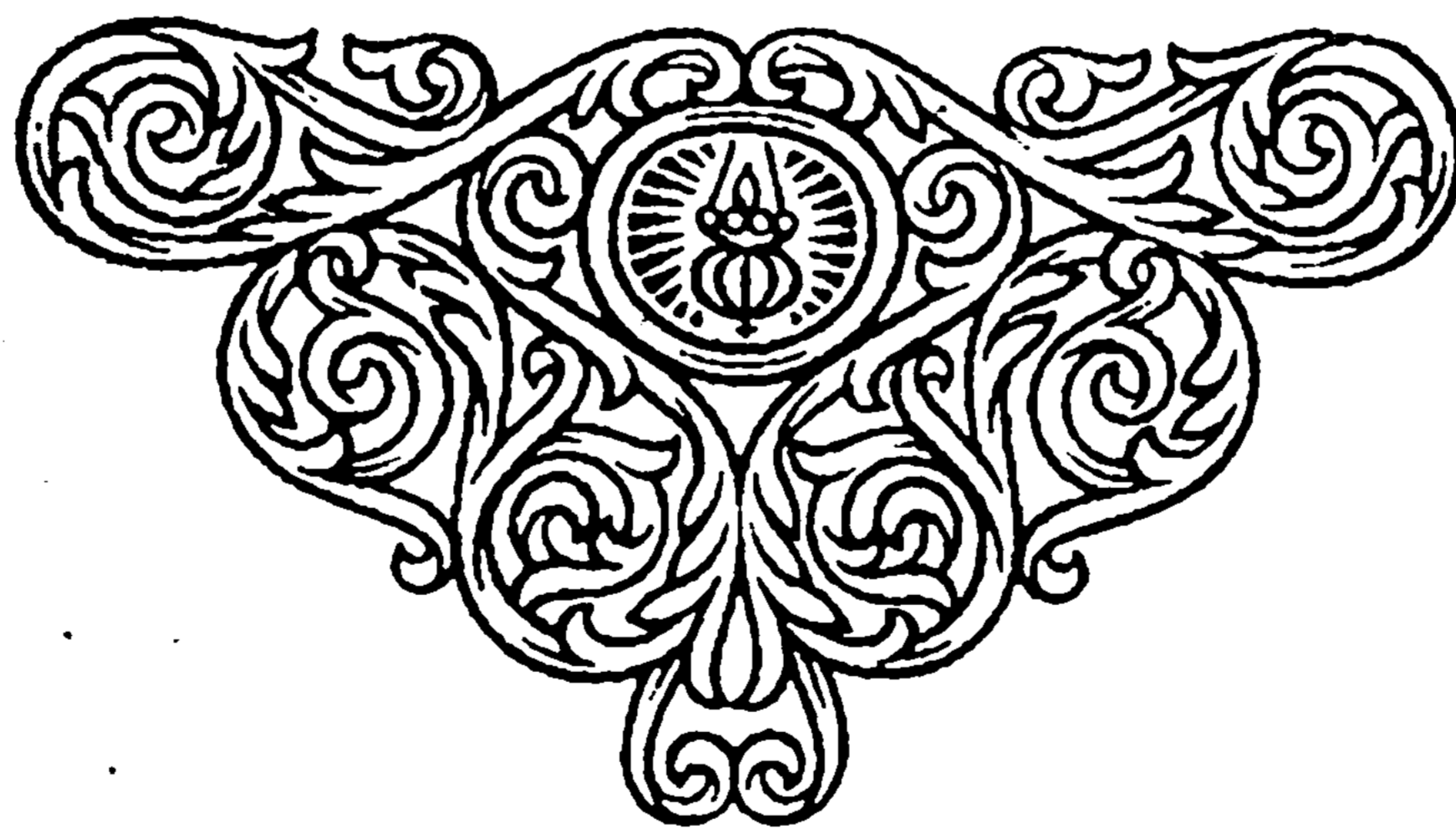
- **Miercuri, 19 noiembrie 2003**, Prea Fericitul Părinte Patriarh a condus la Aeroportul Internațional Otopeni pe Prea Fericitul Arhiepiscop Anastasios al Albaniei și delegația Prea Fericirii Sale;
- **Vineri, 21 noiembrie 2003, Praznicul Intrării Maicii Domnului în Biserică:** Prea Fericirea Sa a săvârșit Sfânta Liturghie în Biserica *Podanu* din Capitală și a rostit cuvânt de învățătură. A hirotesit "iconom stravrofor" pe P.C. Pr. Vasile Ailioaie și i-a acordat distincția *Crucea Patriarhală*. A acordat distincția *Crucea Patriarhală pentru mireni* D-nei preotese Lorica-Parascheva Ailioaiei și D-nei Ing. Victoria Cosmin, Directorul S.C. "Textila Dacia", pentru implicarea în activitatea de asistență socială a parohiei;
- **Sâmbătă, 22 noiembrie 2003**, Prea Fericitul Părinte Patriarh a vizitat-însoțit de Dl. Arhit. Voicu Florea – șantierul de construcție a bisericii din incinta *Schitului Popești*;
- **Luni, 24 noiembrie 2003**, Prea Fericirea Sa a primit în audiență, pe rând, un grup de ofițeri superiori, profesori și elevi, de la *Școala Națională de Apărare* din Atena; pe Dl. Prof. univ. dr. Eduard Wildbolz de la Universitatea din Berna, Elveția, însoțit de Pastor dr. Martin Hauser; și pe I.P.S. Dr. Teofan Savu, Mitropolitul Olteniei;
- **Marti, 25 noiembrie 2003**, Prea Fericirea Sa a primit pe P.S. Episcop Gherasim al Râmnicului; și a participat, însoțit de P.S. Episcop Vicar Patriarhal Vincențiu Ploieșteanu, la lucrările *Forumului pentru susținerea procesului de aderare a României la Uniunea Europeană*, desfășurat la *Palatul Parlamentului*;
- **Miercuri, 26 noiembrie 2003**, Prea Fericitul Părinte Patriarh a primit, în audiență, pe rând, pe I.P.S. Dr. Teodosie Petrescu, Arhiepiscopul Tomisului; și pe Dl. Prof. univ. dr. Iulian Crețu;
- **Joi, 27 noiembrie 2003**, Prea Fericirea Sa a participat la *Sesiunea solemnă a Parlamentului României* prilejuită de aniversarea *Zilei Naționale*; După aceea a primit, pe rând, pe I.P.S. Mitropolit Jeremias al Elveției, sosit în țara noastră pentru a participa la Galați, la prăznuirea Sfântului Apostol Andrei. A fost însoțit de P.S. Dr. Casian Crăciun, Episcopul Dunării de Jos; și de P.S. Episcop Gherasim al Râmnicului;
- **Vineri, 28 noiembrie 2003**, Prea Fericitul Părinte Patriarh a participat la *Palatul Patriarhiei* la Serbarea *Colindă Sfântă din sufletul copiilor la Nașterea Domnului*, organizată de Patriarhia Română și Ministerul Educației, Cercetării și tineretului, și a adresat cuvânt de binecuvântare, împărțind daruri copiilor prezenți; În cursul zilei, a primit, pe rând, pe I.P.S. Dr. Nifon Mihăiță, Arhiepiscopul Târgoviștei; pe Dl. Constantin Teculescu, Președintele C.E.C.; și pe Dl. Vasile Mihalache, Primarul Sectorului 4;

- **Sâmbătă, 29 noiembrie 2003**, Prea Fericirea Sa a participat la Recepția oferită la *Palatul Cotroceni* de Președintele României cu ocazia Zilei Naționale;
- **Luni, 1 decembrie 2003**, – **Ziua Națională**: Prea Fericitul Părinte Patriarh a săvârșit, în Catedrala Patriarhală, Slujba *Te Deum*-ului și a adresat cuvânt de binecuvântare;
- **Marti, 2 decembrie 2003**, Prea Fericirea Sa a primit în audiență, pe rând, pe Excelența Sa Dl. Mohammed El Dib, noul Ambasador al Republicii Libaneze la București, în vizită de prezentare; și pe I.P.S. Dr. Teodosie Petrescu, Arhiepiscopul Tomisului;
- **Miercuri, 3 decembrie 2003**, Prea Fericirea Sa a primit pe P.C. Diac. Eugen Moraru, doctorand al Facultății de Teologie din Atena;
- **Joi, 4 decembrie 2003**, Prea Fericitul Părinte Patriarh a primit, pe rând, în audiență pe Dl. Dragoș Șeuleanu, Președinte – Director general al *Societății Române de Radiodifuziune*; și pe Excelența Sa Dl. Franco D. Pillarella, noul Ambasador al Canadei la București, Sofia și Chișinău, în vizită de prezentare;
- **Vineri, 5 decembrie 2003**, Prea Fericirea Sa a primit în audiență pe Excelența Sa Dl. Ali-Ā-Farazi, noul Ambasador al Republicii Islamice Iran, în vizită de prezentare; În cursul zilei, Prea Fericirea Sa, a vizitat – însoțit de P.S. Episcop Vicar Patriarhal Ambrozie Sinaitul – *Așezământul social "Patriarhul Justinian Marina"* pentru familiile în dificultate și a împărțit daruri copiilor, adresându-le cuvânt de binecuvântare la prăznuirea Sfântului Ierarh Nicolae;
- **Sâmbătă, 6 decembrie 2003**, Prea Fericitul Părinte Patriarh a asistat la Sfânta Liturghie la Biserica *Sfântul Nicolae – Dintr-o Zi*, Protoieria III Capitală, la prăznuirea hramului, și a rostit cuvânt de învățătură și binecuvântare;
- **Duminică, 7 decembrie 2003**, După slujba Sfintei Liturghii, Prea Fericirea Sa, în cursul după-amiezii, a participat la Concertul Coralei de muzică bizantină *Psalmodia*, dirijată de P. Cuv. arhim. prof. dr. Sebastian Barbu-Bucur, prilejuit de aniversarea a 15 ani de la înființarea și de lansarea unor noi CD-uri (III-VIII) și casete (XI-XVI) de muzică psaltică. A conferit D-nei Cornelia Andreescu, Directorul Casei de discuri ELETRECORD, editorul acestor lucrări, distincția *Crucea Patriarhală*;
- **Luni, 8 decembrie 2003**, Prea Fericitul Părinte Patriarh a primit pe P.C. Pr. drd. Gabriel asile de la Parohia Ortodoxă Română din Dortmund, Germania; După aceea, a vizitat șantierul de construcție a noii biserici de la *Schitul Popești*;
- **Marti, 9 decembrie 2003**, Prea Fericirea Sa a primit în audiență, pe rând, pe Excelența Sa Dl. Jose Jeronimo Moscardo de Souza, Ambasadorul Republicii Federative a Braziliei la București, în vizită de rămas-bun la încheierea misiunii diplomatice în țara noastră; pe Dl. Iulian Sorin, Secretarul general al *Federației Comunităților Evreiești din România*; pe P.C. Pr. Du-

- mitru Radu, Directorul Administrației Cimitirelor din Capitală; și pe Excelența Sa Dl. Constantin Gârbea, Ambasadorul României la Tbilisi, Georgia;
- **Miercuri, 10 decembrie 2003**, Prea Fericitul Părinte Patriarh a primit pe Dl. General de brigadă Ion Chirănescu, Comandantul Brigăzii 2 parașutiști *Maior Dobre Ion* care a mulțumit pentru sprijinul acordat în ridicarea capelei unității;
 - **Joi, 11 decembrie 2003**, Prea Fericitul Părinte Patriarh a adresat mesaj de binecuvântare ostașilor țării prin intermediul emisiunii *Ora Armatei* a *Societății Române de Radiodifuziune*, în cadrul interviului acordat D-lui Locotenent – Comandor Alexandru Leaua, redactorul-șef al emisiunii; De asemenea a participat la *Academia Română* la festivitatea decernării titlului de *Doctor Honoris Causa* E.S. D-lui Jose Jeronimo Mosacardo de Souza, Ambasadorul Republicii Federative a Braziliei la București;
În cursul după-amiezii, Prea Fericirea Sa a primit pe I.P.S. Dr. Daniel Ciobotea, Mitropolitul Moldovei și Bucovinei, înaintea plecării sale la Geneva, pentru a participa la lucrările Comitetului Central al *Conferinței Bisericilor Europene*;
 - **Vineri, 12 decembrie 2003**, Prea Fericitul Părinte Patriarh a primit pe Dl. Prof. dr. Victor Crăciun, Președintele *Ligii culturale a românilor de pretutindeni*, în legătură cu cea de-a X – a ediției a *Congresului spiritualității românești* și cu ultimele sale apariții editoriale;
 - **Duminică, 14 decembrie 2003**, Prea Fericirea Sa a primit, în audiență, pe rând, pe D-na Acad. Zoe Dumitrescu-Buşulenga și D-na Lidia Stoicescu-Popița; precum și pe Dl. Acad. Virgil Câdea;
 - **Luni, 15 decembrie 2003**, Prea Fericitul Părinte Patriarh a adresat binecuvântări românilor ortodocși din țară și din străinătate prin intermediul emisiunilor *Societății Române de Radiodifuziune*; și a primit pe P.S. Episcop Calinic al Argeșului și Muscelului;
 - **Marti, 16 decembrie 2003**, Prea Fericitul Părinte Patriarh a participat la recepția oferită la Palatul Patriarhiei de *Camera de Comerț Americană* (AmCham); După aceea, însoțit de P.S. Episcop Vicar Patriarhal Vincențiu Ploieșteanu a participat la *Concertul de Crăciun* organizat de Consiliul de Administrație al *Băncii Naționale a României* și a adresat celor prezenți cuvânt de binecuvântare;
 - **Miercuri, 17 decembrie 2003**, Prea Fericirea Sa a participat la *Serbarea de Crăciun* organizată la Palatul Patriarhiei de Sectorul *Biserica și Societatea* și a adresat cuvânt de binecuvântare; În cursul dimineții, Prea Fericirea Sa a prezidat ședința de lucru a Permanenței *Consiliului eparhial* al Arhiepiscopiei Bucureștilor;
În cursul după-amiezii, la Palatul Patriarhiei – însoțit de Prea Sfinții Episcopi Vicari de la Arhiepiscopia Bucureștilor a participat la *Serbarea de Crăciun* organizată de Seminariile teologice din București, Giurgiu și Pasărea;

- **Joi, 18 decembrie 2003**, Prea Fericirea Sa a primit, pe rând, pe Dl. Ioan Lăcustă, redactor la revista "Magazin istoric"; pe Dl. Vasile Hristea, doctorand al Facultății de Teologie a Universității din Tübingen, Germania; și pe Dl. prof. dr. Dan Zamfirescu;
- **Vineri, 19 decembrie 2003**, Prea Fericirea Sa a primit, mai întâi, pe I.P.S. Dr. Daniel Ciobotea, Mitropolitul Moldovei și Bucovinei, întors din Elveția de la ședința de lucru a Comitetului Central *Consiliului Ecumenic al Bisericilor*; iar, după aceea, un grup de colindători din Rădăuți, jud. Suceava;
- **Luni, 22 decembrie 2003**, Prea Fericitul Părinte Patriarh a primit, mai întâi, pe I.P.S. Arhiepiscop Pimen al Sucevei și Rădăuților; iar, după aceea, pe P.C. Pr. Neluțu Oprea de la Parohia Ortodoxă Română din Sofia, Bulgaria;
- **Marti, 23 decembrie 2003**, Prea Fericirea Sa a primit pe I.P.S. Petru al Basarabiei;
- **Joi, 25 decembrie 2003, – Nașterea Domnului**: Prea Fericitul Părinte Patriarh a săvârșit Sfânta Liturghie în *Catedrala Patriarhală*, înconjurat de Prea Sfințiii Episcopi Vicari Sebastian Ilfoveanul și Varsanufie Prahoveanul, și a adresat cuvânt de binecuvântare, după ce P.S. Episcop Sebastian Ilfoveanul a citit Pastorală;
- **Marti, 30 decembrie 2003**, Prea Fericirea Sa a primit pe P.C. Pr. prof. Nicolae Bordașiu, parohul bisericii *Sfântul Silvestru* din Capitală, cu invitația de a participa la hramul bisericii.

Pr. NICOLAE VLADU,
Consilier patriarhal

• I N B R U M Ă R I • P Ă S T O R Ă L E •

DOGMELE CA FORME DE RESPINGERE A GÂNDIRII SECTARE ÎN TEOLOGIE

1. Dogmele – adevăruri revelate ale existenței transcendente și personale a lui Dumnezeu. Tendințe reduționiste ale dogmelor

După învățătura Bisericii Ortodoxe, dogmele sunt adevăruri de credință revelate; ce exprimă realitatea tripersonală a lui Dumnezeu – făcută cunoscută prin întruparea lui Hristos – și comunicate oamenilor, spre mântuire, de organele Revelației în viața sobornicească a Bisericii. Dogmele cuprind astfel cele două taine ale existenței: Dumnezeu ca Treime personală absolută și omul ca persoană creată. Existența personală implică totodată posibilitatea comunicării sau revelării ei și de aceea dogma accentuează pe lângă caracterul personal al celor două taine – divină și creată – și aspectul lor comunitar. Acesta din urmă se exprimă prin adevărul despre Revelație în care Dumnezeu Își descoperă existența Sa în lucrarea și cuvântul existenței umane, singura care-L poate întâlni, înțelege real și răspunde la comunicarea și vorbirea Lui.

Trebuie totodată arătată că această putere și capacitate de primire a Revelației și de răspundere la ea le are omul de la Dumnezeu și numai în relație cu El le poate spori. Relația aceasta a devenit maximă prin întruparea Fiului lui Dumnezeu în care natura umană a fost primită în ipostasul Său divin. Prin aceasta ea primește și lucrarea Lui prin care se și înnoiește, iar această înnoire o poate arăta omul în faptă ca roadă a lucrării Duhului Sfânt. După Sf. Atanasie cel Mare, Cuvântul S-a făcut "purtător de trup" pentru ca oamenii să poată deveni "purtători de Duh"¹. Starea aceasta nouă se obține în viața sobornicească a Bisericii, viață ce are la bază relația cu Persoana supremă, iar aceasta la rândul ei este arătată în dogme ce devin astfel puncte ale procesului de mântuire și îndumnezeire².

În exprimarea vieții trinitare a lui Dumnezeu și a procesului continuu de transformare interioară a omului, dogmele, ca adevăruri revelate, au un conținut infinit și apofatic. Prin aceasta ne este dezvăluită semnificația lor negativă care oprește mintea de a urma căile sale naturale întemeiate pe o reprezentare inteligibilă și de a forma concepte, noțiuni ce ar putea să înlocuiască realitățile spirituale. Conceptele fiind formate după puterea și părerea firească a minții umane nu pot

1. Sf. Atanasie, *De incarnatione et contra arianos*, 8, P. G., XXVI, 996, A.

2. Pr. prof. dr. D. Stăniloac, *Teologia Dogmatică Ortodoxă*, vol. I, București, 1978, p. 71.

exprima adâncul tainic al infinității personale a lui Dumnezeu și de aceea ele crează idoli despre Dumnezeu în loc să-L descopere pe El³.

Un astfel de adânc au apărut Părinții capadocieni în disputele cu ereziile acelor vremuri. Un reprezentant al acelor curente raționalist-reducționiste, Eunomie, afirma că ființa dumnezeiască poate fi exprimată în concepte. Numai în acest mod se credea că ea poate fi descoperită rațiunii umane. După Sf. Vasile cel Mare nu numai ființa dumnezeiască nu poate fi prinsă în concepte, ci și ființele create. Formarea conceptelor cu privire la obiecte are la bază procesul contemplării și analizei însușirilor lor. Cu toate acestea, analiza rațională nu poate să epuizeze conținutul obiectelor, rămânând astfel un rest necuprins în ele, inexprimabil. Cu atât mai mult nu se poate vorbi de o astfel de cunoaștere atunci când ne referim la ființa lui Dumnezeu, deoarece ea nu poate fi îngustată în ceva unilateral sau chiar multilateral, așa cum făcea Eunomie. Ființa lui Dumnezeu este dincolo de relație și de părțile compuse ale lumii materiale. De aceea, atunci când încercăm să-L concepem pe Dumnezeu prin gândirea naturală suntem reduși la tăcere, deoarece o astfel de gândire nu poate cuprinde infinitul personal prin conceptele care, definind, limitează conținutul Lui. Singura formă a acestei cunoașteri este aflarea existenței lui Dumnezeu fără să se cunoască însă modul acestei existențe. După Sf. Grigorie de Nazianz, "există totuși o mare deosebire, deosebirea între știința despre existența unei ființe și modul acestei existențe"⁴. În acest sens, modul de existență al ființei divine, care după Sf. Părinți este modul personal, rămâne în esență neînțeleș minții noastre. "Iar dacă cineva a ajuns să înțeleagă pe Dumnezeu cu mintea cât de cât, care-i dovada? Cine s-a învrednicit vreodată de o așa de mare harismă? Cine a deschis astfel gura cugetării și a tras în el Duh, pentru ca, cu ajutorul Duhului care cercetează toate și care cunoaște și adâncurile lui Dumnezeu, să cuprindă cu mintea pe Dumnezeu și să nu fie nevoie să pășească mai departe având deja cel mai adânc, dorit lucru și către care grăbește toată trăirea și cugetarea omului înalt?"⁵.

După Sf. Grigorie, când ne raportăm la ființa divină știm că există (ὅτι ἐστίν) dar nu știm ce este (τί ἐστίν); de aceea, o caracteristică a dogmelor, ca adevăruri revelate, este aceea de apărare a misterului transcendent al existenței personale a lui Dumnezeu de tendințele raționale. Astfel de tendințe, ce reprezintă reînnoirea sistemelor doctrinare eretice ce au tulburat viața Bisericii în perioada Părinților Bisericii, sunt prezente în diferitele denominațiuni sau secte de nuanță spiritistă, cum este teosofia. La baza ei stă un panteism deghizat în care se afirmă o "existență" unică⁶, individualistă a lui Dumnezeu, dar nu I se recunoaște transcendența absolută, ci una contopită cu imanența. În același timp, concepția aceasta are ca-

3. Sf. Grigore de Nyssa, *De vita Moysis*, P. G., XLIV, 377 B.

4. Sf. Grigorie de Nazianz, *Cuvântarea a doua despre Dumnezeu (Teologică)*, în "Cele cinci Cuvântări despre Dumnezeu", trad. de Pr. Gh. Tilea și Daniel Barbu, Curtea de Argeș, 1947, p. 12.

5. *Ibidem*, p. 13.

6. Diac. P. I. David, *Călăuza creștină pentru cunoașterea și apărarea dreptei credințe în fața prozelitismului sectant*, Arad, 1987, p. 94.

racter monist⁷: "divinitatea este un unic universal și absolut din care iese totul și în care se absoarbe totul"⁸. Ca și în cazul lui Eunomie, se susține aici ideea unei cunoașteri nemijlocite a "esenței lui Dumnezeu"⁹, cu ajutorul înțelepciunii omenești ajunsă la "iluminare". Prin aceasta este creată o "divinitate" inteligibilă, a cărei ființă este cuprinsă în noțiuni, concepte, așa cum arată R. Steiner în "Teze Antropozofice" (1925)¹⁰. Ca și în cazul arienilor și eunomienilor, și aici, printr-o astfel de metodă, se ajunge la o "idolatrie a conceptelor", reducând teologia la o "tehnică" (τεχνώδριον)¹¹.

Nu se poate recunoaște într-o astfel de concepție nimic din caracterul de adevăr de credință necesar pentru mântuire, așa cum se întâlnește în dogme, pentru că lipsește principiul de bază în care adevărul este cuprins și realizat: Revelația dumnezeiască supranaturală. Prin ea, sau cu ajutorul ei, experimentăm în dogme realitatea personală a lui Dumnezeu. Deși după ființă rămâne necunoscut, Dumnezeu Se face acum cunoscut după modul personal de existență sau ipostatic. În creștinism existența aceasta a lui Dumnezeu are caracter trinitar. Sf. Ilarie de Pictavium arată că în caracterul tripersonal al absolutului lui Dumnezeu stă superioritatea învățăturii creștine asupra ereziilor. Prin aceasta se arată că cunoaștem un Dumnezeu unic, dar nu un Dumnezeu solitar "Deus solitarius"¹², închis ca persoană atât de mult în El Însuși încât nu face posibilă comuniunea cu El, ci numai ascultarea, așa cum se arată în islamism și în sectele de nuanță arabo-persană inspirate din acesta.

2. Dogmele – expresie a prezenței și lucrării Sfintei Treimi în viața Bisericii. Devieri raționaliste cu privire la misterul trinitar

Dumnezeu este Treime de persoane ce au în comun întreaga ființă și totodată își păstrează caracterele personale. Aceasta arată că între persoane este o iubire desăvârșită ce cere unitatea deplină, egalitatea și diversitatea lor, însă nu trăită izolat, ci în reciprocă afirmare. Acest adevăr fundamental este numit de teologi (Pr. Prof. D. Stăniloae) prima dogmă¹³. Ea este atotcuprinzătoare, iar aici realitatea exprimată este atât de bogată încât în experiența relației cu Persoanele Treimice Supreme se ajunge la distincția făcută de Sf. Vasile cel Mare între dogmă și kcrigmă în Tratatul "Despre Sfântul Duh" și tradusă în teologie ca adevăr și comunicare, iar Sf. Grigorie de Nazianz zice că lumina Treimii este atât de puternică încât dogma ce exprimă această realitate nepătrunsă te face să taci¹⁴, însă bucuria

7. *Lexicon der Sekten, Sondergruppen unde Weltanschauungen*, hrsg. von H. Gaspar, J. Müller, F. Valentin, Wien, 1990, p. 398.

8. Diac. P. I. David, *op. cit.*, p. 94.

9. *Ibidem*, p. 91.

10. *Ibidem*, p. 94.

11. Sf. Grigorie de Nyssa, *op. cit.*, p. 377.

12. Sf. Ilarie de Pictavium, *De Trinitate*, IV, 20, P. L. X, 112.

13. Pr. prof. D. Stăniloae, *Dogmele creștine și apostolice, expresii ale binelui cel mai înalt*, în "Ortodoxia", XLIV, 1992, nr. 1-2, p. 3.

14. Sf. Vasile cel Mare, *Despre Sfântul Duh*, XXVII, Migne, P. G., XXXII, 185; Sf. Grigorie de Nazianz, *Poeme despre sine*, I, P. G., XXXVII, 984-985.

vederilor luminoase inepuizabile ale comuniunii personale te face să comunici totodată în cuvântare sau să faci public acest adevăr, cum a făcut Sf. Grigorie de Nazianz în "Cuvântările teologice" sau în alte locuri când arată că pentru el Sfânta Treime este lait-motivul vieții sale: "Pentru Tine trăiesc, vorbesc și cânt"¹⁵.

Sensibilitatea aceasta profundă a Bisericii Răsăritene pentru taina Sfintei Treimi a păstrat intact adevărul despre unitatea Persoanelor divine și diversitatea lor. Un astfel de adevăr ce a adus în creștinism nu raționalizarea lui, ci creștinarea rațiunii, poate fi cunoscut nu pe calea conceptuală, ci pe cea a rugăciunii sau a unirii cu Persoanele divine, ajungând până la contemplație.

Pentru a se păstra pe un astfel de drum mintea trebuie ca în întâlnirea cu realitatea personală a lui Dumnezeu și pentru înțelegerea acestei taine să părăsească imaginile create ca chipuri și prin lucrarea harică să treacă la o deconceptualizare ce-i va permite să urce pe drumul adevăratei cunoașteri. Totodată va putea păstra caracterul antinomic, paradoxal al dogmei, care afirmă cu adevărat caracterul deplin al realității Persoanelor divine, așa cum s-a făcut cunoscută în Revelația supranaturală. În cazul dogmei trinitare antinomia se referă la unitatea și diversitatea Persoanelor.

Pentru a păstra deplin acest caracter, "gândirea trebuie să se miște neîncetat de la Unul la cei Trei pentru a reveni la unitate"¹⁶, împărțindu-se neîncetat între cei doi termeni ai antinomiei: "Nici nu am început să cuget la unitate că Treimea mă și scaldă în slava Sa. Nici nu am început bine să cuget la Treime și unitatea mă și cuprinde din nou... Când adun pe cei Trei în aceeași cugetare văd o singură flacără, fără a putea împărți sau analiza lumina unificată"¹⁷. Taina aceasta a credinței este redusă în caracterul ei antinomic prin raționalizarea unuia sau al altuia din cei doi termeni. Reducerea lor a fost operată în două tendințe: unitarianismul și triteismul. Primul nu este decât un monarhism absolutist în care existența personală a Fiului și a Duhului Sfânt este redusă la starea de emanație sau energie. În această expresie, ca și în cea modalistă afirmată de Sabelie, noțiunea de persoană dispăre, deoarece Dumnezeu rămâne o esență divină impersonală în care persoanele sunt în întregime absorbite. Pe lângă aceasta, o astfel de Treime rămâne o simplă aparență ce nu are sens pentru existența creștină. A doua tendință, triteismul, aflat în starea subcutanată, neexprimabilă, duce la slăbirea reciprocității trinitare: o Treime în care este prezent subordinatismul de natură neoplatonică, este o Treime fără egalitate. În plus, identificând pe Tatăl cu unitatea supremă, nu a mai putut deosebi personal pe Fiul de Tatăl, ci a ajuns la soluția deosebirii prin subordonare. Prin aceasta se nega divinitatea Fiului și a Duhului Sfânt, fiind reduși la starea de instrumente. Prin Arie o astfel de tendință s-a conturat în erezia ce căuta să sfârșească unitatea trinitară. Identificând acum pe Dumnezeu cu Tatăl, el afirmă că tot ceea ce nu este Dumnezeu aparține planului creat. Atribuind Fiului caracter creat prin naștere în care este implicată și devenirea, adică faptul că Fiul este altul decât Tatăl, arianismul nu conduce decât la o ruptură ontologică.

15. Sf. Grigorie de Nazianz, *Poemata de seipso*, P. G., XXXVII, 1327.

16. Vl. Lossky, *Teologia mistică a Bisericii de Răsărit*, trad. de pr. Vasile Răducă, București, 1991.

17. Sf. Grigorie de Nazianz, *In sanctum baptisma*, or. XL, 41, P. G., XXXVI, 417 B.

Aspecte identice celor două erezii se regăsesc în timpurile moderne în iehovism. Pe lângă faptul că nu acceptă Sfânta Treime, ajung la aceeași concluzie afirmată de unitarianism: Iisus Hristos nu este Dumnezeu, iar Duhul Sfânt, neavând nici El acest caracter, nu este persoană, ci numai o energie¹⁸. Fiul nefiind Dumnezeu este o creatură¹⁹, ca în arianism. Astfel, noua sectă nu este decât încercarea de reafirmare a doctrinei celor două vechi erezii. Penticostalii se încadrează și ei în direcția aceasta, considerând pe Duhul Sfânt creatură²⁰.

Prin alte căi, dar operând tot o reducere a aspectului personal în Treime, teosofia repetă doctrina eretică a lui Arie, admițând ca și acesta că Iisus Hristos nu este Fiul lui Dumnezeu²¹. Prin urmare, El este ființă de alt ordin, cel mai adesea fiind creat. Influența ereziilor antitrinitare se resimte și în unitarism, ce are la bază aceeași tendință de minimalizare a tainei Persoanelor în Sfânta Treime. Se poate observa astfel că la baza tendințelor de reducere se află o lezare a plenitudinii tainei iubirii privitoare la Treime (sau la celelalte taine pe care le vom arăta), o nevroză care relativizează absolutul și absolutizează relativul. Ea "relativizează comuniunea și izolează un element sau factor al comuniunii pentru a-l absolutiza"²².

În cazul învățaturii despre Sfânta Treime, a relativiza absolutul înseamnă a goli de conținutul infinit realitatea persoanelor divine, reducând esența lor la simple nume, neputând fi înțeleasă decât într-un caracter impersonal. Golirea aceasta de conținut, care este expresia golirii credinței pentru adevărul divin revelat se exprimă mereu în ispita de reducere a ceea ce este ireductibil: persoana.

Simultan, golirea a ceea ce a mai rămas în existență este și închidere în relația cu alte existențe. Ea se exprimă adesea în doctrinele ereziilor sau, mai nou, ale sectelor când se referă la Dumnezeu prin simple nume: idee, forță, concept²³. În altă variantă ființa este divizată (*διασκέδασμενη*) pentru a mai păstra supraviețuirea triadei (triteism). În fața acestor încercări de negare a tainei personale supreme, dogma primelor două Sinoade Ecumenice stabilește identitatea de esență și totodată egalitatea și relația reciprocă a Persoanelor divine. Termenul consacrat în dogma trinitară "homoousios", exprimând identitatea de esență, unifică fără a le reabsorbi în propria lor unitate două persoane ireductibil diferite. Contrar închiderii în raționalitatea îngustă, dogmele creștine deschid astfel un orizont nesfârșit de înălțător²⁴. Orizontul acesta nelimitat este descoperit în Persoana lui Iisus Hristos, Fiul lui Dumnezeu întrupat, Care unește în Sine dumnezeirea și umanitatea și prin Care Sfânta Treime se revelează și totodată lucrează mântuirea noastră. Întruparea lui Hristos este revelarea Treimii, întrucât "Logosul nu se revelează singur, ci ca Persoană divină în relație cu celelalte Persoane divine: în relație cu Tatăl și cu Duhul"²⁵.

18. Diac. P. I. David, *op. cit.*, p. 53.

19. *Ibidem*, p. 161.

20. *Ibidem*, p. 52.

21. *Ibidem*, p. 91.

22. Pr. prof. dr. Dan-Ilie Ciobotca, *Dorul după Biserica nedespărțită sau apelul tainic și irezistibil al Sfintei Treimi*, în "Ortodoxia", XXXIV, 1991, p. 4.

23. Diac. P. I. David, *op. cit.*, p. 191, 221.

24. Pr. prof. dr. D. Stăniloae, *Dogmele, expresii ale iubirii divine*, în "Ortodoxia", XLIII, 1991, p. 4.

25. Prof. dr. Dan-Ilie, *art. cit.*, p. 591.

Dogma care exprimă acest adevăr revelat prin Iisus Hristos este după Sf. Atanasie "singura adevărată evlavie (credință) și aceasta este binele și adevărul"²⁶. Ea este "credința pe care Domnul Însuși a dăruit-o (ἔδωκεν), pe care apostolii au binevestit-o (ἐκήρυξαν) și Părinții Bisericii au păzit-o (ἐφύλαξαν), credința pe care se zidește Biserica"²⁷. Hristos, ca Persoană divină ce descoperă pe Tatăl și pe Duhul, ridică împreună cu ei omenirea la comuniunea cu Sfânta Treime. În același timp, recapitulează în El pe toți oamenii și își extinde viața Lui în ei. Dogmele exprimă și explică pe Hristos în lucrarea de recapitulare, arătând că opera Lui, care pornește din Treime, cuprinde pe oameni pentru a-i readuce la comuniunea cu Treimea. De aceea, comuniunea cu El este comuniunea cu toate Persoanele treimice²⁸.

3. Dogmele – expresie a revelării desăvârșite a lui Dumnezeu în Iisus Hristos și comuniunea noastră cu El. Tendințe unilaterale în înțelegerea hristologiei

Taina Treimii de Persoane având aceeași natură comună și cea a întrupării Fiului lui Dumnezeu, prin care este afirmată unirea naturii umane cu natura divină într-o Persoană divină, depășește orice putere de cuprindere prin gândire, fiind astfel un adevăr revelat. Ea este însă și o manifestare supremă a dragostei, deoarece Cuvântul, fără să Se schimbe în natura Lui divină, Se coboară la condiția noastră și Se angajează în ea până la acceptarea morții. Din aceasta cunoaștem că Treimea este cea care ne mântuiește, iar Fiul întrupat săvârșește în lume opera de mântuire. Adevărul acesta a fost apărut în dogma întrupării împotriva patripasienilor care afirmau că Tatăl a suferit și tot El S-a răstignit împreună cu Fiul datorită unității Lor de natură. Prin aceasta s-a ajuns la confuzia între natură și persoană în Dumnezeu. Părinții Bisericii au găsit în dogma hristologică a Sinodului V Ecumenic de la Calcedon legătura dintre triadologic și hristologic, exprimată prin termenul "homoousios". Prin el se arată că Hristos este de o ființă cu Tatăl prin dumnezeirea Sa, iar cu noi de o ființă prin umanitatea Sa. Există astfel două consubstanțialități, însă o singură Persoană: Dumnezeu adevărat și Om adevărat. Dogma de la Calcedon, care a adus astfel lumină asupra adevărului hristologic al doimmii în unu, reprezintă victoria împotriva tendinței de a raționaliza întruparea prin negarea dumnezeirii sau pe de altă parte, a umanității lui Hristos. Neînțelegând taina persoanei, Nestorie o concepe ca natură, ajungând totodată la identificarea lor. Astfel el opune Persoana Cuvântului, Persoanei lui Iisus, disecând astfel pe Hristos în două persoane diferite: Fiul lui Dumnezeu și Fiul Omului, separate prin caracterul lor de persoane. De aici Nestorie trage concluzia că din Fecioara Maria s-a născut numai persoana umană a lui Iisus Hristos, ea era astfel mama lui Hristos și nu a lui Dumnezeu. Prin negarea unității Persoanei lui Hristos se nega asumarea adevărată a naturii umane de către Fiul lui Dumnezeu, nemai-fiind posibilă o unire reală între om și Dumnezeu. Doctrina mântuirii își pierde orice bază, iar oamenii rămân separați de Dumnezeu. De aceea nici procesul de transformare interioară nu mai este posibil, iar îndumnezeirea nu mai are loc.

26. Sf. Atanasie al Alexandriei, *Contra Arianos*, I, P. G., XXVI, 49 A.

27. *Idem*, *Ad Serapionem*, I, P. G., XXVI, 605.

28. Pr. Prof. dr. D. Stăniloae, *Teologia Dogmatică Ortodoxă*, vol. I, București, 1978, p. 82.

Altă tendință opusă acestei erezii a dizolvat umanitatea în dumnezeire. Hristos este astfel consubstanțial cu Tatăl, însă nu și cu oamenii. Umanitatea Lui este o aparență și astfel erezia numită monofizitism a ajuns la dochetism. În ambele erezii realitatea umană este diminuată: pe de o parte este închisă în sine, iar pe de altă parte dizolvată în divin. Dogma de la Calcedon definește adevărul despre Dumnezeu și om și taina unirii lor în chip neîmpărțit și nedespărțit: Iisus Hristos este Dumnezeu adevărat și Om adevărat, de o ființă cu Tatăl prin dumnezeire și de o ființă cu noi prin umanitate. Calcedonul clarifică distincția dintre persoană și natură, stabilind libertatea persoanei față de natură, permițând afirmarea unității a două principii în care proprietățile fiecărei naturi sunt confirmate și nu negate. Mai târziu s-a ajuns la o altă tendință ce a reprezentat un adevărat compromis cu monofizitismul. Acesta s-a numit monotelism.

Deși admiteau cele două naturi în persoana lui Hristos, susținătorii lui defineau persoana potrivit unei facultăți a ei. În cazul acesta voința n-a mai fost legată de natură, ci de persoană. Pentru a restabili adevărul, Sf. Maxim ia ca punct de plecare dogma Sfintei Treimi, în care se afirmă realitatea existenței celor trei Persoane divine într-o singură natură. Celor trei Persoane le este comună o singură voință. Aceasta arată că voința este legată de natură și nu de persoană. Sinodul VI Ecumenic (681) de la Constantinopol a subliniat existența în Hristos a două voințe naturale ce nu sunt în opoziție, voința umană supunându-se voinței divine.

Împotriva tuturor încercărilor eretice de a disocia învățătura despre Sfânta Treime și cea despre Hristos, Biserica creștină a arătat că ele sunt inseparabile. Legătura aceasta își are rădăcinile în Evanghelie. Pentru a combate atacurile unor reprezentanți ai acestor erezii, Părinții Bisericii au explicat și interpretat textele scripturistice ce înfățișau clar învățătura creștină și totodată corectau eroarea credinței sau raționalizarea ei. Astfel, Sf. Atanasie apără dumnezeirea Fiului împotriva arianismului, dovedind cu locuri scripturistice că Fiul este etern ca și Tatăl (Ioan 16, 15; 10, 30; 14, 9). Dacă Tatăl este Dumnezeu adevărat, Dumnezeu adevărat este și Fiul, după cum Ioan a scris: "Suntem într-un Cel adevărat, într-un Fiul Lui, Iisus Hristos. Acesta este Dumnezeu cel adevărat și viața veșnică" (I Ioan 5, 20)²⁹. Sf. Chiril al Alexandriei dă o profundă analiză în "Glafire" a textelor Vechiului Testament unde se descoperea ca prin ghicitură taina lui Hristos, cel ce a recapitulat în el cele din cer și cele de pe pământ (Efeseni 1, 10), înțelegând prin recapitulare îndreptarea din nou și readucerea celor corupte la starea în care erau de la început³⁰. Pentru a se înțelege metoda Părinților Bisericii privind abordarea tainelor dumnezeiești, cuvintele Sf. Chiril al Ierusalimului sunt edificatoare: "Nu trebuie să se predea la întâmplare și fără dovezi din dumnezeieștile Scripturi învățături despre tainele dumnezeiești și nici nu trebuie să fie înfățișate prin presupuneri și prin cuvinte căutate. Nici chiar pe mine, care îți vorbesc, să nu mă crezi dacă nu vei primi prin dumnezeieștile Scripturi dovada celor ce-ți vestesc. Mărturia credinței noastre nu constă în ușurința vorbirii, ci în dovezile dumnezeieștii Scripturi"³¹.

29. Sf. Atanasie al Alexandriei, *Ad Serapionem*, II, P. G., XXVI, 612.

30. Sf. Chiril al Alexandriei, *Glafire*, trad. de Pr. prof. dr. D. Stăniloae în colecția "Părinți și Scriitori Bisericești", vol. 39, București, 1992, p. 8.

31. Sf. Chiril al Ierusalimului, *Cateheza*, IV, 17, P. G., XXXIII, 467 B, 477 A.

Acestea nu sunt decât câteva din exemplele nenumărate ale Părinților Bisericii ce au interpretat Scriptura nu în literă, ci în Duhul care dă viață (II Corinteni 3, 6) și în aspectul acesta au fost formulate dogmele în Biserică, prin lucrarea Duhului Sfânt. Ei au căutat taina nu în cuvinte, ci în realitatea însăși, după cum arăta și Fericitul Augustin: "In ipso facto, non solum in dicto, mysterium requirere debemus"³². Iar realitatea ce dă conținut nelimitat tainei este persoana divino-umană a lui Hristos. Prin El este primită în mod deplin Revelația supranaturală și în El ea se împlinește în mod real, fiind în curs de împlinire și în cei ce sunt în legătură cu El. De aceea, dogmele ce au la bază Revelația supranaturală au o evidență mai mare, ce se face simțită din conținutul descoperit³³. În ele se revelează astfel Dumnezeu ca realitate personală, și în legătură cu ea organele revelației simt inițiativa ei. Iar evidența și inițiativa persoanei sunt strâns legate de credința celui care le primește. Între ele există o corespondență ce este întărită prin lucrarea harică a Duhului Sfânt. Datorită relației Lui indisolubile cu Hristos, Duhul Sfânt ne ajută să intrăm în profunzimile acestei evidențe personale a Lui, dar nu trece de ceea ce s-a descoperit în Mântuitorul, după cum spune Sf. Chiril al Ierusalimului: "Duhul Sfânt ne face să pătrundem în profunzimile lui Hristos, dar nu ne duce mai departe de El"³⁴.

Adevărul revelat se definește astfel în mod intensiv, fără să se dezvolte și să se înmulțească extensiv. În Hristos ni s-a descoperit tot ce este necesar pentru mântuire. El fiind Dumnezeu adevărat, S-a făcut om ca să restabilească comuniunea noastră cu Dumnezeu și să ne introducă în ordinea desăvârșită a iubirii, iar lucrarea aceasta împlinită prin Duhul Sfânt este exprimată în dogme: în ele este descoperită și promovată comuniunea noastră tot mai intimă cu Dumnezeu cel personal. Ele exprimă această comuniune în realitatea vieții Bisericii, iar aceasta, adâncindu-se în profunzimile vieții în Hristos, sau în caracterul intensiv al revelației, adâncește și descoperă prin lucrarea Duhului Sfânt în ea dimensiunea pnevmatologică a revelației. Ea îmbrățișează astfel prin dogme pe Cuvântul și primește pe Dumnezeu, nu pe cele din jurul Lui, după cum spune Sf. Maxim Mărturisitorul: "Este de trebuință ca cei ce caută cu evlavie pe Dumnezeu, să nu fie reținuți de nici o literă ca să nu primească în locul lui Dumnezeu cele din jurul lui Dumnezeu, adică să îmbrățișeze în chip greșit fără să-și dea seama, în locul Cuvântului literele Scripturii. Atâta timp cât umblă după acestea, ținându-se de literă pe drept cuvânt, nu află alinarea foamei de cunoștințe. Căci s-au osândit să mănânce pâ-mântul Scripturii sau trupul, asemenea șarpelui celui amăgitor, dar nu înțelesul și sufletul Scripturii, adică pâinea cea cerească și îngerească, cunoștința și contemplarea cea duhovnicească întru Hristos. Căci Dumnezeu a venit la noi făcându-Se om pe lângă alte pricini tainice, pe care nu le poate pătrunde nici o minte, și pentru ca să plinească duhovnicește legea prin înlăturarea literei și să înalțe și să facă arătată puterea ei de viață făcătoare, depărtând partea cea care omoară. Iar partea legii care omoară este după dumnezeiescul Apostol litera, precum puterea ei de

32. Augustin Aurelius, *In psalmos 68*, Sermo, 2, 6, P. L., XXXVI, 838.

33. Pr. prof. dr. D. Stăniloae, *Teologia Dogmatică Ortodoxă*, p. 72.

34. Sf. Chiril al Ierusalimului, *Cateheza XVI*, P. G. XXXIII, 920, 924, 989, 992, 1002, 1005.

viață făcătoare este Duhul. Căci zice, litera omoară, iar Duhul face viu" (II Corinteni 3, 6)³⁵.

Diferența aceasta dintre literă și Duh nu a putut fi înțeleasă de unii reprezentanți ai gândirii teologice actuale, așa cum se poate vedea la G. Ebeling: "Ce înseamnă de fapt pentru credința creștină constitutivul și transmiterea, traditio tradente, dacă pe de o parte este propovăduirea, cuvântul, Evanghelia, iar pe de altă parte este Duhul Sfânt și nu litere, deși nicidecum Duhul Sfânt fără literă?! Ce înseamnă aceasta una care este întâlnită în caracter variabil?"³⁶.

În privința învățaturii hristologice, grupările neoprotestante, neînțelegând caracterul paradoxal al acesteia (Hristos – Dumnezeu – Om), mai mult, raționalizându-l, au ajuns, ca și ereziile anterioare, la negarea unui aspect (dumnezeirea) sau altul (umanitatea) al Lui. Este o caracteristică a gândirii acestor grupări de a nega divinitatea lui Hristos și a-L prezenta ca pe un simplu om. Negarea aceasta traduce pierderea sensului vieții și al mântuirii. "Dacă Hristos nu este Dumnezeu noi nu mai putem fi mântuiți", spune Sf. Atanasie, și adevărul acesta rămâne valabil întotdeauna. Astfel, iehoviștii afirmând că Hristos este o creatură, rămân la arianism. Adăugând în plus că este "un simplu om"³⁷ închid accesul la mântuire, văzută ca o comuniune a omului cu Dumnezeu, rămânând la un aspect naturalist nerevelat.

Nazarenii neagă prin Wirz umanitatea lui Hristos pe care El "o dezbracă"³⁸ înainte de a se înălța la cer. Hlăștii vor să deosebească concepția lor de a celorlalte grupe, afirmând că între cer și pământ este o comunicare neîntreruptă. Baza acestei comunicări nu este văzută într-o Persoană divină, ci în "Puterile cerului" reprezentate de Treimea Tatăl, Fiul și Duhul Sfânt. Este aici repetarea eșecului ereziilor anterioare ce nu puteau înțelege taina existenței Persoanelor divine: arianismul și modalismul. Molocanii reduc și ei realitatea ipostasurilor divine la "numiri ale lui Dumnezeu"³⁹, iar Mântuitorului îi neagă dumnezeirea. Spiritiștii și teosofii cred că Hristos nu este decât o pildă de perfecțiune. În plus, teosofii repetă schema nestoriană: în Iisus se întrupează entitatea lui Hristos⁴⁰.

4. Dogmele ca lucrare a Duhului Sfânt pentru biruința sobornicității Bisericii asupra individualismului

Aceasta este linia generală a negării caracterului divin al lui Hristos în care se repetă vechile erori ale ereziilor și se trăiește drama negării existenței supreme. În locul vieții și al comuniunii cu Hristos s-a rămas la discursuri care "nu spun nimic despre dumnezeirea și lucrarea lui Hristos", ci doar "declarații sentimentale despre iubirea Lui față de cei ce caută sau cei ce-I cântă Lui"⁴¹.

35. Sf. Máxim Márturisorul, *Capete teologice*, 75, 76, în "Filocalia", vol. 2, trad. de Prot. stavr. dr. D. Stăniloae, Sibiu, 1941, pp. 195, 197.

36. G. Ebeling, *Wort Gottes und Tradition*, în "Kirche und Konfession", 7, Göttingen, 1964, p. 153.

37. Diac. prof. P. David, *op. cit.*, p. 52.

38. *Ibidem*, p. 55.

39. *Ibidem*, p. 70.

40. *Ibidem*, p. 95.

41. Pr. prof. dr. D. Stăniloae, *De ce suntem ortodocși?*, în "Teologie și viață", LXVII, 1991, nr. 4-8, p. 18.

O astfel de atitudine nu este decât o închidere a persoanei umane și a creației în autonomia ei, precum și o închidere deistă a lui Dumnezeu. Dumnezeu a rămas la nivelul unei idei gândite rațional, așa cum se întâlnește și în curentele raționaliste ale secolului al XIX-lea. De aceea El este căutat în Scriptură în literă și nu în Duh, osândind pe cei ce caută să mănânce pământul Scripturii și nu sufletul ei, pâinea cerească (Ioan 10), adică cunoașterea duhovnicească a lui Hristos.

Modul înțelegerii Scripturii după gândirea sectară este asemănător celui practicat de eretici în Biserica primară: fragmentar, individualist, raționalist, reducționist și deci subiectivist. După Sf. Irineu al Lyonului, ereticii nesocoteau și întrerupeau "ordinea și legătura Sfintei Scripturi mutilând adevărul" (λύοντες τὰ μέλη τῆς αληθείας). Cuvintele, expresiile și imaginile (ρήματα, λέξεις, παραβολαὶ) luate din Scriptură sunt reale, dar legătura lor este arbitrară și falsă⁴². Sf. Atanasie cel Mare combate metoda arienilor de a se orienta în domeniul exegetic: folosind texte alese nu se mai concentrau asupra întregului context și sens al revelației. Adevărata interpretare a textelor, arată Sf. Atanasie, este posibilă numai în perspectiva credinței care-l primește pe Hristos întreg pentru a-L arăta tot întreg în credință. Ea privește deci aspectul integral, infinit, al revelației prezent în persoana divino-umană a lui Hristos, nefragmentându-l și subiectivizându-i apoi caracterul obiectiv.

Mărimca credinței are în centru "regula fidei" așa cum a fost păstrată în Biserică și transmisă până astăzi. Astfel "regula credinței" este principiul definitiv al interpretării ce opune "opțiuni arbitrare" (hairesis) a ereticilor, înțelegerea bisericească (τὴν ἐκκλησιαστικὴν διανοίαν)⁴³. "Împotriva oricărei reflecții, în afirmația dogmatică este vorba de evenimentul mântuirii, iar acesta este lăsat să iasă la iveală. Ea nu vorbește numai **despre** acest eveniment și nu se îndreaptă în nici un fel spre o **propoziție**, ci este "ex fide ad fidem"⁴⁴. O astfel de înțelegere fixată de Biserica învățătoare în dogmele Sinoadelor Ecumenice descoperă o unitate, deoarece aduce în fața credinciosului perspectiva mântuirii sau a dezvoltării spirituale nelimitate, arătând că această perspectivă este dată în Hristos, Dumnezeu-Om, în Care este realizat integral tot ce este exprimat în dogmele Bisericii.

Ca adevăruri revelate ce sunt cuprinse și concentrate (συνεπτυγμένως) în Sfânta Scriptură și Sfânta Tradiție, desfășurate (ανεπτύχθησαν) și formulate în Sinoadele Ecumenice, dogmele sunt **biruința duhului sobornicității asupra individualismului**.

Ca și în perioada apostolică, când Biserica învățătoarească a stabilit prin prezența și lucrarea Sfântului Duh învățăturile (δογματα) de credință, îndemnând apoi pe creștini să le păzească (F. A. 14, 6), tot așa mai târziu aceeași Biserică învățătoarească, în caracterul ei sobornicesc sau de comunitate prin iubire, a stabilit prin aceeași lucrare a Sfântului Duh adevărurile de credință, formulându-le împotriva părerilor individuale. Caracterul acesta sobornicesc este prezent însă în viața întregii Biserici ca trup tainic a lui Hristos. El are la bază lucrarea lui Hristos

42. Irineu al Lyonului, *Adversus haeresis*, 8, 1, P. L., VII, 521.

43. Sf. Atanasie al Alexandriei, *Contra Arianos*, I, 44, P. G. XXVI, 101.

44. K. Rahner, K. Lehman, *Kerygma und Dogma*, în "Mysterium salutis", Band I, Köln, 1965, p. 692.

și a Duhului Sfânt prin care creștinii, ca membri ai acestui trup tainic sunt înălțați la un nivel unde se rup de conștiința individuală și trăiesc în comuniune cu adevărul obiectiv. Deschiderea aceasta a lor spre comuniunea în iubire este în același timp deschidere spre evidența interioară a Adevărului, iar această deschidere este făcută în Hristos prin Duhul Sfânt. Însă ea nu este uniformă, deoarece realitatea Bisericii cuprinde persoanele umane nu numai în unitatea, ci și în multiplicitatea lor. Cei ce sunt mai ancorați în Biserică sunt și mai liberi de limitările lor individuale, iar conștiința lor personală este mai deschisă adevărului mărturisit în obiectivitatea lui. Adevărul se descoperă astfel celor ce prin transformarea interioară a vieții lor și a înțelegerii "dilată ființa lor în comuniunea cu lucrurile sfinte și cu sfinții și tind să facă să coincidă conștiința lor personală cu conștiința-bisericască"⁴⁵.

În Biserică se realizează astfel "echilibrul eclezial al ontologicului și subiectivului"⁴⁶ ce se întemeiază pe echilibrul trinitar al esenței și persoanelor și prin acesta se pune capăt sentimentalismelor individualiste, anarhice, superficiale, care "caută pe Duhul dar nu-L găsesc pentru că nu ancorează în realitatea profund comunitară"⁴⁷. Lipsindu-i acest echilibru eclezial și adevărata structură comunitară "spiritul de sectă este mai rău decât individualismul, căci el crează iluzia universalismului, el conține o aparentă ieșire din însingurare, din dezințare individuală... Secta este fals duh sobornicesc, fals spirit bisericesc și de aceea, dificil de conciliat cu adevăratul duh sobornicesc și cu adevăratul spirit ecleziastic"⁴⁸.

Dogmele Bisericii, ca adevăruri revelate și expresie a sobornicității ei, depășesc orice caracter îngust, individualist, asigurând libertate credinciosului ca persoană și fundamentând dezvoltarea spirituală a acestuia în libertate, prin relația lui cu Persoana supremă, precizând totodată că mântuirea omului este asigurată numai dacă relația lui cu această Persoană este atât de puternică încât duce la imprimarea în el a însușirilor dumnezeiești⁴⁹. Aceasta este îndumnezeirea omului sau starea deosebită a celui ce a primit lucrarea harului Duhului Sfânt și care curățindu-și mintea o face "chip al frumuseții dumnezeiești"⁵⁰ descoperită în structura infinită a dogmelor creștine.

Lect. dr. VASILE CRISTESCU

45. O. Clement, *Ecclesiologie orthodoxe et dialogue oecumenique*, în "Contacts", nr. 42, 1963, p. 93.

46. *Ibidem*, p. 97.

47. *Ibidem*, p. 103.

48. N. Berdiaev, *Sensul creației*, trad. de Anca Oroveanu, București, 1992, p. 153.

49. Pr. prof. dr. D. Stăniloae, *Teologia Dogmatică Ortodoxă*, p. 82.

50. Sfântul Maxim Mărturisitorul, *Răspunsuri către Talasie*, 10, în "Filocalia", vol. 3, trad. de pr. prof. D. Stăniloae, Sibiu, 1948, p. 40.

DOGMAS AS WAYS OF REJECTING THE SECTARIAN THINKING IN THEOLOGY

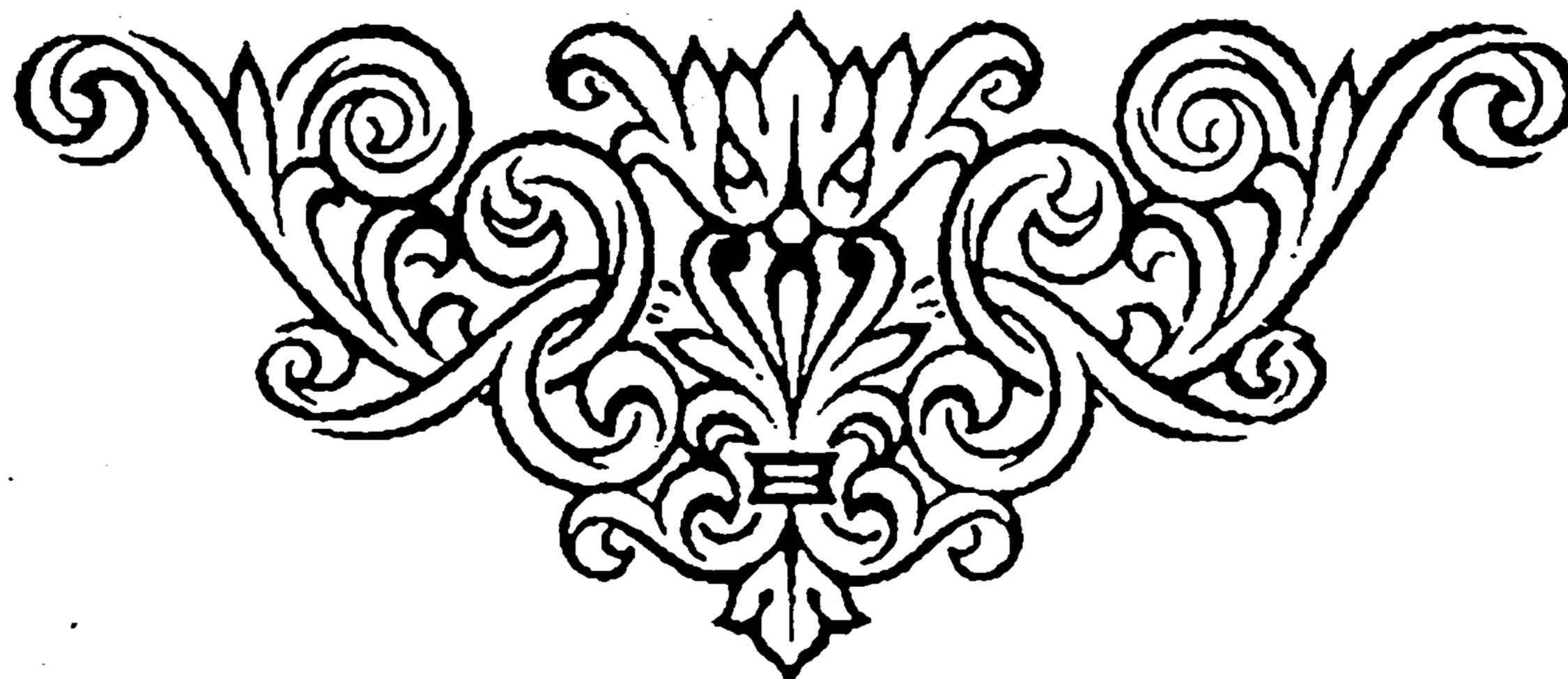
Summary

As revealed principles of the true faith, dogmas reflect in their apofatic structure the life in communion of the Persons of the Holy Trinity, made accesible to humans through the incarnation of the Son of God. They show Christ in His work of by which these are embraced and brough back to the communion with the Holy Trinity. The human being's commitment to the depths of Christ's personal manifestness is achieved through the work of the Holy Spirit.

Through the Holy Spirit the revealed truth is defined intensively without being developed extensively.

Reducing the personal aspect within God, the sectarian thinking rationalises the revealed truth ignoring its antinomic character and God remains an impersonal divine essence in witch the Persons are absorbed becoming mere names. Through this the Absolute is relativized godliness is denied, the process of salvation becoming impossible. The revealed truth loses its supernatural character being conceptualized, reduced to the simple human understanding. This is why He is sought for the "letter" of the Scriptures according to subjectivist, rationalist and reductionist orientations. Without being searches for the Holy Spirit without being able to find Him. Only the Christian dogmas as expressions of the work of the Holy Spirit within the teaching Church represent the victory of the spirit of universality againts individualism.

Lect. dr. VASILE CRISTESCU

TRANSPLANTUL DE ȚESUTURI ȘI ORGANE

Sub aspect etic, transplantul de organe este mai mult decât sentimentul de milă sau compasiune față de suferința semenului. Este mai mult decât simpla generozitate sau altruismul. Este actul de totală dăruire ce merge până la jertfă, ca expresie a iubirii maxime activă și salvatoare. Dacă prin milostenie dai dintr-al tău, prin jertfă dai din tine sau pe tine. Dacă la baza izbăvirii omului stă jertfa supremă a Fiului lui Dumnezeu, transplantul de organe ca act de jertfă este modul cel mai înalt de imitare a lui Hristos, pe care numai martiriul îl poate întrece. Dacă această jertfă pentru semeni pornește din credință, purtând amprenta Harului lui Dumnezeu, atunci eticul se va afirma în toată splendoarea lui, fiindcă iubirea jertfelnică ce îl animă și îl angajează este un act lipsit de orice interes egoist. Singurul lui obiectiv este salvarea vieții și alinarea suferinței umane. Neuitându-se la fața celui pentru care se jettește, cel ce oferă organe, consolidează solidaritatea umană temeluită pe iubirea fraternă, conform principiului paulin al suferinței unuia alături și pentru altul, asemenea interdependenței organelor din corpul omenesc, concretizată prin aceea că atunci "când suferă un mădular, toate celelalte suferă împreună cu el" (I Corinteni 12, 26).

Aflându-ne într-o lume străbătută de interese meschine și de conflicte, transplantul de organe trebuie protejat de orice tentative înclinare să-i destrame arhitectonica sa bioetică. Acest fapt determină un studiu atent a factorilor ce i-ar putea fi dăunători, găsindu-i în același timp cadrul și fâgașul afirmării sale autentice și depline.

Întrucât transplantul de organe nu se poate desfășura oricum și de oricine, spre a nu se efectua la voia întâmplării, se cuvine la început să vedem:

A. GLASUL LEGII

În general, documentele referitoare la drepturile omului, din dorința de apărare a demnității ființei umane, a respectului libertății și vieții private, prin interzicerea tratamentelor inumane și a torturii morale și fizice, pornesc de la principiul că "trupul omenesc este sacru, intangibil, trebuie respectat, atât în timpul vieții, cât și după moarte și nu poate face obiectul nici unui comerț"¹.

Pe de altă parte, pentru cultivarea solidarității umane prin punerea în valoare a cercetărilor și succeselor medicale, s-a lărgit optica privind intangibilitatea corpului omenesc, fără a crea posibilități guvernelor de a acționa împotriva persoanelor în sensul încălcării drepturilor și libertăților lor, ci de a sprijini prin măsuri concrete solidaritatea umană, de dăruire a oamenilor pentru oameni. Începând cu donările de sânge, urmate de grefe (transplant de țesuturi), s-a ajuns la transplantul de organe, mai ales organe vitale precum: rinichi, inimă, cornee, ficat etc. Atingându-se asemenea performanțe, se impune stabilirea unor principii călăuzitoare privind modul transpunerii lor practice. Comitete investite cu respectarea drepturilor omului, alături de comitetele de bioetică au formulat câteva principii pe fundalul cărora să se poată elabora cuvenitele norme menite să reglementeze

1. Gheorghe Scripcaru, Aurora Ciucă, Vasile Astărăstoac, Călin Scripcaru, *Bioetica, științele vieții și drepturile omului*, Iași, 1998, p. 140.

modul de efectuare a transplanturilor de organe. Cele mai însemnate principii se referă la respectarea demnității ființei umane, interzicând orice atingere adusă ei. Apoi, principiul anonimatului donatorilor și al gratuității².

În România, prelevarea și transplantul de țesuturi și organe umane, a fost **legiferată în 1997**, prin Legea publicată în **Monitorul Oficial din 13 ianuarie 1998**.

În cele cinci capitole ale legii se precizează că **prelevarea, prin care se înțelege recoltarea organelor de la donator, și transplantul, prin care se înțelege activitatea de înlocuire a organelor umane compromise, se face în scop terapeutic, neputând face obiectul vreunei tranzacții.**

– Prelevarea și transplantul de țesuturi și organe ca urmare a exercitării unei constrângeri de natură fizică sau morală asupra unei persoane fizice sunt interzise.

– Necesitatea efectuării prelevării și transplantului de țesuturi și organe umane, coordonarea și supravegherea acestei activități medicale revin Comisiei de transplant de țesuturi și organe umane, care funcționează în cadrul Ministerului Sănătății, precum și centrelor regionale de transplant.

– Se interzice divulgarea oricărei informații care ar permite primitorului identificarea celui care a donat un țesut sau un organ.

Modul de prelevare de țesuturi și organe umane prevăzut de lege specifică următoarele:

1. PRELEVAREA DE ȚESUTURI ȘI ORGANE

– Prelevarea de țesuturi și organe în scop terapeutic se poate efectua de la persoane majore în viață, cu capacitate mintală deplină, numai dacă nu există un pericol pentru viața donatorului și cu consimțământul scris, liber prealabil și expres al acestuia.

– Consimțământul se dă numai după ce donatorul a fost informat de medic asupra eventualelor riscuri și consecințe pe plan fizic, psihic, familial și profesional, rezultate din faptul prelevării.

– Donatorul poate reveni înainte de prelevare asupra consimțământului dat.

– Se interzice prelevarea de organe și țesuturi umane de la potențialii donatori minori, precum și de la persoanele lipsite de discernământ, aflate în viață.

– Prelevarea de țesuturi și organe umane de la **persoanele decedate se efectuează numai dacă moartea cerebrală a fost certificată medical.**

– Medicii care constată moartea cerebrală, pe de o parte, și cei care efectuează prelevarea sau transplantul de organe, pe de altă parte, trebuie să facă parte din unități funcționale sau servicii sanitare distincte.

– Donatorul viu nu poate ceda organe unice sau vitale.

– Prelevarea de organe unice se poate face numai de la cadavre.

2. TRANSPLANTUL DE ȚESUTURI ȘI ORGANE UMANE

– Transplantul de țesuturi și organe umane se efectuează numai în scop terapeutic și cu consimțământul scris al primitorului, dat în prezența medicului-șef al secției în care este operat și a doi martori.

² *Idem*, p. 140-141.

– Pentru minori sau persoanele lipsite de discernământ, consimțământul va fi dat de părinți sau, după caz, de reprezentantul legal al acestora.

– Transplantul de țesuturi și organe umane se poate face fără consimțământul primitorului, dacă, datorită unor împrejurări obiective, legătura cu familia ori cu reprezentanții legali ai primitorului aflat în imposibilitatea de a-și da consimțământul, nu se poate lua în timp util, iar întârzierea ar conduce inevitabil la moartea acestuia, fapt consemnat de medicul-șef de secție și de doi martori.

3. SANCTIUNI

Nerespectarea prevederilor prezentei legi atrage răspunderea disciplinară, materială, civilă, contravențională sau penală, după caz. De pildă, constituie infracțiune fapta persoanei de a dona țesuturi și/sau organe umane în scopul obținerii unor foloase. La fel, organizarea și efectuarea prelevării sau transplantului de țesuturi sau organe umane, în scopul obținerii vreunui profit, din vânzarea țesuturilor și organelor umane, constituie infracțiune. Tot infracțiune constituie și determinarea cu rea-credință sau constrângerea unei persoane să doneze țesuturi sau organe, indiferent sub ce formă.

Legea precizează că prelevarea și transplantul se face post mortem, după criteriile **morții cerebrale**, care sunt de **natură clinică** (comă profundă, flască, areactivă, cu absența reflexelor de trunchi cerebral) și de **natură instrumentală** (absența ventilației spontane la testul de apnee și lipsa electrogenezei corticale în două E.E.G. efectuate la șase ore interval). Se cere apoi consemnarea clară a cauzei ce a determinat moartea cerebrală, la excluderea altor cauze ce ar putea produce un tablou asemănător morții cerebrale (hipotermie, medicamente deprimante ale sistemului nervos central, hipotensiune arterială sub 55 mm Hg) și stipulează obligativitatea stabilirii diagnosticului de **moarte cerebrală** de către doi anesteziști reanimatori diferiți prin două examinări repetate la interval de șase ore.

Față de cele consemnate în lege, se face observația că nu e suficientă constatarea morții cerebrale. Cordul trebuie să facă neapărat parte din organele vitale care definesc moartea. Prin urmare, se cere stabilirea criteriilor de constatare, alături de **moartea cerebrală**, și a **morții cardiace**.

În multe țări, încercarea de înlocuire a noțiunii de "moarte biologică" cu cea de "moarte cerebrală", întâmpină opoziție, nedorind să accepte că moartea cerebrală reprezintă moartea reală. Șintoismul din Japonia socotește moartea ca un proces social petrecut în timp îndelungat (minim 2 ani), timp în care mortul continuă să facă parte din societate³.

Mai presus de acestea, trebuie avută în vedere și poziția Organizației Mondiale a Sănătății, care afirmă că "decedat este persoana căreia i-au dispărut definitiv toate semnele de viață în orice moment după naștere"⁴.

Îngrijorată de eventualele abuzuri medicale și juridice, **Organizația Mondială a Sănătății a hotărât în cursul celei de a 40-a adunări în plen** că organele pot fi recoltate din corpul donatorului decedat în scop de transplant dacă a fost obținut consimțământul de recoltare, precum și că nu există motive pentru a crede

3. V. Beliş, *Tratat de Medicină Legală*, vol. III, p. 904-905.

4. *Anuarul statistic al României*, 1994, p. 97.

că decedatul s-a opus în timpul vieții la efectuarea recoltării. Mai departe, se interzice oricărui individ sau instituție implicată în transplant să solicite sau să primească foloase materiale care depășesc cheltuielile justificabile pentru serviciile asigurate. În scopul efectuării unei distribuții juste și etice, organele donate trebuie să fie accesibile celor de pe listele de așteptare pe baza unor nevoi medicale și nu pe considerente financiare și politice.

În multe țări se au în vedere două categorii de donatori, unii aflați în moarte cerebrală, și alții aflați în moarte cardiacă. De la donare sunt excluși homosexualii, prostituatele și bolnavii. Se ia în considerare și poziția religiei, care consideră că se justifică prelungirea vieții unei persoane în condițiile în care nu o curmăm pe a altuia⁵.

B. EVALUĂRI ETICE

Cei care susțin moartea cerebrală spun că numai de la astfel de "decedați" se pot obține organe de calitate, mai ales organe viabile⁶. Ei se întemeiază pe faptul că creierul a fost afectat ireversibil din cauza lipsei de oxigen, încât chiar dacă menținem aparatul circulator și respirator prin aparatură medicală, avem în față "cadavre care respiră" și de aceea este etic să cerem ca viața acestora să fie curmată în mod decent⁷. Aceasta înseamnă că dacă nu am întrerupe noi în mod decent viața acestor oameni, calitatea și viabilitatea organelor folosite pentru transplant ar fi compromise. Un medic creștin însă propune o altă evaluare etică a morții. "Credem că medicii au datoria să lupte cu moartea până în clipa în care bolnavul își dă sufletul, nu să propună să i se curme viața bolnavului în mod decent, deoarece viața este cel mai de preț dar al lui Dumnezeu și nimeni nu are dreptul să dispună de acest dar. După învățătura noastră, bolnavilor aflați în stadiul terminal nu trebuie să le curmăm viața în mod decent, căci **curmarea vieții înseamnă omucidere**, ci trebuie să le acordăm toate îngrijirile medicale, să le alinăm durerile și să ne rugăm pentru iertarea păcatelor și mântuirea lor, ca Dumnezeu să facă fără durere dezlegarea din trup a sufletului robului Său"⁸. În același consens s-a spus că "**mesajul medicinei este de a lupta pentru viață și nu de a justifica moartea**"⁹.

Pe de altă parte, sub aspect etic intră în discuție și donatorul de la care prelevăm organele. Se apreciază că "cei care au efectuat primul transplant de organe în istorie au fost Sfinții Cosma și Damian (sec. IV). Unui bolnav cu piciorul cangrenat ei au grefat piciorul unui cadavru aflat în a patra zi de deces. Această vindecare dovedește că Biserica nu se opune transplantului de organe¹⁰. Iată însă mai în amănunt despre ce a fost vorba: *Era un om în țara Sebastiana, având o ulcera-*

5. Gh. Scripcaru, Aurora Ciucă, Vasile Astărăstoae, Călin Scripcaru, *Bioetica, științele vieții și drepturile omului*, Iași, 1998, p. 151-152.

6. V. Beliș, *Tratat de Medicină Legală*, vol. III, p. 904.

7. *Idem*, p. 904.

8. Dr. G. Stan, *Teologie și Bioetică*, Alexandria, 2001, p. 65.

9. Gh. Scripcaru, Aurora Ciucă, Vasile Astărăstoae, Călin Scripcaru, *Bioetica, științele vieții și drepturile omului*, Iași, 1998, p. 189.

10. Dr. Mark Andronikof, *Un punct de vedere ortodox asupra transplantului de organe*, în "Revista Teologică", nr. I/1998, p. 110.

ție la piciorul drept. Și doftorii au întrebuințat toate mijloacele fără să-i poată ajuta, din contră, starea bolii i se înrăutăți din zi în zi. Auzind de minunile mărișilor fără de arginți Cosma și Damian, veni în casa lor, rugându-i să facă milă de el, acordându-i vindecarea. Sfinții au venit la el și și-au astupat nările, căci tare mirosea rana, fiindcă boala începuse să-i atace și osul. Ei au zis că nu-l pot vindeca, dar se vor ruga la Domnul Iisus Hristos, ca să-i dea darul vindecării. După plecare, în al șaselea ceas al nopții sosi îngerul Rafael și grăi către dânșii: "Mergeți la biserica sfântului martir Starețul, acolo este îngropat un om. Și mergeți la mormânt, căci sunt acum patru zile de când a murit. Luați piciorul lui drept și puneți-l lângă omul care are ulcerația, pentru ajutorul lui, căci Domnul voește să preamăreacă și pe Sfinții fără de arginți". Și i-au tăiat piciorul mortului și l-au tăiat din genunchi și pe al aceluia cu ulcerația și au așezat piciorul mortului la omul bolnav, în numele Tatălui și al Fiului și al Sfântului Duh și omul s-a însănătoșit de îndată. Și Sfinții plecând au așezat piciorul amputat lângă cel mort în numele Sfintei Treimi"¹¹.

Chiar dacă în principiu Biserica este de acord cu transplantul de organe, nu înseamnă în nici un caz că etica creștină ar putea să accepte folosirea organelor provenite de la copiii anencefalici; cum propun tehnologiile moderne. Persoana umană reprezintă o entitate ireversibilă de la zămislire, până la mormânt și dincolo de mormânt. Ea nu poate fi privită și tratată decât în unitatea ei psiho-fizică, așa cum a ieșit din mâna Creatorului. Ciopârțirea persoanei umane este un atentat dur asupra integrității ei. Cel ce-și permite un astfel de gest, săvârșește o degradare a persoanei umane.

În sfârșit, am văzut câtă atenție se acordă participării dezinteresate la donarea de țesuturi și organe. În realitate, această problemă poate avea și altă abordare. De pildă, se întocmesc la spitale liste cu cei programați pentru transplant. Din nefericire însă, se apreciază că peste 25% din pacienții aflați pe aceste liste mor înainte de a ajunge la rând, fiindcă cei cu bani procură organele de pe "piața neagră". Iar prețul unui transplant de cord este de peste 100.000 dolari¹². Comerțul cu organe și-a găsit piață de desfacere în multe țări ale lumii, precum: Danemarca, India, America de Sud. Japonia caută și ea donatori plătiți, fiindcă, așa cum am văzut, șintoismul nu-i permite să-i aibe pe ai săi... Sunt apoi cazuri, care nu lipsesc nici din România, când oamenii ajunși în lipsuri cumplite, își oferă organele de vânzare...¹³.

Într-adevăr, nu este moral, dar este singura alternativă a existenței în fața morții... Dar sub aspect etic trebuie totdeauna să învingă idealul, iar acesta rezidă în dragostea dezinteresată ce merge până la jertfă: ..."De aș da trupul meu să-l ardă, iar dragoste nu am, nimic nu-mi folosește" (I Corinteni 13, 3).

În această situație de criză morală, instituțiile de asistență socială și Biserica trebuie să se implice cu mai multă convingere în favorul afirmării autentice a transplantului de organe ca act moral.

Pr. prof. dr. SORIN COSMA

11. Dr. Nicolae Igna, *Cosma și Damian, doctori fără de arginți*, Sibiu, 1945, p. 82-84.

12. V. Beliș, *op. cit.*, p. 903.

13. Gh. Scripcaru, *op. cit.*, p. 141.

AVORTUL ÎN VIZIUNEA MORALEI CREȘTINE

Dacă morala creștină consideră că avortul este păcat strigător la cer, constituind o crimă cu premeditare, săvârșită în cadrul familiei sau în afara ei, nu înseamnă că întotdeauna și de către toți oamenii, nașterea de copii a fost și este așteptată cu bucurie și entuziasm.

Deși în antichitate existau practici și ierburile care să oprească sarcina și să o elimine, multe din legile existente se refereau la avort ca la o crimă. Nu ne va mira astfel faptul că, în jurământul lui Hippocrate se spune: ..."nu voi da femeii substanțe avortive". Cu timpul însă, acest jurământ pe care îl repetă și azi generații de medici, a rămas extrem de relativ și chiar nebăgat în seamă. În istorie și-au făcut apariția noi mentalități, noi interpretări, noi motivații, noi atitudini, care se consideră realiste și progresiste, în măsură să considere avortul ca un legitim drept al omului. Există în timpul nostru chiar o mișcare de masă a femeilor, cerând legiferarea avortului. Mai mult decât atât, recent Membrii Parlamentului European au adresat Uniunii Europene un protest prin care condamnă autoritatea morală a Bisericii în probleme laice. Mai precis, e vorba, pe de-o parte, de aprobarea de către Parlamentul European a raportului Van Lancker, care cere actualelor și viitoarelor națiuni, membre ale Uniunii Europene, să legalizeze avortul. Pe de altă parte, cu ocazia celebrării, la 3 februarie 2002, a Zilei Pro-Vita, papa a cerut "protejarea juridică" a copiilor nenăscuți din momentul concepției. Condamnând "opoziția rigidă a Bisericii Catolice față de întreruperea voluntară a sarcinii (avortul), ca și față de orice altă metodă nenaturală de concepție, Membrii Parlamentului European caută să elimine Sfântul Scaun din O.N.U. Acțiunea pornită împotriva Bisericii Romano-Catolice, socotită că "își impune legea", în confruntare cu "legislațiile naționale privind sănătatea sexuală și a reproducerii", reprezintă o reacție dură față de succesul Sfântului Scaun de a împiedica recenta sesiune O.N.U. privind în special lărgirea accesului adolescenților la avort. Acțiunea pornită împotriva Sfântului Scaun a atras deja 10 Membri ai Parlamentului European, iar efortul de a aduna noi semnături continuă, și se pare că nu fără succes¹.

Desigur, poziția moralei creștine antiavortistă este precisă și fermă. Se impune însă a vedea, în continuare mentalitatea actuală și concepțiile cu care ea se confruntă.

1. MIȘCAREA PROAVORTISTĂ

În epoca contemporană, sub dominația secularismului neo-păgân, când eticile biologizante proclamă liberalizarea instinctelor pentru întronizarea plăcerii, nu ne va mira că avortul este privit sub aspect moral ca o problemă indiferentă. Astfel, mișcarea proavortistă își va intensifica și consolida tot mai mult poziția în lume. Spre exemplificare vom arăta că numai în America de Nord un sfert din embrioni sunt uciși înainte de a se naște. Numai în deceniul al nouălea au fost uciși 370 milioane prunci nenăscuți².

1. *Catholica*, 25 iulie, 2002.

2. Meletios Kalamaras, Mitropolit de Nikopole, Grecia, *Avortul*, trad. Garoafa Coman, Tesalonic, Grecia, 1991, p. 23.

În prima parte a secolului al XX-lea apare conceptul de "**maternitate voluntară**", iar după 1960 cel de "**family planning**" (planificare familială)³, creându-se un hiat între sexualitate și procreație. Viața sexuală va avea ca scop principal plăcerea și mai puțin procreația. Avortul este motivat de faptul că femeia are posibilitatea de control asupra corpului și destinului ei. Nimeni nu are dreptul să intre în viața intimă a femeii și să dispună de ea. "**Afară legile din corpul nostru!**" a devenit sloganul mișcărilor feministe proavortiste.

Pe de altă parte, trăim contradicția unei acțiuni de apărare a drepturilor omului, făcându-se efortul de abolire a pedepsei cu moartea, în timp ce prin acceptarea avortului este strivit dreptul la viață a celei mai nevinovate și lipsite de apărare ființe.

Mișcarea proavortistă își motivează atitudinea motivând schimbarea de mentalitate a timpului în care ne desfășurăm viața. Un profesor de criminalistică declara: "**În conștiința comună avortul a încetat să mai fie considerat delict penal. Legiuitorul este obligat să urmeze conștiința socială...** Așa de pildă, în unele țări fumatul era înainte pedepsit cu moartea. În zilele noastre aceasta ni se pare o glumă. Din contră, pirateria era socotită o faptă de vitejie, astăzi însă se socotește crimă..."⁴.

Procedând la o analiză de fond, am observa că aceste afirmații nu rezistă criticii, deoarece adevărata conștiință morală nu este pur și simplu produs al societății. Conștiința morală este un judecător al faptelor noastre, nu o simplă accepție a schimbărilor de mentalitate. Ca judecător al faptelor, conștiința morală implică relația omului cu Dumnezeu și se raportează la legea morală care exprimă voința sa. În felul acesta, conștiința morală este chemată să schimbe mentalitatea și comportamentul social atunci când acesta este deformat de concepțiile nedrepte ale oamenilor. Tocmai datorită acestui fapt, pirateria s-a transformat din vitejie în crimă...

Dè fapt, chiar și elementul moral este relativ și contradictoriu în atitudinea față de avort. Bunăoară, în timp ce detestăm femeia care își leapădă noul născut, în același timp aducem flori și consolare femeii care avortează în spital.

Temeiul mișcării proavortiste rezidă în faptul că **nu califică avortul ca fiind crimă. Adică se consideră că zigotul (ovulul fecundat) nu este embrion uman în primele 8-12 zile din momentul zămislirii**, este doar un **pre-embrion**, o "**masă de celule nediferențiate**" ce nu au o viață individuală. Alții merg mai departe, susținând că nici embrionul nu poate fi socotit "**persoană potențială**", fiindcă nu are înfățișare umană. În această situație, avortul echivalează cu simpla îndepărtare a unui organ care dăunează, cum ar fi – să zicem: apendicele sau amigdalele⁵. Adoptând această poziție, mulți medici din S.U.A. s-au străduit să demonstreze că viața fetusului începe după împlinirea a douăsprezece săptămâni de la concepere. Chiar dacă această afirmație nu și-a dovedit temeinicia, a urmat un imens număr de avorturi până la această vârstă. Alții au mers și mai departe, susținând că fetusul devine om separat de persoana mamei sale numai atunci când poate avea **existență în sine, adică odată cu nașterea**. Consecința acestei inter-

3. Gheorghe Scripcaru, Aurora Ciucă, Vasile Astărăstoae, Călin Scripcaru, *Bioetica, științele vieții și drepturile omului*, Iași, 1998, p. 109.

4. M. Kalamaras, *op. cit.*, p. 4.

5. Dr. George Stan, *Teologie și bioetică*, Alexandria, 2001, p. 16.

pretări dă posibilitatea fiecărei mame să-și poată omorî copilul nedorit chiar cu câteva minute înainte de naștere.

Curtea supremă a Statelor Unite a legalizat la 22 ianuarie 1973 "avortul la cerere" pentru primul trimestru al sarcinii. Consecința a fost că în numele "Libertății reproductive", în S.U.A. s-au făcut 30 de milioane de avorturi în ultimul pătrar de veac. Peste 98% din acestea sunt făcute din rațiuni ne-medicale. Statisticile recente arată că 43% dintre femeile din America au făcut un avort în timpul vieții lor⁶.

Pe de altă parte, laboratoarele Roussel-Uclaf din Franța la începutul anilor '80 au preparat pilula **RU-486** (după numele laboratoarelor) cu efect avortiv. Pilula permite femeilor "să avorteze în intimitatea propriilor dormitoare", și astfel "avortul a devenit în curând mijlocul preferat de control al nașterii în lumea modernă", făcând din anul 1987 un an al avorturilor realizat de persoane care și-au administrat pilule⁷.

2. CAUZELE AVORTULUI

1. Arătăm că secularismul în care ne aflăm urmărește în sexualitate plăcerea, în detrimentul procreației. În slujba sexualității hedoniste, stă erosul concupiscentei, susținut de o adevărată industrie de anticoncepționale. Pe de altă parte, pornografia a intrat în literatură, artă, cinematografie, unde aventurile de tot felul au luat locul subiectelor decente și educative.

2. Cauzele economice, determinate mai ales de șomaj, vizează criza materială în care foarte multe familii marginalizate abia se "tărăsc"... În această situație, apariția unei noi ființe aduce mai mult îngrijorarea, decât bucuria firească... Greutățile vieții sunt, pentru multe familii, de-a dreptul de nesuportat, încât se recurge la avort ca la un mijloc salvator de supraviețuire...

3. Pe de altă parte, la polul opus, sunt familii răsfățate cu belșugul și confortul vieții. Acestea se sustrag de la nașterea și îngrijirea copiilor, mulți preferând creșterea animalelor de casă.

4. Planificarea familială este determinată în cea mai mare parte de efortul susținut de familiile bogate în direcția creării condițiilor de viață și de afirmare profesională și de bunăstare a odraslelor în viitor. Iar dacă aceștia sunt prea mulți, obiectivul rămâne neîmplinit.

5. Criza morală a familiei este o altă cauză a avortului. Existența multor familii dezmembrate fac din copii victime. Este adevărat că mulțimea copiilor întărește unitatea și coeziunea familiei, dar neînțelegerile dintre soți nu conduc la procreație, ci la avort. În unele țări, persoanele singure formează jumătate din populația adultă. În S.U.A., 53% dintre femei sunt singure, 20% nu au fost căsătorite niciodată, iar 33% sunt divorțate sau văduve⁸.

6. Preot prof. Dr. John Breck, *Darul sacru al vieții*, trad. rom. P. S. Dr. Irineu Pop Bistrițeanul, Cluj-Napoca, 2001, p. 187-188.

7. *Idem*, p. 188.

8. Adrian Thather, *Liberting sex (Descătușarea sexului)*, Londra, 1993, trad. rom. Mariana Grancea, București, 1995, p. 241-242.

În problema divorțului, se constată că în Anglia, una din trei căsătorii contractate sfârșește prin divorț. În S.U.A. situația este și mai alarmantă, cifra de divorț fiind una la doi⁹.

O altă criză morală este desfrâul. Astfel, 70% din eșantionul de femei chestionate, care erau căsătorite de mai mult de cinci ani, aveau sau avuseseră relații sexuale în afara cadrului căsătoriei, deși majoritatea mai credeau încă în monogamie. O analiză recentă a adulterului în Anglia arată că un număr egal de femei căsătorite, ca și de bărbați, au relații extraconjugale și le prezintă ca fiind "aventuri de o noapte"¹⁰.

6. Creșterea și descreșterea natalității este în funcție și de orientările demografice ale diferitelor state. Pentru atingerea obiectivelor demografice, în multe situații se legalizează sau se interzice avortul, iar populația se conformează relativității legilor omenești... S-a ajuns ca în unele țări să se exercite "**controlul nașterilor**", în sensul adoptării unor legi speciale care să oprească procreația.

7. Avortul este des întâlnit la fetele tinere, adolescente, fără orientare și decizie pentru viața familială. Un "aport" moral îl aduc și părinții, rușinați de fapta fiicei lor și îngrijorați în același timp de viitorul ei și al copilului care se va naște. Evident că vinovat se face și partenerul sarcinii, care în foarte multe cazuri, cu dezinvoltură și nerușinare refuză să-și asume responsabilitatea faptei sale.

8. Au fost de-a lungul vremii și cauze dure care au determinat avorturile. Au fost femei care pierzându-și simțământul matern, au acceptat oferta hitleriștilor din Germania și Franța de a avorta prin cezariană, pentru ca fătul viu să fie folosit pentru experiențe și pentru prepararea cosmeticelor¹¹.

9. Pe lângă cele mai sus arătate, punem în discuție cazurile de **incest și viol**. În cazul violului, femeia nu participă ca subiect liber, ci ca obiect obligat și pasiv, fapt care nu atrage responsabilitatea morală a faptei. Se apreciază că atunci "când o femeie devine victima violului sau a incestului", ar trebui să caute imediat un tratament medical pentru oprirea concepției. Știința embriologiei a arătat că fertilizarea, adică unirea nucleului spermatozoidului cu nucleul ovulului necesită 36 de ore pentru finalizare. Acest lucru deschide o "fereastră" de mai mult de o zi pentru a se face o astfel de intervenție, fără riscul de a avorta un rod al concepției, recunoscut de către Biserică drept o "persoană" umană, un "individ" uman¹².

10. Dată fiind posibilitatea diagnosticării anomaliilor genetice ale fătului, pe baza biopsiei vilozităților corionice, se pledează pentru oprirea sarcinii, pentru a nu aduce un nenorocit pe lume¹³...

11. Sunt situații când sarcina creează stres psihic mamei, amenințându-i grav sănătatea. Acest fapt ridică din nou problema unei intervenții chirurgicale în favoarea avortului, în cazul în care nu se găsesc alte posibilități de menținere a sarcinii.

12. Sunt cazuri în care viața însăși a mamei este marcată de sarcină, iar medicul este pus în situația de a alege salvarea mamei sau a copilului...

9. *Idem*, p. 174.

10. *Ibidem*, p. 173.

11. M. Kalamaras, *op. cit.*, p. 21.

12. Pr. prof. Dr. John Breck, *Darul sacru al vieții*, trad. rom. P. S. Dr. Irineu Pop Bistrițeanul, Cluj-Napoca, 2001, p. 329.

13. *Idem*, p. 313.

Din această duzină de cauze și motivații ale avortului, vom pune în discuție doar pe ultima, deși multe din cele anterioare nu sunt lipsite de importanță, dat fiind faptul că nașterea de copii nu este numai un act liber, ci și un act **responsabil** față de cel adus pe lume. Față de destinul pământean și veșnic al acestuia se ridică unele întrebări: copiii se nasc, dar unde se nasc? Ce tratament li se aplică?... Ce educație li se face?... Ce perspective de viitor li se oferă?... Iată doar câteva întrebări realiste și foarte serioase vizavi de avort...

Dar să trecem la problema pe care am anunțat-o ca studiu de caz, și anume, în situații limită, medicul va salva mama sau copilul?!

Invocând cuvintele Sfântului Apostol Pavel că "**femeia se va mântui prin naștere de copii**" (I Timotei 2, 15), eticienii romano-catolici au adoptat o poziție intransigentă, spunând că în cazul alegerii salvării vieții mamei sau a copilului, se va decide în favoarea copilului. Așa cum ostașul moare în tranșeul de luptă, tot astfel și mama va muri în tranșeul maternității... Desigur, discuțiile care au urmat, au fost pe măsură să schimbe tabla de valori în favorul mamei, motivându-se că femeia constituie elementul de bază al familiei. Ea ar putea da ulterior naștere la alți copii... Apoi, în familie, pot exista mai mulți copii care rămân orfani, iar soțul văduv. Pe de altă parte, prin moartea mamei, Biserica și societatea poate pierde un membru deja format profesional și educat religios.

Când s-a pus problema de a alege între avort și moartea mamei sau a copilului, un episcop romano-catolic a răspuns cu duritate: **mai bine două morți decât o crimă**¹⁴. Dar din practica medicală vedem că concepția eticienilor romano-catolici nu a fost însușită.

3. AVORTUL – CRIMĂ CU PREMEDITARE ȘI PĂCAT STRIGĂTOR LA CER

În ciuda faptului că avortul este legalizat, și ca urmare, nepedepsit, el rămâne totuși o crimă cu premeditare.

Pentru a ne lămurii de această realitate, să ascultăm glasul științei.

După ce în numai doi ani, a săvârșit 60.000 de avorturi, medicul american obstretician-ginecolog Barnard Nathanson, fost director al unei clinici speciale de avorturi din S.U.A., a studiat cu cele mai avansate mijloace tehnice starea unui zigot avortat la douăsprezece săptămâni (trei luni). Filmarea cu ultrasunete s-a făcut pe o videocasetă, pe care el a intitulat-o semnificativ: **The silent scream** (Strigătul mut), definind perceperea de către făt a instrumentului ucigaș al avortului prin următoarele acțiuni:

1. se mișcă într-un mod violent și agitat;
2. cresc bătăile inimii de la 140 la 200;
3. deschide gura larg, ca într-un strigăt: **strigătul mut**.

Concluzia este că "**fătul, la 12 săptămâni (trei luni) este o ființă omească separată, cu toate caracteristicile personale specifice**".

Pe de altă parte, **medicina nucleară contemporană**, constată comportamentul zigotului la diferite vârste.

14. Gheorghe Scripcaru și colab., *op. cit.*, p. 109.

1. La 18 zile începe să se simtă bătaia inimii fătului și se pune în funcție sistemul circulator.

2. La cinci săptămâni se văd clar: nasul, obrazul și degetele fătului.

3. La șase săptămâni începe să funcționeze sistemul nervos, se distinge clar scheletul și încep să funcționeze rinichii, stomacul și ficatul fătului.

4. La 7 săptămâni (50 de zile) se fac simțite undele encefalice, ceea ce dovedește că se află în viață.

5. La 10 săptămâni (70 de zile), are toate caracteristicile pe care le vedem clar la un copil după nașterea sa (9 luni). La 12 săptămâni (92 de zile, trei luni), are toate organele sale definitiv conturate, chiar și amprentele degetelor. Poate să-și întoarcă capul, să se miște, să strângă pumnul, să găsească gura și să-și sugă degetul.

Aceste observații au fost autentificate și de cercetările soților medici obstetricieni **Wilke**. Ei dovedesc cu argumente pur medicale că avortul este o crimă cu premeditare, infirmându-se concepția că fătul înainte de a fi om este o bucată de carne.

Medicul **Paul Rockwell** din New York, după ce a examinat un embrion de opt săptămâni (două luni), constată: "În urmă cu 14 ani, am dat anestezic unei sarcini extrauterine. Fătul avea două luni. Am luat în mâinile mele placentă. Era cea mai mică plasmă omenească, pe care a putut să o atingă vreodată un om. În interiorul placentei înota, deosebit de vioi, o ființă omenească, microscopică, de gen masculin, 1 1/2 inch (1 inch=2,54 cm) înălțime. Acest om microscopic era complet format. Pielea lui, aproape diafană, la extremitățile degetelor, era străvezie, arterele și venele fine și delicate. Bebelușul arăta foarte activ și înota cu viteză, un tur pe secundă, ritmul înotătorului normal. Când sacul placental s-a deschis, omul microscopic și-a pierdut viața și a luat înfățișarea unui embrion la această vârstă. Am avut senzația că vedeam mort un om adult".

Renumitul profesor de genetică **Jerome Lejeune**, de la Universitatea din Paris scria: "Asemenea tuturor cercetătorilor care urmăresc fără părtinire fenomenele biologice, sunt și eu convins că ființa omenească începe să existe din momentul fecundării ei. Aceasta înseamnă că eliminarea unui făt, de orice vârstă ar fi, echivalează cu uciderea unei ființe omenești". În prelegerea ținută la Academia de Studii Etice și Politice din Franța, la 1 octombrie 1973, același profesor Lejeune a spus: "Începutul ființei omenești se urcă la momentul concepției... Ființa omenească este de atunci desăvârșită și unică. Este una pentru că este absolut întotdeauna aceeași, în toate părțile ei, și unică, pentru că nu se poate înlocui sub nici o formă cu nimic altceva. Acest făt microscopic în a 6-a sau a 7-a zi a vieții sale, care are abia 1/2 mm înălțime, este deja capabil să se îngrijească de destinul său. Acesta produce întreruperea ciclului periodic al mamei sale, determinând astfel pe mamă să-l protejeze".

Într-un studiu etic, sociologic și biologic, medicul **Ernest Haunt** declara: "Ovulul fecundat nu este o simplă masă celulară fără caractere specifice. Nu este în acest stadiu nici o fărâmbă de viață botanică și nici măcar embrionul vreunui șir biologic de viață. Este pe deplin și absolut viața unei existențe umane. Și are atâta viață cât are nou-născutul, copilul de grădiniță, adolescentul și adultul. Prin urmare, prin avort se omoară viața omenească, existența omenească, chiar dacă se află în stadiul cel mai de început". Ca urmare, găsim pe deplin justificată declara-

ția Societății Medicale Panelenă de la congresul Medical din 1985 că "**începerea vieții omului coincide cu momentul fecundării**"¹⁵. Acest fapt este confirmat și de cercetările făcute recent de celebrul medic **Albert Liley** de la Universitatea Spitalului Medical din Auckland – Noua Zeelandă. El declară că viața umană începe în momentul concepției, – când celula masculină și cea feminină se contopesc. Copilul este viu încă din momentul fecundației, aceasta se constată prin creșterea, dezvoltarea, metabolismul, diviziunea celulelor etc. Încă de la prima celulă este stabilit dacă el este fată sau băiat, care va fi culoarea ochilor sau a părului său, ce temperament va avea, cum vor funcționa organele. Copilul deja conceput este cea mai valoroasă creatură a întregului univers în cea mai mică cantitate de materie. Nici unul dintre noi nu am fost niciodată nici spermatozoid, și nici ovul, dar fiecare am avut la origine corpul format dintr-o singură celulă numită zigot. Concepția are loc la aproximativ două săptămâni înainte de data ciclului lunar așteptat, care nu a avut loc, de obicei, în trompele uterine. De aici copilul se deplasează în uter și, după 7-10 zile el se implantează dacă totul este în ordine. În cazurile mai rare, fătul se implantează în afara uterului. În a 18-a zi de la fecundație și aceasta este după mai puțin de o săptămână de la lipsa ciclului lunar, inima este așa de dezvoltată încât începe să bată, iar în a 21-a zi de la concepție pompează sângele în vase. La trei săptămâni, pe creier se observă scoarța cerebrală. Primele mișcări ale copilului sunt prezente încă în prima celulă, deoarece și în aceasta există mișcare. Dar la cinci săptămâni și jumătate el își mișcă capul, iar după șase săptămâni își va mișca mâinile și picioarele, la fel ca un copil nou-născut. Femeia va simți încă aceste mișcări mult mai târziu, în săptămânile 16-21. Reflexele copilului apar în săptămâna a 6-a. Dacă i se atinge buza și nasul fătului de șase săptămâni cu un instrument fin, se poate vedea cum el își întoarce capul. La șase săptămâni a putut fi înregistrată și activitatea electrică a creierului (EEG). Este cunoscut faptul că activitatea electrică este prezentă în orice ființă vie, deci și în prima celulă numită zigot. Deși inima își începe activitatea mult mai devreme EKG a fost înregistrat în a 45-a zi, sau chiar și mai devreme. La opt săptămâni copilul își strânge pumnul, sughite, doarme și se trezește din somn. Atingerea palmei deschise determină strângerea ei în pumn. Încă în a 10-a săptămână copilul prezintă pe vârful degetelor amprentele care îi vor rămâne toată viața. În săptămâna a 11-a copilul are mărimea degetului mare a unui adult, corpul fiind miniaturizat la dimensiunea respectivă. Copilul poate pune în acest timp degetul la gură și să-l sugă. Totodată, reacționează la zgomote, astfel încât gălăgia din exterior îi provoacă trezirea din somn. Dacă este înțepat cu un ac, se zbate de durere. Dacă înainte de înțepare, se emit de câteva ori semnale sonore și asocierea acestor semnale cu înțepătura acului se repetă, după un timp copilul se va zbate doar în prezența semnalelor sonore care semnalizează înțepătura.

Din cele până aici expuse reiese că cercetările și concluziile comitetelor de bioetică nu admit că sufletul este absent de momentul concepției încât "morală elementară cere a se recunoaște un subiect de drept din primul moment al existenței, de la debutul evoluției sale ontogenetice, deci din momentul fecundării"¹⁶.

15. M. Kalamaraș, *op. cit.*, p. 9-13.

16. Gheorghe Scripcaru și colab. p. 72.

Aceste fapte ale științei dovedesc că avortul este omucidere. Iar omuciderea este un mare păcat, fiindcă viața este darul lui Dumnezeu și numai El poate dispune de ea. Așa cum sângele nevinovat al lui Abel a strigat la cer, cerându-i lui Dumnezeu dreptate (Facere 4, 10), tot astfel și prin avort, fătul condamnat la moarte strigă după dreptatea lui Dumnezeu care i-a dăruit viața. De aceea, **strigătul celui ucis este păcat strigător la cer.**

4. TEMEIURI SCRIPTURISTICE CONTRA AVORTULUI

Nașterea de copii reprezintă porunca sfântă înscrisă de Dumnezeu în ființa și menirea primei familii: "Creșteți și vă înmulțiți și stăpâniți pământul" (Facere 1, 28).

Împlinirea peste veacuri a acestei porunci, se concretizează prin aceea că prezența câtor mai mulți copii în familie reprezintă o binecuvântare a lui Dumnezeu, pe când absența lor era socotită ca un blestem: "Așa zice Domnul: scrieți pe omul acesta lipsit de copii ca pe un nenorocit în zilele sale" (Ieremia 21, 30). Ca urmare rodnicia femeii însemna pentru soțul ei un dar venit din partea lui Dumnezeu: "Fericiți toți cei ce se tem de Domnul, care umblă în căile Lui. Rodul muncii mâinilor tale vei mânca. Ești fericit și-ți va fi bine. Femeia ta ca o vie roditoare în laturile casei tale. Iar fiii tăi ca niște vlăstare tinere de măslin, împrejurul mesei tale. Iată așa se va binecuvânta omul, cel ce se teme de Domnul" (Psalmul 127, 1-4).

Pe temeiul acestei învățături divine, legislația teocratică va proteja femeia însărcinată, după cum ne arată Scriptura: "De se vor bate doi oameni și vor lovi o femeie însărcinată și aceasta va lepăda copilul său fără vreo altă vătămare, să se supună cel vinovat la despăgubirea ce o va cere bărbatul acelei femei și el va trebui să plătească potrivit cu hotărârea judecătorilor. Iar de va fi și altă vătămare, atunci să plătească suflet pentru suflet" (Ieșirea 21, 22-23). **De aici vedem că textul face deosebire în aplicarea pedepsei între fetusul deplin și nedepplin format:** De altfel, această prevedere scripturistică se întemeiază pe porunca a șasea din Decalog care stabilea dreptatea cu strictețe și fără echivoc: "**Să nu ucizi!**" (Ieșirea 20, 13). Și mai departe, aplicarea acestei porunci: "De va lovi cineva pe un om și acela va muri, să fie dat morții" (Ieșirea 21, 12).

Pe de altă parte, potrivit monoteismului Vechiului Testament, Dumnezeu este Stăpânul absolut al vieții, de la concepție până la mormânt, încât El stabilește cu fiecare faptură o comuniune intimă conform planului Său. Profeții recunosc că alegerea lor este stabilită de Dumnezeu încă din pântecul mamei lor. Astfel profetul **Isaia** spune: "...Domnul m-a chemat de la nașterea mea, din pântecul mamei mele mi-a pus mie nume... m-a zidit din pântecul mamei mele ca să-i slujesc Lui și să întorc pe Iacob către El și să strâng la un loc pe Israel" (Isaia 49, 1-5). La fel se pronunță și profetul **Ieremia**: "Înainte de a fi zămislit în pântec te-am cunoscut și înainte de a ieși din pântec, te-am sfințit și te-am rânduit prooroc pentru popor" (Ieremia 1, 5). Acestor afirmații li se asociază **Sfântul Apostol Pavel** când scrie galatenilor: "Dar când a binevoit Dumnezeu, care m-a ales din pântecul maicii mele și m-a chemat prin harul Său, să descopăr pe Fiul Său întru mine..." (Galateni 1, 15-26). În aceste cazuri ca și în toate celelalte, – fiindcă cu fiecare om Dumnezeu are un plan al Său – avortul constituie o gravă încălcare a planului lui Dumnezeu. În același timp, dacă Dumnezeu stabilește cu fiecare om

o comuniune, înseamnă că îi recunoaște calitatea de **persoană, adică entitate psiho-somatică ireductibilă**. Iar dacă "viața fetală" este recunoscută de către Dumnezeu ca "viață personală", rezultă clar că avortul este o crimă împotriva persoanei umane create după chipul lui Dumnezeu.

Noul Testament nu amintește nimic de avort. Dar el se deschide cu marea minune a Bunevestiri, când, prin pogorârea Sfântului Duh, Fiul lui Dumnezeu S-a zămislit în pântecele Sfintei Fecioare, începând din acest moment opera de mântuire a neamului omenesc, din păcate, fiindcă celelalte evenimente au urmat în mod firesc și necesar. De aici vedem, că, fără să o spună în mod explicit, **Evangelia arată că zămislirea marchează ireversibil viața persoanei umane definite**.

În favorul nașterii de copii și împotriva avortului sunt explicite cuvintele Sfântului Apostol Pavel care spune că "**femeia se va mântui prin naștere de copii**" (I Timotei 2, 15). Creștinii care au luat cunoștință de cuvintele Apostolului au înțeles și reversul negativ al îndemnului, în sensul că **femeia nu se va mântui dacă refuză procreația**. Avortul este tocmai refuzul procreării, de aceea creștinii nu l-au acceptat. Ei nu l-au acceptat desigur și fiindcă au văzut totdeauna în el păcatul uciderii condamnat de lege.

5. ATITUDINEA BISERICII FAȚĂ DE AVORT

Urmând duhului Scripturilor Sfinte, întărite de îndemnul apostolic, Biserica încă dintru început s-a arătat potrivnică avortului și, în același timp, susținătoare zămislirii copiilor și a educării lor de către familiile creștine într-un nou mod de viețuire, specifică Evangheliei lui Hristos.

Vom temelui aceste afirmații cu texte din operele Părinților și Scriitorilor bisericești din primele veacuri creștine, apoi din viața liturgică a Bisericii, precum și din canoanele care reglementează disciplina bisericească a credincioșilor.

1. ARGUMENTE DIN LITERATURA CREȘTINĂ ANTICĂ

În **Didahia** (Învățătura celor 12 Apostoli) citim: "A 2-a poruncă a învățaturii: "Să nu ucizi, să nu săvârșești adulter, să nu strici băieți, să nu fii desfrânat, să nu furi, să nu vrăjești, să nu faci otrăvuri, **să nu ucizi copil în pântece**, nici pe cel în scutec să nu-l ucizi..." (II, 3), "aceasta este calea vieții" (IV, 14)¹⁷.

Epistola lui Barnaba specifică exact același lucru ca și Didahia, cu deosebirea că în loc de "calea vieții", este folosit termenul "calea luminii" și "gnoza": "calea luminii este aceasta... iar gnoza care ni s-a dat să mergem pe această cale este aceasta: "...Să nu ucizi copil în pântecele mamei și nici să-l ucizi după ce s-a născut" (XIX, 1-5)¹⁸.

În **Epistola către Diognet** se spune despre creștinii că "se căsătoresc ca toți oamenii și nasc copii, dar nu aruncă pe cei născuți" (V, 6)¹⁹.

Dintre apologeții creștini numim pe **Atenagora Atenianul**, care în "*Solie în favoarea creștinilor*", combătând luptele de gladiatori, constată: "Pentru noi,

17. PSB I, trad. pr. D. Fecioru, București, 1979, p. 26-27.

18. PSB I, p. 135.

19. PSB I, p. 340.

creștinii, însă, e aproape același lucru să vedem un om ucis sau să-l ucidem; de aceea în toate chipurile noi ne ferim de astfel de spectacole, și atunci, cum am putea fi noi în stare să ucidem, dacă nu ne place nici să privim o astfel de fărâdelege strigătoare la cer? Cum am putea noi să săvârșim astfel de ucideri, când și pe femeile care le ajută pe mame să avorteze le numim ucigașe și spunem că pentru această colaborare a lor vor avea să dea socoteală înaintea lui Dumnezeu? **Până și fetusul din pântecul mamei, de care încă nu suntem siguri că e într-adevăr o ființă vie, spunem că Dumnezeu îi poartă de grijă; dar să mai și ucidem pe cineva care e înaintat în vârstă?!...**" (XXXV)²⁰.

Tertulian, în *Apologeticul* său scria: "...Pe când noi, care ne interzicem orice ucidere, nu ne permitem să stingem viața pruncului conceput în pântecul mamei, înainte chiar ca sângele să se plămădească în el ca om. A împiedica nașterea este o omucidere anticipată: căci ce deosebire poate fi între a răpi viața unui suflet născut sau a-l omorî la naștere? Om este și cel născut, urmând să crească, și cel care este un fruct doar în germene" (IX, 8)²¹.

Acuzându-i pe păgâni de ucidere, **Minucius Felix**, în al său *Octavius* spune: "...Voi sunteți cei care vă lăsați uneori fiii, abia născuți, în fața fiarelor și păsărilor, sau îi omorâți, alteori în mod barbar, ștrangulându-i. **Aveți mijloace cu care distrugeți viața viitorului om chiar în pântecul voastre, omorându-vă copiii înainte de a-i naște**" (XXX, 2)²².

Clement Alexandrinul în *Pedagogul*, primul manual de morală creștină, arată deosebit de limpede care este învățătura Bisericii cu privire la avort: "...Întreaga noastră viață se va scurge în chip firesc dacă ne stăpânim de la început poftele și nu ucidem cu mijloace rele fătul omenesc, făcut să se nască prin dumnezeiască purtare de grijă. Femeile care folosesc pentru acoperirea desfrânării droguri pentru avort, scot afară o materie complet moartă, dar avortează o dată cu fătul și iubirea de oameni" (II, X; 96, 1)²³.

Sfântul **Ioan Gură de Aur** face responsabil de avort și pe bărbatul femeii, întrebând peste veacuri: "De ce semeni acolo unde ogorul are de gând să strice rodul? Acolo unde se face ucidere înainte de naștere?... De ce darul lui Dumnezeu îl batjocorești și legilor Lui te împotrivești? De ce ceea ce este blestem tu iei binecuvântare? De ce sălașul nașterii îl faci sălaș al uciderii? De ce femeia care ți-a fost dată spre naștere de prunci o pregătești pentru ucidere?"²⁴.

După cum am văzut, în concepția antichității, deși fătul nu era considerat ființă vie, totuși nu se admitea uciderea lui. Desigur, **cuvintele Apostolului** că "femeia se va mântui prin naștere de prunci", deveniseră normative pentru viața creștină ce va urma.

Pe de altă parte, ideea separării însuflețirii de momentul concepției se va extinde în timp, fiind dominantă în Evul Mediu. Ea va depăși oarecum legile drep-

20. PSB II, p. 382-383.

21. PSB III, p. 52.

22. PSB III, p. 384.

23. PSB IV, p. 284-285.

24. Omilia 24 la Romani, după M. Kalamaras, *op. cit.*, p. 27.

tului roman care, reglementând relațiile sociale erau mult mai categorice atunci când proclamau dreptul copilului la succesiune: "infans conceptus pro iam natus habetur" (copilul conceput este socotit ca și cum ar fi fost deja născut).

2. ARGUMENTE LITURGICE

Rugăciunile care se rostesc cu prilejul Tainei Sfintei Cununii au mereu în atenție scopul căsătoriei ca naștere de copii. Astfel, mirelui i se face urarea: "Mărit să fii mire ca Avraam, binecuvântat să fii ca Isaac, să te înmulțești ca Iacob, umblând în pace și lucrând în dreptate poruncile lui Dumnezeu". Urare asemănătoare se face și miresei: "Și tu mireasă, mărită să fii ca Sara, să te veselești ca Rebeca, să te înmulțești ca Rahela, veselindu-te cu bărbatul tău și păzind rânduielile Legii, că așa a binevoit Dumnezeu".

La sfârșitul slujbei, Biserica se roagă pentru cei doi miri spunând: "Tatăl, Fiul și Duhul Sfânt, Treimea cea întru tot sfântă și de o ființă și începătoare de viață, o Dumnezeire și o împărăție, să vă binecuvinteze pe voi. Să vă dea vouă viață îndelungată, naștere de prunci buni, spor în viață și-n credință".

Aceeași purtare de grijă o acordă Biserica și copiilor nou-născuți, deveniți prin Botez membrele trupului lui Hristos. Vedem aceasta din rugăciunile ce se rostesc, nu numai pentru mamă, ci și pentru copil, la 40 de zile după naștere cu prilejul îmbisericii: "Și pe acest prunc născut dintr-înșă binecuvintează-l, crește-l, sfințește-l, înțelepțește-l, fă-l întreg la minte, și cu bună pricepere, că tu l-ai adus pe acesta și i-ai arătat lui lumina cea simțitoare, ca să se învrednicească și de lumina cea înțelegătoare în vremea pe care tu ai hotărât-o. Și să se numere împreună cu turma Ta cea sfântă...".

Cât de mult prețuiește Biserica nașterea de copii o dovedește faptul că în calendar se face pomenire de zămislirea de prunci cu mai multe prilejuri. Astfel, la 24 septembrie – zămislirea Sfântului Ioan Botezătorul, la 8 decembrie – zămislirea Maicii Domnului, iar la 25 martie se face pomenirea cu prăznuire a Bunevestiri²⁵.

3. ARGUMENTUL DISCIPLINEI BISERICEȘTI

Legislația bisericească a luat atitudine încă dintru început față de păcatul avortului. Astfel, **Sinodul de la Elvira** (306) prin **canoanele 63 și 68** excomunică pe femeia care a avortat, oprind-o de la împărtașanie până pe patul morții. Ceva mai târziu, legislația bisericească devine mai indulgentă cu privire la pedeapsa acordată pentru avort. **Canonul 21 al Sinodului local de la Ancira** (314) precizează: "Pe femeile care sunt desfrânate și își omoară fătul și se îndeletnicesc cu pregătirea mijloacelor de avort, hotărârea de mai înainte le-a oprit până la ieșirea din viață, și această hotărâre se ține îndeobște, dar, găsind ceva spre a le trata mai blând, am hotărât ca vreme de 10 ani să împlinescă în penitență, potrivit treptelor hotărâte". După cum vedem, canonul face derogare de la obiceiul existent, comutând epitimia de la oprirea pe viață la 10 ani.

Sfântul Vasile cel Mare în **canonul 2** arată că "cei care dau medicamente avortive sunt ucigași. Și ei, și cele care primesc otrăvuri ucigătoare de embrioni...

25. John Breck, *op. cit.*, p. 328.

Dar nu trebuie să se întindă pocăința lor până la moarte, ci să se primească după un termen de 10 ani, dar vindecarea să se hotărască nu după timp, ci după chipul pocăinței". În **canonul 8**, marele capadocian precizează: "...Și cele ce dau doctorii de avort sunt ucigașe, și cele ce primesc otrăvurile care omoară fătul". După cum vedem, Sfântul Vasile cel Mare, făcând deosebirea dintre uciderea voluntară și involuntară, consideră avortul ucidere voluntară și pretinde epitimie 10 ani asemenea canonului 21 al Sinodului de la Ancira.

Canonul 91 al Sinodului **Trulan** (692) precizează că "pe cele care dau doctorii lepădătoare de făt (provocatoare de avort) și pe cele care primesc otrăvuri pierzătoare (omorătoare de prunci) le supunem pedepsei ucigașului.

Ioan Postitorul prin canonul 33 revine asupra epitimiei dată de Sfântul Vasile cel Mare spunând: "Vasile cel Mare în canonul său al 2-lea și al 8-lea spune că femeile care strică cu meșteșugiri pe feți în pânțele, și pe cele ce dau și iau doctorii, pentru ca să-i piardă, și ca feții înainte de vreme să cadă afară. Noi însă hotărâm ca acestora să li se dea cel mult până la 5 ani sau și 3 ani".

Din cele de mai sus vedem că, potrivit legislației bisericești, avortul este socotit **ucidere voluntară**. La început se pedepsea prin oprirea de la împărtașanie pe toată viața. Apoi perioada epitimiei scade la 20 de ani, apoi la 10 ani, apoi la 5 ani și la 3 ani. Se apreciază desigur, că mai importantă este intensitatea căinței aducătoare de vindecare, decât timpul prea mare care pe unii i-ar putea duce la deznădejde, iar pe alții i-ar putea îndepărta de la puterea tămăduitoare a harului, care "pe cele slabe le vindecă".

6. URMĂRILE AVORTULUI

Avortul are urmări nefaste asupra femeii care avortează, asupra familiei și asupra societății.

1. URMĂRI FIZICE ASUPRA MAMEI

Avortul poate crea leziunea colului uterin, perforația uterului, hemoragii, stare septică, tromboembolie.

La fel, avortul poate duce la obturarea trompelor uterine, la sterilitate, la hemoragii uterine neregulate, la creșterea frecvenței sarcinilor extrauterine, la creșterea frecvenței avorturilor "spontane", la predispoziție de naștere prematură, la dereglări în ultimul trimestru al sarcinii, precum și la mortalitatea prenatală crescută.

2. URMĂRI PSIHICE

Avortul creează de cele mai multe ori femeii forme depresive, sentimente de vinovăție, insomnii și vise grele, anxietate, frustrare, pierderea respectului față de sine, apariția răcelii emoționale, dereglări sexuale, dereglări comunicaționale cu partenerul de căsătorie și cu copiii deja născuți, precum și schimbări dramatice de personalitate.

3. URMĂRI ASUPRA FAMILIEI ȘI SOCIETĂȚII

Avortul poate aduce cu sine dereglări ale relațiilor dintre membrii familiei. Pierderea motivației, răceala emoțională, dezamăgirile și alte stări nevrotice sau psihotice cauzate de omor.

După cum s-au exprimat unii romano-catolici, "în privința bărbatului care se opune avortului el nu are nici un drept în fața legii și nu poate apăra dreptul la viață al propriului copil. Mâhnirea sa este dublată de sentimente de neputință. Uciderea îi rănește și pe cei vii. Ea nu cunoaște nici o preferință de gen"²⁶.

Influența negativă a avortului asupra societății este de ordin demografic, dată în primul rând de scăderea dramatică a natalității. Apoi, prin avorturi societatea poate pierde un eventual om de mare folos pentru destinele ei.

Avortul are urmări și asupra celor care participă la efectuarea lui, precum: medicii, asistenții medicali, surorile medicale, și chiar farmaciștii resimt indirect vinovăția crimei, cu răsfrângere negativă asupra familiei lor, după cum declară mulți dintre ei.

7. PREVENIREA AVORTULUI PRIN VIRTUTEA ÎNFRÂNĂRII

Este cunoscut din rânduiala Legii Vechi că în anume perioade de timp, femeia era considerată a fi curată, iar în alte perioade se considera necurată, impunându-se în acest caz și unele restricții sub aspectul evlaviei și al ritualului.

Era prevăzută și starea de fertilitate a femeii, când procrearea era recomandată spre înmulțirea neamului.

Acele timpuri au trecut, iar omul contemporan se confruntă cu alte realități aflate la polul opus față de cele menționate și respectate cu strictețe de Legea Veche.

Pe de altă parte a apărut o adevărată industrie de anticoncepționale folosite pe scară largă de femeile ce nu doresc să devină mame, dar în același timp doresc să evite avortul. Nenorocirea este că toate anticoncepționalele prezintă un mare pericol pentru sănătatea femeii și a copiilor ce urmează să se nască.

Pentru evitarea sarcinii și a avortului, dacă se urmăresc acestea, vom apela la argumente și proceduri morale, și anume la **virtutea înfrânării**. Astfel, se va avea în atenție **perioada de fertilitate a femeii**. Toate cărțile și publicațiile de planificare familială sau de educație sexuală, la modă, arată că științific și practic rămâne dovedit faptul că fertilitatea maximă este între a 13 și a 15 zi a ciclului lunar al femeii care ține 28 de zile (cu aproximație 26 sau 30 de zile). Prin urmare, de la începutul ciclului lunar se numără 13-15 zile plus-minus 2 zile, mai precis 11-17 zile. În această perioadă de aproximativ o săptămână, fertilitatea fiind maximă, se poate evita avortul prin înfrânarea sexuală. Mulți respectă această înfrânare, alții însă fiind neînfrânați sau neglijenți, folosesc anticoncepționale atât de dăunătoare sănătății femeii, sau din nefericire măresc numărul avorturilor.

26. J. Breck, *op. cit.*, p. 199.

*

Putem spune din cele până aici tratate că avortul reprezintă ucidere, mai precis este crimă cu premeditare, fiindcă este vorba despre o ființă umană sau, mai bine zis, de o persoană umană. Ca și în cazul lui Cain, când sângele fratelui său Abel ucis strigă la cer pentru a cere după dreptate pedeapsa lui Dumnezeu (Facere 4, 10), tot astfel și avortul intră în categoria "păcatelor strigătoare la cer".

Dar se impune să fim realiști și cu mult discernământ când punem în discuție o problemă pentru care soluțiile sunt și pot fi diferite.

Mai întâi trebuie avut în vedere că lumea secularizată în care trăim a determinat schimbarea de mentalitate a oamenilor despre procreație, la care aderă foarte mulți din cei ce numai cu numele sunt creștini.

Pe de altă parte, această mentalitate este susținută de legi cu caracter universal, cum este cea privind drepturile omului, la care aderă legislația tuturor popoarelor, care vrând-nevrând acceptă globalizarea... Ca urmare, am văzut că sunt situații când medicina oficială nu numai că nu este interesată de poziția Bisericii, dar și-a stabilit poziția ei proprie, contrară, cel puțin cazuisticii romano-catolice (cum este de exemplu decizia de alegere între alternativa critică de a salva mama sau copilul). În același timp, s-au format cabinete speciale de "planificare familială", pe care tinerii înainte de a se căsători sunt aproape obligați să le consulte. Sunt apoi cabinete de "sexologie", menite să ofere pacienților soluții adecvate pentru stimularea plăcerii fără a pune în discuție problema avortului.

Dacă la acestea adăugăm și celelalte cauze proavortiste, dintre care primează cele economice, ne dăm seama de ce "planificarea familială", care-și propune ca apariția unui copil să constituie o bucurie a părinților și nu o nedorință a lor, prinde tot mai mult teren... În acest context, anticoncepționalele se fabrică la nivel industrial, fără ca cei ce le folosesc să se gândească prea mult la consecințele lor negative sau dezastruoase... Ei urmăresc soluția momentului, iar aceasta este evitarea avortului...

În altă ordine de idei, am văzut că există cazuri, precum incestul și violul când în anumite condiții, datorită consecințelor ușor de imaginat, este chiar recomandat avortul. John Breck susținând apariția pe lume a copilului ca "darul sacru al vieții", apreciază cu discernământ că de la o vârstă foarte mică, copiii ar trebui învățați cu grijă, dar deschis, despre locul și funcția sexualității în relația conjugală. Ei ar mai trebui să afle că violența sexuală există, și în interiorul, și în afara familiei, și că nu ar trebui să se rușineze dacă devin victimele ei. Mai degrabă ar trebui să caute un tratament medical, spiritual și psihologic pentru a vindeca urmările traumei, ca și pentru a evita concepția²⁷.

Observăm în ultimul timp că, creștinătatea însăși începe să se divizeze în ceea ce privește atitudinea față de procreare. Dacă Bisericile tradiționale, rămân pe poziții, apar congregații creștine neoprotestante, foarte bine consolidate, cărora le place să se autointituleze Biserici creștine, emițând pretenția de a promova un creștinism ancorat în realitatea și mentalitatea omului modern. Dintre foarte multe cărți care apar, e suficient să ne referim chiar și numai la una, mai precis la cea a soților medici Ed. și Gaye Wheat, intitulată: "Tehnica raporturilor sexuale și

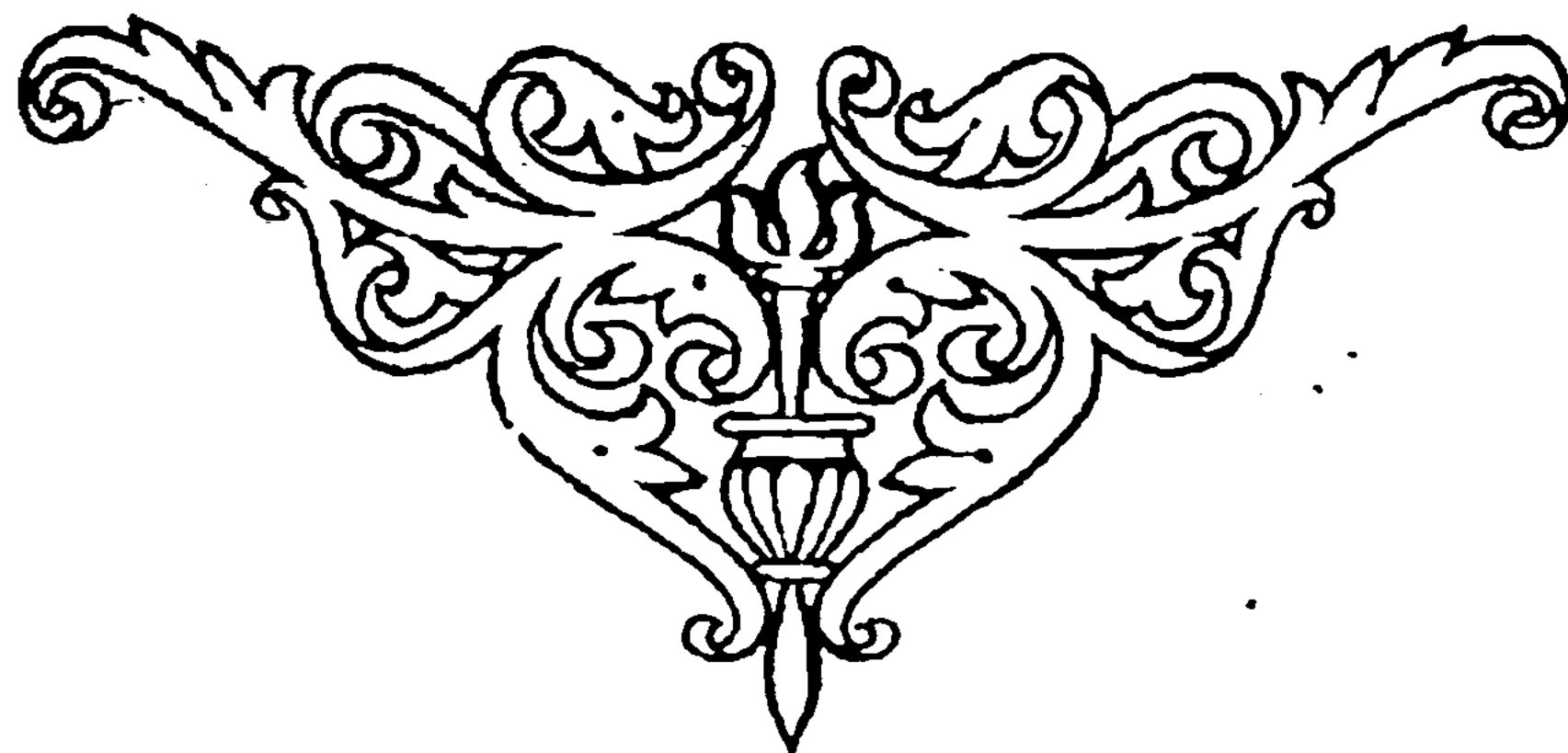
27. *Op. cit.*, p. 329.

împlinirea sexuală în căsnicia creștină"²⁸, cu ilustrații, oferind soluții "întemeiate pe Biblie" în problema sexualității familiale, pentru a ne da seama că se poate aborda și altfel de pe poziția moralei creștine, problema avortului și a procreației. Deși secularizante, se pare că astfel de soluții nu sunt lipsite de succes, fiindcă oferă indicii pentru creștinismul modern de a evita avortul, nu neapărat în favoarea procreației.

Desigur, poziția Bisericii Ortodoxe temeinic ancorată în izvoarele Revelației divine este cea autentic creștină, dar se cuvine să fie susținută și demonstrată practic cu mai multă convingere și stăruință. Folosirea duhovniciei, de pildă, a scaunului de spovedanie, este un privilegiu al spiritualității ortodoxe, dar, asemenea epocii primare a creștinismului, Biserica, mai mult ca statul, sau colaborând cu acțiunile statului, i se cere în actualitate ca să abordeze cu metode și soluții proprii acțiunile de supraveghere a formării spirituale a viitorilor ei membri, începând cu fetusul... Apoi, Bisericii i se cere să se implice mai mult în asigurarea condițiilor de protecție materială și morală a copilului în familie; precum și de educația lui creștină, și, nu în ultimul rând, chiar a protecției sociale a membrilor ei, prin asigurarea dreptului la muncă și la o viață decentă.

Prin urmare, nu cu formulări teoretice, și nici chiar cu sentințe canonice va reuși Biserica să schimbe mentalitatea și comportamentul uman actual, ci prin implicarea ei directă și fermă în viața morală și socială a membrilor ei, oferind soluții viabile și convingătoare. Numai așa Împărăția lui Dumnezeu va reactiva viața spirituală într-o lume scufundată în întunericul păcatului, fiindcă "împărăția lui Dumnezeu nu stă în vorbe, ci în putere (fapte)" (I Corinteni 4, 20).

Pr. prof. dr. SORIN COSMA

SUICIDUL

Suicidul sau sinuciderea ca luare sau curmare a propriei vieți printr-un act de voință liberă este socotit ca un drept al persoanei de a dispune de propriul său corp.

Suicidul a fost interpretat sub aspect etic, de-a lungul istoriei, fie ca **lașitate** în fața vieții, fie ca **curaj și demnitate în a depăși dezonoarea și umilița**.

Având implicații sociale cu consecințe multiple, suicidul a intrat în preocupările sociologilor, juriștilor, psihologilor, filosofilor, literaților, și nu mai puțin se află în atenția teologilor și a Bisericii.

Interesul lumii pentru suicid este dovedit și prin aceea că s-a deschis chiar o **societate Internațională de suicidologie**. Susținătorii suicidului fac tot mai mult caz de **dreptul persoanei de a dispune de propriul său corp** ca mod de exprimare a libertății și responsabilității sale în lume. În S.U.A. există **Societatea Hemlock**, cu tendința amăgitoare de a "instituționaliza" sinuciderea, ca un mod de a sfârși viața în pace și cu demnitate. S-a pus chiar în mișcare, în scopuri suicide, "**mașina morții**", de către medicul Jack Kevorkian. Pentru cei ce vor să se sinucidă, tot în S.U.A. au fost create așa-zisele "**case de plecare**", respinse însă de cealaltă parte a lumii.

Spre a ne face o imagine asupra practicii sinucigașe, Hristu Andrutsos ne prezintă după Morelli, o statistică din **Italia** secolului al XIX-lea, privind numărul mereu crescând al suicidului. Astfel, se arată că la un milion sunt cazuri de sinucidere aparținând următoarelor clase sociale: 618 oameni de știință, 218 avocați și juriști; 355 învățători și pedagogi; 201 din lume medicală; 324 din administrația publică; 80 din industrie; 277 din comerț și 27 dintre agricultori. În **Franța** numărul celor care s-au sinucis a urcat de la 54-150 la un milion. Pe clase, sinuciderea raportată la un milion se prezintă astfel: 83 servitori, 159 din industrie; 93 din transporturi și comerț, 510 din așa-numitele profesii libere și 111 dintre agricultori. În **Prusia** numărul sinucigașilor a crescut de la 70,2 la 170,5; iar în **Europa** întreagă numărul sinucigașilor se ridică anual la 50.000-60.000, iar totalitatea celor care s-au sinucis în **lumea întreagă**, într-un deceniu, mai precis între 1881-1893 se ridică la 454.689¹.

Se apreciază că populația sinuciderilor crește paralel cu vârsta. Bătrânii trecuți de 85 de ani, se sinucid de 13 ori mai des decât tinerii. Explicațiile sunt multiple, începând cu depresiunile endogene (30%) până la incapacitatea morală de a accepta îmbătrânirea (25%). Bătrânii se sinucid tăcut, mai ales când, internați în cămine de către familiile lor, au ajuns la certitudinea că sunt complet inutili. După bătrâni, urmează bolnavii cronici părăsiți și apăsați până la insuportabil de însingurare. Urmează apoi toxicomanii. S-a remarcat că frecvența sinuciderilor crește în perioadele de crize economice. În fine, se reține faptul că cei mai mulți care se sinucid sunt bărbații și nu femeile; și mai ales în perioadele de vară decât iarnă².

Pe de altă parte, codul penal incriminează pe cel ce determină sau înlesnește sinuciderea (art. 179), iar Biserica îl exclude pe sinucigaș din comuniune, considerând că, de fapt, el s-a autoexclus prin însăși fapta sa.

1. Sistem de morală, trat. Dr. Ioan Lancrăjan și Prof. Ermis Mudopoulos, Sibiu, 1947, p. 181-182.

2. Constantin Maximilian, *Drumurile speranței*, București, 1989, p. 126.

1. CAUZELE SUICIDULUI

Cauzele care determină suicidul sunt multiple și evidente tuturor. Enumerăm câteva din ele:

1. Suicidul poate fi generat de eșec de ordin școlar, profesional, familial (decepții în dragoste, divorț, maltratări), economic (șomaj, faliment).

2. Suicidul poate fi efect al refuzului de a primi transfuzie de sânge atunci când situația o impune.

3. Suicidul poate apărea ca protest față de puterea de stat, concretizat prin "greva foamei", sau ceva mult mai dur prin protestul manifestat prin "a-ți da foc în public".

4. Suicidul poate fi cauzat de tratamentele abuzive din penitenciare, sau prin aplicarea torturilor în cazul instrumentării unui proces³.

5. Suicidul poate fi întâlnit și ca protest în cazul unei sentințe nedrepte, spre demonstrarea eroică a nevinovăției.

6. Suicidul ca incapacitate morală de a suporta condamnarea la moarte, meritată sau nemeritată.

7. Suicidul ca euthanasie în cazul bolilor incurabile, ale căror dureri devin insuportabile.

8. Suicidul poate fi și consecința muștrărilor de conștiință și a deznădejdii care sufoca viața sufletească, cum a fost cazul lui Iuda.

2. SUICIDUL ȘI INSTINCTUL DE CONSERVARE A VIEȚII

În fabula intitulată "**Bătrânul și moartea**", Esop relatează cazul unui bătrân, care sleit fiind de puteri, ducea o povară de lemne. La un moment dat, apăsător de greutatea lemnului, aruncă povara și cheamă moartea. Când aceasta apărură și întrebă de ce a fost chemată, bătrânul răspunse: *ca să-mi duci tu povara*. Fabula ne învață – spune Esop – că orice om își iubește viața, oricât de nenorocit ar fi!

Fabula mărturisește o evidență: viața ne este dată spre a fi trăită. Omul este legat instinctiv de viață. Instinctul de conservare a vieții este înscris în adâncul onticului uman, și datorită lui muritorii primesc impulsul vieții, oricâte piedici se ridică împotriva ei. Acesta reprezintă energia care angajează puterile sufletești și fizice ale omului de a depăși vicisitudinile ce-i apar în față, spre a-și împlini menirea sa. Suicidul este înfrângerea acestui instinct natural, motiv pentru care nu poate fi admis ca act cerut de natura umană. Este o **auto-crimă**, sau crimă împotriva naturii. În astfel de situații, omul cade sub condiția animalelor, care se conduc în chip necesar de instinctul de conservare a vieții individuale și a speciei. Unii evoluționiști susțin că și animalele au pornirea spre sinucidere, precum câinele care moare la mormântul stăpânului său, prezentat cu atâta duiosie de Grigore Alexandrescu în poezia "Câinele soldatului": "...Iar în dimineața aceea viitoare/Pe când se deșteaptă omul muncitor,/Zăcea lângă groapă, mort de întristare,/Câinele Azor!". După cum bine observă Hr. Andrușos, aici nu e vorba de

3. Gh. Scripcaru, Aurora Ciucă, Vasile Astărăstoae, Călin Scripcaru, *Bioetica, științele vieții și drepturile omului*, Iași, 1998, p. 195-196.

sinucidere ca act conștient și liber, provocat cu deliberare, ci de atașamentul față de stăpân, care întrece necesitatea hranei⁴. Poetul a vrut doar să illustreze acel "**semper fidelis**" al animalului, ca motiv de stimulare a sentimentelor umane, ce se cer a fi puse în aplicare în toată profunzimea lor.

3. SUICIDUL ÎN ANTICHITATE

Suicidul a existat din timpuri imemorabile, de când omul nu și-a mai putut suporta viața, din diferite pricini mai mult sau mai puțin întemeiate. Popoarele antice civilizate, precum grecii și romanii, au avut atitudini contradictorii față de suicid. Era o vreme când l-au condamnat, considerându-l greșeală groaznică împotriva cetății, neadmițând nici înmormântarea legală a sinucigașului. A urmat apoi o altă vreme cu altă mentalitate, potrivit căreia suicidul era socotit act de eroism și demnitate. Și atunci foarte mulți oameni din toate categoriile sociale, fie din lașitate fie din curaj, spre a-și "salva" onoarea atunci când viața le era în pericol, au ales suicidul...

Pe plan filosofic, sinuciderea a fost combătută cu hotărâre de către Platon și Aristotel, dar susținută cu multă dârzenie de către stoici, care i-au făcut "nume bun" prin însăși exemplul personal.

Platon, de pildă, spunea despre suicid că "**nu este un lucru îngăduit**" (Phaidon 61c), având în vedere faptul că în Atena acelor vremuri sinucigașii se situau în categoria criminalilor, și, nu numai că nu aveau dreptul la funeralii, ci cadavrul era izolat, iar incinta funerară era lipsită de orice fel de podoabe (Legi 873d). Iată și cuvintele filosofului: "...Și nu-i așa că și tu, dacă vreuna din fapăturile care îți aparțin ar încerca să se omoare fără încuviințarea ta, te-ai mânia pe ea și, dacă ți-ar sta în putință, ai pedepsi-o?" (Phaidon 62c). Dintre pedepsele aplicate sinucigașilor era și aceea a tăierii mâinii drepte.

Aceeași atitudine de condamnare a suicidului ne-a rămas și din partea lui Aristotel: "cine se omoară pe sine din mânie, făptuiește aceasta împotriva rațiunii drepte, ca atare el făptuiește o nedreptate. Dar pe cine nedreptățește dacă nu cetatea...?" (E.N. 1138a 10). Pentru înțeleptul din Stagira sinuciderea nu este un act de curaj, ci de lașitate: "A muri pentru a evita sărăcia, sau dragostea, sau ceva dureros, nu este dovadă de curaj, ci mai mult de lașitate; că este o slăbiciune a spiritului să eviți greutățile. Numai muritorii superficiali, neputând să suporte chinul, își ridică viața" (E.N. 1116a 13).

Pe de altă parte, la polul opus, erau **stoicii**. Aceștia, pornind de la idealul libertății de afirmare a omului ca ființă rațională, spun că atunci când nu-și poate împlini acest ideal, va fi salvat de curajul sinuciderii. Cicero preciza apoi că sinuciderea se face cu intervenția zeului, care va oferi "causam justam" (motivul valid) pentru săvârșirea faptei. Atunci, "cu siguranță înțeleptul va trece bucuros de la întunericul de aici, spre lumina de dincolo" (Tusc. Disp. I, 74). Această concepție și-a găsit o vastă accepție în lumea antică, fiindcă oferea speranța nemuririi, și nu puțini au fost cei care au devenit victimele suicidului.

4. *Op. cit.*, p. 181.

4. ASPECTE ALE SUICIDULUI ÎN FLOSOFIA ȘI LITERATURA MODERNĂ

David Hume în "Essay on suicide" arată că moartea voluntară nu este o violare a datoriilor față de Dumnezeu, nici față de aproapele și nici față de sine însuși. Fiindcă sinuciderea reprezintă puterea omului exercitată asupra sa însuși, ca un act liber, este motivată de faptul că prin suicid nu sunt lezate întru nimic drepturile stăpânirii divine, deoarece omul posedă trupul ca pe o proprietate a sa, de care are dreptul să dispună după cum voiește... D. Hume în afirmația sa nu face deosebirea între dreptul de stăpânire și dreptul de folosință. Omul are dreptul asupra trupului său, dar nu spre a-l distruge, ci spre a-l păstra, a-l îngriji⁵, a-l perfecționa, așa cum de altfel natura însăși îi impune. Sfântul Apostol Pavel poate face în acest context fireasca constatare: "căci nimeni nu și-a urât vreodată trupul, ci îl hrănește și îl încălzește, precum și Hristos Biserica" (Efeseni 5, 29).

La rândul său **Albert Camus**, în cap. "Absurdul și sinuciderea" din "Mitul lui Sisif", spune: "Nu există decât o singură problemă filosofică cu adevărat importantă: **sinuciderea**. A hotărî dacă viața merită să nu fie trăită, înseamnă a răspunde la problema fundamentală a filosofiei... Oamenii se sinucid fiindcă viața nu merită să fie trăită, iată, fără îndoială un adevăr – nefecund totuși, pentru că e un truism... Îmi i-au aici libertatea să numesc sinucidere filosofică atitudinea existențialistă... Pentru existențialiști, negația este Dumnezeu lor. În înțelesul cel mai exact, acest Dumnezeu nu se susține decât prin negarea rațiunii umane".

5. SUICIDUL ÎN SFÂNTA SCRIPTURĂ

Legislația Vechiului Testament nu face nici o referire la sinucidere. Cărțile **canonice** amintesc doar 5 cazuri:

1. Despre **Abimelec** se spune că după ce i-a fost spart capul cu o bucată de piatră, pentru a nu cădea în rușine, spunându-se despre el că "a fost ucis de o femeie", a chemat pe purtătorul său de arme să-l ucidă (Judecători 9, 51-55).

2-3. Regele **Saul**, învins cu filistenii, a cerut purtătorului de arme ca să-l ucidă, pentru a nu ajunge de batjocura dușmanilor. De teamă, purtătorul de arme refuză. Atunci Saul se aruncă în propri-ai sabie. La fel a făcut și purtătorul de arme (Regi 31, 1-5).

4. După ce **Ahitofel** eșuează în conspirația îndreptată contra regelui David, "s-a dus la casa sa și și-a făcut testamentul în folosul casei sale, apoi s-a spânzurat și a murit și a fost înmormântat în cetatea tatălui său" (II Regi 17, 23).

5. **Zimri**, omorându-l pe rege, a domnit doar 7 zile în Tirța. Israelii revoltați și-au ales rege pe Omri, mai-marele oștirii și au înconjurat cetatea unde domnea Zimri. "Când a auzit Zimri că cetatea este luată, s-a dus în odaia din fund a casei domnești și a dat foc casei domnești, în care era, și a pierit" (II Regi 16, 15-18).

În cărțile **deuterocanonice** este relatat un singur caz. Prin sentimentul său patriotic și prin faptele sale de vitejie, **Razis** este urmărit de dușmani, cu intenția de-al ucide, "socotind că de-l va prinde va face foarte mare durere iudeilor. Și când gloata de ostași vrând să ia turnul unde se ascunsese Razis, bătea în uși și porunca să aducă foc să aprindă ușile, atunci Razis, aproape să fie prins, singur

5. Hr. Andrusos, *op. cit.*, p. 185.

s-a junghiat cu sabia, vrând mai bine să moară în cinste, decât să se supună păgânilor și împotriva cinstei sale să pățească ocări nevrednice..." (II Macabei 14, 37-46).

În **Noul Testament** avem doar un singur caz, pe cel al lui Iuda, care s-a spânzurat (Matei 27, 3-5).

Din aceste cazuri relatate în Sfânta Scriptură reiese clar că suicidul a fost provocat fie ca lașitate (incapacitate de a suporta urmările faptei comise), fie ca act de cinste și demnitate patriotică, fie ca mustrare a conștiinței, cum a fost cazul lui Iuda.

Mai dificilă este problema pe care au pus-o unii teologi în discuție, și anume că Sfântul Apostol Pavel ar prefera suicidul pentru a ajunge cât mai curând în comuniunea veșnică cu Hristos cel înălțat în slava Tatălui. Se invocă în acest sens cuvintele Apostolului: "Pentru mine moartea este un câștig, iar viața este Hristos" (Filipeni 1, 21-23). Se susține că poziția exprimată aici ar fi confirmată și de alte texte. De pildă, în Romani 8, 38-40 citim: "...Căci sunt încredințat că nici moartea, nici viața... nu va putea să ne despartă de dragostea lui Dumnezeu, care este în Hristos Iisus, Domnul nostru". La fel, în II Corinteni, 5, 1-8 stă scris: "...Căci de aceea și suspinând, dorind să ne îmbrăcăm cu locuința noastră cea din cer... Căci fiind în acest cort, suspinăm îngreuiți... pentru ca ceea ce este muritor să fie înghițit de viață... Avem încredere și voim mai bucuroși să plecăm din trup și să petrecem cu Domnul"⁶.

Evident în aceste texte, ca și în altele de acest fel, ideea forte constă în dorința arzătoare a apostolului de a fi într-o comuniune veșnică și totală cu Hristos, eliberat de orice bariere sau impedimente care ar putea stagna sau chiar umbri acest deziderat. Dar Apostolul nu oferă elemente de discuție asupra sinuciderii, ca o cale care ar împlini acest scop. Dacă ar fi întreprins vreo pledoarie în favoarea suicidului, s-ar fi convenit să fi fost primul care să-și pună în aplicare propovăduirea sa. Or, el emite regula că "prin multe necazuri trebuie să intrăm în împărăția lui Dumnezeu" (Fapte 14, 22). Apostolul știe că împărăția lui Dumnezeu se luptă, și numai cei ce se străduiesc ajung la ea. El scrie în acest sens lui Timotei: "Lupta cea bună m-am luptat, călătoria am săvârșit, credința am păzit. De acum mi s-a gătit cununa dreptății pe care mi-o va da Domnul, Judecătorul cel drept, în ziua aceea; și nu numai mie, ci și tuturor celor care vor fi iubiti arătarea Lui" (II Timotei 4, 7-8). În acest context sinuciderea apare în mod evident o dezertare lașă, chiar un refuz de a-ți duce crucea până la capăt cu curaj și demnitate. Creștinul, **ca atlet al lui Hristos**, are menirea ca neîntrerupt să alerge, spre ținta chemării celei de sus (Filipeni 3, 13-14).

La mântuire, ca scop final al vieții, se ajunge printr-o activitate susținută și nu printr-un act de autodistrugere. Îndemnul apostolic este foarte clar: "lucrați cu frică și cu cutremur la mântuirea voastră" (Filipeni 2, 12); spre a confirma cuvintele Domnului: "împărăția lui Dumnezeu se ia cu asalt și numai cei ce dau asaltul o cuceres" (Matei 11, 12). Aceasta înseamnă că împărăția lui Dumnezeu se

6. A. J. Droge: "Mori Lucrum: Paul and Ancient Theories of Suicide", în *Novum Testamentum*, XXX, 37, 1988, p. 263-286. Cel mai cuprinzător studiu dintr-o perspectivă biblică și patristică este semnat de A. J. Droge și J. D. Taylor, *A. Noble Death. Suicide and Martyrdom among Christians and Jews in Antiquity*, San Francisco, 1992.

cucerește prin lupta împotriva obstacolelor de tot felul, de la puterile întunericului, până la ispitele și patimile de care permanent trebuie să ne debarasăm.

În acest context, s-ar putea eventual pune în discuție faptul că în epoca apostolică și post apostolică, precum și în timpul care a urmat acesteia creștinii manifestau dorința arzătoare de a fi în comuniune veșnică cu Hristos, fiind în așteptarea Parusiei, sau acceptând cu entuziasm martiriul. Dar aceasta nu însemna întru nimic suicid. Sfântul Iacob îndeamnă în acest semn; "Deci fiți îndelung răbdători, fraților, până la venirea Domnului. Iată, plugarul așteaptă roada scumpă a pământului, îndelung răbdând, până ce primește ploaia timpurie și târzie. Răbdați, dar, și voi îndelung și întăriți-vă inimile, căci venirea Domnului s-a apropiat: (Iacob 4, 7-8). Îndemnul creștin este în direcția întăririi inimii prin răbdare, și nu de suprimare a vieții datorită slăbiciunii și a lipsei de răbdare.

Prin urmare, comuniunea veșnică cu Hristos nu poate fi interpretată la niciun caz ca o dorință agresivă față de noi înșine, ci ca o răsplată obiectivă venită din partea lui Dumnezeu, și acordată numai aceluia care în luptă cu ispita și cu toate vicisitudinile vieții, rămân biruitori prin harul lui Hristos: "Fericit bărbatul care răbdă ispita, căci fiind încercat va lua cununa vieții, pe care a făgăduit-o Dumnezeu celor ce-L iubesc pe El" (Iacob 1, 12).

În sfârșit autorul Apocalipsei ne îndeamnă stăruitor: "Fii credincios până la moarte și îți voi da cununa vieții" (Apocalipsa 2, 10). Acest îndemn spulberă orice posibilitate de a lua în considerație suicidul spre a ajunge în veșnica comuniune cu Hristos cel înălțat la cer, de-a dreapta Tatălui.

6. ATITUDINEA BISERICII FAȚĂ DE SUICID

Fără îndoială, martiriul a însemnat un act de curaj și dăruire pentru ideal. Ca jertfă de sine pentru Hristos, martiriul a însemnat vitejie și biruință. Nu despărțirea de această viață trupească i-a îndemnat pe primii creștini spre martiriu, ci credința lor fermă și iubirea lor de neclintit față de Hristos. Din nefericire însă au apărut și falși mărturisitori, care de-a dreptul provocau martiriul, nu ca pe o jertfă de totală dăruire lui Hristos, ci ca gloriificare a lor. Dar încă dintru început Biserica a refuzat o astfel de sfințenie... Cu toate astea, unii ca aceștia nu au încetat să apară, astfel încât, pe la sfârșitul secolului al IV-lea, în **Apusul creștin**, Fericitul **Augustin**, episcop de Hippo, a luat atitudine față de preinșii martiri aparținători sectei și ereziei donatiste. Faptul că aceștia chiar își curmau viața, episcopul de Hippo și teologii occidentali care au urmat, au socotit sinuciderea ca fiind "hulă împotriva Duhului Sfânt", și ca urmare, păcat de neiertat de Dumnezeu⁷.

Cam în același timp, în **Răsăritul creștin**, patriarhul **Timotei al Alexandriei** (381-385) a emis un canon prin care declara sinuciderea ca act liber și deliberat, fiind un păcat atât de grav, încât îl exclude pe făptuitor din comuniunea eclezială, iar Biserica își declină orice atitudine favorabilă față de unul ca acesta. Iată conținutul **canonului 14 al lui Timotei al Alexandriei: "Întrebare"**: "Dacă cineva nefiind în minți ridică mâna asupra sa, sau se aruncă în prăpastie, să se facă pentru

7. Pr. Prof. Dr. John Breck, *Darul sacru al vieții*, trad. P. S. Dr. Irineu Pop Bistrițeanul, Cluj-Napoca, 2001, p. 336-337.

el vreo aducere sau nu? **Răspuns.** În privința acestuia clericul trebuie să lămurească dacă a făcut aceasta cu adevărat fiind ieșit din minți. Căci de multe ori rudeniile celui ce a pătimit aceasta, vrând să obțină aducerea jertfei și rugăciune pentru el, mințesc, și zic că nu era în minți. Uneori însă a făcut aceasta din cauza tratamentului jignitor al oamenilor, sau altminteri oarecum din scârbă și pentru aceasta nu trebuie să se aducă jertfă; că însuși de sine ucigaș este. Deci, clericul negreșit trebuie să cerceteze cu deamănuntul, ca să nu cadă în osândă".

Sub influența acestui canon, s-a hotărât că atunci când sinuciderea este săvârșită ca act liber și rațional, celui în cauză i se va refuza orice rugăciune și orice fast de înmormântare, precum și orice pomenire la Sfânta Liturghie, sau cu alt prilej.

De acum, din secolul al IV-lea, poziția Bisericii față de suicid va deveni fermă, atât sub aspect liturgic, cât și etic, toți teologii punând fapta la stâlpul infamiei. **Și nu nemotivat.** Motivul pentru care Biserica condamnă suicidul rezidă în faptul că trupul deopotrivă cu sufletul constituie creația lui Dumnezeu. Și precum Dumnezeu este Atotsfânt, sacralitatea trupului este dată și de faptul că el nu este o simplă posesie autonomă, ci darul lui Dumnezeu, față de care trebuie să avem responsabilitatea cuvenită. Darul lui Dumnezeu trebuie chivernisit spre sfințenia Lui, prin participarea la viața divină. Trupul nu poate fi distrus ca o simplă posesie față de care poți chiar și abuza... Iată cuvintele Apostolului: "... Sau nu știți că trupul vostru este templu al Duhului Sfânt... și că nu sunteți ai voștri?... Preamăriți, dar, pe Dumnezeu în trupul vostru și în duhul vostru, care sunt ale lui Dumnezeu" (I Corinteni 6, 19-20).

Drept urmare "nimeni dintre voi nu trăiește pentru sine și nimeni nu moare pentru sine. Căci dacă trăim, pentru Domnul trăim, iar dacă murim, pentru Domnul murim; deci, și dacă trăim și dacă murim, ai Domnului suntem. Căci și Hristos spre aceasta a murit și a înviat și a trăit, ca să domnească și peste cei morți și peste cei vii" (Romani 14, 7-9). Privit în lumina acestor cuvinte, suicidul ca pierdere a încrederii în Dumnezeu reprezintă o totală înstrăinare de El.

Pe de altă parte, luând trup omenească ca al nostru, Fiul lui Dumnezeu a sfințit pe cruce firea noastră, deopotrivă sufletul și trupul, deschizându-le perspectiva veșnică a comuniunii cu Dumnezeu. În această situație, noi ne naștem cu trup firesc, dar menirea acestuia este aceea de a se transforma în trup duhovnicesc: "Se seamănă trup firesc, învie trup duhovnicesc. Este trup firesc, este și trup duhovnicesc. Așa s-a scris: "s-a făcut omul cel dintâi, Adam suflet viu; iar Adam cel de pe urmă duh de viață făcător" (I Corinteni 15, 44-45).

De aici rezultă că **persoana umană formează o entitate psihosomatică indivizibilă, cu menirea înduhovnicirii ei integrale (trup și suflet) în comuniunea veșnică a lui Dumnezeu.** Prin suicid, ca act conștient și liber, această unitate dintre suflet și trup se destramă, iar o dată cu ea, menirea spirituală a omului își pierde sensul de a exista. Pentru acest motiv, prin suicid se săvârșește cu voie liberă păcatul ruperii din comuniunea lui Dumnezeu, rămânând în afara harului Său și a sfințeniei Bisericii Sale.

7. SUICIDUL ÎNTRE NEBUNIE ȘI RESPONSABILITATE

După cum am văzut, răspunsul prin canonul 14 al Patriarhului Timotei al Alexandriei cerea clerului să cerceteze amănunțit cazul de suicid, și să răspundă dacă fapta a fost săvârșită ca efect al nebuniei, sau ca act de voință liberă, rațională și responsabilă.

Vom pune în discuție tocmai acest aspect, adică în ce măsură suicidul este act conștient și liber, și prin urmare responsabil, urmărind poziția spiritualității creștine, medicală, psihologică și sociologică.

1. Sub aspectul **spiritualității creștine** suicidul este considerat un act al lipsei de credință și de încredere în Pronia divină. Suicidul este act al revoltei contra lui Dumnezeu ca și Creator și Răscumpărător. Datorită faptului că suicidul este o faptă ireversibilă, neexistând posibilitatea căinței, nu există nici posibilitatea iertării din partea lui Dumnezeu. Socotindu-l ca o "totală lipsă de credință", ca o înstrăinare și ruptură definitivă de Dumnezeu, S. Bulgakov socotește suicidul ca blasfemie față de Dumnezeu, iar pe cel ce-și ia viața ca pe un "descendent spiritual al lui Iuda trădătorul, respingându-l pe Dumnezeu și fiind respins de Dumnezeu"⁸.

Prin urmare, sub aspect spiritual, suicidul este considerat faptă abominabilă, ce se datorează "slăbiciunii morale" provocată de păcat.

2. Dat fiind faptul că persoana umană este o entitate psihosomatică ireversibilă, **medicinii și psihologiei** le revin sarcina și datoria de a studia aspectul psihic și somatic al sinuciderii.

Cercetătorii în domeniu au stabilit că suicidul se datorează unei "depresii majore recurente" și a unor "tulburări de stress post-traumatic", cărora omul le devine victimă. Apar în organism anumite impulsuri de autodistrugere, datorită unor procese chimice și fiziopatologice. Astfel, victima este mai degrabă pacient, care trece prin următoarele stări psihice. Mai întâi apar sentimente de tristețe și de tulburare, urmate de mânie și apoi de speranță. Înclinația spre sinucidere apare o dată cu transformarea "speranței" în disperare.

Cauzele care fac această trecere sunt de ordin neurologic, chimic, genetic, endocrin etc.

1. Sub aspect **neurologic și chimic**, suicidul poate fi determinat de slăbirea **neurotransmițătorilor**, care afectează ganglionii de bază (cum este și în cazul bolii lui Parkinson), fapt care atrage după sine o scădere a **cantității de dopamină**. Cantitățile scăzute de serotonină din organism și a unor acizi înrudiți cu ea, creează mai întâi stări de agresivitate și impulsivitate, care îndreptându-se împotriva propriei persoane, duc la depresia patologică, ce degenerază în suicid.

2. Factorii **hormonali** vizează în special sindromul pre-menstrual și disfuncția glandei tiroide.

3. Cercetările științifice de necontestat au pus în evidență comportamentul de autodistrugere ca **factor genetic** existent, dacă nu în familie, în istoria ei.

4. S-au semnalat la veteranii războiului din Vietnam apariția unor traume psihice manifestate sub forma unor confuzii între sentimentul respectului față de sine și cel al vinovăției și mâniei ofensive, în sensul că neputându-și manifesta mânia

8. J. Breck, *op cit.*, p. 339.

față de dușman, înăbușind-o în sine, îi devine țintă prin autodistrugere. Aceasta apare necontrolată, în sensul că "ucide doi oameni": pe sine fizic, iar pe celălalt emoțional, ca obiect al ostilității ei.

5. Cauzele **morale**, precum alcoolismul, consumul de droguri, abuzul sexual creează stări impulsive de autodistrugere. Pe de altă parte, se poate ajunge și la stări decompensatorii privind energia fizică și sufletească, conducând spre epuizări depresive, care în cele din urmă degenerază în depresii de autodistrugere.

6. **Sociologia** a demonstrat că 91% din cazurile de tentativă la sinucidere, sau de sinucidere, provin din mediile familiale sau haotice. La acestea se adaugă stările depresive produse de pierderea unor persoane dragi în intervale scurte de timp, cum ar fi: pierderea ambilor părinți, a soțului (soției), a copiilor, a prietenilor. Sentimentul existențial al lipsei suportului social aduce însingurarea depresivă și ucigătoare.

Importanța factorului social în sinucidere a determinat pe celebrul sociolog francez E. Durkeim, să spună încă în 1897 că suicidul nu poate fi considerat produsul voinței libere, ci mai mult, poate avea cauze sociale⁹.

Din cele până aici tratate vedem că suicidul ca auto-crimă și blasfemie față de Dumnezeu Creatorul și Răscumpărătorul, prin pierderea încrederii în Pronia cerească și-n iubirea salvatoare ce se oferă omului prin jertfa lui Hristos, constituie un păcat grav. Ca păcat, suicidul intră atât în categoria **păcatelor strigătoare la cer** (autocrimă), cât și în categoria **păcatelor împotriva lucrării mântuitoare a Duhului Sfânt, întrucât fiind ireversibil, nu poate fi iertat de Dumnezeu în urma actului de căință.**

Urmărind însă cauzele care-l provoacă, suicidul aparține mai mult medicinei, psihologiei și sociologiei, decât spiritualității. De cele mai multe ori omul este victima impulsurilor sale de autodistrugere. De fapt însăși "slăbiciunea morală" și păcatul, care îl generează sub aspect spiritual, au cauze adânci ce rezidă în structura psihosomatică a omului, ce nu-i oferă posibilitatea de revenire de sub apăsarea distrugătoarelor stări depresive. În felul acesta, sinucigașul este mai degrabă **pacient decât inculpat.**

Dar, întrucât nu se poate stabili cu exactitate câte anume procente suicidul este un act conștient de voință liberă, deoarece impulsurile depresive îi lezează libertatea și ca urmare, **responsabilitatea.** Iar în această situație de dubiu, trebuie să învingă totdeauna iubirea. "**In dubiis caritas**", spunea pe bună dreptate Fericitul Augustin.

Având în vedere faptul că iubirea lui Hristos înclină totdeauna spre păcătos, ar fi bine ca, neacceptând păcatul, să-l oferim totuși pe păcătos milei lui Dumnezeu. Părintele profesor John Breck arată că "sinuciderea e o tragedie ce ne implică pe fiecare din noi ca mădulare ale unui singur Trup. Și, într-o oarecare măsură, răspunderea ei cade asupra noastră, a tuturor... în lumina acestei evidențe, trebuie să regândim abordarea atât a celor care se sinucid, cât și a celor care suferă cel mai mult datorită morții lor. Poate a sosit vremea creării unei slujbe liturgice

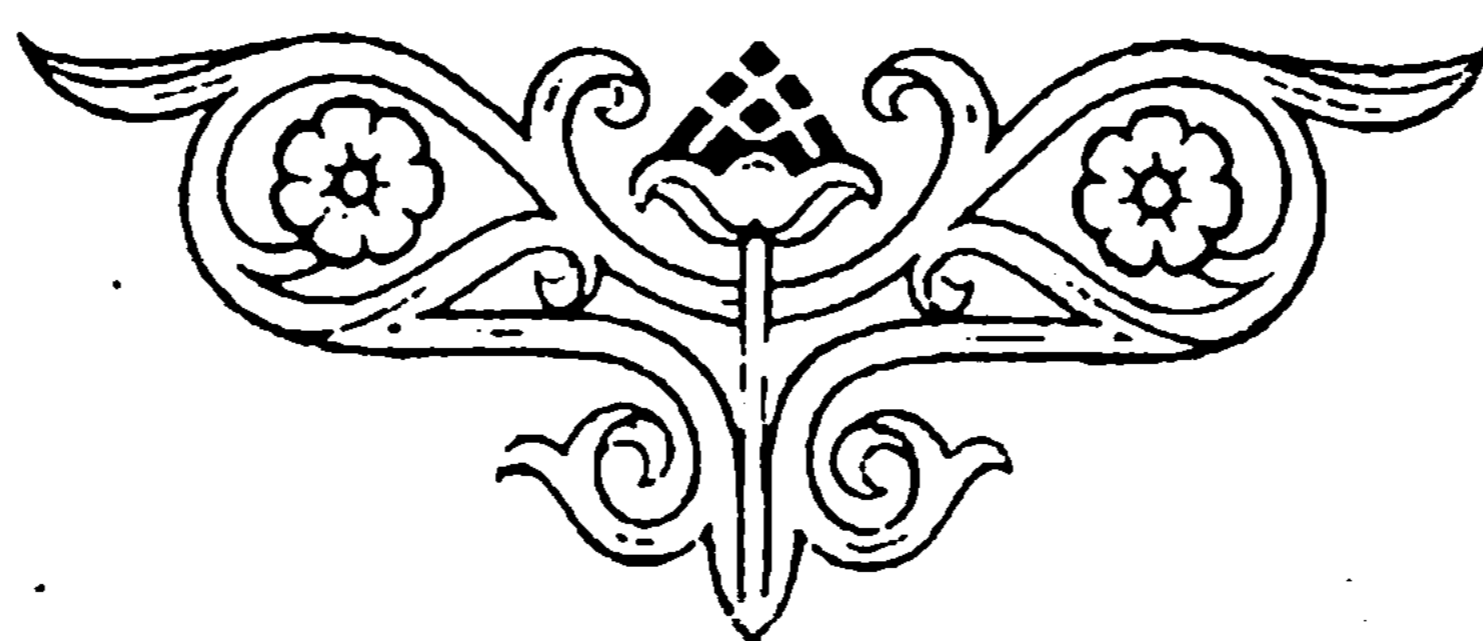
9. *Ibidem*, p. 341-347.

care ar permite înmormântarea sinucigașilor... ceva analog cu slujba de pocăință în cazul recăsătoririi celui divorțat"¹⁰.

Împărtășind întru totul această părere, concluzionând împreună cu același distins profesor, arătând că "responsabilitatea Bisericii în astfel de cazuri este de a-l accepta atât pe cel decedat, cât și pe cei mai răniți de această moarte tragică și să-i dăruiască și pe aceștia milei iubitoare a lui Dumnezeu. Îngrijirea pastorală se va concentra asupra vindecării celor rămași fără persoana iubită, evitând orice judecare sau condamnare. Dacă Dumnezeu poate înțelege factorii complecși care determină sinuciderea, indiferent dacă în aparență aceasta este pentru noi "rațională" sau nu. Rolul nostru este să lăsăm victima în grija milostivă a lui Dumnezeu, în timp ce suntem martorii adevărului că iubirea mântuitoare a lui Hristos e mai puternică chiar decât moartea produsă prin sinucidere"¹¹.

Toate acestea confirmă ceea ce cu mai bine de un veac în urmă spusese atât de sincer, marele Om al lui Dumnezeu, și neasemuitul scriitor F. M. Dostoievski, în "Frații Karamazov": "...vai de sinucigași! Cred că nu pot fi suflete mai nenorocite decât ale lor. Zice-se că-i păcat să te rogi pentru odihna lor și Biserica se leapădă de ei, așa cum ni se arată, dar în adâncul inimii mele cred totuși că am putea să ne rugăm și pentru ei. **Iubirea nu poate fi prilej de supărare pentru Hristos.** Toată viața m-am rugat în taină pentru ei, vă mărturisesc cinstit, cuvioșilor, și acum încă nu uit să-i pomenesc în fiecare zi în rugăciunile mele".

Pr. prof dr. SORIN COSMA

10. *Ibidem*, p. 345-346.

11. *Ibidem*, p. 348-349.

EUTHANASIA

În zbuluciumul suferinței sale cumplite, Franz Kafka spunea pe patul morții medicului: "**Dacă nu mă omori ești un criminal!**".

În astfel de condiții se pune în discuție problema **euthanasiei**, ca moarte plăcută, sau ca dreptul de a sfârși demn viața ajunsă la insuportabil!... Din totdeauna moartea a fost primită fie cu teamă, îngrijorare sau cu resemnare, fie cu înțelepciune și curaj. Înțelepții Eladei chiar au formulat deviza: "Maxima philosophia, scientia mori" (cea mai mare filosofie este să știi să mori). Îngrijindu-se ca trecerea prin moarte să fie liniștită, cu conștiința datoriei împlinite, Biserica permanent cere lui Dumnezeu în rugăciune: "...sfârșit creștinesc vieții noastre, fără durere, neînfruntat în pace și răspuns bun la înfricoșătoare judecată a lui Hristos, să cerem".

1. NOȚIUNEA ȘI INTERPRETAREA EUTHANASIEI

În timpurile mai noi, grija acordată suferințelor s-a prelungit cu atenția ce se cuvine muribunzilor, luând ființă **thanatologia** cu adevărate reguli și proceduri de asistare a omului aflat pe patul morții. În același cadru, al dreptului de a muri demn, este și **euthanasia**. Sintagma a fost pusă în circulație de către Francis Bacon (1561–1626)¹, și înseamnă "moarte bună", "moarte ușoară, plăcută" (de la grecescul: "eu=bine, bun și "thanatos"=moarte); sau într-o definiție mai puțin creștină: "arta de a sfârși bine, agreabil și demn enigmatică (și nu totdeauna agreabila) existență umană"².

Modul de a înțelege și de a aborda a euthanasiei este în funcție de felul în care este înțeleasă viața. Și aici părerile sunt diferite. Pe de o parte, **eticienii vitaliști**, se referă la datoria pe care fiecare om o are de a cultiva "**calitatea vieții**" proprii. Ei spun în primul rând că valoarea vieții umane este inegală și depinde de condițiile și capacitățile individuale. În al doilea rând, ei afirmă că viața este o **posesie**, de aceea fiecare este autonom, putând face cu ea ceea ce dorește. În al treilea rând, neadmițând că Dumnezeu sau alt principiu transcendent este "înțeleșul" ultim al vieții umane, persoanei îi revine dreptul de a-și organiza viața dispunând și de sfârșitul ei, după bunul plac.

Pe de altă parte, **eticienii creștini** susțin **sacralitatea vieții**, înțelegând că Dumnezeu este Izvorul vieții, iar viața este darul Lui. Sacralitatea vieții ca dar de la Dumnezeu, și nu ca posesie, impune să fie chivernisită după voia Lui și nu după placul fiecăruia. Bine chivernisit darul lui Dumnezeu, se cuvine, la sfârșit, a fi restituit Lui, spre o împlinire veșnică în împărăția Sa³.

Pe temeiurile acestor moduri diferite de a aborda viața s-au formulat și concepțiile bioeticii.

1. Prof. Dr. Marcu Bănescu, *Reflexii teologice în legătură cu eutanasia*, în rev. Mitropolia Banatului, nr. 1/1986, p. 8.

2. Prof. dr. Eduard Pamfil, *Euthanasia*, în vol. "Medicina modernă și răspunderea medicului", Timișoara, 1970, p. 49.

3. Pr. Prof. dr. John Breck, *Darul sacru al vieții*, trad. P.S. Dr. Irineu Pop Bistrițeanul, Cluj-Napoca, 2001, p. 264-267.

Dacă, așa cum spun eticienii vitaliști, viața este o posesie de care fiecare poate dispune autonom, atunci problema euthanasiei, a avortului, a suicidului, a procreării etc. devin probleme personale. Dar dacă, așa cum susțin eticienii creștini, viața este darul lui Dumnezeu, El fiind în același timp Stăpânul vieții și al morții, omul are responsabilitatea modului cum va chivernisi darul lui Dumnezeu. În acest caz, toate problemele bioeticii vor fi interpretate în viziunea sfințirii vieții, ca bună chivernisire a darului lui Dumnezeu, spre a-L putea oferi Lui cu conștiința curată și împăcată, cu conștiința datoriei împlinite. În felul acesta calitatea vieții este în funcție de buna ei chiverniseală, adică de **sfințenia persoanei**, pentru ca darul vieții primit de la Dumnezeu să-i poată fi oferit ca sfințenie și nu ca păcat.

Prin urmare, dacă eticienii vitaliști susțin calitatea vieții detașată de sacralitatea ei, eticienii creștini vor interpreta toate aspectele bioeticii **prin îmbinarea calității și sacralității vieții**, având ca temei faptul că **omul este persoana care poartă în sine chipul lui Dumnezeu de la zămislire până la moarte, și chiar dincolo de moarte, în comuniunea veșnică a lui Dumnezeu.**

2. PROBLEMA EUTHANASIEI

Simplificând datele problemei, vom arăta că euthanasia vizează în mod expres existența umană, care la un moment dat devine insuportabilă. Această "simplificare" poate avea însă în spatele ei interese, manevre și consecințe extrem de variate și periculoase, încât euthanasia nu este o simplă "artă de a muri bine", ea implicând deopotrivă interesul juriștilor, psihologilor, eticienilor, și nu în ultimul rând al teologilor. De aceea, euthanasia ridică un complex de probleme. Privită însă ca simplu act medical, în concret, euthanasia ca moarte ușoară este privită ca o metodă tehnologică de provocare, de către medic, a unei morți precoce, nedure-roase, unui bolnav incurabil pentru a-i curma astfel suferința prelungită⁴.

Pe de altă parte, Asociațiile care o susțin (prescurtat: A.D.M.D. - Asociația pentru dreptul de a muri demn), încă din 1980 numesc euthanasia **act voluntar**, ca dreptul de a muri demn. De pildă, la Congresul organizat de "Federația Mondială a Asociațiilor pentru dreptul de a muri demn", Nisa, 20-23 septembrie 1984, se arăta că euthanasia semnifică administrarea unui medicament de către medic unui bolnav incurabil, ajuns într-o stare preletală, pentru a-i curma suferințele, adică pentru a-i grăbi moartea, având consimțământul subiectului sau al membrilor familiei⁵. Astfel, euthanasia apare ca un **mercy killing (ucidere din milă)**⁶.

Pe de altă parte, se face deosebirea dintre **euthanasia activă**, ca moarte dulce, realizată de un terț, dar neacceptată din punct de vedere legislativ; și **euthanasia pasivă** sau **orthothanasia** care privește dreptul oricărei persoane majore,

4. Gheorghe Scripcaru, Aurora Ciucă, Vasile Astărăstoae, Călin Scripcaru, *Bioetica, științele vieții și drepturile omului*, Iași, 1998, p. 193.

5. Rev. "L'actualité religieuse dans le monde", Paris, nr. 16/15 oct. 1984, p. 41-45.

6. Lisa Sowle Cahill, *Le droit la mort d'autrui*, rev. Concilium, nr. 199/1985, p. 49.

sănătoase din punct de vedere psihic de a se opune prelungirii vieții sale în mod artificial prin folosirea tehnicilor moderne⁷.

Euthanasia ca drept de a muri demn implică posibilitatea de a alege timpul și modul de a-ți sfârși viața. De aici și o posibilă corelație dintre euthanasie și suicid. Euthanasia ca act voluntar poate fi socotită suicid asistat, mai precis, **un suicid prin intermediar** (implicând responsabilitatea medicului). Suicidul propriu-zis însă este un act strict personal, el putându-se efectua după voința proprie și prin mijloace liber alese. Pe de altă parte, euthanasia se referă la boala incurabilă, pe când suicidul are cauze multiple și o sferă de aplicare mult mai variată.

3. PRIVIRE ASUPRA EUTHANASIEI ÎN ANTICHITATE

Se știe din istorie că din dorința de a avea buni războinici, în Sparta, copiii născuți cu malformații sau debili mintali erau sacrificați.

Unele triburi germanice își îngropau bătrânii de vii. În multe părți ale Indiei bătrânii erau sufocați cu nămol și aruncați apoi în apele Gangelui⁸.

Tribul Ibos din Africa Orientală își arunca copiii născuți gemeni spre a fi sfâșiați de animale sălbatice⁹.

Aceeași soartă tristă o aveau și copiii aparținători unor triburi sălbatice, pentru simplul motiv că, din lipsă de hrană, nu li se putea asigura alimentația.

S-a remarcat că "**infanticidul** a fost multă vreme o practică acceptată și aplicată în caz de nevoie, alături de abandonarea și neîngrijirea copiilor. De asemenea, copiii bolnăvicioși și infirmi, lipsiți de perspectiva de a-și câștiga singuri existența, au fost de multe ori sacrificați, chiar și la popoarele civilizate, ca romanii, grecii, japonezii..."¹⁰.

Chiar și acum există cazuri de euthanasie la eschimoși, sau la unele triburi din Indonezia, sau din India. De pildă, "la battakii din Sumatra, tatăl ajuns la bătrânețe îi invită pe copiii săi să-i mănânce carnea. Apoi urcă într-un copac, se lasă să cadă jos ca un fruct copt, după care cei din familie îl omoară și îl mănâncă"¹¹.

În Vechiul Testament, regele Saul învins de filistenii, pentru a nu fi expus unei morți nedemne, "luându-și sabia, s-a aruncat în ea". Apropiindu-se însă armata dușmanilor, Saul cere unui ostaș: "apropie-te de mine și mă ucide, că durerea morții m-a cuprins și sufletul meu e tot în mine". Executând ordinul și relatând cazul lui David, fapta sa a fost plătită cu moartea" (II Regi 1, 1-15).

Se relatează, apoi, despre Abimelec că după ce i-a fost spart capul cu o piatră, a cerut unui tânăr să-l ucidă (Judecători 9, 53-54).

Putem cita și pe Samson, care refuzând totalul dispreț al dușmanilor, preferă să moară alături de ei sub prăbușirea zidurilor casei unde se aflau (Judecători 16, 30).

Euthanasia ca moarte bună "preferată" echivalează în acest fel cu **jertfirea de sine, ca act de eroism**, fapt ce va fi des întâlnit în viața conducătorilor de popoare, care își identifică moartea cu idealul luptei lor.

7. Gh. Scripcaru și colab., *op. cit.*, p. 193.

8. Constantin Maximilian, *Drumurile speranței*, București, 1989, p. 127.

9. P. P. Negulescu, *Destinul omenirii*, vol. III, f.a., p. 346.

10. Traian Herseni, *Sociologia*, București, 1952, p. 524.

11. Pr. Claudiu Dumea, *Omul între "a fi" sau "a nu fi"*, București, 1998, p. 100.

4. "PREGĂTIREA PENTRU MOARTE", ÎN CONCEPȚIA FILOSOFIEI ANTICE

Înțelepții Eladei au făcut din μελέτε θανάτου (Phaidon, 64a; 67e) (pregătirea pentru moarte) definiția însăși a filosofiei, ca supremă învățatură de a-ți trăi viața demn. Astfel, "melete thanatou" însemna pentru ei neîntrerupta exercitare în practicarea morții față de viața trupească accidentală și înșelătoare, în favoarea vieții înțelepte care promovează prin filosofie valorile eterne ale sufletului omenesc. Iată cuvintele lui Platon: "Cei care sunt filosofi în-adevăratul înțeles al cuvântului se abțin de la orice dorință a trupului, rezistând cu dârzenie și nelăsându-i-se pradă. Ei nu se sperie, ca mulțimea iubitorilor de averi, să-și piardă bunul lor și să cunoască sărăcia; și nu se tem ca iubitorii de putere și de onoruri, de lipsa de cinstire și de nume bun legată de viața lor neînlesnită. Și atunci se țin departe de dorințele acestea... Cei cărora le pasă de sufletul lor și nu trăiesc doar ca să-și plăsmuiască trupul, aceia spun tuturor acestor lucruri "rămas bun" (chairein=formulă de salut prin care sufletul se desparte de trup și rămâne el însuși n.n.)... Iubitorii de cunoaștere știu că, atunci când filosofia a pus stăpânire pe sufletul lor, acesta este închis și ferit de trupul său și că, în loc să cerceteze realitățile nemijlocit și cu propriile sale puteri, era silit să le privească dinăuntru temniței (trupului n.n.) acesteia și să se tăvălească în deplină neștiință... Știu bine iubitorii de cunoaștere în ce stare se află sufletul lor când s-a înstăpânit pe el filosofia, și că după aceea, ea, filosofia, îl încurajează cu blândețe și începe să-i elibereze, arătându-i cât de iluzorii cunoștințe ne dă atât privirea sau auzul, cât și orice simț, încercând să-l convingă să se ferească de a se mai folosi de ele mai mult decât strictul necesar, îmbiindu-l, dimpotrivă, să se adune și să se strângă în el însuși..." (Phaidon, 82c-83a).

De aici vedem că în concepția marilor înțelepți ai Eladei pregătirea pentru moarte echivala cu pregătirea sufletului de a-și afla propria spiritualitate, prin eliberarea de trup, considerat "închisoare" (temniță) care îl înrobește prin poftele carnale ale simțurilor.

Desigur, acest concept filosofic este cu totul altceva decât ceea ce numim noi euthanasie. Este totuși interesantă pledoaria pe care o făceau înțelepții antici în privința biruinței spiritului prin eliberarea de sub cătușele poftelor carnale. Într-un fel, este și aceasta o moarte plăcută, în sens moral-spiritual.

5. ASPECTE ALE EUTHANASIEI ÎN EPOCA MODERNĂ

Încă din 1835 au apărut în Anglia mișcări în favoarea euthanasiei. Extinzându-se și în alte țări, s-a constituit Federația Mondială a Societăților pentru dreptul de a muri.

Înainte primului război mondial, euthanasia devine "ultra modernă". S-au constituit mai multe proiecte pentru legiferarea euthanasiei. Unul dintre ele a fost întocmit de Roland Gerkan, în șapte paragrafe, după cum urmează: 1. Orice bolnav incurabil are dreptul euthanasiei sau, cu alte cuvinte, are dreptul să ceară ajutorul medicului pentru a muri. 2. Pentru câștigarea acestui drept bolnavul trebuie să se îndrepte către judecătoria competentă. 3. Pe baza cererii, judecătoria dispune vizitarea bolnavului prin medicul judecătoriei și alți medici. Vizita medicală tre-

buie să aibă loc cel mai târziu la opt zile de la înaintarea cererii. 4. Despre vizita medicală se ia protocol, însemnându-se părerea științifică a medicilor dacă boala este incurabilă sau nu. 5. Dacă pe baza vizitei medicale se poate constata că boala după toată probabilitatea se va sfârși cu moartea, judecătoria va acorda bolnavului dreptul la euthanasie; iar în caz contrar cererea se respinge. 6. Cine, la dorința expresă, omoară pe bolnav fără durere nu se pedepsește, dacă în conformitate cu paragraful 5 i s-a votat bolnavului dreptul la euthanasie, sau dacă prin cercetare ulterioară se poate constata că respectivul suferea de vreo boală incurabilă. 7. Cele cuprinse în paragrafele 1-6 au valoare și pentru cei schilavi"¹².

Accente tragice va primi euthanasia mai târziu, când s-au făcut abuzuri cu dreptul de a muri demn. Astfel, pentru promovarea eugeniei, în Germania nazistă, între 1934-1944, au fost asasinate 75.000 persoane handicapate: epileptici, retardați mental, psihopați etc.¹³.

De menționat faptul că în timpul nazismului, euthanasia a devenit o adevărată "tehnică" medicală de exterminare. Utilizarea monoxidului de carbon și apoi a Zyclon B, gaze atât de toxice, a constituit o adevărată ucidere "omenească", încât s-a pus legitima întrebare: care este poziția și rolul medicului în alegerea modalităților de suprimare a vieții? Un psihiatru nazist fiind întrebat dacă are procese de conștiință sau vise care să-l tulbure în urma asasinatelor la care asistase sau a destăinuirilor colegilor săi, a răspuns că el nu a omorât niciodată, iar calitatea de medic îi permite poziția de "outsider"¹⁴.

În altă ordine de idei, în prezent a apărut o bogată literatură ce justifică și cere aplicarea euthanasiei. Au luat ființă multiple societăți civile ce pledează în favoarea euthanasiei, precum în Anglia, Societatea de refuz a tratamentului leucemiilor. Legiferarea euthanasiei a avut loc în Olanda, cu aplicare pentru bolnavii incurabili, în lipsa unor alternative terapeutice, după o cerere conștientă și repetată, avizată de medicul de familie și cu verificarea medico-legală a întregului dosar. În Australia se adaugă monitorizarea actului prin computer, totul fiind reglat pentru o injecție letală cu efecte de 30 de secunde. În Oregon se pretinde o cerere făcută cu obstinație, adică de cel puțin trei ori¹⁵. În replică, există și o acțiune contra euthanasiei, plecându-se de la ideea sacralității vieții și a necesității de valorizare etico-religioasă a suferinței umane. Conceptul drepturilor omului, ca o nouă ideologie etică, proclamă că viața e inalienabilă, sacră, unică și inviolabilă atât fizic, cât și spiritual. Constituțiile statelor lumii preferă noțiunea de demnitate la viață și nu la moarte. La fel și mesajul medicinei este de a lupta pentru viață și nu de a justifica moartea. După cum a declarat în 1987 Asociația Medicală Mondială, omorul din compasiune este contrar profesiei medicale. Din punct de vedere moral, a lăsa bolnavul să moară din inițiativa medicului, este ca și cum l-ai omorî¹⁶.

Legislația românească nu a avut o poziție constantă față de euthanasie. Codul penal român din 1937 admite euthanasia cu condiția ca boala să fie incurabilă,

12. Dr. Alexandru Rusu, *Euthanasia* în rev. *Cultura creștină*, nr. 3/1914, p. 90.

13. C. Maximilian, *op. cit.*, p. 127.

14. Gh. Scripcaru, *op. cit.*, p. 194.

15. *Idem*, p. 188.

16. *Ibidem*, p. 188-189.

actul să fie cerut în mod repetat, iar consimțământul să fie dat în condiții legale. Alte legislații prevedeau și obligativitatea unei expertize, precum și autorizarea din partea tribunalului¹⁷.

Actualul cod penal specifică prin art. 174 că administrarea unui medicament care provoacă moartea este "omor săvârșit cu intenție și cu premeditare".

6. NEACCEPTAREA EUTHANASIEI ACTIVE

Rezervele față de legiferarea euthanasiei active ca oprire medicală intenționată a vieții umane se referă sigur și la fața ei ascunsă, la consecințele ce le-ar putea avea, la "implicațiile prevăzute și neprevăzute, asasinate acoperite de lege, de la avort până la genocid. Suferința omului ar spori, pașnica ar deveni permanentă, mai ales pentru bătrâni și infirmi, când întâlnirea cu medicul ar implica o probabilitate de moarte imediată; fie ea oricât de "euthanasiacă"¹⁸.

Deși susținut și practicat, infanticidul nu poate fi nici el acceptat. Uciderea copiilor din milă, spre a-i scuti de suferință, fiindcă s-au născut monștri, și nu au nici o motivație a existenței, fiind toată viața o povară socială, nu poate fi legalizată. Mulți oameni de știință cer tot mai mult să se renunțe chiar la cuvântul "monstru", când e vorba de o ființă umană. Numai embriologia și taratologia pot fi "fabrici de monștri". Și într-adevăr, practicile medicale sunt atât de dezvoltate încât pot rezolva cazuri delicate de malformații, de siameze, de handicapați etc., încât mai întâi trebuie să se facă totul pentru salvarea copilului și nu să i se aplice euthanasia.

Pe de altă parte, am văzut că partizanii euthanasiei motivau că aceasta ar fi un act de milă, mai precis "uciderea din milă". Mergând mai departe, s-ar putea spune că într-o astfel de situație euthanasia s-ar putea considera "o față văzută a iubirii creștine". Afirmarea este însă falsă, fiindcă mila pornită din iubire nu ucide niciodată pe nimeni! Ea salvează viața, încât ar fi greșit să fie pusă în folosul morții. "Mila – remarcă Orest Bucevschi – e prinsă adesea în fluiditatea sentimentului de o clipă, determinând și fapte care pot apăsa o viață întreagă asupra conștiinței. Ea are nevoie în faptele sale și de luminile rațiunii, trebuind să țină seama și de cuprinsul altor obligații morale"¹⁹.

Eticienii ortodocși au formulat mai multe temeuri, pe baza cărora nu acceptă euthanasia activă.

Acestea sunt:

Viața umană, creată de Dumnezeu și purtând chipul divin, e sfântă prin însăși natura ei și trebuie mereu respectată și protejată ca atare.

Principiul slujirii cere ca momentul morții și cel al zămislirii să rămână în mâinile lui Dumnezeu; El singur e deasupra vieții, a morții și a procesului morții. Există o "vreme de a trăi și o vreme pentru a muri", iar acea vreme trebuie să rămână hotărâtă de Dumnezeu.

17. *Ibidem*.

18. M. Bănescu, *op. cit.*, p. 15.

19. *Euthanasia*, în vol. *Prinos închinat patriarhului Nicodim cu prilejul împlinirii vârstei de 80 de ani*, București, 1946, p. 115.

Trebuie făcut orice efort pentru refacerea pacientului până la un nivel optim al sănătății; viața pacientului își păstrează totuși valoarea sa ireductibilă, chiar și atunci când nu mai poate fi recâștigată întreaga sănătate.

Potrivit eticii ortodoxe nu poate fi justificată oprirea activă a vieții omenești, chiar și în cazurile de boală în stadiul final, însoțită de suferință grea. Așadar, euthanasia activă, inclusiv sinuciderea asistată de medic este interzisă, indiferent dacă pacientul își exprimă sau nu dorința de-a muri, adică indiferent dacă există sau nu consimțământul său²⁰.

7. ORTHOTHANASIA

Dacă euthanasia activă nu poate fi acceptată de pe poziția eticii ortodoxe, euthanasia pasivă sau orthothansia poate fără îndoială avea o motivație. Eticienii ortodocși au stabilit că "în cazurile de boală în stadiu final (unde procesul morții este ireversibil, iar moartea iminentă), este totuși permis ca susținerea vieții să înceteze, susținere ce nu înseamnă mai mult decât o povară pentru pacient. În special în cazurile de "moarte cerebrală", menținerea pacientului prin sisteme de întreținere a vieții este imorală și nu doar "inutilă". Chiar dacă bolnavul, sub influența aparatelor, respiră și-i bate inima, nu poate fi vorba în cazul morții cerebrale, decât de un "cadavru care respiră". Stanley Harakas, recunoscut unanim ca "decanul eticienilor ortodocși din S.U.A.", a spus: "Când o dovadă mai mult decât suficientă susține ipoteza că pacientul este bolnav în stare finală, medicul, pacientul, familia și toți ceilalți implicați nu sunt obligați moral și nu ar trebui să se simtă obligați să răspândească energie, timp și resurse, într-un efort prost direcționat de înfruntare a morții... Folosirea medicamentelor, a operațiilor chirurgicale, chiar și a organelor artificiale este legitimă când există șansa întemeiată că acestea vor folosi la redarea, în timp util, a funcționării normale sau aproape normale al întregului sistem al organismului. Folosirea lor e terapeutică. Cu toate acestea, există o limită etică în folosirea lor. Organele distincte pot fi ajutate artificial să funcționeze atunci când întregul sistem al organismului a încetat să funcționeze. Dar dacă nu există dovada unei activități a creierului în special, putem foarte bine spune, și din punct de vedere religios, că pacientul nu mai este în viață. Numai anumite organe funcționează. În acest caz, folosirea de mijloace artificiale pentru a întreține funcționarea organelor, este greșită"²¹.

Orthothanasia este aprobată oficial și de către forurile internaționale, încă din deceniul al VII-lea al secolului trecut. Astfel, Rezoluția Consiliului Europei precizează că în moartea vegetativă familia poate cere întreruperea reanimării. Autorizarea întreruperii reanimării se recomandă a fi făcută de comisii formate din juriști, teologi, psihologi și medici. Dar în definirea momentului morții trebuie să se țină cont numai de interesele bolnavului.

Adunarea Parlamentară a Consiliului Europei prin Rezoluția 779/1976 stabilește că scopul exclusiv al practicii medicale nu este numai acela de a prelungi viața, ci și acela de a recunoaște bolnavului "dreptul de a nu suferi inutil".

20. Pr. prof. dr. John Breck, *Darul sacru al vieții*, trad. P.S. Dr. Irineu Pop Bistrițeanul, Cluj-Napoca, 2001, p. 281-282.

21. *Idem*, ibidem.

La 20 aprilie 1977, Academia elvețiană de științe medicale a adoptat o directivă în conformitate cu care medicul, în cazul persoanelor ale căror afecțiuni evoluează inevitabil și care nu ar mai putea fi conștiente, este liber să nu mai folosească nici una din resursele terapeutice apte să-i prelungească viața.

Pe plan jurisprudențial, decizia Curții Supreme a statului New-York din decembrie 1979, a avizat debransarea aparatului respirator al unui bolnav în vârstă de 83 de ani, fără șanse de salvare.

Adunarea Medicală Mondială, în Declarația asupra fazei finale a bolii, adoptată în cea de a 35-a sesiune a Adunării Medicale în 1983, menționa că medicul se va putea abține de la orice tratament medical, dacă nimeni nu poate spera că acesta ar fi favorabil pacientului²².

Un alt aspect ce nu poate fi neglijat atunci când ne referim la orthothanasie se referă la autonomia pacientului. "Dacă pacientul aflat pe moarte a declarat, printr-un Testament al vieții, ori printr-un act referitor la îngrijirea sănătății, că nu dorește folosirea de mijloace, "extraordinare" care ar prelungi doar procesul morții, atunci suntem obligați moral să-i respectăm cererea. Același lucru este valabil în ce privește un "DNR" ("nu resuscitați!") ordin înregistrat pe fișa unui pacient. Principiul autonomiei pacientului presupune un astfel de respect din partea îngrijitorilor, a familiei și a altora ce ar putea fi avizați, inclusiv tribunalele" altfel cădem într-o formă de "paternitate", care presupune că echipa medicală sau altă grupare este mai în măsură decât pacientul să ia decizii asupra îngrijirii sănătății și a ceea ce este în interesul pacientului. Noțiunea tradițională de "paternitate" tindea să accentueze nevoile percepute ale pacienților, iar nu drepturile lor. Se presupunea că echipa de medici era într-o poziție mai bună decât pacientul pentru a afirma acele nevoi și, ca urmare, pentru a determina tratamentul cel mai potrivit. Cu dezvoltarea tehnologiei pentru susținerea vieții și datorită valorilor contradictorii ale societății pluraliste, eticienii au propus o paternitate "slabă" sau limitată, care respectă nevoia de consimțământ informat (sau în cunoștință de cauză) din partea pacientului, recunoscând că în anumite împrejurări ar putea fi nevoie de intervenție pentru a opri pacientul să-și facă rău sieși (de ex. prin sinucidere). Respectul pentru libertatea personală sau pentru autonomie trebuie pus în echilibru cu interesul pentru rolul și responsabilitățile pacientului în comunitatea socială, familială și bisericească. Această grijă justifică unele forme limitate de paternitate. Cu toate acestea, o astfel de paternitate ar trebui să fie convingătoare iar nu obligatorie²³.

Un alt aspect legat de orthothanasie este cel al îngrijirii sufletești și trupești a celui aflat în fața morții, spre a nu fi lăsat pradă deznădejdi și disperării.

Sub aspect sufletesc, pe lângă însoțirea iubitoare din partea familiei și a prietenilor, este nevoie ca "Biserica să-și exercite funcția preoțească prin oferirea persoanei muribunde lui Dumnezeu, prin rugăciune, prin gesturi de iubire, de compasiune și mijlocire în numele ei"²⁴.

22. Gh. Scripcaru și colab., *op. cit.*, p. 194-195.

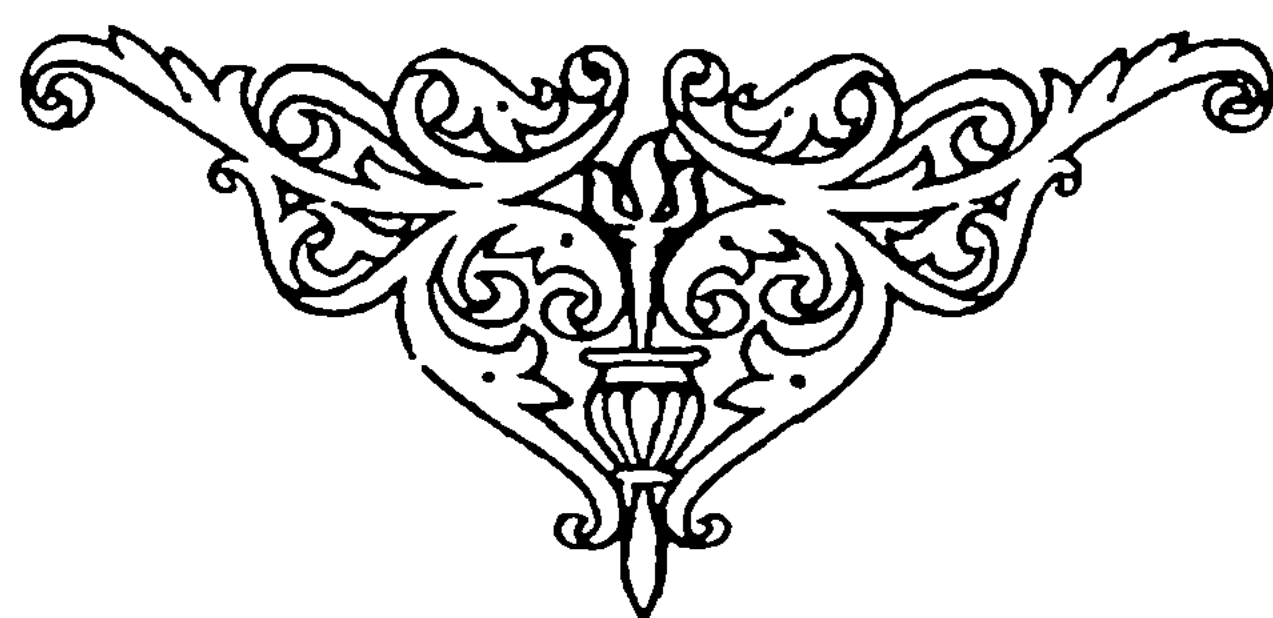
23. J. Breck, *op. cit.*, p. 287.

24. *Idem*, p. 288.

Sub aspect fizic, se va avea în atenție calmarea durerilor provocate de boala aflată în stadiul ei terminal, știința medicală propune pentru pacientul care ireversibil și grabnic se îndreaptă spre moarte, deshidratarea și retragerea hranei. S-a constatat că în situația lipsei de hrană și de apă, organismul activează azotemia, producând analgezice naturale, precum: endorfine, encefaline și neurohormoni. Un cercetător arată că "imperativul tehnologic de a lăsa pacienții să moară în echilibru de electoliți și bine hidratați e un grav deserviciu. Acesta servește doar la servirea efectului sedativ al azotemiei. În consecință, nu numai că sporește percepția durerii, dar se adaugă de asemenea la agonia psihică a pacientului, care e ținut în stare de trezire pentru a-și da seama în orice clipă de situația lui disperată"²⁵. Un alt cercetător vine în plus cu precizarea că "hidratarea continuă duce la creșterea durerii și a disconfortului trăit de către bolnavul aflat în faza terminală, ducând și la complicații ale diferitelor funcții: renală, pulmonară, gastro-intestinală"²⁶. Astfel, activitatea celulară încetează, și în mod natural apare coma și moartea. Se impune însă, ca în cazul deshidratării să se urmărească starea membranelor mucoase ale pacientului. Acestea pot fi hidratate cu ajutorul cuburilor mărunte de gheață și a tampoanelor de glicerină, special preparate în acest sens. Se impune, apoi, cuvenita atenție atunci când e vorba de absorbția morfinei și a altor medicamente, că hidratarea este imperios necesară. Pe de altă parte, în numele demnității și libertății umane, orice bolnav în stadiul terminal, trebuie să primească la cerere hrana și apa necesară, chiar dacă în prealabil a semnat un Testament al vieții prin care respingea toate măsurile de susținere a vieții²⁷. Iar pentru ca pacientul muribund să nu fie copleșit de anxietate și de disperare, atunci când neputând să-l mai ajute, echipa medicală se retrage, Biserica trebuie să se apropie și să-l asiste, întărindu-i credința și încrederea în dragostea lui Dumnezeu, care niciodată nu-l va părăsi.

În concluzie, dincolo de toate aceste discuții, "singura euthanasie (moarte bună) pentru creștin este pașnica acceptare a sfârșitului vieții sale pământești; cu credința și încrederea în Dumnezeu și în promisiunea Învierii"²⁸.

Pr. prof. dr. SORIN COSMA

25. F. R. Arrams, MD, "Withholding treatment when death is ot imminent", Geriatrie, vol. 42, 5 mai 1987, p. 77-84, după J. Breck, *op. cit.*, p. 297.

26. Paul C. Rousseau, MD, How Fluid Deprivation Affects the Terminally, R.N., ian. 1991, p. 73-76, după J. Breck, *op. cit.*, p. 297.

27. J. Breck, *op. cit.*, p. 399.

28. *Idem*, p. 282.

• ANIVERSĂRI-COMEMORĂRI •

PREOTUL *MARIN VINTILESCU* (1857–1942)

CONTRIBUȚII PRIVIND GENEALOGIA
PR. PROF. UNIV. DR. PETRE VINTILESCU

Tatăl părintelui Petre Vintilescu, Marin Vintilescu, ca și fiul său Petrică spunea că e fecior de "boier de neam". Marin Vintilescu a fost preot al parohiei Popești din comuna Căteasca, Jud. Argeș, în anii 1878–1932. S-a născut în comuna Vrănești – atunci în jud. Muscel, în anul 1857 și a decedat în 1942 fiind înmormântat în curtea bisericii Căteasca. Părinții i s-au numit Șerban Vintilă și Safta. Mama Safta, fiind văduvă, venise la fecior și a decedat în anul 1907 fiind înmormântată în cimitirul parohiei Popești-Căteasca.

Familia Șerban și Safta Vintilă se întregise cu nouă fete și nu-și mai doreau pe al zecelea copil, dar l-au avut și pe acesta, băiatul Marinache (Marin), care a prețuit mai mult ca toate fetele, căci a dobândit dreptul de moștenitor a toată averea părinților, iar bieteles fete s-au căsătorit cum au putut, pe linia Pitești-Găești. Marinache a învățat carte cursul primar în sat, apoi seminarul de patru clase la Curtea de Argeș, fiind coleg de clasă cu viitorul preot Marin Urzică, ctitor al bisericii Sf. Vineri din Pitești, care îl lua în derâdere zicându-i "bietul popă de la țară, c-o căruță și o iepșoară". De asemenea a fost coleg cu preotul Ștefan Grigorescu din com. Șerbănești-Argeș, poreclit "Popa Roșu". La 20 de ani terminând cursurile seminariale Marinache a început a căuta biserică cu, sau fără fată, cum se cam întâmplă și astăzi. A avut atestatul nr. 967/1877 hirotonit în 1878 și făcut, duhovnic în 1883, de către episcopul Ghénadie II. Mergând la vale pe râul Argeș află la Popești-Căteasca că este preotul Matei, în vârstă și biserica este nouă, clădită de ctitorii Dinu și Ancuța Cojocar. Dinu era din Târgu Dealului-Ștefănești și se stabilise la Popești devenind fruntașul satului, pentru că vindea cojoace la Găești și Topoloveni, pastramă de oaie, miere de albine și ceară, prin samsari la Istanbul, dându-i posibilitatea Ancuței să strângă banii de aur cu desagă. Pe lângă bani au strâns și ceva pământ în lunca Argeșului o sută de stânjeni lățime, la locul numit Siliștea cu pădure seculară de stejar. Cu această avere a putut să zidească între anii 1866–1869 pe teren propriu o biserică de zid, cu loc de cimitir și a scris în pisanie "Ctitor Dinu și Anca cu fiii Gheorghe, Alexandru, Constantin, Joița și Gherghina-Leanca. Această pisanie a pierit o dată cu biserica, din cauza incendiului din

03.04.1944 ora 13, datorat neglijenței unui cetățean, ocazie în care au ars și 36 de case. Dinu Cojocaru a construit din lemn și o sală de școală, cu o cancelarie mică, care a fost arsă de nemți în timpul primului război mondial și a făcut localul primăriei. Alături de aceasta a construit povarnă cu cazan și a săpat un puț din apa căruia se făcea aghiasma la Bobotează. Toate ar fi fost bune, dar băieții n-au semănat părinților, fetele însă au adus strălucire familiei: Joița s-a căsătorit cu Ion Velcescu, un om înstărit din satul Gruiu, care cam sta de judecăți, dar soția era la roată. Fiica lor a fost soția preotului Gavriil Dumitrescu de la Slatina și apoi preot la Sf. Treime Pitești, coleg cu Petre Vintilescu. Cea mai mică, Gherghina-Leanca a furat ochii tânărului Marinache Vintilescu, căutător de biserică, care a găsit atât biserică nouă, cât și preoteasă. Și au trăit amândoi în Popești-Căteasca 64 de ani când moare părintele Marin în 1942. Maica preoteasă mai trăiește până în 1948 și a fost înmormântată la Vrănești-Argeș. Părintele Marinache a fost energic, scrupulos, un bun slujitor al altarului. Măsurat în toate. Leanca îl secunda, iar în casă conducea ea. Au avut fii și fiice. La dâșii lucrurile s-au inversat față de familia socrilor unde băieții au fost sub realizările fetelor. La părintele Marin băieții au fost străluciți, dar și fetele au ajuns bine, fiind căsătorite, la nivelul lor, pe plan local. Prin sufletul părinților a trecut și sabia, deoarece cinci copii, primii născuți, toți băieți, au pierit de anghină difterică, atunci nu se cunoștea tratamentul bolii. Dar prin al doilea rând de copii, opt la număr, totul a fost recuperat. Însă și din aceștia au căzut pradă tifosului doi copii, rămânând șase: Maria – căsătorită la Motreni cu familie bună; un fiu preot, două preotese și alte două fete tot bine; în anul 1887 s-a născut Petrică, apoi au urmat; Nicolae, Gheorghe Elena și Joița. Data exactă de naștere a Prof. Dr. Petre Vintilescu este 25 septembrie 1887 în comuna Căteasa-Argeș. Școala primară a făcut-o în satul Ciulnița-Leordeni, unde era un învățător de ispravă Rodoș dar a absolvit-o în orașul Pitești. S-a înscris la Seminarul preoțesc din Curtea de Argeș, dar după un an a fost transferat la Seminarul Central, din București, unde și-a luat și diploma de licență, în anul 1911, absolvind Facultatea de Teologie București. Se căsătorește cu Elena-Stana, fiica preotului Alexandru Crinteanu din com. Deagurile-Argeș. A fost hirotont preot pe seama parohiei din satul Rătești, localitatea în care a cunoscut pe Ionel Brătianu și fiul acestuia Gheorghe I. I. Brătianu. Distingându-se printr-o rodnică și multilaterală activitate pastorală și obștească, la intervenția lui Ion I. C. Brătianu în anul 1914 preotul Petre Vintilescu a fost transferat la Maica Precista din Coastă în Pitești, unde a funcționat până în 1917 când a fost transferat la parohia Sf. Ioan Botezătorul din Pitești. Concomitent predă învățământul religios la Școala de învățătoare, unde urma și o fiică, iar soția era profesoară de lucru, a fost redactor la revistele bisericești: Adevărul bisericesc și Păstorul ortodox, președinte al Consistoriului eparhial, consilier cultural la Episcopie și protopop de Pitești în perioada 1922–1927.

Între 1924–1926 preotul Petre Vintilescu a urmat și cursurile de doctorat ale Facultății de Teologie, la 30.06.1926 luându-și examenul de doctorat cu teza Cultul și ereziile. Pe bază de concurs a fost numit profesor agregat la catedra de

Liturgică și Pastorală de la Facultatea de Teologie București, unde în 1931 a devenit profesor titular. O dată cu ocuparea postului la facultate se transferă la parohia Sf. Voievozi din București unde, cu o mică întrerupere de un an și jumătate, își desfășoară până la pensionare activitatea liturgică și pastorală. În perioada 01.01.1932-01.08.1933 a funcționat ca preot la capela română din Paris și în mai multe rânduri a fost prodecan al Facultății de Teologie.

Preotul Petre Vintilescu a avut trei fete și un băiat – Petrișor. La Paris a mers cu soția, două fete și fiul și a sperat ca cei trei copii să învețe bine limba franceză. Familia susținea că a părăsit Parisul deoarece copiii își pierdeau timpul fără rost. Revenit în țară s-a așezat pe muncă și mai asiduu, cetind și notând, zi și noapte. Este știut faptul că pentru o idee în miez de noapte se scula și o așternea pe hârtie și era recunoscător soției, pentru condițiile excepționale pe care i le crea. A funcționat ca profesor universitar mai bine de 20 de ani la Facultatea de Teologie și apoi la Institutul Teologic din București. La 1 martie 1950 a ieșit la pensie, pentru limita de vârstă. Ca dascăl a fost un teolog bine pregătit, un profesor exigent cu studenții, dar și cu sine însuși, un om meticulos, dar drept. Și-a împlinit activitatea de catedră cu o bogată activitate publicistică. Pe linia activității sale multilaterale, a participat la dialogul dintre Biserica Ortodoxă Română și Biserica Anglicană, în 1935 la București și la Consfătuirea interortodoxă din iulie 1948 de la Moscova, unde a avut un cuvânt hotărâtor în privința problemei calendarului și a datei Paștelui. Ultima delegație a fost condusă de patriarhul JUSTINIAN Marina și se spune că a fost emoționantă întâlnirea dintre patriarhul Alexei al Rusiei și prințul Știrbei, care făcea parte din delegație, ambii fiind colegi la teologie în Kiev și când s-au revăzut s-au îmbrățișat ca frații zicându-și pe nume. Petre Vintilescu a fost pensionat cu 500 lei/lună, o sumă insuficientă nevoilor familiei sale și ale lui. Pentru a face față cheltuielilor s-a angajat într-o muncă de zi și noapte, folosind două perechi de ochelari, lupă, dicționare și cărți pentru confruntări de texte, în scopul editării de cărți de teologie și foarte numeroase lucrări. Multe din aceste lucrări le-a publicat în colaborare cu patriarhul Justinian, însă opera sa de culme, apărută în 1972, este Liturghierul explicat. Institutul Teologic din București deține un mare număr de studii, articole, însemnări, recenzii și note bibliografice, predici și cuvântări ocazionale, memorii autobiografice, toate rămase în manuscrise nepărate, pe care le-a strâns și le-a clasificat cu grijă în ultimii ani de viață.

Dar, în ultima perioadă a vieții Petre Vintilescu a fost cuprins de o boală grea și n-a știut când i-a murit și a fost înmormântat unicul fiu, Petrișor. Ambii soți s-au comportat ireproșabil unul față de celălalt și s-au străduit din răspuțeri să asigure copiilor o educație corespunzătoare. Fiica cea mare, Jeni, învățătoare, a fost căsătorită cu preotul Virgil Godeanu, fost inspector al Arhiepiscopiei Bucureștilor. Cea de a doua fiică, Irina, a fost soția Preotului Prof. Universitar de Patologie Ioan Coman. Cea de a treia, Valerica, a fost căsătorită cu Prof. univ. de filologie Popescu.

În 1971 s-a îmbolnăvit soția și timp de doi ani Petre Vintilescu a îngrijit-o cu devotament și abnegație, ziua și noaptea. Ultimul an al vieții l-a petrecut într-o cameră la etaj, presimțindu-și sfârșitul. În noaptea de 11 spre 12 iunie 1974, bate

cu piciorul în pardoseală, ca fiica Valerica, la parter să-l audă și să vină. L-a găsit aproape în comă, a chemat doctorul imediat, dar intervenția a fost zadarnică, moare la vârsta de 87 de ani. A fost depus la biserica Sf. Elefterie unde a fost prohodit de un ales sobor în frunte cu P. S. Mitropolitul Olteniei Teoctist, actualul patriarh, P. S. Vicar Roman, Preot Ene M. Braniște, fost elev și succesor la catedră și alții.

Dintre ceilalți copii ai lui Marin Vintilescu, preotul Nicolae Vintilescu este cel de al treilea membru născut de familia preotului Marinache. Acesta a urmat școala primară cu învățătorul Rodoș tot la Ciulnița-Leordeni și în continuare a frecventat cursurile seminarului și ale Facultății de Teologie de la București. A fost profesor de învățământ religios la școli secundare și a fost diacon la biserica Sf. Ilie-Rahova din București, apoi preot la o biserică din cartierul Tei din București. A fost un bun muzician, (tenor) și bine pregătit din punct de vedere teologic. S-a căsătorit cu fiica unui preot din comuna Crucea-Bacău și a fost cumnat cu preotul Vasile Radu, profesor de ebraică la Chișinău. A avut un singur fiu, Nicușor, care a devenit medic și a fost directorul unui spital din Brăila. Preotul Nicolae Vintilescu a murit în ziua de 4 ianuarie 1959, cu trei zile înaintea fratelui său Gheorghe. Este înmormântat în cimitirul Belu, împreună cu Maria, soția sa.

Alt fiu al preotului Marinache Vintilescu a fost Gheorghe. Acesta a făcut cursurile primare la Căteasca având ca învățătoare pe domnișoara Lupescu din București, care sta în gazdă la părinții lui. A urmat cursurile Seminarului Central din București și s-a angajat ca învățător suplinitor la Căteasca. A renunțat la post și s-a înscris la Facultatea de Teologie București și în paralel și-a găsit serviciu la Cancelaria Sfântului Sinod, care era la Antim, în subordinea secretarului Tit Simedrea.

Gheorghită, băiat descurcăreț, atrage atenția lui Tit Simedrea. Un coleg de la Turnu Măgurele al secretarului, preotul Gheorghe Păunescu, avea două fete de măritat și la insistențele lui Tit Simedrea, Gheorghită le cunoaște și o alege pe Constanța, cea mai mică, să-i fie soție. După căsătorie Gheorghită ocupă și postul de diacon la biserica Albă din București. Preotul Tit Simedrea a avansat și la recomandat în funcția de secretar al Sf. Sinod pe Gheorghită, care se pretește pe seama bisericii Antim, apoi se transferă la biserica Sf. Spiridon Nou. Patriarhul Nicodim s-a retras din slujbă și pentru postul vacant au candidat: P. S. Irineu Mihălcescu – profesor de Dogmatică, P. S. Nicolae Bălan – de la Mitropolia Ardealului și părintele Ioan Marina, ultimul fiind ales patriarh sub numele, de călugăr, Justinian. Din motive familiale Gheorghe Vintilescu este nevoit să plece de la Sf. Sinod și să se transfere la biserica Zlătari. La 4 ianuarie 1959 a murit fratele lui Nicolae și Gheorghe a mers să-l vadă și să organizeze înmormântarea, însă avea și un serviciu în noua parohie, respectiv să boteze un copil acasă. La etajul blocului unde trebuia să facă botezul, din cauza inimii, cade și transportat la un spital, până a doua zi moare. A fost înmormântat în ziua de 7 ianuarie 1959, tot la cimitirul Belu, aproape de fratele Nicolae, înmormântat cu două zile mai înainte.

O soră a celor trei frați preoți Vintilescu a fost Elena Constantinescu din Teiu-Argeș. A decedat în data de 20 ianuarie 1981 și a fost soacra preotului Ion Dră-

ghici, care a avut ca bunic pe Popa Roșu – Pr. Ștefan Grigorescu – din comuna Șerbănești-Argeș, despre care am mai amintit.

Cea mai mică fiică a preotului Marinache Vintilescu, Joița, a fost căsătorită cu învățătorul Constantin Țențea din comuna Brănești-Argeș. Ea a rămas văduvă și a moștenit averea "boierului de neam" Șerban Vintilă, precum și toate bunurile agonisite de fiul acestuia, preotul Marin Vintilescu și Gherghina-Leanca de la Căteasca.

Așa cum am arătat la început, Marin Vintilescu a mai avut doi băieți: Dumitru și Grigore, care au murit la vârstă majoră, de tifos, în timpul primului război mondial.

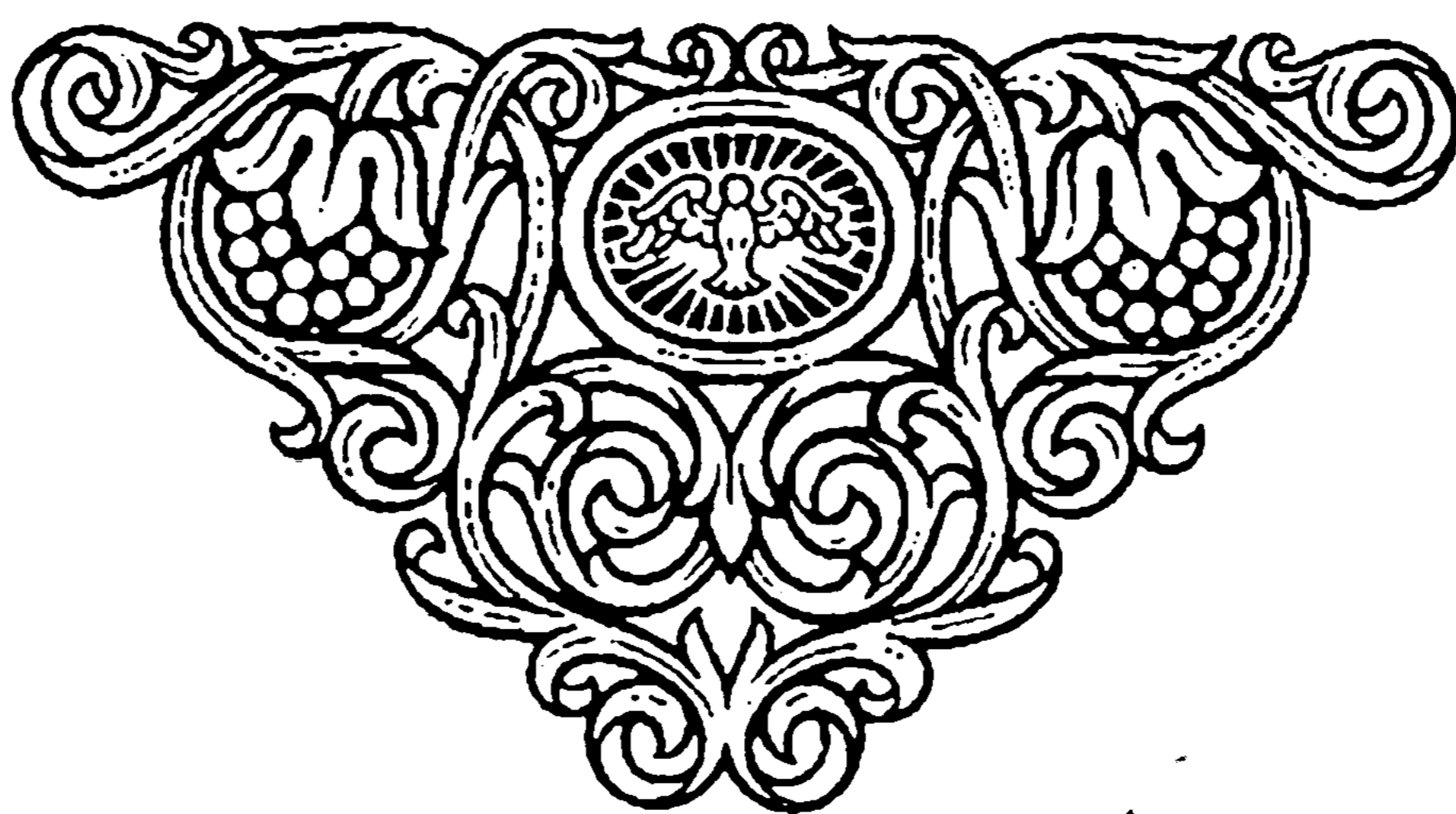
Nepoții și strănepoții preotului Marin Vintilescu, s-au topit în uriașul creuzet comunist de industrializare a României și nu avem știință ca vreunul să fi urmat chemarea bunicului și a iluștrilor săi băieți. Avem convingerea că în amalgamul de oameni în care s-au topit urmașii familiei Marin Vintilescu, urmașii au fost la înălțimea înaintașilor, pentru că din stejar, stejar răsare.

OCTAVIAN C. DEJAN

B I B L I O G R A F I E

Preotul Prof. Dr. Petre Vintilescu, în revista *Biserica Ortodoxă Română*, anul 92, nr. 5-6, mai-iunie, 1974, p. 630-634;

Preotul Prof. univ. Petre Vintilescu, în revista *Mitropolia Olteniei*, 1974, p. 565-566; *Însemnări*, Pr. Constantin DEJAN din Pitești.

ARHIMANDRITUL GRIGORE URIȚESCU

Marti, 16 mai 1971, către apusul soarelui, s-a stins din viață P. Cuv. Arhim. Grigore Urițescu, fostul stareț de la Trivale. Născut în satul Vinerea din județul Hunedoara, azi cartier al orașului Cugir din jud. Alba, atunci sub stăpânire austro-ungară, la data de 1 decembrie 1888 a trecut în Țară închinoviindu-se la mănăstirea argeșeană Stânișoara, în vârstă de 12 ani respectiv în anul 1900, unde stărețise, vreme îndelungată, unchiul său ieromonahul Paisie Urițescu. De tânăr a fost remarcat pentru hărnicie și istețime, de ierarhii de atunci de la Argeș și a fost chemat în slujba episcopiei de aici. Sub îndrumarea fericitorilor întru pomenire episcopi Gherasim Timuș și Calist Ialomițeanul, urmează cursurile seminarului teologic Nifon Mitropolitul din București, iar în anul 1929 își susține teza de licență. După o scurtă trecere prin funcțiunea de spiritual al Internatului Teologic de la fosta Mănăstire Radu Vodă din București, din anul 1932 se leagă definitiv de Episcopia Argeșului în care, rând pe rând îndeplinește funcțiunile de profesor și director al Școlii de cântăreți bisericești, exarh al mănăstirilor, iar din anul 1937 până în anul 1949 de vicar al Episcopiei. Din anul 1949 până la sfârșitul vieții timp de 33 de ani, păstorește fără întrerupere, ca egumen, Schitul Trivale. Avea 57 de ani și 45 de ani în slujba Bisericii. Împreună cu Protosinghel Calist Barbu, face ca Schitul Trivale să devină o adevărată oază spirituală; refugiul sufletesc al credincioșilor care găsesc aici întotdeauna cuvântul său blând, din streaja dimineții, până-n noapte, niciodată grăbit, niciodată mânios, gata întotdeauna, pe oricare, tânăr, sau vârstnic, învățat sau neînvățat, să sfătuiască, cu aceeași bunăvoință. Aici oricine a găsit la vremea cercetării cugetelor o inimă plină de blândete, o vastă experiență și o comoară de sfaturi și îndemnuri.

Liniștea și cadrul fermecător de la Schitul Trivale precum și tihna i-au dat posibilitatea Părintelui Grigore de a-și valorifica roadele unor migăloase și răbdătoare cercetări prin arhive și biblioteci, dând la lumină, rând pe rând, o serie de monografii asupra unor vechi vetre de viață culturală și spirituală, pe care le cunoscuse sau în care trăise, din județul Argeș. În aceste lucrări, scrise cu migală, și-a dat tributul său de recunoștință și prețuire față de aceste sfinte locașuri, din care, veacuri după veacuri, și-au sorbit dragostea de Dumnezeu și de patrie fiii acestor istorice meleaguri. În notița bibliografică prezentăm aceste prețioase contribuții la cunoașterea trecutului de glorie al neamului românesc, chipuri de mult îngropate sub uitare de vrednici cărturari, pictori și clerici.

Părintele Grigore Urițescu, Starețul Schitului Trivale, a fost și un neîntrecut gospodar. Ca exarh al mănăstirilor și vicar al Eparhiei Argeș a ajutat la înzestrarea mănăstirilor Văleni și Bascovele, la amenajarea și buna chivernisire a Schitului Trivale, căruia i-a adus continuu îmbunătățiri, până la sfârșitul vieții. Crease la Trivale o tradiție și o atmosferă de bună ospitalitate mănăstirească, îndeobște prețuită de toți cei ce primiseră să-l cunoască, să se bucure de vorbirea sa domoală, de replicile sale zgârcite, dar atât de pline de miez și farmec. Înseninați de surâsul său vioi, de privirea sa caldă, în care, în ochii săi albaștri se oglindeau adâncuri de bunătate, veneau și reveneau aici, cu plăcere, vlădici, stareți, preoți, dascăli și ostenitori cu merite alese în ogorul scrisului și al vieții bisericești.

La marginea Piteștiului, din înălțimea măgurei înconjurată de cele trei văi, de pe care, dintre zidurile acestui modest așezământ au vegheat veacuri de-a rândul călugării de la Trivale, acest ales fiu al Ardealului a înscris pagini de neșters în viața bisericească și a orașului Pitești.

A pășit cu demnitate și seninătate drept, spre piscul celor 90 de ani cu sentimentul datoriei dusă până la capăt, pasiunea muncii și gândul de a nu lăsa nici o zi fără o împlinire în ogorul răspunderilor sale frământându-l până în ultima clipă.

A fost o vădită rânduială de sus ca părintele Grigore Urișescu să fie petrecut peste pragul spre veșnicele lăcașuri de rugăciunile și binecuvântarea Î. P. S. Mitropolit al Olteniei Nestor, sosit în chip providențial la patul ultimelor sale clipe și să primească din mâinile înaltului ierarh lumina nădejdei și încrederii în viața cea fără sfârșit și învierea cea de apoi. Vredniciile sale fără număr și fără nume l-au încununat ierarhul Râmnicului și Argeșului, P. S. Episcop Iosif Gafton Sinaitul, cu prezența sa, lângă neînsuflețitul trup, lângă care a făcut zguduitoare rugăciuni. Părintele Grigore Urișescu a fost un simbol și un exemplu, pentru viața duhovnicească a orașului Pitești. În perioada de ședere la Curtea de Argeș s-a ocupat și de o activitate productivă, lucrativă, tânărul călugăr învrednicindu-se cu pictura bisericească și cu tâmplăria de lux, îndeletnicire practică și de Marele Rege al României Carol I, în timpul liber. Grigore Urișescu s-a calificat tâmplar, după care a deschis în incinta mănăstirii un atelier de mobilă de lux, în care a executat, conștiincios, comenzi din oraș și din țară, aducând venituri Episcopiei. Activitatea a întrerupt-o la începutul primului război mondial. La Schitul Trivale din Pitești unde s-a retras după 1945, în liniștea parcului natural a definitivat și pregătit pentru tipar studiile monografice închinare unor mănăstiri argeșene: Mănăstirea Stânișoara, Schitul Trivale din Pitești, Mănăstirea Turnul, Mănăstirea Văleni, Ierotei Dascălul și Schitul Robaia – Argeș. Bun cunoscător al slavonei și pasionat cercetător de zapise, el își adunase un bogat material istoric și iconografic, care i-a permis ca în 1943 să dea tiparului prima monografie închinată Mănăstirii Stânișoara¹. Cartea despre acest monument religios urmărește istorico-geografic, de la legendă și până la actualitate, nașterea și dezvoltarea în timp a mănăstirii, viața obștească și spirituală de aici, drumuri de acces, metocurile ce i s-au închinat, cărți vechi și noi, pe filele cărora călugării au făcut însemnări. A întocmit și o listă a egumenilor ce au păstorit-o, de la începuturi și până la apariția cărții, o anexă de 27 documente și un "tablou de cărți vechi cu însemnări pe ele".

În anul 1965 Arhim. Grigore Urișescu a publicat a doua monografie închinată Schitului Trivale din Pitești², lucrare bazată pe un bogat material științific, interpretat cu competență. Schitul, care uneori a fost mănăstire, a fost ctitorit de mitropolitul Varlaam al Țării Românești (1672–1679) a jucat un rol important în viața Piteștiului. Lucrarea cuprinde referințe importante despre orașul Pitești, despre oameni, meseriași, toponimie, localizări de case și terenuri, etnografie și aspecte ale vieții cotidiene. În anexă se prezintă 45 documente la care s-a referit în lucrare.

1. Arhim. Grigore Urișescu, *Mănăstirea Stânișoara*, Tipogr. Cărților Bisericești, București, 1943, 127 pagini;

2. Arhim. Grigore Urișescu, *Schitul Trivale din Pitești*, în Mitrop. Olteniei, Anul XVII, nr. 3-4, martie-aprilie, 1965, p. 186-267;

După doi ani în revista Mitropolia Olteniei publică a treia monografie: Mănăstirea Turnu³ după planul celorlalte două, cu cercetarea începuturilor, urme materiale păstrate, sau descoperite cu ocazia restaurării, date geografice, împrejurimi de interes turistic: fântâna lui Cuza Vodă, Masa lui Traian, Castrul roman de la Păușa – cu băile lui termale, Cozia Veche. Arhim. Grigore Urișescu își începe ce-a de a patra monografie "Pe valea Topologului, cum te abați doi kilometri de la șoseaua care leagă Tigvenii de Sălătruc, în mijlocul unor poieni despădurite de fagi și îmbrățișat de pâraiele Mlăcile și Surlélé, călătorul întâlnește mănăstirea Văleni, azi încorporată administrativ comunei Sălătrucu"⁴ ctorie a boierilor Grădișteanu. Aici, sub Negoiu și Moldoveanu și-au afirmat "puterea geniului lor creator pictorii de biserici Belizarie S. Paraschivescu cu fiul Dumitru Belizarie, Ilie Petrescu din Pitești, cu fiul, vestitul pictor Costin Petrescu, ale cărui lucrări se păstrează încă în paraclisul de la Văleni" arată autorul în cuprinsul monografiei. Și tot aici a petrecut o parte din viața sa George Topârceanu și locuitorii în apropierea mănăstirii arată o casă țărănească cu prispă lată ca fiind Casa lui Topârceanu, unde mama poetului, Paraschiva, a locuit cu familia între anii 1895–1905. La timpul respectiv Paraschiva a fost îndrumătoarea maicilor la atelierul de țesătorie cu războaie manuale de țesut.

Cu Ierotei Dascălu⁵ arhimandritul întrerupe monografiile de mănăstiri argeșene. Despre Ierotei aflăm că a fost dascăl al școlii de grămătică de pe lângă biserica Antim din București, stareț al Mănăstirii Glavacioc și conducător al școlii de aici, apoi arhimandrit la Episcopia Argeș. În anul 1870 Arhim. Ierotei a închis ochii pentru totdeauna la Curtea de Argeș.

În anul 1974 Grigore Urișescu dă ultima sa lucrare monografică bisericească "Schitul Robaia-Argeș"⁶: "Pe valea râșorului Robaia, un afluent al Vâlsanului, într-o poiană mică înconjurată de codrii de fag aproximativ la 4 km de satul Robaia al comunei Mușătești și la 15 km de Curtea de Argeș se găsește schitul Robaia". Aici aflăm că la înființare în 1793 schitul a fost metoc al Episcopiei Argeșului și loc de sihăstrie. Aici a viețuit Pârveu Mutu Zugravul (1659–1735) căruia autorul îi închină o succintă schiță biografică⁷ din care aflăm că era fiul preotului Ioan Pârvescu (1623–1702) din mahalaua Vișoiului a orașului Câmpulung Muscel. A primit porecla de Pârveu Mutu deoarece încă din copilărie a avut o greutate în vorbire. Schița portret continuă cu însemnări din viața pictorului de biserici, care sunt enumerate, și informația că s-a călugărit la acest schit primind numele de Pafnutie, fiind îngropat tot aici, la schitul Robaia.

OCTAVIAN C. DEJAN

3. Arhim. Grigore Urișescu, *Mănăstirea Turnu*, în *Mitropolia Olteniei*, Anul XIX, nr. 3-4, martie-aprilie, 1967, p. 205-246;

4. Arhim. Grigore Urișescu, *Mănăstirea Văleni-Argeș*, în *Glasul Bisericii*, Anul XXVIII, nr. 7-8, iulie-august, 1969, p. 882-908;

5. Arhim. Grigore Urișescu, *Ierotei Dascălu*, în *Glasul Bisericii*, Anul XXIX, nr. 1-2, ian.-februarie, 1970, p. 58-71;

6. Arhim. Grigore Urișescu, *Schitul Robaia-Argeș*, în *Glasul Bisericii*, Anul XXXIII, nr. 11-12, nov.-decembrie, 1974, p. 1122-1146;

7. *Ibidem*, p. 1139.

POMENIREA PREOTULUI NICOLAE DRĂGUȘIN,
LA 100 DE ANI DE LA NAȘTEREA SA ȘI LA 17 ANI
DE LA TRECEREA LA CELE VEȘNICE
(1904–1987)*

"V-am ales pe voi și v-am rânduit să mergeți
și roadă să aduceți și roada voastră să rămână".
Ioan XV, 16.

S-a desprins din rândurile noastre unul dintre cei mai vrednici slujitori ai Bisericii strămoșești de pe meleagurile argeșene. Neînduplecatei legi a firii, în puterea căreia se găsesc toți cei veniți pe lume, i s-a supus, vineri 13 februarie din acest an, departe de locurile în care s-a născut, a trăit și s-a trudit, venerabilul apostol al acestui colț de țară, Părintele Nicolae Drăgușin. O dată cu viața lui, s-a stins o făclie ce s-a mistuit timp de mai bine de o jumătate de veac, în cea mai desăvârșită dăruire pentru sfânta lui misiune, pentru a putea aduce din plinătatea ființei sale, în jurul său, cât mai mult bine, cât mai multă lumină și fericire.

Cu durere în suflet, toți cei ce l-am cunoscut în anii apostolatului său de excepție, încărcat de atâtea frământări, de atâtea zbucium, dar și de bucuriile atâtor împliniri, îl vom conduce pe drumul cel din urmă, acela care vine să încheie luminos alergarea vieții sale neobosite, închinată lui Dumnezeu, familiei, idealurilor pe care le-a slujit cu atâtea uitare de sine. Un gol adânc a lăsat în sufletele enoriașilor retragerea sa la pensie, în urmă cu câțiva ani, un gol mai dureros vom purta în inimi noi cei ce l-am cunoscut în anii bogatului său apostolat, acum, când ne despărțim de bunul, neobositul și înțeleptul nostru coleg, părinte și povățuitor.

În aureola unor alese daruri și vrednicii, vor rămâne învăluite pentru toți cei ce l-am cunoscut, chipul și strădaniile apostolatului și vieții Părintelui Nicolae Drăgușin, încheiate acum la biblica vârstă de 83 de ani. O viață împlinită, înțelegând prin aceasta o neînduplecată slujire a unui înalt ideal, a celui mai cuprinzător ideal, a fost viața Părintelui Nicolae Drăgușin. Rațiunea sa de a fi, luminoasa sa concepție de viață, a fost datoria, căci adormitul întru Domnul acesta a văzut în viață, o datorie de împlinit. În tot ce gândea, în tot ce își propunea să facă, în tot ce înfăptuia, toată ființa lui iradia convingere, bunătate, dragoste de oameni, neclintita sa credință în sublimitatea slujirii sale preoțești, bunătatea izvorâtă din adâncurile firii sale, dragostea de oameni, în care a văzut însăși mărturia vie a credinței lui.

Ce dovadă mai grăitoare a devotamentului și convingerilor sale profunde, care au ars ca o flacără în toată slujirea lui preoțească, poate fi decât faptul că pe toți cei trei fii i-a îndrumat spre preoție, insuflându-le devotamentul, conștiința și râvna care au făcut ca toți trei să devină fruntași între preoți, transmițându-le toată credința lui în sublimatele rosturi ale preoției?

Un adevărat apostol al muncii, al organizării și unei necurmăte dăruiri a fost Părintele Nicolae Drăgușin. Un preot în cel mai cuprinzător înțeles a fost: neîntre-

* Cuvântul rostit de preotul Constantin Dejan la înmormântarea părintelui Nicolae Drăgușin – fost paroh la parohia Grajduri, comuna Cotmeana, jud. Argeș (17 februarie 1987).

cut părinte pentru familia sa, pe cât de iubitor și jertfelnic, pe atât de neînduplecat în grija lui pentru viitorul și drumul cel drept în viață al copiilor, un preot al satului său, al turmei sale, identificat până în ultima fibră a ființei sale cu viața consătenilor și enoriașilor, un preot al vremii sale, un preot pentru oameni.

O fugară privire asupra vieții și lucrării sale de preot ne va dezvălui în modul cel mai grăitor cine a fost și ce a însemnat în preoția sa de excepție Părintele Nicolae Drăgușin.

Născut la 17 iulie 1904, ca ultimul între nouă frați, doi feciori și șapte fete, simțindu-se chemat spre preoție, după terminarea școlii primare, luptând din greu cu neajunsurile întreținerii, face primele trei clase la seminarul din Curtea de Argeș, pe a patra la seminarul Nifon din București, iar ultimele patru clase la seminarul teologic din Huși, unde reușește să obțină o bursă, care i-a îngăduit să ajungă cu bine la sfârșitul pregătirii sale pentru preoție. Se căsătorește în 1928 cu fiica preotului Ion R. Bălășescu de la Lintești, după ce lipsurile cu care luptase din greu în tot timpul școlarității îl silesc să renunțe la continuarea studiilor începute la Facultatea de Teologie din București, unde absolvise promițător primul an. La 18 martie 1929, la vârsta de 24 de ani, este preoțit pe seama parohiei Lintești, unde păstorește aproape șapte ani. În anul 1935, este transferat la cerere în satul natal, slujind aici, până la pensionare, timp de 45 de ani, având în anul 1982, când s-a retras la pensie, 53 de ani de preoție activă. La parohia Grajduri, parohie modestă, izolată, pierzându-se printre văi, păduri și ponoare, cu drumuri multe, rele și greu accesibile, o dată cu venirea energicului preot Nicolae Drăgușin, începe o viață nouă. Celor două biserici ale parohiei vine să li se alăture și biserica Ursoaia, a fostei mănăstiri de călugărițe Bascovele, în grija Părintelui Nicolae Drăgușin fiind acum de întreținut, reparat și înzestrat trei biserici, două capele, și trei cimitire, parohia strângând în alcătuirea ei nu mai puțin de treisprezece sate, răsfirate pe dealuri și văi, răzbaterea lor aproape în fiecare zi, cerând un adevărat și continuu eroism, pe care numai cei ce l-au cunoscut și trăit îl pot înțelege în toate dimensiunile lui, toate aceste sate și cătune întinzându-se pe o lungime de 13 kilometri și pe o lățime de opt kilometri. Asistența religioasă, cerută de enoriașii atât de risipiți ai parohiei, pe timp de iarnă, pe ploile toamnelor și noroaiele primăverilor, ca și nevoile celor trei biserici, două capele și trei cimitire, îi impun preotului acestei parohii drumuri, eforturi și griji nesfârșite, care se împletesc cu neînduratele griji ale educației și rânduirii în viață a celor trei feciori și două fete, care cresc și ei și, odată cu ei, și problemele și nevoile lor, mereu altele, mereu mai complexe. Parcă pentru ca credința să-i fie pusă și mai mult la încercare, la 18 mai 1949, Părintele Nicolae Drăgușin rămâne văduv cu cinci copii de ridicat în viață.

Dacă pe oricare altul povara atâtor răspunderi și nevoi l-ar fi doborât, pentru Părintele Nicolae Drăgușin ele nu au făcut decât să-i oțelească voința și puterile de muncă, să-i aprindă mai mult pasiunea de a le face față, de a le învinge. Mai mult de jumătate din drumul slujirii sale preoțești l-am făcut împreună, îndatoririle administrative prilejuindu-mi atâtea întâlniri, eforturi comune în fața atâtor împrejurări și probleme, care nu l-au cruțat de-a lungul întregii sale preoții. Neuitate vor rămâne pentru mine atâtea drumuri făcute împreună, plăcutele schimburi sufletești, făcute de la inimă la inimă, care mi-au dat posibilitatea de a-i

pătrunde adânc în bogăția sufletească ce se ascundea sub modestia sa, sincer preoțască. Toate bisericile, cimitirele, capelele parohiei s-au bucurat de excepționalul său spirit gospodăresc, de hărnicia și dinamismul său, niciodată învins. Tuturor îndatoririlor, chemărilor și sarcinilor le răspunde cu timp și fără timp, făcându-se tuturor toate, pretutindeni prezența sa în parohie fiind puternic simțită în fiecare colțișor al ei.

Toate cele trei biserici din parohie au fost reparate și nu o singură dată, cele două cutremure, din 1940 și 1977, aducându-le de fiecare dată stricăciuni greu de remediat, toate cele trei cimitire au fost mărită, împrejmuite, sistematizate, zestrea bisericilor fiind necurmat sporită și înnoită. Colegii de preoție și-l doresc președintele cercului pastoral, consătenii îi mărturisesc nelimitata lor încredere alegându-l președintele cooperativei locale, Seceta din anii 1945 și 1946, atât de simțită și în satele argeșene, și mai ales în cele de deal, îi dau prilejul Părintelui N. Drăgușin să-și dovedească din nou spiritul său de organizare, solitudinea față de enoriașii săi, dragostea sa de oameni și preoțesca sa dăruire pentru cei în nevoi, datorită înțelepciunii și omeniei sale, satele parohiei trecând cu bine peste această încercare.

Părintele Nicolae Drăgușin nu a fost preotul, care să se mărginească în activitatea sa numai la îndatoririle sacerdotale propriu-zise, îndatoriri pe care și le-a îndeplinit cu pilduitoare râvnă și conștiinciozitate, energia și puterea sa de muncă revărsându-se dincolo de zidurile bisericilor și depășind în clocot de entuziasm, cadrul duhovnicesc al misiunii preoțești. Părintele N. Drăgușin a fost un idealist adânc înrădăcinat în realitățile vieții din jurul său.

"M-am străduit – mărturisea undeva – ca, pe lângă activitatea preoțască, să o îndeplinesc și pe cea de cetățean al patriei mele. Privind îmbunătățirile și înnoirile ce s-au făcut în țara noastră, am înțeles că sosise timpul să facem și noi unele îmbunătățiri, în satul nostru". Locuitorii celor 13 sate trebuiau, spre a ajunge la Pitești sau la Curtea de Argeș, să meargă pe picioare, cale de circa 10 km până la gările Merișani sau Băiculești, străbătând cel mai adesea în timpul nopții atâtea păduri și locuri izolate, pe ploi și zăpezi grele, nevoile zilnice și neiertătoare neținând seama de aceste neajunsuri. Cu concursul domnului inginer Sava Costache, fost director general și deputat în M. A. N. după ce s-a realizat electrificarea întregii comune, s-a pietruit șoseaua de acces către aceste sate, devenind astfel posibilă circulația autobuzelor. Patrusprezece autobasculante și un încărcător sunt mobilizate ca timp de o săptămână, ziua și noaptea, să care piatră pe această șosea. S-a construit apoi o autogară de zid, cu două încăperi și acoperită cu tablă zincată, unde personalul de pe aceste autobuze poate să înnopteze, pentru ca în zorii zilei să se poată efectua transportul spre locurile de muncă din Pitești al numeroșilor angajați din aceste sate, în tot timpul zilei efectuându-se, la inaugurarea liniei, opt perechi de curse. O altă realizare, incredibilă altădată, vine să încununeze eforturile pentru îmbunătățirea condițiilor de viață ale oamenilor de aici. În patru sate, lipsite de apă potabilă, se sapă fântâni, se captează izvoare, se ridică pe stâlpi de beton rezervoare de apă de mare capacitate, în care apa se pompează cu motoare electrice și de unde se va distribui prin conducte în toate aceste sate. Sufletul, ani-

matorul acestor lucrări, a fost Părintele Nicolae Drăgușin, ajutat de alți oameni de bine.

Această flacăra vie, această nestinsă energie a fost întreaga viață a adormitului întru Domnul. Pentru acest înăscut luptător fiecare zi a fost o luptă, o luptă pentru înnobilarea omului prin mijloacele preoției, o luptă pentru mai binele semenilor.

În viața consătenilor săi, pe care i-a ajutat ca nimeni altul, lângă care *a stat* cu dragoste la bine și la greu *peste o jumătate de veac*, lucrarea sa a însemnat o epocă. Este o mare bucurie să trăiești în preajma unui asemenea om, o mare cinste să te știi fiul unui asemenea părinte, să te poți îmbogăți sufletește din darurile alesei sale ființe. Asemenea oameni, asemenea preoți sunt cu adevărat "lumina lumii" și "sarea pământului". În perspectiva morții se luminează, se limpezesc toate cele pământești, toate primesc adevăratele lor dimensiuni și sensuri. Sub zările veșniciei viața omenească se transfigurează.

"Nu este în lumea aceasta totul deșertăciune, rămâne din ea – totuși – ceva statornic, spunea în împrejurări asemănătoare o mare personalitate a istoriei noastre. Rămân faptele care sunt nepieritoare".

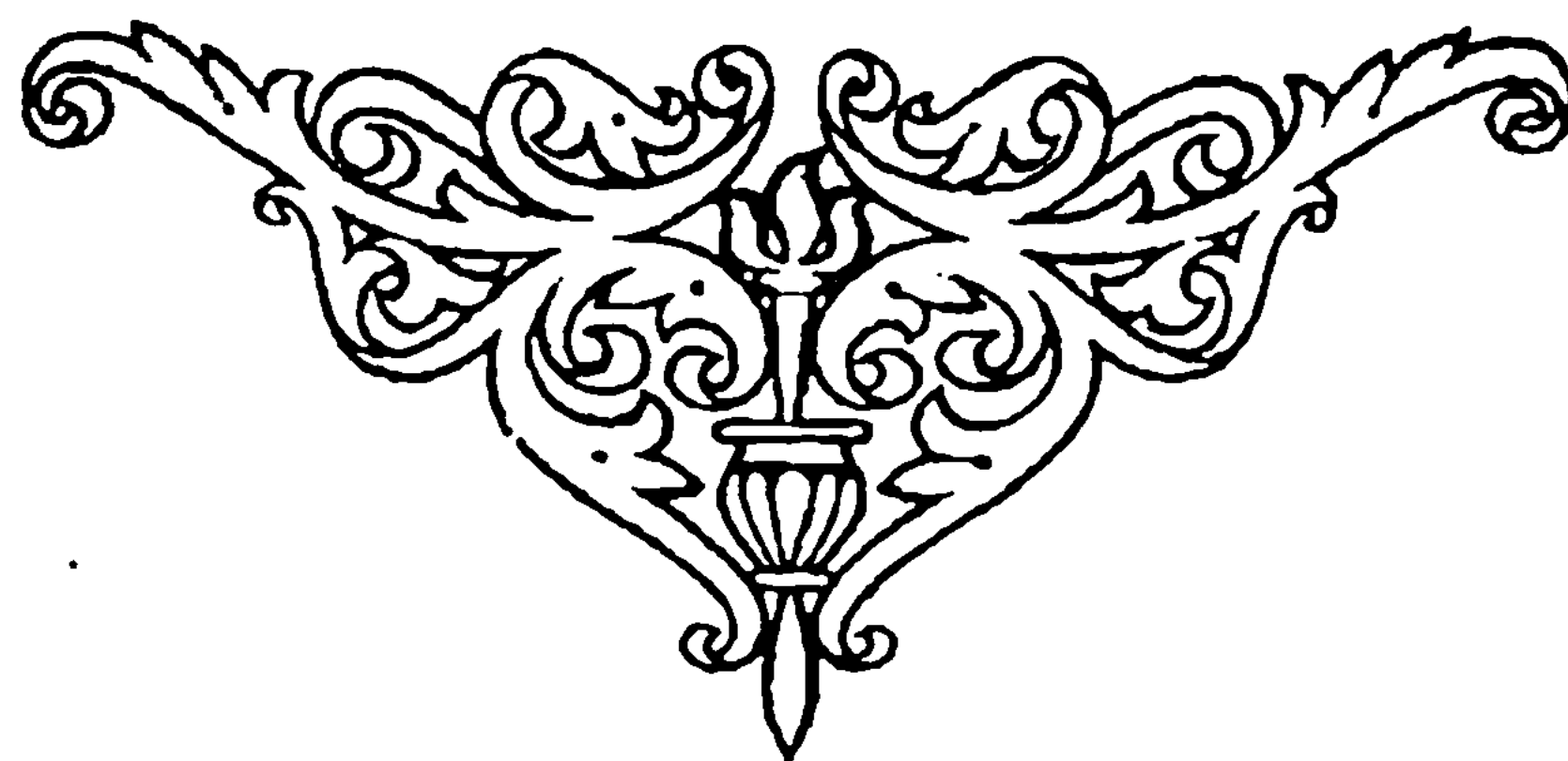
"Ferice de cei ce mor în Domnul, căci faptele lor îi vor urma", spune evanghelistul dragostei (Apoc. XIV, 13). Părintele Nicolae Drăgușin, preotul de vocație, luptătorul neobosit pentru propășirea duhovnicească și binele consătenilor săi, "a luptat lupta cea bună, călătoria a săvârșit, credința a păzit. De acum i s-a gătit cununa dreptății pe care Domnul i-o va da în ziua aceea, El, dreptul Judecător" (II Tim. 4, 7-8).

Cu credința că "nici o picătură de forță morală nu se pierde în zadar", ne înclinăm cu prețuire caldă în fața strădaniilor, a jertfelor, a risipei de suflet și de muncă pe care adormitul întru Domnul le-a închinat lui Dumnezeu, misiunii sale preoțești, familiei și semenilor, rugând pe Dumnezeu să-l odihnească acum de ostenelile lui, în împărăția Sa cea cerească, acum și pururea și în vecii vecilor. Amin.

Pr. CONSTANTIN DEJAN

17 februarie 1987

Drăgolești, comuna Cotmeana

IN MEMORIAM

† Preot Iconom Stavrofor Simion S. Caplat

Deși cam târziu, mi-am amintit totuși că în facultatea de teologie am avut un bun coleg care a slujit în țară și în străinătate, dar care a dispărut din viață în urma unui tragic accident de circulație, întâmplat pe meleagurile îndepărtate ale Americii.

Născut în comuna Dărmănești, Jud. Bacău, la 19 septembrie 1936, din părinți țărani, Simion și Ilinca Caplat – născută Postolache, după terminarea cursului de șapte clase primare în comuna natală, dând urmare unei chemări lăuntrice, deoarece iubea Sfintele slujbe, tatăl fiind cântăreț bisericesc și dirijor de cor, s-a apropiat de strană, citind psalmi și cântând la cor, iar mai târziu a deprins rostirea Apostolului. Încurajat de părinți, de preoți și credincioși, s-a decis să meargă la școala de Cântăreți bisericești din orașul Roman, apoi în toamna anului 1951 a trecut examenul de admitere ca bursier al Episcopiei Romanului și Hușilor, care fiind desființată a continuat la Seminarul monahal din Mănăstirea Neamț, după absolvirea căruia (1957), în toamnă, a fost admis la Institutul teologic universitar din București, unde a urmat cei patru ani de studii până în vara anului 1961, când a susținut lucrarea de licență: "*Folclorul religios și muzica bisericească în creația poporului român*", sub îndrumarea Dl. Profesor-compozitor și dirijor al Coralei Patriarhiei Române, Nicolae Lungu.

S-a căsătorit în vara anului 1962, 1 iulie cu domnișoara Elisabeta Mavrodin din București; în toamna aceluiași an a luat examenul de admitere și s-a înscris la cursurile de doctorat în teologie, la secția practică, specialitatea Liturgică, Omiletică, Catehetică cu noțiuni de filosofie, având ca profesori îndrumători pe P. C. Pr. prof. Dr. Ene Braniște și pe P. C. Diacon Prof. Dr. Nicolae Balca. Conform cerințelor regulamentului Cursurilor de magisteriu a publicat patru articole de specialitate în Revistele Centrale ale Patriarhiei:

1. *Unele aspecte omiletice în Cuvântările morale și panegirice la Sf. Vasile cel Mare.*

2. *Problema formei în predica Sf. Ioan Gură de Aur.*

3. *Profilul predicatorului creștin după Sf. Ioan Gură de Aur, Sf. Grigorie Dialogul și Fericitul Augustin.*

4. *Vechiul Testament ca izvor al predicii.*

În primăvara anului 1967, martie 11, a susținut examenul de aprofundat în teologie fiind declarat "candidat la titlul de doctor în teologie", imediat ocupând funcția de ghid la complexul istoric Curtea Veche-Sfântul Anton; în 1969, iulie 27, cu prilejul sfințirii bisericii "Sfântul Pantelimon" din Ploiești a fost hirotonit în treapta diaconiei de către P. S. Episcop Dr. Antim Nica, iar în 1969, august, 3, în cea a preoției, în Catedrala Patriarhiei, de către P. S. Episcop Visarion Aștileanul, pentru parohia Dudești-Cioplea II, din București.

A început slujirea preoțească într-un cartier în plină transformare, un câmp de blocuri noi unde se simțea prezența unui preot la lucru în ogorul Domnului, con-

comitent activând în Corala preoților din Capitală fiind și corepetitor sub bagheta Pr. compozitor și Dirijor I. Runcu.

Entuziasmat de tinerețe și de dragostea slujirii preoției Domnului Iisus Hristos a fost prezent în mijlocul enoriașilor, cu timp și fără timp, căutând să împlinească mandatul încredințat la hirotonie.

Dar cum Dumnezeu rânduiește pe fiecare, așa s-a întâmplat ca nu după mult timp să se ivească un alt ogor de lucru, pe alte meleaguri, pentru slujirea și predicarea Evangheliei Domnului Iisus Hristos și iată-l *preot în America și Canada*.

Printr-o conjunctură fericită, în vara anului 1972, Î. P. S. Victorin se afla în vizită și stătea la Palatul Patriarhal. Recomandat de Pr. Mircea Panciuk, P. S. Sa l-a cunoscut personal, i-a avizat favorabil cererea, apoi P. F. P. Patriarh Justinian a aprobat ca să fie preot în cadrul Arhiepiscopiei Misionare în America și Canada.

Cu ajutorul lui Dumnezeu, în 1974, sfârșitul lui octombrie, a reușit să ajungă în America, la Detroit, la Centrul Episcopal, fiind numit preot-paroh la biserica "Sfântul Nicolae" din orașul Worcester, statul Massachussets. Ca orice început, și mai ales în lumea nouă, acomodarea n-a fost prea ușoară, dar a avut un îndrumător de excepție în persoana P. S. Victorin, care i-a arătat modul cum se face preoția pe meleaguri străine și ce probleme trebuie rezolvate pentru bunul mers și progres duhovnicesc al parohienilor.

La biserica "Sf. Nicolae" a avut rezultate bune păstrând viu spiritul de unitate frățească a tuturor credincioșilor în Sf. biserică, impulsionând participarea comună la evenimentele parohiei, înfrumusețarea bisericii, reparații, reușind chiar să înființeze o bibliotecă românească sub numele "Centenarul Independenței României, 1877-1977".

În 1977 familia s-a mărit cu doi feciori: *Sofian* și *Ștefan*, care au avut fericirea să fie botezați de Î. P. S. Victorin, iar onoarea de nași au avut-o P. C. Pr. Nicolae și preoteasa Rafira Ciurea din Hamilton, Canada.

Cum preotul misionar călătorește și lucrează în ogorul Domnului acolo unde se simte mai mare nevoie, așa se face că în toamna anului 1978, septembrie 14, "Înălțarea Sfintei Cruci", a fost numit preot-paroh la Catedrala "Sfânta Treime" din Detroit, statul Michigan, unde se dorea o schimbare, construcția unei noi biserici fiind imperios cerută de noii săi enoriași, în orașul Tröy, zonă pașnică și agreabilă.

Anul 1979, reprezintă un eveniment bisericesc deosebit: vizita Prea Fericitului Părinte Patriarh Justin Moiescu în fruntea unei delegații a B.O.R. cu prilejul aniversărilor ce au avut loc în cadrul Arhiepiscopiei. Cu acest prilej slujbele aniversare au avut loc la Catedrala "Sf. Treime". A avut fericita ocazie, ca preot-paroh, să-l întâmpine pe Prea Fericitul Patriarh cu Sf. Evanghelie și cu Sf. Cruce. Era prima vizită a unui patriarh român în America, cu care prilej a răspuns la toate chemările în calitate de Secretar Eparhial și a dat curs îndrumărilor I.P.S. Arhiepiscop Victorin ca evenimentele să se desfășoare cât mai profesional posibil.

Evenimentele au trecut și în septembrie 1979 se face slujba de sfințire și punerea Sf. Cruci pe locul unde va fi construită noua biserică.

Din proprie experiență cunoaștem ce sacrificii enorme cere realizarea unui asemenea vis. Cu voia și ajutorul lui Dumnezeu la 8 februarie 1981 a ținut primul serviciu divin în hala noii biserici, iar la 12 aprilie, același an, a avut loc prima liturghie arhierescă oficiată de Î.P.S. Arhiepiscop Victorin înconjurat de un sobor de preoți și diaconi.

La invitația Î.P.S. Arhiepiscop Victorin, cu prilejul sfințirii bisericii (1981, iunie 14), a participat P.S. Episcop-vicar Roman Ialomiteanul din partea Patriarhiei Române, un sobor de preoți și diaconi în prezența a peste 500 de credincioși.

Dar, după cum se spune că "misionarului îi șade bine cu activitatea de misionar", după ce și-a împlinit misiunea din Tröy, vacantându-se postul de preot-paroh de la Catedrala "Sf. Gheorghe" din orașul Windsor, Ontario, Canada, prin concurs a fost numit acolo în vara anului 1982. Un nou loc de activitate misionar-preotească, slujind cu timp și fără timp atât el cât și presbitera Elisabeta Caplat care trudea la școala de religie și în toate activitățile culturale din cadrul comunității.

În vara anului 1987 a format o nouă parohie în orașul Windsor cu numele "Parohia Ortodoxă Română a Tuturor Sfinților", cu slujire numai în limba română și păstrând nealterat tot ce este românesc. S-a dedicat slujirii fraților români emigranți, din primăvara anului 1993 deservind și parohia "Sfinții Apostoli Petru și Pavel" din Kitchener-Waterloo, Ontario, Canada.

Parcă a presimțit că ceva se va întâmpla, și cu prilejul împlinirii a 22 de ani de slujire, la "Te-Deum-ul" de aniversare a adus sincere mulțumiri Î.P.S. Victorin pentru tot ce a făcut, pentru sfaturile, îndemnurile, îndrumările părintești date cu bunătate, cu apropiere față de familia sa, în orice situație s-ar fi aflat la parohiile pe unde a slujit.

Sunt numai câteva momente mai importante din viața și activitatea misionar-pastorală a bunului și vrednicului de amintire coleg-preot Sinică. Pentru că ceea ce s-a întâmplat după aceea este de un dramatism rar întâlnit, deoarece ca din senin s-a năpustit asupra lui înfricoșătorul ceas aducător de moarte.

Preotul Simion Caplat a fost omorât în timp ce se întorcea la locuința sa de pe Bulevardul McEwan luni seara, de la parohia din Kitchener, unde slujea o dată pe lună. Potrivit informațiilor primite de la poliție, mașina lui era oprită în mijlocul autostrăzii pe la ora 7⁴⁵ seara. Se crede că preotul Simion se afla în spate împingând mașina pentru a o scoate pe partea laterală a drumului, când un trailer l-a lovit din spate. Rămăsese la biserica ortodoxă română "Sf. Petru și Pavel" din Kitchener încă de joi, iar cu câteva zile înainte de această dată făcuse o serie de vizite pastorale în Windsor, pentru a sfinți casele românilor cu ocazia sărbătorilor de Crăciun. Comunitatea română din acest oraș, ca și din orașele unde a slujit, a deplâns moartea tragică a preotului Simion Caplat, cunoscut pentru ajutorarea noilor emigranți în a se acomoda la viața canadiană. Ziarele timpului menționează că "preotul Simion Caplat, o lumină călăuzitoare pentru sute de emigranți români, în slujirea sa de peste două decenii, a decedat într-un tragic accident rutier pe autostrada 41 lângă Dutton. Avea 59 de ani".

Preotul G. Săndulescu a declarat că preotul Simion Caplat a contribuit, așa cum am amintit și noi, la "introducerea emigranților români în societatea canadiană și i-a făcut să se simtă bineveniți... Preotul Simion Caplat a asigurat consiliere pastorală, a fost translator în Tribunal și interpret la Serviciile de emigrare canadiană... Cel mai important lucru este că s-a arătat primul prieten și prima verigă pentru mulți români copleșiți și dezorientați...". "Pierderea aceasta va avea un mare impact asupra comunității române..."

Iubitor al muzicii bizantine și al slujirii preoțești, în cel mai înalt grad, a desfășurat activitate misionară și pastorală pe o largă arie în parohii din Massachusetts și Tröy, Windsor și Kitchener, a promovat religia ortodoxă la Universitatea din Windsor, unde de altfel locuia și activa în Consiliul localității, făcând parte și din Consiliul executiv al Bisericilor Ortodoxe, asigurând asistență în beneficiul comunității românești, din aceeași localitate Windsor.

Funeraliile s-au desfășurat Vineri ora 10 a.m. la biserica Sf. George's. *Fie-i țărâna ușoară, și Dumnezeu să-l odihnească!*

Pr. Const. GH. POPA
Parohia Dudești-Cioplea II

PREOTUL CONSTANTIN DEJAN DIN PITEȘTI
UN DISCIPOL AL PROF. UNIV. DIMITRIE GUSTI*
(1916–1996)

**1. Activitatea în cadrul Institutului Social Român,
condus de prof. Dimitrie Gusti**

Constantin Dejan a absolvit Seminarul Teologic al Orfanilor de război în anul 1934, fiind clasificat al doilea și a beneficiat de o bursă de studii în baza căreia s-a înscris la Facultatea de Teologie București.

Conștiința originii sociale modestă, din care s-a ridicat cu trudă și sacrificii, l-a îndreptat încă de pe băncile facultății spre cele mai avansate idei progresiste

**Notiță biografică:*

Data și locul nașterii: 15 aprilie 1916, comuna Domnești – satul Slănic, județul Argeș

Data și locul decesului: 1 ianuarie 1996 – Pitești;

Părinții Constantin – mort pe front în 1917 – era urmașul unor români din Transilvania, emigrați în urma răscoalei din 1784–85 a lui Horia și erau originari din localitatea Dejeni, Oraș Victoria, ținutul Făgărașului;

– Ana, născută Hera, era nepoata preotului Chirca, la rândul lui nepot și strănepot de preoți din satul Slănic atestați documentar din anul 1735;

Soția: – Lucia, născută preot Nicolae Gh. Popa din Urluiești – Argeș, la data de 16 iunie 1923, fostă contabilă, căsătorită cu Constantin Dejan la data de 3 martie 1940

Copiii: – Mariana, căsătorită Coculescu, născută la 13 aprilie 1941 – avocată;

– Octavian – născut la 1 noiembrie 1942 – inginer;

– Cecilia, căsătorită Grigorescu, născută la 7 septembrie 1944 – profesoară;

– Antonia, căsătorită Georgescu, născută la 25 august 1946 – ingineră;

Frații: – Ion Dejan, născut la 11 iunie 1911; decedat la 20 august 1996, preot în Slănic;

Studii: – Școala primară, 1922–26 la Câmpulung Muscel;

– Seminarul Teologic, 1926–34 la Seminarul orfanilor de război Câmpulung Muscel;

– Facultatea de Teologie București, 1934–1938

– Facultatea de Filosofie București, 1934–1939 – secția Sociologie, etică și politică;

Locuri de activitate:

1. În cadrul Institutului Social român:

– 1935–38 Fundația Culturală Regală, conducător de colective de cercetare monografică;

– 1938–39 Director al Școlii cadre Serviciu Social la Făgăraș și Târgu Mureș;

– 1939 Coordonator activități sociale culturale în Basarabia;

– 1940 Subsecretar de stat la Ministerul Cultelor;

– 1941–48 Inspector județean al Căminelor Culturale Argeș și prin delegare până la 16.03.

1942 Director Cămin Cultural Județean Argeș;

– 1944–46 membru al "Fundației Argeș".

2. În cadrul Bisericii Ortodoxe Română:

– 01.04.1940–41 cântăreț bisericesc la Mănăstirea Curtea de Argeș;

– 23.06.1940 – hirotonit diacon pe seama Catedralei Episcopale Curtea de Argeș;

– 27.02.1941 – hirotonit preot pe seama Mănăstirii Văleni-Argeș;

– 01.08.1941–15.03.1942, paroh la Bârseștii de Sus, comuna Tigveni-Argeș;

– 15.03.–01.09.1942, paroh la Viișoara Argeș;

– 1942–1953 – Secretar General al Societății "Frăția" a clerului Ep. Argeșului

– 01.09.1942–01.06.1962 – paroh la Găvana Pitești;

– 01.03.1948–1949 Protopop de Pitești;

– 15.04.1954–1985 Protopop de Pitești;

– 01.06.1962–1967 – paroh la Sf. Treime-Beștelei Pitești;

– 01.11.1967–1990 – paroh la Sf. Vineri Pitești.

ale timpului său, care erau promovate de Școala sociologică a Prof. Dimitrie Gusti, în paralel cu Facultatea de Teologie, pe care a absolvit-o în anul 1938, a fost înscris la Facultatea de Filosofie București, secția Sociologie, Etică și Politică, pe care a absolvit-o în 1939.

În perioada 1935-39 Prof. Dimitrie Gusti a publicat peste 100 studii, reprezentând 49,3% din întreaga sa bibliografie¹. Colaboratori apropiați ai Prof. Gusti au fost Traian Herseni, Henri H. Stahl, Octavian Neamțu, C. Vlădescu-Răcoroasa, Anton Golopenția, R. Cressin, M. Vulcănescu, Stanciu Stoian și alții². Acești "alții" au fost poate 10.000, din care peste 3.000 tineri în anul 1939, care au luat parte la cercetările sociologice întreprinse de Prof. Dimitrie Gusti³.

Între aceștia era și proaspătul absolvent de seminar teologic, Constantin Dejan, care începând cu anul 1934 a studiat cu religiozitate cursurile profesorului și a citit cu aviditate tot ce acesta a publicat. Profesorul Dimitrie Gusti l-a remarcat de la început și din îndemnul acestuia la înființarea Muzeului Satului Constantin Dejan a adus, cu tot inventarul și a amplasat în cadrul muzeului casa de pe meleagurile natale, din Stănești-Muscel. A colaborat pentru această operație cu H. H. Stahl și Victor Ion Popa, cu care a rămas în relații pentru totdeauna. Sub îndrumarea Prof. Dimitrie Gusti în anii 1935-38 a lucrat în echipe monografice sociologice interdisciplinare, îndeplinind numeroase însărcinări culturale în diferite regiuni ale țării, fiind în acest timp și conducător de echipe studențești, conducător de colective de lucru și de două ori director de școli de cadre ale Serviciului Social, la Făgăraș și Târgu Mureș. În anul 1939 a fost numit în cadrul Institutului Social Român coordonator al activității social-culturale din întreg Ținutul Dunărea de Jos, poziție care i-a conferit și statutul de consilier cultural al academicianului Constantin C. Giurăscu. În aceste activități a ținut conferințe cu caracter cultural și a publicat articole și cronici în revistele culturale: *Albina*; *Căminul Cultural*; *Curierul Echipelor Studențești*; scrierea lui Miron Radu Paraschivescu "Pământ, oameni, țărani". Cercetările efectuate cu echipe studențești în anul 1939, sunt cuprinse în lucrarea "60 sate românești cercetate de echipe studențești în vara anului 1939". Într-un raport prof. Dimitrie Gusti arăta că studiul și reforma socială au urmărit cunoașterea analitică și sintetică a națiunii române pe calea cercetărilor de monografie sociologică și cunoașterea realităților europene și mondiale în care trăiește și trebuie să se integreze națiunea română⁴.

Și la început, accentul cercetărilor monografice s-a pus pe activitatea echipelor studențești, care trebuiau să se ocupe de cultura sănătoasă a muncii și de cultura moral-religioasă a sătenilor, efectuând acțiuni cu caracter cultural și propagandă religioasă în rândul țărănimii⁵.

1. Paul Herseni, *Din publicațiile Școlii sociologice de la București*, în *Sociologia militans*, IV, Șc. sociol. de la Buc., vol. 2, Ed. Științifică București, 1971, p. 155-214.

2. Ovidiu Bădina, *Cercetarea sociologică concretă. Tradiții românești*, Ed. Pol., București, 1966, p. 144.

3. *Ibidem*, p. 92.

4. Dimitrie Gusti, *Cuvânt înainte*, în *Institutul de Științe Sociale al României, 25 ani de publicații 1919-1944*, București, p. 7.

5. Octavian Neamțu, *Țară nouă*, 1939, p. 69-70.

În anul 1938 a apărut Legea Serviciului Social în care se stipula că se vor organiza comitete monografice, cu scopul de a se organiza și conduce opera de cunoaștere a țării prin cercetări monografice, care vor forma temelia Serviciului Social al României⁶. Pentru activități culturale și sociale, desfășurate de Constantin Dejan, i s-a acordat succesiv, de două ori, în anii 1937 și 1938, Premiul I pe țară și a fost premiat de mai multe ori cu diplome acordându-i-se în anul 1938, de către șeful statului personal, de către Regele Carol al II-lea al României, Ordinul Meritul Cultural cls. a II-a.

Într-o conferință la radio Directorul General al Fundației Culturale Regale, Prof. Dr. Octavian Neamțu, explica înțelesul legiuirii Serviciului Social astfel: "Principiul Serviciului Social, înțeles ca o chemare la muncă a tuturor categoriilor sociale, țărani, muncitori și cărturari, în cadrul unui program unit, total și totalitar al națiunii și nu al unui partid politic, este formula de unificare a tuturor celor care voiesc sincer și fără alt gând întărirea socială și națională a țării⁷.

Prof. Dimitrie Gusti se întreba: "prin ce se deosebește realitatea socială de lumea înconjurătoare?! Prin relativa independență a voinței omenești, cu alte cuvinte prin caracterul ei voluntar"⁸. Și mai departe, afirma că realitatea socială este izvorul întregii vieți sociale și se găsește înapoia tuturor fenomenelor sociale, acestea fiind produsele și creațiile ei⁹. În ceea ce privește voința socială savantul evidențiază faptul că realitatea socială este un domeniu de activitate conștientă, în care voința urmărește scopuri, mănuieste mijloace și în care faptele capătă un înțeles. În acest sens voința socială este un gen de lucru în sine, actualizat în viața socială prin acțiuni și valoare¹⁰. Societatea omenească, indiferent de tipul ei, susține Prof. Gusti, este o grupare de oameni care viețuiesc laolaltă și formează un corp unitar, o unitate de viață, o așa numită "unitate socială". Această unitate socială presupune lămurirea a două probleme de bază":

- care sunt condițiile existenței ei;
- care sunt manifestările acesteia,

pentru a se evidențiază "Omogenitatea" structurală și funcțională¹¹.

Aprecierea valorii reale a sistemului conceptual și a activităților de cunoaștere și acțiune a școlii sociologice conduse de către Prof. Dimitrie Gusti urmează a fi evaluate corect și nepărtinitor de cercetătorii veacului în care am pășit. Ca un fir roșu al cercetării realității sociale promovată de prof. Dimitrie Gusti este axioma potrivit căreia observația care stă la baza monografiei sociologice nu poate fi întâmplătoare. Ea se aplică anumitor categorii de fenomene, într-o ordine sistematică, după reguli precise și pentru scopuri bine lămurite și regulile unei bune cercetări în acest sens sunt următoarele: pregătirea teoretică; sinceritate și

6. Legea pentru înființarea Serviciului Social, în Căminul cultural, an IV, nr. 9, sept. 1938, p. 401 și Căm. Cult., an IV, nr. 10, 1938, p. 479-483.

7. Octavian Neamțu, *Serviciul Social al tinereții*, în Căminul Cultural, an IV, nr. 10, 1938, p. 488-490.

8. Dimitrie Gusti, *Opere*, vol. 1, Ed. Acad., București, 1968, p. 372.

9. *Ibidem*, p. 373.

10. Dimitrie Gusti, *Opere*, vol. 2, Ed. Acad., București, 1969, p. 28.

11. Dimitrie Gusti, *Opere*, vol. 1, Ed. Acad., București, 1968, p. 373.

obiectivitate față de fapte; observația să fie exactă și completă; observația să fie controlată și verificată; cercetătorul trebuie să fie documentat și informat asupra fenomenului examinat; cercetarea să fie efectuată de către specialiști; fenomenul cercetat să fie comparat cu alte fenomene¹².

Acestea sunt, în linii generale, ideile principale ale școlii sociologice promovate de Prof. Dimitrie Gusti, care l-au cucerit pe Constantin Dejan, până acolo încât întreaga tinerețe și-a pus-o în slujba Serviciului Social. Preotul Constantin Dejan povestea că, în cadrul Serviciului Social, fiind conducător de colective de cercetare în Basarabia, în anul 1939, l-a cunoscut pe Miron Constantinescu, care îi era subordonat și era student la Facultatea de Filosofie București. Acesta a fost implicat într-o problemă cercetată de Siguranță, în legătură cu introducerea și difuzarea unor materiale de propagandă sovietice pe teritoriul țării. El spunea că Miron Constantinescu a fost ajutat de prof. Dimitrie Gusti să iasă din încurcătură, pentru că în perioada în care comuniștii erau prizonieri, arestați și închiși, în numele cercetării științifice Gusti le oferea posibilitatea să activeze în institutul condus de el și le-a înlesnit publicarea lucrărilor¹³. De altfel, în urma pactului Ribentrop-Molotov, de la 23 august 1939, comuniștii nu mai erau urmăriți și arestați ca mai înainte.

Ca un duș rece a căzut pe Constantin Dejan suspendarea în anul 1939 a legii Serviciului Social, de către Regele Carol al II-lea și ulterior, în anul 1940, abrogarea acestei legi de către Mareșalul Ion Antonescu.

Desființarea Serviciului Social și condițiile grele în care trebuia să-și desfășoare activitatea de cercetare a realităților sociale Institutul Social al României, în care era încadrat Constantin Dejan, l-au determinat să-și finalizeze studiile teologice prin susținerea licenței în teologie și să urmărească perseverent obținerea calității de preot. Pentru atingerea acestui scop la data de 3 martie 1940 s-a căsătorit cu Lucia, fiica cea mare a preotului Nicolae Gh. Popa din localitatea Urluiești, județul Argeș. Naș de cununie s-a oferit prof. Dimitrie Gusti, dar datorită unor obligații care nu-i permiteau plecarea din București, profesorul a delegat un apropiat prieten și colaborator să-l reprezinte, pe sociologul Dr. Octavian Neamțu, Director General al Fundației Culturale Regale. La eveniment au participat numeroși colegi și colaboratori de la Serviciul Social. Imediat, după nuntă Constantin Dejan, la intervenția Prof. Dimitrie Gusti, a fost numit Subsecretar de stat în cadrul Ministerului Instrucțiunii, Cultelor și Artelor, direcția de Contabilitate. Într-o scrisoare din 31 august 1940, adresată soției, Constantin Dejan se plângea că "mi s-a dat mult de lucru pentru județele căzute la unguri, pentru a li se plăti preoților cât mai curând salariile pentru timpul de până acum. Peste tot în București este o descurajare adâncă, reținută cu greu, care dă impresia că toți trecătorii pe stradă vin, sau merg la înmormântarea unei ființe dragi. Se speră ca, cu timpul, să câștigăm toate drepturile avute la Serviciul Social... Mi s-au părut convenabile și se găsesc locuințe foarte bune aici, cu plecarea unor familii din București în Ardealul cedat. Am trecut și pe la piață: este de trei ori mai ieftină la

12. Dimitrie Gusti, *Îndrumări pentru monografiile sociologice*, București, 1940, p. 6.

13. Ovidiu Bădina, *Dimitrie Gusti și Șc. sociol.*, în DIMITRIE GUSTI – studii critice – Ed. Științifică și Enciclopedică, București, 1980, p. 251.

zarzavaturi decât la Argeș: cartofi – 5 lei; roșii 4-5 lei; ardeii cei mai buni – 10 lei: la 4 lei/kg varză-2-3-4 lei/bucată; vinete 2-3 lei, atât de mari că dintr-una singură poți face o mâncare pentru noi doi. De la Minister mi se dau 2.000 kg lemne cu 640 lei, în preț intrând tăiatul și căratul la domiciliu". Într-o altă scrisoare datată 5 septembrie 1940 îi comunica soției că "am primit suma restantă de 12.090 lei până la 1 septembrie 1940 urmând să primesc 10.000 lei pe septembrie, dacă lucrurile și evenimentele nu se vor mai complica".

În acea perioadă erau în circulație monede de argint cu valoarea de 250 lei, greutate 12,5 grame și titlu 83,6%, iar în anul următor, 1941, s-au pus în circulație monede jubiliare de 500 lei, tot din argint cu același titlu, în greutate de 25 grame, având inscripția "Moldova lui Ștefan în veci a României", iar pe muchie era gravat "Prin statornicie la izbândă". La data de 1 octombrie 1940 Constantin Dejan și-a dat demisia de la minister, optând pentru cariera de preot. Atât Prof. Gusti, cât și Dr. Octavian Neamțu, au considerat gestul a fi pripit, însă evoluția ulterioară a evenimentelor a confirmat justetea hotărârii luate. La solicitarea Prof. Stoian Stanciu – Directorul Școlilor Țărănești în cadrul Fundației Culturale Regale și a Directorului General al Fundației Dr. Octavian Neamțu, Constantin Dejan, considerând ca fiind o datorie de onoare, la începutul anului 1941 a acceptat funcția de Inspector județean al Căminelor Culturale din partea Fundației și prin delegare, până la data de 16.03.1942, funcția de Director al Căminului Județean Argeș, folosind cunoștințele și experiența dobândite sub îndrumarea Prof. Dimitrie Gusti, în slujba Serviciului Social al Județului. I s-a oferit șansa de a aplica la nivelul unui județ metoda de lucru a profesorului cunoscută sintetic în formula "cunoaștere și acțiune". Toate angajările la bisericile din județ în perioada 01.04.1940–01.09.1942, au fost pur formale, însă au contat fiind scrise în Cartea de muncă.

Funcția de Inspector județean al Căminelor Culturale Argeș, din partea Fundației Culturale Regale, a deținut-o până în anul 1948, an în care Fundația a fost desființată. Fără a intra în detalii menționăm că în anul 1941 în județul Argeș erau circa 150 comune, în care funcționau 82 cămine culturale sătești, dintre care doar 12 aveau o activitate susținută. În anul 1942 a mai înființat încă 30 cămine noi, dar din totalul de 112 Cămine culturale 22 cămine existau doar în scripte, 33 cămine se manifestau numai prin serbări și șezători culturale, dar 57 cămine aveau o activitate sistematică și perseverentă în toate compartimentele de viață ale satului. În toamna acestui an, 1942, în cele 57 cămine și în 6 localități fără cămine au început Cursurile țărănești, câte o lună, două, trei și chiar patru luni la 11 cămine, în perioada 15 noiembrie 1942-31 martie 1943. Peste trei ani, în anul 1945, în județul Argeș funcționau peste 140 Cămine Culturale în care se țineau cursuri țărănești și s-au organizat și Cursuri de Cadre, cu ajutorul Fundației Culturale Regale în cadrul Căminului cultural Județean, în acel an Director fiind Haralambie Sepețeanu. De exemplu cursurile de scurtă durată, șase zile, organizate în satul Dobrogostea, la care în prima serie au participat 8 preoți și 19 învățători¹⁴.

14. Buletinul Ep. Argeșului, nr. 7-9, iul-sept., 1945.

În județul Argeș în anul 1944, după modelul Fundației Culturale Regale, a luat ființă "Fundația Argeș"¹⁵ între membrii fondatori fiind și Pr. Constantin Dejan. Scopul fundației Argeș era:

a) – Afirmarea Argeșului în viața națională;
 b) – Promovarea misionarismului național și organizarea lui în Argeș;
 c) – Cultul și școala tradițiilor argeșene și a trecutului argeșean prin: Refacerea cetății lui Vlad Țepeș și practicarea asprimei morale în viața publică; Îngrijirea așezămintelor Voievozilor și Regilor, aflate în Argeș, școala trecutului și mândriei naționale; Cultul Regilor al tradițiilor monarhice și ai cavalerilor Mihai Viteazu, îngrijirea deosebită a necropolei de la Curtea de Argeș; Școala amintirii oamenilor reprezentativi ai Țării, ridicați din familia Argeșului; Școala satului românesc și tradițiilor sătești, organizarea familiei și gospodăriei țăranului prin promovarea de centre model în cuprinsul județului și școli sătești în special în satul model Antonești din comuna Corbeni-Argeș; Sprijinirea elitelor Argeșului prin acordarea de burse pentru studii elementelor de valoare, și prin acordarea de premii de muncă celor mai buni agricultori și muncitori din Argeș; Dezvoltarea culturală a Argeșului prin crearea de cămine culturale și biblioteci la sate și sprijinirea acțiunii Fundației Culturale Regale în domeniul cultural sătesc; Afirmarea tradițiilor culturale ale Argeșului printr-un ziar al Argeșului; Crearea de cooperative și promovare a acțiunii cooperatiste în județul Argeș; Acțiuni pentru dezvoltarea posibilităților naturale, turistice, balneare și economice ale diferitelor centre și regiuni din județ; Adunarea cărturarilor județului Argeș și sprijinirea acțiuni culturale în județ. Fundația Argeș intenționa să-și realizeze scopurile enunțate mai sus prin: Organizarea de școli ale satului pentru îndrumare practică gospodărească și agricolă; organizare de cursuri de vară pentru învățători în colaborare cu Ministerul Culturii Naționale și al Cultelor, care va obliga cel puțin 500 învățători să urmeze cursuri de reciclare.

Într-o autobiografie din anul 1948 preotul Constantin Dejan scria că i-a fost întotdeauna preocupare vie respectarea drepturilor și a demnității fiecărui om, fapt care l-a determinat să militeze numai în organizații și instituții umanitare, care urmăreau îndeplinirea acestui ideal. În acest sens nu a făcut parte din nici un partid politic toată viața, cu atât mai mult din partidul comunist din România.

În perioada dictaturii proletariatului, 1947–57, a fost oarecum la adăpost față de persecuțiile la care au fost supuși unii preoți și intelectualii țării, datorită "originii sănătoase" pe care o declara, fiind în plus orfan de război, și a faptului că la Serviciul Social l-a avut în subordine pe Miron Constantinescu, cel care după 1945 își asumase rolul de ideolog, al partidului adus cu tancurile sovietice pe pământul românesc. Pe plan local un alt lider comunist, Constantin Doncea îl remarcase și îl trata cu multă considerație și prietenie, motive hotărâtoare ca organele comuniste locale să-l respecte. Acestea în anul 1957 l-au solicitat să accepte să fie deputat regional.

15. Legea nr. 416, publicată în colecțiune de Legi și Regulamente tomul XXII, 1944, Monit. Ofic., Imprimeria Centrală, București, 1945, p. 55; Decret. nr. 1522/10.08.1944 în Mon. Ofic. nr. 186/11.08.1944.

În jurul anului 1953 Dr. Octavian Neamțu, fost Director General al Fundației Culturale Regale și ministru înainte de 1947, a fost arestat și întemnițat nouă ani, în închisorile județului Constanța. Vina pentru care era considerat dușman al poporului a fost aceea că a fost prieten cu Lucrețiu Pătrășcanu și a deținut funcții în administrația burgheză a statului monarhic. După întoarcerea din detenție povestea că înainte de a fi arestat a aflat că Prof. Dimitrie Gusti a fost avertizat să-și sincronizeze poziția cu noul spirit social-politic, în caz contrar urmând să suporte consecințele. Probabil că acesta este motivul pentru care prof. Dimitrie Gusti a scris în anul 1955 o extinsă autobiografie, din care rezultă că nu regretă nimic din viața sa de 75 ani și a afirmat că "am rămas fidel idealului unei întregi vieți. Încă o dată îmi fac examenul conștiinței: El este foarte pozitiv. Dacă aș reîncepe viața mea aș face același lucru. Am crezut în seriozitatea vieții"¹⁶.

Însă, după anul 1950, Prof. Dimitrie Gusti cu toate că era academician și a fost Președintele Academiei Române, era în mod clar marginalizat. În luna februarie 1955 din însărcinarea Academiei a vorbit la radio, într-o emisiune în limba germană, "Despre energia atomică, din punct de vedere al viitorului omenirii". Cu această ocazie savantul a afirmat că evoluția armelor nucleare poate duce la un război atomic, iar stăpânirea de către om și societate a energiei atomice poate aduce o dezvoltare nebănuită și neobișnuită, atât în ceea ce privește economia și tehnica națională și mondială, cât și prin aplicațiile pe care le pot găsi izotopii radioactivi. Savantul, consecvent cu întreaga sa activitate și cu încrederea în marile curente pacifiste, a arătat că militează pentru soluția pașnică a problemelor atomice, fiind pentru creșterea bogățiilor valorilor culturale la infinit, pentru un schimb liber și pentru circulația nestânjenită a valorilor culturale între popoare, ca fiind cea mai bună garanție a păcii. În același an 1955, în împrejurări neelucidate, Academ. prof. Dimitrie Gusti a decedat, la vârsta de 75 ani. A urmat apoi înfierarea întregii sale opere, ca fiind de sorginte burgheză, o ideologie contrară realismului socialist. Prof. Dimitrie Gusti i s-a reproșat că în ceea ce a întreprins de o viață nu a aplicat analiza structurală sub formă dialectică și nu a înțeles conceptul de sistem social în care locul precumpănitor l-ar ocupa structurile economice, așa cum stabiliseră savanții sovietici. S-a susținut de asemenea că sistemul său sociologic afectează grav ideologia epocii, fiind o frână în realizarea și victoria revoluției și construcției socialiste în patria noastră. La sfârșitul deceniului al VII-lea al secolului trecut s-au recunoscut parțial meritele științelor sociale promovate de Dimitrie Gusti susinându-se că "formele inedite prin care el angaja pregătirea tineretului studentesc, au contribuit la formarea unei pleiade de intelectuali, care s-au dovedit specialiști de autoritate în demografie, etnografie, antropografie, sociologie, respectiv ca economiști și statisticieni, mulți dintre ei profund atașați poporului, participanți activi la lupta politică revoluționară a Partidului Comunist Român"¹⁷.

Miron Constantinescu, probabil, în amintirea când a fost protejat de ochiul vigilent al Siguranței de către institutul Prof. Dimitrie Gusti, ca profesor la Universitatea București din anul 1948 și mai ales în funcția de Director al Institutului

16. Dimitrie Gusti, *Opere*, vol. 5, Ed. Acad., București, 1971, p. 428.

17. Ion Drăgan, *Fondarea unor instituții culturale*, în DIMITRIE GUSTI studii critice, Ed. Șt. și Enc., București, 1980, p. 283.

de cercetări economice între anii 1957-58 și de Șef secție la Institutul de istorie Nicolae Iorga în perioada 1959-65, a ajutat pe unii specialiști din școala gustiană "să-și sincronizeze poziția cu noul spirit social-politic". Este cazul lui Henri H. Stahl, căruia i-a oferit șansa să predea între anii 1955-73 la Universitatea București și de asemenea este cunoscut faptul că a susținut demersul lui Ovidiu Bădina de a se reedita sub auspiciile Academiei Române, în șase volume, Opera lui Dimitrie Gusti. La această acțiune a fost cooptat și sociologul Dr. Octavian Neamțu, proaspăt eliberat din închisorile comuniste, care își găsisse un serviciu de muncitor necalificat la întreprinderea din București Eprubeta. Celor doi sociologi li s-a impus ca să rescrie Opera Prof. Dimitrie Gusti eliminând din aceasta ceea ce era esențial în sistemul sociologic gustian: credința în Dumnezeu, cu tradițiile creștine românești și orientarea cercetării spre concret, atât ca o cerință epistemologică-metodologică, cât și ca o normă praxiologico-culturală. Prof. Gusti prin Serviciul Social urmărea ridicarea culturală și socială a societății, pe baza "cunoașterii și acțiunii", în mod practic aplicând proverbul german că nu trebuie să-ți faci pomană dăruind un pește, ci trebuie să-l înveți să prindă pește pe cel sărac. Istoriografia comunistă consemnează că Miron Constantinescu a fost "un doctrinar remarcabil al școlii sociologice întemeiate de Dimitrie Gusti" și că "rămâne un reprezentant de seamă al culturii românești de expresie marxistă"¹⁸. Cercetările viitoare, cu siguranță că vor stabili adevărul asupra acestei păreri.

Părintele Constantin Dejan a fost impresionat de tragedia prin care a trecut Miron Constantinescu și l-a deplâns în mod sincer. În timp ce acesta era în Franța fiica mai mică a organizat la locuința părinților din Str. Paris în București, un ceai dansant. Nu era acasă Sulamita, soția lui Miron Constantinescu, care când a venit, în toiul petrecerii, și-ă găsit fata cu un băiat într-o postură indecentă, motiv pentru care a invitat-o la bucătărie. Aici, după un schimb de replici scurte, i-a administrat o pereche de palme. Fata, care făcea canotaj și era bine dezvoltată, a luat un satâr care îi era la îndemână și i-a crăpat capul mamei. Apoi, a dat telefon la miliție denunțându-și fapta. Nu știm dacă și ceilalți doi băieți ai lui Miron Constantinescu erau la această petrecere din locuința lor, sau se distrau în altă parte. Bolnav de inimă Miron Constantinescu a încetat din viață la Praga, la data de 18 iulie 1974, în vârstă de 57 ani. Doi ani mai târziu, în 1976, a decedat și sociologul Dr. Octavian Neamțu, o personalitate de excepție, fost colaborator și prieten de-o viață cu Prof. Dimitrie Gusti, specialist în probleme de organizare a activității social-culturale și de cercetare la sate. Octavian Neamțu a fost legat strâns de familia Pr. Constantin Dejan cununându-l pe acesta și botezându-i fiul.

Se poate afirma că viața culturală a județului Argeș nu a cunoscut o perioadă de mai intensă efervescentă, ca în cei șapte ani cât a fost îndrumată de Pr. Constantin Dejan, în perioada 1941-48, când a fost Inspector Județean al Căminelor Culturale Argeș. Acest lucru a fost posibil datorită faptului că în această acțiune și-a asociat valoroși colaboratori; Preotul Marin S. Diaconescu din Pitești institutorul Haralambie Sepeșeanu și cumnatul acestuia diaconul Mihail Marinescu de la Biserica Sf. Gheorghe din Pitești, cu care a știut și izbutit ca în cele

18. Ștefan Ștefănescu și alții, *Enciclopedia istoriografiei românești*, Ed. Șt. și Ene., București, 1978, p. 104-105.

140 Cămine culturale sătești din Argeș, până atunci cu o existență pur decorativă. Să facă adevărate focare de cultură și activitate economico-socială. Această performanță au realizat-o antrenând idealistii satelor: preoții și învățătorii, reale pârgii de ridicare a satelor. Sociologul Octavian Neamțu era de părere că instituțiile cultural-educative sunt în măsură să formeze și să dezvolte conștiința că sărăcia materială și intelectuală, pot fi izgonite numai prin cultură și educație și "fiecare din semenii noștri este în măsură să devină un om de omenie prin instrumentele culturii și educației și trebuie să contribuim la promovarea socială a fiecăruia până la această treaptă la care omul este caracterizat prin cinste, bunătate, comportări civilizate, activitate creatoare, patriotism activ, care presupun toate un om instruit, de la nivelul pregătirii profesionale, până la concepția despre lume și viață, și până la acțiunea politică"¹⁹.

2. Activitatea Pr. Constantin Dejan în cadrul Bisericii

Spectrul războiului l-a obligat pe Constantin Dejan să-și redirecționeze aspirațiile și acesta a optat pentru cariera de preot.

Într-un memoriu de activitate din acea perioadă Constantin Dejan mărturisea că a renunțat la situația comodă de funcționar la minister și a intrat în preoție cu convingerea că în acele vremuri Biserica era singura instituție care putea avea asupra vieții poporului cea mai mare înrâurire și prin care se putea ajuta poporul în chipul cel mai puternic. Cu ajutorul părintelui Prof. V. Leu, fratele acestuia Episcopul Grigore Leu al eparhiei Argeșului, l-a numit la Catedrala Eparhială Curtea de Argeș, cu Ordinul nr. 2392/1940, începând cu data de 1 aprilie 1940, cântăreț bisericesc. Angajarea era formală deoarece era Subsecretar de stat la Ministerul Cultelor. La data de 1 august 1941 vlădica Emilian Antal l-a numit tot formal paroh la Biserica Bărseștii de Sus din comuna Tigveni Argeș, la acea dată fiind Inspector al Căminelor Culturale și prin delegare Directorul Căminului Cultural Județean.

Constantin Dejan și-a urmărit cu perseverență interesul de a deveni preot obținând Diploma de Licență în Teologie nr. 31806 (1958) în 14 mai 1940, cu tema "Influența creștinismului asupra ideii democrate" și la data de 23 iunie 1940 a fost hirotonit diacon la Catedrala Sf. Episcopii a Argeșului, obținând Cartea de preoție nr. 3135/25.06.1940 dată de Episcopul Grigore Leu al Argeșului. Apoi, vlădica Dionisie Erhan, Episcop al Cetății Albe-Ismail, conducător al Eparhiei Argeșului, l-a hirotonit preot și i-a eliberat Cartea de preoție nr. 966/27.02.1941 și Cartea de Duhovnic nr. 1377/27.02.1941, numindu-l la Mănăstirea Văleni-Argeș, la fel ca și în cazurile precedente numirea fiind formală, cum a fost și transferul la biserica din Viișoara Argeș – Decizia nr. 26211/1942 a Ministerului Cultelor. Însă la data de 1 septembrie 1942 cu Decizia Nr. 6579/1942 a fost numit paroh la biserica din comuna Găvana-Pitești, loc de muncă unde a activat până la data de 1 iunie 1962, dată la care a fost transferat de Episcopul Iosif Gafton Sinaitul, cu Cartea de transfer nr. 110 (13690)/20.12.1961 la biserica Sf. Treime

¹⁹. Octavian Neamțu, *Cultura ca acțiune socială*, Ed, Academiei, București, 1976, p. 161.

Beștelei din Pitești iar la data de 1 noiembrie 1967 a fost transferat la biserica Sf. Vineri din Pitești, unde a activat până la pensionare în anul 1990.

O mare personalitate a Bisericii Ortodoxe Române, Episcopul Iosif Gafton Sinaitul al eparhiei Argeșului, chiar din anul înscăunării, 1944, l-a remarcat pe părintele Constantin Dejan. Ochiul său pătrunzător, de vizionar și profet, descoperind în toate și totdeauna miezul și sensul cel mai exact al lucrurilor, l-a cântărit și i-a folosit din plin experiența și puterea de muncă dobândite sub îndrumarea Prof. Dimitrie Gusti, în activități administrativ-bisericești ale eparhiei. După ce la începutul anului 1942 Pr. Constantin Dejan a fost cooptat în comitetul de conducere al Societății cultural-filantropice "Frăția" a clerului din Eparhia Argeșului, în urma decesului președintelui acestei societăți Pr. Marin D. Preoteșcu, la vârsta de numai 61 ani, la data de 19.11.1943, prin reorganizarea Comitetului Pr. Marin S. Diaconescu devenind președinte, Părintele Constantin Dejan a fost ales Secretar General. Spicuim dintr-un articol publicat de Pr. Constantin Dejan referitor la activitatea desfășurată în această societate filantropică²⁰: Societatea cultural-filantropică "Frăția" a clerului din Eparhia Argeșului, o strălucită faptă a înțelepciunii, unității și solidarității înaintașilor de acum o sută de ani, reprezintă o pagină de mândrie și un capitol luminos în viața preoțimii argeșene. Societatea "Frăția" s-a constituit în anul 1896, la conferința județeană din luna iulie. În anul următor Comisia formată din protopopul Dimitrie Lascăr și preoții Petre (Platon) Ciosu, Nicolae T. Boierescu – fost protopop și Ion Becescu de la biserica Sf. Vineri, toți din Pitești, au prezentat proiectul de Statut și cei 194 preoți prezenți au validat actul de ctitorire al Societății cultural-filantropice "Frăția" și au ales organele de conducere: Comitetul, Comisia de cenzori și Consiliul General. Scopurile Societății erau următoarele:

1. – *Pe latură culturală*: Să țină conferințe preoțești; Să înființeze, să întrețină și să susțină o școală de cântăreți bisericești în Pitești și Slatina; Să editeze o revistă; Să înființeze și întrețină un internat de băieți și pe cât posibil și de fete, pentru educarea tineretului din familiile preoțești; Să înființeze și să susțină o grădiniță de copii în Pitești; Să înființeze o bibliotecă pentru preoți.

2. – *Pe latură filantropică*: Să dea ajutoare de înmormântare preoților decedați, în raport cu anii de cotizație la fondul respectiv; Să acorde ajutoare văduvelor de preoți și burse fiilor de preoți, în special orfanilor acestora; Să clădească la Curtea de Argeș un orfelinat; Să înființeze la Pitești și Slatina cămine pentru preoții drumeți; Să înființeze la Schitul Păușa o casă de odihnă și sănătate pentru preoții bolnavi și la Mănăstirea Turnu o colonie pentru preoții neputincioși.

3. – *Pe latură gospodărească*: La Pitești să înființeze o fabrică de lumânări din ceară de albine și la o mănăstire de maici un atelier de haine și veșminte preoțești.

În anul în care Pr. Constantin Dejan devenea Secretarul General al Societății cultural-filantropice "Frăția" a clerului Eparhiei Argeșului majoritatea obiectivelor erau realizate, astfel: Școala de cântăreți bisericești s-a înființat din primul an, 1897, iar la 14 noiembrie 1905 dispunea de un local propriu în Pitești, în Str. Brătianu nr. 15. La data de 1 septembrie 1928 Școala de cântăreți bisericești a fost

20. Constantin Dejan, *Gând și faptă. Societatea cultural-filantropică "Frăția" a clerului din Eparhia Argeșului*, în *Păstorul Ortodox*, Seria nouă, Anul , nr. 2, oct.-decembrie, 1995, p. 74-84.

mutată la Curtea de Argeș în localul Orfelinatlui, care își încetase activitatea. În anul 1901 a apărut revista Societății "Frăția" sub numele de Păstorul Ortodox, însă între anii 1912-15 revista a apărut sub un nou nume "Adevărul Bisericesc". Datorită împrejurărilor cunoscute toate societățile și asociațiile religioase fiind desființate, revista Păstorul Ortodox în anul 1947 își anunța încetarea apariției printr-un număr festiv marcând 50 ani de existență a Societății "Frăția".

Prima grădiniță de copii de tipul Școală fröbeliană în limba română, aparținând Societății "Frăția" s-a inaugurat la 16 septembrie 1912, într-una din sălile de clasă ale Școlii de cântăreți bisericești, de către Episcopul Calist Ialomițeanul, președinte de onoare al "Frăției". Școala fröbeliană la Pitești a funcționat până în anul 1945 în localul Societății "Frăția".

Internatul de băieți din Pitești al Societății "Frăția" a început să funcționeze la 1 septembrie 1911 sub mâna energicului gospodar și organizator Pr. Marin D. Preoteșcu. În anul 1935 din fonduri proprii ale Societății s-a mai construit o aripă pe două nivele și în jurul clădirii din Str. Șerban Vodă nr. 138, o grădină de patru pogoane, cultivată cu spirit gospodăresc asigura internilor nu numai o bună parte din alimentele de bază pentru întreținerea lor, dar și un ideal spațiu de recreere. Din nefericire în ziua de 6 mai 1944, zi de neagră amintire a primului bombardament american aerian asupra Piteștiului, a fost lovită în plin clădirea internatului, transformând-o într-o grămadă de moloz. Din dărâmăturile rămase au fost recuperate materiale care puteau fi refolosite și s-au adus în curtea fostei Școli de cântăreți de pe Str. Brătianu nr. 15, unde era sediul Protopopiatului Pitești. Aici, cu aceste materiale s-a înjghebat o bucătărie și sufragerie, iar internatul și-a putut relua existența, fiind pus sub direcția destoinică a diaconului Mihail Marinescu de la biserica Sf. Gheorghe din Pitești, fost consilier al Arhiepiscopiei Bucureștilor și paroh al bisericii Domnița Bălașa din București.

Ochi lipsiți de bunăvoință s-au ațintit atât asupra a ceea ce a rămas din fostul internat din Str. Șerban Vodă nr. 138, cât și asupra imobilului din Str. Brătianu nr. 15, fost internat și Școală de cântăreți bisericești. În anul 1951 la insistențele Sfatului Popular al orașului Pitești, comitetul Societății "Frăția", care încă mai supraviețuia, a cedat Liceului comercial cea mai mare parte a Școlii de cântăreți, pentru înființarea unui internat de fete și cu toate că printr-o intervenție directă pe lângă fostul Prim-ministru Petru Groza, efectuată de către Constantin Doncea, s-a reușit scoaterea clădirii de pe lista de naționalizare, în vara anului 1974 localul a fost expropriat, apoi demolat și în locul lui s-a ridicat restaurantul Cina. În anul 1952 Comitetul Societății "Frăția" a fost obligat din nou să cedeze și terenul de patru pogoane din Pitești, care a aparținut fostului internat din Str. Șerban Vodă nr. 138, pe locul acestei clădiri în anul 1953 s-a ridicat sediul Inspectoratului General al Ministerului de Interne" securitatea și miliția regiunii Argeș.

Un pas important în ridicarea nivelului cultural al preoțimii argeșene s-a făcut prin activitatea pastorală exercitată în conferințe pastorale. Cele mai bune conferințe s-au publicat în paginile revistei Păstorul Ortodox. În perioada 1933-44 Societatea "Frăția" a organizat conferințe pe teme religioase și pentru marele public, acestea bucurându-se de o afluență rar întâlnită în Pitești. Conferințele s-au ținut în primele duminici ale Păresimilor în amfiteatrul liceului Brătianu.

De generozitatea statutului Societății au beneficiat familiile preoților lovite de nefericite întâmplări, ocrotirea găsită din partea "Frăției" fiind pentru toți un sprijin de nădejde. Au beneficiat de ajutoare acordate de Societate și un număr mare de elevi și studenți, fii de preoți.

Cerut stăruitor, ca o necesitate îndelung resimțită, căminul pentru preoții drumeți a devenit realitate începând cu anul 1940. Acesta a funcționat cu patru paturi în localul fostei Școli de cântăreți bisericești, apoi la Protopopiatul Pitești, până la demolarea acestuia.

Printr-o încheiere din 5 august 1952 Comitetul Societății "Frăția" constată că predarea bunurilor aparținând acestei societăți s-a efectuat cu respectarea celor mai scrupuloase formalități și a celei mai corecte evidențe, către mănăstirile: Văleni, Bascovele și Robaia, a întregului mobilier, veselei și inventarului ce aparținuseră internatului bombardat, o parte din acest inventar revenind și Protoieriei Pitești, ca și altor instituții școlare, constituind ultima acțiune a Societății "Frăția" pe linia obiectivelor sale filantropice. La data de 25 mai 1953 ultimul Comitet de conducere al Societății "Frăția" a clerului Eparhiei Râmnicului și Argeșului, alcătuit din:

Președinte – Pr. Marin S. Diaconescu

Secretar General – Pr. Constantin Dejan

Membri: Pr. Mihail Chiriță, fost director al Seminarului Curtea de Argeș; Pr. Marinache Popescu – fost protopop de Pitești; Pr. Marin Braniște; Pr. I. Iordăchescu – fost consilier eparhial; Pr. Florin Sămărăscu;

Contabil: Diacon Mihail Marinescu;

constată printr-o încheiere că, în împrejurările date nu-i mai rămâne altceva de făcut decât "să se supună și să se încadreze măsurilor în vigoare privind societățile clericale, declarate dizolvate în întreaga țară" și "solicită Episcopia Râmnicului și Argeșului să preia patrimoniul Societății "Frăția" pe seama Episcopiei". Cu scrisoarea nr. 4067/1953 Episcopia a acceptat și a adus mulțumiri comitetului "pentru neobositul entuziasm și râvnă ce a depus pentru bunul mers și continuă propășire a Societății, cu care s-a identificat tot timpul cât preoțimea i-a încredințat sarcina conducerii Societății".

La data de 1 martie 1948 a fost numit Pr. Constantin Dejan prima dată protopop de Pitești. Anul 1948 este anul începerii teroarei dictaturii proletariului, de către comuniști îndrumați de administrația sovietică de ocupație. Astfel: La 30 decembrie 1947 Regele Mihai al României a fost obligat să abdice și să părăsească țara; Fundația Culturală Regală în mod automat a fost desființată și Pr. Constantin Dejan a fost eliberat din funcția de Inspector Județean al căminelor Culturale Argeș; La 11 iunie 1948 au fost naționaliste întreprinderi, fabrici, proprietăți agricole mai mari de 50 hectare, pădurile și băncile; Biserica Greco-Catolică din Transilvania, care luptase secole de-a rândul pentru menținerea ființei naționale a românilor de pe aceste meleaguri, printr-un H.C.M. Era desființată și declarată reîntregită în sânul Bisericii mamă și societățile clericale au fost declarate dizolvate în toată țara; înalții prelați catolici și greco-catolici au fost arestați și condamnați ca dușmani ai poporului. Chiar și pe plan local s-au petre-

cut schimbări administrative în sânul Bisericii, Episcopia Argeşului fiind desfiinţată şi prin comasare s-a înfiinţat Episcopia Râmnicului şi Argeşului, cu sediul la Râmnicu Vâlcea. Dramatica răsturnare a claselor sociale, fenomen niciodată petrecut în România la o asemenea scară, l-au îmbolnăvit fizic pe Pr. Constantin Dejan, motiv pentru care a solicitat eliberarea sa din funcţia de protopop. Vlădica Iosif Gafton Sinaitul arătându-i multă înţelegere în anul următor, 1949, i-a aprobat cererea.

În anul 1953 fiind desfiinţată Societatea "Frăţia" a clerului Eparhiei Râmnicului şi Argeşului, unii preoţi argeşeni au dorit să activeze în Oastea Domnului, chiar dacă aceasta a fost declarată organizaţie subversivă de către organele comuniste. Şi chiar şi numai pentru faptul că aceştia deţineau materiale editate de Oastea Domnului la Sibiu, au fost arestaţi, iar protopopul a fost interogat de organele de cercetare pentru fiecare şi s-a străduit să le dovedească nevinovăţia.

Familia Pr. Constantin Dejan îşi aminteşte că în anul 1949 acesta a adus acasă o carte, cam de 500 pagini, conţinând autorii interzişi şi titlurile lucrărilor care trebuiau distruse şi în grădina casei din Găvana au ars câteva sute de cărţi, din biblioteca cu care se mândrea părintele. Cărţile de sociologie, atât de dragi Pr. Constantin Dejan, le-au urcat în podul casei, unde, în cea mai mare parte au fost distruse de soareci. Fiind membru în Consistoriul Eparhial în anul 1949 a fost numit Preşedinte şi a îndeplinit această funcţie până în anul 1954, an în care a fost numit, la data de 15 aprilie, de ziua lui de naştere, pentru a doua oară protopop de Piteşti. A fost membru în Adunarea Eparhială din anul 1948 până în 1986 şi a îndeplinit şi sarcina de Secretar General al Adunării eparhiale. Din anul 1954, până la 1980, a reprezentat clerul argeşean în Adunarea Naţională Bisericească şi în anul 1962 a fost numit şi Secretar General al Colegiului electoral pentru alegerea P. S. Gherasim Piteşteanul.

În anul 1957 Pr. Constantin Dejan a acceptat să fie deputat la Sfatul Popular regional şi mai apoi în judeţ până în anul 1985, plătindu-şi astfel tributul de recunoştinţă faţă de mediul rural din care a provenit. A sprijinit acţiunile de ridicare a vieţii obşteşti în circumscriptiile electorale în care a fost desemnat prin construcţii de şcoli, cămine culturale, magazine săteşti, introducerea de apă potabilă, construcţii de drumuri şi poduri, precum şi activitate culturală în aceste cinci comune: Moşoaia, Albota, Mareş, Slătioarele şi Smeura. A funcţionat ca protopop de Piteşti până în anul 1985, fiind ajutat în ultimii 25 de ani de Pr. Marin Drăguşin de la biserica Sf. Ion din Piteşti, în calitate de Secretar al Protoieriei Piteşti şi de consilierii preoţi: Limberea Virgil, Musceleanu Pantelimon, Popescu Mihai, împreună cu contabilul Ţaţa Ion.

Preotul Constantin Dejan a participat activ la înfiinţarea Bibliotecii Judeţene, ca membru fondator, donând acesteia o valoroasă colecţie de carte veche românească.

În protopopiat a sprijinit construirea a cinci biserici noi în localităţile: Voroveni-Davideşti (1955–59); Râjleţu-Vieroşi Uda (1970–72); Colibaşi-Cimitir (1957–60); Ciupa-Lagăru (1967–71); Cimitir-Cotmeana (1959). A finalizat construcţiile de biserici din localităţile: Enculeşti-Valea Mare, începută în 1934,

deschisă pentru cult în 1962; Biserica Sf. Ilie Pitești, distrusă în bombardamentul aerian din 6 mai 1944, până în anul 1957 – utilizând cantitatea de 3.000 kg var stins depozitat în curtea fostei Școli de cântăreți bisericești din Str. Brătianu nr. 15, în vederea reconstruirii internatului din Str. Șerban Vodă distrus de același bombardament. Pentru reconstrucția bisericii Sf. Ilie din Pitești s-a utilizat și soldul numerar de 69.587 lei al Societății "Frăția", sumă apreciabilă în acele timpuri având în vedere stabilizarea monetară din data de 15 august 1947 și reforma monetară din anul 1952 și Biserica parohială Vrănești-Călinești, care a fost mărită între anii 1972–76.

Ca preot de parohie Pr. Constantin Dejan a avut următoarele realizări: *La parohia Găvana*: între 1957–58 a mărit biserica construind un nou pronaos și un nou pridvor; a repictat biserica în "fresco" și a mărit cimitirul cu circa 5.000 mp;

La parohia Sf. Treime-Beștelei Pitești: între anii 1962–67 a efectuat substanțiale lucrări de restaurare pentru readucerea bisericii, monument istoric, la înfățișarea inițială de schit. S-a construit un cafas pentru cor și s-au efectuat dotări în mobilier și instalații;

La parohia Sf. Vineri Pitești: în anul 1970 s-au executat lucrări capitale de reparații în exterior; în 1971 s-a restaurat pictura în ulei; s-a refăcut în marmură albă de Rușchița intrarea bisericii și terasa, totalizând o suprafață de peste 100mp s-au consolidat printr-un sistem de centuri și stâlpi interiori turlile din fața bisericii, avariate în urma cutremurului din 1977; la 18 ferestre ale bisericii de 3m/0,7, s-au aplicat icoane în vitraliu și s-a amenajat parcul. La toate trei bisericile unde a funcționat paroh. Pr. Constantin Dejan s-au înființat coruri mixte, care sunt în ființă și în prezent.

În anul 1954 protopopul Constantin Dejan a reușit să salveze de la demolare un important monument istoric, bisericuța lui Horia de la Florica – unde era conacul Brătienilor – informând prompt conducerea Bisericii, care a decis mutarea și refacerea în forma inițială și din aceleași materiale, sub muchia de răsărit a stațiunii balneo-climaterice de la Olănești. Începând cu data de 30 noiembrie 1954 a acceptat în mod tacit, ca partea de sus a mausoleului Brătienilor de la Florica, să primească destinația de biserică parohială, deservind nevoile sufletești ale coloniei Partizani greci și ale muncitorilor de la G.A.S., iar mai apoi de la I.C.H.V. Ștefănești Argeș. Oficial'însă a fost socotită biserică, filială a parohiei Târgu Dealului, începând cu data de 1 iunie 1960 și a primit hramul Sf. Ioan Botezătorul. Prin această măsură mausoleul Brătienilor în mod oficial a rămas în grija Bisericii.

Prin H.C.M. nr. 387/23.04.1962, semnat de Președintele consiliului de miniștri Gheorghe Maurer, s-a dispus scoaterea de pe lista monumentelor istorice a bisericii Sf. Nicolae din Pitești, în vederea demolării acesteia. Toate demersurile făcute de protopopul Constantin Dejan, de a fi împiedicat acest act barbar, au rămas fără ecou, Catedrala Sf. Nicolae din Pitești în acel an fiind demolată în câteva zile, cu tancuri și cu buldozere.

În anul 1968 datorită intervențiilor protopopului Constantin Dejan a fost salvată de la distrugere, fiind strămutată, bisericuța de lemn cu hramul Sf. Nicolae din satul Drăguțeștii-Cotmenii. Acest monument istoric a fost adus la forma inițială de construire²¹ în cadrul Muzeului Pomiculturii și Viticulturii Golești. Bisericuța este un monument de o largă respirație a geniului artistic anonim al oamenilor acestor meleaguri, reprezentând o autentică și valoroasă manifestare a artei naționale tradiționale.

Cu ajutorul celui mai apropiat colaborator de la protoierie, preotul Marin Drăgușin, începând cu anul 1967 protopopul Constantin Dejan, în fiecare an la biserica Sf. Vineri, și uneori și la biserica Sf. Ion din Pitești, a organizat concerte de colinde de Crăciun, cultivând inepuizabilul tezaur național de datini, atât religioase, cât și laice.

Ca preot și protopop a primit următoarele distincții și decorații: – 1946: rangul onorific de iconom; 1949: rangul onorific de iconom-stavofror; 1954 a fost distins cu Crucea Patriarhală; 1959 – pentru activitate obștească a fost decorat cu Steaua R.P.R. clasa a V-a și ulterior a mai primit încă cinci medalii; 1973: a primit Medalia Comemorativă Patriarhală. A participat ca delegat al fostei regiuni Argeș la Congresul Național de Pace, din anul 1957 de la București și ca delegat al Eparhiei Râmnicului și Argeșului la conferința de Pace a cultelor din România în anul 1984, unde a luat cuvântul.

După moartea marelui Episcop Iosif Gafton Sinaitul al Eparhiei Râmnicului și Argeșului, în anul 1984, protopopul Constantin Dejan a solicitat să fie eliberat din funcția de protopop de Pitești. Avea 60 ani și resursele imense ale personalității sale, în cei 32 ani de activitate în acest post administrativ, fuseseră solicitate la maxim de activitățile bisericești și obștești din protopopiaț. Cererea i-a fost aprobată în anul 1985, iar după încă cinci ani, în 1990, a ieșit la pensie, la vârsta de 74 ani și a pășit în lumea amintirilor.

Pr. Constantin Dejan a fost unul dintre cei mai aleși reprezentanți ai unor strălucite generații de preoți și la vârsta de 80 ani, în noaptea revelionului anului 1996, la ora 1, s-a stins în tăcere, înconjurat de soție și cei patru copii, din cauza unui cancer generalizat. A fost un om de acțiune, care a înțeles necesitățile imperioase ale involburărilor prin care ne-a fost dat să trecem în anii de după cel de al doilea război mondial și dramatice răsturnări sociale, militând pentru o prezență demnă și rodnică a preotului în viața socială.

Evenimentele trăite în clocot în această epocă și-au găsit în sufletul Pr. Constantin Dejan un profund răsunset obligându-l să-și trăiască viața ca o datorie de îndeplinit, pentru preamărirea lui Dumnezeu, pentru a aduce lumii în care a trăit un strop de lumină, de speranță, de bucurie și încredere.

21. Constantin Dejan și I. Rizea, *Considerațiuni asupra ctitorilor, meșterilor și preoților bisericilor de lemn Drăguțeștii-Cotmenii din Muzeul Golești*, în Studii și comunicări de istorie și etnografie, 1974, Golești-Argeș, p. 291-296.

În prima parte a acestui articol s-a arătat interesul constant manifestat de Prof. Dimitrie Gusti pentru Constantin Dejan – un ilustru necunoscut – căruia profesorul în anul 1940 s-a oferit să-i fie naș de cununie. Credem că explicația se află în concepția profesorului Dimitrie Gusti despre procesul educațional, și anume "formarea prin școală a personalității sociale, ca personalitate socială". Ideea era foarte scumpă vederilor sale sociologice și etice și trebuia să aibă drept conținut "iubirea de sine, simpatia și religiozitatea, unite cu acel imperiu al scopurilor, cu acel domeniu de mijloace și scopuri în care ne naștem, trăim și murim și în care ne zbatem ca să alegem cel mai bun mijloc, pentru cel mai bun scop al vieții noastre"²². În acest fel, arăta Prof. Dimitrie Gusti, afirmarea personalității "dă pecete socială experienței individuale, iar valorile o dată create confirmă exprimarea socială a personalității"²³.

Prin întreaga sa activitate socială și obștească, de o viață, Pr. Constantin Dejan din Pitești a confirmat concepția Prof. Dimitrie Gusti cu privire la personalitatea socială.

OCTAVIAN DEJAN

22. Dimitrie Gusti, *Politica școlară în cadrul statului cultural*, București, Tipogr. Bucovina, 1934, p. 497.

23. Dimitrie Gusti, *Opere*, vol. 3, București, 1970, p. 18.

O REVEDERE COLEGIALĂ GÂNDURI, AMINTIRI, IMPRESII

Ziua de 28 octombrie 2003, când soarele blând și mângâietor s-a retras ușor după cortina deasă a norilor, absolvenții de acum patru decenii ai Institutului Teologic Universitar din București, promoția 1963, s-au revăzut sub cupola aceluiasi templu al culturii pentru o întâlnire de suflet, dornici să reînvie amintiri uitate, să se revadă și să-și exprime recunoștința pentru dascălii lor trecuți în nemărginitul lăcaș al veșniciei.

Veniți din toate colțurile țării, acolo unde fiecare și-a îndeplinit misiunea sa ani de-a rândul, colegii de altădată, se revăd cu vădite emoții, retrăind pentru câteva momente anii de tinerețe împodobiți de vise îndrăznețe, răspunzând la catalog fiecare cu realizările dobândite în profesie și-n viața socială.

Prin grija comitetului de inițiativă și organizare alcătuit din preoții: Dima Dumitru, Manolică Mihai și Colibă Mihai (fiecare având în vedere o anumită zonă geografică), colegii au fost anunțați că reîntâlnirea va avea loc în ziua de 28 octombrie 2003, la Institutul Teologic din București (astăzi facultatea de Teologie "Patriarhul Justinian"), orele 8 dimineața, rugând pe fiecare să nu absenteze. Au răspuns apelului nostru un număr de 31 de colegi, care s-au prezentat cu soțiile lor, și nu mică a fost uimirea când recunoașterea unora s-a făcut cu anevoie, căci trecerea implacabilă a vremii a lăsat urme evocatoare pe chipul fiecăruia.

Bucuria reîntâlnirii și fiorul dulce al revederii noastre le-am resimțit cu toții, dis-de-dimineață, chiar în fața Institutului, pe aceeași bătrână și grăitoare alee care altădată ne conducea pașii către "Sfânta Biserică și către dascălii științei din afara ei".

Momentul așteptat, de sosire a Prea Sfințitului Episcop Dr. Sebastian Ilfoveanul vicar-patriarhal, ca reprezentant al Prea Fericirii Sale, Părintele Patriarh Teoctist, merit să dea strălucirea cuvenită și să gireze importanța evenimentului, s-a împlinit la ora 12, intrarea ierarhului în biserica "Sf. Ecaterina – paraclisul Institutului fiind întâmpinată cu intonarea Imnului arhieresc izvorât din glasurile preoților și ale preoteselor,

După datină, s-a săvârșit un *Te-Deum*, cuvenindu-se ca primul nostru gând să fie îndreptat spre bunul Dumnezeu, Părintele luminilor, de la Care vine toată darea cea bună și tot harul desăvârșit, mulțumind pentru toate binefacerile revărsate asupra noastră, continuând cu rugăciuni pentru sănătatea Prea Fericirii Sale și a Ierarhului de față, a colegilor de promoție și familiilor acestora, precum și pentru binele și ajutorul binecredincioșilor creștini. Acestei rugi solemne i-a urmat slujba *parastasului* pentru pomenirea dascălilor noștri și a colegilor dispăruți. Slujba a fost oficiată de un sobor colegial restrâns, alcătuit din preoții: Leon Arion, Benone Dincă și Mihai Colibă, iar ca diacon (singurul de altfel) Daniel Vlăsceanu, răspunsurile fiind date de întreaga asistență. Pomenind numele profesorilor trecuți în veșnicie care au lăsat în urmă o lumină sfântă prin strădania neconținută de a ne împărtăși din bogăția lor de cunoștințe, ne-am dat cu toții seama de marea șansă ce ne-a fost hărăzită de a fi ucenicii acestor adevărați titani ai cuvântului, de o probitate morală și virtute pedagogică inegalabile. O lacrimă, o lumânare, o floare și un gând pios închinat colegilor noștri mutați la Domnul

fără vreme, a căror biografie scurtă s-a împletit în chip curat cu profesia nobilă căreia i s-au dăruit. La ieșirea din biserică, pe trepte, grupul de colegi a dorit să imortalizeze momentul, fotografiindu-se împreună cu invitații.

La ora 13, așezați în bănci, studenții de ieri – preoții de astăzi – au primit salutul colegial al președintelui colectivului de organizare a întâlnirii, Pr. Dumitru Dima, care în scurta sa alocuțiune a mulțumit tuturor celor prezenți pentru că au răspuns invitației, exprimându-și totodată regretul că Prea Fericirea Sa nu a putut onora întâlnirea colegială, fiind reținut de înalte îndatoriri. Pr. Dima a subliniat că promoția noastră este printre cele din urmă care l-a cunoscut pe Părintele Patriarh la vremea când îndeplinea funcția de Episcop-Vicar Patriarhal, și invită pe sem-natarul acestor rânduri să țină un "laudatio", după care roagă pe P.S. Episcop a ne bucura și mângâia cu cuvântul Său.

*
* *

*Prea Sfinția Voastră,
Prea Sfinte Părinte Episcop,
Dragi colegi și stimate doamne preotese,*

În acest amurg de toamnă bacoviană, când deasupra bătrânei cetăți a lui Bucur mai plutește încă miros de tămâie adusă de credincioși ca ofrandă ocrotitorului sfinteii noastre Patriarhii, sub același duh sărbătoresc, noi absolvenții de acum patru decenii am răspuns "prezent" la catalogul amintirilor și în sălile Institutului care ne-a găzduit și de această dată cu aceeași bunăvoință și ospitalitate, redevenind pentru câteva clipe studenții de odinioară, și, așezați cuminți în bănci, așteptăm cu emoție dar și cu bucurie ora de curs.

Suntem din nou discipolii profesorilor dragi, iar reprezentantul unic al generației dispărute de cărturari, de statură uriașă, pr. prof. C. Drăgușin ne va asculta scurtele noastre lecții de viață, notându-ne în ipoteticul catalog, după silința și vrednicia fiecăruia.

Binecuvântat să fie Milostivul Dumnezeu Care ne-a ținut aproape 40 de ani în plinătatea slujirii și ne-a învrednicit să fim astăzi iarăși laolaltă, măcar și pentru câteva ore, în acest templu al culturii în care ne-am petrecut cei mai frumoși ani ai tinereții, sorbind în sufletele noastre lumină învățaturii sfinte.

Binecuvântată să fie ziua de astăzi, a revederii și reîntineririi noastre sufletești, zi de aleasă bucurie și de sărbătoare, zi plină de amintiri scumpe care nu se vor uita niciodată.

Cartea vieții fiecăruia se citește lângă lampa amintirilor. Căci viața n-ar avea poate farmecul ei dacă n-ar fi susținută de amintirile trecutului și aureolată de nădejdele viitorului.

Bat și-acuma la poarta sufletelor noastre, ca un ecou puternic de clopot uriaș amintiri despre *părinții* noștri care visau ca fiul lor să ajungă, într-o bună zi, preot în bisericuța satului, dar Dumnezeu a vrut mai mult, amintiri despre distinșii noștri *profesori* care au aruncat la timp sămânța cea bună a învățaturii sfinte în sufletele noastre. Ne încântă și ne emoționează de fiecare dată revederea acestui

lăcaș de cultură, cu sălile sale încăpătoare pe care le-am străbătut de mii de ori în studenție și în care ne-am făurit vise și idealuri. Ne trezește sentimente de adâncă pioșenie biserica "Sf. Ecaterina", paraclisul Institutului, sub ale cărei bolți, în atmosfera de cântări și rugăciuni sfinte ne creșteau aripile spiritului, dornici de a pătrunde în tainele misiunii pentru care ne pregăteam. Amintirile dragi din anii studenției, cu șotiile și năzdrăvăniile școlărești, cu bucuriile și necazurile inerente, care ne-au înfrățit, rămân mereu vii și sunt repere de lumină tinerească.

Trăim sufletește, în aceste clipe ale vieții noastre, frumusețea și divina înălțime a frățestii iubiri, pe care Mântuitorul Hristos a impus-o pentru vecie, ucenicilor Săi, la Cina de taină: *"Poruncă nouă vă dau: să vă iubiți unii pe alții așa cum v-am iubit eu pe voi, așa și voi să vă iubiți unii pe alții. Întru aceasta vor cunoaște toți că sunteți ucenicii Mei de veți avea iubire unii pentru alții"* (In. 13, 34). Încercăm și stăruim în împlinirea acestei porunci dumnezeiești, noi studenții de odinioară, astăzi slujitori cu decenii de apostolat.

Dragi colegi,

Au trecut 40 de ani de când s-a încheiat o pagină luminoasă din registrul vieții noastre și alta s-a deschis fiecareia, mai responsabilă, după ce ne-am luat zborul în lume, plini de elan dar și cu unele semne de întrebare pentru acele vremuri, cu condiția mereu trează de a împlini cele ce dascălii noștri ne-au sădit în minte și-n suflet în cei patru ani de studii. Porneam pe atunci în viață, tineri și frumoși și iată că astăzi ne revedem oameni maturi, părinți și bunici, cu tâmplele argintii și cutele vremii întipărite pe chipuri. Sunt convins însă că, așa cum tinerețea este o stare de spirit, noi am rămas sufletește tot tineri și cu putere de muncă. Și pariind pe această miză, viața noastră va continua să fie tot luminoasă, împlinirile mai mari, efortul mai lesne de dus, continuând să existe pentru fiecare din noi praguri și cote de atins și depășit, căci după cum bine se știe speranța este balsamul inimilor. Am străbătut cele patru decenii având ca țel împlinirea jurământului sfânt, și când privim spre bisericile noastre frumos refăcute și înzestrate, la masa de credincioși care ne caută și ne respectă, regretăm că viața nu ne mai oferă încă 40 de ani, pentru ca prin izbânzi să dobândim satisfacțiile meritate. Așa am fost educați, în spiritul muncii și al respectului, refuzând slugărnicia și obediența în orice fel s-ar fi manifestat acestea. (Aplauze!)

Se cuvine să amintim că generația noastră s-a strecurat anevoie, zvâcnind a demnitate și verticalitate în condiții de mare restriște. Noi suntem cei care ne-am întâlnit, după aproape 30 de ani, cu generația anului 1989, prin care demnitatea românească s-a rostit din nou, scuturând jugul. Am fost alături o perioadă, am încercat să oferim inel de logodnă noii generații pentru a ne uni spre binele comun. Încercarea – care continuă – este destul de greu de împlinit în principal, pentru că generația noastră a fost învățată să conjuge verbul "a fi" înaintea celui "a cere" sau "a ajunge" prin orice căi și mijloace. (Aplauze!) Viața pentru noi n-a fost "nici zi de sărbătoare, nici zi de doliu", cum spune un gânditor, ci zi de muncă. Și fiecare dintre noi a muncit mult în ogorul său ca să ajungă pe piedestalul pe care se află. De aceea, afirm cu toată convingerea că dacă ar fi să luăm viața de la capăt, cu siguranță ne-am alege aceeași profesie nobilă, am depune

aceeași râvnă, am porni la fel de hotărâți în lume, dar poate am fi mai înțelepți, mai puțin vijelioși, mai stăpâniți și mai împăcați.

La acest popas de suflet privim mai cu atenție în oglinda inimii și constatăm că balanța vieții fiecăruia dintre noi este echilibrată, și zicând acestea mă refer la realizările în profesie și în viața socială. Nu am fost o promoție oarecare, trecută în scriptele Institutului la "etc.", ci un mănunchi de teologi care și-au transformat prin sânguință numele în renume, așezați astăzi în funcții înalte: preoți în țară și peste hotare, profesori universitari, doctori în teologie, unul dintre noi, pr. Victor Frangulea, obținând cu o săptămână în urmă acest titlu înalt. Și dacă am ajuns aici, cred că meritul cel mare este – în primul rând – al bunilor noștri profesori, trecuți cu toții în eternitate, cărturari desăvârșiți, care ne-au deschis cărări de lumină pe drumurile vieții și ne-au pregătit pentru cea mai înaltă dar și cea mai grea dregătorie: *preoția*. Toți au fost uriași, care și-au ocupat locul de cinste în galeria personalităților teologiei românești – și nu numai. Și din respect pentru memoria acestora nu pot să amintesc de unii și să trec în uitare pe alții, pentru noi rămânând cu toții icoane către care ne îndreptăm recunoștința. Din locul odihnei cerești, sufletele lor se bucură acum când foștii lor studenți șterg praful uitării și-i pomenesc mereu în rugile lor.

Privesc acum în sală chipurile colegilor, la fel de emoționați ca și la absolvire. Nu mai suntem toți, ultimul dintre noi, pr. Radu Pâslaru, al 15-lea la număr, ne-a părăsit chiar în zilele acestea când ne pregăteam să ne revedem. Cu fiecare despărțire ne simțim mai săraci, mai puțini și mai stingheri. Să le închinăm un gând și să punem o floare în locurile rămase libere din bănci, în semn că nu i-am uitat și să-i pomenim în sfintele noastre slujbe. Cu ei împreună am durat zidul afectiv care a reprezentat însăși puterea noastră, că nu puține au fost greutățile pe care le-am biruit și nici prea mici deziluziile avute.

Dragi colegi,

Cândva, târziu în noapte, am ascultat la radio un cântec duios ale cărui versuri sunau așa:

"Mă întorc iar în sat,
Acolo am lăsat
Cerule albastru și copilăria mea.
Mă întorc iar în sat,
Tu, mamă n-ai uitat
Să m-aștepți la fel ca altădată."

La fel ca în vorba versurilor, ne-am întors și noi astăzi, după 40 de ani de la absolvire, pe locurile unde am lăsat adolescența, și chiar dacă mamele noastre nu ne mai pot cuprinde în dulcea lor îmbrățișare, ca altădată, ne simțim în schimb răsfățați de această ALMA MATER, care dă hrană spirituală tuturor generațiilor, în succesiunea lor.

Să nu uităm, deși încă tineri, sufletește, desigur, pășim cu vrerea Domnului spre al șaptelea deceniu. În acest sens, încerc să vă fac o propunere și totodată o invitație de suflet, la care, vă rog, să meditați. Am dori ca revederile noastre colegiale să aibă loc din 5 în 5 ani (Aplauze!). Avem nevoie de acești stropi de bucurie

pentru a merge mai departe, avem nevoie unii de alții, cunoscut fiind că prietenii cimentate în tinerețe sunt durabile și sincere...

*

* *

Se obișnuiește ca la asemenea popasuri sărbătorești să se mulțumească. Începem prin a mulțumi părintelui Dumitru Dima și Mihai Manolică, sufletul acestei reuniuni colegiale.

La ceas suprem mulțumim Prea Bunului Dumnezeu că ne-a învrednicit să fim prezenți la această dulce aniversare. Întreaga noastră grațitudine Prea Fericirii Sale, Prea Fericitului Părinte Patriarh Teoctist, care ne este permanent alături cu sufletul și blândețea Sa, căruia îi exprimăm recunoștința noastră prin telegrama ce i-a fost transmisă, având următorul text: "Promoția 1963 a Institutului Teologic din București, care aniversează astăzi 40 de ani de la absolvire, cu sentimente de aleasă prețuire și recunoștință își îndreaptă gândul către Prea Fericirea Voastră, rugând pe bunul Dumnezeu să vă dăruiască sănătate deplină, rodnicie în Înalta lucrare ce îndepliniți spre folosul Bisericii și al binecredinciosului nostru popor român".

Fie ca legătura sufletească dintre noi să nu se destrame niciodată.

Fie ca generația noastră care nu și-a spus încă ultimul cuvânt în teologia românească să se mențină trează și prosperă.

*

* *

P.S. Episcop Sebastian Ilfoveanul, luând cuvântul, și-a manifestat bucuria de a fi trimis al Prea Fericirii Sale la acest eveniment și de a se afla în mijlocul nostru, o serie reprezentativă a Institutului Teologic, revocând frumoasele realizări și împliniri dobândite în planul profesiei timp de 40 de ani de cei aflați în băncile școlii, preoți care și-au înțeles rostul și și-au împlinit menirea.

Șeful promoției, pr. Emil Ciomârtan, într-un dulce grai moldav, cu elocvența și modestia-i cunoscute, ne-a desfătat cu cuvântul său cald, expunând drumul în viață sinuos, în care dragostea de biserică s-a împletit cu cea de pedagog, cumu-lând în acest fel o experiență aleasă în cele două profesii formatoare de caractere. Informează, totodată, pe colegii săi că are în curs de redactare o lucrare izvorâtă din prea plinul inimii, pe care ne roagă a o urmări la apariție și a o citi.

Din partea corpului didactic – fiind singurul nostru profesor în viață care ni s-a alăturat, răspunzând invitației ce i-am adresat, a vorbit pr. Constantin Drăgușin, care a făcut o trecere peste timp, evocând date și întâmplări – uneori inedite – despre unii colegi, impresionând prin puterea sa de a reține momente importante din viața noastră, semn că dragostea sa de catedră s-a îngemănat în chip fericit cu dragostea de studenți, și aceasta în condițiile în care pe unii dintre noi nu i-a revăzut de ani și ani.

Momentul apelului sau "catalogul" așteptat cu multă plăcere și emoții a dat prilejul fiecărui coleg să redea, succint, date și fapte de importanță dobândite în

preoție, în viața familială și cea socială, expunerile fiind vii și sincere, uneori agremente cu glume, ironii și chiar... autoironii mult gustate.

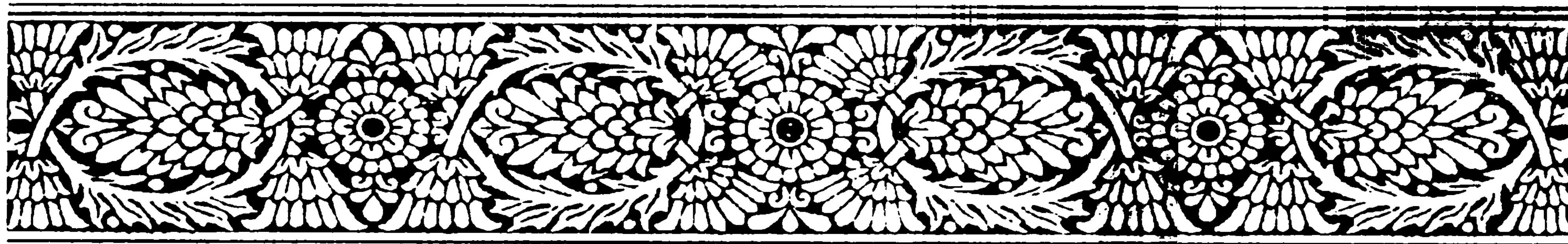
În după amiaza aceleiași zile, în clădirea nouă a Facultății a avut loc agapa colegială. Descătușați de emoțiile reîntâlnirii după scurgerea a 40 de ani de la absolvire și 20 de ani de la ultima reunire colegială, dornici de a reveni pentru câteva ore tinerii entuziaști de altă dată, trecând peste rigoarea impusă de solemnitatea din prima parte a programului, colegii și-au depănat amintiri, și-au adus aminte de cântecele frumoase din anii studenției, au savurat glume și s-au întrecut în a crea o atmosferă veselă și distinsă, în care prietenia îndelung sudată și bunele sentimente s-au aflat la cel mai mare preț.

Clipa despărțirii, care îndeobște întristează, a trecut senină peste noi, la orizont mugurind speranța revederii în anul 2008, când, cu entuziasmul și încrederea ce caracterizează seria noastră – a celor încercați și biruitori în lupta cu viața – vom răspunde din nou "prezent" la catalogul amintirilor.

Binecuvântată fie promoția 1963.

Pr. Mihai COLIBĂ
Biserica Sfinții Constantin și Elena – Cișmigiu

• D O C U M E N T A R E •

CĂRTURARI ORTODOCȘI MOLDOVENI ȘI MUNTENI, CLERICI SAU LAICI, DIN SEC. XV–XVIII, DESPRE ȘTEFAN CEL MARE ȘI SFÂNT

Domnul român, Ștefan cel Mare și Sfânt (1457–1504), a fost de atâtea ori elogiat pentru bunele sale fapte (covârșitoare fiind cele îndreptate spre apărarea creștinătății), atât în spațiul românesc, cât și în străinătate, în epocă și peste timp. Canonizarea sa, petrecută cu un deceniu și mai bine în urmă¹, venea să confirme, de fapt, ceea ce în conștiința populară se cimentase de mult.

În rândurile de față ne vom referi doar la câteva nume, la câteva scrieri din câte au fost și care amintesc, în veacurile XV–XVIII de marele domnitor și epoca sa, fără a îndrăzni epuizarea temei ca atare.

Ne vorbesc despre voievodul moldovean, despre îngrijirea sa deosebită față de cele sfinte, *Pomelnicul Mănăstirii Bistrița*² (1407–1552, cuprinzând numele domnilor Moldovei, ale membrilor familiilor lor, ale mitropoliților, egumenilor Bistriței), apoi, cărțile – manuscrise chiar din anii domniei sale: Tetraevanghele, Mineie etc., create în mănăstirile ce au constituit focare ale culturii vechi, precum Putna, Neamț, Voroneț și nu numai. Unele dintre manuscrise (cărțile sfinte) sunt împodobite cu ornamente și miniaturi sau sunt ferecate în argint aurit, cu pietre prețioase. Ele erau destinate nu în exclusivitate lăcașurilor de cult din țară, ci și din străinătate (Muntele Athos, spre pildă)³. Copiștii făceau parte, cu deosebire, din lumea monahală. Îi amintim și noi, după datele furnizate de Emil Turdeanu: Anastasie, srhimandrit, egumen la Vatra Moldoviței, c. 1462–1490, probabil copistul *Mineiul* pe luna ianuarie, din 1466; Casian, monah, copiază un *Minei* pe luna noiembrie, în 1467, la mănăstirea Putna și o *Psaltire* în 1470 (se presupune că ar fi copiat și un alt *Minei*); Chiriac, monah, copiază tot la Putna, *Cuvântările*

1. *Canonizarea unor sfinți români (20–21 iunie 1992)*, Cuvânt introductiv de Prea Fericitul Părinte Teoctist, Patriarhul Bisericii Ortodoxe Române, București, Ed. Institutului Biblic și de Misiune al BOR, 1992.

2. I. Minea, *Pomelnicul de la mănăstirea Bistrița*, în "Cercetări Istorice", V–VII, 1929–1931, p. 344–348 și VIII–IX, 1932–1933, p. 30–38; Damian P. Bogdan, *Pomelnicul mănăstirii Bistrița*, București, 1941.

3. Emil Turdeanu, *Oameni și cărți de altădată* (ed. îngrijită de Ștefan S. Gorovei și Maria Magdalena Székely; note complementare, traduceri și postfață de Ștefan S. Gorovei), Ed. Enciclopedică, 1997, p. 25 și urm.

Sf. Ioan Gură de Aur în 1470; Damian, grămătic, copiază la Iași, *Sintagma* lui Matei Vlastares (sau Nomocanonul, o colecție de legi), în 1495; Dumitru, diac. copiază în 1504 Mineiele pe lunile ianuarie, iulie și noiembrie pentru mănăstirea Dobrovăț; Filip, monah, copiază din porunca lui Ștefan cel Mare, *Tetraevanghelul* din 1502 dăruit mănăstirii Zografu de la Sfântul Munte Athos; Ghervasie, ieromonah la Neamț, copiază în 1472, *Sintagma* lui Matei Vlastares și 15 cărți din *Vechiul Testament* (1475) Iacov, ieromonah, copiază la Putna un *Zbornic* în 1474; Ignat, preot sătesc, copiază un *Minei* pe luna noiembrie, în 1504; Ioan copiază partea a doua a *Zbornicului* început în 1475; Ioanichie, ieromonah, copiază la mănăstirea Neamț *Mineiul* pe luna ianuarie, în 1467; Ion logofătul (se presupune a fi Tăutul) copiază sau cere să se transcrie după 1473, *Psaltirea* aflată la Episcopia ortodoxă de la Munkacs; Isaia, diac, copiază *Mineiele* pe lunile ianuarie și februarie, în 1492 pentru logofătul Tăutul; Teodor Mărișescu, diacon la Neamț (se presupune că a scris un *Tetraevanghel*, la 1492), copiază *Tetraevanghelul* din 1493, iar ca monah este – poate – autorul *Tetraevanghelului* din 1497 și, cu siguranță, copistul a două *Tetraevanghele*, dintre care unul datat 1498 și al Apostolului din 1500; Mircea, diac, copiază un Apostol în 1463; Nicodim, diacon, copiază la Neamț un *Minei* pe luna aprilie, în 1467, iar ca ieromonah este autorul celebrului *Tetraevanghel* din 1473 dăruit mănăstirii Humor; Parohie, monah, copiază la mănăstirea Voroneț, în 1940, un *Tetraevanghel*; Paisie, monah și cântăreț, copiază *Mineiul* pe martie la Putna pentru mănăstirea Dobrovăț, în 1504; Paladie, monah, copiază un *Tetraevanghel* la Putna în 1489; Petru, copiază 25 capitole, într-un *Zbornic*, în 1475, din *Cuvântările pustnicești* ale părintelui Dorothei; Spiridon, ieromonah, copiază la Putna un *Tetraevanghel* în 1502 și alte manuscrise, în Bulgaria; Trif(u), diac., vinde pârcașului Vlaicu un *Apostol* în 1463 și, probabil tot el copiază la Lwow un *Tetraevanghel* în 1477 pentru pribegii moldoveni; Vasile, monah, copiază la mănăstirea Putna *Leatvița*, în 1472; Visarion, călugăr la mănăstirea Neamț, copiază la Zografu, *Comentariile la Cartea lui Iov*, în 1503.

După această simplă reluare a datelor din amintitul cercetător, avem a observa, printre altele că: existau în vremea lui Ștefan Vodă un număr relativ mare de copişti, unii dintre ei și scriitori de acte sau chiar artiști de seamă ai genului fiind, precum Mărișescu, Nicodim sau Palade; câțiva au împlinit și unele misiuni diplomatice; s-au copiat (caligrafiat) nu puține manuscrise, unele considerate pe drept cuvânt opere de artă autentică, deloc ușor de creat (în special miniaturile, ornamentele, ferecăturile); uneori, într-un singur an sau în ani apropiați, au fost realizate câteva cărți, nu una singură; și din acest punct de vedere, mănăstirile – în special, Putna – au constituit centrele culturale ale țării, dispunând de aleși cărturari; sprijinul domnului Moldovei în privința copierii și înfrumusețării cărților religioase (dar nu numai), apoi, daniile acestuia către mănăstiri au fost deosebite.

Fără îndoială, cel mai important manuscris din epocă și unul dintre cele mai alese (ca valoare artistică) din câte au fost cândva, s-a dovedit a fi, se știe, *Tetraevanghelul* mănăstirii Humor din 1473, opera călugărului-artist Nicodim, care va fi ferecat în argint aurit, cu pietre prețioase, în 20 noiembrie 1487. Are o istorie, și fericită, și tristă (în ultimul sens, pentru drumurile nefericite parcurse de la

mijlocul sec. al XVII-lea și mai apoi, departe de locul hărăzit). Scrisă cu alese litere, cartea cuprinde imaginea-simbol: Ștefan cel Mare și Sfânt, în genunchi, îi dăruie Maicii Domnului o carte sfântă, desigur, *Tetraevanghelul*. Imaginea domnului, nu ne îndoim, este fidelă realității (și-ar fi îngăduit artistul vreo abatere în acest sens?) și a rămas ca atare, de atunci (celelalte reprezentări ale domnului moldovean, din picturile votive, au suferit de-a lungul timpului, fie și numai în privința unor detalii, transformări). Din același unghi privind lucrurile (al neschimbării imaginii în timp) miniatura lui Nicodim se alătură broderiilor ce-l înfățișează pe domnitor.

În timpul lui Ștefan cel Mare și Sfânt a fost elaborată prima lucrare istoriografică în adevăratul sens al cuvântului, în Moldova. Ne referim la atât de cunoscuta *Cronică a lui Ștefan cel Mare*, scrisă la Curtea Domnească, poate chiar de un călugăr, deoarece în lumea mănăstirească se aflau, în Evul Mediu, cărturarii însemnați, unele pasaje fiind, se presupune, dicatate chiar de către domn. Din păcate, originalul nu se mai păstrează. Se știu, însă, mai multe copii sau versiuni (letopisețele de la Bistrița și Putna, cronicile moldo-germană, moldo-polonă, moldo-rusă)⁴. Dintre cercetătorii însemnați ai problemei îi amintim, mai întâi, pe cei care le-au și editat; I. Bogdan⁵ și P.P. Panaitescu⁶. Unele dintre aceste copii sau versiuni au fost întocmite în sec. XVI–XVII, cu siguranță în câteva mănăstiri moldovene, precum Putna. Se cunoaște chiar numele unuia dintre cei mai vechi dintre copiiști: Isaia de la mănăstirea Slatina, care îngloba cronică într-un zbornic descoperit de I. Bogdan la Kiev. Cercetările din urmă⁷ conduc spre ideea că, alcătuitorul primei colecții de cronici moldovene, Isaia, ajunge prin 1564 Episcop de Rădăuți. Marele vlădică și un adevărat cărturar, știutor de mai multe limbi străine, va îndeplini, totodată, unele misiuni diplomatice (în Polonia, la Bran sau Moscova). *Letopisețul* așa-numit de la Bistrița, și acesta descoperit de I. Bogdan, la Tulcea, va avea un istoric care privește lumea clericală: cuprinde o însemnare din care rezultă că, la începutul veacului al XVIII-lea s-a aflat în posesia preotului Ursu, o rudă a Mitropolitului Varlaam.

Copiile și versiunile *Cronicii lui Ștefan cel Mare* conțin – cum s-a observat chiar de către editori (dar nu numai) și unele erori (de cronologie, onomastică sau toponimice) sau trec cu vederea o serie de evenimente însemnate din răstimpul 1457–1504.

Nu mult sub domnia lui Ștefan cel Mare și Sfânt, cronicile moldovene au fost scrise, de asemenea, de către călugări, printre care Macarie, Eftimie sau Azarie⁸.

4. Vezi *Dicționarul literaturii române de la origini până la 1900*, București, Ed. Academiei, 1979, p. 505–507 (cf. ed. recentă).

5. *Vechile cronice moldovenesti până la Ureche*, București, Gobl, 1891, p. 143–148, 193–198; *Cronice inedite atingătoare la istoria românilor*, București, Socec, 1895, p. 34–78.

6. *Cronicile slavo-române din secolele XV–XVI*, București, Ed. Academiei, 1959 (Introducere; p. 1 și urm.).

7. Preot prof. dr. Mircea Păcurariu, *Istoria Bisericii Ortodoxe Române* (cu binecuvântarea Prea Fericitului Părinte Patriarh Teoctist, Patriarhul Bisericii Ortodoxe Române), ed. a II-a, București, Ed. Institutului Biblic și de Misiune al BOR, 1991, p. 492–493.

8. Detalii în *Dicționarul* citat, p. 67, 310–311, 526.

Și tot un călugăr, de data aceasta, muntean, Mihail Moxa, trăitor la finele sec. XV și la începutul sec. XVI, scria din îndemnul și, credem, sub îndrumarea episcopului de Râmnic, Teofil, ajuns, prin calitățile sale clericale și cărturărești, Mitropolit al Țării Românești, un cronograf, în 1620. Este întâia istorie universală elaborată în limba română. Mihail Moxa va traduce *Pravila* care, prin tiparnița de la mănăstirea Govora, în 1640, va cunoaște (și prin tirajul adresat Transilvaniei) o largă răspândire; constituie o întâietate europeană în privința tipăririi într-o limbă națională a unei lucrări juridice. Cronograful lui Moxa a cunoscut mai multe ediții, parțiale sau integrale (datorate lui V. Grigorovici, 1859, apoi lui B.P. Hașdeu, după o copie a lui Gr. Tocilescu, N. Simache și Tr. Cristescu sau C. Nicolescu-Plopșor). Nu puține au fost comentariile, interpretările operei ca atare, remarcându-se și cele de dată mai apropiată în timp de noi, datorate acad. G. Mihăilă⁹. Spre a întocmi cronograful, Mihail Moxa a folosit mai multe izvoare istorice: cronica lui Manasses, cronografia pe scurt bizantino-slavă, letopisețul sârbesc, cronica anonimă bulgară și ceea ce ne interesează în chip deosebit *Letopisețul de la Putna*. Istoria Universală a lui Moxa cuprinde și pasaje ce privesc anii 1457–1505 și pe domnul Moldovei (în special, luptele de la Podul Înalt, Chilia sau Cetatea Albă).

Dintre scriitorii români de istorie din evul mediu care au cuprins în operele lor și date din vremea lui Ștefan Vodă, cel mai însemnat rămâne, fără îndoială, Grigore Ureche (c. 1590–1647). De reținut sunt cele relatate de către istoricul român despre unele dintre evenimentele din anii 1457–1504; luarea domniei de către Ștefan, adunarea oamenilor la Direptate, unde erau prezenți și Mitropolitul Țării, Theoctist, cu numeroși clerici, luptele purtate pentru creștinătate și apărarea Moldovei, ridicarea unor biserici care au creat o faimă deosebită țării și Ortodoxiei, sfârșitul domnului deplâns de oamenii pământului. Portretul realizat de Gr. Ureche domnului moldovean constituie un model în literatura română, deși cuprinde și o afirmație neconfirmată de izvoarele timpului ("... de grabu vărsătoriu de sânge nevinovat; de multe ori la ospete omorâea fără județu"). Scrie el: "Fost-au acestu Ștefan Vodă om nu mare de statu... era om întreg la fire, neleneșu, și lucrul său îl știa a-l acoperi și unde nu gândiai, acolo îl aflai. La lucruri de războaie meșter, unde era nevoie însuși să vâraia, ca văzându-l ai săi, să nu să îndărăpteaze și pentru aceia raru războiu de nu biruia. Și unde-l biruia alții, nu pierdea nădejdea, că știindu-să căzut pe jos, să ridica deasupra biruito-rilor. Mai apoi, după moartea lui și ficiorul său, Bogdan Vodă, urma lui luasă, de lucruri vitejești, cum să tâmplă din pom bun, roadă bună iese". Tristețea sfârșitului lui Ștefan cel Mare ne este transmisă, și nouă, de același: "Iară pre Ștefan Vodă l-au îngropat țara cu multă jale și plângere în mănăstire în Putna, care era zidită de dânsul. Atâta jale era, de plângea toți ca după un părinte al său, că conștia toți că s-au scăpatu de mult bine și de multă apăratură. Ce după moartea lui, până

9. G. Mihăilă, *Între Orient și Occident. Studii de cultură și literatură română în secolele al XV-lea – al XVIII-lea*, București, Ed. Roza Vânturilor, 1999, p. 136–155; vezi și, idem, *Cultură și literatură română veche în context european*, București, Ed. Științifică și Enciclopedică, 1979, p. 380–404.

astăzi îi zicu aveți Ștefan Vodă, nu pentru sufletu, ce ieste în mâna lui Dumnezeu, că el încă au fost om cu păcate, ci pentru lucrurile lui cele vitejești, carile niminea din domni, nici mai nainte, nici după aceia l-au ajunsu"¹⁰.

Au existat de-a lungul timpului mai mulți compilatori ai *Letopisețului* datorat lui Ureche. Printre ei s-au aflat și Simon Dascălul (sec. XVII), Misail Călugărul (a doua jumătate a sec. XVII) și Axinte Uricariul (c. 1670– c. 1733). Asupra intervențiilor acestora știm din nu puținele comentarii ale specialiștilor, controversate uneori. Mai mult chiar, Simion Dascălul a fost considerat o vreme autor sau coautor al amintitului *Letopiseț*¹¹. Noi credem că, ceea ce au întreprins (uneori îndepărtându-se de adevărul istoric, precum afirmația, gravă, cu privire la originea moldovenilor, altelei în concordanță cu acesta) fără a indica unde și în ce mod au intervenit asupra originalului lui Grigore Ureche, se aseamănă – am mai spus-o – cu ceea ce a făcut în secolul al XIX-lea arhitectul Lecomte du Nouy la Trei Ierarhi din Iași și Curtea de Argeș. Misail are și unele intervenții, inclusiv asupra epocii lui Ștefan cel Mare, care, în critica istoriografică recentă sau relativ recentă, apar ca având, totuși, o oarecare însemnătate. Axinte Uricariul se situează din punct de vedere al nivelului cultural deasupra celorlalți doi. Știa limbile: slavă, greacă, latină, probabil turcă. Pe lângă opera de compilație are și pagini originale în scrierile de istorie. A fost pisar, unicar. Nicolae Mavrocordat, Domnul Țării, îi va porunci, la începutul sec. XVIII să transcrie letopisețele lui Gr. Ureche, M. Costin și N. Costin. Aduagă datelor acolo aflate, altele, importante (deci, nu trascriptie mecanic operele predecesorilor). După moartea lui Nicolae Costin, domnul moldovean îi solicită continuarea cronicii oficiale. De asemenea, este considerat coautor al unei compilații de cronici muntene și moldovene.

Mitropolitul Dosoftei, unul dintre cărturarii de seamă, poet remarcabil, s-a dovedit a fi și un mare iubitor de istorie (1624–1693)¹². Sub îngrijirea sa au fost tipărite la Iași, în tipografia Mitropoliei, și cărțile intitulate: *Molitvelnicul de-nțăles* (1681) *Parimiile preste an* (1683). Sunt incluse acolo de către Mitropolit și versurile unui poem – original – închinat domnilor Moldovei, începând cu Dragoș Vodă până la Duca (136 versuri). Autorul îi elogiază pe domnitorii vrednici, printre care, se înțelege, și pe Ștefan cel Mare. Poemul a fost reeditat relativ recent, odată cu alte versuri – alese – datorate Mitropolitului. În deschiderea antologiei, N.A. Ursu consideră poemul amintit, mai curând un "pomelnic (cu inevitabilele lipsuri), în care domnii sunt lăudați, adeseori în versuri convenționale, pentru faptele lor creștinești, pentru frumoasele mănăstiri și biserici pe care le-au înălțat, pentru încercările lor îndrăznețe de a elibera Țara de sub jugul turcesc" sau pentru apărarea legii. Reluăm și noi, de aici, versurile privitoare la Ștefan Vodă, cu observația că apropierea: poem-pomelnic ni se pare a fi oarecum forțată. Desigur, compoziția ca atare se află sub nivelul literar al *Psaltirei în versuri*.

10. Grigore Ureche, *Letopisețul Țării Moldovei* (ed. P.P. Panaitescu) ed. a II-a, București, ESPLA, 1958, p. 90 și urm.

11. Ibidem, Introducerea lui P.P. Panaitescu, p. 44–52 și *Dicționarul* citat; p. 66–67, 580–581, 782.

12. Vezi *Dicționarul* citat, p. 296–302.

"Pentru Ștefan cel Bun ce-au bătut războaie,
De-au făcutu-ș de toate inemii pre vȃoaie,
Prin ținuturi prin toate să vȃd a lui semne,
Mănăstiri și beserici ce-au fapt fără lene
Că nu numai prin sate și pre la orașe,
Ce prin munț și-n codri lui Hristos sălașe,
Ce-au făcut zugrăvite, de dau strălucire,
Să-i trăiască-n bun nume pomana supt soare"¹³.

Prietenul lui Dosoftei, istoricul Miron Costin (1633–1691), în câteva dintre scrierile sale se referă și el la Ștefan cel Mare. În *Letopisețul Țării Moldovei*, deși cuprinde perioada de la Aron Vodă până în vremea sa, amintește, totuși, și despre "niște legături ce făcuseră leșii cu Ștefan-Vodă cel Bun la Colomiia"¹⁴. În *Cronica polonă*, Costin prezintă în date nu tocmai numeroase vremea lui "Ștefan cel Bătrân, domnul cel vestit"; scrie, printre altele, despre luptele cu turcii și recomandă, pentru detalii, lucrările lui Kromer, Stryhowski, Bielsky¹⁵. De asemenea, în *De neamul moldovenilor*, se referă la construirea și recăștigarea cetății Chilia de la otomani., trimitând totodată cititorul și la mai vechii scriitori pentru adâncirea problematicii amintite¹⁶.

Fiul său, Nicolae Costin (c. 1660–1712), a fost un erudit. Învățase la Iași și Lemberg, știa limbile: latină, slavă, polonă, greacă, probabil și franceză. În *Letopisețul Țării Moldovei de la zidirea lumii până la 1601*, operă de compilație (nu o putem numi, totuși, "un enorm plagiat"), folosește mai ales scrierile lui Ureche și ale părintelui său, dar și pe cele datorate lui Kromer, Strykowski, Bonfini, Toppeltin, Bielski etc. Se referă, se înțelege, și la epoca lui Ștefan cel Mare, fără contribuții anume întru cunoașterea ei. Celelalte lucrări, originale sau traduceri, datorate lui N. Costin, nu cuprind date despre Ștefan cel Mare autorul abordând fie altă temă, fie altă perioadă istorică¹⁷.

Și savantul Dimitrie Cantemir rezervă un loc în câteva dintre scrierile sale lui Ștefan Vodă și vremii acestuia (știrile nu sunt – cum ne-am fi așteptat – atât de consistente, unele fiind chiar eronate). În *Istoria Imperiului Otoman* scrie despre luptele purtate de români cu turcii¹⁸. Mai numeroase informații constatăm în *Descrierea Moldovei* (relațiile cu otomanii, hotarele Moldovei, cetățile ei ș.a.). Face și unele greșeli sau confuzii (ex. mutarea capitalei de la Suceava la Iași în anii lui Ștefan Vodă, lupta din Codrii Cosminului s-ar fi desfășurat la Cotnari etc.) Ne interesează însă caracterizarea epocii și a domnului Ștefan cel Mare: "Epoca norocoasă a Moldovei și punctul cel mai de sus al înălțării ei"; sau: "Ștefan al V-lea,

13. Dosoftei, *Versuri alese* (Antologie, text stabilit, prefață și glosar de N.A. Ursu), Iași, Ed. Virginia, 1994, p. 17, 36.

14. Miron Costin, *Opere*, (ed. P.P. Panaitescu), București, EPL, 1965, I, p. 7.

15. Ibidem, p. 221, 227–228.

16. Ibidem, II, p. 41–42.

17. *Dicționarul* citat, p. 226–227.

18. Dimitrie Cantemir, *Istoria Imperiului Otoman* (trad. Iosif Hodeș), București, Societatea Academică Română, 1876–1878, p. 62, 63, 158.

numit cel Mare, fiul lui Bogdan al II-lea, domn mai presus de orice laudă și apărătorul cel mai vrajnic al Țării sale împotriva tuturor încălcărilor vrăjmașilor din orice parte ar fi venit": remarcă "vitejia" acestuia¹⁹.

Printre contemporanii lui Cantemir, din Țara Românească, însă, și departe de valoarea marelui cărturar moldovean, era Radu Popescu (c. 1655–1729)²⁰. *Istoriile domnilor Țării Românești* (1290–1728) cuprind și date despre voievozii sau principii celorlalte Țări Române, inclusiv despre "Ștefan Vodă cel Bun", cum îl numește, deși lucrarea în sine nu aduce în discuție lucruri cu totul noi, notabile, în ceea ce îl privește pe domnul Moldovei.

Deși nu de puțini și nu într-o restrânsă vreme, scrierea care precede *Letopisețul* lui Ion Neculce, *O samă de cuvinte* era considerată o simplă culegere de legende, totuși, analizele științifice, mai cu seamă cele efectuate de Constantin C. Giurescu²¹, au schimbat viziunea asupra acesteia, inclusiv asupra relatărilor ce privesc anii 1457–1504, nu puține în economia generală a lucrării, în comparație cu alte domnii. Desigur, persistă unele semne de întrebare asupra a nu puține detalii înscrise de autor. De îndepărtarea față de adevăr era conștient și Nicolae, dar nu în privința tuturor legendelor care circulau. Ne interesează mai presus de orice, miezul problemei, iar nu atât unele dintre amănunte. Ne interesează ceea ce se degajă din legende și mai puțin un detaliu sau altul care, poate, nu va fi cu puțință de probat nicicând. Rămân din aceste legende, mai cu seamă: rostul major al domnului Ștefan în apărarea și gospodărirea Moldovei, grija sa deosebită față de construcțiile ecleziale sau civile, militare, din trecut, precum și pentru ridicarea altora ș.a.m.d.²².

Știri despre Ștefan cel Mare și Sfânt nu aflăm în *Letopisețul* lui Ioan Canta (sec. XVIII), autorul propunându-și prezentarea unei perioade mai târzii (1741–1769); excepție – o simplă referire la biserica "de piatră în Păpăuți, la Botoșani, făcută de Ștefan-voevoda cel Bătrân"²³. În legătură cu acest *Letopiseț* important este, pentru tema noastră, un alt aspect, anume, că acesta s-a păstrat în două copii manuscrise, vechi, una, din 1773, aparținând lui Vartolomei Măzăreanu, ceea ce confirmă, încă o dată, interesul arhimandritului pentru istorie²⁴.

19. Idem *Descrierea Moldovei* (Traducere după originalul latin de Gh. Duțu. Introducere de Maria Holban. Comentarii istorice de N. Stoicescu. Studiu cartografic de Vintilă Mihăilescu. Indice de Ioana Constantinescu. Cu o notă asupra ediției de D.M. Pippidi), București, Ed. Academiei, 1973, p. 53, 59, 61, 73, 75, 83, 85, 111, 125, 137, 139, 141, 179, 187, 219, 363, 271.

20. Detalii despre viața și opera sa, precum și bibliografia subiectului, în *Dicționarul* citat, p. 693–696.

21. *Valoarea istorică a tradițiilor consemnate de Ion Neculce*, în "Studii de folclor și literatură", Ed. pentru literatură, 1967, p. 439–495.

22. Ion Neculce, *Letopisețul Țării Moldovei* precedat de *O samă de cuvinte*, București, Ed. pentru Literatură, 1963, p. 7–12.

23. *Letopisețul Țării Moldovii de la a doua și până la a patra domnie a lui Constantin Mavrocordat Voievod (1741–1769)*, (ed. critică de Aurora Ilieș și Ioana Zmeu. Studiu introductiv de Aurora Ilieș), București, Ed. Minerva, 1987, p. 163.

24. *Dicționarul* citat, p. 141.

Acesta din urmă și scrierile sale – unele – sunt în strânsă relație cu subiectul nostru. Vartolomei Măzăreanu (c. 1720–1790) va lua drumul Putnei, călugărindu-se aici, încă de mic copil. Și înaintașii săi (bunicul și tatăl) au fost clerici. Ajunge arhimandrit și egumen. Călătorește în interes religios și călugăresc la Kiev și Petersburg. Recunoscându-i-se meritele, devine membru al Academiei Kievene. În atenția sa, în calitate de "îndreptător", se vor afla școlile domnești, episcopale și mănăstirești din Moldova timpului. Întemeiază la Putna, unde revine și se stabilește, după mai mulți ani, o nouă școală. Se va distinge și aici, alături de ieromonahul Ilarion, în activitatea didactică, acordându-i un prețios timp și o deosebită energie. Se folosește de cunoașterea mai multor limbi străine și spre a efectua diverse traduceri din lucrări de ritual, dar și laice. Este autorul unor condici mănăstirești și lucrărilor închinare câtorva domnitori. Studiază vechile scrieri istoriografice: realizează, după unele dintre ele copii; traduce, după caz, altele; adaugă date importante uneori, relatările de istorie cunoscute. Spre pildă, *Letopisețul de la Putna* care, cum se știe prea bine, consemnează evenimentele din timpul lui Ștefan cel Mare, este copiat și utilizat de către el. Nu mult după mijlocul veacului al XVIII-lea alcătuiește *Condica mănăstirii Voroneț și Domnia lui Ștefan Voevoda cel Viteaz, ctitorul Sfintei mănăstiri Voronețul și al altor multe mănăstiri și biserici*. Ceea ce citim la finele acestei lucrări schimbă opinia exprimată de întâiul ei editor, S. Fl. Marian, la Suceava, în 1904²⁵: "... Și s-au scris, prin silința sfinției sale chir Macarii igumen Sfintei Mănăstiri Voronețul, și prin osteneala smeritului și mult păcătosului arhimandrit Vartolomei Măzăreanu 15 august 1755". Ce să înțelegem "prin silința" lui Macarie? Noi îl credem ca fiind coautor. Vartolomei Măzăreanu elaborează în anul 1761 o altă lucrare care cuprinde și elemente ce ne interesează acum în chip anume: istoria mănăstirii Putna. I s-a atribuit, eronat, *Panegiricul lui Ștefan Vodă*.

În afară de Vartolomei Măzăreanu au trăit și creat în Moldova veacului XVIII și alți clerici – cărturari, iluminiști: Iacov Putneanul, Amfilohie Hotinianul, Iacov Stamati²⁶ ș.a. Cei amintiți se preocupă, într-un fel sau altul, în detaliu sau nu, de domnia lui Ștefan cel Mare și Sfânt, cu evenimentele, oamenii, ctitoriile și nu numai, de atunci.

Pe Iacov Putneanul (1719–1778) îl știm călugăr la mănăstirea Putna. În 1736 era primit în rândul ieromonahilor. În 1744 era egumen, apoi, la vârsta de numai 26 ani, Episcop de Rădăuți, iar după cinci ani urca, pentru un deceniu, pe cea mai înaltă treaptă a ierarhiei bisericești din Moldova timpului, aceea de Mitropolit. Ulterior se va retrage, ca și alți clerici în mediul unic, al mănăstirii Putna, unde va și sfârși viața pământească. A avut un rost însemnat în dezvoltarea culturii teologice, a învățământului. Elaborează lucrări originale sau sprijină apariția altora, nu

25. Vartolomei Măzăreanu, *Condica mănăstirii Voronețu* (publicată de S. Fl. Marian), Suceava, Tipografia Societății Bucovinene, 1900; Idem, *Domnia lui Ștefan cel Mare și cea a lui Ștefan Tomșa* (publicată de S. Fl. Marian), Suceava, Tipografia Societății Bucovinene, 1904, p. 3 și urm.

26. Pentru toți, vezi *Dicționarul* citat, p. 33–34, 445, 558–559, 805–806.

toate teologice fiind. Întocmește pomelnicul mitropoliților Moldovei, izvor istoric apreciabil (ne interesează și pentru referirile ce se fac la cei doi mitropoliți din vremea domniei lui Ștefan cel Mare).

De sub teascurile tipografiei mitropolitane ieșene ieșea în 1795 cartea, *De obște gheografice*, o prelucrare a lui Amfilohie Hotiniul (cu adausuri consistente despre spațiul – nu numai geografic – românesc) al *Geografiei universale*, datorată lui Claude Buffier. Aflăm în paginile ei și o cronologie a domnilor Moldovei alcătuită de Amfilohie. Lucrarea va fi folosită – semn al interesului stârnit – și de Samuil Micu (*Istoria și lucrările și întâmplările românilor pe scurt*). Amfilohie Hotiniul (c. 1735–c. 1800) învață la Putna, călătorește (și pentru a se instrui), la Kiev și în Italia. Știind bine latina, italiana, poate și rusa, se distinge și ca traducător. A contribuit mult la progresul, modernizarea școlii moldave, a culturii în genere. A fost un cleric (Episcop de Hotin) cult, un iluminist. În 1782, membru în Sinod fiind, se va alătura ideii ca, în fruntea Episcopiei de Huși să fie ales Iacov Stamati.

Ultimul cărturar iluminist la care ne vom referi este tocmai Iacov Stamati (1749–1803). Originea sa era trasilvăneană. Se va stabili însă în Moldova (călugăr la mănăstirea Neamț, 1765, protosinghel la Iași, 1774, episcop de Huși, 1782 și arhiepiscop, 1792–1803). Sprijină traducerea și tipărirea unor cărți religioase și laice (tematica este variată: geografie, aritmetică etc). Printre acestea, și *Psaltirea* ieșeană, tipărită în atelierul Mitropoliei, "cu blagosloviia și cu toată cheltuiala Preasfințitului Mitropolit al Moldovei, chiriu chir Iacov". În paginile de la sfârșit aflăm: "Însemnare de Domnii Moldaviei care au domnit și în ce ani au fostu domni și câți ani au domnit și câte luni cum arată în josu anume, de la Domnuli Dragoșu Voevodu ce au descălecat Țara Moldaviei", fapt sintetizat, de altfel, în chiar titlul cărții²⁷. Cronologia domnilor se va relua în ediția ieșeană din 1802²⁸. Și arhiepiscopul Iacov Stamati contribuie – substanțial – la dezvoltarea învățământului, a culturii românești din Moldova celei de a doua jumătăți a veacului XVIII. Și nepotul său, Toma Stamati, încurajat de Mitropolit, va traduce unele scrieri, printre care și *Cer nou*, de Ianichie Gabutovschi, consemnând minunile Maicii Domnului, petrecute și în Moldova marelui Ștefan Voievod²⁹.

Cronicile moldovene (ne interesează acum cele ce cuprind știri despre Ștefan cel Mare și Sfânt, precum scrierile lui Grigore Ureche, Miron și Nicolae Costin sau Ion Neculce) au fost copiate, prelucrate de numeroase ori în cursul evului mediu și mai târziu, unii dintre autori fiind slujitori ai Bisericii Ortodoxe Române³⁰.

27. Ioan Bianu, Nerva Hodoș, *Bibliografia românească veche*, II, București, Socec, 1910, nr. 582. Datele consemnate în paginile *Psaltirei*, de început și de sfârșit ale domniei lui Ștefan cel Mare sunt, din nefericire, greșite: 1456, respectiv, 1503.

28. Ibidem, nr. 653.

29. *Dicționarul* citat, p. 804–805.

30. Ioachim Crăciun, Aurora Ilieș, *Repertoriul manuscriselor de cronici interne, sec. XV–XVIII*, București, Ed. Academiei, 1963, passim; Mircea Tomescu, *Istoria cărții românești de la începuturi până la 1918*, București, Ed. Științifică, 1968, p. 89.

Fără doar și poate, referirile la Ștefan cel Mare și epoca sa făcute în secolele XV–XVIII, ca și cele din veacul următor, inclusiv ecourile faptelor marelui Domnitor în literatură (e de ajuns a-i aminti pe reprezentanții Școlii Ardelene, pe Kogălniceanu sau Bălcescu, pe Bolintineanu, Eminescu, Delavrancea) au avut însemnătatea lor. Nu le putem ignora, nicicum, într-o analiză mai atentă a problematicii date. Nu face excepție paginile scrise de către clerici în răstimpul amintit.

Și totuși, până spre finele secolului XIX și începutul veacului următor, scrierile de la noi sau de altundeva nu au reliefat personalitatea lui Ștefan Vodă în toată complexitatea sa, pe temeuri sigure, științifice. Numai odată cu A. D. Xenopol, N. Iorga și C. C. Giurescu, în lucrările de sinteză asupra istoriei românilor sau în studiile speciale închinată marelui domnitor, la care se vor alătura, în timp, alți importanți cercetători, faptul în sine se va petrece și Ștefan cel Mare și Sfânt și vremea sa vor căpăta reale dimensiuni³¹.

Dr. ALEXANDRU LIGOR

31. Dintre cărțile închinată lui Ștefan cel Mare și Sfânt, amintim doar: N. Iorga, *Istoria lui Ștefan cel Mare pentru poporul român*, București, EPL, 1966; I. Ursu, *Ștefan cel Mare, domn al Moldovei...* București, 1925 (Biblioteca Istorică); Al. Boldur, *Ștefan cel Mare, voievodul Moldovei (1457–1504). Studiu de istorie socială și politică*, Madrid, Ed. Carpații, Traian Popescu, 1970; Gh. Duzinchievici, *Ștefan cel Mare și epoca sa*, București, Ed. Politică, 1973; Șerban Papacostea, *Ștefan cel Mare, domn al Moldovei (1457–1504)*, București, Ed. Enciclopedică, 1990. A se vedea și: *Repertoriul monumentelor și obiectelor de artă din timpul lui Ștefan cel Mare*, București, 1958 (Studii și materiale de istoria artei, II, sub redacția lui Mihai Berza); *Cultura moldovenească în timpul lui Ștefan cel Mare. Culegere de studii*, București, Ed. Academiei, 1964. Dintre studiile apărute în revistele Bisericii Ortodoxe Române, ne limităm a cita: *Ștefan cel Mare și Sfânt, binecredincios domn și apărător al dreptei credințe*, în BOR, 7, 1954, p. 701–742; Paul Mihail, *Relații externe bisericești ale lui Ștefan cel Mare*, în MMS, 3–4, 1957, p. 228–241; Al. Găină, *Legături bisericești și culturale între Transilvania și Moldova în timpul lui Ștefan cel Mare (1457–1504)*, în MA, 11–12, 1975, p. 865–875. Se alătură mai vechilor sinteze asupra istoriei Bisericii Ortodoxe Române (ex. aceea datorită lui N. Iorga), recenta ediție (citată mai sus), datorată pr. prof. dr. Mircea Păcurariu. Dintre cărțile închinată marelui voievod de către literații veacului XX, notabilă este aceea datorată lui Mihail Sadoveanu: *Viața lui Ștefan cel Mare*, București, EPL, 1965.

VALORILE CREȘTINE ȘI INTEGRAREA EUROPEANĂ

Introducere

Uniunea Europeană -- o construcție de amploare, aflată în plin proces de structurare la acest început de al III-lea Mileniu Creștin!

Dezvoltată din nucleul articulării economice a celor șase state ale *Pieței Comune* și arhitecturată, în primă formă, prin binecunoscutele *Tratate de la Maastricht și de la Amsterdam*, Uniunea Europeană își urmează în prezent calea, nu lipsită de dificultăți, a extinderii către răsăritul continentului, ca o consecință firească a dezagregării, cu peste un deceniu în urmă, a blocului comunist. Pulverizarea renumitei "cortine de fier" care a separat, vreme de aproape jumătate de veac, Europa în cele două zone de influență trasate la sfârșitul Celui de al II-lea Război Mondial, a însemnat pentru statele răsăritene ale bătrânului continent relansarea pe drumul democrației și al economiei de piață, creând premise favorabile pentru configurarea tot mai limpede a generosului proiect al unei Europe a unității nu numai geografice, ci și a unei unități reliefate în plan politic, juridic, administrativ, economic, al securității etc.

Suntem martorii unui proces de extindere menit să aducă în Uniunea Europeană un grup consistent de zece state, dintre care, conform parcursului stabilit la întrunirea de la Copenhaga, opt vor fi integrate în anul 2004, iar două, ROMÂNIA și BULGARIA, în 2007, ridicând astfel la 27 numărul statelor membre.

Etapa actuală este una a eforturilor susținute din partea țărilor candidate la intrarea în UNIUNE pe calea realizării standardelor comune de performanță calitativă și cantitativă în acele domenii pe care le are în vedere, cu necesitate, armonizarea funcțională, de sistem, a tuturor statelor participante la structura extinsă preconizată.

Parcursul României pe calea integrării efective în anul 2007 vizează, din acest punct de vedere, următoarele etape obligatorii:

- I. finalizarea reformei în administrație și justiție, precum și economie de piață funcțională, toate acestea reliefabile în raportul de țară la sfârșitul anului 2003;
- II. finalizarea negocierilor cu UE în octombrie 2004;
- III. semnarea Tratatului de aderare în 2005¹.

Se întreprind, concomitent cu eforturile statelor candidate, acțiuni din partea Uniunii Europene de susținere a acestora pe calea integrării, precum și acțiuni majore pentru conturarea tot mai pregnantă a cadrului politico-juridic de definire și funcționare a Uniunii.

Pe acest plan al fundamentării legislative locul cel dintâi aparține, fără îndoială, proiectul *Constituției Europene*, realizat în cadrul Convenției pentru Viitorul Europei, condusă de fostul președinte al Franței, Valéry Giscard d'Estaing, proiect ce a fost prezentat anul acesta la reuniunea de la Salonic a reprezentanților statelor membre și candidate și care se află în plin proces de dezbateră colectivă.

1. Adrian Năstase, prim-ministru al României la Simpozionul internațional "Constituția Europeană – moment esențial pentru viitorul Europei", în "Adevărul", nr. 4047, joi, 3 iulie 2003, p. 5.

În România spre exemplu, o semnificativă întrunire cu atare caracter a fost simpozionul internațional cu tema "*Constituția Europeană – moment esențial pentru viitorul Europei*" ce a avut loc la începutul lunii iulie 2003, sub egida primului ministru al României, în cadrul și în organizarea "Universității Creștine *Dimitrie Cantemir*" cu participare numeroasă și reprezentativă din partea organelor centrale de stat, a spectrului politic și diplomației românești, a mediului universitar și a specialiștilor în domeniu, a unor instituții și organizații non-guvernamentale cu însemnătate deosebită în viața publică, între care și Biserica Ortodoxă Română, la care s-au adăugat și reprezentanții unor foruri europene cu atribuții specifice în procesul de făurire a unității europene (Secretariatul Convenției Europene, centrul pentru Politici Europene, Euro Comment – Bruxelles)².

În prezentul context nu ne putem propune o analiză exhaustivă a proiectului Constituției Europene, așa cum a fost el prezentat în reuniunea de la Salonic. Ne interesează însă principiile de bază ale acestei viziuni legislative fundamentale asupra Europei Unite, prin prisma locului și rolului vieții spirituale, a Creștinismului, în general, și a Ortodoxiei, în chip deosebit, în existența continentului nostru, care își caută acum și urmărește a-și consolida reperele cele mai autentice și durabile ale unității sale.

Preambulul proiectului Constituției Europene, după ce debutează prin reproducerea, ca motto, a cuvintelor lui Thucydides (II, 37): "Constituția noastră se numește democrație deoarece puterea nu este în mâinile unui grup minoritar, ci în mâinile celor mulți", glăsuiește astfel:

"Inspirându-ne din *moștenirea culturală, religioasă și umanistă* a Europei, care, *prezintă întotdeauna în patrimoniul său*, a introdus în viața societății viziunea proprie asupra rolului central al persoanei umane și drepturilor sale inviolabile și inalienabile, ca și a respectului pentru lege.

Cu credința că *Europa reunită intenționează să continue această cale a civilizației, progresului și prosperității pentru binele tuturor locuitorilor săi*, inclusiv al celor slabi și săraci; că dorește să rămână un continent deschis pentru cultură, cunoaștere și progres social; și că dorește să aprofundeze natura democratică și transparentă a vieții sale publice și să lupte pentru pace, dreptate și solidaritate în lume.

Convinși că *popoarele Europei, deși rămân mândre de identitatea și istoria lor națională, sunt hotărâte să depășească vechile diviziuni*, și, unite tot mai strâns, să clădească un destin comun.

Convinși că, "*unită în diversitate*", Europa le oferă cea mai bună șansă de a urma, în respectul drepturilor fiecărui individ și conștienți de responsabilitatea lor pentru generațiile viitoare și pentru Pământ, marea aventură care o face un spațiu privilegiat al speranței umane..." membrii Uniunii Europene sunt chemați, în consecință, să convină asupra proiectului Constituției, din care prezentăm în continuare, o selecție a principalelor prevederi ce ne interesează cu deosebire în prezentul context, privind definiția, fundamentarea, valorile și obiectivele Uniunii, privind apoi libertățile și drepturile fundamentale, precum și relațiile dintre Uniune și Statele Membre, iar din titlul VI, referitor la Viața Democratică în Uniune, articolul I – 51 privind "*Statutul bisericilor și al organizațiilor non-confesionale*".

2. "Adevărul", nr. citat.

PARTEA I

TITLUL I: DEFINIȚIA ȘI OBIECTIVELE UNIUNII

Articolul I – 1: Fundamentarea Uniunii

1. Reflectând voința cetățenilor Statelor Europei de a construi *un viitor comun*, această Constituție fundamentează Uniunea Europeană, căreia Statele Membre îi conferă competențe pentru a atinge obiectivele pe care le au în comun. Uniunea coordonează politicile prin care Statele Membre intenționează să realizeze aceste obiective și exercită prin metoda comunitară competențele pe care ele i le conferă.

2. Uniunea este *deschisă tuturor Statelor Europene care respectă valorile sale* și se angajează să le promoveze împreună.

Articolul I – 2: Valorile Uniunii

Uniunea este fondată pe valorile *respectului demnității umane, libertății, democrației, egalității, domniei legilor și respectului drepturilor omului*. Aceste valori sunt comune Statelor Membre într-o societate a pluralismului, toleranței, dreptății, solidarității și nediscriminării.

Articolul I – 3: Obiectivele Uniunii

1. Scopul Uniunii este *promovarea păcii, valorilor ei și bunăstării popoarelor sale*.

2. Uniunea oferă cetățenilor săi un *spațiu al libertății, securității și justiției fără frontiere interioare și o piață unică* în care concurența este liberă și netulburată.

3. Uniunea lucrează pentru o Europă a *dezvoltării durabile* fondate pe o *creștere economică echilibrată, o economie socială pe piață* cu grad înalt de competitivitate, vizând completa ocupare a forței de muncă și progresul social, un nivel ridicat de protecție și ameliorare a calității mediului. Ea promite progresul științific și tehnic.

Acesta *combate excluderea socială și discriminarea, și promovează justiția și protecția, egalitatea* între bărbați și femei, *solidaritatea* între generații și protecția dreptului copiilor.

Ea promovează *coeziunea economică, socială și teritorială și solidaritatea între Statele Membre*.

Uniunea *respectă bogăția diversității sale culturale și lingvistice și veghează la siguranța și dezvoltarea patrimoniului cultural european*.

4. În relațiile sale cu restul lumii, Uniunea afirmă (și) își promovează valorile și interesele sale. Ea contribuie la pacea, securitatea, dezvoltarea durabilă a planetei, la solidaritatea și respectul reciproc între popoare, la comerțul liber și echitabil, la eliminarea sărăciei și la protecția drepturilor Omului și în special a drepturilor copilului, ca și la respectul cu strictețe și la dezvoltarea dreptului internațional.

Articolul I – 4: Libertăți fundamentale și ne-discriminarea

1. *Libera circulație* a persoanelor, bunurilor, serviciilor și capitalului și *libertatea de stabilire a reședinței* sunt garantate de Uniune și în interiorul acesteia, conform dispozițiilor acestei Constituții.

2. În domeniul aplicării acestei Constituții și fără a prejudicia dispozițiile speciale pe care le prevede, este *interzisă orice discriminare exercitată pe motivul naționalității*.

Articolul I – 5: Relațiile dintre Uniune și Statele Membre

1. *Uniunea respectă identitățile naționale ale Statelor Membre, inerente structurilor lor fundamentale, politice și constituționale, inclusiv pentru autonomia locală și regională.*

Ea respectă funcțiile esențiale ale Statului, mai ales pe cele vizând asigurarea integrității teritoriale a Statului, menținerea ordinii publice și salvagardarea securității interne.

2. Conform principiului cooperării loiale, *Uniunea și Statele Membre se respectă și se ajută reciproc* în îndeplinirea misiunilor ce decurg din Constituție.

Statele Membre facilitează Uniunii realizarea sarcinilor sale și se abțin de la orice măsură susceptibilă de a pune în pericol realizarea scopurilor trasate în Constituție.

Articolul I – 6: Personalitatea juridică

Uniunea are personalitate juridică

TITLUL III: DREPTURILE FUNDAMENTALE

Articolul I – 7: Drepturile fundamentale

1. *Uniunea recunoaște drepturile, libertățile și principiile stabilite în Cartea Drepturilor Fundamentale care constituie Partea a doua a acestei Constituții.*

2. Drepturile fundamentale, așa cum sunt garantate de Convenția Europeană pentru protecția Drepturilor Omului și a Libertăților Fundamentale și așa cum rezultă din tradițiile constituționale comune Statelor Membre, constituie principiile generale ale Dreptului Uniunii.

Articolul I – 8: Cetățenia Uniunii

1. Fiecare persoană care are naționalitatea unui Stat Membru posedă cetățenia Uniunii. *Cetățenia Uniunii se adaugă cetățeniei naționale și nu o înlocuiește.*

TITLUL VI: VIAȚA DEMOCRATICĂ ÎN UNIUNE

Articolul I – 51: Statutul bisericilor și al organizațiilor non-confesionale

1. *Uniunea respectă și nu aduce prejudicii statutului de care beneficiază, în virtutea dreptului național, bisericile și asociațiile sau comunitățile religioase din Statele Membre.*

2. Uniunea respectă în egală măsură statutul organizațiilor filosofice și non-confesionale.

3. *Recunoscând identitatea lor și contribuțiile lor specifice, Uniunea menține un dialog deschis, transparent și regulat cu aceste biserici și organizații³.*

3. A se vedea, în continuare, ANEXA.

PARTEA A II-A

Înserarea în prezentul context a unor extrase consistente din textul proiectului Constituției Europene, de curând elaborat și încă mai recent adus la cunoștință și spre dezbateri statelor Uniunii Europene, cea actuală și cea de perspectivă apropiată, pornește de la premisa unei necesități de cunoaștere și de responsabilă raportare la o realitate în care România se află pe cale rapidă de integrare, ca expresie a părtășaniei sale la un proces istoric manifestat ca inerent acestui început de secol și de mileniu.

Slujitorii Bisericii noastre prin contactul lor permanent cu credincioșii și cu publicul larg, românesc și din afara hotarelor țării constituie fărâme roditoare ale acelui aluat care "dospește toată frământătura" și care își pune cu jertfelnicie în lucrare această menire de a informa oameni asupra valorilor multiple și profunde ale Bisericii și de a sădi, pe calea luminii dată nouă de Dumnezeu, punți trainice de frățietate și comuniune într-o lume contemporană pe de o parte atât de frământată și care dorește, pe de altă parte, în mare și evidentă măsură, să-și temeluiască viitorul pe interese și scopuri comune, având totdeauna de explorat și pus în valoare lianturile cele mai vechi și puternice ale unității civilizației euro-atlantice.

II. 1. Constituția Europeană în faza de proiect se sprijină, precum se vede din amplele pasaje mai sus reproduse, pe idei și valori foarte generoase aspirând spre construcția, pe baza lor, a unui edificiu pe deplin viabil și de mare durabilitate (a se vedea și conceptul de "*dezvoltare durabilă*")⁴.

*Aceste valori, care continuă spiritul Convenției Europene asupra Drepturilor Omului și Libertăților Fundamentale preiau, de fapt, în bună parte, valorile morale biblice, ale Vechiului și Noului Testament, adică ale tradiției iudeo-creștine, ale civilizației, culturii și spiritualității europene ale erei creștine, deși expunerea lor capătă îndeobște haina unor formulări de factură ideologică sau juridică actuală*⁵.

Cum altfel sunt, în esența lor, luminoasele formulări din preambulul Constituției, ori din articolele privitoare la valorile și obiectivele Uniunii Europene (I, 1-5)?

Cum altfel, dacă nu inspirată din această tradiție bimilenară, de altfel subliniată în preambul și traspusă în viziune contemporană, se constituie afirmarea principiilor respectului demnității, libertății, egalității și securității, a unei societăți a toleranței, dreptății, solidarității și nediscriminării, a democrației și statului de drept, a dezvoltării durabile în spiritul coeziunii economice, sociale și teritoriale, deodată cu afirmarea respectului moștenirii religioase și de cultură a Europei, în general, și a fiecărui stat european în parte?

Europa este, așa cum apare ea astăzi, la ceasul eforturilor de constituire și extindere a unei structuri cu valențe unionale, expresia unei istorii a ultimelor două milenii, a vremii de la Hristos, în care cultura, civilizația și viața sa spirituală nu pot fi despărțite de creștinism, cu care, fără a se contopi în chip absolut, ea se întrepătrunde în cea mai mare măsură. A vorbi despre *Europa creștină* sau despre *creștinătatea Europei* reprezintă o alăturare de termeni al cărui temei înseamnă,

4. *Constituția Uniunii Europene* (proiect) – traducere neoficială, art. 1-3.

5. Daniel Ciobotea, Mitropolitul Moldovei și Bucovinei, "*Bisericile și Valorile Euro-Atlantice*", Simpozion internațional "*Comunitățile religioase și Uniunea Europeană*" în "Candela Moldovei", an 10, nr. 12, dec. 2001.

într-atât, un *loc comun în conștiința umanității*, încât aproape că nu mai necesită demonstrație. E ca un postulat⁶.

De aceea este îndrituită rezonanța vocilor dintr-o parte sau dintr-alta a continentului care observă că această *dimensiune creștină* a Europei ar fi dorit să fie consemnată mai clar în textul Constituției Europene, respectiv, în primul rând, în preambulul acesteia.

Problema a fost ridicată inclusiv în cadrul schimbului de păreri prilejuit de simpozionul din iulie de la București, anterior amintit.

S-a observat, pe bună dreptate, că *originea comună creștină a civilizației europene* ar fi normal să se regăsească în actul fundamental al unității reprezentat prin Constituție, aceasta cu atât mai mult cu cât *unitatea spirituală pe baze creștine* constituie un *liant fundamental și durabil al lumii europene*, alăturându-se, în chip și cu rol specific, celorlalte elemente și interese comune, cum sunt cele economice, politice, de securitate, culturale ș.a.m.d.⁷

Răspunzând acestui punct de vedere, apreciat ca pe deplin îndrituit, nu numai în statele răsăritene și în lumea ortodoxă, ci și în importante cercuri occidentale de opinie, în frunte cu Vaticanul, dl. Etienne de Poncins, membru al Secretariatului Convenției Europene de la Bruxelles, participant la procesul de elaborare a proiectului Constituției, a oferit următoarea explicație:

"Formula alcasă, prezentată în text, "*moștenire religioasă*", care a dat naștere unor valori încă împărtășite în sânul Europei, merge deja mai departe decât ar vrea unii membrii, respectiv francezii. Mi se pare însă că s-a atins un echilibru. Poate că formularea nu este foarte clară, dar mi se pare satisfăcătoare și ea împacă dorințele diferite ale statelor UE"⁸.

Așadar, între o opțiune majoritară care susține afirmarea limpede a *tradiției creștine* și o alta, de orientare mai secularizată care optează, în numele totalei libertăți a conștiinței, pentru *eludarea exprimării moștenirii spirituale, în genere*, cu oferirea, astfel, a deschiderii nu numai către zona celor fără de religie, ci și către reprezentarea europeană, oricât de minoritară, a altor credințe decât creștinismul, s-a optat, în final, pentru *formula de mijloc* a menținerii "*moștenirii religioase*", fără vreo precizare a specificului creștin, fie el și de departe predominant, nu numai prin prisma trecutului istoric, ci și prin prisma realităților actuale sau de perspectivă ale Uniunii Europene.

Aceasta înseamnă că, indiferent dacă textul definitiv al Constituției va înregistra sau nu vreo referire mai precisă la tradiția creștină, rămâne în seama *creștinătății europene* ca, întraolaltă beneficiind de autenticul spirit al libertății și

6. Teoctist, Patriarhul B.O.R., Conferință la Universitatea din München, 9 mai 2003, "*Exigențele ecumenismului actual din punctul de vedere al B.O.R.*", în "Vestitorul Ortodoxiei", an XV, nr. 314-315, 15 iunie 2003, p. 4-5; Simpozion "*Bisericile și Valorile Euro-Atlantice*", București, 3 iunie 2002; Vol. *Ortodoxia românească*, Editura Institut. Biblic și de Misiune al B.O.R., București, 1992, passim.

7. Pr. lect. univ. Florin Șerbănescu, consilier patriarhal, intervenție la Simpozionul "*Constituția europeană...*", în "Adevărul", nr. cit., p. 5; Prof. univ. dr. Momcilo Luburici, rectorul Univ. Creștine "Dimitrie Cantemir", intervenție, loc. cit.

8. Etienne de Poncins, membru al Secretariatului Convenției Europene (Bruxelles), intervenție, Simpozionul "*Constituția Europeană...*" în "Adevărul", nr. cit., p. 5.

respectului față de Biserici ce va governa spațiul Uniunii, *să poarte cu neslăbită convingere și vigoare mesajul lui Hristos și roadele binefăcătoare ale Bisericii Sale "Celei Una", spre slava lui Dumnezeu și folosul obștesc al generațiilor după generații ale Europei Unite.*

Întru aceste înalte meniri, pe lângă lucrarea lor în cadrul local al fiecărei țări a Uniunii, pe lângă roadele comuniunii și ale dialogului panortodox, pe lângă cele ale dialogului și conlucrării intercreștine și chiar interreligioase, se deschid, de acum, și perspectivele, bogate în speranțe, ale unui *dialog al Bisericilor la nivelul și cu participarea Forurilor Uniunii Europene*⁹.

Biroul de reprezentare la Bruxelles a Patriarhiei Ecumenice de la Constantinopol este deja, ca să ne referim numai la orizontul Ortodoxiei, un prim și grăitor exemplu, pe cale de a fi multiplicat și consolidat și de alte Biserici, între care și de Biserica Ortodoxă Română¹⁰.

II. 2. La nivel euro-atlantic, cu ecouri inclusiv în România, s-a făcut auzit, între alte puncte de vedere cu privire la unitatea europeană, ecoul unei viziuni de-a dreptul neconstructive, ce încearcă să acrediteze ideea că între *Europa*, înțeleasă în sens strâmt, deformat și în spirit depășit doar ca *Europă Occidentală*, zisă "civilizată", și *Ortodoxia răsăriteană* ar exista o *incompatibilitate* structurală, de viziune culturală și spirituală, într-un cuvânt *de civilizație* cu neputință de depășit.

Că adică *Europa s-ar sfârși acolo unde începe Ortodoxia și că integrarea statelor răsăritene, majoritar ortodoxe, ar fi de natură să amenințe însăși ființa Europei "civilizate"*¹¹.

Această concepție, nu lipsită de scopuri și tendințe dizolvante, care încearcă să-și ancoreze explicația prin raportare la împrejurări istorice din trecutul ceva mai îndepărtat sau mai apropiat și care au generat o separare a Europei creștine inițiale pe plan confesional sau politic și apoi pe plan cultural sau economic *nu mai are nici o relevanță în condițiile contemporane*¹² când, precum însuși textul Constituției Europene mărturisește, există o voință colectivă fermă, larg majoritară, de realizare a Casei Comune a Europei tocmai prin valorificarea tradițiilor valoroase ale continentului nostru, preeminent al creștinătății. Nu ceea ce, în chip nefericit, a dezbinat sau mai poate încă dezbină Europa și civilizația euro-atlantică este de evidențiat și de valorificat în prezent și în perspectivă, ci ceea ce a unit-o și poate s-o apropie și s-o reunească pentru viitorul comun. Și, fără a uita, tocmai pentru a nu repeta, ceea ce a fost alienant și dureros în istoria europeană – precum rasismul de orice natură, dus până la holocaust, intoleranța religioasă dusă până la forma inchizițională sau a războaielor religioase, raționalizarea și secularizarea, inclusiv în forma ideilor izolării sau morții lui Dumnezeu și alte înstrăinări de sine și atroce suferințe care au bântuit lumea europeană, adesea dinspre apus –, este de reală valență ziditoare sublinierea și punerea în valoare a predominantelor aspecte

9. *Constituția Europeană*, art. I – 51, 3.

10. Pr. Prof. Dr. Dumitru Popescu, *Biserica Ortodoxă și integrarea europeană*, Simpozion "Bisericile și valorile euro-atlantice", punct III, p. 2–3.

11. Bartolomeu I, Patriarhul Ecumenic al Constantinopolului, *Biserica Ortodoxă și Europa Contemporană*, conferință, Palatul Patriarhiei, București, octombrie 1999, p. 2.

12. *Ibidem*.

luminoase, făuritoare, în și prin Dumnezeu creștin al iubirii, de armonie, de pace, de coeziune, de progres și de prosperitate, dintre care dimensiuni multe sunt de sorginte est-europeană¹³.

Astfel, spre exemplu, transmiterea însăși a valorilor spiritualității creștine către apusul Europei s-a petrecut prin iradiere din Imperiul răsăritean ortodox al Bizanțului, iar dreptul occidental, bazat pe dreptul roman, este rezultatul transmiterii sale în formele prelucrate și structurate, tot în Bizanț, pe vremea și pe urma moștenirii vremii împăratului Justinian¹⁴.

II. 3. În procesul făuririi și lărgirii Unității Europene este semnificativă preocuparea Uniunii de a se realiza, între alte programe însemnate aflate în propria sa finanțare, pe acela intitulat "*Un suflet pentru Europa*".

Este în acest fapt expresia preocupării exprimate chiar de la nivelul Secretariatului General al Uniunii Europene că "*Europa Occidentală nu poate supraviețui fără izvoare cu adevărat spirituale*"¹⁵.

Această idee aduce la începutul secolului XXI celebra formulare a lui André Malraux care spunea despre acest nou răstimp istoric că "*va fi religios sau nu va fi deloc*" și dă expresie unei preocupări și chiar îngrijorări la nivel european sintetizată, în 1992, de un politician de talia lui Jacques Delors sub forma sentențioasă: "*Nu se va reuși unificarea Europei numai cu abilitate juridică sau cu pricepere economică... Dacă în următorii zece ani nu vom reuși să dăm un suflet, o spiritualitate, o semnificație Europei, am pierdut partida*"¹⁶.

Care ar putea fi oare acest *suflet european*, această unitate spirituală fără de care unitatea Europei nu va putea fi, cu adevărat, realizată? Nimic mai firesc decât ca acest liant să fie cel situat în continuitatea însăși a tradiției europene bini- lenare: *spiritualitatea creștină*.

E drept, unii teologi contemporani vorbesc chiar despre necesitatea unui *ethos planetar*, despre o "*teologie pentru al treilea mileniu*" care să susțină, prin *pacea dintre religii, o pace mondială*¹⁷.

Chiar dacă este de înțeles necesitatea reală a unui permanent dialog interreli- gios, fundamentele creștine ale civilizației europene implică, în procesul edificării Europei unite, stăruința, în principal, pe calea atât de pregnant validată de timp a unității spirituale întru creștinism. Bisericele creștine întreolaltă, au, așadar, în primul rând, această misiune, divină și istorică deopotrivă, în spiritul cel mai autentic și actual al *coresponsabilității* față de soarta Europei, a țărilor și a credin- cioșilor lor și, prin aceasta, a omenirii întregi.

Coresponsabilitatea, ca imperativ fundamental al vremurilor noastre, apare ca un adevărat laitmotiv al majorității opiniilor exprimate în domeniu. Din perspectiva Ortodoxiei este îndeajuns de grăitor să menționăm tăria cu care acest

13. *Ibidem*, p. 3.

14. *Ibidem*.

15. *Ibidem*, p. 6.

16. Vezi Simpozion Internațional "*Comunitățile religioase și Uniunea Europeană*", în "*Candela Moldovei*", an X, nr. 12, decembrie 2001, p. 5.

17. Hans Küng, *Une théologie pour le troisième millenaire. Pour un nouveaux départ oecuménique*, Seuil, Paris, 1989, passim.

principiu a fost subliniat la sărbătoarea Nașterii Domnului din anul 2000, când, la Constantinopol, s-au reunit, inclusiv în acest gând, Întâistătorii Bisericilor Ortodoxe surori¹⁸.

II. 4. Care este, pe linia acestei coresponsabilități ziditoare, *aportul specific al Ortodoxiei la consolidarea unității creștine a Europei?* În primul rând *pnevmatologia* ortodoxă, atât de vie și puternic lucrătoare. Conștiința *proniei Dumnezeiești nelipsite, permanent manifestă prin prezența și lucrarea harului Sfântului Duh, în creație, prin intermediul energiilor divine necreate*¹⁹.

Experierea acestei trăiri în Ortodoxie, al cărei reper semnificativ primordial este perceput a fi *Sfântul Munte Athos*, a fost subliniat ca o valoare pentru revigoarea spiritualității europene, în ansamblul său, chiar de către Secretarul General al Consiliului Europei care a mărturisit: "*Sfântul Munte ortodox rămâne o moștenire comună și un punct de referință al întregii Europe*"²⁰.

Această afirmație, exprimând un fapt asumat de mult și în chipul cel mai firesc în sânul Bisericilor Ortodoxe, este acum pe cale de a reprezenta o însemnată descoperire sau redescoperire a Occidentului pe calea regăsirii surselor sale originare de trăire spirituală.

Însuși Patriarhul Ecumenic al Constantinopolului, Bartolomeu I, a reținut și purtat mesajul acestei reflecții de mare profunzime a înaltului reprezentat al Uniunii Europene, mărturisind-o cu prilejul vizitei sale la București, în octombrie 1999²¹.

II. 5. Dacă întruparea lui Dumnezeu – Cuvântul a fost pentru ca pe om să-l îndumnezeiască, și dacă harul proniei divine, lucrător în creație, are menirea perpetuării acestei căi a comuniunii dintre Dumnezeu și om, atunci *înălțarea omului spre Dumnezeu și chiar îndumnezeirea sa, prin trasfigurare*²², reprezintă o altă înaltă valoare a Ortodoxiei menită a fertiliza creștinătatea, în întregul ei, inclusiv la nivel european și euro-atlantic.

Înălțarea omului spre transcendent prin trasfigurare, ca stare de perpetuă vibrație în relația dintre Dumnezeu și om, până la treapta supremă a vederii nesfârșite a lui Dumnezeu "față către față", ca treaptă supremă a spiritualității creștin-ortodoxe, este puternic exprimată, spre exemplu, în pictura bisericească ortodoxă de sorginte bizantină, în care planul bidimensional, compoziția și figurarea după un cod convențional constituie un intermediu mult mai lesnicios și firesc al relației omului credincios cu Dumnezeirea.

Unele opinii văd o figurare a acestei duble relații și în arhitectura bisericească, prin turla și turnul-clopotniță, în care Dumnezeu coboară spre om (prin

18. Daniel, Mitropolitul Moldovei și Bucovinei, "*Mărturie frățească într-o lume fragmentară*", în "Candela Moldovei", an XI, nr. 1, ian. 2001, p. 7; idem, în "Candela Moldovei", an X, nr. 12, dec. 2001.

19. Pr. prof. Ion Bunea, *Câteva aspecte caracteristice ale spiritualității ortodoxe*, în vol. "Ortodoxia românească", p. 113.

20. Conf. Bartolomeu I, Patriarhul Ecumenic al Constantinopolului, *conf. cit.*, p. 6.

21. *Ibidem*.

22. Pr. Prof. Dumitru Stăniloae, *Spiritualitatea și cultura românească în lumina credinței ortodoxe*, în "Ortodoxia românească", p. 113, Pr. Prof. Ion Bunea, *art. cit.* în "Ortodoxia românească" p. 114–115.

turla Pantocratorului), iar omul se înalță spre Dumnezeu (mișcare reprezentată în clansarea spre cer a turnului-clopotniță).

II. 6. Întrucât, în spiritualitatea creștină, scopul suprem îl reprezintă *mântuirea*, prin *rămânerea în veșnicie, în comuniunea și iubirea lui Dumnezeu*, în Ortodoxie toate celelalte idealuri creștine se subsumează și se subordonează acestuia.

Mântuirea se atinge prin asumarea și experierea *credinței* și prin *lucrarea faptelor bune*. Fapte bune sunt acelea ce răspund normelor de *morală creștină*. În această educație este fundamental a înțelege că *morală*, cu toate prescripțiile ei, este o *consecință* nemijlocită și firească a *credinței*, și nu *invers*. Cu alte cuvinte *credița naște morală și nu necesitatea unei anume morale aduce după sine acceptarea credinței!*²³.

Pe această cale se înțelege de ce idealurile moral-creștine nu reprezintă, în spiritul mărturisirii lui Hristos, o motivație în primul rând sau exclusiv de natură istorică, ținând de necesitățile unui cadru terestru, auto-suficient, al societății umane²⁴. Idealurile moralei creștine sunt *un mijloc spre mântuire și nu un scop în sine*. Forța lor crește astfel exponențial, prin însăși calea firească, a credinței, de asumare și concretizare a lor.

În această ordine de idei apare și concepția creștină despre *suflet*²⁵, despre raportul de prioritate al acestuia în raportul cu materia, cu trupul. Ideea *nu este a unei mortificări voluntare, gratuite a trupului*, ca pe un lucru inutil, ci a *purtării, cu echilibru, de grijă* asupra lui, a cinstirii cuviincioase a facerii mâinilor lui Dumnezeu, pentru a realiza, într-însul, scopul suprem, al mântuirii sufletului. Trupul este un vehicul, căruia îi purtăm de grijă spre a ne purta către o anumită destinație. Dar *important nu e, în primul rând, vehiculul, ci pasagerul, adică sufletul și ce se întâmplă cu el după părăsirea vehiculului*.

II. 7. Din această viziune superioară asupra relației de consecuție și subordonare a moralei în raport cu credința se constituie calitatea *Bisericii Creștine de autoritate și instanță morală*²⁶.

Biserica este autoritate și instanță morală pentru că este așezată pe temelia credinței în Dumnezeu.

Ea respectă și nu oprește voința liberă în exercitarea conștientă a drepturilor omului și a libertăților sale fundamentale, dar evidențiază faptul că acestea sunt *supuse permanent evaluării înaintea Divinității*²⁷. De aceea propovăduiește, în exercitarea deplină a acestor drepturi și libertăți, principiul *responsabilității*, al *autocontrolului* și al *demnității* pentru ca utilizarea acestora să nu fie spre ruină, ci spre zidire.

Din această perspectivă trebuie privite și bine înțelese luările părintești de poziție, critice sau reticente, din partea Bisericilor creștine, occidentală sau orientală, inclusiv din partea Bisericii Ortodoxe Române, față de anumite forme excesive de expresie a libertății din lumea contemporană, precum păcatele împotriva

23. Romani, 6.

24. Daniel, Mitropolitul Moldovei și Bucovinei, *Bisericile și valorile euro-atlantice*, p. 3.

25. Pr. Prof. I. Bunea, *art. cit.*, p. 117.

26. Daniel, Mitropolitul Moldovei și Bucovinei, *op. cit.*, p. 3.

27. *Ibidem*.

firii, prostituția, drogurile, eutanasia, clonarea ființei umane prin inginerie genetică ș.a., care se situează în afara principiilor fundamentate biblic și patristic ale spiritualității și tradiției creștine²⁸.

Pozițiile Bisericii formulate în spiritul moralei creștine trebuie, așadar, privite ca un *benefic factor de echilibru și ponderare socială*, într-o lume complexă și adeseori atinsă de morbul exceselor într-o direcție sau alta.

În acest fel creștinismul contribuie substanțial la realizarea dezideratului, unanim exprimat, al unui *suflet nou*, al unei *dimensiuni etice și spirituale*²⁹ europene, nord-atlantice și chiar universale preînnoite pe calea **binelui, a păcii, a armoniei și prosperității** nu doar materiale, ci și *sufletești*.

II. 8. Această operă de asanare morală, ca, de altfel, întreaga lucrare a Bisericii în sânul societății se așează și se exprimă în haina și spiritul **iubirii creștine**³⁰, ca virtute fundamentală a trăirii în Hristos, alături de **credință și nădejde**.

Precum se știe *crucea* reprezintă pecetea, steagul, altarul și arma creștinătății. Dar, prin cele două brațe ale sale ea exprimă cele *două direcții axiologice* fundamentale *prin care se definește și se rostuieste spațial omul creștin*.

Pe verticală el se situează în legătură cu Dumnezeu, iar pe orizontală el se așază în legătură cu semenii săi cei vii, dar și cu cei adormiți. Fluidul care menține în permanentă vitalitate și comuniune dele două făgașuri se adapă, pe lângă *credință și pururi nădăjduire*, din izvorul nesecat al *iubirii de Dumnezeu și de oameni*.

Iată aici o minunată *triadă a spiritualității creștine* de natură să susțină puternic efortul de coagulare și de călăuzire a Unității Europene, din care, precum spunea, în spiritul lui Hristos, Apostolul Pavel, mai mare decât toate este *iubirea*³¹ pentru că ea *adună întreolaltă și nu risipește, înmulțește și nu împuținează, clădește și nu ruinează, împlinește și nu se sfârșește niciodată*³².

Ce resorturi mai puternice și durabile decât acestea pot motiva conștiința europeană comună în demersul său către *unitate și durabilitate*?

II. 9. O formă pregnantă de expresie a iubirii creștine este **sobornicitatea** Bisericii lui Hristos *în Ortodoxie*³³.

Sobornicitatea presupune comuniune bazată pe *împărțirea întru iubire a unor valori comune*. Sobornicitatea conferă certitudinea *negreșelii, a nerătăcirii, a întreolaltă susținerii și a obșteștii împărtășiri de roadă*.

Sunt acestea obiective pertinente ale Uniunii Europene, precum se pot ele deduce din spiritul Constituției? Desigur! Atunci modelul **sobornicității ortodoxe** este un valabil și viabil **înaintemergător al arhitecturării structurii unității continentale**.

Dar **sobornicitatea** mai înseamnă ceva. Ea reprezintă unitate în alteritate, a persoanelor sau a părților componente. Așadar trimite direct la ideea, extrem de

28. *Ibidem*, Pr. Prof. Dumitru Popescu, *art. cit.*, punct II, p. 1.

29. Daniel, Mitropolitul Moldovei și Bucovinei, *op. cit.*, p. 3.

30. *Ibidem*, p. 4.

31. I Corinteni, XIII, 13.

32. I Corinteni, XII, 27-31; XIII, 1-8.

33. Pr. Prof. I. Bunea, *art. cit.*, p. 3.

valoroasă, a **unității în diversitate** care stă la baza concepției de structură a Uniunii Europene și care este clar formulată în textul Constituției³⁴.

O sugestivă evocare a acestei **unități în diversitate** în Orientul creștin este cea datorată *Papei Ioan Paul al II-lea din scrisoarea sa pastorală "Orientale lumen"*.

"De la începuturile lui, Orientul creștin a îmbrăcat forme interioare diferite, care s-au arătat capabile să adopte trăsăturile specifice ale fiecărei culturi și să manifeste respect deosebit pentru fiecare comunitate particulară (națională).

Vestirea Evangheliei trebuie să fie, în același timp, înrădăcinată în specificitatea culturilor și deschisă *convergenței într-o universalitate* care este un *schimb spre îmbogățirea comună*.

Nu putem decât să mulțumim lui Dumnezeu cu profundă emoție pentru minunata varietate care a permis Orientului creștin să alcătuiască, cu modele diferite, un mozaic atât de bogat și compozit"³⁵.

Diversitatea în unitate deschide, precum se vede, perspectiva *identității*³⁶ *fără despărțire și a unității fără confundare*, după modelul întru totul deplinei *uniri ipostatică* a celor două *firi ale Mântuitorului Hristos*. În ce privește Unitatea Europeană, *identitatea* înlăuntrul acesteia, după modelul creștin, are în vedere nu numai *identitatea fiecărui Stat Membru înlăuntrul Unirii*, cu specificitățile tradițiilor sale de cultură, civilizație și spiritualitate, dar și alte identități, precum *cea a fiecărei Biserici pe plan local în raport cu alte Biserici locale, ori cea a Bisericilor*, în ansamblul lor, în raport cu *cea a structurilor politice statale și cu identitatea societății civile*.

O privire specială se cuvine aici *identității* specifice a *Ortodoxiei românești*, din ale cărei multiple valențe desprindem, ca inspiratoare pentru unitatea europeană, *toleranța, neimplicarea în dispute dogmatice* ori în *războaie religioase intercreștine*, de natură să afecteze însăși unitatea creștinătății³⁷.

II. 10. La fel de importantă este, în Ortodoxia românească, precum, de altfel, în tot spațiul Ortodoxiei, în întregul său, valoarea *tradiției*, precum și aspectul viu, *dinamic, al tradiției*³⁸.

Tradiția, din care spiritualitatea ortodoxă a făcut o adevărată cunună a virtuților sale, nu înseamnă, așadar, închistare, imobilism retrograd, în sensul peiorativ al termenilor, ci *păstrare vie a moștenirii curate și valoroase și adecvare a ei la necesitățile și condițiile contemporane prin găsirea sensului ei autentic, îndepărtarea deviațiilor de la filonul originar și nevoița necurmată spre desăvârșire. Tradiția nu se cantonează, cu alte cuvinte, în trecut, nici nu se fixează imuabil în prezent, ci rămâne, cu întreaga zestre de valori, orientată permanent, spre viitor*³⁹.

34. *Constituția Europeană, Preambulul și I-3, 3.*

35. Apud. Pr. Prof. Dumitru Popescu, *art. cit.*, p. 2.

36. Conf. Pr. Dr. Gheorghe Popa, *Identitate specifică și responsabilitate comună într-o Europă reunificată*, Simpozion "Bisericile și valorile euro-atlantice", p. 2-3; Antonie, Mitropolitul Ardealului, "Catolicitate și eternitate", în vol. "Ortodoxia Românească", p. 22-30.

37. Pr. Prof. I. Bunea, *art. cit.*, p. 116.

38. *Ibidem*, p. 117. Vezi și "Ortodoxia românească", *passim*.

39. *Ibidem*.

O asemenea viziune dinamică a Ortodoxiei, de preluare și dezvoltare a moștenirii religioase, caracterizează, precum s-a văzut însuși spiritul Uniunii Europene reliefat de Constituție.

II. 11. S-a remarcat, pe de altă parte, de către specialiștii în domeniul spiritualității și o altă trăsătură specifică a teologiei românești ortodoxe: *echilibrul*. Un echilibru în care *mistica și rațiunea* se regăsesc deopotrivă și se susțin reciproc⁴⁰.

Ortodoxia Românească n-a fost, nu este și nici nu are orientări spre a fi o pepinieră pentru extravagante și excrescențe, pentru dezechilibrul mistic sau fundamentalismul intolerant, pentru obscurantismul vrăjitoriilor și al superstițiilor.

Dar, mai mult decât atât, Ortodoxia românească a reușit armonizarea misticii, pregnant specifică Orientului creștin, cu raționalismul manifestat, în spiritul scolasticii, în Occident, oferind o pildă a sintezei robuste care poate servi ca sursă de inspirație întregii Europe creștine și care s-ar putea defini succint: *Nici rațiune fără mistică, nici mistică fără rațiune!*

II. 12. Prin prisma generoaselor valori, mai sus prezentate, pe care Ortodoxia românească le-a păstrat, le reprezintă și le promovează, cu consecvență, încredere și voință constructivă, în contextul general al Ortodoxiei răsăritene, al Creștinismului european și euro-atlantic, și în contextul participării României la procesul de făurire a unității europene, este întristător, dar, în nici un caz, demobilizator, faptul că, în forma unui ecou românesc al teoriei privind *incompatibilitatea dintre Europa Occidentală, așa-zis "civilizată", și Ortodoxie*, se înregistrează încă, în țara noastră, nu fără virulență, chiar dacă dintr-o direcție mai degrabă unilaterală, acuze nefondate, distorsionate și nelipsite de tendențiozitate la adresa Bisericii Ortodoxe Române, etichetată ca opozantă sistematică față de integrarea europeană a României, față de valorile europene ale drepturilor omului și libertăților fundamentale⁴¹.

Atunci când Biserica Ortodoxă Română, prin conducerea ei, prin imensa majoritate a slujitorilor și credincioșilor ei, privește consensual făurirea Europei unite ca pe o binecuvântată șansă a continentului nostru de întreolaltă regăsire și zidire de sine, întru iubire, pace și luminos-roditoare viziune asupra viitorului comun, este cu adevărat nedrept, dacă nu deliberat dușmănos, să se mai facă auzite afirmații ca acelea că, percepută fiind ca închistată și retrogradată, Biserica a 86,8% dintre români (reconfirmați de ultimul recensământ din 2002) manifestă, deodată cu opoziția față de integrarea României în Europa și față de drepturile omului și libertățile europene fundamentale, atitudini de obstrucționare a funcționării statului de drept, de corupere a puterii politice în beneficiul propriilor interese, discriminând celelalte culte și în primul rând Biserica Română Unită cu Roma (Greco-Catolică) și făcând din învățământul religios în școală o manifestare

40. Pr. Prof. Dumitru Popescu, *art. cit.*, p. 2; Nicolae, Mitropolitul Banatului, *Cuvânt înainte*, în *"Ortodoxia românească"*, p. 6; Maria Spyropoulos, *BOR. Imaginea sa actuală*, în *"Ortodoxia românească"*, p. 158; Meliton, Mitropolit de Calcedon, *Teologia și viața ortodoxă*, în *"Ortodoxia românească"*, p. 199.

41. A se vedea, spre ex., volumul *"Harta actorilor și problemele aderării la Uniunea Europeană"*, Fundația pentru o Societate Deschisă, prezentat în ziarul "Național", miercuri, 7 mai 2003, p. 3.

de xenofobie și intoleranță față de alte confesiuni, orientare situată "în conflict sever cu prevederile legislative și cu principiile educației moderne"⁴².

Celor mai multe dintre aceste acuze le răspund, fără echivoc, înseși paginile anterioare referitoare la valorile creștinismului ce reprezintă contribuții esențiale, implicit ale Ortodoxiei românești, la făurirea unității europene și la refacerea unității inițiale însăși a Bisericii lui Hristos.

Anumite luări de poziție față de unele aspecte excesive ale contemporaneității reprezintă, precum s-a spus, exercitarea, *în consecința credinței și sub autoritatea divină*, sub semnul *responsabilității*, a rolului părintesc și firesc al Bisericii de *instanță morală* în sânul societății timpului nostru⁴³. O instanță morală datorare față de Dumnezeu și de oameni să apere și să susțină valorile creștine autentice și *să nu susțină urcarea pe pedestal a falselor valori!*

Așa-zisa obstrucționare a statului de drept și coruperea în interes propriu a puterii politice, cu discriminarea altor culte, sunt, de fapt, distorsionări voite și majore de viziune asupra exercitării unor *îndatoriri și drepturi firești ale Bisericii Ortodoxe Române* în cadrul democratic al societății românești actuale, *pe baza locului și rolului său în viața poporului român*, inclusiv pe baza principiului atât de normal, de actual și european al *proporționalității*, care nu înseamnă în nici un caz, *inechitate, inegalitate* de drepturi și *discriminare* a minorității de către majoritate. Am spune însă că principiile toleranței și nediscriminării nu trebuie să ducă, în chip paradoxal, nici la forme inverse de *discriminare, a majorității din partea minorităților!*

În ce privește diferendele patrimoniale cu Biserica Greco-Catolică, Biserica Ortodoxă Română a susținut și susține, consecvent și cu deplină convingere justetea unei căi recomandate continuu de însăși Sanctitatea Sa Papa Ioan Paul al II-lea, anume aceea a rezolvării problemelor numai și numai pe *calea dialogului frățesc*⁴⁴.

Întru acest exercițiu al dialogului trebuie să se țină seama de *apartenența lăcașurilor de cult la obștile de credincioși*, de principiul *proporționalității* și, cu deplină obiectivitate și echilibru, de *realitățile locale*.

În ceea ce privește *învățământul religios în școală*, sub denumirea "Educație moral-religioasă", ne putem întreba, cu toată nedumerirea, întrucât *studierea adevărurilor și învățaturii de credință ale Ortodoxiei*, ca și a altor confesiuni, pe baza *programei analitice* aprobată atât la nivelul conducerii bisericești, cât și al Ministerului de resort, și desfășurată organizat, în *cadrul instituționalizat al școlii*, conform unei legislații și unui spirit al *responsabilității și toleranței*, poate și este normal să fie percepută din perspectiva exact inversă realității și hipertrofiată, ca o manifestare generalizată de xenofobie, obtuzitate și intoleranță, ca un soi de *conspirație la scară națională împotriva altor confesiuni religioase creștine sau necreștine?* Ar fi exact contrariul tradițiilor poporului român care, (oare pe cine

42. *Ibidem*.

43. Conf. Pr. Dr. Gheorghe Popa, *art. cit.*, p. 4.

44. Teoctist, Patriarhul Bisericii Ortodoxe Române, *Scrisoare adresată I.P.S. Lucian Mureșan*, Mitropolit al Mitropoliei Române unite cu Roma (Greco-Catolice), 5 iulie 2003, cu prilejul aniversării a 150 de ani de la ridicarea episcopiei unite de la Blaj la rang de Arhiepiscopie și Mitropolie; Idem, *Exigențele ecumenismului actual din punct de vedere al Bisericii Ortodoxe Române*, conferință la Universitatea din München, 9 mai 2003, în "Vestitorul Ortodoxiei", 15 iunie 2003, p. 4.

deranjând?), *păstrându-și și apărându-și cu deplină trăire credința și valorile sale*⁴⁵ (cum spunea Eminescu: "sărăcia și nevoile și neamul"), a manifestat întotdeauna *bunăvoință, înțelegere* în conviețuirea cu reprezentanții minoritari ai altor convingeri religioase decât Ortodoxia!⁴⁶

O altă acuză care se aduce în același context Bisericii Ortodoxe Române este că dorește să ridice, din spirit de gratuită grandomanie, o *catedrală* "enormă" în inima Bucureștiului care nu ar fi în specificul arhitecturii ortodoxe românești și care va sărăci până la ruinare poporul român, act, chipurile, cu atât mai reprobabil și imoral, cu cât se petrece în aceste vremuri de austeritate economică.

Răspunsurile la suita acestor neadevăruri, a căror inducere în conștiința publică se urmărește cu tendențiozitate și cu o insistență demnă de o cauză mai puțin dubioasă, sunt profund și ferm motivate:

– Ortodoxia a înălțat dintotdeauna lăcașuri adaptate la funcțiuni. Când a avut nevoie de biserici spațioase, cu funcție de reprezentare, le-a făcut, firește raportate la condițiile și necesitățile vremii. Exemple sunt în tot spațiul ortodox, începând cu Sfânta Sofia din Constantinopol, continuând cu catedralele tuturor Bisericilor din țările ortodoxe vecine sau apropiate de România și terminând cu exemplele din spațiul românesc, precum a fost, pentru timpul lor, Biserica Sfântul Nicolae Domnesc din Curtea de Argeș, Biserica Mitropoliei și Biserica Domnească din Târgoviște sau altele, mai recente.

– *Catedrala Mântuirii Neamului* reprezintă, alături de *Mormântul Eroului Necunoscut*, un *simbol al jertfei* pentru devenirea și împlinirea poporului și statului român modern, fiind, ca idee, apărută după războiul de independență din 1877–1878, proclamarea Regatului și dobândirea autocefaliei B.O.R. și reafirmată cu putere, chiar sub acest nume, astăzi continuat, de către Patriarhul Miron Cristea după făurirea, la 1918, a Statului Național Unitar și ridicarea, în 1925, a B.O.R. la rang la Patriarhat. Reluarea acestui proiect în actualitate este o *continuare*, o expresie a unei *datorii de conștiință* față de înaintași și față de înseși *demnitatea poporului român*.

– După 1989 în România, *în chip fără precedent*, au fost înălțate sau se află în construcție *peste 1200 de biserici ortodoxe*, unele dintre ele de proporții comparabile cu *Catedrala Mântuirii Neamului*. Nici una dintre acestea în parte nu a fost atacată public. Cauza (nedeclarată)? Nici una dintre acestea nu poartă valoarea, *încărcătura simbolică unică*, a Catedralei ce se va înălța în Capitală, ca *expresie a demnității, dăinuirii și devenirii în Hristos* a poporului român! Pe cine și de ce deranjează aceste realități? Toate cele peste 1200 de biserici ortodoxe noi au fost *cerute de credincioși*, au răspuns unor *necesități reale*. În pofida speculațiilor, ele s-au ridicat sau se construiesc, în principal, din *obolul credincioșilor, în ritmul posibilităților*; și, când cauzele majore ale pauperizării sunt, de fapt, cu totul altele, *nimeni dintre credincioși nu s-a plâns de sărăcire* din cauza înălțării acestor lăcașuri sfinte. La fel va fi și în privința construirii *Catedralei Mântuirii Neamului* care, oricât de costisitoare ar fi, nu va depăși *valoarea câtorva biserici* dintre cele atât de multe aflate în construcție în România în această perioadă!

45. *Ibidem*.

46. *Ibidem*.

Catedrala Bucureșteană va fi însă *cununa* tuturor acestora. Va fi "*Maica Bisericii-
lor României!*".

II. 13. Pentru a fi, însă, încă și mai deplin și definitiv lămuritori asupra poziției coresponsabile și generos constructive a Bisericii Ortodoxe Române, alături de celelalte culte din România și de Bisericele Europei, față de procesul de făurire și extindere a Uniunii Europene, față de opțiunea integrării europene a României vom da glas, în finalul tuturor acestor considerații, unor documente ce exprimă autoritatea bisericească la cel mai înalt nivel, atât în cazul ortodoxiei românești, cât și al tuturor celorlalte Biserici, confesiuni și culte, la scară națională și europeană.

Astfel, după întrunirea națională, din 1995, de la Snagov unde, la nivelul partidelor politice și al unor instituții, s-a semnat o primă *Declarație de aderare a României la structurile europene*, în luna mai a anului 2000 șefii de cult din țara noastră în frunte cu prea Fericitul Părinte Patriarh TEOCTIST al Bisericii Ortodoxe Române au semnat, în deplin acord, *Declarația Cultelor pentru integrarea României în Uniunea Europeană*.

În esență, acest document fundamental în raport cu problematica abordată, glăsuiește astfel:

"1. Semnatarii prezentei declarații, având în vedere responsabilitatea ce ne revine în susținerea procesului de integrare a României în structurile Uniunii Europene și analizând situația generală în care se află țara noastră, ne exprimăm *sprijinul nostru activ* pentru acest proces. Întrucât *am fost totdeauna europeni* facem în mod firesc eforturi în acest scop, fiind convinși că *această integrare servește atât intereselor credincioșilor noștri, cât și întregii societăți din România*.

4. În perspectiva integrării în Uniunea Europeană, România nu urmărește doar obținerea unor drepturi asociate cu statutul său de membru, ci dorește să-și exercite *responsabilitatea* ce decurge din această aderare. Având o viață religioasă bogată, *România este pregătită să contribuie la îmbogățirea patrimoniului spiritual și cultural european*, reafirmând *respectul pentru viață, demnitatea persoanei umane, dreptul la proprietate, valoarea familiei și a solidarității umane*, acordând o atenție deosebită *garantării libertății de gândire, conștiință, credință și religie*. Procesul de unificare europeană, care vizează, în mare măsură, o *unificare economică*, poate fi *deplin* în condițiile în care se realizează și o *îmbogățire spirituală europeană*. Păstrându-și identitatea spirituală proprie, modelată în decursul istoriei, alături de celelalte țări europene, contribuția României va mări valoarea tezaurului spiritual și cultural european.

5. În acest sens, considerăm că ar fi binevenită organizarea de acțiuni și activități comune ale cultelor din România pentru o mai bună înțelegere a confesiunilor religioase și contribuției lor la viața spirituală și economică a Europei de astăzi. De aceea ne afirmăm disponibilitatea de a participa efectiv la rezolvarea problemelor sociale și economice ale țării, prin aceasta contribuind la însuși procesul de integrare în Uniunea Europeană.

Problemele cele mai importante ale cultelor cum sunt retrocedarea bunurilor, învățământul confesional și sprijinirea de către stat a activității social-caritative, trebuie soluționate în procesul de aderare la Uniunea Europeană".

Particularitățile culturale și religioase ale fiecărei națiuni pot servi ca un liant și ca o bogăție pentru o Europă unită și stabilă, în loc să se constituie în factori de conflict, așa cum s-a întâmplat de multe ori în decursul istoriei.

Culte religioase au vocația sfântă de a contribui la concilierea și apropierea dintre popoare spre slava lui Dumnezeu și mântuirea oamenilor".

În spiritul acestei declarații din mai 2000, la 3 iunie 2002 s-a desfășurat la București Conferința Internațională "Bisericele și Valorile Euro-Atlantice" al cărei comunicat, reafirmând fără echivoc susținerea integrării euro-atlantice a României, într-un spațiu al valorilor comune, al prosperității, securității și păcii, precizează:

"Conferința a fost menită să arate că valorile fundamentale ale omului secolului XXI sunt, la bază, aproape identice, în concordanță cu principiile spirituale și morale ale religiilor monoteiste, că indiferent de religia pe care o îmbrățișăm, avem în inima noastră credința în Dumnezeu toleranței, al cooperării, al dragostei față de om, al adevărului, al reconcilierii, al libertății și păcii.

Participanții la Conferință consideră că în Europa s-a deschis o perspectivă fără precedent pentru cetățenii Statelor din spațiul euro-atlantic – realizarea unei Comunități largi, libere și unite sub valorile și practicile democratice, culturale, spirituale și securității comune.

... Europa de mâine, sub lumina religiei și respectul identității popoarelor, cu darurile lor trebuie să se bucure, unită, în numele păcii și al prosperității".

În planul relațiilor bisericești, atât panortodoxe, cât și intercreștine, problematica integrării europene și a rolului Bisericilor în acest proces stăruie cu acuitate.

Încă din 1986, la cea de a III-a Conferință Panortodoxă Preconciliară de la Chambésy, s-au făcut auzite afirmații ca acestea:

"Noi, creștinii ortodocși, tocmai pentru că am avut acces la sensul *mântuirii*, avem datoria să luptăm pentru alinarea bolii, a nefericirii, a spaimei; pentru că am avut acces la experiența *păcii*, nu putem rămâne indiferenți în fața absenței sale din societatea actuală; pentru că am fost beneficiarii *dreptății* lui Dumnezeu, luptăm pentru o dreptate mai completă și pentru dispariția oricărei opresiuni; pentru că în fiecare zi avem experiența *milostivirii divine*, luptăm împotriva oricărui fanatism și intoleranțe între oameni și popoare; pentru că noi binevestim neconținut *întruparea* lui Dumnezeu și *îndumnezeirea* omului, apărăm drepturile omului pentru toți oamenii și pentru toate popoarele; pentru că noi trăim darul divin al *libertății* mulțumită operei răscumpărătoare a lui Hristos, noi putem să afirmăm mai deplin valoarea sa universală pentru toți oamenii și pentru toate popoarele; pentru că, *hrănindu-ne* cu Trupul și Sângele Domnului la Sfânta Împărtășanie, trăim nevoia de a împărtăși darurile lui Dumnezeu cu frații noștri, noi înțelegem mai bine foamea și lipsurile și luptăm pentru a le aboli; pentru că noi așteptăm un pământ și un cer nou, unde va domni dreptatea absolută, luptăm *hic et nunc* pentru renașterea și reînnoirea omului și a societății"⁴⁷.

La acest început de secol și de mileniu Bisericile Europei au adoptat așa-numita *Charta Oecumenica* ce glăsuiește, între altele, în Cap. III, par. 7:

47. Apud. Daniel, Mitropolitul Moldovei și Bucovinei, *Bisericele și valorile euro-atlantice*, p. 4.

"În baza credinței noastre creștine, ne dedicăm pentru o *Europă umană și socială*, în care se impun *Drepturile Omului*, valorile fundamentale ale *păcii*, ale *justiției*, ale *libertății*, ale *toleranței*, ale *participării* și ale *solidarității*. Stăruim asupra respectului *vieții*, *valorii căsătoriei și a familiei*, orientării cu precădere către cei *săraci*, *nevoii de iertare*, și, întru toate, *a milosteniei*"⁴⁸.

Acest document bisericesc european a fost semnat, la 22 aprilie 2001, la Strasbourg, din partea Conferinței Bisericilor Europene de către Jérémie, mitropolit ortodox din Franța, iar din partea Consiliului Conferințelor Episcopale Catolice de către Cardinalul Miroslav Vlk.

În aceste preocupări ale Ecclesiei Europene, Biserica Ortodoxă Română este o prezență activă pe calea unității, pe calea găsirii căilor și mijloacelor celor mai adecvate de realizare a acesteia.

Discuții pe această temă au fost purtate de delegații la cel mai înalt nivel, cu diferite și numeroase prilejuri, cum au fost, pentru a menționa doar câteva dintre cele mai însemnate, vizita Sanctității Sale Papa Ioan Paul al II-lea în mai 1999, vizita Prea Fericitului Părinte Patriarh Teoctist la Vatican și în Italia în octombrie 2002, vizita în România a Sanctității Sale Bartolomeu I, Patriarhul Ecumenic al Constantinopolului, în octombrie 1999, vizita în Germania a Prea Fericitului Părinte Patriarh Teoctist în mai 2003, ori vizita în România a Prea Fericitului Hristodoulos, Arhiepiscopul Atenei și Mitropolit a toată Elada, în iunie 2003.

Reamintim, în acest context, importante alocuțiuni rostite în Aula Palatului Patriarhiei pe tema relațiilor dintre Ortodoxie și Europa contemporană de către Patriarhul Ecumenic Bartolomeu I și de către Primatul Greciei, Arhiepiscopul și Mitropolitul Hristodoulos. În aceste împrejurări au fost abordate, între altele, aspectele pretinsei și falsei incompatibilități dintre Europa (înțeleasă ca Europa Occidentală) și Ortodoxia Răsăriteană, ideea regăsirii de sine a "sufletului" Europei inclusiv prin contribuția spiritualității pnevmatologice și a valorilor Ortodoxiei, precum și însemnătatea creșterii ponderii Ortodoxiei în Uniunea Europeană prin integrarea, alături de Grecia, a noilor state răsăritene cu majoritate de populație și cu tradiție veche de viață ortodoxă, cum sunt România și Bulgaria.

Iar cu prilejul recente vizite în Germania, Prea Fericitul Părinte Teoctist, Patriarhul Bisericii Ortodoxe Române, a susținut la 9 mai 2003, în Aula Senatului Universității din München, o conferință de mare însemnătate, cu mesaj de frățietate și conlucrare al Ortodoxiei românești către lumea Europei Occidentale, conferință intitulată, de altfel, "*Exigențele ecumenismului actual din punctul de vedere al Bisericii Ortodoxe Române*". Subliniind, de la înalta tribună müncheineză, faptul că Europa nu poate avea un viitor durabil fără afirmarea credinței creștine, Prea Fericirea Sa a afirmat:

"Specificul Ortodoxiei Românești este acela de a fi de cultură latină și în același timp de credință ortodoxă, ceea ce constituie o legătură specială a aces-

48. *Ibidem*, p. 5.

tei tradiții cu Europa. Din punctul nostru de vedere, Europa are nevoie nu numai de factori economici și politici, ci și de tradiția ei creștină, inclusiv de tradiția creștină ortodoxă. România aduce în Europa istoria ei plină de suferință, de jertfe și de martiri pentru credință. Biserica Ortodoxă Română oferă Europei trăirea vie a credinței ortodoxe în comuniune. Nici o instituție europeană sau mondială nu se poate substitui Bisericilor, a căror lucrare este de permanentă îmbunătățire a omului, de desăvârșire și chiar de îndumnezeire a lui. Acestea sunt obiectivele ecumenismului european, din punctul de vedere al Bisericii Ortodoxe Române, pentru care Europa nu poate avea un viitor durabil fără credință, fără afirmare și manifestarea deplină a credinței creștine. Bisericile sunt chemate să contribuie la construirea noii Europe, lucrare pe care Bisericile nu o pot desfășura cu succes decât numai împreună"⁴⁹.

ÎNCHEIERE

La finalul tuturor acestor expresii ale gândirii profunde, echilibrate și coresponsabile a mai marilor vieții spirituale din România și din Europa asupra făuririi unei unități a continentului nostru nu numai durabilă, dar și reunită și încălzită în lumina credinței, în primul rând sub aripa creștinătății, ce se află, ea însăși, pe calea valorizării tot mai depline a resorturilor unității sale primordiale, propunem o adăstare de suflet înaintea unui ansamblu monumental inspirat, născut și așezat în pământ românesc și datorat unui artist care a pășit, de mult și unanim asumat, în elita creatorilor de talie și semnificație universală: **Constantin Brâncuși**.

Copilul născut în inima satului ortodox tradițional, a lăsat moștenire vetrei sale de baștină o neprețuită ofrandă a sufletului său binecuvântat de Dumnezeu cu harisma geniului creator. Această ofrandă este închipuită, întreolaltă de salba renumitelor sale sculpturi constituind ansamblul de la Târgu Jiu: *Poarta Sărutului, Aleea Scaunelor, Masa Tăcerii* și în sfârșit, dar fără de sfârșit, *Coloana Infinitului*.

Ce relevanță poate avea evocarea acestui ansamblu de opere brâncușiene în contextul unei discuții despre unitatea europeană, despre integrare și despre rolul spiritualității creștine în acest proces? Vom vedea.

Să convenim, mai întâi, asupra unui pregnant filon brâncușian de inspirație din arta străveche populară și din spiritualitatea ortodoxă românească tradițională. Exegeții au stărut, în unanimitate, asupra acestei evidențe.

Poarta sărutului: ea deschide calea de acces. Asemenea Porții țărănești. Efigia sa, semnul sub care pășim pe calea viziunii simbolice a întregului ansamblu, este al celor două jumătăți, perfect complementare, reunite, prin iubire, în comuniunea deplină a unui întreg, subliniat prin cercul care le înconjoară. Alteritate, diversitate, în unitate. Identitate în comuniune. Prin iubire.

Este aici ceva care rezonază cu specificul spiritualității creștine? Neîndoielnic! Dar această imagine de adevărată efigie poate fi, peste timp, asumată și ca

49. În "Vestitorul Ortodoxiei", an XV, nr. 314-315, 15 iunie 2003, p. 5.

emblemă a procesului de unificare a lumii europene. Al cărei semn, fie și într-o inițială întâmplătoare coincidentă, s-a constituit sub forma unei *comuniuni de stele* ce recompun tot imaginea-simbol a *întregului perfect* care este *cercul*.

Reîntorcându-ne la simbolul brâncușian, putem vedea în el și imaginea sugestivă a unificării, în și prin calea spre comuniune în Hristos, a lumilor creștine *occidentală și orientală*. *Biserica cea Una și nedespărțită a creștinătății, regăsită prin iubire!*

Aleea Scaunelor: pe calea comuniunii în iubire, un *drum inițiativ comun*, din *pas în pas*, din *popas în popas*, din *treaptă în treaptă*, spre un *țel al desăvârșirii*. Precum o *Scară a Sfințelor Nevoințe ale desăvârșirii a Sfântului Ioan*.

Să nu ometem forma acestor stâlpi ai treptelor pe care-i închipuie scaunele: sunt moduli ce reproduc forma aceluia ai urcușului din Coloana Infinitului, cu specificitatea marcării *unei etape ce se încheie și a alteia ce îi urmează*. Urcuș simbolic, pe o scară simbolică, întru chemarea la periodica de odihnă a *obiectivării, a introspecției, a remobilizării puterilor pentru continuarea ascensiunii*.

Masa Tăcerii: O *comuniune deplină, a păcii și armoniei, cu valoare eternă*. O comuniune care nu se mai exprimă, nu mai are nevoie să se exprime, pentru că *se trăiește plenar și firesc întru tăcere. Nu se mai exprimă, pentru că se trăiește!*

Simbolul *trăirii* comuniunii de către apostoli, alături și *dimpredună cu Hristos*, la *Cina cea de Taină* este evident, precum și cel al *comuniunii euharistice* dimprejurul *Sfintei Mese*, ca *Sfânt Jertfelnic*, unde, în Biserică, *se reactualizează permanent prezența întru jertfă a lui Hristos în mijlocul slujitorilor și credincioșilor*.

Dar, după acest model, vedem adunată la **masa** acestei comuniuni, trăite plenar și inexprimabile, și *familia țărănească* din satul românesc, reunită în jurul mesei rotunde de lemn, în deplinătatea comuniunii și armoniei.

Și, extrapolând semnificația, vedem și chemarea către *umanitate* pentru a parcurge, prin *accesul pe poarta regăsirii spiritului comuniunii în iubire, prin nevoința introspectivă, din pas în pas, pe scara virtuților, spre desăvârșirea acestei comuniuni prin trăirea ei neexprimabilă. Pur și simplu trăirea! Experierea lăuntrică cea mai profundă a comuniunii, devenite mod de a fi!*

O sugestie de profundă valoare pentru unitatea europeană? Desigur!

Iar de aici, de la această plenitudine a **Mesei Tăcerii**, la **Coloana Infinitului**: *O înălțare fără de sfârșit!*

O înălțare, ca și dincolo, din treaptă în treaptă, cu același model desprins din stâlpul de cerdac românesc, în care *orice sfârșit este un nou și veșnic început*.

*O înălțare niciodată consumată către Înalt, către Lumină, către Dumnezeu!*⁵⁰. *Culmea spiritualității creștin-ortodoxe! Vederea lui Dumnezeu față către față, în lumina cea neapropiată!*

Și care este *liantul* între *Poarta Sărutului*, *Aleea Scaunelor* și *Masa Tăcerii*, pe de o parte și *Coloana Infinitului*, pe de altă parte? **Spiritualitatea creștină!**

50. Pr. Prof. Dumitru Popescu, *Vocația europeană a creștinismului românesc*, în "Ortodoxia românească", p. 202.

Acea reunire fundamentală de *sensuri ale existenței omului*, care, regăsită în forma *crucii*, marchează *comuniunea în iubire cu semenii, în plan orizontal, și comuniunea, iarăși în iubire, cu Dumnezeu, în plan vertical*.

Ansamblul Porții, Scaunelor și Mesei, desfășurat în plan *orizontal*, este închipuirea căii spre *comuniune cu lumea*, până la *desăvârșirea de trăire a acestei comuniuni* la masa unde este prezent însuși *Dumnezeu întrupat, Mântuitorul Iisus Hristos*, precum la Cîna cea de Taină!

Coloana Infinitului ne cheamă la înălțarea nesfârșită pe verticala comuniunii cu Dumnezeu!

Iată **binomul** fundamental al rostului existenței omenești, *acum, aici și în veșnicie*, figurat, în chip atât de impresionat, de conaționalul nostru, Brâncuși!

O sugestie măiastră, în și din pământ românesc, în și din miezul cel mai curat al ortodoxiei românești, o chemare veșnică pentru umanitate, iar acum, la acest început de mileniu, o sugestie și o chemare românească și ortodoxă, de profundă și, totdeauna, înaltă vibrație pentru o Europă Unită în Hristos.

Pururea credința, nădejdea și iubirea ne sunt, trebuie să ne fie, neobosite surse de voință și putere spre a urma **calea**. Oricât de strâmtă și cu chinuri! **Calea adevărului**, a zidirii și trăirii **binelui** comun, în iubirea nesfârșită a lui **Dumnezeu!**

ANEXĂ
PROIECTUL CONSTITUȚIEI EUROPENE
(Continuare)
TITLURILE III-IX (ART. I. 9-59)
Fragmente

TITLUL III: COMPETENȚELE UNIUNII

Articolul I – 9: Principii fundamentale

1. *Delimitarea competențelor* Uniunii este condusă de principiul *atribuirii*. *Utilizarea competențelor* Uniunii este condusă de principiile *subsidiarității și proporționalității*.

2. Prin principiul *atribuirii*, Uniunea acționează *în limitele competențelor conferite ei de Statele Membre în Constituție*, pentru a atinge obiectivele stabilite în Constituție. *Competențele care nu sunt atribuite Uniunii în Constituție aparțin Statelor Membre*.

3. Prin principiul *subsidiarității*, în domeniile care nu se încadrează în competența sa exclusivă, Uniunea acționează *numai dacă și în măsura în care obiectivele acțiunii vizate nu pot fi suficient realizate de Statele Membre*, ori la nivel central, ori la nivel regional sau local, dar se pot, datorită dimensiunilor sau efectelor acțiunii vizate, realiza mai bine la nivelul Uniunii...

4. Prin principiul *proporționalității*, conținutul și forma acțiunii Uniunii nu depășesc *ceea ce este necesar pentru atingerea obiectivelor Constituției*.

Articolul I – 10: Dreptul Uniunii

1. Constituția și dreptul adoptat de Instituțiile Uniunii în exercitarea competențelor care îi sunt atribuite, au *prioritate față de dreptul Statelor Membre*.

2. *Statele Membre iau toate măsurile generale și particulare adecvate pentru a asigura îndeplinirea obligațiilor ce decurg din Constituție sau care rezultă din actele Instituțiilor Uniunii*.

Articolul I – 11: Categoriile de competențe

1. Atunci când Constituția atribuie Uniunii o *competență exclusivă* într-un domeniu determinat, numai aceasta poate legifera și adopta acte cu caracter obligatoriu juridic; Statele Membre nu pot face ele însele acest lucru, decât dacă sunt abilitate de Uniune sau pentru punerea în aplicare a actelor adoptate de aceasta.

2. Atunci când Constituția atribuie Uniunii o *competență partajată cu Statele Membre* într-un domeniu determinat, Uniunea și Statele Membre au puterea de a legifera și adopta acte cu caracter obligatoriu juridic în acel domeniu. Statele

Membre își exercită competența în măsura în care Uniunea nu și-a exercitat-o sau a decis să cedeze exercitarea competenței sale.

3. Uniunea are competența de a promova și coordona politicile economice și de ocupare a forței de muncă ale Statelor Membre.

4. Uniunea are competența de a defini și implementa politica externă și de securitate comună, inclusiv definirea progresivă a politicii de apărare comune.

Articolul I – 12: Competența exclusivă

1. Uniunea deține competența exclusivă în stabilirea regulilor concurențiale necesare pentru funcționarea pieței interne ca și în următoarele domenii:

- politica monetară pentru Statele Membre care au adoptat moneda euro,
- politica comercială comună,
- Uniunea vamală,
- conservarea resurselor biologice ale mării în cadrul politicii comune în domeniul pescuitului

2. Uniunea deține competența exclusivă pentru încheierea acordului internațional când încheierea este prevăzută într-un act legislativ al Uniunii, care este necesar pentru ca Uniunea să-și poată exercita competența la nivel intern sau care afectează un act intern al Uniunii.

Articolul I – 13: Domeniile competenței partajate

2. Competența partajată între Uniune și Statele Membre se aplică în următoarele domenii principale:

- piața internă
- spațiu libertății, securității și justiției,
- agricultura și pescuitul, exclusiv conservarea resurselor biologice marine.
- transportul și rețelele transeuropene
- energia
- politica socială, pentru aspectele definite în Partea III
- coeziunea economică, socială și teritorială
- mediul
- protecția consumatorilor,
- problemele comune ale siguranței în materie de sănătate publică.

3. În domeniile cercetării, dezvoltării tehnologice și spațiului, Uniunea are competența de a conduce acțiuni, mai ales definirea și punerea în aplicare a programelor, fără ca exercitarea acestei competențe să aibă ca efect împiedicarea Statelor Membre de la exercitarea competenței lor.

4. În domeniile de dezvoltare, cooperare și ajutor umanitar, Uniunea are competența de a acționa și conduce politica comună, fără ca exercitarea acestei competențe să poată avea ca rezultat împiedicarea Statelor Membre de la exercitarea competenței lor.

Articolul I – 14: Coordonarea politicilor economice și de ocupare a forței de muncă

1. Uniunea adoptă măsuri de asigurare a coordonării politicilor economice ale Statelor Membre, în special prin adoptarea unor linii de orientare largi pentru aceste politici.

Statele Membre coordonează politicile lor economice în interiorul Uniunii.

2. Dispoziții speciale se aplică Statelor Membre care au adoptat moneda euro.

3. Uniunea adoptă măsuri pentru a asigura coordonarea politicilor ocupării forței de muncă ale Statelor Membre, în special prin adoptarea liniilor de orientare pentru aceste politici.

4. Uniunea poate adopta inițiative pentru a asigura coordonarea politicilor sociale ale Statelor Membre.

Articolul I – 15: Politica externă și de securitate comună

1. Competența Uniunii în materie de politică externă și de securitate comună cuprinde toate domeniile *politicii externe* și toate întrebările referitoare la securitatea Uniunii inclusiv *definirea progresivă a unei politici de apărare comună, care ar putea duce la o apărare comună.*

2. Statele Membre sprijină activ și fără rezerve politica externă și de securitate comună în spiritul loialității și solidarității reciproce și se conformează actelor adoptate de Uniune în acest domeniu. Acestea se abțin de la acțiuni contrare intereselor Uniunii sau susceptibile de a-i afecta eficacitatea.

Articolul I – 16: Domenii de acțiune de sprijinire, coordonare sau acțiuni complementare

1. Domeniile de acțiune pentru sprijin, coordonate sau complementare sunt la nivel European:

- industria
- protecția și ameliorarea sănătății umane
- educația, formarea profesională, tinerii și sportul
- cultura
- protecția civilă

Articolul I – 17: Clauza flexibilității

1. Dacă o acțiune a Uniunii ar părea necesară în cadrul politicilor definite în Partea III pentru a realiza unul din obiectivele fixate de actuala Constituție, iar Constituția nu a prevăzut puterile de acțiune necesare în acest scop, Consiliul, acționând în unanimitate la propunerea Comisiei și după obținerea aprobării Parlamentului European, ia decizii adecvate.

TITLUL IV: INSTITUȚIILE UNIUNII EUROPENE

Capitolul I – Cadrul instituțional

1. Uniunea dispune de un cadru instituțional unic care vizează:

- atingerea obiectivelor Uniunii
 - promovarea valorilor Uniunii
 - servirea intereselor Uniunii, ale cetățenilor și Statelor Membre;
- și asigură coerența, eficacitatea și continuitatea politicilor și acțiunilor pe care le întreprinde pentru îndeplinirea obiectivelor sale.

2. Acest cadru instituțional cuprinde:

- Parlamentul European
- Consiliul European

- Consiliul de Miniștri
- Comisia Europeană
- Curtea de Justiție

Articolul I – 19: Parlamentul European

1. Parlamentul European exercită, împreună cu Consiliul *funcția legislativă și bugetară*, precum și *funcția de control politic și consultare*, după cum este stabilit prin Constituție. Aceasta alege *Președintele Comisiei Europene*.

2. *Parlamentul European va fi direct ales, prin sufragiu universal, de către cetățenii europeni*, prin scrutin liber și secret, pentru o perioadă de *cinci ani* (n.n.: proximele alegeri vor avea loc în 2009). Membrii săi nu vor depăși numărul de 732.

Reprezentarea cetățenilor europeni se va face în baza *principiului proporționalității regresive*, cu un prag *minim de 4 membri pentru fiecare Stat Membru*.

3. Parlamentul European își va alege *Președintele și comitetul de conducere* dintre membrii săi.

Articolul I – 20: Consiliul European

1. Consiliul European asigură Uniunii *dinamismul* necesar dezvoltării și definește *orientările și prioritățile politicilor generale*.

2. Consiliul European este format din *Șefii de state și guverne ale Statelor Membre*, din *președintele său* și din *președintele Comisiei*. *Ministerul Afacerilor Externe* (n.n.: al Uniunii) va participa la lucrări.

3. Consiliul European se va reuni *în fiecare trimestru*, convocat de *președintele său*... Dacă este necesar, *Președintele* poate cere o reuniune extraordinară a Consiliului European.

4. Cu excepția cazului în care Constituția prevede altfel, deciziile Consiliului European vor fi luate prin *consens*.

Articolul I – 21: președintele Consiliului European

1. *Președintele Consiliului European* este ales de Consiliul European prin majoritate calificată... pentru o perioadă de 2 ani și jumătate, cu posibilitatea de a i se reînnoi mandatul încă o dată...

Articolul I – 22: Consiliul de Miniștri

1. Consiliul de Miniștri exercită împreună cu Parlamentul European *funcția legislativă și bugetară*, precum și *funcția de definire și coordonare a politicilor*, în conformitate cu condițiile stabilite în Constituție.

2. Consiliul de Miniștri este compus dintr-un reprezentant numit de fiecare Stat Membru la nivel ministerial pentru fiecare domeniu. Acest reprezentant este singurul abilitat să asume obligația Statului Membru pe care îl reprezintă și să voteze în numele lui.

3. Cu excepția cazului în care Constituția prevede altfel, deciziile Consiliului de Miniștri vor fi luate prin *consens*.

Articolul I – 24

1. Atunci când Consiliul European sau Consiliul de Miniștri iau decizii prin majoritate calificată, aceasta se definește ca reunind *majoritatea Statelor Membre reprezentând cel puțin trei cincimi din populația Uniunii*.

4. ... *Consiliul ia decizii cu unanimitate* într-un domeniu determinat, Consiliul European poate, din propria sa inițiativă și în unanimitate să adopte o *decizie* care autorizează Consiliul să ia decizii în domeniul respectiv pe baza *majorității calificate*.

Articolul I – 25: Comisia Europeană

1. Comisia Europeană promovează interesul *general european* și ia inițiativele adecvate pentru îndeplinirea acestui obiectiv. Aceasta asigură aplicarea prevederilor Constituției precum și a măsurilor luate de Instituții în conformitate cu prevederile Constituției. Aceasta supraveghează aplicarea Dreptului comunitar sub controlul Curții de Justiție. Aceasta validează bugetul și administrează programele. Aceasta exercită funcții de coordonare, de execuție și de gestiune în conformitate cu condițiile fixate prin Constituție. Aceasta asigură reprezentarea externă a Uniunii în domeniile relevante pentru competența sa. Aceasta inițiază Programarea Anuală și Plurianuală a Uniunii în scopul încheierii acordurilor interinstituționale.

2. Cu excepția cazului în care Constituția prevede altfel, un act legislativ al Uniunii nu poate fi adoptat decât pe baza propunerii Comisiei...

3. Comisia este formată dintr-un Colegiu format din Președintele Comisiei, 14 Comisari Europeni aleși printr-un sistem de rotație bazat pe egalitate între Statele Membre...

Articolul I – 26: Președintele Comisiei Europene

1. Ținând cont de rezultatul alegerilor pentru Parlamentul European și după consultări adecvate, Consiliul European va decide cu *majoritate calificată* și va trimite Parlamentului European propunerea de candidatură pentru președinția Comisiei. Acest candidat este ales de către Parlamentul European cu majoritatea voturilor membrilor...

2. Fiecare Stat membru stabilește o listă cu trei persoane, în care ambele sexe sunt reprezentate, pe care le consideră a fi calificate pentru funcția de Comisar European. Dintre cele 3 persoane propuse președintele ales va alege 13 Comisari europeni...

Președintele și persoanele desemnate pentru a fi membri ai Colegiului, care va cuprinde și pe Ministrul Afacerilor Externe, vor fi supuși colectiv votului de aprobare al Parlamentului. Mandatul Comisiei este de 5 ani.

Articolul I – 27: Ministrul Afacerilor Externe

1. În urma deciziei luate cu majoritate calificată, Consiliul European, cu acordul Președintelui Comisiei, îl va numi pe Ministrul Afacerilor Externe. Acesta va conduce politica externă și de securitate comună a Uniunii Europene...

Articolul I – 28: Curtea de Justiție

1. Curtea de Justiție include Curtea de Justiție Europeană, Înalta Curte și tribunalele specializate. Ea asigură respectarea legilor, în integrarea și aplicarea Constituției...

2. Curtea de Justiție:

– se va pronunța asupra *recursurilor* introduse de Statele Membre, de instituțiile sau de persoanele fizice sau juridice...

– va da *decizii* preliminare, la cererea Curților de Justiție din Țările Membre, privind interpretarea Dreptului comunitar sau validitatea actelor adoptate de instituții;

– se va pronunța asupra altor cazuri prevăzute în Constituție.

CAPITOLUL II

Alte instituții și organe

Articolul I – 29: Banca Central Europeană

1. Banca Central Europeană (BCE) și băncile centrale naționale constituie *sistemul european al băncilor centrale* (SEBC). Banca Central Europeană (BCE) și băncile centrale naționale ale Statelor Membre care au adoptat moneda unică europeană *vor dirija politica monetară a Uniunii*.

Articolul I – 30: Curtea de Conturi

1. Curtea de Conturi este o instituție care se ocupă de audit.

2. Aceasta examinează registrele financiare cu toate veniturile și cheltuielile Uniunii și asigură buna gestiune financiară.

Articolul I – 31: Organele consultative ale Uniunii Europene

1. Parlamentul European, Consiliul de Miniștri și Comisia sunt asistate de un *Comitet al regiunilor* și de un *Comitet economic și social* care au *rol consultativ*.

TITLUL V: EXERCITAREA COMPETENȚELOR UNIUNII

CAPITOLUL I:

Dispoziții comune

Articolul I – 32: Acte juridice comunitare

1. În exercitarea competențelor care îi sunt conferite prin Constituție, Uniunea utilizează ca instrumente juridice, în conformitate cu dispoziția Părții a Treia, *legi europene, legi-cadru europene, regulamente europene, decizii europene, recomandări și avize*.

Articolul I – 33: Acte legislative

1. Legile europene și legile-cadru europene sunt adoptate, pe baza propunerilor Comisiei, în comun de către Parlamentul European și Consiliu, prin procedură legislativă ordinară... În cazul în care cele două Instituții nu ajung la un acord asupra unui act, acesta nu se adoptă.

Articolul I – 34: Acte non-legislative

1. Consiliul și comisia adoptă regulamente europene sau decizii europene... Banca Centrală Europeană adoptă regulamente europene și decizii europene în cazurile autorizate prin Constituție.

2. Consiliul de Comisie, precum și Banca Centrală Europeană, în cazurile autorizate prin Constituție, adoptă recomandări.

CAPITOLUL II: Dispoziții specifice

Articolul I – 40: Dispoziții specifice pentru implementarea politicii europene de securitate și apărare

1. Politica europeană de securitate și apărare face parte integrantă din politica externă și de securitate comună. Ea pune la dispoziția Uniunii o *capacitate operațională* bazată pe *dotări civile și militare*. Uniunea le poate utiliza în misiuni în afara teritoriului Uniunii, de menținere a păcii, prevenire a conflictelor și consolidare a securității internaționale, în conformitate cu principiile Cartei Națiunilor Unite. Aceste sarcini vor fi îndeplinite prin folosirea de capacități puse la dispoziție de către Statele Membre.

Articolul I – 42: Clauza de solidaritate

1. Uniunea și Statele Membre ale acesteia acționează concertat, în *spirit de solidaritate*, în cazul când un Stat Membru este victima *atacurilor teroriste, dezastrelor naturale sau provocate de o mână criminală*. Uniunea își mobilizează toate instrumentele de care dispune, inclusiv resursele militare puse la dispoziție de către Statele Membre...

TITLUL VI: VIAȚA DEMOCRATICĂ ÎN UNIUNE

Articolul I – 44: Principiul egalității democratice

În toate activitățile sale, Uniunea va veghea respectarea principiului egalității cetățenilor. Toți cetățenii vor beneficia de o atenție egală din partea instituțiilor Uniunii.

Articolul I – 45: Principiul democrației reprezentative

1. Funcționarea Uniunii se va baza pe respectarea principiului democrației reprezentative.

2. Cetățenii sunt direct reprezentați la nivelul Uniunii, în Parlamentul European. Statele Membre reprezentate în Consiliul European și în Consiliu, prin guvernele lor, care la rândul lor răspund în fața parlamentelor naționale, alese de către cetățenii lor.

3. Toți cetățenii au dreptul să participe la viața democratică a Uniunii...

Articolul I – 46: Principiul democrației participative

2. Instituțiile Uniunii vor menține un dialog deschis, transparent și regulat cu asociațiile reprezentative și cu societatea civilă.

4. La inițiativa unui număr semnificativ de cetățeni ai Uniunii, cel puțin 1 milion, provenind dintr-un număr semnificativ de state membre, Comisia poate fi invitată să facă o propunere corespunzătoare, în domenii în care acești cetățeni consideră că este nevoie de un act juridic al Uniunii în scopul aplicării prezentei Constituții. O lege europeană va determina dispozițiile referitoare la procedurile și condițiile specifice pentru prezentarea unei asemenea inițiative cetățenești.

Articolul I – 55: Bugetul Uniunii

Parlamentul European și Consiliul, la propunerea Comisiei... va adopta legea europeană care va stabili bugetul anual al Uniunii.

TITLUL IX: CALITATEA DE MEMBRU AL UNIUNII

Articolul I – 57: Condiții și proceduri pentru solicitarea statutului de membru al Uniunii

1. Uniunea este deschisă *tuturor statelor Europei care respectă valorile* la care s-a făcut referire în articolul I – 2 al Constituției și care *sunt determinate să le promoveze împreună*.

2. Orice stat al Europei care dorește să devină membru al Uniunii poate formula o *cerere către Consiliu*. Parlamentul European și parlamentele naționale ale Statelor Membre vor fi notificate cu privire la cerere. Consiliul va acționa în unanimitate, după consultarea Comisiei și după obținerea aprobării Parlamentului European. Condițiile și aranjamentele pentru admitere vor face subiectul unui *acord între Statele Membre și Statul Candidat*. Respectivul Acord va trebui *ratificat de către toate statele contractante*, în concordanță cu prevederile constituționale specifice ale fiecărui stat.

Articolul I – 58: Suspendarea drepturilor de membru al Uniunii

1. În baza unei propuneri susținute de o treime din Statele Membre, de Parlamentul European sau de către Comisie și după aprobarea Parlamentului European, Consiliul, acționând cu o majoritate de patru cincimi a membrilor lor, poate adopta o *decizie europeană*, constatând situația unui *risc evident de încălcare gravă* din partea unui Stat Membru a valorilor prevăzute la Articolul I.

Înainte de a face această sesizare, Consiliul va *audia Statul Membru* în chestiune și, acționând în concordanță cu aceeași procedură, poate formula recomandări către respectivul stat.

2. Consiliul European acționând în unanimitate la propunerea unei treimi a Statelor Membre sau din partea Comisiei, și după obținerea consimțământului din partea Parlamentului European, poate adopta o *decizie europeană* sesizând existența unei *încălcări serioase și persistente* din partea unui Stat Membru a valorilor menționate la Articolul I – 2, după invitarea Statului Membru în chestiune spre a-i transmite observațiile.

3. Când o sesizare în temeiul paragrafului 2 a fost făcută, Consiliul, acționând cu majoritate calificată, poate adopta o *decizie europeană de suspendare a unor drepturi* derivând din aplicarea prevederilor prezentei Constituții Statului Membru în chestiune, *inclusiv dreptul de a vota în Consiliu...*

6. Pentru aplicarea paragrafelor 1 și 2, Parlamentul European va acționa cu o majoritate de *două treimi din voturi*, reprezentând o majoritate a membrilor săi.

Articolul I – 59: Retragerea voluntară din Uniune

1. Orice Stat Membru poate decide să se retragă din Uniunea Europeană în conformitate cu prevederile constituționale proprii.

4. Dacă un stat care s-a retras din Uniune solicită re-admisia, cererea va face subiectul procedurii la care face referire Articolul I – 57.

Pr. Lect. Univ. FLORIN ȘERBĂNESCU
Consilier Patriarhal

PERSONALITATEA PREOTULUI PROFESOR
DR. CONSTANTIN GH. NAZARIE
ȘI ROLUL SĂU ÎN CAMPANIA MILITARĂ DIN 1916–1918

Dintotdeauna, poporul român s-a știut creștin, păstrător și creator de valori spirituale, pe care a fost nevoit să le apere cu arma în mână, la confluența dintre Apus și Răsărit, oferind pe altarul patriei jertfa eroică a fiilor săi.

Puterea combatantă a unei armate depinde de mai mulți factori, dintre care se disting ca prioritari: pregătirea strictă de specialitate militară și pregătirea psihologico-religioasă. De aceea, Biserica și Armata au trăit, de-a lungul istoriei, o relație "simfonică" umbrită doar de perioada comunistă.

Prezența preoților alături de ostașii români în luptele pentru apărarea pământului strămoșesc nu a fost întâmplătoare și a reflectat profunda identitate cu aspirațiile neamului lor, de libertate și unitate națională¹.

Nu ne propunem să prezentăm evoluția "simfoniei" de-a lungul timpului ci vom face referire specială asupra primei conflagrații mondiale în care România s-a implicat din august 1916, beneficiind de mobilizarea a numeroși preoți ortodocși care au însoțit trupele noastre pe câmpurile de luptă, îmbărbătându-i prin cuvânt și faptă.

Preotul ortodox român de totdeauna a îngemănat slujirea lui Dumnezeu cu slujirea oamenilor, după modelul hristic, arătând că pentru el credința este nedespărțită de patrie. De aceea, atunci când țara l-a chemat, preotul s-a alăturat armatei pe care a slujit-o cu devotament, a binecuvântat-o și a învățat-o în duhul unei autentice trăiri duhovnicești.

Un astfel de model va rămâne pentru generațiile viitoare figura distinsă a preotului profesor Nazarie Constantin, numit în ședința Sfântului Sinod din 16 mai 1915, superior sau protopop al preoților de armată, iar din 15 august 1916, Șef al Serviciului religios de pe lângă Marele Cartier General al Armatei Române, cu gradul de colonel².

Preotul Constantin Gh. Nazarie s-a născut la 16 martie 1865 în comuna Vultureni, satul Grădiștea din fostul județ Tecuci. Tatăl, Gheorghe, fusese cântăreț la biserica din sat. După școala primară, pe care a urmat-o la Bacău, tatăl l-a dus la seminarul "Sfântul Gheorghe" din Roman. Director al seminarului era, pe atunci, preotul iconom Dimitrie Matcaș, o reprezentativă figură a clerului moldovean din acea vreme, fost deputat în Divanul Ad-hoc, luptător pentru unire și sprijinitor devotat al lui Al. I. Cuza. Mai târziu, preotul Constantin Nazarie va scrie o lucrare închinată vieții și muncii fostului său director³.

1. vezi Pr. Augustin Rusu, *Personalitatea preotului în structurile militare*, în volumul *Armata și Biserica*, ediție coordonată de comandor Ilie Manole, București, 1996, p. 254–263 și Pr. Prof. Dr. Mircea Păcurariu *Preoți militari în armata română până la 1918*, în volumul *Armata și Biserica* (p. 147–160), pentru detalii asupra istoricului relației Bisericii și Armatei.

2. Pentru fișa bio-bibliografică vezi Pr. Prof. Dr. Mircea Păcurariu, *Dicționarul Teologilor Români*, Ed. Univers Enciclopedic, București, 1996, p. 301.

3. Vezi *Economul Dimitrie Matcaș*, în rev. B.O.R., 1914, nr. 3, p. 236–254.

În 1885 elevul Constantin trece la Seminarul "Mitropolitul Veniamin Costache" din Iași, pentru cursul superior, gradul II, absolvindu-l în anul 1888.

Sprijinit și călăuzit de învățatul episcop de Roman, Melchisedec, Nazarie e trimis în toamna aceluiași an să studieze la Academia teologică din Kiev, unde episcopul Melchisedec însuși își urmase studiile. Între timp, tânărul absolvent de seminar fusese și copist la cancelaria Episcopiei Romanului.

La Kiev, Constantin a studiat cinci ani, până în iunie 1893, când și-a susținut licența în teologie cu titlul: "Sermones duminicales per solum anum", de fapt o analiză a predicilor lui Iacob Voragin, arhiepiscop de Genua și predicator scolastic, din sec. XIII, publicată la Roman în 1894 și dedicată binefăcătorului episcop Melchisedec⁴.

Revenit, de la studiile prestigioase pentru vremurile acelea, își îndeplinește datoria militară față de țară și trece pe rând din vechiul post de copist la Episcopie ca secretar și pedagog șef la seminarul teologic, apoi profesor suplinitor de istorie și geografie la 6 septembrie 1894 și director al cancelariei Episcopiei Romanului, pe data de 15 septembrie 1894. În același an se căsătorește cu Maria Stupcanu, fiica preotului Vasile Stupcanu din Roman. Au conviețuit exemplar numai 10 ani, întrucât soția decedează, în 1904 iar el rămâne văduv până la moarte.

În 1896 devine director al Seminarului teologic "Sfântul Gheorghe" din Roman, al treilea din fruntea acestei școli bisericești, de la înființare, după preotul D. Matcaș (1858–1882) și arhimandritul Ioanichie Fluor (1882–1896).

La 24 septembrie 1898 e transferat la București ca director al Seminarului Central, fiind promovat succesiv: la 16 octombrie 1901 – profesor agregat la Facultatea de Teologie din București, catedra de Teologie morală; în anul 1904 – profesor definitiv la aceeași catedră, iar la 1 februarie, același an, director al Internatului teologic. Slujea ca preot la biserica Stavropoleos dar se retrage, în anul 1925, la cerere, pentru a se dedica numai educației tinerilor teologi.

Datorită bogatei sale experiențe teologice și practice este ales ca Șef al Serviciului Religios de pe lângă Marele Cartier General al Armatei Române în timpul campaniei din primul război mondial, cu gradul de colonel și propus, după terminarea campaniei, la gradul de General de Brigadă, pentru excelentele servicii aduse armatei și țării, prin promptitudinea cu care a organizat și condus serviciul religios al armatei, în delicata lui misiune din timpul războiului⁵.

Ca preot. avea o ținută demnă, impresionantă și impunătoare. Slujea concentrat, răspândind în jur atmosfera sfântă a altarului, făcând să vibreze conștiințele la rostirea Evangheliei, rugăciunii sau cuvântului său. Și nu numai la altar, ci permanent întrupa și da expresie acestei forțe interioare. Cu entuziasm tineresc, plin de sinceritate și spontaneitate, un fost student îl evoca metaforic astfel: "Nazarie

4. De remarcat frumoasa corespondență dintre episcopul Melchisedec și ucenicul său, trimis la studii în Kiev, la care face referire Pr. Constantin Galeriu în studiul *Preotul Profesor Constantin Gh. Nazarie, cincizeci de ani de la moartea sa*, în rev. *Studii Teologice*, nr. 1–2, 1977, p. 175–177.

5. În acest sens vezi excelenta lucrare a Fundației "General Ștefan Gușă", *Preoți în lupta pentru Marea Unire 1916–1918*, unde se pot urmări pas cu pas, din corespondență, multiplele probleme și dificultățile întâmpinate de noul serviciu în slujba apărării țării; vezi și referatul Icon. Constantin Nazarie, publicat în 1920, *Activitatea preoților din armată în campania din 1916–1918*, Imprimeria Ministerului Cultelor și Artelor, 104 p.

printre trandafiri, oleandri, crini, garoafe, lalele, dalii, iasomie, semăna cu Bunul Dumnezeu care se plimba prin grădina raiului"⁶.

Pentru excelenta activitate din timpul campaniei din 1916–1918 este evocatoare, în acest sens, recomandarea ce i-o face distinsului preot Nazarie, generalul Cristescu, Șeful Statului Major împreună cu generalul Alevra:

"Prea Cucernicul Iconom Constantin Nazarie, profesor de morală la Facultatea de Teologie din București. A fost ales de către Sfântul Sinod, în unanimitate, ca protopop al preoților de Armată, încă din 15 mai 1915, cu scopul de a conduce preoțimea într-un caz eventual de război.

P.C. Sa se află în capul Serviciului Religios al Armatei, din prima zi a campaniei și până astăzi. Înainte încă de a intra în campanie, dezinteresat și fără nici o plată, s-a ocupat de reglementarea activității preoțești, pe timp de război, făcând Marelui Stat Major diferite propuneri; așa a elaborat, împreună cu marele Stat Major, în 1915, "Instrucțiunile pentru preoții de armată", care au servit Preoților drept călăuză de război.

Tot înainte de război a alcătuit și "Cuvântări pentru ostași" recomandate de Marele Stat Major, Comandamentelor Armatei.

În vara anului 1916 a ținut conferințe, pe Eparhii, cu toți preoții mobilizați, dându-le cu această ocazie toate îndrumările cu caracter militar și religios, relative la ținuta morală și preoțească, care pentru natura lor delicată nu puteau fi date în scris (...).

A fost un auxiliar de cea mai reală valoare pe lângă Marele Cartier General, în ce privește Serviciul Religios. Toate chestiunile variate și de orice natură referitoare la mersul Serviciului Religios al Armatei au fost deferite, spre dezlegare și aducere la îndeplinire, P.C. Sale. Și toate au fost rezolvate și executate prompt și inteligent, fără a se da loc de cea mai mică încurcătură sau nemulțumire.

În timpul campaniei P.C. Sa, verbal și prin diferite circulare, a dat Preoților toate îndrumările trebuincioase pentru îndeplinirea înaltei și delicatei lor misiuni.

În timpul refacerii armatei și a epidemiilor, P.C. Sa, de asemenea, a dat Preoților impuls și folositoare instrucțiuni pentru ridicarea moralului trupelor și pentru mângâierea celor suferinzi. În această direcțiune n-a uitat nici pe orfanii de război, care au fost recomandați călduros părinteștei îngrijiri a Preoților și Comandamentelor noastre.

A îmbrățișat cu căldură tot ce se atinge de cultură și cler, neexceptând pe cântăreții bisericești, seminariștii, studenții teologi și licențiații în Teologie.

A anchetat în zona interioară și pe front, cazurile de resort și a adus lucrările la rezultatul dorit, oriunde s-a cerut.

Este un fapt constatat, că preoțimea noastră, în actualul război, și-a făcut datoria cu prisosință. Acest lucru se datorește însă în bună parte și imboldului ce s-a dat preoților de către șeful lor, pe de-o parte, pentru situația și autoritatea lui morală, iar pe de altă parte, pentru faptul că, la cea mai mare parte dintre ei le-a fost profesor.

6. Vezi Constantin Galeriu, *Op. cit.*, p. 178.

P.C. Sa este decorat, încă din vreme de pace, cu Răsplata Muncii cl I pentru învățământ, cu ordinul "Coroana României" în gradul de Cavaler și ordinul "Steaua României" în gradul de Cavaler.

Autor al mai multor lucrări în specialitatea sa.

A servit în armată, optând pentru leafa sa civilă de Profesor Universitar.

Cunoscând de aproape activitatea P.C. Sale și modul cum a condus Serviciul Religios în vedere că P.C. Sa a funcționat și funcționează de la începutul campaniei și până azi, cu gradul de Colonel asimilat; considerând că marea majoritate a Preoților au obținut câte un grad în actuala campanie, ca o răsplată binemeritată pentru un element distins al Bisericii și al Armatei, cu onoare propun ca să fie avansat, pe ziua demobilizării, la gradul de General de Brigadă asimilat (General Alevra).

Se va supune Ministerului cu rugămintea de a aproba această numire, fiind foarte bine meritată (Șef de Stat Major, General Cristescu)"⁷.

Nu vom intra în detaliul importantelor lucrări de teologie ce-i poartă semnătura, ele pot fi studiate de specialiști și raportate la dimensiunea istorico-teologică a existenței, în care părintele Nazarie s-a încadrat cu toată ființa sa.

Vom supune atenției *Referatul asupra activității preoților de armată în campania din 1916-1918*, întocmit de preotul colonel Nazarie și publicat în anul 1920, care reflectă, concentrat, aportul preoțimii române la prima conflagrație mondială și exemplara coordonare a Șefului asistenței religioase, care a organizat un departament, de fapt, inexistent până atunci⁸.

Încă de la prima adresă făcută la 3 iunie 1915 către Marele Stat Major al Armatei, în noua calitate de Superior al preoților de armată, Constantin Nazarie definea, în termeni preciși, legătura și rostul preotului în armata chemată să devină o școală:

"... rolul Preotului în armată, în vreme de pace, nu se mai poate reduce, ca până acum, numai la săvârșirea câtorva ierurgii ocazionale, ori la înmormântarea ostașilor adormiți întru Domnul, mai ales acum, când în rândul preoților de garnizoane încep să pătrundă elemente cu înalte studii teologice și, deci, în măsură a răspunde inteligent misiunii lor. Armata este și trebuie să fie o școală pentru îndeplinirea datoriei către Patrie și Tron; nicăieri, datoria nu-și găsește o sancțiune mai puternică, ca în religie, care este izvorul binelui, al virtuții în genere și al datoriei în special, și nicăieri soldatul nu va găsi un avânt mai mare către luptă, răbdare și abnegație, ca în sentimentul religios, care trebuie cultivat prin activitatea preoțească. Pentru asemenea motive se dă atât de mare însemnătate preotului în armatele tuturor statelor.

7. Vezi Iconom Constantin Nazarie, *Op. cit.*, p. 89-90, iar pentru a aprofunda imaginea distinsă a preotului Nazarie se pot studia lucrările: Pr. Sc. Porcescu, *Preotul Constantin Nazarie*, în *Mitropolia Moldovei și Sucevei*, nr. 3-4, 1972, p. 201-216; și Pr. Prof. Constantin Galeriu, în rev. *Studii Teologice*, nr. 1-2, 1977, p. 175-179 și nr. 1-2, 1982, precum și lucrarea Prof. Toma G. Bulat și Pr. Conf. Al. I. Ciurea, *75 de ani de la întemeierea Facultății de Teologie din București*, nr. 11-12, din *Biserica Ortodoxă Română*, p. 1153-1154.

8. A se vedea în acest sens cuvântările-model publicate la Tipografia cărților bisericești în 1915 sub titlul: *Cuvântări pentru ostași și rugăciuni pentru rege, oaste și popor în vreme de război*, precum și cartea de rugăciuni intitulată sugestiv: *Înarmarea sufletească a ostașului român*, 1917; care au ajutat, în felul lor, nevoia duhovnicească a neamului și a preoților în vremuri de restriște.

Dar, în afară de acest mare folos pe care trebuie să-l tragă ostașul în armată, aceasta trebuie să fie nu numai o școală de vitejie și de îndeplinire de datorie către Patrie și Tron, ci și o școală de luminare și moralizare, din care soldatul să se întoarcă la cămin îmbunătățit sufletește și moralmente, ca astfel ostășia să fie privită ca o misiune vrednică de invidiat. O astfel de activitate, cu caracter instructiv și moralizator, nimeni nu o poate desfășura cu mai multă competență și potriveală, ca preotul, care, prin chemarea sa este Apostolul luminii și moralității. Aici se deschide un câmp nemărginit de activitate pentru preotul de armată, în vreme de pace, și ocaziuni minunate de îndrumare și cercetare pentru un Protopop de armată.

În acești "parametri" se poate gândi noua relație dintre Biserică și Armată, restituind în prezent valorile trecutului prin pilda și lucrarea unor oameni de talia preotului Nazarie. Chiar dacă impactul cu noua provocare a armatei a fost greu perceput, ea s-a cristalizat în timp prin destoinicia părintelui profesor Constantin.

Fiind o fire practică, nu așteaptă răspunsul Cartierului General al Statului Major, ci alcătuiește instrucțiunile necesare pentru preoții de armată pe care le publică în revista centrală "Biserica Ortodoxă Română", din luna noiembrie 1915. Dovada rigurozității cu care au fost alcătuite este demonstrată prin faptul că în timpul războiului, cu toată varietatea situațiilor, nu s-a ieșit niciodată din litera și spiritul lor și n-a fost nici un caz care să nu fie prevăzut în ele. Părintele protoiereu s-a confruntat cu lipsa de comunicare, la Ministerul de Război nu s-a știut despre aceste instrucțiuni decât prin octombrie 1916⁹.

Corespondența dintre protoiereu și Marele Stat Major indică foarte multe aspecte practice, de organizare, în care n-au lipsit delicatele probleme pecuniare.

La insistența părintelui Nazarie de a cunoaște preoții de armată mobilizabili și de a fi cunoscut de aceștia, adresează către Sfântul Sinod un referat în care explică greutatea cu care se confruntă și încearcă să propună soluții noi pentru buna desfășurare a activităților religioase. Propune, de pildă, alcătuirea unui "mânelnic" care să cuprindă toate rânduielile religioase pe care urmează să le efectueze preotul de armată, și un "minei", care să cuprindă cinstirea unui Ierarh, Mucenic, Cuvios, Apostol, Evanghelist etc. și care să înlocuiască cinstirea în zilele lunilor prin schimbarea numelui. Aceste propuneri pot fi luate în considerare și pentru zilele noastre, când, o dată, cu noua organizare a armatei, în care preotul începe să-și regăsească rolul de îndrumător duhovnicesc al ostașilor, se impune o reactualizare a lor la nivelul noilor cerințe și interese.

Ca urmare a demersului făcut de părintele Nazarie, Sfântul Sinod hotărăște, la 2 iunie 1916, chemarea preoților mobilizați la reședințele Eparhiale unde s-au pus în discuție o multitudine de probleme începând de la citirea hărților de război și continuând cu lădița necesară păstrării sfintelor vase de cult, procurarea îmbrăcăminte și nu în ultimul rând probleme legate de săvârșirea slujbelor liturgice în vreme de război.

Încă de atunci protoiereul Nazarie gândea pentru viitor ca fiecare unitate de armată să aibă un preot, chiar și cu titlul de preot de rezervă, care să fie chemat și

9. vezi Constantin Nazarie, *Activitatea preoților...*, Imprimeria Ministerului Cultelor și Artelor, București, 1920, p. 8.

să ia parte la toate manevrele și momentele mai însemnate ale unității, ca astfel preotul să se aclimatizeze încă din timp de pace cu mediul militar iar ostașii și ofițerii țării să-i perceapă misiunea și rostul¹⁰.

A recomandat preoților "leacul sfânt al răbdării" subliniind și omagiind armonia dintre preoți și comandanți, ofițeri sau soldați care au înțeles, în momentul dificil al războiului, marea lecție a credinței strămoșilor ce se preda la "Universitatea câmpurilor de luptă".

O corespondență bogată a avut-o în ce privește drepturile materiale ale preoților, ocupându-se îndeaproape de această problemă, insistând chiar la dreptul lor de avansare în grad, căci "vrednic este lucrătorul de plata sa" (Luca 10, 7)¹¹.

S-a ocupat îndeaproape și de ținuta preoților arătând, cu meticulozitate, din ce este formată și exemplificând problemele cu care s-au confruntat pe câmpul de luptă preoții militari.

Din referatul său asupra campaniei din 1916–1918 putem observa profesionalismul și competența cu care răspunde diferitelor solicitări ce vizau serviciul religios. Amintește, la nevoie, că abaterea de natură duhovnicească este anchetată, calificată și pedepsită după Canoane de către Șeful Serviciului Religios sau Consistoriul Eparhial și în nici un caz de Curtea Marțială.

Explică de ce nu se poate cere blestemul dumnezeiesc asupra dezertorilor și îndeamnă, eventual, la alcătuirea unor cuvântări menite să facă lumină în această privință¹².

S-a îngrijit și de modul primirii Prea Sfinților Episcopi în cazul când ar fi dorit să aibă contact cu trupele alcătuind chiar un scurt tipic în acest sens¹³.

Părintele Nazarie era nemulțumit de formalismul birocratic ce a stagnat de multe ori acțiuni concrete.

Retragerea din toamna anului 1916 a lăsat urme adânci asupra moralului trupelor în refacere. De aceea, părintele Nazarie a adresat preoților, la 18 decembrie 1916, un admirabil îndemn la bărbăție, arătând rolul preotului de susținător și formator al moralului ostașilor prin cultura sa aleasă, căldura credinței și optimismul sfânt al creștinismului, ce-l fac să se regăsească în mijlocul trupei ca exemplu restaurator de conștiințe.

A încurajat preocuparea pentru copiii orfani, insistând pentru organizarea unor comitete în localitățile unde erau cantonate trupele. Preoții au dat serbări în scop de binefacere spre a veni în ajutorul orfanilor¹⁴.

Părintele Nazarie era preocupat pentru a pune la îndemâna preoților mijloace pentru menținerea moralului trupelor și hrănirea lor cu "apa cea vie" prin "arma cuvântului".

Este adeptul "micilor centre culturale", susținute de mai mulți preoți, din unități diferite, care pot conferenția pe diferite teme de actualitate. Această "perindare" a unui preot de la o "formație" la alta era văzută de părintele Nazarie

10. Idem, *Ibidem*, p. 11.

11. *Ibidem*, p. 13.

12. *Ibidem*, p. 15.

13. *Ibidem*, p. 16.

14. *Ibidem*, p. 24.

ca un excelent mijloc de emulație între preoți și creștere a interesului auditoriului. Preoții erau chemați să selecteze elementele bune pentru cor, diversificând percepția dimensiunii spirituale a vieții.

Ca o necesitate în menținerea moralului trupelor, la 12 decembrie 1917, a dat o circulară preoților prin care cerea ca aceștia să se găsească în permanență la corpurile și serviciile lor¹⁵. Insistă pe înțelegerea calității preotului de părinte, care aparține ființial elitelor, și care, prin prisma misiunii, nu se poate considera un element de subordonare, ci doar de coordonare.

În planurile sale de viitor, părintele Nazarie milita pentru organizarea unei biblioteci speciale pentru ostași, care să-i poată îndruma în formarea unor caractere puternice.

Tot pentru viitor, părintele protoiereu sublinia necesitatea ca unitățile armatei să-și procure, din vreme, toate cele necesare cultului: veșminte, sfinte vase și cărți de cult, atât pentru timp de pace, cât și pentru timp de război¹⁶.

La 15 mai 1918, serviciul religios își înceta activitatea, fiind preluat la serviciul personalului din Ministerul de război, având, după un an și nouă luni de funcționare, peste 8000 de hârtii intrate și ieșite. Aceasta demonstrează nu doar multitudinea problemelor cu care Serviciul Religios s-a confruntat pe timpul întregii campanii, ci mai ales promptitudinea cu care s-au găsit soluțiile cazurilor de rezolvat.

După referatul părintelui Nazarie putem menționa că în campania din 1916–1918 au fost mobilizați în total 252 preoți dintre care 135 erau licențiați în teologie, 10 absolvenți ai Facultății de Teologie, 70 cu Seminarul absolvit, 10 doar cu patru clase seminariale, 11 cu câte două sau trei clase secundare iar restul de 6 preoți la totalul de 252 nu au putut fi clasificați din lipsa documentelor. 147 de preoți au fost avansați la gradul de căpitan asimilat, iar mare parte dintre cei neavansați ar fi meritat aceasta, dar schimbarea comandanților a făcut ca mulți preoți să nu obțină la vreme foile calificative și i-a apucat demobilizarea neavansați¹⁷.

La 10 aprilie 1918, când fostul șef al Statului Major General, domnul General de Corp de armată, Presan, însărcinat cu comanda Armatei Române, avea să-și ia rămas bun și de la Serviciul religios al Marelui Cartier General se exprima în termeni admirabili față de aportul preoțimii române:

"Preoții și-au făcut mai mult decât datoria, și este o cinste pentru cler, care, alături de ostași, a dat mai mult decât i-am cerut noi pentru țară și neam (...)

Rugați-vă lui Dumnezeu ca să ne dea cât mai mulți patrioți de care țara are mare nevoie și transmiteți tuturor preoților de armată mulțumirile mele calde pentru inimosul concurs ce mi-ați dat pentru apărarea țării".

15. *Ibidem*, p. 26.

16. *Ibidem*, p. 30.

17. *Ibidem*, p. 35 iar pentru o exemplificare mai concretă asupra modului în care a fost apreciată activitatea multor preoți se poate studia "crestomația" pe care o alcătuiește părintele Nazarie, la sfârșitul referatului, spicuind din recomandările comandanților despre activitatea preoților, vezi paginile 35–104.

În circulara pe care a dat-o preoțimii române în acest sens, părintele Nazarie, îi felicita și el pentru energie și devotamentul de care au dat dovadă pentru binele țării și al Bisericii.

Încheierea referatului său, cu privire la activitatea în armată a preoților, ne mai lasă a întrezări încă o dată sentimentul vizionar al părintelui Nazarie, care vorbea de necesitatea existenței preotului în fiecare regiment, cu misiunea de a transforma cazarma într-o adevărată școală unde să se predea lecția cavalerismului ce formează caractere.

"Armata reprezintă forța neamului " (...) și trebuie să fie de aceea, o societate specială, conștientă de misiunea și rolul ei.

"Prin urmare, în lături ușile cazarmei, ca să intre în ea preotul cu duhul Evangheliei, cu lumina lui Hristos, cu lumina bune înțeleptiri întru toate cele bune"¹⁸.

Iată că abia după aproape un secol "apelul programatic" al părintelui Nazarie prinde contur într-o Românie post-modernă ce încearcă să se integreze în dimensiunea istoriei pe un drum ascendent. Rolul preotului militar începe să prindă contur în noua orientare de integrare a României în structurile europene. Depinde în mare măsură de el ca mesajul Evangheliei să fie înțeles în duhul lui Hristos. El, preotul, rămâne mesagerul unei alte lumi, exemplul viu al chipului hristic plin de bunătate și binecuvântare. Spre acest model ne îndreaptă întreaga lucrare duhovnicească a părintelui Nazarie și chipurile pline de lumină ale preoților mobilizați în timpul primei conflagrații mondiale. Dacă ei au reușit să parcurgă drumul greu de la poruncă spre pildă, rămâne datoria noastră de a-i recepta ca modele.

Societatea post-modernă, scindată până la nivelul profunzimilor sale spirituale, așteaptă, cu înfrigurare, un răspuns la propria sa chemare lăuntrică¹⁹. Răspunsul poate veni dintr-un spațiu în care credința se naște ca dragoste față de neam și se desăvârșește ca dragoste față de Dumnezeu. În acest interval se regăsesc Armata și Biserica, ce recompun, împreună, coordonatele spirituale ale poporului. Conlucrarea dintre ele reprezintă o șansă de asumare a unei dimensiuni reale față de valorile naționale, ce nu vor mai fi privite "alternativ", ci se vor integra într-un profil european, din care nu va lipsi respectul de-a ne putea privi în ochi fără să ne fie rușine de noi înșine.

Pr. Drd. CRISTIAN MUNTEAN

18. *Ibidem*, p. 94.

19. Pentru o mai bună înțelegere a "convulsiilor" post-modernității vezi excelenta lucrare de actualitate a diplomatului-teolog Teodor Baconsky, *Puterea Schismei, un portret al creștinismului european*, Editura Anastasia, 2001, 357 p.

CONTRIBUȚIA ARHITECTULUI ION D. TRAJANESCU
LA RESTAURAREA CTITORIEI LUI CONSTANTIN
BRÂNCOVEANU, MĂNĂSTIREA HUREZI – (File de jurnal)

"Cultul trecutului e cea mai de seamă virtute a unui popor. Acest trecut e al părinților, al moșilor și strămoșilor noștri și ni e lăsat nouă ca o scumpă moștenire, ca cel mai prețios tezaur" Petru Gârboviceanu, *Monumentele noastre istorice*, conferință la Ateneul Român, 20 martie 1832

Primele decenii ale secolului al XX-lea au constituit pentru tânărul I.D.T.¹, absolvent al Școlii Superioare de Arhitectură, prilej de aprofundare a

1. *Ion D. Trajanescu* (3 mai 1875, București – ? 1964, București). Studii la Școala de Arhitectură din București, fost elev al lui Ion Mincu de la care a preluat și dus pe mai departe preocuparea pentru valorificarea tradițiilor arhitecturii românești, integrând în proiectele întocmite, relevante soluții în care a prelucrat creator experiența înaintașilor, conferind totodată construcțiilor eleganță îmbinată cu funcționalitatea necesară construcțiilor secolului al XX-lea. Ani de zile a desfășurat o bogată activitate la Comisiunea Monumentelor Istorice, realizând pentru fiecare lucrare abordată o prealabilă cercetare a moștenirii, efectuată cu mult discernământ, constatând astfel intervențiile ulterioare, realizând o riguroasă selecție pentru a putea păstra pe cele de valoare, semnalându-le proveniența, epoca în care s-au realizat, acestea contribuind, în timpul respectivelor intervenții, la creșterea valorii arhitecturale sau diminuând-o. Ca arhitect al secolului al XX-lea a fost proiectant al unor valoroase edificii publice și particulare. Experiența dobândită în decursul anilor de cercetare și proiectare i-au fost călăuză transmisă către noile generații de arhitecți, ani de zile onorând Școala Superioară de Arhitectură în calitate de profesor universitar. **Vezi: M.I. Evidența Populației:** Ion Trajanescu, tatăl Dumitru, mama Ioana, 31 mai 1875, București, locuința str. Ady Endre, nr. 3, ap. 1/5 august, decedat act 373/1964, raionul 1 Mai.

Paul Constantin, *Dicționarul Universal al arhitecților*, Editura Științifică și enciclopedică, București, 1986, p. 318: absolvent al Școlii Superioare de Arhitectură, promoția 1902; activitate la C.M.I. 1908-1923; profesor la Facultatea de Arhitectură din București 1920-1940; realizator al proiectelor pentru construcții în București:

– bisericele Sf. Spiridon, Sf. Petru și Pavel din cartierul Belvedere, Sf. Dumitru din cartierul Colentina; Sf. Ioan din cartierul Ferentari;

– clădirea pentru Casa Autonomă a Monopolurilor, palatul Ligii Culturale, din bd. Schitu Măgureanu; locuințe ieftine în cartierul C.A.M., birourile și uzina electrică din cartierul Belvedere C.A.M.

– în provincie: locuințele muncitorești și cazinoul din Petroșani

– catedrala la Timișoara, Craiova, Turda, Tecuci

A.N. – D.A.I.C., fond Muzeul Saint Georges, inv. 654, dosarele 52/1930, f. 30; 1/1921; 22/1921, f. 15;

Salonul Ateneului Român, 6 mai – 6 iunie 1928, Catalog p. 30;

Ateneul Român pe 1932, București, Catalog p. 236, poziția 370;

"Arhitectura", București, ianuarie-martie 1941;

Ioan Opreș, *Ocrotirea Patrimoniului Cultural*, Editura Meridiane, București, 1986, p. 71, 72.

A.N.-D.A.I.C., fond Ministerul Cultelor și Instrucțiunii Publice, inv. 527, dosar 152 b (fost 216, 154)/1897, f. 159-159 Lista candidaților înscriși la examenul de admitere la secția de arhitectură. Elevi examinați: I.D. Trajanescu 7, 75.

Tabloul arhitecților diplomați..., București, 1937, p. 12 Ioan D. Trajanescu, absolvent al Școlii Superioare de Arhitectură în anul 1903, locuia în 1937 în parcul Delâvrancea, aleea D. nr. 3.

A.N.-D.A.I.C., fond Muzeul Al. Saint Georges, dosar 1/1921: Asociația Salonul de toamnă, statute și regulamente, București 1921, p. 11 = f. 267 membrii fondatori: sculptorii Theodor Burcă, D. Mățăuanu, Gh. Leonida... arhitectul I.D. Trajanescu. În comitet... D. Mățăuanu; cenzori: I.D. Trajanescu; Th. Burcă.

cunoștințelor printr-un contact nemijlocit cu moștenirile trecutului. Remarcat ca unul din valoroși elevi ai profesorului Ion Mincu², manifestând o permanentă pre-

Biserica Spirea Veche/ Spirea doctorul/ strada Uranus nr. 27 la intersecția cu Cazărmii și 13 Septembrie a fost ridicată de doctorul Spirea Hristofi, la jumătatea secolului al XVIII-lea. La 28 iunie 1762 "schitișorul" a fost închinat Mitropoliei București. La 21 octombrie 1777 a fost închinată Mănăstirii Gregoriu de la Muntele Athos ca "Schitul Spirea". La 1828-1829 a ajuns să fie transformată în magazie. A fost refăcută la 1832-1834, 1847, 1865. La 1883 a intervenit o radicală modificare fiindu-i realizate absidele laterale, lărgit pronaosul, s-a închis pridvorul, s-a adăugat clopotnița, s-au lărgit ferestrele, s-au suprimat stâlpii dintre pronaos și naos, s-a mărit proscomidia și s-a zugrăvit biserica. La 1915 era însă iarăși ruinată impunând demolarea ei. Vezi: Nicolae Stoicescu, *Repertoriul bibliografic al monumentelor feudale din București*, Editura Academiei R.P.R., București, 1961, p. 305 citind revista "Biserica Ortodoxă Română" București, 1915, p. 106 proiectul pentru refacerea bisericii, ibidem, anul XVII, 1924, p. 58-64; N. Iorga, *București...; Preotul cel tânăr*, în "Gazeta municipală", București, anul XI, nr. 544, 25 octombrie 1942, p. 1. Este menționat faptul că după 1877, la 28 noiembrie, în fiecare an aici venea domnitorul și apoi regele Carol I pentru a cinsti memoria celor căzuți în luptele de la sudul Dunării în timpul războiului de independență.

(V.Z.T. Biserica a fost "refăcută" după proiectul arhitectului Ion D. Trajanescu; a fost una din frumoasele și trainicele biserici ale Capitalei scolului XX. A dăinuit până la înlăturarea cartierului "Cazărmii" pentru a fi eliberat terenul aferent găzduirii ansamblului construcției Casei Republicii, azi Palatul Parlamentului României. În lapidariul constituit la Mănăstirea Antim cu piese provenite de la edificiile religioase demolate, ca act salvator, se găsește și pisană noii construcții a bisericii Spirea Veche, clarificând și problema datării ei.

Lucia Stoica, Neculai Ionescu-Ghinea, Dan D. Ionescu, Petre Iliescu, Cecilia Luminea, Minerva Georgescu, *Atlas-Ghid Istoria și arhitectura lăcașurilor de cult din București*; vol. II, Editura Ergonom*79, București, 2000, p. 470-472 Biserica Sf. Spiridon - Spirea Veche, cu hramul Sf. Apostoli Petru și Pavel, București str. Uranus, nr. 27 colț cu Cazărmii. Vechea biserică deteriorată a fost demolată în 1915, operativ ridicându-se noul locaș după proiectul arhitectului Ion D. Trajanescu. Construcția monumentală a fost demolată prin dinamitare la 27 aprilie 1984.

Constantin Simionescu, *București - Biserici, Mănăstiri, Lăcașuri sfinte*, București, 1995, p. 82, Biserica Cărămidarii de Jos.

Atlas Ghid, vol. II, p. 244-245 Biserica Sf. Gheorghe, Cărămidarii de Jos, București, str. Piscului nr. 3-5 refăcută și amplificată, după incendiu, după proiectul întocmit de Ion D. Trajanescu, Duluiu Marcu și ing. Aurel Beleş, în anii 1923-1925, pictată de D. Belizarie în 1929, lemnăria sculptată de Babic.

Constantin Simionescu, op. cit., p. 73 Biserica Sf. Dumitru - Colentina, București, șoseau Colentina nr. 13. Actuala construcție se află pe vatra altora.

Atlas Ghid, vol. II, p. 104-107 Biserica Sf. Dumitru - Colentina, București, șoseaua Colentina nr. 13. Construcție proiectată de arhitectul Ion D. Trajanescu și realizată în anii 1924-1934. La timpul respectiv arhitectura acesteia avea o altă perspectivă. În anii *70 acțiunea de realizare a frontului de blocuri care să flancheze șoseaua a condus la încorsetarea acesteia, inclusiv retragerea clopotniței pe un nou aliniament. Pictura a fost realizată de Costică Petrescu, iar lemnăria a fost sculptată de C.M. Babic.

Constantin Simionescu, op. cit., p. 111 Biserica Sf. Ioan Botezătorul, din cartierul Ferentari.

Atlas Ghid, vol. II, p. 138-139 Biserica Sf. Ioan - Ferentari, București, calea Ferentari nr. 121 construcție cu materiale ușoare (lemn) după proiectul arhitectului Ion D. Trajanescu, care l-a realizat pentru a fi prezentat la Expoziția Internațională din 1933 de la Chicago - S.U.A. România n-a mai participat și atunci a donat proiectul cartierului Ferentari, locuitorii realizând construcția în anii 1935-1938.

Constantin Simionescu, op. cit., p. 92 Biserica Belvedere, cu hramul Sf. Petru și Pavel, București str. Carvunari nr. 1.

Atlas Ghid, vol. II, p. 96-97 Biserica Belvedere, cu hramul Sf. Petru și Pavel, București str. Carvunari nr. 1, cartierul Belvedere C.A.M., Regie str. Ecaterina Varga - lt. Zalic, construită în anii 1934-1940, cu unele completări după 1947, după un proiect al arhitectului Ion D. Trajanescu având și un subsol ca paraclis. Turla în maniera "Trajanescu". Pictura realizată de: D. Hornung, Vasile Caraman. Pentru orașul Timișoara arhitectul Ion D. Trajanescu a proiectat biserica catedrală din centru, construcție impunătoare prin proporție, linie și culoare de cărămidă aparentă. Beneficiază de un amplasament care îi pune în evidență elementele constructive, inclusiv volumetria turlilor în maniera "Trajanescu" care conferă construcției o notă distinctă în ambianța parcului limitrof. Are și un subsol funcțional. Lucrare realizată în deceniul al patrulea din secolul XX. Tot în deceniul al patrulea a fost realizată după proiectul arhitectului Ion D. Trajanescu construcția bisericii catedrale din orașul

ocupare pentru istoria arhitecturii românești ca bună călăuză care să-i formeze propria personalitate, I.D.T. a fost integrat în grupul arhitecților restauratori din

Turda, cu turla în maniera "Trajanescu". Pictura a fost realizată de Paul Molda.

A.N.-D.A.I.C, fond Dudu Velicu, inv. 1617, dosarele 89, 96, 657.

Salonul Ateneului Român, 6 mai - 6 iunie 1928, Catalog, p. 30: Arhitectul Ion D. Trajanescu a participat cu acuarela "Monumentul Mihai Viteazul la Turda".

A.N.-D.A.I.C, fond Muzeul Al. Saint Georges, inv. 654, dosar 52/1930, f. 30... Salonul Oficial mai-iunie 1930 arhitectură - artă decorativă, Catalog p. 13: arhitectul Ion D. Trajanescu: pozițiile 19-181 proiect pentru Biserica Neamului; pozițiile 182-183 proiect pentru Palatul Ligii Culturale, foto p. 39; poziția 184 proiect pentru Biserica din Turda; pozițiile 185-186 proiect pentru Biserica din comuna Băneasa.

"Ateneul Român pe 1932", București, 1932, Salonul al 4-lea al Ateneului Român, februarie-martie 1932, Catalog, p. 236, poziția 370 arhitectul Ioan Trajanescu, "Monumentul Mihai Voievod la Turda"

Paul Abrudan, *Pentru un monument lui Avram Iancu*, Sibiu, 1972, p. 105-106 în 1926 un grup de militari au încredințat arhitectul Ion D. Trajanescu comanda realizarea unui proiect de monument "Mihai Viteazul" pentru orașul Turda.

A.N.-D.A.I.C, Sibiu, fond ASTRA, Muzeu și monumente 292, actul 1659/1926

"Gazeta Municipală", București, anul X, nr. 501, 14 decembrie 1941, București, p. 1: arh. Prof. Ion D. Trajanescu, fost elev al lui Ion Mincu, *Stilul românesc în Capitală. Un "mic giuvaer" Bufetul de la Șosea.*

Florian Atanasiu, Ana-Maria Vicol, *Monumentele județului Brăila*, Muzeul Brăilei, 1977, p. 83 soclul grupului statuar al monumentului "Traian" a fost realizat, în anul 1904, după schițele concepute de arhitectul Ion D. Trajanescu, care a colaborat cu sculptorul Take D. Pavelescu.

A.N.-D.A.I.C. fond Comisiunea Monumentelor Istorice (C.M.I.), inv. 413, dosar 144/1920, f. 23: din București la 24 aprilie 1920, arhitectul Ion D. Trajanescu înainta către conducerea C.M.I. un referat în care aborda problema modalității efectuării plăților către antreprenorii lucrărilor de restaurare, predilect al avansurilor în care riscul era major, mai ales în cazurile inexistenței unor contracte ferme cu acești furnizori de servicii. Pentru înlăturarea unor inerente riscuri propunea ca să fie întocmit un regulament de serviciu în conformitate cu Legea contabilității generale, prin care să fie asigurată legalitatea contractelor încheiate cu terți furnizori. Pe această cale el considera ca banii Casei Bisericii, păstrătoarea și finanțarea lucrărilor de restaurare, vor avea eficiența necesară, impunând antreprenorilor respectarea clauzelor de contract.

A.N.-D.M.B, fond Comisiunea Monumentelor Istorice (C.M.I.), inv. 413, dosar 133/1917, f. 79: La 8 mai 1920 în urma analizei propunerilor formulate de arhitectul Ion D. Trajanescu, conducerea C.M.I. a dispus încheierea de contracte cu antreprenorii, urmând ca banii să fie ridicați de la Serviciul de arhitectură de către conducătorii de șantier, care să-i depună în casa de bani de unde la momentul oportun puteau să-i ridice pentru a face plățile cuvenite pentru prestațiile efectuate, în directă relație cu înaintarea lucrărilor.

A.N.-D.A.I.C, fond Muzeul Al. Saint Georges, inv. 654, dosar 22/1912, f. 15: 1922 la concursul de măchete pentru desemnarea viitorului realizator al monumentului din Cernăuți dedicat Unirii Bucovinei cu România, a mobilizat alături de sculptorii Spiridon Georgescu, Theodor Burcă, Vasile Ionescu-Varo, Ioan C. Dimitriu-Bârlad, Ion Mateescu, Horia Miculescu ca participant și arhitectul Ion D. Trajanescu.

Sediul Ligii Culturale, cu o largă deschidere spre bd. Schitu Măgureanu nr. 1, calea Plevnei și Splaiul Independenței, este o lucrare de mare anvergură, în trecut, cap de perspectivă spre ansamblul istoric Mihai Vodă, azi remarcându-se distinct prin silueta construcției atunci când este privită de dincolo de apa Dâmboviței, dinspre Palatul Parlamentului sau bd. Libertății, bucurându-se și de vecinătatea unor edificii care, prin elementele de arhitectură, decorațiuni și funcționalități, confereau zonei, în perioada interbelică, un caracter unitar, predilect cu misiuni care vizau formarea pentru viață a noilor generații. Ne referim la localul societății "Tinerimea Română", la "Casa Femeii" și la Căminul studenților mediciști din România. Ion D. Trajanescu a acordat atenție atât problemelor de ansamblu cât și detaliilor, conferind tuturor spațiilor funcționalitate în concordanță cu noile misiuni asumate de Liga Culturală. Fie că a fost vorba de sala de spectacole a ceea ce a devenit Teatrul Municipal, biblioteca care a primit o mare donație din partea marelui animator al ligii, omul de știință, patriotul Nicolae Iorga, sălile desemnate a sluji diverselor activități, toate confereau participanților o benefică ambianță prin prezența elementelor decorative specifice artei românești, inclusiv de mobilier. Schimbarea funcționalității din a doua parte a secolului al XX-lea a contribuit la diminuarea multora din cele conferite de arhitectul proiectant.

Ion D. Trajanescu, *Mănăstirea Hurezi. Chiliile de la miazănoapte - Descriere*. În: B.C.M.I., București, anul I, nr. 3, iulie-septembrie 1909, p. 137-140.

cadrul Comisiunii Monumentelor istorice³. Numărul acestora era însă foarte restrâns în raport cu multitudinea de obiective care reclamau o salvatoare inter-

Ion D. Trajanescu, *Mănăstirea Hurezi. Foișorul lui Dionisie Bălăceanu*, în: B.C.M.I., București, anul II, nr. 4, octombrie-decembrie 1909, p. 172-180 și 9 ilustrații.

N. Ghica-Budești, I.D. Trajanescu, *Restaurarea mănăstirii Hurezi – lucrările din 1909 (Memoriu)*, în: B.C.M.I., București, anul II, nr. 4, octombrie-decembrie 1909, p. 191-193.

Ion D. Trajanescu, *Mănăstirea Dintr-un lemn și Mănăstirea Govora – Descrieri generale arhitectonice*, în: B.C.M.I., București, anul III, nr. 1, ianuarie-martie 1910, p. 35-41 cu 5 ilustrații.

Ion D. Trajanescu, *Bolnița mănăstirii Hurezi – biserica - foișorul - chiliile. Descriere arhitectonică*, în: B.C.M.I., București, anul III, nr. 2, aprilie-iunie 1910, p. 71-80 cu 10 ilustrații.

Ion D. Trajanescu, *Schitul Sf. Apostoli de pe lângă mănăstirea Hurezi – I Descriere - II Biserica - III Chiliile- IV Stăreția* în: B.C.M.I., București, anul III, nr. 4, octombrie-decembrie 1910, p. 145-154 și 8 ilustrații.

Ion D. Trajanescu, *Schitul Stănești (Vâlcea)* în: B.C.M.I., București, anul IV, nr. 1, ianuarie-martie 1911, p. 13-20 și 8 ilustrații.

Ion D. Trajanescu, *Mănăstirea Surpatele din Vâlcea. Descriere* în: B.C.M.I., București, anul IV, nr. 2, iunie-iulie 1911, p. 95-101 și 8 ilustrații.

Ion D. Trajanescu, *Biserica din Popești-Vlaşca* în: B.C.M.I., București, anul IV, nr. 2, iunie-iulie 1911, p. 115-118 și 5 ilustrații.

Ion D. Trajanescu, *Biserica și culele din Măldărești (Vâlcea)* în: B.C.M.I., București, anul V, nr. 2, 1912, p. 60-78 și 19 ilustrații.

Ion D. Trajanescu, *Mitropolia din București – I Considerațiuni generale. – II Câteva date istorice. III Epoca lui Constantin-Vodă Basarab și Domnilor următori: 1654-1689. – IV Epoca lui Brâncoveanu și a Domnilor următori până la 1719. – Epoca lui Nicolae Mavrocordat: 1719-1730. – IV Epoca fanariotă și contemporană. – Încheiere* în: B.C.M.I., București, anul V, nr. 4, octombrie-decembrie 1912, p. 137-175, și 52 ilustrații.

Ion D. Trajanescu, *Schitul Sărăcinești. Înainte de restaurare* în: B.C.M.I., București, anul VII, nr. 1, ianuarie-martie 1914, p. 1-12, și 14 ilustrații.

Ion D. Trajanescu, *Stăreția mănăstirii Hurezi* în: B.C.M.I., București, anul VIII, nr. 3, iulie-septembrie 1915, p. 126-138 și 28 ilustrații.

Ion D. Trajanescu, la rubrica cronică sunt publicate textele inscripțiilor de: *La Biserica din Brezoele – Dâmbovița, Biserica Sf. Nicolae din cătunul Brăiloiu și Biserica Adormirii din cătunul Cluceru* în: B.C.M.I., București, anul VIII, nr. 1, ianuarie-martie 1916, p. 47-48.

Corneliu Tamaș, *Istoria Horezului*, Editura Conphys, Râmnicu Vâlcea, 1995, ignoră contribuțiile acestui arhitect la restaurarea unor mănăstiri, schituri din arealul Horezului.

2. Ion Mincu (20 decembrie 1852, Focșani, jud. Putna, azi Vrancea – 6 decembrie 1912, București, cimitirul Bellu). Studii la Focșani, București, inclusiv Școala de poduri și șosele, încadrat ca inginer la Primăria Capitalei, la 1873 a trecut la Primăria Focșani până în 1877. Concomitent publică și realizările sale literare în "Convorbiri literare". A reluat studiile la Paris la Școala Specială de Arhitectură și la Școala de Belle Arte. În ambele școli rezultatele dobândite i-au fost răsplătite cu medalii și premiul societății centrale de arhitectură din Franța. La absolvire, în 1883, a întreprins o călătorie de documentare în Spania și Italia. La revenirea în țară trece la o asiduă muncă de proiectare. Colaborează la proiectarea Palatului Justiției, realizează proiectul pentru Școala centrală de fete din București; casa Vernescu, decorația interioară a catedralei din Constanța; Biserica de la Valea Călugărească; restaurantul de la șoseaua Kiseleff. Se menționează și casa Monteoru, la care însă a intervenit pentru "modernizare".

La Focșani, pentru cimitirul "Sud", a proiectat cavoul familiei S. Râmniceanu, 1899 și cel al familiei Periețeanu. (V.Z.T. 22 octombrie 1996, Focșani: N.B. ! recent în stânga și în dreapta ușii, la cel al familiei Periețeanu, s-au dăltuit în piatră 2 inscripții. Textul primei face referință la Tănase Scatiu inspirat de... și al doilea la Ion Mincu.)

Vezi: Dim. R. Rosetti, *Dicționarul contemporanilor*, ediția I-a, Editura Tipografiei "Populara", Pasagiul Român, nr. 12, 1897, p. 131-132 (A.N. Biblioteca IV 6901)

"Calendar pentru toți românii 1893", București, p. 102, foto biserica Stavropoleos cu o curte în față; Gheorghe Nedioglu, *Stavropoleos*, B.C.M.I., București, 1924;

Mihail Caffé, *Arhitectul Ion Mincu*, Editura Științifică, București, 1960;

S. Julman, în: *Personalități românești ale științelor naturii și tehnicii – dicționar*. Editura Științifică și Enciclopedică, București, 1982, p. 176-178;

Paul Constantin, *Dicționarul universal al arhitecților*, Editura Științifică și Enciclopedică,

venție și o superioară punere în valoare a moștenirii. Chiar și modicele posibilități financiare erau deseori o piedică în rezolvarea promptă a problemelor multiple ivite în soarta monumentelor. Cele care se aflau în situația fericită de a fi abordate pentru consolidarea, restaurarea și totodată asigurarea unor funcționalități în directă concordanță cu cerințele secolului al XX-lea reclamau pentru coordonatorul lucrărilor o prealabilă documentare. Era momentul de dificultate întrucât majoritatea edificiilor laice sau religioase nu aveau la timpul respectiv asemenea studii monografice, cu referință predilectă în privința elementelor evolutive ale arhitecturii⁴. Cert este că în cazul lui I.D.T. prelua un șantier care existase și în anul anterior. Notația din 3 iulie 1908 este în acest sens concludentă: "**... tot astăzi s-a reparat învelitoarea de tablă de lângă clopotniță (spre apus) în această parte erau găuri mari în învelitoare, găuri făcute pentru așezarea bilelor schelei ce s-a făcut în anul trecut pentru clopotniță, și pe care le-am găsit neastupate astfel că ploaia pătrundea în voie bună până la bolți producând pete mari la cornișă și zidărie**"⁵. Cel care prelua o asemenea misiune

București, 1986, p. 227-228.

Alexandru Predescu, *Vechi vederi bucureștene*, Editura pentru turism, București 1991, p. 145-147.

Dorina N. Rusu, *Istoria Academiei Române – repere cronologice*, Editura Academiei Române, București, 1992, p. 248-250.

3. *Comisiunea Monumentelor Istorice – C.M.I.* a fost înființată la 6/18 aprilie 1874 prin Decretul domnitorului Carol I. În anul 1892, pentru a asigura îngrijirea, conservarea, restaurarea și punerea în evidență a calităților relicvelor trecutului de natură imobiliară, a fost elaborată legea monumentelor istorice. Concomitent a acționat pentru cercetarea acestor obiective. Studiile elaborate au fost publicate în Buletinul Comisiunii Monumentelor Istorice, iar rapoartele au apărut sporadic în Anuarul Comisiunii Monumentelor Istorice. Comisiunea a avut o valoroasă arhivă, inclusiv de clișee, o bibliotecă și un muzeu. După primul război mondial au fost înființate secțiuni regionale în Ardeal, Banat, Basarabia și Bucovina. Destinele acestei Comisiuni au fost încredințate în decursul anilor unor ilustre personalități ca Dimitre Onciul, Vasile Pârvan, Ion Kalinderu, Nicolae Iorga. Pe parcursul anilor de activitate C.M.I. s-a procedat în mai multe rânduri la modificarea legislației care îi conferea cadrul juridic prin care putea acționa pentru realizarea politicii de salvare a edificiilor care se aflau sub incinta legii. După cel de al doilea război mondial Comisiunea a fost desființată, o parte din prerogative fiind încredințate unor noi instituții. Măsura a fost păgubitoare, mulți din cei care s-au format ca restauratori, reprofilându-se către alte sectoare de activitate. O soartă necorespunzătoare au avut-o și arhivele care au fost "redistribuite" la terți beneficiari, încălcându-se unul din principiile arhivisticii în privința unității indestructibile a fondurilor și colecțiilor create de o instituție.

Vezi: Ioan Opreș, *Comisiunea Monumentelor Istorice la Sfârșitul primului război mondial*, în: "Argessis", Pitești, vol. VII, 1999, p. 449-459; Virgiliu Z. Teodorescu, *Documentele elaborate de Comisiunea Monumentelor Istorice, izvor de informații cu caracter național*, în: "Arhivele Prahovei", Ploiești, nr. 3, 1998, p. 66-68; Lucian Predescu, p. 210.

4. La 1905 au fost declanșate lucrări de conservare, întrerupte la 1906, reluate la 1907 Alexandru Lapedatul, *Mănăstirea Hurezii, note istorice*, în B.C.M.I., nr. 1, 1908, p. 53-72; 73-78; 156-160; menționăm că întreaga bibliografie la ceea ce a fost publicat sub auspiciile C.M.I. în B.C.M.I. și Anuar referitor la Mănăstirea Hurezi, prin preocuparea lui Radu ȘC. Greceanu a fost semnalat ca indice bibliografic, în: "Buletinul Comisiei Monumentelor Istorice", București, anul I, 1990, p. 152-154.

5. Jurnal f. 3v.; formulăm și mențiunea că în acest caz și în alte anumite situații întâlnim, sub notele respective, semnătura arhitectului șef N. Ghica, fapt care ne determină să considerăm că acest "Jurnal de șantier" n-a avut caracterul unor notații personale. Semnătura apare mai ales atunci când sunt formulate elemente de direcționare a activității șantierului, vezi: f. 4v., 5, 5v.

era în situația de a depista orice informație scrisă, coroborând-o prin dialogurile purtate cu cei mai vârstnici ale căror amintiri, mai mult sau mai puțin explicite, puteau oferi unele indicii pentru a ajunge la propriile observații care să-l călăuzească spre adoptarea soluției care să confere, la finalizarea lucrărilor, caracterul evocator de epocă trecută, fiecare însă tributară unor caracteristici atât constructive cât și decorative. Un asemenea dialog i-a permis să afle: **"La odăile găsite sub stăreție se zice de către maicile bătrâne că pe vremea lui Hrisante⁶ se pedepseau cu închisoarea călugării puși la canoane"**⁷. În orice moment arhitectul restaurator avea nevoie de elementul de control, adeseori maltratat, în decursul evoluției, acoperit sau înlăturat cu bună știință sau din ignoranță.

Pentru I.D.T. munca de restaurator a impus o permanentă prezență pe șantier și o atentă observare a fiecărui detaliu care să-l călăuzească spre soluția necesară, repetăm, în directă concordanță cu moștenirea a ceea ce a fost construcția inițială. Cât de atent urmărea problemele de șantier ne relevă paginile transmise până la noi ale jurnalului pe care l-a ținut la zi pe șantierul restaurărilor întreprinse în ansamblul monahal de la Hurezi, în campaniile de lucru ale anilor 1908–1912. Textul și sumarele schițe sunt dovada problemelor zilnice cu care se confrunta. Notațiile sunt relevante și pentru starea psihică, satisfacțiile și insatisfacțiile survenite în momentele de intensă muncă, predilect de cercetare din vara anilor 1908–1912, la care vom face referință în prezenta comunicare⁸. Deși tânăr, notele zilnice evidențiază capacitatea de organizator, de rezolvare a problemelor valorificării potențialului uman angajat, acceptării sau respingerii lucrărilor efectuate, a grijii acordate materialelor puse în operă, permanenta preocupare de a asigura buna conservare a lucrărilor realizate.

În momentul când lucrările scot la iveală materiale relevante are grija prezervării lor. Astfel are surpriza de a afla: **"În dărâmătura acestor ziduri s-a găsit un tipar de cărămidă, iar în pivnița ce s-a deschis s-a găsit crucea veche a clopotniței"**⁹. Acestor relicve le hărăzește menirea ca material de lucru sau ca viitoare componente ale unui edificator muzeu care să illustreze evoluția ansamblului sau repunerii acestor materiale în operă la momentul oportun. Un alt exemplu relevant: **"Printre cărămizile dărâmate s-a/u/găsit câteva cărămizi vechi având o formă rotundă la unul din capete; iar toate acestea s-au pus spre păstrare spre a se găsi la vreme o trebuință"**¹⁰. Și surprize au fost numeroase,

6. Hrisant. Hrisante, unul din egumenii care s-a remarcat prin fapele sale. Obârșia, evoluția spirituală, materială, comportamentală sunt un concludent exemplu de întreprinzător. Vezi: Corneliu Tamaș, *Istoria Horezului*, Editura Conphys, Râmnicu Vâlcea, 1995, p. 120-121 realizează un sugestiv portret al acestui iscusit monah grec născut la 1781 în Tesalia, venit în Țara Românească la 1830 când a fost numit egumen al mănăstirii Hurezi de către Pavel Kiseleff, dovedindu-se, în decursul anilor, un om energic și bun gospodar al averilor acestei mănăstiri. A fost promovat ca efectiv coordonator al unui grup de mănăstiri de maici și călugări. Ajunsese să administreze peste 100.000 de hectare. A decedat la 30 martie 1851, testamentul lui prevăzând, ca danii, sume uriașe, inclusiv ca acte de caritate.

7. Jurnalul de șantier, f. 2.

8. Ibidem, f. 2-46.

9. Ibidem, f. 2.

10. Ibidem, f. 2.

modificările arhitecturale intervenite de la o epocă la alta evidențiind funcționalități accidentale, ocazionale sau de lungă durată. Un exemplu l-a constituit îndepărtarea umpluturii care a pus în evidență frumusețea zvelteții și decorațiunilor unor coloane de piatră dar și starea precară în care se aflau, impunând măsuri prompte de protecție. El nota la 18 iunie 1908: **"Stâlpii de piatră de la cerdacul dinspre foisorul lui Dionisie sunt așa de slăbiți și de zdruncinați, că până la schimbarea lor i-am întărit cu proptele de lemn"**¹¹. Orice constatare i-a impus o soluție de lucru pentru viitor. Dacă în multe locuri vechea tencuială lipsea, sau la o simplă atingere cădea, erau și zone unde aceasta era foarte bine fixată de cărămidă. Analiza i-a evidențiat cauza acestei diferențieri. Rezistența fusese obținută prin folosirea câlților la prepararea mortarului necesar tencuirii zidurilor. Erau zonele care nu suferiseră intervenții ulterioare, evidențiind și prin acest detaliu profesionalismul constructorilor din epoca ctitoririi lui Constantin Brâncoveanu a ansamblului de la Hurezi. Ca atare la 19 iunie 1908 nota că **"În tencuiala nouă ce vom face, vom urma tot după îndemnul acestei tencuieli, amestecând câlți în varul alb"**¹². I.D.T. este neplăcut impresionat de aplicarea peste piatră a vopselelor de ulei sau a varului, practică de intervenții incompetente ulterioare în soarta monumentului, impunându-i acum îndepărtarea pentru a reda frumusețea culorii naturale a pietrei căreia dăltuitorii i-au conferit virtuți prin elementele decorative dăltuite. La 26 iunie 1908 nota: **"Tot azi, am pus un meșter pietrar adus anume din București pentru a curăța vopseaua cu ulei care s-a dat, peste stâlpii de piatră. Ce bine ar fi fost dacă le lăsa de la început înfățișarea curată a pietrei; azi ea ar fi avut o culoare naturală înegrită de vremuri și care ne-ar fi spus din timpurile trecute, iar acum fiind siliți s-o curățăm, ori cât am păstra neatînse formele cele vechi tot își pierde din vechea ei înfățișare, căci sub ciocanul cioplitorului, piatra apare curată, ca și cum ar fi fost lucrată de curând"**¹³. Surprizele sunt zilnice oferindu-i posibilitatea să remarce metamorfoza unor detalii, intervenții salutare sau eronate dictate de gradul de competență a diriguitorilor momentelor respective. Astfel la 30 iunie 1908 menționa: **"Desfăcând tencuiala la foisorul stăreției cu scara principală, am constatat variațiuni în zidărie, ceea ce denotă modificări în cursul vremii și anume că actuala scară principală, odinioară avea o altă poziție și/ era/ adică alăturată de peretele din dreapta al foisorului.**

La această idee conduce și faptul că acest perete este masiv, iar nu cu arc după cum este peretele din stânga; de asemenea și faptul că prin actuala poziție a scării se acoperă arcadele Brâncovenești cari pe acea vreme erau libere.

Monumentul ar câștiga mult în valoare dacă scara s-ar aduce în vechea ei poziție, care față de actuala ar avea un îndoit avantaj ca utilitate: 1) ar fi în direcția scării laterale a amvonului bisericii și ar deservi bine pasajul și /al/ 2-lea vizitatorii cari vin în trăsături au posibilitatea să descindă direct la capul scării"¹⁴.

11. Ibidem, f. 2.

12. Ibidem, f. 2v.

13. Ibidem, f. 2v-3.

14. Ibidem, f. 3.

Lucrările de restaurare au vizat toate părțile structurale de la acoperiș la fundații, acordându-se de către I.D.T. atenție modului de realizare a intervențiilor ca mijloc de protecție viitoare a construcției¹⁵. Pentru clarificarea unor aspecte neelucidate complet, recurge la săpături până în zona profundă a solului, detaliile ivite oferindu-i posibilitatea confirmării sau infirmării unor supoziții anterioare. Experiența câștigată propunându-și să o aplice și la alte obiective viitoare. O serie de constatări l-au condus la înțelegerea care era nivelul de călcare în anii de început ai ctitoriei, modificările conducând, în timp, la depuneri care au dus la creșterea graduală a pantei acestui nivel cu circa 40 cm., impunându-i ca la finalizarea lucrărilor să procedeze la îndepărtarea acestui adaos care diminua calitățile arhitecturii bisericii și construcțiilor limitrofe. La 23 iulie 1908 remarcă: **"Dezvelind bazele coloanelor de la foișorul extrem din aripa stăreției am găsit nivelul pământului vechi la o adâncime de 40 cm., așa că pentru a da proporția care a fost atunci, ar trebui nivelată întreaga curte după vechiul nivel"**¹⁶. Apreciind calitățile vechilor materiale puse în operă, predilect al cărămizilor, a avut o grijă permanentă pentru recuperarea acestora și folosirea lor la refacerea unor lucrări. Realizarea schelelor îi permite să constate starea de sănătate a fiecărui detaliu, programarea intervențiilor prioritar necesare¹⁷. Pentru adoptarea celor mai bune soluții recurgea la experiența meșterilor angajați, consultarea acestora conducându-l la măsuri salutare. La 29 iulie 1908 consemna: **"Pentru foișorul domnesc care este mult mai subred m-am sfătuit cu meșterul zidarilor, să-i facem o schelă cu proptele de susținere ca să-i schimbăm partea de jos, fără ca partea de sus să se dărâme și în același timp să ridicăm colțul dinspre răsărit care acum este lăsat mai jos"**¹⁸. Putem considera că jurnalul este relevant și pentru evidențierea caracterului de efectivă școală a restauratorilor angajați. Veneau și rămâneau numai cei care dovedeau reale aptitudini. I.D.T. recurgea, în funcție de specificul operațiunii de abordat, la persoane cu o bogată experiență și predilecție pentru migăloasa muncă de restaurator, dator să respecte creația predecesorilor, subordonându-și propria personalitate și capacitate creatoare moștenirii pe care aveau misiunea de a o revitaliza pentru a-i conferi un viitor.

În toate împrejurările I.D.T. a dovedit prin cele întreprinse că "lecția" epocii brâncovenești i-a fost un bun sfătuitor. Astfel a procedat la realizarea rețetei mortarului folosit pentru tencuieli atunci. Când nisipul avut la dispoziție nu era în concordanță cu cel folosit de bunii predecesori, revendică și obține un nisip mai puțin fin care urma să ducă la creșterea aderenței. Nota astfel la 29 iulie 1929: **"Nisipul pentru tencuieli fiind prea fin, am pus în cercetare o altă groapă de nisip mai grăunțos pentru ca să dăm tencuielilor o tărie tot așa de mare ca aceea din timpul lui Brâncoveanu"**¹⁹.

15. Ibidem, vezi cele consemnate de I.D.T. la 3, 10 iulie 1908.

16. Ibidem, f. 4.

17. Ibidem, vezi notele 25, 27 iulie 1908.

18. Ibidem, f. 5.

19. Ibidem, f. 5.

Problema acoperișurilor îl determină să schițeze olane cu o anumită curbură pentru a asigura o bună fixare și rezistență în timp²⁰.

I.D.T. considera că unele din constatările făcute trebuie prezervate "in situ" ca mărturie a schimbărilor intervenite în timp la unele din elementele constructive. O astfel de soluție a preconizat-o la 2 august 1908: "... iar urmele scări vechi care s-au descoperit se vor lăsa astfel ca să fie vizibile..."²¹.

Deseori I.D.T. s-a confirmat cu enigmele conferite unor soluții constructive. Tenace, a căutat să identifice mesajul acestora, supozițiile prealabile fiindu-i confirmate sau infirmate de cercetările întreprinse pentru elucidarea problemei. Astfel la 25 august 1908 consemna: "**Descoperind zidăria de la foișorul domnesc din stânga, sub cornișe am găsit niște semne făcute din 4 cărămizi arătate în fașă cu muchia, închizând între ele un spațiu dreptunghiular de 0,35x0,24/m/. Fața cărămizilor tencuită cu ipsos – iar spațiul cuprins între ele cu var – peste aceste semne apoi s-a pus tencuiala. Trei din aceste semne au aproape aceeași mărime și se află la același nivel, dar unul este cel mai mic și așezat mai jos. Per o față laterală dinspre apus a foișorului și la același nivel cu celelalte 3 – se mai află un asemenea semn. De asemenea vis-a-vis la galeria călugărească se află un semn la fel. Întrebând pe lucrătorii zidari, nici unul n-au știut semnificația lor.**

Săpând în dosul lor nu am găsit decât zidărie curată.

Ar fi fost poate încercări de decoratie/a/cornișe/i/și zidărie/i/ sau cine știe ce capriciu al vreunui meșter a cărei încercare de a face ceva personal nu i-a reușit.

Pentru a limpezi aceste bănuieli neîntemeiate am pus numaidecât de a spart acest semn la galeria călugărească și am găsit imediat sub el o grindă de stejar așezată în lungul zidăriei pentru legătură așa că aceste semne au fost făcute spre a se arăta nivelul acestor legături, adică după cum s-a presupus, spre a servi de repere pentru legăturile zidurilor"²².

Surprize i-au oferit și pavimentele spațiilor interioare, sub dușumeaua de lemn, descoperind pavimente de cărămidă care confereau spațiilor respectivelor încăperi o altă volumetrie. Reține amănuntul, propunându-și ca pentru viitor să determine beneficiarii să accepte revenirea la vechiul paviment²³.

Folosește în unele cazuri ca nou liant și cimentul²⁴.

Semnificative constatări a făcut în privința modului de realizare a fundațiilor pentru a asigura scurgerea apelor de infiltrație, constructorul inițial incluzând canale din olane pentru captarea și drenarea apelor. Desenul care însoțește textul este concludent²⁵.

Mai reținem pedanteria dovedită atunci când pentru o temporară îndepărtare a unor componente din construcție lua măsuri de protecție a acestora. Iată cum a procedat într-o asemenea situație, respectiv la 27 august 1908: "**Azi am pus să se dărâme foișorul domnesc din dreapta, după ce mai întâi am sprijinit bine**

20. Ibidem, (la 2 august 1908 sunt concludente și schițele ce însoțesc textul referitor la aceste olane).

21. Ibidem, f. 6.

22. Ibidem, f. 7; 7v. textul fiind completat de 4 schițe.

23. Ibidem, f. 7v.-8.

24. Ibidem, (28 august, 10, 20 septembrie, 2 Octombrie 1908).

25. Ibidem, (10 septembrie 1908).

acoperământul său spre a servi până la schimbarea acoperișului ce se va face în anul următor.

Înainte de dărâmare am examinat cu luare aminte starea coloanelor și am găsi/t/ că un capitel de la coloana din colțul dinspre dreapta era crăpat pe din două din care cauză crăpaseră arcurile respective ce se rezemau pe el. De asemenea coloana angajată în zid avea capitelul deteriorat precum și partea sculptată de sub el.

S-a urmat apoi dărâmarea cu multă băgare de seamă ca nu cumva prin zguduirii să se producă alte crăpături în coloane. Și așa am reușit să lăsăm coloanele libere de orice sarcină spre a ne gândi la scoaterea lor, fără de cele două de pe peretele din dreapta care fiind în bună stare v/or/rămâne și în noua reconstruire.

Celelalte coloane au fost date jos cu toată grija și cu ajutorul unei cutii cu 3 pereți și cu două funduri în care s-a introdus rând pe rând fiecare coloană dimpreună cu capitelul și baza sa, nu fără multă greutate.

Odată coloana prinsă în cutie era culcată pe schelă și cu ajutorul pârgiilor, manelelor și vâlătucilor s-a mișcat din loc, făcând să alunece pe un pod înclinat ușor, până la locul adăpostit unde va intra în mâna sculptorului spre a le curăța de stratul de vopsea de ulei și var.

Capitelul cel spart în două se va face din nou pentru care sfârșit s-a și pus în vedere sculptorului²⁶.

Toamna anului 1908, cu ploi, frig și chiar îngheț a diminuat treptat activitatea constructorilor, ultimele măsuri s-au canalizat pentru protejarea celor întreprinse în campania respectivă, astfel că la 25 noiembrie 1908, după rezolvarea tuturor aspectelor gestionare, părăseau șantierul pentru a reveni la lucru în iunie 1909.

Succinta incursiune în paginile jurnalului de șantier, referitoare la anul 1908, evidențiază pedanteria tânărului arhitect, obligat să fie și arheolog, coordonator al șantierului de restaurare, gestionar al fondurilor puse la dispoziție de Comisiunea Monumentelor Istorice, manifestând permanenta preocupare de descifrare a mesajului înaintașilor și să confere, prin tot ce realiza, respectul pentru concepția acestora, lucrările fiind caracterizate prin trăinicie și funcționalitate pentru noile cerințe ale vicții monahale. Alte și alte aspecte i s-au relevat în campaniile anilor următori, filele jurnalului reținând munca desfășurată până la finalul campaniei din 1912, notele finale constituind o sinteză a celor întreprinse în decursul anilor de prezență din primăvară și până-n toamnă târziu pe acest șantier.

La 1 iunie 1909 relua lucrările pe șantierul de la mănăstirea Hurezi²⁷. Primise din partea arhitectului șef N. Ghica²⁸ substanțiala sumă de 4.000 lei cu care a putut

26. Ibidem, f. 8v-9.

27. Ibidem, pentru I.D.T. în manuscris mănăstirea este consecvent citată "HOREZ".

Ștefan Balș, *Cum restaurăm monumentele istorice? La Neamț, la Hurezu, și la Brădet*, în: "Contemporanul", București, 6 ianuarie 1967; Lucian Roșu, *Mănăstirea Hurez*, ediția a II-a, Editura Meridiane, București, 1968.

28. N. Ghica = Nicolae Eugen Ghica-Budești (12 decembrie 1869, Iași - 16 decembrie 1943, București, cimitirul Bellu, figura 124, locul 12), arhitect, reprezentant de seamă al stilului neoromânesc, istoric al arhitecturii, activitate la Comisiunea Monumentelor Istorice, publicist, profesor universitar, membru de onoare al Academiei Române.

tocmi din București meseriași pentru lucrări. Echipa cu care a pornit la drum era formată din 9 zidari, 4 salahori, 1 sculptor în piatră și un tâmplar. Pentru abordarea lucrărilor urma ca la fața locului să angajeze și alte persoane. Au fost reluate lucrările la foișorul domnesc, continuând cele realizate în campania anterioară. Atenta urmărire a detaliilor l-au ajutat să remarce modificările în timp, reușind astfel să aducă la forma inițială elementele de arhitectură. A folosit ca material vechea cărămidă, liantul fiind însă mortar cu ciment. Au fost reluate lucrările și la paraclis unde au fost refăcute tencuielile, inclusiv cele realizate în condițiile începutului de îngheț ale ultimelor zile de șantier ale anului 1908. Lemnarii au pregătit componentele pentru refacerea acoperișurilor. Pentru fixarea coloanelor de la foișor a acordat o atenție deosebită. Textul jurnalului este însoțit de sugestive schițe care relevă modul cum a procedat în situații speciale pentru a asigura trăinicia lucrării²⁹.

O problemă a constituit starea în care se aflau multe din pietrele coloanelor sau a ancadramentelor. Cunoscuseră pe parcursul anilor intervenții "gospodărești", pensula sau bidineaua așternând strat de var sau vopsea de ulei³⁰. Acum el dorea să redea pietrei reala valoare. Ca atare, a pus pietrarul să le curețe. Operațiunea s-a dovedit dificilă, riscantă, ineficientă în ultimă instanță. Folosind dalta și ciocanul meseriașul nu lua numai aceste adaosuri, ci ajungea să îndepărteze un strat din material, schimbând astfel dimensiunile pietrei. Reținem formularea lui I.D.T.: "**Azi am pus să curețe frumoasele coloane de la foișorul lui Dionisie; dar cu toate că i-am arătat pietrarului cum să curețe: numai statul de vopsea, el cu dalta lui, lua câte puțin și din corpul pietrei încât vrând nevrând formele actuale se mai subțiau, schimbându-le întru câtva firea lor**"³¹. Constatând această situație a dispus, la 8 iunie 1909, îndepărtarea straturilor cu ajutorul sodei caustice și a periei cu mătură. A avut bucuria să constate că soluția era eficientă, fără a diminua dimensiunile pietrei, reușind să o readucă la culoarea ei originală. Pentru asigurarea acoperirii lucrărilor din 1909 comandase încă din

Proiectul Muzeului de artă națională, șoseaua Kiseleff, strada Monetăriei (1912-1939).

Nicolae Ghica-Budești, *Mănăstirea Hurezi – Biserica cea mare* (Studiu de arhitectură), în: B.C.M.I., nr. 1, anul 1, 1909, p. 23-32, 14 ilustrații.

N. Ghica-Budești, *Mănăstirea Hurezi – Paraclisul*, în: B.C.M.I., București, anul II, nr. 4, octombrie-decembrie 1909, p. 171-173.

Nicolae Ghica-Budești, *Evoluția arhitecturii în Muntenia și Oltenia*, partea I-V, Vălenii de Munte, 1927-1936, B.C.M.I., București 1927, 1930, 1932, 1936; ibidem anul XXIII, 1930, p. 10-11, pl. I-XI; partea IV-a, 1932, p. 51-53.

G. Bezviconi, p. 143.

29. Jurnal, 5 iunie 1909.

30. Greu de susținut sau combătut dacă această inițiativă nu aparținea chiar epocii comanditarului. O succintă incursiune în istoria multimilenară ne oferă numeroase exemple când înaintașilor noștri ambientul culorilor le sugera o anumită stare stenică. Chiar lăcașurile de cult au avut, într-o primară fază, o decorațiune colorată care a anticipat tratarea în frescă a pereților interiori și exteriori. Situația a fost remarcată și în cazul bisericii mănăstirii. Vezi: Lucian Roșu, *Mănăstirea Hurezi*, ediția II-a, Editura Meridian, București, 1968, p. 15.

31. Jurnal, f. 15, 15v.

1908 în satul Hurezi³² 60.000 de olane. Pentru a vedea stadiul și modul de realizare a olanelor s-a deplasat la meșterii respectivi. Primele cantități de olane urma să le primească după Sf. Petru. O altă problemă ivită pe parcursul activității a constituit-o nisipul pentru tencuieli pe care-l avea la dispoziție. Cel din vechea carieră se dovedea necorespunzător, fiind prea pământos. Ca atare a făcut o serie de drumuri pentru a depista o nouă sursă de procurare a unui nisip apt pentru compozițiile preconizate de el. Până la urmă a găsit ceea ce dorea pe trenul lui Matei Călduraru din Neagota³³. Era un nisip alb, pietros și aspru la pipăit. Cărămida nouă o obținea de la meșterii din Măldărești³⁴. Era subțire având 5x13x25 cm. L-a preocupat și problema iluminării interioarelor pe timpul zilei. A opinat că sticla verzuie obtura și, ca atare, dorea o sticlă incoloră. O problemă a avut-o și cu fierăria pe care o comanda și o obținea de la Școala de Meserii din Horezu. Zilnic erau însă necesare intervenții ale unui fierar la lucrările curente de pe șantier și, ca atare, a decis încadrarea din sat a unui asemenea meseriaș, gata să intervină cu promptitudine atât la întreținerea uneltelor, cât și la fixarea în fier a componentelor la locul cuvenit.

La 21 iunie 1909 se terminau la roșu lucrările la foișorul domnesc. Pentru o protejare provizorie a realizat un capac din lemn pe care a fixat vechii căpriori ai acoperișului, urmând ca la momentul primirii materialelor necesare să procedeze la înlocuirea cu cel definitiv. Pentru a asigura timp de uscare a zidăriei a trecut la tratarea problemelor foișorului lui Dionisie. Și în acest caz a urmărit orice detaliu care să-i sugereze intervențiile ulterioare, constatând astfel cum au fost diminuate pe parcursul anilor calitățile arhitecturale și decorative prin intervenții neinspirate ale urmașilor. A considerat ca un act lipsit de respect pentru ceea ce întreprinsese, la timpul respectiv, arhimandritul Dionisie Bălăcescu³⁵, la 1763. Un exemplu nefericit de intervenție s-a înregistrat la 1892 când Ministerul Cultelor și Instruc-

³² la I.D.T. apare Horez, Horezi, azi orașul Horezu, jud. Vâlcea amplasat la loc de confluență a apelor și a drumurilor, prin materia primă din zonă, lutul apt pentru obținerea ceramicii s-a impus ca unul din cele mai valoroase centre, meșteșugul creând în decursul timpurilor adevărate dinastii de asemenea făuritori de frumoase forme și decorațiuni.

Vezi: Corneliu Tamaș, *Istoria Horezului*, Editura Conphys, Râmnicu Vâlcea, 1995.

³³ Neagota, cătun încorporat la localitatea Româneștii de Jos, jud. Vâlcea. Vezi: *Indicatorul localităților din România*, Imprimeria Institutului Statistic din România, București, 1943, p. 719, nota 228; Corneliu Tamaș, *Istoria Horezului*, Editura Conphys, Râmnicu Vâlcea, 1995, la p. 27.

³⁴ Măldărești, localitate la sud de Horezu, renumită prin ctitoria lui Gheorghe sin Constantin Măldărescu la 1791 și a urmașilor familiei Greceanu: Biserica și culele Greceanu și Duca. Vezi: Ion D. Trajanescu, *Biserica și culele din Măldărești (Vâlcea)*, în: B.C.M.I., București, anul V, nr. 2, 1912, p. 60-78 și 19 ilustrații.

Corneliu Tamaș, *Istoria Horezului*, Editura Conphys, Râmnicu Vâlcea, 1995, indice p. 220.

³⁵ Arhimandrit Dionisie Bălăcescu este unul din valoroșii stareți care au căutat să păstreze și completeze moștenirea ctitorului, acțiunea lui fiind impusă și de necesitatea că, după anii ocupației de către trupele austriece, era presantă o acțiune de bun gospodar care să redea așezământului aureola anterioară. Ca atare a procedat la valorificarea materialului din zonă și a

țiunii Publice a încredințat³⁶ antreprenorului Pomarantz lucrările generale de renovare a ansamblului acestei mănăstiri. Un martor ocular i-a relatat lui I.D.T. că în acel an foișorul respectiv a fost dărâmat până la temelie și "refăcut", păstrându-se numai coloanele, parapetul și scara așa cum fuseseră înainte. **"Modul însă cum a fost reconstruit nu face deloc cinste sus numitului antreprenor căci după cum se vede din schița alăturată a executat lucrări noi slăbind pe cele existente..."** urmează o atentă enunțare a unor pertinente observații de care tocmai I.D.T. a ținut seama la refacerea foișorului în cauză³⁷.

Căutând să valorifice fiecare clipă favorabilă a antrenat la muncă pe meseriașii respectivi chiar și în zi de mare sărbătoare religioasă ca cea de la 24 iunie, respectiv Ziua Nașterii Sf. Ioan Botezătorul, în popor zi a Sânzienelor, a Drăgaicelor³⁸. Atent ca cele întreprinse să nu afecteze alte situații a coordonat realizarea unei schele, independentă de perete, la interiorul bisericii cu care să ajungă sus la cupola turlei. Astfel a putut asigura intervenția pentru curățirea de praf și punerea la loc a lanțului policandrului³⁹.

Sintetic ne oferă formulări de genul: **"Zidarii de la foișorul lui Dionisie așează tiparele de deasupra capitelor; lemnarii așează legăturile de lemn, iar fierarul instalat cu forja sub foișorul domnesc, bate la legăturile de fier. Cu salahorii fac ordine în materialele aduse pe șantier și în magazii"**⁴⁰.

Concludent sunt descrise situațiile cu care se confrunta în relațiile cu furnizorii și forța de muncă locală. Era preocupat să obțină materiale de calitate și la un preț în concordanță cu prețurile solicitate în toată țara. Aici lucrurile însă erau de altă natură.

potențialului meșterilor locali, concepând și realizând dantelăria în piatră a foișorului care-i perpetuă numele. Prin modul arhitectural, prin elementele tematice, prin modul de dăltuire, lucrarea constituie un giuvaer remarcabil, relevând că epoca brâncovenească a format o școală, dăinuit, s-a perpetuat și este pentru urmași o pilduitoare creație. Pisania din dreapta scării evocă ca realizator între septembrie 1752 - august 1753 pe meșterul Iosif și comanditar pe arhimandritul Dionisie Bălăcescu starețul mănăstirii.

Vezi: Ion D. Trajanescu, Mănăstirea Hurezi – Foișorul lui Dionisie Bălăceanu, în: B.C.M.I., anul II, nr. 4, 1909, p. 175-180, 9 ilustrații; Lucian Roșu, *Mănăstirea Hurez.*, ediția II-a, Editura Meridiane, București, 1968, text p. 18, 19, și foto 7, 23, 24. Este pomenită și nefericita acțiune din 1872 când foișorul a fost "dărâmat și refăcut din temelii" de către antreprenorul Pomerantz; Corneliu Tamaș, *Istoria Horezului*, Editura Conphys, Râmnicu Vâlcea, 1995.

36. În secolul al XIX-lea a existat preocupare de a reda lăcașurilor de cult, ctitorii ale înaintașilor, strălucirea apusă, fondurile obținute de la oameni de bine au condus la încredințarea, adeseori, a acestor lucrări unor arhitecți, antreprenori care prin obârșie, pregătire, competență și uneori chiar tendință au realizat lucrări care nu aveau nimic cu tradiția arhitecturii românești anterioare.

37. Jurnal, f. 17-18.

38. Pentru un neam sedentar de agricultori, momentul recoltării cerealelor constituia, la finalizare, prilej de satisfacții dar și de aducere a prinosului de recunoștință către a tot protectorul realizărilor recoltelor. Sărbătoare ancestrală, premergătoare creștinismului care a preluat-o și adaptat-o, a transmis prin veacuri o serie de obiceiuri, concludente pentru caracterizarea acestui neam în ceea ce i-a dat tăria de a depăși vicisitudini de tot felul.

39. Jurnal, f. 18v.

40. Ibidem, f. 18v.

La 26 iunie 1909 nota: "Am trimis la joagărul din Hurez a lui Matei Broască ca să spintece grinzi groase de stejar spre a le face scânduri de 3 cm., pentru streășina acoperișului. Stejarul se vinde 100 fr. m. c. iar de spintecat îmi ia 1 fr. p/e/oră de leuru; tot e mai ieftin decât joagărul din Romani, care îmi ia 40 lei p/e/m. c. Împrejurimile unde se face lucrarea sunt așa de nefavorabile și lăcomia furnizorilor este așa de mare că fiind constrâns să cumpăr pentru avansarea lucrării, mă costă toate materialele foarte scump, aproape îndoit de cât într-un centru de populație mai mare. Transporturile se fac mai greu, oamenii sunt greoi și gata să refuze serviciul și materialele dacă condițiile de cumpărătură sunt mai aspre.

Un furnizor de cărămidă din Hurez mi-a spus că-i fac un serviciu dacă nu-i cumpăr cărămida. De aceea pentru trebuințele viitoare voi cere să le aduc mai de departe, dar vor fi mai bune deși mai scumpe"⁴¹.

Continuă cu această descriere a situației și duminică 28 iunie 1909: "Ieri și azi am avut plățile oamenilor și furnizorilor. Am o mare luptă de dus cu toți care lucrează pentru această lucrare, la care vin să se angajeze cu un preț aproape îndoit aproape. Salahorii de aici lucrează la câmp cu 60-70 bani pe zi și mâncarea, iar la lucrare nu se mulțumesc cu 170-180 pe zi. De asemenea furnizorii profită de izolarea în care ne aflăm spre a cere prețuri cu mult mai mari de cât acelea cu care vinde la cealaltă lume, astfel: stejarul se vinde cu 100 lei m. c., bradul cu 50-60 lei m. c. pe loc, cărămida cu 23-24 lei mia pe loc, varul cu 45 lei mia ocale vechi adus la lucrare, nisipul 4 lei m. c.; nu mai vorbesc că transporturile sunt foarte scumpe așa 1.000 cărămizi 11-12 lei de la Măldărești la lucrare, un drum la Băbeni⁴² 15 lei; de asemenea lucrătorii aduși din București costă cu mult mai mult, așa, pietrarul cu 9 lei pe zi, tâmplarul cu 8,50, salahori cu 3, 50 pe zi cu obligația că transportul ne privește pe noi, iar ziua făcută pe drum se socotește ca lucrată.

Mă servesc de lucrătorii de pe aci, însă sunt tare greoi, nepriștici, leneși, fumează într-una și dacă le faci drepte observații, se uită lung și e gata să trântescă jos uneltele de lucru și să plece. Cu toate acestea cu o mare răbdare și cu o voință veșnic încordată lucrul merge înainte"⁴³.

În aceeași zi referindu-se la una din comenzi făcute la Horezu nota: "Olarii au început să aducă olanele comandate, au adus 3.000 pe care am pus să le grupeze îndată: cele smălțuite pe *față* și cele pe *dos*. Olanele sunt bune însă în graba executării comenzii (15.000 într-o lună 12 olari) unele din olane nu au forma cerută, efect ce sper că va dispărea la cealaltă"⁴⁴.

Jurnalul oferă și surpriza de a afla informații și despre alte obiective pe care concomitent le-a avut în atenție ca misiune încredințată de către Comisiunea Monumentelor Istorice. Astfel, la 3 iulie 1909, nota despre deplasarea făcută "la

41. Ibidem, f. 19v-20.

42. Băbeni, localitate pe valea Oltului, jud. Vâlcea, pentru cei de la Horezu drumul județean pe valea Otăsăului facilita în continuare, de la gara C.F.R. Băbeni, călătoria cu trenul spre București.

43. Jurnal, f. 20, 20v.

44. Ibidem, f. 20v.

mănăstirea *Dintr-un lemn*⁴⁵ pentru a vedea ce reparațiuni sunt de făcut. Toate acoperișurile sunt stricate pe la chilio, grajduri, pătulul cel mare. Cât privește biserica, casele stăreției, clopotnița, și vechile chilio merită un studiu mai amănunțit spre a se restaura în condițiuni bune⁴⁶.

Deplasarea la mănăstirea Dintr-un lemn a fost marcată de un incident petrecut pe șantierul de la mănăstirea Hurezi, relevând cât de necesară era privirea-i vigilentă în orice moment pentru a înlătura neglijența, indisciplina, graba. Un pic de neatenție a dus la accidentarea unuia din lucrători, astfel că imediat, la revenirea pe șantier, a fost pornit la Horezu pentru a afla de soarta celui care între timp primise îngrijirile necesare în spitalul din localitate, neexistând pericolul unor complicații. Ancheta întreprinsă a evidențiat cauza. Neglijența întru respectarea elementarelor reguli de asigurare la înălțime a avut o asemenea urmare.

Pentru a asigura o trănicie a lucrărilor executate a folosit în liantul preparat și cimentul. Problema prelucrării lemnului la dimensiunile necesare șantierului l-au determinat să renunțe la comenzi în zonă, cumpărând un fierăstrău circular. A ajuns să rezolve și problema pavimentului curții, săpăturile făcute în diverse zone arătându-i că în ultimele decenii diversele lucrări au dus la o ridicare a nivelului de călcare, astupând locurile de recoltare și evacuare a apelor pluviale. Îndepărtarea molozului, pământului a asigurat înclinarea convenită spre aceste guri de recoltare reactualizate.

La 6 iulie 1909, în momentul îndepărtării tiparelor de la bolțile foișorului lui Dionisie, i-au oferit deosebite satisfacții în momentul când a putut constata că noua zidărie se realizase în cele mai bune condiții, neexistând fisuri, denivelări. El nota: "**La foișorul Dionisie s-a/u/ dat jos tiparele bolții de sus, fără a se vedea nici o crăpătură în frumoasa boltă ce acoperă foișorul ca o umbrelă**"⁴⁷.

Cum era asigurată amploarea lucrărilor, repartizarea pe obiective a celor angajați la lucru, o sugerează o asemenea formulare tot din 6 iulie 1909:

"Parte din ziduri tencuiesc bolta de jos a foișorului domnesc, parte zidesc la hogeagul⁴⁸ bucătăriei și-l tencuiesc iar restul lucrează la ceardacul de sus în colțul sud-vest, la tencuieli.

Lemnarii pregătesc lemnăria acoperișului în așteptarea olanelor ce sosesc zilnic câte 500–1.000. Tâmplarii pregătesc ușile și porțile de la casele domnești iar fierarii ciocănesc la fierărie și la piroanele acestor uși.

45. Mănăstirea Dintr-un lemn, ctitorie de pe valea Otăsăului, din comuna Frințești, jud. Vâlcea, a cărei obârșie este legată de o întâmplătoare, descoperire a unei icoane pe un stejar multi-secular. Prima construcție din lemnul aceluși copac ar fi fost ridicată în secolul al XVI-lea. La anii 1635–1636 Preda Brâncoveanu a ridicat biserica de zid, căreia Șerban Cantacuzino i-a zidit pridvorul, iar Ștefan Cantacuzino la 1714–1715 i-a făcut noi completări, inclusiv cea de-a doua turlă și repictarea bisericii. Vezi: Ion D. Trajanescu, *Mănăstirea Dintr-un lemn și Mănăstirea Govora – descriere generală a arhitecturii*, în: B. C. M. I., București, anul III, 1910, p. 35–41. cu 5 ilustrații;

Radu Crețeanu, *Mănăstirea Dintr-un lemn*, Editura Meridiane, București, 1966;

I. Ionescu-Dunăreanu, Mihail Cristescu, *Itinerare în nordul Olteniei*, Editura Sport-Turism, București 1978, p. 23.

46. Jurnal, f. 20v.

47. Ibidem, f. 20–21v.

48. Hogeaguri – hogeag, aici cu sens de coș pentru evacuarea fumului. La timpul respectiv, prin maniera construirii acestor guri de evacuare, prin proporțiile conferite serveau și ca hote pentru rapida evacuare a noxelor din aceste cuhnii din incinta mănăstirilor, palatelor. Proprietățile arhi-

Pietrarul și el cioplește și curăță rama de piatră de la ușa rotundă de sub foisorul domnesc din stânga.

Cu salahori fac ordine prin curte la materiale, clasificabile și grupându-le spre înlesnirea întrebuințării lor"⁴⁹.

La 8 iulie 1909 menționa și măsura adoptată în privința scării foisorului lui Ioanikie⁵⁰, unde proiectul întocmit după o atentă cercetare a preconizat desfacerea și refacerea pe vechile temelii pe care le-a depistat în urma săpăturilor întreprinse⁵¹. Semnificativ considerăm modul cum asigura buna aplicare a măsurilor preconizate de către cei care îi erau colaboratorii. Astfel la 9 iulie 1909, nota; **"Am pus lemnarii să croiască lemnăria de la acoperișul foisorului Dionisie, după profilul desenat pe planșeta de afară în mărime naturală"**⁵². Era un mijloc sigur și eficient, dar și instructiv pentru cei care astfel se calificau practic în munca de restaurator.

La Horezi a continuat lucrul la casele domnești unde s-au efectuat intervenții la pivnița mare de sub foisorul domnesc din stânga și la pivnița mică unde au fost realizate poarta și 2 ferestre din lemn de stejar ghintuite cu ținte de fier, fereastra cu ramă de piatră. El preciza: **"... piatra garnisită de la fereastra pivniței, făcută după modelul vechi, însă mai regulată și mai curată; pe cea veche am lăsat-o la locul ei, doar că s-a curățat și-i stă bine așa strâmbă cum este"**⁵³.

La 24 iulie 1909 sub spectrul unei ploi îi amenința după o lună de secetă solicita pe angajați ca operativ să realizeze acoperișuri provizorii protectoare la ceea ce lucraseră și încă nu fuseseră acoperite definitiv. Este din nou un prilej de a remarca cu năduf: **"Totuși lucrul merge încet din cauza salahoriilor cari sunt mai toți plecați la casă"**⁵⁴.

Meticulozitatea constructorilor epocii brâncovenești a putut să o aprecieze și atunci când s-a trecut la desfacerea treptelor scării, operațiune dificilă întrucât pietrele erau prinse cu scoabe de fier fixate în plumb. Ca formulă uzitată folosește pentru completări pastă de maceka⁵⁵, menționând modul de folosire, operativitatea în mânăuire întrucât se solidifica rapid⁵⁶. Abordând lucrarea la scara cea mare s-a putut constata că inițial, pe timpul ctitorului Constantin Brâncoveanu, a avut

tecturale, succesiunea retragerilor implica, pentru un constructor, un efectiv examen. Prin dificultatea impusă de lucrare reclama cunoștințe ca și pentru cei care realizau turlele bisericilor. Vezi: Lucian Roșu, *Mănăstirea Hurez*, ediția II-a, Editura Meridiane, București, 1968, p. 23.

49. Ibidem, f. 21v.

50. Ioanikie, arhimandrit și stareț al mănăstirii Horez la jumătatea veacului al XIX-lea. Bun gospodar, s-a preocupat de soarta ansamblului monahal, întreținându-l, refăcându-l și completându-l, inclusiv cu foisorul atribuit anului 1854 ca pandant la ce realizase precedesorul său Hrisant, conform laconicului text.

51. Jurnal, f. 21v.

52. Ibidem, f. 22.

53. Ibidem, f. 22v.

54. Ibidem, f. 23.

55. Maceka, maceca = liant pentru lipit, inclusiv piatra. Era preparat din combinarea mai multor substanțe. Având o rapidă solidificare reclama operatorului o rapidă folosire și o atentă "încărcare" a spațiilor. În timp, căpăta o trănicie remarcabilă. Eventuale ulterioare ruperi petrecându-se în componența materialului suport.

56. Jurnal, f. 22v. menționează rețeta folosită, f. 23.

o altă orientare. Cercetarea întreprinsă l-a ajutat să identifice traseul și funcționalitățile celei vechi. Săpăturile întreprinse l-au condus și la identificarea fundațiilor acelei scări⁵⁷.

Prudența l-a determinat ca permanent să fie preocupat de protejarea celor realizate. Ca atare, coordona acoperirea provizorie până la posibilitatea abordării definitive. În finalul lunii iulie și în luna august ploile nu i-au ocolit⁵⁸. Nota la 29 iulie 1909: "Și ieri și azi a plouat și cerul stă de tot înnourat și mereu stă să plouă. Din această cauză lucru merge încet de tot și nu-mi pot face în fiecare zi ce am fixat în programul săptămânal pentru a termina la finele chenzinei (8 august) lucrările începute. Ieri până în seară am lucrat de zor la învelișul cel nou al foisorului Dionisie și l-am acoperit provizor/iu/ cu tablă încât după ploaia de azi dimineața nu am văzut nici o scurgere pe bolțile din dreptul foisorului. Până nu va sta ploaia nu pot începe acoperirea cu olane"⁵⁹.

La 12 august 1909 ploaia nu mai contenea, meseriașii erau însă astfel distribuiți încât își desfășurau activitatea în spații acoperite. Pentru el a fost prilejul să constate: "Intrând prin pod pe timpul ploii am văzut cu bucurie în locurile unde s-au pus olancele, nu plouă nici un pic. Prin celelalte părți unde învelișul este provizor/iu/ cu tablă tot mai plouă însă la picături au pus găleți pentru paza bolților"⁶⁰.

Reluând problema curățirii pietrei nota la 20 august: "... iar trei lucrători spală cu sodă caustică și apă vopseaua de pe capitele, coloane, baze și parapet. Operația reușește de minune și cu atât mai bine cu cât este și mai ieftină și mai bună și mai repede, de cât cu fierul"⁶¹.

Rezultatele campaniei de la mănăstirea Hurezi i-au permis ca la 10 septembrie să detașeze o parte din lucrători la șantierele de la mănăstirile Dintr-un lemn și Govoră⁶². Era posibilă o asemenea acțiune întrucât erau în conformitate cu aprobările date de Comisiunea Monumentelor Istorice și a posibilităților financiare, calculele cheltuielilor i-au arătat ce resurse bănești mai aveau la dispoziție⁶³.

57. Ibidem, f. 23-23v. cu o sugestivă schiță la f. 23.

58. Ibidem, f. 23.

59. Ibidem, f. 24.

60. Ibidem, f. 24v.

61. Ibidem, f. 25.

62. Mănăstirea Govora, jud. Vâlcea: veche vatră de cult atribuind și contribuțiile lui Mircea cel Mare, Vlad Călugărul la ctitorirea sa, Radu cel Mare a rezidit-o la 1496, iar Constantin Brâncoveanu a restaurat-o și completat-o la 1710-1711. Aici Matei Basarab a pus bazele unei active tipografii de sub teasurile căreia a apărut o suită de cărți religioase și la 1640 *Pravila de la Govora*. Aici se află mormântul lui Radu cel Mare.

Vezi: Ion Trajanescu, *Mănăstirea Dintr-un lemn și mănăstirea Govora – Descrieri generale arhitectonice*, în: B.C.M.I., București, anul III, nr. 1, ianuarie-martie 1910, p. 35-41 cu 5 ilustrații.

Radu Florescu, *Mănăstirea Govora*, Editura Meridiane, București, 1965, text și foto.

Pavel Chihaiia, *Date noi despre începuturile mănăstirii Govora*, în: S.C.I.A., București, nr. 2, 1966, p. 24-27.

I. Ionescu-Dunăreanu, Mihail Cristescu, *Itinerare în nordul Olteniei*, Editura Sport Turism, București, 1978, p. 27-28.

63. Jurnal, f. 25v.

La 20 septembrie realiza bilanțul campaniei anului 1909, constatând ce a putut înfăptui:

" 1) La casele domnești s-a făcut din nou poarta de la pivnița mare de sub foisorul domnesc din stânga, aceia de la pivnița mică precum și două ferestre la pivnița mare, toate din stejar ghintuite cu fier, lucrate în felul unei porți vechi ce se află la încăperea de jos de la capătul chiliilor dinspre miază-noapte, adică din bare încrucișate lăsând între ele spațuri pătrate; de asemenea s-a făcut din nou cele două ferestre de piatră dintre care una pătrată după modelul celei existente care s-a curățat și s-a lăsat tot la locul ei, iar alta dreptunghiulară din nișa de sub scara foisorului domnesc din stânga, făcută după desen nou inspirat din vechea fereastră ajurată.

2) *La foisorul domnesc din stânga* s-a nivelat cu beton de piatră spartă și cărămizi, partea de deasupra bolții de la parter preparându-se astfel planșul pentru cărămizile pătrate smălțuite cari s-au adus însă nu s-au putut așeza fiind concediați lucrătorii.

– De asemenea s-a scos piatra ce acoperea parapetul, în mare parte crăpată, și s-a înlocuit cu bordură nouă pe $\frac{1}{2}$ lățime între lespezile coloanelor iar restul parapetului s-a terminat.

– Între bazele coloanelor de jos s-a pus bordură nouă tot pe $\frac{1}{2}$ grosime de bază ridicând astfel nivelul de sub foisor cu 10 cm. prin umplerea cu pământ bine bătut în spațiul închis de borduri, baze și ziduri.

– S-a curățat și busardat⁶⁴ parapetul de piatră al scării, reparându-se cu maceca toate crăpăturile, iar la capătul de sus al scării s-a făcut din nou un picior cu baza lui. Treptele s-au curățat și reparat cu ciment.

3) *La foisorul domnesc din dreapta* s-a continuat lucrarea de unde se lăsase în vara trecută și anume: s-a rezidit cu cărămidă veche și nouă până sub acoperișul cel vechi; atât bolta de jos, cât și cea de sus s-a făcut din cărămidă nouă și veche cu ciment, legăturile de lemn ce erau deasupra coloanelor s-au făcut din nou fixându-se de capitelele coloanelor atât la rândul de jos cât și la cel de sus prin ancore de fier ce pătrundeau în piatră și în zidărie. Deasupra arcurilor de sus s-a așezat o legătură de fier lat, cu ancorele ei iar toate aceste legături s-au fixat de zidul gros al caselor domnești prin ancorare bifurcate.

– Între bazele coloanelor de Jos ca și la cele de sus s-au făcut borduri de piatră pe $\frac{1}{2}$ grosime. Jos s-a nivelat spațiul de sub foisor iar sus parapetul s-a tencuit și spațiul de sub boltă s-a pardosit cu dale de cărămidă octogonală, smălțuită și fabricată în localitate tot de către olarii ce fac olanele pentru acoperiș.

S-a dărâmat scara lui Ioanikie, scoțându-se cu băgare de seamă piatra parapetului precum și treptele, cari s-au curățit de vopsea și s-au ajustat în vederea noii scări care s-a așezat pe alăturată (?) pe lângă foisor așa după cum era la început.

64. Busardat, azi buciardat = denumirea acțiunii de buciardare realizată cu ajutorul ciocanului pentru piatră, buciardă, având fețele de lovire cu dinți piramidali. Se obține prin ciocnire o suprafață zimțată. Vezi: Radu Țițeica, *Dicționar politehnic*, Editura Tehnică, București, 1967, p. 118.

S-a făcut și o scăriță de legătură între scara mare și foișor, scăriță care exista încă de la început după cum se explică prin lipsă de coloană angajată pe perete ci numai capitelul care este dispus în consolă. Stâlpul de sus al scării pe care era însemnat: arch. Ioanikie Horez 1854 s-a curățit și s-a așezat din nou la scara nouă iar la capul de jos al parapetului s-a așezat tot stâlpul cel vechi încât actuala scară are tot înfățișarea celeilalte însă numai cât este așezată în vechia sa poziție.

Sub scară s-a făcut un postament de zidărie pe fundație de beton de ciment și piatră, iar ca legătură cu galeria de jos s-a făcut sub odihna scării o boltă cilindrică susținută pe trei coloane și pe zidărie și bolți.

Pentru protejarea acestei scări de pictură strașinei am făcut în mod provizoriu un jgheab de tablă care aruncă apa de departe.

4) *La clopotniță.* S-a reparat olanele desprinse de pe acoperiș, cu olane la fel cu celelalte din restul acoperișului pe o suprafață de 6 m.p.

5) *Clădirea cu cerdac dinspre sud și vest* pe porțiunea dintre casele domnești și Paraclis, s-a acoperit complet cu olane pe șarpanta nouă. Tot pe această porțiune s-a acoperit și zidul de calcan tot cu olane smălțuite.

Tot pe această porțiune, s-au refăcut cele patru coșuri acoperindu-se cu olane precum și hogeagul cel mare acoperindu-se din nou cu șarpantă de stejar și înveliș de olane. Doliile⁶⁵ la coșuri și foișorul lui Dionisie s-au făcut din tablă în mod provizoriu până la campania viitoare când se vor înlocui cu dalii de olane care s-au și depozitat la magazie.

S-a completat ? rămase neterminate din vara trecută și s-a schimbat legăturile din lemn putrezite și s-au vopsit.

La galeriile de jos s-au desfundat, s-au curățat, s-au reparat tavernele și înlocuit o grindă putredă și s-au vopsit tavanele cu carbalineum⁶⁶, iar la galeriile de sus s-au tencuit bolțile și s-au vopsit parapetul cu culoarea stejarului.

6) *La foișorul lui Dionisie* s-au desființat tavanul de lemn de la camera de jos și s-a înlocuit cu o boltă stelată; de asemenea s-a desființat și tavanul de lemn de sus înlocuindu-se cu o altă boltă stelată mai înaltă făcută după modelul boltei ce se află în camera de sus de la capătul cerdacului dinspre nord.

(notație marginală) s-au schimbat și toate coloanele de sus și de jos găsite slabe.

Pentru că legăturile de lemn de la partea superioară a coloanelor erau putrezite și pentru că s-au desființat picioarele de zidărie lipite de coloanele de sus ale galeriei, s-a dărâmat toată porțiunea de zidărie de deasupra coloanelor, refăcându-se din nou, cu arcuri noi, cu legături noi de lemn de stejar cu ancore de fier, iar pentru legarea în sens trasversal al întregului foișor s-au făcut două legături de fier pătrat care prin ancore puternice de fier s-a fixat cu un capăt de extremitățile legăturilor de lemn de deasupra capitelilor, iar cu celălalt cap de zidul longitudinal al galeriei.

65. Doliile, dolie = linia de intersecție a două versante (pante) ale acoperișului, zonă de îmbinare relevând calitatea lucrării de acoperire atât la timp de ploaie sau de topire a zăpezilor. Având menirea de a colecta și conduce spre scurgere a acestor ape. Vezi: Radu Țițeica, *Dicționar politehnic*, Editura Tehnică, București, 1967, p. 287.

66. Carbalineum = preparat din epocă folosit pentru vopsirea lemnăriei pentru a o feri de acțiunea distructivă a apei.

(notație marginală) asemenea legături de fier s-au pus și de partea de jos.

Până s-au construit bolțile și arcurile precum și zidăria de deasupra lor, s-a menținut tot acoperișul cel vechi susținut prin proptele, iar apoi s-a desfăcut acest acoperiș și s-a înlocuit cu unul nou din lemn de stejar și brad cu streășină aparentă și s-a acoperit cu olane smălțuite.

Deasupra bolții de jos s-a nivelat cu beton de piatră sfărâmată și cărămidă, preparându-se astfel planșeul pe care se va așeza dalele de cărămidă hexagonală smălțuită ce se află depozitată în magazie.

Coloanele cele sculptate precum și parapetul foisorului și al scării s-au curățat și spălat de straturile de vopsea de ulei ce le acopereau.

Treptele s-au demontat, s-au curățat s-au reșezat la loc pe postament nou de zidărie făcute ca la scara mare pe vechea fundație.

7) *La paraclis* S-a învelit cu olane partea de rămăsese neacoperită în vara trecută, adică acoperișul cerdacului de sus. S-au așezat ferestrele de sus ale turlei, amenajându-se la patru din ele câte un ochi cu jaluzele pentru a stabili o ventilație permanentă prin jaluzelele așezate în fața lor la ferestrele de afară. Cu această ocazie s-au reparat crăpăturile din boltă, curățându-se de praf și pereții interiori. Pentru aceasta s-a folosit o schelă independentă de pereți.

Fațada peretelui dinspre grădină s-a tencuit și văruiete, curățându-se de praf și icoana cea mare păstrată neatinsă.

Fereastra cea mare de la altar s-a făcut din nou.

8) *Curtea* s-a nivelat dându-se scurgere spre canalul existent. S-a pavat cu bolovani și s-a făcut în jurul corpurilor de clădire un trotuar tot din bolovani zidiți, de 1 m. lățime.

La sfârșitul lucrărilor s-a făcut curățenie generală, văruiete toate suprafețele tencuite, s-au depozitat materialele în magazii și în curte, s-a inventariat tot șantierul și prin proces verbal s-a dat în primire jandarmeriei locale spre bună pază.

– La schitul Sfinții Apostoli⁶⁷ s-a pus lacăt la ușă, după ce mai întâi s-a golit schitul de grămada de coceni adăpostită acolo, de către un locuitor din sat.

– La schitul Sf. Ștefan⁶⁸, s-a curățat curtea de mărăcinii ce crescuseră, și am pus să se astupe din nou intrarea cu mărăcini, până când se va hotărî facerea unei înrejmuiri definitive.

Finele campaniei 1909, 26 octombrie 1909, Ion D. Trajanescu

P.S. De la închiderea șantierului până la plecare am lucrat la releveul paraclisului și la secțiunea interioară a bisericii mari⁶⁹.

Campania anului 1910 a fost declanșată la 19 mai. Acum I.D.T. are și un supraveghetor de șantier în persoana lui C. Naceva. Ca primă preocupare a fost o

67. Schitul Sf. Apostoli Patru și Pavel, cunoscut și cu denumirea "De la Aleon", la nord de incinta mănăstirii, a fost construit în anii 1698-1700 de către egumenul Ioan arhimandritul.

Vezi: Corneliu Tamaș, *Istoria Horezului*, Editura Conphys, Râmnicu Vâlcea, 1995, p. 46.

68. Schitul Sf. Ștefan, a fost ctitorit de Ștefan, fiul lui Constantin Brâncoveanu la 1703. Construcția se află dincolo de apa Romanului, la vest de incinta mănăstirii.

Vezi: Corneliu Tamaș, *Istoria Horezului*, Editura Conphys, Râmnicu Vâlcea, 1995, p. 44.

69. Jurnal, f. 25v.-29.

revizie generală a stării și mai ales a modului cum lucrările campaniilor trecute au luat examenul distructiv iernii, procedându-se operativ la intervențiile necesare. Constatând comportamentul olanelor a ajuns la concluzia că metoda de prindere folosită de plaiurile dobrogene era necesar să fie adoptată și la Hurezi. Ca atare, la 22 mai nota: "Pentru acoperișul de olane am hotărât să aduc un lucrător special din Cernavodă..."⁷⁰. Preocuparea acestei probleme o regăsim și în notele din 29 mai: "Studiind cu de amănuntul cauza care a pricinuit stricarea lui (acoperișului), am ajuns la convingerea că singura cauză nu este decât că unele olane n-au rezistat la ger, au crăpat și au lăsat să se scurgă apa pe astereală; apoi s-a prelins (apa) până afară la streășină udând și stricând tencuiala. ... Pe altă parte aflând și modul de așezare al olanelor la Cernavodă și Constanța, unde am fost anume în acest scop, am hotărât să întrebuițez și aici acest sistem care mi se pare rațional și mai potrivit cu clima Horezului.

Acest procedeu constă în așezarea uscată a olanelor, adică rândul de jos (jghiaburile) se fixează pe astereală prin intermediul unei paste făcută din pământ gaben, bine frământat și amestecat cu paie sau cu câlți, până ce devine o pastă cleioasă. Peste rândul de olane astfel așezat se așează *capacele* și anume cele de la margine (2 rânduri) legate cu var alb și câlți, iar în lungul acoperișului legate din 3 în 3 metri cu un alt brâu de olane legate cu var.

În sensul longitudinal iarăși din 4 în 4 m. se zidesc cu var șirurile lungi în sensul pantei încât pe acoperiș se desemnează niște panouri dreptunghiulare cari decorează acoperișul"⁷¹.

La 16 iunie nota, referindu-se la zilele de 5-7 iunie 1910, momentele vizitei membrilor Comisiunii Monumentelor Istorice, veniți: "să vadă lucrările executate și să hotărască cele ce sunt de lucrat, au examinat punct cu punct lucrările făcute în cele două campanii de lucru (1908 și 1909) și au făcut diferite observațiuni cari se pot rezuma astfel:

1) *Asupra acoperișului de olane:*

Olanele fiind lucrate de țărani din Horez și fiind diferite ca formă, din care cauză nu se pot adapta bine între ele, să se facă după același calapod.

De asemenea șarpanta noului acoperiș nu s-a găsit nici o deschidere a lemnăriei; totuși pentru a evita deformațiunile posterioare fie din cauza olanelor, fie a zăpezilor s-a luat dispozițiunea a se întări actualele ferme cu câte o contra fișe cu un capăt în pana de sus iar cu celălalt în zidul de calcan. Această contrafișe se va lega de cea existentă printr-un clește lung ce va trece puțin deasupra bolților.

2) *Asupra tencuielilor* Din cauza stropiturilor de la streășini tencuielile de la soclu sunt continuu umede, iar după îngheț cad din împreună cu zidăria de la față, spre a se evita aceasta se va pune în mortarul de var alb praf de ciment în mică cantitate spre a da varului alb hidraulicitatea ce-i lipsește.

3) *Asupra pietrăriei* Se va spăla cu sodă caustică (natrium) pietrăria vopsită, iar cea busardată se va netezi cu dalta.

70. Ibidem, f. 31.

71. Ibidem, f. 31v.

Pentru lucrările ce urmează a se executa, s-a încheiat proces verbal în care se tratează despre următoarele lucrări: dărâmarea foişorului lui Hrisant, schimbarea scării la foişorul nordic, reparația acoperişului bisericii mari, degajarea vechii fântâni, golirea trapezei de lăzile cu provizii, facerea de jghiaburi la straşini în şcurile unde picătura strică tencuiala soclului, magazii pentru lemnele maicilor, repararea și curățirea latrinelor, amenajarea locuințelor preoților.

Pe baza acestor hotărâri s-a și început:

1) S-a dărâmat foişorul Hrisant

2) S-a făcut postamentul scării foişorului nordic din cărămidă pe temelie de beton de var negru și piloți de stejar. S-a așezat parte din trepte, iar parapetul se lucrează.

3) S-a reparat soclul bisericii mari, iar pentru reparația acoperişului s-a comandat plumb și aramă precum și tablă de fier pentru jgheaburi și burleane⁷².

La 26 iunie I.D.T. nota: "Coloanele ascunse în zidăria foişorului lui Hrisant fiind măcinate de umezeală vor trebui schimbate; pentru aceasta s-a comandat piatra necesară dimpreună și cu piatra ce mai trebuie pentru parapetul scării nordice și pentru rama ușii și ferestrelor de la trapeză"⁷³.

I.D.T. pentru a îndeplini cele încredințate ca misiune de membrii comisiei a întreprins noi cercetări, surpriza celor constatate determinându-l să procedeze radical. Astfel la 3 iulie 1910 nota: "După avizul D-lui Cerchez⁷⁴ arhitect și membru

72. Jurnal, f. 32, 32v., 33.

73. Ibidem, f. 33v.

74. Grigore Cerchez (5 octombrie 1850, București – 14 mai 1927, București, cimitirul Bellu, figura 66, locul 9). Studii politehnice și de arhitectură, inginer și arhitect, cercetător al vechii arhitecturi românești, cu activitate de proiectant, de restaurator de monumente, carieră didactică universitară, promotor al stilului neoromânesc, publicist, președinte al Societății arhitecților 1913-1918. A realizat lucrări în București: locuința din calea Victoriei nr. 179, colț cu strada Sevastopol, fostă, în ultimă instanță, sediul Uniunii Artiștilor Plastici, afectată de cutremurul din 1977 a fost ulterior demolată; casa I. Niculescu-Dorobanțu, strada Gheorghe Manu (fostă Dumitru Lemnea) găzduiește Liceul de Coregrafie; casa B. Niculescu-Dorobanțu, azi dispărută; casa Dissescu, calea Victoriei, colț cu strada Gheorghe Manu, azi găzduiește Institutul de Istoria Artei; o aripă a palatului Cotroceni; Școala Superioară de Arhitectură, strada Biserica Enei (1912-1917); la Constanța casa Mihail C. Șuțu (1889); restaurarea Bisericii Sf. Nicolae de la Curtea Domnească din Curtea de Argeș; Biserica Sfinților, calea Călărașilor, București.

Vezi: G. Bezviconi, p. 90 soție Elena 1864-1952, născută T. Ghermani, fiu Teodor Dan 1884-1918; p. 133 realizator al proiectului casei Em. Lahovari; Palatului Academiei Comerciale, azi A.S.E., în colaborare cu arhitectul Van Senen-Algi.

N. Iorga, *Oameni cari au fost*, vol. III, p. 234-235 *Un om de bine: Grigore Cerchez*; p. 310-311 *La înmormântarea lui Grigore Cerchez*.

A.N.-D.M.B., fond C.M.I., dosar 280 Necrologul Grigore Cerchez, prof. la Școala de Poduri și șosele, inginer șef al Capitalei, senator, director al Poștei, președinte al C.M.I.

Constantin Kirilescu, *O viață, o lume, o epocă*. Editura Sport-Turism, București, 1979, p. 292.

Paul Constantin, op. cit., p. 68.

Bogdan Căuș, op. cit., p. 114.

A.N.-D.M.B., fond C.M.I., inv. 413, dosar 219/1934, f. 11v.: P.V. nr. 8 din 27 septembrie 1934 se va executa un bust lui "Grigore Cerchez" pentru a fi amplasat pe pajiștea din fața bisericii Domnești???

A.N.-D.M.B., fond Muzeul Al. Saint Georges, inv 617, dosar 5/1938, f. 70, 71v. la 28 octombrie 1938 Odette E. Pangrati, născută Laurian, str. Mântuleasa nr. 15 dona un medalion mare turnat în bronz "Profesor Grigore Cerchez", modelat de sculptorul D. Bârlad.

în Comisiunea Monumentelor Istorice, asupra lemnăriei acoperișului de nord și case domnești, urma ca actuala șarpantă să se consolideze cu clești și contrafișe, însă, cercetând căpriorii și tălpile șarpantei am găsit mare parte din ei putreziți în locurile de contact cu zidăria și penele, iar o parte erau din brad.

Neputându-se menținerea lui vechea șarpantă am luat dispozițiunea a se reface în întregime întrebuițându-se lemnăria veche ce s-a găsit bună⁷⁵.

La 15 iulie 1910, I.D.T. era nevoit să constate metehne vechi ce-i dereglau programul de muncă și l-au determinat să ia o serie de măsuri. El nota: "Pentru că Fabrica "Gorjul" din Târgu Jiu unde s-au comandat olanele acoperișului nu aduce la timp olanele conform cu contractul, lucrarea suferă, stând descoperită cu șarpanta nouă, sub bătaia ploilor. Pentru a ajuta lucrului, am cerut și obținut autorizația de a comanda olane și la Brăila și anume 30 mii destinate a se așeza pe casele domnești, iar cele 60 mii de la Tg. Jiu să se așeze pe chiliile de nord.

Și olarii din localitate au lucrat 16 mii ce s-au așezat peste zidul de calcan⁷⁶.

La 1 august, o nouă surpriză pentru I.D.T. i-a oferit posibilitatea soluționării uneia din problemele șantierului. El nota: "În căutarea unui loc de scară pentru chiliile vestice, s-a descoperit locul vechii scări ce ducea la paraclis și care acum se astupase.

S-a găsit înăuntru vechea scară de stejar putrezită precum și scândurile unei lăzi brașovenesti⁷⁷.

Procedând la evacuarea lăzilor cu cereale din incinta trapezei s-a trecut la realizarea intervențiilor necesare. Astfel la 25 august nota: "La trapeză s-au făcut reparațiuni la cele două ferestre și ușe: astfel, s-au făcut două ferestre de piatră la fel cu cea de la altarul paraclisului dimpreună cu bare de fier și cercevele noi de stejar. Ușa, s-a făcut din stejar în felul ușii de la paraclis și s-a încadrat în ramă de piatră"⁷⁸.

Lucrările pe șantierul de la Mănăstirea Hurezi, campania 1910, fiind terminate, I.D.T. a procedat la redistribuirea lucrărilor. Astfel, la 25 septembrie nota: "Lucrările de lemnărie și zidărie fiind complet terminate am distribuit lucrătorii la celelalte lucrări de M-rea Dintr-un lemn, Govora și Mamu⁷⁹, unde s-a hotărât a se face lucrări de reparațiuni și restaurare"⁸⁰.

75. Jurnal, f. 33v.

76. Ibidem, f. 33v.

77. Ibidem, f. 34.

78. Ibidem, f. 35.

79. Mănăstirea Mamu, jud. Vâlcea amplasată în mirifica și legendara vale a Mamului încadrată de renumiții codri de stejari Mamu-Fumureni, fost trup de moșic a lui Constantin Brâncoveanu. Oamenii locului s-au distins ca olari, ale căror produse și azi sunt o componentă a festivalului anual "Comoriile Mamului", ca lăutari a căror tarafuri au fost renumite și solicitate pe o arie largă a Olteniei subcarpatice. La timpul trecut acest ținut a fost vatră de haiduci, folclorul local fiind tezorerul unor asemenea fapte. Vezi: Cristea Marinoiu, *Oameni și locuri vâlcene*, Editura Eminescu, București, 1989, p. 17-22: valea Mamului.

La biserica mănăstirii Mamu l-a cunoscut pe tânărul pictor Paul Molda angajat de Comisiunea Monumentelor Istorice pentru restaurarea picturii interioare. Prietenia între cei doi a fost de decenii, acolo unde arhitectului îi era solicitat un proiect, o coordonare de lucrare, îl recomanda comanditarilor pe Paul Molda ca valoros pictor. Vezi: Virgiliu Z. Teodorescu, Paul Molda, *Mărturii monografice*, manuscris.

80. Jurnal, f. 35.

La 22 octombrie 1910 I.D.T. menționa: "Către sfârșitul campaniei de lucru, rezultând unele economii, am propus onor Comisiunii a monumentelor istorice ca să se execute scara ce duce la galeria de vest de lângă paraclis, ceea ce aprobându-se, am și dispus executarea ei. Pentru aceasta am adus din nou zidarii și lemnarii de la Mamu cărora dându-le detaliile trebuincioase lucrul și-a luat iarăși curs"⁸¹. La 30 octombrie, lucrarea fiind finalizată, I.D.T. a dispus închiderea șantierului.

La 28 noiembrie, după ce a vizitat șantierele de la mănăstirile Mamu, Dintr-un lemn, Govora și Hurez, a procedat la depozitarea în magazii și în curte a materialelor, predându-le cu proces verbal jandarmeriei ca și în campaniile trecute⁸². Și în acest caz a întocmit un amplu raport în care face referință la lucrările executate la Mănăstirea Hurez în vara anului 1910. Sunt abordate problemele referitoare la lucrările de la biserică, la casele domnești, la chiliile sudice, la chiliile vestice, la chiliile nordice, la chiliile dinspre răsărit, la magaziile din dos, la chiliile din vale, și, în ultimă instanță, situația materialelor și a uneltelor⁸³.

Pentru campaniile anilor 1911-1912 I.D.T. nu ne-a mai transmis jurnale, limitându-se la întocmirea, la final de campanie, a unor ample rapoarte, evidențiind problemele majore cu care s-a confruntat.

Desprindem din raportul anului 1911 că lucrările s-au declanșat la 20 aprilie, "angajându-se o echipă de italieni pentru lucrările de la aripa de vest (palatul); pentru celelalte lucrări de la schituri de asemenea o altă echipă de italieni, iar pentru restul reparațiilor la chilii o echipă de macedoneni"⁸⁴. Revelând bunele rezultate ca urmare a reluării lucrărilor din primăvară, a bunei aprovizionări cu materiale, menționează și inițiativa de a realiza cărămida și olanele pe loc, acțiune însă compromisă de vremea ploioasă. Pentru această lucrare "s-a adus din Dobrogea o echipă de greci și turci" care să lucreze cărămida și olanele⁸⁵. O altă măsură a vizat realizarea lucrărilor de fierărie prin înființarea unei forje pe șantier⁸⁶. Este interesantă și informația referitoare la sursa de obținere a pietrei pe care, prin prelucrare, a pus-o în opera pentru coloane, capiteluri, balustrade, trepte: "Pietrăria s-a adus, ca și în alți ani, din carierele de la Igoi"⁸⁷ din comuna Alun⁸⁸, însă cu mare greutate și lungi stăruințe, fiind siliți adeseori să trimitem om călare care să zorească pe cei ce-și luaseră angajamentul pentru furnizare"⁸⁹.

81. Ibidem, f. 35v.

82. Ibidem, f. 35v.

83. Ibidem, f. 36-39.

84. Ibidem, f. 40.

85. Ibidem, f. 40.

86. Ibidem, f. 40v.

87. Igoi, azi Igoiu, localitate în județul Vâlcea.

88. Alun, azi Alunu, localitate în județul Vâlcea.

89. Jurnal, f. 40v.

"Lemnăria de brad s-a cumpărat de la Râmnicu Vâlcea⁹⁰, iar stejarul pentru tâmplărie s-a luat din grinzile vechi obținând o tâmplărie superioară. **Lucrătorii tâmplari i-am adus din București**"⁹¹.

Memoriul referitor la lucrările executate în perioada 20 aprilie - 1 noiembrie 1911 prezintă cele întreprinse la clopotniță, stăreție, la chiliile nordice, vestice, sudice, răsăritene, la bolniță, la schitul Sf. Apostoli, la schitul Sf. Ștefan, la aripa de vest (palatul), aducerea apei, la chiliile din vale⁹².

Desprindem măsura adoptată de Comisiunea Monumentelor Istorice de demolare preventivă cu caracter de protejare a bisericii a chiliilor de pe lătura răsăriteană, construcții de la 1842 care erau mult prea aproape de altarul bisericii⁹³. Lucrarea a fost declanșată în 1911 urmând a fi continuată în campania anului 1912. Demolarea a permis redeschiderea porții de acces spre bolnița mănăstirii. I.D.T. menționează cele întreprinse în urma acestei demolări: **"Zidul, s-a reparat, asemenea și tencuiala, iar vechea poartă de trecere ce era astupată, s-a desfundat, făcându-se o poartă nouă de stejar în stilul celor veclii"**⁹⁴.

Referindu-se la cele întreprinse la bolnița din afara incintei, la răsărit de accasta I.D.T. nota: **"a) Sa aliniat și plantat cu brazi alcea ce duce de la poarta M-rii la bolniță.**

b) S-a restaurat poarta de trecere în grădina bolniței, reparându-se și aliniindu-se zidul înconjurător ce era în parte dărâmat.

c) S-au subzidit zidurile din pivnița foișorului, amenințate să se dărâme prin dărâmarea malurilor de sub temelie. În acest scop s-a umplut groapa ghețării, s-a nivelat și s-a închis intrarea cu o poartă de stejar.

Tot aici, s-a făcut și o mică alee de comunicație cu curtea prin ajutorul unci scări de piatră brută care s-a refăcut dimpreună cu parapetul său.

d) Prin cimitirul bolniței s-a trasat de asemenea o alee ce leagă drumul foișorului cu porțița din zidul de afară reparat și el și în care s-a practicat o deschizătură boltită, înlesnind trecerea spre poteca ce duce la schitul Sf. Apostoli.

e) În jurul bolniței s-a făcut un trotuar de bolovani și șanțuri de scurgere a apelor din ploi, îndepărtându-se astfel apa de la zidărie."⁹⁵.

A fost anul când în atenția majoră i-a fost și soarta schitului Sf. Apostoli. Ca atare I.D.T. a realizat următoarele lucrări:

a) S-au reparat și rezidit zidurile înconjurătoare ale curții, făcându-se o poartă de zidărie cu arc deasupra și o închizătoare cu o porțiță din lemn de stejar.

90. Râmnicu Vâlcea capitala administrativă a județului Vâlcea, centru episcopal în subordinea căruia se află Mănăstirea Hurezi. Legătura se realizează pe șoseaua națională Râmnicu-Vâlcea - Hurezu - Novaci - Târgu Jiu. Între mănăstire și centrul de județ sunt circa 45 de km. Vezi: Ghermano Dineață, *Episcopia Râmnicului și Argeșului - scurt istoric*, Râmnicu Vâlcea, 1969; Gheorghe Dumitrașcu, Corneliu Tamaș, *Bibliografia istorică a județului Vâlcea - selectivă*, editată de Fundația "Dascălul vâlcean" și "Casa Corpului Didactic", Râmnicu Vâlcea, 1995, p. 158.

91. Jurnal, f. 40v.

92. Ibidem, f. 41-45.

93. Ibidem, f. 41v.

94. Ibidem, f. 41v.

95. Ibidem, f. 41v.-42.

b) S-a reparat acoperișul cu șarpantă nouă atât la schit cât și la turlă și s-a învelit cu șindrila îmbibată cu carbolineum.

c) S-au reparat tencuielile și s-au vărut, refăcându-se și soclul, iar la turlă așezându-se ferestrele cele noi, din lemn de stejar, prevăzute patru din ele cu o deschizătură în formă de jaluzele pentru ventilație. Ferestrele celelalte sunt și ele lucrate urmând în vara viitoare.

d) În jurul schitului s-a făcut un trotuar de bolovani și s-a nivelat curtea înlesnind scurgerea apelor.

S-au pus în vedere zidurile chiliilor dărâmate, precum și zidurile stăreției, curățindu-se curtea de pământul depus și molozul provenit din dărâmări.

f) S-a dărâmat pridvorașul din față care amenința să cadă fiind crăpat și slăbit, s-a pregătit toată piatrăria lui, astfel că în campania viitoare să se poată reface întocmai după cum a fost. O parte din arcul zugrăvit s-a păstrat în biserică spre a se lua pentru muzeu sau spre a se avea la îndemână pentru a servi la zugrăvirea celui nou după modelul vechi.

g) Poarta și parte din zidurile înconjurătoare s-a acoperit cu olane urmând ca în vara viitoare să se completeze acoperirea în același fel și la restul zidurilor⁹⁶.

Intervenția realizată la schitul Sf. Ștefan a constat din:

"a) S-au reparat și rezidit zidurile înconjurătoare închizându-se complet curtea schitului, iar la intrare s-a lăsat un loc de poartă care s-a închis cu o poartă din lemn de stejar cu zăbrele.

b) S-a reparat soclul schitului cu mortar de var alb și s-a tencuit aspru⁹⁷.

Sugestive, mai ales relevând că la data proiectării se știa ce se preconiza pentru spațiile respective, sunt prezentările celor întreprinse la aripa de vest în spațiile palatului. I.D.T. menționează:

"S-au făcut transformările în proiectul aprobat, terminându-se lucrările din zidărie și acoperișul învelit cu olane.

Astfel, parterul din grădină s-a amenajat în încăperi ce vor servi de bucătărie, camere, camere de servitori, pivniță și magazie, precum și o galerie de trecere de la scara principală în grădină.

Etajul I s-a amenajat în încăperi pentru locuit având și o sală mare ce va putea servi pentru atelierul de țesătorie.

Etajul II s-a amenajat în încăperi de locuit având o sală mare cu acces într-o galerie deschisă sprijinită pe stâlpi de piatră.

Tot aici, scara de serviciu se continuă în sus până în pod unde printr-o galerie ajungem în foisorul sprijinit în parte pe zidurile din pod, iar pe două laturi având o galerie deschisă pe coloane de piatră. Etajele sunt legate între ele prin scara principală și prin cea de serviciu. Intrarea principală s-a amenajat prin colțul dinspre clopotniță, lângă zidul din afară al mănăstirii la același nivel cu intrarea în mănăstire.

Ferestrele și o ușă exterioară s-au încadrat în rame de piatră la fel ca cele de la biserică, iar colonadele galeriei și foisorului la fel cu cele de la galeriile chiliilor.

96. Ibidem, f. 42-42v.

97. Ibidem, f. 43.

Vara viitoare se va continua și completa tencuielile și celelalte lucrări interioare"⁹⁸.

Problema aprovizionării permanente cu apă în incinta mănăstirii a impus ca să fie ascultate vocile care-și aminteau că în trecut la cișmele era apă curgătoare, ca atare, I.D.T. a acționat pentru aducerea apei astfel: "s-a urmărit (traseul) vechilor conducte de olane, care ne-a condus la un rezervoriu de apă de formă lunguiată, adânc de un metru și lat de 0,60. Ceva mai jos de acest rezervor s-a făcut un mare rezervor de 27 m.c. din beton boltit deasupra și adăpostit de o casă prevăzută cu capac și poartă de fier, precum și ventilație.

În acest rezervoriu se adună apele din rezervoriul cel vechi și din altul făcut mai la vale și adâncit până la stratul de pietriș unde se află apa în abundență.

Aceste două rezervoare alimentează rezervoriul mare, iar de aici prin țevi de fier ? asfaltat ? pe o lungime de 470 m. Se aduce apa în mănăstire la două robinete: unul în colț ul de sud-vest al curții, iar altul la vechea fântână (cișmea) brâncovenească ce se va restaura în vara următoare. Apa e bună, limpede și rece; are presiune destul de mare, diferența de nivel fiind de aproape 30 metri. Cu oarecare completări aduse surselor și rezervoriului se poate avea apă suficientă și pe timpuri de secetă din lunile iulie și august și astfel se poate distribui apa prin bucătării, camere și privăți"⁹⁹.

Deosebit de interesant este prezentarea făcută situației "La chiliile din vale", prilej de a face conexiuni cu o serie de cercetări personale întreprinse în zonă, acoperind o apreciabilă suprafață, prilej de depistare a unor valoroase relicve. El nota: "S-au făcut reparațiuni și amenajări spre a servi de chilii la vechea căprărie și magazie din colț pentru o parte din maici care locuiau în chiliile de la spatele altarului.

Tot aici s-au început unele lucrări de restaurare, astfel prin dărâmarea tencuielilor s-a putut vedea vechea structură a podurilor și forma originală a golurilor; toate acestea au servit la alcătuirea proiectului de restaurare și a acestor chilii astfel ca să se afle în armonie cu celelalte părți ale mănăstirii.

Deasupra porții de la intrare s-a găsit sub tencuială o icoană în frescă, în parte stricată prin ciocăniturile celor ce au aplicat această tencuială peste o icoană de atâta frumusețe. Cu oarecare greutate se mai poate restabili și această icoană când va veni timpul restaurării zugrăvelilor din întreaga mănăstire, precum și din cele două schituri vecine. Aici este locul să amintesc și despre cercetările făcute în privința tâmpelor de la aceste două schituri cum și aceia de la schitul Sf. Ioan¹⁰⁰, de la care nu ne-a mai rămas decât o ruină la depărtare de 2 ore în sus pe apa Romanului¹⁰¹.

98. Ibidem, f. 43-43v.

99. Ibidem, f. 43v.-44.

100. Schitul Sf. Ioan amplasat spre nord de ansamblul Mănăstirii Hurezi, la circa 3 ore de mers pe drumul care însoțește valea Romanului. Veche vatră de cult, ridicat prin preocuparea lui Constantin Brâncoveanu și sfințit la 10 aprilie 1692, a fost la timpul respectiv o valoroasă ctitorie, azi o ruină.

Vezi: Lucian Roșu, *Mănăstirea Hurez*, ediția II-a, Editura Meridiane, București, 1968, p. 28-29.

Vezi: Corneliu Tamaș, *Istoria Horezului*, Editura Conphys, Râmnicu Vâlcea, 1995, p. 42-43.

101. Apa Romanului venind dinspre nord constituie mediul în care Constantin Brâncoveanu și ai lui au ridicat suita de ctitorii religioase.

Tâmpla de la schit se află în bună stare și aproape neschimbată la biserica din Romanii de Sus¹⁰², unde am văzut-o pusă la locul ei.

Tâmpla de la schitul Sf. Ștefan, am găsit-o în satul Râmești¹⁰³ așezată în biserică la locul ei, însă completată, tăiată, cârpită pentru a fi adaptată dimensiunilor acestei biserici. Mai sunt aici rămășițe din vechea tâmplă și anume părți din tâmpla admirabil sculptate și aurite, cum și parte din scaunul episcopal sau chiar domnesc. Această tâmplă fiind prea îmbunătățită ar fi greu de restaurat și adusă la locul ei în schit; mai de grabă s-ar putea aduna toate relievele despărțite de trupul ei și cu ceea ce se află în tâmplă să servească de model pentru o tâmplă din nou după modelul vechi, spre a se împodobi schitul așa cum a fost odinioară.

Tâmpla de la schitul Sf. Apostoli se află în biserica din Bogdănești¹⁰⁴, un sat la trei kilometri depărtare mai la vale de M-rea Horez. Această tâmplă se păstrează bine și s-ar putea aduce la locul ei la schit, făcându-se o altă tâmplă pentru biserica din Bogdănești.

Toate aceste tâmples au fost luate cu regula bisericilor despre care am vorbit, adică cu încuviințarea autorităților superioare bisericești. Se crede că pe acea vreme se pierduse credința, că va veni o zi când mănăstirile și schiturile lăsate în părăsire, vor fi cercetate și ocrotite cu evlavie, ca niște sfinte moaște ale trecutului nostru¹⁰⁵.

O asemenea formulă, și mai sintetică, a folosit-o I.D.T. și pentru campania anului 1912 în care a abordat, în perioada 11 iunie - octombrie, lucrări la aripa de vest (palatul), la clopotniță, la stăreție și chilii, la fântâna veche (cișmea), la biserică, la magazii, la schitul Sf. Apostoli¹⁰⁶.

Semnificativ este faptul că I.D.T. preconiza și o campanie în anul 1913, o serie de operațiuni fiind prevăzute a fi finalizate sau aprobate în acel an. Evenimentele

Vezi: Corneliu Tamaș, *Istoria Horezului*, Editura Conphys, Râmnicu Vâlcea, 1995, p. 47 amintește de prezența în actualul sat Romani a bisericii care la timpul trecut a fost biserica Sfinții voievozi Mihail și Gavril ridicat la 1714, aici slujind arhimandritul Dionisie.

102. Romanii de Sus localitate din județul Vâlcea, la 1912 recenzat împreună cu Romanii de Jos cu denumirea Romani, este udat de apa omonimă. Azi cartier component al orașului Hurezi.

103. Râmești = Râmești (Romani), sat recenzat în 1930 împreună cu cătunul Gulimani la comuna Româneștii de Jos, jud. Vâlcea. Azi în componența orașului Hurezu.

Vezi: *Indicatorul localităților din România*, Imprimeria Institutului Statistic din România, București, 1943, p. 719, nota 225; Virgil Drăghiceanu, *O ctitorie mitropolitană - Biserica din Râmești-Vâlcei*, în: B.C.M.I., București, anul IV, nr. 2, aprilie-iunie 1911, p. 130-132, și 3 ilustrații.

I. Ionescu-Dunăreanu, Mihail Cristescu, *Itinerare în nordul Olteniei*, Editura Sport Turism, București, 1978, p. 40: la nord de mănăstirea Hurezi, la circa 2 km. pe valea Luncăviciorului mirifica zonă a Râmeștilor cu ale ei monumentale chei;

Vezi: Corneliu Tamaș, *Istoria Horezului*, Editura Conphys, Râmnicu Vâlcea, 1995, p. 42 referindu-se la biserica "Toți Sfinții" din Râmești, cunoscută și cu numele Schitul Bălănești, îl consideră ca cel mai vechi lăcaș de cult existent în zonă, atribuind construcția epocii lui Matei Basarab și pictarea la 1658.

104. Bogdănești (Oteșani), la 3km. de Horezu, localitate din jud. Vâlcea.

105. Jurnal, f. 44v-45.

106. Ibidem, f. 45v.-47.

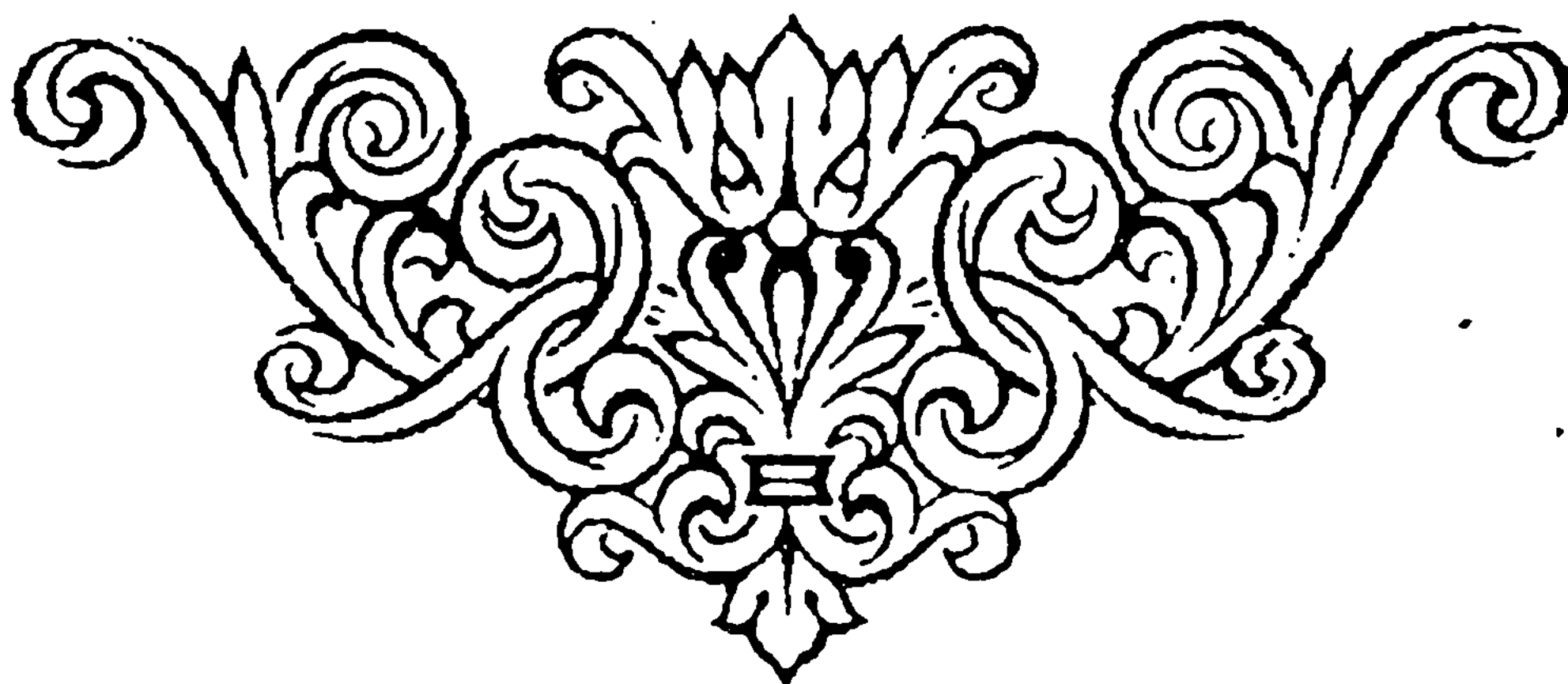
internaționale, predilect cele balcanice, au blocat aceste frumoase intenții, finalizarea rămânând un deziderat pentru multe decenii în veacul al XX-lea.

În concluzie însemnările arhitectului restaurator I.D.T. au calitatea de a ne releva problemele cu care s-a confruntat, starea de ruină cvasi totală a ansamblului la începutul veacului al XX-lea. Considerăm că aceste însemnări cu atenție la prezent și viitor vor permite înțelegerea unor asemenea intervenții, menite a asigura perenitatea, adeseori intervenind însă lent ori chiar rapida degradare, toată fiind o bună lecție pentru cei care sunt beneficiarii unui asemenea patrimoniu, dar și pentru restauratorii de azi și de mâine.

La un secol de la elaborarea lui, publicarea jurnalului poate fi o salutară contribuție la istoria restaurărilor de momente sub auspiciile Comisiunii Monumentelor Istorice, dar și un demn exemplu de urmat pentru noua generație de restauratori ai Patrimoniului Cultural Național. Față de rapoartele și studiile publicate de I.D.T. la timpul respectiv considerăm că, pentru anii 1908-1910, detaliile referitoare la situațiile care i-au fost preocupare, modul de soluționare constituie un bun exemplu pentru cei care vor să parcurgă drumul predecesorilor.

Prof. VIRGILIU Z. TEODORESCU

Membru în comitetul de coordonare a Comisiei de Istoria Orașelor
din cadrul Academiei Române Membru în Comisia Monumentelor
de For Public din cadrul Ministerului Culturii și al Cultelor

DREPTUL ȘI RELIGIA. NORMELE JURIDICE ȘI NORMELE RELIGIOS-MORALE

“Originea dreptății” a fost concepută de Nietzsche ca “un compromis între puteri aproape egale”¹. De altfel, Nietzsche a fost nu numai filozoful care a vorbit despre “victoria spiritului german asupra Europei”, ci și cel care a început “să sape la încrederea noastră morală”².

Un filozof, din zilele noastre, scria că “dreptul (ledroit) nu este just (juste) decât dacă se deschide unei ordini morale (à un ordre morale) care îl depășește fără să împietzeze asupra lui”³. Sub impactul raționalismului cartezian, dreptul nu s-a mai deschis însă unei “ordini morale”.

În spiritul acestei gândiri carteziane, cuvântul “drept” își trage existența din “recta ratio” (dreapta rațiune) care poruncește “recte factum”. Prin aceasta, gândirea carteziană, care și-a asumat moștenirea raționalistă a gândirii promovată de școala stoică (Zenon, Cleante Chrysippos, etc)⁴ și de stoicismul ciceronian, a condus la un divorț între “drept” și “ordinea morală”, și, ipso facto, la definire subiectivă a dreptului. Acest lucru se poate înțelege în vederea din concepția despre “eroare” și “greșală”, pe care o aflăm în Codul penal din unele Țări ale Europei.

Despre “greșală” s-au spus că “este cognitivă înainte de a fi voluntară. Ea desemnează eroarea de-a lua parte ca întreg, înainte de-a se atașa voinței care privește partea doar ca un bine de urmat”⁵.

“Dreptatea juridică”, care presupune un răspuns la injustiție, la nedreptate, se afirmă prin categoriile culpabilității și responsabilității. “Dreptatea juridică”, care angajează responsabilitatea, presupune o referință la natura abstractă și egală a omului, în timp ce “greșala morală” (la faute morale) implică recursul la demnitatea persoanei. Mai mult, prima anticipează schimbul, în baza legii, în timp ce cealaltă justifică iertarea, în termenul legii morale.

În “Etica nicomahică”, Aristotel a ținut să demarce “dreptatea juridică” (to dikaion) de “dreptatea morală” (δικαιοσύνη). Prima este întemeiată pe “egalitate” (ison), în timp ce a doua (dikeosini), are în vedere pe celălalt (pros eteron), pe care Evanghelia lui Hristos îl numește “aproapele tău” (Luca 10, 27-36). De aceea, această “justiție morală”, numită de Evanghelistul Ioan “dreptate” (dikeosini), este “lucrarea celui drept,…” (I Ioan 3, 7). Acest fel de dreptate nu se dobândește însă prin faptele legii, ci “din credință” (Ioan 2, 23-24), prin care devenim – după Apostolul Pavel – “slujitori ai dreptății” (II Corinteni 3, 9; 11, 15).

Același mare gânditor al antichității, Aristotel (384-322 î.d. Hr.), afirmă că “dreptatea juridică” purcede din natura sau firea lucrurilor (κᾶτα φύσιν), în timp

1. Idem, La généalogie de la morale, trad. de l'allemand par J. Hildebrand et J. Gatién, Edit. Gallimard, 1971, p. 12.

2. Fr. Nietzsche, Aurore. Pensées sur les préjugés moraux, trad. de l'allemand par J. Hervier, Edit. Gallimard, 1989, p. 14, 16.

3. Jean-Marc Trigland, L'Homme coupable. Critique d'une philosophie de la responsabilité, Editions Bière, Paris, 1999, p. 105.

4. Pentru stoici, cunoașterea rațională își avea originea “în cunoașterea senzorială”. (N. Balca, Istoria filosofiei antice, Edit. Inst. Biblic, București, 1982, p. 243).

5. Jean-Marc Trigland, op. cit., p. 91.

ce “dreptatea morală” decurge din “natura omului”, cea care determină de fapt orice fel de vină (culpă) și orice responsabilitate (penală sau morală)⁶.

“Justiția penală” (la justice penalè) determină greșeala în acord cu existența echității; ea urmează un demers care merge de la obiect la subiect, de la delict la delicvent. Dar, dacă dreptul rămâne “un mijloc de protecție al ființei umane” prin echitate, în schimb, morala, care depășește dreptul, cere “libertatea” omului și “respectul valorii celei mai înalte a demnității personale a fiecăruia”⁷. Acest respect implică însă percepția realității nedreptății, și, ipso facto, realitatea “libertății dreptului”, care este o “libertate corectivă” a libertății responsabilității unei greșeli juridice (d'une faute juridique) comise împotriva legii naturale.

După cuvântul Apostolului neamurilor, dreptul natural este înscris în legea firii. “Păgânii care nu au lege, din fire fac ale legi, aceștia, neavând lege, își sunt loruși lege. Ceea ce arată fapta legii scrisă în inimile lor, care îi învinovățește sau îi apără” (Rom. 2, 14-15).

Dreptul natural și legea morală, sădite în inima omului de la creație, sunt afirmate prin puterea rațiunii umane, cu care este hărăzită ființa umană indiferent dacă este sau nu una religioasă sau morală.

S-a spus că vechiile popoare, (babilonienii, egiptenii, romanii etc.) au făcut o “confuzie între drept și morală...”⁸. Dar că “spre deosebire însă de celălalte popoare romanii au depășit această confuzie, dovadă că încă în epoca veche, normele de drept erau desemnate prin termenul de Jus, iar cele religioase prin termenul de Fas”⁹.

În primul rând, trebuie precizat că – la vremea respectivă – nu se făcea distincție între normele religioase morale și cele juridice, fiindcă ambele erau considerate a fi rezultatul aceleiași voințe divine, iar conținutul lor nu făcea altceva decât să exprime în precepte moral-religioase această “voluntas Dei”, impusă ca “lex vitae” (normă de viață). Apoi, trebuie reținut faptul că, în epoca veche, la romani, legile au îmbrăcat un veșmânt religios atât ca expresie lingvistică, cât și în privința conținutului lor. Într-adevăr, epoca veche, până și instituțiile juridice, precum contractele erau încheiate “în formă religioasă”. De pildă, “... forma pe care au îmbrăcat-o convențiile pentru a deveni contracte a fost cea religioasă ... Cele mai importante contracte în această formă sunt “sponsio” (promisiunea) religioasă și “jusurandum liberti”¹⁰ (jurământul dezrobitului).

Inițial, și dreptul internațional (jus gentium) a avut un caracter religios. Se știe, de pildă, că la romani, problemele internaționale intrau în competența senatului și a unui colegiu sacerdotal (colegiul fețialilor), condus de un “pater patratus”, “care avea un rol deosebit în tranșarea diferendelor, declanșarea războiului, încheierea păcii, a tratatelor de alianță, după un anumit ritual. Fețialii aplicau normele cuprinse într-un cod cu caracter religios, denumit “jus fetial”, cuprinzând primii germeni ai “dreptului internațional”¹¹.

6. Jean-Marc Trigland, op. cit., p. 110.

7. Ibidem, p. 96.

8. E. Molcuț și D. Oancea, Drept roman, București 1995, p. 6.

9. Ibidem, p. 5.

10. Ibidem, p. 238.

11. I. Diaconu, Drept internațional public, Edit. A II-a, București, 1995, p. 26.

Un amplu proces de desacralizare a societății romane, și, ipso facto, o delimitare între jus și fas a avut însă loc după alungarea ultimului rege și restaurarea republicii, adică, abia în anul 509 î. d. Hr. Ca o consecință imediată, "pontifex maximus" și-a pierdut unele atribuții de ordin politic.

Putem oare vorbi de un așa-zis "cult" al legilor la romani?

S-a afirmat că, "... în concepția romanilor primitivi, rurali și superstițioși, cultul legilor figura alături de cultul zeilor, a căror bunăvoință era invocată pentru buna desfășurare a raporturilor sociale"¹². Firește că nu putem vorbi de un cult al legilor, și cu atât mai puțin de un cult paralel – al legilor și al zeilor – ci doar de o sacralizare a legilor. Caracterul lor sacru derivă din cultul adus zeilor, care erau considerați sursa însăși a legilor, de unde și obligativitatea observării și aplicării lor ca porunci divine. Dar, nu trebuie înțeles că aceste legi implicau un cult ai domnia adus zeilor, și cu atât mai puțin deci să vorbim despre "cultul legilor" și "cultul zeilor", fără să riscăm bincînțeles a friza nu atâta ignoranța realității religioase din epoca primitivă a romanilor, cât mai ales în feudarea gândirii noastre în aria unei mentalități ideologice, revolute, din așa-zisa "epocă de aur"...

Așadar, în epoca veche, nu putem vorbi de o așa-zisă "confuzie", fiindcă, atunci, toate legile divine și omenești erau considerate ca hotărâte sau izvorâte din voința divinității, de unde și sintagma uzuală la vremea aceea: "fas est", adică este permis (de zei) sau îngăduit de legi.

În anul 449 î.d.Hr., au fost publicate "leges XII tabularum" (legile celor XII Table); gravate în table de aramă, ele erau fixate la vedere. Așadar, de-abia de la această dată am putea vorbi de o distincție între ceea ce este permis sau îngăduit de zei și ceea ce nu este permis de lege (per legem non licet), deși orice act de supunere față de violența legiuitorului român înseamnă încă o supunere față de voința Divinității.

Acest respect trebuie scos în evidență și reținut cu atât mai mult cu cât nu cunoaștem textul original al legii celor XII Table, fiindcă "nu ne-a parvenit, deoarece tablele de bronz au fost distruse încă de la începutul secolului al IV-lea, î.e.n., când Roma a fost incendiată de către gali"¹³. Trebuie de asemenea învederează și faptul că "această lege, pe care se sprijină impresionantul edificiu al dreptului roman, nu a fost abrogată niciodată. Din acest punct de vedere formal, ea a fost în vigoare vreme de 11 secole"¹⁴.

Sensul inițial pe care îl exprimă noțiune de "lex", adică de supunere față de voința zeilor, a fost exprimată și materializată de legiuitor și în epoca inperiului (27 î.d.Hr. -565 d.Hr.), când cel puțin în epoca principatului (27 î.d.Hr. și 284 d.Hr.), întreaga putere a fost concentrată în mâinile împăratului, conducătorul autocrat al statului, cel "sfânt" (Augustus), venerat în virtutea alegerii sale prin voința zeilor. În această perioadă, deși senatul și vechile magistraturi supraviețuiesc, "ele nu sunt altceva decât un paravan în spatele căruia se camuflează monarhia"¹⁵, instituție pe care romanii de odinioară o considerau – ca și alte

12. Ibidem.

13. E. Moleuț și D. Oancea, op. cit., p. 43.

14. Ibidem, p. 43.

15. Ibidem, p. 43.

popoare din vremea respectivă – voită de Divinitate, de unde deci și legea editată de aceasta nu era finalmente altceva decât expresia voinței divine.

De o reală distincție între “fas” și “lex”, nu putem vorbi decât de-abia din secolul al IV-lea, când religia creștină devine religia Imperiului roman, (anul 380). Împăratul a continuat să fie însă considerat “Unsul lui Dumnezeu” (cf. can. 69 trulan) până la prăbușirea imperiului roman de răsărit (bizantin), în anul 1453, de unde, ideea a fost de altfel transferată în toate statele din Europa, inclusiv la români, iar legile au continuat să fie emise în numele Divinității și al legiuitorului, alias împărat, domnitor, principe etc.

Este așadar impropriu a vorbi despre o așa-zisă “confuzie” între “drept” și “morală” sau de o depășire a acestei confuzii prin vehicularea celor două noțiuni, “fas” și “lex”, fiindcă, despre un adevărat divorț între sacru și profan nu putem vorbi decât în epoca modernă, dar, și atunci, acesta a fost parțial, și nu pretutindeni. Că el nu s-a consumat în totalitatea lui, ne-o arată până astăzi practica pe care o întâlnim în unele săli de tribunale din Europa sau dincolo de ocean, unde jurământul pe Biblie sau în numele Divinității este încă o realitate. Deviza, “In God we trust”, certifică și ea aceeași credință în Legiuitorul Suprem!

În fine, nu trebuie uitat faptul că și profanul nu este altceva “decât o nouă manifestare a aceleiași structuri constitutive a omului, care, mai înainte, se manifesta prin expresii sacre”¹⁶.

Aceiași specialiști în dreptul roman afirmă că, “... în textele clasice, cu deosebire în scrierile jurisconsultilor, se reflectă vechea confuzie dintre drept, pe de o parte, morală și religie, pe de altă parte”¹⁷.

În primul rând trebuie să precizăm că nu este vorba de o așa-zisă “confuzie” între normele juridice și cele moral-religioase, ci de o exprimare veridică a concepției acestor popoare despre ideea de drept, și, ipso facto, a concepției lor despre raportul între divinitate și om.

Gândirea romanilor, despre drept a fost de altfel chintesențiată în acele rostiri despre natura și rostul dreptului, exprimate de jurisconșulți în acele formule lapidare și concise, unice, care adevăresc de fapt că, pentru ei, principiile dreptului și ale moralei își au un izvor comun.

Această realitate ne-o confirmă atât Celsus, cât și Ulpianus. Pentru Cels, de pildă, conform căruia “jus est ars boni et aequi” (dreptul este arta binelui și a echității), cuvântul drept are atât un sens moral, cât și juridic.

Rămânând tributari “confuziei” între drept și morală – pe care o făceau juriștii școliți în duhul ideologiei Marxist-leniniste – unii romaniști au văzut însă acest dublu sens în cuvântul echitate. “În această definiție – scriu ei – cuvântul echitate (sic) are dublu sens”, atât moral, cât și juridic, și deci – conchid ei – “persistă confuzia (sic) între drept și morală”¹⁸.

Pentru Ulpian, principiile dreptului roman se îngemănează – în rostirea sau definirea lor – cu cele de natură morală în chip osmotic și organic. Într-adevăr, pentru el, “Juris praecepta sunt haec: honeste vivere, alterum non laedere, suum

16. M. Eliade, *Le sacré et le profane*, Edit. Gallimard, Paris, 1965, p. 13.

17. E. Moleuț și D. Oancea, op. cit., p. 34.

18. Ibidem, p. 6.

cuique tribuere” (principiile dreptului sunt acestea: a trăi în mod cinstit, a nu vătămă pe altul, a da fiecăruia ce este al său).

După părerea unor specialiști, în teoria dreptului roman, în definiția lui Ulpian aflăm că “un principiu de morală este pus alături de două principii juridice, căci, dacă a nu vătămă pe altul și a da fiecăruia ce este al său sunt principii de drept, a trăi în mod onorabil (sic) este un principiu moral”¹⁹. Or, după cum se poate lesne constata, în definiția lui Ulpian nu putem identifica “un principiu de morală, ...”, pus alături de două principii juridice așa după cum afirmă respectivii romaniști, ci trei principii cu un fond comun, și mai precis, cu un conținut moral-juridic. De altfel, a nu vătămă pe altul este înainte de toate un principiu al legii morale – consfințit și de Legea Decalogului (Exod 20, 1-17) – și apoi înveșmântat în gândirea juridică. Tot un principiu moral – înainte de a fi unul de natură juridică – este și acela de-a da fiecăruia ce este al său.

Iată de ce, și în celebra definiție a lui Ulpian, trebuie să avem o exprimare fericită a ambelor principii, atât juridice și morale, care, la vremea respectivă defineau însăși concepția romanilor despre relația între sacru și teluric, de unde și obligativitatea “divinarum atque humanarum rerum notitia” (cunoașterii lucrurilor divine și umane), și, ipso facto, “a ceea ce este jus și a ceea ce este injust” (justi atque injusti) (Ulpian în Instituțiile lui Justinian, cartea întâi, titlul întâi).

Din definiția aceluiași celebru jurist-consult roman, Ulpian (sec II), rezultă în chipul cel mai grăitor posibil că însăși știința dreptului este “justi atque injusti scientia” (știința a ceea ce este drept și nedrept). Or, a distinge între ceea ce este drept și nedrept – atât conceptual, cât și faptic – presupune întâi de toate a avea o concepție bine definită despre ceea ce este moral și imoral, bun și rău, permis și nepermis etc., adică în conformitate cu preceptele legii morale naturale.

Iată, așadar, că și din această definiție a lui Ulpianus trebuie să reținem această legătură organică, intrinsecă, care există între legea morală și legea juridică, și de care trebuie să ținem seama atunci când evaluăm, categorisim sau judecăm fapta umană, și nu s-o raportăm doar la aspectul ei social.

Că până și un drept “politic” trebuie să țină seama de principiile enunțate de “legea religio-morală”, ne adevăresc chiar unii teoreticieni ai dreptului, pentru care “statul” este “o persoană morală politico-teritorială”²⁰.

Normele morale nu au o valoare juridică, și nici nu operează prin măsuri coercitive (de constrângere). Și, totuși, ele au un caracter obligatoriu până și în dreptul internațional, fiind adeseori respectate sub presiunea opiniei publice.

Principiile legii morale influențează de altfel toate ramurile dreptului internațional, civil, penal etc. De pildă, “morală internațională” – indiferent de ce principii religioase ar fi ca străbătută (mozaice, budiste, creștine, islamice etc.) – “influențează dreptul internațional, în sensul că tot mai multe reguli ale moralei și echității, fiind respectate de state, au îmbogățit dreptul internațional transformându-se în reguli ale sale. Încălcarea regulilor moralei și echității exercită, din potrivă, o acțiune negativă asupra dreptului internațional. Invers, respectarea dreptului internațional – scrie prof. I. Diaconu – asigură promovarea unui element

19. Ibidem.

20. P. Negulescu, *Tratat de drept administrative*, vol. I, ed. A IV-a, București, 1934, p. 82.

de moralitate în relațiile dintre state, în care și valorile morale, chiar neprotejate prin norme de drept, sunt respectate”²¹.

Sub aspectul său văzut, de instituție umană, Biserica creștină a avut și are și ea nevoie – pentru îndeplinirea misiunii sale – de norme juridice. De aceea, “mijloacele pe care Biserica le are spre realizarea scopului său, se supun în parte formelor de drept... Din atingerea cu statul pe de altă parte – scria un canonist ortodox, român, la sfârșitul secolului al XIX-lea – cum și din contactul unei biserici cu alta rezultă iarăși oarecare raporturi, care trebuie stabilite după principii de drept”²².

Biserica, fiind o instituție divino-umană, cu caracter spiritual, “legile ei, bazate pe drept, au putere obligatorie, nu însă și constrângerea ca legile civile, ...”²³. De aceea, din punct de vedere al caracterului legilor, “dreptul bisericesc își întemeiază autoritatea sa pe partea morală a acțiunilor...”²⁴, și nu pe aspectul coercitiv (constrângător), ca legile civile. Trebuie de astfel știut că în Biserică, orice infracțiune se judecă mai întâi ca păcat și după gravitatea acestuia se apreciază și gravitatea infracțiunii.

Evaluarea acestuia prin prisma legii moral-creștine, ne cere să biruim răul prin bine, de unde și necesitatea imperioasă de-a rosti și căuta dreptatea cerută de legea morală. “... Cuvântul cel drept, spus în fiecare zi – se menționa într-o lucrare din secolul al II-lea – biruie orice răutate”, iar “ținerea de minte a răului lucrează moartea” (Herma Păstorul 3, 2; 7, 1).

La români noțiunea de “lege” a avut – printre altele – și sensul de “credință religioasă, creștină, ortodoxă”²⁵. În rostirea românească, cuvântul “lege” a fost preluat din latinescul “religio”, care exprimă – în deslușirea dată de C. Noica – “a lega dinăuntru, prin credință și conștiință”²⁶, ceea ce la români s-a transmis prin legea nescrisă, adică prin “mos” (obicei). Nu este deci întâmplător faptul că atunci când au apărut Colecțiile nomocanonice (Pravilele Țării), oamenii l-au numit “legea dumnezeiască” sau “legea lui Dumnezeu”. Firește, cu o asemenea concepție despre lege, cât de departe erau strămoșii noștri de cei care, în epoca regimului “Socialismului științific”, ne spuneau că religia “... constituie o reflectare falsă, denaturată, fantastică a realității naturale și sociale”²⁷.

Spre deosebire de drept – care asigură respectarea normelor juridice, înscrise în legi, prin forța de constrângere – morala asigură respectarea normelor conviețuirii umane, de obicei nescrise, prin obicei, prin tradiții seculare. Or, tocmai prin acest obicei au fost statuate și relațiile morale dintre oameni, care au găsit în credința lor religioasă suportul și criteriul judecății faptelor lor.

Aceiași doctrinari ai “religiei” marxiste țineau să ne învețe că, “în opoziție cu concepțiile neștiințifice (sic), care explică originea și esența moralei prin “voința divină”, “spiritul absolut” sau “natura umană eternă”, marxismul a dovedit că morala are o origine și esență socială... Morala comunistă, morala clasei munci-

21. I. Diaconu, *Drept internațional public*, Edit. A II-a, București, 1995, p. 11.

22. D. G. Boroianu, *Dreptul bisericesc*, vol. II, Iași, 1899, p. 1.

23. Ibidem.

24. Ibidem.

25. E. Cernea și E. Molcuț, *Istoria Statului și Dreptului Românesc*, București, 1994, p. 55.

26. *Rostirea filosofică românească*, edit. Științifică și Enciclopedică, București, 1970, p. 174.

27. *Dicționar Enciclopedic Român*, vol. 4, Acad. R.S.R., Ed. Politică, București, 1966, p. 89.

toare (sic), reprezintă – conchideau ei – treapta cea mai înaltă a progresului moral al omenirii”²⁸.

Nu de mult, un specialist în dreptul administrativ, român, considera și el, cu îndreptățire, că nu putem vorbi despre “redresarea morală a țării fără redresarea morală a guvernării și a administrației, iar aceasta din urmă – remarcă Domnia Sa – nu sunt posibile fără elite profesionale și alese caractere”. De unde și exprimarea convingerii sale că “... cei care vin spre facultatea de drept, spre studiul “dreptului despre cetate”, sunt oamenii cu alese trăsături morale, conștienți de rolul lor în procesul redresării naționale”²⁹. “Fiat!”

Iată, deci, și printre teoreticienii dreptului românesc, conștientizarea faptului că, fără principii morale, însușite și aplicate atât de guvernanți, cât și de cei care sunt chemați să împartă sau să apere dreptatea (justitio), nu putem ajunge la o redresare morală a nației române și, ipso facto, a guvernării Statului.

Așadar, legătura osmotică între drept și morală, între ce este drept și ce este bine (bun), între drept și religie etc. Este adevărată nu numai de realitatea istorică a vieții umane, de ieri și de azi, cât și de unii teoreticieni ai dreptului, de unde deci și concluzia firească: nu trebuie să existe drept fără morală, fără afirmarea principiilor unei morale umaniste, sănătoase care să aibă întotdeauna în vedere binele, dreptatea și echitatea, valorii scumpe umanismului European, așa cum sunt ele de altfel prevăzute de legea morală, de sorginte biblică, iudeo-creștină, și cerute și de drepturile universale ale omului, apreciate ele însele ca o “religie”³⁰ a omului de azi și de mâine.

Referitor la aceste drepturi universale ale omului, “Carta drepturilor fundamentale ale Uniunii Europene” – proclamată la 7 decembrie 2000, la Nisa – face cunoscut faptul că “unirea are la bază valori indivizibile universale ale demnității umane, libertăți, egalități și solidarități; ea se sprijină pe principiul democrației și principiul statului de drept. Ea plasează individual în centrul acțiunii sale, instituind cetățenia Uniunii Europene și creând principiul libertății, și securității și justiției” (Preambul).

Această Cartă a drepturilor fundamentale a Uniunii europene – care prevede și “libertatea de gândire, de conștiință, de religie. De exprimare și informare” – exprimă deci și ea valorile eticii universale, care se regăsesc în normele religios-morale ale marilor religii (budism, mozaism, creștinism, islamism etc.).

Trebuie să păstrăm însă măsura realității noastre și să nu credem că, în lumea juriștilor români, va fi ușor să se vorbească despre drept și religie, despre raportul între legea juridică și legea religios-morală etc., fiindcă cei înfeudați unei gândiri potrivnice, de dinainte de decembrie 1989, continuă să gândească încă la așa-zisele “raporturi de drept civil și de drept muncitoresc...”³¹, și să considere că proprietatea privată ar fi incompatibilă cu proprietatea de stat, așa cum au prevăzut de altfel și Constituțiile din 1948, 1952 și 1965.

28. Academia R.S.R., Dicționar Enciclopedic Român, vol. 3, Ed. Politică, București, 1965, p. 418.

29. A. Iorgovan, *Tratat de drept administrativ*, vol. II, Edit. Nemira, 1966, p. 344-345.

30. A. Năstase, *Drepturile omului – religie a sfârșitului de secol*, Edit. Institutului Român pentru Drepturile Omului, București 1992, p. 1-2.

31. Apud A. Iorgovan, *Tratat de drept administrativ*, vol. II, Edit. Nemira, București, 1996, p. 363.

Din nefericire, și în Constituția din 1991, reglementările constituționale în privința proprietății au lăsat de dorit. Cei care au participat la formularea ei admit de altfel că, în textul acestei Constituții, "... se vorbește despre două forme de proprietate: a) proprietate privată și b) proprietate publică, față de care statul nu are aceeași poziție,..." fiindcă aceasta din urmă are "ca titular – justifică respectivii – fie statul, fie unitățile administrativ-teritoriale"³².

Pentru scolastica medievală apuseană, care a început să separe filosofia de teologie, și, ipso facto, rațiunea de revelație, Aristotel a fost un adevărat "pre-cursori Christi"³³. Or, acești scolastici, îmbibați de gândirea Stagiritului, au separat nu numai filosofia de teologie, și, ipso facto, rațiunea de Revelație, ci au demarcat și "libertatea juridică" de dreptate morală, prefațând astfel procesul de desprindere a dreptului de morală.

În manualele destinate studenților Facultății de Drept se menționează însă că cel care a contribuit "la desprinderea dreptului internațional de morală și teologie" a fost juristul italian A. Gentilis³⁴, profesor de drept la Oxford (1552-1608), care a publicat o lucrare privind dreptul diplomatic ("Despre legații"). Apoi, ni se spune că Hugo Grotius (1503-1645), socotit părintele științei dreptului internațional a eliminate "elementele teologice și de morală, din dreptul internațional, făcând să curgă dreptul natural din rațiunea umană, ..." ³⁵.

Prin pacea de Westfalia (1648) se stabilea însă principiul "cu jus region e jus religio" (cui îi aparține domnia îi aparține și religia), afirmându-se astfel încât încă pentru o anumită vreme starea de coabitare a elementului teluric cu cel religios, și, implicit, a dreptului internațional cu morala religioasă.

În loc de concluzii la această succintă prezentare a raportului dintre legea de drept și legea morală, ținem să amintim că la noi, la români, "legea românească" – de care fac mențiune expresă Pravilele țării (de la Govora, 1640; de la Târgoviște, 1652 etc.) – presupunea întâi de toate observarea și aplicarea legii moral-creștine, așa cum ea era prevăzută de Revoluția neotestamentară. Mai mult, știm că, odinioară, în Țările Române, Domnitorii n-au avut "asupra" decât "pe Dumnezeu și legea"³⁶, adică legea Dumnezeiască (religios-creștină), și legea omenească, nomocanică, de Stat și biserică ambele rezultate însă dintr-o voință synergetică (divino-umană).

O lege seculară – națională sau internațională – care nu ține seama de principiile legii morale, universale, vădește în mod grăitor că autorii ei sunt în divorț total nu numai cu Creatorul lor, și că s-a depărtat de gândirea Lui, ci și de legea naturală.

Un filosof din secolul trecut constata că "... omul European și-a îndeplinit misiunea; el a creat un om nou fără Dumnezeu și fără suflet", de unde și paradoxul creării unei psihologii "ohne Seele" (fără suflet). "Este vorba – scria Justin

32. Ibidem, p. 49.

33. P.P. Negulescu, *Filosofia Renașterii*, Edit. Eminescu, București, 1986, p. XIX.

34. I. Diaconu, *Drept internațional public*, București, 1995, p. 34.

35. Ibidem.

36. D. Cantemir, *Descrierea Moldovei*, trad. P. Pandrea, București, 1956, p. 92-93.

Popovici – de știință Europeană privind sufletul știința sufletului care nu admite sufletul! Ce poate fi mai paradoxal?”³⁷

Nu este de altfel de mirare că, prin cultivarea unui astfel de umanism, a unei astfel de concepții despre om – fără Dumnezeu – s-a putut lesne ajunge la “Dachau”³⁸ și la alte lagăre de exterminare a milioane de vieți omenești, inocente, de către naziști, care au făcut din “supraumanul” lui Nietzsche³⁹ orațiune pentru holocaustul lor.

A. Zint scria că aceste lagăre naziste, de concentrare și exterminare, au fost, “altare ridicate de către intelectualii Europeni și pe care ei au celebrat religia lamentabilului lor umanism”⁴⁰.

Or, unul dintre acești intelectuali de “rasă”, care au celebrat religia lamentabilului său umanism pe asemenea altare, a fost tocmai Friedrich Nietzsche (1844-1900), care – prin concepția sa despre om și Dumnezeu – a servit ideologiei naziste.

Dar, “când mintea se desparte de gândirea lui Dumnezeu, omul devine sau demon sau animal... Mintea, despărțindu-se de gândirea lui Dumnezeu – spunea un anahoret din secolul al patrulea – cade în mod necesar în poftă și mânie... Și pofta-i animalică, iar mânia drăcească”⁴¹.

Firește, și noi, cei de astăzi, ne-am putea întreba: oare sentința pronunțată printr-o hotărâre judecătorească, care nu ține seama de principiile elementare ale unei legi morale, unanim universale, se află oare și ea sub impactul acestei mâinii și înstrăinări de gândirea lui Dumnezeu?!

Pentru ca principiul moralității, al interiorității, proclamat odinioară de Socrate, să devină cunoștință generală, a avut nevoie de timp⁴². Fără îndoială, de timp vom avea și noi nevoie pentru ca principiile moralei să devină o conștiință civică, al cărei spirit să se exprime bineînțeles și în legile cetății.

De-abia atunci vom putea poate vorbi și de o respectare a legilor ca stare și conștiință civică și juridică, luminată și de principiile religios-morale enunțate de “Cartea sacră” a iudeo-creștinilor, adică Biblia, pe care “marile literaturii europene” au cunoscut-o încă din zorii afirmării lor, și în care și neamul nostru și-a găsit însăși trezvia “conștiinței naționale românești”⁴³.

Pr. Prof. Univ. Dr. NICOLAE V. DURĂ

37. J. Popovici, *Descrierea Moldovei*, trad. P. Pandrea, 1956, p. 92-93.

38. Vezi J. Kammerer, *Mémoire en liberté. La baraque de prêtres à Dachau*, edit. Brepols, 1995, p. 181; recenzie (de prof. N. V. Dură), în “Mărturie Ortodoxă”, nr. 19, Haga, 1995, p. 54-55.

39. Fr. Nietzsche, op. cit., p. 55.

40. Apud J. Popovici, op. cit., p. 47.

41. Anahoretul Diocle, apud Paladie, *Istoria lausiacă (lavsaicon)*, trad. D. Stăniloae, Edit. Institut. Biblic, București, 1993, p. 110.

42. Cf. G. W. F. Hegel, *Principiile filosofiei dreptului*, Edit. Academiei, București, 1969, p. 316.

43. V. Cândea, *Secolul al XVII-lea: Biruința scrisului românesc (I)*, în “Limbă și Literatură”, vol. II, 1989, p. 177, 179.

COLECȚII CANONICE, APUSENE, DIN PRIMUL MILENIU

Colecțiile și textele canonice – din primul mileniu – sunt nu numai mărturii ale vechii legislații și tradiții canonice, ci și "documente vii, care trebuie să fie studiate, ..."¹.

În Răsărit, Colecțiile canonice, latine, din primul mileniu, sunt mai puțin cunoscute și chiar mai puțin studiate², deși ele ne-au păstrat o parte însemnată din zestrea patrimoniului canonic, ecumenic.

Aceste colecții canonice ne-au păstrat într-adevăr legiuirile după care s-a organizat și condus una dintre cele mai vechi instituții europene, adică, Biserica, care – alături de Statul roman (până în anul 476) și, apoi, de diferitele organizații statale create de popoarele cuceritoare ale Europei de vest (vizigoți, longobarzi, franci, germani etc.) – a contribuit la formarea fizionomiei etnice, politice, religioase și culturale ale Statelor Uniunii Europene de astăzi, de unde deci și importanța lor istorică.

Din mulțimea de Colecții canonice, latine (apusene), din primul mileniu – unele dintre ele încă needitate³ – vom prezenta succint doar pe cele mai reprezentative, care servesc de altfel atât studiului, cât și cercetării în domeniul dreptului canonic.

În fine, precizăm că legislația canonică, ecumenică, din primul mileniu, pe care ne-a transmis-o și aceste colecții canonice, apusene, a constituit – alături de cea pravilnică (nomocanică) – unica sursă a dreptului pozitiv (scris), românesc, până în epoca lui Cuza-Vodă.

"Vetus romana" și "Prisca" ("Itala")

Biserica Romei a avut o Colecție canonică încă din secolele IV-V. Cunoscută sub numele de "Vetus romana" sau "versio antiqua romana", această Colecție latină de canoane încorporează canoanele Sinoadelor de la Niceea (325) și Sardica (343). Canoanele ambelor Sinoade au fost însă puse sub numele Sinodului de la Niceea (325) – convocat de împăratul Constantin cel Mare⁴ – pentru a acredita paternitatea niceeană canoanelor Sinodului de la Sardica (343).

Această colecție a fost folosită de reprezentanții Bisericii Romei la Cartagina, în anul 418, în legătură cu problema preotului african Apiarus. Cu acest prilej, delegații papei au invocat canoanele Sinodului de la Sardica (3 și 5) pentru a revendica și impune jurisdicția Scaunului Romei asupra Bisericii Africii pro-

1. G. Fransen, *Les Collections canoniques* (Coll. Typologie des sources du moyen age occidental, Frasc. 10), Brepols, Tunhout, 1973, p. 24.

2. Este și cazul unor canoniști greci, care au publicat Colecții de canoane ale bisericii Răsăritene fără să facă nici cea mai mică aluzie la Colecțiile latine (vezi. P.I. Akantopoulos, *Codul sfintelor canoane și legilor bisericesti* (în limba greacă), Tesalonic, 1991).

3. Vezi G. Fransen, *Principes d'édition des collections canoniques*, în "Revue d'Histoire Écclésiastique", 66 (1971), p. 134-135.

4. Istorici, canoniști și teologi scriu că acest sinod a fost convocat "de împăratul Constantin" (G. Alberigo, J.A. Dossetti, P.P. Joannou, A. Duval, H. Legrand etc.). (Cf. *Les Conciles oecuméniques*, t. II-1, Cerf, Paris, 1994, p. 29 (1)).

consulare, sub numele de canoane ale Sinodului de la Niceea (325)⁵, despre care papa Iuliu declara că erau de "inspirație divină"⁶.

Cele 20 de canoane ale Sinodului de la Niceea (325)⁷ au fost redactate inițial în greacă și în latină, iar cele de la Sardica (343) redactate doar în latină, așa încât n-a mai fost nevoie ca acestea să fie traduse în latină, precum cele ale celorlalte sinoade (ecumenice și locale), întrunite în Orient, în secolele IV-VIII.

Se crede că această colecție a fost în uz, la Roma, încă din epoca papei Iuliu I (337-352), sau mai târziu din timpul lui Inocențiu I (401-417)⁸.

Pe la mijlocul secolului al V-lea, la Roma, a fost alcătuită o altă Colecție canonică, pe care primul său editor, teologul protestant, Justel (1580-1648), a denumit-o "Prisca", care este de asemenea cunoscută sub numele de "Itala"⁹.

Această colecție – cunoscută ulterior sub genericul de "Prisca" (Vechea) – avea să fie înlocuită de "Dionisiana", în care autorul ei, Dionisie Exiguul (465-545) – născut în "Scythia Mynor" (Dobrogea de astăzi)¹⁰, a încorporat canoanele sinoadelor Bisericii răsăritene, "traduse în latină", la care a adăugat "o colecție de epistole pontificale".

De această Colecție romană, "Dionisiana", vor fi tributare toate colecțiile canonice, apusene¹¹, începând cu "Hispana", redactată la Sevilla, Dionysio-Hadriana, trimisă de papă lui Carol cel Mare, Pseudo-Isidorienele etc.

"Dionisiana"

"Dionisiana" a fost alcătuită la Roma "în secolul al V-lea de către Dionisie cel Mic, călugăr scit"¹² (sic), adică din "Scythia Mynor" (Dobrogea, România).

Această colecție a cunoscut trei versiuni. Prima a fost editată de A. Strewé (Die Canonessammlung des Dionysius Exiguus in der ersten Redaktion, Berlin, 1931). A doua a fost editată de J.P. Migne în Patrologia Latină (t. 67, col. 139-230), și evaluată critic de H. Wurm (Studien und texte zur Dekretalensammlung des Dionysius Exiguus, Bonn, 1939) și W.M. Peitz, Dionysius Exiguus – Studien. Neun Wegw der philologischen und historischen Text-und Quellenkritik, Berlin, 1960). În fine, a III-a versiune a Dionisianeii, din care "nu ni s-a păstrat decât Prefața", este aceea care a fost completată și trimisă de papa Adrian I împăratului Carol cel Mare, în anul 774.

5. Pentru istoria canoanelor primului Sinod ecumenic, a se vedea G. Alberigo, Decisioni dei Concili ecumenici, Torino, 1978, p. 12-17; Pidalion (în limba greacă), Atena, 1990, p. 118-152.

6. Apud E. Schwartz, Die Kanonessammlungen der alten Reichskirche, Gesamte Schriften IV, Berlin, 1960, p. 155-279.

7. Despre istoria acestor canoane, vezi H.R. Percival, The Seven Ecumenical Conciles, Michigan, 1991, p. 43-50; Archbishop P.L. Huillier, The Church of the Ancient Conciles, 1996, p. 17-30.

8. J. Gaudemet, Église et Cité. Histoire du droit canonique, Cerf, Paris, 1994, p. 52.

9. Idem, Les sources du droit de l'Église dans l'Empire romain, Paris, 1985, p. 78-79.

10. În Biserica Romei, compatriotul nostru figurează printre sfinții Calendarului său, dar, nu încă și în Calendarul Bisericii noastre. Pe când canonizarea sa în "Calendarul din plai"?

11. Vezi G. Fransen, Les Collections canoniques (Coll. Typologie des sources du moyen age occidental, Fasc. 10), Brepols, Tunhout, 1973, p. 15.

12. Ibidem, p. 18.

Colecția cunoscută sub numele de Dionysio-Hadriana, pe care cercetătorii avizați o numesc "o Dionisiada reformada"¹³ (o Dionisiană refăcută), "va fi copiată până în secolul al XII-lea, și va avea o influență considerabilă"¹⁴.

"Dionysio-Hadriana", adică Colecția canonică trimisă de papa Adrian I lui Carol cel Mare, avea să eclipseze și ea alte colecții canonice, latine, precum Quesnelliana (publicată în jurul anului 495), Avellana, "redactată în jurul anului 555 și alcătuită în deosebi din decretalii"¹⁵ etc.

Dionisiana a servit ca sursă de primă mână tuturor colecțiilor canonice apusene redactate până în secolul al XII-lea când Biserica romano-catolică – desprinsă de Ortodoxie, în anul 1054 – și-a creat propriul ei drept. Nașterea și formarea acestui drept canonic, romano-catolic, s-a datorat canonistului și juristului italian Grațian (sec. XII), care studiasse la una dintre primele Universități europene, adică la Bologna (Italia).

Constatând inadvertența și discordanța textului din diferitele Colecții canonice latine – în uz în Biserica sa, din vremea respectivă – savantul ieromonah a alcătuit o Colecție canonică pe care a intitulat-o sugestiv "Concordantia discordantium canonum". Despre această "Concordanță – numită ulterior Decretul lui Grațian – canoniștii catolici, din zilele noastre, afirmă că ea "... constituie prima parte a mării colecții de legi a Bisericii (latine, n.n.), care, după modelul aceluși Corpus Juris Canonici al împăratului Iustinian, a fost denumită Corpus Juris Canonici..."¹⁶.

În "Decretum Gratiani", textul legislației canonice a Bisericii ecumenice, din primul mileniu, se mai regăsea doar fragmentar și adeseori distorsionat, parafrazat sau mistificat.

Această "Concordanță" canonică a lui Grațian era – în cea mai mare parte – alcătuită din "legile edictate timp de aproape două secole de autoritatea supremă a Pontifilor Romei cu ajutorul experților în drept canonic, glosatorii"¹⁷.

În acest "Corpus de drept canonic" au fost inserate decretale papale (ale papii Grigorie al IX-lea (Liber Extra), ale papii Bonifaciu al VIII-lea (Sexta) și papii Clement al V-lea (Clementinele), la care au fost adăugate decretaliile papii Ioan al XXII-lea, numite "Extravagantes" și, apoi, decretaliile altor papi, denumite generic "Extravagantes cannones", "care nu fuseseră niciodată reunite într-o Colecție canonică"¹⁸.

Prin altele, în Constituția sa apostolică, "Sacrae Disciplinae leges"¹⁹, din 25 ianuarie 1983, papa Ioan Paul al II-lea ținea să amintească faptul că, "de-a lungul

13. G.M. Diéz, La Collección canónica Hispana, vol. I, Madrid-Barcelona, 1965, p. 341.

14. Vezi G. Fransen, op. cit., p. 18-19.

15. Ol. Échappé, Histoire des Sources du Droit canonique, în vol. Droit canonique, 2e édition, Dalloz, 1999, p. 5.

16. Préface, în Code de Droit Canonique. Édition bilingue et annoté saous la direction de E. Caparros et al. Montreal, 1999, p. 17.

17. Ibidem.

18. Ibidem.

19. Vezi N.V. Dură, Codul de drept canonic (latin). Principiile ecleziologico-canonic enunțate de constituția apostolică Sacrae disciplinae leges, în "Anuarul Facultății de Teologie Ortodoxă. Universitatea București", Editura Universității din București, 2001, . 517-537; în "Ortodoxia", LIII (2002), nr. 1-2, p. 25-40.

secolelor, Biserica catolică a reformat și reînnoit legile disciplinei canonice în chip obișnuit, pentru ca acestea, în deplină fidelitate față de divanul său Întemeietor, să se adapteze la misiunea de mântuire care i-a fost încredințată²⁰.

Din nefericire, nu se mai poate vorbi despre o asemenea fidelitate față de principiile canonice, fundamentale²¹, enumerate de Întemeietorul Bisericii, Domnul Iisus Hristos, nici în primul "Corpus Juris Canonici" – întocmit de Grațian (sec. XII) – și nici în actulul Cód canonic al Bisericii romano-catolice, publicat în ianuarie 1983.

Aceste principii canonice, de bază – care trebuie să caracterizeze forma de organizare și conducere atât a oricărei Biserici locale, cât și a Bisericii universale (ecumenice) – se regăsesc doar în Colecțiile canonice din primul mileniu, precum cele datorate lui Dionisie Exiguul, Ioan Scolasticul (sec. VI) și patriarhul Fotie (sec. IX-lea).

Un important material documentar despre Dionisie Exiguul (cel Smerit), părintele dreptului Bisericesc (canonic) apusean²², aflăm și în Prefețele diferitelor sale lucrări, care au fost traduse din greacă în latină de Fr. Glorie (Dionisii Exiguul Praefationes latinae genuinae in variis suis translationibus ex graeco; in Corpus Christianorum, Series Latina, vol. LXXXV. "Scriptores Illyrici Minores").

Al IV-lea Sinod de la Toledo (633) prevedea și obligativitatea ca preoții Bisericii să cunoască "Sfintele Scripturi și canoanele", fiindcă, "ignoranța, mama tuturor greșelilor, trebuie să fie evitată îndeosebi la sacerdoții lui Dumnezeu" (can. 25, apud Mansi, X, 627).

Or, de-a lungul secolelor, atât în Răsărit, cât și în Apus, rare au fost cazurile fericite în care cei chemați să administreze judecata bisericească, adică episcopii și preoții, au avut atât o formație juridică, cât și una canonică și, deci, și cunoștințele necesare statului de "judex". Dar, și pentru unii, și pentru alții, referința și temeiul hotărârii sau sentinței date s-a legitimat și bazat pe textul legii canonice, aflată în Colecția canonică oficială a Bisericii lor.

Că aceasta nu a fost însă întotdeauna interpretată și aplicată în conformitate cu prevederile legii canonice, colaborate cu datele furnizate de tradiția și doctrina canonică a Bisericii ecumenice, se datorează din nefericire tocmai faptului că respectivii judecători nu aveau o pregătire adecvată în domeniul legislației canonice și, în general, a dreptului. Se știe, de pildă, că până și în Biserica Apuseană judecătorul ecleziastic nu a fost, "cel puțin până în secolul al XII-lea, un judecător de meserie: el nu aplică un drept pozitiv emanat pe cale de autoritate; cu consiliul

20. Constituția Apostolică "Sacrae disciplinae leges", în Code de Droit canonique, Montreal, 1990, p. 3.

21. Vezi N.V. Dură, Principiile canonice, fundamentale, de organizare și funcționare a Bisericii Ortodoxe și reflectarea lor în Legiuirile Bisericii, în "Revista de Teologie Sfântul Apostol Andrei", V (2001), nr. 9, p. 129-140.

22. Vezi N.V. Dură, Un daco-roman, Dionisie Exiguul, părintele dreptului bisericesc apusean, în "Studii Teologice", XLIII (1991), nr. 5-6, p. 84-90; Idem, Străromânul Dionisie Exiguul și opera sa canonică. O evaluare canonică a contribuției sale la dezvoltarea dreptului bisericesc, în "Ortodoxia", XLI (1989), nr. 4, p. 37-61; Idem, Denis Exiguus (Le Petit) (465-545). Précisions et correctifs concernant sa vie et son oeuvre, în Revista Española de Derecho Canonico (Universidad Pontificia de Salamanca, L (1993), p. 269-290.

său, el caută soluția justă problemei care i se pune. Colecțiile sunt însă cele care-i furnizează documentația de care el are nevoie, și care se diversifică, îndeosebi începând cu secolul al IX-lea, cu colecțiile canonice sistematice²³.

În primul mileniu, atât în Răsărit, cât și în Apus, Colecțiile canonice au fost principalul material documentar de referință și în Scaunele de judecată. Constatând și el această realitate, G. Fransen, istoric al Instituțiilor dreptului canonic, catolic, remarcă că, în Biserica Apuseană, această realitate a avut și efecte benefice în materie de judecată bisericească, fiindcă, judecătorii nefiind obligați a aplica un drept emanat din voința papei, au fost obligați să recurgă la textul legii canonice, ecumenice, aflată în Colecția întocmită de Dionisie Exiguul, fie ea și în versiunea Dionisio-Hadriana²⁴ (sec. VIII).

Cercetătorii vechilor colecții canonice apusene au constatat că până și "planul dionisian", adică structurarea materialului documentar, "a fost imitat" de colecțiile canonice ulterioare, precum Colecția galică, manuscris de la Corbie, care preia și "titlurile (tituli) canoanelor...". Ei au recunoscut de altfel că nici altă colecție, inclusiv Hispana, n-a exercitat o atât de mare influență ca Dionisie, "fiindcă izvoarele sale, specifice, le ofereau un material mult mai bogat decât orice altă colecție", inclusiv în privința Sinodului II ecumenic, deoarece prezenta toate "cele 7 canoane ale sale, în loc de 3 ale versiunii Isidoriene"²⁵.

Colecțiile canonice care i-au urmat sunt însă tributare Dionisiane, și în privința Decretatelor papale. De pildă, pentru "Hispana", Colecția de Decretalii a lui Dionisie Exiguul a fost "principalul izvor..."²⁶. Autorul Hispanei a utilizat într-adevăr pentru Decretariile papale Colecția "Dionisiana", "care a trecut integral în Hispana. ..., până și în aceeași ordine stabilită de Dionisie..."²⁷.

După "versio dionisiana" (II), "Codex Canonum Ecclesiae Universae"²⁸, din vremea respectivă, avea următorul cuprins: a) 20 canoane ale Sinodului de la Niccea (325); b) 25 canoane ale Sinodului de la Ancyra (314); 14 canoane ale Sinodului de la Neocezarea (315); 20 canoane ale Sinodului de la Gangra (339/340); 25 canoane ale Sinodului de la Antiohia (340/341); 60 canoane ale Sinodului de la Laodiceea (343/364); 7 canoane ale Sinodului de la Constantinopol (381); 8 canoane ale Sinodului de la Efes (431); 29 canoane ale Sinodului de la Calcedon (451).

"Verso Isidoriana"

Cea mai importantă Colecție canonică, care a apărut după "Dionisiana", a fost "Hispana"²⁹ – în prima sa recenziune, "Versio Isidoriana" (sec. VII); – care este tributară în mare parte materialului canonic oferit lumii apusene de doi

23. G. Fransen, *Les Collections canoniques* (Coll. Typologie des sources du moyen age occidental, Frasc. 10), Brepols, Tunhout, 1973, p. 8.

24. *Ibidem*.

25. G. M. Diéz, *op. cit.*, p. 294.

26. *Ibidem*.

27. *Ibidem*. P. 298.

28. *Codex Canonum Ecclesiae Universae*, Edit. Chr. Justelli, în P.L. 67, 39-94.

29. Vezi A. Garcia y Garcia, *Historia del Derecho canonico*, vol I. Salamanca, 1967, p. 176-185.

canoniști daco-romani, și anume, Dionisie Exiguul († 545) și Martin de Braga (sec. VI); primul originar de la Tomis (Constanța de azi), și celălalt de prin părțile Aradului (ținut, care odinioară fusese inclus de români în provincial romană Panonia).

Cât privește "Dionisiana", autorul "Hispanei" a utilizat cea de a II-a versiune, din care a preluat fraze întregi din Prologul Colecției canonice, dionisiene. Ele se regăsesc până și în prefața Colecției sale de Decretale papale³⁰.

"Capitula Martini"

Colecția canonică a lui Martin de Braga, care a fost adeseori atribuită papei Martin³¹ (I) (649-655), este cunoscută sub numele de "Capitula Martini".

Din colecția canonică redactată de Martin, (atunci episcop de Dumio), pe la anul 563, Hispana a folosit textul latin al canoanelor orientale, pe care eruditul monah, Sf. Martin, le tradusese – sau, mai bine zis, le diortosise – după versiunea dionisiană pentru Biserica sa din Spania vizigotă.

De menționat că, în Colecția canonică a lui Martin de Braga, nu apar canoanele Sinodului de la Sardica (343), redactate inițial în limba latină, și care ulterior fuseseră atribuite de papalitate Sinodului de la Niceea³² (325).

Așa se și explică faptul că, "în Spania", nu apare nici-o mențiune despre canoanele Sinodului de la Sardica "antes dela Hispana..."³³ (înainte de Hispana).

În Colecțiile canonice, din Biserica Spaniei, inclusiv în Colecția galo-hispanică, canoanele Sinodului de la Sardica au circulat alături de cele ale Sinodului de la Niceea, și sub titulatura acestuia. De aceea, canoanele Sinodului de la Sardica (343) nu apar nici "entre las fuentes de los Capitula Martini, ...que utilizan unicamente el vijojo "sintagma" de las fuentes de las siete concilios orientales, el I de Toledo y el I de Braga"³⁴ (între izvoarele din Colecția lui Martin, ..., care au utilizat doar vechea Colecție a celor șapte sinoade orientale, și a Sinodului Toledo I și Braga I).

Care erau cele șapte sinoade orientale? Este vorba de canoanele a șapte Sinoade întrunite în Orient, în secolul al IV-lea, și anume, la Niceea (325), Ancyra, Neocezareea, GaŃgra, Antiohia, Laodiceea și Constantinopol (381), și care s-au bucurat de o largă circulație și receptare datorită acelei "Syntagma canonum" (Colecții canonice) antiohiene, în uz și la Constantinopol la începutul secolului al V-lea. Dar, până la Martin de Bragá, în afară de canoanele Sinodului I ecumenic (Niceea, 325) – care circulau într-o colecție aparte, împreună cu cele ale Sinodului de la Sardica, și cărora Roma le atribuiseră paternitate niceeană, – au fost cunoscute și canoanele Sinodului II ecumenic (primele patru canoane, așa cum fusese ele traduse în latină de Dionisie Exiguul).

Canoanele celorlalte cinci Sinoade întrunite în Răsărit, în secolul al IV-lea, n-au fost însă cunoscute în Spania. "... Canoanele de la Ancyra, Neocezareea, GaŃgra,

30. G. M. Diéz, *La Collecção canónica...*, p. 276-277.

31. G. Fransen, *Les Collections canoniques*, Brepols, Turnhout, 1973, p. 34.

32. Cf. Fr. Maassen, *Geschichte der Quellen und der Literatur des Kanon. Rechts im Abendlande*, Graz, 1870 (imprimare 1956), p. 50-65.

33. G.M. Diéz, *op. cit.*, p. 283.

34. *Ibidem*.

Antiohia și Laodiceca – confirmă prof. G. M. Diéz – nu sunt atestate în Spania până la Sfântul Martin de Braga... “Colecția” în originalul său, grec va sta la baza “Capitula Martini” ...”³⁵.

În Occident, Martin de Braga a fost primul om al Bisericii care face distincția între Sinoadele ecumenice și Sinoadele locale. La primul Sinod de la Braga (563) el face referință expresă la Colecția canonică, răsăriteană, care cuprindea “tam generalium synodorum canones, quam localium”³⁶ (canoanele sinoadelor, atât ecumenice, cât și locale).

Tot Martin a fost cel care, la al II-lea Sinod de la Braga (572), face referință expresă la cele patru Sinoade ecumenice – întrunite până la vremea sa (Niceea, Constantinopol, Efes și Calcedon) – și la anumite “synodos” (sinoade) întrunite “per suas unusquisque provincias”³⁷ (în eparhia fiecăruia).

Ca și predecesorul și compatriotul său, Dionisie Exiguul, Martin de Braga a fost un canonist care a excelat atât în litere și filozofie, cât și în știința dreptului (roman și canonic)³⁸. Când privește opera sa canonică³⁹, menționăm în primul rând Colecțiile sale canonice, care au încorporat și canoanele redactate la Sinoadele prezidate de el.

Aportul incontestabil al lui Martin – la dezvoltarea dreptului canonic – rezidă în primul rând în faptul că el a diortosit colecțiile canonice, de limbă latină, și a pus în circulație – în lumea apuseană – textul autentic al Sinoadelor întrunite în Răsărit (Niceea, Ancyra, Neocezarea, Gangra, Antiohia, Laodiceea, Constantinopol, Efes și Calcedon).

S-a spus că lui Martin de Braga îi revine și meritul de a fi inserat în Colecția sa și canoanele Sinodului de la Efes (431), care erau mai puțin cunoscute în Apus. “Nu numai în Spania – scria prof. G. M. Diéz – ci în tot Occidentul abia se dădea atenție canoanelor Sinodului de la Efes, acest Sinod ecumenic... fusese prea puțin reținut de memoria latinilor (par los latinos); însuși Dionisie le ignora în diferitele sale versiuni ale Colecției sale”⁴⁰.

Principii canonice de bază, ca cel al autocefaliei Bisericilor locale⁴¹ – enunțat de canonul opt al Sinodului de la Efes (431) – puteau într-adevăr crea o atitudine ostilă din partea Romei față de canoanele acestui Sinod ecumenic. Trebuie însă

35. La Colección canónica..., p. 281.

36. Fr. A. González, *Collectio canonum Ecclesiae Hispanae. Epistolae Decretales ac Rescripta Romanorum pontificum*, Matriti, 1808 (1921), col. 601-602.

37. *Ibidem*, col. 607-608.

38. Printre celebrele sale lucrări, cu profil literar și filozofic, amintim: *Formula vitae honestae*; *De ira* și *De pauperitate* – influențate de Seneca – și *De Correctione rusticorum*. Aceste lucrări au fost editate de C. W. Bartlow în anul 1950.

39. Vezi Cl. W. Barlow, *Martini episcopi Bracarenensis Opera omnia*, New Haven, 1950; P.L. Blanco, *Noticia de las antiguas y genuinas colecciones canónicas inéditas de la Iglesia española*, Madrid, 1978; M. Villanuno, *Summa Conciliorum Hispaniae*, Matriti, 1784-1785, 2 tom; G. M. Diéz, *El Epítome Canonico del siglo VI*, în “*Hispana sacra*”, 15 (1962), p. 389-399; Z. G. Villada, *Las colecciones canónicas en la época Visigoda*, în “*Razón y Fe*”, 102 (1933), p. 471-480.

40. *La Colección canónica...*, p. 284.

41. Referitor la autocefalia Bisericilor locale, a se vedea N. V. Dură, *Autocefalia Bisericii Ortodoxe Române și bazele sale canonice*, în Almanahul “*Vestitorul*”, Paris, 1955, p. 105-110.

precizat că Dionisie Exiguul nu numai că nu le-a ignorat, ci le-a și inserat în Colecția sa canonică⁴².

Cu corectivul necesar, adus în această privință afirmației canonistului și istoricului spaniol, trebuie să reținem din mărturia sa că Hispana n-a introdus – în textul său – “Canoanele Sinodului de la Efes”⁴³.

În fine, amintim că, “Hispana”, inclusiv în versiunea sa prescurtată (“Hispana epitome”), redactată în secolul al VI-lea, utilizează – printre altele – și material “ex libro Bracarense Martini Episcopi Galliciae”⁴⁴.

“Hispana”

A III-a mare Colecție canonică apuseană, de limbă latină, a fost “Hispana”⁴⁵. Alcătuită la Sevilla “în secolele VI-VII”, ea conține “într-o altă versiune decât aceea a lui Dionisie canoanele grecești, și, ca Dionisiana, sinoadele africane, cărora le-a adăugat sinoade din Spania și Galia. Un număr variat de decretalii pontificale pot fi de asemenea citite”⁴⁶.

Ultimul editor al Hispanici, prof. G. M. Diéz, scria că această Colecție canonică oferă “juriștilor, istoricilor, teologilor și liturgiștilor” un bogat material documentar, ce conține “67 de Sinoade (12 orientale, 8 africane, 17 franceze, 30 spaniole) și 103 Decretalii, ..., “și că textul canoanelor ei “au trecut de la o colecție la alta până la Decretul lui Grațian, și, prin intermediul lui, în dreptul general al Bisericii latine”⁴⁷.

Hispana a cunoscut “trei versiuni” (tres Recensiones): Isidoriana, Iuliana și Vulgata. După toate probabilitățile, prima versiune a fost redactată “în anul 634”; a II-a, Iuliana, “în jurul anului 681”; a III-a, Vulgata, spre sfârșitul secolului al VII-lea sau prima jumătate a secolului al VIII-lea⁴⁸.

“Hispana d’Autun” (Ms. Vat. Lat. 1341) – o formă modificată a versiunii Isidoricene – a fost “elaborată în atelierul falsificatorilor pseudo-isidorieni (des faussaires pseudo-isidoriens), autorii vestitului “Donatio Constantinii”, a Scrisorilor lui Pseudo-Clement, Pseudo-simahienelor”⁴⁹ etc.

Colecția canonică “Hispana” a fost atribuită de Pseudo-Decretale papale (sec. VIII) episcopului Isidor de Sevilla⁵⁰ (560-636), teolog, istoric și literar, dar mai puțin canonist⁵¹. În realitate, este însă vorba de un Pseudo-Isidor din secolul al VIII-lea, care a folosit mai întâi vechea Colecție canonică (“Syntagma cano-

42. Vezi *Codex Canonum Ecclesiae universae*, ed. Chr. Justelli, în P.L. 67, 82-84.

43. G. M. Diéz, *La Colección canonica...*, p. 284.

44. *El Epitome Hispánico. Una colección canónica española del siglo VI*. Comillas (Santander), 1961, p. 26-66.

45. Vezi F.A. González, *Collection canonum Ecclesiae Hispaniae*, Madrid, 1808. Reprodusă în P.L. 84, 93-848; G.M. Diéz, *La Colección canónica Hispana*. IV tom, Madrid/Barcelona, 1966-1982.

46. G. Fransen, *op. cit.*, p. 19.

47. G.M. Diéz, *op. cit.*, p. 7-9.

48. *Ibidem*, p. 218, 255, 327.

49. G. Fransen, *op. cit.*, p. 19-20.

50. *Ibidem*, p. 259.

51. Referitor la opera sa, vezi P.L., t. 81-84; E. Dekkers – E. Gaar, *Clavis patrum Latinorum*, 186 sq.

num”) a Bisericii din Antiohia, pe care Biserica Constantinopolului a trimis-o – la cererea Bisericii africane – Sinodului întrunit la Cartagina în anul 419⁵².

Această Colecție canonică, de limbă greacă, adusă în Spania de Martin de Braga, cuprindea canoanele Sinoadelor: Niceea (325); Ancyra (314); Neocezarea (315), Gangra (340); Antiohia (341), Laodiceea (343) și Constantinopol (381/382). Ea a fost tradusă în limba latină la Cartagina, de unde a fost preluată și de Roma⁵³.

La Roma, canoanele autentice ale Sinodului de la Niceea au fost încorporate în versiunea romană împreună cu cele ale Sinodului de la Sardica, cărora le atribuiseră paternitate niceeană în scopul de-a justifica pretențiile papei de jurisdicție universală.

Versiunea latină, confecționată la Roma, această Colecție canonică avea să fie ulterior receptată și în Spania, unde s-au adăugat și canoane ale Bisericii din Peninsula Iberică. Ea a cunoscut o largă circulație în Africa, Italia și Galia,....”⁵⁴.

O remaniere și apoi o publicare a textului latin a canoanelor Sinoadelor din Răsărit s-au datorat unui canonist care venea tot din părțile noastre, și anume, episcopul Martin de Braga⁵⁵ (sec. VI), daco-roman originar din Panonia, unde la vremea respectivă se afla populația dacă latinizată (valahă).

După cum am precizat mai sus, canoanele Sinodului de la Sardica (343) nu au fost inserate în Colecția sa canonică, orientală, de Martin de Braga. În schimb, “Versio Isidoriana” adaugă un noveno Concilio, el de Sárdica”⁵⁶ (un nou Sinod, cel de la Sardica). Mai mult, în timp ce în “Hispana” canoanele Sinodului de la Sardica erau inserate între cele ale Sinodului de la Gangra și Antiohia, în schimb, “... în cea mai mare parte a Colecțiilor, ele continuau să figureze ca o continuare a Sinodului de la Niceea..., sau la finele versiunilor clasice” Syntagma”...”⁵⁷.

În Occident, de-abia în secolul al XVIII-lea s-a admis definitiv existența celor două redactări oficiale ale canoanelor Sinodului de la Sardica⁵⁸, adică în limba greacă, și în limba latină. Textul grec, păstrat de patriarhul Ioan de Constantinopol⁵⁹ (sec. VI) și de numeroase manuscrise, a fost publicat pentru prima dată în anul 1540 de Tilius. Text latin, original al canoanelor sinodului de la Sardica, inserat de vechea Colecție canonică, romană, “Prisca”, și de Dionisiana, au fost însă preluate de Versio Isidoriana cu aceeași paternitate niceeană pe care le-o atribuiseră “Prisca”.

52. Vezi E. Schwartz, Die Kanonensammlung der alten Reichskirche, în Z.S.S. Kan Abt. 56 (1936), p. 1-114

53. C. H. Turner afirmă că această colecție greacă ar fi fost tradusă la Roma (Ecclesiae Occidentalis monumenta juris antiquissima. Canonum et Conciliorum graecorum interpretationes latinae, Oxonii 1899-1939, t. I, prs. 2, p. 623-634.)

54. G.M. Diéz, *op. cit.*, p. 280.

55. Despre originea sa daco-romană și despre contribuția sa canonică nu s-a scris nimic până în prezent în limba română, deși el este unul dintre părinții Dreptului canonic apusean. Nădăjduim ca pe viitor – dacă timpul ne va permite – să facem cunoscută și opera sa canonică, atât în țară, cât și în străinătate, unde este ignorată sau superficial cunoscută chiar și de specialiști (istorici ai dreptului, juriști, canoniști etc.) din Apus, Cât privește Răsăritul, referințele la Martin de Braga, și opera sa canonică, sunt aproape inexistente până în prezent.

56. G.M. Diéz, *op. cit.*, p. 283.

57. *Ibidem.*

58. Vezi Spittler, Kritische Untersuchung der Sardicensischen Schlüsse, în Meusel's Geschtsforcher, Halle, 1777.

59. Vezi Chr. Justelli, Bibliotheca juris canonici veteris, Parisiis, 1661, t. II, p. 603.

Cât privește “Pseudo-Isidoriana”, până și teologi și istorici catolici ne atenționează că”... trebuie să utilizăm cu discernământ Colecția lui Hinschius pentru textele isidoriene...”⁶⁰.

Referitor la același Sinod de la Sardica, despre care Ch. J. Hefele scria cu îndreptărire că a fost “punctul inițial al schismei, de care creștinătatea n-a încetat să sufere de atunci, cu acalmiile și intermitențele ei până în ziua rupturii definitive”⁶¹, trebuie reținut și faptul că, în Hispana, textul canonului trei, de pildă, a fost defalcat în trei părți, dând naștere la alte trei canoane diferite: al doilea, al treilea și al patrulea din lista sa; Dionisie și Prisca—remarca același istoric al Conciliilor — nu fac decât un canon și se acordă în această privință cu textul grec”⁶².

Trebuie de asemenea menționat și reținut că și canoanele Sinodului Trulan(691/692), despre care romano-catolicii afirmă că nu li sa recunoscut ecumenicitatea⁶³ și de către Roma, au fost încorporate — “fără indice și titluri” însă — și Hispana, versiunea Vulgata⁶⁴ (ca termen de redactare ante quem și post quem, sfârșitul secolului VII și prima jumătate a secolului VIII).

Colecția canonică “Hispana” a constituit pentru Biserica din Peninsula Iberică sursă în materie de legislație canonică până în secolul al XI-lea.” Până la reforma Gregoriană (anul 1075, n.n.), Biserica spaniolă — scrie prof. G. M. Diéz — a trăit în exclusivitate din propriul său drept tradițional, reprezentat de Hispana,... Dreptul canonic spaniol ... avea să treacă direct de la colecția vizigotă la centralismul Gregorian (al centralismo gregoriano), fără să fi cunoscut Colecții ca Hadriana, Pseudo-Decretaliile, Colecția lui Regin de Prüm, a lui Burcard de Worms, a lui Yve de Chartes.”⁶⁵.

Prin “Hispana”, dreptul canonic al Bisericii din Peninsula Iberică rămânea — mai mult sau mai puțin — în aria ecumenicității ortodoxe, al cărui sigiliu fusese pus tocmai de materialul canonic cu care Dionisie Exiguul (Smeritul) și Martin de Braga înzestraseră Biserica Apuseană. Este într-adevăr vorba de materialul canonic adus din Răsărit de cei doi părinți ai dreptului canonic, apusean, Dionisie Exiguul — unul din vestiți călugări, sciți, care a înzestrat Biserica Romei cu prima Colecție canonică, ecumenică, — și Martin de Braga; ambii, de națiune doco-romană, plecați din spațiul geografic în care s-a format poporul român.

Prin contribuția meritorie a celor doi canoniști de excepție, părinți ai dreptului canonic apusean, Dionisie Exiguul și Martin de Braga, neamul românesc și-a adus obolul său peremptoriu și la cunoașterea și receptarea legislației canonice din primul mileniu, care stă la baza patrimoniului juridico-canonic al Europei de astăzi.

Pr. Prof. Univ. Dr. NICOLAE V. DURĂ

60. G. Fransen, *op. cit.*, p. 42.

61. Ch. J. Hefele, *Histoire des Conciles d'après les documents originaux*, tom. I, pt. II, Paris, 1907, p. 759, n. 1.

62. *Ibidem*, p. 763.

63. Referitor la ecumenicitatea Sinodului “in trullo”, N. Dură, *The Ecumenical Council in Trullo (691/692). The Canonical Tradition's evidences from East ant West*, în “*Kanonika*”, Roma, 1995, nr. 6, p. 229-262.

64. Editorul său, G.M. Diéz, afirmă eronat că este vorba de Sinodul Constantinopolitan din anul “682” (sic), și nu de cel din 691/692, adică Sinodul “in trullo” (*La Colección canónica...*, p. 239, 252).

65. *Ibidem*, p. 328.

DIONISIE EXIGUUL ȘI PAPII ROMEI

Care au fost papii cu care a lucrat strămoșul nostru, Dionisie Exiguul († 545)¹?! Care au fost relațiile călugărului "scit" cu episcopii Romei?! Ce rol a avut compatriotul nostru în politica pontificală, romană?!

După toată probabilitatea, Dionisie ajunge la Roma după publicarea "Henoticonului" lui Zenon, în anul 482. Făcând concesii monofizitismului, "Henoticonul" a compromis de fapt doctrina ortodoxă despre unirea ipostatică a celor două naturi ale Mântuitorului Hristos, formulată și aprobată de Sinodul de la Calcedon (451).

Dacă ținem seama de faptul că, la Constantinopol, Dionisie a locuit în Mânăstirea Studion – unde se aflau și monahi din Occident (în vizită sau pentru șederi vremelnice), și că achimiții au fost împotriva Henoticonului, – putem presupune că monahul "scit" a plecat spre Roma îndată după publicarea acelei "formule" de compromis, redactată cu acordul împăratului Zenon și a Patriarhului Acaciu al Constantinopolului, privitoare la dogma Calcedonului.

Dar cine era Papă atunci? După "Liber pontificalis", Scaunul Romei era ocupat atunci de Papa Simplicius (472–483). Încă de la începutul pontificatului său, el "... s-a opus tentativei lui Acaciu al Constantinopolului (472–489) care urmărea recunoașterea canonului 28 al Sinodului de la Calcedon (451); acest text acorda Scaunului său – recunosc teologii catolici – un statut echivalent celui de la Roma"².

Despre același Papă, știm că el a avut o atitudine vehementă față de politica dusă de Zenon și Acaciu, străduindu-se să apere întru totul dogma Calcedonului și să dovedească "solidaritatea doctrinei tomului (papei) Leon"³.

În fine, știm că el a fost cel care a dispus ca "... preoții atașați la anumite biserici titulare (catedrale parohiale n.n.) romane să participe la celebrarea oficiilor liturgice în bazilicile "majore" ale Sfântului Petru, ale Sf. Pavel și ale Sf. Laurențiu"⁴.

Toate aceste realități pot deci concura la ideea că Dionisie Exiguul a putut avea în papa Simplicius o gazdă primitoare. Dar, nu avem încă o mărturie sigură despre prezența lui Dionisie sub pontificatul lui Simpliciu...

Urmașul acestuia, Papa Felix al III-lea (483–492), "fiu de preot, văduv și părinte a doi copii", avea să fie înmormântat în bazilica Sf. Pavel "alături de tatăl său, de soția sa și de copii săi". El ajunge la tronul pontifical datorită intervenției prefectului pretorului, Basilius, pe lângă Odoacru, regele Italiei (476–493).

Colaboratorul său principal a fost arhidiaconul Gelasie, care i-a succedat de altfel în scaunul papal.

1. Referitor la viața și activitatea lui Dionisie Exiguul, vezi N. Dură, *Străromânul Dionisie Exiguul și opera sa canonică. O evaluare canonică a contribuției sale la dezvoltarea dreptului bisericesc*, în "Ortodoxia", XL (1989), nr. 4, pp. 37–61; Idem, *Un daco-roman, Dionisie Exiguul, părintele dreptului bisericesc apusean*, în "Studii teologice", XLIII (1991), nr. 5–6, pp. 84–90; *Denis Exiguus (Le Petit) (465–545). Précision et correctifs concernant sa vie et son oeuvre*, în "Revista Española de Derecho Canonico" (Universidad Pontificia de Salamanca), L (1993), pp. 269–290.

2. J.N.D. Kelly, *Dictionnaire des papes*, trad. de l'anglais par C. Friedlander, Brepols, 1994, p. 88.

3. *Ibidem*, p. 89.

4. *Ibidem*, p. 89–90.

Știm, de asemenea, că Papa Felix "a trimis la Constantinopol o ambasadă purtătoare de scrisori destinată împăratului și patriarhului. Îl anunța de alegerea sa (era pentru prima oară – scriu istoricii catolici – că un papă acționa astfel) și solicita ajutorul pentru catolicii din Africa de Nord persecutați de vandalii arieni; dar, el le cerea îndeosebi – precizează istoricii respectivi – depunerea lui Petru Mongul și să mențină hristologia calcedoniană"⁵.

Aflând că Patriarhul Constantinopolului pomenea la Diptice pe patriarhul monofizit, Petru Mongul al Alexandriei, papa Felix a excomunicat pe Acaciu în Sinodul roman din 28 iulie 484. La rândul său, patriarhul Acaciu ștergea din "Diptice" numele papei, declarând astfel schisma care avea să separe cele două Biserici timp de 35 de ani (484–519).

"Autoritar și dur, (papa) Felix a întreținut prin intransigența sa – scriu istoricii catolici – prima schismă între Orient și Occident"⁶. Poate tocmai această intransigență a papei – în materie de credință și dogmă a unui sinod ecumenic – să-l fi acapacitat pe Dionisie de a fi colaboratorul pontifului roman. De altfel, se știe că "scitul" Dionisie s-a dovedit a fi un apărător fățiș și hotărât un apărător al doctrinei formulate la Sinodul de la Calcedon (451).

Despre urmașul papei Gelasie I, adică, papa Anastasie II (496–498), știm că s-a arătat conciliant față de politica imperială, bizantină, exprimându-și chiar, încă de la întronizarea sa, "... dorința de-a vedea unitatea Bisericii restabilită. Menționând totuși poziția română, potrivit căreia Acaciu (mort în anul 489) nu trebuia să fie numit în Diptice, ..." ⁷.

Și această realitate atestă că Dionisie a găsit și sub pontificatul papei Anastasie II atmosfera prielnică preocupărilor sale teologice-canonice, din care n-a lipsit bineînțeles nici activitatea sa de diplomat abil în domeniul eforturilor depuse și de papă pentru restabilirea comuniunii canonice între cele două Biserici, Roma și Constantinopol.

Din ceea ce scrie Dionisie, despre papa Gelasiu I (492–496) – în prefetele sale – reiese că monahul tomitan, din Scythia Mynor (Dobrogea), era deja la Roma sub pontificatul acestui papă, în timpul căruia a publicat de altfel și prima versiune a Colecției sale canonice.

Papa Gelasiu I s-a arătat neînduplecat față de patriarhii Constantinopolului, care acceptaseră formula monofizită a Henoticonului lui Zenon.

Era deci o atitudine și o poziție care i-a unit cu siguranță pe cei doi oameni, care vorbeau aceeași limbă în privința crezului hristologic.

Dionisie a avut relații amicale, deosebite cu ucenicii papei Gelasie, și ei de altfel viitori papi, și anume, ieromonahul Laurențiu și preotul Hormisda.

Dionisie a avut într-adevăr relații amicale cu ieromonahul Laurențiu⁸, care avea să devină papă (498, 502–505), rămas însă în istoria Bisericii romane ca antipapă vis-à-vis de papa Simah⁹ (498–502; 506–514). Nu este exclus ca să fi

5. *Ibidem*, p. 90, 92.

6. *Ibidem*, p. 92.

7. *Ibidem*, p. 96.

8. Într-una din prefetele sale, Dionisie îl numea "prea iubitul nostru frate".

9. Despre pontificatul acestor papi, a se vedea J.N.D. Kelly, *Dictionnaire des papes...*, p. 98–103.

viețuit împreună la aceeași Mănăstire Sf. Anastasia din Roma, unde predominau Orientalii (îndeosebi egiptenii), și, bineînțeles, se practica rânduiala vieții monahale orientale.

Dionisie a făcut parte dintre membrii partidei "cu siguranță bizantine", care și-au ales drept candidat la Scaunul Romei pe "fratele Laurențiu", în timp ce cealaltă, sprijinită de ostrogoți, îl prefera pe Simah. "Cel dintâi – scria un istoric al Bisericii noastre – avea renumele unui sfânt și nici unul dintre păcatele pe care istoria le-a păstrat în biografia contracandidatului său nu i se putea atribui"¹⁰.

Despre succesorul lui Gelasie, papa Anastasie al II-lea (496–498), "fiul unui preot", știm că a fost obligat să fie la remorca politicii stăpânului său din vremea aceea, ostrogotul Theodoric, regele Italiei (493–526), cu ajutorul căruia obținuse de fapt tronul Romei.

Așa se și explică faptul că legații papei au solicitat împăratului Anastasie I (491–519) să recunoască pe Theodoric ca rege al Italiei, "în schimbul acceptării Henoticonului de către Roma... Împăratul Anastasie I – remarcau istoricii catolici – i-a acordat lui Theodoric titlul său (probabil în anul 498)"¹¹.

Se mai știe că papa Anastasie II a fost considerat de unii clerici și credincioși ai Bisericii sale ca trădător al credinței calcedoniene, fiindcă el a recunoscut "... fără ambiguitate validitatea hirotoniilor și botezurile conferite de Acaciu și clerul său"¹².

Firește, o asemenea atitudine, pro-ostrogotă, laxismul său în privința respectării celor hotărâte – în privința credinței – de Sinodul de la Calcedon (451), și, mai ales, politica sa vis-a-vis de schisma acaciană, nu putea să fie pe placul lui Dionisie, care n-a avut de altfel cuvinte prea măgulitoare la adresa sa. Într-adevăr, în "Liber Pontificalis"¹³, versiunea laurențiană – atribuită lui Dionisie – papa Anastasie al II-lea este zugrăvit în culori destul de sumbre. Acestei descrieri îi va rămâne însă tributار până și Dante (*Infernul XI, 6–9*).

Care au fost relațiile lui Dionisie cu papa Simah (498–514)?

Simah "convertit de la păgânism" la creștinism, a fost ales papă de partida romană, "... nemulțumită de politica de concesiuni a papei Anastasie II, care vizase să aplaneze schisma acaciană cu Răsăritul"¹⁴.

Or, Dionisie s-a aflat de cealaltă baricadă, adică făcea parte din grupul clericilor care doreau să pună capăt stării tensionate a relațiilor celor două Biserici – Constantinopol și Roma – produsă de schisma acaciană.

"... Sprijiniți de cea mai mare parte a senatorilor și de șeful lor, Festus, ei erau favorabili continuării destinderii;..."¹⁵. În acest scop, ei au ales ca papă pe ieromonahul Laurențiu, preot-cardinal al Bisericii Sf. Maria cea Mare (Majore) din Roma.

Regele ostrogot, Theodoric, a tranșat în favoarea lui Simah. În anul 499, Laurențiu a fost numit episcop de Nuceria (Campania).

10. Gh. I. Drăgulin, *Prefețele Cuviosului Dionisie Exiguul la unele traduceri în limba latină*, în "Mitropolia Olteniei", 1986, nr. 2, p. 81.

11. J.N.D. Kelly, *Op. cit.*, p. 97.

12. *Ibidem*, p. 96.

13. Vezi *Liber Pontificalis*, ed. L. Duchesne, Paris, 1886–1892; Vezi și J.P. March, *Liber Pontificalis completus ex codice Dertusensi*, Barcelona, 1925.

14. J.N.D. Kelly, *Op. cit.*, p. 98.

15. *Ibidem*.

În anul 501, partizanii lui Laurențiu l-au acuzat pe papa Simah regelui ostrogot Theodoric al Italiei, că sărbătorise "Paștele după obiceiul roman, și nu după calendarul alexandrinian", și că deturnase unele fonduri bănești ale Bisericii. "La cererea partizanilor lui Laurențiu, regele a luat măsuri grave: el a numit pe episcopul Altinum ca locțiitor, însărcinat să serbeze Paștele la Roma în anul 502 și să administreze Scaunul..."¹⁶.

Abil și energic, papa Simah a reușit însă ca la Sinodul episcopilor italieni, din 23 octombrie 502, să hotărască că nici-un tribunal omenesc nu-l putea judeca. Ca papă – hotărâ Sinodul său – sentința trebuia lăsată lui Dumnezeu. El a reușit astfel să convingă pe regele Theodoric și să fie absolvit de orice acuzație. Adversarii săi s-au grăbit de altfel să se reconcilieze cu el.

De la acest Sinod, din anul 502, a rămas în uz, până astăzi, și celebra sintagmă: "Prima sedes a nemine iudicatur"¹⁷ (primul Scaun nu este judecat de nimeni), pe care a preluat-o tale quale atât Codul Canonic din anul 1917 (Cf. can. 1556), cât și cel din anul 1983 (Cf. can. 1404), în vigoare până astăzi.

În comentariul lor, la acest canon (1404), canoniștii romano-catolici, din zilele noastre, scriu de altfel că "pontiful, la care se referă cuvintele "Prima Sedes", nu poate fi judecat, aici, pe pământ, de nici o putere omenească. Papa este judecătorul suprem în Biserică și Dumnezeu singur îl poate judeca. Această prerogativă – precizează ei – relevă de dreptul divin, în așa fel încât nici papa nu poate renunța la el"¹⁸.

Firește, Dionisie Exiguul – care tradusese în Colecția sa canonică, atât textul canonului 3 al Sinodului II ecumenic, cât și a canonului 28 al Sinodului IV ecumenic, – nu putea să fie de acord cu asemenea pretenții hegemonice afișate de papa Simah pentru a se disculpa de acuzațiile adversarilor săi. Ceea ce ne face să credem că Dionisie a rămas departe de anturajul acestui papă.

De altfel, nu trebuie uitat faptul că "timp de patru ani", adică între anii 502–506, Laurențiu "... domni ca papă la Latran, controlând bisericile orașului și bunurile pontificale, în timp ce violențele străzii țineau pe Simah prizonier în (biserica) Sfântul Petru"¹⁹.

În aceeași perioadă au fost create însă și faimoasele "apocrife simahiene"²⁰, care au pus în circulație ideea că papa nu poate fi judecat de nici un om.

Din nefericire, această idee, care stă la baza "doctrinei politice a Bisericii Romei"²¹, a fost reiterată și de textul canoanelor menționate mai sus, devenind de fapt sursa principală pentru dogma primatului papal.

16. *Ibidem*, p. 99.

17. S. Vacca, O. F. M. Cap., *Prima sedes a nemine iudicatur. Genesi e sviluppo storico dell'assioma fino al Decreto di Graziano*, Roma, 1993.

18. *Code de Droit Canonique*. Édition bilingue et annotée sous la responsabilité de L'Institut Martin De Azpileucta. Traduction française, IV e édition espagnole, Montreal, 1990, p. 813, can. 1404.

19. J.N.D. Kelly, *Op. cit.*, p. 100.

20. Vezi W. T. Townsend, *The so-called Symmachian Forgeries*, în "Journal of Religion", Avril (1993), p. 165–174.

21. R. Cessi, *Lo scisma laurenziano e le origini della dottrina politica della Chiesa di Roma*, în Archivio della Reale Società Romana di Storia Patria, 42 (1919), p. 5–229.

Evident, o asemenea revendicare eclezialogică, și "victoria sa asupra opoziției pro-bizantine", care a dus la o atitudine ostilă "față de Constantinopol și față de schisma acaciană"²², nu putea fi pe placul lui Dionisie, de unde și înstrăinarea sa firească de papa Simah.

Faptul că Dionisie a fost "un laurențian convins" o dovedește și faptul că a ocolit numele și amintirea lui Simah. Poate că îl socotea din rândurile clericilor "care pun folosul celor prezente mai presus de bunurile cerești (...), care pentru plăcerile celor mari își schimbă adesea părerile lor..."²³, așa după cum scria într-una din Scrisorile sale.

În locul papei Simah, Dionisie a făcut însă elogiul papei Gelasie (492–496), născut la Roma, dintr-o familie romană din Africa proconsulară; acestuia i-a fost colaborator și chiar "ucenic apropiat"²⁴.

După părerea prof. Gh. I. Drăgulin, acest elogiu s-a datorat faptului că papa Gelasiu a purtat "o neîntreruptă prietenie ucenicilor lui, cardinalul-preot Iulian și papa Hormidas. Poate de aceea – conchidea respectivului istoric și teolog român – în colecția pe care a întocmit-o, nu a inclus nici un decret a lui Simah"²⁵.

Cert este că Dionisie Exiguul, despre care s-a spus "că a trăit la Roma aproximativ între anii 500–550", și a frecventat pe "discipolii" papei Gelasie, a evocat "... umilința acestuia, voința sa de a sluji mai degrabă decât a conduce, plăcerea pe care o împărtășea a se întreține cu slujitorii lui Dumnezeu și a medita asupra Scripturii, mortificația sa personală, generozitatea sa față de săraci, și maniera în care se modela după Bunul Păstor, trăind preceptele divine așa după cum le predica"²⁶.

Iată deci ce calități de portretist a dovedit Dionisie și atunci când vorbea despre papa Gelasiu, pe care reușise să-l cunoască în toată profunzimea ființei sale umane.

În afară de Laurențiu, devenit papă (498; 502–505), care a fost obligat de împăratul arian al Italiei, ostrogotul Teodoric (493–526), să părăsească Scaunul în favoarea lui Symah, în anul 506, un alt discipol al papei Gelasie a fost Hormidas, devenit și el papă (514–523). Or, știm că papa Hormidas a fost cel care a primit la "comuniunea euharistică" pe partizanii intransigenți ai fostului papă (antipapă) Laurențiu²⁷, amicul comun al lui Dionisie și al său.

Tot papa Hormidas a fost cel care a pus capăt schismei acaciene printr-o formulă care implică atât "acceptarea hristologiei calcedoniene" – pentru care militase Dionisie Exiguul și toți confrății săi, "călugări sciți", – cât și prin afirmarea recunoașterii Romei "ca Scaun apostolic prin excelență..."²⁸.

Istoricii și teologii romano-catolici recunosc însă că "oricât de intransigent ar fi fost el", în privința ortodoxiei calcedoniene, papa Hormidas "n-ar fi ajuns la nici un rezultat dacă împărații Justin I și nepotul său, Justinian (527–565), n-ar fi

22. J. N. D. Kelly, *Op. cit.*, p. 101.

23. *Prefețele Cuviosului Dionisie...*, p. 83; Cf. *Praefatio Dionisii Exigui ad Iohannem et Leontium*, în "Corpus Christianorum", Series latina, LXXXV, Edit. Fr. Glorie, Turnhout, 1972, p. 55.

24. Gh. I. Drăgulin, *Prefețele Cuviosului Dionisie...*, p. 84.

25. *Ibidem*, p. 83.

26. J.N.D. Kelly, *Op. cit.*, p. 95.

27. *Ibidem*, p. 103.

28. *Ibidem*, p. 104.

fost calcedonieni convinși, care aveau nevoie și de unire cu Roma în vederea realizării obiectivului lor îndepărtat: recucerirea Italiei în profitul imperiului"²⁹.

Prin aplanarea schismei acaciene, papa Hormisdas n-a obținut însă recunoașterea primatului papal. "Împărații – scriu aceiași istorici și teologi romano-catolici – au evitat să concedeze... supremația de jurisdicție Romei, restabilind pe episcopii ortodocși exilați înainte de la începutul negocierilor"³⁰, adică, înainte de anul 519. Mai mult, patriarhul Ioan al Constantinopolului reușise să insereze în textul "acord"-ului cu Roma, din 28 martie 519 – care punea capăt schismei acaciene – o formulă care prevedea egalitatea prerogativelor onorifice ale celor două Scaune³¹, așa după cum se hotărâse la Sinodul IV ecumenic (cf. can. 28).

S-a afirmat de asemenea că papa Hormisdas – fostul ucenic al papei Gelasie, și amic al lui Dionisie – a fost cel care a însărcinat "pe călugărul scit care a trăit la Roma din anul 500 până în anul 550, aproximativ, să facă o traducere latină a canoanelor Bisericii grecești"³².

Este vorba de o a treia versiune, pe care Dionisie³³ a publicat-o într-adevăr în anul 523, și la care adăugase – ca și la cea de a II-a – și decretul (epistole) papale.

În fine, s-a spus că, începând cu anul 506, papa Laurențiu (498, 501–505), amicul lui Dionisie Exiguul, a rămas preot-cardinal la biserica Sfânta Praxeda din Roma³⁴, și că "prietenia dintre Laurențiu și Dionisie avea la bază nu numai neostenite năzuințe duhovnicești, ci și aceeași obârșie răsăriteană sau cel puțin apropiată. Mai tragem ultima concluzie – nota prof. Gh. I. Drăgulin – din faptul că, peste veacuri sfinții Chiril și Metodiu ajunși la Roma către sfârșitul anului 867, sunt găzduiți în mănăstirea Sfânta Praxeda, conform tradiției... Mănăstirea aceasta avea hramul Adormirea Maicii Domnului și în ea se slujea Sfânta Liturghie în grecește"³⁵.

Faptul că Sf. Chiril și Metodiu, ajunși la Roma către sfârșitul anului 867, au fost găzduiți în mănăstirea Sfânta Praxeda, poate însă duce și la o altă concluzie, și anume, a ceea că cei doi frați aveau și ei o obârșie "valahă"³⁶ (daco-romană) ca și Laurențiu și Dionisie Exiguul.

După părerea noastră, un studiu lingvistic, comparat, al caracterelor arhaice ale scrisului dacilor din "Codex Rohonczy" (sec. XI–XII), cu cel al alfabetului

29. *Ibidem*.

30. *Ibidem*, p. 104–105.

31. *Ibidem*, p. 105.

32. *Ibidem*, p. 106.

33. Vezi N. Dură, *Străromânul Dionisie Exiguul și opera sa canonică. O evaluare canonică a contribuției sale la dezvoltarea Dreptului bisericesc*, în "Ortodoxia", LXI (1989), nr. 4, p. 37–61; Idem, *Un daco-român Dionisie Exiguul. Părintele Dreptului bisericesc apusean*, în "Studii Teologice", XLIII (1991), nr. 5–6, p. 84–90; Idem, *Denis Exiguus (Le Petit) (465–545). Précisions et correctifs...*, p. 269–290.

34. Cf. J.N.D. Kelly, *Op. cit.*, p. 102.

35. Gh. I. Drăgulin, *Prefețele cuviosului Dionisie Exiguul...*, p. 83. Vezi și Șt. Sakac, *I Santi Cirillo e Metodio a Roma*, în vol. *Cirillo e Metodio i Santi Apostoli degli slavi*, Roma, 1964, p. 74 și 91.

36. Slavistul grec, A. Em. N. Tachiaos, consideră însă că cei doi frați au avut sânge pur "greces", deși la Tesalonic, și în împrejurimile sale – unde s-au născut Apostolii Slavilor – exista o numeroasă populație vlahă. (Vezi A. Em. n. Tachiaos, *Sfinții Chiril și Metodie și culturalizarea slavilor*, trad. C. Făgețeanu, Edit. Sofia, București, 2002, p. 9–27).

creat de cei doi frați originari din Tesalonic – unde exista o masă de valahi – ar putea adevări cu prisosință și această realitate.

S-a acreditat și ideea că Dionisie Exiguul a fost și autorul "Cărții pontificale" (*Liber pontificalis*), versiunea laurențiană, redactată "... în grabă, pentru a realiza o operă cerută în lupta ideologică a epocii"³⁷. Nu este într-adevăr exclus ca Dionisie să fie și autorul acestei "Cărți pontificale", dacă ținem seama atât de poziția sa în Cancelaria pontificală, cât și de atitudinea sa față de "partida laurențiană". O asemenea realitate pare deci posibilă.

Știm oricum că urmașul papei Hormisdas, Ioan I (523–526), fusese și el – ca și Dionisie – un partizan al papei Laurențiu, și că "alegerea sa reflectă întărirea partidei pro-orientale, ca urmare a unirii între Orient și Occident realizată de Hormisdas.

Devenit papă, el a dispus adoptarea datei alexandriene a Paștilor. "Obiect de litigiu între Laurențiu și Simah – nota istoricul catolic J.N.D. Kelly – ea (data Paștilor, n.n.) sfârși prin a fi acceptată în tot Occidentul"³⁸.

Fără îndoială, papa Hormisdas a dispus împrărierea datei alexandriene a Paștilor la sfatul călugărului "scit", Dionisie, unul din sfetnicii săi de vază, și primul canonist al Bisericii Romei. Printr-un asemenea sfat înțelept, dobrogeanul nostru a contribuit însă nu numai la stingerea litigiului privind data serbării Paștilor – între cei doi papi (Laurențiu și Simah), ci și la aplanarea Schismei între Răsărit și Apus și, ipso facto, la uniformizarea observării datei Praznicului Învierii în întreaga creștinătate (din Răsărit și Apus). Or, printr-o asemenea acțiune, Dionisie și-a câștigat și meritul de-a fi contribuit la refacerea și afirmarea unității creștine, ecumenice, pentru a cărei cauză a militat și acționat de fapt toată viața sa.

Urmașul papei Ioan I, Felix IV (526–530), a fost și el un colaborator al papei Hormisdas. El a făcut parte din delegația trimisă la Constantinopol, în anul 519, de papa Hormisdas³⁹. El a fost însă un "partizan al Goților"⁴⁰, ceea ce ne face să credem că Dionisie n-a fost un colaborator apropiat al acestui papă, chiar dacă și el a fost printre ucenicii papei Hormisdas, amicul lui Dionisie. De altfel, în "*Liber pontificalis*", versiunea laurențiană, – atribuită lui Dionisie – putem constata că "... autorul Cărții pontificale nu iubea pe papii... susținuți de politica goților... Despre Felix scrie doar lapidar: "Iusse Theodorici regis", formulă de dezaprobare a șupunerii succesorului – care poate veni îndeosebi – scria prof. I. Gh. Drăgulin – de la un canonist"⁴¹. Or, acest canonist nu era altul decât Dionisie "scitul" (daco-romanul)!

Succesorul său, papa Dioscur (22 sept.–14 oct. 530), diacon grec de la Alexandria, refugiat la Roma, a fost un "pro-bizantin"⁴². Și el, ca și Felix IV, a făcut parte din delegația trimisă la Constantinopol, în anul 519, de papa Hormisdas pentru a aplană schisma acaciană. Dar, în timpul șederii sale la Constan-

37. Gh. I. Drăgulin, *Op. cit.*, p. 84.

38. J.N.D. Kelly, *Op. cit.*, p. 106–107.

39. *Ibidem*, p. 109.

40. *Ibidem*, p. 111.

41. Gh. I. Drăgulin, *Prefetele cuviosului...*, p. 84.

42. J.N.D. Kelly, *Op. cit.*, p. 111.

tinopol, grecul Dioscur "... a dirijat campania împotriva călugărilor sciți care cereau acceptarea formulei theopashite ("Unul din treime a suferit în trup")..."⁴³.

Or, și acest lucru ne face să credem că Dionisie nu putea fi de acord cu atitudinea lui Dioscur, care acuzase pe nedrept pe confrății săi "călugării sciți", chiar în palatul împăratului.

Deși devenise papă cu ajutorul partidei bizantine, din Roma, totuși Dioscur nu s-a bucurat deci de sprijinul real al lui Dionisie, în calitatea sa de înalt demnitar în Cancelaria pontificală.

Această presupunere ne este, de altfel, confirmată și de faptul că, ulterior, "... funcționarii Cancelariei pontificale au vegheat ca numele lui Dioscur să nu figureze în lista oficială a papilor"⁴⁴. Or, unul dintre principalii funcționari ai acestei Cancelarii pontificale a fost călugărul "scit" Dionisie Exiguul.

Aceeași convingere o avem și referitor la relațiile lui Dionisie cu succesorul lui Dioscur, papa Bonifaciu II (530–532). "Primul papă de ascendență germanică", Bonifaciu, a fost și el unul din "partida pro-got"⁴⁵, ca și papa Felix IV, care-l desemnează ca succesor încă din timpul vieții sale.

La sinodul întrunit la Roma, în anul 531, papa Bonifaciu II hotăra să-și asigure și el "ca și papa Felix, un succesor pro-got". În acest scop el a propus "ca viitor papă pe diaconul Virgil și a obligat clerul să-l subscrie prin jurământ"⁴⁶.

Urmașul lui Bonifaciu, papa Ioan al II-lea (533–535), a fost "în relații bune atât cu Athenaric (regele ostrogot al Italiei, 526–534, n.n.), cât și cu împăratul Răsăritului, Justinian I (527–565)... După ce a întrunit un Sinod, el (papa) a acceptat oficial decretul dogmatic publicat de împărat la 15 martie 533... Acest decret includea – scriu istoricii catolici – formula "theopashită" (Unul din Treime a suferit în trup), pe care Hormisdas o respinsese ca superfluă și susceptibilă de-a fi rău înțeleasă. Împăratului îi era favorabilă – spun teologii și istoricii romano-catolici – fiindcă ea (formula, n.n.) excludea interpretările nestoriene ale hristologiei calcedoniene și exprima pe deplin învățătura lui Chiril al Alexandriei"⁴⁷.

Includerea formulei "theopashite" avea să fie în primul rând pe placul autorilor ei, adică a călugărilor "sciți", și deci și a lui Dionisie Exiguul. De aceea, considerăm că nu este exclus ca și Dionisie să fi avut un oarecare rol în atitudinea binevoitoare a papei față de această formulă, și, inclusiv, în privința receptării "decretului dogmatic" al împăratului Justinian, împotriva căruia călugării "achimiți" ("neadormiți") din Constantinopol făcuseră de altfel apel la papa Ioan al II-lea. Neputând să-i convingă să renunțe la opoziția lor, papa a fost în fine obligat să-i excomunică "ca nestorieni, și apoi a scris împăratului, declarând ortodox decretul său"⁴⁸.

Să fie oare o revanșă a călugărilor "sciți" împotriva călugărilor greci, din Constantinopol, care fuseseră atât de potrivnici formulei lor theopashite?!

43. *Ibidem*, p. 110.

44. *Ibidem*, p. 112.

45. *Ibidem*.

46. *Ibidem*, p. 113.

47. *Ibidem*, p. 114.

48. *Ibidem*, p. 115.

După toată probabilitatea, la această revanșă, victorioasă, un rol hotărâtor l-a avut – la Roma – tocmai călugărul "scit" Dionisie, încărcat la vremea aceea atât de gloria unei activități și opere, fără de pereche, cât și de vârsta înaintată a Cuviosului timbrat deja de nimbul sfințeniei și aureola savantului ecumenic (universal).

Sub urmașul lui Ioan al II-lea, papa Agapet I (535–536), Dionisie nu putea să se bucure decât de un spor de recunoaștere universală și o prețuire aleasă din partea unui pontif care era un "om cultivat, cu o bibliotecă patristică în casa familiei sale..." și care inițiasse și proiectul "...unei universități creștine la Roma, după modelul academiilor de la Alexandria și Nisibi în Mesopotamia"⁴⁹.

Istoriografia apuseană a reținut că în spatele acestui proiect s-a aflat omul de stat și cărturarul Cassiodor⁵⁰ (490–580).

Or, știm prea bine că Dionisie s-a bucurat de o prețuire deosebită din partea lui Cassiodor, cu care a deschis și onorat de altfel cursurile vestitei Academii "Vivarium" din Calabria (Italia). Ceea ce nu se putuse înfăptui de papă la Roma, se realizase deci de cei doi savanți, prieteni de idei și de concepții de viață.

Este așadar mai mult ca sigur că, inițial, ideea unei asemenea universități creștine, la Roma, nu a putut pleca decât de la unul ce fusese deja dascăl la o asemenea universitate, și acela nu era altul decât călugărul "scit" Dionisie, care petrecuse ani de zile la universitatea din Constantinopol, unde s-a nevoit cu îndreptarea "sfintelor canoane" și explicitarea teologiei ciriliene.

Iată, deci, doar câteva considerente care ne fac să credem că și sub pontificatul papei Agapet confratele nostru, Dionisie, a avut un cuvânt greu de spus în destinele și politica Bisericii romane.

Cât privește relațiile lui Dionisie cu papa Silveriu (536–537), impus pe tronul pontifical de regele ostrogot al Italiei, Theodot (534–536), credem că acestea au fost bune, fiindcă papa era "fiul lui Hormisdas"⁵¹, fostul papă, prieten al călugărului "scit".

În fine, putem considera că Dionisie s-a bucurat și de prețuirea papei Virgiliu (537–555).

Pe timpul papei Bonifaciu II (530–532), diaconul Virgiliu a fost unul dintre oamenii săi de încredere. De altfel, el a lucrat în Cancelaria pontificală alături de Dionisie. Apoi, în calitatea sa de apocrisiarh la Constantinopol, cunoștea bine atât limba greacă, cât și obiceiurile Orientalilor.

Firește, și aceste realități au permis cu siguranță celor doi bărbați de seamă și Bisericii ecumenice, din vremea lor, să se cunoască și să se stimeze reciproc.

Concluzionând, am putea deci spune că Dionisie și-a desfășurat activitatea sa prolifică de teolog, canonist, decretalist, diplomat etc. În timpul unor papi care au împărtășit aceeași convingere religioasă și au apărat aceeași dogmă calcedoniană.

După toată probabilitatea, Dionisie a lucrat sub pontificatul a paisprezece papi, adică din epoca papei Simplicius (486–483) până în aceea a lui Virgiliu (537–555).

49. *Ibidem*.

50. *Ibidem*.

51. *Ibidem*, p. 117.

Papii sub auspiciile cărora și-a creat și publicat însă opera sa au fost Gelasie, Laurențiu, Hormisdas și Ioan I, adică între anii 492 și 526.

Laurențiu, Hormisdas și Ioan I au fost ucenicii papei Gelasie (492–496), ceea ce ne face să credem că acesta a fost de fapt papa căruia călugărul "scit" i-a datorat cel mai mult, adică, hirotonia lui ca preot – cardinalul, cooptarea sa în Cancelaria pontificală și publicarea primei sale colecții canonice (Versio Dionysiana I).

În afară de papa Gelasiu, și ceilalți 3 papi, foști toți ucenici ai acestuia, avem convingerea că Dionisie s-a bucurat de o prețuire deosebită atât din partea papei Ioan al II-lea (533–535), care a acceptat "decretul" dogmatic al împăratului Justinian în formula theopashită, pusă în circulație de confracții săi de sânge și de nevoițe monahale, cât și a papei Agapet (535–536), care a dorit să materializeze dorința călugărului "scit" și a lui Cassiodor de-a întemeia o Universitate creștină și la Roma.

Cât privește pe papa Vigiliu (537–555), și acesta i-a acordat cu siguranță călugărului "scit" prețuirea ce i se cuvenea, dar vârsta sa înaintată și retragerea sa la Academia de la "Vivarium", poate nu i-au mai permis să lucreze efectiv în Cancelaria pontificală și în timpul pontificatului său. În schimb, canonistul și teologul, Dionisie, a continuat să fie sfetnicul apropiat și al acestui papă, a cărui viață zbuciumată exprimă ca singură epopeea Bisericii romane în timpul implementării politicii imperiale bizantine la Roma.

Prin înzestrarea Bisericii romane cu prima colecție canonică, ecumenică, prin colecționarea decretatelor papilor și întocmirea – pentru prima dată – a unui "Corpus" a acestor epistole papale, prin aportul său considerabil la apropierea celor două Biserici – "Roma Veche" și "Roma Nouă" (cf. can. 28 IV ec) și, în fine, la aplanarea Schismei acaciene, prin vehicularea și încetățenirea gândirii teologice răsăritene în Biserica Romei, prin orientarea și instrumentarea relațiilor papilor cu împărații romani (din Constantinopol) și patriarhii din răsărit (Alexandria, Antiohia și Ierusalim) etc., Dionisie Exiguul a fost de fapt nu numai cel mai de seamă teolog și canonist al Bisericii Apusului, din vremea respectivă, ci și unul dintre artizanii politicii pontificale, romane.

Pr. Prof. Univ. Dr. DURĂ V. NICOLAE

MONAHII, AL TREILEA ELEMENT CONSTITUTIV AL BISERICII. NORME ȘI RÂNDUIELI CANONICE PRIVIND ORGANIZAREA ȘI DISCIPLINA VIEȚII MONAHALE

PRELIMINARII

La cele două elemente constitutive ale Bisericii, clerici și laici (creștini), în secolul al IV-lea s-a adăugat cel de-al treilea element, și anume, monahii (cf. can. 4 IV ec.).

Monahismul apare dintru început ca o formă de voluntariat.

Unii îi leagă obârșia de Sf. Ioan Botezătorul și de așezările monastice ale eseniștilor¹ (din epoca apostolică și postapostolică). Alții îi caută originile în monahismul tibetan (budism).

Originile monahismului creștin², de astăzi, trebuie căutate în Palestina și Egipt.

După retragerea în deșert a Sf. Antonie (în jurul anului 270 d.Hr.), rânduiala vieții monahale avea să se răspândească atât în Orient, cât și în Occident.

Se pare că, la început, monahismul a cunoscut chiar forma anahoretică (singulară). Apoi, organizându-se în obști, în comunități, monahii și-au dus viața cenobitic (în comun) după rânduiala sau pravila impusă de cel mai mare (avă, egumen, stareț).

În secolul al IV-lea se cristalizează deja 3 tipuri de viață monahală: idioritmică (anahoretică), cenobitică și lavra (călugării se adunau în mănăstire doar la sfârșit de săptămână).

Acest gen de viață monahală s-a perpetuat până astăzi în așezămintele monahale reprezentative ale Bisericii Ortodoxe, precum cele de la Muntele Athos, unde se nevoiesc și cei de un neam cu noi³.

Complexul mănăstiresc descoperit la Ibida (Slava Rusa, Jud. Tulcea) 4 pe care arheologii îl datează din secolul al V-lea⁴ – se circumscrie și el sistemului lavra.

Referitor la monahismul străromân, din Scythia Mynor, trebuie însă precizat că acesta a cunoscut îndeosebi primele două forme de viață monahală, anahoretică și cenobitică. Ultimul stil de viață a fost de altfel ilustrat de nume de rezonanță în istoria monahismului european, din secolele IV-V, precum Ioan Casian, Dionisie Exiguul, Ioan Maxențiu și alți vestiți "călugări sciți"⁵, care au înzestrat patrimoniul culturii europene cu lucrări teologice, filosofice, juridice, canonice etc.

Inițial, monahismul a fost trăit ca un vot (εὐχή) sau ca o făgăduință (ἐπαγγελία) făcută lui Dumnezeu de cel care dorea să urmeze sfaturile evanghe-

1. Vezi Ch. Guignebert, *Le monde juif vers le temp de Jesus*, Paris, 1969, C. Daniel, *Un esenian menționat în Faptele Apostolilor*, în "Studii Teologice" XXI (1969), nr. 9-10, p. 666-683; Idem, *O importantă menționare a esenienilor făcută de Sf. Apostol Pavel*, în "Studii Teologice" XXII (1970), nr. 1-2, p. 149-159.

2. Vezi A. Guillaumont, *Originile vieții monahale*, trad. C. Jinga, București, 1998.

3. Vezi Pr. prof. Dr. Ioan Dură, *Românii și Athosul*, Edit. Cuget românesc, Bârda, 2002.

4. Vezi V. Lungu, *Creștinismul în Scythia Mynor în contextul Vest-Pontic*, Edit. T. C. Sen, Sibiu-Constanța, 2000, p. 94.

5. Vezi I. Coman, *Scriitori bisericesti din epoca străromână*, București, 1979; Idem, *Scriitori teologi în Scythia Mynor*, în vol. *De la Dunăre la Mare. Mărturii istorice și monumente de artă creștină*, Galați, 1977, p. 63-84.

lice și să ducă o viață afierosită lui Hristos. Ulterior, s-au impus și cele trei voturi monahale (lepădarea de sine, sărăcia de bună voie și ascultarea de părintele duhovnicesc).

Ca stare de voluntariat, monahismul s-a exprimat și afirmat până la Sinodul IV ecumenic (Calcedon, 451), când monahii devin al III-lea element constitutiv al Bisericii, alături de mireni (laici) și clerici.

1. Părinții monahismului răsăritean

Istoria a reținut ca Părinți ai monahismului oriental pe câțiva nevoitori din deșerturile Egiptului, din secolul al IV-lea, și anume, pe Sf. Pavel din Teba († 341), Sf. Antonie († 356), Sf. Pahomie († 380), Sf. Macarie Egipteanul († 390) etc.

S-a spus că "...cel dintâi monah al pustiului cu viață eremitică și creatorul vieții monahale creștine în istoria Bisericii" a fost "Sfântul Antonie", care s-a născut în Egiptul de Mijloc pe la anul 250, dintr-o familie creștină.

A murit la 356, în vârstă de 105 ani, pe muntele Kolzim, aproape de Marea Roșie, unde a fost înmormântat de doi din ucenicii săi într-un loc tainic, după porunca defunctului, "spre a evita primejdia inițierii unui cult al său"⁷.

Amănunte despre viața sa ne-a lăsat unul dintre ucenicii săi, și anume, Sf. Atanasie cel Mare, în lucrarea intitulată "Viața Sf. Antonie"⁸, publicată în anul 357, adică la un an de la trecerea la Domnul a eremitului să Avă.

Sfântului Antonie i s-au atribuit numeroase scrieri ascetico-monahale, dintre care doar unele au fost considerate autentice, ca, de pildă, cele "Douăzeci de scrisori", "o parte din Regulile monahale, îndrumările din cuvântările către fiii săi monahi, inclusiv cele 170 de capitole despre: Învățăături despre viața morală a oamenilor și despre buna purtare..."⁹.

Printre altele, Sf. Antonie cel Mare se ruga lui Dumnezeu ca să dăruiască monahilor "cugetul cunoașterii" și "duhul osebirii", pentru a oferi ca jertfă Părintelui Ceresc propria lor ființă, întru sfințenie și fără turburare (Epist. A II-a, 4, 5, în PG 40, 982 D, 983 A).

Același Sfânt Părinte spusese ucenicilor săi că sufletul poate căpăta unele boli, precum mândria, îngâmfarea, ura, pizma, mânia, micimea de suflet, nerăbdarea etc. (Epist. I, 4, 7, în PG 40, 979 AB și 981 A). De aceea, el sfătuia și îndemna pe ucenicii săi să practice cea dintâi virtute, adică dragostea frățească, însoțită de rugăciune. "Iubiți-vă unii pe alți și faceți altar din trupul vostru, ...Ridicați mâinile voastre la Domnul..." (Epist. a II-a, 8, în PG 40, 985, BC).

În fine, Sf. Antonie cerea monahilor "discernământ", "ascultare", "smerenie" și "sărăcie" de bună voie. Iar pentru ca să se învrednicească de vederea lui Dumnezeu sau contemplația Lui, "care constituie piscul procesului ascetic al Sf.

6. I. G. Coman, *Patrologie*, vol. III, Edit. Inst. Biblic, București, 1988, p. 357.

7. *Ibidem*.

8. A fost tradusă de St. Bezdechi, *Bucăți alese din opera Sfântului Atanasie cel Mare. Patriarhul Alexandriei*, Cluj, 1926.

9. I. G. Coman, *Op. cit.*, p. 359.

Antonie¹⁰, "Părintele monahilor"¹¹ – așa după cum a fost cu îndreptățire numit – le cerea să deschidă "ochii inimii" și să facă din trupul lor "cădelniță" în care să ardă "gândurile și sfaturile rele" (Epist. a VI-a, PG 40, 101 AB; Epist. a XVII-a, PG 40, 1041 Cd – 1043 A)¹².

Rostirile și rânduielile monahale lăsate de Sf. Antonie au fost puse în circulație de un ucenic al său, Ava Isaia (a II-a jumătate a secolului al IV-lea) (cf. PL 40, 1065).

La moartea Sf. Antonie, în Egipt erau deja 6000 de monahi.

Acești Părinți ai pustiului au rânduit, ca stil de viață monahală, trăirea eremitică sau anahoretică. Acest fel de viață monahală a fost transferat de ucenicii ctitorilor monahismului egiptean în Palestina, Siria, Cipru etc.

Cel care a introdus regula de viațuire cenobitică¹³ (în comun), atât pentru bărbați, cât și pentru femei, a fost "un organizator de geniu al vieții de obște sau chinoviale"¹⁴, și anume, Sfântul Pahomie († 346), născut în Egiptul de Sus.

Sf. Pahomie a întemeiat primul mare așezământ mănăstiresc chinovial sau o mănăstire cu viață de obște în jurul anului 320, în Tebaida, pe malul drept al Nilului.

"Regula pentru viața monahală și monahii" – scrisă în limba coptă (egipteană) – a fost tradusă în greacă, și apoi în latină, pe la 404, de Fericitul Ieronim, care se afla atunci la Betleem (cf. PL 23, 70-90).

S-a spus despre regula pahomiană – care a cunoscut două variante (sub o formă lungă și una scurtă) – că "...a influențat masiv, în Orient, Rânduielile Sf. Vasile cel Mare, iar în Occident Regula Orientalis sau Regula Viagilii, scrisă în Galia, pe la 420, ...Regula pahomiană a influențat – scria prof. I. G. Coman – pe Cezar de Arelate și mai ales pe Sf. Benedict, a cărui Regulă a împrumutat pasaje întregi din Pahomie, ...Sub o formă mai strictă sau mai liberală – conchidea patrologul român – Regula pahomiană influențează și astăzi stilul vieții mănăstirești din toată creștinătatea"¹⁵.

În Regula sa, Sf. Pahomie a combătut stăruiitor îndeosebi păcatele care pândesc sau chinuiesc pe monah: neascultarea, mândria, mânia și pofta trupului.

Sfântul Pahomie și Șenuda cel Mare de Atripe († 466) – care a stabilit și el "reguli monahale" – sunt considerați "reprezentanții cei mai de seamă ai monahismului cenobitic,..."¹⁶.

Despre Orsiesi se știe că ne-a lăsat o lucrare intitulată "Doctrina despre așezământul monahilor"¹⁷.

Printre altele, Ava Orsiesi cerea monahilor să păstreze "castitatea sufletului pentru fapte bune...", să fie "ucenicii blândeți", "desăvârșiți întru înțelegere și smerenie", să fie "egali unii cu alții", ca "munca și întremarea să fie comune con-

10. *Ibidem*, p. 367.

11. N. Devilliers, *Saint Antoine la Grand, père des moines*, Begrolles, Abbay de Bellefontaine, 1971.

12. I. G. Coman, *Op. cit.*, p. 365, 367.

13. Pentru versiunea latină a acestei rânduieli monahale, vezi A. Boon, *Pacomiana Latina*, Louvain, 1932.

14. I. G. Coman, *Op. cit.*, p. 384.

15. *Ibidem*, p. 371.

16. J. Assfalg-P. Grüger, *Petit Dictionnaire de l'Orient Chrétien*, Brepols, 1991, p. 73.

17. P. B. Albers, *S. Pachomii ababtis Tabennensis Regulae monasticae. Accedit S. Orsiesii... Doctrina de institutione monachorum*, Boon, 1923, p. 91-125.

ducătorilor și celor conduși. Ucenicii să nu fie sclavi, iar necazul unora să nu fie bucuria celorlalți". Conducătorul ofensat de un frate să-și stăpânească "furia și inima", care "s-a uplut de răutate", ca să nu piardă pe fratele său "mai mult prin greșeala sa decât prin păcatul lui. Se cuvine – spunea Ava Orsiesi – să-l ierți, iar el să facă penitență. Dacă vrei ca Dumnezeu să-ți ierte păcatele, iartă și tu fratelui tău ceea ce ți-a greșit..."¹⁸.

Sfântului Macarie Egipteanul (300–380) – care și-a petrecut viața în pustiul Scete – i s-au atribuit omilii (50), scrisori, apoftegme, tratate etc.

Printre altele, el îndemna pe monahi să participe și să se înfrupte zilnic din "masa spirituală", adică din Sf. Euharistie, pentru a se desprinde de orice dragoste lumească și a se elibera de cătușele răutății pămâțești (Omilia 4, 13, PG 34, 481 CD)¹⁹.

Același Sf. Părinte spunea că harul se păstrează prin smerenie față de Dumnezeu și de oameni și prin sărăcie (Omilia 41, 3 PG 34, 709 AB)²⁰.

În fine, din Egipt – patria corifeilor monahismului cenobitic – provin și celebrele "Apoftegmata Părinților din deșert", care, inițial, au circulat oral, iar apoi au fost consemnate în limbile coptă, greacă, latină, etiopiană etc.

Monahismul răsăritean, de limbă greacă, recunoaște însă în Sf. Vasile cel Mare (329–379) pe ctitorul pravilei sale. Inspirat din felul de viață al monahilor din Egipt și Siria – și îndeosebi din Regula Sf. Pahomie – Sf. Vasile cel Mare, arhiepiscopul Cezareei Capadociei – unde se afla la vremea aceea o numeroasă populație tracă, romanizată – a redactat faimoasele sale Reguli monahale (mari și mici), care au servit la rândul lor ca sursă și normă pentru Regulile Sf. Benedict de Nursia.

Sub forma actuală, în care le cunoaștem, Regulile Sf. Vasile cel Mare se datorează însă unei revizuirii textuale făcută de Sf. Teodor Studitul (sec. IX)²¹.

2. Ctitorii monahismului apusean

Monahismul apusean își are originea în cel răsăritean. Principalii săi importatori au fost:

1. Sf. Atanasie cel Mare (295–373).

La cererea unor monahi apuseni care doreau să știe "felul de viață al Sf. Antonie" († 356), Sfântul Atanasie a scris – în anul 357 – "Viața Sf. Antonie", "operă celebră în istoria literaturii creștine și universale, fiind cel mai vechi document al vieții ascetice în lumea monahală"²².

O primă versiune latină a vieții Sf. Antonie – publicată în anul 375 – se datorează lui Evagrie al Antiohiei.

Cert este că lucrarea Sf. Atanasie a avut o mare influență pentru răspândirea monahismului în Apus, "iar Fericitul Augustin face mare caz de versiunea găsită

18. *Doctrina despre așezământul monahilor*, în PG 40, 873 BCD et al.; Apud I. G. Coman, *Op. cit.*, p. 387-393.

19. Apud I. G. Coman, *Op. cit.*, p. 417.

20. *Ibidem*, p. 421.

21. Ele au fost traduse și în limba latină (vezi PL 31, 889-1428).

22. I. G. Coman, *Op. cit.*, p. 147.

la Milano ...Ieronim cunoaște și originalul grec și versiunea latină a lui Evagrie..."²³.

Prin biografia Sf. Antonie și prin așezămintele monahale de origine egipteană, aduse la Roma cu prilejul exilului său, Sf. Atanasie a pus deci bazele monahismului apusean de sorginte orientală.

2. Sf. Martin de Tours († 397)

Sf. Martin a fost originar din Panonia, unde se afla o populație daco-romană (valahă). Comandant de oști romane, Martin a fost transferat în Galia, unde a îndeplinit funcția de general. Părăsind strălucita carieră militară – prin gestul antologic al sfâșierii în două, în timp de iarnă, a mantiei sale de general, pentru a acoperi trupul gol al unui dezmoștenit al soartei, la Amiens (Franța) – Martin a îmbrăcat haina monahală. Apoi, a devenit primul episcop monah al Galiei, cu sediul la Tours, unde i se află și mormântul. Dar, și ca episcop, a trăit ca monah și a favorizat cu zel răspândirea monahismului în Galia romană, prin înființarea de așezăminte monahale.

Cum Sf. Martin cunoscuse monahismul la el acasă, în Panonia, printre daco-romanii săi, nu este exclus ca printre monahii care l-au înconjurat – și chiar printre părinții săi duhovnicești – să fi fost chiar dintre daco-romanii din patria sa natală.

Cât privește pe Sf. Martin de Tours, ținem să precizăm că este pentru prima dată când – la români – se face mențiune atât despre originea sa daco-romană, cât și despre rolul său de pionierat în organizarea monahismului apusean.

3. Sf. Ieronim (350–420)

Originar din Dalmația (Stridon), Sf. Ieronim a cunoscut viața-monahală cu prilejul călătoriilor sale în Egipt, Palestina etc. Hirotonit preot la Antiohia, Ieronim a întemeiat apoi o mănăstire la Betleem. Prin diferitele sale scrieri despre viața monahală, cât și prin trăirea sa monahală și formarea de ucenici în stilul acesta de viață, Sf. Ieronim a fecundat monahismul răsăritean în Apus, inclusiv la Roma.

4. Rufin d'Aquileea (345–410)

A studiat la Roma cu Sf. Ieronim, de la care a deprins și stilul de viață monastică, pe care a transmis-o și ucenicilor săi de la mănăstirea pe care a înființat-o la Aquileea. Prin traducerea în latină a istoriei monahilor egipteni, Rufin a contribuit de asemenea la familiarizarea monahismului oriental în Apus.

5. Sf. Ioan Cassian (360–435)

Originar din Tomis (Constanța) – Sf. Ioan Cassian a organizat primele mănăstiri în Galia. El este de fapt considerat părintele monahismului apusean mai ales datorită lucrărilor sale teologice, cu un caracter eminent teologic și monahal, și anume: a) "De institutis monachorum et de octo principalium vitiorum remediis"²⁴ (Despre instituția monahală și despre remediile împotriva celor opt

23. *Ihdiem*, p. 148.

24. Opera sa a fost tradusă în limba franceză de J. C. Guy și I. E. Pichery, și publicată în coll. "Sources Chrétiennes", după care s-a tradus și în limba română (Cf. "Sources Chrét. 109 (1965, Institutions); 42, 54, 64 (1966, 1967, 1971, Conférences).

păcate capitale); și b) "Collationes" (Conferințe) despre subiecte teologico-filosofice (liberul arbitru, har etc.).

Atât Sfântul Benedict (480–550), cât și Cassiodor (sec. VI), au recomandat călduros lectura operei Sf. Cassian Tomitanul, despre care istoricii literari au scris – printre altele – că "stilul său se caracterizează printr-un clasicism autentic, pe deplin metrizat"²⁵.

Retras la Vivarium, Cassiodor întemeia – în deceniul cinci al secolului VI – o mănăstire unde și-a trăit ultimii ani ai vieții și prietenul și părintele său duhovnicesc, Dionisie Exiguul, datorită căruia acest mare cărturar al Evului Mediu, Flavius Magnus Aurelius Cassiodorus, a cunoscut atât de bine și opera altui tomitan, adică a Sf. Ioan Casian, pe care a prețuit-o după cum se cuvenea.

6. Un alt părinte al monahismului apusean a fost și Fericitul Augustin († 430) din Africa proconsulară.

Deși episcop, și el a trăit – ca și episcopii Eusebiu de Verceli († 340) și Martin de Tours († 397) – ca un monah, întemeind totodată obști monahale chiar în chiliile sediului său episcopal. De altfel, pentru călugării din Biserica sa apuseană a stabilit și redactat anumite reguli monahale²⁶, care vădesc cu pregnanță impactul avut din partea Regulilor Sf. Vasile cel Mare.

7. Sf. Benedict de Nursia

Deși tributar regulilor Sf. Vasile cel Mare și ale Fericitului Augustin, Sf. Benedict a reușit – prin Pravila sa monahală²⁷ – să impună monahismului apusean o orientare aparte, rămânând însă în aria monahismului Bisericii ecumenice. Această orientare a monahismului Bisericii latine a rămas cu fizionomia ei până în secolul al XIII-lea, când apar diferite tipuri de ordine religioase – organizate cu binecuvântarea papalității – care nu mai au aproape nimic din vechea înfățișare a vieții monahale. Doar mănăstirile benedictine mai păstrează forme și structuri prevăzute de regula Sf. Benedict.

3. Organizarea insituțional-canonice a monahismului

Ca formă de organizare, canonică, monahismul a fost instituționalizat în secolul al V-lea, și, mai precis, la Sinodul IV ecumenic (Calcedon, 451).

Până la această dată, monahismul s-a prezentat ca o societate religioasă-mistică, particulară. Sinodul IV ecumenic îl integrează și-l impune însă jurisdicției autorității bisericești. Într-adevăr, prin canonul 4 al Sinodului de la Calcedon (451) s-a reglementat "...pentru prima dată în mod legal, printr-o hotărâre a unui sinod ecumenic și în genere printr-un canon valabil în întreaga Biserică – remarca prof. Liviu Stan – raporturile dintre starea monahală și dintre autoritatea

25. W. Buchwald et al., *Dictionnaire des auteurs grec et latins de l'antiquité et du moyen âge*, trad. par J. D. Berger et J. Billen, Brepols, 1991, p. 165.

26. Vezi A. C. Vega, *La Regla de S. Augustin* (El Escorial, 1933).

27. Vezi Ph. Schmitz, *Sancti Benedicti Regula monachorum. Textus critico-practicus*, 2e ed. Maredsous, 1955.

bisericească, în sensul că monahismul este subordonat episcopilor"²⁸. Mai mult, putem spune că de-abia de la această dată monahii devin al II-ea element constitutiv al Bisericii (mireni, clerici și monahi).

Cu privire la starea monahală sau la monahi, în legislația canonică, ecumenică, din primul mileniu, s-au fixat rânduiele, scrise, cu caracter normativ atât pentru organizarea monahismului, cât și pentru statutul canonic și civil al monahilor. Aceste rânduiele și norme – care însumează principiile de bază privind organizarea canonică a monahismului – constituie de fapt însăși pravila vieții monahale a Bisericii ecumenice.

Referitor la această stare monahală, Părinții Sinodului IV ecumenic prevedeau de pildă ca "cei ce cu adevărat și fără de prihană (curați) petrec viața cea singuratică (monahală), să fie învredniciți de cinstea cuvenită" (can. 4).

Totodată, Sinodul IV ecumenic a dispus ca monahii să trăiască conform pravilei lor, să nu se amestece în treburi bisericesti sau lumești și să nu înalțe vreo mănăstire fără binecuvântarea episcopului locului. "...Fiindcă unii – declarau Părinții Sinodului IV ecumenic – folosind chipul monahal cu fățarnicie, tulbură bisericile și treburile politice, pribegind cu nepăsare prin cetăți, ba purtându-se cu gândul să-și întemeieze lor și mănăstiri, s-a părut (sinodului) ca nimeni și nicăieri să nu zidească sau să ridice mănăstire sau casă de rugă (biserică) fără învoirea episcopului cetății" (can. 4).

Această normă canonică a fost de altfel reiterată și de canonul 1 al Sinodului întrunit la Constantinopol 861 (Proto-devtera), potrivit căruia nimeni nu poate înalța o mănăstire fără binecuvântarea episcopului eparhit, sau după ce a construit mănăstirea și biserica mănăstirii să devină proprietarul lor.

Această dispoziție de principiu – enunțată de canonul 4 al Sinodului de la Calcedon (451) – a fost de altfel reafirmată și de legislația bizantină imperială, care a ținut să prevadă și ea că mănăstirile se află sub jurisdicția canonică a episcopului locului (cf. Nov. 67 și 138 Justinian).

În același canon al Sinodului IV ecumenic – adevărată chartă constituțională a organizării monahismului – se prevedea de altfel, în chip expres, obligativitatea ca "...cei care trăiesc viața monahală, fie în oricare cetate, fie la țară, să se supună episcopului și să păzească liniștea și să petreacă numai în post și rugăciune, rămânând neîncetat în locurile în care au fost rânduiți; să nu tulbure nici treburile (lucrurile) bisericesti, nici cele ale vieții obștești (lumești), nici să nu se amestece în ele părăsindu-și mănăstirile lor, fără dacă ar fi rânduiți de către episcopul cetății, pentru vreo trebuință binecuvântată. ...Iar cel ce ar călca această hotărâre – declarau Părinții Sinodului IV ecumenic – orânduim să fie afurisit (excomunicat), pentru ca să nu se hulească numele lui Dumnezeu" (can. IV).

De altfel, rânduiala canonică, bizantină, a interzis monahilor nu numai să nu-și părăsească mănăstirile, dar nici să officieze slujbe liturgice în afara mănăstirilor. Mai mult, s-a interzis "...ca un ieromonah să binecuvânteze taina nunții în interiorul sau în afara mănăstirii". De asemenea, s-a cerut întotdeauna ca monahii să

28. *Comentar la canonul 4 IV ec.*, apud I. N. Floca, *Canioanele Bisericii Ortodoxe*, Sibiu, 1991, p. 76.

trăiască "întru feciorie" și "să fie hirotoniți doar pentru mănăstiri, și să săvârșească lucrarea preoției doar în cadrul acestora, și nu în lume"²⁹.

Același canon al Sinodului IV ecumenic a interzis ca, în mănăstiri, să "se primească un sclav, pentru a se face monah, fără învoirea stăpânului său" (can. 4). Această normă canonică nu trebuie însă înțeleasă "în sensul că Biserica și-ar fi însușit instituția sclaviei – preciza canonistul L. Stan – ci numai că ea a ținut să respecte legile orânduirii sociale și de stat din epoca respectivă"³⁰.

În privința eliberării sclavilor, trebuie însă amintit faptul că deja cu mult înainte de Sinodul IV ecumenic se trecuse la eliberarea sclavilor. De pildă, în anul 401, prin canonul 8, Sinodul general al Bisericii din Africa proconsulară – întrunit la Cartagina – hotăra "...publicarea în Biserică a eliberării sclavilor..." (can. 64 din Codex Canonum Ecclesiae Africanae).

În fine, în actele Sinodului IV ecumenic (Sessio VI) aflăm și alte două interdicții, și anume: a) s-a interzis să se înalțe vreo mănăstire fără consimțământul proprietatilor terenurilor respective; b) s-a interzis ca recruții și soldații să fie aduși în mănăstiri³¹.

Prin același canon, 4, se prevedea însă și obligativitatea ca "episcopii cetății să poarte grijă trebuitoare mănăstirilor".

Firește, această instituționalizare a monahismului a avut urmări benefice pentru viața Bisericii, fiindcă, dintre monahi avea să se recruteze nu numai viitorii episcopi, ci și misionarii ecumenici – teologii de seamă și oamenii de atitudine față de ingerințele puterii imperiale în domeniul ecleziastic.

În fine, trebuie amintit și faptul că tot la Sinodul IV ecumenic s-a interzis nu numai "vagabondajul" celor intrați în mănăstiri, ci și secularizarea mănăstirilor și a bunurilor acestora. "Mănăstirile odată sfințite (consacrate) cu învoirea (aprobarea) episcopului, să rămână pentru totdeauna mănăstiri, și bunurile, averile, care le aparțin, să se păstreze (pe seama acestora), și acestea (mănăstirile) să nu se mai facă locașuri lumești; iar cei care ar îngădui (ierta) să se facă aceasta, să fie supuși certărilor celor din canoane" (can. 24).

Așadar, se interzicea categoric ca mănăstirilor, și averilor lor, să li se dea vreo destinație lumească. Or, se știe, că în Bizanț, de pildă, adeseori averile mănăstirilor au fost înstrăinate potențaților vremii, devenind feudele lor personale, cu toate că legea canonică prevedea depunerea clericilor și excomunicarea laicilor și a călugărilor care s-au făcut părtași la această înstrăinare a bunurilor mănăstirești (cf. can. 13 VII ec.).

Referitor la bunurile mănăstirești, legislația bizantină a prevăzut și ea că "...lucrurile divine au un drept divin și nu sunt practic posesia nimănui", și că "un bun sacru este cel care a fost consacrat în chip public... de către un preot sfințit lui Dumnezeu..."³².

29. *Pidalion* (în lb. greacă), Atena, 1990, p. 188-189, nr. 2.

30. Apud I. N. Floca, *Op. cit.*, Sibiu, 1991, p. 77.

31. Cf. *Pidalion* ..., p. 189, nr. 1.

32. Apud *Pidalion*, ..., p. 268-269, nr. 1; Cf. *Vasilicale*, cartea a XI-a, cap. VIII, 51; *Nomocanonul lui Iotie*, Tit. II cap. 1; XI, cap. 1 etc.

Prin canonul 40, Sinodul trulan (691–692) a stabilit și vârsta canonică pentru intrarea în monahism, stabilind, ca principiu, ca votul monahal să nu poată fi primit decât de acele persoane care au ajuns la dezvoltarea deplină a rațiunii, putând astfel decide în totală cunoștință de cauză intrarea lor în viața monahală. Cu alte cuvinte, se impune o maturitate fizică și psihică – după părerea noastră – nu trebuie asociată neapărat cu "majoratul" civil, așa încât să se condiționeze intrarea în monahism de acesta³³.

De altfel, conform canonului 40 trulan, vârsta minimă de intrare în monahism, ca simplu viețuitor, este de 10 ani, iar ca monah propriu-zis, abia la vârsta de 14 ani (cf. can. 41 trulan).

După părerea canonistului Liviu Stan, "această rânduială reprezintă confirmarea normelor dreptului romano-bizantin, cu privire la logodnă și căsătorie, potrivit cărora logodna se putea încheia de la 10 ani în cazuri excepționale, chiar de la 7 ani, iar căsătoria de la 14 ani, și în cazuri excepționale, de la 12 ani. Prin analogie – conchidea profesorul nostru – și intrarea în mănăstire, care nu înseamnă decât începerea schimbării stării civile ca și logodna, se putea face, întocmai ca și aceea, la vârsta de 10 ani, iar depunerea voturilor, deci intrarea în monahism, se putea face la vârsta la care se putea încheia căsătoria, amândouă reprezentând schimbarea de fapt a stării civile"³⁴.

Prin textul aceluiași canon 40 al Sinodului trulan s-a stabilit rânduiala ca, cei care se hotărăsc să se retragă "din zgomotele vieții" și să se "afierosească lui Dumnezeu" și își aleg viața singuratică (monastică), să nu fie primiți "fără ispitire și fără de vreme", așa cum prevede rânduiala statornicită de către Părinți. Și, "ca să o păzim, ..., se cade a primi mărturisirea (votul) vieții celei după Dumnezeu, când aceasta este deja statornică și este făcută cu cunoaștere (ἀπό γνώσεως), cu judecată (καί κρίσεως), după împlinirea minții (dezvoltarea deplină a rațiunii)" (can. 40 trulan).

Așadar votul intrării în monahism trebuie depus în deplină "cunoaștere" a realității vieții monahale, și cu judecata minții sănătoase și chibzuite. Mai mult, cei care doresc să devină monahi trebuie să fie mai întâi examinați (ispitiți) conform rânduielii stabilite de Părinții Bisericii (cf. can. 18 Sf. Vasile cel Mare).

În textul canonului 40, Părinții sinodului trulan precizau de altfel că "întâistătorul" (προέδρος), adică cel care avea latitudinea ca "în privința ispitirii celui ce voiește să intre în jugul monahal (τὸν μοναχικὸν ζυγίον)", la vârsta "de zece ani", dar "nu mai mic", "să-i sporească timpul pentru intrarea (introducerea) și așezarea lui în viața monahală, dacă socotește că este mai folositor aceluia".

Din comentariile la acest canon (40 trulan), tradiția canonică bizantină a reținut și ea că "episcopul" este cel care are putința de a crește sau micșora anii de noviciat ai celui care dorește să intre în monahism, și nu egumenul sau starețul, și că durata noviciatului depinde în mare măsură de "cunoștințele"³⁵ celui ce dorește să intre în monahism.

33. După părerea unor canoniști, ea trebuie însă condiționată: "Această maturitate este identică cu ceea ce se cheamă majorat, așa încât de aici se poate stabili principiul că numai cei care sunt socotiți majori pot fi primiți în monahism" (I. N. Floca, *Op. cit.*, p. 122).

34. Apud I. N. Floca, *Canoanele...*, p. 123.

35. *Pidalion*, p. 256-257.

Aceiași Părinți ai Sinodului trulan precizau că cel care și-a ales "viața singuratică (monastică)" era însemnat "cu binecuvântarea harului ca printr-o pecete" ca să statornicească întru "alegerea binelui", și "să înceapă nevoințele cele după Dumnezeu,..." (can. 40).

Aceste "nevoințe după Dumnezeu" presupun înainte de toate o purificare de patimile omenești, pe care strămoșul nostru, Sf. Ioan Cassian, le numește "cele opt gânduri ale răutății"³⁶, și anume: lăcomia pântecelui, desfrânarea, iubirea de arginți, mânia sau ura, întristarea, trândăvia, slava deșartă și mândria.

Aceste patimi – unele ale trupului, iar altele ale sufletului – coincid de fapt cu cele șapte păcate capitale (lăcomia, desfrânarea, avariția, mânia, invidia, lenea și mândria), dacă identificăm invidia cu întristarea.

Ascetica și mistica Bisericii Ortodoxe ne spun că "o metodă a curățirii de patimi este atât înfrânarea de la patimi a celui ce obișnuiește să fie subiectul prim al lor în raport cu ceilalți, cât și reținerea celorlalți de a răspunde prin patimile lor, răbdând și persistând a iubi pe cei ce se comportă față de ei în chip pătimas. Aceasta îi ferește nu numai pe ei de molipsirea de patimi, ci are efect tămăduitor și asupra celor ce vor să-i facă victimele patimilor lor,..."³⁷.

În concepția Părinților Sinodului trulan, cel care își alegea "viața singuratică", nu mai avea deci cale de întors, fiindcă el era pecetluit pentru toată viața sa cu binecuvântările intrării în monahism. Așadar, prin analogie cu harul preoției, tunderea în monahism avea un caracter indelebil (de neșters).

Referitor la noviciat și la "ispitirea" celor ce se călugăresc, aceiași Părinți ai Sinodului trulan au prevăzut trei ani de noviciat în mănăstire și un an de încercare în afara mănăstirii, ca astfel să se verifice bine seriozitatea și statornicia hotărârii luată de cei ce vor să devină monahi (cf. can. 41).

Din textul canonului 41 trulan, aflăm mai întâi că cei care doreau și hotărau "să-și poarte loru-și grija în singurătate" se retrăgeau "în locuri închise (sihăstrie, clăustre)", adică "în mănăstire", unde trebuia "să se deprindă cu viața schimnicească (anahoretică, singuratică), și vreme de trei ani să se supună în frica lui Dumnezeu, întâistătorului (exarhului) mănăstirii (τῶ τῆς μονῆς ἐξάρχοντι), și să împlinescă ascultarea cea întru toate, după cum se cuvine. Și astfel, mărturisind ei (declarând), despre alegerea unei asemenea vieți, și că o îmbrățișează pe aceasta de bună voie din toată inima, să se ispитеască (cerceteze) de către întâistătorul/episcopul din acel loc (ὑπὸ τοῦ κατὰ τὸν τόπον δοκιμάσι προέδρου)" (can. 41 trulan).

Așadar, reținem mai întâi că este vorba despre o "singurătate" petrecută într-o mănăstire de obște (chinovială) și că noviciatul dura trei ani, timp în care novicele făcea dovada ascultării "în frica lui Dumnezeu" (ἐν φόβῳ θεοῦ) față de întâistătorul (egumenul) mănăstirii, reprezentantul episcopului eparhial. Apoi, reținem că novicele făcea o mărturisire (declarație) publică, privind alegerea vieții mona-

36. Sf. Ioan Cassian, *Despre cele opt gânduri ale răutății (De octo spiritibus malitiae)*, în PG 28, 871-906.

37. Pr. prof. D. Stăniloae, *Ascetica și Mistica Bisericii Ortodoxe*, Edit. Inst. Biblic, București, 2002, p. 81.

hale, în fața episcopului eparhiot, care îl supunea de altfel la un fel de cercetare canonică.

După cum se știe, practica examinării (cercetării canonice) din partea episcopului a dispărut. De asemenea, nici mărturisirea sau declarația nu se mai face în fața episcopului, ci a egumenului sau a starețului mănăstirii. Or, reactivarea acestei rânduiei – prevăzută de canonul 41 trulan – ar avea darul să conștientizeze mai mult pe novice asupra momentului crucial al alegerii drumului vieții sale, și, totodată, să implice și pe episcop în actul alegerii viitorilor monahi, care rămân adeseori – unii dintre ei – necunoscuți de episcopul locului pe toată durata pontificatului lor.

Același canon trulan (41) prevede ca, după examinare și declarație, novicele "...să petreacă cu stăruință timp de un alt an, în afara locului închis, ca mai deplin să se arate scopul lor. Căci atunci vor dovedi că nu urmăresc măriri deșarte (ὄ κενὴν θηρώμενοι δοξάν), ci că urmăresc aceasta pentru însuși binele cel adevărat (τὸ ὄντως καλόν)".

Dacă și după acest interval de timp – adică de un an – dovedea că rămâne statornic votului depus și că lumea din afară nu-i prilejuiește ispite și dorințe contrare vieții schimnicești, novicele era considerat apt de a se numi monah. Ca atare, novicii trebuiau să rămână în mănăstire, și să nu le mai "...fie îngăduit să se îndepărteze de acest sălaș, afară de faptul dacă i-ar determina la acest lucru vreun folos obștesc sau vreo trebuință obștească (κοινὴν λυσιτέλειαν καὶ ὠφέλειαν), sau vreo altă nevoie ἢ ἕτεραν ἀνάγκην), care i-ar sili (pripi) spre moarte dar și aceasta (să se facă) cu binecuvântarea episcopului din acel loc (μετ εὐλογίας τοῦ κατὰ τὸν τόπον Επισκόπου)" (can. 41 trulan).

Se interzicea așadar ieșirea sau părăsirea mănăstirii. Aceasta putea fi cauzată doar de motive bine întemeiate, dar și atunci, doar cu aprobarea episcopului eparhiot, care, pentru Părinții Sinodului VI ecumenic (trulan) este "de jure" (de drept) starețul tuturor mănăstirilor din eparhia sa.

Firește, este lesne de constatat că, și în această privință, disciplina monahală impusă de Părinții Sinodului trulan nu mai este observată. Intrările și ieșirile din mănăstiri – fără aprobarea episcopului locului – au devenit ceva normal.

Oricum, este vrednic de amintit și faptul că, potrivit hotărârii Sinodului trulan (691–692), "...cei ce ar încerca să iasă din sălașul (mănăstirea) lor, în afara pricinilor pomenite (motivelor intenționate), mai întâi să fie zăvorâți, fără voia lor în pomenitele (numitele) locuri închise (claustre), iar după aceea să-i vindece pe ei (αὐτούς θεραπεύειν) cu posturi (νιστεΐαις) și cu alte nevoințe aspre (καὶ ἑτέραις σκληραγωγίαις),..." (can. 41).

În afară de faptul că, pentru o anumită vreme, ei erau zăvorâți (întemnițați) în celulele mănăstirii, reținem că, prin aceasta se urmărea de fapt tămăduirea sau vindecarea lor de dorința de a ieși din mănăstiri. Penitența lor consta în post și nevoințe (ascultări). Cât privește însă cuantumul și volumul acestor nevoințe, trebuie însă menționat că istoria monahismului a reținut și unele excese, morbide, din partea unor egumeni (stareți) care nu s-au dovedit a fi buni cunoscători ai sufletului omenesc și nici practicanți ai legii lui Hristos, iubirea de semeni.

Din textul canonului următor (42), al aceluiași Sinod trulan, constatăm însă că, la sfârșitul secolului al VII-lea, mai existau încă pustnici (eremiți) independenți de așezările mănăstirești și de ierarhia bisericească. Ceea ce ne face să credem că hotărârea Sinodului IV ecumenic (Calcedon, 451) nu era încă observată întru totul, și, ca atare, mai existau monahi care, trăind o vreme prin pustiri, cutreierau apoi lumea, unde săvârșeau fapte incompatibile cu starea lor monahală.

Pentru a evita defăimarea stării monahale, și pentru a-i recupera în slujba Bisericii, Părinții Sinodului trulan hotărârau închinovierea acesora în mănăstiri. Cei care se opuneau acestei hotărâri, urmau să fie expulzați din cetăți în pustiri.

"Orânduim – precizau Părinții Sinodului trulan – ca cei numiți pustnici, care sunt îmbrăcați în negru și poartă plete, și cutreiereă cetățile petrecând printre bărbații laici, și printre femei, defăimând astfel făgăduința lor proprie (votul), dacă își tund pletele și aleg (doresc) să primească schima (chipul și rânduiala) celorlalți monahi (τὸ τῶν λοιπῶν Μοναχῶν ἀναδέξασθαι σχῆμα), aceștia să fie așezați în mănăstire și să se numere printre frați (τοῖς ἀδελφοῖς ἐγκαταλέγεσθαι). Iar de nu ar alege aceasta – hotăra Sinodul trulan – să fie cu desăvârșire izgoniți din cetăți, și să locuiască pustiriile de la care și-au plăsmuit și numirile" (can. 42).

Acești pustnici erau deci îmbrăcați în negru și purtau plete. Apoi, aflăm că aceștia se deosebeau – după port și înfățișarea chipului – de monahi. Ei erau primiți în mănăstiri numai cu condiția să-și tundă pletele și să primească schima monahală. În fine, din textul canonului 42 trulan, aflăm că ei purtau numele locurilor (pustiurilor) unde se retrăgeau, și că, adeseori, acestea erau doar plăsmuirile lor, și nu locuri afierosite de Biserică – prin ierarhii ei – pentru nevoințele pustnicilor.

Din textul acestui canon, se poate de asemenea reține faptul că cei care trăiau în mănăstiri și comunități cenobitice trebuiau să-și tundă părul. Același lucru îl prevăzuseră de fapt Părinții Bisericii din secolele IV-V (Sf. Atanasie cel Mare, Sf. Grigore Teologul, Sf. Ioan Hrisostomul etc.)³⁸.

În canonul 43, Părinții Sinodului trulan au ținut să precizeze că starea monahală este o stare de pocăință, și, ca atare nici-un păcat săvârșit de cineva nu poate constitui un impediment în calea intrării în monahism.

"Îi este îngăduit creștinului – hotărârau Părinții Sinodului trulan – să-și aleagă viața ascetică (τὸν ἀσκητικὸν βίον), și ca, părăsind viforul cel prea tulburat al trebuințelor vieții, să intre în mănăstire, și să se tundă după chipul cel monahal, chiar dacă ar fi fost prins în orice cădere în greșală" (can. 43).

Este de asemenea vrednic de menționat faptul că, pentru Părinții Sinodului trulan, "viețuirea monastică" ne înfățișează nouă "viața cea întru pocăință" (τὴν ἐν μετανοία ζωὴν)", și de aceea, ei o încuviințau "celui ce cu adevărat (în mod sincer) i se hărăzăște (dedică)", cu atât mai mult cu cât faptele lui anterioare "nu-l împiedică pe el de la împlinirea (ajungerea) țintei sale" (can. 43 trulan).

Cât privește tunderea "după chipul cel monahal" – la care făceau referire expresă Părinții Sinodului trulan – Tradiția monastică, bizantină, afirmă că este de fapt vorba de "veșmântul (haina) monahală", care, inițial, n-a cunoscut două forme: marea schimă și mica schimă, ci el a reprezentat chipul îngeresc, și că, prin

38. Vezi *Pidalion*, în lb. greacă, Atena, 1990, p. 258, nr. 1.

urmare, trebuie evitate asemenea clasificări și veșminte diferite, ci, toți monahii să poarte același veșmânt simplu, de culoare neagră³⁹.

Aceeași Tradiție monastică, bizantină, a reținut că două sunt îndeosebi motivele pentru care "chipul monahilor" este numit "angelic": a) monahul, deși este în trup, se nevoiește să ajungă la trăirea aiđoma îngerilor, adică "în viața netrupească și fciorelnică a îngerilor", b) monahul trebuie ca tot timpul "să proslăvească pe Dumnezeu, precum îngerii în ceruri, care îi aduc nume de mărire (doxologii)..."⁴⁰.

Aceeași Tradiție monastică afirmă că tunderea în monahism (depunerea voturilor monahale) se poate face oricând, în timpul anului liturgic, "...dar perioada Postului Mare este mult mai potrivită, fiindcă este timp de pocăință..."⁴¹.

Păzirea votului castității – depus cu ocazia intrării în monahism – a constituit o preocupare constantă din partea Bisericii, prevăzând chiar pedepse aspre pentru monahii care au săvârșit desfrânare sau s-ar căsători.

În aceeași privință, Sinodul IV ecumenic a interzis categoric monahilor (bărbați și femei) a încheia căsătoria sub pedeapsa excomunicării (cf. can. 16 IV ec.), de unde rezultă că monahii depuneau votul castității. Dar, același Sinod ecumenic hotărâ "ca episcopul locului (τὸν κατὰ τόπον Ἐπισκοπον) să aibă putere (τὴν αὐθενθίαν) de a fi cu pogorământ (umanitar, cu omenie, cu îngăduință) față de acesta" (can. 16 IV ec.).

"Episcopul locului" este deci singura "autoritate" (αὐθενθίαν) care poate aplica principiul pogorământului, și de-a trata – în chip umanitar – și cazurile monahilor căsătoriți. După cum se știe, în țara noastră, după decretul din 1959–1960, mulți monahi au fost obligați, și chiar forțați, să-și părăsească mănăstirile⁴² și să-și facă un rost în societate și prin căsătorie. Firește, a rămas la latitudinea episcopului locului să aplice iconomia sau pogorământul de la caz la caz.

Referitor la nerespectarea votului castității, Părinții sinodului trulan prevedeau și aplicarea pedepselor corespunzătoare pentru monahii care s-ar căsători sau care ar săvârși desfrânare.

"Monahul, pierzându-se în desfrânare, sau luându-și femeie pentru însoțire în căsătorie, ori pentru împreună-viețuire (fără căsătorie), să se supună, după canoane (κατὰ τοὺς κανόνες) – hotărâu Părinții Sinodului trulan – (certărilor) pedepselor (τοῖς ἐπιτιμίαις) pentru cei ce au desfrânat" (can. 44 trulan).

După Pidalion, aceste epitimii (pedepse) constau întâi de toate în "anularea căsătoriei nelegitime" și apoi în oprirea de la cele sfinte "pentru șapte ani"⁴³.

Părinții sinodului trulan au arătat și cum trebuie să se procedeze la pregătirea ceremoniei de tundere în monahism a femeilor, condamnând unele practici și obiceiuri care nu-și aveau temei în tradiția canonică a Bisericii ecumenice.

39. Cf. Comentariul la canonul 43 trulan, în *Pidalion*, p. 259-260, nr. 1.

40. *Pidalion*, ..., p. 260, nr. 1.

41. *Ibidem*.

42. Referitor la prigoana împotriva Bisericii – inclusiv împotriva monahilor – din vremea aceea, a se vedea, Pr. prof. Ioan Dură. *Din istoria Bisericii Ortodoxe Române a anilor 1945–1989. Evidențe și realități din viața acesteia*, Edit. Ramida, București, 1994.

43. *Pidalion*, ..., p. 260, nr. 1.

În canonul 45, ei condamnă de pildă obiceiul din unele "mănăstiri femeiești" (γυναικείους μοναστηρίους) din vremea lor, potrivit căreia, cele ce doreau "să se învrednicească" de "chipul acela sfânt" (τοῦ ἱεροῦ ἐκείνου σχήματος), trebuie să fie mai întâi îmbrăcate... în haină de mătase și de toate felurile și chiar cu podoabe împestrițate cu aur și cu piatră (pietre scumpe)", ca apoi "apropiindu-se de altar", să se dezbrace de "veșmântul cel dintru atât de scumpă materie,..." "Îndată după dezbrăcarea de aceste haine luxoase, se săvârșea "...asupra lor binecuvântarea cea pentru shimă (τὴν τοῦ σχήματος εὐλογία) și le înveșmânta cu haina cea neagră (τὸ μέλαν ἐϋδυμα)". De aceea, Sinodul trulan hotărâ "ca de acum înainte acest lucru să nu se mai facă;..." (can. 45 trulan).

Și acest canon ne adeverește deci că, în Orient, monahii purtau un veșmânt simplu de culoare neagră, și nu de alte culori ca cele întâlnite la membrii diferitelor ordine monahale apusene.

Această "shimă" sau uniformă călugărească a exprimat de altfel o anumită filosofie încă din timpul Sf. Pahomie.

Referitor la uniforma (shima) pahomiană, s-a spus că "tunica sau hitonul fără mâneci simbolizează mâini care nu provoacă călcarea legii. Culionul cu care monahii își acoperă capul vrea să însemne viața curată a copiilor care sunt hrăniți cu lapte, și cărora li se pun pe cap asememea tiare (căciulițe de lână), spre a le ține de cald. Brâul care încinge șalele... Cu prilejul împărțirii, monahul își dezbracă brâul și-și scoate veșmântul de piele"⁴⁴.

Din același canon (45 trulan), constatăm că, pentru Părinții celui de-al șaselea Sinod ecumenic (a II-a sesiune)⁴⁵, în monahism nu se intră decât "prin propria alegere (hotărâre)", în urma căreia, intrând în mănăstire, monahul părăsește "lumea și cele din lume", lepădându-se de "toată desfătarea vieții", îmbrățișează "petrecerea (viețuirea) cea după Dumnezeu (κατὰ θεὸν πολιτεία)", pe care trebuie să o întărească "prin cugetări neclătinate" pentru a se statornici în "înclinarea (aplecarea) către ascetica nevoiță (δίᾳ τὸν ἀσκητικὸν ἄγωνα)" (can. 45 trulan).

În următorul canon (46), Părinții Sinodului trulan au interzis călugărițelor și călugărilor să iasă din mănăstire fără binecuvântarea (încuviințarea) conducerii mănăstirii respective. Mai mult, Sinodul trulan ținea să interzică cu desăvârșire călugărițelor să doarmă în afară de mănăstire.

"Cele ce și-au ales viața ascetică și sunt așezate în mănăstiri deloc să nu iasă de acolo. Iar dacă le-ar determina spre acet lucru vreo nevoiță de neînlăturat (inevitabilă, neapărată), să-l facă – hotărâ Sinodul trulan – cu binecuvântarea și cu învoirea întâistătătoarei (μετ' εὐλογίας καὶ ἐπιτροπῆς τῆς προεστώσης). Dar, și atunci, nu ele singure de sine, ci cu oarecare bătrâne (μετὰ τινων πρεσβύτιδων) și cu cele mai de frunte (proiestoase) din mănăstire (πρωτευουσῶν ἐν τῷ Μοναστηρίῳ), după porunca cărmuitoarei (egumenei) (μετ' ἐντολῆς τῆς καθι-

44. Sozomen, *Istoria bisericească*, III, 14, în PG 67, 1070 BC, 1072 A, apud I. G. Coman, *Op. cit.*, p. 374.

45. Referitor la ecumenicitatea Sinodului trulan, vezi N. Dură, *The Ecumenical Council in Trullan (691/692). The Canonical Tradition's evidences from East and West*, în "Kanonika", Roma, 1995, nr. 6, p. 229-262.

γουμενης), iar a dormi în afară (de mănăstire) nu le este nicidecum îngăduit" (can. 46 trulan).

Așadar, chiar dacă din motive, binecuvântate sunt obligate să iasă din mănăstire, călugărițele nu pot ieși singure, ci însoțite de măicuțe mai în vârstă, dintre cele cu mai multă experiență monahală și autoritate morală. Acestea sunt deci considerate ca polițe de certitudine privind păstrarea votului fecioriei.

Firește, nu știm în ce măsură și această rânduială monahală, prevăzută de un Sinod ecumenic, mai este ea observată în monahismul ortodox din zilele noastre. Oricum, principiul canonic, potrivit căruia nici-un monah nu poate ieși din mănăstire fără încuviințarea egumenului (egumenei), iar dacă este încă tânăr(ă), fără să fie însoțit(ă) de un monah/monahie înaintat(ă) în vârstă, și cu oarecare autoritate în obștea mănăstirii, a rămas încă în vigoare, și, de aceea, el trebuie observat și aplicat în tot conținutul său, în toate mănăstirile ortodoxe.

Același canon 46 trulan prevedea ca și "bărbații care duc viață monahală" să nu iasă din mănăstire decât în cazuri de trebuință, presați de "nevoi" imperioase, dar, și atunci "cu binecuvântarea celui ce i s-a încredințat conducerea (egumenia) (μετ' εὐλογίας τοῦ τὴν ἡγουμενίαν ἐμπεπιστευμένου προιέτωσαν)" (can. 46 trulan).

Legislația bizantină a reafirmat și ea această interdicție pusă monahilor, de a ieși din mănăstire, pentru a stăvili din fașă atât orice formă de indisciplină din viața monahală cât și de-a asigura liniștea publică (cf. Nomocanonul lui Fotie, titlul VI).

Din analiza textului legislației canonice, ecumenice, rezultă că, pentru cel de-al treilea element constitutiv al Bisericii, monahii, Biserica a fixat rânduiele, scrise, cu caracter normativ, care constituie de fapt însăși pravila vieții monahale.

Observarea și aplicarea rânduielilor și normelor canonice, privind organizarea și disciplina vieții monahale, asigură monahismului ortodox un temel și o bază canonică, și, ipso facto, o canonicitate.

Pr. Prof. Univ. Dr. NICOLAE DURĂ

ROLUL ECUMENISMULUI BIBLIC ÎN VIAȚA RELIGIOASĂ

La începutul secolului al XX-lea, s-a născut mișcarea ecumenică internațională menită să angajeze membrii bisericilor naționale pentru realizarea unificării acestora și cu respectarea autonomiei lor. În anul 1948 s-a creat Consiliul ecumenic al Bisericilor și care reunește Bisericile ortodoxă, anglicană și denomi-națiunile protestante. Întreunirile internaționale cu caracter ecumenic s-au încheiat cu multe rezultate favorabile, ceea ce pune în lumină intenția de bună credință a participanților.

Pe plan național, mișcarea ecumenică s-a identificat în adunările cultelor din România, pentru a aborda probleme de natură practică și mai puțin teologică. Discuțiile dintre reprezentanții cultelor au contribuit și la cunoașterea reciprocă, precum și la o firească apropiere dintre culte rezultate deosebit de importante în promovarea și susținerea mișcării ecumenice pe plan local. La aceste întruniri din țara noastră era prezent Șef Rabinul comunităților evreilor din România, Eminența Sa Dr. Moses Rosen care, în cuvântările sale accentua rolul mesajului biblic în buna desfășurare a colectivității umane.

Realitatea mișcării ecumenice din România o confirmă și editarea cărții "Din înțelepciunea Torei și a hasidismului", elaborată de Dl. Baruch Tercatin, scriere apărută în "colecția Judaică" și lansată în vechea capitală – Târgoviște, a Țării Românești. Cu acel prilej am arătat că momentul lansării reprezintă un adevărat crâmpei de ecumenism biblic care oferă temeuri scripturistice valoroase în acest sens. Același autor va redacta, în colaborare cu D-na Prof. Viorica S. Constantinescu, o altă lucrare, intitulată "Dicționar de personaje biblice și reprezentarea lor în artă", tipărită de Editura Hasefor, București, 2002.

Cele două cărți atestă cu prisosință, atât cunoașterea datelor scripturistice ale autorului, cât și contribuția sa la dezvoltarea relațiilor interumane în lumina ecumenismului biblic ale cărui temeuri se pot identifica în paginile Vechiului și Noului Testament.

Înainte de a vorbi de cuprinsul dicționarului de personaje biblice, care lipseau din literatura teologică, este necesară expunerea temeiurilor scripturistice care stau la baza ecumenismului biblic.

1. Temeuri scripturistice ale ecumenismului biblic

Atât în Vechiul Testament, cât și în Noul Testament, există nenumărate mărturii care confirmă modul de apropiere și de urmare a monoteismului biblic de care oamenii trebuie să țină seamă în raporturile dintre ei. Adevăratul ecumenism are la bază temeuri incontestabile de cultivare a unor relații umane sănătoase și durabile, care luminează pe cei de bună credință în rezolvarea unor situații dificile și pe care omul încearcă să le rezolve prin forță, ignorând cuvântul lui Dumnezeu revelat în paginile Sf. Scripturi.

Deschiderea barierelor interumane dintre semeni pornește de la învățătura Torei care cultivă monogenismul biblic și în perioada antică a susținut cu tărie crearea specială a omului după chipul și asemănarea lui Dumnezeu (*Fac. 1, 26*). Această credință îl angajează pe om la colaborarea cu semenii săi, îl luminează în

așa măsură încât are o comportare prietenească, pașnică, lipsită de răzbunare sau alte forme inumane, care s-au înregistrat în lume atât înainte, cât și după întruparea Mântuitorului Hristos.

Textele scripturistice vechitestamentare sunt un izvor prețios în promovarea relațiilor ecumenice, Sfânta Scriptură fiind în general cadrul religios-moral și social al întregii umanități. Dacă mișcarea mondială a Bisericilor a determinat pe reprezentanții acestora să abordeze problemele majore ale umanității, acest lucru se datorează faptului că scrierile sfinte ale Vechiului și Noului Testament recomandă fără nici o ezitare apropierea oamenilor de diferite naționalități care se confruntă pe plan social cu multe situații dificile.

Caracterul universal-mondial al mișcării ecumenice rezidă din faptul că tezaurul său religios-moral este Sf. Scriptură, de aceea sinonimul acesteia se poate exprima și prin termenii de ecumenism biblic, având în vedere că Sf. Scriptură este un bun spiritual și moral al întregii lumi. Respectând cuvântul dumnezeiesc, oamenii ajung la crearea unei relații umane trainice în care nu-și mai găsește loc răutatea umană întreținută de urmările păcatelor personale care pe cel năpădit de ele îl desfigurează din punct de vedere religios și moral.

Dacă în secolul trecut mișcarea ecumenică respecta mai mult preceptele scripturistice, adică se promova un ecumenism biblic, atunci omenirea n-ar mai fi cunoscut ororile celor două războaie mondiale, când s-au întrerupt legăturile benefice dintre credincioși și s-a făcut loc răfuielilor extremiste la scară națională și internațională. Cu alte cuvinte, ecumenismul biblic aduce roade bune în sensul că oamenii credincioși trebuie să actualizeze mesajul scripturistic spre folosul tuturor, deoarece toți oamenii se trag dintr-o singură pereche umană de la care moștenesc urmările păcatului strămoșesc care duce la moarte și prin ea se stopează perpetuarea răului în lume. În relațiile ecumenice trebuie să aibă prioritate cuvântul lui Dumnezeu pentru a se ajunge la apropierea dintre oameni care nu fac parte din același neam, spiritualitate, cultură și civilizație. Ignorarea acestor realități duce la eșecuri în raporturile interumane, în sensul că cel tare are dreptate față de cel mai slab, iar cei mai mulți sunt superiori celor puțini.

Referirile scripturistice sunt mereu actuale în relațiile dintre etnii, ele reprezintă cea mai solidă temelie în susținerea și perpetuarea mișcării ecumenice de sorginte biblică. În lumina lor, omul, indiferent pe care coordonată geografică a terrei s-ar afla, rămâne coroana creației divine, merită să stăpânească natura și să o ofere ca jertfă lui Dumnezeu. Conform textelor scripturistice, chipul lui Dumnezeu în om privește nu numai partea spirituală, ci și pe cea materială, încât harul divin să străbată toată ființa umană. Dacă chipul lui Dumnezeu în om îi aduce acestuia personalitatea, asemănarea cu Dumnezeu înseamnă tocmai realizarea chipului sau desăvârșirea omului în bine, ceea ce îl angajează într-o perpetuă depășire de sine.

Sfinții Părinți au exprimat gânduri înălțătoare despre om, întrucât în el se reflectă chipul dumnezeiesc, ceea ce presupune ideea participării și comunicării cu ființa divină în care se află plinătatea bunătăților spre care el trebuie să aspire. Altfel spus, chipul și asemănarea sunt daruri oferite de Dumnezeu omului la creație și ele nu privesc doar sufletul, ci și trupul, deoarece ele i-au fost deodată

oferite și dau o energie dătătoare de viață, care lipsește îngerilor, întrucât sunt lipsiți de trup.

Respectarea și cultivarea învățaturii Sf. Scripturi în mișcarea ecumenică se realizează în mod lent, cu rezultate benefice în relațiile interumane. Rădăcinile biblice au o evidentă stabilitate și profunzime umană care în orice întâlnire ecumenică trebuie respectate și cultivate. Teologii europeni vor ajunge la rezultate pozitive, dacă vor ține seama de tezaurul scripturistic momentul Babelului din perioada vechitestamentară când oamenii cu toate că erau de o singură limbă și neam, nu s-au înțeles, nu trebuie să se mai repete (*Fac. 1, 1-7*). Babelul din Vechiul Testament este înlocuit cu Cincizecimea creștină, când harul Sf. Duh a făcut ca bărbații cucernici care grăiau în felurite limbi să înțeleagă cuvintele Sf. Apostoli și, în același timp, se minunau de cele constatate de ei (*Fapte 2, 1-7*).

Mișcarea ecumenică este una din căile de apropiere între oamenii credincioși ai diferitelor etnii din Europa. Astfel, între 4 și 7 iulie, 2002, a avut loc consultarea ecumenică cu titlul: "Viitorul teologiei în Europa dintr-o perspectivă ecumenică". Cei 60 de participanți profesori de teologie și reprezentanți ai Bisericilor ortodoxe, anglicane, protestante și romano-catolice din 24 țări europene, care s-au întrunit în orașul Graz – Austria, au declarat în final că într-o Europă nouă, în transformare, trebuie să se audă o voce creștină comună, chiar dacă nu uniformă. Ei au fost convocați de conferința Bisericilor Europene (CBE) și de Facultatea de teologie romano-catolică a Universității din Graz. Cu acest prilej, participanții și-au exprimat dorința fermă de a continua dialogul ecumenic și, în același timp, au hotărât ca după un interval de 2 sau 3 ani să aibă loc consultația paneuropeană care să ajute la inițierea și stabilirea de relații de parteneriat între facultățile de teologie din diferite țări și de diferite confesiuni.

Potrivit declarațiilor de la această întrunire ecumenică, este nevoie de o colaborare mai intensă a Facultăților de teologie și Seminarilor teologice din toate țările europene. În acest sens, se mai arată că o mare importanță în desfășurarea relațiilor interconfesionale o are gândirea ecumenică și mai puțin programul teologic, întrucât nu este suficient. Gândirea ecumenică ar trebui să se impună de așa manieră, încât să fertilizeze și să pătrundă întreaga învățătură. Pentru viitorul Bisericilor Europene nu trebuie neglijat schimbul de profesori și de studenți, la care se adaugă integrarea învățaturii ecumenice în programul teologic. Instituțiile teologice ar fi cazul să dea tot sprijinul la toate dezbaterile europene pe probleme actuale etice și socio-etice.

Ceremonia de deschidere a Consultației europene a fost marcată de cuvântările a trei episcopi – unul catolic de Graz Seckan Austria, altul ortodox de Austria, cel de al treilea – o femeie luterană de Holstein-Lübeck – Germania. Consultarea ecumenică este interesantă doar pe plan social și mai puțin din punct de vedere teologic, deoarece atât în Vechiul, cât și în Noul Testament lipsesc temeuriile scripturistice. Dacă se ignoră aspectul teologic treptelor ierarhice sacramentale, atunci adunările ecumenice nu mai au o bază teologică biblică, ajungându-se la un evoluționism religios străin de spiritul scripturistic. În acest caz de episcop-femeie, lipsesc consemnările din Sf. Scriptură de acest gen, iar aghiografii nu nedreptățesc partea feminină atunci când ea nu este chemată și aleasă să

fie preot sau episcop. Exagerări de acest gen nu trebuie să afecteze gândirea ecumenică, deoarece inegalitatea dintre bărbat și femeie nu există în paginile Sf. Scripturi, răstălmăcită de cei ce vor o înnoire în Biserică, fără argumente biblice.

Atât Pentateuhul, cât și celelalte scrieri canonice ale Vechiului Testament în fruntea cărora se află scrierile profetice, oferă mărturii importante pentru viața religioasă-morală a societății din vremea noastră. Vocea profeților are rolul său bine meritat în contextul relațiilor interumane care trebuie să fie cât mai serioase și fructuoase. Cuvintele lor sunt un adevărat ghid spiritual ecumenic, cât și o chemare la viață care este dominată de pace, frățietate, într-un cuvânt prin deschiderea sinceră față de om. Profetul Isaia poate reprezenta unul din reperele majore ale chemării neamurilor la slujirea lui Dumnezeu și la îndepărtarea lor de deșertăciunea cinstirii idolilor (*Isaia 41*). Legăturile interumane vor cunoaște o împlinire deosebită când va conduce Domnul păcii – Sar Șalom – Mesia (*Isaia 9, 5*) și se va instaura dreapta judecată, iar nelegiuirea va fi înlăturată așa cum pădurea și câmpul sunt eliberate prin foc de spini și măcănișuri (*Isaia 9, 6, 16-17*). Orice faptă netrebnică nu-și are locul în împărăția Domnului Căruia toți I se vor închina, deoarece El va face cerul și pământul cel nou (*Isaia 66, 22*). De aceea activitatea religioasă-morală și socială a lui Isaia și a celorlalți profeți ai Vechiului Testament se constituie ca o luptă neîntreruptă pentru realizarea unei stabilități în lume bazată pe dreptatea divină. Ceea ce ne învață Isaia este faptul că Iahve dorește ca oamenii să renunțe necondiționat la comiterea răului și să săvârșească numai fapte bune față de cel apăsător, orfan sau văduvă (*Isaia 1, 17*).

În viziunea profetului Ieremia, toate faptele omului sunt văzute de Dumnezeu, Care răsplătește fiecăruia după ceea ce face (*Ieremia 17, 10*) și pentru ce să-i îndrepteze (*Ieremia 31, 3, 20*). Același profet mai arată că Dumnezeu este îndelung răbdător și se supără când cineva face rău (*Ieremia 3, 12; 11, 20*). El mai arată că înaintea lui Dumnezeu are valoare urmarea poruncilor divine cu toată puritatea inimii (*Ieremia 7, 1-15*) și că același Dumnezeu îi poartă de grijă în tot locul lui Israel, chiar și momentele dificile ale robiei babiloniene. Crezul profetului este exprimat în cuvintele "Căutați binele țării în care v-am dus robi și rugați-vă Domnului pentru ea, că de propășirea ei atârnă și fericirea voastră" (*Ieremia 29, 7*).

În exil fiii lui Israel sunt încurajați de un alt mare profet, Iezechiel care se mai numește și mesagerul fidelității divine, deoarece cu tot dezastrul care s-a abătut asupra poporului, Dumnezeu rămâne credincios promisiunilor sale și nu-l va părăsi. Când vede pe compatrioții săi descurajați de cele ce li se întâmplau, atunci el predică mai mult și cu convingere că nu trebuie să se descurajeze, ci să fie optimiști în fața greutăților provocate de asupritori (*Iezechiel 37, 11-14*). Din cuvântările sale rezultă cu multă claritate îndemnul său la pocăință, întrucât Dumnezeu nu vrea moartea păcătosului, ci ca el să fie viu, să nu moară din cauza păcatelor, soartă pe care o urmează numai cei fără de lege și nu vor să meargă pe calea cea dreaptă a lui Dumnezeu (*Iezechiel 18, 23-26*). Îndemnul său este ca cel neleguit să se îndrepteze, deoarece numai așa își va întoarce sufletul său la viață, adică va fi viu și nu va muri (*Iezechiel 18, 27-28*).

În orice perioadă de timp, cuvântul lui Dumnezeu are valoare religios-morală și socială pentru asigurarea unui climat de pace, frățietate, dreptate etc., adevăr pe care îl subliniază și profetul Iezechiel în cuvântările sale pline de simboluri și imagini care culminează cu descrierea noului Templu care va exista în regatul cel nou al lui Israel (*Iezechiel* 40-48). Datorită prediciei sale, cunoaștem nemăsurata milostivire divină și importanța sufletului omenesc (*Iezechiel* 18, 32) care trebuie să asculte de Păstorul cel Bun (*Iezechiel* 34, 11-14) și să nu alunece pe drumul credințelor deșarte, politeiste.

Tot așa de apropiat de poporul Israel a fost și cel de al patrulea mare profet Daniel, supranumit și "profetul popoarelor" sau profetul majestății divine, întrucât în cuvântările sale a preamărit slava lui Dumnezeu față de toate popoarele și în același timp pronia Sa se arată la scoaterea fiilor lui Iacob din Egipt, când a mai fost eliberată mulțime de oameni de diferite neamuri (*Ieșirea* 12, 38). Purtarea de grijă a lui Dumnezeu față de oameni o consemnează și profetul Amos care spune că Domnul a mai salvat din robie pe filistenii din Caftor și pe sirienii din Chir (*Amos* 8, 7).

Textele mesianice din cartea profetului Daniel se referă la regatul veșnic care va urma după cele 4 mari împărății – babiloneană, medo-persă, greacă și romană (*Daniel* 2, 44-45) mențiuni care pun în lumină raporturile frățesti dintre neamuri de care are grijă un singur și adevărat Dumnezeu. La acestea se adaugă și referirile sale la timpurile eshatologice când Dumnezeu va judeca toate neamurile și cei răi vor fi pedepsiți, după cum cei buni vor fi răsplătiți cu viață veșnică (*Daniel* 12, 2).

Ca oameni aleși și trimiși de Dumnezeu ca să vestească voia divină, profeții s-au împotrivit în orice moment răului a cărui rădăcină au identificat-o cu idolatria. Ei au arătat că idolatria planează asupra purității, credinței monoteiste și moralei adevărate care derivă din practicarea învățaturii descoperită lor de Dumnezeu. Fărădelegile afectează mult legătura dintre oameni și în primul rând pe cea dintre ei și Dumnezeu. Acest adevăr este subliniat de profetul Osea care a activat în secolul IX î.Hr. în regatul de nord, unde abaterile de la Legea divină primejdiau raportul dintre fiii lui Israel și Iahve. Profetul a primit poruncă de la Dumnezeu ca să se căsătorească cu o femeie idolatră Gomer (*Osea* 1, 2-3) cu care a avut trei copii Izrael, Lo Ruhama și Lo Ami (*Osea* 1, 4-9). În traducerea românească apelativul idolatră corespunde ebraicului zenunim = desfrânată sau curvă după Bibliile protestante.

Considerăm că varianta ebraică este mai potrivită, pentru că se referă la starea de cădere religioasă în care a alunecat poporul, situație asemănătoare cu cea dintre imoralitatea soților într-o familie. Legătura dintre Dumnezeu și Israel este în mod simbolic exprimată prin căsătorie, de aceea Gomer care înseamnă cel ce sfârșește, de la verbul gamar, reprezintă pe oamenii cuprinși de idolatrie care aduce necazuri în sensul că Iahve îi părăsește (Izrael) încât nu-și mai recunoaște poporul (Lo Ami) și nu mai are nici o milă față de el (Lo Ruhama). Idolatria aduce tulburări și ruina poporului care va cunoaște distrugerea în anul 721 î.Hr. când regele asirienilor va cuceri regatul de nord și va duce în robie pe israeliți.

Necredințioșia față de Dumnezeu este condamnată de orice minte sănătoasă și ea trebuie combătută pe orice cale, având ca pildă istoria biblică și care nu-și

are locul în nici o relație interumană din vremea noastră. Pentru întărirea și cultivarea ecumenismului biblic se exclude cu desăvârșire necredința față de Dumnezeu, deoarece slăbește legătura dintre oameni și degenerază în totalitarism, xenofobie și alte forme de extremism uman. Profetul Osea recomandă în locul necredinței pocăința care înseamnă întoarcerea omului la Dumnezeu, pentru ca să nu se mai poticnească de fărădelegile sale (*Osea* 14, 1-3).

La temelia ecumenismului biblic se află în mod firesc toate scrierile canonice ale Vechiului Testament, textele profeților fiind de mare folos între oamenii de bună credință, creștini sau necreștini. Din predica lor reiese un optimism echilibrat în a vindeca societatea de nocivitatea idolatriei. De asemenea ei urmăreau eliberarea omului de ispitele și suferințele declanșate de rău, ceea ce îi făcea să întrezărească în viitor apariția unui bun credincios. Ei erau convinși că după zilele grele ale păcatului vor urma și altele dominate de fericire, cunoscut fiind faptul că dacă omul a fost dezbatat de rău, el are totuși puterea de a se ridica și a se schimba în bine. Nădăjduind în sosirea vremurilor bune, profeții nu au fost în nici un moment pesimiști și nici fataliști.

În cărțile profetice, credința în Dumnezeu și raportul omului față de semenul său sunt bine legate și pline de miez spiritual. De pildă, profetul Amos (sec. VII î.Hr.) arată că cel ce caută binele îl caută pe Dumnezeu, izvorul vieții și care voiește împlinirea voii Sale (*Amos* 5, 4-14). Acesta îndeamnă pe contemporanii săi să urască răul ca să trăiască (*Amos* 5, 15), de aceea pentru el un adevărat om bun și drept este bineplăcut înaintea Domnului. El pedepsește pe cei ce umilesc pe cei săraci (*Amos* 3, 10-11). În mesajul său este condamnată nedreptatea socială sub toată formele ei, deoarece este dăunătoare vieții sociale în care trebuie să domine dragostea, mila, sfințenia și dreptatea. Altfel spus, întoarcerea la Dumnezeu, așa cum vorbește un contemporan de-al său, profetul Osea, înseamnă întoarcerea la Dumnezeu este cea mai sigură cale de tămăduire a societății de rănile răului (*Osea* 6, 1). Totodată, el mai afirmă că în societate are un rol important mila, aducerea jertfelor și cunoașterea lui Dumnezeu, decât olocaustele (*Osea* 6, 6): Cel ce-l caută pe Domnul, continuă același profet, se va îndestula de roade mântuitoare (*Osea* 10, 12). O dată îmbinată dreptatea cu iubirea, se vor îmbunătăți relațiile sociale și va fi ameliorată asprimea Legii divine.

Profeții Vechiului Testament au condamnat cu multă tărie judecățile greșite ale oamenilor și au recomandat împletirea iubirii cu dreptatea divină care trebuie să domine mersul firesc al societății. Chemarea lor este aceea de bună conviețuire între oameni întrucât lui Dumnezeu îi place ca ei să facă fapte bune, cunoscut fiind faptul că pentru neîmplinirea Legii divine îi pedepsește prin molime, secetă, foamete etc. (*Amos* 4, 6-12). Neconținut au propovăduit cuvântul binefăcător al lui Iahve, luând parte celor slabi și asupriți, iar față de cei nedrepti s-au arătat revoltăți, condamându-i fără ocolire, pentru că sunt foarte lacomi și inumani, "zidesc casă lângă casă și îngrămădesc țarini până ce nu mai au nici un loc" (*Isaia* 5, 8). Alte racile sociale sunt și cele în care cei păcătoși zic răului bine și binelui rău, socotesc lumina întunec și întunerecul luminează sau consideră amarul dulce și ducelui amar (*Isaia* 5, 20).

În misiunea lor socială, profeții înțelegeau să acționeze pentru făurirea unui climat favorabil dreptății afectată serios de cei puternici și lacomi, între care se includ și unii conducători ai statului. Profetul Ilie muștră cu asprime pe regele Ahab (sec. IX î.Hr.) pentru nelegiuirea faptă de a lua via lui Nabot (*III Regi* 21, 20-24). Ei se străduiau să cultive și să purifice bunele moravuri în societatea care are la bază familia, iar aceasta trebuie să se întărească prin întărirea credincioșiei între soți. Familia este privită ca o instituție sacră în forma sa primordială pe care se cuvine să o urmeze orice israelit căsătorit.

Idealul mesajului profetic vizează asigurarea unei conviețuiri decente, o existență cât mai favorabilă majorității, știindu-se că în perioada sclavagistă robii erau neglijați și umiliți de stăpânii lor. Cu toate că trăiesc vremuri de degradare umană cauzată de sclavagism, totuși la profeți, tratamentul robilor fiind radical deosebit față de stăpânii acestora care aveau dreptul să le suprimă viața, lăsând la o parte dreptul acestora de a-și alege, de a părăsi pe cei care îi exploatau cu multă cruzime. La evrei situația sclavilor era diferită de cea a celor din lumea idolatră, deoarece în sprijinul ocrotirii lor porunca a patra din Decalog prevede și odihna sabatică (*Ieșirea* 20, 10), iar o altă dispoziție divină le dădea dreptul ca să-și părăsească stăpânul, iar în anul jubileu ei își recăpătau dreptul de libertate, chiar dacă nu treceau cei 6 ani de supunere față de stăpân (*Lev.* 25, 10; *Deut.* 15, 12). La eliberarea unui sclav evreu, stăpânul era îndatorat să-l înzestreze cu animale din turmele sale (*Deut.* 15, 14), obicei care în antichitate nu exista la popoarele idolatre.

Tot mesajul profetic are în vedere și asigurarea unei conviețuiri pașnice, realitate pe care profetul Miheia o redă în mod sugestiv prin cuvintele ca fiecare să stea liniștit sub smochinul lui, încât nimeni să nu-l amenințe (*Miheia* 4, 4). În el se cultivă atât întoarcerea la Dumnezeu, cât și credința că oricine va chema numele lui Dumnezeu se va mântui din necazuri și suferințe (*Ioil* 3, 5). Prin intermediul său, omenirea este invitată să dea crezare vocii divine, care îndreaptă lumea într-o ordine superioară în care societatea să prospere în bine și să biruie definitiv urmările dezastruoase ale răului.

Pentru ecumenismul biblic, un loc de frunte îl ocupă Cartea Psalmilor asemănată de Sf. Atanasie cu o grădină de flori care cuprinde fructele celorlalte cărți vechitamentare. Conținutul variat și bogat al psalmilor se referă la Dumnezeu și opera Lui, la îngeri și în deosebi la om, în toată măreția lui dăruită lui de Creator, cât și în hățișul slăbiciunilor lui din care nu poate ieși, întrucât înșelătoarele ispite ale diavolului l-au îndepărtat de Cel ce l-a plăsmuit din pământ și i-a dat duh dătător de viață (*Facerea* 2, 7). Varietatea cuprinsului lor atrage atenția oricărui dreptcredincios care vede în aceste producții literare poetice ale limbii ebraice biblice un mănunchi de sentimente curate pătrunse de pioșenie și cinstire curată a lui Dumnezeu.

Psaltirea este un izvor prețios pentru cultivarea ecumenismului biblic, deoarece ea ne oferă nenumărate exemple despre adevărata cinstire a lui Dumnezeu Care respinge formalisul religios, când afirmă "jertfiți jertfa dreptății și nădăjduiți în Domnul" (*Ps.* 4, 5). Cultul divin trebuie săvârșit din inimă curată și smerită. Duhul umilit și nevărsarea de sânge reprezintă noi condiții pentru trăirea religioasă adevărată și plăcută lui Dumnezeu (*Ps.* 50, 15-18). Cu alte cuvinte reli-

gnozitatea trebuie să se încadreze într-un cadru spiritual deosebit recomandat de autorii psalmilor, dreptarul spiritual și religios al oamenilor din toate timpurile. Dacă ar fi să fie expus chipul omului în contextul lumii antice, Psaltirea este cel mai sigur document în acest sens, deoarece îi acordă cea mai înaltă demnitate din cauză că reprezintă cununa creației și care nu este mai prejos decât îngerii (*Ps.* 8, 4-5).

Fiind creat în chip special de Dumnezeu, omul are o poziție privilegiată față de celelalte creaturi și cu toate că n-a ascultat în rai de Ziditorul său, va fi ajutat și încurajat prin promisiunea lui Mesia, Care în cartea Psalmilor este numit Fiul lui Dumnezeu (*Ps.* 2, 7) sau Preotul cel adevărat și veșnic, după rânduiala lui Melchisedec (*Ps.* 109, 4). Menirea omului în lume este aceea de a lăuda pe Dumnezeu cu toată inima în sfatul celor dreți și în adunare (*Ps.* 110, 1). De la răsăritul până la apusul soarelui, sfatul psalmistului este acela de a preamări pe Domnul Cel Preaînalt, Care scoate din nevoi pe cel sărac și pe cel sărman îl miluiește (*Ps.* 11, 3-7).

Lumina cărții Psalmilor s-a revărsat din belșug peste credincioșii români, Psaltirea fiind prezentă cu nenumărați psalmi pe care i-a citit cu multă evlavie. Traducerea psalmilor reprezintă cărțile vechitamentare care au avut prioritate în talmăcirile românești, iar traducerea mitropolitului Dosoftei (1673) marcând și începuturile poeziei românești. De aceea traducerea lor a însemnat pentru cultura românească o mare binefacere și un dreptar curat de credință și de înțelepciune, iar cei ce se depărtează de El vor pieri (*Ps.* 72, 24-27). Aghiograful este convins că Dumnezeu îi dă putere (*Ps.* 70, 17), că întru El se vor binecuvânta toate semințiile pământului, afirmație clară în sprijinirea și susținerea ecumenismului biblic care rodește în toate timpurile în relațiile interumane.

Neglijarea sau ocolirea ecumenismului biblic în mod cert duce la răcirea relațiilor dintre semeni, cât și la promovarea acțiunilor antiumane care întunecă viața socială și o compromit cu multe excese pornite din minți avide de slavă deșartă. Cei ce nu au frică de Dumnezeu sunt străini de cunoașterea nepieritoarelor texte ale psalmilor (*Ps.* 35, 1) în care se spune că moartea păcătoșilor este cumplită (*Ps.* 33, 20) și sufletele lor sunt condamnate de Dumnezeu (*Ps.* 10, 5) ca să se ducă în iad (*Ps.* 9, 16-17). De la fața lui Dumnezeu nimeni nu se poate ascunde (*Ps.* 138, 7-8) și va scăpa cel drept de la nedreptățile săvârșite de acesta (*Ps.* 142, 3). Fericirea aparentă a celor nedreți este trecătoare, pentru că rugăciunile celor năpăstuiți sunt ascultate de Dumnezeu (*Ps.* 142, 9-12; 143, 11-15) așa cum se exprimă și psalmistul când zice: "aproape este Dumnezeu de cei ce-L cheamă pe El, de toți ce-L cheamă pe El întru adevăr" (*Ps.* 144, 18).

Cartea psalmilor reprezintă un adevărat manual de cultură și spiritualitate pentru dezvoltarea și întărirea ecumenismului biblic. Doctrina despre Dumnezeu, lume, îngerii sau om poate fi abordată cu mult folos teologic-cultural de oamenii de bună credință, contribuind în felul acesta la aprofundarea textelor din Psalmi. Temele dogmatice sau moral-sociale desprinse din Psaltire sunt de mare folos și actualitate în dialogul interreligios din cadrul mișcării ecumenice dintre creștini și evrei.

Având în vedere continuitatea, adică legătura firească între Vechiul și Noul Testament, dialogul interreligios se poate baza pe nenumărate temeuri neotestamentare. Legătura cu credincioșii mozaici va fi durabilă dacă ecumenismul biblic va fi îmbogățit și cu texte din Noul Testament. Acest dialog dintre evrei și creștini

se va dezvolta în chip firesc, dacă avem în vedere faptul că Dumnezeu Fiul nu a luat firea îngerilor, ci sămânța lui Avraam (*Evrei 2, 16*), patriarhul după trup al israeliților și al tuturor oamenilor după credință (*Facerea 12, 35; Matei 8, 11*). Prin mijlocirea poporului biblic, Dumnezeu a păstrat credința monoteistă și venirea în lume a lui Mesia Care va elibera toată omenirea din robia diavolului. Ideea mesianică s-a păstrat în toată puritatea sa în mijlocul lui Israel și prin acesta toate neamurile dornice de eliberarea lor de sub robia satanei.

Toate profețiile vechitamentare s-au plinit în persoana Mântuitorului Hristos (*Evrei 1, 1-3*), Care în Predica de pe munte spune că El n-a venit să strice Legea sau proorocii, ci să împlinească zicerile profeților și să desăvârșească normele juridice descoperite prin Moise fiilor lui Israel (*Matei 5, 17*). Prima comunitate creștină a fost iudaică pe care Saul din Tars, în virtutea zelului său pentru credința strămoșească, voia să aibă acordul sinagogilor din Damasc ca să aducă legați pe coreligionarii săi la Ierusalim pentru ca să fie readuși la credința mozaică (*Fapte 9, 1-2*). La pogorârea Sf. Duh la Cincizecime, s-au botezat la Ierusalim ca la trei mii de suflete (*Fapte 2, 41*) și această comunitate lauda zilnic pe Dumnezeu în sinagogă, săvârșea frângerea pâinii, stăruia în învățătura apostolilor și lua împreună hrana întru curăția inimii (*Fapte 2, 42-47*).

Un izvor inepuizabil de ecumenism biblic este mesajul din Predica de pe munte, în care se poate discuta pe teme religios-morale cu creștini și necreștini. Acest aur spiritual al Noului Testament e lăsat moștenire de Dumnezeu Fiul Care a grăit mulțimii pe muntele Fericirilor, aproape de Marea Galileii. Începutul acestei cuvântări divine se referă la fericirea celor care în primul rând dau dovadă de smerenie față de Dumnezeu. În prima fericire sunt menționați cei săraci cu duhul, expresie care se poate preda și prin cuvintele: fericiți cei smeriți cu duhul, de care în timpul nostru se cuvine să ținem seamă în relație cu semenii noștri care sunt toți fiii aceluiași Dumnezeu, Cel ce trimite ploaie și face să răsară soarele peste toți oamenii (*Matei 5, 45*). Cele nouă fericiri alcătuiesc un adevărat cod de conduită religios-morală și ele se referă atât la starea vieții pământești, cât și la cea de dincolo în împărăția cerurilor. Cu alte cuvinte, ele constituie un permanent apel făcut de Dumnezeu oamenilor cărora li se vestește să fie milostivi, curați cu inima, făcători de pace și statornici în urmarea dreptății (*Matei 5, 3-10*).

Cuvintele fericirilor încălzesc mereu sufletele oamenilor și-i schimbă totdeauna în bine, după cum necunoașterea lor face loc neînțelegerilor dintre ei, preferând forța în locul blândeții și războiul pustiitor de vieți omenești. Pentru cultivarea bunelor relații interumane este suficient să respectăm cuvintele celei de a 7-a fericiri, potrivit cărora făcătorii de pace sunt numiți și fiii lui Dumnezeu sau om al lui Dumnezeu, așa cum se exprimă în multe locuri aghiografii Vechiului Testament și ei sunt cei care fac bine celor din jurul lor (*III Regi 17, 18-24*). Aceștia aduc mult bine omenirii, în sensul că urmează și propovăduiesc pacea adevărată care vine de la Dumnezeu și se deosebește radical de cea impusă prin forță oamenilor. Împăcarea oamenilor se realizează când păcatul este eliminat din viața lor, de aceea în lumina Noului Testament adevărata pace înseamnă mai întâi reluarea legăturii cu Dumnezeu Care le oferă pacea lui Hristos deosebită de pacea lumii (*Ioan 14, 27*). Creștinul primește prin botez pacea lui Hristos Care-l ajută

să-și cunoască bine rostul său în lume și să trăiască în bune relații cu semenii. De aceea el încalcă această caracteristică a sa și nu-și mai aduce aminte că Mântuitorul Hristos după Sf. Înviere i-a întâmpinat pe Sf. Apostoli cu salutul pazei vouă (*Ioan 20, 19*). Când pleacă la război, așa cum s-a întâmplat cu cruciații în evul mediu și cu cei în zilele noastre, se răfuiesc între ei din cauza credinței.

Pacea este spulberată atunci când oamenii puternici vor să ia libertatea celor din jurul lor, încercând să le impună dreptatea lor răzbunătoare și compromițătoare. Potrivit învățaturii creștine, Fiul lui Dumnezeu se jertfește tocmai pentru a elimina lăcomia păcătoasă a oamenilor de a reveni la sclavia diavolului, stăpânitorul acestei lumi și care provoacă multă suferință în lume. Jertfa de pe cruce a Mântuitorului Hristos aduce mai întâi împăcare omului cu Dumnezeu prin sfășierea în două a catapetesmei templului (*Matei 27, 51*) și deschiderea mormintelor din care au ieșit multe trupuri ale sfinților și au mers în cetatea Ierusalim unde s-au arătat la mulți (*Matei 27, 52-53*). Înainte de jertfa Sa pe muntele Golgota, numit și Locul căpățânii (*Matei 27, 33*) deoarece după o veche tradiție a fost îngropat aici Adam, Mântuitorul Iisus Hristos a subliniat importanța păcii sau împăcarea frățească atunci când cineva aduce lui Dumnezeu jertfa sa (*Matei 5, 24*).

Pentru perpetuarea liniștii între oameni, un rol important îl au cuvintele din Predica de pe Munte: "căutați mai întâi împărăția lui Dumnezeu și dreptatea Lui și toate acestea se vor adăuga vouă" (*Matei 6, 33*). Sau îndemnul Mântuitorului Hristos de a iubi și nu a dușmăni pe aproapele, poruncă prevăzută și în Legea Veche (*Levitic 19, 17-18; Matei 5, 43*). Această iubire se poate extinde și la vrăjmașul omului sau cel care îl blestemă, pentru care trebuie chiar să se roage (*Matei 5, 44*).

Virtutea creștină a iubiri care nu trece niciodată (*I Cor. 13, 8*) este cea mai de preț în promovarea unor relații prietenești, ea este baza religiei creștine care trebuie aplicată în viața cotidiană. Ea se opune cu dârzenie răului, de aceea îndemnul Mântuitorului din Predica de pe Munte de a nu se împotrivi celui rău duce la stoparea lui și la cultivarea binelui. Cel ce lovește obrazul drept al unei persoane, aceasta este sfătuită să-și întoarcă și obrazul stâng (*Matei 5, 39*). Datorită acestei virtuți, lumea s-a schimbat în bine și s-a îndepărtat de rău.

În toate timpurile, efectele benefice ale iubirii s-au arătat de nenumărate ori și relațiile umane au cunoscut un progres spre cultivarea umanismului și în direcția ecumenismului biblic. Roadele sunt bune și folositoare societății, iar această caracteristică rezidă din faptul că ea își are izvorul în Dumnezeu. Cel ce nu cunoaște această realitate nu-și poate da seama de Dumnezeu Care, după Sf. Ioan Evanghelistul, este identificat cu iubirea (*I Ioan 4, 8*). Aceasta își are obârșia de la Dumnezeu și oricine iubește pe semenul său este născut din Dumnezeu și-L cunoaște și rămâne în el (*I Ioan 4, 7, 13*).

După același Sfânt Evanghelist, "Dumnezeu este iubire și cel ce rămâne în iubire rămâne în Dumnezeu și Dumnezeu rămâne în el" (*I Ioan 4, 16*). În acest context mai adăugăm și cuvintele Sf. Ioan care spune: "dacă cineva iubește pe Dumnezeu, iar pe fratele său îl urăște, mincinos este! Pentru că cel ce nu iubește pe fratele său pe care l-a văzut, pe Dumnezeu pe Care nu L-a văzut, nu poate să-L iubească... cine iubește pe Dumnezeu să iubească și pe fratele său" (*I Ioan 4, 20-21*).

Îndemnul la această păstrare a bunelor relații între semeni își află motivarea în cuvintele: "noi îl iubim pe Dumnezeu, fiindcă El ne-a iubit cel dintâi" (*I Ioan 4, 10*).

Din nenumăratele texte neotestamentare care pot fi invocate în lărgimea și întărirea relațiilor interumane, mai amintim parabola samarineanului milostiv pe care Mântuitorul a dat-o spre pildă învățătorului de Lege (*Luca 10, 25*). Din cuprinsul acestei pilde rezidă îndatorirea omului de a-și ajuta pe semenul său, dacă acestuia i se periclitează viața. Nepăsarea preotului și a levitului nu se potrivește celui ce nu pune în practică porunca divină de a iubi cu adevărat pe Dumnezeu, iar pe aproapele ca pe sine însuși (*Luca 10, 27*). De aici reiese cu claritate specificul învățaturii creștine în care umanitarismul său se oglindește în fapta samarineanului milostiv, cel ce nu a ocolit pe cel bătut de tâlhari, ci l-a luat cu el și l-a dus la o casă de oaspeți, unde a fost încredințat gazdei și a asigurat-o că va plăti acesteia tot ceea ce va cheltui cu cel ce era aproape să moară (*Luca 10, 30, 35*). Atunci, ca și acum, Mântuitorul Hristos ne îndeamnă să ajutăm semenii noștri în nevoi și să fim în relații frățești cu aceștia (*Luca 10, 37*).

Un ecumenism durabil și cu nenumărate roade benefice pentru societate își găsește marea realizare dacă sunt folosite în dialogurile interumane și interetnice textele Sf. Scripturi, mereu binevenite în rezolvarea unui impas teologic și social. Subliniem acest lucru deoarece cuvântul lui Dumnezeu consemnat pe calea inspirației divine de către aghiografi în scrierile lor reprezintă un bun religios-moral și social al întregii omeniri. Lumina scrierilor sfinte se răsfrânge mereu peste mințile celor ce iubesc pacea, dreptatea, frățietatea, într-un cuvânt tot ceea ce înfrumusețează chipul unui om cu frică de Dumnezeu care este deschis să întrețină legături sincere cu cei din jurul său.

O condiție esențială în obținerea unui rod bogat în aplicarea ecumenismului biblic este aceea de a se aplica în viața de toate zilele învățătura Sf. Scripturi. Simpla cunoaștere a cuprinsului Sf. Scripturi fără a fi trăit în relație cu aproapele nostru se poate asemăna cu un smochin fără roade sau cu un mormânt văruiat care pe dinafară se arată frumos, iar pe dinăuntru plin de toată necurăția (*Matei 24, 27*). Urmarea celor descoperite de Dumnezeu dau vigoare și suplețe contactelor interumane care în perioada medievală se bazau pe o literatură religioasă și mai puțin laică. De aceea, termenul românesc de "omenitate" care apare mai întâi în *Învățăturile lui Neagoe Basarab către fiul său Teodosie*, în care voievodul muntean îndemna pe viitorul succesor la tronul Țării Românești să ia ca pildă de conducere a poporului exemplul regilor din Vechiul Testament. Originea cuvântului specific românesc are o rezonanță biblică, fiind alcătuit din participiul verbului "aman" – "a crede" și "ia" care este forma prescurtată a tetragramului Jahve, Dumnezeu. Această omenie este sinonimul ospitalității românești legată tocmai de primirea lui Dumnezeu de către patriarhul Avraam la stejarul Mamvri, precum și de cuvintele din Predica de pe munte de a fi în bune relații cu semenii noștri. Exemplele nenumărate ale omeniei românești sunt confirmate de istoria multiseculară a poporului român care a venit în contact cu multe etnii. Cu acestea s-au bucurat ori a suferit din cauza năvălirii popoarelor migratoare și a lăcomiei imperiilor din vecinătatea țării.

Atât pentru creștini, cât și pentru necreștini, sentimentul dragostei umane are o covârșitoare importanță în cultivarea relațiilor de bună conviețuire dintre

oameni. Această virtute îi face pe oameni să nu se poarte față de semenii cu necuviință, nici să nu fie cuprinși de mânie, săvârșind răul. Datorită acestui segment de simțire umană credinciosul nu ajunge să pizmuiască pe alții, nu cade într-o autoapreciere deșartă și devine o persoană stabilă care știe cum să recepteze toate surprizele oferite de viață și să ajungă să se bucure de adevăr (*I Corinteni 13, 4-7*). Ea nu poate fi substituită de nici o știință și credință care să mute și munții (*I Corinteni 13, 2*).

După afirmațiile Sf. Ap. Pavel, dragostea este considerată drept roadă a Sf. Duh din care izvorăște și bucuria, îndelunga răbdare, blândețea, facerea de bine, credințioșia. Prezența acestora în relațiile interumane duce la apropierea dintre oameni care nu se mai pizmuiesc unii pe alții, ajungând să fie răspunzători față de cei din jur, comportare ce duce în mod cert la plinirea Legii lui Hristos (*Galateni 5, 22-26; 6, 1-2*).

Îndemnul Apostolului față de semenii noștri este acela de a îmbărbăta pe cei puțini la suflet, de a sprijini pe cei mici la suflet, de a nu răsplăti răul cu rău și de a fi îndelung răbdători față de toți (*I Tesaloniceni 5, 14-15*).

Așadar, în viața religioasă, ecumenismul biblic are o mare valoare și acest adevăr se concretizează pe plan național prin publicarea cărții "Dicționar de personaje biblice și reprezentarea lor în arte", elaborată de prof. Viorica S. Constantinescu și de Dl. Baruch Tercatin. Lucrarea a apărut în Editura Harefec, București, 2002.

2. Ecumenism biblic pe plan național

În urmă cu doi ani a fost lansată, tot în vechea capitală a Țării Românești – Târgoviște, cartea D-lui Ing. Baruch Tercatin "Din înțelepciunea Torei și a hasidismului", apărută în aceeași editură București, 2000. Cu acest prilej am arătat că acest moment de întâlnire dintre creștini și evrei constituie un mod real de ecumenism biblic.

Acest crâmpiei de ecumenism biblic, pe plan național, se continuă cu Dicționarul sus amintit, care în limba română lipsea și materialul acestuia este de mare folos religios, cultural deopotrivă evreilor și creștinilor, îndeosebi teologilor. Lansarea celei de a doua cărți a avut loc în ziua de 28 mai 2002, în prezența unor personalități din cultură și un numeros public studentesc de la Facultatea de teologie ortodoxă din cadrul Universității Valahia din Târgoviște.

De față au fost: Domnul Gabriel Stempel, Prof. Singer, Av. Const. Vișincscu, scriitor și publicist Victor Bârlădeanu, Secretar General al ACPRI, D-na prof. Veronica Bârlădeanu, Prof. Ioan Calafeteanu și alții. Toți vorbitorii și-au exprimat bucuria de a saluta eforturile autorilor de a pune în pagină informații și imagini legate de personalitățile biblice vechitestamentare. Cu acest prilej s-a transmis mesajul D-lui Acad. Prof. Răzvan Teodorescu, Ministrul Culturii și Cultelor, Președinte de onoare al asociației ACPRI (Asociația Culturală de Prietenie România-Israel), precum și binecuvântarea Marelui Rabin al Genevei Alex. Safran. Un alt mesaj a fost transmis din partea D-lui Acad. prof. Nicolae Cajal, Președintele Comunității evreilor din România.

Atmosfera ecumenică de la Târgoviște a fost sporită de intonarea imnelor celor două țări de către un cor de copii din Târgoviște. Aceștia au cântat imnul

Israelului în limba ebraică, precum și alte cântece evreiești în semn de prețuire față de poporul evreu din rândul căruia, la sfârșitul secolului a XIX-lea, un evreu român a înființat o școală în vechea capitală a Țării Românești, unde erau școliști copii orfani și săraci. Trecutul acestei vechi capitale românești este unul din multele exemple de conviețuire dintre creștini și evrei, moștenire care își află ecoul și în publicarea acestui Dicționar. Un alt evreu român Ing. Irving (Nelu) Teper, din localitatea Holn, din Israel, pregătește un alt Dicționar biblic având în vedere nu numai personajele biblice, ci și cuvinte de uz comun, cum ar fi termenul "coloanele" sau stâlpi comemorativi ca cel de la Ghilgal sau cei care înfrumusețau locașul de cult.

Înainte de a trece la lecturarea acestui dicționar, cititorul află de la cei doi autori de intenția lor de a face cunoscută istoria personajelor biblice, după care urmează "prefața" D-lui prof. Acad. Nicolae Cajal în care Domnia sa subliniază importanța editării acestei lucrări în contextul "bunei înțelegeri și a respectului reciproc între oameni, între evrei și creștini. La aceste date care prefătează filele Dicționarului biblic, mai adăugăm "Mesajul" Marelui Rabin al Genevei și Membru de onoare al Academiei Române, Dr. Alexandru Șafran, care întâmpină cu mulțumire realitatea celor doi autori pentru reușita lor în reliefarea personajelor biblice în artă.

Ordinea alfabetică a Dicționarului este legată de numele lui Aaron, în ebraică Aharon (*Ieș.* 4, 14), a cărui viață este prezentată în lumina textelor scripturistice. Datele extrabiblice prezentate de cei doi distinși autori sunt la curent cu opiniile arheologilor care, într-adevăr, opinează pentru exodul evreilor în vremea faraonului Ramses al II-lea (sec. XIII î.Hr.), care a pus pe evrei la munci grele în cetățile mari Pitom, Ramses și On sau Eliopolis (*Ieșirea* 1, 11).

Având în vedere că cititorii sunt în majoritate creștini, cei doi autori folosesc nu numai numele ebraice după textul Septuagintei, dar și denumirea cărților din Pentateuh, în cazul de față, în loc de Șemot apare corespondentul de Ieșirea sau Exodul. Pe lângă informațiile biblice menționate și referirile din exegeza iudaică și aceste date largesc orizontul în cunoașterea mai bogată a vieții primului arhieru israelit Aaron care a murit la vârsta de 123 ani. Literatura rabinică arată că acest personaj biblic iubea pacea, pe oameni și încerca să-i apropie de Tora (*Avot* 1, 12). El a trecut la strămoșii săi și cu sufletul a rămas în mijlocul poporului său și, potrivit tradiției iudaice, face parte din cei 7 musafiri (Ușpizin care vizitează în ziua a 5-a pe evrei la Sărbătoarea Corturilor. Conform comentatorilor din secolele XIII-XVII acest arhieru evreu ales în chip minunat să slujească lui Dumnezeu (*Numeri* 17) a fost pedepsit de Iahve pentru faptul că a tăcut atunci când fratele său Moise a lovit cu toiagul de 2 ori în stâncă până când a ieși apă din aceasta, ceea ce a însemnat și o afectare a prestigiului divin. După aprecierile din Talmud, Moise și Aaron, deși au îndeplinit toate legile Torei au murit (*Șabat* 550 pentru că ambii au greșit înaintea lui Dumnezeu, primul că a lovit stâncă în loc să-i vorbească, cel de -al doilea, pentru că în acel moment a tăcut.

În literatura iudaică, numele lui Aaron apare în lucrarea lui Filo Alexandrinul (sec. I d.Hr.) în cartea *De vita Mosis*, precum și în alte lucrări "Mystere du Vieil Testament, The Firsthorn, drama lui C. Fay din anul 1852 și în germană *Das*

Gesetz, nuvelă de Thomas Mann (1944), Tu de Pierre Emmanuel (1978). Istoria vieții lui Aaron este reflectată și în muzică (ex. Moses und Aaron, operă de Aaron Schönberg, din anul 1957) sau în artă. Cea mai veche imagine este fresca de la Dura Europos datând din anul 250 d.Hr. În acest dicționar se folosește datarea de era noastră – e.n., așa cum se obișnuia să se consemneze înainte de anul 189. Era noastră se leagă de nașterea lui Hristos pe care evreii o consemnează prin "era creștină", ceea ce reprezintă sinonimul d.Hr. sau î.Hr. Dacă în această frescă Aaron este reprezentat în fața cortului sfânt, în secolul VII d.Hr. Chipul său arhieresc este însoțit de o ramură de migdal, ceea ce amintește de înflorirea minunată a toiagului său care a înflorit și a făcut migdale ca semn al alegerii divine pentru slujirea preoțească (*Numeri* 17). Chipul lui Aaron apare în tabloul "Pedepșirea lui Core" din Capela sixtină, aparținând celebrului pictor Botticelli (anul 1481) sau mai târziu, în tabloul care redă momentul adorării vițelului de Aur și care aparține lui Nicolas Poussin (1594–1665). Marele pictor modern Marc Chagall a reușit în anul 1965 să redea chipul lui Aaron lângă candelabrul cu cele 7 brațe care lumina noaptea atât în Cortul Sfânt, cât și în templul solomonian.

Informațiile biblice însoțite de multe date extrabiblice sunt un incontestabil ghid religios cultural pentru toți cei ce parcurg paginile acestui Dicționar în care nu sunt expuse doar personajele biblice, ci și alte nume care au existat în perioada vechitamentară și fără vreo importanță în istoria mântuirii. Aceste nume sunt menționate în ordinea alfabetică, cum este cel al dregătorului Abfata (*Estera* 1, 10), unul din dregătorii regelui Artaxerxe (*Estera* 1, 1). Nume de regi care nu au legătură directă cu istoria mântuirii și genealogia Mântuitorului Hristos, interesează mai puțin pe omul credincios și mai mult pe cel ce vrea să știe istoria timpurilor vechitamentare, cum este cel legat de Adoni Ţedec, regele Ierusalimului, din vremea lui Iosua (sec. XIII î.Hr., *Iosua* 10, 1-3).

Ordinea alfabetică a numelor proprii urmează pe cea din limba română, așa cum este cazul lui Abel, care în ebraică se pronunță Hevel (*Facerea* 4, 2). Conform mențiunilor din Talmud, se spune că acesta s-a căsătorit cu sora sa, ceea ce a declanșat mânia lui Cain, întrucât el voia să fie soțul acesteia (*Ivamot* 11, 51). Dacă unii comentatori susțin că Abel (în ebraică adiere, răsufare) a trăit numai 50 de ani, alții cred că ar fi avut 40 de ani ca și fratele său. Despre acest nume biblic vorbesc mulți scriitori de-a lungul timpului, începând cu Filon Alexandrinul care în chip maniheist vedea în Abel un simbol al binelui, iar în Cain un simbol al răului. Potrivit unei lucrări din anul 1464 și intitulată Redentinsches Osterspiel, jertfirea mielului a fost legată de moartea păstorului Abel și cea a lui Isus. Grafia numelui divin este cu un singur I – cu care începe ebraicul Ieșua – Mântuitorul și care se aseamănă cu cea din Bibliile romano-catolice. Cei doi de I, adică Iisus sau ebraicul Iehoșua înseamnă Dumnezeu Mântuitorul, ceea ce ne arată clar firea dumnezeiască și nu numai omenească a Mântuitorului Iisus Hristos.

Relatarea biblică despre Abel a fost dramatizată în lucrarea Abels Tod (1779) scrisă de J.C. Von Zabnesnig și care urmărește să dezvolte ideea creștină a jertfei în numele iubirii. O altă scriere, redactată tot în limba germană Der Tod Abels de Solomon Gessner în anul 1758 a devenit o celebră culegere de idile tradusă în majoritatea limbilor europene. Istoria lui Abel și Cain a fost inclusă și de Baudelaire

în *Les fleurs du mal* (1857), iar Ion Heliade Rădulescu reia acest motiv în *Anatolida sau omul și forțele* (1870).

În literatura de după holocaust, personajul biblic va deveni simbolul celor extremiști în lagărele naziste, precum și al celor care au căzut victime bombardamentelor atomice de la Hiroșima și Nagasaki. La începutul acestui mileniu și secol a apărut volumul de versuri *Abel* în limba română de Tania Lovinescu (Ed. Hasefer, 2001).

Relatările biblice au inspirat nu numai pe scriitori, ci și pe compozitori ca I. Ghezi (sec. 18) în *Oratori sacri a tre voce*, A. Caldera care a compus un Oratoriu în anul 1732 la curtea din Viena. De asemenea, spaniolul F. Queralt a compus pe la 1800 binecunoscuta operă bisericească *La muerte de Abel*.

Viața lui Abel a fost reflectată și în artele plastice, cum ar fi mozaicul din secolul al XIII-lea din catedrala venețiană San Marco sau basorelieful din Baptisteriul din Florența din secolul al XV-lea și care este contemporan cu fresca din Verona, Cain ucigându-l pe Abel.

Un caz similar lui Abel este și cel al lui Abesalom, fiul Maachei (*II Regi*, 3, 3) în sensul că autorii stăruie în prezentarea acestuia, potrivit datelor oferite de literatura extrabiblică, cum ar fi drama *Abesalom und Achitofel* scrisă în anul 1681 de J. Driden. Alte informații de ordin muzical și din domeniul artelor, cum ar fi *Împăcarea* dintre Abesalom și David pictată în anul 1642 de Rembrand, sunt de mare folos cititorului în înțelegerea cât mai cuprinzătoare a vieții acestui personaj biblic.

Numele proprii corespund întru totul datelor biblice și în rândul acestora menționăm pe cel ce s-a dat de Dumnezeu primului om creat de El în mod special.

Pe lângă documentarea biblică despre Adam, autorii acestui Dicționar oferă cititorului alte informații din literatură, muzică și arte plastice. Acest nume ebraic apare de 930 de ori în Sf. Scriptură însă numai 330 au în vedere persoana sa. Despre Adam se spune că este apropiat de Lucifer în sensul că diavolul a fost alungat din paradisul ceresc, iar omul din cel pământesc din care a fost luat și se va întoarce după ce a trăit 930 de ani (*Facerea* 5, 5). El este protopărintele omenirii, deoarece toți mor prin el, după cum prin Noul Adam, Iisus Hristos, toți înviază (*I Corinteni* 15, 22).

Autorii având în vedere realitatea celor descrise în cartea *Facerea* despre păcatul strămoșesc comis de Eva și Adam la îndemnul șarpelui (*Facerea* 3, 1-4). Ținând seama de opinia comentatorilor, autorii menționează că relatarea biblică se aseamănă cu descrierile din poemul cosmogonic babilonian *Euma Eliș*. Considerăm că asemănările sunt formale și nu de fond, deoarece n-a existat la semiții babilonieni revelație supranaturală, ci numai naturală în care s-a conservat în timp istoria căderii în păcat a primilor oameni. De asemenea, deosebire se poate observa și în ceea ce privește aprecierea că în cartea *Facerea* este prezentat un mit, apreciere care poate fi acceptată de teologii raționaliști, deoarece aceștia încearcă să combată realitatea celor expuse în Vechiul Testament și că toate instituțiile vechitestamentare nu au originalitate. Ceea ce afirmă autorii, "în ambele mituri, haosul este transformat în cosmos", care înseamnă armonie, nu amintesc nimic de Dumnezeu, Creatorul cerului și al pământului. Mitul exprimă o realitate deformată în timp prin improvizații sau exagerări, ceea ce nu este cazul cu relatările lui

Moise din Facerea în care el este inspirat de Dumnezeu ca să scrie potrivit cunoștințelor sale despre zilele creației. De fapt, această situație se poate exemplifica și cu alte date, cum ar fi triada zeilor semiți sau alcătuirea tripartită a templului lui Solomon asemănătoare cu locașul de cult de la Tell Tainat din Siria. Teologii raționaliști au respins realitatea și originalitatea momentelor consemnate în Vechiul Testament, tocmai pe motivul că sunt mituri. Ca să se convingă, au început să facă săpături arheologice care nu le-au slujit interesului de a nega istoricitatea evenimentelor, ci pentru a confirma geografia și istoria biblică.

Sesizarea interesantă a autorilor privește tradiția europeană despre pomul cunoștinței binelui și răului interzis lui Adam și Evei (*Facerea* 2, 17; 3, 3). Acest pom din mijlocul raiului a ajuns prin traducerea greșită din Vulgata a cuvântului *malus-rău*, cu *malum-măr*. În originalul ebraic este substantivul "eț" care poate desemna orice pom, mărul fiind un nume specific limbii române, care se înrudește fonetic de *mar-măr*, care înseamnă Domnul. La poporul român se spune de mărul lui Adam sau cineva este bătut măr, ceea ce ne arată că omul – domnul creat după chipul lui Dumnezeu trebuie să nu se atingă de pomul din mijlocul raiului indicat de Creator în vederea ascultării depline față de El și pentru ca prin această poruncă să dobândească și nemuria trupului. În loc de rău s-a ajuns la măr, copac cu fructe bune și nicidecum periculoase vieții fizice pentru om.

De la o traducere inexactă, Michelangelor a ajuns să-l reprezinte pe Moise cu două coarne pe cap, ceea ce pentru unii era un exemplu de influență egipteană a cultului bouului Apis asupra conducătorului evreilor. Cele două coarne se pot explica prin faptul că ebraicul *qeren* înseamnă tare, corn, dar și rază sau putere, ceea ce s-a ajuns la o variantă nepotrivită cu originalul.

Scriitorii inspirați din cărțile Sf. Scripturi au compus lucrări de valoare universală, depășind atât spațiul cât și timpul. Astfel, în primul mileniu după Hristos s-au alcătuit Imnele paradisului de Sf. Efreem Sirul (sec. IV), *Vita Adame et Eve*, iar această literatură inspirată din Tora va continua în sec. XI-XIII cu mistere și drame, cum ar fi *Jeu d'Adam*. Un poet neoplatonic francez din secolul al XVI-lea, Maurice Scève, a publicat un poem despre Adam plin de vulgaritate și creator de viață. Alți meșteri ai cuvântului cum ar fi John Milton, scrie despre *Paradise Lost* (1667) sau Paul Valery despre *Ebauche d'un serpent* (1921).

Muzicieni de frunte au creat opere lirice, cea mai cunoscută fiind a francezilor J. F. Lesueur, intitulată *la mort d'Adam et son apothéose* (1809) și G. Serpetie despre *Adam et Eve* (1866). Chipul celor doi protopărinți a inspirat pictura murală a catacombelor din Roma și Napoli. În perioada renescentistă se impun picturile lui Albrecht Dürer, cu chipul lui Adam (Prado) și scenele lui Michelangelor despre crearea lui Adam și alungarea din paradis, realizate în Capela Sixtină.

Variate și interesante date extrabiblice au fost înfățișate și în legătură cu Eva sau Hava în ebraică (*Facerea* 3, 20) cuvinte care derivă de la verbul *haia(h)* sau *hava(h)* și înseamnă "a trăi" sau ca substantiv viață, apelativ dat de Adam când a spus că "ea va fi maica tuturor celor vii" (*Facerea* 3, 20).

În acest context este amintit și amăgitorul protopărinților omenirii pe care Dumnezeu l-a blestemat ca să se târască pe pântecul său și să se hrănească toată

viața cu țărână (*Facerea* 3, 14). Variantele vechi lingvistice – ebraică și greacă –, menționează cuvântul țărână sau pământ (afar și ghi), însă autorii acestui interesant Dicționar biblic folosesc substantivul "nisip", ceea ce este nepotrivit pentru această reptilă care nu intra în categoria păsărilor, ca să mănânce această materie dură.

Din punct de vedere ortodox, Pentateuhul oferă oamenilor adevărul că Dumnezeu a creat în mod egal fizic și spiritual pe protopărinții noștri. Cuvintele "va lăsa omul pe tatăl său și pe mama sa și se va uni cu femeia sa și vor fi amândoi un trup" (*Facerea* 2, 24) nu permit să gândim la o inegalitate dintre ei sau să facem loc părerii de superioritate a lui Adam față de Eva. Realitatea este că amândoi au păcătuit și au primit pedepse grele ca bărbatul să-și câștige existența prin oste-neală (*Facerea* 3, 17-19), iar femeia să se confrunte mereu cu necazuri, inclusiv cu durerile nașterii de copii și atragerea ei de către sexul opus, ca să o stăpânească (*Facerea* 3, 16).

Literatura, muzica și artele plastice acordă o mare atenție Evei care este prima femeie ispitită de diavol, deoarece ei i-a încredințat Dumnezeu menirea de a conserva și perpetua viața umană pe pământ. Ea este numită femeie – în ebraică neqeva(h) care derivă din verbul naqav, care se traduce prin a străpunge, a chema etc. Ea este cea care străpunge vicisitudinile acestei lumi poluate de păcat și prin nașterea de urmași prin care se asigură perpetuarea ființei umane pe pământ, copiii simbolizând biruința vieții asupra morții. Ca maică a vieții fizice, ea este mult mai evocată în literatură, muzică și artele plastice. Poeți și scriitori inspirați din referatul biblic al creației au dat opere de mare valoare umanității. Lista numelor Evelor din toate timpurile și locurile este necuprinzătoare. În timpul Renașterii și al Iluminismului s-a vorbit mereu despre vinovăția Evei pe care mai târziu cehul J. Forster o prezintă, în legătură cu Fecioara Maria, lucrarea având titlul "Maria – Eva" (1899). La începutul secolului al XX-lea, ea este reprezentată în tabloul lui Georges Renault ca o prostituată. În acest caz se exagerează greșeala Evei, așa după cum se încearcă să se motiveze biblic mișcarea feministă ca o reacție la așa-zisa inechitate dintre aceasta și Adam.

O reprezentare pitorească a Evei datează din secolul al XV-lea și aparține lui Bertram von Minden care o înfățișează cu o furcă de tors lână, iar alături de ea fiind Adam lucrând un pământ uscat.

Revenind la ordinea cronologică a personajelor biblice după numele propriu Adam după care în mod logic l-am inclus și pe cel al Evei, cele două coroane ale creației divine, menționăm una din denumirile divine, aceea de Adonai, făcătorul cerului și al pământului. Acest nume, deși are o formă plurală de la Adon-Domn, Dumnezeu, nu presupune o credință politeistă, deoarece Ziditorul lumii nevăzute și văzute este Unul-ehad. Această credință s-a alterat după potopul lui Noe și ea a fost păstrată doar de patriarhul Avraam, strămoșul fiilor lui Israel.

Dumnezeu, în ființa sa, este necunoscut, adevăr confirmat în Vechiul Testament prin cuvintele: "Fața Mea însă nu vei putea să o vezi, că nu poate vedea omul fața Mea și să trăiască" (*Ieșirea* 33, 20). O astfel de situație este numită de teologii creștini cunoașterea apofatică sau prin negație, deosebită de cunoașterea catafatică sau prin afirmare, adică vorbim de Dumnezeu nu ca ființa care este incognoscibilă, ci ca manifestare a lui în lume ca Atotbun, Atotstăpânitor etc.

Teologia creștină și cea iudaică vorbesc de necunoașterea ființei divine, cu deosebire că prima afirmă despre Dumnezeu Cel unul în ființă și întreit în Persoane. Simbolul triunghiului care apare în forma sa dublă în Maghen David – Scutul lui David poate oferi înțelegerea profundă a dumnezeirii, cele trei laturi ale sale indicând persoanele treimice. Acest simbol iudaic este prezent și în latura exterioară sudică a Mănăstirii Curtea de Argeș și în pronăosul Catedralei patriarhale. Cele două triunghiuri care se suprapun reprezintă pentru creștini firea dumnezeiască îndreptată cu vârful spre pământ și firea umană a Mântuitorului Hristos prin care omul are prin har, credință și fapte bune, posibilitatea să se înalțe la ceruri. Realitatea treimică o adevărește semnul simbolic al triunghiului care are 3 laturi care cuprind același spațiu sau esență. Acest raport dintre persoanele treimice sau deoființimea lor se descoperă din cuvintele Mântuitorului Hristos Care zice: "Iar Eu și Tatăl Meu una suntem (*Ioan* 10, 30), Cel ce Mă vede pe Mine vede pe cel ce M-a trimis pe Mine (*Ioan* 12, 45; 14, 9), credeți Mie că Eu sunt întru Tatăl și Tatăl întru Mine..." (*Ioan* 14, 11). Acest mister a fost dovedit la Sinodul I Ecumenic (325) de Sf. Spiridon cu cărămida alcătuită din 3 elemente: lut, apă și foc, atunci cândl-a înfruntat pe ereticul Arie care nega dumnezeirea Mântuitorului Hristos.

Sinonimul ebraicului Adonai este El-Eloah Elohim, ultimul cuvânt având tot formă plurală, ca și Adonai, ceea ce nu exprimă un pluralism divin, ci un singur Dumnezeu, unic în ființă și întreit în persoane. Textele vechitamentare sunt puține în legătură cu Sf. Treime (*Facerea* 1, 26; 11, 2; 18, 2) confirmată de cuvintele ebraice la plural, ceea ce pentru specialiști reprezintă un plural majestatic divin.

Aceste revelații generale despre Sf. Treime pot fi explicate în sensul că în vechime erau multe religii politeiste bazate pe o triadă de divinități și această deosebire nu se putea înțelege în vremurile acelea, de aceea Moise comunică israeliților porunca divină: "Ascultă, Israele, Domnul Dumnezeu nostru este singurul Domn", crez păstrat până astăzi de evrei.

Numele divin Adonai care derivă de la verbul dyn – a judeca, a conduce, pune în lumină una din trăsăturile lui Dumnezeu care, la cererea omului i-a așezat în conștiință puterea de a judeca, de a conduce lumea, privilegiu de care alte creaturi nu s-au bucurat la facerea lor doar prin cuvânt. Din această denumire, ne dăm seama că Dumnezeu ne judecă pentru faptele noastre, că El este Atotstăpânitorul și fără voia lui nu se face nimic în lume în care răul nu ridică problema, diminuării puterii divine. După Sf. Părinți răul nu face parte din creație și nici din prezența binelui, el este ceva trecător care nu are o existență de sine. Lumea este rânduită după legile divine pe care omul, la intervenția diavolului, le-a călcat și la judecata particulară și mai ales la cea universală va da socoteală de cele săvârșite de el în această viață.

Numele lui Dumnezeu sunt mai multe decât cele menționate în acest dicționar în care sinonimul lui Adonai este El, Care vine de la radicalul "ul" – a fi tare, iar această denumire pune încă o dată în lumină atotputernicia divină. Din punct de vedere fonetic, numele divin este identic ca formă cu pronumele personal persoana a 3-a singular masculin care este specific limbii române (în ebraică Hu, greacă avtos, latină ipse, ille, slavă on). Acest cuvânt în mod indirect confirmă textul biblic despre facerea omului după chipul și asemănarea sa cu Dumnezeu –

El. În Vechiul Testament Dumnezeu-El de unde vine și numele unei cetăți Bet-el (casa lui Dumnezeu) a dat putere oamenilor săi de a învinge forța celor răi, așa cum a făcut viitorul rege David cu uriașul Goliat (*I Regi 17*). În general, un om care crede în Dumnezeu are forță morală extraordinară și prin răbdare învinge toate vicisitudinile timpurilor.

În prezentarea cuvântului Adonai mai trebuia adăugat de autori și faptul că el se pronunță în textele sacre în locul tetragramului IHWH-Iehova-Iahve, care este un nume tainic – șem hameforaș. Cu sensul de Adonai mai este folosit și ebraicul Hașem-Numele adică Dumnezeu Cuvântul Care cooperează prin mijlocirea lui cu omul. Din respect față de Dumnezeu, evreii folosesc acest Nume în rugăciuni, la cultul divin. Cei religioși nu folosesc în relațiile zilnice nici măcar vocabularul biblic, ci pe al unei limbi străine, ca de exemplu idiș sau latina.

În pictura medievală, și renescentistă, Dumnezeu este reprezentat în două situații, cea de Creator, cât și cea de Judecător, înfățișarea Sa fiind umană, fără a fi vorba de antropomorfism ca în religiile păgâne în care zeii sunt plăsmuiri ale oamenilor robiți de păcate. Fiind făcut după chipul lui Dumnezeu, este firesc ca divinitatea să fie reprezentată în pictură cu trăsături umane. De fapt, în Vechiul Testament antropomorfismele sunt niște posibilități de exprimare umană față de Dumnezeu.

Relatarea biblică despre Agar egipteanca (*Facerea 16, 1*) este însoțită de unele date din literatură talmudică, în care se spune că aceasta era fiica faraonului, deoarece cunoștea familia Patriarhului Avraam. Întrucât nu avea copii, Sara a dat pe Agar lui Avraam (sec. 18 î.Hr.; Bereșit Raba 45, 1), care avea vârsta de 86 ani. Slujnica Sarei va naște un copil Ismael (*Facerea 16, 16*). După aprecierea celor din cartea Zohar (81, 118), Agar ar fi învățat pe Ismael obiceiuri străine, ceea ce a făcut pe Sara ca s-o alunge ca să dea lui Isaac o bună educație religioasă. Din Ismael se va naște un popor numeros, binecuvântat de Dumnezeu din care vor ieși 12 voievozi (*Facerea 17, 20*), după cum Isaac cu care va încheia Dumnezeu Legământul veșnic (*Facerea 17, 19*) va fi unul din strămoșii israeliților care vor fi mulți ca stelele cerului și prin ei se vor binecuvânta toate neamurile (*Facerea 26, 4*).

După aprecierea unui credincios american Eduward E. Hale, care publică un poem, Sara a fost învinovățită de gestul său de a alunga pe Agar, motivând că nu era firesc ca o mamă să alunge o altă mamă. Figura acestei slujnice din Egipt este prezentată în literatură, muzică și artele plastice, viața sa zbuciumată devenind motiv de inspirație pentru cei ce s-au inspirat din Vechiul Testament.

Adnotările din literatură, muzică și artele plastice însoțesc prezentarea patriarhului Avraam, Avram în ebraică Abraham – tatăl mulțimii (*Facerea 11, 27*). El mai este cunoscut și ca Avraam-evreul – Abraham haivri (*Facerea 14, 13*), supranumele indicând faptul că el era de dincolo de Eufrat sau de dincolo de Iordan. Urmașii vor purta mai târziu și numele de evreu, după cum cel de israelit îl vor moșteni de la patriarhul Iacob sau Israel, adică cel ce s-a luptat cu Dumnezeu și cu oamenii și a ieșit biruitor (*Facerea 32, 28*).

Raportul de rudenie dintre Avraam și Lot este acela de unchi și nu de "văr", așa cum se consemnează de autori când vorbesc de viața patriarhului evreu. Precizăm acest lucru întucât în cartea *Facerea* se spune că Lot era fiul lui Haran și nepotul lui Avraam (11, 31). Iar mai târziu se spune că Lot, nepotul său, a fost luat

în robie (*Facerea* 14, 14). Corespondentul ebraic pentru cuvântul nepot este "ah", care are mai multe sensuri, inclusiv cel de frate sau rudenie, ceea ce implică și pe cel de văr.

După originalul ebraic patriarhul Avraam la stejarul Mamvri, când ședea la ușa cortului său a primit trei oameni – anașim și care l-au anunțat că Sara va avea un fiu (*Facerea* 18, 1-10). Din această relatare nu reiese cum se afirmă în Dicționar că Tora precizează că cei trei erau îngeri – Mihail, Gabriel și Rafael –, apreciere ce ține de teologia iudaică. Primul dintre îngeri a avut rolul, așa cum susțin autorii acestui dicționar, de a vesti Sarei nașterea unui copil, cel de al doilea a spus lui Avraam despre distrugerea Sodomei și Gomorei, iar cel de al 3-lea a venit ca să vindece pe patriarhul evreu. După comentatorul evreu Ra și îngerul Rafael avea misiunea ca să-l salveze pe Lot, iar acest salvator este după Talmud îngerul Mihail (*Raba Metia* 86),

Informațiile legate de apariția îngerului la stejarul Mamvri, deși nu au o justificare biblică, totuși cei 3 îngeri apar în iconografie la marele pictor Rubliov, recunoscut prin pictura Sf. Treimi. Mențiunile vechitestamentare despre îngeri sunt generale, despre această lume nevăzută vorbesc numai câțiva aghiografi, iar menirea lor generală este aceea de a face cunoscută voia lui Dumnezeu, așa cum au afirmat autorii acestui Dicționar.

Încercarea credinței lui Avraam prin jertfirea unicului său fiu Isaac urmează firul biblic după care se ajunge la interpretări specifice teologiei iudaice, ca de exemplu simbolul jertfei în decursul secolelor și, în special, în vremea holocaustului, când evreii se puteau salva de la moarte dacă renunțau la religia lor.

Potrivit tradiției iudaice, patriarhul Avraam este socotit unul din cei 7 sfinți – Ușpizin – care vizitează familiile evreilor în prima zi a sărbătorii Corturilor (15 Tișri). Noțiunea de sfânt este exprimată prin doi termeni qadoș și țadic, ultimul cuvânt fiind mai potrivit concepției iudaice care substituie adjectivul sfânt prin drept. Amintim acest lucru, deoarece pentru ei Moise este un mare drept și nu sfânt, de aceea nu i se știe locul unde a fost îngropat, pentru ca să nu vină credincioșii să-l idolatrizeze.

În literatură, figura patriarhului Avraam este abordată mai ales în legătură cu sacrificiul lui Isaac, când el a reușit prin această încercare venită de la Dumnezeu să-și exprime credința statornică în divinitate. Figura patriarhului evreu apare în multe picturi cu fiul său Isaac. Un mozaic din Biserica Sancta Maria Maggiore din Roma îl înfățișează bătrân, cu părul albit și cu barbă. Pictorul evreu Marc Chagall îl înfățișează împreună cu cei trei îngeri care i-au anunțat dezastrul ce se va abate peste cetățile Sodomei și Gomorei.

Despre primul criminal al omenirii Cain, care înseamnă în spirit biblic "am dobândit om de la Dumnezeu" (*Facerea* 4, 1), cuvintele aparțin Evei la nașterea primului său fiu sub influența păcatului prin care își face loc în lume uciderea semenilor de către oamenii răului. În literatura medievală românească apare un document scris în limba slavonă în secolul XI la Scheii Brașovului în care pe o pagină de la începutul unei cărți de cult se vorbește despre exemplul negativ al lui Cain, după cum Abel reprezintă binele. Cu alte cuvinte, în cazul lui Cain este condamnat fratricidul, perpetuat în istoria umană de la început și până în vremea

noastră. Pe acesta, ca și pe urmașii săi, Dumnezeu îl pedepsește prin "Na venad" – să meargă din loc în loc, să fie zbuciumat și fugar (*Facerea* 4, 12).

Tâlcuitorii textului biblic încearcă să explice felurit gestul criminal al lui Cain, cel ce nu și-a putut stăpâni invidia față de păstorul Abel. Aprecierile se opresc la faptul că cel ce a comis fratricidul voia să reîntoarcă lumea la haos (Bereșit Raba). Din cauza fratricidului, Cain n-a avut parte de lumea de dincolo (Avot natan 41), deși a avut 100 de copii și ar fi trăit până la potop (Șemot Raba).

Pentru V. Hugo în *Legenda secolelor* (1859), Cain reprezintă omul măcinat de remușcări ce va avea un destin tragic. Potrivit romanului *Kain* scris de G. Anderberg, personajul biblic este identificat cu omul pe deplin liber, deoarece prin suferințele îndurate în război, omenirea și-a ispășit vina individuală și colectivă.

Pentru evrei și creștini, numele profetului Daniel exilat în Babilon de regele Nabuccodonosor II în anul 605 î.Hr. este deosebit de important. În calendarul creștin el este cinstit ca sf. Prooroc în ziua de 17 decembrie, deși pentru evrei nu se recunoaște calitatea sa de mare profet, iar scrierea sa este terminată pe vremea asmoneilor, în anul 168 î.Hr. De aici nu reiese nici o micșorare a prestigiului său profetic și nici măcar a scrierii sale. După afirmațiile din Talmud, toți înțelepții nu pot să-l echivaleze pe Daniel, dacă s-ar face o comparație cu acesta (Talmud Ioma 72). Personalitatea sa a inspirat pe poeți, interesați să-l elogieze și să arate că scrierea sa se referă la momentele eshatologice. De asemenea pictorii l-au reprezentat atât în catacombe (Roma 220) cât și în alte imagini.

Un nume important pentru evrei și creștini îl reprezintă regele David care înseamnă "Cel iubit", biruitor în lupte. Din cauza vărsării de sânge și a păcatului comis față de Urie heteul, Dumnezeu, prin profetul Natan l-a muștrat și anunțat că el nu va ridica templul sfânt la Ierusalim ci fiul său Solomon (*II Regi* 7, 12-16; 12, 11-14). Descendent din familia lui Iuda binecuvântată de Iacob (*Facerea* 49, 10), regele David se va învrednici de a fi strămoșul după trup al lui Mesia (*Isaia* 7, 14; 11, 1; *Miheia* 5, 1; *Matei* 2, 6).

Literatura iudaică acordă un spațiu deosebit despre viața regelui David, Cel inspirat de Dumnezeu la scrierea Psalmilor în care profetește despre venirea lui Mesia, salvatorul omenirii de sub robia diavolului (*Ps.* 2, 7; 15, 10; 21, 1, 18-20). Potrivit teologiei iudaice, el este socotit unul din cei 7 musafiri (Ușpizin) care în ziua a 7-a a Sărbătorii Corturilor vizitează pe credincioșii mozaici. În cartea Zohar se spune că nimeni nu era mai mare decât regele David sau conform comentariilor din Midraš, el este descris ca un om viteaz, înțelept, care a dat credincioșilor Psalmii, după cum Moise a dat Tora. Mențiunile din Talmud îl descriu ca pe o persoană credincioasă și datorită rugăciunilor sale a reușit poporul să fie liber și puternic (*Sota* 49). De asemenea, el, în momentele dificile, a reușit tocmai pentru faptul că citea Pentateuhul din care se lumina și știa cum să procedeze (*Ialkut Amakiri* 22, 20).

Scriitorii din evul mediu și până în timpul nostru au relatat mereu în operele lor despre personalitatea regelui David care a avut ca orice om imperfecțiunile sale ce nu i-au anulat meritul de poet al cărții Psalmilor. Personalitatea acestui rege iudeu care, timp de 40 de ani, a condus destinele poporului Israel (1013-973 î.Hr.; după autorii *Dicționarului* 1010-970 î.Hr.), va fi abordată și de muzicieni,

evocând prietenia curată dintre David și Ionatan, fiul regelui Saul predecesorul său (*I Regi* 19). O apreciere deosebită vine și din partea artiștilor plastici care l-au reprezentat în Psaltire ținând în mână lira, ori l-au pictat pe vitraliile catedralelor, uneori alături de filosofi păgâni, ca în domul din Ulm.

În coloanele acestui dicționar lipsește expresia biblică de Ebed Iahve, Sluga Domnului, consemnată de multe ori de profetul Isaia (42, 1; 53), care se referă la Mesia Cel ce va suferi pentru mântuirea lumii de păcate. Se urmărește doar prezentarea cuvântului Ebed (*Judecători* 9, 26; *Ezdra* 8, 6).

Înrudit semantic cu Obadia-Avdie, numele profetului care a scris în sec. VI î.Hr. cea mai scurtă lucrare de 21 versete. La fel cuvântul Obed se înrudește fonetic cu Ebed, având ca radical comun verbul 'abad – a lucra, a face, a sluji. Când Dumnezeu l-a așezat în rai pe Adam, acesta avea menirea ca să-l lucreze și să-l păzească (*Facerea* 2, 15). Cu alte cuvinte, radicalul 'ABAD se referă la datoria omului de a sluji sau a lucra, îndeletnicire prin care omul se aseamănă cu Dumnezeu "Tatăl Meu până acum lucrează și Eu lucrez", zice Mântuitorul Hristos (*Ioan* 5, 17). Din cauza păcatului, oamenii în perioada sclavagistă au părăsit munca, alunecând într-o stare de inactivitate a stăpânilor de sclavi. Sclavii păcatului erau stăpânii supușilor săi, inclusiv faraonul care a pus la munci grele pe fiii lui Israel. Munca este brătară de aur pe care au disprețuit-o leneșii, cei robiți de diavol care nu lucrează ca să facă un lucru bun, ci numai distruge. Este o mare deosebire între cel ce este rob de diavol, care face rău semenilor săi și are un chip moral urât, descompus, plin de răutate și slujitorul Domnului.

Iisus Hristos este numit Robul lui Dumnezeu, deoarece slujește Tatălui ceresc și-l eliberează pe om prin jertfa Sa de pe Golgota, de sub robia diavolului. Cei robiți de diavol nu reușesc să-și impună răutatea lor peste mulțime, decât pentru o perioadă de timp limitată, deoarece răul este trecător având rădăcina în diavol și nu se compară în nici un fel cu binele, întrucât acesta vine de la Dumnezeu.

Fonetic, în limba română, termenul de obadă se înrudește cu biblicul obed și el reprezintă segmentul dintr-o roată creată de om pentru a-i fi de folos în activitatea sa. Verbul a lucra se poate folosi și cu sensul de a crea, dar pe care Dumnezeu l-a dat omului ca să se creeze pe sine, să se înmulțească și, de asemenea, să facă din cuvânt opere de artă pe care le exprimă în literatură, muzică și artele plastice. Munca este creatoare când are la bază rațiunea, altfel ea se apropie de animalism sau de diavolul răufăcător.

Personalitatea nu este un apanaj rezervat bărbaților, ci ea se poate atribui și femeilor din Vechiul Testament din rândul cărora face parte și Estera. Datorită acestui personaj feminin, evreii au fost salvați de la moarte, declanșată de Aman, slujitorul regelui persan Artaxerxes. În amintirea acestui moment s-a instituit sărbătoarea Purim la care se citește textul cărții care-i poartă numele. Personalitatea Esterei este evocată în literatură, muzică și arte plastice, figura sa apărând în ilustrațiile Sf. Scripturi și tablouri celebre cum este cel pictat de Rembrand (1650).

Atât la evrei, cât și la creștini, postul și rugăciunea au o mare valoare în redresarea vieții de toate zilele. Despre aceasta se spune și de autorii prezentului Dicționar atunci când descriu personalitatea preotului Ezdra (*Ezdra* 6). Acest preot înțelept a plecat din Babilon (458 î.Hr.) și când a ajuns la Ierusalim, a intrat

în Casa Domnului, a fost cuprins de o mare emoție, încât s-a prăbușit pe altar, neputându-și opri plânsul. Despre el Talmudul afirmă că datorită lui Tora n-a fost uitată, fiind așezată la baza organizării vieții religioase a evreilor repatriați după anul 538 î.Hr. când regele Cyrus al perșilor a dat un edict în acest sens. Aprecierea autorilor acestei lucrări de importanță ecumenică este că "adevărul iese la iveală și învinge orice neadevăr, iar Divinitatea este singura pe care ne putem baza".

Din lumea îngerilor sunt expuse numele lui Gavriil și Mihail. Numele lor au două forme, prima după versiunea greacă Gavriil, Mihail, iar cea de a doua pronunție după Textul masoretic – Gabriel, Mihael. Fiecare nume poartă în alcătuirea sa numele divin El, adică sunt teofore. În cazul formei Gavriil se traduce prin Domnul Dumnezeu sau Dumnezeu cel Puternic, întrucât misiunea sa în lume era să facă cunoscută țaria lui Dumnezeu. Specificul misiunii sale este acela, așa cum vedem în iconografie, de a aduce vestea cea bună a mântuirii. El este mesagerul Bunei vestiri, purtând adesea în mână un crin sau o scrisoare. Ca și îngerul sau arhanghelul Mihail este înfățișat pe icoane cu aripi, ceea ce sugerează ideea că ei nu sunt pământeni, ci făpturi cerești care intră în contact cu oamenii luând forme materiale ca și aceștia.

Exegeza iudaică îl înțelege ca pe un înger care a pedepsit Sodoma și Gomora cu toate că numele său nu este menționat în cartea Facerea (18).

Cel de al doilea arhanghel, așa cum este cunoscut în credința creștină ortodoxă poartă un nume semnificativ "Cine este ca Dumnezeu, Mikemoel și reprezintă de fapt cuvintele sale adresate îngerilor ca să oprească îndepărtarea lor de Dumnezeu, așa cum au făcut diavolii. De numele său se leagă și vorbele adresate de el îngerilor buni, îndemnându-i: "Să stăm bine, să stăm cu frică". El este pictat cu chip de tânăr îmbrăcat cu tunică și mantie, păzind intrarea în Rai, după ce Adam și Eva au fost alungați din el. O altă reprezentare este aceea cu chip uman având într-o mână un toiag iar în cealaltă mână un glob cu cruce sau cea în care el este înfățișat cu o balanță în mână la Judecata de apoi.

După Vechiul Testament, arhanghelul Gabriel a explicat profetului Daniel sensul celor 70 de săptămâni de ani care se leagă de cei 70 de ani preziși de proorocul Ieremia (*Ieremia* 25, 12; *Daniel* 9, 24). Tot în cartea profetului Daniel se spune de Mihail că el este voievodul care ocrotește pe fii poporului Israel (*Daniel* 12, 1).

Cel de al treilea patriarh evreu, Iacob (*Facerea* 25, 26) poartă acest nume de la faptul că el, la nașterea sa după fratele său geamăn, s-a prins de călcâiul acestuia, iar acest cuvânt în ebraică se spune 'achev, care se poate compara cu un alt radical cu aceleași sunete și se traduce prin urmăritor sau asupritor. Pentru noi rămâne valabilă explicația biblică legată de faptul că el, la naștere, a prins călcâiul fratelui Isav, cel cu piele roșie (Adom-Edom) și cu mult păr pe corp (*Facerea* 25, 26).

Relatările vechitamentare despre Iacob care a cumpărat dreptul de întâi născut al lui Isav (*Facerea* 25, 33) și apoi s-a travestit în locul fratelui său pentru a câștiga binecuvântarea lui Isaac a făcut pe unii răuvoitori să nu vadă în el o mare personalitate, ci un oportunist. Desigur că în unele cazuri se pot da explicații suficiente care să nu mai afecteze personalitatea lui Iacob; mai întâi că Isav a subestimat dreptul său de întâi născut, zicând "la ce mi-e bun dreptul de întâi

născut" (*Facerea* 25, 33), iar pentru binecuvântarea lui Isav, el s-a travestit la îndemnul maicii sale, Rebeca (*Facerea* 27, 5-13).

Dacă Isav era un om impulsiv, fratele său, Iacob, era liniștit, comportare apreciată foarte mult de mama sa, Rebeca. A fost binecuvântat de Isaac și Isav care va purta sabia și va sluji pe fratele său și cu toate acestea, va urî pe Iacov care a fost nevoit să fugă în Mesopotamia, unde s-a și căsătorit.

Cel de al doilea nume al lui Iacob este cel de Israel, care înseamnă "Cel ce s-a luptat cu Dumnezeu și oamenii și a ieșit biruitor" (*Facerea* 32, 28) sau omul care a văzut pe Dumnezeu. În tradiția iudaică el este unul din cei 7 musafiri-uşpizin care vizitează pe evrei în timpul Sărbătorii Corturilor (15-22 Tişri). Numele său a circulat foarte mult în episoade literare sau în folclor. Același lucru se poate observa și în muzică, cât și în artele plastice care înfățișează în pictură, mozaice și sculptură figura acestui patriarh evreu. La vârsta de 147 de ani a trecut la cele veşnice. Această longevitate a intrat și în expresia românească de "vârstă patriarhală".

Din Talmud aflăm că, atunci când patriarhul Iacob a murit, a fost adus din Egipt, pentru a fi înmormântat în Hebron, s-ar fi opus Isav, deoarece pretindea că este locul lui. Împotrivirea lui Isav l-a costat viața, fiind ucis cu un ciomag și apoi înmormântat pe muntele Seir (Sota 13).

Figura biblică a Sf. Ilie pe care creștinii ortodocși îl cinstesc în fiecare an la 20 iulie, este pusă de evrei în legătură cu venirea lui Mesia. De fiecare Paști iudaic este cinstit de credincioșii evrei prin așezarea pe masa festivă a paharului cu vin și prin lăsarea ușii deschise, pentru ca profetul să poată intra. De asemenea, rugăciunile de sabat se leagă de numele profetului, în speranța apropierii zilei venirii lui Mesia. În Talmud este considerat ca ucenic al lui Moise sau că el era la fel cu acesta (Sota 13 și Pesikta Rabati).

Viața profetului Ionă este prezentată pe scurt în cele 4 capitole ale scrierii sale, în care nu se face nici o referire la Mesia, ci la rolul său de a salva pe locuitorii cetății de la pedeapsa divină. Salvarea a fost postul de 40 de zile, acoperirea ninivitenilor cu sac și culcarea lor în cenușă (*Ionă* 3, 4-5). El este singurul profet pe care Mântuitorul Hristos îl dă fariseilor și cărturarilor ca semn, zicând: Precum a fost Ionă trei zile și trei nopți în pântecul chitului, așa va fi și Fiul Omului în inima pământului trei zile și trei nopți (*Matei* 12, 40). Totodată, el preînchipuie pentru creștini lucrarea mântuitoare a lui Mesia îndreptată către toată lumea, așa cum prin trimiterea sa de către Dumnezeu a salvat niște oameni neevrei de la pedeapsa divină.

Numele său este simbolic în sensul că înseamnă porumbel și în Vechiul Testament această pasăre a vestit omenirii încetarea potopului (*Facerea* 8, 8-11). În Noul Testament se amintește de prezența Sf. Duh la Botezul Domnului sub chipul porumbelului care s-a pogorât peste Mântuitorul Hristos (*Matei* 3, 16).

După concepția iudaică, mesajul cărții profetului este acela ca omul să nu repete răul și să se îndrepte, de aceea, în fiecare an de Iom Kipur se citește textul scrierii sale. În această zi de 10 Tişri, credincioșii evrei postesc și se roagă ca și profetul în drumul său spre Ninive. Cartea ebraică Zohar susține că ninivitenii s-au pocăit și au trecut la religia mozaică respectând poruncile Torei.

Dacă în secolul al XIII-lea circula un volum de poezii religioase intitulat *De Jonas et de la baleine*, în secolul următor XIV va deveni chiar simbol al confruntării dintre viciu și virtute, credință și păcat, fericire și suferință. Până în vremea noastră viața și persoana lui Ionă a fost în atenția scriitorilor, muzicienilor și artiștilor plastici.

Un spațiu mai mare a fost rezervat lui Iosif cel cu chip frumos și înțelept, tâlcuitor de vise și iubitor de frați, deși aceștia îl vânduseră unor străini. Pronia divină l-a ocrotit și în Egipt va ajunge într-un post foarte mare, care i-a permis să-și ajute frații și pe tatăl lor, Iacob. A trăit 110 ani și a fost înmormântat în Sihem. Potrivit tradiției iudaice și Iosif face parte din cei 7 sfinți – uşpizin care în ziua a 6-a a Coîturilor vizitează familiile evreiești.

Din mențiunile biblice s-a născut o bogată literatură dramatică, precum și interesante oratorii. În cadrul artelor plastice figura sa apare foarte de timpuriu.

Informații bogate și interesante sunt aranjate și în jurul personalității lui Iov, originar din Uz și descendent din neamul lui Aram sau Edom. El poartă un nume simbolic care se potrivește coșmarului vieții sale. Verbul de la care derivă, aiab, se traduce prin a dușmăni, a urî, întrucât diavolul i-a provocat această stare de suferință. Statornicia în credință l-a ajutat să depășească momentele critice ale vieții sale, ceea ce a dus și la răsplătirea sa de Dumnezeu.

Tema suferinței apare și în lucrarea sumeriană "Dreptul care suferă" de la Nipur sau în dialogul disperatului din literatura egipteană. După opinia autorilor prezentului Dicționar, cartea a apărut în sec. III î.Hr. și că ar fi fost inspirată din tradiția mesopotamiană. În viziunea scriitorilor, Iov este un personaj de dramă, poem și roman. În secolul XVI vor apărea oratoriile inspirate din viața lui Iov, iar în artele plastice se vor înregistra felurite ilustrații în care el apare ca un om în vârstă, purtând barbă și îmbrăcat sumar ca o persoană sărăcăcioasă.

Patriarhul Isaac sau Ithac, care derivă din radicalul țahac, a râde, este prezentat cu toate datele scripturistice, ca și celelalte personaje biblice, la care se atașează informațiile din literatura iudaică și profană, plus oratoriile închinare patriarhului evreu și reprezentările sale în artele plastice. În conformitate cu cartea Zohar, patriarhul Isaac, la rugăciunea de seară, a fost întâmpinat de Rebeca, care inițial era stearpă. Rugăciunile patriarhului evreu către Dumnezeu Cel adevărat au făcut ca soția sa să zămislească gemeni – Isav și Iacob.

Cel mai important moment din viața lui Isaac s-a petrecut la tinerețe, fixată de Talmud la vârsta de 37 ani (Seder Olam), care mai precizează și faptul că acesta s-a comportat frumos față de văduva Agar egipteanca, concubina tatălui său (*Facerea* 16, 1). Marele teolog Maimonide (Rambam) în lucrarea sa *More Nevuhim* (3, 24) arată că sacrificiul pune în lumină relația dintre Avraam și Dumnezeu, căruia I s-a supus și în această situație. El a cunoscut mai înainte relațiile lui Iacob, ca reprezentant al poporului evreu și fratele său Isav-Edom, strămoșul celorlalte popoare. Binecuvântarea lui Isaac dată lui Isav-Edom are în vedere faptul că el va fi cel ce va purta sabia pe care o va folosi numai dacă israeliții, rudele sale, se vor abate de la poruncile Torei și-i va stăpâni.

Patriarhul evreu a trecut la cele veșnice la vârsta de 183 de ani și a fost îngropat în peștera Macpela de la Hebron. Pentru evrei înseamnă unul din cei 7

sfînți-ușpizin care în fiecare an vine să-i viziteze în ziua a doua a Sărbătorii Corturilor.

Fratele său vitreg Ismael s-a născut când Avraam avea vârsta de 86 ani. Față de el este mai mare cu 13 ani, vârsta la care a fost circumcis ca și Avraam, care era de 99 de ani. A murit la vârsta de 137 ani.

Alți frați vitregi ai patriarhului Isaac sunt cei cinci frați – Zimran, Iocșan, Madan, Madian și Șuah (*Facerea* 25, 1) născuți din Chetura.

Evangelistul Vechiului Testament, Isaia, este prezentat ca și ceilalți profeți în lumina istoriei biblice vechitestamentare, la care sunt adăugate informații extrabiblice din literatură, muzică și artele plastice, date care sunt de mare folos pentru cei ce doresc să se documenteze mai mult în cunoașterea personajelor biblice. După însemnările Talmudului, profetul Isaia a fost ucis chiar de nepotul său, regele Manase (698–642 î.Hr.), fiul fiicei sale și al regelui Iezechia. A murit la vârsta de 120 de ani și este apreciat de Dvarim Raba ca și Moise, un mare profet al evreilor (Agadat Bereșit), pe care el l-a consolată (*Baba Batra* 14).

Omul providențial al eliberării israeliților din robia egipteană, poartă un nume semnificativ "Moise" pus de fiica faraonului, care zicea: "Din apă l-am scos" (*Ieșirea* 2, 10). Acest nume propriu este pus în legătură de unii comentatori cu termeni egipteni: mesu (copil) sau mu (apă) plus še (salvat).

Părinții săi Amraș și Iochebed erau din seminția lui Levi. Mama sa l-a născut la 7 luni în ziua de 7 Adar și timp de trei luni a încercat să-și ascundă copilul, ceea ce i-a fost imposibil. Eliberatorul israeliților a crescut la curtea faraonului care a observat că tânărul evreu este înțelept și în viitor i-ar crea probleme și pretenții la moștenirea tronului. De aceea a fost pus la încercare constând din așezarea a două farfurii, una cu jar, iar alta cu bijuterii. Încercarea îi putea fi fatală dacă îngerul lui Dumnezeu nu-i îndrepta mâna spre farfuria cu cărbuni pe care i-a pus pe limbă și i-au creat astfel dificultăți de vorbire.

Comentatorii evrei ca de exemplu Maimonide, menționează în cele 13 articole de credință citite la rugăciunea zilnică numai pe Moise. Alții afirmă că acesta s-a căsătorit cu Sefora la vârsta de 77 de ani și a trecut la cele veșnice la 120 de ani în ziua în care s-a și născut (7 Adar – Ialkut Șimoni; *Talmud-Meghila* 13). Conform literaturii ebraice, aflăm că Dumnezeu nu l-a părăsit din ziua în care s-a născut (*Zohar* 102) de aceea forța lui era strălucitoare (*Baba Batra* 75) și era cel mai modest evreu supranumit și "Tatăl tuturor evreilor" (Devarim Raba).

Filo Alexndrinul a scris o carte De vita Mosis, iar mai târziu istoricul bisericesc Eusebiu de Cezareea (†340) a compus prima dramă privind viața lui Moise, personaj biblic care apare în multe oratorii, cât și în artele plastice cum sunt frescele unor catacombe din Roma (sec. IV), mozaicul de la Ravenna (sec. VI), în celebra statuie din 1545 a lui Michelangelo făcută pentru mormântul papei Iulian al II-lea din Roma.

Pe lângă Moise, un rol deosebit în istoria poporului evreu l-au avut cele două personalități, Ezdra și Neemia. Cu privire la Neemia, Talmudul arată că "Ezdra a venit din Babilon adus de Neemia" (*Baba Batra* 15). De numele său se leagă refacerea zidurilor dărâmate ale cetății Sfinte – Ierusalimul, cât și alcătuirea normelor legale cu caracter realigios.

Diluviul biblic este legat de numele lui Noe, în ebraică Noah – liniște (*Facerea* 5, 29) care reprezintă a 5-a generație de la Adam. Despre el a spus tatăl său Lameh că "Acesta ne va mângâia în lucrul nostru..." (*Facerea* 5, 29). Când a fost declanșat potopul de Dumnezeu, era în vârstă de 600 de ani, iar cei trei fii ai săi gemeni: Sem, Ham și Iafet de câte 100 de ani. Cei trei fii reprezintă strămoșii popoarelor care s-au răspândit după potop pe pământ (*Facerea* 10).

Având în vedere semnificația numelui purtat de Noe, acela de odihnă, liniștit, personaj pe care comentatorii evrei l-au descris ca pe un drept și virtuos în pofida nedreptăților și imoralității care stăpâneau pe contemporanii săi pe care Dumnezeu i-a pedepsit cu revărsări de ape multe ce le-au adus pieirea (Sanhedrin 108).

Operele literare, muzicale și reprezentările din artele plastice contribuie la cunoașterea potopului și a lui Noe, unul din strămoșii vrednici ai omenirii prin care a fost salvată de la pieire.

În paginile acestui Dicționar este înfățișată viața celui de al 3-lea rege al Israelului care a domnit ca și tatăl său David timp de 40 de ani (973–933). Autorii menționează o altă perioadă de timp stabilită între anii 962–922, care ridică o problemă a datării în care Sf. Scriptură arată că Solomon urmează imediat după moartea tatălui său, fără a fi vorba de o pauză de 8 ani pentru scaunul de domnie al regatului Israel. Datele scripturistice privesc viața, cât și scrierile regelui israelit – Pildele, Cântarea Cântărilor cu cele 8 capitole și 117 versete –, cea de a treia fiind Ecclesiastul în care se subliniază adevărul că vieții îi dă un sens numai credința în Dumnezeu.

Regele israelit este cel care a ridicat templul și în timpul său țara a fost bogată, iar înțelepciunea lui a fost vestită în lume. De aceea, regina din Saba a venit la Solomon ca să se convingă de acest adevăr. Aceasta, conform literaturii iudice, a pus la încercare istețimea lui Solomon și ulterior a rămas însărcinată, în urma căreia a născut o fată care va fi viitoarea mamă a regelui Nabucodonosor II care a distrus templul din Ierusalim în anul 587 î.Hr. (*Midraș* 44; Ialkut Simoni).

Alte informații din literatura iudaică arată că Solomon a fost încoronat la vârsta de 12 ani, iar la 52 ani a trecut la cele veșnice (*Seder Olam* 14). După Mișlei Rabati aflăm că el ar fi postit 40 de zile, pentru ca Dumnezeu să-i dea înțelepciune. De asemenea, el mai este considerat unul dintre primii profeți alături de Samuel și David (*Sota* 48, 2).

Încheiem șirul personajelor biblice din acest Dicționar cu expunerea informațiilor extrabiblice despre proorocul Valaam, fiul lui Beor din cetatea Petor de lângă Eufrat (*Numeri* 22, 5). Despre acest profeț care a prezis despre steaua din Iacob (*Numeri* 24, 17) se spune că avea calități de mare filosof (Bereșit Raba) și că el a trăit mai întâi în Egipt unde ar fi sfătuit pe egipteni ca să chinuiască pe evrei (Zohar). Personalitatea sa a fost în atenția scriitorilor medievali care-l considerau drept un vizionar important al poporului. De asemenea, el este reprezentat de timpuriu în catacombe, iar mai târziu va fi pictat de celebrul pictor Rembrand în anul 1626.

Expunerea coerentă și clară a materialelor despre personajele biblice respecta datele din cărțile canonice, iar reprezentarea lor în arte este atestată de 87 de ilustrații color, aparținând unor pictori celebri, la care se adaugă un număr de 88 hărți

ale Vechiului Orient. Un tabel istoric începând din Epoca bronzului (2000-1.200 î.Hr.) și încheind cu reconstrucția Templului din Ierusalim (520-515 î.Hr.).

Așadar, ecumenismul biblic pe plan național este pe deplin justificat de publicarea acestui Dicționar din care am selectat personalități biblice vechitamentare și aprecierile extrabiblice desprinse din literatura iudaică și profană, din operele muzicale și artele plastice. Aceste date sunt mai puțin cunoscute creștinilor.

Importanța ecumenismului biblic din țara noastră este exprimată și de Preafericitul Părinte Patriarh Teoctist în ziua de 6 august 2002, cu prilejul împlinirii a 70 de ani de către Marele Rabin Menahem Hacoen. Eficiența sa va fi asigurată, dacă dialogul interetnic dintre cei cu frică de Dumnezeu va avea temeuri scripturistice din Vechiul și Noul Testament – Sf. Scriptură, cartea de căpetenie pentru înflorirea spiritualității și a înfrățirii dintre oameni. În acest sens, Sf. Ap. Pavel ne cheamă la unire frățească, să nu căutăm plăcerea noastră, ci "fiecare dintre noi să caute să placă aproapelui său, la ce este bine spre zidire" (*Romani* 15, 1-2). Același apostol al neamurilor adaugă că toate popoarele să laude pe Domnul (*Romani* 15, 11), ideal pe care ecumenismul biblic trebuie totdeauna să-l cultive.

Pentru viața religioasă, acest ecumenism biblic are o mare însemnătate, atât pe plan spiritual, cât și social. Respectarea lui va duce la dezvoltarea raporturilor sociale interetnice, încât neamurile se vor respecta reciproc, și nu vor mai avea loc tendințe de discriminare sau de xenofobie care apar tocmai acolo unde lipsește lumina binefăcătoare a Sf. Scripturi, dreptar religios-moral și social pentru toate timpurile. Fructificând mesajul biblic, dialogurile internaționale sau naționale vor progresa, încât se va ajunge la acea teocrație care, la constituirea statului evreu, a adus echilibru religios și pace socială.

La început de secol și mileniu, ecumenismul biblic care izvorăște din cuvântul dumnezeiesc are perspective frumoase pentru cultivarea relațiilor interumane, chemarea Bisericii fiind sugestiv exprimată în realizarea "unirii tuturor" pentru cei ce se roagă lui Dumnezeu.

Pr. Prof. Dr. EMILIAN CORNIȚESCU

BIBLIOGRAFIE

- Sf. Vasile cel Mare, *Omilii la Hexaemeron*, Editura Institutului Biblic și de Misiune (I.B.T.), București, 1986.
- Sf. Ioan Gură de Aur, *Scrieri, Opt omilii la Facere*, Ed. I.B.T., București, 1987.
- Stăniloae, Pr. Prof. D., *Chipul nemuritor al lui Dumnezeu*, Craiova, 1987.
- Idem, *Iisus Hristos sau restaurarea omului*, Craiova, 1993.
- Neaga, Pr. prof. Nic., *Facerea*, Sibiu, 1945.
- Buchiu, Pr. lector Ștefan, *Chipul lui Dumnezeu în om, teme al aspirației omului către Dumnezeu*, în rev. "Biserica Ortodoxă Română", 1998, nr. 7-12.
- Sterea, Pr. Tache, *Dumnezeu, Omul și creația în teologia ortodoxă și în preocupările ecumenismului contemporan*, în rev. "Ortodoxia", 1998, nr. 1-2.
- Constantinescu, Viorica și S. Baruh Tercatin, *Dicționar de personaje biblice și reprezentarea lor în arte*, Ed. Hasefer, București, 2002.

LISTA CRONOLOGICĂ A PROTOPOPILOR DE PITEȘTI ȘI A EPISCOPIILOR EPARHIEI ARGEȘULUI ÎN ULTIMII 170 ANI (CÂTEVA FIGURI REPREZENTATIVE DE PROTOPOPI)

Orice acțiune și orice activitate colectivă nederijate sfârșesc în confuzie și dezordine și pretutindeni unde oamenii trebuie să acționeze împreună este nevoie de un șef. Fără conducători nu este posibilă nici-o acțiune militară și nici viață socială. Un rol însemnat în viața bisericească au avut-o protopopii, care erau oamenii de încredere ai ierarhului locului, pe care îl informau de cele ce se petrec în eparhie și îl ajutau în administrație¹. Protopopii erau numiți de mitropoliții și episcopii eparhiilor respective. Autoritățile civile nu se amestecau în judecarea slujitorilor Bisericii în conformitate cu așezământul lui Vasile Lupu în Moldova, întărit de Grigore Ghica în 1658, această Lege românească fiind respectată în Moldova, Muntenia și Transilvania. În *Descrierea Moldovei*, Dimitrie Cantemir scria că pentru greșeli mai mici fiecare se pedepsea de către mai marele său: diaconul de preot; preotul de protopop; ieromonahul și călugărul de către stareț, sau arhimandrit, iar stareții, arhimandriții și arhierii de către domn.

Protopopii aveau atribuții atât spirituale, cât și administrative. Dreptul lor de supraveghere în plășile județelor, subordonate lor, se întindea la toate lucrurile la care se referă drepturile episcopului în eparhia sa. În acest sens aceste atribuții se refereau la serviciu de învățator, săvârșirea lucrărilor sfinte și la puterea judecătorească. Între datoriile de învățator se evidențiază următoarele:

- păstrarea credinței ortodoxe;
- supravegherea preoților să predice în duminici și sărbători în spiritul credinței ortodoxe;
- preoții să aibă preocupări intelectuale;
- preoții să se preocupe de ridicarea nivelului profesional;
- la orice vizită în parohii protopopul să învețe clerul și poporul;

Datoriile protopopilor care se referă la administrarea lucrurilor sfinte se referă la:

- sfințirea de biserici împreună cu episcopul;
- bisericile să aibă vasele și cărțile de cult prescrise pentru serviciul divin;
- bisericile să fie curate și bine întreținute;
- să se păstreze în bună stare sfintele daruri;
- serviciul religios să fie efectuat în mod regulat;
- să controleze dacă preoții se mărturisesc cel puțin o dată pe an.

Puterea jurisdicțională a protopopilor consta în următoarele:

- Executarea ordinelor autorităților competente ale statului;
- parohiile să fie bine administrate;
- preoții, diaconii și cântăreții să aibe o conduită corectă;
- clerul să aibă o comportare la nivelul exigențelor cultului și să fie disciplinat;
- să poarte uniforma prescrisă;

1. Mircea Păcurariu, *Istoria B.O.R.*, Ed. Inst. Biblic și de Misiune, București, 1981, vol. 2, p. 252.

– să se preocupe pentru scoaterea posturilor vacante în parohii la concurs și acestea să fie ocupate de personal calificat;

– să viziteze cel puțin o dată pe an parohiile și să verifice ținerea corectă a scriptelor parohiilor de către preoții parohi;

– să informeze episcopul despre evenimente deosebite în protopopiat;

– să întocmească și înainteze episcopului dări de seamă periodice.

În sensul autorității inerente conceptului de conducere cea mai bună conducere, pe care protopopul o poate exercita, este aceea pe care cei conduși o simt cel mai puțin. Protopopul lucrează într-un mediu elevat în care se cultivă și se propagă toate aspectele superioare ale vieții.

Unitatea dintre preoți se menține prin protopopi și trebuie ca toți să aculte de dâșii, protopopii având sarcina de a-i călăuzi și a pedepsi pe preoții ce greșesc. La rândul lor protopopii sunt pedepsiți de ierarhi.

Biserica Ortodoxă Română a avut și are și în prezent un rol religios-moral și anume de a sădi în sufletele credincioșilor credința în Dumnezeu și dragostea față de aproapele, îndemnându-i să fie întru toate următori ai învățăturilor Mântuitorului și în acest sens responsabilitatea protopopilor este foarte mare.

Până în prezent nu s-a publicat o listă cronologică a preoților care au îndeplinit funcția administrativă de protopopi de Pitești. Drept aceea în cele ce urmează facem acest lucru, rod al ostanelilor de ani de zile ale Părintelui Constantin DEJAN, iar dintre aceștia am selecționat câteva figuri reprezentative, care fac cinste Municipiului Pitești. Am urmărit ca lista să fie cât mai completă, însă în partea de început existând lacune suntem conștienți că în lucrare s-au strecurat și date eronate. În scopul eliminării lor rugăm pe toți care dețin date în plus sau mai sigur, să le semnaleze și să facă corecturile respective.

În paralel am arătat cronologic numele episcopilor de Argeș care au păstorit Protopopiatul Piteștilor.

Primul protopop atestat în pisania bisericii din Bascovelul (Dumbrăvești) în care s-a înscris data sfințirii 11.11.1834 și care este nominalizat într-un inventar al bisericii Maica Precista din Pitești, din anul 1834, este Ghiță, fiul protopopului Ioan din Pitești.

LISTA CRONOLOGICĂ

a protopopilor de Pitești

și

a episcopilor Eparhiei Argeșului²

1834 Ghiță

1828–45 Ilarion Ghiorghiadis

1849–51 Gheorghe Coculescu

1945–49 loc. Samuil Tărtășescu Sinado

1856 Constantin Brădeanu

1850–62 Clement I

1861–64 Icon. N. Constantinescu

1862–65 loc. Neofit Scriban de Edesa

1864 Nicolae Căprescu

1865–68 Ghenadie Țeposu

1868 Nicolae Mihăescu

1868–73 loc. Neofit Scriban de Edesa

1869 Sach. M. Minescu

1869–70 T. Boierescu

1871–75 Ion Păuneșcu

1873–75 Iosif Naniescu

2. Ibidem, vol. 3, p. 522.

1876–77 Radu Budescu
 1877–81 Ion Căprescu
 1882–83 Ion Petculescu
 1883 Sach. N. Mateescu
 1884–85 Ion Petculescu
 1885–87 Sach. N. Mateescu
 1887–94 Nae T. Boierescu
 1894–96 Radu Budescu
 1896–99 N. T. Boierescu
 1899–1900 Dimitrie Lascăr
 1900–01 N. T. Boierescu
 1901–05 Dimitrie Lascăr
 1905–08 Platon (Petre) Ciosu
 1909–21 Ion Panțurescu

1875–93 Ghenadie Petrescu

1893–1911 Gherasim Timuș

1921–22 I. T. Nicolescu
 1922–27 Petre Vintilescu
 1927–29 I. T. Nicolescu
 1929–31 Marinache Popescu
 1931–32 Ion Postelnicescu
 1932–39 Marinache Popescu
 1939–40 Ion Postelnicescu
 1940–46 Marinache Popescu
 1946–48 Ștefan Udrescu
 1948–49 Constantin Dejan
 1949–53 Marin Braniște
 1954–85 Constantin Dejan
 1985–93 Valeriu Drăgușin
 1993–98 Aurel Dedu
 1998 – Iuliu Chiriță

1912–17 Calist Ialomiteanu

1917 locț. Evghenie Humulescu

1917–18 Teofil Mihăilescu

1919–20 locț. Vartolomeu Stănescu

1920–21 locț. Evghenie Humulescu

1921–23 Visarion Puiu

1923 locț. Evghenie Humulescu

1923–36 Nichita Duma

1936–40 Grigore Leu

1940–41 locț. Dionisie Erhan

1941–44 locț. Emilian Antal

1944–48 Iosif Gafton Sinaitul

1948–84 Iosif Gafton Sinaitul, ca
 vlădică al Râmnicului și Argeșului

1984–90 Gherasim

1990 – Calinic Argatu Piteșteanu

Protopopul Nae Boierescu

Este mai cunoscut datorită faptului că a fost bunicul pictorului Dan Băjenaru. Din amintirile acestuia cunoaștem că Nae Boierescu avea casa pe Str. Lascăr Cărtărgiu, pe locul unde până nu demult s-a aflat Fabrica de Butoaie, Pitești. Curtea și grădina erau pline de flori, meri, peri, pruni și mai ales viță de vie. Era mare amator de muzică, reprezentării teatrale, operetă și operă. Casa protopopului se învecina cu fosta sală de "Teatru și spectacole ocazionale – UCLAR", devenită mai târziu LEHRER, la 1896, din Str. Crinului nr. 28, Pitești. Fiica lui, Filofteia, s-a căsătorit cu Ion Băjenaru, unul din marii tenori ai epocii sale, deși între ei era o diferență de vârstă destul de mare. Nepotul își amintea că "de multe ori, până să înceapă reprezentațiile la teatrul Lehrer artiștii treceau gardul despărțitor dintre

sală și casa preotului N. Boierescu intrând în salonul încăpător și primitor al acestuia. Aici, preoteasa, ajutată de Filofteia, aranjau de zor o masă încărcată cu tot felul de bunătăți: țuică de Pitești, vin vechi de Izvorani și preparate culinare făcute după rețete numai de ele știute. Casa aceasta a fost gazda permanentă a mai toate trupelor artistice, care își înscriau în program turnee, sau concerte și la Pitești".

Atât tenorul I. Băjenaru, preotul N. Boierescu, dar și fratele tenorului, diaconul Teodor Băjenaru, în orele libere își petreceau timpul cântând împreună. Diaconul T. Băjenaru slujea la biserica Mavrodolu din Pitești și era cunoscut ca profesor de muzică la liceul I. C. Brătianu din Pitești. Într-o scrisoare în posesia autorului, a Comitetului școlii din 12 februarie 1898, i se mulțumește părintelui T. Băjenaru pentru faptul că predă gratuit muzică la școală și i se solicită acestuia să predea elevilor școlii I. C. Brătianu "musica occidentală". Diaconul Teodor Băjenaru organizase la biserica Mavrodolu un cor de o înaltă ținută. Protopopul Nae Boierescu nu numai că era un om de o aleasă cultură și iubitor de frumos, dar în timpul liber știa să se bucure de viață, cu membrii familiei sale, cântând, recitând poezii și veselindu-se.

Protopopul Dimitrie Lascăr

S-a născut la 12 martie 1859, în comuna Grumezoaia, din județul Fălciu, azi comuna Dimitrie Cantemir, județul Vaslui. A absolvit seminarul de patru clase în 1879 la Huși și la data de 24 februarie 1881, s-a căsătorit și în același an, în prima zi a Sfințelor Paște a fost hirotonisit diacon, de către episcopul Calinic Dima, pe seama bisericii Sf. Nicolae din Grumezoaia. A fost transferat ca diacon la mănăstirea Adam, din județul Tutova, unde a funcționat până în 1891, an în care împreună cu soția au plecat la Iași la seminarul Veniamin Costachi, unde a funcționat la biserica Sf. Lazăr din Iași ca diacon. La data de 24 aprilie 1892 a rămas văduv și absolvind cursul superior din Iași în anul 1893 a plecat la București la Facultatea de Teologie. Înainte de absolvirea facultății este hirotonit preot de episcopul Gherasim Timuș al Argeșului, întrucât se transferase în 1894 ca diacon la Curtea de Argeș. Evenimentul s-a petrecut tot într-o zi de Paște în 1896. La data de 1 mai 1896 Dimitrie Lascăr a fost numit protopop de Pitești și un an mai târziu primește rangul de iconom, iar în 1898 stavrofor. În funcția de protopop la data de 11 iunie 1898 susține teza de licență cu subiectul "Viața și activitatea arhierelui Neofit Scriban". Cu o întrerupere de un an a funcționat ca protopop de Pitești până în 1904, având reședința la schitul Trivale din Pitești, după ce inițial a funcționat la biserica Sf. Mina-Greci, în Pitești.

Ca protopop la fiecare trei luni organiza conferințe preoțești și a înființat: – la 01.06.1897, Societatea preoțească Frăția.

– în 1897 Școala de cântăreți bisericești Pitești, în vara anului 1900 fiind prima promoție de absolvenți cu Dimitrie Lascăr în funcția de director.

– A înființat internatul școlii de cântăreți.

– în aprilie 1899 a înființat Fabrica de lumânări de ceară în orașul Pitești.

După plecarea din Pitești Părintele Dimitrie Lascăr își amintea cu plăcere că "societatea piteșteană ca și din întregul județ, mi-a acordat deosebită simpatie, considerațiune și stimă, pentru care și eu până azi și pe totdeauna păstrez cea mai

frumoasă și plăcută amintire, iar în lucrările mele am avut încurajarea și concursul majorității, dacă nu chiar a unității clerului, cu excepția câtorva pătimiși. Și în conducerea societății Frăția, cu ale ei instituții, un ajutor efectiv l-am avut din partea preoților Radu Budescu și I. Becescu din Pitești, cărora le păstrez stima și recunoștința cuvenită³". Dimitrie Lascăr a fost decorat în 1899 cu ordinul Coroana României. A plecat din Pitești la Huși în anul 1905 prin pensionare. "Pricina a fost că în afară de bronșita căpătată în timpul serviciului, eram și prea obosit și plictisit din cauza abuzului de muncă și atacul celor răi și lacomi, care umblă numai după cele pământești⁴". "Am dorit să scap de cuibul infect al unor fețe bisericesti care, dacă nu au putut învinge prin felurite piedici, calomnii și intrigi în toate părțile, au recurs la înscenări și comploturi criminale ca să mă piardă. De aceste înscenări s-au servit mai în urmă și alții, care aveau interes și se sileau a mă înjosi cu ori ce chip, ca să fiu la fel ca ei spunându-mi pe față: cum ei să fie răi și numai eu bun"⁵.

Nepotul său, colonelul Mitică Ionescu din Iași, ne-a scris că unchiul său, părintele Dimitrie Lascăr, s-a călugărit în anul 1914, la îndemnul episcopului Nicodim al Hușilor și a fost numit stareț al schitului Rafailă Vaslui, de pe lângă mănăstirea Dobrovăț, Iași, pe Domeniile Coroanei. S-a implicat intens pentru repararea și restaurarea acestui lăcaș de cult și în timpul primului război mondial a decedat fiind înmormântat lângă biserica schitului Rafailă. A primit numele de călugăr, Damian, rangul de protosinghel și apoi de arhimandrit și pe cruce s-a însemnat data decesului: Arhim. Damian Lascăr, 5 octombrie 1917.

Protopop Platon (Petre) Ciosul

S-a născut în anul 1863 în comuna Podurile, județul Bacău. A făcut seminarul la Roman, unde a fost coleg cu C-tin. Nazarie, viitor profesor de Morală la Facultatea de teologie București, sub îndrumarea învățatului episcop al Romanului, Melchisedec. În continuare a rămas pedagog la seminarul din Roman, apoi și-a continuat studiile la Iași, la seminarul Veniamin Costachi, iar după absolvire la Facultatea de teologie București. În timpul studiilor universitare a funcționat ca corector la Tipografia cărților bisericesti din București. În 1900 a obținut licența în teologie cu teza "Studiul istoric și exegetic al epistolei către Evrei". În 1901 s-a căsătorit și a fost hirotonisit preot de episcopul Gherasim Timuș, pe seama Catedralei episcopale Curtea de Argeș. Din anul 1903, până în 1908 a funcționat ca preot la biserica Sf. Ioan din Pitești și ca protopop de Pitești din anul 1905. În 1908 este numit Președinte al Consistoriului Spiritual și delegat ca reprezentant al clerului argeșean, membru în Consistoriul Superior Bisericesc. Concomitent îndeplinește și demnitatea de președinte al Societății Frăția, însărcinare de care se achită cu cinste și prestigiu. Singura sa fiică Lucia, se căsătorește cu ofițerul de cavalerie Platon Chirnoagă, ajuns general. Rămâne văduv și revine la postul de preot la Catedrala episcopală la Curtea de Argeș, de unde la 4 iulie 1918, Sf. Sinod

3. Dimitrie Lascăr, *Studiul asupra răului din B.O.R. și leacul de vindecare*, Tip. Constant S. Lețcaie, Huși, 1911, p. 79.

4. *Ibidem*, p. 78.

5. *Ibidem*, p. 79.

al B.O.R. întrunit la Iași din pricina războiului, la propunerea unui fost coleg de seminar de la Roman, Prof. academ. Simion Mehedinți, atunci ministru al Cultelor și la propunerea mitropolitului Pimen al Moldovei, îl cheamă la treapta de arhieru-vicar al Arhiepiscopiei Bucureștilor. Ipopsifierea i s-a făcut la data de 29.09.1918 la mănăstirea Căldărușani, unde a fost călugărit de episcopul Teofil al Argeșului și arhierii Valerian Râmnicăneanul și Meletie Constanțeanul. A fost apoi hirotonit Arhieru, cu titlul de Ploieșteanul a doua zi, 30.09. 1918, de mitropolitul Konon Arămescu-Donici, episcopul Teofil al Argeșului și episcopul Meletie Constanțeanul.

Încetează din viață la 28.11.1934 și este înmormântat la mănăstirea Cernica-București.

Protopop Ion Panțurescu

Născut în comuna Tutana, Argeș, la data de 20 ianuarie 1879, era unul din cei șapte copii ai preotului din această localitate. Când era în vârstă de 12 ani, în clasa I a seminarului de la Curtea de Argeș, a rămas orfan de ambii părinți. A atras atenția episcopului Ghenadie Petrescu care l-a luat sub ocrotirea sa. Când seminarul din Curtea de Argeș se desființează, trece la Seminarul Central, ca bursier. Se înscrie la Facultatea de teologie din București, pe care o urmează ca funcționar al Cancelariei Episcopiei Argeșului, unde tot binefăcătorul său i-a asigurat posibilitatea de a se întreține în acest chip. În 1904 își dă licența și în anul următor, 1905, se căsătorește. La data de 21.11.1905 este hirotonit preot pe scama Catedralei Episcopiei Argeș de episcopul Gherasim Timuș. La 01.02.1906 este transferat la biserica Sf. Mina Greci din Pitești, unde funcționează ca paroh până în anul 1949 când se pensionează. Fire modestă, harnică, i se încredințează răspunderi administrative bisericesti, pe plan local: a fost patru ani director al Școlii de cântăreți bisericesti (1907-12) și vreme de peste 12 ani protopop de Pitești. A fost președintele Societății Frăția și membru al Consistoriului Eparhial. Toată viața și-a dus-o fără zgomot și vorbe multe, în cinste și muncă, fapt remarcat și de înalții prelați, care l-au decorat cu "Răsplata muncii pentru biserică" – cls. I. Avea un chip plăcut de preot și o voce caldă. A fost un bun cunoscător al tipicului bisericesc și al cântării psaltice, un bun cancelarist și gospodar. A primit rangul de iconom-stavrofor. Era sfătos și vorbirea lui era dreasă cu sare, că nu uita niciodată că este preot. Fire comunicativă, a fost respectat și iubit. Deși plăpând, cu sănătate de constituție șubredă, a murit la 87 ani, datorită faptului că a dus o viață cumpătată, liniștită și totuși activă, până în pragul morții. A avut doi copii: Nelu și Lucica. Dar, spre sfârșitul vieții nu a fost cruțat de nenorociri: a pierdut întâi pe ginere, apoi nora, soția și fiul.

A încetat din viață la 05.07.1966 și după pensionare nu a lipsit nici o singură duminică, sau sărbătoare, de la biserică, unde a slujit timp de 61 ani.

Protopopul Ioan T. Nicolescu

Născut în comuna Săpata de Sus, Argeș, în anul 1888, a fost hirotonit preot pe seama bisericii Mărăcineni, atunci în Județul Muscel. A fost transferat preot la

Sf. Ilie și apoi la Mavrodolu, din Pitești. A fost director al Școlii de cântăreți bisericești în perioada 1923–25, profesor de limba română și istoria B.O.R. și protopop în perioadele: 1921–22 și 1927–29. În vârstă de 45 ani moare, la data de 19.01.1934.

Protopopul Petre Vintilescu

A văzut lumina zilei la 25.09.1887, în comuna Căteasca Argeș, într-o familie de preoți. Școala primară a început-o la Ciulnița-Leordeni Argeș, și a terminat-o la Pitești. A urmat un an la Seminarul din Curtea de Argeș, după care s-a transferat la Seminarul Central din București, pe care l-a absolvit în anul 1907. În continuare a urmat Facultatea de teologie București și și-a luat licența în 1911. S-a căsătorit și a fost hirotonit preot pe seama unei parohii învecinată comunei natale, în satul Rătești. Datorită lui Ionel Brătianu, care avea moșie în Rătești, a fost remarcat de episcopul Calist Ialomițeanul și a fost transferat în anul 1914 la parohia Maica Precista, din Pitești. Episcopul Teofil al Argeșului în anul 1917 l-a transferat la Sf. Ion din Pitești. În perioada 1922–27 a fost protopop de Pitești. Între anii 1924–26 a urmat cursurile de doctorat ale Facultății de teologie din București și la data de 30.06.1925 a susținut examenul cu teza "Cultul și ereziile". Pe bază de concurs a ocupat catedra de Liturgică și Pastorală la Facultatea de teologie București, ca profesor agregat și în 1931 a devenit profesor titular. La Pitești, Petre Vintilescu a fost și redactor al revistelor bisericești: Adevărul bisericesc și Păstorul ortodox, Președinte al Consistoriului Eparhial și Consilier cultural al Episcopiei Argeșului. În perioada 1927–40 a fost preot la biserica Sfinții Voievozi din București și un an și jumătate preot slujitor la Capela română din Paris, între 01.01.1932–01.08.1933. A îndeplinit și funcția de prodecan al Facultății de teologie din București și pentru o perioadă scurtă, la început și la Institutul teologic din București. În iunie 1935 a fost membru al delegației B.O.R. la dialogul cu Biserica Anglicană la București, iar în 1948 a făcut parte din delegația B.O.R., condusă de patriarhul Justinian Marina, la Consfătuirea Interortodoxă de la Moscova, cu privire la problema calendarului și a datei sărbătoririi Paștelui. La data de 1 martie 1950 a fost pensionat, însă în perioada 1954–66 a avut funcția de Președinte al Consistoriului bisericesc. În noaptea de 11 spre 12.06.1974, la vârsta de 87 ani, s-a stins din viață.

Protopopul Marinache Popescu

Este ultimul dintr-o generație de protopopi vrednici, care au păstorit între cele două războaie mondiale clerul din Pitești, înscriind pagini luminoase în viața bisericească a acestui oraș.

Părintele Marinache Popescu, a fost paroh al bisericii Sf. Ilie și protopop de Pitești vreme de 17 ani. S-a născut în satul Vulpești, comuna Ionești, Argeș, la data de 25.01.1892. De la vârsta de 15 ani a rămas mai întâi orfan de mamă și curând după aceea și de tată, trebuind să-și croiască singur drum în viață, alături de ceilalți doi frați, deveniți cel mare învățător, celălalt preot. Înzestrat cu o inteligență scilpitoare și voce plăcută, reușește printre cei dintâi candidați la examenul

de admitere la Seminarul Central din București și după absolvire în continuare face Facultatea de Teologie pe care o absolvete în anul 1918. Pe parcursul studiilor universitare a fost cântăreț pe la diferite biserici din Capitală și și-a unit viața prin căsătorie cu Ilinca Barbu, fiica unor țărani harnici. În anul 1919 a primit harul preoției de la locțiitorul episcopului Argeșului Vartolomeu, pe seama parohiei Băiculești, Argeș, de unde, după doi ani, este transferat la parohia Telești, tot în județul Argeș. Fiind un bun slujitor și gospodar, s-a impus factorilor în drept și în august, 1925 a fost transferat la Pitești la parohia Sf. Ilie, unde a slujit până în 1963 când s-a pensionat. Cu mici întreruperi, începând din anul 1929 și până în 1946 a îndeplinit și funcția de protopop de Pitești, făcându-se apreciat în chip ales, atât pentru cunoscuta sa competență și proptitudine în îndeplinirea sarcinilor administrative, cât și prin tactul neîntrecut și spiritul în care reușea să soluționeze cele mai gingașe probleme disciplinare și procedurale. A reușit ca în perioada 1927–34 să refacă biserica Sf. Ilie și apoi să o reclădească, în urma bombardamentului american din 1944, până în anul 1957. Pentru activitatea desfășurată a fost răsplătit cu medalia Răsplata muncii pentru biserică, cls. I, iar pentru serviciile aduse patriei în primul război mondial a primit Crucea Comemorativă cu bareta. A murit în vârstă de 89 ani, la data de 29.05.1981.

Protopopul Constantin C. Dejan

S-a născut la 15 aprilie 1916 în Slănic, comuna Domnești, Argeș, fiind nepot al preotului Chirca, din partea mamei, care era la rândul său fiu și nepot de preoți, atestați documentar din anul 1735.

Din partea tatălui, decedat pe front când avea un an, era urmașul unor români emigrați din Ardeal, în urma Răscoalei lui Horea, care proveneau din localitatea Dejani, ținutul Făgărașului, în apropierea orașului Ucea.

Școala primară a făcut-o la Câmpulung Muscel între anii 1922–26 și în continuare a urmat Seminarul teologic la Seminarul orfanilor de război din Câmpulung, pe care l-a absolvit în anul 1934. A urmat apoi Facultatea de teologie – București, între anii 1934–38 și, în paralel, Facultatea de filosofie, respectiv Sociologie, etică și politică. În anul 1940 s-a căsătorit cu Lucia Popa și la data de 01.08.1941 a fost hirotonit preot pe seama parohiei Bârseștii de Sus (Vlădești), Argeș. La intervenția prof. Dimitrie Gusti a fost detașat la Pitești în funcția de Inspector al Căminelor Culturale și prin delegare director al Căminului cultural Județean, iar la data de 01.09.1942 a fost transferat ca paroh la biserica Găvana-Pitești. La data de 01.06.1962 a fost transferat la biserica Sf. Treime, Pitești, iar la data de 01.11.1967 la biserica Sf. Vineri, unde a activat până la pensionare în anul 1990.

A fost numit protop un an în 1948 și apoi 31 ani, în perioada 1954–1985.

Părintele Constantin Dejan a îmbrățișat teologia din dragoste pentru adâncile și întinsele ei rosturi spirituale și sociale, năzuind întotdeauna să facă din parohia ce i-a fost încredințată și ulterior din protopopiatul pe care l-a păstorit, o singură familie având aceleași aspirații de împreună propășire și sporire duhovnicească.

Ca protopop s-a străduit în permanență să implementeze în conștiința slujitorilor altarelor "cu vrere și fără vrere" cultul muncii, ca fiecare preot să-și îndepli-

nească din convingere îndatoririle profesionale, sociale, patriotice și cetățenești, fără a aștepta recompensări pentru osteneala lor.

Ca preot de parohie s-a călăuzit statornic pe principiul iubirii tuturor enoriașilor, dedicându-se cu osebire grijii bolnavilor, bătrânilor și celor lipsiți. Copiii au fost în centru afecțiunii sale. Permanent fierbinte, s-a străduit să fie un devotat preot și cetățean în chipul cel mai conștiincios, realizându-și deplin îndatoririle față de familie și colectivitate. Ca protopop a ajutat repararea bisericilor avariate în urma cutremurului din 1977 și a sprijinit construirea a cinci biserici noi în localitățile: Voroveni-comuna Davidești; Râjlețul-Ieroși în comuna Uda; Colibași-cimitir; Ciupa-Lagărul și Cotmeana -cimitir.

A fost decorat, personal de Carol al II-lea, cu Meritul Cultural cls. a II-a și pentru activitate obștească deosebită în județul Argeș a primit ordinul Steaua R.P.R. cls. a V-a și alte cinci medalii. Pe linie bisericească a primit medalia Crucea Patriarhală și rangul iconom-stavrofor.

Protopopul Constantin C. DEJAN este preotul care a deținut această funcție administrativă cea mai lungă perioadă, 32 ani, în ultimii 170 ani ai vieții bisericești din protopopiatul Pitești.

A murit la vârsta de 80 ani, la data de 01.01.1996, în Pitești.

OCTAVIAN C. DEJAN

SIMBOLURI DE FOR PUBLIC DEDICATE CINSTIRII MEMORIEI LUI ȘTEFAN CEL MARE ȘI SFÂNT

Rezum a t

Element de „pro memoria” gândul și fapta gospodarului și bravului domn al Moldovei secolelor XV-XVI a fost perpetuat în veac, fiind permanent exemplu pentru urmași, aceștia acționând, prin diverse modalități, pentru a exprima cuvenita-i cinstire. Veacurile XIX-XX au înregistrat, în acest sens, și realizarea unor semnificative monumente sculpturale de for public, care, prin amplasamente adecvate, prin acțiunile care reunesc pe cei ce-l consideră a le fi bună călăuză pentru perpetuarea neamului românesc, constituie un mesaj pentru prezent și viitor. Istoria acestor simboluri de for public încorporează semnificative momente. De la inițiativa unei persoane, la constituirea comitetului de inițiativă, lansarea variatelor manifestări menite să strângă bănuț cu bănuț, lansarea concursului pentru a defini pe realizator, participarea contribuabililor-beneficiari la tot ce trebuia să fie de bun augur, alegerea amplasamentului, amenajarea urbanistică și peisagistică, pregătirea solemnității inaugurării – sfințirii monumentului, revenirile în cadrul unor manifestări anuale, gospodăreasca îngrijire a monumentului și a mediului limitrof, toate acestea pot fi informații utile pentru noile generații, care, sperăm, că vor prelua ștafeta, perpetuându-le pe cele existente, le vor reface pe cele dispărute și vor aduce în forul public noi asemenea simboluri.

Făcând referință predilectă la mărturiile teaurizate în Arhivele Naționale, acoperim întreg teritoriul românesc unde sunt, au fost, dacă nu mai sunt, vor fi, asemenea simboluri ale cinstirii lui Ștefan cel Mare și Sfânt.

„Dacă dușmanul vostru vă cere legăminte rușinoase de la voi, atunci au mai bine muriți prin sabia lui decât să fiți privitorii împilării și ticăloșirea țării voastre. Domnul părinților voștri însă se va îndura de lacrimile slugilor sale și va ridica dintre voi pe cineva, care le va așeza iarăși pe urmașii voștri în volnicia și puterea de mai înainte.”

Ștefan cel Mare¹

Pe locul Direptatea² de la Suceava³ s-a consemnat, la începutul primăverii anului 1457, alegerea și ungerea ca domn a lui Ștefan⁴, fiul domnului Bogdan⁵ care, pentru contemporani și pentru urmași, a devenit, prin gândirea și faptele sale de voievod și gospodar a toată Țara Moldovei „cel Mare și Sfânt”. Anii de multiple realizări care, la timpul respectiv, au impus Moldova atenției Europei, au devenit în timp, ani de referință și comparație pentru cei din veacurile următoare. A face trimitere succintă la evenimente cruciale este o necesitate pentru a înțelege cum cei 47 de ani de domnie au consolidat pentru vecie această apreciere. Domnul Ștefan a fost conștient că cele preconizate de cotropitorii epocii, constituiau o amenințare nu numai la adresa țării sale, aspirațiile acestora vizând întreg teritoriul european cu ale lui mari centre unde, până la acea dată, se acumulasera mult

* Notele din text se găsesc la sfârșitul capitolului.

râvnite valori materiale, spirituale, culturale pe care, cei ce mânuiiau numai focul și sabia, considerau că este firesc să le obțină. Ca atare, analiza raportului de forțe l-au determinat pe strategul Ștefan să lanseze chemarea la unitate a tuturor energiilor creștine ca astfel să poată respinge presiunea otomană. Într-un asemenea context a inițiat trimiterea, de la Suceava, la 29 noiembrie 1474, a unei scrisori către papa Sixtus al IV-lea⁶, pentru organizarea unei coaliții militare a tuturor resurselor umane și materiale din Europa menite să apere creștinismul împotriva expansiunii musulmane. Ce a urmat se cunoaște. Mica, dar brava oștire a Moldovei a temperat și direcționat înaintarea inamicului astfel ca, la momentul psihologic cel mai propice, să le provoace înfrângerea⁷ de la 10 ianuarie 1475 care le-a dictat cotropitorilor o rapidă retragere pentru a salva ceea ce se mai putea. Și încă o dată Ștefan, fără infatuarea izbânzii dobândite, a considerat că evenimentul constituia o etapă premergătoare și pregătitoare a unei noi incursiuni și că tăvălugul oștirilor otomane va reveni, mai aprig, mai răzbunător, înfrângerea suferită putând fi exemplul mobilizator pentru mulți alți oprimați. Ca atare, domnul, intuind ce se va abate peste neam și moșie, a revenit⁸ cu o nouă scrisoare edificatoare, numai că, dorita solidaritate s-a rezumat și acum la enunțarea de calificative, la promisiuni fără acoperire.

Un alt exemplu l-a constituit permanenta preocupare a domnului Moldovei, Ștefan VV., de a avea în Țara Românească un aliat de nădejde, cu ajutorul căruia să asigure apărarea fruntariilor. Și această preocupare a fost o preluare a celor împlănite de predecesori ca Mircea cel Mare⁹ și Alexandru cel Bun¹⁰ și a fost îndemn pentru urmași. Corolar al acestor preocupări l-a constituit conceptul și fapta de viețuire vremelnică a Unirii teritoriilor românești realizată de Mihai Viteazul¹¹, crezul și voința sa rămânând pilduitor îndemn pentru viitoarele generații.

Realizările materiale de orice gen au constituit, în decursul veacurilor, relicve¹² scumpe pe care generațiile le-au perpetuat, căutând, ca prin mesajul lor, personalitatea lui Ștefan cel Mare și Sfânt să fie mobilizatoare a tuturor energiilor umane. Și această preocupare a fost mai evidentă în momente de vicisitudini ale zbuciumatei istorii a neamului nostru. Timpul care constituie ciurul prin care se discerne binele de rău a conferit lui Ștefan cel Mare și Sfânt un loc cu totul deosebit în Panteonul ilustrelor personalități cu menirea de a fi demn exemplu de urmat.

Cinstirea s-a concretizat prin cele mai diverse modalități, fiecare epocă, fiecare veac adoptând formele care le dau conturul, dar care toate constituie simboluri ale perenității. De la contemporani și urmașii apropiați ne-au rămas portretul său fizic, la diverse vârste, materializare ca frescă, broderii, miniaturi pe manuscrise, toate completate de portretul moral conturat de descrierile cronicarilor și completate de însemnările documentelor epocii.

Posteritatea a beneficiat de o consecventă preocupare a evocării lui Ștefan, evidențiindu-i pluralitatea preocupărilor. În redactarea-i plastică, cronicarul¹³ enunță că domnul câte războaie a purtat atâtea biserici a ridicat. A fost formula prin care s-a perpetuat cinstirea la adresa bravilor oșteni apărători de glie strămoșească. De fapt, era expresia că preluase de la înaintași și această onestă misiune de a-i pomeni pe cei apărători de moșie. El s-a dovedit cel mai consecvent și în acest domeniu: Ca atare, majoritatea lăcașurilor de închinăciune sunt și mausolee.

Cea mai concludentă rezolvare este situația de la Războieni¹⁴ unde numărul vitejilor răpuși la 1476 i-a impus, într-o primă etapă, realizarea unei hecatombe sub forma unei mari movile unde, anual, avea loc pomenirea, ca apoi, la ceas de liniște să înalțe o asemenea biserică-mausoleu. Și această pomenire religioasă s-a conjugat cu pomenirea faptelor acestor viteji, exemplul lor fiind transmis din generație în generație. Fiecare epocă a intervenit la actul de întreținere, de refacere, de completare cu noi elemente. Numeroasele vicisitudini au avut menirea ca mijloc de supraviețuire, predilect morală, să-l aibă de călăuză, de tainic sfătuitor pentru a putea depăși și renaște miraculos ca prezentă pe străbuna vatră multimilenară.

Locuitorii țărilor române angajați în respectarea perceptelor și canoanelor religiei creștine ortodoxe, veacuri de-a rândul n-au realizat chip cioplit pentru a immortaliza ilustre personalități. Picturile murale¹⁵, broderiile¹⁶, ilustrațiile manuscriselor¹⁷, apoi gravurile integrate în tipărițile realizate au suplinit această rețineră canonică. Procesul de ample modificări, în condițiile lărgirii contactelor cu centrele de cultură europeană a avut repercusiuni în psihologia oamenilor veacului al XVIII-lea. S-au creat și în acest sens primele breșe, pregătind noua optică a secolului următor, receptând menirea artei sculpturale întru evocarea fizionomiei umane.

Recurgem la câteva din cele stipulate de predecesori, așa cum vom reda și o serie de formulări, din cele afirmate de urmași pentru a putea susține că Dinicu Golescu¹⁸ a fost un purtător de ștafetă care a avut capacitatea de a prelua și transmite către viitorime nobila misiune de acțiune spre binele Patriei sale. Reamintim cele preluate de Alecu Russo¹⁹ din cronicile referitoare la Ștefan cel Mare: **“Dacă dușmanul vostru vă cere legăminte rușinoase de la voi, atunci au mai bine muriți prin sabia lui decât să fiți privitorii împilării și ticăloșirea țării voastre”**.

Concludentă a fost chemarea lui Nicolae Bălcescu²⁰ la unitate națională care este de mare actualitate și în acești ani: **„Unitatea națională fu visarea iubită a voievozilor noștri cei viteji, a tuturor bărbaților noștri cei mari, care întrupară în sine individualitatea și cugetarea poporului, spre a o manifesta lumii. Pentru dânsa ei trăiră, munciră, suferiră și muriră. Pentru dânsa Mircea cel Bătrân și Ștefan cel Mare se luptară toată viața lor îndelungată... pentru dânsa Mihai cel Viteaz cade ucis în Câmpul Turda, pentru dânsa Șerban Cantacuzino bea otravă, pentru dânsa Horia moarte cumplită pe roată suferi.**

Pentru poporul român unitatea națională este chezușuirea libertății lui, este trupul lui trebuincios ca sufletul să nu piară și să amortească, ci din contra, să poată crește și a se dezvolta.” (O comemorare necesară).

Evenimentele generate de Revoluția de la 1848 au condus la acutizarea problemei naționale, românii acționând pentru redobândirea statutului de autonomie iar, după 1859-1861, de integrare în hotarele României a vetrei strămoșești. Opreliști de tot felul, măsurile represive n-au împiedicat organizarea de acțiuni de genul marii manifestări de la Putna²¹, unde, în preajma mormântului lui Ștefan cel Mare din biserica mănăstirii, s-au reunit tinerii intelectuali din toate teritoriile românești pentru a da cinstire bravului înaintaș, dar și pentru a defini toate cele necesare ca visul de unitate să devină realitate²².

Abordând tridimensional realizarea figurii umane era reluată acum o multi-milenară preocupare²³ a locuitorilor plaiurilor românești. O putem defini chiar cu caracter ancestral, descoperirile arheologice relevând apetența strămoșilor pentru a da contur figurii umane și predilect celei feminine. Condițiile modificându-se în raport cu preceptele religioase orientarea a condus spre alte soluții acceptate și receptate de reprezentanții cultului. Să nu uităm că pictural figura umană a fost surprinsă în cele mai diverse ipostaze. Frescele interioare și exterioare ale inestimabilelor biserici sunt în acest sens un amplu scenariu în care persoana este prezentată nu static, ci în deplină activitate participativă. Fizionomiile acestor personaje au capacitatea de a sugera sintetic privitorului episodul evocat de scena pictată. Dacă secolele anterioare îi evidențiaseră ca buni cioplitori în lemn sau piatră a elementelor decorative ce formau ambientul de viață, acum oamenii plaiurilor românești au dovedit, în scurt timp, capacitatea de a rezolva tehnic și artistic redarea fizionomiei umane în cele mai diverse ipostaze, astfel că, în a doua jumătate a secolului al XIX-lea, „moda” a prins teren, monumentul ajungând să fie comandat și receptat în diverse situații. Și tocmai de la aceste generații făuritoare ale României moderne, preocupate de evocarea faptelor înaintașilor se înregistrează și aducerea în for public a lui **Ștefan cel Mare și Sfânt**. Era epoca când cele mai bune exemple puteau deveni antemergătorii, gata să mobilizeze noile generații. Este necesar să reținem că metamorfoza societății umane la nivel european a adus numeroase și tentante preocupări de evadare spre comoditate, nepăsare, neintegrare în rezolvarea problemelor majore care reclamau chiar sacrificii de toate genurile. Pentru a stăvili aceste tentații demobilizatoare era nevoie de o consecventă aducere în prim plan a moștenirii primită de la înaintași și sădirea sentimentului că această moștenire trebuia transmisă la cei de mâine. Aceasta a fost coloana verticalității, demnității care ne-a salvat de la o lăncezire păguboasă, la o lentă, dar sigură dispariție în amplul proces de formare a națiunilor europene. S-a recurs la aducerea în față a tuturor relicvelor evocatoare ale trecutului. Ca verigă importantă la acest amplu proces s-a impus realizarea monumentelor care, prin amplasamentul în locuri publice, aduceau acea moștenire ca act mobilizator pentru contemporanii noilor mari prefaceri. Au fost acte de demnitate națională care au antrenat, în majoritatea cazurilor, întregul popor, fiecare locuitor contribuind la subscripțiile lansate de inițiatori, fiecare considerându-se legitim părtaș la actul de cinstire. A fi purtătorul simbolice medalii cu toartă, realizată în diverse metale și larg difuzată era o manifestare a mândriei că și respectivul purtător a contribuit la fondul necesar realizării obiectivului respectiv. Odată declanșată acțiunea de cinstire a înaintașilor pe această cale, numeroși oameni de bine au contribuit la aducerea în forul public a unor simboluri, inclusiv cele ale cinstirii lui Ștefan cel Mare și Sfânt. A le cunoaște geneza, evoluția, răsunetul care l-au avut în decursul²⁴ anilor este necesar pentru că astfel, la rândul-ne, vom ști cum să acționăm pentru a le asigura perenitatea pentru viitorime. Totodată, cunoscându-le „biografia”, vom înțelege epoca care le-a generat, vom ști să le respectăm inclusiv ambientul, întrucât nu o dată intervențiile pripite de natură ambientală se dovedesc a fi efective acte de agresivitate, lezând deseori chiar mesajul major al acestor mesageri ai unei epoci.

//-- //

Un prim exemplu ne este oferit de realizarea²⁵ lui Karl Storck și Weibel²⁶ din anul 1860. Aceștia au realizat un bust al lui **Ștefan cel Mare și Sfânt**. Pentru același deceniu la Școala Militară din Craiova este semnalată²⁷ prezența unei alte realizări al lui Karl Storck, un basorelief redând bustul lui **Ștefan cel Mare**.

Aminteam de participarea întregii simțiri românești la realizarea unor monumente evocatoare. Suntem datori să subliniem că ea a fost exercitată indiferent de hotarele care-i separau. Pentru ei nu se constituiau granițe despărțitoare ale sentimentelor și năzuințelor lor.

Preconizata acțiune de la mănăstirea Putna a anului 1870 a antrenat²⁸, ca răspuns la apelul Comitetului Central al Studenților Români Academici, și pe românii din zona Rodnei Transilvane. La 5 iunie 1870, Vicariatul Rodnei întocmea²⁹ un tabel nominal cu locuitorii din comuna Ilva Mare, districtul Năsăud, care au contribuit cu diferite sume pentru realizarea monumentului **Ștefan cel Mare**. De fapt, era vorba de acea simbolică urnă în care urma să fie depusă³⁰ glia tuturor zonelor locuite de români, expresie a stadiului de manifestare în crezul unității de neam. Contribuția lor s-a alăturat altor multor, conferind solemnității anului 1871 caracterul de participare unanimă a tinerei generații doritoare să înfăptuiască tot ce era necesar pentru realizarea idealului de independență și unitate națională.

Evenimentele războiului de Independență, faptele de vitejie și de sacrificii ale urmașilor lui Ștefan cel Mare și Sfânt au dus la conturarea ideii realizării unui monument cu caracter național ce urma să devină simbol de perpetuă cinstire la adresa bravului domnitor și erou al creștinătății. În acest context, anul 1879 consemnează³¹ realizarea statuii lui **Ștefan cel Mare** de către artistul plastic Petru Verussi³².

Pentru orașul Iași³³, fosta capitală a Moldovei, se revendica aducerea în forul public a unui semnificativ simbol. Presa timpului a consemnat această preocupare, modul cum era conceput acest simbol, locul de amplasare și multe altele, mergând până la detalii cum ar fi cele ale fizionomiei.

Au fost ani de efervescente preocupări³⁴ provocând și antrenând la discuții contradictorii izvorâte însă din dorința de a da monumentului preconizat definiția cea mai concludentă prin care să rămână în conștiința eternității. Amintim că, în acest context, se înscrie și realizarea³⁵ pictorului Epaminonda Bucevschi³⁶, tablou reprodus și difuzat prin „Revista Nouă”. Desemnarea³⁷ sculptorului francez Emmanuel Fremiet³⁸, membru al Academiei de Artă din Paris, ca realizator al monumentului **Ștefan cel Mare** care urma să fie ridicat în orașul Iași, a antrenat pe membri comitetului de inițiativă la urmărirea atentă a modelării atât a statuii ecvestre, cât și a basoreliefurilor și ale elementelor decorative și explicative. Discuțiile începute din perioada anterioară au continuat și după aducerea și montarea monumentului în locul hărăzit. Putem afirma că aceste discuții au contribuit la formarea unor opinii, la receptarea critică a monumentului, și în cazul Iașului, la mutări și remutări ale monumentelor care s-au realizat ulterior. În cazul monumentului dedicat lui Ștefan cel Mare și Sfânt, deși nu s-a schimbat amplasamentul, ambiantul nu mai este același ca cel de la 1883. În condițiile aceluși deceniu raportul de înălțime și distanță față de clădirea, ce constituia fundalul monumentului, era fericit rezolvată³⁹. În secolul XX, noua construcție a Palatului

Administrativ⁴⁰, devenit în ultimele decenii Palatul Culturii, prin înălțimea și stilul arhitectonic a modificat raportul amintit.

Atât pentru cei care la 5 iunie 1883 au fost prezenți⁴¹ la solemnitatea dezvelirii, cât și pentru urmași, popasul în imediata apropiere a monumentului conferă clipelor de meditație, de evocare a faptelor pilduitoare calitatea de a fi mobilizator ca, prin cunoașterea și respectarea trecutului, să realizăm un viitor pentru generațiile ce vor urma. Și să nu uităm că pentru ziua solemnă de 5 iunie 1883 Mihail Eminescu a dat glas⁴², în ambianța reuniunii Junimii, a zguduitoarelor versuri care întruchipează durerea și speranța neamului românesc. Acolo auditoriul a fost electrizat de versurile poeziei *Doina*. Și la fel să nu uităm că nu întâmplător, în condițiile ultimelor decenii⁴³ de apăsătoare prezență a „eliberatorilor” aceste versuri au fost radiate din orice publicație, considerate incendiarie, în amplul proces de scriere a unei noi istorii care, de fapt, nu era istoria poporului român.

Ziua de 5 iunie 1883 a constituit⁴⁴ pentru comitetul de inițiativă un prilej de satisfacție, dar și de înțelegere că această faptă era doar un început de drum. Faptele lui Ștefan cel Mare impuneau alte și alte simboluri de cinstire care urmau să fie amplasate în locurile evocatoare ale faptelor care au jalonat cei patruzeci și șapte de ani de glorioasă și gospodărească domnie. Cu acest sentiment Vasile Alecsandri⁴⁵, Iacob Negruzzi⁴⁶, Scarlat Pastia⁴⁷, Nicu Gane⁴⁸ semnau⁴⁹ actul comemorativ întocmit pentru posteritate.

Pentru creatorul Școlii de Belle Arte de la București⁵⁰, artistul plastic Theodor Aman⁵¹, în a cărui operă istoria națională a jucat un rol important, personalitatea lui Ștefan cel Mare și Sfânt a constituit un model inspirator, generator al compozițiilor sale. Mai mult, în ambianța casei, locuință și atelier, gândită, proiectată și mobilată după propria voință, a realizat un medalion sculptat în lemn de nuc⁵² evocându-l pe **Ștefan cel Mare** ca o componentă a decorațiunilor unui dulap.

Sfârșitul de veac XIX a reunit⁵³, la 27 octombrie 1897, la Războieni, județul Neamț pe participanții la dezvelirea monumentului mausoleu de cinstire a celor căzuți în luptele anului 1476 pentru apărarea fruntariilor Moldovei. A fost o manifestare de mare amploare și de mare satisfacție, atât pentru inițiatori, cât și pentru cei veniți la acest act de cinstire. Prezența civililor și militarilor, a oficialităților a dat solemnității caracterul de manifestare națională pentru cinstirea înaintașilor. Inițiatorii, cu concursul lui V.A. Urechia⁵⁴, au apelat la contribuția sculptorului alsacian Veisenberger care a întocmit proiectul monumentului sub forma unui obelisc. Lucrarea a fost executată în piatră de Tarcău⁵⁵, având adosate basoreliefuli realizate de sculptorul Wladimir C. Hegel⁵⁶. Obeliscul cu înălțimea de 4 m avea în partea superioară un vultur cu aripile desfăcute. Lucrările au fost achitate din fondul realizat prin contribuția ofițerilor Regimentului de infanterie nr. 15 „Războieni”. S-a luat hotărârea ca anual, în acest loc să se desfășoare solemnități de pomenire a înaintașilor căzuți pentru apărarea gliei strămoșești. Și în anii care au urmat ștafeta s-a transmis către noile generații. În timpul celui de al doilea război mondial, monumentul a fost parțial deteriorat în timpul luptelor din zonă. După 1967 s-a luat inițiativa refacerii lui. Lucrarea s-a finalizat în anul 1976, reunind la 26 iulie oficialități și locuitori din zonă la solemnitatea inaugurării.

Pragul secolului al XX-lea a readus⁵⁷ în atenție personalitatea lui Ștefan cel Mare și Sfânt, anul 1904 marcând împlinirea a 400 de ani de la dispariția sa. Moștenitorii⁵⁸ au preconizat și în mare măsură au reușit să realizeze un sumum de manifestări pentru cinstirea ilustrului înaintaș. Au fost și acțiuni de ostilitate⁵⁹ generate de poziția statelor care stăpâneau părți din trupul țării și care înțelegeau că o asemenea manifestare constituia prilej de afirmare a sentimentelor naționale, de realizare a punților care mai devreme sau mai târziu vor conduce la unirea tuturor celor de un neam în vatra veche strămoșească. Ministrul Instrucțiunii Publice și Cultelor Spiru Haret⁶⁰ a fost unul din oamenii de suflet care, și în această împrejurare, a considerat ca întreaga suflare românească să fie participantă la actul comemorativ de cinstire a memoriei lui Ștefan cel Mare. A fost alcătuit un amplu program care preconiza manifestări atât pe teritoriul României acelor ani, cât și în teritoriile locuite de români, dar încorporate samavolnic la alte state.

Momentul a antrenat opinia publică dar și pe artiștii plastici. Carol Storck⁶¹ este realizatorul⁶² unui bust **Ștefan cel Mare**. Wladimir C. Hegel realizează⁶³ pentru Alexandrina G. Cantacuzino⁶⁴ un basorelief redând capul lui **Ștefan cel Mare**. Lucrarea a fost dăruită Societății generale a funcționarilor publici. Frederic Storck⁶⁵ a realizat⁶⁶ pentru Academia Română⁶⁷ un relief redându-i pe domnitorul **Ștefan cel Mare și pe regele Carol I**⁶⁸. Sculptorul Constantin Bălăcescu⁶⁹ a realizat medalionul **Ștefan cel Mare**.

În ziua de 2 iulie 1904, în localitatea vrânceană Bârsești⁷⁰, la invitația comitetului de inițiativă, au participat⁷¹ peste 5.000 de oameni, „urmași” ai Vrâncioaiei⁷², la solemnitatea inaugurării monumentului dedicat lui **Ștefan cel Mare** și fiilor acestor plaiuri căzuți pe câmpurile de luptă.

La 4 iulie 1904, în satul Zănoaga, comuna Leu, județul Dolj a fost dezvelit⁷³ bustul realizat în marmură albă de sculptorul Constantin G. Mihăilescu⁷⁴. Pe fața principală a soclului o placă de bronz redă efigia lui **Ștefan cel Mare**. O placă de marmură consemnează pentru posteritate: „**În memoria marelui Voievod Ștefan cel Mare și Sfânt 1504-1904 iulie 20. Ridicat prin subscripție publică de un comitet și obștea satului Zănoaga**”. Aceste momente de înaltă vibrație umană se alăturau⁷⁵ celor care, la Iași, București, Sinaia, Suceava, Mănăstirea Putna au dat anului 1904 caracterul de „Anul Ștefan cel Mare și Sfânt”. Și pentru a evidenția mai deplin răsunetul pe care l-au avut aceste evenimente amintim două notorii participări ale interesului publicului larg. Ne referim pe de o parte la modul cum au fost difuzate reproducerile după tabloul pictorului Costin Petrescu⁷⁶ evocându-l pe **Ștefan cel Mare**, cât și la modul cum a fost absorbită de pe piață medalia **Ștefan cel Mare** bătută la Iași prin preocuparea librarului-editor Șaraga⁷⁷. Tirajul de masă și reeditările ne permit să afirmăm că a existat o asemenea preocupare la care a participat nu numai intelectualitatea ci și alte categorii de la orașe și sate. Prezența, peste ani, la loc de cinste în multe case a unor asemenea reproduceri după tabloul amintit sau a medaliei comemorative o demonstrează concludent.

Efervescența a antrenat la acțiune pe mulți manifestându-și preocuparea de a fi parte la această comemorare. Cităm în acest sens gestul lui Ioan Kalinderu⁷⁸ care, pentru completarea colecțiilor tezurizate la timpul respectiv la Ateneul

Român⁷⁹, a donat 2 spade cu mâner, frânte, găsite la Baia, azi jud. Suceava, pe care le considera, probabil, din epoca lui Ștefan cel Mare.

Anul 1904 a redeschis și problema unor viitoare monumente evocatoare la adresa lui Ștefan cel Mare. Și în acest caz, alte și alte priorități intervenind, au determinat întârzierea realizării unora din aceste obiective.

Evenimentele primului război mondial, ani de suferință, jertfe umane și materiale au avut ca suport moral pentru depășirea dificultăților și exemplul oferit din paginile istoriei care au înscris numeroase alte sacrificii, inclusiv cele din anii domniei lui Ștefan cel Mare.

Multe episoade ale crâncenelor lupte⁸⁰ s-au dat în Carpații Orientali, văi și cote de nivel fiind părtașe la reeditarea bravurii oștenilor lui Ștefan. În puținele clipe de răgaz între două atacuri glasul unui mai vârstnic, evocator al înaintașilor, producea auditorului, tineri ostași sau cercetași, fiorul mobilizator pentru faptele care să redea totala adeziune la fermitatea poruncii salvatoare: **Pe aici nu se trece!** Și n-a fost zi sau noapte ca exemplul înaintașilor apărători de glie străbună să nu-i dea inamicului replica cuvenită. Cimitirele, mausoleele, monumentele cu care sunt presărate plaiurile țării sunt concludente și edificatoare exemple ale marilor sacrificii cu care a fost apărat teritoriul cândva protejat de brațul lui Ștefan Voievod și a lui bravă oștire.

După primul război mondial o serie de localități și-au propus să ridice monumente pentru cinstirea lui Ștefan cel Mare. Unele intenții s-au materializat, altele au rămas ca deziderate pentru mai târziu. O asemenea preocupare a manifestat-o și județul Rădăuți⁸¹. În acest scop au fost lansate liste de subscripție, a fost solicitat sprijinul instituțiilor de stat și particulare. La 27 ianuarie 1928 Primăria comunei Suceava informa⁸² Prefectura Județului Rădăuți că din exercițiul financiar 1927 a subvenționat această acțiune cu 500 de lei plătiți încă de la 8 octombrie 1927.

În cazul Basarabiei⁸³ s-a procedat în perioada interbelică la declanșarea unui complex program⁸⁴ care a inclus și monumentul⁸⁵ **Ștefan cel Mare**, realizare a sculptorului Alexandru Plămădeală⁸⁶, dezvelirea monumentului având loc la 29 aprilie 1928, în prezența Înaltei Regente⁸⁷. În acest program au fost incluse și monumentul **Unirii** încredințat spre realizare aceluiași artist dar nefinalizat până în 1940, precum și monumentul regele **Ferdinand I**⁸⁸ (statuie ecvestră) realizată de sculptorul Oscar Han⁸⁹.

Evenimentele anului 1940 au fost nefaste și pentru soarta monumentelor amintite mai sus. Evacuarea la Vaslui⁹⁰, readucerea în Chișinău⁹¹ a monumentului Ștefan cel Mare, cu amplasări și reamplasări, amputări la statuie și text, dictate de mai marii oameni politici constituie o concludentă istorie a suferințelor îndurate de români în acea parte de țară.

Monumentul Ștefan cel Mare din orașul Chișinău este simbolul⁹² demnității care se transmite din generație în generație ca sacră moștenire de la acest brav apărător al creștinătății în fața tuturor răutăților, samavolniciilor celor porniți să cotropească teritorii și să stoarcă vlaga locuitorilor. De aici vicisitudinile prin care a trecut acest monument în ultimele decenii și modul cum în prezent se constituie părtaș la toate speranțele pentru izbăvirea de cele rele.

Parcurgând colecția revistei „Albina”⁹³ vom remarca⁹⁴, începând cu anul 1933 contribuțiile istoricului Aurelian Sacerdoțeanu⁹⁵ din paginile cu genericul **Din trecutul nostru – Căile de lumină și jertfă ale neamului**. Spicuim, din cele multe câteva exemple sperăm edificatoare. În articolul *Ștefan cel Mare și Sfânt* autorul finaliza⁹⁶ textul cu concluzia: „**Dar de aci purcede el' la strălucitele fapte care au adus glorie nepieritoare neamului românesc**”. Ulterior, reluând⁹⁷ tema în articolul *Ștefan Vodă al Moldovei nu mai este* autorul aprecia: „**Poporul i-a zis de atunci, și pe drept cuvânt, Ștefan Vodă cel Mare și Sfânt. El a ajuns eroul cel mare, lăudat și slăvit de tot neamul.**”

Procesul de refacere după toate suferințele primului război mondial și modernizare a orașului Iași⁹⁸ a înscris printre preocupări și realizarea⁹⁹ unui nou edificiu pentru Fundația Culturală „Regele Ferdinand I”, devenită peste ani¹⁰⁰ Biblioteca Centrală Universitară.

Anul 1933 a înregistrat și momentul inaugurării localului Fundației Universitare „Regele Ferdinand I” din Iași realizat după proiectul arhitectului Constantin Iotzu¹⁰¹. Autorul a preconizat integrarea la exteriorul edificiului, atât la fațadă cât și la atic, precum și în holul central a unor lucrări de artă plastică realizate de sculptorii contemporani¹⁰². Pentru fațade a comandat niște medalioane evocatoare ale reprezentanților științei și culturii, pentru atic statui perechi redând reprezentanți ai conducerii statale iar în interiorul edificiului, într-o nișă care domină scara principală, statuia patronului Fundației, **regele Ferdinand I**. S-a preconizat ca la aticul construcției să fie amplasate patru grupuri a câte doi domnitori: **Vasile Lupu**¹⁰³ cu **Dimitrie Cantemir**¹⁰⁴, **Ștefan cel Mare** cu **Carol I**, **Ferdinand I** cu **Mihai Viteazul** și **Dragoș Vodă**¹⁰⁵ cu **Alexandru cel Bun**. Lucrările au fost încredințate sculptorilor români: Ion Jalea¹⁰⁶, Ioan C. Dimitriu – Bârlad¹⁰⁷, Mihai Onofrei¹⁰⁸, Ioan Iordănescu¹⁰⁹, care le-au realizat, modificând proporția unor elemente anatomice, ținând seama de înălțimea edificiului și unghiul de privire. O serie de dificultăți au întârziat amplasarea la atic, a lucrărilor definitive în piatră, iar după cutremurul din anul 1940 s-a renunțat la amplasarea statuielor la o asemenea înălțime¹¹⁰. După 30 decembrie 1947 au fost îndepărtate statuile regilor, înlocuindu-se cu statuile lui **Ioan Vodă cel Viteaz**¹¹¹ și **Pertu Rareș**¹¹² realizate de sculptorii Eftimie Bârleanu¹¹³ și Ion Dămăceanu¹¹⁴. În prezent aceste grupuri sunt amplasate într-un mic spațiu verde în apropierea Bulevardului Copou, vizavi de Biblioteca Centrală Universitară.

Anii 1930-1934 au înscris în publicistica timpului reluarea¹¹⁵ unor discuții mai vechi referitoare la portretul lui Ștefan cel Mare, valoarea artistică a statuielor ecvestre comandate de statul român unor artiști sculptori străini.

La 3 octombrie 1937 orașul Suceava a cunoscut¹¹⁶ momentul actului solemn al dezvelirii bustului lui **Ștefan cel Mare** în incinta liceului care poartă numele ilustrului domnitor. Este o realizare a sculptorului Gheorghe Bilan¹¹⁷. Pe parcursul a mai multor ani, autorul întreprinsese o serie de studii care l-au condus la acest moment. El este autorul și a unei statui, redându-l pe **Ștefan cel Mare** în picioare, cu mâna stângă ținând spada și cu dreapta sceptrul.

Bustul **Ștefan cel Mare**, lucrarea sculptorului Vasile Dimitriu Leorda¹¹⁸ fusese apreciată¹¹⁹ încă din anul 1938 de către Societatea Invalizilor de război¹²⁰.

Sculptorul a donat-o pentru a fi amplasată în curtea bisericii din Borzești¹²¹ soluție adoptată și aplicată în anul 1941. A dăinuit pe amplasamentul sorocit până la evenimentele războiului când, în 1944, un localnic a îngropat-o pentru a-i asigura dăinuirea.

Sculptorul Constantin Baraschi¹²² a manifestat în decursul anilor de activitate creatoare o preocupare deosebită pentru tema Ștefan cel Mare. Astfel a realizat mai multe variante evocându-l pe Ștefan cel Mare în diverse ipostaze. În 1938 a modelat lucrarea¹²³ „**Ștefan cel Mare**”, aflată azi în patrimoniul Muzeului Național de Artă al României¹²⁴.

Secția locală a „Ligii Culturale”¹²⁵ din orașul Câmpulung Moldovenesc¹²⁶ a inițiat¹²⁷ ridicarea monumentului „**Ștefan cel Mare**” în centrul orașului. La început s-a preconizat un bust care i-a fost comandat lui Gheorghe Bilan, care a prezentat o machetă deosebit de bine apreciată. La propunerea lui Nicolae Iorga s-a decis însă lansarea unui concurs de machete, cu o largă participare a artiștilor plastici, pentru realizarea unui impunător monument. Această formulă depășea însă posibilitățile financiare ale inițiatorilor. În această situație s-au adresat¹²⁸ Direcției Artelor, din cadrul Ministerului Cultelor și Artelor, solicitând un ajutor bănesc și lista artiștilor care l-ar putea realiza. Răspunsul a fost categoric, făcându-se precizarea că ministerul nu avea fonduri pentru asemenea acțiuni. În răspuns erau menționate numele a opt artiști care puteau fi contactați pentru participarea la un concurs de machete care să ducă la desemnarea realizatorului. De fapt, era numele sculptorilor care, în decursul anilor, manifestaseră preocupări pentru problema inițiată, iar, din punct de vedere artistic se impuseseră ca prețioși realizatori a unor monumente de for public: Ion Jalea, Cornel Medrea¹²⁹, Oscar Han, Mihai Onofrei, Ion Irimescu¹³⁰, Vasile Vasiliu – Falti¹³¹, Constantin Baraschi, Alexandru Plămădeală.

În suită lucrărilor modelate în acei ani de sculptorul Vasile Vasiliu-Falti se înscrie și lucrarea menită a-l cinsti la Câmpulung Moldovenesc¹³² pe **Ștefan cel Mare**.

La începutul anului 1939 se acționa¹³³ pentru realizarea la Chilia Nouă¹³⁴, județul Ismail a unui monument dedicat lui Ștefan cel Mare. Rezidența ținutului Dunărea de Jos solicita autorizarea realizării acestui monument pe ruinele cetății lui Ștefan cel Mare. Prin înălțimea lor ruinele dominau orașul cu circa 8 m. Se făcea mențiunea că fondurile deja fuseseră adunate, respectiv: 100.000 de lei puși la dispoziție de către Rezidența Regală¹³⁵; 100.000 de lei și bronzul necesar turnării statuii de către Ministerul Înzestrării Armatei¹³⁶; 45.000 de lei donați de către locuitorii orașului; la acestea urmau să se adauge sumele oferite de Ministerul de Interne și cele obținute pe listele de subscripție. Comitetul de inițiativă era patronat de către prim ministrul Armand Călinescu¹³⁷. Ca anexe la raportul înaintat era depus planul de situație a ruinelor cetății cu mențiunea locului de amplasare a monumentului și fotografii ale acestora. În cursul anului 1939 s-a purtat o bogată corespondență între inițiatori și Comisia Superioară a Monumentelor Publice¹³⁸. Jurnalul nr. 549 cuprindea modificările considerate necesare de către comisie pentru a fi introduse în programul de realizare a monumentului de la Chilia Nouă.

Între 5 noiembrie și 1 decembrie 1939 publicul bucureștean a putut vizita cea de-a 4-a expoziție organizată de Sindicatul Artelor Frumoase¹³⁹. În cadrul aces-

tei expoziții a fost prezentat și bustul **Ștefan cel Mare** modelat de sculptorul Vasile Dimitriu Leorda.

La Salonul Oficial al anului 1940 sculptorul Claudia Cobâzeva¹⁴⁰ a expus¹⁴¹ lucrarea **Ștefan cel Mare**.

În cadrul expoziției Tinerimea Artistică¹⁴² din anul 1941, Oscar Han a expus¹⁴³ o lucrare evocându-l pe **Ștefan cel Mare**.

În condițiile anului 1941 reține atenția și modelarea sculptorului Ioana Bassarab¹⁴⁴ care a servit pentru realizarea¹⁴⁵ monedei de 500 de lei la Monetăria Națională¹⁴⁶. Reversul monedei cuprindea următoarele elemente: în centru este redat Ștefan cel Mare în genunchi. El este îmbrăcat cu un costum de gală și are pe cap o coroană princiară. Postura personajului amintește de miniatura din Evangheliarul de la Humor¹⁴⁷. În exergă sunt scrise următoarele cuvinte: **Moldova , lui , Ștefan , în , veci , a , României**. În partea de jos, între cruci de Malta¹⁴⁸ este notată valoarea monedei: **500 lei**. Pe cant sunt ștanțate, după crucea de Malta, următoarele cuvinte: **Prin statornicie la izbândă**. Moneda a fost bătută în argint cu titlul de 835, are 37 mm. și o greutate de 25 g. A avut un tiraj de 775.000 de exemplare. Am făcut referință la această monedă întrucât în ultimele decenii, prin forța împrejurărilor, această realizare a fost ținută în tăcere.

La expoziția Tinerimea Artistică din 5-27 aprilie 1942, sculptorii Constantin Baraschi și Oscar Han au expus¹⁴⁹ câte o lucrare dedicată lui **Ștefan cel Mare**.

La finalul celui de al doilea război mondial personalitatea lui Ștefan cel Mare și Sfânt, a fost pierdută în neant pentru o perioadă de timp, fiind prea proaspete amputările teritoriale ale „cuceritorilor eliberatori” realizate cu acceptul celor care le-au fost alături la impunerea Tratatului de Pace. Problemele teritoriale, ciuntirile aduse României, au dictat, de către eliberatorii ocupanți, o asemenea atitudine, mizându-se că o „nouă” istorie va fi oferită în directă concordanță cu procesul de îndoctrinare pro sovietică. Considerăm necesar să distingem nota de specific care a caracterizat anii următori schimbării survenite în viața social – politică a României postbelice. Dacă anterior ridicarea monumentelor de for public era rezultatul inițiativei unor entuziaști, care, prin diverse formule, antrenau, fie pe plan local, fie pe plan național, contribuția publică la strângerea fondurilor necesare, după cel de al doilea război mondial statul s-a considerat fac totum, aducând în for public ceea ce el considera oportun în directă concordanță cu preocupările propagandei de a da aureolă unor episoade din istoria României. Publicul a fost în situația de a primi ceea ce i s-a oferit și de a participa la solemnitățile organizate. În anumite împrejurări, când s-au lansat unele sondaje, teoretic menite să se cunoască reacția publicului, rezultatele, fie că nu deveneau publice, fie că erau ignorate, atribuirea realizării făcându-se după procedee oculte. Reacția s-a constatat în timp, intervenind dezinteresul public față de monumente sau chiar manifestări de ostilitate.

Și totuși, după aproape un deceniu, chiar în anii de prezență a armatei „eliberatoare” s-a reușit, treptat, să se depășească dificultățile de natură psihică, să se poată formula și afirma o serie de acte de cinstire la adresa unor personalități, inclusiv cea a lui Ștefan cel Mare, o serie de artiști plastici reluând tema cu care au participat la o serie de expoziții.

Astfel sculptorul Mihai Onofrei, în anul 1952, a lucrat¹⁵⁰ la un proiect de monument dedicat lui **Ștefan cel Mare**¹⁵¹. Era o statuie ecvestră.

În preajma anului 1957, moment care marca trecerea a 5 veacuri de la alegerea sa ca domn al Moldovei, s-a reușit ca în cadrul unor expoziții și apoi în for public să întâlnim asemenea acte ale cinstirii. Un prim exemplu îl oferă sculptorul Marius Butunoiu¹⁵², care, pe parcursul a mai bine de două decenii a tratat personalitatea lui Ștefan cel Mare, redându-l în diverse ipostaze. O primă variantă a realizat-o¹⁵³, în anul 1952. Era proiectul unei statui ecvestre, macheta se păstrează în incinta Ministerului Apărării Naționale¹⁵⁴. O altă machetă a fost realizată¹⁵⁵, în anul 1955.

În cadrul expoziției anuale de stat din 1953, sculptorul Constantin Baraschi a prezentat¹⁵⁶ macheta turnată în bronz al unui monument **Ștefan cel Mare**. Grupul sculptorilor T.N. Ionescu¹⁵⁷, Mac Constantinescu¹⁵⁸, Ion Tureacă¹⁵⁹ și Iscovitz Bernard Bisco¹⁶⁰ au modelat¹⁶¹ un basorelief de mari proporții tratând tema **Ștefan cel Mare după victoria de la Vaslui**. Tot în anul 1953, la Borzești, județul Bacău, bustul lui **Ștefan cel Mare** realizat¹⁶² de sculptorul Alexandru Gheorghiu¹⁶³ a fost amplasat în curtea bisericii ctitorită de domnul Ștefan, pentru a cinsti pe bravul voievod și memoria celor care în anii copilăriei i-au fost camarazii în cele pregătitoare pentru asprimea vieții de a fi permanent strajă apărătoare de glie strămoșească. Lucrarea înlocuia bustul amplasat anterior ca realizare a lui Vasile Dimitriu - Leorda despre a cărui soartă nu avem cunoștință.

Expoziția de stat a anului 1954 a reunit alte câteva contribuții la tema **Ștefan cel Mare**. Reținem¹⁶⁴ prezența unui proiect de statuie ecvestră realizată de sculptorul Constantin Baraschi, precum și o altă lucrare¹⁶⁵ a lui Marius Butunoiu. Era remarcat¹⁶⁶ și un altorelief tratând tema **Ștefan cel Mare și plăieșii**, realizat de Vladimir Florea¹⁶⁷ și Vasile Condurache¹⁶⁸. Artiștii T.N. Ionescu și Ion Tureacă reluseră¹⁶⁹ tema **Ștefan cel Mare după victoria de la Vaslui**, o lucrare monumentală realizată ca basorelief decorativ.

La expoziția interregională 1955-1956, sculptorul Oscar Han a expus¹⁷⁰ o statuie **Ștefan cel Mare**, iar la expoziția interregională 1956-1957, Constantin Baraschi a expus¹⁷¹ o lucrare **Ștefan cel Mare** turnată în bronz. Vasile Condurache este realizatorul¹⁷², în această perioadă, a basoreliefului **Arcașii lui Ștefan cel Mare**.

În condițiile premergătoare părăsirii teritoriului României de către armatele de ocupație sovietice, anul 1957 a favorizat organizarea unor manifestări de amploare marcate de împlinirea a 500 de ani de la urcarea pe tronul Moldovei a tânărului domn Ștefan. Pentru artiștii plastici tema a constituit un subiect predilect, fapt demonstrat de prezența în expozițiile anului a lucrărilor dedicate acestei personalități. Constantin Baraschi a prezentat¹⁷³ o nouă variantă a machetei statuii ecvestre **Ștefan cel Mare**. Alexandru Călinescu a expus¹⁷⁴ o statuie **Ștefan cel Mare**. Colectivul: Gabriela Manole¹⁷⁵, Victor Popa¹⁷⁶, Mac Constantinescu, T.N. Ionescu, B. Iscovitz și Ion Tureacă au prezentat¹⁷⁷ basorelieful **Ștefan cel Mare după victoria de la Vaslui**. Cristea Grossu¹⁷⁸ a realizat¹⁷⁹ compoziția **Călăreții din vremea lui Ștefan cel Mare**. Nicolae Pascu¹⁸⁰ și Alexandru Cumpătă¹⁸¹ sunt autorii¹⁸² unui basorelief **Ștefan cel Mare**. Colectivul format din sculptorii Mircea Ștefănescu¹⁸³, Gheorghe Coman¹⁸⁴, Ecaterina Tudorache¹⁸⁵ a realizat¹⁸⁶ un

basorelief **Ștefan cel Mare**. Vasile Gorduz¹⁸⁷ a realizat¹⁸⁸ un basorelief **Ștefan cel Mare**. Tot un basorelief a prezentat¹⁸⁹ și Milița Petrașcu¹⁹⁰, iar Oscar Han a expus¹⁹¹ statuia **Ștefan cel Mare** turnată în gips patinat. Vasile Condurache este autorul¹⁹² basoreliefului monumental **Arcașii lui Ștefan cel Mare**, întâlnit în referințe ulterioare și sub denumirea **Ștefan cel Mare și plăieșii**.

La expoziția interregională 1957-1958 sculptorul Aurel Dinică¹⁹³ a fost prezent¹⁹⁴ cu un basorelief. Tema abordată a fost **Ștefan cel Mare primind solii**. Sculptorul Ion Vlad¹⁹⁵ a realizat¹⁹⁶ un basorelief turnat în gips evocându-l pe **Ștefan cel Mare**.

Solemnitatea dezvelirii¹⁹⁷ la Câmpulung Moldovenesc, în incinta Liceului Militar¹⁹⁸ „Ștefan cel Mare” a monumentului patronului școlii a avut loc în anul 1958. Statuia realizată de Eftimie Bârleanu și Vladimir Florea a fost turnată în bronz. Impunătoare prin proporții și prin buna amplasare constituie un pilduitor simbol pentru generațiile care se formează ca apărători de tradiții strămoșești.

Sculptorul Lucreția Filioreanu¹⁹⁹ este autoarea²⁰⁰ basoreliefului **Arcașii lui Ștefan cel Mare în luptă cu turcii**, turnat în gips patinat. Autoarea preconiza finalizarea acestei compoziții prin sculptarea ei în lemn. Tot în acest an s-a prezentat și gipsul preconizatei statui **Ștefan cel Mare** realizat de Eftimie Bârleanu și Vladimir Florea pentru a fi un monument de mare amploare în orașul Suceava.

În competiția pentru realizarea unei statui ecvestre s-a înscris și preocuparea²⁰¹ lui Constantin Lucaci²⁰² și Maxim Cosma care au prezentat un proiect **Ștefan cel Mare**. Lor li s-a alăturat²⁰³ proiectul lui Marius Butunoiu din anul 1967.

Anul 1969 a înregistrat realizarea²⁰⁴ lui Paul Vasilescu dedicată lui **Ștefan cel Mare**. Același autor, în anul 1971, era realizatorul²⁰⁵ unui proiect de statuie ecvestră **Ștefan cel Mare**.

La 20 decembrie 1972 a avut loc la Vaslui, în piața centrală a orașului, solemnitatea dezvelirii²⁰⁶ monumentalei statui **Ștefan cel Mare** realizată de sculptorul Eftimie Bârleanu. Este o statuie de mari proporții, redându-l pe Ștefan cel Mare în postura de conducător al Moldovei. Prin calitățile artistice, printr-o reușită amplasare în raport cu palatul administrației județene, monumentul constituie o realizare deosebită, discutabil fiind numai caracterul auster impus de pavajul pieței care-l încadrează.

Piatra Neamț a găzduit la 26 ianuarie 1974, solemnitatea dezvelirii²⁰⁷ statuii **Ștefan cel Mare** realizată de Oscar Han, amplasată în imediata apropiere a zidurilor fostei Curți Domnești. Această lucrare, prin fizionomia creată de artistul plastic, oferă posibilitatea întâlnirii cu Ștefan în postura de conducător de țară în primii ani ai domniei.

La expoziția lunilor octombrie-noiembrie 1974, Marius Butunoiu a fost prezent²⁰⁸ cu o statuie **Ștefan cel Mare** realizată în marmură, iar Oscar Han cu o altă lucrare cu aceeași temă.

La Băcăoani²⁰⁹, comuna Muntenii de Jos, județul Vaslui, pe o movilă special amenajată pentru a evoca atmosfera lunii ianuarie 1475, momentul de biruință de la Podul Înalt al oștirii conduse de către bravul Voievod, a fost dezvelit²¹⁰, la împlinirea a 500 de ani de la acest memorabil eveniment, monumentul **Ștefan cel Mare**, o mare statuie ecvestră realizată de către sculptorul Mircea Ștefănescu.

Monumentul a fost dezvelit la 25 decembrie 1975, fiind apreciat atât de participanții la această solemnitate și de cei care, ocazional, au avut prilejul să o remarce de la mare distanță, trecând în iureșul trenului sau al altor mijloace rutiere, cât și de juriul Academiei Române care i-a acordat autorului premiul „Ion Andreescu” pentru anul 1975. Poziția dominantă a amplasamentului, larga deschidere spre zona limitrofă conferă ansamblului o valoare deosebită, impunând oprirea, parcurgerea aleii de la șosea și până la monument, acordarea atenției și amplasamentului, lângă alee, a basoreliefului, de mari proporții, redând un episod al crâncenei confruntări.

Toamna anului 1977 a reunit pe platoul din apropierea cetății Suceava o mulțime de participanți care au trăit emoția dezvelirii²¹¹, la 16 septembrie, a monumentalei lucrări dedicată cinstirii lui **Ștefan cel Mare**. Remarcabilă de la mare distanță, dominând zona vegetației parcului de pe platoul cetății care o încadrează, a devenit un adevărat simbol al orașului, reclamând, ca pe lângă aprecierea generată de acest contact de la distanță să te apropii și de ceea ce, prin basoreliefurile laterale, constituie alte prilejuri de reîntâlnire cu istoria, cu zbulciumul acestui popor dar și cu momentele de satisfacție și răsplătire ale faptelor de vitejie.

Prin înălțimea monumentului²¹², platforma, soclul și statuia ecvestră, prin valorificarea avantajului terenului, prin deschiderea panoramică, constituie o reușită la care a concurat artistul creator, urbanistii și constructorii. Solemnitățile zilelor de 16 și 17 septembrie 1977 au avut o rezonanță deosebită, localnicii, ca și în alte împrejurări, au dovedit înaltul lor respect pentru istoria neamului, pentru bravii săi eroi.

Iașul anului 1979 a cunoscut atmosfera specifică solemnității prilejuită de momentele evocatoare ale trecutului. La 30 iunie, la Iași, pentru a marca 475 de ani de la moartea lui Ștefan cel Mare, a fost dezvelit²¹³ monumentul **Ștefan cel Mare și Războienii**.

În anul 1980, la mănăstirea Putna, la mormântul lui Ștefan cel Mare a fost plasat un medalion²¹⁴ lucrarea redă portretul lui Ștefan cel Mare privind spre stânga. În partea stângă este semnat²¹⁵ și datat: **Gir 1980**.

La împlinirea a 525 de ani de la urcarea pe tron a lui Ștefan cel Mare, în cartierul C.F.R. din orașul Bacău²¹⁶, a fost dezvelit²¹⁷ un bust realizat de artistul amator Gheorghită Rachieru.

În același oraș, la 4-5 octombrie 1997, a fost dezvelit un amplu monument dedicat cinstirii lui Ștefan cel Mare. Statuia ecvestră îl redă pe ilustrul voievod și domn în postura de impetuos comandant de oști. Monumentul a fost amplasat în Piața Catedralei Ortodoxe, având o largă deschidere spre zona centrală a municipiului. Partea sculpturală a fost concepută de sculptorul Mihai Marcu²¹⁸ din București. La solemnitatea dezvelirii au participat reprezentanți ai instituțiilor centrale și locale, un numeros public băcăuan și din localitățile limitrofe²¹⁹.

Multe altele din creațiile artiștilor sculptori au fost amplasate în diverse localități în for public, în instituții publice²²⁰ sau au fost integrate în colecțiile de artă ale muzeelor. Maniere de realizare diferite, variatele materiale puse în operă pentru a da finalitate lucrărilor sau rămase în stadiul de așteptare a unei definitivări

în forul public, toate definesc perenitatea temei, revenirile la aceasta a generațiilor pentru a-i conferi elogiul cuvenit. Amintim alte câteva asemenea prezențe.

În Muzeul de Artă din Brașov²²¹ se păstrează realizarea lui Vladimir Florea intitulată **Ștefan cel Mare și plăieșii**. Muzeul Militar Național²²² are în suita de busturi dedicate lui **Ștefan cel Mare și Sfânt** lucrarea lui Vasile Chiriachide²²³. La Rădăuți, în zona centrală a orașului sunt reunite o serie de busturi ale iluștrilor citori de țară, realizări ale sculptorului Marius Butunoiu, printre care și cel al lui **Ștefan cel Mare**. Maria Cretzu Medeleni²²⁴ a realizat un portret votiv și reliefulurile: **Ștefan cel Mare și Maria Mangop**²²⁵; **Ștefan cel Mare în fața cetății Neamțului**²²⁶, **Ștefan cel Mare și arcașii la Putna**. Orașul Galați²²⁷ are în patrimoniul o lucrare **Ștefan cel Mare** realizare a lui Alexandru Pamfil²²⁸ turnată în aluminiu. Autorul l-a redat pe bravul voievod șezând, ținând în mâna dreaptă o sabie cu vârful în jos. Sculptorul Ioan Sârghie²²⁹ este autorul unui bust **Ștefan cel Mare**.

Enunțarea acestor câtorva nume și lucrări cu mai puține precizări considerăm necesar a le evoca, din multe altele, pentru a sugera această permanentă preocupare a artiștilor plastici de a da atenție temei Ștefan cel Mare

Pentru următorii ani, o repertoriizare a autorilor și a lucrărilor dedicate lui Ștefan cel Mare și Sfânt o considerăm deosebit de necesară pentru a ști când, cine, cum, unde au fost realizate acestea și soarta lor. O asemenea realizare ar constitui o notorie contribuție la cinstirea ilustrului înaintaș, la cunoașterea patrimoniului material și spiritual al poporului român și totodată un util instrument de lucru pentru noile generații de artiști creatori chemați de această impunătoare personalitate spre noi realizări. O asemenea întreprindere ar putea constitui o contribuție de respect cu care vom marca anul 2004, anul 500 al trecerii în eternitate al celui care a devenit pentru poporul român **Ștefan cel Mare și Sfânt**.

Prof. VIRGILIU Z. TEODORESCU

Note bibliografice

1. Din cronici, citat de Alecu Russo. (Cugetări)

2. Grigore Ureche, *Letopisețul Țării Moldovei*, ediția P.P. Panaitescu, Editura E.S.P.L.A., București, 1955, p. 83: „Dăciia Ștefan Vodă strâns-au boiarii țării și mari și mici și altă curte mărunte dimpreună cu mitropolitul Theoctistu și cu mulți călugări, la locul ce să chiamă Direptatea și i-au întrebatu pre toți: iaste-le cu voie tuturor să le fie domnu ? Ei cu toții au strigat într-un glas: „În mulți ani de la Dumnezeu să domnești”. Și dăcii cu toții l-au rădicatu domnu și l-au pomăuitu [op. cit., Glosar, p. 240 = uns] spre domnie mitropolitul Theoctistu. Și de acolea luă Ștefan Vodă steagul țării Moldovei și să duse la scaunul Sucévii....”.

3. Localizare în actuala zonă centrală a orașului Suceava în imediata apropiere a Curții Domnești și a bisericii Mirăuților unde se oficia ritualul religios al ungerii întru credința strămoșească a noului domn ales pentru a conduce destinele țării. La 14 aprilie 1457 acolo a avut loc marea adunare.

Notații cronologice:

Biserica Mirăuților, cu hramul Sf. Gheorghe, ctitoria lui Petru I Mușat VV., 1375-1391. A găzduit prima mitropolie a Moldovei. Loc de miruire a noilor domni ai Moldovei. Ștefan VV. a ridicat o nouă construcție. Restaurată la 1898 de arhitectul austriac Romsstorfer. În a doua jumătate a secolului al XX-lea au fost întreprinse intense cercetări arheologice în interiorul și exteriorul bisericii precum și lucrări de stăvilire a alunecării terenului finalizate cu atente operațiuni de restaurare a așezământului.

La 1380 Suceava a devenit capitala Moldovei.

Documentul care consemnează existența cetății Suceava la 26 ianuarie 1388. Fortificația fost amplificată, adaptată evoluției armamentului. Cetatea a suportat pe parcursul veacurilor numeroase atacuri. Menționăm în acest context și îndelungatul asediu, bombardamentele oștirii polone între 26 septembrie 1497 – 19 octombrie 1497, nereușita acțiunii determinându-l pe regele Poloniei să se retragă.

Mănăstirea Adormirea Maicii Domnului, șoseaua Cernăuțiului, ctitoria lui Iațco, ante 1395, refăcută în secolele XV, XVII, închisă în 1937, redeschisă după 1990(!?)

1402 aducerea la Suceava de la Cetatea Albă /Akerman/ a moaștelor Sf. Ioan cel Nou.

Biserica Hagigadar la sud de orașul Suceava, lângă șoseaua spre Fălticeni, ctitorie din 1512-1513. Loc de pelerinaj al armenilor la praznicul anual, prilej de îndeplinire a unui ritual specific, atât ca mod de apropiere de Sf. locaș, cât și a participării la masa colectivă când se consumă preparate specifice acelei sărbători a comunității.

Biserica Sf. Simeon, str. Armenească la intersecția cu ștr. Turnu Roșu, nr. 15 ctitorie din 1513.

Mănăstirea Sf. Ioan, hram Sf. Gheorghe – Mitropolia Sucevei – ctitoria lui Bogdan al III-lea (cel Chior) VV. domn al Moldovei 2 iulie 1504-20 aprilie 1517 și a lui Ștefăniță VV. . domn al Moldovei 20 aprilie 1517- 14 ianuarie 1527, care a finalizat-o la 1522, Petru Rareș VV. domn al Moldovei după 14 ianuarie 1527- 18 septembrie 1538, zugerând-o la interior și exterior 1532-1534, Petru Șchiopul VV. domn al Moldovei 13/14 iunie 1574 - 23 noiembrie 1577 și 1 ianuarie 1578-21 noiembrie 1579 și 1 ianuarie 1578 – 21 noiembrie 1579 și după 2 septembrie 1582 - 19 august 1591 adăugându-i pridvorul la 1579, clopotnița la 1589, Anastase Crimca la 1626-1629 clisernița.

Biserica Sf. Cruce, str. Armenească nr. 1, biserică armenească ctitorită la 1521.

Biserica Sf. Dumitru ctitoria lui Petru Rareș VV. construită la 1534-1535, zugerită la 1537-1538. În incinta bisericii a fost înmormântat Bogdan, fiul ctitorului. Turnul clopotniță ctitorie a lui Alexandru Lăpușeanu.

Biserica Învierea – Doamnei, str. Ana Ipătescu, nr. 1, lângă Dom Polschi, ctitoria Doamnei Elena Rareș, 1551.

Biserica Sf. Nicolae, str. Mihai Viteazul, lângă hotelul Arcașul, ctitoria lui Nicoară Prăjescu.

La 1551 armeanul Agapșa a finalizat construcția complexului Zamca la vest de Suceava, nu departe de fortificația primilor mușatini – cetatea de vest - ulterior materialul de construcție al cetății fiind refolosit la cea de pe platoul de la est de către Alexandru cel Bun. În compunerea complexului de la Zamca: biserica din 1612, valorificând anterioare pietre tombale, turnul clopotniță de pe latura estică ridicat la 1606, zidul de incintă cu a doua intrare pe latura de vest având la etaj un paraclis, atribuit epocii lui Ștefan cel Mare. Zidul proteja o mare curte (circa 200x200 m.) Azi pe latura de nord o „spărtură” asigură accesul. Movileștii i-au dat caracter de cetate și prin lucrările de fortificare, realizând un șanț adânc, pământul rezultat a fost folosit la înălțarea unui înalt val de apărare. Mănăstirea Zamca, biserica cu hramul Sf. Auxentie a fost biserică episcopală armenească în secolul al XV-lea. Prezența trupelor polone la 1690-1691 în acest ansamblu fortificat.

La 1642-1643 Vasile Lupu VV. a ctitorit biserica cu hramul Nașterea Sf. Ioan Botezătorul – Domnițelor – de la Curtea Domnească, str. Ștefăniță Vodă nr. 11.

La 1675, din dispozițiunea puterii suzerane s-a acționat pentru distrugerea cetății Suceava. Urmarea a fost surparea zidurilor dinspre valea Căcainei.

4. **Ștefan cel Mare și Sfânt** pentru cronicarul Grigore Ureche, *Letopisețul Țării Moldovei*, ediție P.P. Panaitescu, E.S.P.L.A., București, 1955, p. 83: „**Ștefan Vodă ce-i zice cel Bun, feciorul lui Bogdan ...**” după bătăliile împotriva uzurpatorului Petru, ucigașul lui Bogdan, de la Doljești și Orbic din 12 aprilie 1457, domn al Moldovei de la 14 aprilie 1457 la † 2 iulie 1504, Suceava, reprezentant de seamă al familiei mușatinilor, bun gospodar și organizator de țară a acordat o atenție deosebită apărării fruntariilor, ca diplomat căutând permanent să realizeze alianțe prin care să aibă în celelalte țări românești aliați de nădejde, intervenind atunci când aceștia cedau presiunilor externe. Atunci când flancul sudic a devenit nesigur prin supunerea domnilor Țării Românești a acționat mutând hotarul de pe Trotuș pe o deviere a râului Milcov, strategic cetatea Crăciuna devenind din 1482 pentru Moldova un principal punct de apărare la curbura Carpaților. Cronicarul a consemnat evenimentul astfel: „**Și zăbăvind Ștefan Vodă acolo, pân a să strânge oștile toate, aducând și pre mulți den boiarii Țării Românești și alte capete, oameni de frunte de acolo, au pus pre ai săi boiari**

și oameni de cinste, de au vorovit și au tocmit, de au despărțit din Milcovul cel Mare o parte de pârâu, ce vine pre lângă Odobești și tréce de dă întru apa Putnei. Și pân astăzi iaste hotarul țării Moldovei și a Țării Românești acel pârâu ce să desparte din Milcovul cel Mare...” (Grigore Ureche, op cit. p. 93) În anii domniei sale a trebuit să facă față la numeroase atacuri ale maghiarilor, tătarilor, polonilor și otomanilor. Remarcabil ostaș, bun organizator și strateg al bătăliilor de apărare. Prin modul conceperii atacului și mai ales a alegerii locului de confruntare și-a asigurat, în majoritatea cazurilor, biruința, deși armata Moldovei era atât numeric cât și ca înzestrare tehnică inferioară atacatorilor. Conștient că presiunea expansionistă a Imperiului Otoman devenea un iminent pericol pentru întreaga Europă a căutat să obțină ajutorul occidentului. În acest sens, după biruința din 10 ianuarie 1475 de la Vaslui, în corespondența cu conducătorii Europei creștine, a căutat să le rețină atenția pentru organizarea unei ample acțiuni a tuturor împotriva otomanilor. Pentru pregătirea urmașilor săi la tron a căutat să-i aibă ca asociați la domnie. Astfel Alexandru până la decesul din 25 iulie 1496 a condus treburile Țării de mijloc, avându-și scaunul domnesc la Bacău. Ca om politic a acționat permanent pentru întărirea autorității domnești. Pentru prosperitatea economică a țării, a acordat o atenție deosebită agriculturii, meșteșugurilor, negoțului, asigurând o bună și sigură circulație a produselor, inclusiv cu vecinii Moldovei. A acordat o atenție deosebită orașelor și târgurilor, drumurilor, navigației fluviale și maritime. În anii domniei sale cultura s-a afirmat în toate domeniile. A fost un permanent ctitor a unor ample construcții civile, religioase care, prin amplasamente, mod de realizare, funcționalități, au fost un demn îndreptar către generațiile viitoare. Conștient că cele petrecute vor trebui să fie îndreptar pentru posteritate a dispus și s-a realizat consemnarea principalelor evenimente. Astfel s-a redactat „*Letopisețul de când cu voia lui Dumnezeu s-a început Țara Moldovei*”. Lucrarea a fost preluată, prelucrată transcrisă în mai multe mănăstiri (variantele putnene, cea în limba germană din 1502 și care toate au servit ulterior în țările vecine la redactarea propriilor cronici, cum ar fi cea rusească). Moștenirea transmisă până la noi, atât cât s-a păstrat, este o concludentă dovadă a valorilor realizate în acele timpuri.

Întru cele întreprinse de un efectiv sprijin i-au fost cei doi mitropoliți: Teoctist, decedat în noiembrie 1477 după 25 de ani de păstorire întru credința strămoșească, urmat de Gheorghe.

Ștefan a fost căsătorit în 5 iulie 1463 cu **Evdochia**, sora sau fiica împăratului de la Kiev, Grigore Ureche, op. cit., p.84. A doua soție i-a fost **Maria de Mangop** (vezi mai jos) și a treia soție **Maria Voichița**, fiica lui Despina Doamna și a lui Radu cel Frumos, domnul Țării Românești.

Preluăm pentru finalul vieții și următoarele formulări ale lui Grigore Ureche: „... cu mare laudă au muritu, marți, iulie 2 zile.

Fost-au acestu Ștefan Vodă om nu mare de statu, mânios și de grabu vărsătoriu de sânge nevinovat; de multe ori la ospéte omorâea fără județu. Amintrilea era om întreg la fire, neléneșu, și lucrul său îl știa a-l acoperi și unde nu gândiiai, acolo îl aflai. La lucruri de războaie meșter, unde era nevoie însuși să vâraia, ca văzându-l ai săi, să nu să îndărăptieaze și pentru acéia raru război de nu /biruia/. Și unde biruia/u/ alții, nu perdea nădejdea, că știindu-să căzut jos, să ridica deasupra biruitorilor. Mai apoi, după moartea lui și ficiorul său, Bogdan Vodă, urma lui luasă, de lucruri vitejești, cum să tâmplă din pom bun roadă bună iase.

Iară pre Ștefan Vodă l-au îngropat țara cu multă jale și plângere în mănăstire în Putna, care era zidită de dânsul. Atâta jale era, de plângea/u/ toți ca după un părinte al său, că cunoștia/u/ toți că s-au scăpatu de mult bine și de multă apărătură. Ce după moartea lui, până astăzi îi zicu sveti [op. cit., Glosar, p. 241 = sfânt] Ștefan Vodă, nu pentru sufletu, ce iaste în mâna lui Dumnezeu, că el încă au fostu om cu păcate, ci pentru lucrurile lui céle vitejești, carile niminea din domni, nici mai nainte, nici după acéia l-au ajunsu. ...

Au domnitu Ștefan Vodă 47 de ani și 2 /luni/ și trei săptămâni și au făcut 44 de mănăstiri și însuși țitoriu preste toată țara. Op. cit, p. 111-112.

Academia Română, *Istoria Românilor*, vol. IV, Editura Enciclopedică, București, 2001, vezi indicele p. 872. (în continuare citată: A.R. – I.R., vol. indice p....)

5. Exemplificăm chiar cu o tragică situație din epoca tratată. Ne referim la cel ucis, în zi de vineri, la Reuseni atunci când venise pentru a participa la o nuntă. Este vorba despre Bogdan al II-lea voievod, domnul Moldovei (12 octombrie 1449 - 17 octombrie 1451), fiul lui Alexandru cel Bun și tatăl lui Ștefan cel Mare și Sfânt. Bogdan VV. a fost apreciat de contemporani ca bun ostaș și orga-

nizator de țară. S-a remarcat prin modul cum a obținut biruința în lupta de la Crasna, la sud de Vaslui, când l-a avut alături și pe fiul său. Peste ani, Ștefan a ridicat, la Reuseni, o biserică pentru pomenirea tatălui. Cronicarul Grigore Ureche a formulat în al lui Letopiseț aprecieri concludente (p. 80, 81).

A.R. – I.R., vol. IV, p. 843.

6. **Sixtus al IV-lea /Francesco Della Rovera/** (1414, Celle, Liguria, azi Italia – 1484, Vatican) Pregătire și activitate eclesiastică, papă al Bisericii Romano Catolice în anii 1471 – 1484. În timpul lui s-a realizat celebra Capelă Sixtină din ansamblul Vaticanului. Pentru a opri penetrația otomană și chiar a recucerii poziții pierdute de lumea creștină în estul bazinului mediteranean papa preconiza o largă alianță pentru a declanșa o amplă acțiune antiotomană. Reacții și interese antagoniste au intervenit în blocarea acestei inițiative. Ștefan VV., i s-a adresat pentru a întreprinde o acțiune menită a înlătura pericolul evident. Mărginindu-se a-l gratula prin formularea „Atlet al lui Hristos”, papa a preferat să-l lase pe acest „schismatic” și a-i lui supuși să lupte împotriva expansiunii musulmane. Ceea ce papa și mărimile timpului n-au vrut sau n-au putut să înțeleagă la timpul respectiv au putut remarca urmașii atunci când tăvălugul cotropitorilor s-a îndreptat spre inima Europei, etape ca Belgrad, Mohaci, Buda devenind treptele premergătoare ale atacării Vienei.

Vezi: Petit Larousse Illustré, 1979, Paris, p.1704.

A.R. – I.R., vol. IV, p. 387, 398.

7. **10 ianuarie 1475.** Vaslui –biruința oștirii comandată de Ștefan cel Mare, domnul Moldovei, însumând circa 40.000 de moldoveni, 5.000 de secui, 1.800 unguri și 2.000 de poloni împotriva a 120.000 oștirea cotropitorilor otomani comandați de Hadâm Suleiman, berlebergul Rumeliei. Concludentă este aprecierea cronicarului: „...pe carii i-au biruit Ștefan Vodă, nu așa cu vitejia, cum cu meșteșugul.” *Vezi: Grigore Ureche op. cit., p. 92* Semnificativă, chiar și prin raritatea unei asemenea recunoașteri a formulat-o sultan-valide Mara, văduva sultanului Murad I: „**niciodată o oaste otomană n-a suferit o asemenea înfrângere.**”

8. **25 ianuarie 1475** –transmiterea mesajului lui Ștefan cel Mare către monarhii creștini din Europa pentru realizarea unei acțiuni comune împotriva otomanilor. Ca și în cazul anterior răspunsuri efective la ceas de mare nevoie n-a primit.

9. **Mircea cel Mare - Mircea cel Bătrân** Comandant de oști, mare voievod, cu un prestigiu câștigat prin participarea la acțiuni la sudul Dunării menite a stăvili penetrația otomană în peninsula balcanică. La 1386, preluând conducerea Țării Românești, a trecut la organizarea țării pentru a putea face față primejdiilor care deveneau presante. Situațiile externe s-au conjugat cu încercările unor uzurpatori de a-l înlătura de la domnie sprijiniți de unii boieri nemulțumiți de centralizarea puterii în mâna domniei. Avântul economic, cultural și spiritual au caracterizat epoca domniei sale. Bătălia de la Rovine din 10 octombrie 1394 este un exemplu de modul cum domnul a știut să conducă inamicul spre o anumită zonă, favorabilă micii dar bravei sale armate, înfrângerea otomanilor demonstrând că aceștia nu sunt invincibili. Din păcate, experiența sa n-a fost valorificată de cavalerii europeni în cadrul bătăliei de la Nicopole și, ca atare, aceștia au cunoscut o dură și rușinoasă înfrângere, demonstrând că înfatuarea nu este o armă redutabilă. Ignorarea experienței marelui voievod muntean i-a costat viețile celor căzuți în luptă sau luați prizonieri. Din anul 1415, înțelegând că se găsea solitar în situația de a lupta cu forțele unei puteri într-o ascensiune greu de stăvilit de cei pe care îi avea în subordine, a preferat să ajungă la o înțelegere diplomatică, consemnată în prevederile “capitulațiilor” care stipulau viitoarele relații cu puterea suzerană, obținând ne-amestecul otomanilor în treburile interne ale țării. Plătirea tributului implica protecția Țării Românești împotriva unor eventuale agresiuni la fruntariile sale. La decesul domnului, în anul 1418 ianuarie 31, Țara Românească avea un statut demn de apărat de către urmași. Faptele sale au fost călăuză în veac pentru cei care, la momente de încălcare ale prevederilor acestor “capitulații”, au acționat pentru a apăra demnitatea și drepturile neamului românesc.

A.N.-D.J. Iași, fond Universitatea Alecsandru Ioan I. Cuza, dosar 757/1909-1910, f.13-14 oferta formulată de Constantin Bălăcescu pentru realizarea monumentului „Mihail Kogălniceanu din Iași cuprinde și o listă a unor lucrări anterioare printre care și monumentul „**Mircea cel Mare**” din Tulcea.

A.R. – I.R., vol. IV, p. 861.

10. **Alexandru cel Bun** din neamul Mușatinilor, fiul lui Roman Mușat VV., a condus destinele Moldovei de la Suceava la preluarea tronului Moldovei de la 23 aprilie 1400 - decedat la 1 ianuarie 1432, bun gospodar, organizator al vieții economice, politice, militare, culturale ale Moldovei, permanent preocupat ca diplomatic să asigure fruntariile țării, mergând până la a acorda sprijin pentru a înlătura prezumptivul pericol când acesta era încă departe de hotarele stăpânirii sale. **Vezi:** cazul teutonilor înfrânți și îndepărtați de pe teritoriul Poloniei (Marienburg) cu sprijinul oștirii sale. A fost un activ ctitor de așezăminte monahale, vetre de viață spirituală dar și culturală, școli de grămătică, locuri unde faptele trecutului se consemnau pentru viitorime.

Domnia sa i-a evidențiat calitățile de bun organizator de țară prin modul cum a știut să-i valorifice potențialul resurselor, gospodărirea acestora contribuind la afirmarea Moldovei, facilitându-i chiar posibilitatea de a acorda, în anumite situații, sprijin material și uman vecinilor în condițiile în care aceștia erau nevoiți să facă față unor presiuni, inclusiv de natură militară. Modul cum s-a comportat oștirea moldoveană în bătălia de la Marienburg, pentru a-i sprijini pe vecinii polonezi, este concludent pentru a înțelege că anii de domnie s-au caracterizat ca o perioadă de liniște la fruntariile Moldovei în care el nu a neglijat problema oștirii. Ctitor de așezăminte monahale ortodoxe a fost în același timp un exemplu de toleranță, acordând înțelegerea cuvenită și celorlalte culte religioase. În ani veacurilor care au urmat mănăstirea Bistrița a devenit un important focar de viață culturală și spirituală, aici realizându-se o adevărată școală de grămătică, miniaturisti, care au contribuit inclusiv la asigurarea serviciilor în cancelaria domnească și la înregistrarea în letopisețe a celor mai importante evenimente ale timpului, ce au intrat în patrimoniu ca izvoare utile pentru viitorii cronicari și istorici.

22 septembrie 1411, Suceava. Uricul lui Alexandru (cel Bun) VV., domnul Moldovei, prin care dăruia mănăstirii Sf. Nicolae din Poiana, cinci sălașe de tătari din satul Tămârtaș de la Șumuz, cu voia lui Șoldan Petru.

A.R. – I.R., vol. IV, p. 839-840.

11. **MIHAI Viteazul** (1548, Târgu de Floci, jud. Ialomița – 9/19 august 1601, Câmpia Turzii, jud. Cluj, capul depus la Mănăstirea Dealu, jud. Dâmbovița), activitate în administrarea Țării Românești, ban al Craiovei, călătorii în lumea peninsulei Balcanice, prilej de cunoaștere a situației și a atitudinii celor oprimați din Imperiul Otoman, inclusiv a capacității armatei otomane. Implicat în viața politică, a fost acuzat de hiclenie. A obținut domnia cu sprijinul boierilor cantacuzini și craiovești, vine la tronul Țării Românești în septembrie 1593, realizând, într-o primă etapă, reorganizarea administrativă și financiară care i-a permis să treacă la constituirea unei armate de lefegii cu care a declanșat, la finalul anului 1594, lupta antiotomană după ce realizase contactele diplomatice care să-i asigure sprijinul din partea Transilvaniei, Moldovei și al lumii balcanice. Drept represalii, în vara anului 1595, Imperiul Otoman a organizat o amplă expediție de pedepsire, soldată însă printr-o biruință al lui Mihai Viteazul la Călugăreni (13/23 august 1595) și alungarea otomanilor în octombrie 1595. Situațiile geopolitice, vizând pe de o parte interesele în raport cu lumea otomană a statelor europene și pe de altă parte cele de dominare a teritoriului românesc, i-au impus, în continuare, acțiuni de natură diplomatică conjugate cu cele militare. Defecțiuni intervenite în relațiile cu Transilvania și Moldova au determinat trecerea, în 1599-1600 la cucerirea lor, inițiativă ce a lezat interesele multora din cei avizi de a stăpâni aceste țări. Concret, la 9/19 august 1601, din ordinul generalului Basta, comandantul armatelor austriece, Mihai Viteazul a fost răpus.

Vezi: A.R. – I.R., vol. IV, p. 860-861.

Virgiliu Z. Teodorescu, *Simboluri ale cinstirii memoriei lui Mihai Viteazul*, în: „Revista Arhivelor”. București, vol. LIX, anul LXX IV, p. 69-84.

12. *Repertoriul monumentelor și obiectelor de artă din timpul lui Ștefan cel Mare*, Editura Academiei, București:

1958 în satul Bădăuți a ridicat la 1481 biserica cu hramul Sf. mucenic Procopie;

la 1483 a ridicat cetatea de la târgul Roman – Smeredova;

la Iași a ridicat la 1485 biserica cu hramul Sf. Nicolae;

la 13 iunie 1487 a declanșat lucrările la construcția bisericii Pătrăuți;

la 1487. la Hârlău a declanșat lucrările de construcție a Curții și a bisericii Domnești. Între 30 mai și 28 octombrie 1492 la Hârlău s-au finalizat lucrările de construcție ale bisericii Sf. Gheorghe, peste ani aici domnul Petru Rareș va finanța realizarea primei picturi exterioare;

la 1495 a declanșat lucrările de construcție a Curții domnești și a Episcopiei Huși, biserica având ca hram Sf. Apostoli Petru și Pavel;

la 18 octombrie 1495 sfințirea biserici Domnești din Dorohoi;

30 septembrie 1496 sfințirea bisericii cu hramul Sf. Nicolae din Botoșani, inclusiv valorosul turn clopotniță;

la 15 iulie 1497 a declanșat realizarea curții Domnești și a bisericii de la Piatra Neamț, lucrări finalizate la 11 noiembrie 1498;

la 14 noiembrie 1497 opera constructivă înregistra abordarea celei mai ample lucrări a epocii sale: biserica mănăstirii Neamț;

la 1499 la Suceava a zidit biserica Sf. Dimitrie.

Claudiu Paradais, *Comori ale spiritualității românești la Putna*, Editura Mitropoliei Moldovei și Sucevei, Iași, 1988. 734 p., exhaustivă prezentarea tezaurului putnean.

13. Grigore Ureche, op. cit.

Grigore N. Ureche (1590/1595 – 1647, înmormântat într-o criptă în pronaosul bisericii Bistrița) Studii la Lvov. A îndeplinit o serie de înalte demnități. Mare spătar și mare vornic al Țării de Jos al anilor domniei lui Vasile Lupu, a fost un neobosit cronicar preocupat a aduna, în anii vieții, informații și a redacta după experiența dobândită *Letopisețul Țării Moldovei*, până la anul 1594. Trecerea timpului, confruntarea cu izvoarele salvate de vicisitudinile distrugătoare au confirmat cele stipulate de autor, evidențiind și calitățile literare, măiestria folosirii vocabularului pentru prezentarea evenimentelor în succesiunea lor.

Cristache Gheorghe, *Grigore Ureche și opera sa*, în: „Națiunea”, București, anul XIII. nr. 168 (634), 2-8 octombrie 2002, p. 5 Evocare a omului și cronicarului.

14. **26 iulie 1476** –bătălia de la Valea Albă – Războieni, sultanul Mohamed al II-lea beneficia de o armată formată din 150.000 de otomani, 12.000 din Țara Românească și tătarii din răsărit, a determinat sortii ca inițial să fie nefavorabilă pentru mica oștire a domnului Moldovei, dar pe care, ulterior, strategul Ștefan Voievod a reușit, ca prin mobilizarea resurselor umane, și a modului de hărțuire a inamicului, de manevrare în funcție de teren, să o transforme într-o biruință alungând oștirea otomană comandată nemijlocit de Mehmet, împăratul otoman dincolo de Dunăre. Este deosebit de plastică prezentarea formulată de cronicar succesiunii evenimentelor care au transformat o biruință otomană într-o lamentabilă fugă: „Deci Ștefan Vodă văzându așa, s-au întorsu, de s-au dat spre munți, unde ș-au ales loc de războiu la strâmtoare, la Valea Albă, unde să chiamă acum Războienii, di pre acel războiu ce au avut moldovenii cu împăratu otomanu. Și pedestrindu-să oastea, ca să nu nădăjduiască în fugă, ci întru arme și au datu războiu, iulie 26. Și multă vrème trăindu războiul neales de îmbe părțile osteniți și otomanii tot adăogându-să cu oaste proaspătă și moldovenii obosiți și ne viindu-le ajutoriu de nici o parte, au picat, nu fiește cum, ci până la moarte să apăra, nici bi-/ruiți dintru arme, ci stropsiți de mulțimea otomană, au rămas dobânda la otomani. Și atâta de ai noștri au perit, cât au înălbit poiana de trupurile de a celor periți, până au fostu războiul. Și mulți din boiarii cei mari au picatu și vitėjii cei buni au peritu și fu scârbă mare a toată țara și tuturor domnilor și crailor di prin prejur, dacă auziră ca au căzut moldovenii suptu mâna păgânilor...” Grigore Ureche, op. cit., p. 95. De reținut și:

- acțiunile tătarilor comandați de Eminek Mârza au anticipat marea confruntare cu oștirea otomană;

- la 25 iulie a avut loc o primă luptă cu trupele otomane comandate de Suleiman Pașa;

- faptul că în acțiunea otomană de hălăduire prin Moldova aceștia au încercat să cucerească cetățile Suceava, Neamț, Hotin însă n-au reușit, asediul, bombardarea n-au fost eficiente;

15. Predilect tablourile votive din ctitoriile sale.

16. La 1477-1478 s-a finalizat executarea acoperământului de mormânt pentru Maria de Mangop, soția lui Ștefan cel Mare și Sfânt, piesă de patrimoniu, integrată în colecția muzeului mănăstirii Putna.

La 1484 Ștefan a donat mănăstirii Putna dvera **Înălțarea Domnului**.

Domnul Radu cel Frumos este cel care a conferit Bucureștilor calitatea de Capitală a Țării Românești, coabitând mult timp cu Târgoviște la această funcție, anul 1462 înscriindu-se în crugul timpului până la Constantin Brâncoveanu cu această postură a Bucureștilor. Aici a venit, la 1473, Ștefan cel Mare pentru a pleca cu Doamna Despina (decedată la Suceava în martie 1500, înmormântată la mănăstirea Putna) și frumoasa Voichița care i-a fost credincioasa doamnă a ultimelor decenii de viață. La 10 august 1500 Ștefan a donat mănăstirii Putna dvera **Răstignirea** care, pe lângă redarea compoziției tratând tema respectivă, are și medalioanele cu Ștefan și doamna Voichița. (Legendă și istorie) Grigore Ureche (p. 90).

1500 august 10 –actul de danie al lui Ștefan cel Mare către mănăstirea Putna prin care a oferit o dveră cu scena **Răstignirii** având la colțuri portretele ctitorului și al Mariei Vochița.

17. Inclusiv portretul lui Ștefan cel Mare pe manuscrisul Tetraevangheliarului donat de ctitor mănăstirii Voroneț, ulterior, în anii ocupației austriece, printr-o acțiune de comasare a valorilor de patrimoniu în cele câteva mănăstiri ortodoxe acceptate în continuare ca funcționale, manuscrisul să intre în patrimoniul mănăstirii Humor, de aici formularea actuală. La 17 iunie 1473 caligraful și miniaturistul a finalizat munca de scriere și decorare a manuscrisului, inclusiv miniatura policromă, redându-l pe ctitorul domn în postura de donator al manuscrisului. Modul de redare a constituit la momentul comandării monumentului ecvestru de la Iași, prilej de aprige dispute, uitându-se că fizionomia, modul de a purta părul, barba, mustața se modifică atât prin mutațiile biologice care marchează pe fiecare, dar și prin evoluția modei. Manuscrisul l-a inspirat pe Epaminonda Bucevschi să realizeze o acuarelă, tezurizată în colecția Bibliotecii Academiei Române. **Vezi:** Grigore Ureche, planșă post p. 112.

18. **Constantin Dinicu GOLESCU / Constantin Radovici /** din Golești (7 februarie 1777, Golești, jud. Argeș – 5 octombrie 1830, Golești, înmormântat în biserica conacului și a satului Golești), studii la Academia Grecească cu Lambru Fotiade și Ștefan Commitas, a urcat treptele ierarhiei boierești, fiind, la 1808, ispravnic al jud. Muscel, apoi al jud. Argeș; stolnic la 1811, aga la 1814, mare logofăt al Țării de Jos, contribuind la alegerea lui Ilarion ca episcop de Argeș prin care s-a apropiat de Tudor Vladimirescu, a susținut introducerea învățământului în limba română prin cele enunțate de Gheorghe Lazăr, organizator al unei școli și a unui mic spital pe moșia sa, iluminist, traducător. Anii de activitate în diversele funcții l-au ajutat să cunoască situația din țară, dar și de pe alte plaiuri, misiunile diplomatice îndeplinite în anii 1802, în Franța și în 1823 în Rusia, oferindu-i o diversitate de stări, discernământul permițându-i să înțeleagă necesitatea reformărilor de natură economică, socială, culturală. Preocupat de cunoașterea modului de viață al altor popoare a procedat cu asiduitate la notarea celor mai semnificative impresii, făcând permanent comparații cu stările existente pe plaiurile românești, critic și autocritic la adresa clasei conducătoare, revendicând schimbarea atitudinii față de masa celor care erau realii realizatori ai veniturilor țării.

În 1821, în timpul refugiului la Brașov, D.G., împreună cu alți boieri, pune bazele unei societăți secrete, care n-a dăinuit, dar care, la rându-i, la 1827, a dus la constituirea Societății Literare prin Ion Heliade Rădulescu și cei care i s-au alăturat.

19. **Alecu I. Russo** (17 martie 1819, Prodăneștii Vechi, acum Strășeni – Republica Moldova – 5 februarie 1859, Iași) Studii la Institutul "Francois Naville", Elveția și apoi la Viena; la venirea în Moldova este numit asesor la judecătoria Piatra Neamț și avocat. Pentru ideile politice enunțate a ajuns, în anul 1846, să fie surghiunit la Soveja, acuzat de a fi exprimat idei răzvrătitoare. Revoluția de la 1848 l-a purtat pe plaiurile transilvane și bănățene, fiind arestat de maghiari; militant pentru reformarea societății românești, pentru emanciparea socială și națională, pentru realizarea Unirii. În anul 1856 a deținut funcția de ministru al Lucrărilor Publice. A manifestat o permanentă preocupare pentru propășirea literaturii naționale și a acordat o atenție deosebită folclorului, scriitor și traducător, colaborator la revistele timpului. Remarcabilă este "Cântarea României" prin mesajul către viitorime.

Vezi: Paul Cornea, în *Scriitori români – mic dicționar*, Editura Științifică și Enciclopedică, București, 1978, p.401-404.

Iordan Datcu, S.C. Stroescu, *Dicționarul folcloriștilor*, Editura Științifică și Enciclopedică, București, 1979, p. 377-378.

20. **Nicolae B. Bălcescu** (29 iunie 1819, București, mahalaua Boteanului, nr. 686 – 16/29 noiembrie 1852, Palermo, Italia). Casa părintească [Mache Faca] se afla pe locul unde astăzi este Biserica Italiană. Studii la București, Paris, istoric, economist, gazetar, ideolog, revoluționar, organizator al activităților menite a reforma societatea românească, realizatorul legăturii cu revoluționarii din toate teritoriile românești. Membru fondator, la 27 noiembrie 1847, al asociației **Insocierea Lazariană**. Analist al cauzelor, organizării, desfășurării și urmărilor revoluției de la 1848-1849 a trasat obiectivele care să conducă în continuare la realizarea idealurilor românești: unitatea și independența statală.

21. **Mănăstirea Putna**, jud. Suceava a cărei construcție a început la 10 iulie 1466, târnosirea ei având loc la 3 septembrie 1470 prin oficierea unei grandioase slujbe de către mitropolitul Teoctist și un mare sobor de preoți. Primul egumen al mănăstirii a fost arhimandritul Ioasaf, care a păstorit-o până la 19 octombrie 1485.

Vezi: Grigore Ureche op. cit., p. 84, 87, 98.

A.N-D.A.I.C., colecția „Achiziții Noi”, MMDCLIV/ 48, 50, 51, 52, 53, 54, 55, 62, 70 cercetări arheologice la mănăstirea Putna, 18 septembrie 1851...

Biserica Mănăstirii Putna va fi repictată integral până în 2004, în: „Dimineața”, București, anul XIII, nr. 351 (3280), p. 15. Lucrările au fost încredințate fraților Gavril și Mihai Moroșanu (pictori categoria I-a) care sunt în perioada de documentare și alcătuire tematică și cromatică a lucrării.

Virgiliu Z. Teodorescu, *Expoziția documentară „Putna 500”*, în: „Revista Arhivelor”, București, anul IX, nr. 2, 1966, p. 199-200.

22. Pentru a înțelege evolutiv reacțiile reamintim următoarele episoade semnificative. Primul l-a constituit reuniunea de la mănăstirea Putna, din 15/27 august 1871, când, în fața reprezentanților tuturor românilor, tânărul Alexandru D. Xenopol definea menirea intelectualului de a „lumina partea pasivă a națiunii” pentru a înlătura „relele materiale și morale”, apreciind că „răul nu este atât în afară, cât înăuntrul nostru”, în „dezbinarea din lăuntru stă slăbiciunea tuturor”. El afirma ca remediu: „Pe mormântul lui Ștefan cel Mare, pe această amintire comună tuturor, venim noi astăzi cu credință într-un viitor comun. Ca toți românii care simt în sine un suflet mai osebit, o inimă mai nobilă, fie ei de orice sferă, fie ei din orice țară, să lucreze neobosit, fiecare în parte și cu toții împreună, spre aflarea și răspândirea mijloacelor care vor putea să înlesnească înrădăcinarea credințelor, năzuințelor și speranțelor noastre comune în unul și același viitor și să asigure împlinirea aceluși viitor însuși. Să lăsăm pe cât se poate timpului și împrejurărilor a lucra pentru noi în această privință, iară noi să ne silim a fi gata prin puterea și înălțarea din lăuntru a primi ceea ce viitorul ascunde în sânul său. Viața întregă a lui Ștefan cel Mare și testamentul său politic conține această învățătură.” Încrezător în viitor Alexandru D. Xenopol afirma că: „Poporul român încă nu și-a revărsat în lume comoara cuprinsului său sufletesc.” (Xenopol contemporanul nostru)

Împlinirea la 1870 a 400 de ani de la sfințirea ctitoriei lui Ștefan cel Mare și Sfânt s-a considerat de către elita tineretului studios un bun prilej de reuniune în incinta lăcașului de rugăciune dar și a locului de veci a ctitorului pentru a supune atenției tuturor modul cum noua generație era pregătită atât pentru preluarea moștenirii de la înaintași cât, și mai ales, modul cum considera ca cele ce constituiau deziderate să fie îndeplinite. La chemarea Societății pentru Cultură și Literatură Română din Bucovina s-au alăturat cu promptitudine tinerii români de pretutindeni. Obiectivele au fost formulate de așa natură pentru a nu provoca reacția organelor represive ale statelor care, la acel timp, stăpâneau o mare parte din teritoriile locuite de români. Entuziasmul, exuberanța s-au înfrățit cu meticulozitatea, exigența, spiritul practic al altora, fiecare asumându-și misiuni care să contribuie la buna organizare a acestei acțiuni de anvergură. Preconizată a se desfășura în vacanța anului 1870 acțiunea a fost necesar să fie amânată pentru anul 1871 ca urmare a evenimentelor militare din apusul Europei. Pentru buna reușită a fost constituit un Comitet Central, membrii acestuia asumân-

du-și îndeplinirea obiectivelor preconizate. În acest context lui Vasile Alecsandri, Titu Maiorescu, Ioan Negruzzi, Vasile Pogor le-a revenit misiunea de a încredința mai multora elaborarea textului care urma să fie discursul din ziua solemnă. Demersurile lor au avut răsunetul cuvenit, șapte candidați au trecut la redactarea textelor și înaintarea către cei desemnați a le studia în vederea stabilirii cui îi va fi încredințată misiunea de mesager către masa de participanți. Discursul urma să abordeze problemele care erau dezideratele acelor ani, însă modul de prezentare trebuia să fie de așa natură realizat încât să nu ofere prilejul ca organele represive ale stăpânirii austriece să intervină, compromițându-se astfel soarta reuniunii. A fost însă un moment care a modificat soarta viitoare a defînirii celui care urma să fie exponentul. Revenirea de la studii unde Alexandru D. Xenopol își finalizase stagiul de pregătire prin susținerea și luarea cu „magna cum laude” a doctoratelor în drept la Berlin și filozofie la Giessen l-au mobilizat să fie unul dintre candidații doritori ași expune propriul discurs. Elaborarea textului supus atenției triumviratului Vasile Alecsandri, Titu Maiorescu și Mihail Kogălniceanu a condus la a-i fi acordată nobila misiune, ceilalți candidați retrăgându-se din „competiție”. Studiarea cu mare atenție a celor redactate de A.D. Xenopol, le-a relevat tactul și fermitatea cu care au fost susținute cele referitoare la obârșia istorică a poporului român, la dezideratele pe care generația finalului de secol al XIX-lea le avea de îndeplinit ca obiective majore pentru propășirea națiunii române. Discursul lui A.D.X. aborda cu responsabilitate cele ce reveneau ca misiune pentru intelectualitatea românească de a fi îndeplinite în anii care urmau să-i găsească în postura de a-și exercita funcțiile având ca obiective prioritare cele la radicala metamorfoză a societății românești.

Comparând epoca lui Ștefan cel Mare cu cea de la 1871 A.D.X, aprecia: „Ștefan cel Mare avea mai mult a se lupta contra pericolelor din afară.”, pentru a releva că: „Timpul de astăzi a schimbat totul, și răul și lupta în contra lui. Noi avem să ne luptăm mai mult contra dezbinării, neînțelegerii interioare: arma noastră este pana și graiul: puterea noastră virtutea inimii nu mai puțin trebuincioasă decât pe câmpul de război – și spiritul neobosit; victoriile noastre se vor urma în tăcere, în sfera cea ascunsă a gândurilor omenești. Dar cu toată această deosebire, rămâne adâncă asemănare a luptei, acuma ca și atunci, în contra unui rău care amenință existența și propășirea poporului nostru. Adevărurile fundamentale însă rămân aceleași pentru toate timpurile, întrucât se reproduc împrejurări asemănătoare. Când o putere mai mică luptă pentru bine în contra unui mare rău, atunci aceleași adevăruri vor trebui aplicate pentru a reuși, fie lupta pe câmpul de război sau în câmpurile mințelor. Ștefan cel Mare a reușit în lupta sa, pentru că geniul său a pătruns mijloacele adevărate ce putea/u să-l ducă la o bună izbândă. Mijloacele noastre vor fi deosebite; caracterul lor însă va trebui să fie în totul același, dacă voim să-ncununăm și noi cu glorie și reușită lupta ce vom lupta.” Bun cunoscător al istoriei universale A.D.X. atrage atenția asupra mijloacelor materiale antrenate în asemenea situații, relevând pericolul la care se expun cei care, încrezători, recurg la resursele externe: „Când Ștefan cel Mare își apăra țara el își pune speranța mai înainte de toate în propriile sale puteri, căci în curând se încredințase, cât de puțin tare e acel ce-și sprijină viața pe puterea și ajutorările altora. Acest caracter de neatârnare să-l introducem în spiritul nostru. Să fim ceva prin lucrarea noastră și nu numai prin ajutorul lucrărilor altora. Să nu așteptăm pururea lucrări gata de la alte popoare: să nu introducem în poporul nostru, pentru a mulțumi trebuințele lui, așezăminte străine ieșite din munca și osteneala altor popoare; să nu traducem vecinic cele de nevoie prin întinderea și adâncimea cunoștințelor noastre, ci să căutăm a scoate din creierii noștri însuși cele de trebuință pentru propășirea poporului, precum scotea Ștefan cel Mare din mușchi poporului român însuși puterea pentru apărarea lui ...Și dacă uneori trebuie împrumutat ajutorul străin, cum altfel nici că se poate, atunci iarăși să facem ca Ștefan cel Mare ...”.

Ca o ultimă recomandare A.D.X. a considerat să revendice tuturor celor care se vor lansa în opera de înfăptuire a dezideratelor românești să dea dovadă de răbdare, graba fiind păguboasă: „Să nu pripim prin o lucrare nesocotită mersul împrejurărilor, pentru a nu arunca în o vecinică noapte mândrul viitor ce începe a ne luci. Să lăsăm pe cât se poate timpului și împrejurărilor a lucra pentru noi în astă privință, iară noi să ne silim a fi gata prin puterea și înălțarea din lăuntru a primi ceea ce viitorul ascunde în sânul său. Viața întregă a lui Ștefan cel Mare și

testamentul său politic conțin această învățătură. Niciodată Ștefan cel Mare nu se arunca orbiș în luptă, ci totdeauna aștepta ca timpul și împrejurările să asigure rezultatul lovirei sale care atunci urma ca un fulger.” (Xenopol Putna)

Prezența lui Mihail Eminescu în tumultuoasele prefaceri ale societății românești din deceniile posterioare Unirii Principatelor și a mobilizării pentru obținerea Independenței de Stat a României s-a manifestat prin cele mai variate mijloace, contribuția sa fiind salutară prin ceea ce a susținut pentru izbânda crezurilor poporului român. Remarcat ca poet și gazetar a fost în atenția contemporanilor care și-au manifestat prin diverse forme, considerația ce i-o purtau. Ne referim la modul cum, în momente de dificultate, cei apropiați i-au fost în preajmă căutând să-i acorde sprijinul moral și material pentru a depăși asemenea situații. Cultura sa i-a oferit posibilitatea să fie o prezență activă în contemporaneitate. Din multele exemple care susțin o asemenea apreciere amintim clipele solemne ale serbărilor de la Iași din 5 iunie 1883 dedicate dezvelirii monumentului lui Ștefan cel Mare. Pentru Mihail Eminescu a fost prilejul ca, în ambianța unei reuniuni de la Junimea, să ofere auditoriului definițiile versuri ale „Doinei”, sinteză a zbuciumatei istorii a poporului român.

Una din formulele pentru obținerea sumelor necesare a fost și elaborarea și difuzarea unei medalii cu toartă. Pe avers au fost înscrise în două medalioane busturile lui Mihail Viteazul și Ștefan cel Mare, iar pe revers textul: „Cercul Studentesc „Arboroasa”, Cernăuți cu ocazia comemorării primului Congres Studentesc ținut la Putna 1871”. Medalia având diametrul de 32 mm. și 3,25 gr. a fost bătută în aluminiu.

23. Referință la perioadele premergătoare ultimelor două milenii, descoperirile arheologice evidențiind concludent preocuparea pentru redarea chipului uman. Fie că ne referim la figurinele modelate în lut, obținându-se prin ardere și cromatică adevărate opere de artă sau la stelele funerare reprezentările sunt sugestive pentru a înțelege competența modelatorului sau a cioplitorului în piatră.

Vezi: A.R. – I.R., vol. I

24. **Karl STORCK** (21 mai 1826, Hanau, Hessa-Nassau Germania – 18/30 mai 1887, București, cimitirul Protestant) Tatăl țesător de ciorapi, Karl a dovedit o apetență deosebită pentru sculptură. la 1847 a mers la Paris pentru studii de gravură în metal. specializat a revenit în Hanau de unde a plecat pe Dunăre în Țara Românească unde timp de doi ani a fost angajat de bijutierul Resch ca cizelator. După scurt timp, în 1851, s-a dedicat activității de realizator de elemente decorative pentru ornamentația clădirilor. A fost repede apreciat pentru lucrările decorative pe care le-a realizat în atelierul lui George Fless care l-a luat ca asociat și apoi coproprietar. A avut posibilitatea să realizeze ornamentele pentru Spitalul Militar, clădirea din strada Știrbei Vodă. Pentru Teatrul cel Mare a realizat măștile Tragediei și cea a Comediei care au fost amplasate pe clădire. Au fost distruse de bombardamentul din 24 august 1944.

În 1852 s-a căsătorit cu Clara Ihm (81829-1864) cu care a avut 4 copii, din care viitorul sculptor Carol.

În 1855 își creează propriul atelier, devenind un valoros creator de sculpturi realizate în teracotă, piatră sau lemn.

În 1857 și-a vândut atelierul pentru a pleca la specializarea în sculptură la München. A fost student 3 trimestre la Academia de Arte.

În 1858 a revenit în Țara Românească.

În 1859 colonia Germană i-a comandat să realizeze bustul poetului „Schiller”. A realizat și bustul „Theodor Aman”.

La 1862 arhitectul Alexandru Orăscu i-a comandat realizarea frontonului pentru fațada Palatului Academiei – Universității din București. La realizarea acestuia a fost ajutat de fostul ucenic și student Paul Focșăneanu (Focșener 1840-1867). Era o alegorie în stil antic, redând-o pe Minerva încununând artele și științele. Doi grifoni și o acvilă străjuiau frontonul. A fost distrus de bombardamentul din 23 august 1944, rămășițele fiind depuse în curte la Muzeul Storck.

La 6 aprilie 1864 a decedat soția Clara. Aveau locuința într-o curte, depozit de marmură și lemne de diverse esențe, culori.

La 1864 pietrarul Ippolito Lepri a realizat cioplirea pentru K.S. a portretul-basorelief al soției „Clara Storck”.

A realizat chivotul – macheta miniaturizată – a bisericii mănăstirii Argeşului, surprinzând aspectul construcţiei anterior acţiunii care a condus la demolarea şi refacerea ei conform concepţiei arhitectului restaurator Lecomte de Nouy. Execută diverse lucrări pentru bisericile: de la Azilul „Elena Doamna”, Antim (1860-1863), Nicolae Şelari, Clejani, Pantelimon, Mănăstirile Viforâta (1869), Ghighiu. La biserica Domniţa Bălaşa a cioplit în piatră de Câmpulung portalul acestui locaş şi a asigurat şi realizarea dalajului.

Din 1865 şi până la sfârşitul vieţii a desfăşurat o valoroasă activitate didactică la Şcoala de Belle Arte alături de Theodor Aman, Gheorghe Tattarescu, Stăncescu, predând cursurile de sculptură şi perspectivă.

A realizat monumentul funerar al familiei Scarlat Pascal. O alegorie emoţională.

În aprilie 1865 a participat la Expoziţia care a reunit operele artiştilor în viaţă, expunând busturile: „Fr. Schiller”, „Th. Aman”, „Alecsandru Ioan I Cuza”, „Elena Doamna”. Juriul i-a acordat medalia a II-a şi 50 galbeni. Avea atelierul în str. Fântâni.

În 1866 s-a căsătorit cu Frederica Ollescher din Braşov (1843-1915) cu care a avut 9 copii.

Execută pentru Grădina Episcopiei o coloană din marmură albă 5,00 m. care se sprijinea pe 4 capete de lei. Pe coloană se afla o pajură. La 1890 a fost mutată în rondul noului bulevard de pe axul est-vest. De aici a fost mutată pentru a permite amplasarea statuii lui Emanoil Protopopescu-Pake. coloana fiind reamplasată „la rond” pe axul care conduce spre Alexandria, bd. Principesa Maria, după 1914 Regina Maria, din 1948 bd. George Coşbuc, ca după 1990 să revină la denumirea Regina Maria. Coloana a fost frântă la cutremurul din 4 martie 1977, rămăşiţele fiind depozitate la A.D.P. sector 4, şoseaua Olteniţei. O înlăturare a „rondului” a eliminat posibilitatea readucerii pe respectiva vatră a coloanei care la un moment dat a fost încredinţată spre refacere unui sculptor.

În 1866, pentru Senatul României a realizat în sare bustul domnitorului „Carol I”. În acelaşi material a realizat, inspirat de un model primit din Franţa, bustul împăratului Franţei, „Napoleon al III-lea”.

În 1867 la expoziţia internaţională de la Paris a expus cele două lucrări în sare şi chivotul bisericii mănăstirii de la Curtea de Argeş.

La Palatul Domnesc contribuie la decorarea sălii tronului, inclusiv treptele de marmură.

A realizat lucrări la cavoul familiei Ştirbei de la Bufta, inclusiv treptele.

La 1868 a pus bazele primei fabrici de teracotă din România. A realizat busturile: „C.A. Rosetti”, „Costache Sterriadi”, ministrul Justiţiei în timpul domniei lui A.I.C.

La expoziţia din 1858 în Catalog figurează la poziţia 62. A obţinut o memorabilă menţiune.

În 1869 realizează ca decoraţiune la exteriorul casei lui Theodor Aman brâul de teracotă.

Statuia spătarului „Cantacuzino” a fost iniţial amplasată în faţa bisericii, ulterior a fost mutată pe actualul spaţiu. A fost cioplită în marmură albă de Carrara de către Ippolito Lepri.

Este epoca când a acordat atenţie tematicii ţărăneşti realizând lucrări de gen ca: „Ciobănaşul”, „Tânăra ţărăncă torcând”, „Băiatul cu găscă”, „Băiat cu purcel”, „Mamă legănându-şi copilul”, „Un băiat cântând la vioară”.

În 1870 a continuat lucrările la monumentul funerar de la Bufta al familiei Ştirbei.

În 1874, la cererea lui Alexandru Odobescu, directorul Teatrului cel Mare a realizat bustul artei „Matilda Pascaly”.

Pentru Eforia Aşezămintelor Brâncoveneşti a realizat în curtea Azilului de bătrâni statuia „Domniţa Bălaşa”, fiica lui Constantin Brâncoveanu, fondatoarea aşezământului în 1751, marmură albă de Carrara, soclu de piatră, azi în curtea bisericii omonime, calea Rahovei nr. 1. A fost inaugurată în aprilie 1881.

Pentru cinstirea Eroilor de la sudul Dunării a primit comanda în 1882 pentru realizarea a două statui care să fie amplasate la Rahova şi Smârdan. El a conceput statuia redând o femeie purtătoare de zale, cu o sabie, participând la eliberarea Bulgariei. Pentru turnarea în bronz a obţinut metalul de la Arsenalul Armatei. Era captură de război. I-au fost necesare peste 2000 kg. bronz. Iniţial a încercat turnarea statuiilor în ţară. A încredinţat această lucrare unui clopotar. Însă operaţiunea n-a reuşit deşi a fost reluată de trei ori şi astfel K.S. a fost nevoit să plece şi să comande turnarea în străină-

tate. Soarta acestor monumente a fost vitregă, evenimentele de natura raporturilor interstatale, conducând, ca represalii, la dinamitarea și respectiv deteriorarea lor în ziua declanșării participării României la războiul mondial.

După proiect propriu la Grivița a construit din piatră Capela în stil bizantin, lucrare începută în 1882 și terminată în 1883.

În 1882, din inițiativa unui comitet cu subscripție publică, a fost realizat monumentul „Ana Davila”, din grădina Azilului „Elena Doamna”. Compoziția redă o copilă, o orfană care se sprijină de Ana Davila. Modelată de K.S. a fost mărită de Carol Storck și cioplită de Karl Teutsch.

În 1883 a preluat comanda primarului Emanoil Protopopescu-Pache pentru a realiza pentru școala profesională de fete o statuie care să-l evoce pe „Protopopul Tudor”, întemeietorul așezământului. Lucrarea a fost finalizată de Carol Storck. Azi statuia, care, ani de zile s-a găsit în holul școlii, se află în colecția Muzeului Storck.

La Palatul Regal are contribuții în etapa de modernizare și extindere a edificiului.

La Palatul Ateneului Român a realizat scara, balustradele.

Pentru comunitatea germană din București a fost fondatorul și primul președinte al Societății de gimnastică „Bukarester Turnverein”.

25. Gunther Ott. *Academia Română, Publicațiunile fondului Elena Simu V, Sculptorii din familia Storck*. București, 1940: Karl Storck. Catalog sumar; în acest caz ne lipsesc informațiile despre soarta acestei lucrări.

26. Weibel N.B.! apare și Waibel (? - ?) cioplitor în lemn și piatră, a colaborat cu sculptorul Karl Storck

În 1860 Karl Storck și Weibel au realizat busturile „Ștefan cel Mare” și „Mihai Viteazul”.

Mircea Deac. „S.50”, p. 11 Weibel, meșter; p. 191 Waibel realizator de sculptură în lemn și piatră, mobilier, iconostase, strane pentru Mănăstirile Viforâta, Ghighiu. A fost colaborator al lui Karl Storck.

27. idem, poziția 44: bustul monumental Ștefan cel Mare pentru Școala Militară din Craiova.

28. idem, bustul lui Ștefan cel Mare realizat în colaborare cu Waibel; A.N.-D.J. - Bistrița Năsăud, fond Vicariatul Rodnei, dosar 282 / 1870, f. 11;

29. ibidem f. 35;

30. ibidem dosar 262 / 1870, f.67 v.

31. Petre Oprea. *Cronicari și critici de artă plastică în presa bucureșteană din secolul al XIX-lea*. București, 1980, p. 91: „Telegraful” 15 mai 1879.

32. Petru Verussi (1847- 1886, Iași) pictor de obârșie macedonean, a studiat pictura cu Gheorghe Tattarescu la București, cu o bursă acordată de statul român, a continuat din 1864 pregătirea artistică la Paris unde, în anii 1866 și 1867, a expus la Salonul francez. Revenit în România a desfășurat activitate didactică la Iași în cadrul Liceului Național unde a predat desenul și la Școala Belle Arte unde a predat estetica și istoria artelor din 1870. Om politic liberal. Ca pictor a realizat o serie de portrete ale contemporanilor și diverse compoziții. Subitul deces a determinat scoaterea la licitație a creațiilor sale pentru a acoperi datoriile pe care le avea artistul.

G. Bezviconi, p. 281 menționează pe Ion Verussi decedat la 1886, înmormântat în București, în cimitirul Bellu, figura 31, locul 24 ?!

Scurtă istorie a artelor plastice în R.P.R., vol. II – secolul XIX, Editura Academiei R.P.R., București, 1958, volum coordonat de George Oprea și redactat de Ion Frunzetti și Mircea Popescu, p. 144, 166 succintă prezentare a artistului plastic.

Adrian-Sivan Ionescu, *Învățământul artistic românesc 1830-1892*, Editura Meridiane, București, 1999, p. 8, 138-139, 163, 259, 311-312, notele făcând referință la documentele din A.N.-D.A.I.C., fondul Ministerul Instrucțiunii Publice și Cultelor.

33. **Iași** așezare umană cu vechime multimilenară în preajma apei Bahluiului și a colinelor limitrofe a cunoscut o evoluție ascendentă, marcată de momente de mare vicisitudine, fie provocate de mâna omului, fie de calamități naturale, de fiecare dată renăscând la alte cote de participare a tumultului vieții ca centru meșteșugăresc, comercial, spiritual, administrativ până la momentul când

domnia Moldovei i-a sorocit calitatea de capitală a țării. Această alegere i-a aparținut domnului Alexandru Lăpușneanu la 1565. Era, de fapt, o firească aducere a funcției de capitală în concordanță cu evoluția predilectă a direcționărilor drumurilor comerciale. Vechile așezări ce au contribuit teritorial și uman la dezvoltarea sa se mai regăsesc astăzi ca denumiri de cartiere. Calitatea de Capitală a Moldovei și-a îndeplinit-o până la 24 ianuarie 1862 când Capitala României, rezultată prin voința electorilor de la 5 și 24 ianuarie 1859 a desemnat în persoana lui Alecsandru Ioan I Cuza domnul Principatelor Unite. Din respect pentru înțelegerea de care au dat dovadă la ceas de mare hotărâre s-a acordat nu numai formal ci și efectiv caracterul de Capitală culturală, deceniile care au urmat relevând consecvența în această problemă în limitele posibilităților financiare ale timpului. La ceas de mare strâmtorare orașul Iași a avut menirea și Capitală temporară a ceea ce mai rămăsese necotropit de inamic din trupul țării, finalul anului 1916 și până la 30 noiembrie 1918 aici fiind concentrată conducerea țării, durerea, speranțele, comploturile celor ce doreau să ne piardă. Au fost anii de uzură ca apoi să vină alți ani de dificultăți financiare, de refacere, de nou război cu efective alte distrugerii care n-au ocolit nici cimitirele. O altă metamorfoză, cu alte comandamente s-a instaurat după cel de al doilea război mondial, economic, demografic, aria de extindere atât pe orizontală cât și pe verticală cunoscând noi valențe. S-a câștigat, dar s-a și pierdut, de multe ori din ignoranța celor ajunși în postura decizională. Cert este că orașul Iași la început de veac XXI își are propria personalitate pe care și prin care perspectivele îi vor conferi noi valențe.

34. 1875 martie 15. Piatra Neamț. Proces verbal încheiat la ședința Consiliului Comunal prin care se aprobă suma de 200 de lei pentru a subscrie la lista lansată pentru strângerea sumelor necesare ridicării monumentului Ștefan cel Mare.

Vezi: A.N.-D.J. Neamț, Piatra Neamț, fond Primăria Piatra Neamț, dosar 18 / 1875, f. 1-2;

1875 iulie 17, Iași. Membrii comitetului pentru organizarea reprezentațiilor teatrale se adresau Primăriei Iași pentru a obține autorizarea unui spectacol al cărei rețetă o destinau completării fondurilor pentru monumentul Ștefan cel Mare.

A.N.-D.J. Iași, fond Primăria orașului Iași, dosar 61 / 1875, f. 25;

1875 decembrie 30. București. Adresa Primăriei orașului București către Primăria orașului Iași prin care anunța trimiterea sumei de 1126 de lei proveniți din subscripție publică pentru monumentul Ștefan cel Mare.

A.N.-D.J. Iași, fond Primăria orașului Iași, dosar 147 / 1871, f.62;

1876, Iași. Liste de subscripție pentru completarea fondului monumentului Ștefan cel Mare la Iași. Sunt înscrise nume ale unor personalități ce au onorat știința și cultura românească.

A.N.-D.J. Iași, fond Primăria municipiului Iași, dosar 147 / 1871, f. 92-113;

1878 ianuarie 4. scrisoarea deputatului A.M. Șendrea către primarul Iașului prin care-i propune ca la monumentul Ștefan cel Mare o latură a soclului să-i evoce pe eroii ieșeni de la 1877-1878 ce au făcut parte din Regimentul 13 Dorobanți;

A.N.-D.J. Iași, fond Primăria municipiului Iași, dosar 147 / 1871, f. 66;

1880 februarie 28, Târgoviște. Prefectura județului Dâmbovița solicita primăriei Târgoviște să participe la acțiunea de centralizare a listelor de subscripție prin care s-au colectat bani pentru monumentul Ștefan cel Mare;

A.N.-D.J. Dâmbovița, Târgoviște, fond Primăria orașului Târgoviște, , dosar 12 / 1880, f. 16;

1882. Iași. Programul serbărilor organizate cu prilejul dezvelirii monumentului Ștefan cel Mare în ziua de 5 iunie 1883;

A.N.-D.J. Iași, fond Universitatea Alecsandru Ioan I Cuza – Rectorat, dosar 6 / 1882, f. 47, 48.

35. „Revista Nouă”. București, anul I, nr. 11, 15 noiembrie 1880, litografie.

36. **Epaminonda Bucevschi** (19 februarie 1843, Iacobeni, jud. Suceava – 13 februarie 1891, Cenăuți, azi Ucraina). Studii de artă plastică, pictor de șevalet și parietală, realizator al unor tablouri inspirate de istoria poporului român, de folclor, de religia ortodoxă.

Vezi: Corneliu Gheorghiu, *Bucovina în pictură*, în: „Boabe de grâu”, București, anul V, nr. 9, septembrie 1934, p. 540-546, referință la contribuția lui E.B., inclusiv la realizarea portretului

domnului Ștefan cel Mare (p. 549 foto tabloul cu mențiunea că originalul se afla la Roman) prilej de a trece în revistă discuția purtată referitoare la portretul „real” pe care îl putem atribui. Sunt amintite cele afirmate de B.P. Hasdeu pornind de la imaginea care-l redă în *Evangheliarul de la Humor*. [V.Z.T.: discuția declanșată la momentul premergător finalizării lucrărilor statuii lui Ștefan cel Mare pentru orașul Iași trebuia să pornească de la ceea ce s-a dorit. Autorul Frémiet l-a redat la finalul vieții, cu modificările fizionomiei și a modului cum se purta cu barbă în epocă. Realizatorul Evangheliarului l-a surprins cu mulți ani înainte. Grav este atunci când l-a Borzești, unde și-a petrecut o parte din copilărie, amplasăm un monument care-l redă la o vârstă înaintată. Atunci când comandăm artistului o lucrare tema trebuie să fie bine definită pentru a ajunge la o corelare cu viitorul amplasament evocator al unui episod din viața celui evocat.]

În amintitul articol sunt redată imagini și după alte realizări ale sale. **Vezi** și: „Făt Frumos”. 1934, p. 17-20. 57-62. 97-102: *Dicționar Enciclopedic*, vol. I, Editura Enciclopedică. București. 1993, p. 272.

37. *Larousse*. Paris. 1930, p. 633; „Calendarul Minerva 1911”, București, p. 237, foto; Grigore Ionescu, *București ghid*, București, 1938, p. 141, 142, 145, 692, 693, 694; Ion Frunzetti, *Șt. Ionescu Valbudea*, București, 1940, p. 17; Ion Jalea *Statui Echestre*, în: „Boabe de grâu”, București, an I, nr. 1, martie 1930, p. 19-20; George Oprescu, *Sculptura statuară românească*, Editura Științifică, București, 1954, p. 71; Virgil Dănciulescu, *Iași, mic îndreptar turistic*, Editura Meridiane, București, 1963; *Petit Larousse Illustré*, 1979, Paris, p. 1354; colonel dr. Florian Tucă, Mircea Cociu, *Monumente ale anilor de luptă și jertfă*, București, 1983, p. 231; „Magazin Istoric”. București, anul I, nr. 7, octombrie 1967, p. 92, poșta redacției.

38. **Emmanuel Frémiet** (1824, Paris, Franța – 1910) elev al sculptorului Rude, sculptor francez cu preocupări predilecte în redarea animalelor, de aici specializarea sa în realizarea de statui ecvestre. A debutat la 1843. A desfășurat și activitate didactică. Tânărul sculptor român Ștefan Ionescu Valbudea a frecventat atelierul său în perioada prezenței la specializare în Franța. A fost Membru al Academiei de Artă. În România, pe lângă monumentul „Ștefan cel Mare”, are lucrări în colecția Muzeului Simu.

39. 1882 iulie 13, Iași. Proces verbal al comitetului special pentru desemnarea locului de amplasare a monumentului Ștefan cel Mare care a hotărât ridicarea acestuia în fața Palatului Administrativ, Emmanuel Frémiet.

A.N.-D.J. Iași, fond Primăria orașului Iași, dosar 147 / 1871, f. 290.

40. **Palatului Administrativ din Iași**, construcție din secolul al XIX-lea ridicat pe vatra vechii Curți Domnești, construcție cu parter și două etaje, la care s-a renunțat în secolul XX, realizându-se o nouă construcție la care atât exterioarele cât și interioarele sunt realizate în manieră flamboiantă. După cel de al doilea război mondial după reparațiile impuse de stricăciunile provocate atât de cutremurul din 1940, cât și de luptele anului 1944 edificiul a primit funcția de Palat Cultural, adăpostind instituțiile: Complexul Național Muzeal al Moldovei, Muzeul Etnografic al Moldovei, Muzeul de Istorie al Moldovei, Muzeul Politehnic, Muzeul de Artă, Biblioteca județeană ș.a.

41. 1883 mai 28, București. Ministerul Cultelor și Instrucțiunii Publice anunța participarea rectorului Universității București, profesor universitar Ioan Zalomit la festivitățile prilejuite de dezvelirea monumentului Ștefan cel Mare. Se cerea desemnarea unui delegat din partea rectoratului Universității din Iași pentru a lua cuvântul.

A.N.-D.J. Iași, fond Universitatea Alecsandru Ioan I Cuza, Rectorat, dosar 6/1882, f. 44.

1883 mai 30, Iași. Societatea de Economie a Agricultorilor Români din Iași solicita Prefecturii județului Iași precizarea locului unde vor putea fi prezenți membrii cu steagurile societății la festivitățile dezvelirii monumentului.

A.N.-D.J. Iași, fond Prefectura județului Iași, dosar 96/1883, f. 38.

1883 mai 31, Târgoviște. Proces verbal al ședinței extraordinare a Consiliului Comunal al orașului Târgoviște la care s-a hotărât trimiterea unui delegat la festivitățile organizate cu prilejul dezvelirii monumentului Ștefan cel Mare.

A.N.-D.J. Dâmbovița. Târgoviște. fond Primăria orașului Târgoviște, dosar 30/1883, f. 125.

Gheorghe Ungureanu, *Iașul – Note istorice*, p. 37 relevă participarea la festivitățile dezvelirii monumentului a regelui Carol I.

42. „Convorbiri Literare”, Iași, anul XVII, nr. 4, 1 iulie 1883, p. 160.

Vladimir Dogaru, *Ei l-au cunoscut pe Eminescu*, București, 1984, p. 74.

43. Anii 1944-1958 de prezență efectivă a Armatei Roșii și în continuare a tot ce a emanat comportamental de la cei ce le-au fost credincioase slugi.

44. Alexandru Antoniu, *Albumul general al României, vol. II*, Editor Stengel - Dresda și Berlin /1903/, pl. 56. p. 5

45. Vasile Alecsandri (14 iunie 1819, Bacău – 22 august 1890, Mircești, azi jud. Iași), studii la Bacău, Paris (1834-1839 de medicină, drept, matematică, literatură), revenit în țară la 1839 desfășoară o amplă activitate culturală, director al teatrului din Iași, creator de publicații, participant la Revoluția de la 1848, exilat în Ardeal și Bucovina; la Paris a scos revista „România viitoare”, participant la realizarea și recunoașterea Unirii Principatelor, ministru, diplomat, membru din 1865 al „Junimii”, laureat la Montpellier, Franța, poet, publicist, prozator, dramaturg, a apreciat folclorul românesc culegându-l, publicându-l și valorificându-l în propria creație, membru fondator 1866, reconfirmat 2/14 iunie 1867, membru de onoare 23 august / 4 septembrie 1871 al Academiei Române.

46. Iacob Negruzzi (31 decembrie 1842, Iași – 6 ianuarie 1932, București, cimitirul Bellu). Fiul lui Costache Negruzzi. Studii în casa părintească, în pensionatul Fieweyer din Iași, juridice la Berlin, din 1864 carieră juridică și didactică universitară, la Iași, iar din 1885 la București, pensionat în 1897, membru fondator al societății ieșene „Junimea”, poet, nuvelist, dramaturg, om politic conservator junimist, deputat, membru, secretar și președinte al Academiei Române. A condus revista junimistă „Convorbiri literare” atât la Iași cât și la București (martie 1867 – 1 ianuarie 1895), fiind un bun animator cultural, traducător.

47. Scarlat Pastia (1827 – 1900, Iași cimitirul Eternitatea, parcela 4/1, rândul 1, locul 1 în cavoul Al. Sturzescu) Studii juridice. Primar al orașului Iași (1877-1879). Membru în comitetul supraveghetor al lucrărilor de reconstrucție a bisericii Mitropoliei din Iași (1880). Donator al proprietății „Via lui Dragoș” pe care a fost amenajat cimitirul Eternitatea. Ctitor al capelei cu hramul „Sf. Gheorghe” din incinta cimitirului. Autor al monografiei despre alimentarea cu apă a orașului Iași intitulată: *Despre originea apelor în Iași, 1677-1896*. În 1899 a construit Teatrul Pastia. Filantrop.

Vezi: Olga Rusu, Constantin Ostap, Adrian Pricop, *Cimitirul Eternitatea Iași*, Iași, 1995, p. 164 text și foto.

48. Nicolae /Nicu/ Gane (1 februarie 1838, Fălticeni, azi jud. Suceava – 16 aprilie 1916, Iași, cimitirul Eternitatea, parcela 11/1, rândul 7, locul 2) fiul postelnicului Matei Gane și al Ruxandrei născută Văsescu. Literat din cenaclul Junimea, realizator de poezie, proză publicată în „Convorbiri literare” unde a debutat cu nuvela *Fluierul lui Ștefan*, colaborator ș.a. periodice, traducător. Primar al Iașului (1872-1876; 1881; 1887-1888, 1896-1899; 1907-1910), judecător, procuror, prefect, avocat.

Vezi: D.C.L.R., p. 105, 282.

Olga Rusu, Constantin Ostap, Adrian Pricop, op. cit., p. 104 text și foto.

49. 1883 iunie 5/17, Iași. Actul realizat în două exemplare pentru consemnarea solemnității dezvelirii monumentului. Se preconiza ca un exemplar să fie predat la Arhivele Statului, iar al doilea să fie păstrat la municipalitate.

A.N.-D.A.I.C., colecția Acte comemorative și de fundație, nr. 6.

50. Scoala de Artă – Belle Arte de la București, a fost întemeiată la 1851, după mai multe încercări pe parcursul a mai bine de două decenii, prin preocuparea lui Theodor Aman și a altor câțiva entuziaști, doritori a promova și pe plaiurile românești artiști plastici care să răspundă într-o epocă de profunde mutații în conceptul despre viață la cerințele manifestate de protipendada societății entuziasmată de creațiile artiștilor străini care parcurgeau drumurile țării. Rezultatele obținute au stimulat această activitate, mulți plecați peste hotare pentru a-și completa cunoștințele, deosebit de apreciați pentru cele deja dobândite.

Vezi: Silvan Ionescu, *Învățământul artistic românesc 1830-1892*. Editura Meridiane. București, 1999. 431 p.

A.N.-D.A.I.C., fond M.A.I.–Administrative, dosar 153/1851 Eforia Școalelor aducea la cunoștință întocmirea Școlii de Artă, lansând chemarea către tinerii cu dorința de a învăța artele plastice.

A.N.-D.A.I.C., fond R.E.A.Z., inv. 484 dosarele 186/1857-1862; 250/1862 lucrări de consolidare la casele lui Mavrogheni de la șoseaua Kiseleff care adăposteau Școala de Arte.

Oscar Han, *Dăți și pensule*, Editura Minerva, București, 1970, p. 205 - Școala de Belle Arte era încadrată în categoria școlilor secundare, deși cursurile, concepția despre învățământul artistic erau de manieră universitară. Se dădea examen de admitere, prezența la cursuri era facultativă. Examenele aveau ca notație medaliile pe categorii de metal și clase. Se acordau mențiuni de onoare la categoriile bronz, argint, aur. p. 206; școala-era găzduită în clădirile vechii monetării de la șoseaua Kiseleff; p. 313 în anul 1912 școala a fost mutată ca urmare a demolării în vederea realizării lucrărilor pentru impunătorul edificiu al Muzeului Național; p. 334 O.H. a obținut mențiuni onorabile: bronz cl. III și II; argint cl. II și I. Cu o mențiune argint cl. I-a absolvenții aveau dreptul de a primi diplomă care purta semnătura directorului școlii, a ministrului sau a secretarului general al M.C.I.P. Până în 1914 fuseseră acordate numai 25 de diplome. Cea de a 26-a a fost a lui O.H.

51. Theodor Aman (20 martie 1831, Câmpulung, azi jud. Argeș – 19 august 1891, București, cimitirul Bellu) studii de pictură la Craiova, și București cu Constantin Lecca și Carol Walenstein, specializare la Paris. A revenit la 1858 în țară. Pictor, gravor, sculptor, și-a început cariera realizând lucrări dedicate evocării istoriei. A participat pentru documentare la războiul din Crimeea. A revenit în țară la 1858 unde, constatând situația artelor plastice, a trecut la promovarea învățământului, devenind din anul 1864 director al Școlii de Belle Arte, concomitent realizând peste 3.000 de tablouri pictate în ulei. El și-a asumat misiunea realizării schițelor pentru confecționarea coroanei, sceptrului pentru încoronarea regelui Carol I, însemnul ordinului „Coroana României”. Pasionat și de muzică, casa atelier din strada Clementei, astăzi C.A. Rosetti, a găzduit, deseori serate muzicale la care amfitrionul era unul din virtuozii interpreți ai pieselor muzicale. În anul 1904, la demersurile făcute de Ana Aman statul a cumpărat casa pe care a transformat-o în muzeu, iar atelierul îl acorda prin concurs pentru un artist ce devenea și custodele ansamblului. Membru post mortem al Academiei Române.

52. Alexandru Tzigara Samurcaș, *Catalogul Muzeului Aman*, ediție specială, București, 1906, p. 60 o masă din lemn de nuc cu medaliioane sculptate, redând efigiile: Mihai Viteazul, Traian, Decebal, Radu Negru, Mircea cel Bătrân, Ștefan cel Mare, Matei Basarab.

53. A.N.-D.J. Neamț – Piatra Neamț, fond primăria Târgu Neamț, dosar 688/1897.

„Albina”, București, anul I, nr. 6, 9 noiembrie 1897, p. 170-174.

„Calendarul pentru toți fiii României 1900”, București, p. 84.

„Pentru Patrie”, București, nr. 10, 1987, p. 16 foto.

Florian Tucă, Mircea Cociu, op. cit., p. 318;

N. Acrășmăriței, D. Bârlădeanu, G. Bunghez, M. Dragotescu, *Județul Neamț, ghid*, Editura Stadion, București, 1971, p. 127.

54. V.A. Urechia / pseudonimul lui Vasile Alexandrescu / (15/27 februarie 1834, Piatra Neamț – 22 noiembrie / 5 decembrie 1901, București). Liceul la Iași, studii de litere, științe și filozofie în Franța și Spania, istoric, scriitor, carieră didactică universitară din 1857, folclorist, s-a preocupat de depistarea mărturiilor trecutului referitoare la istoria poporului român, concomitent manifestând o preocupare constantă pentru trecutul și soarta românilor din afara granițelor României; a fost permanent preocupat de evoluția școlii, adunând și publicând documente, a acordat o atenție deosebită monumentelor istorice, cinstirii Eroilor neamului și a personalităților; activitate în calitate de secretar general și ministru în Ministerul Cultelor și Instrucțiunii Publice, editor de periodice, inițiator și fondator de societăți menite să sprijine activitatea românilor de pretutindeni, membru fondator și președinte al Ligii Culturale, al Ateneului Român, al Societății macedo-române, al Societății literare devenită, evolutiv, Societatea Academică Română, Academia Română. La menționatele societăți a

fost un consecvent donator, contribuind la îmbogățirea patrimoniului acestora. Fecund scriitor, folclorist, animator cultural, inițiator și participant la înființarea și susținerea unor instituții culturale, conferențiar, publicist, membru al Academiei Române 2/14 iunie 1867 și al altor prestigioase foruri științifice internaționale.

55. **Tarcău** munte mărginind valea Bistriței, județul Neamț are în structura sa gresia eocenă, piatră prelucrabilă pentru lucrări de construcție, de placare, de pietruire. Cariera de gresie în exploatare se află la intrarea în satul Lunca din comuna Tarcău. Multe din vechile construcții din Moldova au utilizat această piatră de Tarcău, inclusiv la edificarea Palatului Universității.

Vezi: N. Acrâșmăriței, D. Bârlădeanu, G. Bunghez, M. Dragotescu, op. cit., p. 51-52.

Ioan Scurtu, Adolf Minuț, *Valea Bistriței*, Editura Sport-Turism, București, 1978, p. 67.

56. **Wladimir C. Hegel** (1838, pe teritoriul fostei Polonii – 1918, ? S.U.A.) Studii de artă în Franța unde s-a afirmat, fiind recomandat lui V.A. Urechia care la adus în România pentru a realiza inițial monumentul - mausoleu de la Iași dedicat lui Miron Costin. A rămas în România până în anul 1909, având contribuții majore la susținerea învățământului artistic prin modul cum a predat la Ate-neul Român, la Școala de Arte și Meserii și Școala de Belle Arte din București. Prin preocuparea sa s-au pus bazele turnătoriei artistice din România. Comenzile primite au dus la realizarea unor valoroase monumente care au fost integrate în forul public din diverse orașe.

57. A.N.-D.A.I.C, inv. 1138, fond Butculescu **II 273, 274, 275, 276.**

58. Spiru C. Haret a fost sprijinitorul amplelor manifestări din anii 1904 pentru comemorarea a 400 de ani de la moartea lui Ștefan cel Mare și în anul 1905 pentru a-l evoca pe Mihai Viteazul, ambele momente conferind cinstirea noilor generații la adresa înaintașilor prin manifestări de amploare națională. (Istrati)

59. Un exemplu, din multe altele, l-a constituit interzicerea de către stăpânirea austriacă, a pășirii în Bucovina a istoricului Nicolae Iorga, pentru a participa la manifestările de la mormântul lui Ștefan cel Mare de la Mănăstirea Putna. Sosit în gara Burdujeni, pe atunci la limita de graniță, grânicerii imperiului Austriac i-au interzis intrarea pe teritoriul rășluit la 1775 din trupul Moldovei, printr-un act mișclesc de înțelegere cu Imperiul Otoman și cu interesatul concurs al Rusiei care astfel își pregătea propria mârșăvie pe care a realizat-o la 1812 răpind partea estică a Moldovei dintre Prut și Nistru. Era un act de prudență, fiindu-i cunoscută capacitatea oratorică de mobilizare a românilor care într-un asemenea moment ar fi putut să se ridice la realizarea înlăturării stăpânirii străine. Pentru cel care coboară azi în gara C.F.R. Burdujeni primii pași îl conduc în strada „Nicolae Iorga”, botezată astfel tocmai pentru a evoca episodul anului 1904.

60. **Spiru C. Haret** (15 februarie 1851, Iași – 17 decembrie 1912, București, cimitirul Bellu, figura 73, locul 12), studii la Dorohoi, Iași, București, licență în fizico-matematici la București, specializare, doctorat în matematici la Paris. Matematician, astronom, pedagog, sociolog, carieră didactică universitară. Om politic, ministru reformator al învățământului de toate gradele, preocupat de starea țărănimii, organizator al sistemului cooperatist la sate, animator cultural, inițiatorul de cămine culturale și biblioteci, de atenee culturale ca filii ale societății bucureștene, ale universităților populare, a fost numit pe bună dreptate „omul școalei”, publicist, membru corespondent 12/24 octombrie 1879 și titular 31 martie / 12 aprilie 1892 al Academiei Române și al altor prestigioase instituții științifice din țară și străinătate.

61. **Carol STORCK** (10 mai 1854, București – 1926, București, cimitirul Protestant) Fiul, elevul și colaboratorul lui Karl Storck. Absolvent premiat al Academiei de artă din Florența pe care a urmat-o în anii 1870-1875, în 1876 a plecat în S.U.A. la Philadelphia pentru specializare timp de 4 ani, revenind în țară la 1880 pentru a se alătura tatălui său. A realizat sculptură predilect în marmură.

62. George Oprescu, op. cit. p. 49.

63. Grigore Ionescu, op. cit., p. 128-129, lucrare turnată în gips.

64. **Alexandrina Gr. Cantacuzino**, născută Palladi, (? 1881, București – 10 octombrie 1944, București, cimitirul Bellu, figura 40, locul 50) Studii universitare, militantă consecventă pentru promovarea femeii în societate. A înființat în anul 1910 S.O.N.F.R., membru în comitetul de conducere

a Societății „Crucea Roșie”, în anii 1916-1918 organizatoare a cantinelor populare, a spitalelor în teritoriul țării aflat sub ocupație străină, organizatoare a cursurilor de alfabetizare și calificare pentru adulți, în anul 1923 creatoare a Consiliului Național al Femeilor, inițiatore a construirii Casei Femeii din Capitală dată în folosință în anul 1927, participantă activă la numeroase manifestări internaționale la care propunerile formulate de ea au vizat protejarea femeilor și a copiilor, promovarea culturii, publicistă. Pentru ampla activitate pe tărâm obștesc desfășurată pe parcursul vieții a fost onorată cu înalte distincții române și străine.

65. **Frederic (Fritz) STORCK** (7/19 ianuarie 1872, București – 25/26 decembrie 1942, București, cimitirul Sf. Vineri), studii de artă plastică la București, München, Paris, vizite de studii în centrele artistice ale Europei, sculptor cu o bogată activitate artistică în domeniul portretisticii, cu lucrări prezente în forul public, în muzee de artă, în colecții particulare din țară și străinătate. A avut o contribuție la prima variantă a Arcului de Triumf (1922) din București. Bun desenator, grafician și medalist, carieră didactică universitară. A militat și acționat pentru propășirea turnătorii în metal în România, fiindu-i lui V.V. Rășcanu un apropiat sprijin moral și material în ceea ce acesta a întreprins. Prin preocuparea urmașilor locuința a devenit muzeu memorial evocând activitatea artiștilor familiei Storck, precum și piesele de artă colecționate.

66. George Oprescu, *Știri contemporane despre artele plastice în România între anii 1890-1909*, în „Analecta” III, București, 1946, p. 147; A.N.-D.A.I.C., fond Ministerul Cultelor și Artelor, Direcția Artelor, dosar 115/1942, f. 109-110.

„Calendarul Minervei 1906”, București, a consemnat ca o realizare a sculptorului Fritz (Frederic) Storck a plăcii comemorative redându-i pe Ștefan cel Mare și pe Carol I. Capetele celor doi sunt încadrate de lauri. Lucrarea a fost comandată de Academia Română. (Simboluri – Carol I)

67. **Academia Română** își are obârșia îndepărtată din Societatea Literară înființată la 1827 prin preocuparea lui Ion Heliade Rădulescu și cei care i s-au alăturat. Au trecut decenii și, la 1 aprilie 1866, au fost repuse bazele Societății Literare Române care, evolutiv, la scurt timp, s-a transformat în Societatea Academică Română, având de la 1 august 1867, o activitate efectivă, desfășurată pe trei secțiuni (literar filologică, istorico-arheologică, științele naturii), fiecare având câte 12 membrii titulari și 20 membrii corespondenți și un număr nelimitat de membrii de onoare români și străini. Ca prime obiective asumate au fost: elaborarea dicționarului limbii române; editarea vechilor texte referitoare la români; elaborarea de lucrări bibliografice și de etnografie. În luna martie 1879 a fost declarată prin lege instituție națională denumită Academia Română. Din 9 iunie 1948 prin Decretul nr.76 a fost reorganizată activitatea, devenind organul de coordonare al tuturor domeniilor de cercetare. A fost momentul când s-a procedat la o epurare a membrilor, fiind înlăturate atât persoane în viață cât și decedate. Ca act reparator au fost acordate o serie de titluri postmortem. Din 1948 și până în 1965 a fost definită ca Academia R.P.R., iar din 1965 până la începutul anului 1990 Academia R.S.R. La 5 ianuarie 1990 a revenit la formularea Academia Română. A fost momentul când s-a procedat la înlăturarea unor atribuiri de titluri, procedându-se totodată la reabilitarea celor samavolnic înlăturați în 1948. Academia Română are 181 de membrii titulari și corespondenți. Având sediul la București, în teritoriu are 4 filiale la Iași, Cluj Napoca, Timișoara și Târgu Mureș care coordonează cele 12 secții științifice cu comisiile de profil, 50 de institute și centre de cercetare, Biblioteca, Editura, Fundația „Elias”, Casa oamenilor de știință, stațiuni experimentale, case memoriale. Pentru stimularea activității de cercetare au fost constituite premii pentru cele mai valoroase lucrări. Premiul „Gheorghe Lazăr” se acordă pentru știință; „Ion Heliade Rădulescu” se acordă pentru literatură; Alecsandru Ioan I Cuza pentru istorie.

68. **Carol I Eitel-Frederic-Zephirin-Ludovic de Hohenzollern Sigmaringen** (8/20 martie 1839, Sigmaringen-Germania – 27 septembrie 1914, Sinaia, înmormântat Biserica Episcopală Curtea de Argeș), studii militare și de istorie; a întreprins călătorii în țările Europei occidentale: în anul 1866 a fost contactat de către Ion C. Brătianu, acceptând preluarea conducerii României. Alegerea a fost supusă unui plebiscit la 8 aprilie 1866. Rezultatul a condus la aducerea sa în țară, sosind la Turnu Severin la 9 mai, iar la 10 mai a ajuns în Capitală și proclamat domnitor al Ro-

mânii. jurământul în calitate de domnitor depunându-l la 30 iunie. după ce Adunarea Constituantă a adoptat noua Constituție a țării. Domnitorul Carol I a desfășurat, în anii care au urmat, o amplă acțiune de pregătire a țării în vederea obținerii și consolidării Independenței de Stat. A fost comandantul suprem al armatei române și din luna septembrie 1877 comandant al armatelor ruso-române pe frontul de împresurare a Plevnei, după eșecul acțiunilor coordonate de comandamentul rus în luna august. Pentru asigurarea bunei receptări a tânărului stat independent pe plan european, a adoptat titlul de prinț regal, iar prin votul de la 14 martie 1881 Parlamentului României a instaurat regatul. Funcția de rege a preluat-o la 10 mai 1881 pe care a exercitat-o până la moartea sa. Pe parcursul anilor de conducere a destinelor României a avut în atenție toate sectoarele vitale pentru propășirea țării. A fost un susținător al ridicării și afirmării culturii românești, acordând atenție deosebită Academiei Române, Ateneului Român și altor instituții de știință și cultură. În anul 1891 a pus bazele Fundației Universitare Carol I, al cărui edificiu a fost menit să adăpostească tezaurul de manuscrise, cărți și periodice în corpurile de clădire ridicate pe parcursul anilor vieții sale. colecționar, donator, publicist, membru de onoare al Academiei Române 15/27 septembrie 1867. Om meticulos, prețuitor al timpului, se odihnea prin exercitarea a multiplelor preocupări. Exemplificăm că s-a ocupat și cu sculptura în lemn. Printre altele a sculptat un dulap mare din lemn de nuc masiv. Peste ani, lucrarea a fost identificată și semnalată la Biblioteca „V.A. Urechia” din Galați.

69. **Constantin Bălăcescu** (1866, Bolboși, jud. Gorj – 4 iulie 1913, București, cimitirul Bellu) Studii la Școala de Belle Arte din București, specializare ca sculptor în Italia, la Milano, unde s-a evidențiat prin realizările expuse la mai multe expoziții. Din aceste lucrări unele au fost expuse și în țară. A desfășurat o bogată activitate ca sculptor și profesor la școlile de Belle Arte din Iași și București. Este autorul unor valoroase lucrări integrate în forul public, muzee și colecții particulare.

70. **Bârsești**, jud. Vrancea, cod 5377

A.N.-D.J. Vrancea-Focșani, fond Prefectura jud. Putna, dosarele 17 sau 117/1904, f. 22-70. 4 iulie 1904, Bârsești dezvelirea monumentului **Ștefan cel Mare**; 59/1904, f. 280, 289, 290, 306, 307, 309, 310, 321, 322; 53/1932, f. 91 Societatea culturală „Tudor Vrâncioaia”, monumentul **Ștefan cel Mare**.

„Calendar pentru toți fiii României 1905”, București, iconografie Ștefan cel Mare: p. 104-105 procesiunea de la București din ziua de 2 iulie 1904: p. 136-137 manifestările de la București, Iași, Sinaia, Borzești și Bârsești.

C.S. Marinescu, I. Brezeanu, *Galați, ghid turistic*, Editura Meridiane, București, 1967, p. 253: în 1904 a fost dezvelit monumentul **Ștefan cel Mare – Vrâncioaia**; p. 256 este un obelisc - trunchi de piramidă având patru plăci cu inscripții

Vasile Tiroiu, Dinu Kivu, *Călătorind prin Vrancea*, București, 1968, p. 44-45 la Bârsești pe dealul Dumbrava monument comemorativ ridicat în 1904 la 400 de ani de la moartea lui Ștefan cel Mare ca cinstire din partea urmașilor Vrâncioaiei. Soclu din blocuri de piatră de granit de Macraden, obelisc. La manifestare au participat circa 5.000 de oameni.

Fototeca Combinatului Poligrafic Presa liberă, clișeele: 574.134; 910.819; 860.858

A.N.-D.A.I.C., fond M.C.A., D.A., inv. 819, dosar 91/1938, f. 46 la 17 septembrie 1938. Căminul cultural din comuna Bârsești, jud. Putna solicita aprobarea pentru renovarea monumentului **Ștefan cel Mare**, grav avariat de trăsnet. C.S.M.P. aproba efectuarea reparațiilor necesare, fără a se denatura forma anterioară. Lucrările urmau să fie efectuate de echipa regală studentescă 20: f. 47 Raportul echipei regale studentești 20 referitor la cele întreprinse la monumentul ridicat la comemorarea a 400 de ani de la moartea lui Ștefan cel Mare.

71. A.N.-D.J. Vrancea, Focșani, fond Prefectura județului Putna, dosar 59/1904, f. 280, 309:

Florian Tucă, Mircea Cociu, op. cit., p. 49-50: monumentul de la Bârsești a fost dezvelit la 2 iulie 1904.

72. Vrâncioaia, personaj legendar, contemporană a lui Ștefan cel Mare, care, pentru apărarea gliei strămoșești, și-a oferit fii Voievodului Ștefan pentru a se alătura oastei țării la ceas de nevoie.

73. Florian Tucă, Mircea Cociu, op. cit., p. 416.

74. **Constantin G. Mihăilescu** (14 octombrie 1881, Berești, jud. Putna, azi Bacău ? – 24 iunie 1928, Râmnicu Vâlcea jud. Vâlcea) studii secundare la Focșani până în 1900 când, primind o bursă, devine elevul lui W.C. Hegel la Școala de Belle Arte până în 1906 când a primit o catedră de desen și caligrafie în cadrul liceului Lahovary din Râmnicu Vâlcea, funcție pe care a onorat-o până la moarte. Concomitent ca sculptor a participat din 1908 până în 1928 la expoziții colective și și-a asumat realizarea unor lucrări de for public pentru Râmnicu Vâlcea, Caracal. Apreciat pentru talentul dar și pentru caracterul său a fost inițiatorul multor vâlceni în domeniul artelor plastice. O concludentă caracterizare i-a fost Necrologul publicat de revista craioveană „Arhivele Olteniei”, anul VII, nr. 39-40, noiembrie-decembrie 1928, p. 538: „Mic de stat, dar mare prin sufletul său generos și avântat, dascălul acesta vrednic era un animator entuziast... Constantin Mihăilescu, artist prob, profesor sufletist și om de inimă, era apreciat și stimat de toată societatea vâlceană. El a fost în același timp președinte al secției Ligii Culturale și al organizației politice naționaliste din localitate.”

75. „Calendar pentru toți fiii României 1905”, București, p. 104-105, 120-121, 136-137.

76. **Costin Petrescu** (10 mai 1871 / 1873 ? /, Pitești - 1954, București). Studii de artă plastică și arhitectură. Ca artist a realizat pictură de șevalet, pictură parietală, specializat în pictura monumentală în frescă, profesor universitar, publicist.

Date biografice în: *100 de ani de la înființarea Institutului de arte plastice Nicolae Grigorescu din București*, Editura Meridiane, București, 1964, p.57-58;

A.N.-D.A.I.C., fond D.A., inv.819, dosar 100/1940, f.17, 18, 22, 29-30. După schițele sale s-au desfășurat manifestări alegorice de epocă pentru a-i evoca pe Ștefan cel Mare în 1904, Mihai Viteazul 1905, festivitățile Jubileului din 1906, autor al frescelor din biserica Încoronării din Alba Iulia (1922), de la Ateneul Român (septembrie 1933-aprilie 1937), de la Universitatea din Cluj (Istoria culturală a Transilvaniei), de la biserica Mihai Vodă din București (deceniul patru al secolului XX), de la biserica Roznov, jud. Neamț, de la biserica Sf. Nicolae din Scheii Brașovului, și de la bisericile Silvestru și Sf. Dumitru - Colentina din București precum și al proiectului pentru decorarea aulei Facultății de Drept din București, „**Țesătorii lionezi**”, la Lyon-Franța și a sălii de conferințe din palatul ziarului „Universul”, București. A contribuit la schițarea unor viitoare monumente și a făcut parte din juriile de selecționare a unor lucrări, respectiv machete, prezentate la concurs. A fost consultant al Ministerului Cultelor și Artelor, conferențiar și a contribuit la formarea de viitori artiști plastici.

77. Ioan Massoff, *Strădania a cinci generații – monografia familiei Șaraga – Biblioteca evreiască – Contribuții la istoria evreilor din România*, București, 1941, p. 62.

78. **Ioan Lazăr Kalinderu** (28 decembrie 1840, București – 11 decembrie 1913, București, cimitirul Bellu). Studii, licență și doctorat în drept la Paris, activitate juridică, orator, preocupări pentru istoria dreptului, apreciat pentru modul cum a tratat răscumpărarea drumurilor de fier de la firma Strousberg și administrarea Domeniilor Coroanei din anul 1884, colecționar, donator către Academia Română și alte instituții cultural-științifice, filantrop, publicist, membru corespondent 25 martie / 6 aprilie 1887, titular al Academiei Române 11 / 23 martie 1893, membru al societății Ateneul Român, 8 mai 1885.

79. **Ateneul Român** constituie rezultatul preocupărilor de ridicare culturală a poporului român, obiectiv major al generației de la 1848, înfăptuitoarea Actului Unirii din 1859 și a suitei de reforme care au deschis drumul spre modernizarea societății românești. Ca atare, în al șaptelea deceniu (25 ianuarie 1865) au fost puse bazele societății Ateneul Român de către Constantin Esarcu, V.A. Urechia, Nicolae Crețulescu, ș.a. care, de la începuturi modeste, activitatea fiind găzduită în casele Ghiculeștilor (Costache Ghica) din apropierea grădinii Cișmigiu, la intrarea principală de atunci, astăzi Piața Valter Mărăcineanu, a ajuns, prin activitățile desfășurate, prin capacitatea de atracție a noi și noi participanți, la nevoia stringentă a unui local corespunzător. La acțiunea de strângere a fondurilor necesare, chemarea mobilizatoare a lui Constantin Esarcu „**Dați un leu pentru Ateneu !**”, răspunsurile au fost prompte, mijloacele variate de colectare conducând la o participare

solidară a tuturor românilor. fapt care a permis ca între anii 1886-1888 să se desfășoare lucrările de construcție ale palatului după proiectul arhitectului francez Albert Galleron. având colaborator pe arhitectul român Constantin Băicoianu. Aceștia au fost obligați de fundația construcției începută dar abandonată a unui manej de circ. să dea o formă circulară zonei centrale a edificiului menit să adăpostească sala centrală pentru manifestări.

Virgiliu Z. Teodorescu. *Fundații bucureștene, Societatea culturală Ateneul Român*, în: „Cronica Fundațiilor”, București, anul II, nr. 15. 2003, p. 8

80. Luptele din Carpății Orientali din anii 1916-1917 au constituit un exemplu de cerbicie al ostașului Român. În 1916 chemarea generalului Eremia Grigorescu **Pe aici nu se trece !** a fost pentru fiecare combatant român îndemn întru apărarea fruntariilor. în iulie 1917 a devenit imbold în zona munților Vrancei la marea ofensivă definită ca bătălia de la Mărăști. ca apoi să fie stavilă de netrecut la sfârșitul lunii iulie începutul lunii august la declanșarea ofensivei inamice care preconiza pătrunderea concomitentă dinspre vest cu atacul din zona sudică. pe direcția Mărășești pentru a ajunge în zona Adjud. Efortul, sacrificiul a condus la blocarea acestor acțiuni.

81. Județul Rădăuți, prin raptul din 1940, a pierdut o parte din localități luate de U.R.S.S., reorganizările administrative ulterioare înglobând localitățile rămase României ca raion în regiunea Suceava azi în județul Suceava.

82. A.N.-D.J. Suceava, fondul 101, inv. 231. Prefectura județului Rădăuți, dosarele 69/1928, f. 12; ibidem 97/1936.

Virgiliu Z. Teodorescu. *Contribuții documentare referitoare la monumentele de for public ridicate pe teritoriul dintre Prut și Nistru în perioada anilor 1918-1940*, partea I-a: *Monumente ridicate la Chișinău*. Comunicarea a fost prezentată la sesiunea din decembrie 1991 organizată la Muzeul Național de Istorie a Moldovei. Publicată ulterior în: „Revista Arhivelor”. București, anul LXX, vol. LV, nr. 2, 1993, p.141-146.

83. Basarabia, inițial zona sudică a teritoriului dintre Prut și Nistru, teritoriul preluat de Ștefan cel Mare de la Țara Românească, denumirea definindu-i pe domnii dinastiei Basarabilor. La 1812 Rusia, în consecvența expansiune teritorială, promovată cu un secol înainte de Petru cel Mare, și-a însușit întreg teritoriul dintre Prut și Nistru. Poarta Otomană încălcând cele stipulate în tratatele cu Moldova.

84. Comitetele de inițiativă au reunit reprezentanți ai vieții politice, ai administrației, ai unităților militare, ai învățământului și culturii care au conlucrat la elaborarea programului și aplicarea etapizată a acestuia. Nu întâmplător, în anul 1940 și ulterior după 1944, acești exponenți ai derusificării au fost urmăriți de organele represive al ocupanților Basarabiei. "delictul" devenind cap de acuzare al cooperării cu „imperialismul burghez moșieresc românesc”.

Vezi: A.N.-D.A.I.C., fondurile Pantelimon Halippa și Onisifor Ghibu.

85. Monumentul **Ștefan cel Mare** din orașul Chișinău este simbolul demnității care se transmite din generație în generație ca sacră moștenire de la acest brav apărător al creștinătății în fața tuturor răutăților, samavolnicilor celor porniți să cotopească teritorii și să stoarcă vloga locuitorilor. De aici vicisitudinile prin care a trecut acest monument în ultimele decenii și modul cum, în prezent, se constituie părtaș la toate speranțele pentru izbăvirea de cele rele.

Vezi: A.N.-D.A.I.C., fond Pantelimon Halippa, dosar 1034/1930-1941, f.45, 45v., dezvelirea monumentului la 29 aprilie 1928 în prezența Înaltei Regente.

A.N.-D.A.I.C., fond M.C.A.,D.A., inv. 819, dosarele 69/1937, f. 63, 64 la Chișinău monumentul **Ștefan cel Mare**, amplasat la intrarea în Grădina Publică, pedestalul, soclul piatră de Cosăuți, jud. Soroca având următoarele texte: ȘTEFAN CEL MARE ȘI SFÂNT 1457-1504 în dreapta: BIRUITOR DE POPOARE: LA LIPNIC, LA BAIA, LA VASLUI, LA VALEA ALBĂ, LA CAT-LA-BUGA, LA ȘCHEIA, LA DUMBRAVA ROȘIE, PENTRU ȚARĂ, NEAM ȘI CRUCE la stânga: DOMN DIN MUNTE PÂNĂ LA NISTRU ȘI MARE, ÎNTEMEIETOR DE ȚARĂ, CĂTĂTOR LA MĂNĂSTIRI, FĂCĂTOR DE DREPTATE - CHIPUL SĂU ÎN MOȘTENIREA SA la spate: APĂRĂTORUL BASARABIEI, NISTRUL, CHILIA, CETATEA ALBĂ iar mai jos: RIDICATU-S-AU ACEST MONUMENT PENTRU VECINICIREA GLORIEI STRĂMOȘEȘTI PRIN OSÂRDIA

DOMNULUI GENERAL VASILE RUDEANU ȘI CU AJUTORUL FIILOR BASARABIEI LUCRATU-S-AU DE CĂTRE SCULPTORUL A.M. PLĂMĂDEALĂ ȘI DE ARH. E. BERNARDAZZI ÎN ANUL 1925. Pe 2 plăci de piatră plasate pe stâlpii porții de la intrarea în Grădina Publică au fost dăltuite inscripțiile: 1) ACEST MONUMENT S-A ÎNCEPUT SUB DOMNIA REGELUI FERDINAND I ȘI S-A INAUGURAT SUB DOMNIA REGELUI MIHAI I MCMXXVIII 2) STATUIA DE FAȚĂ S-A DEZVELIT ÎN PREZENȚA ÎNALȚILOR REGENȚI A.S.P. PRINCIPELE NICOLAE S.S. MIRON CRISTEA PATRIARHUL ROMÂNIEI ȘI GHEORGHE BUZDUGAN FIIND PREȘEDINTE AL CONSILIULUI DE MINIȘTRI VINTILĂ I.C. BRĂTIANU. PRIMARUL CHIȘINĂULUI GHERMAN PÂNTEA ȘI MEMBRII COMITETULUI PENTRU RIDICAREA MONUMENTULUI ÎN FRUNTE CU PREȘEDINTELE GENERALUL DE DIVIZIE R. SCĂRIȘOREANU 29 APRILIE 1928 f. 65 date tehnice: platforma la bază 7,30x7,30 m., pedestalul 1,85x1,85 m. înălțimea totală = 10,00 m., lucrarea a costat pe comanditari = 3.400.000 lei: f. 68 foto monumentul relevând brâul în torsadă de pe soclu, în față stema Moldovei, statuia redându-l pe Ștefan cu mâna stângă ridicată ținând Crucea, iar cu dreapta o sabie lungă.

A.N.-D.A.I.C., fond M.C.A.,D.A., inv. 819, dosarele 81/1938, f. 54v. extras din memoriul întocmit de Constantin Ionescu care prezintă evoluția problemei monumentului „Ștefan cel Mare”: s-a realizat prin preocuparea generalului Rudeanu care împreună cu un comitet de doamne au încredințat lucrarea spre modelare sculptorului Alexandru Plămădeală „moldovan de rasă și un sculptor de merit. El a fost premiat de mai multe ori și chiar pentru macheta monumentului „Unirii” a câpătat un premiu. Regele Carol al II-lea și fiul său Mihai au fost plăcut impresionați că se găsește, chiar în Moldova, localnic care este capabil de a face o asemenea lucrare și le-a plăcut mult și au aprobat-o.”

A.N.-D.A.I.C., fond M.C.A.,D.A., inv. 819, dosarele 90/1940, f. 13 monumentul „Ștefan cel Mare”, Al. Plămădeală, evacuat de la Chișinău; f. 61, 62 repartizarea statuii „Ștefan cel Mare” de la Chișinău la Vaslui.

A.N.-D.A.I.C., fond Pantelimon Halippa, inv. 2126, dosar 1034/1930-1941:

- f. 45 P.C.M. către Pan Halippa adresa invitația pentru a participa la serbările prin care se aniversau 10 ani de la Unirea Basarabiei cu România, Chișinău, 29 aprilie 1928, în prezența Înaltei Regențe. Cu acest prilej între orele 11-13 avea loc solemnitatea dezvelirii monumentului „Ștefan cel Mare”.

A.N.-D.A.I.C., fond C. Meissner, inc. 1077, dosar V 209: Programul lansat de Comitetul de sărbătorire a aniversării a 10 ani de la Unirea Basarabiei cu România. Cuprinde textul declarației făcută de Sfatul Țării la 27 martie, stil vechi, 1918 și invitația pentru 29 aprilie 1928 la Chișinău. Președinte al Comitetului de organizare a manifestărilor, Arhimandritul Gurie, ștampila arhiepiscopiei: f. 2v. Programul: 8.30-9 Cortegiul de la Gară la Mitropolie: 9-10 Te-Deum la Mitropolie: 10-11 Ședința festivă în sala Sfatului Țării: 11-13 Dezvelirea monumentului „Ștefan cel Mare” și defilarea. Prezența Înaltei Regențe Regale. Banchet în sala Teatrului Național.

A.N.-D.A.I.C., fond M.C.A.,D.A., inv. 819, dosarele 72/1939, f. 65 monumentul 10,00 m. „Ștefan cel Mare”, bronz, statuia sculptorul Alexandru Plămădeală, 1925, proiectarea soclului, amplasamentului, ambientului arhitectul E. Bernardazzi, lucrările de construcții ing. Gheorghe Levițchi suma totală 3.400.000 lei.

Elisabeta Iosif, *Ceas de sărbătoare*, în „Panoramic”. București, anul I, nr. 39, 1990 foto statuia „A. Mateevici” dezvelită la Zaim, Republica Moldova la 28 august 1990. Realizată în România, autorul ??? Textul articolului evocă prin cuvintele lui Ion Ungureanu, ministrul Culturii din Republica Moldova odiseea monumentului lui Ștefan cel Mare de la Chișinău:

inaugurat la 28 aprilie 1928

- 29 iunie 1940 a fost salvat prin evacuare la Vaslui. [Vezi: foto din biserica ctitorită de Ștefan cel Mare la Vaslui]

- ocupanții sovietici au distrus soclul

- la 25 august 1942 statuia a fost readusă la Chișinău, fiind amplasată în fața „Arcului de Triumf”.

- La 20 august 1944 iarăși evacuată la Craiova.

- În 1945 readusă la Chișinău, fiindu-i îndepărtate: Crucea, spada și schimbate textele inscripției denaturându-i mesajul

- În 1972 strămutată de pe amplasamentul inițial cu 18 m. în adâncimea parcului, pe un soclu mic și sărac

- 31 august 1990 a fost recompletată statuia și așezată pe vechiul amplasament. Solemnitatea resfințirii.

86. **Alexandru Plămădeală** (10 octombrie 1888, Boiucani, Chișinău, azi Republica Moldova - 15 iunie 1940 ?). Studii teologice la Chișinău, Școala Imperială Superioară de pictură și arhitectură de la Moscova, profesor și director al Școlii de Belle Arte din Chișinău, medalist - gravor la Curtea Imperială de monede din Petersburg, trimis de statul român la perfecționare în Italia și Franța. Calitățile de pictor și sculptor le-a valorificat realizând o serie de importante lucrări.

Vezi: *Figuri contemporane din Basarabia*, Editura Arpid, Chișinău, 1939, p. 105; A.N.-D.A.I.C., fond M.C.A.-D.A., dosarele 89/1937, vol. I, f.162; 93/1938, f.187,188,153,154; 95/1938, f.44, 48; 96/1938, f. 104, 106; 90/1937, f. 89 - 91; 69/1937, f.17; 91/1939, f. 83, 265, 266, 267, 268, 269; 90/1939, f. 224, 224v.; 90/1940, f. 13; 69/1942, f. 64; 58/1936, f. 2; 55/1937, f.67, 73v.; fond Muzeul Al. Saint Georges, dosarele 60/1923, f. 8, 12; 32/1924; 43/1927, f. 5-6; fond Pantelimon Halippa, inv. 2126, dosarele 57/1922-1935; 928/1933-1935, f. 1- 4, 6 - 6v; 1035/1918-1969.

„Curentul Artelor”. București, anul I, nr. 17, 29 octombrie 1922, București p.1, 2; „Universul literar”. București, anul XLII, nr.24, 13 iunie 1926, p.14; M. Apostol, M. Vulpescu, *Muzee și monumente prahovene*, Ploiești, 1971, p.84; Gh. Niculescu, *Valea Prahovei*, Editura Sport - Turism, București, 1984, p. 100.

87. **Regentă**, instituția menită a conduce țara, conform articolului 77 din Constituția României, în perioada premergătoare majoratului minorului rege Mihai, succesorul la tronul țării în urma decesului regelui Ferdinand I la 20 iulie 1927. A fost preventiv constituită ca urmare a scrisorii din 25 decembrie 1925 prin care principele Carol, desemnat ca moștenitor la tron, readucea la cunoștință renunțarea sa la această calitate în condițiile în care pentru următorii 10 ani dorea să se auto exileze. Luând cunoștință de această poziție Parlamentul României la 4 ianuarie 1926 a procedat la constituirea regentei Componenta fusese desemnată preventiv, fiind alcătuită din 3 persoane reprezentând: Casa Regală prin principele Nicolae, Biserica prin patriarhul Miron Cristea, Justiția prin Gheorghe Buzdugan prim președinte al Înaltei Curți de Casație. În literatura de specialitate se face referință la Actul de la 4 ianuarie.

88. **Ferdinand I**, Victor Albert Meinrad de Hohenzollern (12/24 august 1865, Sigmaringen, Germania - 20 iulie 1927, Sinaia jud. Prahova, înmormântat la Curtea de Argeș), studii primare la Düsseldorf, Școala militară la Cassel, universitare la Tubingen și Leipzig unde a urmat cursurile de economie politică, științele financiare și dreptul roman, a urmat din 1883 cursuri de limba română până a venit în România în anul 1889 și a fost declarat prinț moștenitor al tronului; a fost integrat în armata română cu gradul de căpitan în deceniul următor fiind avansat treptat, în 1895 ajungând la gradul de colonel a primit comanda Regimentului 4 Roșiori. La 1898 a fost avansat general de brigadă. A devenit rege al României la 28 septembrie / 10 octombrie 1914. La 14/27 august 1916 a declarat război Puterilor Centrale. A participat la campaniile militare din anii 1913, 1916, 1917. S-a logodit la 22 aprilie 1892 la Postdam și căsătorit la Sigmaringen în 29 decembrie 1892, cu principesa Maria Alexandra Victoria, ducesă de Saxa. La 23 ianuarie 1893 perechea princiară a ajuns în Capitală. În aprilie 1897 prințul F. s-a îmbolnăvit, îngrijirile acordate de medicii C. Buicliu, I. Cantacuzino și W. Kremnitz i-au salvat viața. La 1898 a fost avansat general de brigadă. La cumpăna veacurilor XIX-XX a fost o permanentă prezență la manevrele militare, dar și în problemele de stat. Prin decesul regelui Carol I a fost desemnat ca rege al României în septembrie 1914. A participat efectiv la campania anilor 1916-1917, fiind un exemplu de demnitate și deplină dăruire în conformitate cu jurământul făcut la suirea pe tronul României. A fost încoronat la 15 octombrie 1922. Anterior și post 1914 a promovat acte de caritate și de sprijinire a culturii, a acordat o atenție deosebită orașului Iași, capitala României în perioada refugiului 1916-1918, inaugurând, la 24 fe-

bruarie 1927, Fundația Culturală "Regele Ferdinand I", pentru propășirea căruia a lăsat testamentar o importantă sumă, publicist, membru de onoare al Academiei Române. Pentru atitudinea manifestată de a fi permanent alături de poporul român, acesta l-a definit ca „Ferdinand cel Loial”.

A.R. – I.R., vol. VII, tom II, p. 667 și vol. VIII, p. 830.

89. **Oscar Han**, (3 decembrie 1891, București - 14 februarie 1976, București). Studii la Școala de Belle Arte din București, sculptor monumentalist, critic de artă, carieră didactică universitară. Inspirat de faptele cunoscute ca participant la primul război mondial, expune la Iași lucrări, reflectând situațiile trăite. Realizează și donează monumentul **Pe aici nu se trece**, amplasat la bifurcația șoselelor de la Tișița, lângă Mărășești. Participând la concursul pentru desemnarea realizatorului monumentului regelui Ferdinand I, juriul îi acordă premiul I, dar nu și comanda monumentului. Lezat, a publicat virulente articole împotriva unei asemenea încălcări ale eticii. Munca de mai bine de patru decenii s-a concretizat prin numeroase prezențe ale lucrărilor sale în forul public, în muzeele și colecțiile de artă plastică.

Oscar Han. *Dăți și pensule*, Editura Minerva, București, 1970, 727 p.

90. A.N.-D.A.I.C., fond M.C.A.-D.A., dosar 90/1940, f. 13, 61, 62.

91. **Chișinău**, oraș capitală a provinciei Basarabia, azi capitala a părții de teritoriu devenit Republica Moldova. Prin amplasamentul la intersecția unor importante drumuri așezarea a progresat în decursul ultimelor veacuri. A cunoscut momente de înflorire, de decădere, de distrugere totală sau parțială. Procesul de intensivă rusificare s-a manifestat cu prioritate în așezările urbane, aparatul administrativ fiind primul vizat contribuind astfel la variate forme de atragere, de stimulare a celor care se alăturau ocupanților, de expulzare, de sancționare a celor ce se aflau în postura de opozanți.

Virgiliu Z. Teodorescu. *Chișinău 1922 - Monument pentru cinstitirea înaintașilor*, în: „Albina”, București, anul 98, nr. 1, noiembrie 1994, p. 4.

92. A.N.-D.A.I.C., fond Pantelimon Halippa, dosar 1034/1930-1941, f. 45, 45v., (Simboluri – Marea Unire)

93. „**Albina**”, București, revistă enciclopedică pentru popor, a apărut conform inițiativei din anul 1896 prin preocuparea lui Spiru C. Haret. Inițiatorul a reușit, de la bun început, să antreneze la acțiune valoroși oameni de știință care, respectând profilul publicației, au elaborat articole pe înțeles, contribuind astfel la răspândirea științei. Experiența de la sfârșitul secolului-al XIX-lea, pe parcursul deceniilor de apariție, a fost preluată de cei care au urmat. Ei au continuat acest deziderat, realizând actul cultural necesar de a pătrunde mesajul periodicului în cele mai îndepărtate localități ale țării. Revista la care erau abonați predilect preoții, învățătorii, sătenii fruntași circula intens în mediul satelor românești. „Albina” a apărut la București în anii 1897-1916; 1922-1928; 1933-1937; 1945-1948 devenind o publicație a Așezămintelor Culturale, iar după anul 1989 are, regretabil, o apariție neregulată din motive bugetare.

94. Pagina consecvent dedicată istoriei era, în general, și bogat ilustrată, cuprinzând reproduceri ale unor gravuri inspirate de arta populară.

95. **Aurelian Sacerdoteanu** (20 decembrie 1904, Costești, jud. Vâlcea – 7 iunie 1976, București, cimitirul Bellu), studii la Râmnicu Vâlcea, București, specializare la Școala Română de la Paris, doctor docent în istorie, profesor universitar, cercetări în domeniul istoriei medievale, științelor auxiliare ale istoriei, director general al Arhivelor Statului 1938-1953, publicist, conferențiar, animator cultural.

96. „Albina”, București, anul XXXVII, nr. 23, 15 iunie 1934, p. 3.

97. Ibidem, nr. 26, 6 iulie 1934, p. 3.

98. Virgiliu Z. Teodorescu. *Contribuții documentare referitoare la monumentele de for public din orașul Iași*, comunicare prezentată la sesiunea organizată de A.N.-D.J. Iași la 30-31 ianuarie 1992; publicată în: „Revista Arhivelor”, București, anul LXXI, vol. LVI, nr. 3, 1994, p. 257-261.

Virgiliu Z. Teodorescu. *Potențialul economic al României oglindit în Expoziția agricolă, viticolă, horticolă, zootehnică și de industrie casnică a Moldovei întregite, organizată la Iași în anul 1923*, în: „Revista Arhivelor”, București, anul LXXI, vol. LVI, nr. 4, 1994, p. 356-359.

Virgiliu Z. Teodorescu, *Ion Simionescu, contemporanul nostru - un document din anul 1923 referitor la preocupările lui Ion Simionescu pentru propășirea orașului Iași*, în: „Arhivele Moldovei”, nr. I - II .1994-1995. Iași, 1996, p. 203-218.

99. A.N.-D.A.I.C., inv. 819, fond Ministerul Cultelor și Artelor, Direcția Artelor, dosar 68/1937, f. 169:

Marin Mihalache, *Cornel Medrea*, București 1986, foto machetele:

Florian Tucă. Mircea Cociu, op. cit., p. 330: „Viitorul”, București, anul XXVIII, nr. 8687. 16 decembrie 1936.

100. Fundația Culturală Regală Ferdinand I înființată la 16 februarie 1926, la Iași, care, în anii următori, a trecut la opera de construcție, dotare și dare în folosință a bibliotecii, definită astăzi Biblioteca Centrală Universitară „Mihail Eminescu”. Fundația Regală Ferdinand I, este actul de recunoștință pentru modul cum, în decursul anilor, cei de plaiurile Moldovei l-au primit și tratat pe regele Ferdinand I, inclusiv în clipele grele ale refugiului din perioada 1916-1918. Regele Ferdinand I a considerat necesar că în testamentul său să prevadă pentru ceea ce era virtuala capitală culturală a României, constituirea unei fundații reale care să-i perpetueze numele. A fost înființată la 24 februarie 1927.

Vezi: A.N.-D.A.I.C., fond Casa Regală, inv. 726 Fundația Regele Ferdinand I, dosarele 5/1925, 1/1927, 1/1931, 1-2/1932, 1/1933, 1/1934, 1/1936, 1/1937, 1/1939, 1/1940, 1/1942, 1/1943, 1/1946; inv. 727, dosar 36/1930; inv. 728, dosar 95/1945. Arhitectul proiectant al edificiului, Constantin Iotzu, a antrenat pe o serie de artiști plastici să realizeze medalioane, statui atât pentru decorarea exterioarelor cât și a interioarelor. Lucrările de construcție au fost încredințate firmei Em. Prager.

101. Boabe de grâu. București, anul IV, nr. 9, septembrie 1933, p. 569, fotografia localului având la atic statuile:

Primul anuar al Municipiului Iași, Iași, 1935; p. 195;

I.V. Lupescu, *Monumentele Unirii*, Editura Sport – Turism, București, 1985, p. 150-151;

Albina, București, anul XXXIX, nr. 39, 4 noiembrie 1935, p. 610;

A.N.-D.J. Iași, fond Fundația Regele Ferdinand I, dosar 9/1933-1934:

Constantin Iotzu. (28 mai 1884, Krushova – Macedonia, azi Albania – 1 august 1962, București). Studii în București de arhitectură, carieră didactică:

Paul Constantin, *Dicționar universal al arhitecților*, Editura Științifică și Enciclopedică, București, 1986, p. 162.

102. Au fost cooptați la acțiune sculptorii: Ioan Iordănescu, Ion Jalea, Ioan C. Dimitriu Bârlad, Richard P. Hette, Mihai Onofrei;

Virgiliu Z. Teodorescu, *Monografia Mihai Onofrei*, Editura Junimea, Iași, 2003.

103. Vasile Lupu VV., domn al Moldovei, aprilie 1634 – 3 aprilie 1653 și 28 aprilie 1653 – 8 iulie 1653, contemporanul lui Matei Basarab din Țara Românească, preocupări pentru propășirea economică, culturală, juridică, ctitor.

A.R. – I.R., vol. V, Indice p. 1121.

104. Dimitrie Cantemir (26 octombrie 1673, Silișteni, Fălciu, azi Dimitrie Cantemir, jud. Vaslui – 21 august 1723, Dimitrovyka - Rusia, reînhumat în România la Biserica Trei Ierarhi în anul 1935). Copilăria în ambianța Iașului unde a primit și primele noțiuni de la Cacavelos, manifestând un interes deosebit pentru toate domeniile. Tinerețea și-a petrecut-o la Istanbul în calitate de ostatic garant pentru tatăl său Constantin Cantemir, domnul Moldovei. Acolo a avut posibilitatea, la Academia grecească a Patriarhiei, să-i frecventeze pe cei mai iluștri învățați ai timpului formându-și o cultură enciclopedică. Poliglot a putut citi lucrările diversilor învățați la timpul respectiv în atenția lumii științifice. A revenit la Iași la 29 martie 1693, preluând domnia după moartea tatălui său însă pentru scurt timp, fiind înlăturat de intrigile care l-au promovat pe Constantin Duca, la 18 aprilie 1693. Înlăturat la rândul-i de cei care l-au susținut pe Antioh Cantemir. Revenind la Istanbul, a fost un nou prilej de a fi în imediata apropiere a celor care se ocupau cu studierea diverselor științe, capacitatea sa definindu-l ca valoros cărturar umanist, ce s-a impus în rândurile somităților timpului ca bun orientalist, literat, filozof, istoric, geograf, etnolog, poliglot, compozitor, interpret și teo-

retician, inventator al unui sistem de notare pentru muzica orientală și cea otomană. A întreprins cercetări etnografice și de folclor la români, otomani și arabi. Numit domn, la 23 noiembrie 1710, a fost readus la tronul Moldovei la 10 decembrie 1710, manifestând preocuparea pentru întărirea prestigiului domniei și afirmarea poziției internaționale a Moldovei, situația țării impunându-i să se alăture Rusiei, lui Petru cel Mare cu care a încheiat tratatul de la Luțk, la 13 aprilie 1711. Conflictul militar ruso-otoman s-a finalizat la Stănilești, Rusia fiind înfrântă de oștirile Porții, domnul părăsind Moldova la 16 iulie 1711 și refugiindu-se în Rusia unde a fost primit cu onoruri de către țar, care i-a acordat titluri princiare, funcții și înalte misiuni cum au fost și cele care s-au concretizat ca expediții militare și științifice în Persia. Atât în perioada prezenței la Istanbul cât și pe teritoriul Rusiei a manifestat o preocupare constantă pentru studiile enciclopedice, fiind bun cunoscător al filozofiei, istoriei, geografiei, etnologiei, evoluției societății umane. În Rusia a continuat munca de elaborare a unor valoroase cărți. Aprecierile contemporanilor europeni s-au concretizat și prin desemnarea sa, în 1714, membru al Academiei din Berlin. În decursul vieții s-a preocupat și de istoria românilor în contextul evenimentelor din teritoriile limitrofe. În acest sens a realizat și i-a fost publicată *Istoria creșterii și descreșterii Imperiului Otoman*, lucrare apărută în mai multe ediții la Londra (1734, 1756), beneficiind de valoroase traduceri care i-au asigurat o largă circulație la timpul respectiv. Astfel la Paris i-a fost publicată, în 1743, iar în limba germană la Hamburg, 1745. Acestei monumentale opere i se alătură și cele referitoare la plaiurile românești cum ar fi *Descrierea Moldovei* elaborată și publicată în 1716. Între anii 1717-1723 a lucrat la *Hronicul vechimii Romano Moldo Vlahilor, Divanul, Istoria ieroglifică, Viața lui Constantin Cantemir*. Tot el a realizat *Tabula geographica Moldaviae* cuprinzând harta Moldovei.

A.R. – I.R., vol. V, Indice p. 1082.

105. **Dragoș Vodă** este o personalitate legendară considerat ca fiind cel care a „descălecat” la est de Carpați, întemeind Moldova. Acțiunea ar fi fost generată de participarea la o vânătoare pornită de pe plaiurile Maramureșului și care a ajuns să coboare din Carpații Orientali urmărind spre est bou-rul care, încolțit, i-a omorât câinele Molda în preajma unui râu care a căpătat numele menit să amintească de pierderea destoinicului hăițaș. Cronologic evenimentul este greu de atribuit unor ani, considerându-se că, de fapt, acest precursor al lui Bogdan Vodă ar fi reprezentat interesele coroanei maghiare preocupată să-și extindă stăpânirea intrând astfel în conflict cu tătarii. Menționările târzii la cronicari despre Dragoș Vodă sunt confuze ca atribuiri ale faptelor sale și epocii când s-au petrecut.

A.R. – I.R., vol. III, Indice p. 663.

106. **Ion Jalea** (19 mai 1887, Casimcea, jud. Tulcea – 7 noiembrie 1983, București), studii de artă plastică – sculptura la București și Paris, elev al lui D. Paciurea și E. Bourdelle. Participant cu lucrări în saloanele din Paris, București, s-a specializat în arta monumentală. La începerea campaniei militare în anul 1916 a revenit în țară participând la luptele de la porțile Moldovei. Pe platoul de la Cozmești, în apropierea podului peste Siret unde se afla comandamentul generalului Eremia Grigorescu, a fost grav rănit pierzându-și o mână. Invaliditatea nu l-a îndepărtat de sculptură, continuându-și, după război, laborioasa activitate de artist plastic dar și de exponent al intereselor sculptorilor în cadrul Ministerului Cultelor și Artelor, unde, timp de peste două decenii, a deținut funcții de conducere în Departamentul Artelor – Direcția Artelor. Concomitent a desfășurat și o bogată activitate didactică. Participant și câștigător a numeroase concursuri care s-au concretizat cu amplasarea în forul public a unor valoroase monumente; în mai multe împrejurări a colaborat cu sculptorul Corneliu Medrea. Membru corespondent, 31 mai 1946 și 2 noiembrie 1948, titular 21 martie 1963 al Academiei Române.

107. **Ioan C. Dimitriu-Bârlad** (17 mai 1890, Bârlad - 23 septembrie 1964, București). Studii de artă plastică la București, carieră didactică și artistică. Participant la războiul de întregire a neamului, a cunoscut suferințele apărătorilor gliei strămoșești, a modelat chipuri și ipostaze umane. În perioada interbelică a obținut numeroase comenzi pentru executarea de monumente ale cinstirii Eroilor. Permanent expozant, a fost în atenția criticilor dar și a comanditărilor, raporturile cu aceștia

fiind caracterizate de probitatea profesională. Numeroase localități au în forul public lucrări modelate de Ioan C. Dimitriu – Bârlad.

Vezi: Virgiliu Z. Teodorescu, *Informații referitoare la activitatea sculptorului Ioan C. Dimitriu - Bârlad*, în „Revista Muzeelor și Monumentelor” seria „Monumente Istorice și de Artă”, București, nr. 1, 1987, p. 52-62.

108. **Mihai Onofrei** (4/16 iulie 1896. Boțești, jud. Vaslui – 7 noiembrie 1980, București, cimitirul Sf. Vineri) Părinți Maria, născută Jecu, casnică și Pavel, învățător, Mihai fiind al 8-lea născut, mezinul familiei. Studii de artă plastică la Iași, Roma, Neapole, Paris, participant cu lucrări la expoziții din țară și străinătate, multe lucrări fiindu-i integrate în patrimoniul unor prestigioase instituții muzeale sau colecții particulare. În forul public are o serie de monumente inclusiv cele care cinstesc memoria Eroilor neamului românesc. Mihai Onofrei a contribuit la realizarea artistică a fațadei Arcului de Triumf, carieră didactică universitară.

Vezi: Virgiliu Z. Teodorescu, *Centenar Mihai Onofrei (1896-1996)*, în: „Oltenia”, Craiova, seria a III-a, anul II, nr. 1-2, 1998, Editura Scorillo, p. 203-206.

Virgiliu Z. Teodorescu, *Sculptorul Mihai Onofrei - mărturii monografice*, Editura Junimea, Iași, 2003, 177 p.

109. **Ioan Iordănescu** (18 iulie 1881, București – 26 decembrie 1950, București, cimitirul Sf. Vineri). studii de artă la București, Paris și Neapole, participări la expoziții din țară și străinătate, organizator al vieții artistice, inclusiv al învățământului artistic particular. A participat la campania militară din primul război mondial, adunând schițe a numeroase episoade ce i-au fost surse de inspirație în tratarea viitoarelor monumente dedicate cinstirii Eroilor din diverse localități.

Virgiliu Z. Teodorescu, *Contribuții la cunoașterea activității sculptorului Ioan Iordănescu*, în: „Muzeul Național”, vol. XII, 2000, p. 317-355.

110. O serie de asemenea amplasamente, deși considerate a fi bine ancorate, s-au dovedit un real pericol, prăbușirea lor provocând distrugerii sau chiar accidentări. O asemenea situație s-a petrecut chiar la Iași unde una din marile statui plasată pe edificiul Universității a căzut în 1940 în zona pietonală.

111. **Ion /Ioan/ Vodă cel Viteaz** cunoscut și ca **Ioan Vodă cel Cumplit**, prin defnirea Sa de către boierimea nemulțumită de apetența domnului pentru cei din clasele obidite. Domn al Moldovei din februarie 1572 – † 13/14 iunie 1572, Roșcani (azi jud. Galați) A manifestat o preocupare pentru redresarea economiei țării. Măsurile represive adoptate au nemulțumit o parte din boierii țării care, la ceas de mare încercare pentru Moldova, și-au încălcat jurământul de credință neparticipând și trecând în rândurile otomanilor în lupta de la Roșcani. Din cancelaria sa este emis un document, semnat de domn, considerat până în prezent cel mai vechi având această caracteristică.

A.R. – I.R., vol. IV, Indice p.856.

112. **Petru Rareș**, fiu al lui Ștefan, domnul Moldovei în tinerețe s-a preocupat de negoț, a fost desemnat domn al Moldovei după 14 ianuarie 1527 până la 18 septembrie 1538, revine la tron în februarie 1541 până la 3 septembrie 1546. Bun gospodar, ăscusit diplomat și bun comandant a căutat să asigure țării un statut de prosperitate, de înlăturare a pericolelor de la fruntarii. În anii lui de domnie atât anterioare edificii religioase cât și cele zidite în acei ani au primit o pictură exterioară, care prin tehnica folosită, măiestria artistică, coloranții folosiți și mai ales tematica abordată constituie un concludent mesaj. Multe dintre aceste biserici au fost transmise către viitorime, constituind un inestimabil patrimoniu. Remarcabil că în succesiunea scenelor cu caracter religios la locul cel mai penetrant privirilor pe drumul de pătrundere în Sf. biserică se află scena asediului Constantinopolului ca un perpetuu N.B.! la ceea constituia pentru unii permanenta preocupare de agresiune la adresa teritoriilor românești.

A.R. – I.R., vol. IV, Indice p. 865.

113. **Iftimie (Eftimie) Bârleanu** (16 octombrie 1916, Măzănăești, jud. Suceava – 19 ianuarie 1986, Iași, cimitirul Eternitatea), sculptor, absolvent al Academiei de Arte Frumoase din Iași, în anul 1945, elev al lui Irimescu, participă la expoziții colective în țară și străinătate. Pornind de la prelu-

crarea lemnului și a pietrei a ajuns, ca pentru lucrările monumentale, să realizeze modelaje care ulterior au fost turnate în bronz. Lucrări în forul public la Iași, Vaslui, Botoșani, Bârlad, Pașcani, Rădăuți, Câmpulung Moldovenesc, Huși, Prigoreni, Liveni.

114. **Ion Dămăceanu** (5 septembrie 1924, Iași) Studii de ară plastică la Iași, încadrat în colectivul Studioului Artist al Armatei, participă la realizarea unor lucrări de artă monumentală.

115. Începutul a fost făcut de Ion Jalea în articolul *Statui echestre* unde trece în revistă istoricul unor asemenea monumente în „Boabe de grâu”, București, anul I, martie 1930, p. 19-20; idem anul V, nr. 9, 1934, p. 590-596; „Făt Frumos” 1934, p. 17-30, 57-62, 97-102, 549.

116. Emil Satco, *Arta în Bucovina I*, Suceava 1984, p. 23.

117. **Gheorghe Bilan** (19 martie 1883 (?), Stupca, jud. Suceava – 1973) Studii la Școala de Arte și Meserii din Câmpulung Moldova, Academia de Arte Frumoase cu D. Paciurea, Oscar Han și Cornel Medrea. Sculptor cu o bogată activitate artistică.

118. **Vasile Dimitriu-Leorda** (?) Un artist plastic de excepție. Surd demutizat a beneficiat în formarea sa ca artist de ceea ce au reușit cei din Institutul creat de dr. Carol Davila la Focșani să-i ofere ca pregătire pentru viață, pentru a veni în ajutorul celor cu astfel de deficiențe. La rândul său a devenit cadru didactic în cadrul acestei instituții specializate, predând artele plastice.

Vezi: L.I. /Leontin Iliescu/. *Surdo muții la Belle Arte*, în: „Universul”, 29 septembrie 1931, cuprins în: A.N.-D.A.I.C., fond Muzeul Al. Saint Georges, dosar 54/1931, f. 48, Prezintă o succintă biografie a inspectorului școlar și profesorului de la Institutul de surdo muți din Focșani, fost la rândul său fost elev al acestei școli creată de dr. Carol Davila.

A.N.-D.A.I.C., fond Ministerul Cultelor și Artelor, Direcția Artelor, inv. 819, dosar 104/1943, f. 86-88 informații referitoare la activitatea artistică a sculptorului Vasile Dimitriu-Leorda.

119. A.N.-D.A.I.C., fond Ministerul Cultelor și Artelor, Direcția Artelor, inv. 819, dosar 101/1941, f. 55:

Florian Tucă, Mircea Cociu, op. cit., p. 65.

120. **Societatea Invalizilor de război** a fost constituită pentru ajutorarea combatanților invalizi din războiul din 1916-1919. Concomitent, atât la nivel național, cât și local au fost înființate diverse societăți, asociații care să acorde sprijin celor care au avut de suferit de pe urma aceluși război, unele având și menirea de a participa la refacerea localităților. Exemplificăm cu: Societatea mutilaților de război (1930); Fii apărători ai Patriei, inițial reunind pe combatanții de la 1877-1878, ca apoi să preia și pe cei din 1916-1919 (Brăila, 1919); Frontul Mărășești, Societatea Mărășești (1921), Societatea Mărășești (1921).

121. **Borzesci și Ștefan cel Mare**, reunind din scrierile: Riria A. Xenopol, Alexandru Vlahuță, dr. Constantin I. Istrati, Nicolae Ganea, Dimitrie Bolintineanu, Vasile Alecsandri, cu ilustrații de Costin Petrescu, Editura comitetului organizării serbărei la Borzești, județul Bacău (a celui de al patrulea centenar de la moartea Marelui Domn al Moldovei, 4 iunie 1904), Tip. Clemența, str. Vestei nr. 15, 1904, 48 p. [A.N.- D.J. Bacău – Biblioteca 1 210]

F.T.M.C., p. 65 Borzești, bustul **Ștefan cel Mare**, bronz, lucrare donată de autorul Vasile Dimitriu-Leorda, în 1938.

„Arta”, București, anul XI, nr. 8, 1964, p. 13 Paul Vasilescu, **Stejarul de la Borzești**, piatră, foto p. 21;

„Arta”, București, anul XV, nr. 5, 1968, p. 11 premiul I la artă monumentală acordat lui Paul Vasilescu pentru **Stejarul de la Borzești**, piatră, foto, lucrare amplasată la Onești.

„Arta”, București, anul XXII, nr. 11, 1975, p. 4 Paul Vasilescu, **Stejarul de la Borzești**, piatră (colană)

„Contemporanul”, București, nr. 43(1980), 19 octombrie 1984, p. 6 aprecieri pentru lucrarea abstractă a lui Paul Vasilescu **Stejarul de la Borzești**.

A.N.-D.A.I.C., fond U.A.P., dosarele: 141/1970, f. 3 la Borzești, jud. Bacău Paul Vasilescu are **Stejarul din Borzești**, piatră; 163/1971-1973 extras din „Buletinul de informare U.A.P”. București, nr. 1, 1972 care a preluat articolul lui I. Svetlov publicat în „Iscustvo”, Moscova, nr. 8.

1971 menționa lucrarea lui Paul Vasilescu **Stejarul de la Borzești** că a fost premiată în 1968. Autorul articolului precizează că este o stelă.

Ioana Vlasiu, *Momente din evoluția contemporană a sculpturii monumentale în România*, în: S.C.I.A- Arte plastice, București, tom 25, 1978, p. 156 referință la lucrarea lui Paul Vasilescu, **Stejarul din Borzești**, amplasată pe alea care conduce spre spitalul din Onești realizând pozițional o comuniune cu lucrarea lui Constantin Popovici **Maternitate**, amplasată pe fațada spitalului constituindu-se două volume orizontale.

122. **Constantin Baraschi**, în perioada interbelică a semnat și **Constantin Baraschi – Mușat** (17 noiembrie 1902, Câmpulung Muscel, jud. Argeș – 22 martie 1966, București, Crematoriu, cenușa la cimitirul Flămânda din Câmpulung Muscel) artist plastic cu o prestigioasă activitate ca realizator de sculptură monumentală, cu amplasamente în țară în forul public, instituții publice, muzee și colecții particulare.

Virgiliu Z. Teodorescu, *Centenar Constantin Baraschi*, amplă comunicare la sesiunea anuală de la Muzeul Județean Argeș, octombrie 2002, în curs de apariție în revista muzeului.

Virgiliu Z. Teodorescu, *Centenar Constantin Baraschi*, în: „Națiunea”, București, anul XIII, nr. 175 (641), 20-26 noiembrie 2002, p. 5. Evocare a vieții și activității creatoare a sculptorului.

123. Bronz 0.80 m. **Vezi**: Raul Șorban, p. 86.

124. **Muzeul Național de Artă al României** este continuatorul acțiunii din anul 1906, fiind una din instituțiile desprinse din Muzeul de etnografie, de artă națională, artă decorativă și artă industrială. În deceniile secolului al XX a cunoscut numeroase reorganizări structurale.

În 1950 prin preluarea a unor corpuri de clădire din ansamblul Palatului Regal s-a realizat constituirea, prin absorbție, a Galeriei Naționale din cadrul Muzeului de Artă – Pinacoteca Statului din Ateneul Român, Muzeului Alexandru Saint Georges, alte instituții muzeale desființate, colecții particulare preluate de stat. Patrimoniul este constituit din artă medievală românească (până în secolul al XVIII-lea), galeria de artă națională românească modernă și contemporană, galeria de artă vest-europeană (pictură și sculptură), artă decorativă orientală, grafică, tipărituri, bibliotecă cu circa 40.000 volume.

Vezi: Florian Georgescu ș.a., *Istoria orașului București*, București, 1965, p.404;

Ministerul Culturii, *Ghidul muzeelor și colecțiilor*, CIMEC, București, 1995, p. 1.

125. **Liga pentru unitatea culturală a tuturor românilor – Liga Culturală**, a fost inițiată în anul 1890, înființată oficial la 24 ianuarie 1891 la București, menită de membri ei fondatori să promoveze o varietate de manifestări care să permită ridicarea culturală și afirmarea aspirațiilor românilor de pretutindeni. Analiza celor întreprinse, obiectivele ce urmau să fie în atenție erau dezbătute în cadrul congreselor anuale care se organizau de fiecare dată în alt oraș, prilej de afirmare, atrăgând noi aderenți. Până la 1899 Liga a editat periodicul „Liga Română”, a inițiat Universitatea populară de la Vălenii de Munte, iar după 1918 a adoptat o nouă linie directoare în conformitate cu cerințele României Mari. Au fost anii când s-a construit în București palatul Ligii Culturale, după proiectul arhitectului Ion D. Trajanescu, incluzând spații pentru o bibliotecă căreia numai N. Iorga a donat circa 6.000 de cărți, gestul stimulând și pe alți intelectuali. Alte spații au fost concepute și pentru Teatrul Ligii Culturale, devenit Teatrul Municipal, azi eronat numit „Teatrul Lucia Sturdza Bulandra”. Mobilierul din acest edificiu a fost proiectat și realizat în directă concordanță cu funcționalitățile fiecărui spațiu. Sigla societății orna fiecare piesă.

126. **Câmpulung Moldovenesc**, județul Câmpulung, azi Suceava, așezare depresionară, dominată de înălțimile Rarăului, 1651 m., la vest și Obcina Feredăului la est, cu vârful Tomnatecu 1302 m., s-a dezvoltat de-a lungul apei Moldovei printr-un continuu proces de runcuire a pădurii, predilect de conifere. Prin intersectarea a mai multor drumuri rutiere, cale ferată; localitatea a devenit pentru zona limitrofă un centru de schimb. Prelucrarea lemnului, creșterea animalelor au constituit potențialul care au afirmat economic orașul. Găzduiește o prestigioasă instituție de învățământ militar: liceul „Ștefan cel Mare”. De un prestigiu deosebit se bucură Muzeul Lemnului prin patrimoniul deținut cu o diversitate de colecții. A fost înființat în 1935, azi găzduit în fostul local al Prefecturii.

Vezi: Nicolae Barbu, Liviu Ionesi, *Obcinele Bucovinei*, Editura Sport Turism, București. 1987.

127. „Universul”, București, anul 55, nr. 195, 21 iulie 1938, p. 2.

128. A.N.-D.A.I.C., fond M.C.A., D.A., inv. 819, dosar **81/1938**, f. 5, 5 v.

129. **Corneliu Medrea / Corneliu Virgiliu Medrea** / (8 martie 1889, Miercurea Sibiului, jud. Sibiu – 25 iulie 1964, București). Urmaș al unei familii de moți, a studiat la Zlatna, la Școala de Arte și Meserii, Școala Superioară de Arte Decorative din Budapesta și a călătorit în diverse țări europene, documentându-se și receptând evoluția artelor plastice, experiența dobândită valorificând-o ulterior în creația sa într-o manieră ce-l definește, individualizându-l. În anul 1914 a venit în România, fiind, în anii deceniilor care au urmat, realizatorul a numeroase monumente de for public la București, Sibiu, Bistrița, Giurgiu, Avrig, Buzău, Mărășești, Mamaia, Timișoara, Năsăud, Feldru, Constanța, Craiova, Carei, Hordou, Turda, Gura Barza, Baia de Criș, Cluj, Măgurele, Satu Mare, Cernăuți, Bozovici, Brașov și a altor lucrări sculpturale care au fost integrate în colecții din țară și străinătate. Carieră didactică, profesor universitar, donator al colecției de artă ce a devenit în București „Muzeul Memorial Corneliu Medrea”. Membru corespondent al Academiei Române, 2 iulie 1955, a fost răsplătit cu numeroase premii și distincții românești și străine pentru valoroasa sa creație artistică. Colaborări cu Ion Jalea.

Virgiliu Z. Teodorescu, *Dreptul la replică – Pro Cornel Medrea*, în: „Cronica Română”. București, anul X, nr. 3204, 30 iulie 2003, p. 7.

130. **Ion Irimescu** (27 februarie 1903, Preuțești, jud. Suceava), studii la Fălticeni, Academia de Arte Frumoase București, secția sculptură, specializare la Paris, la Școala română de la Fontenay - aux - Roses. Academia La Grande Chaumière, călătorii de documentare, debut artistic în anul 1928, carieră didactică la Pașcani, București, Slatina, profesor universitar la Iași, Cluj, București, participă la expoziții colective în țară și străinătate, expoziții personale și retrospective, lucrări monumentale în forul public la Craiova, Iași, Constanța, Cluj, București, Lupeni, Râmnicu Vâlcea, Blaj, Fălticeni, Suceava, Slatina, Timișoara, Târgoviște, în colecții din țară și străinătate. Dominantă în creația sa este figura umană în diverse ipostaze.

Virgiliu Z. Teodorescu, *Artistul și continuitatea ascendentă a operei sale*, în: „Dimineața”, București, anul XIV, nr. 3529, 11 martie 2003, p. 9. Evocare la centenarul nașterii lui Ion Irimescu.

131. **Vasile N. Vasiliu – Falti** (18 noiembrie 1902, Fălticeni, jud. Suceava – 8 iulie 1988, București, Crematoriul Cenușa), studii la București și Paris, sculptor cu o bogată activitate, autor al unor busturi ale personalităților, compoziții cu scene sportive, animaliere, fiind o prezență în expozițiile anuale cu participări bine primite de critica de artă a epocii, de amatori și colecționari de artă. Un loc special îl ocupă lucrările sale în muzeele din Fălticeni și Iași,

Virgiliu Z. Teodorescu, *Centenar Vasile Vasiliu-Falti*, comunicare la sesiunea anuală de la Muzeul Județean Argeș, octombrie 2002, în curs de apariție în revista muzeului.

132. „Universul”, București, anul 55, nr. 195, 21 iulie 1938, p. 2.

A.N.-D.A.I.C., fond M.C.A., D.A., inv. 819, dosar **81/1938** f. 5 Liga Culturală Câmpulung Moldovenesc, la 22 iulie 1938 a luat inițiativa ridicării monumentului Ștefan cel Mare. În acest scop inițiatorii solicitau M.C.A.: un ajutor bănesc; lista artiștilor plastici care l-ar putea realiza; f. 5v. ciorna răspunsului

A.N.-D.A.I.C., fond P.C.M., dosarele **24, 60/1920** societatea Mărăști.

133. ibidem **72/1939**, f. 90; **71/1939**, f. 151-152; **103/1939**, f. 119, 120; **104/1939**, f. 112, 113.

134. **Chilia Nouă**, inițial o așezare bizantină, temporar stăpânită și folosită și de genezezi fortificată prin preocuparea domnilor Țării Românești, a lui Iancu de Hunedoara și din 1465 a lui Ștefan cel Mare care a refăcut-o și amplificat-o în 1479 cu menirea de protejare a navigației pe brațul Chilia, Vasile Lupu a ctitorit o frumoasă biserică cu hramul Sf. Nicolae în anii 1647-1648. A fost răpită de Rusia la 1812, revenită la Moldova în 1856, din nou rășluită de Rusia în 1878, revenită la Moldova prin acțiunile din finalul anului 1917. Începutul anului 1918 care au despărțit teritoriul dintre Prut și Nistru de conglomeratul Rusiei în curs de bolșevizare, unită cu România prin voința reprezentanților din Sfatul Țării la 27 martie 1918, preluată prin raptul U.R.S.S. din 1940, recuperată de armatele române în 1941, „recucerită” de U.R.S.S. căreia i-a fost consfințită prin „Tratatul”

de Pace impus României la 10 februarie 1947. Ulterior U.R.S.S. în acțiunea de reorganizare administrativă a teritoriul a trecut-o cu întreg sudul Basarabiei în subordinea R.S.S. Ucraineană. La descompunerea U.R.S.S. Ucraina a moștenit-o, iar România i-a recunoscut apartenența prin tratatul din 1996.

135. **Rezidenta Regală** este rezultatul metamorfozei administrației statului, petrecută după adoptarea Constituției din 27 februarie 1938, când țara a fost împărțită pe teritorii care aveau în subordine mai multe județe. Reprezentantul regelui îndeplinea această funcție.

136. **Ministerul Înzestrării Armatei** a fost o structură specială constituită în condițiile alarmante, premergătoare ale celui de al doilea război mondial, având menirea de a coordona înzestrarea tuturor genurilor de arme din dotarea României. În guvernul constituit la 10 februarie 1938 sub conducerea lui Miron Cristea, resortul a revenit generalului de divizie adjutant Iosif Iacobici din 14 octombrie 1938 până la 31 ianuarie 1939, lui Victor Slăvescu de la 1 februarie – 6 martie 1939, 21-27 septembrie 1939, 28 septembrie – 23 noiembrie 1939, 24 noiembrie 1939 - 3 iulie 1939, lui Mihail Priboianu 4 iulie - 3 septembrie 1940. La acțiune a fost mobilizată, pentru producerea celor necesare, industria românească, concomitent fiind lansate comenzi în străinătate.

137. **Armand M. Călinescu** (22 mai/4 iunie 1893, Pitești, jud. Argeș – 21 septembrie 1939, București, asasinat de legionari, reînhumat în biserica din Urșani, jud. Vâlcea). Studii la Pitești, Facultățile de Drept litere și filozofie la București, doctor în științele economice și politice la Paris, activitate juridică și administrativă. Om politic, Partidul Țărănesc, P.N.Ț., deputat, prefect, subsecretar de Stat, ministru, vice și prim-ministru (martie - 21 septembrie 1939), publicist. Asasinat de o „echipă a morții” legionară.

138. **Comisia Superioară a Monumentelor Publice** a fost înființată prin Decizia Ministerului Cultelor și Artelor numărul 45.413 din 14 noiembrie 1929, publicată în Monitorul Oficial, nr. 52 din 5 martie 1930. Ulterior, în deceniul următor, s-au făcut retușuri în domeniul legislativ, organizatoric care au condus la instituirea unor raporturi cu diverșii comanditari menite să permită aducerea în forul public a unor prestigioase realizări monumentale.

Vezi: Virgiliu Z. Teodorescu, *Informații referitoare la activitatea desfășurată de către Comisia Superioară a Monumentelor Publice*, în „Revista Arhivelor”, București, anul XII, nr. 1, 1969, p. 129-150;

Ioan Opriș, *Comisia Monumentelor Publice și activitatea ei*, în „Revista Arhivelor”, București, anul LXV, vol. L, nr. 3, 1988, p. 267-276; cooperarea cu alte instituții;

Niculae Niculae, *Societăți și așezăminte pentru ridicarea operelor comemorative de război*, în: „Revista muzeelor și monumentelor” – seria „Monumente istorice și de artă”, București, nr. 2, 1977, p. 79-81.

139. **Sindicatul Artelor Frumoase** (S.A.F.) [1924-1950] a apărut ca o necesitate în evoluția artelor plastice din România. După primul război mondial s-a impus necesitatea de manifestare colectivă a artiștilor plastici pentru a asigura promovarea artei naționale, protejarea intereselor acestora, atât în țară cât și în străinătate, organizarea unei instituții care să-i reprezinte în diverse împrejurări, pentru a asigura protecția și promovarea intereselor acestora. Astfel s-a ajuns, la 12 martie 1922, la organizarea S.A.F. care a reunit marea majoritate a artiștilor plastici pictori, gravori graficieni, artiști decoratori, sculptori. Pe parcursul anilor statutul a fost modificat de mai multe ori reflectând evoluția și lărgirea obiectivelor pe care și le-a propus. Comitetul de conducere a inclus personalități reprezentative pentru toate domeniile de activitate artistică. La conducerea acestuia au fost aleși pictorul Marius Bunescu, sculptorul Ioan Iordănescu, pictorița Cecilia Cruțescu Storck. După anul 1940 au intervenit modificări impuse de regimul breslelor devenind de la 15 aprilie Casa compozitorilor, pictorilor și sculptorilor, recunoscută prin Decretul – Lege din 13 decembrie 1941. Alte modificări au intervenit după cel de al doilea război mondial care au condus la organizarea, în anul 1950, a Uniunii Artiștilor Plastici (U.A.P.). Documentele păstrate ca fond la A.N.-D.A.I.C., sunt relevante pentru perioada anilor 1924-1950 evidențiind preocupările, soluțiile adoptate pentru

depășirea a numeroaselor dificultăți de natură organizatorică și mai ales financiară. Pentru o perioadă de timp George Dimitriu a fost secretarul comitetului de coordonare a activității S.A.F.

Vezi: A.N.-D.A.I.C., fond S.A.F., inv. 2225, fond 1418, Sindicatul Artelor Frumoase.

140. Claudia Cobâzeva (?) artist plastic, sculptor cu o prezență prestigioasă, dar meteorică, în expozițiile anilor 1935-1943. O serie de lucrări i-au fost comandate și integrate în forul public și colecții muzeale.

141. *Catalogul Salonului Oficial 1940*, p. 37, poziția 333, lucrare turnată în gips.

142. Societatea „Tinerimea Artistică” nucleul viitoarei societăți a fost creat de o serie de entuziaști artiști plastici la Paris în decembrie 1900 câștigând în scurt timp la începutul secolului al XX-lea numeroși și valoroși adepți. Având prioritar menirea de a promova noile tendințe din creația artistică, a fost inițial o acțiune de avangardă. Bazele societății au fost puse la 3 decembrie 1901, care din anul 1907 a primit și recunoașterea morală și juridică. Societatea a reunit, la timpul respectiv, pe cei mai receptivi la noile curente, preocupările lor fiind concretizate pe simezele expozițiilor anuale, prilej pentru publicul vizitator să cunoască evoluția fiecărui artist. Ca principală formulă de etalare a rezultatelor membrilor ei au fost organizate ample expoziții anuale, precum și participări la acțiuni în ale țării. Prima expoziție a fost organizată la 1 martie 1902, astfel că răsunetul acesteia și a celor care au urmat a impus acordarea, prin lege, a calității de personalitate morală și juridică. Consecvență în decursul deceniilor care au urmat, a fost o prezență anuală pe simezele sălilor bucureștene. Prin modul de premiere a incipientelor talente și-a manifestat permanent preocuparea promovării tinerilor artiști chemați să realizeze și să reprezinte arta națională a acelor timpuri. Reprezentanții Casei Regale au patronat efectiv această societate. Principesa Maria a fost din primele momente susținătoare a manifestărilor societății. Presa timpului a acordat, cu consecvență spații în care au fost formulate pertinente caracterizări la ansamblul expozițiilor, la artiști și creațiile lor. Personalități ca Alexandru Tzigara Samurcaș, Alexandru Busuioceanu, George Oprescu, Petru Comarnescu au inclus în lucrările lor referitoare la evoluția artelor plastice în România semnificative aprecieri la rolul societății Tinerimea Artistică în decursul anilor de activitate. La sfârșitul anului 1947 societatea a fost desființată prin samavolnică decizie a factorilor care și-au arogat și noua orientare a vieții culturale din România.

Vezi: George Oprescu, *Știri contemporane despre artele plastice în România între 1890-1909*, în: „Analecta”, București, vol. III, 1946, p.119.

Petru Comarnescu, *Însemnări despre „Tinerimea Artistică”*, în: „Arta plastică”, București, anul X, nr. 12, 1963, p. 610-617, 654 istoricul instituției 1902-1947.

143. *Catalogul Expoziției Tinerimea Artistică 1941*, poziția 199, lucrare turnată în gips.

144. Ioana L. Basarab /Bassarab/ (23 august 1907, București – 1967) Studii de artă plastică, specializare în Franța, sculptor cu o diversă activitate creatoare în deceniile 4 și 5 ale secolului al XX-lea. Predilect realizatoare de lucrări miniaturale, inclusiv medalistică monede. A fost o prezență apreciată în perioada amintită fiind recompensată, inclusiv cu Medalia de Aur la Expoziția de la Paris din 1937.

145. Octavian Luchian, George Buzdugan, Constantin C. Oprescu, *Monede și Bancnote românești*, București, 1977, p. 295.

Col./r./ Ioan Dogaru, *Catalogul monedelor și bancnotelor românești emise în perioada 1853-1977*, București, 1978, p. 26

146. Monetăria Statului reapărea ca o anticipare a Independenței de Stat după veacuri de imposibilitate de a mai realiza propria monedă, pe teritoriul românesc circulând monedele străine. Demersuri au fost făcute încă din timpul domniei lui Alecsandru Ioan I Cuza când au fost făcute studii, proiecte și chiar confecționate, ca probe, monezile dorite a fi folosite. Răspingerea de către puterea Otomană a acestei intenții a avut darul numai de a întârzia realizarea lor până la găsirea unui moment conjunctural, favorabil României. În timpul domniei prințului Carol I s-a reușit ca pentru moneda „măruntă” să fie comandate în străinătate și apoi să fie bătute în țară, după cucerirea Independenței de

Stat a României. În zona nordică a Capitalei o stradă poartă denumirea „Monetăriei”, evocând prezența temporară aici la finalul veacului al XIX-lea a acestei întreprinderi în clădirile ansamblului religios Mavrogheni. În secolul XX, în zona platformei industriale din preajma gării C.F.R. Filaret au fost ridicate construcțiile menite să găzduiască activitatea Monetăriei Naționale.

Vezi: Octavian Luchian, George Buzdugan, Constantin C. Oprescu, op. cit., p. 255.

147. **Evangheliarul de la Humor** este unul din valoroasele manuscrise, realizate pe teritoriul românesc în veacul al XV-lea, începutul veacului al XVI-lea. Pe lângă calitățile paginării, grafie, remarcabile îi sunt filele purtătoare ale unor valoroase miniaturi redându-i pe cei patru evangheliști: Matei, Marcu, Luca și Ioan, frontispicii și finaluri. Sunt demne de a fi amintite creațiile lui Nicodim din 1404, Gavril Uric din 1429, cel de la Humor și cel de la Putna 1504-1507. La trecerea folosirii tiparului, tipografiilor vor prelua multe din componentele paginării manuscriselor, inclusiv gravurile dăltuite în lemn de artiștii călugări.

Vezi: Vasile Drăguț, *Dicționar enciclopedic de artă medievală românească*, Editura Științifică și Enciclopedică, București, 1974.

148. Strategica insulă, „punte” între sudul peninsulei italice și nordul Africii a cunoscut, în mileniul anterior, momente de mare tensiune de maximă solicitare, servind de „gazdă” celor alungați de evenimentele militare în care s-a implicat creștinismul în acțiunea de stăvilire a expansiunii islamice. În 1099 la Ierusalim a fost constituit Ordinul militar al Ospitalierilor care, la 1308, au fost nevoiți să migreze în insula Rhodos de unde, la 158, au ajuns la o nouă presiune otomană în insula Malta care le-a fost oferită de Carol Quintul. Aici au dăinuit până la 1798 în preziua schimbării stăpânirii, insula trecând, în 1800, în posesia Angliei. Acești cavaleri „rătăcitori” aveau ca semn distinctiv pe stindard, costume, harnașamente crucea de Malta. Aceasta are o conformație aparte fiind redată cu brațele egale și extremitățile mult lățite. Această cruce a fost folosită predilect în evul mediu de membrii Ordinului de Malta. Ca o reminiscență ordinul există și astăzi, având o extindere teritorială care acoperă întreg mapamondul.

Vezi: *Petit Larousse Illustré*, 1979, Paris, p. 1507.

149. *A 42-a Expoziție Tinerimea Artistică 5-27 aprilie 1942*, Catalog, p. 29 Oscar Han, poziția 224 „Ștefan cel Mare”, gips, foto p. 63.

152. **Marius Traian Butunoiu** (22 octombrie 1919, Turtucaia, azi Bulgaria) artist plastic, activitate în cadrul Studioului Artistic al Armatei, preocupări predilecte pentru arta monumentală evocatoare a istoriei naționale. Lucrări de anvergură turnate în bronz, miniaturale marmură. O prezență la expoziții din țară și străinătate.

153. Alina Ioana Șerban, *Marius Butunoiu*, București, 1983, p. 27, foto, p. 99, varianta a I-a a statuii ecvestre.

154. Ministerul Apărării Naționale instituție coordonatoare a activității ostășești a cunoscut după 1831 diverse denumiri, existând și momente când s-au desprins componente structurale care au constituit la rândul-le în ministere. La conducerea acestui minister au fost desemnați, în decursul anilor, atât militari cât și civili.

155. Alina Ioana Șerban, op. cit., p. 14, foto; p. 20 bust; p. 24, macheta statuii ecvestre.

156. *Expoziția anuală de stat a artelor plastice (pictură, sculptură, grafică) 1953*, Catalog, p. 23 poziția 8 statuia ecvestră Ștefan cel Mare, bronz 0,80 m.

Catalogul Expoziției inter-regionale 1953-1954, statuie ecvestră.

Mircea Deac, *Constantin Baraschi*, în: „Arta plastică”, București, anul II, nr. 5, 1955, p. 60 foto statuia ecvestră Ștefan cel Mare.

157. **Theodor Ionescu**, /**Tene Ionescu** / (28 octombrie 1928, București -) Absolvent al Academiei de Arte Frumoase din București, promoția 1948, sculptor portretist cu preocupări și pentru arta monumentală. Adeseori colaborând pentru realizarea unor lucrări de anvergură.

158. **Mac Constantinescu** / **Mihail Filip Constantinescu**/ (29 iunie 1900, Charlottenburg - Germania - ? 1979 ?). Studii de artă la București la Școala de Belle Arte și la Academia liberă de

pictură, desen și sculptură, specializat la Paris cu Jean Boucher la Școala de Belle Arte, cu Bouchard și Landowsky la Academia Julian, frecventează atelierul lui Constantin Brâncuși, lucrează în atelierele Manufacturii naționale franceze de la Sèvres, cu Bourdelle la Academia La Grande Chaumière, istoria artelor la Sorbona, studii de arheologie și restaurare la Roma. Reîntors în România realizează o prestigioasă carieră didactică, predând la Școala de arhitectură și Institutul de arte plastice Nicolae Grigorescu. În decursul anilor de creație ca sculptor a uzat de toate cunoștințele dobândite, realizând lucrări în toate tehnicile și materialele, adaptate pentru integrarea armonioasă în forul public, edificii, colecții de artă. După debutul din anul 1923 a fost o prezență permanentă în expozițiile din țară și străinătate, având contribuții apreciate la realizarea pavilioanelor României din străinătate, inclusiv la cel din anul 1939 de la New York pentru care a realizat în aramă bătută o evocare a istoriei românilor.

159. **Ion /Ioan/ Tureacă** (24 octombrie 1906, București (variantă: Bacău - ?) Studii de arte plastice la București și Paris, sculptor.

160. **Iacovitz Bernard Bisco** (? - ?) sculptor cu o activitate meteorică între 1947-1953.

161. *Expoziția anuală de stat a artelor plastice (pictură, sculptură, grafică) 1953*, Catalog, p. 27, foto p. 35, având 3.75x4,30 m.

162. Octavian Barbosa, *Dicționarul artiștilor români contemporani*, București, 1976, p. 197.

163. **Alexandru Gheorghită** (28 iulie 1931, Hămeiuș-Fântânele, jud. Bacău -), absolvent al Institutului de arte plastice Nicolae Grigorescu 1956, secția sculptură, elev al lui Boris Caragea, carieră artistică și didactică, participant la expoziții în țară și străinătate. Lucrări de for public la Borzești, Slănic Moldova, Olănești, București, Vatra Dornei.

164. *Catalogul Expoziției Anuale de Stat 1954*, p. 12, bronz 0,55 m.

165. idem p. 43, gips 1.20 m.; „Arta plastică”, București, anul I, nr. 4, 1954, p. 54, bust.

166. *Catalogul Expoziției anuale de Stat 1954*, p. 46, gips; „Arta plastică”, București, anul I, nr. 4, 1954, p. 49 foto, gips 2,30x2,15 m.

167. **Vladimir Florea** (3 octombrie 1922, Corlata, comuna Berchișești, jud. Suceava - 30 martie 1984, Iași), studii la Suceava, absolvent al Academiei de Arte Frumoase din Iași 1946, elev al lui Ion Irimescu, carieră didactică universitară. Debut artistic din 1949 cu prezențe la expoziții din țară și străinătate. Atent la tratarea evocatoarelor portrete ale unor ilustre personalități artistul le-a conferit demnitatea faptelor care le-a asigurat o perpetuă prezență în patrimoniul de spiritualitate românească. Ne referim la lucrări ca: „Horea”, „Cloșca”, „Crișan”, „Nicolae Tonitza”, „Vasile Alecsandri”, „Ion Ionescu de la Brad”, „Grigore Cobălcescu”, „Pictorul Hatmanu”, „Pictorul Gheorghe Popovici”, „George Enescu”, „Nicolae Iorga”, „Van Gogh”, „Gheorghe Asachi”, „Moș Ion Roată și Unirea”, „Traian și Decebal”, „Vasile Pogor”, „Dimitrie Anghel”, „Miron Costin”, „Cronicarul Neculce”, „Ștefan cel Mare și plăieșii”, „Delavrancea”, „Ștefan cel Mare”, „Constantin Balmuș”, „Eminescu”, „Buciumași” ș.a. Preocupări pentru arta monumentală cu prezențe în forul public la Iași, Bârlad, Câmpulung Moldovenesc, Suceava, Murgeni, Huși, Pașcani.

168. **Vasile Gh. Condurache** (1 august 1919, Costești, jud. Vaslui -). Absolvent al Academiei de Arte Frumoase din Iași, promoția 1946, atelierul Ion Irimescu, concomitent frecventând și cursurile Facultății de Medicină din Iași. Sculptor cu o îndelungată carieră didactică, inclusiv universitară. Participă la Expoziții din 1949, prima personală în 1959.

169. *Catalogul Expoziției anuale de Stat 1954*; „Arta plastică”, București, anul I, nr. 2, 1954, p. 10, foto p. 10, 13, 14, gips.

170. Marin Mihalache, *Oscar Han*, București, 1985, p. 92 gips 1,49x0,48x1,43 m.; macheta a expus-o și la *Expoziția din octombrie-noiembrie 1974*; „Arta plastică”, București, anul III, nr. 1, 1956, p. 19, foto statuia Ștefan cel Mare, gips 1,10 m.; p. 25 bustul monumental „Ștefan cel Mare”.

171. „Arta plastică”, anul II, nr. 5, 1955, p. 60, C. Baraschi, Statuia ecvestră Ștefan cel Mare. *Catalogul Expoziției inter-regionale 1956-1957*, p. 37 bronz, 0,85 m.

172. „Arta plastică”. București, anul III, nr. 2, 1956, p. 29-30, foto p. 31.

173. Idem, anul IV, nr.1, 1957, p. 9 noua variantă a machetei monumentului „Ștefan cel Mare”, statuie ecvestră.

174. Adina Nanu, Florica Cluceru, *Alexandru Călinescu*, București, 1988, p. 22, 39.

175. **Gabriela Manole - Adoc** (14 noiembrie 1926, Pleșani, comuna Trușești, jud. Botoșani - 17 iulie 2002, cimitirul Bellu), studii la Academia de Arte Frumoase din Iași, elevă a lui Corneliu Baba și Ion Irimescu, continuate la București la Institutul de arte plastice Nicolae Grigorescu, elevă a lui Constantin Baraschi, absolventă în anul 1952. Debut în anul 1953 cu participări la expoziții din țară și străinătate. Lucrări în forul public la București, Ploiești, Iași, Pitești, Brașov.

176. **Victor Ion POPA** (11 august 1895, Bârlad – 30 martie 1946, București, cimitirul Bellu), prozator, dramaturg, om de teatru, publicist, eseist, critic de artă, animator cultural.

177. „Arta”, București, anul IV, nr. 3, 1957, p. 23.

178. **Cristea Grosu**, (21 iunie 1906, Dorobanțu, jud. Constanța - ?) Absolvent al Academiei de Arte Frumoase din București, promoția 1933, atelierul lui Oscar Han, specializare la Școala Română de la Roma 1935-1937, sculptor, debut la Salonul Oficial 1934, ulterior cu prezențe la manifestări expoziționale colective și cu expo personale în: 1935, 1967, 1971, 1973 la București și 1970 la Mamaia. Realizator al unor lucrări evocatoare ale trecutului, aspirații spre monumental.

179. „Arta”, București, anul IV, nr. 3, 1957, p. 23.

180. **Nicolae Pascu** în anumite etape și-a alăturat la nume și: Brașov ca la anii senectuții să adopte termenul Goia, numele de fată al mamei (27 ianuarie 1922, Benic, jud. Hunedoara -) Absolvent al Institutului de Arte Plastice Nicolae Grigorescu, București, promoția 1954, atelierul Cornel Medrea. Carieră didactică, debut ca sculptor la Brașov în 1949, după 1954 prezent la expoziții colective. Autor a unor valoroase portrete evocatoare ale unor ilustre personalități.

181. **Alexandru CUMPĂȚĂ** (13 februarie 1922, Drăcșani, jud. Suceava -) Absolvent al Institutului de Arte plastice Nicolae Grigorescu, promoția 1954, pictor cu preocupări atât pentru pictura de șevalet, cea decorativă, inclusiv mozaic. Debut artistic în 1954, ulterior participând la manifestările colective, expoziții personale în anii 1959, 1967, 1971, 1975 la București. Are lucrări în muzeele din Galați, Suceava, Botoșani, colecții particulare.

182. „Arta”, București, anul IV, nr. 3, 1957, p. 23

183. **Mircea Ștefănescu** (19 august 1929, Oradea - ?) Studii începute la Institutul de Arte Plastice Ion Andreescu de la Cluj 1948-1952 și finalizate la Institutul de Arte Plastice Nicolae Grigorescu din București în 1952-1954 elev al lui Romul Ladea, Ion Irimescu, Cornel Medrea. Debut ca sculptor în 1948. Participări ulterioare la expoziții colective din țară și străinătate. Pentru lucrările de mici dimensiuni preferința a avut-o pentru tema fecundității. Ca monumentalist a acordat atenție unor evenimente și personalități din istoria poporului român.

184. **Gheorghe Coman** (8 septembrie 1925, Ploiești, jud. Prahova -). Studii economice și arte plastice nefinalizate, în 1951. Debut ca sculptor în 1949 la București, participant la taberele de creație, la expozițiile colective din țară și străinătate cu lucrări definitive în piatră, metal. Lucrări în forul public la Ploiești, Târgoviște, Buzău, Scăieni, Măgura-Buzău, Ciuta - Buzău, Brazi, Brebu, Urlați ș.a.

185. **Ecaterina Tudorache** (1922 /1923 ?, Ploiești, jud. Prahova - ?) sculptor cu activitate în deceniile 7-8 ale secolului XX. Realizatoare a unor valoroase portrete, compoziții, unele integrate în forul public. A cooperat cu alți colegi la realizarea unor lucrări monumentale.

186. „Arta”, București, anul IV, nr. 3, 1957, p. 21 gips patinat.

187. **Vasile Gorduz** (8 octombrie 1933, Trifești, jud. Neamț) Absolvent al Institutului de arte plastice Nicolae Grigorescu 1961, elev al lui Boris Caragea. Debut în 1957 la București cu participări la expoziții din țară și străinătate. Lucrări în forul public la Olănești, Băile Felix, Bacău, Giurgiu, Onești, Bârlad, Craiova, Momești, Montreal, Canada.

188. „Arta”, București, anul IV, nr. 3, 1957, p. 23.

189. Ibidem

190. **Milita Petrașcu** / la naștere Melania Nikolaevici; a semnat în perioada interbelică și Pătrașcu: temporar a purtat numele de Curie după primul soț/ (31 decembrie 1892, Chișinău, azi în Republica Moldova – 1-2 februarie 1976, București, cimitirul Sf. Vineri), studii: litere și filozofie la Petersburg, sculptura la Moscova, München și Paris în atelierul lui Matisse, Bourdelle și Brâncuși. Venită în România a participat la expoziții în țară și străinătate. Autoare de valoroase portrete, de compoziții, are lucrări de for public în București, Târgu Jiu, Iași, Măgurele, Ciucea.

191. „Arta”. București, anul IV, nr. 3, 1957, p.21, foto, gips; Marin Mihalache, op. cit., p. 44, gips 1,50 m.; p.92 gips; „Arta plastică”, București, anul IV, nr. 6, 1957, foto p. 9, bust, gips.

192. „Arta”. București, anul IV, nr. 2, 1957, p. 23; idem anul VII, nr.1, 1960, p. 35-36.

193. **Aurel Gh. Dincă** (8 decembrie 1913, Lipnița, jud. Constanța – 4 februarie 1967, București), absolvent al Academiei de Arte Frumoase București promoția 1940, secția sculptură, elev al lui Cornel Medrea. În anii 1942-1943 a beneficiat de bursa D. Paciurea obținută împreună cu aromânul timocean Alexandru Gh. Pârvan, ambii obligându-se să împartă spațiul atelierului de la Muzeul Th. Aman și banii ce le reveneau. A început să expună din anul 1943 la Salonul Oficial când a obținut premiul „A. Simu” iar în anul 1944 Premiul Municipiului București, ulterior fiind prezent la marile expoziții. Memoriul de activitate întocmit pentru pensionare oferă informații până în anul 1965 putându-se stabili prezența la expoziții precum și lucrările care i-au fost comandate

194. *Catalogul Expoziției interregionale 1957-1958*, p. 43; Arhiva Uniunii Artiștilor Plastici, fond Sindicatul Artelor Frumoase, dosar **4 Pensii Aurel Dincă**, turnat în gips patinat cu dimensiunile 0,80x0,40 m.: „Arta plastică”, anul V, nr. 3-4, 1958, p. 18.

195. **Ion VLAD** (24 mai 1920, Fetești, jud. Ialomița – 30 ianuarie 1992, ? Franța) Școala de Belle Arte, promoția ... La Salonul Oficial din 1945 a obținut premiul Simu. Sculptorul a organizat prima expoziție personală la București, la Căminul Artei, în 1947 urmată de alte expoziții în țară în perioada anilor 1948-1965. O bursă acordată de Guvernul Francez n-a putut să o valorifice timp de 20 de ani, neobținând viza de a părăsi teritoriul țării. În 1964 a fost recompensat cu Premiul de Stat și alte înalte distincții. La Bienala de la Veneția din 1962 i-au fost expuse 13 lucrări. Între 1962-1965 a predat un curs la Institutul de Arhitectură „Ion Mincu”. A părăsit România în 1965 stabilindu-se în Paris unde a fost adoptat, participând la expoziții colective iar în 1970 a organizat prima expoziție personală la Paris. Au urmat alte șapte în diverse țări. În 1978 a predat un curs de sculptură la Sorbona. Între 1968-1981 a predat un curs și la Centrul American de la Paris. În 1981 a deschis atelierul său de la Nice. Lucrările sale se află în spații publice, muzee și colecții particulare..

· Lucrări în aer liber, și spații de arhitectură:

- București, Teatrul Național: bustul monumental „G. Storin”, bronz, 1948.

- Timișoara, Parcul orașului: statuia „George Enescu”, bronz 3,00 m., 1955.

- Timișoara, Parcul orașului: „Monumentul Ostașului român”, marmură 7.00 m. 1957.

- București, fațada Teatrului Operei Române: un basorelief, travertin 10,00x6,00 m., 1959.

Are lucrări în forul public la Timișoara, Onești, Câmpina, București, Iași, Valea Voievozilor, jud. Dâmbovița – mănăstirea Dealu, Vatra Dornei, Peștișani, jud. Gorj, Bârlad, Eforie Sud, Paris.

196. „Arta plastică”, București, anul IV, nr. 5, 1957, p. 39; „Arta”, București, anul IV, nr. 3, 1957, p. 23; *Catalogul Expoziției interregionale 1957-1958*, p. 50, gips 4,20 m.; „Arta plastică”, București, anul V, nr. 1, 1958, p. 14.

197. „Arta plastică”, București, anul V, nr. 1, 1958, p. 33 având dimensiunea de 4,00x1,67x1,56 m.

198. **Liceului Militar „Ștefan cel Mare”**, este o prestigioasă instituție de învățământ militar care, prin amplasamentul de pe ultimele pante ale muntelui Rarău, dominând valea Moldovei, beneficiază de generoase spații, dotări, personal didactic, care-i conferă condiții speciale de pregătire, rezultatele fiind remarcabile prin modul de integrare pe treptele urmă-

toare, absolvenții. prin cunoștințele dobândite, modul de comportare, contribuind la faima acestei școli.

199. **Lucretia Filioreanu** (10 martie 1929, Volovăț, jud. Suceava) Absolventă a Institutului Pedagogic din Iași, promoția 1954, Carieră didactică și artistică realizatoare de ceramică și sculptură. Debut la Iași în 1954, ulterior participând la expoziții colective, personală la Iași în 1971. Realizatoare de portrete, compoziții. Are lucrări integrate în muzee din București și Iași.

200. „Arta plastică”, București, anul V, nr. 1, 1958, p. 32 foto; idem anul V, nr. 2, 1958, p. 8.

201. Idem, anul X, nr. 3, 1963, p. 146-147, 177, foto 147.

202. **Constantin Lucaci**. (7 iulie 1923, Bocșa Română, jud. Timiș -) Absolvent al Institutului de Arte Plastice Nicolae Grigorescu, promoția 1953, atelierul lui Boris Caragea. Ca sculptor a participat din 1948 la expoziții colective din țară și străinătate. Pentru artă monumentală în 1973 a obținut premiul U.A.P. Evolutiv, artistul a trecut de la etapa figurativului la cea de după 1970 când s-a consacrat artei cinetice, rămânând consecvent într-o fericită îmbinare cu natura locului de amplasare a creațiilor sale. Ca material preferat l-au consacrat lucrărilor de mare anvergură unde folosește oțelul inoxidabil. Este o prezență remarcabilă în forul public, muzee și colecții particulare.

203. Adina Ioana Șerban, op.cit. p. 66, 99, statuie ecvestră.

204. „Arta”. București, anul XVI, nr. 12, 1969, p. 28-29, lucrare turnată în gips, foto.

205. Idem, anul XVIII, nr. 1, 1971, p. 11, foto; idem anul XX, nr. 4-5, 1973, p. 20 foto; idem anul XXI, nr. 7, 1974, p. 6; idem anul XXI, nr. 8, 1974 coperta; idem anul XXII, nr. 2-3, 1976, p. 4-5, lucrare turnată în gips patinat.

206. Idem, anul XX, nr. 1-2, 1973, p. 9 cu înălțimea de 5 m.; Emil Satco, op. cit., p. 19; „Săptămâna”, București, 14 iulie 1983.

207. *Catalogul Expoziției anuale de Stat, octombrie-noiembrie 1974*; „Arta”, București, anul XXI, nr. 11, 1974, p. 32; Marin Mihalache, op. cit. p. 62, 74, foto p. 79; M. Drăgotescu, *Piatra Neamț*, București, 1980, p. 59; Florian Tucă, Mircea Cociu, op. cit., p. 298. Statuia este turnată în bronz, are înălțimea de 2 m. și este așezată pe un soclu de piatră.

208. *Catalogul Expoziției octombrie-noiembrie 1974*. Marius Butunoiu cu o lucrare cu proporțiile de 1,30x0,28x0,75 m., iar Oscar Han cu o piesă turnată în gips la dimensiunile de 1,49x0,48x1,43 m.

209. **Băcăoani**, comuna Muntenii de Jos, județul Vaslui actuala localitate fiind plasată de-a lungul drumului rutier de la poalele dealului ce flanchează valea Bârladului dinspre răsărit. Această apă al cărui modest debit a primit contribuțiile Racovei și Vasluiului și care în veacul al XV-lea își întindea în această zonă luciul apei până aproape de poalele dealurilor care o înconjurau, fiind efectiv o zonă mlăștinoasă. La data de 10 ianuarie nefiind o zi prea geroasă stratul de gheață a cedat nepermițând inamicului o largă desfășurare și respectiv acțiuni de învăluire. Pentru inamic marea derută a constituit-o surpriza oferită de dealurile limitrofe care erau împădurite și care, prin sonoritățile declanșate sugerau prezența unor importante concentrații de trupe ale lui Ștefan, situație care a amplificat deruta, panica în rândurile atacatorilor. Azi metamorfoza intervenită prin asanarea terenurilor, defrișarea pădurilor succesiunea așezărilor, face greu înțelegerea a ceea ce s-a petrecut în ziua mării biruințe a oștirii comandată de Voievodul Ștefan.

210. „Arta”. București, anul XXVI, nr. 10, 1979, p. 7 statuie ecvestră turnată în bronz.; idem anul XXXV, nr. 12, 1988, p. 8; Florian Tucă, Mircea Cociu, op. cit., p. 42.

211. „Arta”. București, anul XXVI, nr. 10, 1979, p. 8 foto; „Săptămâna”, București, 14 iulie 1983; Florian Tucă, Mircea Cociu, op. cit., p. 351; Emil I. Emandi, Vasile Cucu, Mihai Ceaușu, *Suceava, ghid de oraș*, Editura Sport Turism, București, 1989, p. 88.

212. Înălțimea totală a monumentului este de 23 m., statuia ecvestră are dimensiunile de 8x8x2 m., iar basoreliefurile 2,50x6 m. primul și 2,30x6,10 al doilea, piesele componente fiind turnate în bronz..

213. Florian Tucă, Mircea Cociu, op. cit., p. 231: „Scânteia”, București, anul XLVIII, nr. 11489, p. 5, 31 iulie 1979. Referință la solemnitatea dintr-o unitate militară unde a avut loc dezvelirea duminică 29 iulie 1979.

214. Turnat în bronz de 50 cm... lucrare modelată de sculptorul Rădulescu Gir.

215. Gheorghiu Rachieru (?) lipsesc datele biografice.

216. Bacău oraș situat la zona de confluență a râurilor Bistrița cu Siretul, a cunoscut o îndelungată evoluție ca centru meșteșugăresc și schimburi comerciale între zona de câmpie, și cea de deal și munte. Relația cu Transilvania prin pasul Oituzului i-a facilitat lărgirea ariei de schimburi de produse. Importanța strategică a determinat realizarea unei curți domnești, aici avându-și reședința Alexandru VV., fiul lui Ștefan cel Mare și asociatul la domnie cu misiunea expresă a cârmui peste țara de jos, hotarul până la 1475 fiind la râul Trotuș. În decursul veacurilor așezarea a cunoscut momente de înflorire dar și de restriște provocate de calamități naturale, epidemii și intervenții ale cotropitorilor. Renăscut de fiecare dată când pustiirile l-au trecut prin foc și paloș. Prin rețeaua de drumuri, căi ferate, care se intersectează la Bacău orașul are o importanță deosebită, acestora alăturându-se aeroportul. Prin dotările economice, instituțiile de învățământ, sănătate, cultură orașul Bacău este în postura de municipiu, capitală de județ înzestrat cu dotările gospodărești ce-l fac competitiv cu alte orașe ale României.

Radio Actualități 4 octombrie 1997: Bacău dezvelirea statuii ecvestre „Ștefan cel Mare și Sfânt”, autor Mihai Marcu.

217. „România Liberă”, București, 23 aprilie 1982.

218. Mihai Marcu (30 decembrie 1939, Colilia jud. Ialomița) Studii liceale de arte plastice la București, 1957, Institutul Arte Plastice Nicolae Grigorescu, 1968. Carieră didactică. Debutul ca sculptor în 1964. Din 1972 a participat la expoziții colective din țară, trimițând lucrări și peste hotare la diverse expoziții. A participat la diverse manifestări, inclusiv tabere de creație din țară și străinătate. Pentru participări a obținut premii. Ca realizator de sculptură miniaturală are lucrări în diverse muzee din țară și de peste hotare. Expoziții personale în: 1986, 1990, 1994, 1995, 1996, 1997. Are lucrări de artă monumentală la Costinești, Craiova, Hunedoara, Botoșani, București, St. Paul (Austria), Ashdod (Israel).

Vezi: Arc 2000, vol. III, p. 113 prezentare, comentarii critice și foto lucrările: „Fata Morgana”, piatră, travertin; „Drama roșie”, piatră.

Radio România: Emisiunea Militară 16 martie 1996, prezentarea machetei pentru statuia ecvestră „Ștefan cel Mare și Sfânt”, modelată de Mihai Marcu pentru monumentul de la Bacău.

219. Col. /r./ Ion Dogaru, *Ștefan cel Mare și Sfânt*, în: „Cronica Română”, București, nr. 3364, 7-8 februarie 2004, p. 2, evocarea solemnității de la inaugurarea monumentului Ștefan cel Mare și Sfânt de la Bacău, autorul făcând referință și la medalia și insigna comandate de Asociația Culturală „Ștefan cel Mare și Sfânt” din Bacău pentru a comemora împlinirea a 500 de ani de la moartea domnului Moldovei. Aversul este dedicat prezentării monumentului din Bacău, iar reversul redă biserica din Borzești, ctitoria domnului. Modelarea celor două piese a fost realizată de artistul Ilie Murgilaș de la Monetăria Statului unde au și fost transpuse în tombac, medalia având 60 mm. A fost realizată într-un tiraj de 100 exemplare, iar insigna 25 mm. A fost realizată într-un tiraj de 1.000 exemplare.

220. În București, ca și în alte localități din țară busturile Ștefan cel Mare se află amplasate fie în curțile exterioare fie în sălile dedicate epocii respective. Din păcate, în valorificarea muzeografică deseori nu se ține seama de proporții și nu odată sunt expuse busturi monumentale mărite de 2-3 ori, înghesuite, presate de piesele limitrofe. În marea lor majoritate asemenea lucrări se află în stadiul nedefinitivării în materiale rezistente, fiind turnate în gips cărora le-a fost dată patina de bronz. A afla cine este autorul lucrării și când a fost modelată este o incursiune de cele mai multe ori nereușită, lipsind mențiunea pe soclu sau semnătura artistului.

221. Muzeul de Artă din Brașov a fost înființat în 1950, inițial ca o secție componentă a Muzeului Regional. La acea dată a preluat moștenirea diverselor instituții culturale care le coman-

daseră sau le achiziționaseră în diverse împrejurări sau le primiseră ca donații. Muzeul a fost reorganizat în anul 1970. Patrimoniul artistic a condus la realizarea desprinderii ca unitate distinctă. Piese de pictură, sculptură, artă decorativă constituie, prioritar, o elocventă prezentare a artiștilor care s-au afirmat în zonă sau a celor care au abordat ca temă locuri și oameni din acest areal. Totodată muzeul deține valori din creația națională și universală.

Ministerul Culturii, *Ghidul muzeelor și colecțiilor*, CIMEC, 1995, p. 20.

222. **Muzeul Militar Național** a fost înființat după primul război mondial preluând și piesele pe care Domnitorul Carol I a dispus, la 1877, să fie păstrate pentru viitorime la Arsenalul Armatei ca valoroase relicve. Ulterior acestora li s-au alăturat și alte mărturii. Acțiunea s-a intensificat în ultimul deceniu al secolului al XIX-lea. La 1906 o serie de piese au fost prezentate publicului în cadrul expoziției jubiliare din Parcul Carol I. Construcția Muzeului Militar Național, pe măsură ce erau date în folosință spații noi, a permis prezentarea unora din cele mai semnificative mărturii ale trecutului armatei pe teritoriul României. La momentul durerii din anul 1916 o parte din aceste relicve au fost evacuate în Moldova și chiar în Rusia. După primul război mondial, când alte numeroase mărturii completeau acest tezaur, ca o etapă premergătoare și pregătitoare a inaugurării Muzeului Militar Național, a constituit-o acțiunea organizată de Liga Culturală în anul 1919. Prin Înalt Decret Regal nr. 6064 din 18 decembrie 1923 s-a înființat Muzeul Militar Național, găzduit în fostul Palat al Artelor din Parcul Carol I până la demolarea clădirii în anii războiului al doilea mondial.

Ministerul Culturii, *Ghidul muzeelor și colecțiilor*, CIMEC, 1995, p. 5.

223. **Vasile Chiriachide** (1886, Tulcea – 1926) Studii la Tulcea, de sculptură la Școala de Arte și Meserii din București, practicant în atelierul de sculptură din Capitală al italianului Spoldi Anibali. sfătuit de sculptorul italian Raffaello Romanelli realizează o specializare în Italia, la Institutul de Arte din Florența, concomitent a colaborat cu mentorul său, contribuind la finalizarea unor lucrări pentru România, el asumându-și coordonarea amplasării în țară. Au fost anii când a solicitat statului român o bursă de studii. În 1911 a primit un ajutor din partea Prefecturii jud. Tulcea. În 1912 a primit din partea Ministerului Lucrărilor Publice comanda pentru realizarea bustului **Alfons Saligny** (1853-1903, fondatorul Școlii de Poduri și Șosele din România). Lucrarea realizată în piatră a fost amplasată în fața Școlii Politehnice din str. Polizu. S-a reîntors de la studii în 1914 primind comanda pentru un bust **Spiru C. Haret** pentru Tulcea. A făcut stagiul militar în anii 1914-1916. La 12 mai 1916 sculptorul Vasile Chiriachide oferea spre achiziție Prefecturii din Tulcea, un bust modelat în mărime naturală redându-l pe regele **Carol I**. Lucrarea fusese turnată în gips și patinată cu bronz. A participat la luptele anilor 1916-1917. A căzut prizonier. Din 1919 a desfășurat activitate didactică până în 1921 la Chișinău. Din 1922 s-a stabilit la Tulcea, locuind pe str. Orientului. În 1923 a finalizat lucrările la bustul **Spiru C. Haret** pentru Tulcea. Lucrarea a fost dezvelită la 14 octombrie 1923. A realizat bustul **Ștefan cel Mare**, integrat ulterior în colecția Muzeului Militar Național. Bolnav de tuberculoză a decedat în 1926.

224. **Maria /Mariana/ Cretzu-Medeleni** (11 martie 1909, Bârlad, azi jud. Vaslui -) Studii la Academia liberă „Guguianu”, în 1927-1929 continuând specializarea în Franța la Paris la celebra Academie de Artă „La grande Chaumière”. Expune începând din anul 1930 ca apoi să aibă prezențe sporadice la expoziții colective A avut expoziții personale de sculptură la București în anii: 1938, 1946, 1948, 1955, 1970.

225. **Maria de Mangop** sora lui Alexandru, conducătorului din sud vestul Crimeii cu care, la 14 septembrie 1472, s-a căsătorit Ștefan cel Mare. A decedat la 19 decembrie 1476. Domnul a dispus realizarea, în anii 1477-1478, a valoroase-i broderii **Acoperământul de mormânt al Doamnei Maria de Mangop**. Prin materialele puse în operă, modul de realizare a compoziției, cu toate elementele constitutive, lucrarea este expresia unei bogate experiențe artistice.

Vezi: Grigore Ureche op. cit., p. 89, 96. Principatul Theodoro-Mangop a fost cucerit de armatele otomane în decembrie 1475. La apărarea acesteia au participat și 300 de moldoveni, oșteni ai lui Ștefan.

226. **Cetatea Neamtului** prin poziția dominantă a văii Ozanei la loc de supraveghere a bifurcării drumurilor a fost un efectiv cuib de vulturi. Ca lucrări complementare ridicării zidurilor de apărare a fost realizarea șanțului de apărare pentru a o separa de dealul pe care este amplasată și respectivul pod de legătură cu un traiect prelungit pentru a asigura accesul numai a celor bine veniți. La momentul introducerii „pușcilor” (artileriei) zidurile limitrofe dealului au trebuit complet adaptate pentru a atenua efectul bombardamentelor, respectiv realizarea de bastioane cu ziduri rotunjite. Ca și în cazul altor fortificații moldave în secolul al XVII-lea. Din dispozițiunea puterii suzerane s-a acționat la o parțială distrugere a fortificațiilor.

227. **Galati**, orașul port la Dunăre, important centru meșteșugăresc, a evoluat din vechiul sat pescăresc, ajungând, după cucerirea în finalul veacului al XV-lea a Chilie și Cetății Albe de către otomani, o importantă schelă cu implicații în schimburile comerciale. Orașul are în patrimoniul arhitectural și valoroasa construcție de lângă malul Dunării, biserica fortificată, ctitorie a lui Ștefan cel Mare și Sfânt.

228. **Alexandru Pamfil** (?) sculptor finalizându-și lucrările fie turnate în metal, fie cioplite în piatră.

A.N.-D.J. Vaslui statueta **Ștefan cel Mare**, aluminiu, semnată la spate: **Pamfil Alex**. Domnul este redat șezând în jilț cu mâna dreaptă ținând o sabie cu vârful în jos.

Galati: **Ștefan cel Mare**, aluminiu, semnată spate: **Pamfil Alex**. Domnul este redat șezând în jilț cu mâna dreaptă ținând o sabie cu vârful în jos.

229. **Ioan H. Sârghie** (8 martie 1893, Părteștii de Jos, jud. Suceava – 27 decembrie 1971, Câmpulung Moldovenesc, jud. Suceava) artist plastic, sculptor.

· PĂRTEA OFICIALĂ ·

SESIUNEA SFÂNTULUI SINOD AL BISERICII ORTODOXE ROMÂNE PE ANUL 2003

Sumarul Ședinței de lucru din 11-12 noiembrie 2003*

Potrivit convocării Prea Fericitului Părinte Patriarh Teoctist făcută prin adresa Cancelariei Sfântului Sinod nr.3978/2003, în zilele de 11 și 12 noiembrie 2003 a avut loc ședința de lucru a Sfântului Sinod sub președenția Prea Fericitului Părinte Teoctist, Patriarhul Bisericii Ortodoxe Române.

MARȚI, 11 NOIEMBRIE 2003

1. Oficierea Sfintei Liturghii

Dimineață, la orele 8⁰⁰ a fost oficiată **Sfânta Liturghie** în Catedrala Patriarhală de către P.S. Episcop-Vicar Patriarhal Vincențiu Ploieșteanu, Secretarul Sfântului Sinod, înconjurat de un sobor de preoți și diaconi, cu participarea membrilor Sfântului Sinod, a părinților consilieri patriarhali, a altor clerici, monahi și credincioși.

2. Oficierea Te-Deum-ului pentru deschiderea lucrărilor Sfântului Sinod

La orele 9³⁰, după săvârșirea Sfintei Liturghii, s-a oficiat de către P.S. Episcop-Vicar Patriarhal Vincențiu Ploieșteanu, **Tedeumul** pentru deschiderea lucrărilor Sfântului Sinod, în prezența Prea Fericitului Părinte Patriarh TEOCTIST, a Î.Î.PP.SS.Mitropoliți și Arhiepiscopi, a PP.SS.Episcopi, Episcopi-Vicari și Arhieriei-Vicari, membri ai Sfântului Sinod.

La orele 10⁰⁰ se intră în sala sinodală din reședința patriarhală, Prea Fericitul Părinte Patriarh TEOCTIST, însoțit de Î.Î.PP.SS.Mitropoliți, fiind întâmpinat de ceilalți membri ai Sfântului Sinod.

ȘEDINȚA SFÂNTULUI SINOD

3. Apelul nominal

Prea Fericitul Părinte Patriarh Președinte îl invită pe P.S.Episcop-Vicar Vincențiu Ploieșteanu, Secretarul Sfântului Sinod să dea citire **Apelului nominal**.

* Prezentul sumar a fost pregătit pentru tipar de Pr.Dr.Augustin Rusu, consilier patriarhal, pe baza Procesului-Verbal al ședinței existent la Cancelaria Sfântului Sinod.

Sunt prezenți: Prea Fericitul Părinte TEOCTIST, Arhiepiscop al Bucureștilor, Mitropolit al Munteniei și Dobrogei și Patriarh al Bisericii Ortodoxe Române, ÎÎ.PP.SS.: DANIEL, Arhiepiscop al Iașilor și Mitropolitul Moldovei și Bucovinei, ANTONIE, Arhiepiscop al Sibiului și Mitropolitul Ardealului, TEOFAN, Arhiepiscop al Craiovei și Mitropolitul Olteniei, NICOLAE, Arhiepiscop al Timișoarei și Mitropolitul Banatului, PETRU, Arhiepiscop al Chișinăului, Mitropolit al Basarabiei și Exarh al Plaiurilor, Mitropolitul SERAFIM al Mitropoliei Ortodoxe Române a Germaniei, Europei Centrale și de Nord, Mitropolitul IOSIF al Mitropoliei Ortodoxe Române a Europei Occidentale și Meridionale, TEODOSIE, Arhiepiscopul Tomisului, NIFON, Arhiepiscopul Târgoviștei, PIMEN, Arhiepiscopul Sucevei și Rădăuților, BARTOLOMEU, Arhiepiscopul Vadului, Feleacului și Clujului, ANDREI, Arhiepiscopul Alba Iuliei, Arhiepiscopul NICOLAE al Arhiepiscopiei Ortodoxe Române în America și Canada; PP.SS. GHERASIM, Episcopul Râmnicului, EFTIMIE, Episcopul Romanului, EPIFANIE, Episcopul Buzăului și Vrancei, CALINIC, Episcopul Argeșului și Muscelului, CASIAN, Episcopul Dunării de Jos, TIMOTEI, Episcopul Aradului, Ienopolei și Hălmagiului, LAURENȚIU, Episcopul Caransebeșului, JUSTINIAN, Episcopul Maramureșului și Sătmarului, DAMASCHIN, Episcopul Sloboziei și Călărașilor, IOAN, Episcopul Covasnei și Harghitei, GALACTION, Episcopul Alexandriei și Teleormanului, Episcopul SOFRONIE al Episcopiei Ortodoxe Române din Ungaria; PP.SS. VINCENTIU PLOIEȘTEANU, Secretarul Sfântului Sinod, AMBROZIE SINAITUL și CIPRIAN CÂMPINEANUL, Episcopi-Vicari Patriarhali; PP.SS.: SEBASTIAN ILFOVEANUL și VARSANUFIE PRAHOVEANUL, Episcopi-Vicari ai Arhiepiscopiei Bucureștilor, VISARION RĂȘINĂREANUL, Episcop-Vicar al Arhiepiscopiei Sibiului, GURIE STREHĂIANUL și NICODIM GORJEANUL, Episcopi-Vicari ai Arhiepiscopiei Craiovei, LUCIAN LUGOJANUL, Episcop-Vicar al Arhiepiscopiei Timișoarei și DANIL PARTOȘANUL, Episcop-Vicar al Arhiepiscopiei Timișoarei și administrator al Episcopiei Ortodoxe Române a Vârșetului, GHERASIM PUTNEANUL, Episcop-Vicar al Arhiepiscopiei Sucevei și Rădăuților, IRINEU SLĂTINEANUL, Arhieru-Vicar al Episcopiei Râmnicului, IOACHIM BĂCĂUANUL, Arhieru-Vicar al Episcopiei Romanului, CORNELIU BĂRLĂDEANUL, Arhieru-Vicar al Episcopiei Hușilor, PETRONIU SĂLĂJANUL, Arhieru-Vicar al Episcopiei Oradiei, Bihorului și Sălajului, IUSTIN SIGHETEANUL, Arhieru-Vicar al Episcopiei Maramureșului și Sătmarului.

Absentează motivat: PP.SS.: IOACHIM, Episcopul Hușilor, IOAN, Episcopul Oradiei, Bihorului și Sălajului, CALINIC BOTOȘĂNEANUL, Episcop-Vicar al Arhiepiscopiei Iașilor, SOFIAN BRAȘOVEANUL, Episcop-Vicar al Mitropoliei Ortodoxe Române a Germaniei, Europei Centrale și de Nord, SILUAN MARSILIANUL, Episcop-Vicar al Mitropoliei Ortodoxe Române a Europei Occidentale și Meridionale, IRINEU BISTRITĂNEANUL și VASILE SOMEȘANUL, Episcopi-Vicari al Arhiepiscopiei Vadului, Feleacului și Clujului.

După constatarea prezenței statutare, Prea Fericitul Părinte Președinte declară ședința sinodală statutar constituită și deschide lucrările Sfântului Sinod.

4. Cuvântul de deschidere al Prea Fericitului Părinte Patriarh Teoctist

În continuare, Prea Fericitul Părinte Președinte se adresează membrilor Sfântului Sinod cu următorul **cuvânt de întâmpinare**:

Înalt Prea Sfințiți și Prea Sfințiți Părinți,

„Înainte de a intra în ordinea de zi, aș vrea doar să punctez câteva evenimente din activitatea noastră bisericească și culturală, în lumina cărora se va desfășura această sesiune a Sfântului Sinod, mărturie prețioasă a lucrării rodnice, binecuvântate și folositoare vieții poporului nostru dreptcredincios și creștinătății de pretutindeni, pe care o depune Biserica Ortodoxă Română.

În primul rând, amintesc că anul acesta este consacrat unuia din marii fii ai neamului nostru românesc, care a dus numele cel bun și, mai ales, sufletul, gândirea și inima cea curată și bună a românului în toată lumea. Este vorba de regretatul Părinte Profesor Dumitru Stăniloae, de la a cărui naștere se împlinesc zilele acestea o sută de ani. Prin Părintele Stăniloae, Biserica, țara și poporul nostru au fost cinstite pe plan internațional de UNESCO, care a îmbrățișat și evidențiat această prezență de prestigiu din viața și gândirea contemporană a Ortodoxiei îndoeșebi, pe care, cu darul Duhului Sfânt, o întruchipează acest fiu al Vlădenilor, localitate rurală din sudul Transilvaniei.

Înainte de această aniversări, tot în acest an, ca arc peste veacuri și în istorie, a strălucit prin studii și conferințe personalitatea lui Dimitrie Cantemir, cu binecunoscuta sa înțelepciune, primul academician român din Europa, o valoare a culturii noastre române și universale. Amândoi s-au întâlnit în promovarea ideii de latinitate, de Ortodoxie și de contemporaneitate, prezente în moștenirea atât de bogată a acestui colț de lume numit România. Și unul și celălalt au depășit granițele geografice, ale istoriei, ale culturii, făcând cunoscută frumusețea și bogăția vieții poporului român.

Părintele nostru Dumitru Stăniloae a dus pretutindeni în lume taina lucrării Duhului Sfânt în om ca ființă divino-umană. Însufletit de același Duh Sfânt și ca vlăstar al poporului român, el a cunoscut în profunzime sufletul românesc și a arătat lumii cum poporul nostru, deși învăluit în istorie de atâtea neguri de vitregii și încercări, venite din toate părțile, inclusiv din sfera culturii și din a politicii, ca și alte influențe nefaste, a urmat neabătut calea trăirii credinței ortodoxe și a păzit neștirbit tezaurul de cultură și spiritualitate ortodoxă.

Părintele Profesor Stăniloae, atunci când dictatura era în apogeul ei de distrugere a credinței, a ostenit și făcut cunoscută înțelepciunea autentică a Părinților ortodocși din Răsărit în acea colecție de texte minunate cunoscută sub numele de Filocalia. Anul acesta, iată, ca o chemare de dincolo de zare, marele gânditor și teolog ne-a făcut părtași la întâlniri duhovnicești, organizate de Facultățile de Teologie. În sesiunea trecută, cum știți, Sfântul Sinod a luat hotărârea să-i cinstim memoria în acest an al centenarului nașterii sale, începând de la cel mai înalt for de conducere al Bisericii și până la școlile de învățământ teologic și mănăstiri.

Sesiunea Sfântului Sinod din zilele acestea se desfășoară paralel cu Congresul Internațional de Teologie închinat centenarului nașterii Părintelui Dumitru Stăniloae, care a adunat la București pe cei mai reprezentativi teologi, învățați, filozofi și cărturari de peste hotare, pe care am avut prilejul să-i auzim

duminică după-amiază, la deschiderea lucrărilor. Vorbind despre gândirea și opera Părintelui Profesor Dumitru Stăniloae, numeroase personalități din țară și de peste hotare au evidențiat că, scrisul său teologic poate fi abordat nu numai din optica teologiei, ci și a filozofiei, a științei, a poeziei și a artei. A fost o deschidere a Congresului Internațional de o rară frumusețe și desfătare duhovnicească, o adevărată sărbătoare a sufletului românesc.

La lucrările Congresului participă ca invitat de onoare și Arhipăstorul Bisericii Ortodoxe din Albania, cunoscutul teolog, profesor și misionar, Arhiepiscopul Anastasie Yannoulatos, care, la invitația noastră face și o vizită oficială în Biserica noastră. De fapt, am deschis împreună lucrările Congresului duminică dimineața, prin slujirea Sfintei Liturghii în paraclisul patriarhal Sfântul Spiridon-Nou. În programul vizitei sale oficiale, este înscrisă și o întâlnire a noastră, a ierarhilor Sfântului Sinod, cu Prea Fericitul Anastasie, Arhiepiscopul Tiranei și al întregii Albanii, însoțit de o delegație alcătuită din ierarhi și preoți.

Iată o triadă de evenimente, de lumini, pe care trebuie să le avem în inimă, în gândul și în preocupările noastre! Este o apariție, o coborâre de sus, de la Părintele luminilor, și o sosire a acestor valori din spațiile de unde noi cerem și primim ajutorul Duhului Sfânt. Dacă rămânem la această încredințare, fiecare din noi și toți la un loc, așa cum o vede Părintele Stăniloae, comuniunea în Ortodoxie, după modelul unității Prea Sfintei Treimi, trăită în cuget și în simțire, ca izvor de unitate, de consens în lucrare, la care ne cheamă Sfinții Părinți și însăși pericopa Faptelor Sfinților Apostoli (Faptele Apostolilor 15, 5-11, 22-28, 30-32), astăzi citită la deschiderea sesiunii Sfântului Sinod, vom realiza înțelesul cuvântului de Biserică, așa cum și trebuie să procedăm neîncetat să sprijinim și unitatea națională a poporului nostru, atât de expus vicisitudinilor, dar atât de jertfelnic și atât de smerit în existența sa, încât jertfele lui, ale poporului român, acum încep să aducă roade, deoarece comuniunea este baza vieții noastre, baza lucrării Bisericii noastre, a lucrării Sfântului Sinod.

Cu aceste gânduri, din toată inima vă întâmpin și de data aceasta, cu aceeași dragoste și cu aceeași credință în Dumnezeu, că noi putem să biruim răul și ispitele care vin asupra fiecăruia din noi, dar și asupra Bisericii noastre. În această nădejde, rog pe Bunul Dumnezeu să ne ajute ca și această sesiune a Sfântului Sinod să fie încoronată cu roade bogate, spre mântuirea tuturor fiilor duhovnicești ai Bisericii noastre.

În amintirea celui care a fost teologul și profesorul Dumitru Stăniloae, multora dintre frațiiile voastre și mie profesor la cursurile de îndrumare pastorală în anul 1948, să păstrăm un moment de evlavie și de rugăciune, cântând: *Veșnica lui pomenire!*

Membrii Sfântului Sinod și toți cei prezenți rostesc ruga "Dumnezeu să-l ierte!" și intonează cântarea "Veșnica lui pomenire!".

5. Componenta Comisiilor de lucru ale Sfântului Sinod

În continuare, Prea Fericitul Părinte Patriarh dispune să se dea citire **componentei Comisiilor Sinodale**, așa cum au fost alcătuite la ședința precedentă.

Constatând că nu sunt modificări în componența acestora, la propunerea Prea Fericitului Părinte Patriarh Teoctist, Sfântul Sinod hotărăște:

Aprobă componența celor patru Comisii de lucru ale Sfântului Sinod, după cum urmează:

Comisia pentru Doctrină, viață monahală și misiune socială

1. Î.P.S.Mitropolit ANTONIE al Ardealului	Președinte
2. Î.P.S.Mitropolit PETRU al Basarabiei	Membru
3. Î.P.S.Arhiepiscop PIMEN al Sucevei și Rădăuților	Membru
4. P.S.Episcop EFTIMIE al Romanului	Membru
5. P.S.Episcop IOACHIM al Hușilor	Membru
6. P.S.Episcop GALACTION al Alexandriei și Teleormanului	Membru
7. P.S.Episcop-Vicar VISARION RĂȘINĂREANUL	Raportor
8. P.S.Episcop-Vicar DANIL PARTOȘEANUL	Membru
9. P.S.Episcop-Vicar GHERASIM PUTNEANUL	Membru
10. P.S.Episcop-Vicar VASILE SOMEȘANUL	Membru
11. P.S.Episcop-Vicar SOFIAN BRAȘOVEANUL	Membru
12. P.S.Arhiereu-Vicar IOACHIM BĂCĂUANUL	Membru
13. P.S.Arhiereu-Vicar PETRONIU SĂLĂJANUL	Membru
14. P.S.Arhiereu-Vicar IUSTIN SIGHETEANUL	Membru

Comisia Canonică, juridică și pentru disciplină

1. Î.P.S.Mitropolit TEOFAN al Olteniei	Președinte
2. Î.P.S.Arhiepiscop ANDREI al Alba Iuliei	Membru
3. P.S.Episcop GHERASIM al Râmnicului	Membru
4. P.S.Episcop EPIFANIE al Buzăului și Vrancei	Membru
5. P.S.Episcop CALINIC al Argeșului și Muscelului	Raportor
6. P.S.Episcop LAURENȚIU al Caransebeșului	Membru
7. P.S.Episcop JUSTINIAN al Maramureșului și Sătmăruului	Membru
8. P.S.Episcop-Vicar SEBASTIAN ILFOVEANUL	Membru
9. P.S.Episcop-Vicar CALINIC BOTOȘĂNEANUL	Membru
10. P.S.Episcop-Vicar NICODIM GORJEANUL	Membru
11. P.S.Episcop-Vicar LUCIAN LUGOJANUL	Membru
12. P.S.Arhiereu-Vicar CORNELIU BÂRLĂDEANUL	Membru

Comisia Învățământului pentru pregătirea personalului bisericesc

1. Î.P.S.Mitropolit DANIEL al Moldovei și Bucovinei	Președinte
2. Î.P.S.Arhiepiscop TEODOSIE al Tomisului	Membru
3. Î.P.S.Arhiepiscop BARTOLOMEU al Clujului	Membru
4. P.S.Episcop CASIAN al Dunării de Jos	Raportor
5. P.S.Episcop IOAN al Oradiei	Membru

6. P.S.Episcop DAMASCHIN al Sloboziei și Călărașilor	Membru
7. P.S.Episcop-Vicar Patriarhal CIPRIAN CÂMPINEANUL	Membru
8. P.S.Episcop-Vicar VARSANUFIE PRAHOVEANUL	Membru
9. P.S.Episcop-Vicar IRINEU BISTRITĂNEANUL	Membru
10. P.S.Arhiereu-Vicar IRINEU SLĂTINEANUL	Membru

Comisia Relațiilor Externe Bisericești

1. Î.P.S.Mitropolit NICOLAE al Banatului	Președinte
2. Î.P.S.Mitropolit SERAFIM al Germaniei, Europei Centrale și de Nord	Membru
3. Î.P.S.Mitropolit IOSIF al Europei Occidentale și Meridionale	Membru
4. Î.P.S.Arhiepiscop NIFON al Târgoviștei	Raportor
5. Î.P.S.Arhiepiscop NICOLAE al Arhiep.Ort.Rom. în America și Canada	Membru
6. P.S.Episcop TIMOTEI al Aradului	Membru
7. P.S.Episcop IOAN al Covasnei și Harghitei	Membru
8. P.S.Episcop SOFRONIE al Episcopiei Ortodoxe Române din Ungaria	Membru
9. P.S.Episcop-Vicar Patriarhal VINCENTIU PLOIEȘTEANU	Membru
10. P.S.Episcop-Vicar Patriarhal AMBROZIE SINAITUL	Membru
11. P.S.Episcop-Vicar GURIE STREHĂIANUL	Membru
12. P.S.Episcop-Vicar SILUAN MARSILIANUL	Membru

6. Aprobarea Ordinii de zi și repartizarea lucrărilor la Comisiile sinodale

Prea Fericitul Părinte Patriarh Teoctist supune atenției Sfântului Sinod **Ordinea de zi** și invită pe membrii Sfântului Sinod să o parcurgă și să facă propuneri pentru eventualele adăugiri.

În urma acceptării completărilor făcute, la propunerea Prea Fericitului Părinte Patriarh Teoctist, Sfântul Sinod hotărăște:

Aprobă Ordinea de zi propusă cu completările ce au fost aduse și acceptate de plen, încredințând mapele cu lucrări Î.Î.PP.SS. și PP.SS. Raportori ai Comisiilor de lucru în vederea studierii și întocmirii referatelor de prezentare în plen.

După aprobarea Ordinei de zi și după repartizarea mapelor cu lucrări la Comisiile sinodale, Prea Fericitul Părinte Președinte arată că în protocolul Ordinei de zi privind desfășurarea ședinței sinodale se află înscrisă **solicitarea Î.P.S. Mitropolit Teofan al Olteniei referitoare la necesitatea propunerii de candidați pentru alegerea în postul vacant de Episcop al Episcopiei Severinului și Strehaiei.**

Prea Fericitul Părinte Patriarh Teoctist informează membrii Sfântului Sinod că în urma aprobării de către Sfântul Sinod și Adunarea Națională Bisericească a înființării și organizării Episcopiei Severinului și Strehaiei, precum și a alegerilor organelor eparhiale ale acesteia, trebuie să se procedeze în mod statutar la recomandarea de candidați pentru alegerea în postul vacant de episcop eparhiot.

În acest context, în conformitate cu prevederile art. 129 din Statut, Prea Fericitul Părinte Președinte invită pe Î.P.S. Mitropolit Teofan să facă propuneri de candidați pentru ca, în înțelegere cu Sfântul Sinod, să se nominalizeze candidații care vor fi recomandați alegerii de către Colegiul Electoral Bisericesc, după ce în prealabil aceștia vor obține majoritatea voturilor din partea membrilor Sfântului Sinod.

Î.P.S. Mitropolit Teofan al Olteniei prezintă pe scurt parcursul modului de înființare și organizare a Episcopiei Severinului și Strehaiei, inclusiv alegerea organelor eparhiale și arată că a sosit momentul organizării de alegeri pentru ocuparea scaunului chiriarhal vacant, în care scop a reflectat să nominalizeze plenu-lui Sfântului Sinod doi candidați, în persoana PP.SS. Episcopi-Vicari ai Arhi-episcopiei Craiovei **Gurie Strehăianul și Nicodim Gorjeanul**, cunoscuți din activitățile pe care le-au desfășurat până în prezent și, în egală măsură, cunoscuți de clerul și credincioșii din zonă.

Prea Fericitul Părinte Președinte arată că, întrucât acum se cunosc candidații propuși, membrii Sfântului Sinod au posibilitatea să reflecteze asupra propunerilor, urmând ca la vremea cuvenită, în cadrul lucrărilor Comisiei Canonice, juridică și pentru disciplină, plenu-lui Sfântului Sinod să procedeze la votare secretă, prin buletine, potrivit prevederilor art. 38 și 39 din Regulamentul Organelor Centrale și în conformitate cu hotărârea Sfântului Sinod nr. 5064 din 12-13 septembrie 2000.

În continuare, Prea Fericitul Părinte Patriarh Teoctist informează pe membrii Sfântului Sinod că fiecare are pe masa de lucru un exemplar tipărit al **Statutului pentru Organizarea și Funcționarea Bisericii Ortodoxe Române** în care au fost introduse toate modificările aduse de Sfântul Sinod cu aprobarea Adunării Naționale Bisericești, de la publicarea sa în anul 1953 în volumul "Legiuirile Bisericii Ortodoxe Române" și până în prezent. al **Regulamentului de procedură al instanțelor disciplinare și de judecată ale Bisericii Ortodoxe Române**, căruia i s-au adus în ultima vreme o seamă de modificări pentru a fi pus de acord cu Statutul modificat, al **Regulamentului pentru organizarea vieții monahale și funcționarea administrativă și disciplinară a mănăstirilor**, modificat și completat de Sfântul Sinod în anul 1998, precum și al **Regulamentului pentru organizarea și funcționarea cimitirelor parohiale și mănăstirești din cuprinsul eparhiilor Bisericii Ortodoxe Române**, care până acum n-a fost publicat în volumul nostru de legiuiri bisericești.

Acest extras de legiuiri s-a elaborat, ca urmare a hotărârii Sfântului Sinod nr. 1058 din 4-5 martie 2003, de către Cancelaria Sfântului Sinod sub îndrumarea noastră și a P.S. Episcop-Vicar Patriarhal Vincențiu Ploieșteanu, Secretarul Sfântului Sinod.

Volumul publicat acum cuprinde **textul oficial** în vigoare în prezent al legiuirilor menționate, dar constituie și un exemplar de lucru la care toate eparhiile Bisericii Ortodoxe Române, prin factorii competenți, sunt rugate să aducă sugestii și propuneri în vederea redactării finale a textului Statutului pentru organizarea și funcționarea Bisericii Ortodoxe Române. În acest scop, Prea Fericirea Sa precizează că atunci când se vor examina lucrările Comisiei Canonice, juridice

și pentru disciplină, problema textului Statutului ca exemplar de lucru, va fi din nou în discuția Plenului Sfântului Sinod.

7. Suspendarea ședinței

După aprobarea Ordinii de Zi și prezentarea acestei proceduri, la orele 11⁰⁰, Prea Fericitul Părinte Președinte suspendă ședința sinodală pentru examinarea în cadrul Comisiilor de lucru a problemelor înscrise pe Ordinea de Zi date în competență și pentru întocmirea referatelor ce urmează a fi prezentate Plenului.

8. Întâlnirea Prea Fericitului Anastasios, Arhiepiscopul Tiranei și a toată Albania cu membrii Sfântului Sinod

La orele 13³⁰ are loc întâlnirea Prea Fericitului Arhiepiscop Anastasios al Tiranei și a toată Albania și a membrilor delegației Sale însoțitoare cu membrii Sfântului Sinod al Bisericii Ortodoxe Române.

Introducând întâlnirea membrilor Sfântului Sinod cu Întâistătătorul Bisericii Ortodoxe Albaneze, **Prea Fericitul Părinte Patriarh TEOCTIST** se adresează Prea Fericitului Arhiepiscop Anastasios cu următorul cuvânt:

Prea Fericirea Voastră,

„Vă întâmpinăm în această sfântă sală sinodală, care a înregistrat în istoria ei evenimente mari, vrednice de Ortodoxia noastră românească, și a reflectat în hotărârile Sfântului și Îndreptătorului Sinod al Bisericii noastre nu numai aspecte ale vieții bisericesti proprii pastorației, ci și multe din viața creștinătății, de când Bisericii noastre i s-a recunoscut autocefalia. Vă întâmpinăm, Prea Fericite Părinte ca pe un frate în Hristos, ca pe un sol și arhipăstor al Bisericii martire din Albania, ca pe un vestit misionar și distins teolog al Bisericii de pretutindeni. Vă întâmpinăm cu admirația și onoarea ce vi se cuvin ca restaurator și începător al reorganizării și stabilirii făgașului nou și rodnic al întregii vieți creștine ortodoxe din Albania. Vă știm și Vă cunoaștem ca profesor universitar de teologie, ca cel mai pregătit într-un domeniu atât de actual Bisericii Ortodoxe, acela al misiologiei. Această pregătire V-a îndreptat pașii să primiți a fi misionar jertfelnic în condițiile grele din Africa și apoi să deveniți începător de obște ortodoxă, să refaceți Sfânta Biserică din Albania, distrusă de către dictatura comunistă. Așadar, în persoana Prea Fericirii Voastre noi zărim cu ochii minții chipurile ierarhilor, preoților, credincioșilor și monahilor, în frunte cu sfinții înaintași ai Prea Fericirii Voastre care au murit ca martiri ai lui Hristos și ai Bisericii Sale, precum și o întreagă mulțime de credincioși din locurile pe unde Dumnezeu V-a îndreptat pașii în slujirea Ortodoxiei.

Ați venit însoțit, spre bucuria noastră, de Înalt Prea Sfințitul Ioan, Mitropolit de Korcea, și de colaboratorii Prea Fericirii Voastre: P.C. Protopresbiter Jani Trebicka, Secretar General al Sfântului Sinod, P.C. Vasil Thomalari și P.C. Diac. Asti Bakalbasi, reprezentând clerul și binecredincioșii creștini ai Ortodoxiei din Albania.

Nu se putea găsi o soluție mai potrivită pentru a se descoperi de sub cenușa comunismului, în toată frumusețea ei pătimitoare, o Biserică vie, o Biserică mar-

tirică, ca cea a Albaniei, cu sfinți eroi și mucenici, decât persoana Prea Fericirii Voastre, spre care s-a îndreptat înțelepciunea Sanctității Sale, Patriarhul Ecumenic. Și, iată, după un scurt timp, Vă primim în această sală sinodală a Bisericii Ortodoxe Române, în calitate de Întâistătător al Bisericii Ortodoxe Autocefale Albaneze. Cu răbdare, dragoste și strădanie ne înfățișați acum o Biserică Autocefală, bine organizată, care poate fi pildă și altor Biserici. Ați folosit smerenia și lipsurile din timpul misionarismului, pe care le-ați închinat Mântuitorului Hristos, dublate de experiență, de râvna și curajul de a descoperi și a da valoare, în același timp, adevărurilor Sfintei Evanghelii în fața credincioșilor însetați din Albania. Le-ați dăruit tuturor după trebuință din acest izvor, din tezaurul de cunoștințe teologice și al exemplului personal, pentru a pune temelii trainice acestei sfinte Biserici a Albaniei. Dar, în același timp, ați adus și spiritul ecumenic, acel spirit creator al ecumenismului, așa cum l-a văzut și părintele Dumitru Stăniloae, al cărui admirator am înțeles că sunteți, alături de alți mulți teologi, filosofi și oameni de cultură din lume.

În această deschidere a Prea Fericirii Voastre au intrat și frații noștri mai îndepărtați, care au păstrat dialectul aromân în vorbirea lor, cunoscuți prin credința, prin iubirea de biserică și prin evlavia lor, pe care Prea Fericirea Voastră i-ați prețuit, i-ați ajutat și i-ați încurajat să slujească în biserică în limba lor maternă, promovându-i în rangurile bisericești și slujbele sfintei Biserici.

După cum cunoașteți, și noi am purtat și am suportat dictatura comunistă, care părea că s-a instaurat pentru multă vreme în lume, dar, cu ajutorul lui Dumnezeu, regimul ateu a fost răsturnat prin jertfa tinerilor și vârstnicilor credincioși ai Bisericii noastre. Ei au murit cântând: "Cu noi este Dumnezeu" și "Tatăl nostru" și rostind cuvintele rămase emblematice: "Vom muri și vom fi liberi". Și, privindu-i ca unul ce m-am înjugat de foarte tânăr la jugul lui Hristos, pe care cu nevrednicie l-am purtat, i-am văzut atunci ca pe o roadă binecuvântată a Bisericii și a țării noastre. Binecuvântată pentru că ei au fost modelați sufletește de profesori de talia părintelui Dumitru Stăniloae de la facultățile noastre de teologie de la Cernăuți, de la București, de la Academii teologice din Transilvania, care i-au educat și i-au pregătit să slujească și să ridice Biserica noastră acolo unde, cu mila lui Dumnezeu, își are locul acum.

Vă întâmpinăm, așadar, Prea Fericite Părinte, amintindu-ne de chipul pe care l-am avut mulți ani în locul acesta, fericitul cu adevărat de aducere aminte, Patriarhul Justinian, care se vede și în tabloul din această sală, cu o activitate vie și dinamică în Biserica Ortodoxă Română. Frumusețea și armonia acestei săli sinodale reprezintă frumusețea și armonia sufletului Patriarhului Justinian și al Bisericii noastre din trecut și de acum. În celălalt tablou, la marea și sfânta adunare de la Alba-Iulia (1918), cu brațul drept în binecuvântare îl vedem pe primul patriarh al României, Miron Cristea, care, împreună cu românii din celelalte provincii, a împlinit unirea tuturor provinciilor românești în Statul Național Unitar Român. Avem, deci, îndreptate asupra noastră privirile celor doi Patriarhi, spre lucrarea și responsabilitatea noastră, când cutezăm a vorbi din acest loc.

Este un mare privilegiu pentru mine de a Vă întâmpina aici, știind că avem în fața noastră un ierarh care s-a jertfit și s-a mistuit pentru credința Ortodoxiei,

făcând dintr-o Biserică în ruine, o Biserică de frunte acum, Biserica Ortodoxă Autocefală a Albaniei.

Cu toată dragostea Vă îmbrățișăm și Vă spunem: Bine ați venit în mijlocul nostru! Așteptăm cu toții cuvântul Prea Fericirii Voastre."

Răspunzând Prea Fericitului Părinte Patriarh Teoctist, **Prea Fericitul Arhiepiscop ANASTASIOS** își începe cuvântul cu textul Antifonului I din Sfânta Liturghie "Binecuvintează suflete al meu pe Domnul și toate cele din lăuntrul meu, numele cel sfânt al Lui", cu mărturisirea că este emoționat, pentru că de când este în România, Prea Fericitul Patriarh Teoctist îi apare ca o permanentă surpriză.

Adresându-se Prea Fericitului Părinte Patriarh Teoctist și membrilor Sfântului Sinod arată că pentru sine și pentru membrii delegației Bisericii Albaneze "este o binecuvântare să se afle în mijlocul fraților ierarhi români și să reprezinte Biserica autocefală și soră a Albaniei, care timp de 23 de ani, între 1967-1990 a fost ștearsă de dictatura comunistă din rândul Bisericilor Ortodoxe. Peste 1600 de biserici din țara lor mică au fost complet distruse. Toți din Albania trăiau cu teroarea că s-a ajuns la porțile iadului". De aceea, astăzi, trăiește intens bucuria învierii Bisericii sale și mărturisește că primele cuvinte pe care le-a învățat în limba albaneză sunt "Hristos a înviat!" și se simte un alt om în mijlocul fraților arhieriei români. De aceea, în timp ce Prea Fericitul Părinte Patriarh îi făcea prezentarea, se întreba dacă într-adevăr vorbește despre sine sau despre altcineva, în acea prezentare elogioasă.

Vorbind apoi despre Biserica Ortodoxă a Albaniei, Prea Fericitul Arhiepiscop Anastasios arată că ea are unele particularități și anume: "*Este o biserică renăscută, înviată după 23 de ani de desființare și inexistență; Este o biserică cu o varietate de etnii: albanezi, slavi, aromâni, greci și alții, fiecare cu specificul său. Se știe că o pădure este frumoasă prin varietatea speciilor de arbori când înfloresc. Biserica Albaniei caută să ia modelul acestei păduri cu varietăți de arbori. Trăiește într-o lume islamică, în răbdare, în credință și în mărturisirea Ortodoxiei. Albania și Biserica ei sunt mici și sărace, dar caută să împartă sărăcia cu frații, în pace și înțelegere*".

Prea Fericitul Arhiepiscop Anastasios arată că Biserica Albaniei nu are o mare lucrare socială, dar își croiește un drum propriu într-o societate nouă. Arată că în clipele grele Biserica Ortodoxă Română a fost alături de suferințele Bisericii Albaniei. Paginile istoriei Bisericii Albaniei au fost și pagini ale istoriei Bisericii Ortodoxe Române. Mărturisește că a avut prilejul, să-l cunoască pe Prea Fericitul Patriarh Justinian și personal, a considerat aceasta ca un dar pentru Biserica Albaniei și pentru Ortodoxie. Biserica Ortodoxă Română are o teologie de frunte pentru care dă mărturie Părintele Profesor Dumitru Stăniloae, la a cărui comemorare a centenarului de la naștere se află în România și ca invitat al Facultății de Teologie din București. Biserica Ortodoxă Română are o pastorație dinamică. Pe toate spațiile ortodoxe, Biserica Ortodoxă Română este vie și creatoare și în lucrarea ei Dumnezeu și-a revărsat toate darurile. O imagine vie a Bisericii Ortodoxe este personalitatea Prea Fericitului Părinte Patriarh Teoctist. Sunteți o Biserică una, sobornicească și apostolică.

Prea Fericitul Arhiepiscop Anastasios și-a încheiat cuvântul cu rugămintea de a primi recunoștința sa izvorâtă din toată inima pentru dragostea frățească și atenția cu care, personal și membrii delegației însoțitoare au fost înconjurați, simțind aceasta ca pe o infuzie reală de sânge în dragostea lui Hristos. Roagă pe Bunul Dumnezeu să-și sporească darurile Sale în Biserica Ortodoxă Română, dragostea, înțelepciunea și pacea, dăruindu-i multe pagini de istorie cu împliniri binecuvântate.

A urmat un moment de întreținere a Prea Fericitului Arhiepiscop Anastasios cu membrii Sfântului nostru Sinod, după care a avut loc o agapă frățească cu participarea tuturor celor prezenți.

9. Reluarea în plen a lucrărilor cu prezentarea rapoartelor Comisiilor sinodale

După-amiază, la orele 17⁰⁰ se reiau în plen lucrările Sfântului Sinod sub președinția Prea Fericitului Părinte Patriarh Teoctist, cu aceeași participare ca la ședința de deschidere.

COMISIA PENTRU DOCTRINĂ, VIAȚĂ MONAHALĂ ȘI MISIUNE SOCIALĂ

Prea Fericitul Părinte Patriarh Președinte invită pe *P.S. Visarion Rășinăreanul, Episcop-Vicar al Arhiepiscopiei Sibiului, raportorul Comisiei pentru Doctrină, viață monahală și misiune socială*, să prezinte rapoartele asupra lucrărilor Comisiei, după cum urmează:

Temei nr. 4039/2003 – Comunicatul celei de a VIII-a întâlniri de lucru a Comisiei Mixte de Dialog Ortodox-Greco-Catolic care a avut loc la sediul Episcopiei Catolice de rit bizantin (greco-catolică) din Baia Mare, 23 septembrie 2003.

La întrunire au participat *din partea Bisericii Ortodoxe Române*: Î.P.S. Arhiepiscop Bartolomeu al Clujului (președinte-delegat), I.P.S. Arhiepiscop Andrei al Alba Iuliei, PP.SS. Episcopi Ioan al Oradiei, Ioan al Covasnei și Harghitei, P.S. Episcop-Vicar Visarion Rășinăreanul al Arhiepiscopiei Sibiului și P.S. Episcop-Vicar Patriarhal Vincențiu Ploieșteanul, Secretarul Sfântului Sinod, ca delegat al Patriarhiei Române. *Cu statut de invitat* a participat P.S. Episcop Timotei al Aradului.

Din partea Bisericii Catolice de rit bizantin au participat: Î.P.S. Mitropolit Lucian, Arhiepiscop de Alba Iulia și Făgăraș (președinte) PP.SS. Episcopi: Alexandru de Lugoj, Virgil de Oradea, Ioan de Maramureș și Florentin de Cluj. *Ca delegat al Vaticanului* a luat parte Excelența Sa, Mons. Antonio Maria Veglio, Secretarul Congregației pentru Bisericile Orientale.

Cuvântul de salut a fost rostit de Episcopul greco-catolic gazdă, P.S. Episcop Ioan Șișeșteanul de Maramureș.

În cuvântul său, delegatul Vaticanului, Mons. Antonio Maria Veglio, Secretarul Congregației pentru Bisericile Orientale a subliniat că “dialogul înseamnă o cunoaștere reciprocă mai profundă și că întâlnirile de până acum au încercat să rezolve problemele existente între cele două Biserici” recunoscând însă că “rezultatele de până acum nu au corespuns așteptărilor credincioșilor și a Episcopilor

înșiși”, drept pentru care “trebuie mai mult curaj și mai mult spirit profetic în căutarea soluțiilor concrete pentru a face pași semnificativi”.

Înalt Prea Sfințitul Arhiepiscop Bartolomeu al Clujului a dat citire mai întâi documentului emis de Sinodul Mitropolitan al Mitropoliei Ardealului în primăvara anului 2002, subliniind că “dialogul a început pe probleme patrimoniale, dar între timp a intervenit un element nou exprimat în mesajul comun al Papei Ioan Paul II și al Prea Fericitului Părinte Patriarh Teoctist la data de 12 octombrie 2003, și anume, dorința comună de reluare a dialogului teologic internațional”, între Ortodoxie și Catolicism.

În cadrul discuțiilor purtate, *membrii celor două comisii de dialog* au constatat că s-au soluționat unele cereri de retrocedare de lăcașuri de cult, dar încă nu s-au rezolvat toate cererile formulate.

Unele solicitări greco-catolice au rămas nesoluționate. Se mențin procese pe rol și se continuă situații tensionate în unele parohii.

Partea ortodoxă a solicitat sistarea proceselor dintre cele două Biserici, argumentând că, în continuare, ridicarea de noi lăcașuri de cult este soluția cea mai viabilă în vederea stingerii conflictelor.”

Partea greco-catolică a solicitat retrocedarea Catedralelor episcopale, a Catedralelor protopopești și acolo unde există două biserici, una ortodoxă și cealaltă greco-catolică, să fie restituită biserica greco-catolică proprietarilor de drept și a susținut dreptul să apeleze la instanțele judecătorești, considerând că dialogul este menit să ajute la rezolvarea problemelor de retrocedare, dar nu împiedică și nici nu anulează exercitarea unor drepturi conferite prin lege.

Partea ortodoxă n-a subscris la punctul de vedere exprimat de partea greco-catolică menținându-și poziția avută la întâlnirile precedente că orice retrocedare se va face cu consultarea credincioșilor și acordul lor și că dialogul se va purta inclusiv la nivel local.

În finalul discuțiilor, *cele două părți au ajuns la concluzia* necesității continuării dialogului într-un spirit de dragoste frățească și sinceritate, bazat pe adevăr, pe dreptate și pe dorința de a rezolva situațiile conflictuale.

Și-au exprimat părerea că un pas înainte ar fi participarea comună, mai frecventă la împreună-rugăciune, în funcție de rânduielile canonice, climatul și trebuințele locale.

Bazându-se pe colaborarea deja existentă, cele două părți și-au manifestat disponibilitatea de a face front comun împotriva atacurilor aduse autenticilor valori creștine și să contribuie la scurtarea drumului către reluarea dialogului teologic internațional dintre Biserica Catolică și Biserica Ortodoxă, fără însă a pierde din vedere scopul inițial al constituirii Comisiei mixte de dialog, adică retrocedarea.

S-a căzut de acord ca *data întrunirii viitoarei ședințe de dialog* să fie 28 septembrie 2004 în cadrul Arhiepiscopiei Ortodoxe a Vadului, Feleacului și Clujului.

Luând act de constatările și concluziile consemnate în Comunicatul comun al Comisiei Mixte de dialog;

Ținând seama că în discuțiile purtate s-a apreciat că este necesar ca pentru evaluarea pe plan general a relațiilor și a dialogului dintre cele două Biserici Sfântul Sinod să fie informat obiectiv asupra situației existente în teritoriu;

La propunerea Comisiei pentru doctrină, viață monahală și misiune socială, Sfântul Sinod hotărăște:

· *Ia act de lucrările celei de a VIII-a întâlniri a Comisiei Mixte de Dialog Ortodox – Greco-Catolic (Baia Mare, 23 septembrie 2003), Comunicatul dându-se publicității în presa bisericească centrală și eparhială, în măsura în care acest lucru nu a fost făcut până în prezent.*

· *Pentru o evaluare pe plan general a relațiilor și dialogului dintre Biserica Ortodoxă Română și Biserica Catolică de rit bizantin (greco-catolică) și pentru ca Sfântul Sinod să fie informat obiectiv asupra situației existente în teritoriu, Centrele eparhiale în cuprinsul cărora există unități ale Bisericii Catolice de rit bizantin (greco-catolică) să înainteze la Cancelaria Sfântului Sinod până la 31 decembrie 2003 o situație exactă a relațiilor pe plan local între cele două Biserici: situația retrocedărilor prin dialog local, situația bisericilor ocupate cu forța care nu au mai fost recuperate, situația cazurilor litigioase nefinalizate, situația proceselor aflate pe rolul instanțelor de judecată, situația construirii de noi locașuri de cult de către greco-catolici.*

· *Centrele eparhiale implicate în dialog sunt rugate să prezinte tot până la 31 decembrie 2003 o dare de seamă privind modul de aducere la îndeplinire pe plan local a recomandărilor cuprinse în hotărârea Sfântului Sinod nr.4438 luată în ședința din 27-28 noiembrie 2002 privind adâncirea și lărgirea sub aspect practic a dialogului pe plan local dintre cele două Biserici.*

Temei nr. 4287/2003 – Referatul Cancelariei Sfântului Sinod cuprinzând proiectul de măsuri în legătură cu comemorarea pe plan național bisericesc a 500 de ani de la săvârșirea din viață a Domnitorului Moldovei Ștefan cel Mare și Sfânt (1504-2004).

Referatul relevă faptul că în cursul anului 2004 se împlinesc 500 de ani de la săvârșirea din viață a Domnitorului Moldovei Ștefan cel Mare și Sfânt (1504-2004), canonizat de Sfântul Sinod al Bisericii noastre în anul 1992.

Pentru întreaga țară, pentru Biserica Ortodoxă Română și mai cu seamă pentru Moldova, cu Arhiepiscopia Sucevei și Rădăuților, această împlinire constituie un jubileu al poporului, al națiunii române.

Inițial, Arhiepiscopia Sucevei și Rădăuților, Consiliul Județean Suceava și Prefectura Județului Suceava, cu concursul Ministerului Culturii și Cultelor au elaborat un proiect de program “**Ștefan cel Mare și Sfânt 500**” (2002-2004).

· Ulterior, pe baza acestui proiect, Guvernul României a emis Hotărârea nr. 404 din 2 aprilie 2003 prin care a fost aprobat Programul “COMEMORAREA ȘTEFAN CEL MARE ȘI SFÂNT – 500 DE ANI”, publicată în Monitorul Oficial nr.258/14 aprilie 2003, cuprinzând: *Manifestări și acțiuni comemorative, evocatoare, științifice și cultural-artistice, organizate la nivel național și la nivel local și Acțiuni de restaurare, rehabilitare și conservare a monumentelor, care se vor desfășura, potrivit art. 1 din Hotărâre “sub înaltul patronaj al Președintelui României și sub coordonarea unui comitet de onoare prezidat de primul-ministru și de patriarhul Bisericii Ortodoxe Române”.*

Referatul menționează faptul că, alături de Prea Fericitul Părinte Patriarh Teoctist, Hotărârea de Guvern stipulează că în Comitetul de onoare au mai fost incluși din partea Bisericii Ortodoxe Române: Î.P.S. Mitropolit Daniel al Moldovei și Bucovinei, Î.P.S. Mitropolit Petru al Basarabiei, Î.P.S. Arhiepiscop Pimen al Sucevei și Rădăuților, P.S. Episcop Eftimie al Romanului și P.S. Episcop Ioachim al Hușilor, precum și alți reprezentanți ai unor ministere, ai Academiei Române, ai unor institute de studii și cercetări istorice, ai prefecturilor și consiliilor județene implicate în program.

Referatul Cancelariei Sfântului Sinod cuprinde un set de propuneri menite a sublinia în întreaga Biserică Ortodoxă Română **Comemorarea a 500 de ani de la săvârșirea din viață a Domnitorului Ștefan cel Mare și Sfânt**, ca pe un eveniment de importanță națională și bisericească, propuneri inspirate parțial din programul adoptat de Guvern.

În urma discuțiilor care au avut loc în plen, în cadrul cărora s-au adus unele completări programului propus, cu precizarea ca aplicarea acestuia să se extindă și în cadrul comunităților ortodoxe române din afara granițelor țării;

La propunerea Comisiei pentru doctrină, viață monahală și misiune socială, Sfântul Sinod plenar hotărăște:

1. *Sfântul Sinod proclamă anul 2004 "ANUL OMAGIAL ȘTEFAN CEL MARE ȘI SFÂNT"*;

2. *În anul 2004, în cadrul lucrărilor organelor centrale bisericești, la prima întâlnire a acestora, va avea loc o ședință omagială comună a Sfântului Sinod și Adunării Naționale Bisericești închinată Domnitorului Ștefan cel Mare și Sfânt, cu o ordine de zi specială (se va tipări o mapă specială cu chipul Domnitorului Ștefan cel Mare și Sfânt, se va fixa un ierarh conferențiar);*

3. *La prima Conferință preoțească semestrială din primăvara anului 2004, clerul Bisericii Ortodoxe Române va trata tema: "ȘTEFAN CEL MARE ȘI SFÂNT ÎN CONȘTIINȚA BISERICII ȘI A NEAMULUI NOSTRU".*

4. *Vor fi organizate concerte festive cu piese corale despre Ștefan cel Mare și Sfânt și din slujba sa religioasă – susținute de corala Facultății de Teologie, corala preoților etc. la Ateneul Român, la Sala Radio;*

5. *Se va organiza un program cultural comun de către Patriarhia Română și Ministerul Culturii și Cultelor la Ateneul Român (unde este și fresca cu chipul lui Ștefan cel Mare și Sfânt) cu tema: "ȘTEFAN CEL MARE – ATLET AL LUI HRISTOS ȘI APĂRĂTOR AL CREȘTINĂȚII";*

6. *Vor fi oficiate slujbe religioase în toate bisericile și mănăstirile în zilele de 1 și 2 iulie 2004 (acatist, priveghere, liturghie) în cadrul cărora predica va avea ca temă Ștefan cel Mare și Sfânt;*

7. *Revistele și publicațiile bisericești centrale și eparhiale vor include studii și articole omagiale din care unele vor fi selectate pentru includerea într-un volum omagial;*

8. *Publicațiile bisericești din luna iulie vor fi dedicate în mod special acestui eveniment;*

9. Se vor organiza conferințe publice în instituțiile de învățământ teologic din cuprinsul Patriarhiei Române (Facultăți, Seminarii) însoțite de concerte și programe culturale;

10. Profesorii de Religie, cu sprijinul conducerii școlilor respective, vor prezenta o lecție festivă deschisă cu tema "ȘTEFAN CEL MARE ȘI SFÂNT", în care scop se va interveni pentru obținerea acordului Ministerului Educației și Cercetării;

11. În instituțiile de învățământ teologic se vor organiza concursuri cu premii având tema "ȘTEFAN CEL MARE ȘI SFÂNT";

12. Se va organiza o expoziție la Palatul Patriarhiei cu tema "REALIZĂRI ÎN EPOCA LUI ȘTEFAN CEL MARE ȘI SFÂNT", cuprinzând: icoane, obiecte de cult, stampe, tablouri etc.;

13. Patriarhia Română va emite o efigie (medalie jubiliară) cu tema: "ȘTEFAN CEL MARE ȘI SFÂNT – 500";

14. Se va interveni pentru imprimarea, în anul 2004, a unei emisiuni de timbre în scopul consemnării în plan filatelic a acestui eveniment;

15. Se va organiza mediatizarea evenimentelor de către reprezentanții Bisericii în mijloacele mass-media pe plan central și local (Presa, Radio, TV) – prin acordul exprimat de Biserică asupra temelor;

16. Editura și Tipografia Institutului Biblic, precum și Editurile Eparhiale cu posibilități tehnice vor imprima vederi (cărți poștale) și pliante cu chipul lui Ștefan cel Mare și Sfânt și al ctitoriilor sale;

17. Se vor purta discuții pentru sublinierea momentului cu un program adecvat la Academia Română, urmând ca Patriarhia Română să facă propuneri;

18. Parohiile să organizeze și să recomande credincioșilor participarea la pelerinaje la Mănăstirea Putna și la ctitoriile lui Ștefan cel Mare și Sfânt;

19. Programul omagial pentru comemorarea a 500 de ani de la trecerea la cele veșnice a Domnitorului Ștefan cel Mare și Sfânt se va extinde și reflecta și în activitatea eparhiilor și parohiilor ortodoxe române din afara granițelor țării.

Temei nr. 4650/2003 – Adresa Arhiepiscopiei Clujului nr. 369/2003 prin care I.P.S. Arhiepiscop Bartolomeu al Clujului solicită ca textul biblic al Ediției Jubiliare a Sfântului Sinod să fie considerat și acceptat ca text oficial și unic al Bisericii Ortodoxe Române și care să fie folosit în cărțile de cult și de cântare bisericească ce se vor tipări în Editura Institutului Biblic și de Misiune al Bisericii Ortodoxe Române și în editurile eparhiale

Referatul de prezentare arată că pentru a păstra întocmai autenticitatea solicitării în vederea examinării acesteia de către Sfântul Sinod se redă în cele ce urmează textul integral al Adresei Arhiepiscopiei Clujului prin care Î.P.S. Arhiepiscop Bartolomeu solicită Prea Fericitului Părinte Patriarh Teoctist de a supune examinării și hotărârii Sfântului Sinod o serie de propuneri referitoare la textul Sfintei Scripturi, Ediția Jubiliară a Sfântului Sinod, cuprinse în scrisoarea Înalt Prea Sfinției Sale, care are următorul conținut:

“Prin hotărârea sinodală nr.255/2001, Biblia ca ediție jubiliară a Sfântului Sinod a devenit text oficial și unic al Bisericii Ortodoxe Române, urmând să rămână astfel până când, în evoluția firească a limbii noastre, Dumnezeu va rândui un text mai bun, fie prin diortosirea celui actual, fie printr’o nouă traducere.

La un an și patru luni de la prima lansare, această versiune este omologată atât de teologi în specialitate, cât și de laici cu un înalt simț al limbii, iar faptul acesta se poate vedea din volumul antologic **Cele mai noi mărturii asupra ediției jubiliare a Bibliei**, apărută în anul acesta la Editura Renașterea.

Cu toate că această versiune folosește apostroful din ortografia clasică a limbii române ca o excepție de la normele actuale ale Academiei (ceea ce un scriitor își poate permite în calitatea sa de făuritor de limbă, așa cum s'a întâmplat la noi cu Iorga și Sadoveanu), atât în comentariile publicate cât și în noianul de scrisori primite nu am înregistrat nici cea mai mică reacție sau rezervă asupra acestei particularități grafice; dimpotrivă, într'o scrisoare pe care mi-a adresat-o, la apariția Noului Testament, Domnul Mihai Drăgănescu, fost președinte al Academiei Române, acesta saluta revenirea apostrofului în scriitura românească. (De altfel, eu însumi am cerut în scris Academiei Române reintroducerea apostrofului în normele noastre ortografice. Între timp, Biblia Jubiliară a fost lansată în Aula Academiei Române).

În momentul de față se află sub tipar cel de al treilea tiraj al ediției jubiliare, care cuprinde și un Lecționar, atât de necesar unei anumite categorii de cititori, și în care s'au operat și ultimele îndreptări în sistemul referențial (trimiteri).

Urmează etapa în care e necesar să luăm în considerare faptul – esențial – că la noi, în Ortodoxie, Biblia nu este doar cartea amvonului, ci a întregului spațiu liturgic, că ea nu poate fi concepută și folosită decât în lucrarea mântuitoare a Bisericii. Drept urmare, îmi iau îngăduința de a impune dezbaterii și aprôbării Sfântului Sinod următoarele:

1. În toate cărțile de cult care, începând de acum, urmează a fi tipărite de Editura Institutului Biblic sau, după caz, de edituri eparhiale, să fie introduse textele din Biblia jubiliară, fără nici o schimbare, știrbire sau adaus în afară de eventualele intervenții ale diortositorului. Din folosirea acestor texte nu decurg drepturi de autor. (Evident, în cărțile de cult sunt introduse doar textele propriu-zise, fără note sau trimiteri). Fiecare carte de cult, începând cu **Evanghelia și Apostolul**, își va păstra structura specifică, potrivit tradiției.

2. **Psaltirea**, cea mai folosită carte biblică în cultul Ortodox, să fie tipărită – cu literă mare – așa cum se află în ediția jubiliară, chiar dacă spațiul tipografic se cere mai generos. Propunerea se întemeiază pe faptul că, de la Coresi încoace, această versiune e prima care restaurează grafia poetică originală a psalmilor, așa cum se află nu numai în ediția critică a lui Alfred Rahlfs, ci și în edițiile occidentale moderne. Avantajul ar fi că, pe de o parte, conținutul și sensurile psalmilor sunt mai limpezi și, pe de alta, poate fi înlăturat stilul formalist de citire a catismelor în bisericile mânăstirești, grăbit, monoton, neinteligibil, și înlocuit cu modul în care se citesc, de pildă, Psalmul 103 la Vecernie și Cei Șase Psalmi la Utrenie. Desigur, adaptarea se va face în timp, dar un sondaj de opinie pe care l-am făcut în mediul monastic din eparhia Clujului arată că nu vor fi împotriviri majore. Cât despre rugăciunile de la sfârșitul catismelor, acestea au fost diortosite de mine și pot fi preluate ca atare din Psaltirea de Cluj, 1998.

3. Există și categoria fragmentelor biblice care se cântă melodic la slujbele bisericesti (cum sunt, bunăoară, Anixandarele, Polieleul sau Psalmii 102 și 145 la

Antifoanele Liturghiei, precum și Fericirea a 9-a – Matei 5, 11). De-a lungul vremii, fiecare compozitor și-a alcătuit sau a adaptat melodia potrivit textului pe care l-a avut în față. Nici în vremea noastră nu poate fi altfel, avându-se grijă ca adaptarea să nu se facă mecanic, ci cu o seamă de nuanțe și chiar concesii. În această privință, propun ca Editura Institutului Biblic să solicite colaborarea Părintelui Arhidiacon Profesor Sebastian Barbu Bucur, care ar putea lucra singur sau cu o echipă pe care și-ar alcătui-o.

În esență, hotărârea Sfântului Sinod ar putea fi formulată astfel:

- Cu începere de la 1 ianuarie 2004, în toate cărțile de cult tipărite de Editura Institutului Biblic sau, după caz, de edituri eparhiale se va folosi textul biblic al Ediției Jubiliare a Sfântului Sinod, ca text oficial și unic al Bisericii Ortodoxe Române.
- Editată în volum separat, Psaltirea va păstra structurile grafice din Ediția Jubiliară. Rugăciunile de la sfârșitul catismelor vor fi preluate din Psaltirea de Cluj 1998. Aceleași structuri grafice vor fi păstrate și în edițiile Noului Testament cu Psalmii. Nu sunt însă obligatorii pentru celelalte cărți de cult.
- Pentru adaptarea melodică a textelor biblice care se cântă la slujbele bisericești, Editura Institutului Biblic va solicita colaborarea Părintelui Arhidiacon Prof.Dr.Sebastian Barbu Bucur, care ar putea să lucreze fie singur, fie cu o echipă pe care ar urma să și-o alcătuiască. Colaborarea se va face pe bază de contract”.

Prea Fericitul Părinte Patriarh supune discuțiilor propunerea Comisiei pentru Doctrină, viață monahală și misiune socială.

Au loc ample discuții la care participă membrii Sfântului Sinod și la care dă lămuriri I.P.S. Arhiepiscop Bartolomeu al Clujului. Dintre acestea se rețin următoarele:

Î.P.S.Mitropolit Daniel al Moldovei și Bucovinei, având cuvântul, arată că denumirea de **Ediție Jubiliară**, atribuită Sfintei Scripturi, în traducerea și diortosirea textului de către I.P.S.Arhiepiscop Bartolomeu al Clujului s-a făcut în contextul *Jubileului aniversării a 2000 de ani de creștinism*, cu scopul de a sublinia munca deosebită a Înalt Prea Sfinției Sale și de a întâmpina Jubileul cu o realizare a Bisericii.

Pentru ca un text al Sfintei Scripturi să fie proclamat text oficial trebuie ca, mai întâi, o comisie de specialiști, ebraiști, eleniști, exegeți și teologi să examineze textul și să se pronunțe în legătură cu acceptarea lui, iar pentru ca un text să fie proclamat receptat de Biserică este nevoie de timp. Textul Î.P.S. Arhiepiscop Bartolomeu este în același timp și traducere și diortosire a limbii și corectare, cu note explicative asupra cărora trebuie să se pronunțe neapărat și dogmatistii. Personal, ca dogmatist, am rețineri cu privire la expresiile: ipostas, chipul ipostasului, la expresia din Apostolul de la cununie “iar femeia spre bărbat să se’nfiore” (Efes.5, 33), la textul Psalmului 50 care în diortosirea din Biblia Jubiliară diferă de cel pe care l-am învățat și se folosește în cult, și altele.

Pentru ca textul Bibliei în Ediția Jubiliară să treacă în cult este nevoie de timp, pentru a înfrânge inerția care s-a creat în folosirea textelor biblice, în redactarea lor de până acum.

I.P.S. Arhiepiscop Bartolomeu al Clujului, luând cuvântul, răspunde arătând că, în mod eşalonat, a pus la dispoziția membrilor Sfântului Sinod și pentru teologie, cărțile Vechiului Testament, Psalmii și două ediții din Noul Testament, în redactarea și diortosirea Înalt Prea Sfinției Sale și nu a primit sugestii și propuneri de la nici un ierarh sau de la Centrele Eparhiale. Înalt Prea Sfinția Sa socotește că este târziu să i se spună acum că, Biblia în Ediția Jubiliară nu poate fi acceptată ca text oficial, care să fie folosit în cărțile de cult, după câte ediții de probă au fost trimise. După un an și patru luni de la lansarea Bibliei în Ediție Jubiliară, Înalt Prea Sfinția Sa socotește că a devenit text oficial și unic al Bisericii Ortodoxe Române, fiind omologat atât de teologii în specialitate, cât și de laicii cu un înalt simț al limbii, iar faptul acesta se poate constata din volumul antologic "*Cele mai noi mărturii asupra Ediției Jubiliare a Bibliei*", apărut anul acesta în Editura "Renașterea" a Arhiepiscopiei Clujului.

Înalt Prea Sfinția Sa întreabă de ce nu a primit nici o observație de la nici un ierarh. Dacă se vrea ca Ediția Jubiliară a Bibliei să fie și să rămână considerat un text particular al Arhiepiscopului Bartolomeu, ca textul Bibliei părintelui profesor Gala Galaction, care nu este un text oficial, să se motiveze și să se spună și nu voi avea obiecțiuni. Trebuie constituită comisie biblică ce ar urma să se consulte cu o comisie de doctrină.

Î.P.S. Mitropolit Daniel al Moldovei și Bucovinei revine cu precizarea că, pentru omologare este nevoie de timp în care, o comisie de bibliști și alta de doctrină să studieze textul, iar folosirea acestuia în cărțile de cult, pe lângă nevoia de timp ridică și alte implicații.

P.S. Episcop Damaschin al Sloboziei și Călărașilor, socotește că ar fi bine ca Ediția Jubiliară a Bibliei să circule în paralel cu textul oficial al Sfintei Scripturi – aprobat de Sfântul Sinod, altfel va trebui să justificăm de ce scoatem din uz textul oficial actual al Sfintei Scripturi. În Biserica Greciei sunt mai multe ediții în uz aflate, am putea spune, în competiție și este pe cale să câștige textul cel mai popular.

În ceea ce privește folosirea textului scripturistic în cărțile de cult, se știe că acestea sunt alcătuite de mai mulți imnografi care, nu totdeauna, au folosit sau folosesc la alcătuirea textului imnelor sau al cântărilor textul oficial ci, uneori, un text care se potrivește mai bine și muzicii cu care se îmbracă. Am putea să dăm și noi exemplu chiar cu rugăciunea Tatăl Nostru, în care textul original este "pâinea noastră cea de toate zilele dă-ne-o nouă astăzi", iar textul cântării este "pâinea noastră cea spre ființă". Din câte se cunoaște grecii folosesc în cărțile de cult texte biblice după originalul traducerii și nu după textul oficial.

Prea Fericitul Părinte Patriarh Teoctist arată că ne găsim după un timp destul de îndelungat de la lansarea Bibliei în Ediția Jubiliară. Ea a intrat în viața noastră religioasă nu numai ca un bun sacru, ci și ca un bun cultural. Eu aș vrea, nici să-i dăm o certificare ultimativă și, nici să înlăturăm Ediția Oficială careia nu avem a-i reproșa. Este o scădere a noastră că nu ne-am pronunțat categoric dintru început și, nici nu suntem specialiști.

Este un text pe care l-am apreciat și nu ne-am gândit ca să-i dăm o pecete pe care nu i-am dat-o dintru început. Este o problemă și de editură. De vreme ce noi am aprobat-o, va trebui să o și folosim.

Că utilizează apostroful, în loc de liniuță, nu avem' a-i reproșa. O avem, este pusă în circulație, dar n-am primit sesizări din partea specialiștilor. Eu, personal, în lucrările pe care le-am elaborat în ultimul timp, am folosit textul Bibliei Jubiliare, diortosit de Î.P.S. Arhiepiscop Bartolomeu.

Î.P.S. Arhiepiscop Nifon al Târgoviștei afirmă că, în calitate de profesor la Facultatea de Teologie a Universității din Târgoviște, a constatat că studenții preferă ediția I.P.S. Arhiepiscop Bartolomeu ca pe un plus literar și cultural. Se înțelege că nu este bine să fie retrasă din folosință dar că, iarăși, nu este bine să fie o singură ediție în uz. Ea este o Ediție Jubiliară și noi am dat zeci de Biblii ca protocol. Să nu luăm o hotărâre imediată și ultimativă. Este o mândrie culturală și bisericească.

Î.P.S. Arhiepiscop Bartolomeu al Clujului explică faptul că în acele "caiete de șantier", pe care le-a publicat, se poate vedea modul cum s-a lucrat la diortosirea Bibliei, exemplificând cu Fericirea a IX-a, unde avem în uz expresia "mințind pentru mine" sau Psalmul de la Vecernie în care găsim iarăși expresia "în calea aceasta în care am umblat, ascuns-au cursă mie", expresii pe care în Ediția Jubiliară le-am diortosit.

Î.P.S. Mitropolit Daniel al Moldovei și Bucovinei arată că dacă noi am denumit Biblia tradusă și diortosită de I.P.S. Bartolomeu Ediția Jubiliară, nu poate fi socotită o ediție particulară, dar ca să intre în textul liturgic este nevoie de timp. Este clar că Ediția Jubiliară este o îmbogățire. Cultul are însă un pronunțat caracter tradițional și putem da zeci de exemple în care textele ce trebuie diortosite se folosesc încă în cult, tocmai datorită acestui caracter tradițional, și ele sunt luate din Septuaginta.

A doua nevoie în acest context este aceea de a corecta textele liturgice și dau următorul exemplu în acest sens: noi spuneam înainte de împărtășire "se sfărâmă și se împarte Mielul lui Dumnezeu. Cel ce se sfărâmă și nu se desparte...", pe câtă vreme, la instituirea Sfintei Jertfe spunem: "Acesta este Trupul Meu care se frânge pentru voi...".

Trebuie să punem la punct textele liturgice, cu textul original al Septuagintei. Î.P.S. Arhiepiscop Bartolomeu a făcut o diortosire în Sfânta Scriptură, va trebui să fie și o diortosire în cărțile de cult. Pentru aceasta ne trebuie o comisie. Alt exemplu care ne duce la această necesitate a diortosirii o avem în textul Troparului Bobotezei, unde spunem: "Și Duhul, în chip de porumb, a adevărit întărirea Cuvântului...". Știm foarte bine că este vorba despre chipul de porumbel, și totuși păstrăm "chip de porumb".

Î.P.S. Arhiepiscop Bartolomeu al Clujului împărtășește propunerea Î.P.S. Mitropolit Daniel referitoare la necesitatea diortosirii cărților de cult și-și amintește că a lucrat într-o astfel de comisie cu Mitropolitul Tit Simeonia, cu Prof. Univ. Iustin Moiescu și cu Prof. Nicolae M. Popescu, dar cultul nu este în totalitate text scripturistic, ci este și imnografie inspirată din textele scripturistice.

P.S. Episcop Casian al Dunării de Jos subliniază nevoia de a se proceda la diortosirea cărților de cult într-o comisie în care să fie liturgistul cel mai bun, biblistul cel mai bun, dogmatistul cel mai bun și un filolog de înaltă specialitate.

Noi nu am pus la muncă pe cei apți să facă observații, atunci când am primit textul Sfintei Scripturi diortosit de Î.P.S. Arhiepiscop Bartolomeu al Clujului.

Î.P.S. Arhiepiscop Bartolomeu al Clujului arată că unii, fără a se apleca cu atenția cuvenită asupra textului diortosit, socot, la prima vedere, că s-a făcut literatură și poezie. Unul dintre corespondenți – călugărul Paulin Leca – mi-a scris că ar fi corect să zicem “Acesta este Sângele Meu al Testamentului celui nou” și nu al “Legii celei noi” și exemple se pot da la nesfârșit.

Prea Fericitul Părinte Patriarh Teoctist socotește că este timpul să se ajungă la formularea unei hotărâri, propunând ca Biblia Ediție Jubiliară să poată fi folosită și în cult și în cărțile de teologie. S-a vorbit aici că în Grecia circulă o ediție a Bibliei pentru teologi, alta pentru intelectuali și o alta pentru masa largă a poporului credincios.

Având în vedere că din amplele discuții care au avut loc în Plenul Sfântului Sinod, la care au luat parte numeroși membri, precum și Î.P.S. Arhiepiscop Bartolomeu al Clujului, au reieșit aprecierile pozitive de care se bucură textul *Ediției Jubiliare a Sfintei Scripturi*, în diortosirea Înalt Prea Sfinției Sale și că în spiritul celor discutate, lămurite și concluzionate, acesta poate deveni text oficial pentru a fi folosit în cărțile de cult și în scrierile bisericești, fără însă a se lua o hotărâre privind renunțarea la textul oficial de până acum al Sfintei Scripturi;

Cunoscând că diortosirea cărților de cult este o altă problemă pentru care este nevoie de timp și la care trebuie cooptați în comisie specială și în lucrare comună cei mai buni dogmatiști, bibliști și filologi;

În acord cu diortositorul, Înalt Prea Sfințitul Arhiepiscop Bartolomeu al Clujului, care își exprimă disponibilitatea de a primi în continuare sugestii și propuneri menite să îmbunătățească textul *Ediției Jubiliare a Sfintei Scripturi* și în urma votului exprimat cu majoritate, Sfântul Sinod hotărăște:

Ediția Jubiliară a Bibliei, aprobată de Sfântul Sinod, devine text oficial al Bisericii Ortodoxe Române, urmând să fie folosit ca atare în cărțile de cult, manuale și alte scrieri bisericești.

Diortositorul își exprimă disponibilitatea de a primi, în continuare, sugestii și propuneri menite să îmbunătățească textul.

Temei nr. 4653/2003 – Referatul Cancelariei Sfântului Sinod în legătură cu necesitatea luării unei hotărâri de către Sfântul Sinod, în spiritul tradiției noastre bisericești, prin care să se reglementeze modul liturgic de sărbătorire a Zilei Naționale - 1 Decembrie în catedralele eparhiale, bisericile parohiale și mănăstirești și ale instituțiilor de învățământ teologic.

Având în vedere că în practica tradițională din Biserica noastră, Ziua Națională a României se serbează la data fixată de Lege prin slujbe și rugăciuni, așa cum se găsește consemnat în diferite ediții ale cărților de cult din anii 1869, 1879, 1915, 1922;

Ținând seama că rânduiala liturgică actuală numită “*Tedeum la sărbătoarea națională a României (1 Decembrie) sau la alte sărbători comemorative*” (publicată în *Slujba Învierii și Carte de Tedeum*, Editura Institutului Biblic și de Misiune a Bisericii Ortodoxe Române, București 1988, pp.203-211). include și

textul rugăciunii Tedeumului de la Ziua Națională, aprobată de Sfântul Sinod al Bisericii Ortodoxe Române prin hotărârea nr.1048 luată în ședința din 13-14 februarie 1996:

Luând act că în ultimii ani sărbătorirea Zilei Naționale a României (1 Decembrie) s-a consemnat prin oficierea *Tedeumului la sărbătoarea națională a României (1 Decembrie)*, de regulă, la Patriarhie și la Alba Iulia și, cu mici excepții, la unele Centre Eparhiale și că, în mod nejustificat, s-a restrâns practica oficierei *Tedeumului la sărbătoarea națională a României (1 Decembrie)* în catedralele eparhiale, bisericile parohiale, mănăstirești și ale instituțiilor de învățământ teologic;

În urma discuțiilor care au avut loc în plen și la propunerea Comisiei pentru doctrină, viață monahală și misiune socială, Sfântul Sinod hotărăște:

Centrele eparhiale vor lua măsurile cuvenite de continuare a practicii existente în Biserica Ortodoxă Română și consemnată în toate cărțile de cult din ultimii 150 de ani, mai puțin în perioada comunismului, privind oficierea în ziua de 1 Decembrie a fiecărui an – Ziua Națională a României – a TEDEUMULUI LA SĂRBĂTOAREA NAȚIONALĂ A ROMÂNIEI (1 DECEMBRIE), în toate Catedralele eparhiale, bisericile parohiale și mănăstirești și în cele ale instituțiilor de învățământ teologic.

Temei nr. 4271/2003 – Referatul Cancelariei Sfântului Sinod în legătură cu desemnarea ierarhului care să elaboreze proiectul Pastorelei Sfântului Sinod la Duminica Ortodoxiei pe anul 2004 (29 februarie).

Ținând seama că în ultimii ani s-a îndătinat obiceiul ca proiectul Pastorelei să fie încredințat pentru elaborare către unui membru al Sfântului Sinod, urmând ca acesta să fie supus lecturării, diortosirii și aprobării Sfântului Sinod și apoi tipării și difuzării, prin Centrele Eparhiale, la toate unitățile bisericesti din cuprinsul Patriarhiei Române;

Având în vedere că la prima ședință de lucru a Sfântului Sinod din anul 2004 urmează a fi înscris pe ordinea de zi proiectul Pastorelei Sfântului Sinod la Duminica Ortodoxiei (29 februarie) din anul 2004, în vederea definitivării și aprobării;

În urma discuțiilor care au avut loc în plen și la propunerea Comisiei pentru doctrină, viață monahală și misiune socială, Sfântul Sinod a hotărât:

Se încredințează elaborarea proiectului Pastorelei Sfântului Sinod la Duminica Ortodoxiei din anul 2004 (29 februarie) P.S.Calinic Botoșăneanul, Episcop-Vicar al Arhiepiscopiei Iașilor și Prea Sfințitul Corneliu Bârlădeanul, Arhiepiscop-Vicar al Episcopiei Hușilor, care o vor depune la Cancelaria Sfântului Sinod în format dactilografiat și pe suport electronic până la data de 15 ianuarie 2004.

Temei nr. 4536/2003 – Darea de seamă a I.P.S. Mitropolit Petru al Basarabiei în legătură cu activitatea pastorală, administrativă și liturgică desfășurată în perioada ianuarie–octombrie 2003, precum și unele aspecte privind situația actuală a Mitropoliei Basarabiei.

Prin Decizia Patriarhală nr. 1/2003 s-a dispus ca, începând cu 21 august 2003, lucrările privind Mitropolia Basarabiei și Exarhatul Plaiurilor să fie îndreptate la Cancelaria Sfântului Sinod pentru examinare și soluționare, atunci când situația o va impune.

Cu adresa nr. 257 din 22 octombrie 2003, I.P.S. Petru, Arhiepiscop al Chișinăului, Mitropolit al Basarabiei și Exarh al Plaiurilor a înaintat la Cancelaria Sfântului Sinod o expunere asupra itinerariului pastoral-misionar și a activității liturgice și administrative în perioada ianuarie – octombrie 2003 din care rezultă că:

În cuprinsul Mitropoliei: a efectuat 37 de vizite pastorale în protopopiatele, parohiile și mănăstirile eparhiei; A oficiat 67 Sfinte Liturghii în bisericile din satele, orașele, schiturile și mănăstirile din cuprinsul Mitropoliei; A săvârșit 8 hirotoniri din care în preot 5 tineri care au fost numiți la parohii din cuprinsul Mitropoliei, precum și în diacon 3 tineri, dintre seminariști și licențiați în teologie în instituțiile de învățământ teologic din România; A săvârșit 3 sfințiri de biserici noi (loc. Roșcani-Chișinău, loc. Cornești-Ungheni și loc. Palanca-Șerban Vodă), precum și 3 puneri de piatră pentru noi biserici (loc. Porumbești-Cahul, loc. Hagimuș-Chișinău, loc. Leova-Lăpușna); A acordat distincții unui număr de 12 credincioși care s-au distins prin vredniciile și atașamentul lor la soluționarea problemelor Mitropoliei, precum și ranguri la 2 preoți vrednici (Pr. Ioan Ciuntu și Pr. Vadim Dimitrenco); A prezidat și condus ședințele Permanenței consilierilor mitropolitani, ale părinților protopopi; A întreprins toate demersurile necesare și a obținut aprobarea autorităților publice din Republica Moldova pentru înființarea Seminarului Teologic "Gurie Grosu", sub tutela Mitropoliei începând cu anul de învățământ 2004-2005; A primit în audiență un număr de 634 preoți, monahi, tineri teologi și credincioși; A primit în vizită oficială ambasadori, reprezentanți ai altor Biserici și organizații creștine, reprezentanți ai unor organizații neguvernamentale din străinătate; A acordat un număr de 8 interviuri unor publicații și posturi de radio și televiziune din Republica Moldova, România și străinătate;

În activități în afara eparhiei: a participat la ședințele de lucru ale organelor centrale bisericești: Sfântul Sinod (2) și Adunarea Națională Bisericească (1); a oficiat 7 Sfinte Liturghii cu diferite prilejuri, în Catedrala Patriarhală, în Catedralele eparhiale din Iași, Râmnicu Vâlcea, la 2 mănăstiri și la o sfințire de biserică parohială; a participat la proclamarea solemnă a canonizării Sf. Ierarh Martir Teodosie de la Brazi și Cuv. Vasile de la Poiana Mărului; a făcut vizite de lucru și a avut întâlniri cu Prea Fericitul Părinte Patriarh Teoctist și cu Chiriarhii altor eparhii: Arhiepiscopia Iașilor, Arhiepiscopia Sibiului, Episcopia Buzăului, Episcopia Râmnicului, Episcopia Dunării de Jos, și alți ierarhi eparhioți; a participat la depunerea jurământului de către tineri licențiați ai Facultății de Teologie din Iași, între care unii recomandați de Mitropolia Basarabiei; a avut întâlniri la București și Buzău cu Dl. Prof. Univ. John W. Montogomery, pastor lutheran și avocatul Mitropoliei Basarabiei la Curtea Internațională a Drepturilor Omului, datorită căruia s-a obținut sentința CEDO prin care autoritățile de stat ale Republicii Moldova au fost obligate să recunoască oficial existența Mitropoliei Basarabiei.

Tot în legătură cu Mitropolia Basarabiei, menționăm că la Cancelaria Sfântului Sinod s-a primit Comunicatul de presă al Mitropoliei Basarabiei din ziua de 6 noiembrie 2003, din care la 29 octombrie 2003, Comitetul de Miniștri al Consiliului Europei a adoptat decizia de redeschidere a supravegherii modului în care Republica Moldova îndeplinește măsurile individuale cuprinse în hotărârea CEDO din 13 decembrie 2001 în dosarul "Mitropolia Bucovinei și Exarhatul

Plaiurilor contra Republicii Moldova”, după ce în 8-9 aprilie 2003 același Consiliu de Miniștri hotărâse suspendarea supravegherii acestor aspecte, decizia respectivă făcând referire expresă la *recunoașterea, garantarea și asigurarea de către Republica Moldova a drepturilor patrimoniale ale Mitropoliei Basarabiei, inclusiv a dreptului la propria sa succesiune juridică.*

În Comunicat se mai arată că, în calitate de Biserică istorică, legal recunoscută în urma hotărârii CEDO, Mitropolia Basarabiei a denunțat și va continua să denunțe în fața opiniei publice naționale și internaționale politica metodică și sistematică a actualelor autorități moldovene, de intoleranță și discriminare pe criteriul apartenenței juridiciale, cerând încetarea oricărui tratament abuziv, nedrept și ostil la adresa ei și a credincioșilor ei..

În continuare, la invitația Prea Fericitului Părinte Patriarh Teoctist, *Î.P.S. Mitropolit Petru al Basarabiei* dă detalii despre înființarea și organizarea, începând cu anul 2004, a Seminarului teologic “Gurie Grosu” din Chișinău și despre strădaniile depuse pentru ca Cimitirul cu eroii români din loc. Țiganca să fie trecut în patrimoniul Mitropoliei Basarabiei, urmând ca acolo să se înființeze și să se organizeze o mănăstire.

Prea Fericitul Părinte Patriarh subliniază strădaniile *Î.P.S. Mitropolit Petru* în contextul îngrădirilor de tot felul care i se fac de către actuala guvernare și conducere a Republicii Moldova, rugând pe membrii Sfântului Sinod să trimită Mitropoliei Basarabiei sumele cu care s-au îndatorat, pentru ca aceasta să aibă posibilitatea desfășurării unei activități normale.

În urma discuțiilor care au avut loc, a lămuririlor date de *Î.P.S. Mitropolit Petru al Basarabiei* și la propunerea Comisiei pentru doctrină, viață monahală și misiune socială, Sfântul Sinod hotărăște:

· la act de darea de seamă a *Î.P.S. Petru*, Arhiepiscop al Chișinăului, Mitropolit al Basarabiei și Exarh al Plaiurilor.

· Adresează membrilor Sfântului Sinod rugămintea de a trimite pentru Mitropolia Basarabiei sumele cu care s-au îndatorat în fața Sfântului Sinod pentru ca Mitropolia Basarabiei să-și poată desfășura o activitate normală.

Temei nr. 4551/2003 – Adresa Arhiepiscopiei Alba Iuliei nr. 114-C/2003 cu propunerea *I.P.S. Arhiepiscop Andrei al Alba Iuliei* de a se acorda Cuv. Protosinghel Vasile (Teodor) Crișan, slujitor și duhovnic la Mănăstirea Dumbrava, jud. Alba, rangul de Arhimandrit.

Ținând seama de activitatea deosebită depusă în ascultările de slujitor și duhovnic la Mănăstirea de călugărițe Dumbrava, jud. Alba, de preot slujitor la Parohia Dumbrava și de director la Casa de copii “Sfânta Veronica” și la Casa de bătrâni “Sfânta Maria” din cadrul Mănăstirii Dumbrava, cu frumoase rezultate pe plan duhovnicesc, misionar-pastoral, administrativ-gospodăresc și social-filantropic:

Având în vedere că Prea Cuvioșia sa este absolvent de Seminar teologic și licențiat al Facultății de Teologie Ortodoxă a Universității din Alba Iulia și că, în calitate de preot, pentru activitatea desfășurată, i s-au acordat pe rând rangurile de iconom și iconom stavrofor, iar după tunderea în monahism rangul de protosinghel:

Luând act de propunerea I.P.S. Arhiepiscop Andrei al Alba Iuliei de a se acorda Cuviosului Protosinghel Vasile Crișan rangul de arhimandrit;

Pe temeiul prevederilor art. 82 din Statutul pentru organizarea și funcționarea Bisericii Ortodoxe Române și ale art. 7 al. 3 din Regulamentul pentru organizarea vieții monahale și funcționarea administrativă și disciplinară a mănăstirilor și la propunerea Comisiei pentru doctrină, viață monahală și misiune socială, Sfântul Sinod hotărăște:

Acordă Cuviosului Protosinghel Vasile Crișan, slujitor și duhovnic la Mănăstirea de călugărițe Dumbrava, jud. Alba, rangul de Arhimandrit.

Temei nr. 3118/2003 – Referatul Cancelariei Sfântului Sinod în legătură cu modul de aducere la îndeplinire de către centrele eparhiale a hotărârilor Sfântului Sinod nr. 762/2002 și 2578/2003 privind tipărirea și eliberarea legitimațiilor tip, pentru personalul monahal.

După cum se cunoaște, în anii din urmă (1993, 1999, 2001), la sesizarea unor eparhii, Sfântul Sinod a fost nevoit să ia unele măsuri împotriva vagabondajului călugărilor, împotriva cerșetoriei, precum și împotriva falșilor călugări, inclusiv prin introducerea obligativității legitimației tip pentru personalul monahal din cuprinsul tuturor eparhiilor Patriarhiei Române.

Astfel, Sfântul Sinod, în ședința sa din 12-13 martie 2002, prin hotărârea nr. 762 a aprobat “introducerea legitimației tip obligatorie pentru personalul monahal din eparhiile Patriarhiei Române, care se va confecționa după modelul prezentat și folosit în Arhiepiscopia Clujului. Legitimațiile tip pentru personalul monahal se vor putea realiza la Tipografia Institutului Biblic sau în alte tipografii bisericești, în care scop, Tipografia Institutului Biblic va prezenta de urgență eparhiilor oferta sa”.

Tot în legătură cu aplicarea hotărârii sinodale nr. 762/2002, prin care s-a aprobat tipărirea legitimației tip pentru personalul monahal, amintim că în ședința sa din 18-19 iunie 2003, analizând datele comunicate verbal de unii ierarhi, Sfântul Sinod prin hotărârea nr. 2578/2003 a hotărât că: “Eparhiile care nu au tipărit până în prezent legitimațiile pentru personalul monahal se vor îngriji pentru punerea imediată în aplicare a hotărârii Sfântului Sinod nr. 762/12-13 martie 2002, cu termen la 1 septembrie 2003, având ca scop a preîntâmpina cazurile de vagabondaj și cerșetorie în rândurile personalului monahal, luând totodată măsurile convenite pentru înștiințarea autorităților de ordine publică locale, în cazuri constatate de uzurpare a calității de călugări și de port ilegal de uniformă”.

În scopul evaluării modului de aplicare a hotărârilor sinodale mai sus amintite, cu nota nr. 3118/ 21 iulie 2003, Cancelaria Sfântului Sinod a solicitat Centrelor eparhiale să comunice stadiul tipăririi și înmânării legitimațiilor tip personalului monahal.

Ținând seama că urmare acestei Note și a evaluării făcute rezultă că: 11 eparhii au executat sau au în curs de execuție la Tipografia Institutului Biblic legitimațiile tip pentru personalul monahal, respectând întru totul hotărârea sinodală privind textul, dimensiunea și culoarea; că unele eparhii nu au respectat textul, dimensiunile și culoarea aprobate de Sfântul Sinod pentru executarea legiti-

mațiilor și că altele nu au răspuns Notei Cancelariei Sfântului Sinod nr. 3118/21 iulie 2003;

Constatând că la 1 septembrie 2003 a expirat termenul stabilit de Sfântul Sinod de introducere a legitimațiilor tip pentru personalul monahal, cu caracter unitar și obligatoriu în eparhiile din Patriarhia Română și că necesitatea lor devine tot mai stringentă;

În urma discuțiilor care au avut loc și la propunerea Comisiei pentru doctrină, viață monahală și misiune socială, Sfântul Sinod hotărăște:

· Până la data de 31 decembrie 2003, să se finalizeze în eparhii acțiunea de introducere a legitimației tip pentru personalul monahal potrivit coordonatelor stabilite prin hotărârile sinodale nr. 762/2002 - privind textul, dimensiunea și culoarea și nr. 2578/2003 - referitoare la caracterul unitar și obligatoriu al legitimației tip în toate eparhiile din Patriarhia Română, cunoscând că de respectarea acestor coordonate, corelate și cu alte măsuri luate de Sfântul Sinod sau de Centrele Eparhiale pe plan local, ține eficiența organelor eparhiale abilitate și a celor de ordine publică în depistarea falșilor călugări sau a călugărilor vagabonzi, precum și preîntâmpinarea acestor fenomene în rândul personalului monahal;

· Eparhiile care au în uz un alt model de legitimații decât cel aprobat, sunt îndatorate să aplice întru totul hotărârea Sfântului Sinod nr. 762/2002 care prevede că legitimația tip pentru personalul monahal are caracter unitar obligatoriu în toate eparhiile din Patriarhia Română;

· Eparhiile care nu au capacitatea tehnică de a executa legitimațiile pentru personalul monahal în regie proprie, pot apela la Tipografia Institutului Biblic care primește, în continuare, comenzi de execuție.

Temei nr. 3991/2003 – Referatul Cancelariei Sf. Sinod în legătură cu stabilirea prețului unitar pe întreaga Patriarhie pentru vânzarea Calendarului bisericesc pe anul 2004.

Experiența din ultimii ani privind aplicarea prețului unitar la Calendarele bisericești în toate eparhiile din cuprinsul Patriarhiei Române s-a dovedit benefică.

Motivele stabilirii prețului unitar au fost determinate de nedumeririle care se creau în rândul credincioșilor datorate prețurilor diferențiate între eparhii și, mai cu seamă, stoparea apariției și vânzării Calendarelor bisericești pirat pe piața neagră cu prețuri de vânzare inferioare celui stabilit în mod unitar de eparhii care afectează vânzarea producției proprii de calendare.

În contextul protejării produselor bisericești, Sfântul Sinod, în ședința sa de lucru din 4-5 martie 2003, prin hotărârea nr. 270/2003 a apreciat că, pe lângă celelalte măsuri privind tipărirea și difuzarea Calendarului bisericesc pe anul 2004, este necesar ca imprimarea acestuia să se facă, pe cât posibil, în tipografiile proprii, difuzarea începând cu data de 1 decembrie 2003 numai prin unitățile bisericești, menținându-se imprimarea stemei Patriarhiei Române și a stemei eparhiale pe calendar, iar prețul unitar al Calendarului bisericesc pe anul 2004 care să fie tipărit pe acestea să se stabilească într-o viitoare ședință sinodală, când va începe imprimarea Calendarului.

Referatul menționează că în anul 2003 prețul Calendarului bisericesc a fost de 20.000 (douăzeci mii) lei, a fost imprimat pe textul acestuia și a fost considerat un preț rezonabil.

Apreciind că Centrele Eparhiale trebuie să-și păstreze exclusivitatea în tipărirea și desfacerea Calendarului bisericesc în conformitate cu prevederile Legii nr. 103/1992, necedând drepturile de imprimare și difuzare parohiilor și mănăstirilor din subordine și nici chiar asociațiilor cu caracter religios care funcționează cu binecuvântarea Bisericii, acestea putând procura oricâte calendare voiesc de la eparhiile în raza cărora activează;

Apreciind că față de anul 2003, prețul Calendarului pe anul 2004 trebuie sporit în beneficiul Bisericii, care are de împlinit opere sociale și filantropice;

În urma discuțiilor care au avut loc și la propunerea Comisiei pentru doctrină, viață monahală și misiune socială, Sfântul Sinod hotărăște:

· Aprobă ca prețul unitar de vânzare al Calendarului bisericesc pe anul 2004; editat de către Centrele Eparhiale din Patriarhia Română să fie 25.000 lei/buc., acesta urmând a fi imprimat pe Calendarele foi și agende și difuzate numai prin pangarele și magazinele unităților bisericești.

· În conformitate cu prevederile Legii nr.103/1992, Centrele Eparhiale își păstrează exclusivitatea asupra imprimării și difuzării Calendarului bisericesc pe anul 2004, necedând aceste drepturi parohiilor și mănăstirilor din subordine și nici asociațiilor cu caracter religios care funcționează cu binecuvântarea Bisericii.

Temei nr. 4651/2003 – Adresa Episcopiei Maramureșului și Sătmarului nr. 986/2003 cuprinzând unele constatări cu privire la indexarea cu 9% a salariilor personalului clerical, începând cu 1 octombrie 2003, în care se precizează că salariul personalului de conducere încadrat conform Anexei 1B la Legea nr. 142/1999 se situează sub nivelul salariilor de încadrare ale unor categorii de preoți cu studii superioare, gradul I.

Pentru a explica aceste cazuri, Episcopia trimite în anexă la adresa mai sus amintită un stat de plată pe luna octombrie 2003, redând încadrarea comparativă a funcțiilor de la Anexa nr.1B cu cele ale preoților cu studii superioare de la gradul I.

Referatul arată că din verificarea de către serviciile specializate pe probleme de personal și economico-financiare ale Centrului Patriarhal a statului respectiv de plată comparativ al funcțiilor de la Anexa nr.1B cu cele ale preoților din Anexa nr. 2 la Legea nr. 142/1999 pe luna octombrie 2003, s-au putut constata o serie de erori pe care Episcopia Ortodoxă Română a Maramureșului și Sătmarului va trebui să le corecteze.

Referatul evidențiază și faptul că Episcopia Ortodoxă Română a Maramureșului și Sătmarului are dreptate în cazurile exemplificate de preoți cu studii superioare gradul I de la parohii care depășesc salariile unor categorii de personal de conducere.

Pentru a nu exista diferențe de salarizare care nemulțumesc personalul de conducere din diferite sectoare ale administrației bisericești eparhiale, încadrat conform Anexei nr.1B (vicari, consilieri, secretari, inspectori, exarhi, protopopi), comparativ cu personalul clerical încadrat conform Anexei nr. 2 (preoți, diaconi)

– asimilați la salarizare cu personalul didactic – fapt care generează creșteri periodice ale salariilor preoților și diaconilor în raport cu acestea și rămânerea în urmă, cu timpul, a salarizării personalului de conducere, s-au profilat câteva soluții care ar putea fi avute în vedere în viitor în această problemă.

Întrucât, pe de o parte s-au făcut precizări că la calcularea drepturilor salariale ale unor categorii ale personalului de conducere cu care a exemplificat Episcopia Ortodoxă Română a Maramureșului și Sătmarului s-au făcut erori de calcul, dar că, pe de altă parte, în unele dintre exemplificările aduse de aceeași eparhie, aceasta are dreptate în sensul că salariile unor categorii de preoți gradul I depășesc salariile unor categorii de personal de conducere;

Dat fiind că unele majorări de drepturi salariale pentru personalul de conducere vor trebui suportate din fonduri proprii, deoarece se cunoaște că de la bugetul de stat nu ar fi posibil să se obțină aceste sume și ținând seama că celelalte eparhii nu au semnalat până acum aceste diferențe ;

În urma discuțiilor care au avut loc și la propunerea Comisiei pentru doctrină, viață monahală și misiune socială, Sfântul Sinod hotărăște:

· Ia act de constatăriile Episcopiei Ortodoxe Române a Maramureșului și Sătmarului privind existența după 1 octombrie 2003 a unor salarii mai mici la unele categorii de personal din conducerea eparhială, față de salariul unor categorii de preoți cu studii superioare gradul I, problemă care să fie reexaminată la Centrul Patriarhal până la proxima ședință sinodală și să se facă propuneri, în scopul echilibrării:

· Atrage atenția Episcopiei Ortodoxe Române a Maramureșului și Sătmarului cu privire la erorile strecurate în calculul drepturilor salariale ale unor categorii de personal bisericesc; în exemplificările pe care le-a trimis Patriarhiei Române.

Temă nr. 4544/2003 – Darea de seamă a Sectorului II Economic al Administrației Patriarhale privind realizarea bugetului de venituri și cheltuieli al Fondului Central Misionar pe anul 2003.

Ținând seama că în ședința de lucru din 18-19 iunie 2003, Sfântul Sinod prin hotărârea nr. 2276, 1947/2003 a aprobat Bugetul de venituri și cheltuieli al Fondului Central Misionar pe anul 2003 în sumă de 4.445.228.000 lei.

Având în vedere că în anul 2003, prin purtarea de grijă a membrilor Sfântului Sinod și cu sprijinul generos al cucernicilor preoți din parohii și al credincioșilor s-a realizat la colecta Fondului Central Misionar din anul 2003, suma de 4.545.650.240 lei, depășindu-se încasările la bugetul aprobat cu suma de 100.422.240 lei, fapt care duce nemijlocit la modificarea bugetului de venituri și cheltuieli al Fondului Central Misionar însă cu păstrarea cotelor aprobate în iunie 2003;

Constatând că în anul 2003 au fost respectate destinațiile și planificările sumelor din bugetul Fondului Central Misionar conform cu cele stabilite în hotărârea Sfântului Sinod amintită care a fost comunicată Centrelor eparhiale la data de 30 iunie 2003;

În urma discuțiilor care au avut loc și la propunerea Comisiei pentru doctrină, viață monahală și misiune socială, Sfântul Sinod hotărăște:

- *Ia act de realizarea Bugetului de venituri și cheltuieli al Fondului Central Misionar pe anul 2003, conform celor aprobate prin hotărârea Sfântului Sinod nr. 2276, 1947 luată în ședința din 18-19 iunie 2003;*

- *Aprobă modul de realizare a Bugetului de venituri și cheltuieli al Fondului Central Misionar pe anul 2003;*

- *Aduce mulțumiri ierarhilor de la Centrele eparhiale și preoților de la parohii pentru eforturile depuse în vederea realizării colectei Fondului Central Misionar în Duminica Ortodoxiei din anul 2003.*

Temei nr. 4529/2003 – Referatul Sectorului Biserica și Societatea în legătură cu adresa Arhiepiscopiei Alba Iuliei nr. 1006/2003 privitoare la *Proiectul Roșia Montană Gold Corporation*, precum și în legătură cu punctele de vedere ale unor instituții publice și persoane fizice în această problemă.

Cerând cuvântul, *Î.P.S. Arhiepiscop Andrei al Alba Iuliei* informează că “anumite cercuri, formate din parlamentari și guvernanți, agreează proiectul, socotind că, pentru zona săracă din munți, s-ar crea locuri de muncă și că bugetul statului ar câștiga. Alte cercuri, formate din organizații ecologiste, din anumiți primari și ziașiști, militează împotriva lui. Motivul este că se distruge o străveche civilizație, că dispar biserici și morminte, că se poluează zona”.

Punctul de vedere exprimat de Arhiepiscopia Alba Iuliei este că: “în principiu nu suntem de acord cu părăsirea bisericilor – care fizic nu vor dispărea – nici cu mutarea cimitirelor. Ne-am pripit însă, exprimându-ne pretențiile în cazul în care proiectul totuși va fi aprobat din rațiuni care ne depășesc”.

Referatul amintește, în aceeași problemă, că la Administrația Patriarhală au fost înregistrate numeroase memorii și scrisori ale unor instituții publice, organizații non-guvernamentale și persoane fizice prin care se solicită intervenția Patriarhiei Române pe lângă forurile competente pentru ca acest Proiect, ce va aduce grave atingeri moștenirii culturale și spirituale a zonei Munților Apuseni, să nu fie aprobat; alții însă solicită sprijinul Bisericii pentru demararea lui.

În contextul unei legislații care nu reglementează foarte clar regimul investițiilor străine în România, la Roșia Montană, un investitor de origine canadiană a reușit să câștige încrederea unor factori de decizie locali sau centrali pentru a deschide o exploatare minieră de suprafață, unde să se extragă aur și argint prin metode noi de prelucrare, întregul proces afectând în mod grav zona, cu consecințe ecologice nefaste, dar mai ales cu implicații deosebite din perspectivă cultural-istorică, socială, arheologică, umanitară și religioasă.

Referatul subliniază apoi, că această situație a generat diverse curente de opinie și atitudine din partea unor instituții românești și internaționale întrucât acest tip de proiect de exploatare poate avea urmări deosebite, pe termen lung și nu întrunește criteriile europene în problematica securității ecologice și a restaurării zonei la încheierea procesului tehnologic de extracție și separare a minereului, amintind unele aspecte și motivații în sprijinul acestor atitudini și opinii:

- Conform datelor publicate de firma Roșia Montană Gold Corporation, aceasta este formată prin asocierea Minvest SA, Deva (19,3% din acțiuni), Gabriel Resources Ltd. Canada (80% din acțiuni) și acționari minoritari (0,7% din acțiuni). Firma a obținut, fără licitație, o concesiune pentru o suprafață de 4.282 ha, în zona Roșia Montană, situată la 80 km de Alba Iulia. Proiectul prevede organizarea celei mai mari exploatare aurifere din Europa, pentru extragerea unei cantități de aproximativ 300 tone de aur și 1.600 tone de argint, prin metoda excavărilor la suprafață. Tehnologia folosită se bazează pe extragerea aurului prin tratarea minereului măcinat cu soluție de cianură de sodiu, periclitanđ în mod serios mediul ambiant. Roca sterilă va fi depozitată în două halde (Cetate, 66 hectare și Carnic, 70 ha) iar nămolul epuizat, rezultat în procesul tehnologic după extracția aurului și argintului, va fi acumulat într-un bazin de decantare (lac deschis) cu o capacitate de 250 milioane tone și o suprafață estimată la cca.100 hectare (600 ha după alte surse), în spatele unui baraj înalt de 180 m., construit din rocă sterilă;
- Proiectul prevede strămutarea sau relocarea a circa 900 familii însumând circa 2.000 persoane, din 740 locuințe și 138 apartamente; strămutarea a 8 biserici, 9 cimitire, școli, grădinițe, dispensar medical și implică declasificarea a nouă case monumente istorice, distrugerea muzeului mineritului și a galeriei care se vizitează acum, distrugerea a patru masivi muntoși (Cetate, Carnic, Orlea, Jig) în urma excavațiilor (ce vor crea patru cratere) și a monumentelor naturale Piatra Corbului și Piatra Despicață;
- Pierderea socială cea mai importantă este distrugerea coeziunii comunității locale. Această acțiune a determinat apariția în rândul populației, a două grupuri de interese: *pe de o parte* sunt cei care, după socoteli sumare, și-au vândut proprietățile, alegând să părăsească zona spre locuri mai prielnice; *de cealaltă parte* sunt grupați cei care sunt legați de pământ, de tradiție și de religie, care și-au exprimat refuzul cu privire la strămutare. Studiul întocmit de Institutul de Drept European al Universității din Viena, intitulat “Compatibilitatea proiectului minier Roșia Montană din România cu principiile și normele Uniunii Europene și legislația Comunității Europene” se încheie cu următoarele concluzii: *proiectul nu corespunde criteriilor prevăzute în art. 8, al. 2 al Convenției Europene a Drepturilor Omului și contrazice nu numai legislația de mediu a Uniunii Europene/Comunității Europene ci și principiile de bază și standardele Convenției Europene a Drepturilor Omului.*
- Exploatarea la suprafață produce o degradare semnificativă a mediului natural, în fapt o adevărată mutilare a peisajului, lăsând în urmă cratere imense și masive depozite de material; posibilitatea scurgerii apelor din bazinul de decantare, infiltrările în subteran și formarea de acid cianhidric (un gaz extrem de toxic). în timpul verii mai ales, sub influența unor ploi acide, reprezintă riscuri deosebite pentru localități populate (Câmpeni, Abrud);
- Zona vizată în proiect conține vestigii arheologice de mare interes științific, de valoare inestimabilă, cu caracter de unicat în Europa și poate în lume, exploatarea zăcământului de aur ducând la distrugerea iremediabilă a sitului arheologic, ceea ce ar fi o pierdere irecuperabilă și ar anula posibilitatea

constituirii în viitor a unei zone de turism cultural, o soluție economică durabilă pe termen lung. (Carta de la Veneția – Carta Internațională pentru Conservarea și Restaurarea Monumentelor și Siturilor – adoptată de ICOMOS în 1965);

- “Criteriile de la Copenhaga” ale Uniunii Europene consideră promovarea dezvoltării durabile un criteriu de bază al acceptării de noi membri. Proiectul, prin dezvoltarea monoindustrială pe care o implică, va duce la degradarea culturală, economică și socială a zonei, precum și la izolarea ei, distrugând șansele Roșiei Montane pentru un viitor durabil;
- Pentru salvarea Roșiei Montane s-au pronunțat peste 1.000 arheologi și istorici din țară și din lumea întreagă, iar ICOMOS a dat o rezoluție în acest sens în decembrie 2002. Din discuțiile purtate a reieșit necesitatea declarării zonei ca “*Peisaj cultural evolutiv*” și înscrierea ei ca atare în Patrimoniul UNESCO. În februarie 2003, Comisia Națională a României pentru UNESCO a demarat procedurile pe lângă Comitetul Român al Patrimoniului Mondial de pe lângă UNESCO – Paris;
- Legea privind Protecția Patrimoniului arheologic prevede: “Dezvoltarea durabilă a zonelor de interes arheologic prioritar este obiectiv de interes național; protejarea și punerea în valoare a patrimoniului arheologic din aceste zone este, în condițiile legii, cauză de utilitate publică” (art.19, alin.1);
- Noua Lege a Minelor (nr.85 din 18 martie 2003, Monitorul Oficial nr.197 din 27 martie 2003), prevede, la art. 11, alin.1, următoarele: “Efectuarea de activități miniere pe terenurile pe care sunt amplasate monumente istorice, culturale, religioase, situri arheologice de interes deosebit, rezervații naturale, zonele de protecție sanitară și perimetrele de protecție hidrogeologică ale surselor de alimentare cu apă, precum și instituirea dreptului de servitute pentru activități miniere pe astfel de terenuri sunt strict interzise”;
- Grupul Băncii Mondiale (IFC) a decis în toamna anului 2002 să se retragă de la negocierile pentru finanțarea proiectului *Roșia Montană Gold Corporation*. Având în vedere cele prezentate mai sus, Academia Română a cerut Parlamentului României să oprească acest Proiect, deoarece nu există argumente privind eficiența economică, socială, de mediu etc. pentru România.

Întrucât proiectul implică și Biserica, fără voia ei, urmează ca, potrivit prevederilor canonice, statutare și regulamentare bisericești, a legislației țării și a legislației privitoare la culte, Biserica să-și spună cuvântul în această problemă, folosind următoarele criterii:

- *Potrivit Sfintelor Canoane, Biserica este datoare să poarte de grijă unităților bisericești aflate în jurisdicția ei, atât din punct de vedere pastoral, cât și misionar-social;*
- *Legiuirile Bisericii Ortodoxe Române înscriu bunurile bisericești - biserici și cimitire - în rândul bunurilor sacre, cu caracter inalienabil și imprescriptibil;*
- *De asemenea, potrivit doctrinei și legislației bisericești, Biserica nu reprezintă doar edificiul ca atare, ci este o comunitate spirituală formată din cre-*

dincioși, față de care trebuie să manifeste responsabilitate părintească în ceea ce privește viața, cu toate aspectele ei;

Pe temeiul acestei învățături și a legislației bisericești, Biserica, manifestând respect pentru cultura, tradițiile, obiceiurile și tot ceea ce reprezintă moștenirea spirituală care conferă identitatea acestui popor, nu poate subscrie la dispariția locașurilor de cult, a cimitirelor, satelor, parohiilor și a vieții din aceste ținuturi istorice.

După cum este cunoscut, problema proiectului Roșia Montană s-a aflat și se află în analiza organismelor interne și internaționale care și-au exprimat punctul de vedere în legătură cu această acțiune, ce atentează la valorile spirituale, culturale și istorice, la echilibrul ecologic și demografic al zonei.

Având în vedere cele de mai sus, s-a considerat că Biserica trebuie să se alăture celorlalte instituții naționale și internaționale care și-au manifestat dezacordul pentru dezvoltarea acestui proiect.

Pentru o mai bună edificare s-a menționat că punctul de vedere al Academiei Române privind proiectul de dezvoltare minieră Roșia Montană expus și argumentat în cadrul unor sesiuni științifice, se încheie cu următoarea concluzie: *ținând seama de consecințele distrugătoare pentru mediu și amenințătoare pentru colectivitățile umane, ca și aspectele arheologice și istorice, Academia Română, care exprimă pozițiile celor mai de seamă oameni de știință și de cultură ai țării, cere factorilor responsabili ai destinului României să împiedice realizarea acestui proiect.*

De asemenea, în Comunicatul comun al Bisericilor Romano-Catolice, Unitariene și Reformate din Ardeal (24 octombrie 2003) este expusă clar opoziția față de această inițiativă.

Pornind de la cele expuse anterior, la dezbaterile din plenul Sfântului Sinod, *Î.P.S. Arhiepiscop Bartolomeu Anania*, prezentând concluziile discuțiilor inițiate la Cluj, în colaborare cu numeroase organisme non-guvernamentale, a subliniat necesitatea ca Biserica Ortodoxă Română, conștientă fiind de misiunea ei, să se alăture acestor instituții și să-și exprime ferm dezaprobarea față de acest proiect.

A fost menționat faptul că locuitorii din Roșia Montană au dreptul și libertatea să dispună de proprietățile și bunurile individuale, dar în cazul bunurilor publice bisericești și sacre, răspunderea revine întregii comunități, cu acordul organismelor centrale bisericești - Sfântul Sinod, Adunarea Națională Bisericească și Consiliul Național Bisericesc.

În concluzie, membrii Sfântului Sinod și-au exprimat îngrijorarea față de această acțiune care tinde să nu mai respecte valoarea omului și a creației, valoarea muncii și a bunurilor sacre, a obiceiurilor, datinilor și tradițiilor culturale pe care populația acestui ținut le-a păstrat cu sfințenie de-a lungul veacurilor, în vremuri de pace sau de restriște. Totodată s-a exprimat îngrijorarea față de încălcarea principiilor științifice, sociale, morale și ale dezvoltării durabile, precum și dezacordul față de ceea ce se întreprinde, lăsând posibilitatea organismelor de stat competente să hotărască, în mod legal și eficient, în funcție și de acest punct de vedere al Bisericii Ortodoxe.

În urma analizării referatului prezentat plenului, la propunerea Comisiei pentru Doctrină, viață monahală și misiune socială, luându-se act și de sublinierile făcute de *Î.P.S. Arhiepiscop Bartolomeu* al Clujului, Sfântul Sinod hotărăște:

“Având în vedere, pe de o parte, temeiul biblic potrivit căruia pământul este creația lui Dumnezeu și că a fost creat anume pentru om, iar, pe de altă parte, că proiectul minier al Corporației canadiene Roșia Montană Gold Corporation urmează să desfigureze, atât ecologic, cât și uman, zona Roșia Montană și prin extensie, întreaga regiune a Munților Apuseni, Ținând seama și de poziția Academiei Române care, prin Institutele ei de specialitate, a ajuns la concluzia că e necesar să se opună acestui proiect Luând în considerare că proiectul minier Roșia Montană vizează strămutarea bisericilor și a morților din zonă, ceea ce e inadmisibil din punct de vedere al cultului și tradițiilor ortodoxe, Sfântul Sinod al Bisericii Ortodoxe Române se pronunță împotriva realizării proiectului Roșia Montană Gold Corporation și speră ca această zonă să rămână intactă în sfințenia, puritatea și frumusețea ei.”

Temei nr. 4299/2003 – Referatul Sectorului Biserica și Societatea în legătură cu adresa nr. 3010/2003 a Episcopiei Argeșului și Muscelului, prin care solicită a se examina organizarea în eparhiile Patriarhiei Române a asistenței religioase pentru persoanele cu deficiențe de auz.

Așa cum reiese din referat, persoanele cu deficiențe de auz, intrând în categoria persoanelor cu nevoi speciale (în număr de peste 30.000), nu s-au bucurat de un statut special, până în prezent, la nivelul Patriarhiei Române și a Centrelor Eparhiale. Cu toate acestea, în ultimii ani, Biserica Ortodoxă Română a inițiat pe plan local, câteva acțiuni experimentale menite să asigure persoanelor cu deficiențe de auz accesul la asistență religioasă și socială. Din situația estimativă înaintată de Episcopia Argeșului și Muscelului, rezultă că în România este nevoie de cel puțin 69 de parohii cu personalul clerical aferent care să deservească aceste comunități.

În urma activităților experimentale desfășurate, mai ales în Episcopia Argeșului, s-a considerat că a venit momentul ca Biserica Ortodoxă Română să aprofundeze problema și să ia măsurile cuvenite pentru crearea unui cadru organizat la nivel de Patriarhie, în vederea acordării unei asistențe religioase corespunzătoare, adaptată condițiilor speciale de care persoanele cu deficiențe de auz au nevoie, între motivele care determină o astfel de decizie fiind:

- *faptul că, deși majoritatea acestor persoane sunt creștini ortodocși, ei nu pot beneficia de asistența religioasă a Bisericii Mame, din cauza dizabilităților de care suferă;*
- *infiltrarea cultelor neo-protestante în rândul organizațiilor locale ale surzilor, prin acțiunile lor prozelitiste;*

În acest context, a fost discutat modelul deja implementat în Episcopia Argeșului și Muscelului, singura eparhie care, în parteneriat cu Fundația “Sf. Grigorie Palama” din Pitești și secția “Comunicare și Slujire prin Limbaj Mimico-Gestual” din cadrul Facultății de Teologie a Universității din Pitești, a pus la punct un program coerent și organizat de facilitare a accesului persoanelor cu deficiențe de auz la serviciile religioase și sociale oferite la nivel eparhial.

Referatul amintește că soluția pe care a adus-o în dezbatere Episcopia Argeșului și Muscelului constă în înființarea, în cadrul Sectorului “Biserica și Societa-

tea”, a unui birou special pentru problemele religioase ale persoanelor cu deficiențe de auz, birou care să coordoneze activitatea de asistență religioasă și socială desfășurată de Biserica Ortodoxă Română în cadrul comunităților de surzi din România.

În intervenția sa, *Î.P.S. Mitropolit Teofan al Olteniei* a cerut să se specifice dacă se dorește înființarea unui nou sector în cadrul Administrației Patriarhale. Răspunzând, *Prea Fericitul Părinte Patriarh Președinte* a specificat că nu este necesară înființarea unui nou sector și nici a unui birou separat în cadrul Sectorului Biserica și Societatea de la Patriarhie, ci activitatea va fi coordonată de actualele sectoare existente la nivelul Administrației Patriarhale și al Eparhiilor.

Ca urmare a precizărilor aduse și la propunerea Comisiei pentru doctrină, viață monahală și misiune socială, Sfântul Sinod hotărăște:

- *Coordonarea activităților de asistență religioasă și socială desfășurată de Biserica Ortodoxă Română în rândul comunităților de surdo-muți, precum și a celorlalte persoane cu handicap din România revine, la nivel local, sectoarelor sociale din cadrul eparhiilor, iar la nivel central, Sectorului Biserica și Societatea din cadrul Administrației Patriarhale;*
- *Pr.Prof. Onu Constantin, președintele Fundației “Sfântul Grigorie Palama” din Pitești, va rămâne, în continuare, consultant al sectoarelor sociale de la nivel eparhial și central pe probleme referitoare la asistența religioasă și socială desfășurată de Biserica Ortodoxă Română în rândul comunităților de surdo-muți din România;*
- *Sectorul Biserica și Societatea al Administrației Patriarhale va comunica tuturor Centrelor Eparhiale situația comunităților de surdo-muți de pe teritoriul fiecărei eparhii;*
- *Eparhiile vor recomanda candidați valizi din punct de vedere canonic, pentru a frecventa și absolvi cursurile Secției de Comunicare și Slujire prin Limbaj Mimico-Gestual din cadrul Facultății de Teologie Ortodoxă a Universității din Pitești, în vederea pregătirii lor ca preoți și interpreți ai acestui limbaj (această ocupație fiind recunoscută ca atare în nomenclatorul clasificării ocupațiilor din România). Aceștia vor putea sluji comunitățile de surdo-muți din România numai după absolvire și hirotonire.*
- *Cursurile la nivel seminarial și universitar din cadrul Secției de Comunicare și Slujire prin Limbaj Mimico-Gestual a Facultății de Teologie Ortodoxă din Pitești, vor avea ca finalitate pregătirea de interpreți ai limbajului mimico-gestual.*

10. Suspendarea ședinței

La orele 20⁰⁰, Prea Fericitul Părinte Patriarh Teoctist dispune suspendarea ședinței în plen, urmând ca lucrările să fie reluate în ziua următoare, potrivit programului anunțat.

MIERCURI, 12 NOIEMBRIE 2003

11. Participarea la Congresul Internațional Teologic “Dumitru Stăniloae”

Miercuri dimineață la orele 9⁰⁰, membrii Sfântului Sinod, în frunte cu Prea Fericitul Părinte Patriarh Teoctist, participă la lucrările *Congresului Internațional*

nal Teologic "Dumitru Stăniloae" – 100 de ani de la naștere, în aula Palatului Patriarhiei Române, împreună cu teologii ierarhi și profesori din țară și străinătate și a altor invitați.

12. Reluarea în plen a lucrărilor cu prezentarea rapoartelor Comisiilor sinodale

Lucrările Sfântului Sinod se reiau în plen la orele 12⁰⁰ sub președinția Prea Fericitului Părinte Patriarh Teoctist, prin rostirea rugăciunii "*Împărate Ceresc*". Sunt prezenți toți membri Sfântului Sinod ca și în ziua precedentă.

COMISIA CANONICĂ, JURIDICĂ ȘI PENTRU DISCIPLINĂ

Prea Fericitul Părinte Patriarh Teoctist invită pe *P.S. Episcop Calinic al Argeșului și Muscelului, raportorul Comisiei Canonice, juridice și pentru disciplină* să prezinte referatele asupra problemelor date în examinarea acestei Comisii, după cum urmează:

Temei nr. 2675/2003 – Adresa nr. 264/2003 a Î.P.S. Mitropolit Iosif al Mitropoliei Ortodoxe Române a Europei Occidentale și Meridionale în legătură cu hotărârea Adunării Eparhiale a Mitropoliei din 9 noiembrie 2002 privind modificarea unor articole din Statutul Mitropoliei.

Potrivit datelor existente, Sfântul Sinod al Bisericii Ortodoxe Române, în ședința sa de lucru din 4-5 iulie 2001, prin hotărârea nr. 1080/2001 a aprobat ridicarea Arhiepiscopiei Ortodoxe Române a Europei Occidentale și Meridionale la rangul de Mitropolie, precum și înălțarea Î.P.S. Arhiepiscop Iosif la rangul de Mitropolit, cu precizarea că "*aceste hotărâri se vor reflecta în Statutul respectiv al Mitropoliei*".

În aceeași ședință sinodală a fost examinat proiectul de Statut canonic al Mitropoliei adoptat prin hotărârea Adunării Eparhiale la 25 noiembrie 2000 și, "constatând că în urma amendamentelor care i s-au adus corespunde organizării eparhiei la rang de Mitropolie și respectă principiile canonice generale și răspunde specificului pastoral-misionar și administrativ bisericesc din cuprinsul acestei Mitropolii cu o vastă arie jurisdicțională, Sfântul Sinod prin aceeași hotărâre nr. 1080/2001 "*a confirmat proiectul de Statut canonic al Mitropoliei Ortodoxe Române a Europei Occidentale și Meridionale înaintat Patriarhiei Române de Consiliul Eparhial și Consiliul Vicarial din Franța cu amendamentele care i s-au adus de către Sfântul Sinod*".

Ulterior acestei hotărâri, potrivit recomandării făcute, Adunarea Eparhială a Mitropoliei Ortodoxe Române a Europei Occidentale și Meridionale în ședința sa din 10 noiembrie 2001 a adoptat textul Statutului Canonic al Mitropoliei confirmat de Sfântul Sinod al Bisericii Ortodoxe Române prin hotărârea nr. 1080 din 4-5 iulie 2001.

Ca urmare, cu adresa nr. 491 din 18 octombrie 2003, Î.P.S. Mitropolit Iosif a înaintat la Cancelaria Sfântului Sinod textul Statutului Canonic al Mitropoliei Ortodoxe Române a Europei Occidentale și Meridionale transpus pe două coloane – textul confirmat de Sfântul Sinod prin hotărârea nr. 1080/2001 și textul cu modificările adoptate de Adunarea Eparhială la 9 noiembrie 2002.

Comisia Canonică, juridică și pentru disciplină, procedând la examinarea textului cuprinzând modificările adoptate de Adunarea Eparhială a Mitropoliei Ortodoxe Române a Europei Occidentale și Meridionale în ședința din 9 noiembrie 2002, a constatat că *Statutul corespunde organizării și funcționării actuale a Mitropoliei, întrucât s-au operat toate modificările legate de ridicarea Arhiepiscopiei la rangul de Mitropolie și a Arhiepiscopului la rangul de Mitropolit și că Statutul cu modificările propuse respectă rânduiele canonice și bisericești în relațiile stabilite cu Sfântul Sinod și cu Biserica Mamă Ortodoxă Română.*

Totodată, Comisia Canonică, juridică și pentru disciplină constată că *este necesar să se aducă amendamente unor articole și alineate din Statutul Canonic al Mitropoliei și, ca atare, face plenului Sfântului Sinod propuneri de amendare a articolelor: 5, 22, lit. "i" și "n", 37, lit. "j", 48, al.2, 59 și 86, după cum urmează:*

- La art. 5, se propune să se aprobe adăugarea unui ultim alineat, cu următorul conținut:

"Potrivit cerințelor și evoluției vieții religioase, vicariatele vor deveni eparhii."

În motivarea acestei propuneri se argumentează că este necesar să se dea posibilitatea organizării românilor ortodocși dintr-o anumită țară sau regiune, corespunzător cerințelor vieții religioase locale și că, prin crearea de eparhii sufragane Mitropoliei Ortodoxe Române a Europei Occidentale și Meridionale se consolidează baza funcționării canonice a acesteia.

- La art. 22, se propune reintroducerea lit. "i" din Statutul anterior care confirmă Mitropolitului calitatea de membru al Sfântului Sinod (prevăzută pentru toți ierarhii în art. 90, lit. "h" din Statutul pentru organizarea și funcționarea Bisericii Ortodoxe Române) și renumerotarea alineatelor, în continuare, de la lit. "i" până la lit. "o", astfel că litera "i" va avea următorul conținut:

"Participă la ședințele Sfântului Sinod al Bisericii Ortodoxe Române și prezintă periodic referate privind viața și activitatea Mitropoliei."

- La art. 22, lit. "n", se propune amendarea în spirit canonic, astfel:

"Suspendă sau destituie din funcțiile lui personalul bisericesc de orice rang, cu excepția episcopilor-vicari, în caz de vinovăție gravă, în mod fundamentat chiar înainte de a începe cercetările canonice și, dispune imediat începerea cercetării disciplinare."

- La art. 37, lit. "j", unde se menționează între atribuțiile Adunării Vicariale și aceea de "a elabora un Regulament de ordine interioară care se aplică tuturor protoieriiilor din Vicariat", dar nu se specifică cine îl aprobă, Comisia Canonică, juridică și pentru disciplină propune următorul amendament:

"Elaborează un Regulament interior, care se aprobă de către Adunarea Mitropolitană și se aplică tuturor protoieriiilor din Vicariat."

- La art. 48, al.2, care are ca obiect Regulamentul interior după care se conduc protoieriiile și care trebuie să aibă același conținut cu art. 37, lit. "j" care are

ca obiect, sub altă formă, același Regulament interior pentru protopopiate, Comisia Canonică, juridică și pentru disciplină propune amendarea și îndreptarea în următoarea redactare:

“Fiecare Protoierie se conduce după un Regulament interior, elaborat de către Adunarea Vicarială și aprobat de Adunarea Mitropolitană.”

- La **art. 59**, privitor la durata mandatului membrilor Consiliului Parohial, se precizează că acesta are o durată de 3 ani, iar Comisia Canonică, juridică și pentru disciplină propune amendarea acestui articol pentru ca durata mandatului să fie de 4 ani, ca și la parohiile din Patriarhia Română, urmând ca art. 59 să aibă următorul conținut :

“Membrii Consiliului Parohial sunt aleși pentru o perioadă de patru ani și pot să fie realeși.”

- La **art. 86**, referitor la hotărârile Consistoriului Mitropolitan, se propune amendarea și reformularea pentru corelarea cu prevederile care se aplică în Patriarhia Română, în care scop Comisia Canonică, juridică și pentru disciplină propune spre aprobare următoarea redactare :

“Pentru hotărârile Consistoriului Mitropolitan în cazurile aplicării pedepsei depunerii din treapta preoției, se poate apela la Sinodul Mitropolitan, potrivit art. 25 din prezentul Statut.

Pentru hotărârile de caterisire se poate face apel la Sfântul Sinod al Bisericii Ortodoxe Române.”

În urma discuțiilor purtate, a explicațiilor date de Înalt Prea Sfințitul Mitropolit Iosif și a precizărilor aduse de Î.P.S. Mitropolit Daniel al Moldovei și Bucovinei care arată că este bine venită amendarea art. 5 din Statutul Mitropoliei, dându-se astfel posibilitatea ca Vicariatele să poată deveni noi episcopii, deoarece, în prezent, s-a depășit hotărârea panortodoxă de la Geneva și că Patriarhia Ecumenică însăși, este în situația de a nu o mai respecta;

Apreciind că Statutul cu propunerile de amendare care s-au făcut este în folosul Mitropoliei Ortodoxe Române a Europei Occidentale și Meridionale;

La propunerea Comisiei Canonică, juridică și pentru disciplină, Sfântul Sinod hotărăște:

- ***Confirmă Statutul Canonic al Mitropoliei Ortodoxe Române a Europei Occidentale și Meridionale, adoptat în cadrul Adunării sale Mitropolitane din 9 noiembrie 2002 și înaintat Sfântului Sinod cu adresa nr. 491/2003, conținând 100 de articole;***
- ***Aprobă amendamentele propuse de Comisia Canonică, juridică și pentru disciplină la art. 5, 22, lit. “i” și “n”, 37, lit. “j”, 48, al. 2, 59 și 86 în următoarea formulare, care se vor trimite Adunării Mitropolitane pentru adoptare:***

**Text propus pentru confirmare de
Adunarea Mitropolitană a Mitropo-
liei Ortodoxe Române a Europei
Occidentale și Meridionale
la 9 noiembrie 2002**

Art. 5 – Mitropolia Ortodoxă Română a Europei Occidentale și Meridionale este organizată în parohii, protoierii, alcătuite din mai multe parohii și vicariate – alcătuite din mai multe protoierii, după cum urmează:

– Vicariatul Ortodox Român al Franței, Elveția, Spania și Portugalia, cu:

Protoieria Franței,
Protoieria Elveției,
Protoieria Spaniei și Portugaliei

– Vicariatul Ortodox Român al Italiei, cu:
Protoieria Italiei de Nord,
Protoieria Italiei Centrale și de Sud,

– Vicariatul Ortodox Român al Regatului Unit al Marii Britanii, Irlandei, Belgiei și Olandei cu:

Protoieria Olandei și Belgiei flamande,
Protoieria Belgiei francofone,
Protoieria Regatului Unit al Marii Britanii și Irlandei

Art. 22 – Mitropolitul exercită în Mitropolia sa slujirea bisericească: sfințitoare, învățătoarească și cârmuitoare;

a. Conduce eparhia conform tradiției canonice și a normelor nomocanonice în vigoare;

b. Convoacă și prezidează organele deliberative ale eparhiei și se îngrijește de punerea în aplicare a deciziilor acestora;

c. Veghează asupra bunului mers al vieții bisericești în eparhie și asupra funcționării normale a organelor sale;

d. Reprezintă eparhia în justiție, în fața autorităților și în fața terților, personal sau prin delegații;

e. Numește și hirotonește clericii și stareții mănăstirilor;

**Text confirmat de Sfântul Sinod al Bi-
sericii Ortodoxe Române în ședința
de lucru din 11-12 noiembrie 2003**

Art. 5 – Mitropolia Ortodoxă Română a Europei Occidentale și Meridionale este organizată în parohii, protoierii, alcătuite din mai multe parohii și vicariate – alcătuite din mai multe protoierii, după cum urmează:

– Vicariatul Ortodox Român al Franței, Elveției, Spaniei și Portugalia, cu:

Protoieria Franței,
Protoieria Elveției,
Protoieria Spaniei și Portugaliei;

– Vicariatul Ortodox Român al Italiei, cu:
Protoieria Italiei de Nord,
Protoieria Italiei Centrale și de Sud;

– Vicariatul Ortodox Român al Regatului Unit, al Irlandei, Belgiei și Olandei cu:

Protoieria Olandei și Belgiei flamande,
Protoieria Belgiei francofone,
Protoieria *Regatului Unit* și Irlandei

Potrivit cerințelor și evoluției vieții religioase, vicariatele vor deveni eparhii.

Art. 22 – Mitropolitul exercită în Mitropolia sa slujirea bisericească: sfințitoare, învățătoarească și cârmuitoare;

a. Conduce eparhia conform tradiției canonice și a normelor nomocanonice în vigoare;

b. Convoacă și prezidează organele deliberative ale eparhiei și se îngrijește de punerea în aplicare a deciziilor acestora;

c. Veghează asupra bunului mers al vieții bisericești în eparhie și asupra funcționării normale a organelor sale;

d. Reprezintă eparhia în justiție, în fața terților, personal sau prin delegații;

e. Numește și hirotonește clericii și stareții mănăstirilor;

- f. Acordă distincțiile bisericesti;
- g. Numește și confirmă în caz de alegere, personalul bisericesc conform normelor în vigoare;
- h. Stabilește prin decizie atribuțiile episcopilor-vicari, care urmează să fie confirmate de către Sfântul Sinod al Bisericii Ortodoxe Române;
- i. Stabilește prin decizie chiriarhală structura și atribuțiunile membrilor Administrației Eparhiale;
- j. Aprobă sau respinge fondat sentințele pronunțate de către Consistoriul Eparhial;
- k. Face cât mai des posibil vizite canonice în eparhia sa, pentru a se încredința de bunul mers al vieții bisericesti și pentru a-i susține și încuraja pe clerici și credincioși;
- l. Acordă dispense ecleziale și dezleagă căsătoria religioasă după ce a fost pronunțat divorțul civil;
- m. Suspendă și sau destituie din funcțiile lor personalului bisericesc de oricare rang, în caz de vinovăție gravă, fundamentat, și dispune imediat începerea cercetării disciplinare.
- n. Acordă concedii mai mari de opt zile personalului bisericesc și didactic din cadrul mitropoliei.

Art. 37 –

- j. Elaborează un regulament interior care se aplică tuturor protoierilor din vicariat.

Art. 48 – Protoieria are în frunte un protoieru numit de către Mitropolit, după consultarea preoților Protoieriei. Durata mandatului protoiereului este de doi ani, cu posibilitatea de reînnoire.

Fiecare protoieru se conduce după un Regulament interior elaborat de Adunarea Protoieriei și aprobat de Mitropolit.

- f. Acordă distincțiile bisericesti;
- g. Numește și confirmă în caz de alegere, personalul bisericesc conform normelor în vigoare;
- h. Stabilește prin decizie atribuțiile episcopilor-vicari, care urmează să fie confirmate de către Sfântul Sinod al Bisericii Ortodoxe Române;
- i. *Participă la ședințele Sfântului Sinod al Bisericii Ortodoxe Române și prezintă periodic referate privind viața și activitatea Mitropoliei;*
- j. Stabilește prin decizie chiriarhală structura și atribuțiunile membrilor Administrației Mitropolitane;
- k. Aprobă sau respinge fondat sentințele pronunțate de către Consistoriul Mitropolitan;

l. *Face cât mai des posibil vizite canonice în eparhia sa, pentru a se încredința de bunul mers al vieții bisericesti;*

m. *Acordă orice dispensă bisericască;*

n. *Suspendă sau destituie din funcție personalului biseriesc de orice rang, cu excepția episcopilor-vicari, în caz de vinovăție gravă, în mod fundamentat, chiar înainte de a începe cercetările canonice și dispune imediat începerea cercetării disciplinare;*

o. *Acordă concedii mai mari de opt zile personalului bisericesc și didactic din cadrul mitropoliei.*

Art. 37 –

j. *Elaborează un regulament interior care se aprobă de Adunarea Mitropolitană și se aplică tuturor protoierilor din vicariat.*

Art. 48 – Protoieria are în funte un protoieru de către Mitropolit, după consultarea preoților Protoieriei. Durata mandatului protoiereului este de doi ani, cu posibilitatea de reînnoire.

Art. 59 – Membrii Consiliului Parohial sunt aleși pentru o perioadă de trei ani și pot să fie realeși.

Hotărârea de caterisire este supusă aprobării Sfântului Sinod al Bisericii Ortodoxe Române.

Fiecare protoiereu se conduce după un Regulament interior elaborat de Adunarea Vicarială și aprobat de Adunarea Mitropolitană.

Art. 59 – Membrii Consiliului Parohial sunt aleși pentru o perioadă de patru ani și pot să fie realeși.

Art. 86 – Hotărârile Consistoriului Mitropolitan, în cazurile aplicării pedepsei depunerii din treapta preoției, se poate apela la Sinodul Mitropolitan, potrivit art. 25 din prezentul Statut.

Pentru hotărârile de caterisire se poate face apel la Sfântul Sinod al Bisericii Ortodoxe Române.

Temei nr. 4419/2003 – Referatul Comisiei Sinodale pentru canonizarea sfinților români și Procesul-Verbal al acesteia cu propunerea de aprobare a textelor Acatistului și Slujbei Sfinților Preoți Mărturisitori Ioan din Galeș și Moise Măcinic din Sibiel.

Din documentația prezentată rezultă că în ziua de 10 noiembrie 2003 a avut loc la Palatul Patriarhiei din București ședința de lucru a Comisiei sinodale pentru canonizarea sfinților români, convocată cu binecuvântarea Prea Fericitului Părinte Patriarh Teoctist pe temeiul rezoluției nr. 4419 din 29 octombrie 2003, având pe Ordinea de Zi: 1. *Examinarea Acatistului Sfinților Preoți Mărturisitori Ioan din Galeș și Moise Măcinic din Sibiel* și 2. *Examinarea Slujbei Sfinților Preoți Mărturisitori Ioan din Galeș și Moise Măcinic din Sibiel*.

În referat și în Procesul-Verbal se arată că, în Comisia sinodală pentru canonizarea sfinților români s-a examinat și dezbătut fiecare punct în parte de pe Ordinea de Zi, după cum urmează:

– *S-a citit, diortosit și aprobat Acatistul Sfinților Preoți Mărturisitori Ioan din Galeș și Moise Măcinic din Sibiel, alcătuit de către P.S. Arhiereu-Vicar Ioachim Băcăuanul după varianta propusă de Pr. Lect. Constantin Necula de la Facultatea de Teologie "Andrei Șaguna" din Sibiu.*

S-a constatat că Acatistul corespunde cerințelor liturgice, atât din punct de vedere al formei, respectând structura clasică a unei astfel de alcătuirii liturgice, cât și al conținutului, care cuprinde viața și pătimirile acestor Mărturisitori.

– *S-a citit, îndreptat și aprobat Slujba Sfinților Preoți Mărturisitori Ioan din Galeș și Moise Măcinic din Sibiel, alcătuită de către P.S. Arhiereu-Vicar Ioachim Băcăuanul.*

S-a constatat că Slujba diortosită respectă întru totul tipicul bisericesc și se încadrează în perioada liturgică în care se face serbarea acestor sfinți.

Comisia Canonică, juridică și pentru disciplină a Sfântului Sinod, primind și examinând aceste texte liturgice și le-a însușit și le propune spre aprobare Sfântului Sinod.

În urma discuțiilor purtate și a explicațiilor date de P.S.Episcop Laurențiu al Caransebeșului, la propunerea Comisiei Canonică, juridică și pentru disciplină, Sfântul Sinod hotărăște:

· *Aprobă textele Acatistului și Slujbei (Vecernie și Utrenie) Sfinților Preoți Mărturisitori Ioan din Galeș și Moise Măcinic din Sibiel, în forma diortosită de Comisia Sinodală pentru Canonizarea Sfinților Români.*

· *Aprobă tipărirea acestor texte liturgice și introducerea în cărțile de cult, prin grija Editurii Institutului Biblic și de Misiune al Bisericii Ortodoxe Române.*

· *Întrucât mai sunt încă Centre Eparhiale care nu au finalizat lucrarea de redactare și trimitere spre aprobare a textelor liturgice în cinstea Sfinților Români canonizați în anul 2002, aprobă ca acestea să urgenteze această activitate ținând seama de Metodologia de examinare și cercetare a textelor liturgice aprobată de Sfântul Sinod prin hotărârea nr. 5085, luată în ședința de lucru din 26-27 noiembrie 2002.*

Temei nr. 4184/2003 – Adresa Arhiepiscopiei Alba Iuliei nr.100-C/2003 cu solicitarea de a se aproba proiectul de stemă al eparhiei în forma propusă.

Având în vedere că pe temeiul hotărârii Sfântului Sinod nr. 2170/2002, Arhiepiscopia Alba Iuliei a elaborat proiectul stemei eparhiale care cuprinde elemente caracteristice heraldicii bisericești în următoarea descriere:

- Scutul de culoare galben-auriu în formă de blazon voievodal este așezat pe cârja și crucea episcopală și este timbrat cu mitra arhierască;
- Pe scut, în spațiul central se află imaginea Catedralei “*Reîntregirii*” din Alba Iulia, încadrată sus de două medalioane reprezentând: în dreapta Sfânta Treime, hramul vechii biserici mitropolitane din Alba Iulia, în stânga: strugurele și spicul de grâu, simboluri euharistice, iar în partea de jos a Catedralei monogramul creștinismului;
- Scutul este flancat de Sfinții Arhangheli Mihail și Gavriil – hramul Catedralei “*Reîntregirii*” din Alba Iulia – îmbrăcați în veșminte albastre, șezând pe nori;
- Scutul și Arhanghelii se sprijină pe o eșarfă de culoare cărămiziu-orange pe care sunt redată cuvintele Mântuitorului “*...ca toți să fie una...*” (Ioan, 17, 21);

Constatând că în forma prezentată, stema întrunește condițiile pentru a primi aprobarea Sfântului Sinod;

Ținând seama că după aprobarea stemei de către Sfântul Sinod, Arhiepiscopia Alba Iuliei, prin organele eparhiale de resort, este dator să ia măsurile necesare pentru punerea de acord a ștampilelor eparhiale, ale sectoarelor administrative eparhiale, ale protopopiatelor, parohiilor și mănăstirilor cu elementele de conținut și dimensiune stabilite prin hotărârea Sfântului Sinod nr. 2170/2001;

Pe temeiul prevederilor art. 198 din Statutul pentru organizarea și funcționarea Bisericii Ortodoxe Române și la propunerea Comisiei Canonică, juridică și pentru disciplină, Sfântul Sinod hotărăște:

· *Aprobă proiectul stemei Arhiepiscopiei Alba Iuliei în forma înaintată Sfântului Sinod;*

· *Îndatorează Arhiepiscopia Alba Iuliei să pună de acord sigiliile eparhiei, ale sectoarelor administrative eparhiale, protopopiatelor, parohiilor și mănăstirilor, cu elementele de conținut și dimensiune redată în hotărârea Sfântului Sinod nr. 2170/2001.*

Temei nr. 4530/2003 – Adresa Episcopiei Sloboziei și Călărașilor nr.2519/2003 cu solicitarea de a se aproba proiectul de stemă al eparhiei în forma propusă.

Având în vedere că pe temeiul hotărârii Sfântului Sinod nr. 2170/2002, Episcopia Sloboziei și Călărașilor a elaborat proiectul stemei eparhiale care cuprinde elemente caracteristice heraldicii bisericești în următoarea descriere:

- Stema Episcopiei se înscrie într-un cerc perfect, semn al armoniei și echilibrului elementelor heraldice componente;
- Central, într-un scut de culoare albastră, se află stilizată noua Catedrală Episcopală în culoare roz, cu turlele acoperite în roșu, cărămizi și ferestre conturate în negru. Elementele de arhitectură sunt definite în culoarea verde coral;
- În partea superioară, scutul, flancat de doi îngeri protectori, este timbrat cu mitra episcopală din care pornește până la centru o hlamidă de culoare roșu-cărămiziu, cu tiv auriu. Mitra aurie cuprinde elemente decorative în culoarea cărămiziu cu contur negru, având icoana Mântuitorului poziționată central, străjuită de două cruciulițe decorative;
- Scutul este sprijinit pe cârja și crucea episcopală încrucișate, de culoare aurie cu elemente decorative conturate în negru și însoțite de un omofor auriu brodat cu cruciulițe stilizate. Toate se sprijină pe o eșarfă de culoare roșu-cărămiziu care, în partea de jos, centrat, este inscripționată cu îndemnul pastoral *“Pace vouă!”*;
- În partea inferioară a scutului, în partea centrală, se regăsește redat în relief și în culoare aurie Monogramul lui Hristos, flancat de doi pești, din care se continuă stânga-dreapta, tot în culoare aurie, viță-de-vie cu struguri și spice de grâu, ca simboluri ale bogăției materiale și spirituale a locurilor binecuvântate ce se găsesc sub ocrotirea Episcopiei Sloboziei și Călărașilor;

Constatând că în forma prezentată, stema întrunește condițiile pentru a primi aprobarea Sfântului Sinod;

Ținând seama că după aprobarea stemei de către Sfântul Sinod, Episcopia Sloboziei și Călărașilor, prin organele eparhiale de resort, este datoare a lua măsurile necesare pentru punerea de acord a ștampilelor eparhiei, ale sectoarelor administrative eparhiale, ale protopopiatelor, parohiilor și mănăstirilor cu elementele de conținut și dimensiune stabilite prin hotărârea Sfântului Sinod nr. 2170/2001;

Pe temeiul prevederilor art. 198 din Statutul pentru organizarea și funcționarea Bisericii Ortodoxe Române și la propunerea Comisiei Canonice, juridică și pentru disciplină, Sfântul Sinod hotărăște:

· *Aprobă proiectul stemei Episcopiei Sloboziei și Călărașilor în forma înaintată Sfântului Sinod;*

Indatorează Episcopia Sloboziei și Călărașilor să pună de acord sigiliile eparhiei, ale sectoarelor administrative eparhiale, protopopiatelor, parohiilor și mănăstirilor, cu elementele de conținut și dimensiune redată în hotărârea Sfântului Sinod nr. 2170/2001.

Temei nr. 4281/2003 – Referatul informativ al Cancelariei Sfântului Sinod în legătură cu demersurile pe lângă Guvernul României privind trecerea în proprietatea Bisericii a bunurilor date în folosință unităților sale de cult subordonate în perioada 1990-2003.

În referatul prezentat Sfântului Sinod se arată că, încă din anul 1990, Biserica Ortodoxă Română a sesizat Guvernul României și, unde a fost cazul, autoritățile locale, despre necesitatea unor măsuri reparatorii în legătură cu exproprierea și deposedarea abuzivă de bunurile sale care s-a exercitat în cei aproape 50 de ani de comunism.

Ca urmare, constatându-se că unele bunuri au fost distruse prin demolare iar altele au căpătat destinații greu de schimbat, Guvernele României de după anul 1990, precum și unele autorități locale au căutat, prin emiterea unor acte normative, să aducă unele reparații și, ca atare, au aprobat cedarea în folosință a unor bunuri către Patriarhia Română și unitățile sale din teritoriu (mitropolii, arhiepiscopii, episcopii, protopopiate, parohii, mănăstiri, școli teologice), constând în imobile, terenuri și alte bunuri.

De-a lungul timpului, unitățile bisericești care au primit aceste bunuri în folosință au procedat la luarea măsurilor pentru repararea, restaurarea și întreținerea bunurilor respective și destinarea lor potrivit cu cerințele și realitățile locale.

Apreciind că folosirea pe mai departe în calitate de deținători legali ai acestor bunuri constituie, în fapt, o mică compensație adusă Bisericii noastre pentru pierderile materiale suferite înainte de anul 1990, precum și o binefacere și un sprijin pentru viața și activitatea noastră bisericească, fondurile existente putând fi destinate altor cerințe prioritare ale Bisericii noastre și a unităților sale de cult (activități de asistență socială, caritativă, filantropică, de educație și cultură) în mijlocul poporului drept credincios,

Cu scrisoarea nr. 4281 din 14 octombrie 2003, Prea Fericitul Părinte Patriarh Teoctist s-a adresat Domnului Adrian Năstase, Prim-Ministrul Guvernului României, cu solicitarea ca împreună cu Guvernul să analizeze posibilitatea ca bunurile date în folosință Bisericii noastre și unităților sale de cult subordonate, să fie trecute în proprietatea acestora, emițându-se actele normative specifice.

În cadrul discuțiilor purtate în Plenul Sfântului Sinod s-au exprimat mulțumiri Prea Fericitului Părinte Patriarh Teoctist pentru această grijă manifestată față de Biserică, dar mulți dintre membrii Sfântului Sinod au subliniat că tabelul înaintat nu cuprinde toate bunurile pe care le-au primit în folosință sau au intervenit modificări și schimbări în situația acestora Comunicată Cancelariei Sfântului Sinod în anul 2002, constatându-se că este necesară o nouă revenire către Guvernul României, după ce eparhiile vor comunica situația exactă a bunurilor în cauză.

Î.P.S. Mitropolit Iosif își exprimă dorința ca între imobile să fie trecut și cel de la Lomours (Franța), care a fost dat în folosință Mitropoliei de la Paris în care scop va comunica datele respective.

În urma discuțiilor care au avut loc, a opiniilor exprimate și la propunerea Comisiei Canonice, juridică și pentru disciplină, Sfântul Sinod hotărăște:

· *Ia act de scrisoarea Prea Fericitului Părinte Patriarh Teoctist nr. 4281/2003 adresată Prim-Ministrului Guvernului României prin care s-a solicitat ca imobilele date în folosință gratuită Bisericii noastre și unităților sale de cult subordonate, prin acte normative ale autorităților administrative de stat centrale și locale, începând cu anul 1990, să fie trecute în proprietatea acestora.*

· *Eparhiile sunt îndatorate a transmite Cancelariei Sfântului Sinod, cât mai grabnic cu putință, situația actualizată a imobilelor date în folosință gratuită Bisericii noastre și unităților sale de cult subordonate, prin acte normative ale autorităților administrative de stat centrale și locale, începând cu anul 1990 și până în prezent. Datele referitoare la imobilele respective vor fi cuprinse într-un tabel care se va elabora și trimite Centrelor Eparhiale.*

*

În continuarea lucrărilor Comisiei Canonice, juridice și pentru disciplină, Prea Fericitul Părinte Patriarh Teoctist supune Plenului Sfântului Sinod problema desemnării, prin vot secret, a candidaților pentru alegerea scaunului vacant de Episcop al Episcopiei Severinului și Strehaiei, care au fost nominalizați în ședința sinodală precedentă din 11 noiembrie 2003 și invită pe *Î.P.S. Mitropolit Teofan al Olteniei* să prezinte:

Temei nr. 4591/2003 - Solicitarea Î.P.S. Mitropolit Teofan al Olteniei pentru examinarea a propunerilor de candidați pentru alegerea în postul vacant de Episcop al Episcopiei Severinului și Strehaiei și supunerea acestora votului plenului conform art. 129 din Statutul pentru organizarea și funcționarea Bisericii Ortodoxe Române.

Î.P.S. Mitropolit Teofan al Olteniei amintește că în ședința sinodală din ziua precedentă Sfântul Sinod Plenar, la propunerea Înalte Prea Sfinției Sale, au fost nominalizați doi candidați, în persoana PP.SS.Episcopi-Vicari ai Arhiepiscopiei Craiovei **Gurie Strehăianul și Nicodim Gorjeanul**, iar acum este necesar ca în conformitate cu prevederile art. 129 din Statutul pentru organizarea și funcționarea Bisericii Ortodoxe Române această propunere să fie supusă votării plenului Sfântului Sinod pentru a se constata dacă vor întruni majoritatea de voturi pentru a fi declarați candidați acceptați.

Prea Fericitul Părinte Președinte dispune să fie aduse la biroul prezidial buletinele de vot pentru verificarea și numărarea în raport cu numărul votanților prezenți.

După lămuririle necesare asupra modului de votare, date chiar de Prea Fericitul Părinte Președinte, se distribuie câte un buletin de vot fiecărui membru al Sfântului Sinod și apoi are loc votarea secretă în urnele pregătite.

La numărarea voturilor se constată că numărul buletinelor de vot corespunde cu numărul votanților. La despuierea scrutinului se constată că: **P.S. Episcop-Vicar Nicodim Gojeanul a întrunit 35 voturi pentru și 6 voturi contra iar P.S. Episcop-Vicar Gurie Strehăianul a întrunit 34 voturi pentru și 7 voturi contra.**

Constatându-se că, în urma votului solicitat, cei doi candidați au întrunit majoritatea statutară, *Prea Fericitul Părinte Președinte* îi proclamă candidați acceptați pentru alegerea în postul vacant de Episcop al Episcopiei Severinului și Strehaiei.

În urma rezultatului votării secrete, Sfântul Sinod hotărăște:

Aprobă drept candidați pentru alegerea în postul vacant de Episcop al Episcopiei Severinului și Strehaiei pe PP.SS.Episcopi-Vicari ai Arhiepiscopiei Craiovei Nicodim Gorjeanul și Gurie Strehăianul, ale căror nume însoțite de câte un curriculum vitae vor fi comunicate confidențial membrilor Colegiului Electoral Bisericesc, odată cu convocarea pentru alegerea respectivă, conform prevederilor art. 129 din Statutul pentru organizarea și funcționarea Bisericii Ortodoxe Române.

În finalul lucrărilor Comisiei Canonice, juridică și pentru disciplină, *Prea Fericitul Părinte Președinte* readuce în discuție **problema revizuirii și amendării Statutului pentru organizarea și funcționarea Bisericii Ortodoxe Române**, în vederea aprobării lui de către Sfântul Sinod și Adunarea Națională Bisericească, după cum urmează:

Temei nr. 4076/2003 – Aspecte privind urgența continuării procesului de revizuire și diortosire a Statutului pentru organizarea și funcționarea Bisericii Ortodoxe Române în vederea supunerii examinării Sfântului Sinod a unui proiect de text ca bază a dezbateri în această problemă.

La invitarea Prea Fericitului Părinte Patriarh Teoctist, *Pr. Constantin Pârvu*, vicar administrativ patriarhal arată că potrivit hotărârii Sfântului Sinod nr. 1058/2003 **a fost republicat ca exemplar de lucru un extras din Legiuirile Bisericii Ortodoxe Române** cuprinzând: *Statutul pentru organizarea și funcționarea Bisericii Ortodoxe Române, Regulamentul de procedură al instanțelor disciplinare și de judecată ale Bisericii Ortodoxe Române, Regulamentul pentru organizarea vieții monahale și funcționarea administrativă și disciplinară a mănăstirilor și Regulamentul pentru organizarea și funcționarea cimitirelor parohiale și mănăstirești din cuprinsul eparhiilor Bisericii Ortodoxe Române.*

Prea Cucernicia Sa arată, în continuare, că Sfântul Sinod a instituit o comisie de profesori, canoniști și juriști care să revizuiască Statutul, comisie din care au făcut parte: PP.CC. Arhid. Prof. Univ. Ioan Floca, în prezent indisponibil, Pr. Prof. Univ. Dumitru Radu, Pr. Constantin Pârvu, vicar administrativ patriarhal și Dl. Ion Neagu, consilier juridic.

Având în vedere că textele Statutului și a celorlalte regulamente tipărite în noul extras cuprind toate modificările care s-au adus de la publicarea lor în anul 1953 și până în prezent și că ele constituie texte oficiale și actuale ale acestor acte normative bisericești;

Constatând din discuțiile care au avut loc în plen că este necesar ca *Statutul pentru organizarea și funcționarea Bisericii Ortodoxe Române* să cuprindă și modificările referitoare la numirea protopopilor aprobate de către Sfântul Sinod dar care nu au fost încă aprobate de Adunarea Națională Bisericească, deși modificările respective sunt întru totul aplicabile întrucât, ca hotărâre sinodală trebuie adusă la îndeplinire, mai ales că Sfântul Sinod este cel ce aprobă modificarea

Regulamentului pentru funcționarea organelor deliberative care cuprinde și normele pentru numirea protopopilor (art. 54-57);

Pr. Constantin Pârvu, informează Sfântul Sinod că la Cancelaria Sfântului Sinod s-a încheiat de revizuit și amendat întregul Statut, potrivit cerințelor vieții religioase și administrative actuale din Biserica Ortodoxă Română prin grija P.C. Sale și a colaboratorilor, fiind necesar ca acesta să fie dactilografiat într-o formă finală, în text paralel, prin lucrarea unei comisii restrânse, în care scop este necesar ca Sfântul Sinod să desemneze 2-3 ierarhi care să vadă și să examineze acest Statut revizuit, în cuprinsul căruia s-a avut în vedere și menționarea sectoarelor restructurate ale Administrației Patriarhale și a sectoarelor nou ivite în cadrul Centrelor Eparhiale.

Î.P.S. Mitropolit Daniel al Moldovei și Bucovinei, P.S. Episcop Casian al Dunării de Jos și alți membri ai Sfântului Sinod socot că este necesar ca Statutul aflat în acest stadiu, cu propunerile aduse de Pr. Constantin Pârvu, să fie dactilografiat, multiplicat și prezentat Prea Fericitului Părinte Patriarh, care să dispună trimiterea la eparhii și tuturor membrilor Sfântului Sinod, ca exemplar de lucru în perspectiva definitivării textului Statutului pentru organizarea și funcționarea Bisericii Ortodoxe Române în plenul Sfântului Sinod și al Adunării Naționale Bisericești.

Ca urmare a discuțiilor care au avut loc, pentru care s-a dovedit un interes deosebit, și a propunerilor care sau făcut în plen, Sfântul Sinod hotărăște:

· Aprobă ca Statutul pentru organizarea și funcționarea Bisericii Ortodoxe Române cuprinzând toate modificările care i s-au adus de către Sfântul Sinod până în prezent, așa cum a fost tipărit și prezentat în actuala ședință membrilor Sfântului Sinod, împreună cu Regulamentul de procedură al instanțelor disciplinare și de judecată ale Bisericii Ortodoxe Române, Regulamentul pentru organizarea vieții monahale și funcționarea administrativă și disciplinară a mănăstirilor și Regulamentul pentru organizarea și funcționarea cimitirelor parohiale și mănăstirești din cuprinsul eparhiilor Bisericii Ortodoxe Române, fiind de absolută și strictă necesitate aparatului administrativ de la centrele eparhiale, să se trimită în câte cel puțin 100 (una sută) exemplare fiecărei eparhii, ca exemplare de lucru, cu îndatorirea ca Centrele eparhiale să facă propunerile cuvenite.

· Totodată exemplarul Statutului pentru organizarea și funcționarea Bisericii Ortodoxe Române, pe care Pr. Constantin Pârvu, vicar administrativ patriarhal l-a pregătit, în paralel, cu toate modificările și amendamentele la întregul Statut, inclusiv la articolele care nu s-au revizuit până acum, dar pe care P.C. Sa le consideră necesare a se revizui în raport cu cerințele vieții religioase și cu evoluția administrației bisericești, Statut pe care îl are pregătit în manuscris, va fi dactilografiat, multiplicat și trimis tuturor Centrelor eparhiale, ca exemplar de lucru și ca punct de plecare pentru sugestiile și propunerile pe care acestea le vor înainta Cancelariei Sfântului Sinod pentru viitorul Statut.

COMISIA ÎNVĂȚĂMÂNTULUI PENTRU PREGĂTIREA PERSONALULUI BISERICESC

În continuare, la invitația Prea Fericitului Părinte Patriarh Teoctist, P.S. Episcop Casian al Dunării de Jos, raportorul Comisiei Învățământului pentru pregătirea

personalului bisericesc prezintă referatele asupra problemelor date în studiu acestei Comisii, după cum urmează:

Temei nr. 3763/2003 – Raportul final privind desfășurarea lucrărilor primului Congres Național al Facultăților de Teologie Ortodoxă din România (Durău, 8-10 septembrie 2003).

La Sectorul Învățământ al Patriarhiei Române, s-a primit raportul final privind desfășurarea lucrărilor primului Congres Național al Facultăților de Teologie din România, Durău 8-10 septembrie 2003.

Congresul s-a înscris în seria manifestărilor dedicate aniversării Centenarului Nașterii Părintelui Dumitru Stăniloae iar tema generală a fost moștenirea teologiei Părintelui Stăniloae și valorificarea ei astăzi.

La Congres au participat circa 50 de reprezentanți ai Facultăților de Teologie, iar lucrările au fost prezidate de Î.P.S. Daniel Mitropolitul Moldovei și Bucovinei. În deschiderea lucrărilor s-a dat citire mesajului Prea Fericitului Părinte Patriarh Teoctist, cu a cărui Înaltă binecuvântare s-a și organizat Congresul.

După prezentarea unui film documentar, Î.P.S. Mitropolit Daniel a evocat, într-un cuvânt omagial, personalitatea părintelui Stăniloae. Discuțiile au continuat după aceea pe două subteme: prima, "*Scopul și misiunea teologiei în Biserică și societate*" cu trei referate, iar a doua, "*Principalele probleme cu care se confruntă Facultățile de teologie din România astăzi*", cu patru referate. Toate acestea constituie documentele Congresului.

În urma susținerii Referatelor s-au purtat discuții, dezbateri și propuneri privind situația actuală și de perspectivă a învățământului teologic superior. Acestea s-au concretizat în 18 constatări și propuneri cuprinse în două capitole: *Relația dintre Facultate și autoritatea/administrația bisericească, și Relațiile dintre Facultățile de Teologie.*

După prezentarea referatului, *Prea Fericitul Părinte Patriarh Teoctist* invită pe membrii Sfântului Sinod să ia cuvântul pe marginea celor prezentate.

La dezbateri au luat cuvântul pentru a aduce precizări și lămuriri asupra referatului prezentat plenului, următorii membri ai Sfântului Sinod, prezentați în ordinea intervenirii: *Î.P.S. Daniel al Moldovei și Bucovinei, Î.P.S. Bartolomeu al Clujului Vadului și Feleacului, Prea Fericitul Părinte Patriarh Teoctist, Î.P.S. Teofan Mitropolitul Olteniei, Î.P.S. Andrei Arhiepiscop de Alba Iulia, Î.P.S. Nifon al Târgoviștei, Pr. Constantin Pârvu, vicar administrativ patriarhal.*

Prea Fericitul Părinte Patriarh Teoctist, concluzionează că propunerile făcute în cadrul dezbaterii sunt bine venite pentru a lămuri unele aspecte de activitate didactică, științifică și viață spirituală în Facultățile de Teologie. De asemenea, precizează că propunerile de față s-au făcut cu ocazia primului Congres al Facultăților de Teologie Ortodoxă, eveniment de importanță deosebită pentru știința teologică românească, ținut cu prilejul Centenarului nașterii Părintelui Dumitru Stăniloae.

În urma analizei și a discuțiilor în plen la propunerea Comisiei Învățământului pentru pregătirea personalului bisericesc, Sfântul Sinod hotărăște:

Să se ia act cu aprobare de lucrările primului Congres al Facultăților de Teologie Ortodoxă din România;

- Să se aducă mulțumiri I.P.S. Daniel, Mitropolitul Moldovei și Bucovinei pentru organizarea, coordonarea și prezidarea lucrărilor Congresului;
- Aprobă unele propuneri făcute la Congres, după cum urmează:
 - Fiecare cleric, cadru didactic are dreptul să fie îmbisericit de către chiriarh la o parohie din apropierea domiciliului sau la altă parohie pe care o propune chiriarhul. Acolo unde posibilitățile permit, cu acordul consiliului parohial, cel îmbisericit poate fi remunerat, prin cumul de funcții, potrivit normelor legale în vigoare.
 - Pentru publicarea unor studii și lucrări teologice, la hotărârea Sfântului Sinod nr. 2533/ 2003,- (...Chiriarhii nu vor acorda binecuvântare de publicare a vreunei cărți teologice fără a se îndeplini condițiile de mai sus (referate de specialitate a doi profesori universitari titulari). Fiecare chiriarh să acorde binecuvântare numai pentru preoții și autorii din eparhia sa și numai la editura (editurile) sa (sale),- se adaugă: "în cazul în care editura eparhiei respective nu are spațiu tipografic, nici posibilități materiale de publicare, chiriarhul va acorda binecuvântare la altă editură bisericească în termen de cel mult 3 luni".
 - Avându-se în vedere faptul că învățământul teologic se desfășoară sub o dublă jurisdicție, statutul profesorului cleric, din învățământul universitar și pre-universitar, în structura bisericească, va fi analizat de către Comisia Canonică a Sfântului Sinod în vederea cuprinderii în Regulamentele bisericești când acestea vor intra în procedura de revizuire, amendare și completare (rang, distincții, locul la slujirea în sobor, etc. precum și îndatoriri și sancțiuni).
 - Acordarea binecuvântării pentru înscrierea la concursul de admitere la Facultatea de Teologie ca studenți, masteranzi și doctoranzi, să se dea de către Chiriarhul locului pentru orice Facultate de Teologie fără ca aceasta să oblige la angajarea absolventului în eparhia de origine. Pentru absolvenții de liceu se va solicita în continuare media minim 8 la bacalaureat, iar chiriarhii nu vor refuza înscrierea acestora la facultățile de teologie.
 - Pentru asigurarea unității și calității învățământului în toate Facultățile de Teologie, să se constituie două Comisii permanente de lucru care să se ocupe de revizuirea Planurilor de Învățământ și Programelor Analitice la toate disciplinele în conformitate cu hotărârile Sfântului Sinod și legislația universitară în vigoare. Comisiile vor aduce la cunoștință Comisiei de Învățământ a Sfântului Sinod spre aprobare hotărârile adoptate. Comisiile vor revizui tematica și bibliografia pentru examenele de: titularizare, definitivat și grade didactice ale profesorilor de religie. Comisiile pot lucra împreună; o persoană poate face parte din ambele comisii. Comisia pentru planuri de învățământ este compusă din șefii de catedră. Comisia pentru programe analitice este compusă din reprezentanții disciplinelor, delegați de totalitatea specialiștilor în domeniu de la toate facultățile.
 - Să se înființeze o pagină de internet care să fie administrată de un secretariat al Congresului care să reflecte în viitor toate problemele facultăților: cercetare științifică, tezele de doctorat și granturile. Această pagină va fi

- coordonată de Sectorul Învățământ al Patriarhiei Române, împreună cu Facultatea de Teologie Ortodoxă din București.*
- *Pentru stimularea cercetării științifice ca și pentru receptarea critică a producției de carte, revista Studii Teologice să treacă într-o redacție proprie. Publicarea și difuzarea revistei rămân în sarcina redacției revistelor centrale.*
 - *Constatându-se situații în care calitatea pregătirii studenților lasă de dorit se va impune o creștere a responsabilității cadrelor didactice în procesul de predare și evaluare a cunoștințelor, în concordanță cu reglementările în vigoare privind predarea cursurilor, seminarizarea și îndrumarea studenților.*
 - *Pentru a garanta formarea duhovnicească corespunzătoare se impune existența unui post de duhovnic remunerat de eparhie care să aibă în exclusivitate obligația formării duhovnicești, căruia i se asigură un salariu în corelație cu cel al cadrelor didactice. De asemenea, cadrele didactice clerici vor participa, prin rotație, la Paraclisul Facultății ajutând astfel pe duhovnicul școlii teologice respective și stimulând participarea mai activă a studenților la slujbe.*
 - *Examenul de admitere în facultățile de Teologie începând cu anul universitar 2004-2005, va consta dintr-o probă scrisă la Teologia Dogmatică. Media de admitere se va calcula printr-un procentaj de 50% Dogmatică, 40 % media celor 4-5 ani de studii (Liceu sau Seminar) și 10 % media examenului de bacalaureat. Tematica și bibliografia vor fi stabilite de Comisia permanentă de lucru.*
 - *Se înființează cinci centre de cercetare academică și prognoză pastoral socială în următoarele centre universitare din țară: București, Iași, Sibiu, Cluj și Craiova. Acestea vor funcționa în cooperare cu centrele eparhiale respective și cu facultățile de teologie. Pentru schema de funcționare se va solicita sprijinul Secretariatului de Stat pentru Culte.*
 - *Constatându-se necesitatea și utilitatea continuării întrunirilor facultăților de teologie în cadrul unui Congres se instituționalizează această formă de conlucrare între facultățile de teologie prin convocarea din doi în doi ani a acestui congres. Tema următorului Congres este "FACULTATEA DE TEOLOGIE ÎN VIAȚA ȘI MIȘIUNEA BISERICII" cu participarea membrilor Comisiei sinodale de învățământ.*

Temei nr. 4564/2003 – Informarea Sectorului Învățământ cu privire la adresa nr. 116-C/1 noiembrie 2002 a Arhiepiscopiei Ortodoxe Române de Alba Iulia prin care se semnalează că tineretul țării noastre, sub masca preocupărilor legate de sănătate este agresat cu îndemnul, voalat sau direct la desfrânare.

La Sectorul Învățământ s-a primit adresa nr.116-C/1 noiembrie 2002 a Arhiepiscopiei Ortodoxe Române de Alba Iulia, prin care se semnalează că tineretul țării noastre, sub masca preocupărilor legate de sănătate, este agresat cu îndemnul, voalat sau direct, la desfrânare.

Se dă ca exemplu, că la emisiunea jurnal T.V. din seara de 1 noiembrie 2003, oameni cu responsabilități, constatând înmulțirea bolilor venerice, nu le-au sugerat părinților și școlii să facă o educație morală, ci au preferat să-i învețe pe tineri să "desfrâneze protejat". Se amintește și faptul că Programa Analitică din școli,

care prevede ora de educație pentru sănătate merge pe aceeași linie. Cu aceeași îngrijorare se menționează că este pe rol la Parlamentul României Legea Prostițuției, total necreștină.

Față de această situație este prezentată și o luare de poziție într-un material semnat de Pr. Prof. Dr. Ilie Moldovan, prin care se cere Sfântului Sinod să se pronunțe în această problemă.

Menționăm în legătură cu aceste aspecte, că Sfântul Sinod al Bisericii noastre a făcut o intervenție la Parlamentului României (nr. 1192/12.03.2002), sesizând pericolul legalizării prostituției în societatea românească a secolului al XXI-lea.

Privitor la Programul Național *“Educația pentru sănătate în școala românească”*, referatul menționează că acesta a fost lansat în decembrie 2001 și are ca obiective: *Promovarea sănătății și a stării de bine a elevului, care presupune funcționarea optimă din punct de vedere somatic, fiziologic, mintal, emoțional, social și spiritual*, iar domeniile abordate de educația pentru sănătate sunt: *igiena personală, activitate și odihnă, sănătatea mediului, sănătatea alimentației, sănătatea mentală, sănătatea reproducerii, prevenirea consumului de substanțe toxice, prevenirea accidentelor și a comportamentelor cu risc*.

Menționând că întreg programul se referă la *prevenirea situațiilor nedorite* și are la bază Convenția Națiunilor Unite cu privire la drepturile copilului, precum și legislația în vigoare, națională și internațională, referatul amintește că multe țări din Europa de Est s-au arătat interesate de Programul de Educație pentru sănătate din România și doresc să-l aplice în țările lor.

Din documentele primite de la Ministerul Educației, Cercetării și Tineretului, respectiv buletinele *Educației pentru sănătate în școala românească*, anexate prezentului dosar, rezultă că *programul are în vedere obiecte care vizează promovarea sănătății și a stării de bine a elevului, dezvoltarea elevului, prevenirea unor accidente de sănătate de tot felul*, se constată că programa oficială nu poate fi socotită nocivă, Ministerul Educației, Cercetării și Tineretului neputând fi acuzat de promovarea unei educații de natura menționată ci numai factorii care promovează o asemenea modalitate de a interpreta un program de altfel bun, un demers putând fi adresat Consiliului Național al Audiovizualului.

În cadrul discuțiilor în plen, *Î.P.S. Mitropolit Teofan Mitropolitul Olteniei*, menționează că după cum este formulat și prezentat acest program de educație este bun, însă trebuie să se vadă mai îndeaproape în ce măsură unele probleme din programă nu conțin și elemente nocive față de care să luăm atitudine și să venim cu propuneri adecvate.

Î.P.S. Arhiepiscop Bartolomeu al Clujului Vadului și Feleacului, reține aceleași aspecte formulate într-un memoriu similar primit de la Pr. Prof. Ilie Moldovan, subliniind că față de unele teme formulate și prezentate oarecum neadecvate este necesar să se ia atitudine

Î.P.S. Arhiepiscop Andrei de Alba Iulia, menționează că teoretic lucrurile se prezintă frumos, dar că nu tot timpul se realizează de bună credință programa oficială. În acest context solicită să se ia atitudine și față de proiectul Legii Prostițuției aflat în discuție la Parlament.

I.P.S. Mitropolit Daniel al Moldovei și Bucovinei, arată că s-au făcut referiri doar la programul de "Educație pentru sănătate în școala românească" dar că este necesar să adăugăm și rolul profesorului de Religie în acest program. Din tot acest program lipsește termenul *iubire*, cu conotațiile lui profund creștine și morale, ori tocmai acest aspect trebuie evidențiat de aceștia. Profesorii de religie să discearnă între bine și rău. Să antrenăm la această activitate și laicatul (medici, sociologi, etc.) și să se întocmească un material care să trateze problemele prin prisma moralei creștine, în raport cu tentațiile și provocările sociale. La acest punct de vedere subscriu *Î.P.S. Mitropolit Serafim și Î.P.S. Arhiepiscop Bartolomeu*.

P.S. Episcop Casian al Dunărei de Jos, menționează că deja s-a făcut o intervenție la Parlament în legătură cu proiectul de lege privind prostituția și dă citire adresei 1292/13.03.2002, iar *Î.P.S. Mitropolit Daniel al Moldovei și Bucovinei* solicită să se reia această adresă care să fie transmisă în parohii și republicată în mass-media.

Concluzionând, *Prea Fericitul Părinte Patriarh* menționează că toate aspectele aduse în dezbatere trebuie privite cu îngrijorare, iar cele care contrazic sau ignoră morala creștină și sănătatea spirituală să fie avute în vedere cu precădere. De aceea Scrisoarea anterioară a Sfântului Sinod în problema pericoulului legalizării prostituției trebuie să fie reactualizată și republicată printr-o hotărâre a Sfântului Sinod.

În urma discuțiilor din plen și la propunerea Comisiei Învățământului pentru pregătirea personalului bisericesc, Sfântul Sinod hotărăște:

1. *Să se intervină la Ministerul Educației Cercetării și Tineretului solicitându-se următoarele:*
 - *temele din Programul Național "Educația pentru sănătate în școala românească" să nu fie tratate de către propunători doar în aspectul medical, ci să fie avute în vedere și cel moral, recomandând abținerea, castitatea înainte de căsătorie și fidelitate conjugală, nu prezentând doar metode și mijloace anticoncepționale și de protejare în relațiile intime;*
 - *să se acorde o atenție deosebită protecției și respectării drepturilor minorilor, încât aceștia să nu fie expuși unor pericole de sănătate fizică, sau traume sufletești;*
2. *Asociațiile creștine laice, părinții copiilor, mass-media, profesorii de religie, precum și alți factori de educație vor conlucra, cu toată responsabilitatea pentru îndrumarea și ajutorarea tinerei generații, astfel încât aceasta să poată discerne între bine și rău, prevenindu-se astfel degradarea fizică și morală;*
3. *Pentru preîntâmpinarea situațiilor de acest gen, Patriarhia Română, prin Sectorul Învățământ, va lua atitudine față de modul cum mass-media înțelege să implementeze aspectele de educație în rândul tineretului, îndepărtându-se de la ideea de bază, semnalându-le și CNA; se va insista ca să se pună accent și pe educația moral-religioasă, nu numai pe cea medicală sau sexuală, care incită tinerii la o viață dezordonată ce-i expune unor accidente de sănătate.*
4. *Scrisoarea Deschisă nr. 1292/2003, adresată de Prea Fericitul Părinte Patriarh Teoctist, în numele Sfântului Sinod al Bisericii Ortodoxe Române,*

Parlamentului României, cu referire la pericolul legalizării prostituției, va fi dată spre publicitate în presa centrală și locală, bisericească și laică, pentru a atrage, din nou, atenția asupra acestui pericol.

13. Suspendarea ședinței.

La orele 14⁰⁰, Prea Fericitul Părinte Președinte dispune suspendarea ședinței de lucru, urmând ca aceasta să se reia după-amiază cu prezentarea, în continuare a referatelor Comisiei Învățământului pentru pregătirea personalului bisericesc.

14. Reluarea în plen a lucrărilor cu prezentarea rapoartelor Comisiilor sinodale

În aceeași zi, la orele 16⁰⁰, sub președinția Prea Fericitului Părinte Patriarh Teoctist, se reiau lucrările în plen ale ședinței Sfântului Sinod, cu aceeași prezență ca la ședința precedentă.

La invitația Prea Fericitului Părinte Patriarh Teoctist, *P.S. Episcop Casian al Dunării de Jos*, raportorul Comisiei Învățământului pentru pregătirea personalului bisericesc prezintă, în continuare, referatele asupra problemelor date în studiu acestei Comisii, după cum urmează:

Temei nr. 3805/2003 – Informare a Sectorului Învățământ al Patriarhiei Române cu privire la reînființarea Seminarului Teologic Ortodox din Chișinău.

La Sectorul Învățământ al Patriarhiei Române s-a primit adresa Mitropoliei Basarabiei, (FN/FD) cu privire la reînființarea Seminarului Teologic Ortodox din Chișinău, adresă însoțită de *Certificatul de înregistrare* nr. 1791, din 4 septembrie 2003, emis de Serviciul de Stat pentru problemele Cultelor de pe lângă Guvernul Republicii Moldova și de *Statutul pentru organizarea și funcționarea Seminarului Teologic Ortodox "Mitropolit Gurie Grosu"*.

În documentele înaintate de Mitropolia Basarabiei se arată că Seminarul Teologic Ortodox din Chișinău:

- a funcționat din momentul constituirii Mitropoliei Basarabiei (1923), ca instituție de Învățământ Teologic a Bisericii Ortodoxe Române, "și parte componentă a Sfintei și de Dumnezeu păzitei noastre Mitropolii reactivate, la 14 septembrie 1992 și înregistrate de Serviciul de Stat pentru problemele Cultelor de pe lângă Guvernul Republicii Moldova prin ordinul nr.1651 din 30 iulie, anul 2002";
- a fost reînființat prin Decizia Mitropolitului Petru al Basarabiei (1 septembrie 2003) cu numele "fericitului în adormire și vrednicului de pomenire înaintaș al nostru Mitropolit Gurie Grosu";
- a dobândit personalitatea juridică prin *Certificatul de înregistrare* nr. 1791, din 4 septembrie 2003, document emis de Serviciul de Stat pentru problemele Cultelor de pe lângă Guvernul Republicii Moldova;
- "va fi condus și administrat, independent de alte seminare din cuprinsul Patriarhiei Române, de un Director, licențiat sau doctor în teologie";
- are ca director desemnat pe domnul Anatolie Telembici, licențiat al Facultății de Teologie Ortodoxă a Universității "Alexandru Ioan Cuza" din Iași, doctorand al Facultății de Teologie Ortodoxă a Universității din Sibiu;

- are ca scop “pregătirea personalului de cult și bisericesc pentru necesitățile Mitropoliei Basarabiei și ale părților ei componente, din Republica Moldova și de peste hotarele acesteia” (Art. 8 din Statutul de organizare și funcționare);
- are ca hram “Duminica Tuturor Sfinților Români” (Art.11 din Statutul de organizare și funcționare);
- desfășoară Procesul de instruire “conform planului de studii pentru Seminariile Teologice din cuprinsul Patriarhiei Române în două forme: staționar (secția de zi) și fără frecvență. Durata studiilor în Seminar este de 4 ani” (Art.26 din Statutul de organizare și funcționare);
- primește la studii “absolvenți ai învățământului obligatoriu gimnazial din Republica Moldova sau ai învățământului de aceeași treaptă de peste hotare cu vârste între 16 și 30 ani și care au reușit la examenele de admitere” (Art. 32 din Statutul de organizare și funcționare).

În adresa Mitropoliei Basarabiei se mai arată că imediat după finalizarea formalităților necesare bunei funcționări a Seminarului se intenționează organizarea Procesului de Învățământ, încă din anul școlar 2003-2004, demers în care se dorește a fi “sprijiniți părintește de Biserica Mamă Ortodoxă Română și de Ministerul Educației și Cercetării de la București”.

În cadrul discuțiilor în plen au luat cuvântul *Î.P.S. Mitropolit Daniel al Moldovei și Bucovinei, P.S. Episcop Casian al Dunării de Jos și Î.P.S. Mitropolit Petru al Basarabiei* care au apreciat ca bine-venită înființarea Seminarului căruia trebuie să i se acorde atenție deosebită prin diferite forme de intra-jutorare și încurajare.

Prea Fericitul Părinte Patriarh Teoctist apreciază în mod deosebit reînființarea acestei școli cândva de tradiție și, exprimându-și speranța că va deveni un Centru de Cultură Ortodoxă de prestigiu, subliniază că este nevoie să fie ajutat atât de la Patriarhie, cât și de Centrele Eparhiale, ca o obligație morală, urmând ca Sectorul de Învățământ să se preocupe în mod deosebit, de a pune la dispoziție toată documentația școlară.

În urma discuțiilor care au avut loc și la propunerea Comisiei Învățământului pentru pregătirea personalului bisericesc, Sfântul Sinod hotărăște:

· *Să ia act cu aprobare de reînființarea Seminarului Teologic Ortodox din Chișinău cu titulatura “Mitropolit Gurie Grosu”;*

· *Să aprobe transmiterea către Seminarul Teologic Ortodox Mitropolit Gurie Grosu a Planurilor de Învățământ și a Programelor Analitice utilizate în învățământul teologic preuniversitar din țară, precum și a unor materiale didactice, încât să beneficieze de toate facilitățile organizatorice și să fie sprijinit și încurajat atât de Patriarhie cât și de Centrele Eparhiale.*

Temei nr. 4040/2003 – Informare a Sectorului Învățământ, cu privire la Consfătuirea anuală cu Directorii Seminariilor Teologice, organizată în data de 2 octombrie 2003, la Pălatul Patriarhal.

Cu binecuvântarea Prea Fericitului Părinte Patriarh Teoctist, în ziua de 2 octombrie 2003, la Palatul Patriarhiei, a fost convocată de către Ministerul Educației, Cercetării și Tineretului Consfătuirea anuală cu Directorii Seminariilor Teologice, la lucrări participând din partea Patriarhiei: P.S. Ciprian Câmpineanul, Episcop-

Vicar Patriarhal și Diac. Nicu Octavian, consilier patriarhal la Sectorul Învățământ, iar din partea Ministerului Educației Cercetării și Tineretului: Pr. Nicolae Iordăchescu, inspector general și Doamna Prof. Mihaela Panoschi, inspector de specialitate la Serviciul Național de Evaluare și Examinare.

La deschiderea oficială a participat *Prea Fericitul Părinte Patriarh Teoctist*, care în cuvântul său a vorbit despre problemele actuale cu care se confruntă învățământul românesc în general și cel teologic în special, *despre vocația și misiunea deosebită pe care o au slujitorii Bisericii în societatea frământată de problemele tranziției și de integrarea în structurile Uniunii Europene*. Cuvântarea Prea Fericirii Sale se anexează prezentului.

Ordinea de zi, a cuprins: 1. *Prezentarea planurilor de învățământ pentru seminariile și liceele teologice în condițiile generalizării învățământului obligatoriu de zece clase (aprobat de Sfântul Sinod temei nr. 2067/2003)*; 2. *Programele școlare adaptate noului plan de învățământ*; 3. *Organizarea și a altor profiluri și specializări la seminariile și liceele teologice*; 4. *Examenul de admitere în seminariile și liceele teologice*; 5. *Problemele cu care se confruntă învățământul teologic liceal*; 6. *Organizarea olimpiadei în anul școlar 2003-2004*; 7. *Problema formării profesorilor de religie*; 8. *Discuții legate de învățământul confesional*.

În continuare, referatul redă, în continuare și amănunțit dezbaterile din plenul Consfătuirii pe probleme ale învățământului teologic.

După prezentarea referatului, luând cuvântul pe marginea problemelor prezentate, *Î.P.S. Mitropolit Daniel al Moldovei și Bucovinei* a evidențiat următoarele aspecte: Schimbarea Planului de Învățământ în Seminarii a fost determinată de generalizarea învățământului de 10 clase, situație în care clasele a IX-a și a X-a devin ultimele clase ale școlii generale și în aceleași timp, primele două clase de Seminar, astfel că față de diminuarea conținutului teologic prin actualul Plan de Învățământ care reducea Seminarul la 4 ani să se mențină structura actuală de 5 ani; Încă nu se recunoaște ca post didactic postul de duhovnic, or pentru Seminarii practica liturgică și viața duhovnicească sunt esențiale, mai ales că activitatea duhovnicului se desfășoară în special sâmbăta și duminica, în cadrul unui program liturgic, care contribuie la formarea unor priceperi de activitate cultică și trăire religioasă..

În legătură cu aspectele prezentate în referat și cu opiniile exprimate de *Î.P.S. Mitropolit Daniel al Moldovei și Bucovinei* au mai luat cuvântul: *Î.P.S. Pimen al Sucevei și Rădăuților*, *P.S. Epifanie al Buzăului* și *Î.P.S. Nifon al Târgoviștei*.

În urma analizării aspectelor prezentate și a discuțiilor care au avut loc, la propunerea Comisiei Învățământului pentru pregătirea personalului bisericesc, Sfântul Sinod hotărăște:

- *Menținerea structurii și duratei Seminariilor Teologice pe 5 ani de studiu, așa cum prevede și Legea Învățământului pentru școlile vocaționale, urmând să se intervină la Ministerului Educației Cercetării și Tineretului pentru aprobare;*

- *La clasele XI și XIII procentul orelor la disciplinele de specialitate să crească de la 50 % la 75%, intervenindu-se la Ministerului Educației Cercetării și Tineretului în acest sens;*

· Problemele privind învățământul teologic preuniversitar să fie analizate în prealabil cu unii directori de Seminar, care ar putea fi invitați la discuțiile din cadrul Comisiei de Învățământ;

· Înființarea pe lângă Seminariile Teologice și a unor clase cu alt profil decât cel teologic și să se intervină la Ministerul Educației, Cercetării și Tineretului pentru sancționare;

· Să se respecte prevederea Regulamentului Ministerului Educației Cercetării și Tineretului, privind media de promovare la toate disciplinele -5, iar la purtare -7;

· Încadrarea ca preot slujitor la Paraclisul școlii, a unui duhovnic, salarizarea acestuia urmând să se facă de către Centrul Eparhial, întrucât în Planul de Învățământ nu mai există numărul de ore suficient pentru o catedră;

· La Olimpiada de Religie Comisia să fie alcătuită conform reglementărilor Ministerul Educației, Cercetării și Tineretului privind acest concurs;

· Programele Analitice la disciplinele teologice să fie alcătuite conform Planurilor Cadru de Învățământ adaptate pe 5 ani;

· Manualele ce se vor elabora pentru fiecare disciplină teologică să fie alcătuite pe ani de studiu, de către profesori de facultate sau de seminar;

· Metodologia de desfășurare a olimpiadei de religie în anul școlar 2003/2004 propuse de Ministerul Educației, Cercetării și Tineretului;

· Să se facă intervenție la MECT, pentru recunoașterea statutului profesional al absolvenților Seminariilor teologice liceale ortodoxe, în sensul ca să poată preda religia la nivel și drepturi de învățător;

· Preoții care predau religia să participe la toate activitățile de formare continue organizate de Inspectoratele școlare;

· Orele de religie să nu fie distribuite, în completarea de catedre la profesorii care nu au pregătire teologică, acțiune care să fie supravegheată de inspectorii de religie și Centrele Eparhiale;

· Să se combată acțiunile mass-mediei de denigrare a valorilor creștine, morale și a atitudinilor antieclesiale, prin monitorizarea acestor fenomene de către organismele din subordinea Sfântului Sinod, presa bisericească și printr-o mai bună colaborare dintre profesorii de Religie dirigenții și preoții din parohii.

· Pentru alcătuirea Programelor școlare la disciplinele teologice la clasele a IX^a și a X^a, să se constituie următoarele comisii:

Studiul Vechiului Testament și Studiul Noului Testament: Pr. Prof. Vizițiu Mihai, Facultatea de Teologie Iași; Pr. Prof. Milea Mihai, Seminarul Teologic Buzău; Pr. Prof. Stan Mihai, Seminarul Teologic Târgoviște; Pr. Prof. Mihai Adrian, Seminarul Teologic Galați; Pr. Prof. Iliescu, Seminarul Teologic Vâlcea; Pr. Prof. Belcineanu Vintilă, Seminarul Teologic Craiova; Pr. Prof. Bârliba Ioan, Seminarul Teologic Roman.

Muzică bisericească : Diac. Prof. Nicolae Topârcean, Seminarul Teologic Alba, Pr. Prof. Bucescu Florin, Facultatea de Teologie Iași; Pr. Prof. Ionașcu Stelian, Seminarul Teologic București; Pr. Prof. Bălașa Paulian, Seminarul Teologic Craiova; Pr. Prof. Drăghici Gheorghe, Seminarul Teologic Târgoviște; Petru Stanciu, Seminarul Teologic Cluj; Pr. Prof. Eugen Ioan Drăgoi, Seminarul Teologic Galați;

Formare duhovnicească: Pr. Prof. Teșu Cristinel, Facultatea de Teologie Iași; Pr. Prof. Morgovan Ioan, Seminarul Teologic Beiuș, Bihor; Pr. Prof. Dafina Gheorghe, Seminarul Teologic Craiova; Pr. Prof. Ifrim Cătălin, Seminarul Teologic Dorohoi; Pr. Prof. Florin Botezatu, Seminarul Teologic, Alba

Patrimoniu cultural “Studiul formelor și desenul ; Studiul culorilor în pictura de icoană ; Istoria artelor-Artă eclezială”: Pr. Prof. Dragoș Bahrim, Seminarul Teologic, Iași – responsabil.

Temei nr. 4186/2003 – Informare a Sectorului Învățământ cu privire la Consfătuirea anuală cu Inspectorii de Religie, din data de 10 septembrie 2003, de la Palatul Patriarhal

Cu binecuvântarea Prea Fericitului Părinte Patriarh Teoctist, în data de 10 septembrie 2003, la Palatul Patriarhiei, a fost convocată de Ministerul Educației Cercetării și Tineretului consfătuirea cu Inspectorii de specialitatea Religie de la Inspectoratele școlare Județene. La lucrările Consfătuirii au participat: din partea Ministerului Educației, Cercetării și Tineretului și a Patriarhiei Române au participat: Pr. Nicolae Iordăchescu inspector general în Ministerul Educației, Prof. Mihaela Panoschi, inspector de specialitate, Serviciul Național de Evaluare și Examinare, Prof. Irina Horga cercetător științific, Institutului Național de Științe ale Educației, Diac. Nicu Octavian, consilier patriarhal la Sectorul Învățământ.

Deschiderea lucrărilor s-a făcut în prezența P.S. Vincențiu Ploieșteanu, Episcop Vicar-Patriarhal, care a adresat un cuvânt celor de față, exprimând bucuria prezenței acestora la Palatul Patriarhiei și subliniind importanța Consfătuirii pentru predarea religiei în învățământul românesc, evidențiind aspectele de ordin didactic, formativ și duhovnicesc pe care trebuie să le aibă în vedere inspectorii și profesorii de Religie și în final, cerând participanților să evidențieze problemele pozitive și negative care sunt în teritoriu, precum și propuneri concrete pentru soluționarea celor semnalate negativ.

Pe ordinea de zi a acestei Consfătuirii s-au aflat următoarele: 1. *Observații pe marginea Regulamentului Seminarilor Teologice, adaptat noii structuri a învățământului de stat, aprobat de Sfântul Sinod prin hotărârea nr. 262/2003;* 2. *Planurile de Învățământ pentru Seminarile Teologice profilul Teologic și Patrimoniu Cultural, structurarea lor având în vedere generalizarea învățământul românesc obligatoriu de zece clase, aprobat de Sfântul Sinod prin hotărârea nr. 2067/2003);* 3. *Programele școlare la disciplinele teologice pentru seminarii și elaborarea lor în funcție de noul Plan de Învățământ;* 4. *Observație privitoare la Programele Școlare de Religie pentru clasele I–XII- discuții pe marginea lor, în mod special Programa școlară pentru clasa a IX-a;* 5. *Problema editării și tipăririi manualelor de Religie (pentru învățământul primar, gimnazial și liceal);* 6. *Programa pentru examenul de titularizare și grade didactice pentru anul școlar 2003-2004;* 7. *Programa pentru examenul de Bacalaureat 2004: aspecte de evaluare și examinare precum și alte probleme curente din anul școlar 2002-2003;* 8. *Obligațiile profesionale și morale ale profesorilor de Religie;* 9. *Ordinul Ministerului Educației nr. 3638/ 2001 referitor la Statutul orei de Religie în învățământul preuniversitar de stat.*

Referatul prezintă, în continuare aspecte din intervențiile participanților la Consfătuire și unele soluții propuse pentru îmbunătățirea activității de predare a Religiei.

După prezentarea referatului, luând cuvântul, *Î.P.S. Mitropolit Daniel al Moldovei și Bucovinei* apreciază discuțiile care s-au purtat și propunerile ce s-au formulat în cadrul consfătuirii cu Inspectorii și recomandă o mai largă conlucrare cu specialiști din domeniul teologiei prin unele întâlniri ale profesorilor de Facultate sau decani cu protopopii, profesorii și directorii de seminarii nu numai pe probleme de învățământ ci și de activitate misionară în general. Se impune de asemenea ca în cadrul Facultății să nu se reia problemele din Seminar ci să se aprofundeze și consolideze acestea.

Prea Fericitul Părinte Patriarh Președinte subliniază rolul pe care Seminariile Teologice trebuie să-l aibă și pe viitor în viața Bisericii deoarece s-a demonstrat că instrucția și educația primită în Seminarii, au fost temeinice, aici existând un program riguros didactic de practică liturgică și formare duhovnicească.

Ca urmare a discuțiilor care au avut loc și la propunerea Comisiei Învățământului pentru pregătirea personalului bisericesc, Sfântul Sinod hotărăște:

- *Tematica pentru examenul de titularizare în învățământul preuniversitar la disciplina Religie Ortodoxă care s-a și întocmit conform anexei;*
- *Desfășurarea olimpiadei la Religie în anul 2003-2004 la Botoșani;*
- *Acordarea de distincții bisericești la nivel de Eparhie și Patriarhie, profesorilor ce se disting în activitate și realizări deosebite;*
- *Organizarea periodică a unor întruniri și cursuri de perfecționare a cadrelor didactice care predau Religia, prin conlucrarea Inspectoratelor Școlare cu Centrele Eparhiale;*
- *Atenționarea profesorilor de Religie asupra fenomenului de prozelitism religios și prevenirea acestuia la nivelul școlii în colaborare cu factorii de decizie din școală, de la Inspectoratele Școlare și Centrele Eparhiale.*

Temei nr. 4649/2003 – Informare a Sectorului Învățământ, cu privire la adresa Mitropoliei Moldovei și Bucovinei nr. 9475/2003 în legătură cu rezultatele consfătuirii Conducerii Facultății de Teologie Ortodoxă “Dumitru Stăniloae” din Iași, a directorilor Seminariilor Teologice Liceale și a inspectorilor de Religie din cuprinsul Arhiepiscopiei Iașilor (5-6 noiembrie 2003).

La Sectorului Învățământ al Patriarhiei Române, s-a primit adresa Mitropoliei Moldovei și Bucovinei, nr. 9475/2003 cu privire la rezultatele consfătuirii Conducerii Facultății de Teologie Ortodoxă “Dumitru Stăniloae” din Iași, a directorilor Seminariilor Teologice Liceale și a inspectorilor de Religie din cuprinsul Arhiepiscopiei Iașilor (5-6 noiembrie 2003).

În cuprinsul adresei se consemnează propunerile făcute de participanții la această consfătuire și anume: *proiectul Planului de învățământ Cadru pentru Seminariile Teologice și pentru specializarea Teologie și Patrimoniul; Programele analitice să fie alcătuite conform acestui plan; manualelor la disciplinele teologice să se alcătuiască pe ani de studii; în cadrul Seminariilor Teologice Liceale Ortodoxe să se mențină doar cele două specializări existente; media la examenul*

de admitere în Seminar să se constituie astfel: $MFA = (MA + Apt.):2$, iar sistemul de repartitie să nu fie computerizat. Binecuvântarea de înscriere a candidaților la admitere să se dea și pentru școlile din afara Eparhiei; să se intervină la Ministerul Educației Cercetării și Tineretului pentru aprobarea regulamentului; să se aibă în vedere tematica și metodologia propusă de participanți pentru olimpiada din anul școlar 2003-2004; să se intervină la Ministerul Educației Cercetării și Tineretului pentru ca absolvenții Seminarilor Teologice Liceale Ortodoxe, să fie abilitați în predarea religiei la clasele I-IV în baza modulului psiho-pedagogic pe care l-au promovat; preoții care predau Religia să participe la toate activitățile de form-re continuă, organizate de Inspectoratele școlare; orele de Religie să nu mai fie distribuite la profesorii care nu au pregătire teologică; să se combată acțiunile mass-mediei de denigrare a valorilor creștine, morale și a atitudinilor antieclesiale prin: monitorizarea acestor fenomene de către organismele din subordinea Sfântului Sinod, presa bisericească și o mai bună colaborare dintre profesorii de Religie, diriginții și preoții din parohii; revizuirea tematicilor pentru acordarea gradelor didactice.

În urma discuțiilor purtate și la propunerea Comisiei Învățământului pentru pregătirea personalului bisericesc, Sfântul Sinod hotărăște:

- Să ia act de lucrările consfăturii de la Botoșani;
- Se conexează conținutul prezentului temei cu temeiul nr.4040/2003 asupra căruia Sfântul Sinod s-a pronunțat în această ședință de lucru, hotărârile acestuia vizând ambele temeuri.

Temei nr. 3726/2003 – Referat privind stabilirea tematicii Conferințelor preoțești semestriale din anul 2004 și unele recomandări pentru tematica Conferințelor preoțești administrative.

Urmare hotărârii Sfântului Sinod nr. 4958/2001, Patriarhia Română a încheiat cu Organizația Internațională pentru Migrație (OIM), în anul 2002, un protocol de colaborare pentru combaterea traficului de persoane, document reînnoit în data 17 ianuarie 2003.

Potrivit prevederilor acestui protocol, preoții din Patriarhia Română vor desfășura, în parohiile lor, activități de prevenire și combatere a traficului de persoane. Pentru o mai bună edificare a clerului, s-a prevăzut în capitolul "Direcții de colaborare", alin. 6 (pag.2), introducerea în tematica pentru conferințele preoțești din eparhii a unei teme cu privire la prevenirea și combaterea traficului de ființe umane.

În acest sens, în perioada martie-septembrie 2003, Patriarhia Română în colaborare cu OIM și Centrele Eparhiale, a organizat o serie de seminarii unde au fost prezentate modalități de prevenire și combatere a fenomenului traficului de persoane. De asemenea, prin intermediul protopopiatelor, s-au distribuit preoților, materiale informative cuprinzând un îndrumar pastoral privitor la modalități de prevenire și combatere a traficului de persoane, precum și o broșură și un pliant referitoare la același subiect.

Pentru continuarea acestui tip de activități se impune introducerea în tematica pentru conferințele preoțești, în anul 2004, a temei "Biserica Ortodoxă

Română și lupta împotriva traficului de persoane”, cu următoarele puncte: Modalități practice și mijloace de prevenire și combatere a traficului de persoane în parohiile ortodoxe române; Preotul ortodox și modalitățile de prevenire a tinerilor creștini de pericolul traficului de persoane; Modalități practice de implicare a preotului ortodox în reintegrarea victimelor traficului de persoane în comunitate; Rolul Bisericii și al școlii în prevenirea și combaterea traficului de persoane. Modalități de colaborare; Colaborarea între preotul ortodox și autoritățile locale în prevenirea și combaterea traficului de persoane.

Luând act că, tot în această ședință de lucru, pe baza referatului Cancelariei Sfântului Sinod, prin hotărârea nr. 4287/2003, Sfântul Sinod a aprobat ca în cursul anului 2004, proclamat **ANUL COMEMORATIV ȘTEFAN CEL MARE ȘI SFÂNT**, cu prilejul a 500 de ani de la săvârșirea din viață a domnitorului, în cadrul Conferințelor preoțești semestriale din anul 2004 să se consemneze acest moment omagial printr-o conferință;

Ținând seama că pentru Conferințele preoțești semestriale este necesar să se mențină în vigoare cadrul organizatoric și modalitatea de desfășurare a acestora, așa cum au fost stabilite prin hotărârile sinodale nr. 7050/1996 și nr. 7236/1998;

În temeiul prevederilor art. 138 din Statutul pentru organizarea și funcționarea Bisericii Ortodoxe Române, ale art. 40 din Regulamentul Organelor Centrale din Patriarhia Română și la propunerea Comisiei Învățământului pentru pregătirea personalului bisericesc, Sfântul Sinod hotărăște:

- *La prima Conferință preoțească semestrială din primăvara anului 2004, clerul Bisericii Ortodoxe Române va trata tema: “ȘTEFAN CEL MARE ȘI SFÂNT ÎN CONȘTIINȚA BISERICII ȘI A NEAMULUI NOSTRU”.*

- *La cea de a doua Conferință preoțească semestrială din toamna anului 2003, se recomandă tratarea subiectului: “DISCIPLINA CLERULUI DE MIR ȘI MONAHAL. PROBLEME PASTORALE, SOCIALE, POLITICE ȘI FINANCIARE”, sau un alt subiect potrivit cerințelor misionare și pastorale ale eparhiilor.*

- *În cadrul Conferințelor administrative preoțești, pe lângă subiectele de interes local, se va trata și subiectul: “BISERICA ORTODOXĂ ROMÂNĂ ȘI LUPTA ÎMPOTRIVA TRAFICULUI DE PERSOANE”, cu următoarele subpuncte: 1. Modalități practice și mijloace de prevenire și combatere a traficului de persoane în parohiile ortodoxe române; 2. Preotul ortodox și modalitățile de prevenire a tinerilor creștini de pericolul traficului de persoane; 3. Modalități practice de implicare a preotului ortodox în reintegrarea victimelor traficului de persoane în comunitate; 4. Rolul Bisericii și al școlii în prevenirea și combaterea traficului de persoane. Modalități de colaborare și 5. Colaborarea între preotul ortodox și autoritățile locale în prevenirea și combaterea traficului de persoane.*

Temei nr. 4482/2003 – Referatul Sectorului Învățământ în legătură cu modul de aducere la îndeplinire a hotărârii Sfântului Sinod nr. 2534/2003, privitor la Proiectul manualului de Patrologie pentru Seminariile Teologice alcătuit de Arhid. Prof. Univ. Dr. Constantin Voicu și Pr. Conf. Univ. Dr. Nicu Dumitrașcu.

În hotărârea Sfântului Sinod nr. 2534/2003 se prevedea ca în vederea publicării Manualului în discuție, Pr. Prof. Univ. Dr. Alexe Ștefan și Dl. Prof. Univ.

Dr. Emilian Popescu. să întocmească două referate de specialitate privind necesitatea acestui manual pentru Seminariile teologice care să cuprindă și avizul pentru tipărire. Referatele celor doi profesori au fost înaintate Sectorului de Învățământ și înregistrate sub nr. 4482/2003 și în cuprinsul lor se fac observații pertinente de care va trebui să se țină seama la revizuirea și pregătirea manualului respectiv pentru tipar.

În urma analizei și a discuțiilor în plenul Sfântului Sinod, la propunerea Comisiei Învățământului pentru pregătirea personalului bisericesc, Sfântul Sinod hotărăște:

Cele două referate vor fi trimise autorilor spre a proceda la revizuirea manualului, conform observațiilor făcute.

COMISIA RELAȚIILOR EXTERNE BISERICEȘTI

În continuare, la invitarea Prea Fericitului Părinte Patriarh Teoctist, *Î.P.S. Arhiepiscop Nifon al Târgoviștei, raportorul Comisiei pentru Relații Externe Bisericești*, dă citire referatelor Comisiei asupra problemelor date în examinare, după cum urmează:

Temei nr. 2204/2003 – Referat în legătură cu vizita Prea Fericitului Petros VII, Papă și Patriarh al Alexandriei și a toată Africa în Biserica și țara noastră (5-11 septembrie 2003).

La sosirea de pe aeroportul internațional București-Otopeni, în ziua de 5 septembrie 2003, Prea Fericitul Părinte Petros VII, Papă și Patriarh al Alexandriei și a toată Africa și delegația însoțitoare au fost întâmpinați de către Prea Fericitul Părinte Patriarh Teoctist și alți membri ai Sfântului Sinod al Bisericii Ortodoxe Române.

Primirea oficială a avut loc în Catedrala Patriarhală, Prea Fericitul Petros VII și Prea Fericitul Părinte Patriarh Teoctist fiind întâmpinați cu Sfânta Cruce și Sfânta Evanghelie de către P.S. Episcop Sebastian Ilfoveanul, Episcop-Vicar al Arhiepiscopiei Bucureștilor, înconjurat de slujitorii Catedralei patriarhale, în prezența a numeroși preoți și credincioși din Capitală.

În aceeași zi, de la orele 18,00, la Palatul Cotroceni, a avut loc, întrevederea celor doi Întâistătători și a delegațiilor însoțitoare cu Dl. Ion Iliescu, Președintele României. Cu această ocazie, Președintele României i-a conferit Prea Fericitului Părinte Patriarh Petros VII decorația "Steaua României în grad de mare Cruce".

Sâmbătă, 6 septembrie, în cursul dimineții, în București, Înalții oaspeți au vizitat mănăstirea Antim, biserica și cimitirul *Eroilor Revoluției*, unde s-a oficiat o slujbă de pomenire a eroilor tineri, biserica parohiei *Șerban Vodă*, biserica *Kretzulescu* și Magazinul de obiecte bisericești și Centrul de servicii al Patriarhiei Române.

În după-amiaza zilei de sâmbătă, 6 septembrie, cei doi Întâistătători și delegațiile însoțitoare s-au deplasat pe calea aerului, cu un avion special, la Tg. Mureș. Pe aeroportul din Tg.Mureș, cei doi Patriarhi au fost întâmpinați de către Î.P.S. Arhiepiscop Andrei al Alba Iuliei și alți ierarhi din Transilvania, numeroși preoți și credincioși. Au fost prezenți reprezentanți ai autorităților centrale și locale.

La Catedrala ortodoxă din Tg. Mureș, Prea Fericitul Părinte Patriarh Teoctist și Prea Fericitul Părinte Patriarh Petros VII au fost întâmpinați de numeroși preoți,

monahi și monahii și de peste 10.000 de credincioși între care numeroși tineri. Au mai fost prezenți reprezentanți ai autorităților centrale și locale și ai celorlalte culte din Tg. Mureș. Dl. Dorin Florea, Primarul orașului Tg. Mureș, a urat celor doi Patriarhi bun venit și le-a înmănat însemnele orașului.

În catedrală a fost oficiată slujba Te Deum-ului la sfârșitul căreia I.P.S. Andrei al Alba Iuliei a rostit cuvântul de bun venit. Cei doi Întâistătători au adresat, cu această ocazie, cuvinte de învățătură și binecuvântare. De la Catedrala din Tg. Mureș, distinșii oaspeți s-au îndreptat spre Mănăstirea Recea, unde au fost întâmpinați de maica stareță Cristina Chichernea, Părintele Arhim. Ioan Iovan, duhovnicul Mănăstirii și câteva mii de credincioși.

Duminică, 7 septembrie, Prea Fericitul Părinte Patriarh Teoctist și Prea Fericitul Părinte Patriarh Petros VII, înconjurați de un impresionant sobor de ierarhi și preoți au oficiat, în prezența a peste 15.000 de credincioși, slujba de sfințire a noii biserici cu hramul "Nașterea Maicii Domnului". A urmat Sfânta Liturghie săvârșită pe un podium în fața bisericii în timpul căreia cei doi Întâistătători au adresat cuvinte de învățătură și binecuvântare. De la Mănăstirea Recea, cei doi Patriarhi s-au îndreptat spre Țara Maramureșului, vatră a românismului și leagăn al descălecătorilor de țară.

Primul popas l-au făcut la mănăstirea Bârsana, unde au fost întâmpinați de chiriarhul locului, P.S. Episcop Justinian al Maramureșului și Sătmarului, de Maica Stavroforă Filoftea Olteanu cu soborul mănăstirii și câteva mii de credincioși, între care numeroși copii și tineri, în majoritate îmbrăcați în costume populare. Cuvântul de întâmpinare a fost rostit de P.S. Episcop Justinian al Maramureșului și Sătmarului, cei doi Întâistătători adresând cuvinte de învățătură și binecuvântare.

Luni, 8 septembrie, la sărbătoarea Nașterii Maicii Domnului, cei doi Întâistătători au participat la sărbătoarea hramului parohiei Rozavlea. Primarul comunei, Dl. Gheorghe Vișovan, a înmănat oaspeților *Cheia* comunei.

Cei doi Patriarhi, înconjurați de un impresionant sobor de ierarhi și preoți, au oficiat Sfânta Liturghie pe altarul de vară al bisericii din localitate, sfințită în urmă cu peste trei decenii de vrednicul de pomenire Patriarh Justinian Marina. La sfârșitul Sfintei Liturghii, P.S. Episcop Justinian al Maramureșului și cei doi Întâistătători au rostit cuvinte de învățătură.

D-l Primar Gheorghe Vișovan a acordat celor doi Întâistătători titlul de *Cetățean de onoare* al comunei, iar P.S. Episcop Justinian i-a fost înmănată Diploma de Excelență, cu ocazia împlinirii a 30 de ani de arhierie. De la Rozavlea, cele două delegații s-au îndreptat spre Mănăstirea Rohia.

La Mănăstirea Rohia, vatră de spiritualitate și trăire ortodoxă din Țara Lăpușului, Prea Fericitul Părinte Patriarh Teoctist și Prea Fericitul Petros al Alexandriei și a toată Africa, au fost întâmpinați de obștea Mănăstirii și numeroși credincioși. În cuvântul de întâmpinare rostit de P.S. Episcop Justinian al Maramureșului și Sătmarului, a fost făcută o impresionantă prezentare a situației acestei Mănăstiri în anii de cruntă dictatură ai regimului comunist. Cei doi Patriarhi au adresat apoi cuvinte de prețuire și binecuvântare obștii monahale și credincioșilor prezenți.

În dimineața zilei de marți, 9 septembrie, Prea Fericitul Părinte Patriarh Teoctist și Prea Fericitul Părinte Petros VII, însoțiți de cele două delegații, au

făcut un scurt popas la Centrul eparhial al Episcopiei Maramureşului şi Sătmarului. În continuare, cei doi Patriarhi s-au îndreptat spre noua Catedrală aflată în construcţie în centrul municipiului Baia Mare, unde au târnosit biserica de la demisolul acesteia cu hramul *Sfânta Treime*. Domnul Cristian Anghel, Primarul municipiului Baia Mare, a dăruit înalţilor oaspeţi *Cheia* oraşului în semn de preţuire. Sfinţirea a fost urmată de Sfânta Liturghie, oficiată de cei doi patriarhi, pe podiumul special amenajat, înconjuraţi de un numeros sobor de ierarhi, preoţi şi diaconi.

În cadrul Sfintei Liturghii a avut loc proclamarea solemnă a canonizării Sfântului Ierarh Iosif Mărturisitorul din Maramureş, trecut în rândul Sfinţilor de Sfântul Sinod al Bisericii Ortodoxe Române în anul 1992.

Cuvântul de învăţătură la sărbătoarea zilei a fost rostit de către P.S. Episcop Justinian al Maramureşului şi Sătmarului, care a împlinit în acea zi binecuvântată de Dumnezeu 30 de ani de slujire arhierescă. Prea Fericitul Părinte Petros VII şi Prea Fericitul Părinte Patriarh Teoctist au rostit cuvinte de învăţătură şi binecuvântare.

După Sfânta Liturghie, Dl. Primar Cristian Anghel a acordat înalţilor oaspeţi titlul de *Cetăţean de Onoare* al municipiului, iar Dl. Alexandru Cosma, Preşedintele Consiliului Judeţean Maramureş, a înmănat Prea Sfinţitului Justinian *Diploma de Excelenţă* la aniversarea a 30 de ani de arhierie.

Miercuri, 10 septembrie, cei doi Întâistătători au vizitat Ţara Oaşului.

La intrarea în judeţul Satu Mare, distinşii oaspeţi au fost întâmpinaţi de Prefectul jud. Satu Mare, Dl. Gheorghe Ciocan, împreună cu primari din judeţ şi alţi reprezentanţi ai autorităţilor locale, preoţi, numeroşi credincioşi, printre care tineri şi copii îmbrăcaţi în costume populare.

În oraşul Negreşti Oaş, cei doi Patriarhi au fost întâmpinaţi în faţa Catedralei Ortodoxe de Dl. Primar Gheorghe Ghiriti şi de mii de credincioşi. Primarul a urat oaspeţilor un bun venit şi le-a dăruit *Cheia* oraşului. De pe treptele catedralei, în jurul căreia se aflau mii de credincioşi, Prea Fericitul Părinte Patriarh Teoctist şi Prea Fericitul Părinte Patriarh Petros VII au rostit bogate cuvinte de învăţătură şi binecuvântare pentru locuitorii din Negreşti-Oaş şi localităţile învecinate.

În continuare, trecând peste apa Herei, cei doi Patriarhi au vizitat noua Mănăstire Peri din Săpânţa Maramureşului.

Itinerarul vizitei celor doi înalţi oaspeţi a continuat la Catedrala din Municipiul Sighetul Marmăţiei, sfinţită în anul 1998 de către Prea Fericitul Părinte Patriarh Teoctist. În faţa catedralei, cei doi Întâistătători au fost întâmpinaţi de Doamna Primar Eugenia Gorgea şi de alţi reprezentanţi ai autorităţilor locale, de P.C. Protopop Vasile Pop, preoţi şi mii de credincioşi, printre care se puteau vedea mulţi tineri şi copii. De pe treptele catedralei cei doi Întâistătători au rostit cuvinte de învăţătură şi binecuvântare.

A urmat vizita la Memorialul din Sighet unde, după cum Prea Fericitul Părinte Teoctist spunea în cuvântul său la târnosirea catedralei din oraş: acest "*loc trist, închisoarea din Sighet, unde mulţi sfinţi şi-au topit trupurile, mulţi bărbaţi şi întreaga floare a culturii, a ştiinţei noastre româneşti*". Cei doi Patriarhi au fost întâmpinaţi de D-l Prof. Mihai Bârlea, directorul *Memorialului*, care a făcut o scurtă prezentare a acestui aşezământ. A fost oficiată o slujbă de pomenire a celor trecuţi la cele veşnice în temniţele comuniste.

În continuare, cele două delegații au vizitat biserica comunității ortodoxe ucrainene din oraș, fiind întâmpinate de părintele vicar Ioan Pițura și de numeroși credincioși ucraineni.

Vizita în Maramureș și Țara Oașului a celor doi Întâistătători s-a încheiat cu o Agapă la care au participat reprezentanți ai autorităților locale, preoți din Proto-popiatul Sighetul Marmației și alți invitați. Prea Fericitul Părinte Teoctist a adresat tuturor un cuvânt de mulțumire și prețuire.

În cursul după-amiezii, cei doi Întâistătători și delegațiile însoțitoare s-au întors pe calea aerului de la Baia Mare la București.

În dimineața zilei de *joi, 11 septembrie*, Prea Fericitul Patriarh Petros VII și delegația însoțitoare au făcut o vizită de curtoazie la Ambasada Egiptului la București. Vizita înaltului oaspete în România s-a încheiat printr-un popas la Schitul Darvari din București. Cei doi Întâistătători de Biserică au adresat cuvinte de învățătură și binecuvântare obștii mănăstirii și au acordat interviuri pentru Televiziunea Română și Radiodifuziunea Română.

În cursul după-amiezii, Prea Fericitul Părinte Petros VII, Papă și Patriarh al Alexandriei și a toată Africa și delegația însoțitoare au părăsit România, pe calea aerului, cu destinația Cairo.

În urma discuțiilor purtate și la propunerea Comisiei Relațiilor Externe Bisericești Sfântul Sinod plenar hotărăște:

- *La act de vizita Prea Fericitului Petros VII, Papă și Patriarh al Alexandriei și a toată Africa în Biserică și Țara noastră (5-11 septembrie 2003);*
- *Se va va publica reportajul vizitei în revistele centrale bisericești.*

Temei nr. 612/2003 – Referat privind vizita oficială în România a Eminenței Sale, Cardinal Dionigi Tettamanzi, Arhiepiscop de Milano (15-18 septembrie 2003).

În toamna anului 2003, între 13-14 octombrie 2002, Prea Fericitul Părinte Teoctist, Patriarhul Bisericii Ortodoxe Române, a făcut o vizită pastorală comunității credincioșilor ortodocși români aflați la Milano, în Italia, cu prilejul vizitei oficiale la Vatican și în Italia la invitația Papei Ioan Paul al II-lea. A fost întâmpinat cu entuziasm și căldură la Milano nu numai de întreaga comunitate ortodoxă românească ci și de noul Arhiepiscop Romano-Catolic de Milano, Cardinalul *Dionigi Tettamanzi*, instalat cu numai două săptămâni înainte de această vizită, la 29 septembrie 2002. Acesta a fost prilejul cu care, însuflețit de primirea entuziastă și de ospitalitatea urmașului Sfântului Ambrozie al Mediolanului, Eminența Sa, Cardinal Dionigi Tettamanzi, Prea Fericitul Părinte Patriarh Teoctist i-a adresat invitația oficială de a vizita România și Biserica Ortodoxă Română.

La aproape un an de la lansarea acestei invitații, Arhiepiscopul de Milano a răspuns, cu cordialitate și respect, gestului patriarhal de ospitalitate și recunoștință pentru frățesca întâmpinare, aflându-se în perioada 15-18 septembrie 2003, în vizită oficială în România.

Oaspetele a sosit în după-amiaza zilei de *15 septembrie 2003* pe aeroportul București-Otopeni fiind întâmpinat de P.S. Ambrozie Sinaitul, Episcop-Vicar Patriarhal, de Pr. Michael Tița, consilier patriarhal, de Pr. Cristian Popa și alți

membrii ai Administrației Patriarhale, fiind prezent din partea Bisericii Romano-Catolice Î.P.S. Ioan Robu, Arhiepiscop și Mitropolit de București. Din delegația care l-a însoțit pe Cardinalul Tettamanzi au făcut parte Mons. Francesco Cocopalmerio, vicar arhiepiscopal, preoții Gianfranco Botoni, responsabil pentru ecumenism în cadrul Arhiepiscopiei și Giuseppe Bettoni, parohul bisericii "Santa Maria Merici", din Milano și Pr. Traian Valdman, paroh al bisericii românești de la Milano, și vicar al Vicariatului pentru Italia, al Mitropoliei Ortodoxe Române pentru Europa Occidentală și Meridională.

Întâlnirea oficială a Eminenței Sale, Cardinal Dionigi Tettamanzi, Arhiepiscop de Milano, cu Prea Fericitul Părinte Teoctist, Patriarhul Bisericii Ortodoxe Române, a avut loc imediat după sosire în holul central al Reședinței Patriarhale. La întâlnire au participat Î.P.S. Arhiepiscop Nifon, al Târgoviștei, PP.SS. Vincențiu Ploieșteanu, Ambrozie Sinaitul, Ciprian Câmpineanul, Episcopi-Vicari Patriarhali, Sebastian Ilfoveanul și Varsanufie Prahoveanul, Episcopi-Vicari ai Arhiepiscopiei Bucureștilor, consilieri patriarhali și arhiepiscopali, Decanul Facultății de Teologie, alți responsabili și ostenitori, invitați. A fost prezent, ca și la aeroport, din partea Bisericii Romano-Catolice Î.P.S. Ioan Robu, Arhiepiscop și Mitropolit de București.

După îmbrățișarea frățească, Prea Fericitul Părinte Patriarh Teoctist a adresat oaspetelui un emoționant cuvânt de întâmpinare, evocând întâlnirea de la Milano și sprijinul pe care Eminența Sa îl acordă constant parohiilor ortodoxe române care iau ființă în cuprinsul vechii Arhiepiscopii de Milano, datorită numărului sporit de credincioși ortodocși români care se stabilesc sau se află temporar în Italia. Vizita, a afirmat Prea Fericitul Părinte Patriarh, constituie "o reînnoire a legăturilor cu Biserica Italiei pentru pacea, liniștea și colaborarea rodnică cu frații de acolo". Eminența Sa a răspuns mulțumind pentru invitația personală onorantă ce i-a fost adresată și a afirmat că a răspuns cu bucurie și cu multă însuflețire la ospitalitatea oferită de Întâistătorul Bisericii Ortodoxe Române. A mărturisit că este impresionat de manifestările de credință și devotament a credincioșilor români aflați în comunitățile din Italia și că în spiritul iubirii creștine încurajează legăturile ecumenice în cuprinsul diocezei, Arhiepiscopia de Milano fiind prima care a înființat un Consiliu Ecumenic al Bisericilor, al cărui președinte în exercițiu face parte din delegația care îl însoțește, preotul Gianfranco Bottoni. A arătat, de asemenea, că există multiple forme de cooperare în domeniul social sau între unități parohiale, care pot contribui la strângerea relațiilor ecumenice dintre Biserica Ortodoxă Română și Biserica Romano-Catolică. La sfârșitul cuvântărilor a avut loc un schimb de daruri, cel mai important dintre acestea fiind oferirea Sfintelor Moaște ale Sfântului Ambrozie al Milanului pentru Schitul Darvari, așezământ monahal de referință aflat în chiar centrul Bucureștilor.

Programul Eminenței Sale, Cardinal Dionigi Tettamanzi, a continuat cu vizite la Parohia Apărătorii Patriei II și la Schitul Darvari, în după-amiaza și seara aceleiași zile. În cuvântările care au marcat importanța vizitei s-a apelat la personalitatea Sfântului Ambrozie al Milanului, care face parte din panteonul sfinților comuni din Biserica creștină nedivizată și care constituie o punte de legătură între Biserica Ortodoxă și cea Romano-Catolică. La Schitul Darvari, P.S. Episcop

Ambrozie Sinaitul a prezentat un scurt istoric al mănăstirii și a trasat, pentru cei prezenți, câteva repere biografice ale Eminenței Sale subliniind contribuția științifică în domeniul bioeticii, cu noile provocări contemporane ale științei și lucrările moral religioase în sfera familiei și crizei valorilor.

Celelalte zile ale vizitei oficiale au urmărit să familiarizeze oaspeții cu spiritualitatea ortodoxă, cu viața religioasă, socială și culturală din România prin vizitele făcute la Centrul social "Sfânta Macrina", Mănăstirea Sinaia, parohia romano-catolică din Sinaia, Castelul Peleş, Mănăstirea Sâmbăta de Sus, Mănăstirea Cozia, Centrul Episcopal al Râmnicului, parohia romano-catolică de la Râmnicu-Vâlcea, Centrul Episcopal al Argeșului, de la Curtea de Argeș. În toate aceste locuri Eminența Sa, Cardinal Dionigi Tettamanzi și delegația ce îl însoțea, au fost primiți cu multă căldură și ospitalitate. La Mănăstirea Sinaia s-au purtat discuții despre viața monahală și regulile specifice tradiției ortodoxe.

Aceste impresii au fost împărtășite Prea Fericitului Părinte Teoctist de către înaltul oaspete la o nouă întâlnire ce a avut loc înainte de plecarea spre Milano, în după-amiaza zilei de 18 septembrie a.c.

Ca o concluzie la cele prezentate succint putem afirma că vizita reprezintă o continuare a legăturilor dintre cele două Biserici și semnifică o transpunere în practică a dialogului teologic ce se desfășoară între acestea și că prin contactul cu valorile necontestate ale spiritualității ortodoxe se poate lărgi înțelegerea și apropierea între credincioșii celor două Biserici, de care se simte atât de mult nevoia în contextul de astăzi al secularizării și divizării.

În urma discuțiilor purtate și la propunerea Comisiei Relațiilor Externe Bisericești Sfântul Sinod plenar a hotărât:

· Ia act de vizita oficială în România a Eminenței Sale, Cardinal Dionigi Tettamanzi, Arhiepiscop de Milano;

· Se va continua cooperarea ecumenică dintre Patriarhia Română și Dioceza de Milano, în special în domeniul asistenței sociale și de caritate, precum și a schimburilor academice, de care să beneficieze și credincioșii ortodocși români din Italia.

Temei nr. 4034/2003 – Referat în legătură cu aplicarea hotărârii Sfântului Sinod nr. 620/ 2003 privind continuarea dialogului Ortodox-Catolic și nominalizarea reprezentanților Bisericii Ortodoxe Române, între care și un ierarh din Ardeal, în Comisia Mixtă Internațională de Dialog Teologic Ortodox-Catolic.

În ședința Sfântului Sinod din 18-19 iunie 2003, a fost aprobat textul *Aid-Memoire*-lui încheiat la 14 martie 2003, la București în urma discuțiilor purtate la Patriarhia Română de o delegație a Bisericii Ortodoxe Române, condusă de Prea Fericitul Părinte Patriarh Teoctist cu reprezentanții Patriarhiei Române, cu următoarele amendamente față de textul inițial: 1. *Biserica Ortodoxă Română își reafirmă disponibilitatea de a continua participarea la Dialogul teologic internațional dintre Biserica Ortodoxă și Biserica Romano-Catolică, având în vedere importanța lui deosebită în direcția realizării unității creștine;* 2. *Biserica Ortodoxă Română consideră necesară realizarea unui consens între Biserica Orto-*

doxă și Biserica Catolică în privința implicațiilor ecleziologice ale uniatismului, prin care să se creeze premisele discutării, într-un climat irenic, a temei primatului papal, principalul obstacol în realizarea comuniunii dintre cele două Biserici; 3. Biserica Ortodoxă Română consideră necesară asumarea de către Vatican a responsabilității ce îi revine în ceea ce privește punerea în aplicare a recomandărilor practice convenite deja în cadrul dialogului, referitor la relațiile dintre ortodocși și greco-catolici; 4. Biserica Ortodoxă Română își exprimă dorința de a participa cu doi sau trei reprezentanți la sesiunile Comisiei Mixte Internaționale de Dialog Teologic dintre Biserica Ortodoxă și Biserica Romano-Catolică și de a oferi ospitalitate acestei comisii, atunci când este nevoie.

Ca urmare a amplelor discuții purtate în cadrul respectivei ședințe a Sfântului Sinod pe marginea *Aid Memoire*-lui și a intervenției Î.P.S. Arhiepiscop Bartolomeu al Clujului, Vadului și Feleacului, care a subliniat faptul că dialogul teologic poate continua numai cu condiția rezolvării în prealabil a problemei uniatismului, s-a ajuns la concluzia ca, la discuțiile pe această temă, să participe și un reprezentant al episcopatului din Transilvania.

Luând cuvântul, *Prea Fericitul Părinte Patriarh Teoctist* reamintește contextul în care s-au desfășurat discuțiile pe marginea *Aid Memoire*-lui și subliniază importanța găsirii celor mai potrivite mijloace de relansare a Dialogului Ortodox-Catolic. În acest sens, tematica ce urmează a fi abordată în cazul reluării Dialogului ar putea să fie ori continuarea pe aceeași temă, ori abordarea unor teme noi.

Î.P.S. *Mitropolit Daniel al Moldovei și Bucovinei* apreciază necesitatea unei bune comunicări între Bisericile Ortodoxe, care să evite eventuale neînțelegeri în ceea ce privește poziția fiecărei Biserici Ortodoxe locale asupra tematicii Dialogului. Pentru aceasta, este considerată oportună delegarea unui ierarh din Transilvania la sesiunile viitoare de Dialog Teologic Ortodox-Catolic, care să fie cunoscător atât al limbilor folosite în acest Dialog (greacă și engleză), precum și al realităților interconfesionale locale.

Î.P.S. *Arhiepiscop Bartolomeu al Vadului, Feleacului și Clujului* opinează retoric în ce măsură dialogul local dintre Biserica Ortodoxă Română și Biserica Greco-Catolică poate contribui la rezolvarea problemelor dintre ortodocși și catolici, cu atât mai mult cu cât partea catolică manifestă unele rezerve față de o abordare realistă a situației actuale.

Ca urmare, *Prea Fericitul Părinte Patriarh Teoctist* apreciază că propunerea Comisiei Relațiilor Externe Bisericești privind numirea celor doi reprezentanți ai Bisericii noastre în respectiva Comisie de Dialog este binevenită.

În urma discuțiilor purtate și la propunerea Comisiei Relațiilor Externe Bisericești Sfântul Sinod plenar a hotărât:

Desemnează membrii delegației Bisericii Ortodoxe Române în Comisia Mixtă de Dialog Teologic Ortodox-Catolic pe P.S. Petroniu Sălăjanul, Arhiereu Vicar al Episcopiei Oradiei, Bihorului și Sălajului și pe Arhid. Conf. Dr. Ioan Ică jr. de la Facultatea de Teologie Ortodoxă a Universității "Babeș Bolyai" din Cluj-Napoca

Temă nr. 3241/2003 – Referat în legătură cu participarea unei delegații a Bisericii Ortodoxe Române, condusă de Î.P.S. Mitropolit Daniel al Moldovei

și Bucovinei la cel de-al II-lea Colocviu Internațional al Episcopilor Ortodocși și Catolici din România și Italia, Padova (24-26 septembrie 2003).

La mănăstirea benedictină din Praglia, lângă Padova, Italia, a avut loc cel de-al doilea colocviu ecumenic internațional catolic-ortodox cu tema "Biserica și Societatea", organizat de Dieceza Romano-Catolică de Padova, împreună cu Mitropolia Moldovei și Bucovinei și Dieceza Romano-Catolică de Iași, după ce prima întâlnire ecumenică de acest fel se desfășurase în luna septembrie 2002, la Mănăstirea Durău din județul Neamț, cu tema: "*A fi episcop astăzi. Demnitatea și dificultățile unei misiuni*".

La întrunirea de la Padova au participat episcopi, preoți și monahi ai Bisericilor Ortodoxă, Romano-Catolică și Greco-Catolică din România, Italia, Ucraina și Republica Moldova, precum și reprezentanți ai autorităților de stat români și italieni. Delegația Bisericii Ortodoxe Române a fost condusă de I.P.S. Mitropolit Daniel al Moldovei și Bucovinei și a fost compusă din zece ierarhi, cinci preoți, un diacon și doi mireni: Dl. Laurențiu Tănase, secretar de stat în Ministerul Culturii și Cultelor și Dl. Titi Dincă, reprezentantul Televiziunii Române.

După oficierea slujbei Vecerniei în biserica mănăstirii, a avut loc deschiderea oficială a lucrărilor colocviului în sala de conferințe, printr-un cuvânt de salut adresat participanților de către Eminentă Sa, Arhiepiscopul de Padova, Antonio Mattiazzo. Din partea oaspeților români, a luat cuvântul I.P.S. Mitropolit Daniel, care a scos în evidență importanța unor astfel de consultări frățești între episcopii catolici și ortodocși, ele având menirea de a promova o mai mare apropiere între cele două Biserici surori și de a conștientiza coresponsabilitatea pentru realizarea unității creștine, în condițiile noi de libertate, precum și solidaritatea în fața suferinței omului contemporan.

Comunicările prezentate în timpul lucrărilor colocviului au scos în evidență rolul determinant pe care creștinismul l-a avut și-l are, în continuare, în promovarea persoanei umane și în formarea culturii și civilizației europene. Temele principale abordate și discutate cu mult interes de către participanți au fost următoarele: 1. *Diaconia socială a celor două Biserici creștine*; 2. *Evanghelizare și misiune în noile realități sociale*; 3. *Fenomenul emigrației românilor în Italia și implicațiile acestuia pe plan pastoral, misionar și ecumenic*; 4. *Fundamentarea teologică a filantropiei creștine*.

În referatul intitulat "*Diaconia socială în Biserica Ortodoxă Română*", P.S. Ciprian Câmpineanul, Episcop-Vicar Patriarhal, a ilustrat cu exemple concrete activitățile social-filantropice desfășurate în cuprinsul Patriarhiei Române de către ierarhi, preoți și credincioși, după anul 1990.

Aspectul educațional din sistemul de asistență socială al Bisericii Ortodoxe Române a fost scos în evidență de către P.S. Gurie Strehăianul, Episcop-Vicar al Arhiepiscopiei Craiovei, care, în comunicarea prezentată, a arătat îndeosebi rostul și rolul secțiilor de Teologie Asistență Socială din cadrul Facultăților de Teologie, în ceea ce privește modul cum trebuie înțeleasă și săvârșită opera filantropică a Bisericii. Cu prilejul discuțiilor generate de acest subiect, s-a făcut precizarea importantă că sistemul social al Bisericii Ortodoxe Române nu este alternativ, ci complementar celui desfășurat de către instituțiile statului român.

Intervenția Dl. Secretar de Stat Laurențiu Tănase, cu tema: "*Parteneriatul social între stat și cultele religioase din România*", a avut menirea de a clarifica și mai mult acest adevăr, domnia sa caracterizând această relație de conlucrare a statului cu Biserica, în domeniile social, cultural și educațional, ca pe un model post-bizantin, fundamentat pe articolul 29 din Constituția României, în care se prevede că Statul garantează și sprijină asistența religioasă a Bisericii, în armată, spitale, penitenciare, azile și orfelinate.

Cât privește *emigrația* unui număr tot mai mare de români către țările occidentale, mai ales în Italia, P.S. Siluan Marsilianul, Episcop-Vicar al Mitropoliei Ortodoxe Române din Europa Occidentală și Meridională, a prezentat implicațiile acestui fenomen pe plan social și ecumenic, împărtășind ascultătorilor experiența sa pastorală, dimpreună cu greutățile și satisfacțiile duhovnicești pe care le-a trăit alături de fiii Bisericii din diaspora.

În Intervenția Î.P.S. Mitropolit Daniel cu prelegere de înaltă ținută academică, intitulată: "*Liturghie Euharistică și Filantropie creștină. Necesitatea unității dintre ele*", I.P.S. Sa a fundamentat, din punct de vedere teologic - biblic și patristic – legătura intrinsecă ce există între Sfânta Liturghie și opera social-filantropică a Bisericii, caracterizând-o pe prima ca fiind "sinteza filantropiei", iar pe cea de-a doua "desfășurarea Liturghiei" sau "Liturghia aplicată". Urmărind cu viu interes relatarea Î.P.S. Daniel, atât catolicii, cât și ortodocșii au conștientizat o dată în plus însemnătatea și necesitatea unei autentice catehizări a credincioșilor, atât în ceea ce privește înțelegerea corectă a rostului participării creștinului la Sfânta Liturghie, cât și a săvârșirii faptelor bune, ca expresie a credinței mărturisite, în perspectiva dobândirii mântuirii.

A fost subliniată de asemenea necesitatea intensificării conlucrării frățești între Bisericile Creștine, Catolică și Ortodoxă, pe plan pastoral și social, pentru ca, împreună, să aducă o mărturie comună credibilă pentru viitorul Europei.

Întrunirea de la Padova, desfășurată într-o atmosferă de frățietate și dragoste creștină, s-a încheiat cu un *Document final* semnat de Î.P.S. Mitropolit Daniel și Eminența Sa, Arhiepiscopul de Padova, Antonio Mattiazzo, în care se anunță viitoarea întrunire ce va avea loc în România în septembrie 2004, cu tema: "*Contribuția creștinismului la formarea culturii și civilizației europene*".

În urma discuțiilor purtate și la propunerea Comisiei Relațiilor Externe Bisericești Sfântul Sinod plenar hotărăște:

· *Ia act de participarea unei delegații a Bisericii Ortodoxe Române, condusă de I.P.S. Mitropolit Daniel al Moldovei și Bucovinei la cel de-al II-lea Colocviu Internațional al Episcopilor Ortodocși și Catolici din România și Italia, Padova (24-26 septembrie 2003);*

· *Aprobă organizarea în România a celui de-al III-lea colocviu internațional cu tema "Contribuția creștinismului la formarea culturii și civilizației europene".*

Temei nr. 297/2003 – Referat în legătură cu cea de-a VIII-a Sesiune de Dialog Teologic Ortodox – Reformat (Mănăstirea Brâncoveanu, Sâmbăta de Sus, 3-10 septembrie 2003).

Între 3-10 septembrie a avut loc la Mănăstirea Brâncoveanu (Sâmbăta de Sus), cea de-a VIII-a Sesiune a Comisiei mixte de dialog teologic între Biserica Ortodoxă și Alianța Mondială Reformată, organizată de Patriarhia Română. Biserica Ortodoxă Română a fost reprezentată de Arhid. Conf. Dr. Dorin Oancea, de la Facultatea de Teologie Ortodoxă "Andrei Șaguna" din Sibiu, succedând regretatului Pr. Prof. Dr. Aurel Jivi.

În mod concret problemele de organizare au fost rezolvate cu ajutorul unei finanțări primite de la AIDRom București, și prin asistența substanțială a Sectorului pentru Relații Externe al Patriarhiei Române, a Arhiepiscopiei Sibiului, a Facultății de Teologie Ortodoxă "Andrei Șaguna" și a Mănăstirii Brâncoveanu, Î.P.S. Mitropolit Dr. Antonie Plămădeală dând binecuvântarea ca lucrările sesiunii de dialog să inaugureze astfel noul Centru de Spiritualitate și Știință, dat în folosință la 15 august 2003 în prezența Prea Fericitului Părinte Patriarh Teoctist.

Duminică, 7 septembrie, cele două delegații au participat la Sfânta Liturghie în Catedrala Mitropolitană din Sibiu și au vizitat Facultatea Ortodoxă de Teologie, unde au fost întâmpinați de Prof. Dr. Dumitru Abrudan, decanul Facultății. Î.P.S. Antonie Plămădeală, Mitropolitul Ardealului, i-a primit la reședința metropolitană. În cursul după-amiezii, membrii delegației au vizitat biserica reformată din Sibiu, unde au fost primiți de Past. Varro Sandor, s-au închinat în cimitirul orașului la mormântul Pr. Prof. Aurel Jivi. Acolo preotul paroh, Pr. Consilier Simion Săsăujan, le-a făcut și o prezentare a lucrării diaconice care se desfășoară în această parohie anume și, în general, în Mitropolia Ardealului.

În 8 septembrie, de Nașterea Maicii Domnului, delegații au participat la Sfânta Liturghie în Biserica *Sfântul Nicolae* din Șcheii Brașovului, au vizitat Biserica Neagră și au participat la un prânz ecumenic, oferit de protopopiatul Brașov și organizat la centrul diaconic *Casa Speranței*, aparținând Bisericii Reformate. Aici au fost întâmpinați de pastorul reformat al Brașovului, Miklos Menessy, care este în același timp și conducătorul centrului.

La propunerea părții reformate, acceptată de partea ortodoxă, idee subliniată în repetate rânduri de Î.P.S. Panteleimon, în cadrul acestui dialog s-au discutat pe parcursul mai multor sesiuni succesive probleme eclesiologice, așa cum rezultă din ele din definiția Bisericii dată de Simbolul Credinței. La această sesiune tema principală a fost: "*Sfințenia Bisericii*", tratată în două referate principale de Prof. Dr. Christos Voulgaris și Prof. Dr. Michael Weinrich. Celelalte referate au analizat diferite aspecte ale temei principale. Astfel, primele referate secundare urmau să se concentreze asupra "*Sfințeniei ca dar al lui Dumnezeu*", în perspectiva profesorilor Dorin Oancea și Dawn de Vrios. Aceasta din urmă a anunțat în ultimul moment că nu mai poate participa, așa încât pe această temă nu a fost prezentat decât referatul ortodox.

Cea de a doua serie de referate secundare a analizat "*Sfințenia ca datorie a omului*"; temă tratată de profesorii Vlassios Pheidias și Prof. Young Bock Kim, pentru ca analiza temei de ansamblu să se încheie cu forme istorice de concretizare a sfințeniei în persoana "*Sfinților*", aspect încredințat spre tratare profesorilor George Dragas și Edgar de Moros Ruano.

După fiecare grup de referate s-au purtat discuții de clarificare a textului în sine și apoi de adâncire a problematicii speciale abordate de referenți, văzută permanent în contextul temeii de ansamblu. Aceste discuții au adus o serie de clarificări importante pentru fiecare parte, de pildă în problema cinstirii sfinților. S-a ajuns la concluzia că reținerile pe care le au în această privință creștinii reformați se datorează situației particulare pe care au întâmpinat-o în acest context în cadrul Bisericii Catolice din timpul Reformei. Pe de altă parte, s-a putut constata că din partea lor nu există un refuz principial de cinstire a sfinților, ceea ce deschide noi perspective dialogului.

Ultima zi a sesiunii a fost destinată evaluării diferitelor momente ale dialogului și ale rezultatelor sale de ansamblu, în vederea eventualei sale continuări. Urmas să fie prezentate două referate evaluative de către profesorii George Dragas și Iain Torrance, acesta din urmă renunțând să mai participe la această sesiune a Comisiei din motive necunoscute. În această situație, din partea reformată a fost prezentat un material evaluativ de către Prof. Karel Blei, fost președinte al Comisiei reformate la sesiunile precedente. Evaluarea a fost marcată și de observațiile extrem de importante ale celor doi președinți ai Comisiei: Î.P.S. Mitropolit Prof. Dr. Panteleimon Rodopoulos și Dr. Kim Yong Bock. Amândoi au scos în relief bunele rezultate pe care le-a avut până în prezent acest dialog și au accentuat necesitatea continuării lui.

Pe parcursul ultimei ședințe de lucru a acestei sesiuni a fost ales un nou secretar al Comisiei mixte de dialog în persoana Arhid. Dr. Dorin Oancea.

Toate aspectele menționate mai sus au fost evidențiate și în *Comunicatul comun* formulat și aprobat la sfârșitul întâlnirii. Potrivit tradiției stabilite în cadrul acestui Dialog, Comunicatul s-a rezumat la o simplă relatare a desfășurării lucrărilor, fără a enumera puncte de convergență sau diferențele care persistă între cele două părți. El stabilește însă locul de desfășurare a următoarei sesiuni a dialogului, care va avea loc în anul 2005, în Liban.

În urma discuțiilor purtate și la propunerea Comisiei Relațiilor Externe Bisericești, Sfântul Sinod plener hotărăște:

· *Ia act de lucrările celei de-a VIII-a Sesiuni a Comisiei de Dialog Teologic Ortodox-Reformat (Mănăstirea Brâncoveanu, Sâmbăta de Sus, 3-10 septembrie 2003);*

· *Se va continua participarea Bisericii Ortodoxe Române la următoarele sesiuni ale Comisiei de Dialog Teologic Ortodox-Reformat.*

Temei nr. 1766/2003 – Referat în legătură cu cea de a X-a Sesiune de Dialog Teologic bilateral al tinerilor din Biserica Ortodoxă Română și Biserica Evanghelică din Germania (București, 18-24 septembrie 2003).

Întâlnirea a avut loc între 18-24 septembrie și s-a desfășurat la Palatul Patriarhiei. Joi, 18 septembrie, începând cu ora 17⁰⁰, debutând cu prezentarea participanților și cu un studiu biblic pe textul Sfântului Apostol Pavel de la I Corinteni 12, 12-27.

Lucrările dialogului s-au deschis vineri, 19 septembrie, la ora 9⁰⁰, în prezența P.S. Ciprian Cămpineanul, Episcop-Vicar Patriarhal, care a adresat participanților,

în numele Prea Fericitului Părinte Patriarh Teoctist, un cuvânt de bun venit și a binecuvântat desfășurarea discuțiilor pe marginea temei generale a Dialogului, care a fost *Individ și Comunitate*.

Pe lângă spațiul dedicat discuțiilor teologice, programul a inclus și o excursie la mănăstirile Cernica, Pasărea și Căldărușani, vizitarea centrului social *Sfânta Macrina*, participarea la o vecernie la Schitul Darvari și o slujbă la parohia evanghelică din București.

În cursul ultimei runde de discuții, participanții au exprimat de mai multe ori semnificația deosebită pe care au avut-o pentru ei întâlnirea cu Prea Fericitul Părinte Patriarh Teoctist, în ziua de 23 septembrie. Unii participanți au vorbit apreciativ și despre contribuția invitaților, mai ales în aspectele practice ale temei (programele Bisericii destinate romilor și persoanelor hipoacuzice, programele pentru copii în dificultate care se desfășoară la centrul Sfânta Macrina).

Următoarea întâlnire din cadrul acestui dialog teologic al tinerilor din Biserica Ortodoxă Română și Biserica Evanghelică din Germania va avea loc în septembrie 2003 la Marburg și va fi dedicată evaluării celor zece ediții desfășurate până acum și analizării perspectivelor pe care le are această acțiune ecumenică dedicată tinerilor cu studii superioare de teologie.

În urma discuțiilor purtate și la propunerea Comisiei Relațiilor Externe Bisericești, Sfântul Sinod plenar hotărăște:

· *Ia act de lucrările celei de a X-a Sesiuni de Dialog Teologic bilateral al tinerilor din Biserica Ortodoxă Română și Biserica Evanghelică din Germania (București, 18-24 septembrie 2003);*

· *Se va continua dialogul teologic bilateral al tinerilor din cadrul celor două Biserici, ca o premisă a formării viitorilor reprezentanți ai celor două Biserici în Comisia de Dialog Teologic bilateral.*

Temei nr. 1504/2003 – Referat în legătură cu participarea unei delegații a Bisericii Ortodoxe Române la cea de a XII-a Adunare Generală a Conferinței Bisericilor Europene, cu tema "Iisus Hristos vindecă și reconciliază - Mărturia noastră în Europa" (Trondheim, Norvegia, 25 iunie - 2 iulie 2003).

Patriarhia Română, a fost reprezentată la acest eveniment de o delegație condusă de Î.P.Ș. Mitropolit Daniel al Moldovei și Bucovinei (membru în prezidiul KEK), din care au mai făcut parte P.S. Ciprian Câmpineanul, Episcop-Vicar Patriarhal, Pr. Michael Tița, consilier patriarhal, Pr. Ioan Mircea Ielciu (Facultatea de Teologie Ortodoxă din Sibiu), Pr. Doru Costache (Facultatea de Teologie Ortodoxă din București), Diac. Dr. Ștefan Ioan Stratul (Mitropolia Banatului), monahia Florentina Stoenescu (Mitropolia Olteniei), Dna. Estela Camelia Dincă (TVR) și Dra. Gabriela Pipirig (ASCOR-Iași).

Deși nu a făcut parte din delegația oficială a Patriarhiei Române, trebuie menționată aici și contribuția Pr. Prof. Dr. Viorel Ioniță, membru în staff-ul KEK (Geneva), care a lucrat intens atât pentru pregătirea Adunării, cât și pe întreaga perioadă a desfășurării acesteia.

Dimineața primei zile a lucrărilor, *miercuri, 25 iunie*, a fost dedicată primirii delegațiilor la *Trondheim Spectrum*, sala polivalentă a orașului, și introducerii

acestora în programul de acomodare cu problematica și scopurile Adunării. După amiaza aceleiași zile a continuat cu sesiunea inaugurală (plenuară), în cadrul căreia a rostit un cuvânt de întâmpinare I.P.S. Ieremia, Mitropolit al Elveției (Patriarhia Ecumenică), președintele în exercițiu al KEK, urmat de raportul Secretarului General al KEK, Dr. Keith Clements și de sesiunea dedicată alegerii comitetelor operative ale Adunării.

Joi, 26 iunie, a avut loc ceremonia solemnă de deschidere a lucrărilor Adunării, în Catedrala Nidaros, condusă de episcopul locului, Finn Wagle (Președintele Bisericii Norvegiei), în prezența Majestății Sale, Regele Harald V al Norvegiei și a Sanctității Sale Bartolomeu, Patriarhul Ecumenic. În cuvântul său, Patriarhul Ecumenic a observat că "progresele îmfăptuite întru realizarea unității vizibile a Bisericilor sunt modeste, nepermițând comuniunea euharistică. Ceea ce se poate face - și, din păcate, suntem încă departe, chiar și la acest capitol - este cooperarea Bisericilor în planul slujirii sociale".

Ceremonia s-a încheiat cu un pelerinaj la izvorul sfântului Olav, patronul spiritual al Norvegiei. După ceremonie, a avut loc, la *Trondheim Spectrum*, deschiderea solemnă a Adunării, prin cuvântul adresat de prim-ministrul Norvegiei, pastorul Kjell Magne Bondevik, și prin conferința dr. Kenneth D. Kaunda, fostul președinte al Zambiei. Primarul Trondheim-ului, dna. Anne Kathrine Slungård, a inaugurat apoi *Torg*-ul (termenul norvegian pentru "piață", "târg"), spațiul dedicat întâlnirilor, expozițiilor și schimbului liber de idei între participanți.

În după-amiaza aceleiași zile, participanții au avut posibilitatea să aleagă între diverse Mese Rotunde (*thematic hearings*), tratând despre chestiunea reconcilierii, despre fenomenul emigrării și al refugiaților, despre Biserici ca și comunități ale vindecării etc. Un viu interes a suscitat comentariul Patriarhului Ecumenic și al episcopului Wagle asupra unei declarații despre mediul natural în bazinul Mării Negre.

Ziua de vineri, 27 iunie, pe lângă numeroasele Mese Rotunde, a propus o interesantă dezbatere asupra documentului numit *Charta Oecumenica. Guidelines for the Growing Cooperation among the Churches in Europe* (Îndrumări pentru intensificarea colaborării dintre Bisericile din Europa). Documentul, solicitat de către participanții precedentei Adunări Generale de la Graz și patronat deopotrivă de KEK și CCEE, își propune să reprezinte o adevărată constituție a responsabilităților ecumenice, promovând o cultură a dialogului și a cooperării la toate nivelurile vieții bisericești. În cadrul discuțiilor, s-au remarcat contribuțiile P.S. Episcop Ciprian Câmpineanul și ale Pr. Prof. Viorel Ioniță, care au vorbit despre discuțiile din cadrul Sfântului Sinod al Bisericii Ortodoxe Române pe această temă, arătând, totodată, modul în care *Charta Oecumenica* a fost popularizată și receptată la nivelul Bisericii noastre. În seara aceleiași zile, au avut loc și primele lucrări ale celor patru secțiuni: (1) *Intensificarea solidarității*; (2) *Crescând împreună în Europa*; (3) *Mărturie sporită în societate*; (4) *Intensificarea comuniunii dintre Biserici*.

Sâmbătă, 28 iunie, a avut loc, între altele, *Masa Rotundă* legată de problema structurilor educaționale în Europa, cu o privire specială asupra învățământului teologic și a celui pentru pregătirea personalului bisericesc.

Seara acestei zile a fost dedicată unei sesiuni de prezentare a Norvegiei și a climatului ecumenic din țara gazdă. Seara s-a prelungit cu oficierea unei liturghii euharistice protestante și apoi a unei privegheri ortodoxe (slujbă săvârșită de clericul delegației Patriarhiei Moscovei), în catedrala Nidaros.

Duminică, 29 iunie, în catedrala Nidaros a avut loc oficierea unei liturghii armene (începând cu orele 9⁰⁰), după care a urmat Liturghia ortodoxă (de la ora 11⁰⁰).

Zilele de *luni, 30 iunie, și marți, 1 iulie*, au fost dedicate sesiunilor plenare, în care au fost vii discutate și adoptate, cu importante amendamente, rapoartele diverselor comisii și comitete ale Adunării, respectiv: Biserică și Societate; Biserici în Dialog; Comitetul pentru Orientări Programatice; Comitetul pentru Probleme Publice, etc.

Miercuri, 2 iulie, a debutat cu sesiunea de închidere a lucrărilor Adunării, după care, pe malul râului Nidelven, ce înconjoară din trei părți orașul, s-a desfășurat o ceremonie ecumenică.

Sesiunea de încheiere a Adunării a avut ca obiectiv adoptarea scrisorii către Bisericile Europei. Documentul, rezumând principalele momente ale lucrărilor, pledează pentru depășirea amintirilor dureroase legate de evenimente din trecut, în vederea reconcilierii Bisericilor europene.

Un amendament important adus documentului chiar în sesiunea de închidere a Adunării constă în îndemnul adresat Parlamentului European de a recunoaște, în mult discutata Constituție Europeană, rădăcinile creștine ale civilizației noastre și importanța valorilor creștine (ceea ce nu implică excluderea altor valori, cum sunt cele seculare sau, mai nou, cele ale islamului). Aceste valori, exprimate atât de diferit de Biserici, vin în consonanță constructivă cu *motto*-ul adoptat de Uniunea Europeană, "unitate în diversitate".

Evocând din nou simbolistica apei baptismale, ca apă a vieții și a puterii de comuniune, mesajul se încheie cu anunțul organizării celei de a treia Adunări Ecumenice Europene (în colaborare cu CCEE), în 2007, invitând la reflecție asupra elementelor care unesc creștinii din toate colțurile Europei.

În urma discuțiilor purtate și la propunerea Comisiei Relațiilor Externe Bisericești, Sfântul Sinod plenar hotărăște:

La act de participarea delegației Bisericii Ortodoxe Române la cea de a XII-a Adunare Generală a Conferinței Bisericilor Europene, cu tema "Iisus Hristos vindecă și reconciliază - Mărturia noastră în Europa" (Trondheim, Norvegia, 25 iunie și 2 iulie 2003);

Se va intensifica colaborarea ecumenică a Bisericii Ortodoxe Române cu celelalte Biserici creștine, atât la nivel local, cât și la nivel european, inclusiv prin intermediul Conferinței Bisericilor Europene, pe baza principiilor enunțate în documentul Charta Oecumenica.

Temei nr. 4573/2003 – Referatul Sectorului pentru Relații Externe Bisericești privind participarea I.P.S. Arhiepiscop Nifon al Târgoviștei, la lucrările Comitetului Executiv și al Comitetului Central al Consiliului Mondial al Bisericilor (Geneva, Elveția, 26 august–3 septembrie 2003).

Lucrările din acest an s-au deschis prin rugăciunea comună în timpul căreia s-au comemorat personalități implicate în Mișcarea ecumenică, printre care și vrednicul de pomenire, Pr.Prof.Univ.Dr. Aurel Jivi, membru al Comitetului Central, ales la Adunarea Generală din Harare (1998).

Plenul a ales prin vot deschis pe noii membri, în locul celor care au decedat sau au demisionat, și a validat persoanele cu drept de vot trimise să înlocuiască pe membrii aleși absenți. La recomandarea Comitetului Executiv al Consiliului Mondial al Bisericilor, al cărui membru ales este și Î.P.S. Arhiepiscop Prof. Univ. Dr. Nifon Mihăiță al Târgoviștei, în locul Pr. Prof. Aurel Jivi, Comitetul Central a ales pe Pr. Lect. Univ. Nicolae Moșoiu, de la Facultatea de Teologie Ortodoxă "Andrei Șaguna" din Sibiu.

Plenul a ascultat, în aceeași zi de deschidere, rapoartele Moderatorului Comitetului Central, Sanctitatea Sa, Aram I, Catolicosul Ciliciei (Liban), și al Secretarului General, Dr.Konrad Raiser, prezentările fiind urmate de discuții.

Raportul Moderatorului a avut ca temă pluralismul religios și dialogul inter-religios, Sanctitatea Sa arătând că necesitatea unei conviețuiri pașnice nu este doar un dat al globalizării, ci mai ales un dar al lui Dumnezeu. Se dorește trecerea de la dialogul în comunitate, la dialogul pentru comunitate.

Raportul Secretarului General a început prin a dezvolta tema centrală a acestei întruniri a Comitetului Central: "grija față de viață". A fost abordată vasta problematică a ingineriei genetice, precum și grija față de persoanele cu diverse handicapuri.

Un alt subiect cu implicații majore a fost cel al reconfigurării Mișcării ecumenice. Potrivit raportului, Mișcarea ecumenică este mai largă decât relația dintre Biserici.

Consiliul Mondial al Bisericilor, în actuala sa structură se confruntă cu probleme asemănătoare celor ale Organizației Națiunilor Unite: diminuarea fondurilor, creșterea relațiilor bilaterale, competiția dintre agențiile ONU și organizațiile non-guvernamentale, atitudinea defensivă a guvernelor în fața influenței organizațiilor societății civile în modelarea unei noi ordini mondiale. Documentul *Common Understanding and Vision* (CUV) a prilejuit inițierea unei schimbări instituționale în C.M.B., înțeles ca o "comunitate de Biserici" în drum spre comuniune în credință și viață, mărturie și slujire. Mai recent, Comisia Specială privind participarea Bisericilor Ortodoxe la Mișcarea ecumenică și-a articulat viziunea sa despre un "Consiliu care să țină împreună Bisericile într-un spațiu ecumenic", unde Bisericile pot experimenta și dezvolta viziunea lor despre lume, în același timp adâncind relațiile între ele. Se pot crea astfel, în mod liber, structuri de sprijin pentru diverse categorii defavorizate și servicii diaconale, și unde, prin dialog, Bisericile vor continua să desființeze barierele care nu le permit să se recunoască reciproc.

Evenimentul central al acestei întâlniri l-a constituit alegerea unui nou secretar general al CMB, în persoana Rev. Dr. Sámuel Kobia, începând cu 1 ianuarie 2004. Viitorul secretar general și-a exprimat hotărârea de a implementa hotărârile Comisiei Speciale.

Pregătirea viitoarei Adunări Generale a Consiliului Mondial al Bisericilor, care se va desfășura în februarie 2006 în Porto Alegre, Brazilia, a constituit un alt punct important al agendei. În februarie 2003, Comitetul Executiv a stabilit urmă-

toarele linii directoare: numărul total de delegați nu trebuie să depășească un total de 700: 50% femei, 25% tineri, 50% persoane nehirotonite, 25% ortodocși.

Membrii Comitetului Central au lucrat pe mai multe sub-comitete de analiză a politicilor și programelor, comitetul pentru programe, comitetul pentru chestiuni publice și comitetul pentru finanțe, care au prezentat, în final, rapoarte plenului, care a luat act de raportul privind relațiile cu Biserica Romano-Catolică și cu penticostalii.

Discuții ample au avut loc în legătură cu așa-numita reconfigurare a Mișcării ecumenice, și, în acest sens, se va organiza o consultație a unor oameni cu experiență îndelungată în Mișcarea ecumenică, programată să aibă loc în Antelias, Liban, în noiembrie a.c.

Comitetul pentru analiza politicilor și programelor III s-a ocupat în primul rând de ceea ce Comisia specială a numit "*proceduri pentru obținerea consensului*". Consensul este obținut atunci când este împlinită una dintre următoarele condiții: toți sunt de acord (unanimitate); cei mai mulți sunt de acord, iar ceilalți sunt mulțumiți pentru că s-au purtat discuții ample, ei având deplin acces la cuvânt, și pentru că propunerile exprimă "*spiritul general al întrunirii*", prin urmare minoritatea consimte; adunarea ia act de diversitatea opiniilor, și se cade de acord ca acestea să fie consemnate în cadrul proiectului (nu doar în procesele-verbale); se consimte amânarea luării deciziei; se consimte că nu se poate lua o decizie. Schimbarea stilului parlamentar se impune întrucât prin însăși natura sa promovează adversitatea.

Din varietatea temelor propuse pentru viitoarea Adunare Generală, plenul a hotărât să rețină tema: "*Doamne Dumnezeu, prin harul Tău, transformă lumea*".

Comitetul pentru programe s-a ocupat de următoarele aspecte; implementarea recomandărilor Comisiei speciale, relocarea birourilor regionale, analiza publicației care cuprinde planul de activitate al CMB pentru perioada 2003-2005, întărirea unității Mișcării ecumenice, Institutul ecumenic din Bossey, dialogul cu semenii de alte religii, programul *Ecumenical Focus on Africa*, deceniul pentru combaterea violenței, unitatea Bisericii, soluționarea pașnică a conflictelor, promovarea reconcilierii, formarea ecumenică, etica vieții și globalizarea, diaconia și solidaritatea, programul ecumenic pentru Palestina și Israel, inițiativa HIV/AIDS pentru Africa, probleme de finanțe, evaluarea activității forurilor consultative.

Comitetul pentru chestiuni publice a redactat note privind situația din: Cipru, teritoriile ocupate din Palestina și Zimbabwe; și declarații privind situația din: Irak, Europa și Liberia. În privința Europei este apreciat în mod deosebit procesul integrării noilor membri, viitoarea admitere a României și Bulgariei. De asemenea, este afirmat rolul central al Creștinismului și contribuția altor religii la istoria și civilizația Europei, fapt ce trebuie să fie reflectat în viitoarea Constituție europeană.

Comitetul Central a aprobat și constituirea a două noi comisii: *Commission of Churches on Diakonia and Development* (Comisia Bisericilor pentru diaconie și dezvoltare) și *Commission on Justice, Peace and Creation* (Comisia pentru dreptate, pace și creație).

Comitetul Central a avut pe ordinea de zi, între altele, și raportul Comitetului coordonator al Comisiei speciale, prezentat de I.P.S. Arhiepiscop Dr. Nifon Mihăiță.

În pofida temerilor și diverselor critici, mai mult sau mai puțin întemeiate, participanții au plecat convinși de necesitatea continuării apropierii între toți creștinii. Se știe că mai mult de două treimi din populația globului este încă necreștină, iar lipsa dragostei este contra-mărturie.

Î.P.S. Mitropolit Antonie al Ardealului remarcă o stagnare în procesul de realizare a unității Bisericii creștine, fiind nevoie de o nouă abordare a problemelor teologice de către persoane bine pregătite în domeniul teologic, care au experiență ecumenică.

Î.P.S. Mitropolit Nicolae al Banatului exprimă speranța că, prin ajutorul lui Dumnezeu, există un anumit progres pe acest drum al unității creștine, importanță fiind disponibilitatea către dialog și păstrarea unei nădejdi neîmputinate în concretizarea acesteia.

Î.P.S. Mitropolit Daniel al Moldovei și Bucovinei consideră că regresul înregistrat în dialogul ecumenic este cauzat în parte de criza instituțiilor și de pierderea entuziasmului inițial, care denotă o apatie de ordin spiritual și o erodare a elementelor tradiționale, conducând la crearea de mișcări centrifugale în sânul unor comunități creștine.

Prea Fericitul Părinte Patriarh Teoctist arată că idealul unității creștine rămâne totuși actual și exprimă nădejdea că el va continua să stea în centrul preocupărilor ecumenice ale Bisericilor, existând deja rezultate concrete în ceea ce privește parohiile ortodoxe române din Europa Centrală și Occidentală.

În urma discuțiilor purtate și la propunerea Comisiei Relațiilor Externe Bisericești, Sfântul Sinod plenar hotărăște:

- *la act de participarea Î.P.S. Arhiepiscop Nifon al Târgoviștei, la lucrările Comitetului Executiv și al Comitetului Central ale Consiliului Mondial al Bisericilor (Geneva, Elveția, 26 august – 3 septembrie 2003).*
- *Raportul Comitetului Central al Consiliului Mondial al Bisericilor se va publica în revistele bisericești.*

Temei nr. 1770/2003 – Referat în legătură cu participarea Î.P.S. Mitropolit Teofan al Olteniei la serbările legate de împlinirea a 100 de ani de la canonizarea Sfântului Serafim de Sarov (Sarov, Federația Rusă, 28 iulie – 1 august 2003).

Pe 30 iulie 2003, delegația română, din care au făcut parte, pe lângă Î.P.S. Mitropolit Teofan al Olteniei și Pr. Conf. Ion Băjău de la Facultatea de Teologie din Craiova și Dl. Marcel Glăvan, consilier economic la Arhiepiscopia Craiovei, a participat la sfințirea primei biserici în cinstea Sfântului Serafim din orașul Sarov. S-a săvârșit apoi Sfânta Liturghie de către Sanctitatea Sa, Patriarhul Alexei al II-lea, împreună cu un număr impresionant de ierarhi și preoți ruși și străini, din care a făcut parte și Mitropolitul Olteniei. Cu acest prilej, s-a săvârșit Te Deum-ul având în frunte pe Sanctitatea Sa, Patriarhul Moscovei. La această slujbă a fost de față și Președintele Federației Ruse, Vladimir Putin, însoțit de oficialități de Stat și regionale, președintele Rusiei apreciind rolul Bisericii Ortodoxe Ruse în unitatea și consolidarea spirituală a poporului rus, motive și temeuri de conlucrare pe mai departe între Stat și Biserică.

A urmat procesiunea cu moaștele Sfântului Serafim, aduse din Sarov în localitatea Diveevo, unde a înființat o mănăstire de călugărițe.

Pe 1 august, începând cu orele 9⁰⁰, s-a săvârșit Sfânta Liturghie de către Sanctitatea Sa, Patriarhul Alexei II, ierarhii și clericii ruși și străini, în biserica Sfânta Treime a Mănăstirii Sfântul Serafim din Diveevo.

Cu prilejul recepției oferite participanților au fost rostite cuvântări de către toți reprezentanții din străinătate, din partea Bisericii Ortodoxe Române I.P.S. Teofan al Olteniei rostind mesajul Prea Fericitului Părinte Patriarh Teoctist.

Din sublinierile făcute s-a înțeles importanța acestui mare sfânt care prin nevoițele sale, prin jertfelnicia și prin învățătura sa, a apropiat și a unit în duhul iubirii dreptmăritoarei credințe creștine pe toți fiii Bisericii Ortodoxe din toate timpurile și locurile, pe toți cei care veneau și se împărtășeau din trăirea și experiența sa duhovnicească. Acest duh de sfințenie care se revărsa atunci prin el s-a permanentizat, devenind o zestre comună a tuturor celor vrednici de atunci și din vremurile de mai târziu și de totdeauna din Rusia și din întreaga Ortodoxie, căci sfinții sunt ai tuturor neamurilor, chiar dacă apar într-un anumit loc și într-un anumit timp.

În urma discuțiilor purtate și la propunerea Comisiei Relațiilor Externe Bisericești, Sfântul Sinod plenar hotărăște:

la act de participarea delegației Bisericii Ortodoxe Române condusă de Î.P.S. Mitropolit Teofan al Olteniei la serbările legate de împlinirea a 100 de ani de la canonizarea Sfântului Serafim de Sarov (Sarov, Federația Rusă, 28 iulie – 1 august 2003).

Temei nr. 615/2003 – Referat în legătură cu participarea P.S. Episcop Casian al Dunării de Jos la întâlnirea Internațională pentru pace, cu tema “Între război și pace la confluența dintre religii și culturi”, organizată de comunitatea Sant’Egidio (Aachen, Germania, 7-9 septembrie 2003).

Din partea Bisericii Ortodoxe Române au mai participat, ca invitați speciali, Î.P.S. Mitropolit Serafim al Mitropoliei Ortodoxe Române pentru Germania, Europa Centrală și de Nord, P.S. Episcop Sofronie al Episcopiei Ortodoxe Române din Ungaria, alături de P.S. Episcop Casian al Dunării de Jos, delegatul oficial al Bisericii Ortodoxe Române.

P.S. Episcop Casian al Dunării de Jos a susținut conferința “*Rugăciunea – rădăcină a păcii*” în cadrul sesiunii de comunicări din data de 8 septembrie, la care a contribuit, pe lângă reprezentanții Islamului, Iudaismului, Creștinismului și Religiiilor asiatice, și Cardinalul Friedrich Wetter din München.

O importanță cu totul specială a avut sesiunea dedicată “*Dialogului dintre Ortodocși și Catolici în cadrul provocărilor Ecumenismului actual*”. Întâlnirea aceasta a fost prezidată de Eminența Sa, Cardinalul Roger Etchegaray și au conferențiat Prea Fericitul Ignatie IV al Antiohiei, Î.P.S. Mitropolit Kiril din partea Patriarhiei Moscovei din partea Patriarhiei Moscovei, Cardinalul Walter Kasper și Episcopul Vincezo Paglia din partea Bisericii Romano-Catolice.

S-a reliefat faptul că, în toate stările tensionate dintre Biserici, dialogul rămâne calea rezolvării corecte a acestora.

În documentul încheiat, s-au precizat principiile ce stau la baza unui dialog fructuos teologic și practic pentru apropierea creștinilor din Estul și Vestul Europei, ca prin aceasta să se concretizeze eforturile tuturor celor ce cred și speră în unitatea văzută de pe continentul european.

În urma discuțiilor purtate și la propunerea Comisiei Relațiilor Externe Bisericești, Sfântul Sinod plenar hotărăște:

- *La act de participarea P.S. Episcop Casian al Dunării de Jos la întâlnirea Internațională pentru pace, cu tema "Între război și pace la confluența dintre religii și culturi", organizată de comunitatea Sant'Egidio (Aachen, Germania, 7-9 septembrie 2003);*
- *Se va continua și pe viitor implicarea Bisericii noastre în acțiuni similare de promovare a dialogului interconfesional și interreligios.*

Temei nr. 1964/2003 – Referat în legătură cu participarea P.S. Episcop Casian al Dunării de Jos și a Arhim. Daniel Oltean, Vicar Administrativ al Dunării de Jos la Congresul Internațional Grottaferrata – Poarta Orientului (Italia, 24-26 septembrie 2003).

La mănăstirea San Nilo din localitatea Grottaferrata, Italia a avut loc Congresul internațional "*Grottaferrata – Poarta Orientului*", la care au participat, ca reprezentanți oficiali ai Bisericii Ortodoxe Române, P.S. Episcop Casian al Dunării de Jos și Arhim. Daniil Oltean, vicar administrativ al Episcopiei Dunării de Jos. La lucrările Simpozionului științific au mai participat P.S. Ioachim Băcăoanul, Arhiepiscop Vicar al Episcopiei Romanului, Pr. Academician Dumitru Popescu, Pr. Prof. Dr. Ioan Vasile Leb, Prof. Dr. Emilian Popescu, precum și stareți și monahi din mai multe eparhii ale Bisericii noastre.

Grottaferrata este cunoscută astăzi datorită abației San Nilo, ridicată aici începând cu anul 1004 de Sfântul Nil din Rossano, prăznuit și în Biserica Ortodoxă la 26 septembrie. Mănăstirea păstrează până astăzi ritul și tradițiile bizantine, așa cum au fost ele statornicite de Sf. Nil și de urmașii săi la începutul sec. al XI-lea, fiind singurul centru monastic catolic de acest gen din lume. Datorită specificității ei, din anul 1937, ea a fost separată de Episcopia Romano-Catolică de Frascati și a fost recunoscută ca o dioceză autonomă (exarhat). Mănăstirea coordonează activitatea comunităților albaneze de rit bizantin din Calabria și Sicilia, fiind în același timp în legătură cu Biserica Greco-Catolică de Rit Oriental Unită cu Roma din România, deși tradițiile și realitățile lor istorice sunt diferite. Grottaferrata este și sediul Congregației monahilor "*Vasilieni*" din Italia, care se organizează după regulile Sf. Vasile cel Mare.

Din 1874, abația este monument național, aflându-se în administrarea statului italian. Ea păstrează o deosebit de importantă colecție de vechi manuscrise bizantine, datând până în secolul al IX-lea, precum și alte numeroase valori de ordin spiritual, istoric, cultural sau social.

Manifestările au debutat într-un cadru festiv miercuri, 24 septembrie, prin deschiderea Simpozionului științific "*Grottaferrata – poarta Orientului*", dedicat României.

În cuvântările lor, P.S. Episcop Ioachim Băcăoanul, Dl. Mihai Dobre, ambasadorul României la Vatican, precum și Dl. Acad. Răzvan Theodorescu, ministrul Culturii și Cultelor din România, au salutat inițiativa organizării întrunirii, mulțumind organizatorilor și sprijinitorilor lui.

În intervenția intitulată *"Isihasmul în Țările Române în sec.XIV-XVII"*, Dl. Prof. Dr. Emilian Popescu, a subliniat dependența permanentă a politicii culturii și spiritualității românești, după sec.al IV-lea, de Bizanț, și nu de Roma.

Pr. Prof. Ioan Vasile Leb a prezentat referatul *"Biserica Ortodoxă și Biserica Catolică în România Mare: apropieri și contradicții"*, iar Pr.Prof.Acad.Dumitru Popescu, a susținut referatul *"Logosul divin și unitatea creației într-o lume secularizată"*.

P.S. Episcop Casian a transmis, în finalul ceremoniei, mesajul Prea Fericitului Părinte Teoctist și al întregii Biserici Ortodoxe Române către toți cei prezenți, în care se arată că manifestarea de la Grottaferrata poate fi considerată ca o urmare fericită a recentelor întâlniri dintre Prea Fericitul Părinte Patriarh Teoctist, urmașul Sfântului Apostol Andrei și Papa Ioan Paul II, urmașul Sfântului Apostol Petru, dar și ca un semn dătător de speranță în efortul de apropiere reciprocă al Bisericilor Ortodoxă și Romano-Catolică.

Constituindu-se într-un schimb de experiență deosebit de util pentru reprezentanții ortodocși, romano-catolici și greco-catolici prezenți și într-un nimerit prilej de aprofundare a unor legături spirituale, culturale, sociale sau personale, manifestarea de la Grottaferrata a reliefat dorința comună de realizare a unor pași concreți pe drumul spre redescoperirea fondului comun, nealterat al credinței creștine. Deși au existat, în timpul simpozionului științific, unele accente polemice sau justificative, tonul general al întrunirii a fost unul echilibrat, demn și constructiv. Impactul prezenței românești la Grottaferrata a fost unul pozitiv, realizându-se premisele teoretice pentru continuarea dialogurilor sau întâlnirilor de acest gen între participanți.

În urma discuțiilor purtate și la propunerea Comisiei Relațiilor Externe Bisericești, Sfântul Sinod plenar hotărăște:

La act de participarea P.S. Episcop Casian al Dunării de Jos și a Arhim. Daniel Oltean, vicar administrativ la Episcopia Dunării de Jos la Congresul Internațional Grottaferrata – Poarta Orientului (Italia, 24-26 septembrie 2003).

Temei nr. 3647/2003 – Referatul Sectorului pentru Relații Externe Bisericești privind participarea P.S. Episcop Sofronie al Episcopiei Ortodoxe Române din Ungaria, la cea de-a XI-a Conferință Ecumenică Internațională pentru spiritualitate ortodoxă (Mănăstirea Bose, Italia, 17-20 septembrie 2003).

Cea de-a XI-a Conferință Ecumenică Internațională pentru spiritualitate ortodoxă, care s-a desfășurat la Mănăstirea Bose, Italia, între 17-20 septembrie 2002, a fost organizată de către Patriarhia Ecumenică, Patriarhia Moscovei și Mănăstirea Bose, și a avut ca teme *"Deșertul Gaza: Varsanufie, Ioan și Dorotei"* și *"Sinodul local al Bisericii Ortodoxe Ruse din 1917-1918"*.

Între 17-20 septembrie s-a desfășurat partea a doua a conferinței, respectiv, cea privitoare la *Sinodul local de la Moscova*.

Din partea Bisericii Ortodoxe Române a participat, ca delegat oficial, P.S. Episcop Sofronie al Episcopiei Ortodoxe Române din Ungaria, iar ca invitați Î.P.S. Mitropolit Serafim al Europei Centrale și de Nord, P.S. Episcop-Vicar Sofian Brașoveanul, Diac. Dumitru Dură, Pr. Ciprian Burcă (Episcopia Romanului) și teologul Ion Croitoru, aflat la studii la Atena.

Temele abordate au oferit o viziune largă asupra importanței Sinodului local de la Moscova din 1917-1918, într-o epocă de transformări politice și sociale din viața Bisericii Ortodoxe Ruse.

În urma discuțiilor purtate și la propunerea Comisiei Relațiilor Externe Bisericești, Sfântul Sinod plenar hotărăște:

La act de participarea P.S. Episcop Sofronie al Episcopiei Ortodoxe Române din Ungaria, la cea de-a XI-a Conferință Ecumenică Internațională pentru spiritualitate ortodoxă (Mănăstirea Bose, Italia, între 17-20 septembrie 2003);

Se va continua participarea Bisericii Ortodoxe Române la întruniri similare.

Temei nr. 3246/2003 – Referat în legătură cu participarea P.S. Ciprian Câmpineanul, Episcop-Vicar Patriarhal, la cea de-a VII-a Consultație între Biserica Ortodoxă și Grupul Partidului Popular European și democrații europeni din Parlamentul European, cu tema “Noua Europă după 2004” (Istanbul, Turcia, 16-17 octombrie 2003).

La inițiativa Patriarhiei Ecumenice, în zilele de 16-17 octombrie 2003, au avut loc la Istanbul, lucrările “*Celei de-a VII-a Consultații a Bisericii Ortodoxe cu Grupul Partidului Popular European și al Democrațiilor europeni din Parlamentul European*”, la care au participat și înalți reprezentanți ai Partidului Dreptății și Dezvoltării, aflat la guvernare în Turcia. Consultația s-a bucurat de participarea delegațiilor Bisericilor Ortodoxe din Rusia, Serbia, Bulgaria, Georgia, Cipru, Grecia, Polonia, Albania, Finlanda, Ucraina, Slovacia și Estonia, ale Bisericii Romano-Catolice, Bisericii Reformate și Bisericii Evanghelice.

Cu binecuvântarea Prea Fericitului Părinte Patriarh Teoctist, Biserica Ortodoxă Română a fost reprezentată de Î.P.S. Mitropolit Iosif al Mitropoliei Ortodoxe Române pentru Europa Centrală și Meridională, P.S. Ciprian Câmpineanul, Episcop-Vicar patriarhal, care a transmis mesajul Prea Fericitului Părinte Teoctist, Patriarhul Bisericii Ortodoxe Române, și Pr. Dr. Ion Chivu din București.

Lucrările cu tema: “*Noua Europă după anul 2004*” au fost deschise de către Sanctitatea Sa, Patriarh Bartholomeu I și s-au axat pe studiul și analiza “*Tratatului pentru Constituția Europeană*”, adoptat prin consens de “*Convenția pentru Viitorul Europei*” în ședințele din 13 iunie și 10 iulie 2003 (Convenția 850/2003), care urmează să fie adoptat anul viitor la Consfătuirea Interguvernamentală a Statelor membre ale Uniunii Europene. În cursul celor șapte ședințe de lucru, s-au susținut referate urmate de discuții despre Preambulul Tratatului, perspectivele oferite de integrarea sintagmei “*valorile creștine*” în Constituția Europeană, implicațiile teoretice și practice ale noțiunii de “*valori*” folosită în textul Tratatului, evoluția procesului de includere a “*valorilor creștine*” în Tratat și modalitățile de afirmare și promovare a acestora, și despre rolul Bisericilor în pregătirea clerului și credincioșilor pentru participarea responsabilă la viața democratică a Europei Unite.

Referenții au evidențiat faptul că Tratatul recunoaște că Europa are moștenirea ei culturală, religioasă și umanistă și că Uniunea se întemeiază pe valorile respectului pentru demnitatea ființei umane, libertății, democrației și egalității care, la sorgintea lor, sunt valori de inspirație creștină.

După adoptarea *Declarației comune* și a *Concluziilor*, Sanctitatea Sa a făcut evaluarea rezultatelor, reliefând datoria istorică pe care o are Ortodoxia de a răspunde cu promptitudine chemărilor binecuvântate ale vremurilor de azi.

Hotărând ca următoarea întâlnire să aibă loc după viitoarele alegeri parlamentare europene (adică și după Consumarea actualei faze a procesului de lărgire a Uniunii), Consultația și-a propus să analizeze în continuare modul în care poate fi pregătită mai bine primirea de noi membri în Europa Unită. Este evident că această viitoare întâlnire prezintă importanță deosebită pentru Biserica Ortodoxă Română, deoarece vizează în mod direct România, ce se preconizează să fie primită în Uniunea Europeană în anul 2007.

În urma discuțiilor purtate și la propunerea Comisiei Relațiilor Externe Bisericești, Sfântul Sinod plenar hotărăște:

la act de participarea delegației Bisericii Ortodoxe Române la cea de-a VII-a Consultație între Biserica Ortodoxă și Grupul Partidului Popular European și democrații europeni din Parlamentul European, cu tema "Noua Europă după 2004", (Istanbul, Turcia, 16-17 octombrie 2003).

Biserica Ortodoxă Română, prin mijloacele de care dispune, va sprijini introducerea în textul noii Constituții Europene a sintagmei "valorile creștine".

Temei nr. 2451/2003 – Participarea P.S. Episcop Gurie Strehăianul, Episcop-Vicar al Arhiepiscopiei Craiovei la a doua Întrunire a reprezentanților Bisericilor Creștine și Occidentale - Mitteleuropa (Aquilea, Italia, 24-25 octombrie 2003).

Întrunirea a fost deschisă de președintele Asociației "Mitteleuropa", Paul Petizias, care a adresat un cuvânt de bun venit participanților, subliniind importanța fostei Patriarhii de Aquilea ca locul cel mai potrivit pentru dialogul dintre Orient și Occident și neuitând să puncteze faptul că prin acele locuri au trecut Sfinții Chiril și Metodiu.

Din partea Sanctității Sale Patriarhul Ecumenic Bartolomeu I, Arhim. Prof. Nilos Vatopedinos a relevat importanța acestor conferințe considerându-le momente de spiritualitate, ce ne țin uniți în rugăciune.

În continuarea lucrărilor a luat cuvântul Pr. Zadik Avedikian de la Catedrala *Karekin II Patriarhul Armeniei*, care a adresat mulțumiri organizatorilor, apoi a vorbit despre diferențele de credință, de faptul că Bisericile au avut o experiență diversă în istorie și că diversitatea pe care o au nu este un handicap, ci o bogăție.

Din partea Prea Fericitului Petros al VII-lea, Patriarhul Alexandriei și al întregii Africi, a participat Î.P.S. Dionisie, Mitropolit de Leantopolis, care a vorbit despre importanța Sfintei Liturghii în viața credincioșilor, ca fiind un mare ajutor pentru aceștia.

În cadrul discursului său, I.P.S. Dionisios a punctat câteva elemente legate de cauzele care au dus la separarea celor două Biserici, despre eforturile de apropiere

depuse de-a lungul timpului și despre creșterea numărului credincioșilor care doresc unitate între Biserici, urmând astfel sfatul Domnului nostru Hristos "ca toți să fie una" și "să ne iubim unii pe alții, precum El ne-a iubit pe noi!".

Greutățile misionare întâmpinate de Î.P.S.Sa în Africa, între musulmani, au constituit un alt punct al discursului, în încheiere adresând rugămintea ca toți cei prezenți să se roage ca Domnul să ne lumineze pe noi cei de astăzi și să-i ierte pe toți aceia care au contribuit la dezbinarea Bisericii.

Î.P.S. Mitropolit Iovan, Mitropolit de Zagreb, Lubliana și toată Italia, ca delegat al Patriarhiei Serbiei, a adresat mulțumiri organizatorilor și a căutat să readucă în conștiința participanților că Aquilea este un izvor de inspirație, creștinismul în această parte a lumii fiind prezent din primele secole. Pentru a întări cele spuse, Î.P.S.Sa a exemplificat prin existența frescelor bizantine din cripta de sub altarul bazilicii numită "Cripta Affreschi". În continuare a făcut referiri la importanța cunoașterii reciproce, la greutatea pe care le-a avut Biserica și poporul sârb în perioada neînțelegerilor din Croația, Slovenia, Kosovo, locuri unde au fost distruse biserici și mănăstiri, Kosovo situându-se pe primul loc. A manifestat îngrijorare față de creșterea alarmantă a numărului de musulmani în Croația și Slovenia.

În cuvântul său, Pr. Ioan Lapidus, responsabil în Departamentul de Relații Externe al Bisericii Ortodoxe Ruse, delegatul Sanctității Sale Alexei II, Patriarhul Moscovei și a toată Rusia, a vorbit despre separarea Bisericilor datorită păcatelor noastre și că, de foarte multe ori, în diverse conferințe vorbim diplomatic fără a avea totala deschidere și curajul de a fi onești și a exprima fără frică gândurile noastre. De asemenea, a amintit despre relația, lipsită de cordialitate, dintre Biserica Romano-Catolică și Biserica Rusă. Această relație se definește prin aspecte tensionate pe întreg teritoriul canonic al Bisericii Ortodoxe Ruse, dar în mod special în Ucraina unde, după căderea comunismului, a reapărut Biserica Greco-Catolică care, fiind ajutată de Biserica Romano-Catolică, a înființat eparhii noi, obținând biserici și clădiri, pe care aceștia le-au deținut înainte.

Părintele Lapidus a adus în discuție prozelitismul practicat de Biserica Catolică pe teritoriul canonic al Bisericii Ruse, prin intermediul maicilor venite din Italia, mai exact din Bologna, care realizează o misiune cu scop social, de ajutorare a copiilor orfani și ai străzii, fără a-și dori o colaborare cu Biserica Ortodoxă Rusă.

Organizatorii au dorit, în continuare, ca toți membrii delegațiilor să planteze un chiparos în grădina *Abăției Rosazzo*, lângă un măslin adus din Țara Sfântă, împreună cu care acesta să formeze o unitate a celor două rădăcini comune tuturor participanților.

A mai luat cuvântul Pr. Mihail Rjazancev, parohul Catedralei *Hristos Mântuitorul* din Moscova care a adus mulțumiri organizatorilor și a amintit de cuvântul confratelui său de la Moscova, nădăjduind că lucrurile se pot schimba în bine prin dialog, cunoaștere reciprocă și dragoste frățească.

P.S. Episcop Gurie Strehăianul a transmis mesajul Bisericii Ortodoxe Române, iar în intervenția sa a vorbit despre tipologia eclesiologică ortodoxă și despre Biserica Una, Sfântă, neseparată, din primul mileniu.

În cadrul cuvântărilor altor reprezentanți, s-a accentuat ideea că trebuie să privim la ceea ce ne unește și nu la ceea ce ne separă, în acest sens, modelul ideal fiind Hristos, Cel care ne unește.

În urma discuțiilor purtate și la propunerea Comisiei Relațiilor Externe Bisericești, Sfântul Sinod plenar hotărăște:

În act de participarea P.S. Gurie Strehăianul, Episcop-Vicar al Arhiepiscopiei Craiovei la a doua Întrunire a reprezentanților Bisericilor Creștine și Occidentale-Mitteleuropa (Aquila, Italia, 24-25 octombrie 2003).

Temei nr. 3620/2003 – Referatul Sectorului pentru Relații Externe Bisericești în legătură cu vizita pastorală a P.S. Gherasim Putneanul, Episcop-Vicar al Arhiepiscopiei Sucevei și Rădăuților, în Coreea de Sud (15-16 octombrie 2003).

La invitația P.S. Sotirios, Episcop de Zela și Vicar al Patriarhiei Ecumenice pentru Noua Zeelandă, Coreea și Japonia și cu sprijinul D-lui Valeriu Artenie, Ambasadorul României la Seul, în perioada 16-27 octombrie 2003, P.S. Gherasim Putneanul, Episcop-Vicar al Arhiepiscopiei Sucevei și Rădăuților, a efectuat o vizită în Republica Coreea.

Deplasarea a inclus săvârșirea Sfintei Liturghii pentru cei 300 de muncitori români aflați la specializare la Șantierul Naval Daewoo-Okpo din insula Koje, la 19 octombrie 2003, precum și pentru comunitatea românilor și celorlalți creștini ortodocși din Republica Coreea, la 26 octombrie 2003, la Catedrala *Sfântul Nicolae* din Seul. Au fost vizitate mănăstiri și biserici ortodoxe din apropierea Seul-ului și din orașul port Busan.

De asemenea, P.S. Episcop-Vicar Gherasim Putneanul a avut întâlniri cu șefii principalelor culte religioase din Coreea de Sud, având convorbiri pe teme de interes comun și cu P.S. Sotirios de Zela, căruia i-a fost conferită medalia comemorativă a centenarului nașterii marelui cărturar și teolog român Dumitru Stăniloae, pe care P.S. Sa l-a cunoscut în Grecia, vizitându-l apoi în România și al cărui discipol se consideră.

Pentru contribuția adusă la promovarea spiritualității românești, păstrarea identității religioase și a libertăților fundamentale ale cetățenilor români, Ambasadorului României în Republica Coreea i-a fost conferită decorația "*Crucea Moldavă*".

În urma discuțiilor purtate și la propunerea Comisiei Relațiilor Externe Bisericești, Sfântul Sinod plenar hotărăște:

În act de vizita pastorală a P. S. Gherasim Putneanul, Episcop-Vicar al Arhiepiscopiei Sucevei și Rădăuților, în Coreea de Sud (15-16 octombrie 2003).

Temei nr. 1968/2003 – Referat în legătură cu participarea P.S. Ioachim Băcăoanul, Arhieru-Vicar al Episcopiei Romanului la cea de a IX-a ediție a Congresului științific internațional *Pavleia* (Veria, Grecia, 26-28 iunie 2003).

În perioada 26-28 iunie 2003, la Veroia, Grecia, s-a desfășurat Congresul științific internațional organizat de către Mitropolia Apostolică de Veroia, Naousa și Kampasia, având ca temă centrală: "*Femeia în epistolele Sfântului Apostol Pavel*".

Manifestările cultural-religioase de la Veroia, ajunse la cea de-a IX-a ediție, se desfășoară anual sub genericul *Pavleia* și abordează diferite teme extrase din opera Sfântului Apostol Pavel.

Cu binecuvântarea Prea Fericitului Părinte Patriarh Teoctist, Biserica Ortodoxă Română a fost reprezentată de către P.S. Ioachim Băcăuanul, Arhiepiscop-Vicar al Episcopiei Romanului. Au participat, de asemenea, reprezentanți ai tuturor Bisericilor Ortodoxe din Asia și Europa.

În cadrul ceremoniei de deschidere, toți reprezentanții Bisericilor Ortodoxe au citit mesajul Întâistătorilor Bisericilor respective, pe parcursul lucrărilor Congresului fiind prezentate diferite prelegeri pe marginea temei, abordate din perspective teologică, sociologică și etic-morală.

La finalul întrunirii, Î.P.S. Pantelimon de Veroia, promotorul și organizatorul Congresului, a mulțumit Întâistătorilor Bisericilor Ortodoxe pentru mesajele transmise, încredințându-i pe toți de prețuirea și respectul său cel mai profund.

S-au acordat premii unor personalități feminine care s-au remarcat în diferite activități social-filantropice în cadrul Mitropoliei din Veroia și în alte sectoare de activitate ale Societății elene.

Din referatele susținute în cadrul acestui congres internațional s-au desprins diversitatea problematicii acestui subiect în creștinism, așa cum a fost văzută de Sfântul Apostol Pavel, reliefându-se, între altele, locul femeii și relația ei cu familia, așa cum reiese din teologia Sfântului Pavel și acordându-se un spațiu larg unor dezbateri privitor la femeia din lumea islamică, unde drepturile sunt minimalizate.

S-a vorbit despre viitorul femeii în Biserică și în lume, manifestându-se speranța că locul femeii va fi din ce în ce mai preponderent în multiplele sectoare de activitate ale societății post-moderne, precum și despre rolul femeii ortodoxe într-o Europă unită.

În urma discuțiilor purtate și la propunerea Comisiei Relațiilor Externe Bisericești, Sfântul Sinod plenar hotărăște:

La act de participarea P.S. Ioachim Băcăoanul, Arhiepiscop-Vicar al Episcopiei Romanului la cea de a IX-a ediție a Congresului științific internațional Pavleia (Veroia, Grecia, 26-28 iunie 2003).

Temei nr. 3618/2003 – Referat în legătură cu participarea P.S. Corneliu Bârlădeanul, Arhiepiscop-Vicar al Episcopiei Hușilor, la Seminarul Internațional cu tema “Școala pentru Evanghelizare”, organizat de Biroul pentru Europa al Consiliului Mondial al Bisericilor și de Conferința Bisericilor Europene, (Varșovia, Polonia 9-16 octombrie 2003).

La această întâlnire, au participat reprezentanți ai Bisericilor din Polonia, Anglia, Germania, S.U.A., Cehia, Rusia, Armenia, Bulgaria, Albania, Grecia.

Din partea bisericii noastre, a participat P.S. Corneliu Bârlădeanul, Arhiepiscop-Vicar al Episcopiei Hușilor, Pr. Prof. Vasile Mihoc de la Facultatea de Teologie Ortodoxă “Andrei Șaguna” a Universității din Sibiu, și Pr. Prof. Viorel Ioniță, reprezentantul permanent al Bisericii Ortodoxe Române la Consiliul Ecumenic al Bisericilor din Geneva.

Discuțiile au fost foarte concentrate, mulți reprezentanți, mai ales ai Bisericilor din Estul Europei, acuzând activitatea de prozelitism a grupărilor protestante și neoprotestante. S-a discutat asupra terminologiei de misiune, prozelitism și evanghelizare, mulți reprezentanți ai Bisericilor Ortodoxe acuzând dificultăți în folosirea acestor termeni în limbajul teologic ortodox.

În ciuda tuturor actelor oficiale prin care CMB denunță prozelitismul, acesta este continuat, pirateria religioasă fiind un semn al neîncrederii, respectului și credinței celorlalți membri ai CMB.

Seminarul s-a încheiat cu un *Apel* către Bisericile membre, care sunt chemate la colaborare și mărturisire comună în răspândirea Evangheliei Mântuitorului.

În urma discuțiilor purtate și la propunerea Comisiei Relațiilor Externe Bisericești, Sfântul Sinod plenar hotărăște:

La act de participarea P.S. Corneliu Bârlădeanul, Arhiepiscop-Vicar al Episcopiei Hușilor, la Seminarul Internațional organizat de Biroul pentru Europa al Consiliului Mondial al Bisericilor și de Conferința Bisericilor Europene, cu tema "Misiunea și evanghelizarea în Europa", (Varșovia, Polonia, 9-16 octombrie).

Temei nr. 995/2003 – Referatul Sectorului pentru Relații Externe Bisericești privind participarea P.S. Corneliu Bârlădeanul, Arhiepiscop-Vicar al Episcopiei Hușilor, la Conferința cu tema: "Martiri ai creștinismului în secolul trecut în Europa" (Bari, Italia, 17-20 octombrie 2003).

La întrunire au fost participat, alături de P.S. Corneliu Bârlădeanul, Arhiepiscop-Vicar al Episcopiei Hușilor, și reprezentantul Bisericii Catolice Orientale de rit bizantin (greco-catolică), Episcopul de Cluj, Florentin Crihălmean, precum și delegați ai Bisericilor din Albania, Polonia, Rusia, Germania, Anglia, delegatul Vaticanului, Card. James Francis Stafford.

Întâlnirea a avut scopul de a evidenția martirajul Bisericilor din Europa în secolul trecut. Discuțiile s-au concentrat asupra suferințelor și morții celor care au confirmat credința în Hristos Domnul cel mort și înviat, înfruntând ferocitățile comunismului și nazismului.

În calitate de reprezentant al Bisericii Ortodoxe Române, P.S. Corneliu Bârlădeanul a susținut prelegerea cu tema: "*Martiri ai Bisericilor Ortodoxe Române*", scoțând în evidență, unitatea vizibilă a Bisericii realizată în Taina Sfintei Euharistii și a mărturisirii credinței în ciuda încercărilor și perioadelor tulburi ale istoriei pline de încercări a Bisericii Mântuitorului.

Mai mult ca oricând, trecutul Bisericilor, deși plin de încercări, trebuie să ne unească în comuniune de iubire și iertare în acest secol în care creștinismul este confruntat cu secularizarea și modernismul ateu.

În urma discuțiilor purtate și la propunerea Comisiei Relațiilor Externe Bisericești, Sfântul Sinod plenar hotărăște:

La act de participarea P.S. Corneliu Bârlădeanul, Arhiepiscop-Vicar al Episcopiei Hușilor, la Conferința cu tema "Martiri ai creștinismului în secolul trecut în Europa" (Bari, Italia, 17-20 octombrie 2003)

Temei nr. 4572/2003 – Referatul Sectorului pentru Relații Externe Bisericești privind propunerea Pr. James Ramsay de la Biserica Anglicană din București de a se înființa și în România o filială a Asociației “Sf. Alban și Sf. Serghie”.

În anul 1928, Asociația *Sf. Alban și Sf. Serghie* a fost constituită ca for ecumenic, care să faciliteze o mai mare cunoaștere și apropiere, în rugăciune, prin contacte personale și schimburi culturale și spirituale între Bisericele din Est și din Vest, în special între ortodocși și anglicani.

Sediul acestei Asociații este în Marea Britanie, activând cu binecuvântarea autorităților bisericești ortodoxe, anglicane și romano-catolice, președinții săi fiind Î.P.S. Arhiepiscop Gregorios de Thyateira și Marea Britanie (Patriarhia Ecumenică) și Grația Sa Dr. Richard Chartres (Episcop de Londra). Printre vicepreședinți se numără și Episcopul Kallistos de Diokleia (Patriarhia Ecumenică), iar în trecut s-a numărat Î.P.S. Mitropolit Anthony de Sourozh (Patriarhia Moscovei).

Asociația are filiale în Grecia, Rusia, Bulgaria și Serbia, fiecare fiind independentă în organizare, însă, toate susținând aceleași scopuri, rugându-se pentru unitatea creștinilor și promovând prietenia și dialogul ecumenic dintre creștinii din Răsărit și cei din Apus.

În contextul discuțiilor pe care Prea Fericitul Părinte Patriarh le-a avut la Reședința Patriarhală, în data de 5 noiembrie 2003 cu Grația Sa, Dr. David Hope, Arhiepiscop de York, s-a reafirmat dorința de cooperare între Biserica Ortodoxă Română și Biserica Anglicană, în special în domeniul filantropic un exemplu concludent fiind implicarea părții engleze în programul Fundației *Salvați Copiii*. În acest sens, Prea Fericitul Părinte Patriarh Teoctist a propus reluarea și concretizarea unui proiect mai vechi de colaborare între Biserica noastră și Biserica Angliei – proiect ale cărui baze au fost puse cu prilejul vizitei Arhiepiscopului de Canterbury, Dr. George Carrey – de înființare în București a unui *Centru pentru copii cu nevoi speciale*, patronat în comun de cele două Biserici. De altfel, cei doi întâistătători de Biserici au și sfințit locul pe care urmează să fie ridicat acest centru, locația fiind pe Calea Dudești. nr. 157. S-a apreciat că Asociația *Sf. Alban și Sf. Serghie* s-ar putea implica efectiv în susținerea, promovarea și finalizarea acestui important proiect, de mare actualitate în contextul lucrării sociale a Bisericii Ortodoxe Române.

În urma discuțiilor purtate și la propunerea Comisiei Relațiilor Externe Bisericești, Sfântul Sinod plenar hotărăște:

- *Ia act și aprobă propunerea Pr. James Ramsay de la Biserica Anglicană din București de a se înființa și în România o filială a Asociației “Sf. Alban și Sf. Serghie”;*
- *Se va constitui un Comitet de inițiativă și se vor nominaliza membrii acestuia, care să facă propuneri concrete pentru înființarea acestei Asociații;*
- *Sfântul Serghie de Radonej va fi înscris în calendarul Bisericii noastre, în ziua de 25 septembrie, când este prăznuit și de Biserica Ortodoxă Rusă.*

Temei nr. 3960/2003 – Referat în legătură cu scrisoarea Sanctității Sale, Alexei II, Patriarhul Moscovei și al întregii Rusii prin care Patriarhia Română

este înștiințată despre intenția Vaticanului de a înființa un Patriarhat Greco-Catolic pe teritoriul Ucrainei.

Sanctitatea Sa, Alexei II, Patriarhul Moscovei și al întregii Rusii, într-o scrisoare adresată Prea Fericitului Părinte Patriarh Teoctist, aduce la cunoștința Bisericii noastre despre intenția Vaticanului de a înființa un Patriarhat Greco-Catolic pe teritoriul Ucrainei, constituindu-se astfel o jurisdicție patriarhală paralelă pe teritoriul canonic al Bisericii Ortodoxe Ruse. Pentru o mai bună informare, Sanctitatea Sa anexează și o copie a *Memorandumului* redactat de Consiliul Pontifical pentru Unitatea Creștinilor, prin care se încearcă justificarea pe principii istorice și canonice a acestei inițiative.

Din punctul de vedere al Patriarhiei Moscovei, *Memorandumul* este incorect din perspectiva istorică și inadmisibil din perspectiva tradiției ortodoxe, ceea ce reprezintă o provocare, pentru Patriarhiile apostolice și, în general pentru toate Bisericile Ortodoxe locale.

Memorandumul abordează problema Patriarhiilor din punct de vedere istoric subliniind următoarele:

- Sinodul de la Niceea (325) a confirmat ordinea Patriarhiilor Apostolice (Alexandria, Roma și Antiohia) și a făcut referințe la o “veche folosință” în canonul 6, fapt confirmat și de canonul 3 al Sinodului II Ecumenic de la Constantinopol (381);
- Din motive politice, atât Constantinopolului, “noua Romă”, cât și Ierusalimului, li s-a acordat aceeași demnitate ca și sediilor apostolice de mai sus, în ciuda opoziției Romei (cf. canonul 28 al Sinodului de la Chalcedon, 451);
- Sediile episcopale menționate mai sus au primit numele de Patriarhii în timpul domniei împăratului Iustinian (527-565), fiind o creație imperială. Legitimitatea Constantinopolului bazată pe tradiția “primului chemat”, apostolul Andrei, este mai târzie, cu un fundament istoric destul de discutabil;
- Originea “imperială” a titlului de Patriarh este dovedită, de asemenea, de faptul că în afara Imperiului Roman (Armenia, Georgia) avea să se folosească termenul de “catolicos” în loc de “patriarh”;
- Când, după sinoadele din Efes (431) și Chalcedon (451), Patriarhiile Alexandriei și Antiohiei s-au separat de Biserica imperiului și s-au considerat eterodoxe (nestoriene și monofizite), aici s-au înființat noi Patriarhii Ortodoxe. Acest lucru a dus la dublarea *de facto* a sediilor patriarhale pe același teritoriu canonic, situație existentă și astăzi;
- În afară de înființarea Patriarhiei de Peč în 1346, care a fost doar temporară, după căderea Constantinopolului (1453) s-a creat iarăși o nouă situație, odată cu întemeierea Patriarhiei Moscovei. După transferarea Mitropoliei de Kiev, dependentă de Constantinopol, la Moscova, în secolele XIV–XV, Moscova s-a declarat independentă în 1448, după Sinodul de la Florența (1439-45). Aceasta a fost recunoscută ca Patriarhie abia în 1589, de Patriarhul Ieremia II, fără a se fi consultat în prealabil cu Roma. În toate aceste mișcări, ideea de *translation imperii* (Roma – Constantinopol – Moscova), cu Moscova ca “cea de a treia și ultimă Romă”, a jucat, de asemenea, un rol

- important. În consecință, Moscova și-a bazat legitimitatea tot pe tradiția apostolului Andrei;
- Transformarea ulterioară a Patriarhiilor în Biserici autocefale este un fenomen recent ivit în același timp cu crearea statelor naționale moderne. Fenomenul s-a dezvoltat după multe conflicte cu Patriarhia Ecumenică: Serbia în 1922, România în 1925, Bulgaria în 1953. În 1872, Bulgaria a condamnat filetismul; este o acuzație care ar putea fi extinsă la toate Patriarhiile naționale. Principala problemă în cadrul acestui fenomen nu este atât titlul de Patriarhie, cât structura autocefală a Bisericii. Acest lucru este demonstrat și de faptul că și astăzi, una dintre cele mai importante Biserici Ortodoxe autocefale, Biserica Greciei, nu este Patriarhie, ci o Arhiepiscopie autocefală;
 - Patriarhiile răsăritene unite cu Roma au origini diferite. Patriarhia Greco-Catolică melkită a fost înființată după alegerile controversate din 1724. Persoana aleasă era în comuniune cu Papa, iar Benedictus al XIII-lea a recunoscut această persoană ca Patriarh ortodox. Celelalte Patriarhii unite au fost înființate de Roma, după cum se afirmă astăzi în Decretul asupra Bisericilor Catolice Orientale "Orientalium ecclesiarum" în capitolul 11 și în Legea pentru Bisericile Catolice Orientale (CCEO, canon 57). Drept pentru care, jurisdicția Patriarhilor uniți derivă din cea a Papei. Este o opinie eclesio logică deosebită de ideea autocefală a Bisericilor Ortodoxe. Deosebirea eclesio logică a fost scoasă deja în evidență de interpretarea deosebită a Decretului "Laetentur caeli" a Conciliului de la Florența (1439) dată de latini și de orientali.

În ceea ce privește opoziția ortodocșilor față de crearea unor structuri paralele, *Memorandumul* consideră că acestea au existat încă din primul mileniu și, având în vedere nevoile pastorale, ele continuă să fie create de Bisericile Răsăritene în cadrul teritoriului Bisericii Occidentale.

Alte considerații ale *Memorandumului* se referă la:

- În sensul strict al cuvântului, numai prin numele și titlurile lor Patriarhiile Unite pot fi considerate structuri paralele ale vechilor Patriarhii Răsăritene și Ortodoxe, ele bazându-se pe principii eclesio logice diferite de cele ortodoxe;
- Eventuala creare a unei Patriarhii Greco-Catolice în Ucraina nu ar constitui o structură paralelă cu Patriarhia Moscovei, datorită deosebirilor fundamentale teologice și canonice, cu atât mai mult cu cât teritoriul său corespunde numai parțial teritoriului Patriarhiei Moscovei;
- Crearea unei asemenea Patriarhii ar fi de fapt parte a unui proces "intern" al Bisericii Catolice, prin care Biserica Greco-Catolică din Ucraina ar fi pusă la același nivel cu alte Patriarhii "Catolice", dar nu cu Patriarhiile ortodoxe și cu siguranță nu cu Patriarhia Moscovei;
- Sistemul Patriarhiilor își are originea în contextul vechii Biserici imperiale și s-a dezvoltat în forma actuală în contextul statelor naționale moderne. Dimpotrivă, Patriarhiile "catolice" au fost înființate în contextul a ceea ce Bisericile Ortodoxe numesc uniatism;
- Aceste trei contexte nu mai există. Vechea Biserică imperială ține de trecut; ideologia națiune-stat trece printr-o reevaluare radicală datorită realității

supranațională a Uniunii Europene; Uniatismul, după Conciliul Vatican II, nu mai este considerat o metodă de realizare a unității Bisericii;

- Drept pentru care, teologia și forma Patriarhiilor necesită astăzi o nouă bază teologică. Pentru eventuala creare a unei Patriarhii Greco-Catolice în Ucraina, partea catolică ar trebui să ia în considerație relațiile ecumenice prezente și viitoare.

Prea Fericitul Părinte Patriarh Teoctist face o scurtă prezentare a scrisorii, subliniind faptul că această corespondență s-a purtat și cu celelalte Biserici surori. Ca urmare, Prea Fericirea Sa concluzionează că este nevoie să se exprime solidaritatea tuturor Bisericilor Ortodoxe cu Patriarhia Moscovei.

În urma discuțiilor purtate și la propunerea Comisiei Relațiilor Externe Bisericești, Sfântul Sinod plenar hotărăște:

La act de scrisoarea Sanctității Sale, Alexei II, Patriarhul Moscovei și al întregii Rusii adresată Patriarhiei Române cu privire la intenția Bisericii Romano-Catolice de a înființa un Patriarhat Greco-Catolic pe teritoriul Ucrainei;

Se va formula un răspuns către Patriarhia Moscovei, în care se vor sublinia, între altele: necesitatea unei consultații între Patriarhia Moscovei și Vatican, care să preceadă orice acțiune de constituire a unei Patriarhii Greco-Catolice în Ucraina; în cazul concretizării unei astfel de intenții, fără consultarea Patriarhiei Moscovei, se adâncește și mai mult impasul actual în care se găsește Dialogul Teologic Ortodox-Catolic și se periclitează însăși relansarea acestuia; Sanctitatea Sa, Papa Ioan Paul al II-lea a reiterat cu mai multe prilejuri, inclusiv în cursul vizitei la București (1999) și a vizitei delegației Bisericii Ortodoxe Române la Vatican (2002) necesitatea folosirii dialogului în rezolvarea diferențelor dintre Biserici; Biserica Ortodoxă Română își exprimă solidaritatea cu Bisericile Ortodoxe surori, care s-ar putea găsi într-o situație asemănătoare.

Temei nr. 3249/2003 – Referatul Sectorului pentru Relații Externe Bisericești privind participarea Pr.Prof.Univ.Dr.Nicolae Necula, decanul Facultății de Teologie Ortodoxă “Patriarhul Justinian” a Universității din București, la Simpozionul cu tema “Problemele legislației bisericești contemporane”, organizat de Patriarhia Sârbă (Belgrad, Serbia și Muntenegru, 13-15 octombrie 2003).

La simpozion au participat reprezentanți ai tuturor Bisericilor Ortodoxe, la nivel de mitropoliți, episcopi și preoți, profesori de teologie sau angajați în administrația bisericească. Simpozionul s-a deschis cu săvârșirea Sfintei Liturghii în capela Facultății de Teologie din Belgrad, de către un sobor, alcătuit din reprezentanții Bisericilor Ortodoxe, având în frunte pe P.S. Episcop-Vicar Vasile al Trimitundei, din Cipru, urmată de un Te-Deum.

Simpozionul propriu-zis s-a desfășurat în amfiteatrul Facultății de Teologie. La sesiunea de deschidere, a fost de față Sanctitatea Sa, Patriarhul Pavle al Bisericii Ortodoxe Sârbe, reprezentantul președintelui țării și al guvernului, ierarhi, preoți și studenți. La deschiderea lucrărilor a vorbit Sanctitatea Sa,

patriarhul Pavle, reprezentanții autorităților de Stat și reprezentanții Bisericilor Ortodoxe participante la simpozion, care au adus binecuvântarea și cuvântul de salut, cu urările de succes ale Întâistătătorilor de Biserici.

Apoi simpozionul s-a desfășurat în mai multe sesiuni, dezbătând o gamă variată de teme, care s-au referit atât la tema propriu-zisă a simpozionului, cât și la problemele care privesc întreaga Biserică Ortodoxă. Fiecare din aceste referate au fost urmate de ample discuții și dezbateri, de comentarii și completări care au pus în lumină aspecte diferite, cu exemplificări locale, ale temelor tratate.

La sfârșitul discuțiilor, s-a întocmit o formă de raport în care s-a precizat esențialul discuțiilor și s-a evidențiat importanța temelor dezbătute pentru viața Bisericii Ortodoxe.

Cu prilejul simpozionului, participanții au fost primiți de către Sanctitatea Sa, Patriarhul Pavle al Bisericii Ortodoxe Sârbe și de către Ministrul Cultelor din Serbia. S-a vizitat noua Catedrală Patriarhală în construcție la Belgrad și alte obiective religioase și de artă.

Simpozionul a constituit o bună ocazie de întâlnire a teologilor ortodocși și de discutare a unor probleme foarte importante pentru viața Bisericii Ortodoxe în general și a celei sârbe în special.

În urma discuțiilor purtate și la propunerea Comisiei Relațiilor Externe Bisericești, Sfântul Sinod plenar hotărăște:

la act de participarea Pr. Prof. Univ. Dr. Nicolae Necula, decanul Facultății de Teologie Ortodoxă "Patriarhul Justinian" din cadrul Universității București, la Simpozionul cu tema "Problemele legislației bisericești contemporane", organizat de Patriarhia Sârbă (Belgrad, Serbia și Muntenegru, 13-15 octombrie 2003).

Temei nr. 2942/2003 – Referat al Sectorului Comunități Externe în legătură cu participarea delegației Patriarhiei Române condusă de Î.P.S. Arhiepiscop Teodosie al Tomisului la hramul Parohiei Ortodoxe Române "Sfânta Treime" din Istanbul, Turcia, în perioada 14–17 iunie 2003.

În referat se arată faptul că, potrivit înaltului temei nr. 2408/2003, la solicitarea Pr. Silviu State, paroh al Parohiei Ortodoxe Române din Istanbul, Turcia, Prea Fericitul Părinte Patriarh Teoctist a delegat pe Î.P.S. Teodosie, Arhiepiscopul Tomisului, să participe la hramul acestei parohii, însoțit de Pr. Uță Mircea Alexă, consilier patriarhal, Diac. Valeriu Roman și Diac. Iosif Gulai, consilieri eparhiali la Arhiepiscopiei Tomisului, Pr. Nicolae Mavrodan, doctorand în teologie la Facultatea de Teologie din Tesalonic și de un cor de studenți de la Facultatea de Teologie a Universității "Ovidiu" din Constanța.

Sfânta Liturghie arhierescă din ziua hramului Parohiei Ortodoxe Române "Sfânta Treime" din Istanbul a fost oficiată de Î.P.S. Arhiepiscop Teodosie al Tomisului în biserica pusă la dispoziția comunității ortodoxe românești din Istanbul de către Arhiepiscopia Catolică Armeană din acest oraș, înconjurat de un sobor de preoți și diaconi, răspunsurile la strană fiind date, polifonic, de corul studenților teologi din Constanța.

La această Sfânta Liturghie a asistat un număr impresionant de credincioși români din Istanbul, doi preoți, reprezentanți ai Arhiepiscopiei Catolice-Armene din Istanbul, iar din partea autorităților române, Domnul Mircea Neață, Consulul General al României la Istanbul și alți membrii ai corpului diplomatic român din Istanbul.

După agapa frățească, a urmat o întrevedere, în incinta Consulatului General al României, între delegația Patriarhiei Ecumenice și delegația Patriarhiei Române, în cadrul căreia s-a apreciat activitatea întreprinsă de către Pr. Silviu State și reușita înființării primului cimitir românesc, și, totodată, s-a discutat asupra condițiilor în care Parohia Ortodoxă Română poate avea la dispoziție pentru slujire biserica "Sfânta Parascheva", proprietate a Patriarhiei Ecumenice.

Având în vedere această aprobare de principiu, pentru soluționarea acestei probleme, Guvernul Turciei așteaptă un document din partea Patriarhiei Ecumenice, care să arate că biserica respectivă este cedată sub formă de concesiune, pe o durată de minimum 20 de ani, pentru a fi folosită în scop religios de către comunitatea românilor ortodocși din Istanbul.

În cadrul întrevederii avute cu Sanctitatea Sa, Bartolomeu I, Patriarhul Ecumenic al Constantinopolului, s-a reafirmat deschiderea Sfântului Sinod al Patriarhiei Ecumenice de a pune la dispoziția Comunității Ortodoxe Române din Istanbul biserica "Sfânta Parascheva" din cartierul Haskoy- Istanbul. Totodată, Sanctitatea Sa, Bartolomeu I a cerut ca Patriarhia Română să recunoască jurisdicția Patriarhiei Ecumenice asupra Parohiei Ortodoxe Române din Istanbul, schimbarea ștampilei și delegarea, cât mai curând posibil, a unui reprezentant al Patriarhiei Române la Constantinopol, pentru a redacta *documentul-acord* dintre cele două Patriarhii, privind statutul canonic al Parohiei, precum și modalitățile de cedare a bisericii "Sfânta Parascheva".

După prezentarea referatului *Prea Fericitul Părinte Patriarh Teoctist* a invitat pe Î.P.S. Arhiepiscop Teodosie al Tomisului să ia cuvântul.

Î.P.S. Arhiepiscop Teodosie a subliniat faptul că, cu prilejul hramului Parohiei Ortodoxe Române din Istanbul, a avut bucuria să-l întâlnească pe Sanctitatea Sa, Bartolomeu I, Patriarhul Ecumenic al Constantinopolului, cu care a discutat situația canonică și administrativă a Parohiei noastre din Istanbul. În urma discuțiilor purtate, a fost clarificată situația canonică a parohiei și a preotului paroh, în sensul că parohia va ține canonic de Patriarhia Ecumenică, iar administrativ de Patriarhia Română. S-a redactat un *Document -Acord* care urmează să fie semnat de reprezentanții celor două Patriarhii.

Prea Fericitul Părinte Patriarh Teoctist a adus călduroase mulțumiri Î.P.S. Arhiepiscop Teodosie pentru implicarea în problematica Parohiei Ortodoxe Române din Istanbul.

În urma discuțiilor purtate și a lămuririlor aduse, la propunerea Comisiei pentru Relații Externe Bisericești, Sfântul Sinod hotărăște:

Ia act de participarea delegației Patriarhiei Române condusă de Î.P.S. Arhiepiscop Teodosie al Tomisului la hramul Parohiei Ortodoxe Române "Sfânta Treime" din Istanbul, Turcia, în perioada 14-17 iunie 2003 și de rezultatele întrevederii cu Sanctitatea Sa Bartolomeu I, Patriarhul Ecumenic al Constantinopolului;

Delegă pe Î.P.S. Arhiepiscop Teodosie al Tomisului și P.S. Episcop Ciprian Câmpineanul, Episcop-Vicar Patriarhal, ca reprezentanți al Bisericii Ortodoxe Române în dialogul cu reprezentanții Patriarhiei Ecumenice, privind modalitățile de predare-primire a Bisericii "Sfânta Parascheva" către Parohia Ortodoxă Română din "Sfânta Treime" din Istanbul, Turcia.

Temei nr. 2943/2003 – Referat al Sectorului Comunități Externe în legătură cu participarea delegației Patriarhiei Române condusă de P.S. Ambrozie Sinaitul, Episcop-Vicar Patriarhal, la sărbătoarea hramului Parohiei Ortodoxe Române "Sfânta Treime" din Sofia, Bulgaria, în perioada 14-17 iunie 2003.

În referat se arată faptul că, la data de 26 mai 2003, Pr.Neluțu Oprea, parohul Parohiei Ortodoxe Române "Sfânta Treime" din Sofia, a adresat Prea Fericitului Părinte Patriarh Teoctist invitația de a participa în perioada 14-17 iunie 2003, la sărbătoarea hramului Bisericii Ortodoxe Române "Sfânta Treime" din Sofia, Bulgaria.

Având în vedere că agenda de lucru a fost foarte încărcată, Prea Fericitul Părinte Patriarh Teoctist a delegat să participe la acest eveniment pe P.S. Ambrozie Sinaitul, Episcop-Vicar Patriarhal și coordonator al Sectorul Comunități Externe al Patriarhiei Române, însoțit de Diac. Gheorghe Mantu și de Diac. Emanuel Stuparu, inspectori în cadrul aceluiași Sector.

Prezența unui aghiereu român, delegat oficial al Patriarhiei Române, care să aducă binecuvântarea Prea Fericitului Părinte Patriarh Teoctist și să officieze Sfânta Liturghie alături de preotul paroh și de credincioșii ortodocși români din Sofia, a făcut ca această sărbătoare deosebit de importantă pentru comunitatea ortodoxă română din Bulgaria să capete amploare și distincție.

Totodată, prezența P.S. Ambrozie Sinaitul, Episcop-Vicar Patriarhal pentru câteva zile în capitala Bulgariei, s-a constituit într-un prilej special de a transmite Sanctității Sale, Maxim, Întâistătorului Bisericii Ortodoxe Bulgare, mesajul scris al Prea Fericitului Părinte Patriarh Teoctist.

Delegația Bisericii Ortodoxe Române, a fost invitată de P.S. Episcop Nicolae de Sneapole, să participe la oficierea slujbei Vecerniei închinată mării sărbători a Ortodoxiei – Pogorârea Sfântului Duh – în Catedrala Patriarhală "Sf. Alexander Nevski", fiind întâmpinată aici de Î.P.S. Ghelasie, Mitropolit primat de New York. A urmat, la invitația P.S. Episcop Nicolae de Sneapole, o vizită la Mănăstirea Draganevski, reședința de vară a Patriarhului Maxim, aflată în apropierea Sofiei, la poalele muntelui Vitoșa, după care s-a vizitat noua Mănăstire "Sfinții Apostoli Petru și Pavel", ridicată în numai patru ani și la Mănăstirea Godeco, situată în regiunea Stara Planiana (Muntele Vechi), cu ocazia hramului mănăstirii.

Referatul amintește că Asociația Vlahilor (Aromânilor) din Sofia își are sediul în curtea Parohiei Ortodoxe Române din Sofia, și încă de la înființarea sa în octombrie 2001, depune strădanii pentru unitatea și afirmarea etnicilor români din Bulgaria, iar Pr. Neluțu Oprea, Parohul Bisericii Ortodoxe Române din Sofia, a participat, alături de delegații Asociației, la diverse acțiuni culturale ce au avut loc în orașele Plovdiv, Plevna, Varna, etc. Există, de asemenea, relații de bună colaborare cu membrii Asociației Vlahilor din Vidin, Asociației Aromânilor din Velingrad, Asociației Vlahilor din Silistra, precum și cu locuitorii români ai localității Sf.Nicola de lângă Varna.

Vizita P.S. Ambrozie Sinaitul, Episcop-Vicar Patriarhal, în Bulgaria, între 14-17 iunie 2003, a fost un adevărat pelerinaj al bucuriei și dragostei frățești, atât pentru întâlnirea de suflet cu frații români care trăiesc în Bulgaria, cât și pentru împreună-slujirea cu arhieriei și preoții Patriarhiei Bulgare.

În urma celor prezentate și la propunerea Comisiei pentru Relații Externe Bisericești, Sfântul Sinod hotărăște:

La act de participarea delegației Patriarhiei Române condusă de P.S. Ambrozie Sinaitul, Episcop-Vicar Patriarhal, la sărbătoarea hramului Parohiei Ortodoxe Române "Sfânta Treime" din Sofia, Bulgaria, în perioada 14 - 17 iunie 2003.

15. Diverse și adoptarea Comunicatului de presă privind lucrările Sfântului Sinod

Epuizându-se examinarea lucrărilor înscrise pe Ordinea de Zi, Prea Fericitul Părinte Președinte amintește că în finalul acesteia este înscris și punctul DIVERSE.

Ca urmare, Prea Fericitul Părinte Patriarh Teoctist consultă pe membrii Sfântului Sinod referitor la *agenda lucrărilor Organelor Centrale Bisericești în prima lor întrunire din sesiunea anului 2004* și propune: **Marti, 3 februarie 2004** – Consiliul Național Bisericesc; **Miercuri, 4 februarie 2004** – Consiliul Național Bisericesc; **Marti, 17 februarie 2004** – Sfântul Sinod; **Miercuri, 18 februarie 2004** – Adunarea Națională Bisericească și Colegiul Electoral Bisericesc; **Joi, 19 februarie 2004** – Sfântul Sinod.

Urmare a discuțiilor purtate și la propunerea Prea Fericitului Părinte Patriarh Teoctist, Plenul Sfântului Sinod hotărăște;

Aprobă datele propuse pentru întrunirea Organelor Centrale Bisericești în sesiunea din luna februarie 2004.

În continuare, Prea Fericitul Părinte Patriarh Teoctist propune ca, potrivit uzanței, să se dea citire **Proiectului Comunicatului de presă** privind lucrările Sfântului Sinod din zilele de 11-12 noiembrie 2003.

P.S. Episcop-Vicar Patriarhal *Vincentiu Ploieșteanu*, Secretarul Sfântului Sinod dă citire Comunicatului Biroului de Presă al Patriarhiei Române privind lucrările Sfântului Sinod în următoarea redactare:

În zilele de 11-12 noiembrie 2003, la Reședința Patriarhală, sub președinția Prea Fericitului Părinte Patriarh Teoctist, s-au desfășurat lucrările Sfântului Sinod al Bisericii Ortodoxe Române.

În deschiderea lucrărilor, Prea Fericitul Părinte Patriarh Teoctist a elogiat personalitatea Părintelui Dumitru Stăniloae, căruia îi sunt dedicate, în aceste zile, mai multe manifestări omagiale, cu prilejul centenarului nașterii. Astăzi, 12 noiembrie, membrii Sfântului Sinod au participat la un moment solemn în cadrul Congresului Internațional de Teologie consacrat celui mai mare teolog ortodox al secolului XX.

Un alt eveniment solemn în timpul sesiunii, l-a constituit prezența Prea Fericitului Anastasios, Arhiepiscopul Tiranei și întregii Albanii, aflat într-o vizită frățească în România, în mijlocul membrilor Sfântului Sinod al Bisericii Ortodoxe Române. În cuvântul de salut, în numele clerului și credincioșilor ortodocși români, Prea Fericitul Părinte Patriarh Teoctist a exprimat bucuria de

a-l întâmpina pe Întâistătătorul Bisericii Ortodoxe din Albania, teolog de prestigiu al întregii Ortodoxii, misionar jertfelnic, dedicat reînvierii unei Biserici desființată de jure și de facto de dictatura comunistă.

Mulțumind lui Dumnezeu pentru ajutorul primit în lucrarea de reînviere a Bisericii Ortodoxe din Albania, Prea Fericitul Anastasios a subliniat rolul aparte al Bisericii Ortodoxe Române pentru unitatea lumii creștine, considerând zilele prezenței sale în România drept "o transfuzie reală de spiritualitate".

Pe agenda de lucru a Sfântului Sinod s-au aflat teme referitoare la slujirea pastoral-misionară, viața monahală și misiunea socială a Bisericii, învățământul teologic și religios în școlile publice, diferite aspecte privind comunitățile ortodoxe românești din jurul granițelor țării și Diaspora, relațiile externe bisericești, participări ale unor membri ai Sfântului Sinod și ale altor teologi ortodocși români la întruniri internaționale ortodoxe și ecumenice, alte probleme curente ale vieții bisericești.

Dintre hotărârile luate menționăm:

- adoptarea pentru anul viitor a unui program de manifestări dedicate comemorării pe plan bisericesc, în țară și străinătate, a 500 de ani de la trecerea la cele veșnice a domnitorului Moldovei, Ștefan cel Mare și Sfânt (1504-2004);
- adoptarea textului Bibliei, ediția jubiliară a Sfântului Sinod, ca text oficial al Bisericii Ortodoxe Române, pentru a fi folosit în cărțile de cult, manuale și alte scrieri bisericești, cu precizarea că diortositorul își exprimă disponibilitatea de a primi în continuare sugestii și propuneri menite să îmbunătățească textul;
- extinderea asistenței religioase pentru persoanele cu deficiențe de auz la nivelul fiecărei eparhii a Patriarhiei Române.

La solicitarea unui mare număr de părinți și profesori, în urma analizei programei de educație pentru sănătate în învățământul public, Sfântul Sinod a apreciat aspectele pozitive ale acesteia, dar atrage atenția asupra unor elemente profund dăunătoare educației tinerilor, în vădită contradicție cu morala creștină, și cheamă factorii responsabili la reconsiderarea acestora, în consultare cu reprezentanții Bisericii.

În același timp, Sfântul Sinod își manifestă îngrijorarea față de pericolul legalizării prostituției și reiterează apelul adresat în acest sens Parlamentului României de către Prea Fericitul Părinte Patriarh Teoctist în martie 2002, cu scopul conștientizării gravelor consecințe morale, sociale și medicale ale unui demers legislativ de acest gen.

Având în vedere, pe de o parte, temeiul biblic potrivit căruia pământul este creația lui Dumnezeu, iar pe de altă parte că proiectul minier al corporației canadiene Roșia Montană Gold Corporation urmează să desfigureze atât ecologic, cât și uman zona Roșia Montană și, prin extensie, întreaga regiune a Munților Apuseni, luând în considerare faptul că proiectul minier Roșia Montană vizează strămutarea bisericilor și a cimitirelor din zonă, ceea ce este inadmisibil din punct de vedere al cultului și tradițiilor ortodoxe, Sfântul Sinod al Bisericii Ortodoxe Române se pronunță împotriva realizării proiectului Roșia Montană Gold Corporation și speră ca această zonă să rămână intactă în sfințenia, puritatea și frumusețea ei.

16. Închiderea ședinței de lucru și a sesiunii Sfântului Sinod pe anul 2003.

La orele 19³⁰ iau sfârșit lucrările Sfântului Sinod.

Prea Fericitul Părinte Patriarh Teoctist exprimă mulțumiri membrilor Sfântului Sinod pentru că au răspuns la chemarea adresată și pentru participarea activă la examinarea și soluționarea problemelor înscrise pe Ordinea de Zi, exprimându-și convingerea că hotărârile luate vor contribui la propășirea vieții noastre bisericești pastoral-misionare, a activității instituțiilor de învățământ teologic și la promovarea relațiilor ecumenice cu Bisericile Ortodoxe surori, cu celelalte Biserici creștine și cu organizațiile creștine mondiale.

Cu gândul la sărbătorile Nașterii Domnului, *Prea Fericitul Părinte Patriarh Teoctist* adresează urări frățești de sănătate și bun spor duhovnicesc în lucrările fiecărui membru al Sfântului Sinod în eparhia la care a fost chemat să păstorească, adresând, membrilor Sfântului Sinod rugămintea să se implice personal în aplicarea hotărârilor sinodale.

Prea Fericitul Părinte Patriarh Teoctist declară închisă ședința de lucru a Sfântului Sinod și totodată sesiunea pe anul 2003.

Se rostește rugăciunea *Cuvine-se cu adevărat*.

PREȘEDINTELE SFÂNTUL SINOD

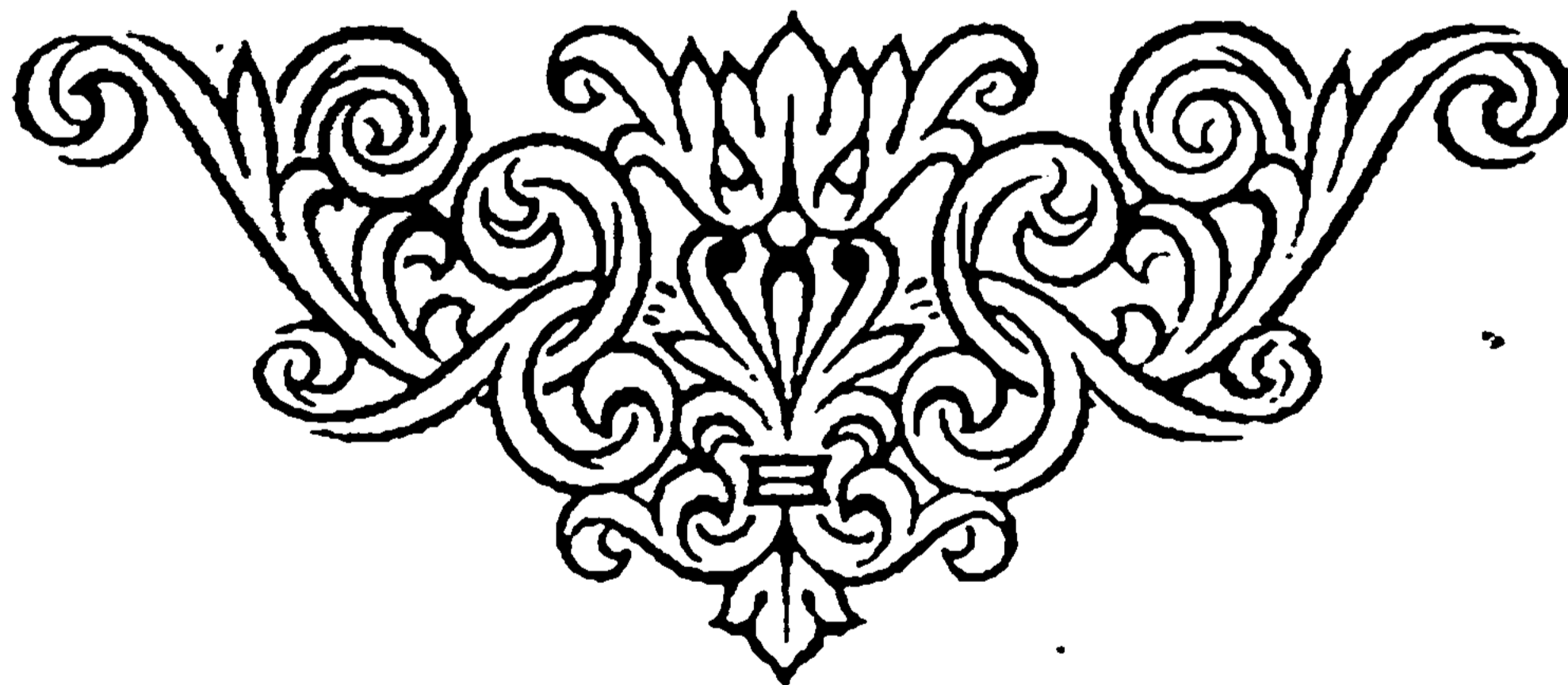
† **T E O C T I S T**

ARHIEPISCOP AL BUCUREȘTILOR, MITROPOLIT AL MUNTENIEI ȘI DOBROGEI
ȘI PATRIARHUL BISERICII ORTODOXE ROMÂNE

SECRETARUL SFÂNTULUI SINOD

† **Vincentiu Ploieșteanu**

EPISCOP-VICAR PATRIARHAL

ANEXA NR. 3

PROGRAMA PENTRU TITULARIZAREA ÎN ÎNVĂȚĂMÂNTUL PREUNIVERSITAR LA DISCIPLINA RELIGIE ORTODOXĂ DOGMATICĂ

A. Revelația dumnezeiască

1. Revelația naturală și supranaturală;
2. Sfânta Scriptură și Sfânta Tradiție – căi de transmitere a Revelației (* fără deosebiri interconfesionale)

B. Dumnezeu Creatorul

3. Crearea lumii nevăzute
4. Crearea lumii văzute
 - referatul biblic despre crearea lumii
 - crearea omului (Natura omului; Nemurirea sufletului; Omul ca protopărinte)

C. Dumnezeu unul în ființă

1. Cunoașterea lui Dumnezeu
2. Atributele naturale ale lui Dumnezeu
3. Atributele – intelectuale și morale ale lui Dumnezeu
4. Dogma Sfintei Treimi
 - persoanele Sfintei Treimi
 - perihorează și apropiere

D. Dumnezeu Proniatorul

E. Dumnezeu Mântuitorul

1. Pregătirea omenirii pentru venirea Mântuitorului. Profeții mesianice
2. Unirea ipostatică și consecințele ei
3. Întreita slujire a Mântuitorului
4. Răscumpărarea și aspectele ei (* fără deosebiri interconfesionale)
5. Adevărarea morții și învierii Mântuitorului

F. Dumnezeu Sfințitorul

1. Persoana și lucrarea Duhului Sfânt
2. Harul divin mântuitor
 - Însușirile lui
 - Harismele
 - Raportul dintre har și libertatea omului
 - Predestinația (* fără deosebiri interconfesionale)
3. Mântuirea subiectivă sau îndreptarea
 - etapele îndreptării

- condițiile însușirii mântuirii
- 4. Cinstirea sfinților în Biserica Ortodoxă
 - cinstirea sfințelor moaște
 - cinstirea sfințelor icoane
 - cinstirea sfintei cruci
 - temeiurile scripturistice pentru Preacinstirea Maicii Domnului
- 5. Sfânta Biserică
 - întemeierea Bisericii
 - însușirile Bisericii
 - membrii Bisericii
 - ierarhia Bisericii
- 6. Sfintele Taine
 - ființa Sfintelor Taine. Temeiuri scripturistice
 - necesitatea Sfintelor Taine
 - numărul Sfintelor Taine

G. Dumnezeu Judecătorul

- 5. Învățătura creștină despre moartea și judecata particulară
- 6. Parusia și semnele parusiei
- 7. Învierea morților și judecata obștească

B i b l i o g r a f i e

1. Stăniloae, Pr. Prof. Dumitru, *Teologia Dogmatică Ortodoxă*, vol. I-III, București, 1978
2. Prof. N. Chițescu, Pr. Prof. I. Todoran, Pr. Prof. I. Petruță, *Teologie Dogmatică și Simbolică*, Manual pentru Institutele Teologice, vol. I-II, Buc. 1958.
3. Irineu Mihălcescu, *Teologia Dogmatică*, 1958.
4. Tache, Pr. Conf. Dr. Stere Dumitru, *Omul și creația în teologia ortodoxă și preocupările ecumenismului contemporan*, EIBMBOR, Buc. 1998.

MORALĂ

A. Legea morală a Vechiului Testament

- preliminarii
- împărțirea Legii Vechiului Testament
- însușirile Legii morale a Vechiului Testament
- Decalogul și explicarea lui

B. Legea morală a Noului Testament

- preliminarii
- însușirile Legii Noului Testament
- Fericirile și explicarea lor
- Sfaturile evanghelice

C. Libertatea voinței în concepția creștină

- libertatea psihologică între bine și rău
- limitele libertății
- libertatea morală creștină

D. Virtuțile teologice

- credința
- nădejdea
- iubirea

E. Familia în lumina moralei creștine**F. Tineretul și problemele lumii contemporane; efectele secularizării**

- Suicidul
- Eutanasia
- Clonarea

Bibliografie

1. Mitropolit Nicolae Mladin și colectivul, *Teologie Morală Ortodoxă*, Manual pentru Institutele Teologice, vol. I-II, Buc. 1979-1980.
2. Pr. Prof. Dr. Vasile Răducă -- *Căsătoria. Taină a comunității și desăvârșirii persoanei*
3. Idem -- *Bioetica. Familia și morala creștină*, în S.T. 3-4/1992.
4. Breck John, *Darul sacru al vieții*, ediția Patmos, Cluj, 2001.
5. *** *Bioetica de la Romano-Catolici*, Cluj.

ISTORIA BISERICII ORTODOXE ROMÂNE**A. Începuturile vieții creștine pe teritoriul țării noastre****B. Întemeierea mitropoliilor**

- contextul politic al întemeierii mitropoliilor
- organizarea bisericească
- recunoașterea mitropoliilor de către Patriarhia Ecumenică
- reședința și jurisdicția mitropoliilor

C. Contribuția mitropoliților la dezvoltarea culturii și apărarea identității naționale: mitropoliții Dosoftei, Varlaam și Antim Ivireanul, etc.**D. Uniația**

- dezbinarea Bisericii Ortodoxe Române din Transilvania
- lupta clerului și a credincioșilor din Transilvania pentru apărarea Ortodoxiei în sec. XVIII

E. Actualizarea viziunii reformatoare a mitropolitului Andrei Șaguna privind organizarea și activitatea Bisericii Ortodoxe Române

F. Semnificația recunoașterii autocefaliei și a ridicării la rang de Patriarhie a Bisericii Ortodoxe Române

G. Biserica Ortodoxă Română în timpul dictaturii comuniste

- activitatea pastorală în slujba credincioșilor
- activitatea patriarhilor
- învățământul teologic
- presa bisericească

Bibliografie

1. Păcuraru, Pr. Prof. Dr. Mircea, *Istoria Bisericii Ortodoxe Române*, vol. I-III, București 1991, 1994, 1997.
2. Gorovei S. Ștefan, *Întemeierea Mitropoliei Moldovei în contextul relațiilor moldo-bizantine*, în Rev. MMS, LXIX, 1993, nr. 8-10, p. 28-52.
3. *** *Mărturisitori după gratii. Slujitori ai Bisericii în temnițele comuniste*, Editura Arhiepiscopiei Vadului, Feleacului și Clujului, Cluj Napoca, 1996.
4. I. Manea, *Preoți ortodocși în închisorile comuniste*, Editura Patmos, 2000.
5. Plămădeală, Mitropolit, Dr. Antonie, *Clerici ortodocși ctitori de limbă și cultură românească*, EIBMBOR, București, 1977.
6. Popescu M. Teodor, *Studii și articole de istorie bisericească*.

ISTORIA BISERICII UNIVERSALE

A. Întemeierea Bisericii și răspândirea creștină prin predica Sfinților Apostoli

B. Persecuțiile împotriva Creștinismului

- cauze
- martiri și apologeți
- consecințe

C. Împărații Constantin și Elena. Edictul de la Milan

- Sinodul I Ecumenic
- Consecințele Edictului de la Milan

D. Rolul Sinoadelor Ecumenice în formularea și trăirea dreptei credințe

E. Schisma cea mare

- cauzele religioase și politice
- etapele schismei
- consecințele

F. Reforma protestantă

- cauzele Reformei
- reformatorii: Martin Luther, J. Calvin
- urmările Reformei

G. Ecumenismul în sec. IX–XX

Bibliografie

1. Pr. Prof. Dr. Teodor Bodogae; Pr. Prof. Dr. Ioan Rămureanu, Pr. Prof. Dr. Milan Šesan, *Istoria Bisericească Universală*, vol. I, București 1987.
2. Idem. *Istoria Bisericească Universală*, Vol. II, Ed. II, Buc. 1998.
3. Ovidiu Drimba, *Istoria Culturii și civilizației*, Ed. II, Buc. 1998.

LITURGICA**A. Sfânta Liturghie**

- Istoria Liturghiei
- Rânduiala Liturghiei
- Interpretarea teologico-simbolică

B. Sfintele Taine

- Istoric
- Rânduiala
- Interpretare

C. Ierurgiile în viața credincioșilor

- Ierurgii legate de viață
- Ierurgii legate de moarte

Bibliografie

1. Braniște, Pr. Prof. Dr. Ene, *Liturgica specială*, Manual pentru Institutele Teologice, Buc., 1980.
2. Necula, Pr. Prof. Dr. Nicolae, *Tradiție și înnoire în slujirea liturgică*, vol. I, Galați, 1996; vol. II, Galați 2001.

DIDACTICA RELIGIEI**I. Curriculum școlar**

1. Concept și evoluție
2. Conținutul învățământului-caracterisitici, surse, factori și criterii care determină conținutul învățământului
3. Strategii de organizare a conținutului învățământului

II. Metode de învățământ

1. Statutul și semnificația conceptului de metodă în activitatea didactică.
2. Taxonomia metodelor de învățământ
3. Eficiența metodelor de învățare în formarea și consolidarea competențelor de bază ale elevilor

III. Formele de organizare și proiectarea didactică

1. Proiectarea didactică-condiția a unei activități didactice de activitate
2. Funcțiile proiectării didactice
3. Conținutul sub nivelul proiectării didactice

IV. Evaluarea în procesul de învățământ

1. Evaluarea-componentă fundamentală a procesului de învățământ
2. Obiectivele și funcțiile evaluării școlare
3. Strategii de evaluare a randamentului școlar
4. Rolul și importanța evaluării în:
 - educarea capacității de autoapreciere
 - prevenirea eșecului școlar
 - stimularea performanței școlare
 - dezvoltarea personalității elevilor
5. Modalități de evaluare a itemilor

V. Dinamica relației profesor-elev în procesul de învățământ

6. Caracteristicile și semnificațiile educaționale ale relației profesor-elev
7. Tipuri de relații

Bibliografie

Tema I

1. Crețu C. – *Curriculum diferențiat și personalizat*, Ed. Polirom, Iași, 1996.
2. Cristea S. – *Dicționar de termeni pedagogici*, E.D.P., București, 1998.
3. Cucoș C. – *Pedagogie și axiologie*, Ed. Polirom, Iași, 1995.
4. Stanciu M. – *Reforma conținuturilor învățământului-cadru metodologic*, Ed. Polirom, Iași, 1999.

Tema II

1. Neacșu I. – *Metode și tehnici de învățare eficientă*, Ed. Militară, București, 1990
2. Nicola I. – *Pedagogie*, E.D.P., București, 1993
3. Niculescu R. – *Pedagogie generală*, Ed. Scorpion 7, București, 1997.
4. Radu I. – *Experiență didactică și creativitate*, Ed. Dacia.

Tema III

1. Cristea S. – *Dicționar de termeni pedagogici*, E.D.P., București, 1998

2. Radu I. – *Didactică modernă*, Ed. Dacia, Cluj, 1995
3. Iucu R. – *Managementul și gestiunea clasei de elevi*, Ed. Polirom, Iași, 2000

Tema IV

1. Strungă C. – *Evaluarea școlară*, Editura de Vest, Timișoara, 1999
2. Landsherre G. – *Evaluarea continuă a elevilor și a examenelor*, E.D.P., 2001
3. Stoica A. – (coord.). *Evaluarea curentă și examenele, Ghid pentru profesori, Ghid pentru profesori*, Ed. Prognosis, București, 2001.
4. *** *Ghiduri de evaluare pe discipline*, M.E.C. – S.N.E.E., 2000-2001
5. Radu I. T. – *Evaluarea procesului de învățământ*, E.D.P., București, 2001

Tema V

1. Șhiopu – *Pedagogia vârștelor*, E.D.P., București, 1981
2. *** *Psihopedagogie*, Ed. Spiru Haret, Iași, 1995
3. Joița E. – *Eficiența instruirii*, E.D.P., București, 1998

METODICA PREDĂRII RELIGIEI

- I. Educația religioasă, parte componentă a misiunii Bisericii în lume.
- II. Baza legislației a predării religiei în școală
- III. Religia ca disciplină de învățământ:
 1. locul și rolul disciplinei Religiei la nivelul învățământului preuniversitar
 2. obiecte cadru, competențe cadru, obiective specifice, competențe specifice predării disciplinei
 3. corelarea obiectivelor predării-învățării cu experiența religioasă, culturală și de viață a elevilor, în funcție de particularitățile de vârstă și de orientarea lor școlară și profesională
 4. formarea competențelor de gândire, analiză, argumente și comunicare flexibilă; raportul dintre asimilarea cunoștințelor și formarea competențelor
 5. predarea-învățarea religiei cu deschidere intra și interdisciplinară
- IV. Principiile didactice speciale pentru predarea religiei:
 1. principiul hristologic
 2. principiul eclesiologic
- V. Educația religioasă în diferite etape psihogenetice
- VI. Proiectarea didactică:
 1. Proiectarea didactică: lectura programei, proiectarea calendaristică, proiectarea lecției
 2. Programa școlară: structura programei școlare, utilizarea programei în proiectarea și realizarea activităților didactice, manualele și bibliografia
 3. Strategii, metode și procedee didactice folosite în predarea religiei
 4. Tipuri de lecție și forme de activitate specifice în predarea religiei
 5. Mijloace de învățământ specifice religiei și modalități de integrare a acestora în cadrul activităților didactice
 6. Modalități de integrare în lecția activităților individuale și de grup

VII. Evaluarea ca factor de reglare și optimizare a educației religioase:

1. Principiile, obiectivele și funcțiile evaluării în cadrul desfășurării educației religioase

2. Tipuri de itemii de evaluare și tehnici specifice religiei

3. Metode complementare de evaluare

4. Autoevaluarea și valorificarea ei în cadrul educației religioase

VIII. Relația profesor-elev în cadrul educației religioase. Profilul profesorului de religie. Rolul modelelor în educație.

Bibliografie

1. Cucos Constantin, *Educația religioasă. Repere teoretice și metodice*, Polirom, Iași, 1999.

2. Pr. Prof. Univ. S. Șebu, Opreș Dorin, Opreș Monica, *Metodica predării religiei*, Ed. Reîntregirea, Alba Iulia, 2000

3. Panoschi Mihaela, Lițoiu Nicoleta, Iordăchescu Nicolae, *Ghid de evaluare, Religie*, Ed. Aramis, București, 2001

4. Panoschi Mihaela, Muha Camelia, Mocanu Elena, ENE Ionela, *Ghid de proiectare didactică. Religie creștin-ortodoxă*, vol. I-II, Sfântul Mina, Iași, 2003

5. *** *Ghid de evaluare și examinare*, SNEE, Editura Prognosis, București, 2001

6. Cristea Sorin, *Dicționari de termeni pedagogici*, E.D.P. București, 1998

7. Timiș Vasile, *Evaluarea ca factor de reglare și optimizare a educației religioase*, Renașterea, Cluj-Napoca, 2003

8. Timiș Vasile, *Educația religioasă în adolescență. Valențe eclesiologice, psihopedagogice și sociale* în Studia Universitatis Babeș-Bolyai, număr special închinat Părintelui Profesor, Ioan Ică, Presa Universitară Clujană, Cluj-Napoca, 2003.

9. Bel Valer, *Misiunea Bisericii în lumea contemporană. Exigențe*, Presa Universitară Clujană, Cluj-Napoca, 2002

10. Gordon Vasile, *Învățământul religios românesc la cumpăna dintre milenii. Repere ale unui scurt excurs istorico-pedagogic*, Ortodoxia, nr. 3-4, 2000.

11. *** *Legea Învățământului, modificată și completată* Tribuna Învățământului, București, 2000

12. *** *Ordinul MECT nr. 3670/17.04.2001* cu privire la aplicarea Planurilor-cadru de învățământ pentru liceu

13. *** *Ordinul MECT nr. 3669/31.03.2003* privind aprobarea Planurilor-cadru de învățământ pentru ruta de profesionalizare *arte și meserii*

14. *** *Legea 128/1997 privind Statutul Personalului Didactic* (Art. 136)

15. *Băncilă, Vasile, Inițierea religioasă a copilului*, Editura Anastasia, 1996

16. *** *Programa școlară revizuită*.

• R E C E N Z I I •

1. TEODOR BACONSKY, *Puterea schismei*, Editura Anastasia, București, 2001, 356 p. "

Editura Anastasia continuă seria publicării cărților d-lui Teodor Baconsky, deja cunoscut publicului românesc. Ultima sa carte intitulată *Puterea schismei*, cu un subtitlu pretențios *Un portret al creștinismului european*, este alcătuită din eseuri și reflecții redactate, potrivit mărturiei autorului însuși, "pe durata misiunii diplomatice la Sfântul Scaun".

Teolog de formație, cu un doctorat în Antropologie religioasă și Istorie comparată a religiilor, obținut la Paris-Sorbona, d-l Baconsky, în această carte este preocupat de așezarea tradiției creștine în era posmodernă, relația dintre comunitatea credincioasă și societatea civilă, rostul dialogului ecumenic într-o Europă supusă atâtor prefaceri instituționale.

Eseist de excepție, deținător al unui stil elegant, cu o exprimare uimitor de ușoară în limbajul bisericesc și cel contemporan, d-l Baconsky își formează cartea în jurul a patru teme principale: "Antropologice", "Ortodoxe", "Catolice" și "Europene".

Prima secțiune, *Antropologice*, abordează patologia societății românești și problema implicării fenomenului religios în dinamica vieții contemporane pe plan românesc. Pornind de la întristătoarea realitate românească, autorul face un apel la "asceză și angajare" din partea intelectualilor în viața publică. Propune ca model de urmat pentru acest actorism social modelul Părinților Capadocieni, după deviza "nimic mai mult". Într-o societate dominată de confuzie, dezbinare și pesimism, este propusă regăsirea propriei persoane în duh nou, creștin, sub epitrahilul duhovnicului: "este singurul loc unde nu ceilalți sunt vinovați de toate relele, ci tu însuși, care îți iei povara asupra erorilor săvârșite" (p. 28). Fiecare asumându-și responsabilitatea își decide și soarta esthatologică. În final vorbește despre relația dintre antropologi și credința religioasă, relația dintre antropologie și religie și existența sau ficțiunea unei așa numite rupturi a modernității.

A doua secțiune, *Ortodoxe*, grupează texte privitoare la dialogul dintre catolici și ortodocși, salutară fiind intensificarea în ultima vreme a contactelor dintre ortodoxie și catolicism în vederea unității creștine, apoi o interpretare asupra fenomenologiei istorice a Bisericii Ortodoxe în general și a Bisericii românești în particular, raportul dintre Biserica Ortodoxă Română și viitoarea structură a Uniunii Europene. Apoi autorul se referă asupra unui subiect dureros și anume, lipsa de unitate între români, propunând un nou ethos eclezial ce pornește de la o mai activă solidaritate în jurul Bisericii. După debarasarea de comunism este necesară refacerea unității tuturor românilor din afara și dinlăuntrul țării, care trebuie să se realizeze prin adunarea lor în "jurul unui singur altar".

regăsindu-se astfel dimensiunea liturgică. De aici se va produce și renașterea morală dorită de toți, ce va provoca și schimbări politice. D-lui Baconsky nu-i scapă interesul pentru subiecte delicate, cu raportul dintre Biserica Ortodoxă Română și Statul român, precum și dialogul Bisericii noastre cu celelalte Biserici creștine. Trecerea de la modernizare la modernitate nu se poate face fără a cere părerea Bisericii. Capitolul se încheie cu două subtile portrete, unul dedicat memoriei Părintelui Dumitru Stăniloae, marele teolog român, căruia "îi vom demonstra prețuirea decât dacă vom reuși să-l studiem cum se cuvine, scutindu-l, totodată, de omagiul unei clasicizări sepulcrae" (p. 244), și celălalt, memoriei pictorului Horia Bernea, de o exemplară "ținută civică și uriaș talent", care a cultivat o cultură creștină, deschisă valorilor europene.

Secțiunea a treia, intitulată *Catolice*, ne propune înțelegerea Bisericii Romano-Catolice de pe o poziție lucidă și nu resentimentară. Ca unul care a cunoscut catolicismul la el acasă prin misiunea diplomatică îndeplinită pe lângă Sfântul Scaun, autorul evidențiază eforturile Vaticanului de a păstra un dialog deschis cu Biserica Ortodoxă în general.

Stau mărturie vizitele Suveranului Pontif în țările ortodoxe și întâlnirea cu Întâistătorii Bisericilor Ortodoxe respective, precum și strădania Vaticanului de a fi făcut din Marele Jubileu al anului 2000 "culoarul de expresie al unei teologii menite să inspire un nou elan spiritual pancreștin" (p. 258). Comentariile autorului lasă să se înțeleagă că există o disponibilitate a Vaticanului spre o deschidere ecumenică, iar voința celor două Biserici istorice pentru reconciliere se impune să pornească de la ceea ce le unește.

Secțiunea a patra, *Europene*, abordează perspectivele integrării țării noastre în structurile europene și găsirea unui "suflet" european, adică a unui numitor comun pentru toate popoarele europene. Autorul pleacă de la trei premise spre realizarea Europei unite, în care, desigur nu va lipsi nici România:

1. popoarele europene beneficiază de o "comună tensiune ideală sau de un principiu spiritual coagulat" (p. 349), care să fructifice tradiția creștină;

2. aflarea unui ideal comunitar pentru toate națiunile europene în redescoperirea moștenirii creștine, este soluția unității țărilor Europei și

3. exigența de a umaniza raporturile dintre organisme europene și generațiile actuale sau viitoare de cetățeni ai Uniunii Europene. Adevăratul europeanism deci, se definește în termeni creștini, purtând pecetea învățaturii lui Hristos și imperatiile morale ale Evangheliei, căci "părinții fondatori ai Uniunii Europene gândeau creștinește" (p. 356).

Volumul de față, scris într-un discurs de o modernitate aproape derutantă, ne înfățișează un Teodor Baconsky preocupat de a "puncta" liniile de forță ale acțiunii creștine în forum". Cartea pledează pentru construirea unei atitudini creștine pentru fiecare om. În era postmodernă în care trăim, autorul vede salvarea civilizației europene prin recursul la tradiția creștină. Este o carte admirabilă, scrisă de un reprezentant al tinerei generații intelectuale românești, interesat în a da un răspuns în viziune creștină problemelor grele ce apasă omenirea contemporană. Eseurile reunite aici sporesc reflecția și invită la o "acțiune imediată" în descoperirea noastră pe calea lui Hristos. Nu ne rămâne decât să așteptăm, cu un interes sporit, o altă carte a d-lui Teodor Baconsky, ce nu ne îndoim că va constitui un eveniment editorial, ca de altfel și cartea de față.

CONSTANTIN COSTACHE

I. IONESCU, *Icoane de sfinți slăviți ai Bisericii Țării Românești*, Bârda, Editura "Cuget Românesc", 2003, 104 pag.

Parohia Molovăț din județul Mehedinți a publicat recent, prin Editura "Cuget Românesc", cartea Pr. Prof. I. Ionescu, **Icoane de sfinți slăviți ai Bisericii Țării Românești**. Autorul, "Tata", cum îi spun zecile de generații de elevi ai săi, este un bătrân al nației sale. El scoate din lada de zestre a istoriei amintiri scumpe sufletului românesc și el prezintă cititorilor cu har de istoric și de orator, de preot și de scriitor, pentru a-i zidi sufletește, a-i întări în credință și a le redeștepta conștiința că fac parte dintr-un popor, care a știut să-și apere cu jertfe de sânge valorile și moștenirea. Autorul este cunoscut ca un valoros cercetător al istoriei, folclorului și etnografiei românești, numeroasele cărți, articole și studii publicate în țară și străinătate fiind edificatoare în acest sens. În lucrarea de față realizează excepționale sinteze ale vieții unor sfinți de excepție din patrimoniul Bisericii românești, precum Nifon patriarhul, voievodul Constantin Brâncoveanu, mitropolitul Antim Ivireanul și Calinic de la Cernica. Cartea este tulburătoare atât prin adevărul istoric relevat, cât și prin stilul accesibil unei mase mari de cititori. Părintele Ionescu prezintă aceste patru mari personalități ale trecutului românesc, dând cititorului astfel adevărate modele de tărie morală și religioasă în fața primejdiilor și vicisitudinilor istorice. Într-o vreme astfel adevărate modele de tărie traversează o perioadă de căutări de modele și de idealuri, părintele Ionescu vine să ne propună câteva. Dar acestea sunt magistrale, dătătoare de energii spirituale, tocmai prin forța exemplului ce-o inspiră.

Pr. AL. STĂNCIULESCU BÂRDA.

I. IONESCU, *Începuturile creștinismului românesc*, Bârda, Editura "Cuget Românesc", 2003, 146 pag.

Parohia Malovăț din județul Mehedinți a publicat recent o valoroasă carte a părintelui prof. I. Ionescu. În ea, autorul ne convinge că, creștinismul a fost dintotdeauna un factor incontestabil de cultură și civilizație în istoria românilor în special și al celorlalte popoare în general. El și-a adus contribuția la realizarea etnogenezei noastre în spațiul carpato-danubiano-pontic, impunându-se totodată ca un liant major al maselor și ca un element de bază al identității noastre românești. Creștinismul s-a suprapus religiei dacice cu succes, începând din vremea Sfinților Apostoli și a fost receptat de populația locală ca element civilizator. Părintele Ionescu întreabă sâmurile pământului și petelul de aur al graiului românesc, atestările cronicarilor antici și zdrobește fără milă teoria potrivit căreia noi ne-am creștinat abia prin veacul III-IV, sau chiar pe vremea țaratului slavo-bulgar. Cartea părintelui Ionescu este o replică usturătoare dată celor care au văzut în creștinism un element minor și ne semnificativ al culturii românești, mai degrabă o componentă folclorică a culturii populare. Perioada de formare a poporului român coincide cu cea de creștinare. Altfel spus, românii s-au născut creștini. Tot în această perioadă asistăm la formarea limbii române. Creștinismul și-a adus contribuția la formarea lexicului de bază al limbii române și la unitatea lui. Părintele Ionescu analizează în acest sens numeroși termeni, dovedind că limbajul liturgic este o adevărată comoară a dovedirii vechimii, unității și continuității românești. Ceea ce ni se pare foarte interesant, este faptul că părintele Ionescu analizează

— poate pentru prima dată — Sfânta Liturghie ca document al vechimii și romanității noastre. Un aspect foarte interesant ce rezultă din lucrare este accentul ce se pune pe dovedirea existenței în nordul Dunării a unei vieți eclesiale organizate, cu un personal sacerdotal calificat, cu biserici și mănăstiri. Însemnările epigrafice de pe monumentele funerare îl ajută pe autor să scoată în evidență nu numai originile noastre, ci și concepția despre lume și viață a neamului românesc. La această concepție au contribuit din plin Evanghelia și Liturghia — lucrarea știută sau neștiută a mii de slujitori ai sfintelor altare. Ca unul care vine din interiorul Bisericii, familiarizat cu terminologia religioasă, cu rânduiala liturgică, într-un cuvânt cu viața liturgică în existența ei, părintele Ionescu aduce dovezi mai puțin accesibile cercetătorilor laici privind vechimea creștinismului la români. Autorul ne convinge încă o dată, cu argumente noi și incontestabile, că, alături de familie, Biserica a fost singura instituție românească cu existență bimilenară neîntreruptă, care și-a adus din plin contribuția la formarea poporului și limbii române, la unitatea, identitatea și educația sa.

Pr. AL. STĂNCIULESCU-BÂRDA

Pr. AL. STĂNCIULESCU-BÂRDA, *Bibliografia Revistei "Biserica Ortodoxă Română (1874–1994)"*, Bârda, Editura "Cuget Românesc", 2002, vol. II, 430 pag.

Parohia Molovăț din jud. Mehedinți a publicat cel de-al doilea volum al unei monumentale lucrări bibliografice dedicate uneia dintre cele mai vechi publicații din România, "Biserica Ortodoxă Română". Analizată pe o perioadă de 120 de ani, colecția revistei adună peste 22.000 articole, studii, reportaje și documente de tot felul, care privesc cele mai diverse aspecte ale teologiei și istoriei românești și nu numai. În această revistă au publicat materiale de valoare numeroși istorici de prestigiu, precum N. Iorga, V. Pârvan, C. Daicoviciu, Constantin Erbiceanu și mulți alții. Ei se alătură personalităților de primă mână ale Bisericii românești care colaborează la această publicație, cea mai importantă a unei instituții bimilenare. Au fost publicate aici nenumărate documente, cronici și manuscrise din arhivele din țară și străinătate.

Cartea este structurată în trei volume, care grupează materialele în capitole bine conturate, orientate după programa învățământului teologic. Astfel, volumul I, publicat, de asemenea, în 2002 cuprinde **Secțiunea Biblică** cu capitole precum **Vechiul Testament**, **Noul Testament**, **Arheologia biblică**; **Secțiunea Sistematică**, cu capitolele **Dogmatică**, **Morală**, **Filosofie**; **Secțiunea Practică**, cu capitolele **Drept**, **Liturgică**, **Omiletică**, **Catehetică**, **Pastorală**, **Muzică**, **Pedagogie**, **Sectologie**. Volumele II și III sunt dedicate **Secțiunii Istorice**, secțiune cel mai bogat reprezentantă prin cca. 12.000 piese bibliografice. Volumul II cuprinde **Istoria Bisericii Universale**, **Bizantinologia**, **Patrologia**, **Istoria Religiiilor**, **Etnografia și folclorul**. Volumul al III-lea este dedicat **Istoriei Bisericii Ortodoxe Române și Istoriei României**.

În cele cca. 5000 de piese bibliografice, volumul al II-lea din lucrare ne prezintă începuturile creștinismului din vremea Sfinților Apostoli până în zilele noastre, cu toate perioadele sale de glorie și de poticniri. De la cele câteva comunități creștine înființate de Sfinții Apostoli până la creștinismul de azi, care numără câteva miliarde de adepți, e o cale lungă, presărată cu nenumărate victime și eroi. Creștinismul se dovedește a fi nu numai o

religie puternică, în plină expansiune, ci și un fenomen civilizator, indispensabil unei lumi moderne, cu vădite inclinații globalizante. În carte este prezentată evoluția creștinismului pe criterii cronologice, geografice, confesionale, astfel că volumul nu este numai un instrument de lucru și cercetare, ci și o adevărată enciclopedie a vieții creștine în desfășurarea ei istorică internațională. Numeroase materiale sunt însoțite de rezumate scurte, cuprinzătoare, ceea ce mărește valoarea și accesibilitatea lucrării. Având în vedere că revista "Biserica Ortodoxă Română", ca organ central de presă al Sfântului Sinod, s-a răspândit în toată țara sub forma abonamentelor obligatorii, colecția ei se găsește, ori ar trebui să se găsească în bibliotecile tuturor parohiilor din țară, cât și în bibliotecile publice. Tocmai de aceea lucrarea realizată de preotul Al. Stănciulescu-Bârda este binevenită, pentru a repune în valoare un tezaur documentar de inestimabilă valoare pentru teologi, istorici, oameni de cultură în general și toți iubitorii de carte.

LECTOR

15 ani de la înființarea formației corale de muzică bizantină "Psalmodia"*

Patriarhia Română, Arhiepiscopia Tomisului și Universitatea Națională de Muzică din București omagiază din nou muzica bizantină, precum și nobila și neobosita strădanie a profesorului universitar doctor Sebastian Barbu-Bucur, organizând lansarea de CD și casete înregistrate de formația de muzică bizantină "Psalmodia" din Universitatea Națională de Muzică din București, aflată la a 15-a aniversare.

Așadar, ne aflăm la o dublă prăznuire: cea a reușitei coralei "Psalmodia" – ctitorită de Întâi-stătătorul Bisericii Ortodoxe Române, Prea Fericitul Părinte Patriarh Teoctist – și, la apogeul activității interpretative, a părintelui profesor Sebastian Barbu-Bucur, personalitate incontestabilă și autoritate peremptorie în muzicologia bizantină.

Recomandată de un repertoriu ce tinde să atingă monumentalitatea, corala "Psalmodia" impune un model de interpretare a monodiei bizantine și un prototip de exigență în toți parametrii actului artistic, loc din care dirijorii de cor, care se inițiază acum în tainele cântării bisericești, își pot însuși tradiția.

Corala "Psalmodia" rodește din nou, relevând și de această dată frumusețea nestematelor sonore bizantine, articulate într-o complexă tehnică vocală, atât de necesară intonării fermecătoarelor melisme mnemotehnice. Prezența formației "Psalmodia" în fața unui larg spectru de ascultători reprezintă un "semn" de neadormire a tinerei generații care – în noile condiții sociale după decenii de condamnare la întuneric spiritual și la oprinare a convingerilor religioase – se specializează având posibilitatea de a prelua interpretativă de la una din cele mai autorizate surse; sub bagheta maestrului Sebastian Barbu-Bucur, manuscrisele muzicale românești din mănăstiri și biblioteci se transformă în documente sonore, iar gestul său de a restitui românilor moștenirea muzicală de la cel mai renumit centru al monahismului ortodox aflat la Muntele Athos, înseamnă pentru S. Barbu-Bucur o adevărată contribuție la desăvârșirea monumentului culturii milenare.

* Cuvânt rostit la lansarea de C.D.-uri și casete înregistrate de formația de muzică bizantină "Psalmodia" din Universitatea Națională de Muzică din București, aflată la a 15-a aniversare. Palatul Patriarhiei, 7 decembrie 2003.

Cunoscătorii atmosferei duhovnicești și cultivatori ai muzicii ascetice, Arhid. prof. univ. dr. Sebastian Barbu-Bucur și corala "Psalmodia" își propune să readucă în conștiința românilor de pretutindeni – dar și lumii întregi – un mesaj de adâncă sfințenie, cuprins într-o "muzică a echilibrului și a simplității monahale, în spiritul ethosului psaltic românesc"¹. Coordonatele stilistice pe care părintele-profesor Sebastian Barbu-Bucur le înțelege și le exprimă în interpretarea tezaurului bizantin – dar și a propriei creații, inspirată și autentică – izvorăsc din smerenia adâncă a părintelui, pătruns de înalta răspundere de slujitor al Bisericii. Anii de ucenicie în școlile bisericesti și laice, pregătirea teologică, dragostea duhovnicească, împletite cu rigorile cercetătorului științific, au cuprins, toate, deopotrivă sufletul harnic și bun al maestrului și l-au pregătit pentru o viață de căutare și revelare a comorilor muzicii românești de tradiție bizantină încifrate acum în documente sonore de valoare documentară și artistică incontestabilă. Arhid. Sebastian Barbu-Bucur își continuă și azi cercetarea și creația, contribuind la cunoașterea și îmbogățirea patrimoniului spiritualității românești, printr-o muncă discretă și încărcată de îndatoriri față de sine, față de ceilalți și în special față de ucenicii săi – așa cum, de altfel, simte orice monah inspirat și trăitor în harul sfințeniei.

Din Chilia unde părintele Sebastian Barbu-Bucur se roagă în taină și până la realizarea unui ciclu de capodopere – înregistrate în condițiile interpretative excepționale – este un drum anevoios, care obligă autorul la un imens spirit de sacrificiu; totuși, în cazul de față, acest parcurs a fost realizat! Purtând amprenta reflecției asupra sensului melodic, asupra semnificației cuvintelor încărcate de sacralitate din stihoavne, sedelne sau chinonice și al grijii pentru construcția sonoră, lucrările gravate în cele șapte CD-uri și în 16 casete, oferite aici spre ascultare de către colectivul coral al "Psalmodiei", apar ca un hrisov sonor prețios oferit contemporanilor și viitorimii, dar și un panaceu pentru sufletul nostru atât de agresat de necuviința înnămolirii muzicii celeste de către bandele de urlători și sfidători.

Cu sufletul impresionant de tainica geneză a sonorităților psalmodiate de "Psalmodia" de la Universitatea Națională de Muzică din București, mă adresez cu smerenie Prea Fericitului Părinte Patriarh Teoctist – ocrotitor de o viață a închinoviatului Sebastian Barbu-Bucur, începând cu hirotonirea Sa în anul 1952, mulțumindu-i pentru căldura ce o poartă în suflet muzicii bizantine și a slujitorilor ei cu drepturi depline dobândite în strădania pentru Adevăr și Credință.

Dacă drumul spre mântuire începe cu faptele noastre pământești, atunci îngăduiți-mi să mărturisesc că Arhid. prof. univ. dr. Sebastian Barbu-Bucur și-a netezit deja calea spre izbăvire, făcându-se ascultat acolo Sus, de unde – în acest anotimp al Nașterii Mângâierii – îi vine Binecuvântarea pentru jertfa de sine și împlinirea trudei.

Fie ca puterile celui dăruit cu har să fie spornice și îndelungi pentru a se împlini elogiul strămoșilor noștri VIVAT, CRESCAT, FLOREAT!

Conf. univ. dr. IOAN GOLCEA

1. Gheorghiu Nicolae – *Pagini din viața muzicianului Sebastian Barbu-Bucur* – scurtă monografie.

CUPRINS

I – PASTORALE

<i>"Lăsați copiii să vină la Mine"</i> (Marcu 10, 14), (Pastorală la sărbătoarea Nașterii Domnului nostru Iisus Hristos – 2003) † Teoctist, Arhiepiscop al Bucureștilor, Mitropolit al Munteniei și Dobrogei și Patriarh al Bisericii Ortodoxe Române	3
---	---

II – VIAȚA BISERICESCĂ

<i>"Vizita în România a Prea Fericitului Petru al VII-lea, Papă și Patriarh al Alexandriei și a toată Africa (5–11 septembrie 2003), Pr. Mihai Fătu . . .</i>	9
<i>Vizita oficială în România a Arhiepiscopului de Milano, Eminența Sa Cardinalul Dionigi Tettamanzi (15–18 septembrie 2003), Pr. Cristian Popa</i>	87
<i>Vizita în România a Prea Fericitului Anastasios, Arhiepiscopul Tiranei și a toată Albania (8–19 noiembrie 2003), Diac. drd. Mihai Iordache . . .</i>	90
<i>Prea Fericitul Părinte Patriarh Teoctist, la 17 ani de Patriarhat (16 noiembrie 2003), Gheorghe Vasilescu</i>	140
<i>Vizita Prea Fericitului Părinte Patriarh Teoctist în Eparhia Râmnicului. Festivitățile prilejuite de aniversarea a 500 de ani de la atestarea documentară a Episcopiei Râmnicului (26–28 septembrie 2003)</i>	142
<i>Noi canonizări de Sfinți în Biserica Ortodoxă Română. Eparhia Buzăului și Vrancei în mare sărbătoare (4–5 octombrie 2003) – Pr. prof. dr. Nicolae Necula</i>	149
<i>Părintele Profesor Universitar Dr. Constantin Galeriu a trecut la cele veșnice (13 august 2003), – Pr. Prof. dr. Nicolae Necula</i>	166
<i>Congresul Internațional de Teologie "Academician Pr. prof. dr. Dumitru Stăniloae, – 100 de ani de la naștere" (9–14 noiembrie 2003, Palatul Patriarhiei, București) – Pr. prof. dr. Nicolae Necula</i>	172
<i>Sărbătorirea "Intrării Maicii Domnului în biserică", la Parohia Podeanu, Pr. paroh Vasile Ailioaei</i>	183
<i>"Sfântul Ierarh Ambrozie". Un Sfânt latin, ocrotitor al unei parohii ortodoxe răsăritene latine -- Pr. dr. Mircea Alexă-Uță</i>	193
<i>Marea Unire din 1918 – Gheorghe Vasilescu</i>	196
<i>Pictura bisericească și autorii acesteia -- Pr. Emilian Stănescu, Consilier Patriarhal . .</i>	209
<i>Cronică – Pr. Nicolae Vladu, Consilier Patriarhal</i>	250

III – ÎNDRUMĂRI PASTORALE

<i>Dogmele ca forme de respingere a gândirii sectare în Teologie (Lect. dr. Vasile Cristescu)</i>	275
<i>Transplantul de țesuturi și organe (Pr. prof. dr. Sorin Cosma)</i>	287
<i>Avortul în viziunea moralei creștine (Pr. prof. dr. Sorin Cosma)</i>	292
<i>Suicidul (Pr. prof. dr. Sorin Cosma)</i>	307
<i>Euthanasia (Pr. prof. dr. Sorin Cosma)</i>	317

BIBLIOTECA M.M.B.	
PROVENIENȚĂ	PREȚ
ado	20 lei

IV – ANIVERSĂRI – COMEMORĂRI

<i>Preotul Marin Vintilescu (1857–1942); (Contribuții privind genealogia Pr. prof. dr. Petre Vintilescu) – Octavian C. Dejan</i>	326
<i>Arhimandritul Grigore Urișescu – Octavian C. Dejan</i>	331
<i>Pomenirea Preotului Nicolae Drăgușin la 100 de ani de la nașterea sa și la 17 ani de la trecerea la cele veșnice (1904–1987) – Pr. Constantin Dejan</i> ...	334
<i>In memoriam: Preot Iconom Stavrofor Simion S. Caplat (1936–1995) – Pr. Constantin Gh. Popa</i>	338
<i>Preotul Constantin Dejan din Pitești, un discipol al profesorului Dimitrie Gusti (Octavian Dejan)</i>	343
<i>O revedere colegială, gânduri, amintiri, impresii (Pr. Mihai Colibă)</i>	358

V – DOCUMENTARE

<i>Cărturari ortodocși moldoveni și munteni, clerici sau laici, din sec. XV–XVIII, despre Ștefan cel Mare și Sfânt (Prof. dr. Alexandru Ligor)</i>	364
<i>Valorile creștine și integrarea europeană (Pr. lect. univ. Florin Șerbănescu)</i>	374
<i>Personalitatea Pr. prof. dr. Constantin Nazarie și rolul său în campania militară din 1916–1918 (Pr. drd. Cristian Muntean)</i>	403
<i>Contribuția arhitectului Ioan D. Trajanescu la restaurarea ctitoriei lui C. Brâncoveanu – mănăstirea Hurezi – File de jurnal (Prof. V. Z. Teodor)</i> ..	411
<i>Dreptul și religia. Normele juridice și normele religio-morale (Pr. prof. univ. dr. Nicolae Dură)</i>	440
<i>Colecții canonice apusene, din primul mileniu (Pr. prof. univ. dr. Nicolae Dură)</i> .	449
<i>Dionisie Exiguul și Papii Romei (Pr. prof. univ. dr. Nicolae Dură)</i>	459
<i>Monahii, al treilea element constitutiv al Bisericii (Pr. prof. univ. dr. Nicolae Dură)</i> ..	469
<i>Rolul ecumenismului Biblic în viața religioasă (Pr. prof. dr. Emilian Cornișescu)</i> ..	484
<i>Lista cronologică a protopopilor din Pitești și a episcopilor Eparhiei Argeșului în ultimii 170 de ani (Octavian C. Dejan)</i>	512
<i>Simboluri de for public dedicate cinstirii memoriei lui Ștefan cel Mare și Sfânt (Prof. Virgil Z. Teodorescu)</i>	521

VI – PARTEA OFICIALĂ

<i>Lucrările Sfântului Sinod al Bisericii Ortodoxe Române pe anul 2003 – Sumarul ședinței de lucru din 11–12 nov. 2003</i>	575
<i>Anexe: 3. Programă pentru titularizarea în învățământul preuniversitar, la disciplina Religie Ortodoxă.</i>	669

VII – RECENZII

<i>Teodor Baconsky, Puterea Schismei, Editura Anastasia, București, 2001 (356 p); (Constantin Costache)</i>	677
<i>I. Ionescu, Icoane de sfinți slăviți ai Bisericii Țării Românești, Bârda, Editura "Cuget Românesc", 2003, 104 p. (Pr. Al. Stănciulescu-Bârda)</i> ...	679
<i>I. Ionescu, Începuturile creștinismului românesc, Bârda, Editura "Cuget Românesc", 2003, 146 p. (Pr. Al. Stănciulescu-Bârda)</i>	679
<i>Pr. Al. Stănciulescu-Bârda, Bibliografia Revistei Biserica Ortodoxă Română (1874–1994), Bârda, Editura "Cuget Românesc", 2002, vol. VII, 430 p. (Lector)</i>	680
<i>15 ani de la înființarea formației corale de muzică bizantină "Psalmodia"*</i>	681

